

**THE
PENNSYLVANIA
STATE UNIVERSITY
LIBRARY**



PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA;
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1459) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TONOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUSSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSO, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATRANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUIQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA.

SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS. COADUNATORUM, ET EX INNOMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SEU CURSUS COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM. AMBÆ PARTES PENE JAM INTEGRÆ EXARATÆ SUNT. LATINA, DUCENTIS ET VIGINTI DUOBUS VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, DECEM ET CENTUM SUPRA MILLE FRANCIS VENIT: GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, NOVENQUE ET CENTUM VOLUMINA, PRO PRIMA SERIE GRÆCA, NON EXCEDIT. POSTERIOR AUTEM VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA SEXAGINTA VOLUMINA PROBABILITER NON SUPERABIT; DUM HUIUS VERSIO NERE LATINA TRIGINTA VOLUMINIBUS ABSOLVETUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE NERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRÆ ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEN VEL PRO SEX FRANCIS SOLUM OBTINEBIT. ISTÆ CONDITIONES FUTURIS PATROLOGIÆ SERIEBUS APPLICANTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NON NOBIS DEEST.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXX.

JOANNES XIPHILINUS, SYMEON JUNIOR. ALII BENE MULTI.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUCE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIENSIA.

~~200
M 120
1.120~~



TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XI. ANNI 1005-1073.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

ΤΟΥ ΞΙΦΙΛΙΝΟΥ,

ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

JOANNIS XIPIHILINI

ARCHIEPISCOPI CP.,

SYMEONIS JUNIORIS,

OPERA OMNIA.

INTERMISCENTUR

JOANNIS EUCHAITE, THEODORI ICONII, ALEXII CP., DEMETRII CYZICENI, MICHAELIS CERULARI,
SAMONÆ GAZENSIS, LEONIS ACHRIDANI, EPISCOPORUM; LEONIS PRESBYTERI,
JOANNIS PRESBYTERI, EPIPHANII MONACHI HIEROSOLYMITANI, NICETÆ CHARTOPHYLACIS,
NICETÆ PECTORATI, JOANNIS CP. DIACONI, ANONYMI,

SCRIPTA VEL SORIPTORUM FRAGMENTA QUÆ SUPERSUNT.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT 11 FRANCIS GALLICIS.

EXCEDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIENA.

1863

458993

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XI. ANNI 1005-1073.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXX CONTINENTUR.

ANONYMUS S. NILI DISCIPULUS.		MICHAEL CERULARIUS CP. PATRIARCHA.	
Vita S. Nili Junioris, abbatis Cryptæ-Ferratæ in agro Tusculano, ex editione Joan. Matthæi Caryophylli, episcopi Iconiensis, repetita in Septembri Bollandiano, tom. VII.		Homilia dicta in prima Dominica Quadragesimæ, Teste restitutionis imaginum, ex Montfauconii Biblioth. Coislin. Falso antea inscribatur: <i>Epistola synodi Nicæna ad S. Alexandrinorum Ecclesiam.</i>	723
THEODORUS ICONII EPISCOPUS.		Edictum synodale, ex Conciliis.	735
Vita SS. Cyrilli et Julittæ, ex Bibl. nova Patrum card. Ang. Mai.	166	<i>Alia edicta synodalia vide in tomo CXIX, col. 747, 850, 861.</i>	
LEO PRESBYTER.		De sacerdoti uxore adulterio polluta, ap. Cotelierum in notis ad Hermam.	749
Prologus ad Passionem SS. Rufi et Respicii, ex Spicilieg. Rom.	174	Michaelis Cerularii, Domini Gradeni et Petri Antiocheni Epistolæ mutas, ex ejusdem Monum. Ecclesiæ Græcæ.	761
Prologus in Vitam S. Joannis Chrysostomi.	175		
LEO GRAMMATICUS.		SAMONAS GAZENSIS EPISCOPUS.	
Historia Byzantina (<i>vide tomum CIX, qui Scriptores post Theophanem complectitur.</i>)		Disceptatio cum Achmed Saraceno, perspicue docens, panem ac vinum, utrumque per sacerdotem consecratum, verum esse et integrum corpus ac sanguinem D. N. Jesu Christi.	821
JOANNES PRESBYTER.		LEO ACHRIDANUS BULGARORUM ARCHIEPISCOPUS.	
Epistola ad Leonem Grammaticum et archiepiscopum Calabriae ex J. B. Cotelieri Monum. Ecclesiæ Græcæ.	178	Epistola ad Joannem episcopum Tranensem, nunc primum ex cod. Monac. Græcæ edita a D. J. Hergenrother.	835
EPIPHANIUS MONACHUS HIERSOLYMITANUS.		NICETAS PECTORATUS PRESBYTER ET MONASTERII STUDIENSIS MONACHUS.	
Sermone Vita SS. Delparæ, ex Amadulii Anecdote. litter., tom. III.	183	Practicorum, physicorum et gnosticorum capitum centurias tres, Græcæ in Φιλοκαλία, Latine ex interpretatione nostra.	954
Vita S. Andree, ex editione Græca A. Dresselii, addita interpretatione nostra.	215	De salutatione manuali, fragmentum.	1009
Enarratio Syriæ, Urbis Sanctæ et sacrorum ibi locorum, ex Allatii Symmictia.	259	Libellus contra Latinos.	1019
De religione Christiana libellus, ex Emmanuels Schelestrate Actis Ecclesiæ Orientalis.	273	Carmen iambicum in Symeonem Juniolem.	1039
ALEXIUS CP. PATRIARCHA.		(<i>Fragmenta ex vita Symeonis Junioris edentur in notis Fr. Combefisii ad Manuelis Calecæ opus de essentia et operatione divina. Vide tom. CLII.</i>)	
Constitutiones synodales. <i>Vide tom. CXIX, col. 745 et 1009.</i>	285	JOANNES EUCHAITARUM METROPOLITA,	
DEMETRIUS SYNCHELLUS CYZICENUS METROPOLITA.		<i>Notitia auctore Conr. Janningo in Junii Bolland. tomo I.</i>	1039
Responsiones de nuptiis prohibitis. <i>Vide eundem tomum CXIX, col. 1098.</i>		Vita S. Dorothei Junioris, sive in Chilocomo, auctore monacho cœvo, facto deinde metropolita Euchaitarum.	1051
SYMEON JUNIOR.		Sermo in S. Mariæ Dormitionem, ex R. P. Ant. Ballerini, S. J., Sylloge monumentorum de immaculata conceptione Deiparæ virginis.	1073
<i>Notitia ex Leone Allatio De Symeonibus. Jacobi Pontani Præfatio.</i>	287	Fragmentum ex Vita S. Eusebiæ.	1097
Orationes XXXIII, Latine, ex editione Jacobi Pontani.	317	Versus iambici in principalium festorum pictas in tabulis historias atque alia varia, ex rarissima editione Matthæi Busti, Etionensis, cum interpretatione nostra.	1119
Divinorum amorum Liber singularis.	307		
Capita practica et theologica, Latine partim apud Jac. Pontanum, Græcæ in Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπιτικῶν, cujus exemplar, magno pretio redemptum, Athenis nobis est transmissum, nam in nostris partibus frustra quaereretur.	605	JOANNES XIPHILINUS CP. PATRIARCHA.	
De alterationibus animæ et corporis quæ ex varietate cibi aut aeris, quæque ex elementis, ex cibis, interdum etiam ex dæmonibus existere in nobis solent. Latine ex interpretatione Petri Possini S. J.		Orationes quinque, ex editione Græca Christ. Frid. Matthæi, cui interpretationem Latinam addidimus.	1201
De fide et profectu libellus, vernaculo sermone Græco scriptus, ex Φιλοκαλία.	687	Oratio in crucis adorationem, ex Jac. Gretsero.	1259
De tribus modis orationis, ex eodem libro.	701	Oratio dicta Dominica Omnium Sanctorum, ex codice Naniano CXXII, cum interpretatione nostra.	1289
Appendix. — Scholasticus cujusdam Dialogus de Deo, ad Symeonem Theologum.	709	Decreta matrimonialia. <i>Vide tomum CXIX, col. 755 et 875.</i>	
NICETAS CHARTOPHYLAX NICÆNUS.		JOANNES CP. DIACONUS.	
Quibus temporibus et quarum criminationum causa a CP. Ecclesia sejunxerit se Romana Ecclesia, ex Maii nova Bibl. PP.	713	De Dei circa hominem œconomia, ex Maii nova Bibl. PP.	1291

ANNO DOMINI M.V.

ANONYMI VITA S. NILI JUNIORIS

ABBATIS CRYPTÆ FERRATÆ IN AGRO TUSCULANO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS,

(*Acta Sanctorum Bolland.*, Septembr. tom. VII, ad diem 26, pag. 279.)

Noctitia locorum : Vita Sancti scripta a contemporaneo : ejus chronotaxis aliqua.

1. Sanctum Nilum abbatem nomino, et Cryptæ Ferratæ nuntio, tanquam si ibidem diem obiisset : usitatum ab aliis morem potius, quam nostrum scrupulose secutus. Prælaturam abbatialem semper sic declinavit sanctus, ut tamen semper subditos et sequaces monachos plurimos habuerit. Obiit autem in monasterio S. Agathæ, distante tertio milliari a Cryptæ-Ferratensi, ad quod sacra ejus cimelia translata fuere, ubique, ut primi ejus abbatiz fundatoris, præcipuo honore culta et prodigiis a Deo illustrata fuere. Baronius ad hunc diem 26 Septembris S. Nilum ita nuntiat in Romano Martyrologio : « In agro Tusculano B. Nili abbatis, fundatoris monasterii Cryptæ Ferratæ, magne sanctitatis viri. » Frustra sancti nomen apud martyrologos classicos quæras, cum illis omnibus sit posterior, utpote tantum initio sæculi XI ad superos translatus. Wiou, Menardus, Dorganius fastis sacris Benedictinorum insertum habent : quia, etiamsi non fuerit monachus ordinis S. Benedicti, sed S. Basilii, « diu tamen, inquit Menardus in Observationibus, habitavit in monasterio S. Bonifacii et Alexii Romæ, quod est ordinis S. Benedicti. » Quam diu ibidem egerit S. Nilus, in decursu videbimus : interim dispiciant, quorum interest, an hæc ratio sit sufficiens, ut sanctus quis ordini cuipiam ascribatur. Ferrarius in Catalogo sanctorum Italiæ uberius de S. Nilo agit, contrahens, quæ apud Baronium in Annalibus ad annum 976 et alibi sparsa legerat. Junioris agnomen sortitus est sanctus abbas distinctionis ergo cum altero homonymo S. Nilo itidem Græco, qui Theodosii Junioris temporibus, honoribus et titulis excussis, monasterium Constantinopoli summa cum laude administravit. De illo doctrina et sanctitate celebri agendum veniet ad diem 12 Novembris, quo Romano Martyrologio inscriptus legitur.

2. Est porro Tusculanus ager, ubi decessit S. Nilus, Romano proximus : imo Campaniæ Roma-

næ pars. Civitas ibi episcopalis est, quam Itali *Frascati*, indeque recentiores quidam *Frascatam* Latine appellant : distat 12 milliariibus ab Urbe, contenduntque plurimi, eodem loco vetus Tusculum fuisse, a quo vicinus ager adhuc nomen retinet. Inde ad meridiem uno circiter milliari declinantibus, ubi olim Luculli villa fuit ad aquam Crabram, occurrit celebre cænobium, quod S. Nilo nostro initium suum et splendorem debet : *Grotta Ferrata* ab indigenis, a Latinis vero *Crypta Ferrata* vocitatur. Nominis originem deducunt alii a specu quem incolebant monachi, quique ferreis clathris claudebatur, ut contendunt : a ferri ibidem abundantia derivant alii. Kircherus in Latio Cryptæ-Ferratensis abbatiz exordia Bartholomæo S. Nili discipulo ascribit : illum sequitur Piazza in Hierarchia Cardinalitia : at infra videbimus, perperam id fieri, primumque illius auctorem habendum esse sanctum nostrum, de quo pauca addendum, et, si chronotaxim examenque monumentorum seu Vitæ exceperis, nulla fere hic operose discutienda sunt. Quod porro ad S. Nili Vitam, seu potius Vitam spectat, omnis fere difficultas in ejus auctore investigando sita est : leviusculi enim errores facile scriptori poterunt indulgeri, si modo ejus fides et auctoritas aliunde probabitur. S. Nili Vita primigenia Græca est, ex eaque, ni fallor, unica, prodierunt Vitæ Latinæ pro interpretum methodo diversa utcunque inter se discrepantes. Illam assignat Baronius in Annalibus ad annum Christi 976, num. 2, in antiquo codice monasterii Cryptæ Ferratæ a sancti discipulo compositam ; eandem Barrius de Antiquitate Calabriæ lib. v ac denique Ferrarius in Annotatione appellat. Videamus porro, an vere una eademque Vita Græca sit, unde diversæ versiones profectæ sunt,

3. Baronius laudatus ita loquitur : « Cujus (S. Nili) res gestas Græce conscriptas ab ejus discipulo Latinitate hactenus nunquam vidit. Qui prius ex

antiquo codice monasterii Cryptæ Ferratæ tradidit Latinitati, fuit noster Federicus Metius, episcopus Thermularum, a quo ego primus accepi, et nonnulla ex eis pro ratione temporis nostris Annalibus opportuna occasione contexui. » Eadem illa combinavit ex Baronio Surius et ad hunc diem collectioni suæ inseruit. Versionem Metii a Martenio inferius laudando, uti et a Jacobo Sciommaro, ordinis S. Basilii et Cryptæ Ferratæ monacho in Notis ad Vitam S. Bartholomæi ab ipso Italice editam, reperio assignatam, sed præter ea quæ suis Annalibus inseruit Baronius, alia non invenio; unde dubito, an versionem suam typis ediderit Metius, et non fuerit potius in Baronii solius gratiam adornata. Quidquid sit, quæ is nobis ex versione illa subministravit abunde ad rem præsentem erunt. Edmundus Martene Collectionis veterum scriptorum tom. VI, col. 887, Vitam S. Nili inseruit. Illam, ut in Observatione prævia monet, vertit ex Græco cardinalis Sirletus, Latinamque ejus interpretationem illam repererat olim in codice Vaticano Joannes Durandus accurateque descriptam transmiserat ad Mabillonium, etiam Adriani Valesii judicio luce publica dignam moxque edendam, nisi varia studia impedivissent. Versionis Sirlertianæ etiam meminit laudandus sæpe Sciommarus, ejusque exemplar ms. et nos habemus ex Bibliothecæ Vaticanæ cod. ms. sub num. 6151, qui idem est, unde suum apographum, quod cum nostro ad apicem convenit, adornasse Durandum, scribit Martenius.

4. Adjecit nostro Papebrochius, exemplar Græcum vidisse se in Cryptæ Ferratæ monasterio, consultique coram Romano codice, ad quem aliquid observavit, ut infra videbimus. Denique Joannes Matthæus Caryophilus, archiepiscopus Iconiensis, præteriti sæculi initio Latine vertit unaque cum textu Græco ex Cryptæ Ferratæ ms. Romanis Zannetti typis anno 1624 edidit Vitam S. Nili, quam queritur usque tum in turbis delituisse. Caryophili diligentia et in Latinis quæ de Græcis peritia nihil circa Vitam præfatam desideratum relinquit, præter hiatum unicum in capite 2. Is mihi dubium iniecit, an saltem ex eodem Cryptæ Ferratensis monasterii codice Sirleti versio profecta sit, cum in Caryophili textu omnia, duas fere columnas in Martenii editione impliant. At summi alibi passim consonantia peperit suspicionem, ne forte postquam codicem consuluerat Sirletus, folium ex eo, vel negligentia vel alio casu perierit Quidquid sit, cum textum Græcum ediderit Caryophilus exactaque videatur ejus interpretatio, Vitam ex illo edam: et ne quid lector desideret hiatumque supplere possit, locum ex Sirleti versione dabo. De biographo sic scribit Caryophilus post initium Præfationis ad lectorem: « Monachi Vitam monachus scribit, magistri discipulus. Quis tamen ille fuerit, non plane constat. Bartholomæum suspicantur multi, quoniam

etiam asserunt virum et ipsum sanctissimum, Nili civem et sapientiæ ejus et pietatis hæredem. » Hæc ille aliorum sensa de Bartholomæo, non sua promens: et caute sane sicut prudentem virum decebat tum pro ea censuræ parte, qua biographus S. Nili contemporaneum fuisse asserit, tum præterea, qua asserta de Bartholomæo in dubio relinquit.

5. Supervacaneum esset, pro confirmatione primæ partis quæpiam allegare, cum pluribus locis talem se luculenter profiteatur biographus. Quod ad secundam spectat, plures Vitam illam B. Bartholomæo ascribunt, inter quos Sciommarus et Martenius; at is solus ex iis quos vidi, asserti rationem reddidit, quam propono. « Discipulum autem illum, inquit, haud alium fuisse a B. Bartholomæo, tertio post S. Nilum Cryptæ-Ferratæ abbate, colligimus, cum ex Inscriptione, quæ Vitæ ejus præsigitur in codice Vaticano M M M M M C L I hoc modo: « Hanc Vitam B. Bartholomæus scripsit: » tum ex breviori ejusdem S. Bartholomæi Vita, in qua hæc legimus: « Hymnorum elucubrator ac nimium sapienter res gestas sui præceptoris et multorum sanctorum describens. » Reddunt quidem postrema illa certum utcumque, B. Bartholomæum scripsisse Vitam sancti sui præceptoris Nili; verum, quod Vitam eandem illam elucubravit, quam hodieque habemus, non ex eo æque certo liquet. Quod ad codicem Vaticanum attinet, parum sane ponderis asserto accederet, etiamsi interpres Sirletus, vel qui ejus versionem codici inscripsit, verba addidisset, quæ in textu Græco, quem vertit, non legebantur: sed ne tantum quidem subsidii pro sua opinione habet Martenius, quique cum illo sentiunt: Papebrochius enim, qui codicem Vaticanum propriis oculis iustravit, addita ad apographum nostrum nota studiose monet, alia indubie manu verba allegata fuisse adjecta, quam qua Vita exarata est. Plura, ni fallor, opus non est addere, ut rationem reddam, quare sententiæ illustrissimi Caryophili subscribam, nec Vitam, quod tamen pro probabili habeo, B. Bartholomæo indubie ascribam. Major, fateor, a B. Bartholomæo auctoritas Vitæ accederet; at quam habemus a scriptore cævo, quique S. Nilo in ipso loco convixit, candoremque suum non uno loco probat, nobis sufficit.

6. Nunc ad quampiam chronotaxim deducendam et pauca aliqua examinanda descendamus. Natus est S. Nilus Rossani in Calabria, olim Magna Græcia vocari solita. Provincia est amplissima regni Neapolitani in Italiæ ad Austrum extremis finibus maribusque Siculo, Ionio et Tyrrheno undique cincta, præterquam versus Septentrionem, ubi provinciam Basilicatam conterminam habet. Rossanum, quod alii Roscianum scribunt, principatus titulo et archiepiscopali sede insignitum est, distatque vix 3 miliaribus ab ora sinus Tarentini. Ampla et probe culta hodieque civitas est.

Sæculo x, uti et Calabria universa imperio Orientis adhuc parebat, eratque et lingua et ritus Græcus in usu, quando ibidem natus est S. Nilus. De parentibus ejus annoque natali nihil determinatius legitur in Vita. Gabriel Barrius *De Antiq. et situ Calabriae* libri v initio scribit, S. Nilum ex nobilibus parentibus ortum esse, assertorumque testem allegat B. Bartholomæum sancti biographum; at vel vulgare est hoc vitium scriptorum, qui sanctos stemmatis fulgore quavis via decorare laborant, vel aliam Vitam, quod tamen vix credo, præ oculis habuit Barrius. Id sane neque in textu Græco neque in versionibus, quas habeo asseritur. Quod ad annum natalem attinet, Sciommarius Nota 8 ad Vitam B. Bartholomæi designat annum Christi 910, et recte: quippe Vitæ num. 87 dicitur S. Nilus obiisse anno ætatis 95. Mortuus autem est anno Christi 1005; unde si annos 95 subtraxeris, in annum 910 delaberis.

7. Porro annum Christi 1005 sancti morti assignatum non habemus in Vita, sed illum ex aliis monumentis bonæ notæ accersit Sciommarius. Juxta turrim ecclesiæ Cryptæ Ferratensis marmori insculpta est hæc inscriptio: Ἐκοιμήθη ὁ ἅγιος Νεῖλος ἔτος ςφϛγ. « Obdormivit S. Nilus anno 653. » Idem annus morti S. Nili assignatur, teste Sciommario, in antiquo codice, qui Basillii Perphyrogeniti appellatur, uti et in Typico antiquo B. Bartholomæi aliisque Mss. monumentis. Erudite porro, variorum scriptorum in hoc modo computandi correptis lapsibus, ibidem ostendit, annum mundi Græcorum more signatum 6513, esse vulgaris æræ 1005. Omitto argumenta, quibus id indubie evincit, quæque apud ipsum videri possunt. Interim imprimis certum est, juxta hanc epocham recte combinari, quæ in Vita de conventis Otone III imperatore et Gregorio V pontifice in causa Joannis antipapæ narrantur, quæque pugnant apud Gabrielem Barrium, Lubinum aliosque S. Nili mortem ad annum 980, vel aliquot supra ante finem sæculi x referentes: cum certum sit ex num. 87, Quadragesimali tempore Romani ea causa profectum sanctum, idque anno 998, ut liquet ex monumentis a Muratorio in Annalibus ibidem allegatis. Neque minus limpide secundum chronotaxim fluunt alia nonnulla, quæ notis chronologicis in Vita circumscripta sunt. Quando S. Nilus mundo valedixit, nondum expleverat annum 30, num. 6: igitur accessus ejus ad monachos anno 910 vel sequenti contigit. Numero Vitæ 26 Stephanus « adolescens auctorum fere viginti junxit se S. Nilo, quod contigit hujus altero... in speluncam secessionis anno, » num. 27 Stephanus num. 94 septuagenario major laborare solitus fuisse dicitur. Stephanum mortuum sub eundem annum, quo Otto III imperator decessit, liquet ibidem ex adjunctis. Ottonis obitus anno 1004 consignatus est: circa illum obierit Stephanus; ejusdem mo-

nasticæ vitæ initia circa annum 945 figi poterunt, Rursum num 95 monasterium Serperis, « in quo ad annos 10 monasticam duxerit vitam, » deseruit S. Nilus et duobus post mensibus num. 97 obiit. Eo igitur accesserit anno 994 vel sequenti. Numero 86 in Vallelucio egit quindecim annos, ab Aligerno Cassinensi abbate in illud admissus num. 62, deducto computu, sub annum 978, quo Aligernus agebat abbatiae 29, qui mortuus est, asserente Mahillone, anno 986.

8. Hinc anni 7 residui sunt locandis illis, quæ sub Aligerni successore num. 84 et sequentibus ibidem S. Nilo contigisse narrantur, uti et quærendo alii solitario loco migrandoque ad monasterium Serperis: atque sic ordinate combinantur omnia. Observat porro Sciommarius sæpe laudatus Nota 16 ad Vitam B. Bartholomæi, sanctum in baptismo Nicolaum fuisse nominatum. Clarus est in hanc rem locus Pancratii in Panegyrico dicentis: Τὴν μονὴν τῆς Κρυπτοφέρβης ἀπαρξάμενου τοῦ μεγάλου Νικολάου τοῦ καὶ Νεῖλο μόνονος, « Cum principium dedisset monasterio Cryptæ Ferratæ magnus Nicolaus, qui et Nilus solum, » scilicet, appellatus est. Nota 13 dixerat, in ordine S. Basillii, cum habitum quis induit, nomen mutari solere; atque ita S. Nicolai nomen in Nilum, B. Basillii in Bartholomæum mutatum fuisse. Quæ ad educationem ejus et adolescentiam exactam spectant, quæpiam in Vita referuntur. Baronius in Annalibus ad annum Christi 976, num. 2, sic scribit ex Metii versione, quam secum communicatam dixerat: « Fuit Nilus iste ab origine Græca, Rossani in Calabria civitate natus, doctrina atque pietate insignis, ab infantia Dei cultor eximius et post matrimonium vitam monasticam sectatus. » Eadem de sancti matrimonio habent Surius et Bailletus ad hunc diem. Nescio, an diversa in eo fuerit Metii versio; at si habet similia illis, quæ in Vita edenda cap. 1, num. 3 et seq., narrantur, utut durum est, sanctos gravium nozarum suspectos reddere, si veritati litandum est, dissimulati non possum, tam saltem dubium esse, an legitimum fuerit commercium illud, ut mihi certe matrimonium inde erui possit Contrarium sane censuit Gabriel Barrius, dum lib. v *de Antiquitate et Situ Calabriae* de S. Nilo nostro scribit: « Inde vero jam exoletus dæmonis opera, cum virgine quapiam concubuit, filiamque ex ea suscepit. Cæterum deinde resipiscens ac se perpetrati deliqui penitens, mundi oblectamenta ac divitias deserere statuit. »

9. Verum, sicut matrimonium certo astruere non possum, sic nec tam crude ac decretorie sanctum, fornicationis arguere ausim; sunt enim ex utraque parte nonnulla, quæ rem ambigam relinquunt. Et pro matrimonio quidem facere videtur studiosa descriptio puellæ, quæ inter alias matrimonio non copulatas ejus amores aucupata est et fixit. Quod scilicet pulchritudine cunctas antecelleret, sed

obscuro loco nata esset. Etenim si de concubinato illegitimoque commercio tantum agebatur, supersua sane videri poterat animadversio de obscuritate generis, cum non soleant huiusmodi veneres generis claritate splendere. Denique videretur plane ibi matrimonium cum imparis conditionis personâ describi, nisi reclamarent aliunde alia. Mitto inter illa recensere iunctivas expressionesque duriores biographi; novi enim, simpliciores monachos castitatis zelatores eximios, quandoque similia matrimonio licitisque aliunde sæcularium voluptatibus afflare; sola sancti fuga, prout a biographo describitur, sufficit, ut nihi rem totam dubiam reddat. Et sane, si legitimum matrimonium fuit, non licebat S. Nilo, relicta comparte, surgere et monachalem vitam amplecti, illa non consentiente. Consensisse autem, vel e vivis jam excessisse, quod decretorie, sine teste tamen, asserit Bailletus, nihil omnino suadet credere, imo potius contrarium innuitur.

10. Igitur res in ambiguo sit: quamvis diliter non pessim, majorem meam esse de non matrimonio suspicionem. Nunc pauca supersunt de insti-

tuta a S. Nilo Cryptæ-Ferratensis abbata, cuius initia et fundationem, ut jam superius monui, quidam serius figunt. Pauca, inquam, quoniam quisquis Vitæ edendæ tria ultima capita attentius perlegerit, luculentissime perspiciet, si B. Bartholomæo celeberrimi monasterii perfectio debeat, sancto certe nostro principium ejus ascribendum esse. Testatur id insuper apertissimis verbis Pancratius supra num. 8 laudatus, ipseque B. Bartholomæus in Typico suo, quod citat Scottomarius Nota 18. Ibi sic legitur die 23 Septembris; Δεῖ γινώσκειν, ὅτι ἐπαῖδη εἰς τὴν κς' ἐπιτελοῦμεν τὴν τοῦ πρωτοκτίτορος τῆς μονῆς μνήμην Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου. « Sciendum est, quod 26 die celebremus memoriam primi fundatoris monasterii, Patris nostri Nili. » Atque hæc ad stabilendam Baronii, primum abatem Cryptæ Ferratæ sanctum nostrum appellantis, amputationem sufficiunt. Ceterum ex monumentis, quæ in Latio suo cap. 2, pag. 61, allegat Kircherus, videtur mulieribus non parè accessus ad capellam, ubi S. Nili et B. Bartholomæi corpora hodieque deposita sunt et summa veneratione coluntur.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ

ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΝΕΙΛΟΥ

VITA ET CONVERSATIO

SANCTI ET DEIFERI

PATRIS NOSTRI NILI

Auctore Sancti discipulo, forte B. Bartholomæo; editore et interprete Joanne Matthæo Caryophilo, archiepiscopo Iconiensi.

CAPUT I.

Nascitur S. Nilus, Deiparusque offertur. Magnum in ipsa adolescentia in virtutibus et scientiis progressum facit. Variis a dæmone temptationibus appetitur, iisque superatis, fit monachus.

1. Gratia Domini nostri Jesu Christi et charitas Dei et communicatio sancti Spiritus (benum quippe est et ordiri a Deo et in Deum desiner?) sit cum omnibus studiosa audientibus et cum tenuitate meam mentisque paupertate, qui audacter historiam Vitæ sancti Patris nostri Nili junioris sum rarraturus. Non enim per hominem, vel suggerente et adhor-

α'. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος (καλὴν γὰρ ἐκ Θεοῦ ἀρχεσθαι, καὶ εἰς Θεὸν καταλήγειν) εἴη μετὰ πάντων τῶν φιλοπό-
νων ἀκρωμένων, καὶ μετὰ τῆς ἐμῆς εὐταξίας: καὶ πτωχονοίας τοῦ μέλλοντος τολμηρῶς διαγγέλλειν περὶ τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου τοῦ

νέου. Οὐ γάρ δι' ἀνθρώπου, οὐδὲ δι' ἀνθρωπίνης ὑποβολῆς ἢ παρακλήσεως τὸ τοιοῦτον ἔργον ἐνεχειρισάμην. Οὐδὲ γάρ εἰσι νῦν ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς τῶν ἐσχάτων τούτων αἰώνων οἱ τὰ τοιαῦτα ζητοῦντες τε καὶ πολυπραγμοῦντες· τούναντιον μὲν οὖν, πολλοὶ οἱ μωκίζοντες, καὶ πρὸς ταῦτα ἀθιζόμενοι, οἱ μῆτε τοῖς παλαιοῖς διηγήμασι τῶν ἁγίων πιστεύοντες, μῆτε τοῖς νεωστὶ τελειωθεῖσιν πειθόμενοι· ἀλλὰ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῖς τὰς τῆς ὠφελείας ὁδοὺς ὡς εἰπεῖν ἀποφράξαντες, ἕνα σκοπὸν ἐν ἅπασιν τίθενται, τὸ πρὸς τὰ ἑαυτῶν μετακρίνειν τὸ πιστὸν ἐν τοῖς λεγομένοις· τὸ δ' ὑπερβαῖνον τὴν ἑαυτῶν δύναμιν, ὡς ἐξω τῆς ἀληθείας ταῖς τοῦ ψεύδους ὑπονοίας καθυποβάλλειν. Διὸ τὸν ἀδρατον νοῦν, τὸν Θεὸν φημι καὶ Πατέρα, καὶ τὸν ἀναρχόν τε καὶ συναΐδιον Λόγον, καὶ τὸ πανάγιον καὶ ὁμοούσιον Πνεῦμα, θεμέλιον καὶ ἀρχὴν προθέμενος τοῦ λόγου, οὕτω τῆς διηγήσεως ἀπαρξώμεθα· εἰ καὶ μῆτοι γέ τινε χρησιμεύσουσαν ἄλλω, ἀλλ' ἡμῖν τοῖς ἐν ταύτῃ ἀσχολουμένοις, καὶ μικρὸν τι τὸν νοῦν ἐκ τῶν γητῶν ἀπαγομένους οὐ μικρὰν τὴν ὄνησιν καὶ τὸ κέρδος ἐργαζομένην, καθάπερ τοῖς μυρεψοῖς ἢ τῶν ἀρωμάτων ἀναστροφή τὴν ἐξ αὐτῶν ἡδύτητα καὶ ἀπόλαυσιν. Δεῖ τοίνυν τὴν ἐνεγκοῦσαν τούτου ἡμῖν τὸν ἀοίδιμον Νεῖλον προτάξει τῷ λόγῳ, ἵνα μηδὲν τῶν δεόντων ἐλλείπη τῷ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἐρευνῶντι.

β'. Τὸ 'Ρουσιάνον οἶδ' ὅτι πάντες γινώσκουσιν, οὐ μόνον διὰ τὸ προκαθῆσθαι τοῖς τῆς Καλαβρίας τέρμασι, μέγιστόν τε τυγχάνειν ὁμοῦ καὶ ἀνεπιβούλευτον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ καὶ πάσης τῆς χώρας ἐρημωθείσης, καὶ πασῶν τῶν πόλεων ἔργον γεγενημένης τῆς τῶν Σαρρακηνῶν πολυπληθείας, μόνον διαφυγεῖν μέχρι καὶ νῦν τῆς αὐτῶν ἀπωλείας τὸν νόμον. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης σοφίας ἢ βοήθειας συνέβη, ἀλλὰ τῇ δυναστείᾳ καὶ ἀντιλήψει τῆς ἐκεῖ ἐπισκιάζουσης ἐξαιρέτως Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας· ἧτις πολλὰκις τῶν ἀθέλων Ἀγαρηνῶν ἐν νυκτὶ προσελθόντων, καὶ συλῆσαι τὸ φρούριον βουληθέντων, ἅμα τῷ προσεγγίσει αὐτοὺς τῷ τείχει, ὥστε καὶ κλιμακὰς ἐπιθεῖναι, λέγεται ἄνωθεν ὡς γυνὴ πορφυροφόρος ἐποφθῆναι αὐτοῖς, λαμπάδας ἐν ταῖς χερσὶ κατέχουσα, καὶ ταῦταις αὐτοὺς καταβάλλουσα, καὶ τοῦ τείχους ἀποδιώκουσα. Καὶ τοῦτο σαφῶς ὠμολόγουν οἱ ἐξ αὐτῶν γενόμενοι πρόσφυγες. Ἐκείθεν τοίνυν ὁ ὄσιος Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος ἀνέταλεν, καὶ ἐκεῖσε τὰς τῆς σωματικῆς ηλικίας ἀρχὰς κατεβάλετο, δῶρον ἀπὸ Θεοῦ χαρισθεὶς τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ· πρὸς γὰρ ἀδελφῆ ἐτέχθη

Joannis Clei notæ.

(1) Sic sæpius, ut et Mauri, Africani Saraceni vocantur, quia creduntur orti ex Ismaele, Agaris ancillæ et Abraham filio. Calabriam porro ex Sicilia invaserant anno 842, expugnatisque variis urbibus et munimentis sic ibidem radices egerunt, ut Italiæ pene universæ per plura etiam sæcula excursionibus infesti fuerint, ac tandem ægre exterminari potuerunt. Sæpius adversus illos Christianis opem præstitit Dei Mater Maria, qua de re vide Baronium ad annum Christi 886, num. 7.

tante hominis consilio, aggressus sum tale opus. Neque enim sunt nunc novissimis temporibus novissimorum horum sæculorum, qui talia querant et curiose appetant: quinimo multi qui subsannant et injucunde hæc audiunt, quibus nec antiquorum sanctorum narrationes neque recens facta fide digna sunt, sed obstructis sibi plane oculis ex parte viis ad utilitatem ferentibus, scopum eorum habent in omnibus sibi propositum, ut eorum, quæ dicuntur, fidem metiantur suarum virium modulo; quod autem vires eorum sperat, id vero illis tanquam a veritate alienum mendacii suspicionem injiciat. Quapropter invisibilem mentem, Deum, inquam, Patrem et simul expertem principii temporis consensitentiumque Verbum, et sanctissimum consubstantialemque Spiritum narrationis fundamentum jacentes, illam aggrediamur, etsi nulli alii profuturam, at certe nobis, qui in ea studium ponimus et non nihil mentem a rebus terrenis abducimus, non mediocre emolumentum et lucrum allaturam, quemadmodum unguentarii aromatum tractatio suavitatem affert et voluptatem. Oportet igitur principio sermonis de civitate illa verba facere, quæ nobis edidit celeberrimum Nilum; ne quidquam eorum, quæ scire operæ pretium est, desit perscrutanti omnia de illo.

2. Rossanum scio notum esse omnibus, non eo solum nomine, quod Calabriae finibus præsit et maxima sit civitas et ab insidiis hostium tuta, sed etiam, quia vastata universa provincia cunctisque urbibus reductis in potestatem colluvionis Saracenorum, solum usque adhuc effugerit illorum perniciem. Quod quidem non humana prudentia, vel auxilio contigit, sed potentia et ope præcipuæ ejus urbis patronæ Dominæ nostræ Matris Dei semperque virginis Mariæ. Illa enim impiis Agarenis (1) sæpe de nocte irruentibus, ut arcem occuparent, simul atque ad muros accessissent, scalas etiam admovissent, e superiori loco apparuisse dicitur, specie mulieris purpura indutæ, facesque in manibus habentis, quibus dejiciebat illos et e muro depellebat. Et hoc aperte fatebantur, qui ex illis transfugæ fuerunt. Inde ergo sanctus Pater Nilus exortus est, et illic primas ætatis suæ partes transegit, muneris loco parentibus a Deo datus: namque post unam sororem masculus hic optantibus susceptus est et oblati Deo ab illis. Deique Matris ædii (2) liberaliter dicatus. Præcla-

(2) Sciommarius Nota 18 ad Vitam B. Bartholomæi ex Panegyrico Pancratii observat, S. Nilum in baptismo Nicolaum fuisse appellatum mutatumque pro more nomen, quando monachalem habitum induit; de qua consuetudine etiam agit Nota 43. Rossanensis porro civitas singulariter Dei Matri protectrici devincta et dedicata est. Celebrata valde ibi fuit olim imago intemeratæ Virginis, peculiari nomine Achiropiitos, a Græco ἀχιροπιότητος insignita, Sciommarius Nota 4 ex autographo Pancratii panegyrico; quem anno 1250 de B. Bar-

ram porro indolem feliciter sortitus et acumen mentis morumque suavitatem, æquales omnes superavit sagacitate et responsis et diligenti Scripturarum lectione, necnon Interrogationibus quas proponebat magistris, ut mirarentur illi, unde tantum huic püero ingénium, quo scrutaretur Scripturas et de rébus hujusmodi interrogaret. Familiare enim erat illi a juventute sanctorum Patrum Vitas evolvere, Antonii, inquam, Sabbæ et Hilarionis, aliorumque, quos Ecclesia catholica celebres habet, avidoque animo mentisque attentione semper eas lectitabat. Unde etiam illi obvénit, ut odium in vitia conciperet et in ædibus nobiliorum contentus declinaret, omnemque refugeret et abominaretur curiositatem et aspernaretur, quæ phylacteria (3) vocant et adjurationes; quanquam libri etiam, qui de his agunt, illi non deessent ob sciém ingenii et studium omnia sciendi.

3. Ergo non nullo post parentibus vita functis, cum a sorore educaretur pieque institueretur (nam et illa femina erat valde religiosa, licet in matrimonio collocata) ubi florentem juvenitulis attingit ætatem, non erat, qui frenum adolescenti vellet injicere, assiduæque disciplina dux illi esset ad optima, non episcopus, non sacerdos, non abbas, non monachus, perrarò enim ibi per illa tempora videbatur monasticus habitus, ne dicam et contemptibilem fuisse. Conjic ens ergo diabolus, quid lucri esset allaturus et quam gravis sibi futurus esset adversarius (acer enim est ex anteaclis conjector futuri), cæpit innuptas puellas configero

Joannis Ciei notæ.

Ithomæo dictum asseverat, de prodigiosa illa imagine vertit sequentia: « Et ecce sero per septingentos annos ipsam (civitatem Rossanensem Maria) inhabitat in imagine non mancipiata, nec manu facta, imo ut melius dicam, a Deo fabricata atque a Deo picta et ab omnibus Achiropiitis appellatur, atque hoc pacto invocata omnium vota exaudit, quippe quæ tali nomine delectatur. Non ex materia aliqua, coloribus scilicet confecta, aut ex humore aliquo quodammodo crassitie, sed veluti quæ ex siccis et aridis lignis, quasi genitoribus, genita, octoginta habentibus annos, quando vita labor et dolor est. Sic et divina ac miraculosissima ipsius imago non ex materia et crassa aliqua substantia, sed immaterialiter ac desuper a Deo depicta, gratiisque superabundans Deiparæ, cuius sanctæ ac sacræ imaginis miracula et prodigia narrare est impossibile. » Advertit idem, *Achiropiitis* appellatam fuisse iconem illam, quasi non manufactam, insolitique nominis originem, quam credo fabulæ suspectam, tuto haberi posse, ex antiqua membrana aureis characteribus scripta, quæ etiam hodie in metropolitana ecclesia servatur, valè allegat. Mauritius imperator volens ad instantiam S. Ephrem Rossanensem decorare civitatem, eo sub annum 586 Constantinopoli plures familias et artifices misit. Cum ex illis quidam sancti jussu imaginem Deiparæ in sacello quodam pingere, prodigiose accidit, ut quæ pridie pinxerant, postridie deleta inventerentur. Quod cum pluribus diebus

A δρόμῳ αὐτοῖς ἐπιθυμητικῶς· καὶ δῶρον παρ' αὐτῶν ἐνεχθεῖς, καὶ τῷ οἴκῳ τῆς Θεοτόκου εὐθύμως ἀποκληρωθεῖς. Φύσεως δὲ εὐκληρίας τυχῶν, καὶ νοῦς δξύτητος, καὶ φρενῶν ἀστείότητος πάντας τοὺς συνηλικιωτὰς αὐτοῦ ὑπερέβαλεν ἐν τε συνέσει, καὶ ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ, καὶ τῇ τῶν Γραφῶν συνεχεῖ ἀναγνώσει, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς διδασκάλους ἐρωτήσεσιν· ὥστε θαυμάζειν αὐτοὺς, πῶθεν τῷ τοιοῦτῳ βρέφει τὰς Γράφας ἐρευνᾶν, καὶ ἐπερωτᾶν τὰ τοιαῦτα. Ἠγάπα γὰρ ἀεὶ τῶν ἁγίων Πατέρων τοὺς βίους, ἐκ νεότητος αὐτοῦ, Ἀντωνίου φημι δὴ, Σάββα τε καὶ Παριώνος, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν γεγραμμένων ἐν τῇ αὐτῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ μετὰ πολλοῦ πόνου καὶ συνέσεως αὐτοὺς ἀειζήρητο. Ὅθεν καὶ αὐτῷ τῇ μετοπίσθηρον εἶναι, καὶ ἀποστρέφεσθαι τὰς ἐν τῇ οἴκῳ τῶν ἀρχόντων διατριβὰς· μισεῖν τε καὶ ἀποδελύττεσθαι πᾶσαν περιεργίαν, καὶ ἐξουθενεῖν τὰ λεγόμενα φυλακτὰ, καὶ τοὺς λεγομένους ἐξορκισμοὺς· καίτοι γε οὐδὲ τῶν τοιούτων ἀπορήσας βίβλων διὰ νοῦς δξύτητα καὶ σπουδὴν τὴν ἐν ἅπασιν.

γ. Μετ' οὐ πολὺ γούν τῶν γονέων αὐτοῦ τὸν βίον ἀπολιπόντων, καὶ παρὰ τῆς ἀδελφῆς ἀνατρεφόμενου, καὶ εὐσεβῶς ἐκπαιδευόμενου· ἦν γὰρ καὶ αὕτη φιλόθεος ἄνυ, εἰ καὶ τὸν τοῦ βίου ζυγὸν ὑπεισηλθεν· ἦν γὰρ δὲ τῆς ηλικίας τὸ ἄνθος· αὐτῷ προστετέθη, οὐχ ὑπήρχεν ὁ τῆς νοθεσίας τὸν χαλινὸν ἐπιθεῖναι τῷ νέῳ σπουδάζοντι, καὶ διὰ συνεχοῦς διδασκαλίας πρὸς τὰ κρείττονα αὐτὸν ὀδηγήσων, οὐ τῶν ἐπισκόπων τις, οὐχ ἱερέων, οὐδ' ἡγούμενων ἢ μοναζόντων· σπᾶνιον γὰρ ἦν ἐν τοῖς χρόνοις ἐκεῖνοις ἐκεῖσε τῶν μοναχῶν σχῆμα· ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ βδελυκτόν. Σοχασάμενος οὖν ὁ διάβολος τὸ μέλλον ἐξ αὐτοῦ ἀναφύεσθαι κέρδος, καὶ ὡς ἀντίπαλο· αὐτῷ

accidisset, pictores, rem mirati, ἐκ suis quecipiam in sacello pernociare jussurunt. Is vidit nocte illa mulierem pulchritudine et majestate stupendam, quæ mandavit illi, ut visionem manifestaret. Postero autem die invenerunt perfectam imaginem. Credunt Rossanenses, eamdem hodieque superesse et coli in ecclesia metropolitana. Ad illam Dei Matri oblatum fuit Bartholomæus, ut in eius Vita dicitur, credoque, de eadem hic sermonem esse.

(3) Φυλακτὰ Sirletus vertit *incantationes*: Cangius explicat per amuletum ad pellendos morbos: φυλακτῆριον, quod idem est, utrumque et alia significat, ut apud Cangium in utroque Lexico videre est. Si recte ex adjunctis conjicio, non de typis quibusdam magicis aut tabulis diabolicis, sed de observationibus tabulisque astronomicis aut mathematicis, quæ tum temporis non solebant forte sine aliqua superstitione esse, hic loquitur biographus. Sane non amplius laudis inde S. Nilo accederet, quod magiæ operam non dedisset, quam quod a parricidiis sacrilegiisve abstinerit. At non credo, biographum sanctum abbatem inde laudare voluisse, quod a vitiis peccatisque, quæ in perditissimo quoque horrenda sunt, fuerit immunis: fateor tamen, quod sequitur ἐξορκισμοῦς aliorum interpretationi favere. An ergo sæculo decimo tam familiares erant inter Græcos divinationes, vanæ observantiæ artesque similes, ut viro probi honori esset, iis non studuisse?

(4) Similia forte legerat Baronius in versione

καὶ ἐχθρὸς εὐρεθῆσεται μάγας· δεινὸς γάρ ἐστιν ἅτελο formæ adolescentis et suavitalis cantus et egregiæ indolis. Idcirco nec multiplicēs earum laqueos potuit evitare, sed veluti cervus transiit jecore, unius ex illis captura sit, pulchritudine formaque elegantī præstantioris omnibus, sed infimo loco natæ. Copulatur ergo cum illa, primaque illis soboles femella nascitur (4). At vero universa prospiciens Dei providentia, quæ omnia novit, antequam ad finem perducantur, prævisa utilitate maxima per eum futura hominibus multorumque salute, qui regni cælorum hæredes per eum futuri erant, non permisit eum volutari in cæno hujus vitæ; sed primo quidem inserit cordi ipsius jugem mortis memoriam et futurorum suppliciorum perpetuo duratura tormenta. Deinde vehementi frigore febrique ardentissima vexari illum sine intermissione permittebat, ut sibi ob oculos quotidie versaretur rapacissima mors.

καὶ ἐκ τῶν προλαβόντων τεκμηριῶσαι τὸ μέλλον· ἤρξατο κατατοξεύειν τὰς τῶν γυναικῶν ἀγάμους ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ νίου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ καλλιφωνίᾳ τῆς ψαλμῳδίας αὐτοῦ, καὶ τῇ ἐν ἅπασι διεγέρσει τε καὶ ἐπιτηδεϊότητι. Διὸ οὐτ' ἴσχυσεν ἀποδρᾶσαι τὰς αὐτῶν πολυτρόπους παγίδας· ἀλλὰ καθάπερ ἑλαφος πληγῆς εἰς τὸ ἦπαρ, θηρεύεται ὑπὸ μιᾶς αὐτῶν, ὠραϊότερη μὲν καὶ φύσεως κάλλει τὰς ἄλλας ὑπερβαλλούσης, ἐκ γένους δὲ εὐτελοῦς καὶ τοῦ τυχόντος καταγομένης. Ζεύγνυται τοίνυν αὐτῇ, καὶ θῆλυ τὸ πρῶτως τεχθὲν παιδίον ὑπῆρξεν αὐτοῖς. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ παντέφορος πρόνοια, καὶ πάντα πρὸ τέλους γινώσκουσα, προϊδούσα τὴν μέλλουσαν δι' αὐτοῦ γενήσεσθαι τοῖς ἀνθρώποις μεγίστην ὠφέλειαν, καὶ οἷτι πολλοὶ δι' αὐτοῦ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας κληρονόμοι γενήσονται, οὐκ εἴασεν αὐτὸν ἐν τῷ βροδῶρι τοῦ βίου κυλλεῖσθαι, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐμψυεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὴν τοῦ θανάτου μνήμην ἀνέκλειπτον καὶ τὴν τῶν μελλόντων κολαστηρίων ἀτελεύτητον βάσανον. Ἐπειτα δὲ φρίκη μεγίστη, συμπύρει, ὡς προβλέπειν καθ' ἡμέραν πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὸν ἄρπαγα θάνατον.

δ. Ἐν μιᾷ γοῦν τῶν ἡμερῶν μηδὲν εἰρηκῶς, μηδὲ θαρρῆσας τὸ μυστήριον ἀνθρώπων τινὶ, πορεύεται πρὸς τινας χρεωστοῦντας αὐτῷ ποσὸν ἱκανόν, λίγων πρὸς αὐτούς· Ἀμπελώνα κάλλιστον εὐρηκα, καὶ ἔγω ἀνάγκην τοῦ ἀγοράσαι αὐτόν. Λαβὼν δὲ ἐξ αὐτῶν ὅσων ἀν εὐρέθησαν ἔχοντες, τὸ λείπον καταλείψας, ἔξεισι τῶν ἐκείσε τῇ νόσῳ βαρῆως κατατρυχόμενος. Συνέλειπετο δὲ σὺ τῷ καὶ μοναχὸς τις Γρηγόριος τῷ ὀνόματι, ποδηγῆτης αὐτῷ τῆς πρὸς τὸ μοναστήριον ἀπαγούσης ὁδοῦ γενόμενος. Φθάσας δὲ τινα ποταμὸν, καὶ εἰσελθὼν τοῦ περάσαι αὐτόν, τότε ἔγνω τὴν τοῦ Θεοῦ ὁδηγοῦσαν αὐτόν ἀντιληψὶν βοηθοῦσαν αὐτῷ, καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἄγουςαν βούλημα. Τῆς γὰρ νόσου κατὰ τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ, καθάπερ φορτίον βαρὺ, ἀφαιρεθείσης ἀπὸ τῶν ὤμων αὐτοῦ, προθύμως τοῦ λοιποῦ τὴν ὁδὸν διήνυε, καὶ τερπόμενος ἐψάλλον· Ὅδον ἐντολῶν σου ἔδραμον, Κύριε, δταν ἐπιλάτυνας τὴν καρδίαν μου. Καταλαβὼν δὲ τὰ περὶ Μερκούριον μοναστήρια, καὶ

¹ Psal. cxviii, 33.

Joannis Clei notæ.

Metii, indeque, ni fallor, asserit, sanctum matrimonio junctum fuisse. Ambigua sane res est; quæ tamen sequitur cum suis adjunctis fuga contrarium mihi probabilius facit: reclamarent antecedentia et sententia præfæcti de sancto in monasterium non admittendo, quæ videri posset in fugam illam cadere, nisi rursus illi non obsequentes monachi sic nimis imprudentes depingerentur.

(5) Ubina, aut quod fuerint monasteria illa a S. Mercurio appellata, invenire distincte non potui. Marasiotus Chronici Calabriae lib. i, cap. 35, tradit, monasterium S. Mercurii a S. Fantino ibidem quondam abbate nominari, nec longe a Palma castro ad oram maris Tyrreni Regium inter et Nicoteram sito, distare. At quæ ibi scribit omnia sere confusa sunt, et credibile est, monasteria illa ab irrumpentibus x et xr sæculis Saracenis excisa et delata fuisse. Agresta in Vita S. Basilii parte v, cap. 5, prope terram Parmensem seu Palmensem monasterium Majus S. Mercurii

collocat, quod verisimiliter idem est a Marasio designatum.

(6) An tres viri hic cum laude nominati Fastis sacris inscripti sint, non videtur satis certo asseri posse: neque etiam satis certum est, an in eodem monasterio convixerint et abbates fuerint. Ughellus tom. IX novæ editionis, col. 174, omnes tres, inverso tamen ordine, catalogo sanctorum ordinis sancti Basilii inscriptos habet. Octavianus Cajetanus catalogo, operi de Sicilia sanctis præfæcto, duos Joannes ordinis sancti Basilii monachos inscribit, alterique diem 5 Februarii, alteri 24 assignat. De postremo, qui Theristes cognominatur, egit Henschenius ad præfatum diem, neque de illo hic sermo esse potest, si quid gesta valent, quæ certe exarata sunt a biographo non parca posteriore. De primo, quem Cajetanus Juniores ascetam cognominat et Idææ Operis de sanctis Siculis pariter insertum habet, ad dictum diem in Prætermisissis dixerunt Majores

brem Fantinū (7) et angelica puritate Zachariam (8), ceterosque omnes opere et sermone Dei praestantissimos, aspectu eorum humilique habitu stupefactus lacrymas affatim profudit, divinoquo zelo vehementer accendebatur. Et ipsi contra, benilem in juvenili corpore sensum intuiti, morumque stabilitatem et aptam ad bona quaeque habitudinem necnon lectionis suavitatem admirati mentisque perspicaciam, praesago cognoverunt oculo, multiplicandam in eo Spiritus gratiam, quodque futurum esset, ut multi per eam fierent haeredes regni caelorum. Itaque illum et benedictionibus cumularent et piis precationibus munerunt. Non multum interfluxit temporis, et ecce tibi terroris et minarum plenae perferuntur a. l. monasteria litterae a praetore totius provinciae, ut si quis imponere manus auderet tali clerico, manus ei praefererentur, ejusque monasterium fisco addiceretur (9). Quibus perterriti monasteriorum praefecti, consilio inito, cogitarunt, illum transmitti in locum extranei principatus, ut ibi sacro iudicaretur ille habitu, et ipsi se liberarent a principum indignatione.

κράτος εκπέμφεσθαι, κάκεις τὸ ζῆγιον σχῆμα ἐνδύσασθαι, καὶ ταυτοὺς ἀπειράστους φυλάξει τῆς τῶν κρατούντων ἀγανακτήσεως.

5. Considera mihi tunc luctam inter angelum et Satanam; illius quidem, ut hunc virum eriperet e turbulenta ac tenebricosa hac vita eductumque in terram promissionis, hoc est, ad institutum eorum, qui propter Dominum asperitate vitae se exercent, ut proprium Deo dicaret, alterumque efficeret Moysem; hujus vero omnem machinam, omnem moventis lapidem, ut hujusmodi bonum impediret; quod fieri non potuisse, re ipsa probatum est. Neque enim poterant universa terrae regna collatis viribus Nili animum a proposito deterrere. Cogitat ergo vir Dei migrare in monasterium S. Nazarii (10) vocatum, ibique perficere quod optabat. Quod ubi cognovit omnium bonorum

ἠσασάμενος τοὺς οὐρανίους ἐκείνους καὶ θαυμαστὸν ἀνδρας· λέγω δὴ Ἰωάννην τὸν μέγαν, καὶ Φαντῖνον τὸν περιβόητον, Ζαχαρίαν τὸν ἱσαγγέλιον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἅπαντας πράξει καὶ λόγῳ θεϊότατα διαπρόποντας· καὶ καταπλαγεὶς ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ αὐτῶν, καὶ τῷ ταπεινῷ σχήματι, πλήρης δακρύων ἐγένετο, καὶ πρὸς Ἐνθεὸν ζῆλον σφοδρῶς ἀνεφλέγετο. Καὶ αὐτοὶ δὲ θασάμενοι καλαῖον φρόνημα ἐν νεαρῷ σώματι, ἤθους τε πῆξιν, καὶ κατὰστασιν εὐχρηστον· καὶ ἀγασθέντες ἐπὶ τῇ γλυκύτητι τῆς αὐτοῦ ἀναγνώσεως, καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ νοδὸς δέξῃ, ἐγνωσαν προορατικῶς ὁμματι τὴν ἐπ' αὐτῷ μέλλουσαν πολυπλασιάζεσθαι χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ ὡς πολλοὶ δι' αὐτοῦ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας κληρονόμοι γενήσονται. Καὶ εὐλογίας αὐτὸν κατεπλούτησαν, καὶ εὐχαῖς κατεστρέξαν. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ γράμματα καταπληκτικὰ, καὶ ἀπειλαὶ φρικώδεις· παρὰ τοῦ πάσης τῆς χώρας ἐπικρατοῦντος· τὰ μοναστήρια κατεδάμδανον· ὡς εἰ τις τοιμῆδεις χεῖρα ἐπιβαλεῖν κληρικῶ τῷ τοιμῆδι, τὴν χεῖρά μὲν αὐτοῦ ἀποκόπτεσθαι, τὸ δὲ μοναστήριον τοῦτου δημῶσεσθαι. Ὑφ' ὧν καταπλαγέντες οἱ τῶν μοναστηρίων ἐξάρχοντες, ἐβουλεύσαντο τοῦτον ἐφ' ἕτερον

ε'. Ἄθρει δὴ τότε πάλην ἀγγέλου τε καὶ διαβόλου. τοῦ μὲν, ὅπως τὸν ἀνδρα τοῦτον ἀπαλλάξῃ τοῦ παραχῶδους καὶ σκοτεινοῦ βίου, καὶ πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγαλλίας, ἥτις ἐστὶν ὁ βίος τῶν διὰ Κύριον ἀσχομένων. ἐξέβας τῷ Θεῷ προσοικειώσῃ, καὶ ἄλλων

Μωῦσέα ποιήσῃ· τοῦ δὲ πᾶσαν μηχανὴν, καὶ πάντα λίθον κινουῦντος, ὅπως τὸ τοιοῦτον ἀγαθὸν ἐμποδίσῃ, ὅπως ἀδύνατον ἀπέδειχθῇ. Οὐ γὰρ ἐδύναντο πᾶσαι αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς συναχθῆναι, ἵνα τὸν Νεῖλον ἐκ τῆς οἰκείας ὀρυγῆς ἰσχύσωσιν ἀναστρέψαι. Ἐκπέπεται τὸν οὐδὲ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος· καταλαβέσθαι τὸ τοῦ ἀγίου Ναζαρίου καλούμενον μοναστήριον, κάκει, τὸ τοῦ πύθου πληρῶσαι ἐπάγγυμα. Ὅπερ νοήσας ὁ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς ἀντιστάμενος, προλαμβάνει τὰ

Joannis Clei notæ.

mei, tum acturos se. cum instrumenta, quæ non habebant, nacti fuissent a Cajetano in prænuntiato Opere, quod, eo e vivis sublato, posthumiū proditit sub medium sæculum xvii. Ibi porro tantum invenio tōu. Il pag. 42. Fragmentum hymni ex Ms. Condacario monasterii Basiliani S. Philippi Fragalatis, quod nihil continet, quod certo gaudeat, hoc agi; sed nec etiam contrarium quidpiam. R's ad 5 Februarii in Operis Supplemento poterit examinari.

(7) Sanctos duos Fantinos, qui ad Calabriam spectant, a scriptoribus nonnullis confusos in Opere nostro discriminavit Pinus, alteriusque Acta illustravit die 24 Julii, alterius 30 Augusti. De illo, cujus parentes imperatorum gentiliū tempore martyrio coronati memorantur, hic agi non potest; secundus, qui et monasticam vitam in Calabria professus est et in Saracenorum vexationibus per sexaginta annos luctatus, tandem in Orientem profectus et Thessalonice mortuus est, hic certe indicatur, ut liquet capite 5, num. 25.

(8) Zachariam nullum in Fastos suos retulit Cajetanus; unicus in Opere nostro hactenus occurrit, de quo utcumque dubitari posset, diē

nimirum 24 Martii, ubi ex vaga Menæorum annuntiatione breve textitur elogium.

(9) Tam severi a præfecto interdicti, quod hic narratur, ratio forte fuerit, quam intellexerat, S. Nili fuga abinvita conjuge, quam, nisi uxor vel mortua sub hoc tempus fuerit vel consenserit, non putem satis prudenter adjuvare potuisse seniores illos monachos. Vide dicta ad notam 4.

(10) Incertum est, quousque extenderit se jurisdictio præfecti, extra cuius provinciam erat hoc cœnobium; at fuit sane arcis limitibus septa, si ex monasterio S. Mercurii, quod a castro Palma non longe aberat, ad cœnobium S. Nazarii, quod hodie S. Filaretii vocatur, tantum missus fuit S. Nilus. Tradit hoc laudatus Agresta additque, monasterium illud S. Filaretii, unico tantum millari ab oppido Seminara abesse, in eoque monachalem habitum accepisse sanctum nostrum. Seminara distat a Palmensi territorio vix quinto millari. Nescio autem, an Palma Seminaram euntibus mare ad levam, a dexteris nemora esse possint. Sic tamen paulo post describitur S. Nili

ἔμπροσθεν, καὶ παγίδας δεινὰς κατὰ τὴν ὄδον τίθει· A
 οἷν, ὡς δὴ ποτε τρόπῳ τὸν δρόμον τοῦ δικαίου
 ἐκφέρει βουλόμενος. Καὶ δὴ τὴν ὄδον διανύοντι,
 καὶ τῷ Θεῷ προσλαλοῦντι ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ
 ὁλοψύχως δεήσασιν, μέλλοντι πρὸς ἀκτὴν ὑπεξέρχε-
 σθαι, καὶ τῷ τῆς θαλάσσης εἶδει καθωρατίζεσθαι,
 βάρβαρος εἶς τῶν Ἐφυγάτων ἐκπηδήσας, καθάπερ
 πῦρ ἢ ἐχιδνα τοῦ Παύλου, τῆς χεῖρός τοῦ ἁγίου
 ἐβράζετο, καὶ ὁμοῦ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν εἴχοντο.
 Οὐ πολὺ τὸ διάστημα, καὶ ἰδοὺ πλῆθος Σαρρακηνῶν
 ἐκ δεξιῶν ἀνακακλιμένων ὑπὸ τὸ ἄλσος, μελάνων
 Αἰθιοπῶν, ἀγριοφθάλμων, κακοπροσώπων, καὶ πάν-
 των δαίμοσι προσοικιστῶν· πρὸς δὲ τὸ ἕτερον
 μέρος, μέγας πλοῦτον πρὸς τῆ γῆ αἰσχυρμένων,
 τὸν αἰσιον πλοῦτον ὡς εἰκὸς ἀπικρατομένων. Ταῦτα
 ἰδὼν ὁ μακάριος Νεῖλος ἄβρονον, καὶ τὴν δεινὴν καὶ B
 ἐσυνήθη θέαν ἰκαίτην, καὶ τὸ ξένον σχῆμα κατανόη-
 σας, οὐ τῆς δικταίας φρενὸς ὑπεξέστη, οὐδ' ἠλλοιώθη
 ὄψιν, τὴν ἔτιν, ἢ τὸν λόγον παρεσαλεύθη, ἀλλ' ἦσεν·
 τὴν χεῖρα βάλων ἐν τῷ στήθει, καὶ τῷ σημείῳ τοῦ
 σταυροῦ ἑαυτὴν καθοπίστας, εὐθαρσῶς καὶ ἀνδρείως
 ἐνταπεικρίνετο πρὸς τὰς ἐρωτήσεις· τῶν γὰρ ἄλλων
 ἀπάντων αἰδῶν τινα χαλινῶν τῆ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ
 προνοίας κατασχεθέντων, καὶ οἷον εἰπεῖν ἐν τῷ τόπῳ
 ἀπονακρυφάντων, μόνος ἐκείνος ὁ τοῦτον κρατήσας
 ἐπέλεγετο, τίς εἶη, καὶ πόθεν, καὶ ὅπη πορεύεται,
 πάντα διερωτῶμενος.

ζ'. Τοῦ δὲ τὴν πατρίδα, καὶ τὸ γένος, καὶ τὴν
 σκοπὴν τῆς ἐδοκίμοις ἀληθῶς ἀναγγελλαντος, ὁ
 τοῦτον θαύμασας ὁ βάρβαρος ἐπέτε τῷ ἄνθρωπῳ αὐτοῦ C
 τῆς νεότητος· οὐπω γὰρ ἠλικίας ἐπλήρου χρόνον
 ἔτιν τριάκοντα· καὶ ἐπὶ τῷ κάλλει τῶν ἱματίων,
 ἀκμὴν γὰρ τοῖς ἀπὸ τοῦ κόσμου ἐπέχρητο· οὐ μὴν
 ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆ συνάσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐ-
 τοῦ, φησὶ πρὸς αὐτόν· Οὐκ ἔδει σε τοσοῦτον νεώτε-
 ρον ὄντα τοῖς μοναχικοῖς πόνοις ἀπὸ τοῦ νῦν σεαυτὸν
 κατατῆξαι, ἀλλὰ πρὸς γῆρας, ὅτε οὐδὲν κακὸν δύνη
 ποιῆσαι, τότε ἂν ἐπορεύθῃς, εἴγε ὄλως ἐβούλου,
 πρὸς τὴν τοιοῦτον ἀγῶνα. Οὐ, φησὶ πρὸς αὐτόν ὁ
 ἐξέφρων ἀνήρ, οὐ βούλεται ὁ Θεὸς ἀκουσίως ἡμᾶς
 εἶναι καλοῦς. Ἄλλ' οὐδ' ἰσχύει γέρων ἀράσαι Θεῷ,
 ὡς περ οὐδὲ σοὶ γαμβρὸς ἀσθενής, ἢ στρατιώτης
 νεωρὸς βασιλεῖ. Καγὼ νῦν ἐν τῇ νεότητι θέλω ζου-
 λιῆσαι τῷ Θεῷ, ἵνα ἐν γῆρα παρ' αὐτοῦ δοξασθῶ.
 Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἄπιστος ἐκείνος Ἀγαρηνός, καὶ D
 ὡς περ αἰδέσθεῖς τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, μᾶλλον
 δὲ ὑπὸ τῆς ἀνωθεν προνοίας τὴν καρδίαν μεταβλη-
 θείς, ἀπέλυσεν αὐτόν, ὑποδείξας αὐτῷ τὴν ὄδον,
 μὴδὲν σκληρὸν ἢ ἐναντίον ποιήσας ἢ λέξας αὐτῷ·
 ἀλλὰ καὶ ἐπεισάμενος φασὶν αὐτῷ, καὶ προθυμοποι-
 ῆσας αὐτόν ἐν λόγοις ἱκανοῖς καὶ προτροπικοῖς εἰς
 ἀρετὴν. Ἐπειδὴ τοίνυν διέστησαν ἀλλήλων, καὶ ἡ
 τοῦ Θεοῦ πρόνοια πρὸς τὸν ἑαυτῆς θεράποντα σχέ-
 πητε καὶ ἀντιλήψιν ἐπέδειξετο ἐν μέσῳ κρυμνοῦ
 τε καὶ πυρὸς, καὶ ἐν μέσῳ λεόντων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν
 ὄντων καὶ σκορπίων, καὶ τῆς τοῦ ἐχέροῦ ἀπάσης

adversarius, antevertit et difficiles laqueos per
 viam tendit, volens, ut quoquo modo retardaretur
 vir justus a suo cursu. Ergo facienti iter, Deum-
 que psalmis et hymnis suisque ex imo corde
 precibus alloquenti, dum littori vicinus est jam
 aspectu maris exhilarandus, ecce prosillit e sar-
 mentis barbarus, et sicut olim vipera Paulum, ita
 virum justum manu prehendit, simulque ultra
 gradiebantur. Non longe profectis, en multitudo
 Saracenorum ad dextram sub nemore stratorum,
 nigrorum Æthiopum (11), feris intuentium oculis,
 truces vultus habentium et omnino demoni-
 bus consimilium: ad laevam vero naves magnas
 subduetas, quod ventum illi secundum, ut par
 est, ad commodam navigationem expectarent.
 Hæc ut repente vidit beatus Nilus, horribilemque
 et inusitatum illum aspectum et peregrinum con-
 tituitus habitum, non mente dimotus est, nec omnino
 facies illi immutata est, aut stuporem ullum
 passus est; sed manu sensim ad pectus admota,
 signo crucis sese armavit et audacter ac viriliter
 ad interrogata respondebat. Cæteris enim omnibus
 divina Providentia, veluti freno quodam detentis
 et in eodem loco quasi stupore correptis, solus
 cum eo loquebatur qui eum tenuerat; quis-
 nom esset et cujas et quo iret, singula perqui-
 rens.

6. Illo vero satente ingenue et patriam et genus
 et consilium, admiratus barbarus juventutis glo-
 riam, nondum enim expleverat tricennium annum;
 et vestimentorum decorem; adhuc enim mundanum
 gerebat habitum; necnon prudentiam in
 respondendo, ait ad illum: Non deceat talem te
 juvenem monasticis laboribus jam contabescere,
 sed prope senium, quando nihil mali poteris agere,
 tunc potius, si omnino tibi constitutum est, in hoc
 certamen descendes. At vir prudens: Non, inquit,
 invitos nos esse Deus vult bonus: sed neque placere
 Deo potest senex, quemadmodum nec tibi
 gener infirmus, aut regi miles imbellis. Ego quo-
 que nunc juventutis tempore Deo servire volo, ut
 cum senes, gloriam consequar ab illo. Hæc infidelis
 ille Agareus cum audisset, virtutem viri plane
 reveritus, imo potius Dei providentia cor ejus
 mutante, dimisit illum, viam commonstrans, cum
 nihil asperè aut hostiliter in eum egisset aut
 dixisset: sed bona etiam præcavit illi esset, ut
 aiunt, verbisque alacritatem addidisset non paucis
 et ad virtutem incipientibus. Ut alter ab altero
 digressus est, cum Dei gratia suo famulo defensionem
 præstitisset et præsidium in media fornace
 ignis, atque inter leones, imo vero serpentes et
 scorpiones tuncque inimici potentiam servasset
 illæsum et incolorem, ut agnosceret et ipse natu-
 ræ imbecillitatem, et nihil esse vires humanas,
 paululum sese illa contraxit, et sua quasi vi ope-

Johnnis Clei notæ.

(11) Ex Africa in Siciliam, inde in Catabriam irruerant Saraceni.

rante orbatum destituit. Tunc vero illum timor ac tremor corripere, pavorque mortis apprehendere. Recogitans enim, in quos laqueos et quam multos incidisset, et pedes ipsos ad iter dirigere non poterat, sed omnino titubans, retro sæpe respiciebat, gladio se per dolum, ut moris est ipsis, ferendum jamjam exspectans. At Sarracenus cum vidisset, eum nec panem habere, nec peram, nec vini refocillationem, acceptis panibus non quidem recentibus, sed ex mundissima similitagine, cœpit post ipsum currere, fratrem vocans et ut se venientem exspectaret acclamans.

μήτε ἄρτον, μήτε πῆραν ἐπιφέρόμενον, μήτε οἴνου λίαν καθαρούς, ἤρξατο τρέχειν ὀπίσω αὐτοῦ, κράζων ἐκβοῶν.

7. Hoc majorem illi timorem, ut par erat, et horrorem iniecit, opinato, vera se suspicione perstringi; itaque solum hoc agebat, ut animam in manus Christi Domini commendaret. Ergo ut vidit illum Sarracenus nimis pavitantem, et pallente vultu veluti mortuum, cœpit acriter increpare et timiditatis probrum objicere. Nos enim, inquit, de te dolemus, quod nihil honore tuo dignum habeamus; tu vero de nobis, quæ minus decet, cogitas. Accipe parva hæc, quæ Deus subministravit, et in pace tuum iter habeo. Accepit vir Dei panes, tanquam sibi a Deo missos, et obstupescens tantam Dei de se curam ac sollicitudinem, ne oculos quidem attollere in cœlum volabat, sed veluti præ verecundia non audens intueri in Deum, et multa cum humilitate defixos in terram oculos habens, Davidis voces fuis lacrymis usurpabat¹: Quid retribuam tibi, Domine, pro omnibus quæ mihi retribuisti beneficiis maximis?² Tu enim, Domine, suscepisti me de utero matris meæ;³ nec conclusisti me in manibus inimici. Post hæc tundens pectus et latera sua, obijurgabat quodammodo animam suam, aiebatque⁴: «Benedic, anima mea, Domino, et omnia quæ intra me sunt, nomini sancto ejus. Benedic, anima mea, Domino et noli oblivisci omnes retributiones ejus.» In his cum reliquum itineris confecisset, jamque esset prope monasterium de quo supra diximus, sit illi obviam equitis forma piorum hostis et ait: Quo tu pergis, clericus? Num ad hoc monasterium, ut monachum induas? Cur in adeo sædum errorem male raptus es? potuisses domi tuæ sedens salutem animæ facilius consequi, quam inter has silvestres feras. Carpitque obrectare monachis, et sexcenta convicia in monasticum jactare nomen, auro, inani gloriæ, ventrique deditos appellans: et unius, inquit, lebetis culinæ eorum totum me stantem cum hoc equo pars media caperet. Cum ad hæc respondere vellet vir sanctus, ac dicere: Tu vero quis es, qui inquiris et reprehendis Dei famulos? Dignus enim est operarius alimonia sua⁵, ille sicut aspis, obturatis auribus, rapido cursu ab eo recess-

Α δυνάμειος ἀβλαβῆ καὶ ἀπήμονα τοῦτον διαφυλάξασα· ἵνα γινῶ καὶ αὐτὸς τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν καὶ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμειος οὐθενότητα, μικρὸν ἑαυτὴν ὑποστεύσασα, καὶ οἶον αὐτὸν τῆς αὐτῆς ἐνεργείας καταλείψασα· τότε δὴ, τότε φόβος καὶ τρόμος ἐπιπίπτει αὐτῷ, καὶ δειλία θανάτου περιέσχει αὐτόν. Ἐννοούμενος γὰρ εἰς οἶων παγίδων ἐνεπεπταῖται πληθύν, οὐδὲ τοὺς πόδας πρὸς τὴν ὁδὸν κατευθύναι ἠδύνατο, ἀλλ' ὄλος δίδλος κλονούμενος, πυκνὰ πρὸς τὰ ὀπισθεν ὑπεδρίπετο, τὴν τοῦ ξίφους τομὴν δολερῶς, ὡσπερ ἔθος αὐτοῖς, παρ' αὐτῶν αὐθωρὸν ἀπεκδεχόμενος. Ὁ δὲ Σαρρακηνὸς ὡς εἶδεν αὐτὸν παράκλησιν, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ἄρτους ξηροὺς καὶ αὐτὸν ἀδελφόν, καὶ προσμεῖναι τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ

Β Ζ. Ὅτι εἰς μείζονα φόβον καὶ ἀγωνίαν, ὡς εἶχες, περιέβαλε τὸν νεανίαν, λογισάμενον ἀληθῆ ὑπαληφέναι ἑαυτόν· καὶ μόνον τὴν ψυχὴν παρετίθετο ταῖς χερσὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ. Τοῦτον ἰδὼν δειλανδρίσαντα ὁ Σαρρακηνὸς, καὶ τῷ δέει τὰς ὕψεις ἀχρωαθέντα καθάπερ νεκρὸν, ἤρξατο ἐπιπλήττειν σφοδρῶς, καὶ τὸ ἀνανδρὸν ὕνειδίξειν αὐτῷ. Ἡμεῖς γὰρ, φησὶ, λυπούμεθα περὶ σοῦ, οὐδὲν ἔχομεν ἄξιον τῆς σῆς τιμῆς, καὶ σὺ τὰ μὴ πρόποντα λογίζῃ περὶ ἡμῶν. Δέξαι ταῦτα τὰ μικρὰ, ἅπερ ἐχορήγησεν ὁ Θεὸς, καὶ πορεύου ἐν εἰρήνῃ τὴν σὴν ὁδόν. Δεξιόμενος τοῖνον ὁ τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπος τοὺς ἄρτους, ὡς ἐκ Θεοῦ πεμφθέντας αὐτῷ, καὶ καταπλαγεὶς ἐπὶ τῆ τοσαύτῃ ἀντιλήψει καὶ περιποιήσει τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτόν, οὐδὲ τὸ δῆμα εἰς οὐρανὸν ἐπάροι ἠδούλετο· ἀλλ' ὡσπερ αἰδούμενος ἀναβλέπει πρὸς τὸν Θεόν, κάτω τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν γῆν μετὰ πολλῆς ταπεινοφροσύνης νενευκῶς, μετὰ θακρῶν τὰς τοῦ Δαυὶδ ἠφίαι φωνάς. Τί ἀνταποδώσω σοι, Κύριε, λέγων, περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκας μοι μεγίστων σου εὐεργεσιῶν; σὺ γὰρ, Δέσποτα, ἀντελάδου μου ἐκ γαστρὸς μητρὸς μου, καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν. » Μετὰ δὲ ταῦτα κρούων τὸ στῆθος καὶ τὰς πλευρὰς αὐτοῦ, ὡσαυτὲ ἐπέπληττε τὴν ἰδίαν ψυχὴν, καὶ ἔλεγεν· « Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον, καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον, καὶ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ. » Ἐν τούτοις διανύσαντος τὸ λοιπὸν τῆς ὁδοῦ, καὶ λοιπὸν προσεγγίζοντος τῇ ἤδη προλαχθείσῃ μονῇ, ὑπαντᾷ αὐτῷ ἐν σῆματι ἱππέως ὁ δικαίων ἐχθρὸς, καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν· Ποῦ πορεύῃ σὺ, κληρικέ; μὴ μοναχὸς ὅπάγεις γενέσθαι ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ; καὶ ἵνα τί οὕτως ἐπλανήθης κακῶς; ὅντως κάλλιον ἠδύνασο ἐν τῷ οἴκῳ σου καθιζόμενος σῶσαι τὴν σὴν ψυχὴν, ἢ εἰσερχόμενος μέσον τῶν ἀγρίων τούτων θηρῶν. Ἠρξάτο δὲ κατηγορεῖν τοὺς μοναχοὺς, μυρίας λαιδορίας ἐπιχέων τῷ ὄνοματι αὐτῶν, φιλαργύρους τε καὶ κενοδόξους καὶ γαστριμάργρους ἀποκαλῶν· καὶ οὕτως εἰς λέθης τοῦ μαγερίου αὐτῶν ἐχώρησεν ἄν με σὺν αὐτῷ τῷ ἱππῶ σταθῆναι ἐν μέσῳ αὐτοῦ. Μέλλοντος δὲ τοῦ δικαίου ἀποκριθῆναι αὐτῷ

¹ Psal. cxxv, 12. ² Psal. cxxxviii, 15. ³ Psal. xxx, 9. ⁴ Psal. cii, 1, 2. ⁵ Matth. x, 10.

καὶ εἰπεῖν· Σὺ τίς εἶ· ὁ ἀναγκρῖνων καὶ μεμφόμενος τοὺς δουλεύοντας τῷ Θεῷ; ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ· ἐκεῖνος βύσας τὰ ὤτια, ἀνεχώρησεν ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ ὄσιος κατασφραγισάμενος ἑαυτὸν τῷ σημεῖν τοῦ σταυροῦ, καὶ δυσωπήσας τὸν Θεὸν ἐκτενῶς σκεπάσαι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κατακρῖναι τὸν ολονδήποτε μοναχὸν, εἰσῆλθεν εὐθύμως εἰς τὴν ἀγίαν ἐκείνην μονήν.

A sit. Et sanctus crucis signo identidem se muniens, ac deprecatus Deum, ut se ab eo præservaret crimine, quemcunque monachum condemnandi, lætus in sanctum illum ingressus est monasterium.

CAPUT II.

In coenobium admissus viæque habitum pactus destinatur alteri monasterio prælati, sed sollicite illam ceterasque dignitates refugit, abstinentiæ et humilitati studens. Prophetiæ spiritu claret. Ad cellam solitariam se recipit.

ἦ. Καὶ προσκυνήσας τὸν τε ἡγούμενον, καὶ πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ παρακαλέσας ἵνα εὐχωνται ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς Κύριον, προσεβέβη παρ' αὐτῶν ὡς υἱὸς καὶ ἀδελφὸς ἀγαπητός· ἰδόντες δὲ αὐτὸν κεκοικακῶτα λαν ἐκ τῆς ἰδού, φιλοφρόνως ἐδεξιώσαντο αὐτὸν ἐν τι ἰχθύσι καὶ ὄνῃ καὶ τῇ λοιπῇ παρακλήσει τῶν ἀδελφῶν, καθὼς αὐτοῖς ἐβίβιστο· αὐτὸς δὲ τὰ πολλὰ περιδῶν ὡς ἀνοικεῖα ὄντα τοῖς εἰδαγωγικοῖς, καὶ μάλιστα τοῖς σφριγῶσι τῇ τῆς νεότητος ἀμυγῇ, καὶ βουλομένοις τὸν τοῦ Χριστοῦ ζυγὸν ὑπελθεῖν, ἄρτι μόνῃ καὶ ὕδατι τὴν χρεῖαν ἀπεπλήρου τοῦ σώματος, ἀνάξιον ἑαυτὴν κρατῶν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτῶν μεταλήψεως. Ἔτα μετὰ ταῦτα ἀνατίθησι τῷ ἡγουμένῳ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν, καὶ τὸν λογιζομὲν τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ, παρακαλῶν τῷ τοιοῦτῳ σκοπῷ ἐνδύσαι αὐτὸν τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν, ὥστε μὴ πλεόν τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν ποιῆσαι ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ, ἀλλὰ τῇ αὐτοῦ βουλῇ καὶ εὐχῇ ὑποστρέψαι αὐτὸν πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας, οἷς ὑκειώθη ἐν τῇ ἀρχῇ, καὶ ἀπῆλειψαν αὐτὸν νοουθεσίαις καὶ διδασκαλίαις πνευματικαῖς. Πρὸς τοῦτοις ὁ μὲν ἰδὼς ἠβούλετο ἅμα τοῦ καθιερώσαι αὐτὸν, καὶ ἡγούμενον καταστήσαι ἐν ἑτέρῳ μοναστηρίῳ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ἀκούσας τοῦ τοιοῦτου λόγου, τοσοῦτον ἐβάνη αὐτῷ φορτικὸν καὶ ἀπρεπὲς, ὅτι καὶ δεξιὰς εἶδωκε τῷ Θεῷ τοῦ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας, εἰ πατριάρχην βουλευθεῖν τις καταστήσαι αὐτὸν, μηδὲως ποτὲ καταδέξασθαι οἶαν δῆποτε ἀρχὴν· ἀλλ' ἀρκετὸν τυγχάνειν αὐτῷ, τὸ ἐν τῇ τάξει τῶν μοναχῶν εὐαρεστῆσαι Θεῷ, καὶ μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀπολλύντά τὸ σωφρονεῖν. Οὐ μόνον δὲ τούτο, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις τισὶν ὄροις παρέσφιγγεν ἑαυτὸν, ὅφ' ὧν ὡς περιεκτικωτέροις καὶ κεφαλαιωδέστεροις τῶν ἀρετῶν συγκροτούμενος, τὰ λοιπὰ πάντα ἐπαινετὰ καὶ καλὰ τούτοις συνέψονται ὡς ἐν εὐύσειν ἐχόμενα. Ἔστι δὲ ταῦτα· τὸ φυλάττειν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν ἀγνεῖα καὶ καθαρότητι, ὡς προσφορὰν καὶ δῶρον προσενεχθῆν τῷ Χριστῷ· καὶ τὸ ἀπέχεσθαι φιλαργυρίας, τῆς βίβης πάντων τῶν κακῶν μέχρι καὶ ἐνδὸς ὀβολοῦ· καὶ τὸ μὴ ἐκβάλλειν μοναχὸν ἢ ἡγούμενον ἀπὸ τῆς ἰδίας μονῆς ἐνεκεν τῆς παροικίας αὐτοῦ.

ἦ. Τούτων ἕνεκα τῶν κανονισθέντων καὶ ὀρισθέντων αὐτῷ ὅφ' ἑαυτοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ ἀμφιάσει τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος, πολλοὺς καὶ μεγίστους ὀπέμεινε πειρασμούς· πρὸς γάρ τὸ ἀντιτεῖνον μᾶλλον ἢ

8. Cumque venerabundus consalutasset hegumenum et cunctos fratres, rogassetque, ut sibi Dominum propitium redderent, receptus est ab iis ut filius et frater charissimus: et cum vidisset eum valde fessum de via, perhumaniter acceperunt, appositis piscibus et vino et cæteris, quibus se reficere monachi solent. At is, posthabitis pluribus, quod minus convenirent statum ineuntibus religiosum, et præsertim in ipso juventutis flore ferventibus et Christi jugum subire volentibus, pane tantum et aqua corporis indigentiam explebat, indignum se putans ob Christi amorem vel illis vesci. Deinde hegumenum de rebus suis certiorum facit, enarratque omnia, et consilium exponit suum, cur illuc venisset, rogans sibi monasticum habitum dari ea lege, ut ne plus quadraginta dies in illo monasterio moraretur, sed cum bona ejus venia et benedictione liceat sibi reverti ad sanctos Patres, quibus initio addictus esset, et a quibus fuisset inunctus admonitionibus et institutionibus spiritualibus. At vero abbas simul atque consecrasset illum, hegumenum volebat prædicere alteri suo monasterio. Quod ut ille audivit, adeo visum sibi esse grave et indignum, ut Deo quoque ex illa hora sponderit se nullam prorsus suscipere præfecturam, etiamsi ad patriarchatum vocaretur, sed sibi satis esse, si in monachorum ordine Deo placeret et non sapere plusquam oportet sapere, posthabita sobrietate. Quam et alios quoque præfixit sibi terminos, quos tanquam plura comprehendentes et principales virtutes, cætera omnia laudis et honestatis plena sibi iis obstricto, tanquam annuli catenarum conexa, subsequerentur. Ea vero sunt, ut corpus sibi castum parumque servaret jam Christo tanquam hostiam et munus oblatum, avaritiam fugeret, radicem malorum omnium, usque ad unum obolum: ut nullum monachum, aut hegumenum de suo exturbaret monasterio ad parandum sibi mansionem.

9. Propter hæc sibi constituta et fixa, dum angelicum sumeret habitum, multas et maximas passus est vexationes. Ubi enim major repugnantia, ibi semper pugna, juxta illud: «In via hac, qua

¹ Rom. xij, 13. ² Psal. cxvii, 4.

ambulabam, absconderunt laqueum mihi... » (12) A Sed respondet amentia raptus et ait: Recede, monitche; vitæ meæ dies anni decem sunt. Per octo annos explebo animæ meæ desideria et inimicos meos mihi subjiciam, sicut volo ego: duobus vero annis pœnitentiam agam et recipiet me Deus, ut illum meretricem et latronem *. Tunc abbas Nilus sancto afflatus Spiritu, respondens illi, ait: Cave tibi, miselle homo: nam derem, quos te putas victurum annos et animæ desideria expleturum, decem dies tantum sunt. Ne fallaris ergo, somniis et divinationibus te ipsum decipiens. Hæc cum animi libertate ad eum fatus in monasterium reversus, hegumeno quidem renuntiavit, futuram brevi perditū hominis mortem. At insolens ille vir frigida calidaque febri statim correptus, jacebat per dies novem gravissimis afflictus doloribus:

* Jos. vi, 25; Hebr. xi, 31; Luc. xiii, 43.

Joannis Clei notæ.

(12) Quæ hic desiderantur non pueria ex Sirloti versione supplemus: « At divina one communitus, ac propria aacritate concertans, hæc usque ad extremum vitæ spiritum immobiliter servavit. Cum igitur quadraginta dies in sancti ac magni martyris Nazarii monasterio permaneret, ubi et sanctum habitum se induit, per totos hos dies neque panem, neque vinum gustavit, neque aliquid ex his quæ igni conficiuntur; sed vivebat arborum fructibus et oleis contentus. Multum autem illi hoc ad male patiendum fuit, homini a deliciosa vita repante ad austeram hancvivendi formam translato. Neque enim desidia abstinentiæ pondus levabat, aut multo somno otium transigebat: sed totum diem in pulchre scribendo conterebat, ut monasterio manuum suarum monumentum relinqueret, neque, quod otiosus panem manducaret, condemnaretur. Noctem autem in oratione, psalmis et genibus stertendis ducebat, tribus certaminibus sibi propositis trinitate munito, duplici continentia, corporis labore et afflictione, cum vigiliis peracta. At ne quis existimet, infusa certaminum hujusmodi expertis, fines autem minus feliciter peractos: sed quemadmodum principium approbatum, ita et postremum Deo fuit acceptum. Manifestum autem hoc erit Dei gratia a ljuvante et bratione progrediente. Quodam die adit illum ex familiaribus veteribus quidam, qui cum laudasset eum, quem erga Deum bonum animum præ se tulit, dum in mundo vitam degeret, et rursus in monastica conversatione; cumque beatum illum prædicaret, propterea, quod bonam partem elegit, quæ non auferretur ab eo. At is: Si bonum, inquit, est, o frater, quod laudas, quare et tu non ænularis? Propterea quod, inquit, non existit mihi amictus, neque lana confecta tunica.

« Statim autem surgens sanctus vir, dempto sibi, quem gerebat, amictu, novum ac maxime delectabilem ei dat excusationes, importunas fingenti, ac quamprimum zonam dissolvens, studebat sese exuere, ut et tunicam illi daret: Cape, inquit, hæc, frater molo, ne bona parte priveris, de me vero abjecto illius servo Dominus providebit. Cum ille viri magnanimitatem perspexisset, immensamque charitatem atque efferventem zelum, non permisit illum omnino exui, erubescens nudum videre: amictum autem solum capiens ac sibi imponens, Pœnitens, inquit, credo Domino nostro Jesu Christo, et spero in sanctas tuas orationes, quod ob recordationem hujus amictus studebo et ego Deo placere, ac certamen salubre pro

μάχη ἐστὶν κατὰ τό· « Ἐν ὁδῷ ταύτῃ ἢ ἐπορεύουμην, ἐκρουσαν παγίδα μοι. » Τῇ δὲ ἀλλὰ ἀποκρίνεται μετὰ ἀπονοίας, καὶ φησὶν· Ὑπαγε καλῶς, δέκα ἐτὴ ὑπάρχουσιν αἱ ἡμέραι μου· ἐν τοῖς ὀκτώ ἔτεσι: πληρώσω τὰ τῆς ψυχῆς μου ἐπιθυμήματα, καὶ τοὺς ἐχθραίνοντάς μοι ὑποτάξω, ὡς θέλω ἐγώ· εἰ δὲ τὰ δύο ἐτὴ μετανοῶ, καὶ προσδέχεται με ὁ Θεὸς ὡς τὴν πόρνην καὶ τὸν ληστήν. Τότε ὁ ἀββάς Νελλος ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐμπνευσθεὶς ἀποκρίνεται αὐτῷ, καὶ φησὶν· Πρόσχε σσαυτῷ, ταπεινὸς ἀνθρώπων· ἃ γὰρ ἐλπίζεις δέκα ἐτὴ βιώσαι, καὶ τὰ θελήματα τῆς ψυχῆς σου πληρῶσαι δέκα ἡμέραι τυγχάνουσι μόνας. Μὴ τοίνυν πλανῶ, ἐν ὄνειροις καὶ μαντείαις σσαυτὸν ἀπατῶν. Ταῦτα μετὰ παρρησίας πρὸς αὐτὸν εἰρηκῶς, καὶ ὑποστρέψας ἐν τῇ μονῇ. τῷ μὲν ἡγουμένῳ ἀπήγγειλε τὴν ταχίστην ἀπόλειαν τοῦ δεινοῦ. Ὁ δὲ σοδαρὸς ἐκείνος ἀνὴρ βίγει καὶ πυρετῷ

meæ animæ salute. Quibus dictis, discessit attonitus atque hominis virtutem admirans. At sanctus Nilus, cum petisset a monasterii cellario unius pecudis pellem, hanc manibus conficiens, ac benedictionibus variam exornans suis humeris imposuit, secum cogitans eum qui dixit, « Circue-runt in melotis et pellibus caprinis. » Propositum autem hoc unum illi erat, vitam apostolicam et zelum propheticum in animi promptitudinem as-cipere, atque ad illos assidue aspiciens, ex illis formabat interiorem atque exteriorem hominem: caput inopertum habebat: juxta Apostoli præcep-tum, una vero tunica omne tempus induebatur, evangelicum dictum sequens, pedesque nudos gerens, propterea, quod ita a propheta sunt cum admiratione hujusmodi pedes approbati. Quamvis ab hujusmodi laboribus atque afflictionibus extre-mæ senectutis infirmata atque imbecillitas illum amovit, tamen ab animi virtutibus ne ipsa quidem mors absterruit, quominus in illis primas prin-cipatum haberet, neque illius memoriam futuri ævi delevit oblivio, siquidem juxta Apo-stolum inmanent hæc tria, spes, fides et charitas.

« At interea ad ea quæ cœpimus redeamus. Erat regulus quidam, quem comitem vocant in regionibus illis, durus ac nimium inhumanus, nullam suæ salutis rationem habens: utens autem tyrannide atque arrogantia, servituti subjecit innocentem animum cujusdam, qui ad illud monaste-rium, ubi beatus Nilus versabatur, pertinebat. Quodam igitur die cum ille tyrannus irruisset in monasterium ad explendum proprium ventrem, neque enim ob animæ utilitatem; cum esset discessurus, præfectus nihil ausus est ea de re dicere, veritus arrogantiam atque illius impuden-tiam: advocavit B. Nilum, in quo admirabilis loquendi libertas inerat, atque illum adhortatur, ut terribilem illum principem aggressus, animam, quam injuste occupaverat, liberationem impetra-ret. Qui velut a Deo jussus, atque indubitata fide armatus, adit temerarium illum, et opere et verbis, spiritualibus admonitionibus utens, quem-admodum a præfecto audierat, admonens eum de proposita re, cujus gratia venerat. Hoc autem nimium contradicente, atque petitionem renuente, quod neque si angelus ex cœlo descenderet, neque alieni homini esset obtemperaturus, ut ejusmodi animam eriperet; beatus Nilus mortis stimu-lum iniecit, considerans mortis recordationem idoneam esse, ut et lapideam animam move-re. »

παραρρήμα συσχεθεις, ἔκειτο μέχρι τῆς ἐνάτης ἡμέρας βασανιζόμενος ἀνηλάτως καὶ τῇ δεκάτῃ συστάσεως αὐτῷ ἐνεχθείσης παρὰ τῶν οἰκητόρων τῆς κώμης, καὶ πάντων βουλευομένων αὐτὸν ἀποκταίνει, αὐτὸς μαθὼν τοῦτο πρὸς τῆς ὑπ' αὐτοῦ πορευομένης μαινάδος (13), ἐπελάβετο μὲν τῷ θράσει τῆς σπάθης, καὶ πάντα αὐτοὺς διεσκόρπισεν ἐπιφανείς καὶ μόνον. Τῷ δὲ φόβῳ καὶ τῇ δειλίᾳ κατασχεθείς ἐπὶ πλεῖον, καὶ βουληθείς τῇ φυγῇ τὴν σωτηρίαν εὐρασθαι, ὑπὸ τῶν ἰδίων συμποδισθεὶς ἁρμάτων, καὶ περὶ τοῦ ζῆν ἀπηλλάγη· καὶ οὕτως ὑπὸ τῶν παρ' αὐτοῦ πολλὰκις ἐδιωχθέντων τὴν κερφαλὴν ἀπετημήθη, καὶ τοῖς κυσὶ παρεδόθη εἰς βρῶσιν. Καὶ ἐπληρώθη αὐτῷ ἡ πρόρρησις τοῦ ἁγίου, ὡς οὔτε ἐντὸς, οὔτε ἐκτὸς, ἀλλ' ἐν τῇ δεκάτῃ ἡμέρᾳ. Μετὰ δε ταύτας τὰς ἡμέρας ὑπέστραψεν ὁ ὄσιος Πάτερ Νεῖλος, πλήρης ὢν Πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας τοὺς ἐν τῷ Μερκουρίῳ. Καὶ γὰρ πέφυκε τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοιον πάντως συνήθεσθαι· καὶ ἰδόντες αὐτὸν πάντες ἀποστολικὸν καὶ βίον καὶ σχῆμα καὶ ἐπιτήδευμα περιδεδημένον, ἔχοντα δὲ καὶ τὴν εὐπρεπεστέρην ταπεινωσιν σὺν τῇ αἰδοῖ τῷ μετώπῳ προκαθημένῃ, αὐτῷ ὄξαν ἀνέπεμψαν.

Ἦ. Αὐτὸς δὲ πάντας μὲν ἐσέβετο καὶ εὐλαβεῖτο ὡς ἄγγελος Κυρίου, ἐξαιρέτως δὲ σχέσιν καὶ ἀγάπην μεγίστην ἔχεν πρὸς τὸν τίμιον Πατέρα Φαντίων. Κάκεινος δὲ πάλιν τὸ αὐτὸ φίλτερον ἢ καὶ πλεον ἐδείκνυε πρὸς αὐτόν· τὴν τοῦ Πέτρου καὶ Ἰωάννου, ἡ Βασιλείου καὶ Γρηγορίου συζυγίαν καὶ ἀδιάσπαστον γῶμην ἐν ἑαυτοῖς προδηλοῦντες. Συγκαθημένον γὰρ αὐτῶν πολλὰκις, καὶ τὰς Γραφὰς ἀναγιγνωσκόντων, συνήγοντο αἱ ἀδελφοὶ πρὸς αὐτοὺς πάντες, παρακαλοῦντες ἀκοῦσαι λόγον ὠφέλειας ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν. Καὶ ἀκούοντας τοὺς λόγους τῆς χάριτος τοὺς ἐκπορευομένους ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου, θεωροῦντες δὲ καὶ τὴν ἀσπράττουσαν χάριν ἐπὶ τὸν ἅγιον Πατέρα Φαντίων, οὐδὲν ἄλλο υπελάμβανον τούτους υπέρχαριν, ἀλλ' ἢ Πέτρον καὶ Παῦλον, ὧν καὶ τὸν βίον ἐζηλοῦν. Τινὲς δὲ τῶν ἀδελφῶν ἀπελθόντες εἰς προσκύνησιν τοῦ μεγάλου Πατρὸς Ἰωάννου, ἤρξαντο ἐπαινεῖν τὸν μακάριον Νεῖλον, ὡς ὠφέλειας ὑπέθεσιν παρὰ τοῦ Θεοῦ πεμφθέντα ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· προστιθέντες καὶ τοῦτο, ὅτι οὔτε ἄρτου, οὔτε οἴνου μεταλαμβάνει, ἀσκήσιν δῶκων ὀψηλοτάτην. Ἐκέλευσεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πατὴρ ἀποστειλαὶ αὐτόν. Καὶ τούτου γενομένου, καὶ μετὰ χαρᾶς προσδεχθέντος, κελύσει ὁ μέγας Πατὴρ Ἰωάννης δοθῆναι αὐτῷ ποτήριον οἴνου

Joannis Clei notæ.

(13) Hæc ita vertit Sirlotus : « Ipse hæc audiens, ab ea, quam adulterabatur, furia, apprehendit temere ensem atque omnes suos dispersit manens solus. Timore autem magis detentus ac fuga sibi salutem volens comparare, a suis impeditus et curru decidens a vita excessit. » Μαίνεται, est furiosus, quæ facit alius insanire : libidine procul dubio hæc et amoribus illicitis, ut indicat porneuomenus; verum adulterium gratis adjunxit Sirlotus et ἁρμάτων vertit currum. Ἄρμα proprie currum significat : ἄρμα apud posteriorum sæcu-

decimo vero, conspiratione in eum facta a vicis illius incolis et consultantibus omnibus de inferenda illi nece, admonitus ille de hoc a mænade (13), quæ ejus libidini serviebat, arripuit quidem gladium fretus audacia, tantumque illis visus omnes in fugam vertit. Verum timore pavoreque vehementius agitatus, volensque sibi fuga consulere, suis ipse præpeditus est armis, lapsusque occubuit, tumque præcisum illi fuit caput ab his, qui sæpe ab eo pessima quæque fuerant passi, projectusque ipse canibus ad devorandum. Et impletum est, quod vir sanctus de illo prædixerat, scilicet non ante, non post, sed decima die. Postquam hi dies abiere, reversus est Spiritu sancto et fide plenus sanctus Pater Nilus ad sanctos Patres in Mercurio. Natura enim comparatum est ut plane similibus similla delectentur, et videntes eum omnes et vita et zelo et habitu et instituto ornatum apostolico et reluctem in ejus fronte cum verecundia modestissimam humilitatem, exultarunt et lætati sunt Deoque gloriam propter ipsum dederunt.

ἔγαλλιάσαντο καὶ τρυφάνθησαν, καὶ τῷ Θεῷ ἐπ'

10. Ipse vero omnes venerabatur tanquam angelos Domini, præcipue vero amore prosequabatur summaque charitate complectebatur venerabilem Patrem Fantinum; et ille vicissim, pari, vel etiani majori affectu amoris respondebat, Petri cum Joanne, seu Basilii cum Gregorio summan et indivulsam animarum conjunctionem præseferentes. Considentibus ergo sæpe illis et Scripturas lectitantibus, conveniebant omnes fratres ad illos, rogabantque, ut sibi utilitatis sermonem deprecarent. Et audientes verba gratiæ, quæ procedebant de ore sancti Patris Nili et intuentes etiam emicantem gratiam de sancto Patre Fantino, nihil aliud esse illos putabant, quam Petrum et Paulum, quorum etiam vitæ æmulores erant. Accesserunt ergo quidam e fratribus ad magnam Patrem Joannem (14) salutationis causa, cœperuntque celebrare beatum Nilum, quod missus a Deo esset ea in loca utilitatis ergo, addebantque, illum nec pane vesci, nec vinum bibere, asperrima vitæ ratione utentem. Jussit ergo Pater, ut is ad se mitteretur. Eo profecto et comiter excepto, jubet magnus Pater Joannes, offerri illi generosissimi vini poculum, experiri volens, num secundum Deum institutum ejus esset.

lorum Græcos pro armis frequentius venit, ut liquet apud Gangium in Glossario; sensu, quem Caryophilus expressit, potius hic sumi videtur; at tum spiritus lenis pro aspero substitui debet.

(14) Agresta parte v, cap. 5, Vitæ S. Basilii tria monasteria fuisse asserit prope territorium Palmense, primum a S. Mercurio, secundum a S. Michaeli appellatum, tertium, denique, ubi vixit S. Joannes, qui verisimiliter idem is est, de quo ad caput 1, not. 6.

ΑΙ Β. Nilus acceptum poculam, petita benedictione, nihil moratus totum ebibit, nec damnum ex epoto vino veritus, nec suum consilium proposito Patris dijudicantis præferens, sed abdicationem voluntatis suæ sive rationi consonæ, sive minus consonæ, tanquam salutis ansam longe maximam, cæteris anteponeus. Tunc magnus ille viri sapientiam sinceramque ac plenam obedientiam secum admiratus (tentavit quippe illum et in aliis, imo docuit uti pater germanum filium) ad astantes ait: Nonne dicebant Patres, abbatem (15) Nilum abstinere a vino? Ut videre est, alia vident homines et alia dicunt.

Οὐκ ἔλεγον οἱ Πατέρες ὅτι ὁ ἄββξ, Νείλος οὐ γεύεται οἶνον; ἄλλα ὁρῶσιν ἄνθρωποι, καὶ ἕτερα λέγουσιν.

11. Continuo surgens ille profunda incurvato sese demisit: et, Ignoscite, inquit, venerande Pater, nam coram Deo nihil boni unquam feci, Abstinencia tamen, Pater, quod ipse melius nosti, omnibus ad omnia prodest, senibus quibus, ut exemplar sint junioribus, nobis vero, qui juvenes tyronesque sumus, ne flammæ addamus uberius pabulum, vel feram immittioiem et indomitam reddamus. Assequi porro benedictionem sacratisimæ tuæ manus sive per vini potum, sive per frustum panis, patriarchali est gratia dignum, et tantumdem valens donum. Hæc audiens magnus Joannes subrisit, et spiritu exultans multo pluribus illum benedictionibus cumulavit, et votis bona ei precatu, locupletavit. Cæterum admonuit, ut medium asperioris viæ cursum teneret, ne forte morbo aut senio gravior, ea tunc quæreret, quæ religiosum habitum non decent. Et tunc quidem illum apud se manere voluit mira suavitate captus, quam eo legente sentiebat et perspicaci sententiarum explanatione, sacramentumque Scripturarum expositione. Vacabat autem assidue magnus Joannes Gregorii Theologi scriptis, ut ex multa eorum lectione alter theologus apud omnes audiret. Quadam ergo die librum eundem legente sancto Patre Nilo, placuit seni dogma quoddam doctoris elucidare. Abbati vero Nilo probata non fuit tradita a sene expositio, utpote non assecuto germanum doctoris sensum. Et cum voluisset ex altero libri loco planius ostendere, rem ita esse et dogmatis rectitudinem, ut habebat, explicare, vehementer correptus fuit a magno Patre, quod fas ei non esset juveni et tironi, cœnoque sæcularis vitæ adhuc inquinato res hujusmodi curiosius tractare. Quod ille audiens, non est turbatus, nec ulla ex parte mutata est illi voluntas in observando diligendoque ut antea sene, sed increpationes ejus æque accepit ac sitibundus aquæ vas plenum. Erat enim illi senex alter Joannes Baptista. Sæpe vero etiam ita venerabatur locum, in quo steterant pedes ejus in ecclesia, quemadmodum et ipsa sacri altaris penetralia.

Βαπτιστήν· πολλάκις δὲ οὕτω προσεκύνη· τὸν τόπον, ὅπου ἕστηκεν τὸ θεοσυστηρίδιον.

Α μεγίστου, βουλόμενος ἰδεῖν εἰ κατὰ Θεόν ἐστιν ἡ αὐτοῦ πολιτεία. Λαθῶν δὲ τὸ ποτήριον ὁ δαίος Πατήρ Νείλος, καὶ αἰτησάμενος εὐλογίαν, ἀνυποστόλως πίπωκεν αὐτὸ μέχρι τέλους, μήτε τὸ ἄθρόον τῆς βλάβης τοῦ οἴνου καταπιτήξας, μήτε τὴν οικείαν κρίσιν τῆς τοῦ Πατρὸς διακρίσεως κυριωτέραν ἀποδείξας, ἀλλὰ τὴν κοπήν τοῦ θελήματος εὐλόγου τε καὶ ἀλόγου ὡς σωτηρίας μεγίστην ὑπόθεσιν τῶν λοιπῶν προτιμήσας. Τότε ὁ μέγας ἐκείνος; θαυμάσας καθ' ἑαυτὸν τοῦ ἀνδρὸς τὴν σοφίαν, καὶ τὸ ἀνυπόκριτον τῆς αὐτοῦ ὑπακοῆς κατὰ πάντων (ἐπίειρασε γὰρ αὐτὸν καὶ ἐν ἄλλοις, μᾶλλον δὲ ἐδίδαξεν αὐτὸν οἷα πατήρ υἱὸν γνήσιον). Ἐφη πρὸς τοὺς παρόντας·

Ἰα'. Εὐθέως οὖν ἀναστὰς ἐκεῖνος βάλει μετένοιαν λέγων· Συγγώρησόν μοι, τίμια Πάτερ, ὅτι οὐδέποτε ἐποίησά τι ἀγαθὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ὅμως ἡ ἐγκράτεια, Πάτερ, ὡς καὶ αὐτὸς μᾶλλον ἐπίσταται, συμβάλλεται πᾶσιν ἐν ἅπασιν, τοῖς μὲν γέρονσιν ἵνα εἰκῶν καὶ τύπος γένωνται τοῖς νέοις· τοῖς δὲ νέοις, ἡμῖν καὶ εἰσαγωγικοῖς, ἐν ὅπως μὴ τῆ φλογὶ πλείονα ὕλην προσθήσωμεν, ἢ τὸ θηρίον ἀγριώτερον καὶ δυσχάθεκτον καταστήσωμεν. Τὸ μέντοι ἐπιτυχεῖν τῆς πνευματικῆς εὐλογίας τῆς σῆς τιμίας χειρὸς, εἴτε διὰ πόματος οἴνου, εἴτε διὰ κλάσματος ἄρτου, πατριαρχεικῆς χάριτος ἄξιον, καὶ τῆς αὐτῆς δωρεᾶς ἰσοδύναμον. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μέγας Ἰωάννης, ὑπομειδιάσας τῷ προσώπῳ, καὶ ἀγαλλισθεὶς τῷ πνεύματι πολλῶν πλέον εὐλογίαις αὐτὸν ἀντημιέψατο, καὶ εὐχαῖς κατεπλούτησεν. Ἐνουθέτει δὲ αὐτὸν συμμέτρως ἀσχεῖν, μὴ πως ὑπὸ νόσου ἢ γῆρας πιεσθεὶς μέλλῃ τότε ἐπιζητεῖν τὰ μὴ τῷ σχήματι πρέποντα. Καὶ τότε μὲν κατέσχευεν αὐτὸν παρ' ἑαυτοῦ, ἐυφραυνόμενος ἐπὶ τῇ ἡδυστάτη ἀναγκασεῖ αὐτοῦ, καὶ τῇ εὐστόχῳ τῶν νοημάτων ἀναπτύξει καὶ διασαφῆσαι τῶν ὁσίων Γραφῶν. Ἐσχόλαζε γὰρ ὁ μέγας Ἰωάννης αἰεὶ ἐν τοῖς λόγοις τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὡστε τῇ πολλῇ πείρῃ, ἣν ἐξ αὐτῶν ἀνελάμβετο, ἄλλον θεολόγον πρὸς πᾶσι γνωρίζεσθαι. Ἐν μίᾳ δὲ τῶν ἡμερῶν ἀναγιγνώσκοντος ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νείλου, καὶ τοῦ γέροντος βουληθέντος διευκρινῆσαι ἐν τῷ ἁγίῳ διδασκάλῳ πονηθέντων δογμάτων, οὐκ ἤρεσε τῷ ἄββξ Νείλῳ ἡ τοῦ γέροντος ἐρμηνεία, ὡς μὴ τὸν σκοπὸν τοῦ διδασκάλου ἐν ἀκριβεῖ καταλαβόντος. Καὶ βουληθέντος τοῖς ἴσους τῆς διανοίας ἐν ἐτέρῳ χωρίῳ τῆς αὐτῆς βίβλου σαφέστερον ἀπεδείξει, καὶ τὴν ὁρθότητα τοῦ δόγματος καθῶς ἐστὶν ἀποφῆναι, ἐπετιμήθη σφοδρῶς παρὰ τοῦ μεγάλου, ὡς οὐκ ἔξην αὐτῷ ἐρευνᾶν τὰ τοιαῦτα, νέμῃ ἔντι καὶ ἀρχαρίῳ, καὶ ἀκμήν ἐν τοῖς πάθεσιν τοῦ βίου ἰμυσιπυμένῳ. Αὐτὸς δὲ ἀκούσας, οὐδαμῶς ἐταράχθη, ἢ ὀλιγὸς παρεσαλεύθη τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης, ἥς ἐκέκτητο πρὸς τὸν γέροντα. Ἄλλ' οὕτως ἐδέξατο αὐτοῦ τὰ ὀνειδῆ, ὡς ὁ δειῶν ὕδατος ἐμπλησμένον ἀγγεῖον. Καὶ γὰρ εἶχεν αὐτὸν ὡς τὸν ἁγίον Ἰωάννην τὸν ὅπου ἕστασαν οἱ πόδες αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς καὶ

ιβ'. Τῆς δὲ ἐσπίρας καταλαβούσης, καὶ πορευθέν-
τος αὐτοῦ ἡσύχως ἐν τῷ καλλίῳ τῷ ἰδίῳ, ὑπεισῆλθεν
αὐτῷ λογισμὸς ἐκταράσων καὶ ἐνοχλῶν αὐτὸν σφό-
δρα, εἶγ' ἄρ' ὁ μέγας ἐπ' ἀληθείας ἐπέπληξεν αὐτῷ,
ὡς κακῶς νενοηκότε τὴν χρῆσιν τοῦ θεολόγου, μὴ
ποτε καὶ αἰρείαις λογισαίῃ· ἢ μόνον ταπεινῶσαι
βουλόμενος τὴν ὑψηλοφροσύνην καὶ μεγίστην ἀλα-
ζονεϊάν. Καὶ ταῦτα διενθυμούμενος, μικρὸν ἀπενύ-
σταξεν. Ὁ δὲ πάντων τῶν δικαίων παρατηρῶν τὰς
παρατροπὰς τῶν ἐνθλίων διασθημάτων τοῦ ὑποσκελι-
σαι ἢ κρύψαι παγίδα, βουληθεὶς σινιάσαι καὶ τὸν
δοῖον τοῦτον, φαίνεται αὐτῷ καθ' ὕπαρ ἐν σχήματι
δύο πρεσβυτέρων μεγάλων λεγόντων· Ἡμεῖς ἐσμεν
Πέτρος καὶ Παῦλος· ἰδόντες δὲ σε φησὶν ἀσάλλοντα
περὶ τῶν θείων δογμάτων, ἤλθομεν τοῦ συνετίσαι σε,
καὶ διδάξαι τὴν ἀληθεϊαν πᾶσαν. Εἶπον αὖν καὶ
χρῆσιν ἴσον τὸ ἐπὶ τῆς ἐσποτικῆς εὐχῆς ὕψος, καὶ
ἀπέστησαν. Ὁ δὲ εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν, οὐδὲ γὰρ καθ-
εὐδὼν ὄπῃρχεν, ἐπιλοτιμίζετο πρὸς τὸ παρὸν ἐπὶ
τῷ ἀκαίρως φανίνοι, καὶ τὴν χρῆσιν ἐπὶ στόματος
εἶχεν, τὴν δὲ ἐνοίαν αὐτῆς οὐκ ἤρπυνα, καὶ ταῦτα
δι' ὄλου τοῦ ὄρθρου καὶ ἕως πρωίας. Πρὸς δὲ τὸ
διάφασμα ἡσυχίαν ἄγων βαθεϊαν, καὶ μέλλων ἐρευ-
νῆσαι τὸ τῆς ἀποκαλύψεως βάθος, εὗρε τὸ νομιζό-
μενον μέλι πικρότερον ἀσίνθιλου· καὶ τὴν κρυπτο-
μένην θεολογίαν, προδήλως αἰρεσιν δεινοτάτην. Τότε
ὁ ὀξύνοος ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ ταχύς εἰς τὸ διακρίναι
τὸ καθαρὸν ἀπὸ τοῦ κιβδηλοῦ, καταμαθὼν τὸν παμ-
μέγιστον ὄλον τῶν νοητῶν πολεμίων, καὶ τὴν
ἄφραστον πανουργίαν ἐκείνην, προστρέχει τῇ τοῦ
Σωτῆρος σταυρώσει, ῥίπτει ἑαυτὸν ἐπ' ἑδάφους, ἐν
συντετριμμένη καὶ ταπεινῇ τῇ καρδίᾳ αἰτεῖται ἀπέ-
λειψιν ἐκ καρδίας τῆς πονηρᾶς ἐκείνης ἐγγραφῆς
καὶ βεβήλου, ἧς καὶ τετύχηκε παραχρῆμα. Ἀναστὴς
γὰρ τοῦ τόπου ἐκεῖνου, οὐδαμῶς οὐδὲ ποτε ἠδυνήθη
ἐπ' ἐκείνης τῆς ὥρας εἰπεῖν, ἢ καὶ ἐνοῆσαι τῆς
πονηρᾶς ἐκείνης χρησιμώδης μήτε ἀρχὴν, μήτε τέ-
λος. Ἄπεισι δὲ καὶ πρὸς τὸν μέγαν ἐργάτην, καὶ
βάλλει αὐτῷ μετάνοιαν, ἀπαγγέλλων τὰ πάντα.

ιγ'. Ὁ δὲ γέρον μαιδιῶντι τῷ προσώπῳ ἐκρά-
τησεν αὐτὸν τῆς χειρὸς καὶ εἶπεν· Ἀνδρῆζου, ὦ
τέκνον, ἀνδρῆζου καὶ κραταιούσθω ἢ καρδία σου, καὶ
ὀπόμενον πειρασμοῦς τῶν δαιμόνων, ἵνα καὶ αὐτὸς
ἐπιστρέψας· στηρίξης πολλῶν ψυχᾶς ἐν τῇ γενεᾷ
σου, φῶς καὶ ἀλας ἀν-δοιχθεὶς ἐν τῷ κόσμῳ τοῖς
πλανωμένοις. Καὶ γὰρ ἐγὼ οἶδα τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ
δοθεῖσάν σοι ἀγγίνοιαν, καὶ τὴν χάριν τοῦ λόγου·
καὶ ἔγνω ὅτι ὀρθῶς διεκδικεῖ τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγίου.
Ἄλλὰ φοβούμενος μὴ τῷ τῆς οἰήσεως πάθει καὶ
κρημνῷ περιπέτης, ὅπερ πολλὰκις εἴωθε θυμβαίνειν
τοῖς κατὰ σὲ ταχυρόμοις, ἀμεινον κέκρικα εὐφραν-
θῆναι με ἐν τῷ σε ὅπ' ἐμοῦ λυπηθῆναι, καθὰς ὁ
Ἀπόστολος· διδάσκει, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα κατὰ σοῦ
λυπηθῆναι ἐν τῷ σε οἰήσει καὶ ὑψηλοφροσύνην
ατανευθῆναι. Ταῦτα καὶ πλείονα τούτων εἰρηκῶς πρὸς

12. Ad vesperum cum se in cellam quietis causa
contulisset, subiit mentem illius cogitatio, quæ
illum turbavit illumque vexavit : num fortasse
magnus ille Pater ex animo reprehendisset, ut
male interpretatum theologi verba, atque hæreti-
cum ipse habuisset sensum, an vero meam, inquit,
voluit deprimere arrogantiam fastumque plurimum.
Dum hæc secum cogitat, levi somno corripi-
tur. Interim, qui justorum omnium lapsus
observat in sacris eorum gressibus ad supplan-
tandum aut ponendum laqueum, cribrare volens
et hunc virum justum, apparet illi per somnum
duorum specie senum justa proceritate, dicen-
tium : Nos sumus Petrus et Paulus : et quia te
vidimus in divinis dogmatibus laborantem, venimus
ad erudiendum te, docendumque omnem veritatem.
Protulerunt ergo illi locum quemdam, quantum
aut Dominicæ precis amplecteretur oratio, et
discesserunt. Ille sese colligens, neque enim dor-
miebat, applaudebat sibi quidem interim de im-
portuno viso et sententiam in ore habebat, licet,
quid per eam significaretur, non examinaret, idque
per totum nocturnarum precum spatium usque ad
illucescentem diem. Cum vero illucesceret, in
summa animi quiete perscrutaturus latentem vim
expositæ sibi sententiæ, comperit, quod putabatur
mel, absinthium amarissimum et occultam theolo-
giam hæresim esse manifesto pravissimam. Tunc
acuti vir ingenii veloxque ad discernendum purum
ab adulterino, cognita nequissima fraude spiri-
taliū hostium et immensa illa versutia, accurrit
ad crucem Salvatoris, prosternit se humi, contrito
et humill corde petit deleri sibi ex intimo corde
nefarium illam et impuram scriptionem, quod
etiam continuo impetravit. Cum enim de loco illa
se erexisset, nunquam ex illa hora potuit affari aut
revocare quidquam omnium in memoriam, quod ad
pravam illam allocutionem quoquo modo specta-
ret. Accedit quoque ad magnum vitæ sanctioris
operarium et profunda usus inclinatione singula
enarrat.

13. At senex subridens prehensaque manu dixit :
" Viriliter age, filii, viriliter age et confortetur
cor tuum et sustine dæmonum tentationes,
D ut conversus tu etiam confirmes in generatione tua
multorum animas, luxque fias et sal in mundo
errantibus. Novi equidem mentis perspicaciam et
sermonis gratiam, qua Deus te donavit, et scio,
te recte defendere mentem sancti doctoris, sed
quia timebam, ne magna de teipso elatus opinione
præceps rueres, quod sæpe tui similibus velocitate
ingenii præstantibus evenire solet, satius duxi, te
contristando me oblectari, quemadmodum Aposto-
lus docet", quam Spiritum sanctum de te contri-
stari, si tumida existimatione superbiaque inflatus
corrueres. His aliisque pluribus ad eum usus verbis
et precatus· ei optima quæque, cum benedictioni-

¹⁰ I Paral. xlviii, 20. ¹¹ Ephes. iv, 30.

bus dimisit in pace. Sanctus vero Pater noster Nilus majora in dies incrementa faciens ad altiores virtutum gradus, quibus homo accedit ad Dei similitudinem, amavit etiam virtutum omnium matrem solitudinem, majores ex ea divitias lucraturus et immensum sapientiae cumulum. Et communicatio consilio suo cum sanctis Patribus (agebat enim nihil, illis Inconsultis), annuente illorum prudentia, precibusque opitulantibus, quod in consultatione erat, decretum fuit. Est non procul a monasteriis spelunca summis in rupibus, habens quoque aediculam Michaeli archangelo (16) dicatam, solitudinis studiosis aptissima. In hanc ille fortitudine inclytus, assumpto Heliae zelo et Helisæi tolerantia, sanctorumque omnium patientia, sedem positurus ascendit maximo cum gaudio summaque alacritate. In ea solitariam vitam ducens, Deumque præstolans, imo ante illum stans et invisibilem tanquam visibilem cernens, multa et maxima certamina viriliter decertavit; studens antiquiorum omnium sanctorum justorumque in perferendis laboribus comparare sibi virtutes et merita, quæ nullus aut verbis exprimere queat, aut scriptis mandare, eo quod in occulto facta solum illum non lateant, qui videt occulta: nisi quis ea conjectet ex fine et retributione paterna. « Pater enim, inquit¹², tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi in manifesto. » Et rursus¹³: « Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum. »

14. Nam quis tantam consecutus est gloriam et honorem in generatione hac, quantam beatus hic vir non modo a Christianis regibus et principibus, patriarchis et pontificibus, sive nostris sive externis, sed etiam ab infidelibus tyrannis, Sarracenorum, inquam, dynastis? Illi sane vel nudum ejus nomen in honore habebant, quia præsentem videre non poterant. Hæc omnia certissima sunt argumenta ferventissimi erga Deum amoris, depressique animi, quo sublimantur homines, multo rursusque jejuniarum et vigiliarum et profundarum incurvationum et innumerarum affligendi corporis modorum, necnon æstuantium tentationum oppugnationumque spiritualium et sensibilium et corporis ægroitationum, quas illi nequam spiritus vehementes inflixere, quod ascensus ipse esset in eam sublimitatem, de qua illi exturbati sunt. Sed quoniam ex multis ab eo præclare gestis pauca commemorare oportet, quotquot nobis indignis, quos ex animo ipse dilexit, non mentiente lingua narravit (17), cohortationis ergo ad potiores virtutes

¹² Matth. v, 18. ¹³ 1 Reg. ii, 30.

Joannis Clei notæ.

(15) Tum hic tum passim alibi observare licet, biographum res gestas ordine temporis, quo contigerunt, non narrare, et prolepsis frequenter uti.

(16) Hæc sunt verisimiliter exordia cœnobii, quod

αὐτὸν, ἐπευξάμενός τε καὶ εὐλογήσας ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ. Ὁ δὲ ὁσιος Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος εἶτι καὶ εἶτι προκόπτων καὶ ἀβξανόμενος ταῖς κατὰ Θεὸν ἀναβάσσει καὶ θεώσεισιν, ἠράσθη καὶ τῆς μητρὸς πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡσυχίας, πλείονα πλουτοῦν ἐκ ταύτης ἰσχυῶν κερδῆσαι καὶ ἀπειρὸν σοφίαν. Καὶ τοῦτο ἀναθεὶς τοῖς ἀγίοις Πατράσι, διὰ τὸ πάντα μετὰ βουλῆς αὐτῶν πράττειν, τῇ αὐτῶν συνέσει καὶ δι' εὐχῶν συνεργίᾳ τὸ βουλευθῆν ἐκυρώθη. Σπῆλαιον δὲ ἐστὶν οὐ μακρὰν τῶν μοναστηρίων, ἐν τῷ ὕψει τοῦ κρημονῶ διακείμενον, ἔχον ἐν αὐτῷ καὶ οὐσιαστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, πάνυ πρὸς ἡσυχίαν ὄν ἐπιτηδεῖον τοῖς ἐπιτηδεύουσιν. Ἐν τούτῳ τῷ σπηλαίῳ ὁ ἀνδρείος ἐκεῖνος ἀναλαβὼν Ἡλιοῦ τὸν ζῆλον, καὶ Ἐλισσαίου τὴν καρτερίαν, τὴν τε ὕπομονὴν πάντων τῶν ἀγίων, ἀνέρχεται κατοικήσων μετὰ πλείστης χαρᾶς τε καὶ προθυμίας. Ἐν ᾧ καὶ μόνος ἀδελφόμενος, καὶ τὸν Θεὸν προσδεχόμενος μάλλον δ' ἐνώπιον αὐτοῦ παριστάμενος, καὶ τὸν ἀρατὸν ὡς ὁρατὸν προσηύμενος, πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀγῶνας ἀνδρῶν ἐπέδειξετο, πάντων τῶν προηγουμένων ὄστων τε καὶ δικαίων τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἄθλα ἀναμάξασθαι σπεύδιον· ἅπερ οὐδεὶς ὦν ἰσχύσαι ἢ λόγῳ φράσαι, ἢ γραφῇ παραδοῦναι, διὰ τὸ ἐν κρυπτῷ μόνῳ τῷ τὰ κρυπτὰ εἰδῶτι προσαναφέρεισθαι· εἰ μὴ ποῦ τις ταῦτα ἀπὸ τοῦ τέλους τεκμηριοῖτο, τουτέστι τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ δόξης, καὶ τῆς πατρικῆς ἀναποδόσεως. « Ὁ Πατὴρ σου γάρ, φησὶν, ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ· καὶ τοὺς δοξάζοντάς με, φησὶ, δοξάσω. »

15. Τίς δ' οὕτως ἐδοξάσθη καὶ ἐτιμήθη ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ, ὡς ὁ μακάριος οὗτος; οὐ μόνον παρὰ πιστῶν βασιλέων καὶ ἀρχόντων, πατριαρχῶν ὁμοῦ καὶ ἀρχιερέων, ὁμοφύλων καὶ οὐχ ὁμογλώσσων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἀπίστων τυράννων, λέγω δὴ τῶν Σαβρακηνῶν φυλαρχούντων· οἵτινες μόνῳ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τιμὴν ἀπέδιδον, ἐπειδὴ τῆς θείας ἡμολοῦν. Ἐλεγχοῦ δὲ ταῦτα πάντα τῆς τοῦ ἀνδρὸς πρὸς Θεὸν διαπύρου ἀγάπης, καὶ τῆς ὑφοποιοῦ ταπεινοφροσύνης, καὶ τῶν πολλῶν νηστειῶν, καὶ ἀγρυπνιῶν καὶ μετανοιῶν καὶ κακουχιῶν· οὐ μὴ δὲ ἀλλὰ καὶ τῶν ἐμπύρων πειρασμῶν, καὶ πολέμων νοητῶν καὶ ὁρατῶν, καὶ νοσημάτων σωματικῶν, τῶν παρὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἰσχυρῶς αὐτῷ ἐπνευχθέντων, διὰ τὸ μέλλειν αὐτὸν ἀναβαίνειν εἰς ὕψος, ὅθεν ἐκεῖνα κατήλθον· ἐπειδὴ δὲ ἐκ πολλῶν τῶν ἐκεῖνον κατορθωμάτων ὀλίγα δεῖ μνημονεῦσαι, ὅσα ἡμῖν τοῖς ἀναξίως αὐτῷ ἐκ καρδίας ἀγαπηθεῖται ἢ ἀψευδῆς αὐτῶν εἶρηκε γλῶσσα, προτροπῆς ἕνεκα τῆς ἡμῶν προθυμίας τῆς εἰς τὰ κρείττω κατὰ τοὺς τῶν παλαιστῶν ἢ πολεμιστῶν

a S. Michaeli ibidem nominatum fuisse, dicit Agrestia. Vide not. 14.

(17) Habemus hic procul dubio biographum sancto contemporaneum.

διδασκάλους, ταῦτα παραθῶμεν τῷ λόγῳ τοῖς βου-
λομένοις ἐκ πάντων ὠφέλειαν καρποῦσθαι· οὐ θαυ-
μάτων μεγίστων, ἢ τερατείων ἀπόδειξιν παριστῶντι,
οἷς καταπλήττεται ἡ ἀκοή τῶν νηπιωδεστέρων, ἢ
τῶν ἀπίστων, ἀλλὰ κόπων ἀμέτρων καὶ μόχθων, οἷς
τὸν Ἀπόστολον ἐγκαυχώμενον οἶδα. Ὅμως καὶ ταῦτα
τοῖς μὲν ἀπίστοις πολλάκις ἔπιστα δόξουσιν, τοῖς
δὲ ποσῶς πεπειραμένους ζῆλον ἐνθήσουσι καὶ μνή-
μης ἐμπύρευμα.

CAPUT III.

S. Nilius jejuniis vigiliisque carnem domat et spiritum subjicit : varie orationes occupationesque diurnas divi-
dit ad vitandum lassitudinem : antiquorum Patrum singulas vivendi normas experitur ; jejunia et mortifica-
tionem usque ad stuporem colit, varieque a dæmone tentatus in morbum incidit.

15. Ἐκαίνοσ ὁ ἑσαρκὸσ ἀγγελὸσ ὑπέταξε μὲν ψυχὴν B
καὶ πνεῦμα τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος, μὴδὲν ἄλλωσ
ἑάσασ τὸν νοῦν φροντίζειν τῶν κάτω καὶ χαμᾶι
ἐρχομένων, ἀλλ' ἐξερουνᾶν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ
ἐν ἄλλῃ καρδίᾳ ἐκζητεῖν τοῦ πληρῶσαι τὰς ἐντολὰς
αὐτοῦ. Ὑπέταξε δὲ τὴν σάρκα τῷ πνεύματι, πλείεστα
αὐτῇ νομοθετήσασ καὶ σφόδρα δουλαγωγῆσασ, τοῦ
εὐπειθῆ καὶ εὐήνιον εἶναι τῷ νεύματι τοῦ ἐπιστα-
τοῦντοσ. Ἐδίδασκε μὲν γὰρ αὐτὴν, διὰ δύο ἢ τριῶν
ἡμερῶν, ἢ καὶ πέντε λαμβάνειν τροφῆσ, καὶ τοσαύ-
την ἀεὶ ἐνδετῆ, καὶ οἶαν ἀν τύχῃ, τῇ τε τῶν ἡδέων
ὀρέξει μῆθραμῶσ ἐπισπεύδειν· ἀπέχεσθαι οἴνου, καὶ
παντοίων διὰ πυρὸσ ἑδεσμάτων. Ἐμάστιζε δὲ αὐτὴν
ἄγρυπνίαισ καὶ ψαλμῳδίαισ καὶ παννύχοισ στάσεσιν.
Ἐπιστῆ δὲ ἔστι καὶ ἐν αὐτοῖσ τοῖσ καλοῖσ πανουργία
C
δαιμόνων, πέρα τοῦ μέτροσ ἐκτείνεσθαι ὑποβάλλου-
σα τοῖσ ἀπίστοισ, ταῦτα ἐκεῖνω μέτρῳ διετελεῖτο,
ἐν' εἰ μὲν ἐλλείψῃ τι τῶν τετυπωμένων, ῥαθυμίας
θειχθῆ τὸ λειψαί, καὶ ὡσ χρωσστην αὐτόν τὴν συν-
ῆθειαν ἀπαιτήσῃ· εἰ δὲ τι περισσύτερον ὁ λογισμὸσ
ὑποβάλλῃ, δαιμόνων εἶναι τὸ ἔργον, καὶ ἀποφεύγῃ
τὸν δόλον. Ὅθεν ἀπὸ πρωτῆσ ἕωσ τρίτησ ὀξείωσ ἐκα-
λιγράφει, λεπτῶ καὶ πυκνῶ χρώμενοσ ἰδιοχείρῳ,
καὶ τετράδιον πληρῶν καθ' ἐκάστην· ἐν τούτῳ πλη-
ρῶν τὴν τοῦ ἐργάζεσθαι κελεύουσαν ἐντολήν. Τὴν
δὲ τοῦ Πνεύματοσ χάριν μετὰ τῶν ἀποστολῶν λαμ-
βάνων ἴστατο μέχρισ ἑκτῆσ παρὰ τῶ σταυρῶ τοῦ
Δεσπότησ μετὰ Μαρίας καὶ Ἰωάννου τὸ ψαλτήριον
στιχῶν, καὶ ποιῶν γονυκλισίας χιλιάσ, τελειουμένησ
κάν τούτῳ τῆσ ἀεὶ προσεύχεσθαι ἐντολήσ παρεγγυώ-
D
σασ. Ἀπὸ δὲ ἑκτῆσ ἕωσ ἐνάτησ ἐκάθητο ἀναγνώσ-
κων καὶ ἐξερουνῶν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, καὶ τὰ
ποιήματα τῶν διδασκάλων. Τούτο γὰρ ὁ θεὸσ Ἀπό-
στολοσ γράφει· Πρότεχε, λέγων, τῇ ἀναγνώσει. Ἐνά-
την δὲ πληρώσασ, καὶ ὡσ θυμίαμα Θεῶ ἀναπέμ-
πων τὸν ἐσπέριον ὕμνον, ἐξήρχετο ἕξω περιπατῶν
καὶ ὠρατίζόμενοσ, καὶ μικρὸν ἀναπαύων τὴν αἰσθησιν
κκμηκυῖαν τῷ μήκει τῆσ ἡμέρασ φέρων ἐμοῦ τὸ
τοῦ Ἀποστόλου ἐπὶ τοῦ στόματοσ· Ὅτι τὰ ἀόρατα
τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεωσ κόσμου τοῖσ ποιήμασι νοού-
μενα καθορᾶται· καὶ τὸ, Ἐκ τῶν δημιουργημάτων
τὸν δημιουργὸν καταλαμβάνοντεσ.

A avidius nobis arripiendas, ut palæstrarum gim-
gnantiumque magistri facere solent ; age, in nic-
dium proferamus, utilitatem ex unaquaque re vo-
lentibus capere, non quæ præ se ferant maximorum
miraculorum ac prodigiorum amplitudinem, quibus
obstupescunt ineruditi et infideles, sed immensos
labores et sudores, de quibus scio Apostolum glo-
riantem. Nam et hæc ipsa inexpertis quidem incre-
dibilia videbuntur ; quibus vero aliquod experimen-
tum est, excitabunt zelum et ignes addent me-
moriam.

15. Ergo corporeus ille angelus subdiderat quidem
Dei legi et animam et spiritum, non permittens
omnino menti de infimis et vilissimis cogitare, sed
illam erigens assidue ad perscrutandum Dei legem
et enitendum omni studio, ut præcepta ejus imple-
ret. Subjecit vero carnem spiritui multis edomi-
tam legibus et magnam in servitum redactam,
ut se facilem et promptam ad obediendum præberet
moderantis arbitrio. Docuit quippe illam altero,
vel tertio, vel quinto quoque die cibum sumere
necessarium, eumque tenuem ; obviam et suavem
appetentiam minime sequi, abstinere vino et
quibuscunque edulis igni coctis. Flagellabat porro
illam vigiliis et psalmodia, pernoctationibus nun-
quam sedentariis et flexione creberrima genuum.
Cæterum quia nec in ipsis bonis deest calliditas
dæmonis, rudioribus, modum ut excedant, sugge-
rens, in omnibus ille modum adhibebat, ut, si quid
ex constitutis sibi minus fecisset, defectus tribue-
retur socordiam et a seipso, nempe ut debitor,
consuetum morem exigeret : si quid vero amplius
subjecisset cogitatio, dignosceretur opus dæmonis
et evitaretur dolus. Itaque a prima luce usque ad
tertiam velociter politeque exscribebat, litterarum
forma utens minuta et densa, ut singulis diebus
quaternionem impleret ; hac ratione præceptum
observans, quo laborandum esse, jubetur. Spiritus
vero gratiam cum Apostolis accipiens, stabat ad
cruce[m] Domini usque ad sextam cum Maria et
Joanne, recitans psalmos et genuum flexiones
mille peragens, hac etiam ex parte implens perpe-
tuæ orationis præceptum. A sexta ad nonam se-
debat legens, perscrutansque legem Domini et
scripta sanctorum Patrum atque doctorum evol-
vens ; ita enim præcipit Apostolus, Attende, in-
quiens ¹⁶, lectioni. Post nonam dirigens ad Deum
sicut incensum vespertinum hymnum, egrediebatur
deambulatum, et sensum varia spectatione modice
recreatum diuturno diei labore defessum, Apostoli
dictum pronuntiando : Quod invisibilia Dei a crea-
tura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta con-
spiciuntur ¹⁷ : et illud, E creaturis Creatorem per-
cipientes ¹⁸.

¹⁶ 1 Tim. iv, 15. ¹⁷ Rom. i, 20. ¹⁸ ibid.

16. Multas quoque sententias et verba Gregorii A theologi recitabat cæterorumque doctorum, mentem in his perpetuo exercens, ut nullo tempore vagaretur, simul etiam discendo ingenium acuens. Post solis occasum ad mensam ibat : mensa porro illi erat lapideus maximus, et scutella apposita, lagenæ fragmentum, et cibum cum actione gratiarum sumebat. Erat autem cibus vel simplex panis et aqua ad mensam, vel certe solum legumen coctum : frugum quoque tempore fructibus tantum vescobatur. Adnixus etiam sæpe est magnanimus vir decerpitis ex arbore siliquis vivere, myrtique baccis et unedonum, ac similibus. Vorum, obnitente domina carne, quæ vere fiebat sicut uter in pruina¹⁷, rursus ad panis usum redibat. Quid multa ? tot vivendi instituta expertus est, quot singulis olim sanctis Patribus familiaria fuisse, legerat : et quadraginta quidem totos dies non jejunavit, humanæ laudis invidiam pertimescens, inflatque animi perniciosum cornu perfringens, ter vero vicinos peregit dies, cibo per illud tempus bis tantum sumpto, cum ex practica Theodoretii historia cognovisset, existitisse olim Dei amantem feminam, quæ hoc præstiterit. Quocirca ubi rem experimento probavit, vera esse comperit, quæ scripta sunt. Per annum uno minus mense nullam penitus adhibuit potionem, pane solo quotidie ad vesperam usus post solis occasum, duo sibi ea ex re magnique momenti beneficia comparans, nempe, ut uni e quatuor virtutibus temperantiæ suppetias ferret : studebat enim præcipue vel ipsa naturali effluxione liberare corpus, quod ut assequerentur, plurimi sanctorum decertarunt; confert autem ad hoc plurimum aquæ abstinentia, ut quidam Sanctorum (18) dixit: utque præterea mentis vanitatem reprimeret addubitantis, nec fidem habentis narrationibus, quæ de admirandis magnificisque sanctorum Patrum factis leguntur. Certe enim nota est omnibus historia ejus, qui per triennium in ministerio furni versatus est sine potu et in abstinentia mortuus (19) est.

17. Hoc exemplum cum beato huic venisset in mentem, ne ariditas nimia pulmonis magnum inferret periculum, ab incæpto deterruit. Neque enim sitis illi jam molesta erat, ut ipse affirmabat, sed usque ad octavum diem tantum; studiosè recitabat et observabat dictum illud : « Adhæsti pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum¹⁸; » deinde vero illud : « Erexisti mihi spiritum et consolatus vixi¹⁹. » Confirmat vero assertionem nostram quod dicitur : Sitis sitim curat, famem famem non reprimit. Totam porro sanctam quadra-

¹⁷ Psal. cxviii, 83. ¹⁸ Psal. cxviii, 83. ¹⁹ Psal. lxxv, 17.

Joannis Clei notæ.

(18) Toties occurrentes sententias ex Scripturis sacris non assigno, cum facile reperiri a verbis possint. Observat Caryophilus, sermonem hic esse de abbate Theona, collat. 2 de nocturnis illusioni-

15'. Πολλοὺς δὲ καὶ ἀπειστήθιζε λόγου; καὶ χρησι-
σις τοῦ Θεολόγου, καὶ τῶν λοιπῶν διδασκάλων,
γυμνάζων αἰετὸν τὸν νοῦν ἐν τοῦτοις, καὶ βεβαιουμένου
καιρὸν μὴ παρέχων, ἅμα δὲ καὶ τὴν φύσιν τῆς μάθησε
δξύνων. Ἡλίου δὲ δύναντος; προσερχόμενος; τῆς τρα-
πέζης ἐκείνης· λίθος δὲ ἦν μέγιστος; αἰτη, καὶ πινά-
κιον ἐπ' αὐτῆς ἀπόκλασμα κεραμίου· μετελάμβαν-
εν εὐχαριστω; τροφῆς, ἧς μετείχεν ἐκείνος, ποτὲ
μὲν ψεῖδον ἄρτον, καὶ ὕδωρ ἐν μέτρῳ, ποτὲ δὲ
ὄσπριον ἐψημένον καὶ μόνον. Ἐν καιρῷ δὲ τοῖς τῶν
δένδρων καρποῖς αὐτοῖς ἤρκετο καὶ μόνως. Ἐπι-
κτευσεν ὁ ἀνδραῖος ἀρκεσθῆναι πολλὰκις τοῖς αὐτο-
μάτοις ὄσπριον κερατῶν, μυρσίνων τε τοῖς καρποῖς
καὶ κομάρων, καὶ τοῖς ὁμοίοις. Ἀλλὰ διὰ τὴν μὴ
καταδέχεσθαι τὸν οἰκοδεσπότην, γινόμενον ἀληθῶς
ὡς ἀσπὸς ἐν τῆς πάχῃ, ὑπέστρεψε πάλιν πρὸς
τὴν τοῦ ἄρτου χρῆσιν. Τί δὲ πολλά λέγειν; τοσαύ-
τάς πολιτείας, διήλθεν, ὅσας παρ' ἐνὸς ἐκάστου
τῶν ἀρχαίων πατέρων πραχθείσας ἀνέγνω. Τεσσα-
ράκοντα μὲν ἡμέρας ἀγευστο; οὐ διήλθεν, ὑφορώ-
μενος τὸ ἐν ἐπαίνοις βιάσθαι τῶν ἀνθρώπων, καὶ
τὸ τοῦ τύφου κατακλῶν δεινότατον κέρως. Τρις
εἴκοσι διήλθεν, δις ἐν αὐτῇ; γευσάμενος μόνως,
παρὰ γυναικὸς φιλοθέου τοῦτο μαθῶν τελεσθῆναι ἐκ
τῆς Θεοδωρήτου πρακτικῆς ἱστορίας. Διδὸν καὶ τῆ
περὶ αὐτὸ δοκιμάσας, εὗρεν ἀληθῆ εἶναι τὰ γε-
γραμμένα. Παύσθηκεν ἕνα ἐνιαυτὸν παρὰ μῆνα μὴ
γευσάμενος; ὄσπριον δὲ ἄρα ὅτε ὄλω, καὶ καθ' ἐσπέρ-
αν ἐσθίων ἄρτον ξηρὸν μετὰ δύσιν ἡλίου· δύο πρα-
γματευόμενος ἐκ τούτου μεγάλα, τό τε ὑπερμαχη-
σαι δι' αὐτοῦ τῆς μὴ τῶν ἀρετῶν σφραγίσθη· καὶ
γὰρ ἐφιλοτιμεῖτο καὶ αὐτῆς τῆς φυσικῆς ἐκροῆς
ἀπαλλάξαι τὸ σῶμα, ὅπερ ἠγωνίσαντο τῶν ἁγίων οἱ
πλείστοι· πολλὴ δὲ συμβάλλεται ἡ τοῦ ὕδατος ἐνδεία
τοῖς τοιοῦτοις, ὡς ἔφη τις τῶν ἁγίων· καὶ τὸ ἀνα-
στελλαι τὴν τοῦ λογισμοῦ φλυαρίαν, διστάζοντός τε
καὶ ἀπιστοῦντος ἐν τοῖς ὑπερφυῶς καὶ μεγαλοπρε-
πῶς τοῖς ἁγίοις Πατράσι πεποιημένους. Πάντως γὰρ
ἀκηκάμεν πάντες τὸν ἐν τῆς διακονίᾳ τοῦ φούρνου
ποιήσαντα τρία ἔτη, καὶ μὴ πίνοντα, καὶ ἐν τούτῳ
τελειωθέντα.

15'. Ὅπερ ἐνθυμηθεὶς ὁ μακάριος οὗτος, μὴ πως
ἡ παντλήτης τοῦ πνεύματος φύξις κίνδυνον αὐτῷ
ἐπαγάγη τὸν οὐ τυχόντα, ἀνετρέπη τῆς ἐργασίας.
Ὅτε γὰρ δίψα αὐτῷ, ὡς αὐτὸς ἐκπληροφόρει, πα-
ρηνώχλει λοιπὸν, ἀλλὰ μέχρις ὀγδόης ἡμέρας καὶ
μόνον· ἐκ διαθέσεως; ἐλάλει τε καὶ ἐποίησε τὸ, Ἐκολ-
λήθη τῷ ἐδάφει ἡ ψυχὴ μου, ζῆσόν με κατὰ τὸν
λόγον σου· μετέπειτα δὲ τὸ, Ἐξήγειράς μου τὴν
πνοὴν, καὶ παρακληθεὶς ἐζῆσα. Βεβαίως δὲ τὸ εἰρη-
μένον ὀφείσας· Δίψα δίψαν ἰάται, πῖνα δὲ πίναν
οὐκ ἀναπέλλει. Τὴν δὲ ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν διήρ-

bus hæc afferente.

(19) Allegat Caryophilus Pratum spirituale ubi cap. 84 admiranda hæc narratur austeritas.

χειρῶν καὶ μόνον· καὶ αὐτὸ ἐξ ἀπὸ τοῦ καθ' ἑκάστην ἡμέραν αἰτεῖσθαι τὸν ἐπιούσιον ἄρτον. Ὅμως καὶ αὐτὰς ἀπότως ἦνυσ πάσας πολλάκις. Πᾶσα μὲν οὖν ἡμέρα ὑπῆρχεν αὐτῷ ἐν ἀγῶνι κανόνος ἀπαράβατου· νύξ δὲ πάλιν ἐν τοῖς αὐτοῖς διήκει ἀπαράβατως ὁμοίως. Ὅρα μὴ ἐπληροῦτο τὸ χρέος τοῦ ὕπνου, οὐδὲ γὰρ εἶχεν ᾧ προσαναλώσῃ τὴν πέψιν· τὸ λείπον δὲ ἄπαν εἰς πλήρωσιν τοῦ ψαλτηρίου, καὶ πεντακοσίων γονυκλισιῶν μέτρον, τῶν τε μεσουκτικῶν καὶ ὀρθρινῶν ἀνηλίσκετο ὕμνων. Πολλάκις γὰρ ἀπεμάχετο τῷ ἑαυτοῦ λογισμῷ, καὶ ἐλάλει· Ὅτι οἱ ἐν τῷ κοινωβίῳ ὄντες ἡμέρας μὲν διακαρτεροῦσι τοὺς ἔργοις, νηστεύοντες καθ' ἑκάστην, νυκτὸς δὲ διαγρυπνοῦσι τοὺς ὕμνοις σχολάζοντες καὶ τῇ ἀναγνώσει, ψάλλοντες τόσα καὶ τόσα· ἐλεημοσύνας καὶ ξενοδοχίας ἐργάζονται πλείστας. Ἡμῶν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ δοκίμῃ ἡσυχίᾳ καθεζομένων ἐὰν μὴ περισσέυση ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ ἔνθεος πόθος, ματαία ἡ ἐλπίς ἡμῶν ἔσται καὶ ἀνοικεῖος ὁ τρόπος. Ἦν δὲ καὶ τὸ ἐνδομᾶ αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν αἰγείων σάκκος, εἰς ἐνὶ ἐνιαυτῷ, καὶ ἐτέρω ἄλλος. Ἦ δὲ ζῶντι αὐτοῦ ἦν σχοινίον μὴ λυόμενον, εἰ μὴ μίαν τοῦ χρόνου. Διὸ καὶ ἐν πλήθει φθειρῶν ἑκαρτέρει σικχαινόμενος ἢ κνηθόμενος τῇ αὐτῶν ἐνοχλήσει. Θάμνος δὲ ὑπῆρχεν ἐμπροσθεν τοῦ σπηλαίου, ἔνθα μυρμηκῶν πλήθος κατῴκει, ἐν ᾧ ῥιπτούμενος παρὰ τοῦ ἁγίου ὁ σάκκος ἑκαθαρίζετο ἀπὸ τῶν σκωλήκων ἐκείνων· οὕτω γὰρ αὐτοὺς καλεῖ δέον τραχυθέντας τῷ χρόνῳ, δίκην εἰσπραττομένων παρὰ τῶν μυρμηκῶν, δι' ὧν ἠνώχλησαν τῷ Δικαίῳ.

ἡ). Κλίτη αὐτῷ οὐχ ὑπῆρχεν, οὔτε θρονίον, οὐ κειβότιον ἢ γλωσσοκόμον, ἢ βάλαντιον ποτὲ, οὐ πήρην, ἀλλ' οὐδὲ μέλανος δοχεῖον σχολάζοντι ἐν τῷ γράφειν· κηρὸν δὲ πήξας ἐπὶ τῷ ξύλῳ, δι' αὐτοῦ τῶν τοσοῦτων βιβλίων τὸ πλήθος ἐκαλλιγράφησε. Ταῦτα δὲ μοι φιλοπεπόνηται τὰ μικρὰ μὲν ἐκεῖνω, ἐτέροις δὲ καὶ λίαν μεγάλα, οὐχ ἵνα προσθήκη τις ἐκ τούτων γένηται αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα γινώσκω μέχρι πόσου κατῴθησεν, ὡς περ ἀρετῶν ἤρξατο τὴν ἐργασίαν, ἀκτημοσύνης λέγω καὶ ἐγκρατείας, καὶ ἀγρυπνίας καὶ προσευχῆς, δι' ὧν γίνεται τις εἰκὼν καὶ ὁμοίωσις τοῦ Θεοῦ. Τὰς δ' ἐκχύσεις τῶν θερμῶν δακρῶν αὐτοῦ, καὶ τοὺς πικροὺς στεναγμούς, καὶ στηθῶν τύψεις, καὶ μετώπου ἐν τῇ γῆ ἀραγμούς τις ἂν ἐνοήσαι, ἢ κατ' ἀξίαν εἶποι; Τὰς δ' ἐπιπλήξεις καὶ ὀνειδισμούς, καὶ ὕβρεις, καὶ ἐξουθενώσεις, ὡς αὐτὸς ἑαυτῷ ἐπῆγεν ἐν ἄπαιν, ὡς ἐχθρὸν ἑαυτὸν παραφυλάττων; Τὰς δ' ἐπιβουλὰς, καὶ πολέμους, καὶ ἐπιφορὰς τῶν δαιμόνων, τὰς δὲ τῶν λογισμῶν καὶ φανερωῶν φαντασιῶν, καὶ μέντοι καὶ πόνων σωματικῶν ἐκ νόσων χαλεπῶν, μάλιστα ἂν καὶ αὐτὸς ὁ παθὼν καθεξῆς ἰσχύσει φράσαι ἄν. Πολλάκις ἐπολιεῖθη

gesimam percurrebat nihil aliud degustans, quam panem in sacris Missarum benedictum, idque quia per dies singulos quotidianus petitur panis: sine potu tamen sæpe dies eosdem totos transigebat. Quilibet ergo dies illi sub hac perferendorum laborum regula, quam præterire non licebat, traducebatur, et nox similiter agebatur iisdem distincta non prætermittendis officiis. Una hora debitum somni solvebat, aliter quippe cibus non poterat concoctione confici: reliqua noctis pars cantando psalterio tribuebatur, quingentisque genuum flexionibus hymnorumque nocturnorum et matutinorum recitationi. Sæpe enim cum suo ipse contendens animo aiebat: Qui communem in cœnobii vitam degunt, diurnis quidem occupantur laboribus, quotidie jejnantes, noctem vero insumunt vigiles in Dei laudibus et sacra lectione, tam multa cantantes, plurimas elemosynas erogantes, et hospitalitatem exercentes: nos autem, qui considemus vitam hanc viventes, quæ solitaria videtur, nisi abundaverit iustitia et religiosus labor, vanam habemus spem et instituta vitæ ratio est nobis incongruens. Erat autem illi vestimentum saccus e pilis caprinis ad annum unum unus, ad alium alius; cingulum funis, quod non nisi semel absolute anno solvebatur, unde pediculorum copiam ferebat, non abhorrens, nec se ob eorum molestiam prurigine versans. Ante speluncam erat arbustum, ubi formicarum multitudo inhabitabat: in illud vir sanctus superjaciebat saccum, ut a vermibus illis expurgaretur. sic enim eos vocare decet tempore asperiores factos, ut formicis penderent pœnas ob molestias Sancto illatas.

18. Lectus illi nullus, nulla sella, non arcula vel capsula, non crumena, non pera, nec etiam atramentarium tam multa scribenti, sed cera lignum inducens, per illam tot librorum copiam tam eleganter exscripsit. Hæc ego tam accurata ratione persecutus sum, si illum spectes, modica, si alios, permagna, non ut illi quidpiam per hæc addatur, sed ut notum fiat, quos progressus fecerit in iis virtutibus, quarum officia sibi exsequenda suscepit, perfectæ, inquam, a possidendis rebus abstinentiæ, continentiæ, vigillarum et orationis, [solitariæ vitæ et castimoniæ, humilitatis et cæterarum (20)] per quas homo fit imago et similitudo Dei. Cæterum ferventes lacrymas, quæ ubertim illi fluebant, et amara suspiria et pectoris tursiones frontisque in terram illisiones, quis mente comprehendere, aut percensere pro dignitate queat? Nam increpationes et probra et contumelias summamque sui despicientiam, quæ in semetipsum intorquebat, quidquid omnino ageret, scripsit ut hostem observans, insidias quoque, conflicti et aggressiones dæmonum per internas co-

Joannis Clei notæ.

(20) Quæ unice inclusa sunt, non habentur in textu Græco, suspicorque, hypothetarum vitio prætermissa. tum quia similes amplificationes in

Caryophili versione alibi non invenio, tum etiam, quod eadem lego apud Martenium in versione Sirletiana.

gitationes, tum manifestas apparitiones, necnon dolores corporis e gravibus morbis, et ipse, qui passus est, omnes enarrare vix posset. Multa et gravia passus est bella, ut relicta solitudine ad cœnobita se conferret, ex quo cum maligni spiritus desertorem timidumque vocarent. Cum igitur in magnas redigeretur angustias (efficiebant enim, ut inflatus videretur præ violentia cogitationum, et spelunca cum non caperet), tunc contextum e pilis Indumentum tollens, quod insequentis anni futurum erat, appendebat ad lignum : nec enim baculum humero gestabat, descendensque ad medium iter, in quo arbor erat procera, ungebat sibi, illam esse beatum Fantinum, vel alium sanctum Patrem. Ergo exhibita arbori profunda reverentia, stabat quasi interrogaretur a Patre, responderetque de causa suæ profectionis ; mox obhurgaretur ab eo et fratribus dicentibus : En eremi incolam. Hisce modis et oppositis ratiocinationibus hostes in fugam vertens, revertebatur in speluncam, velut in carcerem, patienter sustinens, et secum ipse dicens : Bonum est mihi magis

19. Sæpe in oratione defixo et psallenti suggerbat cogitatio : Respice in sanctuarium, videbis Spiritasse in eo vel angelum, vel ignis flammam, vel Spiritum sanctum, ut alii multi viderunt : ipse vero claudens oculos tanta se inflexionem et lacrymarum copia defatigabat, ut sudor illi deflueret, instar aquæ in terram. Subjecit quoque illi malignus vehementissimum ardorem libidinis ; ipse vero in spinis se volutans et asperis urticis, voluptatem dolore exstinguebat. Sedenti aliquando post vigiliam soque post laborem paululum relaxanti, duo astiterunt dæmones, alium tenentes medium ; quo veluti per laterum apertionem exenterato, viscera omnia proiecerunt in terram. Hoc ille viso, surgens contremuit, et præ nausea bilem vomuit amarissimam, ex quo se munitiorem in posterum reddidit. Cum Romam aliquando profectus esset orandi gratia et perquirendorum quorundam librorum, vidit in æde Petri apostoli transeuntem mulierem Alcmianam, corporis proceritate præstantem. Hujus effigiem animo impressam ostendebant maligni spiritus viro sancto, sive is psallore, sive legeret, aut scriberet, vel aliquid quidvis ageret. Hac pugna invalescente, cum nihil prorsus excogitare posset, quo hostes repelleret, confugit ad Deum, suarum virtum imbecillitatem illi exponens. Prosternit ergo se ante sacrum altare contrito et humili corde, et Salvatoris ait : Tu scis, Domine, quod infirmus sim, miserere mei et subleva me impiorum dæmonum bello oppressum ; ego enim de neca vita jam desperavi. Hæc ubi dixisset, humi jacens levique somno correptus, videt ante se stantem pretiosam crucem et pendentem ex ea vivum Dominum nostrum et velum pendens interpositum, candidum et tenuissimum. Tum ipse magno cum timore

δεινῶς ὑπ' αὐτῶν τοῦ καταλείψαι τὴν ἡσυχίαν καὶ εἰς τὰ κοινοῦσια ἀπαλθεῖν, ἔν' ὡς φυγάδα καὶ δειλὸν αὐτὸν ἀποκαλέσωσιν οἱ δεινοί. Ὅτε οὖν ἐπηρωλεῖτο ἀνάγκη πολλῇ ὑπ' αὐτῶν · ἐποιοῦν γὰρ αὐτὸν ἐμπεφυστημένον δοκεῖν ὑπὸ τῆς βίας τῶν λογισμῶν, ὥστε μὴ χωρεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ σπηλαίου · ἐπαίρων τὸ τρίχινον ἐνδύμα αὐτοῦ, ὃ ἀπέκειτο ἐν ἑτέρῳ ἐνιαυτῷ, ἐτίθη εἰς ξύλον, οὐδὲ γὰρ βάβδον εἶχεν ἐπὶ τοῦ ὤμου · καὶ καταρχόμενος μέχρι μέσης τῆς ὁδοῦ, ἐν ᾧ ἴστατο δένδρον ὑψηλόν, ἐποίησε αὐτὸ, ὡς ὁ ὄσιος Φαντῖνος ἐστίν, ἢ ἕτερός τις τῶν ἁγίων Πατέρων. Ἐἶτα βαλὼν τῷ δένδρῳ μετόνοιαν, ἴστατο ὡς ἐρωτώμενος ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἀποκρινόμενος τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ τὴν αἰτίαν, καὶ πάλιν ἐνεοιδιζόμενος καὶ μεταγελωόμενος ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν λεγόντων · Ἴδε σοὶ ὁ ἡσυχαστής. Τοῦτοις τοῖς τρόποις, καὶ τοῖς ἀντιβῆρτικαῖς συλλογισμοῖς τροπούμενος τοὺς πολέμιους ἐχθροὺς, ὑπέστρεφεν ἐν τῷ σπηλαίῳ ὡς εἰς τινα φυλακὴν, διακαρτερῶν καὶ λέγων ἐν ἑαυτῷ · Καλὸν μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καὶ χυρῆμά μου ἵνα τις κενώσῃ.

μοῖ, quam ut gloriam meam quis eva-

19. Πολλᾶκι προσευχομένῳ καὶ ψάλλοντι ἔλεγον οἱ λογισμοί· Βλέψον εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἴσως ἄγγελος ἢ φλόγι πυρός, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα θεᾶση περὶ αὐτὸ, καθὼς ἐθεάσαντο πολλοί. Αὐτὸς δὲ μῦθον τοῦς ὀφθαλμοῦς, τοσοῦτον κατεπόνει ἑαυτὸν ἐν πληθει δακρύων καὶ μετανοιῶν, ὡς κατέρχεσθαι τὸν ἰδρωτὰ αὐτοῦ ὡς ὕδωρ ἐπὶ τὴν γῆν. Ὑπέβαλλε δὲ αὐτῷ ὁ πονηρὸς καὶ πύρωσιν δριμυτάτην ἐν τῇ σαρκί· αὐτὸς δὲ τῇ προστρίψει τῶν ἀκανθῶν καὶ ἀγρίων κνηθῶν ἐσθένυε διὰ τῆς ὀδύνης τὴν ἡδονήν. Καθημένῳ ποτὲ ἀπὸ τῆς ἀργυπνίας, καὶ μικρὸν ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κόπου ὑποχαυνώσαντι, ἐπέστησαν αὐτῷ δύο δαίμονες κατέχοντες καὶ ἄλλον μέσον αὐτῶν· οὗ καὶ ἀνοίξαντες ὡσανεὶ τὰς πλευράς, καὶ ἐκβαλόντες ἅπαντα τὰ ἐντὸς αὐτοῦ, ἐβρίψαν ἐπὶ τὴν γῆν· ὃ δὲ σύντρομος ἀναστὰς, καὶ ἀπὸ τῆς ναυσίας ἐμέσας πικροτάτην χολήν, ἔσφαλίσαστο ἑαυτὸν εἰς τὸ ἔξῃς. Ποτὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀπελθὼν λόγῳ προσευχῆς καὶ ἀνερευνήσεως βιβλίων τινῶν, εἶδεν ἐν τῷ ναῶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐν παρῑδίῳ γυναῖκα Ἀλεμάναν, ὑψηλὴν τῷ σώματι καὶ μεγάλην. Ταύτης τὴν θέαν τυπώσαντες οἱ πανούργοι, εἰδείκυσον τῷ ἁγίῳ καὶ ψάλλοντι, καὶ ἀναγινώσκοντι, καὶ γράφοντι, καὶ πᾶν εἰ τι ἄλλο ποιοῦντι. Τοῦτο τοῦ πολέμου κραταιομένου, καὶ μηδὲν ὄλων ἔχων ἔνοησεν αὐτὸν ἀντιπράξασθαι πρὸς τοὺς πολέμιους, πρὸς τὸν Θεὸν καταφεύγει, αὐτῷ τὴν οικίαν ἀσθένειαν ἀπαγγέλλων· καὶ ρίψας ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ ἱεραστοῦ ἐν συντετριμμένη καὶ ταπεινῇ τῇ καρδίᾳ ἔλεγε πρὸς τὸν Σωτῆρα· Κύριε, σὺ ἐπίστασαι, ὅτι ἀσθενής εἰμι· ἐλέησόν με, καὶ κούφισόν με ἐκ τοῦ πολέμου τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων, ὅτι λοιπὸν τῆς ζωῆς μου ἀπέπιπον. Ταῦτα εἰπὼν κείμενος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μικρὸν ἀφυπνώσας, ἐρῆ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἱστάμενον τὸν τίμιον σταυρὸν, καὶ ἐν αὐτῷ κρεμάμενον ζῶντα τὸν Κύριον ἡμῶν, μέσον δὲ αὐτῶν κρεμάμενον βῆλον καθαρὸν καὶ λίαν

λεπτότατον. Καὶ βοήσας μετὰ φόβου πολλοῦ λέγει Ἀ πρὸς αὐτόν· Ἐλέησόν με, Δέσποτα, καὶ εὐλόγησόν με τὸν δοῦλόν σου. Τότε ὁ Σωτὴρ ἐξηλώσας τὴν δεξιάν χεῖρα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, τρίτον ἐπασφράγισεν αὐτόν, καὶ τέλος εἶχαν ἡ ἔνθεος ὀπτασία, σὺν αὐτῇ δὲ καὶ πόλεμος ἅπας, καὶ ἡ τῆς φύσεως βεῦσις· καὶ ὄπερ οὐκ ἴσχυσαν ἐκτελέσαι αἱ πολλὰ πειναί, καὶ ἀγρυπνίαι, ἴσχυσεν ἡ ταπεινώσις καὶ ἡ ἐπίγνωσις τῆς οικείας ἀδυναμίας.

κ'. Διατρέθοντι τοίνυν τῷ ὄσιῳ ἐν ἀνέσει καὶ χαρᾷ καὶ εὐφροσύνῃ πνευματικῇ, ἔρχεται τι· πρὸς αὐτόν ἀδελφὸς παραμαίλων συμπαρμαίνει αὐτῷ· ἴσως σωθήσεται δι' αὐτοῦ. Μόλις οὖν ἐπιτυχῶν τοῦ σκοποῦ φησὶ πρὸς τὸν ὄσιον· Πάτερ, ἔχω τρία νομίσματα, τί κελεύεις ποιῆσαι με αὐτά; Ὁ δὲ, Ἄπελ-
 ὠν ὁδὸς αὐτὰ τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἄρας τὸ ψαλτήριόν σου ἔπου ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Σωτῆρος· εὐθὺς δὲ ἐποίη-
 σεν οὕτως. Καὶ διακαρτερήσας μετὰ τοῦ ὄσιου Πα-
 τρὸς οὐ μῆκιστον χρόνον, καὶ μαθὼν παρ' αὐτοῦ τὴν τῆς καλλιγραφίας δυσδιόρθωτον τέχνην, ἀχθε-
 σθεις ἐπὶ τε τῇ σκληροτάτῃ, καὶ ἀπαρμυθίῳ ἀσκήσει, ἤρξατο προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἀμαρ-
 τίας, καὶ ζητεῖν πύρους λογομαχίας, δι' ὧν τὴν Πατέρα πρὸς θυμὸν διεγείρη. Αὐτὸς δὲ ἀεὶ ἐν νῷ περιφέρων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὡς πρὸς μόνον αὐτόν εἰρημένως, καὶ μνημονεύων ὡς ὁ λέγων τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ῥακὰ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς, οὐδέποτε εἶπεν αὐτῷ ῥῆμα πονηρόν. Τότε λέγει πρὸς αὐτόν πρῶτος καὶ ἐπεικῶς· Ἀδελφὲ τιμώτατε, ἐν εἰρήνῃ κέκληχεν ἡμεῖς ὁ Θεὸς ἐνταῦθα, καὶ ἐν ἀγάπῃ, πνεύματι τε πραότητος· μὴ γὰρ ἐν πικρίᾳ καὶ ὀργῇ καὶ θυμῷ· εἰ δὲ τοσοῦτον βεβάρυσαι εἰς ἐμὲ τὸν ταπεινόν, καὶ ἀφόρητος ἔγενόμην τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς, πορεύου ἐν εἰρήνῃ ὅπου ἂν βούλη, καὶ ἐμὲ τὸν ἀμαρτωλὸν μὴ ἐνόηλαι· οἶδα γὰρ σε ἐγὼ μὴ δυνάμενον, ἀλλὸν δὲ καὶ μὴ βουλόμενον ὁποιεῖσασθαι τὸ παραβάλλον σοι πνεῦμα τῆς φιλαρχίας καὶ φιλοκρατείας. Ἄπελθε τοίνυν, ἐκπληρώσω ἐδὲ σὸν βούλημα, καὶ εὐρήσεις τὸ κατάλυμα πρόσφορον. Ὁ δὲ ἀδελφὸς πλέον ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἐξαφθεῖς ἐπὶ τῷ ἐλέγχῳ τῶν κρυφίων αὐτοῦ λογισμῶν, φησὶν ὀργιζόμενος πρὸς αὐτόν· Δός μοι τὰ τρία μου νομίσματα, καὶ πορεύομαι. Τί γὰρ ἀνάγκην εἶχον ἐγὼ δοῦναι αὐτὰ τοῖς πτωχοῖς, εἰ μὴ ἐπειθόμην τῇ κελεύσει τῆς σῆς; Ἀποκρίνεται εὐθὺς πρὸς αὐτόν ὁ Πατήρ· Γράψον μοι, φησὶν, ἀδελφῆ, εἰς τμημα χαρτίου τοῦ ἀπολαβεῖν με τὸν μισθὸν αὐτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ θεὸς αὐτὸ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κάγω ἔριτι παρέχω σοι τὰ τρία νομίσματα.

κα'. Ὁ δὲ θέλων ἀπιθεῖν, πόθεν ἔρα ἐξῆ αὐτῷ πληρῶσαι τὸ ἐπαγγελόμενον, μῆτε κἂν ὄβολον ἔχοντι, ἰδίᾳ χειρὶ τὸ κελευσθὲν ἀπεπλήρωσε, καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ ἐπέθηκεν. Καὶ δὴ παραλαθὼν αὐτὸν ὁ Πατήρ κατέρχεται πρὸς τὸ τοῦ καστελλίου κοινόν· κάκειθεν δανεισάμενος τρία νομίσματα, δέδωκεν αὐτὰ μετὰ ἀγάπης τῷ ἀδελφῷ. Κάκεινος δεξι-

clamans : Miserere, inquit, mei, Domine, et benedic famulo tuo. Tunc Salvator, excusso e dextera manu clavo, tersigno crucis benedixit illi, et visio divina evanuit, simulque pugna omnis cessavit et naturæ profluvium; et quod præstare non potuerunt multa jejunia sitisque nimia et vigiliæ, præstitit humilitas et propriæ infirmitatis agnitio.

20. Degebat itaque vir sanctus quietam et lætam vitam, spiritalisque lætitiæ plenam. Interea frater quidam accessit rogans, ut contubernalem se reciperet, si forte ejus opera salutem consequeretur. Vix tandem compos desiderii factus ad sanctum ait : Habeo, Pater, numismata tria, quid vis faciam de illis ? Ille, Abi, inquit, et da pauperibus, tollensque Psalterium tuum sequere præcepta Salvatoris : et ille statim obsecutus est. Non multum temporis effluxit contubernio, didicitque a sancto Patre difficilem pulchre apteque scribendi artem: sed asperimum vitæ institutum perosus et solitariæ vitæ labores nulla remissione laxatos, cæpit adhibere excusationes in peccatis et contentionis occasiones quærere, quibus pessel Patrem provocare ad iram. Ille vero præcepta Domini semper animo volvens, tanquam sibi uni prolato, et memoria repetens, reum esse gehennæ ignis, qui dixerit fratri suo, Racca²⁰, nunquam usus est contra eum aspero verbo. Tandem placido et moderato animo sic enim affatus est : Honorande frater, Deus in pace nos huc vocavit et in charitate et spiritu mansuetudinis; numquid enim ad acerbitem et iram et bilem ? Sed si humilis ego adeo gravis tibi sum et oculis tuis factus intolerabilis, vade in pace, quocumque libuerit, et peccatori nihil noli esse molestus : scio enim, te non posse, ino vero etiam nolle, spiritum repellere, qui tibi faces subjicit dominandi et fungendi sacerdotio. Abi igitur et exple libidinem tuam et aptum reperies diversorium. Verum frater ille a maligno Jæmone acrius incitatus, quod redargui videret, quæ latenter ipse cogitaverat, respondit iratus : Redde mihi tria illa numismata et mox abibo: quid enim cogebat me, ut ea pauperibus darem, nisi jussio tua, cui parere volui ? Et statim Pater ad eum, Scribe, inquit, frater, mihi in chartula, fore ut mercedem eorum recipiam in regno cælorum, et pone ipsam super altare et ego tibi mox solvam tria numismata.

21. Ille vero scire cupiens, unde illi ne obolum quidem habenti facultas suppeteret implendi promissum, sua manu scripsit, quod postulatum erat, et chartam super altare posuit. Qua Pater accepta descendit in castelli cœnobium et mutuo inde sumpta tria numismata fratri amice dedit. Accepit is et recessit et voluntati suæ satisfaciens

²⁰ Matth. v, 22.

egit quidquid sibi Pater prædixerat, et paulo post moritur. Sanctus vero pater Nilus in suam speluncam reversus, sedensque in patientia et tolerantia multa, intra paucos dies tria exscripsit Psalteria (fertur enim in singula quatuor insumpsisse dies) et liber a debito mansit, quod propter Christi præceptum contraxerat. At vero justorum hostis victum se prostratumque cernens a viro justo in singulis congressibus, luctum ab interiori homine transtulit ad exteriorem et summis doloribus et morbis corporis eum petere aggreditur, ut saltem avocaret a quotidiano ministerio et inimica sibi oratione, qua mens ad cœlestia pervolat. Quid ergo machinatur in ipsum? Maximo tumore, doloreque intolerabili vocis organa comprimens, vocis usum illi penitus abstulit, et jacere coegit consueto cibo abstinentem; et in hoc tamen ipso multo magis confundebatur hostis et vincebatur. Quo enim magis præpediebat ille linguam psalmis et hymnis assuetam, eo altius ipse mentem elevabat ad Deum, Deoque grata et magnifica contemplatione fruebatur sine ulla mentis divagatione. Sed ne fame periret et omnino deficeret, aqua siccum panem humectans et frigus, diæta hac utebatur.

μενος ἀνεχώρησεν, καὶ πεπλήρωκεν ἰδιοτελεῶς ὅσα προεῖπεν αὐτῷ ὁ Πατήρ, καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν τελευτήτηκεν. Ὁ δὲ ὁσιος Πατήρ ἡμῶν Νεῖλος ὑποστρέψας ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτοῦ, καὶ καθεσθεὶς ἐν ὑπομονῇ καὶ καρτερίᾳ πολλῇ, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τρία ψαλτήρια γεγραφώς· τότε γὰρ λέγεται πεπληρωκέναι ἐν ἑκαστὸν ἐξ αὐτῶν διὰ τεσσάρων ἡμερῶν· ἐλύθη τοῦ χρέους τοῦ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ. Ἰδὼν οὖν ὁ τῶν δικαίων ἐχθρὸς, ὅτι ἐν πάσῃ προσβολῇ ἤτταται καὶ καταθέβληται ὑπὸ τοῦ δικαίου ἀνδρός, μετατίθησι τὴν πάλιν ἀπὸ τοῦ ἐντὸς ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν ἐκτὸς, καὶ ἄρχεται πληττεῖν αὐτὸν ἐν πόνους δεινοῖς, καὶ ἀβρωστίαις σωματικαῖς, ὥστε κἂν ἐμποδίσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς καθημερινῆς λειτουργίας αὐτοῦ, καὶ τῆς οὐρανοδρόμου καὶ ἐχθρῶς αὐτῷ προσευχῆς. Τί οὖν μηχανᾶται περὶ αὐτὸν; ὁ γὰρ δεινοτάτῳ καὶ ἀφορήτῳ πόνῳ περιλαβὼν τὰ τὴν φωνὴν ἀποτελοῦντα ὄργανα αὐτοῦ πεποίηκεν αὐτὸν ἄφωνον κατακεῖσθαι παντελῶς καὶ ἀβρωτον τῆς συνήθεως τροφῆς· ἀλλ' ὁμως καὶ ἐν τούτῳ πολὺ πλέον ἠσχύοντο καὶ ἤττατο ὁ πολέμιος ἐχθρὸς. Ὅσον γὰρ ἐκείνος ἀπέκλειε τὴν ψαλμολόγον καὶ ὑμνοφῶρον φωνὴν, τοσοῦτον αὐτὸς τὴν διάνοιαν ὑψοῦε πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἐνετράφα ἀπερισπάστως ταῖς θεαρέστοις καὶ μεγαλοπρεπέσιν ἐννοίαις. Ἴνα δὲ καὶ τῷ λιμῷ μὴ ἐκλείψῃ καὶ ἀποκάμῃ, ὕδατι τὸν ξηρὸν ἄρτον· λειώσας, ταύτη ἐκέχρητο τῇ διαίτῃ.

CAPUT IV.

Ad cenobium rger reductus, convalescit, rursumque ad speluncam reversus a diabolo graviter fuste vulnerratur, quo malo prodigiōse sanatur. Stephanum vitæ monasticæ institutis instruit.

22. Non multo post igitur ad visendum ipsum accessit Fantinus sanctissimus (erat enim inter illos frequens commercium; alterum altero instar luminarium crebro sua luce perfundente) et cum hebdomadariū panem post multas preces ut ab se acciperet, magnus Fantinus B. Nilo persuasisset, ab eo rursus de labore manuum ejus gratia illi rependebatur. Cum ergo in talibus angustiis eum vidisset, multumque rogasset, tandem deduxit in suum monasterium omni adhibita diligentia, insuper et Deo preces fundebat ex toto animo pro ejus valetudine. At patientissimus Nilus cum præter aquam nihil degustare posset, idque cum violentia et labore per dies multos, cogitationem hanc habuit, quod Si præsto esset aliqua piscis particula, vescerer et aperiretur mihi via ad comedendum. Et cum luctam passus esset octo diebus, aut paulo plus, ne cui rem aperiret, cum præsertim videret quotidie quemdam e fratribus trans-euntem ante se et euntem ad piscandum et redeuntem cum piscibus, post multum certamen et palæstram hujusmodi cogitationis, ecce venit quidam ad ipsum vir laicus afferens e-rhem plenam piscium frictorum et assatorum, hortans rogansque, ut de iis gustaret: Quoniam, aiebat, de tua ægra valetudine cum vesperi audivissem, egressus sum, ut in suo sancto nomine piscarer, et adjuvantibus

καὶ Μετ' οὐ πολὺ τοίνυν πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἐλήλυθεν Φαντίνος ὁ ἀγιώτατος· παρέβαλλον γὰρ ἀλλήλοις πυκνότερον, ἀλλήλοις ὡς δύο φωστῆρες πυκνότερον καταφωτίζοντες· καὶ τὸν ἐβδομαρισαῖον ἄρτον ὁ μέγας Φαντίνος σὺν πολλῇ παρακλήσει πείσας τὸν ὁσιον Νεῖλον δέξασθαι, παρ' αὐτοῦ ἐκ τῆς τῶν χειρῶν ἐργασίας τὴν χάριν ἀντεστηκοῦτο. Ἰδὼν τοιγαροῦν αὐτὸν ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀνάγκῃ, καὶ πολλὰ δυσωπήσας ἀπήγαγεν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ μετὰ πάσης σπουδῆς· ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν παρεκάλει περὶ τῆς ὑγείας αὐτοῦ ἐξ ὅλης ψυχῆς. Ὁ δὲ καρτερικώτατος Νεῖλος μὴ θυνάμενος γεύσασθαι τινας εἰ μὴ ὕδατος καὶ αὐτοῦ μετὰ βίας καὶ πόνου, καὶ τοῦτο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, εἶπεν αὐτῷ ὁ λογισμὸς, ὅτι Ἐῖπερ ἦν ὑπὸ ἰχθύος μέρος μικρὸν, ἐλάμβανον ἂν ἐξ αὐτοῦ, καὶ διηγοίγῃ μοι τὴν ἔδδν τοῦ φαγεῖν. Πυκτεύσας οὖν ἐπὶ ἡμέρας ὀκτώ, ἧ καὶ πρὸ τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι τὸ πρῶμα τι· καὶ μάλιστα καθ' ἐκάστην ὁρῶν διερχόμενόν τινα τῶν ἀδελφῶν ἐμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸ ἀλιεῦσαι· πορευόμενον, καὶ αὐτίς μετ' ἰχθύων ὑποστρέφοντα· μετὰ πολλὴν ἀθλησιν καὶ πάλιν τοῦ τοιοῦτου λογισμοῦ, ἰδοὺ ἔρχεται τις πρὸς αὐτὸν κοσμηκὸς ἐπιφερῆμενος κοφίνιον μεστὸν ἰχθύων, τῶν μὲν ἑγναντιστῶν, τῶν δὲ ὀπτιῶν τυγχανόντων, παρακαλῶν καὶ δεόμενος αὐτοῦ, ὅπως γεύσῃται· ἐξ αὐτῶν· Ἐπειδὴ, φησὶν, ἐσπέρας ἀκούσας τὰ κροτῆ, ἐξῆλθον τοῦ ἀλιεῦσαι· ἐπὶ τῷ ἐνόματι τοῦ

τῷ ἁγίῳ, καὶ τῶν εὐχῶν ὁμῶν συνερρησάντων ἅπασαν ἀκροῦσας· καὶ δέον σε, Πάτερ, μεταλαβείν ἐξ αὐτῶν. Τότε ὁ μακάριος Νεῖλος τὸν μὲν ἀνθρωπὸν ἀπέστειλεν εὐλογῆσας, καὶ μεγάλως εὐχαριστήσας ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ κόπου· τῷ δὲ λογισμῷ αὐτοῦ διελέγετο οὕτως· Ταῦτα οὐχ ὁ Θεὸς ἠτοίμασεν, οὐδ' ἄγγελος· οὐδὲ γὰρ εἰμι τῶν φοβουμένων αὐτὸν, ἵνα τὸ θέλημά μου ποιήσῃ. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ διαβόλου τυγχάνει, ἐπειδὴ με ἤσθητο δουλεύοντα τῇ τοιαύτῃ ἐπιθυμίᾳ. Γέγραπται γάρ· «Μὴ ἐπιθυμήσῃς.» Ζῆ Κύριος, οὐκ εἰσέρχεται τι ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ στόμα μου. Ὑπῆρχε δὲ τότε ἐκεῖ μοναχὸς τις παραγενόμενος ἐκ τῶν ἄνω μερῶν, ὃς λίαν ἠγαπᾶτο παρ' αὐτοῦ διὰ τὸ φσματικὸν εἶναι αὐτὸν καὶ σφόδρα καλλίφωνον. Τοῦτον καλέσας ὁ ὁσῖος δέδωκεν αὐτῷ, καθὼς ἦν τὸ κορίνιον, εἰπὼν πρὸς αὐτὸν· Λάβε τούτο τὸ ξένιον, ὅπερ ὁσοὶ Χριστὸς ἐξαπέστειλεν. Ὁ δὲ λαθῶν ἀνεχώρησεν. Ἰδὼν οὖν ὁ Θεὸς τὴν μεγίστην αὐτοῦ ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν, ἀντελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἀπῆλλαξεν αὐτὸν τῆς οὐδύνης καὶ τῆς νόσου ἐκείνης· τῆς πονηρᾶς, τοῦ πάθους ἔυδον ἐν τῷ τραχήλῳ βραχέοντος, καὶ ἔλκουσ πρὸς τὸ στόμα ἐξελάθοντος. Μικρὰς οὖν ἀνέσεως ἐπιτυχῶν ἀνέρχεται πάλιν ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς συνήθους ἐχθόμενος πολιτείας, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπαζόμενος ὡς οἰκεῖαν μητέρα. Ὁ δὲ διάβολος οὐκ ἐπαύσατο βρύχων κατ' αὐτοῦ τοὺς ὀδόντας καὶ ἀγωνιζόμενος, εἶγε ὑπὸ τῆς ἀκαλλάξαι τὸν δίκαιον ἄνδρα.

κγ'. Καὶ δὴ κατὰ τὸ ἔθος σχολάζοντι ἐν μεσσημερίᾳ, καὶ διαγρυπνοῦντι ἐν ψαλμοῖς καὶ γονυκλισίαις ἐν τῷ μικρῷ σπηλαίῳ τῷ ὑπ' αὐτοῦ λελατομημένῳ, καὶ τῆς τοῦ φέγγους αὐγῆς τὰ πάντα καταλαμπούσης, ἦν γὰρ τοῦ θέρους ἡ ὥρα, φαίνεται αὐτῷ ὁ διάβολος ὀφθαλμοφανῶς ὡς Αἰθίοψ, ῥάπαλον ἐν ταῖς χερσὶ κατέχων· μεθ' οὗ τύψας τὴν κεφαλὴν τοῦ ἁγίου, ἐβρίβεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἀφῆκεν ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. Μιστὰ γοῦν μίαν ὥραν εἰς αὐτὸν ἐλθὼν ὁ ὁσῖος, ἔγνω μὲν τοῦ διαβόλου τὸν φθόνον καὶ τὴν ἀπειρον κατ' αὐτοῦ βασκανίαν, σφόδρα δὲ τὴν κεφαλὴν ἀλγυνόμενος, καὶ τὸ ἡμισυ τοῦ προσώπου οὖν τῷ ἀριστερῷ ὀφθαλμῷ πεφυστωμένον καὶ καλιθνώτατον ἔχων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν βραχίονα παραλελυμένον καὶ τεταρχειμένον, οὐδέ τι μὲν ἰσχυσε στήναι καὶ τὴν τῆς εὐχῆς λειτουργίαν ἀποπληρῶσαι. Καίμενος δὲ ἐπ' ἐδάφους τὸν Κύριον ἐπεκαλεῖτο· Ὁ Θεὸς, λέγων, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχος· Κύριε, εἰς τὸ βοηθήσαι μοι σπεῦσον· Αἰσχυρῶς ἔσταν καὶ ἐντραπέλισαν οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ψαλμοῦ. Ἐν τούτοις διήξεν τὸν ἅπαντα χρόνον ἐκείνον μυρρίοις πόνοι· πυκτεύων καὶ συμφοραῖς ἀνηκέστοις. Πολλῶν μάλιστα βουλευόντων ἱατρικῆς ἐπιμελείας προσανασχεῖσθαι,

precibus tuis, venatio commoda fuit, et opus est, Pater, cibum ex iis te sumere. Tunc beatus Nilus virum quidem dimisit, benedicens illi gratiasque pro labore suscepto agens : secum vero ipse dicebat : Hæc non per Deum, non per angelum mihi præsto sunt : neque enim ego sum e numero timentium eum, ut meam voluntatem faciat : sed hoc diaboli opus est. Cognovit enim, me captum cupiditate hac, quia scriptum est : « Non concupisces » Vivit Dominus, non ingredietur ex iis in os meum. Aderat tunc forte monachus quidam e superioribus partibus profectus, ipsi charissimus, quia suavissime canebat. Hunc beatus vir cum advocasset, dedit cophinum, uti oblatum erat, addiditque : Accipe xenium, quod a Christo missum tibi est. Accepit ille et recessit. Videns igitur Deus summi viri patientiam atque constantiam, tulit opem doloribusque liberavit et non orbo illo gravissimo, disrupto intus in cervice abscessu multaque sanie per os egesta. Ita paululum recreatus revertitur in suam speluncam, pristinum vitæ institutum prosecuturus, amore solitudinis, quam parentis loco amplectebatur. At vero diabolus dentibus in eum frendens enitebatur, si per Dei providentiam licuisset sibi, ut vel ipsam vitam sancto viro eriperet.

τοῦ Θεοῦ προνοίας παρεχωρεῖτο, ὥστε καὶ τοῦ ζῆν

23. Quadam ergo nocte, cum is de more divinis vacaret officiis, pernoctaretque in psalmis et genuum flexionibus in parva spelunca, quam ipse sibi excavaverat, et splendor lucis illustraret omnia (erat enim tempus æstivum), apparet illi visibilis Æthiopsis specie diabolus, clavam manu tenens, qua cum caput ejus percussisset, stravit humi semimortuum. Post unius horæ spatium sese recolligans Sanctus, cognovit quidem diaboli invidiam immensamque livorem, sed vehementi capitis dolore laborans et dimidiam faciei partem cum sinistro oculo inflatam habens et lividissimam, præterea luxatum et arefactum brachium, stare ut orationis officium persolveret non valebat. Jacebat ergo et Dominum invocabat dicens : « Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina. Confundantur et revereantur, qui quæserunt animam meam, » et quæ sequuntur » In his totum illum peregit annum, innumera dolorum et acerbissimorum incommodorum certamina sustinens. Et cum suaderetur illi a multis, ut medicinalem curationem admitteret, omnino abnuvit, sciens, curari manu hominis non posse vulnus diabolicum (21). Elapso demum anno

²¹ Exod. ix, 17. ²² Psal. lxxix, 2.

Joannis Clei notæ.

(21) Il forte verum est, si a maleficio pertinaciam habet malum : sed vulnera a dæmone fuste vel simili instrumento naturali inflicta, quare humana ope sanari non possint, ratio non suppetit. Credo

itaque, divinam voluntatem in eo agnovisse, suam que patientiam exercere S. Nilum voluisse, donec tandem Dei misericordia servo suo subvenit.

et recurrente sanctorum Apostolorum solemnitate, convenere in cœnobium imitatores eorum Fantinus et Nilus, ut simul diem festum celebrarent et se invicem consolarentur, qui germana erant apostolorum proles. Cum igitur pervigillum cum hymnis agerent et exsultarent fratres, audientes sanctorum doctrinam et Scripturarum explicationem, hortatus est magnus Fantinus B. Nilum ut surgeret et legeret encomium in Apostolos sancti Joannis Damasceni, iambis et metris satis ornatum. Beatus Nilus, qui nunquam non obedire noverat, licet jam esset pene aridus, cum gaudio et alacritate surrexit; utque primum aggressus lectionem est, acerba illa ægrotatio paulatim e corpore defluebat. Et cum præter spem sibi auxilium sensisset, nulli omnino quidquam de eo dixit, donec matutinae preces absolutæ sunt, tumque sancto Fantino procumbens gratias agebat, quod per illum tam gravi noxa liber esset. Ille contra, obedientiæ ejus et favori apostolorum tribuebat miraculum: ita humilitatem uterque præseferbat, in Deum miraculorum auctorem referentes gloriam.

ἀπαλλαγείς ἐπιρρείας. Αὐτὸς δὲ πάλιν τῇ ἐκείνου ἀνετίθει τὸ θαῦμα· καὶ διέμενον ἐν ταπεινοφροσύνῃ

24. Multiformis porro et inexcogitabilis in omnes Dei providentia (quorsum vero id in suo famulo egerit, ignoro) parva quædam vestigia morbi illius in eo reliquit ad ipsam usque senectutem, quibus admoneretur auxilii et protectionis erga se divinæ. In his omnibus cum se plusquam victorem præstitisset per Dei virtutem, cui dilectus erat, omnium ille æmulator sanctorum et præceptorum Christi observator, ad aliam se accingebat luctam certamenque diaboli. Oportebat enim hunc in omnibus devinci, ut victor Nilus sine controversia præmii coronam consequeretur. Per illud tempus beatæ memoriæ Fantinus (22) extasis est passus, et ut veredicam, mutatio dexteræ Excelsi obvenit illi. Nam sicut audivimus de Jeremia 22, capillo et barba abradis circumcisit Hierosolymam, luctu omnia complementem et insanientis suspicionem dedisse insipientibus, ad eundem modum contigit et beato huic viro, qui itidem erat prophetiæ dono excellentissimus. Sive enim præsigiret vastationem, quam oculis cernimus, regionis hujus et miserriam excursionem Agarenorum (23), sive generalem virtutis defectum et prolapsionem monasteriorum ad vitia et plebeios mores, quod vero propius est, circumibat et ipse similiter, deplorans ecclesiam, monasteria et libros, illas inquis

22 Jerem. vii, 29.

Joannis Clei notæ.

(22) Idem is est S. Fantinus, qui die 30 Augusti colitur. Ex Calabria in Orientem profectus est, variasque ibi regiones peragravit, tandemque Thesaloniciæ substitit, ubi, exactis octo annis, obiit. Fuga ejus contigit post medium sæculum x: hinc exitus ejus sub finem ejusdem videtur fieri de hoc.

οὐδὲ μῶς κατεδέξατο τοῦτο, γινώσκων ἀθεράνευτον εἶναι ὑπὸ χειρὸς ἀνθρώπου τὴν διαβελικὴν ἀλλαγὴν. Τοῦ τοίνυν χρόνου παραδραμόντος, καὶ τῆς μνήμης τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐπιφασάσης, συνῆλθον ἐν τῷ κοινωβίῳ οἱ αὐτῶν μιμηταὶ Φαντίνος καὶ Νεῖλος συνοροτάσαι καὶ συμπαρακληθῆναι ἀλλήλοις, ὡς γνήσια τέκνα τῶν ἀποστόλων. Παννύχιον οὖν τὴν ὑμνωδίαν ἐπιτελοῦντων, καὶ τῶν ἀδελφῶν ἀγαλλιωμένων ἐπὶ τῇ τῶν ἁγίων διδασκαλίᾳ, καὶ τῇ τῶν Γραφῶν ἀναπύξῃ, παρακαλεῖ ὁ μέγας Φαντίνος τὸν δεῖον Νεῖλον ἀναστῆναι καὶ ἀναγνῶναι ἐγκώμιον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, συγγραφεὶν παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Δαμασκηνοῦ Ἰωάννου, ἱαμβικοῖς καὶ ἐμμέτροις στίχοις καταπεποιημένον. Ὁ δὲ μακάριος Νεῖλος μηδέποτε παρακοῦσαι γινώσκων, καίτοι σχεδὸν ὡς ἡμίληρος τυγχάνων, ἀνέστη μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ προθυμίας· αὐτὸς τε τῆς ἀναγνώσεως τὴν ἀρχὴν ἐποιεῖτο, καὶ ἡ πονηρὰ ἐκείνη νόσος κατὰ μικρὸν τοῦ σώματος ὑπέξῃει. Ταύτης δὲ τῆς ἀντιλήψεως αἰσθηθεὶς παρὰ προσδοκίαν ὁ μακάριος Νεῖλος, οὐδενὶ οὐδὲν εἶπε μέχρι τῆς ἀπολύσεως τοῦ ἁγίου. Καὶ τότε βαλὼν μετάνοιαν τῷ δικαίῳ Φαντίνῳ, εὐχαριστεῖ αὐτῷ, ὡς δι' αὐτοῦ τῆς τοιαύτης ὑπακοῆς, καὶ τῇ ἐπισκιάσει τῶν ἀποστόλων προστὸν τῶν θαυμασίων Θεοῦ δοξολογοῦντες.

25. Ἡ δὲ πολύτροπος καὶ ἀπερινόητος τοῦ Θεοῦ περὶ πάντας οἰκονομία, τί προνοουμένη περὶ τὸν ἑαυτῆς οἰκίτην οὐκ οἶδα, εἶσεν αὐτὸν μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ γήρους περιφέρειν τινὰ μικρὰ ἔχνη τῆς ἀβρωστίας ἐκείνης, ὑπομιμνήσκοντα αὐτὸν τῆς αὐτοῦ περὶ αὐτὸν ἀντιλήψεως καὶ κηδεμονίας. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ὑπερνικήσας διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος αὐτὸν Θεοῦ ὁ τῶν ἁγίων πάντων ζηλωτῆς, καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ πληρωτῆς, πρὸς ἑτέραν ὠπλίζετο πάλιν καὶ ἀγῶνα τοῦ διαβόλου. Ἔδει γὰρ διὰ πάντων ἀποκρουσθῆναι, καὶ οὕτως ἀριθλῶς τὸν νικητὴν στεφανίτην ἀναδειχθῆναι. Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐκστασις ἐπιπίπτει τῷ μακαρίτῳ Φαντίνῳ, ἀληθῶς δ' εἰπεῖν ἀλλοίως τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου. Καὶ οἶον δὴ τὸν Ἱερεμίαν ἀκούομεν τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν πῶγονα ξυρῆσαντα, τὴν Ἱερουσαλήμ ἐν θρήνοις κατακομῶντα περιεῖναι, καὶ ὑπόληψιν ἐξεστραχότος διδόναι τοῖς ἀνοήτοις, τὸν αὐτὸν τρόπον ἦν κατεῖναι καὶ περὶ τὸν προφητικώτατον καὶ μακάριον ἄνθρωπον τοῦτον. Εἶτε γὰρ τὴν αἰσθητὴν ταύτην τῆς χώρας προφητεύων κατάλυσιν, καὶ τὴν τῶν Ἀγαρηνῶν οἰκιστῶν ἐπέλευσιν· εἶτε τὴν τῆς ἀρετῆς παντελῆ Ἐλλείψιν, καὶ τῶν μοναστηρίων πρὸς κακίαν ἀπόκλισιν καὶ χυδαίωσιν, ὃ καὶ μᾶλλον ἐστὶ κυριώτερον· ὁμοίως καὶ αὐτὸς περιήει θρήνοις κατακωκῶν τὰς τε ἐκκλησίας καὶ τὰ μοναστήρια

καὶ τὰς βίβλους· τὰς μὲν λέγων, ὅτι θνῶν καὶ βορδο-
νίων ἐπλήσθησαν καὶ μεμόλυνται· τὰ δὲ πυρκαυστα,
φησί, γεγόνασι, καὶ ἀπώλοντο· τὰς δὲ ὅτι ἐβράχυσαν
καὶ ἠχρείωνται, καὶ λοιπὸν ποῦ ἀναγνῶναι οὐκ
ἔχομεν. Ἦνίκα δὲ ἀδελφὸν ἐώρα τῆς αὐτοῦ μονῆς,
ὡς νεκρὸν ἐπένθει αὐτὸν λέγων· ὅτι ἐγὼ σε, ὦ τέκνον,
ἀπέκτεινα. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐλάλει· τε καὶ
ἐποίει, μήτε ὑπὸ στέγην ἀνεχόμενος καταμαίνειαι,
μήτε τροφῆς ἀπογεύσασθαι, ἀλλ' ἐπὶ τὰς ἐρήμους
πλανώμενος διητάτο τοῖς ἀγριολαχάνοις. Ταῦτα εἰς
μεγίστην θλίψιν καὶ λύπην ἤνεγκε Νεῖλον τὸν ἀσπί-
μιον· καὶ σχεδὸν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπέν-
θει καὶ αὐτὸς τὴν στέγην τοῦ καλοῦ συννόμου καὶ
συνεργάτου. Πολλὰκι γὰρ ἀκολουθήσαντι αὐτῷ
ἀναχωροῦντι, καὶ δυσωποῦντι τοῦ ὑποστρέψαι καὶ
ἡσυχάσαι ἐν τῷ μοναστηρίῳ, οὐχ ὑπήκουσε λέγων·
Ἔτι οἱ ἐν τῇ μονῇ οὐκ εἰσὶ μου ἀδελφοί, ἐπεὶ ἂν
καὶ αὐτοὶ ἐκλαίον σὺν ἐμοί· αὐτοὶ δὲ τούναντιον
τε.

κα'. Ἔσο τοίνυν γινώσκων, κλυπόθητε Πάτερ,
ὅτι διαθήσομαι πρὸς τὴν ἄνω χώραν, κάκει τελειω-
θήσομαι, καὶ εἰς τὸ μοναστήριόν μου οὐκέτι ἐπι-
στραφήσομαι. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ μακάριος, καθὰ καὶ
προεῖρηκεν, οὕτω καὶ πετέλεκεν, καταλαβὼν τὸν
τόπον, ἐν ᾧ προώρισεν αὐτῷ ὁ Θεὸς πρὸ πάντων
τῶν αἰώνων τελειωθῆναι. Ὁ δὲ ὁσιος Πατήρ ἡμῶν
Νεῖλος ὑποστρέψας, ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐν ὑπομονῇ
διήρχετο τὴν στενὴν ταύτην πύλιν καὶ θεθλιμμένην
ἔδον τὴν ὀλίγοις εὐρισκομένην. Ἐρχονται τοιγαροῦν
πρὸς αὐτὸν οἱ τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου Φαντίνου Πατέ-
ρες, παρακαλοῦντες αὐτὸν σκυλῆναι, καὶ ἡγούμενον
αὐτοῖς καταστήσαι ἢ ἂν ἐκλέξειτο ἢ αὐτοῦ ἐσιότης·
περὶ γὰρ αὐτοῦ ἐκεῖνοι ἠδοῦντο καὶ ὀνομάσαι γινώ-
σκοντες τὸν ἄνθρωπον. Ὁ δὲ εἰς τὴν αὐτῶν παρακλή-
σιν, καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ μονῇ μετ' αὐτῶν εἰσῆλθεν
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ εὐξασθαι. Καὶ πάντων ἀκολου-
θησάντων αὐτῷ, μετὰ τὸ τελειωθῆναι τὴν εὐχὴν,
ὁ κατὰ σάρκα ἀδελφὸς τοῦ μακαριωτάτου Φαντίνου,
Λουκάς τῷ ὀνόματι, προσδραμών, καὶ τῶν ποδῶν
τοῦ ὁσίου δραξάμενος, ἔρχοις αὐτὸν καὶ ἐπιτιμί-
οις φρικωδεστάτοις ἀπὸ τε τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ τῶν
ἁγίων Πατέρων ὑπέβαλε τοῦ καταδέξασθαι εἶναι
αὐτὸν αὐτοῖς ποιμένα καὶ καθηγούμενον. Τί αὖν
εἶχε ποιῆσαι ὁ ἀγγέλιος ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ περὶ τὸ
διανοηθῆναι ὁξύς; Ὑπερισχύσας τῶν χειρῶν τοῦ
κρατοῦντος, καὶ τῷ αὐτῷ σχήματι περιλαβὼν τοὺς
πόδας αὐτοῦ, τοῖς αὐτοῖς σχοινοῖς εἰς ἐκέρχρητο αὐ-
τὸν περιέδησεν, ὥστε λύσαι αὐτὸν τὰ ἴδια ἐπιτίμια,
καὶ γενέσθαι αὐτῷ ὅπερ τῷ πατρὶ ἐπεθούλευσεν·
ἦν γὰρ καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ μὴ λίαν ἐμπειρος τῶν θείων
Γραφῶν, ἀλλ' ὄντως οἰκονομικός, καὶ συνέτης, καὶ
τῷ βίῳ μηδὲν ἀποδέων τοῦ ἀδελφοῦ. Συστήσας σὺν
πάντα ὁ ὁσιος Πατήρ κατὰ τὸ Θεῷ δοκοῦν, καὶ
νοθεσίαις ἐνθέοις παρακαλέσας καὶ στηρίξας τὸν τε
ἡγούμενον καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, ἀπὸ πᾶσιν ἀπὸ τούτου
τοῦ πειρασμοῦ, δοξάζων καὶ εὐλογῶν τὸν Θεόν.

asinis oppietas et jumentis vilissimis esse pollu-
tas, monasteria flammis combusta periisse, libros
malefactos non esse amplius usui, nec jam esse,
quod legamus (24). Cum vero aliquem monasterii
sui fratrem videbat, lugebat illum quasi mortuum,
dicebatque: Ego te, filii, occidi. Hæc et similia
agebat et loquebatur, neque sub tecto manere, nec
cibum sumere volens, sed per loca oberrans deserta
silvestribus victiabat oleribus. Hæc celeberrimum
Nilum mœrore et dolore maximo perculerunt et
fere diu noctuque deslebat et ipse optimi sodalis
et cooperatoris orbitatem. Nam cum sæpe secutus
illum secedentem rogaret, ut rediret ad suos et
sederet in monasterio, audiebat ab illo renuente:
Qui sunt in monasterio, fratres mei non sunt, nam
et ipsi mecum serenti: nunc contra ipsi furere me
et insanire putant.

ποιούσιν ἐξεστηκότα, καὶ μαινόμενόν με κρατοῦν-

25. Scito igitur, dilectissime Pater, me ad supe-
riorem transiturum regionem, ibique mortem op-
petiturum et ad meum monasterium nunquam
reversurum. Itaque beatus ille Pater, sicut præ-
dixit, finem sortitus est, in eum profectus locum,
in quo illum ex hac vita migraturum Deus ante
præfulnerat. At sanctus Pater Nilus cum in spelun-
cam remeasset, in patientia per angustam portam,
et spinosam ibat viam, per quam procedunt pauci.
Veniunt igitur ad ipsum Patres monasterii B.
Fantini, obsecrantes, ut laborem susciperet et
constitueret ipsis hegumenum, quemcunque pietas
ejus delegisset: illum enim ipsum vel nominare
verebantur, cum probe hominem scirent. Cessit is
precibus illorum et perrexit cum illis in monaste-
rium: et ingresso ipso in ecclesiam ut oraret,
omnes subsecuti sunt. Peracta oratione, frater
beatissimi Fantini secundum carnem, Lucas no-
mine, accurrens, pedesque sancti viri amplexatus,
horrendis maxime obstationibus, dirarumque in-
terminationibus per sanctam Trinitatem et sanctos
Patres adjurabat, ut pastorem et hegumenum se
esse pateretur. Quid agendum erat viro sagacitate
et perspicacia præstantissimo? Prævalens ipse de-
tinentis Lucæ manibus et non absimili modo pedes
ejus prehensans, iisdem funibus circumligavit,
quibus ille ligaverat, ut tandem is interminationum
nodos solverit, et fieri sibi passus fuerit, quod
per insidias Patri moliebatur. Erat enim et ipse,
licet divinarum Scripturarum non admodum peri-
tus, aptus tamen ad suscipiendam administrationem
et prudens, vitæque sanctimoniam fratri non infe-
rior. Ergo beatus vir, constituit omnibus,
quæ opus erant ad Dei beneplacitum, animatisque
et confirmatis per sacras institutiones tam hegu-
meno, quam fratribus, hæc etiam tentationem
superavit, dans gloriam et benedicens Deo.

Joannis Clei notæ.

(24) Observat illustrissimus Caryophylus, hisce forte Orientis schisma fuisse præfiguratum.

26. Sed jam tempus est, ut favente Deo, retrocedamus ad narrationem de beato Stephano (25), quo magnus Pater usus est zeli æmulatore, certaminum socio et commilitone, ut arbor non tantum e sancta radice cognoscatur, sed etiam ex sanctis fructibus ramisque admirationi sit. Confido autem, per divinam operi fore hanc nobis narrationem non inutilem: nam tametsi æmulari præstantissima ejus gesta non poterimus, at certe cum fide et charitate agere memoriam eorum, consequi erit veniam multorum delictorum, ut a magistris acceperimus. Hic igitur sanctus Stephanus, cum adhuc esset adolescens annorum fere viginti, rusticus tamen et infimis parentibus natus et pupillus a patre relictus cum matre et sorore una, tanta simplicitate candoreque animi præditus erat, ut si quis ipsum alterum dicat patriarcham Jacob, aut simplicissimum illum abbatem Antonii Paulum, non longe petita similitudine utatur. Hic amore instituti monastici captus, et secundum Evangelium ²⁴ matri, sorori, sibi que præferens Christum, Deo duce eo pervenit, ubi beatus Pater Nilus morabatur. Et cum juxta illum sedisset nihil effatus, sub occasum solis Pater ad eum, Quid, inquit, quæris, frater? At ille: Monachus fieri volo. Et magnus Pater ad illum: Et si monachus fieri cupis, ego tibi ostendo monasteria, et vade ad illa, hic enim habitare non poteris, cum nihil sit, quod comedas et fame morieris. Respondit ille: Scio esse monasteria, et novi illa; sed mihi non placent: hic locus placet. Interrogatus num quemquam haberet (26), respondit id, quod res erat. Cogebatur ergo abire, ut matrem sororemque nutrirer. Ille tamen: Nullum, ait, in locum me conferam; illas enim non ego, sed Deus nutrit et nutrit.

27. Cum ergo repellere non potuisset, dedit illi quod habebat, panis dimidium quo vesceretur, ipse vero Pater insequenti die jejunus mansit. Nam cum sexta esset feria, cibus ad mensuram repositus absumptus jam erat. Hoc porro contigit altero beati Patris Nili in speluncam secessionis anno (27). Videns itaque Pater illum natura simplicem et pigrum, contra quam ipse, qui sacri erat ingenio, ferebat ægre quidem dolcebatque ejus segnitiam, nihil tamen asperum illi dicebat, memor præceptorum Evangelii: monebat tantum instruebatque illum placide et mansuete. cupiens reddere

²⁴ Matth. XIX, 29.

Joannis Clei notæ.

(25) Stephanum qui a biographo nostro passim Beati et Sancti titulo decoratur, Fastis sacris inscriptum non reperio. Cajetanus Indici secundo, seu eorum, qui pietate sanctitateque floruerunt, nec cultum tamen ab Ecclesia approbatum habent, inseruit, dieque 27 Decembris ejus signit memoriam, ad quem de cultu inquiri ulterius possit.

(26) Sirletus sic veritit: « Rursus rogatus, an aliqua habeat, » quod ad bona fortunæ referri

κς'. Καιρός δὲ λοιπὸν ἀνακάμψαι ἡμᾶς εὐδοκούν-
τος Θεοῦ καὶ ἐπὶ τὴν μνήμην τοῦ ἐμοσζήλου καὶ
συνάθλου καὶ συναγωνιστοῦ, τοῦ μεγάλου Πατρὸς
Στεφάνου τοῦ μάκαρος· ἵνα μὴ μόνον τὸ δένδρον
ὅπερ τῆς ἀγίας βίβλης γυμρίζεται, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ
τῶν καρπῶν καὶ κλάδων θαυμάζεται. Πιστεύω δὲ
τῷ Θεῷ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἡμῖν ἡ τοιαύτη μνήμη
γενήσεται. Ἄλλ' εἰ μὴ καὶ ζηλωταὶ μεγάλων αὐτοῦ
κατορθωμάτων γενέσθαι ἰσχύσομεν, τὸ γοῦν μνη-
μονεύσαι αὐτῶν μετὰ πίστει καὶ ἀγάπῃ, ἀφέσει
ἡμῖν πλημμελημάτων πολλῶν πρόξενον γενήσεται,
καθὼς διδασκόμεθα. Οὗτος τοίνυν ὁ ἐν ἀγίοις Στέφα-
νος νέος ἔτι ὢν ὡς ἐτῶν εἰκοσιν, ἀγροίκος δὲ καὶ ἐξ
εὐτελῶν γονέων ὑπάρχων, ὄρφανὸν αὐτὸν καταλει-
ψαντος τοῦ πατρὸς μετὰ τῆς μητρὸς καὶ μιᾶς ἀδελ-
φῆς, τὸσαύτῃ ἀκακίᾳ καὶ ἀπονηρίᾳ ἐκεκόσμητο, ὡς
εἰ τις αὐτὸν Ἰακώβ εἶποι τὸν πατριάρχην, ἢ τὸν
ἀπλούστατον Παῦλον τοῦ ἀββᾶ Ἀντωνίου, οὐκ ἀπει-
κότως στοχάζοιτο. Οὗτος οὖν ἐρασθεὶς τοῦ μοναχοῦ
ἐπαγγέλματος, καὶ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τὸν Χριστὸν
ὑπὲρ τὴν ἀδελφὴν καὶ μητέρα, καὶ ὑπὲρ ἑαυτὸν
ἀπαθήσας, ὠδηγήθη παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπελθεῖν εἰς
τὴν ὁ μακάριος Πατήρ Νεῖλος· καὶ παρακαθίσας
αὐτῷ μηδὲν εἰρηκῶς, περὶ δυσμᾶς ἡλίου λέγει αὐτῷ
ὁ πατήρ· Τί ζητεῖς, ἀδελφέ; Ὁ δὲ φησιν, Καλόγηρος
θέλω γενέσθαι. Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· Καὶ εἰ καλό-
γηρος θέλεις γενέσθαι, ἐγὼ σοι δεῖκνύω τὰ μοναστή-
ρια, καὶ ἀπελθε ἐκεῖ· Ὡς γὰρ κατοικῆσαι οὐ δύνη
μὴ ἔχων τί φαγεῖν, καὶ ἀποθησκαίς ἀπὸ λιμοῦ. Ὁ
δὲ ἀπεκρίθη, ὅτι τὰ μοναστήρια, φησὶ, γινώσκω καὶ
οἶδα, ἀλλ' οὐκ ἀρέσκουσί μοι. Πάλιν ἐρωθῆται, εἰ
ἔχει τινα, καὶ ἀποκριθεὶς ὅπερ ἦν, ἐδιδάξτε γὰρ
ἀπελθεῖν καὶ θρέψαι τὴν τε μητέρα καὶ τὴν ἀδελ-
φὴν· ὁ δὲ φησιν, ὅτι οὐκ ἀπέρχομαι οὐδαμοῦ·
ἐκείνας γὰρ οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ Θεὸς καὶ ἔθρεψε καὶ
τρέφει.

κς'. Λοιπὸν μὴ ἰσχύσας ἀποδιῶσαι αὐτὸν ὁ Πατήρ,
δέδωκεν αὐτῷ ὅπερ εἶχεν ἡμισυ ἄρτου φαγεῖν, αὐτὸς
δὲ διέμεινεν ἀγευστος μέχρι τῆς αὐριον· παρασκευῆς
γὰρ οὗτης τέλος εἶχε καὶ ἡ μεμετρημένη διαίτα.
Τοῦτο δὲ ἦν ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς τοῦ πατρὸς
παροικίας ἐκεῖσε. Ὅρων οὖν αὐτὸν ὁ Πατήρ φύσει
δυστα ἀπλοῦν καὶ ἀργόν, ὅπερ ἦν ἐναντίον τῇ ἐκείνου
ἀστειότητι, ἤχρητο μὲν ἐπὶ τῇ ἀγριότητι αὐτοῦ καὶ
ἐθλίβετο, οὐ μὴν ἐλάλει αὐτῷ τι σκληρὸν, ἔχων τὴν
νοῦν αὐτοῦ ἐν ταῖς εὐαγγελικαῖς ἐντολαῖς· νοουθετῶν
δὲ αὐτὸν μετ' ἐπιεικείας καὶ πραότητος, ἱσπευδὲν
ἀστειὸν καὶ γοργὸν ἀποδείξαι αὐτὸν, ὡς καὶ αὐτὸς

videtur. Melius Caryophilus, ut ex sequentibus abunde liquet. Videtur enim de parentibus vel consanguineis interrogatus respondisse: « Hic locus placet, » forte excidit ex textu Græco.

(27) Ex hisce aliisque notis chronologicis, quibus Stephani gesta circumscribuntur, chronotaxim quamprimum deduxi Comment. præv. num. 6 et seqq.

ἦν. Ἀκμήν γὰρ οὐκ ἦδει σαφῶς, ὅτι τὸ ἐκ φύσεως οὐ μεθίσταται. Ὡς οὖν ἀπετύγγανε τοῦ σκοποῦ, καὶ διήλθον ἡμέραι τριῶν ἐτῶν, λέγει ἐν αὐτῷ ὁ Πατήρ· Ἄρᾳ γε εἰ ἦν μοι ἀδελφός ἢ υἱός ἢ ἀνεψιός, οὐκ ἂν καὶ ὕβρῃσι καὶ ὀνειδισμοῖς ἐχρησάμην πρὸς τὴν ἐκείνου παιδείωσιν; Δοκιμάσωμεν πάλιν τὸ τοιοῦτον εἶδος ἐπ' αὐτῷ, μὴ ποτε μείνη ἀπαιδευτός ὁ ἀδελφός. Τότε ἤρξατο αὐστηρῶς λέγειν αὐτῷ, καὶ ὕβρῃσι στύφειν αὐτόν· πολλάκις δὲ καὶ ἀπὸ χειρὸς ἐδίδου αὐτῷ. Βουλόμενος γὰρ διδάξαι αὐτόν τὴς συνήθεις εὐχὰς καὶ τὸ ψαλτήριον, ἀνάγκην εἶχεν καὶ κολαφιστικῶς ἄπτουσαι αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ πάντα ὑπέφερεν ἄβραμῶς καὶ μετὰ χαρᾶς, μήτε τὴν σκληροτάτην ἀσκησιν καὶ τὴν ἀληκτον ἀγρυπνίαν δειλιάσας, ἐν πᾶσιν ἐξισούμενος τῷ μεγάλῳ, μήτε τὸ ὀνειδῆ καὶ τὴς παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐπιθρησίας ἀποδράσας. Διὸ καὶ πρὸς τοῦ Θεοῦ ἐφυλάχθη, μείνας ἀπειραστός τῆς δαιμονικῆς πανουργίας. Πολλάκις γὰρ ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ ὁσίου, ποίους ἄρα λογισμοὺς ἐνοχλεῖται, ἀπεκρίθη, ὅτι οὐκ ἔχω λογισμὸν τί ποτε, μόνον δὲ νυστάζω πολλά, καὶ διὰ τοῦτο θλίβομαι. Τότε πάλιν αὐτῷ ὁ Πατήρ σκαμνίον ἔχον πόδιον ἔν. καὶ λέγει αὐτῷ, ὅτι Σὺ μὲν ἔχεις πόδας δύο, καὶ τὸ σκαμνίον ἐν ἰδοῦ τρεῖς πόδας· καὶ οὕτω καθήμενος, τῆς μελέτης μὴ ἀμελήσης. Ὁ δὲ τὴν παραγγελίαν δεξάμενος, οὐδαμοῦ ἐκάθητο ἔκ τοτε εἰ μὴ ἐν τῷ σκαμνίῳ ἐκείνῳ καὶ ἐν τῇ μελέτῃ, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τῷ γεύσασθαι. Νικώμενος δὲ πολλάκις ὑπὸ τοῦ νυσταγμοῦ, καὶ πίπτων ἐπὶ τὴν γῆν, ποτὲ μὲν τὸν βραχίονα, ποτὲ δὲ τὸ πρόσωπον συν-

A solertem et impigrum, qualis ipse erat : nondum quippe satis didicerat, tolli non posse, quod a natura est inditum. Cum ergo nihil proficeret, tempusque trium annorum jam abiisset, secum ipse Pater dixit : Num si meus hic frater esset, aut filius, aut certe fratris filius, minime adhiberem convicia et increpationes ad erudiendum ? Experiamur et hoc institutionis genus, ne frater incorrectus maneat. Tunc cœpit austere cum ipso loqui et per contumelias acrimoniam verbis addere, non raro etiam manu percutiebat. Nam cum docere illum vellet consuetas orationes et psalterium, necesse habebat et colaphos illi impingere. Ille vero nihil moleste, sed libens ferre omnia, non asperrimo vivendi genere, non vigiliarum assiduitate perterritus, æque ac Pater sustinens omnia et probra non devitans et increpationes, quibus eum Pater impetebat. Ex quo factum, ut Deo servante, nullas passus fuerit per diaboli calliditatem tentationes. Nam sæpe rogatus a beato Patre, quibusnam cogitationibus vexaretur, respondebat se nullas habere cogitationes, sed nimia tantum somni oppressione torqueri. Tunc fecit illi Pater scamnum uno pede constans et ait : Tu quidem duos pedes habes et scamno est unus : ecce tres pedes, ita sedens meditationi operam dabis. Ille, accepto hoc mandato, nulla deinceps alia sede utebatur, quam scamno illo, sive meditaretur, sive esset in ecclesia, sive sumeret cibum, sed somno plerumque victus cadensque in terram, modo brachium, modo sibi faciem perfringebat.

κῆ. Πάλιν ἐρχόμενος ἐπὶ τὸ ἐψῆσαι τὸ ὄσπριον, καὶ τιθεὶς πλῆον ἢ τὸ σκεῦος χωρῆσαι ἠδύνατο, ὑπὸ τῆς βίας ἀθρόον ἐρρήγγυτο. Ἐν μίᾳ γοῦν τῶν ἡμερῶν συναγαγῶν ἅπαντα τὰ κλάσματα, ὑπεδείκνυε τῷ πατρὶ τὸ σφάλμα ἐξομολογούμενος. Ὁ δὲ λέγει πρὸς αὐτόν· Καὶ τί τὸ ὄσπριον, ὅτι ἐξομολογῆ μόνῳ ἔμοι; Ὑπαγε εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ δεῖξον αὐτὰ, ἵνα γνωρίσωσιν ὅποιοι ἀσκηταὶ ἡμεῖς ἔσμεν χυτροκλάσται. Τότε λαθὼν τὰ κλάσματα ἀπέρχεται πρὸς Φαντίνον τὸν ὀσιώτατον, καὶ τὸ πρᾶγμα αὐτῷ ἐξηγήσατο. Αὐτὸς δὲ τῷ σκοπῷ ἐπόμνος τοῦ θεόφρονος καὶ ὁμόφρονος, συναγαγῶν πάντα τὰ κλάσματα, καὶ σχοινίῳ συνδήσας, καὶ τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ κρεμάσας, πεποίηκεν αὐτόν οὕτω παραστῆναι ἐν τῷ ἀριστηρίῳ τῶν ἀδελφῶν γευομένων. Τούτου δὲ γενομένου ἀπέστειλεν αὐτόν πάλιν πρὸς τὸν ὄσιον ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ λοιποῦ διορθωθέντα. Περιερχόμενος δὲ ποτε ὁ μακάριος Στέφανος εὗρε τὰ λεγόμενα σπαράγγια· καὶ συναγαγῶν αὐτὰ καὶ ἐψῆσας παρέθηκεν ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ γεύσασθαι. Μεταλαθὼν δὲ ἐξ αὐτῶν ὁ Πατήρ, καὶ ὡς παρὰ συνήθειαν μικρὰς ἠδονῆς αισθόμενος, ἐπέθετο τοῦ ἐταίρου, εἶγε καὶ αὐτὸς τῆς αὐτῆς γλυκύτητος ἦσθετο. Τοῦ δὲ συμφωνήσαντος, ῥίψαι αὐτὰ ἐξω πικρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκζησῆναι· Ταῦτα γὰρ, φησὶ, παρὰ φύσει τυγχάνοντα ὁ διάβολος ἤρπυσε, καὶ γλυκέα πεποίηκεν. Ἔως κοσμοῦτο ἐγκρατεῦντο οἱ μακάριοι, καὶ βίᾳ τὴν φύσιν διηνεκῶς κατεδάμαζον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκρίνε

28. Rursus dum iret ad elixandum legumen, vasque ultra modum impleret, repente illud vi dirumpebatur. Quadam ergo die fragmenta omnia collecta Patri ostendebat, erratum suum confitens. Et pater ad illum : Quid vero prodest mihi uni confiteri ? Perge ad monasteria et ostende illa, ut cognoscant, quales solitarii sinus, ollarum fractores. Acceptis ergo ille fragmentis, perrexit ad beatissimum Fantinum, remque illi enarravit. Ille vero divina sapientis et unanimiter sapientis vi : mentem secutus, fragmenta omnia collecta, funeque colligata ad collum ejus appendit, et stare jussit habentem illa in cœnaculo, dum fratres pranderent. Postea ad sanctum virum in speluncam remisit, correctum in posterum. Cum olim per agros iret B. Stephanus, invenit asparagos, legit, coxit, apposuitque hora prandii. Ubi Pater degustasset et modicum cepisset voluptatis præter consuetudinem, quæsitiv ex socio, num et ille similem voluptatem sentiret. Affirmante illo, jussit ipse, ut foras projiceret : Nam cibum, inquit, natura amarum condidit diabolus et suavem reddidit. Adeo continentes erant beati viri et vi assiduo adhibita edomabant naturam. Post hæc B. Nilus cogitandum censuit de impotente quoque B. Stephani parte. Mittit ergo ipsum additis litteris ad ven. Theodoram (hoc est divinis auctam muneribus de nomine) virginem beatissimam id temporis vitam degentem monasti-

eam eo in loco, qui Areharium dicitur (28), paucis præfectam virginibus, anum sanctam, prudentissimam et sapientissimam, quæ a tenera ætate in monasticæ vitæ asperitate se exercuerat : (nescio vero, an alteram illi similem tulerit Rossanum) et sanctum Patrem a prima ætate materno amplectebatur amore. Hæc igitur et matrem B. Stephani et sororem in suum recepit monasterium : in quo illæ sincerum Deo cum exhibuissent famulatum et magnis virtutibus floruisse, in pace quieverunt. Cæterum quoad vixerunt, singulis annis æstivo tempore B. Stephanus adibat illud monasterium, et peracta messe, rursus ad monasteria redibat et fratribus ad omne opus collaborabat, duplici certamine luctans, continentia, laborisque quotidiani.

χρῆτο ὁ μακάριος Στέφανος ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκεῖνῳ, καὶ τελείας τὸν ἐκεῖσε ἀμητόν, πάλιν ὑπέστρεψε· εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ συνεκοπία ἐν παντὶ ἔργῳ τῆς ἐγκρατείας, καὶ τὸν πανηγύριον πόνον.

29. Cum vero suis excursionibus totam peragrassent Calabriam impii Agareni per annum, devastassentque omnia et futurum jam esset, ut partes etiam impeterent Mercuriacas (neque enim parcere monasteriis cogitabant, aut in monachos aliquam impendere pietatem) præcurrit fama, et omnes ad obvia castella confugiebant. Tunc etiam B. Stephanus cum esset in cœnobio magni Fan-
tini, ascendit cum fratribus in vicinum castellum; increbrescentes quippe rumore, non potuit in speluncam reverti. Sanctus vero Pater cum ex editiori loco speluncæ excitatum pulverem conspexisset et ingruentes Saracenorum copias, cogitavit, subducere sese illorum perfidia, ne forte etiam videretur tentare Dei potentiam. Asportato igitur figlino aquæ vase, secessum subit, in quo sine timore versabatur. Noctæ vero illa per montem illum ambulans et suo more Davidem in ore habens, imo vero Davidis Regem, audivit strepitum tanquam equi circumventis et circumdantis ipsum, nec valentis accedere propius. Et primo quidem esse hominem ratus, nihil dixit, ut psalmum absolveret. Ut vero vidit neque abeuntem, neque propinquantem, dicit ei : Qui tu es? simulque audit vas aquæ ab illo perfractum : quo facto, evanuit. Agnoscens igitur beatus Pater auctorem ex operibus, cœpit rursus psallere, ac dicere : « Circumdantes circumdederunt me inimici mei et in nomine Domini ultus sum in eos²⁸. » Rursum vero seipsum culpabat, dicebatque secum : Ut iste ad nos veniret, nostræ mentis fecit evagatio : siquidem in ore Deum habemus, in animo non habemus. Familiare porro ejus dictum erat, Nihil ita excitare demones adversus monachum, ut men-

²⁸ Psal. cxvii, 11.

Joannis Clei notæ.

(28) De hoc monasterio Agresta ad Vitam S. Basilii pag 352 inter cœnobia, quæ vel Rossani, vel in ejus vicinia sita fuerunt, refert, in monachos et moniales ordinis S. Basilii ibidem habitasse in monte quem S. Opoli appellant, ubi celeberrimi

ὁ ὁσιος Νεῖλος φροντίζει καὶ περὶ τὸ ἀδύνατον μέ-
ρος τοῦ μακαρίου Στεφάνου· καὶ ἀποστέλλει αὐ-
τὸν μετὰ γραμμάτων πρὸς τὴν ὄντως Θεοδώραν
τὴν μακαριωτάτην παρθένον, ἀσκουμένην τῷ τότε
καιρῷ ἐν τῷ λεγομένῳ Ἀριναρίῳ, καὶ καθηγουμέ-
νην ὀλίγων παρθένων, γραῦν ἁγίαν καὶ λίαν συν-
ετωτάτην καὶ σοφωτάτην, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τὴν
μοναδικὴν ἀσκουμένην σκληραγωγίαν· οὐκ οἶδα, εἰ
τοιούτην ἄλλην τὸ Ῥουσιάνον ἐξήνεγκεν· ἦτις ὡς
ὕδιν γνήσιον ἀγαπῶσα ἦν τὸν ἅγιον Πατέρα ἐκ νεα-
ρᾶς ἡλικίας αὐτοῦ· πεθεσθαι δέξασθαι τὴν τε μη-
τέρα καὶ ἀδελφὴν τοῦ ὁσίου Στεφάνου ἐν τῷ μονα-
στηρίῳ. Ἐν ᾧ καὶ γνησίως δουλεύσασαι τῷ Κυρίῳ,
καὶ μεγάλως εὐαρεστήσασαι, ἐτελειώθησαν ἐν ει-
ρήνῃ. Ταύταις μὲν τοι παρὰ τὰ τῆς ζωῆς αὐτῶν

ἔτη ἅπαντα, κατὰ καιρὸν, τῇ ὥρᾳ τοῦ θέρους ἀπὲρ-
εῖς τοὺς ἀδελφοῖς, διπλοῦν ἀγῶνα ἀγωνιζόμενος, τὸν τε

κθ'. Τῶν τοίνυν ἀθέων Ἀγαρηῶν παραδραμόν-
των πᾶσαν τὴν Καλαβρίτιδα χώραν ἕνα χρόνον, καὶ
πάντα ληϊταμένων, μελλόντων δὲ ἐπιβαίνειν καὶ ἐν
τοῖς Μερκουριανοῖς μέρεσι, μήτε μοναστήριον κα-
ταλιπεῖν ἀχειρωτὸν λογισάμενοι, μήτε μοναχὸν
ἐλεύους καὶ φειδοῦς ἀξιώσαι, προέλαθεν ἡ φήμη αὐ-
τῶν, καὶ πάντες κατέφρουγον ἐπὶ τὰ τυχεύοντα κα-
στέλλια. Τότε δὴ καὶ ὁ μακάριος Στέφανος εὐρεθεὶς
ἐν τῷ κοινοβίῳ τοῦ μεγάλου Φαντίνου, ἀνῆλθε σὺν
αὐτοῖς ἐν τῷ χειμῶνι· κατελλίρ. μὴ δυνήθεις
ὑποστρίψαι ἐν τῷ σπηλαίῳ διὰ τὸ κατεπιῆργον τῆς
φήμης. Ὁ δὲ Πατὴρ ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ σπηλαίου
θεασάμενος τὸν κοινορτόν, καὶ τὸ πλήθος ἐπερχόμε-
νον τῶν Σαρβρακηνῶν, ἐλογίσαστο ἀποκρυβῆναι ἀπὸ
τῆς δολιότητος αὐτῶν, μὴ ποτε καὶ ὡς πειράζων
τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ εὐρεθῆ. Λαβὼν οὖν μεθ' ἑαυτοῦ
τὸ κεράμιον τοῦ ὕδατος, ἐπορεύθη ἐν ἀποκρύφῳ
τινὶ τόπῳ, ἐνθα ἀφόδως διῆγεν. Τῇ δὲ νυκτὶ ἐκείνῃ
περιπατῶν περὶ τὸ ὄρος ἐκεῖνον, καὶ τὸν Δαβὶδ κατὰ
τὴν συνῆθειαν αὐτοῦ περιφέρων, μάλλον δὲ τὸν τοῦ
Δαβὶδ Βασιλέως, ἤκουσε κτύπον ὡσεὶ ποδῶν ἵππου
περιερχόμενον καὶ κυκλεύοντα αὐτὸν, καὶ μὴ δυνάμε-
νον προσεγγίσει αὐτῷ. Καὶ τὰ μὲν ἡρώτα ἀνθρώπων
εἶναι νομίσας τινὰ, οὐδὲν ἐλάλησε, πληρῶσαι βου-
λόμενος τὸν ψαλμόν. Ὡς δ' εἶδεν αὐτὸν μήτε ὑπάγοντα,
μήτε προσεγγίζοντα, λέγει πρὸς αὐτόν· Τίς εἶ σύ;
καὶ ἄμα τῷ λόγῳ ἀκούει, ὅτι συνέτριψε τὸ κεράμιον
τοῦ ὕδατος, καὶ ἄφαντος γέγονεν. Τότε γνοὺς ὁ μα-
κάριος τὸν ἐργάτην ἐκ τῶν οὐκείων ἔργων, ἤρξατο,
πάλιν τοῦ ψάλλειν καὶ λέγειν· « Κυκλώσαντες ἐκύ-
κλωσάν με οἱ ἐχθροί μου, καὶ τῷ ὄνομαι Κυρίου
ἡμυνάμην αὐτούς. » Ἐμέμφοτο δὲ πάλιν ἑαυτὸν, καὶ
ἔλεγε τῷ λογισμῷ· Ἄρτι τοῦ ἐλθεῖν τοῦτον ἐνεαυθα,
ὁ ἡμέτερος βεμβασμὸς γέγονεν αἰτίας αὐτῷ· διότι

τῷ μὲν στόματι θεολογοῦμεν, τῷ δὲ νοῦ ἀλογοῦμεν. A tis vagationem, dum orat, nec attendit ad ea, quæ ore profert. Καὶ εἶπεν αἰεὶ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο διεγείρει τοὺς δαίμονας κατὰ τοῦ μοναχοῦ ὡς ὁ βεμβασμὸς ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ τὸ μὴ προσέχειν τοῖς ἐξερχομένοις λόγοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

Λ'. Τότε τοίνυν ὁ ὀσιος Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος ἡμέρας καταλαβούσης ἀπελθὼν ἐν τῷ σπηλαίῳ, εὗρεν ὅτι ἀνήλθον ἕως ἐκεῖ οἱ Σαρράκηνοί, καὶ ἀφελόντο ἐδὲ τρίχινον τῆς ἀλλαγῆς αὐτοῦ, γέμισαντες αὐτὸ ἀπιδίων ἀγρίων κειμένων ἐκεῖσε. Κατελθὼν δὲ καὶ εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ ἰδὼν ἅπαντα καταστραμμένα καὶ κατηρημωμένα, ἐλογίσαστο ὑπὸ τῶν Σαρράκηνῶν κρατηθῆναι τὸν ὀσιον Στέφανον εἶτε ἐν τῷ σπηλαίῳ, εἶτε ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ἦρξάτο γοῦν σφόδρὰ λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν ἐν αὐτῷ· "Ὀντως ταπεινὴ Νεῖλε, ὁ ἀδελφὸς Στέφανος δούλος ὑπάγει· πάντως γὰρ περιμένω ἡμᾶς εἶτε ὧδε, εἶτε ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐρατῆθῃ. Ὀντως δίκαιόν ἐστιν, ἵνα ὑπάγωμεν, καὶ δουλεύσωμεν μετ' αὐτοῦ· καὶ ταῦτα λέγων ἐδάκρυε, φοβούμενος μὲν τὸ ἀναίδες καὶ ἀκάθαρτον τῶν παγανῶν, ἀναγκαζόμενος δὲ πάλιν θεῖναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ φίλου αὐτοῦ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα τοίνυν ἐνουμούμενος, ἀπέρχεται καὶ καθίσταται ἀνὰ μέσον τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ἐκδεχόμενος τὴν διάβασιν τῶν Σαρράκηνῶν. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ἰδοὺ ἤρχοντο ὡσεὶ δέκα καβαλλάριοι, ἐνδύματα καὶ ὄπλα καὶ φακίλια, καὶ ὄλον τὸ σχῆμα ἔχοντες τῶν Σαρράκηνῶν· οὗς ἰδὼν ὁ μακάριος Πατὴρ εὐθὺς ἀνέστη, καὶ κατασφραγισάμενος ἑαυτὸν τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ ἕστη περιμένων αὐτούς. Αὐτοὶ δὲ μακρῶθεν ἐπιγνόντες αὐτὸν ἀπέβησαν τῶν ἵππων, καὶ πεζοὶ ἦλθον, καὶ προσεκύνησαν τοὺς πόδας αὐτοῦ. Περιελόμενοι δὲ τὰ φακίλια ἀπὸ τῶν προσώτων αὐτῶν, ἐγνωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, ἐκ τοῦ τὸν τόπον ποιῆσαι ταῦτα αὐτοῦ;

λα'. Καὶ μαθὼν παρ' αὐτῶν, ὅτι σεσωσμένοι εἰσι πάντες οἱ ἀδελφοί, καὶ δὴ καὶ ὁ ἀδελφὸς Στέφανος, ὑπέστρεψεν ἐν τῷ σπηλαίῳ εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ. Ἀναχωρησάντων δὲ τῶν Σαρράκηνῶν, ἦλθε καὶ ὁ μακάριος Στέφανος, καὶ πάλιν εἶχοντο τῆς προτέρας ἰδοῦ. Ὀντως δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τὸ ποῖν διὰ τὸν θερισμὸν, ἦν τι; γέρων ἐκεῖ ποιῶν τὰ σπυριδία· καὶ μαθὼν παρ' αὐτοῦ πλέκειν τὴν σειράν, ἰποίησεν ἐν μαλάκιον, καὶ ἤνεγκεν εἰς τὸ σπηλαίον, νομίζων ὅτι χριεῖται ὅπ' αὐτῷ ὁ πιτήρ. Ὁ δὲ λέγει πρὸς αὐτὸν· Δεῦρο, ἀδελφὲ Στέφανε, πληρώσωμεν καὶ ἡμεῖς μίαν ἐντολὴν· ἐπειδὴ ἄνευ παραβέσω; καὶ βουλῆς ἐποίησας αὐτὸ, βάλλωμεν καὶ καύσωμεν αὐτό· οὕτω γὰρ λέγει ὁ μέγας Βασίλειος. Καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἀναστὰς ἀνήψε πυρᾶν, καὶ ἔβαλε τὸ μαλάκιον. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν, ὅτι βαρέως ἤνεγκε τὸ πρῶγμα, καὶ οὐ μετ' εὐχαριστίας, ἀλλὰ μετὰ λογισμοῦ, εἶπεν τὸ μαλάκιον κατακαυθῆναι παντελῶς, καὶ οὕτως ἀπήλλαξεν αὐτὸν τῆς προσπαθείας αὐτοῦ. Ἐν μὲν γοῦν τῶν ἡμερῶν ἔρχεται ὁ γέρον ὁ διδάξας αὐτὸν τὰ σπυριδία, ζητῶν αὐτὸν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἵνα πορευθῇ μετ' αὐτὸν πρὸς τὴν τοῦ χόρου συλλογὴν. Ὁ δὲ κελευσθεὶς ἀπήλθεν. ἔχων οὖν μεθ' ἑαυτοῦ ὁ γέρον τὸ ψαλτήριον αὐτοῦ, ὅπου ὁποτερὲς τέθεικεν αὐτὸ, καὶ ληθαργηθὲν ἀπώλετο·

50. Tunc igitur beatus Pater Nilus, ubi illuxit, in speluncam reversus cognovit, illuc usque pervenisse Sarracenos et abrupuisse cilicinum saccum, quo ipse utebatur alternum, pyris agrestibus implentes, quæ ibidem repererant. Descendit quoque in monasterium et cum vastata omnia vidisset et desolata, captum existimavit a Sarracenis B. Stephanum, sive in spelunca, sive in monasterio. Cœpit ergo vehementer tristari et secum dicere: Heus miserande Nile, frater Stephanus procul dulo captivus est. Certe enim te exspectans sive hic sive in spelunca, captus est. Justum plane est, ut camus et serviamus cum illo. Flebatque dum hæc diceret, proterviam quidem et impuritatem paganorum horrens, coactus tamen animam pro amico ponere propter Christi præceptum. Hæc animo cogitans abit et in media via sedet transitum Sarracenorum exspectans. Non multo post, ecce tibi equites fere decem veniebant habitu, armatura, fasciis capiti circumpositis et reliquo cultu Sarracenicis. Quos ubi conspexit beatus Pater, statim erexit se et iterato crucis pretiosæ signo se muniens, stabat exspectando illos. Illi cum eminus ipsum agnovissent, desilientes ab equis ad eum pedestres accesserunt et pedes ejus venerunt sunt, quos etiam, detractis de facie fasciis, agnovit Pater castelli cives, ut locum tutarentur ita compositos.

κατελλίου εἶναι αὐτούς, καὶ γὰρ τὸ ἀποσκαπάζει

51. Comperitoque ex iis salvos esse fratres omnem et una-cum illis B. Stephanum, rediit in speluncam Deo gratias agens. Ubi Sarraceni abscessere, advenit et B. Stephanus et pristinum vitæ institutum prosequabantur. Verum ante hæc, cum ipse olim esset in monasterio messis causa, didicit a sene quodam, qui texebat sportulas, texere et ipse restim. Fecit ergo fascellam detulitque in speluncam, putans, se ita pergratum Patri facturum. Ille, cum vidisset: Age, inquit, frater Stephane, nos etiam impleamus præceptum unum. Quandoquidem injussus et absque consilio fecisti illam, tradamus igni ad comburendum, ita enim jubet magnus Basilius; statimque surgens accendit rogam et fascellam injecit. Cum vero vidisset, ægre illum ferre et nequaquam cum gratiarum actione, sed refragante animo, permisit fascellam penitus comburi et nimio cum rei affectu liberavit. Quadam ergo die accessit senex ille, qui Stephanum texendi artem docuerat, petens Patri ut una eum ire permitteret ad legendam herbam. Abiit ille jussus. Cum ergo senex haberet Psalterium, alicubi repositum oblitus auisit. Venit itaque ad sanctum Patrem, deque suo Psalterio contristari cœpit. Videns Pater illum in summo mœrore, miseri-

cordia permotus est, cœpitque objurgare B. Stephanum, ac dicere : Plane insulsus tu et insipiens. Cur Psalterium non requisisti ? Tu es in culpa, æquum ergo est, ut senex tuum sibi tollat Psalterium : tollensque illud seni dedit, et ille exultans abiit.

ὅν ἐστίν, ἵνα ὁ γέρον ἐπάρη τὸ ὄν ψαλτήριον· καὶ ἐπάρας δέδωκεν τῷ γέροντι, καὶ ἀπῆλθεν ἀγαλιώμενος.

CAPUT V.

Georgium virum nobilem Rossanensem post varias probationes in disciplinam recipit S. Nilus ; miranda illius humilitas propriæque voluntatis abdicatio, et sancus obitus.

32. Alio tempore misit eum Pater Rossanum ad emendas membranas. Profectus ergo rediit, comitem habens quemdam alium senem ex primariis castrî, virum nobilem Georgium (29) nomine. Qui interrogatus a Patre, quid rei vellet, respondit : Quadam die cum sederem domi meæ, deque vanitate mundi et peccatis meis cogitarem, subiit mihi et mortis timor et iudicii quæstio. Hæc igitur cogitantem brevis sopor oppressit et visus mihi sum intrare per majorem urbis portam, ad quam situm est templum sanctorum Apostolorum. Et cum inde perlatum ad me esset divinæ melodiæ, qualem audivi nunquam, tenue vestigium, accessi statim, ut viderem, quidam essent, qui canerent. Video itaque totum sacrarium formosis eunuchis plenum, ac veluti oblati angelis et cum illis teipsum quem nunc video, stantem : in sede autem episcopali juvenem pulcherrimum et splendidissimum, ejus decorem exprimere nemo queat. Cum ergo ingressus essem in templum et admirandas illas species contemplerer et suavissimam audirem modulationem, video duos ad me venire e candidatis, innuente illo, qui sedebat in throno, ac dicere : Veni, Dominus te vocat. Ego autem magno eum timore profectus, coram illo steti et tibi dicentem audivi : Vade et attonde hunc. Tu vero accedens totondisti et monachum me fecisti. Statim igitur experrectus addubitare cœpi et necum cogitando dicere : Sane visum hoc inane fuit, non a Deo missum. Mihi enim nunquam venit in mentem, ut monachus fierem.

33. Constitui tamen hoc ipse necum, ut si die illo frater aliquis veniret e monasteriis in domum meam, vel cognoscerem, divinæ voluntatis esse, ut monachus flam : quod si hoc non eveniret somnium, ut non divinitus oblatum, missum facerem. Ad exitandam ergo otiositatem, egressus in vestibulum vidi fratrem Stephanum et cum adventus sui causam ab ipso didicissem, festinanter remeas composui, atque ad tuam sanctitatem veni. Nunc igitur, quod Deo placet tibi que sancto Patri, in me facito. Illis Deo plenus Pater auditis, respondit : Nos, plurimum honorande frater, non

Ἐλθὼν οὖν ὁ γέρον πρὸς τὸν ὄνιν ἤρξατο θλίβεσθαι περὶ τοῦ Ψαλτηρίου αὐτοῦ. Ὁ δὲ Πατὴρ ἰδὼν αὐτὸν σφόδρα λυπούμενον ἐπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἤρξατο ἐπιτιμᾶν τῷ μακαρίῳ Στεφάνῳ, καὶ λέγειν· Ὅντως σὺ ἀναίσθητος καὶ ἀνόητος· διατί οὐκ ἀνεζήτησας τὸ ψαλτήριον, ὄν τὸ πταίσμα ἐστὶ. Δίκαιον

καὶ ἐπάρας δέδωκεν τῷ γέροντι, καὶ ἀπῆλθεν ἀγαλιώμενος.

λβ'. Ἄλλοτε πάλιν ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Πατὴρ εἰς τὸ Ῥυσιάνον ἀγοράσαι μεμβράνας· καὶ δὴ πορευθεὶς ὑπέστρεψεν μετὰ καὶ ἄλλου τινὸς γέροντος τῶν μεγάλων τοῦ κάστρου καὶ εὐγενῶν ἀνθρώπων, Γεωργίου ὀνόματι. Ὁς ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ ἀγίου Πατρὸς, τὸ τί ἂν θέλῃ, ἀπεκρίθη· ὅτι, φησὶ, καθήμενός μοι μὲ τῶν ἡμερῶν ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ διαλογιζομένῳ τὴν τοῦ βίου ματαιότητα, καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ἐπῆλθέ μοι καὶ ὁ φόβος τοῦ θανάτου, καὶ ἡ ἀπολογία τῆς κρίσεως. Ταῦτα γοῦν διαλογιζόμενος, μικρὸν ἀπενύσταξα· καὶ ὄρῳ ἑμαυτὸν εἰσερχόμενον διὰ τῆς μεγάλης πύλης τῆς πόλεως, ἐν ἣ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καθίδρυται οἰκητήριον. Ἐνθα καὶ ἀκούσας ἐνθέου τινὸς μέλους ἀπήχημα, οἴου οὐδέποτε ἤκουσα, ὤρμησα ἐκεῖ τοῦ ἰδεῖν τίνες οἱ ψάλλοντες. Καὶ λοιπὸν θεωρῶ ἅπαν τὸ βῆμα μεστὸν εὐειδῶν εὐνοῦχων καὶ λευχειμόνων οἷα ἀγγέλων, καὶ σὺν αὐτοῖς ἰστάμενον σὲ τὸν νῦν μοι ὀρώμενον· ἐν δὲ τῷ τοῦ ἐπισκόπου θρόνῳ καθήμενον πάνυ εὐμορφον, νεώτερόν τε καὶ ὑπέριλαμπρον, οὐ τὸ κάλλος ἀμήχανον διηγῆσασθαι. Ἐν τῷ γοῦν εἰσελθεῖν με ἐν τῷ ναῷ, καὶ θεωρεῖν τὰ πανθαύμαστα κάλλη ἐκεῖνα, καὶ ἀκούειν τὴν εὐχῶν μελωδίαν, ὄρῳ δύο τῶν λευκοφόρων ἐλθόντας πρὸς με, νεύσαντος τοῦ ἐπὶ θρόνου, καὶ λέγοντάς μοι· Δεῦρο, καλεῖ σε ὁ Δεσπότης. Ἐγὼ δὲ σὺν φόβῳ πολλῷ πορευθεὶς καὶ σταθεὶς ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἤκουσα αὐτὸν λέγοντά σοι· Ἀπελθὼν κούρευσον αὐτόν. Σὺ δὲ προσελθὼν ἔκουρευσας, καὶ ἐποίησάς με μοναχόν. Εὐθέως οὖν ἐξυπνισθεὶς ἠρξάμην διατάζειν τῷ λογισμῷ καὶ λέγειν, ὅτι Ὅντως φάντασμα ἐστὶ τὸ φανέν μοι, καὶ οὐ θεόπεμπτον· ἐγὼ γὰρ οὐδέποτε ἐνεθυμήθην τοῦ γενέσθαι μοναχός.

λγ'. Ὅμως ἰστοίχησα ἐν ἑμαυτῷ τοῦτο, ἵνα εἰ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην ἔλθοι ἀδελφός τῶν μοναστηρίων ἐν τῷ οἴκῳ μου, ἀληθῶς βούλημα Θεοῦ εἶναι τὸ μονάσαι με· εἰ δὲ μὴ τοῦτο γένηται, ὡς οὐ θεῖκῳ ἦν τῷ φανέντι ὄνειρῳ ἀπροσεξῆσαι με. Ἐκ πολλῆς οὖν ἀδολεσχίας ἐξελθὼν εἰς τὰ προαύτια, θεωρῶ ἰστάμενον τὸν ἀδελφὸν Στέφανον· καὶ μαθὼν παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς ἐλεύσεως, σπουδαίως πάντα διευθέτησα, καὶ πρὸς τὴν σὴν ἀγωγὴν ἐλήλυθα. Νῦν οὖν, ὡς δοκεῖ τῷ Θεῷ καὶ σοὶ τῷ ἁγίῳ Πατρὶ, ἐπ' ἐμὲ ποιήσον. Τούτων τοίνυν τῶν λόγων ἀκούσας ὁ θεοφόρος Πατὴρ λέγει πρὸς αὐτόν·

Joannis Clei notæ

(29) De Georgio, qui tantis hic laudibus ornatur, nihil apud Cajetanum vel alios lego.

'Ημεῖς, ὡ τιμιώτατε ἀδελφεὲ, οὐ διὰ τὸν Θεὸν ἢ ἐνεκεν ἀρετῆς καθήμεθα ἐν τῇ ἐρημίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ὑπενεργεῖν τοῦ κοινοβιακοῦ κανόνος τὸ ἄχθος, κεχωρῖκα μὲν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὡσπερ τινὲς λεπροὶ καὶ ἀκάθαρτοι. Σὺ οὖν καλῶς ποιεῖς φροντίζων τῆς σωτηρίας τῆς σῆς ψυχῆς. Πορεύου τοίνυν εἰς τὰ κοινόβια, ἐνθα ἀναπαύση ψυχῆς τε καὶ σώματι. Ὁ δὲ, ὡσπερ ἀδάμας ἀπειραστος μῆνι τῇ τοῦ σιδήρου προσβολῇ, οὕτω διέκειτο πρὸς τοὺς ἐν πειρασμῷ λόγους τοῦ Πατρὸς. Τῆς δὲ κυριακῆς; ἡμέρας καταλαβούσης, ἐν ἣ τὰ κοινόβια μικρῶς τινας παρακλήσεως σωματικῆς μεταλαγχάνουσιν, λαμβάνει αὐτὸν ὁ Πατὴρ εἰς τὸ τοῦ Καστελλάνου λεγόμενον μοναστήριον, ἐνθα τροπῇ; θαψιλοῦς ἐμφορηθέντες, καὶ μεταλήψεως οἴνου μετρίως τυχόντες, μετὰ τὸ ἀναστῆναι τῆς τραπέζης λέγει ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν γέροντα· Κύριε Γεώργιε, μείνον ὧδε μικρὸν, ἕως τοῦ ἀπελθῶν εἰς ἐπίσκεψιν ἐτέρων ἀδελφῶν ὑποστρέψω. Τοῦτο δὲ εἶπε θέλων αὐτὸν ἐκεῖ τοῦ λοιποῦ καταλείπει. Ὅσπερ νοήσας ὁ γέρων, εὐθὺς ἀπεκρίθη· Οὐ δίκαιόν ἐστι, τίμιε Πάτερ, ἀλλ' ὅπου ὁ δεσπότης ἀπέλθῃ, ἐκεῖ καὶ ὁ κύων ἐπακολουθήσει. Ἀγασθεὶς οὖν ὁ πατὴρ ἐπὶ τῷ παραδείγματι αὐτοῦ, παρέλαβεν αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἐπέστρεψαν ὁμοθυμαδόν.

λδ'. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Γεώργιος κατὰ τὴν ὁδὸν· Οἶε με, τίμιε Πάτερ, ἀπορεῖν ἐν τῷ ὄψω μου τροφῆς καὶ παντοίας χλιδῆς, καὶ δελεασθῆναι με νομίζεις ὡς βρέφος ὑπὸ θαψιλείας τῆς τροφῆς; Πέπεισο ὅτι οὐ θροεῖς με οὔτε ὑπὸ ἐγκρατείας, οὔτε ὑπὸ ἀλλῆς, οἷας δῆποτε κακουχίας. Ἐγὼ γὰρ πολλὰ πλεῦσας, καὶ πολλὰς χώρας γυρεύσας, πολλῶν καλῶν καὶ κακῶν ἐπειράθην. Καὶ δύναται ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἁγίων σου εὐχῶν ἐνδυναμῶσαι με τοῦ ὑποστῆναι ὡσπερ ἐκεῖνα διὰ τὴν δόξαν τοῦ κόσμου, οὔτε καὶ ταῦτα διὰ τὴν αὐτοῦ ἀγάπην. Μὴ οὖν ἄλλο τι ποτὲ ὑπολάβῃς ὁ γὰρ Θεὸς πρὸς σέ με ἀπέστειλεν, καὶ ἀδύνατόν ἐστι χωρισθῆναι με ἀπὸ σοῦ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μέγας ἐκύρωσεν εἰς αὐτὸν ἀγάπην, καὶ τοῦ λοιποῦ ἔσχεν αὐτὸν ὡς πατέρα· αὐτὸς δὲ πάλιν κατοχυρώσας ἑαυτὸν τῇ πρὸς τὸν ὄσιον πίστει, καὶ ἐπιπίσας δι' αὐτοῦ τυχεῖν τῆς οὐρανῶν βασιλείας, ἠγάπησεν αὐτὸν ὡς αὐτὸν τὸν Θεόν. Τοὺς δὲ λόγους, οὓς ἔκουαν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ νοουθετοῦντος ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ καὶ ἐρμηνεύοντος τὰς Γραφάς, οὕτως ὑπέδεχτο, καὶ ἠδύνετο ἐπ' αὐτοῖς, ὡς ἐν διαθέσει γίνεσθαι τοῦ εἰπόντος· Ὡς γλυκεία τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου! Ὅπερ μέλι τῷ στόματι μου. Διὸ καὶ ὑπέφερε τὴν ἄριστον ἀσκησιν ἐκείνην, μεταβληθεὶς ἄθροον ἀπὸ τῆς ἐξω συνηθείας εἰς ταύτην· εἰς ἣν πολλοὶ δοκιμάσαντες εἰσελθεῖν καὶ καρτερῆσαι, ταχίως ἀπεπήδησαν, καὶ ἀπέδρασαν.

λε'. Τὸ δὲ θαυμαστόν, ὅτι μηδέποτε γράμματα μαθὼν οὕτως ἐψάλλε τὴν ὁμωδίαν ἐν τε ψαλμοῖς

A. propter Deum, aut virtutis ergo sedemus in hac solitudine; sed quia ferre non possumus observationis cœnobiticæ pondus, segregavimus nos ab hominibus, quasi leprosi quidam et immundi. Tu vero bene facis, animæ salutem curans. Perge igitur ad cœnobita, quibus animæ et corporis quiete frueris. Ille adamantis iastat, qui ferri ic tu non frangitur, ad Patris verba probantis eum im motus stabat. Die vero Dominico, quo solent cœ nobia modica corporis relaxatione uti, duxit eum Pater secum in monasterium, quod Castellani (30) vocatur, in quo oripare excepi et vino modice recreati, postquam de mensa surrexissent, Pater ita senem affatus est: Domine Georgi, exspectato hic parumper, donec profectus ad visendos alios B fratres revertar. Hoc vero dixit animo relinquendi illum deinceps in monasterio. Quod senex intelligens, statim respondit: Non aequum est, venerande Pater, sed quocumque iverit dominus, eo sequetur et canis. Admiratus Pater allegoriam, eum sibi assumpsit socium et unanimiter reversi sunt.

34. Dum esset in itinere, ait senex ad Patrem: Putas, venerande Pater, domi meæ deesse mihi copiam deliciarum et voluptatum, ac veluti puerum, abundantia ciborum me captum existimas? Certo scias, me non abstinentiam, non quamvis aliam austeritatem formidaturum. Ego enim multa navigatione usus, multisque regionibus peragratis, multa bona et mala expertus sum, et potest Deus per sanctas tuas preces ita me corroborare, ut sicut illa ob mundi gloriam, ita hæc perferam ob Dei amorem. Nihil ergo aliud cogita; me enim Deus ad te misit, et fieri non potest, ut a te separer. Hæc magnus Pater cum audisset, germana eum charitate amplexus est et deinceps habuit loco patris: et ipse vicissim communiens se concepta in Patrem fiducia, speransque, se per eum cœlestis regni compotem fore, amavit eum quasi ipsum Deum. Verba porro, quæ audiebat ex ore ejus, sive suas ille Institutiones traderet, sive Scripturas explanaret, ita suscipiebat et jucundabatur in illis, ut sentiret affectum dicentis: « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo³⁴. » Idcirco asperam illam supra modum perfererat vitæ rationem, mutatus repente ex assuetudine domestica in hanc, quam experti complures cum animo persistendi in proposito, cito resilierunt et aufugerunt.

35. Et quod mirum erat, cum nunquam didicisset litteras, ita psallebat et cantabat psalmos et

³⁴ Psal. cxxviii, 103.

Joannis Clei notæ:

(30) Castellum hactenus pro nomine communi habui et inobservatum propterea præterivi; hic proprium est. Erat forte situm intra muros civilitatis vel castri cujusdam, unde nomen

derivatum est, cum reliqua monasteria sole- rent ab urbibus sejuncta esse, nisi potius de Basilicatæ ulterioris urbe Castellatenensi sermo est.

hymnos, ut mirarentur et obetupescerent omnes, qui audiebant, et ipse sanctus Pater oblectaretur suavi ejus melodia, spiritus compunctionem ingenerante. Et primo quidem tempore si quando illi parum vacasset, narrabat ut sui moris antiqui erat, cuius, quæ vidisset et audisset in sæculo. Interrumpente autem Patre sermonem, ac dicente, Vah! qualis tu, domne, scriptor, Lucas, an Matthæus evasisti? statim ille os suum percussit surgens, scedensque tam diu sibi genas cædebat, sese obijurgans probrisque onerans, quoad satis lacrymarum excuteret. Contigit etiam tale quidpiam in oppido, quod Bisinianum (31) appellatur. Juvenis quidam valde procax obvium forte habuit Hebræum a negotiatione redeuntem, et captus aviditate mercium, gladio concisus jugulavit, tollensque asinam cum sarcina fugam arripuit. Captus ergo est socer ejus a loci moderatoribus et Judæis traditus ad crucifigendum ob jugulatum Hebræum. Ubi id rescivit sapientissimus Nilus a propinquis damnati, scribit ad iniquos iudices in hunc modum: Oportebat quidem vos legis conscios juxta legem quoque ferre sententias, quæ plectendum jubet Christianum unum pro septem Judæis. Aut ergo sex alios tradant Hebræi de suis occidendos pro eo, qui crucifigendus est, aut si vobis omnino constitutum est pervertere optimas leges, detur Judæis ad crucifigendum ille, quem ad vos mitto cum litteris, vir nobilis ex primariis Rossani, et liberetur miser ille, ut simul ipsi et uxori et liberis misericordia impendatur. Vocavit ergo beatus Pater abbatem Georgium et nihil aperiens eorum, quæ scripserat, epistolam dat et Bisinianum mittit.

δσιος, και μηδεν αὐτῷ εἰρηκῶς ὤπερ ἔγραψε, διδωσιν αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν, και ἀποστέλλει εἰς τὸ Βυσιανόν.

36. Acceptis lectisque litteris, ad senem iudices: O monache, inquit, scripsi tibi Pater, ut Judaïs te tradamus ad crucifigendum. Placetne tibi? Et ille: Paratus sum ad implendum, quidquid scripsit dominus meus, et si forte non est, qui crucem conficiat, ego satis peritus sum ejus fabricandæ. Illi promptum senis animum reveriti ac mittentis generositatem, et miserum illum absolverunt, et senem summo cum honore dimiserunt. Impiis porro Sarracenis loca illa invadentibus stans vicibus, sancti Patres in spelunca considerare non poterant, illac enim iter patebat exercitui. Visum ergo est magno Patri locum deserere. Quare profectus in adjacentes patriæ sedes, mansit in sui juris loco, in quo posita erat sancti Adriani (32) ædicula, r-

και κανόνισ, ὡστε θαυμάζειν και ἐκπλήττεσθαι πάντας τοὺς ἀκούοντας αὐτοῦ, και αὐτὸν τὴν δσιον Πατέρα ἀναπαύεσθαι ἐπὶ τῇ εὐρύθμῳ και εὐκατανύκτῳ ψαλμῳδίᾳ αὐτοῦ. Παρὰ τὰς ἀρχὰς μὲν οὖν ὡς ἀπὸ συνηθείας, ἦν ἴκα μικρὸν ἠυκαίρει, ἐξηγεῖτο πρὸς τὸν τυχόντα, δ εἶδε και ἤκουσεν ἐν τῷ κόσμῳ. Εἶτα ὡς παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐνεκόπητο, λέγοντος πρὸς αὐτόν· Οὐά κῦρι, ποιος συγγραφεὺς, ὁ Λουκᾶς ἐγένου, ἢ ὁ Ματθαῖος; εὐθέως κρούων εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ ἀνίστατο, και ἀπερχόμενος κατὰ μόνας, τοσοῦτον ἐκυστοῦ τὰς παραιὰς ἐμάστιζεν, ὑβρίζων και ἐπιτιμῶν ἑαυτὸν, ἕως οὗ ἀρκούντως ἐδάκρυε. Γέγονε δὲ και τοιοῦτόν τι ἐν τῷ κάστρῳ τῷ καλουμένῳ Βυσιανῳ. Νεώτερός τις τῶν σφόδρα ἀκαταστάτων ὑπήνησεν Ἑβραῖω ὑποστρέφοντι ἀπὸ πραγματείας, και δελεασθεὶς ἐπὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἀποφορμένοις, μαχαίρᾳ τοῦτον συγκατακόψας ἀπέκτεινε, και ἀρας τὴν θυον αὐτοῦ σὺν τῷ γόμῳ, φυγῇ ἐχρησατο. Κρατηθεὶς οὖν ὁ τούτου κηδεστή; ὑπὸ τῶν τότε πραττόντων παραδίδοται τοῖς Ἰουδαίσις τοῦ σταυρωθῆναι ἀντὶ τοῦ σφαγέντος Ἑβραίου. Καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ σοφώτατος Νεῖλος παρὰ τῶν ἰδίων τοῦ κατακεκριμένου, γράφει πρὸς τοὺς ἀδίκους κριτὰς ταῦτα. Ἐδεῖ μὲν ὁμᾶς τὸν νόμον ἐπισταμένους; κατὰ τὸ νόμον ἀποφαίνεσθαι και τὰς κρίσεις τὸν κελεύοντα ἀπόλλυσθαι ἕνα Χριστιανὸν ὑπὲρ ἑπτὰ Ἑβραίων. Ἡ τοίνυν δότῳσαν ἐξ αὐτῶν οἱ Ἑβραῖοι ἐτέροισ; τοῦ ἀποκτανθῆναι ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος; σταυρωθῆναι ἢ εἰγεῖλαις ἐδοξεν ὑμῖν παρακρίνειν τὰ καλῶς νομοθετημένα, ὄνπερ αὐτοῖσι μετὰ τῶν γραμμάτων ἀποστέλλω, εὐγενῆς δὲ ἐστὶ τῶν πρώτων τοῦ Ῥουσιάνου, δοθῆτω τοῖς Ἰουδαίσις τοῦ σταυρωθῆναι, και ὁ πτωχός ἐλευθερωθῆτω, ἵνα σὺν αὐτῷ και γυνὴ και τέκνα ἐλευθῶσιν. Καλέσα; οὖν τὸν ἀδδᾶν Γεώργιον, διδωσιν αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν, και ἀποστέλλει εἰς τὸ

λας. Δεξάμενοι δὲ οἱ κριταί, και ἀναγνόντες τὰ γεγραμμένα, λέγουσι πρὸς τὸν γέροντα· Ὅδε καλόγηρε, ὁ Πάτερ ἔγραψεν, ἵνα σὲ δώμεν τοῖς Ἰουδαίσις τοῦ σταυρωθῆναι· ἀρέσκει σοι; Λέγει αὐτοῖς ἐκεῖνος· Ἐτοιμός; εἰμι εἰς πᾶν ὃ ἔγραψεν ὁ κύριός μου πληρῶσαι. Εἰ δὲ και τὸν σταυρὸν οὐκ ἐστὶ τις ὁ κατασκευάζων, ἐγὼ οἶδα καλῶς αὐτὸν πελεκῆσαι. Οἱ δὲ αἰδισθέντες τὴν τοῦ γέροντος προθυμίαν, και τοῦ ἀποστειλαντος τὴν μεγαλοφυῖαν, και τὸν πτωχὸν ἡλευθέρωσαν, και τὸν γέροντα μετὰ τιμῆς μεγίστης ἀπέλυσαν. Ἐτι δὲ και ἐτι κατὰ καιρὸν ἐπερχομένων τῶν ἀθῶν Σαρρακηνῶν τοῖς τόποις ἐκεῖνοις, και μὴ δυναμένων καθῆσθαι ἐν τῷ σπηλαίῳ τῶν ὁσίων Πατέρων, ἐκεῖθεν γὰρ ἦν ἡ δίοδος τοῦ φωσάτου, ἔδοξε τῷ μεγάλῳ καταλιπεῖν τὰ ἐκεῖσε· και καταλαθῶν τὰ

Joannis Clei notæ.

(31) Bisinianum. quod alii *Besidias*, Itali *Bisignano* appellant, civitas Calabriae parva est; episcopalis tamen sub metropoli Rossanensi, unde 15 circiter milliari Italico tantumque fere ab ora maris Tyrreni distat.

(32) Agresta sæpe laudatus in Vita S. Basilii pag. 361 scribit, prope prærupta loca, quæ S. Demetrii

vocantur, abbatiam esse a S. Adriano nominatam, reliquisque, privilegiis et redditibus divitem Mappæ geographicæ quinto milliari Bisiniano in Septentrionem, decimo vero versus occidentem Rossano distantem pagum exhibent S. Demetrii titulo insignitum, de quo verisimiliter loquitur Agresta.

περίχωρα τῆς πατρίδος, ἔμειναν ἐν τόπῳ οἰκίῳ, ἐν ᾧ μικρὸν εὐκτήριον Ἰδρυτο τοῦ ἁγίου Ἀδριανοῦ νομίσας μηδέποτε ἐκεί εἰσελεύσεσθαι ἔθνος διὰ τὸ δύσβατον καὶ παρδίον εἶναι τὸν τόπον. Τοῦτου δὲ γενομένου, ἤρξαντο τινες τῶν πτωχῶν τῷ πνεύματι, εὐ; καὶ εἰς τὸ οἰκεῖον δεῖπνον ἐκάλεσεν ὁ Κύριος, προσέρχεσθαι τῷ Πατρὶ, καὶ τὴν συνοικίαν δεῖσθαι. Ὁ δὲ σπλαγχνιζόμενος ἐπ' αὐτοῖς, ἐδέχετο τοὺτους, καὶ ψυχῶν καὶ σωμάτων αὐτῶν τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύετο. Κατὰ μικρὸν δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου συνήχθησαν μέχρι τῶν δώδεκα, καὶ πλείους, καὶ μοναστήριον, Θεοῦ συνεργούντος, ὁ τόπος ἐγένετο πλείστων μὲν ἀποδιδρασκόντων τὸ δραστηκὸν τοῦ κανόνος, καὶ τὸ σκληρὸν τῆς διαίτης, ὅτι τὴν πλατεῖαν ἔδδον τῆς στενῆς προετίμων· τῶν δὲ γε φιλοθέων ἐγκαρτερούντων, καὶ πάντα ὑποφερόντων διὰ τὴν τῶν οὐραγῶν βασιλείαν. Ἦσαν οὖν δύο ἀδελφοὶ ἑμιαιμονες πλησίον ἐκεῖ καθήμενοι, οἵτινες ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πειραζόμενοι, καὶ τῷ φθόνῳ βαλλόμενοι, ἤρξαντο καταλαλεῖν τοῦ δικαίου, καὶ ἐν παντὶ αὐτὸν διασύρειν, πλάνον εἶναι τε λέγοντες καὶ μάγον, ὑποκριτὴν τε καὶ ψεύστην, καὶ εἰ τι ἄλλο εἰκτεν ἦ κακία.

λζ. Ταῦτα δὲ ὁ μακάριος ἀκούσας, ἤγωνίζετο παντοιοτρόπως τὸν φθόνον αὐτῶν κατασθῆσαι, καὶ ἀποθεραπεῦσαι αὐτῶν τὰς καρδίας, ὃ καὶ πεποίηκε μετ' ὀλίγον. Ἐκείνων γὰρ διαβαλλόντων καὶ σφόδρα κακαλογούντων, οὗτος τὸ ἐναντίον οὐκ ἐπαύετο εὐφημῶν, καὶ ἐπαίνους πολλοὺς περὶ αὐτῶν ἀναγγέλλων εἰς πάντας ὡς ἐπὶ ἁγίων. Ἦνίκα δὲ πάλιν ἐκείνοι μικρὰς τινας ἀφορμῆς ἐπελαμβάνοντο, ἢ κτήνους διαβάλλοντες τὸ κλισίμα, ἢ φρυγάνου παραβουέντος ὑπὸ ἀνέμου, ἐξερχόμενοι ἀντικρυς τοῦ δικαίου μυρίας λοιδορίας ἐλάλουν, ἀνατιχύντως μαχόμενοι καὶ ὑβρίζοντες. Ὁ δὲ Πατὴρ παραγγείλας τοῖς ἀδελφοῖς, μηδένα μηδὲν αὐτοῖς ἀναποκριθῆναι, αἰσίων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ τὸν Δαβὶδ ὑπεχώρει. Κάκεινοι αὐτὸν θεωροῦντες, κραυγάζοντες ἔλεγον· Βλέπετε τὸν ὑποκριτὴν; Ἐαυτὸν ποιεῖ ἄγιον, καὶ ἡμᾶς δαίμονας. Οὐ καλῶς ἐλέγομεν, ὅτι ὁ διάβολος σὲ ἐνταῦθα ἤγαγεν, ἵνα καθ' ἡμέραν μαχώμεθα; Ὁ δὲ ἀκούων οὐκ ἀπεκρίνετο· ἀλλὰ τῆς ἑσπέρας καταλαβούσης, εἴτε τῇ ἐπαύριον ἡμέρᾳ, ἡνίκα ἰθεῶρεται ὅτι εἰσηλθὼν τοῦ γεύσεσθαι, ἀπερχόμενος πρὸς αὐτοὺς ἐποίησε αὐτοῖς μετάνοιαν αἰτούμενος τὴν συγχώρησιν. Εἶτα ἀνεσθιόμενος αὐτοῖς καὶ συναγαλλόμενος, τῇ καλῇ συνέσει αὐτοῦ ἰθεράπευε τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ ὑπέστρεψε μετὰ χαρῆς εἰς τὸ κελίον αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον ἰκανὸν τελευτῶν ὁ μερζότερος ἀδελφός, ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ἁγίου Πατρὸς κατέλιπεν εἶτι ἂν ἐκέκτητο καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς αὐτὰ ὑκονόμησε κατὰ τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ. Μετὰ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀββᾶ Γεωργίου ἐν τῷ μοναστηρίῳ, φέρων μετ' ἑαυτοῦ βόας τρεῖς εὐεθεῖς πάνυ μάλα καὶ μεγάλας. Καλέσας δὲ ὁ μέγας τὸν γέροντα λέγει αὐτῷ· Τί ἤνεγκας ὡς οὗς βόας τούτους; Ὁ δὲ δῆσας τὰς χεῖρας ὡς ἐπὶ ὄρχοντων, ἀπεκρίνατο μετὰ φόβου· Τιμῶ-

tus, eo nunquam pervasuros infideles propter difficultatem ac distantiam loci. Quod ubi factum, cœperunt quidem spiritu pauperes ex eorum numero, quos Dominus ad cœnam vocabat, convenire ad Patrem et rogare, ut reciperentur in conventum. Ille vero misericordiam permotus auscipientibus et salutem corporum animarumque consulebat. Et factum est decursu temporis, ut fratres jam essent ad duodecim, vel etiam plures, et locus, Deo juvante, evaserit monasterium. Enimvero fugiebant plurimi operosam regulam et spinosam vitæ rationem, quotquot spatiosam viam præfererant angustæ, tolerantibus eam Dei amanti viris et perferentibus omnia propter regnum cœlorum. Erant porro duo quidam germani fratres vicinam incolentes locum, qui tum spiritus maligni stimulis agitati, tum invidiæ facibus, cœperunt obloqui sancto viro et quavis occasione detrahere, seductorem vocantes et magnum hypoeritam et mendacem et quidquid aliud suggereret improbitas.

57. Hæc beatus vir cum audisset, conabatur omni studio livorem extinguere et cordibus eorum mœderi : quod etiam non multo post assecutus est. Cum enim illi calumniis impeterent et maledictis vehementer lacerarent, ipse contra laudibus cumulare et commendare vulgum apud omnes, ut sanctos viros. Cum vero illi rursus arrepta occasione modica, vel jumento transillente fines claustrum, vel stipulam vento inferente, contra Sanctum egredierentur sexcenta effundentes convicia et impudenter contumeliis pugnarent, tunc Pater præcipiebat fratribus, ne quisquam illis quidpiam responderet ; et Davidem in ore habens abibat. At illi videntes magno clamore dicere : Vides hypocritam. Seipsum sanctum et nos æstimat dæmones. Nonne bene dicebamus, a diabolo te huc adductum, ut pugnam quotidie conferamus. Ille vero audiens nil respondebat, sed vesperi, aut etiam postridie, postquam eos ad prandium vidisset ingressos, accedebat, procumbensque petebat veniam. Tum vero convalescens, communique lætitia perfruens, egregia sua prudentia corda eorum deliniebat et cum gaudio suam in cellam revertebatur. Post aliquantum temporis natu major frater moriens, omnia quæ possidebat, sancto Patri legavit et fratrem commendatum reliquit, et ipse secundum Dei voluntatem disposuit omnia. Quadam porro die venit in monasterium illius abbatis Georgii tres secum asserens vaccas valde pulchras et inagnas. Accersivit ergo magnus Pater senem et ait : Cur hæc vaccas huc attulisti ? Ille vero colligans sibi manus, ut eorum principibus fieri solet, cum timore respondit : Plurimum venerandæ Pater, quoniam fratres laborant ad comparandum panem quotidianum, commodum erit, si per te

licebit, eas habere ad labores nō dice sublevandos.

58. Et magnus Pater : Non his, inquit, indigent fratres, imo conducit eis, ut laborent. Vade igitur, macta et dilargire pauperibus. Statim ut senex audivit, nulla interposita mora, sublatis manicis brachia nudavit, et arcepto gladio, ad credendas ibat vaccas, et impleret præceptum, nisi Pater velocius acclamando manum detinuisset. Cognita ergo Pater in ejus animo Abrahamica virtute : Ne occidas, inquit, quia parum utilitatis erit : sed duas quidem demum egentioribus et numerosioribus monasteriis, tertiam vero cum vicinis jungentes necessitatem nostram sublevemus ; nam quod supra indigentiam est, ad avaritiam pertinet. Cum ergo factum esset, ut Pater jusserat, magnam frumenti copiam anno illo collegerunt, et omnes Deo gloriam dabant. Cum aliquando tres fratres in molendinum issent cum tribus jumentis onustis, redirentque postero emola, jamque prope monasterium essent, viso ascenso in via rogo, dixerunt : In monasterio nunc jejunatur, officium hic panem et comedamus, ne si jejuni illuc pervenerimus, et nos cum illis jejunemus. Feceruntque uti deliberaverant. Cognovit hoc spiritu Pater et præcepit cellæ præfecto, ut mensam apponeret, quo fratribus, inquit, venientibus, pane vescamur. E vestigio venerunt illi, iterumque cum Patre et fratribus cibum sumperunt. Ergo e mensa surgentes vocat seorsum Pater et ait : Quare præbistis aurem diabolo consilium danti, ut per viam conficeretis panem et vesceremini? Numquid a monasterio longe eratis, aut servi mei estis, ut, quia me timetis, clam comedatis? Vos fratres mei estis et panis vester est labor, nec est, qui præter voluntatem vos adigat. Hoc igitur scientes, nihil unquam committatis, per quod Regula frangatur. Quod illi audientes prostraverunt se, promiseruntque, in posterum vitam se emendaturos.

ἔστιν ὁ βιάζων ὑμᾶς τὴν προαίρεσιν ὑμῶν. Τοῦτο σφίσι. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἔβαλον μετάνοιαν, καὶ ἐπηγγέλαντο τοῦ λοιποῦ διορθώσασθαι.

59. Alio tempore cum Pater abesset, virgo quaedam venit in monasterium, ut eum alloqueretur : nec sciebat, malle illum aspidis commercium, quam mulieris colloquium. Et cum fratres omnes quiete in cellis morarentur et neminem illa vidisset in ecclesia, ingressa est et oravit. Ut ergo fratres egressam viderunt, conquesti de illa sunt, quod præter consuetudinem fecisset. Et illa, ubi rescivit Patrem abesse, confestim abiit. Reversus magnus Pater post dies quatuor, cepit fratres, qui ad consulantandum convenerant, increpare ac dicere : Tales vos estis monachi, quos una mulier adveniens eluserit et vestram ecclesiam fœtore opleverit ; profecto digni estis, qui gravi pœna mullemini. Nihil vero stupentes miraculum, procubuerunt et venerunt prosterant. At vero beatus revera Georgius, e regis juxta Dei legem editis operibus, et proba-

τατε Πάτερ, ἐπειδὴ κοπιῶσιν οἱ ἀδελφοί, ἵνα ἐργασωνται τὴν ἐπιούσιον ἄρτον, κτλὸν ἔστιν, εἰ καλεῖσαι, ἵνα ἔχωσι τὰῦτα βραχὺ τι παραμύθιον.

λη'. Λέγει οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ Πατήρ· Οὐ χρεῖαν ἔχουσι τοῦτον ὁ ἀδελφοί· μάλλον δὲ συμφέρει αὐτοῖς, ἵνα κοπιῶσι. Ἄλλ' ἀπελθὼν σφάξον, καὶ διάδος αὐτοῖς τοὺς πτωχοῖς. Εὐθέως δὲ ὁ γέρον ἐκούσας, καὶ μηδὲ πρὸς ὥραν μελλήσας, ἀνακομῶσατο τὰς χεῖρας, καὶ τῆς μαχαίρας δραξάμενος ὤρμησε τοῦ τελέσαι τὸ κελευόμενον. Καὶ ἐπλήρωσεν ἂν εὐθέως, εἰ μὴ ταχέως· φωνήσας ὁ δσος τὴν χεῖρα ἐκώλυσεν. Τότε γνοὺς ὁ Πατήρ τὸ Ἀβραμαιοὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· Μὴ φρονέσης αὐτὰ, ἔφη, ἐπειδὴ ὀλίγον θφελος γίνεσται· ἀλλὰ τὰ μὲν δύο δώσομεν ἐπὶ τὰ ἐνδεῆ μοναστήρια καὶ πληθυντικώτερα, τὸ δὲ ἕτερον μίξαντες μετὰ τῶν γειτόνων, ἡμῶν, τὴν χρεῖαν ἡμῶν ἐργασώμεθα· ὅθεν πᾶν τὸ ὑπὲρ τὴν χρεῖαν πλεονεξία ἐστί. Ποίησαντες οὖν ὡς ὁ Πατήρ διετάξατο, ἐποίησαν τὸν ἐνιαυτὸν ἐκείνον στρον πολλόν, καὶ πάντες ἐδόξαζον τὸν Θεόν. Ποτὲ δὲ τριῶν ἀδελφῶν ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἐν τῷ μύλωνι ἀπελθόντων μετὰ τριῶν ζῶων πεφωρωμένων, μετὰ τὸ ἀλέσαι τῇ ἐπαύριον ὕποστρεφόντων, καὶ ἦδη τῇ μονῇ ἐγγιζόντων, ὁρῶσιν ἐν τῇ ὀδῷ πυρὰν καιομένην καὶ λέγουσιν· Ἄρτι ἐν τῷ μοναστηρίῳ νηστεύουσιν, ποιήσομεν ὧδε ἄρτον καὶ φάγωμεν, μήποτε νήστευσι ἀπελθόντες καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτῶν νηστεύσομεν. Καὶ οὕτως ἐποίησαν, καθὼς ἐβουλεύσαντο. Γνοὺς δὲ ὁ Πατήρ τῷ Πνεύματι τὰ περὶ αὐτῶν, ἐκέλευσεν ἐτοιμάσαι τῷ κελλαρίτῃ, ἵνα, φησί, τῶν ἀδελφῶν φθασάντων ἀπὸ τοῦ μύλου γευσώμεθα ἄρτου. Εὐθέως οὖν ἐκείνων ἐλθόντων, καὶ πάλιν μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν γευσασμένων, μετὰ τὸ τῆς τραπέζης ἐξαναστῆναι, καλεῖ αὐτοὺς ὁ Πατήρ κατὰ μνας, καὶ λέγει αὐτοῖς· Διατὶ ὑπερκούσατε τῷ διαβόλῳ συμβουλεύσαντι ὑμῖν ποιῆσαι κατὰ τὴν ὁδὸν ἄρτους καὶ φαγεῖν; Μὴ μακρὰν τῆς μονῆς ἐσυγγάνετε; ἢ δοῦλοι μοῦ ὑπάρχετε, ἵνα διὰ τὴν ἐμὴν φρόβον λάθρα ἐσθίητε; Ὑμεῖς ἀδελφοί μου ἔστέ, καὶ ὁ ἄρτος ὑμέτερος· κόπος ἔστιν, καὶ οὐδαίς τοῖνον γινώσκοντες μηδέποτε τι παρὰ κανόνα ποιή-

σασθε. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἔβαλον μετάνοιαν, καὶ ἐπηγγέλαντο τοῦ λοιποῦ διορθώσασθαι.

18'. Ἄλλοτε πάλιν τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἐν τῇ μονῇ μὴ ὑπάρχοντος, ἐλήλυθέ τις παρθένος συντυχεῖν αὐτῷ βουλομένη, μὴ εἶδῖα ὅτι προαίρεται ἄλλοθεν ἀσπίδι, ἢ γυναικὶ ὀμιλῆσαι. Τῶν δὲ ἀδελφῶν εἰς τὰ κελλία ἡσυχάζόντων, ἰδοῦσα αὐτὴ τὴν ἐκκλησίαν μεμονωμένην, εἰσηλθε καὶ ἠύξατο. Ἰδόντες δὲ αὐτὴν οἱ ἀδελφοί ἐξεληλυθυῖαν, ἐγόγγυσαν κατ' αὐτῆς ὡς παρὰ συνήθειαν ποιησάσης. Ἡ δὲ μαθοῦσα ὅτι ὁ Πατήρ οὐκ ἔστιν ἐκεῖσε, ἀπῆλθεν εὐθέως. Καταλαθὼν οὖν ὁ μέγας μετὰ τετάρτην ἡμέραν, καὶ τῶν ἀδελφῶν εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ συνελθόντων, ἔρξατο αὐτοῖς ἐπιμέμψεσθαι, καὶ λέγειν· Τοιοῦτοι μοναχοὶ ἐστε ὑμεῖς, ὅτι μία γυνὴ ἐλθοῦσα κατηπάτησεν ὑμᾶς, καὶ συνώκησε τὴν ἐκκλησίαν ὑμῶν. Ὅντως μεγάλου ἐπιτιμίου ἐστὲ δέξιοι. Οἱ δὲ καταπλαγέντες ἐπὶ τῷ θαύματι, ἔβαλον μετάνοιαν, καὶ συγχώρησιν ἐξήτησαντο. Ὁ τοῖνον μακάριος ἀληθῶς,

Γεώργιος μεγάλως κατὰ Θεὸν πολιτευσάμενος, καὶ εὐαρσεστῆρας αὐτῷ ἐν τε ἐγκρατεία καὶ κακουχία καὶ ὑπακοῇ ἀδιακρίτῳ, καὶ ταπεινώσει μεγίστῃ, καὶ τῇ κοπῇ τοῦ οἴκειου θελήματος, ὅπερ μαρτύριόν ἐστὶ τε καὶ λέγεται, πρὸς Κύριον ἀπαθήμασεν, ἀποληψόμενος τὰ δε' ἅ πάντα ὑπέμεινεν. Ἐπὶ τούτῳ μεγάλως τὸν Θεὸν ἠύχαριστησε πληροφοροῦνθεις, οὗτοι ἀληθῶς δοκιμὸν γεώργημα καὶ ἀναφαίρεμα εὐπροδοκτον καρπὸν αὐτοῦ τῷ Χριστῷ προσηγάγετο.

CAPUT VI.

S. Nilus gloriae suique contemptor Cantiscam, suum olim magistrum, ad despectum divitiarum aortatur; fratres oratione contra daemonis insidias munit caecamque illorum obedientiam experitur; avari praepositi boni sibi testamento legati pauperibus elargitur; parthenonem restaurat; populi turbam fugit.

μ', Αὐτὸς δὲ ἀνεξίλειπτα ἔχων ἐν τῇ ψυχῇ τὰ τοῦ ἀγίου Εὐαγγελίου ἐντάλλματα, καὶ τὸ, « Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθεῖτε βασιλῆι, ἢ μηδὲ κληθεῖτε καθηγηταί· οὐδέποτε καταδέξατο ἀκούσαι οἶον δῆποτε ὄνομα δόξης ὑπόληψιν ἔχον· ἀλλ' αἰεὶ τὸ φρόνημα πάντων κατώτερον ἔχων, ὡς ἕνα τῶν ἐσχάτων ἀδελφῶν ἑαυτὸν ἐλογίζετο. Διὸ καὶ τῶν τέκνων τῆς ἐρήμου πληθυνομένων, καὶ καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτοῦ πνευματικῶς γενομένων, καὶ εὐαγγελικῶς ποιματινομένων, ἑτέρῳ τὸ τῆς ἡγουμενίας ὄνομα πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐνεχειρίζεν· ὧν εἰς ὑπῆρξε καὶ πρῶτος ὁ καμμοκαρίστος καὶ τρισόσιος Πρόκλος, ἀνὴρ τῆς ἔγκυκλιου παιδείσεως; σφόδρα πεπειραμένος, βεβλῶν τε τῶν ἐξωθεν καὶ τῶν ἡμετέρων ἐνδιαθέτων τε καὶ τῶν ὑπερῶν ἐκτεθέτων κιδώτιον τὴν οἰκίαν καρδεῖν ἀποτελέσας. Ὅστις ἐλέγετο, πρὸ τοῦ μονάσαι εἶτε νέος ὧν, ἐν τῷ κάστρῳ τυγχάνων, τοιαύτην ἐσχηκίαναι τὴν ἐργασίαν· καθ' ἑκάστην νηστεύων ἕως ἑσπέρας, καὶ τῇ ἀναγνώσει σχολάζων, ἀπεχόμενός τε τῶν ἐκκαιόντων καὶ ἡδυνόντων βρωμάτων τε καὶ πομάτων, περιήρχετο ἀφ' ἑσπέρας ἕως ὄρθρου πάσας τὰς ἐκκλησίας τοῦ κάστρου πληρῶν τὸ Ψαλτηρίου, καὶ καθ' ἑκάστην θύραν αὐτῶν ποιῶν μετανοίας, ὅσας αὐτῷ ἐκαίνο; τυπώσας; ἐγίνωσκεν. Οὐδεις γὰρ τὴν ἐν κρυπτῷ ἐργασίαν αὐτοῦ ἤπιστατο. Οὗτος τοίνυν εἰσελθὼν εἰς τὸ μοναστικὸν στάδιον, καὶ ὑπὸ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νελλου τῆς ἐνσπίτου πολιτείας τὴν σφραγίδα ἐνσημανθεὶς, τοσαύτη ἐγκρατεία τε καὶ ἀσκήσει ἑαυτὸν καθυπέβαλεν, ὥστε νεκρῶσαι αὐτοῦ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀσθενεῖαι πικραῖς προσπαλαῖσαι μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς. Ἄλλὰ τὰ μὲν ἐκείνου ἰκανὰ βυτὰ ἴδιαν συγγραφὴν ὠφέλειαν καὶ πᾶσιν ἀπειδοῦντι κατὰ τὸν ἴδιον κόπον Θεῷ ἀναθήσωμεν· ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὴν τοῦ μεγάλου Πατρὸς διήγησιν ἀνακάμψωμεν.

μα'. Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σεισμοῦ μεγάλου καταλαβόντος τὸ Ῥωσιάνον μετὰ πολλῶν νυχθημέρων ὁμοροκλυσίαν, καὶ τοῦ ἀνωτέρου μέρους ἀπαναστάν-

tus illi propter abstinentiam et asperam vitae institutum, necnon obedientiam nihil dijudicantem et summam humilitatem et suae voluntatis abnegationem, quod est et vocatur martyrium, migravit ad Dominum, praemia recepturus, propter quae sustinuit omnia. Super hoc magnus Pater egit Deo gratias, pro certo habens, se primitias suas obtulisse Christo, egregium suae agricolationis fructum et oblationem acceptissimam.

40. Ipse vero inlelebiliter gerens animos sancti Evangelii praeccepta, et illud: « Vos autem nolite vocari Rabbi », nec vocemini magistri: nunquam passus est vocari quovis nomine, quod opinionem gloriae praese ferret, sed infra omnes humillime de se sentiens, unum se de minimis fratribus habebat. Quapropter, crescente numero filiorum eremi, et nascentibus quotidie spiritualiter ex ipso, qui evangelica viverent regula, titulum hegumeni toto vitae suae tempore alteri tribuebat, quorum unus et primus exstitit beatissimus et sanctissimus Proclus (33), vir humanioribus litteris apprime eruditus, et qui suum cor fecerat sacrorum et profanorum librorum arcam et tam eorum, quae nunquam divulgata, quam quae postea in lucem edita sunt. Narrabant autem illum, antequam monachus esset: in eo se juvenem exercuisse, ut quotidie ad vesperam usque jejunaret, et in lectione totus esset et abstinere cibo et potu, qui ardoris voluptatisque fomes esset; at vespera ad matutinum tempus cunctas peragraret civitatis ecclesias totum recitando Psalterium et ad Januam cujusque ecclesiae tot profundis incurvationibus se inflecteret, quot ipse sibi praestituisse sciebat; nam occulta ejus opera nulli patebant. Hic monasticum ingressus stadium, sigilloque instituti ad virtutem ferentis a sancto Patre nostro Nilo insignitus, tanta abstinentia, tantaque vitae asperitate usus est, ut membra sua, quae sunt super terram, mortificaverit, et molestissimis morbis afflictus fuerit usque ad ultimum vitae spiritum. Verum res ab eo vestas, quae integræ historiae utilitatis plenae possent esse materies, relinquamus illi, quem nihil latet et qui pro labore suo quemque remunerat, et ad magni Patris narrationem redeamus.

41. Per id tempus Russano post vehementissimos multorum dierum ac noctium imbres magno terrae motu quassato et superiori ejus parte, hoc est ædi-

³⁷ Matth. xiiii, 8.

Ioannis Clei notæ.

(33) De Proclo tot hic laudibus cumulato nihil alibi lego.

bus et templis, collapsa in inferiorem, ita ut domos et ecclesias obruerit, excepta episcopali ecclesia ob reverentiam sanctæ Irenes (34), admirandum erat et horribile videntibus spectaculum, cum mutata esset ubique rerum facies et alia se oculis pro aliis offerrent. Et quod stuporem movebat, in tam horrendo diluvio nullus homo, nullum jumentum perierat. Cum hæc multos narrantes beatus Pater audivit et obstupesceret, visum illi est postmodum ingredi et contueri quod contigerat. Ingressus autem est ad hunc modum. Projectam in via pellem vulpinaam invenit, capitique circumligavit, pallium vero baculo injectum gerebat humero. Ita totum pertransiit oppidum omnibus incognitus. Videntes autem pueri hoc habitu euntem, sequebantur lapillis petentes, dicentesque: Hæc est Bulgare Calogere; alii Francum, alii vocabant Armenium. Ille vero tacitus cum omnia perspexisset, ad vesperam contulit se in majorem ecclesiam, et abjecta pelle de capite, vilique pallio humeris imposito, subit magno cum devotionis et compunctionis affectu, ut adoraret Virginem omni puritate sublimiorem, cujus ille ductu et patrocinio vivebat. Cum vero præfectus custodiæ templi vidisset eum, Caniscas nomine, quo is olim præceptore usus fuerat, et quidam alii sacerdotes, et magnum Patrem agnovissent, accesserunt et ad pedes ejus prostrati sunt, admirantes de insolito ejus adventu.

42. Ille vero salutaria cunctis monita dedit, magnaue utilitate impertita dimisit, mansitque in ecclesia cum suo præceptore, et consilium dabat, ut valediceret sæculo et salutem animæ quæreret. Vixerat enim is in perpetuo celibatu, non gula, aut ventri, aut mollioræ deditus, sed avaritiæ morbo adeo implicatus, ut videretur muscæ similibus araneorum telis irretitæ. Unde etiam Pater hac est in eum usus parabola. Qui ventris, inquit, necessitate prementur; est cur se ministeriis et laboribus exerceant; tu vero cum hac necessitate liber sis, quid frustra sedes, et colligis tibi, quæ in stercus abeunt et eorum replevis graveolentia? Respondit ille: Multi sane sumus, reverende Pater, qui vitæ tuæ institutum beatum prædicamus, et sæpe consilium inimus exeundi ad pietatem tuam, sed quia non fert nobis animus abstinere vino, deterriti ab

της σὺν οἴκοις καὶ εὐκτηρίοις, καὶ ἐπελθόντος του κατωτέρου, καλύψαντες τε οἴκους καὶ ἐκκλησίας, καὶ μὴ αἰδεσθέντος εἰ μὴ μόνην τῆν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Εἰρήνης, οὐκ ἠμαστὸν ἦν καὶ φοβερὸν τοῖς ὄρωσι τὸ γεγονός, ἅλλα ἐξ ἄλλων φαινόμενα τὰ πάντα, καὶ ἕτερα ἀνθ' ἐτέρων. Τὸ δὲ παράδοξον, ὅτι ἐν τοιούτῳ κατακλυσμῷ φοβερῶ οὐδεμία ψυχὴ ἀνθρώπου ἢ κτήνους ἀπόλετο. Ταῦτα τοίνυν πολλῶν ἐξηγουμένων τῷ μακαρίτῳ, καὶ ἐπὶ τούτοις; ἐκπλητομένου ἔδοξεν αὐτῷ μετὰ ταῦτα εἰσελθεῖν καὶ ἱστορῆσαι τὰ γεγονότα. Ὁ δὲ τρόπος τῆς ἐλεύσεως; αὐτοῦ ἦν τοιούτος. Εὐρών γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν δέρμα ἀλώπεκος ἐβριμένον, καὶ τοῦτο τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ περιδῆσας, τὸ δὲ περιδάλαιον ἐν τῇ βίβδῳ παρὰ τὸν ὦμον κρέμασας, οὕτω διήλθεν. Ἄπαν τὸ κάστρον ὑπ' οὐδενὸς γνωρίζομενος. Οἱ δὲ παῖδες ἰδόντες αὐτὸν ἐν τοιούτῳ σχήματι διερχόμενον, ἠκολούθουν αὐτῷ λιθάζοντες αὐτὸν καὶ λέγοντες: Ὁ σὺ Βούλγαρε καλόγηρε· καὶ ἕτεροι Φράγκων αὐτὸν ἀπεκάλουν, καὶ ἄλλοι Ἀρμένιον. Αὐτὸς δὲ σιωπῶν, περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίς; ἦδη οὕτως ἀπέρχεται ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, καὶ βίβας ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὸ δέρμα, θείς; τε τὸ εὐτελὲς περιδάλαιον ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰσέρχεται μετὰ πόθου καὶ κατανύξεως προσκυνῆσαι τὴν ὑπ' ἄραγον Θεοτόκον, τὴν αὐτοῦ παιδαγωγὴν καὶ προστάτιν. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ προσμαρτύριος, ὃς ἐλέγητο Κανισκᾶς, διδάσκαλος αὐτοῦ χρηματίας ποτὲ, καὶ ἄλλοι τῶν ἱερῶν τινῶν, καὶ ἐπιγόντες ὅτι ὁ μέγας Πατήρ ἐστιν, ἦλθον καὶ προσέπεσον τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, ζενίζόμενοι ἐπὶ τῇ παραδόξῳ παρουσίᾳ αὐτοῦ.

μβ'. Αὐτὸς δὲ, πᾶσι τὰ συμζέροντα προσειπὼν, καὶ μεγάλως ὠφελήσας καὶ ἀπολύσας αὐτούς, παρέμεινεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου, συμβουλευὼν αὐτῷ ἐκδοῦναι ἀπὸ τοῦ κόσμου, καὶ δικαῶσαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἦν γὰρ μηδέποτε γυναικὶ συνθεσίς; μὲδὲ γαστριμαργία ἢ βλακεία καταδεδουλωμένος, τῇ δὲ φιλαργυρίᾳ τοσοῦτον ὑπῆρχε συμπεπλεγμένος, ὅσον καὶ μύϊξ; τῇ ἀράχῃ περιπαρεῖσα. Διδὼ καὶ ὁ Πατήρ τὴν παραβολὴν ταύτην πρὸς αὐτὸν εἶρηκεν. Ὅτι οἱ μὲν τῇ τῆς γαστρὸς ἀναγκαζόμενοι χρεῖα, εὐλόγως ταῖς ὀπηρεσίαις προσκαρτεροῦσι· σὺ δὲ ταύτης ἐκτὸς τυγχάνων, τί καὶ μάτην παρακῆσαι τοῖς ἐκκοπρουμένοις, καὶ τῆς ἐκείνων δυσωδίας μεταλαμβάνεις; Ἐπὶ τούτοις ἀποκρίθη ἐκεῖνος. Ὅντως, τίμιε Πάτερ, πολλοὶ ἔσμεν οἱ μακαρίζοντές; σου τὴν πολιτείαν· καὶ πολλὰς ἐβουλεύσάμεθα τοῦ ἐξελθεῖν πρὸς τὴν σὴν

Joannis Clei notæ.

(34) Sic vertit Sirletus: «Eo tempore cum terræ motus ingens Rossanum apprehendisset, multis cum inurbibus nocte atque die ingruentibus, cumque hi, qui superiorem partem habitabant, ad inferiora transmigrassent, eumque domos atque ecclesias obruisset terræ motus ille, neque alia loca reveritus esset, nisi solam ecclesiam, quæ Pacis nomine appellatur, admirabile atque horrendum omnibus spectantibus miraculum, omnibus innotuit us atque ex aliis abis effectis.» Mitto quæ hic hæsitantia sunt et impedita. «Sanctum Pacis

templum, » pueriter legit Barrius *De Antiq. Calabriae* libri v initio, quod Caryophilus revidit *sanctæ Irenes*. Ambigua vox Græca εἰρήνης rem sic dubiam reliquit, ut malim tamen a Caryophilis stare propter adjunctum ἁγίας. Sanctæ porro Irenes plurimæ sunt; de aliquibus jam actum est in Opusce nostro. Celebratissima est illo nomine martyr Constantinopoli culta, de qua actum 5 Maii, quo die colitur. An ab hæc vel synonyma alia Rossanensis ecclesia appellata fuerit, ignoro.

ἀγασώνην, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἡμᾶς ἀνευ οἴνου βιώσαι, λιγγιάσαμεν τοῦτο πρᾶξιαι. Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· Δεῦτε καὶ ποιήσατε ὑμῖν αὐτοῖς καινοῦς λίκκουσιν συγκεκλεισμένους, καὶ γεμίσαντες αὐτοῦσιν οἴνου ἀντλήσατε ἀνάωσιν καὶ πίστε. Τοῦ δὲ πάλιν προφασίζομένου προφάσεις ἐν ἀμαρτίαισιν, καὶ τῆσιν παραινέσεωσιν μὴ ἀνεχομένου, ἐκφυγὼν λίαν ἀναστάσιν ὁ μέγας ἐξῆλθε, καὶ ὑπεχώρησε τῶν ἐκεῖσε, εἰπὼν πρὸς τὸν φιλάργυρον ἐκείνον ἐν βῆμασιν· Ὅτι οἱμοί, διδάσκαλε, τότε μετανοήσεις, ὅταν οὐκ ὤψελθῃσιν. Ὑλίγου τοίνυν καιροῦ διελθόντος, καὶ τοῦ δαίτου Πιτρὸσιν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦσιν ὀρθρονοῦσιν ὄμοισιν ἐπιτελοῦντος, πόνος κατέσχευεν αὐτὸν ἐξαίφνης ἀφῆρητος, ὥστε μὴ δυνηθέντα αὐτὸν τὴν λειτουργίαν ἀποτελέσαι, ἐξελεῖν, καὶ βίβηαι ἑαυτὸν ἐν τῷ σκιμ- πιδίῳ, καὶ οὕτως ὑποφέρειν τὰσιν ἀλγηδόνασιν. Ἐπὶ τούτοισιν ἰδοῦσιν ὁ ἀνεψιὸσιν ἐκείνου τοῦ Κανισκᾶ εἰσῆλθε δρομαίωσιν, φέρων ἐπιστολήν ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα τοιαύτην· Δεῦρο, Πάτερ ἄγιε, παρᾶλαβε τὸν πολὺν πλοῦτον, ὃν ἀκαίρωσιν συνῆξα πρὸσιν ἀπόλειαν τῆσιν ψυχῆσιν μου, μὴ πως ὁ διάβολοσιν αὐτὸν καθαρᾶ- ξασιν ἀμοιβὸν με ποιήσῃ κέρδοσιν τοῦ ἐξ αὐτοῦ. Ἴδοῦ γὰρ λοιπὸν ἀποθνήσκω, καὶ με εὐ ἐκεῖθεν εἰσδέχεται δικαστήριον.

μγ'. Ταῦτα ἀναγνοῦσιν ὁ Πατήρ, ἠθοῦλετο ἀπελθεῖν πρὸσιν αὐτὸν, τοῖσιν οἰκείωσιν σπλάγγωσιν νικώμενοσιν, τοῖσιν δὲ πόνωσιν δευνῶσιν συνεχόμενοσιν τοῦ βουλεύματοσιν ἱπικόπτετο. Λέγει δὲ τῷ ἀποκομιστῆ τῶν γραμμάτων· οὐ χρεῖαν ἔχει ὁ Χριστοσιν τῶν τοῦ σοῦ θεοῦ χρημάτων· αὐτὸσιν γὰρ εἰρηκεν· Ἐπόδοτε τὰ Καίσαροσιν Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. Ἐν δὲ ἀγε, πορευέου, ἴσω, γὰρ ζῶντα αὐτὸν οὐκέτι θεάσῃ. Ὁ δὲ ὑποστρέψασιν δρομαίωσιν εὔρεν αὐτὸν τεθνηκότα, καὶ πάντι αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ δημοσίου διαρπαγέντα. Ὁ δὲ δωσιν εὐθέωσιν τῆ τῷ ἀποκρισαρίου ἀναχωρήσει, ὀπορησάντοσιν καὶ τοῦ κατέχοντοσιν πόνου, ἐν ἐκπλήξει καὶ θαύματι κατέστη, ἐξισταμένοσιν ἐπὶ τῆ τῷ Θεοῦ ἀπάτι προνοίᾳ, ὅτι βουληθέντα αὐτὸν πρᾶξιαι τι παρὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα, καὶ ἀκοντα δικώλουσε. Τῶν δὲ ἀδελφῶν ἐν τῷ ὄρει ἐργαζομένων, καὶ κυλιόντων τὰ κεκαυμένα δένδρα πρὸσιν τὸ ἀνοίξει καὶ ποιήσαι χῶραν σίτοφόρον ἀντι φυλοφόρου, εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ οἰκέτῳ θεράποντι· Ἐξελθε ἐν τῷ ὄρει πρὸσιν τοῦσιν κοπιῶντασιν, ἐπειδὴ ὁ ἐχθροσιν ἔμῳσιν διάβολοσιν περιέρχεται ζῆτῶν, εἶνα καταπίῃ. Ἐπαρρησῆμα δὲ ἀναστάσιν ἐπορευθη, καὶ πᾶσαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην οὐκ ἐπαύσατο περιερχόμενοσιν τοῦσιν ἀδελφούσιν πάντασιν, ἐπιφωνούμενοσιν τε καὶ ἀεὶ παραγγέλιων προσεύχεσθαι, καὶ τῷ ὄνοματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποδιώκειν τὸν ἀντικείμενον. Ἴδων οὖν ὁ διάβολοσιν τῆ τῷ ἀρχηγῷ ἀσφάλειαν, καὶ τὴν τῶν ὑπόκωων περιφραξίν, περὶ ὥραν δεκάτην βίβηαι μέγιστον δένδρον, καὶ ἐνα κύνα φωνεύσασιν ἀπῆλθε κατησχυμένοσιν. Τινῶν δὲ ἀδελφῶν περὶ τοῦ κυνοσιν θλιβομένων, ἐφη ὁ μέγας, Καλῶσιν, ὦ ἀδελφοί, προσέταξεν ἡθεὶ Γραφή, ἀεὶ προσεύχεσθαι ἡμᾶσιν, μὴ εἰσελθεῖν εἰσιν πειρασίουσιν. Βουληθεῖσιν γὰρ ὁ διάβολοσιν ἀδελφῶσιν ἐπαγαγεῖν τὸν θυμὸν αὐτοῦ, ὃν εἰσιν τὸν κύνα ἀπέδειξεν, ἐκωλύθη ὑπὸ Θεοῦ ἀγγέλου, καθῶσιν λέγει ὁ ψαλμοσιν· Ἐπαρεβάλατ ἀγγελοσιν Κυρίου κύκλω τῶν φοβομένων αὐτὸν, καὶ βύσεται αὐτοῦσιν.

hoc sumus. Et magnus Pater : Venite, inquit, facite vobis novas fossas bene obstructas, et implete eas vino, haurite jugiter et bibite. Rursus illo excusante se excusationibus in peccatis et adhortationi non auscultante, surgens multa de nocte magnus Pater egressus est et recessit inde, hoc tantum avaro dicens : Hei mihi, præceptor, tunc poenitebit te, cum nihil proderit. Non multo post matutinos hymnos canentem in monasterio sanctum Patrem intolerantem repente morbus invasit, ut, cum absolvere divinum officium non posset, egressus in stratum corrueret, quo ferre dolores posset. Interim ecce fratris Caniscæ illius filius propere ingressus epistolam ejus ad Patrem attulit hujusmodi : Veni, Pater sancte, sume tibi multam pecuniæ vim, quam inepte collegi in perniciem animæ meæ, ne forte illam diabolus rapiat et lucrum ex ea mihi eripiat. Ecce enim jam morior et vocat me alterius vitæ tribunus.

43. Cum hæc legisset, volebat quidem Pater ad eum ire, vincente suorum viscerum charitate, verum doloribus graviter oppressus, a proposito retraheretur. Ait ergo lateri epistolæ : Non opus habet Christus patris tui pecunia. Ipse enim dixit, « Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo ». Tu vero abi, propere, zivum quippe ipsum vero amplius non videbis. Ille cursum reversus, mortuum reperit et facultates ejus a fisco raptas. At vero beatus Pater, ubi tabellarius discessit et dolores abiere, admiratione et stupore correptus est, ineffabilem Dei providentiam obstupescens, quod volentem se agere quidpiam præter ejus voluntatem et nolentem prohibuit. Fratribus perro laborem in monte sustinentibus in devolvendis ambustis arboribus, ut agrum apertum redderent et cultui aptum, ubi cædua silva erat, dixit Spiritus sanctus famulo suo : Egredere ad operantes in monte : nam « adversarius vester diabolus circumit, quærens quem devoret ». Ille confestim surgens abiit et per totum illum diem circumiens non destitit a commonendis et excitandis fratribus, ut jugiter orarent et Jesu Christi nomine depellerent adversarium. Videns igitur diabolus præcælis vigilantiam et subditos bene vallatos, circiter horam decimam prostravit arborem maximam et canem unum occidit, atque ita confusus abiit. Quibusdam vero fratribus mortem canis nocentibus, dixit magnus Pater : Jure, o fratres, divina Scriptura præcepit, ut semper oretur, ne intremus in tentationem. Volebat sane diabolus in fratrem vibrare suam iram, quam ostendit in canem, sed ab angelo Dei detentus est, sicut in Psalmo habetur : « Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum et eripiet eos ».

²² Matth. xxii, 21.

²³ I Petr. v, 8.

²⁴ Matth. xxv, 41.

²⁵ I Thess. v, 17.

²⁶ Psal. cxliii, 8.

44. Hujusmodi sermonibus ac monitis docebat eos orare quovis loco et tempore, atque ita dæmonum insidias declinare. Ut vero etiam rerum terrenarum affectu eos purgaret, discerentque ab eo vel ipsi vitæ obedientiam præponere, aliud quiddam egit memoria dignum. Moris erat beato Viro non a natura profecti, sed virtute acquisiti, sese qualibet in re reprehendere : quare secum ipse solitarie vitæ suavitatem sæpe cogitans, et quam sit omnino sollicitudine vacuum nihil possidere, quodque spiritualium certaminum pugil, si cum fratribus se deat, nullos faciat in virtute progressus ; imo vix contingere possit, quin evadat deterior : hæc, inquam, omnia secum cogitans, nimis ægre ferebat, esse sibi multos habitationis socios, et vel ipsa cum eis colloquio molesta erat, quod impedimento esset meditationi mentis, et intus latentis actionis, quam experti soli sunt Deo pleni Patres Antonius, Arsenius et Joannes Calybita. E contrario se offerebat dictum illud Apostoli : « Nemo, quod suum est, quaerat, sed quod multorum, ut salvi fiant ²¹. » Visum ergo est ipsi periculum eorum facere, si quid eis absurdi præciperet : ut si nullo aliohibito examine, nulla curiositate mandatam acciperent, esset sibi cum iis una vivendum, quod ea ratione possent et illi consequi salutem, et ipse a suo instituto non recedere : si vero contra eveniret, præferenda esset solitudo. Hanc igitur ob causam die quadam perfecto matutino officio et præsentibus omnibus, hunc magnus Pater habuit sermonem : Vineta, Patres, multa plantavimus, idque nobis avaritiæ tribuitur, eo quod sint ultra modum nostræ indigentiae. Agitandum, cædaturus partem eorum, nec relinquamus, nisi quod sufficit.

45. His dictis, cum vidisset illos non abnuere, securim humeris tollens perrexit ad pulchriorem et uberiorem vineæ partem, cunctis post eum insequentibus, ne verbo quidem uno prolato. Nec enim dixerunt : Insanit homo iste, nescit, quid agat, hoc nunquam visum, nunquam auditum est : sed facta prius oratione cæperunt mane cædere usque ad horam tertiam. Tunc Pater, agnita filiorum obedientia, quæ antiquas historias exæquaret, pollicitus est Deo se usque ad ultimum spiritum nihil illis præpositurum. Cum igitur divulgatum hoc esset, et usque ad montem Athon (55) et Siciliam fama celebratum esset, nemo rei causam assequi potuit : sed quidam aiebant monachos ebrios fuisse : alii Patris iram causabantur : alii vero, quod multas haberent possessiones, nec

²¹ I Cor. x, 24.

Joannis Clei notæ.

(55) Athos mons est Macedonia, in mare Ægeum iuxta peninsulam excurrens inter sinus Strymonicum et Singiticum. Plurima de altitudine ejus scribunt Plinius et alii : ab Italis *il monte santo*, ἅγιον ὄρος a Græcis, et *Monasir* a Turcis appellatur. Nominum illorum origo est a multitudine monasteriorum quæ montem occupant, ubi, juxta ca-

μδ'. Τουτοις τοις λόγοις και τρόποις ἐδίδασκεν αὐτὸς ἐν παντὶ καιρῷ και τόπω προσεύεσθαι και οὕτω τὰς ἐπιθουλὰς τῶν δαιμόνων ἐκτρέπεσθαι. Ἴνα δὲ και τῆς τῶν γηϊνων προσπαθείας αὐτοὺς ἀπαλλάξῃ, και παιδεύσῃ αὐτοὺς προτιμᾶν τὴν ὑπακοὴν και αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἄλλο πεποίηκε και αὐτὸ μὴ μὴς ἔξιον. Ἔθος ἦν τῷ μακαρίῳ ἐξ ἀρετῆς κτηθῆν οὐκ ἐκ φύσεως, τὸ ἐν παντὶ πράγματι ἑαυτὸν ἐπιμέμπεσθαι. Ὅθεν πολλάκις ἐν ἑαυτῷ λογιζόμενος τὴν τῆς ἡσυχίας γλυκύτητα, και τὸ τῆς ἀκτημοσύνης ἀμέριμον, και ὅτι ὁ καθήμενος μετὰ ἀδελφῶν ἀγωνιστῆς εἰς ἀρετὴν οὐ προκόπτει, βία μῆτιοιγέ τοι και ὑστερήσῃ · ταῦτα πάντα ἐνθυμούμενος ἰδουσχέραινε σφόδρα τῇ τῶν πολλῶν συνοικίῃσει, και ἤχθετο μέχρι και τῆς αὐτῶν συντυχίας, ὡς ἐμποδίζουσης αὐτὸν τῆς κατὰ νοῦν θεωρίας, και τῆς ἐνδοθεν κρυπτῆς ἐργασίας· ἥς μόνου πεπεύρανται οἱ περὶ Ἀντώνιον, και Ἀρσένιον, και Ἰωάννην τὸν Καλυβίτην, τοὺς θεοφόρους Πατέρας. Τουτοις τοις λογισμοῖς ἀνταισῆγετο τὸ τοῦ Ἀποστόλου · « Μῆδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητεῖτω, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν. » Ἐδοξε τοίνυν αὐτῷ πειράσαι αὐτοὺς ἐν τινι παραλόγῳ ἐπιταγῆς πράγματι · και εἰ μὲν ἀδιακρίτως και ἀπολυπραγμόνως συγκαταθήσονται, ἀρήσεσθαι τὴν συνοικίῃσιν, ὡς και αὐτῶν οὕτω δυναμένων σωθῆναι, καί κεινον τὴν ἰδίαν τάξιν φυλάξαι· εἰ δὲ τι γένηται τῶναντιον, τὴν ἀναχώρησιν προτιμῆσαι. Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν τῆς ἐωυθιῆς ὑμνοῦδίας ἐν μῆτελεσεισῆς, και πάντων συνηθροισμένων, λέγει αὐτοῖς ὁ μέγας· Πολλοὺς ἀμπελώνας πεφυτεύκαμεν, ὦ Πατέρες, και τοῦτο λογίζεται ἡμῖν ὡς πλεονεξία, διότι πλεόν τῆς χρείας ἡμῶν ἐκτησάμεθα. Δεῦτε κόψωμεν ἐξ αὐτῶν, και μὴ ἐάσωμεν εἰ μὴ μόνον τὸ αὐταρχεῖν.

με'. Ταῦτα εἰπὼν, και ἰδὼν ὅτι συγκατατίθενται, ἄρας τὴν πέλεκυν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, ὤρμησεν ἐπὶ τὸ κάλλιον και εὐφορύτερον μέρος τοῦ ἀμπελώνος· ὁμοίως δὲ και αὐτοὶ ἅπαντες ἠκολούθησαν ὀπίσω αὐτοῦ, ἐν βῆμα και μόνου μὴ ῥέξαντες· και οὐκ εἶπον, ὅτι Ὁ ἀνθρώπος ἐμάνη, οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ· τοῦτο ποτὲ οὕτε ἐφάνη οὕτε ἠκούσθη· ἀλλὰ εὐχῆς γενομένης ἤρξαντο κόπτειν ἀπὸ πρῶτῃ εἰς τρίτης ὥρας. Τότε γνοὺς ὁ Πατὴρ τὴν τῶν τέκνων ὑπακοὴν ἀμύλληθεσαν τοῖς πάσι Ιστοροῦμένοις, δέδωκε τῷ Θεῷ δεξιὰς μηδὲν αὐτῶν προτιμῆσαι μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς. Τουτου οὖν τοῦ ἔργου περιφῆμου γεγονότος και ἐως αὐτοῦ τοῦ ἁγίου δρους, και ἐως τῆς Σικελίας, οὐδεὶς ἠδυνήθη καταλαβῆσθαι τοῦ πράγματος τὴν ὑπόθεσιν· ἀλλ' ἄλλοι μὲν ἔλεγον, ὅτι οἱ μοναχοὶ ἐμεθούθησαν· ἄλλοι δὲ, ὅτι ὁ Πατὴρ

logerorum, seu monachorum Græcorum solius Ordinis S. Basilii, monachi vero ad 6000 numerantur, ex quibus episcopi omnes sub patriarcha Constantinopolitano ad ecclesias regendas desumuntur. De hoc igitur monte, ubi monastice vitæ tot cultores habitabant, sermo biographo est.

ἐθουώθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐπλήρης τοῦτο· καὶ ἄλλοι, ὅτι πολλὰ ἔντα καμῆν οὐκ ἴσχυον. Καὶ τοῦτο οὐ θαυμαστὸν, ὅπουγε οὐδὲ αὐτοὶ οἱ συγκάψαντες ἠδεισαν διατὶ ἐκοψάν, εἰ μὴ οἷς ἠθούληθη ὁ μέγας Πατὴρ ἀποκαλύψει. Ποτὲ τῆς ἀγίας πέμπτης τοῦ Πάσχα καταλαβούσης, ἤνεγκέ τις ἰχθύας ἐν τῇ μονῇ καλοῦς καὶ μεγάλους, ἐν κοφίνιον πλήρεις, ἵνα μικρὰν παρὰ κλησιν λάθωσιν οἱ ἀδελφοὶ ἐκ τῆς πολλῆς καὶ μακρᾶς νηστείας· καὶ ἰδὼν αὐτοὺς ὁ Πατὴρ, ὅτι μικρὰν ἠγαλλιόσθησαν ἰδόντες τοὺς ἰχθύας, εἶπας μὲν αὐτοῖς· ξύσαι, καὶ πλύναι, καὶ ἐτοιμάσαι πρὸς τὸ ἐψῆσαι· τινὸς δὲ προσείτω καταλαβόντος, δέδωκεν αὐτῷ ἀπαντες, μὴ εἶσας ἐξ αὐτῶν οὐδένα. Οὕτως ἐπαίδευσεν αὐτοὺς ἐκ διαθέσεως ψάλλειν τό· « Κύριε, ἔναντίον σου πάσα ἡ ἐπιθυμία μου » καὶ τό· « Μερὶς μου εἶ, Κύριε, καὶ κλήρος ἐπιπόθητος. » Εὐκτήριόν ἐστιν ἐν τῷ ἀκριβῆ Ῥουσιάνου τερπνότατον ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀγίας Ἀναστασίας, κτισθὲν μὲν ὑπὸ Εὐπραξίου τοῦ βασιλικοῦ, κριτοῦ γεγονότος Ἰταλίας καὶ Καλαβρίας, φρονιμητέριον δὲ χρηματίσαν παρθένων. Τοῦτο τὴν προστασίαν ἐπιστεύθη παρὰ τοῦ Εὐπραξίου ὄντος ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναχὸς τις Ἀντώνιος τῷ ὀνόματι· ὁ χρημάτων ὑπάρξει περιερχόμενος, καὶ ὑπὸ τοῦ θανάτου κατεπειγόμενος, ὑφορώμενος τὸ τῶν ἀρχόντων εὐάρπακτον καὶ εὐρόφιστον, ἐπὶ τὸν ἀτυλον πύργον καταφεύγει Πατέρα τὸν ὄσιον· καὶ τοῦτον πάντων τῶν αὐτοῦ καταστήσας ἐπίτροπον, οὕτω λοιπὸν ἀφρονίστως πετέλευτηκεν.

μς'. Ὅπερ ἀκούσας ὁ τοῦ Θεοῦ οἰκονόμος, καὶ σπλαγχνισθεὶς οὐ τοσοῦτον ἐπὶ τῷ ἀπελθόντι, ὅσον ἐπὶ τῇ τῆς μονῆς καταστάσει· ἦν γὰρ λοιπὸν ἐξ ἐκείνου ἀφανισθεῖσα καὶ διασκορπισθεῖσα εἰσέρχεται ἐν τῷ ἄστει, καὶ τὰ μὲν ἐγκαταλείμματα τοῦ ἀποικομένου διεμέρισε τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἐκκλησίαις, καὶ τῷ μοναστηρίῳ· πᾶσαν δὲ σπουδὴν κατεβάλετο τοῦ τὴν μονὴν καταστήσασθαι, καὶ παρθένους ἐν αὐτῇ ἐμψυτεῦσαι ἀξίας τοῦ ἐπαγγέλματος. Ὅπερ καὶ Θεοῦ συνεργούντος τετέλεκεν, πάσας τὰς διεσκορπισμένας συνάξας, καὶ ἠγούμενην ἐπ' αὐταῖς ἐπιστήσας, οἷαν ἀπήτει ὁ λόγος· παρακαλέσας τοὺς οἰκήτορας πάντας τοῦ κάστρου φροντίζειν αὐτῶν, ὡς ἀσθενεστέρους· μέρους καὶ ὡς μέγα ὄφελος δι' αὐτῶν καρπούμενους· λέγων αὐτοῖς καὶ τοῦτο· Ὅτι ἐάν τις ἐξ ὑμῶν τελευτήσῃ, καὶ βουληθῇ ἡ γυνὴ αὐτοῦ τοῦ λοιποῦ ἐν ἀγνίᾳ βιώσασθαι, μὴ ἔχουσα δὲ ποῦ καταφυγεῖν, ἐτέρῳ γάμῳ προσομιλήσῃ, ὑμέτερόν ἐστι πταίσμα, τῶν μὴ σπουδασάντων ἵνα τοιαύτη πόλις ἐν μοναστηρίῳ ἔχῃ. Ἐπὶ δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ κάστρῳ προσκαρτεροῦντος, καὶ μικρὸν ὑπὸ νόσου καταληφθέντος, εἰσηλθε καὶ ὁ μητροπολίτης Καλαβρίας Θεοφύλακτος, συν-

²² Psal. xxxvii, 40. ²³ Psal. cxviii, 57.

Joannis Clei notæ.

(36) Eupraxius is idem videtur de quo paulo post : at is diu ante sacellum S. Anastasiæ constituisse censendus est, quandoquidem ejus administratio non parvo tempore videatur sub Antonio fuisse, a quo legata testamenti bona acceperat et perperilibus distribuerat S. Nilus, propter quam rem av. r. t. i. c. deinde apud Eupraxium accusatus

sufficerent ad colendas omnes. Nec mirum hoc est, quandoquidem nec illi ipsi, qui ceciderant, causam norant, cur cecidissent, nisi quibus ipse magnus Pater detexit arcanum. Obtulerunt quidam sancta feria quinta Paschæ monasterio comhem egregiorum et magnorum piscium plenam, ut nolicio afficerentur refrigerio fratres, diturno ac nimis junio confecti : et cum vidisset illos Pater, conspectis piscibus leviter exhilaratos permisit quidem desquamari pisces, lavari et ad coquendum parari, sed omnes mendicio cuidam tunc sese offerenti donavit, ne uno quidem relicto. Ita illos docuit ex animo canere : « Domine, ante te omne desiderium meum » ; et : « Portio mea, Domine, et portio desiderabilis » . Est oratorium in summa Rossani parte speciosissimum, sanctæ Anastasiæ (36) dicatum, ab Eupraxio imperiali quondam judice Italie et Calabriae exædificatum, quod postea sacrum exstitit etiam domicilium virginum. Hujus sacri loci curam demandaverat idem Eupraxius, dum esset Constantino-poli, cuidam monacho, Antonio nomine : qui cum esset pecuniosus et morti vicinus, timens rapacitatem principum cuncta absorbentium, ad tutissimam turrin, beatum Patrem confugit, quem suarum omnium rerum curatorem instituens, liber tum denum omni sollicitudine defunctus est.

46. Quod ubi cognovit Dei œconomus, misertus non tam defuncti, quam status monasterii (jamenini defecerat, dispersumque erat ex eo tempore), ingressus est in oppidum ; et mortui quidem res quæ supererant, in pauperes et ecclesias et monasterium erogavit, omne vero studium posuit in restituendo monasterio et collocandis illic virginibus professione dignis. Quod etiam, Deo adjuvante, perfecti, et quæ dispersæ erant, eas unum in locum rededit, præfecitque illis ejusmodi feminam, qualem oportebat, rogans omnes civitatem incolentes, ut curam illarum susciperent, tanquam infirmioris sexus, unde etiam essent magnam percepturi utilitatem : illud insuper addens : Quod si quis vestrum decedat et uxor ejus velit in posterum cælibem vitam agere, si non sit, quo illa confugiat et proinde ad secundas nuptias transeat, vos in culpa eritis, qui studium non adhibueritis, ut tam nobilis civitas unum habeat monasterium. Cæterum cum adhuc moraretur in oppido et in morbum non gravem incidisset, venit et metropolita Calabriae Theophylactus (37), et una cum ipso Leo domesticus (38), litte-

fuit, uti infra narratur. Verisimile porro est, restauratum a Sancto parthenonem, postea concidisse, nam illius apud Agrestam sæpe laudatum mentionem non invenio.

(37) An archiepiscopus, an præfectus palatinus ? Id suadere

(38) Δομέστικος tum apud posteriores Græcos.

ratissimi et eruditissimi viri. At vero sanctus A
Pater Nilus populi turbam fugiens et amicam quie-
tem semper exoptans, parum ab oppido digressus,
petiit templum cultoris eremi Joannis Baptistæ,
cujus etiam vitæ institutum imitabatur, ibique
cum Deo sermonebatur totus in meditatione desu-
sus.

CAPUT VII.

Propositis sibi ex sacris Litteris quæstiones resolvit, ex iisque proponentes ad judicii timorem vitæque emendationem hortatur; cum Judæo agere de Deo recusat; habitum monasticum irridentibus imminuentem divinam ultionem prædicit.

47. Prodiit ergo ad eum metropolitā et domes-
ticus et magistratus, nullique sacerdotes et populi
non minima pars. Porro inter viam inire consilium,
quis quid illi proponeret e Scripturæ arcanis, non
tam addiscendi studio, quam periculum faciendi. B
Sedebat e regione vir sanctus, et cum vidisset illos
ad se venientes, secum dicebat: Ecce venient hi
et sermonum nobis inanium ansas dabunt. At tu,
Domine Jesu Christe, libera nos e laqueis adversar-
ii et largire nobis, ut cogitemus et loquamur quæ
oportet, et agamus quæ tibi placita sunt. Cum ita
orasset, aperit librum, quem præ manibus habe-
bat, et incidit forte in narrationem de iis quæ
revelata fuerant beato Simeoni, cognomento Muntis
admirabilis (39). Cum ergo illi prope accessissent
et peracta salutatione consedissent, librum porrexit
domestico magnus Pater, ut legeret ubi notatum
erat. Ille os suum aperiens coepit legere multa
cum venustate et intelligentia. Cum autem perve-
nisset in iocum illum, ubi dicitur, de mille vix unam
reperiri animam his temporibus, quæ in manus
sanctorum angelorum de corpore exeat; corpore
quasi uno ore omnes dicere: Absit, non est verum,
hæreticus est, qui hoc dixit. Frustra ergo nos bap-
tizati sumus et crucem adoramus et Christi corpus
sumimus et Christiani vocamur? His et similibus
verbis cum omnes contradicerent, videretque San-
ctus, nihil ad hoc a metropolita et domestico res-
ponderi, respondens ipse placide dixit: Quod si
vobis ostendero, et Basilium magnum, et Chrysosto-
mum, et beatissimum Ephræm, et Theodorum Stu-
ditam, et Apostolum ipsum, ac Evangelium sentien-
tes idem atque affirmantes, quid poenarum vos, qui
inconsiderate os aperitis et Spiritui sancto refraga-
mini et tremendis Patrum sententiis hæreseos

μζ' Ἐξήλθεν οὖν πρὸς αὐτὸν ἡ μητροπολίτης καὶ ὁ
δομέστικος, καὶ οἱ ἀρχόντες, καὶ τῶν κερίων πολλοί,
καὶ λαοῦ μέρος οὐ βραχύτατον. Ἐβουλεύσαντες δὲ
κατὰ τὴν ἔδον, τίς τι αὐτῶν ἐρωτήσῃ τῶν Γραφῆς
ἀπορρήτων· οὐ τοσοῦτον μαθεῖν, ὅσον πειρᾶσαι
βουλόμενοι. Καθήμενος δὲ ἐξ ἐναντίας ὁ ὄσιος, καὶ
θεασάμενος αὐτοὺς πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους, λέγει ἐν
ἑαυτῷ· Ἴδοὺ νῦν οὗτοι ἐλθόντες εἰς ἀρχολογίας
ἡμᾶς ἐμβαλοῦσιν. Ἀλλὰ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, λύ-
τρωσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν παγίδων τοῦ ἀλλοτρίου, καὶ
δύρησαι ἡμῖν ἔνοσεν καὶ λαλεῖν ἃ δεῖ, καὶ πράττειν
τὰ σοὶ εὐάρεστα. Καὶ ταῦτα εὐξάμενος, ἀνοίγει τὴν
ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλον, καὶ κατὰ συγκυρίαν εὐρί-
σκει τὴν γενομένην ἀποκάλυψιν πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις
Συμεῶνα τὸν εἰς τὸ θαυμαστὸν ὄρος. Ἐκείνων οὖν
ἐγγισάντων, καὶ μετὰ τὴν προσκύνησιν καθισάντων,
ἐπιθιδῶσιν ὁ μέγας τὴν βιβλον τῷ δομestikῷ τοῦ
ἀναγνώνας, ἐνθα τὴ σημεῖον ὑπῆρχε. Ὁ δὲ ἀνοίξας
τὸ στόμα, ἤρξατο πάνυ εὐφυῶς καὶ νουνεχῶς ἀνα-
γνῶναι. Ἐλθόντος καὶ εἰς τὸν τόπον, ὅπου λέγει,
ἀπὸ μυρίων ὁμῶς εὐρίσκεισθαι μιαν ψυχὴν ἐν τοῖς
ἐκτωσὶ χρόνοις τῆν ἐν χερσὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων
προερχομένην· ἤρξαντο πάντες ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος
λέγειν· Μὴ γένοιτο· οὐκ ἔστιν ἀληθές· αἰρετικὸς
ἔστιν ὁ λαλῆσας. Λοιπὸν ἡμεῖς ὁμωρᾶν ἔδαπτισθημεν,
καὶ τὸν σταυρὸν προσκυνοῦμεν, καὶ κοινωνοῦμεν,
καὶ Χριστιανοὶ λεγόμεθα; Ταῦτα καὶ τὰ ὁμοία
τούτοις πάντων ἀντιλεγόντων, ἰδὼν ὁ μακάριος, ὅτι
ὁ μητροπολίτης καὶ ὁ δομέστικος οὐδὲν αὐτοῖς λέ-
γουσιν, ἀπεκρίθη πραέως καὶ εἶπεν· Ἐὰν δὲ ὑμῖν
ἀποδείξω καὶ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ Χρυσόστο-
μον, καὶ Ἐφραίμ τὸν πανόσιον, καὶ Θεόδωρον τὸν
Στουδίτην, καὶ αὐτὸν τὸν Ἀπόστολον, καὶ τὸ ἅγιον
Εὐαγγέλιον τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ φρονοῦντας καὶ
λέγοντας, τί πέλασθε ὑμεῖς οἱ ἀσκόπως τὰ στόματα

Joannis Clef notæ.

Id suadere videtur, quod additur *Calabriæ* :
metropolitam paulo post appellat biographus
archiepiscopum. Si de hocce sermo est, non
erat is Rossanensis, quippe ubi sedes tum
temporis archiepiscopalis non erat, sed S. Seve-
rinæ.

tum apud mediæ ævi scriptores Latinos, varias
significationes habet, præter propriam, in qua ab
antiquis usurpatur. Venit non raro pro amico, fa-
miliari; sæpius pro dignitate sæculari eaque va-
ria. frequenter pro munere eclesiastico, ut varia
apud Cangium in Glossario Græco-barbaro testi-
monia eodem faciunt. Si archiepiscopus erat Theo-

phylactus, potuit Leo, qui domesticus ejus appel-
latur, fuisse præfectus cantui ecclesiastico, quæ di-
gnitas non erat ex infimis, uti non est hodie in
clioris munus cantoris.

(39) Simeones tres homonymios, Stylitas ap-
pellatos, in Opere nostro inter sanctos recensui-
mus. Prioris, qui Senior vocatur, Gesta illustrata
sunt 5 Januarii, alterius 26 Julii : de tertio deni-
que, qui in Monte mirabili prope Antiochiam Sy-
riæ, ubi virtutibus et prodigiis claruit, nuntiatur,
actum est proluxe a Janningo ad 24 Maii. De scri-
ptis ejus disseritur ibidem Comment. prævii §§ 4
et 5.

διανοήγοντες, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἀντιπίπτοντες, καὶ τοὺς τῶν ἁγίων Πατέρων φρικώδεις λόγους αἰρετικῶς ὑποβάλλοντες διὰ τὴν ὑμῶν τοῦ βίου φαυλότητα : λέγω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ὅτι ἐκ πάντων ὧν ἐψηφίσασθε οὐδεμία ὑμῖν χάρις παρὰ τῷ Θεῷ. Ποια εἶδωλα, ἢ ποῖαν αἵρσιν καταλείψαντες τῷ Χριστῷ προσεδράματε ;

μῆ'. Τολμᾷ τις ὑμῶν εἰπεῖν, ὅτι αἰρετικὸς εἰμι, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ ; Οὐχὶ λιθοβοληθεὶς ὑπὸ πάντων ἀποκτανθήσεται ; πληροφορηθῆτε, ὅτι ἐὰν μὴ ἐνάρετοι γένησθε καὶ σφόδρα ἐνάρετοι, οὐδὲς ὑμᾶς ἐξαιρήσεται τῆς κολάσεως. Τούτων ἀκούσαντες ἅπαντες, καὶ σφόδρα καὶ καταπληγέντες, ἤρξαντο στενάζειν ἅπαντες καὶ λέγειν : Οὐαὶ ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀθλοῖς. Λέγει αὐτῷ Νικόλαος ὁ πρωτοσπαθᾶριος· Διατί, Πάτερ, λέγει τὸ εὐαγγέλιον· Ὅς ἐὰν ποτίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ ; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Πατήρ· Τοῦτο πρὸς τοὺς μισθὸν ἔχοντας εἰρηται, ἵνα μηδαὶς προφασίστηται, ὅτι ξόλα οὐκ ἔχω, ἵνα ποιήσω θερμόν. Τί δὲ ποιήσατε ὑμεῖς, οἱ καὶ αὐτὸ τὸ ποτήριον τὸ ψυχρὸν ἀφαιρούμενοι τοῦ πτωχοῦ ; Τούτου δὲ σιωπήσαντος, ἀνίσταται ἕτερος καὶ φησιν· Ἦθελον γνῶναι, ἅγιε Πάτερ, εἴγε σώσωται ὁ πανθαύματος Σολομών, ἢ ἀπώλετο. Γνοὺς δὲ αὐτὸν ὁ Πατήρ τῷ τῆς πορνείας πνεύματι κατεχόμενον, ἔφη πρὸς αὐτόν· Ἦθελον γνῶναι καὶ γὰρ περὶ σοῦ, εἴγε σώζῃ, ἢ ἀπόλλυσαι. Τί γὰρ ὄφελος ἔμοι τε καὶ σοὶ ἀπὸ τοῦ σωθῆναι τὸν Σολομῶνα ἢ κατακριθῆναι· οὐ γὰρ ἐκέλευ, ἀλλ' ἡμῖν ἐντέταται τὸ· Ἐὰν ὁ ἐμδελφῆς γυναίκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐροίχευσε αὐτήν. Καὶ τὸ· Ἐἴτε τις τὸν ναβὸν τοῦ Θεοῦ φερέι, φερεῖ τούτον ὁ Θεός. Περὶ δὲ τοῦ Σολομῶνος μηδαμόθεν εὐρισκομένου ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ μετανοήσαντος μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, καθὼς εὐρίσκεται ὁ Μανασσῆς, τίς δύναται εἰπεῖν ὅτι ἐσώθη ; Μετὰ τοῦτον ἀνίσταται τις τῶν ἱερέων, καὶ φησιν· Πάτερ ἅγιε, τί ἦν τὸ ξύλον, ὅπερ ἐφαγεν ὁ Ἀδάμ ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ κατακρίθη ; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· Ἄγριον μῆλον. Μειδιασάντων δὲ πάντων, λέγει αὐτοῖς ὁ μέγας· Μὴ γελᾶσθε ἐπὶ τούτῳ, πρὸς γὰρ τὴν ἐρώτησιν ἢ ἀποκρισὶς. Τὸ ξύλον ἐκεῖνο Μοῦσῆς οὐκ ὠνόμασεν· εἰ διδάσκαλοι πάντες τὴν μὲν ἐνέργειαν εἶπον, τὸ δὲ εἶδος οὐκ εἶδον. Ὁ δὲ ἡ Γραφὴ ἀπέκρυψεν, πῶς ἡμεῖς ἀποκαλύψωμεν ;

μθ'. Σὺ μὲν οὖν ἔσας τὸ πῶς ἐπλάσθης, πῶς ἐτέθης ἐν τῷ παραδείσῳ, καθὰ δὴ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀδάμ, καὶ τίς ἡ ἐντολὴ, μᾶλλον δὲ αἱ ἐντολαὶ ἃς παρέλαβες καὶ οὐκ ἐφύλαξας, διὸ καὶ ἀπέβριψαι τοῦ παραδείσου, μᾶλλον δὲ τῆς βσιλείας· καὶ πῶς ἄρα ἰσχύσῃς ἐπανακάμψαι ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν σου δόξαν τε καὶ τιμὴν, ἠρώτησας ὄνομα ξύλου μαθεῖν, ἐνδὸς τῶν

A nota in inuritis, ob vitæ vestræ nequitiarum heretis ? Dico autem vobis, fratres, propter ea omnia quæ recensuistis, nullam a Deo vobis haberi gratiam. Quæ idola, quam hæresim deseruistis et ad Christum accessistis ?

48. Aude quisquam vestrum dicere, hereticus sum et in suam ingredi civitatem. Nonne ab omnibus obruetur lapidibus et occidetur ? Pro certo habetote, nisi virtutem colueritis et toto animo colueritis, neminem vos a damnatione erepturum. Cum hæc audissent omnes, vehementer conterriti suspirare cœperunt et dicere : Væ nobis peccatoribus et miseris ! At ipsi Nicolaus (40) protospatharius : Cur dicit Evangelium, Pater, « Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem a frigida, non perdet mercedem suam » ? Respondit Pater : Hoc dictum ad eos est, qui nihil habent, ne quisquam excusationes obtineat, Quod ligna non habeo, ut calidam pariem. Sed vos quid facturi estis, qui et frigidam ipsam pauperi eripitis ? Cum is tacuisset, surrexit alius, et : Vellem, inquit, scire, sancte Pater, an eximius Salomon salvus sit, nec ne. At sanctus Pater, cum spiritum eum cognovisset luxurie deditum, ait : Ego quoque scire de te vellem, num salvus futurus sis, an periturus. Quid enim prodest mihi ac tibi, sive sit salvus Salomon, sive perierit ? Neque enim illi sed nobis præceptum illud est : « Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam » ; et illud : « Si quis Dei templum violaverit, disperdet illum Deus ». De Salomone vero, cum nusquam in Scriptura reperitur, quod pœnitentiam egerit post peccatum, sicut de Manasse legitur, quis de illo poterit affirmare, quod salvus sit ? Post hunc surgit quidam sacerdos et ait : Pater sancte, quodnam fuit lignum, de quo gustavit Adam in paradiso et damnatus est ? Respondit ille : pomum silvestre. Cum ad hoc subrisissent omnes, ait magnus Pater : De hoc ne rideatis, nam interrogationi responsio congruit. Illius ligni nomen non expressit Moyses. Doctores omnes, quid actum fuerit, dicunt, sed genus pomi non viderunt : quod Scriptura suppressit, quomodo nos exproniamus ?

49. Tu vero omnitemens quærere quomodo creatus et in paradiso fueris positus sicut Adam, et quodnam fuerit præceptum, imo vero præcepta, quæ tibi data non servasti quamobrem e paradiso es eiectus, vel potius e regno, et qua ratione possis pristinam gloriam et honorem recuperare, nomen ligni discere voluisti, quod unum erat ex omnibus. Quod

40-42 Matth. x, 42. 41 Matth. v, 23. 42 I Cor. iii, 17.

Joannis Cleri notæ.

(40) Σπαθᾶριος *arnigerum* significat : Πρωτοσπαθᾶριος *primarium arnigerum*, quæ dignitas inter illustriores recensetur, quando Imperatorum vel magnorum principum erant arnigeri et

suos etiam habuisse præfecti provinciarum videntur, et horum summus non erat tam illustre.

ubi etiam didicisses, rursus perquirereres, quæ illi A folia, quæ radix erat, aut cortex: et num procera esset arbor, an parva. Et quis exponere possit, quod oculis nunquam vidit? Respondens domesticus ait, Ego quoque. Pater, interrogabo. Quid sibi vult dictum illud Gregorii Theologi: Quomodo enim facile salutem erit aliena ei, quem perdidit propria? Et Pater ad illum: Hoc a doctore tibi dictum est, ne confidas fore ut per mulierem possis consequi salutem. Quod etiam Apostolus castigato sermone usus affirmavit, dicens: « Unde enim scis, mulier, si virum saluum facies ²⁵? propterea certe, quia solet perdere virum. Si igitur, quæ egressa est de carne Adæ et propria ejus fuit soror, ut ita dicam, aut filia, quinimo arctius illi conjuncta, transgressorem fecit virum et perditioni tradidit, quomodo te ad virtutem permovebit quæ aliena est a te et voluntate et posito et habitu et formatione? Cave igitur et ipse tibi et suspectam habeto uxorem. Hæc et multa alia cum illi dixisset, sermonibus eum quasi alio spectantibus ad monasticam invitabat vitam: nam valde illum amabat ob reluctantem in eo prudentiam.

50. At ille respondit: Sane quidquid ex te consilii, quidquid admonitionis est, sancte Pater, utilitatis plenum est: verum in sacro Evangelio legitur: Quod Deus conjunxit, homo non separet ²⁶. » Et magnus Pater: Si quidem homo separet, bene diceret, Ne separet? At si dictum C separat ita pronuntians: « Qui non reliquerit domum, aut fratres, aut uxorem, aut filios et cætera, non est me dignus ²⁷, quis est, qui opus hoc Deo gratum impedire queat? Quis autem novit, an Deus fuerit, qui junxit, et non amor potius corporum et carnis voluptas, ob quam monet Apostolus, ut propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat ²⁸? Hæc et plura cum audissent, non modica utilitate percepta, recesserunt, admirantes virtutem et sapientiam beati viri: ut metropolita ipse diceret: Deo teste, fateor, magnum esse hunc Calogerum. Postero die vir sanctus de loco illo descendit, et cum ingressus esset in civitatem, accessit ad eum Judæus quidam, Domnulus nomine, qui notus illi erat a prima ætate, quod esset admodum studiosus et in medendi arte non vulgariter doctus. Cœpit ergo ad Patrem ita dicere: Audi de aspera vivendi ratione, qua te exerceas, magna abstinentia et mirabar, sciens corporis tui habitudinem, quod non esses lapsus in epilepsiam. Ergo si libet, dabo tibi pharmacum temperamento congruus, ut posthac toto vitæ tuzæ tempore nullum pertimescas morbum. Et magnus Pater: Unus, inquit, ex vestris Hebræus dixit nobis: « Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine ²⁹. » Nos igitur confidentes nostro medico Deo et Domino nostro

δ άλλων ἀπάντων · ὁ καὶ μετὰ τὸ μαθεῖν, ἀπορήσεις, τίς ποτ' ἄρα ἡ ῥίζα, τί τὰ φύλλα καὶ ὁ φλοιός · καὶ εἰ μέγα, ἢ μικρόν · καὶ τίς δύναται ἐρμηνεύσαι, ὅπερ τοῖς ὀφθαλμοῖς; οὐδέποτε τίς εἶδεν; Ἄπεκρίθη ὁ δομῆστικός, καὶ εἶπεν · Ἐρωτήσω καὶ γὰρ, Πάτερ · Τί ἐστὶν ὁ λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος · Πῶς γὰρ σώσει βρῦδως ἢ ἀλλοτρίᾳ, ὃν ἀπόλεσεν ἡ ἰδία; Ὁ δὲ Πατήρ πρὸς αὐτόν · Τοῦτό σοι εἶρηκεν ὁ διδάσκαλος, ἵνα μὴ θαρρήσῃς, ὡς διὰ γυναικὸς ἰσχύεις σωθῆναι. Ὅπερ καὶ ὁ Ἀπόστολος κεκολασμένως εἰπὼν · εἰ Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; πάντως ὡς συνήθειαν ἐχούσης τοῦ αὐτὸν ἀπολλύειν. Εἰ γοῦν ἐκεῖνη ἢ ἐκ τῶν σαρκῶν τοῦ Ἀδάμ ἐξελοῦσα, καὶ ἰδία αὐτῷ οὖσα, ὡς εἶπεν, ἀδελφὴ ἢ θυγάτηρ, ἢ μᾶλλον ὑπὲρ ταῦτα, παραβάσει τὸν ἄνδρα ὑπέβαλε καὶ ἀπόλεσε, πῶς εἰς ἀρετὴν ἐλάσειε καὶ σώσει ἢ οὐκ ἄλλοτρίᾳ καὶ γυνώμῃ καὶ θέσει καὶ ἐξεῖ καὶ διατάξει; Πρόσεξε γόνυ καὶ σὺ σεαυτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς συγκοίτου σου πεφύλαξο. Ταῦτα εἰπὼν αὐτῷ καὶ ἕτερα πολλά, διὰ παραβολῶν ἤγεν αὐτὸν εἰς τὴν μοναδικὴν πολιτείαν; πάνυ γὰρ ἠγάπα αὐτὸν διὰ τὴν συνετὴν κατάστασιν αὐτοῦ.

ν'. Ὁ δὲ ἀποκρίνεται καὶ φησὶν · Ὅντως, Πάτερ ἄγιε, πάντα ὠφέλιμα καὶ συμβουλευεῖς καὶ νουθετεῖς. Ἄλλὰ λέγει τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον · « Ὅτι οὐν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω. » Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας · Εἰ μὲν ἄνθρωπος χωρίζεται, καλῶς εἶπας, μὴ χωρίζετω. Εἰ δὲ ὁ λόγος τοῦ εἰπόντος ἐστὶν ὁ χωρίζων · Ὁς οὐκ ἀφήκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοῦς, ἢ ἀδελφάς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, καὶ τὰ λοιπὰ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος · τίς ἐστὶν ὁ τὸ θεάρεστον τοῦτο κωλύων; Τίς δὲ καὶ οἶδεν, εἰ ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ συζεύξας, καὶ οὐχὶ ἔρωσιν σωματικῆς, καὶ ἡδονῆς σαρκὸς, καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει · ὅτι διὰ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχειτω; Ταῦτα καὶ πλείονα τούτων ἀκούσαντες, καὶ μεγάλως ὠφεληθέντες, ἀνεχώρησαν θαυμάζοντες τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν τοῦ μακαρίου · ὅς καὶ αὐτὸν τὴν μητροπολίτην εἶπεν · Ὅτι ὁ Θεὸς οἶδε, μέγας ἐστὶν ὁ Καλόγηρος οὗτος. Τῇ ἐπαύριον κατελθόντος τοῦ ὁσίου ἐκεῖθεν, καὶ ἐν τῷ κάστρῳ εἰσεληλυθότος, ἔρχεται πρὸς αὐτὸν Ἰουδαῖός τις δυνάμιτι Δύμνουλος, ὃς ἦν αὐτῷ γνωστός ἐκ νεότητος αὐτοῦ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν σφόδρα φιλομάθη καὶ ἱκανὸν περὶ τὴν λατρικὴν ἐπιστήμην. Ἦρξατο οὖν λέγειν πρὸς τὸν μακάριον οὕτως · Ἦκουσα περὶ τῆς ἀκρίσειός σου, καὶ πολλῆς ἐγκρατείας, καὶ γινώσκων τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματός σου ἐθαύμαζον πῶς οὐ περιπέπτωκας ἐπιλήψει · ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν, εἰ κλεισύεις, ἐγὼ σοι δώσω φάρμακον πρὸς τὴν σὴν κρᾶσιν, ἵνα ἔχῃς αὐτὸ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, καὶ μηδεμίαν ἀσθένειαν φοβηθῇς. Ἐφη αὐτῷ ὁ μέγας · Εἶπε πρὸς ἡμᾶς ἐξ ὑμῶν εἰς Ἑβραῖος · « Ἀγαθὸν πεποιθῆναι ἐπὶ Κύριον, ἢ πεποιθῆναι ἐπ' ἄνθρωπον. » Πεποιθότες οὖν ἡμεῖς ἐπὶ τὸν ἱατρὸν ἡμῶν Θεὸν καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, εὐ

²⁵ I Cor. vii, 16. ²⁶ Matth. xix, 6. ²⁷ Matth. xix, 29. ²⁸ I Cor. vii, 2. ²⁹ Psal. cxvii, 8.

χρείαν ἔχομεν τῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων φαρμάκων. Ἄ Jesu Christo, non indigemus pharmacis a te confectis. Tu vero non aliter poteris illudere simplicioribus Christianis, quam si te jactes, quod Nilo dederis de tuis medicamentis. Medicus, his auditis, nihil respondit.

να'. Ἦν δὲ ἐλλοθὺν μετ' αὐτοῦ ἄλλος, καὶ λέγει αὐτῷ· Εἰπέ ἡμεῖν περὶ Θεοῦ τίποτε· ἐπιθυμοῦμεν γάρ σου ἀκοῦσαι τῶν λόγων. Ὁ δὲ Πατὴρ πρὸς αὐτὸν· Ἔοικεν ὁ λόγος σοῦ, ὡς Ἰουδαίε, ἀνθρώπῳ προστάσσοντι βρέφει τῇ χειρὶ κρατῆσαι τοῦ ὑψηλοῦ βιβλίου, καὶ πρὸς τὴν γῆν αὐτὸ ὑποκλίνειν. Ὅμως εἰ βούλει μικρὸν τι περὶ τοῦ ἀκοῦσαι, λάβε σου τοὺς προφήτας μετὰ τοῦ νόμου, καὶ δεῦρο εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου καγὼ ἤσυχάζω· ἐνθα σχολάσας τῇ ἀναγνώσει ὄσας ἡμέρας ὁ Μωϋσῆς ἐν τῷ ὄρει, μετὰ ταῦτα δὴ ἐρίωτησον, καγὼ σοι ἀποκρινοῦμαι· Ἐσχολάσατε γάρ, φησὶ, καὶ γνῶτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός. Ἐὰν νῦν σοι περὶ Θεοῦ τι λαλήσω, καθ' ὕδατος γράψω, καὶ ἐπὶ θάλασσαν σπερῶ. Ἀπεκρίθησαν οὖν ἅμα, καὶ εἶπον· Οὐ δυνάμεθα τοῦτο ποιῆσαι, ἐπεὶ ἀποσυναγάωγοι γινόμεθα, καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων λιθοβολούμεθα. Οὕτω, φησὶν ὁ Πατὴρ, καὶ οἱ πατέρες ὁμῶν ἀπέθανον ἐν ἀπιστίᾳ, καθὰ φησὶν ὁ εὐαγγελιστής· Ἐὗτε πολλοὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ διὰ τοῦς Ἰουδαίους οὐκ ὠμολόγησαν, ἵνα μὴ ἀποσυναγάωγοι γίνωνται· ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μάλλον, ἢ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ ἀπαλλαγείς αὐτῶν ἐξῆλθε πρὸς τὸ μοναστήριον εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, σχολάζων τῇ θεωρίᾳ, καὶ τῇ μελέτῃ τῶν θείων Γραφῶν. Καὶ ὁλίγον χρόνον ἐξέρχονται πρὸς αὐτὸν ἐκάστος Νικόλαος ὁ πρωτοσπαθάρης, καὶ ὁ δομέστικος Λέων, ἐπιθυμίᾳ ἐπιθυμοῦντες τοῦ ἀκοῦσαι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ.

νβ'. Καὶ δὴ γενομένης ἱκανῆς συντυχίας καὶ παραινέσεως ὁ μὲν ἅγιος εἰσηλθὼν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, τῷ Θεῷ πάλιν προσανέχεῖν σπουδάζων· ἐκεῖνοι δὲ ἔξω που ἀνακλιθέντες ἐπὶ τοῦ χόρτου, καὶ μικρὸν κουκούλιόν τινας ἀδελφοῦ εὐρόντες, ἐτίθουσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἀλλήλων ὅτε δομέστικος καὶ ὁ πρωτοσπαθάρης γελοιάζοντες ἅμα καὶ παίζοντες. Ὅπερ θεωσάμενος διὰ τῆς θυρίδος ὁ δόσιος, καὶ σφοδρὰ καταγούς τῆς εὐτραπέλλας αὐτῶν, ἐπέπληξεν αὐτοῖς ἀστηρῶς, καὶ φησὶν· Ὅτι τοῦτο ὅπερ ὁμεις γελοιάζετε νῦν, ἰδοὺ ἐλεύσεται ὥρα, ἐν ἣ ἡ ζητήσητε ἐπιθυμητικῶς τοῦ περιθάλεσθαι αὐτὸ, καὶ αὐτοῦ οὐ καταξιώθησεσθε. Καὶ ἅμα τῷ προσηγορικῶ τούτῳ λόγῳ φρίκη τε καὶ κεφαλαλγία τὴν δομέστικόν περι-

51. Venerat porro cum illo quidam alius, qui dixit : Dic nobis aliquid de Deo, cupimus enim audire tuos sermones. Cui Pater : Videris, Judæe, perinde loqui ac si quis infantem juberet manu prehendere proceram arborem et inflectere usque ad terram ; si tamen cupis modicum quid de Deo audire, accipe prophetas cum lege et veni in eremum, ubi et ipse remotus dego, et postquam ibi lectioni vacaveris per tot dies, quot Moyses in monte, tunc interrogato, et ego tibi respondebo : « Vacate enim, inquit, et videte, quoniam ego sum Deus ⁴⁰. » Nam si quid tibi nunc dixero de Deo, in aqua scribo et semen in mare jacio. Responderunt illi simul : Hoc facere non possumus, ejiciemur quippe e synagoga et nostri lapidibus nos obruent. Et sanctus Pater : Vestri quoque patres similiter in infidelitate mortui sunt, ut evangelista inquit : « Quod multi ex principibus crediderunt in eum, sed propter Judæos non constabantur, ut e synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei ⁴¹. » Hæc illis cum dixisset et ab eis recessisset, egressus in monasterium, se contulit in cellam, vacans contemplationi et meditationi divinarum Scripturarum. Et elapsus non multo tempore, profecti sunt illuc ad eum Nicolaus protospatharius et Leo domesticus (41), desiderio flagrantibus audiendi doctrinam et admonitionem ejus.

52. Itaque post longum congressum et adhortationem Sanctus quidem se recepit in cellam. Deo rursus vacare studens : illi vero foris, ubi collibitum fuit, in herbam se prosternentes, cum fratris cujusdam cucullulam reperissent, alter alterius capiti imponebat per risum ludibrium domesticus et protospatharius. Quod vir sanctus cum per fenestram conspexisset et lumen eorum vehementer improbasset, severe illos increpavit, dicens : Hoc, quod vobis ludibrium nunc est, erit cum avide quaeritis, ut vestrum contegat caput, nec habere poteritis. Simul atque presagiente animo dicta hæc sunt, horror dolorque capitis domesticum invasit. Qui domum e vestigio rediens

40 Psal. XLV, 11. 41 Joan. XII, 42, 43.

Joannis Clei notæ.

(41) Bailletus in sancti nostri elogio scribit, imperatores Orientis Basilium II et Constantinum fratrem ejus, Juniores dictum, Porphyrogenitum, anno 975 ad imperium promotos, sequenti anno in Italiam misisse Leonem comitem domesticorum et Nicolauum protospatharium qui Calabriam aliisque possessiones ibidem Orientis imperio subditas regerent. Addit, hocce, cum advenissent, multa de S. Nilo audivissent, cum metropolitano Tzephyracto ad illum ivisse eodemque illi qua-

stiones superius num. 46 proposuisse : in Leonis denique paulo post mortui locum successisse Eupraxium, de quo infra. Unde hæc omnia Bailletus hauserit, nescio : at si ducent non habet, ut opinor, miror, hominem toties Metaphrastem culpasse, qui tam confidenter ipse de suo plurima ex conjecturis, iisque non satis felicibus, Vitis inserit. Talia sane sunt epocha, cui gesta affligit, comitatibusque domesticorum Leonis, et Eupraxii post illum successio.

et in lectum se prosteruens, jussit vocari sibi reverendum aliquem sacerdotem. Is cum venisset et propius ad lectum accessisset, ut, cur vocatus esset, causam cognosceret, invenit eum jam vita functum. Ex quo timor invasit eos, qui redeuntem illum e monasterio comitati erant, et mirabantur omnes, quod sanctus prædixerat.

ἔσχεν ὅστις καὶ παραχρῆμα ἐπιστρέψας εἰς τὸν θιον οἶκον, καὶ βίψας ἑαυτὸν ἐν τῇ κλίνῃ, ἐκέλευσε κληθῆναι αὐτῷ τινα τῶν εὐλαδῶν ἱερέων. Ὁς ἐλθὼν, καὶ τῇ κλίνῃ ἐγγίσας πρὸς τὸ μαθεῖν τῆς κλήσεως τὴν αἰτίαν, εὗρεν αὐτὸν ἤδη ἀποθανόντα. Τοῦτου δὲ γενομένου, φόβος ἐπέπεσε τοῖς αὐτῷ συνοδεύουσιν ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου, καὶ πάντες ἐθαύμαζον τὴν πρόβησιν τοῦ ἁγίου.

CAPUT VIII.

S. Nilus fugitans adulationis Eupraxium Calabriae praefectum increpat morboque castigatum et pœnitentem monachali habitu induit, qui paulo post pie moritur. Testamento legata ab illo bona sanctus Pater administrare recusat; ducis filium aliosque plures malo demone et variis morbis liberat.

53. Quidam ergo improbi et adultores Constanti-
nopolim profecti accusarunt beatum virum apud
sures Eupraxii, judicis imperialis (42), quasi mo-
nasterium ejus cœset depopulatus et subripuisset,
quæ erant Antonii. Ille vero hujusmodi calumniis
irritatus scripsit cuidam ex suis procuratoribus
minas in Sanctum factans ac dicens: Cum divinus
favor bene valentem eo me perduxerit, videbo,
quis ille sit monachus Nilus, et quisnam imperialis
Eupraxius. Cum ergo pervenisset ille cum multo
fœstu et pompa, constitutus enim erat ab impera-
toribus Italiæ et Calabriae judex, omnes provinciæ
abbates ad illum cum muneribus et assentatione
ibant, favorem ejus et præsidium sibi aucupantes.
At vero eximius Pater Nilus, ne vel minas hominum
pavere videretur, vel confidere in principibus, quos
improperantis sensu filios hominum vocat regius
Propheta, in quibus non est salus⁴², nec adulato-
rum more accessit, nec muneribus delinivit su-
perbientis animi minas, sed quiete in suo sedens
monasterio preces ad Deum fundebat pro univer-
sorum et principis animæ salute. Ex quo factum,
ut cor illius insolentis majori fureret iracundia,
quod honoraretur et observaretur ab omnibus, a
beato viro manifeste negligeretur. Quare et scruta-
ndo defecit adversus virum justum ansam iniqui-
tatis. Nam fieri non potest, ut cognoscatur via co-
lubri super petram⁴³, sicut neque principis nequitia
in homine coronato.

ἀνομίας κατὰ τοῦ δικαίου. Οὐ γὰρ δυνατὸν γνωστῆναι τὴν ἀρχοντος ἐν ἀνθρώπῳ κατεστειμένῳ.

54. In his illum maligne et perfidiose agentem
repente perniciosus morbus adortur et innocencia
venerandi Patris avertit. Morbus enim quidam,
cui gangræna nomen est, prædentorum ejus summam
partem, hoc est glandem cœpit depasci, et medi-
corum quidem sollicitudinem frustra esse, ostendebat.
prænas ætem exigebat ab instrumento luxur-
iæ, per quod ille nature legibus intemperanter

· νῦ Τινὲς οὖν κακεντρέχεις τε καὶ κόλακας ἀνθρώπων· ἀνελθόντες ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐλοιδορήσαν τὸν μακάριον εἰς τὰ ὤτα τοῦ βασιλικῆ Εὐπραξίου, ὡς λεηλατήσαντα τὸ αὐτοῦ μοναστήριον, καὶ τὰ τοῦ Ἀγτωνίου πράγματα νοσφισάμενον. Ὁς ταῖς τοιαύταις συκοφανταῖς ἀγρωθεὶς, γράφει τιμὴ τῶν ἐπιτρόπων αὐτοῦ ἀπειλῶν τῷ ἁγίῳ καὶ λέγων· Ὅτι ἀζηλώσει με ὁ θεὸς ὑγιαίνοντο κατελεθεῖν, καὶ γνωρίζει τίς ἐστίν ὁ καλόγηρος Νεῖλος, καὶ τίς ὁ βασιλικὸς Εὐπράξιος. Κωτελθόντος δὲ αὐτοῦ μετὰ πολλῆς ἐπάρσεως καὶ φαντασίας, διὰ τὸ κατασταθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν βασιλέων κριτὴν Ἰταλίας τε καὶ Καλαβρίας, ἅπαντες μὲν οἱ ἡγούμενοι τῆς χώρας προσήρχοντο αὐτὸ μετὰ δώρων καὶ κολακείας, τὴν αὐτοῦ ἀντιλήψιν τε καὶ βοήθειαν ἔχον παρακαλοῦντες· ὁ δὲ θεοπέσιος Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος, ἵνα μὴ δόξῃ ἢ ἀπειλῆς ἀνθρωπίνης θροεῖσθαι, ἢ πεποιθῆναι ἐπ' ἀρχοντας, τοῖς οὐνεκιστικῶς υἱοῦς ἀνθρώπων κληθέντας παρὰ τοῦ προφητάντικτος, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία· οὕτε προσήλαθε θωπευτικῶς τε καὶ κολακευτικῶς, οὕτε μὴ δώροισι ἐξεμελλέσαστο τὴν ἀπειλήν τῆς αὐτοῦ αὐθαδείας τε καὶ θρασύτητος· ἡσυχάζων δὲ μόνον εἰς τὸ καλλίον αὐτοῦ ἐν τῷ ἰδίῳ μοναστηρίῳ· τὸν θεὸν ἰδυσώπει ὑπὲρ τε τῆς τοῦ κόσμου παντὸς καὶ τῆς τοῦ ἀρχοντος ψυχικῆς σωτηρίας. Ὅπερ· εἰς πλείονα θυμὸν καὶ μακρὰν ἀνῆψε τὴν καρδίαν τοῦ ὑψηλοφρονούντος, ὡς παρὰ πάντων τιμωμένου καὶ θεραπευομένου, ὑπὸ δὲ τοῦ ὀσίου σαφῶς περιφρονουμένου· διὸ καὶ ἐξέλιπεν ἐξερευνῶν πρόφασιν, ἔχνης ὄψεως ἐπὶ πέτρας, ὡσπερ οὖν οὐδὲ πονη-

νῶ. Ἐν τούτῳ γνωσιμαχοῦντός τε καὶ πονηρευομένου, ἐπέστη δεισθροσ ἀφηνίδιος, καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ τιμίου Πατρὸς αὐτὸν προκατελάβετο. Πάθος γάρ τε τὸ λεγόμενον γάγγραινα περὶ τὴν βάλανον τοῦ παιδογόνου μορίου αὐτοῦ ἐκφυῖν, τῶν μὲν λατρῶν ἀπρακτον διήλεγε τὴν περιουσίαν, δίκας δὲ εἰσπραττετο τὸ τῆς ἀσωτίας ὄργανον, δι' ὧν ἀκρατῶς τὸν τῆς φύσεως νόμον ἐξῆδριετο. Ἐλθὼν οὖν εἰς συναίσθησιν

⁴² P. al. c. LV. 3. ⁴³ Prov. xxx, 19.

Joannis Clei notæ.

(42) Εὐπραξίος interpretatur Caryophilus *judicium imperiale*, Syretus regium et alibi *regalem* adjective, Causius in Glossario Græco Barbaro exempli allegat, ubi pro variis officiis sumitur et in Glossario Med. Lat. locum hunc nostrum pro-

feri, in quo judex significetur. Certum est, dignitatem quamdam similem eamque inter præcipuas designari, ideoque etiam Caryophilus postea non inepte Eupraxium *proregem* appellat.

αὐτοῦ, καὶ μεμψάμενο, τὴν κατὰ τοῦ ἁγίου θρασύ-
τητα αὐτοῦ· ἦν γὰρ ἐχέφρων ἱκανῶς ὁ ἀνὴρ, εἰ καὶ
τετύφωτο τῇ τῆς ἐξουσίας ὑπεροχῇ· ἰκέτης καθ-
ίσταται ὁ πρῶν ἐμβριμώμενος ταῖς ἀπειλαῖς, εἰ-
πως τῆς θέας ἐπιτύχη καὶ μόνον εὐλογίας τε καὶ
συγχωρήσεως τῆς παρ' ἐκείνου ἀξιωθείη. Ὁ δὲ Πα-
τὴρ πρὸς μὲν τὸ παρὲν ἀνεβάλλετο τὴν κατὰ πρότ-
ωπον ὀμίλιαν, μήτε ἐκείνον καταδεχόμενος ἐρχόμενον
ἐν τῷ μοναστηρίῳ, μήτε αὐτὸς βουλόμενος ἀπελθεῖν,
καὶ τὴν δέησιν αὐτοῦ ἐκταλέσαι, τῷ τοιοῦτω γούν
τρόπῳ τὴν σωτηρίαν αὐτῷ πραγματοποιήμενος. Ἡδεῖ
γὰρ ἐν εὐθέτῳ καιρῷ καὶ τῷ τύφῳ δεόντως κατὰ
τῶν ἀναισθητῶν χρῆσασθαι. Ὡς γούν ἐπὶ τριετῇ
χρόνῳ ἡ θεόπεμπτος ἐκείνη νόσος κατὰ σμικρὸν
ἀναλώσασα τὰ κρυπτόμενα μόρια, προσήγγισε λοι-
πὸν τῷ καιριωτάτῳ τῶν μελῶν, καὶ θάνατον ἠπέλει-
τῇ τοῦτου διαφθορᾷ, τότε πορεύεται πρὸς αὐτὸν ὁ
ψυχικὸς ἰατρός, δυσωπηθεὶς ταῖς οἰκτροτάταις αὐτοῦ
ἐπιστολαῖς. Ἰδὼν τοίνυν τὸν ὄσιον ὁ βασιλικὸς, καὶ
περιλαβὼν τοὺς τιμίους πόδας αὐτοῦ, τοσοῦτον πλη-
θος δακρύων ἐξέχεε καταφιλῶν αὐτοῦς, ὥστε καὶ
αὐτὸν ἄγιον Πατέρα καὶ πάντα τοὺς συμπαραστῆ-
κότας συνθηρεῖν αὐτῷ, καὶ κλαίειν σφοδρῶς. Οὐδὲν
γὰρ ἄλλο εἶχασαι ἦν καὶ ἰδεῖν παρ' αὐτοῖς, ἢ τὴν
πόρνην ἐν κατανώξει κατέχουσαν τοὺς Σωτῆρος πόδας,
καὶ ἄφασιν τῶν πλημμελημάτων.

νε'. Ἰδὼν οὖν αὐτὸν ὁ Πατὴρ χορησθέντα τοῦ
κλαυθμοῦ, καθάπερ βρέφος τοῦ οἰκείου μαστοῦ,
ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο καὶ ἀνέστησεν αὐτόν.
Ὁ δὲ πᾶσι κελεύσας ἐξελεῖν ἀπ' αὐτοῦ, ἤρξατο
ἀπογγυνοῦσθαι σὺν τοῖς ψυχικοῖς πάθεσι καὶ τὰ
σωματικὰ, καὶ δακρύων ἔλεγεν· Ἰδοῦ, τιμωτάτε
Πάτερ τριετίαν, ἡμέραν καὶ νύκτα βεβηχάνισμαι
ὅππῃ τοῦ δεινοτάτου πάθους, πόνοις δριμυτάτοις καὶ
ἀφάτῳ δυσωδίῃ πικτεῦων· ἦν οὔτε πληθος προστρι-
βόμενος μύρων, οὔτε μὴν τῇ πυκνότητι τῶν ἱματίων
παλαιῶν ἐπιτάξις γὰρ τῆς ἡμέρας ἀλλάσσω· ἐκφυ-
γεῖν ἠδυνήθη. Ἦν δὲ τὸ πάθος, ὡς ὁ μακάριος ἔλε-
γεν, ὅππῃ τὸ ἦτρον αὐτοῦ ὡσπερ ἀπὸ διαθήτου δει-
χθέν, καὶ ἔχον ἐκ τῶν κερχωρισμένων μορίων οὐδέν.
Πάλιν οὖν τὰς χεῖρας τοῦ δικαίου κρατῶν ὁ βασιλικὸς,
καὶ πλύνων αὐτάς τοις δάκρυσι ἐλεγεν· Ἐλέησόν με
διὰ τὸν Κύριον, μιμητὰ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, καὶ κα-
ταξίωσον ταῖς τιμαῖς σου ταύταις χερσὶν ἀποκεῖραι με
τὸν πανάσωτον· ἐπειδὴ ὠμολόγησα τῷ Θεῷ τοῦ γενέ-
σθαι μοναχός. Λέγει οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ Πατὴρ· Οὐκ ἔξε-
στὶ σοὶ ἀνθρώπῳ συνετῷ ὄντι, καὶ σφόδρα πεπαιδευ-
μένῳ τὰ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων λόγια φρονεῖν τε καὶ
λέγειν· ἄπαντες γὰρ οἱ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος κατα-
ξιωθέντες, καὶ ἀμόλυντον ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας μὴ
φυλάττοντες τοῦτο, χωρὶς πάσης ὁμολογίας χρεω-
στοῦσι πάλιν τὸ μακάριον τοῦτο βάπτισμα· ὅπερ διὰ
πολλὴν εὐσπλαγγίαν καὶ ἀγαθότητα τοῖς ἀνθρώποις
ὁ Θεὸς ἐδιώρησατο, πλουσίοις καὶ πέντησι, βασιλεῦσι

A abusus erat. Suum igitur agnoscens errorem, sibi-
que crimini dans, quod in sanctum virum procacior
fuisset (erat quippe satis prudens, quanquam fastu
elatus ob excellentiam potestatis) supplex efficitur,
qui pridem comminationibus infremehat, si quo
modo illum posset vel contueri tantum, veniamque
ab eo cum benedictione impetraret. At Pater tunc
quidem differebat congressum, neo se coram praes-
bebat videndum, aut permittens, ut ille ad mona-
sterium accederet : aut ipse ad illum ire cogitans,
ut roganti satisfaceret, nimirum hac ratione salutem
ejus consulens. Sciebat enim in tempore fastu
etiam decenter contra insipientes uti. Ergo post-
quam trienniomorbus ille a Deo immixtus paulatim
B verenda absumpserat perveneratque ad praecipuam
corporis partem, et mortem ea corrupta minaba-
tur, tunc spiritualis medicus profectus est, permotua
luctuosissimis ejus epistolis. Ubi prorox sanctum
virum conspexit, venerandos amplexatus pedes,
tantam eos deosculando profudit lacrymarum vim,
ut sanctus ipse Pater et astantes omnes simul lu-
gerent et vehementes ederent fletus. Nihil enim aliud
videre apud eos erat, quam peccatricis imaginem
contrito animo tenentis Salvatoris pedes, et petentia
erratorum veniam.

55. Ubi jam exsaturatum fletu vidit Pater, instar
infantis, qui lac ex uberibus abunde suxerit, ex-
tendit manum et apprehendens erexit. Ille vero
C jussis egredi omnibus, deudare coepit cum morbis
animi et corporis mala et lacrymando aiebat : En
venefande Pater, diu nocturneque per triennium
gravissimo hoc malo afflictatus sum, acerrimis
oppressus doloribus et inenarrabili foetore, quem
neque unguentorum adhibitorum copia, neque
mulatione crebra vestium, qua septies utor per
dies singulos, effugere potui. Erat porro morbus,
ut beatus Pater narrabat, sub pectine, quasi cir-
cino circumactio descriptus, ut pendentium mem-
brorum nihil superesset. Rursus igitur prorox san-
cti viri manus tenens et rigans lacrymis aiebat :
Miserece mihi per Dominum, Christi Domini imi-
D tator, nec me dedigneris hisce venerandis manibus
omni luxuria plenum monachi tonsura insignire,
promisi enim Deo monasticum subire institutum.
Ad quem Pater : Non licet tibi viro prudenti et
perquam docto sapere aut loqui more multorum,
omnes enim, qui sacrum baptismum susceperunt,
nec purum illud ab omni peccato servavere, sino quovis
voto tenentur ad sacrum hoc recipiendum bap-
tisma (43), quod pro multa sua clementia et boni-
tate Deus hominibus donavit divitibus et egenis,
regibus et principibus, sacerdotibus et pontificibus
et cuivis animæ volenti, uno temporis momento

Joannis Clei notæ.

(43.) Ad dolorem scilicet sincerum et peni-
tentiā de peccatis commissis. Hanc porro illis
seculis testari etiam maximi principes solebant,

assumpto monachali seu penitentiae habitu : cu-
jus rei innumera exempla sunt et passim
obvia.

renasci, sicut aquilæ juvenus, et prætorum impetrare veniam delictorum. Quod vero aiebas, ut te tonderem, ego sane monachorum minimus sum, nullo sacerdotii gradu ornatus. Hic metropolita est (erat enim ibi per id tempus sanctæ Severinæ (44) metropolita), prætor sunt episcopi et archimandritæ: ipsi vota tua expleant: quis ego sum, ut me immisceam? Ille rursus sancti Patris manus deosculans precari simul et obtestari, ne opus hoc alii permitteret, sed habitu sancto et apostolico ipse illum indueret, fieretque sibi sequester ad Deum et patronus.

παραχωρήσαι, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τὸ ἅγιον καὶ ἀποστολικὸν σχῆμα ἀμφιασθῆναι, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῷ μεσίτην καὶ προστάτην γενέσθαι.

56. Flexere Patrem lacrymæ cum precibus, et suis illum totandit manibus vilique amictu, quem veneranda humilitas gloriosum reddit, illum contexit, qui nuper molli ac diffuente vestimento sectabatur delicias, præsertim metropolita Stephano cum episcopo urbis (45), hegumenis non paucis, et aliis sacerdotibus. Aderat quoque Judæus Dominus, nempe ut medicus, cujus etiam antea meminimus, spectator eorum, quæ agebantur: qui egressus, et admiratus, quæ facta erant, ita astantes affatus est: Hodie mirabilia vidi, quæ facta olim audivimus. Nunc vidi Danielem prophetam circumstantem leones. Quis enim unquam potuit leoni huic admovere manus? At novus hic Daniel et comam derasit et monasticum imposuit pileolum (46). Et hæc quidem Hebræus. At vero prorex, peractis sibi angelici habitus omnibus ceremoniis, cohortatus omnes ut pranderent, ipse ministrum se præbuit, astabatque instar famuli ad præstanda obsequia paratissimus, qui per multum antea tempus e lecto surgere non poterat, virtute Spiritus et beati viri manu sanatus. Jussus autem sedere prope ipsum, rursus facultatem petit ministrandi ad mensam: quod ubi factum, stupere omnes ob restitutam viro bonam valetudinem, ejusque ministrandi studium, Deoque gratias agere. Post hæc omnes suas facultates manu sua dilargitus pauperibus et ecclesiis et cunctis egentibus, distributisque pro universa familia legatis, donataque libertate, tertio die migravit ad Dominum, summa compunctione animi et cum gratiarum actione, fide ac spe certa profectus ad eum,

Joannis Clei notæ.

(44) Ex hisce satis clare liquet, verisimilius non dignitatem quandam civilem aut sæcularem a biographo, sed ecclesiasticam et archiepiscopalem designari. Siherona porro, quæ hodie vulgo Sancta Severina appellatur, civitas est antiqua et munitissima ulterioris Calabriae. Distat a mari Ionio miliaribus 10, Crotonæ 12. Sedes archiepiscopalis suffraganeas habet sex, de quibus omnibus Ughellus tom. IX *Italiae sacræ*. Unicum habet præsulæm S. Severinæ ante Stephanum memoratum in charta Rogerii comitis anni 1056, observatque Ughellus, hunc ibi tantum episcopum appellari, unde dubitat, an illo tempore jam archiepiscopalis esset ea sedes. Perperam, ut hic liquet.

A καὶ ἄρχουσιν, ἱερεῦσι τε καὶ ἀρχιερεῦσι, καὶ πάσῃ ψυχῇ τῇ βουλομένη ἐν μιᾷ καιροῦ ὀρθῶς ἀναγενηθῆναι ὡς ἀετοῦ ἢ νεότης, καὶ πάντων ἀπαλλαγῆναι τῶν προσημαρτημένων. Καθὼς δὲ ἐφης περὶ τοῦ ἀποκουρῖσαι σε, εὐτελὲς καλοῦργίζειν εἰμὶ ἐγὼ, μὴδὲνα κεκτημένος βαθμὸν ἱερατικόν. Ὡς μητροπολίτης ἐστίν ἦν γὰρ τότε ἐκεῖ ὁ τῆς ἁγίας Σεβερίνης μητροπολίτης· ὡς ἐπίσκοπος καὶ ἀρχιμανδρίται εἰσὶν· αὐτοὶ τὴν ἐπιθυμίαν σου πλὴν ἔχουσι καὶ ἐγὼ τίς εἰμι, ἵνα μεσάζωμαι; Ὁ δὲ πάλιν τίς χεῖρας καταφιλῶν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς παρακάλει ὁμοῦ καθορκίζων τοῦ μὴ ἄλλῳ τινὶ τὸ τοιοῦτον ἔργον

vs'. Καμφθεὶς οὖν ὁ Πατὴρ τοῖς δάκρυσι καὶ ταῖς ἱκεσίαις αὐτοῦ, ταῖς οικείαις χερσὶν αὐτὸν ἀπεκείρατο, καὶ τὰ τῆ σεμνῆ ταπεινώσει δεδοσμένα βράχῃ περιεβάλετο, τῇ ἀπαλῇ καὶ περιβρῆουσῃ ἐσθῆτι πρῶην μαλακίζόμενον, παρόντος τοῦ μητροπολίτου Στεφάνου σὺν τῷ ἐπισκόπῳ τοῦ Κάστρου, ἡγουμένοις τε οὐκ ὀλίγοις, καὶ ἄλλοις ἱερεῦσι, Παρεῖστηκε δὲ καὶ ὁ Ἰουδαῖος Δόμνουλος ὡς ἱατρὸς, οὗ καὶ πρῶην ἐμνήσθη, θεωρῶν ἅπαντα τὰ τελούμενα· ὅς ἐξελλοῖν ἔξω, καὶ τὰ γεγενημένα θαυμάσας, ἔφη πρὸς τοὺς παρόντας· Σήμερον ἐθεασάμην θαυμάσια, ἅπερ πάσαι γενέσθαι ἀκηκόαμεν. Νῦν εἶδον τὸν προφήτην Δανιὴλ ἡμεροῦντα τοὺς λέοντας. Τίς γὰρ ἠδυνήθη ποτὲ χεῖρα ἐπιβαλέσθαι τούτῳ τῷ λέοντι; Ὁ δὲ νέος οὗτος Δανιὴλ καὶ τὴν κόμην ἀπέτεμε, καὶ κουκούλιον ἐπιτέθεικεν. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἑβραῖος. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τὸ πᾶσαν τὴν ἀγγελικὴν ἀκολουθίαν τελεσθῆναι ἐπ' αὐτῷ, προτρεψάμενος ἅπαντας ἐπὶ τὸ γεύσασθαι, καὶ συντάξας δι' αὐτοῦ παρίστατο καθάπερ οἰκίτης, προθυμούμενος ὑποურγῆσαι ὁ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν τῆς κλίνης μὴ θυνάμενος ἀναστῆναι, ῥωσθεὶς τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, καὶ ταῖς τοῦ Θεοῦ χερσὶν. Παρακλυθεὶς δὲ καθεσθῆναι ἐγγιστα αὐτοῦ, ἤστησάτο πάλιν τοῦ διατάξασθαι ἐπὶ τῆς τραπέζης λύσειν λαθεῖν. Καὶ τούτου γενομένου, πάντες; ἐξίσταντο ἐπὶ τῇ ἀναβρώσει καὶ προθυμίᾳ τοῦ ἀνδρός, καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν. Μετὰ δὲ ταῦτα, πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ τῇ ἰδίᾳ χειρὶ δούς πένητι, καὶ ἐκκλησίαις, καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις, ληγατεύσας τε ἅπασαν τὴν οἰκείαν αὐτοῦ, καὶ ἐλευθερίας καταξιώσας, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ πρὸς Κύριον ἀπεδήμησε μετὰ πάσης κατανύξεως

(46) Id est coram seu cucullum, ut est in Græco.

και εὐχαριστίας, πίστεώς τε και ἐλπίδος· βεβαίας ἂν ἀπειλῶν πρὸς τὸν εἰρηκότα διὰ τοῦ προφήτου· «Οὐ θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι και ζῆσαι αὐτὸν ζωὴν τὴν αἰώνιον.»

νδ'. Μετὰ δὲ τὸ κατατεθῆναι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς παρθένου, προσέρχεται τῷ θεοσεβίῳ Πατρὶ ὁ ῥηθεὶς μητροπολίτης ὑποδεικνύων αὐτῷ τὴν τοῦ βασιλικοῦ διαθήκην· ἐν ἧ τοῦ τε πάσης κινήτη και ἀκινήτω αὐτοῦ ὑποστάσει ἐπίτροπον και δεσπότην τὸν ὅσιον διαγράφεται. Ἐνπερ θεασάμενος ὁ μακάριος, και τὴν ἐν ἐκείνοις τοῖς πράγμασιν ἀσχολίαν παγίδα εἶναι και χλεῦν τοῦ διαβόλου κατανοήσας, πάντα ἐπιτρέψας τῷ αὐτῷ μητροπολίτῃ δικαίως οἰκονομῆσαι, ὡς τῷ τὰ πάντα ἐφορῶντι Θεῷ ἀποδώσονται τὴν περὶ τούτων ἀπολογία, αὐτὸς τὸ εἰκελὸν κατέλαβε μοναστήριον, ἑαυτῷ προσέχων, και τῷ Θεῷ προσανέχων, και πειθόμενος τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις αὐτῷ παραينوῦσι τε και λέγουσιν· «Μεταναστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη ὡς στρουθίον,» ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐξ ἡμῶν ἁμαρτωλοὶ ἐνέτειναν τόξον, τὴν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα, και ἠτοίμασαν βέλη εἰς φαρέτραν, τὰ τῆ διανοίᾳ αὐτῶν ἐναποτιθέμενα πονηρὰ βουλευματα και διανοήματα, ἀφ' ὧν κατατοξεῦσαι ἐν σκοτομήνῃ βουλεύονται οἱ ἀλάστορες τοῦς εὐθεῖς τῆ καρδίᾳ. Τοῦ τοίνυν θυμωσίου Πατρὸς τῆ προσευχῆ και τῆ διανοίᾳ τοῦ λόγου μετὰ τῶν ἀδελφῶν φιλοθέως προσκαρτερούμενος, ἔρχεται τις πρὸς αὐτὸν στρατηλάτης, Πολύευκτος τοῦνομα, ἀπὸ τῆς παροικίας Μεσοβιάνου τῆς Καλαβρίας, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ κατεχόμενον ὑπὸ σφοδρωτάτου δαιμονος· Προσπεσιονοῦν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ μακροῦ Πατρὸς παρεκάλει αὐτὸν σπλαγχνισθῆναι ἐπ' αὐτῷ, και ἐλεῆσαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἀπαλλάξαι τε αὐτὸν τοῦ δαινοῦ πνεύματος.

νη'. Ὁ δὲ ὄντως υἱὸς τῆς χριστομιμήτου ταπεινοφροσύνης ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτόν· Πίστευσον, ἄνθρωπε, ὅτι οὐδέποτε παρεκάλεισα τὸν Θεὸν τοῦ δωρῆσασθαι τῆ ταπεινώσει μου χάριν λαμάτων, ἢ πονηρῶν πνευμάτων ἀποσοθῆν. Εἴτε τῶν πολλῶν μου ἁμαρτημάτων δυναίμην συγγνώμην αἰτησασθαι τὸν Θεόν, και ἀπαλλαγὴν τῶν αἰε παρενοχλούντων με πονηρῶν λογισμῶν. Δεῦρο τοίνυν αὐτὸς παρακάλεισεν τὸν Θεὸν μᾶλλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀδελφὲ, εἰπὼς ἂν ῥυθίην τῶν περικυκλούντων με δαιμονίων πολλῶν. Ὁ γὰρ σὸς υἱὸς ἐν δαιμόνιον ἔχει, και αὐτὸ ἀκουσίως, ἴσως δὲ και πρὸς σωτηρίαν τῆς ἰδίας ψυχῆς, εἴτε πρὸς παρωχηκότων ἁμαρτημάτων ἐκλύτρωσιν, εἴτε και πρὸς μελλόντων ἀνακοπήν. Ἐγὼ δὲ τῆ ἐμῇ ῥαθυμίᾳ και ἀμελείᾳ καθ' ἐκάστην δουλοῦμαι χιλιάσι τε και μυριάσι δαιμόνων πρὸς ἀπωλείαν τῆς ψυχῆς μου. Ταῦτα εἰπόν, και ὑπαναχωρήσας μικρὸν, ἀπέκρυψεν ἑαυτὸν ἡμέρας τινὰς,

qui per prophetam dixit : Nolo mortem peccatoris, quam ut convertatur et vitam vivat eternam⁴⁴.

57. Postquam corpus ejus depositum fuit in monasterio sanctæ virginis Anastasiæ, accessit ad venerandum Patrem metropolita, quem diximus, proregis testamentum ostendens, in quo omnium ille bonorum suorum mobilium immobiliumque curatorum et dominum scripserat sanctum virum. Quod ipse videns et negotiorum hujusmodi occupationem, diaboli laqueum et Indubrium esse intelligens, eidem metropolitæ tractanda omnia juste permisit, tanquam rationem reddituro de illis inspicienti omnia Deo : ipse vero in suum se contulit monasterium, sibi attendens Deoque vacans et sanctis angelis audiens hortantibus ac dicentibus : Transmigre in montes sicut passer⁴⁵ ; quoniam ecce, qui de nobis sunt peccatores, intenderunt arcum, rerum scilicet humanarum procuracionem et sollicitudinem, et paraverunt sagittas in pharetra, prava videlicet consilia et cogitationes, quas in mentem immittunt, quibusque in obscuro rectos cordis sagittare nefarii student. Cum itaque admirandus vir totus esset cum fratribus in oratione sermonisque pio ministerio, dux quidam exercitus venit ad eum, Polyuectus nomine, e regione Mesubiani (47) Calabriae, secum ducens filium suum nequissimo dæmone oppressum. Procidens igitur ad pedes beati Patris rogabat, ut misericordia flecteretur, suoque filio opem ferret, depulso maligno spiritu.

58. Ille germanus plane humilitatis Christum imitantis filius respondit : Numquam, mihi crede, rogavi Dominum, ut meæ tenuitati donaret curationum gratiam, aut spirituum malignorum depulsionem. Utinam impetrare a Deo possem multorum meorum veniam peccatorum et liberari a pravis cogitationibus, quæ mihi assiduo molestiæ sunt ! Ipse tu magis pro me ad Deum preces effundito, frater, si forte liberari queam a multis circumobsidentibus me dæmonibus. Nam tuus filius unquam habet dæmonium, idque non sua sponte, fortasse vero ad salutem animæ, sive ob præteritorum expiationem criminum, sive ob futura, ad cautelam. Ego vero in segnitie et scordia mea quotidie subjicior innumeris dæmonum copiis in perditionem animæ meæ. His dictis, paulum se subduxit et per dies aliquot latuit, veritus ne, si liberaretur oppressus a dæmone, fama per totam emanaret

⁴⁴ Ezech. xxxiii. 11. ⁴⁵ Psal. x. 2.

Joannis Clei notæ.

(47) Sirletus habet *Mesubiani*. In mappis geographicis invenio pagum *Mistano* in Calabria ulteriori

quinto milliari versus orientem Mileto distantem.

regionem et sibi non permitteretur in loco illo quiete vivere. At Polyactus fide et spe cor suum muniens non abibat e monasterio, sed jejuniō se affigebat et cum lacrymis dicebat: Non recedam hinc, donec filius meus curetur, Perspecta beatus vir praeclara ejus fide et patientia, misertus est ipsius et filii, reversusque in monasterium secum ipse rem graviter ferens aiebat: Quid huic homini faciam, ignoro; nam et sanato, et non sanato ejus filio, utrinque nobis vexatio imminet. Ceterum nullo modo passus vel intueri oppressum a dæmone, vocatum sacerdotali ordine fungentem jubet ire in oratorium, et, fisis super ægrotum precibus, ungere illum de oleo lampadis, ac dimittere.

τείας τὴν τάξιν ἐνδοξυμένον, κελύει αὐτὸν ἀπελθεῖν τε αὐτὸν ἐλαίῳ τῆς κανδήλας καὶ ἀπολύσαι.

59. Quod ubi factum, statim juvenis sanitati restitutus est, egresso instar sumi de naribus ejus dæmone. Quod pater ejus cum vidisset, gaudio atque admiratione simul affectus filium prehendit, unaque cum illo ad Patris genua procidit, gratias Deo agens et ipsi, qui solo jussu malignum spiritum e filio depulisset. At beatus Pater vehementi sermone usus præcepit illi, ne cui rem diceret; Deus enim, inquit, tibi, non ego, curavit filium; et benedicens dimisit illos domum in pace, gratias Deo agentes. Multos porro in hunc modum admirandus vir dæmonibus obsessos liberavit tum monachos, tum laicos, sive oleo per sacerdotes inungens, eo quod ipse nunquam vel sola manu benedictionem illis impartire voluerit, sive Romam mittens ad beatorum apostolorum et martyrum lumbas. Quibus tamen, dum irent, liberari contingebat, apparente illis manifeste beato Patre, ac dæmones depelleute. Quod sane fiebat, ne fiducia, qua beatum Patrem laturum opem illi sperabant, sana ostenderetur, et inanis confugientium ad ipsam labor. Nam etsi humilitas animi efficiebat, ne palam super illos preces effunderet, ut humanas laudes vitaret, pietate tamen victus, dum lateret in cella, dæmonia suis igneis supplicationibus urebat et morbos fugabat. Quæ si vellem omnia, vel minutissima narrando, scriptis mandare, tempus me plane præterlabens deficeret. Satis erit piis hominibus ex parte totum capere, tanquam ex ungui-
fū leonem.

Α δαδοικῶς μὴ πως λαθόντος, τοῦ δαιμονιζομένου ἐξέλθοι ἢ φήμη καθ' ὅλης τῆς χώρας, καὶ οὐκ ἄπιστοι αὐτὸν ἠρεμήσαι ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ. Ὁ δὲ Πολύευκτος καταχωρῶσα αὐτοῦ τὴν καρδίαν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι, διακαρτέρει ἐν τῷ μοναστηρίῳ νηστεύων καὶ κοκκοχούμενος, λέγων μετὰ δακρύων· Ὁὐκ ἀναχωρήσω τοῦ ὕδατος, ἕως ὅς ο υἱός μου λάσσει ἐπιτύχη. Ἰδὼν οὖν ὁ μακάριος τὴν ἐνθεον αὐτοῦ πίστιν καὶ ὑπομονὴν, σπλαγχνισθεὶς ἐπ' αὐτῷ καὶ ἐπὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐλθὼν, ἐδυσφόρει ἐν ἑαυτῷ λέγων· Τί ποιήσω τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ οὐκ οἶδα· καὶ γὰρ ἀμφοτέρωθεν πειρασμοὶ ἡμῖν πρόσκειται, εἴτε λαθῇ ὁ υἱός αὐτοῦ, εἴτε καὶ μὴ. Ὅμως οὖν μηδὲν καταδεξάμενος κἀν θεάσασθαι τὸν πνευματιζόμενον, καλέσας τὸν τῆς ἱερα-

νθ'. Τοῦτου δὲ γενόμενου, παραχρῆμα ὁ νέος λάσειος ἠξιώθη, τῷ δαίμονος ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων αὐτοῦ ὡσεὶ καπνὸς ἐξελθόντος. Ὅπερ ἰδὼν ὁ πατήρ αὐτοῦ, καὶ χερσὶ πλησθεὶς, παραλαμβάνει αὐτὸν καὶ προσπίπτει μετ' αὐτοῦ τοῖς τοῦ Πατρὸς γόνασιν, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, καὶ αὐτῷ τῷ διὰ μόνης προστάσειος τὸ πονηρὸν πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἀπέλασαντι. Ἐμβριμησάμενος δὲ αὐτῷ ὁ μακάριος, παρήγγειλε μηδὲν τοῦτο εἰπεῖν· Ὁ Θεὸς γὰρ, φησὶν, λάσατο τὸν σὸν υἱὸν οὐκ ἐγώ. Καὶ εὐλογήσας αὐτοὺς ἀπέλυσεν αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν δοξάζοντας τὸν Θεόν. Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ πολλοὺς ἀπὸ θαιμόνων ὁ θαυμαστός; ἐθεράπευσε μοναχοὺς τε καὶ λαϊκοὺς· τοὺς μὲν ἐλαίῳ διὰ τῶν ἱερῶν ἀλείφων, αὐτοὺς μὴδέποτε καταδεξάμενος μέχρι καὶ τῆς διὰ χειρὸς σφραγίδος ἐπ' αὐτοὺς· τοὺς δὲ ἀποστέλλων πρὸς τὰς τῶν μακαρίων ἀποστόλων τε καὶ μαρτύρων θήκας τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ, οἵτινες κατὰ τὴν ἐδὸν ἐκαθαρίζοντο, τοῦ μακαρίου Πατρὸς ὀφθαλμοφανῶς αὐτοῖς; ὁπτανομένου, καὶ τοὺς δαίμονας ἐξ αὐτῶν ἀπελαύνοντος. Τοῦτο δὲ ἐγένετο, ἵνα μὴ κενῆ ἰπίστις ἢ πρὸς τὸν ὅσιον αὐτῶν ἀναδειχθῇ, καὶ ὁ κόπος; ἀνόνητος τῆς καταφυγῆς. Εἰ γὰρ καὶ λόγῳ ταπεινοφροσύνης φανερώς οὐκ ἐπεύχετο αὐτοῖς, ἀποφεύγων τὴν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον, ἀλλὰ τῇ φιλαθρωπία νικώμενος, ἀπὸ τοῦ κρυπτοῦ τῆς κέλλης αὐτοῦταῖς πυρίνας ἐντετύχεσι κατέφλεγε τὰ δαιμόνια, καὶ τὰς νόσους ἀπήλαυνεν. Ἄπερ ἅπαντα εἰ κατὰ μέρος βουλευθεῖ ἡ γραφή παραδοῦναι, οὐκ ἐπαρκέσει μοι ὁ χρόνος; τῇ δρομῇ παρατρέχων· ἀρκεῖ δὲ τοῖς εὐλαθείαι καὶ ἐκ μέρους τὸ ὅλον καταλαβέσθαι, ὡς ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα.

CAPUT IX.

Populiariis suis Rossanensibus rebellionis poenas imminentes deprecatur in visione a doloribus ex vulnere cruris sanatur: oblatas in subsidium monachorum pecunias recusat, frustraque tentatus, ut ad aulam proficiscatur, cubicularium imperatoris ad divitiarum contemptum et solitudinem hortatur.

60. Dederat vero illi omnipotens Deus non solum, ut singulos quosque ad se venientes pie sublevaret afflicto et variis malis oppressos, ac mederetur, sed civitates quoque totas ut eriperet periculis et calamitatibus liberaret. Quod planum flet exemplo, quod referam. Regebat olim utramque

Ἐ δέδωκε δὲ αὐτῷ χάριν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς οὐ μόνον τοῖς καθ' ἕκαστον προσερχομένοις αὐτῷ, ὀλιθομένοις καὶ παντοίαις ἀνάγκαις συνεχομένοις ἐλεεῖν καὶ ἰᾶσθαι, ἀλλὰ καὶ πόλεων ὀλοκλήρων ἐν κινδύνῳ ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ λυτροῦσθαι τῶν περιστασίων. Δηλώσει δὲ τοῦτο τὸ νῦν ρηθησόμενον· Ἐκρά,

τε ποτὲ ἀμφοτέρων τῶν χωρίων, Ἰταλίᾳ τε καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Καλαβρίας Νικηφόρος ὁ μάγιστρος· πρῶτος καὶ μόνος τῷ μεγίστῳ ἀξιωματικῷ τούτῳ παρὰ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων ἐπὶ ταῖς ῥηθείαις· χῶραις ἀποσταλαίς. Ὅστε ὁ μάγιστρος τῇ μεγαλοφύᾳ καὶ τῇ ἀξίᾳ νικώμενος, βουλὴν ἐβουλεύσατο ταῖς μὲν ἀνθρωπίναις ἐννοίαις ἀπέδεκτον, καὶ δοκοῦσαν ὠφέλιμον, τῷ θεῷ δὲ βουλήματι ἀντισταμένην, καὶ μηδὲν εὐπρόσοιτον, ὡς τὸ τέλος ἀπέδειξεν. Ἐλογίσατο γὰρ ἐφ' ἐκάστη τῶν τῆς Καλαβρίας πόλεων κατασκευάσαι τὰ λεγόμενα χελάνδια, καὶ δι' αὐτῶν οὐ μόνον ἑαυτὰς φυλάττειν ἀσφαλτοστάτας καὶ ἀνεπιβουλεύτους, ἀλλὰ καὶ τὴν γείτονα καὶ ἐχθρὰν Σικελίαν ἀφανισμῷ παραδούναί. Τοῦτο δὲ μὴ ἐνεγκόντες οἱ πάροικοι Ῥουσιάνου, ὡς ἀσυνήθεις ὄντες τοῦ χελανδίου δουλεύειν, μετὰ τὸ ἤδη ταῦτα κατασκευάσαι, καὶ μέλλειν τοῖς τῆς θαλάσσης νότοις ἐπιδιδάζειν, ζήλου θερμότητι ἀναφθέντες ὦπερ αἰεὶ νικῶνται ὑπὲρ πάντας Καλαβριώτας· παμπληθεῖ ὄρμησαντες μετὰ πυρὸς καὶ μεγίστου θορύβου τὰ τε πλοῖα κατέκαυσαν, καὶ τοὺς πρωτοκαρᾶτους ἐκεφαλαίωσαν. Τοῦτο δὲ εἰς μεγίστην ὄργην καὶ ἀγανάκτησιν κατὰ τῶν Ῥουσιανῶν τὸν μάγιστρον ἤγαγεν, ὡς δι' αὐτῶν καὶ τὰ λοιπὰ κάστρα τὸ βούλευμα ἀνατρέψαντα· ὅπερ νοήσαντες οἱ τοῦ Ῥουσιάνου πάροικοι, καὶ καταγνώτες τῆς ἑαυτῶν ἀβουλίας καὶ ἀταξίας, τῶν δύο τὸ ἓν ἐβουλεύσαντο, ἢ παντελῆ ἀποστασίαν καὶ φανεράν ἀνυποταξίαν ἐργάσασθαι, καὶ κακῶ τὸ κακὸν ἰάσασθαι· ἢ τῇ τῶν χρημάτων ἐκδόσει καὶ τῷ πληθεῖ τῶν δώρων τὰ πάντα ἐξευμαρίσασθαι. Ἀμφοτέρωθεν δὲ αὐτοῖς δεινὸν καὶ ἐπαχθὲς τυγχάνον τὸ ἐπιχειρήμα, βουλὴν βουλεύονται ἀγαθὴν καὶ σφόδρα ὠφέλιμον· ἐπὶ τὸν ἀσειστον υἱόρων, Πατέρω τὸν δαιον καταφεύγουσι, μεσίτην θυσωπήσει τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς τὸν θυμὸν κατασθέσαι τοῦ ἀρχοντος.

ξ'. Τότε δὲ ὁ θεοπέσιος μὴδὲν εἰσαυθὺς ἀναβαλομενος, ἀλλὰ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα προβαλλόμενος, τὸ ἄστυ κατέλαθε, καὶ τοῖς οἰκήτοσι τὰ πρέποντα συνεβούλευεν. Ὅπερ τῇ πεποιθῆσει τὰς πύλας ἀνοίξαντες, θαρρόντες τὸν μάγιστρον ὑπέδειξαν, τῇ ὄργῃ πεπρισμένον, καὶ τῷ θυμῷ κατοιδαινόντα. Πάντων τοίνυν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πτοηθέντων, ἀρχόντων τε καὶ ἱερέων καὶ τῶν λοιπῶν, μόνος ὁ τοῦ Θεοῦ δούλος πρόστατο, καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπολελύγγοτο. Θύτινος τὴν ἀρετὴν ὁ ἀρχων οὐκ αἰδούμενος, καὶ τὴν ἐνθεον παρῆρσιαν σὺν τῇ ἐπιλαμπούσῃ τῷ προσώπῳ αὐτοῦ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπληττόμενος, αὐτῷ τὴν κρίσιν τῆς τοιαύτης ἀταξίας τε καὶ ζημίας ἐπέτρπευεν. Πρὸς δὲ ὃν ὁ δαιος

A provinciam, Italiam, inquam, et Calabriam nostram, Nicephorus dignitate magistri (48) præditus, primus et unus ut hoc magistratu fungeretur missus a piis imperatoribus in eas provincias. Hic igitur animi magnitudinis et magistratus amplitudine inflatus, consilium habuit humana opinione non improbandum, sed utilitatem præ se ferens, Dei tamen voluntati obnitens et nullo modo admittendum, ut rei finis ostendit. Cogitavit enim singulis Calabriæ civitatibus naves illas ædificare, quæ vocantur chelandia (49), quibus non solum ipsæ urbes tutæ essent ab incursibus hostium, sed vicina etiam et hostilis Sicilia debellaretur. Quod ægre ferentes Rossanenses, ut qui chelandiorum hujusmodi ministerio assueti non essent, cum B facta jam et in mare deducenda essent, fervore animi concitati, (quo illi semper inardescunt præ Calabris omnibus) irruunt confertim cum flamma et turbulento impetu, navesque concremant et navium præfectos capite plectunt. Excanduit ad hoc magister contra Rossanenses et implacabili ira exarsit, quod exemplo illo et reliquæ civitates consilium ejus fregissent: at Rossanenses re cognita, superque temeritatis et amentitiæ pœnitentia ducti, alterum sibi e duobus agendum deliberrunt, vel palam desicere et imperii jugum prorsus excutere, maloque malum curare, vel certe pecunia et munerum copia bilem irati sedare. Sed cum angustiis utrinque premerentur, consilium cepere bonum et perquam utile: ad incoumissam turrim confugiunt, sanctum videlicet Patrem, rogantes, ut sequestrom se præberet et suæ virtutis reverentia et principis iram restitueret.

γενέσθαι αὐτὸν τοῦ πράγματος ἰσοῦμενοι, καὶ τῇ γένεσθαι αὐτὸν τοῦ πράγματος ἰσοῦμενοι, καὶ τῇ

61. Ergo nulla interposita mora, eximius Pater, invocato Christi nomine, perrexit ad urbem et civibus opportuna consilia dabat, cujus etiam auctoritate freti portas aperuere, depositoque metu, magistrum exceperunt, ira inflammatum et furorē intumescens. Omnibus igitur ad ejus conspectum paventibus, nobilibus et sacerdotibus ac cæteris, solus Dei servus antestabat, proque omnibus defensionem suscipiebat: cujus virtutem princeps veneratione prosequens et divinam libere loquendi fiduciam eum effulgente in ejus ore gratia sancti Spiritus obstupescens, temeritatis ac damni totius judicium ipsi permisit. Ad quem vir sanctus leni planaue admodum voce respondit: Fatendum est,

Joannis Clei notæ

(48) Nescio, quid agat hic Sirletus, dum sic vertit: « Dominabatur olim utriusque regionis et Italiæ et Calabriæ nostræ regionis victor Magister, primus ac solus dignitate præditus a piis regibus ad dictas regiones missus. » Μάγιστρος; officii nomen est, non viri proprium. Ejus dignitas et auctoritas magna semper fuit in aula Byzantinâ, tantaque, ut magistri inter illustriores non raro haberentur et patricios præce-

derent. Vide Cangium in Glossario Græco-Barbaro.

(49) Pro chelandia habet Sirletus caravellæ, quæ vox Italica est et certam navigii speciem significat. Chelandium (alii chelandrium, chelindrum, salandram et salandriam scribunt) vox est apud mediæ ævi scriptores usitata, pro eo navis genere, quod Græci maximeque Byzantini χελάνδιον nominant. Vide Cangium in utraque voce.

admissum esse crimen nimis grave et enorme : A sed si pauci id egissent, aut primores civitatis, accusandi certe essent tuoque sapientissimo iudicio condemnandi : at quia totius populi crimen est et commune est omnium, quod inconsiderate est gestum, licetne tibi tantam multitudinem ferro trucidare, urbemque adeo munitam Deo et imperatori nudare incolis ? Et ille : Nequaquam gladio perimemus, Pater, neque occidemus quemquam, sed facultates eorum fisco addicemus, ut hoc modo cautiores effecti, majora in posterum non audeant. Cui sanctus Pater : Quid vero proderit tua excellentiæ, si imperatorias crumenas lucro oneraveris, animam vero tuam perdideris ? Quomodo vero tibi remittentur, quæ debes non solum cœlesti Regi, sed etiam terreno, si non ipse delinquentibus stulte et insipienter in excellentiam tuam remiseris, qui es hodie, et cras non eris ? Si vero nobis, ut justum prætextum obtendens imperatoris mandatum, delicto veniam negas, permitte tenuitatem meæ scribere ad ejus majestatem, et quidquid jussit pium ejus imperium, toto animi studio exsequemur.

πρὸς τὴν ἐκείνου θεϊότητα · καὶ εἶ τι ὃ ἂν κλεῦσθαι τὸ εὐσεβὲς αὐτοῦ κράτος, μετὰ πίστεως προθυμίας τελέσομεν.

62. His auditis, respondit magister : Nos quidem, Pater sanctissime, sacri imperatoris studium in te scientes, tantam pecuniæ solutionem tibi largimur, quæ duo millia nummorum excedit: verum præfectorum necem et inhonoram confractionem impunita relinquere, nec rationale, nec justum est. Tunc vir beatissimus hortationis et consilii verbis usus persuasit, ut ea quoque animi magnitudine condonaret et pœnæ Irrogationem sibi remitteret, quæ ad quingenta numismata non pertingebat. Cum hæc beati Patris opera feliciter transacta essent, conversa est indignatio in id temporis exactorem. Gregorius hic erat, cognomento Maleinus : et cum lateret, multo labore et plurimum impensis precibus impetrare potuit beatus Pater, ut ad magistri conspectum perduceretur. Ut vero illum vidit magister, quod aliter non valerét cor ebulliens erumpere ob sancti Patris reverentiam, surgens cum ira maledixit illi et omnibus domesticis ejus et omnibus quæ possidebat, ab equo et bove usque ad gallinam et canem et reliqua omnia. Ille timore correptus nihil omnino respondebat, sed quia protospatharius erat, permissum illi fuit, ut sederet, tumque magister ad illum : Vade, miser, cum malignis tui similibus, pingite vobis beati Nili imaginem, nec desinite illam colere et gratias illi agere : nam per sacri imperatoris caput, vos illi amplius honorem non deferetis (50). Omnibus

πραΐως τε μάλα καὶ σαφῶς ἀπεκρίνατο · Ὁμολογητέον, ὅτι σφόδρα κακὸν καὶ βλαπτικὸν πρᾶγμα γεγένηται· ἀλλ' εἰ μὲν ὑπὸ εὐαριθμῶτων ἀνθρώπων, καὶ αὐτῶν ὑπερεχόντων τὸ ἔργον προεκεχωρήκει, κατὰ γνώστην ἂν ὑπῆρχον καὶ ὑπόδεικοι τῇ σοφωτάτῃ σου κρίσει · ἐπειδὴ δὲ τοῦ πλήθους παντός ἐστι τὸ ἐγγεῖρημα, καὶ πᾶσι κοινὸν τὸ τῆς κακοπραγίας ἀβούλημα, ἔξεστι σοι μαχαίρᾳ παραδοῦναι πλῆθος τοσοῦτον, καὶ ἔρημον καταστήσαι τὸ τοιοῦτον φρουρίον Θεοῦ καὶ τοῦ βασιλέως ; Καὶ ὁ μάγιστρος ἔφη· Οὐ μαχαίρᾳ παραδώσομεν, Πάτερ, οὐδ' ἀποκτενοῦμέντινα, ἀλλὰ τὰ αὐτῶν ἀποθησαυρίσομεν τοῖς βασιλικῶς βαλαντιοῖς· ἵνα ἐν τούτῳ σωφρονισθέντες, μή κέτι τολμήσωσι μείζοσιν ἐγχειρῆσαι. Καὶ τί βραβεῖον τῇ σῆ ἔνδοξότητι, ἔφη ὁ ἅγιος, εἰ τὰ βαλάντια τὰ βασιλικὰ καταφορτίζω, τὴν σὴν ψυχὴν ἀπολέσθαι ; Πῶς δὲ καὶ ἀφεισθήσεται σοι οὐ μόνον τὰ τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ ὀφλήματα, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐπιγεῖῳ, μὴ ἀφίεντι τοῖς ἀφελῶς καὶ ἀσυνέτως τῷ κράτει σου πταίουσιν, σήμερον ὄντι, καὶ αὐρίον οὐχ ὑπάρχοντι ; Εἰ δὲ καὶ ὡς εὐλογόν τινα πρόφασιν, τὴν τοῦ βασιλέως ἀπέφασιν ἡμῖν προβαλλόμενος οὐ βούλει παραχωρήσει τὸ ἐγκλημα, ἔασον τὴν ἐμὴν οὐθενότητα χαράξαι ἐπὶ τὸ εὐσεβὲς αὐτοῦ κράτος, μετὰ πίστεως προθυμίας

ξβ'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μάγιστρος ἀπεκρίνατο · Ἡμεῖς μὲν, δεισιώτατε, τὴν πρὸς σὲ τοῦ ἁγίου βασιλέως ἔνοιαν ἐπιστάμενοι, διορούμεθα σοι τὴν τ.σαύτην τῶν νομισμάτων ἔκτισιν, πλεον ἢ δύο χιλιάδων ἀριθμὸν περιέχουσαν. Τὸ δὲ τῶν ἀρχόντων κεφαλοκλάσιον, καὶ τὸ ἄτιμον σύντριμμα παρίδεν οὐκ εὐλογον οὐδὲ δίκαιον. Τότε ὁ παμμακάριστος παραινετικοῖς καὶ συμβουλευτικοῖς λόγοις πέπεικε καὶ αὐτοὺς μεγαλοψύχως χάρισασθαι αὐτῷ, καὶ τὴν αὐτῶν διεκδίκησιν, μὴ μέχρι τῶν πεντακοσίων νομισμάτων ἐκπληρουμένην. Τούτων τοίνυν τῆ τοῦ ἰσίου Πατρὸς ἀντιλήψει καλῶς ἀποπεραιωθέντων, μετετρέπη ἡ ἀγανάκτησις ἐπὶ τὸν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας πράττοντα. Γρηγόριος δ' οὗτος ἦν ὁ καλοῦμενος Μαλεῖνος· ὄντιν ἄνθρωπος σὺν πολλῷ ἀγῶνι καὶ σφοδρᾷ παρακλήσει ἐξίσχυσεν ὁ μακάριος καταξιώσασθαι τῆς τοῦ μαγίστρο ἐπόψεως· κεκρυμμένον τυγχάνοντα. Ὁν ὁ μάγιστρος θεασάμενος, καὶ μὴ ἔχων πῶς ἀποκένωσθαι τὸ ἐκβρασμα τῆς καρδίας αὐτοῦ, τὸν ἴδιον εὐλαβοῦμενος, ἀναστὰς μετ' ὀργῆς κατηράσατο αὐτὸν, καὶ πάντα τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ ἀπὸ ἵππου καὶ βοῦς· μέχρι καὶ δροῦθος καὶ κυνὸς καὶ πάντων τῶν λοιπῶν. Αὐτοῦ δὲ τῷ φόβῳ συνεχόμενον καὶ μὴ ἐξ ὀλοῦς ἀποκριναμένου ἐπετρέπη καθίσει διὰ τὸ πρωτοσπαθάριον αὐτὸν εἶναι. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ μάγιστρος· Ὑπαγε, ταπεινὰ, σὺν τοῖς ὁμοίοις σου κακώφροσι, ποιήσατε εἰκόνα Νεῖλου τοῦ ἰσίου, καὶ μὴ παύσησθε προσκυ-

Joannis Clei notæ.

(50) Apud Martenium est : « Abi, inquit, cum consimilibus tuis stultis, atque effugiem Nilo effugite, nec desistatis illum adorare illique gratias agere : siquidem per regis caput plus vos non visissetis, gloriam dedissetis : » ubi impeditum quid

est et hiuleum. Sed et in textu Græco videntur aliqua desiderari, nec enim ibi sensus satis plenus est, nisi significatum velit magister, S. Nilum inde removendum, sic ut ad ejus patrociniū implorandum defutura sit ipsis occasio.

νοῦντες καὶ εὐχαριστίας αὐτῷ ἀναφέροντες· ἐπεὶ, ἅμα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἁγίου βασιλέως, πλεόν ὁμοιωσας καὶ εὐμαρσίας ὁ τῶν εἰρηνοποιῶν τοῦ μακαρισμοῦ ὄντως δέσιος, ἀνεχώρησεν εἰς τὸ μοναστήριον, τῷ θεῷ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ ἀποδιδούς, καὶ τῇ χάριτι αὐτοῦ τὸ πᾶν λογιζόμενος· σφόδρα μὲν δυσχεραίνων καὶ ἀχθόμενος ἐν τῷ σὺνδύαζεν μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν, καὶ βλέπειν τὴν τοῦ κόσμου ματαιότητα καὶ τὸν κενὸν θάρυθον, ὁ τῶν οὐρανίων ἐπιπέτης καὶ τῆς ἡσυχίας υἱὸς γνήσιος· συγκαταβαίνων δὲ καὶ ὄχλοις, καὶ ἄρχουσι συναγελαζόμενος, δεινά τε πολλὰ πάσχων καὶ κινδυνεύων διὰ τὴν τῶν ἀδικουμένων, ἢ καὶ δικαίως πολλάκις πασχόντων ἀντίληψιν καὶ θερμὴν προστασίαν.

Ἢ'. Ποσάκις γὰρ ὑπὲρ ἐκδικήσεως καταπονόμενης ψυχῆς ὑπὸ τῶν μὴ φοβουμένων τὸν Κύριον, πεισοπορίαν ἐπέτελλετο, καὶ κακοπάθειαν ὑπέδεδεξατο; χιμῶνος μὲν κατὰ κεφαλῆς τὸν ὄμβρον δεχόμενος, καὶ τῇ πικρότητι τῶν ἀέρων χειρὰς τε καὶ πόδας ἀποναρξοῦμενος, καὶ ἅπαν τὸ σῶμα τῷ ψύχει καταπονούμενος, διὰ τὸ ἐνὶ καὶ σμικρῶ χιτῶνι περιστέλλεσθαι; θέρους δὲ θάλπει καυσούμενος, καὶ κόπῃ, καὶ πείνῃ καὶ δίψει συνεχόμενος; "Ἄπερ ἅπαντα γενναίως ὑπέφερες διὰ τὴν ἐντολὴν τὴν λέγουσαν· Ῥῦσαι ἀπαγομένους εἰς θάνατον, καὶ ἐκπριούν κτεινομένους μὴ φείση. Ποτὲ γὰρ πορευόμενος ὁ τρισόσιος εἰς ἐκδίκησιν τινὸς ἀδελφοῦ παρὰ τῶν ἀδικῶν ἀδικουμένου, ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν Πατέρων περιθελῆναι τοῖς ποσὶν αὐτοῦ εὐτελῆ δέρματα, διὰ τὸ πῆγος καὶ τὸ ψῦχος εἶναι σφοδρότατον. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν κειμένου ξύλου μεγίστου, δι' οὐπὲρ τὴν πᾶρδον ἔμελλε ποιεῖσθαι ὁ ὄσιος, ἐν τῷ τὸν πόδα αὐτοῦ ἐπάνω τοῦ ξύλου θεθεικέναι, τῇ τοῦ ἔχθρου συνεργίᾳ ὀλισθος μὲν τῇ τῶν δερμάτων γλισχρότητι περιγίνεται, ἐπελθὼν δὲ τῷ σκέλει τὸ ξύλον πληγὴν ἀφόρητον κατερράζειται· ὥστε λειποθυμήσαντα τὸν μακάριον ὑπὸ τε τοῦ πόνου, καὶ τοῦ κρύους, καὶ τῆς τοῦ αἵματος καταρρέουσεως, ἀπολέγεσθαι τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ τέλος, ἐκδέχεσθαι. Ἐκχιλῶν δὲ ἀπὸ τοῦ κόλπου αὐτοῦ ὅπερ αἰεὶ ἐβάσταζε φυλακτήριον· τοῦτο δὲ ἦν πυκτίον, τῆς νέας διαθήκης τυγχάνον ἡρσαύρισμα· καὶ τοῦτο τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς χεῖρεσι, καὶ τῷ στήθει περιβαλὼν, καὶ εἰπὼν· «Κύριε, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου, ἢ μικρὸν ἀπενύσταξεν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὀλιγοθύμησεν. Ὁφθῆ δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἐνισχύων αὐτὸν, καὶ τιθεὶς ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ὡσπερ τι μελικάζον· παραυτίκα γοῶν ἀναστὰς, καὶ γενόμενος ἐν εὐθυμίᾳ, εὐτονώτερον τὴν ὁδὸν ἢ πρότερον ἐπορεύετο, τῇ τοῦ ὀφθέντος ἀντιλήψει καὶ τοῦ αἵματος σταθῆτος, καὶ τοῦ πόνου λωρησαντος. "Ἐλεγε δὲ ὁ θεσπίσιος, ὅτι Πολλάκις μὲν ἡσθόμενῃ ἐν πολλοῖς πράγμασι Θεοῦ ἀντιλήψων, ὡς δὲ τότε, οὐδέποτε οὕτω ταχέως, καὶ μεγίστη, καὶ πλήρους παρακλήσεως. Ἐνταῦθα γὰρ δεῖ προσθεῖναι τό· "Ὅταν πείσῃ, οὐ καταρραχθήσεται, ἢ ταχέως ἀνορθωθήσεται· καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θέλοντος.

A igitur prudenter sedatis riteque compositi, Patre beatitudine pacificorum vere dignus, secessit in monasterium, sua vota Deo reddens et totum, quod sibi erat, ejus gratiæ tribuens; et ægerrime quidem ferebat, dolebatque commercium cum operantibus iniquitatem, eo quod videret mundi vanitatem et inanem turbam, rerum ille cælestium inspector et germanus sacræ quietis filius; demittebat tamen sese etiam ad populorum tumultus, et cum principibus agebat, multa sustinens incommoda et pericula, ut ferret opem et præsens auxilium sive inique, sive etiam juste mali quidpiam sufferentibus.

B 63. Quoties, ut patrociniū susciperet oppressæ a non timentibus Dominum animæ, pedester confecit iter et mala perpressus est! Hiberno quidem tempore imbres capite sustinens et aeris asperitate manuum pedumque stuporem ferens totoque corpore rigens, propterea quod una eaque parva tunica utebatur: æstate vero caloribus ardens, labore, fame et siti male habitus? Quæ omnia fortiter perfererebat ob præceptum illud: « Erue eos qui ducuntur ad mortem, et qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses ». Nam cum aliquando ter beatus Pater pedes ad ferendum fratri cuidam subsidium patienti ab iniquis injuriam, coactus fuit a Patribus pedes sibi contigere villisimis pellibus ad vim summi frigoris arcendam. Cum vero lignum maximum jaceret in via, qua transeundum erat beato Patri, statim atque pedem super illud posuit, hostili dæmonis opera factum est, ut lubrico pedum ahreptus laberetur, et, ligno crus offendente, vulnus infligeretur intolerabile: et beatus Pater, deliquium passus præ dolore et frigore et sanguinis defluxu, putaret sibi deficere animam et linem expectaret. Itaque phylacterium, quod semper gestabat, e sinu trahens (erat autem libellus, Novi Testamenti thesaurus), oculis et labiis et pectori illud admovit, dictoque, « In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum », paululum obdormivit, vel potius defectum animi passus est. Apparuit vero illi angelus confortans eum, ponensque in oro ejus quidpiam instar mellis dulce. Statim ergo sese erigens lætiorque effectus, alacrius iter, quam antea, faciebat, cum ejus, qui sibi apparuerat, oro et fluxus sanguinis stetisset, dolorque abiisset. Aiebat autem vir eximius, expertum sæpe se fuisse Dei subsidium multis in rebus, nunquam tamen ita præsentareum et magnum et plenum tanto cum refrigerio. Huc enim spectat illud: « Cum ceciderit, non collidetur », cito resurget, Domino dirigente gressus hominis et viam ejus volente.

παρὰ Κυρίου τὰ διαβήματα ἀνθρώπου καταυθύνον-

⁶⁶ Prov. xxiv, 11. ⁶⁷ Psal. xxx, 6. ⁶⁸ Psal. xxxvi, 21.

64. Videns porro piorum hostis, et in bonos A
 Invidia æstuans, quantum auxilii ferret beatus
 Pater tum animabus, tum corporibus hominum,
 studebat, si quo modo posset, totam mundi
 gloriam et opes subjicere ipsius oculis, ut hebeto-
 rem redderet eorum aciem ad spectandam virtu-
 tem, privaret vero mundum utilitate, quæ per
 illum fiebat. Multi profecto principum, qui adve-
 niebant, magnam pecuniæ vim illi offerebant præ-
 textu necessitatis fratrum, qui cum eo degebant,
 et alimonix pauperum. Ille vero hæc ut stercora
 ne respiciens quidem, aiebat offerentibus, fratres
 a Davide beatos dici ⁴⁸, si labores manuum suarum
 comedant, et peccatis alienis non communicent.
 Pauperes vero de vobis quidem, ait, conquerentur,
 detinentibus quæ sunt illorum, me vero laudabunt,
 ut nihil habeant et omnia possidentem. Eunuchus
 cubicularius cum Rossanum (51) esset olim
 ingressus, nec vidisset ad se accurrisse Patrem,
 norat vero illum solo famæ rumore, miratus dice-
 bat ad eos qui præsentibus aderant : Ubi moratur
 Nilus monachus, et qua ratione non venit ad me
 cum omnibus hegumenis, audito meo adventu?
 Ita enim nec ipse patriarcha mecum agere ausus
 esset, ut jactanter adventum meum contempsisse
 videretur. Ad hæc illi : Monachus iste, de quo tua
 loquitur excellentia, nec patriarcha est, nec patri-
 archam timet, sed nec ipsum cunctis formidabi-
 lem imperatorem. Sedet autem una cum paucis
 monachis in monte nullius ope indigens. Nam neque
 amplis fluvibus continetur, nec jumentorum copia
 devinctus est : unde nec ullam cum ullo homine
 controversiam habet. Unicornis hic est, animal
 libere sibi vivens, et si illum volueris cum pote-
 state adducere, nunquam poteris faciem illius
 videre. Cum hæc audisset cubicularius, multo
 magis admiratus est beatum virum, epistolamque
 supplicem ad eum dedit, adjurans etiam horrendis
 verbis, ut vel sibi ad eum profecto se non substraher-
 et, vel certo non dedignaretur venire in oppidum
 et benedictionem sibi suisque omnibus imperti-
 retur.

65. At sanctus Pater Nilus, tum quia adjuratus
 erat, tum ut et ipse principem sibi ad auscultan-
 dum paratorem redderet pro pauperibus roganti,
 venit in oppidum et accessit ad cubicularium. Ille
 habitum et faciem intuitus propheticam, imo vero
 angelicam, procidit ad pedes ejus, et manu ejus
 prehensa, simul ingressi sunt cubiculum. Tunc
 præcepit cuidam ex fidelissimis sibi, ut afferret
 librum Evangelii, aitque ad sanctum : Quoniam,
 beate Pater, suspicio mendacii facit ut homo

⁴⁸ Psal. cxxvii, 2.

ξδ'. Ταύτην οὖν τὴν παρὰ τοῦ μακαρίου βοήθειαν
 τοῖς ἀνθρώποις χορηγοῦμένην ψυχικῶς τε καὶ σω-
 ματικῶς ὄρων ὁ τῶν δικαίων ἐχθρὸς, καὶ πᾶσι
 βασκαίνων τοῖς ἀγαθοῖς, ἔσπευδεν εἰ δυνατόν ἦν
 αὐτῷ πᾶσαν τὴν δόξαν καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου
 συναγαγεῖν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, καὶ ἀμβλω-
 πῆσαι αὐτὸν μὲν ἀπὸ τῆς τῶν ἀρετῶν θεωρίας,
 στερεῆσαι δὲ τὸν κόσμον τῆς παρ' αὐτοῦ ὠφελείας.
 Πολλοὶ γοῦν τῶν κατερχομένων ἀρχόντων πλήθη
 χρημάτων προσφέροντες αὐτῷ, τὴν οἰκονομίαν
 τῶν μετ' αὐτοῦ ἀδελφῶν, καὶ τὴν προστασίαν τῶν
 πτωχῶν προσβάλλοντο· ὁ δὲ ὡς περ σκύδαλα ἀπο-
 στρεφόμενος ταῦτα, ἔλεγε τοῖς ἀρχουσιν, ὅτι Οἱ
 μὲν ἀδελφοὶ παρὰ τοῦ Δαβὶδ μακαρίζονται, εἴπερ
 τοὺς πόνους τῶν χειρῶν αὐτῶν φάγονται, καὶ ἄλλο-
 τρίαῖς ἁμαρτίαις μὴ κοινωνήσωσιν. Οἱ δὲ πτωχοὶ
 καθ' ὑμῶν μὲν κεκράζονται, ὡς τὰ τούτων κατεχό-
 των· ἐμὲ δὲ θαυμάσονται, ὡς μηδὲν ἔχοντα, καὶ τὰ
 πάντα κατέχοντα. Εὐνοῦχος ὁ κοιτωνίτης εἰσελθὼν
 ποτε ἐν τῷ Ῥουσιάνῳ, καὶ ἰδὼν τὸν μακάριον μηδα-
 μῶς αὐτῷ προσδραμόντα· ἠπίστατο γὰρ αὐτὸν ἐκ
 μόνης τῆς φήμης· ἔλεγε θαυμάζων πρὸς τοὺς παρ-
 όντας· Ποῦ καθήται Νεῖλος, ἢ καλόγηρος; καὶ πῶς
 οὐ προσῆλθέ μοι μετὰ πάντων τῶν ἡγουμένων,
 ἀκούσας τὴν ἐμὴν ἀφιξίν; τοῦτο γὰρ μὴδ' αὐτὸς ὁ
 πατριάρχης ἐτόλμησεν ἂν ἐμοὶ καυχῆσασθαι, καὶ
 καταφρονῆσαι τῆς ἐμῆς ἐλευτέως. Οἱ δὲ παρεστῶτες
 αὐτῷ ἀπεκρίναντο· Οὐτος· ὃν ἔφη ἡ σὴ ἐνδοξότης,
 Ὁ καλόγηρος, οὕτε πατριάρχης ἐστίν, οὕτε πατρι-
 ἀρχην φοβεῖται, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸν τὸν πᾶσι φοβερὸν
 βασιλέα. Καθήται δὲ ἅμα ὀλίγοις μοναχοῖς ἐν τῷ
 ὄρει, μὴ δεόμενος τινὸς ἀντιλήψεως. Οὕτε γὰρ πλά-
 τει ὄριων συνέχεται, οὕτε πλήθει βοσκημάτων συν-
 δίδεται. Διὸ οὐδ' ἀμφιβολίαν κέκτηται πρὸς τινα.
 Μονόκερος ἐστίν οὗτος, ζῶων αὐτόνομον· καὶ εἰ
 θελήσῃ αὐτὸν μετ' ἐξουσίας ἀγαγεῖν οὐδέποτε δυ-
 νήσῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ κατιδεῖν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ
 κοιτωνίτης, καὶ ἐπὶ πλείον τὸν ἄνδρα θαυμάσας,
 γράφει αὐτῷ ἐπιστολὴν δυναμητικὴν, συμπλέξας
 αὐτῇ καὶ ὄρκους πρὸς τοὺς, ἵνα εἴτε πρὸς αὐτὸν ἐξερ-
 χόμενῳ μὴ ἀποκρύψῃ ἑαυτὸν ἀπ' αὐτοῦ, εἴτε κατα-
 ξίωσῃ ἐν τῷ κάστρῳ εἰσελθεῖν καὶ εὐλογῆσαι αὐτὸν,
 καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ.

ξε'. Ὁ δὲ δαίσιος Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος τὸ μὲν διὰ
 τοὺς γεγραμμένους ὄρκους, τὸ δὲ ἵνα πάλιν ὁ ἀρ-
 χων αὐτῷ ὑπακούσῃ ἐν τῇ περὶ τῶν πτωχῶν παρα-
 κλήσει, καταλαμβάνει τὸ κάστρον, καὶ πρὸς τὸν
 κοιτωνίτην εἰσῆλθεν. Ὁ δὲ θεασάμενος σχῆμα καὶ
 πρόσωπον προφητικῶν, μᾶλλον δὲ ἀγγελικῶν, προσ-
 εκύνησεν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ κρατήσας αὐτὸν
 τῆς χειρὸς, εἰσῆλθον ἀμφω ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ.
 Κελεύσας δὲ ἵνα τῶν πισωτάτων αὐτῷ τὸ Εὐαγγέ-
 lion ἐνεγκεῖν, λέγει τῷ μακαρίτῃ· Ἐπειδὴ, ἀγίε

Joannis Clei notæ.

(51) Sirletus ex Græco κοιτωνίτης; vertit *cartonetes*, quod tamen cubicularium principis significat, ut varia apud Gangium exempla demonstrant. Eorum

porro non parva erat dignitas auctoritasque, ut ibidem liquet.

Πάτερ, τῆ τοῦ ψεύδους ὑπόληψι τὸ ἀπιστον προσ- γίνεται τοῖς ἀνθρώποις, θέλω σοι ὁμῶσαι πρὸς πληροφορίαν τῶν παρ' ἐμοῦ ἐπαγγελομένων σοι. Ὁ δὲ Πατήρ πρὸς αὐτόν· Τοῦ ἀγίου Εὐαγγελίου ἀποφαντικῶς ἐντελλομένου καὶ λέγοντος· Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμῶσαι ἄλλως· ἔστω δὲ ὑμῶν ὁ λόγος, Ναὶ, ναί, καὶ τὸ, Οὐ, οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν· διατὶ ἀπιστίας ὑπόθεσιν· σπεύδεις περιθεῖναι τῇ σῆ ἐνδοξότητι, καὶ ἀπὸ παρανομίας τὴν συντυχίαν ἀπάρξασθαι; Πᾶς γὰρ ὁ ἔτοιμος εἰς εὐορκίαν, ταχὺ; εἰς ψευδολογίαν, ὥσπερ καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Ἀπεκρίνατο ὁ κοιτωνίτης· Δίκαιόν ἐστιν, δσιώτατε, μήτε ὑμῖν τοῖς τοῦ Θεοῦ δούλοις τινὰ ψεύδεσθαι, μήτε ἡμῖν ἀπιστεῖν τοῖς μετὰ πίστεως τὰ δόξαντα λέγουσιν. Λοιπὸν οὖν ἀκούων, παρακαλῶ, τοὺς λόγους μου πίστευε. Οὐκ ἔστι μοί τις προσγενής ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἀπ' αἱματος, εἰ μὴ μόνον μήτηρ ἀδύνατος, τὸ εἰς ἐμὲ φίλτρον στέργουσα· ὑπάρχει δὲ μοι πλοῦτος; πολὺς καὶ κτήσις ἀπειρος, ἀνδραπόδων πλήθος, καὶ βοσκημάτων ἐξμεδὸς ἀναριθμητός. Ἐλογισάμην οὖν ταῦτα πάντα τῷ Θεῷ προσηλωσάμενος, μοναχῶν φροντιστήριον συστησάμενος, εἴπερ κατένυξεν ὁ Θεὸς τὴν ἀγωνιστήν σου, καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει συνήρχου μοι, ὅπως διὰ τῶν ἁγίων σου χειρῶν ἐγὼ τε καὶ ἡ τεκοῦσα τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα ἐνεθυσάμεθα. Ἐποιοῦν δὲ σε ὡς νῦν μετ' ἐμοῦ, οὕτω τοῖς ἁγίοις βασιλεῦσι συγκαθεστήναι.

Ξ'. Ταῦτα τὰ μέλιτος καὶ πίστεως ἀνάπλευα ζήματα ὁ τῆς διακρίσεως λύχνος κείνους ἀκούσας οὐ συνερπάγη τοῖς ὑψηλοῖς ἐπαγγέλμασι τούτοις, ἀλλ' ἤσυχῃ τὴν χεῖρα βαλὼν ἐν τῷ στήθει, ἔπερ αὐτῷ ἀεὶ ἔθος ὑπῆρχε, καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ποιησάμενος, τῷ κοιτωνίτῃ ἀπεκρίνατο· Ὁ μὲν σκοπὸς τῆς ἡμετέρας θεοφιλίας τε καὶ συνέσεως εὐκλεῆς, καὶ Θεῷ εὐαπόδεκτος. Πρὸς τοῦτον γὰρ ἐνάγων ἡμεῖς ὁ Σωτὴρ, παραβολικῶς ἐφησεν, ὅτι· Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυροῦ κεκρυμμένῳ ἐν ἀγρῷ, ὃν εὐρὼν ἀνθρώπος ἐκρυψε, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς ὑπάγει, καὶ πωλεῖ πάντα ὅσα ἔχει, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. Ἐμοὶ δὲ ἀσύμφορόν ἐστι καταλείψαντα τὴν ἐρημίαν καὶ τοὺς συγκακοπαθοῦντάς μοι πτωχοὺς, ἀνά τὰς πόλεις ἀλᾶσθαι, καὶ ἀναδέχεσθαι φροντίδας πραγμάτων. Μὴ γὰρ ἐξέλιπεν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, ἵνα δι' ἐμοῦ κουρευθῶσιν οἱ ἐκείσε ἀποτασσόμενοι; Εἰ δὲ καὶ ἄλλως προτιμᾶς τὴν ἐμὴν εὐθενοῦτητα, κατάλαβε τὴν ἑσχατιὴν ἐν ἧ καθεζόμεθα, καὶ μεθ' ἡμῶν τὴν τεθλιμμένην ἰδὼν διάνυε. Οὐδέποτε γὰρ δυνήση πτωχὸς γενέσθαι τῷ πνεύματι, πρὶν παντελῶς πτωχεύσης τῷ σώματι· ἔπερ γινώσκων κατώρθωσεν ὁ ἐν ἁγίοις Ἀρσένιος. Τὰ δὲ εἰ πάντα κατάλιπε τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ φήσαντος·

homini fidem non præstet, juramento tibi firmabo, quæ promissurus sum. Et sanctus Pater ad ipsum: Cum sacrum Evangelium certa sententia pronuntiet: « Ego autem dico vobis non jurare omnino: sit autem sermo vester, Est, est, Non, non »; quod autem his abundantius est, a malo est: cur fide minus dignam excellentiam tuam ostendere studes et exordium colloqui nostri ponere iniquitatem? Omnis enim qui facilis est ad emit-tenda vera juramenta, velox etiam est ad mentium-tenda, et contra. Ad quem cubicularius: Justum est, beatissime vir, nec vobis Dei servis quemquam mentiri, nec vos fidem non habere iis qui fideliter dicunt; quod sibi videtur. Rogo igitur, ut audiens fidem meis verbis tribuas. Nullus mihi est consanguineus in hac vita, nisi mater invalida, quæ me materno affectu prosequitur. Divitiis porro multis et possessione abundo, plurima mancipiorum est mihi copia et jumentorum innumerabilis multitudo. Hæc igitur omnia Deo dicare cogitavi, ut sacram domum monachis construam, si Deus cor sanctitatis tuæ tetigerit et mecum Constantinopolim veneris, ut per sacras tuas manus ego et mater mea induamur angelico habitu (52). Faceream vero, ut sicut modo mecum, ita cum sacris consideres imperatoribus.

66. Verba hæc mellis et picis plena cum audisset illa discretionis lucerna, non fuit illectus tam amplis promissis, sed manum quiete ad sinum admovens, ut semper illi moris erat, et signo crucis sese consignans, respondit cubiculario: Tuæ quidem pietatis prudentiæque intentio præ-clara Deoque pergrata est: ad hanc enim nos invitans Salvator, niebat per parabolam: « Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo abscondit et præ gaudio vadit et vendit universa quæ habet, et emit agrum illum ». Sed mihi non est utile relinquere solitudinem et pauperes, qui mecum asperam degunt vitam, et vagari per urbes et curas negotiorum suscipere. An forte Constantinopoli desunt moza-chi et hegumeni, ut a me tondeantur, qui ibi mundo D renuntiant? Quod si omnino tenuitatem meam præfers, confer te in secessum, in quo sedes nostra est et arctam censece nobiscum viam, non enim poteris fieri pauper spiritu, si prius omnino sis pauper corpore: quod sciens angelorum nunc contubernalis Arsenius egregie præstitit. Tuæ vero omnia relinque potestati ejus, qui dixit: « Meum est argentum, et meum est aurum », et: « Si quis non renuntiat omnibus quæ possidet, non

⁵⁰ Matth. v, 34 37. ⁵¹ Matth. xiii, 44. ⁵² Agg. ii, 9.

Joannis Cici notæ.

(52) Scimoniaris Nota 12 ad Vitam B. Bartholomæi munitius exemplis demonstrat, vulgare fuisse

Inter Græcos, habitum monachalem angelicum ap-pellare.

puer meus esse discipulus⁵³. » Ad hæc non acquiescente cubiculario, sed fieri, quod ipse volebat adnitente, reliquit eum beatus Pater et abiit.

« Ἐμὸν ἐστὶ τὸ χρυσοῖον καὶ τὸ ἀργύριον » καὶ « Ὅστις οὐκ ἀποτίσσειται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ, οὐ δύναται εἶναι μαθητῆς. Πρὸς ταῦτα τοῦ κατωνίτου ἐνισταμένου, καὶ τὸ ἴδιον θέλημα γενέσθαι φιλονεικούντος, καταλιπὼν αὐτὸν ὁ μακάριος ἐξῆλθεν.

CAPUT X.

Insidias a demone structas S. Nilus et episcopatum Rossanensem sibi destinatum fuga declinat : archiepiscopo consilio suo acquiescere nolenti mortem funestam prædicit : a dynasta Sarracenorum sua epistola fama quoque moto abductos tres monachos liberos cum variis insuper donis recipit.

67. Eunti igitur cum Davide propheta et ad suum revertenti monasterium, dum versiculum illum recitaret : « In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi⁵⁴, » obviam sit ei puella quaedam sola (53-54) in media via, quæ præcurrens ante ipsum projecit se transversam, cum deflectere alio non liceret beato Patri. Tunc beatus vir spiritalem assumens fortitudinem et Satanae dolum agnoscens, percudit quidem ipsam baculo, quem in manu habebat, acriter minatus : resiliit vero velociter nullo interposita mora, juxta proverbium, et abiit. Et ex eo tempore statutum habuit, ut nec sibi, nec fratrum cuiquam solis ire permitteret. Melius enim est, inquit, duos esse, quam unum : et : « Væ soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem se⁵⁵. » In his omnibus contra adversarium beatus Pater noster Nilus cum se victorem per Deum, qui dilexit illum, et probatum pugilem præbuisset et in ferenda fame et in tentatione mutantorum lapidum in panes, necnon spernenda totius mundi gloria et pecunia, per quæ, qui labitur, tentatorum adorat, victorque non semel existisset, sed sæpe et in aliis plurimis tentationibus, quas multifariam multisque modis passus est, oportebat sane illum in pinnaculo quoque templi postremo probari, si in eo se vellet deorsum mittere. In quo vide, quam bene Dominum ac magistrum sit imitatus. Per illud tempus defuncto Rossani prasule (55), quærebatur, qui ad succedendum idoneus esset. Ergo omnes, a parvo usque ad magnam, uno consensu conspirarunt, ut beatum Patrem, nihil tale opinantem, tenerent et per vim ecclesiastica in sede collocarent, quippe qui vitam ageret, quam sermo exprimere non valeat, et sermonem haberet vitæ respondentem. Cum hoc cepissent consilii, primoresque populi et clerici digniores tenderent, ut executioni mandarent, quod statuerant, præcurrit quidam, remque Patri denuntiat : putabat enim, se illigratum

ξζ. Καὶ δὴ πορευομένην σὺν Δαβὶδ τῷ προφῆτῃ, καὶ πρὸς τὸ οἶκεόν ὑποστρέφοντι μοναστήριον, ἐν τῷ λέγειν αὐτόν : « Ἐν ὁδῷ ταύτῃ ἡ ἐπορευομένη, ἔκρυψαν παγίδα μοι » ὑπάντα αὐτῷ κατὰ μέσσην τὴν ὁδὸν μία κόρη μοναχῆ ἥτις προσδραμοῦσα ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἔρριψεν ἑαυτὴν ἐν στενῇ διαβάσει, ἐν ἣ οὐκ ἦν ἄλλοθεν διέρχασθαι τὸν μακάριον. Τότε ὁ θεῖος ἀ- ἤρ πνευματικὴν ἀνδρίαν ἀναλαβὼν, καὶ τὸν δόλον τοῦ Σατανᾶ ἐπιγνούς, τύπτει μὲν αὐτὴν τῇ βακτηρίᾳ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἐμβριμησάμενος, ἀπεπήδησε δὲ ταχέως μὴ εγγροῖσας κατὰ τὴν παροικίαν, καὶ ᾤχετο. Ἐκτοτε τοίνυν συνέιδεν, μήτε ἑαυτῷ, μήτε οἰκοδόμησι τῶν ἀδελφῶν κατὰ μόνους ἐπιτρέπειν πορεύεσθαι. Ἄγαθοι γάρ, φησὶν, οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα· καὶ, « Οὐαὶ τῷ ἐν, ὅτι ἐάν πέσῃ, οὐκ ἔστιν ὁ ἐγείρων αὐτόν. » Ἐν τοῦτοις πᾶσιν ὑπερηκόησας ὁ θεῖος Πατήρ ἡμῶν Νεῖλος τὸν ἀντικείμενον διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος αὐτὸν Θεοῦ, καὶ δόκιμος παλαίστης ἀναδειχθεὶς ἐν τε τῇ τῆς πείνης ὑπομονῇ, καὶ τῇ τῆς ἐκ λίθων ἀρτοποιήσεως προσβολῇ : πρὸς τοῦτοις τῇ τοῦ πάντοδς κόσμου δόξῃ, καὶ τῇ τῶν χρημάτων ἀποστροφῇ, δι' ὧν τις πίπτων τῷ πειραστῇ προσκυνεῖ· καὶ ταῦτα οὐκ ἄπαξ, ἀλλὰ πολλάκις· καὶ ἐν ἑτέροις πλείστοις πειρασθεὶς καὶ νικήσας πολυμερῶς τε καὶ πολυτρόπως· ἔδει δὲ αὐτὸν καὶ ἐν τῷ πτερυγίῳ τοῦ ἱεροῦ ἀκολούθως δοκιμασθῆναι, εἴγε καταδέξοιτο διὰ τούτου καταβλήθῃναι· ὅρα πῶς μιμητῆς ἀνεδείχθη καὶ τούτῳ τοῦ δεσπότου καὶ διδασκάλου. Ἐν ἐκείναις γάρ ταῖς ἡμέραις τελευτήσαντος τοῦ ἀρχιεπισκοπεύοντος ἐν τῷ Ῥουσιάνῳ, ἐτέρου δὲ ζητουμένου τοῦ δυναμένου τὸν τόπον ἀναπληρῶσαι, μίαις γνώμησι γαγῶσαι πάντες, μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, τοῦ ἀπρεσδοκῆτω· περικρατεῖς γενέσθαι τοῦ θεοσεβίου Πατρὸς, καὶ βίβη τοῦτον τῷ θρόνῳ τῆς ἐκκλησίας· ἐγκαθιδρῶσαι, ὡς ἄτε βίον ἔχοντα ὑπὲρ λόγον, καὶ τὸν λόγον ἐφ' ἀμύλλον κεκτημένον τῷ βίῳ. Τούτῳ τοίνυν βουλευσαμένων, καὶ ὀρμησάντων ἀρχόντων τε καὶ τῶν ἐξόχων τοῦ κλήρου πρὸς τὸ πληρῶσαι τὸ δόξαν, προλαμβάνει τις, καὶ τῷ Πατρὶ ἀναγγέλλει τὸ

⁵³ Luc. xiv, 35. ⁵⁴ Psal. cxli, 4. ⁵⁵ Eccl. iv, 10.

Joannis Clei notæ.

(53-54) Sirlleti versio habet *puella monacha* : μοναχῆ per *solam* tantum expressit Caryophilus ; non recte, ut videtur ; quippe quod hic *monacham* seu *solitariam* significat.

(55) Sirlletus ἀρχιεπισκοπεύοντος interpretatur *archiepiscopo*, sed perperam ; etenim vox Græca pas-

sim pro primariis in sacerdotali ordine et episcopis sumitur, superiusque evidens est, tum temporaria archiepiscopalem nondum fuisse sedem Rossanensem. Videri possunt, quæ circa hæc observavi ad Acta SS. Cypriani et Justinæ Commen'. prævij § 6, num 76.

πράγμα, προσδοκῶν ἐν τούτῳ αὐτῷ προσαρέσκειν, A fore et acceptissimum, si tantæ rei existeret nuntius. καὶ τὰ μέγιστα χαρίσασθαι, ὡς τοιούτῳ αὐτῷ πράγματος ἀγγέλου γεγεννημένον.

ζη'. Καὶ μένοιγε τοῦ σκοποῦ οὐ διήμαρτεν· ἐπευχαριστήσας γὰρ αὐτῷ ὁ μέγας καὶ τότε καὶ ὕστερον, ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ, κελεύσας αὐτῷ δοθῆναι καὶ τινα εὐλογία. Αὐτὸς δὲ μελετήσας τὸ ἐμπερῶμενον ἐν τῷ ἁγίῳ Εὐαγγελίῳ τὸ· «Φυοὺς δὲ ἑΐησεν, ὅτι μίλλουσιν ἔρχεσθαι, καὶ ἀρπάξαι αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσι βασιλεία, ἀνεχώρησε μόνος εἰς τὸ βρος» ἀναχωρεῖ γοῦν καὶ οὕτως· ἐπὶ τὸ ἐνδότερον βρος μετὰ ἐνὸς θδελφοῦ καὶ μόνον, ἀποκρυβόμενος μικρὸν ὄσον, ἔως ἂν παρέλθῃ ἡ βουλή ἐκείνη. Καταλαθόντες δὲ τὸ μοναστήριον οἱ ἱερεῖς σὺν τοῖς ἀρχουσι, καὶ πολλὰ γυροῦντες καὶ ζητήσαντες, τὰ μέγιστα ἔστενον ἐστοχίσαντες τοῦ βουλευματος. Ὡς δ' ἐπὶ πλείον καρτερήσαντες οὐδὲν ἤνυσον· εὐκοπώτερον γὰρ μονοκέρωτος ἢ ἐκείνου περιγενέσθαι· ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια, ἐτέρῳ τὴν προστασίαν ἐγγειοσάμενοι. Ὁ δὲ ὄσιος ἀγαλλόμενος ἐπὶ τῷ Κυρίῳ σὺν τῷ προφήτῃ ἱαμέλπεν· «Ἐκράτησας, λέγων, Κύριε τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου, καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με, καὶ μετὰ δόξης προσελάβου μου. Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ πλὴν σου τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; Ἐναντίον σου γὰρ πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου, Κύριε· καὶ σὺ ἐπίστασαι, ὅτι ἡμέραν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα.» Τῷ τοιούτῳ γοῦν φρονήματι· ὁ μακάριος παρεῖθε τὸ μικρὸν τοῦ βίου τούτου δοξάριον, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην τιμὴν ἐβδελύξατο· νοὺν δὲ κατέστησεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐπάνω δέκα πόλεων, ὡς ἀφευδῶς ἐπηγγέλατο. Οὐδὲ γὰρ διότι τὴν ἱερουσὺντην οὐ κατέδιδετο, τὸ τάλαντον οὐκ ἐπολυπλασίασεν· πλείω γὰρ εἰσιν οἱ σωθέντες διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐν τε τῷ κοινοδίῳ, καὶ ἐν τῷ μοναδικῷ, ἢ οὐσπερ ἐκεῖνο τὸ ἄστυ συγκλείει οἰκητορας. Ἐρχόμενος ποτε ὁ μητροπολίτης Βλάττων ἀπὸ Ἀφρικῆς μετὰ πολλῶν αἰχμαλώτων, διὰ τὸ προσκεῖσθαι αὐτῷ ἔως καιροῦ τὸν τῶν Σαρρακηνῶν βασιλεία, ἐν προφάσει τοῦ ἀδελφῆν αὐτοῦ εἶναι τὴν γαμετὴν ἐκείνου, ἔπερ οὐκ ἦν· παρέβαλε τῷ αἰγαλῷ Ῥουσιάνου, καὶ συζωπητικῶς τὸν μακάριον μετεπέψατο, ἐπιθυμῶν ἀκούσαι παρ' αὐτοῦ τὰ δέοντα, καὶ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ καρπώσασθαι.

80'. Μετὰ δὲ τὸ θαρρήσαι αὐτῷ τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἅπαντα τὰ αὐτοῦ ἐγκάρδια καὶ διαβούλια, λέγει αὐτῷ ὁ μακάριος· «Ἀκουσόν μου, δέσποτα, τῆς συμβουλίας, καὶ μηκέτι ὑποστρέψης πρὸς τὰ τῶν ἐχθρῶν γεννήματα. Μετὰ γὰρ τὸ λαν κολακεῦσαι σε, τὸ

68. Nec certe illum sefellit opinio : gratis enim illi magnus Pater actis et tunc et postea, dimisit in pace, jussitque illi dari quoddam munusculum. Ipse vero in mentem revocans, quod in sacro legitur Evangelio : « Cum cognovisset Jesus, quia venturi essent, ut raperent eum et facerent regem, fugit solus in montem⁶⁶ : » secedit pariter in interiorem montem cum uno tantum fratre, subtrahens se tantisper, dum laboretur illud consilium. At sacerdotes et viri nobiles profecti in monasterium, studiose perquirebant, et irritum videntes consilium, valde genebant. Ut vero diuti⁶⁷ expectantes nihil agebant, facilius enim erat unicornem, quam illum prehendere : reversi sunt domum et alium sibi præsumum elegerunt. At sanctus Pater exsultans in Domino, cum Propheta canebat : « Tenuisti manum dexteram meam, et in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria suscepisti me. Quid enim mihi est in caelo, et præter te quid volui super terram⁶⁸ ? nam ante te est omne desiderium meum, Domine, » et : « Tu scis, quia diem hominis non desideravi⁶⁹. » Hoc sensu vir beatus contempsit parvam hujus vite gloriam et honorem humanum abominatus est, nunc autem constituit eum Deus super decem civitates, ut veraciter promisit. Neque enim, quia non suscepit sacerdotium, non multiplicavit talentum : nam plures sunt, qui per doctrinam oris ejus in cœnobio et solitaria vita salutem consecuti sunt, quam cives, quos oppidum illud habet. Viatto metropolita olim ex Africa veniens cum multis captivis, eo quod amicus illi esset quodam tempore Sarracenorum rex, prætextu quod regis uxor esset metropolitæ soror, licet revera non esset (56), appulit ad litus Rossani, et precibus egit, ut vocatus ad eum beatus Pater accederet ; cupiebat enim audire ab eo, quæ opus erant, et orationum ejus fructum percipere.

69. Ubi ergo archiepiscopus aperuisset ei cuncta sui cordis consilia, dixit ad eum Pater : Audi, reverendissime, consilium meum, nec amplius revertere ad viperarum genimina : nam post multas blanditias et honores tuum ebibent sanguinem.

⁶⁶. Joan. vi, 15. ⁶⁷ Psal. lxxii, 23, 24. ⁶⁸ Psal. xxxvii, 10. ⁶⁹ Jerem. xvii, 16.

Joannis Clei notæ.

(56) Diversa est hic versio apud Martenium, ubi sic legitur : « Blatto quandoque ab Africa revertens cum multis captivis, propterea quod ad tempus Sarracenorum rex illi adversatus fuerat, excusatione eo quod ejus soror illi nupserrat ; quod ne justitiam verum erat, applicuitque ad litora Rossani, » etc. At hæc neque textum Græcum expriment, neque seusum reddunt, qui intelligi possit.

Viatto porro is sive Blatto, sedis in Calabria archiepiscopus fuit ; sed cuius ? An Cusentinæ, an Reghensis, an S. Severinæ ? Nulla apud Ughellum in ecclesiarum illarum serie est ejus mentio : verum aliunde nihil obest, quominus illi alterive catalogo sub finem x sæculi, ad quem vacui latius sunt, inseratur.

gladio te perimentes. De pace autem Calabriae A
ne labores, nec preces effundas, hoc enim univer-
sorum Domino non placet. Tunc fratris metropoli-
tæ filius: Vides, inquit, sancte Pater, quot animas
reverendissimus liberavit? Respondit sanctus:
Non animas, sed corpora liberavit. Prodest autem
pluribus et corporum afflictio, quibus libertas mul-
torum malorum sit ansa, quemadmodum furentibus
prodest, quod medici illos occudant et fame cru-
ciant. Quod si hæc, quæ molesta videntur, ad
multorum salutem nihil conferrent, certe a Deo
non permitterentur. Cportet tamen a potentibus
auxilium eis impendi, quoad ejus fieri possit. Me-
tropolitana cum hæc audisset et consilio Patris non
paruisset, vaticinium in se adimplevit. At sanctus
Pater noster Nilus tum nimio austerioris vitæ la-
bore, tum ingravescente jam ætate, nam fere se-
xagesimum agebat annum, deficientibus viribus,
non valebat amplius longis itineribus pedester se
committere sine periculo: itaque utbatur equo ad
subsidium fragne imbecillitatis: nam majorem
hineris partem studio servandæ continentie, qua
virtutes continentur, equum trahens ipse ibat.
Quem, dum sanctus Pater cum archiepiscopo ser-
monem conferret, suggerente diabolo, furatus est
quidam et abiit. Cum vero, eunte illo, coortuisset
turbo, ex equo descendens sub quadam arbore
stabat, exspectans serenitatem aeris, et fulgur e
cælo lapsum percussit miserum et orco transmisit.
quod non audiverit dicentem: « Damnum inferre
justo non est bonum ⁶⁰; » et: « Qui furabatur, jam
non furetur, magis autem laboret operando mani-
bus suis, ut habeat, unde tribuat necessitatem
patienti ⁶¹. » Et ille quidem infelix peccavit,
frustra operatus iniquitatem: postmodum vero
quidam illac transeuntes agnoverunt equum,
qui ibi pascebatur, et in monasterium dedu-
xerunt, viroque justo quod suum erat, reddi-
derunt.

70. Alio quoque tempore miles quidam profectus
est animo furandi equum e monasterio, et cum sol-
fere jam occideret et ille e regione monasterii
staret, illudque oculis prospiceret, noctem expec-
tans, ut nocturno tempore tenebrarum opus effi-
ceret. Cum vero tota illa nocte perambulasset,
nunquam potuit monasterio propinquare, sed in-
cidens in prærupta et rupes inaccessas, satis præ-
narum et laboris passus est: ubi vero illuxit,
monasterium ante se vidit. Itaque vehementer ob-
stupefactus miraculo, adiit pœnitentiam agens et
palam enuntians sui consilii pravitatem. Per illud
tempus impiorum Agarenorum incursione devas-
tante Calabriam et omnia deprædante, sanctus
Pater Nilus in arcem se contulit cum fratribus
ibique tuto morabatur; tres vero segregati ab illis
manserunt in monasterio, captique sunt a Sarra-
cenis et abducti in Siciliam. Quos tamen beatus

αἵμα σου πίνονται μαχαίρα σὲ θανατώσαντες. Κα'
περὶ τῆς εἰρήνης τῆς Καλαβρίας μὴ κοπιῶ, μηδ'
ἀξίου, οὐ γὰρ εὐδοκεῖ ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης ἐν
τούτῳ. Λέγει δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ μητροπο-
λίτου· Ὁρᾷς, Πάτερ ἀγίε, πόσας ὁ δεσπότης ψυχὰς
ἠλευθέρωσεν; Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ ὄσιος· Οὐ ψυχὰς
ἠλευθέρωσεν, ἀλλὰ σώματα. Λυσitelεῖ δὲ τοῖς
πολλοῖς καὶ ἡ τῶν σωμάτων κάκωσις, ὅσοις τὸ
ἐλευθεριάζειν πολλῶν κακῶν αὐτὸν γίνεται. Ὡστερ
αἱ παρὰ τῶν ἱατρῶν τοῖς μαινομένοις συγκλίσεις
τε καὶ λιμαγγοῖαι. Εἰ δὲ μὴ ταῦτα δοκοῦντα λυπηρὰ
τῇ τῶν πολλῶν σωτηρίᾳ συνέβαλεν, οὐκ ἂν πρὸς
τοῦ Θεοῦ συνεχωρήθησαν γίνεσθαι. Δεῖ δὲ ὁμοῦ τοῖς
δυναμένους βοηθεῖν τοῖς τοιοῦτοις, ὅσον ἐκδέχεται.
Ταῦτα ὁ μητροπολίτης ἀκούσας, καὶ τῇ τε Πατρὸς
συμβουλίᾳ μὴ ὑπακούσας, τὸ προφητευθὲν αὐτῷ ἐπ'
αὐτὸν ἐτελέσθη. Ὁ δὲ ὄσιος Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος τὸ
μὲν ἐκ τοῦ πολλοῦ τῆς ἀσκήσεως πόνου, τὸ δὲ ἐκ
τῶν χρόνων ἰκανῆς περιόδου· περὶ γὰρ τὰ ἐξήκοντα
ἔτη ὑπῆρχεν· ἀδυνατήσας λοιπὸν, καὶ μηκέτι ἰσχύων
τὰς μακρὰς ὁδοὺς ἀκινδύνως πεζοπορεῖν, ἐκέχρητο
ἵππῳ πρὸς θεραπείαν τῆς πολλῆς ἀτονίας· ἐν γὰρ
τῷ πλείονι τῆς ὁδοῦ μέρει, λόγῳ τῆς περιεκτικῆς
ἐγκρατείας ἐπισύρων αὐτὸν ἱπορεύετο. Τοῦτον τὸν
ἵππον ἐν τῷ τὸν ὄσιον τυγχάνειν μετὰ τοῦ ἀρχι-
επισκόπου, ὑποβληθείς τις ὑπὸ τοῦ διαβόλου, κλέψας
ἀνεχώρησεν. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν χειμῶνος αὐτῷ
ἐπελθόντος, ἀποβάς τοῦ ἵππου ἵστατο ὑφ' ἐνὶ τῶν
ἐνδύρων ἐνδεχόμενος παρελθεῖν τὴν σφοδρότητα τοῦ
C ἀέρου. Βροντῇ δὲ ὄρανόνθην ἐλθούσα ἐπάταξε τὸν
ταλαίπωρον, καὶ τῷ ᾄδῳ παρέπεμψε, μὴ πεισθέντα
τῷ λέγοντι· « Ζημιοῦν ἄνδρα, οὐ καλόν. » Καί· « Ὁ
κλέπτων μηκέτι κλεπτεύει, ἀλλὰ κοπιᾷ τῷ ἐργαζό-
μενος ταῖς ἰδίαις χερσίν, ἐν' ἔχῃ μεταδοῦναι τῷ
χρεῖαν ἔχοντι. » Καὶ ὁ μὲν ἄθλιος ἐκεῖνος ἡμαρταν
ἀνομήσας διακενήσ· τινὲς δὲ τῇ ἐπαύριον τὴν ὁδὸν
διερχόμενοι, καὶ τὸν ἵππον γνωρίσαντες ἐπὶ τοῦ
τόπου νεμόμενον, πρὸς τὸ μοναστήριον διεσώσαντο
καὶ ἀπέδοντο τῷ δικαίῳ τῷ ἴδιον.

60. Ἄλλοτε πάλιν τῶν στρατιωτῶν τις ὀρμήσας
πρὸς τὸ τὸν ἵππον ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου συλῆσαι,
καὶ περὶ δυσμὰς ἡλίου ἐλθὼν τῆς μονῆς ἐξ ἐναντίας,
ὥστε καὶ ὀφθαλμοφανῶς αὐτὸ βλέπειν, περιέμενε
τὴν νύκτα, ἵνα ἐν σκότει ποιήσῃ τὸ ἔργον τοῦ σκό-
τους. Περιπατήσας δὲ πᾶσαν τὴν νύκτα ἐκείνην οὐδό-
λως ἴσχυσε τῇ μονῇ προσεγγίσει, ἀλλὰ φάραγι καὶ
D χρημνοῖς ἐντυχῶν ἀβάτοις, ἀρκοῦντως ἐταρχειυθῆ,
Ἡμέρας δὲ γενόμενης ἐμπροσθεν αὐτοῦ τὸ μονα-
στήριον εἶδεν· καὶ τῷ θαύματι σφοδρὰ καταπλαγεῖς,
εἰσήει μετανοῶν, καὶ τὴν οἰκίαν ἐξομολογούμενος
κακοβουλίας. Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐπιδραμόντων τῶν
ἀθέων Ἀγαρηνῶν τῷ θέματι τῆς Καλαβρίας, καὶ
πάντα ληϊζόμενων, ὁ μὲν ὄσιος Πατὴρ τὸ φρούριον
καταλαβὼν σὺν τοῖς ἀδελφοῖς διεσώζετο· τρεῖς δὲ
ἐξ αὐτῶν ἰδιορῥύθμοι· προσκατερῆσαντες τῷ μονα-
στηρίῳ ὑπὸ τῶν Σαρβάρων ἐκρατήθησαν, καὶ ἐν
Σικελίᾳ ἀπήχθησαν. Ἐκρινε γοῦν ὁ μακάριος μὴ

⁶⁰ Prov. xvii, 26. ⁶¹ Ephes. iv, 28.

παρεωραθῆναι τούτους, ἀλλ' ὡς οικεῖα μέλη ζητη-
θῆναι, καὶ εἰς ἴδιον τόπον ἀποκατασταθῆναι. Ἐπισυν-
άξας γοῦν ἀπὸ τε αἴτου καὶ οἴνου καὶ καρποῦ ἑτέρου
μέχρι τῶν ἑκατῶν χρυσίων, καὶ βορδόνιον, ὃ ἦν
αὐτῷ δεδωκῶς· Βασίλειος ὁ στρατηγὸς Καλαθρίας,
καὶ δούς αὐτά τινι τῶν ἀδελφῶν λίαν δοκιμωτάτῳ,
ἀπίσταιλεν αὐτὸν ἐν Πανόρμῳ, γράψας ἐπιστολὴν
πρὸς τὸν νοτάριον τοῦ ἐκεῖσε φυλάρχου Χριστιανώ-
τιτον καὶ φιλευσεθῆ τυγχάνοντα.

οα'. Ὅστις νοτάριος, ὑποδείξας τῷ λεγομένῳ
Ἀμηρᾷ τὰ παρὰ τοῦ οἴου σταλέντα, ἐρμηνεύσας δὲ
αὐτῷ καὶ τὴν θαυμασίαν ἐκείνην ἐπιστολὴν, κατε-
πλάγη ἐπὶ τῇ σοφίᾳ τε καὶ συνέσει τοῦ μακαριω-
τάτου, ἐπιγνοὺς αὐτὸν φίλον τοῦ Θεοῦ ὄντα, καὶ
ἀνάπλευσεν πάσης ἀγαθωσύνης. Ἐπειδὴ τοῖνον οἶδεν
ἀρετῇ αἰδεῖσθαι καὶ παρὰ πολεμίοις, ἀγαθῶν τοὺς
μοναχοὺς καὶ φιλοφρονησάμενος πρεπόντως, κατα-
σχῶν τε δι' ὑπόμνησιν καὶ καύχημα τὸ βορδόνιον,
ἀπέλυσεν αὐτοὺς σὺν τοῖς ταρίοις· προσθεὶς καὶ
ἱκανὰ δέρματα ἐλάφων, καὶ μηνύσας τῷ Πατρὶ
τοιάδε· Ἐν τῷ πταίσμα ἐστὶν ὑπὲρ τοῦ κολασθῆναι
τοὺς σοὺς μοναχοὺς, ἐπειδὴ οὐκ ἐγνώριστάς μοι ἐν
πρώτοις σαυτὸν· εἰ γὰρ τοῦτο ἐγίνετο ἀπέστελλον
ἄν σοι τὸ σημεῖον τὸ ἐμὸν, ὅπερ εἰ ἐκρέμνας ἔξω ἐν
τῇ πλατείᾳ, οὐκ εἶχες ἀνάγκη οὐδεμίαν τοῦ σαλευ-
θῆναι ἀπὸ τῆς μονῆς σου, οὐδὲ ποσῶ· παραχθῆναι·
εἰ δὲ καὶ ἠξίους πρὸς με παραγενέσθαι, εἶχες ἂν
ἐξουσίαν ἐν πάσῃ μου τῇ περιχώρῳ κατασκηνώσαι,
καὶ πολλῆς ἀπήλαυες τῆς παρ' ἡμῶν τιμῆς τε καὶ
εὐλασίας. Ταῦτα ἀκούσας ὁ θεσπέσιος Νεῖλος, καὶ
θαυμάσας τὴν ἐπ' αὐτῷ τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν, τὸ τοῦ
Σαμφῶν ἐφθέγγετο πρόβλημα· Ὅτι ὄντως νῦν ἀπὸ
ἐσθίουτος ἐξῆλθε βρώσις, καὶ ἀπὸ μισανθρώπου
φιλανθρωπία· προσθεὶς καὶ τοῦτο πρὸς τὰς τοῦ
ἀμηρᾷ ἐπαγγελίας, ὅτι· Ταῦτα πάντα σοι δώσω,
ἐάν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Ὁ δὲ συνετώτατος καὶ
ἐκτεμμένους τῷ νοῦ Βασίλειος, ὁ στρατηγὸς, ὃς τοσ-
αύτην πίστιν καὶ ἀγάπην εἶδειξεν πρὸς τὸν Πατέρα,
δογὴν ὁ ἑκατόνταρχος πρὸς τὸν Σωτήρα· προσήνεγκεν
αὐτῷ μέχρι τῶν πεντακοσίων χρυσίων, ὀμνύων
καὶ λέγων, ὅτι, Οὐκ εἶσι μοι ταῦτα ἐξ ἀδικίας,
ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐμοῦ σπαθίου. Ἦνίκα γὰρ ἐγκρατήσα-
μεν τῆς Κρήτης μετὰ τοῦ μακαριωτάτου Νικηφόρου
ἀκμήν οὐκ ὄντος βασιλέως, εὐρήκαμεν παρὰ τινι
πρεσβυτέρῳ ἐπ' ἀληθείας τὸ ἐνδυμα τοῦ Προδρόμου,
ἐκ τριχῶν καμήλου τυγχάνον, καὶ περὶ τὸν τράχη-
λον ἡμαγμένον· ὅπερ λαβὼν ὁ μακάριος ἐκεῖνος,
ἅπαν τὸ χρυσίον ἐμοὶ παρεχώρησεν. Ἐξ αὐτῶν
σὺν τυγχάνοντα ταῦτα δέξαι διὰ τὸν Κύριον, καὶ
εὐχαί μοι.

⁶³ Matth. iv, 9.

Joannis Clei notæ.

(57) Amira non videtur proprium viri nomen, sed nuncris esse. Ortum habet ab *amir*, quod Arabibus *dominum* significat, a quibus ad Saracenos et Turcas transiit, apud quos urbium provinciarumque præfecti sic appellati fuerunt. Hinc Anastasius Bibliothecarius ad synod. viii, actione 4 : « Hamiram Græci vocant principem Saracenorum. Interpretatur autem, ut ferunt, lingua eorum præpositus. »

A Pater non negligendos existimavit, sed requirendos ut propria membra et suo loco restituendos. Collectos igitur ex frumento, vino et aliis frugibus nummos aureos usque ad centum, dedit cuidam fratri probatissimæ fidei cum jumento, quod acceperat a Basilio Calabriae stratego, misitque Panormum cum epistola ad notarium dynastæ ibi morantis Christianissimum et maxime piump.

71. Is vero legit epistolam dynastæ, quem vocant Amiram (57), et cum interpretationem quoque addidisset admirabilis epistolæ, obstupuit ille beatissimi viri sapientiam et prudentiam, agnovit enim illum Dei amicum et omnis probitatis plenum. Quoniam igitur virtus etiam apud ipsos hostes venerationi est, produxit monachos et honorifice tractavit ; jumentum tamen retinuit ad rei memoriam, de qua posset gloriari, dimisitque eos cum pecunia, insuper largitus multas cervinas pelles, addensque epistolam ejusmodi ad Patrem. Quod monachi tui male habitii fuerint, erratum est tnum, cum tu mihi ab initio non innotueris ; quod si fecisses, ego tibi meam tesseram misissem, quam si foris appendisses in platea, nulla tibi fuisset necessitas recedendi e tuo monasterio, aut quamvis minimam pati turbationem. Quod si etiam non dedignareris ad me venire, posses libere in provincia mihi subjecta habitare, multoque apud nos honore et veneratione fruereris. His auditis, beatus Nilus Dei providentiam de se admiratus problema Sampsonis commemoravit. Revera nunc de comedente exivitibus et ab inhumano humanitas. Ad didit etiam ad Sarraceni promissa illud : « Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me ⁶³. » At vero prudentis menteque acerrima præditus Basilius strategus, tanta fide et amore affectus erga Patrem, quanta centurio proquebatur S. Ipatorem, obtulit illi usque ad quingentos nummos aureos, jurans dicensque : Hæc ego injuste non possideo, sed meo sum adeptus gladio. Nam quando obtinimus Cretam cum beatissimæ memoriæ Nicephoro (58), tunc temporis nondum ad imperium evecto, apud quemdam presbyterum invenimus ipsum verum Præcursoris operimentum, e pilis cameli confectum et circa cervicem cruentatum. Quod ille beatæ memoriæ sibi sumens, totum aurum mihi concessit. Inde igitur cum hæc mihi sint, accipe propter Dominum, et pro me ora.

(58) De Nicephoro Phoca viro fortissimo, qui per plures victorias ad imperii solium sibi viam fecit, hic agitur. Expeditionem ejus contra Cretam a Sarracenis occupatam, habes narratam a Cedreno ad annum mundi 6468, hujusque ad annum Christi 961 in Annalibus suis meminit Baronius.

72. Cæterum terrenorum revera contemptor A sanctus Pater noster Nilus ne respicere quidem illa dignum arbitratus, respondit, quasi mortem timens, in hunc modum : Vis, ut ob hæc stercora insidietur mihi quispiam et interficiat, et amicum tu perdas ? Et ille : Sine me sanctuarium ornare pretiosis velamentis. Et magnus Pater ad eum : Vade et da cathedrali ecclesiæ oppidi, ubi asservabuntur, nec erit, qui inde illa furetur. Et ille : Permite, inquit, ut oratorium construam maximum et pulcherrimum ; neque enim æquo animo fero videns illud e luto factum. Et Pater : Jam, inquit, nec me videre poteris, quoniam de luto compactus sum. De oratorio vero laborem noli suscipere, futurum quippe est, ut illud impii Agareni demoliantur : quin et universa Calabria manibus illorum tradetur. Hoc videns beatus Pater noster Nilus præsaگو suo oculo, volensque iræ Dei cedere, noluit abire in Orientis partes, veritus opinionem, quam apud Orientales habebat (nam et ad ipsos etiam Dei amantes nostros imperatores (59) de virtute ejus fama pervenerat) fugiensque honorem, in quo apud illus fuisset : sed maluit degere inter Latinos, quippe ut illis ignotus et nequaquam apud eos in honore habitus. Verum quo majore ipse studio devitabat honores, eo celebrior et ornatioꝛ cælesti favore fiebat et ab omnibus tanquam unus e numero apostolorum suscipiebatur et reverentia illi pariter exhibebatur. Nam cum venisset Capuam, ut retroacta omittam, quia permulta sunt, acceptusque esset honorifice a Pandulfo (60) tunc temporis principe et nobilibus viris, ita ut de eo in episcopum sibi eligendo repissent consilium, quod etiam successisset, nisi princeps morte præventus esset : tunc vocato illi ad sese S. Benedicti præposito montis Cassini (sanctissimus hic erat Haligernus [61]) injunxerunt, ut beato viro concederet monasterium, quodcumque ipse vellet, e monasterioliꝛ sancti Patris nostri Benedicti.

αβ'. Ὁ δὲ ὄντως ὑπερόπτης τῶν ἐπιγείων Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος μὴ καταδεχόμενος πρὸς αὐτὰ ἐπιβλέψαι, λέγει πρὸς αὐτὸν, ὡς ἐν προφάσει δῆθεν τοῦ φοβεῖσθαι τὸν θάνατον· θέλεις, ἵνα διὰ τὰ σκύδαλα ταῦτα ἐνεδρεύσας τις ἀποκτείνῃ με, καὶ ἀπολέσῃ; τὸν φίλον σου; Ὁ δὲ πάλιν εἶπεν· Ἄφες με ἀμφιάσαι τὸ θυσιαστήριον ἐνδύμασι πολυτίμοις. Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· Ἀπελθὼν βάλε αὐτὰ ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ κάστρου, ὅπου φυλάττονται, ἐπεὶ ἐκεῖθεν οὐ κλέπτονται. Καὶ ἔασον με, φησὶν, οἰκοδομησαὶ τὸ εὐκτήριον μέγιστον καὶ τερπνότατον· οὐ γὰρ ἀνέχομαι πῆλινον θεωρεῖν αὐτό. Καὶ ὁ Πατὴρ· Ὡρα σοι, φησὶ, μὴδὲ ἐμὲ ἀνέχεσθαι θεωρεῖν, ὅτι ἐκ πηλοῦ τὴν ὑπόστασιν κέκτημαι. Περὶ δὲ τοῦ εὐκτηρίου μὴδὲν κοπιᾷσης, ὑπὸ γὰρ τῶν ἀθέων Ἀγαρηῶν ἀφανισθήσεται; καὶ πᾶσα δὲ ἡ Καλαβρία ταῖς χερσὶν αὐτῶν παραδοθήσεται. Τοῦτο δὲ γινούσθους Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος τῷ προορατικῷ αὐτοῦ ὁμματι, καὶ βουληθεὶς τόπον δοῦναι τῇ ὄργῃ τῇ θεικῇ, οὐκ ἐδόκησεν ἀπελθεῖν πρὸς τὰ ἐφ' αὐτὸν ὑπόληψιν ὑφορώμενο; τὴν περὶ αὐτοῦ τῶν ἐκείσε· καὶ μέγρι γὰρ αὐτῶν τῶν φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων ἡ ἐνάρετος αὐτοῦ φήμη διήλθε· καὶ τὴν τιμὴν τὴν πρὸ αὐτῶν ἀποφεύγων· ἐξελέξατο δὲ τὴν μετὰ τῶν Λατίνων ἀναστροφὴν, ὡς ἀγνωστος ὢν παρ' αὐτοῖς, καὶ μηδαμῶς παρ' αὐτῶν τιμώμενος. Ὅσον δὲ αὐτὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἀποδιδράσκειν ἐσπούδαζεν, τοσοῦτον ἡ οὐράνιος εὐκλεια αὐτὸν περιέστειλεν· καὶ πάντες ὡς ἓνα τῶν ἀποστόλων αὐτὸν ὑπεδέχοντο, καὶ τὸ σέβας ὁμοίως ἀπένεμον. Ἐλθὼν γὰρ ἐν Καπούῃ, ὅσα τὰ ὄπισθεν ἔασω διὰ τὸ πλῆθος, καὶ κμηῆς μεγίστης τυχὼν παρὰ τε τοῦ πρίγκιπος Πανδύλφου καὶ τῶν ἀρχόντων, ὥστε βουλευσασθαι αὐτοῖς ἐπίσκοπον αὐτὸν ἑαυτοῖς καταστήσαι· καὶ προσεχύρησεν ἂν, εἰ μὴ ὁ θάνατος τὴν πρίγκιπα περιέκαψεν. Τότε δὲ καλέσαντες τὸν τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου ἡγούμενον τοῦ ὄρους Κασσίνου· Ἀλιγέρνος οὗτος ἦν ὁ δσιώτατος· παρήγγειλαν αὐτῷ τοῦ δοῦναι τῷ μακαρίτῃ μοναστήριον, οἷον ἂν θέλῃ ἐκ τῶν ὄσιου Πατρὸς ἡμῶν Βενεδίκτου μετοχίων.

CAPUT XI.

Ad monasterium Casinense, Sarracenorum incursiones declinans, profectus, festive ab abbate Aligerno excipitur, monachosque ibidem animæ et corporis infirmitatibus liberat, et piis doctisque exhortationibus imbuat.

73. Cum vero profectus esset sanctus Pater ad D visendum inclytum illud monasterium, processit illi obviam usque ad radices montis tota monachorum caterva, sacerdotibus et diaconis eorum sacro habitu indutis, ut sit diebus festis, cereus et turribula manu ferentibus : et hujusmodi pompa

ογ' Πορευθεὶς δὲ ὁ δσιος Πατὴρ πρὸς τὸ θεάσασθαι τὸ λεχθὲν περιδοξὸν μοναστήριον, ὑπήνητησεν αὐτῷ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν ἕως τῶν θεμελιῶν τοῦ ὄρους, οἱ τε ἱερεῖς αὐτῶν καὶ διάκονοι τὰς ἱερὰς στολὰς ὡς ἐν ἑορτῇ περιβεβλημένοι, κηροῦς τε καὶ θυμιατήρια μετὰ χεῖρας φέροντες οὕτω τὸν

Joannis Clei notæ.

(59) Imperarunt una in Oriente ab anno 976 usque 1024 Basilius et Constantius fratres, de quibus hic sermo est.

(60) Pandulfus is obit anno 981, circa quem proinde hæc contigerunt. Irruptio autem Sarracenorum, de qua paulo supra, anno 986 agitur, ad quem in Chronico Lupus Protospatha : e Comprehenderunt Sarraceni sanctam Chiriaci

civitatem, et dissipaverunt Calabriam totam. »

(61) Haligerno seu Aligerno, ut venerabili, locum dedit Mabillonius in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti sæculo 5, parte 1, pag. 645 et seqq., ubi etiam non pauca ex Vita S. Nili luc spectantia habes excerpta. Initia abbatibus Aligerni anno 949, obitum vero 986, affigit Mabillonius.

μακάριον εἰς τὸ μοναστήριον ἀνήγαγον· οὐδὲν ἄλλο
 δοκούντες ἀκούειν καὶ βλέπειν, ἢ ὅτι ὁ μέγας Ἀντώ-
 νιος ἀπὸ Ἀλεξανδρείας πρὸς αὐτοὺς παρεγένετο, ἢ
 ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη ὁ μέγας Βενέδικτος, ὁ θεῖος
 νομοθέτης αὐτῶν καὶ διδάσκαλος. Καὶ γὰρ ὀρθῶς
 ἐλογίζοντο, καὶ τοῦ σκοποῦ οὐ διήμαρτον. Ἄπαντες
 γὰρ αὐτῶν οἱ τε σωματικοῖς, οἱ τε ψυχικοῖς συνεχό-
 μενοι πάθεισιν ἐθεραπεύθησαν, καὶ πάντες τὰ πρόσ-
 φора παρ' αὐτοῦ ἐκομίζοντο· οἱ ἐν λόγῳ τὴν
 διδασκαλίαν, οἱ ἐν ἔργῳ τὴν ποδηγίαν, οἱ ἐν
 ἀμαρτίαις τὴν διόρθωσιν, οἱ ἐν ἀρεταῖς τὴν παρά-
 κλησιν, οἱ ἐν ὑγείᾳ τὴν ἐγκράτειαν, οἱ ἐν ἀβρωσίᾳ
 τὴν ἰασιν. Καὶ συντόμος εἰπέιν, ὥσπερ ποτὲ τοῖς
 Ἰσραηλίταις τὸ μάννα ἐκάστω πρὸς τὴν κρᾶσιν καὶ
 τὴν ὄρεξιν μετεβάλλετο, διὰ καὶ οὐκ ἦν ταῖς φυλαῖς
 αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν, οὕτω καὶ τοῦτοις ὁ θαυμαστός
 διεγίγνετο. Ἀποθεραπεύσας τοίνυν αὐτοὺς τῇ θεο-
 πεμπίᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ, καὶ πληρώσας εὐφροσύνης
 πνευματικῆς, πάνυ δὲ καὶ αὐτὸς ἀγασθεὶς ἐπὶ τῇ
 εὐτασίᾳ καὶ πεπαιδευμένῃ καταστάσει αὐτῶν, καὶ
 θαυμάσας τὰ αὐτῶν ὑπὲρ τὰ ἡμῶν, προεπέμπετο
 πάλιν ὑπὸ τε τοῦ ἀββᾶ καὶ τῶν ἐν ἐξοχῇ ἀδελφῶν
 εἰς τὸ μοναστήριον, ὅπου ἔδει σὺν τοῖς τέκνοις αὐτοῦ
 καθεσθῆναι. Ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲ τοῦτο ἦν τὸ καλοῦ-
 μενον Βαλλελοῦκιον. Παρακάλεισάν τε αὐτὸν ὁ τῆ
 γοῦμενος καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ σὺν πάσῃ τῇ ὑπ' αὐτὸν ἀδελφό-
 τητι ἐλθεῖν ἐν τῷ μεγίστῳ μοναστηρίῳ, καὶ τῇ Ἑλλάδι
 φωνῇ ἐν τῇ αὐτῶν ἐκκλησίᾳ τὴν κανόνα πληρῶσαι, ἵνα
 γένηται, φησὶν ὁ Θεὸς, τὰ πάντα ἐν πίσει· ὅπερ καὶ ὁ
 προφήτης προαναφωνῶν ἔλεγεν· Ὅτι λέων καὶ βοῦς
 ἄμα ἐσκηθῆσονται καὶ ἅμα τὰ παιδιά αὐτῶν ἐσονται. »
 εἰ. Ὁ δὲ θεσπέσιος Νεῖλος τὰ μὲν πρῶτα οὐκ
 ἐπένευσεν ἀπὸ ταπεινοφροσύνης λέγων· « Πῶς ἔσομεν
 τὴν ψῆθον Κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλοτριας; » οἱ σήμερον
 ταπεινοὶ ἐν πάσῃ τῇ γῆι διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν
 ὄπαρχοντες; Ὅμως διὰ τὸ συμπαρακληθῆναι ἐν τῇ
 ἀλλήλων πίστει, καὶ τὸ μέγα ὄνομα τοῦ Χριστοῦ
 δοξασθῆναι, κατεδέξατο αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. Καὶ
 τυπώσας ἀπὸ καρπῶν χειλέων αὐτοῦ ὕμνωδιαν πρὸς
 τὸν ὄσιον Πατέρα ἡμῶν Βενέδικτον, περιέχουσαν
 πάντα τὰ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ τεράστια γεγραμμένα·
 παραλαβὼν τε πάντας τοὺς ἀδελφούς, ὑπὲρ τοὺς
 ἑξήκοντα ὄντας, ἀνῆλθεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ Κασσί-
 νου, καὶ τὴν ἀγρυπλίαν ἐτέλεσε παναρμονίως. Ἔχε
 γὰρ ἀδελφούς μεθ' ἑαυτοῦ συνετούς, καὶ ἰκανούς ἐν τε
 ἀναγνώσει καὶ ψαλμωδίᾳ, οὓς αὐτὸς κατ' ἀμφοτέρα
 ἐξεπαίδευσεν. Μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κανόνος
 συνῆλθον πρὸς αὐτὸν ἅπαντες οἱ μοναχοὶ μετὰ παρ-
 θέσεως τοῦ ἀββᾶ αὐτῶν· καὶ γὰρ μέχρι τούτου τὴν εὐ-
 τασίαν φυλάττουσι· καὶ θαυμάζοντες ἐπὶ τῇ ἀγλῇ

A beatum virum ad monasterium deduxerunt, nihil
 aliud se putantes audire et videre, quam advenien-
 tem Alexandria magnum Antonium, vel excitatum
 a mortuis magnum Patrem Benedictum, sacrum
 legislatorem et magistrum eorum. Et sane recte
 judicabant, nec fefellit eos opinio. Nam quotquot
 inter ipsos aut corporis aut animi morbo labora-
 bant, omnes curati sunt et congruentia omnes ac-
 cipiebant ab eo : studiosi doctrinam, actiuosi du-
 catum, peccatores emendationem, virtute præditi
 adhortationem, incolumes continentiam, ægrotantes
 medelam, atque, ut uno verbo dicam, sicut olim
 manna Israelitis ad corporis ejusque habitudinem
 et appetitum transmutabatur, quapropter in eorum
 tribubus non erat infirmus, ita his etiam vir ad-
 mirabilis se accommodabat. Itaque illis a Deo missa
 sua præsentia perfecte sanatis, spiritalique lætitia
 repletis, cum et ipse vicissim admiratus esset
 egregiam illorum disciplinam et bene ordinatam
 vivendi normam, collaudassetque instituta eorum
 plusquam nostra, deducebatur rursus ab abbate
 præcipuisque fratribus ad monasterium, in quo
 cum suis filiis ipse commoraturus erat. Sancti
 Michaelis (62) id erat, nomine Vallelucium. Tum
 præpositus et fratres rogarunt, ut una cum suis
 fratribus universis ascenderet in maximum mona-
 sterium et Græco sermone officium caneret in
 ecclesia eorum, ut fiat, inquit, Deus omnia in
 omnibus⁶². De quo etiam Prophetia vaticinatus
 erat, « Leo et bos simul pascentur et catuli eorum
 simul erunt⁶³. »

74. At venerabilis Nilus primo quidem abnuere
 præ humilitate, dicens : « Quomodo cantabimus
 canticum Domini in terra aliena⁶⁴, » qui nunc hu-
 miles sumus in universa terra propter peccata
 nostra? Ut simul tamen consolatio susciperetur per
 eam, quæ communis est, fidem et magnum Christi
 nomen glorificaretur, tandem assensus est, et
 compositis hymnis de fructu laborum suorum in
 sanctum Patrem nostrum Benedictum, quibus
 cuncta vitæ ejus admiranda opera comprehende-
 bantur (63), et convocatis universis fratribus,
 (erant autem supra sexaginta), in monasterio
 Cassini ascendit et pernoctavit egregie modulando.
 D habebat enim apud se fratres acris ingenii, apte
 legentes et canentes, quos ad utrumque ipse satis
 instruxerat. Peracto officio, convenerunt ad ipsum
 omnes monachi, abbate suo permittente, nam ad
 hoc usque disciplinam servant : et admirantes
 fulgorem spiritus de vultu ejus emicantem, cupie-

⁶² I Cor. xv, 28. ⁶³ Isa. lxy, 25. ⁶⁴ Psal. cxxvii, 24.

Joannis Clei notæ.

(62) Ἀρχιστράτηγος vertit Caryophilus S. Mi-
 chaelis, et recte, ut liquet apud Gangium in Glos-
 sario Græco-barbaro, ubi exempla profert probat-
 que, voce illa sanctum archangelum illum sæpius
 designari : tacite præterit Sirletus. Monasterium
 pro quo illud modo Vallem-Lucii, modo Vallilucium
 appellat Mabillonius.

(63) Hymnum illum seu canonem eum Latina
 interpretatione ad calcem Vitæ B. Bartholomæi
 excudit Sciommaris, apud quem illum, si lubet,
 vide. Unicus superest ex pluribus, quos Sanctus
 composuit, estque compendium Vitæ S. Benedicti
 a Gregorio scriptæ.

bant verba quoque audire de ore ejus. Exinde illi A quæsitæ hujusmodi continuata serie proponebant. Dicitis nobis, Pater sancte, quod est opus monachi et quomodo misericordiam consequemur? Aperiens autem beatus Pater os suum, Latine dixit: Monachus est angelus, opus autem ejus est misericordia, pax, sacrificium laudis. Nam quemadmodum sancti angeli Deo quidem perpetuum offerunt sacrificium laudis, inter se vero mutua charitatis pace conjuncti sunt et miserantur homines, opemque illis ferunt quasi minoribus fratribus, ita et verus monachus debet in minores et advenas fratres esse misericors, amare æquales in pace, proficientibus non invidere, fidemque minime fictam et spem habere in Deum et in spiritalem Patrem. Hæc t'ia qui possidet, vitam agit in terris angelicam: contraria qui habet, hoc est incredulitatem, odium et inhumanitatem, omnium malorum sit habitaculum et plane in dæmonem transit.

75. Nam ubi quis monachi habitum induerit, non amplius in eo est, ut sit homo, sed duorum alterum, aut angelus, aut dæmon videbitur. De vobis autem, fratres, confido meliora et viciniora saluti. Hæc et alia, quæ scriptis mandare nimium esset, cum vir sanctus diseruisse, compuncti sunt corde. Respondens autem quidam ex iis: Cur, inquit, dictum a Davide est: Cum sancto sanctus eris, et cum electo electus eris, et cum perverso perverteris ⁶⁶? Et magnus Pater: Hoc dixit Propheta cum Deo loquens, non cum homine: nam quod sequitur, Deo convenit, non homini: « Quoniam tu populum humilem salvum facies et oculos superborum humiliabis ⁶⁷. » Audiverat enim David dicentem Deum: « Vivo ego Dominus, si recte mecum ambulaveris, et ego recte ambulabo tecum ⁶⁸. » Et rursus scriptum est ad obliquos (perinde enim est ac dicere perversos): « Obliquas vias mittet Dominus, et non homo. » Cæterum hominibus præceptum est, ut inimicos diligant; benefaciant iis qui oderunt eos, et malum pro malo non reddant. Deinde interrogavit alius: Quid sibi velint illa Habacuc prophetæ verba: « Requiescam in die tribulationis meæ, ut ascendam ad populum peregrinationis meæ ⁶⁹. » Respondit vir sanctus: Cum Apostolus dicat, « Hæc autem omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem ad correptionem nostram ⁷⁰: » ergo totam Scripturam in me ipsum interpretor. Audiens quippe Adam et Cain et Lamech, et omnes, qui peccando Deum offenderunt, existimo illum me esse, et non alium. Hoc igitur prophetæ dictum viro cordato congruit, sedenti in his inferioribus, in sæculi sæce, secumque cogitanti, ac dicenti: « Quousque Deum oro, nec intelligo, quæ loquor? » Tumque infert: « Observavi et conturbatum est cor meum ⁷¹, » hoc est,

τοῦ πνεύματος ἐκπεπομένη ἀπὸ τῆς ἰδέας αὐτοῦ, ἐγγίχοντο καὶ ἀπὸ τῶν βημάτων τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐνωτίζεσθαι. Διδὸν καὶ προβλήματα συνεχῆ προσήγον αὐτῷ λέγοντες. Εἰπέ ἡμῖν, ἅγιε Πάτερ, τί ἐστὶ τὸ ἔργον τοῦ μοναχοῦ, καὶ πῶς εὐρωμεν ἔλεος; Ὁ δὲ μακάριος ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ τῇ ῥωμαϊκῇ γλώσσῃ ἔφη· Μοναχὸς ἐστὶν ἄγγελος· τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ ἐστὶν ἔλεος, εἰρήνη, θυσία αἰνέσεως. Ὅσπερ γὰρ οἱ ἄγιοι ἄγγελοι τῷ μὲν Θεῷ ἀδιαλείπτως θυσίαν αἰνέσεως προσφέρουσιν, ἐν ἀλλήλοις δὲ εἰρήνην ἀγαπητικῶς κέκτηνται, ἔλεοσι δὲ καὶ ἀντιλαμβάνονται τῶν ἀνθρώπων ὡς μικροτέρων ἀδελφῶν, οὕτω δεῖ καὶ τὸν ἀληθῆ μοναχὸν ἔλεος μὲν ἐπιδείκνυσθαι πρὸς τοὺς ἐλαχιστοτέρους καὶ ξένους τῶν ἀδελφῶν, ἀγαπᾶν δὲ ἐν εἰρήνῃ τοὺς ἰσοτίμους, τοῖς δὲ προκόπτουσι μὴ φθονεῖν· πιστὶν δὲ ἄδολον καὶ ἐπιβία ἔχειν πρὸς τε τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἐν πνεύματι Πατέρα. Ὁ κεκτημένος τὰ τρία ταῦτα ἀγγελικὸν βίον ἐπὶ γῆς διάγει· ὁ δὲ τἀναντία, τουτέστιν ἀπιστίαν, καὶ μῖσος, καὶ ἀσπλαγχνίαν, πικρὸς κακοῦ καταγῶγιον γίνεται, καὶ δαίμων προφανῶς ἀναδείκνυται.

οἷ. Ἀφ' οὗ γὰρ τις μονάσῃ, οὐκέτι διαμένει τοῦ εἶναι ἀνθρώπος, ἀλλ' ἐκ τῶν δύο ἐν, ἢ ἄγγελος, ἢ δαίμων φανήσεται. Πέπεισμαι δὲ περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί, τὰ κρεῖττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας. Ταῦτα καὶ ἕτερα ὅπερ συγγραφήν διαγορεύσαντος τοῦ ἁγίου, κατενόγησαν ταῖς καρδίαις αὐτῶν· καὶ ἀποκριθεὶς τις ἐξ αὐτῶν εἶπε· Διὰ τί λέγει ὁ Δαβὶδ· Μετὰ δούλοισι; ἔση, καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτός, καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις; Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· Τοῦτο πρὸς τὸν Θεὸν ἐλάλησεν ὁ προφήτης, οὐ πρὸς ἀνθρώπον, καὶ γὰρ Θεῷ πρέπει τὸ ἀκόλουθον, οὐκ ἀνθρώπῳ, τὸ· « Ὅτι σὺ λαὸν ταπεινὸν σώσεις, καὶ ὀφθαλμοὺς ὑψηροφάνων ταπεινώσεις. » Ἦκουσε γὰρ ὁ Δαβὶδ τοῦ Θεοῦ λέγοντος, ὅτι, « Ζῶ ἐγὼ Κύριος, ἐὰν ὀρθῶς πορεύῃ μετ' ἐμοῦ, ὀρθῶς πορεύσομαι καὶ γὰρ μετὰ σοῦ. » Καὶ πάλιν γέγραπται πρὸς τοὺς σχολιοῦς, ταυτὸν δὲ ἐστὶ καὶ ὁ στρεβλός· « Σχολιάς ἰδοὺς ἀποστελεῖ Κύριος, καὶ οὐκ ἀνθρώπος. » Ἀνθρώποις δὲ νενομοθέτηται τὸ ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθρούς, τὸ καλῶς ποιεῖν τοῖς μισοῦσι, καὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ τιμὴ μὴ ἀποδοῦναι. Πάλιν ἠρώτησεν ἕτερος· Τί ἐστὶν ὁ λέγει Ἀββακούμ ὁ προφήτης· « Ἀναπαύσομαι ἐν ἡμέρῃ ὀλιψέως μου, τοῦ ἀναβῆναι με εἰς λαὸν παροικίας μου; » Ὁ δὲ δούλος ἀπεκρίθη· Τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι « Ταῦτα πάντα τυπικῶς συνέβαιεν ἐκεῖνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς τὴν ἡμῶν νοθεσίαν· » ἐγὼ πᾶσαν τὴν Γραφήν εἰς ἑμαυτὸν ἐρμηνεύω. Τὸν γὰρ Ἀδὰμ ἀκούων, καὶ τὸν Κάϊν, καὶ τὸν Λάμεχ, καὶ πάντας τοὺς τῷ Θεῷ ἐπτακότας, ἐνθυμοῦμαι, ὅτι καὶ γὰρ εἰμι ὁ τοιοῦτος, καὶ οὐχὶ ἄλλος. Τοῦτο τοῖσιν τὸ βῆτον τοῦ προφήτου ἀνθρώπων πρέπει συνετῶ, καθημένῳ κάτῳ εἰς τὴν ὕλην τοῦ κόσμου, λογιζομένῳ τε καθ' ἑαυτὸν καὶ λέγοντι· « Ἔως πότε προσεύχομαι, καὶ ἂ λέγω οὐ νοῶ; » Τότε ἐπάγει λέγων· « Ἐφουλάμην, » τουτέστιν ἐσκόπησα, καὶ ἐσκεψάμην τὴν προσευχὴν τῶν χειλέων μου· εὐχομαι δὲ, ὅτι εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς

⁶⁶ Psal. xxvii, 27. ⁶⁷ ibid. 28. ⁶⁸ Levit. xxvi, 3, 42. ⁶⁹ Habac. iii, 16. ⁷⁰ I Cor. x, 11. ⁷¹ Habac. vi, 16.

ἀνταποδοῦσί μοι κακά, » πείσομαι τότε καὶ τότε. Καί· Κρίνον με, Κύριε, κατὰ δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν ἀκακίαν μου, ὁ Θεός. » Καὶ ἐπι· Ἐμφανῶς ὁ Θεός ἤξει· » καὶ· « Οὐ παρασιωπήσεται· πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ φλογίει κύκλω τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. »

ος· Ταῦτα καὶ τὰ ὅμοια τούτοις ἐνοήσας ἐξερχο-
μένα μου τῶν χειλέων, κατανοήσας δὲ ἐμαυτὸν τὰ ἐναντία πράττοντα τούτων, ἐφοβήθη μου ἡ καρδία, καὶ ἐτρέμαξαν τὰ ὀστά μου, ἡ δὲ ἰσχὺς τῶν γονάτων μου ὑποκάτω μου ἐταράχθη, ὥστε στήναι μὴ δύνασθαι. Ἐν ταύτῃ τοίνυν τῇ τῆς θλίψεώς μου ἡμέρᾳ οὐκ ἄλλως ἔγνων ἀναπαῆναι καὶ ἀπαλλαγῆναι τοῦ τρόμου τε καὶ τοῦ φόβου, εἰ μὴ ἐν τῷ ἀναβῆναι με B
ἐνθα ὁ λαὸς τῆς ξενιτείας μου· ὅπου εἰσι πάντες ξένοι καὶ παρεπίδημοι, καὶ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ἔχοντες· οἱ μὴδὲν ἔχοντες ἴδιον, καὶ πάντα κατέχοντες· διότι ἡ συκὴ μου, καὶ ἡ ἐλαία μου, καὶ ἡ ἀμπελος, καὶ τὰ κτήνη μου οὐδὲν με ὠφελήσουσιν ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, οὐδὲ μετὰ θάνατόν μοι καρποφορήσουσι. Εἰ δὲ ποιήσω δέουλυσάμηνη, ἀγαλλιάσομαι τότε ἐν τῷ Κυρίῳ, χρῆσσομαι ἐπι τῷ Θεῷ Σωτῆρί μου. Τούτου δὲ οὕτως ἐρμηνευθέντος κατὰ τὴν τοῦ ἡθικοῦ τροπολογίαν, λέγει πρὸς τὸν ὅσον ἄλλος· Ἰδοῦ, τίμιε Πάτερ, ἀποστέλλομαι παρὰ τοῦ ἀδδᾶ εἰς διακονίαν, ἐξ ἧς οὐ μικρὴν βλάβην ὑπομένω· ὁ δὲ κατὰ παράγλινε ὑπακοῆν ἀδικίαν ἔχειν. Δι' οὖν προτιμῆσαι τῶν ἀμφοτέρων οὐκ οἶδα. C
Ὁ δὲ Πάτερ ἔφη· Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπαίκετε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, φησὶν ὁ Ἀποστόλος. Τοίνυν ἡμεῖς πάντα τὰ τῆς καρδίας ὑμῶν τῷ ἀδδᾶ ἐξομολογησάμενοι, τῷ κριματι αὐτοῦ τὸ πᾶν καταλείψομεν. Πάλιν οὖν ἕτερος εἶπεν· Ἐὰν ἀπαξ τοῦ ἔτους συγκαταθῶ τῷ σώματι μου καὶ κρεωφαγήσω, μὴ τί ποτε ἐστίν; Ὁ ὅσιος ἀπεκρίθη· Καὶ εἰ πάντα τὸν χρόνον ὑγιαίνων, ἐν μιᾷ ὥρᾳ κρημισθεὶς καταείξῃ τὸ σκέλος, τί κακὸν ἐστίν; Ταῦτα καὶ πελίσσια τούτων ἀπὸ Γραφῶν προβαλόντες, ἠρώτησαν καὶ περὶ τῆς τοῦ Σαββάτου νηστείας. Ὁ δὲ σύντομον ἀποκρίσιν δεδωκώς αὐτοῖς, ἀπαλλάξῃ εἰπὼν· « Ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενέτω, καὶ ὁ μὴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω, ὁ Θεὸς γὰρ ἀμφο- D
τέρους προσελάβετο. » Σὺ δὲ διατι κρινεῖς τὸν ἀδελφόν σου; Εἴτε οὖν ἐσθίωμεν ἡμεῖς, εἴτε ὑμεῖς νηστεύετε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιούμεν.

ος· Εἰ δέ τι ἐπιλαμβάνεσθε ἡμῶν, διότι τὸ Σάβ-
βατον οὐ νηστεύομεν, βλέπετε μὴ πως εὐρεθῆτε τοῖς

consideravi et meditatus sum orationem labiorum meorum. Oro autem hoc pacto : « Si reddidi retribuētibus mibi mala ⁷⁵, » hæc et hæc patiar et : « Judica me, Domine, secundum justitiam meam et secundum innocentiam meam, Deus ⁷⁵ : » et : « Deus manifeste veniet et non silebit ; ignis in conspectu ejus exardescet et inflammabit in circuitu inimicos ejus ⁷⁶. »

76. Hæc et similia dum proferri per os meum considero, et a me fieri contraria video, timuit cor meum et contremuerunt ossa mea et roburgenuum meorum subter conturbatum est, ita ut stare non queam. In hac igitur afflictionis meæ die video, non alia ratione me posse quiescere, tremoreque ac timore liberari, nisi ascendendo illuc, ubi est populus peregrinationis meæ, ubi sunt omnes advenæ et peregrini, quorum conversatio in cælis est, qui proprii nihil habent et omnia possident. Nam ficus mea et olea mea, et vinea et jumentum mea nihil mihi proderunt in die afflictionis, neque post mortem mihi fructum asserent. Porro si faciam, quod cogitavi, tunc in Domino gaudebo et exultabo in Deo salutari meo. Hac morali et tropologica explanatione data (§64), sanctum virum interrogavit alius : Si me mittat, venerande Pater, abbas ad ministerium, ex quo non mediocri læsione afficior, jubente regula, parendum esse nihil dijudicando, nescio, utrum mihi præferendum sit. Respondit Pater : « Obedite, inquit Apostolus, præpositis vestris, et subjacete eis, ipsi enim per-
vigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri ⁷⁵. » Vos igitur, ubi vestro abbati aperueritis omnia cordis vestri arcana, judicio ejus totum permittatis. Post hæc alius dixit : Si semel per totum anni curriculum indulsero corpori meo, et carnem comederō, quid tandem hoc erit ? Et sanctus Pater : Et si per totum tempus bona utens valetudine, una hora præceps cadas et crus frangas, quid mali erit ? Hæc et plura de Scripturis cum quæsisissent, interrogarunt etiam de jejuniis Sabbati (65). Ille vero brevi responsione contentus, hoc modo se expedit. « Qui manducat, non manducantem non spernat ; et qui non manducat, manducantem non judicat ; Deus enim utrosque assumpsit ⁷⁶. » Tu autem quare judicas fratrem tuum ? Sive igitur comedimus nos, sive jejunatis vos, omnia in Dei gloriam agimus.

77. Quod si adhuc reprehenditis, quod Sabbatō non jejunamus, cavete, ne sanctis Patribus adver-

⁷⁵ Psal. vii, 5. ⁷⁶ Ibid. 9. ⁷⁷ Psal. xlix, 3. ⁷⁸ Hebr. xiii, 17. ⁷⁹ Rom. xiv, 3.

Joannis Clei notæ.

(64) Tropologica illa interpretatio est sane paulo longius accersita.

(65) Antiqua admodum est in Ecclesia de jejuniis Sabbati inter Orientales et Occidentales controversia contrariæque in diversis ecclesiis observantia, ut ex SS. Ambrosii et Augustini variis locis liquet. Vigebat in Ecclesia Romana consue-

tudo diu illo jejunandi jam a S. Ambrosii tempore, quo non erat observata in Mediolanensi, ut testatur S. Augustinus epist. 148 ad Januarium. Videre ad hæc possunt, quibus opus est, quæ disputat Quesselus Dissertatione vi ad Opera S. Leonis Magni.

sari videantini Ecclesie columnis Athanasio, A Basilio, Gregorio et Joanni Chrysostomo, aliisque innumeris et sacris conciliis, a quibus, quod non observatum, nec etiam lege cautum est. Quin etiam Ambrosio doctore vestro, de quo legitur in ejus Vita, tota hebdomada jejunare solitum excepisse Sabbatum ac diem Dominicum. Ego vero nec ipsum sanctum Silvestrum arbitror jejunium hoc sanxisse præter consuetudinem sanctorum Patrum, nec enim potestis de hoc proferre rationem, aut canonem, nisi tantum ejus Vitæ scriptorem, cui facile nemo crediderit, quia nihil afferit, unde demonstret (66). At nos omissa verbositate, jejunare enim malum non est, dicamus illud apostolicum: « Quod esca nos Deo non commendat », et quæ sequuntur. Utinam vero miseris quoque Judæi crucifixum Dominum adorarent et vel ipsis diebus Dominicis jejunarent, nihil mihi curæ de hoc esset. Dixerunt illi: Et die Dominico jejunare non est peccatum? Respondit: Et si peccatum est, quomodo sanctus Benedictus diebus quoque Dominicis et festis jejunans, ignorabat etiam, quo die Pascha esset? Unde pro certo habendum, omne, quod sit propter Deum, bonum esse et non improbandum, nec ipsam occisionem hominis (67), ut Phinees et Samuel ostenderunt.

78. Et nos igitur bene facimus Sabbato non jejunantes in detestationem abominabilium Manichæorum eo die lugentium et calumniantium veteris Testamentum, quasi a Deo non datum; non tamen abstinemus ab operibus, ne simus similes Dei interfecto-ribus impiis Judæis. Et vos necessario jejunatis, præpurgantes vos ad sanctum Resurrectionis diem. His et pluribus aliis monachi utilitatem et voluptatem capientes, omnes stupebant et mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ejus, ac dicebant: Nunquam vidimus hominem Scripturas perinde explicantem. Et profecto verum opinabantur et rectissime loquebantur. Cum enim haberet ille memem devictis cunctis affectibus purgatissimam et cælesti lumine illustratam, sermonem quoque fundebat lepidum semper et sale conditum, qui senioribus et infirmis calcar esset et auxilium; audacibus vero et temere prosilientibus frenum et retinaculum, iis vero, qui extrema utraque declinarent, apteque et juste incederent, libra perfecta et accommodata vivendi regula. Omnes, qui ad ipsum pergebant, longe prospiciens, intelligebat, prædicebatque causam adventus eorum, rerumque exitus ratam ostendebat prædictionem.

77 I Cor. viii, 8.

Joannis Clei notæ.

(66) Antiquitas hujus consuetudinis ab apostolica traditione jam olim repetita fuit, ut testantur S. Augustinus et Joannes Cassianus apud Quesnellum laudati, ubi etiam discussa habet, quæ de institutione per S. Silvestrum a Petro Damiano

ἀγίοις Πατράσιν ἐναντιούμενοι, τοῖς σούλοις τῆς Ἐκκλησίας, Ἀθανασίῳ, Βασιλείῳ, καὶ Γρηγορίῳ, καὶ Ἰωάννῃ τῷ Χρυσόστομῳ, καὶ ἄλλοις μυρρίοις, καὶ ταῖς ἁγίαις σὺνδόδοις, οἵτινες ὁ οὐκ ἐποίησαν, οὐδὲ ἐνομοθέτησαν· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ Ἀμβροσίῳ τῷ ὑμῶν διδασκάλῳ, περὶ οὗ γέγραπται ἐν τῷ αὐτοῦ Βίῳ, ὅτι πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα ἐνήστευεν ἐκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς. Ἐγὼ δὲ οὐδ' αὐτὸν τὸν ἅγιον Σίλβεστρον εἶναι ἐναντιούμενον τοῖς ἁγίοις Πατράσι ταύτῃ τὴν νηστείαν νομοθετήσαι· οὐδὲ γὰρ δύνασθε ἀποδείξει λόγον ἢ κανόνα περὶ τοῦτου, εἰ μὴ μόνον τὸν συγγραφέα τὸν ἐκείνου Βίον, ᾧ οὐδεὶς εὐχερῶς πιστεύει διὰ τὸ ἀναπείθεικτον. Ὅμως ἡμεῖς ἐάσαντες τὰς λογομαχίας· οὐδὲν γὰρ κακὸν ἢ νηστεία ἐπιωμένῳ τοῦ Ἀποστόλου· « Οἱ βρωμα ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ Θεῷ, » καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐβθε δὲ καὶ οἱ ταπεινοὶ Ἰουδαῖοι προσεκύουν τὸν ἐσταυρωμένον Δεσπότην· καὶ εἰ ἐνήστευον καὶ αὐτὰς τὰς Κυριακὰς, οὐδὲν μοι ἔμελεν περὶ τοῦτου. Ἀέγουσιν αὐτῷ ἐκεῖνοι· Καὶ οὐκ ἔστιν ἁμαρτία τὴν ἁγίαν Κυριακὴν νηστεῦσαι; Ἀπεκρίθη· Καὶ εἰ ἁμαρτία ἐστὶ, πῶς ὁ ἅγιος Βενέδικτος τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτὰς νηστεύων οὐδ' αὐτὸ τὸ Πάσχα ἠπίστατο πότε εἶναι; Ὅθεν γνωστὸν, ὅτι πᾶν πρᾶγμα διὰ Θεὸν γινόμενον, καλὸν καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, οὐδ' αὐτὸ τὸ φονεῦσαι, ὡς ὁ Φινεὶς καὶ ὁ Σαμουὴλ ἔδειξαν.

ση'. Καὶ ἡμεῖς τοῖνον καλῶς ποιούμεν τὸ Σάββατον μὴ νηστεύοντες, ἐναντιούμενοι τοῖς βδελυκτοῖς Μανιχαίοις, πενθοῦσιν ἐν τούτῳ, καὶ διαβάλλουσι τὴν παλαιὰν Διαθήκην, ὡς παρὰ τοῦ Θεοῦ μὴ δοθεῖσαν· οὐ σχολάζομεν δὲ πάλιν ἀπὸ τῶν ἔργων, ἵνα μὴ ἐξομωθῶμεν τοῖς θεοκτόνοις καὶ ἀσεβέσιν Ἰουδαίοις· καὶ ὑμεῖς ἀναγκαίως νηστεύετε, προκαθαίροντες ἑαυτοὺς τῇ ἀναστάσιμῳ καὶ ἁγίᾳ ἡμέρᾳ. Ἐν τούτοις καὶ πλείοσιν ἄλλοις οἱ μοναχοὶ ὠφελήθοντες καὶ ἡδυνθέντες, ἐξίσταντο πάντες καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον· Ἐτι οὐδέποτε εἶδομεν ἄνθρωπον τὰς Γραφὰς ἐρμηνεύοντα ὡς τοῦτον τὸν ὄσιον. Καί γε ἀληθῶς ὑπελάμβανον, καὶ ὀρθότατα ἔλεγον. Πάντων γὰρ τῶν παθῶν τὸν νοῦν καθαρώτατον κεκτημένος, καὶ τῷ οὐρανίῳ φωτὶ λελαμπρυσμένος, ὁ λόγος αὐτοῦ ἦν πάντοτε ἐν χάριτι ἄλατι ἡρυτμένος· τοῖς μὲν βῆθμοις καὶ ἀσθενέσι κέντρον καὶ βοηθὸς χρηματίζων, τοῖς δὲ ὁρασέσι καὶ ὑπεραλλομένοις χαλινὸς καὶ φορβέα· τοῖς δ' ἀμφοτέρωθεν ἀποκλινομένοις, εὐρύθμους τε βεδίξουσι καὶ δικαίως, ζυγὸς ἀγαθῶν, καὶ εὐχρηστος δόγηλα. Ἀπαντὰς τοὺς πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους βλέπων μακρόθεν, ἐνενεύει καὶ προῦλεγε τὴν αἰτίαν τῆς τούτων ἀφίξεως· καὶ ἡ ἐκβάσις τῶν πραγμάτων ἐθεβαίον τὴν πρόβῆσιν.

aliisque tradita fuere.

(67) Quando scilicet manifesta et indubitata sunt, Dei, supremi vitæ Domini, jubentis mandata.

CAPUT XII.

Abara Pandulphi ducis Capuani viduae, impositam pro machinato homicidio pœnam implere recusanti, filii mortem ducatusque amissionem vaticinatur: nepotem suum, qui erga rem sacram irreverentem se præbuerat, videre usque ad mortem tenuit; malum bono remunerat: dissolutæ vitæ monachis imminentes pœnas minatur.

ὁθ'. Οἶδα καὶ πέπεισμαι τοῦτο, ὅτι εἶγε συνήρχοντο πάντες οἱ ζῶντες ὑπὸ τὸν ἥλιον, αἰτούμενοι παρ' αὐτοῦ συμβουλίαν τὴν πρόσφορον, οὐκ ἂν τοῦ συμφέροντος ἡμολήσαν· ἦν γὰρ ἡ βουλή αὐτοῦ ὡς βουλή Θεοῦ, μεστὴ πάσης συνέσεως καὶ ὠφελείας· φυλαττομένη μὲν, εἰς τέλος εὐκλεῆς καταντῶσα· παραλογίζομένη δὲ, κίνδυνον ψυχῆς καὶ ζήτησαν σωματικῆν προξενούσα. Καὶ εἶχον πάμπολλα κεφάλαια περὶ τούτου συντάξαι, εἶγε μὴ εἰς ἀπαιρον τέλος ἐπεκτελεῖτο ὁ λόγος, καὶ φορτικῶς ἐγεγόνει. Ἐν δὲ τῶν πολλῶν ὑπάρχει καὶ τοῦτο, τοῦ προβήθέντος τελευτήσαντος Πανδύλου, ὃς ἦν ἄρχων Καπούης, ἡ τοῦτου γαμετῆ, καλουμένη Ἀβάρα, οὐκ ἔλαττον ἢ μετὰ τοῦ ἀνδρὸς πάσης τῆς χώρας ἐκείνης ἤρθε καὶ κατεκράτησεν. Ἀδύτη ζηλοτυπία τῆς ἀρχῆς, μάλλον δὲ φθόνῳ σατανικῷ κρατουμένη, ὑποβάλλει τοὺς καταλειφθέντας αὐτῇ δύο υἱοὺς δόλω φονεύσαι, ἕνα τῶν κομήτων ἀνεψιδν αὐτῆς ὄντα, ὡς παρυσχυμοῦντα τῷ κράτει, καὶ παρὰ πάντων τιμώμενον· ὃ καὶ πεποιήσασιν. Ἡ γὰρ τούτων ὁμαίμων μετακαλεσαμένη ἐκείνων εἰς συντυχίαν, καὶ εἰσελθόντος πρὸς αὐτὴν ἀπονήρωτος, πρόφασιν εὐλογον οἱ ταύτης ἀδελφοὶ εὐρηχότες ἐπέδρασαν αὐτῶν, καὶ μαχάρα κατέσφαξαν. Τούτων ἡ μήτηρ μετάνοιαν ἐπίπλαστον, οὐκ ἀληθῆ προσποιουμένη μεταστέλλεται δεητικῶς τὸν μακάριον Πατέρα πρὸς αὐτὴν, ὡς παρ' αὐτοῦ δεξιμένη τὸ ἀντίβροπον τοῦ πταίσματος ἐπιτίμιον, εἶξαντος δὲ τοῦ ὀσίου τῇ παρακλήσει, καὶ τὸ ἄστυ καταλαβόντος ἔτρεχον ἅπαντες κατὰ τὰς λεωφόρους τοῦ θεάσασθαι τὸν τίμιον αὐτοῦ χαρακτῆρα, καὶ μετασχεῖν τῆς αὐτοῦ εὐλογίας. Ἐν οἷς μὲν διάκονος, ἡγουμένη μοναστηρίου σὺν τῷ αὐτῆς· πρῶτος γὰρ νέψ ὄντι καὶ σφριγῶντι τῇ ηλικίᾳ· συναγαγούσα δὲ καὶ τὰς ὑπ' αὐτὴν παρόντους ἐξήλαθεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὀσίου. Ὁ δὲ μακάριος προσφατικῶς ὁμαίμων θεασάμενος τὰ κατ' αὐτάς, οὐκ ἠδέσθη τὴν ἀπάντησιν αὐτῶν, ἀλλ' ὑπήντησεν αὐταῖς ὡς φλογίνῃ βομφαλίᾳ, ἀστηρᾶ τῇ φωνῇ καὶ δριμυεῖ τῷ βλέμματι λέγων πρὸς αὐτάς· Τί ὑμῖν καὶ τῷ νέψ τούτῳ, ὑμεῖς αἱ δοκοῦσαι εἶναι παρθένοι τοῦ συνδιάζειν μετ' αὐτοῦ; οὐ γινώσκετε ὅτι ἀνηρ

79. Scio plane et exploratum habeo. si omnes, quot sub sole sunt homines, convenissent ad petendum ab ipso opportunum consilium, futurum fuisse, ut illorum utilitati prospectum esset. Erat quippe consilium ejus quasi Dei consilium, omnis prudentiæ et utilitatis plenum: quod plane acceptum perducebat ad finem prosperum, minus vero executioni mandatum animæ, periculum et corpori damnum creabat. Hujus rei exempla possem afferre plurima, nisi immensum hoc esset et longus sermo fastidium pareret. Unum e multis hoc erit. Pandulpho Capuæ principe, de quo supra diximus, vita functo, uxor ejus, nomine Abara, non minus quam vir ipse, totius regionis illius potiebatur. Hæc zelotypia principatus, vel potius livore satanico ducta subjicit duobus, qui sibi remanserant; filiis (68), ut unum e comitibus agnatum ipsius per dolum occiderent, quasi populo magis acceptum ad principatum et apud omnes honoratum, quod et fecerunt. Nam vocatus ille a sorore eorum ad colloquium, profectus est non malo animo. At fratres ejus prætextum nacti congruentem, adorti sunt illum et gladio trucidarunt. Horum mater pœnitentem simulans, beatum Patrem ad se supplex accersit, quasi ab eo susceptura pœnæ irrogationem, quæ admissum crimen compensaret. Cum vir sanctus precibus annuisset et oppidum ingressus esset, currebant omnes per vias, ut venerandum ejus vultum inspicerent et fierent benedictionis ejus participes. Inter illos fuit diaconissa quædam monasterio præposita, cum suo presbytero juvene et robore floridæ ætatis vigente, quæ virgines sibi subditiis convocaverat, et egressa erat obviam viro sancto. At beatus vir prophetico intuitu oculo statum illarum, non est veritus, quod obviam illi prodissent, sed occurrit illis tanquam ignea rhompha, voce aspera et oris atrocitate dicens: Quid vobis et juveni huic, ut vos, quæ virgines esse videmini, versenini cum isto? At nescitis, hunc esse virum et nescit ipse, vos esse mulieres! Si Deum non timetis, saltem homines non re-

Joannis Clei notæ.

(68) Pandulphus, Beneventi et Capuæ princeps celeberrimus, cui agnomen fuit Caputferretus, obiit Capuæ anno 981. Uxorem habuit Aloaram seu Aloariam, hic Abaram, apud Sirletum vero Avaram appellatam, Petri comitis filiam, quæ obiit anno 992. Filios plures ex illa suscepit Pandulfus: Landulfum scilicet, Pandulfum, Atenulfum, Landenulfum, Gisulfum et Laidulfum. Ex his post annum 991, quo Gisulfus obiit, duo tantum supererant, Landenulfus et Laidulfus, de quibus hic. Etenim Landulfus IV primogenitus cum fratre Atenulio sex menses post mortem patris in prælio contra Saracenos interit. nec multo plurius illi

D supervixit secundo loco genitus Pandulfus, qui a principe Gisulpho I adoptatus, principatum Salernitanum obtinuerat. Successit cum matre Aloara Ottonis II placito Landenulfus, et mensibus sex usque ad 12 Kalendas Maii anni 993, quo occisus est, matri supervixit. Tandem postremo natus Laidulphus fratrum principatum occupavit usque ad annum 999, quo ab Ottone III in exilium relegatus est, in eoque semen Aloaræ, suscepto Ademaro, principatum Capuanum amisit. Vide, si plura de hisce desideras, Muratorium, tom. II *Scriptorum rerum Italicarum*, pag. 303 et seqq.

veremini? Vere in vobis non video iustitiæ fructum

80. Illis illæ auditis, cum oporteret pudore suffundi et viri justiliberam increpationem formidare, abierunt dicentes: Non est hic servus Dei, sed diabolus, Mox postridie deprehensus fuit presbyter concumbens cum sorore diaconissæ, et divulgata res est per totam illam civitatem. Postquam beatus vir pervenit in palatium Abaræ, tremore correpta est illa ad ejus aspectum, et procidens ad pedes ejus confitebatur et veniam petebat. Ille stare illam jussit, dixitque: Noli hoc facere, nam et ego homo peccator sum, necdum accepi potestatem ligandi et solvendi. Sed vade ad episcopos, quibus hæc judicandi potestas demandata est, et fac quodcumque illi dixerint. Respondit illa: Confessa sum episcopis peccatum meum et injunxerunt mihi, ut ter per hebdomadam psalterium recitem et egenis dem eleemosynam. Sed rogo sanctitatem tuam, serve Domini, ut etiam a te audiam, quod in rem mihi sit, et peccati veniam impetrem. Et vir sanctus: Recitare quidem psalterium et eleemosynas dare, tibi et pauperibus conducit, sed necem passo injuste salutem non affert nec deplorantium illum tollet mœrorem. Quid enim das, quod tantundem valeat, quantum abstulisti? Sed si omnino vis a mea quoque tenuitate consilium capere, Deique voluntatem implere, ecce dico tibi: trade de duobus tuis filiis alterum consanguineis mortui, ut de eo faciant quodcumque libuerit, et eris tunc a peccato expiata (69). Dixit enim Deus: « De manu hominis fratris ejus requiram animam ipsius hominis. Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius? » Et rursus: « Omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit? » Neque enim infirmior es tu Saule et Jephthe iudice, qui lege, quam ipsi sibi constituerant, liberos suos morti tradiderunt. Respondit illa: Non possum hoc facere, timeo enim, ne illum occidant.

81. Tunc vir sanctus zelo Dei repletus ait: Hæc dicit Spiritus sanctus. Filii tui sanguis effundetur pro sanguine, quem tu injuste effudisti et peccatum hoc de domo tua non delebitur usque in sæculum. Regnabit autem nullus de tuo semine in hac urbe, sed expelletur et succumbet inimicis tuis: quoniam potentia tua confusa es, nec didicisti, quod Dominus pauperem facit et ditat, humiliat et sublevat. Hæc illa cum audisset, cœpit flere ac lamentari, et oppletis auro manibus, viro

¹¹ Gen. ix, 5 6. ¹² Matth. xxvi, 52.

αὐτὸς ἔστιν, καὶ αὐτὸς οὐκ οἶδεν ὅτι γυναῖκες ὑμεῖς: τὸν θεὸν μὴ φοβούμεναι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους οὐκ αἰσχύνεσθε; ὅντως οὐχ ἔρω ἐν ὑμῖν καρπὸν δικαιοσύνης.

π'. Ταῦτα ἐκείναι ἀκούσασαι, δέον ἐντραπήνην καὶ καταπήνην τοῦ δικαίου τὴν παρρησίαν, ἀνεχώρησαν λέγουσαι, ὅτι οὗτος οὐκ ἐστὶ δοῦλος θεοῦ, ἀλλὰ διάβολος. Καὶ εὐθέως τῇ ἐπαύριον ἐκρατήθη ὁ πρῶτος κοιμώμενος μετὰ τῆς διακόνου ἐμαίμονος· καὶ ἠκούσθη ἐν ἡμέρῃ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Κατέλαβεν οὖν ὁ ὄσιος τὸ παλάτιον τῆς Ἀράβας· ἦτις θεασαμένη αὐτὸν, καὶ σύντρομος γενομένη προσέειπε τοῖς ποσὶν αὐτοῦ ἐξομολογουμένη, καὶ συγχώρησιν λαβεῖν αἰτουμένη. Ὁ δὲ ἀναστήσας αὐτὴν εἶπεν· Μὴ οὕτω ποιεῖς, ὅτι καὶ γὰρ ἄνθρωπος εἰμι ἁμαρτωλὸς, οὕτω λαβὼν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν. Πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς τὰ τοιαῦτα κρίνειν πεπιστευμένους· καὶ ὡς ἂν σοι εἰπωσιν, ποιῆσαι. Ἡ δὲ ἀπεκρίθη· Τοῖς μὲν ἐπισκόποις ἐξηγόρευσα τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἔδωκάν μοι ἐντολὰς τοῦ πληρεῖν τὸ ψαλτήριον τρίτον τῆς ἑβδομάδος, καὶ ποιεῖν ἔλεος· εἰς τοὺς δεομένους. Παρακαλῶ δὲ τὴν σὴν ἀγίωσύνην, δούλε Κυρίου, τοῦ καὶ παρὰ σοῦ τὸ συμφέρον ἀκούσαι, καὶ τὴν ἄρσιν λαβεῖν τοῦ ἡμαρτημένου. Ὁ δὲ ὄσιος ἔφη· Τὸ μὲν εἰπεῖν τὸ ψαλτήριον, καὶ δοῦναι ἑλεημοσύνην, σοὶ καὶ τοῖς δεομένοις ἐστὶν ὄσιον, τῷ δὲ ἀδίκως σφαγάντι σωτηρίαν οὐκ ἄγει, ὅτε τῶν ἐκείνων πενθοῦντων τὴν λύπην διασκεδάσει. Τί γὰρ τοσοῦτον δίδως, ὅσον ἀφελού; Εἰ δὲ ἔλωσ βούλει καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς διέξασθαι βουλήν, καὶ ποιῆσαι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἰδοὺ λέγω σοι. Παράδος ἕνα τῶν σῶν υἱῶν τοῖς ἰδίοις τοῦ τελευτήσαντος, τοῦ ποιῆσαι ἐν αὐτῷ εἴ τι ἂν θέλωσιν, καὶ τότε ἀπαλλαγῆς τοῦ ἁμαρτηματος. Εἶπε γὰρ ὁ θεός, ὅτι· Ἐκ χειρὸς ἀνθρώπου ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐκζητήσω τὴν ψυχὴν αὐτοῦ δὴ τοῦ ἀνθρώπου· Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τὸ αὐτοῦ ἐκχυθήσεται. Καὶ πάλιν· Ἐπὶ τὸ λαβὼν μάχαιραν, ἐν μάχαιρᾷ ἀποθανεῖται. Οὐ γὰρ εἰ σὺ ἀσθενεστέρα Σαοὺλ τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ κριτοῦ Ἰεφθᾶς, οἵτινες δι' οἰκείαν ἐντολήν τὰ ἴδια τέκνα εἰς θάνατον προὐδωκαν. Ἡ δὲ ἀπεκρίθη·

Δ Οὐ δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι· φοβοῦμαι γὰρ, μὴ πως αὐτὸν ἀποκτείνωσι.

π'. Τότε ὁ μακάριος ζήλου θεοῦ πλησθεὶς ἀπεκρίνατο. Τὰδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Τὸ αἷμα τοῦ υἱοῦ σου ἐκχυθήσεται ἀντὶ τοῦ αἵματος, οὐ δίκως ἐξέχεας· καὶ ἡ ἁμαρτία αὐτῆς οὐκ ἐξαλειφθήσεται ἐκ τοῦ οἴκου σου ἕως αἰῶνος. Ἀρξεί δ' οὐδεὶς ἀπὸ τοῦ σοῦ σπέρματος ἐν ταύτῃ τῇ πόλει· ἀλλ' ἔσται ἐκδιωκόμενον καὶ νικώμενον ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἀνθρώπων πέποιθας ἐπὶ τῇ σῇ δυναστείᾳ· καὶ οὐκ ἔμαθες, ὅτι Κύριος πτωχίζει καὶ πλούτιζει, ταπεινοὶ καὶ ἀνοσοί. Ταῦτα ἀκούσασα ἐκείνη ἤρξατο

Joannis Cloi notæ.

(69) Mirandum in tanto viro, et, nisi benigna interpretatione multum mitigetur, ridiculum privatus consilium.

κλαίειν καὶ ἀποδύρεσθαι· πλήσατά τε τὰς χεῖρας ἄρουσι προσέφερε τῷ δικαίῳ, νομίζουσα διὰ τούτων αὐτὸν ἐξικεώσασθαι. Ὁ δὲ ὄντως ἀπαθὴς ἐκεῖνος, μήτε τοῖς δάκρυσι τῆς γυναικὸς κατακαμψθεὶς, μήτε τῷ πλήθει τοῦ χρυσοῦ δελασθεὶς, μήτε τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς αἰδεσθεὶς, διαβρήξας τὸ καταπέτασμα τοῦ κοιτῶνος, καὶ ὡς δορκὰς ἐκπηδήσας φύετο, τοῦτο λογισάμενος, ὡς αὐτὸς εἶρηκεν, οὐκ εἶπα, φησὶν, ὁ διάβολος· Οὗτος ὁ μοναχὸς χεῖρος ἐστίν· ἐπιθρέξω αὐτὸν ὕδατι, δάκρυσι τῆς γυναικὸς, καὶ ἤδη ποιῶ αὐτὸν πηλὸν τοῦ τυποῦσθαι ὡς ἂν ἐγὼ βούλωμαι. Οὕτως ἔργῳ ἐπλήρου τὸ, «Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί,» ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἀποστολικὸν παράγγελμα τὸ· «Μὴ κοινῶνε ἀμαρτίαις ἄλλοτριαις.» Καὶ τότε μὲν ὁ δόσιος ὑπεχώρησεν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ. Οὐ πολὺ δὲ τὸν ἐν μέσῳ, καὶ εἰς τέλος ἐξήγετο ἡ αὐτοῦ πρόβρῃσις. Ὁ γὰρ μικρότερος υἱὸς τῆς λεχθείσης ζήλιῳ τῆς ἀρχῆς τὸν μεῖζον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσευχόμενον μαχαίρα κατέσφαξεν· ἐκεῖνος δὲ πάλιν ὑπὸ τῶν Φράγκων ῥηγὸς διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην δεδομένος ἀπήγετο. Καὶ λοιπὸν ἐν τῷ ὀλίγῳ χρόνῳ πᾶς ὁ κόμπος αὐτῶν ἐξέλιπε, καὶ ἡ ἐξουσία ἀπώλετο. Καὶ μὴ τις τῶν πάντων εὐτόλμων ἀπήνειαν τοῦ Πατρὸς εἰς τοὺς ἀμαρτανόοντας καταγινωσκέτω. Ζηλωτῆς γὰρ ἦν εἰς τὸ ἐκδικῆσαι τὸν νόμον Κυρίου, καθάπερ Ἡλίας ὁ προφήτης, οὕτως καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς ὄψεως ἐπέφερετο. Καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐν τοῖς ἐξωθεν καὶ μηδὲν ἄλλως προσήκουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δοκοῦσιν ἰδιόζων αὐτῷ κατὰ σάρκα, καὶ ἐν τοῖς αὐτοῦ μέλεσιν· ἀπροσπάθειαν γὰρ πρὸς τοὺς οικεῖλους ἐκτυπῶ τσαῦ- C

την ἐκέκτητο, ὅσῳ ἀποδείξει τὸ λεχθισόμενον. Ἐρῶ δὲ καὶ τοῦτο πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ἐντυγχάνοντων, καὶ διδρῶσαι τῶν τὸν Ἡλὶ μίμουμένων.
 πβ'. Υἱὸς τῆς τὸν μακάριον ἀναθρεψάσης ἀδελφῆς αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐν τῇ μονῇ, ἀδελφότητι συνασκούμενος, λίαν εὐφυῆς, καὶ κατ' ἀμφοτέρα ἐπιτηδέιος. Οὗτος, ἰδεύων ποτὲ μετὰ ἀδελφῶν, καὶ ἀργυροῦν βαστάζων δισκοπότηριον, ἐνέτυχε διειδεσάτη πηγῇ. Βουληθέντων τὸν οὐκ ἐκ τοῦ ὕδατος, αὐτὸς ἐκβαλὼν τὸ ὄργανον ποτήριον, καὶ λιμνισθεὶς τῇ μετάλλῳ καθάρῳτητι, ἔπιον μετ' αὐτοῦ πάντες. Τοῦτο γνοὺς ὁ μακάριος, καὶ σφόδρα θυμωθεὶς κατ' αὐτοῦ, καὶ πολλὰ ἐπιτιμήσας αὐτῷ, ἀπεστράφη αὐτὸν μέχρι καὶ συντυχίας αὐτῆς. Ἡ δὲ ἀποστροφή αὐτοῦ ἦν ὡς ἀπαλλοτριώσεως Θεοῦ, ὑπὲρ βλάβδον καὶ μάστιγα σφραγίζουσα τοὺς ἐχέφρονας. Ὁ δὲ ἀδελφὸς τῇ λύπῃ τῆς ἐπιτιμήσεως D

⁷⁷ Matth. x. 16. ⁸⁰ 1 Tim. v. 22.

Joannis Clei notæ.

(70) Leo Ostiensis *Chronici* lib. II, cap. 40, habet, quæ huc spectant sequentiæ: «Prædicta vero Aloara, cum vixisset in honore suo annis circiter VIII, reliquit in principatu filium Landulfum, qui post quatuor menses a quibusdam infidelibus suis Capuanis crudeliter occisus est apud ecclesiam S. Marcelli, ipsa quinta feria sanctæ Paschæ, ad quam le more principali ejusdem civitatis eadem die processerat.» In sequentibus, ubi de punitis homicidis agit, Laidulfum inter illos non computat; at cap. 45, sic loquitur: «Supradictus itaque imperator Otto, deposito Laidulfo... et ultra montes

A justo offerebat, putans, illum sibi hoc pacto placatum reddere. Verum is omni plane affectu superior, nec feminæ lacrymis flexus, nec auri copia illectus, nec dominantem vestitus, disrupto cubi- culi velo, capreæ instar exsiliens effugit, hoc, ut ipse dicebat, secum reputans: Dixit diabolus: Iste monachus est pulvis, madefaciam illum aqua, feminæ lacrymis, et efficiam lutum, ut conformetur mihi ad libitum. Ita re ipsa implevit dictum illud, «Estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbæ»; et apostolicum præceptum, «Ne communicaveris peccatis alienis». Et tunc quidem in suum ille recessit monasterium, nec multo post valicinium ejus finem sortiebatur. Namque minor dictæ mulieris filius studio asciscendi sibi principatus, majorem in ecclesia orantem ferro jugulavit, et ipse ob eandem causam a rege Francorum vincitus ducebatur (70). Quare intra modicum tempus omnis eorum fastus evanuit et potentatus disperiit. Nec vero quisquam ex his qui audaces ad omnia sunt, Patrem accuset, quasi in peccantem severiorem. Nam is zelo agebatur tuendæ legis Domini, sicut propheta Elias; cujus etiam similitudinem faciei referebat: idque non solum in extraneos et consanguinitate non attin- gentes, sed in eos etiam, qui videbantur pertinere ad ipsum jure carnis et in sua membra: tantum quippe erat in suos omni affectu liber, quantum exemplo, quod subjiciemus, planum fiet: narrabo enim et hoc ad legentium cautelam et eorum emendationem, qui imitantur Eli.

82. Erat in monasterio de numero fratrum sororis et nutritiæ beati viri filius, elegantis admodum ingenii et in utramvis partem aptus. Hic aliquando cum iter faceret cum fratribus et argenteum calicem ferret, incidit in fontem limpidissimum, cumque aquam haurire ad bibendum vellent, ille sacrum calicem protulit et immodica nitoris metalli voluptate omnes abrepti in eo biberunt. Quod beatus vir cum rescivisset, ira in illum exarsit et post multas increpationes ita illum aversatus est, ut non alloqueretur quidem. Aversatio porro ejus perinde erat atque Dei aversio, qua prudentes cautiore reddebantur quam baculo et scutica. Ille vero frater mœrore increpationis oppressus et aversa-

exsiliato, eo quod in nece fratris sui consensisse dicebatur, Ademario... Capuanum tradidit principatum. » Hic nimirum liquet, submissos verisimilius fuisse a Laidulfo, qui fratrem occiderent, at hunc proprio ejus ense ictuque trucidatum, non apparet satis credibile, cum non videatur, id latere potuisse Hugonem marchionem, cujus jussu instituta super homicidio illo quæstione, sex e furca suspensos, cæteros diversis pœnis multatos scribit Leo Marsicanus, citato cap. 40.

tionem Patris confectus in gravem morbum delapsus est, quo etiam decessit. At beatus vir toto agrotationis ejus tempore cundo in ecclesiam et redeundo et prope cellæ ejus aditum transeundo nunquam inaspexit, nunquam illum invisit, usque ad ejus e vita migrationem. Quonquam fratres omnes observaverant, si quando frater quispiam morbo laboraret et cum crebro Pater inviseret, ægrotum nunquam convaluisse. Tunc igitur unus e senioribus cum lacrymantem conspexisset Patrem et mortem fratris deplorantem, seorsum accessit, loquebaturque tanquam dolens fratris tristitiam, ex qua obiit ob aversionem Patris. At ille dixit: Nisi ego aversatus illum essem, Deus non assumpsisset. Certus autem sum, ejus animam magna lætitia fruituram propter modicam hanc tristitiam: quandoquidem non est iniquus Deus, ut e carcere tollat, et in carcerem conjiciat. Hæc fuit discretio Patris nostri Nili, supra multos sanctos Patres discretissimi et sapientissimi. Superavit enim per discretionem summi rigoris observatores et summo rigore vitæ discretissimos: superavit simplices scientia, pollentesque superavit simplicitate; vita conspicuos sermoneque celebres superavit vitæ splendore et utrisque præditus summa utriusque perfectione; præditus moribus peregrinis, a mundo penitus alienus, affectibus insuperabilis, animi sensibus excelsus, inflexibilis sublimibus, in humiles compatiens affectum gerens.

85. Longobardus quidam subripuit equum monasterii; accesserunt ergo ad Patrem e fratribus duo, petieruntque, ut sibi liceret persequi et recuperare equum, quod esset monasterio perutilis. Et rem peregrerunt; nam cum labore multo pervenissent in oppidum, in quo fur erat, auditio solum Patris nomine, statim loci dominus adductum equum, furemque ligatum illis contradidit. Reversi in monasterium et ante Patrem cum lætitia procedentes, aiebant: Adduximus tuis adjuti precibus, o Pater, equum et furem. Ille Longobardum ad se vocavit et: Num, inquit, tu frater, equum hunc vere amas? Et ille: Si non amarem, non subripissem. Tunc Pater illi equum dono dedit, addiditque ephippium et frenum dicens: Si amas, accipe et abi. Abiit ille lætus et exsultans. Cumque obmurmurare fratres cœpissent, vocavit eos Pater, instruebatque dicens: Discite hoc, fratres, privari quomodocunque rebus, esse a peccatis liberari. An indigni sumus, quod unum caput et nos impleamus ex iis quæ narrantur in Vitis sanctorum Patrum? Si Deus nostri misereri vult, nos illi ne obsistamus. Et illi: Dolet nobis, Pater, quod post multos itineris nostri labores, postquam invenimus, quod perierat, tunc illud furi largitus es. Respondit Pater: Hoc vobis feci, ut discatis re ipsa inimicos diligere et benefacere iis qui insidiantur vobis, et omnia possidere, nihil habentes, sicut nos docent Evangelium et Apostolus. Ili-

νηθεις, ἀβήρωσις δεινή περίεσέ τε καὶ ἐτελεύτησεν. Ὁ δὲ μακάριος ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἀβήρωσις αὐτοῦ ἡμέραις εἰσερχόμενος καὶ ἐξερχόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ τῆς διόδου οὐσης ἔμπροσθεν τοῦ κέλλου τοῦ ἀδελφοῦ, οὐδέποτε ἐπέδραμεν εἰς αὐτὸν, ἢ τῆς αὐτοῦ ἐλευσεως ἤξισσε μέχρι τῆς αὐτοῦ τελευτῆς. Καλοῖγε σεσημειώτο παρὰ πᾶσι τοῖς ὀδελφοῖς, ὅτι ἦν ἡμῶν ἡβρώσει ὁ ἀδελφός, καὶ ἐσύναζε πρὸς αὐτὸν ὁ Πατήρ, οὐκ ἠγείρετο ἐκ τῆς ἀσθενείας ἐκείνης. Τότε τοῖνον τις τῶν γερόντων ἰδὼν τὸν Πατέρα διακρῦνοντα μετὰ θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ θρηνοῦντα τὴν στέρησιν αὐτοῦ, προσελθὼν κατὰ μόνος διελέγετο αὐτῷ, ὡς ψυχοπονούμενος περὶ τῆς θλίψεως τοῦ ἀδελφοῦ, μεθ' ἧς ἐξῆλθε τοῦ σώματος διὰ τὴν ἀποστερησθῆναι τοῦ Πατρός. Ὁ δὲ εἶπε· Εἰ μὴ ἐγὼ αὐτὸν ἀπεστράφη, οὐκ ἂν ὁ Θεὸς προσελάθετο. Πεπληροφόρημαι δὲ, ὅτι διὰ ταύτης τῆς μικρᾶς θλίψεως, μεγίστης χαρᾶς καταξιωθήσεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· ἐπερ οὐκ ἄδικος ὁ Θεὸς, ὅπῃ φυλακῆς ἄραι καὶ εἰς φυλακὴν θείναι. Αὕτη ἡ διάκρισις τοῦ εὐδιακριτικωτάτου καὶ σοφωτάτου Πατρός ἡμῶν Νεῖλου παρὰ πολλοὺς τῶν ἁγίων Πατέρων. Ὑπερέβαλε γὰρ τοὺς ἀσκητικωτάτους εἴη διακρίσει, καὶ τοὺς διακριτικωτάτους τῇ ἀσκήσει, καὶ τοὺς ἐν ἀπλότητι ἐν τῇ γνώσει, καὶ τοὺς γνωστικοὺς ἐν τῇ ἀκακίᾳ· τοὺς ἐν βίῳ τῷ λόγῳ, τοὺς ἐν λόγῳ τῷ βίῳ, καὶ τοὺς κατ' ἀμφοτέρας ἐν τῇ ἀμφοῖν ἀκρότητι· ξένο· τοῖς ἡθεσιν, ἀλλότριος παντὶ τῷ κόσμῳ, ἀταπεινωτος τοῖς πάθεσιν, ὑψηλὸς τοῖς νοήμασιν, ἀκαμπῆς τοῖς ὑψηλοῖς, συμπαθὴς δὲ τοῖς ταπεινοῖς.

πγ'. Ἐκλεψέ τις ποτε τῶν Λογγιβάρδων ἵππον τῆς μονῆς, καὶ προσελθόντες δύο τῶν ἀδελφῶν ἠτήσαντο τὸν μακάριον τοῦ καταδιῶσαι καὶ ἀνευρεῖν τὸν ἵππον, ὅτι χρήσιμος ἦν πάνυ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ὃ καὶ πεποιθήσασιν. Φθασάντων γὰρ τῶν ἀδελφῶν κόπῃ πολλῇ εἰς τὸ κάστρον, ἐν ᾧ ὁ κλέπτης ὑπῆρχεν, ἦν ἡμῶν τὸ τοῦ Πατρός ὄνομα καὶ μόνον ἐκείσε ἄρχων ἀκήκοεν, εὐθέως ἀγαγὼν τὸν ἵππον καὶ τὸν κλέπτην δεδεμένον, παρέδωκε τοῖς ἀδελφοῖς. Ὑποστρεψάντων τοῖνον αὐτῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ τῷ Πατρὶ μετὰ χαρᾶς προσπιπτόντων καὶ λαγόντων, ὅτι δι' εὐχῶν σου, Πάτερ, ἠγάγομεν τὸν ἵππον καὶ τὸν κλέψαντα· καλεῖ ὁ μακάριος τὸν Λογγιβάρδον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ὁντω; σὺ, ἀδελφὲ, ἀγαπᾷς τὸν ἵππον τοῦτον; Καὶ λέγει ἐκείνος· Εἰ μὴ ἠγάπων, οὐκ ἂν ἐκλεψα τοῦτον. Τότε λαβὼν ὁ Πατήρ τὸν ἵππον δέδωκεν αὐτῷ, προσθεὶς αὐτῷ μετὰ τῆς σέλλας καὶ τὸ γαλινάριον, λέγων· Εἰ ἀγαπᾷς αὐτὸν, λάβε καὶ πορεύου· ὁ δὲ ἀπῆλθε χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος. Ἀρξάμε·ων δὲ τῶν ἀδελφῶν καταγογγύζειν τοῦ μακαρίου, καλέσας αὐτοὺς ὁ Πατήρ ἐνουθέτει λέγων· Μήθετε, ἀδελφοί, τοῦτο, ὅτι ἡ τῶν πραγμάτων ὀπωδηποτε στέρησις, ἀμαρτημάτων ἐστὶν ἀφαίρεισις· εἴτα οὐκ ἐσμὲν ἄξιοι τοῦ γεροντικοῦ ποιῆσαι ἐν κεφάλαιον; Εἰ ὁ Θεὸς θέλει ἐλεῆσαι ἡμᾶς, ἡμεῖς αὐτῷ μὴ ἀντιτασσόμεθα. Οἱ δὲ εἶπον· Τοῦτο θλιβόμεθα, Πάτερ, ὅτι μετὰ τὸ κοπιᾶσαι ἡμᾶς πάνυ πολλὰ περιπατήσαντας, καὶ εὐρεῖν τὸ ἀπολωλὸς, τότε αὐτὸ ἐδωρήσω τῷ κλέψαντι. Καὶ ὁ Πατήρ εἶπε·

Τοῦτο πεποίηκα ὑμῖν, ἵνα διδάξω ὑμᾶς ἀγαπᾶν ἄ
 ἔργῳ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ἀπλῶς ποιεῖν τοὺς ἐπηρεά-
 ζουσιν ὑμᾶς· καὶ τὰ πάντα κατέχειν ὡς μηδὲν
 ἔχοντες, καθὼς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ὁ Ἀπόστολος ἡμᾶς
 ἐκδιδάσκουσιν. Ὁ μὲν οὖν μακαρίτης Πατὴρ ἡμῶν
 Νεῖλος ταῦτα ἐφρόνει τε καὶ εἰδιδασκεν, ἀεὶ ἐπὶ
 στόματος φέρων τὰς χρήσεις τῶν μακαρίων καὶ

ἔργῳ ἀποδείξει τὸν λόγον, καὶ τὴν μάθησιν, φρόνησιν,
 πδ'. Οὐ μόνον δὲ ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ
 οὕτως ἐφωταγώγει καὶ ἤλιζεν, ἀκούων παρὰ τοῦ
 Σωτῆρος, ὅτι « Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς, καὶ τὸ
 φῶς τοῦ κόσμου. » Πολλάκις γὰρ εἰ που ἠῦρισκε
 χρῆσιν ἢ γνώμην, εἴτε τροπᾶριον ἐκ τῶν κανόνων,
 κατόρθωσιν ἢ θοὺς διδάσκοντα, προσκαλούμενος τοὺς
 ἀδελφοὺς ὡσπερ τινὰ κληρὸν διεδίδου αὐτοῖς τοῦ
 ἀποσπθίζειν αὐτά· τοῖς μὲν ἰσχύουσι τὰ ὑψηλά,
 τοῖς δὲ ἀσθενεστέροις τὰ ἐλαφρά· καὶ ἐκάστω πρὸς
 τὸ πάθος ᾧ ἐπλεονεκτεῖτο, καὶ τὸ ἐμπλαστρον τοῦ
 μαθήματος ἐπιτίθει. Ὅσον εἰ τις γαστρίμαργος,
 τὰ περὶ ἐγκρατείας· εἰ τις λάνθος, τὰ περὶ ἀγνείας·
 εἰ τις κενόδοξος, τὰ περὶ ταπεινοφροσύνης· εἰ τις
 γλωσσιώδης καὶ μάχιμος, τὴν Ἐπιστολὴν Ἰακώβου
 τοῦ ἀποστόλου. Εἰ δὲ τις ἦν δυσμαθής, καὶ μὴ δυνά-
 μενος μνημονεύειν, γράφων τὴν γνώμην ἐν τμήματι
 χαρτίου, ἐκρέμα αὐτῷ ἐπὶ τὸν τράχηλον, ἢ περὶ
 τὸν βραχίονα αὐτοῦ, μέχρις ὅτου αὐτὴν ἀπεσπθίζεν.
 Οὕτως ἐποίει ὁ τρισμακάριστος τοὺς ἀλάλους λα-
 λεῖν, καὶ τοὺς κωφοὺς ἀκούειν, καὶ τοὺς τυφλοὺς
 βλέπειν· τοὺς βραδύρους εἰργάζετο θεολόγους·
 καὶ τοὺς ποτε κτηνοτρόφους, ἀνθρώπων διδασκάλους·
 καὶ πολλοὺς μὲν ἀπῆλλαξε δεινῶν δαιμονίων, πλείονα
 δὲ παθῶν ἀκαθάρτων, καὶ συνηθείας ἀτόπου·
 μείζον δὲ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον. Πολλὰ ἔχω
 τοῦ λέγειν περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' οὐκ ἔμμε ὁ χρόνος,
 ἐπίγομαι γὰρ πρὸς τὸ τέλος. Μετὰ τὸ τελευτήσαι
 τὸν ἀοιδιμον Ἀλιγέρνον, τὸν καλῶς καὶ ὀσίως ποι-
 μάναντα τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Βενεδίκτη, ἀνέστη
 ἐπ' αὐτὴν ἡγούμενος, ἕς οὐκ ἤδει τὸν ὄσιον Νεῖλον,
 ὅστις ἦν, ἀληθῶς δ' εἰπεῖν οὐδὲ τὸν Θεόν· ὁμοῦ
 γυνώρισε· τὰ περὶ αὐτὸν τοῦτο, ὅπερ συντόμως ἔρῳ.

πε'. Παραβαλόντος τοῦ μακαρίου μετ' τῶν ἡμερῶν
 πρὸς αὐτὸν, ἔτυχεν αὐτὸν εἰσεῖν ἐν τῷ κάτω μονα-
 στηρίῳ, ἐν ᾧ ἴδρυται πάντερονος ναὸς τοῦ ἁγιωτά-
 του Γερμανοῦ, ὀδάτων πλήθει καὶ κάλλει περιαν-
 τλούμενος. Εὔρε δὲ τὸν αὐτὸν ἡγούμενον σὺν τοῖς
 πρώτοις τοῦ μεγάλου μοναστηρίου λελουμένον, καὶ
 ἐν τῷ ἀριστηρίῳ ἐσθίοντα. Ὡς οὖν περιέμενεν
 αὐτὸν ὁ ὄσιος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ
 ἀδελφῶν, ἀκούει ὅτι κιθαρίστης εἰσῆλθε κιθαρίζων
 ἐν τῷ ἀριστηρίῳ. Τότε ὁ μακαρίτης Νεῖλος ἐφη
 πρὸς τοὺς συνόντας· Μέμνησθέ μου τοῦ ῥήματος,
 ἀδελφοί, ὅτι οὐ βραδύνει τοῦ ἔλθειν τὴν ὀργὴν Κυρίου

⁶¹ Matth. v, 13, 14. ⁶² Jac. iii, 5-7.

Joannis Clei notæ.

(71) Templum S. Germani situm est in oppido, quod olim S. Petri nominatum fuit et nunc ab eodem S. Germano appellatur. Jacet ad radicem

A sensus, hæc doctrina erat beatæ memoriæ Nili Patris nostri, qui beatorum et sapientissimorum doctorum sententias in ore semper habebat et omni conatu adnitebatur, ut dictum opere præstaret et quod addiscebatur, prudentiam pareret, et actio similis esset institutioni.

σφῶν διδασκάλων, παντοῦ τε τῷ τρόπῳ ἀγωνιζόμενος, καὶ τὴν πρᾶξιν κατὰ τὴν διδασκίαν.

84. Nec se ipsum tantummodo, sed suos etiam pariter lumine implebat et sale condiebat, audiens a Salvatore, « Vos estis sal terræ et lux mundi ⁶¹. » Sæpe enim ubi in dictum, aut sententiam incidisset, aut in modulum ex Officiis sanctorum, quo ad corrigendos mores aliquid contineretur, fratres advocabat et quasi hæreditariam portionem distribuebat, ut memoriæ mandarent, validis quidem sublimia dans, tenuioribus vero levia, et unicuique, ut affectu laborabat, ita emplastrum doementi apponebat. Exempli gratia, si quis esset ventri deditus, dabat abstinentiæ præcepta; si quis salax, castitatis; si qui s inanis gloriæ cupidus, humilitatis; si quis linguarum et contentiosus, apostoli Jacobi Epistolam ⁶². Quod si quis esset hebetioris ingenii, nec vi memoriæ polleret, in parvula charta scribebat sententiam et appendebat ad ejus cervicem, sive ad brachium, donec eam memoriter recitaret. Ita faciebat ter beatus Pater, ut muti loquerentur et surdi audirent et cæci viderent: barbaros efficiebat theologus, et jumentorum pastores mutabat in doctores hominum, et multos quidem ab infestis dæmonibus liberavit, plures vero ab impuris animi affectibus et consuetudine absona: majus porro est hoc posterius priori. Multa habeo, quæ dicam de illo, verum tempus non permittit, quoniam ad finem propero. Defuncto celeberrimo Aligerno, qui bene sancteque administraverat monasterium S. Benedicti, successit in eo hegumenus, qui beatum Nilum, qui vir esset, ignorabat, imo vero dici potest et Deum ipsum. Planum id fiet per hoc, quod paucis narabo.

85. Cum beatus vir profectus esset ad ipsum aliquando, forte illum invenit in inferiori monasterio, ubi sanctissimo Germano (71) situm est templum, aquarum circumfluentium copia et amœnitate pulcherrimum. Invenit autem eumdem hegumenum, cum primariis monasterii majoris lotum et prandentem in cœnaculo. Cum igitur vir sanctus illum exspectaret in ecclesia una cum sociis fratribus, audit ingressum esse citharistam flidibus canentem in cœnaculo. Tum ad socios beatus Nilus: Mementote, inquit, verbi mei, fratres: non tarda in hos homines veniet ira Domini.

Casini Montis, in eoque monasterium et templum etiam hodie superest. Vide Mabillonium in *Anna-libas* ad annum Christi 720.

Surgite, abeamus hinc. Et hoc dicto, discessit. Nondum elapsus erat annus et hegumenus a principe detentus, ut conjurationis socius oculorum orbatione multatus est (72); monachi gravi morbo oppressi, usque ad mortem afflicti sunt, quidam etiam e vita cesserunt: citharista vero ille cum isset furandi causa, captus est et post multa tormenta tandem ipsi quoque oculi effossi sunt, et omnes juxta senis vaticinium calicem iræ Domini liberrunt. Verum hæc postea.

Ἄ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Ἐγείρεθε, ἀγωμεν ἐνταῦθεν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἀνεχώρησεν. Οὐκω διήλθε χρόνος, καὶ ὁ μὲν ἡγούμενος κρατηθεὶς ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος δι' ἀνταρσίαν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξωρύχθη, οἱ δὲ μοναχοὶ ἀρρώστια χαλεπῇ περιπεσόντες ἐθασανίσθησαν ἕως θανάτου, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπέθανον· ὁ δὲ κιθαριστὴς ἐκαίνοσ ἀπελθὼν εἰς τὸ κλέψαι καὶ πιασθεὶς, μετὰ πολλὰς τὰς βασάνουσ καὶ αὐτὸσ τοὺσ ὀφθαλμοὺσ ἐξωρύχθη· καὶ πάντεσ ἔπιον τῆσ τοῦ Θεοῦ ὀργῆσ τὸ ποτήριον κατὰ τὴν τοῦ γέροντοσ πρόρρητιν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον

CAPUT XIII.

S. Nilus abbatiam Vallis-Lucii, ut locum sibi suisque nimis commodum, relinquit migratque ad plium magis solitariam in agro Cajetano; feminas, etiam principes, non nisi coactus ad colloquium admittit; ad principes magnatesque tantum pro miseris acturus, accedit. Romam profectus pro Joanne antipapa apud Pontificem et imperatorem deprecatur.

Cæterum beatus Nilus commoratus in monasterio, Vallelucii titulo, ad quindecim annos, posteaquam crevisset numerus fratrum et necessaria superabundarent et monasterium esset amplum et ejus opera celebre factum, cum antea tale non esset, videbat fratres remissius affectos erga spiritale ministerium et exactam regulæ disciplinam, quam ab initio susceperant, at lata via gaudentes, concertantesque, quis eorum esset major. Ad hoc etiam contulit illis memorati hegumeni levitas, quippe qui muneribus oblectabatur et exosailli erat pietas. Hæc postquam perspexit beatus vir, sciens rerum copiam plerisque causam esse dissolutionis plenæque in tuenda religione relaxationis, surgens inde abscessit, pervagabaturque locum quærens angustum et cum labore suppeditantem necessaria corpori, ut saltem penuria victus tanquam freno ad monasticæ vitæ studium pertraherentur idiotæ. Quare confluentibus multis e circumjacentibus urbibus et invitantibus, suasque facultates beato viro offerentibus, quibusdam vero et exædificata monasteria largientibus, prorsus omnia rejecit; neque enim inveniebat in illis, quod ipse quærebat, solitudinem et quietem et

Ἄ τοίνυν μακαρίτησ; Νεῖλοσ ποιήσασ ἐν τῇ μονῇ τοῦ λεγομένου Βαλλελοουκίου περὶ τὰ πεντακαίδεκα ἔτη, καὶ τῶν ἀδελφῶν πλῆθυνθέντων, καὶ πάντων τῶν τῆσ χρεῖασ ὑπερεκχυομένων, καὶ τοῦ μοναστηρίου μεγαλυθέντοσ, καὶ ὀνομαστοῦ γενομένου τῇ αὐτοῦ συνεχρία, οὐ πρότερον ὄντοσ τοιοῦτοσ, ἔωρα τοὺσ ἀδελφοὺσ οὐ πάνυ φροντίζοντασ τῆσ πνευματικῆσ λειτουργίασ, καὶ τῆσ τοῦ κανόνος ἀκριθείασ, ἐν ἧ ἐτετύπωντο ἀρχῆθεν, ἀλλὰ τῇ πλατείᾳ ἰδοῦ ἡδομένουσ, καὶ ἀμφιβολίᾳ περιβαλλομένουσ τίσ μείζιον· συνήργει δὲ αὐτοῖσ καὶ ἡ κουφότησ τοῦ προλεχθέντοσ ἡγούμενοσ, ἅτε δωρολήπτου καὶ μετευλαθοῦσ τυγχάνοντοσ. Ταῦτα ἰδὼν ὁ μακάριοσ, καὶ γνοὺσ ὡσ ἡ τῶν ὑλῶν ἀφρονία αἰτία καθίσταται τῆσ πολλῆσ ἀταξίασ καὶ παντελοῦσ ἀνευλαθείασ, ἀναστὰσ ἀπῆρεν ἐκείθεν, καὶ διήρχετο ζητῶν τόπον ἔπου εὖρη στενὸν καὶ κόπῃ χρηρηγοῦντα τὴν τοῦ σώματοσ χρεῖαν, ἵνα κὰν τῇ ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων ὡσπερ χάλινῷ οἱ πολλοὶ πρὸσ τὸ τῆσ ἀσκήσειωσ στάδιον ἐκχυτοῦσιν. Ἦθεν καὶ πολλῶν ἀπὸ τῶν πέριξ πόλεων προστρεχόντων καὶ προσκαλουμένων, καὶ τὰσ οικείασ ὑποστάσεισ τῷ μακαρίτῃ προσφρόντων, τινῶν δὲ καὶ μοναστήρια προτομασμένα χαριζόμενων, οὐδὲλλωσ αὐτόσ κατεδέξαστο· οὐ γὰρ

Joannis Clei notæ.

(72) Toto cælo differunt, quæ de hisce narrat Leo Ostiensis, qui patratæ in Mansone Aligeri successorem crudelitatis causam in Capuanorum adversus illum ob recuperatas ab Ottone possessiones omniumque fastum invidiam, et Alberici Marsorum episcopi pro adipiscenda Casinensi abbacia nefarias molitiones rejecit. Dubitanter utenque biographi nostri dicta et ut suspecta excepit Mabillonius *Actorum sanctorum Ordinis S. Benedicti* sæculo v, parte 1, pag. 651, opponens illis Leonis Marsicani testimonium, ex quo demum, neglectis, quæ hic leguntur, rem narrat in Annalibus ad annum Christi 996 num. 52. Difficile esset, causam biographum nostrum inter et Leonem decidere, at ego sic hujus asserto non assentiar, ut nullius momenti illius testimonium credam. Vivit biographus noster eo tempore, quo peracta sunt, et verisimiliter S. Nilo tum adit, nec ejus intererat, inflicteque Mansoni, quam prædixerat sanctus Pater, per Capuanos et Albericum, an per principem, illamque, vel aliam ob causam

fuerit pœna. De abbate domestico scribit L. o, atque ita loquitur ad finem capitis 16, ut narratis fidem faciat: « Ex his autem nuntiis, quos in tantum scelus (evellendos Mansoni oculos) jam dictus pseudo-episcopus (Albericus) destinaverat, unum, Andrea nomine, presbyterum, ego ipse, cum adhuc essem puerulus, vix sese in lecto movere valentem recolo me vidisse, qui ultra centenariam jam vivens ætatem hæc omnia seriatim avunculo meo, sanctæ memoriæ Joanni Sorano episcopo, quotiens interrogabatur, cum lacryis confiteri solebat, ne quis forte existimet fabulosum. » Ultima hæc satis insinuant, sensisse Leonem, quod nova diversaque ab iis, quæ tum narrabantur, scriberet. Auctoritatem porro accessit a relatione hominis plusquam centenarii, quique non hæc sibi, sed avunculo suo, cum ipse adhuc puer esset, narraverit; quæcum penitus biographi auctoritatem elevare debeant, videant alii. Cæterum de iis, quæ spondet biographus, postea dicturum se, nihil invenio.

εὑρισκεν ἐν αὐτοῖς ἢ ἐπεζητεῖ, ἐρημίαν, καὶ ἡσυ-
χίαν, καὶ τῶν πολλῶν ἀποικίαν. Ἐλεγε γὰρ, ὅτι
οὐ συμφέρει τοῖς ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ μοναχοῖς ἀνεσις
καὶ ἀφροντησία· οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ σχολὴ αὐτῶν ἐν
προσευχῇ καὶ θεωρίᾳ καὶ τῇ τῶν Γραφῶν ἀναπτύξει,
ἀλλ' ἐν ματαιολογίᾳ καὶ κακενθουμσίᾳ καὶ τῇ τῶν
ματαιῶν περιεργίᾳ. Διόπερ εὐρίσκονται τὸν ἐν
κόπῃ περισπασμῶν ἀποτροπὴν πονηρῶν λογισμῶν
καὶ πολλῶν κακῶν· προτιμητέον τε τὸ, « Ἐν ἰδρωτί
τοῦ προσώπου ἐσθίειν τὸν ἄρτον. » Οὕτω καὶ ἡ ἀπο-
στολικὴ ἐντολὴ πληρωθῆσεται, καὶ οἱ πυκνῶς
παρερχόμενοι συμμέτρως ἀναπαυόμενοι στεφάνων
ἤμιν αἴτιοι ἄξιω; γενήσονται.

πζ'. Ταύτης τῆς συνέσεως τοῦ δικαίου τινὲς τῶν
ἀδελφῶν μηδαμῶς αισθηθέντες, τοῦναντίον μὲν
οὖν τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν τῆς στενῆς προτιμῶντες
ἐπαπέμειναν τῷ προλεχθέντι μονατηρίῳ, προσδε-
θέντες τῇ τοῦ τόπου διαναπαύσει, καὶ ἀχθεσθέντες
τῇ στρυφνότητι τοῦ ἀγίου. Οὐ μέντοι εὐρον ἀνά-
πτυσιν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐκείσε αὐτῶν ἀσκή-
σεως· οὔτε διέλειπεν αὐτοῖς ἀκαστασία καὶ ἀταξία,
θλιψίς τε καὶ λογολεσχία· τέλος δὲ καὶ παντελῶς
ἐξωσθήσαν καὶ ἀπῆλάνθησαν. Ὁ δὲ μακάριος μετὰ
τῶν συνελθόντων αὐτῷ ἀδελφῶν, καὶ τοῦ αἰδίου
Στεφάνου εὐρών ἐν τοῖς τῆς Γαλιτίας μέρεσι τοπάριον,
ἀληθῶς δ' εἰπεῖν σπανίθριον, καὶ ἀρεσθεὶς ἐπὶ τῇ
αὐτοῦ στενότητι καὶ ξηρότητι κατώκησεν ἐκεῖ, ἐν
ἐνδείᾳ καὶ λείψει τῶν σωματικῶν· μετ' οὐ πολὺ δὲ
πλειόνων ἀδελφῶν καὶ πάντων θεοφιλῶν συνελθόντων
ἅπαντα ἐν εὐθηνίᾳ κατέστη, ἀπερισπαστός τε ἦν
ἐργασία, καὶ ἀδιάλειπτος ψαλμωδία, ψαλμολογίαι
συχαί, καὶ γουγκλισίαι πυκναί, ἐγκράτεια ἐκούσιος,
καὶ ὑπακοὴ ἀβίαστος· καὶ λοιπὸν ἅπαντα ἤνθον
καὶ ἔκαρποφόρου τῇ ἀρδίᾳ τῶν λόγων καὶ ἀπαύστῳ
εὐδασκαλίᾳ τοῦ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Νελλίου. Ἄλλ'
οὐδ' αὐτοῦ ὁ ἀήτητος ἐν ἀγῶσιν ἀπέκοπτε τῆς συνή-
θους αὐτοῦ ἐγκρατείας, καὶ ἐνθῶν κατορθωμάτων·
ἀλλ' ὅσον τῷ σώματι ἐγήρα καὶ ἐξησθένει, τοσοῦτον
τῷ πνεύματι ἀνέθαλλε καὶ ἐδυναμοῦτο. Οὐδέποτε
ἦν αὐτῷ παραλύσαι νηστείαν, ἢ γεῦσασθαι, ἢ πεινῆν
καιρῷ μὴ νενομισμένῳ, ὡς ἔθος τῶν γηρασκόντων.
Οὐδέποτε ἐγεύσατο κρέατος, ἢ τὸ σῶμα ἐλούσατο
μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ· καὶ ταῦτα ἐν βαθεῖ γῆρᾳ·
ἑκατοστὸς γὰρ ἀποθνήσκει πέντε δεόντων· καὶ νό-
σοις μεγάλαις καὶ ποικίλαις πυκτεύων οὐ μόνον διὰ
τὸ γῆρας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πολλὴν κακουχίαν καὶ
ἄφατον σκληραγωγίαν. Εἰς τοιαύτην γὰρ ἔξιν
ἠγωνίσαστο καὶ ἤγαγεν ἑαυτὸν, ὅτι καὶ εἰ ἤθελε
φαγεῖν ἢ πεινῆν πρὸς τὸ ἀνακτήσασθαι ἑαυτὸν οὐκ
εἶα αὐτὸν ἢ συνήθεια· ἀλλ' οὐδὲ ὑπνοῦ τῆς δυνάτο με-
τασχεῖν τὸ ἄρκοῦν.

πη'. Πολλάκις δὲ καὶ ἑαυτοῦ ἐξίστατο, καὶ ἐπὶ

Gen. iii, 19.

Joannis Clei notæ.

(75) Ex hisce chronotaxim aliquam Vitæ sancti Patris deduxi Comment. prævii num. 7, quem consule.

A secessionem a frequentia hominum. Aiebat enim, ætatis hujusce monachis non esse utilem animi remissionem et socordiam, vacare enim eos non orationi, contemplationi et Scripturarum explanationi, sed vaniloquio pravisque cogitationibus et ad res inanes curiositati. Quapropter laboris occupationem esse illis pravæ cogitationum multorumque malorum devitationem; idcirco amplectendum esse illud, « In sudore vultus tui vesceris pane ». Ita vero impleri apostolicum præceptum, et eos, qui crebro per nos transeunt, modica quiete fruentes, coronarum nobis auctores merito fieri.

87. Hanc viri justii prudentiam fratres non percipientes, imo late patentem viam angustæ præferentes, perstiterunt in dicto monasterio, alligati commodis loci et sancti Patris severitatem ægre ferentes. Nec tamen frui quiete potuerunt cunctis diebus, quibus illud inhabitarunt, nec defuit ibi inordinatio et confusio. angor et futilitas, donec tandem omnino ejecti extrusique sunt. At beatus Pater cum fratribus, quos habuerat comites, et cum celeberrimo Stephano in Cajetæ finibus cum parvulum reperisset locum, imo ut vere dicam, desertum siccitate secessum, placente angustia et ariditate ejus, illum incoluit, initio quidem in magna victus inopia, sed non multo post fratribus, cunctis sane Dei amantibus, haud paucis, convenientibus, subsecuta est rerum omnium affluentia. Itaque assiduus erat labor, jugis psalmodia, crebræ recitationes psalmorum et frequens genuflexio, abstinentia spontanea et non coacta obedientia. Et sane jam florebant omnes fructumque ferebant irrigatione sermonum et prærenni magisterio deiferi Patris nostri Nili, et ipse in perferendis arduis laboribus invictus nihil de solita abstinentia remittebat divinisque exercitiis, sed quo magis corpore senescebat et imbecillior fiebat, tanto acrius spiritu redorescebat et vires acquirebat. Nunquam sibi indulgit ut jejunium solveret, aut degustaret, biberetve præter constitutum tempus, ut moris est senibus: carne semper abstinnit et balneo nunquam est usus usque ad mortem, idque jam decrepitis senex (ægebat enim quintum et nonagesimum annum (75), cum mortuus est magnisque et variis morbis afflictus, non tantum propter senectutem, sed etiam ob nimiam vitæ asperitatem et, quæ vix enarrari queat, disciplinæ austeritatem. Eo enim habitudinis per labores sese redegerat, ut si vellet, etiam comedere vel bibere ad recreandas vires, id sibi consuetudo non permitteret et peræque somno se dare congruenti non posset.

88. Non raro etiam mentis patiebatur abstractio-

neui, diuque vocis usu carens astantium quoque presentiam non sentiebat, quanquam et in ipsa exstasi, si quando aliquid submurmuraret, e sacræ liturgiæ responsionibus verba proferebat : ut puta, « Concede, Domine, » vel, « Sanctus, sanctus, sanctus Dominus, » et similia : quandoque etiam psalmum, « Beati immaculati, » recitare audiebatur. Quod si quis e fratribus postea quæsisset ab eo : Quid tibi contigit, Pater, et ubi hactenus eras? Respondebat : Consenui, filii, et deliro et oppressus dæmone sum et ignoro quod patior. Quin et accedentibus ad illum importune et a contemplatione mentis avocantibus renuntiari jubebat, dæmone agitari senem, nec posse ad quemquam venire. Sed quo magis ipse contendebat et abjiciebat sese, eo latius divulgabatur et percrebrescebat fama ejus, et accurrebant omnes, ut viderent et loquentem ipsum audirent. Itaque Cajetæ quoque principem rogavit uxor (74), ut irent salutatum Dei servum. Ne vero : Significemus, inquit, hoc illi primum, ne forte grave videatur et affectus molestia fugiat e regione nostrâ et servi Dei jacturam faciamus. Significarunt igitur de hoc, multis precibus agentes; sciebant enim illum vehementer aversari colloquia feminarum, et mulieribus non patere aditum in ejus monasterium. At contra vir sanctus hæc ad illam perferri jussit. Ignosce mihi propter Dominum : nam quando vivebam in sæculo, dæmone exarabitabar; ideoque ex quo sum factus monachus, curatus sum : nunc vero si feminam videro, statim dæmon revertitur et cruciat me (75). Hæc ubi audivit et intellexit mulier, majori exarsit desiderio videndi ipsum et tamdiu colluctata est, donec venit et ejus salutatione dignata est. Præceperat tamen, ne ul'a oppidana mulier sequeretur, sed omnes eam sequerentur viri. Ergo beatus vir, postquam paucis illam docuisset de pudicitia, de cleemosyna, deque timore Dei, domum renisit gaudentem.

89. Et ipse quidem ægerrime ferebat et magno studio devitabat commercia principum terræ, ut originem inanis gloriæ et perniciem animæ. Cæterum cogebatur id tolerare ob molestiam, quam exhibebant injuriam passi et injuste ab illis oppressi, quorum sæpe multos ex eorum faucibus vel per epistolam solam extraxit. Et si quis colligeret hujusmodi ab eo scriptas epistolas, librum posset conficere valde utilem et magno usui futurum. Quod idem fecit pro Philagatho archiepiscopo cive suo. Quando enim ille insatiabili aviditate Romanam sedem invasit, non contentus mundano fastigio, ad quod illum Deus præter opinionem evexerat (nam apud utrumque imperium magnos honores

πλείστον διέμενον ἄφρωνος, καὶ τῶν παρόντων μὴ αἰσθανόμενος. Πλὴν ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐκστάσει εἰ ποτέ τι ἐλάλησεν, ἐκ τῶν τῆς θείας λειτουργίας ἀποκρίσεων ἀπεφθέγγετο· ὡς τὸ, « Παράτχου, Κύριε; » ἢ τὸ, « Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος Κύριος, » καὶ τὰ ὅμοια· ἄλλοτε δὲ καὶ τὸν ἄμιμον στιχολογῶν τῷρίζετο. Ἐδέ τις μετὰ ταῦτα τῶν ἀδελφῶν ἠρώτα αὐτόν; Τί σοι γέγονε, Πάτερ; καὶ ποῦ ἦς ἕως ἄρτι; ἀπεκρίνετο· ὅτι Ἐγήρασα, τέκνον, καὶ ἐληρίσσα, καὶ ἐδαιμονίσθη, καὶ τί πάσχω οὐκ οἶδα. Ἄλλὰ καὶ τοῖς παραβάλλουσιν ἀκαίρως, καὶ ἀπασχολοῦσιν αὐτὸν ἐκ τῆς κατὰ νοῦν θεωρίας, ἐκέλευε λέγειν, ὅτι Ἐδαιμονίσθη ὁ γέρων, καὶ οὐ δύναται τινα ἀπαντήσαι. Ὅσον δὲ αὐτὸς ἐξουθένηι καὶ ἐταπεινούη αὐτόν, τοσοῦτον διήρχετο καὶ ἐμαγαλύνετο ἡ φήμη αὐτοῦ· καὶ πάντες ἔτρεχον τοῦ θεάσασθαι αὐτόν, καὶ ἀκοῦσαι τῆς συντυχίας. Ἐν μιᾷ γοῦν παρακαλεῖ τὸν τῆς Γαίτας ἄρχοντα ἢ σύμβιος αὐτοῦ ἀπελθεῖν εἰς προσκύνησιν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ. Καὶ λέγει αὐτῇ ὁ ἀνήρ· Δηλώσωμεν πρῶτον αὐτῷ, μὴ πως φανῇ αὐτῷ βραρυ, καὶ ἀχθεσθεὶς φύγη ἀπὸ τῆς χώρας ἡμῶν, καὶ ζημιωθῶμεν τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ. Τάτε μηνύουσιν αὐτῷ περὶ τούτου, πολλὰ παρακαλοῦντες αὐτόν· ἐγίνωσκον γάρ, ὅτι σφόδρα ἀποστρέφεται τὴν συντυχίαν τῶν γυναικῶν· καὶ ὅτι οὐδέποτε εἰσέρχεται γυνὴ ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ. Ἀντιδηλοῖ οὖν αὐτῇ ὁ θεὸς λέγων· Συμπάθησόν μοι διὰ τὸν Κύριον, ὅτι ἠνίκα ἤμην κοσμικὸς, ἐδαιμονισθῆμην· καὶ διὰ τούτου ἂν' οὐ γέγονα μοναχὸς, ἐξιδάθη· νοὺν δὲ ἐὰν ἴδω γυναῖκα, πάραυτα ὀδαίμων ὑποστρέφει καὶ κολάζει με. Ταῦτα ἡ γυνὴ ἀκούσασα καὶ νοήσασα, πλεόν ἀνεπετρώθη πρὸς τὸ αὐτόν θεάσασθαι· καὶ τοσοῦτον ἐπύκτευσεν, ἕως ὅτου ἦλθε καὶ ἤξιώθη τῆς αὐτοῦ προσκυνήσεως· παρήγγειλε μόντοι μηδεμίαν τῶν γυναικῶν τοῦ ἄστεος ἀκολουθῆσαι, ἀλλὰ πάντας ἀνδρας συμπορευθῆναι αὐτῇ. Ὁ δὲ μακάριος ὀλίγα περὶ σωφροσύνης, καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ φόβου Θεοῦ νοθετήσας αὐτήν, ἀπέλυσε μετὰ χαρᾶ εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

πθ'. Αὐτὸς μὲν οὖν ἄχθος μέγα ἤγετο, καὶ σφόδρα ἀπεστρέφετο τῶν ἐνδόξων τῆς γῆς συντυχίαν, ὡς περ πρὸξενον κενοδοξίας καὶ ψυχικῆς ζημίας. Ἠνάγκαζε δὲ τοῦτον τοῦτο καταδέχεσθαι ἡ τῶν παρ' αὐτῶν ἀδικουμένων καὶ πλεονεκτουμένων ἐνόχλησις, οὐς πολλάκις διὰ γραφῆς αὐτοῦ καὶ μόνης ἐκ τῶν φαρύγγων αὐτῶν ἀνέπασεν. Καὶ εἰ τις ἂν τὰς τοιαύτας ἐπιστολάς αὐτοῦ συνελέξατο, πάνυ ὠφέλιμον καὶ χρησιμωτάτην βιβλίον ἐξ αὐτῶν συστήσαι ἔδύνατο. Οὕτω δὲ πεποίηκεν καὶ εἰς τὸν συμπολιτην αὐτοῦ Φιλάγαθον τὸν ἀρχιεπίσκοπον. Ἠνίκα γάρ ὁ βῆθεις ἐπέβη τῷ Ἐρώμης ἀπλήστως θρόνῳ, μὴ ἀρκεσθεὶς τῇ τοῦ κόσμου μεγαλειότητι, ἢ θεὸς παραδόξως αὐτόν ὑπερψύσεν· ἐν ἄμφω γάρ τοῖς βασι-

Joannis Clei notæ.

(74) Quis hic Cajetanus princeps fuerit, quæ ejus uxor, quæ tanto desiderio flagravit sanctum virum conveniendi, alibi non reperio.

(75) In sensu morali potuit hæc verissime sanctus dicere, quod expertus esset ex femina-

rum colloquio et aspectu tentationes a dæmone immixtas : atque hoc sane sensu intelligenda sunt, ne humilitas ad mendacia imprudenter defluerit.

λείοις δεδόξατο · ὁ μὲν οἷα γινώσκων τὸ μέλλον, ἅπερ ἐσέλλεν αὐτὸν δυσωπῶν παραχωρησαί τῃ ἀνθρωπίνῃ δόξῃ, ἅτε ταύτης εἰς κέρρον χρησάμενον, καὶ ἡσυχία πρὸς τὴν μοναχικὴν κατάστασιν ἀνακάμψαι. Ἐκείνος δὲ οὐ διέλιπεν συντασσόμενος, ἕως ὅτου ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς σὺν τῷ ἐκείνωθέντι πρῶτῳ, καὶ τῆς αὐτῶν ἀφορήτου ὀργῆς ἔργον ἐγένετο. Στερηθεὶς γὰρ παρ' αὐτῶν τῶν χρειωδестέρων μελῶν, ὀφθαλμῶν λέγω καὶ γλώττης καὶ βίνδου, ἔβριπτο εἰς φυλακὴν ἐλεινῶς τε καὶ ἀποστράτευτος. Ταῦτα ἀκούσας ὁ θεοφόρος Πατήρ, καὶ τὴν καρδίαν τῇ Οἰκίῃ καταπισθεὶς, ἠναγκάσθη ἐν τοιοῦτῳ γῆρα καὶ νόσῳ καὶ καιρῷ (τεσσαρακοστῇ γὰρ ἦν) τὴν Ῥώμην καταλαβεῖν, καὶ τῷ βασιλεὶ μετὰ παρακλήσεως προσεῖθεῖν. Ὁ δὲ βασιλεὺς σὺν τῷ πατριάρχῃ, ἀκούσαντες τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ, προῦπήντησαν αὐτῷ καὶ κρατήσαντες αὐτὸν ἀμφοτέρωθεν τῶν χειρῶν, ἀνήγαγον εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καθίσαντες αὐτὸν μέσον· ἀκείνοι ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν κατεφύλουσαν τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

Ἱ'. Ὁ δὲ ὁσιος, εἰ καὶ σφόδρα ἐθαύροντο καὶ ἔστανεν ἐπὶ τοῖς οὕτω γινόμενοις, ὅμως πάντα ὑπέμεναν, εἰ πως ἐπιτύχοι τοῦ αἰτήματος· καὶ φησι πρὸς αὐτούς· Συγχωρήσατέ μοι διὰ τὸν Κύριον τῷ ἁμαρτωλῷ παρὰ πάντα ἀνθρώπους καὶ ἡμιθνήτω γέροντι, ὅτι ἀνάξιος ὑπάρχω τῆς φοιήσεως τιμῆς· μάλλον ἐμὸν ἔστι τὸ προσκυνεῖν τοὺς τιμῶν πόδας ὑμῶν, καὶ σέβασθαι τὰς τοιαύτας ἀξίας ὑμῶν. Πλὴν ἐλήλυθα πρὸς τὴν ἐνδοξότητα ὑμῶν, οὐ δόξης ὀρεγόμενος, ἢ δωρεῶν, ἢ προσόδων μεγίστων, ἀλλὰ χάριν τοῦ πολλὰ δουλεύσαντος ὑμῖν, καὶ κακῶς διοικηθέντος παρ' ὑμῶν· τοῦ ὑμᾶς ἀμφοτέρους ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἀναδεδεγμένου, καὶ παρ' ὑμῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορωρυγμένου. Δέομαι τῆς φιλευσεβείας ὑμῶν δωρησασθαι μοι αὐτὸν, ἵνα καθίσας μετ' ἐμοῦ, κλαύσωμεν ἀμφοτέροι τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Τότε ὁ βασιλεὺς ἐπιδακρύσας μικρὸν (οὐ γὰρ ἦν ἀληθῶς τὸ πᾶν τῆς αὐτοῦ βουλή) ἀπεκρίθη τῷ μακαρίῳ· Πάντα ἐσμέν ἔτοιμοι τοῦ πληρῶσαι τὰ δοκοῦντα τῇ σῇ ἀγκυσύνῃ, εἴγε καὶ σὺ ἐπακοῦσης τῆς ἡμῶν παρακλήσεως, καὶ καταδέξῃ τοῦ λαβεῖν μοναστήριον ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, ὅσον ἂν βούλη, καὶ εἶναι μεθ' ἡμῶν διὰ παντός. Τοῦ δὲ γέροντος ἀπαναινομένου τὴν ἐν τῇ πόλει διατριβὴν, προέτεινεν αὐτῷ τὸν ἄγιον Ἀναστάσιον, ὡς ἔξω θορύβου ὑπάρχοντα, καὶ αἰεὶ τῷ ἡμετέρῳ γένει προσαναφέροντά. Καὶ δὴ κατεδέξατο σπουδάζων τοῦ ζητουμένου τυχεῖν δωρήματος. Ὁ δὲ ἄγιος πάπας ἐκεῖνος μὴ χορτασθεὶς ἐφ' οἷς ἔπραξεν εἰς τὸν προῦρηθέντα Φιλάγαθον·

adeptus erat) sanctus Pater, quippe qui praevidet, quod futurum erat, scribebat illi rogans, ut humanam non affectaret gloriam, quod ea jam exsatiatus esset, sed ad quietem status monastici remearet. Ille vero dum se ad hoc parare dicit, advenientibus imperatore et praesule ejecto (76), intolerandam eorum expertus est iram. Orbatus enim per ipsos maxime necessariis membris, oculis, inquam, lingua et naso, coniectusque in carcerem plenus miseriarum et omni ope destitutus jacebat. His auditis Deo plenus Pater, mœrore cordis urgente, coactus fuit homo id ætatis, tam gravi morbo affectus et id temporis, quadragesimale enim agebatur jejunium, Romam proficisci et supplicibus votis adire imperatorem. Imperator autem cum patriarcha, audito ejus adventu, prodire obviam et prehensa hinc inde manu ejus adduxerunt in patriarchium, medium sedere jubentes, illi vero ad dextram et sinistram manus ejus deosculabantur.

90. At vir sanctus licet ad hæc nimium afflictaretur et gemeret, omnia tamen sufferebat, si pro pacto posset obtinere, quod petebat, et ait ad illos: Ignoscite mihi omnium maximo peccatori et semimortuo seni per Dominum, indignus enim sum tanto honore. Meum potius est procumbere ad honorabiles vestros pedes et venerari tam eximias vestras dignitates. Sane accessi ad gloriam vestram non gloriæ cupidus, aut largitionum, aut maximorum proventuum, sed in beneficium loco petiturus illum, qui multum vobis inservivit et male a vobis tractatus est, qui utrumque vestrum de fonte baptismatis suscepit, et oculorum a vobis erutorum luce privatus est. Obsecro studium pietatis vestræ, ut illum mihi dono detis, quod mecum sedeat, simulque peccata nostra defleamus. Tunc imperator paulum collacrymatus (neque enim totum, quod successerat, erat revera de ejus consilio) respondit beato Viro: Parati sumus ad implenda omnia, quæ tuæ pietati placent, si et ipse nostram petitionem audiveris et non dedignatus fueris accipere monasterium in hac urbe, quodcumque volueris, ut nobiscum perpetuo maneat. Recusante sene commorationem in urbe, protulerunt illi sanctum Anastasium, procul a turba positum et Græcicæ genti semper addictum. Itaque annuit, cupiens sibi donari, quod petebat. Verum papa ille immittior (77) non expletus malis, quibus Philagathum, de quo supra memini, affecerat, produxit illum et

Joannis Clei notæ.

(76) Gregorio nimirum V, Romano pontifice, qui ante Bruno appellabatur, eratque Ottonis III imperatoris consanguineus; natus nimirum ex Otone duce, qui marchiam Veronensem tum temporis obtinebat. Hunc porro in lucem ediderat Luitgarda Ottonis Magni filia. Vide Muratorium in *Annalibus Italiæ* ad annum 996 et in *Antiquitatibus Italicis* dissert. 41. Quæ dicit scriptor de miraculis extra Ecclesiam, intelligit de apparen-

tibus, vel patris ab illis, qui deinde a fide desciverunt.

(77) Papam immitem appellat biographus: at Petrus Damianus et Chronographus Saxo crudelitatem totam Romanis, veritas, ne impunitum dimitteret imperator, affricant. Vide, si plura de hisce desideras, quæ scripsi Gloriæ posthumæ SS. Cypriani et sociorum § 3, num. 27 et 28.

sacerdotali habitu super ipsum discisso circumdedit per totam urbem.

91. Quo audito, sanctus senex vehementer indoluit, nec amplius ab imperatore archiepiscopum petiit. Quod ubi animadvertit imperator, misit quemdam de suis archiepiscopis blando præpotentem eloquio, qui senis animum leniret. Ad quem vir sanctus : Vade, inquit, dicito imperatori et papæ : Hæc ait delirus ille senex : Donastis mihi hunc cæcum, non ob mei timorem, non ob magnam meam potèntiam, sed ob unius Dei amorem. Nunc igitur quæcumque illi mala addidistis, non ipsi, sed mihi fecistis, quin imo in Deum ipsum contumeliosi fuistis. Estote igitur scientes fore ut, quemadmodum vos non doluistis vicem, nec misertis estis ejus, quem Deus tradidit manibus vestris, ita vobis quoque Pater cœlestis peccata nequaquam dimissurus sit. At verbosus ille archiepiscopus sanctum virum sermonibus onerabat, excusando imperatorem et papam. Quare senex, demisso ante illum capite, dormire se simulabat. Et is cum vidisset sermones suos prorsus non attendi, recessit. Statim ergo vir sanctus cum sociis fratribus conscensis equis per totam illam noctem confecit iter, pervenitque ad suum monasterium, orationi sibi que vacans Deumque jugiter propitiis. Non multos post dies papa quidem e numero vivorum vi exturbabatur, quasi tyrannus, ut dicentes quosdam audivi (78), et effossis sibi oculis, quos

92. Cum igitur ex edidiori loco monasterium conspexisset et fratrum tuguria circa oratorium fixa : Ecce, inquit, tabernacula Israel in deserto, ecce regni cœlorum cives. Hi non ut habitatores, sed ut viatores hic manent. At sanctus vir jussit thuris suffitum præparari, quo obviam illi profectus est cum universis fratribus : quem etiam summa cum humillitate et reverentia venerabundus salutavit. Et imperator supposita manu, qua subniteretur senex, una cum illo oratorium ingressus est : et peracta oratione, imperator viro sancto : Domi-

Α ἀγαγών τε αὐτόν, καί τὴν ἱερατικὴν στολὴν διαβύξας ἐπ' αὐτῷ, περιήγαγεν αὐτὸν πᾶσαν τὴν Ῥώμην.

κα'. Ὅπερ ἀκούσας ὁ ἅγιος γέρον, καὶ πάνυ λυπηθεὶς, οὐκ εἰς ἠτήσατο παρὰ τοῦ βασιλέως τὸν ἀρχιεπίσκοπον. Ὡς δὲ ἔγνω τοῦτο ὁ βασιλεὺς, ἀποστέλλει ἓνα τῶν αὐτοῦ ἀρχιεπισκόπων λίαν στωμύλον πρὸς τὸ δυσωπήσαι τὸν γέροντα. Πρὸς δὲ εἶπεν ὁ δοσιος· Ἄπειθε, εἰπέ τῷ βασιλεὶ καὶ τῷ πάπῃ· Τάδε λέγει ὁ ἐξηχος γέρον· Ἐχαρίσασθέ μοι τὸν τυφλὸν τοῦτον οὐτε διὰ τὸν ἐμὸν φόβον, οὐτε διὰ τὴν μεγάλην μου δυναστείαν, ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην. Νῦν οὖν ὅσα αὐτῷ προσεθήκατε, οὐκ αὐτῷ, ἀλλ' ἐμοὶ ἐποίησατε, μᾶλλον δὲ εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐνυθρίσατε. Ἔστε τοίνυν γινώσκοντες, ὅτι καθὼς ὑμεῖς οὐ συνεπαθήσατε, οὕτε ἐνεδείξασθε ἔλεος εἰς τὸν ὑπὸ Θεοῦ παραδοθέντα εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν, ὅ ἐν τοῖς οὐρανοῖς συμπάθσει τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν. Ὁ δὲ πολυλόγος ἐκεῖνος ἀρχιεπίσκοπος περιπαλῶν τὸν δοσιον οὐκ ἐπαύετο, ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πάπα. Καὶ ὁ γέρον κλίνας τὴν κεφαλὴν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, προσεποίησατο τοῦ νυστάζειν. Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ἐκεῖνος μηδὲως προσέχοντα τοῖς αὐτοῦ λόγοις, ἀναστὰς ἐπαρέμθη. Ὁ δὲ δοσιος παρευθὺς σὺν τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ ἀδελφοί· ἐπιθὰς τοῖς κτήνεσι, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐκεῖνης κατέλαθε τὸ ἴδιον μοναστήριον, τῇ προσευχῇ καὶ ἐκρυπτοῦ προσανέχων, καὶ τὸν Θεὸν ἀπαύστως ἐξέλεούμενος. Μετ' οὐ πολλὰς οὖν ἡμέρας ὁ μὲν πάπας ὡσπερ τις τύραννος βίαιως τῶν ἐνθεν ἀπήγετο, ὡς τινῶν λεγόντων ἀκήκοα, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκδρασθεὶς, καὶ ἐπὶ τῶν παρεῖων αὐτοῦ περιφέρων οὕτω τῷ τάφῳ παραδίδοτο. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετανοεῖν ἐπαγγελλόμενος, πεσοπορῶν ἀπὸ Ῥώμης πρὸς τὸν τοῦ Γαργάνου ἀπῆι· ἀσώματον Ἀρχιστράτηγον· καὶ ἡ αὐτοῦ ὑποστροφή διὰ τῆς ξενιᾶς τοῦ μακαρίου ἐγίγνετο.

ιβ'. Ἐλθὼν οὖν ἐπάνωθεν τοῦ μοναστηρίου, καὶ θεασάμενος τὰς καλύσας τῶν ἀδελφῶν περὶ τὸ εὐκτήριον πεπηγμένας, ἔφη· Ἰδοὺ αἱ σηναὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἐν ἐρήμῳ· Ἰδοὺ οἱ πολῖται τῆς οὐρανῶν βασιλείας· οὗτοι οὐχ ὡς κάτοικοι, ἀλλ' ὡς παροδῖται ἐνθάδε μένουσιν. Ὁ δὲ μακάριος κελεύσας θυμιατὸν γενέσθαι, ὑπήνεσεν αὐτῷ σὺν πάσῃ τῇ ἀδελφότητι· καὶ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ εὐλαβείας προσεκύνησεν αὐτῷ. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὑποθεὶς τὴν χεῖρα καὶ ὑποστριζὼν τὸν γέροντα, εἰσησαν ἅμα εἰς τὸ εὐκτήριον. Εἶτα εὐχῆς γενομένης, εἶπεν ὁ

Joannis Clei notæ.

(78) Ex vulgi rumore, ut quidem fatetur biographus, hæc refert de morte Gregorii V: quæ contigit anno 999 die 12 Februarii. Antiqui nulli scriptores, ait Muratorius in *Annalibus*, expressius de illa loquuntur; opinatur autem ille, mortem Gregorio maturatam ab his qui Crescentii partibus adhaerant; quæ sane conjectura, si ejusdem uxoris insidiis Otto imperator periit, non est a verisimilitudine aliena. Sed quid de assertis biographi nostri? Quandoquidem is librum suam liberat, allegato populi rumore, verisimiliter nec

mortis adjuncta ipsi aliunde perspecta fueret quæque asserit, Gregorium sibi fecisse, a Crescentii asserit forte patrata fuere. Quidquid sit, Otto, ut scribit Petrus Damianus in Vita S. Romualdi abbatis, « nudis pedibus de Romana urbe progrediens, sic usque ad Garganum montem ad S. Michaelis perrexit ecclesiam. » Sed peculiaris itineris causa a scriptoribus illa refertur, quod contra jurisjurandi fidem, Crescentium capite truncari jussisset.

βασιλεὺς τῷ ἀγίῳ· Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἕως συμπαρῆν τοῖς ἀποστόλοις, ἐκέλευεν αὐτοῖς μὴ πήραν, μὴ ῥάβδον, μήτε μὴν δύο χιτῶνας· κεκτῆσθαι. Ἐρχόμενος δὲ πρὸς τὸ πάθος, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς· « Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον, ἀράτω καὶ πήραν. » Καὶ αὐτὸς τοίνυν γηράσας, καὶ μέλλων ἀπιέναι πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, φρόντισεν τῶν σῶν γεννημάτων, μήπως στενοχωρηθέντες· μετὰ δὲ τῆς δυσκολίας τοῦ τόπου, ἀναχωρήσαντες σκορπισθῶσιν. Ἡμεῖς δώσομεν μοναστήριον, καὶ προσόδους, ὅπου ἂν καλεύσῃς ἐν ὄλῳ τῷ ἡμετέρῳ κράτει. Ὁ δὲ οἶσος ἀπεκρίθη· Τοῦ Δαβὶδ ἤκουσα λέγοντος· « Σῶσον με, Κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὁσῖος, ὅτι ὠλιγόθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἰῶν τῶν ἀνθρώπων. » καὶ πάλιν· « Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός. »

ἡγ'. Εἰ δὲ καὶ ὅλως εἰσὶ μοναχοὶ οἱ μετ' ἐμοῦ ἀδελφοί, καὶ φυλάξουσιν κατὰ δύναμιν τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς ὁ οἰκονομήσας αὐτοὺς ἕως τοῦ νῦν μετ' ἐμοῦ, πολλῶ μᾶλλον φροντίσει αὐτῶν καὶ ἄνευ ἐμοῦ· ὅς οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ δυνατοῦ, οὐδ' ἐν ταῖς κημίαις τοῦ ἀνδρὸς εὐδοκεῖ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Τούτων καὶ ἐτέρων πολλῶν λαληθέντων ἀνέστη ὁ βασιλεὺς ἀναχωρήσαι. Καὶ πάλιν ἐπιστραφεὶς πρὸς τὴν γέροντα εἶπεν· Ἀττησὸν με ὡς τέκνον σου, εἴ τι ἂν βούλη, καὶ μετὰ πάσης προθυμίας πληρώσω σοι. Ὁ δὲ μακάριος ἐκτείνας τὴν χεῖρα πρὸς τῷ στήθει τοῦ βασιλέως, εἶπεν· Οὐδὲν ἄλλο θέομαι τῆς σῆς βασιλείας, ἀλλ' ἢ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου· κἴν γὰρ βασιλεὺς τυγχάνης, ἀλλ' ὡς εἰς τῶν ἀνθρώπων τελευτῆσαι ἔχεις, καὶ εἰς κρίσιν παρασταθῆναι, καὶ λόγον δοῦναι ὧν ἔπραξας πονηρῶν τε καὶ καλῶν ἔργων. Καὶ ὁ βασιλεὺς ταῦτα ἀκούων σταγόνας δακρύων προέχεεν ἀπὸ τῶν ὀμμάτων. Εἶτα τὴν στέφανον κλίνας ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ἀγίου, καὶ εὐλογηθεὶς παρ' αὐτοῦ σὺν πᾶσι τοῖς μετ' αὐτοῦ, ἐπορεύετο τὴν ὁδόν. Ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἐξέφυγεν τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων τὸ πέρας. Εὐθέως γὰρ ἐλθὼν ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ στάσεως αὐτῷ γενομένης, ἀνεχώρησε φύγων, καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐτελευτήσεν. Οἱ δὲ Πατέρες διεγόγγυζον κατὰ τοῦ γέροντος ὡς μὴ δεξιμένου τὴν πρὸς τοῦ βασιλέως χάριν, μοναστήριον αὐτοῖς δωρήσασθαι βουλομένου. Ὁ δὲ Πατήρ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· Ἐγὼ μὲν ὥσπερ ἀφρων ἐλάλησα ἅπερ εἶπον, ὁμαίς δὲ μετ' ὀλίγον γινώσθεθε δὲ φρονεῖτε. Μετὰ ταῦτα γοῦν ἀκούσαντες τὴν τελευτὴν τοῦ βασιλέως, ἐθαύμασαν τὴν τοῦ μεγάλου οἰκονομίαν.

CAPUT XIV.

Stephani pius obitus. S. Nilus, ne sibi honores deferantur, studiosè cavet et monasterium ideo relinquens Romam tendit; at in monasterio S. Agathæ subsistens, nactus ab agri Tusculani domino locum construendo monasterio, dum hoc parat, sanctè moritur et a suis cum magno luctu sepelitur.

ἡδ'. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἠρρώσθητο ὁ μα-

nus, ait, noster Jesus Christus quandiu fuit cum apostolis, mandabat eis, ne peram, ne virgam, neque duas tunicas possiderent ⁹⁴. Cum vero ad passionem ibat, rursus aiebat : « Sed nunc qui habet sacculum, tollat et peram ⁹⁵. » Ergo tu quoque cum jam senueris et vicina tibi sit migratio ad regnum cælorum, suscipe curam tuorum filiorum, ne forte in angustias redacti, quando non eris, ob loci difficultatem recedentes dispergantur. Nos dabimus monasterium et proventus, ubicunque tibi collibuerit per totam ditionem nostram. Ad quæ vir sanctus : Audivi dicentem David : « Saluum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum ⁹⁶; » præterea : « Non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum ⁹⁷. »

93. Quod si fratres, qui mecum sunt, omnino monachi sunt et mandata Christi pro viribus curaverint, ipse, cui de illis curæ fuit usque adhuc me superstitè, multo magis et sine me cura eos sua complectetur, cui non in potentia potentis, nec in tibiis viri beneplacitum est, sed in eis qui sperant super misericordia ejus. Hæc et multa alia cum essent collocuti, in viam se imperator dedit et conversus iterum ad senem dixit : Pete a me perinde ac filio quidquid volueris, et præstabo cum omni alacritate. Et vir sanctus, extensa manu ad pectus imperatoris, dixit : Nihil aliud rogo ab imperio tuo, nisi animæ tuæ salutem : nam licet imperator sis, tamen ut mortalis homo moriturus es et iudicio sistendus, rationemque redditurus eorum quæ, sive bona, sive malaegeris. Quæ imperator audiens, lacrymarum guttas fundebat ex oculis : deinde corona demissa in manus beati viri et benedictionis percepta, cum toto suo comitatu commisit se viæ. Nec tamen effugit iudicium Dei exitum : nam ubi primum Romam pervenit, seftio in ipsum coorta est, quam fugiens in itinere defunctus est (79). At vero Patres de senè conquerebantur, quod rejectisset munus imperatoris monasterium illis largiri volentis. Et Pater ad eos : Ego quidem, quæ dixi, ut insipiens locutus sum : vos autem non multo post intelligitis, quis vester sit sensus. Itaque cum audissent de imperatoris morte, admirati sunt eximii viri prudentiam.

94. Per illos dies incidit in morbum beatus Ste-

⁹⁴ Matth. x, 10. ⁹⁵ Luc. xxii, 36. ⁹⁶ Psal. xi, 2, 3. ⁹⁷ Psal. cxiii, 3.

Joannis Clæi notæ.

(79) Hæc etiam ex rumore, et quidem falso, accepisse videtur biographus. Certè jam pacem rogarant Romani, nec in fuga obit Otto, sed in

territorio civitatis Castellana, lenta febri haustoque, ut conjicitur, veneno, tranquille extinctus est. Vide Muratorum laudatum ad annos 1001 et 1003.

tionem Patris confectus in gravem morbum delapsus est, quo etiam decessit. At beatus vir toto aegrotationis ejus tempore eundo in ecclesiam et redeundo et prope cellae ejus aditum transeundo nunquam inspexit, nunquam illum invisit, usque ad ejus vitam migrationem. Quanquam fratres omnes observaverant, si quando frater quispiam morbo laboraret et cum crebro Pater inviseret, aegrotum nunquam convaluisse. Tunc igitur unus e senioribus cum lacrymantem conspexisset Patrem et mortem fratris deplorantem, seorsum accessit, loquebaturque tanquam dolens fratris tristitiam, ex qua obiit ob aversionem Patris. At ille dixit: Nisi ego aversatus illum essem, Deus non assumpsisset. Certus autem sum, ejus animam magna laetitia fruituram propter modicam hanc tristitiam: quandoquidem non est iniquus Deus, ut e carcere tollat, et in carcerem conjiciat. Haec fuit discretio Patris nostri Nili, supra multos sanctos Patres discretissimi et sapientissimi. Superavit enim per discretionem summi rigoris observatores et summo rigore vitae discretissimos: superavit simplices scientia, pollentesque superavit simplicitate; vita conspicuus sermonemque celebres superavit vitae splendore et utrisque praeditus summa utriusque perfectione; praeditus moribus peregrinis, a mundo penitus alienus, affectibus insuperabilis, animi sensibus excelsus, inflexibilis sublimibus, in humiliter compatiens affectum gerens.

83. Longobardus quidam subripuit equum monasterii; accesserunt ergo ad Patrem e fratribus duo, petieruntque, ut sibi liceret persequi et recuperare equum, quod esset monasterio perutilis. Et rem peregerunt; nam cum labore multo pervenissent in oppidum, in quo fur erat, audito solum Patris nomine, statim loci dominus adductum equum, furemque ligatum illis contradidit. Reversi in monasterium et ante Patrem cum laetitia procedentes, aiebant: Adduximus tuis adjuti precibus, o Pater, equum et furem. Ille Longobardum ad se vocavit et: Num, inquit, tu frater, equum hunc vere amas? Et ille: Si non amarem, non subripiissem. Tunc Pater illi equum dono dedit, addiditque ephippium et frenum dicens: Si amas, accipe et abi. Abiit ille laetus et exsultans. Cumque obmurmurare fratres coepissent, vocavit eos Pater, instruebatque dicens: Discite hoc, fratres, privari quomocumque rebus, esse a peccatis liberari. An indigni sumus, quod unum caput et nos impleamus ex iis quae narrantur in Vitae sanctorum Patrum? Si Deus nostri misereri vult, nos illi ne obsistamus. Et illi: Dolet nobis, Pater, quod post multos itineris nostri labores, postquam invenimus, quod perierat, tunc illud furi largitus es. Respondit Pater: Hoc vobis feci, ut discatis re ipsa inimicos diligere et benefacere his qui insidiantur vobis, et omnia possidere, nihil habentes, sicut nos docent Evangelium et Apostolus. Ili-

νηθεις, ἀρβωστίζε δεινῆ περιέπεσε τε καὶ ἐτελεύτησεν. Ὁ δὲ μακάριος ἐν πίσαις ταῖς τῆς ἀρρωστίας αὐτοῦ ἡμέραις εἰσερχόμενος καὶ ἐξερχόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ τῆς διδου οὐσης ἔμπροσθεν τοῦ κελου τοῦ ἀδελφοῦ, οὐδέποτε ἐπέδραψεν εἰς αὐτόν. Ἡ τῆς αὐτοῦ ἐλεύσεως ἡξίωσέ· μέχρι τῆς αὐτοῦ τελευτῆς. Καίτοιγε σεσημειώτο παρὰ πᾶσι τοῖς ὀδελφοῖς, ὅτι ἦν ἰνα ἠρῶσται ὁ ἀδελφός, καὶ ἐσύχναζε πρὸς αὐτόν ὁ Πατήρ, οὐκ ἠγείρετο ἐκ τῆς ἀσθενείας ἐκείνης. Τότε τοίνυν τις τῶν γερόντων ἰδὼν τὸν Πατέρα θαυρύνοντα μετὰ θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ θρηγούοντα τὴν στέρησιν αὐτοῦ, προσελθὼν κατὰ μόναν διελέγετο αὐτῷ, ὡς ψυχοπονοούμενος περὶ τῆς θλίψεως τοῦ ἀδελφοῦ, μεθ' ἧς ἐξήλαθε τοῦ σώματος διὰ τὴν ἀποστρεφὴν τοῦ Πατρός. Ὁ δὲ ἔφη· Εἰ μὴ ἐγὼ αὐτόν ἀπεστράφη, οὐκ ἂν ὁ Θεὸς προσελάθετο. Πεπληροφόρημαι δὲ, ὅτι διὰ ταύτης τῆς μικρᾶς θλίψεως, μεγίστης χαρᾶς καταξιώθησεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· εἴπερ οὐκ ἀδικος ὁ Θεός, ἀπὸ φυλακῆς ἄραι καὶ εἰς φυλακὴν θείναι. Αὕτη ἡ διάκρισις τοῦ εὐδιακριτικωτάτου καὶ σοφωτάτου Πατρὸς ἡμῶν Νείλου παρὰ πολλοὺς τῶν ἁγίων Πατέρων. Ὑπερέβαλε γὰρ τοὺς ἀσκητικωτάτους τῆς διακρίσεως, καὶ τοὺς διακριτικωτάτους τῆς ἀσκήσεως, καὶ τοὺς ἐν ἀπλότητι ἐν τῇ γνώσει, καὶ τοὺς γνωστικοὺς; ἐν τῇ ἀκακίᾳ· τοὺς ἐν βίῳ τῷ λόγῳ, τοὺς ἐν λόγῳ τῷ βίῳ, καὶ τοὺς κατ' ἀμφοτέρας ἐν τῇ ἀμφοῖν ἀκρότητι· ξένος τοῖς ἥθεσιν, ἀλλότριος παντὶ τῷ κόσμῳ, ἀταπεινωτος; τοῖς πάθεσιν, ὑψηλὸς τοῖς νοήμασιν, ἀκαμπτῆς τοῖς ὑψηλοῖς, συμπαθὴς δὲ τοῖς ταπεινοῖς.

πγ. Ἐκλεψέ τις ποτε τῶν Λογγιβάρδων ἵππον τῆς μονῆς, καὶ προσελθόντες δύο τῶν ἀδελφῶν ἠτήσαντο τὸν μακάριον τοῦ καταδιώξει καὶ ἀνευρεῖν τὸν ἵππον, ὅτι χρήσιμος ἦν πάνυ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ὃ καὶ πεποιήκασιν. Φθασάντων γὰρ τῶν ἀδελφῶν κόπῃ πολλῇ εἰς τὸ κάστρον, ἐν ᾧ ὁ κλέπτης ὑπῆρχεν, ἦν ἰνα τὸ τοῦ Πατρὸς ὄνομα καὶ μόνον ἐκείσε ἄρχων ἀκήκοεν, εὐθέως ἀγαγὼν τὸν ἵππον καὶ τὸν κλέπτην δεδεμένον, παρέδωκε τοῖς ἀδελφοῖς. Ὑποστρεψάντων τοίνυν αὐτῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ τῷ Πατρὶ μετὰ χαρᾶς προσπιπτόντων καὶ λαγόντων, ὅτι Δι' εὐχῶν σου, Πάτερ, ἠγάγομεν τὸν ἵππον καὶ τὸν κλέψαντα· καλεῖ ὁ μακάριος τὸν Λογγιβάρδον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ὁνω; σὺ, ἀδελφὲ, ἀγαπᾶς τὸν ἵππον τοῦτον; Καὶ λέγει ἐκεῖνος· Εἰ μὴ ἠγάπων, οὐκ ἂν ἐκλεψα τοῦτον. Τότε λαθὼν ὁ Πατήρ τὸν ἵππον ἐδίδωκεν αὐτῷ, προσθεὶς αὐτῷ μετὰ τῆς σέλλας καὶ τὸ χαλινάριον, λέγων· Εἰ ἀγαπᾶς αὐτόν, λάβε καὶ πορεύου· ὁ δὲ ἀπῆλθε χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος. Ἀρξάμε·ων δὲ τῶν ἀδελφῶν καταγογγύζειν τοῦ μακαρίου, καλέσσα; αὐτοὺς ὁ Πατήρ ἐνουθετεῖ λέγων· Μιάθετε, ἀδελφοί, τοῦτο, ὅτι ἡ τῶν πραγμάτων ὀπισθόρησις, ἀμαρτημάτων ἐστὶν ἀφαίρεσις· εἶτα οὐκ ἐσμὲν ἄξιοι τοῦ γερωντικοῦ ποιῆσαι ἐν κεφάλαιον; Εἰ ὁ Θεὸς θέλει ἐλεῆσαι ἡμᾶς, ἡμεῖς αὐτῷ μὴ ἀντιτασσώμεθα. Οἱ δὲ εἶπον· Τοῦτο θλιβόμεθα, Πάτερ, ὅτι μετὰ τὸ κοπιᾶσαι ἡμᾶς πάνυ πολλὰ περιπατήσαντας, καὶ εὐρεῖν τὸ ἀπολωλός, τότε αὐτὸ ἐδώρησω τῷ κλέπτην. Καὶ ὁ Πατήρ ἔφη·

Τούτο πεποίηκα ὑμῖν, ἵνα διδάξω ὑμᾶς ἀγαπῆναι ἄλλήλους, καθὼς ἐχθροὺς, καὶ ἀπλῶς ποιεῖν τοῖς ἡμετέροις ὡς μηδὲν ἔχοντας, καθὼς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ὁ Ἀπόστολος ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσιν. Ὁ μὲν οὖν μακαρίτης Πατήρ ἡμῶν Νεῖλος ταῦτα ἐφρόνει τε καὶ ἐδίδασκεν, ἀεὶ ἐπὶ στόματος φέρων τὰς χρήσεις τῶν μακαρίων καὶ ἐργῶν ἀποδείξαι τὸν λόγον, καὶ τὴν μάθησιν, φρόνησιν, καὶ τὴν πράξιν κατὰ τὴν διδασκίαν.

πδ'. Οὐ μόνον δὲ ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ οὕτως ἐφωταγώγει καὶ ἤλιζεν, ἀκούων παρὰ τοῦ Σωτῆρος, ὅτι « Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς, καὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. » Πολλάκις γὰρ εἰς τοὺς ἡμετέρους ἠρῶν κατέβησιν ἡθροὺς διδάσκοντα, προσκαλούμενος τοὺς ἀδελφοὺς ὡς περὶ τινὰ κληρὸν διεδίδου αὐτοῖς τοῦ ἀποστήθισαι αὐτὰ· τοῖς μὲν ἰσχύουσι τὰ ὑψηλὰ, τοῖς δὲ ἀσθενεστέροις τὰ ἑλαφρά· καὶ ἐκάστῳ πρὸς τὸ πάθος ᾧ ἐπιλεονεκτεῖτο, καὶ τὸ ἐμπλαστρὸν τοῦ μαθήματος ἐπέτιθει. Οἶον εἰ τις γαστρίμαργος, εἰ περὶ ἐγκρατείας· εἰ τις ἀλάστον, εἰ περὶ ἀγνεύσεως· εἰ τις κενόδοξος, εἰ περὶ ταπεινοφροσύνης· εἰ τις γλωσσώδης καὶ μάχημος, τὴν Ἐπιστολὴν Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου. Εἰ δέ τις ἦν δυσμαθής, καὶ μὴ δυνάμενος μνημονεύειν, γράφων τὴν γνώμην ἐν τμήματι χαρτίου, ἐκρέμα αὐτῷ ἐπὶ τὸν τράχηλον, ἢ περὶ τὸν βραχίονα αὐτοῦ, μέχρις ὅτου αὐτὴν ἀποστήθισεν. Οὕτως ἐποίησε ὁ τρισμακάριστος τοὺς ἀλάλους λαλεῖν, καὶ τοὺς κωφοὺς ἀκούειν, καὶ τοὺς τυφλοὺς βλέπειν· τοὺς βαρβάρους εἰργάζετο θεολόγους· καὶ τοὺς ποτε κτηνοτρόφους, ἀνθρώπων διδασκάλους· καὶ πολλοὺς μὲν ἀπήλλαξε δεινῶν δαιμονίων, πλειονὰς δὲ παθῶν ἀκαθάρτων, καὶ συνθηκῆς ἀτόπου· μεῖζον δὲ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον. Πολλὰ ἔχω τοῦ λέγειν περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' οὐκ ἔμειν ὁ χρόνος, ἐπιέγομαι γὰρ πρὸς τὸ τέλος. Μετὰ τὸ τελευτῆσαι τὸν αἰδιδίμον Ἀλιγέρνον, τὸν καλῶς καὶ ὁσίως ποιμάναντα τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου, ἀνέστη ἐπ' αὐτὴν ἡγούμενος, ὅς οὐκ ἤδει τὸν ὄσιον Νεῖλον, ὅστις ἦν, ἀληθῶς δ' εἶπεν οὐδὲ τὸν Θεόν· ὅμως γνωρίζει· τὰ περὶ αὐτὸν τοῦτο, ὅπερ συντόμως ἔρω.

πε'. Παραβαλόντος τοῦ μακαρίου μετ' τῶν ἡμερῶν πρὸς αὐτὸν, ἔτυχεν αὐτὸν εὐρεῖν ἐν τῷ κάτω μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἔβρυται πάντερον ναὸς τοῦ ἁγιοτάτου Γερμανοῦ, ὑδάτων πλήθει καὶ κάλλει περιαντλούμενος. Εὗρε δὲ τὸν αὐτὸν ἡγούμενον σὺν τοῖς πρώτοις τοῦ μεγάλου μοναστηρίου λελουμένον, καὶ ἐν τῷ ἀριστηρίῳ ἐσθλοντα. Ὡς οὖν περιέμενε αὐτὸν ὁ ὄσιος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἀδελφῶν, ἀκούει ὅτι κιθαριστὴς εἰσῆλθε κιθαρίζων ἐν τῷ ἀριστηρίῳ. Τότε ὁ μακαρίτης Νεῖλος ἐφη πρὸς τοὺς συνόντας· Μήμενσέ μου τοῦ βήματος, ἀδελφοί, ὅτι οὐ βραδύνηι τοῦ ἔλθειν τὴν ὀργὴν Κυρίου

⁸¹ Matth. v, 13, 14. ⁸² Jac. iii, 5-7.

Joannis Clei notæ.

(71) Templum S. Germani situm est in oppido, quod olim S. Petri nominatum fuit et nunc ab eodem S. Germano appellatur. Jacet ad radicem

sensus, hæc doctrina erat beatæ memoriæ Nili Patris nostri, qui beatorum et sapientissimorum doctorum sententias in ore semper habebat et omni conatu adnitebatur, ut dictum opere præstaret et quod addiscebatur, prudentiam pareret, et actio similis esset institutioni.

σοφῶν διδασκάλων, παντοῦ τε τρόπῳ ἀγωνιζόμενος καὶ τὴν πράξιν κατὰ τὴν διδασκίαν.

84. Nec se ipsum tantummodo, sed suos etiam pariter lumine implebat et sale condiebat, audiens a Salvatore, « Vos estis sal terræ et lux mundi ⁸¹. » Sæpe enim ubi in dictum, aut sententiam incidisset, aut in modulum ex Officiis sanctorum, quo ad corrigendos mores aliquid contineretur, fratres advocabat et quasi hæreditariam portionem distribuebat, ut memoriæ mandarent, validis quidem sublimia dans, tenuioribus vero levia, et unicuique, ut affectu laborabat, ita emplastrum documenti apponebat. Exempli gratia, si quis esset ventri deditus, dabat abstinentiæ præcepta; si quis salax, castitatis; si quis inanis gloriæ cupidus, humilitatis; si quis linguæ et contentiosus, apostoli Jacobi Epistolam ⁸². Quod si quis esset hebetioris ingenii, nec vi memoriæ polleret, in parvula charta scribebat sententiam et appendebat ad ejus cervicem, sive ad brachium, donec eam memoriter recitaret. Ita faciebat ter beatus Pater, ut muti loquerentur et surdi audirent et cæci viderent: barbaros efficiebat theologus, et jumentorum pastores mutabat in doctores hominum, et multos quidem ab infestis dæmonibus liberavit, plures vero ab impuris animi affectibus et consuetudine absona: majus porro est hoc posterius priori. Multa habeo, quæ dicam de illo, verum tempus non permittit, quoniam ad finem propero. Defuncto celeberrimo Aligerno, qui bene sancteque administraverat monasterium S. Benedicti, successit in eo hegumenus, qui beatum Nilum, qui vir esset, ignorabat, imo vero dici potest et Deum ipsum. Planum id fiet per hoc, quod paucis narraho.

85. Cum beatus vir profectus esset ad ipsum aliquando, forte illum invenit in inferiori monasterio, ubi sanctissimo Germano (71) situm est templum, aquarum circumfluentium copia et amœnitate pulcherrimum. Invenit autem eundem hegumenum, cum primariis monasterii majoris lotum et prandentem in cœnaculo. Cum igitur vir sanctus illum exspectaret in ecclesia una cum sociis fratribus, audit ingressum esse citharistam fidibus canentem in cœnaculo. Tum ad socios beatus Nilus: Mementote, inquit, verbi mei, fratres: non tarda in hos homines veniet ira Domini.

Surgite, abeamus hinc. Et hoc dicto, discessit. Nondum elapsus erat annus et hegumenus a principe detentus, ut conjurationis socius oculorum orbatione multatus est (72); monachi gravi morbo oppressi, usque ad mortem afflictati sunt, quidam etiam e vita cesserunt: citharista vero ille cum isset furandi causa, captus est et post multa tormenta tandem ipsi quoque oculi effossi sunt, et omnes juxta senis vaticinium calicem iræ Domini biberunt. Verum hæc postea.

Ἀ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Ἐγείρασθε, ἀγωμεν ἐντεῦθεν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἀνεχώρησεν. Οὐκ αὖ διήλθε χρόνος, καὶ ὁ μὲν ἡγούμενος κρατηθεὶς ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος δι' ἀνταρσίαν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξωρύχθη, οἱ δὲ μοναχοὶ ἀρρώστια χαλεπῇ περιπεσόντες ἐθασανίσθησαν ἕως θανάτου, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπέθανον· ὁ δὲ κιθαριστὴς ἐκείνος ἀπελθὼν εἰς τὸ κλέψαι καὶ πιασθεὶς, μετὰ πολλὰς τὰς βασάνους καὶ αὐτὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξωρύχθη· καὶ πάντες βίβιον τῆς τοῦ Θεοῦ ὀργῆς τὸ ποτήριον κατὰ τὴν τοῦ γέροντος πρόβησιν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον

CAPUT XIII.

S. Nilus abbatiam Vallis-Lucii, ut locum sibi suisque nimis commodum, relinquit migratque ad alium magis solitarium in agro Cajetano; feminas, etiam principes, non nisi coactus ad colloquium admittit; ad principes magnatesque tantum pro miseris acturus, accedit. Romam profectus pro Joanne antipapa apud Pontificem et imperatorem deprecatur.

Ceterum beatus Nilus commoratus in monasterio, Vallis-lucii titulo, ad quindecim annos, posteaquam crevisset numerus fratrum et necessaria superabundarent et monasterium esset amplum et ejus opera celebre factum, cum antea tale non esset, videbat fratres remissius affectos erga spirituale ministerium et exactam regulæ disciplinam, quam ab initio susceperant, at lata via gaudentes, concertantesque, quis eorum esset major. Ad hoc etiam contulit illis memorati hegumeni levitas, quippe qui muneribus oblectabatur et exosa illi erat pietas. Hæc postquam perspexit beatus vir, sciens rerum copiam plerisque causam esse dissolutionis plenæque in tuenda religione relaxationis, surgens inde abscessit, pervagabaturque locum quærens angustum et cum labore suppeditantem necessaria corpori, ut saltem penuria vitium tanquam freno ad monasticæ vitæ studium pertraherentur idiotæ. Quare confluentibus multis e circumjacentibus urbibus et invitantibus, suasque facultates beato viro offerentibus, quibusdam vero et exædificata monasteria largientibus, prorsus omnia rejecit; neque enim inveniebat in illis, quod ipse quærebat, solitudinem et quietem et

Ἄ τοίνυν μακαρίτης; Νεῖλος ποιήσας ἐν τῇ μονῇ τοῦ λεγομένου Βαλλελοουκίου περὶ τὰ πεντεκαίδεκα ἔτη, καὶ τῶν ἀδελφῶν πλῆθυνθέντων, καὶ πάντων τῶν τῆς χρείας ὑπερᾶχουνομένων, καὶ τοῦ μοναστηρίου μεγαλυθέντος, καὶ δομαστοῦ γενομένου τῆ αὐτοῦ συνεχρίλα, οὐ πρότερον ὄντος τοιοῦτου, ἔωρα τοὺς ἀδελφοὺς οὐ πᾶν φροντίζοντας τῆς πνευματικῆς λειτουργίας, καὶ τῆς τοῦ κανόνος ἀκριθείας, ἐν ἧ ἐτετύπωντο ἀρχῆθεν, ἀλλὰ τῇ πλατείᾳ ἰδοὺ ἡδόμενους, καὶ ἀμφιβολίᾳ περιβαλλομένους τῆς μεΐζων· συνήργει δὲ αὐτοῖς καὶ ἡ κουφότης τοῦ προλεχθέντος ἡγούμενου, ἅτε δωρολήπτου καὶ μισυλαθοῦς τυγχάνοντος. Ταῦτα ἰδὼν ὁ μακάριος, καὶ γνοὺς ὡς ἡ τῶν ὑλῶν ἀφρονία αἰτία καθίσταται τῆς πολλῆς ἀταξίας καὶ παντελοῦς ἀνευλαθείας, ἀναστὰς ἀπῆρεν ἐκεῖθεν, καὶ διήρχετο ζητῶν τόπον ἔπου εὖρη στενὸν καὶ κόπιω χορηγοῦντα τὴν τοῦ σώματος χρεῖαν, ἵνα κἂν τῇ ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων ὡσπερ χαλινῶ οἱ πολλοὶ πρὸς τὸ τῆς ἀσκήσεως στάδιον ἐγκυσθῶσιν. (10)εν καὶ πολλῶν ἀπὸ τῶν πέριξ πόλεων προστρεχόντων καὶ προσκαλουμένων, καὶ τὰς οἰκίας ὑποστᾶντες τῷ μακαρίτῃ προσφθόντων, τινῶν δὲ καὶ μοναστήρια προετοιμασμένα χαριζόμενων, οὐδὲν αὐτὸς κατεδέξαστο· οὐ γὰρ

Joannis Clei notæ.

(72) Toto cælo differunt, quæ de hisce narrat Leo Ostiensis, qui patratæ in Mansone Aligerni successorem crudelitatis causam in Capuanorum adversus illum ob recuperatas ab Ottone possessiones nimiumque fastum invidiam, et Alberici Marsorum episcopi pro adipiscenda Casinensi abbatiâ nefarias molitiones rejecit. Dubitanter utenique biographi nostri dicta et ut suspecta excepit Mabillonius *Actorum sanctorum Ordinis S. Benedicti* sæculo v, parte 1, pag. 651, opponens illis Leonis Marsicani testimonium, ex quo demum, neglectis, quæ hic leguntur, rem narrat in Annalibus ad annum Christi 996 num. 32. Difficile esset, causam biographum nostrum inter et Leonem decidere, at ego sic hujus asserto non assentiar, ut nullus momenti illius testimonium credam. Vivit biographus noster eo tempore, quo peracta sunt, et verisimiliter S. Nilo tum adfuit, nec ejus intererat, inflictae Mansoni, quam prædicaverat sanctus Pater, per Capuanos et Albericum, an per principem, illamque, vel aliam ob causam

fuerit pœna. De abbate domestico scribit L. o, atque ita loquitur ad finem capitis 16, ut narratis fidem faciat: « Ex his autem nuntiis, quos in tantum scelus (evellendus Mansoni oculos) jam dictus pseudo-episcopus (Albericus) destinaverat, unum, Andream nomine, presbyterum, ego ipse, cum adhuc essem puerulus, vix sese in lecto movere valentem recolo me vidisse, qui ultra centenariam jam vivens ætatem hæc omnia seriatim avunculo meo, sanctæ memoriæ Joanni Sorano episcopo, quotiens interrogabatur, cum lacryis confiteri solebat, ne quis forte existimet fabulosum. » Ultima hæc satis insinuant, scensisse Leonem, quod nova diversaque ab iis, quæ tum narrabantur, scriberet. Auctoritatem porro accessit a relatione hominis plusquam centenarii, quique non hæc sibi, sed avunculo suo, cum ipse adhuc puer esset, narraverit; quæ cum penitus biographi auctoritatem elevare debeant, videant alii. Cæterum de iis, quæ spondet biographus, postea dicturum se, nihil invenio.

εὔριπτεν ἐν αὐτοῖς ἢ ἐπεζήτει, ἐρημίαν, καὶ ἡσυ-
 χίαν, καὶ τῶν πολλῶν ἀποικίαν. Ἐλεγε γάρ, ὅτι
 οὐ συμφέροι τοῖς ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ μοναχοῖς ἀνεσις
 καὶ ἀφροντησία· οὐ γάρ ἐστιν ἡ σχολή αὐτῶν ἐν
 προσευχῇ καὶ θεωρίᾳ καὶ τῇ τῶν Γραφῶν ἀναπτύξει,
 ἀλλ' ἐν ματαιολογίᾳ καὶ κακενθουμησίᾳ καὶ τῇ τῶν
 ματαίων περιεργίᾳ. Διόπερ εὐρίσκονται τὸν ἐν
 κρίπῃ περισπασμὸν ἀποτροπῆν πονηρῶν λογισμῶν
 καὶ πολλῶν κακῶν· προτιμητέον τε τὸ, « Ἐν ἰδρωτί
 τοῦ προσώπου ἐσθίειν τὸν ἄρτον. » Οὕτω καὶ ἡ ἀπο-
 στολικὴ ἐντολὴ πληρωθῆσεται, καὶ οἱ πυκνῶς
 παρερχόμενοι συμμέτρως ἀναπαυόμενοι στεφάνων
 ἤμιν αἵτιοι ἔξω; γενησονται.

πζ'. Ταύτης τῆς συνέσεως τοῦ δικαίου τινὲς τῶν
 ἀδελφῶν μηδαμῶς αἰσθηθέντες, τούναντίον μὲν
 οὖν τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν τῆς στενῆς προτιμῶντες
 ἐναπέμειναν τῷ προλεχθέντι μονατηρίῳ, προσδε-
 θέντες τῇ τοῦ τόπου διαναπαύσει, καὶ ἀχθεσθέντες
 τῇ στρυφνότητι τοῦ ἁγίου. Οὐ μέντοι εὐρον ἀνά-
 πυσιν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐκεῖσε αὐτῶν ἀσκή-
 σεως· οὔτε διέλειπεν αὐτοῖς ἀκαστασία καὶ ἀταξία,
 θλιψίς τε καὶ λογολεσχία· τέλος δὲ καὶ παντελῶς
 ἐξώσθησαν καὶ ἀπῆλάνθησαν. Ὁ δὲ μακάριος μετὰ
 τῶν συνελθόντων αὐτῷ ἀδελφῶν, καὶ τοῦ αἰοδίου
 Στεφάνου εὐρών ἐν τοῖς τῆς Γαίτας μέρεσι τοπάριον,
 ἀληθῶς δ' εἰπεῖν σπανίτριον, καὶ ἀρεσθεὶς ἐπὶ τῇ
 αὐτοῦ στενότητι καὶ ξηρότητι κατώκησεν ἐκεῖ, ἐν
 ἐνδείᾳ καὶ λείψει τῶν σωματικῶν· μετ' οὐ πολὺ δὲ
 πλείονων ἀδελφῶν καὶ πάντων θεοφιλῶν συνελθόντων
 ἅπαντα ἐν εὐθηνίᾳ κατέστη, ἀπερισπαστός τε ἦν
 ἐργασία, καὶ ἀδιάλειπτος ψαλμωδία, ψαλμολογίαι
 συχαὶ, καὶ γονυκλισίαι πυκναὶ, ἐγκράτεια ἐκούσιος,
 καὶ ὑπακοὴ ἀβίαστος· καὶ λοιπὸν ἅπαντα ἦνθον
 καὶ ἔκαρποφόρου τῇ ἀρδίᾳ τῶν λόγων καὶ ἀπαύστῳ
 διδασκαλίᾳ τοῦ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Νελλου. Ἄλλ'
 οὐδ' αὐτὸς ὁ ἀήτητος ἐν ἀγῶσιν ἀπέκοπτε τῆς συνή-
 θους αὐτοῦ ἐγκρατείας, καὶ ἐνθῶν κατορθωμάτων·
 ἀλλ' ὅσον τῷ σώματι ἐγήρα καὶ ἐξησθένει, τοσοῦτον
 τῷ πνεύματι ἀνέθαλλε καὶ ἐδυναμοῦτο. Οὐδέποτε
 ἦν αὐτῷ παραλύσαι νηστείαν, ἢ γεύσασθαι, ἢ πειν
 καιρῷ μὴ νενομισμένῳ, ὡς ἔθος τῶν γηρασκόντων.
 Οὐδέποτε ἐγεύσατο κρέατος, ἢ τὸ σῶμα ἐλούσατο
 μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ· καὶ ταῦτα ἐν βαθεῖ γῆρᾳ·
 ἑκατοστὸς γάρ ἀποθνήσκει πέντε δεόντων· καὶ νό-
 σοις μεγάλαις καὶ ποικίλαις πυκτεῦων οὐ μόνον διὰ
 τὸ γῆρας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πολλὴν κακουχίαν καὶ
 ἄφατον σκληραγωγίαν. Εἰς τοιαύτην γὰρ ἔξιν
 ἠγωνίσαστο καὶ ἦγαγεν ἑαυτὸν, ὅτι καὶ εἰ ἤθελε
 φαγεῖν ἢ πεινὴν πρὸς τὸ ἀνακτήσασθαι ἑαυτὸν οὐκ
 εἶα αὐτὸν ἢ συνήθεια· ἀλλ' οὐδέ ὑπνοῦ τῆ δύνατο με-
 τασχεῖν τὸ ἄρκοῦν.

πη'. Πολλάκις δὲ καὶ ἑαυτοῦ ἐξίστατο, καὶ ἐπὶ

Gen. iii, 19.

Joannis Clei notæ.

(75) Ex hisce chronotaxim aliquam Vitæ sancti Patris deduxi Comment. prævii numi. 7, quem consule.

A secessionem a frequentia hominum. Aiebat enim, ætatis hujusce monachis non esse utilem animi remissionem et socordiam, vacare enim eos non orationi, contemplationi et Scripturarum explanationi, sed vaniloquio pravisque cogitationibus et ad res iuvenes curiositati. Quapropter laboris occupationem esse illis pravæ cogitationum multorumque malorum devitationem; idcirco amplectendum esse illud, « In sudore vultus tui vesceris pane »⁷⁵. Ita vero impleri apostolicum præceptum, et eos, qui crebro per nos transeunt, modica quiete fruentes, coronarum nobis auctores merito fieri.

87. Hanc viri justii prudentiam fratres non percipientes, imo late patentem viam angustæ præferentes, perstiterunt in dicto monasterio, alligati commodis loci et sancti Patris severitatem ægre ferentes. Nec tamen frui quiete potuerunt cunctis diebus, quibus illud inhabitarunt, nec defuit ibi inordinatio et confusio. angor et futilitas, donec tandem omnino ejecti extrusique sunt. At beatus Pater cum fratribus, quos habuerat comites, et cum celeberrimo Stephano in Cajetæ finibus cum parvulum reperisset locum, imo ut vere dicam, desertum siccitate secessum, placente angustia et ariditate ejus, illum incoluit, initio quidem in magna victus inopia, sed non multo post fratribus, cunctis sane Dei amantibus, haud paucis, convenientibus, subsecuta est rerum omnium affluentia. Itaque assiduus erat labor, jugis psalmodia, crebræ recitationes psalmorum et frequens genuflexio, abstinentia spontanea et non coacta obedientia. Et sane jam florebant omnes fructumque ferebant irrigatione sermonum et perenni magisterio deiferi Patris nostri Nili, et ipse in perforendis arduis laboribus invictus nihil de solita abstinentia remittebat divinisque exercitiis, sed quo magis corpore senescebat et imbecillior fiebat, tanto acrius spiritu redorescebat et vires acquirebat. Nunquam sibi induluit ut jejunium solveret, aut degustaret, biberetve præter constitutum tempus, ut moris est senibus: carne semper abstinnit et balneo nunquam est usus usque ad mortem, idque jam decrepitus senex (agebat enim quintum et nonagesimum annum (75), cum mortuus est magnisque et variis morbis afflictus, non tantum propter senectutem, sed etiam ob nimiam vitæ asperitatem et, quæ vix enarrari queat, disciplinæ austeritatem. Eo enim habitudinis per labores sese redegerat, ut si vellet, etiam comedere vel bibere ad recreandas vires, id sibi consuetudo non permitteret et peræque somno se dare congruenti non posset.

88. Non raro etiam mentis patiebatur abstractio-

neu, diuque vocis usu carens astantium quoque presentiam non sentiebat, quanquam et in ipsa extasi, si quando aliquid submurmuraret, e sacrae liturgiæ responsionibus verba proferebat : ut puta, « Concede, Domine, » vel, « Sanctus, sanctus, sanctus Dominus, » et similia : quandoque etiam psalmum, « Beati immaculati, » recitare audiebatur. Quod si quis e fratribus postea quæsisset ab eo : Quid tibi contigit, Pater, et ubi hactenus eras? Respondebat : Consenui, filii, et deliro et oppressus dæmone sum et ignoro quod patior. Quin et accedentibus ad illum importune et a contemplatione mentis avocantibus renuntiari jubebat, dæmone agitari senem, nec posse ad quemquam venire. Sed quo magis ipse contemlebat et abjiciebat sese, eo latius divulgabatur et percrebrescebat fama ejus, et accurrebant omnes, ut viderent et loquentem ipsum audirent. Itaque Cajetæ quoque principem rogavit uxor (74), ut irent salutatum Dei servum. Ne vero : Significemus, inquit, hoc illi primum, ne forte grave videatur et affectus molestia fugiat e regione nostra et servi Dei jacturam faciamus. Significarunt igitur de hoc, multis precibus agentes; sciebant enim illum vehementer aversari colloquia seminarum, et mulieribus non patere aditum in ejus monasterium. At contra vir sanctus hæc ad illam perferri jussit. Ignosce mihi propter Dominum : nam quando vivebam in sæculo, dæmone exagitabar; ideoque ex quo sum factus monachus, curatus sum : nunc vero si feminam videro, statim dæmon revertitur et cruciat me (75). Hæc ubi audivit et intellexit mulier, majori exarsit desiderio videndi ipsum et tandem colluctata est, donec venit et ejus salutatione dignata est. Præceperat tamen, ne ullâ oppidana mulier sequeretur, sed omnes eam sequerentur viri. Ergo beatus vir, postquam paucis illam docuisset de pudicitia, de eleemosyna, deque timore Dei, domum remisit gaudentem.

89. Et ipse quidem ægerrime ferebat et magno studio devitabat commercia principum terræ, ut originem inanis gloriæ et perniciem animæ. Cæterum cogebatur id tolerare ob molestiam, quam exhibebant injuriam passi et injuste ab illis oppressi, quorum sæpe multos ex eorum faucibus vel per epistolam solam extraxit. Et si quis colligeret hujusmodi ab eo scriptas epistolas, librum posset conficere valde utilem et magno usui futurum. Quod idem fecit pro Philagatho archiepiscopo cive suo. Quando enim ille insatiabili aviditate Romanam sedem invasit, non contentus mundano fastigio, ad quod illum Deus præter opinionem evexerat (nam apud utrumque imperium magnos honores

πλείστον διέμενον ἄφρωνος, καὶ τῶν παρόντων μὴ αἰσθανόμενος. Πλὴν ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐκστάσει εἰ ποτέ τι ἐλάλησεν, ἐκ τῶν τῆς θείας λειτουργίας ἀποκρίσεων ἀπεφθέγγετο· οἷον τὸ, « Παράτχου, Κύριε; » ἢ τὸ, « Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος, » καὶ τὰ ὅμοια· ἄλλοτε δὲ καὶ τὴν ἕμωμον στιχολογῶν ὑόρισκετο. Ἐφ' οὗ δὲ τις μετὰ ταῦτα τῶν ἀδελφῶν ἠρώτα αὐτόν, Ἵ σοι γέγονε, Πάτερ; καὶ ποῦ ἦς ἕως ἄρτι; ἀπεκρίνετο· ὅτι Ἐγήρασα, τέκνον, καὶ ἐληρίσσα, κα' ἐδαιμονίσθην, καὶ τί πάσχω οὐκ οἶδα. Ἄλλὰ καὶ τοῖς παραβάλλουσιν ἀκαίρως, καὶ ἀπασχολοῦσιν αὐτόν ἐκ τῆς κατὰ νοῦν θεωρίας, ἐκέλευε λέγειν, ὅτι Ἐδαιμονίσθη ὁ γέρων, καὶ οὐ δύναται τι ἀπαντήσαι. Ὅσον δὲ αὐτὸς ἐξουθενεῖ καὶ ἐτάπειναι ἑαυτόν, τοσοῦτον διήρχετο καὶ ἐμαγαλύνετο ἡ φήμη αὐτοῦ· καὶ πάντες ἔσπευον τοῦ θεάσασθαι αὐτόν, καὶ ἀκοῦσαι τῆς συντυχίας. Ἐν μίᾳ γοῦν παρακαλεῖ τὸν τῆς Γαίτας ἄρχοντα ἢ σύμβριος αὐτοῦ ἀπελθεῖν εἰς προσκύνησιν τοῦ δοῦλου τοῦ Θεοῦ. Καὶ λέγει αὐτῇ ὁ ἀνήρ· Δηλώσωμεν πρώτων αὐτῷ, μὴ πως φανῇ αὐτῷ βαρῦ, καὶ ἀχθεσθεὶς φύγη ἀπὸ τῆς χώρας ἡμῶν, καὶ ζημιωθῶμεν τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ. Τάτε μηνύουσιν αὐτῷ περὶ τούτου, πολλὰ παρακαλοῦντες αὐτόν· ἐγίνωσκον γάρ, ὅτι σφόδρα ἀποστρέφεται τὴν συντυχίαν τῶν γυναικῶν· καὶ ὅτι οὐδέποτε εἰσέρχεται γυνὴ ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ. Ἄντιδηλοῖ οὖν αὐτῇ ὁ δσος λέγων· Συμπάθησόν μοι διὰ τὸν Κύριον, ὅτι ἤνικα ἤμην κοσμικὸς, ἐδαιμονιζόμενος· καὶ διὰ τοῦτο ἀφ' οὗ γέγονα μοναχὸς, Ἐξιάθη· νοὶ δὲ ἐάν ἴδω γυναῖκα, πάραυτα ὁ δαίμων ὑποστρέψει καὶ κολάζει με. Ταῦτα ἡ γυνὴ ἀκούσασα καὶ νοήσασα, πλέον ἀνεπτερωθῆ πρὸς τὸ αὐτόν θεάσασθαι· καὶ τοσοῦτον ἐπύκτευσεν, ἕως ὅτου ἤλθε καὶ ἤξιώθη τῆς αὐτοῦ προσκυνήσεως· παρήγγειλε μέντοι μηδεμίαν τῶν γυναικῶν τοῦ ἁστεος ἀκολουθῆσαι, ἀλλὰ πάντας ἀνδρας συμπερευθῆναι αὐτῇ. Ὁ δὲ μακάριος ὀλίγα περὶ σωφροσύνης, καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ φόβου Θεοῦ νοθετήσας αὐτήν, ἀπέλυσε μετὰ χαρᾶ εἰς τὴν οἶκον αὐτῆς.

πθ'. Αὐτὸς μὲν οὖν ἄθως μέγα ἤγειτο, καὶ σφόδρα ἀπεστρέφετο τὴν τὸν ἐνδόξων τῆς γῆς συντυχίαν, ὡσπερ πρόξενον κενοδοξίας καὶ ψυχικῆς ζημίας. Ἡνάγκαζε δὲ τοῦτον τοῦτο καταδέχεσθαι ἡ τῶν παρ' αὐτῶν ἀδικουμένων καὶ πλεονεκτουμένων ἐνόχλησις, οὗς πολλάκις διὰ γραφῆς αὐτοῦ καὶ μόνης ἐκ τῶν φαρύγγων αὐτῶν ἀνέσπασεν. Καὶ εἰ τις ἂν τὰς τοιαύτας ἐπιστολάς αὐτοῦ συνελέξατο, πάνυ ὠφέλιμον καὶ χρησιμωτάτην βιβλίον ἐξ αὐτῶν συστήσαι ἔδύνατο. Οὕτω δὲ πεποίηκεν καὶ εἰς τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Φιλάγαθον τὸν ἀρχιεπίσκοπον. Ἡνίκα γὰρ ὁ βῆθεὶς ἐπέθη τῷ Ῥώμης ἀπλήστως θρόνῳ, μὴ ἀρκεσθεὶς τῇ τοῦ κόσμου μεγαλειότητι, ἢ Θεὸς παραδόξως αὐτόν ὑπερύψωσεν· ἐν ἀμφῷ γὰρ τοῖς βασι-

Joannis Clei notæ.

(74) Quis hic Cajetanus princeps fuerit, quæ ejus uxor, quæ tanto desiderio flagravet sanctum virum conveniendi, alibi non reperio.

(75) In sensu morali potuit hæc verissime sanctus dicere, quod expertus esset ex femina-

rum colloquio et aspectu tentationes a dæmone immixtas; atque hoc sane sensu intelligenda sunt, ne humilitas ad mendaciam imprudenter deflexerit.

λείους δεδόξατο · ὁ μὲν οἷα γινώσκων τὸ μέλλον, ἀπέστειλεν αὐτὸν δυσωπῶν παραχωρῆσαι τῇ ἀνθρωπίνῃ δόξῃ, ἅτε ταύτης εἰς κέρρον χρῆσάμενον, καὶ ἡσυχίᾳ πρὸς τὴν μοναχικὴν κατάστασιν ἀνακάμψαι. Ἐκεῖνος δὲ οὐ διέλιπε συντασσόμενος, ἔως ὅτου ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς· σὺν τῷ ἐκείνωθέντι πρῶτῳ, καὶ τῆς αὐτῶν ἀφορήτου ὀργῆς ἔργον ἐγένετο. Στερηθεὶς γὰρ παρ' αὐτῶν τῶν χρεωδεστέρων μελῶν, ὀφθαλμῶν λέγω καὶ γλώττης καὶ ρινός, ἐβρίπτο εἰς φυλακὴν ἐλεινός τε καὶ ἀποστράτευτος. Ταῦτα ἀκούσας ὁ θεοφόρος Πατήρ, καὶ τὴν καρδίαν τῇ Οὐλίπῃ καταπισθεῖς, ἠναγκάσθη ἐν τοιοῦτῳ γῆρα καὶ νόσῳ καὶ καιρῷ (τεσσαρακοστῇ γὰρ ἦν) τὴν Ῥώμην καταλαβεῖν, καὶ τῷ βασιλεὶ μετὰ παρακλήσεως προσελθεῖν. Ὁ δὲ βασιλεὺς σὺν τῷ πατριάρχῃ, ἀκούσαντες τὴν ἑλευσιν αὐτοῦ, προδιήνησαν αὐτῷ καὶ κρατήσαντες αὐτὸν ἀμφοτέρωθεν τῶν χειρῶν, ἀνήγαγον εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καθίσαντες αὐτὸν μέσον· κάκεινοι ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν κατεφίλουσαν τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

14. Ὁ δὲ ὁσιος, εἰ καὶ σφόδρα ἐβαρύνετο καὶ ἔσθενεν ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὅμως πάντα ὑπέμενεν, εἰ πως ἐπιτύχοι τοῦ αἰτήματος· καὶ φησι πρὸς αὐτούς· Συγχωρήσατέ μοι διὰ τὸν Κύριον τῷ ἁμαρτωλῷ παρὰ πάντας ἀνθρώπους καὶ ἡμιόνητῳ γέροντι, ὅτι ἀνάξιος ὑπάρχω τῆς φοιτήτης τιμῆς· μᾶλλον ἐμὸν ἐστὶ τὸ προσκυνεῖν τοὺς τιμίους πόδας ὑμῶν, καὶ σέβεσθαι τὰς τοιαύτας ἀξίας ὑμῶν. Πλὴν ἐλλήλυθα πρὸς τὴν ἐνδοξότητα ὑμῶν, οὐ δόξης ὀρεγόμενος, ἢ ὀφθαλμῶν, ἢ προσόδων μεγίστων, ἀλλὰ χάριν τοῦ πολλὰ δουλεύσαντος ὑμῖν, καὶ κακῶς διοικηθέντος παρ' ὑμῶν· τοῦ ὑμᾶς ἀμφοτέρους ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἀναδεδεγμένου, καὶ παρ' ὑμῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορωρυγμένου. Δέομαι τῆς φιλευσεθείας ὑμῶν δωρησασθαι μοι αὐτὸν, ἵνα καθίσας μετ' ἐμοῦ, κλαύσωμεν ἀμφοτέροι τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Τότε ὁ βασιλεὺς ἐπιδακρύσας μικρὸν (οὐ γὰρ ἦν ἀληθῶς τὸ πᾶν τῆς αὐτοῦ βουλή) ἀπεκρίθη τῷ μακαρίῳ· Πάντα ἐσμὲν ἔτοιμοι τοῦ πληρῶσαι τὰ δοκῶντα τῇ σῆι ἀγνώσει, εἴγε καὶ σὺ ἐπακοῦσης τῆς ἡμῶν παρακλήσεως, καὶ καταδέξῃ τοῦ λαβεῖν μοναστήριον ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, οἷον ἂν βούλη, καὶ εἶναι μεθ' ἡμῶν διὰ παντός. Τοῦ δὲ γέροντος ἀπαναινομένου τὴν ἐν τῇ πόλει διατριβὴν, προέτεινε αὐτῷ τὸν ἄγιον Ἀναστάσιον, ὡς ἔξω θορύβου ὑπάρχοντα, καὶ αἰετῶ ἡμετέρῳ γένοιε προσαναφρόντα. Καὶ δὴ κατεδέξατο σπουδάζων τοῦ ζητουμένου τυχεῖν ὀφθαλμοῦ. Ὁ δὲ ἄγιος πάπας ἐκέλευε μὴ χορτασθεῖς ἐφ' οἷς ἐπραξεν εἰς τὸν προρόθηθέντα Φιλάγαθον·

A adeptus erat) sanctus Pater, quippe qui praevidisset, quod futurum erat, scribebat illi rogans, ut humanam non affectaret gloriam, quod ea jam exsatiatus esset, sed ad quietem status monastici remearet. Ille vero dum se ad hoc parare dicit, advenientibus imperatore et praesule ejecto (76), intolerandam eorum expertus est iram. Orbatus enim per ipsos maxime necessariis membris, oculis, inquam, lingua et naso, conjectusque in carcerem plenus miseriarum et omni ope destitutus jacebat. His auditis Deo plenus Pater, mœrore cordis urgente, coactus fuit homo id ætatis, tam gravi morbo affectus et id temporis, quadragesimale enim agebatur jejunium, Romam proficisci et supplicibus votis adire imperatorem. Imperator autem cum patriarcha, audito ejus adventu, prodire obviam et prehensa hinc inde manu ejus adduxerunt in patriarchium, medium sedere jubentes, illi vero ad dextram et sinistram manus ejus deosculabantur.

90. At vir sanctus licet ad hæc nimium affligeretur et gerneret, omnia tamen sufferebat, si quo pacto posset obtinere, quod petebat, et ait ad illos: Ignoscite mihi omnium maximo peccatori et semimortuo seni per Dominum, indigni enim sum tanto honore. Meum potius est procumbere ad honorabiles vestros pedes et venerari tam eximias vestras dignitates. Sane accessi ad gloriam vestram non gloriæ cupidus, aut largitionum, aut maximorum proventuum, sed in beneficii loco petiturus illum, qui multum vobis inservivit et male a vobis tractatus est, qui utrumque vestrum de fonte baptismatis suscepit, et oculorum a vobis erutorum luce privatus est. Obsceco studium pietatis vestræ, ut illum mihi dono detis, quo mecum sedeat, simulque peccata nostra defleamus. Tunc imperator paulum collacrymatus (neque enim totum, quod successerat, erat revera de ejus consilio) respondit beato Viro: Parati sumus ad implenda omnia, quæ tuæ pietati placent, si et ipse nostram petitionem audiveris et non dedignatus fueris accipere monasterium in hac urbe, quodcumque volueris, ut nobiscum perpetuo maneat. Recusante senes commorationem in urbe, protulerunt illi sanctum Anastasium, procul a turba positum et Græcicæ genti semper addictum. Itaque annuit, cupiens sibi donari, quod petebat. Verum papa ille immittior (77) non expletus malis, quibus Philagathum, de quo supra memini, affecerat, produxit illum et

Joannis Clei notæ:

(76) Gregorio nimirum V, Romano pontifice, qui ante Bruno appellabatur, eratque Ottonis III imperatoris consanguineus; natus nimirum ex Ottone duce, qui marchiam Veronensem tum temporis obtinebat. Hunc porro in lucem ediderat Luitgarda Ottonis Magni filia. Vide Muratorium in *Annalibus Italiæ* ad annum 996 et in *Antiquitatibus Italianis* dissert. 41. Quæ dicit scriptor de miraculis extra Ecclesiam, intellige de apparen-

tibus, vel patris ab illis, qui deinde a fide desciverunt.

(77) Papam immitem appellat biographus: at Petrus Damianus et Chronographus Saxo crudelitatem totam Romanis, veritis, ne impunitum dimitteret imperator, affricant. Vide, si plura de hisce desideras, quæ scripsi Gloriæ posthumæ SS. Cypriani et sociorum § 3, num. 27 et 28.

sacerdotali habitu super ipsum discisso circumduxit per totam urbem.

91. Quo audito, sanctus senex vehementer indoluit, nec amplius ab imperatore archiepiscopum petiit. Quod ubi animadvertit imperator, misit quemdam de suis archiepiscopis blando præpotentem eloquio, qui senis animum leniret. Ad quem vir sanctus : Vade, inquit, dicito imperatori et papæ : Hæc ait delirus ille senex : Donastis mihi hunc cæcum, non ob mei timorem, non ob magnam meam potentiam, sed ob unius Dei amorem. Nunc igitur quæcumque illi mala addidistis, non ipsi, sed mihi fecistis, quin imo in Deum ipsam contumeliosi fuistis. Estote igitur scientes fore ut, quemadmodum vos non doluistis vicem, nec misertis estis ejus, quem Deus tradidit manibus vestris, ita vobis quoque Pater cœlestis peccata nequaquam dimissurus sit. At verbosus ille archiepiscopus sanctum viram sermonibus onerabat, excusando imperatorem et papam. Quare senex, demisso ante illum capite, dormitare se simulabat. Et is cum vidisset sermones suos prorsus non attendi, recessit. Statim ergo vir sanctus cum sociis fratribus conscensis equis per totam illam noctem confecit iter, pervenitque ad suum monasterium, orationi sibi vacans Deumque jugiter propitiis. Non multos post dies papa quidem e numero vivorum vi exturbabatur, quasi tyrannus, ut dicentes quosdam audivi (78), et effossis sibi oculis, quos pendentes ad genas ferebat, ea pompa sepulturæ mandabatur. Imperator autem pœnitentiæ causa susceptum indicans laborem, ab urbe ad Garganum pedibus iter fecit, veneraturus Michaelem archangelum : in reditu beati viri hospitium invenit.

92. Cum igitur ex ediori loco monasterium conspexisset et fratrum inguria circa oratorium lixa : Ecce, inquit, tabernacula Israel in deserto, ecce regni cœlorum cives. Hi non ut habitatores, sed ut viatores hic manent. At sanctus vir jussit thuris suffitum præparari, quo obviani illi profectus est cum universis fratribus : quem etiam summa cum humilitate et reverentia venerabundus salutavit. Et imperator supposita manu, qua subnitere tur senex, una cum illo oratorium ingressus est : et peracta oratione, imperator viro sancto : Domi-

A ἀγαγών τε αὐτόν, καὶ τὴν ἱερατικὴν στολὴν διαβήξας ἐπ' αὐτῷ, περιήγαγεν αὐτὸν πᾶσαν τὴν Ῥώμην.

Ἡ'. Ὁπερ ἀκούσας ὁ ἅγιος γέρον, καὶ πάνυ λυπηθεὶς, οὐκέτι ἤτησατο παρὰ τοῦ βασιλέως τὸν ἀρχιεπίσκοπον. Ὡς δὲ ἔγνω τοῦτο ὁ βασιλεὺς, ἀποστέλλει ἓνα τῶν αὐτοῦ ἀρχιεπισκόπων λιαν στωμύλον πρὸς τὸ δυσωπῆσαι τὸν γέροντα. Πρὸς δὲ εἶπεν ὁ ὄσιος· Ἄπειθε, εἰπέ τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ πάπῃ· Τάδε λέγει ὁ ἐξηγὸς γέρον· Ἐχαρίσασθέ μοι τὸν τυφλὸν τοῦτον οὔτε διὰ τὸν ἐμὸν φόβον, οὔτε διὰ τὴν μεγάλην μου δυναστείαν, ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην. Νῦν οὖν ὅσα αὐτῷ προσεθήκατε, οὐκ αὐτῷ, ἀλλ' ἐμοὶ ἐποιήσατε, μᾶλλον δὲ εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐνυδρίσατε. Ἔστε τοίνυν γινώσκοντες, ὅτι καθὼς ὑμεῖς οὐ συνεπαθήσατε, οὔτε ἐνεδειξάσθε ἔλεος εἰς τὸν ὑπὸ Θεοῦ παραδοθέντα εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς συμπάθησι τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν. Ὁ δὲ πολυλόγος ἐκεῖνος ἀρχιεπίσκοπος περιλαλῶν τὸν ὄσιον οὐκ ἐπαύετο, ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πάπα. Καὶ ὁ γέρον κλίνας τὴν κεφαλὴν ἐμπροσθεν αὐτοῦ, προσεποιήσατο τοῦ νυστάζειν. Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ἐκεῖνος μηδὲως προσέχοντα τοῖς αὐτοῦ λόγοις, ἀναστὰς ἐπορεύθη. Ὁ δὲ ὄσιος παρευθὺς σὺν τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ ἀδελφοῖς· ἐπιθὰς τοῖς κτήνεσι, δι' ἕλης τῆς νυκτὸς ἐκελῆνης κατέλαθε τὸ ἴδιον μοναστήριον, τῇ προσευχῇ καὶ ἐαυτῷ προσανέχων, καὶ τὸν Θεὸν ἀπαύστως ἐξέλειόμενος. Μετ' οὐ πολλὰς οὖν ἡμέρας ὁ μὲν πάπας ὡσπερ τις τύραννος βιαίως τῶν ἔθνων ἀπήγετο, ὡς τινῶν λεγόντων ἀκήκοα, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκθρασθεῖς, καὶ ἐπὶ τῶν παρειῶν αὐτοῦ περιφέρων οὕτω τῷ τάφῳ παραδίδοτο. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετανοεῖν ἐπαγγελλόμενος, πεσοπορῶν ἀπὸ Ῥώμης πρὸς τὸν τοῦ Γαργάνου ἀπῆι ἀσώματον Ἀρχιστράτηγον· καὶ ἡ αὐτοῦ ὑποστρόφη διὰ τῆς ξενιῆς τοῦ μακαρίου ἐγγίνετο.

Ἡβ'. Ἐλθὼν οὖν ἐπάνωθεν τοῦ μοναστηρίου, καὶ θεασάμενος τὰς καλύβας τῶν ἀδελφῶν περὶ τὸ εὐκτήριον πεπηγμένας, ἔφη· Ἰδοὺ αἱ σκηνῆαι τοῦ Ἰσραὴλ ἐν ἐρήμῳ· Ἰδοὺ οἱ πολῖται τῆς οὐρανῶν βασιλείας· οὗτοι οὐκ ὡς κάτοικοι, ἀλλ' ὡς παροδῖται ἐνθάδε μένουσιν. Ὁ δὲ μακάριος κλειύσας θυμιατὸν γενέσθαι, ὑπήνησεν αὐτῷ σὺν πάσῃ τῇ ἀδελφότητι· καὶ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ εὐλαθείας προσεκύνησεν αὐτῷ. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὑποθεὶς τὴν χεῖρα καὶ ὑποστρίζων τὸν γέροντα, εἰσησαν ἅμα εἰς τὸ εὐκτήριον. Ἐἶτα εὐχῆς γενομένης, εἶπεν ὁ

Joannis Clei notæ.

(78) Ex vulgi rumore, ut quidem fatetur biographus, hæc refert de morte Gregorii V, quæ contigit anno 999 die 12 Februarii. Antiqui nulli scriptores, ait Muratorius in *Annalibus*, expressius de illa loquuntur; opinatur autem ille, mortem Gregorio maturatam ab his qui Crescentii partibus adhæserant; quæ sane conjectura, si ejusdem uxoris insidis Otto imperator perit, non est a verisimilitudine aliena. Sed quid de assertis biographi nostri? Quandoquidem is formam suam liberat, allegato populi rumore, verisimiliter nec

mortis adjuncta ipsi aliunde perspecta fueret quæque assertit, Gregorium sibi fecisse, a Crescentii asserit forte patrata fuere. Quidquid sit, Otto, ut scribit Petrus Damianus in Vita S. Romualdi abbatis, « nudis pedibus de Romana urbe progrediens, sic usque ad Garganum montem ad S. Michaelis perrexit ecclesiam. » Sed piacularis itineris causa a scriptoribus illa refertur, quod contra jurisjurandi fidem, Crescentium capite truncari jussisset.

βασιλεὺς τῷ ἀγίῳ· Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἕως συμπαρήν τοῖς ἀποστόλοις, ἐκέλευεν αὐτοῖς μὴ πήραν, μὴ ῥάβδον, μήτε μὴν δύο χιτῶνας κεκτῆσθαι. Ἐρχόμενος δὲ πρὸς τὸ πάθος, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς· Ἐλλά νῦν ὄχλων βαλάντιον, ἀράτω καὶ πήραν. Καὶ αὐτὸς τοῖσιν γηράσας, καὶ μέλλων ἀπιέναι πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, φρόντισον τῶν σῶν γεννημάτων, μήπως στενοχωρηθῆντε; μετὰ δὲ τῆ δυσκολίᾳ τοῦ τόπου, ἀναχωρήσαντες σκορπισθῶσιν. Ἡμεῖς δώσομεν μοναστήριον, καὶ προσόδους, ὅπου ἂν κελεύσῃς ἐν ἔλῳ τῷ ἡμετέρῳ κράτει. Ὁ δὲ οἷσις ἀπεκρίθη· Τοῦ Δαβὶδ ἤκουσα λέγοντος· Ἐσῶσον με, Κύριε, ὅτι ἐκλείπειν οἶσος, ὅτι ὠλεώθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων· καὶ πάλιν· Ἐστὶν οὐκ εἰσὶν ποιῶν χρηστότητα, οὐκ εἰσὶν ἕως ἐνός. »

Λγ'. Εἰ δὲ καὶ ὅλως εἰσὶ μοναχοὶ οἱ μετ' ἐμοῦ ἀδελφοί, καὶ φυλάξουσιν κατὰ δύναμιν τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς δὲ οἰκονομήσας αὐτοὺς ἕως τοῦ νῦν μετ' ἐμοῦ, πολλῶ μᾶλλον φροντίσει αὐτῶν καὶ ἄνευ ἐμοῦ· ὅς οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ δυνατοῦ, οὐδ' ἐν ταῖς κηρύμασι τοῦ ἀνδρὸς εὐδοκεῖ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸ ἔλκος αὐτοῦ. Τούτων καὶ ἑτέρων πολλῶν λαληθέντων ἀνέστη ὁ βασιλεὺς ἀναχωρήσας. Καὶ πάλιν ἐπιστραφεὶς πρὸς τὴν γέροντα εἶπεν· Αἰτησὼν με ὡς τέκνον σου, εἴ τι ἂν βούλη, καὶ μετὰ πάσης προθυμίας πληρώσω σοι. Ὁ δὲ μακάριος ἐκτείνας τὴν χεῖρα πρὸς τὴν στήθει τοῦ βασιλέως, εἶπεν· Οὐδὲν ἄλλο θέομαι τῆς σῆς βασιλείας, ἀλλ' ἢ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου· κιν γὰρ βασιλεὺς τυγχάνης, ἀλλ' ὡς εἰς τῶν ἀνθρώπων τελευτήσαι ἔχεις, καὶ εἰς κρίσιν παρασταθῆναι, καὶ λόγον δοῦναι ὧν ἔπραξας πονηρῶν τε καὶ καλῶν ἔργων. Καὶ ὁ βασιλεὺς ταῦτα ἀκούων σταγόνας δακρῶν προέχεεν ἀπὸ τῶν ὀμμάτων. Ἔβρα τὴν στέφανον κλίνας ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ἀγίου, καὶ ὀλογηθεὶς παρ' αὐτοῦ σὺν πᾶσι τοῖς μετ' αὐτοῦ, ἐπορεύετο τὴν ὁδόν. Ἄλλ' οὐδ' οὕτως ἐξέφυγεν τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων τὸ πέρας. Εὐθέως γὰρ ἐλθὼν ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ στάσις αὐτῷ γανομένης, ἀνεχώρησε φεύγων, καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐτελεύτησεν. Οἱ δὲ Πατέρες διεγόγγυζον κατὰ τοῦ γέροντος ὡς μὴ δεξιμένου τὴν πρὸς τοῦ βασιλέως χάριν, μοναστήριον αὐτοῖς δωρησασθαι βουλομένου. Ὁ δὲ Πάτερ πρὸς αὐτοὺς ἐφη· Ἐγὼ μὲν ὡσπερ ἀφρων ἐλάλησα ἄπειροὺς ἔπεινον, ὑμεῖς δὲ μετ' ὀλίγον γινώσεσθε ἃ φρονεῖτε. Μετὰ ταῦτα γοῦν ἀκούσαντες τὴν τελευτὴν τοῦ βασιλέως, ἐθαύμασαν τὴν τοῦ μεγάλου οἰκονομίαν.

anus, ait, noster Jesus Christus quandiu fuit cum apostolis, mandabat eis, ne peram, ne virgam, neque duas tunicas possiderent ⁹⁴. Cum vero ad passionem ibat, rursus aiebat : « Sed nunc qui habet sacculum, tollat et peram ⁹⁵. » Ergo tu quoque cum jam senueris et vicina tibi sit migratio ad regnum caelorum, suscipe curam tuorum filiorum, ne forte in angustias reducti, quando non eris, ob loci difficultatem recedentes dispergantur. Nos dabimus monasterium et proventus, ubicunque tibi collibuerit per totam ditionem nostram. Ad quae vir sanctus : Audivi dicentem David : « Salvum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutae sunt veritates a filiis hominum ⁹⁶; » praeterea : « Non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum ⁹⁷. »

93. Quod si fratres, qui mecum sunt, omnino monachi sunt et mandata Christi pro viribus curaverint, ipse, cui de illis curae fuit usque adhuc me superstito, multo magis et sine me cura eos sua complectetur, cui non in potentia potentis, nec in tibiis viri beneplacitum est, sed in eis qui sperant super misericordia ejus. Haec et multa alia cum essent collocti, in viam se imperator dedit et conversus iterum ad senem dixit : Pete a me perinde ac filio quidquid volueris, et praestabo cum omni alacritate. Et vir sanctus, extensa manu ad pectus imperatoris, dixit : Nihil aliud rogo ab imperio tuo, nisi animae tuae salutem : nam licet imperator sis, tamen ut mortalis homo moriturus es et iudicio sistendus, rationemque redditurus eorum quae, sive bona, sive mala egeris. Quae imperator audiens, lacrymarum guttas fundebat ex oculis : deinde corona demissa in manus beati viri et benedictione percepta, cum toto suo comitatu commisit se viam. Nec tamen effugit iudicium Dei exitum : nam ubi primum Romam pervenit, seclitio in ipsum coorta est, quam fugiens in itinere defunctus est (79). At vero Patres de seno conquerebantur, quos rejectisset munus imperatoris monasterium illis largiri volentis. Et Pater ad eos : Ego quidem, quae dixi, ut insipiens locutus sum : vos autem non multo post intelligetis, quis vester sit sensus. Itaque cum audissent de imperatoris morte, admirati sunt eximii viri prudentiam.

CAPUT XIV.

Stephani pius obitus. S. Nilus, ne sibi honores deferantur, studioso cavet et monasterium ideo relinquens Romam tendit; at in monasterio S. Agathae subsistens, nactus ab agri Tusculani domino locum construendo monasterio, dum hoc parat, sancti moritur et a suis cum magno luctu sepelitur.

Λδ'. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἠρρώστητο ὁ μα-

94. Per illos dies incidit in morbum beatus Ste-

⁹⁴ Matth. x, 10. ⁹⁵ Luc. xii, 36. ⁹⁶ Psal. xi, 2, 3. ⁹⁷ Psal. xiiii, 3.

Joannis Clei notæ.

(79) Hæc etiam ex rumore, et quidem falso, accepisse videtur biographus. Certo jam pacem rogant Romani, nec in fuga obiit Otto, sed in

territorio civitatis Castellanae, lenta febri haustoque, ut conjicitur, veneno, tranquille extinctus est. Vide Muratorium laudatum ad annos 1001 et 1003.

phanus (80), ex quo non convaluit. Anlmam igitur A
 agenti senex assidebat, conveneruntque fratres
 omnes et circumstantabant. Tumque magnus Pater :
 Frater, inquit, Stephane. Ille vero sese statim
 erigens sedit, colligatisque manibus, beatum virum
 attente intuebatur. Et Pater, Benedictio fratribus,
 quia jam deficiis. Ille vero natus expandens et
 bene illis precatus, quod iussus erat, exaequeba-
 tur. Tumque iterum magnus Pater : Quiesce
 Jam, inquit, quia vires te deficiunt. Et ille decum-
 bens quievit, servato obedientiae studio in ipso
 mortis articulo. Postquam vero animam efflavit,
 iugebat illum senex in haec verba : O bone mi com-
 milito et comes laborum Stephane, post tot annos
 disjungimur et alter altero orbamur : et tu quidem
 ad requiem, quam tibi praeparasti, migras, ego
 vero in poenis remansi : tu athleta es et martyr,
 ego enim tortor tibi eram. Hoc autem dicebat
 senex, quia in senectute etiam colaphos illi infli-
 gebat : sciebat utique, illum certatorem esse et
 pugilem, illoque utebatur tanquam dolabra, aut
 simili instrumento in contumaces et impatientes.
 Nam si quando in ecclesia fratrum quempiam
 complexus esset somnus et sterneret, dum lectio
 haberetur et magnus Pater exponeret, ipse beatus
 quasi ignorans aiebat : Qui stertit, procul dubio
 Stephanus est : ejicite eum foras, ne nos doceat
 pravam consuetudinem. Saepe etiam e mensa illum
 pepulit cum probris et contumeliis tanquam incon-
 dente comedentem ; eos corrigens, qui id peccabant.
 Denique quicquid delicti flebat per universam frater-
 nitatem, Stephanus increpabatur, quasi omnium
 reus. Nec satis hoc erat, sed etiam quando cum
 fratribus ad operam laboremque se conferebat se-
 nex ipse et septuagenario major et incurvatus praes-
 senio variisque morbis, non se erigebat in messe
 aut in area per totum diem, et sordidissimum
 quodque aut laboriosissimum opus per illum fle-
 bat : sane quietem, aut relaxationem toto vitae
 suae curriculo quacunquē in re non est exper-
 tus.

95. Postquam vero beatam aeternamque nactus
 est requiem, praecipit Pater duplex praeparari
 sepulcrum, ut et ipse, cursu consummato, una
 sepeliretur. Id cum Cajetae princeps (81), vir ad-
 modum religiosus, magnamque de sanctitate Patris
 opinionem habens, rogasset et sepulturae causam
 rescivisset, ad praesentes dixit : Ergo si Pater de-
 cesserit, hic ego illum relinquam et non transfe-
 ram in meam urbem, ut illi sit turris instar in-
 concussae ? Quod postea quam perlatum est ad bea-
 tum senem, vehementer tristatus est, et de mu-
 tando domicilio cogitavit, ut eo secederet, ubi

κάριος Στέφανος τὴν ἐπιθανάτιον ἀρρώστιαν· ψυχόρ-
 βαγούντος οὖν αὐτοῦ, καὶ τοῦ γέροντος αὐτῷ παρα-
 καθήμενου συνήχθησαν οἱ ἀδελφοὶ πάντες κύκλῳ,
 καὶ λέγει ὁ μέγας· Ἀδελφὲ Στέφανε· ὁ δὲ εὐθείως
 ἀνακαθίσας ἔδρασε τὰς χεῖρας καὶ προσεῖχε τῷ μα-
 καρτῷ. Ἔτα λέγει πρὸς αὐτόν· Εὐλόγησον τοὺς
 ἀδελφοὺς, ὅτι ἐκλείπεις. Ὁ δὲ ἀπλώσας τὰς χεῖρας
 καὶ ἐπευξάμενος, τὸ καλεουσθὲν αὐτῷ ἔποιε. Καὶ
 πάλιν λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· Ἀναπαύου λοιπόν, ὅτι
 οὐκέτι ἰσχυεῖς· καὶ ἀνακλιθεὶς ἀνεπαύετο, πληρώσας
 τὸν τῆς ὑπακοῆς ὄρον ἐν τῷ θανάτῳ. Μετὰ δὲ τὸ αὐτὸν
 ἀποπνεῦσαι ἐθρήνηε ὁ γέρον· ἐπ' αὐτῷ λέγων· Ὁ
 καλέ μου συναγωνιστὰ καὶ σύμπωνε Στέφανε, μετὰ
 τοσαῦτα ἔτη χωριζόμεθα, καὶ ἀλλήλων ἀποστερού-
 μεθα. Καὶ σὺ μὲν ἀπέρχῃ πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν, ἣν
 σεαυτῷ ἠτοίμασας· ἐγὼ δὲ ἐναπέμεινα εἰς τὴν κλῆσιν.
 Σὺ ἀθλητῆς· καὶ μάρτυς τυγχάνεις, ἐγὼ γὰρ σοι
 γέγονα δῆμιος. Τοῦτο δὲ ἐλάλει ὁ γέρον, ἐπειδὴ
 μέχρι γῆρας οὐ δέλιπεν αὐτὸν κολαφιζῶν, ἀγωνι-
 στήν αὐτὸν ἐπιστάμενος καὶ πύκτην. Καθάπερ γὰρ
 ξυστήρα αὐτὸν εἶχεν, ἢ ἄλλο τι ἐργαλεῖον πρὸς
 τοὺς ἀδαστάγους καὶ ἀνοπομονήτους. Ὅσπινκα γοῦν
 εἰς τὴν ἐκκλησίαν τις τῶν ἀδελφῶν κοιμώμενος
 ἐβρέγγεν ἐν τῇ ἀναγνώσει τοῦ μεγάλου διερμηνεύον-
 τος, ἔλεγεν αὐτὸς ὁ μακάριος ὡς ἄγνωῶν· Οὐδεὶς
 ἐστιν ὁ βέγγων εἰ μὴ ὁ Στέφανος· ἐκθάτε αὐτὸν
 ἔξω, μήπως διδάξῃ ἡμᾶς κακὴν συνήθειαν. Πολλάκις
 δὲ καὶ ἐκ τῆς τραπέζης αὐτὸν μετὰ ὑβρεῶν καὶ
 οὐνειδισμῶν ἐξήγαγεν, ὡς ἀπαιδεύτως ἐσθλιόντα, διορ-
 θούμενος τοὺς αὐτοὺς πρᾶττοντας. Καὶ ἀπλῶς εἰ τι
 ἀνπτιασμα ἐγίνετο ἐν πάσῃ τῇ ἀδελφότητι, ὁ Στέ-
 φανος ἐπειμιμᾶτο ὡς τῶν πάντων ὑπαίτιος. Καὶ οὐκ
 ἤρκει αὐτῷ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἀδελφῶν
 ἐργαζόμενος γέρον ὦν πλέον ἢ περὶ τὰ ἑβδομήκοντα
 ἔτη, καὶ πάνυ κύρτωθεὶς ἐκ τοῦ γῆρα καὶ τῶν
 πολλῶν νοσημάτων, οὐκ ἀνένευεν ἐν τῷ θέρει ἢ ἐν
 τῇ ἄλῳι· ὅλην τὴν ἡμέραν. Καὶ ὅπου δ' ἂν ἦν βυ-
 παρώτερον ἔργον ἢ κοπωδέστερον, ἐκεῖ εὐρίσκατο.
 Ὅπως δὲ οὐκ οἶδεν ἀνάπαυσιν ἢ ἀνεσιν πάσας τὰς
 ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν οἰφδῆποτε πράγματι.

14'. Ὅτε οὖν ἀνεπαύσατο τὴν μακαρίαν ἀνάπαυσιν,
 διετάξατο ὁ Πατὴρ τὸν τάφον διπλοῦν γενέσθαι,
 ἵνα καὶ αὐτὸς τελειώσας τὸν δρόμον συναφῇ τῷ
 μακαρίτῳ Στεφάνῳ. Ὁ δὲ ἀρχὼν Γαττας Μαν φιλό-
 θεος ὦν, καὶ πίστιν πολλὴν ἔχων εἰς τὸν δοῖον Πα-
 τέρα, ἐρωτήσας καὶ μαθῶν τὴν αἰτίαν τοῦ τάφου,
 εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας· Λοιπὸν ἐὰν ὁ Πατὴρ
 τελευτήσῃ, ὧδε αὐτὸν καταλείψω, ἀλλ' οὐκ ἀπαγα-
 γῶν ἐν τῇ πόλει μου καταθήσω, ἵνα ἔχη αὐτὸν καθά-
 περ ἀσειστον πύργον; Τοῦτο τοῖσιν μαθῶν ὁ μα-
 κάριος γέρον, καὶ σφόδρα λυπηθεὶς, ἐβουλεύσατο
 πάλιν μετοικῆσαι ἐκεῖθεν, καὶ ἀπελθεῖν ὅπου οὐδεὶς

Joannis Clei notæ.

(80) De Stephano, cujus obitus hic cum elogio
 narratur, aliqua diximus ad caput 4 (not. 25). Chrono-
 taximi aliquam vitæ ejus secundum chronotaximi
 gestorum S. Nili vide Commentarii prævii num. 7

et 8.

(81) Sub finem vitæ sancti Patris et sæculi xi
 initium quis Cajetæ princeps fuerit, nihil non in-
 notuit.

ἔστιν ὁ γινώσκων. Προηρείτο γὰρ ἀποθανεῖν κακῶς, ἢ ὑπόληψιν σχεῖν ἀγίου παρά τινος τῶν ἀνθρώπων· τοῦναντίον μὲν οὖν ἠγωνίζετο παρὰ τοῖς πολλοῖς θυμῶδη, καὶ ὕβριστήν, καὶ πάντων τῶν ἄλλων παθῶν μέτοχον ἀποδείξαι· πολλοὶ δὲ ἀνόητοι καὶ ἔσκανδαλισθησαν· ἡμεῖς δὲ, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ ἀναξίως, πεπείσμεθα καὶ πεπληροπορήμεθα, καὶ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀγγέλων ὁμολογήσομεν, ὅτι ἄγιός ἐστιν ὁ μακάριος Νείλος, ὡς εἰς τῶν θεοφόρων Πατέρων καὶ ὑπερβάλλων πάντων τοῦς ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ ἀνθρώπους ἂν τε σημεῖα ποιῆσῃ, ἂν τε μὴ· καὶ ὅπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἀσυνέτων ἐπαρωτώσι, τοῦ αὐτῶν βίου μηδένα ποιούμενοι λόγον· ὅπερ καὶ ἐν πολλοῖς τῶν κακοδόξων εὐρέθη. Τοῦτο δὲ εἶπον, οὐχ ἵνα τὴν αὐτοῦ χάριν ἀπορον θαυμάτων ἐλέγξω· βλέπουσι γὰρ αἰεὶ τὴν αὐτῆς δύναμιν οἱ τοῦς ὀφθαλμοῦς ἐν τῇ κεφαλῇ ἔχοντες· ἀλλ' ἵνα τὴν ἀκαιρον καὶ ἀνόητον ἐρώτησιν ἀνατρέψω. Πᾶν γὰρ τὸ ζητούμενον ὁ βίος τυγχάνει· θαυμάτων δὲ πλῆθος καὶ δύναμις· στεργομένη μὲν συνεκλάμπουσα, περιφρονουμένη δὲ μὴ συνάδουσα. Ἐπὶ τὴν νύσσαν τοίνυν ἐπανακάμψωμεν. Βουληθεὶς οὖν ὁ μισόδοξος Πάτηρ ἡμῶν Νείλος καταλείπει τὸ μοναστήριον, ὅπερ λέγεται Σέρπερις, ἐν ᾧ ἤσκησε περὶ τὸν δέκατον χρόνον, μολὶς ἐπικαθίσας διὰ τὸ γῆρας ἰσπῶ, ὦχετο ἐπὶ τὴν Ῥώμην. Ἐλεγε δὲ τοῖς ἀδελφοῖς ἐποδυρομένοις τῷ χωρισμῷ αὐτοῦ· Μὴ λυπεῖσθε, ὦ Πατέρες καὶ ἀδελφοί· πορεύομαι γὰρ ἐτοιμάσαι τόπον καὶ μοναστήριον, ἐνθα συναγάγω πάντα· τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τὰ διασκαρπιζόμενα τέκνα μου.

Ἰς'. Ἐκεῖνοι δὲ μὴ νοῦντες τίνα ἦν ἂ ἐλεγεν αὐτοῖς, παρεμυθοῦντο. Τοῦ τοίνυν Θεοῦ καθοδηγούτος αὐτὸν ἐπὶ τὸν προωρισμένον τῆς ταφῆς αὐτοῦ τόπον, κατὰ τὸν προεγνωσμένον θεικῶς αὐτῷ τρόπον, καταλαμβάνει κώμην τινὰ καλουμένην Τουαχολάναν, ἀπέχουσαν δώδεκα μίλια ἀπὸ Ῥώμης· περὶ ἦν ἔδρται μοναστήριον ὀλίγων ἀδελφῶν ὁμοφύλων ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Ἀγάθης. Κάκεισε καταλύσας ὁ ἄγιος γέρον, καὶ τὴ, « Ἀπὸ τῆς ἡμετέρας μου, εἰρηκῶς, εἰς αἰῶνα αἰῶνος, » οὐκέτι τοῦ λοιποῦ ἰσχυρῶς τις αὐτὸν θνασπάζαι ἐκεῖθεν, καίτοι καὶ τῶν συνόντων αὐτῷ ἀδελφῶν ἐνοχλοῦντων, καὶ τῶν τῆς Ῥώμης μεγαστάνων πρὸς αὐτὸν παραγενομένων, καὶ δυσωπούντων τοῦ εἰσελθεῖν ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ διὰ τοὺς πρώτους τῶν ἀποστόλων. Ἀπεκρίνατο δὲ

A nulli cognitus esset. Malebat enim misere mori, quam apud quemquam hominum esse in opinionione sanctitatis. Contra potius nitebatur videri multis iracundus, contumeliosus, cunctisque animi morbis oppletus. Nec defuere insipientes multi, qui passi sint scandalum. Sed nos, qui indigne manducavimus et bibimus cum illo (82), pro certo et explorato habemus, et coram Deo et angelis fatebimur, beatæ memoris Nilum esse sanctum, æque ut unum ex deiferis Patribus, et cunctis hujus generationis hominibus illum præstare, sive ediderit, sive non ediderit miracula, quod multi imperite quaerunt, qualis acta sit vita, non curantes, cum illud et apud homines orthodoxa fide carentes fuerit. Hoc autem dixi, non ut ejus gratiæ miracula deesse ostenderem (vident enim semper ejus vires in quibus oculi sunt in capite eorum) sed ut ineptam hanc et fatuam interrogationem rejiciam. Totum quod quaeritur, vita est, miraculorum vero copia et magnitudo probata quidem est, si simul eluceat, neglecta vero, si minus sit consona. Sed ad propositum redeamus. Cum ergo statuisset honorum contemptor Pater noster Nilus deserere monasterium, quod Serperis (83) vocatur, in quo ad annos decem monasticam duxerat vitam, vix præ senio potuit equum conscendere, ut Romam iret. Dicebat autem fratribus discite: sum ejus lugentibus: Ne doleatis, o Patres et fratres: eo quippe ad parandum locum et monasterium, quo omnes fratres et dispersos filios meus congre-

gem.
96: Illi vero non intelligentes, quæ dicebantur, solatium habebant. Itaque, Deo duce illum dirigente ad locum sepulturæ suæ destinatum eum in modum, quem Deo revelante cognoverat, pervenit in quoddam oppidum, cui nomen Tusculum (84), duodecim millia passuum ab Urbe distans. Prope illud situm erat monasterium paucorum fratrum nationis nostræ Græcorum, nomine S. Agathæ, in quod sanctus senex divertit: « Hæc, inquit, requies mea in sæculum sæculi. » Nec inde potuit a quoham divelli, licet scilicet fratres molesti essent et optimates Romani accedentes rogarent, ut Romam se conferret, saltem propter principes apostolorum. At ille respondens aiebat omnibus: Celeberimus et revera ter beatissimis apostolorum Cory-

Joannis Clei notæ.

(82) En testimonium manifestissimum, quod biographiam non solum sancto contemporaneus fuerit, sed etiam intima consuetudine fuerit conjunctus.

(83) De monasterio hoc ita fere Sciommarius nota 18 ad Vitam B. Bartholomæi: « Situm erat prope mare in loco, qui vocabatur Serapo, non longe a porta, quæ Terrestris dicitur, ad sinistram. Invenerat ibi S. Nilus exiguum solitariūque habitaculum, ibique brevi tempore monasterium exstruxit, quod Serperi, seu Serperis vocatum fuit ab eo, quod eo loco esset, ubi olim Serapis seu Serapidis, numinis Ægyptiaci, sanum fuerat. Addit Sciommarius, ex Petri Rosetti Descriptionis

Cajetæ, discurs. 2, locum, ubi fuit Serapidis templum et Serperis monasterium, determinatius cognitum non esse, verisimiliter tamen existisse, ubi hodie visitur diva, quæ a Catena appellata est, in qua ecclesia tumultus est Stephanus.

(84) Et hoc verisimiliter monasterium penitus destructum est; tertio milliari distabat ab eo loco, ubi hodie Cryptæ-Ferratensis abbatia est. Tusculanam porro civitatem anno 1190 a Romanis penitus excisam esse, tradit Sciommarius sæpe laudatus nota 30. De translatione corporis S. Nili ex hoc cœnobio ad abbatiam Cryptæ-Ferratensem vide not. 88.

phais licet hinc etiam fidem habentibus sicut granum sinapis, venerationem deferre : quamvis ego indignus sim, qui vel solo nomine eos appellem, in hunc porro tenuem deveni locum non alterius rei causa, quam ut diem meum obeam. Porro autem illius oppidi dominus, Gregorius (85) nomine, tyrannide quidem et nequitia insignis, sed sagacitate ornatus et prudentia, descendit et prostratus ad sancti viri pedes ita dicebat : Ego quidem, serve Dei altissimi, ob multa peccata mea dignus non sum, ut intres sub tectum meum, et unde mihi hoc, ut sanctus Domini mei veniat ad me ? Sed quando Magistri et Domini tui exemplo me peccatorem justis prætulisti, ecce domus mea, totumque cum suo agro oppidum ante te est. Quidquid de his libererit, jubeto.

λὸν τῶν δικαίων, ἰδοὺ ὁ ὄρκός μου, καὶ ἅπαν σὺν σου · εἴ τι κελεύεις περὶ αὐτῶν, πρόσταξον.

97. Respondit beatus Pater : Benedicat Dominus et tibi et tuis et domui tuæ et oppido tuo. Particulam in ditione tua nobis concede, ut quietem in ea nacti Deum pro peccatis nostris propitium reddamus et pro salute tua preces fundamus. Gregorius autem magna alacritate implebat, quod jussum erat. At vero fratres, qui in monasterio remanserant, post bimestre spatium, audito, quod Pater non reverteretur amplius, recesserunt asportantes secum melotas, succinctoria et reliqua, perveneruntque ad locum, construendi monasterii nomine a principe illis dicatum. Quod ubi cognovit vir beatissimus, nimirum advenisse illos, exsultavit splitu, significavitque illis hæc per nuntium : Sufficit mihi, Patres et fratres, quod ob Dei meique amorem laborem ceperitis, ut isihuc veniretis. Nunc igitur charitatem vestram rogo, ut exspectetis, donec et ipse veniam ad vos. Dum igitur parat se ad solvendum promissum suis pedibus (aberant enim fratres tria fere millia passuum), convocatis ad se fratribus, qui secum erant, una cum hegumeno Paulo (86), cui præfecturam commiserat ante multos dies, viro et prudentia et ætate et exercitatione vitæ monasticæ et philosophiæ studiis antiquo, distribuit illis pauca pannorum frusta, (nihil enim mundani plane illi erat), vel unum æs minutum, tumque dari sibi jussit sumenda vivifica Christi mysteria. Deinde hegumeno et fratribus : Obsecro, inquit, vos, ut si e vita excessero, sine mora corpus meum terra contegatis,

Α πᾶσι καὶ ἔλεγεν, ὅτι τοὺς πανευφήμους· καὶ ὄντως τρισμακαρίστους· καὶ κορυφαίους τῶν ἀποστόλων καὶ ἐντεῦθεν δυνατὸν τοῖς πίστιν ὡς κόκκον σινάπewς κεκτημένοις αὐτοὺς προσκυνῆσαι, εἰ καὶ ἐγὼ ἀνάξιος καὶ τοῦ μόνον αὐτοὺς ὀνομάσαι. Ἐν μέντοι τῷ εὐπέλει τόπῳ τούτῳ δι' οὐδὲν ἄλλο ἐλήλυθα, εἰ μὴ μόνον διὰ τὸ τελευτῆσαι. Ὁ δὲ ἄρχων τῆς κώμης ἐκείνης Γρηγόριος τῷ ὀνόματι, περιβόητος ἐν τυραννίδι καὶ ἀδικίᾳ τυγχάνων, λίαν δὲ ἀγχίνους καὶ συνέσει κεκοσμημένος, κατελιθὺν καὶ προσπεσῶν τοῖς ποσὶ τοῦ ἁγίου ἔλεγε ταῦτα · Ἐγὼ μὲν, δοῦλε τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, διὰ τὰς πολλὰς μου ἁμαρτίας οὐκ εἶμι ἱκανός, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ὁ ἅγιος τοῦ Κυρίου μου πρὸς με; Ἐπειδὴ δὲ μιμούμενος τὸν σὸν διδάσκαλον καὶ Δεσπότην προειμῆσω με τὸν ἁμαρτωλοῖς περιχωρίως αὐτοῦ τὸ καστέλλιον πρὸ προσώπου

ἱζ'. Ὁ δὲ μακάριος ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτόν· Εὐλογήσαι Κύριος καὶ σὲ καὶ τοὺς σὺν τῷ ὄρκῳ σου, καὶ τῇ κώμῃ σου. Μέρος δὲ ὄλγον ἐν τῷ κράτει σου ἡμῖν διαχώρισον, ὅπως ἐν αὐτῷ ἡσυχάσαντες τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐξιλωσώμεθα, καὶ ὑπὲρ τῆς σῆς σωτηρίας εὐξώμεθα. Τότε ὁ Γρηγόριος μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας ἐξεπλήρου τὸ κελευόμενον. Οἱ δὲ ἑναπομείναντες ἐν τῇ μονῇ ἀδελφοὶ μετὰ δύο ἡμέρας μηνῶν μαθόντες, ὅτι οὐκ ἀποστρεφει πρὸς αὐτοὺς ὁ Πατήρ, ἀπάραντες τοῖς μνηστῆροις καὶ περιβολαίοις καὶ τοῖς λοιποῖς, κατέλαβον τὸν ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος ἀμειρωθέντα τόπον αὐτοῖς ἐν λόγῳ μονῆς· μαθὼν τοίνυν ὁ καμμακάριστος Πατήρ τὴν ἀφ' ἑνὸς αὐτῶν, ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι, καὶ δεδήλωκεν αὐτοῖς· Ἄρκετόν μοι, ὦ Πατέρες καὶ ἀδελφοί, ὅτι διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην καὶ τὴν ἐμὴν ἐσχύλητε ἕως αὐτοῦ. Νῦν οὖν παρακαλῶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, ἵνα περιμείνητε μέχρις ἂν καὶ αὐτὸς ἐλεύσῃ μοι πρὸς ὑμᾶς. Ἐν τῷ οὖν ἐτοιμάζεσθαι αὐτὸν τοῦ ἀποπληρῶσαι αὐτομάτοις ποσὶ τὴν οἰκίαν σὺνταξιν· ἦσαν γὰρ οἱ ἀδελφοὶ ὡς ἀπὸ μιλίων τριῶν· συγκαλεσάμενος τοὺς προσκαρτεροῦντας αὐτῷ ἀδελφούς σὺν τῷ ἡγουμένῳ Παύλῳ, ᾧ ἦν πρὸ πολλῶν προκχειρισμένος ἡμερῶν τὴν ἡγεμονίαν, ἀνδρὶ παλαιῷ καὶ τὴν φρόνησιν, καὶ τὴν ἡλικίαν, καὶ τὴν ἀσκησιν, καὶ τὴν φιλοσοφίαν· τοῖσι διαμερίσας τὰ μικρὰ βάρια αὐτοῦ (οὐ γὰρ ἄλλο τί ποτε ἦν αὐτῷ τοῦ κόσμου), ἕως καὶ τοῦ ἐσχάτου λεπτοῦ, ἐκέλευσε μεταλαβείν τῶν ζωοποιῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων.

Ἐπειτα λέγει τῷ ἡγουμένῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς· Δέο-

Joannis Clei notæ.

(85) Observat idem Sciommarus nota 17, Gregorium hunc Tusculanum comitem, fuisse duorum Romanorum Pontificum, Benedicti scilicet VII, alias VIII, et Joannis XIX, alias XX, patrem, necnon avum Benedicti VIII, alias IX. Consule, si libet, Kircheri nostri Historiam Eustathio-Marianam, parte II, cap. 4, ubi de conitum Tusculanorum stirpe et propagine fusius tractat ex Zazara aliisque.

(86) Recusante abbatis et hegumeni titulum S. Nilo, hoc nomine jam aliquo tempore ante sau-

oblitum præfuit Paulus : at quanto illi supervixerit, non satis constat. In serie abbatum Cryptæ-Ferratensis inter Paulum et B. Bartholomæum adhuc medius est Cyrillus. Computante Sciommaro, vix quinque annos una impleverunt; nam nota 20 tradit, B. Bartholomæum annos tantum natum fuisse viginti, quando collata fuit Paulo prælaturo, eumque illam tantum admisisse post Cyrillum, cum jam ætatis annum ageret 25 : quæ omnia ad vitam B. Bartholomæi discuti potuerunt.

μαζι ὁμῶν, ἐν ἀποθάνῳ, μὴ βραδύνητε τοῦ κατακρύψαι: τῇ γῆ τὸ σῶμά μου· μήτε ἐν οὐκῷ κυριακῇ κατάθησθε· μηδὲ θελήσητε ποιῆσαι καμάραν ἐπάνω μου, ἢ ἄλλον τινὰ κόσμον οἷον δῆποτε. Εἰ δὲ ὧλωσ βούλησθε ποιῆσαι τι σημεῖον διὰ τὸ γνωρίζειν, ποῦ θεοεικάτε με, ὁμαλὸν ἔστω ἐπάνωθεν, ἵνα οἱ ξένοι ἐκεί ἐπαναπαύονται· καὶ γὰρ καὶ γὼ ξένος ἐγενόμην πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου· καὶ μνημονεύετε μου ἐν ταῖς ἀγίαις ὁμῶν εὐχαῖς.

Λη'. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ εὐλογήσας αὐτούς, ἐπευξάμενός τε πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς, ἐξῆρε τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἦπλωσεν ἑαυτὸν ἐν τῷ κοιταρίῳ αὐτοῦ. Ἐποίησεν δύο ἡμέρας μὴ συντυγχάνων, μηδὲ ἀνοίγων τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμαζον οἱ ὄρωντες αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἦν ὡς ψυχολόγῳ, ἀλλ' ὡς ἀναπαύμενος· μόνον δὲ τὰ χεῖλη κινῶν, καὶ τῇ δεξιᾷ χειρὶ κατασφραγιζόμενος, ἐγνωρίζετο τοῖς παροῦσιν ὡς προσευχόμενος. Καὶ τῶν ἀδελφῶν προσεγγίσας τῷ ὠτίῳ πρὸς τῷ στόματι αὐτοῦ, τοῦτον μόνον τὸν στίχον ἐνενόησε λέγοντος· « Τότε οὐ μὴ αἰσχυθῶ, ἐν τῷ με ἐπιβλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐνοχίας σου. » Ἀκούσας δὲ καὶ ὁ ἀρχὸν Γρηγόριος τὰ περὶ αὐτοῦ, δρομικός κατατῆθεν ἀπὸ τοῦ καστελλίου αὐτοῦ, φέρων καὶ τὸν ἱατρὸν Μιχαὴλ μετ' αὐτοῦ, ὃς ἦν ἐμπειρότατος. Καὶ ἐπιπεσὼν τῷ μακαρίῳ, ἔκλαιε πικρῶς καὶ ἔλεγεν· ὦ Πάτερ, Πάτερ, διατί οὕτω ταχέως με ἐγκατέλιπες; διατί ἐδεδούλωσ τὰς ἀμαρτίας μου, καὶ ἀφίεις με; Καταφιλῶν δὲ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἔλεγεν· Ἰδοὺ οὐκέτι κωλύεις με τοῦ φιλεῖσαι τὰς χεῖράς σου, καθὼς ἐποίεις τὸ πρότερον, λέγων ὅτι Οὐκ εἰμι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, οὔτε διάκονος, ἀλλὰ μόνον καλογήριον μικρόν· διατί οὖν θέλεις φιλεῖσαι τὴν χεῖρά μου; Ταῦτα δὲ λέγων τοσοῦτον ἐδάκρυεν, ὥστε πάντας τοὺς περὶ αὐτοῦ διεγείρει πρὸς δάκρυα. Κρατήσας δὲ καὶ ὁ ἱατρὸς τὸν σφυγμὸν αὐτοῦ, διασχυρίζετο λέγων, ὅτι οὗτος οὐκ ἀποθνήσκει· οὐ γὰρ ἔστιν ἐν αὐτῷ πυρετός, οὔτε μὴν ἄλλο τι σημεῖον θανάτου· καὶ γὰρ οὕτως εἶχεν. Ἀναχωρησάντων τοίνυν ἐκείνων, καὶ τῆς ὥρας τοῦ λυχνικοῦ καταλαβούσης (ἦν δὲ καὶ ἡ μνήμη τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου καὶ θεολόγου), ἔδοξε τοῖς ἀδελφοῖς ἀπιγαγεῖν τὸν ὄσιον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐμνήσθησαν γὰρ τοῦ πόθου καὶ τοῦ φίλτρου αὐτοῦ, οὐπερ εἰς τὰς μνησείας τῶν ἁγίων ἐδείκνυτο· καὶ ὡς αὖ ἐλεγεν, ὅτι δεῖ τὸν μοναχὸν, ἐκτὸς πάσης ἀνάγκης, ἐν τῷ εὐκτερίῳ τελευτῆσαι.

Λθ'. Τοῦτο δὲ γενομένου, καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ ὕμνου τέλος λαθόντος, ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς παρέδωκε τὸ πνεῦμα· καὶ ἔδω ἀληθῶς εἶπεῖν ὁ ἥλιος μετὰ τοῦ ἡλίου· καὶ ἐξέλιπε φῶς ἀπὸ τῆς γῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ λύχνος ἀπὸ προσώπου ἁγίων. Ἡ γὰρ καὶ αὐτὸς οὐ προέγνω τὴν παρούσαν σκοτόμαιναν, καὶ ἀπόλειψεν τῶν φωτισόντων

A nec me in templo sepeliatis, nec supra tumulum fornicem mihi extruatis, aut quodvis ornamentum adjiciatis. Quod si omnino vultis signum aliquod ponere ad cognoscendum, ubi fuerim humatus, planum esto, ut quiescere in eo peregrini possint, nam et ego peregrinus sui cunctis diebus, quibus vixi, et mementote mei in sanctis vestris orationibus.

98. Hæc dixit, deinde benedixit eis, et bene precatus est cunctis fratribus attollensque pedes, extendit se in lectulo suo. Biduum vero jacuit nec loquens, nec aperiens oculos, et qui videbant illum, mirabantur, non enim erat similis agenti animam, sed quiescenti, movebat solum labia et dextera se signo crucis consignabat, per quæ in oratione defixum præsentem intelligebant. Et quidam frater, admota ad os ejus aure, hunc versiculum tantummodo ab eo distincte audivit : « Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis. » Gregorius quoque loci dominus cum hæc audisset, suo ex oppido currens descendit, secum et Michaelem adducens peritissimum medicum, ruensque super beatum virum flebat ubertim, ac dicebat : O Pater, Pater, cur tam cito me deseruisti? Cur abominatus es peccata mea et relinquis me? Deosculando autem manus ejus : En me jam non prohibes, aiebat, quin tuas manus osculer, ut solebas antea, dicendo : Non sum episcopus, aut presbyter, aut diaconus, sed humillimus monachus : ut quid igitur manus meas osculari vis? Hæc dicens tantam lacrymarum vim profundebat, ut astantes omnes invitaret ad fletum. Medicus autem, attractato pulsu, asseverabat, illum non moriturum, quod nec febris esset in eo, nec aliud mortis signum : ita enim res habebat. Cum vero illi discessissent et advesperasceret, agebatur porro etiam memoria Joannis apostoli et evangelistæ (87), visum est fratribus, deferre sanctum Patrem in ecclesiam : recordati enim sunt, quo affectu, quo studio sanctorum memorias prosequeretur, et semper dicere solitum, oportere monachum citra omnem necessitatem, in oratorio mori.

99. Quo facto, et vespertino peracto officio, sol cognovit occasum suum et ipse tradidit spiritum : et occidit revera cum sole sol, defecitque die illa lumen de terra et lucerna a facie videntium. Annon prævidit et ipse densissimas hujus temporis tenebras, defectumque sanctorum illuminantium, cæterosque docentium? Et ubinam alterum reperit

Joannis Clei notæ.

(87) Memoria S. Joannis theologi seu evangelistæ hoc die solemnè Officio agitur apud Græcos, ut monitum est inter prætermisssos ad hunc diem. In Anthologio Græcorum recentissimo Officio mox

memorato subjecta est rubrica, quæ monet, in abbacia Cryptæ-Ferratensi hoc die agendam S. Nili memoriam.

solatium nostra ætate mundus, quale illa die amisit? Sane multos invenies continentis deditos, sed qui utilitatem hac sola terminant, doctrina non valeant. Multos e contrario studia colentes, sed vacuos actione virtutis. Ille vero in utrisque a leo excellit, ut in omnibus ambidexter esset et utroque oculo perfectissimus: idque si cum antiquis etiam conferas; ut de nostræ tempestatis hominibus taceam, penitus cæcitate laborantibus, non altero tantum utentibus oculo et versantibus in maximis tenebris. Quod ipsi quoque omnium prospicientissimo veluti per extasin fuit revelatum. Videbat enim omnes homines et cuncta animalia et universa, quæ serpendo moventur in terra, cæcitate lucisque orbatione teneri, noctem vero profundissimam et caliginem densissimam tota terra circumfusam. Sed hoc quidem olim: nunc vero quando, relictis hisce terrenis, cælos incolit æternæ memoriæ viri spiritus, totam quidem illam noctem egimus in psalmis et hymnis funebribus. Mane vero deferentibus feretrum cum cereis et thure et psalmodia, portavimus cadaver in locum, in quo fratres beatum virum præstolabantur.

160. Ut ventum est in conspectum eorum et audire psalmodiam, cuncti prodire nobis obviam senes et juvenes, parvi et magni, vi lacrymarum omnes perfusi et miserime lugentes. Ergoposito feretro et intermisso cantu, simul omnes communem deiebamus jacturam, orbitatem, Patrisque amissionem. Nec aliud videre tunc erat, aut expressius intueri, quam quod de Jacob scriptum est, quando profecti sunt filii ejus ad aream Atad, quæ sita est trans Jordanem, et planctu magno ac vehementi celebrarunt exsequias: nam parvula et nos habebat area (88) et novus Jacob jacebat in feretro, et filii Israel plangebant. Regionis autem habitatores, quotquot aderant cum principe Gregorio, non modo spectatores erant, sed prosequentes etiam funus, luctum suum cum nostro miscabant, nec prius abscessere, quam deportatum fuit a nobis cadaver, depositumque constituto in loco, sicut ipse sanctissimus Pater præscripserat. Permanens autem ad tumulum universa fraternitas cum memorato hegumeno, suam operam ponens et in patientia laborans, eo quod locus esset minus instructus, ad comparandum panem quotidianum, qui et animæ congruus et corpori satis esset. Complures etiam filii sancti viri, qui dispersi

Α ἄγιων καὶ διδασκόντων τοὺς ἄλλους: Καὶ τοῦ εὐ-
ρατο ἄλλην παραμυθίαν ὁ κόσμος, τῶν καθ' ἡμᾶς
λέγω, ὅταν ἀπόλεσεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ; Πολλοὺς
μὲν γὰρ εὐρήσεις ἐγκράτειαν ἀσκούντας, οἳ μέχρις
αὐτῆς τὴν ὠφέλειαν διιστῶσι, λόγου ἐξ ἀμοιροῦσι·
πλειστοὺς δὲ πάλιν καὶ τοῦ λόγου μὲν ἐπιμελουμέ-
νων, ἔργου δὲ ἀμελοῦντων· ὧν ἐκείνος ἀμφοτέρων
πλεονεκτούντων κατὰ πάντα, περιδιξιὸς ὄντως
ὑπῆρχε καὶ ἀμφοτερόφθαλμος. Καὶ ταῦτα καὶ πρὸς
τοὺς ἀρχαίους, ἵνα μὴ λέγω τὴν καθ' ἡμᾶς γενεάν,
ἐλότυφλον μᾶλλον ἢ ἡπερ μονότυφλον οὖσαν, καὶ ἐν
σκοτομήνῃ διάγουσαν. Ὅπερ καὶ αὐτῷ τῷ προβλε-
πτικωτάτῳ ὡς ἐν ἐκστάσει ἀπεκαλύφθη· ἑώρα γὰρ,
ὡς πάντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ πάντα τὰ ζῶα, καὶ πᾶν
ἔρπετον κινούμενον ἐπὶ τῆς γῆς τυφλώσει τε καὶ
Β ἀδελφία κατείχοντο· ζόφος δὲ βαθύτατος, καὶ γνόφος
ἀμύθητος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν περιεκέχυτο. Καὶ τοῦτο
μὲν πρότερον· νῦν δὲ ὅτε καταλιπὼν τὰ ἐπίγεια,
τῷ πνεύματι τοὺς οὐρανοὺς ἐμβατεύει ὁ ἀείμνηστος,
πᾶσαν μὲν τὴν νύκτα ἐκείνην ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις
ἐπιταφίους διήλθομεν· πρῶτας δὲ γενομένης διαβα-
στάσαντες τὴν κλίνην μετὰ κηρῶν καὶ θυμιαμάτων
καὶ ψαλμωδιῶν, ἀπηγάγομεν τὸ λείψανον ἔνθα οἱ
ἀδελφοὶ ἀπεκδέχοντο τὸν μακάριον.

ρ'. Ὅτε δὲ ἐξ ἐναντίας αὐτῶν ἐγενίθημεν, καὶ
τῆς ψαλμωδίας ἀκηκόασιν, ἐξῆλθον καὶ ὑπήντησαν
ἡμῖν ἅπαντες, νέοι τε καὶ γέροντες, μικροὶ τε καὶ
μεγάλοι, ὅλοι συμπεφυρμένοι τοῖς δάκρυσι, καὶ
πικρῶς ὀδυρόμενοι. Θέντες τοίνυν ἐπὶ τὴν γῆν τὸ κλι-
νίδιον καὶ τὸ ψάλλειν ἔασαντες, πάντες ὁμοῦ ἐθρη-
νοῦμεν τὴν κοινήν ζημίαν καὶ ὀρφανίαν, καὶ τὴν
τοῦ Πατρὸς στέρησιν. Θύδεν δὲ ἄλλο ἦν ἰδεῖν καὶ
εἰκάσαι, ἢ ὅπερ περὶ τοῦ Ἰακώβ γέγραπται, ὅτι
παρεγένοντο οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐφ' ἄλωνα Ἀτὰδ, ἢ ἦν
ἐπιπέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐκόψαντο κοπετὸν μέγαν
καὶ ἰσχυρὸν σφόδρα. Καὶ γὰρ ἡμᾶς μικρὸν ἀλώνιον
περιεῖχε, καὶ ὁ νέος Ἰακώβ νεκρὸς ἔκειτο ἐν τῷ
σκιμποδίῳ, καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπεθρήγουν. Καὶ οἱ
κάτοικοι τῆς χώρας, ὅσοι εὐρέθησαν σὺν τῷ ἄρχοντι
Γρηγορίῳ, οὐ μόνον τὰ γινόμενα ἐθεώρουν, ἀλλὰ
καὶ συνεπέθουν ἀκολουθοῦντες· καὶ οὐ πρότερον
ἀνεχώρησαν, ἕως οὐ τὸ λείψανον ἀπηγάγομεν,
καθὼς αὐτὸς ὁ τρισόσιος διετάξατο. Παρέμεινε δὲ
τῷ τάφῳ πᾶσα ἡ ἀδελφότης σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ
προλεχθέντι, ἐργαζομένη καὶ ἐν ὑπομονῇ κοπιῶσα
Δ διὰ τὸ ἀκατάσκευον εἶναι τὸν τόπον, τὸν ἱερούσιον
ἄρτον, τὸν τε τῆ ψυχῆς ἀρμόδιον, καὶ τῆ σαρκὸς αὐ-
άρχη. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τέκνων τοῦ ἀγίου τῶν

Joannis Cici notæ.

(88) Ubinam fuerit area illa, ubi depositæ fuerunt primum ex mandato ejus S. Nili exuvie, non satis distincte assequor. Non videntur tamen a monasterio S. Agathæ, ubi discesserat, longius abfuisse. At quid igitur de congregatis post ejus mortem eo loco monachis fixoque domicilio seu potius cœnobio? An forte prope abbatiam Cryptæ-Ferratense erat illa area, quam a Tusculano comite sanctus acceperat, et de illius abbatie initiis hic scribo? Sciommarius sæpe laudatus nota 25,

ubi describit ornatum sacelli S. Nili, quod ecclesie abbatie adhæret et a Græcis Παρεκκλήσια vocatur, tradit, in exquisitissimi operis pictura exhiberi ibidem translationem corporis ejusdem sancti ex monasterio S. Agathæ ad Cryptæ-Ferratense: at hæc quandonam contigerit, apud ipsum non invenio. Cæterum monet, reliquias sancti in festo ejus cum solempni pompa circumferri.

διεσκορπισμένων συνήχθησαν τῇ ἐκείνου προσείῃ, καὶ κεκοιμῆνται περὶ τὸ μνήμα αὐτοῦ, ἄνδρες ἀληθῶς; εἰπεῖν ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ πνεύματος, καὶ πλήρεις χάριτος καὶ δυνάμεως. Ὅν πάντων προσβείαις ἀξιοβείημεν καὶ ἡμεῖς, οἱ τε ἀναγινώσκοντες καὶ οἱ ἀκροῦμενοι τῶν ἐνθέων καὶ ἐναρέτων πόνων αὐτῶν, κοινωνοὶ γενέσθαι αὐτῶν καὶ ἐν τῇ βασίλειᾳ τῶν οὐρανῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

erant, precibus ejus adjutantibus, convenere et circa sepulcrum ejus conditi requiescunt, viri plane desideriorum spiritus et gratiæ virtutisque pleni. Quorum omnium precibus et nos et qui legunt et qui audiunt divinos et præclaros eorum sudores, digni efficiamur eorum quoque consortio in regno cælorum in Christo Jesu Domino nostro : cui gloria cum Patre et Spiritu sancto nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

ANNO DOMINI MIV.

THEODORUS ICONIENSIS EPISCOPUS

MONITUM. De Theodoro Iconii episcopo nihil dixit in diatriba de Theodoris Allatus, sed tamen in illa de Simoneibus p. 91, non reticuit. Porro cur illic scripti, quod mox subtexemus, hoc posuerit initium: Ἐπειπερ τῷ καλῷ σπέρματι, ea causa fuit, quod in codice alio Vaticano scriptum idem paulo contractius, incipit ab illis verbis, que sunt in pleniore Ottoboniano paulo infra. Jam vero exstat quidem hæc præclara Theodori lucubratio, de M. M. Ciryci et Julitta, in martyrum Triumpho Fr. Combesii, sed non sine mendis ac varietatibus, et quidem haud paucis in primo articulo omisis versiculis, et alibi etiam minoribus commatibus desideratis. Porro Combesii sic affectam editionem Bollandiani recuderunt in Junii tomo tertio, die 16. Codicis Ottobontiani ætas patet in calce uti legitur: Ἐγράφη ἡ παρούσα βιβλος χειρὶ Θεοφάνους ταπεινοῦ μοναχοῦ καὶ ἐπληρώθη μηνὶ αὐγούστῳ, 108. β'. Σφιβ'. Scriptus seu præsens liber manu Theophani humilis monachi, absolutusque mense Augusto, indictionis secunda, anno 6512, (id est Christi 1001). Habemus igitur in hoc codice certum Græcæ scripturæ exemplum incipientis sæculi undecimi. — Mai Bibl. Nov. P. P. VI, 416.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΚΟΝΙΟΥ

ΕΙΣ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΗΡΥΚΟΥ ΚΑΙ ΙΟΥΛΙΤΤΗΣ.

THEODORI ICONIENSIS EPISCOPI

IN MARTYRIUM SANCTORUM CIRYCI ET JULITTÆ.

α'. Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ συλλειτουργῷ καὶ συν-επισκόπῳ Ζωσίμῳ, Θεόδωρος ἐλπίε Θεοῦ ἐπίσκοπος Ἰκονίου, ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Πενθεμένη ἡ σὴ τιμότης διὰ προσκυνομένων συλλαδῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν ταπεινώσειν, τὸ παρὰ πολλοῖς θρυσλούμενον μαρτύριον, λέγω δὴ Κηρύκου καὶ τῆς τοῦτου μητρὸς Ἰουλίττης, εἰ γὰρ καὶ ἐν τῇ Ἰκονίῳ πόλει ὅθεν ὤρμητο ἡ καλλινοκός μάρτυς Ἰουλίττα καὶ ὁ ταύτης ἐπίδοξος υἱὸς Κήρυκος, τὸ αὐτὸ μαρτύριον παρετίηπται, διὰ τὸ τίνα ἐμφέρεσθαι ἐν αὐτῷ ὑπέρογκα ῥήματα καὶ ζήνα τῆς τῶν Χριστιανῶν ἐλπίδος· περιέχειν βαττολογήματα· καὶ εἰ ἔστιν εὐρεῖν τὸ κατὰ ἀλήθειαν αὐτῶν μαρτύριον, τοῦτο σταλῆναι τῇ σὴ ὁσιότητι. Ἐπειπερ τῷ καλῷ σπέρματι εἰσθε ἐπισπείρειν ὁ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐχθρὸς τὰ ζιζάνια, δέον ἔστιν τοὺς τῆς Ἐκκλησίας τροφίμους ἐπαγρυπνεῖν καὶ φυλάττειν ἀνεπίμικτον πάσης ἐκπαθήτου ἐνοσίας, τὸν, τῆς εὐσεβοῦς πίστεως σπῆ-

1. Dilecto fratri comministro et coepiscopo Zosimo, Theodorus Dei miseratione episcopus Iconii, salutem in Domino. Cum quæsierit nobilitas tua per venerandas litteras ad nostram humilitatem perlatas, de martyrio ab omnibus celebrato, Ciryci, inquam, et matris ejus Julittæ, ut, si in urbe Iconio, unde exiit illustris mater Julitta et ejus gloriosus filius Cirycus, illorum martyrium memoretur, ob quædam de illo ampullata verba circumlata, et extraneas nugacitates de spe Christianorum pervulgatas, et si inveniri possit veram martyrii eorum narrationem, tuæ sanctitati mittatur. Quoniam intra bonum semen assuevit superseminare humanæ naturæ inimicus zizania, necesse est Ecclesiæ dominos vigilare et custodire absque mistione omnis impuræ cogitationis plæ fidei semen, ut germinans et in Deo crescens, multiplicem reddat Domino fructum. quo nutriantur piorum

mentes, qui sanctorum vestigia insequi studuerunt.

2. Hæc tua divina scripta cum recepissem, et multam de tuo mandato curam egissem, cumque concordii studio martyrium sanctorum Ciryçi et matris ejus Julittæ in manibus cepissem et legissem cum attentione multa, veritatis te studiosissimum inveni, sanctissime Patrum et sacerdotum illustrissime. Ranarum enim et picarum hos garritus merito aliquis dixerit; sunt enim Manichæorum vel aliorum hæreticorum, ut reor, artificia, iridentium et ludibrium stultitiamque habentium magnum pietatis mysterium. Sed cum, disquirens et explorans quantum potui, interrogare accurate hominis terræ hujus jam morti proximos, ab iis quoque percontabar qui e primis Isaurorum gentis oriri gloriantur ut possem quamdam patræ traditionis seriem deprehendere, quæ mihi sanctorum martyrum certamen patefaceret.

3. Marcianus igitur vir Christianus, qui tribunotarius et cancellarius factus fuit Justiniani imperatoris quando castrensi potestati principium dedit, et Zeno sapientissimus vir, factus etiam tunc temporis collega illius, hæc de sanctis istis narraverunt traditionaliter a majoribus audientes: ipsi scilicet cognatam exstitisse e primo Lycaoniæ sanguine memorabilem martyrem Julittam, irreprehensibilem vitam duxisse, et Christum fideliter coluisse, ita ut ejus memoriam quotannis celebrarent, præcipue id oræ cæteris agentes ob cognitionem.

4. Illa autem regia stirpe oriunda, suscitata persecutione contra Christianos sub Domitiano comite martyrum sanguinis effundendi avido, fugam cepit cum duabus ancillis et trium annorum puero, illustri, inquam, martyre Ciryco, ex Iconiorum urbe unde originem sumpserat; opes quidem suas amplas satis derelinquens Seleuciam pergit; ibi autem majorem Christianorum persecutionem inveniens, Alexandro quodam, sub Diocletiano impio imperatore, urbis Seleuciæ præfecto, qui recens imperatorium acceperat edictum jubens

omnino castigari eos qui idolis non immolaverint, quos deos appellabant, dum dii non essent, ista beata mulier, reputans quod in divina Scriptura dicitur: *Daie locum iræ*¹, ne periculis objiciamini, indeque fugiens, abiit Tarsum, quæ est metropolis primæ Cilicum eparchiæ.

5. Verum per quoddam mandatum in hanc urbem translato crudeli et ferissimo Alexandro, multum nequitia Domitianum superante, comprehenditur illustris martyr Julitta, suum filium in ulnis amplectens, parvulum adhuc. Cum autem

¹ Rom. xi, 19.

ρον, ὅπως, βλαστάνων καὶ κατὰ Θεοῦ αὐξων, πολύφορον ἀποδίδωσι τῷ Κυρίῳ τὸν καρπὸν, τρέφοντα τὰς τῶν εὐσεβούντων ψυχὰς τῶν τοῖς Ἰχνησι τῶν ἁγίων συνακολουθεῖν ἐσπουδακῶτων.

β'. Ταῦτά σου τὰ θεῖα γράμματα δεξάμενος, καὶ σφύδρα τοῦ σου φροντισῆς ἐπιτάγματος, καὶ μετὰ συντόνου σπουδῆς τὸ μαρτύριον τῶν ἁγίων Κηρύκου καὶ Ἰουλιττῆς τῆς αὐτοῦ μητρὸς μετὰ χεῖρας λαβῶν, καὶ ἀναγκοῦς ἐν πολλῇ ἀκριθείᾳ, ἐπαληθεύοντάς εἶδρον, δοσιώχατε Πατέρων καὶ ἱερέων εὐδοκιμώτατε· βατράχων γὰρ καὶ κολοικῶν ἀπτηχῆματα δικαίως· ἂν τις ταῦτα καλέσειεν· Μανιχαίων γὰρ ἢ καὶ ἐτέρων αἱρετικῶν τινῶν ὑπάρχει, ὡς οἶμαι, τεχνολογήματα τῶν δικαιοκρίτων, καὶ χλιυῆν, καὶ μωρίαν ἡγουμένων τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον.

γ'. Μαρκιανὸς τοιγαροῦν ἀνὴρ φιλόχριστος, τριβουνοτάριος καὶ καγκελλάριος γενόμενος Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως, ἤνικα ἤρχε τῆς στρατοπεδάρχικῆς ἀρχῆς, καὶ Ζήνων ὁ σοφώτατος καὶ αὐτὸς γενόμενος αὐτοῦ τηλικαῦτα συνέδρος, ταῦτα περὶ τῶν ἁγίων διήλθον πατροπαραδότως παρὰ τῶν εὐπατριδῶν ἀκηκοότες· ὅτι προσγενῆς αὐτῶν ὑπῆρχε πρώτου αἵματος τῆς Λυκαονίας ὑπάρχουσα ἡ ἀειμνηστος μάρτυς Ἰουλιττα, βίου ἀνεπιλήπτου τυγχάνουσα, καὶ τῷ Χριστῷ γεννητῶς λατρεύουσα, ὥστε μνησθῆναι αὐτῆς ἐπιτελεῖν κατ' ἔτος ἕκαστον, ἐξαιρέτως τούτο παρὰ τοῦ ἄλλου πράττοντας εἰς τὴν συγγένειαν.

δ'. Αὕτη δὲ βασιλικῶν αἵματος καταγομένη, διωγμοῦ πνεύσαντος κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ἐπὶ Δομετιανοῦ κόμητος ἐπιστάντος τῇ τῶν μαρτυρικῶν αἱμάτων ἐκχύσει, φυγὰς αὕτη γέγονε μετὰ δύο θεραπευνίδων καὶ τριετούς παιδός, φημι δὲ τοῦ καλλινίκου μάρτυρος Κηρύκου, ἐκ τῆς Ἰκονιῶν πόλεως, ἐξ ἧς καὶ ὠρμάτο, τὴν μὲν οὐσίαν αὐτῆς ἰκάνην οὖσαν καταλιπούσα, καταλαμβάνει τὴν Σελεύκειαν· καὶ ἐπὶ ταύτην δὲ πλείονα τάραχον τῶν Χριστιανῶν εὐρούσα, Ἀλεξάνδρου τινὸς ὑπὸ Διοκλητιανοῦ τοῦ ἀσεβεστάτου βασιλέως, καταστάντος· ἐν τῇ Σελευκειῶν πόλει, καὶ πρόσφατον δεξαμένον βασιλικὸν διάταγμα παρακλειόμενον παντοίως τιμωρεῖσθαι τοὺς μὴ θύοντας τοῖς εἰδώλοις, οὐκ ἐπὶ θεοῦς ἐπεγράφοντο, μὴ ὄντας θεοῦς· λογισαμένη ἐκείνη ἢ μακαρία τὸ τῇ θεῖᾳ Γραφῇ περιεχόμενον· Ὅστε οὖν τόπον τῇ ὀργῇ, ὡς ἂν μὴ ἐπιδοίητε τοῖς

ε'. Ὡσπερ δὲ ἐξ ἐπιτάγματος τινος, μεταναστάντος ἐν αὐτῇ τοῦ ἀπηνοῦς καὶ ἐμβριθεστάτου Ἀλεξάνδρου, κατὰ πολὺ τὸν Δομετιανὸν τῇ κακίᾳ ὑπερακοντίσαντος, συλλαμβάνεται ἡ καλλινίκος μάρτυς Ἰουλιττα, τὸν ἑαυτῆς υἱὸν ταῖς οἰκειαῖς ἀγκάλαις περι-

έχουσα, πάνυ νήπιον ζντα · ὡς δὲ ταύτην οἱ δῆμιοι Α
 συνέσχον, αἱ θεράπαινοι αὐτῆς καταλιποῦσαι αὐτήν,
 ἀπῆλθον ἀποδράσασαι · ἔξωθεν δὲ ἰστάμενοι, θεωροῖ
 τῶν εἰς αὐτήν πραττομένων ἐγίνοντο · εἶτα, φησὶ,
 παραστάσης αὐτῆς τῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου βήματι,
 διερώτα εκείνος αὐτήν ἐξεπέειν προσηγορίαν τε
 καὶ τύχην καὶ τὴν ἐνεγκαμένην πατρίδα · ἡ δὲ παρ-
 ῥησιαζομένη πρὸς τὸν δικαστὴν, τὸ τοῦ Κυρίου
 Χριστοῦ ὄνομα ἐπεγράφετο, λέγουσα, Χριστιανή εἰμι.

ζ'. Θυμομαγῆσας δὲ ὁ Ἀλέξανδρος· ἐκέλευσεν
 ἀφαιρεθῆναι μὲν ἀπ' αὐτῆς τὴν παιδα Κήρυκον, καὶ
 προσάγεσθαι αὐτῷ, οἷα δὲ καὶ ἀστεῖον ὄντα, καὶ μη-
 δὲν τῶν κατὰ πρόθεσιν εἰδῶτα · ταύτην δὲ σχημα-
 τισθεῖσαν καὶ ταυνοθεῖσαν ὤμοις βουνεύροις τύπτει-
 σθα· ἀφειδῶς ἐπέτρεπεν ὡς δὲ τὸν παιδα βίβ' ἐκ
 τῶν τῆς μητρὸς ἀγκαλιῶν οἱ δῆμιοι ἀφελικυσαν Β
 κλαυθμυρίζοντα ἄγουσι τῷ ἡγεμόνι, πρὸς τὴν μη-
 τέρα ἀτενῶς ἐνωρῶντα, καὶ τὸ εκείνης ὄνομα ἐπι-
 φθεγγόμενον, τὴν δὲ γε μάρτυρα κατὰ τὸ αὐτοῖς
 προσταχθὲν ἀνιελῶς ἔτυπτον τοῖς βουνεύροις, ἐκε-
 νος ὡς ἀνδρίαντος τινὸς ἀψύχου ταῖς πληγαῖς ξαι-
 νομένης, καὶ μηδὲν ἕτερον φθεγγόμενης, ἢ τὴν
 σεπτὴν ἐκείνην φωνὴν ἀπαύστως βοῶσας, Χριστιανή
 εἰμι καὶ δαίμοσιν οὐ θύω.

ζ'. Ὁ οὖν ἡγεμὼν ταῖς χερσὶ λαβόμενος τὸ
 παιδίον, ὠπείλαις ἐπειράτο δυσωπεῖν μὴ ἀποκλαίε-
 σθαι, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ γούνασιν ἐπετίθει, καὶ φιλεῖν
 ἐπαχειρεῖ. Τὸ δὲ πρὸς τὴν μητέρα ἀτενῶς ἀποβλέ-
 πον, ἀπεσείετο μὲν τὸν ἡγεμόνα, καὶ τὴν ἑαυτοῦ
 ἀρίστα κεφαλὴν, ταῖς χερσὶ δὲ ἀντιβαίνων, τοῖς ἰδοῖς C
 ὄνυξιν ἐπληξε τὴν τοῦ ἡγεμόνος ὄψιν · καὶ ὡς τῆς
 σώφρονος τρυγῶνος νεοστῆς νηπιώδει ψελλίσματι
 φωνήν καὶ αὐτὸς ὁ ἅγιος Κήρυκος ἀπεφλέγγετο,
 ἦν παρὰ τῆς μητρὸς δεδιδάκτα καὶ ἐπιδομένην
 ἤκουε, Κάγῳ Χριστιανὸς εἰμι· οὕτως δὲ καὶ αὐ-
 τὸς τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ἀνακαλούμενος· ἀπαύ-
 στως καὶ λίξ τῷ δικαστῇ ἐναλλόμενος κατὰ τοῦ
 πλευροῦ, φιλεῖ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ ἡ νηπιόζουσα
 φύσις ἐν τοῖς τοιοῦτοις σχήμασι κινεῖσθαι, εἰς θυμὸν
 ἐκίνησε τὸν ἄγριον ἐκεῖνον θῆρα· οὐ γὰρ ἀνθρώπον
 αὐτὸν προσαγορευτέον, μὴ συγγνώμονα τῆς ἀσασῶς
 πράξεως καταστάντα· ἐκ τοῦ ποδὸς τοῖνον λαβόμε-
 νος τὸν ἀοιδίμον παιδα, ἔρριψεν ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ
 ὕψους τοῦ βήματος ἐπὶ τὴν γῆν κάτω. Τοῦ δὲ κρα-
 νίου τοῦ καλλινίκου μάρτυρος ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὁμο-
 λογίᾳ κατὰ τῆς τῶν βαθμίδων γωνίας προσραγέν-
 τος, καὶ τῷ ὀξεῖ τῆ· ὀνιτυπίας κατατριβέντος,
 χεῖρας δὲ Θεοῦ ἀπεδίδου τὸ πνεῦμα τὸ θεότευκτον

ἧ'. Τοῦτο οὖν θεασαμένη ἡ ἁγία Ἰουλίττα καὶ
 χαρᾶς πληρωθεῖσα, Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, ἔλεγεν,
 ὅτι κατηξίωσας τὸν ἐμὸν υἱὸν πρὸ ἐμοῦ τελειωθέντα
 τοῦ ἀμαράντου τυχεῖν στεφάνου. Σχετλιάσαντος δὲ
 καὶ πρὸς τοῦτο τοῦ δικαστοῦ, κελεύει ἄρμενταρίῳ
 ἀναρτηθεῖσαν αὐτὴν ἐντόνω· ξέσθαι, καὶ ἀπὸ τῶ
 λέθητος ἀντλεῖσθαι πίσσαν κοχλάζουσαν, καὶ τοῖς
 ποσὶν αὐτῆς ἐπιχέσθαι· προσέταξε δὲ καὶ κήρυκα
 ἐπιδοῦν αὐτῇ καὶ λέγειν · Ἰουλίττα, ἐλέησον σεαυ-
 τὴν, καὶ θύσον τοῖς θεοῖς, καὶ ἀπαλλάγηθι τῶν βα-
 σάνων, ἵνα μὴ καὶ σὺ κακῶς ἀπολῇ, ὡς περὶ ὁ σὸς

ΠΑΤΡΟΙ. ΓΑ. CXX.

illam licetores detinuisent, ancillæ ejus eam de-
 serentes, fugientes abierunt : foris autem stantes,
 testes eorum quæ in illam gesta sunt exstiterunt.
 Deinde, dicitur, illa sistitur ante Alexandri tribu-
 nal, interrogat iste ut narret illa nomen, fortunam
 et quam obtinuit patriam. Illa vero cum libertate
 ante judicem Christi Domini nomen confessæ est,
 dicens, Christiana sum.

6. Iratus autem Alexander jussit ab illa abripi
 puerum Ciryicum, et ad se afferri, tanquam venu-
 stum, et nihil eorum quæ agebantur scientem ;
 illam autem nudatam et vi extensam crudis boum
 nervis percuti crudeliter imperavit. Ut vero pue-
 rum vi e matris ulnis carnifices abriperunt multa
 lacrymantem adducunt ad præfectum, indesinenter
 matrem intuentem, et ejus nomen vocitantem,
 martyrem autem ipsam secundum quod sibi man-
 datum fuerat carnifices boum nervis dire cædebant,
 quæ velut statua quædam insensibilis plagis la-
 niata, nihil aliud sonabat, quam hanc egregiam
 vocem sine intermissione edendo, Christiana sum
 et dæmonibus non sacrifico.

7. Præfectus igitur manibus puerum accipiens
 blanditiis tentabat adducere ne lacrymaretur, et
 suis genibus imponebat, oscularique conabatur ;
 ille autem matrem indesinenter intuens, præfectum
 quidem arcebat, caputque suum retraherat ma-
 nibus autem renitens, unguis cædebat præfecti
 vultum ; et tanquam castre turturis pullus infantile
 balbutiens vocem et ipse sanctus Ciryicus
 edebat quam a matre didicerat clamantem audiens.
 Et ego Christianus sum. Ita ipse quoque Christi,
 nomen invocans, et calce judicis latus impetens,
 amat enim quam sæpissime infantilis indoles ta-
 libus motibus agitari, ad iram incitavit crudelem
 hanc feram. Non enim homo iste vocandus est,
 qui ignoscere intrepidæ actioni noluit. Pede igitur
 egregium puerum apprehendens, projecit e summo
 tribunali in terram : cranio autem illustris mar-
 tyris talem confessionem edentis in graduum angu-
 los projecto, et acutis et dyris gradibus contrito,
 cruroe implentur quæ circum tribunal jacent, et
 D in manus Dei spiritum immittit Deo acceptabilis
 infans ; animæ enim justorum in manu Dei sunt.

αιμάτων μὲν πληροῦται τὰ πρὸ τοῦ βήματος, εἰς
 βρέφος· ψυχὰι γὰρ δικαίων ἐν χειρὶ Θεοῦ.

8. Id ergo aspiciens sancta Julitta, et gaudio
 exsultans : Gratias ago tibi, Domine, dixit, quia
 dignum præstitisti illum meum ante me morien-
 tem qui coronam immortalem obtineat. Sed in hoc
 iratus judex jubet armentario suspensam illam
 dire dilacerari, et e lebetè hauriri picem liquefac-
 tam, et in pedes ejus effundi ; jussit autem præco-
 nem clamare dicere que illi : Julitta, miserere
 tui ipsius et sacrificæ diis, et exime te suppliciis,
 ne te male perdas, ut tuus filius. Generosa autem
 martyr fortiter supplicia perferens, exclamavit

dicens : Ego dæmonibus non sacrifico, Christum vero adoro unigenitum Dei Filium, per quem fecit omnia Pater ; et ardentem cupio filium meum assequi, ut cum illo digna efficiar regni cælorum. Cum vero videret atrox iste omnes furorē vincens iudex firmam mærtiris constantiam, contra illam pronuntiat, gladio quidem caput ejus amputari jubens, corpus autem ejus et filii in locum condemnationis assignatum projici.

9. Carnifices igitur capistrum ori ejus alligantes, duxerunt eam ad locum assuetum ut mandatum complerent. Julitta vero paululum carnifices orari rogavit, donec solum bonum Deum oraverit ; hisque annuentibus, et paululum temporis concedentibus, genibus flexis illa oravit dicens : Gratias ago tibi, Domine, qui advocasti ante me filium meum, et præstitisti per nomen tuum sanctum et terribile ut præsentem hanc et inanem vitam deserat, et in æternam vitam cum sanctis tuis admittatur. Me quoque indignam ancillam tuam, magni hujus boni fac particeps, ut numerari merear inter castas virgines quæ dignæ fuerunt ut intrarent in æternum tuum et immaculatum thalamum ; et benedicat spiritus meus tuum Patrem omnipotentem et creatorem omnium, et te Filium ejus unigenitum, et Spiritum sanctum in sæcula, amen. Ut autem amicum complevit sancta martyr, gladium speculator immittens, amputavit generosum ejus collum extra urbem ; corpus vero ejus projecit in locum condemnatorum, secundum quod mandatum erat ab impio iudice. Ibi etiam inclyti martyris Ciryci ejus filii corpus depositum est.

10. Consummatur autem Christi gratia et virtute generosa martyr Julitta, et illius inclytus filius Cirycus quintodecimo die mensis Julii. Die igitur sequenti duo ejus ancillæ cum corpora noctu tulissent, et longe abduxissent, sepeliverunt abscondentes ea in quadam spelunca regionis illius quæ Tarsorum limitibus continetur. Usque ad tempus Constantini pii imperatoris una ex ancillis vitam dicens, quando veritas in lucem adducta est, et Ecclesiæ Dei libertatem per ejus gratiam acceperunt, locum manifestat ; et quisque fidelium accurrens studebat aliquid sumere a venerandis illis reliquiis, in tutamen et protectionem suæ vitæ, et gloriam boni nostri Dei.

11. Hæc igitur in veritate ut acta sunt patefecit Deo dilectæ tuæ animæ, quæ fidelibus præbe, quicumque apti erunt ad docendum et persuadendum alios, neque fabulosis aperte commentis exornantes, sed ipsa veritate persuadentes, in Christo Jesu Domino nostro, quocum Patri cum Spiritu sancto gloria, honor, potestas, nunc et semper et in sæcula.

Α υίός. Ἡ δὲ γενναία μάρτυς καρτερῶ ὑπομένουσα τὰς βασάνους, ἔκραξε λέγουσα· Ἐγὼ διέμοισιν οὐ θύω, Χριστὸν δὲ σέβωμαι τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐποίησεν ὁ Πατήρ· κατέπειγομαι καταλαβεῖν τὸν ἐμὸν υἱόν, ἵνα σὺν αὐτῷ καταξιωθῶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὡς δὲ ἔώρα ὅτι πάντας μὲν ἡ ὑπεράλιων ἀνήμερος δικαστῆς τὴν τῆς μάρτυρος ἐπίμονον ἔνστασιν, ἀποφαίνεται κατ' αὐτῆς ξίφει. μὲν τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἀποτηθηῆναι προστάξας, τὸ δὲ λείψανον αὐτῆς καὶ τοῦ ταύτης υἱοῦ εἰς τὸν τῶν καταδικῶν τόπον βίψθηαι.

Β. Οἱ οὖν δῆμοι, χάμον κατὰ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐπιδέσαντες, ἀπήγαγον εἰς τὸν ἱοισμένον τόπον πληρώσαι τὴν προσταχθῆν. Ἰουλίττα δὲ μικρὸν τοὺς δημίους ἐπισχεῖν παρεκάλει, ἕως ἂν προσεῦξεται τῷ μόνῳ ἀγαθῷ Θεῷ καὶ τῶν δειμῶν ἐπικαυφθέντων, καὶ πρὸς ὀλίγον ἐνδεδικώτων, κλίνας τὰ γόνατα προσεῦξαστο λέγουσα· Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, προσκαλεταμένῳ πρὸ ἐμοῦ τὸν ἐμὸν υἱόν, καὶ ἀζώσαντι διὰ τὸ νομᾶ σου τὸ ἅγιον καὶ φοβερόν, τὴν παρούσαν ταύτην καὶ ματαίαν καταλείπειν ζωὴν, καὶ τῇ αἰωνίῳ ζωῇ μετὰ τῶν ἁγίων σου συναφθῆναι· καμὲ δὲ τὴν ἀναξίαν δοῦλῃν σου, τοῦ μεγάλου ἀγαθοῦ ποίησον ἐπιτυχεῖν, ἵνα ἐναρίθμιοι γένομαι τῶν φρονίμων παρθένων ἀζωοεισῶν εἰσελθεῖν εἰς τὸν αἰώνιον καὶ ἀφθαρτὸν σου νομᾶνα· καὶ εὐλογεῖτω τὸ πνεῦμά μου τὸν σὸν Πατέρα τὸν παντοκράτορα καὶ δημιουργόν τῶν ἀπάντων, καὶ σε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. Ὡς δὲ τὸ Ἄμήν ἐπλήρωσεν ἡ ἁγία, παραθήξας ὁ σπεκουλάτωρ τὸ ξίφος, ἀπέτεμεν τὴν γενναίον αὐτῆς τράχηλον ἐξω τῆς πόλεως· τὸ δὲ ταύτης σῶμα ἐβρίψεν ἐν τῷ τῶν καταδικῶν τόπῳ, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀσεβοῦς ἐισαστοῦ πρόσταγμα· ἐνθα εἶη καὶ τὸ τοῦ καλλινίκου μάρτυρος Κηρύκου τοῦ ταύτης υἱοῦ ἐναπέθεντο λείψανον.

Γ. Τελειοῦται δὲ τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι καὶ δυνάμει ἡ τε ἀλοφόρος μάρτυς Ἰουλίττα, καὶ ὁ ταύτης ἐπίδοξος υἱὸς Κηρύκος τῇ πέντε καὶ δεκάτῃ τοῦ Ἰουλίου μηνός. Τῇ οὖν ἐξῆς ἡμέρᾳ αἱ ταύτης δύο θεραπεινίδες ἀνελάμεναι τὰ σώματα ἐν νυκτὶ, καὶ πόρρω ταῦτα ἀπαγαγεῖν ἀπέθεντο κατακρύψασαι ἐν τινὶ σπηλαίῳ εἰς τὴν γῆν ἐν τῇ Ταρσέων ἐνορίᾳ. Μέχρι δὲ τῶν χρόνων Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβῶς βασιλεύσαντος, ἡ μία τῶν θεραπεινίδων ἐπιβίωσασα, ὅτι ἂν ἡ ἀλήθεια εἰς φῶς ἤχθη, καὶ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ παρῆρσαν διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἔλαθον, ἐκφαίνει τὸν τόπον· καὶ πᾶς τις τῶν πιστῶν ἐσπευθε παραγενόμενος λαβεῖν τι ἐκ τῶν τιμῶν ἐκείνων λειψάνων, εἰς φυλακτήριον μὲν καὶ σύστασιν τῆς ἰδίας ζωῆς, εἰς δόξαν δὲ τοῦ ἀγαθοῦ ἡμῶν Θεοῦ.

Δ. Ταῦτα τοίνυν ἐν ἀληθείᾳ παραχθέντα ἐσίμανα τῇ φιλοθέῳ σου ψυχῇ, ἅτινα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἐτέρους διδάξαι καὶ πληροφορησαι· μὴ τοῖς προδήλως μωθώδει συγγράμματα συμπεριφέρεισθαι, ἀλλ' αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ πείθεσθαι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ Πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξης, τιμῆς, κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς οἰῶνας.

LEONIS PRESBYTERI

PROLOGUS

AD PASSIONEM SS. RUFII ET RESPICII.

(M^{AI}, Spicileg. Rom. tom. IV, p. 290.)

Non enim (1) insignes antiquorum Patrum titulos infirmare conamur, neque generosa illorum monumenta suggillare nitimur; quin potius laudamus, atque laudando roboramus; sed ea quæ per incuriam et temeritatem, ut simplicium scriptorum, depravata videntur, in quantum divinæ Providentiæ sors dederit, emendare satagimus, ne apud sobrios et grammatico sale conditos lectores veritas gestorum ipsa corruptione vilescat, ac plus labor piorum omnium sputo obnoxius judicetur. Est autem et alia causa hujusce renovationis non minima, quæ nos tam annosum ac neglectum opus comminare (*ita cod.*) cogit in melius, quia sine titulo auctoris amphibolium est thema subsequentis operis, et ideo verendum ne inter apocrypha jure censeatur. Quod igitur ad publicas aures ob multorum ædificationem proficisci oportet, necessarium est ut grammaticæ diligentiam cribro ab omni prius victorum loto purgetur. Dixit namque Isidorus, abrade titulum ut muta sit pagina. Ergo ne tantæ calumniæ ansa nostram parvitatem aliquo modo innodare videatur, sanandi ac medicandi operis prodendus est medicus, ut cum probata persona omnibus in notitiam venerit, ejus opuscula, divina veritate subnixâ, nemo fidelium refutare permittatur, sed potius contra omnes æmulos divinæ protectionis vis bene defensare comprobetur. Est nempe Theodoricus ille monachus ac sacerdos peregrinus, atque diutius viscerum cruciatibus confectus qui ante varios [*cod. raros*] annos vitam composuit beati Martini PP. jucundius, necnon et alia opuscula in hac urbe Romana positus conscripsit diligentius; qui cum fratrum rogatu aliquid dignum scriptitasset commendandum, haud fuo auquo usus dicendi, nec phalera pretiosorum verborum, sed humillimo narrationis genere, quod Græci *ταπεινωσις* vocant, ob commune auditorum atque lectorum commodum subulco prosecutus est stylo. Scripsit quoque, ut multorum faetur auctoritas, elegantissimum et omni veneratione di-

gnum de sanctis quadraginta martyribus sermonem. Compinxit præterea passionem beatorum martyrum Anthimi sociorumque ejus hexametris intersertam versiculis. Memoriam quoque nuperime haudquaquam vilipendendam edidit, qualiter caput exinimum martyris Damiani Romanis illatum est septulis. His addendum non superfluum videtur, quod et rusticano sermone translationem patefecit sanctorum Christi athletarum Basilidis, Tripodis, et Magdalis. Ego quoque Leo, quanquam minus idoneus, superna tamen favente clementia presbyter et sacerdos, memoratum monachum cæpi pro Christo amare ardentius, non ob hoc tantum quod videbatur sciolus, quinimo quia testimonium habuit bonum ab omnibus, quoniam esset hujus sæculi inimicus, et mundus illi esset crucifixus. Nam ejus infirmitati assidue compassus, hospitio illum recepi omnium nostrorum primus, ejusque me interesse disputationibus gavisus sum sedulo. Cumque illi compertum foret, quod essem etiam quotidianus beati triumphatoris Christi Respicii titularius, ejusque servitor indefessus, cœpit a me disquirere utrumnam beatus martyr suæ passionis esset insignitus memorialibus [*cod. memorialibus*], an sæculentia ruitura præ manibus mundi historia, omnino chronographis deficientibus, careret. Cum beatum Christi pugillatorem proprios responderem habere titulos; Velim, ait ille, videre, styli probandi gratia. Qui cum citius primæ pagellæ campos percurreret, Habemus nactam, inquit, occasionem, qua de agresti atque insulso pulmento fas nobis sit laceratum tacere cibum. Nam amarissimas projiciamus colocynthidas, et mellifluas pro illis inseramus herbas, ut sicut indocti scriptores de bono fecerunt malum, sic et nos de malo nitamur facere bonum, ipsius fulti levamine, sine quo nihil possumus facere.

Explicit prologus, incipit passio.

Sæpe divina consuevit clementia in tenera adhuc parvaque ætate, etc.

(1) Enim apud sequiores præsertim auctores significat sane, profecto, utique. Quin adeo apud

Julium Valerium primam quoque sedem in periodo occupat.

MONITUM.

(Mart. Spicilege Rom. tom. V, p. 153.)

Leonis clerici, patria Romani, dignitate presbyteri, prologum eruditum in hoc Spicilegio jam edidimus t. IV, ubi ipse, pag. 292 titularium se appellat S. Respicii martyris, de cujus antiqua ecclesia et sacra statione loquitur Carolus Barth. Platca in Hemerologio Romano, p. 672. Nihil tamen nos diximus in prædicto tomo de Leo se Theodoricum monachum peregrinum et infirmum hospitio recepisse, habemus jam exploratum Leonis ævum : etenim Theodoricus (qui fuit patria Trevirensis et morbo podagricus) monachatum se nomen dedisse anno Christi 1006, narrat ore proprio apud Mabillonium In *Annalibus Bened.* t. IV, p. 174; quo loco miror Maurinum doctissimum vix unam commemorare Theodorici lucubratiunculam de vita et miraculis S. Celsi episcopi, cum apud nos loco prædicto tot alia Leo enumeret Theodorici scripta; quibus adde illa quæ recenset Trithemius, itemque Bollandus t. III, Martii d. c. 21, p. 199 et 200, quorum nonnulla in Vaticanis quoque codicibus conservantur.

Nunc ad Leonem ut redeam, novam ejus aspexi in reginæ Svecæ codice lucubrationem, vitam scilicet S. Joannis Chrysostomi, quam ego lectitans statim comperi, eam de Græco Metaphraste potissimum a Leone ejusque adjutore Christophoro fuisse derivatam; quæ cum apud Surium exstet Latino, etsi aliis verbis, nihil erat causæ, cur Leonis compilationem in vulgus emitterem. Hunc adeo verbosiorum quoque illam multoque prolixiorum Chrysostomi historiam, quam a Christophoro interprete sibi exhibitam dicit Leo, in alio Vaticano codice offendi, quam item consulto prætermisi. Igitur ex universa Leonis Incubratione prologum tantummodo ineditum, seu potius præviam ad quemdam Lupum epistolam retinui, adjecta etiam brevi operis clausula. Sane quia Romæ versor, et quia Romani cleri studiis apprime faveo, hanc Romani clerici, hactenus ut puto incogniti, et notitia et religiosam scriptunculam celandam non judicavi.

LEONIS PRESBYTERI

PROLOGUS

IN VITAM S. JOANNIS CHRYSOSTOMI.

Sacræ dignitatis summi presbyteratus culmine A sublimato viro, quondam Juliano, nunc Lupo nomine non iniquo actu, Leo qui et Joannes cognomine infelix existens clericus, a prima infantia divino judicio lumine visibili carens, ex toto perennem optat in Domino salutem.

Actiones passionesque beati Chrysostomi Joannis ab exordio usque ad terminum vitæ ejus, sed et post obitum ipsius aliquanta de eo facta, ex Græco in Latinam linguam transferri, satis anxie quæsisti, quæ et ego noscæ cum innumeris sitibam. Sed quamvis hæc scire vobiscum avidus essem, ea tamen transferre te crebro a me postulante, et plurimis hoc fieri a me poscentibus, pro mea inperitia nequaquam gaudebam. Id enim me agere, idoneum minime fore noveram. Verebar B queque ne forte interpres, quanquam disertus et prudens ac loquax foret, humana tamen oblivione quadam præpeditus, hæc obscure mihi aliquan-

tulum interpretaretur; et ego ob meam nimiam exstantem imperitiam, his eriduri ut congrueret nequidquam. Sed tandem vi divina quodammodo cogente, et propriam, ut beatus Augustinus ait, exhibente dignationem, ac præbente occasionem aptam, precantibus vobis præbui assensum et prout quivi verbis interpretatis ex tribus voluminibus multo tempore capere ea quibus instrui ardentius cupiebamus, libellum ex eis quamvis imperito sermone contexui. Quod vero ne accideret formidaveram, accidit te perficiente. Quam ob rem præfati interpretis Christophori scilicet reverendi sacerdotis per totum volumen cum illud ederem, addidi ex mente et ratione propria innumera verba quæ congrua mihi visa sunt ad ornamentum favoris Dei sanctique Joannis, et ad deprecandum eundem, ac vituperandam imperatricem hujus inimicam. Plurima tamen quæ ab interprete ad plenum ut se habent dicta sunt, propter fasti-

dium legentium prætermisi. Judicavi enim quod A
sufficeret excellentia tantum nota esse, ad decla-
randa eximii viri merita nosse desiderantibus. Ex
quibus a nemine, ut reor, debeo depravari; nam
fere cuncti structissimi et sanctissimi historio-
graphi hæc in plerisque libris cum eos conderent
egerent, si diligenter quisque scrutetur. Trium-
phare nos semper ex cunctis hostibus, summi sa-
cerdotis Joannis, cunctorumque sanctorum me-
ritis ac precibus, efficiat omnipotens ac clemens
Dominus.

Clausula vero Leonini operis ita se habet.

Hæc pauca de magnis virtutibus tuis, sance
Joannes, ad ædificationem proximorum et laudem
tuam legenda, ego omnium Christianorum ultimus

meritis, ingenio, memoria, et intellectu existens
quamvis rusticano modo, cum multo tamen ut
aosti labore, pio amore tuo devictus edidi. Tu be-
nigne dignare pro multis ista suscipere, et quasi
diserto sint sermone composita imputare; et fac
perpetuo mihi prodesse indigno, cunctisque horum
lectoribus pariter et auditoribus. Pia etiam cum
dilectione acuentes et petentes a me, ut hunc libel-
lum gloriosæ actionis ac passionis tuæ de Græco
sumens, Latino sermone componerem; et qui sum-
ptus proprios ex fide et amore tui ad hoc opus
efficiendum expendit, collaborantesque mihi in
hoc opere, alienentur per te a cunctis noxis, et
magnis in hoc sæculo a Deo Patre, atque in futuro
maximis ditari præniis mereantur.

ANNO DOMINI MXIII.

LEO GRAMMATICUS.

Ejus Chronographiam habes inter Scriptores post Theophanem, *Patrologiæ* t. CIX.

ANNO DOMINI MXIII.

JOANNIS PRESBYTERI

EPISTOLA

AD LEONEM GRAMMATICUM ET ARCHIEPISCOPUM CALABRIÆ.

(COTELIUS, Monum. Ecclesiæ Græcæ, tom. III, p. 465. — Vide Hanckium de Script. rer. Byzant. p. 678.)

Τῷ καθ' ἡγεμῆν, τῶν καθ' ἡγερῶν καὶ πνευματικῶν A
πρω πατρὶ κυρῶ Λέοντι τῷ γραμματικῷ, καὶ ἀρ-
χιεπισκόπῳ Καλαβρίας (1), Ἰωάννης πρεσβύτερος
δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνάξιος.

Κληρικὸς τις ἔγημε γυναῖκα, διδάσκαλε, καὶ
πρὶν ἢ συνοικῆσαι αὐτὸν τῇ γαμετῇ, βούλεται χειρο-
τονῆσθαι πρεσβύτερος, ἐκδεχόμενος μετὰ τὴν χει-

Doctore doctorum et spirituali Patri meo, domino
Leoni Grammatico et archiepiscopo Calabriae,
Joannes presbyter, indignus Jesu Christi servus.

Quidam clericus uxorem duxit, magister, et an-
tequam cum ea habitet, vult presbyter ordinari,
expectans ut postquam ordinatus fuerit illam de-

(1) *Καλαβρίας*. Salmasius quidem in Annotati-
oibus Petavii, p. 81, citat initium hujus epistolæ
Leonis Grammatici et archiepiscopi Calabriae ad
Joannem presbyterum, sed an ex editis an ex in-
editis non dicit. Vide Fabrotum, in titul. *De vita et
honestate clericorum*, apud Gregor. Item ad tit. de
sacerdotibus, *Biblioth. Juris canon.* p. 4409. Vide
etiam præcipue Notitias Græcorum episcopatum.
De argumento autem ipso Epistoliorum, imperato-
ris Leonis Constitutio tertia, Balsamon ad Can.
Antioch. Frull. vi, Ancyx x, et Schœgium in Epi-

tome Harmenopuli sect. 2, tit. 1, p. 23. Inter ca-
pitula concilii Lateranensis iv, illud comma: *Qui
autem secundum regionis suæ morem non abdicarunt
copulam conjugalem, si lapsi fuerint, graviter pu-
niantur, cum legitimo matrimonio possint uti.* Græce
redditur, οἱ δὲ κατὰ τὸ τῆς χώρας αὐτῶν ἔθος μὴ
τηρήσαντες τὴν γαμικὴν σύζευξιν, ἐὰν ὀλισθήσωσιν,
βαρύτερον κοινωθήτωσαν, ἐπὶ τῷ νομίμῳ συνοικεσίῳ
δύναται χρῆσθαι, prava versione. Edendum fuisse
videtur, aut ex sensu, οἱ τηρήσαντες, aut ad ver-
bum, οἱ μὴ ἀποτήσαντες, vel quid simile.

virginet. An itaque id liceat, mihi indica. Rem enim absurdam esse reputans servus tuus, ausus sum ad te scribere.

Responsum Leonis Grammatici et archiepiscopi Calabriae.

Leo humilis, grammaticus, et archiepiscopus Calabriae, Joanni spirituali fratri, ac Domini sacerdoti.

Is qui puellam virginem in sponsam accepit, sicut scripsisti, sancte illi, et postquam ordinatus fuerit, vult eam devirginare, nihil aliud exhibet quam se occultum fornicatorem, vel uxorem suam suspectam ut antea constupratam. Et si ipse quidem Christo pollicitus est se in virginitate victurum, quid necesse fuit cum virgine copulari? Nam etiam absque muliere, poterat virgo manens ordinatione donari, Sin vero propter naturæ imbecillitatem atque affectuum incoercibile agmen, illam sibi junxit, prius cum ea legitime concubabat, ac deinde ordinatur. Mulieris enim patefacta virginitate, tanquam unius uxoris vir, ad sacerdotii formidabilissimum gradum promovetur.

(2) Ὀρμωσόμενος. Est ὀρμώσασθαι despondere, cum sponsa nuptias contrahere. Epiphanius hæresi 78, n° 13, de Maria et Josepho, ἀπὸ τοῦ ὀρμωσθῆναι αὐτὴν αὐτῷ, eo quod illa ei desponsata esset.

Αροτονίαν ἐκπαρθενεῦσαι αὐτήν. Εἰ οὖν ἔξεστι τοῦτο, δῆλωσόν μοι. Ἄτοπον γάρ αὐτὸ λογισάμενος εἶναι ὁ δοῦλός σου, ἐτάρμησα γράψαι σοι.

Ἀντιγράμμα Λέοντος γραμματικοῦ καὶ ἀρχιεπισκόπου Καλαβρίας.

Λέων ὁ ταπεινὸς γραμματικὸς, καὶ ἀρχιεπίσκοπος Καλαβρίας, Ἰωάννη τῷ πνευματικῷ ἀδελφῷ, καὶ ἱερεὶ Κυρίου.

Ὁ παρθένον κέρην ὀρμωσόμενος (2), καθὰ γέγραφας, τέκνον ἄγιον, καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν, ταύτην ἐκπαρθενεῦσαι βουλόμενος, οὐδὲν ἕτερον ἢ κλειψίγαμον ἑαυτὸν παρίστησιν, ἢ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ὑποπιον, ὡς προσεκπορευεῖσθαι. Καὶ εἰ μὲν Χριστῷ συνέθετο παρθενεύειν αὐτὸς, τίς χρεῖα τῆς πρὸς παρθένον αὐτῷ συναφείας; Καὶ χωρὶς γὰρ γυναικὸς, ἠδύνατο παρθενεύων χειροτονίας ἀξιοθῆναι. Εἰ δὲ διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀσθενὲς καὶ τὸν ἀκατάσχετον ἐσμὸν τῶν παθῶν, ὀρμώσατο ταύτην, συγγινέσθω πρότερον αὐτὴν [leg. αὐτῇ] νομίμως, καὶ τότε χειροτονεῖσθω. Καταδήλου γὰρ τῆς παρθενίας αὐτῆς γινομένης, ὡς μίαις γυναικὸς ἀνήρ, εἰς τὸν τῆς ἱερωσύνης φρικωδέστατον βαθμὸν ἀναχθίζεται.

Apud eundem Epiphanium *De laudibus Deiparæ*, l. II, p. 292, ὀρμώσατο τὴν Παρθένον εἰς τὸν μονογενῆ Υἱόν· Pater despondit Filio suo unigenito Virginem.

ANNO DOMINI MXV.

EPIPHANIUS MONACHUS.

NOTITIA.

Auctore Joanne Aloysio Mingarellio, apud Amadutiun *Anecd. litter.*, tom III.

Illustrissimo ac reverendissimo præsuli Stephano Borgie, sacræ congr. de Propaganda Fide a secretis, D. Joannes Aloysius Mingarellius S. D.

Optas, eruditissime præsul, pro tua in me benignitate, maximoque in litteras amore, ut vetustum aliquod opusculum, idque Græcum, tertio Anecdotorum volumini, quod Romanis propediem typis, imprimetur, inserendum præbeam. Ego autem cupienti si quid negem, quod præstare queam, ingratus sim. Necdum enim tibi vel de facie notus eram, cum omni humanitatis officio me devinxisti. Memoria probe teneo, vir humanissime, duodecim circiter abhinc annis cum Beneventum forte venissem, quam tu civitatem mirifica per id tempus dexteritate regebas, atque prudentia, quam liberaliter a te, comiterque exceptus fuerim una cum supremo tunc cæus nostri moderatore Joanne Chrysostomo Trombellio, quamque jucunde paucos dies, quibus ibi manere licuit, transegerim, tuam et in consuetudine suavitatem expertus, et in colloquio doctrinam, atque eruditionem admiratus. Quamobrem nihil est, quod non tui causa facturus libenter sim. E vestigio itaque converti e Græco libellum quemdam Epiphanii monachi de Vita Deiparæ, cujus apographum apud me ineditum jampridem latet, semperque forsitan latuisset, nisi hanc tu mihi occasionem præbuisses, ut rursus in manus sumerem: diu enim dubitavi, an eum suppressere præstaret, quam in manus omnium emittere: propterea quod e monumentis non sinceris modo, atque indultis, sed apocryphis etiam, ut ipsemet auctor proficitur, ac dubilis contex-

tus sit. Nunc autem cum alicui nihilominus utilitati visus sit esse posse, si evulgetur, eum ad te mittere constitui, ut tute ipse, cujus plurimi iudicium duco, quid agendum sit, videas. Tuus ergo sit arbitratus: ut illum, prout libuerit, vel comburas, cum legeris, vel typographo librario excudendum tradas: mihi vero id unum cordi esse noris, ut nihil a me edatur, quo lectorum in Dominam nostram pietas aut debitus ipsi honor vel minimum, te quidem iudice, imminui queat.

Libelli porro auctor tibi incredibili memoria prædito plane ignotus esse non potest: nam Leo Allatius et fragmenta ex hoc ipso haud semel protulit opusculo, et aliud quoddam ejusdem scriptum in Symmicis divulgavit, hujusmodi titulum in fronte habens: *Epiphaniæ monachi Hagiopolitæ Syria, et urbs sancta*; nec enim dubito quin unus idemque Epiphanius utriusque libelli auctor sit, cum eodem plane stylo utrumque conscriptum videam, tenui scilicet, atque adeo, ut verius loquar, humili ac pene abjecto. Quin homiliam quoque Epiphaniæ monachi in sanctum Andreæ apostolum commemorat ipse Allatius in Diatriba de Simeonum scriptis: sed ea utrum Epiphaniæ nostri sit, quis tuto, nisi illam viderit, definire queat, cum Allatius nihil præter titulum atque initium attulerit? Si quid tamen e tam exiguis Indiciis judicari potest, equidem eam quoque homiliam ipsi tribuendam crediderim. De membræneo autem exemplari, e quo libellum ego exscripsi, nihil dicere attinet in præsentem: satis enim descriptum fuit iis litteris, quas de quodam sancti Gregorii Thaumaturgi sermone ad Ægidium fratrem meum Bononiæ dedi: unus enim, idemque codex et eum Gregorii sermonem, et hunc Epiphaniæ mihi subministravit. Illud potius optandum jam esset ut quo tempore Epiphanius noster scripserit, accurate, ac liquido definiri posset; nam Joannes Albertus Fabricius, *incertæ ætatis* scriptorem dixit. At si ad amussim illud determinare, ac veluti æu tangere non licet, valde tamen angustiis finibus spatium omne intra quod eum scripsisse necesse sit, circumseribi posse reor, atque includi: ut neque ante undecimum Christi sæculum, nec post tertium decimum vixisse dici debeat. Non ante undecimum quidem: quia Hippolytum Thebanum citat, quem decimo, aut summo undecimo floruisse consentiunt eruditi. Post tertiumdecimum vero sæculum scribi non potuit opusculum, e quo fragmentum Nicephorus Callistus protulit Epiphaniæ ipsum nominans, ut mox videbimus: præsertim cum ipse codex, unde illud exscripsi, aut duodecimi sæculi sit, aut non multo sane recentior. Ex quibus omnibus illud tandem conficitur, ut sæculo circiter duodecimo Epiphaniæ nostrum vixisse haud temere statui queat. Si qua igitur identidem occurrent inter legendum, quæ parum tibi arrideant, mirari non debebis, vir præclarissime: Græcum enim ejus ætatis vinum, ut ita cum Catone loquar, quod neque aceat, neque muceat, vix ullum est, ut nosti. Mucida sane haud pauca hic offendes, multa ineleganter dicta, barbara etiam nonnulla, atque solæca; plura demum incerta, nulloque idonei scriptoris, qui quidem exstet, aut notus sit, testimonio confirmata. Attamen hæc ipsa utpote quodammodo nova, aliquam fortasse afferent oblectationem. Vale, præsul doctissime, ac tua me amicitia ornare perge.

Dabam Romæ in ædibus S. Petri ad Vincula, Kalendis Martiis, anno 1774.

SELECTA QUÆDAM

DE EPIPHANIO MONACHO ET PRESBYTERO TESTIMONIA.

Nicephorus Callistus in *Hist. eccl. lib. 11, cap. 23* A ex Epiphaniæ Opusculo, quod nunc edimus, locum quemdam sic citat.

Ἦν δὲ τὸ ἦθος καὶ ἡ θέσις τῆς μορφῆς καὶ τῆς ἡλικίας αὐτῆς οὕτως ἔχοντα, ὡς φησὶν Ἐπιφάνιος, Σεμνή, φησὶν, ἦν κατὰ πάντα ὀλίγα τε καὶ ἀναγκαῖα λαλοῦσα ἄτακτα πρὸς ὑπακοὴν καὶ εὐπροσήγορος ἰσχυρὰ πάντας καὶ προσκυνοῦσα. Μέση δὲ ἦν ἡλικία ἦν εἰσὶ δὲ οἱ καὶ πλέον τι τοῦ μέσου χεῖν αὐτὴν κατὰ τὸ εὐπαρρησιαστον δὲ πρὸς πάντα ἀνθρώπων εἶχε πόρρω γέλωτος ἔξω τε ἀρχῆς καὶ ἀργυρίου μάστιγα σιτόχρους δ' ἦν καὶ ξανθόθριξ ἑσθράλαμος ὀφθαλμοῦσας καὶ ἰσχυρὰ ἀλαϊδεῖς τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν ἔχουσα ἰσχυρὰ καὶ μελαίνας περιβεβλημένη ὄφρυς ποχρώντως ἐπίθρον ἡλιεπικουδὸντα ἔχουσα, αὐτῆς ἐκ τῶν λόγων γλυκύτητος γέμοντα.

πρόσωπον οὐ στρογγύλον, ἀλλ' ὡσανεὶ ἐπίμηκες κεκτημένη μακρόχειρ τε καὶ μακροδάκτυλος ἦν ἄτυφός τε καὶ ἀσημάτιστος ἢ βλακείαν ἐπισημαμένη τινὰ ταπεινώσιν υπερβάλλουσαν ἔχουσα ἰμάτια αὐτόχροα φοροῦσα καὶ ἀγαπῶσα ὀπιλον νῦν καὶ τὸ ἅγιον αὐτῆς μαφόριον δείκνυται. Καὶ συνόλωσ εἰπεῖν, ἐφ' ἅπασιν τοῖς αὐτῆς, θείας χάριτος πεπληρωμένη. *Quæ sic interpretatus est Joannes Langius.*

Mores autem (*sanctissimæ Deiparæ*), formæque, et staturæ ejus modus, talis, ut inquit Epiphanius, fuit. Erat, inquit, in rebus omnibus honesta, et gravis, pauca admodum eaque necessaria loquens, ad audiendum facilis, et perquam affabilis, honorem suum, et venerationem omnibus exhibens: statura meliocri, quamvis sint qui eam aliquantulum medioerem longitudinem excessisse dicunt.

valenti dicendi libertate adversus homines omnes A
usa est, sine risu, sine perturbatione, et sine iracundia maxime. Colore fuit triticum referente, capillo flavo, oculis acribus, subflavas, et tanquam oleæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei erant inflexa, et decenter nigra; nasus longior, labia florida, et verborum suavitate plena; facies non rotunda, et acuta, sed aliquanto longior; manus simul, et digiti longiores. Erat denique fastus omnis expers, simplex, minimeque vultum ōgens; nihil mollitiæ secum trahens, sed humilitatem præcellentem colens; vestimentis, quæ ipsa gestavit, coloris nativi contenta fuit: id quod etiamnum sanctum capitis ejus velamen ostendit. Et, ut paucis dicam, in rebus ejus omnibus multa divinitus inerat gratia.

Leo Allatius in Συμμίχτους libro 1, pag. 48, Ορυσculum edidit, quod sic inscribitur:

Ἐπιφανίου μοναχοῦ τοῦ Ἁγιοπολίτου τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν Πατρὸς διήγησις, εἰς τυπον περιηγητοῦ, περὶ τῆς Συρίας, καὶ τῆς ἁγίας πόλεως, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἁγίων τόπων: Epiphani monachi Hagiopolitæ, spiritualis Patris nostri, ad modum descriptionis situs Orbis, Enarratio Syriæ, Urbis sanctæ, et sacrorum ibi locorum.

Idem Allatius in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 90.

Epiphani monachi et presbyteri (Sermo) Περὶ τοῦ βίου καὶ πράξεων, καὶ τέλους τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου. (De vita et gestis, et obitu sancti apostoli Andreæ.) Incipit: Ἐπειδὴ περ πολλοὶ ἀνεγράψαντο βίους (Quoniam multi scripserunt vitas.) Et pag. 106.

Epiphani monachi et presbyteri (Sermo) Περὶ τοῦ βίου τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς χρόνων. Incipit: Περὶ τῆς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας πολλοὶ διεξῆλθον τῶν πάλαι διδασκάλων. Unde sua hauserit, ipse in principio Orationis sic narrat: Ἐγκωμιαστὰὶ δὲ αὐτῆς πολλοὶ ἐκ τῶν ἁγίων πατέρων. . . .

Tillemontius tom. I Monumentorum ad Historiam ecclesiasticam spectantium, pag. 70, in Vita B. Mariæ Virginis.

Nicéphore tire d'un epiphane une description de

tout son extérieur (B. Virginis scilicet) qui est belle et avantageuse si elle estoit mieux autorisée. Car il y a bien de l'apparence qu'on l'a depeinte telle qu'on a jugé qu'elle devoit estre. Pour ce qu'il dit de son visage, il l'a pu tirer du portrait qu'un historien du vi siecl. dit que S. Luc en avoit fait, et qu'on envoya de Jerusalem à Pulquerie.

Joannes Albertus Fabricius in Bibliotheca Græca, vol. 6, pag. 705.

Epiphani monachi ac presbyteri Hagiopolitæ, sive Hierosolymitani, incertæ ætatis, Syria, et Urbs sancta, Græce e codice Vaticano, cum Federici Morelli versione per Allatium multis locis interpolata. Ejusdem scriptoris De Vita S. Deiparæ laudat Allatius de Simeonum scriptis p. 106, et ad Eustathii Hexæmeron pag. 285 seq. Homiliam de S. Andrea apostolo, idem de Simeonibus, pag. 90.

Codicem, quo usus sum, quique hoc Epiphani opusculum habet pag. 257, sic descripsi egomet in Epistola ad Ægidium fratrem meum, Bononiæ impressa anno 1770, cum ineditum S. Gregorii Thaumaturgi Sermonem in lucem proferrem.

Horum ergo codicum (Ninianæ Bibliothecæ) unum, qui nunc 22 est, dum evolverem, in illam incidi scriptiunculam, de qua superius commemorabam. Membraneus is est, ea membranarum magnitudine ut unaquæque ex ducentis nonaginta tribus chartis, quibus omnino constat, cum quarta mediocris folii parte nostratis chartæ ex lineis, vilibusque scrutis confectæ exæquetur. Harum pleræque, imo ferme omnes... quingentis circiter ante annis exaratæ sunt, sed ab exscriptore adeo rudi, ut nihil admodum quid scriberet intellexisse videatur... Totus autem codex e libris, quos ecclesiasticos vocamus, unus est: quem Latini quidem sacerdotes Homiliarium dicerent, Græci vero Πανηγυρικὸν appellant. Nihil namque aliud eo continetur, nisi septem et quadraginta sive Orationes, sive Homiliæ... quarum nonnullæ quidem sunt ἀνεπίγραφοι, cæteræ autem Gregorio Nazianzeno... Epiphanio monacho ac presbytero, et Germano episcopo Constantinepolitano inscribuntur.



ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ.

ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΧΡΟΝΩΝ.

ΕΠΙΦΑΝΙΙ ΜΟΝΑΧΙ

ET PRESBYTERI

SERMO DE VITA SANCTISSIMÆ DEIPARÆ

ET DE IPSIUS ANNIS (1).

Εὐλόγησον, Δέσποτα, Λόγος μᾶ'.

Περὶ τῆς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκου καὶ ἀει-
παρθένου Μαρίας, πολλοὶ διεξῆλθον τῶν πάσαι δι-
δασκάλων · οἱ μὲν προφητικοῖς διαφόροις εἰδεσι
καὶ ὀνόμασι τὰ τέρατα ἐαυτῆς, καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς
ἀνερμηνεύτως τεχθέντος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ
ἡμῶν προεῖπον · οἱ δὲ ἅγιοι ἀπόστολοι περὶ τοῦ ἐξ
αὐτῆς σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου τὴν σπουδὴν ἐποιή-
σαντο · καὶ εἰς τὰς τούτου πράξεις ἐσχόλασαν · περὶ
ταύτης δὲ ὀλίγα τινὰ εἰπόντες · εὐθέως παρεδραμον ·
οὕτω τοῦ Πνεύματος οἰκονομήσαντος. Οἱ πάντες δὲ
ἀπὸ Δαυὶδ κατάγεισθαι αὐτὴν λέγουσιν · ἐγκωμιασταὶ
δὲ αὐτῆς ἐκ τῶν ἁγίων Πατέρων γεγονόσιν · οὐδεὶς
δὲ ἐξ αὐτῶν περὶ τῆς βιώσεως αὐτῆς καὶ τῶν
χρόνων, ἢ τῆς ἀνατροφῆς, ἢ τοῦ τέλους, ὀρθῶς καὶ
εὐαποδέκτως ἐσήμανεν · ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπιχειρήσαν-
τες καὶ μέρη τινὰ εἰπόντες, οὐκ ὠρθοτόμησαν, ἀλλ'
ἑαυτοῖς ἐγένοντο κατήγοροι, οἷον, Ἰάκωβος ὁ
Ἑβραῖος, καὶ Ἀφροδισιανὸς Πέρτης, καὶ ἄλλοι τινὲς,
μόνον περὶ τῆς γεννήσεως αὐτῆς εἰπόντες, εὐθέως

A Benedic, Domine (2). Sermo XLI.

De Maria, quæ proprie ac vere Deipara, et
Semper-Virgo (3) dicitur, multi e vetustis docto-
ribus sermonem habuerunt : nam nonnulli quidem
variis propheticalis figuris ac nominibus usi, mi-
rabilia cum de ipsa (4), tum de eo, qui ex ipsa
ineffabiliter natus est, Christo vero Deo nostro
prænuntiarunt : sancti vero apostoli de Deo Verbo
ex ipsa incarnato studiose egerunt, ac de iis quæ
ab ipso gesta sunt ; de Maria vero cum pauca
quædam dixissent, ad alia statim transierunt, ita
Spiritu sancto disponente. Sed omnes illam ex
David originem duxisse (5) aiunt. Fuerunt (6)
autem e sanctis Patribus haud pauci, qui eam
encomiis celebrarent : sed ipsorum nullus de illius
vita, et annis, aut educatione, aut obitu, recte
ac probabiliter scripsit. Imo qui id facere aliqua
ex parte aggressi sunt, a recta via aberrarunt,
ac unusquisque sui ipsius veluti accusator ex-
stitit, ut exempli, gratia, Jacobus Hebræus (7), et

Mingarellii notæ.

(1) Allatius in Diatriba de Simeonum scriptis
p. 106, opusculi hujus titulum afferens legit : Καὶ
τῆς ζωῆς αὐτῆς χρόνων. Quæ verba Fabricius in co-
dice apocrypho Novi Testamenti, pag. 43, sic ver-
tit : *Et de ejus vitæ temporibus*. Attamen Græcis
minus antiquis sæpe χρόνοι sunt potius anni, quam
tempora.

(2) Indicant hæc verba, legi olim consuevisse
sermonem huncce in Græca aliqua Ecclesia : idem
enim valent, ac nostra formula : *Jube, Domne, benedi-
dicere*.

(3) De vastissimo hoc Mariæ titulo, Semper-
Virgo, dixi in notis ad librum II Didymi, *De Tri-
nit.* pag. 84.

(4) Codex : ἐκ τῆς. Legendum foret αὐτῆς, si

Epiphanius noster de sermonis elegantia sollicitus
esset.

(5) De hac re, aliisque ad opusculi hujus illustra-
tionem opportunis fuse et erudite agit diligentissi-
mus scriptor Trombellius in Dissertationibus de
vita et gestis B. Mariæ.

(6) Fragmentum ab Allatio editum, et notis a
Fabricio illustratum incipit a verbis : ἐγκωμιασταὶ
δὲ αὐτῆς πολλοί · sed postrema hæc vox deest in
meo apographo, sive in codice Naniano.

(7) Quisnam est Jacobus iste Hebræus? Multo
aliter loqueretur Epiphanius noster, si sancti
Jacobum Minorem, qui Adelphotheus, sive frater
Domini dicitur, indicare vellet. Exstat tamen liber
apocryphus sancto huic apostolo perperam tributus.

Aphrodisianus (8) Persa. A. il vero quidam postquam de Mariæ nativitate duntaxat locuti sunt, contiuo siluerunt. Joannes autem Thessalonicensis (9), qui de illius Dormitione celeberrimum scripsit sermonem, ipse semetipsum offuscavit, Alius insuper Joannes (10), qui Theologum se ipso denominat, mendacii reum se prodit. Andreas vero Hierosolymitanus (11), qui Cretæ episcopus fuit, postquam pauca quædam, eaque recte de hoc argumento dixit, encomium deinceps texuit potius quam narrationem. Nos vero cum plerisque examinaverimus, ac ea quæ credibilia, et firma, et vera essent cum ex *Ecclesiastica Historia* Eusebii, qui Pamphili cognominatur, tum e reliquis scriptoribus, ac magistris collegerimus, simplici nunc stylo cupidis (12) lectoribus ea quæ ad Deiparam spectant exhibebimus: et cujusque scriptoris, o quo aliquid accepimus (ne quis calumniari nos queat, quasi de nostro quidpiam addere, aut demere (13) ausi simus), nomen in fronte (14) indicavimus. Neque vero, si quid ex apocryphis libris, aut ex hæreticis deprompsimus, nos quicquam redarguat: inimicorum enim testimonia fide sunt digniora, ut Magus ait Basilus. Quin etiam admirabilis vir Cyrillus (15) Alexandriæ episcopus id ipsum fecit, ab Abrahamo usque ad David (16) texens genealogiam Josephi, immaculatæ

ἐπιώπησαν. Περὶ δὲ τῆς κοιμήσεως αὐτῆς, Ἰωάννης ὁ Θεσσαλονικεὺς πολυθρόλλητον ποιησάμενος λόγον, αὐτὸς αὐτὸν ἐπεσκίασεν· καὶ ἕτερος δὲ Ἰωάννης αὐτὸν Θεολόγον ἐπιχρώσας· τὸ τοῦ ψεύδους ἔγκλημα ἐφ' αὐτὸν ἐπεσπάσατο. Ἀνδρέας δὲ ὁ ἐξ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Κρήτης, ὀλίγα τινὰ εἰπὼν καὶ ὀρθοτομήσας, εἰς ἔγκωμιόν τάξιν τὴν διήγησιν ἔστησεν. Ἡμεῖς δὲ τοὺς πολλοὺς διευκρινισάμενοι καὶ συλλέξαντες τὰ εὐπίστα καὶ βέβαια καὶ ἀληθῆ, ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐσεβίου τοῦ ἐπονομαζομένου τοῦ Παμφίλου, καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν συγγραφέων καὶ διδασκάλων, ἀπλαῖς ταῖς λέξεσιν τοῖς ποθοῦσιν τὰ περὶ αὐτῆς παραστήσομεν· καὶ ἐκάστου τὸ ὄνομα, παρ' οὐτέρου τι ἐλάβομεν· ἵνα μὴ δόξῃ τις διαβάλλειν ἡμᾶς ὡς ἰδιὸν τι προσθεῖναι, ἢ ὑφελεῖν, ἐπὶ τοῦ μετώπου ἐσημάνομεν, κἂν ἐκ τῶν ἀποκρύφων τι λάβωμεν, ἢ ἐξ αἰρετικῶν, μηδὲς ἡμᾶς μεμφέσθω· αἱ γὰρ παρὰ τῶν ἔχθρων μαρτυραὶ ἀξιопιστότεραι εἰσιν, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασιλεὺς. Ἀλλὰ καὶ ὁ θαυμάσιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος αὐτὸ τοῦτο ἐποίησεν, ἀπὸ Ἀβραάμ ἕως Δαυὶδ εἰς τὴν γενεαλογίαν τοῦ Ἰωσήφ τοῦ μνηστευσαμένου τὴν πανάμωμον καὶ Θεοτόκον Μαρίαν· λοιπὸν δὲ καὶ αὐτὸς, ἐπειδὴ ἀπὸ ἀδελφῶν ἐτέχθησεν ὁ τε Ἰωσήφ, καὶ ἡ Θεοτόκος, δείξας ὡς συμφωνοῦσιν οἱ δύο εὐαγγελισταί, ὁ τε Ματθαῖος κατιῶν, καὶ Λουκᾶς

Mingarelli notæ.

qui a S. Epiphonio hæres. 79. vocatur *Historia B. Mariae*. Eum edidit Fabricius in codice apocrypho Novi Testamenti, ac *Protovangelium Jacobi* nuncupavit. An spurium ejusmodi libellum respiciat monachus noster, paulo post videbimus.

(8) De Aphrodisiano Persa nihil habeo quod addam iis quæ Fabricius loco citato scribit, pag. 44.

(9) Joannis Thessalonicensis sæpius meministi Fabricius in Bibliotheca Græca. Lege quæ ex ejus sermone in Mariæ Dormitionem affert Combelsius, pag. 786 Appendicis ad Historiam Monothelitarum.

(10) Lege Notam Fabricii ad hæc verba. Illud tantum addo ipse, ex verbis Epiphonii nostri colligi, spurium ab ipso etiam habitum fuisse libellum sub Joannis Theologi et Evangelistæ nomine confectum, quem Fabricius ibidem memorat, et Combelsius citato loco, pag. 787.

(11) Lege tres S. Andree Cretensis Orationes in Dormitionem Deiparæ.

(12) In Græco: τοῖς ποθοῦσι. Miror, Allatum virum Græce doctissimum interpretari: *cupientes*.

(13) Codex: ὑφελεῖν. Allatus legit, ὑφέλαι.

(14) Allatus legit: ἐπὶ τοῦ μετώπου σημάζομεν. Codex N. carianus habet: ἐπὶ τοῦ μετώπου ὀσημάνομεν (sic).

(15) Ubi nam S. Cyrillus ea scripsit, quæ memorat Epiphonius noster? Equidem in ejus operibus, quæ exstant, nihil tale inveni. Itaque arbitror Cyrillo ea tribui ab Epiphonio, quæ Joannis Damasceni sint. Nam Joannes Aubertus tomo VI Operum Cyrilli Alexandrini librum edidit, quem ita inscripsit: *De Sacrosancta Trinitate liber D. Cyrillo ascriptus*. Sed revera hujusmodi liber nihil est aliud, quam initium Operis S. Joannis Damasceni *De fide orthodoxa*, quamvis interpretatus. In quibusdam ergo codicibus olim opus hocce Damasceni Cyrillo inscriptum fuit. Quia itaque in isto Damasceni opere ea inveniuntur quæ affert Epiphonius noster, mea valde ver similis est, ut reor, conjectura. Attamen illud

prætermittere nolo, quod ex Papebrochio didici. Librum scilicet quemdam de ortu Virginis Cyrillo episcopo Alexandrino tribui etiam a Trithemio: in eo ipsa Papebrochii verba placet his exscribere, quæ in Actis Sanctorum legi tomo I Martii pag. 55, ubi is Ephemerides Græcæ Moscasque illustrat. « Placet (inquit) Augustini et plurimum Patrum sententia, regni ac sacerdotalis stirpis concursum in Deipara agnoscentium, adeoque S. Annam Leviticæ tribui ascribentium..... Neque me movet liber *De ortu Virginis*. Cyrillo episcopo Alexandrino imputatus a Trithemio, ex quo sumpti Stolanus, et Emerentiana de tribu Juda Annam Ismeriamque genuerint, hanc Prodrioni, istam Christi aviam. Quanticumque enim magni faciant librum, qui usuriam nunc exstat, quidam scriptores Carmelitani, puto meliori, antiquiorique auctore opus esse, quam sit Trithemius, ad prudenter credendum, in totius vetustatis silentio, talia a sancto Cyrillo fuisse conscripta. Nec dubito quin si liber exstaret, haud minus facile foret ostendere, opus esse scriptoris nec Græci, nec antiqui, quam id ostendatur de similis farinae libro, sub nomine Joannis patriarchæ Hierosolymitani ab iisdem scriptoribus Carmelitanis laudato. » Ita Papebrochius. Verum Trithemius nec Stolanus, nec Emerentianam, nec Ismeriam nominat in libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, cap. 151, sed S. Cyrilli Alexandrini libros recensens, hæc tantummodo scribit: *De ortu, et laude S. Mariæ liber unus*. Itaque fieri etiam potest, ut hujusmodi libellus Cyrillo ascriptus, aut a Cyrillo scriptus, revera exstiterit, quem et Epiphonius noster viderit, et sanctus Joannes Damascenus aliqua ex parte exscripserit.

(16) In Græco post verba ἕως Δαυὶδ puto deesse aliquod verbum, etsi ne Allatus quidem id legerit. Fragmentum vero ab ipso Allatio vulgatum desinit in verbis τὴν πανάμωμον καὶ Θεοτόκον Μαρίαν.

ἀναπολιζῶν · εἰς τὸν Νάθαν καὶ αὐτὸν υἱὸν Δαυὶδ Δ Deiparæ Mariæ sponsi ; deinceps vero etiam ipse, ἐνάργετα· Ἔστιν δὲ ἡ τῶν λόγων ἀπόδειξις οὕτως. quoniam ex fratribus cum Josephus, tum Deipara orta erat, ostendens sibi invicem non adversarii duos evangelistas, Matthæum nempe qui descendendo, et Lucam qui ascendendo ac retrocedendo genealogiam descripsit, in Nathan, qui et ipse fuit filius David, exorditur. Est autem rei demonstratio hujusmodi.

B. Ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ Νάθαν υἱοῦ Δαυὶδ γεννᾶται Δευτ· Δευτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μελχὶ καὶ τὸν Πάνθηρα· Μελχὶ ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀπέθανεν ἄπαις. Ὁ Πανθήρ ἐγέννησεν τὸν Βαρπανθήρ · ὁ Βαρπανθήρ ἐγέννησεν τὸν Ἰωακείμ τὸν πατέρα τῆς Θεοτόκου. Ἐκ δὲ τῆς σειρᾶς Σολομῶνος υἱοῦ Δαυὶδ γεννᾶται Ματθᾶν· οὗτος γεννᾷ τὸν Ἰακώβ τὸν πατέρα Ἰωσήφ · καὶ ἀπέθανεν · καὶ ἔλαβεν τὴν γυναῖκα τὴν μητέρα Ἰακώβου· Μελχὶ ὁ ἀδελφὸς Πανθήρι· καὶ ἐγέννησεν τὸν Ἥλι. Ὁ μὲν οὖν Ἰακώβ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σολομῶνος· ὁ δὲ Ἥλι ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Νάθαν, λαμβάνει γυναῖκα · καὶ ὁ Ἥλι ἀπέθανεν ἄπαις · καὶ ἔλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁμομήτριος Ἰακώβ · καὶ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ. Ὁ οὖν Ἰωσήφ φύσει μὲν υἱὸς τοῦ Ἰακώβ · κατὰ δὲ τὸν νόμον τοῦ Ἥλι. Ἐλαβον οἱ εἰς ἀδελφοὶ τὴν μίαν γυναῖκα · ἐπὶ ὁ νόμος μετέθη, ἵαν τις ἀποθάνῃ ἄπαις · ἵνα λαμβάνῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ · καὶ ἀναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἰωακείμ καὶ Ἥλι ἐκ πατρὸς τοῦ Πανθήρι ἀδελφοί· Ἥλι καὶ Ἰακώβ ἐκ πατρὸς τοῦ Ματθᾶν ἀδελφοί· Ἰωακείμ ἐγέννησεν Μαρίαν τὴν Θεοτόκον· Ἥλι δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ κατὰ νόμον· ὥστε εἶναι τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Μαρίαν ἀδελφῶν πατρία. Ἰωσήφ δὲ ἦν τῇ ἐπιστήμῃ τέκτων· ἔσχεν δὲ ἀδελφὸν ἐκ τοῦ Ἰακώβ ὁμομήτριον τὸν Κλεόπαν ἢ καὶ Κλωπᾶν.

Γ. Κατὰ μητέρα ἡ Θεοτόκος ἦν οὕτως· Ματθᾶμ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ Βηθλεὲμ, εἶχεν θυγατέρας τρεῖς· Μαρίαν, Σωθὴν, καὶ Ἄνναν. Ἡ μὲν Μαρία ἔτεκεν Σαλώμην τὴν μάϊαν· ἡ δὲ Σωθὴ ἔτεκεν τὴν μητέρα Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ· ἡ δὲ Ἄννα ἔλαβεν Ἰωακείμ τὸν ἀδελφὸν τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ· καὶ κατέθη Ἄννα νόμφη εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς πόλιν Ναζαρέτ· καὶ συνώκησεν Ἄννα τῷ Ἰωακείμ ἔτη πενήτηκοντα, καὶ τέκνον οὐκ ἐποίησαν. Ἐγένετο δὲ αὐτοῦς ἀνασθῆναι εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τῶν Ἑγκαίνων· καὶ προσευχομένου τοῦ Ἰωακείμ εἰς τὸ ἱερόν, ἐγένετο ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν αὐτῷ· δεῖ Ἔστιν σοι, παιδίον· καὶ δι' αὐτοῦ δοξασθήσῃ. Συνέλαβεν οὖν ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ἄννα ἐν γῆρᾳ αὐτῆς,

¹ Deut. xxv, 5.

Mingarellii notæ.

(17) Hic incipiunt quæ ex Cyrillo se desumpsisse ait auctor. Exstant apud Damascenum, lib. iv *De fide orth.* cap. 14. p. 274. Lege quæ ibi adnotat Michael Lequien. Cæterum S. Joanne Damasceno antiquior S. Andreas Cretensis similia fere scripserat oratione in Circumcisionem Domini, pag. 29 editionis Parisinæ anni 1634.

(18) A sancto Andrea Cretensi vocatur Καρπανθήρ *Carpanther*, nisi mendosa est lectio.

(19) Lego : τοῦ Μελχὶ ἀδελφὸς Πανθήρ.

(20) Codex hoc in loco, iterumque alibi habet γυναῖκαν pro γυναῖκα.

(21) Codex ubique habet ἡλι, non vero ἡλεῖ.

H. Ex stirpe (17) Nathan filii David, oritur I i : Levi autem genuit Melchi, et Pantherem. Melchi uxorem duxit, et filius carens mortuus est. Panther genuit Barpantherem (18). Barpanther genuit Joacim patrem Deiparæ. E stirpe autem Salomonis, filii David, oritur Mathan. Hic generat Jacobum patrem Josephi, et moritur. Tunc Melchi frater Pantheris (19) accipiens uxorem (20) ejus, matrem Jacobi, genuit Eli (21). Itaque Jacobus fuit e stirpe Salomonis, Eli vero ex stirpe Nathan. Eli duxit uxorem, et mortuus est sine filiis : ejus vero uxorem sumpsit illius fratris uterinus Jacobus, et genuit Joseph. Josephus ergo natura quidem filius erat Jacobi ; secundum legem vero erat filius Eli. Hi duo fratres unam eandemque acceperunt in uxorem, quia lex præcipiebat ¹, ut, si quis mortuus fuerit sine filiis, accipiat frater ejus uxorem ipsius, et suscitet semen fratri suo. Joacim, et Eli ex patre Panthere fratres erant : Eli, et Jacob ex patre Mathan erant fratres. Joacim genuit Mariam Deiparam ; Eli vero genuit Josephum secundum legem : adeo ut Josephus et Maria essent filii fratrum. Josephus autem erat professione faber, et habuit fratrem ex Jacobo uterinum Cleopam (22), qui dicitur etiam Clopas.

III. Quoad maternum genus Deipara talis erat. Mathan sacerdos Bethleemita habuit tres filias (23), Mariam, Sobem et Annam. Maria quidem peperit Salomen obstetricem : Sobe autem peperit matrem Joannis Baptistæ : Anna vero accepit Joacim fratrem patris Josephi. Et descendit Anna sponsa in Galilæam in urbem Nazareth : et habitavit Anna cum Joacimo annos L. quin filium gignerent. Factum est autem, ut ipsi ascenderent in Jerusalem in solemnitate Encæniorum (24) : et dum Joacim orabat in templo, contigit, ut vocem audiret e cælo dicentem ei : Tibi erit proles, et per eam glorificaberis. Conceptit ergo ejus uxor Anna jam senex, et peperit filiam, et vocavit

(22) Eusebius lib. iii *Hist. eccles.*, cap. 11. fratrem S. Josephi vocat. ex Κλωπᾶν Hegesippo, quem citat. Vide Valesii Notas ad eum locum. Sanctus etiam Epiphanius, hær. 78, Jacobum memoral, qui cognominaretur Panther, filiosque ab ipso procreatos Josephum et Cleopam.

(23) Similia scripsit Hippolytus Thebanus, cujus verba affert etiam Romanus Trombellius noster, tom. I, p. 208 citati operis.

(24) Affinia narratur in apocrypho libro *De Nativitate Mariæ* apud Fabricium in codice apocr. Novi Testamenti, pag. 20. Eadem attingit Nicephorus lib. i *Hist. eccles.*, cap 7

nomen illius Mariam (25), sororis suæ causa. Et A congratulati sunt cum ea propinqui omnes atque amici.

V. Cum tres jam annos nata esset puella Maria, duxerunt eam ipsius parentes in Jerusalem, et præsentarunt eam Domino cum muneribus. Et excepit illam, ipsiusque munera sacerdos Jodæ (26) qui Barachias quoque dicitur, Zachariæ pater. Et omnes sacerdotes gavisi sunt, et orantes benedixerunt Joacim, et Annam, et puellam Mariam. Hi vero abierunt in Nazareth. Cumque septennis facta est Maria, rursus parentes eam duxerunt in Jerusalem, et donaverunt eam Domino, consecratam ipsi per omnes dies vitæ suæ. Cumque hoc fecissent, paulo post Joacim pater ejus mortuus est annos natus, ut ferunt, octoginta. Maria B vero e templo non recedebat nec noctu, nec interdium. Et Anna, relinquens Nazareth, venit in Jerusalem, et convivebat cum filia Maria: cumque supervivisset annos duos, mortua est annos nata septuaginta duos.

V. Maria autem parentibus orbata, qui ejus curam haberent, e templo Domini non exibat: ac, si qua re indigeret, ad Elisabeth tantum se con- crebat: prope enim habitabat. Didicit vero Hebraicas litteras Joacimo patre suo adhuc vivo: oraque ingenio prædita, ac discendi cupida, et quamvis orphana, operam ac studium in divinas Scripturas conferebat: et in opificio lanæ, et lini, et serici, et byssi ob suam scientiam, atque intelligentiam admirabilis erat plus quam alia omnes ejusdem ætatis adolescentule: adeo ut de ipsa illius proavus Salomon dixerit (revera enim de ipsa loquebatur): *Mulierem fortem quis inveniet?* et quæ sequuntur omnia.

VI. Erat autem in templo Domini locus segregatus prope porticum (27) ex parte altaris. Ibi solæ virgines degebant: et alia quidem virgines post dimissum conventum ad suos cunctæ revertebantur: Maria vero manebat, custodiens sanctuarium, et templum, ac sacerdotibus ministrans. Ejus autem mores erant hujusmodi. Gravis (28) atque augusta erat in omnibus actionibus, pa-

* Prov. xxxi, 10.

Mingarellii notæ.

(25) Epiphanius noster hoc tantum in loco beate Virginis nomen Hebraico accentu, et terminatione scribit. Maria enim Hebraice dicitur מִרְיָם, Mirjam, seu Marjam. Ex quo nomina Hebræi Hellenis stæ fecerunt nomen *Mariamne*.

(26) Codex habet, Ὀδαέ. Sed nomen hocce Jodæ inauditum plane est, ac mendosum, ut puto. Quomodo autem emendandum sit, colligo ex iis quæ S. Hieronymus scripsit ad caput 25 Matthæi. « In Evangelio (inquit) quo utuntur Nazareni, pro filio Barachiae, filium Joiadæ reperimus scriptum, » Itaque Barachias iste a quibusdam dictus est Joiada. Cum ergo is, qui in Latinis Bibliis dicitur *Joiada*, et in Hebraicis *Jehujadah*, nuncupetur in Græcis Ἰωδαέ, sive *Jodæ*. Epiphanium quoque nostrum et hic, et paulo inferius scripsisse arbitror Ἰωδαέ.

(27) Codex mendose: ἐν βόθρῳ. Emendavi legens

καὶ ἔτεκεν παιδίον θῆλυ· καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτῆς Μαριάμ, διὰ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς· καὶ συναίρων αὐτῆ πάντες οἱ συγγενεὶς καὶ φίλοι αὐτῆς.

Δ'. Γενομένης τῆς παιδὸς Μαρίας τριετοῦς, ἀνήγαγον αὐτὴν οἱ γονεῖς αὐτῆς εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ παρέστησαν αὐτὴν τῷ Κυρίῳ μετὰ δώρων· καὶ ἐδέξατο αὐτὴν καὶ τὰ δῶρα αὐτῆς ὁ ἱερεὺς Ὀδαέ, ὁ καὶ Βαραχίας, ὁ πατὴρ Ζαχαρίου. Καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς ἦσαν χαίροντες, καὶ ἐπευξάμενοι ἠὺλόγησαν τὸν Ἰωακείμ καὶ τὴν Ἄνναν, καὶ τὴν παῖδα Μαρίαν καὶ ἀπέλθον εἰς Ναζαρέτ· καὶ τῷ ἑβδόμῳ αὐτῆς ἔτει πάλιν ἀνήγαγον αὐτὴν οἱ γονεῖς αὐτῆς εἰς Ἱερουσαλήμ· καὶ ἔχαρίσαντο αὐτὴν τῷ Κυρίῳ ἀφίερωμα πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῆς· καὶ τοῦτο ποιήσαντες, μετ' ὀλίγον Ἰωακείμ ἐτελεύτησεν ὁ πατὴρ αὐτῆς, ὡς φασιν ἐτῶν ὀγδοήκοντα. Ἡ δὲ Μαρία ἐκ τοῦ ναοῦ οὐκ ἀφίστατο νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ἡ Ἄννα καταλιπούσα τὴν Ναζαρέτ, ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ συνῆν τῇ θυγατρὶ Μαρίᾳ. Καὶ ἐπιζήσασα ἔτη δύο, ἀπέθανεν, γενομένη ἐτῶν ἑβδομήκοντα δύο.

Ε'. Ἡ δὲ Μαρία πάντοθεν ἀπορρανευθεῖσα γέγονεν ἀπροσέκτος, μὴ ἐξερχομένη ἐκ τοῦ ναοῦ Κυρίου· καὶ εἰ τις ἐν χρεῖα ἐγένετο, πρὸς τὴν Ἐλισάβετ ἀπῆει καὶ μόνον· ἐγγὺς γὰρ ὄκει. Ἐμαθεν δὲ τὰ Ἑβραϊκὰ γράμματα ἔτι ζῶντος Ἰωακείμ τοῦ πατρὸς αὐτῆς· καὶ ἦν εὐμαθὴς καὶ φιλομαθὴς, καίπερ μονωθεῖσα, πονοῦσα καὶ σχολάζουσα περὶ τὰς θείας Γραφάς· τῇ τε ἐργασίᾳ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ λίνου, καὶ τῆς μετάξης καὶ βύσσου ἐθαυμαστώθη· ἐπὶ τῇ σοφίᾳ καὶ συνέσει, ὅπερ πάσας τὰς ἐν τῇ γενεᾷ ἐκαίγη νεάνιδας, ὡς πρὸς αὐτὴν λέγειν τὸν προπάτορα αὐτῆς Σολομῶντα· καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς πρὸς αὐτὴν ἔλεγεν· *Γυναικὶ ἀνδρείου τὸς εὐρήσει;* καὶ τὰ ἐξῆς ἅπαντα.

Γ'. Ἦν δὲ ἀρρωτισμένος τόπος ἐν τῷ ναῷ Κυρίου πλησίον τοῦ ἐμβόλου τοῦ θυσιαστηρίου μέρους· ἐνθεν ἰσθῆκεισαν αἱ παρθένοι μόναι· καὶ αἱ μὲν ἄλλαι παρθένοι μετὰ τὴν σύναξιν καὶ ἀπόουσιν πᾶσαι ἀπῆσισαν πρὸς τοὺς ἰδίους· ἡ δὲ Μαρία προσεκατόρει φυλάττουσα τὸ θυσιαστήριον καὶ τὸν ναόν· ἐξυπηροῦσα καὶ τοῖς ἱερεῦσιν. Τὸ δὲ ἦθος αὐτῆς ἦν τοιοῦτον· σεμνὴ κατὰ πάντα καὶ

ἐμβόλου. Emboli autem a Græcis minus antiquis dicuntur *porticus*. Vide Ducan̄gii Glossarium in voce ἐμβόλος.

(28) His valde affinia scripserat S. Ambrosius lib. ii *De virginibus*, c. 2: « Virgo erat (inquit).... corde humilis, verbis gravis.... loquendi parciior, legendi studiosior.... intenta operi, verecunda sermone.... assurgere (solita) majoribus natu.... nihil torvum in oculis.... Quid ego exsequar ciborum parcimoniam.... congeminitos jejunio dies? » Nicephorus autem lib. i *Hist. ecclesiast.*, cap. 23, locum hunc Epiphanius nostri citat., ac sere totum describit in hunc modum: Ἦν δὲ τὸ ἦθος, καὶ ἡ οἰσία τῆς μορφῆς καὶ τῆς ηλικίας αὐτῆς, οὕτως ἔχοντα, ὡς φησὶν Ἐπιφάνιος. Σεμνὴ, φησὶν, ἦν κατὰ πάντα, ὀλίγα τε καὶ ἀναγκαῖα λαλοῦσα. Et reliqua a me superius allata.

ὀλιγόλαος, ταχυπήκος, εὐπροσήγορος, ἀπαρρη-
 σιαστος πρὸς πάντα ἄνθρωπον, ἀγέλαστος, ἀτάρα-
 χος, ἀόργητος, εὐπροσκύνητος, τιμητικὴ, τιμῶσα
 καὶ προσκυνούσα πάντα ἄνθρωπον, ὥστε θαυμάζειν
 ἅπαντας εἰς τὴν οὐνεσιν καὶ τὴν λαλῆν αὐτῆς· τὴν
 ἡλικίαν μέση· τινὲς δὲ φασιν αὐτὴν πλέον εἶχειν
 τοῦ μέσου· σιτόχροος, ξανθόθριξ, ξανθόμματος,
 εὐφθαλμος, μελανόφρυς, ἐπιβρίνος, μακρόχειρ,
 μακροδάκτυλος, μακροπρόσωπος, χάριτος θείας καὶ
 ὠραιότητος πεπληρωμένη· ἄτυφος, ἀσημάτιστος,
 ἀδίακος, ταπεινὸς ὑπερβάλλουσαν ἔχουσα· διὸ
 καὶ ἐπέβλεψεν ἐπ' αὐτὴν ὁ Θεός, ὡς αὐτὴ ἔρη,
 μεγαλύνουσα τὸν Κύριον· ἰμάτια αὐτόχροα ἀγα-
 πῶσα καὶ φοροῦσα· καὶ μαρτυρεῖ τὸ ἄγιον μαρ-
 ριον αὐτῆς. Ἐνηθεν δὲ τὰ τῶν ἐρίων, ἤγουν τὰ τοῦ
 ναοῦ Κυρίου· καὶ ἐτρέφετο ἐκ τοῦ ναοῦ Κυρίου,
 καρτεροῦσα ταῖς προσευχαῖς, καὶ τῇ ἀναγνώσει,
 καὶ τῇ νησειᾷ, καὶ τῷ ἐργοχειρῷ, καὶ πάσῃ ἀρετῇ·
 ὡς τῇ τε ποικιλίᾳ τῶν ἔργων, καὶ τῇ καταστάσει,
 πολλῶν γυναικῶν διδάσκαλον γενέσθαι τὴν ὄντως
 ἁγίαν Μαρίαν. Γενομένης δὲ αὐτῆς ἐτῶν ἰβ', ἐγένετο
 αὐτῇ ἐν μιᾷ νυκτὶ προσευχομένη παρὰ τὰς θύρας
 τοῦ θυσιαστηρίου, κατὰ τὸ μεσονύκτιον, φῶς λάμ-
 ψαι ὀπίρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου· καὶ φωνὴ ἐκ
 τοῦ ἱλαστηρίου πρὸς αὐτὴν ἤλθουσα· Τέξῃ
 τὸν Υἱόν μου. Ἡ δὲ εἰσήσεν, μηδενὶ ἐξειπούσα τὸ
 μυστήριον, ἕως οὐ ἀναλήφθη ὁ Χριστός.

Z. Ἀδιὰ δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ἐγέννησεν τὸν Ἰουδαῖον
 ἐν ἐκάλου Βαραχίαν· οὗτος δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἄγ-
 γαῖον καὶ Ζαχαρίαν καὶ αὐτοὺς Ἰσραεῖς. Καὶ ἔλαβεν
 ὁ Ζαχαρίας ἐξαδέλφην τῆς Μαρίας, καὶ ὄκουν ἐν
 Βηθλεὲμ· ἐγέννησεν δὲ τὸν Βαπτιστὴν Ἰωάννην.
 Ὁ δὲ Ἀγγαῖος ὁ ἀδελφὸς Ζαχαρίου ἐγέννησεν θυ-
 γατέρα ὀνόματι Σαλώμη· καὶ ἔλαβεν αὐτὴν ὁ Ἰω-

A rum loquebatur, cito obediabat, affabilis erat,
 modesta (29) cum omnibus viris, risu jastinens
 et strepitu ac ira, libenter adorans, ad honorandum
 proclivis, et honorans ac venerans omnes viros,
 adeo ut universi ipsius intelligentiam, et sermo-
 nem admirarentur. Statura fuit mediocri : quidam
 tamen dicunt, fuisse plusquam mediocri. Triciei co-
 loris erat, flavis crinibus, oculis flavis et pulchris,
 nigris superciliis, justo naso (30), longis manibus,
 longis digitis, longo vultu, diviniæ gratiæ, et spe-
 ciei plena, fastus inimica, et comptus, ornatusve, et
 mollitici (31) ; summopere humilis, ideoque eam
 respexit Deus, ut ipsamet ait, cum *Dominum ma-
 gnificaret*, vestes amans, ac ferens nullo ascititio
 colore infectas, ut testimonio est sacrum ejus
 B velum (32). Nebat autem lanas, eas nempe, quæ
 usui essent templo Domini, et alebatur ex tem-
 plo Domini, operam constanter dans orationibus,
 et lectioni, et jejunio, et manuum labori, et cul-
 libet virtuti : adeo ut (33) plerarumque mulierum
 magistra et operum varietate, et statu foret
 sanctissima Maria. Cum vero duodennis facta
 esset, contigit ut, quadam nocte dum oraret ad
 januas sanctuarii, media nocte lux splenderet
 solis splendore major : et vox ex propitiatorio ve-
 nit dicens ei : Paries Filium meum. Ipsa vero
 tacuit, nemini mysterium manifestans, donec in
 cælum ascendit Christus.

VII. Abia vero princeps sacerdotum genuit
 C Jodæ (34), quem vocarunt Barachiam : hic vero
 genuit Aggæum et Zachariam, qui et ipsi sacer-
 dotes fuere. Et accepit Zacharias consobrinam
 Mariæ, et habitabant in Bethleem : genuitque
 Joannem Baptistam, Aggæus autem Zachariæ frater
 genuit filiam (35) nomine Salome : eam acce-

Mingarellii notæ.

(29) Codex : ἀπαρρησίαστος. Nicephorus videtur
 scripsisse εὐπαρρησίαστος. Ait enim ibi : Τὸ εὐπαρρη-
 σίαστος δὲ πρὸς πάντα ἄνθρωπον εἶπες.

(30) Vel, longiore naso. Apud Nicephorum pro
 ἐπιβρίνος legitur ἐπιβρίνιν. Interpres autem vertit :
 Nasus (erat ei) longior.

(31) Codex habet, ἀλακος. Quam vocem cum ego
 nequaquam intelligerem, fecit Nicephorus ut re-
 pente mihi genuina illius et scriptura et significa-
 tio in mentem veniret. Nimirum ipse Nicephorus
 habet : Ἄτυφος τε, καὶ ἀσημάτιστος, μὴ βλακὲλαν
 ἐπισυραμένην τινά. Cum igitur Græcis libralis a
 pluribus jam sæculis pravus hic inos sit, ut non
 raro scribantur pro β, nihil dubito, quin hic pro
 ἀβλακος scribendum sit ἀβλακος. Quæ vox cum
 parum elegans et inusitata sit, proinde Nicephorus
 pro ἀβλακος dixit : Μὴ βλακὲλαν ἐπισυραμένην
 τινά.

(32) Codex μαφόριον. Quæ scriptura non est
 continentenda : apud Nicephorum tamen scribitur
 μαφόριον : sicque revera vulgo appellatur. Vide
 Ducangium in Glossario ad vocem μαφόριον. De
 sacro Deiparæ maphorio, quod prope Constantino-
 polim in Blacherniana ecclesia asservabatur, fuse
 agit Ducangius ipse in Notis ad Annam Comnenam
 ad lib. vii *Alexiados*. Legi etiam potest Oratio hi-
 storica in Depositionem vestis sanctæ Mariæ. edita

a Combessio una cum *Historia Monothelitarum*,
 pag. 751. Ex Epiphanio autem nostro nunc novi-
 mus, sacrum hoc maphorium e nullo ascititio co-
 lore tinctum fuisse. Georgius vero Nicomediensis,
 sive auctor Orationis a Combessio evangelizæ, quam
 dixi, sacrum maphorium, sive, ut ipse loquitur,
 sacram vestem B. Mariæ, ait fuisse ἐξ ἐρίων ἐξυ-
 φασμένην, id est, lana contextam ; tum addit :
 D Καὶ ὁ στήμων γὰρ καὶ ἡ πρόκη, ἐρίων ἐστὶν τὸ ἀπὸ
 ὀμοειδὲς καὶ ὀμόχροον, id est, e nam et stamen, et
 trama (ipsius maphorii) est ex una eademque lana,
 ejusdemque rationis, et coloris.

(33) Voculam, ὡς, addidi ipse, ne sententia es-
 set mutila.

(34) Codex : τὸν Ἰουδαῖον, hoc est Judæum. Sed
 mendosam esse ejusmodi scripturam non dubito.
 Puto autem legendum esse : Ἐγέννησεν τὸν Ἰωδᾶ
 ἐν ἐκάλου καὶ Βαραχίαν. Hoc est genuit Judæ (sive
 Joiadam) quem vocabant etiam Barachiam. Vide
 quæ dixi notæ 27. Similia porro narrat Nicephorus,
 lib. ii *Histor. eccles.*, cap. 3, quasi desumpta ex
 S. Hippolyto Portuensi : et Hippolytus Thebanus
 in Fragmento Chronici Commentarii de prospero
 D. N. Jesu Christi, pag. 47. Appendicis ad Opera
 S. Hippolyti Portuensis edita a Joanne Alberto Fa-
 bricio Hamburgi, anno 1746.

(35) Codex : θυγατέρα, pro θυγατέρα.

pi Josephus faber, filius Eli, et patruelis Mariae : et genuit ex ipsa sex filios, Jacobum, Simonem, Judam, Josen (36), Soben, Martham et Mariam. Et mortua est Salome uxor ejus, et Josephus viduitatem et continentiam servabat ; annos enim natus erat circiter septuaginta, opibus pauper, arte faber (37), degens in Nazareth civitate Galilææ. Maria vero manebat in Jerusalem in domo Domini. Et cum facta esset annorum quatuordecim, qua ætate imbecillitas naturæ muliebri manifestatur, sacerdotes existimantes eam esse cæteris feminis similem (adhuc enim ignota erant mysteria ad illam spectantiæ), consilio coacto, orationem pro illa fundebant.

VIII. Zacharias autem princeps sacerdotum, pater Joannis Baptistæ, sumpsit duodecim virgas (38) a sacerdotibus consanguineis Virginis. easque posuit circum altare, dicens : Ostendet Dominus signo, cujusnam futura sit Virgo. Dum vero illi orarent, geminavit virgini Josephi fabri. Tum judicio Dei desponderunt ei (39) Virginem Mariam non ad nuptias, sed ad custodiam et conservationem intemperate virginitatis : idque manifestum est ex ipsis verbis sanctæ Virginis angelo Gabrieli dicitis (40) : cum enim is ei post salutationem dixisset : *Ecce concipies filium, et vocabis nomen ejus Jesum, et dabit ei Dominus Deus thronum David patris ejus, et cætera* : respondit ei Virgo : *Quomodo fiet mihi istud, quoniam virum non cognosco* ? Nam si Josephus conjunctionis causa, et concubii lege eam despondisset, non ita ipsa respondisset, sed dixisset : *Ex viro, cui nupta sum, aut desponsata, omnino concipiam. Sed cum sciret, quod is ipsam acceperat non concubii causa, sed ad eam custodiendam et conservandam, dixit ea verba veritatis (42) plena : Quomodo fiet mihi istud, quoniam virum non cognosco* ? Non sum tradita viro nuptialis conjunctionis causa, sed ut perpetuo munda virgo et intacta servaret. Hujusmodi ergo fuit desponsationis causa.

IX. Accepta autem Josephus patruelis sua Maria e manu Domini, et omnium sacerdotum rei testium, deduxit eam in domum suam, et tradidit ei binas filias suas, ut eas quasi suas (43) sapientia, et intelligentia instrueret. Ipsa autem debebat in domo Josephi cum omni humilitate, et gravitate. Cumque ibi mansisset sex menses, et de more jejuna foret circa horam nonam diei orante ipsa, re-

* Luc. i, 31-34.

Mingarellii notæ.

(36) Vide Marc. vi, 3 ; ubi quatuor hi fratres Christi recensentur, ac nominantur.

(37) In Græco additur, ἀκράτητος. Quæ vox quid hic significet, aut quomodo emendanda sit, ignoro.

(38) Ex vetusta hacce, etsi incerta, traditione derivatus est mos pingendi S. Josephum cum virga efflorescente.

(39) Codex : ὀρμώσαντο τὴν παρθένον. Lego :

Ἄσθη ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Ἑλλὶ ὁ ἐξάδελφος Μαρίας· καὶ ἔτεκεν ἐξ αὐτῆς ἕξ παῖδια· Ἰακώβον, Σίμωνα, Ἰούδαν, Ἰωσήφ, Σωθὴν, Μάρθαν, καὶ τὴν Μαρίαν. Καὶ ἀπέθανεν Σαλωμὴ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ διῆγεν ἐν χηρείᾳ καὶ σωφροσύνῃ ὁ Ἰωσήφ· ἐτῶν γὰρ ἦν περὶ ποῦ ἐβδομήκοντα· τῇ περιουσίᾳ πείνης, τὴν δὲ τέχνην τέκτων ἀκράτητος, διάγων εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας Ναζαρέτ. Ἡ δὲ Μαρία ἦν ἐν Ἱερουσαλήμ, εἰς τὸν οἶκον Κυρίου. Καὶ γενομένης αὐτῆς ἐτῶν δεκατεσσάρων, ὅτε καὶ τῆς τῶν γυναικῶν φύσεως ἡ ἀσθένεια δεικνύται· νομίσαντες αὐτὴν μίαν τῶν πολλῶν ὑπάρχειν οἱ ἱερεῖς· ἐτι γὰρ ἀθῆλα τὰ περὶ αὐτὴν ὑπῆρχεν μυστήρια· συμβούλιον ποιήσαντες, ἕστησαν εἰς προσευχὴν περὶ αὐτῆς.

B H'. Ζαχαρίας δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ πατὴρ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἔλαβεν δώδεκα βάρβους, ἐκ τῶν ἱερέων τῶν συγγενῶν τῆς Παρθένου, καὶ ἔθηκεν αὐτά ; περὶ τὸ θυσιαστήριον λέγων· Δείξει Κύριος σημεῖον, τίος ἔσται ἡ Παρθένος. Προσευχομένων δὲ αὐτῶν, ἐβλάστησεν ἡ βάρβος Ἰωσήφ τοῦ τέκτονος, καὶ λοιπὸν κρίσει Θεοῦ, ἤρμωσαν αὐτῷ τὴν Παρθένον Μαρίαν· οὐ πρὸς γάμον, ἀλλ' εἰς φυλακὴν καὶ συντήρησιν τῆς ἀμωμῆτου παρθενίας. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ αὐτῶν τῶν βημάτων τῆς ἀγίας Παρθένου τῶν λεγομένων πρὸς τὸν ἄγγελον Γαβριὴλ· εἰπόντος γὰρ αὐτοῦ πρὸς αὐτὴν, μετὰ τὸν ἀσπασμὸν· δεῖ Ἰδοὺ συλλήψῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ τὰ ἐξῆς ἀπεκρίθη αὐτῷ ἡ Παρθένος· Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω ; Ὁ γὰρ Ἰωσήφ νόμω συζυγίας καὶ γάμου αὐτὴν ἄρμωσάμενος, οὐκ ἂν οὕτως ἀπεκρίνατο· ἀλλ' εἶπεν οὖν· ὅτι Ἐκ τοῦ ἄρμωσάμενου ἀνδρὸς, ἡ τοῦ μνηστευσάμενου πάντως συλλήψομαι· ἀλλ' εἰδοῦτα ἀκριβῶς, δεῖ οὐ πρὸς γάμον αὐτὴν ἔλαβεν, ἀλλ' εἰς φυλακὴν καὶ συντήρησιν, εἶπεν ἐκείνο βῆμα τὸ γέμον πάσαν ἀλήθειαν· Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω ; τοῦτο ἔστιν· οὐκ ἐξεδόθη ἀνδρὶ πρὸς γαμικὴν συνουσίαν, ἀλλὰ τὸ φυλάττεσθαι διηνεκῶς με παρθένον καθαρὰν καὶ ἀνέπαφον· Καὶ αὕτη μὲν οὖν ἦν ἡ τῆς μνηστείας αἰτία.

Θ'. Παραλαβὼν δὲ Ἰωσήφ τὴν ἐξαδέλφην Μαρίαν ἐκ χειρὸς Κυρίου καὶ μαρτύρων πάντων τῶν ἱερέων, κατήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ παρέδωκεν αὐτῇ τὰς δύο θυγατέρας αὐτοῦ, σοφίαι καὶ συνετίαι αὐτὴν ὡς αὐτάς. Ἡ δὲ διῆγεν ἐν τῷ τοῦ Ἰωσήφ οἴκῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ σεμνότητος· ποιήσασα δὲ ἐν αὐτῷ μῆνας ἕξ, καὶ συνήθως νηστεύουσα, περὶ ὥραν ἐνάτην τῆς

ἤρμωσαν αὐτῷ τὴν παρθένον.

(40) Codex : τὸ γενόμενον. Legendam τῶν γενομένων, αὐτῶν λεγομένων.

(41) Codex : συνζυγίας.

(42) In Græco dicendum erat : Πάσης ἀληθείας. Sed aut auctoris, aut librarii conscientia factum est, ut legatur : πάσαν ἀλήθειαν.

(43) In Græco, ὡς ἐξυτάς. Barbare.

ἡμέρας, προσυχομένης αὐτῆς, ἀπεκαλύφθη αὐτῇ ὁ ἄρχάγγελος Γαβριήλ ἀποσταλεὶς παρὰ Θεοῦ· καὶ ἐξείπεν αὐτῇ πάντα τὰ μυστήρια τὰ περὶ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅσα καὶ τοῖς Εὐαγγελίοις ἀναγράφονται. Καὶ οὐδεὶς ἔγνω τὸ γεγονός ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῆς, οὐδὲ ἀπήγγελλε τι, οὔτε μὲν αὐτῷ τῷ Ἰωσήφ, ἕως οὗ ἴδεν εἰς οὐρανοῦς ἀνερχόμενον τὸν Υἱὸν αὐτῆς. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος· Καὶ οὐκ ἐγίνωσκον αὐτήν, ὥς οὗ ἐγενεον τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον· τουτέστιν· οὐκ ἐγίνωσκον τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ τὸ κεκρυμμένον βάθος τῶν ἐπ' αὐτῇ τελουμένων πραγμάτων. Ἦν δὲ ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος πρώτη· κατὰ δὲ τὸν σεληνιακὸν κύκλον μὴν πρῶτος, ἡγουν Ἀπριλλίος· οὗτος μὴν πρῶτος ἐν τοῖς μηνὶ τοῦ ἑνιαυτοῦ· αὐτοῦ πρώτη ἡμέρα, ἐν ἣ τὸ πρωτόκτιστον ἠλάθη σκότος· καὶ εἶπεν ὁ Θεός· *Γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς*· μὴν δὲ ἕκτος, ἀφ' οὗπερ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς συνελήφθη· τῷ γὰρ ἑβδόμῳ μηνὶ τῆς Σκηνοπηγίας, ἐπιτελουμένων τῶν Ἐγκαίνων καὶ τῆς καταπαύσεως τῆς κιβωτοῦ, λοιπὸν εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων μονώτατος, κατὰ τὸν νόμον τοῦ θυμιάσαι, καὶ ὤφθη αὐτῷ ἄγγελος Γαβριήλ. Ἀπὸ τότε οὖν οἱ μῆνες ἀριθμῶνται, κατὰ τὸν σεληνιακὸν κύκλον· ὕστερον δὲ ἐπεινήθησαν οἱ ἐνδικτιῶνες, καὶ οἱ μῆνες παρὰ Ῥωμαίους.

I. Τὸ δὲ εἰπεῖν τὴν ἁγίαν Παρθένον πρὸς τὸν ἀρχάγγελον· Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνθρωπος γινώσκω; καθὼς καὶ προλαβόντες εἰρήχαμεν· ἔχει καὶ ἑτέραν τινὰ ἔννοιαν, οὐκ ἀπέδουσαν τῆς πρώτης καὶ προτέρας ἡμῶν διηγήσεως· τουτέστιν· Ἄνθρωπος οὐκ ἐπιθυμῶ ἄνδρος ἐπιθυμίαν οὐ κέκτημαι· οὐκ οὐδὲ θέλημα σαρκικῆς ἐπιθυμίας ἄνδρός· οὐ γὰρ ἔσχεν τὴν παρθενίαν καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ ἀγῶνα, ὡσπερ τῶν γυναικῶν αἱ κοσμιώτεραι καὶ τὴν σωφροσύνην ἐπιμελούμεναι· ἀλλ' ἐκ φύσεως, ὅπερ ἐστὶν ἐξαιρετικῶν πασῶν τῶν γυναικῶν, καὶ ξένον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Καὶ τούτο ἐστὶν τὸ παρὰ Ἰεζεκιήλ τοῦ προφήτου εἰρημένον· Ἔσται ἡ πόλις ἡ κατὰ ἀνατολὰς κεκλεισμένη, καὶ οὐδεὶς οὐ μὴ διέλθῃ δι' αὐτῆς, εἰ μὴ Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ· αὐτὸς μόνος εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται δι' αὐτῆς, καὶ ἔσται ἡ πόλις κεκλεισμένη. Καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται, καὶ οἱ ἀπόστολοι τὸ αὐτὸ μαρτυροῦσιν· ἀλλὰ καὶ οἱ φωστῆρες οἱ Πατέρες ἡμῶν καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας αὐτῷ συμφωνοῦσιν. Διὸ καὶ ὁ μέγας Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης φησὶν περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι Ἐπερ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπινα ἔπρατεν· καὶ μαρτυρεῖ παρθενίαν γέννησιν ἀντόκο;

⁴ M. th. 1, ⁵ Ezech. XLIV, 2, 3.

Mingarellii notæ.

(44) Desideratur in codice nomen Zachariæ.
(45) Citat, opinor, Monachus noster Epistolam 4, ad Caium, in qua hæc exstant verba: Ἐπερ ἄνθρωπον ἐνήργει τὰ ἀνθρώπου· καὶ δηλοῖ Παρθένος ὑπερφύως κύουσα. Id est: *Supra humanam conditionem operabatur* (Jesus) *ea quæ sunt hominis. Quod declarat Virgo quæ supra naturam parit.*
(46) Locum hunc, a verbis, Ἀθανάσιος δὲ usque

velatus est ei archangelus Gabriel missus a Deo, et declaravit ei omnia mysteria de unigenito Filio Dei, quæ et in Evangeliiis scripta sunt: et nemo rescivit quod factum erat ex domo sua, nec ipsa id cuiquam annuntiavit, ne ipsi quidem Josepho, donec vidit in caelos ascendentem Filium suum. Ideo dicit evangelista Matthæus: *Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum*: hoc est: non cognoscebat mysteria Dei, nec absconditam profunditatem rerum, quæ in ea perscruebantur. Erat autem dies hebdomadis prima: et juxta lunarem cyclum mensis primus, nempe Aprilis (hic est mensis primus in mensibus anni): dies prima ipsius, qua die primigeniæ tenebræ expulsæ sunt, dixitque Deus: *Fiat lux, et facta est lux*: mensis autem sextus ab eo tempore, quo Joannes Baptista conceptus fuit: nam septimo mense Scenopegia, dum celebrarentur Encænia, et requies arcæ, Zacharias (44) ingressus est in Sancta sanctorum solus, ut juxta legem suffimenta offerret, et apparuit ei angelus Gabriel. Ex eo tempore igitur numerantur menses, juxta lunarem cyclum: postea vero excogitatæ sunt indictiones ac menses Romani.

X. Quod vero ait sancta Virgo archangelo: *Quomodo fiet mihi istud, quoniam virum non cognosco?* sicut antea diximus, habet etiam quamdam aliam significationem, quæ aliena non est a prima nostra interpretatione superius tradita. Ille est: Virum non concipisco: viri concup scentia careo: non novi voluntatem carnalis concupiscentiæ viri. Nec enim habebat virginitatem et continentiam cum temptatione, ut mulieres modestiores, ac de temperantia sollicitæ, sed ex natura ipsam habebat, quod eximium est ac singulare supra omnes feminas, et extraordinarium humanæ naturæ. Atque hoc illud est, quod ab Ezechiele propheta dictum fuit: *Erūt porta orientalis clausa, et nemo transibit per eam, nisi Dominus Deus Israelis: ipse solus ingredietur, et egredietur per eam: et erit porta clausa*. Omnes insuper prophætæ et apostoli idem testantur: quin et ii qui sunt luminaria, et Patres nostri, et magistri catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ hæc in re consentiunt. Itaque magnus etiam Dionysius Areopagita (45) de Christo ait: *Supra hominem humana operabatur.* Et virginali generationi testimonium perhibet etiam partus doloribus vacuus. Athanasius (46) autem Ale-

ad ἐπισημοφωρήθη, offert Alatius in Nois ad Eustathii Hexæmeteron, pag. 236 editionis Lugdunensis anni 1629. Ipse tamen legit in suo codice ὀρθόδοξος pro ὀρθόδοξω: et ψηλαφηθείσα pro ψηλαφηθείσα: et ρουβὶν pro ρουβίμ: ac demum ἐπεξεργασάμενος δὲ τῆς μαρίας pro ἐπιξεργασάμενος δὲ τῆς μαρίας.

xandrinus, et Leo Romanus pontifex dixit de ipsa, quod concupiscentiam viri ignoravit. Et omnes sanctæ synodi orthodoxæ idem testantur (47). Ita Jacobus Hebræus (48), qui tunc aderat, et de illa scripsit, dicit: « Cum fuisset singularis, et omnino extraordinarius partus, palpata ab obstetrice inventa est virgo ut ante partum: et Rubim sacerdos id ipsum faciens per obstetricem, rei veritate convictus est. » Quidam vero alii de hoc singulari miraculo dixerunt: « Extraordinariam quamdam rem invenit natura. » Alii autem: « Supra fines naturæ fuit. »

XI. Sancta autem Virgo post apparitionem angeli statim abiit in Bethleem ad Elisabeth. Judæa vero, in qua civitas Bethleem sita est, excelsior est respectu Galilææ, in qua est Nazareth. Ideo ait Lucas: *Maria autem cucurrit cum festinatione in montaniam regionem, et ingressa est in domum Zachariæ, et salutavit Elisabeth* ⁶. Ingressa vero cum esset, et eam salutavisset, notam fecit ei apparitionem angeli, et illius sermones, dixitque insuper ei, quod masculus erat is quem habebat in ventre, et quod Zacharias angelum viderat in templo, et ideo siluerat: quoniam Zacharias nihil locutus fuerat, nec enim poterat. Et ipsæ intra semetipsas mysterium tenuerunt, et nemini annuntiarunt sermones ab ipsis factos. Et post tres menses descendit sancta Maria in domum Josephi. Erat autem composita (49) et sermone, et moribus, et incessu sancta Virgo. Et tempore progrediente, cum illius venter iutumesceret, Josephus videns sanctam, et ignorans mysteria ad illam spectantia, pudore perfusus voluit dimittere ipsam occulte e domo sua. Sed angelus Dei prohibuit quominus id faceret, sicut narrat Matthæus evangelista.

XII. Illo autem tempore contigit, ut descriptio fieret juxta Augusti Cæsaris præceptum: et ascendit Joseph e Galilæa in Judæam cum tota domo sua, ut describeretur juxta Cæsaris jussum: et filios quidem præmisit, filias autem, et sanctam Virginem Mariam secum sumens cum jumento ascendit. Cumque in Jerusalem non pervenissent, in suburbano civitatis Bethleem, quod possidebat

⁶ Luc. 1, 39.

Mingarellii notæ.

(47) In Græco aliqua hic desiderari puto.

(48) De Jacobo hocce, quem citat monachus noster, quæri potest primo, an is putaverit esse Jacobum apostolum, cui perperam tribuitur apocryphus, ac fabulosus liber a Fabricio editus in codice apocrypho Novi Testamenti: deinde an saltem hunc ipsum libellum citet hoc in loco Epiphanius. Quod spectat ad primum, aio Epiphanium nostrum minime in ea fuisse opinione, ut censeret Jacobum huncce existisse apostolum: etsi enim dicat: *qui tunc aderat*, tamen si ut apostolum habuisset, neque dixisset, *Jacobus Hebræus*, sed *Jacobus apostolus*, neque in Proœmio hujus Opusculi contemptim de ipso loqueretur. Quod vero attin et ad alteram

ἀνευ ὠδινῶν. Ἄθανάσιος δὲ ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας, καὶ Λέων ὁ Ῥώμης εἶπεν περὶ αὐτῆς, ὅτι ἐπιθυμίαν ἀνδρὸς ἠγνόησεν· καὶ αἱ ἄγαι πᾶσαι σύνοδοι ὀρθοδόξως τὸ αὐτὸ ἐπιμαρτυροῦσιν· οἶον Ἰακώβος ὁ Ἑβραῖος τότε παρῶν καὶ τὰ περὶ αὐτῆς γράφας λέγει, ὅτι « Διὰ τὸ γενέσθαι ξένον καὶ παρελλαγμένον κατὰ πάντα τοκετὸν, ψηλαφηθεῖσα ὑπὸ τῆς μαίας, εὐρέθη παρθένος ὡς πρὸ τοῦ τόκου· καὶ Ῥουβὶμ ὁ ἱερεὺς τοῦτο αὐτὸ ἀπεργασάμενος διὰ τῆς μαίας, ἐπληροφόρηθη. » Ἄλλοι δὲ τινες περὶ τούτου τοῦ παραδόξου θαύματος εἶπον, ὅτι « Ἐξαιρετὸν τι πρᾶγμα εὗρεν ἡ φύσις. » Ἄλλοι δὲ « Ὑπὲρ τοὺς ὄρους τῆς φύσεως γέγονεν. »

IA'. Τὸ δὲ ἅγια Παρθένος, ἕμα τῷ παρελθεῖν τὴν ὄπτασιαν τοῦ ἀγγέλου, εὐθέως ἀπῆλθεν πρὸς τὴν Βηθλεὲμ, εἰς τὴν Ἑλισάβετ. Ἡ δὲ Ἰουδαία ἐν ἡ πόλις κεῖται Βηθλεὲμ, ὕψηλότερος τόπος ἐστὶν πρὸς τὴν Γαλιλαίαν, ἐν ἣ ἐστὶν ἡ Ναζαρέτ. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Λουκᾶς· Ἡ δὲ Μαρία ἐδραμεν μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν ὄρεινήν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου, καὶ ἠσπᾶσατο τὴν Ἑλισάβετ. Εἰσελθοῦσα δὲ καὶ ἀσπασαμένη αὐτὴν, ἐγνώρισεν αὐτῇ τὴν ὄπτασιαν τοῦ ἀγγέλου, καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἄρρην ἐστὶν τὸ ἐν κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ ὅτι ὁ Ζαχαρίας ἀγγελοῦ ἐώρακεν ἐν τῷ ναῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἐσίγησεν· ἐπειδὴ ὁ Ζαχαρίας οὐδὲν ἦν λαλήσας, οὐδὲ γὰρ ἤδυνάτο. Καὶ αὐταὶ ἐν αὐταῖς τὸ μυστήριον εἶχον, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν τὸ λαλήθην αὐταῖς. Καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας κατήλθεν ἡ ἅγια Μαρία εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὸν οἶκον Ἰωσήφ. Ἦν δὲ τακτικὴ καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἦθει καὶ τῷ βήματι ἅγια. Τοῦ δὲ χρόνου παρερχομένου, καὶ τῆς κοιλίας αὐτῆς ὄγκουμένης, ὁ Ἰωσήφ ἔρων τὴν ἅγίαν, μὴ εἰδὼς τὰ περὶ αὐτῆς μυστήρια, αἰσχύνῃ καταπεσών, ἠβουλήθη διώσσει αὐτὴν ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ κρυφίως. Ὁ δὲ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἐκώλυσεν αὐτὸν, κηθῶς Ματθαῖος ὁ εὐαγγελιστῆς.

IB'. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἐκείνον συνέβη τὴν ἀπογραφὴν γενέσθαι κατὰ τὴν τοῦ Αὐγουστοῦ Καίσαρος κέλευσιν· καὶ ἀνέβη Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὴν Ἰουδαίαν σὺν ὄντι τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὑπογράψασθαι κατὰ τοῦ Καίσαρος δόγμα· καὶ τοὺς μὲν υἱοὺς προέπεμψεν, τὰς δὲ θυγατέρας καὶ τὴν ἅγίαν Παρθένον Μαρίαν αὐτὸς λαθὼν μετὰ τοῦ ὑπόζυγιου ἀνῆρχετο. Μὴ φθάσαντες τὴν Ἱερουσαλήμ, εἰς προ-

D quæstionem, equidem reor, ab Epiphanio nostro non libellum a Fabricio sub Jacobi apostoli nomine divulgatum citari, sed alium qui jam non existet. Etenim narratur quidem ibi, pag. 110, exploratio ab obstetrice facta, sed non iis verbis, quæ affert Epiphanius noster; imo ibidem de sacerdote Rubim, seu Ruben, obstetricis exploratione convicto, nihil plane legitur, etsi is pag. 68, memoretur, ac vocetur Ῥουβείμ ὁ ἀρχιερεὺς, Rubim pontifex.

(49) Codex: τακτικῆ. An legendum, τακτῆ, an potius Epiphanius ineleganter, ac barbure scribens dixit τακτικῆ pro τακτῆ? Paulo inferius autem legendum videtur: Καθὼς φησι Ματθαῖος.

αστειον της Βηθλεεμ, ο ην κτημα Σαλωμης εξεδελε-
 φης της αγιας Θεοτόκου, κατεκλιθησαν, και τη
 αυτη νυκτι ετεκεν τον Έμμανουηλ η αγία Παρθένος,
 εξυπηρετησαμένη; προς άπαντα Σαλωμης της
 μαίας, ουσης εν Βηθλεεμ, εξαδέλφης τυγχανούσης
 και αυτης της αγιας Θεοτόκου Παρθένου Μαρίας,
 κατά το μητρών αυτης γένος. Ήν δε σπηλαιον,
 και οικηρα τετραπέδων. Μαθούσα δε η Έλισάβετ
 την επιστασίαν αυτών, και ηνεγκεν αυτοις τα προς
 την χρείαν, και άλλοι τινες συγγενεις αυτών. Καί
 άκούσαντες τα τοίς ποιμέσιν λαληθέντα, εξέστησαν,
 και τη δευτέρα ημέρα εκ Περισίδος πόλεως Βαβυλῶ-
 νος, οι Μάγοι από της θερινης Άνατολης Ιδόντες
 δε τον άστέρα εξ εώνυμων της Ιερουσαλήμ ούτως
 γάρ παράκειται η Περισίς τη Ιουδαία. Καί ο άστήρ
 ούκ ην εκ των λοιπών άστέρων, αλλά χαμηλός ην,
 και μηδέποτε φανεις, ως φησιν Ιωάννης ο Χρυσό-
 στομος. Καί τη όγδόη ημέρα περιέτεμον το παιδίον,
 και εκάλεσαν το όνομα αυτού Ήησούν, ος εστιν Σω-
 τήρ. Καί τότε ύπέστρεψαν εις Ναζαρέτ. Απεγράφη-
 σαν δε Ιάκωβος και οι αδελφοί αυτού, υιοί Ιωσήφ,
 και κατήλθον εις Ναζαρέτ. Καί συμπληρουμένων
 των τεσσαράκοντα ημερών, άνήγαγον το παιδίον εις
 Ιεροσόλυμα, και παρέστησαν τῷ Κυρίῳ μετά δώ-
 ρων, και επέδωκαν τῷ προσβύτη Ιερει Συμεών, και
 εύλόγησεν αυτούς· και εκεί ε χρηματίσθη φυγεῖν εις
 Αίγυπτον ο Ιωσήφ.

A Salome consobrina sanctae Deiparae, diversati sunt :
 et eadem nocte genuit Emmanuelem sancta Virgo,
 ministrante ad omnia Salome obstetrice (50), quae
 erat in Bethleem, et erat ipsa quoque consobrina
 sanctae Deiparae Virginis Mariae quoad maternum
 illius genus. Erat autem ibi spelunca, et stabulum
 quadrupednm. Cum vero ea quae venerant rescivi-
 vit Elisabeth, attulit eis quae usui futura erant,
 idemque fecerunt alii nonnulli consanguinei. Au-
 ditis autem iis, quae pastoribus dicta fuerant, ob-
 stupuerunt. Et post biduum ex Persidis civitate
 Babylone venerunt Magi ab Oriente aestivo : vide-
 rant autem stellam a sinistro Hierosolymae latere,
 talis enim est Persiae situs respectu Judaeae. Et
 stella non erat una ex aliis stellis, sed teluri vi-
 cina, et nunquam apparuerat, ut ait Joannes Chry-
 sostomus (51). Et octavo die circumciderunt pue-
 rum, et vocarunt nomen ejus Jesum, hoc est,
 Salvatorem : et tunc reversi sunt in Nazareth.
 Descripti vero fuerunt Jacobus, et fratres ejus,
 qui erant filii Josephi : et descenderunt in Naza-
 reth. Et completis xi diebus duxerunt puerum in
 Jerusalem, et obtulerunt eum Domino cum donis,
 et dederunt seni sacerdoti Simeoni : et benedixit
 eos. Et ibi divinitus monitus est Josephus, ut fu-
 geret in Aegyptum.

Π'. Ο δὲ Ἡρώδης ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἔσ-
 χεν πόλεμον οἰκεῖον μετὰ Σαλώμης τῆς θυγατρὸς
 ἀρχιερέως τοῦ Ἰρκανοῦ, ἥτις καὶ γυνὴ αὐτοῦ ἦν, **C**
 καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀριστοβούλου.
 Καὶ τὴν μὲν γυναῖκα φονεύσας, κατήλθεν εἰς Ῥώ-
 μην πρὸς τὸν Καίσαρα· καὶ λαθῶν ἐξουσίαν, ἐπαν-
 ελθὼν ἐπινίξεν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῆς ἐν τῷ ποταμῷ,
 ὡς λοιπὸν τὰ ὑπὸ τῶν Μάγων λαληθέντα, ἐν λήθῃ
 παραδραμῶν. Εὐκαιρήσας δὲ καὶ ὑπομνηθεῖς, ἐξ-
 ειλίψεν αὐτὸν ἡ ὄργη· καὶ μετὰ δύο ἔτη τῶν Μάγων,
 ἐποίησεν ὁ Ἡρώδης τὴν βρεφοκτονίαν· καὶ λειτουρ-
 γοῦντα τὸν Ζαχαρίαν ἀνσίλον οἱ στρατιῶται ἔσω
 τοῦ θυσιαστηρίου. Ἡ δὲ Ἐλισάβετ ἐν Βηθλεεμ οὔσα,
 λαθοῦσα τὸν Ἰωάννην ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ
 ἐκρύβη ἡμέρας τεσσαράκοντα ὑπὸ τὸ σπήλαιον. Ὁ
 δὲ Ἡρώδης μετὰ τὴν βρεφοκτονίαν, ἑαυτὸν ἀνείλε
 μαχαίρᾳ, ὧν ἔτων σ'. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἐκεῖ ἀνατρα-
 φεῖς ἔμεινεν ἐν ταῖς ἐρήμοις, ἕως τῆς ἀναδείξεως **D**
 αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

XIII. Herodes autem diebus illis domesticum
 bellum gerebat cum Salome (52) filia Pontificis
 Hyrcani, quae etiam uxor ipsius erat, et cum filiis
 ipsius Salomes, Alexandro et Aristobulo : et cum
 uxorem interfecisset, perrexit Romam ad Caesarem,
 et obtenta potestate reversus suffocavit etiam filios
 Salomes in fluvio, quasi deinceps oblivioni tradit-
 urus ea quae dixerant Magi. Nactus vero tempus
 opportunum, et eorum recordatus, ira accensus
 est (53) : et post duos annos a Magis indicatos
 fecit Herodes infantium caedem. Et Zachariam,
 dum sacris operam daret, occiderunt milites intra
 sanctuarium. Elisabeth vero, quae erat in Bethleem,
 Joannem sumpsit, et in desertum exiit, et dies xi
 latuit sub spelunca. Herodes autem post infanticidi-
 um se ipse gladio interfecit, annos natus LXX.
 Joannes vero ibi educatus mansit in desertis donec
 sese ostendit Israeli.

Mingarellii notæ.

(50) Obstetricem quidem vocat auctor Salomen, sed ipsam hacce occasione consuetis omnibus obstetricum officiiis functam esse non ait : imo superius Virginis partum doloribus vacuum dixit. Cæterum vox μαία non obstetricem semper denotat, sed et eam, quæ lac infanti præbet, et illam quæ ipsius umbilicum secat.
 (51) Talia pluribus in locis scripsit S. Joannes Chrysostomus, ut hom. 6, in Matthæum, tom. vii, pag. 87, editionis Parisinæ anni 1727, et homilia sequenti ; itidemque in alia homilia, quam Montfauconius edidit tom. xii, pag. 379.
 (52) Inter uxores Herodis nulla (quod sciam) vo-

cata est Salome. Alexander atque Aristobulus filii erant Mariammes : Mariamme vero ipsamet filia erat Alexandræ filia Hyrcani. Sed de his consulendi sunt Eusebius, lib. i. Hist. eccl., et Flavius Josephus, et qui Josephum ipsum illustrarunt. Nonnulla enim hi aliter narrant, atque Epiphanius noster.
 (53) Codex habet, ἐξήληψεν. Quæ vox non video, quid significare possit. Aut ἐλήψεν legendum puto, aut ἐξήψεν. Quod vero de Zachariæ cæde hic subjungit Epiphanius, id S. Hieronymus ex apocryphis monumentis desumptum esse ait in Comment. ad caput xiiii Matthæi.

XIV. Et Josephus mansit in Ægypto cum filiis A suis, et sibiabus, et Deipara, et Christo annos quinque : tum ob revelationem recessit, et reversus venit in Nazareth Galilææ. Et accepit filiam Mariam frater ipsorum Cleopas in uxorem suam. Cleopas autem frater ipsius Josephi (54) ex eodem patre Jacobo nati. Et genuit ex ea Symeonem. Symeon vero iste post Jacobum fratrem Domini, episcopus fuit in Jerusalem : et sub Domitiano Romæ imperatore, post multa tormenta postea cruci affixus est (55), annos natus 120, Jacobus autem filius Josephi, ut quidam dicunt, habuit uxorem duos annos, et illa mortua aliam non habuit. Judas vero frater ejus duos filios genuit, Zoccrum et Jacobum ; sic enim vocati sunt. Ili astantes Domitiano imperatori Romæ, ob eorum virtutem et sapientiam cessare fecerunt persecutionem Christianis illatam. Jacobus autem et Judas fratres Domini in numero sunt duodecim apostolorum. Joses vero et Symeon sumpserunt sibi uxores. Et Sobe convivebat cum Deipara continue. Joses autem a matre relictus est adhuc lactens, et enutrivit eum Maria filia Salomes consobrinæ Deiparæ.

XV. In solemnitate autem Paschalis reversi sunt ex Nazareth in Jerusalem, cum esset Jesus annorum decem. Cumque reversi forent in Jerusalem, a multis cognitus fuit, qui admirati sunt ejus intelligentiam, et sapientiam, adeo ut multos obstupescerent. Erat autem valde pulcher aspectu, sicut Propheta ait : *Speciosus forma præ filiis hominum* 6 : statura longus erat sex pedes, flavis crinibus (56), justo naso, flavis oculis, suaviter intuens (57), subflava barba, longis capillis : nunquam novacula ascendit in caput ejus, nec manus hominis, nisi matris ejus cum esset infans. Et cum fuit triginta annorum, baptizatus est a Joanne in Jordanis flumine.

XVI. Cum vero Joannes erat in deserto, annos natus et ipse triginta et unum (incipiendo nempe annum a mense Septembri) factus est ei sermo de baptismo ; et venit in Judæam prædicans baptismum poenitentiae et remissionem peccatorum, et per baptismum etiam regnum cælorum : non tamen etiam baptismum in Spiritu sancto. Et cum populi vidissent ejus vitam terribilem, atque admirabilem, secuti sunt eum multi, et facti sunt ejus discipuli. In his fuere et Andreas a Bethsaida urbe Galilææ, et Joannes a Zebeda. Principes autem sacerdotum cum audivissent quæ de Joanne promulgabantur, et de doctrina ejus, alii quidem dicebant : Ille est Christus ; alii vero : Non est (58).

(54) In Græco videtur legendum ad τοῦ Ἰωσήφ, id est, ipsius Josephi.

(55) Consule Breviarium Romanum ad diem 18 Februarii.

(56) Codex : ξανθόθριξ ὠραῖος ἑπίρηνος. Ex-

6 Γεν. XLIV, 3.

1Δ'. Ο δὲ Ἰωσήφ ἐποίησεν εἰς Αἴγυπτον σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς θυγατράσιν καὶ τῇ Θεοτόκῃ καὶ τῷ Χριστῷ ἔτη ε', καὶ λοιπὸν δι' ἀποκαλύψεως ἀνεχώρησεν· καὶ ἀποστρέψας ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας. Καὶ ἔλαβεν τὴν θυγατέρα Μαρίαν ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν Κλεοπάς γυναῖκα ἑαυτῷ· Κλεοπάς δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἰακώβ ὁμοπάτριος ἐκ τοῦ Ἰακώβ, καὶ ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Συμεῶνα. Οὗτος δὲ ὁ Συμεὼν μετὰ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου ἐπίσκοπος γέγονεν εἰς Ἱερουσόλυμα· καὶ ἐπὶ Δομητιανοῦ βασιλέως Ῥώμης· μετὰ πολλὰς βασάνους ὑστερον ἐσταυρώθη, ὧν ἐτῶν ρζ'. Ἰάκωβος δὲ ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, ὡς φασὶν τινες, ἔσχεν αὐτῷ γυναῖκα ἐπὶ ἔτη δύο· καὶ τελευτήσασθαι αὐτῆς, ἐτέραν οὐκ ἔσχεν. Ἰούδας δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐποίησεν δύο υἱοὺς, Ζωκκὴρ καὶ Ἰάκωβον, οὕτω προσαγορευομένους. Οὗτοι παραστάντες Δομητιανῷ βασιλεὶ Ῥώμης, διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν καὶ σοφίαν, τὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπαύσαντο διωγμὸν. Ἰάκωβος δὲ καὶ Ἰούδας ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, εἰς τὸν ἀριθμὸν εἰσὶν τῶν δώδεκα ἀποστόλων. Ἰωσήφ δὲ καὶ Συμεὼν ἔλαβον αὐτοῖς γυναῖκας· ἡ δὲ Ζωδὴ συνῆν τῇ Θεοτόκῃ πάντα τὴν χρόνον Ἰωσήφ· ἡ ὑπομάζιος κατελήφθη ὑπὸ μητρὸς, καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν Μαρία ἡ θυγάτηρ Σαλώμης ἐξαδέλφης τῆς Θεοτόκου.

1Ε'. Κατὰ δὲ ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ἀνέρχοντο ἀπὸ Ναζαρέτ εἰς Ἱερουσόλυμα, δεκαετοῦς ὄντος τοῦ Ἰησοῦ. Ἀνελθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Ἱερουσόλυμα, ἐγνώσθη ὑπὸ πολλῶν· καὶ θαυμαστώθῃ ἡ σύνεσις καὶ ἡ σοφία αὐτοῦ, ὡς καὶ πολλοὺς ἐξέστησεν. Ἦν δὲ ὠραῖος τῇ ὄψει σφόδρα, καθὼς ὁ προφήτης λέγει· Ὁραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· τῇ ἡλικίᾳ ἔξ ἧκας ἔχων τὸ μῆκος, ξανθόθριξ, ἐπίρηνος, ξανθόμματος, εὐδύθαλμος, μαυρόθριξ, ἐπιξυνοῖζων τὸ γένειον, μακρόθριξ, οὐδέποτε ξυρὸς ἀνήλθεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐδέ χεῖρ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ νηπιάζοντος. Καὶ τριάκοντα ἐτῶν γενόμενος, ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ.

1Γ'. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὧν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ αὐτὸς τριάκοντα καὶ ἑνὸς χρόνου ὑπάρχων· ἀρχομένου τοῦ ἔτους ἤγουν ἀπὸ μηνὸς Σεπτεμβρίου· ἐγένετο πρὸς αὐτὸν λόγος, περὶ τοῦ βαπτισματος· καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ διὰ τοῦ βαπτισματος· καὶ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὐ μέντοι καὶ εἰς Πνεῦμα ἅγιον. Θεωροῦντες δὲ οἱ λαοὶ τὴν ἀναστραφὴν αὐτοῦ τὴν φοβερὰν καὶ θαυμαστὴν, ἠκολούθησαν αὐτῷ πολλοί, καὶ ἐγένοντο αὐτοῦ μαθηταί· ἐν οἷς καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ τῆς πόλεως τῆς Γαλιλαίας, καὶ Ἰωάννης ὁ ἀπὸ Ζεβεδαίος. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων ἀκούσαντες τὰ περὶ Ἰωάννου, καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ὁ

Mingarellii notæ.

μὴν τινοὺς ἑξ ἑκατῶν ὠραῖος.

(57) Ἀνὴρ ἡγεῖν μαυρόθριξ, αὐτὸν paulo superius vox ξανθόθριξ inducenda videtur.

(58) In Græco legendum fortasse : ὅτι οὐ. Καὶ ζητήσεως πολλῆς.

Χριστός ἐστίν, οἱ δὲ οὐκ οὐδὲ καὶ οὐ ζητήσωσιν. Ἄλλα πολλῆς γενομένης ἀναμεταξύ αὐτῶν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου, ἀπέστειλαν πρὸς Ἰωάννην, καὶ ἠρώτησαν αὐτόν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι Οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστός, ἀλλ' ὅπισθε μοι ἔρχεται, μέσος δὲ ὑμῶν ἵστηκεν. Ἐγένετο ἡμέρα, καὶ ἤρχοντο λαοὶ πολλοὶ καὶ ἄρχοντες ἐν τῇ ἐρήμῳ, εἰς τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, καὶ βαπτισθέντες ὑπὸ αὐτοῦ. Τοῦ δὲ Ἰωάννου τὸν λαὸν καταχρῶντος ἐν Βηθαράκα χωρίον πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς ἔρημον τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐποίησεν ἐκεῖ ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ πάλιν ὑπέστραψεν πρὸς τὸν Ἰωάννην. Ὡς δὲ εἶδεν ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, εἶπεν περὶ αὐτοῦ· Ἰδε ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· Ἴδον γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καταβῆναι ἐξ οὐρανοῦ, καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν λέγουσαν πρὸς αὐτόν· Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός. Καὶ ἤκουσαν οἱ λαοὶ καὶ ἐξεπλήσσοντο. Τῇ δὲ ἐπαύριον πάλιν ἴδεν ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ· Ἰδε ὁ Ἄμνός

A Cum questio magna orta esset inter ipsos de hac re, miserunt ad Joannem, et interrogaverunt eum. Et dixit eis: Non sum Christus, sed post me venit, medius autem inter vos stat. Factum est quadam die, ut essent multi populi et principes in deserto ad Jordanem apud Joannem confidentes peccata sua, et baptizati ab eo. Cumque Joannes populum doceret in Betharaca (59), qui locus est trans Jordanem; venit Jesus in desertum Jordanis, et mansit ibi dies 40, et rursus rediit ad Joannem. Ut autem vidit Joannes Jesum ad se venientem, ait de ipso: *Ecco agnus Dei, qui tollit peccatum mundi*: vidi enim Spiritum sanctum descendantem e caelo, et manentem super eum, et vocem audiri dicentem ei: *Hic est Filius meus dilectus*. Et audierunt populi, et obstupuerunt. Postridie vero rursus vidit Joannes Jesum ambulanti, et ait de ipso: *Ecco agnus Dei, qui tollit peccatum mundi*.

περιπατοῦντα, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ· Ἰδε ὁ Ἄμνός

12'. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἀνδρέας καὶ Ἰωάννης, ἀφέντες αὐτὸν ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ, καὶ ἦλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ καταγώγιον, καὶ ἐμείναν παρ' αὐτῷ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἐζήτησαν δὲ Ἀνδρέας τὸν ἰδίον ἀδελφὸν Σίμωνα, καὶ εὐρών ἤγαγεν αὐτόν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν σὺν τοῖς τρισὶν μαθηταῖς· καὶ εὐρών τὸν Φίλιππον, ἤκουσεν αὐτόν, κάλεστος τὸν Ναθαναὴλ· καὶ ἦλθον εἰς Κανά τῆς Γαλιλαίας· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγένετο γάμος, καὶ ἐκλήθησαν· καὶ ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον· τὸ δὲ ὄνομα τοῦ νεμφίου, Σίμων, ὃς καὶ μεθ' ἡμέρας ἠκολούθησεν τῷ Ἰησοῦ. Καί πορευθεὶς εἰς Βηθσαϊδὰ πόλιν τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰσέλθων εἰς τὸν οἶκον Πέτρου, καὶ ἀσθενούσας τὴν πενθερὰν αὐτοῦ, ἐπιστάς ὁ Ἰησοῦς ἐθεράπευσεν αὐτήν. Ὑποστρέψαντες εἰς Ναζαρέτ, Ἰωσήφ ὁ μνηστὴρ τῆς Θεοτόκου ἐτελεύτησεν προσδύτης καὶ πλῆρης ἡμερῶν, ὡς φασὶν ρ'. Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰωσήφ, Ἰάκωβος καὶ Ἰούδας ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Πλὴν οἱ πάντες συνεπορεύοντο, κατὰ πόλιν καὶ χώραν πορευόμενοι, καὶ κηρύσσοντες τὴν βασιλείαν, καὶ ἰώμενοι πάσας νόσον καὶ πάσας μαλακίας. Καὶ ἡ πενθερὰ τοῦ Πέτρου ταθεῖσα σὺν τῇ θυγατρὶ γυναικὶ Πέτρου ἠκολούθησεν αὐτοῖς καὶ συνῆν τῇ Θεοτόκῳ.

13'. Ἀπάραντες δὲ ἐκεῖθεν, ἦλθον εἰς κώμην τῆς Βηθσαϊδὰ πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἐν ᾗ ἐστὶν ἡ λιμνὴ ἢ κλιουμένη Γεννησαρέτ, καὶ φιάλη, διὰ τὸ ἶσον τοῦ ἔγρου· καὶ τὸ ὕδωρ πάντων διαυγὲς καὶ καθάριον· καὶ ἔπτα μιλία κυκλεύσσει· ἔλαιον δὲ πάνυ θαυμαστόν,

* Joan. 1, 33. * Matth. 11, 17. * Joan. 1, 36.

Mingarellii notæ.

(59) Legendum forsitan: ἐν βηθαράκα (aut βηθαράκα) χωρίῳ. Betharabæ mentio fit Josue xvi, 61, ubi legitur: *In deserto Betharaba*. Apud Joannem vero evangelistam cap. 1, vers. 27, legitur: *Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans*. Sed in hæc verba mendam irrepsisse multi suspicati sunt, et pro *Bethania* legendum esse *Bethabara*. Lege Bonfrerium, aliosque interpretes.

XVII. Et audito hoc discipuli ejus Andreas et Joannes refecto illo secuti sunt Jesum, et venerunt cum eo in diversorium, et manserunt apud eum die illa. Quæsitit Andreas suum fratrem Simonem, et inventum duxit ad Jesum. Et cum audisset Jesus Joannem traditum fuisse, sequenti die exiit in Galilæam cum tribus discipulis. Et inveniens Philippum traxit eum, et is Nathanaelem: et venerunt in Canam Galilææ. Et post tres dies factæ sunt nuptiæ, et vocati sunt: et Jesus ex aqua fecit vinum (nomen autem sponsi erat Simon, qui etiam post aliquot dies secutus est Jesum). Inde petiit Jesus Bethsaidam civitatem Galilææ, et ingressus est in domum Petri, et ægrotam hujus socrum superveniens sanavit. Cum rediissent (60) in Nazareth, Josephus sponsus Deiparæ mortuus est senex, et plenus dierum, annos natus, ut aiunt, centum et decem. Josephi vero filii Jacobus et Judas secuti sunt Jesum. Sed omnes simul ibant per urbes, et regiones, et prædicantes regnum Dei, et sanantes omnem morbum, et omnem languorem. Et socrus Petri sanata simul cum filia, uxore Petri, secuta est eos, et convivebat cum Deipara.

XVIII. Et inde discedentes, venerunt in castellum Bethsaidæ civitatis Galilææ, ubi est lacus qui Genesareth, ac Phiala vocatur ob æqualitatem ambitus, et aquam omnino pellucidam ac mundam. Is habet septem milliaria in circuitu (61): oleum vero

(60) Codex. ὑποστρέψαντες. Si auctor eleganter scriberet, emendandum, ac legendum esset: ὑποστρέψαντων αὐτῶν.

(61) Lege quæ de hoc lacu fuscæ scribit Josephus lib. 11. *De bello Jud.* cap. 10, et ea confer cum his. Videtur enim Epiphanii nostri textus alicubi hic corruptus a librario, qui et aliqua verba omisit fortasse, et alia perperam exaravit.

optimum est, et fructus autumnales circa lacum, et pisces bene olentes. Venit autem Jesus in Zebédæum simul cum matre, et discipulis, et diversatus est apud Zebédæum, qui habebat uxorem, et duos filios Jacobum et Joannem, et accepit eos in discipulos. Mater illorum putans eum polliceri regnum terrenum, petiit ab eo, ut unus a dextris ipsis, et unus a sinistris sederet in regno ejus. Et inde egressi venerunt in Capernaum; et sanavit paralyticum, et alios multos. Ubicumque autem diversabantur, sponte illis afferebant multa qui curabantur, et principes civitatum. Discipuli multos docebant, et baptizabant; Jesus vero non baptizabat, sed tantum docebat, et sanabat infirmos quocumque ibant. Zebédæus autem mortuus est: qua re audita Jacobus accedens ad Dominum ait: Sine, ut abeam ad sepeliendum patrem meum: et non permisit ipsi. Et post breve tempus misit duos fratres Jacobum et Joannem: hi vero abeuntes patrem quidem sepelierunt, matrem vero adduxerunt ad Christum: et mansit cum Deipara reliquo vitæ illius tempore. Possessionibus vero suis venditis, quæ erant multæ, venerunt in Jerusalem, et emerunt Sion. Cum venisset autem Jesus simul cum matre, et ipsis discipulis in Judæam, et hi ubique Evangelium prædicarent, et baptizarent, et sanarent, ascenderunt in Jerusalem; et Salome uxor Chuzæ (62) procuratoris Herodis Philippi (63) habens septem spiritus nequitie accessit, et oravit Christum, et liberata est a spiritibus, et non recessit amplius a Domino, sed secuta est eum.

XIX. Cum vero ibi mansissent aliquot diebus (erat enim solemnitas Scenopægiæ), et multos doctrina illuminasset Christus, et e templo mercatores ejecisset, ac multos sanavisset a multis, variisque morbis, rediit in Galilæam, et venit in civitatem Magdala. Quædam mulier nomine Maria recepit eum in domum suam, et auditis sermonibus ejus, atque conspectis miraculis, quæ is faciebat, valedixit omni domui suæ, accessit ad Christum, et secuta est eum, et convivebat cum Deipara, et reliquis feminis. Erat autem prudentissima, et fervens spiritu et lacrymis sicut Petrus, et de suis substantiis ministrabat eis. Discipuli autem erant Andreas, et Petrus fratres a Bethsaida civitate; Philippus et Bartholomæus, Jacobus et Judas fratres Domini (nam Joseph cognomento (64) dicebatur Alphæus); Simon a Cana, et Matthæus evange-

καὶ ὄψωρα περὶ τῆς λίμνης, καὶ ἰχθύων εὐδυσμων. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς Ζεβεδαῖον σὺν τῇ μητρὶ καὶ τοῖς μαθηταῖς, κατεκλίθη παρὰ Ζεβεδαίου, ὃς ἔσχε γυναῖκα καὶ δύο υἱούς, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην· καὶ ἔλαθεν αὐτοὺς μαθητάς. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτῶν νομίσασα ὅτι περὶ ἐπιγαίου βασιλείας ἐπηγγέλλετο, ἤτήσατο αὐτὸν ἵνα εἰς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ εἰς ἐξ ἐναντύμων καθίσωσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. Καὶ ἐκτίθειν ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς Καπερναοῦμ· καὶ ἴασατο τὸν παραλυτικὸν καὶ ἄλλους πολλούς. Ὅπου δὲ ἂν κατεκλίνοντο, οἱ θεραπευόμενοι καὶ οἱ πρῶτοι τῶν πόλεων αὐτοπροαιρέτως προσέφερον αὐτοῖς ἀναλωμάτων πλήθη. Πολλοὺς ἐκατήχουν καὶ ἐβάπτιζον οἱ μαθηταί, ὃ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἐβάπτιζεν· μόνον δὲ ἐδίδασκεν, καὶ ἴατο τοὺς ἀσθενούντας ὅπου ἂν ἐπορεύοντο. Ὁ δὲ Ζεβεδαῖος ἀπέθανεν· καὶ ἀκούσας Ἰάκωβος, προσελθὼν λέγει τῷ Κυρίῳ· Ἐπίτρεφόν μοι ἀπελθεῖν θάψαι τὸν πατέρα μου· καὶ οὐκ ἐπέτρεψεν αὐτόν· καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέστειλεν τοὺς δύο ἀδελφοὺς Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην· οἱ δὲ ἀπελθόντες τὸν μὲν πατέρα ἔθαψαν· τὴν δὲ μητέρα προσήνεγκαν τῷ Χριστῷ· καὶ ἦν σὺν τῇ Θεοτόκῳ τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Τὴν δὲ κτῆσιν αὐτῶν πωλήσαντες πολλὴν οὖσαν, ἔλθόντες εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἠγόρασαν τὴν Σιών. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Ἰησοῦ σὺν τῇ μητρὶ καὶ αὐτοῖς μαθηταῖς εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ πανταχοῖ εὐαγγελιζομένων καὶ βαπτιζόντων καὶ θεραπευόντων, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱερουσόλυμα, Σαλώμη ἡ γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου τοῦ Φιλίππου, ἔχουσα πνεύματα πονηρίας ἐπέτα, προσελθοῦσα δὲ καὶ δεηθεῖσα τοῦ Χριστοῦ, ἠλευθερώθη ἐκ τῶν πνευμάτων, καὶ οὐκέτι ἀπέστη ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἠκολούθει αὐτῷ.

19. Διατριψάντων δὲ ἐκεῖ ἡμέρας τινὰς (ἦν γὰρ καὶ ἡ ἑορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας), καὶ πολλοὺς φωτίσας τῇ διδασκαλίᾳ ὁ Χριστὸς, ἐκ τοῦ ναοῦ τοὺς καπηλοὺς ἐξελάσας, καὶ πολλοὺς ἰασάμενος ἀπὸ πολλῶν καὶ ποικίλων νόσων, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἦλθεν εἰς Μαγδαλὰ πόλιν. Γυνὴ τις ὀνόματι Μαρία ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ ἀκούσασα τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ θεασαμένη τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἀποίησεν, ἀποταξαμένη τὸν οἶκον αὐτῆς πάντα, προσελθοῦσα τῷ Χριστῷ ἠκολούθησεν, καὶ συνῆν τῇ Θεοτόκῳ καὶ ταῖς λοιπαῖς. Ἦν δὲ φρονιμωτάτη καὶ θερμὴ τῷ πνεύματι καθὼς καὶ Πέτρος ἐν τοῖς δάκρυσιν, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῇ διηκόνοι αὐτοῖς. Οἱ δὲ μαθηταὶ ἦσαν Ἀνδρέας καὶ Πέτρος, οἱ ἀδελφοὶ ἀπὸ Βηθσαῖδα τῆς πόλεως Φιλίππος καὶ Βαρθολομαῖος· Ἰάκωβος καὶ Ἰούδας, ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου· ὁ γὰρ

Mingarellii notæ.

(62) Codex, Χουζᾶ. Sed legendum videtur Χουζᾶ ex Lucæ Evangelio cap. viii, v. 3. Cæterum hujus Chuzæ uxorem Lucas ibidem non Salomen vocat, ut monachus noster, sed Joannam: scribit enim: Καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, id est: Et Joannam uxor Chuzæ procuratoris Herodis.

(63) Lege Noldii Diatribam de vita et gestis Herodum segm. 31, pag. 361, tom. II, Operum FI.

Josephi.

(64) Codex: τὸ ἐπίκλη. Scribendum putō aut ἐπίκλην, aut, ἴ μινὺς elegantior, τὸ ἐπίκλιον. Equidem τὸ ἐπίκλη nusquam alibi legere me memini. Sed mendis multo gravioribus inquinatus videtur hic Joannes; nam hic et Thomas apostolus prætermittitur, et tres Judæ nominantur, et Thaddeus Edeszenus Suisse dicitur

Ἰωσήφ τὸ ἐπίκλη ἐλέγετο Ἀλφαῖος Σίμων ἀπὸ Κανὰ, καὶ Ματθαῖος ὁ εὐαγγελιστῆς· Ἰούδας ὁ ἀπὸ Ἱερουσαλὺμων· Θαδδαῖος ἀπὸ Ἐδέσσης· Συρίας· Ἰούδας ὁ πρῶτος ἀπὸ Σκάρας τῆς πόλεως· Ἰακώβος καὶ Ἰωάννης ἀπὸ Ζεβεδαίου.

Κ'. Θ δὲ Ἰωάννης ὁ υἱὸς τοῦ Ζεβεδαίου μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἐπώλησεν τὴν κτῆσιν αὐτοῦ τὴν ἐν Ζεβεδῆ· πολλὴν οὖσαν· καὶ ἔλθων εἰς Ἱερουσαλὴμ ἠγόρασεν τὴν ἁγίαν Σιών· ὑψηλότερον δὲ ἐστὶν τοῦτο τὸ μέρος τῆς Ἱερουσαλὴμ. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς τότε κατ' ἐνιαυτὸν ἠλλάσσοντο, καὶ οὐκ ἐντέπιοι ἐγένοντο, ἀλλ' ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν· ὅθεν καὶ ὁ Καϊάφας ἀπὸ Κίου τῆς Βιθύνων ἐπαρχίας, ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου γεγονώς, βριμεῖεν ἐν τῇ ἀγορασίᾳ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Διὰ τοῦτο λέγει· ὅτι ἦν γρῶστος τῷ ἀρχιερεῖ. Καὶ τὰ ἡμῖν ἠτοίμασαν τὸ Πάσχα, ἤγουν τὸ μυστικὸν δεῖπνον τῷ Χριστῷ· σὺν τοῖς μαθηταῖς καὶ ταῖς μαθητριαῖς. Ὅταν δὲ λέγει· Ὑπάγετε πρὸς τὸν δαίνα· Ἰωάννης τὸν Θεολόγον λέγει. Ἐκεῖ ἐτέλεσαν τὸ μυστικὸν δεῖπνον, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου· παραλαβὼν γὰρ Ἰωάννης παραστῶς τῷ σταυρῷ ἐκ τοῦ Ἰησοῦ τὴν μητέρα, ἤγαγεν αὐτὴν εἰς τὰ ἴδμεν, ὅ ἐστιν ἡ ἁγία Σιών. Ἐκεῖ εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς τῶν θυρῶν κλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν, Εἰρήνῃ ὑμῖν, καὶ τὰ εἶψεν.

ΚΑ'. Μυροφόροι δὲ ἦσαν ἐπτὰ· Μαρία ἡ Μαγδαληνῆ, καὶ Σαλώμη, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, καὶ Μαρία Ἰακώβου τοῦ μικροῦ μητῆρ, Ἰούδα γυνὴ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, καὶ Ἰωσήφ μήτηρ ἡ ἀναθρέψασα τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου, καὶ Ἰωάννα· αὕτη, φασί τινες, γυνὴ Πέτρου, ἄλλοι δὲ, μήτηρ Κλήμεντος· καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου, Μαρία ἡ τοῦ Κλεωπά, γυνὴ ἀδελφοῦ Ἰωσήφ· ἐπεὶ Ἰωακείμ καὶ Ἄννα ἄλλο τέκνον οὐκ ἐποίησαν. Αὗται αἱ μυροφόροι ἐπτάκις τῆς νυκτὸς ἦλθον εἰς τὸ μνήμα τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ πότε ἠγγέθη οὐκ οἴδουσιν. Ἡ δὲ Θεοτόκος εἰς τὸ μνήμα οὐκ ἀπῆλθεν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ· ἀπὸ γὰρ τῆς λύπης ἔκειτο. Ἀλλὰ ἐν τῷ τὸν ἄγγελον λαλεῖν μετὰ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, ὁ Χριστὸς ἐφάνη εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεολόγου, ἤγουν εἰς τὴν ἁγίαν Σιών. Ἐκεῖ ἔμειναν πάντες σὺν αὐτῇ οἱ ἀπόστολοι σὺν γυναῖξιν, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, ἐν νηστείαις καὶ χαμευνίαις καὶ δάκρυσι προσεύχεσθαι, καὶ ἀκαταπαύστοις ὑμνωδίαις μετὰ χαρᾶς πολλῆς. Καὶ ἐκεῖ ἐπεφάνετο αὐτοῖς ὁ Χριστὸς πῦνότερον. Ἀποστελλόμενοι εἰς τοὺς τόπους καὶ πορευόμενοι, ἐκεῖ πάλιν συνήγοντο.

ΚΒ'. Ἰδοῦσα δὲ ἡ ἁγία Θεοτόκος τὴν τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς εἰς οὐρανοῦς ἀνάληψιν, ἐπὶ πλεῖον ἐπέδωκεν

A lista, Judas Hierosolymitanus, Thaddæus ab Edessa Syriae, Judas proditor a Scara civitate, Jacobus et Joannes a Zebeda.

XX. Joannes autem Zebedæi filius, post mortem patris vendidit possessiones suas, quas habebat in Zebeda multas; et veniens in Jerusalem emit sanctam Sion (65), quæ est excelsior pars Hierosolymæ. Principes autem sacerdotum tunc singulis annis mutabatur, neque indigenæ erant, sed ex variis provinciis: unde et Caiphas a Cio provinciæ Bithyniæ, cum factus esset pontifex anni illius, morabatur in loco empto a Joanne Theologo: ideo dicitur fuisse *notus Pontifici* (66) ¹⁰. Et ibi præparaverunt Pascha, id est mysticam cœnam Christi cum discipulis et discipulabus. Cum autem ait: *Ite ad quosdam*, Joannem Theologum dicit, ibi perfecerunt mysticam cœnam, et ibi manserunt post resurrectionem Domini. Cumque accepisset Joannes cruci ascens a Jesu Matrem, duxit eam in domum suam, nempe in sanctam Sion. Fuit *ingressus est Dominus januis clausis, et stetit in medio*, et dixit: *Pax vobis*: et reliqua ¹¹.

XXI. Unguentiferæ autem erant septem: Maria Magdalene, et Salomé, et mater filiorum Zebedæi, et Maria Jacobi Minoris mater, uxor Judæ fratris Domini, et mater Jose, quæ enutrivit fratrem Domini, et Joanna (67) (hæc, ut quidam dicunt, erat uxor Petri, ut vero alii aiunt, mater Clementis): et soror Matris Domini Maria Cleopæ, uxor fratris Josephi: nam Joachim et Anna alium filium non genuerunt. Hæc unguentiferæ septies noctu venerunt ad monumentum Domini, et quando surrexit, nescierunt. Deipara vero ad monumentum non ivit nocte illa; nam præ dolore jacebat. Sed dum angelus loquebatur cum Maria Magdalena, Christus apparuit in domo Theologi, id est in sancta Sion. Ibi manebant cuncti cum ipsa apostoli simul cum uxoribus, et cum Domini fratribus, jejunantes, humi cubantes, sientes, orantes et continue hymnos canentes magno cum gaudio. Ibi apparuit eis Christus sæpius. Missi ad varia loca et euntes, illic rursus congregabantur.

XXII. Videns autem sancta Deipara sui Filii Ascensionem in cœlos, multo magis se dedit exer-

¹⁰ Joan. xviii, 15. ¹¹ Luc. xxiv, 36.

Mingarelli notæ

(65) Anonymus auctor libelli de locis Hierosolymitanis ab Allatio editus in Symmicis pag. 84, Joannes Phocas ibidem pag. 19, Nicephorus, in Hist. eccles. alique similia narrant.

(66) Hoc ipsum monet Hippolytus Thebanus in

fragmento, quod superius citavi. In codice Naniano post vocem ἀρχιερεῖ aut aliqua exciderunt, aut legendum: καὶ ἐκεῖ pro καὶ τὰ ἦρσεν.

(67) Joannam vocat Nicephorus uxorem Zebedæi.

citationi virtutum, et genuflexionibus; nam, ut ait Andreas Hierosolymitanus archiepiscopus Cretæ (68), usque ad hodiernum diem cavitates genuum ipsius in marmorebus sanctæ Sion ostenduntur: et situm reclinacionis in lapide, ubi parum naturalis somni capiebat, prosequabantur honore et timore omnēs homines, et glorificabatur non solum a fidelibus, sed a Judæis: et nullus Judæorum princeps, aut Græcorum audebat quid unquam de illa dicere, aut appropinquare domui, in qua ipsa manserat. Sion vero, et Gethsemani ilem est. Multos autem infirmos sanabat, et obsessos a dæmonibus immundis liberabat: eleemosynas, et curam in pauperes, et viduas conferebat. Nullus vero e duodecim apostolis missus est, aut recessit ab ea quandiu ipsa vixit. Quin et in lapidatione protomartyris Stephani, quæ contigit septem annis post Christi Ascensionem, cuncti dispersi sunt præter illōs duodecim. Et habebant Jacobum fratrem Domini ut primum (69), et sine ipso nihil faciebant. Mulieres vero ex diversis provinciis nobiles cum Deipara erant, aliæ quidem a spiritibus immundis liberatæ, aliæ vero fidem amplexæ (70). Inter has erat etiam uxor Pauli, ut quidam dicunt.

XXIII. Hippolytus autem Thebanus (71) narrat, eam vixisse annos omnino 59; nos vero invenimus eam diutius vixisse. Itaque prædictus Andreas episcopus Cretæ ex traditione ait, ipsam pervenisse ad magnam senectutem: at quinquaginta novem anni non faciunt magnam senectutem. Sed propter perturbationes nemo scripsit res illius; scilicet ob direptionem Hierosolymæ, quæ contigit viginti octo annis post Christi Ascensionem; et apostoli juxta angeli mandatum venerunt in civitate nomine Pellam; sic enim ea vocatur. Dionysius vero Areopagita (72) dicit se interfuisse dormitioni Deiparæ una cum Timotheo, et Hierotheo, et aliis. Hi autem erant discipuli Pauli: qui post sex annos, et dimidium baptizatus est, et post tres annos cœpit prædicare, et post novem annos discipulum habuit Dionysium. Ait autem beatus Paulus, se post viginti annos ascendisse in Jerusalem secundum revelationem¹² (73); et invenimus in scholiis (74), cum ab Epheso raptus est

ἐαυτὴν ἐπὶ ἀσκήσει καὶ ταῖς γονυκλισίαις· ὡς φησὶν Ἀνδρέας ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης· ὅτι μέχρι καὶ νῦν τὰ κοιλώματα τῶν γονάτων αὐτῆς ἐν τοῖς μαρμαροῖς τῆς ἁγίας Σιών εἰσὶν δεικνύμενα· καὶ ἡ ἀνάκλισις ἐπὶ τοῦ λίθου, ὅπου τὸν φυσικὸν ὕπνον μικρὸν μετελάμβανεν, τιμὴν τε καὶ φόβον εἶχεν παρὰ πάντας ἀνθρώπους, καὶ δόξαν, οὐ μόνον παρὰ πιστῶν, ἀλλὰ καὶ παρὰ Ἰουδαίων· καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα τῶν Ἰουδαίων ἀρχῶν ἢ Ἑλλήνων λαλήσαι περὶ αὐτῆς τί ποτε, ἢ προσεγγίσει ἐπὶ οἰκίᾳ ἐνθα κατέμενεν· Σιών δὲ καὶ Γεθσημανῆ τὸ αὐτὸ ἐστὶν· λάσεις δὲ πολλὰς ἐπιτελοῦσα τοῖς ἀσθενοῦσιν, καὶ δαιμονιῶντας ἐλευθεροῦσα τῶν ἀκαθάρτων, ἐλεημοσύνας τε καὶ ἐπιμελείας, εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ τὰς χήρας. Οὐδεὶς δὲ τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἀπεστάλη ἢ ἐχωρίσθη αὐτῆς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῆς· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ λιθοβολίᾳ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἧτις γέγονεν μετὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς ἀναλήψεως Χριστοῦ, πάντες διεσπάρσαν πλὴν τῶν δώδεκα· καὶ εἶχον τὸν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου πρῶτον, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐποιοῦν οὐδέν. Γυναῖκας δὲ ἐν διαφόρων ἐπαρχίῶν ἦσαν σὺν τῇ Θεοτόκῃ εὐγενεῖσαι μὲν, ἐκ πνευμάτων ἀκαθάρτων· ἅλλαι δὲ πίστευ· ἐν αἷς ἦν καὶ ἡ γυνὴ Παύλου, ὧς τινες λέγουσιν.

ΚΓ'. Ἰππόλυτος δὲ ὁ Θηβαῖος ἱστορεῖ, πεντήκοντα ἐννέα ἔτη τὰ πάντα αὐτὴν σαρκὶ βιοῦν· ἡμεῖς δὲ εὐρίσκομεν πλεον· Ἀνδρέας οὖν ὁ προρῆθεις ἐπίσκοπος Κρήτης, ἐκ παραδόσεως λέγει εἰς βαθὺ γῆρας αὐτὴν καταντῆσαι· ἔνεκεν δὲ πεντήκοντα ἐννέα ἐτῶν βαθὺ γῆρας οὐκ ἐστίν. Διὰ δὲ τὰς ταραχὰς οὐδεὶς συναγράψατο τὰ περὶ αὐτῆς· πάντως διὰ τὴν ἀνάλασιν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἧτις γέγονεν μετὰ εἰκοσι ὀκτὼ ἔτη τῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως· καὶ οἱ ἀπόστολοι ἐξέβραντες ἀπὸ Ἱερουσαλήμ κατ' ἐπιταγὴν ἀγγέλου ἦλθον εἰς πόλιν ὀνόματι Πέλλαν ὅστω προσαγορευομένην. Διονύσιος δὲ ὁ Ἀρεοπαγίτης λέγει παραίνα εἰς τὴν κοίμησιν αὐτῆς μετὰ Τιμοθέου, καὶ Τεροθέου, καὶ ἐτέρων· τούτους δὲ ἐμαθήτευσεν ὁ ἅγιος Παῦλος, ὅστις μετὰ ἑξ ἡμισυ ἔτη ἐδαπτίσθη, καὶ μετὰ τρεῖς ἔτη ἤρξατο τοῦ κηρύγματος· καὶ μετὰ ἐννέα ἔτη ἐμαθήτευσεν τὸν Διονύσιον. Λέγει δὲ ὁ μακάριος Παῦλος, μετὰ εἰκοσι ἔτη ἀνελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ ἀποκάλυψιν. Εὐρομεν ἐν σχολίοις· τὸ οὖν ἀπὸ Ἐφέσου ἠρπάγη ὁ Παῦ-

Mingarelli nota.

(68) Desumpta hæc sunt ex Andree Cretensis oratione prima in Dormitionem. Deiparæ pag. 122 et 126. Operum ipsius anno 1634. Parisiis impressorum.

(69) Nugaretur auctor, nisi de meris urbanitatis officii accipiendus esset. Nam potestate, auctoritate, jurisdictione, clavium cœlestium possessione primus sine dubio erat Petrus, princeps apostolorum a Domino ipso constitutus. Ne Febronii quidem audacia eo devenit, ut Jacobum principem apostolorum diceret.

(70) Emendatione indigent verba: καὶ μὲν ἐκ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ἅλλαι δὲ πίστευ. Quomodo ipse legerim, vides in mea interpretatione.

(71) Hippolyti Thebani locus, quem citat monachus noster, exstat pag. 47, tom. II Operum S. Hip-

polyti editorum a Fabricio. Cæterum Evodius quoque a Nicephoro lib. II Hist. eccles. cap. 3, citatus idipsum affirmat de B. Virgine, quod Hippolytus.

(72) Ipsa Dionysii, aut Pseudodionysii verba ex libro De Divinis nominibus, cap. 3, affert S. Andreas Cretensis orat. 4, in Dormitionem Deiparæ, pag. 124.

(73) In epist. ad Galat. II, v. 1, ait Paulus: Deinde post annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam. ascendi autem secundum revelationem.

(74) In codice locus hic vitiat est, ut reor. Legendum forsitan: Εὐρομεν ἐν σχολίοις· ὅτι ὡς ἀπὸ Ἐφέσου.

λος· διὰ τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου ἡρπάγη. Καὶ ἄ Paulus, ob dormitionem Deiparæ raptum fuisse. Et τὸ εἰρημένον ὑπ' αὐτοῦ πρὸς Κορινθίους· ὅτι "Ὁφθη ἰpsis plusquam quingentis fratribus simul"¹³ Christus αὐτοῖς ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐγράψαι ὁ post resurrectionem, de dormitione hoc dicit sanctus Deiparæ.

ΚΔ'. Μοναχὸς δὲ τις πρεσβύτερος ἐνάρετος εὐλα- XXIV. Monachus vero quidam presbyter virtute θεῆς ἔργῳ καὶ λόγῳ διεβεβαιούτο λέγων, ὅτι Ἄσχο- præditus, et factis ac verbis pius, asseveravit di- λουμένῳ μοί ποτε ἐν τούτοις, μιᾶ νυκτὶ ἐπίσταται cens : Cum olim in his occupatus essem, quadam nocte, supervenit quidam dicens mihi : Apostolus Paulus ab Epheso in dormitione Deiparæ raptus fuit per nubem, et ascendit usque ad tertiam zonam stellarum, et inde vidit fines Oceani, et paradisum : cum vero *audivisse arcana verba* dicitur¹⁴, hymnῶν ἀπὸ ἀγγελῶν καὶ ἀποστόλων λέγει· οὗτοι οἱ δώδεκα διὰ νεφελῶν παρεγένοντο. Ψεύδεται· οἱ γὰρ παρόντες ἔκει, Ἰάκωθος, καὶ Ἰωάννης, καὶ Ματθαῖος, πῶς διὰ νεφελῶν ἦλθον; Ἴσως δὲ οἱ ἀπὸ μήκοθεν; Διονύσιος τότε ἔκει παρών, τοῦτο οὐ λέγει· οὐδὲ ἦν ἐκ τῶν δώδεκα πρωτελευτήσας· εἰ μὴ Ἰάκωθος ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὃν ἀνεῖλεν Ἡρώδης, καὶ Ἀγρίππας ὁ υἱὸς τοῦ πρώτου Ἡρώδου ἐκ Μαρίας· ὅς ἐστι καὶ ἐγένετο σκωληκόδωρος. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν ἁγίων οἱ πρωτελευτήσαντες. αἱ ψυχὰς αὐτῶν παρεγένοντο πᾶσαι.

ΚΕ'. Ἢ δὲ ἁγία Θεοτόκος πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν προ- XXV. Sancta vero Deipara quindecim ante diebus εἶπεν περὶ τῆς ἐξόδου αὐτῆς· καὶ πρὸ τριῶν ἡμερῶν venit angelus Gabriel, et significavit ei obitum et ἦλθεν ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ, καὶ ἐμήνυσεν αὐτῇ τὴν ἐξο- Domini præsentiam. Et ipsa misit ad invitandos apostolos omnes, et plerique venerunt ad illam : ἀδον καὶ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. Καὶ ἀποστείλασα C adeo ut fieret magnus, valde, et multus concursus. προσεκάλεσα τοὺς ἀποστόλους πάντας· καὶ πολλοὶ παρεγένοντο πρὸς αὐτήν, ὥστε γενέσθαι τὴν παρε- Exposuit ipsis tremenda mysteria, quæ in corde suo m- θρῶν μεγάλην σφόδρα καὶ πολλήν. Ἐξέθετο αὐτοῖς conservabat, et Salutationem angeli, et ejus vi- καὶ μυστήρια φρικτὰ, ἅπερ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς διε- sionem, et primam apparitionem, quam ipsa dum στήρει· καὶ τὸν χαιρετισμὸν τοῦ ἀγγέλου, καὶ τὴν oraret in templo, vidit. Et testamentum fecit (76), ὅπως αὐτοῦ, καὶ τὴν πρώην ἐπιφάνειαν, ἣν ut ait sanctus Bartholomæus apostolus (77). Erat autem ipsa ob præteritas asceticæ vitæ perpes- προσευχομένης αὐτῆς ἐν τῷ ναῷ ἑώρακεν. Καὶ δια- siones debilitata. Et cum venit hora ejus, Christus θήκην ἐποίησατο, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Βαρθολομαῖος ὁ ἀπόστολος. Ἦν δὲ τεταπεινωμένη ἐκ τῆς πρώην omnibus seipsum manifestavit : et ob splendorem lucis omnes in terram ceciderunt præ timore, et φωνῆς, πάντες ἔπεσον χαμαὶ ἐκ τοῦ φόβου, καὶ facti sunt velut mortui ; et dixit eis : Pax vobis. ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Εἰρήνη Omnesque præ gaudio convalescerunt. Et dum ὁμίην. Οἱ δὲ ἀπὸ τῆς χαρᾶς πάντες ἐβρόσθησαν, καὶ hymnos prius canerent angeli, homines stabant muti : deinceps hymnos cantarunt apostoli. Et ipsa velut dulciter dormiens, aperto ore, tradidit ὁρμήσαντες πρώτον οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἴσαντο ἐννεοί· εἶτα ὑμνήσαν οἱ ἀπόστολοι. Καὶ ὡς spiritum Filio, et Deo, annos 72. Et angeli hymnos ἐπὶ ὑπνῶν γλυκῶν ἀνοίξασα τὸ στόμα παρέδωκεν τὸ πνεῦμα τῷ Υἱῷ καὶ Θεῷ, οὕσα ἐτῶν οβ'. Καὶ πάλιν rursus canentes abierunt. Sancti vero apostoli, ut dicit Dionysius Areopagita, qui aderat, cantarunt proprium hymnum, non vero simul universi. Unde et hymnum Hierothei admirati sunt cuncti. Et cantatis hymnis, post funebrem pompam posue-

¹³ Galat. II, 2. ¹⁴ I Cor. xv, 6. ¹⁵ II Cor. xii, 4.

Mingarellii notæ.

(75) Lego : Ἡρώδης, ὃ καὶ Ἀγρίππας, υἱός.
(76) B. Mariæ Virginis testamentum memorat Johannes Thessalonicensis, oratione in Dormitionem Deiparæ. Vide Combefisii Notas, pag. 786, Appendicis ad Historiam hæresis Monothelitarum,

sive Auctarii Novi.

(77) De spuris libellis S. Bartholomæi nomine conflictis agit Fabricius, pag. 340 codicis apoc. Novi Testam. part. I.

runt eam in monumento : nempe in Gethsemani. Et post parvum tempus, spectantibus omnibus qui aderant, corpus factum est invisibile ab oculis eorum. Et rursus canentes hymnos abierunt singuli ad proprias domos.

XXVI. Anni vero ejus numerantur sic. Septennem parentes eam Domino obtulerunt in Jerusalem. Mansit in templo sex annos, et dimidium : et in domo Josephi sex menses : tunc annuntiatum est ei gaudium totius mundi. Quinto decimo anno peperit. Et cum Filio fuit triginta tres annos. Sunt simul anni 48. Post ascensionem Filii mansit in domo Joannis Theologi in sancta Sion simul cum ipso, et aliis qui ibi erant, annos 24. Summa est annorum 72. Post dormitionem vero sanctæ Deiparæ omnes apostoli dispersi sunt; et Joannes profectus est Ephesum. Mattheus autem evangelista dicit : usque ad expugnationem Jerosolymæ nemo meo tempore (87) missus fuit. Evangelium vero quod secundum ipsum est, post 30 annos scripsit ex mandato Jacobi fratris Domini, qui vixit, ut dicit, post Ascensionem Domini annos 28. Jacobus autem iste partitus est ipsis regiones, et mittens eos, præcepit unicuique, ut singulis annis ei scriberent (79) quid docerent : quod et fecerunt, ut eorum doctrina consentanea esset prædicationi Christi, cui gloria et potentia in sæcula. Amen.

Mingarellii notæ.

(78) Voces, ἐπὶ ἐμοῦ, i. e. sub me, nempe meo tempore, mendosæ esse suspicor.

(79) Codex : ἀποστέλλη. Malim, ἐπιστέλλη.

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΚΛΗΤΟΥ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ.

EPIPHANII MONACHI ET PRESBYTERI

DE VITA ET ACTIBUS ET MORTE SANCTI, ET PLANE LAUDANDI, ET PRIMI VOCATI INTER APOSTOLOS ANDRÆ.

Quoniam multi scripserunt vitas et acta Dei amicorum virorum ac mulierum, ad æmulationem et imitationem eorum qui cœlestem semitam ambulare volunt, et spem habent regna cœlorum adipiscendi per angustias et labores multos; sicut et martyrum luctas et prælia contra diabolum, et præclaras virtutes et miracula; non solum autem, sed et sanctorum eremitarum otia et mundi fugas, et corporum ordinationes, beatorum autem apostolorum vitas nemo decenter scripsit : visum est et mihi cupienti, et hac et illac quærenti, investigare, et excipere ex oculatis testibus et sanctis viris que

Ἐπειδὴ περ πολλοὶ ἀνεγράψαντο βίους καὶ πράξεις θεοφιλῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν πρὸς ζῆλον καὶ μίμησιν τῶν εἰς οὐράνιον τριβῶν δευεῖν θελόντων καὶ ἐλπίδας ἐχόντων βασιλείας οὐρανῶν ἀπολαβεῖν διὰ θλίψεων καὶ πόνων πολλῶν, οἷον τὰς τῶν μαρτύρων παλαιστράς καὶ ἀγῶνας κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ ἀνδραγαθήματα καὶ θαυματουργίας, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ὁσίων ἀσκητῶν ἡσυχίας καὶ φυγὰς κοσμικὰς καὶ τόξεις σωμάτων· τῶν δὲ μακαρίων ἀποστόλων οὐδεὶς βίους ἀνεγράψατο αἰσιῶς· ἔδοξε καί μοι ποθεῖν καὶ ζητοῦναι ὧδε κάκεῖσε, ἐρευνησαὶ καὶ ἐκλέξασθαι παρὰ αὐτοπτῶν καὶ θεοφύρων

ἀνδρῶν τὰ περὶ τούτων, ἀπὸ τε Κλήμεντος Ῥώμης καὶ Εὐαγγερίου Συκελοῦ καὶ Ἐπιφανίου τῆς Κύπρου. Λέγει γὰρ ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν ἑβδομήκοντα μαθητῶν, ὅτι ὡς οἱ πρὸ ἐμοῦ *παρέδωκαν ἡμῖν*· ὅηλον ὅτι ἀγράφως καὶ ἐξ ιστοριογράφων ἀποκρύφων καὶ ἔγκωμιαστῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων παρῶδων.

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰρκανοῦ ἱερέως καὶ βασιλέως τῶν Ἑβραίων Ἰωνᾶς τις ἐκ φυλῆς τοῦ Φιλιππῶν ὁ τετράρχης, ὁ υἱὸς Ἡρώδου Ἀντιπάτρου), ὃς ἔσχε δύο υἱοὺς, Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν. Πένης δὲ ἦν πᾶνυ καὶ ἀπορος. Ἐπιζήσας δὲ χρόνους ἱκανοὺς ἐτελεύτησεν, καταλιπὼν τοὺς παῖδας ἐν πτωχεῖᾳ πολλῇ. Οἱ δὲ ἐμίσησαν ἑαυτοὺς. Καὶ ὁ μὲν Σίμων ἔγημε τὴν θυγατέρα Ἀριστοβούλου, ἀδελφοῦ Βαρνάβου τοῦ ἀποστόλου, καὶ, ὡς φασί τινες, ἐποίησεν υἱὸν καὶ θυγατέρα· ὁ δὲ Ἀνδρέας ἐπέδωκεν ἑαυτὸν τῇ ἀγγελίᾳ· οὐδεὶς δὲ αὐτῶν (1) ἐμεμαθήκει γράμματα, ἀλλ' ἐγένοντο ἀλιεῖς τῇ τέχνῃ. Καὶ τοῦ Ἰωάννου κηρύττοντος τὸ βάπτισμα, ὁ Ἀνδρέας θεωρῶν αὐτοῦ τὴν ἰσαγγελίαν πολιτείαν, καὶ τὸ εὐγενὲς ζῆλώσας ἐγένετο αὐτοῦ μαθητῆς· τοῦ δὲ Ἰωάννου δακτυλοδεικτοῦντος (2) τὸν Χριστὸν καὶ εἰπόντος· *Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἰρῶν τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου*, ὁ Ἀνδρέας, ἀκούσας καὶ ἰδὼν, καταλιπὼν τὸν Ἰωάννην ἠκολούθησε τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἐνέγκας τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ἔδειξεν αὐτῷ τὸν Χριστὸν, ὃς μετωνόμασεν αὐτὸν Πέτρον. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ ἐξελεῖντος εἰς τὴν Ἰερημον πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια καὶ εἰργάζοντο τὴν ἀλίαν· ὑποστρέψαντος δὲ τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς ἐρήμου, ἐκάλεσεν αὐτοὺς· οἱ δὲ καταλιπόντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὁ μὲν Πέτρος θερμὸς τῷ πνεύματι ἦν πᾶνυ καὶ εἰς κοσμικῶν χρεῖων μέριμναν ἐπιτήδειος, ὁ δὲ Ἀνδρέας πραδὴς καὶ ὀλιγώλλος. Καὶ τῆς πενθερᾶς Πέτρου τελευτησάσης τὴν γυναῖκα ὁ Πέτρος παρέδωκε τῇ Θεοτόκῃ.

Τοῦ δὲ Χριστοῦ παθόντος, καὶ ἀναστάντος, καὶ ἀναληφθέντος εἰς οὐρανοὺς, καὶ Μαθθία (3) ἀντὶ Ἰούδα συναριθμηθέντος τοῖς ἕνδεκα ἀποστόλοις, μετὰ τοῦ ἐκ γενετῆς χωλοῦ Ἰακωβὸς καὶ ἀπολυθέντες οἱ ἀπόστολοι, κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ Διδασκάλου δύο δύο πορεύεσθαι, λαβόντες μεθ' ἑαυτῶν Μαθθίαν καὶ Γάϊον καὶ ἑτέρους μαθητὰς, ἦλθον εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας. Καὶ κηρύξαντες τὸν λόγον, καὶ ποιήσαντες θαύματα πολλὰ, καὶ διδάξαντες καὶ μαθητεύσαντες πολλοὺς, ἦλθον εἰς Τύνα, πόλιν τῆς Καππαδοκίας. Καὶ ὑπέδέχθησαν παρὰ Ἰουδαίου ὀνόματι Ὀνησιφόρου. Ἐἶτα νεκρὸν ἀναστήσαντες καὶ πολλοὺς μαθητεύσαντες, κάκειθεν διερχόμενοι τὰς πόλεις, ἠρμήνευον διαλύοντες τὰς Γραφὰς, καὶ θαυματουργοῦντες, καὶ πολλοὺς πειθόντες καὶ βαπτίζοντες, καὶ τὰ θεῖα μυστήρια παραδιδόντες, κατῆλ-

A de eis sunt, a Clemente Romano, et Evagrio Siculo et Epiphanio Cyprio. Ait enim in historica scriptione de septuaginta discipulis quod sicut qui ante me fuerint: *Tradiderunt nobis* ¹. Haud dubium quin sine scripto, et ex auctoribus apocryphis et panegyricis viris, sed et ex aliis viatoribus (audierit).

Fuit in diebus Hyrcani sacerdotis et regis Hebræorum, Jonas quidem ex tribu Simeon et oppido Bethsaida (quod ultimo condidit Philippus tetrarcha, filius Herodis Antipatris), qui habuit duos filios Simonem et Andream. Pauper autem erat valde et egens. Cum vixisset autem nullis annis, obiit, pueros in egestate magna relinquens. Qui locaverunt seipsos. Et Simon quidem uxorem duxit filiam Aristobuli, fratris Barnabæ apostoli, et ut ferunt quidam, filium habuit et filiam. Andreas autem castitati se dedit, nullus vero eorum dederat litteras, sed facti sunt arte piscatores. Et Joanne baptismum prædicante, Andreas videns angelicam ejus agendi rationem et recti æmulator, factus est ejus discipulus, cum autem Joannes digito indicasset Christum et dixisset: *Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi*, Andreas audiens et videns, reliquit Joannem, et secutus est Jesum. Et cum adduxisset fratrem suum, ostendit ei Christum qui cognominavit eum Petrum. Cum autem exiisset Jesus in desertum ut tentaretur a diabolo, Petrus et Andreas reversi sunt ad propria, et exercebant piscationem; reversus autem Jesus de deserto vocavit eos, qui relictis omnibus secuti sunt eum.

Et Petrus quidem erat ardentissimus spiritu, et in mundanarum necessitatum cura sollicitus; Andreas autem mitis et parviloquens. Et defuncta Petri socru, uxorem tradidit Petrus Dei Genitrici.

Christo autem passo et redivivo, et sublato in cælos, et Matthia loco Judæ annumerato, undecim apostoli post curationem claudi a nativitate, virgis cæsi et liberati apostoli, secundum præceptum Domini ut bini ambularent, accipientes secum Matthiam et Caium et alios discipulos, abierunt Antiochiam Syriæ. Et prædicantes verbum et facientes prodigia multa, et docentes, et discipulos lucrantes multos, venerunt Tyanam, civitatem Cappadociæ. Et hospitati sunt apud Judæum nomine Onesiphorum. Deinde postquam mortuum suscitassent, et discipulos multos ascrivissent, exinde lustrantes civitates, interpretabantur solventes Scripturas; et prodigia facientes, et multos persuadentes, et baptizantes, et divina mysteria tradentes, venerunt Sinopen civitatem Ponti inter voca-

¹ Luc. i, 2.

Variae lectiones.

(1) Αὐτόν. Vat.

(2) Δακτύλω δεικτοῦντος. Vat.

(3) Μαθθίαν. Vat.

XIV. Et Josephus mansit in Ægypto cum filiis suis, et filiabus, et Deipara, et Christo annus quinque: tum ob revelationem recessit, et reversus venit in Nazareth Galiliæ. Et accepit filiam Mariam frater ipsorum Cleopas in uxorem suam. Cleopas autem frater ipsius Josephi (54) ex eodem patre Jacobo nati. Et genuit ex ea Symeonem. Symeon vero iste post Jacobum fratrem Domini, episcopus fuit in Jerusalem: et sub Domitiano Romæ imperatore, post multa tormenta postea cruci affixus est (55), annos natus 120, Jacobus autem filius Josephi, ut quidam dicunt, habuit uxorem duos annos, et illa mortua aliam non habuit. Judas vero frater ejus duos filios genuit, Zocerum et Jacobum; sic enim vocati sunt. Hi astantes Domitiano imperatori Romæ, ob eorum virtutem et sapientiam cessare fecerunt persecutionem Christianis illatam. Jacobus autem et Judas fratres Domini in numero sunt duodecim apostolorum. Joses vero et Symeon sumpserunt sibi uxores. Et Sobe convivebat cum Deipara continue. Joses autem a matre relictus est adhuc lactens, et enutrivit eum Maria filia Salomes consobrinæ Deiparæ.

XV. In solemnitate autem Paschatis reversi sunt ex Nazareth in Jerusalem, cum esset Jesus annorum decem. Cumque reversi forent in Jerusalem, a multis cognitus fuit, qui admirati sunt ejus intelligentiam, et sapientiam, adeo ut multos obstupescerent. Erat autem valde pulcher aspectu, sicut Propheta ait: *Speciosus forma præ filiis hominum*: statura longus erat sex pedes, flavis crinibus (56), justo naso, flavis oculis, suaviter intuens (57), subflava barba, longis capillis: nunquam novacula ascendit in caput ejus, nec manus hominis, nisi matris ejus cum esset infans. Et cum fuit triginta annorum, baptizatus est a Joanne in Jordanis flumine.

XVI. Cum vero Joannes erat in deserto, annos natus et ipse triginta et unum (incipiendo nempe annum a mense Septembri) factus est ei sermo de baptismo; et venit in Judæam prædicans baptismum penitentiae et remissionem peccatorum, et per baptismum etiam regnum cælorum: non tamen etiam baptismum in Spiritu sancto. Et cum populi vidissent ejus vitam terribilem, atque admirabilem, secuti sunt eum multi, et facti sunt ejus discipuli. In his fuere et Andreas a Bethsaida urbe Galiliæ, et Joannes a Zebedæa. Principes autem sacerdotum cum audivissent quæ de Joanne promulgabantur, et de doctrina ejus, alii quidem dicebant: Ille est Christus; alii vero: Non est (58).

Mingarellii notæ.

(54) In Græco videtur legendum ad τοῦ Ἰωσήφ, id est, ipsius Josephi.

(55) Consule Breviarium Romanum ad diem 18 Februarii.

(56) Codex: ξανθότριξ ὠραῖος· ἐπίρινος. Ex-

• Psal. XLIV, 3.

ΙΔ'. Ο δὲ Ἰωσήφ ἐποίησεν εἰς Ἀίγυπτον σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς θυγατράσιν καὶ τῇ Θεοτόκῃ καὶ τῷ Χριστῷ ἔτη ε', καὶ λοιπὸν δι' ἀποκαλύψεως ἀνεχώρησεν· καὶ ἀποστρέψας ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας. Καὶ ἔλαβεν τὴν θυγατέρα Μαρίαν ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν Κλωπᾶς γυναικᾶ αὐτῷ· Κλεόπας δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἰακώβ ὁμοπάτριος ἐκ τοῦ Ἰακώβ, καὶ ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Συμεῶνα. Οὗτος δὲ ὁ Συμεὼν μετὰ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου ἐπίσκοπος γέγονεν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλείας· Ῥώμης· μετὰ πολλὰς βασάνους ὕστερον ἐσταυρώθη, ὡν ἐτῶν ρα'. Ἰάκωβος δὲ ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, ὡς φασὶν τινες, ἔσχεν αὐτῷ γυναικᾶ ἐπὶ ἔτη δύο· καὶ τελευτήσασθαι αὐτῆς, ἐτέραν οὐκ ἔσχεν. Ἰούδας δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐποίησεν δύο υἱούς, Ζωκῆρον καὶ Ἰάκωβον, οὗτω προσαγορευομένους. Οὗτοι παραστάντες Δομετιανῷ βασιλεῖ Ῥώμης, διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν καὶ σοφίαν, τὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπαύσαντο ἀωγμὸν. Ἰάκωβος δὲ καὶ Ἰούδας ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, εἰς τὸν ἀριθμὸν εἰσὶν τῶν δώδεκα ἀποστόλων. Ἰωσήφ δὲ καὶ Συμεὼν ἔλαβον αὐτοῖς γυναικᾶς· ἡ δὲ Σωθὴ συνῆν τῇ Θεοτόκῃ πάντα τὸν χρόνον· Ἰωσήφ δὲ ὑπομάζιος καταλήφθη ὑπὸ μητρὸς, καὶ ἀνεθρόβετο αὐτὸν Μαρία ἡ θυγάτηρ Σαλώμης ἐξαδέλφης τῆς Θεοτόκου.

ΙΕ'. Κατὰ δὲ ἑορτῆν τοῦ Πάσχα ἀνῆρχοντο ἀπὸ Ναζαρέτ εἰς Ἱεροσόλυμα, δεκαετοῦς ὄντος τοῦ Ἰησοῦ. Ἀνεληθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐγνώσθη ὑπὸ πολλῶν· καὶ ἐθαυμαστώθη ἡ σύνεσις καὶ ἡ σοφία αὐτοῦ, ὡς καὶ πολλοὺς ἐξέστησεν. Ἦν δὲ ὠραῖος τῇ ὄψει σφόδρα, καθὼς ὁ προφήτης λέγει. Ὁραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· τῇ ἡλικίᾳ ἕξ πῶδας ἔχων τὸ μῆκος, ξανθότριξ, ἐπίρινος, ξανθόμματος, εὐόφθαλμος, μαυρότριξ, ἐπιξανθίζων τὸ γένειον, μακρότριξ, οὐδέποτε ξυρὸς ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐδέ χειρ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ νηπιάζοντος. Καὶ τριάκοντα ἐτῶν γενόμενος, ἔβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ.

ΙΓ'. Ο δὲ Ἰωάννης ὡν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ αὐτῆς τριάκοντα καὶ ἐνὸς χρόνου ὑπάρχων ἀρχομένου τοῦ ἔτους ἤγουν ἀπὸ μηνὸς Σεπτεμβρίου· ἐγένετο πρὸς αὐτὸν λόγος· περὶ τοῦ βαπτίσματος· καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος· καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὐ μέντοι καὶ εἰς Πνεῦμα ἅγιον. Θεωροῦντες δὲ οἱ λαοὶ τὴν ἀναστροφὴν αὐτοῦ τὴν φοβερὰν καὶ θαυμαστὴν, ἠκολούθησαν αὐτῷ πολλοὶ, καὶ ἐγένοντο αὐτοῦ μαθηταί· ἐν οἷς καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀπὸ Βηθσαῖδᾶ τῆς πόλεως τῆς Γαλιλαίας, καὶ Ἰωάννης ὁ ἀπὸ Ζεβεδαῖος. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων ἀκούσαντες τὰ περὶ Ἰωάννου, καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ὁ

μηνὶ vocent secundam ὠραῖος.

(57) Ἄντ' hic vox μαυρότριξ, aut paulo superius vox ξανθότριξ inducenda videtur.

(58) In Græco legendum fortasse: ὅτι οὐ. Καὶ ζητήσεως πολλῆς.

Χριστός ἐστίν, οἱ δὲ οὐκ οὐ· καὶ οὐ ζητήσεως ἄλλα πολλῆς γενομένης ἀναμεταξύ αὐτῶν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου, ἀπέστειλαν πρὸς Ἰωάννην, καὶ ἠρώτησαν αὐτόν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι Οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστός, ἀλλ' ὀπίσω μου ἔρχεται, μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν. Ἐγένετο ἡμέρα, καὶ ἤρχοντο λαοὶ πολλοὶ καὶ ἄρχοντες ἐν τῇ ἐρήμῳ, εἰς τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην ἰξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, καὶ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. Τοῦ δὲ Ἰωάννου τὸν λαὸν κατηχούντος ἐν Βηθαράκα χωρίον πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἐρμηον τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐποίησεν ἐκεῖ ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ πάλιν ὑπέστραψεν πρὸς τὸν Ἰωάννην. Ὃς δὲ εἶδεν ὅτι Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, ἔλεγεν περὶ αὐτοῦ· Ἰδοὺ ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· Ἴδον γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καταελθὼν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν λέγουσαν πρὸς αὐτόν· Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός. Καὶ ἤκουσαν οἱ λαοὶ καὶ ἐξεπλήττισοντο. Τῇ δὲ ἐπαύριον πάλιν ἴδον ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

IZ'. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἀνδρέας καὶ Ἰωάννης, ἀφέντες αὐτὸν ἠκολούθησαν ἐπὶ Ἰησοῦ, καὶ ἦλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ καταγώγιον, καὶ ἔμειναν παρ' αὐτῷ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἐζήτησεν δὲ Ἀνδρέας τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Σίμωνα, καὶ εὐρῶν ἤγαγεν αὐτόν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, τῇ ἐπαύριον ἐξήλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν σὺν τοῖς τρισὶν μαθηταῖς· καὶ εὐρῶν τὸν Φίλιππον, ἤκουσαν αὐτόν, κάκεινος τὸν Ναθαναὴλ· καὶ ἦλθον εἰς Κανὰ τῆς Γαλιλαίας· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγένετο γάμος, καὶ ἐκλήθησαν καὶ ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον· τὸ δὲ ὄνομα τοῦ νεφελίου, Σίμων, ὃς καὶ μεθ' ἡμέρας ἠκολούθησεν ἐπὶ Ἰησοῦ. Κάκειθεν εἰς Βηθαθαῖδά πόλιν τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Πέτρου, καὶ ἀσθενούσαν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ, ἐπιστάς ὁ Ἰησοῦς ἐθεράπευσεν αὐτήν. Ὑποστρέψαντες εἰς Ναζαρέτ, Ἰωσήφ ὁ μωστρεψάντων τῆς Θεοτόκου ἐτελεύτησεν προσδύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν, ὡς φασιν ρφ'. Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰωσήφ, Ἰάκωβος καὶ Ἰούδας ἠκολούθησαν ἐπὶ Ἰησοῦ. Πλὴν οἱ πάντες συνεπορεύοντο, κατὰ πόλιν καὶ χώραν πορευόμενοι, καὶ κηρύσσοντες τὴν βασιλείαν, καὶ ἰώμενοι πάσαν νόσον καὶ πάσαν μαλακίαν. Καὶ ἡ πενθερὰ τοῦ Πέτρου θαθεῖσα σὺν τῇ θυγατρὶ γυναικὶ Πέτρου ἠκολούθησεν αὐτοῖς καὶ σὺν τῇ Θεοτόκῳ.

III'. Ἀκάραντες δὲ ἐκεῖθεν, ἦλθον εἰς κώμην τῆς Βηθαθαῖδά πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἐν ᾗ ἐστὶν ἡ λίμνη ἡ κελουμένη Γεννησαρέτ, καὶ φιάλη, διὰ τὸ ἶσον τοῦ γύρου· καὶ τὸ ὕδωρ πάνυ διαυγές καὶ καθάριον· καὶ ἔπτα μέτρα κοκλεύσεσθαι· ἔλαον δὲ πάνυ θαυμαστόν,

† Joan. i, 53. * Matth. iii, 17. * Joan. i, 36.

Mingarellii notæ.

(59) Legendum forsitan : ἐν βηθαράκα (aut βηθαθάρα) χωρίῳ. Betharabæ mentio fit Josue xvi, 61, ubi legitur : *In deserto Betharaba*. Apud Joannem vero evangelistam cap. i, vers. 27, legitur : *Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans*. Sed in hæc verba mendam irrepsisse multi suspicati sunt, et pro *Bethania* legendum esse *Bethabara*. Lege Bonfrerium, aliosque interpretes.

A Cum quæstio magna orta esset inter ipsos de hac re, miserunt ad Joannem, et interrogaverunt eum. Et dixit eis : Non sum Christus, sed post me venit, medius autem inter vos stat. Factum est quadam die, ut essent multi populi et principes in deserto ad Jordanem apud Joannem confidentes peccata sua, et baptizati ab eo. Cumque Joannes populum doceret in Betharaca (59), qui locus est trans Jordanem; venit Jesus in desertum Jordanis, et mansit ibi dies 40, et rursus rediit ad Joannem. Ut autem vidit Joannes Jesum ad se venientem, ait de ipso : *Ecco agnus Dei, qui tollit peccatum mundi* : vidi enim Spiritum sanctum descendentem e caelo, et manentem super eum, et vocem audiri dicentem ei : *Hic est Filius meus dilectus* *. Et audierunt populi, et obstupuerunt. Postridie vero rursus vidit Joannes Jesum ambulantem, et ait de ipso : *Ecco agnus Dei, qui tollit peccatum mundi* †.

περιπατούντα, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ· Ἰδοὺ ὁ Ἄμνός

XVII. Et audito hoc discipuli ejus Andreas et Joannes relicto illo secuti sunt Jesum, et venerunt cum eo in diversorium, et manserunt apud eum die illa. Quæsitit Andreas suum fratrem Simonem, et inventum duxit ad Jesum. Et cum audisset Jesus Joannem traditum fuisse, sequenti die exiit in Galilæam cum tribus discipulis. Et inveniens Philippum traxit eum, et is Nathanaelem : et venerunt in Canam Galilææ. Et post tres dies factæ sunt nuptiæ, et vocati sunt : et Jesus ex aqua fecit vinum (nomen autem sponsi erat Simon, qui etiam post aliquot dies secutus est Jesum). Inde petiit Jesus Bethsaidam civitatem Galilææ, et ingressus est in domum Petri, et ægrotam hujus socrum superveniens sanavit. Cum rediissent (60) in Nazareth, Josephus sponsus Deiparæ mortuus est senex, et plenus dierum, annos natus, ut aiunt, centum et decem. Josephi vero filii Jacobus et Judas secuti sunt Jesum. Sed omnes simul ibant per urbes, et regiones, et prædicantes regnum Dei, et sanantes omnem morbum, et omnem languorem. Et socrus Petri sanata simul cum filia, uxore Petri, secuta est eos, et convivebat cum Deipara.

XVIII. Et inde discedentes, venerunt in castellum Bethsaida civitatis Galilææ, ubi est lacus qui Genesareth, ac Phiala vocatur ob æqualitatem ambitus, et aquam omnino pellucidam ac mundam. Is habet septem millia in circuitu (61) : oleum vero

(60) Codex. ὑποστρέψαντων. Si auctor eleganter scriberet, emendandum, ac legendum esset : ὑποστρέψαντων αὐτῶν.

(61) Lege quæ de hoc lacu fuscè scribit Josephus lib. iii. *De bello Jud.* cap. 10, et ea confer cum his. Videtur enim Epiphanius nostri textus alicubi hic corruptus a librario, qui et aliqua verba omisit fortasse, et alia perperam exaravit.

optimum est, et fructus autumnales circa lacum, et pisces bene olentes. Venit autem Jesus in Zebedam simul cum matre, et discipulis, et diversatus est apud Zebedæum, qui habebat uxorem, et duos filios Jacobum et Joannem, et accepit eos in discipulos. Mater illorum putans eum polliceri regnum terrenum, petit ab eo, ut unus a dextris ipsius, et unus a sinistris sederet in regno ejus. Et inde egressi venerunt in Capernaum; et sanavit paralyticum, et alios multos. Ubiqunque autem diversabantur, sponte illis afferebant multa qui curabantur, et principes civitatum. Discipuli multos docebant, et baptizabant; Jesus vero non baptizabat, sed tantum docebat, et sanabat infirmos quocunque ibant. Zebedæus autem mortuus est: qua re audita Jacobus accedens ad Dominum ait: Sine, ut abeam ad sepeliendum patrem meum: et non permisit ipsi. Et post breve tempus misit duos fratres Jacobum et Joannem: hi vero abeuntes patrem quidem sepelierunt, matrem vero adduxerunt ad Christum: et mansit cum Deipara reliquo vitæ illius tempore. Possessionibus vero suis venditis, quæ erant multæ, venerunt in Jerusalem, et emerunt Sion. Cum venisset autem Jesus simul cum matre, et ipsis discipulis in Judæam, et hi ubique Evangelium prædicarent, et baptizarent, et sanarent, ascenderunt in Jerusalem; et Salome uxor Chueæ (62) procuratoris Herodis Philippi (63) habens septem spiritus nequitiae accessit, et oravit Christum, et liberata est a spiritibus, et non recessit amplius a Domino, sed secuta est eum.

XIX. Cum vero ibi mansissent aliquot diebus (erat enim solemnitas Scenopegiae), et multos doctrina illuminasset Christus, et e templo mercatores ejecisset, ac multos sanavisset a multis, variisque morbis, rediit in Galilæam, et venit in civitatem Magdala. Quædam mulier nomine Maria recepit eum in domum suam, et auditis sermonibus ejus, atque conspectis miraculis, quæ is faciebat, valdidixit omni domui suæ, accessit ad Christum, et secuta est eum, et convivebat cum Deipara, et reliquis feminis. Erat autem prudentissima, et fervens spiritu et lacrymis sicut Petrus, et de suis substantiis ministrabat eis. Discipuli autem erant Andreas, et Petrus fratres a Bethsaida civitate; Philippus et Bartholomæus, Jacobus et Judas fratres Domini (nam Joseph cognomento (64) dicebatur Alphæus); Simon a Cana, et Matthæus evange-

και ὁπώρα περὶ τῆς λίμνης, και ἰχθύων εὐδύμων. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς Ζεβεθεὶ σὺν τῇ μητρὶ και τοῖς μαθηταῖς, κατακλίθη παρὰ Ζεβεδαίου, ὃς ἔσχε γυναῖκα και δύο υἱοὺς, Ἰάκωβον και Ἰωάννην· και ἔλαβεν αὐτοὺς μαθητάς. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτῶν νομίσασα ὅτι περὶ ἐπιγελοῦ βασιλείας ἐπηγγέλλετο, ἤτήσατο αὐτὸν ἵνα εἰς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, και εἰς ἐξ εὐωνύμων καθίσωσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. Και ἐκείθεν ἐξεληθόντες, ἦλθον εἰς Καπερναοῦμ· και ἴασατο τὸν παραλυτικὸν και ἄλλους πολλοὺς. Ὅπου δὲ ἂν κατακλίοντο, οἱ θεραπευόμενοι και οἱ πρῶτοι τῶν πόλεων αὐτοπροαιρέτως προσέφερον αὐτοῖς ἀναλωμάτων πλήθη. Πολλοὺς ἐκατήχουν και ἐδάπτιζον οἱ μαθηταί, ὃ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἐδάπτιζεν· μόνον δὲ ἐδίδασκεν, και ἴατο τοὺς ἀσθενούντας ὅπου ἂν ἐπορεύοντο. Ὁ δὲ Ζεβεδαῖος ἀπέθανεν· και ἀκούσας Ἰάκωβος, προσελθὼν λέγει τῷ Κυρίῳ· Ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθεῖν θάψαι τὸν πατέρα μου· και οὐκ ἐπέτρεψεν αὐτόν· και μετ' ὀλίγον ἀπέστειλεν τοὺς δύο ἀδελφοὺς Ἰάκωβον και Ἰωάννην· οἱ δὲ ἀπελθόντες τὸν μὲν πατέρα ἔθαψαν· τὴν δὲ μητέρα προσήνεγκαν τῷ Χριστῷ· και ἦν σὺν τῇ Θεοτόκῳ τῷ λοιπῶν τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Τὴν δὲ κτήσιν αὐτῶν πωλήσαντες πολλὴν οὖσαν, ἐλθόντες εἰς Ἱερουσαλήμ, ἠγόρασαν τὴν Σιών. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Ἰησοῦ σὺν τῇ μητρὶ και αὐτοῖς μαθηταῖς εἰς τὴν Ἰουδαίαν, και πανταχοῖ εὐαγγελιζομένων και βαπτιζόντων και θεραπευόντων, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱερουσόλυμα, Σαλώμη ἡ γυνὴ Χουεζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου τοῦ Φιλίππου, ἔχουσα πνεύματα πονηρίας ἐπέτα, προσελθοῦσα δὲ και δεηθεῖσα τοῦ Χριστοῦ, ἠλευθερώθη ἐκ τῶν πνευμάτων, και οὐκέτι ἀπέστη ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἠκολούθει αὐτῷ.

19. Διατριψάντων δὲ ἐκεῖ ἡμέρας τινὰς (ἦν γὰρ και ἡ ἑορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας), και πολλοὺς φατίσας τῇ διδασκαλίᾳ ὃ Χριστὸς, ἐκ τοῦ ναοῦ τοὺς καπηλοὺς ἐξέλασας, και πολλοὺς ἰασάμενος ἀπὸ πολλῶν και ποικίλων νόσων, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, και ἦλθεν εἰς Μαγδαλὰ πόλιν. Γυνὴ τις ὀνόματι Μαρία ὑπέδεδετο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, και ἀκούσασα τὸν λόγον αὐτοῦ, και θεασαμένη τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἔποίησεν, ἀποταξαμένη τὸν οἶκον αὐτῆς πάντα, προσελθοῦσα τῷ Χριστῷ ἠκολούθησεν, και συνῆν τῇ Θεοτόκῳ και ταῖς λοιπαῖς. Ἦν δὲ φρονιμωτάτη και θερμὴ τῷ πνεύματι καθὼς και Πέτρος ἐν τοῖς δάκρυσιν, και ἐκ τῶν ὑπορχόντων αὐτῇ διηκόνει αὐτοῖς. Οἱ δὲ μαθηταί ἦσαν Ἀνδρέας και Πέτρος, οἱ ἀδελφοὶ ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ τῆς πόλεως· Φίλιππος και Βαρθολομαῖος· Ἰάκωβος και Ἰούδας, ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου· ὃ γὰρ

Mingarellii notæ.

(62) Codex, Χουεζᾶ. Sed legendum videtur Χουζᾶ ex Lucæ Evangelio cap. viii, v. 3. Cæterum hujus Chuzæ uxorem Lucas ibidem non Salomen vocat, ut monachus noster, sed Joannam: scribit enim: Καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, id est: Et Joana uxor Chuzæ procuratoris Herodis.

(63) Lege Noldii Diatribam de vita et gestis Herodiani segm. 31, pag. 361, tom. II, Operum Fl.

Josephi.

(64) Codex: τὸ ἐπίκλη. Scribendum putō aut ἐπίκλην, aut,] minus elegantem, τὸ ἐπίκλιον. Equidem τὸ ἐπίκλη nusquam alibi legere me memini. Sed mendis multo gravioribus inquinatus videtur hic locus; nam hic et Thomas apostolus prætermittitur, et tres Judæ nominantur, et Thadæus Edeszenus fuisse dicitur

Ἰωσήφ τὸ ἐπίκλη ἐλέγετο Ἀλφάτος Σίμων ἀπὸ Κανά, καὶ Ματθαῖος ὁ εὐαγγελιστής· Ἰούδας ὁ ἀπὸ Ἱεροσολύμων· Θαδδαῖος ἀπὸ Ἐδέσσης· Συρίας· Ἰούδας ὁ πρῶτος ἀπὸ Σάραρ τῆς πόλεω· Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης ἀπὸ Ζεβεδαίου.

Κ'. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ υἱὸς τοῦ Ζεβεδαίου μετὰ τὸ ἀποθάνειν τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἐπώλησεν τὴν κτῆσιν αὐτοῦ τὴν ἐν Ζεβεδῆ· πολλὴν οὖσαν· καὶ ἔλθων εἰς Ἱερουσαλήμ ἠγόρασεν τὴν ἀγίαν Σιών· ὑψηλότερον δὲ ἔστιν τοῦτο τὸ μέρος τῆς Ἱερουσαλήμ. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς τότε κατ' ἐνιαυτὸν ἠλλάσσοντο, καὶ οὐκ ἐντεταίω ἐγένοντο, ἀλλ' ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν· ὅθεν καὶ ὁ Καϊάφα· ἀπὸ Κίου τῆς Βιθύνων ἐπαρχίας, ἀρχιερεῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου γεγονώς, ἐμεινεν ἐν τῇ ἀγορασίᾳ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Διὰ τοῦτο λέγει· ὅτι ἦν γνωστός τῷ ἀρχιερεῖ. Καὶ τὰ ἡμῖς ἠτοίμασαν τὸ Πάσχα, ἤγουν τὸ μυστικὸν δεῖπνον τῷ Χριστῷ· σὺν τοῖς μαθηταῖς καὶ ταῖς μαθητρίαις· Ὅταν δὲ λέγει· Ὑπάγετε πρὸς τὸν δεῖνα· Ἰωάννην τὸν Θεολόγον λέγει. Ἐκεῖ ἐτέλεσαν τὸ μυστικὸν δεῖπνον, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου· παραλαβὸν γὰρ Ἰωάννης παρεστώς τῷ σταυρῷ ἐκ τοῦ Ἰησοῦ τὴν μητέρα, ἤγαγεν αὐτὴν εἰς τὰ Πισ, ὃ ἔστιν ἡ ἀγία Σιών. Ἐκεῖ εἰσηλθὼν ὁ Χριστὸς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν, *Εἰρήνῃ ὑμῖν*, καὶ τὰ εἶψ.

ΚΑ'. Μυροφόροι δὲ ἦσαν ἑπτὰ· Μαρία ἡ Μαγδαληνή, καὶ Σαλώμη, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, καὶ Μαρία Ἰακώβου τοῦ μικροῦ μήτηρ, Ἰούδα γυνὴ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, καὶ Ἰωσή μήτηρ ἡ ἀναβρέφασα τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου, καὶ Ἰωάννα· αὕτη, φασί τινες, γυνὴ Πέτρου, ἄλλοι δὲ, μήτηρ Κλήμεντος· καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου, Μαρία ἡ τοῦ Κλεωπά, γυνὴ ἀδελφοῦ Ἰωσήφ· ἐπεὶ Ἰωακείμ καὶ Ἄννα ἄλλο τέκνον οὐκ ἐποίησαν. Αὗται αἱ μυροφόροι ἑπτάκις τῆς νυκτὸς ἤλθον εἰς τὸ μνήμα τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ πότε ἠγέρθη οὐκ οἶδισαν. Ἡ δὲ Θεοτόκος εἰς τὸ μνήμα οὐκ ἀπῆλθεν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ· ἐπὶ γὰρ τῆς λύπης ἔκειτο. Ἀλλὰ ἐν τῷ τὸν ἄγγελον λαλεῖν μετὰ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, ὁ Χριστὸς ἐφάνη εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεολόγου, ἤγουν εἰς τὴν ἀγίαν Σιών. Ἐκεῖ ἔμειναν πάντες σὺν αὐτῇ ἢ ἀπόστολοι σὺν γυναίξιν, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, ἐν νηστειαῖς καὶ χαίμενυλαις καὶ δάκρυσι προσεύχεσθαι, καὶ ἀκαταπαύστοις ὑμνοῦσιν μετὰ χαρᾶς πολλῆς. Καὶ ἐκεῖ ἐπαφαίνετο αὐτοῖς ὁ Χριστὸς πικνότερον. Ἀποσταλλόμενοι εἰς τοὺς τόπους καὶ πορευόμενοι, ἐκεῖ πάλιν συνήγοντο.

ΚΒ'. Ἰδοῦσα δὲ ἡ ἀγία Θεοτόκος τὴν τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς εἰς οὐρανοῦς ἀνάληψιν, ἐπὶ πλείον ἐπέδωκεν

A lista, Judas Hierosolymitanus, Thaddæus ab Edessa Syriæ, Judas proditor a Scara civitate, Jacobus et Joannes a Zebeda.

XX. Joannes autem Zebedæi filius, post mortem patris vendidit possessiones suas, quas habebat in Zebeda multas; et veniens in Jerusalem emit sanctam Sion (65), quæ est excelior pars Hierosolymæ. Principes autem sacerdotum tunc singulis annis mutabatur, neque indigenæ erant, sed ex variis provinciis: unde et Caiphas a Cio provinciæ Bithyniæ, cum factus esset pontifex antri illius, morabatur in loco empto a Joanne Theologo: ideo dicitur fuisse *notus Pontifici* (66)¹⁰. Et ibi præparaverunt Pascha, id est mysticam cœnam Christo eum discipulis et discipulabus. Cum autem ait: *Ite ad quendam*, Joannem Theologum dicit, ibi perferunt mysticam cœnam, et ibi manserunt post resurrectionem Domini. Cumque accepisset Joannes cruci astans a Jesu Matrem, duxit eam in domum suam, nempe in sanctam Sion. Ibi ingressus est Dominus januis clausis, et stetit in medio, et dixit: *Pax vobis*: et reliqua¹¹

XXI. Unguentiferæ autem erant septem: Maria Magdalene, et Salome, et mater filiorum Zebedæi, et Maria Jacobi Minoris mater, uxor Judæ fratris Domini, et mater Jose, quæ enutrivit fratrem Domini, et Joanna (67) (hæc, ut quidam dicunt, erat uxor Petri, ut vero alii auct, mater Clementis): et soror Matrîs Domini Maria Cleopæ, uxor fratris Josephi: nam Joachim et Anna alium filium non genuerunt. Hæc unguentiferæ septies noctu venerunt ad monumentum Domini, et quando surrexit, nescierunt. Deipara vero ad monumentum non ivit nocte illa; nam præ dolore jacebat. Sed dum angelus loquebatur cum Maria Magdalena, Christus apparuit in domo Theologi, id est in sancta Sion. Ibi manebant cuncti cum ipsa apostoli simul cum uxoribus, et cum Domini fratribus, jejunantes, humi cubantes, sentes, orantes et continue hymnos canentes magno cum gaudio. Ibi apparuit eis Christus sæpius. Missi ad varia loca et euntes, illic rursus congregabantur.

XXII. Videns autem sancta Deipara sui Filii Ascensionem in caelos, nullo magis se dedit exer-

¹⁰ Joan. xviii, 15. ¹¹ Luc. xxiv, 36.

Mingarelii notæ.

(65) Anonymus auctor libelli de locis Hierosolymitanis ab Allatio editus in Symmictis pag. 84, Joannes Phocas ibidem pag. 19, Nicephorus, in Hist. eccles. alique similia narrant.

(66) Hoc ipsam monet Hippolytus Thebanus in

fragmento, quod superius citavi. In codice Vaticano post vocem ἀρχιερεῖ aut aliqua exciderunt, aut legendum: καὶ ἐκεῖ pro καὶ τὰ ἦρσαν.

(67) Joannam vocat Nicephorus uxorem Zebedæi.

citationi virtutum, et genuflexionibus; nam, ut ait Andreas Hierosolymitanus archiepiscopus Cretæ (68), usque ad hodiernum diem cavitates genuum ipsius in marmoribus sanctæ Sion ostenduntur: et situm reclinacionis in lapide, ubi parum naturalis somni capiebatur, prosequabantur honore et timore omnēs homines, et glorificabatur non solum a fidelibus, sed a Judæis: et nullus Judæorum princeps, aut Græcorum audebat quid unquam de illa dicere, aut appropinquare domui, in qua ipsa manserat. Sion vero, et Gethsemani idem est. Multos autem infirmos sanabat, et obsessos a dæmonibus immundis liberabat: eleemosynas, et curam in pauperes, et viduas conferebat. Nullus vero e duodecim apostolis missus est, aut recessit ab ea quamdiu ipsa vixit. Quia et in lapidatione protomartyris Straphani, quæ contigit septem annis post Christi Ascensionem, cuncti dispersi sunt præter illos duodecim. Et habebant Jacobum fratrem Domini ut primum (69), et sine ipso nihil faciebant. Mulieres vero ex diversis provinciis nobiles cum Deipara erant, aliæ quidem a spiritibus immundis liberatæ, aliæ vero fidem amplexæ (70). Inter has erat etiam uxor Pauli, ut quidam dicunt.

XXIII. Hippolytus autem Thebanus (71) narrat, eam vixisse annos omnino 59; nos vero invenimus eam diutius vixisse. Itaque prædictus Andreas episcopus Cretæ ex traditione ait, ipsam pervenisse ad magnam senectutem: at quinquaginta novem anni non faciunt magnam senectutem. Sed propter perturbationes nemo scripsit res illius; scilicet ob direptionem Hierosolymæ, quæ contigit viginti octo annis post Christi Ascensionem; et apostoli juxta angeli mandatum venerunt in civitatem nomine Pellam; sic enim ea vocatur. Dionysius vero Areopagita (72) dicit se interfuisse dormitioni Deiparæ una cum Timotheo, et Hierotheo, et aliis. Hi autem erant discipuli Pauli: qui post sex annos, et dimidium baptizatus est, et post tres annos cœpit prædicare, et post novem annos discipulum habuit Dionysium. Ait autem beatus Paulus, se post viginti annos ascendisse in Jerusalem secundum revelationem¹² (73); et invenimus in scholiis (74), cum ab Epheso raptus est

αυτῆς τῆ ἀσκήσει καὶ ταῖς γονυκλισίαις· ὡς φησὶν Ἀνδρέας ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης· ὅτι μέχρι καὶ νῦν τὰ κοιλώματα τῶν γονάτων αὐτῆς ἐν τοῖς μαρμαροῖς τῆς ἁγίας Σιών εἰσιν δεικνύμενα· καὶ ἡ ἀνάκλισις ἐπὶ τοῦ λίθου, ὅπου τὸν φυσικὸν ὕπνον μικρὸν μετελάμβανε, τιμὴν τε καὶ φόβον εἶχεν παρὰ πάντας ἀνθρώπους, καὶ δόξαν, οὐ μόνον παρὰ πιστῶν, ἀλλὰ καὶ παρὰ Ἰουδαίων· καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα τῶν Ἰουδαίων ἄρχων ἢ Ἑλλήνων λαλῆσαι περὶ αὐτῆς τί ποτε, ἢ προσεγγίσει τῆ οἰκίᾳ ἐνθα κατέμενε· Σιών δὲ καὶ Γεθσημανῆ τὸ αὐτὸ ἐστὶν· ἰάσεις δὲ πολλὰς ἐπιτελοῦσα τοῖς ἀσθενοῦσιν, καὶ δαιμονιῶντας ἐλευθεροῦσα τῶν ἀκαθάρτων, ἐλεημοσύνας τε καὶ ἐπιμελείας, εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ τὰς χήρας. Οὐδεὶς δὲ τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἀπεστάλη ἢ ἐχωρίσθη αὐτῆς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῆς· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ λιθοβολίᾳ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἧτις γέγονεν μετὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς ἀναλήψεως Χριστοῦ, πάντες διεσπάρησαν πλὴν τῶν δώδεκα· καὶ εἶχον τὸν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου πρῶτον, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐποιοῦν οὐδέν. Γυναῖκες δὲ ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν ἦσαν σὺν τῇ Θεοτόκῳ εὐγενεῖς· αἱ μὲν, ἐκ πνευμάτων ἀκαθάρτων· ἄλλαι δὲ πίστευ· ἐν αἷς ἦν καὶ ἡ γυνὴ Παύλου, ὡς τινες λέγουσιν.

ΚΓ'. Ἰηπόλυτος δὲ ὁ Θηβαῖος ἱστορεῖ, πεντήκοντα ἔννεα ἔτη τὰ πάντα αὐτὴν σαρκὶ βιοῦν· ἡμεῖς δὲ εὐρίσκομεν πλεον· Ἀνδρέας οὖν ὁ προρρήθεὺς ἐπίσκοπος Κρήτης, ἐκ παραδόσεως λέγει εἰς βαθὺ γῆρας αὐτὴν καταντῆσαι· ἔνεκεν δὲ πεντήκοντα ἔννεα ἐτῶν βαθὺ γῆρας οὐκ ἐστὶν. Διὰ δὲ τὰς τετραχὰς οὐδεὶς συνεγράψατο τὰ περὶ αὐτῆς· πάντως διὰ τὴν ἀνάλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἧτις γέγονεν μετὰ εἴκοσι ὀκτῶ ἔτη τῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως· καὶ οἱ ἀπόστολοι ἐξέβραντες ἀπὸ Ἱερουσαλήμ κατ' ἐπιταγὴν ἀγγέλου ἦλθον εἰς πόλιν ὀνόματι Πέλλαν οὕτω προσαγορευομένην. Διονύσιος δὲ ὁ Ἀρεοπαγίτης λέγει παρῆναι εἰς τὴν κοίμησιν αὐτῆς μετὰ Τιμοθέου, καὶ Ἱεροθέου, καὶ ἐτέρων· τούτους δὲ ἐμαθήτευσεν ὁ ἅγιος Παῦλος, ὅστις μετὰ ἕξι ἡμισυ ἔτη ἐβαπτίσθη, καὶ μετὰ τρία ἔτη ἤρξατο τοῦ κηρύγματος· καὶ μετὰ ἔννεα ἔτη ἐμαθήτευσεν τὸν Διονύσιον. Λέγει δὲ ὁ μακάριος Παῦλος, μετὰ εἴκοσι ἔτη ἀνελεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ ἀποκάλυψιν. Εὐρομέν ἐν σχολοῖς· τὸ οὖν ἀπὸ Ἐφέσου ἠρπάγη ὁ Παῦ-

Mingarelli notæ.

(68) Desumpta hæc sunt ex Andree Cretensis oratione prima in Dormitionem. Deiparæ pag. 122 et 126. Operum ipsius anno 1634. Parisiis impressorum.

(69) Nugaretur auctor, nisi de meris urbanitatis officii accipiendus esset. Nam potestate, auctoritate, jurisdictione, clavium cœlestium possessione primus sine dubio erat Petrus, princeps apostolorum a Domino ipso constitutus. Ne Febronii quidem audacia eo devenit, ut Jacobum principem apostolorum diceret.

(70) Emendatione indigent verba: καὶ μὲν ἐκ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ἄλλαι δὲ πίστευ. Quomodo ipse legerim, vides in mea interpretatione.

(71) Hippolyti Thebani locus, quem citat monachus noster, existat pag. 47, tom. II Operum S. Hip-

polyti editorum a Fabricio. Cæterum Evodius quaque a Nicephoro lib. II Hist. eccles. cap. 3, citatus idipsum affirmat de B. Virgine, quod Hippolytus.

(72) Ipsa Dionysii, aut Pseudodionysii verba ex libro De Divinis nominibus, cap. 3, affert S. Andreas Cretensis orat. 4, in Dormitionem Deiparæ, pag. 124.

(73) In epist. ad Galat. II, v. 1, ait Paulus: Deinde post annos quatuordecim iterum ascendit Hierosolymam. ascendit autem secundum revelationem.

(74) In codice locum hic vitiatum est, ut reor. Legendum forsitan: Εὐρομεν ἐν σχολοῖς· ὅτε οὖν ἀπὸ Ἐφέσου.

λος· διὰ τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου ἠρπάγη. Καὶ ἂν εἰρημένον ὑπ' αὐτοῦ πρὸς Κορινθίους· ὅτι *Ἐφθῆ αὐτοῖς ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐγράψαι ὁ Χριστὸς ματὰ τὴν ἀνάστασιν· εἰς τὴν κοίμησιν τοῦτο λέγει τῆς ἁγίας Θεοτόκου.*

ΚΔ'. Μοναχὸς δὲ τις πρεσβύτερος ἐνάρετος εὐλαβὴς ἔργῳ καὶ λόγῳ διεβεβαίουτο λέγων, ὅτι· Ἀσχολουμένῳ μοι ποτε ἐν τούτοις, μιᾶ νυκτὶ ἐπίσταται τις λέγων μοι, ὅτι· ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπὸ Ἐφέσου εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου ἠρπάγη διὰ νεφέλης, καὶ ἀνῆλθεν. Ἔως τρίτης ζώνης τῶν ἀστρῶν, καὶ ἀπεκεῖ ἐθεάσατο τὰ πέρατα τοῦ Ὀκεανοῦ καὶ τὸν παράδεισον. Ὅτε δὲ ἤκουσεν *ἄρρητὰ ῥήματα*, τὴν ὑμνησιν τῶν ἀγγέλων· καὶ τῶν ἀποστόλων λέγει· ὅτι οἱ δώδεκα διὰ νεφελῶν παρεγένοντο. Ψεύδεται· οἱ γὰρ παρόντες ἐκεῖ, Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης, καὶ Ματθαῖος, πῶς διὰ νεφελῶν ἦλθον; Ἰσως δὲ οἱ ἀπὸ μήκοθεν; Διονύσιος τότε ἐκεῖ παρῶν, τοῦτο οὐ λέγει· οὐδὲ ἦν ἐκ τῶν δώδεκα προτελευτήσας· εἰ μὴ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὃν ἀνεῖλεν Ἡρώδης, καὶ Ἀγρίππας ὁ υἱὸς τοῦ πρώτου Ἡρώδου ἐκ Μαρίας· ἔς καὶ ἐγένετο σκυληκόδρωτος. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν ἁγίων οἱ προτελευτήσαντες. αἱ ψυχαὶ αὐτῶν παρεγένοντο πᾶσαι.

ΚΕ'. Ἡ δὲ ἁγία Θεοτόκος πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν προεῖπεν περὶ τῆς ἐξόδου αὐτῆς· καὶ πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἦλθεν ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ, καὶ ἐμήνυσε αὐτῇ τὴν ἐξοδὸν καὶ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. Καὶ ἀποστειλάσα προσεκαλέσατο τοὺς ἀποστόλους πάντας· καὶ πολλοὶ παρεγένοντο πρὸς αὐτήν, ὥστε γενέσθαι τὴν παρεμβολὴν μεγάλην σφόδρα καὶ πολλήν. Ἐξέθετο αὐτοῖς καὶ μυστήρια φρικτὰ, ἅπερ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς διετήρει· καὶ τὸν χαρτισμὸν τοῦ ἀγγέλου, καὶ τὴν ὅπτασίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν πρώην ἐπιφάνειαν, ἣν προσευχομένης αὐτῆς ἐν τῷ ναῷ ἑώρακεν. Καὶ διαθήκη ἐποιήσατο, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Βαρθολομαῖος ὁ ἀπόστολος. Ἦν δὲ τεταπεινωμένη ἐκ τῆς πρώην ἀσκήσεως, καὶ ὅτε ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς, πᾶσιν ἐφάνεωσεν ἑαυτὸν ὁ Χριστὸς, καὶ ἐκ τῆς ἀγλῆς τοῦ φωτός, πάντες ἔπεσον χαμαὶ ἐκ τοῦ φόβου, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· *Εἰρήνη ὁμῖν*. Οἱ δὲ ἀπὸ τῆς χαρᾶς πάντες ἐβρόσθησαν, καὶ ὑμνήσαντες πρώτον οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἴσταντο ἐννεοί· εἶτα ὑμνησαν οἱ ἀπόστολοι. Καὶ ὡς ἐπὶ ὕπνον γλυκῶν ἀνοίξασα τὸ στόμα παρέδωκεν τὸ πνεῦμα τῷ Ἰῶ καὶ Θεῶ, οὕσα ἐτῶν οβ'. Καὶ πάλιν ὑμνήσαντες οἱ ἄγγελοι ἀπῆλθον· οἱ δὲ ἅγιοι ἀπόστολοι, ὡς λέγει Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης· ὅς παρῆν, ὑμνησαν ἴδιον ὕμνον· καὶ οὐχ ἅμα πάντες· ὅθεν καὶ εἰς τὸν ὕμνον Ἰσοθέου πάντες ἐθαύμασαν·

Paulus, ob dormitionem Deiparæ raptum fuisse. Et cum dixit scribens ad Corinthios : *Apparuit ipsis plusquam quingentis fratribus simul*¹³ Christus post resurrectionem, de dormitione hoc dicit sanctæ Deiparæ.

XXIV. Monachus vero quidam presbyter virtute præditus, et factis ac verbis pius, asseveravit dicens : Cum olim in his occupatus essem, quadam nocte, supervenit quidam dicens mihi : Apostolus Paulus ab Epheso in dormitione Deiparæ raptus fuit per nubem, et ascendit usque ad tertiam zonam stellarum, et inde vidit fines Oceani, et paradysum : cum vero *audivisse arcana verba* dicitur¹⁴, hymni ab angelis et apostolis cantati designantur, quia duodecim apostoli per nubes advenerant. Sed mentitur. Hi enim qui ibi erant præsentés, Jacobus et Joannes, et Mattheus, quomodo per nubes venerunt? An forte, qui longe aberant? Dionysius qui ibi tunc aderat, hoc non dicit : neque ex duodecim illis antea mortuus quisquam fuerat, nisi Jacobus frater Joannis Theologi, occisus ab Herode, qui et Agrippa (75) dicitur, filio primi Herodis ex Mariamne : qui etiam a vermibus consumptus fuit. Aliorum vero sanctorum, qui antea mortui erant, animæ omnes aderant.

XXV. Sancta vero Deipara quindecim ante diebus prædixit obitum suum : et tribus ante diebus venit angelus Gabriel, et significavit ei obitum et Domini præsentiam. Et ipsa misit ad invitandos apostolos omnes, et plerique venerunt ad illam : adeo ut fieret magnus, valde, et multus concursus. Exposuit ipsis tremenda mysteria, quæ in corde suo conservabat, et Salutationem angeli, et ejus visionem, et primam apparitionem, quam ipsa dum oraret in templo, vidit. Et testamentum fecit (76), ut ait sanctus Bartholomæus apostolus (77). Erat autem ipsa ob præteritas asceticæ vitæ perpressiones debilitata. Et cum venit hora ejus, Christus omnibus seipsum manifestavit : et ob splendorem lucis omnes in terram ceciderunt præ timore, et facti sunt velut mortui ; et dixit eis : *Pax vobis*. Omnesque præ gaudio convalescerunt. Et dum hymnos prius canerent angeli, homines stabant muti : deinceps hymnos cantarunt apostoli. Et ipsa velut dulciter dormiens, aperto ore, tradidit spiritum Filio, et Deo, annos 72. Et angeli hymnos rursus canentes abierunt. Sancti vero apostoli, ut dicit Dionysius Areopagita, qui aderat, cantarunt proprium hymnum, non vero simul universi. Unde et hymnum Hierothei admirati sunt cuncti. Et cantatis hymnis, post funebrem pompam posue-

¹³ Galat. 11, 2. ¹⁴ I Cor. xv, 6. ¹⁵ II Cor. xii, 4.

Mingarellii notæ.

(75) Lego : Ἡρώδης, ὃ καὶ Ἀγρίππας, υἱός.

(76) B. Mariæ Virginis testamentum memorat Johannes Thessalonicensis, oratione in Dormitionem Deiparæ. Vide Combefisii Notas, pag. 786, Appendicis ad *Historiam hæresis Monothelliarum*,

sive Auctarii Novi.

(77) De spuris libellis S. Bartholomæi nomine confectis agit Fabricius, pag. 340 codicis apoc. Novi Testam. part. 1.

runt eam in monumento : nempe in Gethsemani. Et post parvum tempus, spectantibus omnibus qui aderant, corpus factum est invisibile ab oculis eorum. Et rursus canentes hymnos abierunt singuli ad proprias domos.

XXVI. Anni vero ejus numerantur sic. Septennem parentes eam Domino obtulerunt in Jerusalem. Mansit in templo sex annos, et dimidium : et in domo Josephi sex menses : tunc annuntiatum est ei gaudium totius mundi. Quinto decimo anno peperit. Et cum Filio fuit triginta tres annos. Sunt simul anni 48. Post ascensionem Filii mansit in domo Joannis Theologi in sancta Sion simul cum ipso, et aliis qui ibi erant, annos 24. Summa est annorum 72. Post dormitionem vero sanctæ Deiparæ omnes apostoli dispersi sunt; et Joannes profectus est Ephesum. Matthæus autem evangelista dicit : usque ad expugnationem Jerosolymæ nemo meo tempore (87) missus fuit. Evangelium vero quod secundum ipsum est, post 30 annos scripsit ex mandato Jacobi fratris Domini, qui vixit, ut dicit, post Ascensionem Domini annos 28. Jacobus autem iste partitus est ipsis regiones, et mittens eos, præcepit unicuique, ut singulis annis ei scriberent (79) quid docerent : quod et fecerunt, ut eorum doctrina consentanea esset prædicationi Christi, cui gloria et potentia in sæcula. Amen.

Mingarellii notæ.

(78) Voces, ἐπὶ ἐμοῦ, i. e. sub me, nempe meo tempore, mendosæ esse suspicor.

καὶ μετὰ τὴν ὑμνησιν κηδεύσαντες αὐτὴν, ἔθικαν ἐν μνημεῖω· δῆλον δὲ εἰς Γεθσημανή. Καὶ μετ' ὀλίγον πάντων θεωρούντων τῶν παρόντων, τὸ σῶμα γέγονεν ἀφαντοῦ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ πάλιν ὑμνήσαντες, ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

ΚΓ'. Ἀριθμοῦνται δὲ τὰ ἔτη αὐτῆς οὕτως· ἐπὶ τῶν προσέφερον οἱ γονεῖς τῷ Κυρίῳ εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐν τῷ ναῷ ἕξ ἡμισυ, καὶ εἰς τὸν οἶκον Ἰωσήφ μῆνας ἕξ· καὶ εὐηγγελίσθη τὴν παγκόσμιον χάραν, καὶ τῷ πεντεκαιδεκάτῳ ἔτει ἔτεκεν· καὶ σὺν τῷ Ἰῶ ἔτη λγ'· ἡμοῦ γίνονται ἔτη μη'. Καὶ μετὰ τοῦ Ἰῶ τὴν ἀνάληψιν εἰς τὸν οἶκον Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου εἰς τὴν ἁγίαν Σιών σὺν αὐτῷ καὶ τοῖς σὺν αὐτοῖς, ἔτη κδ'· ἡμοῦ ἔτη οβ'. Μετὰ δὲ τὴν κοίμησιν τῆς ἁγίας Θεοτόκου πάντες οἱ ἀπόστολοι διεσπάρησαν, καὶ Ἰωάννης κατήλθεν εἰς Ἔφεσον. Ματθαῖος δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει, ὅτι Ἔως τῆς ἀλώσεως Ἱερουσαλήμ, οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἐπὶ ἐμοῦ ἐπέμφθη. Τὸ δὲ κατ' αὐτὸν εὐαγγέλιον μετὰ τριάκοντα ἔτη ἔγραψεν, κατ' ἐπιτροπὴν Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, ὃς ἐζήσεν, ὡς λέγει, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἔτη κη'. Οὗτος δὲ Ἰάκωβος ἐμέρισεν τὰς χώρας αὐτοῖς· καὶ ἀποστέλλων αὐτούς, ἐνὶ ἑκάστῳ παρήγγειλεν, ἵνα καθὼς διδάσκει, ἀποστέλλῃ αὐτῷ κατ' ἐναυτὸν, ὃ καὶ ἐποίησεν, ἵνα ὁμοφρονῇ τῷ κηρύγματι τοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

(79) Codex : ἀποστέλλῃ. Malim, ἐπιστέλλῃ.

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΚΛΗΤΟΥ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ.

EPIPHANII MONACHI ET PRESBYTERI

DE VITA ET ACTIBUS ET MORTE SANCTI, ET PLANE LAUDANDI, ET PRIMI VOCATI INTER APOSTOLOS ANDRÆÆ.

Quoniam multi scripserunt vitas et acta Dei amicorum virorum ac mulierum, ad æmulationem et imitationem eorum qui cœlestem semitam ambulare volunt, et spem habent regna cœlorum adipiscendi per angustias et labores multos; sicut et martyrum luctas et prælia contra diabolum, et præclaras virtutes et miracula; non solum autem, sed et sanctorum eremitarum otia et mundi fugas, et corporum ordinationes, beatorum autem apostolorum vitas nemo decenter scripsit : visum est et mihi cupienti, et hac et illac quærenti, investigare, et excipere ex oculatis testibus et sanctis viris quæ

Ἐπειδὴ περ πολλοὶ ἀνεγράψαντο βίους καὶ πράξεις θεοφιλῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν πρὸς ζῆλον καὶ μίμησιν τῶν εἰς οὐρανὸν τρέβον ὀδεῦσιν θελόντων καὶ ἐλπιδας ἐχόντων βασιλείας οὐρανῶν ἀπολαύειν διὰ θλίψεων καὶ πόνων πολλῶν, οἷον τὰς τῶν μαρτύρων παλαιστράς καὶ ἀγῶνας κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ ἀνδραγαθήματα καὶ θαυματουργίας, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ὁσίων ἀσκητῶν ἡσυχίας καὶ φυγὰς κοσμικὰς καὶ τόξεις σωμάτων· τῶν δὲ μακαρίων ἀποστόλων οὐδεὶς βίους ἀνεγράψατο αἰσίως· ἔδοξε καὶ μοι ποθοῦντι καὶ ζητοῦντι ὧδε κάκεισε, ἐρευνησαὶ καὶ ἐκλέξασθαι παρὰ αὐτοπτῶν καὶ ὁμοφρόνων

ἀνδρῶν τὰ περὶ τούτων, ἀπὸ τε Κλήμεντος Ῥώμης καὶ Εὐαγγερίου Σικελοῦ καὶ Ἐπιφανίου τῆς Κύπρου. Λέγει γὰρ ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν ἐβδομήκοντα μαθητῶν, ὅτι ὡς οἱ πρὸ ἐμοῦ *παρέδωκαν ἡμῖν*· ὅηλον ὅτι ἀγράφως καὶ ἐξ ἱστοριογράφων ἀποκρύφων καὶ ἔγκωμιαστῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων παρόδων.

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ὑρκανοῦ ἱερέως καὶ βασιλέως τῶν Ἑβραίων Ἰωῶς τις ἐκ φυλῆς τοῦ Σιμεὼν ἀπὸ κώμης Βηθσαιδᾶ (ἦν ὕστερον ἔκτισε Φιλιππος ὁ τετράρχης, ὁ υἱὸς Ἡρώδου Ἀντιπάτρου), ὃς ἔσχε δύο υἱούς, Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν. Πένης δὲ ἦν πάνυ καὶ ἀπορος. Ἐπιζητήσας δὲ χρόνους ἰκανοὺς ἐτελεύτησεν, καταλιπὼν τοὺς παῖδας ἐν πτωχείᾳ πολλῇ. Οἱ δὲ ἐμισθῶσαν ἑαυτοὺς. Καὶ ὁ μὲν Σίμων ἔγημε τὴν θυγατέρα Ἀριστοβούλου, ἀδελφοῦ Βαρνάβου τοῦ ἀποστόλου, καὶ, ὡς φασὶ τινες, ἐποίησεν υἱὸν καὶ θυγατέρα· ὁ δὲ Ἀνδρέας ἐπέδωκεν ἑαυτὸν τῇ ἀγγελίᾳ· οὐδεὶς δὲ αὐτῶν (1) ἐμεμαθήκει γράμματα, ἀλλ' ἐγένοντο ἀλιεῖς τῇ τέχνῃ. Καὶ τοῦ Ἰωάννου κηρύττοντος τὸ βάπτισμα, ὁ Ἀνδρέας θεωρῶν αὐτοῦ τὴν ἰσάγγελον πολιτείαν, καὶ τὸ εὐγενὲς ζητῶσας ἐγένετο αὐτοῦ μαθητῆς· τοῦ δὲ Ἰωάννου δακτυλοδεικτοῦντος (2) τὸν Χριστὸν καὶ εἰπόντος· *Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου*, ὁ Ἀνδρέας, ἀκούσας καὶ ἰδὼν, καταλιπὼν τὸν Ἰωάννην ἠκολούθησεν τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἐνέγκας τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ἔδειξεν αὐτῷ τὸν Χριστὸν, ὃς μετωνόμασεν αὐτὸν Πέτρον. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ ἐξελεθῆντος εἰς τὴν ἐρημον πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια καὶ ἐργάζοντο τὴν ἀλιαν· ὑποστρέψαντος δὲ τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς ἐρήμου, ἐκάλεισεν αὐτούς· οἱ δὲ καταλιπόντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὁ μὲν Πέτρος θερμὸς τῷ πνεύματι ἦν πάνυ καὶ εἰς κοσμικῶν χρειῶν μέριμναν ἐπιτηδέσις, ὁ δὲ Ἀνδρέας πραῖς καὶ ὀλιγολάλος. Καὶ τῆς πενθερᾶς Πέτρον τελευτησάσης τὴν γυναῖκα ὁ Πέτρος παρέδωκε τῇ Θεοτόκῳ.

Τοῦ δὲ Χριστοῦ παθόντος, καὶ ἀναστάντος, καὶ ἀναληφθέντος εἰς οὐρανοὺς, καὶ Μαθθία (3) ἀντὶ Ἰούδα συναριθμηθέντος τοῖς ἕνδεκα ἀποστόλοις, μετὰ τοῦ ἐκ γενετῆς χωλοῦ Ἰακίμου δαρέντας καὶ ἀπολυθέντες οἱ ἀπόστολοι, κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ Διδασκάλου δύο δύο ἠορεύεσθαι, λαβόντες μεθ' ἑαυτῶν Μαθθίαν καὶ Γάϊον καὶ ἑτέρους μαθητάς, ἦλθον εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας. Καὶ κηρύξαντες τὸν λόγον, καὶ ποιήσαντες θαύματα πολλὰ, καὶ διδάξαντες καὶ μαθητεύσαντες πολλούς, ἦλθον εἰς Τύανα, πόλιν τῆς Καππαδοκίας. Καὶ ὑπεδέχθησαν παρὰ Ἰουδαίου ὀνόματι Ὀνησιφόρου. Ἐἶτα νεκρὸν ἀναστῆσαντες καὶ πολλοὺς μαθητεύσαντες, κάκειθεν διερχόμενοι τὰς πόλεις, ἠρμήνευον διαλύοντες τὰς Γραφάς, καὶ θαυματουργοῦντες, καὶ πολλοὺς πειθόντες καὶ βαπτίζοντες, καὶ τὰ θεία μυστήρια παραδιδόντες, κατῆλ-

de eis sunt, a Clemente Romano, et Evagrio Siculo et Epiphanio Cyprio. Ait enim in historica descriptione de septuaginta discipulis quod sicut qui ante me fuerint. *Tradiderunt nobis* ¹. Haud dubium quin sine scripto, et ex auctoribus apocryphis et panegyricis viris, sed et ex aliis viatoribus (audierit).

Fuit in diebus Hyrcani sacerdotis et regis Pheræorum, Jonas quidem ex tribu Simeon et oppido Bethsaida (quod ultimo condidit Philippus tetrarcha, filius Herodis Antipatris), qui habuit duos filios Simonem et Andream. Pauper autem erat valde et egens. Cum vixisset autem multis annis, obiit, pueros in egestate magna relinquens. Qui locaverunt seipsos. Et Simon quidem uxorem duxit filiam Aristobuli, fratris Barnabæ apostoli, et ut ferunt quidam, filium habuit et filiam. Andreas autem castitati se dedit, nullus vero eorum dederat litteras, sed facti sunt arte piscatores. Et Joanne baptismum prædicante, Andreas videns angelicam ejus agendi rationem et recti æmulator, factus est ejus discipulus, cum autem Joannes digito indicasset Christum et dixisset: *Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi*, Andreas audiens et videns, reliquit Joannem, et secutus est Jesum. Et cum adduxisset fratrem suum, ostendit ei Christum qui cognominavit eum Petrum. Cum autem exiisset Jesus in desertum ut tentaretur a diabolo, Petrus et Andreas reversi sunt ad propria, et exercebant piscationem; reversus autem Jesus de deserto vocavit eos, qui relictis omnibus secuti sunt eum.

Et Petrus quidem erat ardentissimus spiritu, et in mundanarum necessitatum cura sollicitus; Andreas autem mitis et parviloquens. Et defuncta Petri socru, uxorem tradidit Petrus Dei Genitrici.

Christo autem passo et rediivo, et sublato in cælos, et Matthia loco Judæ annumerato, undecim apostoli post curationem claudi a nativitate, virginis cæsi et liberati apostoli, secundum præceptum Domini ut bini ambularent, accipientes secum Matthiam et Caium et alios discipulos, abierunt Antiochiam Syriæ. Et prædicantes verbum et facientes prodigia multa, et docentes, et discipulos lucrantes multos, venerunt Tyanam, civitatem Capadociæ. Et hospitati sunt apud Judæum nomine Onesiphorum. Deinde postquam mortuum suscitassent, et discipulos multos suscitassent, exinde lustrantes civitates, interpretabantur solventes Scripturas; et prodigia facientes, et multos persuadentes, et baptizantes, et divina mysteria tradentes, venerunt Sinopem civitatem Ponti inter voca-

¹ Luc. i, 2.

Varie lectiones.

(1) Αὐτόν. Vat.

(2) Δακτύλω δεικτοῦντος. Vat.

(3) Μαθθίαν. Vat.

tos Scythas, sicut ait et ipse Petrus in Epistola catholica Pontum et Galatiam. Erat autem Judæorum multitudo magna in civitate illa, habentes inter se dissensiones multas, viri moribus barbari et efferi, qui propter hoc vocantur anthropophagi. Venientes autem apostoli Petrus et Andreas, non ingressi sunt civitatem, sed in promontorio insulæ morati sunt. Erat autem desertum quasi millia sex a civitate. Ad ipsum autem cum pervenissemus, ego quidem Epiphanius monachus et presbyter, et Jacobus monachus, invenimus Oratorium sancti apostoli Andreæ, et duos monachos presbyteros, Theophanem et Simeonem; et effigiem sancti Andreæ, mirabilem plane, in marmore cælatam. Et Theophanes erat annos plusquam septuaginta natus, qui ostendit nobis cathedras apostolorum, et lapidea cubiculo. Et dixit quia sub Cabalino (Copronymo), venerunt quidam iconoclastæ volentes statuam comminuere, et multa tentantes nil potuerunt, sed potius infirmæ factæ sunt manus eorum. Traditione autem tenemus, quia vivente adhuc apostolo imago facta est, et curationes multas operatur.

Cum venissent autem apostoli Petrus et Andreas, et in finibus morati essent, dæmones regionis illius clamaverunt dicentes: Quia discipuli Jesu venerunt ejicere nos a viris loci hujus. Ex urbe autem quidam audientes exierunt ad eos. Et populi venientes afferbant vexatos a dæmone, et laborantes morbis insanabilibus. Exeuntes autem apostoli ad eos, vocabant dicentes: Viri, ut quid habetis sectas multas, Hebræi cum sitis, et non ambulatis in lege Moysei omnes, credentes iis quæ scripsit ipse et tradidit? Ea enim nos predicamus. Quem enim dictis prophetam venturum, ipsum nos vidimus et misit nos prædicare in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum omni mundo, abstinentes ab omni scelere, et baptizatos in nomine ejus. Cum autem verbis multis populum confirmassent et illuminassent Judæos et Græcos, et iis qui in fide manere sponponderant manus imposuissent, et ægrotos sanassent, dimiserunt eos. Et venientium multos baptizaverunt in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, et participes fecerunt eos divinarum Christi mysteriorum.

Cum autem abisset Matthias in civitatem propter aliquam necessitatem, manus injicientes in eum conjecerunt in carcerem tribus diebus, volentes postmodum interficere eum. Andreas autem descendens de monte per noctem, venit ad custodiam; porta autem carceris ultro aperta est ei. Adducens autem

Α θον εις Σινώπην, πόλιν τοῦ Πόντου ἐν τοῖς λεγομένοις Σκυθίαις, ὡς καὶ αὐτὸς Πέτρος ἐν τῇ καθολικῇ Ἐπιστολῇ λέγει· Πόντον καὶ Γαλατίαν. Ἦν δὲ Ἰουδαίων πλῆθος πολὺ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. ἔχοντας καθ' ἑαυτοὺς αἰρέσεις πολλὰς, ἄνδρες τὴ θῆθ βάρβαροι καὶ ἀνήμεροι, οἱ (4) ἐνεκεν τούτου λέγονται ἀνθρωποφάγοι. Ἐλθόντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Ἀνδρέας οὐκ εἰσῆλθον ἐν τῇ πόλει, ἀλλ' εἰς τὸ ἄκρον τῆς νήσου κατέλυσαν. Ἦν δὲ ἔρημος ὡς ἀπὸ μιλίων τῆς πόλεως ἕξ. Ἐν αὐτῇ δὲ γενόμενοι ἐγώ τε Ἐπιφάνιος μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος, καὶ Ἰάκωβος μοναχὸς, εὗρομεν εὐκτήριον τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου καὶ δύο μοναχοὺς πρεσβυτέρους, Θεοφάνην καὶ Συμεὼν, καὶ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, θαυμαστὴν πάνυ, εἰς μάρμαρον ὑλογραφουμένην. Καὶ ὁ Θεοφάνης ἐτῶν ἦν ἐπέκεινα τῶν ὀ, δς εἰδείξεν ἡμῖν τὰς καθέρας τῶ ἀποστόλων καὶ τὰς ἀνακλίσεις ἐπὶ λίθων. Καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ Καθαλίου (5) ἦλθόν τινες εἰκονομάχοι θέλοντες ἔσαι τὴν εἰκόνα. Καὶ πολλὰ μηχανησάμενοι οὐδὲν ἴσχυσαν, ἀλλὰ καὶ ἐκρατήθησαν αἱ χεῖρες αὐτῶν. Παράδοσιν δὲ ἔχομεν, ὅτι ἐτι δντος τοῦ ἀποστόλου ἡ εἰκὼν ἐγράφη. Ποιεῖ δὲ ἰάσεις, πολλὰς.

Ἐλθόντων δὲ τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Ἀνδρέου καὶ καταλυσάντων εἰς τὸ ἄκρον (6), εὐθὺς οἱ δαίμονες τῆς χώρας ἐκείνης ἐβόησαν λέγοντες, ὅτι οἱ τοῦ Ἰησοῦ μαθηταὶ ἦλθον διώξει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ὡδε. Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἀκούσαντες ἐξῆλθον πρὸς αὐτούς. οἱ δὲ λαοὶ συνερχόμενοι ἔφερον δαιμονιῶντας καὶ νοσοῦντας ἀνίατα. Ἐξελθόντες δὲ οἱ ἀπόστολοι πρὸς αὐτούς παρεκάλουν λέγοντες· Ἄνδρες, διατὶ ἔχετε δόξας πολλὰς, Ἑβραῖοι ὄντες, καὶ οὐ στοιχεισθε τῷ νόμῳ Μωσείως οἱ πάντες, πιστεύοντες ἅπερ αὐτὸς ἐγραψὲ καὶ παρέδωκεν; Αὐτὰ γὰρ ἡμεῖς κηρύττομεν· ὅν γὰρ λέγετε προφήτην ἀναστησόμενον, τοῦτον ἡμεῖς ἐωράκαμεν· καὶ ἀπέστειλεν ἡμᾶς, κηρῦξαι ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετανοῖαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν παντὶ τῷ κόσμῳ, ἀπεχομένους πάσης ῥαδιουργίας καὶ βαπτιζομένους εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Πολλοὶ δὲ λόγοις τὸν λαὸν στηρίζαντες καὶ φωτίζαντες Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας, καὶ συνεισμένους ἐμμένειν τῇ πίστει χεῖρας ἐπιθέντες, καὶ τοὺς νοσοῦντας ἰασάμενοι, ἀπέλυσαν αὐτούς. Καὶ τῶν συνερχομένων πολλοὺς ἐβάπτισαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ μετέδωκαν αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ τῶν θείων μυστηρίων.

Κατελθόντος δὲ τοῦ Ματθθα εἰς τὴν πόλιν διὰ τινὰ χρεῖαν, οἱ Ἰουδαῖοι κρατήσαντες αὐτὸν ἔθεοντο εἰς φυλακὴν τρεῖς ἡμέρας, βουλόμενοι τῇ ἐπαύριον ἀνελεῖν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀνδρέας κατελθὼν ἀπὸ τοῦ θρους διὰ τῆς νυκτὸς ἦλθεν εἰς τὴν φυλακὴν· ἡ δὲ πύλη τῆς φυλακῆς αὐτομάτως ἠνοίχθη αὐτῷ.

Variæ lectiones.

(4) Pron. of textui inserendum erat. Apest a cod. Vat.

(5) Constantinum Copronymum intelligit. Τῷ γ' εἰσι ἐπέχθη τῷ βασιλεῖ Λέοντι υἱὸς δυσσεβέστατος

καὶ τοῦ Ἀντιχριστοῦ πρόδρομος, Κωνσταντῖνος ὁ Καθαλίος. Cedrenus in Compend. Histor. p. 452 C. ed. Parisien. a. 1847.

(6) Τὸ ἄκρος. Vat.

Ἐξαγαγὼν δὲ τὸν Ματθίαν καὶ σὺν αὐτῷ δεδε-
μένους πιστεύσαντας, ἔκρυψεν αὐτοὺς ἕξω τῆς πό-
λεως ἑπτὰ ἡμέρας, ὡς ἀπὸ μιλίου ἐνδὸς, παρὰ θά-
λασσαν. Ἦν δὲ συκῶν δάσος ἐκεῖ πολὺ ἐξοδιόδευτον
ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων, καὶ ὁ καιρὸς τῶν σύκων·
ἦν δὲ καὶ σπῆλαιον. Κατήχησας δὲ αὐτοὺς ἑπτὰ
ἡμέρας ἐδάπτισε τῇ νυκτὶ παρὰ τὴν ὄχθην τῆς θα-
λάσσης, καὶ τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἀπολούσας ἀπέλυσεν.
Παρακαλῶν δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς λέγων· Τεχνί-
μου, Σκυθικὰς αἰρέσεις φεύγετε, τοῖς Ἑλλησι μὴ
συναναμιγνύσθε ἐν τοῖς εἰδωλολοῖς δειπνοῖς, τοῖς
Ἰουδαίοις μὴ προσέχετε. Ἰδοὺ γὰρ ἐξελέξατο ὑμᾶς
ὁ Θεὸς ὁ μόνος ἅγιος, καὶ ἀγαθὸς, καὶ φιλόανθρωπος,
καὶ ἐσημειώσατο ὑμᾶς διὰ τοῦ ὀνόματος καὶ βα-
πτίσματος τοῦ Ἰησοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀνεγεν-
νήθητε γὰρ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος· διότι ἐδά-
πτισα ὑμᾶς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Ἰησοῦ,
καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (7). Εἰς Θεὸς τῶν ἀπάν-
των ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῆ, καὶ ἐν πάσαις ταῖς
ἀδύσσοις· τοῦτον μόνον προσκυνεῖτε καὶ αὐτῷ μόνῳ
λατρεύετε· καὶ τῷ Μωσῷ νόμῳ στοιχεῖσθε καὶ
ὁμῶν. Καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. Τὸν δὲ Ματθίαν λαβὼν

A Matthiam et cum eo credentes vinclos, abscondit
eos extra civitatem diebus septem, quasi milliario
uno, prope mare. Frat autem ibi ficulnearum mol-
lium et ferarum densissima silva difficili pervia,
et tempus ficuum; erat quoque spelunca. Cum
autem docuisset eos septem diebus, baptizavit
nocte prope litus maris, et octava die baptizatos
dimisit. Exhortans autem denuntiavit eis dicens:
Fili mei, Scythicas dissensiones fugite, Græcis ne
commisceamini in conviviis idololatriæ, Judæis non
contemini. Ecce enim elegit vos Deus solus san-
ctus, et bonus, et hominum amator, et signavit
vos in nomine et baptismate Filii sui Jesu Christi,
regenerati enim estis per aquam et spiritum; quare
baptizavi vos in nomine Patris et Filii et Spiritus
sancti. Unus Deus omnium in cælo et in terra, et
in omnibus abyssis, hunc solum adorate et ei soli
servite, et in lege Moysis ambulate et servate eam,
et Deus pacis erit vobiscum. Et dimisit eos. Et
accipiens Matthiam abiit ad Orientem.
B
C
D
φιλάττεσθε, καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν.
ἐξῆλθεν ἐπὶ Ἀνατολήν.

Τοῦ δὲ ἁγίου Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κύπρου λέ-
γοντος ὡς ἐκ παραδόσεως ἔχειν, τὸν μακάριον ἀπό-
στολον Ἀνδρέαν διδάξει Σκύθας, Κοσογδιανούς καὶ
Γορσινούς (8), ἐν Σεβαστοπόλει τῇ μεγάλῃ, ἔπου
ἔστιν ἡ παρεμβολὴ Ἀψάρου καὶ Ἰσσοῦ λιμῆν καὶ
Φάσις ποταμός· ἐνθα οἰκοῦσιν Ἰθῆρες καὶ Σοῦσοι
καὶ Φοῦστοι καὶ Ἀλανοί· ταῦτα ἡμεῖς ἐπὶ χειρας
ἔχοντες τὰ ὑπομνήματα καὶ φεύγοντες τὴν κοινω-
νίαν τῶν εἰκονομάχων (ταῦτον γὰρ εἰκὼν καὶ τὴ
ἀρχέτυπον· καὶ ὡςπερ ἡμεῖς ἐν τῇ εἰκόνι τὸν Χρι-
στὸν προσκυνοῦμεν, οὕτως αὐτοὶ ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ
αὐτὸν ὑβρίζουσιν· ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος·
ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνος ἐπὶ τὸ πρῶτότυπον διαβαίνει)
λοιπὸν περιερχόμενοι χώρας καὶ πόλεις μέχρι Βο-
σπόρου πολλῶν πόθῳ διερχόμενοι ἠρουνώμεν περὶ
τῶν ἔγχωριων ἁγίων, καὶ εἰ ποῦ ἔστι λείψανον·
καὶ πολλῶν ἐτύχομεν. Ὅπου δὲ οὐκ ἐφθάσαμεν,
τοὺς παρατυγχάνοντας ἀκρῶς διηρωτώμεν καὶ
ἠδέως ἐμανθάνομεν. Καὶ τὰ μὲν ἐν Νικαίᾳ ὕστερον
ἔροῦμεν· ἐν Νικομηδείᾳ δὲ γενόμενοι τοῦ ἁγίου
μάρτυρος Παντελεήμονος ἐωράκαμεν τὰ λείψανα.
Καὶ ὅσα περιέχει ἡ βίβλος αὐτοῦ ταῖς χερσὶν ἡμῶν
ἐψηλαφήσαμεν. Ὁμοίως καὶ Ἀνθίμου ἐπισκόπου
τῶν αὐτῶν, Ἰνδούς (9) καὶ σὺν αὐτῷ καὶ ἄλλων
μαρτύρων· ἐν Δαφνουσίᾳ Ζωτικῷ καὶ Ἀνικῆτου
καὶ Φωτίου· ἐν Ἡρακλείᾳ ἑτέρα θαυμάσια· ἐν
Ἀμάστριδι Ἰακίνθου· εἰς τὸ Δορόπην Χριστίνης
μάρτυρος λείψανον ἐωρακότες προσεκυνήσαμεν· εἰς
Καρουσίαν Ἰπατίου. Εἰς Σινώπην ἐλθόντες, καθὼς
φθάσας εἶπον, καὶ μακροήμερεύσαντες, Πέτρου καὶ
Ἀνδρέου τῶν μακαρίων ἀποστόλων οἱ ἐντόπιοι τὰς

Dicente autem sancto Epiphanio Cypri episcopo
quasi ex traditione tenere, quod beatus apostolus
Andreas docuerit Scythas et Sogdianos et Gorsis-
nos, in Sebastopoli magna, in qua est Ἀψαρι ca-
strum, et Hlyssi portus, et Phasis fluvius, ubi
commorantur Iberi et Susi et Phusti, et Alani:
hæc nos documenta in manibus habentes, et con-
sortium fugientes iconoclastarum (idem enim sunt
effigies et archetypus; et sicut in imagine Christum
veneramur, ita illi in imagine ejus ipsi contume-
liam inurunt, ut ait magnus Basilius; honor imagini
impensus ad prototypum refertur), cæterum lu-
strantes regiones et civitates, Bosphorum usque,
magno desiderio circumeuntes, de locis sacris
inquirebamus, et si uspiam reliquæ forent, et
multas invenimus. Ubi vero non pervenimus, oc-
currentes diligenter interrogavimus, et gaudenter
discebamus. Et hæc quidem in Nicæa novissime
inquisivimus; Nicomediam vero cum pervenissemus
sancti martyris Panteleemonis reliquias vidimus;
et quæ continet liber ejus, manibus nostris con-
tractavimus. Similiter et Anthimi episcopi ejusdem
loci, Indis et aliorum cum ipso martyrum; Daphnu-
siæ, Zotici et Aniceti, et Photii; Heracleæ, alia mi-
rabilia; Amastride, Hyacinthi; in Dorapen, Chri-
stinæ martyris reliquias videntes venerati sumus;
Carusiæ, Hypatii, Sinopen venientes, ut supra dixi,
et longo manentes tempore, beatorum apostolorum
Petri et Andreæ sedem incolæ ostendebant nobis,
et cathedras, et effigiem apostoli plane mirabilem.
quæ vivente eo facta est, et miracula quæ fecit, et

Varis lectiones.

(7) Post v. Πνεύματος in cod. Vat. exstat οὐ-
τως, quod exruixi.

(8) Maluerim Σκύθας καὶ Σογδιανούς καὶ Γορσι-
νούς. In cod. est: Σκύθας, Κοσογδιανούς καὶ Γορσι-
νούς.

(9) Idem esse videtur Indes ille, cujus mentio
fit in Menologio Græco die 28 m. Decembris. Ibi
tamen sic est: Ἀθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἰνδῆ
καὶ Δόμνας.

carcerem quem ultro aperoit Andreas, signans eum signo crucis, et educens Matthiam et vinctos qui postredie morituri erant, et siculneas ubi abscondit eos, et litus in quo baptizavit eos; erant autem, ut aiunt, numero decem et septem; et de septem dimoniacis, quomodo curati sunt; et de feris moribus eorum qui tunc erant, maxime autem eorum qui nunc exstant virorum. Amisiani autem alia vobis narrabant. Cæterum invenimus quomodo duo fratres partiti sint orbem universum, et Petro quidem obtigerit ut occidentales plagas illuminaret, Andree autem orientales.

Λοιπὸν εὐρομέν, ὡς οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐπερίσαντο τὸν κόσμῳ τὰ κλίματα φωτίσαι, τὸν δὲ Ἀνδρέαν τῆς

Postquam igitur ab invicem disjuncti sunt, Andreas a Sinope discedens cum discipulis et Matthia, venit Anisum, civitatem maritimam, et diversit apud Domitianum quemdam Judæum. Et Sabbato ingressus est synagogam. Viri autem loci hujus boni erant et optimi; locus autem in veritate Anisus (non odiosus), ferax olivarum, et omnis generis fructuum. Andream autem ingressum synagogam cum discipulis, interrogaverunt unde essent, et quis sermo. Qui ait: Jesu Galilæi discipuli sumus: audistis plane verbum quod egressum est ab Jerusalem. Aderant autem Herodiani, et dixerunt: Jesum quidem audivimus; sed Herodem dicimus Christum esse, qui deposito Hircano, sacerdotium suscepit et diademam, qui et trophæa multa erexit. Respondit Andreas: Herodes alienigena erat filius Antipatriæ, servi sacerdotis Ascalonitæ; Herodes homicida erat, puerorum interfector, et in mulieres insanens. Non erat Judæus; de tribu Juda loquuntur prophetæ. Responderunt alii et dixerunt quia Joannem ex tribu Juda et Zachariæ sacerdotis filius esset. Et ait Andreas: Fratres, audite me. Ego Joannis primus discipulus exstisti; ego a Joanne primum edoctus sum cum aliis. Et prædicans Joannes baptismum poenitentiae, vidit Jesum venientem ad se, et digito indicans illum ait de Jesu: *Eccoe Agnus Dei qui tollit peccatum mundi*¹. Et dixit ad Jesum: *Ego debeo a te baptizari, et tu venis ad me*²? Et testificatus est Joannes de Jesu: *Quia vidi Spiritum descendentem et stantem super eum; ego quidem nesciebam eum; sed qui misit me baptizare hic mihi dixit. Super quem videris Spiritum Dei descendentem sicut columbam et manentem super eum, hic est Filius Dei vivi*³. Hæc audiens ego Andreas a Joanne, relinquens eum secutus sum Jesum annis tribus. Et plus quam prodigia Moysis coram nobis fecit Jesus. Et post ea quæ præscripta erant a prophetis de eo, sacerdotes odio habentes eum tradiderunt Pilato præsidi Judææ, et crucifixerunt eum, Pilato lavante manus quasi innocente. Et deposito eo in monumento novo, tertia die ante auroram surrexit, et per dies quadraginta visus est nobis, et jussit nobis ut

διατριβῆς ἐδείκνυον ἡμῖν καὶ εἰς καθέδρας καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀποστόλου πᾶν θαύραστην οὖσαν. ἦτις περιόντος αὐτοῦ ἐγράφη· καὶ τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίησεν, καὶ τὴν φυλακὴν, ἣν ἦνοιξεν ὁ Ἀνδρέας αὐτομάτως, ὄφρα γίγαις αὐτὴν καὶ ἐξαγαγῶν τὸν Ματθίαν καὶ τοὺς συνδεδεμένους μέλλοντας ἐπὶ τὸ ἀβρίον ἀποθνήσκειν· καὶ τὰς συκάδας, ὅπου αὐτοὺς ἐκρυψεν· καὶ τὴν δρχθὴν, ὅπου αὐτοὺς ἐβάπτισεν· ἦσαν δὲ, φασι, οἱ πάντες δεκάεπτά· καὶ περὶ τῶν ἐπετὰ δαιμονιζομένων, πῶς ἰάθησαν· καὶ περὶ τοῦ ἀγρίου ἦθους τῶν τότε, μᾶλλον δὲ καὶ νῦν ἀνθρώπων. Ἀμισιανοὶ δὲ ἕτερα ἡμῖν ἐξηγούντο· τὸν κόσμον ὅλον· καὶ τὸν μὲν Πέτρον λαχόντα τῆς

Μετὰ οὖν τὸ διαχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων ὁ Ἀνδρέας ἀπὸ Σινώπης ἀπάρας σὺν τοῖς μαθηταῖς καὶ Ματθίᾳ ἦλθεν εἰς Ἀμισόν, πόλιν παραθαλάσσιαν· καὶ εἰσῆλθε πρὸς Δομετιανὸν τινα Ἰουδαῖον. Καὶ τῷ Σαββάτῳ εἰσῆλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν. Οἱ δὲ ἐντόπιοι ἄνθρωποι καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ· ὁ δὲ τόπος κατὰ ἀλήθειαν ἀμίσος, φυτοκόμος ἐλαιῶν καὶ παντοίων καρπῶν. Τοῦ δὲ Ἀνδρέου συνελθόντος σὺν τοῖς μαθηταῖς εἰς τὴν συναγωγὴν, διηρώτων πόθεν καὶ τίς ὁ λόγος αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου μαθηταὶ ἐσμεν· πάντως τὸ ρῆμα ἠκούσατε τὸ ἐξελεῖν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. Παρήσαν δὲ Ἡρώδιαν καὶ εἶπον· Τὸν μὲν Ἰησοῦν ἠκούσαμεν, τὸν δὲ Ἡρώδη λεγόμενον εἶναι Χριστὸν, ὃς τὸν Ὑρχανον καθελὼν περιέθετο τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ τὸ διάδημα, ὃς καὶ τρόπαια πολλὰ ἀνεστήσατο. Ἀπεκρίθη ὁ Ἀνδρέας· Ἡρώδης ἀλλόφυλος ἦν υἱὸς Ἀντιπάτρου, δούλου Ἰερῶς· Ἀσκαλωνίτου· Ἡρώδης μαιφόνος ἦν, τεκνοκτόνος καὶ γυναικομανής. Οὐκ ἦν Ἰουδαῖος· περὶ τῆς φυλῆς Ἰούδα εἶπον οἱ προφῆται. Ἀπεκρίθησαν ἕτεροι καὶ εἶπον, ὅτι Ἰωάννης ἐκ φυλῆς Ἰούδα, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Ζαχαρίου υἱὸς. Καὶ εἶπεν ὁ Ἀνδρέας· Ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. Ἐγὼ Ἰωάννου μαθητὴς πρώτος· ἐγὼ Ἰωάννου πρῶτον ἐμαθητεύθην μετὰ καὶ ἐτέρων. Καὶ κηρύσσων ὁ Ἰωάννης βάπτισμα μετανοεῖς εἶδεν τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ δακτυλοδεικτῶν εἶπεν περὶ τοῦ Ἰησοῦ· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Καὶ εἶπεν τῷ Ἰησοῦ· Ἐγὼ χρῆσται ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῆ πρὸς ἐμέ; Καὶ ἐμαρτύρησεν ὁ Ἰωάννης περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι Τεθέαμαι τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐκ' αὐτόν· κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμφας με βαπτίζειν, ἐκείνός μοι εἶπεν· Ἐγὼ ὄν ἄρ Ἰδῆς τὸ Πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστέρην καὶ μένον ἐκ' αὐτόν, οὐτεὶς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ Ἀνδρέας παρὰ Ἰωάννου, καταλιπὼν αὐτὸν ἠκολούθησα τῷ Ἰησοῦ ἔτη τρία. Καὶ ὑπὲρ τὰ θαύματα Μωσέως ἐνώπιον ἡμῶν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς. Μετὰ δὲ τὰ προγεγραμμένα ὑπὸ τῶν προφητῶν περὶ αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς φθονήσαντες αὐτὸν παρέδωκαν Πιλάτῳ, τῷ ἡγεμένῳ τῆς Ἰουδαίας.

¹ Joan. i, 29. ² Matth. iii, 14. ³ Joan. i, 32, 33.

καταπαύρωσαν αὐτὸν, τοῦ Πιλάτου ἀπονεφισμένου τὰς χεῖρας ὡς ἀθώου. Καὶ τεθέντος αὐτοῦ ἐν μηρείῳ καινῷ, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ πρὸ ὄρθρου ἀνέστη. Καὶ ὠφθῆ ἡμῖν ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα· καὶ ἐνεσταλατο ἡμῖν κηρῦσαι μετάνοιαν καὶ ἄφρασιν ἀμαρτιῶν ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ εἰς πάντα ἔθνη, βαπτίζομένους ἐν ὕδατι καθαρῷ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, ἀφιεμένους τὰ πταίσματα, κληρονόμους οὐρανῶν βασιλείας. Καὶ ἡμῶν θεωρούντων ἀνῆλθεν εἰς οὐρανοῦς. Καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· ὅς μάλιστα ἐρχεσθαι κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὰς αὐτοῦ ἐντολάς.

Ἐξεληθὼν δὲ ἀπὸ τῆς συναγωγῆς ὁ Ἀνδρέας εἶδεν ὄχλον πολὺν περιεστώτα φέροντας ἀσθενεῖς καὶ ἔχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἳ καὶ προανέκραγον, ὅτι οἱ τοῦ Γαλιλαίου Ἰησοῦ μαθηταὶ ἦλθον διῶξαι ἡμᾶς. Καὶ προσέπιπτον αὐτῷ βοῶντες· Δεῖκονε Θεοῦ, διὰ σοῦ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐλεεῖται. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἐπιβὰς λίθῳ τινί, κατασεισας τῇ χειρὶ, ἤσυχασαν, καὶ αὐτὸς ἤρξατο λέγειν· Ἄνδρες, οἱ ἔχοντες ὧτα ἀκούειν, ἀκούσατε λόγον ζωῆς· ἀκούσατε καὶ σύνετε καὶ πιστεῦσατε ἵνα ζήσητε ζωὴν ἀθάνατον. Ἀπόστητε τῶν πολλῶν δοξῶν ὑμῶν, καὶ πιστεῦσαντας προσέλθατε ἐνὶ Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, τῷ τῶν Ἑβραίων Θεῷ. Αὐτὸς γὰρ μόνος ἀληθινὸς καὶ ἀγαθὸς δημιουργὸς πάσης κτίσεως, ἑρευρῶν καρδίας καὶ νεφροῦ; ἐκάστου ἀνθρώπου, εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, ὡς ποτητῆς τῶν ἀπάντων. Αὐτῷ μόνῳ ἀνευρίζοντες εἰς οὐρανὸν προσπίπτετε ἑσπέρας καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρίας, καὶ αὐτῷ μόνῳ θύετε θυσίαν (10) αἰνέσεως, ἀπεχόμενοι ἅ αὐτοῦ μισεῖτε, οἷον· Οὐ θέλεις ἀδικηθῆναι, μὴ ἀδικήσεις· οὐδὲ τὴν γυναῖκά σου μοιχευθῆναι, C μὴδὲ σὺ τὴν ἑτέρου· ἅπερ ὑμεῖς μισεῖτε, ἑτέροις μὴ ποιεῖτε· ἐπιδείξατε ἔργα μετανοίας· ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς ξένους καὶ εἰς τοὺς δούλους, ἀγάπην ἀπλὴν πρὸς πάντας, ἀδολον καὶ ἀμνηστίακον, καὶ ὑπακοὴν εἰς τὸ ἀγαθόν. Καὶ ἐὰν τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεγόμενα ποιήτε, καὶ τῶν νόσων καὶ τῆς βλάβης τῶν δαιμόνων ἀπαλλαγῆσεσθε, καὶ εἰρηγικῶν χρόνον τῆς ζωῆς ὑμῶν διατελέσετε. Οὕτω (11) τὸ λοιπὸν πορευέσθε, καὶ αὐριον συνάχθητε, ἵνα καὶ τῆς ἰάσεως τύχητε, καὶ τὰς Ψυχὰς φωτισθῆτε. Καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς.

Αὐτὸς δὲ ἐξεληθὼν σὺν τοῖς μαθηταῖς ἐπαύσατο· καὶ ἀνεπαύσαντο. Ἦσαν δὲ μαθηταί, ὡς φασιν, ὄκτω· Θαδδαῖος καὶ Ματθίας, Τύχικο; καὶ Ἀσταρχος, Εὐώδιος καὶ Σίμων, Ἀγαπητὸς καὶ Δομέτιος. Προσέφερον δὲ αὐτοῖς, χρήματα πολλὰ καὶ ἀναλώματα. Ὁ δὲ Ἀνδρέας πάντα τοῖς πτωχοῖς διένεμεν. Καὶ ἔκτιζεν ἐκκλησίας καὶ καθιέρου (12) θυσιαστήρια· καὶ καθίστα ἱερεῖς. Αὐτοὶ δὲ μονογίτωνες καὶ ἀνωπόδητοι μετὰ σανδαλίων ἄρτω, καὶ ὕδατι τρεφόμενοι ἕκαστος τῆς ἡμέρας, καὶ μετὰ (13) χαμῆνης.

Τῇ δὲ ἐπαύριον συνελθόντος τοῦ λαοῦ καὶ μηνύσαντός τινος, ὁ Ἀνδρέας ἐξεληθὼν ἔστη ἐπὶ βῆθρου πρὸς τῷ θεωρεῖσθαι. Οὐδὲ τῇ ἡλικίᾳ ἦν μικρὸς,

A prædicarem: us pœnitentiam et remissionem peccatorum in nomine ejus, in omnes gentes, baptizantes in aqua munda in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, absolutos a delictis, hæredes regni cœlorum. Et videntibus nobis abiit in cœlum. Et sedit a dextris Dei; qui venturas est judicare vivos et mortuos, secundum præcepta sua.

Exiens autem a synagoga Andreas vidit turbam magnam circumstantem, portantes infirmos et vexatos a spiritibus immundis, qui et exclamabant quia discipuli Jesu Galilæi venerunt persequi nos. Et prociderunt coram eo clamantes: Servé Dei, per te Deus misereatur nostri. Andreas autem concendens super lapidem quemdam, manu silentium indixit, et sedatis illis ipse cœpit loqui: Viri, qui habetis aures audiendi, audite verbum vitæ; audite, intelligite et credite, ut vitam vivatis æternam. Relinquitte opiniones varias multas, et credentes accedite ad Deum vivum et verum, Deum Hebræorum. Ipse enim solus verus et bonus artifex omnis creaturæ, scrutans corda et renes uniuscujusque hominis, sciens omnia ante ortum eorum, et creator omnium. Hunc solum, intendentem in cœlum, invocate vespere et mane, et meridie, et et soli sacrificate, sacrificiam laudis, fugientes ea quæ ipsi odio habetis, verbi gratia, non vis injustitiam pati, non lædes ipse; non pollui uxorem tuam, nec tu uxorem alicujus: quæ vos detestamini, cæteris ne feceritis; ostendite opera pœnitentiæ, elemosynam in hospites et servos, charitatem sinceram in omnes, non fucatam, injuriarum non recordantem, et obedientiam in bonum. Et si quæ a me dicta sunt perfeceritis, a morbis et a dæmonum vexatione immunes eritis, et in pace tempus vitæ vestræ consumetis. Ita deinceps ambulate, et eras congregamini, ut et curationem obtineatis, et illuminantur animæ vestræ. Et dimisit eos.

Ipse autem exiens cum discipulis suis constitit, et quieverunt simul. Erant autem discipuli, ut fertur, octo, Thaddæus et Matthias, Tychicus et Astarchus, Evodius et Simon, Agapetus et Domatius. Afferebant autem eis divitias multas et impendia. Andreas autem omnia pauperibus dividebat; et ædificabat ecclesias, et templi sancti altaria, et constituēbat sacerdotes. Ipsi verò una tunica contenti, et nudis pedibus cum sandaliis, pane et aqua victitantes semel in die, et huius cubantes.

Postridie autem cum venisset populus et innuisset aliquis, exiens Andreas stetit super scamnum ut videretur. Nec erat statura parvus, sed magnus,

Variæ lectiones.

(10) In cod. Vat. a pr. manu θυσίας ab ipso librarario mutatum in θυσίαν.
 (11) Οὕτω inserat, ne hiantia Epiph. loquatur.

In cod. Vat. non occurrit.
 (12) Καθίσταρον. Vat.
 (13) Μετὰ omitt. in Vat.

paululum autem inclinatus, nasutus, supercilia habens magna. Et ait : Segregate vexatos a dæmonibus in unam partem. Quo facto tumultuabantur dæmones; Andreas autem conversus dixit eis : Obmutescite, et confestim steterunt. Et ait populis : Pax vobis, fratres : ipsi autem : Et tecum. Et leniter cœpit dicere : Si recesseritis ab idolis vestris et abominandis convivii et injustis actibus vestris, credideritis autem in creatorem vestrum Deum, et a morbis immunes eritis, et fugient a vobis dæmones; et si aqua sancti Spiritus ablueritis veterem vestram turpitudinem, eritis participes cœlestium angelorum. Hæc dicens Andreas jussit adduci ad se turbas, et unicuique manum imponens sanavit cunctos; dæmones autem torvo oculo tantum comminans ejecit; et leprosos aqua tingens sanos fecit et puerulos. Claudos autem et gibbosos et paralyticos, et debiles et cæcos manibus impositis omnes ab ægritudine liberavit.

Videntes autem homines apostolos fastu carentes, absque cibo degentes, pallidos, nudis pedibus cum sandaliis ambulantes, et una tantum indutos tunica, et divinum verbum effundentes, et laudes Deo vesperi et mane et meridie persolventes, et sanitatem donantes, admirabantur, nec volebant recedere ab eis. Per dies autem apponebantur credentium Domino turbæ virorum ac mulierum. Et jussit Andreas ut discipuli docerent eos; ipse autem cum discipulis duobus circuitabat vicinos pagos, in gratiam eorum qui ad se venire non poterant. Et cum docuissent eos diebus multis, baptizaverunt turbas multas; sed et principum multi crediderunt et baptizabantur : Tunc enim imperatores Tiberius et Caius et Claudius non prohibebant; sed et generosarum seminarum et Judæarum multæ crediderunt. Cum baptizasset eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, dedicavit altare et templum beatæ Dei Genitrici; et usque hodie cunctis est manifestum. Ordinavit autem ex eis sacerdotes et diaconos. Facta est autem lætitia magna in civitate illa; participes enim illos fecit divinarum Christi mysteriorum, et tradidit liturgiam, et canonem psalmodiæ, ut vespere et mane congregarentur, ad orientem genu flecterent, et sic stantes orarent, psalterium Davidis præcinerent, et cæteros prophetas, nec fabulis Græcorum adhererent, sed ambularent in lege Moysis, et statuta ab apostolis custodirent. Sic Andreas faciens et docens multas civitates et pagos, convertit ad Christum.

Discedens autem ab Amyso, venit Trapezuntem, civitatem Lazicæ terræ. Viri autem illi stulti et

ἀλλὰ καὶ μέγας, μικρὸν δὲ κεκυφῶς, ἐπίβριτος, κάτοφρος. Καὶ εἶπεν· Ἀφορίσατε τοὺς δαιμονίωντας ἐπὶ ἓν μέρος. Καὶ οὕτως γενομένου ἐθορύβοντο οἱ δαίμονες· ὁ δὲ Ἀνδρέας ἐπιστραφεὶς λέγει αὐτοῖς· Φιμώθητε· καὶ εὐθὺς ἔστησαν. Καὶ εἶπεν τῷ λαῷ· Εἰρήνη ὑμῖν, ἀδελφοί· οἱ δὲ· Καὶ μετὰ σοῦ. Καὶ πρῶτως ἤρξατο λέγειν· Ἐὰν ἀποστήτε τῶν εἰδώλων καὶ τῶν μυσαρῶν δειπνῶν καὶ τῶν ἀθεμιστῶν (14) πράξεω ὑμῶν, πιστεύσητε δὲ εἰς τὸν ποιήσαντα ὑμᾶς Θεὸν, καὶ τῶν νόσων ἀπαλλαγῆσεσθε, καὶ οἱ δαίμονες φεύξονται ἀφ' ὑμῶν· καὶ ἔαν (15) τῷ ὕδατι τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἀπολοσῆσθε τὸν παλαιὸν μολυσμὸν ὑμῶν, συμμετοχοὶ τῶν οὐρανίων ἀγγέλων γενήσεσθε. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἀνδρέας ἐκέλευσε προσάγεσθαι αὐτῷ τοὺς ὄχλους καὶ τοὺς θεοὺς ἐκάστη τὴν χεῖρα πάντας ἴασατο· τοὺς δὲ δαίμονας βλοσυρῶ τῷ ὄματι ἐμβριμούμενος μόνον ἐξέβαλεν, τοὺς δὲ λελωθμένους ὕδατι ἀπονίπτων ὕγιεις ἐποίησε ὡς παῖδια μικρά. Χωλοὺς δὲ, καὶ κυρτοὺς, καὶ ξηροὺς, καὶ κυλλοὺς, καὶ ἀναπήρους τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς πάντας τῶν παθῶν ἀπήλλαττεν.

Οἱ δὲ ἄνθρωποι θεωροῦντες τοὺς ἀποστόλους ἀτύφους, ἀτρόφους, ὠχροὺς, ἀνυποδήτους μετὰ σανδαλίων καὶ μόνον μονοχιτώνας, καὶ τὸν θεόπνευστον λόγον βέοντας, καὶ τὴν ὑμνήσιν τοῦ Θεοῦ ἑσπέρας καὶ πρωτὶ καὶ μεσημβρίας ἀποπληροῦντας, καὶ τὰς ἰάσεις διδόντας, ἐξεπλήττοντο, καὶ οὐκ ἤθελον ἀφίστασθαι αὐτῶν. Καθ' ἡμέραν δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ Κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Καὶ ἐκέλευσεν ὁ Ἀνδρέας τοῖς μαθηταῖς κατεχεῖν αὐτοὺς· αὐτοὺς δὲ μετὰ δύο μαθητῶν (16) περιήρχετο τὰς κύκλῳ κώμας πρὸς τοὺς μὴ δυναμένους ἐπ' αὐτὸν ἔλθειν. Καὶ κατηχῆσαντες αὐτοὺς ἡμέρας πολλὰς ἐβάπτισαν πλήθη πολλὰ· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν καὶ ἐβαπτίζοντο· οἱ γὰρ τότε βασιλεῖς, Τιβέριος, καὶ Γάιος, καὶ Κλαύδιος, οὐκ ἐκόλυον· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εὐγενίδων γυναικῶν καὶ Ἰουδαίων πολλὰ ἐπίστευσαν. Βαπτίζοντας αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθιέρωσε θυσιαστήριον καὶ ναὸν τῆς ἁγίας Θεοτόκου· καὶ ἔως τὴν σήμερον πᾶσιν ἐστὶ φανερόν (17). Ἐχειροτόνησε δὲ ἐξ αὐτῶν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους. Ἐγένετο δὲ χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκεῖνῃ· μετέδωκε γὰρ αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ τῶν θεῶν μυστηρίων, καὶ παρέδωκε τὴν λειτουργίαν καὶ τὸν κανόνα τῆς ψαλμωδίας, ἑσπέρας καὶ πρωτὶ συνέρχεσθαι, κατὰ ἀνατολὰς γονυκλιεῖν καὶ οὕτως ἐστῶτας προσεύχεσθαι, τὸ ψαλτήριον τοῦ Δαβίδος ψάλλειν καὶ τοὺς λοιποὺς προφήτας, καὶ μὴ τοῖς μύθοις τῶν Ἑλλήνων προσέχειν, ἀλλὰ στοιχεῖσθαι τῷ νόμῳ Μωσέως, καὶ τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων φυλάττειν. Οὕτως ὁ Ἀνδρέας ποιῶν τε καὶ διδάσκων πολλὰς πόλεις καὶ κώμας προσήγαγε τῷ Χριστῷ.

Ἀπάρας δὲ ἀπὸ Ἀμισοῦ ἦλθεν εἰς Τραπεζοῦντα, πόλιν τῆς Λαζικῆς. Οἱ δὲ ἄνθρωποι οὗτοι ἀνόητοι

Variae lectiones.

(14) Ἀθεμῆτων. Vat.
(15) Εἰ. Vat.

(16) Μαθητάς. Vat.
(17) Scripsit τοῖσιν εὐαγγελιστῶν.

καὶ κτηνωδῶς (18) ἀλόγιστοι. Ἐ εἶθεν ἀπάρας εἰς Ἰερουσόλυμα διὰ τὴν Πάσχα. Καὶ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας καὶ Ἰωάννης τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Φίλιππος τῶν δώδεκα καὶ Βαρθολομαῖος ὑπερέστρεψαν εἰς τὴν ἄνω Φρυγίαν. Καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἐναπέμεινε καὶ χειροτόνησε σὺν Παύλῳ Μαρκανδὸν καὶ Παγκράτιον ἐπισκόπους Σικελίας. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀπάραντες διήρχοντο τὰς πόλεις τῶν μεσογαίων (19). Φίλιππος δὲ (20) τῶν δώδεκα καὶ Βαρθολομαῖος ἔμειναν εἰς τὴν ἄνω Φρυγίαν καὶ Πισιδίαν. Ἀνδρέας δὲ καὶ Ἰωάννης διέτριβον εἰς Ἐφεσον καὶ ἐδίδασκον. Εἶπε δὲ ὁ Κύριος τῷ Ἀνδρέᾳ· Ἄκουε εἰς Βιθυνίαν· καγὼ μετὰ σοῦ εἰμι οὐκ ἂν πορεύσῃ, ὅτι ἡ Σκυθία περιμένει σε. Ὡς δὲ εἶπεν ὁ Ἀνδρέας τῷ Ἰωάννῃ πάντα, ἠσπάσαντο ἀλλήλους, καὶ λαθῶν τοὺς ἰδίους μαθητὰς ἀνῆλθεν εἰς Λαοδικεῖαν τῆς Φρυγίας Πακατιανῆς (21), κἀκεῖθεν εἰς τὴν Μυσίαν εἰς Ὀδυσοῦπολιν (22). Καὶ ποιήσας ὀλίγας ἡμέρας, καταστήσας αὐτοῖς ἐπίσκοπον Ἀπίονα, ὑπερβάς τὸν Ὀλυμπον ἦλθεν εἰς Νίκαιαν, κώμην τῆς Βιθυνίας· οὐ γὰρ ἦν ἴτε περιτειχισθεῖσα καὶ καλλωπισθεῖσα, ἀλλ' ὕστερον ἐπὶ Τραϊανοῦ περιτειχίσθη· καὶ ἡ λίμνη τότε μακρὰ ἦν, ἀπέχουσα τῆς κώμης πολὺ. Εἰσελθὼν δὲ Ἀνδρέας πρὸς αὐτοὺς ἐκήρυσσε τὸν Χριστὸν καὶ παρεκάλει, δέξασθαι τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. Οἱ δὲ ἐντόπιοι ἄνθρωποι ψεύσται, μυκοὶ (23), ἐπιτορκοὶ, ὑπερήφανοι, ἀγυρτώδεις ἕως τὴν σήμερον, Ἰουδαῖοί τε καὶ Ἕλληνες. Καὶ παρὰ μὲν Ἰουδαίους συναγωγὴ μεγάλη, ἐπειδὴ καὶ ἡ κώμη μεγάλη ἦν, παρὰ δὲ Ἕλλησιν εἰδωλὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὃ ἐποίει χρησμούς καὶ φαντασίας. Οἱ δὲ ἐξ αὐτοῦ χρησμοδοτούμενοι τὸν μὲν χρησμὸν ἔλεγον, ἄλλο δὲ λαλῆσαι οὐκ ἔδύναντο, τοῦ δαίμονος φράσσοντος τὰ ὤτα καὶ τὰ στόματα αὐτῶν, καὶ διέμενον κωφοὶ καὶ ἀλαλοὶ. Ἀσθενεῖσαι δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ δαιμονιζόμενοι πολλοί. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἔλεγεν αὐτοῖς· Οὐ δύνησθε ἀπαλλαγῆναι τῶν δαιμόνων καὶ τῶν νόσων, ἐὰν μὴ προσέλθητε τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ. Οἱ δὲ συνειθέοντο μὲν, ἐψεύδοντο δέ. Ἦν δὲ πέτρα ὑψηλὴ πάνυ, ὡς ἀπὸ μιλίων ἐννεά. Ἐν αὐτῇ, ὡς φασιν, ὄκει δράκων παμμεγέθης, καὶ πολλοὺς ἤδικει. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὸν, κρατῶν δὲ τὴν σιδηρᾶν ράβδον, ἣ καὶ πάντοτε ὑπεστηρίζετο, μετὰ καὶ δύο μαθητῶν. Καὶ ὡς προσήγγισαν, ἐξῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ δράκων· ὃ δὲ Ἀνδρέας ἔπηξε τὴν σιδηρᾶν ράβδον εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ δράκοντος, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἕτερον, καὶ εὐθέως ἐξέψυξεν. Τούτου δὲ γενομένου πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Κύριον. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ὑπέστρεψεν εἰς Νίκαιαν καὶ ἤρχετο τῆς διδασκαλίας. Μετὰ δὲ τὸ ἀποκτανθῆναι εἰς λόκους τῆ

A ferarum more bruti. Inde discedens in Iberiam divertit; et multos illuminans per viam prope mare venit Jerosolymam propter Pascha. Et post Pentecosten, Petrus et Andreas et Joannes Zebedæi filius, et Philippus unus ex duodecim, et Bartholomæus deflexerunt in Phrygiam superiorem. Et Philippus venit Antiochiam Syriæ. Et Petrus quidem mansit, et cum Paulo ordinavit Marcianum et Pancratium episcopos Siciliæ. Cæteri autem abeuntes perlustrabant civitates in medio terrarum jacentes. Philippus autem unus ex duodecim et Bartholomæus manserunt in Phrygia superiore et Pisidia. Andreas autem et Joannes morabantur Ephesi, et docebant. Dixit autem Dominus Andreas: Vade in Bithyniam et ego tecum sum quocunque ieris, quia Scythia te expectat. Ut autem Andreas cuncta dixit Joanni, osculati sunt invicem, et sumens proprios discipulos, abiit Laodicæam Phrygiæ Pacatianæ, et exiit in Mysiam. Odysopolim petit. Et factis aliquot diebus, constituens eis episcopum Apionem, transit Olympum et venit Nicæam, vicum Bithyniæ; nondum enim tunc munita fuerat et ornata, sed postea a Trajano muro circumdata est; et lacus tunc productus erat, longe distans ab oppido. Ingrediens autem Andreas ad eos, prædicavit Christum et hortabatur ut acciperent verbum Domini. Viri autem hujus loci deceptores, bardi, perjuri, superbi et abjecti usque in hodiernam diem, Judæi et Græci. Et apud Judæos synagoga magna, erat quippe uagnum oppidum; apud Græcos autem idolum Apollinis quod oracula edebat, et visiones. Et qui ab eo vaticinia edebant, oraculum quidem proferebant, aliud autem dicere nequibant, dæmone aures et ora eorum claudente, et manebant surdi et muti. Infirmities autem inter eos multæ, et dæmoniacy multi. Andreas autem dixit eis: Non poteritis a dæmonibus et morbis liberari, nisi accesseritis ad vivificatricem doctrinam. Et hi quidem conscribebantur, sed mentiebantur. Erat autem rupes excelsa valde, quasi millibus novem. In ea, ut aiunt, morabatur draco maximus, et multos vexabat. Andreas autem abiit ad eum, sumens ferreum baculum cui et semper innitebatur, simul et duos discipulos. Et ut accesserunt, exiit ad eos draco: Andreas autem infixit baculum in oculum draconis et exiit per alium, et confestim expiravit (draco). Quo facto multi crediderunt in Dominum. Andreas autem reversus est Nicæam, et cœpit docere. Postquam autem e regione rupis interfectus est draco, incoluerunt locum octo Patrones, erat enim nemorosus; et multos leitho dederunt; duo autem ex eis erant a dæmone vexati. Advocatus autem An-

Variæ lectiones.

(18) Κτηνώδης. Vat.

(19) Μεσογαίων. Vat.

(20) Δι' αὐτῶν. Desideratur in eod. Vat.

(21) I. e. Phrygiæ Pacatianæ sive Salutaris. In

cod. Vat. est Καπατιανῆς.

(22) Ita Vat. Fortasse Ὀδυσοῦν πόλιν.

(23) Μύχοι. Vat. Suspicio μουσφοί.

dreas ab indigetibus incolis, processit ad eos; dæ-
moniaci occurrerunt ei cum clamoribus. Et An-
dreas comminatus est eis, et antequam appropin-
quaret, dæmones exierunt. Ipsi autem astrictis
manibus, a dæmonibus mundati, modesti appropin-
quaverunt Andreæ; cæteri autem videntes
compuncti sunt, et projectis armis venientes, pro-
ciderunt ad pedes apostoli. Qui blanda voce cœtui
ait: Ut quid ita, filii mei, agitis? Quæ odio habe-
tis vos, quare aliis facitis? Nescitis quia Conditor
est parvorum et magnorum, et reddet unicuique
secundum opera sua? Tu verberari non vis, et
quare verberas? Perire non vis, et quare veraris?
Deus dedit vobis sanitatem et robur ut laboretis,
et habeatis ex labore vestro, et nullius indigeatis,
sed potius ut et non habentibus largiamini. Re-
cedite deinceps ab his malis quæ agitis, et abite in
domos vestras, et Deus misericordiam vobis potest
impertiri, et principes laudibus vos extollere
queunt, et vos præmia consequi potestis. Et lo-
cutus est eis verbum Dei. Qui compuncti maner-
unt cum eo per diem, et sic baptizavit eos. Et
redeuntes invenerunt rupem non ita excelsum in
ipsa via, habentem idolum Dianæ; in ea autem
morabantur spiritus multi, et faciebant visiones;
et quærebant hostias: ab hora autem nona usque
ad horam tertiam, non sinebant quemquam trans-
ire per viam istam. Veniens igitur Andreas mansit
in ea cum discipulis; dæmones autem suggerunt
ut corvi, clamantes! O violentiam a Jesu Galilææ,
quia discipuli ejus ubique persequuntur nos. An-
dreas autem projiciens idolum erexit crucem, et
mundata est rupes et regio a dæmonibus. Erat
autem locus a sinistra parte Nicææ. Prope eam
erat regio nemorosa quam tenebat draco et dæmo-
num multitudo, et Græcis immolabant eis; erat
enim simulacrum Veneris. Andreas autem abiens
cum discipulis suis in hunc locum, genibus flexis
oravit, et surgens manum extendit, et cruce signavit
locum, et draco et dæmones fugerunt; et ex tunc
habitatur locus ille.

Ἕλληγες ἔθουσιν αὐτοῖς· ἦν γὰρ ἕδραν τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἀπελθὼν σὺν τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ εἰς τὸν τόπον, κλίνας τὰ γόνατα προσηύξατο, καὶ ἀναστὰς τὴν χεῖρα ἐκτείνας ἐσφράγισεν τὸν τόπον.
καὶ ὁ δράκων καὶ οἱ δαίμονες ἔφυγον· καὶ ἐκτότε ὁ τόπος ἐκεῖνος οἰκίζεται.

Andreas autem per diem docebat venientes, et
curabat infirmos; nocte autem exibat ad montem
in orientem, et ibi cum discipulis orabat Deum ut
sibi cooperaretur, quia multi resistebant ei. Factum
est autem festum Græcorum, et sacrificaverunt
diis, et postridie intraverunt dæmones in vivos, et
furibundi comedebant proprias carnes, omnis pop-
ulus; et cito exierunt in montem ad Andream
gementes, clamantes et vociferantes: Miserere
nostri, apostole boni Dei. Hæc ex traditione aiunt
indigenæ, et alia quædam. Descendens autem An-

πίτρα (24) τὸν δράκοντα, ὁκτῶ ληστοὶ ὤκησαν ἐν
αὐτῇ· ἦν γὰρ ἀλιτιόδης· καὶ πολλοὺς φόνους εἰργά-
σαστο· δύο δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν δαιμονιζόμενοι. Παρα-
κληθεὶς δὲ ὁ Ἀνδρέας ὑπὸ τῶν ἐντοπίων παρεγένετο
πρὸς αὐτοὺς· οἱ δὲ δαιμονιζόμενοι προὔπηνθησαν
αὐτῷ μετὰ κραυγῶν. Καὶ ὁ Ἀνδρέας ἐνεβριμήσατο
αὐτοῖς, καὶ πρὸ τοῦ ἐγγίσει οἱ δαίμονες ἐξῆλθον. Οἱ
δὲ θήσαντες τὰς χεῖρας καθαρισθέντες ἐκ τῶν δαι-
μόνων σώφρονες παρέστησαν τῷ Ἀνδρέᾳ· οἱ δὲ
λοιποὶ θεωρήσαντες κατενόγησαν, καὶ ῥίψαντες τὰ
ὄπλα ἐλθόντες ἔβριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ
ἀποστόλου. Ὁ δὲ πρᾶξι τῆς ψωνῆς καταστάσει εἴ-
πεν· Ἴνα τί οὕτως. τεχνία μου, ποιεῖτε; Ἐπερ
ὑμεῖς μισεῖτε, διατί ἐτέροι; παρέχετε; οὐκ εἰδότε,
δτι ποιητῆς; ἔστι μικρῶν καὶ μεγάλων, καὶ ἀποδι-
σει ἐκάστη κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ; οὐ τυθῆναι οὐ
θέλει, καὶ διὰ τί ἀδικεῖς; Ἀπολέσαι οὐ θέλει,
καὶ διὰ τί κλέπτεις; Ὁ Θεὸς ἔδωκεν ὑμῖν ὑγίειαν
καὶ ρώμην, ἵνα ἐργάζησθε καὶ ἔχητε ἐκ τοῦ
ἔργου ὑμῶν καὶ μηδενὸς θέησθε, ἀλλὰ μάλλον
καὶ τοῖς μὴ ἔχουσιν παρέχετε. Ἀπόστητε τοῦ λοιποῦ
ἐκ τῶν κακῶν τούτων. ὦν πράττετε, καὶ ἀπέλθετε
εἰς τὰς οικίας ὑμῶν, καὶ ὁ Θεὸς ἐλεήσει ὑμᾶς ἔχει,
καὶ οἱ ἐρχόμενοι ἐπαινεῖσαι ὑμᾶς ἔχουσιν, καὶ ἀντι-
λήψεων ἔχετε τυχεῖν. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς τὸν λόγον
τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ κατανογέστες παρέμειναν αὐτῷ
ἡμέρας, καὶ οὕτως ἐδάπτισεν αὐτοὺς. Καὶ ὑπιστρέ-
ψαντες; εὗρον πέτραν οὐ πάνω ὑψηλὴν ἐν τῇ αὐτῇ
ὄδῳ, ἔχουσαν εἰδωλον τῆς Ἀρτέμιδος· ἐν αὐτῇ δὲ
ἔφυκον πνεύματα πολλὰ, καὶ ἐποίουν φαντασίας,
καὶ ἐζήτουν θυσίας· ἀπὸ δὲ ὥρας ἐνάτης; ἕως πά-
λιν τρίτης ὥρας οὐκ ἦσαν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς
ὁδοῦ ἐκεῖνης. Ἐλθὼν σὺν ὁ Ἀνδρέας ἔμεινεν ἐν
αὐτῇ σὺν τοῖς μαθηταῖς· οἱ δὲ δαίμονες ἔφυγον,
ὡσπερ κέρακας, κράζοντες· Ὁ βία ἀπὸ τοῦ Γαλι-
λαίου Ἰησοῦ, ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ πᾶνταχοῦ διώ-
κουσιν ἡμᾶς! Ὁ δὲ Ἀνδρέας ῥίψας τὸ εἰδωλον ἔστη-
σεν σταυρὸν, καὶ ἐκαθαρίσθη ἡ πέτρα καὶ ὁ τόπος;
ἐκ τῶν δαιμόνων. Ἦν δὲ χωρίον (25) εὐωνύμου μέ-
ρους τῆς Νικαίας. Πλησίον αὐτῆς ἦν τόπος; δατύς,
ἐν ᾧ κατοῦντο δράκων καὶ πλῆθος δαιμόνων, καὶ οἱ

Ὁ δὲ Ἀνδρέας τὴν ἡμέραν ἐδίδασκε τοὺς προσε-
ρχομένους, καὶ ἴατο τοὺς ἀσθενοῦντας· τὰς δὲ νύκτας
ἐξήρχετο εἰς τὸ ὄρος τὸ πρὸς ἀνατολάς, κάκει σὺν
τοῖς μαθηταῖς; προσηύχετο τῷ Θεῷ συνεργῆσαι αὐτῷ,
ὅτι πολλοὶ ἀντίσταντο αὐτῷ. Ἐγένετο δὲ ἑορτὴ τῶν
Ἑλλήνων καὶ ἔθυσαν αὐτοῖς (26)· καὶ τῇ ἐπαύριον
εἰσῆλθον οἱ δαίμονες εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μα-
νέντες ἤσθιον τὰς ἰδίας αὐτῶν σάρκας πᾶς ὁ λαός·
καὶ εὐθέως ἐξῆλθον πρὸς τὸ ὄρος πρὸς τὸν Ἀνδρέαν
ὀδυρόμενοι, κράζοντες καὶ βοῶντες· Ἐλέησον ἡμῖς.
ἀπόστολε τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ. Ταῦτα οἱ ἐντόπιοι εἰ

Variæ lectiones.

(24) Sic Vat. Locus emendatione indiget. Ma-
luerim ἐν λόγῳ τῆς πέτρας.

(25) Δατύκωμης χωρίον (sic). Vat.

(26) Subintelligi δαίμοσιν. In cod. Vat. αὐτῶν.

παραδόξως λέγουσιν, καὶ ἑτερά τινα. Κατελθὼν οὖν ὁ Ἀνδρέας ἀπὸ τοῦ θρους, ἀπελθὼν ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐσφράγισεν αὐτούς. Καὶ ἐπαύσαντο ἐσθίωντες τὰς ἑαυτῶν σάρκας· καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ βάρου ἤρξατο λέγειν· Πῶς ἡμᾶς ἔχει ἐλεῆσαι ὁ Θεὸς καὶ παῦσαι τὴν ὀργὴν ταύτην ἀφ' ὑμῶν, ὃν οὐ θέλετε δέξασθαι, ἢ καὶ ἐμὲ πῶς ὑπακούσει ὑπὲρ ὑμῶν (27) παρακαλοῦντα, ὑμῶν μὴ συνευδοκοῦντα τῇ πίστει; Καὶ ἀποστῆναι προαιρουμένων ἐκ τῶν πονηρῶν ὑμῶν ἔργων διδάσκω ὑμᾶς ὁδὸν σωτηρίας· καὶ ὑμεῖς μυκτηρίζετε με. Πολλὰ εἶπον ὑμῖν· Ἀπόστητε ἀπὸ τῶν εἰδώλων· καὶ οὐ χρῆν ἐύχεσθαι (28), οὐδ' λατρεύετε θεοῦ, μᾶλλον δὲ δαίμονας. Οὗτοι ὡς οἰκεῖοις δούλοις εἰσοκισθέντες ἐν ὑμῖν τὴν ἰδίαν κακίαν ἐπεδείξαντο· ἀγαθὸν γὰρ ποιῆσαι οὐ δύνανται. Νίψατε καὶ προσέλθετε Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, καὶ σφραγίσατε τῷ σπῆμει τοῦ σταυροῦ, καὶ φεύξονται ἀφ' ὑμῶν οἱ δαίμονες· ἀποτάξαθε αὐτῶν τοῖς λόγοις τὰ ἔργα, τὰς λατρείας, ὅτι σκοτεινοὶ εἰσιν, καὶ ἀναλάβετε ὄπλα φωτός, ἵνα καὶ νῦν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὑγείᾳ βιώσῃτε καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀπολαύσῃτε. Ταῦτα ἐνθυμεῖσθε καὶ κατανοεῖτε, καὶ τὸν τοῦτων Θεὸν προσκυνεῖτε, καὶ εὐχαριστεῖτε διὰ παντός τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ Πνεῦμα· καὶ φεύξονται ἀφ' ὑμῶν οἱ δαίμονες καὶ πάντα νόσος.

Συνθεμένων οὖν αὐτῶν καὶ παρακαλούντων ἐπὶ τὸ προσελθεῖν αὐτοῖς (29), πάντας ἴδο. Καὶ τῇ ἐπάυριον συνήχθη πᾶς ὁ λαὸς, μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, Ἰουδαῖοι τε καὶ Ἕλληνες· πάντες γὰρ συνήρχοντο. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἐξελθὼν πρὸς αὐτούς καὶ στὰς εἰς τὸν χθὲς τόπον εἶπεν· Εἰρήνη πᾶσιν· οἱ δὲ ῥωσθέντες μὲν φωνῇ ἔκραξαν· Καὶ τῷ πνεύματι σου. Καὶ ὁ Ἀνδρέας ἤρξατο λέγειν· Τοῦ ἀγαθοῦ καὶ μόνου Θεοῦ καὶ Ποιητοῦ τῶν ἀπάντων τιμήσαντος τὸν ἄνθρωπον τῇ ἰδίᾳ εἰκόνι ἐφύτευσε παράδεισον κατὰ ἀνατολὰς, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον δοῦς αὐτῷ ἐντολὴν ἀθανασίας. Ὁ οὖν πονηρὸς διάβολος φθονήσας ἐποίησε δι' ὑπερηφανείας καὶ ὑψηλοπροσῆνης παρακοῦσαι τὸν ἄνθρωπον Θεοῦ τοῦ πεποιηκότος. Εἶπε γὰρ, ὅτι· Ἔσσεθαι ὡς θεοί· ὅθεν ἐτράπη εἰς φθορὰν ἐξ ἀφθαρσίας. Καὶ ἔτεκεν υἱὸν παρακοῆς, τὸν Κάιν, ὃς ἐχαρακτήρισε τὸν διάβολον. Ἐγένετο γὰρ Κάιν ἐφευρετῆς· πάντων κακῶν. Καὶ φονεύσας τὸν ἴδιον ἀδελφόν, δίκαιον ὄντα καὶ ἅγιον, ἔλαβεν ἑπτὰ καταδικάς, ἐπειδὴ καὶ ἑπτὰ κακὰ ἐργάσατο. Ὅτε γὰρ τὰς ἀπαρχὰς πρωτέφερε τῷ Θεῷ τῶν καρπῶν, αὐτὸς τὰ κάλλιστα πρῶτος ἔσθιεν, καὶ οὕτως τῷ Θεῷ προσέφερεν· ἰδοὺ γὰρ πρῶτον κακόν. Δεύτερον δὲ, φθόνον· ἐφθόνει γὰρ τὸν ἀδελφόν· τρίτον, δόλον, ὅτι καὶ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς γονεῦσιν ἐδολιεύσατο· τέταρτον, μῖσος· μισῶν γὰρ ἐμελέτα, πῶς αὐτὸν ἀποκτενεῖ· πέμπτον, τὴν παρακοὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν γονέων· πολλὰ γὰρ αὐτῷ ἐλάλουν, μὴ ποιεῖν δόλον τῷ Θεῷ· ἕκτον, τὴν πλά-

Andreas de monte, abiens stetit in medio eorum, et extendens manum signo crucis signavit eos. Et desiderunt manducare carnes suas; et ascendens super scamnum cœpit dicere: Quomodo potest misereri vestri Deus, et continere iram hanc a vobis, quem non vultis accipere? vel quomodo exaudiet me deprecantem pro vobis fidei non assentientibus? Et desiderantes vos recedere a pravis vestris operibus doceo viam salutis, et irridetis me. Multa dixi vobis: Recedite ab idolis; et non oportet deprecari quos adoratis deos, potius autem dæmones. Ipsi, in vobis ut in servis suis inhabitantes, propriam ostenderunt improbitatem; bonum enim facere non possunt. Mundemini et accedite ad Deum vivum et verum, signemini signo crucis et fugient a vobis dæmones; valedicite verbis, eorum operibus et obsequiis, quia tenebræ sunt, et accipite arma lucis, ut et nunc in pace et valetudine firma vivatis, et futura bona possideatis. Hæc animo condite et cogitate, et eorum Deum adorete, et in omnibus gratias agite Deo et Patri Domini nostri Jesu Christi, et sancto ejus Spiritui; et fugient a vobis dæmones et omnis ægriitudo.

καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ Πνεῦμα· καὶ φεύξονται ἀφ' ὑμῶν οἱ δαίμονες καὶ πάντα νόσος.

Assentientibus autem eis et flagitantibus ut recurreret eis, sanavit omnes. Et postridie congregatus est omnis populus, parvuli et magni, viri et mulieres, Judæi et Græci; omnes enim convenerant. Andreas autem exiens ad eos, et stans in hesterno loco ait: Pax omnibus; qui viribus prevalentes, una voce clamaverunt: Et spiritui tuo. Et Andreas cœpit dicere: Cum bonus et solus Deus et Creator omnium hominem auxisset imagine sua, plantavit paradisum ad Orientem; et ibi posuit hominem, dans ei præceptum immortalitatis. Perversus igitur diabolus, invidia flagrans, fecit per superbiam et arrogantiam ut non pareret homo Deo Creatori. Dixit enim quia *Eritis sicut dii*; unde conversus est in corruptionem ex in corruptione. Et genuit filium inobedientiæ Cain, qui imaginem expressit diaboli. Factus est enim Cain inventor omnium malorum. Et postquam interfecit fratrem suum qui justus erat et sanctus, septem pœnas dedit, quoniam et mala septem fecerat. Cum enim primitias frugum Deo obtulit, optima ipse primus comedit, et ecce primum malum; secundum invidia, invidebat enim fratri; tertium dolus, Deum enim fefellerit et parentes; quartum odium, abhorrens enim cogitabat quomodo illum interficeret; quintum inobediencia erga Deum et parentes, multa enim illi dicebant ut ne fraudem faceret erga Deum; sextum simulatio, deceptis enim fratrem suum dicens, *Exeamus in campo*.

⁶ Gen. III, 5. ⁶ Gen. IV, 8.

Varisæ lectiones.

(27) Ἡμῶν Vat.

(28) Sic explicio, quæ Vat. præbet: καὶ οὐκ ἔν

εὐχεσθε (sic).

(29) Ἐπὶ τῷ προσελθεῖν αὐτῷ Vat.

quasi ut in altum tolleretur; septimum mendacium, postquam enim interfecit, dixit ei Deus: *Ubi est Abel frater tuus?* non ignorans, sed dans ei locum poenitentiae; at ille non solum non curvatus est, dolens de solitudine et discessu fratris, sed et impudenter inemptus est dicens: *Nescio; numquid custos patris mei sum ego?* sic irridens Deum. Sed justus Deus septem malorum septem poenas sumpsit. Et prima quidem alienatio a Deo; exiit enim Cain a facie Dei; secunda autem, maledictam terram incolens, ut qui eam sanguine fratris polluerat; tertia irrequietus labor, nocte cuius et die requiem non habuit; quarta, sterilitas terrae: Tellurem, ait, exercebis, nec addet ut robur suum largiatur tibi; quinta ut ederet singultus, et angina laboraret indesinente; sexta, ut trepidaret: Gemens et tremiscens eris super terram; tremens enim nec cibum nec potum poterat ad os admovere, nec aliud quid pro corpore; septima, prolixitas vitae: volebat enim ille interfici et a tantis malis eximi; lucrum cuius poena afflictis est mors, celerem adducens liberationem. At Deus ait: Non sic; omnis qui interfecerit, Cain, vindicamina septem luet, id est septem vindictas absolvet, nimirum retrorsum agit Abel interfectum. Factus est Seth similis Adami justus, sapiens, bonus, mitis, doctus: ipse enim scientias afferbat. Illic genuit Enos similem sibi; propter virtutes enim illum deum vocabant. Hujus filii videntes filias Cain sumpserunt in uxores sibi. Leprosae enim gentis filiae pulchrae sunt visu. Quae docuerunt eos paterna vitia, furari, interficere, litigare, limites ponere, civitates aedificare (primus enim Cain aedificavit civitatem), bella inferre propter unam mulierem, et mulieres certare propter unum virum. Et deinceps nati sunt gigantes: nondum enim tales terra ferebat. Et videns Deus prava opera hominum, adduxit diluvium, et aqua lavit culpam, et mundavit terram. Unum autem justum ex justo semine ortum, Noe salvavit cum uxore, et tribus filiis cum uxoribus, jubens ut faceret novum grandem. Et cum eo introduxit ex omnibus animantibus et seminibus cunctis. Reliquum autem mundum destruxit. Et multiplicatis iterum hominibus, pravissimus diabolus non cessavit impugnans genus humanum; docuit enim idololatriam et, loco boni Dei creatoris omnium, venerantur homines creaturas, potius autem daemones, boni et sapientes stulta et prava. Abraham autem solus, idololatriam fugiens, Deum verum adoravit, creatorem caeli et terrae et siderum omnium. Haec enim videns et cogitans, agnovit horum Creatorem. Unde lectus est a Deo, et benedictum est semen ejus:

* Gen. iv, 9.

Varim lectiones.

(30) Τετάρτον Vat.

(31) Οὐδέ ἄλλ' ὄτι τοῦ σώματος Vat.

(32) Αὐτοί, Vat. Legendum aut' αὐτοῖς; aut αὐ-

νην· ἐπλάνησε γὰρ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν εἰπὼν· *Διέλθωμεν εἰς τὸ πεδῖον*, δῆθεν μεταωρισθῆναι· *Ἔβδα* μὲν τὸ ψεύδος· μετὰ γὰρ τὸ φονεῦσαι· εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός· *Ποῦ Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου;* οὐκ ἄγνοων, ἀλλ' αὐτῷ χώραν μεταμελείας διδοῦς· ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐκάμφθη σπλαγχνισθεὶς ἐπὶ τῇ μονώσει καὶ τῷ χωρισμῷ τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀναιδῶς ἐψεύσατο εἰπὼν· *Οὐκ οἶδα· μὴ φύλαξ εἰμι τοῦ ἀδελφοῦ μοι;* ὡς τὸν Θεὸν μνηστριζῶν. Ὁ δὲ δίκαιος Θεὸς τῶν ἐπὶ τὰ κακῶν ἐπὶ τὰ ἔδωκεν τὰς τιμωρίας. Καὶ πρώτη μὲν, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀλλοτριώσις· ἐξῆλθε γὰρ Κάιν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ· δευτέρα δὲ, ἐπὶ κατάρατον γῆν κατοικήσας, ὡς μιάνας αὐτὴν αἵματι ἀδελφικῷ· τρίτη, ἡ ἀκατάπαυστος ἐργασία· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας οὐκ εἶχεν ἀνάπαυσιν· τετάρτη (30), ἡ ἀκαρπία τῆς γῆς· Ἐργάσει, φησί, τὴν γῆν, καὶ οὐ προσθήσει δοῦναι σοὶ τὴν ἰσχὴν αὐτῆς· πέμπτη, τὸ στένειν στεναγμὸν καὶ συνάγκην ἀπαυστον· ἕκτη, τὸ τρέμειν· Στένων καὶ τρέμων ἴση ἐπὶ τῆς γῆς· τρέμων γὰρ οὔτε βρωτῶν οὔτε ποτῶν ἰσχυε προσεγγεῖν τῷ ἴδιῳ σώματι, οὔτε ἄλλο τι τῷ σώματι (31)· ἕβδομη, ἡ παρέκτασις τῆς ζωῆς· ἐκεῖνος γὰρ ἐβούλετο φονεῦσθαι καὶ ἀπαλλαγῆναι πολλῶν κακῶν· κέρδος γὰρ τοῖς κολαζομένοις ὁ θάνατος γίνεται, ταχέως ἐπάγων τὴν λύσιν. Ὁ δὲ Θεὸς εἶπεν· Οὐχ οὕτως· πᾶς ὁ ἀποκτείνων Κάιν ἐπὶ ἐκδικούμενα παραλύσει, τούτῳστιν, ἐπὶ ἐκδικήσεις παραλύσει, ἦτοι ἀποστρέψει τοῦ Ἄβελ φονευθέντος· Ἐγεννήθη ὁ Σῆθ ὁμοῖος τῷ Ἄδᾶμ, δίκαιος, σοφός, ἄκακος, πρᾶος, ἐπιστήμων· αὐτὸς γὰρ τὰς ἐπιστήμας ἐφηρεν. Οὗτος ἐγέννησε τὸν Ἐνὼς ὁμοῖον αὐτῷ· διὰ γὰρ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ θεὸν αὐτὸν ἐκάλουν. Τούτου οἱ υἱοὶ ἰδόντες τὰς θυγατέρας τοῦ Κάιν ἑλαβον αὐτοῖς (32) γυναῖκας. Κελεφοῦ γὰρ γένους θυγατέρες ὠραῖαι γίνονται τῇ ὄψει· Ἐκείνοι δὲ εἰδὼσαν αὐτοὺς τὰ πατρῷα κακὰ, ἀρπάζειν, φονεῦειν, ἐρίζειν, ὄρους τιθεῖναι, πόλεις οἰκοδομεῖν (πρῶτος γὰρ ὁ Κάιν ὑποδόμησε πόλιν), πολέμους ποιεῖν διὰ μίαν γυναῖκα, καὶ γυναῖκας πολεμεῖν διὰ ἓνα ἄνδρα. Καὶ λοιπὸν ἐγεννήθησαν οἱ γίγαντες. Καὶ οὐκέτι ἐφαιρῆν ἡ γῆ. Καὶ ἰδὼν ὁ Θεὸς τὰ κακὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων ἐπήγαγε (33) τὸν κατακλυσμὸν, καὶ ὕδατι κατέπλυσε τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἐκάθαρε τὴν γῆν. Ἐνα δὲ δίκαιον ὄντα ἐκ δικαίου σπέρματος, Νωῆ, περιέσωσε σὺν γυναικὶ καὶ τρισὶν υἱοῖς; μετὰ γυναικῶν, κελεύσας αὐτὸν ποιῆσαι πλοῖον μέγα. Καὶ μετ' αὐτοῦ εἰσήνεγκεν ἀπὸ παντὸς ζώου καὶ ἀπὸ παντὸς σπέρματος. Τὸν δὲ λοιπὸν ἄπαντα κόσμον ἀπώλεσεν. Καὶ πάλιν πληθυνθέντων τῶν ἀνθρώπων ὁ ἀρχέκακος διάβολος; οὐκ ἐπαύσατο πολεμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· εἰδίδχε γὰρ τὰς εἰδωλοατρείας· καὶ ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ τοῦ πεποιηκότος τὰ πάντα προσ-

τάς.

(33) In col. Vat. hic ordo vrb. : Τὰ κακὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων· καὶ ἰδὼν ὁ Θεὸς ἐπήγαγεν.

κυνούσιν οἱ ἄνθρωποι. τὰ ποιήματα, μᾶλλον δὲ δαί- A
 μονας, οἱ ἀγαθοὶ καὶ σοφοὶ τὰ ἀνόητα καὶ πονηρά.
 Ἄβραάμ δὲ μόνο; ἐκφυγῶν τὴν εἰδωλολατρῖαν ἐλά-
 τρευσε Θεῷ ἀληθινῷ. Ποιητῆ ὄβρανου καὶ γῆς καὶ
 πάντων ἄστρων. Ταῦτα γὰρ ἔρωθ καὶ ἐνοῶν ἐπέγνω
 τὸν τοῦτον Ποιητὴν. Ὅθεν ἠγαπήθη παρὰ τοῦ
 Θεοῦ, καὶ εὐλογήθη τὸ σπέρμα αὐτοῦ· καὶ ἐξ αὐτοῦ
 ἀνέστησεν ὁ Θεὸς διδασκάλους θεοσεβεῖς καὶ προ-
 φητάς, καὶ τὸν Ἰωσήφ, ὃς ἦν, σώφρων. Καὶ λιμοῦ
 γενομένου ἔθρεψε τὴν Αἴγυπτον ἔτη ἑπτὰ. Μετὰ
 τοῦτο οἱ Αἰγύπτιοι τὸ δίκαιον σπέρμα ἐποίησαν (34)
 θούλους· ὅθεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἀνέστησε διδασκάλους
 θεοσεβεῖς καὶ προφήτας. Ἀνέστησε δὲ ἐκδικητὴν
 τοῦ ἰδίου ἔθνους, τὸν Μωϋσῆν, ὃς ἐποίησε τέρατα
 καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν Αἰγύπτῳ. Σχίσας γὰρ τὴν
 θάλασσαν διεβίβασε διὰ ξηρᾶς τὸν ἴδιον λαόν· καὶ
 καταδιώξαντες αὐτοῦ; οἱ Αἰγύπτιοι εἰσηλθόν καὶ
 αὐτοὶ εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὸ ξηρόν. Ἐπιστρα-
 φεῖς δὲ Μωϋσῆς ἀποκατέστησε τὸ ὕδωρ· οἱ δὲ Αἰ-
 γύπτιοι ἔμειναν εἰς τὸν βυθόν. Καὶ ὁ λαὸς τοῦ
 Μωϋσεως λυτρωθεὶς τῆς δουλείας ἔμεινεν ἐν τῇ
 ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα δύο, τρεφόμενος; οὐρανό-
 θεν, ὃς ἐδέξατο λόγια Θεοῦ ζώντος καὶ τὰς ἐντολάς.
 Τελευτῶν δὲ Μωϋσῆς εἶπε τῷ λαῷ· *Προφήτην ἀνά-
 στήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς
 ἐμέ· ὅστις δὲ ἀπιστήσῃ τούτῳ τῷ προφήτῃ
 ἐξολοθρευθήσεται ἐκ βίβλου ζώντων.* Καὶ παρ-
 ἔδωκεν αὐτοῖς διάδοχον αὐτοῦ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ.
 Καὶ καθεξῆ; οἱ κριταὶ μέχρι Σαμουὴλ καὶ Δαυὶδ τοῦ
 βασιλέως, ὧ καὶ ὤμοσεν ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς
 ὀσπρίας αὐτοῦ δοθῆναι τὴν βασιλείαν ἀδιάδοχον· καὶ
 μετὰ τὸν Δαυὶδ τοὺς προφήτας πάντας, οἱ καὶ προ-
 εφήτευσαν περὶ τῆς ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ· καὶ
 πληρωθεισῶν (35) τῶν ἐβδομάδων τοῦ Δανιὴλ ὁ
 Θεὸς ἀπέστειλε τὸν Ἰῶν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, καὶ
 ἐνφύκισεν εἰς κόρην ἀμείναντον ἐκ σπέρματος Δαυὶδ
 ἔχουσαν φύλακα. Καὶ ταχθεὶς ἐξ αὐτῆς καὶ ἀνδρω-
 θεὶς (36) ἐξελέξατο ἡμᾶς μαθητάς. Ἐμαίνοντο οὖν
 οἱ Ἰουδαῖοι κατ' αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ πάντα ἤδει. Καὶ
 ἔραβλεγεν ἡμῖν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν, καὶ
 τὴν τριήμερον ἀνάστασιν αὐτοῦ, καὶ ποῦ αὐτὸν ἐβό-
 μεθα, καὶ πάλιν τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ μετὰ δόξης πολ-
 λῆς, ἐν ἣ μέλλει ἔρχεσθαι κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς
 καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Διδά-
 σκων δὲ ἐν τῷ ἱερῷ ἤλεγχε τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τὰ
 τολμήματα αὐτῶν καὶ τὰς παρανομίας. Οἱ δὲ μὴ
 φέροντες, κρατήσαντες αὐτὸν ἐν νυκτὶ παρέδωκαν
 Πιλάτῳ, τῷ ἡγεμόνι τῆς Ἰουδαίας. Ὁ δὲ ἀνακρίνας
 καὶ γνοὺς, ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκεν αὐτῷ, ἤθελεν
 ἀπολύσαι αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέκραξαν· Ἐὰν
 τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος·
 τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.
 Ὁ δὲ Πιλάτος παρέδωκεν αὐτὸν τῷ θελήματι αὐ-
 τῶν, καὶ ἐσταύωσαν αὐτὸν αὐτοῦ (37) θελήσαντος.

et ex eo suscitavit Deus magistros, Dei cultores
 et prophetas. Suscitavit autem Deus vindicatorem
 proprii generis Moysen, qui fecit signa et prodigia
 magna in Ægyptio. Diviso enim mari, transitum
 præbuit populo suo per siccum; et persequentes
 eos Ægyptii, ingressi sunt et ipsi in mare per sic-
 cum. Conversus autem Moyses convertit undam
 in pristinum locum: Ægyptii autem manserunt in
 profundo. Et populus Moysis a servitute redemptus
 mansit in deserto annis quadraginta duobus, cœlitus
 cibum sumens, qui accepit oracula Dei vivi et
 præcepta. Moriens autem Moyses dixit populo:
*Prophetam suscitabit Dominus ex fratribus vestris,
 sicut me; qui non crediderit prophetæ illi, delebitur
 de libro viventium* 1. Et dedit eis successorem suum
 B Jesum filium Nave; et deinceps judices usque ad
 Samuel et David regem, cui et juravit Dominus de
 fructu ventris ejus datum iri regnum perpetuum;
 et post David, prophetas omnes qui prophetave-
 runt de adventu Domini; et completis hebdoma-
 dibus Danielis, misit Deus Filium suum in mundum,
 et mansit in incorrupta Virgine de semine David
 custodem habente. Et genitus ex ea et homo factus,
 nos elegit discipulos. Insaniebant igitur Judæi con-
 tra eum, ipse autem noverat omnia. Et prædixit
 nobis omnia quæ sibi ventura erant, et post tres
 dies resurrectionem suam, et quo eum visuri era-
 mus, et rursus adventum cum gloria multa, in
 quo venturus est judicare vivos et mortuos, et
 reddere unicuique secundum opera ejus. Docens
 autem in templo arguebat principes sacerdotum, et
 audacia facinora eorum et iniquitates. Ipsi autem
 mali ferentes, apprehensum eum nocte tradiderunt
 Pilato præsidi Judææ, qui judicans et sciens quia
 per invidiam tradiderunt eum, volebat liberare
 eum. Principes autem sacerdotum exclamaverunt:
Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris 2; *sanguis
 ejus super nos, et super filios nostros* 3. Pilatus au-
 tem tradidit eum voluntati eorum, et crucifixe-
 runt eum ipso volente (nec contradicente). Et
 ponentes in monumento novo signaverunt ponentes
 custodiam; dixit enim quia Tertia die suscitabor.
 Nocte autem, lucescente tertia die surrexit, relin-
 quens testes sibi funereas vittas. Angelus autem lapi-
 des somno quasi interficiens, sedit super eum, custo-
 des somno quasi interficiens. Mulieres autem ex nobis
 abierunt ad monumentum cum aromatibus festina-
 tione magna. Et dixit eis angelus: *Surrexit Domi-
 nus; desiderantibus dicite discipulis ut abeant in
 Galilæam, et ibi eum videbitis sicut prædixi vobis* 4.
 Et vidimus eum sæpenumero, suscitatum a mortuis,
 et comedimus cum eo et combibimus, diebus qua-
 draginta. Et denuntiavit nobis ut prædicaremus in
 nomine ejus poenitentiam et remissionem peccato-

1 Deut. xviii, 15. 2 Joan. iiv, 12. 3 Matth. xxvii, 25. 4 Matth. xxviii, 6, 7; Marc. xvi, 6, 7.

Variae lectiones.

(34) Ἐποίησαν Vat.

(35) Πληρωθέντων Vat.

(36) Ἀνδρυνθεὶς Vat.

(37) Fortasse excidit μή.

rum in omnes nationes, baptizantes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Et videntibus nobis hora diei tertia elevatus est, et abiit in caelum, et sedet ad dexteram Patris sui. Nos autem expectamus eum in consummationem aeternitatis. Et nunc in nomine ejus mortuos suscitamus, daemones ejicimus, et morbum omnem curamus.

εις τὸ μνημεῖον μετὰ μύρων ταχὺ λίαν. Καὶ εἶπεν αὐταῖς (39) ὁ ἄγγελος· Ἄνέστη ὁ Κύριος· ποθοῦσιν (40) εἰπατε τοῖς μαθηταῖς, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κἀκεῖ με βῆγονται, ὡς προσέποιον αὐτοῖς. Καὶ ἰθεασάμεθα αὐτὸν πολλάκις ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, καὶ συνεφέγομεν, καὶ συνεπίομεν αὐτῷ ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα. Καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν, κηρῶσαι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἀφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, βαπτιζομένους εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ θεωροῦντων ἡμῶν ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας ἐπήρθη· καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ. Ἡμεῖς δὲ ἐκδεχόμεθα αὐτὸν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Καὶ νῦν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ νεκροὺς ἐγείρομεν, καὶ δαιμονας φυγαδεύομεν καὶ πᾶσαν νόσον κώμεθα.

Hæc cum dixisset Andreas, clamavit omnis populus : Spiritus sanctus in corpore tuo ; vere boni et sancti Dei apostolus es, festina ut salves nos. Ipse autem de more cum orasset, et manus imposuisset, dimisit eos. Sic Andreas faciens et docens toto biennio, et leges condens, et sanans homines, evertit idolorum delubra, et synagogam fecit ecclesiam, ædificans eam in altare (potius in ea altare), et nomen imponens Dei Genitricis ; baptizavit quoque populum multum, et ordinavit presbyteros et diaconos, et Dracontium episcopum. Dracontius autem postea-martyrium subiit, circa duodecimam mensis Maii diem. Unde clerici Magnæ Ecclesiæ hæc mihi narraverunt, sed et multa alia signa Andræ.

A Nicæa autem solvens abiit Nicomediam, et fratres obviaverunt ei. Cum paucis diebus confirmasset eos, æquora corripiens abiit Chalcedonem. Et cum Callistus quidam a dæmone cæsus esset et docessisset, Andreas illum per preces suscitavit, et artes principis dæmoniorum infamia notavit. In ipsa autem civitate Bithyniæ commorans, Tychi-cum constituit episcopum. Et rursus solvens, Ponticum mare navigio currens, Heracleam venit. Et ibi cum docuisset quosdam, abiit Cronnam quæ nunc Amastra vocatur. Et ingrediens civitatem, invenit discipulos paucos, et mansit apud eos. Civitas autem solorum Judæorum plena erat. Audientes autem quia Andreas venit, qui carcerem solvit, et vincitos adduxit, congregati sunt, et stantes domum erant incensuri. Andream autem accipientes, percussissent lapidibus trahentes, et veluti canes carnem ejus mordentes. Unus autem ex eis momordit et amputavit digitum dexteræ manus ejus. Et usque hodie propter hoc anthropophagi vocantur. Trahentes autem eum per omnem civitatem, percutientes, lapidantes, mordentes, semimortuum projecerunt extra civitatem. Et statim apparuit ei Dominus dicens : Surge, discipule mæ,

Καὶ θέντες εἰς μνημεῖον καινὸν ἐσφραγίσαντο παραστήσαντες φύλακας. Εἶπε γὰρ, ὅτι Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγείρομαι. Τῇ δὲ νυκτὶ ἐπιφαινοσκούσης (38) τῆς τρίτης ἡμέρας ἀγέστη, καταλείψας μάρτυρας αὐτοῦ τὰ ἐντάφια. Ἄγγελος δὲ τὸν λίθον τοῦ μνημείου ἀποκύλλσας, ἐκάθισεν ἐπάνω αὐτοῦ, τοὺς φύλακας τῷ ὕπνῳ ἀπονεκρώσας. Γυναῖκες δὲ ἐξ ἡμῶν ἀπήλθον

Ταῦτα τοῦ Ἀνδρέου εἰπόντος ἀνέκραξε πᾶς ὁ λαός· Ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῷ σώματι σου· ἀληθῶς ἁγίου καὶ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἀπόστολος εἶ· τάχυνον εἰς τὸ σωθῆναι ἡμᾶς. Ὁ δὲ συνήθως ἐπευξάμενος χειροθετῶν ἀπέλυσε αὐτούς· Οὕτως ὁ Ἀνδρέας ποιῶν καὶ διδάσκων διατίαν ὄλην καὶ νομοθετῶν καὶ κώμενος τοὺς ἀνθρώπους κατέλυσε ἐιδωλεία, καὶ τὴν συναγωγὴν ἐποίησεν ἐκκλησίαν, ἰδρύσας αὐτὴν εἰς θυσιαστήριον καὶ ὀνομάσας Τῆς Θεοτόκου· ἐδάπτει τε λαὸν πολλόν, καὶ ἐχειροτόνησε πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ δρακόντιον ἐπίσκοπον. Δρακόντιος δὲ ἐπειτα ἔμαρτύρησε κατὰ τὴν δωδεκάτην τοῦ Μαΐου μηνός. Αἱ δὲ οἱ κληρικοὶ τῆς Μεγάλῃς ἐκκλησίας ταῦτά μοι διηγούμενο, ἀλλὰ καὶ πολλὰ θαύματα τοῦ Ἀνδρέου.

Ἀπὸ δὲ Νικαίας ἀπάρας ἀπήλθεν εἰς Νικομήθειαν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ προεπήγησαν αὐτῷ. Ὀλίγαις δὲ ἡμέραις ἐπιστηρίβας αὐτοὺς παραπλεύων ἀπήλθεν εἰς Καλχηδόνα. Καὶ Καλλίστου τινὸς ὑπὸ δαίμονος πληγέντος καὶ ἀποθανόντος, ὁ Ἀνδρέας τοῦτον δι' οὐχθῆς ἀνέστησεν, καὶ τὰς τέχνας τοῦ ἄρχοντος τῶν δαιμόνων ἐστηλίτευσε. Εἰς δὲ τὴν αὐτὴν πόλιν τῆς Βιθυνίας διατριψας κατέστησε τὸν Τυχικὸν ἐπίσκοπον. Καὶ πάλιν ἀπάρας πλεύων τὴν Ποντικὴν θάλασσαν ἦλθεν εἰς Ἡράκλειαν. Κἀκεῖ τινας μαθητεύσας ἀνῆλθεν εἰς Κρῶμναν, νῦν δὲ καλουμένην Ἀμαστραν. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν εὗρε μαθητὰς ὀλίγους· καὶ ἔμεινε παρ' αὐτοῖς. Ἡ δὲ πόλις πλήρης Ἰουδαίων μόνων. Ἀκούσαντες δὲ, ὅτι Ἀνδρέας παρεγένετο, ὁ ἀνοίξας τὸ δεσμωτήριον καὶ ἐξαγαθῶν τοὺς δεσμώτας, ἐπισυναχθέντες καὶ ἐπιστάντες ἔμειλλον καὶ τὴν οἰκίαν ἐμπρῆσαι. Τὸν δὲ Ἀνδρέαν ἐπιλαθόμενοι ἐτυπτον μετὰ λίθων σύροντες καὶ ὡς ἐπὶ κυνῶν δάκνοντες τὰς σάρκας αὐτοῦ. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν ἔδακεν καὶ ἀπέκοψεν τὸν δάκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρὸς αὐτοῦ. Καὶ ἕως τῆς σήμερον διὰ τοῦτο ἀνθρωποφάγοι καλοῦνται. Σύραντες δὲ αὐτὸν καθ' ὅλης τῆς πόλεως, τύπτοντες, λιθάζοντες, δάκνοντες, λοιπὸν ἡμιθανῆ τυγχάνοντα ἐβόησαν ἕως

Απὸ δὲ Νικαίας ἀπάρας ἀπήλθεν εἰς Νικομήθειαν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ προεπήγησαν αὐτῷ. Ὀλίγαις δὲ ἡμέραις ἐπιστηρίβας αὐτοὺς παραπλεύων ἀπήλθεν εἰς Καλχηδόνα. Καὶ Καλλίστου τινὸς ὑπὸ δαίμονος πληγέντος καὶ ἀποθανόντος, ὁ Ἀνδρέας τοῦτον δι' οὐχθῆς ἀνέστησεν, καὶ τὰς τέχνας τοῦ ἄρχοντος τῶν δαιμόνων ἐστηλίτευσε. Εἰς δὲ τὴν αὐτὴν πόλιν τῆς Βιθυνίας διατριψας κατέστησε τὸν Τυχικὸν ἐπίσκοπον. Καὶ πάλιν ἀπάρας πλεύων τὴν Ποντικὴν θάλασσαν ἦλθεν εἰς Ἡράκλειαν. Κἀκεῖ τινας μαθητεύσας ἀνῆλθεν εἰς Κρῶμναν, νῦν δὲ καλουμένην Ἀμαστραν. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν εὗρε μαθητὰς ὀλίγους· καὶ ἔμεινε παρ' αὐτοῖς. Ἡ δὲ πόλις πλήρης Ἰουδαίων μόνων. Ἀκούσαντες δὲ, ὅτι Ἀνδρέας παρεγένετο, ὁ ἀνοίξας τὸ δεσμωτήριον καὶ ἐξαγαθῶν τοὺς δεσμώτας, ἐπισυναχθέντες καὶ ἐπιστάντες ἔμειλλον καὶ τὴν οἰκίαν ἐμπρῆσαι. Τὸν δὲ Ἀνδρέαν ἐπιλαθόμενοι ἐτυπτον μετὰ λίθων σύροντες καὶ ὡς ἐπὶ κυνῶν δάκνοντες τὰς σάρκας αὐτοῦ. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν ἔδακεν καὶ ἀπέκοψεν τὸν δάκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρὸς αὐτοῦ. Καὶ ἕως τῆς σήμερον διὰ τοῦτο ἀνθρωποφάγοι καλοῦνται. Σύραντες δὲ αὐτὸν καθ' ὅλης τῆς πόλεως, τύπτοντες, λιθάζοντες, δάκνοντες, λοιπὸν ἡμιθανῆ τυγχάνοντα ἐβόησαν ἕως

Variae lectiones.

(38) Ἐπιφαινοσκούσης Vat.
(39) Αὐτοῖς Vat.

(40) Correxī lect. Vat. ποθεῖσαι.

τῆς πόλεως. Καὶ εὐθὺς ἐφάνη αὐτῷ ὁ Κύριος λέγων· Ἀνάστα, μαθητά μου, καὶ εἰσελθε πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ φοβηθῆς αὐτούς· ἐγὼ γάρ εἰμι μετὰ σοῦ. Καὶ τὸν δάκτυλον ἀποκατέστησεν αὐτῷ. Ἀναστὰς οὖν ὁ Ἀνδρέας εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ ἰδόντες τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ καὶ τὸ πρᾶον καὶ πῶς παρεκάλει αὐτούς, κατενύγησαν καὶ ἤρξάντο ἀκούειν αὐτοῦ. Καὶ ἀκούσαντες τῆς διδασκαλίας ἐξεπλάγησαν. Ἡρμῆνευς γὰρ τὰς Γραφάς, καὶ ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ, ἔωθεν ἐπισωρευόμενοι, φέροντες ἀσθενεῖς, οὓς ὁ Ἀνδρέας τῇ ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ ἴδω. Εὐρεθέντος δὲ πεφονευμένου ἀνθρώπου μέσον τῆς πόλεως, καὶ ζητουμένου τοῦ φονέως, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ὀδυρομένης καὶ τοῦ λαοῦ περιβρέοντος, παρακληθεὶς ὁ Ἀνδρέας παρεγένετο, καὶ προσευξάμενος, τῇ ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ ἤγειρε τὸν νεκρόν· καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν Κύριον. Οὕτως ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ηὔξηθη καὶ ἐπλατύνθη. Ἐχειροτόνησε δὲ ἐξ αὐτῶν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ οὕτως ἐξῆλθεν εἰς τὸν Ζάλικον (41). Καὶ ἀκούσαντες οἱ Ἀμισηνοὶ προὔπηνησαν αὐτῷ χαίροντες, καὶ εὐφημοῦντες ἤγαγον εἰς τὴν Ξενίαν.

Ἀπὸ δὲ Ἀμισοῦ (42) προπεμπόμενος ἀπῆλθεν εἰς Τραπεζοῦντα. Ἄνθρωποι δὲ ἐκεῖ ἀνόητοι· πλήν τινες ἐδέξαντο τὸν λόγον. Καὶ ἦλθεν εἰς Νεοκαισάρειαν. Καὶ κηρύξας αὐτοῖς τὸν λόγον τινὲς ὀλίγοι ἐδέξαντο. Ἐκεῖθεν ἀνῆλθεν εἰς Ἀμουσάτον, πόλιν τῆς παραθαλασσίας μεγάλην. ὄντες δὲ ἐν αὐτῇ Ἕλληνας πολλοὶ καὶ φιλόσοφοι ἀνέλεγον τῷ Ἀνδρέα. Ὁ δὲ ἔλεγεν αὐτοῖς· Αὐτοὶ ὑμεῖς κατανοήσατε τὸ ἀσύστατον τῶν θεῶν ὑμῶν, ὅτι εἰς ἀλλήλους μάχονται. Τὰ δὲ μαχόμενα ἀλλήλων, φθορά· ὁ δὲ εἰς Θεοῦ ἀγαθοῦ ὢν ἀγαθὸς παράγει. Κατανοήσατε, τίς ὁ στοιχεῖα ποιήσας καὶ ἐνώσας καὶ ἐξ αὐτῶν συστησάμενος τὴν ἐπίγειον κτίσιν. Κατανοήσατε τὸν δρόμον τῶν φωστῆρων καὶ τῶν ἀστέρων, καὶ τίς ὁ τάξας αὐτοῖς τὸν ἄληκτον καὶ ἴσον δρόμον, ὅτι ἀβυσχὰ εἰσι καὶ οὐκ ἀφ' ἐαυτῶν κινουῦνται, καὶ ὅτι τὸ πολυάρχον καὶ ἀσύστατον. Ἐπιλάβεσθε ὁδοῦ ἀγαθῆς τῷ νόμῳ Μωσέως, ὅτι εἰρήνην παρέχει τῷ στοιχοῦντι· πιστεύσατε τοῖς προφήταις, ὅτι ἀλήθειαν διδάσκουσιν, καὶ ζωὴν καὶ εἰρήνην αἰώνιον. Θεωρεῖτε, ὅτι τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ δαίμονες καὶ πάθη φυγαδεύονται. Διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πολλὰς καὶ μαθητεύσας πολλοὺς, ἀφῆκε αὐτοὺς ἀνῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα.

Καὶ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν Ἀνδρέας καὶ Σίμων ὁ Κανανίτης καὶ Ματθίας καὶ Θαδδαῖος ἔμειναν ἐκεῖ πρὸς Ἀβγαρον· οἱ δὲ λοιποὶ διερχόμενοι τὰς πόλεις διδάσκοντες καὶ θαυματουργοῦντες κατήλθον εἰς Ἰβηρίαν καὶ εἰς τὸν Φάσιν, καὶ μεθ' ἡμέρας εἰς Σουσανίαν. Οἱ δὲ ἄνδρες τοῦ ἔθνους ἐκείνου ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐκρατοῦντο. Εὐπειθὲς δὲ ἡ γυναικεῖα φύσις, καὶ ταχὺ ὑπήκουσαν (43). Ἐμείνει δὲ ὁ Ματθίας σὺν μαθηταῖς εἰς τὰς χώρας ἐκεῖνας διδάσκων

et ingredere ad eos, et ne timueris eos; ego enim tecum sum. Et digitum restituit ei. Surgens igitur Andreas ingressus est civitatem. Et videntes patientiam ejus et mansuetudinem, et quomodo vocabat eos, compuncti sunt, et cœperunt audire eum. Et audientes doctrinam commoti sunt. Interpretabatur enim Scripturas; et acceperunt verbum Christi, ab aurora coacervati, portantes infirmos quos Andreas invocatione Christi sanavit. Invenit autem interfecto homine in medio civitatis, et quæsito interfectore ejus, et uxore illius lamentante, et populo circumfuso, venit advocatus Andreas, et cum orasset, invocatione Christi mortuum excitavit, et multi crediderunt in Dominum. Sic sermo Dei crescebat et divulgabatur. Ordinavit autem ex eis presbyteros et diaconos et sic abiit Zalichum. Et audientes Amiseni obviaverunt ei gaudentes, et adgratulantés adduxerunt in hospitium.

Ab Amiso autem cum honore deductus venit Trapezuntem. Viri autem hic stulti erant; vix quidam acceperunt verbum. Et venit Neocæsaream. Et cum prædicasset eis verbum, pauci quidam receperunt. Inde abiit Amusatum civitatem in littore maris grandem. Stantes autem in ea Græci multi et philosophi contradixerunt Andreæ. Qui dixit eis: Vos ipsi considerate inconstantiam deorum vestrorum, quia inter se decertant; quod autem pugnetur inter eos, invidia facit; Deus autem bonus existens, bona gignit. Cogitate quis elementa creavit et univit, et ex eis constituit terrenas creaturas. Mente tractate cursum luminarium et siderum, et quis ordinavit eis incessabilem et æqualem cursum, quia inanima sunt, nec a semetipsis voluntur, et quia a plurimis reguntur, nec inter se coherent. Viam bonam carpatis per legem Moysis, quia pacem præbet ambulanti in ea; credite prophetis quia veritatem docent, et vitam, et pacem æternam. Considerate quia in nomine Christi mortui excitantur, et dæmones et dolores in fugam vertuntur. Cum mansisset inter eos diebus multis, et multos docuisset, relinquens eos abiit Hierosolyman.

Et post Pentecosten, Andreas et Simon Cananites, et Matthias et Thaddæus manserunt ibi (Edessæ) apud Augarum; cæteri percurrentes civitates et prodigia facientes pervenerunt in Iberiam et in Phasin, et post dies in Susaniam. Viri autem gentis hujus mulieribus mancipantur. Persuasu facilis est feminea natura, et cito acquieverunt. Mansit autem Matthias cum discipulis in regionibus illis docens, et signa faciens multa.

Varie lectiones.

(41) Ap. Ptolemæum de situ Galatiæ Ζαλικός.
(42) Ἀμισοῦ Vat.

(43) Ὑπήκουσεν Vat.

Simon autem et Andreas abierunt in Salautiam, et in civitatem Phustam. Et multa prodigia cum fecissent, et multos docuissent, abierunt in Abasgiam. Et ingredientiē Sebastopolim magnam, docuerunt verbum Dei. Andreas autem, relicto ibi Simone, abiit ipse cum discipulis in Zecchiam. Zecchii autem rudes homines et barbari, et usque nunc increduli dimidi. Andream autem erant iuterfecturi, nisi vidissent egestatem ejus et mansuetudinem et studium. Cæterum relinquens eos, adiit Sagdæos superiores. Viri autem dociles et mites, et cum gaudio susceperunt verbum. Et venit Bosporum civitatem prope mare, quam et ipsi attingimus. Et ii videntes prodigia quæ faciebat, et divinitus inspiratum verbum, cito crediderunt, ut ipsi nobis narraverunt. Ostenderunt autem nobis arcam nomen habentem inscriptum Simonis apostoli, contumulatam ad fundamenta templi Sanctorum Apostolorum amplissimi, reliquias habentem. Et dederunt nobis ex eis. Est et aliud sepulcrum Nicopsi Zecchiæ, titulum habens Simonis Cananitæ, et ipsum habens reliquias. Andreas autem a Bosporo venit Theudesiam civitatem, viris numerosam, philosophiæ deditam, regem habentem Sarmatam. Pauci autem ex eis crediderunt, et relinquens eos abiit Chersonem, ut ipsi nobis narraverunt. Theudesia autem hodie nec vestigium hominis in se habet. Facile circumventa gens Chersacum, et usque hodie fortes contra fidem, deceptores, et omni vento circumducti. Andreas autem mansit apud eos compluribus diebus, et reversus est Bosporum, et invento Chersaimo navi, transit Sinopem. Et post paucos dies, confirmatis illis, constituit episcopum Philologum. eis Σινώπη. Καὶ ποιῆσα: ὀλίγα: ἡμέρας καὶ ἐπιστηρίξας αὐτοὺς κατέστησεν αὐτοῖς ἐπίσκοπον τὸν Φιλόλογον.

Et sic confirmans Ecclesiam, pervenit Byzantium: tunc autem florebat Argyropolis. Constituit eis Stachyn episcopum, et in arce Byzantia dedicavit oratorium beatæ Dei Genitricis, quod usque hodie exstat. Exinde abiens venit Heracleam Thraciæ. Et post dies aliquot abiit. Percurrens autem civitates Macedonia: docens, exhortans et sanans, ædificans quoque ecclesias et dedicans altaria, et ungens sacerdotes, venit Peloponnesum usque Patras, sub Ægeate Patrarum proconsule.

Ingressus est autem Andreas cum discipulis suis, et excepit eos vir Sosius nomine, queni sanavit Andreas lethali infirmitate. Peragrans autem civitatem, vidit hominem projectum in stercore paralyticum: et progressus ad eum Andreas, et dans ei manum erexit per invocationem Christi. Et hoc per famam vulgato, Maximilla proconsulis uxor misit fidam suam Ephidamiam, idoneam ad

καὶ ποίων θαύματα πολλά. Ὁ δὲ Σίμων καὶ Ἀνδρέας ἀπῆλθον εἰς Σαλαυτιαν καὶ εἰς Φουστὴν πόλιν. Καὶ πολλὰ θαύματα ἐργασάμενοι καὶ πολλοὺς μαθητεύσαντες ἀπῆλθον εἰς Ἀβασγίαν. Καὶ εἰσελθόντες εἰς Σεβαστόπολιν τὴν μεγάλην εἰδίδεξαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Ἀνδρέας καταλείψας τὸν Σίμωνα ἐκεῖ, σὺν μαθηταῖς αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς Ζηκχίαν. Οἱ δὲ Ζηκχοὶ σκληροὶ ἄνθρωποι καὶ βάρβαροι καὶ ἕως τοῦ νῦν ἄπιστοι ἡμεῖς. Ἐμελλον δὲ τὸν Ἀνδρέαν φονεύειν, εἰ μὴ ἐώρων τὴν ἀκτημοσύνην καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὴν ἀσκησιν αὐτοῦ. Καὶ λοιπὸν ἀφελὲς αὐτοὺς κατήλθεν εἰς Σουγδαίους τοὺς ἔνω. Οἱ δὲ ἄνθρωποι εὐπειθεῖς καὶ ἡμεροί, καὶ μετὰ χαρᾶς ἐδέξαντο τὸν λόγον. Καὶ ἦλθεν εἰς Βόσπορον, πόλιν πέραν τοῦ πόντου, εἰς ἣν καὶ ἡμεῖς ἐφθάσαμεν. Κάκεινοι θεωρήσαντες τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησε, καὶ τὸν θεόπνευστον λόγον, ταχὺ ὑπήκουσαν, ὡς αὐτοὶ ἡμῖν διηγούντο. Ἐδείξαν δὲ ἡμῖν λάρνακα ἐπιγραφὴν ἔχουσαν Σίμωνος ἀποστόλου εἰς ὀσμῆλια κεχωσμένην ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων πάνυ μεγάλου, ἔχουσαν λείψανα. Καὶ ἔδωκαν ἡμῖν ἐξ αὐτῶν. Ἔστιν δὲ καὶ ἕτερος τάφος εἰς Νίκοφιν τῆς Ζηκχίας ἐπιγραφὴν ἔχων Σίμωνος Κανανίτου, καὶ αὐτὸς ἔχων λείψανα. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἀπὸ Βοσπόρου κατήλθεν εἰς Θεουδέσιαν τὴν πόλιν, πολύανδρον καὶ φιλόσοφον, ἔχουσαν βασιλέα Σαυρομάτην. Ὀλίγοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν. Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν εἰς Χερσῶνα, ὡς αὐτοὶ ἡμῖν διηγῆσαντο. Ἡ δὲ Θεουδέσια σήμερον οὐδὲ ἔχουσι ἄνθρωπον ἐν αὐτῇ ἔχει. Εὐπερίστατον δὲ ἔθνος, οἱ Χέρσακες, καὶ ἰσχυροὶ μέχρι τῆς σήμερον πρὸς πίστιν, ψεύσται καὶ παντὶ ἀνέμῳ περιφερόμενοι. Ὁ δὲ Ἀνδρέας, ποιήσας παρ' αὐτοῖς ἡμέρας ἰκανὰς, ὑπέστρεψεν εἰς Βόσπορον, καὶ εὐρῶν πλοῖον Χερσακινὸν ἐπέρασεν

Καὶ οὕτως ἐπιστηρίξων τὰς ἐκκλησίας κατήλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον· τότε δὲ ἡ Ἀργυρόπολις ἦνθε. Κατέστησε δὲ αὐτοῖς τὸν Στάχυν ἐπίσκοπον, καὶ εἰς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Βυζαντίου καθιέρωσεν εὐκτήριον τῆς ἁγίας Θεοτόκου, ὃ ἐστὶ μέχρι τῆς σήμερον. Ἐκεῖθεν τε ἐξελθὼν, κατήλθεν εἰς Ἡράκλειαν τῆς Θράκης. Καὶ ποιήσας ἡμέρας τινὰς ἐξῆλθεν. Περιερχόμενος δὲ (44) τὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας διδάσκων, παρακαλῶν καὶ ἰώμενος, κτιζὼν τε ἐκκλησίας καὶ καθιερώων θυσιαστήρια καὶ χριῶν ἱερεῖς κατήλθε μέχρι Πελοποννήσου ἐν Πάτραις, ἐπὶ Αἰγαίου ἀνθυπάτου Πατρῶν.

Εἰσῆλθε δὲ ὁ Ἀνδρέας μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ προσελάβετο αὐτοὺς ἀνὴρ ὀνόματι Εὐσείος, ἀνίστατο Ἀνδρέας ἀπὸ ἀσθενείας θανατικῆς. Διερχόμενος δὲ τὴν πόλιν εἶδεν ἄνθρωπον ἐρριμένον ἐπὶ τῆς κοπρίας παραλελυμένον· καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ Ἀνδρέας, δούς τε αὐτῷ χεῖρα ἀνέστησε τῇ ἐπικλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τούτου διαφημισθέντος Μαξιμίλλα, ἡ γυνὴ ἀνθυπάτου, ἐπεμψε τὴν πιστὴν

Variæ lectiones.

(44) Δὲ addidi, quo expeditius sermo procedat. Abest a eod. Vat.

αὐτῆς Ἐφιδαμίαν (45), ἰκανῶς ὡσαν ἰδεῖν καὶ ἀλαῆσαι καὶ ἀκοῦσαι τοῦ Ἀνδρέου. Ἐλθοῦσα δὲ ἡ Ἐφιδαμία κατήνησε τὸν Σώσιον, μάρτην τοῦ Ἀνδρέου, πρὸς δὲ ἐξεύριζετο. Ὁ δὲ κατήχησεν αὐτὴν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἰδίαν ἴασιν, καὶ εἰσήγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀνδρέαν. Καὶ προσῶσα εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἤκουσε τῶν λόγων αὐτοῦ· καὶ ἀπήγειε πρὸς (46) τὴν κυρίαν αὐτῆς. Μεθ' ἡμέρας δὲ τινὰς ἠσθένησε Μαξιμίλλα, ἡ γυνὴ τοῦ ἀνθυπάτου. Καὶ τῶν ἰατρῶν ἀποκαμόντων ἀπογνωσθεῖσα ἀπέστειλε τὴν Ἐφιδαμίαν καὶ προσκαλεῖται τὸν Ἀνδρέαν. Ὁ δὲ συνῆλθεν αὐτῇ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν εὗρε τὸν ἀνθυπάτον κρατοῦντα μάχαιραν καὶ ἐκδεχόμενον τὸν θάνατον τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς, βουλόμενον (47) ἑαυτὸν ἀκλιεῖν, συνθηξίμενόν αὐτῇ. Ὁ δὲ Ἀνδρέας πρὸς αὐτὴν εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἀπόστρεψον τὴν μάχαιραν, τέκνον, εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, καὶ ἐπικάλασαι Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς πιστεύσας αὐτῷ. Ἐπετίμησε δὲ τῷ περὶ τῶν λέγων· Ἀπόστηθι ἀπ' αὐτῆς, ὁ περὶ τῆς. Καὶ ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ εὐθέως ἴσρωσαν· καὶ μετ' ὀλίγον ἐζήτησε φαγεῖν, καὶ παραχρῆμα ἠγέρθη. Τοῦτο θεωρήσαντες πολλοὶ ἐπίστευσαν. Ὁ δὲ Αἰγαίτης ὡς ἰατρῷ προσεῖχε τῷ Ἀνδρέῳ· ἦν γὰρ Ἕλληνας, καὶ οὐκ ἤθελε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκοῦειν. Ἐδίδου δὲ αὐτῷ ὡς χιλοὺς χρυσοῦς εἰπὼν· Λάβε τὸν μισθόν σου. Ὁ δὲ οὐκ ἀπαδέξατο (48) εἰπὼν· Ἡμεῖς δωρεὰν ἐλάβομεν, δωρεὰν δίδομεν. Προσένεγκε δὲ μᾶλλον, εἰ δύνασαι, σαυτὸν τῷ Θεῷ. Ἐκείθεν τε ἐξεληθόντες ὑπεβάσταζον τὸν Ἀνδρέαν· ἦν γὰρ πρεσβύτερος. Καὶ ὄρα τινα εἰς τὸν ἔμβολον κατακαίμενον καὶ προσαιτούντα, ὅστις εἶχε χρόνους πολλοὺς παραλυτικῶς (49). Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἀνδρέας· Ἰάται σε Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χεῖρα· εὐθέως δὲ ἐγένετο ὑγιής ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἔτρεχε διὰ μέσης τῆς πόλεως, δεικνύων ἑαυτὸν καὶ δοξάζων τὸν Θεόν. Καὶ πρὸς αὐτὸν εἶδεν ἄνδρα μετὰ γυναικὸς καὶ παιδίου τυφλοῦς. Καὶ ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν, καὶ ἠκολούθουν αὐτῷ δοξάζοντες καὶ εὐχαριστοῦντες τὸν Θεόν. Θεωροῦντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο θαυμάζοντες, καὶ πολλοὶ ἐπίστευον. Καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἀπαλεῖν εἰς τὸν λιμένα, ὅτι τινες τῶν ἀρχαίων εὐγενῆς ἐλεπρώθη· καὶ μὴ φέροντες τὴν δυσωδίαν αὐτοῦ ἔθηκαν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κοπρίας· καὶ οὐδεὶς αὐτῷ πλησιάσαι δύναται, ἀλλ' ὅταν προσφέρωσιν αὐτῷ τὴν τροφήν, τὰς βίνας αὐτῶν κρατοῦντες, ταχέως ἀναχωροῦσιν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀνδρέας καὶ σπλαγχνισθεὶς ἀπῆλθε πρὸς αὐτόν· συνῆλθεν δὲ καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ λαοῦ πολλοί. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἐγγίσας αὐτῷ λέγει· Ἰάται σε Ἰησοῦς ὁ Χριστός· ἀνάστα. Καὶ εὐθέως ἀνέστη ὑγιής. Καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔβουλεν εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο ἡ σὰρξ αὐτοῦ ὡσεὶ παιδαρίου μικροῦ, καὶ ἐκαθάρισθη. Ὁ δὲ Ἀνδρέας εἶπεν αὐτῷ· Περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἀμαρτίας σου, πεπιστευκῶς τῷ Χριστῷ. Καὶ βαπτισθεὶς εὐχαριστῶν ἠκολούθει.

Variae lectiones.

(45) Et Ἐφιδάμα et Ἐφιδαμία in cod. nuncupatur.

(46) Πρὸς addendum erat. Non est in cod.

(47) Βουλόμενος Vat.

(48) Ὁ δὲ οὐ κατέδεξατο Vat.

(49) Παραλυτικῶς Vat.

A videndum et loquendum et audiendum Andream. Abiens autem Ephidamia occurrit Sosio, Andree discipulo, apud quem hospitabatur. Qui docuit eam verbum Dei, et propriam curationem, et adduxit eam ad Andream. Et proci dens ad pedes ejus, audivit verba illius, et nuntiavit dominae suae. Post dies aliquot, infirmata est Maximilla uxor proconsulis. Et medicis laborem recusantibus, sciens illa misit Ephidamiam, et advocavit Andream. Qui venit ad eam cum discipulis suis. Et ingreditens domum, invenit proconsulem tenentem gladium, et exspectantem uxoris suae obitum, volentem seipsum interficere, commoriturum ei. Andreas autem benigna voce dixit ei : Convertite gladium, filii, in locum suum, et invoca Deum caeli et terrae credens ei. Comminatus est autem febris dicens : Recede ab ea, febris. Et imposuit illi manus, et statim sudavit, et post aliquantulum postulavit cibum, et confestim surrexit. Quod videntes multi crediderunt. Aegaeates autem accessit ad Andream velut ad medicum ; erat enim Graecus, et volebat audire verbum Dei. Dabat autem ei quasi mille aureos dicens : Accipe mercedem tuam. Qui non accepit dicens : Nos donum accepimus, donum damus ; sed potius offer teipsum Deo, si potes. Et inde exeuntes, portabant Andream, erat enim senex. Et vidit quemdam in porticu jacentem, et eleemosynam petentem, et tempora multa habentem in paralyisi. Et ait illi Andreas : Sanat te Jesus Christus. Et praebuit illi manum ; confestim autem sanus factus est vir, et currebat per mediam civitatem, ostendens seipsum et laudans Deum. Et procedens inde, vidit hominem cum muliere et puero caecos. Et tetigit oculos eorum, et cito viderunt, et sequebantur eum laudantes Deum, et gratias illi agentes. Videntes autem turbae commotae sunt admirantes, et multi crediderunt. Et orant eum ut ad portum veniat, quia unus senex nobilis lepra afficiebatur, et non ferentes foetorem ejus, posuerunt eum super stercus : et nemo potest appropinquare ei, sed quando afferunt ei cibum, nasum tenentes, citius recedent. Audiens haec Andreas, et misericordia motus, abiit ad eum ; secuti sunt autem et alii multi ex plebe. Andreas accedens ad eum dixit : Sanat te Jesus Christus. surge. Et confestim surrexit sanus. Et accipiens eum lavit in mari ; et facta est caro ejus sicut caro parvuli et mundatus est. Andreas autem ait ei : Circumda tibi vestimentum tuum, et ablue culpas tuas credens Christo. Et baptizatus, gratias agens, secutus est eum.

Vulgatis autem his prodigijs factis, et iis qui a sanati erant clamantibus in universa Patrarum Achaiae civitate, et in omni regione illa, attulerunt ei daemones et infirmos; et verbum charitatis contestans eis, et docens, invocationem Christi sanavit omnes. Subvertiebant autem templa idolorum, et contrebant statuas aureas et argenteas, et libros incendebant. Et divitias multas attulerunt ad Andream, qui per manus discipulorum dividebat eas orphanis et viduis, et in aedificationem ecclesiarum; et nihil earum ipsis opus erat, nisi quod esset necessarium. Tradidit autem eis Testamentum Vetus et Evangelium; et postquam ordinasset eis sacerdotes et diaconos, iussit ecclesiam fieri magnam, mandans ut in muris describeretur Testamentum Vetus et Novum, ut indigentiae testantur, usque hodie traditionem habentes.

Proconsul autem Aegaeus, postquam sanata est uxor ejus, abiit Romam ad Caesarem Neronem. Habebat autem fratrem nomine Stratoclem, Athenis versantem educationis gratia. Dum proconsul Romae degeret, Stratocles rediit ab Athenis Patras: quum servum habebat charissimum, nomine Alcamanam. Agitatus autem a demone Alcamanas volvebatur spumans; quem videns Stratocles conristatus est usque ad mortem, et ambigebat quid egeret. Maximilla autem, soror ejus, nuntiavit ei quae de Andrea erant, et quomodo sanata est a lethali febre. Qui audiens advocavit Andream. Ille superveniens, comminatus est immundo spiritui dicens: In nomine Jesu Christi, exi ab hoc homine, et ne amplius introeas in eum. Et statim exiit spiritus, et sanatus est ex illa hora. Tunc Stratocles credidit cum omni domo sua, et baptizatus est ipse et Maximilla soror ejus, et Ephidamia, et turbae multae, et erant omni tempore cum Andrea et fratribus laetantes. Andreas autem nocte et die hortabatur, et commonefaciebat omnes ut in fide manerent, et custodirent legem et Evangelium, et curarent animam, corpus autem despicerent, ut puri essent, temperantes, virgines, sapientes, injustitiam paterentur nec facerent, non garrissent, nec mentirentur, sed indesinenter orarent. Maximilla autem non secernebatur ab eis.

Inter haec Aegaeus revertitur ab (invisendo) Caesare, et statim accessit ad uxorem suam Maximillam; quae viam Christi tenens, non suscepit eum, et se finxit egram. Diebus autem transactis, et nolente ipsa dormire cum Aegaeo, ipse anxius haerebat. Et unus vernaculorum dixit ei quae circa Andream erant, quia frater tuus, et uxor tua, et tota domus tua Deo Andreae adhæserunt, et casti-

διαδοχῶν οὖν αὐτῶν τῶν θαυμάτων [τῶν] γενομένων καὶ τῶν λαθάντων βωόντων ἐν πάσαις ταῖς Πάτραις τῆς Ἀχαιᾶς καὶ ἐν ὅλῃ τῇ γῆ ἰκαίνη, προσέφερον αὐτῷ τοὺς διαιμονιῶντας καὶ ἀσθενοῦντας· καὶ τὸν λόγον τῆς χάριτος διαμαρτυροῦμενος αὐτοῖς καὶ κατηχῶν, τῇ ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ πάντας ἴατο. Κατέστρεφον δὲ τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων, καὶ κατέκτανον τὰ ξύλα τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, καὶ κατέκτανον τὰς βίβλους. Καὶ πολλὰ χρήματα προσέφερον τῷ Ἀνδρέᾳ· ὁ δὲ διὰ τῶν μαθητῶν εἰδίδου αὐτὰ τοῖς ὀρφανοῖς καὶ ταῖς χήραις καὶ εἰς κτίσιν ἐκκλησιῶν· καὶ οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἐχρῶντο, εἰ μὴ τι (50) ἦν ἀναγκαῖον. Παρεδίδου δὲ αὐτοῖς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ χειροτονήσας αὐτοῖς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἐκέλευσεν ἐκκλησίαν γενέσθαι μεγάλην, κελεύσας γράφειν ἐν τοῖς τοίχοις τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τὴν Νέαν, ὡς οἱ ἐντόπιον μαρτυροῦσιν, μέχρι τῆς ἡμέρας τὴν παράδοσιν ἔχοντες.

Ὁ δὲ ἀνθύπατος Αἰγιάτης ἤμα ἐπὶ ἰαθῆναι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐξεδήμησεν εἰς (51) τὴν Ῥώμην πρὸς τὸν Καίσαρα Νέρωνα. Ἔσχε δὲ ἀδελφὸν ἀνόματι Στρατοκλήν, ὃς ἦν Ἀθηναῖς παιδείας χάριν. Τοῦ δὲ ἀνθυπάτου θντος ἐν Ῥώμῃ ὁ Στρατοκλῆς ἐπανήλθεν ἀπὸ Ἀθηνῶν ἐν Πάτραις· ὃς εἶχε δοῦλον πάνυ ἀγαπητὸν ὀνόματι Ἀλκαμανάν. Κρουσθεὶς δὲ ὑπὸ δαιμόνος ὁ Ἀλκαμανάν ἐκυλλετο ἀφρίζων· ὃν ἰδὼν ὁ Στρατοκλῆς ἐλυπήθη ἕως θανάτου, καὶ διεπόρει τί πράξει. Μαξιμίλλα δὲ, ἡ νόμφη αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν Ἀνδρέαν, καὶ πῶς ἴαθη ἀπὸ τοῦ θανατικοῦ πυρετοῦ. Ὁ δὲ ἀκούσας προσεκαίεσθε τὸν Ἀνδρέαν. Ὁ δὲ παραγενόμενος ἐπετίμησε τῷ ἀκαθάρτῳ πνεύματι εἰπὼν· Ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξέλθε ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. Καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐξῆλθεν, καὶ ἴαθη ἀπὸ τῆς ὥρας ἰκαίνης. Τότε ὁ Στρατοκλῆς ἐπίστευσε σὺν ὅλῃ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ ἡ Μαξιμίλλα, ἡ νόμφη αὐτοῦ, καὶ Ἐφιδάμια καὶ πλήθη πολλὰ, καὶ ἦσαν διὰ πάντος σὺν τῷ Ἀνδρέᾳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἀγαλλιώμενοι. Ὁ δὲ Ἀνδρέας νυκτὸς καὶ ἡμέρας παρεκάλει καὶ ἐνουθετεῖ πάντας, ἐμμένειν ἐπίσται καὶ φυλάσσειν τὸν νόμον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐπιμελεῖσθαι ψυχῆς, σώματος δὲ καταφρονεῖν, ἀγνεύειν, ἐγκρατεῦσθαι, παρθενεύειν, σωφρονεῖν, ἀδικεῖσθαι, καὶ μὴ ὀδικεῖν, μὴ φλυαρεῖν, μηδὲ ψεύδεσθαι (52), ἀλλὰ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι. Ἡ δὲ Μαξιμίλλα οὐκ ἐχωρίζετο αὐτῶν.

Ἐν τούτοις ὁ Αἰγιάτης παραγίνεται ἀπὸ τοῦ Καίσαρος, καὶ εὐθέως προσήλθε τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Μαξιμίλλῃ· ἡ δὲ τὴν ὁδὸν τοῦ Χριστοῦ κατέχουσα οὐ κατέδεξάτο αὐτόν, ἀλλὰ προσεποιήσατο νοσεῖν. Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων καὶ μὴ βουλομένης αὐτῆς συγκαθευθῆσαι τῷ Αἰγιάτῃ, αὐτὸς διεπόρει. Καὶ τινες τῶν οἰκογενῶν εἶπεν αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν Ἀνδρέαν, ὅτι Ὁ ἀδελφός σου καὶ ἡ γυνή σου καὶ πᾶς

Variae lectiones.

(50) Εἰ μὴ τι ἐν Vat.

(51) Πρὸς Vat.

(52) Ψεύδεσθαι Vat.

ὁ αἰκὸς σου τῷ Θεῷ τοῦ Ἀνδρέου προσήλθον καὶ ἀγνεύειν καθωμολόγησαν. Τότε ὁ ἀνθύπατος εἶπε πρὸς Μαξιμίλλαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· Πείσθητί μοι, κάθουδέ μοι, καὶ ἔσο κυρία πάντων τῶν ἐν τῷ οἴκῳ μου· εἰ δὲ μὴ, σταυρῶ παραδίδομι τὸν ἀπατήσαντά σε. Ταύτης δὲ μὴ ἀνασχομένης αὐτοῦ, συλλαβόμενος τὸν Ἀνδρέαν ἔθετο αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ. Ἡ δὲ Μαξιμίλλα ἀπήγει πρὸς αὐτὸν· καὶ ἐδίδασκετο ἀπ' αὐτοῦ ὑπομένειν τὰς θλίψεις· ἐν ταύταις γὰρ ἡ ἐπίδειξις τῆς βεβαίας πίστεως ἐπιδείκνυται. Γνοὺς δὲ ὁ ἀνθύπατος, οὗ καὶ οἱ ἀδελφοὶ συνέχρονται πρὸς αὐτὸν, ἐταράχθη καὶ εἶπε τῇ Μαξιμίλλῃ· Εἰ μὲν ἐπιστρέφει σε ὁ γέρον ἐκεῖνος συγκαθεύησάι μοι, ἀπολύω αὐτόν· εἰ δὲ μὴ, διὰ τάχους ἀπολέσω (53) ἀμφοτέρους. Ἐλθοῦσα δὲ εἰς τὸ δεσμοτήριον ἡ Μαξιμίλλα ἀπήγγειλε τῷ Ἀνδρέῳ πάντας τοὺς λόγους τοῦ ἀνδρός αὐτῆς. Ο δὲ Ἀνδρέας μᾶλλον ἐστήριξεν αὐτὴν εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιῆσθαι εἰς ἐπιθυμίαν, λέγων αὐτῇ· Πρὸς ὄλιγον ὑπόμεινον, ἵνα αἰωνίως χαρῆς. Καὶ ἑμοὶ δὲ χαρὰ ἔσται, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου μὴδ ἀπενέγκασθαι, καὶ σὺν αὐτῷ εἶναι. Ἡ δὲ ἔλθοῦσα ἀπήγγειλε τῷ ἀνδρὶ, οὗ τοῦ θανάτου ὀρέγομαι μᾶλλον (54) ἢ τὴν σωφροσύνην μου προδοῦναι. Ὅτε δὲ ἤκουσεν ὁ ἀνθύπατος τοὺς λόγους τούτους, ἐξῆψεν αὐτὸν ἡ ὀργή, καὶ ἀπαλθὼν εἰς τὸ δεσμοτήριον ἠσφαλίσατο αὐτόν, κλειθρα καὶ μοχλοὺς περιθεῖς καὶ σφραγίσας τῷ ἰδίῳ δακτυλίῳ, παραστήσας καὶ φύλακας. Καὶ (55) οἱ ἀδελφοὶ σὺν τῷ Στρατοκλεῖ καὶ τῇ Μαξιμίλλῃ βραθείας νυκτὸς παρεγένοντο πρὸς αὐτόν· καὶ κρουσάντων αὐτῶν ἔξω, γνοὺς δὲ Ἀνδρέας ἐσφράγισεν ἑαυθὺν, καὶ εὐθέως αἱ θύραι πᾶσαι ἀνεώχθησαν (56), καὶ οἱ φύλακες τῷ φόβῳ ἐπτήξαν. Ὁ δὲ Ἀνδρέας εἶπεν· Ὅ γὰρ μὴ γινῶ ὁ ἀνθύπατος. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ συναλθόντες ἀνήψαν λαμπάδας. Καὶ πολλὰ αὐτοῖς ὁμιλήσας μετέδωκεν αὐτοῖς τῶν ἀγράντων μυστηρίων, καὶ τὸν Στρατοκλῆν ἔχειροτόνησεν ἐπίσκοπον, καὶ παρέδωκεν αὐτῷ τὸν κανόνα τῆς ψαλμῶδίας τοῦ ἕρθρου καὶ τῶν ἑσπερινῶν καὶ τῶν ἁγίων βαπτισμάτων καὶ πᾶσαν ἀκολουθίαν, καὶ ἀσπασάμενος πάντας ἀπέλυσεν αὐτούς. Καὶ πάλιν σφραγίσας τὸ αὐτὸ αἱ θύραι ἐκλείσθησαν σὺν ταῖς σφραγίσιν.

Ὁ δὲ ἀνθύπατος τῆς μὲν γυναικὸς ἐπέσαστο διὰ τοῦ συγγενεῖς αὐτῆς, οὗ ἐφοβεῖτο αὐτούς, τὸν δὲ Ἀνδρέαν παρέδωκεν, ἵνα σταυρωθῇ. Ἐκέλευσε δὲ, μὴ ἤλοις αὐτὸν ἐμπαρῆναι, ἀλλὰ σχοινοῖς δεθέντα τανύσασθαι πρὸς περισσοτέραν τιμωρίαν, ὅπως ἀποκαίων ἐπιστρέφει τὴν Μαξιμίλλαν συγκαθευδῆσαι ὁτῷ.

Διεδόθη τοίνυν ἡ τοιαύτη φήμη ἐν ὅλαις ταῖς Πάτραις διαδομένη, ὡς ὁ δίκαιος καὶ δοῦλος Χριστοῦ, ὃν Ἰησῆς ὁ Θεὸς ἐπέσειπεν, πορεύεται τιμωρηθὸς. Ὁμοθυμαδὸν δὲ πάντες ἐπὶ τὴν θείαν συνέτρεχον, κατὰ τοῦ ἀνθυπάτου ἀγανακτοῦντες διὰ τὸ ἀνόσιον τῆς κρίσεως. Ὡς δὲ διῆγον αὐτὸν πρὸς τὸν τῆς τελευτήσεως αἱ δῆμοι τόπον, τὸ κλεισθὲν ἀποπληρωσάσι, τὸ τηλικαῦτα ὁ Στρατοκλῆς πυθόμενος τὸ συμβῆναι, δρομαῖος καταλαμβάνει, καὶ ὄρᾳ τὸν μα-

Atatem servare promiserunt. Tunc proconsul dixit ad Maximillam conjugem suam : Obtempera mihi, dormi mecum, secus autem cruci tradam deceptorem tuum. Ipsa autem non ferente eum, comprehensum Andream conjecit in carcerem. Maximilla autem abiit ad eum, et discebat ab eo tribulationes pati : In his enim vere ostenditur fidei firmitas. Sciens autem proconsul quod et fratres venirent ad eum, turbatus est et hit Maximilla : Siquidem converterit te senex ille ut concumbas mihi, liberum eum dimitto; sin autem ambos festinanter perdam. Veniens autem ad carcerem Maximilla nuntiavit Andree cunctos sermones viri sui. Andreas autem confirmavit eam in timore Dei, et ut carnis curam non faceret in desiderio, dicens ei : Ad modicum sustine, ut in eternum gaudeas. Et mihi gaudium est mortem Domini mei tolerare, et esse cum eo. Quæ aliens nuntiavit viro quia morte subeo, potius quam a castitate mea desiciam. Ut audivit proconsul verba hæc, ira accensus est, et vadens ad carcerem munivit eum, claustra et veteres ponens, signans eum annulo suo, custodes quoque constituens. Et fratres cum Stratocle et Maximilla in profunda nocte venerunt ad eum, et pulsantibus eis foris, sciens Andreas signum crucis fecit ab intus, et statim portæ omnes apertæ sunt, et custodes timore perculsi sunt. Ait autem Andreas : Non enim resciet proconsul. Venientes autem fratres accenderunt lucernas. Et multa cum eis locutus, impertitus est eis sacrosancta mysteria, et Stratoclem ordinavit episcopum, et tradidit ei canonem psalmodiæ matutinae et vespertinae, et sacri baptismatis, et omnem ritum, et oculos omnes dimisit eos, et rursus facto eodem crucis signo, portæ clausæ sunt cum sigillis.

Proconsul autem pepercit uxori suæ, propter parentes ejus, quia timebat eos, Andream autem tradidit ut crucifigetur. Jussit autem ut clavibus non confingeretur, sed funibus alligatus extenderetur ad majorem pœnam, ut viribus fractus Maximilla converteret ad accumbendum sibi.

Diffusa est igitur fama hæc in universa Patrum civitate proclamata, quia justus et servus Christi quem Ægeates captivum tenebat, vadio pœna plectendus. Omnes autem unanimiter inviam cucurrerunt, indignantes proconsuli propter injustitiam sententiæ. Cum autem eum ad supplicii locum ducerent lictores, ut jussum complerent, tunc audiens Stratocles quæ acciderant festinus supervenit, et vidit beatum vi tractum a carnificibus,

Variæ lectiones.

53) Ἀπολέσω Vat.

54) Adjunxi μᾶλλον, quod in cod. deest.

(55) Καὶ addidi, in cod. non exstat.

(55) Ἦνεψῆθησαν Vat.

velut virum nequam, ad iudicium. Atrociter igitur **A** verberans eos, et tunicas rescindens eorum qui hæc faciebant, avulsit Stratocles dicens eis : Ignoscite mihi, et gratias in hoc agite apostolo, quod docuerit me per verba sua absque ira agere, et per hoc magnum furorem meum compescuerit ; ostendisset quippe vobis quid possit Dei servus Stratocles, qui vero impurus Ægeates. Et accipiens manu apostolum, abiit cum eo in locum iuxta mare, ubi et disposuerant interficere eum. Qui vero comprehenderant eum milites, auctore Ægeate relinquentes apostolum cum Stratocle, revertentes nuntiaverunt proconsuli dicentes, quia Eunibus nobis cum Andrea, præveniens Stratocles proscidit tunicas nostras, et avulsam eum a nobis accepit secum, et ecce ante te stamus, ut vides. Proconsul autem respondit eis : Accipientes alia vestimenta, abite, et implete quæ vobis iussa sunt a me contra damnatum Andream : a Stratocle autem non videamini quoad potueritis, sed nec quidquam ei denegaveritis, si quid petierit a vobis. Novi enim generosum animum ejus, qualis sit, ita ut nec mihi parcat, si forsitan succensuerit. Qui confestim iussa fecerunt. Stratocles autem cum apostolo valens in præfixum locum, indignabatur maledicens Ægeati ; et apostolus ad eum : Nequaquam, fili, nolo te talem esse unquam, sed modestum, mansuetum, humilem, non reddentem iratum, memoram Dominici verbi dicentis : Si quis te percusserit in maxillam dexteram, præbe illi et alteram ; et volenti rapere tunicam tuam da et vestimentum ¹¹. Et nos, fratres, trahentes per Christum sequemur, et exteriorem deponentes hominem, volentibus eum dimittemus, et contendemus renovare interiorem, et ad Deum hunc advolare, in quo versatur omne desiderium nostrum.

αὐτῷ καὶ τὸ ἰμάντιον. Καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, τοῖς ἐξωθεν ἀποδυάμενοι ἄνθρωπον τοῖς θελοῦσι τοῦτον καταλείψωμεν, σπουδάζωμεν τε ἀνανεῶσαι τὸν ἑαυθεν, καὶ πρὸς τὸν θεὸν τοῦτον ἀναπαύωσαι, ἐν ᾧ πάντα ἡμῶν ἔφσεις ὑπάρχει.

Hæc et alia plura tunc Stratocli, et his qui cum eo erant cum dixisset per viam, pervenerunt ad locum ubi erat conficiendus. Et videns erectam crucem prope arenam maris, relinquens omnes, processit ad crucem, et quasi animatæ dixit magna voce : Salve, crux ; tu enim cuncto hominum generi gaudium præbuiisti, per suspensum in te corporaliter Dei Fillum ; salve, crux vivifica, ter beata, et victrix armatura ejus qui in te libens extensus est, et salvavit me hominem ; salve, crux, quæ ligni amaritudinem per suspensum in te Christum mitigasti, et primos parentes per ejus esum deceptos revocasti, et ad vitam reduxisti pristinam ; salve, crux, et vere gaudeas ; bene novi quid requiescere

κάριον βία ἐλκόμενον ὑπὸ τῶν δημίων, ὡς περ τινὰ κακούργον εἰς χρίσιν. Ἀπειθῶς οὖν τούτους πλήξας καὶ τοὺς χιτῶνας διαρρήξας τῶν ταῦτα θρώντων, ἀπέσπασεν ὁ Στρατοκλιῆς ; εἰπὼν πρὸς αὐτούς · Σύγγνωτέ μοι καὶ χάριν ἐν τούτῳ νείματε τῷ ἀποστόλῳ, ὡς παιδεύσαντί με (57) διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ ἀοργήτως φέρειν, καὶ διὰ τοῦτο τὸν πολὺν θυμὸν καταπραῦναντι · ἐπεὶ ἐφανέρωσα ἂν ὑμῖν, τί μὲν ὁ τοῦ θεοῦ δοῦλος Στρατοκλιῆς δύναται, τί δὲ ὁ μιὰρὸς Αἰγεάτης. Καὶ περικρατῶν τῆς χειρὸς τοῦ ἀποστόλου ἀπῆει σὺν αὐτῷ εἰς τὸν παραβαλάσσιον τόπον, ἐνθα καὶ ἠυτέριστο τελειωθῆναι αὐτόν. Οἱ δὲ παραλαβόντες αὐτὸν στρατιῶται παρὰ τοῦ ἀνθυπάτου ἀφίντες τὸν ἀπόστολον μετὰ τοῦ Στρατοκλιέους (58) ὑποστρέψαντες ἀνήγγειλαν τῷ Αἰγεάτῃ λέγοντες,

B ὅτι Βασιζόντων ἡμῶν μετὰ τοῦ Ἀνδρέου προφθάσας ὁ Στρατοκλιῆς διέβρηξεν ἡμῶν τοὺς χιτῶνας, καὶ ἀποσπᾶσας αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν ἔλαβεν αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ · καὶ ἰδοὺ παρεστήκαμεν ὡς ὄραξ. Ὁ δὲ ἀνθυπάτος πρὸς αὐτούς ἀπεκρίνατο · Λαβόντες ἐσθῆτας (59) ἑτέρας πορευθήτε καὶ πληρώσατε τὸ κελευσθὲν ὑμῖν παρ' ἐμοῦ εἰς τὴν κατάδικον Ἀνδρείαν · τῷ μὲν τοι Στρατοκλιῆι μηδὲ ὀφθῆτε ὅσον τὸ ἐφ' ὑμῖν, ἀλλὰ μηδὲ ἀντείπητε εἰ τινοῖς ὅπως χρήζει ὑμῶν. Οὐδα γὰρ τὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εὐγενές, οἷόν ἐστιν, ὡς τάχα κάμου ἀπειδήσει εἰ ἄρα παροξυνθεῖσιν. Οἱ δὲ τὸ κελευσθὲν ἐποίησαν παραχρῆμα. Ὁ δὲ Στρατοκλιῆς ἄμα τῷ ἀποστόλῳ ἐρχόμενος ἐπὶ τὸν προκείμενον τόπον ἠγανάκτει διαλοισορούμενος τῷ Αἰγεάτῃ · καὶ ὁ ἀπόστολος πρὸς αὐτόν · Μὴ, τέκνον · οὐ βούλομαι σε τοιοῦτον εἶναι

C ποτε (60), ἀλλ' ἐπεικῆ, πρᾶον, ταπεινόφροντα, μὴ ἀποδιδόντα κακὸν, μεμνημένον (61) τοῦ Κυριακοῦ λόγου τοῦ λέγοντος · Ἐάν τις σε βραβίση εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην · καὶ τὸν θέλοντα λαβεῖν τὴν χιτῶνά σου, ἀπόδος

ἔλκουσι διὰ τὸν Κύριον ἐπακολουθήσωμεν, καὶ τὴν κατλείψωμεν, σπουδάζωμεν τε ἀνανεῶσαι τὸν ἑαυθεν, καὶ πρὸς τὸν θεὸν τοῦτον ἀναπαύωσαι, ἐν ᾧ πάντα ἡμῶν ἔφσεις ὑπάρχει. Ταῦτα καὶ ἕτερα κλεῖονα τότε Στρατοκλιῆ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ διαλεχθεῖς κατὰ τὴν ὁδὸν, κατέλαβον τὸν τόπον ἐνθα ἡμέλλε τελειοῦσθαι. Καὶ θεασάμενος πεπηγόστα τὸν σταυρὸν πρὸς τὸ χεῖλος τῆς θαλασσίας ψάμμου, ἀπολιπὼν πάντας πρόσωτοι τὸν σταυρὸν καὶ φησιν, ὡς ἐμφύχψ, μετὰ φωνῆς ἰσχυρᾶς · Καίροις, ὦ σταυρέ · σὺ γὰρ παντὶ τῷ τῶν ἀνθρώπων γίνεαι χαρὰν καὶ ἀγαλλίαισιν προεξένησας διὰ τοῦ ἐν σοὶ σαρκικῶς παγέντος θεοῦ Λόγου. Καίροις, ὦ σταυρέ, τὸ ζωηφόρον καὶ τρισόλιον καὶ νικητικὸν ὄπλον τοῦ ἐν σοὶ βουλῆσαι ταυσοθέντος καὶ σώσαντός με τὸν ἄνθρωπον. Καίροις, σταυρέ, ὁ τοῦ ξύλου τὴν πικρὰν γαῦσιν διὰ τοῦ ἐν σοὶ κρεμασθέντος Χριστοῦ καταγλυκάνας καὶ τοὺς πρωτοπλάστους διὰ

¹¹ Matth. v, 39, 40.

Variæ lectiones.

(57) In cod. Vat. locus in hunc modum vitiatus legitur : Σύγγνωτέ μοι καὶ χάριν. ἐν τούτῳ νείματε τῷ ἀποστόλῳ, ὡς παιδεύσαντί μοι.

(58) Μετὰ τοῦ Στρατοκλιῆ Vat.

(59) Εὐθήτας Vat.

(60) Πόποτε Vat.

(61) Μεμνημένον Vat.

τῆς αὐτοῦ βρώσεως ἀπατηθέντας ἀνακαλεσόμενος καὶ πρὸς ζωὴν ἐπαναγαγὼν τὴν ἀρχαίαν. Καίτοι, ὡς σταυρὲ· καὶ γὰρ χαιροῖς ὄντως· εἰ οἶδα καὶ ἀναπαύομενόν σε (62) λοιπὸν ἐκ πολλοῦ μακροχρόνια, ἤκω ἐπὶ σέ, ὃν ἠπιστάμην. Καὶ εἰπὼν ταῦτα ὁ μακρόχρονος Ἀνδρέας, ἐστὼς ἐτι ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀτινὲς ὄρων εἰς τὸν σταυρὸν, ἀνήλθεν ἐπ' αὐτὸν, ἐπιτρέψας τοῖς ἐστῶσιν ἀδελφοῖς, φωνῆσαι τοὺς δημίους, τοῦ ποιῆσαι τὰ κελευσθέντα αὐταῖς· ἦσαν γὰρ πόρρωθεν ἐστηκότες. Οἵτινες ἐλθόντες μόνον ἀπέδησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, μήτε μὴν τὰς ἀγκύλας ἀποτεμόντες, διὰ τὸ οὕτω προστατάθαι αὐτοῖς (63) ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου. Ἐκ τούτου γὰρ μείζονα ὑπενόει ὁ δειλαῖος ἔσσεσθαι τῷ δικαίῳ τὴν τιμωρίαν, ὡς ἂν καὶ τῆς νυκτὸς ἐπιλαθόμενης το σῶμα αὐτοῦ ἐτι ἔμπνουν (64) ὑπὸ κυνῶν βρωθείη. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν κρημάμενον ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ περιστώτες ὄχλοι οἱ ὑπ' αὐτοῦ μαθητευθέντες, οὐδὲν τῶν ἀνασκοπιζομένων ἐποίησαν αὐτῷ, ἤλπισαν πάλιν ἀκούεσθαι τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Στρατοκλῆς ἐπέυθετο αὐτοῦ λέγων· Τί ὅτι μειδίῃς, δοῦλε τοῦ Θεοῦ πρωτόκλητε, μή τί γε ἡμᾶς πενθῶν διὰ τὸ σεπείσεσθαι σου (65) ἡμᾶς; Καὶ ὁ ἀπόστολος· Οὐ γελᾶσω, Στρατόκλης (66), τὰς ὑπούλους καὶ δολερὰς ἐνέδρας τοῦ Αἰγᾶτου ἐνοῶν; Ἐκ γὰρ τοῦ μήκατὰ τάξιν ἀνασκοπιζαίσεσθαι μεζόνως τιμωρεῖσθαι ἡμᾶς, ἀγνοῶν, ἀτιμωρήτους μένειν ἡμᾶς διὰ τὴν πρὸς Χριστὸν ἀγάπην. Καὶ ἀπεκρίνετο διαλεγόμενος τῷ λαῷ· Ἄνδρας οἱ ἐνταῦθα παρεστῶτες, γυναῖκες τε καὶ παῖδες, πρεσβῦται καὶ νέοι, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, ἀκούσατέ μου, καὶ μὴ προσέχετε τῇ κενῇ ἀπάτῃ τοῦ παρόντος βίου, ἀλλὰ μᾶλλον προσχόντες εἰς ἡμᾶς κρημαμένους διὰ τὸν Κύριον, καὶ ἡδὴ μέλλοντας (67) ἀπαλεῖν ἐκ τοῦδε τοῦ σώματος, ἀποτάξασθε πάσας τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, καὶ καταπτύσατε τῶν βδελυκτῶν εἰδώλων τὰ σεβάσματα, καὶ προσδράμετε τῇ ἀληθινῇ λατρείᾳ τοῦ ἀψευδοῦς Θεοῦ ἡμῶν, ὅπως αὐτὸς τε σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἐλεύσεται καὶ μονὴν παρ' ὁμῖν ποιήσει. Ἀποτινάξασθε τὴν βαθυμίαν καὶ τὸν ζόφον ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν, καὶ ἀναλάβετε εὐπρόθυμον ἀνδρείαν καὶ φωτισμὸν ἐν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Διεγέρθητε καὶ στήτε περιεζωσμένοι τὰς ὀσφῦς ὑμῶν ἐν εὐφροσύνῃ, καὶ τῷ πνευματικῷ θώρακι περιφράξατε ὑμῶν τὰ στέφρα, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ λόγου οσπασάμενοι ἐκκόψατε τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν, καὶ γίνεσθε καθαρὸι καὶ εὐλαεῖς, ἀμειπτοὶ τε καὶ ἀνεπίληπτοι τῷ καθαρῷ Θεῷ ἡμῶν. Ἀγνίσατε ἑαυτοὺς καὶ τῆς ἡμῶν διδασκαλίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. Διὰ ταῦτα γὰρ κληρονόμοι γενήσεσθε τῶν μήτε ὀφθαλμῶ μήτε ἀκοῆς μήτε καρδίας ληπτῶν παναγῶν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν δωρεῶν, τῶν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν εἰς ἀειήτοιμασμένων.

Ταῦτα διεξίδοντας τοῦ ἀποστόλου νυχθήμερον κρημαμένου, καὶ τοῦ λαοῦ ἡδέως αὐτοῦ ἀκούοντος καὶ εἰς κατάνυξιν καὶ σύγχυσιν καρδίας ἐλθόντος, βλέποντες τὸ γενναῖον αὐτοῦ τῆς ἀνδρείας καὶ τὸ ἀκαμπτῶς

A deinceps facias fatigatum in multis; venio ad te quam cognoscebam. Et hæc dicens beatus Andreas, stans adhuc super terram, et attente aspiciens in crucem, ascendit in eam, hortatus stantes fratres ut vocarent lictores ad faciendum quæ sibi imperata fuerant: erant enim a longe stantes. Quidam venientes, ligaverunt pedes ejus tantum, nec nervos quidem præcidentes, quia sic præscriptum erat eis a proconsule. Exinde enim putabat miser, majorem justo futuram pœnam, quasi forsitan adveniente nocte corpus ipsius adhuc animatum a canibus voraretur. Et relinquentes eum suspensum, recesserunt ab eo. Videntes autem circumstantes turbæ ab eo edoctæ, quia nihil cruci affigendorum fecerunt ei, speraverunt audire rursus aliquid ab eo. Stratoles autem quæsit ab eo dicens: Quid est quod subrideas, serve Dei, prime vocate, vel quid nos dolore afficis per futuram orbanonem tui? Et apostolus: Non ridebo, Stratoles, occultas et callidas cogitationum Ægeatis insidias? Quia enim non juxta normam cruci affixus sum, magis puniri nos arbitratur, ignorans impunitos manere nos per dilectionem ad Christum. Et respondit loquens populo: Viri qui hic adestis, mulieres et infantes, aenes et juvenes, liberi et servi, audite me, neque adhæreatis inani deceptioni præsentis vitæ, sed potius attendentes nos propter Dominum suspensos, et jam ex hoc corpore exituros. Valedicite omnibus mundanis desideris, et contemnite infandum idolorum cultum, et accurrite ad veram adorationem non mentientis Dei nostri, quoniam ipse cum Patre et sancto Spiritu veniet, et mansionem apud vos faciet. Excutite socordiam et tenebras de cordibus vestris, et revocate alacrem virilitatem, et illuminationem in pectoribus vestris. Expergiscimini, et state succincti lumbos vestros in lætitia, et spirituali lorica circumdate pectus vestrum, et gladium verbi stringentes, præcidite carnalia desideria de cordibus vestris, et satis puri et perfecti, et sine querela, et irreprehensibiles puro Deo nostro. Mundate vosmetipsos, et doctrina nostra non fugiat a vobis. Per hæc enim eritis participes excellentium Dei nostri donorum, quæ nec oculus, nec auris, neque cor capere possunt, quæ præparantur in perpetuum diligentibus eum.

B

C

D

E

Varia lectiones.

(62) Ἐσπεκτάσας ἀναπαύοντά σε. Cfr. tamen Illud κατέπαυσεν ἡ τοῦ ὄχλου στάσις p. 81 l. 30.
(63) Αὐτοῦ; Vat.
(64) Ἐμπνέων Vat.

(65) Σε Vat.
(66) Στρατοκλῆε Vat.
(67) Ἡδὲ: μᾶλλον; Vat.

quasi ut in altum tolleretur; septimum mendacium, postquam enim interfecit, dixit ei Deus: *Ubi est Abel frater tuus?* non ignorans, sed dans ei locum poenitentiae; at ille non solum non curvatus est, dolens de solitudine et discessu fratris, sed et impudenter mentitus est dicens: *Nescio; numquid custos patris mei sum ego?* sic irridens Deum. Sed justus Deus septem malorum septem poenas sumpsit. Et prima quidem, alienatio a Deo; exiit enim Cain a facie Dei; secunda autem, maledictam terram incolens, ut qui eam sanguine fratris polluerat; tertia irrequietus labor, nocte enim et die requiem non habuit; quarta, sterilitas terrae: Tellurem, ait, exercebis, nec addet ut robur suum largiatur tibi; quinta ut cederet singultus, et angina laboraret indesinente; sexta, ut trepidaret: Gemens et tremiscens eris super terram; tremens enim nec cibum nec potum poterat ad os admovere, nec aliud quid pro corpore; septima, prolixitas vitae: volebat enim ille interfici et a tantis malis eximi; lucrum enim poena afflictis (ut mors, celerem adducens liberationem. At Deus ait: Non sic; omnis qui interfecerit, Cain, vindicamina septem luet, id est septem vindictas absolvet, nimirum retrorsum agit Abel interfectum. Factus est Seth similis Adami justus, sapiens, bonus, mitis, doctus: ipse enim scientias afferbat. Ille genuit Enos suum sibi; propter virtutes enim illum deum vocabant. Hujus filii videntes filias Cain sumpserunt in uxores sibi. Leprosae enim gentis filiae pulchrae sunt visu. Quae docuerunt eos paterna vitia, furari, interficere, litigare, limites ponere, civitates aedificare (primus enim Cain aedificavit civitatem), bella inferre propter unam mulierem, et mulieres certare propter unum virum. Et deinceps nati sunt gigantes: nondum enim tales terra ferebat. Et videns Deus prava opera hominum, adduxit diluvium, et aqua lavit culpam, et mundavit terram. Unum autem justum ex iusto semine ortum, Noe salvavit cum uxore, et tribus filiis cum uxoribus, jubens ut faceret navim grandem. Et cum eo introduxit ex omnibus animantibus et seminibus cunctis. Reliquum autem mundum destruxit. Et multiplicatis iterum hominibus, pravissimus diabolus non cessavit impugnans genus humanum; docuit enim idololatriam et, loco boni Dei creatoris omnium, venerantur homines creaturas, potius autem daemones, boni et sapientes stulti et prava. Abraham autem solus, idololatriam fugiens, Deum verum adoravit, creatorem caeli et terrae et siderum omnium. Haec enim videns et cogitans, agnovit horum Creatorem. Unde lectus est a Deo, et benedictum est semen ejus;

Α νην · ἐπλάνησε γὰρ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν εἰπὼν · Διδέλωμεν εἰς τὸ πεδίον, δῆθεν μεταωρισθῆναι · Ἔββαμον τὸ ψεῦδος · μετὰ γὰρ τὸ φονεῦσαι εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός · Πού Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου ; οὐκ ἀγνοῶν, ἀλλ' αὐτῷ χώραν μεταμελείας διδούς · ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐκάμφθη σπλαγχνισθεὶς ἐπὶ τῇ μονώσει καὶ τῷ χωρισμῷ τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀναιδῶς ἐψεύσατο εἰπὼν · Οὐκ οἶδα · μὴ φύλαξ εἰμι τοῦ ἀδελφοῦ μοι ; ὡς τὸν Θεὸν μνηστῆζων. Ὁ δὲ δίκαιος Θεὸς τῶν ἐπιτὰ κακῶν ἐπιτὰ ἔδωκεν τὰς τιμωρίας. Καὶ πρώτη μὲν, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀλλοτριώσεις · ἐξῆλθε γὰρ Κάιν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ · δευτέρα δὲ, ἐπὶ κατάρaton γῆν κατοικήσας, ὡς μίανας αὐτὴν αἱματι ἀδελφικῷ · τρίτη, ἡ ἀκατάπαυστος ἐργασία · νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας οὐκ εἶχεν ἀνάπαυσιν · τετάρτη (30), ἡ ἀκαρπία τῆς γῆς · Ἐργάσει, φησί, τὴν γῆν, καὶ οὐ προσθήσει δοῦναι σοι τὴν ἰσχὺν αὐτῆς · πέμπτη, τὸ σείνειν στεναγμῶν καὶ συνάγῃν ἀπαυστον · Ἐκτη, τὸ τρέμειν · Στένων καὶ τρέμων ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς · τρέμων γὰρ οὔτε βρωτῶν οὔτε ποτῶν ἴσχυε προσενέγκαι τῷ ἴδιῳ στόματι, οὔτε ἄλλο τι τῷ σώματι (31) · ἔσθδμη, ἡ παρέκτασις τῆς ζωῆς · ἐκεῖνος γὰρ ἐβούλετο φονευθῆναι καὶ ἀπαλλαγῆναι πολλῶν κακῶν · κέρδος γὰρ τοῖς κολαζομένοις ὁ θάνατος γίνεται, ταχέϊαν ἐπάγων τὴν λύσιν. Ὁ δὲ Θεὸς εἶπεν · Οὐχ οὕτως · πᾶς ὁ ἀποκτείνας Κάιν ἐπιτὰ ἐκδικούμενα παραλύσει, τουτέστιν, ἐπιτὰ ἐκδικήσεις παραλύσει, ἦτοι ἀποστρέψει τοῦ Ἄβελ φονευθέντος. Ἐγενήθη ὁ Σῆθ ὁμοῖος τῷ Ἄδμ, δίκαιος, σοφός, ἀκακος, πρᾶος, ἐπιστήμων · αὐτὸς γὰρ τὰς ἐπιστήμας ἐφερεν. Οὗτος ἐγέννησε τὸν Ἐνῶς ὁμοῖον αὐτῷ · διὰ γὰρ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ θεὸν αὐτὸν ἐκάλουν. Τούτου οἱ υἱοὶ ἰδόντες τὰς θυγατέρας τοῦ Κάιν ἐλαβον αὐτοῖς (32) γυναῖκας. Κελεφοῦ γὰρ γένους θυγατέρας ὡραῖαι γίνονται τῇ ὕψει. Ἐκεῖται δὲ εἰδίδεξαν αὐτοῦς τὰ πατρῷα κακά, ἀρπάζειν, φονεύειν, ἐρίζειν, ὄρους τιθέσθαι, πόλεις οἰκοδομεῖν (πρῶτος γὰρ ὁ Κάιν ψκοδόμησε πόλιν), πολέμους ποιεῖν διὰ μίαν γυναῖκα, καὶ γυναῖκας πολεμεῖν διὰ ἓνα ἄνδρα. Καὶ λοιπὸν ἐγεννήθησαν οἱ γίγαντες. Καὶ οὐκέτι ἐφερεν ἡ γῆ. Καὶ ἰδὼν ὁ Θεὸς τὰ κακὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων ἐπήγαγε (33) τὸν κατακλυσμὸν, καὶ ὕδατι κατέπλυνε τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἐκάθαρε τὴν γῆν. Ἐνα δὲ δίκαιον ὄντα ἐκ δικαίου σπέρματος, Νωὲ, περιέσωσε σὺν γυναίκε καὶ τρισὶν υἱοῖς μετὰ γυναικῶν, κελεύσας αὐτὸν ποιῆσαι πλοῖον μέγα. Καὶ μετ' αὐτοῦ εἰσήνεγεν ἀπὸ παντὸς ζώου καὶ ἀπὸ παντὸς σπέρματος. Τὸν δὲ λοιπὸν ἅπαντα κόσμον ἀπόλεσεν. Καὶ πάλιν πληθυνθέντων τῶν ἀνθρώπων ὁ ἀρχέκακος διάβολος οὐκ ἐπαύσατο πολεμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων · εἰδίδεξε γὰρ τὰς εἰδωλολατρείας · καὶ ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ τοῦ πεποιήκωτος τὰ πάντα προσ-

* Gen. iv, 9.

Varim lectiones.

(30) Τέταρτον Vat.

(31) Οὐδὲ ἄλλ' ὅτι τοῦ σώματος Vat.

(32) Ἀπόλοι, Vat. Legendum αὐτῶν αὐτῶν αὐ-

τάς.

(33) In col. Vat. hic ordo vrb. : Τὰ κακὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων · καὶ ἰδὼν ὁ Θεὸς ἐπήγαγον.

κυνῶσιν οἱ ἄνθρωποι. τὰ ποιήματα, μᾶλλον δὲ δαίμονας, οἱ ἀγαθοὶ καὶ σοφοὶ τὰ ἀνόητα καὶ κωνηρά. Ἀβραάμ δὲ μόνος ἐκφυγὼν τὴν εἰδωλολατρῖαν ἐλάτρευσε Θεῷ ἄληθινῷ, Ποιητῇ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντων ἔστρον. Ταῦτα γὰρ ἔρω καὶ ἐνοῶν ἐπέγνω τὸν τούτων Ποιητὴν. Ὅθεν ἠγαπήθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐλογήθη τὸ σπέρμα αὐτοῦ· καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀνέστησεν ὁ Θεὸς διδασκάλους θεοσεβεῖς καὶ προφήτας, καὶ τὴν Ἰωσήφ, ὃς ἦν, σὺφρων. Καὶ λιμοῦ γενομένου ἔθρεψε τὴν Αἴγυπτον ἔτη ἑπτὰ. Μετὰ τούτο οἱ Αἰγύπτιοι τὸ δίκαιον σπέρμα ἐποίησαν (34) δούλους· ἔθεν δὲ ἀγαθὸς Θεὸς ἀνέστησε διδασκάλους θεοσεβεῖς καὶ προφήτας. Ἀνέστησε δὲ ἐκδικητὴν τοῦ Ἰσίου ἔθνος, τὸν Μωϋσῆν, ὃς ἐποίησε τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν Αἰγύπτῳ. Σχίσας γὰρ τὴν θάλασσαν διεβίβασε διὰ ξηρᾶς τὸν ἴδιον λαόν· καὶ καταδιώξαντες αὐτοῦ, οἱ Αἰγύπτιοι εἰσῆλθον καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὸ ξηρόν. Ἐπιστραφεῖς δὲ Μωϋσῆς ἀποκατέστησε τὸ ὕδωρ· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἔμισιγαν εἰς τὸν βυθόν. Καὶ ὁ λαὸς τοῦ Μωϋσῆως λυτρωθεὶς τῆς δουλείας ἔμεινεν ἐν τῇ ἐρημῳ ἔτη τεσσαράκοντα δύο, τρεφόμενος· οὐρανόθεν, ὃς ἐδέξατο λόγια Θεοῦ ζῶντος καὶ τὰς ἐντολάς. Τελευτῶν δὲ Μωϋσῆς εἶπε τῷ λαῷ· *Προφήτην ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμὲ· ὅστις δὲ ἀπιστήσῃ τούτῳ τῷ προφήτῃ ἐξολοθρευθήσεται ἐκ βίβλου ζῶντων.* Καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς δάδογον αὐτοῦ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ. Καὶ καθέξῃ, οἱ κριταὶ μέχρι Σαμουὴλ καὶ Δαυὶδ τοῦ βασιλέως, ᾧ καὶ ἔωσεν ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὄψυος αὐτοῦ δοθῆναι τὴν βασιλείαν ἀδιάδογον· καὶ μετὰ τὸν Δαυὶδ τοὺς προφήτας πάντας, οἱ καὶ προεφήτευσαν περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ· καὶ πληρωθεῖσιν (35) τῶν ἐδομαδῶν τοῦ Δαυὶδ ὁ Θεὸς ἀπέστειλε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐνφύκισεν εἰς κόρην ἀμίαντον ἐκ σπέρματος Δαυὶδ ἔχουσαν φύλλακα. Καὶ τεχθεὶς ἐξ αὐτῆς καὶ ἀνδρωθεὶς (36) ἐξελέξατο ἡμᾶς μαθητάς. Ἐμαίνοντο οὖν οἱ Ἰουδαῖοι κατ' αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ πάντα ᾔδει. Καὶ προέλεγεν ἡμῖν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν, καὶ τὴν τριήμερον ἀνάστασιν αὐτοῦ, καὶ πῶς αὐτὸν ἐφόμεθα, καὶ πάλιν τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ μετὰ δόξης πολλῆς, ἐν ἣ μέλλει ἔρχεσθαι κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστην κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Διδάσκων δὲ ἐν τῷ ἱερῷ ἠλεγχε τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τὰ τολμήματα αὐτῶν καὶ τὰς παρανομίας. Οἱ δὲ μὴ φέροντες, κρατήσαντες αὐτὸν ἐν νυκτὶ παρέδωκαν Μιλάτῳ, τῷ ἡγεμόνι τῆς Ἰουδαίας. Ὁ δὲ ἀνακρίνας καὶ γνοὺς, ὅτι διὰ φόβον παρέδωκεν αὐτῷ, ἤθελεν ἀπολύσαι αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέκραξαν· *Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.* Ὁ δὲ Πιλάτος παρέδωκεν αὐτὸν τῷ θελήματι αὐτῶν, καὶ ἑσταύωσαν αὐτόν αὐτοῦ (37) θελήσαντος.

A et ex eo suscitavit Deus magistros, Dei cultores et prophetas. Suscitavit autem Deus vindicatorem proprii generis Moysen, qui fecit signa et prodigia magna in Ægypto. Diviso enim mari, transitum prebuit populo suo per siccum; et persequentes eos Ægyptii, ingressi sunt et ipsi in mare per siccum. Conversus autem Moyses convertit undam in pristinum locum; Ægyptii autem manserunt in profundo. Et populus Moysis a servitute redemptus mansit in deserto annis quadraginta duobus, cœlitus cibum sumens, qui accepit oracula Dei vivi et præcepta. Moriens autem Moyses dixit populo: *Prophetam suscitabit Dominus ex fratribus vestris, sicut me; qui non crediderit prophetæ illi, delebitur de libro viventium* 1. Et dedit eis successorem suum Jesum filium Nave; et deinceps judices usque ad Samuel et David regem, cui et juravit Dominus de fructu ventris ejus datum iri regnum perpetuum; et post David, prophetas omnes qui prophetaverunt de adventu Domini; et completis hebdomadibus Danielis, misit Deus Filium suum in mundum, et mansit in incorrupta Virgine de semine David custodem habente. Et genitus ex ea et homo factus, nos elegit discipulos. Insaniebant igitur Judæi contra eum, ipse autem noverat omnia. Et prædixit nobis omnia quæ sibi ventura erant, et post tres dies resurrectionem suam, et quo eum visuri eramus, et rursus adventum cum gloria multa, in quo venturus est judicare vivos et mortuos, et reddere unicuique secundum opera ejus. Docens autem in templo arguebat principes sacerdotum, et audacia facinora eorum et iniquitates. Ipsi autem mali ferentes, apprehensum eum nocte tradiderunt Pilato præsidi Judææ, qui judicans et sciens quia per invidiam tradiderunt eum, volebat liberare eum. Principes autem sacerdotum exclamaverunt: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris* 2; *sanguis ejus super nos, et super filios nostros* 3. Pilatus autem tradidit eum voluntati eorum, et crucifixerunt eum ipso volente (nec contradicente). Et ponentes in monumento novo signaverunt ponentes custodiam; dixit enim quia Tertia die suscitabor. Nocte autem, lucescente tertia die surrexit, relinquens testes sibi funereas vittas. Angelus autem lapidem monumenti revolvens, sedit super eum, custodes somno quasi interficiens. Mulieres autem ex nobis abierunt ad monumentum cum aromatibus festinatione magna. Et dixit eis angelus: *Surrexit Dominus; desiderantibus dicite discipulis ut abeant in Galilæam, et ibi eum videbitis sicut prædixi vobis* 4. Et vidimus eum sæpenumero, suscitatum a mortuis; et comedimus cum eo et combibimus, diebus quadraginta. Et denunciavit nobis ut prædicaremus in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccato-

1 Deut. xviii, 15. 2 Joan. xiv, 12. 3 Matth. xvii, 25. 4 Matth. xxviii, 6, 7; Marc. xvi, 6, 7.

Varie lectiones.

(34) Ἐπόφασεν Vat.
(35) Πληρωθέντων Vat.

(36) Ἀνδρυνθεὶς Vat.
(37) Fortasse excidit μή.

rum in omnes nationes, baptizantes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Et videntibus nobis hora diei tertia elevatus est, et abiit in caelum, et sedet ad dexteram Patris sui. Nos autem expectamus eum in consummationem aeternitatis. Et nunc in nomine ejus mortuos suscitamus, daemones ejicimus, et morbum omnem curamus.

Καὶ θίντες εἰς μνημεῖον καινὸν ἐσφραγίσαντο παραστήσαντες φύλακας. Εἶπε γὰρ, ὅτι Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγείρομαι. Τῇ δὲ νυκτὶ ἐπιφασκούσης (38) τῆς τρίτης ἡμέρας ἀγέστη, καταλείψας μάρτυρας αὐτοῦ τὰ ἐντάφια. Ἄγγελος δὲ τὸν λίθον τοῦ μνημείου ἀποκυλίσας, ἐκάθισεν ἐπάνω αὐτοῦ, τοὺς φύλακας τῷ ὕπνῳ ἀπονεκρώσας. Γυναῖκες δὲ ἐξ ἡμῶν ἀπῆλθον εἰς τὸ μνημεῖον μετὰ μύρων ταχὺ λίαν. Καὶ εἶπεν αὐταῖς (39) ὁ ἄγγελος· Ἄνέστη ὁ Κύριος· ποθοῦσιν (40) εἰπατε τοῖς μαθηταῖς, ἵνα ἀπέλωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κακεῖ με δεύονται, ὡς προείπον αὐτοῖς. Καὶ ἐθεασάμεθα αὐτὸν πολλάκις ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, καὶ συνεφάγομεν, καὶ συνεπίομεν αὐτῷ ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα. Καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν, κηρῦσαι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετὰ νοίαν καὶ ἀφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζομένους εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ θεωροῦντων ἡμῶν ὥρα τρίτῃ τῆς ἡμέρας ἐπήρθη· καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ. Ἡμεῖς δὲ ἐκδεχόμεθα αὐτὸν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Καὶ νῦν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ νεκροὺς ἐγείρομεν, καὶ δαίμονας φυγαδεύομεν καὶ πάσαν νόσον κώμαθα.

Hæc cum dixisset Andreas, clamavit omnis populus : Spiritus sanctus in corpore tuo ; vere boni et sancti Dei apostolus es, festina ut salves nos. Ipse autem de more cum orasset, et manus imposuisset, dimisit eos. Sic Andreas faciens et docens toto biennio, et leges condens, et sanans homines, evertit idolorum delubra, et synagogam fecit ecclesiam, ædificans eam in altare (potius in ea altare), et nomen imponens Dei Genitricis; baptizavit quoque populum multum, et ordinavit presbyteros et diaconos, et Dracontium episcopum. Dracontius autem postea-martyrium subiit, circa duodecimam mensis Maii diem. Unde clerici Magnæ Ecclesiæ hæc mihi narraverunt, sed et multa alia signa Andreae.

A Nicæa autem solvens abiit Nicomediam, et fratres obviaverunt ei. Cum paucis diebus confirmasset eos, æquora corripuens abiit Chalcedonem. Et cum Callistus quidam a dæmone cæsus esset et decessisset, Andreas illum per preces suscitavit, et artes principis dæmoniorum infamia notavit. In ipsa autem civitate Bithyniæ commorans, Tychicum constituit episcopum. Et rursus solvens, Ponticum mare navigio currens, Heracleam venit. Et ibi cum docuisset quosdam, abiit Cromnam quæ nunc Amastra vocatur. Et ingrediens civitatem, invenit discipulos paucos, et mansit apud eos. Civitas autem solorum Judæorum plena erat. Audientes autem quia Andreas venit, qui carcerem solvit, et vinclos adduxit, congregati sunt, et stantes domum erant incensuri. Andreas autem accipiens, percusserunt lapidibus trahentes, et veluti canes carnem ejus mordentes. Unus autem ex eis memordit et amputavit digitum dexteræ manus ejus. Et usque hodie propter hoc anthropophagi vocantur. Trahentes autem eum per omnem civitatem, percutientes, lapidantes, mordentes, semimortuum projecerunt extra civitatem. Et statim apparuit ei Dominus dicens : Surge, discipule meus,

Καὶ θίντες εἰς μνημεῖον καινὸν ἐσφραγίσαντο παραστήσαντες φύλακας. Εἶπε γὰρ, ὅτι Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγείρομαι. Τῇ δὲ νυκτὶ ἐπιφασκούσης (38) τῆς τρίτης ἡμέρας ἀγέστη, καταλείψας μάρτυρας αὐτοῦ τὰ ἐντάφια. Ἄγγελος δὲ τὸν λίθον τοῦ μνημείου ἀποκυλίσας, ἐκάθισεν ἐπάνω αὐτοῦ, τοὺς φύλακας τῷ ὕπνῳ ἀπονεκρώσας. Γυναῖκες δὲ ἐξ ἡμῶν ἀπῆλθον εἰς τὸ μνημεῖον μετὰ μύρων ταχὺ λίαν. Καὶ εἶπεν αὐταῖς (39) ὁ ἄγγελος· Ἄνέστη ὁ Κύριος· ποθοῦσιν (40) εἰπατε τοῖς μαθηταῖς, ἵνα ἀπέλωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κακεῖ με δεύονται, ὡς προείπον αὐτοῖς. Καὶ ἐθεασάμεθα αὐτὸν πολλάκις ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, καὶ συνεφάγομεν, καὶ συνεπίομεν αὐτῷ ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα. Καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν, κηρῦσαι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετὰ νοίαν καὶ ἀφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζομένους εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ θεωροῦντων ἡμῶν ὥρα τρίτῃ τῆς ἡμέρας ἐπήρθη· καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ. Ἡμεῖς δὲ ἐκδεχόμεθα αὐτὸν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Καὶ νῦν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ νεκροὺς ἐγείρομεν, καὶ δαίμονας φυγαδεύομεν καὶ πάσαν νόσον κώμαθα.

Ταῦτα τοῦ Ἀνδρέου εἰπόντος ἀνέκραξε πᾶς ὁ λαός· Ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῷ σώματι σου· ἀληθῶς ἁγίου καὶ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἀπόστολος εἶ· τάχυνον εἰς τὸ σωθῆναι ἡμᾶς. Ὁ δὲ συνήθως ἐπυεξάμενος χειροθετῶν ἀπέλωσεν αὐτούς· Οὕτως ὁ Ἀνδρέας ποιῶν καὶ διδάσκων διετίαν ὄλην καὶ νομοθετῶν καὶ κώμενος τοὺς ἀνθρώπους κατέλυσεν εἰδωλεῖα, καὶ τὴν συναγωγὴν ἐποίησεν ἐκκλησίαν, ἰδρύσας αὐτὴν εἰς θυσιαστήριον καὶ ὀνομάσας Τῆς Θεοτόκου· ἐδάπτισέ τε λαὸν πλὴν, καὶ ἐχειροτόνησε πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ Δρακόντιον ἐπίσκοπον. Δρακόντιος δὲ ἐπειτα ἑμαρτύρησε κατὰ τὴν δωδεκάτην τοῦ Μαΐου μηνός. Δι' ὃ οἱ κληρικοὶ τῆς Μεγάλῃς ἐκκλησίας ταῦτά μοι διηγοῦντο, ἀλλὰ καὶ πολλὰ θαύματα τοῦ Ἀνδρέου.

Ἀπὸ δὲ Νικαίας ἀπάρας ἀπῆλθεν εἰς Νικομήδειαν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ προὑπήνησαν αὐτῷ. Ὀλίγαις δὲ ἡμέραις ἐπιστηρίξας αὐτούς παραπλέων ἀπῆλθεν εἰς Καλγηδόνα. Καὶ Καλλίστου τινὸς ὑπὸ δαίμονος πληγέντος καὶ ἀποθανόντος, ὁ Ἀνδρέας τοῦτον δι' εὐχῆς ἀνέστησεν, καὶ τὰς τέχνας τοῦ ἀρχόντος τῶν δαιμόνων ἐσθηλίτευσεν. Εἰς δὲ τὴν αὐτὴν πόλιν τῆς Βιθυνίας διατρίψας κατέστησε τὸν Τυχικὸν ἐπίσκοπον. Καὶ πάλιν ἀπάρας πλέων τὴν Ποντικὴν θάλασσαν ἤλθεν εἰς Ἡράκλειαν. Κάκεῖ τινὰς μαθητεύσας ἀνῆλθεν εἰς Κρῶμναν, νῦν δὲ καλουμένην Ἀμαστραν. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν εὗρε μαθητὰς ὀλίγους· καὶ ἔμεινε παρ' αὐτοῖς. Ἡ δὲ πόλις πλήρης Ἰουδαίων μόνων. Ἀκούσαντες δὲ, ὅτι Ἀνδρέας παρεγένετο, ὁ ἀνοίξας τὸ δεσμωτήριον καὶ ἐξαγαγὼν τοὺς δεσμώτας, ἐπισυναχθέντες καὶ ἐπιστάντες ἔμμελλον καὶ τὴν οἰκίαν ἐμπρῆσαι. Τὸν δὲ Ἀνδρέαν ἐπιλαβόμενοι ἔτυπτον μετὰ λίθων σύροντες καὶ ὡς ἐπὶ κυνῶν δάκνοντες τὰς σάρκας αὐτοῦ. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἔδακεν καὶ ἀπέκοψεν τὸν δάκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρὸς αὐτοῦ. Καὶ ἕως τῆς σήμερον διὰ τοῦτο ἀνθρωποφάγοι καλοῦνται. Σύραντες δὲ αὐτὸν καθ' ὅλης τῆς πόλεως, τύπτοντες, λιθάζοντες, δάκνοντες, λοιπὸν ἡμιθανῆ τυγχάνοντα ἐρύψαν ἐξω

Varia lectiones.

(38) Ἐπιφασκούσης Vat.
(39) Αὐτοῖς Vat.

(40) Correst lect. Vat. ποθεῖσιν.

τῆς πόλεως. Καὶ εὐθέως ἐφάνη αὐτῷ ὁ Κύριος λέγων· Ἀνάστα, μαθητά μου, καὶ εἰσελθε πρὸς αὐτούς, καὶ μὴ φοβηθῆς αὐτούς· ἐγὼ γάρ εἰμι μετὰ σοῦ. Καὶ τὸν δάκτυλον ἀποκατέστησεν αὐτῷ. Ἀναστὰς οὖν ὁ Ἀνδρέας εἰσηλθεν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ ἰδόντες τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ καὶ τὸ πρᾶον καὶ πῶς παρεκάλει αὐτούς, κατενύγησαν καὶ ἤρξαντο ἀκούειν αὐτοῦ. Καὶ ἀκούσαντες τῆς διδασκαλίας ἐξεπλάγησαν. Ἡρμήνευε γὰρ τὰς Γραφάς, καὶ ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ, ἔωθεν ἐπισωρευόμενοι, φέροντες ἀσθενεῖς, οὓς ὁ Ἀνδρέας τῇ ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ ἴατο. Εὐρεθέντος δὲ πεφονευμένου ἀνθρώπου μέσον τῆς πόλεως, καὶ ζητουμένου τοῦ φονέως, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ὀδυρομένης καὶ τοῦ λαοῦ περιβρέοντος, παρακληθεὶς ὁ Ἀνδρέας παρεγένετο, καὶ προσευξάμενος, τῇ ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ ἤγειρε τὸν νεκρόν· καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν Κύριον. Οὕτως ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ηὔξηθη καὶ ἐπλατύνθη. Ἐχειροτόνησε δὲ ἐξ αὐτῶν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ οὕτως ἐξῆλθεν εἰς τὸν Ζάλιχον (41). Καὶ ἀκούσαντες οἱ Ἀμισηνοὶ προῦπήνησαν αὐτῷ χαίροντες, καὶ εὐφημοῦντες ἤγαγον εἰς τὴν ξενίαν.

Ἀπὸ δὲ Ἀμισοῦ (42) προπεμπόμενος ἀπῆλθεν εἰς Τραπεζοῦντα. Ἄνθρωποι δὲ ἐκεῖ ἀνόητοι· πλὴν τινες ἐδέξαντο τὸν λόγον. Καὶ ἦλθεν εἰς Νεοκαισάρειαν. Καὶ κηρύξας αὐτοῖς τὸν λόγον τινὲς ὀλίγοι ἐδέξαντο. Ἐκεῖθεν ἀνῆλθεν εἰς Ἀμουσάτον, πόλιν τῆς παραθαλασσίας μεγάλην. ὄντες δὲ ἐν αὐτῇ Ἕλληνες πολλοὶ καὶ φιλόσοφοι ἀνέλεγον τῷ Ἀνδρᾷ. Ὁ δὲ ἔλεγε αὐτοῖς· Αὐτοὶ ὑμεῖς κατανοήσατε τὸ ἀσύστατον τῶν θεῶν ὁμῶν, ὅτι εἰς ἀλλήλους μάχονται. Τὰ δὲ μαχόμενα ἀλλήλων, φθορά· ὁ δὲ εἰς θεοῦ ἀγαθοῦ ὡν ἀγαθὰ παράγει. Κατανοήσατε, τίς ὁ στοιχεῖα ποιήσας καὶ ἐνώσας καὶ ἐξ αὐτῶν συστησάμενος τὴν ἐπίγειον κτίσιν. Κατανοήσατε τὸν δρόμον τῶν φωστῆρων καὶ τῶν ἀστέρων, καὶ τίς ὁ τάξας αὐτοῖς τὸν ἄληκτον καὶ Ἰσον δρόμον, ὅτι ἀπὸ ἑαυτῶν καὶ οὐκ ἀπ' ἐαυτῶν κινεῦνται, καὶ ὅτι τὸ πολυάρχον καὶ ἀσύστατον. Ἐπιλάθεσθε ὁδοῦ ἀγαθῆς τῷ νόμῳ Μωσέως, ὅτι εἰρήνην παρέχει τῷ στοιχοῦντι· πιστεύσατε τοῖς προφήταις, ὅτι ἀληθεῖαν διδάσκουσιν, καὶ ζωὴν καὶ εἰρήνην αἰώνιον. Θεωρεῖτε, ὅτι τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ δαίμονες καὶ πάθη φυγαδεύονται. Διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πολλὰς καὶ μαθητεύσας πολλοὺς, ἀφῆκε αὐτούς ἀνῆλθεν εἰς Ἱερσόλυμα.

Καὶ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν Ἀνδρέας καὶ Σίμων ὁ Κανανίτης καὶ Ματθίας καὶ Θαδδαῖος ἔμειναν ἐκεῖ πρὸς Ἀβγαρον· οἱ δὲ λοιποὶ διερχόμενοι τὰς πόλεις διδάσκοντες καὶ θαυματουργοῦντες κατήλθον εἰς Ἰβηρίαν καὶ εἰς τὸν Φάσιν, καὶ μεθ' ἡμέρας εἰς Σουσανίαν. Οἱ δὲ ἄνδρες τοῦ ἔθνους ἐκεῖνου ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐκρατοῦντο. Εὐπειθῆς δὲ ἡ γυναῖκα φύσις, καὶ ταχὺ ὑπήκουσαν (43). Ἐμείνε δὲ ὁ Ματθίας σὺν μαθηταῖς εἰς τὰς χώρας ἐκεῖνας διδάσκων

et ingredi ad eos, et ne timueris eos; ego enim tecum sum. Et digitum restituit ei. Surgens igitur Andreas ingressus est civitatem. Et videntes patientiam ejus et mansuetudinem, et quomodo vocabat eos, compuncti sunt, et ceperunt audire eum. Et audientes doctrinam commoti sunt. Interpretabatur enim Scripturas; et acceperunt verbum Christi, ab aurora coacervati, portantes infirmos quos Andreas invocatione Christi sanavit. Invenit autem interfecto homine in medio civitatis, et quaesito interfectore ejus, et uxore illius lamentante, et populo circumfuso, venit advocatus Andreas, et cum orasset, invocatione Christi mortuum excitavit, et multi crediderunt in Dominum. Sic sermo Dei crescebat et divulgabatur. Ordinavit autem ex eis presbyteros et diaconos et sic abiit Zalichum. Et audientes Amiseni obviaverunt ei gaudentes, et adgratulantes adduxerunt in hospitium.

Ab Amiso autem cum honore deductus venit Trapezuntem. Viri autem hic stulti erant; vix quidam acceperunt verbum. Et venit Neocæsaream. Et cum prædicasset eis verbum, pauci quidam receperunt. Inde abiit Amusatum civitatem in littore maris grandem. Stantes autem in ea Græci multi et philosophi contradixerunt Andreas. Qui dixit eis: Vos ipsi considerate inconstantiam deorum vestrorum, quia inter se decertant; quod autem pugnetur inter eos, invidia facit; Deus autem bonus existens, bona gignit. Cogitate quis elementa creavit et univit, et ex eis constituit terrenas creaturas. Mente tractate cursum luminarium et siderum, et quis ordinavit eis incessabilem et æqualem cursum, quia inanima sunt, nec a semetipsis voluntur, et quia a plurimis reguntur, nec inter se coherent. Viam bonam carpatis per legem Moysis, quia pacem præbet ambulanti in ea; credite prophetis quia veritatem docent, et vitam, et pacem æternam. Considerate quia in nomine Christi mortui excitantur, et dæmones et dolores in fugam vertuntur. Cum mansisset inter eos diebus multis, et multos docuisset, relinquens eos abiit Hierosolyman.

Et post Pentecosten, Andreas et Simon Cananites, et Matthias et Thaddæus manserunt ibi (Edessæ) apud Augaram; cæteri percurrentes civitates et prodigia facientes pervenerunt in Iberiam et in Phasin, et post dies in Susaniam. Viri autem gentis hujus mulieribus mancipantur. Persuasu facilis est feminea natura, et cito acquieverunt. Mansit autem Matthias cum discipulis in regionibus illis docens, et signa faciens multa.

Variæ lectiones.

(41) Ap. Ptolemæum de situ Galatiæ Ζάλικος.

(42) Ἀμισοῦ Vat.

(43) Ὑπήκουσεν Vat.

Simon autem et Andreas abierunt in Saluam, et in civitatem Phustam. Et multa prodigia cum fecissent, et multos docuissent, abierunt in Abasgiam. Et ingredientes Sebastopolim magnam, docuerunt verbum Dei. Andreas autem, relicto ibi Simone, abiit ipse cum discipulis in Zecchiam. Zecchii autem rudes homines et barbari, et usque nunc increduli dimidi. Andreas autem erant iuterfecturi, nisi vidissent egestatem ejus et mansuetudinem et studium. Cæterum relinquens eos, adiit Sagdæos superiores. Viri autem dociles et mites, et cum gaudio susceperunt verbum. Et venit Bosporum civitatem prope mare, quam et ipsi attingimus. Et li videntes prodigia quæ faciebat, et divinitus inspiratum verbum, cito crediderunt, ut ipsi nobis narraverunt. Ostenderunt autem nobis arcam nomen habentem Inscriptum Simonis apostoli, contumeliatam ad fundamenta templi Sanctorum Apostolorum amplissimi, reliquias habentem. Et dederunt nobis ex eis. Est et aliud sepulcrum Nicopsi Zecchiæ, titulum habens Simonis Cananitæ, et ipsum habens reliquias. Andreas autem a Bosporo venit Theudesium civitatem, viris numerosam, philosophiæ deditam, regem habentem Sarmatam. Pauci autem ex eis crediderunt, et relinquens eos abiit Chersonem, ut ipsi nobis narraverunt. Theudesia autem hodie nec vestigium hominis in se habet. Facile circumventa gens Chersacum, et usque hodie fortes contra fidem, deceptores, et omni vento circumducti. Andreas autem mansit apud eos compluribus diebus, et reversus est Bosporum, et invento Chersaimo navi, transiit Sinopem. Et post paucos dies, confirmatis illis, constituit episcopum Philologum.

Et sic confirmans Ecclesiam, pervenit Byzantium: tunc autem florebat Argyropolis. Constituit eis Stachyn episcopum, et in arce Byzantina dedicavit oratorium beate Dei Genitricis, quod usque hodie exstat. Exinde abiens venit Heracleam Thraciæ. Et post dies aliquot abiit. Percurrens autem civitates Macedoniæ, docens, exhortans et sanans, adificans quoque ecclesias et dedicans altaria, et ungens sacerdotes, venit Peloponnesum usque Patras, sub Ægeate Patrarum proconsule.

Ingressus est autem Andreas cum discipulis suis, et excepit eoa vir Sosius nomine, quem sanavit Andreas lethali infirmitate. Peragrans autem civitatem, vidit hominem projectum in stercore paralyticum: et progressus ad eum Andreas, et dans ei manum erexit per invocationem Christi. Et hoc per famam vulgato, Maximilla proconsulis uxor misit fidam suam Ephidamiam, idoneam ad

καὶ ποίων θαύματα πολλά. Ὁ δὲ Σίμων καὶ Ἀνδρέας ἀπῆλθον εἰς Σαλανίαν καὶ εἰς Φουστὰν πόλιν. Καὶ πολλά θαύματα ἐργασάμενοι καὶ πολλοὺς μαθητεύσαντες ἀπῆλθον εἰς Ἀβασγίαν. Καὶ εἰσελθόντες εἰς Σεβαστόπολιν τὴν μεγάλην ἐδίδαξαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Ἀνδρέας καταλείψας τὸν Σίμωνα ἐκεῖ, σὺν μαθηταῖς αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς Ζηκχίαν. Οἱ δὲ Ζηκχοὶ σκληροὶ ἄνθρωποι καὶ βάρβαροι καὶ ἕως τοῦ νῦν ἄπιστοι ἤμεις. Ἐμελλόν δὲ τὸν Ἀνδρέαν φονεῦσιν, εἰ μὴ ἑώρων τὴν ἀκτημοσύνην καὶ τὸ πρῶον καὶ τὴν ἀσκησιν αὐτοῦ. Καὶ λοιπὸν ἄφεις αὐτοὺς κατῆλθεν εἰς Σουγδαίους τοὺς ἄνω. Οἱ δὲ ἄνθρωποι εὐπειθεῖς καὶ ἡμεροὶ, καὶ μετὰ χαρᾶς ἐδέξαντο τὸν λόγον. Καὶ ἦλθεν εἰς Βόσπορον, πόλιν πέραν τοῦ πόντου, εἰς ἣν καὶ ἡμεῖς ἐφθάσαμεν. Κάκεινοι θεωρήσαντες τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν, καὶ τὸν θεόπνευστον λόγον, ταχὺ ὑπήκουσαν, ὡς αὐτοὶ ἡμῖν διηγούντο. Ἔδειξαν δὲ ἡμῖν λάρνακα ἐπιγραφὴν ἔχουσαν Σίμωνος ἀποστόλου εἰς θεμέλια κειχασμένην ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων πάνυ μεγάλου, ἔχουσαν λείψανα. Καὶ ἔδωκαν ἡμῖν ἐξ αὐτῶν. Ἔστιν δὲ καὶ ἕτερος τάφος εἰς Νίκοψιν τῆς Ζηκχίας ἐπιγραφὴν ἔχων Σίμωνος Κανανίτου, καὶ αὐτοῦ ἔχων λείψανα. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἀπὸ Βοσπόρου κατῆλθεν εἰς Θεουδέσιαν τὴν πόλιν, πολυάνδρον καὶ φιλόσοφον, ἔχουσαν βασιλείαν Σαυρομάτην. Ὀλίγοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν. Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν εἰς Χερσαίον, ὡς αὐτοὶ ἡμῖν διηγῆσαντο. Ἡ δὲ Θεουδέσια σήμερον οὐδὲ ἔχουσι ἀνθρώπου ἐν αὐτῇ ἔχει. Εὐπερίστατον δὲ ἔθνος, οἱ Χέρσακες, καὶ ἰσχυροὶ μέχρι τῆς σήμερον πρὸς πίστιν, ψεύσται καὶ παντὶ ἀνέμῳ περιφερόμενοι. Ὁ δὲ Ἀνδρέας, ποιήσας παρ' αὐτοῖς ἡμέρας ἱκανὰς, ὁπέστρεψεν εἰς Βόσπορον, καὶ εὐρὼν πλοῖον Χερσακίνων ἐπέρασεν

καὶ οὕτως ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας κατῆλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον· τότε δὲ ἡ Ἀργυρόπολις ἦνθει. Κατέστησε δὲ αὐτοῖς τὸν Στάχυν ἐπίσκοπον, καὶ εἰς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Βυζαντίου καθιέρωσεν εὐκτήριον τῆς ἁγίας Θεοτόκου, ὃ ἔστι μέχρι τῆς σήμερον. Ἐκεῖθεν τε ἐξελθὼν κατῆλθεν εἰς Ἡράκλειαν τῆς Θράκης. Καὶ ποιήσας ἡμέρας τινὰς ἐξῆλθεν. Περιερχόμενος δὲ (44) τὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας διδάσκων, παρακαλῶν καὶ ἰώμενος, κτείνων τε ἐκκλησίας καὶ καθιερῶν θυσιαστήρια καὶ χρίων ἱερεῖς κατῆλθε μέχρι Πελοποννήσου ἐν Πάτραις, ἐπὶ Αἰγάτου ἀνθυπάτου Πατρῶν.

Ἐισηλθε δὲ ὁ Ἀνδρέας μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ προσέλαβετο αὐτοὺς ἀνὴρ ὀνόματι Ἐψώσιος, ὃν ἴασατο Ἀνδρέας ἀπὸ ἀσθενείας θανατικῆς. Περιερχόμενος δὲ τὴν πόλιν εἶδεν ἄνθρωπον ἐρριμένον ἐπὶ τῆς κοπρίας παραλελυμένον· καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ Ἀνδρέας, δοὺς τε αὐτῷ χεῖρα ἀνίστησε τῇ ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τούτου διασημισθέντος Μαξιμίλλα, ἡ γυνὴ ἀνθυπάτου, ἐπεμφε τὴν πιστὴν

Varie lectiones.

(44) Δὲ addidi, quo expeditius sermo procedat. Abest a eod. Vat.

αὐτῆς Ἐφιδαμίαν (45), ἱκανῶς ὡσαν ἰδεῖν καὶ ἀλλῆσαι καὶ ἀκοῦσαι τοῦ Ἀνδρέου. Ἐλθοῦσα δὲ ἡ Ἐφιδαμία καθήνητος τὸν Σώσιον, μαθητὴν τοῦ Ἀνδρέου, πρὸς δὲ ἐξεύριζετο. Ὁ δὲ καθήχησεν αὐτὴν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἰδίαν ἴασιν, καὶ εἰσήγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀνδρέαν. Καὶ προσῆλθε εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἤκουσε τῶν λόγων αὐτοῦ· καὶ ἀπήγγειλε πρὸς (46) τὴν κυρίαν αὐτῆς. Μεθ' ἡμέρας δὲ τινὰς ἠσθένησε Μαξιμίλλα, ἡ γυνὴ τοῦ ἀνθυπάτου. Καὶ τῶν ἰατρῶν ἀποκαμόντων ἀπογνωσθεῖσα ἀπέστειλε τὴν Ἐφιδαμίαν καὶ προσκαλεῖται τὸν Ἀνδρέαν. Ὁ δὲ συνῆλθεν αὐτῇ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν εὗρε τὸν ἀνθυπάτον κρατοῦντα μάχαιραν καὶ ἐκδεχόμενον τὸν θάνατον τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς, βουλόμενον (47) ἑαυτὸν ἀνελεῖν, συνθηξόμενόν αὐτῇ. Ὁ δὲ Ἀνδρέας πρὸς αὐτὴν εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἀποστρέψον τὴν μάχαιραν, τέκνον, εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, καὶ ἐπικάλῃσαι Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς πιστεύσας αὐτῷ. Ἐπειμίμησε δὲ τῷ περὶ αὐτῆς λέγων· Ἀποστῆθι ἀπ' αὐτῆς, ὁ περὶ αὐτῆς. Καὶ ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτὴν τὰς χεῖρας, καὶ εὐθέως ἴδρωσεν· καὶ μετ' ὀλίγον ἐξήτησε φαγεῖν, καὶ παραχρῆμα ἠγέρθη. Τοῦτο θεωρήσαντες πολλοὶ ἐπίστευσαν. Ὁ δὲ Αἰγαδάτης ὡς ἰατρῷ προσεῖχε τῷ Ἀνδρέῳ· ἦν γὰρ Ἕλληνας, καὶ οὐκ ἤθελε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκοῦειν. Ἐδίδου δὲ αὐτῷ ὡς χιλοὺς χρυσοῦς εἰπὼν· Λάβε τὸν μισθόν σου. Ὁ δὲ οὐκ ἀπεδέξατο (48) εἰπὼν· Ἡμεῖς δωρεὰν ἐλάβομεν, δωρεὰν δίδομεν. Προσένεγκε δὲ μᾶλλον, εἰ δύνασαι, σαυτὸν τῷ Θεῷ. Ἐκαθὲν τὲ ἐξεληθόντες ὑπεβάσταζον τὸν Ἀνδρέαν· ἦν γὰρ πρεσβύτερος. Καὶ ὄρα τινα εἰς τὸν ἐμβολὸν κατακαίμενον καὶ προσαιτούντα, ὅστις εἶχε χρόνους πολλοὺς παραλυτικῶς (49). Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἀνδρέας· Ἰάται σε Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χεῖρα· εὐθέως δὲ ἐγένετο ὑγιής ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἔτρεχε διὰ μέσης τῆς πόλεως, δεικνύων ἑαυτὸν καὶ δοξάζων τὸν Θεόν. Καὶ προβάς ἐκαίθην εἶδεν ἄνδρα μετὰ γυναικὸς καὶ παιδίου τυφλοῦς. Καὶ ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν, καὶ ἠκολούθουν αὐτῷ δοξάζοντες καὶ εὐχαριστοῦντες τὸν Θεόν. Θεωροῦντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο θαυμάζοντες, καὶ πολλοὶ ἐπίστευον. Καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἀπαλθεῖν εἰς τὸν λιμένα, ὅτι τις τῶν ἀρχαίων εὐγενὴς ἐλεπρώθη· καὶ μὴ φέροντες τὴν δυσωδίαν αὐτοῦ ἔθηκαν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κοπρίας· καὶ οὐδεὶς αὐτῷ πλησιάσαι δύναται, ἀλλ' ὅταν προσφέρωσιν αὐτῷ τὴν τροφήν, τὰς βίβλας αὐτῶν κρατοῦντες, ταχέως ἀναχωροῦσιν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀνδρέας καὶ σπλαγχνισθεὶς ἀπῆλθε πρὸς αὐτόν· συνῆλθεν δὲ καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ λαοῦ πολλοί. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἐγγίσας αὐτῷ λέγει· Ἰάται σε Ἰησοῦς ὁ Χριστός· ἀνάστα. Καὶ εὐθέως ἀνίστη ὑγιής. Καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔλουσιν εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο ἡ σὰρξ αὐτοῦ ὡσεὶ παιδαρίου μικροῦ, καὶ ἔκαθαρίσθη. Ὁ δὲ Ἀνδρέας εἶπεν αὐτῷ· Περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἀμαρτίας σου, πεπιστευκῶς τῷ Χριστῷ. Καὶ βαπτισθεὶς εὐχαριστῶν ἠκολούθει.

Variae lectiones.

(45) Et Ἐφιδάμα et Ἐφιδαμία in cod. nuncupatur.

(46) Πρὸς addendum erat. Non est in cod.

(47) Βουλόμενος Vat.

(48) Ὁ δὲ οὐ κατεδέξατο Vat.

(49) Παραλυτικῶς Vat.

A videndum et loquendum et audiendum Andream. Abiens autem Ephidamia occurrit Sosio, Andreæ discipulo, apud quem hospitabatur. Qui docuit eam verbum Dei, et propriam curationem, et adduxit eam ad Andrēam. Et proci dens ad pedes ejus, audivit verba illius, et nuntiavit dominæ suæ. Post dies aliquot, infirmata est Maximilla uxor proconsulis. Et medicis laborem recusantibus, sciens illa misit Ephidamiam, et advocavit Andream. Qui venit ad eam cum discipulis suis. Et ingrediens domum, invenit proconsulem tenentem gladium, et exspectantem uxoris suæ obitum, volentem seipsum interficere, commoriturum ei. Andreas autem benigna voce dixit ei : Convertite gladium, filii, in locum suum, et invoca Deum cœli et terræ credens ei. Comminatus est autem febrî dicens : Recede ab ea, febris. Et imposuit illi manus, et statim sudavit, et post aliquantulum postulavit cibum, et confestim surrexit. Quod videntes multi crediderunt. Ægeates autem accessit ad Andream velut ad medicum ; erat enim Græcus, et volebat audire verbum Dei. Dabat autem ei quasi mille aureos dicens : Accipe mercedem tuam. Qui non accepit dicens : Nos donum accepimus, donum damus ; sed potius offer teipsum Deo, si potes. Et inde exeuntes, portabant Andream, erat enim senex. Et vidit quemdam in porticu jacentem, et eleemosynam petentem, et tempora multa habentem in paraly si. Et ait illi Andreas : Sanat te Jesus Christus. Et præbuit illi manum ; confestim autem sanus factus est vir, et currebat per mediam civitatem, ostendens seipsum et laudans Deum. Et pro cœcos inde, vidit hominem cum muliere et puero cæcos. Et tetigit oculos eorum, et cito viderunt, et sequebantur eum laudantes Deum, et gratias illi agentes. Videntes autem turbæ commotæ sunt admirantes, et multi crediderunt. Et orant eum ut ad portum veniat, quia unus senex nobilis lepra afficiebatur, et non ferentes fœtorem ejus, posuerunt eum super stercus : et nemo potest appropinquare ei, sed quando afferunt ei cibum, nasum tenentes, citius recedent. Audiens hæc Andreas, et misericordia motus, abiit ad eum ; secutus sunt autem et alii multi ex plebe. Andreas accedens ad eum dixit : Sanat te Jesus Christus. surge. Et confestim surrexit sanus. Et accipiens eum lavit in mari ; et facta est caro ejus sicut caro parvuli et mundatus est. Andreas autem ait ei : Circumda tibi vestimentum tuum, et ablue culpas tuas credens Christo. Et baptizatus, gratias agens, secutus est eum.

Vulgatis autem his prodigijs factis, et his qui a sanati erant clamantibus in universa Patrarum Achaiae civitate, et in omni regione illa, attulerunt ei daemónicos et infirmos; et verbum charitatis contestans eis, et docens, invocatione Christi sanavit omnes. Subvertiebant autem templa idolorum, et contrebant statuas aureas et argenteas, et libros incendebant. Et divitias multas attulerunt ad Andream, qui per manus discipulorum dividebat eas orphanis et viduis, et in aedificationem ecclesiarum; et nihil earum ipsis opus erat, nisi quod esset necessarium. Tradidit autem eis Testamentum Vetus et Evangelium; et postquam ordinasset eis sacerdotes et diaconos, jussit ecclesiam fieri magnam, mandans ut in muris describeretur Testamentum Vetus et Novum, ut indigenae testantur, usque hodie traditionem habentes.

Proconsul autem Aegaeus, postquam sanata est uxor ejus, abiit Romam ad Caesarem Neronem. Habebat autem fratrem nomine (Stratoclem,) Athenis versantem educationis gratia. Dum proconsul Romae degeret, Stratocles rediit ab Athenis Patras: quod servum habebat charissimum, nomine Alcaminam. Agitatus autem a daemone Alcaminas volvebatur spumans, quem videns Stratocles conristatus est usque ad mortem, et ambigebat quid ageret. Maximilla autem, soror ejus, nuntiavit ei quae de Andrea erant, et quomodo sanata est a lethali febre. Qui audiens advocavit Andream. Ille superveniens, comminatus est immundo spiritui dicens: In nomine Jesu Christi, exi ab hoc homine, et ne amplius introcas in eum. Et statim exiit spiritus, et sanatus est ex illa hora. Tunc Stratocles credidit cum omni domo sua, et baptizatus est ipse et Maximilla soror ejus, et Ephidamia, et turbae multae, et erant omni tempore cum Andrea et fratribus iustantibus. Andreas autem nocte et die hortabatur, et commonefaciebat omnes ut in fide manerent, et custodirent legem et Evangelium, et curarent animam, corpus autem despicerent, ut puri essent, temperantes, virgines, sapientes, injustitiam paterentur nec facerent, non garrissent, nec mentirentur, sed indesinenter orarent. Maximilla autem non secernebatur ab eis.

Inter haec Aegaeus revertitur ab (invisendo) Caesare, et statim accessit ad uxorem suam Maximillam; quae viam Christi tenens, non suscepit eum, et se finxit aegram. Diebus autem transactis, et nolente ipsa dormire cum Aegaeo, ipse anxius haerebat. Et unus vernaculorum dixit ei quae circa Andream erant, quia frater tuus, et uxor tua, et tota domus tua Deo Andreae adhaeserunt, et casti-

αδοθήτων οὖν αὐτῶν τῶν θαυμάτων [τῶν] γενομένων καὶ τῶν λαθόντων βοούντων ἐν πάσαις ταῖς Πάτραις τῆς Ἀχαιῆς καὶ ἐν ὅλῃ τῇ γῆ ἔκεινη, προσέφερον αὐτῷ τοὺς δαιμονίωντας καὶ ἀσθενοῦντας· καὶ τὸν λόγον τῆς χάριτος διαμαρτυρούμενος αὐτοῖς καὶ κατηχῶν, τῇ ἐπικλησεί τοῦ Χριστοῦ πάντας ἴδο. Κατέστρεφον δὲ τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων, καὶ κατέκτανον τὰ ξόανα τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, καὶ κατέκτανον τὰς βίβλους. Καὶ πολλὰ χρήματα προσέφερον τῷ Ἀνδρέῳ· ὁ δὲ διὰ τῶν μαθητῶν εἰδούσας αὐτὰ τοῖς ὀρφανοῖς καὶ ταῖς χήραις καὶ εἰς κτίσιν ἐκκλησιῶν· καὶ οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἐχρῶντο, εἰ μὴ τι (50) ἦν ἀναγκαῖον. Παρεδίδου δὲ αὐτοῖς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ χειροτονήσας αὐτοῖς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἐκέλευσεν ἐκκλησίαν γενέσθαι μεγάλην, κελεύσας γράψαι ἐν τοῖς τοίχοις τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τὴν Νέαν, ὡς οἱ ἐντόπιοι μαρτυροῦσιν, μέχρι τῆς σήμερον τὴν παράδοσιν ἔχοντες.

Ὁ δὲ ἀνθύπατος Αἰγιάτης ἔμαθε τῷ λαθῆναι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐξεδήμησεν εἰς (51) τὴν Ῥώμην πρὸς τὸν Καίσαρα Νέρωνα. Ἔσχε δὲ ἀδελφὸν ἀνόματι Στρατοκλήν, ὃς ἦν Ἀθηναῖος παιδείας χάριν. Τοῦ δὲ ἀνθυπάτου ὄντος ἐν Ῥώμῃ ὁ Στρατοκλῆς ἐπανήλθεν ἀπὸ Ἀθηνῶν ἐν Πάτραις· ὃς εἶχε δοῦλον πάντῳ ἀγαπητὸν ὀνόματι Ἀλκαμανάν. Κρουσθεὶς δὲ ὑπὸ δαίμονος ὁ Ἀλκαμανάς ἐκυλλετο ἀφρίζων· ὃν ἰδὼν ὁ Στρατοκλῆς ἐλυπήθη ἕως θανάτου, καὶ διεπόρει τι πρόξει. Μαξιμίλλα δὲ, ἡ νόμφη αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν Ἀνδρέαν, καὶ πῶς ἴσθη ἀπὸ τοῦ θανατικοῦ πυρετοῦ. Ὁ δὲ ἀκούσας προσεκαλέσατο τὸν Ἀνδρέαν. Ὁ δὲ παραγενόμενος ἐπέτιμησε τῷ ἀκαθάρτῳ πνεύματι εἰπὼν· Ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξέλθε ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ μηκέτι εἰσελθῆς εἰς αὐτόν. Καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐξῆλθεν, καὶ ἴσθη ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε ὁ Στρατοκλῆς ἐπίστευσε σὺν ὅλῃ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ ἡ Μαξιμίλλα, ἡ νόμφη αὐτοῦ, καὶ Ἐφιδαμία καὶ πλήθη πολλὰ, καὶ ἦσαν διὰ παντὸς σὺν τῷ Ἀνδρέῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἀγαλλιώμενοι. Ὁ δὲ Ἀνδρέας νυκτὸς καὶ ἡμέρας παρεκάλει καὶ ἐνουθετεῖ πάντας, ἐμμένειν τῇ πίστει καὶ φυλάσσειν τὸν νόμον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐπιμελεῖσθαι ψυχῆς, σώματος δὲ καταφρονεῖν, ἀγνεύειν, ἐγκρατεῦσθαι, παρθενεύειν, σωφρονεῖν, ἀδικεῖσθαι, καὶ μὴ δίκειν, μὴ φλυαρεῖν, μηδὲ ψεύδεσθαι (52), ἀλλὰ ἀδίαλιπτως προσεύχεσθαι. Ἡ δὲ Μαξιμίλλα οὐκ ἐχωρίζετο αὐτῶν.

Ἐν τούτοις ὁ Αἰγιάτης παραγίνεται ἀπὸ τοῦ Καίσαρος, καὶ εὐθέως προσῆλθε τῇ γυναίκα αὐτοῦ Μαξιμίλλῃ· ἡ δὲ τὴν ὁδὸν τοῦ Χριστοῦ κατέχουσα οὐ κατεδέξατο αὐτόν, ἀλλὰ προσεποίησατο νοσεῖν. Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων καὶ μὴ βουλομένης αὐτῆς συγκαθευθῆσαι τῷ Αἰγιάτῃ, αὐτὸς διεπόρει. Καὶ τις τῶν οἰκωγενῶν εἶπεν αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν Ἀνδρέαν, ὅτι Ὁ ἀδελφός σου καὶ ἡ γυνή σου καὶ πᾶς

Variae lectiones.

(50) Εἰ μὴ τι ἐν Vat.

(51) Πρὸς Vat.

(52) Ψεύδεσθαι Vat.

ὁ δίκαιός σου τῷ Θεῷ τοῦ Ἀνδρέου προσήλθον καὶ ἀγναεύειν καθωμολόγησαν. Τότε ὁ ἀνθύπατος εἶπε πρὸς Μαξιμίλλαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· Πείσθητί μοι, κάθουδέ μοι, καὶ ἔσο κυρία πάντων τῶν ἐν τῷ οἴκῳ μου· εἰ δὲ μή, σταυρωθῆ παραδίωμι τὸν ἀπατήσαντά σε. Ταύτης δὲ μὴ ἀνασχομένης αὐτοῦ, συλλαβόμενος τὸν Ἀνδρέαν ἔθετο αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ. Ἡ δὲ Μαξιμίλλα ἀπήγει πρὸς αὐτὸν· καὶ ἐδιδάσκετο δεῖν αὐτοῦ ὑπομένειν τὰς θλίψεις· ἐν αὐταῖς γὰρ ἡ ἐπίδειξις τῆς βεβαίας πίστεως ἐπιδείκνυται. Γνοὺς δὲ ὁ ἀνθύπατος, ὅτι καὶ οἱ ἀδελφοὶ συνέρχονται πρὸς αὐτὸν, ἐταράχθη καὶ εἶπε τῇ Μαξιμίλλῃ· Εἰ μὲν ἐπιστρέψει σε ὁ γέρον ἑκεῖνος συγκαθεύησάι μοι, ἀπολύω αὐτὸν· εἰ δὲ μή, διὰ τάχους ἀπολεύω. (53) ἀμφοτέρους. Ἐλθούσα δὲ εἰς τὸ δεσμοτήριον ἡ Μαξιμίλλα ἀπήγγειλε τῷ Ἀνδρέᾳ πάντας τοὺς λόγους τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. Ο δὲ Ἀνδρέας μᾶλλον ἐστήριξεν αὐτὴν εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιῆσθαι εἰς ἐπιθυμίαν, λέγων αὐτῇ· Πρὸς ὀλίγον ὑπόμεινον, ἵνα αἰωνίως χαρῆς. Καὶ ἐμοὶ δὲ χαρὰ ἔστι, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου μὴ ἀπενάγκασθαι, καὶ σὺν αὐτῷ εἶναι. Ἡ δὲ ἔλθουσα ἀπήγγειλε τῷ ἀνδρὶ, ὅτι τοῦ θανάτου ὄρεγομαι μᾶλλον (54) ἢ τὴν σωφροσύνην μου προδοῦναι. Ὅτε δὲ ἤκουσεν ὁ ἀνθύπατος τοὺς λόγους τούτους, ἐξῆψεν αὐτὸν ἡ ὀργή, καὶ ἀπαλθῶν εἰς τὸ δεσμοτήριον ἠσφαλίσατο αὐτὸν, κλειθρα καὶ μοχλοὺς περιθεὶς καὶ σφραγίσας τῷ ἰδίῳ δακτυλίῳ, παραστήσας καὶ φύλακας. Καὶ (55) οἱ ἀδελφοὶ σὺν τῷ Στρατοκλεῖ καὶ τῇ Μαξιμίλλῃ βραθείας νυκτὸς παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν· καὶ κρουσάντων αὐτῶν ἔξω, γνοὺς ὁ Ἀνδρέας ἐσφράγισεν ἑωθεν, καὶ εὐθέως αἱ θύραι πᾶσαι ἀνεώχθησαν (56), καὶ οἱ φύλακες τῷ φόβῳ ἔπηξαν. Ὁ δὲ Ἀνδρέας εἶπεν· Οὐ γὰρ μὴ γινῶ ὁ ἀνθύπατος. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ συνελθόντες ἀνήψαν λαμπάδας. Καὶ πολλὰ αὐτοὺς ὁμιλήσας μετέδωκεν αὐτοῖς τῶν ἀχράντων μυστηρίων, καὶ τὸν Στρατοκλῆν ἔχειροτόνησεν ἐπίσκοπον, καὶ παρέδωκεν αὐτῷ τὸν κανόνα τῆς ψαλμωδίας τοῦ ἑρθρου καὶ τῶν ἑσπερινῶν καὶ τῶν ἁγίων βαπτισμάτων καὶ πᾶσαν ἀκολουθίαν, καὶ ἀσπασάμενος πάντας ἀπέλευσεν αὐτούς. Καὶ πάλιν σφραγίσας τὸ αὐτὸ αἱ θύραι ἐκλείσθησαν σὺν ταῖς σφραγίσαι.

Ἐπειδὴ αὐτὸν τῆς μὲν γυναϊκὸς ἐφείσατο διὰ τοῦς συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐφοβείτο αὐτούς, τὸν δὲ Ἀνδρέαν παρέδωκεν, ἵνα σταυρωθῆ. Ἐκέλευσε δὲ, μὴ ἦλοις αὐτὸν ἐμπαρῆναι, ἀλλὰ σχοινοῖς δεθέντα ταυνοῦσαι πρὸς περισσotέραν τιμωρίαν, ὅπως ἀποκαμῶν ἐπιστρέψει τὴν Μαξιμίλλαν συγκαθεύησάι· ὁ δὲ

Διεδόθη τοίνυν ἡ τοιαύτη φήμη ἐν οἰαῖς ταῖς Πάτραις διαδοσώμενη, ὡς ὁ δίκαιος καὶ δοῦλος Χριστοῦ, ὃν λιγαῖται δέσμιοι καταΐχον, πορεύεται τιμωρηθόσμενος. Ὁμοθυμαδὸν δὲ πάντες ἐπὶ τὴν θείαν συνέντευχον, κατὰ τοῦ ἀνθυπάτου ἀγανακτοῦντες διὰ τὸ ἀνόσιον τῆς κρίσεως. Ὅς δὲ διήγον αὐτὸν πρὸς τὸν τῆς τελευτώσεως οἱ δῆμοι τόπον, τὸ κλειυθῆν ἀποπληρῶσαι, τὸ τῆνικαῦτα ὁ Στρατοκλῆς πυθόμενος τὸ συμβᾶν, δρομαῖος καταλαμβάνει, καὶ ὄρξ τὸν μα-

At tatem servare promiserunt. Tunc proconsul dixit ad Maximillam conjugem suam : Obtempera mihi, dormi mecum, secus autem cruci tradam deceptorem tuum. Ipsa autem non ferente eum, comprehensum abiit ad eum, et disciebat ab eo tribulationes pati : in his enim vere ostenditur fidei firmitas. Sciens autem proconsul quod et fratres venirent ad eum, turbatus est et ait Maximillæ : Siquidem converterit te senex ille ut concumbas mihi, liberum eum dimitto; sin autem ambos festinanter perdam. Veniens autem ad carcerem Maximilla nuntiavit Andreæ cunctos sermones viri sui. Andreas autem confirmavit eam in timore Dei, et ut carnis curam non faceret in desiderio, dicens ei : Ad modicum sustine, ut in æternum gaudess. Et mihi gaudium est mortem Domini mei tolerare, et esse cum eo. Quæ abiens nuntiavit viro quia Morte subeo, potius quam a castitate mea deficiam. Ut audivit proconsul verba hæc, ira accensus est, et vadens ad carcerem munivit eum, claustra et vectes ponens, signans eum annulo suo, custodes quoque constituens. Et fratres cum Stratocle et Maximilla in profunda nocte venerunt ad eum, et pulsantibus eis foris, sciens Andreas signum crucis fecit ab intus, et statim portæ omnes apertæ sunt, et custodes timore percussî sunt. Ait autem Andreas : Non enim resciet proconsul. Venientes autem fratres accenderunt lucernas. Et multa cum eis locutus, impertitus est eis sacrosancta mysteria, et Stratoclem ordinavit episcopum, et tradidit ei canonem psalmodiæ matutinæ et vespertinæ, et sacri baptismatis, et unctæ ritum, et osculans omnes dimisit eos, et rursus facto eodem crucis signo, portæ clausæ sunt cum sigillis.

Proconsul autem pepercit uxori suæ, propter parentes ejus, quia timebat eos, Andream autem tradidit ut crucifigeretur. Jussit autem ut clavis non confingeretur, sed funibus alligatus extenderetur ad majorem pœnam, ut viribus fractus Maximillam converteret ad accumbendum sibi.

Diffusa est igitur fama hæc in universa Patrum civitate proclamata, quia justus et servus Christi quem Ægeates captivum tenebat, vadio pœna plectendus. Omnes autem unanimiter inviam cucurrerunt, indignantes proconsuli propter injustitiam sententiæ. Cum autem eum ad supplicii locum ducerent lictores, ut jussa complerent, tunc audiens Stratocles quæ acciderant festinus supervenit, et vidit beatum vi tractum a carnificibus.

Varie lectiones.

53) Ἀπολεύσω Vat.

54) Adjunxi μᾶλλον, quod in cod. deest.

(55) Καὶ addidi, in cod. non existat.

(55) Ἦνεψχθησαν Vat.

velut virum nequam, ad iudicium. Atrociter igitur verberans eos, et tunicas rescindens eorum qui hæc faciebant, avulsit Stratocles dicens eis: Ignoscite mihi, et gratias in hoc agite apostolo, quod docuerit me per verba sua absque ira agere, et per hoc magnum furorem meum compescuerit; ostendisse enim quippe vobis quid possit Dei servus Stratocles, qui vero impurus Ægeates. Et accipiens manu apostolum, abiit cum eo in locum iuxta mare, ubi et disposuerant interficere eum. Qui vero comprehenderant eum milites, auctore Ægeate relinquentes apostolum cum Stratocle, revertentes nuntiaverunt proconsuli dicentes, quia Eunibus nobis cum Andrea, præveniens Stratocles proscidit tunicas nostras, et avulsam eum a nobis accepit secum, et ecce ante te stamus, ut vides. Proconsul autem respondit eis: Accipientes alia vestimenta, abite, et implete quæ vobis iussa sunt a me contra damnatum Andream: a Stratocle autem non videamini quoad potueritis, sed nec quidquam ei denegaveritis, si quid petierit a vobis. Novi enim generosum animum ejus, qualis sit, ita ut nec mihi parcat, si forsan succensuerit. Qui confestim iussa fecerunt. Stratocles autem cum apostolo valens in præfixum locum, indignabatur maledicens Ægeati; et apostolus ad eum: Nequaquam, fili, nolo te talem esse unquam, sed modestum, mansuetum, humilem, non reddentem iraculum, memorem Dominici verbi dicentis: Si quis te percusserit in maxillam dexteram, præbe illi et alteram; et volenti rapere tunicam tuam da et vestimentum¹¹. Et nos, fratres, trahentes per Christum sequemur, et exteriorum deponentes hominem, volentibus enim dimittemus, et contendemus renovare interiorum, et ad Deum hunc advolare, in quo versatur omne desiderium nostrum.

αὐτῶ καὶ τὸ ἰμάτιον. Καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, τοῖς ἔξωθεν ἀποδυσάμενοι ἐνθροῦνον τοῖς θεύλουσι τοῦτον καταλειψώμεν, σπουδάσωμεν τε ἀνανεῶσαι τὸν ἑαυθὺν, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν τοῦτον ἀναπερῶσαι, ἐν ᾧ

Hæc et alia plura tunc Stratocli, et his qui cum eo erant cum dixisset per viam, pervenerunt ad locum ubi erat conficiendus. Et videns erectam crucem prope arenam maris, relinquens omnes, processit ad crucem, et quasi animatæ dixit magna voce: Salve, crux; tu enim cuncto hominum generi gaudium præbui, per suspensum in te corporaliter Dei Filium; salve, crux vivifica, ter beata, et victrix armatura ejus qui in te libens extensus est, et salvavit me hominem; salve, crux, quæ ligni amaritudinem per suspensum in te Christum mitigasti, et primos parentes per ejus esum deceptos revocasti, et ad vitam reduxisti pristinam; salve, crux, et vere gaudeas; bene novi quid requiescero

¹¹ Matth. v, 39, 40.

(57) In cod. Vat. locus in hunc modum vitiatas legitur: Σύγγνωτέ μοι καὶ χάριν. ἐν τούτων εἰματε τῷ ἀποστόλῳ. ὡς παιδεύσαντέ μοι.

(58) Μετὰ τοῦ Στρατοκλεῖ Vat.

κάριον βία ἐλκόμενον ὑπὸ τῶν δημίων, ὡς περ τινὰ κακοῦργον εἰς κρίσιν. Ἀφειδῶς οὖν τούτους πληξίας καὶ τοὺς χιτῶνας διαβρήξας τῶν ταῦτα θρώνων, ἀπέσπασεν ὁ Στρατοκλιῆ; εἰπὼν πρὸς αὐτούς· Σύγγνωτέ μοι καὶ χάριν ἐν τούτῳ νείματε τῷ ἀποστόλῳ, ὡς παιδεύσαντέ με (57) διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ ἀοργήτως φέρειν, καὶ διὰ τοῦτο τὸν πολὺν θυμὸν καταπραῦναντι· ἐπεὶ ἐφανέρωσα ἂν ὑμῖν, τί μὲν ὁ τοῦ Θεοῦ εὐλόγος Στρατοκλιῆς δύναται, τί δὲ ὁ μιὰρὸς Αἰγεάτης. Καὶ περικρατῶν τῆς χειρὸς τοῦ ἀποστόλου ἀπῆει σὺν αὐτῷ εἰς τὸν παραθαλάσσιον τόπον, ἐνθα καὶ ἠερέπιστο τελειωθῆναι αὐτόν. Οἱ δὲ παραλαβόντες αὐτὸν στρατιῶται παρὰ τοῦ ἀνθυπάτου ἀφάντες τὸν ἀπόστολον μετὰ τοῦ Στρατοκλεῖου (58) ὑποστρέψαντες ἀνήγγειλαν τῷ Αἰγεάτῃ λέγοντες, ὅτι Βαδίζόντων ἡμῶν μετὰ τοῦ Ἀνδρίου προφθάσας ὁ Στρατοκλιῆς διέβρηξεν ἡμῶν τοὺς χιτῶνας, καὶ ἀποσπάσας αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν ἔλαβεν αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ· καὶ ἰδοὺ παρῆστακαμεν ὡς ὁρᾷ. Ὁ δὲ ἀνθύπατος πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίνατο· Λαβόντες ἐσθήτας (59) ἑτέρας πορεύθητε καὶ πληρώσατε τὸ κελυσθὲν ὑμῖν παρ' ἐμοῦ εἰς τὸν κατάδικον Ἀνδρίαν· τῷ μὲν τοι Στρατοκλεῖ μηδὲ σφῆττε ὅσον τὸ ἐφ' ὑμῖν, ἀλλὰ μηδὲ ἀντεῖπητε εἰ τινο; ὀλιω χρῆξτε ὑμῶν. Οὐδα γὰρ τὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εὐγενές, οἷόν ἐστιν, ὡς τάχα κάμου ἀφαιδῆσει εἰ ἄρα παροξυνθεῖ. Οἱ δὲ τὸ κελυσθὲν ἐποίησαν παραμυχρήμα. Ὁ δὲ Στρατοκλιῆς ἅμα τῷ ἀποστόλῳ ἐρχόμενος ἐπὶ τὸν προκειμενον τόπον ἠγανάκτει διαλοιοροῦμενος τῷ Αἰγεάτῃ· καὶ ὁ ἀπόστολος πρὸς αὐτόν· Μή, τέκνον· οὐ βούλομαι σε τοιοῦτον εἶναι ποτε (60), ἀλλ' ἐπιεικῆ, πρῶτον, ταπεινόφρονα, μὴ ἀποδιδόντα κακὸν, μεμνημένον (61) τοῦ Κυριακοῦ λόγου τοῦ λέγοντος· Ἐὰν τίς σε ραπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλληλ· καὶ τὸν θέλοντα λαβεῖν τὴν χιτῶνά σου, ἀπόδος

ἔλκουσι διὰ τὸν Κύριον ἐπακολουθήσωμεν, καὶ τὴν πᾶσα ἡμῶν ἔφρασις ὑπάρχει.

Ταῦτα καὶ ἕτερα κτεῖνα τότε Στρατοκλεῖ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ διαλεχθεῖς κατὰ τὴν ὁδὸν, κατάλαβον τὸν τόπον ἐνθα ἡμελλε τελειοῦσθαι. Καὶ θεασάμενος πιπηγῶτα τὸν σταυρὸν πρὸς τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ψάμμου, ἀπολιπὼν πάντας πρόσεισι τὸν σταυρὸν καὶ φησιν, ὡς ἐμψύχῳ, μετὰ φωνῆς ἰσχυρᾶς· Χαίροις, ὦ σταυρὲ· σὺ γὰρ παντὶ τῷ τῶν ἀνθρώπων γίνεαι χαρὰν καὶ ἀγαλλασιν προεξένηςας διὰ τοῦ ἐν σοὶ σαρκικῶς παγέντος Θεοῦ Λόγου. Χαίροις, ὦ σταυρὲ, τὸ ζῆν φῶρον καὶ τρισόλθιον καὶ νικητικὸν ὄπλον τοῦ ἐν σοὶ βουλῆσαι τανυσθέντος καὶ σώσαντός με τὸν ἀνθρώπου. Χαίροις, σταυρὲ, ὁ τοῦ ξύλου τὴν πικρὰν γεῦσαι διὰ τοῦ ἐν σοὶ κρεμασθέντος Χριστοῦ καταγλυκάνας καὶ τοὺς πρωτοπλάστους διὰ

Variae lectiones.

(59) Εὐθῆτας Vat.

(60) Πώποτε Vat.

(61) Μεμνημένου Vat.

τῆς αὐτοῦ βρώσεως ἀπατηθέντας ἀνακαλεσάμενος καὶ πρὸς ζωὴν ἐπαναγαγῶν τὴν ἀρχαίαν. Καίροις, ὦ σταυρὲ· καὶ γὰρ χαιροὶς ὄντως· εἰ οἶδα καὶ ἀναπαυόμενόν σε (62) λοιπὸν ἐκ πολλοῦ κακμηχότα, ἦκα ἐπὶ σε, ὃν ἠπιστάμην. Καὶ εἰπῶν ταῦτα ὁ μακάριος Ἀνδρέας, ἐστὼς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀπένεος ὄρων εἰς τὸν σταυρὸν, ἀνῆλθεν ἐπ' αὐτὸν, ἐπιτρέψας τοὺς ἐστῶσιν ἀδελφοῖς, φωνῆσαι τοὺς δημίους, τοῦ ποιῆσαι τὰ κελευσθέντα αὐταῖς· ἦσαν γὰρ πόρρωθεν ἐστηκότες. Οἵτινες ἐλθόντες μόνον ἀπέδησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, μήτε μὴν τὰς ἀγκύλας ἀποτεμόντες, διὰ τὸ οὕτω προστετάχθαι αὐτοῖς (63) ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου. Ἐκ τούτου γὰρ μερίζονα ὑπενόει ὁ δεῖλαιος εἶσεσθαι τῷ δικαίῳ τὴν τιμωρίαν, ὡς ἂν καὶ τῆς νυκτὸς ἐπιλαβομένης το σῶμα αὐτοῦ ἐπιμπνουν (64) ὑπὸ κυνῶν βρωθείη. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν κρεμάμενον ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ περιεστῶτες ὄχλοι οἱ ὑπ' αὐτοῦ μαθητευθέντες, οὐδὲν τῶν ἀνασκολοπιζομένων ἐποίησαν αὐτῷ, ἤλπισαν πάλιν ἀκούεσθαι τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Στρατοκλῆς ἐπίθετο αὐτοῦ λέγων· Τί ὅτι μειδιᾷς, δοῦλε τοῦ Θεοῦ πρωτόκλητε, μή τί γε ἡμᾶς πενθῶν διὰ τὸ περιεσεσθαι σου (65) ἡμᾶς; Καὶ ὁ ἀπόστολος· Οὐ γελᾶσω, Στρατόκλεις (66), τὰς ὑπόουλος καὶ δουλεράς ἐνέδρας τοῦ Αἰγέτου ἐννοῶν; Ἐκ γὰρ τοῦ μήκατ' ἐξίν ἀνασκολοπιζαί ολεταί μερίζονας τιμωρεῖσθαι ἡμᾶς, ἀγνοῶν, ἀτιμωρήτους μένειν ἡμᾶς διὰ τὴν πρὸς Χριστὸν ἀγάπην. Καὶ ἀπεκρίνετο διαλεγόμενος τῷ λαῷ· Ἀνδρᾶς οἱ ἐνταῦθα παρεστῶτες, γυναῖκες τε καὶ παῖδες, πρεσβῦται καὶ νέοι, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, ἀκούσατέ μου, καὶ μὴ προσέχετε τῇ κενῇ ἀπάτῃ τοῦ παρόντος βίου, ἀλλὰ μᾶλλον προσχόντες εἰς ἡμᾶς κρεμαμένους διὰ τὸν Κύριον, καὶ ἦδη μέλλοντας (67) ἀπαλεῖν ἐκ τοῦδε τοῦ σώματος, ἀποτάξασθε πάσας τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, καὶ καταπτύσατε τῶν βελυκτῶν εἰδώλων τὰ σεβάσματα, καὶ προσοδράμετε τῇ ἀληθινῇ λατρειᾷ τοῦ ἀψευδοῦς Θεοῦ ἡμῶν, ὅπως αὐτὸς τε σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἐλεύσεται καὶ μόνῃ παρ' ὑμῖν ποιήσει. Ἀποτινάξασθε τὴν ῥαθυμίαν καὶ τὸν ζόφον ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν, καὶ ἀναλάβετε εὐπρόθυμον ἀνδρείαν καὶ φωτισμὸν ἐν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Διεγέρθητε καὶ στήτε περιεζωσμένοι τὰς ὀσφύς ὑμῶν ἐν εὐφροσύνῃ, καὶ τῷ πνευματικῷ θώρακι περιφράξατε ὑμῶν τὰ στήρνα, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ λόγου σπασάμενοι ἐκκόψασθε τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν, καὶ γίνεσθε καθαροὶ καὶ τέλειοι, ἀμειπτοὶ τε καὶ ἀνεπίληπτοι τῷ καθαρῷ Θεῷ ἡμῶν. Ἀγνίστατε ἑαυτοὺς καὶ τῆς ἡμῶν διδασκαλίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. Διὰ ταῦτα γὰρ κληρονόμοι γενήσεσθε τῶν μήτε ὀφθαλμῶν μήτε ἀκοῆς μήτε καρδίας ληπτῶν παναγάθων τοῦ Θεοῦ ἡμῶν δωρεῶν, τῶν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν εἰς ἀεὶ ἡτοιμασμένων.

Ταῦτα διεξύντος τοῦ ἀποστόλου νυχθήμερον κρεμαμένου, καὶ τοῦ λαοῦ ἡδέως αὐτοῦ ἀκούοντος καὶ εἰς κατάνυξιν καὶ σύγχυσιν καρδίας ἐλθόντος, βλέποντες τὸ γενναῖον αὐτοῦ τῆς ἀνδρείας καὶ τὸ ἀκαμπές

A deinceps facias fatigatum in multis; venio ad te quam cognoscebam. Et hæc dicens beatus Andreas, stans adhuc super terram, et attente aspiciens in crucem, ascendit in eam, hortatus astantes fratres ut vocarent lictores ad faciendum quæ sibi imperata fuerant: erant enim a longe stantes. Quidam venientes, ligaverunt pedes ejus tantum, nec nervos quidem præcidentes, quia sic præscriptum erat eis a proconsule. Exinde enim putabat miser, majorem justo futuram pœnam, quasi forsitan adveniente nocte corpus ipsius adhuc animatum a canibus voraretur. Et relinquentes eum recesserunt ab eo. Videntes autem circumstantes turbæ ab eo edoctæ, quia nihil cruci affigendorum fecerunt ei, speraverunt audire rursus aliquid ab eo. Stratoles autem quæsitit ab eo dicens: Quid est quod subrideas, serve Dei, prime vocate, vel quid nos dolore afficis per futuram orbanonem tui? Et apostolus: Non ridebo, Stratoles, occultas et callidas cogitationum Ægeatis insidias? Quia enim non juxta normam cruci affixus sum, magis puniri nos arbitratur, ignorans impunito manere nos per dilectionem ad Christum. Et respondit loquens populo: Viri qui hic adestis, mulieres et infantes, senes et juvenes, liberi et servi, audite me, neque adhæreatis inani deceptioni præsentis vitæ, sed potius attendentes nos propter Dominum suspensos, et jam ex hoc corpore exituros. Valedicite omnibus mundanis desideriis, et contemnite infandum idolorum cultum, et accurrite ad veram adorationem non mentientis Dei nostri, quoniam ipse cum Patre et sancto Spiritu venit, et mansionem apud vos faciet. Excutite socordiam et tenebras de cordibus vestris, et revocate alacrem virilitatem, et illuminationem in pectoribus vestris. Expergiscimini, et state succincti lumbos vestros in lætitia, et spirituali lorica circumdate pectus vestrum, et gladium verbi stringentes, præcidite carnalia desideria de cordibus vestris, et fatis puri et perfecti, et sine querela, et irreprehensibiles puro Deo nostro. Mundate vosmetipsos, et doctrina nostra non fugiat a vobis. Per hæc enim eritis participes excellentium Dei nostri donorum, quæ nec oculus, nec auris, neque cor capere possunt, quæ præparantur in perpetuum diligentibus eum.

τῶν καρδιῶν ὑμῶν, καὶ γίνεσθε καθαροὶ καὶ τέλειοι, ἀμειπτοὶ τε καὶ ἀνεπίληπτοι τῷ καθαρῷ Θεῷ ἡμῶν. Ἀγνίστατε ἑαυτοὺς καὶ τῆς ἡμῶν διδασκαλίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. Διὰ ταῦτα γὰρ κληρονόμοι γενήσεσθε τῶν μήτε ὀφθαλμῶν μήτε ἀκοῆς μήτε καρδίας ληπτῶν παναγάθων τοῦ Θεοῦ ἡμῶν δωρεῶν, τῶν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν εἰς ἀεὶ ἡτοιμασμένων.

Hæc cum exposuisset apostolus, nocte et die suspensus, et populus eum lætanter audisset, et in compunctionem et in confusionem spiritus venisset, videntes generosam ejus fortitudinem et

Variaë lectiones.

(62) Ἐξspectasses ἀναπαύοντά σε. Cfr. tamen illud κατέπαυσεν ἡ τοῦ ὄχλου στάσις p. 81 l. 30.

(63) Αὐτοῦ; Vat.

(64) Ἐμπνέω; Vat.

(65) Σε Vat.

(66) Στρατοκλεῖ Vat.

(67) Ἡδὲι μᾶλλοντες Vat.

intelligentiæ firmitatem, et verbi abundantiam, et morum probitatem, et animi constantiam, et spiritus prudentiam, et mentis stabilitatem, et argumentationis sinceritatem, indignati sunt, et unanimiter festinantes abierunt ad tribunal, insimulantes Ægeatem et dicentes: Pravam iudicium, proconsul, male statuisti, inique iudicasti, injusta iudicia tua, injuste regis omnem Achaiam, indigna statuisti contra justum hominem. Quid enim nocuit? Vel quid fecit? Quod scelus commisit? Omnes nos lædis, tota civitas commovetur, omnis plebs turbatur. Ne occidas justum; da nobis hominem sanctum, neque interficias hominem religiosum, a duobus pene diebus suspensum, et adhuc spirantem. Ipse cibum non sumens, nos verbis suis aluit. Et ecce credimus Deo ab eo prædicato. Depone justum, et omnes recto operam dabimus: solve prudentem, et omnes Patræ quieti erimus; libera primum vocatum, et omnis Achaia per te liberabitur. Ut autem primum audivit Ægeates, turbæ non promisit se justum absoluturum; sed potius manu annuebat, ut e tribunali recederent; tanto enim stupore percussus est in hoc, videns multitudinem venientem, ut mutus manserit; furore perciti aliquid audebant contra eum exsequi, erant quippe numero quasi mille. Proconsul igitur amens factus, et veritus ne quid aeditiosum pateretur, surgens e tribunali ibat cum illis, promittens se liberaturum justum. Præveniebant igitur alter alterum, nuntiantes apostolo et reliquæ multitudinibus quæ aderat ei, significantes quam ob causam proconsul veniret. Et cum illo advenisset, lætata est omnis turba discipulorum cum Maximilla, et Ephidamia et Stratocle. Audiens autem beatus Andreas cœpit dicere: O magna segnitias et incredulitas, et simplicitas eorum qui a me edocti sunt! Quanta locutus usque nunc, non persuasi amicos meos, ut fugerent terrenorum affectionem; sed adhuc his vincuntur, et in iis manent, nec volunt ab eis separari! Quæ talis amicitia, et amor, et carnalis affectio! Quousque mundanis et temporalibus adhærebitis? Quando tandem quæ supra vos sunt intelligetis, et quæ huc sunt apprehendere festinabitis? Sinite me tandem in habitu quem videtis interim, nec ullo modo me quisquam ab his vinculis solvat: sic enim mihi sorte exiit, peregrinari ex hoc corpore, et adjungi ad Dominum, cui confixus sum cruci, quod et fiet. Et conversus dixit ad Ægeatem: O proconsul, quid adhuc ad nos venis? Quid quærens usque ad nos descendisti? Cujus causa alienus et inimicus noster existens venisti? Vel quid agere cogitas? Quid attendere volens? Solvere nos ab his vinculis? Sed non solves nos, Ægeates, nec reduces; nec si omnia bona tua te

της διανοίας και τὸ πολὺ τοῦ λόγου και τὴ χρηστὸν τοῦ ἡθους καὶ τὸ εὐσταθὲς τῆς ψυχῆς και τὸ σῶφρον τοῦ πνεύματος και τὸ ἐδραῖον τοῦ νοῦ και τὸ εὐλι- κρινὲς τοῦ λογισμοῦ, ἀγανακτήσαντες ὁμοθυμαδὸν σπεύδοντες ἀπήσαν εἰς τὸ βῆμα καταβοῶντες τοῦ Αἰγεάτου και λέγοντες· Κακὴν κρίσιν (68), ἀνθύπατε, κακῶς ἐδίκασας, ἀνοσίως ἐκρίνας, παράνομα τὰ δι- καστήριά σου, ἀδικίως διοικεῖς τὴν πᾶσαν Ἀχαίαν, ἀναξίως ἀπέφηνας κατὰ τοῦ δικαίου ἀνδρός. Τί γὰρ ἠδίκησεν; ἢ τί ἐποίησεν; ποίαν ἀμαρτίαν εἰργάσατο; Πάντας ἡμᾶς ἀδικεῖς, πᾶσα ἡ πόλις θορυβεῖται, πᾶς ὁ δῆμος ταράσσεται. Μὴ ἀποκτείνῃς τὸν δι- καιον· χάρισαι ἡμῖν ἀνδρα ὄσιον· μὴ δὲ ἀνέλης ἀνθρώπον εὐσεβῆ, δυσὶ σχεδὸν ἡμέραις κρε- μάμενον και ἐτι ἐμπνέοντα. Αὐτὸς τροφῆς μὴ μετασχὼν ἡμᾶς τῶν λόγων αὐτοῦ ἐχόρτασεν. Καὶ ἰδοὺ πιστεύομεν τῷ ὑπ' αὐτοῦ κηρυττομένῳ θεῷ. Κἀθέλε τὸν δίκαιον, και πάντες φιλοσοφήσομεν· λῦσον τὸν σῶφρονα, και ὄλαι αἱ Πάτραι εἰρηνεύ- σομεν· ἀπόλυσον τὸν πρωτόκλητον, και πᾶσα ἡ Ἀχαία (69) διὰ σοῦ ἐλευθερωθήσεται. Ὡς δὲ πρῶτα μὲν παρήκουσεν ὁ Αἰγεάτης, μὴ ὑποσχόμε- νος τῷ δὲχθῆναι ἀπολύειν τὸν δίκαιον, ἀλλὰ μᾶλλον ἔνευε τῇ χειρὶ ἀναχωρεῖν τοῦ βήματος· κατεπλάγη γὰρ τοσοῦτον ἐπ' αὐτῷ πλῆθος ἐπὶν θεασάμενος, και ἀφωνος ἔμεινεν· θυμοῦ πλησθέντες ἐτόλμων (70) τι εἰς αὐτὸν διαπράξασθαι, ὄντες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ χίλιοι. Ὁ οὖν ἀνθύπατος ἐμμνησθεῖς γενόμενος και δεδιώς, μὴ τι νεωτερικὸν πάθοι, ἀναστὰς ἀπὸ τοῦ βήματος ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς, ὑπισχνόμενος ἀπο- λύειν τὸν δίκαιον. Προέφθανον οὖν ἄλλος τὸν ἕτερον ἀπαγγέλλοντες τῷ ἀποστόλῳ και τῷ λοιπῷ δὲχθῆναι τῷ παρεστηκότι αὐτῷ, μνησθῆναι (71) δι' ἣν αἰτίαν ὁ ἀνθύπατος παραγίνεται. Καὶ τούτου οὖν ἐφθακό- τος (72) ἔχαιρε πᾶς ὁ δὲχλος τῶν μαθητευθέντων ἅμα τῇ Μαξιμίλλῃ και τῇ Ἐφιδαμίᾳ και τῷ Στρα- τοκλεί. Ἀκούσας δὲ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἤρξατο λέγειν· Ὡς ἡ πολλὴ νωθρία και ἀπειθεια και ἀπλότης τῶν ὑπ' ἐμοῦ μαθητευθέντων! Πόσα εἰρηκῶς μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἔπεισα (73) τοὺς ἰδίους, φυγεῖν τῆς προσπάθειας τῶν γητῶν· ἀλλ' ἐτι τούτοις δίδονται και ἐν αὐτοῖς ἐμμένουσιν, και οὐ βούλονται τούτων ἀποστῆναι. Τίς ἡ τοσαύτη φιλία και ὁ ἔρωσ και ἡ πρὸς τὴν σάρκα συνήθεια; ἕως τίνος τοῖς κοσμικοῖς και προσκαίροις προσανέχετε; ἕως πότε συνίετε τὰ ὑπερ ὑμᾶς, και τὰ ἐκεῖ καταλαμβάνειν ἐπειγασθε; Ἄφετέ μὲ λοιπὸν ἐν τῷ σχήματι ᾧ ὄρατε ἀναιρεθῆ- ναι, και μηδαμῶς τῶν τῆδε δεσμῶν λυσάτω μέ τις· οὕτω γὰρ μοι κεκλήρωται, ἐκ τούτου ἐκδημῆσαι τοῦ σώματος και ἐκδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον, ᾧ και νυνεσταύρωμαι, ὅπερ δὴ και γενήσεται. Καὶ στραφείς εἶπε πρὸς τὸν Αἰγεάτην· Ὡς ἀνθύπατε, τί πάλιν πρὸς ἡμᾶς παραγέγονας; τί ζητῶν μέχρις ἡμῶν κατέλασες; τίνος ἔνεκεν ἀλλότριος και ἐχθρὸς

Variæ lectiones.

(68) Κακὴ κρίσις Vat.
(69) Πᾶσα Ἀχαία Vat.
(70) Ἐτόλμων Vat.

(71) Μνησθῆναι Vat.
(72) Ἐφθακότος Vat.
(73) Ἐπεισαμεν Vat.

ἡμῶν ὧν προσέρχῃ; ἢ τί (74) διαπράξει διανοού-
μενος; τί τολμῆσαι βουλόμενος; λύσαι ἡμᾶς τῶν
τῆδε δεσμῶν; ἀλλ' οὐ λύσεις ἡμᾶς, Αἰγεάτα, οὐδέ
κατάξεις· οὐδ' ἂν πάντα ὑπίσχῃ τὰ σὰ παρέχειν
ἡμῖν, πεισθησόμεθά σοι. Ταῦτα γὰρ πρόσκαιρα
βίαια συντόμως ἄμμασὺ (75) ἀφανισθήσονται. Οὐδέ
πάλιν τὰς ἀπειλὰς σου προσηθήσομαι· ὁ γὰρ Κύριός
μου Ἰησοῦς Χριστὸς αὐτὸς μοι ἐνεφάνισεν εἰπὼν·
Κατάμαθε τὸν Αἰγιάτην, καὶ μὴ φοβηθῆς ἀπ'
κατὰμαθε, εἰ καὶ θεϊνός ἐστι καὶ λυμεῶν ὑπάρχει, καὶ
ἐχθρός ἀπατεῶν, καὶ φορεὺς μανιώδης, καὶ
περίεργος, καὶ φονεὺς, καὶ κόλαξ, καὶ ὀργίλος, καὶ
ἀσυμπαθής, καὶ ἰδὲ ἀπίδων ὑπὸ τὰ χεῖρα αὐτοῦ,
καὶ ἡ περιβολὴ αὐτοῦ ὡς λύκου δορά, καὶ θηριόγνω-
μος, καὶ ἀνθρωποκτόνος· ὅσα δὴ καὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ
ἐξ ἀρχῆς πέφυκεν, ὁ Σατανᾶς. Τοιγαροῦν ἐπιγνοὺς
διὰ τοῦ ἐπιστρέψαντός μοι ἀνευδοῦς Θεοῦ ἀπαλλά-
σομαι σου πρὸς τὸν δίκαιον κριτὴν. Εὐ οἶδα δὲ
κρίνη καὶ ἀνιάση καὶ ἀθυμήσεις, ἦνίκα ἔφει (76)
σεαυτὸν ἐμβαλλόμενον εἰς πῦρ τῆς γαένης, τὸ
ἡτοιμασμένον σοὶ τε καὶ τοῖς ἐν σοὶ τῷ πατρὶ σου
λατρεύουσιν τῷ διαβόλῳ. Ὁ δὲ ἀνθύπατος ἐστὶ ἐννεὸς
θεοῦ τὰυτα, τρόπον τινὰ ἔξεστηκώς. Πάσης οὖν
τῆς πόλεως θορυβοῦσης αὐτὸν, τοῦ ἀπολύειν τὸν
Ἀνδρέαν, φησὶν αὐτός· Ὁς τολμᾷ, προσεγγίσει (77)
τῷ ξύλῳ τοῦ λύσαι αὐτόν. Ὁ ἀπόστολος μετὰ φωνῆς
μεγάλης ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· Μὴ ἐπι-
τρέψῃς, Δέσποτα, ἐμὲ τὸν ἐπὶ ξύλου ἀναρτη-
θέντα πάλιν λυθῆναι· μὴ παραχωρήσῃς τὸν ἐπὶ
τοῦ σοῦ μυστηρίου κρμασθέντα καθ' ὁμοιότητά
σου· μὴ ἐάσης συσταλῆναι, Πάτερ, Ἰῆ, καὶ ἅγιον
Πνεῦμα, τοὺς ἐγνωκότας σου τὸ μέγεθος, καὶ
πρόθεσαντάς σε καὶ ἀγαπήσαντάς σε καὶ πι-
στεύσαντάς εἰς σὲ δι' αὐτοῦ (78) κηρύ-
γματος. Διαφύλαξον ἀπήμονας καὶ βεβαιώσον
αὐτοὺς ἐν τῇ σῇ πίστει, καὶ χάρισαι αὐτοῖς τὴν
πρὸς σὲ παρρησίαν, τοῦ δοξάζειν σε τὸν ἀληθινὸν
θεόν, ὃν εἶδον, ὃν ἔχω, ὃν φιλῶ, ἐν ᾧ εἰμι καὶ ἔσο-
μαι. Δέξαι με ἐν εἰρήνῃ εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.
Ταῦτα ἔειπὼν καὶ ἐπὶ πλεῖον δοξάσας τὸν Κύριον,
παρέδωκε τὸ πνεῦμα, κλαιόντων καὶ ἀνίσταμένων (79)
ἐπὶ τῷ χωρισμῷ αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ μακαρίου
αὐτοῦ πνεύματος ἐξοδὸν ἡ Μαξιμίλλα μὴδ' ὄλων
φροντίσασα τῶν παρεστώτων, προσελθοῦσα αὐτῇ δι'
ἐαυτῆς, ἔλυσε τὸ λείψανον τοῦ μακαρίου καὶ πρωτο-
κλήτου ἀποστόλου Ἀνδρέου, καὶ τὴν συνήθη ἐπι-
μλειαν προαγαγοῦσα (80) ἔθαψεν αὐτὸν (81) πλησίον
τοῦ αἰγιαλοῦ. Ἐνθα κατάκλιετο· ὑπῆρχεν, καὶ
παρέμενεν αὐτόθι κηχωρισμένη τοῦ Αἰγεάτου διὰ
τὴν θηριώδη αὐτοῦ γνώμην καὶ ἄνομον πολιτείαν.
Ἦν πολλὰ λιπαρήσας καὶ ὑπισχνούμενος αὔθις αὐτῇ
ἦν αὐτοῦ (82) πάντων κυριεύειν καὶ δεσπόζειν, οὐ-
κνῶς μαλάξαι ἰσχυσεν· ἀλλ' ἐλομήθη βίον σεμνόν

A sponderis daturum, confidemus tibi: Hac enim
temporalia cum sint, citius deficient tecum. Nec
rursus minis tuis terrebar: Dominus enim meus
Jesus Christus indicavit mihi dicens: Observa
Ægeatem, et ne timueris ab eo, licet metuendus
sit, et vastator existat, et dolosus inimicus, et
stuprator vesanus, et ardellio, et occisor, et adula-
tor, et iracundus, et immisericors, et venenum aspi-
dum sub labiis ejus, et amictus ejus quasi pellis
lupi, et belluarum more ferus sit et homicida:
qualiter ab initio fuit pater ejus Satanas. Sciens
igitur per eum qui revocavit me veracem Deum,
digrediar a te ad justum judicium. Bene novi quia
frangeris, et discruciareris, et animis deficiēs,
quando teipsum videbis præcipitatum in gehennæ
B ignem, qui tibi paratus est, et his qui tecum ve-
nerantur patrem tuum diabolum. Proconsul autem
stetit stupens, et quasi extra se raptus. [Universa
autem civitate tumultuante circa eum, ut solveretur
Andreas, ait ipse: Qui ausus fuerit, accedat
ad lignum ut solvat eum. Apostolus cum magna
voce intendens in cœlum ait: Ne sinas, Domine,
me in ligno elevatum rursus exsolvi; ne abjicias
eum qui propter mysterium tuum suspensus est
ad similitudinem tuam. Ne permittas dejici, Pater,
Fill, Spiritus sancte, eos qui noverunt magnitudi-
nem tuam, et qui desiderant te, et qui amant te,
et qui credunt in te per ipsam prædicationem.
C Serva incolumes et confirma eos in fide, et dona
eis fiduciam in te, ut laudent te verum Deum quem
vidi, quem habeo, quem diligo, in quo sum et ex-
sistam. Accipe me in pace in æternis tabernaculis.
Hæc cum dixisset et amplius laudasset Dominum,
tradidit spiritum, sentibus et dolore discruciatīs
(omnibus) propter discessum ejus. Et post beatæ
illius animæ exitum, Maximilla nihil omnino stan-
tes curans, procedens ex semetipsa, solvit reliquias
beatī et primī vocatī apostolī Andræ, et solitam
exercens diligentiam, sepelivit eum juxta oram
maris. Hic inclusa stetit, et ibidem mansit sejun-
cta ab Ægeate, propter efferatum animum ejus,
et iniquam conversationem. Quam multum obec-
crans, et pollicens eam omnia bona in potestate
habituram, et dominam incessuram, nullo modo
D molire valuit: sed sanctam et solitariam vita:m
suscipiens, ex amore Christi, manente cum Maxi-
milla ipsa Ephidamia, dies trausegit, apostolo fa-
mulans, et ministrans fratribus, quousque supre-
mum emisit spiritum. Cum autem subjectam sibi
illam efficere non potuisset Ægeates, demens nocte
surrexit, alto regnante silentio, et omnes fallens,
seipsum præcipitem dedit ab excelsis prætorii sui
fastigio. Et sic exspiravit, secundum prædictionem

Varie lectiones.

(74) Ὁ τι Vat.

(75) Fortasse ἔμα σοι. Alteram mediæ aut infi-
næ Græcitatīs vocem esse puto. Ἄμμασὺ Vat.

(76) Ὁψῆς Vat.

(77) Fortasse προσεγγίσειτε vel προσεγγίξαι.

(78) Artic. τοῦ in textum introduxi. Non exstat

in cod.

(79) Vox πάντων excidisse videtur.

(80) Προαγαγοῦσα Vat.

(81) Αὐτῷ Vat.

(82) Αὐτοῦ Vat.

Idem apostoli et prop'etiam. Stratocles autem, A frater ejus, relictam ab eo hæreditatem tangere noluit (absque liberis enim decessit miser), dicens: Tua tecum abeant, Ægea, horum enim nullum nobis opus, ut abominanda existentia. Mihi autem Christus Salvator sit dilectus et ego servus ejus, et omnia mea ipsi superaddo. In quem et credidi, et oro, beatis ejus doctrinis acquiescens, ut ei consors factus, recipiar in suo incorruptibili et finem nesciente regno.

Ὑπ' αὐτοῦ καταλειφθεὶς οὐσίας θιγεῖν (καὶ γὰρ ἄτεκνος ὁ δεῖλαιος ἐτελεύτησεν) εἰπὼν· Τὰ σὲ, Αἴγία, σὺν σοὶ πορευέσθω· τούτων γὰρ ἡμῖν οὐδαμῶς ἔσται χρεῖα, ὡς βδελυκτὰ τυγχάνοντα. Ἐμοὶ δὲ Χριστὸς ὁ Σωτὴρ εἷς φίλος, κἀγὼ αὐτοῦ δούλος, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα αὐτῷ προσανατίθημι. Εἰς δὲ καὶ τεπίστευκα καὶ εὐχομαι, τῶν μακαρίων ἁγίων διδασκῶν ὑπακούων, συμμετοχὸς αὐτῷ ἀναδειχθῆναι ἐν τῇ ἀγῆρῳ καὶ ἀτελευτήτῳ βασιλείῳ.

Et sic cessavit turbæ tumultus, gaudentibus B cunctis de indecoro, et immaturo, et repentino casu impij et iniqui Ægeatis. Defunctus est autem sanctus et primus vocatus apostolus Andreas mense Novembri, die tricesimo, regnante super nos Domino Jesu Christo, cui gloria et potestas nunc et semper, et in perpetuas æternitates. Amen.

καὶ Ἐρημον τῇ ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ, ἐμμένουσα ἅμα τῇ Μαξιμίλλῃ καὶ ἡ Ἐφιδάμια, διήγεν, διακονοῦσα τῷ ἀποστόλῳ καὶ ἐξυπηρετουμένη τοῖς ἀδελφοῖς μέχρις ἐσχάτης αὐτῆς ἀναπνοῆς. Ὡς δὲ οὐκ ἔσχυσεν αὐτὴν πειθῆνιον αὐτῷ (85) καταστῆσαι, μανεὶς νυκτὸς ἀναστὰς, σιγῆς βαθείας οὖσης, διπλαθῶν πάντας, βίπτει αὐτὸν ἀπὸ ὕψους μεγάλου τοῦ αὐτοῦ πραιτωρίου. Καὶ οὕτως ἐξέψυξε κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου ἀποστόλου πρόβῃσιν καὶ προφητεῖαν. Ὁ δὲ Στρατοκλῆς, ὁ τούτου ἀδελφός, οὐκ ἠθουλήθη τῆς

Καὶ οὕτω κατέπαυσεν ἡ τοῦ βχλου στάσις, εὐφραινομένων πάντων ἐπὶ τῷ ἐξαισίῳ καὶ αἴρω καὶ αἰφνιδίῳ πτώματι τοῦ δυσσεβοῦς καὶ παρανομοῦ του Αἰγαίου. Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἅγιος καὶ πρωτόκλητος ἀπόστολος Ἀνδρέας μηνὶ Νοεμβρίῳ τριακάδι, βασιλευόντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Variæ lectiones.

(85) Αὐτῷ Val.

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΠΟΛΙΤΟΥ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΗΜΩΝ ΠΑΤΡΟΣ

ΔΙΗΓΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΥΠΟΝ ΠΕΡΙΗΓΗΤΟΥ, ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ
ΕΝ ΑΥΤῃ ΑΓΙΩΝ ΤΟΠΩΝ.

EPIPHANII MONACHI

HAGIOPOLITÆ

AD MODUM DESCRIPTIONIS SITUS ORBIS, ENARRATIO SYRIÆ, URBIS
SANCTÆ, ET SACRORUM IBI LOCORUM.

(Leonis Allatii *Symmicta*, p. 48.)

Primum, cum ad Cyprum transieris, quaerito C Tyrum. A Tyro autem iter dierum octo suscipis ad Austrum: et hic est sancta Civitas. In ejus medio sepulcrum sanctum Domini est; et prope sepulcrum locus est Calvariae, eo loci cruci affixus est Christus: cujus altitudo est graduum triginta sex. Infra fixationis crucis locum est ecclesia Adami et tumulus: et in horum medio interstitio hor-

πρῶτον μὲν περάσας εἰς Κύπρον, ζῆται τὴν Τύρον. Ἀπὸ δὲ τῆς Τύρου περιπατεῖς ἡμέρας ὀκτώ πρὸς νότον, καὶ ἔστιν ἡ ἁγία Πόλις. Μέσον δὲ τῆς ἁγίας πόλεως ἔστιν ὁ ἅγιος τάφος τοῦ Κυρίου, καὶ πλησίον τοῦ τάφου ἔστιν ὁ τόπος τοῦ Κρανίου, ἐνθα ἐσταυρώθη ὁ Χριστός, ἔχων τὸ ὕψος βαθμοῦς, ἦτοι σκαλιὰ ἴς', ὑποκάτω δὲ τῆς σταυρώσεως ἔστιν ἐκκλήσις τοῦ Ἀδάμ, καὶ Ἀδάμ ὁ τάφος. Καὶ μέ-

σον αὐτῶν ἐστὶν ὁ κήπος τοῦ Ἰωσήφ· καὶ πρὸς βορ-
 ᾶδην τοῦ κήπου ἐστὶν ἡ φυλακὴ, ὅπου ἦν ὁ Χριστὸς
 ὑποκακλισμένος, καὶ Βαραβδᾶς. Καὶ μέσον τῆς
 φυλακῆς, καὶ τῆς σταυρώσεως ἐστὶν ἡ πύλη τοῦ
 ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐν ᾗ εὐρέθησαν οἱ τρεῖς
 σταυροί. Καὶ ἐπάνω τῆς πύλης ἐστὶ τὸ ἱερὸν, ἔνθα
 κεῖται τὸ ποτήριον ὅπου ἔπιεν ὁ Χριστὸς τὸ ὄξος
 καὶ τὴν χολήν· ἐστὶ δὲ ὡς χαλίϊνον πράσινον ἐνδε-
 θυμένον ἀσίμιν. Εἰς δὲ τὸν αὐτὸν τόπον κεῖται τὸ
 λεκάνιον ὅπου ἔνιψεν ὁ Χριστὸς τοὺς πόδας τῶν
 μαθητῶν αὐτοῦ. Ἔστι δὲ μαρμάρινον. Ἐνθα κεῖται
 ἡ λόγχη, καὶ ὁ σπόγγος, καὶ ὁ κάλαμος, καὶ ὁ στέ-
 φανος ὁ ἐξ ἀκανθῶν, καὶ ἡ σινδόνη ἡ καθαρὰ εἰς
 τύπον τῆς σινδόνης, ἣν εἶδε Πέτρος ὁ ἀπόστολος ἐν
 τῷ οὐρανῷ ἔχουσα πᾶν ζῶον ἱστορισμένον. Εἰς τὸ
 ἐν μέρος τὰ δαπανώμενα, καὶ εἰς τὸ ἐν μέρος τὰ
 μὴ δαπανώμενα, πᾶν κοινόν, ἢ ἀκάθαρτον, ἣν λέγου-
 σιν δειχθῆναι παρὰ Γαβριὴλ τοῦ ἀρχαγγέλου. Πλη-
 σιον δὲ αὐτῆς ἐστὶ τὸ πατριαρχεῖον· κάτωθεν τοῦ
 πατριαρχείου ἐστὶν ἐκκλησία ἀνεθρονιστος, ἡ
 μέλλουσα ἐνθρονιάζεσθαι ὑπὸ συνόδου εἰς τὸν διωγ-
 μὸν τῶν Σαρακηνῶν. Καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ
 ἁγίου Κωνσταντίνου ἐστὶν ἡ εἰκὼν τῆς ὑπεραγίας
 Θεοτόκου, ἡ κωλύουσα τὴν ὄσιν Μαρίαν τοῦ εἰσελ-
 θεῖν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὑψώσεως ἡμέρα· ἔνθα καὶ
 τὴν ἐγγύην δέδωκε. Καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος
 ἐστὶ τοῦ Ἰωσήφ ὁ οἶκος· κάτωθεν δὲ τοῦ οἴκου ἐστὶ
 τετρακιδίον, ἐν ᾗ ὑπήνησεν ἡ ἁγία Ἑλένη τὸ ἐξ-
 ὄδιον τῆς κόρης, καὶ θήσασα τοὺς τρεῖς σταυροὺς
 ἐλάλησεν ἡ κόρη εἰς τὸν Δεσποτικὸν σταυρόν· Καὶ
 πρὸς ἀνατολὴν αὐτῶν ἐστὶν ἡ Προβατικὴ κολυμβή-
 θρα, ἔχουσα πέντε βήματα, αἱ λεγόμεναι στοαί.
 Καὶ πλησίον αὐτῆς ἐστὶ τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, ἔνθα
 τοῦ Ζαχαρίου τὸ αἶμα πέπηκται, καὶ ὁ λίθος ὁ κρε-
 μάμενος, καὶ ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος· ἰδιότειχα.
 Καὶ εἰς τὴν δυτικὴν πόρταν τῆς ἁγίας πόλεως ἐστὶν
 ὁ πύργος ὁ Δαυϊτικὸς, εἰς ὃν ἐκάθισεν ἐπὶ σποδοῦ,
 καὶ ἔγραψε τὸ Ψαλτήριον. Δεξιὸν δὲ τοῦ πύργου
 ἐστὶ τὸ λιθόστρωτον, ἐκκλησία μικρὰ, ἔνθα παρέ-
 ὤωκεν ὁ Ἰούδας τὸν Κύριον. Δεξιὸν δὲ τοῦ λιθο-
 στρώτου ἐστὶν ἡ ἁγία Σιών, ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ. Καὶ
 εἰς τὴν μεγάλην πύλην ἀριστερὸν ἐστὶν ὁ τόπος, ἐν
 ᾗ ἔλουσαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι τὴν ὑπεραγίαν
 Θεοτόκον μετὰ ἔξοδον αὐτῆς. Καὶ εἰς τὸ δεξιὸν μέ-
 ρος τῆς αὐτῆς πύλης ἐστὶν ἡ ἀναπνοὴ τῆς γεέννης
 τοῦ πυρός. Καὶ πλησίον αὐτῆς ἱσταται ὁ λίθος, ἐν
 ᾗ ἐπραγγέλωσαν τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν. Καὶ
 εἰς τὰ ἅγια θυρία τοῦ θυσιαστηρίου εἰσὶ τὰ ἔχνη
 τοῦ Χριστοῦ, ἔνθα ἱστατο κρινόμενος ὑπὸ Πιλάτου.
 Εἰς τὸ δεξιὸν δὲ μέρος τοῦ θυσιαστηρίου τὸ ὑπερ-
 ῖνον ὅπου ἔδειπνησεν ὁ Χριστὸς μετὰ τῶν μαθητῶν
 αὐτοῦ. Καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἐστὶν ἐνίσταρος ὁ
 Φαρισαῖος αὐχῶν, καὶ ὁ Τελώνης ταπεινῶν ἑαυτῶν.
 Καὶ εἰς τὴν κόγχην τῆς ἁγίας Σιών ἦγον τοῦ πραιτω-
 ρίου ἐστὶ τετρακιδίον μικρόν. Ἐνθα ἡ ἀνθρακία, ἐν
 ᾗ τόπος ἠρωτήθη ὁ ἅγιος Πέτρος παρὰ τῆς παιδίσκης,
 καὶ ἠρνήσατο ἐκ τρίτου τὸν Χριστὸν, καὶ εὐθέως
 ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἐστὶν ὁ οἶκος
 τοῦ τῆς Πιλάτου καὶ τοῦ Ἄννα, καὶ τοῦ Καϊά-
 φα, καὶ τοῦ Καίσαρος.

tus est Josephi : et ad aquilonarem partem horti
 illius, est carcer, ubi Christus clausus fuit et Ba-
 rabbas : et in medio carceris et fixationis crucis est
 porta divi Constantini, in qua inventæ sunt tres
 cruces : et supra portam est templum, ubi con-
 ditum est poculum, in quo bibit Christus acetum
 et fel. Est vero instar saevi coloris Veneti, ar-
 gento circumvestitum. Eodem in loco reconditum
 est mallavium, in quo Christus pedes discipulo-
 rum abluit : idque marmoreum est. Ibidem lancea
 reposita est, et spongia, et arundo, et corona e
 spinis, et sindon, pura instar sindonis quam vidit
 Petrus apostolus in cælo, omne animal præmon-
 strantem ; in parte cujus una consumenda, et in
 altera quæ non consumerentur, erant, omne im-
 mundum et impurum. Hanc porro ferunt osten-
 sam esse a Gabriele archangelo. Prope vero hæc
 patriarchium situm est : et infra patriarchium
 est ecclesia, throno destituta, et quæ mox throno or-
 nanda erat a concilio ob persecutionem Saraceno-
 rum. Et ad lævam partem D. Constantini, imago est
 sanctissimæ Deiparæ, quæ prohibuit beatam Mariam
 ingredi templum, Exaltationis crucis die sacro.
 Eo etiam loci sponsionem dedit : et ad sinistram
 partem Josephi domus est : atque infra domum
 est quatuor columnarum structura, ubi sancta
 Helena venit obviam puellæ, cujus funus effere-
 batur : et cum tres cruces apposuisset, locuta est
 virgo in Dominica cruce. Item orientem versus
 est Probatia piscina, quinque ambones habens,
 qui dicebantur porticus. Et non procul ab illa
 sunt Sancta sanctorum, ubi Zachariæ sanguis
 concretus est, et lapis suspensus, et Salomonis
 templum, peculiari muro. Item ad occidentalem por-
 tam sanctæ civitatis est turris Davidica, ubi con-
 sedit super cinere, et scripsit Psalterium : in
 dextra parte turris, lithostrotum est, ecclesia
 parva, ubi Judas Dominum prodidit. A dextra
 autem lithostroti est S. Sion, domus Dei. Inde
 in magna porta, parte sinistra, locus est, in quo
 sancti apostoli abluerunt sanctissimam Dei Geni-
 tricem post obitum ipsius. Deinde ad dextram
 portæ partem est spiramentum gehennæ ignis.
 Ac juxta hanc stat lapis, ad quem flagris cecide-
 runt Christum Dominum nostrum. Et in sacris
 portulis sanctuarii sunt Christi vestigia, ubi in-
 stitit, Pilati judicium subiens. A dextra vero san-
 ctuarii est cœnaculum, in quo cœnavit Christus
 cum discipulis suis. Eodem in loco depictus est
 Pharisæus se jactans, et Publicanus se deprimens.
 Præterea ad concham S. Sionis, nimirum præ-
 torii, est quadricolumnium parvum, ubi locus,
 quo in loco B. Petrus interrogatus est ab ancilla,
 ac tertia vice inficiatus abnegavit. Atque hoc
 ipso loco ades sunt Pilati et Annæ Christum ; et
 confestim gallus cantavit et Caiaphæ et Cæsaris :

Extra urbem vero dextrorsum prope murum est A ecclesia, ubi egressus Petrus flevit amare: et a dextra ecclesiae, tribus sagittarum jactibus, est Siloam piscina, ubi abstersus caecus respexit: et a dextra ejus ager figuli est, in quo dati sunt argentei nummi pretium Christi: ibique sepeliuntur mortui ad hanc usque diem. Porro, ad dextram arbores sunt, quibus Judas suspensus est.

In meridionali parte urbis sanctae, duobus fere milliaribus extra viam, Rachelis tumulus est. Et rursus, quasi sex millium distantia, Bethleem sancta sita est, in quo oppido natus est Christus. Ecclesia ibidem, magna admodum, beatissimae Deiparae; et infra sacram mensam est spelunca duplex; atque in orientali quidem parte natus est B Christus: in occidentali est sanctum praesepe: duo simul antra, quae sunt inaurata et depicta, quemadmodum reipsa fuerant. Ad haec a plaga boreae speluncae puteus est, fundum non habens: atque ad aquam putei est stella, quae comes erat itineris Magorum; et ad sinistram partem ejusdem ecclesiae sunt possessiones paternae Davidis. Item ad orientem Bethleem, est conditum monasterium quod dicitur Pœmnum, ubi visus est angelus pastoribus, dixitque ipsis: *Cessate a gregibus custodiendis; clamate, celebrantes.* Ad meridiem vero Bethleem, duo sunt monasteria, S. Sabae et S. Charitonis. Sed ad partem magis australem eorundem, monasterium, duobus circiter milibus, incolunt Patres duo, Dionysius et Theodosius.

Et occidentali sanctae urbis parti propinqua sunt speluncae duae, quae reliquias continent SS. Innocentium, qui ab Herode sunt interfecti, estque ad occidentem circiter sex millia. Ibidem Carmelus mons, possessiones paternae Praecursoris: et ad occidentem Carmeli montis partem, circiter xviii mill. Emmaus. Hoc iter peregit Cleopas cum Christo; sed ignorabat, quod is Christus esset. Rursumque ab eodem loco fere mill. octo, Ramble, et prope Ramble est oppidum Diapolis. Est sanctus Georgius, ubi conditae sunt B. Georgii, insignis martyris, reliquiae, ecclesia magna valde. Ad sacram mensam collocata es. Rota; in dextra D autem templi parte est columna, in qua alligata fuerat Rota, atque, ad sancti memoriam per tres horas sanguis scaturit: in eadem columna marmor est pertusum, edens mira signa; ut, si confessus peccata fueris, pertransire possis absque impedimento; sin confessionem non peregeris, pertransire nequeas. Jam vero ad occidentale B. Georgii locus, circiter iv mill., est aqua probationis, et lapides sterilitatis, probro obstantes, de quibus aiunt prophetae: *Quando nos tacuerimus, hi lapides vociferabuntur*¹. Ab occasu horum ad unius diei intervallum est castrum Ascalorum, ubi conditi

Ἐξωθεν δὲ τῆς πόλεως δεξιὸν, πλησίον τοῦ τειχοῦ ἐστὶν ἡ ἐκκλησία, ἐνθα ἐξεβῶν ὁ Πέτρος ἐκλαυσε πικρῶς· καὶ δεξιὸν τῆς ἐκκλησίας ὡς ἀπὸ σαγίτοβόλων τριῶν ἐστὶν τοῦ Σιλωὰμ ἡ κολυμβήθρα, ἐνθα νιψάμενος ὁ τυφλὸς ἀνέβλεψε καὶ δεξιὸν αὐτῆς ἐστὶν ὁ ἀγρὸς τοῦ Κεραμέως, ἐν ᾧ ἐδόθησαν τὰ ἀργύρια ἡ τιμὴ τοῦ Χριστοῦ, καὶ θάπτονται οἱ νεκροὶ ἕως τῆς σήμερον· καὶ δεξιὸν αὐτοῦ εἰσὶν οἱ μοιρίχες εἰς οὐδὲν Τούδας ἀπήγγεστο.

Καὶ νοτινὸν μέρος τῆς ἁγίας πόλεως ὡς ἀπὸ μιλίων δύο παράστρατά ἐστι τῆς Ῥαχὴλ ὁ τάφος. Καὶ πάλιν ὡς ἀπὸ μιλίων ἑξὲς ἐστὶν ἡ ἁγία Βηθλεὲμ, ἐνθα ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς, ἐκκλησία μεγάλη σφόδρα, ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος. Καὶ ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐστὶ τὸ σπήλαιον τὸ διεπλοῦν, καὶ εἰς μὲν τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς· εἰς δὲ τὸ δυτικὸν ἐστὶν ἡ ἁγία φάτνη, τὰ δύο σπήλαια ὁμοῦ· εἰσὶ δὲ περιχρυσωμένα, καὶ εἰκονισμένα καθὼς ἐγένοντο. Καὶ πρὸς τὸ βόρειον μέρος τοῦ σπηλαίου ἐστὶ τὸ φρέαρ τὸ ἀνώρυκτον, καὶ εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ φρέατος ἐστὶν ὁ ἀστὴρ ὁ συνοδοιορῶν τῶν Μάγων. Καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας εἰσὶ τὰ γονικά τοῦ Δαυὶδ, καὶ πρὸς ἀνατολὴν τῆς Βηθλεὲμ ἐστὶ τὸ μοναστήριον τὸ λεγόμενον Ποίμνιον, ἐνθα ἐφάνη ὁ ἄγγελος τοῖς ποιμέσι, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· *Παύσασθε ἀγραυλοῦντες, κρέξατε ἀνυμνοῦντες.* Καὶ πρὸς νότον τῆς Βηθλεὲμ εἰσὶ τὰ δύο μοναστήρια τοῦ ἁγίου Σάβα, καὶ τοῦ ἁγίου Χοριτωνος. Καὶ νοτινότερον τῶν αὐτῶν μοναστηρίων, ὡς ἀπὸ μιλίων δύο, κατοικοῦσιν ἕτεροι δύο Πατέρες, Διονύσιος καὶ Θεοδόσιος.

Καὶ πρὸς δύσιν τῆς ἁγίας πόλεως πλησίον εἰσι σπήλαια δύο, ἔχοντα λείψανα τῶν ἁγίων Νηπίων τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ Ἡρώδου. Καὶ εἰσι πρὸς δύσιν αὐτῶν ὡς ἀπὸ μιλίων ἑξὲς. Καὶ εἰσι τὸ Καρμηλίον ὄρος τὰ γονικά τοῦ Προδρόμου· καὶ πρὸς δύσιν τοῦ Καρμηλίου ὄρους ὡς ἀπὸ μιλίων ιη', ἐστὶν ἡ Ἐμμαοῦς. Ἐνθα ὀδοιπόρησεν ὁ Κλεόπας μετὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ὁ Χριστὸς ἐστὶ. Καὶ πάλιν ὡς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τόπου, ὡς ἄχρι μιλίων ὀκτώ, ἐστὶ τὸ Ῥάμβλα καὶ πλησίον τοῦ Ῥάμβλα ἐστὶ χωρίον ἡ Διάπολις. Ἐστὶν ὁ ἅγιος Γεώργιος, ἐνθα κατάκειται τὸ λείψανον τοῦ μεγαλομάρτυρος ἁγίου Γεωργίου, ἐκκλησία μεγάλη πάνυ. Καὶ εἰς τὰ τραπέζαα αὐτῆς κεῖται ὁ τροχός. Εἰς δὲ τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ ναοῦ ἴσταται κίων, εἰς ὃν ἐδέθη ὁ τροχός, καὶ εἰς τὴν μνήμην τοῦ αὐτοῦ τρεῖς ὥρας βρῦει τὸ αἷμα. Εἰς τὸν αὐτὸν κιονά ἐστὶ μάρμαρον τετραπυγμένον, ποιοῦν σημεῖα, ἐὰν ἐξαγορεύσῃς, δύνασαι διελθεῖν ἀκωλύτως καὶ εὐκόλως, εἰ δὲ οὐκ ἐξαγορεύσῃς, διελθεῖν οὐ δύνασαι. Καὶ πρὸς δύσιν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὡς ἀπὸ μιλίων τεσσάρων, ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς ἐλέγχου, καὶ οἱ ἀτόκοι λίθοι, οἷς λέγουσιν οἱ προφῆται· *Ὅτε ἡμεῖς σιωπήσομεν, οἱ λίθοι οὗτοι κρήσονται.* Καὶ δυτικὸν αὐτῶν ὡς ἡμερούσιον διάστημά ἐστὶ τὸ κάστρον ὁ Ἀσκαλὼν, ἐνθα κεῖται οἱ ἅγιοι.

¹ Luc. xix, 40.

Ἀναργυροὶ Κοσμάς καὶ Δαμιανός. Ἔστιν ὁ τόπος ἁ-
 ὄπου ἠπήντησεν Ἰωσήφ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ
 προσκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ, καὶ
 ἐποίησε τὸν ἄσπασμόν. Καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον
 ἐγεύσαστο ἡ ὑπερβία Θεοτόκος μετὰ τοῦ Ἰωσήφ καὶ
 τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς εἰς τὸ κάστρον τὸ ἐπιλεγόμενον Φαρ-
 μά, ἡ ἀρχὴ τῆς Αἰγύπτου.

Καὶ πρὸς δύοσιν ὡς ἄχρι ἡμερῶν δύο ἐστὶ τὸ
 Ταμιάθιν, ἡ ἐξορία τοῦ Χριστοῦ, κάστρον μέγα.
 Καὶ πρὸς δύοσιν αὐτοῦ ἡμερῶν τεσσάρων ἐστὶν ἡ
 πόλις Ἀλεξάνδρεια, ἔνθα κατακεῖται ὁ ἅγιος Μάρ-
 κος ὁ ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστής, καὶ Ἀθανάσιος
 ὁ μέγας, καὶ Τρώϊλος ὁσιος, καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης
 ὁ Ἐλεήμων, καὶ ὁ ἅγιος Πέτρος, τὸ τέλος τῶν μαρ-
 τύρων, καὶ ὁ Ἀπολιναρίου ὁ ὀρθόδοξος, καὶ ὁ ὁσιος
 Βιτάλιος· καὶ αἱ πέντε πρῶτον αἰτινες γεγόνασιν
 εἰς τὸν τόπον τῶν πέντε παρθένων τῶν φρονίμων. Καὶ
 εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας ἵσταται πύργος
 ὁ λεγόμενος Φάρας, τὸ πρῶτον θαῦμα. Ἔστι δὲ
 κεκτημένον ἀπὸ ὕλου καὶ μολίβδου, ἔχων τὸ
 ὕψος τριακοσίας ἑξ ὀργυιάς. Καὶ πρὸς δύοσιν
 τῆς Ἀλεξανδρείας, ὡς ἀπὸ μιλίων ἑννέα κεί-
 ται ὁ ἅγιος Μηνᾶς. Καὶ μεθ' ἕτερα ἄλλα ἑννέα
 μιλια κείται ἡ ἅγια Θεοδώρα, ἡ μετονομασθεῖσα
 Θεόδωρος, ἥτις καὶ κατηγορηθεῖσα. Καὶ πρὸς νότον
 τῆς Ἀλεξανδρείας ἡμερῶν ἑξ κείται ὁ ἅγιος Μακά-
 ριος ὁ μέγας, ὁ πλησιάσας τὸν παράδεισον. Ἔχει δὲ
 ἡ αὐτοῦ μονὴ ἀββάδας χιλίους καὶ χιλια κελλία.
 Ἔστι δὲ ἰδιόκαστρον. Καὶ εἰς τοῦ ἁγίου Μακαρίου,
 ὡς ἀπὸ ἡμερῶν τεσσάρων, εἰσὶν αἱ ἀποθήκαι τοῦ
 Ἰωσήφ αἱ τριάκοντα ἑξ· καὶ ἐκ τῶν ἐκεῖσε περὶ
 τὸν ποταμὸν τὸν Φισὼν εἰς γέφυραν βασταζομένην
 ὑπὸ ὀγδοήκοντα καράδων.

Καὶ ἐκεῖθεν εἰσέρχεται τὴν μεγάλην Βαβυλῶνα,
 εἰς τὸ βασιλεῖον τοῦ Φαραῶ. Καὶ πρὸς ἀνατολὴν τῆς
 Βαβυλώνας, ὡς ἀπὸ μιλίων ἑξ, κείται ὁ ἅγιος μέ-
 γας Ἀρσένιος· καὶ ἀπὸ ἀνατολικώτερον αὐτοῦ ἡμε-
 ρῶν τεσσάρων κείται ὁ ἅγιος Ἀντώνιος. Ἀπὸ δὲ
 τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ὡς ἀπὸ ἡμερῶν δύο· ἐστὶν ἡ
 Ἐρυθρὰ θάλασσα, καὶ ὁ λίθος ἔνθα ἔστη ὁ Μωϋσῆς,
 καὶ σφραγίζων τὴν θάλασσαν, ὡς σχισθεῖσα εἰς
 τμήματα δώδεκα κατὰ φύλην, καὶ περάσας μετὰ
 τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ἦν δὲ τὸ πέραμα μιλια δέκα ὀκτώ.
 Ἐγγύς δὲ τῆς αὐτῆς πέτρας ἔνθα ὁ Μωϋσῆς ἔστη,
 ρεῖ τὸ πετρέλαιον. Ἐξεληθὼν δὲ ἐκεῖσε κατήντησεν
 εἰς Ἡρακλίου. ἔνθα ἀνηρήθησαν οἱ ἑπτακόσιοι Πα-
 ῖρες ὑπὸ τῶν Βαρβάρων. Ἐν ἐκεῖνῃ δὲ τῷ τόπῳ
 ἐστὶ καὶ ἡ ἀκρότομος πέτρα, ἣν ἐπάταξεν ὁ Μωϋ-
 σῆς, καὶ ἐβρύθησαν ὕδατα. Καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου
 ὡς ἀπὸ ἡμερῶν πέντε ἐστὶ τὸ Σινὰ ὄρος, ὅπου ἐλά-
 λησεν ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῆ, καὶ εἶδε τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ.
 Καὶ πλησίον αὐτοῦ ἐστὶ τὸ μοναστήριον, ὁ ἅγιος
 Βάθος, καὶ ὁ λίθος ἔνθα ἔστη Μωϋσῆς, θεωρῶν
 τὴν βάτον καιομένην, καὶ μὴ καταφλεγόμενην. Καὶ
 πλησίον τοῦ μοναστηρίου ἐστὶν ἡ κάμινος, ἔνθα
 ἐχώνευσαν τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον, καὶ ἐξῆλθε
 τὸ βοόκρανον, εἰς δὲ ἐπίστευσαν ὡς θεῶ. Καὶ εἰς τὸν
 αὐτὸν τόπον εἰσὶν οἱ τάφοι τῶν Ἑβραίων τῶν ἑξακο-
 σίων ὀγδοήκοντα χιλιάδων. Καὶ πλησίον τοῦ μονα-

PATROL. GR. CXX.

sunt sanctissimi viri, Anargyri, Cosmas et Damia-
 nus. Est etiam locus, ubi Josephus patri obviam
 venit, et in virga ipsius summitate adoravit, ac sa-
 lutationem amplexumque peregit. Hoc eodem loco
 beatissima Deipara cibum sumpsit cum Josepho
 et Filio ad castellum, nuncupatum Pharma : atque
 hoc Ægypti initium est.

Hinc ad occasum, spatio prope duorum dierum,
 est Tamiathin, exsilium Christi, castellum ingens.
 Tum ad occidentem ejus partem, quatuor circiter
 dierum intervallo, sita est urbs Alexandria, ubi ja-
 cent B. Marcus apostolus et evangelista, et Athana-
 sius Magnus, ac venerabilis Troilus, necnon
 sanctus Joannes Eleemon, et B. Petrus martyr
 terminus, et Apollinarius orthodoxus, et confes-
 sor Vitalius, et quinque virgines quæ conforma-
 runt se ad mores virginum prudentium. Atque ad
 portum Alexandriae structa turris est, quæ dicitur
 Pharas, primum inter miracula. Est autem coagmen-
 tata vitro et plumbo, in altitudinem trecentarum
 sex ulnarum. Deinde ad occidentem Alexandriae,
 tanquam millib. novem, situs est S. Menas. Ul-
 terius aliis ix mill. peractis condita est S. Theo-
 dora, quæ mutato nomine dicta est Theodorus,
 et accusata. Hinc ad meridiem Alexandriae,
 quinque dierum spatio, remotus est S. Macarius
 Magnus, qui paradiso appropinquavit. Cujus mona-
 sterium abbas mille continet et mille cellulas.
 Est autem per se castellum. Item a S. Macario
 distant, itinere dierum quatuor, repositoria xxxvi
 Josephi : ex iisque locis prætervehere potes fluvium
 Phison, ad pontem qui sustinetur ad octoginta
 navigiis.

Atque inde ingrederis Babylonem magnam, Pha-
 raonis regiam. Ad orientem vero Babylonis, cir-
 citer vi millib. conditus est sanctissimus Arsenius :
 et a partibus ejus magis orientalibus quatuor die-
 rum intervallo situs est beatus Antonius. A sancto
 Antonio bidui ferme itinere occurrit mare Rubrum,
 ac saxum ubi stetit Moyses et virga signavit mare ;
 quod sectum est in xii partes, pro ratione tri-
 buum : proinde trajecit æquor cum populo suo.
 Fuit trajectus ille xviii mill. Juxta saxum illud, in
 quo propheta constitit, petroleum fuit. Inde egres-
 sus ad Raithu devenit : ubi interempti sunt sep-
 tingenti Patres a Barbaris. In eodem illo loco
 exstat rupes peracuta, qua percussa a Moysæ,
 aquæ effusæ sunt. Ab hac regione quinque diebus
 dissidet mons Sinai, ubi Deus allocutus est Moy-
 sem, qui vidit posteriora ejus. Illi prope est mona-
 sterium S. Bati ; ad saxum, in quo stans Moses
 vidit rubrum ardentem et non combustum. Prope
 hoc monasterium fornax est, in qua fuso lique-
 factoque auro et argento, ediderunt bubulum
 caput ; in quod, veluti numen, crediderunt. Eadem
 in regione sunt Hebræorum tumuli sexcentarum
 octoginta chiliadum. Propius ad monasterium spe-
 ctatur scala montis Sinai, quæ gradus septem
 habet. Ibi que visitur antrum, in quo jejunavit

has vates xl diebus, cum fugeret e conspectu A Jesabel. Conditus etiam est eodem in monasterio beatus Pater et doctor noster Climax. Non longe ab illo monasterio celebratur miraculum, quod Dei jussu factum est olim eo loci. Præterito altari alio, ad montem Sina, duorum mill. intervallo, velo obduxit arcam Moses et Aaron, interim dum populus Hebræorum a Mose duceretur. Tu qui a colle Sinai abscedendo per octo dies, ingrederis Thebaidem, ubi jacet abbas Pastor et frater ipsius, et plerique alii bestorum Patrum; at Thebaidæ relicta viam sexdecim dierum conficis, et relegens vestigia ad Urbem sanctam reverteris.

καὶ πολλοὶ ἕτεροι τῶν μακαρίων καὶ ἁγίων Πατέρων ὑποστρέφεις εἰς τὴν ἁγίαν Πόλιν.

Ad orientem civitatis te confers : ecce tibi extra B portam erecta quatuor columnarum moles, in qua Jerphonias, correpto feretro sanctæ Deiparæ, cum non crederet esse Matrem Domini, abscissas sibi manus sensit; cum postea credidisset, rursus illi manus reddiitæ sunt. Non procul inde ad orientem est S. Gethsemani, sepulcrum B. Deiparæ, quæ splendidissima est ecclesia. Juxta quam venerabilis spelunca est, quo se receperat Christus cum discipulis : at in specu thronus est Filii Dei, ac xii apostolorum ejus, ubi consessurus est ad judicandas xii tribus Israelis. Porro ad verticem throni Dominici, foramen quoddam est, cujus profunditas conspici non valet, verum exoritur ex eo vociferatio multa, ut sint qui audeant dicere, animas esse eo loci. Eodem in loco centum inclusæ sunt, quæmadmodum et in Myrophoris; ac gubernat ipsas Stylites alter per fenestram : et proxime dextrorsum est Manganum, saxum in quo cæsus sanctus Jacobus frater Dei. Sunt ista certe omnia in valle Lacrymarum. Eodemque in loco torrens est Cedron et vallis Josaphat atque hortus in quo proditus est Christus; itemque mons Olivarum unde assumptus est. Stant præterea columnæ in orbem, et in medio mensa : verum extra columnas, non multum distat impluvium, marmoribus stratum. Ad orientalem vero partem columnarum, brevi intervallo est concha; et mensa consistit, ubi sacrum celebrat patriarcha die festo Ascensionis. Inde rursus circiter mille passibus locus est, in quo Christus consedit in pullo : ibidemque olea est, e qua quotannis ramum unum abscidunt, pendentes pro ipso pretium, et supplicantes Hierosolyma ingrediuntur sancto die Palmarum. Ab oliva ista mille pass. quod omne declive est, invenies Bethaniam, tumulum Lazari : a declivi autem parte Urbis sanctæ usque ad flumen Jordani, in quo baptizatus est Dominus noster, sunt mill. xxiv; totum vero istud in declive deprimitur, ubi fons est Meræ. Trans Jordanem vero, spatio trium circiter mill. reperitur antrum, in quo habitabat Præcursor. Erat autem cubile ipsius, in quo quiescebat, sedicula ex se nata, ex eodem saxo sive specu, et camera exigua. Est etiam sca-

στηρίου παραλαμβάνει ἡ σκάλα τοῦ Σινᾶ βρους ἔχουσα βαθμίδα ἑπτὰ. Καὶ ἔσθη τὸ σπήλαιον ἐν ᾧ ἐνήστευσαν Ἡλίας ὁ προφήτης ἡμέρας τεσσαράκοντα, ὅτε ἐφυγεν ἐκ προσώπου τοῦ Ἰεσάβελ. Καὶ εἰς τὸ αὐτὸ μοναστήριον κεῖται ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν καὶ διδάσκαλος, ὁ Κλίμαξ. Καὶ πλησίον τοῦ μοναστηρίου ἐστὶ τὸ θαῦμα ὅπερ ἐγένετο τῇ τοῦ Θεοῦ κελεύσει ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ. Εἰσελθόντος δὲ ἐτέρου βωμοῦ πρὸς τὸ Σινᾶ βρος, ὡς ἀπὸ μιλίου δύο, ἐκάλυψε Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ τὴν κηϊωτὴν, ἐν ᾧ ὠδύγησε τοὺς Ἑβραίους. Ἀπὸ δὲ τοῦ Σινᾶ βρους ὁδεύεις ἡμέρας ὀκτώ, καὶ εἰσέρχεται εἰς Θηβαίδα, ἐνθα κεῖται ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἀπὸ δὲ Θηβαίδος ὁδεύεις ἡμέρας ἑξ, καὶ πάλιν

καὶ πρὸς ἀνατολὴν τῆς ἁγίας πόλεως ἔξω τῆς πύλης ἵσταται τετρακίονιν, ἐν ᾧ Ἰερωνίας δραβάμενος τὴν κλίνην τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ ἀπιστήσας, ὅτι ἐστὶν ἡ τοῦ Κυρίου Μήτηρ, ἐξεκόπησαν αἱ χεῖρες αὐτοῦ, καὶ πιστεύσαντος αὐτοῦ, πάλιν ἴσθησαν αἱ χεῖρες αὐτοῦ. Καὶ πλησίον αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὴν ἐστὶν ἡ ἁγία Γεθσημανῆ, ὁ τάφος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἔστι δὲ ἐκκλησία πάνυ ὡραία. Καὶ πλησίον αὐτῆς ἐστὶ τὸ ἅγιον σπήλαιον, ἐνθα κατέφυγεν ὁ Κύριος μετὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν. Καλεῖται τὸ σπήλαιον ἐστὶν ὁ θρόνος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν δωδέκα ἀποστόλων αὐτοῦ, ἐνθα μέλλει καθέζεσθαι κρινῶν τὰς δωδέκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ. Εἰς κεφαλὴν δὲ τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου ἐστὶ θυρὶς μικρὰ, ἀφανῆς εἰς τὸ βάθος, καὶ ἐξέρχεται ἐξ αὐτῆς ῥοσμὴ, ἥτοι βοασμὸς πολὺς. Καὶ μέλλουσι λέγειν, ὅτι αἱ ψυχαὶ εἰσι. Καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον εἰσὶν ἑκατὸν ἔγκλεισται, ὡς ἐπὶ τῶν Μυροφόρων, καὶ ποιμαίνει αὐτάς Στελλίτης ἕτερος διὰ θυρίδος. Καὶ πλησίον αὐτῶν δεξιὸν ἐστὶ τὸ μάγγανον ὁ λίθος, ἐνθα κατεκόπη ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς Θεοῦ. Εἰσὶ δὲ ταῦτα πάντα εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος. Ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἐστὶ καὶ ὁ χεῖμαρρος τῶν Κέδρων, καὶ ἡ κοιλάς τοῦ Ἰωσαφάτ, καὶ ὁ κήπος ἐνθα παρεβδότο ὁ Χριστός. Ἔστι δὲ καὶ τὸ βρος τῶν Ἐλαιῶν, ἐνθα ἀνελήφθη. Ἰστανται δὲ κίονες κυκλοειδῶς, καὶ μέσον τράπεζα. Ἐξῶθεν δὲ τῶν κίωνων ἐστὶ περιούλιον μαρμαρωτῶν. Πρὸς ἀνατολὴν δὲ τῶν κίωνων ὡς ἀπὸ διαστήματος ὀλίγου ἐστὶ κόγχη, καὶ ἵσταται τράπεζα, ἐνθα λειτουργεῖ ὁ πατριάρχης εἰς τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τῆς Ἀναλήψεως. Ἐκεῖθεν οὖν πάλιν ὡς ἀπὸ μιλίου ἑνὸς ἐστὶν ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἐκάθισεν ὁ Χριστός ἐπὶ τοῦ πώλου. Εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἐστὶν ἔλαια ἐξ ἧς κατ' ἐνιαυτὸν κόπτουσι κλάδον ἕνα, διδόντες ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ τίμημα, καὶ μετὰ λιτῆς εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ τῇ ἡμέρᾳ τῇ Βασιφόρου. Ἀπὸ δὲ τῆς ἔλαιας διερχόμενοι μίλιον ἐν κατώφορον εὐρίσκεις τὴν Βηθανίαν, τὴν τάφον τοῦ Λαζάρου. Ἀπὸ δὲ τοῦ καταβάσιου τῆς ἁγίας Πόλεως, ἕως τοῦ ποταμοῦ Ἰορδάνου, ἐν ᾧ ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος, ἡμῶν εἰσὶ μίλια κδ'. Ὑπάρχει δὲ ὅλον κατώφορον, ἐν ᾧ ἐστὶ καὶ πηγὴ τῆς Μερᾶς. Πέραν δὲ τοῦ Ἰορδάνου ὡς ἀπὸ μιλίων, τριῶν ἐστὶ σπήλαιον, εἰς ὃ φεαὶ ὁ Πρίδρομος. Ἔστι δὲ ἡ κοίτη

αὐτοῦ, εἰς ἣν ἀνεπαύετο πεζούλιον αὐτοφύετος, ἐκ τῆς αὐτῆς πέτρας, ἦτοι σπηλαίου, καὶ καμάρᾳ μικρᾷ. Ἔστι δὲ βρύσις ὑδατος ἔσωθεν τοῦ σπηλαίου. Καὶ ἔνδον τῆς καμάρᾳ ἐστὶ πηγή, εἰς ἣν ἐδάπτειζεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος. Ἐκεῖθεν δὲ ὑπάρχει εἰς τὸ χωρίον Καπερναοῦμ, ἐν ᾧ ὤκει ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν. Ἔστι δὲ ὁ εἶκο; τοῦ Θεολόγου, ἔνθα ἐγένετο καὶ τοῦ ἐκχοντάρχου τὸ θαῦμα, ἐκεῖ ἐσχάλασαν καὶ τὸν παραλυτικὸν μετὰ τοῦ κραθῶντος ἀπὸ τῆς στέγης. Καὶ πάλιν ὡς ἀπὸ μίλου ἐνδὸς ἴσταται πέτρα, ἔχουσα τύπον σταυροῦ. Ἐνθα ἐθεράπευσε τὴν Αἰμόρρου. Καὶ πάλιν ὡς ἀπὸ μίλου ἐνδὸς εὐρίσκει καστέλλιον, ἐν ᾧ ἐστὶν ἐκκλησία μεγάλη, καὶ λεγόμενον Ἑπτάπηγον, ἐν ᾧ ἐποίησε τὸ θαῦμα τῶν πέντε ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων. Καὶ πάλιν ὡς ἀπὸ μιλίων δύο, ἐστὶν ἐκκλησία, ἐν ᾧ ἐστὶν ὁ οἶκος τῆς Μαγδαληνῆς εἰς τὴν τόπον τὸν καλούμενον Μαγδαλᾶ, ἔνθα ἐθεράπευσεν αὐτὴν ὁ Κύριος. Ἀπὸ δὲ τῶν ἐκεῖσε εἰσέρχῃ εἰς πόλιν τῆς Τιβεριάδος· διέρχῃ δὲ μέσον τοῦ κάστρου, καὶ περιπατεῖ; μίλια δεκαεξί, καὶ εὐρίσκει βρύσιν ὑδατος, ἐν ἣ κατελήφθησαν οἱ ἐννέα μαθηταί. Ἐκεῖ ἐστὶ καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἠυλόγησεν ὁ Μελχιτεδὲκ τὸν Ἀβραάμ. Καὶ ἀνέρχῃ μίλια δύο, καὶ εὐρίσκει τὴν Ναζαρέτ. Καὶ ὡσεὶ τόξου βολῆ ἐστὶν ἡ συκὴ, ἣν ἐκατηράσατο ὁ Χριστὸς, ἔνθα ὁ Ναθαναὴλ τὸν Φίλιππον ἐβόησεν τό· Ἐκ Ναζαρέτ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι; Ἀνατολικώτερον δὲ αὐτῶν ἐστὶ σκαλία βῆμ'. Ἀνέρχῃ καὶ εἰς τὸ δ.δασκαλίον, ἐν ᾧ ἐδίδασκεν ὁ Χριστὸς τοὺς ἀποστόλους, λέγων. Ἐγὼ ὁπάγω ἀναληθῆναι· ἀπέλθετε καὶ ὑμεῖς, καὶ διδάξετε ἅπαν ἐδίδαξαι ὑμῖς. Πλησίον δὲ τοῦ διδασκαλείου πρὸς βορρᾶν ἐστὶν ἐκκλησία. Μίσον δὲ τῆς ἐκκλησίας ἴσταται λίθος, εἰς ὃν ἐστή Χριστὸς, καὶ ἀνελήφθη. Λέγεται δὲ ὁ ἅγιος λίθος. Εἰς κεφαλὴν δὲ τοῦ θρους τῶν Ἐλαιῶν πρὸς βορρᾶν ἀπὸ διαστήματος; μιλίων δεκαεξί κείτῃ ὁ ἅγιος; Σαμουὴλ ὁ μέγας· καὶ πρὸς ἀνατολὴν τοῦ θρους ὡς ἀπὸ μίλου ἐνδὸς ἐστὶν ἡ Βηθινία, ἔνθα ἀνέστησεν τὸν Λάζαρον ὁ Χριστὸς. Ἀνατολικώτερον δὲ τῆς Βηθανίας κείτῃ ὁ ἅγιος; Εὐθύμιος ὁ μέγας, καὶ πρὸς ἀνατολὴν ὡς ἀπὸ μιλίων δώδεκα ἐστὶν ἐκκλησία, ἐν ᾧ καθίσασ ὁ Ἄδᾶμ ἔκλαυσεν ἀπέναντι τοῦ παραδείσου. Πλησίον δὲ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας ἐστὶν ὁ οἶκος τοῦ Ἰωακείμ, μοναστήριον. Πρὸς ἀνατολὴν δὲ τοῦ μοναστηρίου ὡς ἀπὸ μιλίων τεσσάρων ἐστὶν ἡ Ἰεριχώ· καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς Ἰεριχώ ὡς ἀπὸ μιλίων ἕξ ἐστὶν ἡ Ἐδεσσα, ἔνθα κείτῃ Κύρος καὶ Ἰωάννης. Πρὸς δὲ τῆς ἀνατολῆς τῆς Ἰεριχώ ὡς ἀπὸ μιλίων τριῶν κείτῃ ὁ ἅγιος; Γεράσιμος εἰς καστέλλιον. Καὶ ἀπὸ μιλίων δύο ἐστὶ τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ζωσιμά τοῦ μεγάλου. ἔνθα κείτῃ, καὶ πλησίον αὐτοῦ ὁ ἅγιος; Ἀνθίμος. Καὶ πρὸς ἀνατολὴν τῆς Ἰεριχώ ὡς ἀπὸ μιλίων ὀκτώ ἐστὶν ὁ Ἰορδάνης. Ἔστι δὲ ἐκεῖ κάστρον μικρὸν, ἔχον ἐκκλησίαν μεγάλην, τὴν ἁγίαν Τριάδα. Καὶ εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ ποταμοῦ ἐστὶν ἐκκλησία τοῦ Προδρόμου. Καὶ εἰς τὴν κόγχην τῆς

A turigo aquæ intra speluncam. Ibidem intra cameram est fons, in quo Joan. Præcursor baptizabat. Ex ea parte est oppidum Capernaum, ubi habitabat Christus et Deus noster. Ad hæc domus Theologi ibidem fuit, et centurionis miraculum; ibidemque laxarum paralyticum cum grabato a tecto. Rursus, mille prope passus ulterius, cantes eminet, quæ signum crucis expressum habet, ubi Dominus mulierem fluxu sanguinis cruciatam sanavit. Totidem utique abhinc passibus, invenis castellum in quo ædificata est ecclesia magna, quod dicitur Heptapegum; quo in loco Christus edidit miraculum quinque panum et duorum piscium. Postea millibus ferme duobus ecclesia quædam est, atque etiam domus Magdalensæ, ad regionem quæ vocatur Magdala, ubi Dominus eam sanavit. Ab iis locis migrans, ingrederis in oppidum Tiberiadis; transis per medium castelli; et progredieris sexdecim millia passuum, atque invenis aquæ fontem, in quo relictæ fuerunt novem discipuli. Locus est ibidem, in quo Melchisedec benedixit Abrahamo. Item profectus duo millia, reperis Nazareth. Et ad teli jactum ficus est, cui imprecatus est Christus: ubi Nathanael ad Philippum exclamavit: *Numquid ex Nazareth aliquid boni esse potest?* Propius ad orientem gradus sunt bis mille trecenti quadraginta; proinde ascendis ad scholam in qua docuit Christus apostolos, dicens: *Ego vado et assumar; abscedite etiam vos, et docete quæ docui vos.* Prope hanc scholam ad aquilonem est ædes sacra: atque in medio illius stat lapis, in quo stetit Christus, et assumptus est: nominaturque hic lapis sacer. In jugo autem montis Olivarum ad hoream, millibus sexdecim passuum, conditus est sanctus Samuel magnus: et ad orientem montis, quasi mille passuum spatium, Bethania, ubi Christus Lazarum excitavit a mortuis. Porro in magis orientali parte Bethaniæ fluxus est sanctus magnus Euthymius. Itemque ad orientem circiter millia duodecim, est ecclesia in loco ubi considens Adam flevit et regione paradisi. Prope ecclesiam est domus Joachim, monasterium. Atque ad orientalem monasterii partem circiter quatuor millia, est Jericho: et ad aquilonem Jericho circiter sex millia. Edessa sita est, ibique conditi Cyrus et Joannes. Item ab oriente Jericho quasi tribus millibus, conditus distat sanctus Gerasimus: locus est castellum. Et a duobus millibus est ad monasterium venerabilis Zosimæ magni, ubi sepultus est, et juxta ipsum sanctus Anthimus. Et ad orientem Jericho, octo circiter millibus, est Jordanes. Porro ibi est castellum exiguum, ubi ecclesia magna structa est, S. Trinitati dicata. Item ad ripam fluvii est templum Prodromi: et in concha ecclesiæ lapis compactus est, in quo stetit Præcursor, cum Christum baptizavit. Ac trans Jordanem, tanquam ad mille passus, est spelunca ejusdem

¹ JOAN. I, 46. ² JOAN. XIV, 28.

frontomi. Deinde ad austrum speluncæ, circiter duobus millibus passuum, uxor Lothi stat, instar columnæ salis, retro aspiciens. Atque ad orientem ipsius est foramen emittens fumum; atque egreditur vox e foramine, dicens: Væ Sodomis. Et fama est, spiraculum esse Orci, ubi sunt vineti. ἕπη ἐκβάλλουσα καπνόν, καὶ ἐξέρχεται φωνὴ ἐκ λόγος ὅτι ἡ ἀναπνοὴ τοῦ Ἄδου ἐστίν, ἐνθα εἰσι δεδεμένοι.

Postea a baptismo Christi, longitudine quatuor dierum, itur ab urbem Tiberiadis, ad littus paludis a qua Jordanes exit: ubi etiam apostoli piscati sunt. A Tiberiade vero ad montem Thabor, est intervallum unius diei: sunt autem ad ascensum montis graduum quatuor millia trecenta quadraginta: ibique est sacra ædicula et abbates duodecim. Itemque a colle Thabor est iter unius diei usque ad oppidum magnum, quod in Cana Galilææ est: in qua etiam factæ sunt nuptiæ, ubi Christus aquam in vinum convertit. Est etiam monasterium in quo miraculum factum est.

Deinde ad Occidentem Galilææ usque ad horam sextam, pervenis ad pratium, ubi recubuit, populus, et Christus quinque panes distribuit. Præterea pratium ad mediuellum situm est paludis Genesareth ac maris Tiberiadis. Ad occasum autem ipsius prati, monasterium est eo loci, ubi Christus allocutus est Samaritanam: et ad ipsum mare prope littus, est ecclesia, ubi stat Christus, ubi focus et pisciculus: eodemque in loco Petrus mare pedibus calcavit, eoque calcato perrexit ad Christum.

Deinde ad occidentem, circiter unius diei itinere, est Nazareth. Deinceps a Cana Galilææ proficisceris ad sanctam urbem Alexandriam, et ingressus navigium, Dei ope abis ad Romaniam, cum fide et alacritate multa. Cæterum ii, quorum in manus veniet scriptum hoc minimi monachi Epiphani, orent pro me per Dominum: nam ex rei veritate certa scripsi, juxta loca quæ peragravi, et vidi oculis meis. Qui vero aliter enarrat, seipsum decipit, veritatem non percipiens. Gratiam Domino Deo habeo, qui corroboravit servos suos ad ejusmodi iter aggrediendum et spectacula intuendum: quoniam ipsum D. N. decet gloria cum Patre, principio carente, et vivificante sancto Spiritu, honor et adoratio nunc et semper et in omne ævum, Amen.

ἐκκλησίας Ἰσταιται ὁ λίθος, ἐν ᾧ ἴσθη ὁ Ἡρόδρουμος. ἐνθα ἐδάπτισε τὸν Χριστόν. Καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ὡς ἀπὸ μιλίου ἐνός ἐστὶ τὸ σπήλαιον τοῦ Προδρόμου. Καὶ πρὸς νότον τοῦ σπηλαιου ὡς ἀπὸ μιλίων δύο, ἴσταιται ἡ γυνὴ τοῦ Λὼτ, στήλη ἀλός, βλέπουσα ὀπισθεν. Καὶ πρὸς ἀνατολὴν αὐτῆς ἐστὶν τῆς ὀπῆς, λέγουσα, Οὐαὶ τὰ Σοδόμα. Καὶ φέρεται ὁ

Ἄπὸ δὲ τῆς βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ οἱ ἡμερῶν τεσσάρων ἀπέρχεται εἰς τὴν πόλιν Τιβεριάδος εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς λίμνης, ὅθεν ἐξέρχεται Ἰορδάνης, ἐνθα καὶ οἱ ἀπόστολοι ἠλίευσαν. Ἄπὸ δὲ τῆς Τιβεριάδος ἕως τοῦ ὄρους Θαβώρ ἐστὶ διάστημα ἡμέρας μίας. Ἔστι δὲ τὸ ἀνάβα τοῦ ὄρους σκαλία τετρακισχίλια τριακόσια τεσσαράκοντα. Ἔστι δὲ λαύρα, ἠδὲ ἄβδαδες δώδεκα. Καὶ ἀπὸ τὸ Θαβώρ, ἐστὶν ὁδὸς ἡμέρας μίας ἕως τῆς πόλεως τῆς μεγάλης τῆς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, ἐν ᾗ γέγονεν ὁ γάμος, ἐνθα ἐποίησεν ὁ Χριστὸς τὸ ὕδωρ οἶνον. Ἔστι δὲ μοναστήριον, ἐν ᾧ τὸ θαῦμα ἐγένετο.

Καὶ πρὸς δύσιν τῆς Γαλιλαίας μέχρις ὥρας ἑκτῆς ἀπέρχη εἰς τὸ λιθάδιον, ἐνθα ἀνεκλίθη ὁ λαὸς, καὶ δέδωκεν ὁ Χριστὸς τοὺς πέντε ἄρτους. Ἔστι δὲ τὸ λιθάδιον ἀναμίσειον τῆς λίμνης Γενησαρέτ, καὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος. Καὶ πρὸς δύσιν τοῦ αὐτοῦ λιθαδίου ἐστὶ μοναστήριον, ἐν ᾧ τόπω ἐλάλησεν ὁ Χριστὸς τῇ Σαμαρείτιδι: καὶ εἰς τὴν αὐτὴν θάλασσαν εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἐστὶν ἐκκλησία, ἐνθα ἴσταιται ὁ Χριστὸς, ἐν ᾧ καὶ ἡ ἀνθρακία, καὶ τὸ ὄψαριον. Εἰς δὲ τὸν αὐτὸν τόπον πεζεύσας ὁ Πέτρος ἐν θαλάσῃ ἦλθε πρὸς τὸν Χριστόν.

Καὶ πρὸς δύσιν αὐτοῦ ὡς ἡμέρας μίας ἑδὼν ἐστὶν ἡ Ναζαρέτ. Ἄπὸ δὲ Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας κατέρχη εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ εἰσερχόμενος εἰς πλοῖον τῆ τοῦ Θεοῦ βοηθεία ἐξέρχη εἰς Ῥωμανίαν μετὰ πίστει; καὶ προθυμίας πολλῆς. Οἱ δὲ ἐντυγχάνοντες τῆ δέ μου τῆ γραφῆ τοῦ ἐλαχίστου Ἐπιφανίου μοναχοῦ, εὐχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ διὰ τὴν Κύριον: τὴν γὰρ πᾶσαν ἀλήθειαν ἔγραψα, καθὼς περιεπόλευσα, καὶ εἶδον οἰκειοῖς ὀφθαλμοῖς. Ὁ δὲ ἄλλως διηγούμενος ἑαυτὸν φρεναπατᾷ, μὴ συνείης τὴν ἀλήθειαν. Χάρις δὲ τῷ Θεῷ τῷ ἐνδυναμώσαντι τοὺς αὐτοῦ δούλους πρὸς τὴν τοιαύτην ὁδὸν καὶ θεωρίαν, ὅτι αὐτῷ πρόπει ἡ δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ, καὶ ζωοποιῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, τιμῇ, καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

DE RELIGIONE CHRISTIANA

LIBELLUS

Ex Epiphanio in Latinum a Petro de Monte traductus.

(Latino tantum apud D. Emman. a Schelestrate in Actis Orientalis Ecclesiae, p. 52. Romae 1759 fol.)

Christianæ religionis veram sanctam puramque **A** est, quam nostræ infirmitati ascribendum est, quæ cum ex peccatis præcipue proveniat, nos profecto reddit ad hanc sublimem veritatem considerandam inferiores. Quisquis igitur vult Christianæ religionis dignitatem atque excellentiam apprime intelligere, ejusque reconditos thesauros intueri, prius studeat suam purgare conscientiam; et latebras animæ suæ diligenter inquirens, si quid invenerit, quod Deum merito possit offendere, id procul abiciat, seque mundum ac purum receptaculum Deo præparet. Et quanquam nos velut homines peccatis obnoxii (nemo enim, ut inquit scriptura ¹, gloriari potest mundum se habere cor), curamus tamen quam maxime atque ad id omnem impendimus operam ut in semita divinorum mandatorum ambulantes, devotam saltem et humilem voluntatem Domino exhibeamus. Ac propterea de ipsius bonitate misericordiaeque confisi, qui in se sperantium preces exaudit, et pro viribus bene agere conantes, non despicit; aliquid de nostra fidei excellentia scribere præsumpsimus, quo infideles si fieri potest erudiantur, eruditique fideles vero fortiores robustioresque efficiantur.

Dignitatem Christianæ religionis ex ipso primum Institute atque Auctore licet intueri, et cum ore divino instituta sit, solumque Deum habeat auctorem: quid mirum si omnes alias doctrinas, disciplinas et religiones longe antecedit? Quod enim a digniori, sapientiori atque excellentiori institutum est; illis, quæ ab inferioribus constituta sunt, debet jure anteferri. Sic regum scita ducum atque comitum sanctionibus præferuntur; et quæ a majoribus excellentioribusque magistratibus præcipiuntur, veluti digniora majori sunt observantia exsequenda. Quid autem dignius? quid majus? quid excellentius, quam professionis suæ summum illum ac sapientissimum rerum omnium opificem Deum habere auctorem? Accedit huic rei amplior dignitas; quia non eam nobis Deus per angelos, non per homines, non per legatos, aut nuntios, sed per proprium Filium sibi coæternum, et consubstantialem tradere dignatus est, quem ex sinu suo misit in uterum Virginis, ut

B est, quam nostræ infirmitati ascribendum est, quæ cum ex peccatis præcipue proveniat, nos profecto reddit ad hanc sublimem veritatem considerandam inferiores. Quisquis igitur vult Christianæ religionis dignitatem atque excellentiam apprime intelligere, ejusque reconditos thesauros intueri, prius studeat suam purgare conscientiam; et latebras animæ suæ diligenter inquirens, si quid invenerit, quod Deum merito possit offendere, id procul abiciat, seque mundum ac purum receptaculum Deo præparet. Et quanquam nos velut homines peccatis obnoxii (nemo enim, ut inquit scriptura ¹, gloriari potest mundum se habere cor), curamus tamen quam maxime atque ad id omnem impendimus operam ut in semita divinorum mandatorum ambulantes, devotam saltem et humilem voluntatem Domino exhibeamus. Ac propterea de ipsius bonitate misericordiaeque confisi, qui in se sperantium preces exaudit, et pro viribus bene agere conantes, non despicit; aliquid de nostra fidei excellentia scribere præsumpsimus, quo infideles si fieri potest erudiantur, eruditique fideles vero fortiores robustioresque efficiantur.

C est, quam nostræ infirmitati ascribendum est, quæ cum ex peccatis præcipue proveniat, nos profecto reddit ad hanc sublimem veritatem considerandam inferiores. Quisquis igitur vult Christianæ religionis dignitatem atque excellentiam apprime intelligere, ejusque reconditos thesauros intueri, prius studeat suam purgare conscientiam; et latebras animæ suæ diligenter inquirens, si quid invenerit, quod Deum merito possit offendere, id procul abiciat, seque mundum ac purum receptaculum Deo præparet. Et quanquam nos velut homines peccatis obnoxii (nemo enim, ut inquit scriptura ¹, gloriari potest mundum se habere cor), curamus tamen quam maxime atque ad id omnem impendimus operam ut in semita divinorum mandatorum ambulantes, devotam saltem et humilem voluntatem Domino exhibeamus. Ac propterea de ipsius bonitate misericordiaeque confisi, qui in se sperantium preces exaudit, et pro viribus bene agere conantes, non despicit; aliquid de nostra fidei excellentia scribere præsumpsimus, quo infideles si fieri potest erudiantur, eruditique fideles vero fortiores robustioresque efficiantur.

¹ Isa. lxxvi, 2. ² Prov. xx, 9.

ex Spiritu sancto nascens homo, et inter homines conversans, humano generi maximorum plurimorumque errorum tenebris circumfuso hac veritatis saluberrima lege lata mirifice subveniret. Quo quid potest esse præclarior? quid præstantius? Si quis regum ac principum civitati ut populo sibi subjecto munus aliquod magnum atque utile mitteret, idque nemine poscente, sed ex sui animi liberalitate faceret; deberet id quidem propter mittentis amplitudinem excellens judicari. Quod si tantum splendoris et ornamenti illi dono adderetur, ut qui illud deferret, principis filius esset, et quidem primogenitus: quid tali munere posset dici dignius? quid majus? quid pretiosius? In hoc igitur longe excellentior est hæc nostra religio lege illa vetari, quæ Hebræorum populo data est. Nam etsi illa, et hæc nostra Deum auctorem habuerit, non tamen per unigenitum Dei Filium hominibus tradita est, sed per Moysen primum, aliosque deinde ab ipso Domino electos nuntios ac prophetas; qui cum puri homines essent, et communi infirmitatis humanæ legi subjecti, nullum ex eorum persona splendorem illi, quam prædicerant, doctrinæ afferre potuerunt. Sed et vetus illa uni tantum populo, uni genti data est: hæc autem omnes omnino homines complectitur, omnibus providet: cunctis rectum iter veritatis ostendit, neminem excipit, nullam neque ætatis, neque conditionis differentiam faciens, sed omnes ad æternam beatitudinem per virtutum semitam benigne ac misericorditer invitans. Cum enim omnes, ut inquit Apostolus¹, a veritate declinassent, et a cultu et cognitione veri Dei aberrassent, morbusque iste omnes teneret obnoxios; omnibus necessaria fuit salutaris medicina. Homines namque cum per peccatum a Dei contemplatione procul discessissent, neque posset mens nostra otio torpescere, ad considerationem terrenorum et corporalium se convertit: sicque paulatim oblivione rerum divinarum corporeis illecebris alligata, præsentia solummodo et corporalia intuens existimare cœpit, nihil plus esse, quam intueretur: quinimo hæc humana et corporea sola esse bona; oblitaque prorsus se ad imaginem veri Dei constitutam, haud amplius in Deum ipsum, a quo creata erat, se intuendo aut speculari convertit. Solis igitur sensibilibus circumseptæ, ac vanis sæculi delinita illecebris Deum in corporeis sensibus fingens, rebus mundanis ac corporalibus Dei nomen posuit, atque ea sola colere cœpit, in quibus errore reducta veram putavit esse felicitatem. Hinc æthera et æra, quæque in eis sunt, elementa quoque et qualitates rerum corporalium, caliditatem scilicet et frigiditatem, humiditatem ac siccitatem deos appellavit; ac sic paulatim ex erroribus errores inveniens hominum imagines partim viventium, partim jam defunctorum divinis honoribus

A dignas esse judicavit. Hinc simulacra et simulacrorum vani et stultissimi cultus ab hominibus erroribus adinventi; qui cum hominem quemplam plusquam Deum diligenter, eum et viventem et mortuum colebant, honorabant, venerantur, eique in signum præcipuæ dilectionis divina sacrificia exhibebant, erectumque ejus simulacrum pro Deo adorabant, dedicabant ædes, templa ædificabant, et vota velut Deo offerebant. Crescentibus vero in dies illecebris, demersisque magis ac magis hominibus in cæno voluptatum, quid fieri necesse erat? Postquam autem a veri Dei cognitione semetipsos alienaverunt, hæc impietas quam maxime aucta est, dicente Scriptura: *Dum venerit impius in profundum malorum, contemnit*². In tantum itaque lapsa est humana stultitas, ut nedum homines, sed lapides, et ligna, et reptilia tam aquatilia, quam terrestria, necnon immanissima quædam bruta, sed et monstra quædam teterrima ornatissima illa Dei appellatione nominare non formidaverit. Sed nec huicque stultorum perstitit audacia. Alii enim voluptatem ac libidinem, turpissima vitia conspexerunt: sicut apud Lybicos Cupidinem, et in Papho Venerem illam impudicissimam mulierem veneratam esse, poætæ nobis tradiderunt. Hinc nefandi sacrificii ritus, hinc obsceni cultus, et ludi turpissimi, quibus humana stultitia deos suos placandos esse edicto constituebant, quorum foetorem ac spurciciam et obscenitatem quisquis legerit, colere profecto atque iia venerari veritatem debet, a qua homines recedentes in tantam devenerunt amentiam, ut qui honoris indignus bonis hominibus videretur, eum, veluti ex religione, suis diis pro majori sacrificio exhiberent. Longum profecto nimis esset, atque a nostro prorsus instituto alienum, omnes illos errores recensere, in quos lapsi sunt homines, qui a veri Dei cognitione atque dilectione se averterunt. Cum enim ipse Deus testante Scriptura sit via, veritas et vita³: quid mirum, si hi, qui a recta via aberraverunt, in varios anfractus erroresque deciderunt? Iter enim rectum unum est, a quo si quis deflexerit, necesse est hunc etiam nolentem magnis defatigari laboribus, et per devia quæque vagantem multipliciter errare.

D His tot tantisque errorum ac delictorum tenebris, quibus totum humanum genus detinebatur, tandem compassus miserator et misericors Dominus, eo tempore, quo ipsius inscrutabilis sapientia disposuit, nobis tandem succurrere ac subvenire dignatus est. Et ut eo dignior atque excellentior esset subventionis modus, quo per digniorem Mediatorem fieret, non angelum, non hominem, ut diximus, ad nos misit, ut his nos erroribus liberaret, sed Filium suum unigenitum, quem ut nobiscum esset, ut nobiscum viveret, nobis loqueretur, et hanc sanctissimam legem et doctrinam veritatis

¹ Rom. 1, 25 seqq. ² Prov. xviii, 3. ³ Joan. xiv, 6.

traderet, eamque verbo et exemplo confirmaret. A carne induit humana in utero virginali, ut sic novus, et miraculose, ac præter ordinem naturæ natus, non homotantum, nec Deus tantum, sed Deus et homo, novam hanc, miram, et quasi supernaturalem legem omnibus hominibus prædicaret, illuminaretque mortalium mentes, eosque doceret, et relictis errorum tenebris ac peccatorum illecebris falsisque blandimentis, virtutes amplecterentur, et deducerentur quoque ad veri Dei cognitionem, a quo, et cujus causa conditi essent; quem tandem cognitum toto corde, tota mente diligenter, et sancto ac devoto sacrificio honorarent; ei demum jugiter servientes, ambulantes quoque in semitis mandatorum ejus, ad æternam illam beatitudinem, celestium quoque spirituum consortium dignissime vocarentur: ubi secundum Apostolum * non per speculum in ænigmate, veluti in hoc sæculo, sed revelata facie divinam illam majestatem contemplantur; in quo summam esse hominis felicitatem immensamque voluptatem, nemo nisi maxime demens inficiabitur. Hæc est hujus nostræ evangelicæ traditionis summa; in hoc sola ipsius vis pendet; ad hoc ejus sunt tam præcepta, quam consilia instituta: hic piissimi et clementissimi legislatoris nostri finis; hæc intentio: hoc ipse a nobis per Unigenitum suum, quem ad ferendam hanc legem misit, instanter monet, hortatur, postulat et requirit; ut qui creando cuncta ex nihilo suam maxime omnipotentiam ostendit, sapientiam vero creata tanto ordine regendo atque gubernando; nos tandem a peccatis et erroribus hoc mirabili modo liberando infinitam suam clementiam atque misericordiam demonstraret.

Nihil igitur hac nostra Christiana professione potest reperiri dignius, nihil præclarior, nihil fructuosius; sive legislatoris dignitatem, sive institutionem, ipsarum et traditionum sanctimoniam, sive æternæ felicitatis gloriam, ad quam vocamur, diligenter animadvertere voluerimus. Ut autem nihil, quod ad salutem nostram pertinere posset, sapientissimus legislator præternitteret, sacratissima quædam sacramenta instituit nostræ fragilitatis remedia saluberrima, quibus veluti quibusdam medicamentis, nostris posset infirmitatibus subvenire. Sicut enim non sufficit medico depulsa adversa valetudine bonam inducere, nisi remedia quoque illa adhibeat, quibus et valetudo bona conservetur, et si quando morbus inciderit, adversus illum debitis medicamentis provideatur: sic summus ille et omnipotens Deus, neque infinite sapientiæ suæ, neque salutis nostræ abunde satisfactum esse existimavit, si nos tantum per gratiam suam a vitiis ad virtutem, ab erroribus ad viam veritatis vocasset, nisi et remedia invenisset, quibus veluti quibusdam adminiculis hanc suam in nobis gratiam servaremus: et quasi, quando illam

per fragilitatem nostram, et humanæ naturæ corruptelam amitteremus, in nostra esset potestate illam per hæc salutaria adjumenta recuperare. Ea autem sunt hæc: baptismus, poenitentia, confirmatio, eucharistia, matrimonium, ordo, et extrema unctio. Horum tanta est vis, tanta potestas, ut si rite ac legitime administrantur, ab omni nos valeant quamvis lethali vulnere ac pernicioso morbo curare, et pulcherrimæ valetudini restituere. Hæc autem omnia consideranti mihi, ac persæpe pie atque religiose animo revolventi, nullum videtur majus, nullum mirabilius, quam corporis et sanguinis Domini sacramentum, quod eucharistiam vocamus: cujus speculationi quoties latendo, toties mirum in modum obstupesco, atque præ tantæ rei suavitate, animum extra se ferri cognosco: quod cuicumque attente consideranti evenire posse non dubito. Quis enim non summe admirabitur, cum audit substantiam corruptibilem panis et vini in verum Domini nostri Jesu Christi corpus, et sanguinem sacerdotis ministerio transmutari? cum lectio illa evangelicæ suis auribus intonat: *Nisi comederitis carnem Filii hominis et sanguinem ejus biberitis, non habebitis vitam in vobis* †. Et alibi: *Caro, inquit, mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus; qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo* ‡. Stupet profecto humanus animus, atque ad tales sermones totus contremiscit, tantæque rei admiratione plerumque extra se fertur. Cumque tam mirabilis sacramenti cognitione intellectus profunditatem eorum, quæ in eo latent, mysteriorum scrutari avidè cupit, tantorum arcanorum magnitudine pressus in ipso conatu succumbens, quod minus perfecte intelligit, quammaxime admiratur, dicens cum Propheta: *Memoriam fecit mirabilium suorum miserator et misericors Dominus, escam dedit timentibus se* §. Et profecto omnem admirationem excedit, omnia mirabilia superat, quia sub modici panis et vini specie, verum Christi corpus et sanguis a fidelibus communicando sumitur. Unde cum divinorum operum magnitudinem considero, hoc summe admirandum, venerandum, atque magno cum tremore tractandum censeo. Admirabile siquidem et præclarum fuit hanc mundi machinam tot cælorum elementorumque sphaeris, tot diversarum rerum varietate ornatam creare, non solem diei, lunam ac stellas nocti præficere, distinguere tempora, cælorum ac siderum cursus motusque disponere, innumerabilia deinde avium, piscium, terrestriumque animalium, arborum quoque ac fructuum, cæterarumque rerum genera ad hominum usum, hanc in mundum producere, hominem ipsum demum a cæteris animalibus rationis et sermonis dignitate secernere. Sed cum me ad hujus corporis et sanguinis sacramentum converto, nihil mihi videtur mirabilius,

* I Cor. xiii, 12; II Cor. iii, 18. † Joann. vi, 54. ‡ Ibid. 56, 57. § Psal. cx, 4.

nihil veneratione dignius, nihil sanctius atque devotius pertractandum, in quo Creator creaturæ conjungitur, corruptibilis substantia in incorruptibilem transfunditur, et sub parva panis et vini specie rerum omnium Conditor mira verborum prolatione supponitur. In hoc siquidem sacramento vis ac potentia naturæ superatur, communis lex vincitur, divina maxime virtus ostenditur, et aliud sensu percipimus, aliud fide credere compellimur. Quid enim, quæso, tam naturæ contrarium, quam accidentia per seipsa sine subjecto illa sustentante existere? Cum enim naturæ accidentium proprium sit, ut alteri insint, nec per se possint ulla ratione subsistere; quis hoc præcipuum singulareque miraculum non admirabitur, ubi post sacerdotis consecrationem est quantitas nihil extendens, rotunditas nihil circulare faciens, albedo nihil omnino albificans? Transsubstantiata enim ministerio sacerdotis panis et vini substantia in Christi corpus et sanguinem, ut nostræ religionis vera atque illibata fides prædicat et affirmat; quid superest, quod quantitatem aut qualitatem, quas sensibus percipimus, in se valeat suscipere ac sustinere? Sed et sub qualibet tanti sacramenti particula integer, et totus est Christus: ille, inquam, et non alius, qui in utero natus est virginali, qui inter homines visus et conversatus est, qui in cruce pendit, qui demum ad cælos gloriosus ascendit, ille, inquam, ad sacerdotis vocem Patris dexteram non deserens, sub panis tamen, ac vini specie continetur. Hæc tam alta tamque divina mysteria, quæ omnem naturæ vim superant, omnem humani ingenii potentiam excedunt: cum non nisi pia et religiosa mens a terrenis affectibus expurgata possit comprehendere, dignatus est plerumque benignus et misericors Dominus omni loco et omni tempore nostræ infirmitati subveniens visibilibus quibusdam miraculis dignitatem tanti sacramenti ostendere; et quod solo intellectu ac fide percipitur, id exterioribus ac sensibilibus rebus patefacere, et per hæc quæ sensu cognoscimus, quasi baculo quodam iter ostendente ad insensibilium notitiam facilius perducamur. Ex multis autem miraculis, quæ ad relationem hujus sacramenti ubique operatus est Dominus, unum solum inferre institui, quod sanctorum virorum fidei relatione verum esse cognovi.

Est apud Hierosolimam locus quidam, quem fideles magna devotione ac frequentia visitant, ubi verum Redemptoris nostri corpus ex Virgine assumptum post plurimas injurias, acerbis contumelias, crudelia vulnera, crucis patibulo pro nostra redemptione suffixum, ac mortuum Joseph manibus sepultum esse, evangelica nobis tradit historia. Hoc in loco Christiano more constructa est ecclesia, in qua a nostræ religionis professoribus divina celebrantur officia, qui sepulcrum illud

Domini visitantes cœlesti pabulo recreati fideiiores devotioresque revertuntur. Ad hanc ecclesiam nonnulli Christianorum persecutores accedebant, hostra sacrificia irridentes, aut Christianos ibidem orationi intentos perturbantes, quos inde abstractos magnis aliquando injuriis persequabantur. Contigit autem, inter cæteros ducem quemdam ac principem infidelium Christiani nominis acerrimum impugnatores hunc in locum divertere, ut omnia nostræ legis sacrificia ac cæremonias exploraret; quod cum alias sæpe, tum eo maxime die, quem ob Salvatoris nostri sacratissimam cum discipulis suis cœnam colit et veneratur Ecclesia, in cujus memoriam verum ejus corpus sanguinemque suscipimus, ab ipso edocti, qui cum in cœna esset, omnesque discipulos corporis, et sanguinis sui communionem participasset, illico subjunxit dicens: *Hoc facite in meam commemorationem* ¹⁰. Astabat ante aram sacerdos singulos monens, ut de peccatis poenitentiam agant, eaque fletu, dolore atque gemitu redimant, et ad tanti sacramenti susceptionem seipsos devotissime præparent, memoresque sint verborum Apostoli, qui ad Corinthios scribens, cum excitare vellet hominum corda ut tam admirabile sacramentum digne susciperent: *Probet autem, inquit, seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat; qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini* ¹¹. Audiebantur interea innumeræ orantium voces, pectorum verbera, planctus ac fletus gemitusque permaximi, qui non mediocrem delictorum dolorem, veramque cordis contritionem præseferre videbantur. Is enim, quem peccati poenitet, declarat profecto, maluisse se non peccare, quam poenitere. Hoc cum infidelis ille attente conspiceret, ac diligenter animadverteret, in magnam incidit tantorum fletuum tamque devotissimam actuum admirationem, omniaque secum repetens cœpit judicare, harum rerum institutionem non tam ab hominibus, quam ab ipso Deo prodiisse, qui maxime gaudet, cum homines sibi puro corde, et munda mente devotum exhibent famulatum. Postquam vero sacerdos circumstantes ad compunctionem cordis, doloremque, ac poenitentiam de peccatis, ut diximus, monuit, conversus ad altare reliqua rite prosecutus est, ac sub panis et vini specie sacrum Christi corpus et sanguinem verborum ministerio consecravit. Quo peracto id ipsum fidelibus, qui illuc ejus rei causa conveniant, distribuere tremens ac gemoens quam devotissime cœpit. Cum autem ipsum sacramentum sacerdotis manibus attreretur, omniaque infidelis ille accurate animadverteret, sicut Conditori omnium placuit: visus est ei videre agniculum quemdam nive candidiorem in altari existere. Quæ res eum supra quam dici aut condi posset, in stuporem convertit: ex quo

¹⁰ Luc. xxii, 19. ¹¹ I C. r. xi, 28, 29.

cœpit tam admirandæ rei finem multo avidius expectare. Cum autem pro more omnes flexis genibus ante altare consisterent, cœpissetque sacerdos singulis hoc sacramentum distribuere : ecce priori miraculo aliud non minus adjungitur. Intuenti enim infideli, quid a sacerdote fieret, visum est, quosdam eorum qui hujus sacramenti suscipiendi causa convenerant, quoniam neque vere purgati, neque perfecte mundati accesserunt, non sub specie panis et vini, sed sub aliarum rerum variis horrendisque speciebus illud accipere. Unus itaque visus est ei corticem assumere, quia is forsitan, quantum humano ingenio interpretari possumus, non tam medullæ ac sensui, quam cortici et verbis Scripturarum divinarum inhæserat, neque tam esse, quam videri et judicari bonus curaverat. Alius pilos ac capillos dentibus contererè videbatur, quia sæculi hujus illecebris ac voluptatibus, superfluaque cupiditate detentus ad tam divinæ rei communionem indignus accesserat. Ut enim ex superfluis humani corporis humoribus capillos natura producit ac pilos : sic ex nimia rerum voluptatumque mundanarum appetentia in diversas vitiorum sordes maximasque divinatorum mandatorum transgressiones mens nostra prolabitur, dicente ipso Domino : *Non potestis servire Deo et mammonæ* ¹⁸. Videbatur præterea tertius quidam nigerrimos carbones accipere, quæsi is animam delictorum tenebris denigratam, vero ac salutifero pœnitentiæ remedio neque albam neque mundam facere curasset. Sicut enim sancti et justi in luce, sic peccatores et impii in tenebris ambulare dicuntur. Virtutis siquidem ac veritatis proprium est, se sequentibus lumen ostendere : e contra vero vitiorum atque errorum homines tenebris circumfundere ; cum Dominus dicat : *Ego sum lux mundi ; qui sequitur me non ambulat in tenebris* ¹⁹. Ignem ex his alter ore assumebat, quasi illico per totum ejus corpus diffundi videbatur. Hic forsitan carnis molliore ac torpissimo luxuriæ vitio non solum animam, verum etiam corpus dehonestaverat, cujus atrocissimi criminis causa venit, ut inquit Apostolus : *Ira Dei in filios diffidentie* ²⁰ ; et ut sacræ lectionis nos monet historia, septem illæ civitates de cœlo misso execrabili incendio perierunt. Inter hos existit quidam, qui cineres ore suscipere videbatur : hunc corporis segnitie mentisque desidia occupatum, bonis virtuosisque operibus haudquaquam vacasse, possumus interpretari. Sextum carnem et quidem immundam deglutisse accepimus, utpote qui illicitis feminarum voluptatibus denersus, nunquam per abstinentiam et continentiam salubremque de commissis pœnitentiæ sibi prospexerat : sicque immunda mente ac polluto ore ad tam mundissimi sacramenti participationem accedere præsumpserat. Post hos fuit et alius, qui aurum inpurissi-

mis faucibus gustare videbatur : erat siquidem auri cupiditate, atque immoderato pecuniæ amore ita alligatus, ut nihil præter aurum sitiret ac desideraret, quod vitii genus idololatriam non immerito dicere possumus, Apostoli testimonio confirmati, *qui avaritiam idolorum servitutem* ²¹ appellat. Postremus vero ille fuit, qui sacram eucharistiam a sacerdote recipiens magno lucis splendore toto corpore illustrari videbatur : ex quo intelligere possumus, hunc purgatis animæ suæ latebris ac mundata conscientia dignum se reddidisse, qui verum Christi corpus et sanguinem sumeret ; cæteros autem ad suarum animarum judicium et condemnationem tam excellentissimi sacramenti susceptioni se immiscuisse. O rem stupore atque admiratione dignissimam ! Contemisco ipse non parum, cum divinam potentiam animadverto, quæ omnem naturæ vim ac potestatem in hisce mirabilibus rebus excedit, sensus superat et sensibilibus rerum similitudines immutat. Hæc et his similia quoties audiunt, qui gentilium philosophiam sectantur, eamque solam cunctis præferunt disciplinis, nos irrident, damnant, et maledictis atque opprobriis insectantur, nostrosque sermones veluti deliramenta quædam atque inania ludicra contemnunt, ac parvi pendunt ; quoniam præter naturalem potentiam nihil altius, nihil majus, aut excellentius considerantes, immensam Dei potentiam, quæ naturam ipsam naturaliaque omnia creavit ex nihilo, nequaquam animadvertunt. Nos vero qui Christi doctrinam sequimur, qui fide vivimus et evangelicas traditiones toto corde amplectimur, nihil Deo impossibile judicamus : quin imo et his majora, pia fide et puro cordis affectu confitemur et credimus. Quoties enim mentis nostræ aciem ad divinæ illius potentie abyssum erigimus, toties omnia, quæcumque illi placuerunt, fieri posse constantor asserimus. Discant igitur fideles cuncti, hoc tam celebri miraculo admoniti, non temere neque inconsulte ad tam purissimi sacramenti communionem accedere, sed quisque prius seipsum dijudicet, et secreta cordis sui diligenter inquirat : quæ cum salutari pœnitentiæ remedio purgaverit, magna cum humilitate et reverentia Dominum interioris cordis hospitio timeus tremensque suscipiat ; de ipsius gratia et bonitate confusus, qui solus ex peccatoribus sanctos facit et justos, et per prophetam peccatores consolatus est dicens : *In quacunque hora conversus ingenuerit peccator, omnium iniquitatum ejus non recordabor* ²². Summa igitur mentis et corporis puritate atque munditia sumendum est hoc sacramentum, cum illum eundemque Dominum assumamus, qui pro nostra salute ex Virgine nasci, versarique inter homines, qui caecis visum, claudis gressum, auditum surdis, loquelam mutis, debilibus robur, infirmis valetudinem, mortuis

¹⁸ Matth. vi, 24. ¹⁹ Joan. viii, 12. ²⁰ Ephes. v, 6. ²¹ Ephes. v, 5. ²² Ezech. xxxiii, 12.

vitam animamque restituit; qui in crucis patibulo nostra peccata purgavit, qui ab inferis antiquorum patrum animas eduxit, qui tertia die a mortuis resurrexit, ut inorte se verum hominem, resurrectione vero se verum Deum ostenderet; qui nobis suo pretioso sanguine januam regni cœlestis aperuit, qui deinde ad cœlos ascendit, et tandem post universæ carnis resurrectionem tum severo, tum benigno vultu malos ac bonos judicaturus adveniet. Quis quæso non formidet? quis non paveat? quis non contremiscat, cum secum considerat, se verum omnium Creatorem, Regem cœli et terræ, tot tantorumque mirabilium Patratorum, Judicem denique vivorum et mortuorum, sub specie panis et vini miro quodam modo recipere? Quis est tam impius, tam sacrilegus, tamque salutis suæ inimicus, qui se non præparet, non disponat, non abjiciat sordes, non deponat maculas, se denique totum ab omni inquinamento non expurgat, ut talem ac tantum hospitem suo digne recipiat habitaculo? Si quis principem suum aut alium superiorem in domum suam venturum præscierit, nonne domum ornat, mundat, curatque quam sedulo, ne quid in ea sit turpe, immundum, inhonestum ac sordidum, quod advenientis hospitis oculos aut animum ulla ratione possit offendere? Quod si homo terrenum ac mortalem hominem suscepturus eam diligentiam adhibet, quam puritatem, quam munditiam, quam nitorem atque ornatum adhibere debet mens humana, summum atque omnipotentem Deum, qui omnium secretorum est cognitor, intra pectoris sui arcana merito susceptura! Sed jam unde paulisper digressi sumus, ad historię ordinem redeamus.

Re divina completa, sacrisque illis omnibus rite peractis, cum omnes qui aderant ab Ecclesia discessissent, infidelis ille tantarum rerum admiratione superatus, sacerdotem convenit, eumque amice ac reverenter alloquitur, et omnia, quæ illi tempore sacrificii apparuerant, suo ordine exponit; cupiebat enim velut divinæ potentię prorsus ignarus apprime intelligere, quid tot distinctarum rerum species in eodem sibi vellent sacramento, quamque præ se ferrent significationem. Tum sacerdos divinam manum huic rei affuisse cognoscens, vidensque hujus infidelis mentem timore simul atque admiratione concessam, cœpit illi ex sacris Litteris divinam in primis potentiam ostendere, ac deinde per singula discurrens, quantum temporis angustia patiebatur, Christum illi evangelizavit. Quæ cum ille attente simul ac devote audisset, adessetque gratia Domini, qui, ut inquit Scriptura¹⁷, solus potest cor lapideum facere cor carneum, et ex lapidibus suscitare filios Abraham: illuc Christianæ doctrinæ credidit, seque baptizari, atque relictis idolis et erroribus inter fideles Christi milites ascribi voluit. Sacri itaque habi-

smatis unda ministerio sacerdotis rite perfusus, cum supra caput ejus columba nive candidior astilisset, Pauli secundi ab ipso sacerdote illi nomen imponitur. Idque admodum convenienter. Ut enim Paulus apostolus post innumeras Christianæ legis cunctorumque in Christo credentium persecutiones, damna atque injurias, divina gratia perfunditur, fit ex Saulo Paulus, ex hoste amicus, ex impugnatoris defensor, ex persecutoris prædicator; fit religionis nostræ resonans tuba, fit vas electionis, et Christi apostolus, et tandem religionem nostram constantissime prædicans, et ubique intrepide defendens capitis martyrio migravit ad Dominum: sic Paulus iste secundus post innumeras divini nominis blasphemias, et Christianorum persecutiones, rapinas, injurias, cædes, divino munere ad fidem conversus multo in ea propaganda atque defendenda fuit ardentior quam fuit in impugnanda. Vitam summa integritate, continentia et severitate exegit; corpus jejuniis, vigiliis, et flagellis castigans, brevi docuit obedire spiritui. Carnis voluptates atque illecebras omnes contempsit: orationi et lectioni sacrarum Scripturarum semper intentus. Oculi somnum ac corporis requiem nisi ad naturæ ac virium sustentationem velut pestem aspernabatur, sciens hosce laqueos esse diaboli, quibus irretire et capere animas soleat. Summam omnibus in rebus gravitatem continentiamque servavit. Divitias, quas multas congregaverat, omnes in pauperes distribuit, ut nudus atque expeditus Christum nudum ac pauperem facilius sequeretur, ut de ipso propheticum illud non abs re dici possit: *Dispersit, dedit pauperibus, et justitia ejus manet in sæculum sæculi*¹⁸. Pecuniæ caterarumque rerum mundanarum cupiditates calcavit atque perdomuit. Totius denique vitæ partes mira quadam bonitate sanctimonique perfecit. Nihil in eo reprehensibile, non sermo, non incessus, non aspectus; nihil quod cujusque oculos in se posset offendere. Doctrinam vero evangelicam, quam ante irridebat, damnabat, insectabatur, populis ardentissime prædicavit, atque pro ejus veritate tuenda, seipsum martyrio sæpissime obtulit. Cum autem jam plures annos in hac tam sancta conversatione transegisset, omnibusque esset stupori et admirationi, hisque præsertim, qui ejus vitam ante conversionem cognoverant, placuit omnipotenti Deo militem suum ad se vocare, ut qui strenue ac viriliter dimicaverat, debita reciperet stipendia meritorum. Voce itaque angelica, qua sæpius consolari solebat, vitæ suæ finem instare illi nuntiatur, qua ex re de Domini bonitate misericordique confusus, qui nunquam deserit sperantes in se, incredibilem animo lætitiæ cœpit, illud Apostoli sæpius repetens: *Cupio dissolvi, et esse cum Christo*¹⁹. Intelligens autem nullum gratius acceptabiliusque offerri sacrificium,

¹⁷ Math. iii, 9. ¹⁸ Psal. cxi, 9. ¹⁹ Philipp. i, 25.

quam cor contritum et humiliatum, facta peccatorum confessione, peractaque pœnitentia, seipsum Deo humilians de admirando ac salutifero illo sacramento corporis et sanguinis Domini quod conversionis suæ causa fuerat, devotissime participavit. Deinde cum se orationi dedisset, corpore in terram inclinato, anima ad gloriosam beatorum patriam comitantibus angelis mira celeritate advolavit. Aderant plerique sancti viri, qui referunt magnum quendam splendorem per unius ferme horæ spatium corpus illud pretiosum circumfulsisse, sed et suavem odorem super aromata cuncta omnes in cubiculo sensisse. Qui vero sepeliendi curam habuerunt, in id consentiunt, nudato vestibus corpore, in ejus pectoris medio crucis ejusdam effigiem ex ipsius puro sanguine visam esse, quam hæ litteræ in modum coronæ seu circuli ambiebant: *Paulus secundus servus Jesu Christi.* Quæ res cum digna visa esset, quæ pro honore atque excellentia religionis nostræ ad multorum notitiam perveniret, effecit ut gloriosum illud corpus aliquot diebus inhumatum jaceret. Accessit autem ad id visendum magna hominum multitudo, qui rem tam stupendam intuentes summum atque omnipotentem Deum multis preconiiis laudabant: *Qui facti mirabilia magna solus* ²⁰. Postquam vero tanti miraculi fama longe lateque diffusa est, pretiosum illud corpus Christiano more ecclesiasticæ sepulturæ tradiderunt. Locus autem sepulcri paucis cognitus esse dicitur, idque ea factum esse

A cæci vident, surdi audiunt, muti loquuntur, claudi ambulat, leprosi mundantur, et omnium morborum genera hujus sancti viri meritis et intercessione curari dicuntur.

Quanto igitur in honore habendam, quantis efferendam laudibus, quibus extollendam præconiis hanc nostram Christianam doctrinam arbitramur? Quis de ipsius veritate, dignitate atque excellentia dubitabit, quæ cum summum Deum habuit auctorem, Unigenitum vero ipsius Filium mediatorem sanctis ac justis repleta sit documentis, et mortales ab erroribus trahat ad veritatem, eos demum consortes, regni cœlestis participes faciat? quis eam non amplectetur, ac sibi veluti optatis-imam quamdam sponsam indissolubili vinculo non copulabit? Ipsum vero salutiferum corporis et sanguinis Domini sacramentum omnem supereminens naturalem potentiam quis non admirabitur, non venerabitur, ac maxima corâ puritate suscipiendum non judicabit? Quod divina potentia per sacerdotis confici ministerium sacrosancta tradit Ecclesia: in quo Dei Filius Dominus noster Jesus Christus se talem nobis manducandum præbet, qualem ex Virgine natum et confitemur et credimus, quod quisquis digne suscipiat, beatorum societati numerabitur; qui vero indigne, æterno supplicio deputabitur. Deum itaque piùm et misericordem orandum arbitror et sanctis operibus placandum, ut corda nostra suæ gratiæ splendore illuminet, actusque nostros in semita mandatorum suorum sic dirigat ac disponat, ut cum nobis e vita hac fragili migrandum fuerit, ita dignè istud admirabile sacramentum suscipiamus, ut sanctissimo illi beatorum spirituum cœtui, ipso nos ad tam suaves epulas invitante aggregari mereamur.

²⁰ Psal. LXXI, 18.

ANNO DOMINI MCLIII.

ALEXII PATRIARCHÆ CP. CONSTITUTIONES SYNODALES.

Vide hujusce Patrologiæ Græcæ tom. CXIX, in collectione sententiarum synodaliū patriarcharum CP., col. 743 et 1009

ANNO DOMINI ML.

DEMETRII SYNCELLI

CYZICENI METROPOLITÆ

RESPONSIONES DE NUPTIIS PROHIBITIS.

Vide *Patrologiæ t. CXIX, col. 1098-1115.*

Libellum de hæresi Jacobitarum, seu de rebus Armeniæ, quem nonnulli Demetrio adjudicant, jam supra dedimus in Philippo Solitario. Vide t. CXXVII.

ANNO DOMINI ML.

SYMEON JUNIOR.

NOTITIA.

(Leo Allatius De Symeonum scriptis, p. 131.)

Alius a Metaphraste est Symeon præfectus A monasterii Sancti Mamantis in Xerocero. Quidquid illos confundant Josephus Methonensis et Gretserus, ut supra indicavi. Cætera prætereo, tempus, quo vixerit præfectus Sancti Mamanti, tantum examino. Sive enim floruerit anno ab orbe condito 6200, ut vertit Pontanus in ipsius Symeonis orat. 13: *Diabolum esse nostrum hostem annis jam plus sexies mille ducentis*, qui fuerit nostræ salutis 692, sive anno 6600, Christi 1092, ut habent omnes codices Græci manuscrpti in eadem Oratione expresse: *Αὐτὸς δὲ ἑξακισχιλίαις καὶ ἑξακοσίοις, καὶ ἐπέκεινα τούτων ἔτεσι διαμείνας ἀεὶ πολέμιος τῶν ἀνθρώπων ἀδελὸς καὶ κρύφιος. Sexies mille sexcentis, et amplius annis semper persistens hostis hominum ignotus atque occultus.* B Symeonis Metaphraste ætate abest quam longissime, qui circa tempora Leonis Basilii filii ætatem agebat circa annum Domini 886. Et inania plane sunt quæ afferuntur, Symeonem hunc ipsis leonemachorum temporibus, vel certe post ipsa vixisse, sub Leone Isaurico et Copronymo: vel certe sub Leone Armeno, Michael Balbo, et Theophilo, qui omnes cum imaginibus bella gessere. Næniæ præterea sunt, quæ ad Symeonis probandam ætatem ex Menologiis Græcorum die 20 Nov. referunt, Gregorium Decapolitanum multa

ab Iconoclastis perpressum venisse Constantino-polim: *Καὶ Συμεῶνα τὴν ὁμολογητὴν καὶ Θεοφύρον ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων εὐρεῖν ἐγκλεισμένον. Et Symeonem confessorem reperisse inclusum in carcere propter sacras imagines.* Nihilque vetare Symeonem istum a Gregorio aditum esse eum ipsum, quem quærimus, cum ipse in exsilium se projectum esse duobus locis testetur; uno in Orationibus, altero in Commentationibus, tametsi causam taceat. De martyrio quoque Stephani Junioris loqui tanquam de re plane suo ævo recenti; licet enim qui sub Justiniano Rhinotmeto vivebat anno Domini 692, potuerit adhuc in vivis esse, cum Leo Isaurus imperium occupavit, annos post Rhinotmetum viginti quinque; et si diuturniorem quoque vitam duxisset, Copronymum ipsum attingere annos post eundem Rhinotmetum quadraginta novem, certe sub Leone Armeno et Balbo, et Theophilo ipse ætatem protraxisse, nisi insanire velimus, non potuit annos post Rhinotmetum 137 et Stephani Junioris ob defensionem sacrarum imaginum interfecti meminisse.

Quare exploso primo hoc numero ad illum, quem codices Græci repræsentant, apertissime recurrendum est. Hunc nempe Symeonem anno mundi 6600, Christi 1092, infra etiam nonnullos alios, ne temere illud ἐπέκεινα projectum esse

asseramus, visisse. Metaphraste recentiore A vitæ Nicetæ anni 58, tum cum adhuc vivens, floren-
 annos minimum 200 sub Alexio Comneno, qui que scriberet Symeon, cujus ulterioris vitæ annos
 post Nicephorum Botoniatem imperium occupa- ad obitum ipsam, si reliquis connumeret, Nicetam
 verat ante Joannem et Manuelem Comnenos. Ver- centenario majorem cum præfaretur, habebimus;
 rum si in hoc negotio aliquis conjecturæ locus quod nisi aliunde probetur, ipse non ita facile
 dandus est, dixerim, hunc scriptorem his, quos credidero.

ipsa recenset, annis antiquiorem fuisse; numerum
 vero integrum usurpasse, quem postea adverbio
 illo ἐπέκεινα moderatus est, quod non tantum
 annos sequentes, sed præeuntes etiam sexcentis
 illis innuere valet; cum ex vi suæ significationis
 tam anteriores, quam subsequentes indicet, sen-
 sumque illorum verborum esse, diabolum clam
 semper et subdole adversatum esse hominibus ab
 orbe ipso condito ad annum fere sex millesimum
 sexcentessimum imminetentem. Hinc ipse illius æta- B
 tem statuo an. 1051. vel circiter sub Isaacio
 Comneno et Ducis.

Illud mihi adhuc probandum maximo argu-
 mento sit Nicetæ Stethatus, qui cum Michaelæ
 Cerulario patriarcha Constantinopolitano, im-
 perante Constantino Monomacho, multis est in
 Latinos invectus. Ideoque volumen illius exustum
 anno 1054, in hujus Simeouis de divinis laudibus
 librum præfatur, refertque se illius discipulum
 fuisse: Ταῦτα καὶ ἡμεῖς ὡς αὐτῷ μαθητευθέντες,
 καὶ τὸ ὄψος, καὶ βῆθος, καὶ πλάτος τῆς αὐτοῦ σοφίας
 εἰδότες διὰ τῶν εἰρημένων καὶ τοῦ παρόντος
 λόγου τῶν πάντη χονδρῶν καὶ ἀμύστων διαστέλλομεν,
 καὶ ἀνέκφορα τούτοις εἶναι βουλόμεθα. C
 Hæc nos tanquam ab eo edocti, et sublimitatem et
 profunditatem et latitudinem illius sapientiæ co-
 gnoscetes per hæc dicta, et præeuntem sermonem
 ab idiotis on nino, et penitus harum rerum igna-
 ris separamus, et occulta esse illis volumus. Et
 infra: Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοσοῦτον ὄψος ἀνήχθη ἡ θέλα
 τῷ ὄντι καὶ καθαρωτάτῃ ψυχῇ τοῦ καθηγε-
 μόνου; ἡμῶν, καὶ τοιοῦτων ἐμφάσεων ἤξιώθη. Quan-
 doquidem vero ad tantam sublimitatem vere
 divina et purissima anima præceptoris nostri
 evecta est, et similium illuminationum digna effe-
 cta. Et, Ταῦτα τοίνυν διὰ τοὺς φθόνου πρὸς τὰ
 καλὰ καὶ ἀπιστίαν καὶ ἀγνωσίαν κεκρατημένους ἡμῖν
 προετέθη τῶν ἐρωτικῶν καὶ θεῶν ὑμνων τοῦ διδασκά-
 λου. Hæc igitur propter eos, qui adversus bona D
 invidentia, incredulitate et ignorance delinuntur,
 ex divinis amoribus ac laudibus præceptoris a nobis
 præposita sunt. Sic discipulus de præceptoris scrip-
 ptis. Quare certo, certius concludendum videtur
 hunc Symeonem, vel iisdem cum Nicetæ ten poribus,
 vel paulo ante scripsisse: ne cogamur dicere
 discipulum ætate antiquiorem magistro, ut plane
 cogemur, si anni sexcenti integris perfectisque,
 tum cum illa scriberet Symeon, fuissent: alias
 affirmandum esset, Nicetam ἑξαχτόχρονον fuisse,
 cum Præfationem illam dictaret. Nam illum 1054
 ætate provecta fuisse et scripta illius, et aucto-
 ritas, et judicium, in quo ipse condemnatus est,
 plane probant. Si sexcentessimum addas, addentur

vite Nicetæ anni 58, tum cum adhuc vivens, floren-
 que scriberet Symeon, cujus ulterioris vitæ annos
 ad obitum ipsam, si reliquis connumeret, Nicetam
 centenario majorem cum præfaretur, habebimus;
 quod nisi aliunde probetur, ipse non ita facile
 credidero.

Dictus est Theologus Junior, ut notant Græterus
 et Possevinus, ut a Gregorio Nazianzeno distin-
 gueretur. Sic Stephanus Junior martyr sub Co-
 pronymo ad distinctionem protomartyris Stephani,
 Theodosius Junior, Valentinianus Junior, respectu
 ad ejusdem nominis antecessores. De sancto Ma-
 mante, et Xerocerco, quod in Xylocerco im-
 mutat, deque Hegumene in principem ab hære-
 ticiis mala fide verso, vide eosdem. Mihi singula
 et minutissima quæque examinare operæ prædium
 non videtur.

Hujus orationes triginta tres de fide et moribus
 tum Christianis tum monasticis. Librum item di-
 vinorum amorum, siue laudum sacrarum, nec-
 non capita moralia ducenta duodeviginti quæ
 Græce Πρακτικὰ et Θεολογικὰ sunt inscripta, a
 Bavarica et Augustana bibliothecis simul collata
 Jacobus Pontanus ex Græcis Latina fecit, et In-
 golstadii cum aliis auctoribus ab se e Græco in
 Latinum conversis edi curavit apud Adamum Sep-
 torium anno 1603, Jacobus Græterus addidit No-
 tas, in iisque præfatus est. Accessit cujusdam
 scholastici Dialogus de Deo ad eundem Symeonem.

Ut tamen lectori satisfaciā, apponam hic suo
 ordine, quæ ipse in variis manuscriptis codicibus
 observavi; edita Latine ab ineditis notans, ut
 quæ fuerit hujus auctoris in scribendo facilitas,
 alii quoque, me præeunte, sine labore internoscant.
 Sit igitur,

I. Περὶ ἀγάπης, καὶ ποῖαι εἰσι τῶν πνευματι-
 κῶν ἀνδρῶν αἱ ὁδοὶ καὶ αἱ πράξεις, καὶ μακαρι-
 σμὸς πρὸς τοὺς ἔχοντας τὴν ἀγάπην ἐγκάρδιον. P.
 Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, θέλω πρὸς ὑμᾶς λαλεῖν τὰ
 συντείνοντα πρὸς ὠφέλειαν ψυχῆς.

II. Περὶ τοῦ φεύγειν τοὺς λοιμοὺς καὶ φθοροποι-
 οὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν ἀποπέμ-
 πεισθαι, καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἀνα-
 στῆναι. Ἐτι δὲ καὶ περὶ τοῦ δεῖν σκοπεῖν, εἰ τὰ τῶν
 μακαρισμῶν τοῦ Χριστοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἔχουσιν καὶ
 περὶ δακρῶν, καὶ κατανύξεως. P. Ἡδὲ ὅστις ἐσ-
 ρεῖν βούλεται τὸν Θεόν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν. Νικη-
 τὰς ἐδίτας per Pontanum num. 24.

III. Περὶ τοῦ, ὅτι χρὴ καλῶς ὑποτάσσεσθαι, καὶ
 μὴ ἐπιλανθάνεσθαι τῶν συνθηκῶν, ὧν πρὸς Θεόν
 συνεθέμεθα, καὶ ὅτι οὐ δεῖ γογγύζειν ἐπὶ ταῖς παν-
 νοχέσις ἀγρυπνίαις τῶν ὄρθρων. P. Ἀναμνησθή-
 τε; τῶν τοῦ Θεοῦ προσεαγμάτων, οὕτω λεγόντων.
 Μὴ κρινετε.

IV. Περὶ μετανοίας καὶ κατανύξεως, καὶ ὅτι
 ποῖων ταύτην ἐργῶν κτήσασθαι δυνατόν, καὶ ὅτι
 ἀνευ δακρῶν ἀδύνατον εἰς καθαρότητα καὶ ἀπέθει-
 αν ἰλάσασθαι τινά. P. Ἐπειδήπερ, Πατέρες καὶ Ἀδελ-
 φοί, τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Στουδιώ-

του τῶν θεοπνευστῶν. Habetur Inter editas Latine per Pontanum, numero 22.

V. Περὶ μετανοίας, καὶ ὅτι οὐκ ἀρκεῖ ἡμῖν ἡ τῶν ἐνόητων μόνον διάδοσις, καὶ ἡ ἀπογύμνωσις τῶν ὑπορχίνων εἰς κάρησιν ψυχῆς, ἐὰν μὴ καὶ τὸ πῖνθος κτησώμεθα. Καὶ περὶ τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἐξορίας, καὶ ὅτι, εἰ μετενόησε παραβάς, οὐκ ἂν τοῦ παραδείσου ἐξέπετεν· καὶ ὅσον ἀγαθὸν ἐργάσατο αὐτοῦ ἢ μετὰ τὴν ἐκπτώσιν μετάνοια. Καὶ περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας, καὶ τῆς τῶν ἀμαρτωλῶν κατακρίσεως. Καὶ πρὸς τὴν τέλει Ελεγχος τῶν ἐν κακίᾳ καὶ ὑποκρίσει ζώντων. P. Καλὸν ἢ μετάνοια, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς γενομένη ὠφέλεια. Habetur in editis num. 33.

VI. Περὶ ἐργασίας πνευματικῆς, καὶ τίς ἦν ἡ ἐργασία τῶν παλαιῶν ἀγίων· καὶ πῶς ταύτην κατορθώσασιν δυνάμεθα, ἵνα καὶ μέτοχοι ὡσπερ ἐκεῖνοι τοῦ παναγίου γενώμεθα Πνεύματος. P. Ἐπειδὴ περὶ μεγάλα τινὲς οἰόμενοι περὶ ἐκρυτῶν ὡς οὐκ ὤφειλον. In editis est, num. 8.

VII. Περὶ προσπαθείας τῆς εἰς τοὺς συγγενεῖς, καὶ τίς ἡ ἀπάτη αὐτῆς· καὶ εἰς εἶον βόθρον καὶ δεσμὸν κατάγει τοῦ κρατουμένου· ὑπὲρ αὐτῆς· καὶ περὶ ἀπογνώσεως, καὶ τίς ἐν ταύτῃ διαφορὰ· τί ἐστι τὸ, Ὅ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπίστῆσας κατακρίθησεται. P. Ὡς ὠφελὸν γε ἂν σιωπῆν ἠδυνάμην, καὶ τὰ ἑμαυτοῦ κακὰ ἀποκλείεσθαι.

VIII. Περὶ τελείας ἀγάπης, καὶ τίς ἡ ταύτης ἐνέργεια· καὶ ὅτι, ἐὰν μὴ δια σπουδῆς ἐντεῦθεν ἦδῃ τῆς τοῦ Πνεύματος μετῆξω· γενώμεθα μέτοχοι, οὐδὲ πιστοὶ καὶ Χριστιανοὶ δυνάμεθα εἶναι, ἀλλ' οὐδὲ υἱοὶ καὶ τέκνα Θεοῦ χρηματίσομεν. P. Εἰ ὁ τὴν ἀρετὴν ὑποκρινόμενος πρὸς ἀπάτην πολλῶν.

IX. Περὶ ἐλεησούνης, καὶ τίς ἐστιν ὁ πεινῶντα τὸν Θεὸν τρέφων, καὶ δειψῶντα ποτιζών, καὶ καθελῆν, καὶ πῶς τοῦτό τινα κατορθωθήσεται· καὶ ὅτι, εἰ μὴ τις καὶ ἐν αὐτῷ ταῦτα πάντα ποιήσας καὶ θρῆψαι, καὶ ποτίσει Χριστὸν, οὐδὲν ὠφελιθῆσεται ἐκ τοῦ ταῦτα μόνον ποιεῖν εἰς τοὺς πένητας, ἐκλυτὸν δὲ ἀτροφὸν καὶ γυμνὸν παρορθεῖν τῆς δικαιοσύνης τοῦ Χριστοῦ. P. Ἔδει μὲν μὴ τολμῆν με πρὸς ὑμᾶς ὧς φθέγγεσθαι.

X. Περὶ μετοχῆς Πνεύματος· ἀγίου, καὶ ἀγιωσύνης, καὶ τελείας ἀπαθείας· καὶ ὅτι ὁ ἀγαπῶν τὴν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν οὐδὲν ἐκ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ὠφελείται, ἐὰν πάσας κατώρθωκεν. P. Οὐχ ὁρᾶτε πῶς οἱ τῷ ἐπιγίγνῃ βασιλεῖ παριστάμενοι, αὐτοὶ τε δόξαν ἠγοῦνται.

XI. Ὅτι οὐ χρὴ τὸ τῆς νηστείας ὠφέλιμον ἐν τῇ πρώτῃ καὶ μόνῃ τῶν νηστειῶν ἐβδομάδι σπουδαίως τηρεῖν, καὶ ἀσπάξασθαι· ἀλλὰ τὴν ἴσην καὶ τὴν αὐτὴν σπουδὴν ἐν πᾶσι ταῖς ἐβδομάδι τῶν νηστειῶν ἀναγκαῖον τοῖς σπουδαίοις διατηρεῖν. P. Ἔδει μὲν ἡμᾶς τῇ πασιθουσίᾳ Κυριακῇ τὰ νῦν μέλλοντα ῥηθῆσθαι.

XII. Περὶ ἐγκρατείας καὶ ὑπομονῆς εἰς τὴν ἐρ-

γασίαν τῶν ἀρετῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας· καὶ περὶ σιωπῆς, καὶ ὅπως δεῖ ἐν πάσῃ τῇ νηστείᾳ διαγεῖν τοὺς ἀγωνιζομένους· ἐν ἀληθείᾳ. P. Ἐγὼ μὲν καὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι ἐκ πληγμμελοῦς καὶ βλάβου προαιρέσεώς τε καὶ διαθέσεως.

XIII. Περὶ τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως, καὶ ὅποιά τις ἐστιν, ἢ πῶς ἐν ἡμῖν γίνεται ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν αὐτῇ ἡ ἀνάστασις τῆς ψυχῆς· καὶ τί τὸ μυστήριον ταύτης τῆς ἀναστάσεως. P. Ἦδῃ τὸ Πάσχα ἡ χαρμόσυνη ἡμέρα, ἡ πάσης εὐφροσύνης καὶ θυμῆδίας.

XIV. Περὶ μετανοίας καὶ ἀρχῆς βίου μοναδικοῦ, καὶ πῶς τις δὴ καὶ τάξει προβαίνειν εἰς ἀρετὴν ἐν τῇ τῶν ἐντολῶν ἐργασίᾳ εἰς τελειότητα ἔρχεται. P. Ἄνθρωπος ὁ πάντων καταφρονήσας τῶν ὀρωμένων καὶ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς ψυχῆς. Inter editas num. 26.

XV. Περὶ ἐμπαθοῦς καὶ ἀπίστου καὶ πονηρῆς διαθέσεως· καὶ τίς ἡ ἔνωσις τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός· καὶ τίνα τρόπον ἐν αὐτοῖς αὐτὴ γίνεται· καὶ πρὸς τὸ τέλος καταδρομῆ τῶν ἀναξίως κατατολμῶντων τῆς ἀρχιερωσύνης. P. Ἄξι μὲν ἄλλῃλοις ἀντίκεινται τῷ φωτὶ τὸ σκότος, τῇ πίστει ἡ ἀπιστία. Est in editis num. 27.

XVI. Περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ τίς ἡ θεωρία τῶν μυστηρίων αὐτοῦ, καὶ ὅπως τοῖς καθαρῶι, τῇ καρδίᾳ ἀποκαλύπτονται· καὶ διηγήσεις ἐκ προουμιῶν ἐπωφελῆς περὶ τίνος ὑποτακτικοῦ λαβόντος Πνεῦμα ἁγίου ταῖς εὐχαῖς τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ Πατρὸς. P. Νεώτερός τις διηγήσατό μοι λέγων, ὅτι ὑποτακτικὸς τυγχάνων Πατρὸς τιμίου

XVII. Περὶ θεωρίας καὶ ἀποκαλύψεως, καὶ πεφωτισμένης ψυχῆς, καὶ ὅπως ὁ ὑπὸ τῆς ἀγάπης κατασθεθεὶς τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς βάθος ταπεινοφροσύνης ἐλάσας ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου. P. Πολλὴ ἡ συγκατάθεσις, καὶ ἡ φιλανθρωπία Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους· διὸ καὶ ἐκπλητόμενος.

XVIII. Περὶ μεθόδων τοῦ πονηροῦ, ὧν ὑποβάλλει τοῖς κωφετέροις· καὶ φιλοπρωτεύουσιν, ὅσταν ποιμὴν ἐξ ἀνθρώπων γίνηται. Καὶ ὅτι χρὴ τοὺς μὲν ἀναξίως ἐπιτηδῶντας τῇ ἀρχῇ πάσῃ κωλύειν σπουδῆ, τοὺς δὲ πνευματικούς καὶ ἀγίους συνωθεῖν καὶ συνεργεῖν· καὶ πρὸς τῷ τέλει πρὸς τὸν ποιμένα. P. Εἰ λαοῦ καὶ ποιμνῆς ἠγούμενος κατεστάθης, σκόπησον καλῶς.

XIX. Ὅτι οὐ χρὴ ἐπὶ μόνοις τοῖς λόγοις καὶ ταῖς ὑποσχέσει θαρρῆν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων τὸ πιστὸν βεβαιοῦσθαι τῶν λόγων αὐτῶν· καὶ οἷα τίς ἐστιν ἡ τῶν ἀληθινῶν διδασκάλων διάθεσις, καὶ ἀγάπη πρὸς τοὺς μαθητευομένους αὐτοῖς, καὶ ὅποια τὰ σπλάγχνα, καὶ ἡ φροντίς αὐτῶν, καὶ ὅπως ὑπὲρ αὐτῶν ἐντυγχάνουσι τῷ Θεῷ. P. Τὴν ἀρχὴν τῆς ὑμετέρας πρὸς με φιλίας γινώσκει ἕκαστος.

XX. Περὶ ἀποταγῆς καὶ ἐγκοπῆς θελήματος πρὸς τοὺς αἰτήσαντας γράψαι αὐτοῖς, πῶς ὀφείλει τις τὸν ἀσεχτικὸν διανύσαι βίον, καὶ ὅτι καλὸν ἐπὶ τούτῳ

ἐμπείρω χρήσασθαι ὁδηγῶν, ἡγουν πνευματικῶ Πατρι εἰς τὸ μαθεῖν τὰ τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς ἀσκητικῆς τέχνης τὴν δυσκατόρθωτον ἐργασίαν. Καὶ περὶ πῶστεως τῆς εἰς τοῦ πνευματικοῦ Πατρῶος, καὶ θεωρίας φωτὸς, ὅψ' οὐ πᾶσα φωτισομένη ψυχὴ προκόπτει εἰς ἀγάπην Θεοῦ. P. Ἀγαπητοὶ μου καὶ περιπόθητοι ἀδελφοί, πολλάκις ἠθελήσατε λόγον ὠφελείας ἀκούσαι.

XXI. Περὶ μνήμης θανάτου, καὶ ὅσον ἀγαθὸν τέλος ἐδόκειν ὁ τρισόλιθος αὐτοῦ ἀδελφὸς Ἀντώνιος, καὶ πρὸς τῶν τέλει ἐπιτάφιός πρὸς αὐτόν. P. Εὐχομαι τῶν ἐλεησάντι με Θεῶν τὰ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας πάντων.

XXII. Περὶ πίστεως καὶ διδασκαλίας περὶ τῶν λεγόντων μὴ εἶναι δυνατόν ἐν μέσῳ τῶν βιωτικῶν τὸ τέλειον φθάσαι τῶν ἀρετῶν· καὶ διήγησις ἐκ προοιμιῶν λίαν ἐπωφελέως. P. Καλὸν ἡμᾶς ἀνακηρύττειν πάντας τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

XXIII. Περὶ μετανοίας καὶ φόβου Θεοῦ, καὶ ὅποιον ἀγῶνα ἔχει ψυχῆς καὶ πόνον καρδίας ὁ μετὰ συντετριμμένου τοῦ σώματος μετνωὸν, καὶ τίνα εἰσὶν ἃ λέγει, καὶ πρὸς τὸν Κύριον εὐχεται. P. Ἀκούσατέ μου τὸν λόγον, υἱοὶ μου ἰσχυροί, ἀγαπητοὶ μου. περιπόθητοί μου.

XXIV. Περὶ γνώσεως πνευματικῆς, καὶ δεῖ ὁ ἐγκερυμμένος τοῦ πνεύματος θησαυρὸς ἐν τῷ γράμματι τῆς θαΐας Γραφῆς· οὐ πᾶσιν εὐδολός ἐστι, καὶ τοῖς βουλομένοις, ἀλλὰ μόνοις τοῖς τὸν διανοίγοντα τὸν νοῦν κτησαμένοις εἰς τὸ συνίεναι τὰς Γραφάς. P. Ἔοικεν ἡ πνευματικὴ γνώσις οἰκίᾳ τινὶ μέσον τῆς κοσμικῆς καὶ Ἑλληνικῆς γνώσεως κατεσκευασμένη. *Habitur inter editis nuni.* 19.

XXV. Περὶ ἀλλοιώσεως ψυχῆς τε καὶ σώματος τῶν ἐξ αἴρος, τῶν ἐκ στοιχείων, τῶν ἐκ βρωμάτων, καὶ τῶν δαιμόνων ἐπιγινομένων ἡμῖν. P. Ὀφείλει ὁ μοναχὸς μὴ μόνον τὰς ἐν τῇ ψυχῇ γενομένας ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολὰς ἐπίστασθαι καὶ νοεῖν. *Est inter editis nuni.* 18.

XXVI. Περὶ ἀρχῆς βίου ἐπωφελοῦς καὶ σωτηρίου ἀρμοζούσης τοῖς ἀρετῶν κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ ἀποτασσομένοις, καὶ πρὸς τὸν μοναχικὸν ἀποτρέχουσι βίον· καὶ διδασκαλίᾳ εἰς ἀρχαίους λυσιτελεσάτη. P. Πᾶς ἀνθρώπος ὁ ἀρετῶν κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ πᾶσιν ἀποταξάμενος.

XXVII. Περὶ τοῦ μὴ ἀμελῶς ἔχειν πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, μὴδὲ καταφρονεῖν μίδς καὶ μόνης αὐτῶν, ἀλλ' ἀγωνίζεσθαι τηρεῖν ὁμοῦ πάσας, ἵνα μὴ ὡς καταφρονεῖται ἔξω τοῦ νυμφῶνος ἀποκλεισθῶμεν· καὶ περὶ τοῦ ὑπομένειν γενναίως τοὺς πειρασμούς. P. Οὐκ ἀκούσατε τοῦ Κυρίου, καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ βωόντων· Ἐάν τις, φησὶ, τὸν νόμον ὅλον φυλάξῃ.

XXVIII. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ Πνεύματος ἐγγινομένης τοῖς ἀγωνιζομένοις καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ζωοποιῶ νεκρώσεως, καὶ δεῖ οἱ ἐν τῇ χάριτι ὑπὲρ τοῦ νόμου γενόμενοι τὴν τοῦ Θεοῦ φωτὸς χάριν γνωστῶς ἐν ἑαυτοῖς λαμβάνουσι· οἱ γὰρ μὴ λαβόντες ἤδη τοῦτο τὸ φῶς κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, μὴδὲ καθοριῶνται· αὐτὸ, ἐπὶ ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ νόμου εἰσὶ, καὶ

κρίθησονται ὅπ' αὐτοῦ. Καὶ ὅποιον δεῖ εἶναι τὸν ἱερέα, τὸν δεσμεῖν καὶ λύειν ἄνωθεν λαβόντα τὴν ἐξουσίαν, καὶ δεῖ τῶν ἀληθῶς ἱερουργούντων· καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καταλαμπομένῳ φωτὸς· πάντες· κατὰ ἴδιον· αὐτοὶ τε οἱ Πνεύματι περιπατοῦντες Θεοῦ, καὶ οἱ μὴ τὸν χοῖκὸν ἐκδυσάμενοι ἃ θρωπῶν. P. Βλέπατε πῶς ἀκούετε· φησὶ γὰρ ὁ Χριστὸς καὶ Θεός, Ἐρευνάτε τὰς Γραφάς· ἵνα τί φησιν·

XXIX. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν λέγειν ὅτι ἀδύνατον νῦν εἰς ἀκρον ἔλθειν ἀρετῆς τὸν βουλό· ἐνον καὶ τοῖς πάλαι ἀμείλιθῆναι ἀγίοις· καὶ δεῖ πᾶς ὁ διδάσκων τῶν θείων Γραφῶν ἐναντία νέαν αἴρεσιν τοῖς πειθομένοις αὐτῷ ἐοματίζει. P. Πολλοὶ καθεκάσθησαν λέγουσιν ὧν ἀκούομεν καὶ ἡμεῖς λεγόντων. *In editis 30.*

XXX. Περὶ μετανοίας, καὶ ἀρχῆς ἐπαινετοῦ βίου· ἔπως δεῖ τὸν μετανοοῦντα καθεκάσθη ποιεῖν, ἐν ᾧ καὶ περὶ δαιμόνων ἔμα καὶ κατανύξεως. P. Ἀκούσατέ μου τῶν λόγων τὴν δύναμιν, καὶ ὡς εἰς ἀγαθὴν οὖσαν ἡμῖν συμβουλίην προσδίξασθαι ἀσμένως αὐτήν.

XXXI. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ ἕκαστον αὐτὸν ἐπισκέπτεσθαι, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐπιμελῶς ἱρευνᾶν· καὶ πῶς τὰ ἑαυτοῦ ἀντιπαρτιθέειν χρὴ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Χριστοῦ. P. Ἐν τῇ προλαβοῦσῃ κατηγήσει, διὰ τὸ μὴ τὸν λόγον μηκύνειν ἐπὶ πολὺ, τὰ κατηχηθέντα τότε ἑλλιπῆ καταλίπομεν.

XXXII. Περὶ βλασφημίας, καὶ δεῖ ὁ λέγων μὴ δύνασθαι τίνα κατὰ τὴν παρούσαν γενεάν ἐν μετοχῇ τοῦ ἀγίου γενέσθαι Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ὁ διάβαλλον τὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, καὶ τῶν ἐναντίων ταῦτα· ἐπιφημιζῶν, αἴρεσιν νέαν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ἀνακινεῖται. P. Πᾶσα ἀμαρτία, φησὶ τὸ ἱερώτατον λόγιον τοῦ Σωτῆρος, ἀφελήσεται τοῖς ἀνθρώποις· τῷ δὲ εἰς Πνεῦμα τὸ ἄγιον.

XXXIII. Περὶ μετοχῆς Πνεύματος ἀγίου, καὶ δεῖ ἀδύνατον ἄλλως βεβαιωθῆναι τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς εἰ μὴ δεῖ ἐπιδημίας τοῦ Πνεύματος, οὐ χωρὶς οὐδαίς πρὸς ἀρετὴν κατευθύνεται, οὐδὲ ἀλλοῦς ὠφέλειν δύναται, ἢ ἀλλοτρῶν δέχεσθαι λογισμοῦ. P. Πῦρ ἐστὶν ὁ Θεός, καὶ τοῦτο παρὰ πάσης τῆς θεοπνεύστου.

XXXIV. Ὅτι οὐκ ἀκίνδυνον τὸ διδόμενον ἡμῖν παρὰ Θεοῦ τάλαντον κατορῦττειν. Χρὴ γὰρ δημοσιεῖν αὐτὸ καὶ τοῖς πᾶσιν ὑποδεικνύειν, καὶ τὰς εὐεργεσίας Θεοῦ εὐγνωμόνως ἀνακηρύττειν εἰς τὴν τῶν ἀκούοντων ὠφέλειαν, κἄν τινες ἀπαρέσκωνται. P. Ἀδελφοί καὶ Πατέρες, καὶ τέκνα ἐν Χριστῷ, τί πρὸς τὰ κατηχηθέντα παρ' ἡμῶν ἐν διαφόροις πολλάκις λόγοις ὑπονοήσατε;

XXXV. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ ὧν ἔξωται δωρεῶν, καὶ εὐχαριστίας ὅπως τοῖς ἐκκαθαρομένοις τῇ καρδίᾳ Θεός αἰεὶ ἐπιφαίνεται. Καὶ ἐν τοῖς τοῖς πράγμασι καὶ γνωρίσμασιν. P. Εὐχαριστῶ καὶ προσκυνῶ, καὶ προσπίπτω σοι, Κύριε τοῦ παντός, καὶ πανάγιε βασιλεῦ.

XXXVI. Μερικὴ τις φυσιολογία περὶ τῆς τοῦ κόσμου κτίσεως, καὶ τῆς κλάσεως τοῦ Ἀδάμ. P. Ἀ

μὲν οὖν ἀπολογησασθαι καὶ εἰπεῖν ἔδει πρὸς τοὺς Ἀκντιδιατιθεμένους ἡμῖν.

XXXVII. Περὶ τῆς παραβάσεως καὶ ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ. Ρ. Ἐπεὶ δὲ καὶ νόμον αὐτοῖς δέδωκεν, ἐντεταλμένος μὴ φαγεῖν μόνου τοῦ ξύλου.

XXXVIII. Περὶ τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως, καὶ τίνα τρόπον δι' ἡμᾶς ἐσαρκιώθη. Ρ. Ὅτε δὲ ὁ κολοφῶν ἐπληρώθη τῆς ἀγαν κακίας.

XXXIX. Πῶς αὐθις ἢ κτίσις πᾶσα μέλλει ἀνακαινισθῆναι, καὶ γενέσθαι καινὸν οὐρανὸν καὶ καινὴν γῆν κατὰ τὸν Θεῖον Ἀπόστολον. Ρ. Ἀλλὰ σκοπήσωμεν, πῶς ἢ κτίσις ἀνακαινισθῆσεται.

XL. Ποία ἔσται ἡ ἐσχάτη λαμπρότης τῆς κτίσεως· ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀγγέλων καὶ ψυχῆς. Ρ. Καθαρθείσα δὲ εἰς φθορὰν καὶ δουλείαν μετήχθη τῇ ματαιότητι.

XLI. Πῶς ἐνοῦνται τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ, καὶ ἐν γίνονται μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι. Ρ. Ἀρκούντως οὖν καὶ ἰκανῶς περὶ τούτων εἰπόντες.

XLII. Πῶς δεῖ πληρωθῆναι τὸν ἄνω κόσμον, καὶ ὁποῖός τις ἔστι, καὶ τίνα πληρωθήσεται τρόπον. Ρ. Ἀλλὰ πετάσατέ μοι τὰς ἀκοάς καὶ τὸν ἡγεμόνα νοῦν.

XLIII. Ὅτι οἱ μὲν πάντες οἱ προωρισμένοι οἱ κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν τεχθήσονται ἕως ἐσχάτης ἡμέρας, καὶ πληρωθήσεται ὁ ἄνω κόσμος. Ρ. Τεχθῆναι δεῖ πάντας τοὺς προεγνωσμένους.

XLIV. Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου· Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλεί. Ρ. Χρῆ οὖν ἀποτῶν εὐαγγελικῶν ρημάτων ἡμᾶς ἐνάρξασθαι.

XLV. Ὅτι καὶ πάντες οἱ ἅγιοι τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ἑαυτοῖς; συλλαμβάνουσι τῇ Θεοτόκῃ παραπλησίως, καὶ γεννῶσιν αὐτὸν, καὶ γεννῶνται ὑπ' αὐτοῦ, καὶ γεννᾶται ἐν αὐτοῖς· καὶ πῶς υἱοί, καὶ ἀδελφοί, καὶ μητέρες αὐτοῦ χρηματίζουσι. Ρ. Ἐνταυθὰ μοι τὸ καινὸν τοῦ νοήματος· διατί;

XLVI. Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου, Καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἔλθειν. Ρ. Τοῦτο τοίνυν τὸ τῶν γάμων μυστήριον, ὃ τῷ Μονογενεῖ αὐτοῦ.

XLVII. Ὅτι οὐ χρῆ πρὸ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, καὶ τῆς εἰς ἀρετὴν προκοπῆς, τελειότητος τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐρευνᾶν τῶν ἀμυήτων τινά, καὶ ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Κυρίου ἐλεύσει πάντες ἀλλήλους γνωρίζουσιν οἱ ἅγιοι. Ρ. Τοιγαροῦν ἐάσωμεν τὰς ματαιὰς καὶ ἀνωφελεῖς συζητήσεις.

XLVIII. Προτρεπτικὸς ἐκ προοιμίῶν εἰς μετανοίαν, καὶ εἰς τὸ ζῆτον τοῦ Ἀποστόλου, Οὓς προέγνω, τούτους καὶ προώρισε, καὶ εἰς τὰ ἐξῆς· καὶ κατὰ τῶν στρεβλόντων αὐτό τε καὶ πᾶσαν τὴν θείαν Γραφήν. Ρ. Πολλοὺς ἀκήκοα λέγοντας τῶν ἀνθρώπων, Ἐπειδὴ περ φασίν, Οὓς προέγνω ὁ Θεός.

XLIX. Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, ἐν ᾧ λέγει· Καὶ εἶδον τὸν τοιοῦτον εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγέντα, καὶ ἀκούσαντα ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξεστὶν ἀνθρώπων ἀκούειν. Τί οὖν εἶσαν ἃ ἀκήκοεν ὁ Παῦλος ἄρρητα ῥήματα; Τίνα δὲ τὰ ἀγαθὰ ἃ ὀφθαλμοὺς οὐκ εἶδεν, καὶ οὓς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίας ἀνθρώ-

που οὐκ ἀνέβη; Τίς δὲ καὶ πῶς ἔσται, καὶ ἔστιν ἢ εἰς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ βασιλεία, καὶ τίς ἢ ἐν ἡμῖν ταύτης ἐνέργεια; Ρ. Ἐπειδὴ περ διαβρήδην ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης, καὶ καθεκάστην διὰ τῶν Εὐαγγελίων βοᾷ.

L. Περὶ ἀπαθείας, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατὰ προκοπὴν χαρισμάτων καὶ δωρεῶν· καὶ τίς ἢ τελειώσις τῆς κατὰ Χριστὸν πνευματικῆς ἡλικίας. Ρ. Ὅσπερ ὁ τῷ λαμπροτάτῳ ἡλίῳ ἐνατενίζειν βουλόμενος καθαρὸς ὄφελει.

LI. Περὶ τῶν οἰομένων ἀγνώστως ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μὴ ἐπαίθανομένων δὲ καθόλου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καὶ περὶ τῶν λεγόντων μὴ δύνασθαι τίνα τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν ὄρᾶν τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἀπόδειξις διὰ χρήσεων περὶ τούτου· καὶ ὅτι φθόνος οὐδεὶς ἐν τοῖς ἁγίοις, ὅταν διὰ πάσης σπουδῆς ἐναρέτου τούτοις συνεξιώμεθα· καὶ ποίῳ τρόπῳ ὄρᾳ τις τὸν Θεόν, ἔνθεν ἤδη μυεῖται καὶ τὴν μέλλουσαν δοθῆναι ἐν τῷ μέλλοντι τοῖς ἁγίοις ἀπόλαυσιν, καὶ ὅτι ὅσα ἂν ὁ τοιοῦτος λέγῃ, ἢ ποιῇ, ἢ γράφῃ, οὐκ αὐτὸς, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ λαλοῦν ἐν αὐτῷ ταῦτα λέγει, καὶ γράφει· καὶ ὁ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἀθετῶν ἢ παραλογιζόμενος εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὸ ἐνεργεῖν καὶ λαλοῦν ἐν αὐτῷ ἀμαρτάνει, καὶ βλασφημεῖ. Ρ. Ἴδου καὶ πάλιν ἐγὼ πρὸς τοὺς λέγοντας ἔχειν ἁγνώστως Πνεῦμα Θεοῦ.

LII. Περὶ ἀπαθείας καὶ ἐναρέτου ζωῆς· καὶ ὅπως χρῆ τὸ οἰκεῖον ἐκκόπτειν θέλημα, καὶ εἰς ὕψος ἀνέρχασθαι τελειότητος, καὶ περὶ συναφείας Θεοῦ πρὸς ψυχὴν καὶ ψυχῆς πρὸς σῶμα, καὶ ἐνώσεως τῶν τριῶν παραδόξου· καὶ πρὸς τοῦτοις πνευματικῆς ἰατρείας· καὶ ὅπως χρῆ θεραπεύειν τοὺς ψυχικῶς ἀσθενούντας. Ρ. Πολλοὶς τοῖς ἐν κόσμῳ πολλᾶκις προσομιλήσας, καὶ τινων συζητήσεως ἀναμετᾶσθαι.

LIII. Περὶ τῶν δουλευόντων τῷ Θεῷ, τίνας τε εἶεν καὶ ὁποῖοι καὶ ποταποί· καὶ τίς ἔστιν ὁ μετανοῶν, καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ· καὶ τίς ἔστιν ὁ τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν μετερχόμενος, καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ· καὶ τίς δουλεύων Θεῷ, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ· καὶ ἐὰν μὴ τὰς ἀρετὰς κησώμεθα, οὐδὲν ἡμᾶς ἡ ἀπαλλαγὴ μόνη τῶν παθῶν ὠφελῆσει. Ρ. Ἐπειδὴ περ ὅσον ἀπὸ τοῦ θείου βαπτίσματος Χριστιανούς ἡμᾶς αὐτοὺς δίχα τῶν ἔργων.

LIV. Περὶ ἀγάπης καὶ πίστεως· καὶ ὅπως τις ἐγκύμων γίνεται τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, καὶ περὶ ἐλλάμψεως καὶ θεωρίας φωτός, καὶ μυστικῆς ὁμιλίας τοῦ Πνεύματος Θεοῦ. Ρ. Εἰ δοκεῖ τίνυν, ἀκούσωμεν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ διαβρήδην βοῶντος, καὶ λέγοντος.

LV. Περὶ γνώσεως ἀληθινῆς· καὶ ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνώσις οὐκ ἐκ μαθημάτων, ἀλλ' ἐκ καθαρότητος καὶ τῆς ἀνωθεν χάριτος ἐπιγίνεται τῷ σπουδαίῳ. Καὶ ὅτι χαλεπὸν τὸ κρίνειν· καὶ ἔλεγχος τῶν οἰομένων εἰδέναι τὰ τοῦ Πνεύματος χωρὶς Πνεύματος· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς τοῦ Πνεύματος ἀγισσύνης. Καὶ οἷον ἀγαθὸν ἔστιν ἡ πίστις, καὶ τίς ὁ ταύτης καρπός, καὶ ὅπως αὐξάνεται· καὶ ὅτι οἱ τὸν ἠσαυρὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκότες τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐν ἄλλοις

δυνα γυωρίζουσιν. Καὶ τίνα τῶν ἀγίων τὰ σημεῖα, καὶ πῶς καὶ τίσι γυωρίζονται· καὶ ὅτι ὁ μὴ γεννηθεὶς ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὸν γεγεννηκότα Θεόν, οὐδὲ γυωρῖσαι τὸν εἰς τοῦτο πεφθακότα διὰ τοῦ Πνεύματος. P. Nῦν εὐκαιρῶς καλὸν εἰπεῖν μετὰ τοῦ Δαυὶδ, καὶ οὕτω γεγωνότερον φθέγγεσθαι.

LVI. Περὶ τῆς φοβερᾶς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως· ὅτι καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ἐν ἡμῖν ἐνθεν ἤδη καθαιρομένοις διὰ θακρῶν ἐνεργεῖται· καὶ ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται· κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, κατὰ τὴν μέλλουσαν οὐχ ὑπαντᾷ. Καὶ τίς ἐστὶν ἡ ἡμέρα Κυρίου, καὶ τίσιν αἴφνης ἀποκαλύπτεται, καὶ ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις οὐ δύναται μόνῃ σῶσαι ἡμᾶς, εἰ μὴ καὶ ἀγίου Πνεύματος γνωστῶς γενώμεθα μέτοχοι· καὶ ὅτι οὐ πάντες οἱ βαπτισθέντες διὰ τοῦ βαπτίσματος μεταλαμβάνουσι τὸν Χριστὸν· καὶ πῶς δύναται τις γνῶναι εἰ περιφέρει ἐν ἑαυτῷ τὸν Χριστὸν, καὶ Πνεύματος ἀγίου γέγονε μέτοχος· καὶ ἐρμηνεῖα ὡς ἐν παραδρομῇ εἰς τὸ, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » καὶ μακαρισμὸς εἰς τοὺς ἐξ ἀγίωνων τὴν ἐπιφοίτησιν δεξαμένους τοῦ Πνεύματος. P. Πολὺς ἡμῖν, ἀγαπητοί, ὁ περὶ τῆς κρίσεως λόγος, καὶ δυσερμήνευτος.

LVII. Περὶ τῆς ζωοποιῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ τῆς αἰετινῆς ἀναισθητικῆς ἐν τοῖς τελείοις, καὶ ὅτι ἡ κτησις τῶν ἀρετῶν αἵματι ἀγοράζεται· καὶ τίνα τῶν ἀρετῶν τὰ καταγώγια· καὶ ὅτι ὁ μὴ διὰ τῆς πρώτης βαθμίδος κατὰ τάξιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνερχόμενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται εἰς αὐτήν· καὶ ὅτι ἐν τοῖς τελείοις χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις ἐστὶ καὶ οὐ δάκρυον, καὶ ἐν αὐτοῖς βρῦουσι τῆς θεολογίας τὰ βρεῖθρα· καὶ πρὸς τὸ τέλος, ἵτι οὐ δεῖ ἐπιπηδᾶν ταῖς ἀρχαῖς ἄνευ τῆς πληροφορούσης τὰς καρδίας ἡμῶν χάριτος, τῆς ἐπὶ τὸ ποιμαίνειν καλούσης τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ τί τὸ ἔργον τῶν προϊσταμένων, τίς δὲ ἡ περὶ τὰ λογικὰ πρῶτα φρονεῖς· καὶ πῶς ὑφείλουσι ταῦτα παρὰ τῶν ποιμένων ποιμαίνεσθαι. P. Τὰ τῆς ζωοποιῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ, καὶ τῆς θαυμαστῆς ἐνεργείας αὐτῆς.

LVIII. Εἰς τὸ βῆτην τὸ λέγον τοῦ Ἀποστόλου· « Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ τῆς γῆς χοϊκός, δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ » καὶ πῶς τὸν χοϊκὸν ἀποτιθέμεθα ἄνθρωπον, καὶ τὸν Χριστὸν ἐνδυσόμεθα, συγγενεὶς αὐτοῦ καὶ ἀδελφοὶ χρηματίσαντες. P. Καλῶς ἡμᾶς ἐστίδας ὁ μακάριος Παῦλος ἐν τῇ προτέρᾳ τῶν θεῶν.

LIX. Εἰς τὸ βῆτην τὸ λέγον τοῦ Ἀποστόλου, « Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι » καὶ πῶς ἐξαγοράζεται τις φρονίμως τὸν καιρὸν τῆς παρουσίας ζωῆς. P. Οὐδὲν οὕτως ἔτερον τῶν ἄλλων ἀπάντων ὠφελιμώτερον ψυχῇ τῆς νουκὸς καὶ ἡμέρας.

LX. Περὶ ἑορτῶν· καὶ ὅπως χρῆ ἑορτάζειν· καὶ τίνων σύμβολα τὰ τελοῦμενα ἐν ταῖς ἑορταῖς, καὶ κατὰ τῶν ἐναθρονομένων ἐν αὐταῖς· καὶ περὶ τῶν ἀξίως ἢ ἀναξίως κοινωνούντων, καὶ τίς ἡ ἐν τούτοις διαφορά· καὶ πρὸς τὸ τέλος πῶς συνάπτεται τις διὰ τῆς κοινωνίας Θεῷ· καὶ πῶς οὐ συνάπτεται.

PATR. GR. CXX.

A P. Ὁ συνείναι, καὶ συνιδεῖν ἐνηθελίς, ὅτι γυμνός ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραχθελίς.

LXI. Περὶ ἡσυχίας, καὶ ὅποιας ἐργασίας ὀφείλει ἔχειν ὁ ἐν ἐκύτῃ ἀνδρείως προσκαρτερῶν. P. Περὶ τῆς τελειότερας τῶν ἀρετῶν ὀλίγα τίνα προθυμώμενος εἰπεῖν, Δέομαι ἡμῶν, ἀνοίξατέ μοι τὰ ὄτια.

LXII. Περὶ ἐξομολογήσεως, πρὸς τινὰ γράφεις, τέκνον αὐτοῦ πνευματικὸν ὄντα, καὶ τίνες ἄρα εἰσὶν οἱ τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἀμαρτήματα λαβόντες. P. Ἐπέταξας τῇ εὐτελεῖα ἡμῶν, Πάτερ.

LXIII. Λόγος ἀσκητικὸς πολυμερῆς ἡθικός. P. Ἀδελφε, ταύτην ἡγοῦ λέγεσθαι ἀναχώρησιν τελεφαν κόσμου, τὴν παντελῆ τοῦ ἰδίου θελήματος ἀπονήρωσιν.

LXIV. Περὶ μετανοίας, καὶ τίνα εἰσὶν ἃ ὀφείλει ποιεῖν ὁ ἄρτι ἐξομολογούμενος. P. Οὔτε πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαγορεύειν ποτὲ χρῆ.

LXV. Πρὸς ἓνα τῶν αὐτοῦ μαθητῶν περὶ τοῦ ποῖω τρόπῳ τις δύναται ἅγιον ἄνδρα γυωρῖσαι, καὶ πῶς ἢ τί ποιῶν εὖροι αὐτόν, καὶ μετὰ τὸ τυχεῖν τῶν τοιούτων, πῶς χρῆ διακεῖσθαι πρὸς αὐτόν. P. Συνελάβομέν σε διὰ διδασκαλίας· ὠδινήσαμεν σε διὰ μετανοίας, ἀπέτεκόν σε δι' ὑπομονῆς.

LXVI. Περὶ τῶν αὐτοχειροτονητῶν διδασκάλων, καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα δίχα τῆς ἄνωθεν χάριτος περιτιθεμένων ἑαυτοῖς· καὶ ὅτι οὐ χρῆ, πρὸ τοῦ γεννηθῆναι παρὰ πνευματικοῦ Πατρὸς καὶ φωτισθῆναι, ἄλλους ἰδηγεῖν, ἢ τὸ παράπαν διδάσκειν. P. Ἐβουλόμην ἐπὶ τοσοῦτον ἀγάω νεκρωθῆναι τῷ κόσμῳ.

LXVII. Ὅτι δεῖ σκοπεῖν εἰ τὰ των μακαρισμῶν τοῦ Χριστοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἔχομεν· οὗτοι γάρ εἰσι τὸ σημεῖον τῆς τοῦ Χριστοῦ σφραγίδος, καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ τὰ ἰδιώματα· καὶ ὅτι ἀδύνατον τὸν μὴ σημιωθέντα τῷ σημείῳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ φέροντα εἰς βασιλείαν εἰσελθεῖν. P. Ὅσοι ἐσμεν ἀσφράγιστοι τῆς τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σφραγίδος. Edita Numer. XXI.

LXVIII. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ Πνεύματος ἐγγινομένης τοῖς ἀγωνιζομένοις πιστοῖς, καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ζωοποιῦ νεκρώσεως· καὶ ὅτι οἱ ἐν τῇ χάριτι ὑπὲρ τὸν νόμον γενόμενοι, τὴν τοῦ θεοῦ φωτὸς χάριν γνωστῶς ἐν ἑαυτοῖς λαμβάνουσιν. Οἱ γὰρ μὴ λαβόντες ἤδη τοῦτο τὸ φῶς κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, μηδὲ καθαρῶς ὀρώντες αὐτὸ, εἰ ὑπὸ σκιᾷ τοῦ νόμου εἰσὶ, καὶ κριθήσονται ὑπ' αὐτοῦ. Πῶς δὲ ἡ μετοχὴ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐν τοῖς πιστοῖς καὶ ἡ ἀγιοσύνη, καὶ ἡ τελεῖα ἀπάθεια γίνεται. P. Ἐρευνάτε, ἔφησε, τὰς Γραφάς, ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἔν' ἐν πρώτοις μὲν τὴν σωτηρίαν. In editis Num. XX.

LXIX. Τί ἐστὶ τὸ, « Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστεύσας κατακριθήσεται » ὅποια δὲ τὰ σημεῖα τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης, καὶ τοῦ πλησίον· καὶ περὶ τελείας ἀγάπης, καὶ τίς ἡ ταύτης ἐνέργεια, καὶ ὅτι, ἐὰν μὴ μετὰ σπουδῆς ἐντεῦθεν ἤδη τῆς ἀγάπης καὶ τῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος μεθέξεως γενώμεθα μέτοχοι, οὐδὲ Χριστιανοί

δυναμέθα εἶναι· ἀλλ' οὐδὲ υἱοὶ καὶ τέκνα Θεοῦ ἤ
χρηματίσμεθα, ἀλλ' ὡς ἀπιστοὶ μᾶλλον ἐν τῇ ἡμέρᾳ
τῆς κρίσεως κατακριθήσόμεθα. P. Ὁ Κύριος καὶ
Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, Υἱὸς ὧν γνήσιος τοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁμοουσιᾶς τε καὶ ὁμοφυῆς. Edita
Num. xxii.

LXX. Περί ἡσυχίας. P. Γενέσθω τοιγαροῦν ὁ
ἡσυχάζων, καὶ ἐν κελλίῳ μόνος καθήμενος ὡς ἡ
πρωτομάρτυς Θέκλα· αὐτὴ γὰρ ἐπὶ τῆς θυρίδος
καθημένη.

LXXI. Ὅτι δι' ὑπερβολὴν ἀγάπης πολλαῖς περι-
στάσεσιν ὑπέβηκε τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός· καὶ ὅτι ἡ
ἐνδοξα εὐεργεσία Θεοῦ ἐστίν. Ὁ φεύγων τὴν ἐνδοξίαν
φεύγει τὸν Χριστιανισμόν· αἱ γὰρ τοῦ Θεοῦ ἀποφάσεις
φύσεις εἰσὶ, καὶ αἱ θλίψεις πᾶσαι εὐχαριστίαν διδά-
σκουσι· τίνος δὲ ἕνεκεν ἁμαρτία καὶ νόσος καὶ θά-
νατος. P. Φόβοις πολλοῖς καὶ περιστάσεσιν παντο-
δαπαῖς ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον περιεστίχισεν. In editis
Num. xvi.

LXXII. Ὅτι πᾶς ὁ αἰτῶν μὴ εἰδὼς τί αἰτεῖ, εἰ δὲ
καὶ οἶδε τί αἰτεῖ, οὐ φθάνει δὲ ὅπερ αἰτεῖ λαβεῖν,
οὐδὲν ὠφελεῖται. Τίς δὲ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ
πῶς λαμβάνουσιν αὐτὴν οἱ Χριστιανοί. Τίς δὲ ὁ πο-
νηρὸς, καὶ πῶς δύναται τις βυσθῆναι ἐκ τῆς τοῦ
πονηροῦ δουλείας. Πῶς δὲ καὶ διὰ ποιῶν ἔργων ἡ
ἀνάστασις γίνεται τῆς ψυχῆς. P. Οἱ πολλοὶ τῶν
Χριστιανῶν, οἱ τε τὸ σχῆμα φοροῦντες τῶν μονα-
χῶν. Habetur inter editas Num. iv.

LXXIII. Θεολογικὸς λόγος πρῶτος κατὰ τῶν τι-
θεμένων τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Πατρὸς. P. Τὸ περὶ
Θεοῦ λέγειν, ἢ φθῆγγεσθαι, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν
ἔρουνξιν.

LXXIV. Θεολογικὸς δευτέρος, καὶ κατὰ τῶν ἐπι-
χειρούντων θεολογεῖν ἄνευ Πνεύματος. P. Ὁ ἄνωθεν
εἰληφώς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀνεσίαν ἐν τῷ στόματι διὰ
παντὸς περιζέρειν.

LXXV. Θεολογικὸς τρίτος, καὶ ὅτι, εἰ τι ὁ Πατήρ,
τοῦτο καὶ ὁ Υἱός, εἰ τι ὁ Υἱός, τοῦτο καὶ τὸ Πνεῦμα
τὸ ἅγιον. Καὶ ἔτι ἐν ταῦτα, Πνεῦμα ὁμοτίμον,
ὁμοούσιον, καὶ ὁμόθρονον. P. Ἄει μὲν ὁ Θεὸς
ἄμνο· μένος τε καὶ παρ' ἡμῶν δοξαζόμενος.

LXXVI. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῶν γεγο-
νότων εὐεργεσιῶν εἰς αὐτὸν παρ' αὐτῷ, ἐν ἧ καὶ
περὶ εὐχῆς πνευματικῆς, καὶ περὶ προκοπῆς, καὶ
ἀγάπης τῆς πρὸς Θεόν. P. Εὐχαριστῶ σοι, Δέσποτα
Κύριε οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁ ἐκ τοῦ μη ὄντος εἰς
τὸ εἶναι πρὸ καταβολῆς κόσμου γενέσθαι με προ-
ορίσας.

LXXVII. Μέθοδος περὶ τῆς ἐραδῆς προσευχῆς καὶ
προσοχῆς. P. Τρεῖς εἰσὶ τῆς προσευχῆς οἱ τρόποι.
Hec non reperisse in codicibus Bavaricis refert
Latinus interpres, licet eorum meminerit Conradus
Gesnerus: reperitur tamen passim in bibliothecis
Italicis.

LXXVIII. Πῶς τί ἡ πρώτη καὶ δευτέρα φυλακὴ
οὐ δύναται τελειῶσαι τὸν μοναχόν; P. Ἐπειδὴ οὐ
κατὰ τάξιν ταῦτα μετέρχεται.

LXXIX. Ἐρωταποκρίσεις σχολαστικοῦ τίνος πρὸς
Συμεῶνην τὸν Νεὸν Θεολόγον. P. Ἐρώτηται; Τί ἦν

ἐν τῷ κόσμῳ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι; Ἀποκρι-
σις. Θεὸς ὁ τὸν κόσμον ποιήσας. Edita cum aliis
orationibus Symeonis Latine per Pontanum.

Præter has a nobis ex libris manuscriptis nume-
ratas, nonnullas alias Latine Pontanus edidit, qua-
rum copia in Græciis nobis nondum facta est; illæ
sunt num: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13,
14, 15, 16, 18, 23, 24, 29, 31. Eæ si aliis addan-
tur, puto futurum opus Symeonis absolutissimum,
quoad pietatem tendentibus via sternetur satis
commoda.

Præterea divinum Hierotheum sancti Dionysii
Areopagitæ Præceptorem æmulatus, Amatoris
hymnos et divinas laudes vario carminum genere
decantavit, quas sub sacrarum Commentationum
vocabulo Latinas fecit, ediditque Pontanus. Eas
tamen ex defectu suorum codicum neque integras,
neque absolutas, cum multo auctiores reperian-
tur in Italicis Bibliothecis, ut ex Elencho hic ap-
penso lector æquus conjiciet. Ineditæ stellula nota-
buntur.

Τοῦ αὐτοῦ τῶν θείων ὑμνων ἀρχή. P. Ἐλθέ τὸ
φῶς τὸ ἀληθινόν, ἐλθέ ἡ αἰώνιος ζωή.

I. Περὶ τῆς θείας ἐλλάμψεως, καὶ φωτισμοῦ Πνεύ-
ματος ἁγίου· καὶ ὅτι εἰς τόπος ὁ Θεός, ἐν ᾧ μετὰ
πότμον τὴν ἀνάπαυσιν πάντες οἱ ἅγιοι ἔχουσι· καὶ
ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκπίπτων ἐν ἐτέρῳ τόπῳ οὐκ ἔχει
ἀνάπαυσιν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ. P. Τί τὸ φρικτὸν
μυστήριον, ὃ ἐν ἡμοῖς τελείται.

II. Τίς ἡ ἐπὶ τῷ Πατρὶ τούτῳ γενομένη ἀλλοίωσις,
καὶ πῶς καθαρθεὶς εἰς ἄκρον ἠνώθη Θεῷ, καὶ εἰς
ἐξ οἴου ἐγένετο, οἱ πρὸς Θεὸν αὐτοῦ ἐρωτικὸι λόγοι
δηλοῦσιν ἐνεσθῆναι, ὃς καὶ θεολογῶν λέγει πρὸς τὸ
τέλος; περὶ ἀγγέλων. P. Τίς ἡ ἀμπετος εὐσπλαγχνία
σου, Σῶτερ

III. Τίς ὁ μοναχὸς, καὶ τίς ἡ αὐτοῦ ἐργασία, καὶ
εἰς οἶον ὕψος οὗτος ὁ θεῖος Πατήρ θεωρίας ἀνῆλθεν.
P. Μοναχὸς ὅστις ἀμιγῆς ἐστὶ κόσμῳ.

IV. Διδασκαλία εἰς μοναχοῦς ἀποταξαμένους ἄρτι
κόσμῳ, καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ· καὶ περὶ τοῦ ὁποῖαν
τί, ὀφείλει πιστὴν ἔχειν πρὸς τὸν ἴδιον Πατέρα. P.
Ἄφες κόσμον ἅπαντα καὶ τοῦ; ἐν κόσμῳ.

V. Ἀλφάβητος κατὰ στοιχεῖον διπλοῦν προτρέ-
πων, καὶ ὁδηγῶν εἰς τελειότητα τοῦ βίου ἀναδρα-
μεῖν τὸν ἄρτι τοῦ κόσμου ἀναχωρήσαντα. P. Ἀρχὴν
ποιήσας Χριστὸν καὶ θερμὴν πιστίν.

VI. Τετράστιχα τοῦ αὐτοῦ τὸν πρὸς Θεὸν αὐτοῦ
δεικνύοντα ἔρωτα. P. Πῶς καὶ πῦρ ὑπάρχεις βλύζον;
πῶς καὶ ὕδωρ εἰς ὄροισιν;

VII. Ἐντεύξις τοῦ αὐτοῦ εἰς Θεόν, καὶ ὅπως
Θεῷ συναπτόμενος, καὶ δόξαν Θεοῦ ὄρων ἐν αὐτῷ
ἐνεργοῦσαν ἐξεπλήττετο. P. Πῶς σε ἐντός μου προσ-
κυνῶ; πῶς δὲ μακρὰν σε βλέπω;

VIII. Τίσι Θεὸς ἐμφανίζεται, καὶ τίνες ἐν ἕξει
γίνονται τοῦ καλοῦ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας.
P. Πῶς βλέπεις κεκρυμμένο; ὦν, πῶς ἐφορᾷς τὰ
πάντα;

IX. Ὅτι ὁ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέτοχος γεγονώς,

ὑπὸ τοῦ φωτός καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἀρπαζόμενος ἐπάνω πάντων φέρεται τῶν παθῶν, μὴ βλαπτόμενος τῷ πλησιασμῷ ὑπ' αὐτῶν. Ρ. Αἶ, αἶ, Θεὸς καὶ Κύριε παντοκράτωρ, τίς χορτασθῆ σου;

Χ. Ὅτι ὁ θάνατος; καὶ τῶν στερεωτέρων τῆ φύσει καθάπτεται. Ρ. Ἦκουσα πρᾶγμα-ξένον καὶ πλήρες θάμβους.

ΧΙ. Ὅπως ὠράθη αὐτῷ Θεός, ὡς Στεφάνῳ καὶ Παύλῳ τοῖς ἀποστόλοις ἐνταῦθα ὁ Πατὴρ ἐκπλητόμενος διηγείται. Ρ. Τί τὸ καινὸν τοῦ θαύματος, τοῦ καὶ νῦν γινομένου;

ΧΙΙ. Περὶ τοῦ ἐνός κατὰ πάντα τῆς τριουποστάτου θεότητος θεολογία, καὶ δι' ὧν τῆ ταπεινώσει χρώμενος λέγει περὶ αὐτοῦ, καὶ τῶν δοκούντων εἶναι τι ἐκτρέπει τὴν οἴησιν. Ρ. Πῶς ἔ ποτε ἠφάνισας ἐν ἐμοὶ πάλιν ζῶσιν;

ΧΙΙΙ. Προτροπὴ εἰς μετάνοιαν, καὶ πῶς τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς τῷ θελήματι τοῦ Πνεύματος ἐνωθὲν θεοειδῆ τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάζεται. Ρ. Κλαίω καὶ κατανύσσομαι, ὅταν τὸ φῶς μοι λάμπῃ.

ΧΙV. Εὐχαριστία πρὸς Θεὸν τῶν δωρεῶν ἕνεκα ὧν παρ' αὐτοῦ ἠξιώθη, καὶ ὅτι φρικτὸν καὶ ἀγγέλοις τὸ τῆς ἱερωσύνης καὶ ἡγουμενίας ἀξίωμα. Ρ. Ἐγὼ καὶ θέλω, Δέσποτα, λαλήσαι οὐκ ἰσχύω.

ΧV. Ὅπως βλέπων τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, οὗτος ὁ θεὸς ἐνηργεῖτο Πατὴρ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ ὅτι τὸ θεῖον ἐντός ἐστι τοῦ παντός· ἀλλὰ καὶ ληπτὸν τε καὶ ἀληπτον τοῖς ἀξίοις· καὶ ὅτι εἰς πολλὰ γινόμενος ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν μέλη, εἰς ἐστὶ καὶ ὁ αὐτός, καὶ μένων ἀμέριστός τε καὶ ἀναλλοιώτος. Ρ. Ἀποκαλυπτομένου σου, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, καὶ δόξαν τοῦ προσώπου σου.

ΧVI. Ὅτι ποθεινὸν τε καὶ ἐπιθυμητὸν κατὰ φύσιν μόνον τὸ θεῖον, οὐ δὲ μετέχων πάντων ἐν μετοχῇ γέγονε τῶν καλῶν. Ρ. Ὅτι τὸ πρᾶγμα τὸ κρυπτὸν πάσῃ κτιστῇ οὐσίᾳ.

ΧVII. Ὅτι ὁ φόβος γεννᾷ τὴν ἀγάπην· ἡ δὲ ἀγάπη ἐκρίθει τὸν φόβον ἀπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ μένει μόνη ἐν αὐτῇ Πνεῦμα θεῖον οὐσα καὶ ἅγιον. Ρ. Πῶς ὑμνήσω; πῶς δοξάσω; πῶς ἀξίως εὐφημίσω;

ΧVIII. Διδασκαλία σὺν θεολογίᾳ περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἁγίας ἀγάπης, ἧγουν αὐτοῦ τοῦ φωτός τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ρ. Τίς ἐξισχύσει, Δέσποτα, περὶ σοῦ διηγείσθαι;

ΧIX. Διδασκαλία σὺν θεολογίᾳ, ἐν ᾗ καὶ περὶ ἱερωσύνης ἅμα καὶ ἀπαθοῦς θεωρίας. Ρ. Πῶς σου ἐξεῖπω, Δέσποτα, τὰ θαυμαστά καὶ ξένα;

ΧX. Εὐχαριστία καὶ ἐξομολόγησις σὺν θεολογίᾳ, καὶ περὶ διαρεῶς καὶ μετουσίας Πνεύματος ἁγίου. Ρ. Ὁρῶ δι' ἐμὲ ἐπὶ γῆς ἐκ παρθένου ὁ πρὸ αἰώνων ἀόρατος ὑπάρχων.

ΧXI. Ἐπιστολὴ πρὸς μοναχὸν ἐρωτήσαντα, Πῶς χωρίζεις τὸν Υἱὸν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, ἐπινοίᾳ, ἢ πράγματι· ἐν ᾗ πλοῦτον εὐρήσεις θεολογίας ἀνατροπύσης τὴν αὐτοῦ βλασφημίαν. Ρ. Ἐλαμψας, ἐξέφανες φῶς τὸ τῆς δόξης.

ΧXII. Εὐχαριστία σὺν θεολογίᾳ· καὶ περὶ ὧν ἡ θεία χάρις τοῦ Πνεύματος διὰ τῶν ἐνεργειῶν ὡσὶ-

μασται. Ρ. Τί τὸ καινὸν μυστήριον, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, ὃ εἰς ἐμὲ τὸν ἄσωτον;

ΧXIII. Περὶ τῆς ἀκαταλήπτου καὶ ἀπεριγράπτου θεότητος ἀκριβῆς θεολογία· καὶ ὅτι ἀπερίγραπτος οὕτα ἡ θεία φύσις, οὔτε ἐντός οὔτε ἐκτός· ἐστὶ τοῦ παντός· ἀλλὰ καὶ ἐντός καὶ ἐκτός ἐστίν, ὡς τῶν ἄλλων αἰτία, καὶ ὅτι μόνον κατὰ νοῦν τῷ ἄνθρωπῳ ληπτὸν ἀλήπτως τὸ θεῖον, ὡς τοῖς ὀφθαλμοῖς αἰ τοῦ ἡλίου ἀκτίνες. Ρ. Ὁ Τριὸς ἢ κτίσις; πάντων! ὦ Μονὰς ἀρχικωτάτη!

ΧXIV. Δι' ὧν ἐξομολογούμενος ἐν τῷ παρόντι γράφει λόγῳ, δείκνυσαι τὸ βάθος τῆς ἑαυτοῦ ταπεινώσεως, καὶ προῖν διδάσκει αὐτὴν τὸν εἰς μέτρον ἐλάσαντα τελειότητος, καὶ ἀξιοθέητα τοιοῦτων ἐν θεολογίᾳ ἀποκαλύψων, Παῦλον τὸν θεῖον καὶ τούτῳ Β μισθούμενος· ἀμαρτωλῶν ἐπιτὸν ἀποκαλοῦντα, καὶ ἀνάξιον τοῦ καλεῖσθαι Ἀπόστολον. Ρ. Δίδου μοι, Χριστέ, καταφιλεῖν τοὺς πόδας.

ΧXV. Περὶ τῆς γενομένης θεωρίας αὐτῷ τοῦ θεοῦ φωτός, καὶ ὅπως τὸ θεῖον φῶς οὐ καταλαμβάνεται ὑπὸ σκότους, ἐν οἷς καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἀποκαλύψεων ἐκπλητόμενος· μέμνηται τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας καὶ ἑαυτοῦ κατεκρίνεται. Ρ. Πῶς διαγράψω, Δέσποτα, προσώπου σου τὴν θείαν;

ΧXVI. Ὅτι ὁ ἐν ἀγνωσίᾳ Θεοῦ ἐστὶ ζῶν, νεκρός· ἐστὶ μέσον τῶν ζώντων ἐν γνώσει Θεοῦ· καὶ ὅτι τοῖς ἀναξίως τῶν μυστηρίων μεταλαμβάνουσιν ἀληπτον τὸ θεῖον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ γίνονται. Ρ. Νῦν ἐν τοῖς ζῶσιν ὡς νεκρός, ὦ Δέσποτα, ὑπάρχω.

ΧXVII. Ὅποσον δεῖ εἶναι τὸν μοναχὸν, καὶ τίς ἡ ἐργασία τούτου καὶ προκοπὴ, καὶ ἀνάβασις. Ρ. Ἀπέργασαι παλάτιον τὸν τῆς ψυχῆς σου οἶκον εἰς κατοικίαν τῷ Χριστῷ.

ΧXVIII. Περὶ τῆς ἀποκαλύψεως τῶν ἐνεργειῶν τοῦ θεοῦ φωτός, καὶ ἐργασίας νοεράς τε καὶ θείας τῆς ἐναρέτου ζωῆς. Ρ. Ἐάσατε τῇ κέλλῃ μου μόνον ἐγκλεισμένον.

ΧXIX. Ὅτι μόνοις ἐκείνοις καταφανῆ τὰ τῶν θεῶν πραγμάτων, οἷς διὰ τῆς μετουσίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὅλοις ὅλος ἠνώθη Θεός. Ρ. Πόθεν ἐρχῆ. πῶς εἰσέρχῃ ἐνδοθεν τῆς κέλλης λέγε.

ΧXX. Ὅτι ταῖς καθαρθείσαις ψυχαῖς διὰ δακρύων καὶ μετανόιας προφαῦσαν τὸ θεῖον πῦρ ὀράσεται αὐτῶν, καὶ πλέον καθαίρει φωτίζον τὰ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας· ἐσκοτισμένα μέρη αὐτῶν, καὶ τὰ τραυμάτα ἐξώμενον εἰς τελείαν φέρει συνούλωσιν, ὡς τῷ θεῷ κάλλει ὑπεραστράπτειν αὐτοῖς. Ρ. Ἐπει πῦρ τὸ θεῖον ὃ ὄντως, ὅπερ εἶπεν ὁ Δέσποτης, ὅτι ἦλθεν ἰνα βάλῃ.

ΧXXI. Περὶ θεολογίας, καὶ ὅτι ἀνεξερεύνητος ἡ θεία φύσις, καὶ πάντα τοῖς ἀνθρώποις ἀκατανόητος. Ρ. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν Πατὴρ, Υἱὸς, καὶ Πνεῦμα σὴ τῆ μορφῇ ἀνείδους.

ΧXXII. Ὅτι οἱ ἐνδοχοὶ τῆς γῆς, καὶ σοβαροὶ τῷ πλοῦτῳ περὶ τὴν σκιάν τῶν ὀρωμένων πλανῶνται· οἱ δὲ γε τῶν παρόντων καταφρονήσαντες ἐν ἀπλάνει μεθέξει τοῦ θεοῦ γίνονται Πνεύματος. Ρ. Ὑπὸ πιστῶν με, Δέσποτα, λοιδορούμενον βλέπων.

ΧXXIII. Περὶ θεολογίας, καὶ ὅτι οἱ τὸ κατ' εἰ-

κονα φυλάξαντες τὰς πονηρὰς δυνάμεις τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους καταπατοῦσιν· οἱ δὲ ἄλλοι οἷς ἐμπαθῆς ὁ βίος, ὑπ' αὐτοῦ κρατοῦνται καὶ βασιλεύονται.

P. Φῶς ὁ Πατήρ, φῶς ὁ Υἱός, φῶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

XXXIV. Ὅτι ἡ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἔνωσις πρὸς κεκαθαρμένης ψυχᾶς ἐν αἰσθήσει τραπῆ, ἤγουν ἐν ἐπιγνώσει γίνεται, καὶ ἐν αἷς ἂν γένηται, φωτισοὶ δὲ ὁμοίως ἑαυτοῦ καὶ φῶς αὐτὰς ἀπεργάζεται. P. Διόσταται τῶν ὁρατῶν ὁ ἀόρατος πάντως καὶ τῶν κτισμάτων.

XXXV. Ὅτι πάντες ἄγγελοι ἐλλαμπόμενοι αὐγάζονται, καὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καθορῶσιν, ὡς θεμιτὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει ὁρᾶν Θεόν. P. Βλέψον ἀνωθεν, Θεέ μου, καὶ εὐδόκησον φανῆναι.

XXXVI. Εὐχαριστία ὑπὲρ τῆς ἔξορίας καὶ τῶν θλίψεων, ἣν ὑπέστη ἐν τῷ κατ' αὐτὸν διωγμῷ. P. Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, εὐχαριστῶ σοι, μόνε.

XXXVII. Δέησις καὶ προσευχὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Θεόν, τῆς ἐκείνου ἕνεκα βοηθείας. P. Δέσποτα Χριστέ· Δέσποτα ψυχοσῶστα, Δέσποτα Θεέ πάντων.

XXXVIII. Περὶ θεολογίας· καὶ ὅτι ὁ νοῦς τῆς ὕλης τῶν παθῶν καθαρθεὶς ἀλλως τὸν αἴθλον καὶ ἀόρατον καθορᾷ. P. Ποίαν ὁδὸν ὀδεύσαιμι; ποίαν ἐκκλίνω τρίβον;

XXXIX. Ὅτι ὁ πόθος καὶ ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη ὑπερβαίνει πᾶσαν ἀγάπην, καὶ πάντα πέσον ἀνθρώπινον. Βαφεὶς δὲ ὁ νοῦς τῶν καθαιρομένων ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Θεοῦ, ὅλος θεοῦται, καὶ νοῦς ἐκείθεν χρηματίζει Χριστοῦ. P. Ἀρτίχρονον τὸ κἄλλος σου, ἀσύγκριτον τὴ εἶδος.

XL. Ὁμολογία τῆς χάριτος τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν, καὶ ὅπως ὁ ταῦτα γράφων Πατήρ ἐνηργεῖτο ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ διδασκαλίᾳ βρῆθεῖσα ὑπὸ Θεοῦ, τὸ εὐεργετοῦντά τινα τῆς τῶν σωζομένων σωτηρίας ἕνεκα. P. Πάλιν ἐκλάμπει μοι τὸ φῶς· πάλιν τραπῆς ὁρᾷται.

XLI. Εὐχαριστία πρὸς Θεὸν ὑπὲρ τῶν παρ' αὐτοῦ γεγονυῶν εὐεργειῶν, καὶ αἰτήσεις τοῦ μαθεῖν, τίνας χάριν οἱ τέλειοι γεγονότες ὑπὸ τῶν δαιμόνων παραχωροῦνται πειράζεσθαι· καὶ περὶ τῶν ἀποτασομένων τῷ κόσμῳ διδασκαλίᾳ, καὶ ὑποτύπωσις βρῆθεῖσα παρὰ Θεοῦ. P. Γινώσκεις τὴν πτωχεῖαν μου, ἴδε τὴν ὀρφανίαν.

XLII. Ὅτι οἱ τῷ Θεῷ ἀπεντεύθεν ἤδη διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετουσίᾳς, ἐνωθέντες ἐκδημούντες τοῦ βίου, εἰς αἰῶνα αὐτῷ ἐκείθεν συνέσονται. Εἰ δ' οὖν ἀλλὰ τὸ ἀνάπαλιν τοῖς ἄλλως ἔχουσιν ἐνταῦθα γινήσεται. P. Ἀρχὴ τοῦ βίου τέλος μοι, καὶ τὸ τέλος ἀρτίχρονον μοι.

XLIII. Ὅτι κρεῖσσον τὸ καλῶς ποιμαίνεσθαι ἢ τοῖς μὴ βουλομένοις ποιμαίνειν. Οὐδὲν γὰρ ἔσται κέρδος τῷ ἄλλως μὲν σπουδάζοντι σῶσαι, ἑαυτὸν δὲ διὰ τῆς ἐκείνων ἀπολέσαντι προστασίας. P. Εἰπέ, Χριστέ, τῷ δούλῳ σου, εἰπέ τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

XLIV. Τί ἐστὶ τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ πῶς εἰκότως νοεῖται ὡς τοῦ Θεοῦ εἰκὼν ὁ ἀνθρώπος· καὶ ὅτι ὁ τοῖς ἐχθροῦς ὡς εὐεργετὰς φίλων μιμητῆς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. Πνεύματος δὲ ἁγίου ἐντεθειέν μέτοχος γεγονὼς ἕσται Θεός, καὶ χάριτι γίνεται, μόνος ἐκείνους γυνώ-

ριζόμενος, τοῖς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργουμένοις. P. Δόξα, αἶνος, χάρις τῷ ποιήσαντι τὴν κτίσιν ἐξ οὐκ ὄντων.

XLV. Περὶ θεολογίας ἀκριβεστάτης, καὶ ὅτι ὁ μὴ ὁρῶν τὸ φῶς τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης χείρων τυγχάνει τυφλῶν. P. Ὁ φιλοικτίρμων Θεέ μου, Ποιητά μου, λάμψον πλεῖόν μοι.

XLVI. Ἐξομολόγησις εὐχῆ συνημμένη· καὶ περὶ συναφείας Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀπαθείας. P. Ἐμάκρυνα, φιλόανθρωπε, ἠλίσιθην ἐν ἐρήμῳ.

XLVII. Περὶ τοῦ νοητοῦ παραδείσου τηλαυγῆς θεωρία· καὶ περὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ζήλου ζωῆς. P. Εὐλογητὸς εἶ Κύριος· εὐλογητὸς εἶ μόνος.

XLVIII. Ὅτι δόξα καὶ τιμὴ ἐστὶ παντὶ ἀνθρώπῳ ὑβριζομένῳ, καὶ πάσχοντι κακῶς διὰ Θεοῦ ἐντολήν, ἢ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἀτιμία· καὶ διάλογος πρὸς τὴν ἰδίαν ψυχὴν, διδάσκων τὸν ἀκένωτον πλοῦτον τοῦ Πνεύματος. P. Δός μοι τὴν αἰσθησιν, Χριστέ, ἣν ἀπαξ ἔδωρῆσαι.

XLIX. Ὅτι ἐστὶν ὅτε καὶ διὰ τῆς πλησίον ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσεως συγκατασπᾶσθαι τὸν διδάσκαλον εἰς τὴν ἐνοῦσαν ἐκείνῳ τοῦ πάθους ἀσθένειαν. P. Ἐλέησόν με, Κύριε, ἐλέησόν με, μόνε.

L. Περὶ θεωρίας Θεοῦ, καὶ θείων πραγμάτων, καὶ Πνεύματος ἁγίου παραδόξου ἐνεργείας, καὶ περὶ τῶν ἰδίων τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσιου Τριάδος· καὶ ὅτι ὁ μὴ φθάρσας εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὐδὲν ὠφελήθησεται, κἂν ἐκτὸς γένηται τῶν τοῦ ζῆδου κολάσεων. P. Τί τὸ ἐν ἐμοὶ παρὰ σοῦ εἰργασμένον.

LI. Ὅτι τοῦ Πνεύματος λάμπαντος ἡμῖν τοῦ ἁγίου πάντα τῶν παθῶν φυγαδεύεται, ὡς ὑπὸ τοῦ φωτὸς τὴ σκότος· συστέλλοντος δὲ αὐτοῦ τὰς ἀκτίνας, ὑπὸ ταύτων καὶ τῶν πονηρῶν βαλλόμεθα λογιζόμεν. P. Τὸ φῶς σου περιλάμπον με ζωογονεῖ, Χριστέ μου.

LII. Περὶ θεολογίας· καὶ ὅτι τῷ μὴ ἀλλοιωθέντι τῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετουσίᾳ, καὶ γεγονότι θέσει ἐν γνώσει Θεῶ, διδάσκειν τὰ θεῖα τοῖς ἀνθρώποις οὐκ ἔξεστιν. P. Τίς μου παραμυθῆσεται τὸν πόνον τῆς καρδίας;

LIII. Κατὰ διάλεκτον Θεοῦ, καὶ τοῦ Πατρὸς τῶν λόγων ὁ Λόγος, καὶ ὅπως ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐλλαμπόμενος ὁ θεῖος οὗτος Πατὴρ ὠμίλει Θεῷ, καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐμουσταγωγεῖτο τὰ θεῖα τε καὶ ἀνθρώπινα. P. Deest.

LIV. Ὅτι τῶν ἀνθρώπων ἐκάστη δέδωκεν ὁ Θεὸς προσφυῶς, καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τὸ χάρισμα διὰ Πνεύματος ἁγίου εἰς τὸ ἐνεργεῖν, οὐχ ὡσπερ αὐτὸς θέλει, ἀλλ' ὡς ὑπ' αὐτοῦ προωρίσθη, εἰς τὸ μὴ κενὸν εἶναι μέσον τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. Absque principio. Incipit vero ab illis carminibus. Ἐκαστον τὴν ἐνεργεῖαν κέκτηται τὴν ἰδίαν. Ἄλλ' οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ λαβῶν, ἐξ ἡμῶν δὲ γε πάντως.

LV. Ὅτι τοῖς τὸ ἅγιον βάπτισμα φυλάξαι καθάρων, παραμένει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀπὸ δὲ τῶν μολυνάντων αὐτὸ ἀπανίσταται. P. Σὺ με γινώσκεις, ὦ Χριστέ, πάτης παρανομίας ἐργάτην.

LVI. Εὐχὴ πρὸς τὸν Θεόν, ἐπὶ γεγονόσιν εἰς αὐ-

τὸν, ἱκετηρίος τε δοῦ, καὶ εὐχαριστήριος. P. Κύ- A
 ριε, δὸς μοι σύνεσιν, Κύριε, δὸς μοι γνῶσιν.

LVII. Ὅτι τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης ποθησίας ψυχῆς, τ-
 σεί τὸν κόσμον. P. Σκιᾶ κρατοῦμαι, καὶ ἀλθθειαν
 βλέπω.

LVIII. Διδακκαλία κοινῆ σὺν ἐλέγχῳ πρὸς πάντας
 βασιλεῖς, ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, μονάζοντας· καὶ λαϊκοὺς
 ὑπὸ στόματος λαληθεῖσα καὶ λαλουμένη Θεοῦ. P.
 Ὁ Χριστὲ, παράσχου μοι λόγους σοφίας, λόγους
 γνώσεως θείας.

Orationes soluta; divinæ Laudes, sive Amores
 stricta oratione conscripti sunt: namque ut plu-
 rimum versibus politis, iambicis et Anacreon-
 tics constant, ita tamen ut nulla quantitatis syl-
 labarum, quod accuratissime veteres observabant,
 ratio habeatur; tantum earum numerus, declina-
 tionesque accentuum attendantur. Et ratio ista
 confingendorum carminum non nunc primum in
 ea natione, seu multa abhinc sæcula, laboris for-
 san pertesa ante et barbarie omnia occupante
 (adde quoque similibus rerum ignoracionem) in
 usu fuisse comperitur ut videmus in Photii pa-
 triarchæ, Christophori primi a secretis, Constan-
 tini Anagnostæ, Manuelis imperatoris et aliorum
 hemiambis, sive Anacreonticis, Pselli, Metaphra-
 stæ, Manasæ, Philippi Solitarii, Manuelis Philæ,
 Tzetæ iambis et politis: quo tamen recentiores
 et negligentiores in illis pangendis suere. Et quem-
 admodum Anacreontici non omnes eodem syllaba-
 rum, ac pedum numero concluduntur, ita et hi
 nunc pluribus, nunc paucioribus syllabis, ad eor-
 um tamen normam componuntur. In iambicis
 aliter factum est: nam cum veteres ratione ped-
 um longiorum, aut contractiorum nunc syllabis
 auctiores, nunc imminutiores dictos versus fece-
 rint licet semper pedum numerum observarint,
 recentiores syllabas tantum easque duodecim re-
 ligiosissime servant. Quod idem servatum est in
 politis, in quibus syllabas quindecim nunquam
 excedunt; et si quæ ultra videntur, eas per aphæ-
 resim, sive synalæphem decurtant et absumunt,
 quod magis in Græcorum recenti, vulgatoque ser-
 mone, ut et in Itatorum, apud quos similes hiatus
 ad numerum syllabarum retinendum restringun-
 tur, conspicitur. Politici ideo dicti, quod commu-
 nes omnium civium sunt, usuique eorum accom-
 modati; sic quoque scorta et meretrices quod
 omnibus sunt obsequiosæ et peculiare, et servi-
 tutem publicam servant, non alio addito, sed
 solummodo πολιτικῶν nomine innotescunt Meri
 Trochaici sunt, quemadmodum enim illi septem
 pedibus et syllaba constant, ita et hi: nisi quod
 antiquorum similes versus ratione pedum longio-
 rum quindecim syllabas aliquando excedunt, poli-
 tici nunquam, ut de iambicis dictum est. Et quem-
 admodum antiquorum duobus membris integrantur,
 mediæque inciduntur, ita et hi qui nuncupantur
 politici: sit exemplum.

Ἀκούσατε νῦν ὁσες εἰπῶ

Αἰφνίδιον πολλὰς σκληρὸν
 Ὅπου συνέθη μία φορά·
 Ἀνάμεσα σὲ δύο νιουτζίκους
 Θάνατον λυπημένον,
 Καὶ παραπονεμένον
 σ' εἶ' ἄμορφο λιβάδι,
 ποὺ ξεφαντόναν μᾶδη.

Et pro carminum horum generibus, quidquid alii
 dicant, ne extra materiam diutius evagetur, satis
 sint.

Gesnerus ex Capitibus Symeonis practicis et
 theologicis ponit tantummodo centum, ad hæc
 alia viginti quinque, In Bavaria bibliotheca longe
 plura suppeditantur tribus titulis: Τοῦ ἁγίου Πα-
 τρός ἡμῶν Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, etc. 1. Κε-
 φάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ ρα'. 2. Κεφάλαια
 τοῦ αὐτοῦ γνωστικὰ, καὶ περὶ θεολογίας κβ'. 3. Τοῦ
 αὐτοῦ κεφάλαια θεολογικὰ καὶ πρακτικὰ ρβ'. Ea ad
 unum corpus Pontanus redegit, vidensque in tanta
 multitudine pauca et sparsim inserta theologica,
 eademque Practica potius, quam θεωρικὰ, a
 numero potiori moralia nominanda censuit, et La-
 tine cum aliis Symeonis operibus publicavit. Ego
 Græce ipsius in Italicis bibliotheca legi.

I. Κεφάλαια ρ'. P. Ἀδελφὲ ταύτην ἡγοῦ λέγε-
 σθαι ἀναχώρησιν, τελειαν κόσμου τὴν παντελή.

II. Κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ. P. Πίστις
 ἐστὶ τὸ διὰ Χριστὸν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς ἀποθανεῖν.

III. Κεφάλαια. P. Ἄδειαν εὔρεν ὁ διάβολος μετὰ
 τῶν αὐτοῦ δαιμόνων, ἀφ' οὗ τοῦ παραδείσου.

IV. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγων ἐκλογαὶ τινες θεολογι-
 καί. P. Ὅν τρόπον αἱ νοεραὶ τάξεις τῶν ἄνω δυνά-
 μων ὑπὸ Θεοῦ. In bibliotheca Vaticana, quemad-
 modum et pleraque alia, quæ supra recensuimus,
 habentur præterea ejusdem preces.

V. Principium, Ἐλθὲ ἡ χρυσταλλοειδὴς ζωὴ, καὶ
 διάλιθς, καὶ παντοκρατορικὴ δεξιὰ.

VI. Principium, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ πάσης
 κτίσεως Ποιητῆς.

VII. Εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. P. Σοὶ μόνῳ ἀγαθῶ.
 καὶ παναγίῳ, καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι.

VIII. Ἐτέρα. P. Κύριε παντοκράτωρ, ἡ ὑπερά-
 πειρος καὶ ἀνέκφραστος.

In Bibliotheca Antonii Augustini cod. 86, habe-
 bantur ejusdem: *Capita practica et theologica* 101.
De theologia alia Capita 25. *Alia Capita theologica*
et practica 102. Cod. 87. *Sermones* 35. *Institutiones*
de dilectione vel charitate, et quales esse debent
spiritualium virorum vitæ et actiones. Ejusdem Ca-
pita practica et theologica 100. *De penitentia, et*
quæ agere debet, qui nuper confessus est. Ad unum
ex discipulis suis, quomodo potest quis sanctum
virum nosse. Cod. 37.: *Ex Symeone Theologo Ex-*
cerpta de silentio. In bibliotheca regis Gallorum:
Symeonis Junioris præpositi, monasterio Sancti Ma-
mantis Capiula practica et theologica 101. *Ejusdem*
Capiula gnostica 25. *Ejusdem Ethica, etc. Ejusdem*
de differentia prosochis et προσευχῆς. Ejusdem
præcepta ad vitam monasticam Ejusdem varia Ca-
pitula. Ejusdem de penitentia et perfectione vitæ

monasticæ. Ejusdem Quæstiones et Responsiones. In bibliotheca Atempiana Romæ: Symeonis Junioris Orationes 48, et Capita, et De oratione. In Regia Sancti Laurentii, Symeonis Junioris Theologi Historicum Opus ex variis auctoribus collectum. De oratione et attentione. De pænitentia. Capita theologica ad proximi cognitionem et theologiam spectantia. De charitate et beatitudinibus. Quomodo cognoscere quis debeat virum sanctum. Capita practica et theologica 100. Capita gnostica et theologica 25. Antonius Verderius in Catalogo librorum Constantini Varini: Symeonis monachi Novi Theologi Explicatio de sancta Trinitate.

Habuit suos laudatores et potissimum similis conditionis homines, Hierotheum monachum et presbyterum, præpositum monasterii Pulchri Fontis: Aleium Philosophum, magnum magistrum; Nicetam, diaconum Magnæ Ecclesiæ; Basilium primum a Secretis et conditorem monasterii Evergetidis, Nicetam Stethatum et alios. Horum in Symeonem Carmina cum non cuique obvia sint, non gravabor hic exscribere:

Ἰεροθέου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου μονῆς τῆς Ὀραίας πηγῆς.

Ἢ παμμεγίστη σὴ ταπεινώσις, Πάτερ,
Τὸ δαψιλές τε δάκρυον τῆς καρδίας,
Ἄνωτερον θέντα σε τῶν ἔγκοσμιων,
Θεωριῶν ἐπλησαν ὑπερκοσμιῶν.
Τοὺς ἐνθέους οὖν δεσ κακίζει σου λόγους
Κακὸς κακῶς δλοῖτο σὺν βλασφημίαις.

Ἀλεξίου φιλοσόφου γενομένου μεγάλου Διδασκάλου.

Ὁ χοῦς ἀμέτροις ἐντακεῖς κακουχίαις,
Ποῦ εἶ σε νοῦν ἀπληστον ἐν θεωρίαις.

Νίκητα τοῦ θεοφιλοῦς διακόνου τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ὡς ἄλλον εἰδότες σε θεῖον Μωσῆα,
Ἐξ οὐρανοῦ τε μᾶλλον ἤπερ ἐξ ἔδρους
Τὰς μουσικὰς λαβόντα πανσέπτους πλάκας
Ἐκ χειρὸς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Δεσπότη, Ἰ
Καὶ δόντα πᾶσι προξένους σωτηρίας
Τὰς σωτικὰς σου, Πάτερ, πανσόφους βιβλους.
Τιμῶμεν ὡς μάλιστα σὲ πρὸς ἀξίαν
Ὡς μυσταγωγὸν ἐνθέων διδαγμάτων,
Καὶ πρᾶξιν αὐτῆν, καὶ θεωρίαν; βάθη,
Πολλοὶ ἐπικτὰ μηδαμῶς πεφυκῶτα
Σαφῆ προθέντα τοῖς θέλουσιν εἰδέναι.
Καὶ μὴ φθόνῳ φεύγουσι τοῦτων τὴν θέαν.
Φλεχθεὶς γὰρ αὐτὸς ἀνθρακι τρισηλίῳ,
Ψυχὴν, λόγον, νοῦν, καὶ καθαρθεὶς τὰς φρονήσεις.
Φέγγεις ἡμῶν τε καὶ φλογίζεις τοῖς λόγοις,
Τοὺς μὲν πονηροὺς πυρπολεῖς τε καὶ φλέγεις,
Χρηστοὺς δὲ φωτίζεις τε καὶ σώζεις; δλω.,
Συγγράμμασι σοῖς ἀκρίτως πειθηνίους.
Ἵναπερ τὸ πλεῖθος, κάλλος, ὕψος καὶ βάθος
Καὶ τὸ κραταῖον ἰσχύος νοημάτων,
Διδασκᾶτων τε ποικίλας διακρίσεις
Τῆς ἱερατικῆς, ἢ αἰγῆ μόνη

Α Τούτοις τὸ σεμνὸν νοῦν ἔχων τί προσνέμει;
Νικῶσι μήκει καὶ κράτει τὰ τῶν λόγων.
Ταῦτα βδέλυγμα Πατρὶ τῷ σεδασμῶ,
Πλὴν πίστεως ἐνδειγμα τοῖς ἐμοῖς μόνον.
Πυρὸς τι χρῆμα πᾶς νόμιζε λαμβάνειν
Ἐν χειρὶν δεσ ἀν τήνδε τὴν βίβλον δέχη.
Εἰ μὲν γὰρ εἰ τέλειος, ἀγνὸς καρδίαν
Τὴν πρᾶξιν ἤδη μυστικῆ θεωρίαν
Σοφῶς ὑπερβάς, καὶ Θεῷ προσεγγίσας.
Καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἀσπραπὰς δεδεγμένους,
Ἄνοιξον αὐτὴν καὶ μέταλθε γνησίως,
Ἀρέψῃ γὰρ δνωσ ὠφέλειαν, οὐ βλάβην,
Εἰς γνῶσιν ἐλθῶν μᾶλλον ἐκπρεπεστέραν
Ἵσπερ μετέσχεσ Πνεύματος κοινωνίας,
Ἐλλάμψων θεῶν τε μέτρα, καὶ τρόπους
Σοφῶς μνηθεὶς φωτὶ φῶς ἀν προσλόδοις.
Εἰ δ' οὐκ ἀνὴρ τέλειος ἀκμὴν τυγχάνεις
Τοῦ πνευμάτος σου φημι τὴν ἡλικίαν,
Ὅδ ποτε αἰσθησιν ἐκβάς ἐνθέως,
Τὴν ὑλικὴν παρῆλθες ἤδη δυάδα.
Καὶ ταῖς ἀδλοῖς γνωστικαῖς θεωρηταῖς
Γνωσθεὶς ἐπέγνωσ ἐν Θεῷ θεὸν βλέπων.
Γνῶναι θελήσεις μηδαμῶς τὰ τῆς βίβλου.
Μὴ πως θέλων φῶς, μᾶλλον εὐρήσεις φλόγα,
Ἄπιστία φλέξῃ τε τὴν σὴν καρδίαν,
Ἢ καὶ βλαβήσῃ τοῦ νοός σου τὰς κόρας.
Πρὸς πᾶν ὅπερ πρόεισιν ἐξ αὐτῆς φάος
Οὐκ εὐτονήσας ἀντιδιδέψαι γνησίως.

Βασιλείου πρωτοουσηκρητίς, καὶ κτήτορος μονῆς τῆς Εὐεργετιδος.

Σπουδῆν, κάθαρσιν, καὶ κάθαρσίς σου, Πάτερ.
Φωτὸς μέθεξι, καὶ Θεοῦ κοινωνίαν
Καὶ γνῶσιν αὐτῆ δογμάτων ἀποκρύφω
Παρέσχον εἰς ἐνδειξιν εὐπρεπεστάτην.
Πόνων τε τῶν σῶν, καὶ Θεοῦ δωρημάτων.
Λοιπὸν σῶπα πᾶσα γλῶσσσα, καὶ σίγα,
Ἐκ γῆς λαλοῦσα, κᾶν στροφὰς πλουτηῖς λόγων.
Αὐτὸς δὲ τρανῶς ἐκδίδασκε καὶ λέγε
Τὰς τῶν ἀδλῶν ἐμφάσεις μυστηρίων,
Ὡς εὐπρεπεῖς· Ἰδοὺ γὰρ ἡμεῖς μανθάνειν.

Τοῦ αὐτοῦ.

Καλῶς μὲν ἄρα, καὶ λίαν καλλιονως
Ἠγώνισαι πάντιμε Συμεὼν μύστα
Λειμὸν γενέσθαι πράξων ἐναρέτων.
D Καὶ δὴ περ αὐτῶν μῖδς οὐκ ἀπεσφάλης,
Ἄλλὰ τόσον ἐτυχες τῶν χαρισμάτων,
Ὅσον περ οὐδεὶς τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἀγίων.
Καὶ μάρτυς τούτου ἡ παροῦσά σου βίβλος.
Ἴν' αὐτὸς; μὴ λέγοιμι καθ' ἐν τοῖς πᾶσι.
Ποῖος γὰρ ἄλλος ἱεραπᾶγῃ οὐρανόσε,
Τρὶς καὶ τετρακίς, καὶ ἔτι ἑσωτερῶ,
Ἐνθα τριλαμπὲς καὶ τρισηλίον φάος,
Ἄπλοῦν, ἀσχημάτιστον ἀρρήτως λάμπει.
Ὁ ποῖος δ' ἄλλος βροντῆς υἱὸς ὀράθη
Μετὰ τὸν πρωτον τὸν μέγαν Ἰωάννην.
Ποῖος δὲ Χριστὸν εἶρα καὶ προσωμίλει
Ὡς σύγε γνωστῶς καὶ τρανῶς ὑπὲρ λόγον,
Γιῶς Θεοῦ τε καὶ Θεὸς χρηματίσας,
Φέρων ἐν αὐτῷ ἴλιαν Τριᾶδα.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ἄμυστα θείου Πνεύματος μυστηρίων,
Καὶ μυσταγωγῆ δογμάτων ἀποκρύφων.
Ὁ φῶς μετέξει τοῦ φύσει πρώτου φάους
Υἱὸς Θεοῦ τε καὶ Θεὸς χρηματίσας,
Ἦς τῶν ἀπείρων θλίψεων καὶ ποικίλων
Στεβρῶς ἐνεγκῶν τὴν ἐπιρμηνὴν φλόγα,
Καὶ μὴ μαλαχθεὶς τῇ πυρώσει τὰς φρένας.
Ἄρας στέφος τε μαρτύρων ἐπαξίως.
Σὺ μὲν καθαρὰς τῶν θυμῶν τὴν πεντάδα,
Ἰδρῶσι πολλοῖς πράξεων ἐναρέτων
Καὶ τῆς προσύλου προσπαθείας τὴν κάτω
Τὸ τοῦ νοῦς φρένημα πάντῃ χωρίσας
Θεῶ παρέσχες σαυτὸν εἰς κατοικίαν.
Αὐτὸς δὲ σου τὸν εἶκον εἰσδύνας ὄλω,
Ἐπλησεν εὐθύς ἀφθόνου μετουσίας
Τῶν ἐπιταρσίμων Πνεύματος χαρισμάτων
Καταξιώσας εἶθ' οὕτως σὴν καρδίαν,
Ἄφ' ἧσπερ ἐκρεύσαντα βέθρα τῶν λόγων,
Χριστοῦ καταρδεύουσι τὴν Ἐκκλησίαν,
Καὶ δεῖγμα τῆς σῆς μυστικῆς θεωρίας
Ἦν σοι παρέσχεν ἡ κάθαρσις πλουσίαν.
Πολλὰ μὲν ἄλλαι σὺν πονημάτων βίβλοι,
Ἄς συντέθεικας, τὴν συνοικοῦσάν χάριν
Τοῦ πανσθενουργοῦ Πνεύματος κεκτημένος,
Τὴν θεία πάντα μυσταγωγούσαν φρένα,
Παιδεύσεως γὰρ τῆς πατουμένης ὄλω
Ἄγευστος ἦσθα, πάντα τύφον ἐκκλίνων.
Πλέον δὲ πασῶν ἡ παρούσα δεικνύει,
Ἦν ἐμμετρον μὲν καὶ στιχηρὰν ἐξέθου,
Ἦς πάντα πράττων σὺν λόγῳ τε καὶ μέτρῳ,
Καὶ τάξιν εἰδὼς πᾶσι μᾶλλον ἐμπρέπειν.
Στίχων δ' ἀριθμὸν συντεθεικὸς μυρίων,
Ἐπτακοσίων πεντήκοντα καὶ δύο
Σαφῶς παριστάς σὺν καλῶν κορωνίδα
Τὴν παντελῆ κάθαρσιν αἰσθητηρίων.
Πῶς ἐντὸς ἤγουν καὶ γε τῶν ὀρωμένων.
Τὴν μυστικὴν τε Πνεύματος κοινωνίαν,
Καὶ τοῦ τελείου τὴν ἄκραν μετουσίαν.
Illius præterea non sine laude meminit Symeon
Thessalonicensis Dialogo contra hæreses, inter eos
qui de oratione scripserunt, Καὶ Συμεὼν ὁσίῳ τῷ
Νείῳ Θεολόγῳ, καὶ λοιποῖς ἄλλοις ἀξίως τοῦ ἐν
αὐτοῖς θείου Πνεύματος. *Et Beato Symeoni Juniori
Theologo, et reliquis aliis pro dignitate divini, qui in
ipsis erat, Spiritus.*

Catholici quoque non minus pietatem, atque doctrinam laudibus extulerunt. Hunc scriptorem integritatis et innocentiae Christianorum omnium summorum juxta ac infimorum longe cupidissimum, ad quam sedulo excolendam eos omnibus modis exsuscitat et exstimulat, fuisse: ut porro communem hanc perfectionem, atque sanctimoniam vehementer urget, sic monasticam creberrime et accuratissime commendare, ejusque consecrandæ desiderio τοὺς μονάζοντας inflammare, et inertes ac secundum carnem ambulantes acerrime reprehendere: nec non præpositos atque rectores eorum, officii sui diserte admonere. Hinc inscriptionem

A convenientem et appositam Operi datam, *Orationes de fide et moribus tum Christianis, tum monasticis*, in sacris Litteris eaque doctrina, quæ theologorum habetur propria, bene exercitatum, ac tutum apparere. Quæ in *Sacris laudibus* efferuntur, pietatem vel præcipuam, et beatos illos flores, quibus Sponsa fulciri desiderat, et unguenta illa redolere, quorum odor est super omnia aromata. De Deo multa non solum doctissime, sed etiam dulcissime, tametsi nonnunquam, ut etiam supra in Orationibus ἐξοστατικωτέρως disseruntur: sic quoque non paucas præceptiones interjici, quibus vel Christiana, vel monastica vita instituitur et ad perfectionem suam conformatur. In Capitibus similem esse sibi Symeonem, et qua religione, pietate, doctrina cætera eadem hæc edidisse; nec minus in his, quam in antecedentibus Christianam, ac monasticam sanctitudinem, adhibitis etiam idoneis similitudinibus, doceri et inculcari. Cautius tamen Gretserus non modo in hoc Symeone, sed in aliis non paucis monasticis et asceticis scriptoribus occurrere quædam duriuscule dicta quæ lima iudicii egeant, quorum pleraque notis suis eruditissimis emollivit, et in bonum sensum trahere conatus est. Et hæc quidem isti non omnia subodorati de pietate et doctrina Symeonis hujus in medium attulerunt.

Nos tracto proscenio rei totius scenam discutiamus, nodumque difficultatis ingenue expediemus. C Quidquid sit de pietate hujus viri, verane an ficta fuerit; nolo enim quidquam illi de gloria derogare. Sane de doctrina est aliquid, quod me in aliam partem trahere possit, quæ etiam cum ipse viveret, scriberetve aliorum variis criminationibus fuit obnoxia, quam Symeonis Symmistæ verbo, scriptoque defendere conati sunt. Nicetas Stethatus Præfat. in sacras Laudes: *Εἰ γὰρ αἱ ἀποκαλύψεις αὐται, καὶ αἱ φωναὶ, οὐ φωναὶ Θεοῦ, οὐδὲ ψυχῆς ἀποθεωθείας, καὶ γενομένης ἔξω πάσης τοῦ κόσμου αἰσθήσεως καὶ ὄλης καθόλου ἀγίας, σχολῆ γ' ἂν ἄλλο τι τῶν ἀνθρωπίνων καὶ πρὸς ἡμῶν τελουμένων διὰ πάσης σπουδῆς, εὐαπδέκτοκον ἀποδειχθεῖν Θεῶ καὶ ἀνθρώποις ἐπαινετὸν, ὃ μὴ σοφία καὶ γνώσει τῇ ἀνωτάτῳ Θεοῦ τὸ ἐπίδοξον καὶ λαμπρὸν ἐπιφέρεται.* D Ταῦτα τοίνυν διὰ τοῦς φθόνῳ πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἀπιστία, καὶ ἀγνωσία χειρατημένους ἡμῖν προτεθή τῶν ἐρωτικῶν καὶ θείων ὕμνων τοῦ διδασκάλου Ἰν' ἡ κατὰ πρώτην εὐθύς ἐπιβολὴν ἐντυγχάνοντες κρείττονες ἑαυτῶν γένοιεντό ποτε, καὶ φῶνους καὶ βασκανίας ἀνώτερος, καὶ δοξάσωσιν ὡς ἐπικτὸν τὸν ἐν πράξει καὶ λόγῳ, καὶ θεωρίᾳ δοξάσαντα τὸν Θεόν, καὶ τὸ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα ἐν τοῖς ἑαυτοῦ μέλεσιν ἀγιάσαντα ἡ ὡς τῶν καλῶν ἄγευστοι, καὶ πάντῃ ἀχώρητοι τῶν ὑψηλῶν θαυμάτων διὰ τὴν αὐτοῖς προσοῦσαν παχύτητα, τῆς ἐγχειρήσεως καὶ τῆς τῶν γεγραμμένων ἐνταῦθα περιέργου ἐρῆνης ἀπόσχοντο. *Etenim si revelationes et voces non sunt Dei voces, neque animæ in Deum conversæ, et extra omnem mundi sensum factæ, et totius secundum*

omnes suas partes sanctæ, multo minus aliquid humanum, et a majoribus diligentissime patratum, acceptabile Deo ostenditur, et hominibus laudabile, quod sapientia et suprema Dei cognitione laudem sibi adjunctam, et splendorem non habeat. Hæc igitur propter eos qui in bona invehuntur, obsidenturque invidentia, incredulitate et ignorantia, a nobis proposita sunt divinis laudibus et amoribus præceptoris, ut qui primo statim aggressu in hæc offenderint, seipsi meliores aliquando evadant, et invidiam ac calumniam repellant, extollantque laudibus, ut poterunt, eum, qui acione, sermone et speculatione Deum glorificavit, nomenque supra omne nomen in suis membris sanctificavit; aut tanquam bonarum rerum jejuni, et penitus sublimium speculationum incapaces propter innatam illis ruditatem, ab ipsa aggressionem et horum scriptorum curiosæ indagatione abstineant. Quin imo publicatis etiam Orationibus opposita: Magistro crimina abluere contenderunt, oppugnatores non alio quam *Hagiocategororum* nomine nuncupantes, quasi qui Symeonem incusaret, sanctitatem ipsam criminaretur. Sub hoc titulo Orationem idem Nicetas edidit: Πιπρέτω φρόνο;, ὁ τοῖς καλοῖς νμεσῶν, καὶ ὑμνεῖσθω, καὶ εὐφημεῖσθω ὁ ὕμνων καὶ ἔγκωμιῶν παντοίων ἄξιος Συμεῶν, καθὰ καὶ ἐν τῷ Ἁγιοκατηγόρων λόγῳ μετὰ χρήσεων ἱερῶν πλατύτερον ἐξεθέμεθα. *Abeat invidentia, quæ semper bonos edit. Laudetur et satis faustis vocibus extollatur, qui laudibus et omnigenis encomiis dignus est Symeon, quemadmodum adversus Hagiocategoros Oratione sanctorum auctoritatibus adductis fuisse explicavimus.*

Cum turbæ non quiescerent Symeon in iudicium vocatus, et in sententia persistens condemnatur in carcerem, non propter fidem et ob defensas imagines, quas tum nullus oppugnabat, et ardentem ejus zelum, quo effervescens solutos imperatoris mores licentiamque liberius arcusarit quod sane nunquam ipse, cum carceris meminisset, tacuisset, quod ad gloriam ipsius et universæ Ecclesiæ vertetur. Theodorus Studita sua exsilia, supplicia, carceresque commemorans, causam ob quam similia subiit, non reticuit: ne quid dicam de Athanasio, Chrysostomo, Joanne Vecco et aliis. Fateatur carceres, causam tacet in tanto scriptorum numero, non laudabilis causa est. Suspectus ipse de scelere est. Quem siue carceres habuerint, mihi non liquet; subsequentium nihilominus scriptorum silentium indicio est, illius opiniones condemnatas, in obscuro ac latebris neglectas jacuisse. Sed novo nova semper audentium fastu e tenebris eruat, inter Montis Athi monachos auctoritatem obtinuerunt, donec Barlaamus, ut narrat Cantacuzenus, *Histor. lib. II, e Calabria Monachus, acuto vir ingenio et perspicaci, et lingua disertissimus, extera philosophorum, nostraque sanctorum Patrum doctrina imbutus, Thessalonicam adveniens, et multa in religionis negotio adversus La-*

linos edens, ab imperatore et magno Domesticio ampliter accipitur, carus illis ac intimus. Hic ad quemdam exiis, qui Hesychnastæ dicuntur, profectus, modum vitæ solitariæ, ac præcepta obedientiæ audivit: tum quo pacto proficiscentes solitarii paulatim et tranquille preceationibus intenti, exultatione animi, et divina quadam inexplicabilique voluptate perfundantur, et oculis corporeis lumen se circumfulgens aspiciant. Id audiens Barlaamus statim solitarios insectari; impostores, Massalianos, Omphalopsychos, germanorum Ecclesiæ dogmatum corruptores, et similibus aliis notis nuncupare, eorumque consuetudinem, tanquam qui seducerent et seducerentur, fugiendum esse publice disseminare: animas enim sibi ob pietatem, quam præ se ferebant conceditas, maxima religionis clade, perdehant. His commoti Thessalonicenses solitarii, intermissis amicis rogabant ut talia loqui adversus Hesychnastas desisteret; nec unius male sani instructione projecte sanctam quietem invaderet, et maledictis proscinderet. Hoc lumine multos persecutionis temporibus; sanctum quoque Antonium contra dæmones in acie stantem, convestitos fuisse: posse fieri ut oculis corporeis quispiam divinum et increatum Lumen contempleretur. In monte Thabor homines et adhuc impecti; circumfulgens ipsos, ac increatum Lumen videre potuerunt: non esse mirum, si nunc sancti superne a Deo collustrati dicantur hoc Lumen cernere. Dictis Barlaamus se continere non potuit, sed exclamavit: Si Lumen illud neque res condita, neque Dei natura est, Deum enim nemo vidit unquam, vos duobus diis servitis, uni quidem omnium fabricatori, quem et inaspectabilem omnes conflitentur, alteri sub aspectum cadendi, et increato Lumini. Nihil se a divina essentia diversum, ac discrepans increatum arbitrari, quare ipsis δεθηται, *duorum deorum cultum* crimini dabat. Sic Byzantium navigans, susque suæ causæ, synodum congregari instat: Monachi Thessalonicenses ad iudicium accersuntur: et cum imperator lites componere niteretur, et altercationibus modum fieri hortaretur, Barlaamo haud quiescente, synodo negotium committitur. Præsidentibus itaque imperatore et patriarcha necnon reliquis episcopis, proceribus et senatoribus assidentibus in templo divini Sapientiæ synodus cogitur. Barlaamo veluti actori primus dicendi locus datus est, qui libellum de iis rebus Patribus porrigit, ad rem propositam verba adjecit, tandem monachos criminatus est, quod neque preceationem quam se celebrare dicerent, absque defectu et convenienter profferrent; sed egentem additamento, idque ipse adjiciebat, ut quod deesset, suppleret. Pro monachis respondit Palamas, et sanctorum, et theologiæ peritorum hominum effatis contrarium astruebat. Docebatque lumen in Thabor, quo discipuli illustrati sunt, esse gloriam Dei principio carentem et majestatem ejus, et lumen Divinitatis et Deitatem, et naturale æter-

numque Dei lumen, et quæcunque alia a theologis de illo dicuntur; deinceps concludebat æternum et naturale Dei non esse conditum, nec ejus gloriam et majestatem, nec quiddam illud lumen a theologis esse prædicatur; tum Tomum a monachis in Atho habitantibus compositum promens, se cum sanctis consentire, dicta vero Barlaami perversa dogmata esse monstrabat. Cum post longam disputationem victoria ad Gregorium et monachos inclinaret, Barlaamus videns, non effugiturum se, quin maledicentiam suam et scurrilitatem lueret, ad magnum domesticum accedit ab eo flagitans auxilium et consilium, quo imminentem pœnam evaderet. Magnus domesticus officia sua promisit, hortaturque ne exspectaret atrum calculum, sed potius priorem ipse inscitiam, et agnitam veritatem palam fateretur, assentiretur cum sanctis, et inimicitias cum monachis poneret, sic innocuus vitam ageret, monachis amicus, qui non conviciis in se effusis, sed perversitati doctrinæ ecclesiasticæ resisterent. Affirmabat Barlaamus optimum sibi id videri consilium: timere tamen, ne post confessionem aliqua multaretur ignominia, cum probatis et receptis dogmatibus se opposuerit; proinde si talia passurus esset, melius silentio tulisse judicium, ut et in posterum sibi factam injuriam et judicium possit revocare. Cum magnus domesticus mone- ret, ne quid ejusmodi se præsentem metueret, ille medius stans præteritam ignorantiam constat, ob stulte dicta veniam petit, se, cum alios errare opinaretur, ad eorum errorem emendandum diligentiam adhibuisse: nunc nihil ab iis dissidere, et in Thabore lumen gloriæ Dei principii expertem, et æternum esse lumen credere se, atque confiteri. Nunc Gregorius cum cœtu suo Barlaamum complexi veniam præteritis dederunt, Deoque pacis et concordie gratias egerunt. Et hac ratione synodus dimissa est. Barlaamus non diu post, imperatore defuncto, denuo litem movit, et judicium valde claudicasse clamitans in Italiam aufugit. Gregorius postea cognomento Acindynus, Barlaami longo temporis spatio discipulus, eadem conatus, in plena synodo in eodem templo coacta ab omnibus condemnatur, et contra Barlaamum ejusque sectatores, ut hæreticos nisi resipiscerent, lata est sententia, et ab orthodoxorum communione uterque segregatus, et si quis alius de cætero talia auderet, et Palamæ, aliisque, quasi male de religione sentientibus crimen inferret, et Tomum pro veteri synodorum more compositum cui subscripsit Joannes patriarcha et tum præsentem episcopi, alii postea multi prioribus assensu subscripserunt, Palamæ et consortibus ejus, quo se defenderent, tradiderunt. Et hæc quidem Cantacuzenus prolixius, quæ magis succincte repetit in Proœmio quod præponit suis contradictionibus adversus Hieromonachum Prochorum Cydonium, Demetrii fratrem, de lumine Thaborio.

Gregoras, lib. II, refert in ea synodo nihil actum

esse de dogmate ob præsentiam imperitæ multitudinis, tum ne theologia mysteria profanis vulgi auribus ingererentur, tum ne Palamas contra disputante Barlaamo blasphemæ doctrinæ convinceretur. et Barlaamum condemnatum non quod non sentiret ea quæ Palamas, sed ex aliis ipsius scriptis malevolentie et pertinacie, et in primis gloriæ cupiditatis, convictus. Audiatur: Τοῦτο δὲ καὶ Ἰνα μὴ δίκας ἀτόπου γλώττης καὶ γνώμης διδόντος τοῦ Βαρλαάμ, δίκας βλασφημῶς τε καὶ ἀκαίρου θεολογίας ὄφλων φανῆ καὶ ὁ Παλαμάς, κἀνευθεν ἀντὶ τῆς ἀρμοττοῦσης τοῖς πράγμασιν εἰρήνης καὶ εὐταξίας, θόρυβος γένηται καὶ ἀτέκμαρτος σύγχυσις ὄθεν τὰ τῆς εὐχῆς εἰς μέσον ἐτίθετο· τὰ δὲ τῆς τῶν Μασσαλιανῶν αἰρέσεως ἐπὶ τούτοις ἐγκλήματα, ὅσα κατὰ τοῦ Παλαμά προὔτείνετο, ὑπέρθεσιν εἰς βραχείας ἔσχον ἡμέρας· καὶ εἰ μὴ ὁ τοῦ βασιλέως εἴπετο κατόπιν αἰφνίδιος θάνατος, ταχὺ τὸ πέραν ἐλάμβανον ἀναὶ αὐτοῦ σφοδρὰ κατὰ τῆς αἰρέσεως τῆς Παλαμικῆς ἐπαγγελίαι. Λέγω δὲ τὴν ἐκτομὴν αὐτῆς, μελλούσης εἶ φέεσθαι. Καὶ Ἰνα τὰν μέσῳ συντέμω, μὴ συγχωρηθεῖς ὁ Βαρλαάμ ἀποδείξει τὰ προτεινόμενά οἱ τῶν θεολογικῶν ἐγκλημάτων, δι' ἃσπερ ἐφθήμεν εἰρηκότες αἰτίας, ἐξ ἐτέρων αὐτοῦ συγγραμμάτων ἠτήθη, καὶ ἀπηλέγχθη κακογνωμοσύνη καὶ αὐθαδία σύννοκος ὄν, καὶ δόξης δημῶδους ἐς τὰ μάλιστα ἐραστής· Tum ne cum Barlaamus ineptæ loquacitatis et mentis pœnas lueret, Palamas blasphemæ et importunæ theologiæ reus esse videretur: aique inde loco pacis, quam res flagitabant atque boni ordinis, tumultus et ingens confusio oriretur. Primum itaque crimina precatjonis proponebantur. Quæ vero ad Massalianam hæresim, et quæ alia contra Palamam asserbantur, pertinebant, in paucos dies dilata sunt; et nisi mox imperatoris mors consecuta fuisset, celeriter vehementes in Palamicam hæresim velitationes absolutæ essent: hoc est, ea quæ futurum erat ut augetur, extirpata tum fuisset. Et ut ea quæ interceserunt, omittam, cum Barlaama non concederetur, quas ob causas diximus, theologica crimina demonstrare, ex aliis ejus scriptis compertus est, et malevolentie et pertinacie, et in primis popularis gloriæ cupiditate damnatus. Causa ergo Barlaami fuit maledicentia, et procax in monachos aggressio; Palamæ, blasphemæ et importuna theologia. Verò porro narrare nobis Gregoram habeo ex Tomo Joannis patriarchæ, qui synodo interfuit agente de alio Tomo, quem nos Græce et Latine edidimus, De consensione Ecclesiæ Occidentalis atque Orientalis, lib. II, cap. 17: "Ἔστι μὲν ἀπὸ τοῦ Τόμου καταφανὲς, τῷ μὴ πρὸς ἀπέχθειαν κρίναι ἐθέλοντι, ὡς ἐπὶ μόνοις τοῖς δύο κεφαλαίοις ἐγένετο ἡ κρίσις καὶ ἡ ἀπόφασις, τῷ περὶ τοῦ ἐν τῷ θαβωρίῳ λέγω θείου φωτός, καὶ τῷ περὶ τῆς εὐχῆς, ὡς δηλώσομεν προϊόντες· καὶ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς δύο κεφαλαίοις καταδικάσθη, καὶ ἀπεπέμφθη ὁ Βαρλαάμ, καὶ τὸ ἐν τῷ Τόμῳ τεθὲν τοῦ ἐπιτιμίου βῆρος ἐπὶ δεφενδεῖσιν τῶν δύο τούτων ἕνεκα μόνων κεφαλαίων ἐτίθη. Palam est ex ipso Tomo, nisi quis ex invidia atque

*odio res dijudicare velit, de duobus tantum capitibus A
judicium factum esse et determinationem, de divino
lumine in monte Thaborio, et de oratione, ut infra
exponemus: et pro duobus hisce capitibus condem-
natum ejectamque Barlaamum, pœnasque in Tomo
appositas, ad defensionem monachorum, ob hæc duo
solummodo capita indictas esse. Et, Καὶ ἐξετέθη ὁ
ἴσμος ὄρχην καὶ τέλος; οὐδὲν ἄλλο ποιούμενος, ἀλλ'
ἢ μόνον τὰ ἐν αὐτῷ διαλαμβανόμενα δύο κεφάλαια,
τοῦ θείου λέγω φωτός τῆς Μεταμορφώσεως, καὶ τῆς
εὐχῆς· ὑπὲρ ὧν δὲ κεφαλῶν καὶ τὰ βῆτα τῶν ἀγίων
ἐπέθεσαν. Quare editus est Tomus, nullum aliud ne-
que principium, neque finem habens, nisi tantum duo
illa, quæ in eo continentur capita, divini, inquam,
Transfigurationis Luminis, et Orationis, de quibus
capitibus et dicta Patrum apposita sunt. Et, Εἰρηται B
ἡμῖν τοίνυν διὰ βραχέων τὸ ὅλον ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ
ὑποθέσει τῆς ἀληθείας, ὅτι τε ἐπὶ μόνοις τοῖς δια-
ληφθεῖσι δύο κεφαλαίοις, καὶ ἐπ' οὐδενὶ ἑτέρῳ τῷ
πέρας ἢ ἐξέτασι; εἰληφεν ἡ συνοδική. Breviter ergo
nos exposuimus summam in hac veritatis causa de
duobus solummodo capitibus, nec de ullo alio syno-
dale examen finitum.*

Stant itaque crimina monachis opposita a Bar-
laamo, et dum ita vident lumen divinum, tenent-
que quæ Palamas asserit, manifeste convincuntur
esse Massaliani et Ompsolophychi, et rectorum
Ecclesiæ dogmatum corruptores. Verumtamen si-
milium errorum, ac hæresum fons et origo fuit iste
Symeon, ex quo sua primum parum cauti hauserunt;
postea metu infamiae defendere totis viribus,
et verbo et scripto nisi sunt. Namque orat. 3, de
oratione, sive attentione, modum orandi suis, ut
lumen Dei videant; eoque illustrentur, ita præscri-
bit: Πρὸ πάντων δὲ τρία πράγματα δεῖ σεαυτῷ πε-
ποιήσασθαι, καὶ οὕτω τοῦ ζητουμένου ἀπάργεσθαι,
ἀμεριμνίαν ἀλόγων καὶ ἐλόγων πραγμάτων, του-
τέστι τὴν ἐκ πάντων θνήσιν συνείδησις καθαρὰν
φυλάττειν σεαυτῷ ἀκατάγνωστον τῇ ἰδίᾳ συνειδήσει,
καὶ ἀπροσπάθειαν, ἐν μηδενὶ ἐπιβρεπῶς ἔχων τοῦ
αἰῶνος τούτου, οὔτε αὐτοῦ τοῦ σώματος. Εἶτα καθί-
σας ἐν κελλίῳ ἡσύχῳ καὶ ἐν μιᾷ κατὰ μόνας γωνίᾳ,
πρόσεξαι ποιῆσαι ὃ λέγω σοι. Κλείσον τὴν θύραν,
καὶ ἔπαρον τὴν νοῦν σου ἀπὸ παντὸς ματαίου, ἤγουν
προσκαίρου. Εἶτα ἐρείσας τῷ στήθει σὺν πύγωνα,
κινῶν τὸν αἰσθητὸν ὀφθαλμὸν σὺν ὄλῳ τῷ νοῦ ἐν
μέσῃ κοιλίᾳ, ἤγουν ἐν τῷ ὀμφαλίῳ. Ἄγξον οὖν καὶ
τὴν τῆς βίβλης τοῦ πνεύματος ὁλόκην, τοῦ μὴ ἀδεῶς
ἀναπνεῖν, καὶ ἀρεύνησον νοητῶς ἔνδον ἐν τοῖς ἐγκά-
τοις; εὐρεῖν τὸν τόπον τῆς καρδίας, ἐνθα ἐμφιλοχ-
ρεῖν περὶ ἑαυτοῦ αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις. Καὶ πρῶ-
τον μὲν σκότος εὐρήσεις, καὶ πάχος ἀνέυδοτον· ἐπι-
μένοτος δὲ σου, καὶ τούτου τοῦ ἔργου νυκτός; καὶ ἡ-
μέρας ποιουμένου· εὐρήσεις, ὡ τοῦ θαύματος! ἄλη-
κτον εὐφροσύνην. Ἄμα γὰρ εὐροῖθι νοῦς τὸν τόπον
τῆς καρδίας, βλέπει παρθεύς; καὶ οὐδέποτε ἠπίστατο·
βλέπει γὰρ τὸν μεταξὺ τῆς καρδίας ἀέρα, καὶ ἐαυ-
τὸν φωτεινὸν ὄλον, καὶ διακρίσεως ἐμπλεῶν· καὶ
ἐκτοτε ὄθεν ἀνακύψει λογισμὸς πρὸ τοῦ ἁπλοῦς τῶν

ἢ εἰδωλοποιηθῆναι τῇ ἐπικλήσει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκ-
διώκει τούτον καὶ ἀφανίζει. Ἐντεῦθεν ὁ νοῦς μνη-
σικακῶν δαίμοσιν ἐγείρει τὴν κατὰ φύσιν ὄρχην,
καὶ διώκων βάλλει τοὺς νοητοὺς πολεμίους. Τάλλα
δὲ μαθήσει σὺν Θεῷ ἐν τηρήσει νοῦς τὸν Ἰησοῦν
ἐν καρδίᾳ κατέχων. Καθέξου γὰρ, φησὶν, ἐν τῷ κελ-
λίῳ σου, καὶ ταῦτα πάντα σε διδάξει. Ante omnia,
tria inquirenda tibi sunt, tum aggrediendum quod
optas; omnimodus rerum tum rationabilium, tum
irrationabilium neglectus; hoc est, in omnibus mor-
tificatio, conscientiae puræ conservatio quæ a propria
conscientia damnari non possit, et affectuum vacui-
tas, quæ ad nullam hujuscæculi rem, neque ipsius
corporis inclinaverit. Tum sedens in cella quietus,
solusque in uno angulo, attende ut facias quod tibi
dico. Clauso ostio eleva mentem tuam ab omni vani-
tate, temporaria nempe re, tum figens pectori tuo
mentem, movensque sensibilem oculum cum mente
in medio ventris, umbilico nempe; suffoca et naris
spiritus attractionem, ne libere efflet, et perquire cum
intellectu in visceribus inventre locum cordis, ubi
omnes animæ facultates immorari solent; et primum
quidem tenebras offendes, et crassitiam haud ita fa-
cile cedentem. Verum ubi perseveraveris, et hoc opus
diu, nocturne continuaveris, invenies rem miram.
Nunquam finientem consolationem: statim enim at-
que mens intenderit locum animæ, illico videt quæ
nunquam cognovit. Videt enim circa cor æerem, et
semetipsum totum luminosum, et plenum discretionis,
C ex eoque tempore cum emerit cogitatio, antequam
robur accipiat aut figuram, invocatione Jesu Christi
fugabitur et evanesceat. Hinc intellectus indignatus
dæmonibus, iracundiam, quæ secundum naturam
est, excitat; et persequens fugat intellectuales adver-
sarios. Cætera disces cum Deo, conservatione mentis
Christum in corde retinens. Sede enim ait, in cella
tua, et hæc docebit te omnia. Vides Ompholopsy-
chorum originem, et dogma Massalianorum, hoc
auctore inter istos Hesybastos conceptum et pro-
pagatum? Imo omnes hæreses postea a Palama,
aliisque, non ab alio, quam hoc fonte enatæ in Ec-
clesia Græcorum disseminatæ sunt. Nipho Hiero-
monachus, sive Demetrius Cydonius, de hæresibus
Palamæ: "Ἴνα δ' ὡς ἐν κεφαλῇ τὰ τοῦ Παλαμά
D διεξέλθωμεν δόγματα, ἀνωθεν ἀρξάμενοι δεῖξομεν
συντόμως ὅτι τὴν μὲν ὅλην τῆς αἰρέσεως; οὐχ ὑπε-
νόησε πρῶτος Παλαμάς, ἀλλὰ πρὸ πολλῶν χρόνων
παρα τοῖς λεγομένοις Ἰουδαῖοις ὡς ἐν μυστηρίῳ
τὰ τῆς αἰρέσεως; ταύτης ὑπέψιθυρίζετο· καὶ ὄλον
ἐξ ὧν Συμεὼν τις τῆς Ξυλοκέρκου μονῆς ἐπιλεγ-
μένης ἠγοούμενος, ὃν καὶ Θεολόγον Νέον ἐπέγραψαν
οἱ τῶν τοιοῦτων μύσται καὶ μυσταγωγοί, ἐν ἄλλοις
μὲν αὐτοῦ συγγράμμασι πολλὰ βέβηλα καὶ βλά-
φημα συνεγράφατο· ἰδίᾳ δὲ ἐν τῷ περὶ νήψεως; καὶ
προσοχῆς τοιαῦτα διέξεισιν. Κάθισαι ἐν μιᾷ γωνίᾳ,
καὶ τὰ ἐξῆς· Ut vero summam Palamæ dogmata
percurramus, a superioribus temporibus initium su-
mentes ostendemus argumenta proprie hæresis non
primum excoogitasse Palamam, sed multos ante au-

nos apud eos, qui *Hesychastæ* dicebantur, veluti in Arcanis hæresis ista insurrabatur. Quod palam sit ex his quæ Symeon quidam monasterio Xerocerci præfectus, quem et theologum juniorem similitum mystæ et mystagogi inscripserunt, in aliis scriptis suis multa blasphemia profanaque tradidit, sed potissimum in opere *De sobrietate et attentione hæc* habet: «*Sede in uno angulo,*» etc. Hinc Symeon iste singulis paginis sæpius et ad nauseam inculcat illuminationes divinas, lumen divinum, uniones divinas, uniones essentielles cum Deo, et sexcenta alia similia. Sed quis illa æquo animo feret, ut reliqua silentio involvam, quæ habentur orat. 27: «*Ὁ τοῦ θαύματος ὁ δτι ἄνθρωπος ἐνοῦται πνευματικῶς καὶ σωματικῶς, εἴπερ οὐ χωρίζεται τοῦ νοῦ ἢ ψυχῆ, οὐδὲ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, ἀλλὰ τῆ οὐσιωδῶς ἐνώσει γίνεται τρισυπόστατος κατὰ χάριν καὶ ὁ ἄνθρωπος εἰς θεοῦ, ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς καὶ οὐπερ μεταλήψε θεοῦ Πνεύματος, καὶ πλεροῦται τρικαῦτα τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ προφήτου Δαυὶδ, 'Εγὼ εἶπα Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες· κατ' εἰκόνα δηλαδὴ, καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Ὑψίστου, γεννήματα θεοῦ ἐκ τοῦ θεοῦ Πνεύματος· Ὁ mira res! homo Deo spiritualiter, corporaliterque uniuir: siquidem anima non a mente, nec ab anima corpus sejungitur, et unione essentiali etiam homo per gratiam sit trium hypostaseon, unus per adoptionem Deus, ex corpore videlicet et anima, et, cujus factus est particeps, divino Spiritu constans, impleturque tum illud Davidis Prophete: «*Ego dixi, dii estis, et filii Excelsi omnes;*» filii Excelsi secundum imaginem videlicet similitudinemque Altissimi divina progenies ex divino Spiritu.*

Hinc concludendum censeo caute scripta ejusmodi versanda esse, ne veneno, quod sub illis latet nocentissimo hæusto, sub specie pietatis cultusque divini, in pessimas hæreses, et quæ difficulter ex animo avelli possunt, lectores prolabantur, quod temporibus Palamæ, maximo religionis suæ detrimento universa Græcorum Ecclesia experta est, non tantum quod similes hæreses inter eos potissimum, qui aliorum ductores erant ad pietatem, pedem fixerant, sed quod in partes ac factiones distracta in inanibus contentionibus, et plane nullis astu plusquam diabolicis studia sua omnia conferens, veram et a Patribus acceptam de rebus divinis doctrinam perdidit. Et mirum sane est inter tot dissidia, et mentium obstinatas agitationes, ita Symeonis hujus famæ provisum fuisse, ut videantur suæ sententiæ auctorem ignorasse, quem nunquam de nomine fere norunt. Et cum illius mentio necessario inculcanda est, tacito nomine, titulis aliis virum indicasse, καθάπερ τίς τῶν μεγάλων, *quidam ex viris magnis*, de eo sermonem habens dicit Palama in 2 orat. quas ipse inscripsit Πατέρες. Patres. Epistola ad Menam, οἱ μαρτυρημένοι ἰνστιῦτι. alibi Θεολόγοι, Theologi Cantacuzenus, et similia Factum autem id existimo, ne nomine viri indicato, quibus intererat, homines libros illius conquirent et examinarent, et cum non omnia, uti par erat, nuntiata ad normam veræ doctrinæ dictata reperirent, criminarentur, coacta etiam synodo, ut sueverat, condemnarent, qua postea condemnatione ipsi quoque in crimen adducerentur, tanquam qui alias per synodum condemnata tenerent ac defenderent.

JACOBI PONTANI PRÆFATIO.

[Opp. Symeonis Junioris, Ingolstad. 1603.]

Titulus orationum est iste: Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, sive, ut habet inscriptio libro divinorum hymnorum πρῆξια, Τοῦ νέου ἐν θεολόγοις πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Μάμαντος τῆς Συλοκέρκου. Sancti Patris nostris Symeonis (vulgo Simeonis per ἴωτα, non per ὄψιλόν) Junioris Theologi, sic appellatus videtur, ut discerneret a Gregorio Nazianzeno, qui Theologi nomen apud Græcos obtinuit; quod quia et Simeoni nostro datum est, ideo vox τῆς νέου usitato Græcorum more adjicitur, ne quis, audito sine ulla adjectione Theologi nomine, Gregorium Nazianzenum animo conciperet; sic Stephanus ὁ νέος, Junior, martyr sub Copronymo, ad distinctionem protomartyris Stephani; sic Theodosius ὁ νέος, Valentinianus ὁ νέος, respectu ad ejusdem nominis antecessores: Presbyteri et præ-

positi monasterii sancti et magni martyris Mamantis in Xylocerco. De sancto Mamante martyre agunt Latina Martyrologia 17 die Augusti, Græcorum Menologia 2 Septembris. Celeberrimus fuit apud Græcos, ut liquet cum aliunde, tum ex oratione qua martyrem hunc sanctus Basilius exornavit. De eodem non pauca sanctus Gregorius Nazianzenus, orat. in Novam Dominicam. Meminit et Miscella historia aliquoties martyris Mamæ, in hunc enim modum inflectit auctor ille nomen hujus martyris. In cujus honorem templum et monasterium Constantinopoli condidit Pharasmanes (qui sub Justiniano imperialis cubiculi præfectus fuit, ut scribit Nicephorus, lib. xviii, cap. 441 „prope murum, cui Xylocercus nomen est. Et hujus monasterii fuit hic noster Symeon antistes et presbyter. Nec murus tantum Συλόκερκος appellatus est; sed et ejus

loci portæ, ea de causa, ut notat auctor *Pandect. A Turc. Hist.* : Quod artifices portam illam struentes, magna in fundamento aquæ reperta copia, lignis plurimis ac palis in aqua defixis lapides injecerint, atque ita demum ædificii fundamentum firmum effecerint. Hodie nominatur *Hagiobazari porta*, per quam scilicet ingrediuntur urbem *Hagiobazaritæ* trans sinum habitantes e regione hujus portæ. Nomen *Hagiobazari* significat vel sancti vel sanctum emporium. Et Emporii voce *Symeon* quoque *Magister* cum aliis Græcis utitur pro nullis clauso portis, aut nullis cincto muris oppidulo. Sancti potius existimem dicendum emporium, ut intelligatur emporium *Sancti Mamantis*, quod olim monasterium insigne, palatium Augustate celeberrimum in historiis, pontem denique non minus nobilem *Sancti Mamantis* appellatum, habuit. Hic enim effundunt se in extremum *Ceratinum* sinum celebres illi priscis *fluvioli Cydaris* et *Barbyses*, nunc *Machlena* et *Chartaricon*, qui quidem ad *Sanctum Mamantem* ponte jurguntur. *Hagiobazariotarum* vox denotat incolas emporii *Sancti Mamantis*. Hæc ille.

Fuit insuper apud *Sanctum Mamantem* celebris *Hippodromus*, in quo *Copronymus* *Andream Calybiten* monachum occidit, ut libro xxii *Miscellæ* traditur. De ponte ad *Sanctum Mamantem* vide *Soidam* verbo *μάμας*, et *Origines Constantinopolitanas* Cod. M. Scripta ejus nunc primum in lucem proferuntur, quorum meminit etiam epitome bibliothecæ *Gesnerianæ*. Sed male ex uno *Symeone* tres nobis cudit. Nam *Symeon presbyter*, et *Symeon Junior æv.*, ut *Epitome* loquitur, *Novus Theologus*, et *Symeon Xerocerci princeps*, sunt unus et idem *Symeon*, nisi quod inepte vocat *Xerocerci principem*, qui vocandus erat antistes seu præsul *S. Mamantis* ad *Xylocercum*. Etsi enim noster etiam codex habet τῆς *Ἐηροκέρκου*, non tamen dubito, quin legendum sit *Ἐυλοκέρκου*.

Porro præter monumenta illa *Symeonis*, quæ nunc in lucem exeunt, commemorat *Epitome Gesn.* librum *De oratione*, sive de tribus modis orandi, quem in *Bavaricis* codicibus non reperimus. Ex capitibus practicis et theologicis ponit tantummodo centum, et ad hæc, alia viginti quinque. Sed instructissima *Boiorum* principis Bibliotheca longe plura, ut vides, nobis suppeditavit : quæ in codice 104 tribus titulis distinguuntur. 1. Τοῦ δασίου Πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου ἡγουμένου μονῆς τοῦ Ἁγίου Μάμαντος τῆς Ἐηροκέρκου κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ ρα'. 2. Κεφάλαια τοῦ αὐτοῦ γνωστικὰ καὶ περὶ θεολογίας κε'. 3. Τοῦ αὐτοῦ κεφάλαια θεολογικὰ καὶ πρακτικὰ ρβ'.

De tempore quo *Symeon* iste floruit, vicam non quæ certo, sed quæ probabiliter comperta habeo. Ac in primis ne monendum quidem arbitror, hunc *Symeonem* nostrum diversum esse a *Symeone Stylita* seniore; cujus vitam *Theodoretus* litteris mandavit; item a *Symeone Stylita* juniore, qui sub *Justino* minore floruit; item a *Symeone Stylite* in

Cilicia, cujus meminit *Pratum spirituale*, cap. 37. Nam noster iste non fuit *Stylites*; et tres isti *Simennes* vixerunt ante tempora *Iconomacha*; noster vel in ipsis, vel certe post ipsa. Nam *Stephani Junioris* a *Copronymo* ob defensionem sanctarum *imagium* interfecti, meminit. Quæ ergo ejus ætas? Equidem sub *Iconoclastis* imperatoribus vixisse eum arbitrari quis posset; sub *Leone*, inquam, *Isaurico* et *Copronymo*; vel certe sub *Leone Armenico*, *Michaele Balbo* et *Theophilo*, qui omnes cum imaginibus bella gesserunt. Hoc confirmare licet ipsius *Symeonis* testimonio, qui oratione xiiii ait : *Diabolum esse nostrum hostem annis jam plus sexies mille ducentis*, supputatione videlicet *Græcorum*, ab orbe condito. Et ne quis mendum in numeros irrepsisse existimet, scire oportet, numerum hunc in *Græco* codice non notari notis numeralibus, sed integris verbis diserte perscribi.

Iniit autem *Leo Isauricus* imperium anno mundi conditi sexies millesimo ducentesimo nono, teste *Cedreno*. Deinde in *Menologiis Græcorum* die 20 *Novembris* refertur, *Gregorium Decapopolitanum* multa ab *Iconoclastis* perpeccum, venisse *Constantinopolin*. Καὶ Συμεῶνα τὸν ὁμολογητὴν καὶ θεοφόρον ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων εὐρεῖν ἐγκεκλεισμένον. Et *Symeonem* confessorem reperisse inclusum in carcere propter sacras imagines. Quid autem vetat *Symeonem* istum a *Gregorio* aditum esse eum ipsum, quem quærimus, cum ipse in exilium se projectum esse duobus locis testetur, uno in orationibus; altero, in commentationibus: tametsi causam tacet. De martyrio quoque *Stephani Junioris* loqui videtur, tanquam de re suo ævo plane recenti.

Hæc et id genus alia verisimilitudine non carent; si in *Græco* codice διακοσίοις non ἑξακοσίοις expresse scriptum esset, αὐτὸς δὲ ἑξακισχιλίοις καὶ ἑξακοσίοις καὶ ἑπτακίαια τούτων ἔτσι διαμείνας δὲ πολέμιος τῶν ἀνθρώπων βδηλος καὶ κρύφιος, etc. Sexies mille sexcentis, et eo amplius annis. Longe ergo junior est iste *Symeon*; ætasque illius in imperium *Joannis* aut *Manuelis Comneni* incidit; cujus exstant aliquot novellæ, quarum una *De voluntariis homicidiis*, edita et publicata est ab orbe condito sexies millesimo sexcentesimo septuagesimo quarto, ut et alia ejusdem imperatoris *Περὶ διαφόρων ὑποθέσεων, De diversis causis ac negotiis*. Iniit autem *Manuel* imperium anno Christi 1143, si non fallit *Onuphrius* in *Chronico*; quod annos triginta octo administravit, tribus mensibus demptis, teste *Niceta*, lib. vii *De rebus Manuelis*, sub finem. Ergo *Symeon* iste *Comnenorum* imperio *Joannis* aut *Manuelis* floruit, hasque orationes conscripsit. Quare corrigenda sunt ea quæ in *Adnotatione* ad orationem tertiam de ætate *Symeonis* dicta sunt, convenienter primæ opinioni, quæ tamen ruit, si non διακοσίοις, sed ἑξακοσίοις cum *Græco* codice legamus, ut sane legere oportet; cum *Scripturam* hanc codex manifeste repræsen-

ter. Et quamvis jam tum schisma Græcicum existisset, omnia tamen loca quibus Symeon processionis sancti Spiritus meminit, a bono lectore in bonum sensum accipi possunt, ut et alia pleraque, ad quorum nonnulla adnotatiunculas adiecit; alia eruditi lectoris candori permisimus. Etenim non modo in hoc Symeone nostro, sed et in aliis non paucis monasticis et asceticis scriptoribus occurrunt quædam duriuscule dicta, quæ lima iudicis egeant. Vera me loqui fatebitur, qui percur-

tere volet sermones asceticos Eusebii abbatis, Joannis Climaci, Marci, Nili et aliorum. Tantum de Symeone habuimus: ad quem etiam scriptus est scholastici illius Dialogus, quem reperies post capita moralia, quæ nihil aliud sunt, quam aphorismi quidam, brevesque sententiæ ad vitam recte instituendam accommodatæ; cujusmodi capita ediderunt cum alii, tum Marcus Asceta et sanctus Nilus, quæ exstant.

SYMEONIS JUNIORIS

PRÆPOSITI MONASTERII SANCTI MAMANTIS AD XYLOCERCUM

ORATIONES XXXIII.

ORATIO PRIMA.

ARGUMENTUM.

Quemadmodum homo paradiso exturbatus, veritatem, quæ est verbum Dei, perdidit. De peccato diaboli et Adami. Ab ipsa conceptione hominem quemlibet esse peccatorem: et quo pacto per baptismum in Spiritu sancto regeneretur. Quænam multi reges, et prophetæ ante Christi tempora concupiverint. Christianos nondum initiati os, dolentesque, et peccata sua confitentes, canonicis vinculis, ac pœnis minime subjici, sed fidei mysteriis erudiri, et ita demum initiari debere. Unumquemque Christianum divina immutatione indigere, in qua perfectio consistat.

Adamus postquam diabolo mentito fidem habuit, et cum ea fide de ligno scientiæ comedit, veritatem amisit; quam deinde natura humana diu multumque investigatam, invenire non potuit. Testimonio sunt omnes Græciæ sapientes, dum tantam humanarum opinionum diversitatem, per varias disciplinas via ac ratione traditas præcipueque per multas ac longas de virtute et vitio disputationes, quas reliquerunt, ad simplicitatem et rectitudinem redigere, congruenterque in unum coagulare et constringere nequiverunt. Est autem veritas Verbum Dei, sive gratia Christi, quæ complures illas, et inter se pugnantes, atque implicitas, et tortuosas ex hominum cogitationibus, ratiocinationibusque profectas verborum dissertationes, una et directa simplicitate, velut naturali, pacifica et tranquilla conjunctione, incomprehensa potentia sua composuit, reliquosque doctrinarum sermones ad unum omnes otiosos, irritos et inutiles demonstravit; cum more cæcorum palpando, veritatem, ab oculis nostris merito remotam, inquirentes, non valeant reperire. Simul ac enim homo mendacium sponte, ac nulla impul-

B sus necessitate complexus est, in eam pœnam incurrit, ut veritatem scrutetur ille quidem, ejus tamen compos non evadat, persequatur, nec comprehendat. Etenim quæ fide mendacio adbibita oculis nostris erepta fuit, fide veritati commodata, rursus invenitur ac restituitur. Ille mendacio aperto manifestoque creditit: nos magnum ac manifestum mysterium¹, Deum videlicet humano corpore indutum, credimus. Illud propter Dei mandatum erat incredibile: hoc propter Deum nos alloquentem redditur credibile. Illud creditum deprehensum est falsum (credentem quippe in exitium ac mortem præcipitavit²); hoc creditum veritas comperitur, siquidem eum qui mendacio fidem commodaverat, ab exitio ac morte revocat, peccatum ejus tollens, eique ut bene ac beate sit largiens: et ex fine utrumque, mendacium puta veritasque, perspicitur. Unum igitur peccatum, et una justitia.

Vide quid diabolus, considera quid Adamus peccaverit, et non aliud, quam suimet admirationem superbiamque invenies. Verum illi ob excellentem gloriæ magnitudinem ita se gesserunt. Nec enim ex humilitate gloriam adepti se extulerunt: sed cum humilitatem necdum cognoscerent, et securitatem e casu ipsorum humilitationem ignominiamque ignorarent, idcirco nihil eam metuentes, consueque efferre se non dubitarunt. Animadvertite contra, quomodo justificatus sit Jesus. Cum Deus esset, usque ad mortem voluntariam, et mortem crucis (quod erat sceleratorum supplicium) semetipsum humiliavit³. Unum ergo peccatum, inflata de se opinio, et una justitia, extrema humilitas. Nunc autem quis seipsum, nisi admodum fatuus exaltet? Nemo enim in hac vita vi divina præditus est, ut summam sibi gloriam comparet: nec ite,

¹ I Tim. iii, 16. ² Gen. iii, 6. ³ Philipp. ii, 7, 8

antequam se humiliaret, gloriam consecutus est, sed quicumque in hanc lucem editur, statim est inglorius, et gradatim quodammodo ad gloriam tandem progreditur. Qui igitur pristinam vilitatem suam recordatus, se ipsum exaltat, quomodo stultus ac cæcus non sit? Nam quod dicitur, *Nemo sine peccato, nisi solus Deus, nec infans, cujus vita unius diei est*^b; non de iis dicitur, qui peccaverunt: quo enim pacto infans unicum diem natus, peccatum committat? sed hoc latet mysterii, naturam humanam ab ipso conceptu peccatricem esse. Ac Deus quidem hominem non peccatorem, sed purum et sanctum finxit. Posteaquam vero protoplastus ille, sanctitatis stola solius superbæ piaculo spoliatus, corruptioni, interituique factus est obnoxius, ex eo etiam satio, conceptio, ortus, et reliqua deinceps omnia peccato subdita fuerunt. Et omnino, quisquis homo numeratur, quamvis non peccarit, nihilominus peccator est. Quocirca venit alia nascenti conditio, et altera formatio, qua quidem homo e sacrosancto fonte baptismatis in Spiritu sancto denuo generatur, iterumque cum divina natura, sicut erat, quando illum divinæ manus effungebant, modo quodam miscetur, et tanquam a primis elementis, ejus animæ vires universæ informantur, atque in eum statum, in quo caput et princeps generis nostri ante transgressionem versabatur, renovatæ restituntur; et isto modo ad regnum Dei instruitur ac præparatur, in quod, qui salutari aqua purgatus nondum est, nec ingredi, nec ipsum speculari, nec intelligere potest. Ut ita quilibet baptizatus (1), talis jam, qualis ille

erat, qui primus est conditus, in paradiso sub intelligentiam cadente operetur, et custodem agat: operetur quidem mandata Jesu Christi, a quo renovatus est, custodiat autem, quam divino tinctus lavacro a Spiritu sancto gratiam accepit, confiteaturque et dicat, virtus ejus (gratiæ, inquam) quæ in me est, Christi præcepta mecum operatur^c. Hæc enim est custodia. Sicut namque ædificium stare, aut excitari absque fundamento nequit: ita anima Christo credens, nisi gratiæ Spiritus sancti fundamentum collocaverit, vitam et mores Deo placitos suscipere nequiquam potest; ejusque jejunia, pervigiliones, humi stratum cubile, allæ corporis afflictationes, paupertas, lacrymæ, precationes nullius momenti censenda sunt. Sic etenim Christum negaverunt, qui post multos cruciatus negaverunt: *Qui in me confessus fuerit*^d, inquit. In ipso confitemur, in ipso adoramus, in ipso salvamur. Spiritus sanctus siquidem animam renovat, quemadmodum illa corpus.

Magnum mysterium, quod totus terrarum orbis jure veneretur. In eodem sacrificium laudis incest, nimirum cor purum, quod est cor contritum et humiliatum^e. Novit enim se proprium nihil habere et quomodo elevabitur? Est porro ipsum sibi humilitatis argumentum et materia. Quod si veritas, non ambitio sacrificium laudis est Deo, et apud illum non peccator (quis enim caret peccato?) sed omnis elato corde immundus habetur, humilis corde justificatus, justus munere suo functus, seu, ut debuit, conversatus est. Justificatio sancti Spiritus donum est. Qui a Spiritu sancto gubernatur, glorificatus;

^b Job xiv, 4, 5 sec. LXX. ^c Coloss. i, 29. ^d Luc. xii, 8. ^e Psal. l, 19.

(1) Cante legendus est Simeon, quando et hic et alibi sæpius baptismatis nimis multum tribuere videtur, nempe, quod reddat homines *impeccabiles*. Idem asserit de professione vitæ religiosæ seu monasticæ. Verba Græca perioches, quæ orationi præponuntur, sunt ista: *Τὸ ἅγιον βάπτισμα ἢ ἀκινήτους ἢ δυσκινήτους, πρὸς τὸ κακὸν διατλήσιν, ὡς περ καὶ τὸ δεύτερον βάπτισμα τὸ διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος. Sanctum baptisma nō immobiles, aut difficulter mobiles ad malum reddit, ut et alterum baptisma, quod consistit in susceptione divini et angelici habitus, hoc est, in ingressu in religiosum seu monasticum ordinem; hunc enim alterum baptismata nominat. In ipsa oratione sic præter cætera loquitur Simeon: *Τὸ γὰρ θεῖον βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ τοὺς πρὶν ἀβαπτιστοὺς, καὶ πρὸς τὸ κακὸν εὐκινήτους, κραταῖαν ἔχει δύναμιν, κατασκευάζειν βαπτισθέντας, ἀκινήτους πρὸς τὸ κακὸν, εἰ δ' οὐδ, ἀλλὰ τίως πρὸς τὸ καρὸν ἀκινήτους. Quæ omnia dura profecto sunt et animadversione digna, et errorem Joviniani redolentia, qui, ut scribit sanctus Hieronymus, lib. ii *contra Jovinianum*, et sanctus Augustinus, lib. *De Hæresibus*, cap. 82, docuit hominem, vere baptizatum non posse amplius peccare, et si forte peccat, non fuisse tinctum nisi aqua. Ad quem errorem loquendique modum alludit Simeon, cum ait illis qui post baptismam faciles seu flexibiles sunt ad malum, aquam superflusam esse ὡσεὶ ὑσχροῖς, tanquam mortuis. Quod itidem de altero baptismo, seu de ingressu in religionem affirmat. Forte erit, qui Simeonem excuset. Id vero nobis non modo non molestum,**

sed et perquam jucundum erit; utinam non modo Simeon noster, sed et quivis alius ab omni errore sit immunis. Interim veritatis hæc sunt voces: Vere et legitime baptizatum denuo peccare posse, si velit. Ad baptizatum enim tendit illa cohortatio sancti Pauli Rom. ii, 20: *Tu fide stas, noli altum sapere, sed time*. Et ad Hebr. vi, 4: *Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cælestis, et participes facti sunt Spiritus sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, et prolapsi sunt, rursus renovari ad penitentiam, etc.* Ubi manifeste indicat Apostolus eum qui vere baptizatus gratiæque divinæ particeps effectus est, in peccata denuo labi posse, atque adeo per baptismum *impeccabilem* non effici, quod multo magis ad religiosæ vitæ professionem accommodari debet. Quæ, ut et baptismus nec ἀκινήτους, nec δυσκινήτους ad peccandum reddit, et si baptizatus *δυσκλήτος* aliquo sensu dici potest, quia gratiam Dei per baptismum jam consecutus, multo habet majora et validiora præsidia vitiorum illicebrias repudiandi, quam ante baptismi initiationem, dummodo illis legitime uti velit: nam si uti nolit, et per arbitrii libertatem rursus ad peccati sordes declinet, æque id potest ac ante: *Contingitque ei, ut sanctus Petrus ait (II Petr. ii, 22), illud veri proverbii: Canis reversus ad suum vomitum, et sus lota in volutabro luti.* Lector consulti cardinalis Bellarminum libro *De baptismo*, cap. 14, ubi copiose adversus hæreticos ostendit, homines per baptismum non fieri *impeccabiles*.

qui glorificatus, sanctificatus est; sine sanctificatione Deum nemo videbit. *Tollatur impius, ne videat gloriam Domini* ⁹. Quis est impius? Superbus utique, et tantum impius quantum superbus. Quis humilis corde? non prudens, non sapiens, non intelligens, non versipellis, non a semetipso doctus ac sciens; sed cum Spiritu sancto communicans, in quo prudentia et sapientia, et intelligentia, eruditio ac scientia in ipso purgata, ac viventis, Deoque placentis animæ. Ob id enim Verbum ac Filius Dei hominem induit, ac mortem pertulit, seque ipsum pro toto genere humano liberando pretium dedit. Verum enimvero pro piis, qui antea obdormiverant, magnum et augustum, ac propterea repulsæ nescium sacrificium factus est, quando post Adami lapsum justorum nullus adipisci salutem potuit, omnibus peccato primi parentis, mortique ac perditioni subjectis: quod nemo exstaret, quem flammea illa romphæa paradisi custos, post ejectionem inde protoplastum facile admitteret, quo in impoluta, et ab omni delicto munda, et sancta tabernacula intrare et in Sanctis sanctorum atriis permanere posset (quoniam, ut etiam Apostolus ait, *corruptio incorruptionem non hæreditabit* ¹⁰) oportebatque incorruptibile Dei Verbum in carne sua mortali oblato sacrificio justos a corruptione eximere. Haud enim in illorum potestate erat, ad incorruptionem illam instaurari, in qua princeps homo effectus fuerat, et ex qua exciderat: sed ad magnam hanc, et in iudicio ac iustitia susceptam œconomiam spectabat. At verò pro iis qui postea vixerant, tum sacrificium, tum communio appellatur; quia scilicet per sumptionem se cum sumente commizcet, et illa commistione unioneque de integro eum format, unitumque inexplicabili virtute artificis divinitatis suæ ad semetipsum adducit, ut secum germane coalescat. Quemadmodum et ignis, tametsi a corporibus se durioribus susceptus, conjunctione ipsa ignem facit, nec eorum naturam evertit: nihilominus quandiu cum igne copulata sunt, etiam ipsa ignis sunt. Atque hoc est, quod olim multi prophetæ, reges et justi desiderarunt, cum eos præviderent ¹¹, qui caro de carne Verbi Dei et os ex ossibus ejus futuri essent, seque a tanto bono sejunctos intelligerent.

Quapropter instructis, et eruditis, magnique mysterii Christianitatis cognitionem consecutis, initiatisque fidelibus, si postea pro humana imbecillitate, et quia adhuc pulvere circumdantur, in culpam inciderint, bona erit medicina spiritualis, si eam consentibus injiciantur vincula canonica, quibus peccati nexibus exsolvantur, et pharmaca salutaria applicentur, quandoquidem quibus debent initiamenti exculi, virtutem Christi gustaverunt, cui fidere, et peccatum cavere oportebat, juxta illud Apostoli: *Peccatum enim vobis non do-*

minabitur, non enim estis sub lege, sed sub gratia Christi ¹². Nisi enim rejecissent gratiam Christi, quam cognoverant, non eos illa peccare permisisset. Et ipsi semet reos fecerunt sanguinis Christi, qui emundavit conscientiam illorum ab operibus mortuis, ad serviendum Deo vivo et vero ¹³: cœnuoque per labores nempe, sudores, gemitus, lacrymas emundari debent, ut dicant Deo: *Vide humilitatem et laborem meum, et dimitte omnia peccata mea* ¹⁴. Remissio autem perfecta rursus gratiæ participatio est, non quod Deus defatigationibus ac laboribus pœnitentis indigeat: sed ne pœnitens divinæ gratiæ citra laborem reconciliatus, eam, uti prius, contemnat, tertiæque purgationis opus habens, reprobetur, et in ignem sempiternum purgandus conjiciatur, qui cum semper urat, purgare non potest quem urit.

Jam vero arcana Christianæ religionis ignorantibus (sunt enim, sunt, inquam, plures baptismo affecti quidem, et propterea indigitati Christiani: sed penitus nulla catechesi imbuti et indocti, et ut breviter dicam, profani, ac rudes hujus præclari mysterii) talibus, inquam, peccata sua, post sacrum baptismum perpetrata, consentibus, nexu et auxiliis medica nullam utilitatem afferunt. Quia enim mysterium Christi nesciunt, sed spiritualium vinculorum medicaminumque sensum et intelligentiam habere unquam poterunt. Et cum non intelligentes crediderint, sine intellectu peccaverunt: et quia sine ratione peccaverunt, spirituales, et quæ animo cernitur, medicinam agnoscere non possunt. Quamobrem quomodo mysteria Christianismi scientibus, memoriaque tenentibus, pro mensura cognitionis, et errati vinculis, medicina, ustione, afflictione, et pœna; sic eorum rudibus, nondumque institutis, institutione, fide, et initiatione, non vinculis opus est. Vincere enim et urere, quod sensu caret, absurdum; et curationem adhibere mortuo, ineptum negotium ac fatuum est. Verum *quicumque in lege peccaverunt*, hoc est, cum cognitione, *per legem judicabuntur* ¹⁵, ad sacrorum canonum normam ac præscriptum videlicet. At qui sine lege peccaverunt, hoc est, ea non cognita, sine lege etiam peribunt, frustra nimirum ignorationem excusantes, cum a Domino dictum sit: *Prædicabitur Evangelium hoc in toto mundo, in testimonium omnibus gentibus* ¹⁶. Sequitur hinc, si gentes nancet condemnatio, multo magis eos condemnatum iri, qui in medio Christi Ecclesiæ primorum rudimentorum imperiti, et in rationibus divinæ pietatis hospites ac peregrini Christiani versantur, contemptores admirandi hujus operis Verbi Dei, cujus causa humanis se artibus convestivit, cum Deus esset, contumelioseque tractatum, et non sæcus quam pro sceleribus suis neci deditum est. Quod autem nonnulli de profanis istis in throno gloriæ

⁹ Isa. xxvi, 10. ¹⁰ 1 Cor. xv, 50. ¹¹ Luc. x, 24. ¹² Rom. vi, 14. ¹³ Hebr. ix, 14. ¹⁴ Psal. xxiv, 18. ¹⁵ Rom. ii, 12. ¹⁶ Matth. xxiv, 14.

regni Christi sedentes, quæ ipsi non didicerunt, alios docent, pro patientia Dei, imo vero iram magnam et derelictionem; quoniam illusores dominantur, et dolosi, et impudentes, et ut malam conscientiam habentes, increduli. Maxime qui in idolis suis gloriantur, in *doctis* videlicet, *humanæ sapientiæ verbis*, quorum gratia ab auditoribus suis æque profanis laude et admiratione afficiuntur¹⁶.

Bonum est in Christum credere, quoniam sine fide in ipsum non est ut quis salvetur¹⁷. Verumtamen etiam veritatis notitiam capessere necesse est. Bonum est veritatem doceri, siquidem et necessarium: quin et baptismo lustrari in nomine vivificæ Trinitatis, ut anima vitam adipiscatur. Bonum est baptizari: sed mysticæ hujus vitæ, sive luminis spiritualis etiam animo sensum capere oportet. Bonum est sensum illum, qui in mentem cadit, sive illuminationem cognoscere: sed opera quoque lucis requiruntur. Qui namque pure et liquidissime cernit, eum etiam opera Dei facere convenit. Bonum est lucis opera facere, sed humilitatem et mansuetudinem Christi induere insuper decet: ut qui in Christum credit, Christi characterem et insignia ferat, et ad naturam mitem atque humilem immutatus, in regnum cælorum ad gaudia Domini sui recipiatur. Cæterum qui hoc ordine viam Dei ambulanti, si in ea pro naturali conditione moriendi præpediti fuerint, a misericordia Altissimi non repellentur, nec ab introitu regni cælestis arcebuntur. Hoc itinere qui non incedunt, eorum et fides et progressio inanis est.

ORATIO II.

ARGUMENTUM.

Hominem prius a Christo per sanctum baptismum corroborari, ac tum demum mandatis ejus deditum esse oportere. Eam inesse in sancto lavacro vim, ut aut inflexibiles, aut pene inflexibiles ad improbitatem reddat: quomodo et alterum baptismum, quod per divinum et angelicum habitum confertur. Quinam vere in Christum credidisse dicendi. Quales sacrorum ministri, sacerdotes, episcopi, animarumque doctores requirantur.

Qui cuiquam dicit, hoc fac, et illud ne feceris, plane sic dicit, ac si ille, cui præcipit, facere possit aut omittere. Qui vero sic dicit ei, qui non potest, nonne frustra dicit? Dominus ait discipulis suis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*^{18,19}. En expurgatio et virtus sacri baptismatis primo loco constituitur. Quid postea? *Docentes eos servare omnia quæ mandavi vobis*²⁰. Quicumque igitur hoc robore ante confirmatus non est, in mandatis Dei observandis incassum laborat; quicumque illa homini præcepta dat, pro cæco et stolido habeatur licet: quando prius gratiam Christi, quæ mente percipitur, et purgat, animam suscipere, indeque eam confirmari res postulat, atque ita demum leges

præscribere. Qui enim fieri potest ut telus spinis ac tribulis plena purum frumenti semen accipiat, et idipsum semen non suffocetur? Quare fructum nunquam referent, qui contra naturam, contraque ordinem, commoditatem rationis infirmos adhuc aggrediuntur: ratione enim et producta sunt, et continentur, et ad finem perducuntur omnia. Nam divinum Christi baptismum nondum ablutos, et cereos in vitium flecti, efficacitatem habet, jam lotos a peccato invictos præstare. Sin minus, saltem cum se obtulerit occasio, ad id difficiles, quod ejus vim potentiamque declarat. Ad virtutem autem honestatemque proclives, tanquam *angelos potentes virtute, facientes voluntatem Dei*²¹. Ideo Christus sacrosanctum sanguinem suum creditibus in illum largitus est, ut per ejus sumptionem communicationemque fideles divinæ prius naturæ consortes effecti (Dei enim sanguis est) ceu divinæ virtutis jam assecuti robur, etiam secundum perfectam Christi legem vitæ rationes instituant: ut potentes virtute voluntatem ejus exsequentes. De cætero quisque fidelium, et Christum constituentium apud se cogitet, si hoc robore septus, Christi legibus parere spreverit, cum iis parere queat, nec vitam, et mores ad Dei nutum composuerit, se Christum negavisse, et ex Apostoli sententia *conculcasse Filium Dei, sanguinemque testamenti pollutum duxisse*²².

Quod si, aquis salutaribus expiati, divinique corporis et sanguinis participes facti, nondum potentes sunt virtute ad perficiendam Dei voluntatem; sed ad vitia et peccata adhuc facile moventur, perinde ac mortuis aqua illis superfusa est: etiamnum quippe in Christum non crediderunt. Atque opus est hujuscemodi homines ad episcopos et sacerdotes adire, fidei formulam edoceri, in Christum credere, tuto antea fundamento posito, pœnitentia, inquam, hujus amentia, et impositione manuum, unctioneque sacri charismatis. Et cum illis Evangelium justitiæ revelatum fuerit, novumque sensum intelligibilis Christi gratiæ hauserint, quæ animas eorum tetigerit, et in ipsis cor contritum ac humiliatum creat, castumque Dei timorem ædificat (hæc namque Christianis viæ bonæ ad vitam ex Christi præscripto agitandam primordia sunt), tum quoque immaculato ejus corpore, et sanguine percipiendo, merito digni censeantur: ut cum divinæ naturæ consortes²³, et sanctificati evaserint, non eis peccatum, quomodo antehac, dominetur. In hoc enim sanctificatio sita est, ut Christianis ad faciendam voluntatem Dei potens virtute fiat, quo corroboratus et fidelis Christianus nominetur, qui Christi gratiam susceperit, et cui fides habeatur, quique in Spiritu sancto curriculum vitæ suæ moderetur. Ita enim non aliter quempiam Christianum fieri, et esse datur. Prior vero ille gravibus pœnis

¹⁶ I Cor. II, 13. ¹⁷ Hebr. XI, 6. ^{18,19} Matth. XXVIII, 19. ²⁰ Ibid. 20. ²¹ Psal. CII, 20. ²² Hebr. X, 29.

²³ II Petr. I, 4.

et animadversionibus peccata admissa compensare debet, et lacrymas ad baptismi fontem exæquandum fundere, ac Deum orare præterea, ut usque ad finem curationis ætatem degere sibi concedatur, ne ante sanationem abreptus et damnatus in gehenna, pro eo ac meruit, torreatur. Quis enim præstabit, tandiu dum curetur, fore superstitem?

Hic vincula opus sunt, hic excommunicationes, hic diuturnæ lacrymationes, hic genuflexiones, rarusque, et vix aliquis cum fidelibus congressus. Ac tale quidem iudicium haud injustum est. Cur enim qui divinum mysterium cognovit, et accepit, non cavet? Lapsus huic Adami lapsu minorem dicere non potest. Ille etenim, si Deum esse in se novisset, de fructu prævaricationis non gustasset.

Et quæquam seipsum non norat prius, cum Deo privaretur, tamen postea in habitu cognovit. Ast hic per sanctum baptismum Christum a se cognitum nudus induerat, ut scriptum est ab Apostolo: *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis*²⁴. Omnis enim mentis et consilii particeps anima, ex ipso baptismo Christi gratiam consequi intelligitur: statim quippe Christus in ea formatur. Porro ab infantibus baptizatis, baptismi sanctificatio propter ignorantiam non sentitur; est siquidem intellectualis sensus. Jam vero paulatim tempore procedente, fit etiam immutatio. Et in aliis quidem prorsus exstinguitur: in aliis quidem igniculi manent, iterumque per fidem, institutionem et spem magna hæc misericordia accenditur. In his

namque qui speraverunt et crediderunt, sensim ignem illum exsuscitat, eorumque intelligentiæ manifestat. Deinde cum gaudio titutionibus humilitatis ac misericordiæ subjectis, flamma emicat, vicinosque illustrat: illius, quia non ex nobis, sed ex Deo est misericordia; huius, quia misericordiam consecutum, plane misericordem esse decet. Quod si qui item altero baptismo per angelicum habitum accepto, quid acciperent, non intellexerunt, divinam et omnipotentem sancti Spiritus virtutem non participant, gratia ea similiter avolante, ut quæ per aquæ baptismum collata est: et propter stuporem adhuc ad malum proni sunt ut prius; inanis est eorum fides, vanumque secundum quoque baptismum, cum sensus expertibus, et mortuis indumenta sacra sint imposita. Una est enim salutis notitia, quia et veritas unum est, menti intelligenti, et intelligenti animæ donatæ per fidem supernæ gratiæ sanctissimi Spiritus intellectualis cognitio. Dignantur enim tali gratia, qui in Christum, cum baptizarentur, crediderunt, alii quidem ut et signa faciant; plurimi ut ad malum immobiles, ad bonum contra perfaciles perseverent, et quidquid Deo placet, id in vita impigre et exultabundi consecutentur. Hic eorum ordo est, qui in Christum crediderunt.

Sed videndum, ne quando præter nunc ordinem

quidam aut ministri ecclesiastici, aut sacerdotes, aut episcopi, et animarum magistri sint, et veniat *lex iræ Dei*²⁵ super nos, si non sit qui imperites instituat et erudiat, divinissimæque, et humanum captum superanti fictione refingat. Hanc enim cuiquam fas, nisi prius naturæ divinæ consorti, Spiritus sancti cathedram, ut ita dicam, magistralem conscendere: alioqui Dei adversus se iram concitabit. Hac nempe de causa multi in verbo sapientes, alii hæresis auctores ac duces exstiterunt; alii hæreticorum sermonibus capti sunt. Cæterum quoniam quemadmodum a divino baptismate, velut a principiis informati essent, non intellexerunt, ingressi prius per poenitentiam et cognitionem, ut supra diximus, intercedente impositione manuum per arbitros et œconomos magni huius mysterii, et sacræ scientiæ peritos, informationem ab initio, speciemque ac formam spiritualium, et mysticorum habituum suorum consequantur; et confirmati, in vinca Dei laborent, ne fides ipsorum, et confessio irrita sit, et Christus nequidquam creditus et adoratus, nihil eis prosit. Nec enim, ut quispiam fortasse dixerit, Deus homo natus est, ut ita simpliciter Deus homo crederetur, illique adoratio adhiberetur: verum ut nos divinæ naturæ consortes fieremus, sicut ipse naturæ humanæ consortem se fecisset, cognoscerentque adepti hoc consortium mysterii vim, et gratias agerent. Et quotquot huius consortii gnari sunt, ac de eo probe

judicant, hi sunt amici Christi, his creditum est hoc mysterium, et hi vitam Christi imitabuntur. Qui autem ejus naturæ participes, sive consortes facti sunt; aut cum facti essent, rem ignorarunt, hi hostes ejus sunt: propterea quod omnis qui cum natura divina nihil commune habet, carnalis est, et Deo placere non potest: *Prudentia enim carnis inimica est Deo*²⁶, et caro, et sanguis regnum Dei non possidebunt. Non enim corruptio incorruptioem possidebit²⁷; sed audiet aliquando: *Etiam quod videtur habere, auferetur ab eo. Habenti enim dabitur, et abundabit*²⁸, propter gratiam immensam, inexhaustam, superabundantem, et quæ imminui atque consumi non potest. Nam ponamus quempiam mille annos vivere, ac per totidem annos in dies singulos divina gratia perfundi, cum sane illa supra Christum quodammodo locabit, cum totum impleat (siquidem ipse ætate et gratia proficiebat), ipsa tamen salva, nihilque imminuta manebit. Verumtamen non est prorsus necessarium, paulatim eam inundare, aut minui, et paulatim deficientem vacuum omnino deserere eum qui illa spoliatur, et cum quasi clam recesserit, ipsi huius recessus sensum non relinquere

ORATIO III.

ARGUMENTUM.

Quæ, et quot sint divinæ cogitationis genera. Cognoscendum quod Deus sit; quid autem sit, nos

²⁴ Galat. III, 27. ²⁵ Psal. LXXVIII, 23. ²⁶ Rom. VIII, 7. ²⁷ I Cor. XV, 50. ²⁸ Matth. XII, 27.

κονα φυλάξαντες τὰς πονηρὰς δυνάμεις τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους καταπατοῦσιν· οἱ δὲ ἄλλοι οἷς ἐμπάθη ὁ βίος, ὑπ' αὐτοῦ κρατοῦνται καὶ βασιλεύονται.

P. Φῶς ὁ Πατήρ, φῶς ὁ Υἱὸς, φῶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

XXXIV. Ὅτι ἡ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἔνωσις πρὸς κεκαθαρμένης ψυχᾶς ἐν αἰσθήσει τρανῆ, ἤγουν ἐν ἐπιγνώσει γίνεται, καὶ ἐν αἷς ἂν γένηται, φωτισθεὶς ὁμοίως ἑαυτοῦ καὶ φῶς αὐτὰς ἀπεργάζεται. P. Δίσταται τῶν ὁρατῶν ὁ ἀόρατος πάντως καὶ τῶν κτισμάτων.

XXXV. Ὅτι πάντες ἄγγελοι ἐλλαμπόμενοι αὐγάζονται, καὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καθορῶσιν, ὡς θεμιτὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει ὀρᾶν Θεόν. P. Βλέψον ἄνωθεν, Θεέ μου, καὶ εὐδόκησον φανῆναι.

XXXVI. Εὐχαριστία ὑπὲρ τῆς ἔξορίας καὶ τῶν θλίψεων, ἣν ὑπέστη ἐν τῷ κατ' αὐτὸν διωγμῷ. P. Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, εὐχαριστῶ σοι, μόνε.

XXXVII. Δέησις καὶ προσευχὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Θεόν, τῆς ἐκείνου ἕνεκα βοηθείας. P. Δέσποτα Χριστέ· Δέσποτα ψυχασώστα, Δέσποτα Θεέ πάντων.

XXXVIII. Περὶ θεολογίας· καὶ ὅτι ὁ νοῦς τῆς ὕλης τῶν παθῶν καθαρθεὶς ἀθλῶς τὸν ἄβυσσον καὶ ἄρατον καθορᾶ. P. Ποίαν ὁδὸν ὀδεύσαμεν; ποίαν ἐκκλίνω τρίβον;

XXXIX. Ὅτι ὁ πόθος καὶ ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη ὑπερβαίνει πᾶσαν ἀγάπην, καὶ πάντα πόθον ἀνθρώπινον. Βαφεὶς δὲ ὁ νοῦς τῶν καθαιρομένων ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Θεοῦ, ὁλος θεοῦται, καὶ νοῦς ἐκείθεν χρηματίζει· Χριστοῦ. P. Ἀρχάγων, τὸ κέλλος σου, ἀσύγκριτον τὸ εἶδος.

XL. Ὁμολογία τῆς χάριτος τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν, καὶ ὅπως ὁ τοῦτα γράφων Πατήρ ἐνηργεῖτο ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ διδασκαλίᾳ βῆθεισα ὑπὸ Θεοῦ, τὰ θεοῦ ποιοῦντά τινα τῆς τῶν σωζομένων σωτηρίας ἕνεκα. P. Πάλιν ἐκλάμπει μοι τὸ φῶς· πάλιν τρανῶς ὀρᾶται.

XLI. Εὐχαριστία πρὸς Θεὸν ὑπὲρ τῶν παρ' αὐτοῦ γεγονυῶν εὐεργεσιῶν, καὶ αἰτησις τοῦ μὴ εἶναι τίνος χάριν οἱ τέλειοι γεγονότες ὑπὸ τῶν δαιμόνων· παραχωροῦνται πειράζεσθαι· καὶ περὶ τῶν ἀποτασσομένων τῷ κόσμῳ διδασκαλία, καὶ ὑποτύπωσις βῆθεισα παρὰ Θεοῦ. P. Γινώσκεις τὴν πτωχείαν μου, ἴδε τὴν ὀρφανίαν.

XLII. Ὅτι οἱ τῷ Θεῷ ἀπεντεῦθεν ἤδη διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετουσίᾳς, ἐνωθέντες ἐκδημούντες τοῦ βίου, εἰς αἰῶνα αὐτῷ ἐκείθεν συνέσονται. Εἰ δ' οὖν ἀλλὰ τὸ ἀνάπαλιον τοῖς ἄλλως ἔχουσιν ἐνταῦθα γινέσεται. P. Ἀρχὴ τοῦ βίου τέλος μοι, καὶ τὸ τέλος ἀρχὴ μοι.

XLIII. Ὅτι κρεῖττον τὸ καλῶς ποιμαίνεσθαι ἢ τοῖς μὴ βουλομένοις ποιμαίνειν. Οὐδὲν γὰρ ἔσται κέρδος τῷ ἄλλοις μὲν σπουδάζοντι σῶσαι, ἑαυτὸν δὲ διὰ τῆς ἐκείων ἀπολέσασθαι προστασίας. P. Εἰπέ, Χριστέ, τῷ δούλῳ σου, εἰπέ τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

XLIV. Τί ἐστὶ τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ πῶς εἰκότως νοεῖται ὡς τοῦ Θεοῦ εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος· καὶ ὅτι ὁ τοῦ ἐχθροῦ ὡς εὐεργετίας φίλων μιμητῆς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. Πνεύματος δὲ ἁγίου ἐντεῦθεν μέτοχος γινώσκεις ἕσσει· Θεός, καὶ χάριτι γίνεται, μόνους ἐκείνους γνω-

ριζόμενος, τοῖς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργουμένοις. P. Δόξα, αἶνος, χάρις τῷ ποιήσαντι τὴν κτίσιν ἐξ οὐκ ὄντων.

XLV. Περὶ θεολογίας ἀκριβεστάτης, καὶ ὅτι ὁ μὴ ὀρῶν τὸ φῶς τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης χείρων τυγχάνει τυφλῶν. P. Ὁ φιλοκίτρμων Θεέ μου, Ποιητά μου, λάμψον πλείον μοι.

XLVI. Ἐξομολόγησις εὐχῆ συνημμένη· καὶ περὶ συναφείας Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀπαθείας. P. Ἐμάκρυνα, φιλόανθρωπε, πύλλισθον ἐν ἐρήμῳ.

XLVII. Περὶ τοῦ νοητοῦ παραδείσου τηλαυγῆς θεωρία· καὶ περὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ξύλου ζωῆς. P. Εὐλογητὸς εἰ Κύριος· εὐλογητὸς εἰ μόνος.

XLVIII. Ὅτι δόξα καὶ τιμὴ ἐστὶ παντὶ ἀνθρώπῳ ὑβριζομένῳ, καὶ πάσχοντι κακῶς διὰ Θεοῦ ἐντολήν, ἢ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἀτιμία· καὶ διάλογος πρὸς τὴν ἰδίαν ψυχὴν, διδάσκων τὸν ἀένωτον πλουτον τοῦ Πνεύματος. P. Δός μοι τὴν ἀίσθησιν, Χριστέ, ἣν ἄπαξ ἔδωρῆσάς.

XLIX. Ὅτι ἐστὶν ὅτε καὶ διὰ τῆς πλησίον ἐπιμελείᾳ· καὶ διορθώσεως συγκατασπᾶσθαι τὸν διδάσκαλον εἰς τὴν ἐνοῦσαν ἐκείνῳ τοῦ πάθους ἀσθένειαν. P. Ἐλέησόν με, Ὑρίε, ἐλέησόν με, μόνε.

L. Περὶ θεωρίας Θεοῦ, καὶ θείων πραγμάτων, καὶ Πνεύματος ἁγίου παραδόξου ἐνεργείας, καὶ περὶ τῶν ἰδίων τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος· καὶ ὅτι ὁ μὴ φθάσας εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὐδὲν ὠφεληθήσεται, κἂν ἐκτὸς γένηται τῶν τοῦ ἔθου κολάσεων. P. Τί τὸ ἐν ἐμοὶ παρὰ σοῦ εἰργασμένον.

LI. Ὅτι τοῦ Πνεύματος λάμποντος ἡμῖν τοῦ ἁγίου πάντα τῶν παθῶν φυγαδεύεται, ὡς ὑπὸ τοῦ φωτὸς τὸ σκότος· συστέλλοντος δὲ αὐτοῦ τὰς ἀκτίνας, ὑπὸ τούτων καὶ τῶν πονηρῶν βαλλόμεθα λογισμῶν. P. Τὸ φῶς σου περιλάμπων με ζωογονεῖ, Χριστέ μου.

LII. Περὶ θεολογίας· καὶ ὅτι τῷ μὴ ἀλλοιωθέντι τῆ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετουσίᾳ, καὶ γεγονότι θέσει ἐν γνώσει Θεῶ, διδάσκειν τὰ θεῖα τοῖς ἀνθρώποις οὐκ ἔξεστιν. P. Τίς μου παραμυθῆσεται τὸν πόνον τῆς καρδίας;

LIII. Κατὰ διάλεκτον Θεοῦ, καὶ τοῦ Πατρὸς τῶν λόγων ὁ Λόγος, καὶ ὅπως ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐλλαμπόμενος ὁ θεὸς οὗτος Πατὴρ ὠμίλει Θεῶ, καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐμυσταγωγεῖτο τὰ θεῖα τε καὶ ἀνθρώπινα. P. Deest.

LIV. Ὅτι τῶν ἀνθρώπων ἐκάστῳ δέδωκεν ὁ Θεός προσφυῶς, καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τὸ χάρισμα διὰ Πνεύματος ἁγίου εἰς τὸ ἐνεργεῖν, οὐχ ὡσπερ αὐτὸς θέλει, ἀλλ' ὡς ὑπ' αὐτοῦ προωρίσθη, εἰς τὸ μὴ κενὸν εἶναι μέσον τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. Absque principio. Incipit vero ab illis carminibus. Ἐκαστον τὴν ἐνέργειαν κέκτηται τὴν ἰδίαν. Ἄλλ' οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ λαθῶν, ἐξ ἡμῶν δὲ γε πάντως.

LV. Ὅτι τοῖς τὸ ἅγιον βάπτισμα φυλάξας καθαρόν, παραμένει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀπὸ δὲ τῶν μολυνάντων αὐτὸ ἀπανίσταται. P. Σὺ με γινώσκεις, ὦ Χριστέ, πάτης παρανομίας ἐργάτην.

LVI. Εὐχὴ πρὸς τὸν Θεόν, ἐπὶ γεγονόσιν εἰς αὐ-

τὸν, ἰκετηριῶς τε θεοῦ, καὶ εὐχαριστήριος. P. Κύριε, εὐχάρισται μοι, εὐχάρισται μοι, Κύριε, εὐχάρισται μοι γινώσκω.

LVII. Ὅτι τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης ποθήσας ψυχῆς, προσεῖ τὸν κόσμον. P. Σκιᾶ κρατοῦμαι, καὶ ἀλφθειᾶν βλέπω.

LVIII. Διδασκαλία κοινῇ σὺν ἐλέγχῳ πρὸς πάντας βασιλεῖς, ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, μονάζοντας καὶ λαϊκοὺς ὑπὸ στόματος λαληθεῖσα καὶ λαλουμένη Θεοῦ. P. ὦ Χριστέ, παράσχου μοι λόγους σοφίας, λόγους γνώσεως θείας.

Orationes soluta; divinæ Laudes, sive Amores stricta oratione conscripti sunt: namque ut plurimum versibus politis, iambicis et Anacreonticis constant, ita tamen ut nulla quantitatis syllabarum, quod accuratissime veteres observabant, ratio habeatur; tantum earum numerus, declinationesque accentuum attendantur. Et ratio ista confingendorum carminum non nunc primum in ea natione, sed multa abhinc sæcula, laboris forsitan perlesa ante et barbarie omnia occupante (adde quoque similibus rerum ignoracionem) in usu fuisse comperitur ut videmus in Photii patriarchæ, Christophori primi a secretis, Constantini Anagnostæ, Manuelis imperatoris et aliorum hemliambis, sive Anacreonticis; Pselli, Metaphrastæ, Manassæ, Philippi Solitarii, Manuelis Philæ, Tzetæ iambis et politis: quo tamen recentiores et negligentiores in illis pangendis fuerunt. Et quemadmodum Anacreontici non omnes eodem syllabarum, ac pedum numero concluduntur, ita et hi nunc pluribus, nunc paucioribus syllabis, ad eorum tamen normam componuntur. In iambicis aliter factum est: nam cum veteres ratione pedum longiorum, aut contractiorum nunc syllabis auctiores, nunc imminutiores dictos versus fecerint licet semper pedum numerum observarint, recentiores syllabas tantum easque duodecim religiosissime servant. Quod idem servatum est in politis, in quibus syllabas quindecim nunquam excedunt; et si quæ ultra videntur, eas per aphæresim, sive synalophem decurtant et absumunt, quod magis in Græcorum recentium, vulgatoque sermone, ut et in Italorum, apud quos similes hiatus ad numerum syllabarum retinendum restringuntur, conspicitur. Politici ideo dicti, quod communes omnium civium sunt, usuique eorum accommodati; sic quoque scorta et meretrices quod omnibus sunt obsequiosæ et peculiare, et servitutem publicam servant, non alio addito, sed solummodo πολιτικῶν nomine innotescunt. Meri Trochaici sunt, quemadmodum enim illi septem pedibus et syllaba constant, ita et hi: nisi quod antiquorum similes versus ratione pedum longiorum quindecim syllabas aliquando excedunt, politici nunquam, ut de iambicis dictum est. Et quemadmodum antiquorum duobus membris integrantur, mediici inciduntur, ita et hi qui nuncupantur politici: sit exemplum.

Ἀκούσατε τὰ ῥήματα τοῦ κυρίου

Αἰφνίδιον πολλὰς σκληρῶν
Ὅπου συνέθη μία φορά·
Ἄνάμεσα σὲ δύο νιουτζίκους
Θάνατον λυπημένον,
Καὶ παραπονεμένον
σ' ἓν ἄμορφο λιβάδι,
ποῦ ξεφαντόναν μάρτη.

Et pro carminum horum generibus, quidquid alii dicant, ne extra materiam diuilius evagemur, satis sint.

Gesnerus ex Capitibus Symeonis practicis et theologicis ponit tantummodo centum, ad hæc alia viginti quinque, In Bavariæ bibliotheca longè plura suppeditantur tribus titulis: Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, etc. 1. Κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ ρα'. 2. Κεφάλαια τοῦ αὐτοῦ γνωστικὰ, καὶ περὶ θεολογίας κε'. 3. Τοῦ αὐτοῦ κεφάλαια θεολογικὰ καὶ πρακτικὰ ρβ'. Ea ad unum corpus Pontanus redegit, vidensque in tanta multitudine pauca et sparsim inserta theologica, eademque Practica potius, quam θεωρητικά, a numero potiori moralia nominanda censuit, et Latine cum aliis Symeonis operibus publicavit. Ego Græce ipsius in Italicis bibliothecis legi.

I. Κεφάλαια ρ'. P. Ἀδελφὲ ταύτην ἡγοῦ λέγεσθαι ἀναχώρησιν, τελείαν κόσμου τὴν παντελεῖαν.

II. Κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ. P. Πίστις ἐστὶ τὸ διὰ Χριστὸν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς ἀποθανεῖν.

III. Κεφάλαια. P. Ἄδειαν εὗρεν ὁ διάβολος μετὰ τῶν αὐτοῦ δαιμόνων, ἀφ' οὗ τοῦ παραδείσου.

IV. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγων ἐκλογαὶ τινες θεολογικαί. P. Ὅν τρόπον αἱ νοεραὶ τάξεις τῶν ἄνω δυνάμεων ὑπὸ Θεοῦ. In bibliotheca Vaticana, quemadmodum et pleraque alia, quæ supra recensuimus, habentur præterea ejusdem preces.

V. Principium, Ἐλθὲ ἡ χρυσταλλοειδὴς ζωὴ, καὶ διάλυθῃς, καὶ παντοκρατορικῆς δεξιᾶς.

VI. Principium, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ πάσης κτίσεως Ποιητής.

VII. Εἰς τὸ ἔγιον Πνεῦμα. P. Σοὶ μόνῳ ἀγαθῶ καὶ παναγίῳ, καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι.

VIII. Ἐτέρα. P. Κύριε παντοκράτωρ, ἡ ὑπεράπειρος καὶ ἀνεκφραστός.

In Bibliotheca Antonii Augustini cod. 86, habentur ejusdem: *Capita practica et theologica* 101, *De theologia alia Capita* 25. *Alia Capita theologica et practica* 102. Cod. 87. *Sermones* 35. *Institutiones de dilectione vel charitate, et quales esse debent spiritualium virorum vitæ et actiones, Ejusdem Capita practica et theologica* 100. *De penitentia, et quæ agere debet, qui nuper confessus est. Ad unum ex discipulis suis, quomodo potest quis sanctum virum nosse.* Cod. 37.: *Ex Symeone Theologo Excerpta de silentio.* In bibliotheca regis Gallorum: *Symeonis Junioris præpositi, monasterio Sancti Mamantis Capitula practica et theologica* 101. *Ejusdem Capitula gnostica* 25. *Ejusdem Ethica*, etc. *Ejusdem de differentia προσοχῆς et προσευχῆς. Ejusdem præcepta ad vitam monasticam Ejusdem varia Capitula. Ejusdem de penitentia et perfectione vitæ*

monasticæ. Ejusdem Quæstiones et Responsiones. In bibliotheca Altempsiana Romæ: Symeonis Junioris Orutiones 46, et Capita, et De oratione. In Regia Sancti Laurentii, Symeonis Junioris Theologi Historicum Opus ex variis auctoribus collectum. De oratione et attentione. De pœnitentia. Capita theologica ad proximi cognitionem et theologiam spectantia. De charitate et beatitudinibus. Quomodo cognoscere quis debeat virum sanctum. Capita practica et theologica 100. Capita gnostica et theologica 25. Antonius Verderius in Catalogo librorum Constantini Varini: Symeonis monachi Novi Theologi Explicatio de sancta Trinitate.

Habuit suos laudatores et potissimum similis conditionis homines, Hierotheum monachum et presbyterum, præpositum monasterii Pulchri Fontis: Alexium Philosophum, magnum magistrum; Nicetam, diaconum Magnæ Ecclesiæ; Basilium primum a Secretis et conditorem monasterii Evergetidis, Nicetam Stethatum et alios. Horum in Symeonem Carmina cum non cuique obvia sint, non gravabor hic exscribere:

Ἰσραήλου μοναχοῦ καὶ πρῶτου μωϋσῆς τῆς Ὁραίας πηγῆς.

Ἢ παμμεγίστη σὴ ταπεινώσις, Πάτερ,
Τὸ θαυσιεὲς τε δάκρυον τῆς καρδίας,
Ἄνωτερον θέντα σε τῶν ἔγκοσμίων,
Θεωριῶν ἐπλησαν ὑπερκοσμίων.
Τοὺς ἐνθέους οὖν ὅς κακίζει σου λόγους
Κακὸς κακῶς θλοῖτο σὺν βλασφημίαις.

Ἀλεξίου φιλοσόφου γεγονότος μεγάλου Διδασκάλου.

Ὁ χοῦς ἀμέτροις ἐντακεῖς κακοῦχίταις,
Ποιεῖ σε νοῦν ἀπληστον ἐν θεωρίαις.

Νικήτα τοῦ θεολογοῦ διακόρου τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ὡς ἄλλον εἰδότες σε θεῖον Μωσῆα,
Ἐξ οὐρανοῦ τε μᾶλλον ἤπερ ἐξ ὄρους
Τὰς μυστικὰς λαβόντα πανσέπτους πλάκας
Ἐκ χειρὸς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Δεσπότη, καὶ
Καὶ δόντα πᾶσι προξένους σωτηρίας
Τὰς σωτικὰς σου, Πάτερ, πανσόφους βιβλους.
Τιμῶμεν ὡς μάλιστα σὲ πρὸς ἀξίαν,
Ὡς μυσταγωγὸν ἐνθέων διδαγμάτων,
Καὶ πρᾶξιν αὐτὴν, καὶ θεωρίαν βᾶθην,
Πολλοὶς ἐφικτὰ μηδαμῶς πεφυκότα
Σαφῆ προθέντα τοῖς θέλουσιν εἰδέναι.
Καὶ μὴ φθόνῳ φεύγουσι τούτων τὴν θέαν.
Φλεχθεῖς γὰρ αὐτὸς ἀνθρακι τρισηλίῳ,
Ψυχῆν, λόγον, νοῦν, καὶ καθαρθεὶς τὰς φρένας.
Φέγγεις ἡμοῦ τε καὶ φλογίζεις τοῖς λόγοις,
Τοὺς μὲν πονηροὺς πυρπολεῖς τε καὶ φλέγεις,
Χρηστοὺς δὲ φωτίζεις τε καὶ σώζεις· ὁλωτὶ,
Συγγράμμασι σοῖς ἐκτέμνωσιν πειθηνίους.
Ἄνωτερον τὸ πλῆθος, κάλλος, ὕψος καὶ βάθος
Καὶ τὸ κραταῖον ἰσχύος νοημάτων,
Διδασκάλων τε ποικίλας διακρίσεις
Τίς ἔχουσι σίμω, ἢ σιγῆ μόνῃ

Α Τούτοις τὸ σεμνὸν νοῦν ἔχων τί προσνέμει;
Νικῶσι μῆκει καὶ κράτει τὰ τῶν λόγων.
Ταῦτα βδελύγμα Πατρὶ τῷ σεβασμίῳ,
Πλὴν πίστει εὐδαιγία τοῖς ἔμοις μόνον.
Πυρὸς τι χρῆμα πᾶς νόμιζε λαμβάνειν
Ἐν χερσὶν ὅς ἂν τήνδε τὴν βίβλον δέχη.
Εἰ μὲν γὰρ εἰ τέλειος, ἀγνὸς καρδίας
Τὴν πρᾶξιν ἤδη μυστικῆ θεωρίᾳ
Σοφῶς ὑπερβάς, καὶ Θεῷ προσεγγίσας.
Καὶ τὰς ἐκείθεν ἀστραπὰς δεδαγμένους,
Ἄνοιξον αὐτὴν καὶ μέτελθε γνησίως,
Ἀρέψῃ γὰρ ὄντως ὠφέλειαν, οὐ βλάβην,
Εἰς γῶσιν ἐλθῶν μᾶλλον ἐκπρεπεστέραν
Ἦσπερ μετέσχεσ Πνεύματος κοινωνίας,
Ἐλλάμψων θεῖων τε μέτρα, καὶ τρόπους
Σοφῶς μνηθεὶς φωτὶ φῶς ἂν προσλάβοις.
Εἰ δ' οὐκ ἀνήρ τέλειος ἀκμὴν τυγχάνεις
Τοῦ πνεύματος σου φημι τὴν ἡλικίαν,
Ὅς ποτε αἰσθησὶν ἐκδὸς ἐνθέως,
Τὴν ὀλικὴν παρήλθεσ ἤδη δυάδα·
Καὶ ταῖς ἀύλοις γνωστικαῖς θεωρίαις
Γνωσθεὶς ἐπέγνωσ ἐν Θεῷ θεὸν βλέπων·
Γινῶναι θελήσεις μηδαμῶς τὰ τῆς βίβλου,
Μὴ πως θέλων φῶς, μᾶλλον εὐρήσεις φλόγα,
Ἄπιστῆ φλέξῃ τε τὴν σὴν καρδίαν,
Ἦ καὶ βλαβήσῃ τοῦ νοῦς σου τὰς κόρας.
Πρὸς πᾶν ὅπερ πρόεισιν ἐξ αὐτῆς φάος
Οὐκ εὐτονήσαις ἀντιβλέψαι γνησίως.

Βασιλείου πρωτοσυχηρῆτις, καὶ κτήτορος μοῦσῆ τῆς Εὐεργετίας.

Σπουδὴν, κάθαρσιν, καὶ κάθαρσιν σου, Πάτερ.
Φωτὸς μέθειξιν, καὶ Θεοῦ κοινωνίαν
Καὶ γῶσιν αὐτῆ δογμάτων ἀποκρύφω
Παρέσχον εἰς ἐνδειξιν εὐπρεπεστάτην,
Πόνων τε τῶν σῶν, καὶ Θεοῦ δωρημάτων.
Λοιπὸν σὴν πᾶσα γλώσσα, καὶ σίγα,
Ἐκ γῆς λαλοῦσα, κἂν στροφὰς πλουτήσιν λόγων.
Αὐτὸς δὲ τρανῶς ἐκδίδασκε καὶ λέγε
Τὰς τῶν ἀδελφῶν ἐμφάσεις μυστηρίων,
Ὡς εὐπρεπεῖς· ἰδοὺ γὰρ ἡμεῖς μανθάνειν
Τοῦ αὐτοῦ.

Καλῶς μὲν ἄρα, καὶ λίαν καλλίονως
Ἠγώνισαι πάντιμῃ Συμῶν μύστα
Λειμῶν γενέσθαι πράξεων ἐναρέτων.
Καὶ δὴ περ αὐτῶν μίξῃ οὐκ ἀπεσφάλης,
Ἄλλὰ τόσον εὐτυχῆς τῶν χρισμάτων,
Ὅσον περ οὐδεὶς τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἁγίων.
Καὶ μάρτυς τούτου ἡ παρούσα σου βίβλος.
Ἴν' αὐτὸς μὴ λέγοιμι καθ' ἐν τοῖς πᾶσι.
Ποῖος γὰρ ἄλλος ἤρπαγγὴ οὐρανόσε,
Τρὶς καὶ τετρακίς, καὶ ἔτι ἐσωτέρω,
Ἐνθα τριλαμπὲς καὶ τρισήλιον φάος,
Ἄπλοῦν, ἀσχημάτιστον ἀρρήτως λάμπει.
Ὁ ποῖος δ' ἄλλος βροντῆς υἱὸς ὀράθη
Μετὰ τῶν πρωτων τὸν μέγαν Ἰωάννην.
Ποῖος δὲ Χριστὸν ἐώρα καὶ προσωμίλει
Ὡς σύγε γνωστῶς καὶ τρανῶς ὑπὲρ λόγον,
Υἱὸς Θεοῦ τε καὶ Θεὸς χρηματίσας,
Φέρων ἐν αὐτῷ ἁγίαν Τριάδα.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ἐμῶστα θεοῦ Πνεύματος μουστρίων,
 Καὶ μουσταγωγὰ δογμάτων ἀποκρούφων.
 Ὁ φῶς μεθέξει τοῦ φύσει πρώτου φάους
 Υἱὸς Θεοῦ τε καὶ Θεὸς χρηματίσας,
 Ὡς τῶν ἀπείρων θλίψεων καὶ ποικίλων
 Στερβῶς ἐνεγκὼν τὴν ἐπηρμένην φλόγα,
 Καὶ μὴ μαλαχθεὶς τῇ πυρώσει τὰς φρένας.
 Ἄρας στέφος τε μαρτύρων ἐπαξίως.
 Σὺ μὲν καθαρὰς τῶν θυμῶν τὴν πεντάδα,
 Ἰδρῶσι πολλοῖς πράξεων ἐναρέτων
 Καὶ τῆς προσύλου προσκαθείας τῶν κάτω
 Τὸ τοῦ νοδὸς φρένημα πάντῃ χωρίσας
 Θεῶ παρέσχες σαυτὸν εἰς κατοικίαν.
 Αὐτὸς δὲ σου τὸν εἰκον ἐισδύνας ὄλω,
 Ἐπλήσεν εὐθύς ἀφθόου μετουσίαν
 Τῶν ἐπαρτίθμων Πνεύματος χαρισμάτων
 Καταξίωσας εἶθ' οὕτως σὴν καρδίαν,
 Ἄφ' ἧσπερ ἐκρέυσαντα βεῖθρα τῶν λόγων,
 Χριστοῦ καταρδεύουσι τὴν Ἐκκλησίαν,
 Καὶ δειγμα τῆς σῆς μουσικῆς θεωρίας
 Ἦν σοι παρέσχεν ἡ κάθαρσις πλουσίαν.
 Πολλὰ μὲν ἄλλαι σὺν πονημάτων βίβλοι,
 Ἄς συντέθεικας, τὴν συνοικοῦσαν χάριν
 Τοῦ πανσθενουργοῦ Πνεύματος κεκτημένος,
 Τὴν θεῖα πάντα μουσταγωγούσαν φρένα,
 Παιδεύσας· γὰρ τῆς πατουμένης ὄλω,
 Ἄγευστο· ἦσθα, πάντα τῶνον ἐκκλίνων.
 Πλέον δὲ πασῶν ἡ παροῦσα δεικνύει,
 Ἦν ἔμμετρον μὲν καὶ στιχηρὰν ἐξέθου,
 Ὡς πάντα πράττων σὺν λόγῳ τε καὶ μέτρῳ,
 Καὶ τάξιν εἰδὼς πᾶσι μᾶλλον ἐμπρέπειν.
 Στείχων δ' ἀριθμὸν συντεθεικῶς μυρίων,
 Ἐπτακοσίων πεντήκοντα καὶ δύο
 Σαφῶς παριστάς σὺν καλῶν κορωνίδα
 Τὴν παντελῆ κάθαρσιν αἰσθητηρίων.
 Πῶς ἐντόξῃ ἤγουν καὶ γε τῶν ὀρωμένων.
 Τὴν μουσικὴν τε Πνεύματος κοινωσίαν,
 Καὶ τοῦ τελειοῦ τὴν ἄκραν μετουσίαν.
 Illius præterea non sine laude meminit Symeon
 Thessalonicensis Dialogo contra hæreses, inter eos
 qui de oratione scripserunt, Καὶ Συμεὼν ὁσίῳ τῷ
 Νέῳ Θεολόγῳ, καὶ λοιποῖς ἄλλοις ἀξίως τοῦ ἐν
 αὐτοῖς θεοῦ Πνεύματος· *Et Beato Symeoni Juniori
 Theologo, et reliquis aliis pro dignitate divini, qui in
 ipsis erat, Spiritus.*

Catholici quoque non minus pietatem, atque doctrinam laudibus extulerunt. Hunc scriptorem integritatis et innocentiae Christianorum omnium summorum juxta ac infimorum longe cupidissimum, ad quam sedulo excolendam eos omnibus modis exsuscitat et extimulat, fuisse : ut porro communem hanc perfectionem, atque sancitioniam vehementer urget, sic monasticam creberrime et accuratissime commendare, ejusque consecrandæ desiderio τοὺς μονάζοντας inflammare, et inertes ac secundum carnem ambulantes acerrime reprehendere : nec non præpositos atque rectores eorum, officii sui diserte admonere. Hinc inscriptionem

A convenientem et appositam Operi datam, *Orationes de fide et moribus tum Christianis, tum monasticis*, in sacris Litteris eaque doctrina, quæ theologorum habetur propria, bene exercitatum, ac tutum apparere. Quæ in *Sacris laudibus* efferuntur, pietatem vel præcipuam, et beatos illos flores, quibus Sponsa fulciri desiderat, et unguenta illa redolere, quorum odor est super omnia aromata. De Deo multa non solum doctissime, sed etiam dulcissime, tametsi nonnunquam, ut etiam supra in *Orationibus* exotatitiatèr disseverunt : sic quoque non paucas præceptiones interjici, quibus vel Christiana, vel monastica vita instituitur et ad perfectionem suam conformatur. In *Capitibus* similem esse sibi Symeonem, et qua religione, pietate. B doctrina cætera eadem hæc edidisse; nec minus in his, quam in antecedentibus Christianam, ac monasticam sanctitudinem, adhibitis etiam idoneis similitudinibus, doceri et inculcari. Cautus tamen Gretserus non modo in hoc Symeone, sed in aliis non paucis monasticis et asceticis scriptoribus occurrere quædam duriuscule dicta quæ lima iudicii egeant, quorum pleraque notis suis eruditissimis emollivit, et in bonum sensum trahere conatus est. Et hæc quidem isti non omnia subodorati de pietate et doctrina Symeonis hujus in medium attulerunt.

Nos tracto proscenio rei totius scenam discutiamus, nodumque difficultatis ingenue expediamus. C Quidquid sit de pietate hujus viri, verane an ficta fuerit; nolo enim quidquam illi de gloria derogare. Sane de doctrina est aliquid, quod me in aliam partem trahere possit, quæ etiam cum ipse viveret, scriberetve aliorum variis criminationibus fuit obnoxia, quam Symeonis Symmistæ verbo, scriptoque defendere conati sunt. Nicetas Stethatus Præfat. in sacras Laudes : *Ei γὰρ αἱ ἀποκαλύψεις αὐται, καὶ αἱ φωναὶ, οὐ φωναὶ Θεοῦ, οὐδὲ ψυχῆς ἀποθεωθεσίας, καὶ γενομένης ἐξω πάσης τοῦ κόσμου αἰσθησεως καὶ ὄλης καθόλου ἀγίας, σχολῆ γ' ἂν ἄλλοι τῶν ἀνθρωπίνων καὶ πρὸς ἡμῶν τελουμένων διὰ πάσης σπουδῆς, εὐαπέδεκτον ἀποδειχθεῖν Θεῶ καὶ ἀνθρώποις ἐπαινετὸν, δ μὴ σοφία καὶ γνώσει τῇ ἀνωτάτῳ Θεοῦ τὸ ἐπίδοξον καὶ λαμπρὸν ἐπιφέρεται.* D Ταῦτα τοίνυν διὰ τοῦς ἰθὺς πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἀπιστία, καὶ ἀγνωσία χερατημένους ἡμῖν προετίθη τῶν ἐρωτικῶν καὶ θεῶν ὕμνων τοῦ διδασκάλου· Ἐν ἡ κατὰ πρώτην εὐθύς ἐπιβολὴν ἐντυγχάνοντες κρείττονες ἑαυτῶν γένοιτο ποτε, καὶ φρόνου καὶ βασκανίας ἀνώτερος, καὶ δοξάσωσιν ὡς ἐφικτὸν τὸν ἐν πράξει καὶ λόγῳ, καὶ θεωρίᾳ δοξάσαντα τὸν Θεὸν, καὶ τὸ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα ἐν τοῖς ἑαυτοῦ μέλεσιν ἀγιάσαντα· ἡ ὡς τῶν καλῶν ἀγευστοί, καὶ πάντῃ ἀχώρητοι τῶν ὑψηλῶν θεαμάτων διὰ τὴν αὐτοῖς προσοῦσαν παχύτητα, τῆς ἐγγειρήσεως καὶ τῆς τῶν γεγραμμένων ἐνταῦθα περιέργου ἐρηπύνης ἀπόσχονται· *Et enim si revelationes et voces non sunt Dei voces, neque anima in Deum conversæ, et extra omnem mundi sensum factæ, et totius secundum*

omnes suas partes sanctæ, multo minus aliquid humanum, et a majoribus diligentissime patratum, acceptabile Deo ostendetur, et hominibus laudabile, quod sapientia et suprema Dei cognitione laudem sibi adjunctam, et splendorem non habeat. Hæc igitur propter eos qui in bona invehuntur, obsidenturque invidentia, incredulitate et ignoratione, a nobis proposita sunt divinis laudibus et amoribus præceptoris, ut qui primo statim aggressu in hæc offenderint, seipsis meliores aliquando evadant, et invidiam ac calumniam repellant, extollantque laudibus, ut poterunt, eum, qui acione, sermone et speculatione Deum glorificavit, nomenque supra omne nomen in suis membris sanctificavit; aut tanquam bonarum rerum jejuni, et penitus sublimium speculationum incapaces propter innatam illis ruditatem, ab ipsa aggressionem et horum scriptorum curiosæ indagatione abstergeant. Quin imo publicatis etiam Orationibus opposita Magistro crimina abluere contendent, oppugnatores non alio quam Hagiocategororum nomine nuncupantes, quasi qui Symeonem incusaret, sanctitatem ipsam criminaretur. Sub hoc titulo Orationem idem Nicetas edidit; Πιπτέτω φόβος, ὁ τοῖς καλοῖς νεμεσῶν, καὶ ὑμνεῖσθω, καὶ εὐφημεῖσθω ὁ ὕμνων καὶ ἔγκωμιων παντοίων ἄξιος Συμεὼν, καθὰ καὶ ἐν τῷ Ἀγιοκατηγόρων λόγῳ μετὰ χρήσεων ἱερῶν πλατύτερον ἐξεθέμεθα. Abeat invidentia, quæ semper bonos edit. Laudetur et satis fastis vocibus extollatur, qui laudibus et omnigenis encomiis dignus est Symeon, quemadmodum adversus Hagiocategoros Oratione sanctorum auctoritatibus adductis fusius explicavimus.

Cum turbæ non quiescerent Symeon in iudicium vocatus, et in sententia persistens condemnatur in carcerem, non propter fidem et ob defensas imagines, quas tum nullus oppugnabat, et ardentem ejus zelum, quo effervescens solutos imperatoris mores licentiamque liberius arcusarit quod sane nunquam ipse, cum carceris meninerit, tacuisset, quod ad gloriam ipsius et universæ Ecclesiæ vertetur. Theodorus Studita sua exsilia, supplicia, carceresque commemorans, causam ob quam similia subiit, non reticuit: ne quid dicam de Athanasio, Chrysostomo, Joanne Veeco et aliis. Fateatur carceres, causam tacet in tanto scriptorum numero, non laudabilis causa est. Suspectus ipse de scelere est. Quem finem carceres habuerint, mihi non liquet; subsequentium nihilominus scriptorum silentium indicio est, illius opiniones condemnatas, in obscuro ac latebris neglectas jacuisse. Sed novo nova semper audentium fastu e tenebris crutæ, inter Montis Athi monachos auctoritatem obtinuerunt, donec Barlaamus, ut narrat Cantacuzenus, Histor. lib. II, e Calabria Monachus, acuto vir ingenio et perspicaci, et lingua disertissimus, extera philosophorum, nostraque sanctorum Patrum doctrina imbutus, Thessalonicam adveniens, et multa in religionis negotio adversus La-

tinus edens, ab imperatore et magno Domesticio ampliter accipitur, carus illis ac intimus. Hic ad quemdam ex iis, qui Hesychastæ dicuntur, profectus, modum vitæ solitariæ, ac præcepta obedientiæ audivit: tum quo pacto proficiscentes solitarii paulatim et tranquille precationibus intenti, exultatione animi, et divina quadam inexplicabilique voluptate perfundantur, et oculis corporeis lumen se circumfulgens aspiciant. Id audiens Barlaamus statim solitarios insectari; impostores, Massalinos, Omphalopsychos, germanorum Ecclesiæ dogmatum corruptores, et similibus aliis notis nuncupare, eorumque consuetudinem, tanquam qui seducerent et seducerentur, fugiendum esse publice disseminare: animas enim sibi ob pietatem, quam præ se ferebant concreditas, maxima religionis clade, perdebant. His commoti Thessalonicenses solitarii, intermissis amicis rogabant ut talia loqui adversus Hesychastas desisteret; nec unius male sani instructione projecte sanctam quietem invaderet, et maledictis proscinderet. Hoc lumine multos persecutionis temporibus; sanctum quoque Antonium contra dæmones in acie stantem, convestitos fuisse: posse fieri ut oculis corporeis quispiam divinum et increatum Lumen contempletur. In monte Thabore homines et adhuc imperfecti, circumfulgens ipsos, ac increatum Lumen videre potuerunt: non esse mirum, si nunc sancti superne a Deo collustrati dicantur hoc Lumen cernere. Dictis Barlaamo se continere non potuit, sed exclamavit: Si Lumen illud neque res condita, neque Dei natura est, Deum enim nemo vidit unquam, vos duobus diis servitis, uni quidem omnium fabricatori, quem et ininspectabilem omnes consententur, alteri sub aspectum cadenti, et increato Lumini. Nihil se a divina essentia diversum, ac discrepans increatum arbitrari, quare ipsis διδαξάντων, duorum deorum cultum crimini dabat. Sic Byzantium navigans, sisusque suæ causæ, synodum congregari instat: Monachi Thessalonicenses ad iudicium accersuntur: et cum imperator lites componere niteretur, et altercationibus modum fieri hortaretur, Barlaamo haud quiescente, synodo negotium committitur. Præsidentibus itaque imperatore et patriarcha necnon reliquis episcopis, proceribus et senatoribus assidentibus in templo divini Sapientiæ synodus cogitur. Barlaamo veluti actori primus dicendi locus datus est, qui libellum de iis rebus Patribus porrigit, ad rem propositam verba adjecit, tandem monachos criminatus est, quod neque precationem quam se celebrare dicerent, absque defectu et convenienter proferrent; sed egentem additamento, idque ipse adiciebat, ut quod deesset, suppleret. Pro monachis respondit Palamas, et sanctorum, et theologiæ peritorum hominum effatis contrarium astruebat. Doccebatque lumen in Thabor, quo discipuli illustrati sunt, esse gloriam Dei principio carentem et majestatem ejus, et lumen Divinitatis et Deitatem, et naturale æter-

odio res dijudicare velit, de duobus tantum capitibus A
judicium factum esse et determinationem, de divino
lumine in monte Thaborio, et de oratione, ut infra
exponemus: et pro duobus hisce capitibus condem-
natum ejectamque Marlaatum, pœnasque in Tomo
appositas, ad defensionem monachorum, ob hæc duo
solummodo capita indicatas esse. Et, Καὶ ἐξετέθη ὁ
ἴσχυος ὄρχην καὶ τέλο; οὐδὲν ἄλλο ποιούμενος, ἀλλ'
ἢ μόνον τὰ ἐν αὐτῷ διαλαμβανόμενα δύο κεφάλαια,
τοῦ θεοῦ λέγω φωτὸς τῆς Μεταμορφώσεως, καὶ τῆς
εὐχῆς· ὑπὲρ ὧν δὲ κεφαλαιῶν καὶ τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων
ἐπέθοσαν. Quare editus est Tomus, nullum aliud ne-
que principium, neque finem habens, nisi tantum duo
illa, quæ in eo continentur capita, divini, inquam,
Transfigurationis Luminis, et Orationis, de quibus
capitibus et dicta Patrum apposita sunt. Et, Ἐρρηται B
ἡμῖν τοίνυν διὰ βραχέων τὸ ὅλον ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ
ὑποθέσει τῆς ἀληθείας, ὅτι τε ἐπὶ μόνοις τοῖς δια-
ληφθεῖσι δύο κεφαλαιῶν, καὶ ἐπ' οὐδενὶ ἐτέρῳ τῷ
πέρας ἢ ἐξέτασι; εἰρηφον ἢ συνοδικῇ. Breviter ergo
nos exposuimus summam in hac veritatis causa de
duobus solummodo capitibus, nec de ullo alio syno-
dale examen finitum.

Stant itaque crimina monachis opposita a Barlaamo, et dum ita vident lumen divinum, tenentque quæ Palamas asserit, manifeste convincuntur esse Massaliani et Ompsolophychi, et rectorum Ecclesiæ dogmatum corruptores. Verumtamen simillium errorum, ac hæresum fons et origo fuit iste Symeon, ex quo sua primum parum cauti hauserunt; postea metu infamiae defendere totis viribus, et verbo et scripto nisi sunt. Namque orat. 3, de oratione, sive attentione, modum orandi suis, ut lumen Dei videant; eoque illustrentur, ita præscribit: Πρὸ πάντων δὲ τρία πράγματα δεῖ σεαυτῷ περιποιησθαι, καὶ οὕτω τὸ ζητούμενον ἀπάρχεσθαι, ἀμεριμνίαν ἀλόγων καὶ εὐλόγων πραγμάτων, τουτέστι τὴν ἐκ πάντων θηῆσιν συνειδήσι; καθαρὰν φυλάττειν ἑαυτῷ ἀκατάγνωστον τῇ ἰδίᾳ συνειδήσει, καὶ ἀπροσπάθειαν, ἐν μηδενὶ ἐπιβραβεῖω ἔχων τοῦ αἰῶνος τούτου, οὕτε αὐτοῦ τοῦ σώματος. Εἶτα καθίσας ἐν κελίῳ ἡσύχῳ καὶ ἐν μιᾷ κατὰ μόνας γωνίᾳ, πρόσεξαι ποιῆσαι ὃ λέγω σοι. Κλείσον τὴν θύραν, καὶ ἔπαρον τὸν νῦν σου ἀπὸ παντὸς ματαίου, ἤγουν προσκαίρου. Εἶτα ἐρείσας τῷ στήθει σὸν πῶγωνα, κινῶν τὸν αἰσθητὸν ὀφθαλμὸν σὺν ὀλῳ τῷ νοῦ ἐν μέσῃ κοιλίᾳ, ἤγουν ἐν τῷ ὀμφαλῷ. Ἄγξον οὖν καὶ τὴν τῆς ῥινῆς τοῦ πνεύματος ὀλκὴν, τοῦ μὴ ἀδεῶς ἀναπνεῖν, καὶ ἐρευνῆσον νοητῶς ἔνδον ἐν τοῖς ἐγκάτοι; εὐρεῖν τὸν τόπον τῆς καρδίας, ἐνθα ἐμφιλοχερεῖν περὺξαι πᾶσαι αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις. Καὶ πρῶτον μὲν σκότος εὐρήσεις, καὶ πάχος ἀνένδοτον· ἐπιμένοντος δὲ σου, καὶ τούτου τοῦ ἔργου νυκτὸς καὶ ἡμέρας ποιουμένου· εὐρήσεις, ὃ τοῦ θαύματος ἄληκτον εὐφροσύνην. Ἄμα γὰρ εὐροῖθι νοῦς τὸν τόπον τῆς καρδίας, βλέπει παρευθὺς ἃ οὐδέποτε ἠπίστατο· βλέπει γὰρ τὸν μεταξὺ τῆς καρδίας ἄερα, καὶ ἑαυτὸν φωτεινὸν ὄλον, καὶ διακρίσεως ἔμπλεων· καὶ ἔκτοτε ὄθεν ἀνακύψει λογισμὸς πρὸ τοῦ ὀπισθεῖ τῶναι

η εἰδωλοποιηθῆναι τῇ ἐπικλήσει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκδιώκει τούτον καὶ ἀφανίζει. Ἐντεῦθεν ὁ νοῦς μνησικακῶν δαίμοσιν ἐγείρει τὴν κατὰ φύσιν ὄργην, καὶ διώκων βάλλει τοὺς νοητοὺς πολεμίους. Τάλλα δὲ μαθήσει σὺν θεῷ ἐν τηρήσει νοῦς τὸν Ἰησοῦν ἐν καρδίᾳ κατέχων. Καθεζῶν γὰρ, φησὶν, ἐν τῷ κελίῳ σου, καὶ ταῦτα πάντα σὲ διδάξει. Ante omnia, tria inquirenda tibi sunt, tum aggrediendum quod optas; omnimodus rerum tum rationabilium, tum irrationabilium neglectus; hoc est, in omnibus mortificatio, conscientia puræ conservatio quæ a propria conscientia damnari non possit, et affectuum vacuitas, quæ ad nullam hujusæ sæculi rem, neque ipsius corporis inclinaverit. Tum sedens in cella quieta, solusque in uno angulo, attende ut facias quod tibi dico. Clauso ostio eleva mentem tuam ab omni vanitate, temporaria nempe re, tum figens pectori tuo mentum, movensque sensibilem oculum cum mente in medio ventris, umbilico nempe; suffoca et naris spiritus attractionem, ne libere efflet, et perquire cum intellectu in visceribus inventre locum cordis, ubi omnes animæ facultates immorari solent; ei primum quidem tenebras offendes, et crassitatem haud ita facile cedentem. Verum ubi perseveraveris, et hoc opus diu, noctique continueris, inventies rem miram. Nunquam finientem consolationem: statim enim atque mens invenerit locum animæ, illico videt quæ nunquam cognovit. Videt enim circa cor aerem, et semetipsum lotum luminosum, et plenum discretionis, C ex eoque tempore cum emergerit cogitatio, antequam robur accipiat aut figuram, inrocatione Jesu Christi fugabitur et evanescet. Hinc intellectus indignatus demonibus, iracundiam, quæ secundum naturam est, excitat; et persequens fugat intellectuales adversarios. Cætera discas cum Deo, conservatione mentis Christum in corde retinens. Sede enim ait, in cella tua, et hæc docebit te omnia. Vides Ompholopsychorum originem, et dogma Massallianorum, hoc auctore inter istos Hesychnastos conceptum et propagatum? Imo omnes hæreses postea a Palama, aliisque, non ab alio, quam hoc fonte enatæ in Ecclesia Græcorum disseminatæ sunt. Nipho Hieromonachus, sive Demetrius Cydonius, de hæresibus Palamæ: Ἴνα δ' ὡς ἐν κεφαλαιῷ τὰ τοῦ Παλαμᾶ διεξέλωμεν δόγματα, ἀνωθεν ἀρξάμενοι δεῖξομεν συντόμως ὅτι τὴν μὲν ὄλην τῆς αἰρέσεως; οὐχ ὑπανάησε πρῶτος Παλαμᾶς, ἀλλὰ πρὸ πολλῶν χρόνων παρα τοῖς λεγομένοις Ἡσυχασταῖς ὡς ἐν μυστηρίῳ τὰ τῆς αἰρέσεως; ταύτης ὑπεψιθυρίζετο· καὶ ὄλον ἐξ ὧν Συμεῶν τις τῆς Ἐυλοκέρκου μονῆς ἐπιλεγομένης ἡγούμενος, ὃν καὶ Θεολόγον Νέον ἐπέγραψαν οἱ τῶν τοιοῦτων μύσται καὶ μυσταγωγοί, ἐν ἄλλοις μὲν αὐτοῦ συγγράμμασι πολλὰ βέβηλα καὶ βλάσφημα συνεγράψατο· ἰδίᾳ δὲ ἐν τῷ περὶ νήψεως καὶ προσοχῆς τοιαῦτα διεξείσιν. Κάθισαι ἐν μιᾷ γωνίᾳ, καὶ τὰ ἐξῆς· Ut vero summam Palamæ dogmata percurramus, a superioribus temporibus initium sumentes ostendemus argumenta proprie hæresis non primum excoçiasse Palamam, sed multos ante an-

nos apud eos, qui Hesychastæ dicebantur, veluti in Arcanis hæresis ista insuurrabatur. Quod palam sit ex his quæ Symeon quidam monasterio Xerocerci præfectus, quem et theologum juniorem similitum mystæ et mystagogi inscripserunt, in aliis scriptis suis multa blasphema profanaque tradidit, sed potissimum in opere De sobrietate et attentione hæc habet: « Sede in uno angulo, » etc. Hinc Symeon iste singulis paginis sæpius et ad nauseam inculcat illuminationes divinas, lumen divinum, uniones divinas, uniones essentielles cum Deo, et sexcenta alia similia. Sed quis illa æquo animo feret, ut reliqua silentio involvam, quæ habentur orat. 27: « Ὁ τοῦ θαύματος ἵδι ἀνθρώπος ἐνοῦται πνευματικῶς καὶ σωματικῶς, εἴπερ οὐ χωρίζεται τοῦ νοῦ ἢ ψυχῆς, οὐδὲ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, ἀλλὰ τῇ οὐσιωδῶς ἐνώσει γίνεται τρισυπόστατος κατὰ χάριν καὶ ὁ ἄνθρωπος εἰς θεοῦ θεός, ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς καὶ οὐπερ μετῆληψε θεοῦ Πνεύματος, καὶ πληροῦται τηνικαῦτα τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ προφήτου Δαυὶδ, Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ἰψίστου πάντες· κατ' εἰκόνα δηλαδὴ, καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Ἰψίστου, γεννηµατα θεῶτα ἐκ τοῦ θεοῦ Πνεύματος. O mira res! homo Deo spiritualiter, corporaliterque unitur: siquidem anima non a mente, nec ab anima corpus se fungitur, et unione essentiali etiam homo per gratiam sit trium hypostaseon, unus per adoptionem Deus, ex corpore videlicet et anima, et, cujus factus est particeps, divino Spiritu constans, impleturque tum illud Davidis Prophetæ: « Ego dixi, dii estis, et filii Excelsi omnes; » filii Excelsi secundum imaginem videlicet similitudinemque Altissimi divina progenies ex divino Spiritu.

Hinc concludendum censeo caute scripta ejusmodi versanda esse, ne veneno, quod sub illis latet nocentissimo hæusto, sub specie pietatis cultusque divini, in pessimas hæreses, et quæ difficulter ex animo avelli possunt, lectores prolabantur, quod temporibus Palamæ, maximo religionis suæ detrimento universa Græcorum Ecclesia experta est, non tantum quod similes hæreses inter eos potissimum, qui aliorum ductores erant ad pietatem, pedem fixerant, sed quod in partes ac factiones distracta in inanibus contentionibus, et plane nullis astu plusquam diabolico studia sua omnia conferens, veram et a Patribus acceptam de rebus divinis doctrinam perdidit. Et mirum sane est inter tot dissidia, et mentium obstinatas agitationes, ita Symeonis hujus famæ provisum fuisse, ut videantur suæ sententiæ auctorem ignorasse, quem nunquam de nomine fere norunt. Et cum illius mentio necessario inculcanda est, tacito nomine, titulis aliis virum indicasse, καθάπερ τις τῶν μεγάλων, u quidam ex viris magnis, de eo sermonem habens dicit Palama in 2 orat. quas ipse inscripsit Πατέρες. Patres. Epistola ad Menam, οἱ μεμνημένοι ἰντιντι. alibi Θεολόγοι, Theologi Cantacuzenus, et similia Factum autem id existimo, ne nomine viri indicato, quibus intererat, homines libros illius conquirent et examinarent, et cum non omnia, ut par erat, nuntiata ad normam veræ doctrinæ dictata reperirent, criminarentur, coacta etiam synodo, ut suserat, condemnarent, qua postea condemnatione ipsi quoque in crimen adducerentur, tanquam qui alias per synodum condemnata tenerent ac defenderent.

JACOBI PONTANI PRÆFATIO.

[Opp. Symeonis Junioris, Ingolstad. 1603.]

Titulus orationum est iste: Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, sive, ut habet inscriptio libro divinorum hymnorum præfixa, Τοῦ νέου ἐν θεολόγοις πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Μάμαντος τῆς Ξυλοκέρκου. Sancti Patris nostris Symeonis (vulgo Simeonis per ἴωτα, non per ὕψιλόν) Junioris Theologi, sic appellatus videtur, ut secerneretur a Gregorio Nazianzeno, qui Theologi nomen apud Græcos obtinuit: quod quia et Simeoni nostro datum est, ideo vox τῆς νέου usitato Græcorum more adjicitur, ne quis, audito sine ulla adjectione Theologi nomine, Gregorium Nazianzenum animo conciperet; sic Stephanus ὁ νέος, Junior, martyr sub Copronymo, ad distinctionem protomartyris Stephani; sic Theodosius ὁ νέος, Valentinianus ὁ νέος, respectu ad ejusdem nominis antecessores: Presbyteri et præ-

positi monasterii sancti et magni martyris Mamantis in Xylocerco. De sancto Mamante martyre agunt Latina Martyrologia 17 die Augusti, Græcorum Menologia 2 Septembris. Celeberrimus fuit apud Græcos; ut liquet cum aliunde, tum ex oratione qua martyrem hunc sanctus Basilius exornavit. De eodem non pauca sanctus Gregorius Nazianzenus, orat. in Novam Dominicam. Meminit et Miscella historia aliquoties martyris Mamæ, in hunc enim modum inflectit auctor ille nomen hujus martyris. In cujus honorem templum et monasterium Constantinopoli condidit Pharasmanes (qui sub Justiniano imperiali cubiculi præfectus fuit, ut scribit Nicephorus, lib. xpiii, cap. 441, prope murum, cui Xylocercus nomen est. Et hujus monasterii fuit hic noster Symeon antistes et presbyter. Nec murus tantum Ξυλόκερκος appellatus est; sed et ejus

loci portæ, ea de causa, ut notat auctor *Pandect. Turc. Hist.* : *Quod artifices portam illam struentes, magna in fundamento aquæ reperta copia, lignis plurimis ac palis in aqua defixis lapides injecerint, atque ita demum ædificii fundamentum firmum effecerint. Hodie nominatur Hagiobazari porta, per quam scilicet ingrediuntur urbem Hagiobazaritæ trans sinum habitantes e regione hujus portæ. Nomen Hagiobazari significat vel sancti vel sanctum emporium. Et Emporii voce Symeon quoque Magister cum aliis Græcis utitur pro nullis clauso portis, aut nullis cincto muris oppidulo. Sancti potius existimem dicendum emporium, ut intelligatur emporium Sancti Mamantis, quod olim monasterium insigne, palatium Augustate celeberrimum in historiis, pontem denique non minus nobilem Sancti Mamantis appellatum, habuit. Hic enim effundunt se in extremum Ceratium sinum celebres illi priscis fluvii Cydaris et Barbyses, nunc Machlena et Chartaricon, qui quidem ad Sanctum Mamantem ponte jurguntur. Hagiobazariotarum vox denotat incolas emporii Sancti Mamantis. Hæc ille.*

Fuit insuper apud Sanctum Mamantem celebris Hippodromus, in quo Copronymus Andream Calybiten monachum occidit, ut libro xxu *Miscellæ* traditur. De ponte ad Sanctum Mamantem vide Suidam verbo μάμας, et *Origines Constantinopolitana* Cod. M. Scripta ejus nunc primum in lucem proferuntur, quorum meminit etiam epitome bibliothecæ Gesnerianæ. Sed male ex uno Symeone tres nobis cudit. Nam Symeon presbyter, et Symeon Junior, seu, ut Epitome loquitur, *Novus Theologus*, et Symeon Xerocerci princeps, sunt unus et idem Symeon, nisi quod inepte vocat *Xerocerci principem*, qui vocandus erant antistes seu præsul S. Mamantis ad Xylocercum. Etsi enim noster etiam codex habet τῆς Ἐηροκέρκου, non tamen dubito, quin legendum sit Ἐυλοκέρκου.

Porro præter monumenta illa Symeonis, quæ nunc in lucem exeunt, commemorat Epitome Gesn. librum *De oratione, sive de tribus modis orandi*, quem in Bavaricis codicibus non reperimus. Ex capitibus practicis et theologicis ponit tantummodo centum, et ad hæc, alia viginti quinque. Sed instructissima Boiorum principis Bibliotheca longe plura, ut vides, nobis suppeditavit : quæ in codice 104 tribus titulis distinguuntur. 1. Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου ἡγουμένου μονῆς τοῦ Ἁγίου Μάμαντος τῆς Ἐηροκέρκου κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ ρα'. 2. Κεφάλαια τοῦ αὐτοῦ γνωστικὰ καὶ περὶ θεολογίας κε'. 3. Τοῦ αὐτοῦ κεφάλαια θεολογικὰ καὶ πρακτικὰ ρβ'.

De tempore quo Symeon iste floruit, necam non quæ certo, sed quæ probabiliter comperta habeo. Ac in primis ne monendum quidem arbitror, hunc Symeonem nostrum diversum esse a Symeone Stylita seniore; a cuius vitam Theodoretus litteris mandavit; item a Symeone Stylita juniore, qui sub Justino minore floruit; item a Symeone Stylite in

Cilicia, cujus meminit *Pratum spirituale*, cap. 37. Nam noster iste non fuit Stylites; et tres isti Symeones vixerunt ante tempora Iconomacha; noster vel in ipsis, vel certe post ipsa. Nam Stephani Junioris a Copronymo ob defensionem sanctarum imagium interfecti, meminit. Quæ ergo ejus ætas? Equidem sub Iconoclastis imperatoribus vixisse eum arbitrari quis posset; sub Leone, inquam, Isaurico et Copronymo; vel certe sub Leone Armeno, Michæale Balbo et Theophilo, qui omnes cum imaginibus bella gesserunt. Hoc confirmare licet ipsius Symeonis testimonio, qui oratione xiiii ait: *Diabolum esse nostrum hostem annis jam plus sexies mille ducentis*, supputatione videlicet Græcorum, ab orbe condito. Et ne quis mendum in numeros irrepsisse existimet, scire oportet, numerum hunc in Græco codice non notari notis numeralibus, sed integris verbis diserte perscribi.

Iniit autem Leo Isauricus imperium anno mundi conditi sexies millesimo ducentesimo nono, teste Cedreno. Deinde in Menologiis Græcorum die 20 Novembris refertur, Gregorium Decapolitanum multa ab Iconoclastis perpeccum, venisse Constantinopolin. Καὶ Συμεῶνα τὸν ὁμολογητὴν καὶ θεοφύρον ὄπερ τῶν ἁγίων εἰκότων εἶρεῖν ἐγκλεισμένον. Et Symeonem confessorum reperisse inclusum in carcere propter sacras imagines. Quid autem verat Symeonem istum a Gregorio aditum esse eum ipsum, quem quærimus, cum ipse in exilium se projectum esse duobus locis testetur, uno in orationibus; altero, in commentationibus: tametsi causam tacet. De martyrio quoque Stephani junioris loqui videtur, tanquam de re suo ævo plane recenti.

Hæc et id genus alia verisimilitudine non carent; si in Græco codice διακοσίοις non ἑξακοσίοις expresse scriptum esset, αὐτὸς δὲ ἑξακισχιλίοις καὶ ἑξακοσίοις καὶ ἐπέκεινα τούτων ἔτσι διαμείνας ἀεὶ πολέμιος τῶν ἀνθρώπων ἀδελός καὶ κρύφιος, etc. *Sexies mille sexcentis, et eo amplius annis*. Longe ergo junior est iste Symeon; ætasque illius in imperium Joannis aut Manuelis Comneni incidit; cujus exstant aliquot novellæ, quarum una *De voluntariis homicidiis*, edita et publica est ab orbe condito sexies millesimo sexcentesimo septuagesimo quarto, ut et alia ejusdem imperatoris Περὶ διαφόρων ὑποθέσεων, *De diversis causis ac negotiis*. Iniit autem Manuel imperium anno Christi 1143, si non fallit Onuphrius in Chronico; quod annos triginta octo administravit, tribus mensibus demptis, teste Niceta, lib. vii *De rebus Manuelis*, sub finem. Ergo Symeon iste Comnenorum imperio Joannis aut Manuelis floruit, hasque orationes conscripsit. Quare corrigenda sunt ea quæ in Adnotatione ad orationem tertiam de ætate Symeonis dicta sunt, convenienter primæ opinioni, quæ tamen ruit, si non διακοσίοις, sed ἑξακοσίοις cum Græco codice legamus, ut sane legere oportet; cum Scripturam hanc codex manifeste repræsen-

tet. Et quamvis jam tum scisma Græcicum existisset, omnia tamen loca quibus Symeon processions sancti Spiritus meminit, a bono lectore in bonum sensum accipi possunt, ut et alia pleraque, ad quorum nonnulla adnotatiunculas adiecit; alia eruditi lectoris candori permisimus. Etenim non modo in hoc Symeone nostro, sed et in aliis non paucis monasticis et asceticis scriptoribus occurrunt quædam duriuscule dicta, quæ lima iudicis egeant. Vera me loqui fatebitur, qui percurret.

A vere volet sermones asceticos Esaie abbatia, Joannis Climaci, Marci, Nili et aliorum. Tantum de Symeone habuimus: ad quem etiam scriptus est scholastici illius Dialogus, quem reperies post capita moralia, quæ nihil aliud sunt, quam aphorismi quidam, brevesque sententiæ ad vitam recte instituendam accommodatæ; cujusmodi capita ediderunt cum alii, tum Marcus Asceta et sanctus Nilus, quæ exstant.

SYMEONIS JUNIORIS

PRÆPOSITI MONASTERII SANCTI MAMANTIS AD XYLOCERCUM

ORATIONES XXXIII.

ORATIO PRIMA.

ARGUMENTUM.

Quemadmodum homo paradiso exturbatus, veritatem, quæ est verbum Dei, perdidit. De peccato diaboli et Adami. Ab ipsa conceptione hominem quemlibet esse peccatorem: et quo pacto per baptismum in Spiritu sancto regeneretur. Quænam multi reges, et prophetæ ante Christi tempora concupiverint. Christianos nondum inchoat os, dolentesque, et peccata sua confitentes, canonicis vinculis, ac pœnis minime subjici, sed fidei mysteriis erudiri, et ita demum initiari debere. Unumquemque Christianum divina immutatione indigere, in qua perfectio consistat.

Adamus postquam diabolo mentito fidem habuit, et cum ea fide de ligno scientiæ comedit, veritatem amisit; quam deinde natura humana diu multumque investigatam, invenire non potuit. Testimonio sunt omnes Græciæ sapientes, dum tantam humanarum opinionum diversitatem, per varias disciplinas via ac ratione traditas præcipueque per multas ac longas de virtute et vitiis disputationes, quas reliquerunt, ad simplicitatem et rectitudinem redigere, congruenterque in unum coagmentare et constringere nequiverunt. Est autem veritas Verbum Dei, sive gratia Christi, quæ complures illas, et inter se pugnantes, atque implicitas, et tortuosas ex hominum cogitationibus, ratiocinationibusque profectas verborum dissertationes, una et directa simplicitate, velut naturali, pacifica et tranquilla conjunctione, incomprehensa potentia sua composuit, reliquosque doctrinarum sermones ad unum omnes otiosos, irritos et inutiles demonstravit; cum more cæcorum palpando, veritatem, ab oculis nostris merito remotam, inquirentes, non valeant reperire. Simul ac enim homo mendacium sponte, ac nulla impul-

B sus necessitate complexus est, in eam pœnam incurrit, ut veritatem scrutetur ille quidem, ejus tamen compos non evadat, persequatur, nec comprehendat. Etenim quæ fide mendacio adhibita oculis nostris erepta fuit, fide veritati commodata, rursus invenitur ac restituitur. Ille mendacio aperto manifestoque credidit: nos magnum ac manifestum mysterium¹, Deum videlicet humano corpore indutum, credimus. Illud propter Dei mandatum erat incredibile: hoc propter Deum nos alloquentem redditur credibile. Illud creditum deprehensum est falsum (credentem quippe in exitium ac mortem præcipitavit²); hoc creditum veritas comperitur, siquidem eum qui mendacio fidem commodaverat, ab exitio ac morte revocat, peccatum ejus tollens, eique ut bene ac beate sit largiens: et ex fine utrumque, mendacium puta veritasque, perspicitur. Unum igitur peccatum, et una justitia.

Vide quid diabolus, considera quid Adamus peccaverit, et non aliud, quam suimet admirationem superbiamque invenies. Verum illi ob excellentem gloriæ magnitudinem ita se gesserunt. Nec enim ex humilitate gloriæ adepti se extulerunt: sed cum humilitatem necdum cognoscerent, et securam e casu ipsorum humiliatorem ignominiamque ignorarent, ideoque nihil eam metuentes, eoque efferre se non dubitarunt. Animadvertite contra, quomodo justificatus sit Jesus. Cum Deus esset, usque ad mortem voluntariam, et mortem crucis (quod erat sceleratorum supplicium) semetipsum humiliavit³. Unum ergo peccatum, inflata de se opinio, et una justitia, extrema humilitas. Nunc autem quis seipsum, nisi admodum fatuus exaltet? Nemo enim in hac vita vi divina præditus est, ut summam sibi gloriæ comparet: nec ite-

¹ I Tim. iii, 16. ² Gen. iii, 6. ³ Philipp. ii, 7, 8

antequam se humiliaret, gloriam consecutus est, sed quicumque in hanc lucem editur, statim est inglorius, et gradatim quodammodo ad gloriam tandem progreditur. Qui igitur pristinam vilitatem suam recordatus, se ipsum exultat, quomodo stultus ac cæcus non sit? Nam quod dicitur, *Nemo sine peccato, nisi solus Deus, nec infans, cujus vita unius diei est*^b; non de iis dicitur, qui peccaverunt: quo enim pacto infans unicum diem natus, peccatum committat? sed hoc latet mysterii, naturam humanam ab ipso conceptu peccatricem esse. Ac Deus quidem hominem non peccatorem, sed purum et sanctum finxit. Posteaquam vero protoplastus ille, sanctitatis stola solius superbæ piaculo spoliatus, corruptioni, interituique factus est obnoxius, ex eo etiam satio, conceptio, ortus, et reliqua deinceps omnia peccato subdita fuerunt. Et omnino, quisquis homo numeratur, quamvis non peccarit, nihilominus peccator est. Quocirca venit alia nascendi conditio, et altera formatio, qua quidem homo e sacrosancto fonte baptismatis in Spiritu sancto denuo generatur, iterumque cum divina natura, sicut erat, quando illum divinæ manus effingebant, modo quodam miscetur, et tanquam a primis elementis, ejus animæ vires universæ informantur, atque in eum statum, in quo caput et princeps generis nostri ante transgressionem versabatur, renovatæ restituntur; et isto modo ad regnum Dei instruitur ac præparatur, in quod, qui salutari aqua purgatus nondum est, nec ingredi, nec ipsum speculari, nec intelligere potest. Ut ita quilibet baptizatus (1), talis jam, qualis ille

^b Job xiv, 4, 5 sec. LXX. ^c Coloss. i, 29. ^d Luc. xii, 8. ^e Psal. l, 19.

(1) Cautè legendus est Simeon, quando et hic et alibi sæpius baptismati nimis multum tribuere videtur, nempe, quod reddat homines *impeccabiles*. Idem asserit de professione vitæ religiosæ seu monasticæ. Verba Græca perioches, quæ orationi præponuntur, sunt ista: *Τὸ ἅγιον βάπτισμα ἢ ἀκινήτους ἢ δυσκινήτους, πρὸς τὸ κακὸν διατλήσιν, ὡς περ καὶ τὸ δεύτερον βάπτισμα τὸ διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος. Sanctum baptismum aut immobiles, aut difficulter mobiles ad malum reddit, ut et alterum baptismum, quod consistit in susceptione divini et angelici habitus, hoc est, in ingressu in religiosum seu monasticum ordinem; hunc enim alterum baptismum nominat. In ipsa oratione sic præter cætera loquitur Simeon: *Τὸ γὰρ θεῖον βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ τοὺς πρὶν ἀβαπτιστοὺς, καὶ πρὸς τὸ κακὸν εὐκινήτους, κραταίαν ἔχει δύναμιν, κατασκευάζειν βαπτισθέντας, ἀκινήτους πρὸς τὸ κακὸν, εἰ δ' οὐ, ἀλλὰ τέως πρὸς τὸ παρὸν ἀκινήτους. Quæ omnia dura profecto sunt et animadversione digna, et errore Joviniani recolentia, qui, ut scribit sanctus Hieronymus, lib. ii *contra Jovinianum*, et sanctus Augustinus, lib. *De Hæresibus*, cap. 82, docuit hominem, vere baptizatum non posse amplius peccare, et si forte peccat, non fuisse tinctum nisi aqua. Ad quem errorem loquendi quomodo alludit Simeon, cum ait illis qui post baptismum faciles seu flexibiles sunt ad malum, aquam superfluum esse ὡσεὶ νεκροῖς, tanquam mortuis. Quod iidem de altero baptismum, seu de ingressu in religionem affirmat. Forte erit, qui Simeonem excuset. Id vero nobis non modo non molestum,**

erat, qui primus est conditus, in paradiso sub intelligentiam cadente operetur, et custodem agat: operetur quidem mandata Jesu Christi, a quo renovatus est, custodiat autem, quam divino tinctus lavacro a Spiritu sancto gratiam accepit, confiteaturque et dicat, virtus ejus (gratiæ, inquam) quæ in me est, Christi præcepta mecum operatur^a. Hæc enim est custodia. Sicut namque ædificium stare, aut excitari absque fundamento nequit: ita anima Christo credens, nisi gratiæ Spiritus sancti fundamentum collocaverit, vitam et mores Deo placitos suscipere nequiquam potest; ejusque jejunia, pervigiliones, humi stratum cubile, aliæ corporis afflictationes, paupertas, lacrymæ, precationes nullius momenti censenda sunt. Sic etenim Christum negaverunt, qui post multos cruciatus negaverunt: *Qui in me confessus fuerit*^c, inquit. In ipso confitemur, in ipso adoramus, in ipso salvamur. Spiritus sanctus siquidem animam renovat, quemadmodum illa corpus.

Magnum mysterium, quod totus terrarum orbis jure veneretur. In eodem sacrificium laudis inest, nimirum cor purum, quod est cor contritum et humiliatum^d. Novit enim se proprium nihil habere et quomodo elevabitur? Est porro ipsum sibi humilitatis argumentum et materia. Quod si veritas, non ambitio sacrificium laudis est Deo, et apud illum non peccator (quis enim caret peccato?) sed omnino elato corde immundus habetur, humilis corde justificatus, justus munere suo functus, seu, ut debuit, conversatus est. Justificatio sancti Spiritus donum est. Qui a Spiritu sancto gubernatur, glorificatus;

sed et perquam jucundum erit; utinam non mox Simeon noster, sed et quivis alius ab omni errore sit immunis. Interim veritatis hæc sunt voces: Vere et legitime baptizatum dendo peccare posse, si velit. Ad baptizatum enim tendit illa cohortatio sancti Pauli Rom. ii, 20: *Tu fide stas, noli altum sapere, sed time.* Et ad Hebr. vi, 4: *Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cælestis, et participes facti sunt Spiritus sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, et prolapsi sunt, rursus renovari ad penitentiam, etc.* Ubi manifesto indicat Apostolus eum qui vere baptizatus gratiæque divinæ particeps effectus est, in peccata denuo labi posse, atque adeo per baptismum *impeccabilem* non effici, quod *sanctum* magis ad religiosæ vitæ professionem accommodari debet. Quæ, sicut et baptismus nec *ἀκινήτους*, nec *δυσκινήτους* ad peccandum reddit, et si baptizatus *δυσκινήτος* aliquo sensu dici potest, quia gratiam Dei per baptismum jam consecutus, multo habet majora et validiora præsidia vitiorum illecebras repudiandi, quam ante baptismi initiationem, dummodo illis legitime uti velit: nam si uti nolit, et per arbitrii libertatem rursus ad peccati sordes declinet, æque id potest ac antea: *Contingitque ei, ut sanctus Petrus ait (II Petr. ii, 22), illud veri proverbii: Canis reversus ad suum vomitum, et sus lota in volutabro luti.* Lector consulat cardinale Bellarminum libro *De baptismo*, cap. 14, ubi copiose adversus hæreticos ostendit, homines per baptismum non fieri *impeccabiles*.

qui glorificatus, sanctificatus est; sine sanctificatione Deum nemo videbit. *Tollatur impius, ne videat gloriam Domini* ⁹. Quis est impius? Superbus utique, et tantum Impius quantum superbus. Quis humilis corde? non prudens, non sapiens, non intelligens, non versipellis, non a semetipso doctus ac sciens; sed cum Spiritu sancto communicans, in quo prudentia et sapientia, et intelligentia, eruditio ac scientia in ipso purgatæ, ac viventis, Deoque placentis animæ. Ob id enim Verbum ac Filius Dei hominem induit, ac mortem pertulit, seque ipsum pro toto genere humano liberando pretium dedit. Verum enimvero pro piis, qui antea obdormiverant, magnum et augustum, ac propterea repulsæ nescium sacrificium factus est, quando post Adami lapsum justorum nullus adipisci salutem potuit, omnibus peccato primi parentis, mortique ac perditioni subjectis: quod nemo exstaret, quem flammea illa romphæa paradisi custos, post ejectionem inde protoplastum facile admitteret, quo in impoluta, et ab omni delicto munda, et sancta tabernacula intrare et in Sanctis sanctorum atriis permanere posset (quoniam, ut etiam Apostolus ait, *corruptio incorruptionem non hæreditabit* ¹⁰) oportebatque incorruptibile Dei Verbum in carne sua mortali oblato sacrificio justos a corruptione eximere. Haud enim in illorum potestate erat, ad incorruptionem illam instaurari, in qua princeps homo effectus fuerat, et ex qua exciderat: sed ad magnam hanc, et in iudicio ac justitia susceptam œconomiam spectabat. At verò pro iis qui postea vixerunt, tum sacrificium, tum communitio appellatur; quia scilicet per sumptionem se cum sumente commiscet, et illa commistione unioneque de integro cum format, unitumque inexplicabili virtute artificis divinitatis suæ ad semetipsum adducit, ut secum germane coalescat. Quemadmodum et ignis, tametsi a corporibus se durioribus susceptus, conjunctione ipsa ignem facit, nec eorum naturam evertit: nihilominus quandiu cum igne copulata sunt, etiam ipsa ignis sunt. Atque hoc est, quod olim multi prophetæ, reges et justi desiderarunt, cum eos præviderent ¹¹, qui caro de carne Verbi Dei et os ex ossibus ejus futuri essent, seque a tanto bono sejunctos intelligerent.

Quapropter instructis, et eruditis, magnique mysterii Christianitatis cognitionem consecutis, initialisque fidelibus, si postea pro humana imbecillitate, et quia adhuc pulvere circumdantur, in culpam incidierint, bona erit medicina spiritualis, si eam consentibus injiciantur vincula canonica, quibus peccati nexibus exsolvantur, et pharmaca salutaria applicentur, quandoquidem quibus debent initiamenti exulti, virtutem Christi gustaverunt, cui fidere, et peccatum cavere oportebat, juxta illud Apostoli: *Peccatum enim vobis non do-*

A minabitur, non enim estis sub lege, sed sub gratia Christi ¹². Nisi enim rejecissent gratiam Christi, quam cognoverant, non eos illa peccare permisisset. Et ipsi semet reos fecerunt sanguinis Christi, qui emundavit conscientiam illorum ab operibus mortuis, ad serviendum Deo vivo et vero ¹³: cœnuoque per labores nempe, sudores, gemitus, lacrymas emundari debent, ut dicant Deo: *Vide humilitatem et laborem meum, et dimitte omnia peccata mea* ¹⁴. Remissio autem perfecta rursus gratiæ participatio est, non quod Deus defatigationibus ac laboribus pœnitentis indigeat: sed ne pœnitens divinæ gratiæ citra laborem reconciliatus, eam, uti prius, contemnat, tertiaque purgatione opus habens, reprobetur, et in ignem sempiternum purgandus conjiciatur, qui cum semper urit, purgare non potest quem urit.

Jam vero arcana Christianæ religionis ignorantibus (sunt enim, sunt, inquam, plures baptismo affecti quidem, et propterea indigitati Christiani: sed penitus nulla catechesi imbuti et indocti, et ut breviter dicam, profani, ac rudes hujus præclari mysterii) talibus, inquam, peccata sua, post sacram baptismum perpetrata, consentibus, nexus et auxilia medica nullam utilitatem afferunt. Quia enim mysterium Christi nesciunt, sed spiritualium vinculorum medicaminumque sensum et intelligentiam habere unquam poterunt. Et cum non intelligentes crediderint, sine intellectu peccaverunt: et quia sine ratione peccaverunt, spiritualem, et quæ animo cernitur, medicinam agnoscere non possunt. Quamobrem quomodo mysteria Christianismi scientibus, memoriaque tenentibus, pro mensura cognitionis, et errati vinculis, medicina, ustione, afflictione, et pœna; sic eorum rudibus, nondumque institutis, institutione, fide, et initiatione, non vinculis opus est. Vincere enim et urere, quod sensu caret, absurdum; et curationem adhibere mortuo, ineptum negotium ac fatuum est. Verum *quicumque in lege peccaverunt*, hoc est, cum cognitione, *per legem judicabuntur* ¹⁵, ad sacrorum canonum normam ac præscriptum videlicet. At qui sine lege peccaverunt, hoc est, ea non cognita, sine lege etiam peribunt, frustra nimirum ignoracionem

D excusantes, cum a Domino dictum sit: *Prædicabitur Evangelium hoc in toto mundo, in testimonium omnibus gentibus* ¹⁶. Sequitur hinc, si gentes manet condemnatio, multo magis eos condemnatum iri, qui in medio Christi Ecclesiæ primorum rudimentorum imperiti, et in rationibus divinæ pietatis hospites ac peregrini Christiani versantur, contemptores admirandi hujus operis Verbi Dei, cujus causa humana se artibus convestivit, cum Deus esset, contumelioseque tractatum, et non secus quam pro sceleribus suis neci deditum est. Quod autem nonnulli de profanis istis in throno gloriæ

⁹ Isa. xxvi, 10. ¹⁰ 1 Cor. xv, 50. ¹¹ Luc. x, 24. ¹² Rom. vi, 14. ¹³ Hebr. ix, 14. ¹⁴ Psal. xxiv, 18. ¹⁵ Rom. ii, 12. ¹⁶ Matth. xxiv, 14.

regni Christi sedentes, quæ ipsi non didicerunt, A alios docent, pro patientia Dei, imo vero iram magnam et derelictionem; quoniam illusores dominantur, et dolosi, et impudentes, et ut malam conscientiam habentes, increduli. Maxime qui in idolis suis gloriantur, in *doctis* videlicet, *humane sapientiæ verbis*, quorum gratia ab auditoribus suis æque profanis laude et admiratione afficiuntur¹⁴.

Bonum est in Christum credere, quoniam sine fide in ipsum non est ut quis salvetur¹⁵. Verumtamen etiam veritatis notitiam capessere necesse est. Bonum est veritatem doceri, siquidem et necessarium: quin et baptisate lustrari in nomine vivificæ Trinitatis, ut anima vitam adipiscatur. Bonum est baptizari: sed mysticæ hujus vitæ, sive luminis spiritualis etiam animo sensum capere oportet. Bonum est sensum illum, qui in mentem cadit, sive illuminationem cognoscere: sed opera quoque lucis requiruntur. Qui namque pure et liquidissime cernit, eum etiam opera Dei facere convenit. Bonum est lucis opera facere, sed humilitatem et mansuetudinem Christi induere insuper decet: ut qui in Christum credit, Christi characterem et insignia ferat, et ad naturam mitem atque humilem immutatus, in regnum cælorum ad gaudia Domini sui recipiatur. Cæterum qui hoc ordine viam Dei ambulat, si in ea pro naturali conditione moriendi præpediti fuerint, a misericordia Altissimi non repellentur, nec ab introitu regni cælestis arcebuntur. Hoc itinere qui non incedunt, eorum et fides C et progressio inanis est.

ORATIO II.

ARGUMENTUM.

Hominem prius a Christo per sanctum baptismum corroborari, ac tum demum mandatis ejus deditum esse oportere. Eam inesse in sancto lavacro vim, ut aut inflexibiles, aut pene inflexibiles ad improbitatem reddat: quomodo et alterum baptismum, quod per divinum et angelicum habitum confertur. Quinam vere in Christum credidisse dicendi. Quales sacrorum ministri, sacerdotes, episcopi, animarumque doctores requiruntur.

Qui cuiquam dicit, hoc fac, et illud ne feceris, plane sic dicit, ac si ille, cui præcipit, facere possit aut omittere. Qui vero sic dicit ei, qui non potest, nonne frustra dicit? Dominus ait discipulis suis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomina Patris, et Filii, et Spiritus sancti*¹⁶⁻¹⁸. En expurgatio et virtus sacri baptismatis primo loco constituitur. Quid postea? *Docentes eos servare omnia quæ mandavi vobis*¹⁹. Quicumque igitur hoc robore ante confirmatus non est, in mandatis Dei observandis incassum laborat; quicumque illa homini præcepta dat, pro cæco et stolido habeatur licet: quando prius gratiam Christi, quæ mente percipitur, et purgat, animam suscipere, indeque eam confirmari res postulat, atque ita demum leges

præscribere. Qui enim fieri potest ut talis spiritus ac tribulis plena purum frumenti semen accipiat, et idipsam semen non suffocetur? Quare fructum nunquam referent, qui contra naturam, contraque ordinem, commoditatem rationis infirmos adhuc aggrediuntur: ratione enim et producta sunt, et continentur, et ad finem perducuntur omnia. Nam divinum Christi baptismum nondum ablutos, et cereos in vitium flecti, efficacitatem habet, jam lotos a peccato invictos præstare. Sin minus, saltem cum se obtulerit occasio, ad id difficiles, quod ejus vim potentiamque declarat. Ad virtutem autem honestatemque proclives, tanquam *angelos potentes virtute, facientes voluntatem Dei*²¹. Iden Christus sacrosanctum sanguinem suum credentibus in illum largitus est, ut per ejus sumptionem communicationemque fideles divinæ prius naturæ consortes effecti (Dei enim sanguis est) ceu divini divinæque virtutis jam assecuti robur, etiam secundum perfectam Christi legem vitæ rationes instituant: ut potentes virtute voluntatem ejus exsequentes. De cætero quisque fidelium, et Christum confidentium apud se cogit, si hoc robore septus, Christi legibus parere speraverit, cum iis parere queat, nec vitam, et mores ad Dei nutum composuerit, se Christum negavisse, et ex Apostoli sententia *conculcasse Filium Dei, sanguinemque testamenti pollutum duxisse*²².

Quod si, aquis salutaribus expiati, divinique corporis et sanguinis participes facti, nondum potentes sunt virtute ad perficiendam Dei voluntatem; sed ad vitia et peccata adhuc facile moventur, perinde ac mortuis aqua illis superfusa est: etiamnum quippe in Christum non crediderunt. Atque opus est hujuscemodi homines ad episcopos et sacerdotes adire, fidei formulam edoceri, in Christum credere, tuto antea fundamento posito, pœnitentia, inquam, hujus amentia, et impositione manuum, unctioneque sacri charismatis. Et cum illis Evangelium justitiæ revelatum fuerit, novumque sensum intelligibilis Christi gratiæ hauserint, quæ animas eorum tetigerit, et in ipsis cor contritum ac humiliatum creat, castumque Dei timorem ædificat (hæc namque Christianis vitæ bonæ ad vitam ex Christi præscripto agitandum primordia sunt), tum quoque immaculato ejus corpore, et sanguine percipiendo, merito digni censeantur: ut cum divinæ naturæ consortes²³, et sanctificati evaserint, non eis peccatum, quomodo antehac, dominetur. In hoc enim sanctificatio sita est, ut Christianis ad faciendam voluntatem Dei potens virtute fiat, quo corroboratus et fidelis Christianus nominetur, qui Christi gratiam susceperit, et cui fides habeatur, quique in Spiritu sancto curriculum vitæ suæ moderetur. Ita enim non aliter quempiam Christianum fieri, et esse datur. Prior vero ille gravibus pœnis

¹⁴ I Cor. II, 13. ¹⁵ Hebr. XI, 6. ¹⁶⁻¹⁸ Matth. XXVIII, 19. ¹⁹ Ibid. 20. ²¹ Psal. CII, 20. ²² Hebr. X, 29.

²³ II Petr. I, 4.

et animadversionibus peccata admissa compensare debet, et lacrymas ad baptismi fontem exæquandum fundere, ac Deum orare præterea, ut usque ad finem curationis ætatem degere sibi concedatur, ne ante sanationem abreptus et damnatus in gehenna, pro eo ac meruit, torreatur. Quis enim præstabit, tandiu dum curetur, fore superstitem?

Hic vincula opus sunt, hic excommunicationes, hic diurnæ lacrymationes, hic genuflexiones, rarusque, et vix aliquis cum fidelibus congressus. Ac tale quidem iudicium haud injustum est. Cur enim qui divinum mysterium cognovit, et accepit, non cavet? Lapsus huic Adami lapsu minorem dicere non potest. Ille etenim, si Deum esse in se novisset, de fructu prævaricationis non gustasset. Et quæquam seipsum non norat prius, cum Deo privaretur, tamen postea in habitu cognovit. At hic per sanctum baptismum Christum a se cognitum nudus induerat, ut scriptum est ab Apostolo: *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis*²⁴. Omnis enim mentis et consilii particeps anima, ex ipso baptismo Christi gratiam consequi intelligitur: statim quippe Christus in ea formatur. Porro ab infantibus baptizatis, baptismi sanctificatio propter ignorantiam non sentitur; est siquidem intellectualis sensus. Jam vero paulatim tempore procedente, fit etiam immutatio. Et in aliis quidem prorsus exstinguitur: in aliis quidam igniculi manent, iterumque per fidem, institutionem et spem magna hæc misericordia accenditur. In his namque qui speraverunt et crediderunt, sensim ignem illum exsuscitat, eorumque intelligentiæ manifestat. Deinde cum gaudio titionibus humilitatis ac misericordiæ subjectis, flamma emicat, vicinoseque illustrat: illius, quia non ex nobis, sed ex Deo est misericordia; hujus, quia misericordiam consecutum, plane misericordem esse decet. Quod si qui item altero baptismo per angelicum habitum accepto, quid acciperent, non intellexerunt, divinam et omnipotentem sancti Spiritus virtutem non participant, gratia ea similiter avolante, ut quæ per aquæ baptismum collata est: et propter stuporem adhuc ad malum proni sunt ut prius; inanis est eorum fides, vanumque secundum quoque baptismum, cum sensus expertibus, et mortuis indumenta sacra sint imposita. Una est enim salutis notitia, quia et veritas unum est, menti intelligenti, et intelligenti animæ donatæ per fidem supernæ gratiæ sanctissimi Spiritus intellectualis cognitio. Dignantur enim tali gratia, qui in Christum, cum baptizarentur, crediderunt, alii quidem ut et signa faciant; plurimi ut ad malum immobiles, ad bonum contra perfaciles perseverent, et quidquid Deo placet, id in vita impigre et exultandi consecutentur. Hic eorum ordo est, qui in Christum crediderunt.

Sed videndum, ne quando præter nunc ordinem

A quidam aut ministri ecclesiastici, aut sacerdotes, aut episcopi, et animarum magistri sint, et veniat *lex iræ Dei*²⁵ super nos, si non sit qui imperitias instituat et erudiat, divinissimæque, et humanum captum superanti fictione refringat. Hanc enim cuiquam fas, nisi prius naturæ divinæ consorti, Spiritus sancti cathedram, ut ita dicam, magistralem conscendere: alioqui Dei adversus se iram concitabit. Hac nempe de causa multi in verbo sapientes, alii hæresis auctores ac duces exstiterunt; alii hæreticorum sermonibus capti sunt. Cæterum quoniam quemadmodum a divino baptismo, velut a principiis informati essent, non intellexerunt, ingressi prius per pœnitentiam et cognitionem, ut supra diximus, intercedente impositione manuum per arbitros et œconomos magni hujus mysterii, et sacræ scientiæ peritos, informationem ab initio, speciemque ac formam spiritualium, et mysticorum habituum suorum consequantur; ut confirmati, in vinca Dei laborent, ne fides ipsorum, et confessio irrita sit, et Christus nequidquam creditus et adoratus, nihil eis prosit. Nec enim, ut quispiam fortasse dixerit, Deus homo natus est, ut ita simpliciter Deus homo crederetur, illique adoratio adhiberetur: verum ut nos divinæ naturæ consortes fieremus, sicut ipse naturæ humanæ consortem se fecisset, cognoscerentque adepti hoc consortium mysterii vim, et gratias agerent. Et quotquot hujus consortii gnari sunt, ac de eo probe judicant, hi sunt amici Christi, his creditum est hoc mysterium, et hi vitam Christi imitabuntur. Qui autem ejus naturæ participes, sive consortes facti sunt; aut cum facti essent, rem ignorarunt, ii hostes ejus sunt: propterea quod omnis qui cum natura divina nihil commune habet, carnalis est, et Deo placere non potest: *Prudentia enim carnis inimica est Deo*²⁶, et caro, et sanguis regnum Dei non possidebunt. *Non enim corruptio incorruptio:em possidebit*²⁷; sed audiet aliquando: *Etiã quod videtur habere, auferetur ab eo. Habenti enim dabitur, et abundabit*²⁸, propter gratiam immensam, inexhaustam, superabundantem, et quæ imminui atque consumi non potest. Nam ponamus quempiam mille annos vivere, ac per totidem annos in dies singulos divina gratia perfundi, eum sane illa supra Christum quodammodo locabit, cum totum impleat (siquidem ipse ætate et gratia proficiebat), ipsa tamen salva, nihilque imminuta manebit. Verumtamen non est prorsus necessarium, paulatim eam mundare, aut minui, et paulatim deficientem vacuum omnino deserere eum qui illa spoliatur, et cum quasi clam recesserit, ipsi hujus recessus sensum non relinquere

ORATIO III.

ARGUMENTUM.

Quæ, et quot sint divinæ cognitionis genera. Cognoscendum quod Deus sit; quid autem sit, non

²⁴ Galat. III, 27. ²⁵ Psal. LXXVII, 25. ²⁶ Rom. VIII, 7. ²⁷ I Cor. XV, 50. ²⁸ Matth. XIII, 27.

scrutandum. Christianum credere, et baptismo ablui oportere. Quis dicatur, et sit christianus: et quis dicatur quidem, nec sit. Qui enim non facit voluntatem Christi, eum non esse christianum. Improbos Christianos perditis Judæis delictos habendos.

Deum cognoscendi genera, seu modi quinque sunt. Primus, quod Deus nihil sit eorum omnium quæcumque aut sub aspectum, aut sermonem, aut intelligentiam subjiuntur. Alter, quod si quid est, quod vel aspectu sentiatur, vel oratione exprimat, vel mente tantummodo comprehendatur, ab ipso sit, cum prius non existit. Tertius, quod hæc omnia, nullius eorum indignus, bonitate sua e nihilo procreaverit, ut ipsius gloria potius fruerentur, in ipsoque subsisterent. Quartus, et quod cum bonus sit, omne quod bonum et honestum est, id velit, et omnem pravitatem vitiositatemque oderit. Quintus, quod in ipso omnis administratio, et vita virtutis compos ac divina feliciter institui possit; non aliter, nisi illius vi ac potestate adiuvante, quæ sensum oculorum, intellectumque fugiens, complectitur omnia, et præcelsit omnibus, nullique nisi castissime se invocanti opitulatur.

Est porro Divinitas, quantum humana lingua enuntari, quantumque metaphora quadam ab essentia, et natura ducta indicari potest, una essentia et natura superessentialis et supernaturalis; tres autem hypostases, sive subsistentia, alia atque alia unius unitatis, et rursus tripartito discrimine diviæ unitatis, et discriminum unitorum: ut ipsa Divinitas non sit unum, neque tria, sed et unum, et tria in eodem: ut neque unum per unionem confundatur, neque tria per distinctionem separantur. Deitas namque cum sit superessentialis, etiam et sola est immutabilis et invariabilis; estque tanquam mens, rationem et spiritum habens diciturque Pater, Filii Pater (qui est quasi ratio) et productor Spiritus (2), quemadmodum item genitor rationis. Et cum Pater Deus nominatur, simul cum Filio, ac Spiritu intelligitur. Quando autem Filius nominatur Deus, intelligitur Filium esse Dei. Quando demum Spiritus sanctus appellatur Deus,

A intelligitur eum ex Patre procedentem, etiam Filii Spiritum esse, unione et discretionem inexplicabil.

Scire igitur solum oportet, Deum esse: quid autem sit, investigare, non modo temerarium, sed etiam vehementer stultum est. Figulus enim vasa e luto fingens, et ea ex eadem, qua ipse constat, substantia (de luto quippe et ipse factus est) nunquam vas, quod suis manibus efformavit, se de ipso artifice suo alloqui audivit. Jam si figulus tantopere differt a vase fictili, cui substantia similis est, quantopere Deus ab homine discrepat? Si enim Deus nihil istorum est, quæ aut cernuntur, aut nominantur, aut cogitantur, quicunque illius essentiam indagare, aut animo percipere desiderat, is minus quam testa rationis est particeps. Quod cum ita sit, silentio venerandus et adorandus est unus Deus, quem nemo hominum vidit, nec videre potest, et credendum in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unam naturam, et tres proprietates hypostaticas, et magnum œconomiz mysterium, quod Verbum Dei, et Filius, in Patre genitus et subsistens, ab eodem non separatus, conclusus fuerit utero Mariæ, ante partum et post partum virginis, factusque sit caro, humana natura perfecte in seipso suscepta, manseritque Deus immutabilis, et natus sit ex ea homo, unus in duabus naturis perfectis, et his citra confusionem permixtis, ac sine divisione unitis. Item quod sponte, ac libens tormenta passus, sponte ab homicidis interfectus, sponte sepultus, Deitate ejus nequaquam per mortem nec ab anima, nec a corpore suo quod susceperat, sejuncta. Deinde et tertia die redivivus ab inferis exstitit, et post dies quadragenos ut homo in cælum assumptus, in throno divinitatis suæ cum carne sua considet, laudibusque cum Patre suo, et sancto Spiritu ab universis cœlestium ordinibus celebratur. Et hæc facta esse credendum, ut Spiritu sancto, quo Adamus proplatus prævaricator exutus ac nudatus fuerat, per Christum ipsum, qui in eundem crederent, induerentur, et participes facti Spiritus sancti, tum divina mandata per illum operari, ut olim sancti

(2) Καὶ λέγεται Πάτερ Υἱοῦ τοῦ Λόγου, ὃ καὶ περιβολεύς τοῦ Πνεύματος, ὡσπερ κρη γυνήτωρ τοῦ Λόγου. Paulo post: "Ὅταν δὲ ὀνομάζηται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον Θεὸς νοεῖται ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὑπάρχον. Quibus verbis videri posset favere Simeoni errori Græcorum, de processione sancti Spiritus ex solo Patre. Sed non est cur quis Simeonem hunc trahat; cum enim vixerit et floruerit sub imperatoribus Iconomachis Leone Isauro, et Constantino Copronymo, ut suo loco ostensum; non est quod quis existimet, eum ejus opinionis fuisse, cujus hodie sunt Græci: cum ea post multum demum annos sub Photio patriarcha Constantinopolitano nata, et pertinaciter defendi cœpta sit. Fecit quidem olim Theodoretus, cum adhuc a Nestorianis partibus staret, hujus erroris semina in refutatione Anathematismorum sancti Cyrilli cap. 9, aperte scribens, a solo Patre Spiritum sanctum esse: attamen sepultus jacuit hic error, donec

D sub Michaelo Imperatore Constantinopolitano, et Nicolao I pontifice Romano, Photius contra Romanam Ecclesiam brachia tendere instituit, qui inter cæteras lites, quibus Græciam infecit, vel potius perdidit, hanc etiam de Spiritu sancto ex solo Patre Orientali Ecclesiaz affricuit, incredibilis tot animarum strage. Nec dicit Simeon noster aut hic, aut alium Spiritum sanctum ex solo Patre procedere; sed ex Patre. Ut ergo Christus Joan. xv, 26, illis verbis: *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, non exclusit Filium, hoc est, seipsum, ita nec antiqui scriptores, qui hæc loquendi formula utuntur, excludunt Filium. Vide cardinalem Bellarminum, lib. II De Christo, præsertim cap. 27. Et hujus adnotationis lectorem memorem esse oportet, cum ad orationem decimam quintam; similesque locos de processione sancti Spiritus pervenerit.*

per fidem, tum diabolum ac dæmonas inaspectabiles debellare possent. Absque Spiritu sancto enim nec peccatis vacare, nec potestatem dæmonum adversum nos, viresque repellere possumus. Baptizari quoque oportet in Trinitate consubstantiali, quam et credimus, prout Dominus noster Jesus Christus imperavit, cum apostolis ita præcepit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes, eos servare omnia quæcunque mandavi vobis*²⁰. Quæ si servemus, nostram erga illum charitatem demonstramus, et qui in ea maneamus, digni habemur; sicut scriptum: *Si mandata mea servaveritis, manebitis in dilectione mea: sicut et ego Patris mei præcepta servavi, et maneo in ejus dilectione*²¹. Si non servemus, illum non amare convincimur: *Qui enim non diligit me, inquit Dominus, sermones meos non servat*²². Et iterum: *Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me*²³. Quapropter qui in Christum credit, non habet aliud prius, quo fidem suam ostendat ac probet, nisi quia fugit, quæ ille prohibuit, et facit quæ jussit.

Præclarum est in Christum credere: sed necesse est etiam Christo credere. Nam qui Christo non credit, in Christum credendo nihil proficit. Credere quidem in Christum debemas, ut in Deum, consubstantialem Deo et Patri, hominem natum propter nos, ut dictum est. Credere autem illi etiam in omnibus quæ locutus est, nempe in bonis ac præmiis quæ pollicitus, et in suppliciis quæ comminatus est. Etenim martyres, qui in eum crediderunt, cum credidissent dicenti: *Qui me negaverit, negabo illum vicissim: et qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*²⁴, ideo ad mortem usque cruciantia sustinuerunt. Alioqui, celo, qui vitam projecissent, si in his ei fidem non habuissent? Et omnes qui cum sanctimonia ætate egerunt suam ob divina illa promissa, pollicitationesque, et minas ac terrores, ita sancte justeque vixerunt. Qui autem in Christum credit, seque etiam illi credere profitetur, neque tamen ab improbis factis declinat, neque ad virtutem incumbit, infidelis est, Christum negat, *per prævaricationem legis Deum inhonorans*, ut apud Apostolum legimus²⁵. Quod si affirmet, credere se quidem Christo, quando quidem et in ipsam credat, in virtutibus autem elaborare, hoc est, mandata ejus observare præ infirmitate non posse, mentitur: omnia namque apostolis a Christo Deo præcepta, nobis similiter præcepta sunt, eaque dum in hac vita commoramur, servare quidem possumus; sed quia charitate in Christum imbecilles sumus, nolumus. Quorsum enim alioqui verba illa Apostoli de Christo pertinebant: *Qui factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et*

*A redemptio? Christus enim Dei virtus et Dei sapientia*²⁶. Patet igitur eum huic non communicasse. Virtus enim Christi duplex est creditibus: quando et ipse, licet secundum hypostasim unus, tamen duplex est. Et ut substantia nostrum similis, et genere noster frater, cordibus nostris prius ejusmodi statum largitur, qualem habeat oportet: qui proprie homo est. Secum quippe communionem habentem, pœnitentia contritum et humiliatum, sobrium, compunctum facit ut, cum talem effecerit, supplicantem non despiciat: sicut et Propheta ait: *Cor contritum et humiliatum, Deus, non despiciet*²⁷. Qui enim in corde contrito et humiliato non petit, despicitur.

Ubi deinde Christianus talem se præbuerit, tunc oranti, petentique Christus etiam virtutes donat; quippe ut jam mitem et paratum doceri vias Domini²⁸ (soli namque mites eas docentur), reddit eum castum, temperantem, justum, fortem in tentationibus, rerum divinarum peritum, misericordem, aliena incommoda sentientem, humanum, bonum Christianum, Christi insignia portantem, ac fidelem. Creditor enim illi gratia sanctissimi Spiritus ejus, per quam, et in qua ista acquisivit (a solo enim Deo virtutes hominibus suppeditantur), sitque similis Patri suo cœlesti, sicut et divinus apostolus Joannes Theologus inquit: *Filioli, nondum apparuit quid erimus. Scimus enim quod, cum apparuerit, similes illi erimus*²⁹, id est, Christo Deo, Filio Dei. Regnum cœlorum siquidem tales admittit, qui Filii Dei similitudinem gerant, quam quidem consummata Dei mandatorum observatio conciliat, et ea ipsa ex charitate erga Christum proficiscitur: *Qui diligit me*, ait Dominus, *mandata mea servabit*³⁰. Et qui servat mandata Christi, ejus similitudinem adipiscitur: formatur enim in eo Christus, juxta illud Apostoli: *Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis*³¹. Nisi enim in christiano quolibet Christus formatus invenitur, regnum cœlorum ei non patebit.

Itaque nemo Christianus semet decipiat, putans se partem habere cum Christo, dum non obtemperat Christo: *Non enim omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est*³². Et rursum: *Ego descendi de celo, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me Patris*³³. Atqui Patris et Filii voluntas eadem est. Si ergo Dominus ipse hæc loquitur, quo pacto in Christianis numerabitur qui suam voluntatem facit, et Christi quasi limis oculis aspicit? Aut qua tandem spe Christum esse Dominum constietur? Quis, quæso, cui servit, eum fatetur esse Dominum suum, et eidem non obedit? Dæmones Christo non obsequuntur, nihilominus eum constentur, et orant

²⁰ Matth. xviii, 18-20. ²¹ Joan xv, 10. ²² Joan. xiv, 24. ²³ Ibid. 21. ²⁴ Matth. x, 22, 23. ²⁵ Rom. ii, 23. ²⁶ I Cor. i, 24-30. ²⁷ Psal. l, 19. ²⁸ Psal. cxv, 1, 5. ²⁹ I Joan. iii, 2. ³⁰ Joan. xiv, 23. ³¹ Galat. iv, 19. ³² Matth. vii, 21. ³³ Joan. vi, 58.

Deum esse : aiunt enim : *Novimus te qui sis sanctus Dei* ⁶¹. Sed quoniam defecerunt, jamque nec volunt nec possunt, hunc, Dominum suum appellare; etiam ejus voluntati obtemperare nequeunt. Solus igitur ille censendus est Christianus, qui Christum simul Dominum suum confitetur, simul eidem obsecundat. Qui enim habet, et confitetur Christum Dominum suum, virtute cognominationis a Christi nomine confirmatur, ut se ad arbitrium ejus voluntatemque accommodet. Si non confirmatur, tum eum pro tenus Christum confiteri, corde autem longe ab eo distare certum est ⁶². Fieri siquidem non potest, ut qui medullitas Christum Dominum suum confitetur, non etiam ejus voluntati parere queat. Magnitudini enim fidei alacritatis ad exsequendam Dei voluntatem incrementum respondet. Ergo qui mandata conficit, secundum proportionem obedientiæ suæ, modum ac mensuram fidei suæ demonstrat. E contrario, qui mandata negligit, pro portione cessationis, omissionisve, quantopere in fide claudicet, ostendit, et pro incredulitatis suæ modo gratiæ detrimentum accipit. Nam ut sine Christo Christi voluntatem facias, haud est possibile, id quod ipsemet testatur : *Quia, inquit, sine me nihil potestis facere* ⁶³. Jam qui Christi voluntatem non facit, absque Christo est, nec ex eo quod Christum confitetur, ullam utilitatem capiet. Etenim Christum confiteri, et Christo obedire, quanquam duo videntur, tamen non duo, sed unum quiddam sunt : nec enim unum sine altero constat, tametsi ignorantibus quidam aliter sentiant. Audi apostolum : *Fides sine operibus virtutis est in semetipsa* ⁶⁴. Et Dominum : *Quid me vocatis, Domine, Domine, et non facitis quæ dico* ⁶⁵ ? *Amen, amen dico vobis, omnis qui facit peccatum, non est servus Christi, sed peccati* ⁶⁶⁻⁶⁷. Servus autem peccati in domo Dei et Patris manere non potest in æternum : sed Filius, et quem Filius a servitute peccati liberaverit. Atqui domus Dei et Patris, regnum est ejus. Si quis ergo christianus appellatus dicit : Confiteor Christum, et in ipsum credo, et in hac sola confessione christianismum suum constituit, seque hac via regnum Christi assecutorum arbitratur, seipsum seducit. Quoniam enim modo christianus erit, qui in singulos dies, vel potius in singulas horas Christum operibus negat, quem Deum esse verbis confitetur ? En Apostolum dicentem : *Deum confitentur se nosse, factis autem negant abominati, incredibiles, et ad omne opus bonum reprobi* ⁶⁸. Nam qui jussa Christi contemnit, is ne existimet se non etiam hoc ipso Christum negare. Quoties enim mandata Christi violat, toties eundem negat : ut e diverso, qui legibus ejus obedit, singulis actionibus obedientiæ illius Christum confitetur. Quia ut factis negant, qui verbis

tantum credunt, sic operibus fidem suam testantur, qui verbis eam confitentur; quoniam timent Deum, quem confitentur.

Timere autem Deum, aliud nihil est, quam nihil improbi facinorosi committere, cum nemo videt. Multi quippe propter timorem hominum, propter pudorem, propter gratiam a flagitio temperant; quod proinde est, ac si perpetrarent. Quemadmodum ex altera parte, qui his causis commoti, laudabile quidpiam præstant, eodem loco sunt, quo qui non præstant, propterea quod quicumque in recte factis hominum favorem plausumque aucupatur, aut ex alio quodam affectu ea suscipit, reprobus est apud Deum. Verum in omni opere, verbo, cogitatione is finis propositus esse debet, ut Deo placeas, illumque honores, convenienter sententiæ apostolicæ : *Sive comeditis, sive aliud quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite* ⁶⁹. Quod si verbum hoc verum ac certum est, sicut est (regis enim et judicis, et Domini Jesu omnipotentis est), nempe : *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum* ⁷⁰, quid supra Scribas et Phariseos præmil reportabunt, qui injustitia abundaverint ? Si enim illi, cum essent extra gratiam, justitia erant præditi, et qui Christum, hoc est Deum induerunt, potius injustitia cumulati fuerint, num qui a regno cælorum velut exsulatum mittantur, dignissimi non erunt ?

ORATIO IV.

ARGUMENTUM.

Qui petit, nesciens quid petat, eum frustra petere. Quod si etiam scit quid velit, nec tamen prius accepit quod petit, id ei nihil proficere. Quod sis regnum cælorum, et qua ratione Christiani id acquirant. Quis sit malus (dæmon) et quo pacto ab ejus jugo liberari possimus. Quomodo, et per quæ tandem opera anima resurgat.

Plerique Christiani, partim qui cultu monastico incedant, partim qui in vita mundana pietati dant operam, spiritualem sese fructum percipere opinantur, cum Davidicos psalmos, et reliqua cantica cecinerint tantum quod ea decantant, et se ita glorificare Deum opinantur; nescientes se et illum exacerbare; et præterquam quod nullum consequuntur emolumentum, etiam non levi peccato ex hoc obstringi. Omnis enim sermo non simpliciter sermo, sed alicujus rei sermo est. Nam si quis esurit et sitit, et nudus est, si rogaverit panem et vinum, et vestimentum, num ei satis est tantum modo loqui; an, si nihil obtinuerit, ipse quemadmodum antea esurit, sitit, nudus est, et sermo ei nihil contulit ? Idem in canticis omnibus usu venit. Quæ enim psalluntur, aut petitiones sunt, aut gratiarum actiones eorum, qui, quæ petunt impetrant. Qui igitur dicit Deo : *Adveniat regnum tuum, nisi modum regni didicerit, quemodo ad-*

⁶¹ Marc. i, 24. ⁶² Isa. xxix, 13. ⁶³ Joan. xv, 5. ⁶⁴ Tit. i, 16. ⁶⁵ I Cor. x, 31. ⁶⁶ Matth. v, 20.

⁶⁷ Jac. ii, 20. ⁶⁸ Luc. vi, 46. ⁶⁹⁻⁷⁰ Joan. viii, 34.

venlet? Sin modum quidem intelligat, quo venit, ipse autem qui regnum advocat, idcirco preces concepit, ei subjectus non est, quid lucri ex eo quod dicit: *Adveniat regnum tuum*, referet? ait enim Dominus in Evangelio: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*¹⁸. Quo ergo qui omnia ex nihilo producit, quique implet omnia, et est ubique, et regit omnia Deus, quo, inquam, ille, et regnum ejus nunc abierunt? Utique nisi recessisset et nunc redisset, non dixisset: *Quoniam appropinquavit*. Non recessit ille, sed ipsi nos ab eo abruptimus: ab ipso enim Adamo condito nobis conjunctus erat. Qui postquam fraude circumventus, scelere se obligavit, regnum Dei, quod est Spiritus sanctus, a nobis seclusum est. Nequit enim Deus bonus et sanctus cum improbitate habere commercium. Porro cum ipsi per nos ad bonitatem regredi non valeremus (quemadmodum et pannus lacer, luto et putredine scœdatus, a semet, et sine aqua ablui non potest), idcirco ipse rursus venit, qui nos valet abluere, ut nos primum aqua, Spiritu sancto mista ac temperata lavet: deinde mundus ipse super mundatos regnet: ut super nos regnans, per nos voluntates suas in opus deducat. Nisi enim ipse imperium in nos teneat, a nobis fieri quod illum delectet, nullquam potest. Quocirca quicumque suo regno Dei prius non fuit, nec secundum intellectum sentit, Deum in ipso voluntatem suam per Christum explere, frustra defatigatur, frustra vivit, impostoris regnum etiamnum patitur, nec animadvertit. Etenim nisi anima intelligens, regni Dei, quo contacta est, sensum intellectualem acceperit, salutis nulla spes relinquatur. Cæterum ratione utentem animam quæ regnatur, divinitatis regnantis beneficia et sancti Spiritus multiplicem efficientiam intelligere oportet, charitatem, gaudium, pacem, longanimitatem, et cætera. Ubi namque Deus rex est, ibi diabolo non servitur: sed omne ministerium ad Deum confertur.

Rursus qui Deum ita precantur: *Libera nos a malo*, nisi quis sit ille malus, et quomodo possideantur a malo, et quæ ejus vincula, quæ item ejus in subjugatos potestas, cognoverint, quo pacto Deus illos liberabit? Quod si hæc eos non latent, nec tamen a malo liberati sunt, clamare assidue: Sed libera nos a malo, quid prodest? Malus enim est, qui in naturam humanam legem peccati implicuit diabolus: quem quandiu actionibus cum improbitate conjunctis colimus, non est pars nostra ille bonus, nec Dei regno dignus, ut qui ipsum falso Deum Patremque nominemus, cum diabolum principem, et patrem, et dominum, ac deum habeamus, cujus et characterem in nobis per opera vitæ nostræ ferimus, sicut Judæis alicubi objicit Dominus: *Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis fa-*

*cere*¹⁹. Et: *A quo quis victus est, hujus et servus est*²⁰. Quemadmodum enim filius omnis similis est patri (filius quippe non nisi ex natura patris sui existit), sic et Christianum Patris sui, Christi, inquam, similitudinem, per virtutes Spiritus, non similitudinem mali, per affectus peccati induere opus est. Quare tyrannis illius mali cognoscenda est, et qua vastitie ac dolo eam exerceat: qua item via evertenda ac destruenda sit, ut docti regnum Christi, ejusque percepta notitia idipsum in veritate advenire et a cupiditatum laqueis, malique servitute expediri, vindicarique desideremus. Verumtamen vero iis duntaxat regnum Dei advenit, qui ipsum cognoverunt: et in quibus regnat, eos angelorum cives reddit. Nam ex inobedientia primi hominis genus humanum maledicto devinctum est: maledictum consecuta est corruptio, corruptionem excepit interitio. Contra, ex obedientia secundi hominis, Christi videlicet, pervenit ad nos benedictio, ex benedictione incorruptio, ex incorruptione immortalitas, ex immortalitate vita, et ut olim, vita ex Deo. Ubi enim est Deus, inde diabolus ac dæmones fugiunt. Ita liberatio a malo, et a dæmonibus ejus, redemptioque generi hominum per Christum parata est; ante quam libertatem nemo se hominem existimet. Melius enim erat, et si natus non fuisset.

Porro duo sunt in his qui quid petant nesciunt: ignorantia et stupor. Et ignorans quidem quid dicat non videt: stupidus quid roget, nescit. Quis autem princeps misericordiam petenti, et tamen quæ illi præstatur misericordiam ignorant, aut non intelligenti quod dicat, larari solet, quæ labiis tantum simpliciter, et quasi ex sola consuetudine, ut res sonans, aut cymbalum timiens promittit? Propter hoc regnum diaboli, et potestas ejus adversum Christianos invalescit ac stabilitur. Et hinc tum monachi, tum sæculares christiani mendaces, maledicti, criminatores, perjuri, zelotypi, invidi, queruli, detractores, avari, raptores, injusti, hypocritæ, fornicarii, adulteri, lascivi, improbi, superbi, legirupæ inveniuntur. Et hæc dici, atque esse Christiani gloriantur, populus stultus, insipiens, inobediens, ingratus, sine assertione, absque scdere, osor hominum, osor fratrum, osor patrum, osor liberorum, osor amicorum, Deo odibilis. Væ talibus eum Deo laudes concipiunt; væ cum dant elemosynas; væ cum dona Deo offerunt: væ cum Deum adorant; væ cum preces ad eum fundunt. Etenim *viæ impiorum abominabiles coram Deo*²¹, et precatio iracundi ac malevoli, odor deterrimus: elemosyna superbi holocaustum canis, et beneficentia libidinosi, merces meretricis: avari munus, sacrificium immundum, et sanguis snillus. Sed enim interrogabit quispiam fortasse, quid igitur isti faciant? Quisque eorum, quod illum decet. Qui indignitatem suam perspexerit, cum sacer-

¹⁸ Matth. iii, 2. ¹⁹ Joan. viii, 44. ²⁰ Il Patr. i, 49. ²¹ Prov. xv, 8.

dote congressus, rationem veritatis edorebitur, A quatenus ei Evangelium justitiæ revelatum fuerit et tunc aptum et conveniens Christiano homini vitæ institutum capesset.

Discendum est ergo prius, quid sit : *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* ⁹⁷. Quæ sit bona voluntas. Quid illud : *Deus Dominus, et illuxit nobis* ⁹⁸. Quid illud : *illucere*. Christianus enim quilibet, qui Deum ejus Jussis factitandis, mandatisque custodiendis non glorificat, nihil ab iis distat, qui in Deum non credunt, nisi etiam lisdem deterior est : *Si ego Pater sum, inquit, ubi est honor meus? et si Dominus sum, ubi est timor meus* ⁹⁹? Placuit autem Deo et Patri humanam naturam, quæ a vita divina per peccatum desciverat, secumque inimicitias susceperat, per incarnationem Filii sibi reconciliare, eamque cum divina vita denuo copulare, ut item Apostolus scribit : *Justificati per filium Domini nostri Jesu Christi, pacem habemus ad Deum per conversationem in Christo* ¹⁰⁰. *Ipsa enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceris solvit, inimicitias in carne sua* ¹⁰¹, *et pacificavit per sanguinem crucis suæ per semetipsum, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt. Et nos cum essemus aliquo modo alienati, et inimici sensu in operibus malis, nunc reconciliavit in corpore carnis suæ per mortem, et exhibuit nos sanctos, et immaculatos, et irreprehensibiles coram ipso : si tamen permanetis in fide fundati, et stabiles, et immobilis a spe Evangelii quod audistis : quod prædicatum est omni creaturæ quæ sub cælo est, cujus factus sum ego Paulus minister* ¹⁰². Christianus enim, qui per transgressionem mandatorum Evangelii Christo resistit, et cum Deo bellum gerit, sibi met, ac Deo inimicus est et cum eo pacem habere nequaquam potest. Eousque siquidem inimici atque hostes Dei sumus, etiamsi fidelium nos appellatione velemus, quousque passionibus ignominis servire concupiscimus : *Apparuit, inquit, gratia Dei et Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et sæcularia desideria pie, sobrie, et juste vivamus in hoc sæculo* ¹⁰³. Igitur qui non pie vivit, impius est. Et qui non sobrie ac juste vitam traducit, multum abest D ut ei gratia Dei salutaris appareat. Et quomodo hic Christianorum ordine et loco censeatur? Ingressi vero templum Domini, quid dicet? gratiasaget, an petet? Si illud, semet fallit, utpote non habens, cum non acceperit, et nequaquam gratias agens. Si hoc, qua petitione? quam non novit, et quam ignorat? Talis nullius pretii, et inutilis est, tanquam incredulus, et mortuus, et atheus : incredulus, quoniam Christi resurrectionem non suscepit, sammopere mentiens, cum in cantico dicit : *Christi resurrectionem speculati, etc.*

Ipsa enim adhuc inter mortuos versatur, nec hausit a Deo rorem, qui intelligentia perspicitur, et mortuis sanitatem impertit. Christi quippe resurrectio et gloria, nostra, qui sepulti infra jacemus, resurrectio est, quæ per resurrectionem ejus in nobis fit, ostenditur, et apparet, ut est in sanctissimo responsorio, quod ore nostro quotidie depromimus : *Christi resurrectionem, speculati, adoremus sanctum Dominum Jesum Christum, qui solus omni peccato vacat*. Ille enim cum nunquam peccatum ullum admisit, ut scriptum est, nec ullam gloriæ suæ immutationem quoquomodo passus, qui resurget aliquando, et glorificabitur, qui supra modum, et supra omnem principatum, et potestatem glorificatus est, et manet? Sed resurrectio, et gloria Christi, nostra est gloria, ut diximus, quæ per resurrectionem scilicet ejus in nobis fit, et in nobis conspicitur. Quia enim nostra semel assumpsit, quæ in nobis ipse facit, ea sibi ascribit. Et quemadmodum ipse Christus, et Deus noster in cruce suspensus, cum in seipso peccata mundi cruci affixisset, mortemque gustavisset, et in infima inferni descendisset, deinde rursus exstitisset, in immaculatum corpus suum revertit, à quo, cum eo descenderet nequaquam dissociata est ejus divinitas, statimque a mortuis resurrexit; ac deinde cum virtute et gloria multa in cælum ascendit : sic sane et nunc nobis de mundo egredientibus, et imitatione quadam passionis ejus poenitentis, et humilitatis monumentum quoddam subeuntibus, ipse de cælo descendens, corpus nostrum ceu sepulcrum ingreditur, unitusque animabus nostris, convenienter eas a morte suscitavit.

Resurrectio autem animæ, est illius cum vita conjunctio. Sicut enim corpus mortuum, nisi animam viventem in se recipiat, et cum ea absque nitione miscetur, non dicitur, nec dici potest vivere : sic nec anima sola per seipsam vivere potest, nisi modo quodam inexplicabili, citraque confusionem cum Deo, qui vere vita æterna est, consocietur, et uniatur. Unitæ autem Deo, mox ei, qui ita cum Christo resurrexit, mysticæ resurrectionis suæ gloriam cernendi facultatem præbet. Hinc dicimus : *Deus Dominus, et illuxit nobis*. Et secundum significantes adventum, subjicimus : *Benedictus qui venit in nomine Domini* ¹⁰⁴. Hanc resurrectionem qui liquido non vidit (utpote incredulus, impius ac mortuus), nec Christum Jesum ut sanctum, ac Dominum adorare potest : *Nemo enim, inquit, potest dicere : Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto* ¹⁰⁵. Et alibi : *Spiritus est Deus, et qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare* ¹⁰⁶; hoc est, in Spiritu sancto, et in unigenito ejus Filio. Hic autem infidelis est, qui fidem per opera non ostendit, quando fides secun-

⁹⁷ Luc. II, 14. ⁹⁸ Psal. CXXVII, 27. ⁹⁹ Malac. I, 6. ¹⁰⁰ Rom. V, 1. ¹⁰¹ Ephes. II, 11. ¹⁰² Coloss. I, 20-23. ¹⁰³ Tit. II, 12. ¹⁰⁴ Matth. XXI, 9. ¹⁰⁵ I Cor. XII, 3. ¹⁰⁶ Joan. IV, 24.

dum Jacobum apostolum sine operibus in se ipsa est mortua, sicut et opera sine fide⁷⁷. Mortuus autem idcirco, quia vivificantem Deum in se non habet; quandoquidem eum qui dixit: *Qui diligit me, mandata mea servabit, et ego et Pater per Spiritum veniemus, et mansionem apud eum faciemus*⁷⁸, in sese non possidet, qui presentia sua ipsum a mortuis excitet, atque vivifcet, et tum excitatum in se, tum excitatorem videre largiatur. Cum enim in nobis per Spiritum fuerit, animas nostras a mortuis resuscitat, easque vita munerat, conceditque ut ipsum totum, qui immortalis, et interitus expers est, vivere in nobis videamus. Etenim anima, antequam se Deo unitam cognoscat, videat, ac sentiat, quanquam intelligens, et natura immortalis est, nihilominus mortua, caeca, et sine sensu est. Aethius autem est, quia si iudicium futurum, et supplicia sempiterna credidisset, vitam suam in nugis non exigeret. Nunc tam eos videri in perniciem ruere, quam nec ethnicos, super quos nomen Dei invocatum non est, indignum est. Et ambulanti subnixi, nec majores suos miseri intuentur. Non sunt isti Christiani ne semet ludificentur, non sunt: sed impii, et sine Deo, et increduli; praesertim si monachi, aut sacerdotes sint, prohi dolor! Sin autem episcopi, o Christe, patientiam, et longanimitatem tuam, quod non terra dehiscit, eosque absorbet.

Si quis huiusmodi peste laborat, quomodo, obsecro, in templum, et maxime in Sancta sanctorum ingrediatur? Scribens enim ad Corinthios Apostolus clamat: *Nolite errare, neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque avari, neque ebriosi, neque malefici, neque raptores, neque iniusti, regnum Dei possidebant. Et haec fecistis, inquit, sed abluti, sed sanctificati, sed iustificati estis in nomine Domini Jesu, et in spiritu Dei nostri*⁷⁹. Qui enim ablutus, et sanctificatus, et iustificatus est, ad ista aut immobilis est prorsus, aut difficile movetur. Quod si eo levi momento impellitur, eum de integro contaminatum, et ablutione gratiae nullatum, iustitiaeque spoliatum, atque ideo ab Ecclesia Christi semotum, et ejus solo, ingressuque in templum Domini indignum esse constat. Quisquis ergo talem in se characterem animadvertit, saluti suae prospiciat, certo sciens se extra christianismum esse Christumque sibi nihil profuturum: sed cum diabolo in ignem illi preparatum abitarum. Nisi

enim sigillatim Christianorum mysteria cognoverit, scilicet per virtutem Christi intelligibilem iterum conflare, ac resindi debere, et in divinum hominem transmutari, fierique novam creaturam, et hominem novum, quo fides et baptismus referuntur, frustra Christiani nomen usurpat. Nam quicumque servatur, aut relinquitur, aut liberatur, aut honore augetur, aut beneficio afficitur, aut opibus cumulatur, ab alio, non a seipso unumquodque horum assequitur. Quin etiam omnis qui lapsus, et attritus est, ab alio erigitur, et portatur, cum semet erigere non queat. Verumtamen, si solo lapsum sentit, a quo erigatur, querit, et inventum rogat, hortaturque. In sanitatem autem restitutus gratias agit, eumque collaudat, a quo erectus, sublatus, et sanatus est. Sic Christianus quilibet, ante sanitatem exorans illum, cujus opera sanandus est, potius sanitate gratias agit medico. Quod nisi fiat, omnia inania, et cum iis quoque psalmodiae, seu paucae, seu multae, inanes ac vanae sunt.

ORATIO V.

ARGUMENTUM.

Qui mysteriorum divinatorum participes fieri debeant, et quis indigne manducet, et bibat corpus, ac sanguinem Christi, ut Apostolus loquitur (I Cor. xi, 27-29).

Doctrina Patrum est, quemadmodum vir nobilis, et copiosus, si tritum, et directum relinquens iter, perque avia, et solitudinea ambulans in latrones incidit, veste elegantia dispoliatur, vilique ac detrita, et carnes erioreque redolente tunica coopertus, cum ipsis crapulae, et ebrietati, rebus turpibus, et latrocinio vacat, expertusque et delectatus edacitate illa, potatione, libidinum sordibus (3), tandem tam fidele, et latrocinio more vivendi consuetudine obfirmatus, et totius cognationis suae, et honestae, ac illustris, ordinataeque vitae prioris, amore gravitatis, et honestatis, in eo penitus frigente, velut oblitus manet: pari modo Christianus, si deserta Christianis congruenti semita, diaboli via procedat, hoc est, si molestiam, frugalitatem vitae, morumque gravitatem parvi ducat, et illa inania in amoribus habent, injustitiam, avaritiam, rapinam, atque ex his ad immunditiam, fornicationem, proterviam delabens, et ita comparatus, gloriam quae datur ab hominibus persequatur, postquam per iter istiusmodi in manus daemonum devenerit, aliquando et ipso baptisate sancto, ejusque iudicio et insigui nudatur,

⁷⁷ Jac. ii, 20. ⁷⁸ Joan. xiv, 23. ⁷⁹ I Cor. vi, 9-11.

(3) Ἔστιν οὖν καὶ αὐτὸ τὸ ἄγιον ἐκδύσθαι βάπτισμα, καὶ τοῦτον γνώρισμα, ὅταν λέγη μὴ δύνασθαι ἕλως δοῦναι διακοπήν τῇ ἀσελγείᾳ εἰ μὴ μόνον ἐν κατοίᾳ τοῦ κόρου τῶν ἀσελγιστῶν. Ad verbum. *Est cum et ipsum sanctum exiit ut baptisma, et ejus insigne seu nota: cum quis dicit: se non posse luxuriose maledicere, nisi ex turpissimis satietatem ceperit.* Locus durior, nisi molliatur benigna interpretatione: quod fiet, si quis asserat Simeonem

non loqui de quibusvis peccatoribus; sed de illis, qui, ut Salomon ait, in profundum venerunt, letanturque in rebus pessimis (Prov. ii, 14); et qui cum inferno pactum pepigerunt. Isti enim exiunt baptismum ejusque notam, non quidem reipsa, cum baptismi character sit indelebilis; sed vita et moribus, cum actiones suas, totamque vitae rationem non aliter instituant, quam si diabolo ejusque pompae in baptismo nunquam renuntiassent.

cum affirmet, improbitati ac petulantiae nuntium A remittere se plane non posse, ni ante e rebus spurcissimis satietatem ceperit: potissimum si immaculatum Christi corpus, ac pretiosum sanguinem sumere non dubitaverit.

Vae tum ei qui porrexerit, tum ei qui sumpserit. Huic, quia quo majore cum improbitate sumit, eo magis propter imprudentiam, et audaciam diabolicæ potestati subicitur, derelictus a Deo, sicut in sacro Evangelio scriptum legimus de Juda, cum Dominus in cœna illa divina buccellam intinctam ei porrexisset, illeque accepisset, statim Satanam in eum intravisse. Eli, quia purissimo corpore, et sanguine Domini dignatus est hominem, qui nec pedem in templo ejus ponere dignus fuit: quicum etiam cibum esepere Christiano cuilibet interdictum est: Si quis enim, ait Apostolus, frater nominatur, et est aut fornicator, aut avarus, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere ⁷⁰. Viden' quomodo nec frater est, nisi solo nomine? et damnatum esse proditorem, siquidem hominem peccando, tanquam a via deflectentem, et aberrantem, perfectum Dei inimicum reddidit. Sed talis placide rogandus, futurarumque et horribilium pœnarum peccatoribus decretarum redintegrandæ illi memoria, et commonefaciendus, aut instar cæci manu ducendus est (nam oculis orbatos non punimus, sed manu ducimus), aut ut demens miserandus, ut qui a diabolo vexetur quo auribus sibi a Domino Deo apertis, C impietatem suam aliquando cognoscat, iterumque per pœnitentiam ad fœlicium ordinem aggregetur. Talis enim in impietatem ruit, qui si Christum sancte coluisset, et Deum esse cognovisset, qui non vult iniquitatem, juxta illud: Non habitabit juxta te malignus, neque permanent iniqui ante oculos tuos ⁷¹. Et: Odit Dominus omnes qui operantur iniquitatem ⁷², pavore ac metu se contrahens, corpus ejus contingere nolisset, ne angelica rhomphæa percussus interiret.

Verumenimvero quia hujus generis non pauci in mundo, coram hominibus erubescens (nimirum ne indigni videantur) divina participare non reformidant quos si quis ab ea audacia deterreat, meli-stus videtur, et convicia recipit, non enim intelligunt, se id facere, quod erubescant, sed cum immaculata communione prohibentur, incitantur amplius ut sese in recordiam, summum contemptum, desperationem, perditionemque præcipitent, nec a tanto periculo, quanto majus nec est, nec fait (per indignam quippe communionem, corporis Christi, et sanguinis rei sunt) eos revocanti gratias agent. Quid autem intolerabilius, quam supplicium tale incurere, quale perpetientur, qui Christum in eucem egerunt? Quia, inquam, multi tales sunt, ita eos tractare oportet. Cogenda fratrum multitudo, et Deus super iis cum lacrymis invo-

candus, ut eos Satanæ tradat in interitum carnis, quo spiritus salvetur in die Domini. Quid porro vult tradi Satanæ in interitum carnis? ut morbis, et incommodis, et doloribus, et plagis, et vulneribus pene inmedicabilibus, et variis, atque omnigenis invaletudinibus corpus jactetur ac lancinetur, quemadmodum diabolus Job percussit ulcere pessimo, a pedibus usque ad verticem: ut propter contritionem corporis quanquam inviti sapiant, et quod sani refugerunt, cum gemitibus, cruciatuque præstent. Deus enim anima peccante, corpus ad pœnam vocat. Sanctitudo autem divinæ communionis peccata dispellendi, animæque ab affectione, et impulsu ad ea purgandæ vim ac potestatem validam habet. Et sicut in uno vase B ignis, et aqua simul esse nequeunt: ita nec mundissimum Christi corpus, et detestabile peccatum in uno eodemque christiano. Quod si amore peccandi irretitus, Jam sanctam Christi carnem, impollutumque sanguinem participat, illico non interit, ibi tamen reconditur, ubi vermis non moritur, et ignis non exstinguitur ⁷³. Quamobrem si talis in omnem æternitatem cum diabolo ignem perferre potest, intrepide participet. Sin autem, expedit ei ad tempus a sacra communione arceri, et pœnitere, item aliquandiu indulgere lacrymis, quodque ad se attinet, sudare paululum, frenare aliquantum, ac domitas habere libidines, ac tum demum nullo periculi metu communicare, ad expellendum introgressum, tyrannyceque ad lasciviam, aliasque impuritates sollicitantem Satanam. Etenim qui turpibus rebus impense delectatur, haud per se id facit, sed ab ipso diabolo impulsus, cui ab ipso inescavit, ostium appetitus sui voluptarii reseravit, ut inde caput suum proferret. Et nunc sensim ingressus, plane ut super lectulum cordis recubat: perinde ut qui a dæmonibus agitantur, sæpe cum voluptate sternus devorant. Quod cogitare secum debet, quem propter multam Dei misericordiam, visitationemque serpens antiquus vel paulum sapere patitur, et ad Christum confugere, qui solus et dæmonibus abigere, et tam animi quam corporis morbos depellere potis est.

D Porro scire licet, quinque hominum genera sacra communione a sanctis Patribus excludi. Primi sunt catechumeni, utpote baptismo nondum expiati. Secundi, baptizati quidem, sed qui sordes et peccata diligere cœperunt: nam hi vitæ sanctæ desertores, et apostatæ dominantur. Tertii, qui a malis spiritibus humano generi infestis, et adversariis insidentur, et occupantur. Quarti, qui a vita facinorosa recesserunt illi quidem, verum adhuc pœnitentiam agunt. Quinti, qui non totam vitam suam Deo consecrarunt, nec in Christo omnimodè sine crimine vivunt. Quatuor quippe sunt, dignus indignus, digne indigne. Indignus omnino, a cibo

⁷⁰ I Cor. v, 11. ⁷¹ Psal. v, 6. ⁷² Ibid. 7. ⁷³ Isa. LXVI, 24.

et potu isto rejicitur. Dignus autem, siquidem di-
 gne accesserit, dignus est: si indigne, *judicium*
sibi manducal, et bibit, non dijudicans corpus Do-
mini ⁷⁴. Quinque enim ponuntur ordines ejectionum
 ab Ecclesia: catechumeni, ut nondum
 baptizati: fornicarii et adulteri, in masculos insa-
 nientes, corrupti, homicidæ, avari, raptores, in-
 justus, superbi, iniqui, impœnites in his sceleribus;
 a dæmonibus, possessi; qui ad pœnitentiam
 et confessionem accesserunt, et ut ad tempus de-
 finitum extra manerent, puniti sunt; postremi, qui
 perscriptum pœnitentiæ spatium nondum comple-
 verunt. Hi igitur, id est, quinque ordines isti,
 manifeste indigni sunt (4). Dignus autem corpore,
 et sanguine Christi purus et inculpatus. Cum vero
 quispiam dignus, alicujus errati, ut homo repræ-
 sentatus fuerit, talis dignus indigne suscepit, si
 non, quod in ipso reprehenditur, excusserit et al-
 jecerit. Itaque et ille edit ac bibit indigne, qui cum
 dignus sit, digne tamen non accessit.

ORATIO VI.

ARGUMENTUM.

Homines pecunia, vana gloria, et voluptatum ille-
cebris capi, atque irretiri solere.

Tria sunt, quibus anima omnis in hanc vitam

⁷⁴ I Cor. II, 29.

(4) Cur non baptizati a sacra communione
 repellantur, ratio in promptu est; quia baptizatus
 ad omnia sacramenta foras punit. Secundo rejicit
 Simeon ab hac cœlesti mensa peccatores, mani-
 festos nimirum et publice notos; scortatores,
 adulteros, raptores, et hujus generis alios; ut in-
 veniet Simeon explicat. Vide S. Th. III p., q. 67.
 art. 6, et ibid. Franc. Suar. sect. 2 et 5.

Tertio, excludit energumenos, seu a demone
 obsessos. Eosdem excludit S. Dionys. Areopag.
 cap. 5. *De cœlesti hierarchia*, part. II; collocat
 enim illos extra templum eo tempore, quo res
 divina peragitur, inter catechumenos et publice
 pœnitentes: quem S. Thomas III p., q., 69, art. 9,
 interpretatur de energumenis nondum baptizatis,
in quibus scilicet nondum est vis dæmonis extincta,
quæ viget in eis per originale peccatum. Cum ener-
 gumenis baptismatis unda ablutus dicit S. Thom.
 idem servandum esse, quod cum cæteris amentibus,
 nimirum si absque periculo irreverentiæ
 communicare possint, et intervalla habeant, non
 esse illis negandam Eucharistiam; nam ejus vir-
 tute et auxilio aut dæmon expelletur, si id ad
 salutem hominis conducatur; aut certe corroborabitur,
 ut ærumnam illam generoso animo perferat.
 Hanc doctrinam confirmat sanctus Thomas testi-
 monio Cassiani, cujus hæc sunt verba collat. 7,
 c. 30: *Communione vero eis (obsessis) sacrosanctam*
a senioribus nostris nunquam meminimus inter-
dictam: quinimo, si possibile esset, etiam quoti-
die eis impartiri eam debere censebant. Paulo post
 subdit: *Hoc namque modo curatum et abbatem An-*
dronicum nuper asperimus, aliosque complures. Ma-
gis namque ut magis inimicus insultabit obsesso,
cum eum a cœlesti medicina viderit segregatum, tun-
tiusque diutius et frequentius attentabit, quanto eum a
spirituali remedio longius senserit abdicatum. Hæc
 atque Serenus apud Cassianum: Sic etiam Ti-
 motheus Alexandrinus episcopus in suis Respon-
 sionibus vult, ut energumeni statis temporibus
 Eucharistiæ sacramentum percipiant, etsi non

ingressa capitur et subjugatur, pecunia sive opes,
 gloria, voluptas. Omnis namque homo, mundum
 hunc propter primam primi hominis prævarica-
 tionem locum afflictionis et supplicii, ac sola in
 morte miseriarum, et ærumnarum esse requiem
 ignorans, cum traducere vitam incipit, ad eam
 citra molestiam, citraque indigentiam traducendam
 opes expetit: et procedens in honore et gloria
 esse desiderat. Ubi ver ætatis contigerit, jucundis
 rebus frui; ut sensus compos, iis qui sensibus per-
 ciipiuntur: ut aspectabilis, aspectabilibus: ut tem-
 poraneus, temporaneis. Nam qui videt ea quæ sub
 oculos cadunt, etiam ea quæ non cadunt videre
 nequit: sicut qui illa inaspectabilia contemplantur,
 similiter quæ aspectu sentiuntur, intueri non po-
 test. Quisquis enim in vitam hanc quæ videtur,
 nuper introivit, nisi doceatur, nescit num quædam
 existant, oculorum sensum fugientia: atque etiam
 hoc ipsum ignorat se eaducum, et mortalem esse,
 nec se propter præsentem hunc, sed alium quem-
 dam perpetuumque mundum procreatum: quem
 ut mereatur, hic erudiri præparari, ac perfici de-
 beat. Tenendum itaque, si hæc tria ei dominabun-
 tur, fore ut ab iis etiam cum volet, se extricare
 non valeat: uti nec passer tendiculis implicitus

quotidie. Idem docet Balsamon scholiis ad Timo-
 thei Responsiones: Vide Francisc. Suar. tom. III,
 d. 69, sect. 2, in fin. Exstant quæstiones mona-
 chorum quorundam, et ad easdem responsi, ubi
 queritur an oporteat dæmon acum communicare
 sacramentis, sanctum enim Timotheum aliter di-
 xisse; et aliter sanctos apostolos: Responsio est:
Eum qui vere sit dæmoniacus sacramentis minime
dignandum esse. Quod tamen Balsamoni in scholiis
 ad ejus Responsum non probatur, si loquamur de
 illo dæmoniaci, qui mentis interdum est compos;
 et a dæmonis agitatione nonnullam quietem in-
 terdum habet.

Quarto excludit Simeon ab Eucharistia publice
 et solemniter pœnitentes. Nam istis non dabatur
 Eucharistia durante pœnitentiæ tempore, nisi pe-
 riculum vitæ impenderet; quod cum aliunde, tum
 ex canonibus apud Gratianum 25, quest. 6, et ex
 cod. de pœnitentibus de consecrat. d. 3, liquet.
 Legatur epistole, ut sic vocem, *Pœnitentiales*,
 Dionysii Alexandrini, S. Athanas. S. Gregor. Thau-
 maturgi, S. Gregor. Nyssenti, S. Basilii, et alio-
 rum cum Balsamoni commentariis.

Quinto rejicit illos a sacra Synaxi, *οὐ μὴ ἄλη-
 θην ἐκυτῶν ζωῆν τῷ Θεῷ ἀναθέμενοι, καὶ ἰν Χριστῷ*
ζῶντες ἄμωμοι παντελῶς, qui totam vitam suam
Deo non consecrarunt, neque prorsus in Christo, sine
crimine vivunt. Ubi Simeon non videtur loqui de
 illis, qui vel post baptismum, vel post confessionem
 peractam denuo peccant; sed de illis, qui in idem
 lethale peccatum sæpius recidunt, quos vulgo re-
 cidivos nominant. De quibus Nestenta in suo No-
 mocrone: *Sunt enim multi, inquit, qui consuetu-*
dine rursus labuntur, et in peccata incidunt. Hi
ergo debent semper confiteri, quoties ceciderint,
etiamsi injunctas pœnas compleverint, quas ab eo,
qui ipsos ligavit, acceperunt, nunquam autem com-
municare. Sin autem eorum omnino misereris, com-
municabant: cavendum est tamen ne communicent,
donec peccatum absciderint. Misericordiæ enim gra-
tia sic quoque digni habentur.

fugere, quamvis alas multam concusserit: auxilio enim virtuteque sublimiore indiget. Sunt hæc nempe firma diaboli retia, per quæ homo in potestatem ejus religitur, et aliquando post mortem quoque ab eo retinetur. *A quo enim qui virtus est, ejus et servus est* ⁷⁶. Validam nimirum vim hæc tria habent, ut asportabilia, et fructuosa, et appetitui dulcedine sua ante blandientia, eumque præoccupantia: deinde præoccupato, jam homini persuadentia, propterea solum hanc lucem ipsum aspexisse. Et quanquam ab his tribus obsessus devictusque non fuerit, invictum se tamen servare nequit: sed paulo post vivus ab iisdem capitur. A nobis enim arma sumit diabolus, quibus nos latenter subigit. Quocirca conandum ut præveniamus, et armorum Dei induamur ⁷⁷, quæ multa, varia ac diversa, et tota Christus solus est. Hoc est, conjunctionem ejus, quam animo cernimus, et virtutem de plenitudine ejus ⁷⁸: virtutem dico omnis animæ vivificatricem; sine qua eam vivere, et videre perquam difficile, atque adeo impossibile est. Nam et quotquot baptizati sunt, Christum induerunt ⁷⁹, ut in eo vivant, et viventes videant, et ab his tribus minime capi possint. Revelantur enim eis quæ germana bona sunt, quorum gratia in hujus oras luminis prodierunt. Qui autem superatus fuerit Christus vehementer oret, ac exoret etiam per deprecationes necesse est, non ut sibi peccata sua dimittantur, sed ut eum Christus a servitute ac dominio ipsorum liberet ac dimittat, eum semet, quantumvis cupiens, liberare non queat: quo liberatus tum remissionem peccatorum flagitet, et obtineat, tum divinæ virtutis commercio de reliquo ea non committat. Fertur enim canon in hæc verba: *Quicumque dixerit gratiam Dei, qua justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum, jam penetratorum vulere, et non insuper auxilium præbere, ne alia perpetrentur, anathema esto.*

In quo porro horum trium ad nos occupandos ac possidendos vis consistit? In occulta et clandestina quadam vi Satanae, qua nos ad ea, ut bona desideranda afficit, quasi requiem et lætitiæ animæ parientia, et in doloris afflictionisque facultate ipsam conservantia. Quod nisi anima prius a Deo illuminetur, oppugnationis incursum, insultumque haud facile potest intelligere; quemadmodum videmus mulierem uterum ferentem sordida quædam appetere, et ipsam solum ea ut jucunda aspicere, atque comedere. Nam quod semper machinatur diabolus, hoc est, ne cognoscamus ipsum esse, qui talia molitur, per ea patientem, et mysterium christianismi ignorantem occulte inescans, et avertens. Est enim hoc mysterium, quod per fidem, et non ex operibus in animas baptizatorum, virtus divinitatis Jesu, quam intelligentia perspicit, illa-

bitur, eis quoque ostendit, quo pacto non per se ipsam pecuniarum, gloriæ, voluptatumque cupidine, et amore ducantur. In animas porro post sanctum baptismum his tribus edomitas, alia ratione talis gratia influere non potest, quam per instantantia bona, per quæ solum confertur salus: ut per banctum sanctificatorum, per unctionem benedictarum olivarum, et unguenta sanctorum, eorumque suaveolentiæ perceptionem: quoniam his Christus sanctificandi vim largitur, et his anima purgatur: et spiritus nequam, qui hanc contra naturam animæ necessitudinem, et amicitiam in homine conciliant, per hæc, quæ sensus tangunt, et oculis usurpantur, Spiritus Sancti adventum, quem mens percipit, non ferentes auferunt. Ac tum demum christianus libertatem intelligit, quam ad se confugientibus Christus largiri consuevit, et gratias agere non desinit dicenti: *Omnis qui facit peccatum servus est peccati: servus autem non manet in domo in æternum, filius manet. Si igitur, Filius vos liberavit, vere liberi eritis* ⁸⁰.

Quid amplius? qui in hac cognitione divinum Christi corpus, sanguinemque participat, unum sit cum eo, *os ex ossibus ejus et caro de carne ejus* ⁸¹: et ex quo sanctificatus fuerit, pecuniam si habuerit sic habet, quasi non haberet: qualis est in natura sua est, talem astinat. Si gloria circumfuserit, ea non secus afficitur, quam si careret. Et: *Qui uxores habent, inquit Apostolus, tanquam non habentes sint: et qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur* ⁸². Ejusdem et hoc est: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini mei, per quem mihi mundus crucifixus est et eo mundo* ⁸³! Illud per quem, hoc significat, nisi venisset Christus, et semetipsum pro me hostiam obtulisset, et sanctificatione ejus repletus fuisset, me perituro fuisset, quando aliunde salus speranda non est. Hæc qui non dicit, ignorans est: et qui ea discrete decretat, frustra in Christum credidit, frustra Christiani vocabulum gerit, et Christus nihil ei proderit: peccatorque deterior factus, plus virium adversus se diabolo concedit. Jejunium hujus pro nihilo est: affectiones enim peccati magis in eum insurgunt. Si psallat, aut preces faciat, diabolus eum a Deo, velut eum contemptu illi astantem, majore eum potestate abstrahit (nec enim eum pio, intelligentique timore stare potest), et efficit ut mens nefanda quedam, et impurissima imaginetur, et ad ea potius coram Deo, quam que dicuntur, attendat. Si elemosynas det, eas amittit. Qui enim in egentes munificus est, nisi animam suam hisce vinculis avaritiæ, vanæ gloriæ, et voluptatis solutam, et expeditam sciat, quæcumque dedit, perdidit. Qui elemosynas impertit, Deus vicissim magna illum misericordia dignatur, sanitate scilicet mentis, quæ sanitas est ipsa a tribus hisce

⁷⁶ II Petr. II, 19. ⁷⁷ Ephes. VI, 11. ⁷⁸ Joan. I, 16.

⁷⁹ I Cor. VII, 31. ⁸⁰ Galat. VI, 14.

⁸¹ Galat. III, 27. ⁸² Joan. VIII, 34, 35. ⁸³ Gen.

malis remissio, ac liberatio. Et quoniam hinc A
emigrantes animas regnum cœlorum sanas dun-
taxat admittit, oportet enim corruptibile hoc induere
in corruptiōnem, et mortale hoc induere immortalita-
tem²², officina medica morbosæ, et necessitati
perturbationum expositæ naturæ hic est, et radices
regni cœlestis hic infra propagantur. Nisi enim
Christus hic in anima regnet, salute nusquam po-
tietur. Hic prius denuo generatur homo, ac tum
denum regnum Dei videre potest. Qui autem re-
gnum Christi necdum in se experitur, nondum
natus est denuo. Atqui omnino nasci oportet, ut
hic regnum Dei videre liceat.

Jam mihi discrimen quoque istarum trium ty-
rannicarum affectionum considera, quarum una in
pecuniæ et divitiarum, altera in honoris et gloriæ,
tertia in voluptatum consecratione versatur. Est
enim invenire inter homines hunc quidem nummi,
istum nominis, alium suavium corporis motionum
amantem, et cupidum : sed unum eundemque et
pecuniæ valde sitientem, et gloriæ multam, et vo-
luptatis prorsus appetentem invenire non poteris,
nam uni potissimum delituit est, in ceterorum
mediocritate acquiescit. Cui autem horum aliquid
plane imperat, ac dominatur, is alia duo contem-
nit. Pecuniæ avidus ejus causa et gloriam, et vo-
luptatem aspernatur. Illam, quia, ut obolum
lucretur, pudorem et dedecus non veretur :
quin etiam e rebus injustis, abjectis, inhonestis,
absurdum quæstum colligere gaudet, cum ejus C
animus in lucro sit totus, hanc ne impendat, et
exhauriat, quam diligit pecuniam. Ambitiosus
gloriæ desiderio, et nummos, et voluptatum blan-
dimenta despicit : illos temere profundens, ut
laudem et honorem adipiscatur : has repellens, ne
in ignominiam, et reprehensionem incurrat. Vo-
luptuarius et pecuniam, et gloriam in minimis ponit,
dum opes suas per luxuriam dilapidat, et honorem
quemcunque posthabens, propter gaudia, obscenæ-
que voluptates perfruendas, in omne genus dede-
coris præceps abit. Et ab his unusquisque nec
suppliciorum terrore, nec regni cœlestis amore
pedem referre vult ; sed illa irridet, hoc vilipendit.
Quid præterea ? Avarus voluptuarium, et ambitiosum
ludos facit : hunc, quoniam non etiam, ut ipse, et
vilibus et despiciabilibus rebus lucella captare di-
gnum putat : illum, quia propter quæsitam e tur-
pitudine jucunditatem rem familiarem, divitiasque
suas absumit. Ambitiosus similite. avarum, et vo-
luptuarium deridet : illum, quia e sordidis contem-
ptisque rebus compendia quærit : hunc, quia
dedecore et infamia laborat. Voluptuarius utrumque
naso suspendit : alterum, quod propter existima-
tionem, ne a quoquam vituperetur, seipsum ad
castitatem tanquam freno cogit : alterum, quod ne
sumptum toleret, continens, et paucis contentus
est. Atque horum quisque a suo dæmone extimul-

latus, alium, mali quod sibi adest cæcus, insipien-
ter condemnat : ut utrinque tum ob morbum, tum
ob condemnationem æternæ damnationis rei sint.
Quocirca solam spem nostram Christum cogitemus,
ut nos ab hisce tribus vinculis solvat, sensusque
nostros sanctificet ; ut divina audire oracula ; ut
animo tranquillo uti aspectu possimus : ut pro
maledictis, et condemnatione, penitentis et bened-
ictionis verba loquamur : ut salubriter tangamus,
contrectemusque. Nam nisi animos nostros ab
hisce ægritudinibus curaverimus, inanis est fides,
inanis pietas, inanis Dei cultus, inane jejuni-
um, inanis precatio, inanis elemosyna : hæc enim
omnia ad nos a vitis revocandos, sanandosque
conferuntur. Quod si sani et integri non sumus, B
sine fructu in Christum credimus. Nam qui in
Christum credit, habet vitam æternam, quæ est
gratia Domini nostri Jesu Christi. Qui porro in
Christum credit, nec vitam æternam habet, frustra
in eum credit. Petat igitur, et accipiat vitam æter-
nam, quæ, ut in Christum credere cognoscatur.
Quoniam qui Christi spiritu caret, illum utique
diabolus ut infidelem sibi vindicat ; nihil quippe
est melius. Et ut vita æterna ex fide est, sic fi-
des a vita æterna cognoscitur, quam utinam per
misericordiam Christi, in quem credimus, jam
hinc usque in sempiterna sæcula consequamur!

ORATIO VII.

ARGUMENTUM.

*De labore spirituali, et in quibus sancti veteres fla-
borarint. Quomodo nos iidem recte fungi, et in-
star illorum sanctissimi Spiritus participes era-
dere possimus. De perfecta commotionum a ratione
aversorum vacatione, et sanctitudine. Quis sit ab-
solutus e mundo secessus. Gloriam hominum dili-
gentes, quanquam in ceteris virtutibus universis
rite processerint, fructum nullum percipere.*

Quandoquidem nonnulli, contra quam deberent,
de se magnifice sentientes, actione, contempla-
tione et perfectione antiquorum sanctorum, atque
a Deo efflatorum Patrum nostrorum similes sese
arbitrantur, et eodem spiritu præditos, quo illi vi-
vebant, ac movebantur, ex verbis tantum sine
operibus commendationem aucupantes, cum arro-
gantis spiritu ab eorum senita aberraverint, ago
de hujusmodi hominibus sanctis disserere aggre-
diamur, et a rebus testatis plena fide accepta, per
eorum vestigia incedere studeamus, si eos interim
antevertere non possimus. Altius autem ducto
principio, ad nos usque sensim delabamur.

Ergo magnus Antonius in monumento sedens,
quid agebat, tametsi spirituales actiones nondum
plane noverat? Annon vult mortuum se in eo
inclusit, nihil mundanum inferens, nec ulla de re
solicitus? Annon totus mundo mortuus, et in
monumento delitescens, Deum qui reviviscere, et
exurgere facit exquirebat? Annon pane solo, et
aqua contentus erat? Annon multa a dæmonibus

²² II Cor. xv, 53.

gravia sustinuit, Jacuitque ex Intolerandis verberibus semimortuus? Annon cum in ecclesiam pro exanimi esset illatus, ubi sensus convalere, suopte impulsu ad pugnas edendas rediit? Nisi enim ad adversarios redisset, sed in mundo mansisset, ac nisi ad finem usque fortiter dimicasset, seseque alacri voluntate morti obtulisset, exoptatissimo Domini sui aspectu dignatus non fuisset; nec suavem illam vocem audivisset. Sed toto pectore quæsit, impigre pulsavit, usque ad finem toleravit, et mercedem condignam retulit. Mortuus enim voluntate pro Christo, jacebat instar mortui; donec accessit, qui mortuos in vitam restituit, eumque ab inferis excitavit; a tenebris, inquam, animæ, et eduxit illum in admirabile lumen vultus sui quod intuitus, molestiisque liberatus, et mirificè recreatus aiebat: *Domine, ubi eras hactenus?* Hæc igitur verbum: *Ubi eras*, omnino ignorantis est, ubi erat. Illud autem *hactenus*, aspectum, et sensum, et notitiam præsentis Domini declarat. Si ergo nos ita rebus nuntium remittere volumus, et ut ille perseverare, ac perpeti nos statuimus, num digni simus, qui Deum in Spiritu sancto, ut idem, videamus, et exultatione replamur? Ah neququam.

Verum ad alium quoque, si placet, nos convertamus. Magnus Arsenius ab initio renuntiationis suæ quid fecit? Nonne relictis imperatoribus cum palatio ipsorum, et sericatis aulicis, relictis item famulis, et omnibus divitiis suis, incomitatus ad monasterium ut pauper et mendicus venit, gloriamque et laudem hominum, ut a Deo glorificaretur, fugiens, quis fuisset ignorari studuit? Quid ergo? num hoc fecisse satis habuit? nullo modo. Sed qui etiam ut villis hominibus sese vilibus æquare noluit, verum pro cane se reputavit. Etenim cum illi a præposito frustum panis projiceretur, idque humi cecidisset, ille quadrupedem incedendo imitatus, non manu, sed dentibus more canis panem sublatum comedit. In cella autem residens non solum laborabat, sed multo etiam minus, quam ex opere manuum redigebatur, ad usum suum consumebat, aquam turbidam et putidam bibens. Quin et laborans, et orans, continenter vultum lacrymis irrigabat: et cum vesperi cœpisset, usque in tempus matutinum stando preces continuabat: atque in extrema egestate, vilitateque usque ad obitum perseveravit. Cur istud? Ut pateretur prorsus, videretque etiam ipse quæ magnus Antoninus pati, et videre dignus est habitus. Quomodo igitur de hoc similiter literis traditum non est, vidisse Dominum? Num labores suscepit, et quasi præstruxit, illum tamen videre non meruit? nihil minus: sed ipse quoque, etiamsi ejus historiæ scriptor ita aperte hoc non prodidit, sic Dominum videre promeruit. Quod si accurate vis discere, vitam Arsenii descriptam evolve, unde et hunc vidisse Deum cognosces. Quamobrem qui ipsos opere ac labore

A imitando expresserit, revera eandem gratiam non immerito consequetur. Jam si quis horum humilitatem, patientiam imitari non vult, cur insuper id fieri posse negat?

Porro Euthymii, et Sabæ, reliquorumque deinceps sanctorum actiones majores quam pro nomine quis enarraverit? Sive enim ante acceptam Spiritus gratiam, sive post acceptam, sine molestiis, laboribus, multisque sudoribus, sine violentia, angustia, et tribulatione, nemo animæ caliginem pervasit, neque sanctissimi Spiritus lucem est contemplatus. *Regnum enim cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud* ¹⁰, quia scilicet *per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei* ¹¹. At enim regnum cælorum Spiritus sancti participatio

B est. Hoc siquidem est, quod dicitur: *Regnum cælorum intra vos est* ¹², ut Spiritum sanctum intra nos recipere et habere studeamus. Parcant igitur dicere, qui assiduo sibi vim non faciunt, qui quotidie in angustiis, in rerum tenuitate, et afflictionibus non sunt, intra nos Spiritum sanctum habemus. Citra virtutis quippe exercitationem, citra sudores ac labores ista merces contingit nemini. Quare mihi illud in vulgi ore proverbium bene placet: *Ostende opera, et postula mercedem*. Novi ego hominem, qui antequam labori se dederet, ut semet acrius urgeret, cum Scripturis mente recta et simplici operam dedisset, paucosque dies, et noctes sine lassitudine, ut ita dicam, vigiasset, precesque frequentasset, a superna gratia tantopere illustratum, ut extra corpus, extra domicilium, extra totum denique mundum esse videretur. Nox erat, et divina claritate refulsit. Cæterum quia otiosus divitias acceperat, acutum eas parvipendit, atque neglexit; unde simul omnes perdidit, usque adeo ut se unquam talem gloriam spectavisse non meminerit quidem. Quare quo pacto quibus neque ex parte aliqua accipere, aut conspiciere aliquando hancce gloriam suo ipsorum merito contigit, se eam universam in semet habere autment, dubitare me constior. Sed, o cæcitatem! o caliginem! o stultitiam et opinionem de se arrogantem! ubi tandem istud, aut quibus e Scripturis didicerunt? Vere *evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum*, et in Ægypto, hoc est, in tenebris perturbationum ac voluptatum suarum manserunt. Nam qui terram promissionis videre concupiverunt, quam mansuetorum, humilium et pauperum oculi videre digni sunt, quamvis angustiam, tribulationem, abjectionem subeunt, atque ab omni, et omnigena corporis voluptate, honore, remissione, et quiete vehementer abstinent: neque hoc tantum, sed etiam cujusvis hominis seu plebei, seu primarii congressum ac familiaritatem vitant; eos citra odium fugientes, quo digni habeantur, qui ad hanc perveniant, priusquam viæ hujus vitæ brevitatis eorum cursum interrumpat. Humiliantes enim

¹⁰ Matth. xii, 12. ¹¹ Act. xiv, 21. ¹² Luc. xvii, 21.

eo, et pro improbis, quique multa offenderint, habentes, idque ex animo, imo inimicos, et transgressores divinarum legum se reputantes, sibimet exosi ac mœsti vitam dicunt, avenes nosse quid eos ad recuperandam Christi Domini gratiam præstare opus sit. Ideo Dominus iis donat, non solum ut quid agere debeant intelligant, verum etiam vires, et patientiam; ut cum universa, quæ scire illorum interest, impleverint, et qui est super omnia, et in omnibus Deum possederint, tunc quoque velut in cælo vivant, ibique convernentur: ac sive in speluncis, sive in montibus, sive in cellis ævum degant, sive in mediis urbibus commorentur, etiam sic semper in gaudio, et hilaritate, et exultatione, quanta dici non potest, ipsi serviant.

Hic igitur nunc sanctorum labor, hæc actio est eorum, qui spiritu Dei aguntur: qualis et nostris temporibus existit pius, sanctus ac beatissimus Simeon, qui in medio illo fama tam nobilitate monasterio, quod *Studium* dicitur, instar solis effulsit. Is in medio mundi aliquando cum esset, rebus laebentibus, amicis, cognatis, quinimo et curis, sollicitudinibus ac voluptatibus vitæ tam valde renuntiavit, ut earum memoriam ex animo deleteret penitus, atque a se procul exterminaret. Qui multos inter monachos acta vita, beatam illam vocem emisit: *Fratres, hanc perfectam a mundo successione putato: e, mortificationem propriæ voluntatis. O sanctam vocem, vel potius, o sanctam animam, quæ talis fieri, et a toto mundo separari meruit!*

Et idem rursus: *Debet, inquit, monachus in monasterio versari, ac si sit, et non sit, nec appareat: sed potius, qui non cognoscatur: quod hunc in modum explicabat: Ac si sit, corpore: ac si non sit, spiritu. Non apparet autem, nisi iis tantum, qui per Spiritum sanctum mundo sunt corde. Non cognitus, ut illi nihil cum quoquam negotii intercedat. O divina oratio, per quam vita ejus excellentior, quam pro homine, et angelica prædicatur; per quam comparatæ in cælo conversationis ipse sibi per Spiritum sanctum fert testimonium. Per quam nobis vitam cum Deo insumat, dum ait: Nihil cum quoquam habere negotii! quod quidem nemini recte præstare, aut vere licet dicere, nisi omnimodis ac totus toti Deo unitus fuerit. Aliter si dixerit, semet ludificatur. Qui enim dicit se non peccare, cæcus est, clausos habens oculos. Qui vero Deum habet, peccare nequit, quia semen ejus in eo manet* ⁷⁷, sicut maxime theologicum illud apostolorum tonitru Joannes affirmat. Et quia Simeon Deum totum in se habebat, hinc et vivens dicebat, et mortuus per litteram manus suæ quasi magna voce clamat: *Deum tibi amicum acquirere, et hominum auxilio non egebis. Iterum: Deum posside, et libro tibi opus non erit.* Laboravit hic sanctus Pater noster ita, ut complures SS. Patrum antiquorum superaverit.

B Et Apostolus: *Nos non hujus mundi spiritum accipimus: sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis, quæ et loquimur* ⁷⁸. Per hujuscemodi enim aquam vitiositas ex anima ut sordes eluitur: sine qua qui multa fecerit, nihil efficiet. Quocirca Dominus dicit: *Nolite putare, quia veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere* ⁷⁹. Plenitudo autem legis hæc est, ne quis se in aliquo defendat, eausamque suam tueatur, nec semet ulciscatur. Hæc enim est perfecta mundi relictio, propriæ voluntatis integra mortificatio. Quidquid etiam afflictionis ei quidam intulerint, nihil omnino movetur, nec perturbatus contradicit: verum omnibus ad omnia, instar mortui se objicit, statuens vivere, moveri, et agere in illis tantum, quæ ad Deum spectant mandatis, et servare ejus præcepta; similis leoni, aut giganteo alicui Samsoni, aut si quis alius vel fuit, vel est illo fortior: *Qui habet mandata mea, inquit, et servat ea, ille est qui diligit me: et qui diligit me, diligitur a Patre meo* ⁸⁰. *Et ego, et Pater per Spiritum veniemus, et mansionem apud eum faciemus* ⁸¹. His et similibus aiebat Dominus: *Vos non estis de hoc mundo: sed ego elegi vos de mundo* ⁸². *Venite ad me, et ego reficiam vos* ⁸³. Qui enim aliter, in suis scilicet voluntatibus quomodocumque, aut in quibusdam opinione duntaxat bonis ambulat, vitam, quam abscissi, ac divisi a sæculo, et suæ voluntati jam mortui vident, nequaquam videbunt.

D Jam si ego humiliari ac subijci, premi, ignominia affici, villipendi, probriis conscindi nolo, et tanquam unus de obscuris, insipientibus, et abjectis, et mente emotis non austineo fieri; sed neque ab obviis contemni, et velut arreptitium, aut mendicis per plateas, et vicis urbis reputari, dic mihi, quanam alia ratione propriæ voluntati moriar? Si enim hæc ad probationem, et experimentum superveniencia patienter ferri Deus ab omnibus nobis mandavit: imo enimvero, si non ad probationem, et experimentum, sed ad purgationem animorum nostro-

A Erumnas autem, tentationesque tot pertulit, ut cum multis martyribus illustrioribus comparari queat. Ob id a Deo gloriam, et tranquillissimum animi statum, accepioque in se Paracleto, sanctitatem consecutus est. Sicut enim cisterna aquam defluentem, ita ipse de plenitudine Christi Domini nostri accepit, et gratia spiritus ejus repletus est, quæ est *aqua viva* ⁸⁴, ut hic idem Joannes evangelista memorat: imo vero ipse Filius et Verbum viventis Dei, a quo et Joannes sermonis sui divitias adeptus est: *Qui bibit, ex aqua hac (aspectabili puta) sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam* ⁸⁵. Quod his verbis Evangelista interpretatur: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.*

B Et Apostolus: *Nos non hujus mundi spiritum accipimus: sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis, quæ et loquimur* ⁸⁶. Per hujuscemodi enim aquam vitiositas ex anima ut sordes eluitur: sine qua qui multa fecerit, nihil efficiet. Quocirca Dominus dicit: *Nolite putare, quia veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere* ⁸⁷. Plenitudo autem legis hæc est, ne quis se in aliquo defendat, eausamque suam tueatur, nec semet ulciscatur. Hæc enim est perfecta mundi relictio, propriæ voluntatis integra mortificatio. Quidquid etiam afflictionis ei quidam intulerint, nihil omnino movetur, nec perturbatus contradicit: verum omnibus ad omnia, instar mortui se objicit, statuens vivere, moveri, et agere in illis tantum, quæ ad Deum spectant mandatis, et servare ejus præcepta; similis leoni, aut giganteo alicui Samsoni, aut si quis alius vel fuit, vel est illo fortior: *Qui habet mandata mea, inquit, et servat ea, ille est qui diligit me: et qui diligit me, diligitur a Patre meo* ⁸⁸. *Et ego, et Pater per Spiritum veniemus, et mansionem apud eum faciemus* ⁸⁹.

His et similibus aiebat Dominus: *Vos non estis de hoc mundo: sed ego elegi vos de mundo* ⁹⁰. *Venite ad me, et ego reficiam vos* ⁹¹. Qui enim aliter, in suis scilicet voluntatibus quomodocumque, aut in quibusdam opinione duntaxat bonis ambulat, vitam, quam abscissi, ac divisi a sæculo, et suæ voluntati jam mortui vident, nequaquam videbunt.

D Jam si ego humiliari ac subijci, premi, ignominia affici, villipendi, probriis conscindi nolo, et tanquam unus de obscuris, insipientibus, et abjectis, et mente emotis non austineo fieri; sed neque ab obviis contemni, et velut arreptitium, aut mendicis per plateas, et vicis urbis reputari, dic mihi, quanam alia ratione propriæ voluntati moriar? Si enim hæc ad probationem, et experimentum superveniencia patienter ferri Deus ab omnibus nobis mandavit: imo enimvero, si non ad probationem, et experimentum, sed ad purgationem animorum nostro-

⁷⁷ I Joan. III, 9. ⁷⁸ Joan. IV, 10. ⁷⁹ Ibid. 14. ⁸⁰ Cor. II, 12. ⁸¹ Matth. V, 17. ⁸² Joan. XIV, 21. ⁸³ Ibid. 23. ⁸⁴ Joan. XV, 19. ⁸⁵ Matth. XI, 23.

rum invecfa nos ista perpeti nolimus, et voluntas ista minime tolerandi in nobis vivat, quæ est terrena carnis prudentia, qui quæso mortui evademus? nullo modo evademus. Quod si mundo, et his quæ in mundo sunt non moriamur, qui tandem, ut qui Dei causa facti, sunt mortui, vitam in Christo abscondi iam vivemus?

Christum Deum imitemur; propter salutem nostram et ipsi patiamur, ut ille propter nos passus est, quem vocabant denotiosum, seductorem, voracem, potatorem vini. Sic enim dicitabant: *Dæmonium habes*⁹⁶. Et rursus, *Ecce homo torax, et potator vini, amicus publicanorum, et peccatorum*⁹⁷. Audimus item ut homicidam, et maleficum ligatum, tractum, et ut vilem homuncionem Pilato exhibitum, alapa a servo percussum, in carcerem contrusum, e carcere eductum, a lictoribus perductum, populo a Pilato traditum; cum diceret: *Accipite eum vos, et crucifigite*⁹⁸. Cogitemus igitur, quomodo venditus stabat in medio eorum, qui super omnes cælos est, et manum suam complectitur universa, pulsus, repulsus, pugnis, alapis percussus, irrisus, in prætorium introductus, quem nulla creata natura, nec ipsi Seraphim possunt intueri, vestibus nudatus, columnæ a ligatus, plus quadraginta plagis (quæ tenem ad mortem lata sententia damnatum indicabant) acceperit. Quid deinde? purpura cocinea per ludibrium coopertum, in caput arundine verberatum, interrogatumque: *Quis est, qui te percussit*⁹⁹? spinis coronatum, adoratum et illum, consputum, et cum irrisione audientem: *Ecce rex Judæorum*. Denuo sua vestimenta indutum, collum fune devincum, et ad necem eductum. Postmodum ita cruce sua oneratum, et in locum Calvarie adductum, et eam depaungi videntem, et solum ab amicis ac discipulis relictum. Iterum exutum, in sublime suspensum, manibus et pedibus per milites clavibus affixum, et pendere permissum, felle potatum, lancea vulneratum, a latrone probro lacertatum, subsannatum, et audire coactum: *Vah, qui destruis templum Dei, et in triduo reedificas illud, salva te ipsum, et descende de cruce*¹⁰⁰. Et rursus: *Si Filius Dei est, descendat nunc de cruce, et credemus in eum*¹⁰¹. Et ita, postquam hæc omnia passus est, gratias agentem, pro interfectoibus suis orantem, et animam in manus Patris sui commendantem. Num hæc omnia, fratres mei, ad imitationem nobis non sufficiunt? Sed hæc perpeti erubescimus. Per quæ igitur alia opera, aut quo pacto illi conglorificabimur? *Quicumque enim me, inquit, et sermones meos erubuerit, erubescam et ego illum coram Patre meo, qui in cælis est*¹⁰². Itaque et Pauli vox est: *Si computimur, et conglorificabimur*¹⁰³. Sin quæ pro nobis passus est imitari et pati, ut ille passus est, præ pudore nolimus, nec gloriæ ejus socius fore nos manifestum est: quoniam sic non

A opere, sed verbo tantum fideles sumus: operibus autem non conjunctis, fides mortua est. Si absque operibus fides mortua est, cum malis operibus ne fides quidem est. Mortuum enim, si recens est, velut modo exanimatum, dicitur mortuum. Quod si multorum jam dierum est, non mortuum, sed putidum, corruptum et foetidum vocatur. Quoniam ergo duo sunt genera operum, Deo placencia, et exosa, si fides sine operibus mortua est, ut scriptum legimus¹⁰⁴ (sine operibus videlicet Deo placentibus, fides illa, quæ non solum operibus Deo acceptis caret, sed et opera Deo invisibilia habet, quo nomine afficietur? mortua? imo magis putrida et corrupta nominari debet; aut ut verius loquar incredulitas, et impietas. De qua et Isaias propheta locutus videtur: *Impius non videbit gloriam Dei*¹⁰⁵.

B Quare affirmo, et repetens iterum iterumque affirmabo, qui Christi passiones per poenitentiam, et obedientiam non fuerint imitati, et mortis ejus participes effecti, ut supra subtiliter docuimus eos nec spiritualis ejus resurrectionis participes fieri, nec Spiritum sanctum adipisci, per quem omnium resurrectio fieri consuevit. Non illam in consummatione sæculi resurrectionem corporum, *canet enim angelus tuba, et defuncta corpora resurgent*¹⁰⁶; sed eam quæ quotidie spirituali modo fit, mortuarum animarum spiritualem regenerationem, resurrectionemque intelligo, quam, qui semel mortuus est, et resurrexit, per omnes, et in omnibus, ut decet, viventibus reurgens, et commortuas sibi voluntate ac fide animas una excitans per sanctissimum Spiritum largitur, ex hoc illis regnum cælorum donans. Quamobrem ne mihi hæc dicenti fidem denegatote, fratres. Hoc autem scitote, si in omni genere virtutis nos exercebimus; si miracula patrabitimus; si nec modicum, nec magnum mandati prætermitemus, solam vero humanam gloriam appetiverimus, eamque quoquomodo in studiis nostris spectaverimus, et ad eam capiendam festinaverimus, jam omnium aliarum mercedem perdidimus: et hominum gloriam admittentes, nec Dei potioem judicantes, pro infidelibus, et idololatris condemnatur, creaturæ magis, quam Creatori servientes, sicut et ipse Dominus id talibus objicit: *Quomodo potestis vos credere, qui gloriam ab invicem accipitis, et gloriam quæ a solo Deo est, non queritis*¹⁰⁷? Quin etiam, qui obtingentem sibi terrenam gloriam cum gaudio, et voluptate complectitur, eaque se factat, et in mellullæ delectatur, ut fornicator damnabitur. Est quippe similis homini, qui virginitatem colere constituit, mulierumque consuetudine et congressu sibi interdixit, et neque ad eas ventitat, neque cum eis vivere cupit. Cum autem femina quæpiam ad eum accesserit, mox latus ac libens eam recipit, et

⁹⁶ Joan. vii, 20. ⁹⁷ Matth. xi, 19. ⁹⁸ Joan. xix, 6. ⁹⁹ Matth. xxvi, 68. ¹⁰⁰ Matth. xxvii, 40. ¹⁰¹ Ibid. 42. ¹⁰² Luc. ix, 25. ¹⁰³ Rom. liii, 17. ¹⁰⁴ Jac. ii, 20. ¹⁰⁵ Isa. xxvi, 10. ¹⁰⁶ I Cor. xv, 52. ¹⁰⁷ Joan. v, 44.

corpus eum illa commiscens, voluptatem suam A explet. Hoc porro æque in omni alia cupiditate, et in quavis motione rationi non obtemperante usuvenit. Sive enim invidia, sive avaritia, sive zelo, sive contentioni, aut alii cuiquam pravitati sponte quis se tradiderit, coronam justitiæ non assequitur. Nam Deus cum sit justus, consortes injustos repudiat : et cum sit purus, cum impuro non pollutur : et cum omni motu turbido vacet, cum iis qui affectibus serviunt, non moratur : et cum sanctus sit, in animam inquinatam et improbam non ingreditur. Malus autem atque improbus est, qui semine mali in corde suo suscepto, fructum fert diabolo spinas et tribulos, æterni ignis nutrimenta, puta invidiam, odium, injuriarum altam memoriam, zelum, contentionem, arrogantiam, vanam gloriam, superbiam, dolum, curiositatem, calumniam, et si quis alijs aversandus et execrandus affectus per corpus jucunde exercetur, et internum hominem nostrum coinquinat, secundum vocem Domini. Sed Deus meliora, fratres, ne aliquando hujusmodi zizania producamus, ex sordida suscepto in cordibus nostris mali semine. Contingat autem fructum ad tricesimum, et sexagesimum, et centesimum ⁹, spiritu eundem in nobis progignente Christo fundere; ut sunt charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, et alia pane cognitionis, et crescere virtutibus, et occurrere in virum perfectum, in mensuram ætatis C plenitudinis Christi.

ORATIO VIII.

ARGUMENTUM.

Duas esse causas, unam perditionis, alteram salutis. Superbiam hominibus simul cum ætate accrescere. Notam, et signum commune Christiani demissionem animi, et humilitatem esse, omninoque requiri, ut unusquisque norit, se nihil esse. Duobus sacrificiis Deum placari, circa quæ salus non constat. Quo iudicio quis Deo appropinquare cognoscatur.

Quæcumque in ista mortalium vita sunt, ad duo rediguntur, quorum aliud magnum bonum, aliud magnum est malum. Et illud quidem ut summum ac præstantissimum bonum in cælum homines pervehit : hoc e diverso, ut extremum malum ad inferiorum infima eos deprimit, ac demergit. Et illud veritas, hoc mendaciam est. Illud eximia voluptas, et oblectatio; hoc infinita afflictio. Illud prudentia; hoc fatuitas. Illud omnibus, et omnimodis genuinum; hoc inimicum, et peregrinum. Illud rectitudo; hoc obliquitas. Illud gaudium, et exultatio; hoc tristitia, et tumultus. Illud ordo : hoc confusio. Quænam ergo ista sunt? Quæ? Illud humilitas; hoc arrogantia. Unum enim peccatum, sui admiratio; et una justitia, suprema humiliatio. Considera igitur peccatum, quod Adamus in gloria, et deliciis paradisi sedens commisit, et

nullam necessitatem, aut infirmitatem, aut rationi consentaneam occasionem, sed solum mandati ex superbia contumtionem, contraque ipsum, qui eum e terra slexerat improbitatem, ingratitude apostasiam (in quam diabolus ille per se ac sua sponte primus incidit) invenies. Quare unumquemque hominem scire oportet, superbiam cuique cum ætate augeri, conceptam in animo ex amentia, quam amentiam inflata de se opinio generat. Preclude ante omnia quælibet statim a tenebris unguiculis sui ipsius cognitionem doceri necessarium est: quoniam de corruptione quidem, ut saliva, satus est; augetur autem ut herba; et pluribus ex partibus staccide compositus, facile dissolvitur, ac dissipatur. Vivitque quotidianæ B putrefactioni obnoxius: *Et interiora ejus, juxta prophetam, etiam ante mortem effluerunt* ¹⁰. Etenim qui seipsum nescit, paulatim in fastum, et arrogantiam delapsus, stultus efficitur. Quid enim tam stolidum, quam leprosus, et toto corpore vitiatum, si forte torquem aureum gesserit, et splendidis induatur vestibus, ipse deformis, et fœditatis plenus? Cum autem mentem amiserit, organum, et instrumentum dæmonis appellatur in omni vitæ consuetudine, et inimicus Deo evadit. Jam quid eo miserabilius, qui se ut inimicus a Deo separavit? Nam cui male est in corpore, morbum sentiens ad medicos properat. Qui animo ægrotat, agridudinis sensu caret: et quo periculosius ægrotat, hoc minus sensit; atque idcirco etiam ad medicos spirituales non vult accurrere. Cum igitur quempiam superbe se gerentem conspexeris, proportionem superbiæ ac superbientiæ, stuporem animæ ejus conjicito. Quisquis enim ægrotum se non sensit, a morte haud longe abest. Et hoc peccatum ad mortem, superbus morbi sui sensu destitutus. Nam qui in peccatis vitam agit, aliosque docet et commonet, morti proximus, hic medico non indiget.

Quæpropter faciendum penitus, ut homo quis seipsum cognoscat, quod de se humiliter sentire possit: nam humilitas occulta quædam prudentia est. Ut enim omnis superbus insipiens ac stultus est, ita omnis humilis prudens et intelligens. Et quoniam fatuitas, ac cæcitas superbiæ multa et magna adjuncia est hominibus; ideo Deus, cum sit bonus, suavibus molesta, ac tristitia admiscuit, ne elevemur. Cujus rei Pauli apostoli, qui in excellenti Deitatis gloria fuit, et admirabilia opera patravit, stimulus carnis, et colaphizans eum Satanæ fidem faciet ¹¹: ut proinde majores pro omni tribulatione, quam pro remissione ac indulgentia gratias agere debeamus, quo, quemadmodum in juvenis, sic etiam in tristibus gratiam promereamur. Necesse est itaque, mortalem quemvis nosse, se nihil esse, idque ab eo, qui diademate ornatus incedit, usque ad nudum, et

⁹ Matth. xiii, 8 seqq. ¹⁰ Job xxx, 27. ¹¹ I Cor. xii, 7.

mendicum. Quia Deus omnipotens nescientem se nihil esse, quamvis salvare velit, salvare tamen non potest. Etiam si quis mundum universum Deo donaverit, quod fieri nequit, nec tamen sibi persuaserit, se nihil esse, salvari nunquam poterit. *Quam ergo dabit homo commutationem pro anima sua* ¹²? non sane ipsum scire quod nihil sit: sed in eo quod seipsum nihil esse scit, fortasse agnitionem, et per agnitionem prudentem cor contritum et humiliatum, quod solum proprium est pii viri sacrificium, ab ipso purpura vestito usque ad eum, qui per plateas stipem cogit: quod solum Deus non despiciet, qui novit nihil aliud proprium suppeditare homini, quod ei sacrificet. Testis est David: *Quoniam si voluisses sacrificium*, inquit, *dedissem utique: holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus* ¹³. Corde contrito et humiliato hoc sacrificium continetur. Reges, dynastæ, nobiles, sapientes, rustici, divites, pauperes, mendici, latrones, avari, injuriosi, legum violatores, impudici, homicidæ, quique per omne genus scelerum iverunt, mensuræ peccatorum remensa hujus præstantia sacrificii salvati sunt, et salvabuntur. Imo sancti quoque, et justii, et mundo corde per hoc unum sacrificium salvati sunt, et salvabuntur. Eleemosynæ præterea, fides, fuga sæculi et ipsum illud magnum certamen, martyrium, sub cinere prunarum sacrificii hujus lucem dant. Et hoc est sacrificium absque peccato, quod benignum Deum vincit. Solum istud sacrificium poscunt morbi, tribulationes, angustiae, delicta animæ, affectus corporis, ut quis eo Deum precolat. Quod qui habuerit, etiam si subter omnia fuerit, tamen alicunde cadere non poterit. Nulla quippe alia de causa Deus in terras descendit, et semetipsum humiliavit usque ad mortem, nisi ut in se credentibus cor contritum et humiliatum crearet.

Sunt ergo duo sacrificia, quæ Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi suscipit, et cujuslibet, atque adeo totius mundi miseretur. Unum, ipse Dominus et noster Jesus Christus, idemque Filius Dei, ut Deus incarnatus: alterum, uniuscujusque cor contritum et humiliatum. De cætero, si quis omnes facultates suas distribuerit in pauperes, et si quis jejunaverit, vigilaverit, et si quis Deum neces atque dies precibus fatigaverit, nec in eo cor contritum, et humiliatum fuerit creatum *quoniam omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum* ¹⁴, talis inanem operam sumit. Illa idcirco, et sola via quærenda est per quam contritum et humiliatum creetur, et nascatur. In quo enim cor istiusmodi creabitur, super terram ut in regno cælorum ambulabit; siquidem et cum ad ultimum spiritum edendum homo venerit, aut gaudens, et exultans invenitur,

A quod sanctificatorum commune indicium est: aut contritus et humiliatus, quod misericordiæ adeptæ argumentum habetur. Etenim fidelis omnia, si quid propter Christum fecerit, cor contritum et humiliatum vicissim recipit, divinum, et incomparabile donum, miraculorum, signorum et prodigiorum basim ac fundamentum, animarum resurrectionem in præsentis sæculo, ante generalem resurrectionem, redemptionem, propter quam dedit Deus Filium suum: *Ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam* ¹⁵. Et ut vivens cognoscat solum verum Deum, et quem misit *Jesum Christum* ¹⁶. Cognitio enim divinæ pietatis, habitum humilitatis ingenerat, humilitas habitum mansuetudinis; qui duo habitus ad Deum faciunt appropinquare. Semper enim hæ duæ virtutes sibi copulatæ sunt, et religiosum erga Deum eum insigne quoddam et nota indicant proque magnitudine sua ad Deum accessisse demonstrant: pariter ut quæ humilitati et mansuetudini adversantur vitia, nempe superbia, et iracundia, quantum ab eo quispiam distet ostendunt. Ob id Dominus ac Deus noster Jesus Christus altissimus semetipsum usque ad mortem humiliavit, et mortem crucis ¹⁷, ut credentes in ipsum, et baptismo initiati, edentes ejus corpus, et bibentes ejus sanguinem (in quibus eorum incorruptio et vita) hanc quoque humilitatem habeant. Triæ enim hæ immaculatæ, et potens Jesu Christi communio operatur, vitam, incorruptionem, humilitatem. Vita, et incorruptio propter humilitatem, humilitas ex vita et incorruptione eadem humilitas et prima, et tertia. Prima quidem, ut duarum occasio: tertia, ut quæ has comprehendit. Quare si quis christianus, non velut insitam et innatam habet, quam a Christo accepit humilitatem, nihil aliud a Christo habet, neque Christus illi proderit: etenim talis homo et Dei et sui met ignorantia laborat. Nam si cognovisset se absque Christo nihil boni unquam, aut salutare efficere posse, et se humiliasset, et Christi humilitatem plane induisset, ut regalem diplomam in qua christiani reges sunt, per ipsam et animi perturbationibus, et demonibus imperantes. Pro modo enim sinceræ humilitatis, in corde, etiam modus salutis, quia mater humilitatis, mens illuminata Christi gratia, propriam infirmitatem in divino lumine clare perspicuus; quemadmodum parens superbiæ, in tenebris stultitiæ mens sese contemplantis.

ORATIO IX.

ARGUMENTUM.

Quis sit ἄνομος ἐπὶ λέξ, et quis παρανόμος violator legis. Quis peccator, et quis impius. Christum propter impietates, et scelera hominum esse mortuum, ut omnes sanaret. Tantum dici Christianos, venire ab ipso genere.

Ἐπὶ λέξ, violator legis, peccator, impius, peccat -

¹² Matth. xvi, 26. ¹³ Psal. l, 18. ¹⁴ Jac. i, 17.

7 seqq.

¹⁵ Joan. iii, 16. ¹⁶ Joan. xvii, 3. ¹⁷ Philipp. iii,

res sunt communiter, unusquisque autem horum A quiddam peculiare habet. Exlex, qui est extra leges; violator legis, qui præter leges, quibus subicitur, facit; peccator, qui frustratione quadam non bene agit; impius, qui in Deum peccat, utpote qui aut nullum Deum, aut multos colit. Vocatur porro nomine impii in sancta Scriptura etiam peccator, et adulter, et avarus, et pecunie cupidus, et inanis gloriæ captator, et qui hujusmodi vitiis se dediderunt. Qui cum sciant, Deum, qui sinit oculum, omnia perspicere, vitam instituunt, ac si Deus non videat. Nam si Deum, qui ubique præsens est, et intuetur omnia, venerarentur, haud eum quasi non intuentem contemnerent. Qui enim magis hominum gloriam diligunt, quam Dei, et qui in omni genere improbitatis volutantur, existimantque ea fallere oculum nunquam dormitantem, qui tandem isti Deum colunt, quem et inanima creatura tremit? Inquit ergo David: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium* 18. Et paulo post: *Secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos* 19, impietates peccata vocans, quæ eos circa mandata Dei, non circa fidem labi fecerunt. Idem rursus de adulterio cum Bethsabea, et cæde Uriæ perpetrata ait: *Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei* 20. En cor Davidis propter injustitiam impie egit: et Christianus citra metum peccans, et opprobrium Christi factus, impius est. Atque istud quidam a Deo afflatus C pater explanat, dum illum sic alloquitur. Impietyatem commisimus, quoniam opprobrium facti sumus dilecto tuo. Et alius divina sapientia præditus, quid prodest fide pios esse, vita impios? Ponamus enim quempiam avarum, proditorem, protervum esse, et nihilominus recte credere: quid hic capiet emolumentum, si nihil eorum, quæ Christianum decent, habuerit? si nihil egerit ex iis, quæ pietatem produnt; sed ethnicos etiam vitiis superaverit? si familiaribus nocuerit? si Deum blasphemaverit? si veneranda religionis dogmata per opera dedecoraverit? Nam *ideo manifestatus est Filius Dei, secundum evangelistam Joannem Theologum, ut dissolveret opera diaboli* 21. Qui ergo manifestatum Dei Filium suscepit, si D adhuc vinculis operibus diaboli tenetur, quæ hic Dei Filius manifestatus dissolvit, deterior ipsis infidelibus, et atheis magis impius est.

Quare cum audis, Deum esse hominem factum, qui fecit cælum et terram et mare, quæque in medio sunt omnia, et quæ oculis subjecta sunt, et quæ non sunt, et ipsum denique hominem, non ob aliam causam factum hominem intellige, nisi ut Deus per humanam naturam mori posset. Plus noli querere: sed tantummodo causam et necessitatem suscipiendæ hujus demissionis et patientiæ opta

cognoscere. Deinde cum Joannem Baptistam dicentem audis: *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi* 22, de quo ante multa sæcula vaticinans Isaias 23, ovem et agnum qui duceretur ad victimam, appellavit, disce propter peccatum esse mortuum; ut qui hunc morte affectum, et die tertio revivivum recepissent, per eam amplius peccare non possent; nam peccantes eum non receperunt, quamvis ita sibi persuadeant. Etenim si recepissent, dedisset eis potestatem filios Dei fieri, qui peccare nequeunt: quando scriptum est: *Omnis qui peccat, non vidit, nec cognovit eum* 24. Et: *Qui facit iniquitatem, ex diabolo est* 25. Et: *In hoc manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli* 26. Et: *Omnis qui non facit justitiam, non est ex Deo* 26. Quod si is, qui non facit justitiam, non est ex Deo, qui facit injustitiam, undenam est? *In hoc, inquit, manifestatus est Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli* 26, quibus non dissolutis, nulla est speranda utilitas. Multi itaque de genere Christianorum, prodesse sibi arbitrantur, Christianos dici; ne-scientes id paternum ac maternum esse, et cum patria ac regione ipsorum tota commune: qui si vitam ex Christi legibus instituerint, tum simul et Christiani nominabuntur, et in Christum credere dicentur; alloqui præstabat nec credere in Christum, quinimo nec natos fuisse. Non enim poterant in Christum non credere: atrocius autem quam infideles punientur. Ast alienigenæ, qui ut Christiani cognominarentur, a majoribus non acceperunt, si in Christum crediderint, magna inde comoda sibi parabunt: cum ille de genere Christiano, per legis Christi prævaricationem Christum inhonorent, et avitam ac veram pietatem commaculent.

ORATIO X.

ARGUMENTUM.

Non Deum, sed demonas potius humanæ servitutis auctores esse. De ira et cupiditate, in quibus non est ratio. Et unde ab his animus afficiatur. Sicut aspectus corporeus illæso sentiendi organo, item motu, intervallo pro rata portione, aere puro, scilicet luce indiget: ita etiam aspectum animi his modo quodam, qui intelligentia percipitur, egere.

In præsentem sæculo, id est, in hac vita, pater est, et filius: servus, et mercenarius procreatus non est; neque enim primus parens, neque primus ejus filius servi, aut mercenarii fuerunt. Cui enim pro servis ac mercenariis subdi poterant? Servitus et opera mercenaria posteriora sunt: servitus quidem ex eorum, qui essent genere consortes improbitate mutua: opera vero quæstuarum ex indigentia, propter eos qui cum essent de eodem genere cum aliis, plus habere avidè cupiebant. En, et servus, et mercenarius ex subsecuto hominum vitio exstiterunt: qui ut existerent, sola indigentia necessitas in causa fuit. Et quemadmodum servus ac mercenarius non agunt quodlibet, sed quæ ip-

18 Psal. v, 7. 19 Ibid. 44. 20 Psal. xxxi, 5. 21 I Joan. iii, 8. 22 Joan. i, 29. 23 Isa. Liii, 1 scqq. 24 I Joan. iii, 6. 25 Ibid. 8. 26 Ibid. 10. 27 Ibid. 28 Ibid. 8.

orum dominis et, heris placent : similiter diabolus (intelligens illa, et maligna potestas) qui a Deo descivit, qui nequitiam humanam fabricatus est, et ejus amorem mortalibus persuasit, eos in servitutem suam trahit : cui (quod animo et cogitatione videmus) in voluptatibus, rapinis, avaritia et omnibus sceleribus servilem in modum parent. Et tales cum sint, eos, impudentes, et superbiores, et stolidos reddit ; ut neque se ipsi vindicare possint, neque aliunde vindicari in libertatem velint. Omnes igitur hujusmodi, sive ethnici, et Deum ignorantes, sive infideles, sive fideles Christiani et orthodoxi, diabolo servientes, ad ejus partes, qui ipsorum dominatur, pertinent, atque a Deo projecti, in domo ejus in æternum manere non possunt²⁷. Unde magna illis vi opus est, ut e manibus ejus, qui servitutem ipsis imposuit, eruantur. Alia autem nec inventa est, nec inveniri potuit, nec est, nisi Christus Dei virtus. Si ergo is liberaverit, ita demum liber erit, qui liberatus est ab eo²⁸. Erit enim castus, sobrius, bonus, justus, religiosus, humanus, pius, misericors, patiens, humilis, mansuetus, alienis malis dolens, continens, hoc est, vere hon.o. Qui his carent, aut pecudes, aut dæmones sunt, etiamsi Christiani et orthodoxi fuerint, et hi maxime in examen severius adducentur, nec ipsorum vindex, et assertor Christus quidquam illis proderit, quia nimirum noluerunt ejus solius redemptionem, hanc solam libertatem, omni virtute humana majorem, propter quam cum Deus esset, homo nasci dignatus est, et ejus solius causa necem ultro pertulit. Nam quæ quidam existimant, in humana natura perturbationes, ut iram, et cupiditatem ingenitas esse, non ita est profecto. Verum ira, et cupiditas ut a Deo naturæ nostræ sunt insitæ, non perturbationes, sed bona sunt, et eos homo intelligentis naturæ suæ quodammodo characteres a summo illo bono accepit : quæ quanquam brutis quoque animantibus insunt, at non isto modo : siquidem et caro illa quidem est, tamen eadem caro fetis ac pecudibus minime est.

Sunt sane inditæ homini ira, et cupiditas, sed etiam mens, quæ quandiu sanitatem suam retinuit, hæc intra naturæ suæ terminos ac limites manserunt ; cupiditas ad ea quæ intelliguntur Dei bona respiciens, et incitata ira, ipsam cupiditatem ad illa generosius captanda, et ad ascendendum, Deoque magis ac magis appropinquandum extimulans. At postquam mens debilitata, et qua custodiebatur sanitate spoliata est, ad inferiora sola, ut vitiosa deflexit, atque idcirco quæ illius haud intersunt, insipienter concupiscit, et sine ratione tanquam feræ, ac bestię irascitur. Christianus igitur ex Christi consortio recuperata sanitate, rursus illa duntaxat, quorum gratia ira, et cupiditas naturæ inditæ sunt, concupiscit. Qui secus facit, nondum est Christianus. Non itaque ira et

A cupiditas perturbationes sunt, sed privatio sanitatis animi, propter quam ira expers sit rationis, et cupiditas amens, illa, inquam, imaginem perturbationum iis imponit. Anima enim unum est : idque simplex, nec partitionem admittens, ut intellectuale quiddam scilicet, nec est aliqua compositio, seu coagmentatio, ob quam pati cogatur sicuti corpus ex quatuor elementis concretum, necessario ab aliquo horum afficitur, si vel abundet, vel deficiat. Omne enim quod afficitur, ab aliquo afficitur necesse est. Quoniam ergo nihil habet anima, a quo patitur, constatque ipsam simplicem, incompositam, divisionis exsortem, intelligentem, a cupiditatibus, et ira ratione vacantibus pati, undenam ipsi istud pati, cum omne quod patitur, ab alio patitur? Invenitur igitur alia intelligens natura dæmonum, in ipsam, quod intelligere possumus, irruens, et in motionibus ejus naturalibus quibus semper cietur, negotium ac molestiam ei facessens ac tenebris quibusdam offusus, illam probe cernere non sinens, desiderantem recta, vera, quæque meram imaginationem et umbram atque errorem non habent. Etenim naturales humanæ naturæ habitus, a lapsu primi hominis de linea deflexerunt, mens, cogitatio, opinio, facultas imaginatrix, sensus, et in quibus anima tripartita perspicitur, nempe pars illa, in qua inest ratio et consilium ; et altera, in qua iracundia ; et postrema, in qua cupiditates, libidinesque versantur. Atque idcirco ratiocinari quidem homo potest : sed ad recte ratiocinandum imbecillus est. Concupiscere quidem potest, sed stulte. Irasci quidem potest, sed temere irascitur : ideoque sensa, commentationes, opinioniones, imaginationes, sensationes pertinacia, distorta, instabilia et lubrica sunt. Quamobrem sancta, immaculata et omnipotens natoria Jesu Dei hosce secundum naturam habitus corrigit, confirmat, et corroborat, et ob hanc causam lex et regulæ divinitus datæ sunt, ut intelligentiæ particeps, semperque mobilis anima in motionibus suis legitimis, divinisque canonibus temperetur : quo in iis jugiter ambulans, cernat quæ recta sunt, eamque decet : et in hac contemplatione exercitata, vexatorem a se fugere compellat, et cum in omni veritatis comprehensione perfectior evaserit, in veris tantummodo studium atque operam suam collocaet : quo sic ipsum illum legislatorem ad requiescendum super se attrahat, impleaturque in ipsa, quod dictum est a Domino : *Qui diligit me, sermones meos servabit, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum. Et ego et Pater veniemus, et mansionem apud eum faciemus*²⁹.

Hoc animæ mysterium omnis sæculi hujus sapientia ignoravit : quæ sapientia ob id etiam pastus rationis expers dicitur : nam hoc solum animæ arcanum pastus cum ratione conjunctus est. Unum-

²⁷ Joa. viii, 35. ²⁸ Ibid. 36. ²⁹ Joa. xiv, 22.

quæque enim Deum, seipsum, et dæmones nosse oportet. Illum, ut Dominum, quique solus salvare possit. Semet, ut imbellem adversus hostem, quem animo videmus. Dæmonas, ut hostes inaspectabiles, qui, quod admirabile est, perpetuo nos per nos ipsos oppugnant. Ut enim exterior aspectus præter solis lucem ad perspicue evidenterque dignoscendum res quatuor requirit, illæsum oculum, commensam motionem, commensam distantiam, purum aerem : sic sane et interior aspectus eget mente perfecta, motione commensa contemplationis, quam Dei timor ceu freno moderetur, et quadam intelligibili aeris puritate, illuminati vero lumine, quod omnem hominem in mundum virtutum venientem illuminat. Etsi vero hoc lumen abscondi impossibile est, quod nullo sepimento, aut nube intercipitur, aut prohibetur, tamen haud ab infidelibus animabus, sed ab iis solum, quæ in Christum crediderunt, videtur. Fideles porro animæ in veritate sunt, quæ post regenerationem divini et sacri baptismatis in nullo penitus magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi mandatum transgrediuntur : sed cum sancto Davide optant dicere : *Ad omnia mandata tua dirigebar. Omnem viam iniquitatis odio habui, quoniam omnia mandata tua justitia* ²⁰. *Omnis enim qui facit justitiam, scribit dilectus ille Joannes, ex Deo natus est : qui autem facit peccatum, ex diabolo est* ²¹. Fidelem itaque et infidelem mandata distinguunt. Nam ut in quolibet Christi mandato exsequendo fides et confessio Christi exercetur : sic in unaquaque ejus mandati violatione infidelitas et negatio invenitur. Credentibus igitur in Christum animabus, et ejus Jussa legesque custodire stantibus, pro mensura fidei et obedientiæ, quam Christo præstant, etiam illis ut videant largitur ; quod quidem videre, est notitia eorum quæ proprie bona sunt et quæ non sunt, quæque in malis habenda, et quæ non habenda, ne exitium pro salute, neve salutem pro exitio intueamur : sed veluti cum aurum projectum videmus, ad id colligendum accurrimus : et præcipitium conspicientes, non inde nos præcipitamus : sic cernentes Dei voluntatem, prompte ad illam ferimur ; et videntes peccatum, cavemus ne in id præcipites abeamus confringanturque ossa nostra, et neque ad temperantiam, neque ad justitiam stare possimus : verum non secus, quam qui in lecto decumbunt paralytici, jacere velimus in immunditiis, et avaritia, et gaudeamus potius instar delictorum, quorumdam, nulla idcirco molestia doloreque affecti. Ut enim oculis subjecta creatura omnis continenter lumine, quod sentitur, indiget, ut videatur : pari modo quælibet sub intelligentiam veniens natura, semper intellectuali quodam lumine opus habet, ut mente comprehendatur.

Duo quippe sunt lumina, unum hic sol, qui sensum movet, et visu percipitur, qui que oculis

A dat, ut corporatam creaturam aspiciant : alterum quod intellectile lumen dicitur, Christus Deus, qui aspectibus intelligibilibus donat, ut creaturam incorpoream intelligibiliter contueantur. Nisi exortus fuerit sol, quem sensus attingit, loca plana, et directa, vias puras, et sordide vacantes nemo videt : ita nisi sol quem mente cognoscimus, sese extulerit, vitiorum præcipitia, et directum justitiæ callē, divinorumque mandatorum pulchritudinem nullus perspicit. Si ergo Christianus reperitur, qui per viam improbitatis totam, aut ex parte ingrediatur, necdum est Christianus. Nam Christianus ab ipsa arcana Dei cognitione, qua per sacram baptismum imbuitur, divino impletur lumine, et illuminatus est, ac dicitur. Atqui omnis qui in lumine ambulat, foveas et offendicula videt. Si non videt, nec lumen habet. Quomodo ergo Christianus est ? Si autem se videre affirmat, et nihilominus deliciarum illecebris capitur, mendacium dicit. Videt enim quemadmodum qui lumine caret, id est, infideles : et illi quippe bona et mala internoscunt quidem, verumtamen a malo non declinant : propterea quod non pure ac liquido vident, quid proprie bonum aut malum sit. At Christianus quædum non perspicue, ac limpide malum cernit, nondum fuit Christianus. Certabit vero certamen in gemitibus, et lacrymis et jejuniis, ut sibi verum perfectumque lumen illucescat, quod omnem hominem in hunc mundum venientem illuminat ²², et habitus animæ naturales emendet, atque illustret, firmosque ac validos reddat, quo voluntatem Dei bonam, beneplacentem, et perfectam videat, et eandem cupide ardentemque complectatur. Qui enim vim cœlestem a sancta baptismatis natatoria non senserunt, quæ vis regeneratio et renovatio, et, ut vere est, reformatio totius hominis vocatur, iis post hæc et institutione et impositione venerandarum manuum a sanctis illuminatisque opus est. Nisi enim cuique Christiano habitus a natura ingenerati antea correcti, transmutati, et a turpitudine eos obscurante perpurgati, solideque stabiliti fuerint, perdifficile, imo impossibile est omnino cuiusvis animæ, divinis voluntatibus obsequi. Nam prius quod debile et ægrotum est sanato confirmatoque, ita demum ad ministerium accedere fas est, quod omni cui ministratur conducit. Quod enim adhuc morbidum est, cuiuslibet hero inutile est. Ex hac ignorantia plurimi ascetæ imbecilles et invalidi, frustra laborant, et dormiunt multi ²³, quos proinde æternum illud incendium cremabit.

ORATIO XI.

ARGUMENTUM.

Qui de præteritis peccatis delet, eum nequidquam dolere, nisi medicinam quoque infirmitatis suæ, per quam peccat, a Christo flagrantem accipiat. Quæcunque homines in hac vita agunt, si ad

²⁰ Psal. cxviii. 128, 172. ²¹ I Joan. iii, 7, 8. ²² Joan. i, 9. ²³ I Cor. ii, 30.

animarum sanitatem ea non conducant, inania esse, idroque morbos spirituales curare oportere. Quomodo sponte, et præter voluntatem peccetur.

In lacrymis, et mœrore versari, et precari a Deo misericordiam ob delicta sua, præcedentibusque offensionibus et erratis veniam postulare, bonum ac laudabile est: sed istud nihil cuiquam commodabit, nisi Christus imbecillitatibus ejus medicinam fecerit: quibus ascribi debet, quod etiam peccare nequeat. Quocirca pœnitens quibusque contendet, ut a Christo vires, ad affectiones turbidas penitus penitusque profligandas impetret, quo jam sanctificatus, ad exsequendam Dei voluntatem, et Christi iussa facienda aptus, et idoneus fiat. Etenim ante sanctificationem, id est, ante adeptam perturbationum vacuitatem, qui aliquando ex insita infirmitate se culpa contaminat; aliquando semel ad Christi præcepta servanda cogit, quem tandem fructum colligit? Certe ædificanti, et rursus ædificata destruenti similis est. Itaque naturæ imbecillitatem a Christo sanari necesse est, qui solus advenit medicus ad tollendas infirmitates nostras, e quibus est illa, unde in peccata prolabi consuevimus. Hic est enim Agnus Dei, qui tollit peccata mundi, quæ est corruptæ naturæ nostræ infirmitas. Post Adamum quippe propter inobedientiæ scelus e paradiso ejectum, homo quilibet æger, debilis, infirmus est redditus. Infirmitates porro hæc admirabiles sunt, inter naturam et voluntatem intercedentes: ut nonnunquam ad naturam, nonnunquam ad arbitrium et voluntatem referendæ videantur. Sunt autem istæ. Homo quivis plus minus alio infirmus est ad sinceram charitatem. Infirmus ad non invidendum. Infirmus ad non conviciandum. Infirmus ad non reprehendendum. Infirmus ad non irridendum. Infirmus ad non mentidendum. Infirmus ad non irascendum. Infirmus ad non concupiscendum jucunda quæ videt. Infirmus ad temperantiam. Infirmus ad vitandam vanam gloriam. Infirmus ad fugiendam avaritiam. Infirmus ut nolit aliis, et æqualibus aut sapientior, aut prudentior, aut robustior, aut celebrior, aut honore dignior esse. Infirmus ad commiserationem, ad misericordiam, ad communicationem, ad gratias Deo assidue agendas, ad abstinendam ab omni malo, ad consecrandum omne bonum: ut quemadmodum, supra dictum est, nunc quidem per viam liberæ voluntatis, nunc per naturæ tyrannidem infirmus atque imbecillus appareat.

Quod cum ita sit, hæc infirmitates et languores istos curari oportet; quærere autem medicum a quo curentur, magis oportet. Ideo nobis Christianis præcem supplicem majores præscriperunt, ut dicamus semper Deo, in contritione cordis: *Visita, et sana infirmitates nostras propter nomen*

A tuum, hoc est, gratis, ut habens nomen gloriosum, ut misericors, et benefactor, et solus medicus. Quisquis igitur curationem est consecutus, evasit etiam Christianus: nec in seipso gloriatur, sed in medico, cui dies noctesque gratias agit, et ex animo se humiliat. Nisi enim sanatus invenitur, nondum sanatus est, ab ignorantia videlicet, sive incogitantia, ut qui nesciat, quid Deo dicat, et quas infirmitates sanari desideret. Quod si non curatus, purgatusque moriatur, gehennæ flammis in omne ævum ardens purgabitur. Est vero perquam miserabile spectaculum, cum homines Christiani diu noctuque clamant: *Visita, et sana infirmitates nostras, Domine*; et Dominus his mederi non potest, cum, quæ sint ipsorum infirmitates (quæ tantæ, tam multæ, tam variæ sunt) nesciant. Hæc causa est, cur Christiani pereant, de mendicis et pauperibus, de civibus et militibus, de monachis, clericis, diaconis, sacerdotibus, episcopis, principibus et regibus. Horum infirmitates communiter ac simul uno quodam medicamento, divinæ naturæ communionem scilicet curantur. Nisi enim unusquisque Christianus secundum captum propriæ fidei divinæ naturæ consors fuerit²⁶, seu pervigilet, seu lumi cubet, seu dies noctesque psallat, et jejundet, et preces frequentet, si incuratus manserit, extra partem Christi, sicut et infideles, manet. Quoniam omnis homo, sapiens insipiens, intelligens obtusus, prudens imprudens, eruditus indoctus, urbanus rusticus, dives mendicus, cui quod adest sufficit, et qui labore victum tolerat, quæcunque in hac vita cum labore, lassitudine et ærumna effecerit, nisi huc solum ea conferat, ut ejus anima infirmitatibus soluta, et incolumis sit, vana et supervacua sunt omnia, faciuntque, ut extra regnum cœlorum, quod tantummodo illeasas, ac sospites animas admittit, relinquatur. Cæterum omnis anima, quæ prædictis morbis tenetur implicata, et rerum cum corpore conjunctarum cupiditatibus, et terrenorum mundanorumque appetitionibus, et gloriæ desideriis, nec a semetipsa, nec ab hominibus curari sanarique unquam potest: sed a solo Domino, ac Deo nostro Jesu Christo, de quo scriptum exstat, *Quia ipse peccata nostra tulit, infirmitates nostras in se portavit*²⁷. Si namque animæ hominum, non atheorum et ethnicorum modo, sed etiam ipsorum Hebræorum credentium, facile mundanas cupiditates, et carnales appetitus odisse potuissent, et ita mundi principem diabolum, qui per illa imperium mortis habet²⁸, effugere, bonus, misericors et benignus Deus homo fieri, contumeliis et tormentis affici, ac per mortem *in inferiores partes terræ descendere*²⁹ omnino nihil necesse habuisset. Nam odisse mundum, et ea quæ in mundo sunt, quæque ad carnem spectant, sola divinæ virtutis Jesu participatione contingit.

²⁶ 11 Petr. 1, 4. ²⁷ Isa. LIII, 4. ²⁸ Hebr. II, 14. ²⁹ Eccli. XXIV, 45.

Ergo quicumque in Christum credunt, nisi ante virtutis ejus auxilio mundana, et carnalia medullitus oderint nunquam, ulli mandatorum ejusdem gerere morem poterunt, sicut legimus: *Declina a malo, et fac bonum* ²⁰. Ex quibus sequitur, credentem in Christum ante omnia Christi virtutem, gratiam, et misericordiam flagitare debere, ut mundum, et mundana carnalesque concupiscentias detestetur, et in id operam dare cum fide, ut ea detestatus, etiam eorum mortificationem consequatur, quæ solius Dei est, juxta Apostolum: *Ego enim, inquit, mortificationem Jesu in corpore meo porto* ²¹. Hæ sunt Deo gratæ petitiones, de quibus **J**annes Theologus: *Quodcumque petierimus secundum voluntatem Dei, faciet nobis* ²². Ista enim sola homines ab se rogare vult Deus: quæ nimirum ad æternam eorum salutem accommodata sunt. Quandiu igitur cuique vita suppeditat, ne alia in re præter hanc studium, occupationemque suam consumat: in hæc omnibus diebus vitæ suæ elaborat, ut anima ejus supremo illo die, quando effundet extremum halitum, bene valens, omnique carnis ac mundi affectu expedita ac libera inveniat, necessarium est itaque eam sanam esse, ac potentem, ut pro sana Christo inserviat, sanctorumque ac divinatorum ejus præceptorum operatrix sit: ut cum ad illius tribunal steterit, nec erubescat. Id si factum non fuerit, at saltem sospitem eam inveniri necesse est, ne morbos ejus gehennæ ignis corruptos, camino suo, qui nunquam exstinguitur, cohibeat, et sine ullo sine exurat. Sententia siquidem gehennæ natura sua eos tantum potest attingere, quorum animæ ad futurum illud sæculum sanitatis expertes abierunt. Nam peccatum ex voluntario, et non voluntario profiscitur, ex utroque, inquam. Videtur itaque peccatum quasi esca quædam, ad quam cum mens modo quodam intelligibili se inclinavit, animarum tyrannus, quem animo, non oculis cernimus, ipsam a tergo incitat, ut se illa esca farciat, quo peccatum ex voluntario per involuntarium consummatum inveniat. Quapropter sapientia Dei Christus principia peccatorum elidit, ut neque cupiamus, neque infueamur. Etenim cum in cupiditate, et aspectu peccati anima fuerit, difficile se potest avertere, quod e vestigio dæmones, citius ictu oculi eam impellant. Ac necessario omnis anima accessum ad hæc fugere debet. Fuga autem non alia est, nisi ut non concupiscas.

ORATIO XII.

ARGUMENTUM.

Si quid boni actitat homo, id totum propter se actitare. Unde cognoscatur, jejunium, eleemosynam, orationem placere Deo. Quomodo psallendum. Sanctificationem, et libertatem per fidem acquiri. Psalmodium proprie humilitatem esse. Quæ res gratiam exstinguant.

Quoties audieris sanctos Patres nobis dicentes,

A propter Deum jejunemus, aut eleemosynas impertiamus, aut aliud quippiam bonorum operum præstemus, existima eos ad nostram sese imbecillitatem accommodantes ita loqui: Deus enim qui nulla re eget, nullius horum indiget. Omnia autem, quæ in vitæ hujus curriculo cum virtute egerimus, ad nostram utilitatem redundant Dei, qui nulla re opus habet, nihil intersunt. Nam qui jejunat, et qui sese afflicat, et qui eleemosynas dispertit, ut miserationem et misericordiam Dei consequatur, hæc faciet, et hic Dei benigni cultus atque obsequium est. Nam si in loco vitæ hujus caliginosæ, ac plenæ offendiculis non libenter angustiamur, nec naturæ nostræ socios misereamur Deus vicissim misericordia et commiseratione nos haud dignatur. Qui enim homo hominis non miseretur, nec justus Deus miserebitur. Qui autem libere peccat, nec dolorem ob id concipit, ejus vicem misericors judex minime dolebit. Nemo itaque cum quidpiam ex virtute facit, propter Deum, sed propter suam ipsius salutem se id facere arbitretur. Hoc siquidem sciens, et sentiens, et non poterit quidpiam boni perpetrare ut ab hominibus, sed tantum ut ab oculis nunquam dormientibus occulta cognoscentis Dei videatur. Nam Christianus, potissimumque qui in disciplina justitiæ procedit, nisi crediderit, planeque persuasum habuerit, quemadmodum noster hic sol, nullo pacto hominis alicujus eget (propterea quod servitute, aut ministerio quopiam humano nequam opus habet, cum ipso potius omnibus mortalibus serviat, exoriens, totumque terrarum orbem radiis suis illustrans, fructus omnes calore fovens, ad maturitatemque perducens, et ad coagmentationem corporum humanorum, universorumque e terra nascentium plurimum adjumenti afferens) nec potest, aut poterit quisquam dicere se servisse, aut servire soli: sic neque Deum alicujus operam requirere, aut ut ei a quoquam ministretur, opus habere. Qui ita non sentit, primum gradum principii salutaris viæ haud potest unquam contingere: sed quamvis jejunando, vigilando, laborando, psallendo eleemosynas ac justitias faciendo et docendo, et commonefaciendo alios se Deo servire existimet, cum eo tamen partem habere nequit. Nam qui hæc agit, ideo aget, ut misericordiam apud Deum inveniat: *Quia omnes egent gloria Dei, et justificantur gratis per gratiam ipsius* ²³, quærentes, et pulsantes, et petentes, ut misericordiam consequantur, et janua misericordiæ ipsis aperiat, et apud Dominum misericordiam inveniant. Qui non quærent non pulsant, non petunt, sententia et lege Christi regis omnipotentis immutabili statutum est, ut nec inveniant, nec illis ostium misericordiæ recludatur: *Qui habet aures audiendi audiat* ²⁴.

Qui igitur jejunis, precationibus, eleemosynis dat operam (per quæ tria Christiani omnes ab

²⁰ II Cor. iv, 10. ²¹ Psal. xxxvi, 27. ²² I Joan. v, 14. ²³ Rom. iii, 23. ²⁴ Matth. xi, 15.

exsilio ad salutem revocantur, ac reatituuntur) A
ne dies jejunii numeret, ne ad eleemosynæ modum,
nec ad laborem vigiliarum atque precum respiciat,
quam multum jejunaverit, quam benignus in pau-
peres, quam multus in precibus fuerit : sed an
Dominus attenderit. Si attendit, missa est ipsi
gratia de cœlo, quam si suscepit, se contritum et
humiliatum, pœnitentem et compunctum, et per
hunc statum infirmitatem suam, peccata sua ut
deformia, ut turpia, ut belluina, ut anima ratio-
nis particeps indigna, et ab homine mente præ-
dito remota cernentem inveniet. Talis enim con-
tingit animæ prima a Deo illuminatio. Proinde
hæc visa ut odio digna odit, et exsecratur. Si se-
ita constitutum non cognoverit, et jejunia, et ele-
mosynas, et orationes perdidit. Unum quippe Deo
sacrificium, a quovis hominæ, spiritus contribula-
tus⁴³ : ac propter tale sacrificium, peccata remit-
tuntur; quemadmodum propter ipsum hoc sacrifi-
cium et jejunium, et eleemosyna, et oratio insti-
tuitur. Hoc enim est mysterium Christiani, et ita
agere par est. Nam jejunia, vigiliæ, humili strata
culcitra, eleemosynæ, preces, psalmodiæ, volunta-
ria mendicitas, et quæ homo fecerit omnia, ad
Deum sibi placandum facit. Quod si ille secum
in gratiam non redierit, quod tandem in his
emolumentum? Anima enim Deo reconciliato hu-
milis, et mansueta sit, Deoque astans, ut Deo
astat, nec se huc et illuc versat. Itaque si talis
nondum est, Deum nondum amicum habet : sed
sive psallat, sive oret, adhuc sub potestate mali-
gni est, et reconciliationem istam ante psalmos et
orationes petere oportet; alioqui spes salutis nulla
superest. Errant, qui antequam se Deo reconcilient,
canunt, ac psallunt, et voces in ærem frustra
factant, Deumque ad iram provocant. Avertit enim
ab ipsis faciem suam. Et ore quidem psallentes,
mente et cogitatione in rebus diabolicis versantur.
Non igitur sola jejunia, preces, et eleemosynæ
sanctitatem libertatemque pariunt : sed ante hæc
fides, et cognitio ejus, qui liberare potest, divi-
norum mysteriorum, nempe immaculati corporis,
et sanguinis Domini Jesu, ac Dei omnipotentis
communicatio : *Qui dicit his qui vincti sunt,*
*exite : et his qui in tenebris, revelamini*⁴⁴, cum is
qui communicat, anima et corpore illi conjungitur
ac miscetur, inque divinam naturam commutatur.
Alia via fidelem salvari, et remissionem peccato-
rum accipere, cœlestique regnum obtinere im-
possibile est, nisi cum timore et tremore myste-
riorum corporis, et sanguinis Christi particeps
fiat. Deus autem quomodo queat esse servus, aut
impurus, aut cum facultate aliqua peccandi? In his
enim relinquere, sanctimoniam amissio est : amissio
autem ex arrogantia; arrogantia ex oblivione;
oblivio ex contemptu; cum, qui semel sanctifica-

tus est, sanctificatoris sui obliviscitur; quis nem-
pe ipsum sanctificavit sanctificationemque in ipso
contineat, et per gratiarum actionem continuam,
humilemque spiritum custodiat. Qui enim a quopi-
am et profundo maris extractus, ac veluti a
mortuis exaltatus est, qualem, et quantum humi-
lilitatis sensum habebit? *In humilitate enim nostra
memor fuit nostri Dominus*⁴⁵; proprie enim demis-
sio animi psalmodia, et omnia quæ facimus, huc
spectant.

Quid porro est demittere animum, seu sentire
de se submisso ac humiliter? Humanam imbecilli-
tatem cognoscere, quæ cognitio, est a Deo credenti-
bus in ipsum cœlitus demissa illuminatio : alioqui
homo quilibet seipsum noscere nequit. Quare su-
perbus nihil cernit, sed cæcus est, ut aiunt Patres.
Qui baptismo tinctus non est, nec illuminatus est.
Ut autem absque lumine oculis videre non potest :
sic anima a Christo mystice non illuminata, suam
ipsius imbecillitatem conspiciere nequit. Sed ad
hanc illuminationem quænam pertinent? Infidelibus
quidem fides in Christum, et divinum baptisma, ut
diximus : ast iis, qui post baptismum cæcutiunt,
atque ideo superbiunt, et in leges committunt (*Su-
perbi enim, inquit, agebant usquequaque*⁴⁶. Et : *Do-
minus superbis resistit*⁴⁷. Et, *Principium omnis
peccati superbia*⁴⁸. Et : *Principium peccati, nescire
Dominum*⁴⁹), talibus, inquam, ante alia mystero-
rum Christianæ fidei institutio, ut cum crediderint,
illuminentur. Si enim primam fidem tenuissent,
non utique cæcutivissent. Et postquam instituti
fuerint, crediderintque, videbunt omnino, totoque
affectu prænitebunt, metuentes judicium Dei, et
aspicientes quæ aut turpia, aut perversa designa-
runt sibi persuadentes, mille supplicia se com-
meruisse. Turpia, ut voluptates ac libidines; per-
versa, ut avaritiam, injustitiam, dolum. Et quo-
niam omnis pœnitens humiliatur, huic Deus, tan-
quam humili, dat gratiam, ut et voluptates, et
pravitates oderit, semperque imbecillitatem suam
agnoscat, quo eorum vicem doleat, qui similiter
vitiis affectionibus laborant, et animum aliena
incommoda sentientem gerat, offendentesque non
condemnet, et sit mitis ac patiens, inveniatque
animæ suæ requiem, et sic *Cantet Domino canticum
novum, carmen Deo nostro*⁵⁰, quæ est ex puro et
contrito corde gratiarum actio. Cor enim contritum
et humiliatum, est purum cor : quod si desit,
omnis alia psalmodia nihil valet. Nam qui Deo hoc
modo non psallit, non potest psallere, etsi multum
sudarit : sed lingua loquitur, animo autem illa
volutat, quæ Deum irritant, ejusque iram contra
ipsum accendunt. Quapropter, quomodo quævis
creatura aspectabilis semper lucem postulat, ut
videatur, ita omnis quæ intellectui patet creatura,
semper lucem sub sensum non cadentem requirit,

⁴³ Psal. l, 19. ⁴⁴ Isa. xlix, 9. ⁴⁵ Psal. cxxxv, 25. ⁴⁶ Psal. cxviii, 51. ⁴⁷ Jac. iv, 6. ⁴⁸ Eccli. x,
35. ⁴⁹ Ibid. 14. ⁵⁰ Psal. xxxix, 4.

ut comprehendatur. Et sicut quis de multis præclaris facinoribus, et actionibus suis dicere non potest, noctu, et sine lumine feci: sic neque qui vitam Deo placentem egerit, dicere quibus, sine umine, quod in intelligentiam cadit, feci. Si ausus fuerit, mendax est, et filius diaboli: nec seipsum aliquando est contemplatus, nec viam Dei ambulavit omnino. Unde scriptum est: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur* ¹¹.

Cæterum attendas oportet, o illuminate a Christo desuper, ne forte inde veniens te lateat illuminatio, cum sit occulta, tibi que eam ut propriam, et ex te ortam ascribas. Ideoque ab oculis tuis ablata, rursum te in tenebris deserat. Deus enim qui sub aspectum non venit, lumine quodam haud aspectabili illuminat: et ea illuminatio (quomodo item Deus) inaspectabilis, ex effectis suis perspicitur. Si te humilem et contritum experire, quam humilis, tam illuminatus es. Proficit enim anima, si in humilitate proficit; cognitioque humilitatis et mansuetudinis, sui ipsius, et Dei cognitio est, ut divinæ sapientiæ antistites affirmarunt. Animæ quæ Dei visitationem, sive divinam illuminationem, ac serenitatem adepta est, pacata est, et nullis turbis agitatur. Hujusmodi illustrationem extinguunt inhumanitas, judicare fratrem, tenax injuriarum memoria. Qui enim ex misericordia et humanitate Dei servatus est, per misericordiam et humanitatem salutem sibi custodiet, secundum divinam et regiam vocem ita sonantem: *In quo judicio judicabitis, vicissim judicabimini: et qua mensura metiemini, remetietur vobis* ¹². Idecirco præcedat misericordia, et sequatur misericordia. Nam qui a gravi et incurabili animæ morbo per solam Dei visitationem liberatus, et sospitati restitutus est gaudebit, et exsultabit; et qui ipsius misertus, sanitatem ei donavit, Deo nimirum, tota anima, et tota mente gratias agat, eritque mansuetus ac lenis, Dei erga se misericordiam, benignitatem, pietatem admirans: ac totus in benignitatem, et viscera pietatis effusus, similibus obnoxios miserabitur, adversus neminem tollens supercilium, sed omnibus se hilariter subjiciens. Sic sane peccator omnis, cum per Christum a turbulentis motibus expeditus fuerit, gaudebit et exsultabit in salutari ejus. Si autem post sanitatem efferatur, prope est tyrannus diabolus, et apud eos instrumenta rationum rationi non obedientium. Gratia Christi se subducat, et dæmon propior factus, mente concussa, per corpus deteriora prioribus efficiet.

ORATIO XIII.

ARGUMENTUM.

Quinque magnæ artes diaboli. Quidquid boni propter Deum agit homo id agere vel quia petit, vel quia gratias agit. Quomodo voluntas veri cupientis salvari, salutem velle debeat. Quorum rex sit, quorum non sit, is qui est Dominus, et rex omnium.

Quia diabolus est spiritus intelligentiæ compos,

A et in naturam nostram depravatam libertatem nactus, secundum quam in eam agit, cum qui ab ipso sine intermissione oppugnantur, sæculis sibi succedentibus prætereant ac dilabantur, ipse vero annos amplius sexies mille sexcentos semper hostis humani generis, et quidem occultus atque clandestinus permanserit, hominesque par ipsosmet oppugnet, et eos præsertim, qui modo nascentes in vitam introierunt, qui non solum certaminis hujus periti non sunt, sed etiam vires ejus bellicas funditus ignorant (sic enim jaculatur, ut videatur, nec tamen ipsi vident: ut angelus lucis apparet, et ut tenebræ bellum gerit), adversus unumquemque non mediocre usum, experientiamque est consecutus. Finis autem et scopus ejus oppugnationis non contemnendus, et formidabilis est. Nam cum B a principio genus hominum a Deo exterminaverit, contendit nihilominus, ut ab eo exterminatum maneat: aut ut ab exsilio ad Deum Christi opera revocatum (sicut est sapiens ad male faciendum) rursum ab eo segregetur et exsulet. Hinc igitur quivis scientiis scientissimus evasit, Hellenismi, Judaismi, hæresum, vitæ orthodoxorum, et asceticorum certaminum. Ac per Hellenismum quidem, perque externam, ut vocant, sapientiam, homines in fraudem inducit, per Judaicum vero, et cultum Dei ab illo præscriptum, judaizantibus persuadet, eos bono in statu versari. Idque etiam Agarenis fecit. Per hæreses cultores Dei circumscriptos, ab una in Deum fide divellit. Orthodoxos quoque per C id, quod orthodoxæ, seu ex vera et recta opinione institutæ vitæ adversatur, per voluptatem scilicet, per avaritiam, et vanam gloriam, a Deo abducit. Per asceticam denique, et philosophicam vivendi normam, multorumque incommodorum perpessionem, cum vectem subjecerit, initium improbitatis, nempe existimationem sui, sive arrogantiam, desideriumque honoris ab hominibus impotentissimum, hoc omnium virtutum adversario; et iniquo machinamento, animas in sanctitate ac justitia viventium prosternit atque subvertit. Quibusdam item zelo Dei injecto, sed non secundum scientiam miseris illos tyrannos reddit, quod profecto multis defendendum est lacrymis: siquidem præsentibus futurisque bonis privantur. Quid enim est aliorum omnium interitus, si cum talium hominum jactura comparatur? Hæc namque singularis est et incomparabilis calamitas. Sequitur ergo ut investigandum sit, quo pacto ejus insidias devitemus. Id aliter inveniri non potest, nisi ad extremam humilitatem animi, et summam contritionem cordis. atque ad unum Deum, eundemque hominem, et Dominum Jesum Christum confugiamus: *Qui pro nobis pugnavit, et nos tacebimus* ¹³; in quo solo datur contra hostem hunc aciem instruere, et resistere, et vincere: nec est hic alia via, ratioque sapientiæ. Quæpropter si in Christi gratiam in egestate quispiam vixerit, in eam Agilasque toleraverit,

¹¹ I Cor. I, 31. ¹² Matth VII, 2. ¹³ Exod. XIV, 14.

et per continentiam corpus macerarit, liberalis in pauperes, alienam vicem dolens ac benignus fuerit, bene sane, sunt enim bona hæc. Verumtamen caveat diligenter, ne labores et mercedem perdat. Etsi enim hæc opera bona sunt, tamen præterea aliud quiddam bonum est, per quod salvantur, qui per ista salutem adipiscantur: siquidem duarum magnarum rerum instrumenta et efficientia sunt, propitiationis puta, et gratiarum actionis, et ea comparate fieri necesse est. Nam dilectus ille Joannes ait: *Omnis qui peccat, non vidit Deum, neque novit eum*⁶⁴. Si igitur quis agnitis peccatis suis pœnitentiæ lumen acceperit, et pœnitere cœperit, talia opera suscipiet, ut Dominus ejus contritionem, humilitatem, studium alacere videat, et miseris ei reconcilietur. Argumenta autem reconciliationis sunt, affectuum turbidorum sedatio, oñium peccati, perpetuus Dei ubique præsentis timor, compunctio, religio, animi in sacris cantibus, lectionibus, auditionibus a Deo inspiratarum Scripturarum attentio. Omnino enim nemo quidquam horum ante recuperatam Dei gratiam consequitur. Animam quippe gratia Dei quodammodo tangit, inaspectabili quadam ratione ei reconciliata, et quæ eo usque instabilis et vaga fuit, firmari ac stabiliri incipit. En unam rem magnam et admirabilem, pro qua gratiæ debentur Deo. Consecutus autem misericordiam, sanitatem, firmitudinem, si hæc opera facit, ut pro adeptis gratias agat, pro reconciliatione, inquam, cum Deo, etiam sic rationi convenienter faciet, ut perfectam redemptionem consequatur, et diviniore cognitione oculorum Dei bonorum (quorum pulchritudo ab oculis non peccantium modo, verum etiam pœnitentium abscondita est) dignus evadat. Quicumque igitur hujusmodi actiones usurpant, simpliciter ut bonas, nec ob has causas, culpa non carent, viventesque in egestate voluntaria, jejunantes, eleemosynas impetientes, moriuntur peccatores. Atque id lamentabile est, eos apud tam placabilem Deum se in gratia non reposuisse, neque secundum rationem videlicet, neque congruenter reconciliationem operatos. Congruenter dico, quia si jam reconciliatus adhuc iisdem pro reconciliatione impetranda deditus sit, Deum a se avertit: quemadmodum et ante reconciliationem, si pro gratiarum actione ista præstet. Etenim homo, ut intelligentiæ ac mentis particeps animal facultatem cognoscendi habet, omniaque cum ratione et cognitione illi faciendæ sunt: id quod erga homines alios facere consuevit. Qui enim regem pro offensa sibi propitiare studet, non prius gratias agit, quam in ejus amicitiam restitutus sit: sed conatur, ut prius placatum habeat, ac tum demum gratiarum actione fungitur. Alioquin τὸν λογικὸν (mentis compotem) Dei Patris λόγος; (mens) et Filius, et solus Salvator salvare ἀλόγος; (sine mente seu temere) non vult. Sed ut

A justus, juste postulat eum in quo est ratio et intellectus, ita se erga Deum gerere, quomodo se erga homines gerit: et timere illum, ut homines timere solemus. Sane si nos dignitatem ac præstantiam, quam ratio nobis affert, labefactamus atque imminuimus, ipse eam labefactare et imminuere non potest: sed secundum naturam a se cuique tributam, etiam legem teneri vult in omnibus.

Quis ergo salvari concupiscit, quamvis id se concupiscere omnes fateantur? Omnes cupiunt affluentibus rerum copiis ditari, aurumque et argentum, lapides pretiosos, margaritas citra laborem, lassitudinem, ærumnam, sollicitudinem possidere, quod fieri haud potest. Qui igitur aiunt: salvari volumus, et pro salute acquirenda defatigationem animi et corporis nullam suscipere instituant, qui tandem salvari queunt? quando etiam qui salutis causa ad laborandum prompti sunt, totoque animo, verbo et opere eam expetunt, nec ipsi quidem salvari possunt. Ut enim, qui cum nihil laborent, tamen salvari desiderant, salvari nolunt, cum salus sine labore non constet: sic qui facilitate, prudentiaque propria ad labores pro salvatione obtinenda aggrediuntur, ideo ea potiri nequeunt, quod non in virtute salvari cupientis, sed in misericordia Dei per Jesum Christum constituta est. Alius enim est qui salvatur, et alius qui salvat. *Absque me non est salvator*⁶⁵, ait Deus. Et apostolus Paulus: *Velle bonum adjacet mihi, perficere autem non invenio*⁶⁶. Quid igitur, Paule? Dic age, quo pacto salvari licet? Gratias ago Deo meo, respondet, per Jesum Christum, *quia lex spiritus vitæ in Christo, liberavit me a lege peccati et mortis*⁶⁷. Et gratia sit benigno Deo, qui ex immensa charitate erga homines ipsum velle cum infirmitate copulavit, ut homo volens non possit bonum operari, tametsi cum labore multo; et in ipsum arrogantiae vestigium declinet, quæ primum peccatum, et fons criminum, et nature lapsæ ac debilitatæ causa fuit. Solo namque Deo vires sufficiente, etiam ipsa voluntas nostra ad ejus voluntatem ab omni arrogantiae macula purgatur.

Verum dicat fortasse aliquis, quid porro salutem consequenti propriam relinquitur? Si enim ipsa quoque voluntas ejus sublimiore quadam virtute indiget, quomodo volens salvatur? Hoc est quod solum ei relinquitur, ut audiat de salute, ejus desiderio flagret, et norit eum, qui salvare possit: cætera ut sibi donentur ab eo qui salvare, et conservare, et restituere in pristinum statum potest, ex imo pectore, omni dubitatione remota roget, ducto initio ab accipienda voluntate qua velit, quæ Dei, et salutis sunt, usque dum eam adipiscatur, et desiderium conquiescat. Primum quippe Dei munus est, aliquem de salute verba facientem nancisci; præcones enim ignorantibus mittuntur: et hoc donum plane mittentis est. Secundum autem

⁶⁴ Jo. II, III, 6. ⁶⁵ Isa XLIII, 11. ⁶⁶ Rom. VII, 18. ⁶⁷ Rom. VIII, 2.

munus, quod humanæ naturæ antea insitum est, A aures dictis commodare. Ideo enim et illis qui non audiunt, his verbis Christi gravissime minatur. *Si non receperint, nec audierint vos, tolerabilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in die judicii, quam illis* 58. Tertium Dei dnum lumen quoddam est, quod intellectu perspicitur, quodque maxime recens per baptismum illuminatis tribuitur. Qui namque de salute audivit, sequēdo docenti attentum præbuit, ipsam quidem desideravit, elegantiam autem et pulchritudinem ejus nondum aspexit, et divino lumine mystice opus habet, quod ei desuper obumbret. Hoc animæ oculos illuminans, duo hæc ostendit, pulchritudinem et fœditatem: pulchritudinem quidem salutis, fœditatem vero ejus qui sal-

vat. Quid amplius? postquam desiderium primam animæ motionem assumens, voluntatem adhuc imbecillam, et cunctatiorem et impotentem ad salutem habuerit, senserique animæ voluntatis miseriam, ex alto virtutem flagitat, ut voluntas confirmetur, et tota salutem cupiat. Post hæc incipit oratio, laboriosa ad cognoscendum, et a spiritibus adversariis, ut arundo agitata. Hic confirmata hæc voluntas laborabit, et sudabit multum, petens divinum orandi donum cœlitus accipere, ut in Spiritu sancto fiat oratio. Jesum enim non potest anima Dominum suum, hoc est, sibi imperantem dicere, aut explorare nosse, nisi in Spiritu sancto 59, ut ipse Spiritus sanctus cum habitaverit in anima. Postulet pro nobis gemitibus inenarrabilibus, clamans *Abba Pater* 60, quo illius vox glorificatorum propria fiat, et per orationem gratiosam, acceptamque anima fructus spiritus germinet, charitatem, gaudium, pacem, longanimitatem, benignitatem, bonitatem, fidem, mansuetudinem, continentiam 61. Hic ordo eorum est, qui salvantur. Sin minus, in montibus, et solitudinibus, et locis quos Dominus non visitat, oberrabit, qui hunc ordinem non sequitur. Nam nullum servare ordinem, licentiæ et contumaciæ indicium est. Cujus autem initium lubricum, etiam finis inutilis, laborandoque fatigabitur, et studio inani lassescet, qui saluti vacat. Ferme enim salus omnis in Christo Jesu Domino nostro posita est. Idcirco et rex, et Dominus appellatur, quoniam super singulos in eum credentes, per Spiritum sanctum regnat, et ut rex, ac Dominus suorum fidelium, ipse per eos quod placitum coram se est, operatur. Fit enim iis, in quibus regnat, viæ dux, gubernator, magister, œconomus, præses, opitulator, ab omni peccato redemptor. Atque enim si quidam citra Christum boni quispian agere videantur, mendacium sunt. Tunc autem veritas sunt, cum Christus super ipsos regnaverit, cui dicebat Pilatus: *Ergo rex es tu?* et respondit ei: *Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati* 62.

Tum ille quæsit, quid esset veritas. Sed tacuit Dominus, quod sciret Pilatum hoc mysterium absconditum non posse capere. Nam eum regnare super omnem hominem oportet, quoniam aliter characteres rationales humanæ naturæ apud unumquemque resplendere nequaquam possunt: et irrationabilitatem præter naturam ex peccato in genus humanum ingressam, atque ita firmatam, ut secundum naturam existimetur, obscurari ac deleri. Non enim possumus, non, inquam, possumus ab ἀλογία liberari, nisi Christus, qui est Λόγος, super nos regnaverit. Atque hæc est illa veritas, cui ut testimonium perhiberet, Christus venit. Nisi enim ipse rex noster fuerit, nunquam quod placitum est coram eo, præstare poterimus: sed ab impostore, et inimico humani generis regemur, nec sentiemus. Ubi enim regnat Deus, non ibi diabolo servitur, sed ministerium omne in Deum confertur.

Etenim quis ignorat Deum esse conditorem cœli ac terræ, et omnis creaturæ, tam quæ cogitatione percipitur, quam quæ sub aspectum subjicitur? Esse etiam regem eorum, quæ ex nihilo ut exstarent, producta sunt, creatis simul ab eo omnibus? Deus enim Pater Verbi sui ac Filii, Dei ac Domini nostri Jesu Christi, per quem fecit omnia, etiam in Spiritu sancto qui regnat super omnia. Hæc igitur una Deitas, Pater, Filius, et Spiritus sanctus, quæ in tribus subsistentiis, cœterna, principii coæpers, consubstantialis regit cœlum, solem, lunam, stellas, aerem, terram, mare, et omnia quæ in eis sunt, et angelos, et homines velint nolint, quia Dominus unus est 63. Quoniam autem regniæ potestatis proprietas est providere omnibus, in quos regnum est, etiam Deus hisce omnibus providentiam et curam suam declarat. Sed quia omnis condita natura, præter ratione præditas, angelos nimirum atque homines cognitionem ac notitiam capere nequit, hoc ipso quod ratione caret, ideo Deus quoque ut ignorant, simplici via providet: cum angelorum hominumque, quorum est cognitio, curam gerat assiduam. Vult autem hos, ut naturæ intelligentia ornatas nosse opificem, provisorem, et Salvatorem Deum. Ea propter siquidem procreati sunt, ut tanquam naturæ consilii, mentisque participes, et ingeneratam cognitionem habentes, conditorem perpetuo celebrarent, eique tum pro seipsis, tum pro universis gratias agerent. Unde quanquam Deus rex est omnium, tamen hominum duntaxat et angelorum voluntium rex esse vult: nolentium nequaquam, ut ne arbitrii libertatem illis tollat. Qui enim ratione utens natura sit, si voluntate careat? Quocirca etiam Dominus noster Jesus Christus nostrum similis homo natus, et magister, quod latebat, et ignorabatur, consortibus generis ac fratribus suadet, dum ita docet ac dicit: *Quærite regnum Dei, et justitiam ejus* 64, ut volentibus nobis imperet. Simul enim naturam

58 Matth. x. 15. 59 I Cor. xii. 5. 60 Rom. viii. 26.

61 Matth. vi. 33.

62 Galat. v. 23. 63 Joan. xviii. 57. 64 Deut. vi. 4.

rationis capace regnum Dei attingit, et simul A
omni eam justitia cumulat. Hinc et quotidie Deum
ita precamur: *Adveniat regnum tuum, fiat voluntas
tua*⁶⁶. Hoc enim vult, et ob hoc ipsum corpus hu-
manum induit, et istud primum editum, etiam
principium Evangelii fuit. Nam quod dicitur: *Ap-
propinquavit regnum caelorum*⁶⁷, hoc est. Nisi enim
intelligens anima modo intelligibili sensum regni
Dei acceperit, quod ipsam tetigit, spes salutis in
irritum cadit. Animam porro in qua Deus regnat,
regnantis beneficia, et efficientias nosse oportet.
Ubi enim rex praesens est, ibi item regni notae et
indicia plane sunt, aequitas, mansuetudo, veritas,
humilitas, quae illam regis humilitatem referat,
bonitas, justitia, et omnis pietas. Insuper patientia,
humanitas, compassio, dilectio sine simulatione, B
longanimitas, tolerantia, sustinentia. Et horum
contraria in illis, in quibus Deus non regnat, perspi-
ciuntur, et inde cognoscuntur, de quibus praecipit
Dominus exercitibus suis: *Illos inimicos meos, qui
noluerunt me regnare super se, adducite huc, et in-
terficerite coram me*⁶⁸. Qui enim audiverunt, et didi-
cerunt multifariam, per quae opera et mandata a
Christo regnum caelorum adepturi sint, et ea con-
tempserunt, terrena ac pereuntia, temporalemque
gloriam praeferebant, prorsus quam infideles acer-
bius punientur, quoniam Christum cognitum reci-
pere noluerunt. Nam qui recusavit illud opus,
cujus causa Christus ex sancta Virgine natus in
mundum venit, manifestum est utique eum neque
Christum recipere, etiamsi eum recepisse videatur. C
Qui autem vere in Christum crediderunt, eumque
receperunt: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*⁶⁹.
Mox enim ut crediderunt, divinitas ejus ipsis cre-
ditur, ut quemadmodum ille est Deus homo
ic qui credit sit homo Deus.

ORATIO XIV.

ARGUMENTUM.

*Quam potestatem Christus acceperit. Prius Christi
gratiam participare, atque ita vitam secundum
Deum consecrari oportere. De peccato, et justitia.
De carnali, et spirituali. De virtutum capite, et
pedibus.*

Apud Davidem legimus: *Quis est homo qui vivet,
et non videbit mortem, et eruet animam suam de
manu inferi*⁷⁰. Si igitur istud cuiusvis et ubique im-
possibile, soli autem Christo possibile est, ob quod
etiam in terras venit, id est, Deus homo factus
est, nemo propter aliud quippiam, nisi propter
hoc solum vim inferat, id est, ut volentem omnes
liberare, cogat et cogentem liberare. Cogitur
quippe rex Jesus, volens hoc non propter se: sed
quia res ardua est, et nos magnitudinem salutis
ignoramus, vult a nobis cogi, et vim pene tyran-
nicam sustinere, ut partim quidem ex iis quae pa-
timur, a peccato graviter circumsessi; intelligamus
in qualem necessitatem non sponte venerimus:

partim vero, ut cum libertatem a peccando adepti
fuimus, gratias liberatori magnificas agamus,
tanquam pro re ingenti, et cuiusvis omnino impossi-
bili. Propter hoc obsecrationibus et jejuniis, et
erogatione, et contritione, et aliis afflictionibus
opus est. Non enim citra laborem, et otiosis gra-
tuito hoc praestare vult Christus; sed postquam id
in immersione baptismi cujuslibet fecit, infantes
magnum, praecellentemque gratiam, non potue-
runt agnoscere, necesse fuit hoc rursus pro labo-
rem acquiri, iterum accepta gratia, quae hoc habet,
ut apud neminem se ignorantem perseveret: sed
ob ignorantiam illam avolet. Quisquis ergo Chri-
stianus nondum ex imbecillitate ad faciendam Dei
voluntatem per divinam Christi virtutem confir-
matus est, eat, ac per fidem, et impositionem ma-
num dispensatorum gratiae confirmetur prius
(quae gratia ex fide donatur, non ex operibus) ut
virtute ex alto prius indutus, ita denum vitam
Christiano dignam transigere possit: ne nudus a
Christi gratia inventus, extra Christi partem eji-
ciatur: nec enim tantum propter peccatum rece-
dit, qui illa potitus fuit, quantum propter ignoran-
tiam. Nam hoc est omnem hominem velle ad agni-
tionem veritatis venire⁷¹, quoniam non aliud
quidem veritas, quam gratia Christi, ac propter
eam gratiam venit, et occisus est Christus: qui
cum Deus, Dominus ac haeres sit omnis creaturae
per ipsum condita, potestatemque habeat in ea
quae condidit, non tamen habet potestatem gratis
dandi hanc gratiam hominibus: *Quoniam justus
Dominus, et justitias dilexit*⁷². Injustum siquidem
erat, volentem, et nulla compulsam necessitate, et
per dolosum mendacium tantum ea sponte nuda-
tum, et scelere inquinatum, sine magna vi in
resistendo adhibita, eadem rursus circumdari.
Idcirco et nobilis facta est compensatio, Deus ipse
natus homo, in sacrificium pro ea datus est. Unde
et Christus post resurrectionem ait: *Data est mihi
omnis potestas in caelo, et in terra. Euntes docete
omnes gentes, et baptizate eos in nomine Patris, et
Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia
quaecumque mandavi vobis*⁷³. Hinc et nomen ejus
est apud Isaiam⁷⁴ ἐξουσιαστής, potestatem habens,
non ut Dei, sed ut θεανθρώπου, Dei et hominis.
Etenim ut Deus, quomodo eorum, quae fabricatus
est, non habebat potestatem? Sed ut homo, cum
se volens pro redemptione in sacrificium obtulisset,
ab ipsa natura operis quod peragebat, potestatem
accepit. Si enim Deus in pretium redemptionis
impensus est, patet non fuisse ullum donum isto
praestantius, quod ad oblitandum Adami delictum
Divinitati offerretur. Lapsus enim Adamus,
intelligibili Dei gratia qua fruebatur, exutus est,
quam nunc salutari perfusus unda quilibet fursus
induit. Nam *quicumque in Christo baptizati sunt,
Christum induerunt*⁷⁵.

⁶⁶ Matth. vi, 10. ⁶⁷ Luc. xix, 27. ⁶⁸ Joan. i, 12. ⁶⁹ Psal. lxxviii, 49. ⁷⁰ I Tim. ii, 4. ⁷¹ Psal. x, 8. ⁷² Matth. xxviii, 18, 19. ⁷³ Isa. ix, 6. ⁷⁴ Galat. iii, 27.

Itaque humana quæ sentiuntur, cernunturque, A humanorum quæ tantum intelliguntur, nec sub oculis veniunt, formæ et imagines quædam sunt. Exempli causa, homo nascitur nudus, puer infans, qui nulla re semet juvare potest, quandiu lacte materno alitur, ab ea sola curatur : ast ubi ratione jam uti, et institui, ac proficere cœperit, ut sibi met opem ferre queat, tum nimirum quærere et rogare potest. Pari modo anima omni virtute nuda creatur : cumque ad regenerationem accesserit, Christum induit, a Christo nutritur, eruditur, quærere et rogare discit. Exinde nisi roget, nihil ei Christus largitur. Rogabit vero conducibilis. Primum quidem lumen, ut videat. Videbit autem omnem in seipsa miseriam, illicoque humiliabitur, et humiliata mansuescet, mansuefacta vias Domini a Domino mystice docebitur : *Qui mites docet vias suas* ⁷⁴. Sane qui prius gratiam Christi non induit, atque ita ad vitam, moresque Christianos sese dat, operam perdit. Quæcunque enim mala pertulerit, aut bona egerit, nondum Christi gratia veſtitus, nullam inde utilitatem reportabit, perinde ut Judæi et ethnici Deum nescientes : siquidem non est in orbe terrarum quisquam adeo impius, qui nunquam aliquid cum virtute conjunctum naturæ hortatu effecerit. Prius igitur contendendum, quod supra docuimus, ut per fidem, per pœnitentiam, per impositionem manum presbyteri gratiam adipiscare : sine quibus ad eos, qui ipsam post baptismum amiserunt, non reveniat. Quod si etiam citra manu impositionem in aliquos venit, certe eorum exiguus est numerus, duo aut tres forsitan, et raritas slegem Ecclesiæ non præſigat. Nec peccasse itaque, nec peccare peccatum est : quemadmodum nec cæco aut offendisse pedem ambulando, aut offendere cæcitas est, nec ægroto morbus cibi stomacho nocentis appetitio : sed non participare divinam naturam ejus, qui pro nobis in cruce pependit Deus Jesus Christus, hoc peccatum est. Est enim nimium quantum difficile, atque adeo impossibile, ut non peccet, qui cum Jesu communionem non habet. Hæc etiam justitia est, participare et communicare cum Jesu. Cum hoc qui non communicat, nunquam a peccato mundabitur. Communicanti autem cum eo, peccatum non dominabitur. In ipso enim vi- D

breviter dicam, frustra Christiani nomen gerit, qui in agnitione Jesu communionem cum eo non habet. Talis porro ex confidentia et audacia adversus divina et sacra, ex iracundo et præfracto, arrogantique animo ; quomodo alius contra ex reverentia et pietate erga res divinas et sacras, item ex summa morum suavitate, et animi submissione cognoscitur. Nam ut ille nescit, sic iste novit, nihil se fecisse laudabile, nisi in communionem boni Jesu, qui usque eo se nobis attemporavit, ut formam atque substantiam nostri similem in se capesseret, ut per cognationem communionemque cum eo, vitæ rationem homini respondentem inveniamus.

Sunt vero qui in terris etiam et in corpore angelicos mores æmulantur, cum penitus tota animæ et corporis natura Jesus communicanti sibi permistus fuerit, et cum eo unum evaserit, ut hujusmodi homo possit usurpare illud : *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus* ⁷⁵. Duo quippe sunt citra confusionem unita : disjunctur autem aliquando, idque in nobis ipsis, et ea carnalia ac spiritalia dicuntur : quando idem homo interdum carnalia, interdum spiritalia sapit. Qui igitur spiritalia sapit, et agit, fidelis est, et nominatur; nisi enim in seipso gratiam sanctissimi Spiritus haberet, sibi creditam, spiritalibus non fungeretur. Qui autem quæ carni omnia sunt et sapit, et agit, infidelis, et nullius pretii est. Quod nisi ita caset, nunquam vacuus gratia Christi et diaboli patiens incurſus, carnalia operaretur : quia omnis qui facit malum, ex maligno est ⁷⁶. Idcirco qui male agunt, eos certum est a dæmonibus impelli, habentes nequitiae principem, qui in ipsis habitare cognoscitur. Etenim spiritus nequam et intelligentiæ notus est, qui infideles, et a divina gratia desertos spiritaliter affat. Quocirca ratione præditi, et libera voluntate coonestati, velut alieno arbitrio subjecti cernuntur regi, sibi met ignoti, et opinantes ex illa sua libertate malum se committere. Quam opinionem magnum robur architecti improbitatis esse novimus : cujus omne studium in id impenditur, ut eo aunitente, in iis qui malum operantur, operantes se id facere existiment. Quid igitur? dicet quispiam, perit arbitrii libertas (5)? Sane, at non tota. Remansit enim in nobis

⁷⁴ Psal. xxiv, 9. ⁷⁵ Act. xvii, 28. ⁷⁶ Galat. ii, 20. ⁷⁷ I Joan. iii, 8.

(5) Locus lubricus censuraque dignus, videtur enim Simeon existimare, peccata ab homine per liberum arbitrium non committi, sed potius a dæmone in homine et per hominem, tanquam per instrumentum operante; quod adeo falsum est, ut peccati ratio nulla ratione subsistere possit; nisi a libero arbitrio procedat; neque est ulla res præter ipsum hominem qui peccat; quæ voluntatem directe ad peccatum movere et inclinare queat, docet sanctus Thomas, 1-2, quæst. 80, art. 2. Indirecte tamen potest et solet diabolus inducere ad peccatum; vel proponendo et obijciendo materiam, qua quis ad peccatum allicitur, vel sugge-

rendo et persuadendo objectum propositum habere rationem boni, quia et suggerens, et suadens, seu persuadens aliquo modo proponit, proprium objectum voluntati, quod est rationis bonum verum vel apparens, ut inquit sanctus Thomas : *Sed nullo istorum modorum potest aliquid esse directa causa peccati, quia voluntas non ex necessitate movetur ab aliquo objecto, nisi ab ultimo fine. Unde non est sufficiens causa peccati, neque res exterius oblata, neque ille, qui eam proponit, neque ille, qui persuadet. Unde sequitur, quod diabolus non sit causa peccati directe vel sufficienter, sed solum per modum persuadentis vel proponentis appetibile.* Hæc sanctus Thomas.

sola cognitio, quod mali simus : sicut aegroto in lecto jacenti scire, se aegrotum jacere. Vult ille quidem surgere, at non potest. Illud potest, volens, ac pro arbitrio suo medicum quærere. Idem tunc usu venit. Quapropter ait Dominus : *Omnis qui fecit peccatum; servus est peccati, servus autem non manet in domo in æternum. Si igitur filius vos liberaverit, vere liberi eritis*⁷⁸. Quoniam igitur arbitrii nostri libertas eo devenit, ut tantummodo medicum quærere debeamus, ad Christum accedamus, qui a dominatione diaboli nos vindicet. Nemo ergo malum operans existimet, aut dicat, dæmonem non habeo : pro portione enim pravitatis aut parvum, aut magnum, aut etiam multos dæmones habet : sicut spiritualis pro mensura virtutis aut modicam, aut multam gratiam obtinet, aut etiam plenus est Christi gratia. Jam vero divina Scriptura diversa charismata virtute præditorum spiritalis appellare consuevit.

Omnes itaque virtutes bonum quoddam sunt : omnium vero caput quoddam et pedes esse oportet : corpus enim sine capite ac pedibus constare nequit. Pedes virtutum sunt humilitas, caput charitas. Absque his duabus virtutibus omnis alia virtus vana et inanis est. Omnes siquidem virtutes

⁷⁸ Joan. viii, 34-36. ⁷⁹ II Cor. vi, 7. ⁸⁰ Joan. xiii, 34. ⁸¹ I Joan. iv, 20.

quæst. et art. cit. qui etiam articulo proxime sequente pulchre docet, quomodo dæmon possit esse causa peccati interius ad peccandum instigando; hoc est, commovendo phantasiam et appetitum sensitivum. Nec aut obest nostræ et veræ, aut prodest Simeonis sententiæ; quod qui peccat, servus peccati efficitur. Hæc enim servitus, et sponte contrahitur, cum quis per peccatum libere se dæmoni subiciat, et sponte etiam seu libere servitur, cum homo divina gratia adjunctus libere possit illam deserere, et ad libertatem filiorum Dei transire : et quidquid mali sit, dum quis in servitute dæmonis permanet, id libere fit ab ipso homine, quamvis impellente et incitante diabolo; quæ tamen incitatio non affert necessitatem, libertatis voluntatis. Nec notio servi excludit libertatem voluntatis; quia, licet servus sit instrumentum Domini, non est tamen instrumentum naturale aut inanimatum, sed animatum; nec qualecunque animatum, sed ratione præditum. Quare in quacunque servitute incidat, quidquid agit ut homo, id libere agit, tametsi jussus et impulsus a Domino : nam et servus mandato domini sui homicidium perpetrans, libere illud perpetrat; quis enim cogeret, si nollet? Par ratio in nostro argumento.

Quod addit Simeon, *perisse arbitrii libertatem, sed non totam*, id itidem benigna interpretatione temperari debet, potest enim intelligi de imminuta naturali inclinatione potentiarum animæ ad bonum, quam ex peccato existisse communiter tradunt theologi : quod tamen non est absolute intelligendum, quasi ipsa anima seu potentia amiserit aliquam partem ejus inclinationis, sed accipiendum est ex parte objecti, ut sensus sit peccatum, removendo justitiam, atque adeo naturam corrumpeudo, obstitisse quominus potentia (et in his ipsa etiam voluntas libera) prompte et sine peccato ferantur in bonum; quod planius significaretur, si diceremus inclinationem potentiarum per pecca-

A simul columnæ possunt comparari, cujus basis humilitas, caput charitas, Deum portans. Nam sub charitate sunt ordine quodam miseratio, compassio, elemosyna, communicatio, patientia, longanimitas, beneficentia, et quæ Deo facit, benignitas. Circum humilitatem autem quasi circa basin columnæ versantur obedientia, tolerantia, cognitio, prudentia, humanæ imbecillitatis et altitudinis divinæ cognitio, pro Dei beneficiis gratiarum actio, qui benefacit *a dexteris et a sinistris, per ignominiam et bonam famam*⁷⁹. Jam ubi erga Deum est gratiarum actio, ibi etiam videtur Deus. Qui autem pulchritudinem Dei intuetur, quomodo hunc ut longe pulcherrimum, omnisque pulchritudinis originem non amabit? Jam qui Deum diligit, etiam ejus mandata servabit, cujus mandatum est, ut amemus inter nos⁸⁰. Cæterum *qui non diligit fratrem suum quem videt, inquit Scriptura, Deum quem non videt, quomodo potest diligere*⁸¹? Per gratiarum vero actionem, et charitatem acquiritur Dei visio. Sustinet igitur humilitas charitatem, et charitas firmat humilitatem. Hæc quidem veluti pedes, qui per medium corpus ipsum et caput sustentant : at charitas ut cheribicus thronus Deum portans, per interpositum corpus ab humi-

tum impediri. Vide sanctum Thomam 1-2. quæst. 85. art. 1 et 2, et ibid. Gregorium de Valentia quæst. 15. part. II, alioquin ex fide catholica certum et constitutum est, hominem habere liberum arbitrium ad omnes actiones civiles seu externas, et morales et etiam supernaturales; cum hoc tamen discrimine, ut liberum arbitrium per suas vires naturales minime sufficiat ad omnes actiones, sed ad quasdam supernaturali adjutorio gratiæ indigeat, cujusmodi sunt in primis actiones illæ quæ ad pietatem et salutem pertinent : de quo copiosissime disputat Bellarminus, lib. IV, V et VI, *De gratia et libero arbitrio*.

Hæc pro explicatione verborum Simeonis, cujus mentem certius fortasse attigeris, si dicas, cum amissionem liberi arbitrii, etsi non totius, tantum in hoc collocasse : quod homo in peccatum lapsus, nequeat amplius per solum liberum arbitrium resurgere, et cum Deo in gratiam redire, quod verum est, quamvis modus loquendi durior sit; non enim propterea dici debet amissum ex parte liberum arbitrium; licet namque homo a peccatis resurgere non possit solis liberi arbitrii viribus; potest tamen resurgere per liberum arbitrium gratia Dei excitatum, corroboratum et adjutum, ita ut adjuvanti libere cooperetur. Ergo cum homo gratiam Dei per peccatum perdit, nihil perdit de libero arbitrio simpliciter et proprie loquendo, sed perdit tantummodo usum quemdam liberi arbitrii, qui est supernaturales actiones exercere quas liberum arbitrium sine subsidio gratiæ exercere nequit, quippe quæ longe excedat vim et facultatem naturalem liberi arbitrii. Gratiam tamen amissam, ipsa gratia divinitus adjuvante, potest liberum arbitrium denuo libere acquirere. Deique amissionem recuperare; sicut et æger (quod est exemplum Simeonis) studio et beneficio medici, libere sanari potest; licet sanitate, suis duntaxat viribus obtinere non queat.

hate, tanquam a pedibus sustentata. Paupertas, A jejunium, continentia, iræ, linguæ, cupiditatis omnis sub jugo sunt justitiæ, quæ virum piæ ac religiosum decet, ut ne sit injustus, nec alium, sed ante alios semet multet. Plura enim quam necessitas requirit possidere, aut necessaria quidem, sumptuosiora tamen, injustitia est: quemadmodum et ventri definito alimento plus dare, injustitia est. Iræ autem frenos laxare, stultitia; proterve loqui, fatuitas; cupiditatibus sæcularibus indulgere, amentia. Non enim virtus est, a malo abstinuisse: etsi qui malum non fecit, non vapulabit, sicut ille scilicet qui fecit. Si autem faciet, omnino etiam vapulabit. At qui bonum fecerit, illi bene fiet: non quidem secundum rationem justitiæ, sed ex humanitate et bonitate Dei. Una B enim quædam Christi sententia est, qua dicitur: *Qui cognovit voluntatem Domini sui, et non fecit, vapulabit multis* ⁸⁵. Alia: *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutilis sumus: quia quod facere debuimus, fecimus* ⁸⁶.

ORATIO XV.

ARGUMENTUM.

Tenere, seu observare quæ in divinis Scripturis leguntur, totum Dei munus esse. De oratione, et lectione, et quomodo Christiano psallendum sit.

Qui docetur, nisi quæ doctus est in animo retinet, nihil profecit. Qui litteras sciens, legit, nisi intelligat quæ legit, quodammodo illitteratus est. Qui legit et intelligit, nisi intellecta servare potest, nihil ei potest. Divinas Scripturas legere, nisi arbitratus est intelligere lecta in nobis est, et non est. In nobis, studium: intelligere a gratia Dei pendet. Verum tenere, seu præstare intellecta, id totum supremæ gratiæ acceptum referri debet. Quocirca pauci sunt qui ea præstant ⁸⁷; sicut pauci sunt qui salvantur. Sunt ergo duo, oratio et lectio, quorum hæc qua via ad Deum perveniamus; docet, facitque hominem divinum: illa Deum flecit, ut mentem legentis illuminet, quo lecta et intelligat, et observet. Alia etenim scripta percipere et cognoscere possunt qui legunt: quæcumque autem divina et salutaria sunt, citra Spiritus sancti illuminationem comprehendere servarique nequeunt. Et quidem qui orare ut debet, edoctus est, tantopere lectionis non indigebit, divini gratiæ divino lumine replente ejus animam, et in statum quemdam diviniorem immutante. Qui autem continuam lectionem pluris facit, antequam orare, ut oportet, didicerit, errat, seque ipsum a divina salute abducit: imo vero sensus omnino expers est, tametsi in tota Scriptura sacra exercitatum se, et eam recitare memoriter posse fateatur. Ut enim citra calorem solis, fructus provenire non potest, sed hieme quidem nascitur, vere maturescere incipit, frigore autem nascitur, vere maturescere incipit, frigore autem perseverante ad

maturitatem non pertingit, sed inutilis efficitur, meliusque erat, si nec a principio germinasset: sic qui calori solis illius, quem intelligentia percipimus, sese per orationis præstantiam non subjecit, nunquam fructum maturum per lectionem edere poterit: siquidem et discere prius, quemadmodum oratio instituenda sit, ut ubi didiceris, etiam orare queas, multum tempus, laboremque, et animi magis quam corporis desiderat. Quamobrem et Apostolus hortatur assidue cantare et psallere Deo in corde non in labiis ⁸⁸. Sed quoniam *ex abundantia loquitur* ⁸⁹, necesse est etiam per os ex abundantia illius orationem promi, cum ipsum cor prius mundum creatum, deinde divinus rectitudinis Spiritus innovatus fuerit: post lætitiæ salutariæ Dei gustaverit, quæ ex consortio et communionem Christi existit: deinde gratia Spiritus principalis firmitatem acquisiverit, ut spiritualia nequitæ, quæ cogitatione cernuntur, nulla ex parte ejus motiones, cogitata concutere et quassare suis flatibus possint ⁹⁰. Ac tunc precibus divinis vacans, per radios mysticos per orationem super orantem exortos cognita et agnita, ad frugem maturam perducere potest: alioqui insipiens ac stupidus est.

Psallere igitur Deo bonum est, quia in primis fructuosum. Si enim quiddam singulare est, cum rege terreno colloqui, quanto singularius cum rege celesti? Quis accedere propius, et cujusquam cum rege sermonem intercumbere audeat? Sic neque dæmones ad illum appropinquare sustinent, qui cum Deo loquitur. Non psallere Deo, magna est factura: anima quippe non psallentis divino lumine, divina virtute et quiete insultibus dæmonum privatur, et omnis petulantia, omnis immunditia, omnis improbitas et injustitia, omnis fastus, ostentatio, arrogantia ab iisdem in eandem invenitur. Sicut enim cæli aspiratione corpora, ita perenni Dei memoria omnis anima prorsus indiget. Verum enimvero psallere Deo simpliciter ac perfunctorie, et sine timore, qui Deo astanti est necessarius, quem Cherubim tremunt, tantum abest, ut aliquid commodi, ut potius incomparabile detrimentum afferat; quia Deum exasperat, et a nobis avertit, nosque ab illo tanquam in exilium ejicit. Nimirum quemadmodum cum contemptu regi astantem satellites regis abripiunt, et a conspectu ejus exturbant, idque rex minime reprehendit: sic angeli Dei, mentem contemptim Deo astantis a Dei visitatione ejiciunt, quam confestim dæmones arreptam, majore auctoritate libertateque (quia velut a lupanari aut caupona) imperiose quolibet, sive ad turpia et nefanda, sive ad improba, sive ad vana et inania ducunt: et neque qui patitur animadvertit, neque Deus liberat, quoniam ipsemet spretus atque contemptus est. Lege enim ita sanxit: *Servite Domino in timore, et exultate*

⁸⁵ Luc. xii, 47. ⁸⁶ Luc. xvii, 10. ⁸⁷ Matth. vii, 14. ⁸⁸ Ephes. v, 1 seqq. ⁸⁹ Luc. vi, 45. ⁹⁰ Ephes. vi, 12.

*ei cum tremore*⁸⁸. Quapropter homini tali multo erat melius, si non psalleret. Dæmones namque in cæteris peccatis omnibus non æque, ut in isto contemptu Dei in animam dominari possunt. Et rex quidem terrenus debitores, quique in se peccarunt, patitur, contemptores severe ulciscitur. Quare cum contemptu psallere peccatum est omnium maximum. Deus enim cum a corpore segregatus sit, nec oculis istis aspiciatur, etiam modo quodam incorporeo et visibili colitur. Quem corporea ratione, et ut videri possit, colere, minus est illi conveniens ac proprium, sicut et apud Davidem est : *Quoniam si voluisses, sacrificium dedissem utique : holocaustis non delectaberis*⁸⁹. Idcirco *cor contritum et humiliatum Deus non despiciet*⁹⁰. Contritio autem cordis mente et cogitatione fiat. Non tangunt oculorum sensum mens nostra et cogitatio, id est, ipsa anima. Hæc igitur mens, inquam, et cogitatio Deo qui intelligitur, nec videtur, danda sunt. In hoc enim cultus ejus consistit, ut ininspectabilia ininspectabili, intelligibilia intelligibili, et corporalia cum anima quoque ad Deum colendum se subjiciant, qui manibus humanis colitur. Quod vero etiam, quæ in sensus eadunt, non respuit, sciendum, tunc ea accipere, cum mente pura ac sincera oblata fuerint.

Omnis quippe oratio, ac psalmodia divinæ Scripturæ, cum Deo reconciliatio est. Aut enim petitio est eorum quæ Deus per gratiam, pro eo ac ipsum decet, hominibus donare solet. Aut sunt gratiarum actiones Deo pro officio, qui nulla subjecta materia procreavit universo. Aut commemoramus per ætates admiranda opera, prodigia et signa ad gloriam ejus, et salutem hominum, et vindictam iniquorum, improborumque exhibita. Aut arcanioribus rationibus divinam ejus administratam providentiam. Aut mysterium Incarnationis Verbi Dei, quomodo quem universitatis ambitus non cœpit, immaculatæ Virginis utero captus, natus, educatus sit, cœlestemque vivendi normam docuerit et ostenderit, salutaremque mortem perpressus, ab inferis resurrexerit, spemque resurrectionis, et vitæ æternæ generi hominum donaverit, et in cœlum, ut homo, assumptus fuerit, ut Spiritum sanctum ex Deo Patre suo procedentem, in eos qui in ipsum credidissent, demitteret; quem ab initio princeps homo Adamus habuit, et ob infidelitatem amisit. Hic namque totius œconomiae finis, ut credentes in ipsum velut Deum et hominem, in duabus naturis non separatis neque confusis unum Christum, Spiritum sanctum in suas animas, quasi animam accipiant, et ita nominentur fideles, et quasi sursum conflat, ac de integro ficti, et a principio informati, ac per sanctum baptismum reformati, factique denuo, qualis primus homo erat, animo et conscientia, et sensibus om-

nibus sanctificentur : ut de cætero penitus non habeant in seipsis vitam corruptam, quæ possit appetitum animæ in carnales et mundanas appetitiones, cupiditatesque abstrahere. Qui ergo de his et similibus Deum qua die, qua nocte, et longis temporum spatiis alloquitur, et lingua quidem loquens, mente nescit quid loquatur, nonne hic nugari videtur? Nondum sane fidelis hujusmodi, neque Deo reconciliatus est. Fidelis siquidem est, et appellatur, cui donum sancti Spiritus conceditum est, quique, illud habet, quod donum simul mentem ipsam accipientium illustrat, et simul continet, colligens et conservans horum duorum intelligentiam, cui dicatur et quid dicatur. Pius itaque credere, et reconciliari Deo necesse est, et tum illi psallere sic ut qui psallere constituit, ante veniam de admissis qua verborum, qua operum, qua actionum, qua cogitationum petat. Reconciliata autem Deo anima, mansueta, humilis, et contrita efficitur, id quod reconciliationis cum Deo argumentum est. Sunt enim ista præcipua Dei dona, et charismata, mansuetudo et humilitas. Animam mitem et humilem dæmones ad voluptates corporis, aut avaritiam, ut ad vanam gloriam iterum oppugnare, ut ante, non possunt. Et in his duobus Christi donis levationem, ac requiem ab hujusmodi necessitatibus, invenit anima. Quamobrem pauca, cum timore et intellectu psallere debemus. Quod tamen omni sæculari monacho, anachoretæ, clerico, diacono, sacerdote, episcopo impossibile est prorsus, nisi horum uniuscujusque anima pro mensura fidei ipsius in Christum, Spiritus sancti particeps fiat. Quoniam *nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto*⁹¹. Et quia spiritus est, in quo adoramus, et preces inimus⁹². Et quia *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas*⁹³, libertas autem et securitas a dæmonibus videlicet, qui odium, tristitiam, perturbationem, pusillanimitatem, pravitatem morum, nequitiam, incredulitatem, iracundiam, intemperantiam in anima excitant. Quibus qui constricti sunt, jejunantes, vitam solitariam quietamque sectantes, possessionibus carentes, multum psallentes, divinarum Scripturarum explanatores, orthodoxorum dogmatum conscriptores, et magistri Ecclesiarum, et sanctissimi, ac justissimi, et longe religiosissimi, cum Christo, vero lumine, qui omnem hominem sponte sua in verum mundum virtutum venientem illuminat, partem habere non possunt : *Nulla enim societas luci ad tenebras*⁹⁴.

ORATIO XVI.

ARGUMENTUM.

Deum propter excellentem charitatem multis calamitatibus hominem exposuisse. Penitentiam, seu indignitatem Dei munus esse, quique eam fugit, eum

⁸⁸ Psal. II, 11. ⁸⁹ Psal. L, 18. ⁹⁰ Ibid. 19. ⁹¹ I Cor. XII, 3. ⁹² Joan. IV, 24. ⁹³ II Cor. III, 17. ⁹⁴ II Cor. VI, 14.

Christianismum fugere : Dei enim sententiam naturam nobis faciant ; et tribulationes omnes gratiarum actionem docere. Cujus rei causa peccatum, morbi, et mors exstiterint.

Deus hominem post lapsum timoribus multis, et omnigenis casibus, quasi muro vallavit, et undique fecit turbis ac terroribus impeti atque jactari, ipsumque in se a semetipso oppugnari. Causa hujus rei, admirabilis, omnique charitate ac bonitate referta est. Sicut enim pater quispiam, dives ac fortunatus bonis omnibus, si filium haberet sibi multo charissimum, ac propter vehementiam amoris erga hunc germanum ac dilectum filium suum nec cibum, nec potum, nec vestem, nec calceos, nec aliud commodum, recreationemve, nisi tantum ab se genitore vellet illum accipere, ut idcirco a patris latere nunquam discederet, et super ejus genua requiesceret : si quando autem a patre alienari eum contingeret, et ab aliis, non a parente ad usum suum necessaria sibi præberi vellet, aut non inveniret, aut invenire quidem, sed in sudore ac labore et afflictione acciperet, quod omnibus patri æservientibus valde serio imperatum esset, talem filium missum facere, repellere, et modis omnibus molestius afficere, quando extra patris conspectum versantem viderent, ut alibi non inveniens requiem, adactus necessitate, et invitus ad patrem, qui eum incredibiliter, et plus omnibus dilexisset, revertetur, in eoque conquiesceret : eodem modo Deus egit cum homine, ut nullam in hac vita rebusque mundi requiem inveniens (quoniam hanc omnia vanitas) ad bonum Deum, Dominum, Herum, Patrem, Tutorem, Provisorem, Redemptorem, Salvatorem reverteretur, et cum eo continenter versaretur, et inveniret ipse quidem requiem, Pater autem et Deus eo perfrueretur, ac super eo lætaretur. Erat enim, cum homo circumflueret omnibus copiis, et propter eam abundantiam in quiete ac voluptate esset, vacaretque afflictione et ægritudine, gaudens et exultans, nesciretque prorsus quid ægritudo esset. Ex negligentia igitur propter affluentiam desiderium parturivit eorum quæ supra ipsum erant, et quæ assequi non poterat, et quæ cum teligisset, ut illi videbatur, de ipsa illa copia et abundantia dejectus, ad multorum, imo sane omnium penuriam redactus est, in tanta egestate constitutus, ut summæ abundantiam summa indigentia e regione, et ex diametro opponeretur ; arrogantiam scilicet vindicans, unde audax illud facinus exstitisset, quo in donatam sibi affluentiam præsatietate contumeliosus exstiterat. Ex quo autem in egestatem devenit, multis ob eam ærumnis, laboribus, defatigationibus cumulatur, nec expleta penuria, tristatur, affligitur, desperat : naturaliaque

et inevitabilia vincula indigentiam fugere volens, magnopere contendit, ut in vita nulla re egeat. Hinc aut occultus, aut manifestus et impudens alienorum invasor, avarus, injustus, rapax sit, zelo agitur, invidet, rixatur, mentitur, pejerat, insidiatur, calumniatur, maledicit, pugnat, irascitur, bellat, se ulciscitur, occidit, etiam ipsum Deum contemnens quodammodo, qui velut temporaneum supplicium in hac vita indigentiam esse voluit, quam mortalium generi protoplasti transgressio induxit, et Deo inimicitias indicit, ac propterea rerum copias sibi parans, inde gloriosus, superbus, jactabundus redditur. Quid deinde? *Dominus superbis resistit* ⁹⁸, et tandem extrema ejus in eadem damnationem cum desertore Dei diabolo cadunt. Scire igitur licet, indigentiam justum esse a Deo supplicium, gratoque ferendam animo, ut ita commiserationem et misericordiam, et providentiam Dei in nos excitemus. Idcirco *Quem diligit Dominus castigat*, longe eum a superbia propter indigentiam removens : *Flagellat autem omnem filium, quem recipit* ⁹⁹, per morbos varios, et invaletudines eum sibi copulans, gratias agentem, et patientem, et pro hujusmodi certaminum corona adoptionem reportantem. Etenim protoplastus non ob aliud violavit mandatum, nisi quod nullam prorsus re egeret, essetque sine labore dives honorum omnium.

Quare qui indigentiam fugit, quam effugere nunquam poterit, Deo videtur adversari, et ab ipso pronuntiatam sententiam, naturæque loco constitutam, quasi evertere conari, nempe qua jubet, ut *in sudore vultus nostri panem nostrum comedamus, donec revertamur in terram, de qua sumpti sumus* ¹⁰⁰. Quoniam igitur indigentia quilibet homini in hoc sæculo, parvo et magno naturalis poena est, qui hanc quærit effugere, in poenas sempiternas incurret. Aliter enim quam per avaritiam, injustitiam, rapinam, præsentem indigentiam explere non datur. Solet autem honorum copia generare superbiam, unde peccatis principium, et caput. Ea prostrata, superbum et arrogantem turpia designandi voluntas invadit, quæ ex amentia, et discessu a recta ratione progignitur. Omnis itaque Christianus qui indigentiam fugere laborat, etiam germanum Christianismum fugit. Esse enim Christianum, et nullius egere, impossibile est. Etenim Deus nostri similis inter nos factus, ut humanam naturam usque a principio instauraret, decreta sua, quæ ad damnationem transgressoris mandati sui, primi, inquam, parentis nostri fecit, corruptionem videlicet et mortem, cum dixit : *In sudore vultus tui comedes panem tuum* (6) : Et : *Terra es, et in*

⁹⁸ Jac. iv, 6. ⁹⁹ Hebr. xii, 6. ¹⁰⁰ Gen. iii, 19.

(6) Illa verba Domini ad Adamum post divini præcepti transgressionem Gen. iii, 19. *In sudore vultus tui resceris pane tuo*, non magis significant præceptum, quam illa ejusdem ad eundem : *Pul-*

vis es, et in pulverem reverteris. et illa ad Evam : *In dolore paries filios* ; sed significans poenam, quia Deus primos parentes, eorumque posteros multavit. Ergo, qui modis licitis operam dat, ut *liber*

terram revertaris ¹⁸, non ita leviter sustulit. Ecce A enim et sudor ad panem acquiritur permanet; et in terram de qua sumpti suavis, revertitur. Sed virtutis suae ut divinae virtutis, et sapientiae suae ut divinae sapientiae participes faciens, qui in ejus incarnationem crediderunt, eatenus legem suam infirmitat; ipse primum nobis exemplar factus, multis doloribus et afflictionibus usque ad mortem crucis ignominiosam perferendis. Similiter apostoli et fideles omnes a Christo bene corroborati, cum gaudio sudores et tentationes sustinent, et in multa patientia fructum ferunt. Propter hoc item martyres et ascetae, illi quidem poenis et suppliciis non eximi, hi vero labores asceticos non abjicere, sed egregiam sibi tolerantiam suppeditari rogabant, propositum certamen per patientiam certantes, ut pro labore suo mercedem in futuro saeculo reciperent. Unde Deus patientiae et longanimitatis Deus nominatur ¹⁹. Igitur pro cuilibet angustia, et omnis tristitia necessaria est, propterea quod ante omne tentamentum nemo tentationum notitiam adipiscitur. Ubi autem a tentationibus irruentibus vindicta fuerit, vindicti sive Deo, sive homini gratias agit. Cum itaque homo a tentationibus immunis custoditur, ad gratias ob id Deo agendas segnis ac piger est. Lapsus autem in tentationes, et ereptus, impense ei gratias agit. Quia si quis etiam semper Deo gratias agat, non ita, nec tantopere tanquam alacriter agit, quam tentationibus et tribulationibus liberatus agere consuevit. Ut ergo ex animo, et ex tota mente, et ex omnibus viribus gratias agat in tentationes et afflictiones, et angustias, et tristitias incidere oportet, ut virtutem Dei cognoscat. Alioqui remissio, et seriae duo non mediocria mala pariunt, nempe, ut non tota anima gratiae agantur Deo; et ut mens curis inanibus occupetur. Adamus in illa sua quiete, tranquillitateque inexplicabili, si Deo gratias egisset, deceptus non fuisset; neque malum illud consilium unquam admisisset, neque Deus fieri concepivisset. Quare quemadmodum aspiratione aeris, sic gratiarum actione erga Deum opus habemus, si in tentationes, afflictiones, angustias, mœrores, quod velle debemus, inciderimus.

¹⁸ Gen. iii, 19. ¹⁹ Rom. ii et xv. ¹ Habac. iii, 18. ² Joan. viii, 34, 35.

seu indigentiam, partis opibus, effugiat, is non magis peccat in præceptum Dei quam si det operam ut morbos effugiat; ipsamque mortem, si non semper vitet, certe differat. Itaque quando Simeon dicit: *Eum, qui indigentiam fugere nititur, fugere etiam germanum Christianismum*, et si quid aliud hujus generis in hac oratione occurrit, id accipiendum est de illo qui paupertatem intolerandum gravissimumque malum reputat, immissamque sibi invito et iniquo animo tolerat: oblitus Salvatoris sui, qui hanc omnibus divitiis anteposuit, immemorque poenae illius primavar, quam Deus in mortales statuit, ut scilicet in sudore vultus sui veccerentur pane suo, vitamque inter varias arum-

ORATIO XVII.

ARCUMENTUM.

De vero monacho, et pecunie, aut voluptatis, aut gloriæ cupidum, non esse monachum: qui mori ut a Deo suvenitur, ascetis dura perpetuenda. Cur omne opus bonum huic habeat finem, ut sanctificationem Christi recipiat. Cum intellectu psallere, solius Dei beneficio ascribendum. Quo pacto inter Deum, et homines inimicitiae intercedant.

Monachus est, qui professus coram Deo et angelis, se mundo, et iis quæ in mundo sunt, nuntium remisisse, et ad Christum se agregasse, divina gratia, quæ animo concipitur, mystice dignatus est, et ejus gratiæ sensum quemdam intelligibilem hausit. Præ ipsa enim omnes carnis mundique illecebras detestatus, per eandem mortuus, et ad omnes illas inhabilis, et ineptus efficitur. Ac tunc cum summo gaudio, ferventique desiderio ad divina Christi mandata fit strenuus, et ab omni voluptate, pecuniarumque, et honorum studio alienus (velut qui extra carnem, et mundum viveret) cognoscitur, et soli Spiritui sancto arctissime conjunctus, semper letus et psallens: *Ego autem in Domino gaudeo, et exultabo in Deo salutari meo* ¹. Aliter quispiam referri in album monachorum nequitiam potest. Tria enim sunt, voluptas, pecunia, gloria. Monachus qui adhuc voluptatibus se submittit, nondum monachus, sed etiamnum peccati, et Satanæ mancipium est. Monachus cui amor pecuniæ adhuc imperat, nondum monachus, sed idololatra est. Monachus adhuc ambitiosus, nondum monachus, sed principis hujus mundi probatissimus miles est. Qui igitur possidetur aut ab his tribus ex parte, aut ab uno horum trium universe, seu jejunct, seu vigilet, seu oret, seu psallat, seu humi cubet, et quævis alia incommoda, laboresque ac molestias subeat, omnemque scientiam norit, cum Patre, Filio, et Spiritu sancto societatem non habet. Necessè est enim hunc prius libertatem, quæ mente videtur a Dei Filio adipisci, qui ait, *Omnis qui facit peccatum servus est peccati: servus autem peccati non manet in domo Dei in æternum* ². Est autem domus Dei regnum ejus. Audin' formidandam sententiam? *Si igitur filius vos libe-*

nas et paupertatis incommoda exigent, quam poenam, cum a Deo infligitur, quis patienter persolvere debet; tametsi ipsemet ea se afficere, nec tenetur, nec jubetur. Et si quis aut existeret, aut unquam exstiteret, quem sudor iste vultus nunquam tetigisset, omnisque indigentiae expertem vitam traduxisset, paratus ferre si quid a Deo sibi mitteretur: is nihil propterea in ulum præceptum Dei commisisset, quanquam quis unquam fuit, qui indigentiam penitus a suo limine excludere potuerit, et hoc sudore aspersus non fuerit? imo quo quis avarior est; eo egentior est. Vere poeta: *Semper avarus eget.*

racerit, inquit, vere liberi eritis ¹. Cum ergo quis a tribus hisce liberatus fuerit, tum demum, ut jam Christianus, et Christi servus effectus, psallere et orare debet. Certe enim qui aut ab his tribus tyrannicis affectionibus, aut ab harum aliqua subjugatus est, etiam volens in libertatem se vindicare nequit. Soli enim Dei Filio, atque Regi Jesu Christo, secundum potestatem quam a Patre propter necem perpressam accepit, istam donare libertatem concessum est, qui post resurrectionem suam dicit: *Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra* ². Ad liberatorem igitur confugiendum, quem penes solum est ista auctoritas. Et ne quid omittamus, quo ab eo a tribus hisce tyrannis in libertatem asseramur, pro ea nos inedia maceremus, et elemosynas distribuamus, ut videat nos cupere libertatem, qui vult misericordiam. Ceterum partem libertatis indicium est, perfectum odium illorum; ut a quorum cervicibus hoc jugum servile depulsum est, hæc tanquam monstra scdissima, quæ secundum Salomonis execrationem nunquam impleri queant ³, detestentur etiam. Itaque bonum est psallere Deo, orare, jejunare, vigilare, misericordiam exercere, et propter Christum egere. Bonum se humiliare: sed videmus in his, fratres, multos in vacuum aut ecurrisse, aut currere, et laborare inutiliter. Causa aperta est. Etenim quidquid agitur, propter aliquid agitur. Quia vero tota natura hominum post prævaricationem corruptibilis et mortalis esse cœpit, atque idcirco imbecilla et ærumnosa, omniumque vitiorum et stultitiæ capax, quoniam pacto ipsa sese a semetipsa liberaverit? Quomodo ergo liberabitur? Si jejunia, vigiliæ, preces frequentarit, et laborarit, et facultates suas pauperibus distribuerit, ut a corrupta voluntate diviniore virtute liberetur, ab eo qui solus liberat, et qui venit tollere peccata mundi Jesus Christus et Deus. Qui ob hanc causam jejunat, vigilat, aliaque facit, et laborat, optatis potietur, et cognoscet, et gratiasaget, et humiliabitur sub potenti manu Dei ⁴. Qui autem in vita agenda hunc scopum sibi propositum non habet, in cassum laborabit, infelixque et miser Christianus ad futurum sæculum transmittetur.

Intelligendum est autem, omnem operam diaboli, dæmonumque adversus Christianos in hoc collocari, ut hanc ignorantiam per omnium mentes diffundant. Atque ob eam rem dæmones ad jejunia, vigiliæ, humi cubationes, et cætera, quæ dicta sunt, ascensa ministros se præbent, ut qui se amigunt, cum se recte fecisse putaverint, minime se a Jesu curatos inveniant. Lex enim Christo posita est inviolabilis, ne quemquam perturbationes, et morbos suos, eorumque medicum, et ipsam sanationem ignorantem curare possit: quam quidem primum apostoli, post eorum discipuli docuerunt. Atqui non doceri, et nosse sanitatem impos-

sibile est. Affectus enim morbo quispiam, qui prius bene valebat, de statu suo in quo sanus erat, cogitat. Verum ab ipsa conceptione, nedum ab ortu et exitu in lucem, natura æger, quomodo quid sit sanitas nosse possit? Qui etiam de sanitate audiens, non modo doctrinam non complectetur, sed et pro nugis ducet, quæ dicuntur, propter suam incredulitatem omnia, jejunia scilicet, ejusque comites pro incredibilibus habens, et pro vinculis ferreis de peccatis tum propriis, tum fratrum do ere, et flere cum flentibus, ut etiam gaudere cum gaudentibus. Sed hæc omnia bona, admirabilia, et laude digna in nihilum recidunt, si is, qui ea consecratur, Dei sanctificationis particeps non fiat: huc enim una tendunt universa, sicut Apostolus ait ⁵ de iis quos Deus erudit tanquam filios dignatur, quoniam erudit ad id quod utile est, in recipiendo sanctificationem ejus. Quod nisi fiat, inanis labor, inanis fides. Primum igitur neque sine virtute Jesu, et Dei ipsa legitime exercere possis: et non coronatur, qui non legitime certat. Lex porro in his una, ut occulte et cautissime stant, coram oculis solius Dei, usque adeo diligenter, ut neque sinistra nostra cognoscat, quid dextera faciat. Quæ autem sinistra, et quæ dextera? Dextera est, quæ Christum dicentem audit: *Cum omnia feceritis, dicite, quia servi inutiles sumus, quoniam quod facere debemus, fecimus* ⁶. Sed enim, quis ille qui omnia fecit, quæ facere debet? Quod si quis aut omnia, aut nonnulla aliquando fecit, quis hoc potuit, ut prius mysticam Christi virtutem non susceperit? Si autem sine Christo fecit, væ ipsi, et operi ejus, Sinistra est, cum quis officio functus, honorem sibi a Deo deberi existimat. Talis post tantum certamen, et laborem ac defatigationem nunquam Christi sanctificatione impertietur. Et væ illi, postquam ex hac luce migraverit. Et quæ tandem receptionis notæ? quæ? Non irasci, mundum esse a sordibus, quas amor impuræ voluptatis creat, Item mansuetudo, et firmissima horum basis humilitas, malorum tolerantia et compassione non secus quam ferreis fulta tibicinibus ferens dextera globum aureum, lucentem et coruscantem, simplicem, immaculatum (per bonam puta conscientiam) quæque nunquam excidit, benignam charitatem: sinistra autem fidem, ut arma solidissima. *Credidit enim Deo sine dubitatione, et reputatum est ei ad justitiam* ⁷: alioqui omnia faciet volens nolens, ut glorificetur ab hominibus. Non enim ubi Christus, illic dæmones; ubi autem dæmones, ibi a curriculo rectæ rationis deflectitur. Nam ut vesperitiliones noctu circumvolant, et pascuntur: ita etiam dæmones cum principe suo, naturæ intelligentes, solutæque ac liberæ in vita hominum misera ac perdita, velut noctu terras atque aeriæ regiones perambulant.

¹ Ibid. 36. ² Matth. xviii, 18. ³ Prov. xvii, 20. ⁴ Petr. v, 6. ⁵ II Tim. ii, 1 seqq. ⁶ Luc. xiv, 10. ⁷ Gen. xv, 6.

Similitudinem quispiam ex nostra mente ducat. Quæ enim hæc aliquando cognovit, quantumvis longe posita, momento ac puncto temporis pervadit, idque adhuc corporis sui constricta vinculis. Hinc non est promptum vero Christiano animum sursum ad Deum, divinorumque perspicientiam erigere, atque sustollere, et cum illo summo bono colloqui, et per sanctissimas notiones illic circumfusi luminis participem fieri, nisi ante a Spiritu sancto velut sigillo insignitus sit. Cum enim diabolus eam divina gratia destitutam, aerem modo quodam spirituali concitatam penetrare, et Deum concipere, suorumque errorum recordari viderit, audacter viam custodjens, quodammodo clamat, Quo infelix per meum imperium pergis? Ego princeps tenebrarum. Ego eorum qui mundum sapiunt princeps appellatus sum. Ego corrupti aeris Dominus et arbiter Satanas. Nondum e potestate mea translata es (ut inquit Apostolus ¹⁶ de his, quos Christus transtulit de potestate Satanæ ad Deum.) Adhuc ditioni meæ subjecta, quæ mea sunt respice. Mea est enim salacitas, insolentia, injustitia, improbitas, quæ te antea, ut admodum bona docui. Vidisti, gustasti, delectata es, mane infra. Ideo scriptum est: *Et nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto* ¹⁷.

Non ergo ullum Christianum ad psalmodiam, divinosque hymnos concinendos astare oportet, qui prius a sancto Spiritu mentem insignitam non habuerit; ne coram Deo astans, quæ Satanæ sunt, ut minister ejus, operari intelligatur: et ex hac causa sordibus inquinatior, malisque iræ, et carnalis cupiditatis dirius, et suavius repletus subvertatur. Qui namque in officinam medicamentariam ingressus, vulnera vibicum immitius sibi refricuerit, præstabat hunc eo nunquam ingressum. Multo igitur studio, accuratationeque ejusque Christiani mens corrigenda est prius, ne hoc ipso fiat deterior, quod ante correctionem psallit, hymnosque ac preces persolvit. Non enim potest impurus animus astare Deo, quantumvis corpus astet: quia non ipse unusquisque, sed quæ unumquemque obumbrat Christi gratia, ea est, quæ Deum benedicit, et in ipso laudat, et mysterium illud admirabile admittit. Omnes itaque homines congregantes, norunt quid loquantur, et quænam sint, quæ mutuo disserunt, cognoscunt. Qui vero audiunt, quæ ipsis dicantur non ignorant; et est manifesta stultitia, colloquentes vicissim aures non dare. Quoniam vero, cum Deo astantes cum alloquimur, ut imprudentes ac fatui animum ei non attendimus, unde salutem nos adepturos confidimus? præsertim si id diu fecerimus, noctes scilicet ac dies ita sine intellectu psallentes, et nos Deo placituros existimantes. Opus est enim cum Deo loquentes tantam saltem attentionem adhibere, quantam dum pro hujus vite

rebus contendimus, et jurgamur, adhibere solemus. Hinc perspicitur, quo pacto diabolus mentem hortam gravi malo involuti circumducat. Et omnis medicina spiritualis, curatioque experienda est, ut medicus animorum, et corporum Jesus hunc morbum sanct. Sin minus, psalmodia tota, habitusque ad Deum sermo inanis est, et evanescit. Quare ingemiscere, et plorare insipienter, ac sine intellectu psallentem oportet, nec putare, se psalmos cecinisse. Quod si idcirco non dolet, quid salutem sperat? Illud enim: *Non est speciosa laus in ore peccatoris* ¹⁸, non de atlico, et infideli quopiam scriptum est (nullus quippe horum laudat Deum, quem ignorat) sed de eo qui Deum cognoscens, et in eum credens, per opera mala impius, et per peccatum Dei inimicus atque hostis est. Quemadmodum namque speciosum aliquid pulchrum est et elegans, ut pulchritudinem et elegantiam continens aspectuque jucundissimum, et ideo etiam oculorum obtutum ad se allectat: deforme contra est odiosum, et intuentium oculos a se avertit: sic laus peccatoris divinos oculos a se repellit. Solis enim labiis eam pronuntiat, corde autem cum peccatis, quæ id præoccuparunt, loquitur: a quibus ut tuta ac certa possessio retinetur. Nemo siquidem Deo cantare, et interim non in pectore infanda volutare potest: nisi prius per penitentiam, et confessionem illum sibi reconciliaverit; quæ reconciliatio est quædam, quæ intellectu percipitur, ejus ad animam obumbratio. Cujus obumbrationis argumentum, in laudibus divinis timorè quodam et reverentia perfusus animus, bonus ordo, et attentio ad ea quæ canuntur: *Quia nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto*. Qui sic non laudant, sive sacerdotes sint, sive celsiores his, aliorum apud Deum interpretes ac deprecatores, adhuc a divino conspectu remoti sunt. Quod si hi inimici sunt ejus apud quem hoc officio funguntur, quid faciunt, qui hujusmodi interpretes, et causæ suæ actores quæsierunt? At enim si sol calidus cum sit, apricantes radiis suis calefacere consuevit: quomodo Deus, cum sit sanctus, omnes per orationem secum agentes non sanctificat? Quoniam ibi sol iis qui calefiunt sensum affert, sentiunt quippe se calefieri, et ob hoc ipsum ad solem sedere se sciunt; hi autem qui Deo preces fundunt, quid petant nesciunt: quod matri filiorum Zebedæi, ipsisque filiis ejus Christus dicebat ¹⁹. Talibus, ut vel centum annos præcaudo consumant, Deus nihil dat. Quia igitur frustra laborant, qui psallunt et orant, nec sanctificantur, magistros a Deo affatos prius adeant, et doceantur, quid orare debeant. Ni faxint, seu sapientes, seu insipientes sint, profani atque impuri morientur. Nam quid petant nescientes, Deus exaudire nescit

¹⁶ Coloss. 1, 15. ¹⁷ I Cor. xii, 5. ¹⁸ Eccli. xv, 9. ¹⁹ Matth. xx, 22.

ORATIO XVIII.

ARGUMENTUM.

De immutatione animæ, et corporis ex iis quæ nobis tum ab aere, cæterisque elementis, tum a cibo ac potione, atque etiam a dæmonibus accidunt.

Non solum conversiones, et mutationes, quæ in animo existunt, verum etiam eorum causas, quales tandem sint, et unde sibi eveniant, monachus scire, atque intelligere debet. Interdum quippe repentinum gaudium animam incessit: interdum improvisa tristitia eamdem occupat, et tanquam onus quoddam premit. Et nunc quidem facile compungitur: nunc ita ad dolorem de peccatis obfirmatur, et obdurescit, ut tota saxea videatur. Aliquando mitis fit, et humilis: paulo post se erigit, iracundiaque et rabie concitata, adversus omnes fratres furit, et insanit. Est quando remissa, et iners ad omne opus bonum torpet; est quando excitatur et vigilat, et ad omnem obedientiam gestit, ut et in socios ac familiares jocetur, eosque ad capessendam virtutem exstimulet. Nonnunquam timore contrahitur, et circumspicit omnia; nonnunquam se impudenter effundit. Modo nugatorum, et ridiculorum libenter meminit, eosque ad se accersit; modo nec illos, nec contubernales intueri sustinet. Quandoque in se ipsa ita pressatur, et arctatur, ut etiam hujus lucis periredeat; quandoque sic dilatatur, et sic amplifice exultat, ut quamvis magno conatu reprimere, atque cohibere se nequeat. Et ista quidem circa naturales animi motiones fieri consueverunt, cum ad certamen in exercenda virtute, et ad mandata observanda accingitur. Sed quemadmodum animus, ita et mens nostra immutatur variaturque. Alias etenim ad intelligendum expedita est, et ad ea quæ intelligit, seu perspicit celeriter percurrenda ac discernenda expeditior: alias pigra, et tarda ad utrumque. Interdum eadem mens quasi æmens, muta et surda fit: interdum viget, et facunda est, et audire potest, atque percipere. Aliquando cæca, aliquando oculata, in profunditatem et altitudinem contemplationis supra captum humanæ naturæ ingredi enititur; aliquando ad omnem contemplationem inepta, eaque vacans, universæ peccatorum præteritorum meminit, nihil quidemquam simile excogitans prorsus; nonnunquam varie, velut non facta cogitans, et comminiscens, et nequiter agens, et tanquam flamma in lignis humidis fumo suffocata, fit maligna, non in præsentem tantum, sed et de absentibus nonnullis sæpe inania, et falsa in semetipsa fabricans. Et cum cor multum contristetur, nec cum mente in talibus sentiat, nihil penitus tamen proficere, nec avertere ipsam a vanis cogitationibus potest. Et haec tenus de mutationibus mentis, animæque nostræ intelligentis, ac divinæ dictum esto.

Quæ porro circa corpus varietates nobis con-

A tingunt, etsi parvo negotio videantur posse dijudicari, facileque cognosci, tamen aliter res habet. In hoc enim potissimum multa frequentissime incidit mutatio. Anima namque natura et essentia immutabilis est: similiter et mens illi a Conditor concreat. Solæ consilio reguntur, propriaque voluntate virtutem aut vitia capessentes, luminis, aut tenebrarum sociæ et hæredes in æternum constituuntur; anima, inquam, et mens alteri horum consilio, ut dictum est, et voluntate ultero adhærentes, seu bono, bona fiunt, seu malo, mala vocantur. At vero corpus etiam natura sua est mutabile, quia compositum, et essentia fluxum; nempe ex materia interitui obnoxia, et caduca, ex contrariis scilicet commistum sive coagmentatum. B Ex calido enim et frigido (ut docent philosophi, et veritas idem testatur) ex arido et humido hujus essentia conflatur. Verumtamen ipsum secundum se arbitrio, et voluntate caret, atque etiam, si dicendum est, motu: nisi omnino hujus fluxionem progressumque ad interitum, motionem quispian ejus hypostaseos naturalem dicat, in qua nihil rationis cernitur. Quod cum ita sit, certum est etiam, non inesse peccatum, nec eam a Deo condemnari. Et merito. Quod enim naturam comitatur, illud quoque damnationem haud meretur. Ardorem autem, appetitionemque nuptiarum, conjunctionem corporum veneream, voluptatem, belluionem, ingluviem, somnolentiam, pigritiam, ornatam vestium, aliaque omnia, quæ vulgus existimat corpus requirere, non corpus (haud magis, quam cum exanime jacet) sed anima per hoc requirit, anima, inquam, semel huic luto indita, gaudens, et velut sus in cœno in his voluari concupiscens, carnisque sibi consociatæ voluptates affectans. Quare nemo a corpore suo ad hæc compelli, et cogi se arbitretur, quod falsum est. Sed audi, et intellige quomodo. E gleba terræ Deus hominem finxit. En ostendi jam tibi corpus. Tu vicissim, quales in eo concitationes, ac turbidi motus sint, ostende, quod penitus non poteris. Quid postea? *Et inspiravit Deus in faciem ejus, et factus est homo in animam viventem* ¹⁵. Et ab humo excitatus, spiritu qui in ipso erat (herili videlicet) corpus movente ambulabat; ardor, aut incitatio libidinis, aut bruta ventris insania, et immoderatus cibi appetitus nusquam adhuc apparebant, vitæque tranquille, et citra molestiam traducebatur. Videamus igitur, ne forte, quia non exstabat femina, aut quia non suppeditabant escæ, cupiditatem irritantes, idcirco homo nec ad concubitus desiderium, nec ad ingluviem moveretur. Quid ergo ait? *Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu* ¹⁶. *Et erant Adam et Eva in paradiso nudi, et non erubescerant* ¹⁷. Cernis, neque quia femina esset Eva, neque quia essent ambo nudi, ideo alterius ex ipsis læsam

¹⁵ Gen. II, 7. ¹⁶ Gen. II, 9. ¹⁷ Ibid. 25.

esse pudicitiam? Sed et nudi erant, et se non cognoscebant, nec erubescabant, nec tamen a natura corporis ad rem habendam sollicitabantur. Sed post peccatum, et transgressionem, et postquam paradiso pulsati, ac Deo nudati fuerunt, et divina ejus gloria exciderunt, tunc, ut scriptum est: *Cognovit Adam uxorem suam, concepitque et peperit* ¹⁷. Proinde, dilecte, si tu quoque Deum sincere amaveris, et in ejus dilectione manseris, nunquam ullus animi motus a ratione alienus tui dominabitur: neque corporis necessitate quadam tyrannide opprimet. Sicut enim corpus sine anima ad nihil moveri potest: sic neque Deo per charitatem conjuncta anima ad ventris et libidinum voluptates pessumdari: nec ad alias quasdam cupiditates rerum aspectabilium, aut non aspectabilium, in quibus locum habet perturbatio: quandoquidem appetitus cordis ejus, aut potius omnis inclinatio voluntatis ejus, cum dulci amore Dei devincta est. Ipsa igitur Conditori suo colligata, ut diximus, cedo, quomodo a corpore incendi, aut moveri, aut per ipsum suas omnino cupiditates explere potest?

Naturam autem consequentes, et in ipso corpore existentes mutationes manifestæ sunt; omnibus enim, etiam sanctis, contingunt. Aliquando etenim sanum esse dicitur, cum illa ex quibus concretum, et compositum est, non dissident. Aliquando morbum sentire cogitur, quando unum ex quatuor elementis seipso vel acutius, vel minutius contra alia insurrexerit, imo ab illis devictum oppressumque fuerit. Hinc distillationes, extremarum corporis partium mutilationes, et nonnunquam totius animantis pernicies et interitus, citra damnum animæ nostræ, cum horum plurima ex intemperantia vicius generentur. Quorumdam vero corporum mutatio ventis et aeri ascribenda est. Aer enim quia frigidus, corporis frigidam sortita naturam offendit, ac debilitat, ut nimiam refrigerata videlicet. Alia, quoniam constitutione calidiora sunt, cælo frigidore temporaria potius ac valentiora redduntur. Contra, cum aer incaluerit, frigida foventur quodammodo, et reviviscunt: ut muscæ, et reliqua insecta a radiis solaribus tepefacta, et validiora, et agiliora evadunt. At quibus constitutio calida est, vehementissime exardescunt, et ad omnem actionem atque motum similiter languida, et imbecilla sunt: et omnino unumquodque pro temperamento suo in aeris ventorumque mutatione ipsum quoque pro rata portione mutationem admittit. Quin etiam sine his separatim ex cibo, potuque immodico, et ex intemperantia immutatio sequitur. Præterea ex multo somno, ac labore, aut pigritia corporis. Rursum alia est, quod ex ipsa concretione corporis, et calore naturali producitur fumosum incendium, velut ab aqua extinctis carbonibus, quod alias caput solum petit, alias toto se corpore dif-

fundit: Postremo alia restat, quæ connivente bono Deo, ac Domino nostro, secundum œconomicam institutionem ad humilitatem nobis a dæmonibus inferitur tentatio. Quænam isthæc? ipsum hoc onus, et pondus corporis nostri, quod quamvis nulla alia de causa, propter vanam gloriam solum, aut elationem animi aut per damnationem alterius, ut negligētis, aut propter alias etiam causas plurimas, dæmoni traditur in interitum carnis, et contritionem animæ; probationem vero, et exercitationem amplio rem ejusdem, et ut cum viscera pietatis, et miserationem Dei circa nos cognoverimus, totum amoris affectum ad eum transferamus, totoque in illum desiderio feramur. Quare et hæc non omnes omnia norunt: sed animæ quidem alterationes, et corporis mutationes, qui mediocriter ad virtutem affecti sunt, eorum quisque ex parte novit, si forte contigerit in ipso quippiam hujuscemodî: nam plane tenebris offusus non curamus.

At quas mens patitur conversiones, et mutationes, de quibus diximus, soli turbidis affectibus carentes, et perfecti, puri et liberi anima atque mente cognoscunt. Quin ne ipsi quidem. Non enim sui ipsorum, sed alterius sunt, a quo de his etiam erudiuntur. Interdum quippe ex istis diversitatibus menti accidentibus, constringitur, tristaturque anima, cum de præsentis gaudio aliquid amiserit. Verumtamen viriliter mentem exasuscitat. Interdum vero mens in his quæ patitur anima compatitur et ipsa, et in nocte versari urgetur illa quidem, sed non cedit: conatur autem manere in lumine, et forsitan etiam animam illustrat. Alias rursus ab inconstanti et inæquali corporis habitu utraque premuntur vehementer. Aliquando extrinsecus gravantur, et onus sentiunt; et tamen in pace sunt. Interdum intrinsecus turbantur, et commoventur, perturbationibusque generatim subduntur, ut qui patitur, priorem tranquillitatis suæ conditionem sperare non possit. Sic itaque anima, et mens a corpore, mens ab anima ipsa, et anima denique a mente, et corpore habet, quod delinquit. Neque hæc duo, anima et mens semper turbantur: sed ex iis est quando anima patitur sola, percunctaturque mens, et, quid, inquit, est tibi? illamque consolatur. Interdum mens excæcatur, et oblegitur, animaque cum sit libera, virtute ignis sui persequitur caliginem, et sublato velamine mentem facit aspicere. Quamobrem, patres et fratres mei, non solum mutationes, conversiones, quæque nobis eveniunt alterationes, verum etiam unde eveniant, et quomodo, et a quibus, quique venti cogitationum spirent, et ex quibus pravæ affectionum, tentationumque flumina descendant, aut superveniant, intelligere debemus, ut domum animæ tuto firmemus, et navigii clavum bene moderemur ne artis imperiti, naturaque inibiles ipsum versemus: quorum cognitionem vita studiosè se-

cundum regulam perpetuo acta suppeditat. Sibi enim ipsi terminum ac typum ponere monachum oportet, et scire quo pacto singuli dies peragendi sint, ut curriculum virtutis expedite queat currere, et ne per inscitiam cursus ejus impediatur. Sic etiam sibi viam virtutis asperam simul et laboriosam complanabit: cum nimirum habitum, consuetudinemque recte faciendi acquisierit, et proficiens, ascensionesque in corde suo disponens, et ex parvis ad majora perfectioraque se attollens Deo placebit, dictorumque a nobis omnium notitiam habebit ¹⁸, et multorum aliorum magister audiet, sermone, et morum innocentia eos qui cum ipso versabantur illuminans, ut qui etiam ipse desuper illuminatus sit; et profunda revelans his, qui cum desiderio quærent discere profunda spiritus ¹⁹, in Christo

A piis; sed arculam quidem obsignatam, magnoque, et opulento thesauro refertam, quandiu in vita commoraris, circumferas, ut diximus, tu autem ipse interea fame, siti, nuditate crucieris? Nullus plane opinor. Ista mihi, frater mi, etiam de spiritualibus cogita, et arculæ nomine Christi Evangelium, cæterasque Scripturas intellige, habentes in se conclusam, et signatam vitam æternam, et cum eadem quæ in illa sunt, nullis exprimenda verbis. quæque oculis corporeis non cernuntur bona æterna, secundum Domini vocem: *Scrutamini Scripturas, quoniam in ipsis est vita æterna* ²⁰. Hominem porro, qui arculam in humeros sustulit, pone illum esse, qui Scripturas omnes reddere queat ex memoria, et in ore eas semper habeat. Eas itaque in arcu memoriali animæ, mandata Dei ut pretiosos quosdam lapides continente, in quibus est vita æterna (verba enim Christi lux et vita sunt ut idem ipse ait ²¹, et qui non credit in Filium Dei, non videbit vitam) apportat. Cum mandatis autem virtutes, ut margaritas quasdam, a mandatis enim virtutes, in quibus mysteriorum in littera latentium, et obvelatorum revelatio. Facilitandis enim mandatis virtutes exercentur: virtutibus exercendis mandata implentur. Atque ita per hæc nobis janua cognitionis aperitur; imo vero non per hæc, sed per eum qui dixit: *Qui me diligit, mandata mea servabit, et Pater meus diliget eum, et ego manifestabo ei meipsum* ²².

ORATIO XIX

ARGUMENTUM.

De cognitione spirituali: et thesaurum spiritus in littera sanctarum Scripturarum absconditum, non omnibus, quanquam cupentibus manifestum esse: sed possidentibus duntaxat illum, qui sensum ad Scripturas intelligendas aperit.

Spiritualis cognitio, fratres, cupiam domui in medio mundanæ, et gentilis cognitionis ædificatæ similis est: in qua domo, velut scrinio solidum, et communitum est cognitio a Deo inspiratarum Scripturarum, et divitiarum, quæ in eo inexplicabiles, instar thesauri jacent reconditæ: quem, qui domum ingrediuntur, videre nequeunt, nisi arcu illis penitus reseretur; quam tamen humana sapientia reserare nunquam valebit. Quocirca spiritus opes in ea repositæ, mortalibus universis ignotæ manent. Et quemadmodum, licet ipsam arculam totam humeris suis impositam quis ferat, locatum in ea thesaurum ignorat: sic, etsi quis omnes Scripturas legerit, et in pectore recondiderit, et quasi unum psalmum eas recitare ex memoria possit, absconditum nihilominus in arcu sancti Spiritus donum nescit. Neque enim per arculam quæ insunt in arcu, neque per Scripturam quæ sunt in Scriptura, notescent. Audi quam ratione. Cernis arcam parvulam, bene clausam undique, quantumque ex ejus pondere, et exteriori elegantia colligis (aut forsitan etiam ab aliis audivisti) credis thesaurum intus latere: qua etiam subacta, festinanter ambulas. Narra igitur mihi, quid proderit, si obsignatam, et clausam ipsam solam in omni vita circumferas, nec aperias, nec aliquando ibidem repositum thesaurum inspicias? si lapillorum in ea fulgorem, margaritarum claritatem, auri coruscum splendorem non videas? Quis fructus, si dignus non sis, qui ex iis vel paucillum auferas, et inde ad victum vestitumve aliquid commodi perci-

C Si ergo habitaverit, et ambulaverit inter nos Deus, et ipse seipsum nobis clare manifestaverit, tunc quæ in arcu, id est, in divinis Scripturis abscondita sunt mysteria, cognoscendo intuehimur: aliter fas non est. Nemo erret, quasi ei arcu cognitionis aperta sit, et bonis quæ in ea sunt perfruat; aut eorum sit particeps, eaque aspiciat. Qualium vero, quorumque horum, obsecro? perfectæ charitatis erga Deum, et proximum. Contemptus eorum quæ videntur omnium; mortificationis carnis, et membrorum ejus, quæ sunt super terram, usque ad malam cupiditatem ²³: ut quomodo mortuus penitus nec cogitat, nec sentit aliquid, ita et nos ipsi nullam cogitationem improbæ cupiditatis, aut sensus cum perturbatione conjuncti omnino unquam concipiamus; aut tyrannicæurbationis malum experiamur, et tantum mandatorum Salvatoris memores simus. Insuper immortalitatis, incorruptionis, æternæ gloriæ, vitæ sempiternæ, regni cælorum, adoptionis per regenerationem sancti Spiritus, et ut per adoptionem, et gratiam dñi famus, voerurque hæredes Dei, cohæredes autem Christi ²⁴, et una cum his Christi scærum possideamus, per quem Deum, et Christum ipsum secundum divinitatem inter nos habitantem, et ambulantem videamus, et cognoscamus. His igitur omnibus, et his majoribus, quæ verbis comprehendere et explicari nequeunt, mandata Dei audien-

¹⁸ Psal. lxxxviii, 6. ¹⁹ I Cor. ii, 10. ²⁰ Joan. v, 39. ²¹ Joan. vi, 64. ²² Joan. xiv, 31. ²³ Coloss. iii, 5. ²⁴ Rom. viii, 17.

tes, eaque custodientes ac facientes, per apertam arcam, de qua locuti sumus, id est, per revelationem intelligibilem oculorum, intuitu in divina Scriptura latentium digni habentur, et iis largiter fruuntur. Cæteri omnia quæ scripta sunt imperite nescientes, eorum dulcedinem vitam æternam complectentem non gustaverunt, soli Scripturarum doctrinæ innitentes, quos ipsa in exitu, magis quam eos qui omnino non audierunt, iudicatura, et condemnatura est. Ex his enim quidam errantes, omnes divinas Scripturas pervertunt, eas secundum pravas ipsorum cupiditates interpretantes, commendare volentes seipsum; quasi nimirum etiam sine accurata mandatorum Christi observatione salutem adepturi sint, virtutem sanctarum litterarum funditus abnegantes. Et merito. Obsignata enim, et clausa, quæ nulli mortalium nec visa nec cognita sunt, a solo autem sancto Spiritu reserata, et ita nobis revelata, factaque spectabilia, et ad cognoscendum exposita, quomodo tandem scire, aut cognoscere, aut saltem aliquantum animo pertractare poterunt, qui adventum sancti Spiritus, illuminationem, illustrationem, inhabitationem in semetipsis nunquam se cognovisse dicunt? Quo pacto talia mysteria assequantur, qui nunquam prorsus sese ab eodem spiritu iterum conflatos, renovatos, immutatos, regeneratos animadvertunt? Quod si nondum in Spiritu sancto baptizati sunt, immutationem in eo baptizatorum quomodo scire possunt? Qui denuo nati non sunt, denuo natorum (ut ait Dominus) ex Deo, inquam, et inter filios Dei ascripturam gloriam quomodo videant? Qui hoc sibi contingere noluerunt, sed hanc gloriam neglectum iverunt, (etenim potestatem acceperant, ut tales fierent) dic mihi, quali cognitione perspicere, aut saltem quoquo modo cogitatione informare poterunt, quales illi appellati sunt?

Spiritus est Deus, qui sub aspectum non venit, immortalis, inaccessus, incomprehensus; et tales efficit, ex se natos, similes patri suo, a quo geniti sunt, corpore solo comprehensibiles, et aspectabiles, cætera soli Deo cognitos, et solum Deum cognoscentes, vel potius a solo Deo cognosci volentes, ad quem et semper respicere, et ab eo respici desiderant. Præterea sicuti expertes litterarum, perinde ut earum gnari libros legere nequeunt: sic neque qui factis per Christi mandata ambulare noluerunt, neque, ut qui ipsis invigilarunt, eaque impleverunt, et pro iis sanguinem suum profuderunt, sancti Spiritus revelatione, sicut illi aliquando dignabuntur. Nam ut homo accepto libro clauso, et signato, in eo scripta videre aut qualia scripta sint, cogitare non potest, quandiu liber clausus et signatus est, quantumvis universam mundi sapientiam didicerit: sic neque qui sacram Scripturam totam in ore habet, ut dicebamus, mysticam, et divinam gloriam, virtutemque in ipsis contactam nosse, et perspicere aliquando poterit, nisi omnia Dei mandata, ea servando quasi peragraverit, et Paracletum sensa illi, ut librum aperientem, quæ-

A que in ipsis est gloriæ mysticè demonstrantem habuerit. Neque hoc solum, sed etiam in his latentia, et æterna Dei bona, cum ipsa hæc effundente Deitate revelantem: quæ omnibus contemptoribus, et negligentioribus operta et obscura sunt omnimodis. Nec injuria. Quia enim sensus suos omnes mundi vanitatibus affixerunt, et jucunditatibus vitæ, corporumque pulchritudine afficiuntur, animæ videndi facultatem caliginosam circumferentes, inenarrabilem honorum elegantias, ad quas intelligentia penetratur, intueri nequeunt. Et quomodo cui obtusa est acies oculorum, nec leviter potest puriorem solis radium aspicere, sed si in illum oculos intendat, statim quem habuit aspectum plane amittit: sic nempe qui vitiatos animi oculos, et sensus ipsos motionibus turbulentis obnoxios habet, sine commotione, citraque damnum venustatem elegantiamque corporum contueri nequit? sed et quam ante id tempus cogitationum pacem, et a pravis cupiditatibus tranquillitatem obtinebat, hanc ipsam in meditatione affectus sui commorans amittit. Proinde nec imbecillitatem suam talis ullo modo peranscere potest. Si enim se totum ægrotare sibi persuasisset, alios quosdam bene valere credidisset, et forsitan aliquando se ipsum incusasset, seque sibi causam morbi esse dixisset, et quæ ad sanitatem recuperandam attinerent, animo reputasset. Nunc hujuscemodi homo omnes arbitrans passionibus deditos, se illis exæquat, et ut ipse solus sit invictus, et omnibus superior, fieri neutiquam posse autumat. Quid hoc? ut una cum improbo affectu suo moriatur miser, ab hoc malo liberari refugiens. Si enim voluisset liberari, potuisset, utpote qui a Deo potestatem acceperat. Quicumque enim in nomine ejus baptismo abluti sumus, præteritam ignobilitatem corruptionis, ut vestimentum vetus exuendi, et Christum superinduendi, ac filios Dei nos appellandi auctoritatem ab eo consecuti sumus. Verum absit, fratres, ut ita affectis, et talia sapientibus captivis, ac terrenis similes evadamus. Contingat autem sequi Christum, qui nostra causa mortuus est, et resurrexit, et nos secum in cælum exaltavit, ejusque vestigiis semper insistere, purgatis per penitentiam a labe peccati, ac superindutis lucidam tunicam incorruptionis spiritus, in ipso Christo Deo nostro, cui gloria, et imperium cum Patre, et sancto Spiritu nunc et semper, et in omnes sæculorum ætates. Amen.

ORATIO XX.

ARGUMENTUM.

De ea quæ certantibus fidelibus e Spiritu inest etiam ante mortem vivifica mors, sive mortificatio: et qui in gratia supra legem jam sunt, eos divini luminis gratiam in seipsis accipere. Quod qui in hac vita adepti nondum sunt, neque id liquido cernunt, eos adhuc sub umbra legis esse, et ab ea iudicatum iri. Quemadmodum fideles Spiritum sanctum, sanctimoniam, perturbationumque vacuitatem nanciscantur.

Scrutaminī Scripturas, inquit Dominus ac Deus

noster Jesus Christus²⁰; ut ante omnia scilicet A
viam salutis doceamur. Deinde etiam in mandatis
ejus citra conversionem peracta via, ad ipsam
animarum nostrarum salutem perveniamus. Quæ
est igitur salus nostra? Jesus Christus, id quod et
angelus pastoribus astans prædicabat: *Ecce evan-*
gelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni po-
pulo, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est
*Christus Dominus, in civitate David*²¹. Festinemus
igitur unusquisque, dilecti; curramus contente,
nihil oneris, aut ad vitam hanc pertinens, aut por-
tatu grave nobiscum gestantes; ne ob hoc lentius
coacti incedere, civitatem David attingere, atque
ingredi non possimus. Obsecro vos, per operan-
tem in nobis gratiam, ne salutem nostram in mi-
nimis ducamus: sed velut a somno perverse
arrogantæ, socordiazque expergefacti, ne stemus,
nec sedeamus, donec extra hunc mundum toto
animo simus, Salvatoremque ac Dominum nostrum
inventum, et conspectum illic procedentes adore-
mus. Et neque tum stemus, sed donec ille nobis
dicat: *Vos non estis de hoc mundo, sed ego elegi*
*vos de mundo*²². Quinam autem aliquis eo perve-
niat, ut non sit de hoc mundo? si seipsum mundo
crucifixit et mundo in seipso, ut Paulus ait:
*Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo*²³. Et
quomodo hæc verba cum illis consentiunt? Verba
quidem, inquit, alia sunt, vis amborum una
eademque. Quemadmodum enim qui extra domum
est, intus conclusus non videt; sic mundo cruci-
fixus, aut mortificatus, rerum mundanarum sen-
sum nullum habet. Rursum sicuti corpus mortuum
nec viva, nec secum jacentia corpora mortua sentit
quoquo modo: sic nec qui extra mundum in spi-
ritu Dei est, et cum Deo est, mundo, aut rebus
mundanis affici potest. Atque ita, fratres, et ante
mortem mors, et ante corporum resurrectionem
animarum resurrectio sit opere, virtute, experien-
tia, veritate. Mortali enim cogitatione ab immortali
sensu delicta ac profligata, et mortalitate a vita
effugata, anima tum velut a mortuis excitata, se-
met convenienter videt (ut qui de somno surrexe-
runt, semetipsos conspiciunt) et Deum a quo exci-
tata est agnoscit: quem intelligens, gratias agit,
adorat, et immensam ejus bonitatem dilaudat. At
vero corpus ad proprias cupiditates nullam vel
qualemcunque inspirationem, aut motionem, aut
cogitationem habet: sed est in his totum mortuum
et exanime. Nonnunquam, imo sæpe, etiam
eorum quæ secundum naturam sunt, propter assiduam
animæ in rebus quæ supra naturam sunt
mentalem occupationem ac studium obliviscitur.
Et recte, inquit enim: *Spiritu ambulate, et deside-*
*ria carnis non perficietis*²⁴. Caro igitur, ut dictum
est, per adventum Spiritus facta mortua, imper-
turbatos de cætero vos relinquet, et citra impedi-

mentum vivetis: *Ubi enim spiritus Domini est,*
*inquit, ibi libertas*²⁵, libertas ex subjectione sub-
legem per omnia. Lex quippe dux viæ, et pedago-
gus, et manuductrix, et magistra justitiæ est, dum
dicit, hoc et hoc facies. Gratia autem et veritas
non ita: sed quomodo? et facies omnia, et loque-
ris secundum datam tibi, et loquentem in te gra-
tiam, sicut scriptum est: *Et erunt omnes docibiles*
*Dei*²⁶; non per litterarum notas, et signa quod
bonum est discentes, sed in Spiritu sancto id
edocti: nec in verbo solo, sed in lumine Verbi lu-
minis mystice divinis initiati. Tunc enim vobis
ipsis, inquit, et proximis doctores eritis, neque id
solum, sed et lux mundi²⁷, et sal terræ²⁸. Illi
ergo ante gratiam velut sub lege erant, et sub
umbra ejus sedebant. Nos autem post gratiam ut
in lumine, et die constituti, ab umbra seu servi-
tute legis liberati sumus, superiores scilicet illa
facti, quasi per gradus quosdam vitæ evangelicæ
in altitudinem sublati, et cum legislatore viven-
tes, vel potius etiam ipsi legislatores, aut legum
custodes.

Num igitur est, qui habet aures audiendi, ut
eorum quæ a Spiritu dicuntur vim auditione queat
percipere? Num etiam est, qui sensum Christi ha-
beat, ut probe et Deo convenienter intelligat quæ
ab eo scripta sunt? Num etiam invenietur quispiam,
Christum in se ipso loquentem habens, ut bene
possit eloqui, quæ verbis teguntur mysteria?
Sapientiam enim loquimur, inquit, non sæculi hu-
jus, quæ evacuatur, sed sapientiam in mysterio, quæ
*abscondita est*²⁹ multis, nobis autem probe reve-
lata, et cognita, qui in timore Dei velut ab ele-
mentis instituti sumus, et ad illum semper respi-
cimus. Non enim quod nescimus loquimur; sed
quod scimus testificamur, quoniam lux in tenebris
jam lucet³⁰, et in nocte, et in die, et intus, et ex-
tra. Intus quidem in cordibus nostris; extra au-
tem in animo circumillustrans nos sine vespera,
sine mutatione, sine varietate, sine figura, loquens,
operans, vivens, et vivificans, et collustrans lu-
mine reddens. Nos testificamur quoniam Deus lux
est, et qui digni sunt habiti, ut eum viderent,
omnes ut lucem viderunt, et qui eum acceperunt,
ut lucem acceperunt. Quoniam præcedit ante
illum lumen gloriæ illius, et sine lumine apparere
non potest: quique ejus lumen non viderunt, nec
illum viderunt, quoniam ipse lux est. Et qui lu-
men non acceperunt, nondum gratiam acceperunt.
Qui namque gratiam acceperunt, lumen Dei et
Deum acceperunt, sicut ipsa lux Christus ait:
*Inhabitabo, et inambulabo in eis*³¹. Quibus autem
hoc nondum contigit, nec digni sunt habiti, qui id
assequerentur, omnes hi sub lege ante gratiam
censentur, servi, servorumque discipuli. Et au-
ditores legis, circum umbram et typum adhuc

²⁰ Joan. v, 39. ²¹ Luc. ii, 40, 41. ²² Joan. xv, 49. ²³ Galat. vi, 14. ²⁴ Galat. v, 16. ²⁵ II Cor.
iii, 17. ²⁶ Joan. vi, 45. ²⁷ Matth. v, 14. ²⁸ ibid. 15. ²⁹ I Cor. ii, 6. ³⁰ Joan. i, 5. ³¹ Levit.
xxvi, 12; II Cor. vi, 16.

oberrantes, filii ancillæ, et filii tenebrarum sunt, sive imperatores, sive patriarchæ, sive episcopi, sive sacerdotes, sive principes, sive subjecti, seu profani, seu monachi, seu ascetæ, seu præpositi, seu pauperes, seu divites, seu ægroti, seu sani sint. Omnes enim, qui in tenebris sedent, et pœnitere nolunt, filii tenebrarum numerantur. Pœnitentia siquidem est janua, quæ e tenebris educit, et ad lumen deducit. Qui igitur ad lumen ingressus non est, januam pœnitentiæ non bene pertransiit. Nam si petrausisset, ad lumen venisset. Qui autem non pœnitet, peccat, propterea quia non pœnitet: *Scienti enim bonum, inquit, et non facienti, peccatum est illi* ²⁷. *Jam qui facit peccatum, servus est peccati, et odit lucem, et non venit ad lucem, ne arguantur opera ejus* ²⁸. Nunc enim sponte, et nostro ipsorum arbitrato ad lumen per pœnitentiam ingressi redarguimur, et judicamur: sed mystice judicium istuc, et abscondite, in interiore animarum nostrarum cubiculo, ad purgationem, et remissionem peccatorum nostrorum misericordia, et benignitate Dei subimus, solo nimirum Deo res nostras sciente ac intuente. Hoc igitur tam præclaro judicio quisquis hic judicatus fuerit, aliud supplicium aut examen non timebit, nec tentationes sibi superventuras formidabit. Tum vero, hoc est, in adventu Domini, iis qui nunc ad lumen venire, et ab ipso judicari, purgarique nolunt, sed id oderunt, quod modo absconditum est lumen revelabitur, occultaque horum omnia manifestabuntur. Et quales nunc sumus unusquisque nostrum, nos ipsos occultantes, et per pœnitentiam nostra manifestare nolentes, tunc a luce manifesti, et aperti Deo et omnibus sumus, et erimus; et magnitudo pudoris ac dedecoris illic pro spectaculo erit.

Etenim sicut in domo januas intus obseratas habente, si quis e nobis, quasi foris a nemine visus effuse peccet, adulteria scilicet, aut masculorum concubitus, aut alia execranda perpetrans, deinde subito in ipso flagitio deprehendatur, magnam incurrit infamiam; aut (ut aliud exemplum demus), si quis adversus regem insidias meditetur casque illi scripto exponat, aut si dicat, statuatur nefas aliquod, omnino intra ædes, ut dictum est, latitans, post rex cum toto senatu suo, consuetoque satellio adveniat, et domum cingat, statimque ea tota eversa ipse, et omnia ejus consilia appareant, pœnam magnam damnationemque sustinet; ad eundem modum tunc omnibus qui in mundo sunt fiet. *Et nox quidem sicut dies illuminabitur* ²⁹, domus autem omnis, et spelunca, et cælum ipsum ac terra tollentur, omnesque qui Christum non induerunt, seu qui lumen non acceperunt, ut supra docebamus, et in ipso prius non fuerunt, et lumen non fuerunt, nudi apparebunt,

A omnique ignominia undique replebuntur. Nec istuc tantum, sed et omnis cujuslibet actio seu bona, seu mala, omnis sermo, omnis cogitatio commentatioque ab ipso cujusque ortu videlicet, usque ad ultimum halitum illic collectim in unoquoque hominum apparebit. Et quam, quæso, fratres, ignominiam cum hac, quæ vere soia est ignominia, tunc comparabimus? aut quæ pœna timore illo pudoreque major, cum, ut dictum est, adeo tenebrosi, et sine illuminante spiritu inventi fuerint? Qualem porro vitam, quale oblectamentum habebit homo, qui in tenebris sedet, ac metuit, ne repentina lucis illuminatione cogitationis, aut actionis alicujus sordes in ipso reperiantur?

B Quare studeamus, fratres mei, hinc jam per pœnitentiam portam angustam intrare ³⁰, quodque intus est lumen spectare. Etiam, rogo, ne desiciamus pulsando, quærendo, et petendo antequam exaudiamur, et aperiatur, et detur nobis: insuper donec Ingressi lumen accipiamus, et illud extinctum in cordibus nostris habeamus. Nolite igitur errare, fratres. Qui in tenebris vivit, extra ostium est. Qui autem se ingressum existimat, et per ostium ingressus non est, etiam ipse extra ovile est. Si enim lux mundi, et ostium est Christus, omnino lucidum ostium est, non ostium simplex. Et qui in eo est, in luce mundi est. Lux autem mundi est, non quam oculorum sensus percipiat, sed quam animus veat, atque contempletur.

C Nam sol hic, quem sensus attingit, tantummodo corporis oculos illuminat hominum, bestiarum, volucrum: at sol qui sub intelligentiam cadit, qui mundo illuxit, animas duntaxat ratione præditas, neque has citra discrimen omnes, et indignas etiam illuminare novit. Haud enim inaninus, seu, ut melius dicam, non animal est, nec servus, aut creatura ad alios ministrandum constituta, sicut nempe iste sol quem cernimus, quiq; oritur super justos et injustos, probos simul et improbos ³¹. Sed quanquam lux, et sol nominatur, tamen et supra lucem, et supra solem, et ut lucis ac solis conditor ac Dominus est, vita, vivificus, veritas, justitia, et sanctificatio ³², simplex, ab omni compositione liber, et omne bonum, et melior omni bono. Ut igitur veritas est ac dicitur, vere convertentibus se veritas efficitur. Ut justitia est, omnem injustitiam exorsis justitia est. Ut sanctificatio, elutis ac per lacrymas purgatis. Ut simplex, illis qui nullam perversitatem, aut nequitiam intus gestant in præcordiis. Ut non compositus, nullam duplicitatem, aut ambiguitatem, aut incredulitatem animi habentibus. Ut bonus, iis qui spiritualibus pœnitentiæ operibus, ad corpus, aut vitam istam pertinentes curas ac sollicitudines non inducunt, quibus ea misceant atque confundant; sed nuda voluntate, et applicatione animi in malo-

D

²⁷ Jac. iv, 17. ²⁸ Joan. iii, 21. ²⁹ Psal. cxxxvii, 12. ³⁰ Matth. vii, 13. ³¹ Matth. v, 45. ³² I Cor. i, 30.

runt patientia ad eum accedentibus; quorum sinceritatem approbans, omni bono brevi eos cumulatur, et bonorum intellectum, cogitationemque vincuntibus, dum illis revelatur, apparetque, statim participes reddidit. Si enim bona, quæ oculis non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se⁵³, humani ingenii captum excedunt, et omnia quæ cernuntur bona exsuperant, quanto magis ipse qui hæc præparavit Deus: nec solum ipse, sed etiam qui eum videre, ei assistere, et cum eo versari meruerunt, et ejus divinitatis, gloriæque consortes, ac participes effecti, superiores omnino bonis, ipsis a Deo paratis, utpote Dominum ipsum, qui bona illa præparavit pro hæreditate possidentes evaserunt? Tales autem eos evasisse, et usque nunc evadere, non dico post mortem solum, sed adhuc superstitibus, tota divinitus inspirata Scriptura docet, omnesque per vitam et mores suos sanctitatem consecuti, testimonium ferunt. Porro sanctorum laus omnis, et beatitudo his duobus constat, orthodoxa fide, et laudabili vita. Item dono sancti Spiritus, et charismatum ejus, duobus enim his hoc tertium copulatur. Nam cum quis vitam bene, et cum amore Dei traduxit, cum sensu orthodoxo, et gratia donatus, atque a Deo per sancti Spiritus donum glorificatus est, comitatur illum laus, et ab omni fidelium Ecclesia, ab omnibusque magistris ejus beatus prædicatur. Fide autem, et operibus perfecte non suppositis, adorandum ac divinum scriptum advenire, et donum ejus accipere quemquam hominum impossibile est; sicut etiam sanctus Jacobus ait: *Qui proderit, fratres mei, si quis dicat fidem se habere, opera autem fidei non habeat? num fides eum salvare potest? Quomodo enim corpus sine spiritu mortuum est, sic fides sine operibus mortua est*⁵⁴. Et iterum: *Si frater aut soror nudi sint, et quotidiano victu egeant, dicat autem aliquis vestrum illis, Ite in pace. calefacimini, et saturamini, non dederit autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? sic et fides, nisi opera habeat, mortua est in semetipsa*⁵⁵. Hæc et Joannes apostolus: *Filioli, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate*⁵⁶. Et: *In hoc cognoscimus, quoniam ex veritate sumus, et in conspectu ejus suadebimus corda nostra, quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, major est Deus corde nostro, et novit omnia. Si enim cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, et quidquid petierimus, accipiemus, quoniam mandata ejus custodimus, et ea quæ sunt placita coram eo, facimus*⁵⁷. Et: *Hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi, et servemus mandata ejus*⁵⁸. Et: *Qui servat mandata ejus, in Deo manet, et Deus in eo. In hoc autem cognoscimus, quod in nobis manet, ex Spiritu quem dedit nobis*⁵⁹. Nam si Spiritus sanctus in ho-

minem non venerit, nec in eo habitare cognitus fuerit, alienum est quemvis spiritualem appellari. Qui autem spiritualis nondum est, quomodo sanctus erit? qui sanctus nondum est factus, per quænam alia opera, actionesque beatus evadet? Beatitudo Deus est, cujus qui non est particeps, vel potius quem qui totum in se non habet, quo tandem modo beatus? nullo, ut mihi quidem videtur. Sol sine luce, num dicitur sol? et homo Spiritus sancti expertus, num sanctus dicitur? *Estote sancti, ait Dominus, quoniam ego sanctus sum*⁶⁰. Quibus verbis nos explore cognitos peccatores ad imitationem per opera misericors ille cohortatur; ac si diceret: *Desistite a rebus improbis, et ad omnem probitatem incumbite, omne genus virtutis pro viribus vestris consecutemini, et quantum potestis, sancti evadite, si modo communionem mecum habere desideratis. Ego enim sanctus sum, hæc est, purus, incontaminatus, idque natura. Vos autem in mandatis meis exsequendis ab inquinamentis peccatorum abstinete, meique participes gratia Spiritus mei facti, sancti quoque eritis. Hoc enim sibi vult, Estote. Ergo male fugiendo et bona operando sit sanctus homo: non quasi omnino ex operibus sanctificetur (*Non enim justificabitur ex operibus legis omnis anima*⁶¹), sed quia sancto Deo per hujusmodi actionum frequentationem se adjungit, eumque sibi convellat. Hoc porro etiam ad eos, qui jam Spiritus gratiam acceperunt, et magis quidem Dominum dicere opinor. Qui præcipere videtur, non fidendum dono, et per desidiam ad vitia et peccata redeundum, et quodammodo his uti verbis. Heus tu spiritualis, ne te otio dedas, qui gratiam sancti Spiritus, et per illam me accepisti. Otium enim generat nequitiam, nequitiam omne genus vitiorum procreat. Mandatis igitur quotidie servandis sanctus esto, siquidem me in te, et tecum, et te in me, et mecum esse vis. Nihil enim adeo ex omnibus inconstans et mutabile est, ut mens humana, tum denique consistens, cum fluxu et creatis, et quæ cernuntur omnibus rejectis, tenebras quibus circumfunditur pertransierit.*

Quoniam vero hæc ita se habent, et mens res est semper mobilis, nunquam potius requiescere, eam sollicitam, divinarumque legum studiosam esse oportet, cum alioqui vita omnis humana sollicitudinum et curarum plena sit, et ex re nulla possit quietem capere, quanquam id multi supra vires suas facultatemque contenderunt. Quia ab initio ea conditione conditus est homo. Operari enim et custodire paradisum jussus est Adamus, et dum ad honestatem movemur, natura operamur. Qui itaque, otio et inertie seipsum tradiderunt, quicumque fuerint, alioqui sancti et spirituales, in affectiones naturæ parum consentaneas se præcipiant.

⁵³ I Cor. II. 9. ⁵⁴ Jac. XIX, 14-26. ⁵⁵ Ibid. 15-17. ⁵⁶ I Joan. III, 18. ⁵⁷ Ibid. 19-22. ⁵⁸ Ibid. 25. ⁵⁹ Ibid. 24. ⁶⁰ Levit. XI, 44. ⁶¹ Galat. II, 16.

Ut enim fons perennem aquam scaturiens, si paulum constiterit, exsiccatus, nec jam fons, sed fovea potius est : ita qui mandatis factitandis semper se purgat, et ex Deo purgatus ac sanctificatus est, si ab exsecutione paulum deflexerit, pro portione etiam a sanctitate deflectit. Qui vero cum uno quodam peccato sciens simul abducitur, totus e puritate excidit; sicut et vas aquæ plenum modico cæno totum inquinatur. Nec solum peccatum, quod per corpus admittitur, sed alia quoque vitia, quæ intra nos per nos perpetrantur, nec videntur, intelligo, vanam gloriam, hominibus placendi studium, superbiam, fastum, jactantiam, hypocrisin, amorem dominandi, dolum, malignitatem, odium, perfidiam, invidiam, elationem, zelum, sui complacentiam, amorem sui, contentionem, insipientiam, et reliquas omnes passiones ignominie, quæ in anima operantur, a quibus et propheta David liberari desiderans, Deum rogabat in hunc modum : *Ab occultis meis munda me, et ab alienis parce servo tuo. Si mei non dominabuntur, tunc immaculatus ero, et mundabor a delicto maximo*⁵¹. Et : *Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar*⁵². Et rursus : *Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis*⁵³. Et : *Spiritu principali confirma me*⁵⁴. Quæ enim utilitas, fratres, laborum corporalium, si opus interius postonatur? An non audimus Paulum dicentem : *Corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia*⁵⁵. Et rursus : *Mundemus nosmet ipsos ab omni inquinamento carnis et spiritus*⁵⁶. Eadem et sanctus Petrus clamat in hæc verba : *Succincti lumbos mentis vestræ, sobrii perfecti, sperate in eam, quæ offertur vobis gratiam, in revelationem Jesu Christi, quasi filii obedientiæ, non configurati prioribus ignorantie vestræ desiderii, sed secundum eum, qui vocavit vos, sanctum, et ipsi in omni conversatione sancti sitis, et Dominum Jesum sanctificate in cordibus vestris. Idcirco scriptum est : Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Et, si patrem invocatis eum, qui sine acceptione personarum judicat secundum uniuscujusque opus, in timore incolatus vestri tempore conversamini : scientes quod non corruptilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi*⁵⁷. Optemus igitur et nos toto animo, et fixa sit sententia, non decipi, aut ab aliqua corporis, animæque perturbatione inescari, et alligari, ne per unam seu parvam, seu magnam mandati transgressionem via in cælum ferente excidamus. Sed cum ambulaverimus, nec retro respexerimus, festinemus antecedentem nos Jesum prævenire, factique ejus compotes, ante eum procedamus, et coram ejus bonitate ploremus⁵⁸, ar-

A donterque oremus, uti prorsus a nobis ne separeretur, neve sinat nos abire a via, qui est ipsemet, qui dixit : *Ego sum via, resurrectio et vita*⁵⁹. Hunc ergo exquiramus, hunc prævenire studeamus, ut etiam illum teneamus. Quod si factum fuerit, et ad ejus exemplum vitam nostram instituerimus, non solum cum hinc emigraverimus, sed nunc etiam in cælum cum ipso ascendemus, et una assumemur : imo potius ipse nos secum sustollet, et glorificabit, et donabit felicitate sempiterna perfrui.

ORATIO XXI.

ARGUMENTUM.

B *Videndum, æquid beatitudines, de quibus locutus est Christus, in nobis habeamus; eas enim esse indicium signaculi, et proprietates characteris ejus. Qui signo Christi signatus non est, nec characterem illius in se fert, hunc in regnum cælorum introire nequam posse.*

C Quicumque signo Domini ac Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi, signati non sumus, curramus ut signemur. Quicumque insigniti non sumus, nota spiritus insigniri properemus. Mors enim in animas primitivorum⁶⁰ per sanguinem Christi, et gratiam sanctissimi Spiritus non dominatur : nec lupus qui mente percipitur, sigillum principis pastorum Christi, quo oves suas signare consuevit, contra intueri audeat. Itaque, fratres fideles, divinarumque rerum cupidi, festinemus, agentes et molientes omnia quæ Christo sunt placita, ut ab ipso quoque signati, de cætero sine metu vivamus : quin etiam, ut de manu ejus misericordiam accipiamus, et digni habeamur, qui mysterium Christi cognoscamus. Cognitionem autem intelligo, non quæ verbo duntaxat et auditione traditur : sed quæ in ipso opere et actione elucet. Audi igitur quemadmodum cognitio mysteriorum Dei per opus, et actionem in nobis perspicitur. Christus Deus noster per Evangelium suum quotidie aperte clamat : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*⁶¹. Hoc quoties audimus considerare, et nos ipsos diligenter excutere debemus, num revera pauperes istiusmodi simus, ut etiam nostrum sit regnum cælorum; adeo ut nos id tuto possidere animo sentiamus, itaque ejus tenere divitias, ut citra dubitationem nos in eo esse experiamur, et illius bonis atque deliciis oblectemur. Intra nos enim illud esse, ipse Dominus pronuntiavit⁶². Argumenta porro, quibus id intra nos esse demonstretur, hæc sunt : Nilil eorum quæ oculis subjiciuntur et pereunt, concupiscere; res, inquam et oblectamenta hujus vitæ, non opes, non gloriam, non delicias, non ullam denique aliam vitæ præsentis, aut corporis voluptatem : sed ita se his omnibus abstinere, et sic judicio, ac voluntate ab illis abhorrere, ut potes-

⁵¹ Psal. xviii, 13, 14. ⁵² Psal. cxviii, 80. ⁵³ Psal. l, 12. ⁵⁴ Ibid. 14. ⁵⁵ 1 Tim. iv, 8. ⁵⁶ 1 Cor. 7, 1. ⁵⁷ 1 Petr. i, 13-19. ⁵⁸ Psal. xciv, 6. ⁵⁹ Joan. ii, 25. ⁶⁰ Hebr. xii, 23. ⁶¹ Matth. v, 3. ⁶² Luc. xvii, 21.

tate et honore præcellentes ab his qui lupanaria obeunt, abhorrent: et quantum qui pura et munda vestimenta induti, et suaveolentibus unguentis perliti sunt, graveolentiam ac lutum avergantur. Qui enim ad unum aliquod nominatorum sese convertit, regnum illud cælorum neque vidit, neque olfecit, neque jucunditatem et dulcedinem ejus degustavit. Deinde: « *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* ⁶⁴. » Videamus nunc iterum, et in nosmet inquiramus, num hunc luctum in nobis habeamus, et quænam sit ista consolatio, quæ luctus hujus comes dicitur. Primum quidem pauperes spiritu beatos affirmavit, utpote quorum sit regnum cælorum. Pauperes autem, ut docuimus, hisce præsentibus plane non capiuntur, neque animum ita cum iis copulant, atque conjungunt, ut vel modica delectatione deliniatur. Quo igitur pacto, et quam ob causam lugebit, qui totum mundum detestatus est, et corde tam longe ab eo est, quam corpore illi appropinquat? qui nullo rerum aspectabili amore tenetur, quid est, obsecro, cur se tristitiæ, lætitiæve dedat? Et quomodo lugebit, solatiisque mulcebitur, qui regnum cælorum habet, et in eo lætatur assidue?

Attendite mentes, rogo, iis quæ dicam, et quæsitam rationem cum ejus solutione accipietis. Homo fidelis, qui ad mandata Dei exhaurienda sedulo semper incumbit, cum omnia servavit, et ad fastidium horum, id est, ad inculpatam vitam, et puritatem ingressus fuerit, tunc modulo suo se metuens, imbecillum inveniet, quique ad celsitatem illam mandatorum pertingere non possit: sed et pauperem imprimis, sive indignum ad suscipiendum Deum, ad gratias et laudes eidem tribuendas, ut qui nunquam proprium, ac suum aliquod bonum possederit. Hæc qui propter se cum animi sensu reputat, omnino lugebit luctu vere beatissimo, qui et consolatione promissa levatur, et animam nitent efficit: est siquidem pignus regni cælorum ex luctu progneratum solatium. « *Fides* namque, secundum Apostolum, *est rerum sperandarum substantia* ⁶⁵. Consolatio porro, quam in animis lugentibus illustratio spiritus conciliat, adventus Dei est, præmium certaminis humilitatem eis donans, quæ et semen, et talentum vocatur. Aucta quippe, et multiplicata in ipsis certantium animabus, partim tricesimum, partim sexagesimum, partim centesimum Deo fructum fert ⁶⁶, fructum sanctum charismatum, ac donorum Spiritus. Ubi enim non fucate sed vere humilis ac demissus animus, ibi etiam humilitatis fundum. Et ubi humilitas, ibi illuminatio spiritus. Ubi spiritus illuminatio, ibi divini luminis copia, et Deus in sapientia et cognitione mysteriorum ejus. Ubi vero hæc, ibi regnum cælorum, et regni cognitio, et absconditi thesauri scientiæ Dei, in quibus etiam paupertas spiritus patescit. Ubi autem paupertatis

A spiritualis noticia, ibi quoque luctus gaudio mistus. Ibi item jugiter manantes lacrymæ, quæ animam hanc amantem purgant, ac prorsus lucidissimam reddant. Per hæc igitur anima sursum respiciens, et Dominum suum cognoscens reliquas virtutes studiose progignere sibi, et Christo orditur. Nec immerito. Irrigata enim continenter, et pinguescens lacrymis, et iram in se penitus extinguens, mitis totaque ad irascendum immobilis efficitur. Concupiscit autem et appetit, esuriens simul, et sitiens discere justificationes Dei. In his vero et misericors, et alienis incommodis dolens sit: quod ex his omnibus cordis ejus puritas perficiatur, et ipsa Deum videat, ejusque gloriam secundum promissionem clare intueatur. Qui hunc in modum animas suas compararunt, pacifici sunt in veritate, et illi Altissimi nominantur, qui et pure Patrem Dominumque suum agnoscunt, et ex tota anima illum diligunt; quemvis laborem videlicet: et quamvis afflictionem ejus causa sustinentes, injuriis vexati, contumeliis appetiti, angustiati ob justum ejus mandatum, quod et nobis servandum præcepit, exprobrationes, persecutiones, et omne verbum malum falso contra se dictum, propter nomen ejus tolerantèr sufferentes, exsultantes, quoniam digni sunt habiti, qui pro ejus amore ignominia ab hominibus afficerentur ⁶⁷. Animadvertistis, fratres, signaculi Christi expressam effigiem? Agnovistis, fideles, proprietates characteris ejus? Unum profecto signaculum illuminatio Spiritus est, etsi multæ sunt formæ operationum illuminationis hujus, multaque virtutum ejus indicia, quorum primum, et magis necessarium, et tanquam principium ac fundamentum est humilitas: *Ad quem enim respiciam, inquit, nisi super hamilem et quietum, et tremementem sermones meos* ⁶⁸?

Alter luctus est lacrymarum fons, de quibus cum copiose velim disserere, verbis ad sensum explicanda destitutor. Res mira, et quam lingua non potest effari. Per oculos snere sentiuntur, et ex anima cœnum peccatorum eluere intelliguntur: et in terram cadentes, dæmones urunt, ac prosterunt, animamque e vinculis peccati inaspectabilibus eximunt. O lacrymæ ex divina illuminatione scaturientes, cœlum ipsum reserantes, et divina mihi solatia parientes: iterum quippe et sæpius eadem præ suavitate, et desiderio dico. Ubi lacrymarum copia, fratres, cum cognitione vera, ibi etiam divini luminis splendor; ubi luminis hujus splendor, ibi bona suppeditant omnia, et signaculum sancti Spiritus plantatur in corde, unde et omnes vitæ fructus exoriuntur. Hinc Christo mansuetudo producitur, pax, eleemosyna, compassio, benignitas, bonitas, fides, continentia. Hinc manant inimicos diligere, et pro illis orare, gaudere intentionibus, gloriari in tribulationibus, alienos lapsus ducere suos, et deslere tanquam proprios,

⁶⁴ Matth. v, 5. ⁶⁵ Hebr. xi, 1. ⁶⁶ Matth. xiii, 8 seqq. ⁶⁷ Act. v, 41. ⁶⁸ Isa. lxxvi, 2.

animam pro fratribus prompte ad mortem offerre. **A** Multo igitur ignis intelligibilis in ipsis intelligibilibus occultior, et arcanus magis, quam sensibilis in sensibilibus.

Proinde inspicimus, fratres, subtiliterque nosmet perscrutemur, et pernoscamus animos nostros, num in nobis Christi signaculum sit. Discamus an in nobis sit Christus, ex indicibus et signis, quæ protulimus. Quod si Christum, aut ejus signaculum necdum accepimus, dictaque signa in nobis ipsis haud agnoscimus: quin contra potius, mundus fallax in nobis vivit, nosque in ipso infelices vivimus, temporaria magni ducentes, et in tribulationes incidimus, et propter ignominias, ac detrimenta cruciamur, honoribus ide verso, divitiis, deliciis gaudemus et exultamus, **B** pro damnum, pro ignorantiam, pro cæcitatem, pro miseriam, stuporemque nostrum, a quibus subacti, in terram proculcamur. Sane miserabiles, longeque infelicissimi, atque ab ipsa æterna vita et a regno cælorum extranei sumus, non amplius in nobis ipsis Christum possidentes, sed mundum in nobismetipsis viventem habentes, utpote in ipso viventes, et terrena sapientes. Qui ita est animatus, inimicus Dei apertus est. Nam affectio erga mundum, inimica est Deo ⁷¹, juxta illud Apostoli: *Ne diligatis mundum, neque ea quæ in mundo sunt* ⁷². Quia nemo potest Deo servire, et secundum hominem vivere. Vere nihil melius, fratres, in mundo, quam nihil habere mundi, neque ultra ea quæ corpori necessaria sunt, desiderare quidquam. **C** Necessitas autem ista, si rationem audiamus, est panis et aqua, vestimentum et tegumentum, secundum divinum Apostolum, *habentes victum et vestitum, his contenti erimus* ⁷³. Quod si re aliqua insuper egebimus, ipse pro certo præbebit nobis credentibus et sperantibus, qui majora largitus est, *et implet omne animal benedictione* ⁷⁴, modo cætera omnia hujus fluxæ et caducæ vitæ relinquamus; puta vanam gloriam, invidiam; contentionem mutuam, dolum, murmurationem, rixam, mendacium, perjurium, injustitiam avaritiam, contumeliam, calumniam, maledictum, concertationem, obtreactionem, criminationem, superbiam, hominum odium, improbitatem, cæteraque universa, quæ diabolus genus humanum docuit. Propter hæc enim non diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt, jussi sumus. Non ut creaturas Dei sine ullo discrimine odio persequamur: sed ut malorum occasiones præcidamus. Propter hæc itaque mundum, et omnia a Deo averentia, et ad periculum animæ deducencia fugiamus censeo. Etenim quis gloriæ et honoris humani avidus, extremum vilissimumque omnium se unquam reputabit, et humilis spiritu, aut corde contritus fiet, aut luere unquam, omnino poterit? Quis item amans divitias, pecuniarumque et possessionum cupiditate pessumdatus, ad aliis tribuendum

⁷⁰ Luc. i, 78, 79. ⁷¹ Joan. xiv, 21. ⁷² Jac. iv, 4. ⁷³ I Joan. ii, 15. ⁷⁴ I Tim. vi, 8. ⁷⁵ Psal. cxlv, 16.

misericos, et aliena mala dolens, et non potius
omni fera immittit atque crudelior invenitur?
Quis vanæ gloriæ mancipium, et arrogantis obses-
sus, aliquando ab invidentia, et obtreactione dis-
cedet? Qui autem ad corporis etiam voluptates
perfrundas sese demiserit, et in cœno libidinum
volutatur, quando tandem mundus corde evadet, aut
quando, et quomodo Deum fabricatorem suum videbit?

Jam pacificus quo pacto futurus est, qui se-
ipsum alienavit a Deo, nec dicentem audit: *Pro
Christo legatione fungimur, tanquam Deo per vos
exhortante, reconciliamini Deo*¹⁵. Quisquis enim
per mandatorum violationem cum Deo bellum ge-
rit, etiamsi omnes inter se pacificaverit, Dei
hostis est: siquidem nec ut ipsi, inter quos pa-
cem conciliat, Deo placeant, id facit. Nam cum
ipse primus sit inimicus sui ac Dei, inimici Dei
sunt etiam hi, qui per tales pacem amplectuntur.
Prorsus enim qui adversus quempiam hostilem
gerit animum, quæ hosti videntur et placent, cæ-
teris ex animo suadere, et docere eos facere, quæ
ille vult, nescit, utpote alia via, et illius voluntati
contraria incedens. Itaque, dilecti fratres, oderi-
mus mundum, et ea quæ in mundo sunt. Quid
namque nobis cum mundo, et cum iis qui in
mundo vivunt hominibus? Desideremus contra
medullitus, quæ Deus amplecti nos jubet, pauper-
tatem spiritus, quam divinus sermo humilitatem
nominat: luctum perpetuum die ac nocte, ex quo
tanquam e fonte gaudium animæ, et consolatio
Deum diligentibus in horas profluit. Ex hoc om-
nibus in veritate certantibus mansuetudo etiam
feliciter procedit, justitiam esurientibus ac sitien-
tibus, semperque regnum Dei, quod omnem hu-
manum sensum exsuperat, quærentibus. Neque
hoc tantum, sed et quempiam misericordem fieri,
et mundo corde, plenum pacis, et pacificum, con-
traque tentationes animosum ac virilem hinc est,
ex quotidiano luctu videlicet. Hinc item peccato-
rum odium in nobis nascitur. Hinc divinus in
anima zelus accenditur, qui nullo modo eam qui-
escere, aut cum improbis ad improbitatem decli-
nare patitur: sed eam virilitate ac virtute im-
plet, quo in rebus adversis usque ad finem perse-
veret. Curramus, persequamur, donec quippiam e-
stantibus, ac minime fluentibus comprehendamus.
Præsentia cuncta pereunt, et ut somnia præte-
reunt, nihilque inter ea quæ oculis aspicimus, fir-
mum est, ac stabile. Sol, astra, cœlum, et terra,
omnïa transeunt; solus ex omnibus homo manet.
Quid ergo ex aspectabilibus universis prodesse nobis
poterit, cum moriendi necessitas advenerit? cum
hinc ad illam illius sæculi requiem abibimus, et
fugacia ista post nos relinquemus? Quod si hæc
visibilia nondum transibunt, quid lucri inde
nobis, ex hoc sæculo morte digressis, et hic
exanimi relicto corpore? Ex quo enim anima
corpus suum deseruerit, nec videre amplius potest

A per id, nec videri ab alio: sed exinde solis invi-
sibilibus afficitur, nullusque ei harum quæ apud
nos sunt rerum sensus, aut cura superat, cum
illuc duplicem vitam, et geminum certamen habeat,
aut regni cœlestis, et æternæ gloriæ; aut ge-
hennæ, ac pœnæ ignis. Alterum quippe horum ad
hæreditatem sempiternam pro meritis a Deo reci-
pit. Quocirca ob hæc fallaciam hujus vitæ, et quæ
putatur, ejus lætitiâ fugiamus, et ad solum
Christum animarum Salvatorem accurramus, quæso.
Hunc invenire studeamus, qui ubique præsens
adest, et Inventum teneamus, prostratique pedibus
ejus, eos fervide amplectamur. Eia obsecro, stu-
deamus dum supersumus ipsum videre et contem-
plari. Si enim digni habebimur, qui cum hic
B sensu vigenti videamus, non moriemur, mors
nostri non dominabitur¹⁶. Ne expectemus ut in
futuro eum videamus, sed nunc eum videre annu-
tamur, cum et Joannes Theologus ita dicat:
*Scimus autem, quoniam Deum habemus in cordibus
nostris, ex Spiritu, quem ab ipso accepimus*¹⁷.
Quicumque igitur fidem in ipsi ex operibus
infractam ac stabilem ostendistis, quæ a nobis a
principio dicta sunt accurate, bèneque judican-
tes, cavete, ne dum putatis vos Christum in vo-
bismet habere, non animadvertatis vos nihil
habere, vacuisque manibus e vita subducamini,
et audiat (quod Deus avertat) vocem illam hor-
ribilem: *Tollite quod servus nequam videtur ha-
bere, et date plus habenti*¹⁸. Tunc in omnem
C æternitatem plorabit, et lugebit, et tristabitini.

ORATIO XXII.

ARGUMENTUM.

*Quid sibi velit illud: « Qui crediderit, et baptis-
tus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit,
condemnabitur »? Quæ sint charitatis erga
Deum, et proximum argumenta. De perfecta, et
consummata charitate, ejusque efficientiâ. Nisi
hic charitatis, et sanctissimi Spiritus participes
fieri laboremus, non posse nec fideles, nec Chri-
stianos esse, nec filios Dei appellari: sed potius
pro infidelibus in die judicii condemnatum est.*

Domini ac Deus noster Jesus Christus, germa-
nus Dei Patris Filius, ejusdem cum illo substan-
tiæ, naturæ, gloriæ, sedens in eodem throno, et
throni socius, in Patre manens, sicut et Pater in
ipso, ad miseriam, afflictionemque nostram, quin
etiam ad servitutem, quam per peccatum ab ini-
mico seducti, eidem inimico serviebamus, cum
respexisset, benignitate sua quanta dici non potest
nos miseratus, volensque e servitute, et seductione
turpissima eripere, totus inde descendit pateram
sinum haud relinquens, ut ipse novit, et existens
in terra, in tenebris, et in umbra mortis sedenti-
bus apparuit¹⁹, de Spiritu sancto, et sancta
semper Virgine Maria humanis artibus contactus
videlicet. Cumque ambulasset, et cum hominibus
nobis ac peccatoribus conversatus esset, ac divi-
nam vivendi rationem, modumque nobis demon-

¹⁵ II Cor. v, 20. ¹⁶ Rom. vi, 8 seqq. ¹⁷ Joan. i, 13. ¹⁸ Luc. xix, 24 seqq. ¹⁹ Marc. xvi, 16. ²⁰ Isa. ix, 2.

strasset, præceptaque salutaria sanctis discipulis suis edidisset, rursus ad patrem suum cum gloria ascendit, dato iisdem mandato, nempe hoc : *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia*. Non hoc aut illud servare, sed omnia, quæcunque mandavi vobis⁸⁰. Quoniam autem dixit, *Omnia*, nihil prætermisit, quod non servare juserit. Quid amplius? *Qui crediderit, inquit, et baptizatus fuerit, salvabitur : qui autem non crediderit, condemnabitur*. Num igitur, fratres charissimi, quid hoc sit nostis, quod ait : *Qui crediderit, et baptizatus fuerit*; deinde iterum : *Qui non crediderit?* Arbitror enim quod dictum est planum esse, ac facile ad intelligendum. Habet tamen alicubi sensus profunde latentes. Fidem hic dicit, non hanc solam, Christum esse Deum, sed illam maxime, quæ omnia de sanctis mandatis ejus dicta complectitur, quæque in se omnia divina ejus mandata continet, et credit, nihil in illis, usque ad ultimam apicem otiosum : sed omnia usque ad unum iota vitam, et vitam sempiternam conciliare. Itaque si quis credit, ita se illa habere, et per sacrum baptisma ad hæc omnia servanda, ac sine præmissione facienda descriptus est, salvabitur. Qui vere sermones ejus etiam usque ad unum apicem, aut unum iota, ut dictum est, non crediderit, non secus, quam si totum negavisset, damnabitur. Et merito. Qui enim in magnis ei credidit, nimirum, quod Deus cum esset, sine im-

magis ut infidelis, aut etiam infideli deerior judicabitur; quoniam in majoribus quidem confitetur se Christo credere, in minimis autem ipsum, universorum Deum, ac Dominum contemnit: et proflens se in aliis credere ut Deo, æque ut cuiuspiam plebeio, ac vulgari fidem denegat, dicenti, etiam de verbo otioso homines rationem reddituros in die judicii: putatque se ridentem, obsecnaque, et inania garrientem salvari posse, cum ille miseros affirmet, qui rident, beatos autem qui lugent⁸¹. Quinimo qui se non abnegat etiam, neque crucem bajulat, in omnium tentationum impetu usque ad mortem alacriter sustinendo, quomodo sua causa crucifixum sequi se existimat? Et qui plus illo parentes, cognatosque diligit, quomodo se Christi dignum discipulum ex animo reputat? Et qui non abnegant animam suam, sed seipsos amant potius, suisque voluntatibus, magis quam Dei obsequuntur, frustra se ejus discipulos esse confidunt. Et qui in horas non unum, et minimum mandatorum, sed multa, et præcipua solvunt, nihil omnino, illicitum se committere, committere autem? imo sic constituti magnos se in regno cælorum fore arbitrantur. Et quod caput malorum est omnium, omnino ne mandata quidem se his modis violare autumant, et nos patrocinium, veritatis suscipientes, ad idem sentiendum inducere stolide conantur.

Duo enim sunt mali genera, unum, cum quis in multitudinem peccatorum delapsus salutem suam desperat; alterum, cum malum loco boni habet, certoque sibi persuadet, se mala perpetrando benefacere. Ac prior quidem, si de poenitentia, et benignitate Dei doctus didicerit, nullam esse peccatorum tantam multitudinem, quam poenitentia non deleat; *Et ubi abundavit delictum, ibi et superabundasse gratiam*⁸²; item illud: *Gaudium est in cælo super uno peccatore poenitentiam agente*⁸³, forsitan se colligens, et compunctus, concupiscet aliquando peccatis liberari, ac poenitentiam serventer amplexus exsurget, intolerandoque conscientie onere levabitur. Alter revocata difficilior, prorsus medicamentis hujusmodi curari recusat. Qui enim curationem admittat, qui penitus ne in morbo quidem, se esse, aut lapsum jacere credit? Neutiquam profecto. Nemo igitur vos seducat, fratres. Omnia quippe quæ Christus Deus apostolis præcepit, nos quoque similiter servare jussit: quæ quidem in hoc mundo servare possumus. Sed id plane deliberatum nobis non est, quia fide charitateque in Christum infirmus sumus. Et hoc verum esse testantur omnes, qui ante legem, et in lege, et post Salvatoris adventum cum liberis et conjugibus, et omnium ad vitam requisitorum curis, ac sollicitudinibus Deo placuerunt, cum se voluntate et affectu, quo illis inhærebant,

⁸⁰ Matth. xxviii, 18, 19. ⁸¹ Matth. xii, 36. ⁸² Matth. xvi, 24. ⁸³ Matth. x, 37. ⁸⁴ Matth. v, 19. ⁸⁵ Luc. vi, 25. ⁸⁶ Rom. v, 20. ⁸⁷ Luc. xv, 9.

separassent, iis qui in montibus et speluncis ambulare cœperunt, ad unam metam debent currere, ut ex diversis regionibus et locis in unam urbem (regnum cœlorum) puta, ut supra diximus, conveniant, et digni habeantur, qui una cum Christo regnent. Urbem hic unam mihi, non multas, sanctam, et individuum virtutum trinitatem intelligito: vel potius primam reliquarum, quam et ultimam dicunt, ut finem bonorum et majorem omnibus, charitatem, inquam, ex qua, et in qua fides omnis fundata, et spes ædificata est, ac sine hac nihil eorum quæ sunt, constructum, atque constitutum est, nec constituetur omnino. Etenim virtutes omnes sine hac marcidæ, et inutiles censentur. Et qui charitate destituuntur, quamvis interim nulla virtute careant, divina gloria nudi in die iudicii inveniuntur. Corpus siquidem absque capite mortuum, ac spiritu vacuum est. Multa porro charitatis nomina, multæ actiones, multa indicia, proprietates divinæ et plurimæ, natura una, et æqualiter omnibus prorsus ineffabilis, angelisque et hominibus, et omni alii creaturæ (7) (quæ forte ignoratur a nobis), ratione incomprehensibilis, gloria inaccessa, consilio non investigabilis, æterna, quia et sine tempore, sub aspectu non cadens, et quæ intelligitur quidem, non tamen comprehenditur. Multa hujus non manufactæ, et sanctæ Sionis decora et elegantix, quam qui inveni cœpit, de cæteris spectaculis sensum moventibus non delectatur; non amplius gloriæ mundi hujus adhæret.

Documentum porro non diligens Deum, et Christum ejus, est mandatis illius non parere, quod ipse Dominus testificatur, cum ait, *Qui non diligit me, sermones meos non servat* ⁹². Proinde et nobis, fratres, una communis via esto, mandata scilicet Christi, quæ nos ad cœlum, ac Deum perducant. Quanquam enim sacra Scriptura diversas vias præscribit, non tamen penitus secundum naturam suam; verum ad facultatem, consilium atque scopum cujusque in multa figurari dicitur, quando ex multis, et diversis operibus actionibusque incipientes, quasi ex locis diversis, multisque urbibus singuli abiremus, in unum diversorium, nempe in regnum cœlorum studemus devenire. Actiones autem, et spirituales divinarum virorum viæ virtutes intelligendæ sunt. Omnis enim virtus Dei mandatum est. Cæterum aliud mandati, aliud virtutis actio est, tametsi honorum occasiones ex se mutuo accipiant. Actio mandati est, facere quod justum est; virtutis, ut quod fit, veritati placeat. Est enim qui mandato obtemperat, et aperte vitioso affectui servit, et pravis cogitationibus bonam actionem obscurat, ac perimit. Qui igitur in mandatis Christi

A ambulare cœperunt, ad unam metam debent currere, ut ex diversis regionibus et locis in unam urbem (regnum cœlorum) puta, ut supra diximus, conveniant, et digni habeantur, qui una cum Christo regnent. Urbem hic unam mihi, non multas, sanctam, et individuum virtutum trinitatem intelligito: vel potius primam reliquarum, quam et ultimam dicunt, ut finem bonorum et majorem omnibus, charitatem, inquam, ex qua, et in qua fides omnis fundata, et spes ædificata est, ac sine hac nihil eorum quæ sunt, constructum, atque constitutum est, nec constituetur omnino. Etenim virtutes omnes sine hac marcidæ, et inutiles censentur. Et qui charitate destituuntur, quamvis interim nulla virtute careant, divina gloria nudi in die iudicii inveniuntur. Corpus siquidem absque capite mortuum, ac spiritu vacuum est. Multa porro charitatis nomina, multæ actiones, multa indicia, proprietates divinæ et plurimæ, natura una, et æqualiter omnibus prorsus ineffabilis, angelisque et hominibus, et omni alii creaturæ (7) (quæ forte ignoratur a nobis), ratione incomprehensibilis, gloria inaccessa, consilio non investigabilis, æterna, quia et sine tempore, sub aspectu non cadens, et quæ intelligitur quidem, non tamen comprehenditur. Multa hujus non manufactæ, et sanctæ Sionis decora et elegantix, quam qui inveni cœpit, de cæteris spectaculis sensum moventibus non delectatur; non amplius gloriæ mundi hujus adhæret.

O desideratissima charitas, beatus qui te complexus est, quoniam post hanc terrenam pulchritudinem turbido agitato affectu non amplexabitur. Beatus qui ex amore Dei tibi est implicitus: totum quippe mundum abnegabit, et cum homine quocunque familiariter versans, nequaquam inquinabitur. Beatus qui venustates tuas exosculatus est, et infinita tui cupidine in te delicias suas habuit: nam aqua et sanguine ex te puriter distillante, secundum animam sanctificabitur. Beatus qui te cupide attraxit, quia pulchra immutatione immutabitur, spirituque et animo letabitur, quoniam tu es gaudium inexplicabile. Beatus qui te acquisivit, quoniam thesauros mundi pro nihilo reputabit. Tu enim revera inexhausta es opulentia. Beatus, ac ter beatus, quem tu assumpsisti. Erit enim in abjectione quæ cernitur, omnibus gloriosis gloriosior, et honoratis omnibus honoratior, atque augustior.

⁹⁰ Matth. xxi, 37, 38. ⁹¹ Ibid. 39. ⁹² Joan. xiv, 21. ⁹³ Rom. viii, 35, 36. ⁹⁴ Philipp. iii, 12.
⁹⁵ Joan. xiv, 23.

(7) Videtur Symeon dubitare, num præter angelicam et humanam creaturam sit alia intellectu prædita. Sed pro certo statuendum est non esse aliam; unde enim quis divinet aliam esse, cum nec Scripturæ, nec conciliorum, nec Patrum auctoritas, nec ratio aut experientia quidquam de ea tradat? Imo in cap. Firmiter, extra. Voy. De sum. Trinit. et fide catholica dicitur Deus creator omnium visibilium et invisibilium, spiritualium et corporalium,

qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condiderit, creaturam spiritualem et corporalem; angelicam videlicet et mundanam, ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu et corpore constitutam. Ubi nulla alia creatura vere spiritualis agnoscitur præter angelicam; et nulla partim spiritualis, partim corporalis præter humanam.

Laudabilis qui te quærit, laudabilior qui te invenit. Beatior qui susceptus est a te, qui doctus abs te, qui habitavit in te, qui per alimentum tuum Christum immortalem nutritus est. O divina charitas, ubi Christum contines? ubi eum abscondis? Cur arrepto Salvatore mundi longe a nobis recessisti? Aperi etiam nobis iudicis ostium tuum, ut et nos eum videamus, Christum, inquam, propter nos passum, et credamus misericordiæ illius, ut eo conspecto ne amplius moriamur. Aperi nobis, quæ facta es ejus janua, ut in carne appareret, quæ larga, et quæ cogi non poterant viscera Domini nostri, peccata et infirmitates omnium portare coegisti. Ne abicias nos, dicens: *Non novi vos* 96. Esto nobiscum, ut noveris nos; etenim tibi incogniti sumus. Habita in nobis, ut propter te Dominus, cum illi occurreris, nos quoque humiles visitet (nos quippe simul et semel indigni sumus) ut mæreat, paululum tecum colloquens, et sinat etiam nos peccatores ad immaculatos ejus pedes proci dere: et loquere pro nobis bona, rogaque ut peccatorum debita nobis remittantur: ut ipsi per te rursus digni simus, qui Domino serviamus, et is alimenta nobis provideat. Nam nihil quidem debere, fame autem ex mendicitate emori, pœnæ par supplicium importat. Per te, sancta charitas, veniam consequamur. Per te bonis Domini nostri perfruamur, quorum suavitate, nisi per te nemo gustabit. Qui enim te non, ut oportuit, dilexit, et abs te non est dilectus ut debuit, currit quidem fortasse, sed non comprehendit. Omnis autem qui currit, ante confectum curriculum de palma incertus est 97. Ast qui te comprehendit, aut abs te comprehensus est, omnino certus est, quandoquidem finis legis tu es. Tu enim prophetarum magistra, apostolici cursus socia, martyrum virtus, Patrum et doctorum inspiratio.

Curramus igitur et nos, fratres, quantum possumus eamque cum fide et observatione omnium Christi mandatorum consecremur. Qui namque hanc comprehendere meruerunt, spe sua nequaquam aliquando exciderunt. Enitatur vero, sicut per omnia, ita etiam per mutuam charitatem Deum colere. Omne siquidem studium, omnisque exercitatio cum multis conjuncta laboribus, quæ non in charitatem cum spiritu contrito tendit, inanis est, et in nihil fructuosum desinit. Discipuli enim Christi ex dilectione mutua, tanquam tessera cognoscuntur: nec potest quisquam in alia quapiam virtute, aut observatione Dominici mandati discipulus Christi agnosci: *In hoc, inquit, cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem* 98. Quod idem et B. Paulus indicat, in quo

A ipse Christus loquebatur. Quinque enim excellentis dona complexus, et citra charitatem inutilia, et periculosa esse docet, linguarum, prophetiæ, fidei, eleemosynæ, et martyrii: *Si linguis hominum, et angelorum loquar, inquit, si habuero prophetiam, et noverim mysteria omnia, et omnem scientiam: si habuero omnem fidem, ut montes transferam: si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas: et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest* 99. Qui autem vere ea præditus sit, ex operibus manifeste declarans, ait: *Charitas patiens est, benigna est, non æmularur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit* 100. Propter hæc et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Propter quam homo factus Dei Filius, omnes vivificos cruciatus sponte ac libens pertulit, ut plasma suum, humanam naturam in multas partes a diabolo dissectum ac diremptum, per fidem rectam et charitatem spiritualem in unum congregaret, et a vinculis inferni liberatum recuperatumque in cælum subveheret. Propter hanc et apostoli irrequietum illum cursum cucurrerunt, et eum totum mundum reti ac sagena verbi conclusissent, e profundo idolomania ad littus regni cælorum incolumem extraxerunt. Propter hanc Christi martyres, ne Christum amitterent, sanguinem suum profuderunt. Propter hanc divini Patres nostri, et orbis terrarum magistri animas suas pro catholica et apostolica Ecclesia non inviti abjecerunt. Propter charitatem sancti omnes usque ad sanguinem peccato restiterunt, nullam rationem presentis vitæ ducentes, et varia mortis genera sustinuerunt, ut a mundo ad seipsos, et ad Deum colligerentur, et naturæ verba in seipsis unirent (8). Hæc est enim vera, et inculcata Dei sapientia, cujus finis illud bonum est, et veritas: siquidem bonum humanitas, et veritas amor Dei secundum fidem; argumenta charitatis, Deo homines, et illos inter se copulantis, et idcirco stabilem bonorum permansionem habentis. Hæc est, ostium et via, quam Dei Verbum seipsum appellavit, et in ea procedentes, Deo et Patri puros ab omni concitata, et sinistra motione exhibet.

Vidi ego hominem, fratres, qui diligens in eo studium poneret, variosque modos experiretur, ut fratrum, quibuscum familiariter vivebat, hunc quidem sermone, alium muneribus, alium alia quadam occasione a vitiosis actionibus et cogitationibus abduceret. Et vidi talem nunc quidem mentem hu-

96 Matth. xv, 12. 97 I Cor. iv, 24, 25. 98 Joan. xiii, 35. 99 I Cor. xiii, 1-3. 100 Ibid. 4-8.

(8) Græce καὶ τὰ τῆς φύσεως ἐφ' αὐτῶν ἐνώσωσι ῥήματα, per ῥήματα φύσεως; videtur intelligere

leges et decreta naturæ, seu appetitiones naturales. Ista enim sunt, quasi verba et voces naturæ.

jus, nunc lamentantem illius causa : aliquando et A faciem suam, et pectus verberantem propter alium, qui verbo, aut opere offenderat; suscipientem ejus personam videlicet, et se illum ipsum, qui deliquerat reputantem, ac Deo contententem, et illi procumbentem suppliciter, lugentemque vehementer. Vidi alium super certantibus et vincuntibus tantopere gaudentem, illorumque in virtute progressus approbantem, ut appareret, ipsum illum potius, quam eos virtutum laborumque præmia accepturum. Propter eos autem, qui verbo, aut opere delinquerent, et in peccatis perseverarent, adeo tristem ac gemebundum, ut ipsum solum revera pro iis omnibus rationem reposcendum, et pœnis tradendum existimares. Et vidi alium salutis fratrum suorum tanto flagrantem desiderio, ut sæpe calentibus lacrymis, toto pectore, divinoque, et Mosaico zelo benignum Deum oraret, aut illis salutem dari, aut se quoque cum ipsis condemnari. Sancta enim charitate in sancto Spiritu spiritualiter iis colligatus, ne in ipsum quidem regnum cœlorum intrare, et ab eis sejungi volebat.

O sanctum vinculum, o vis inenarrabilis, o cœlestia cogitans, vel potius divino afflatu concitata, atque in Dei proximique charitate egregie perfecta anima ! Qui igitur ad hanc charitatem nondum pervenit, nec vestigium ejus in animâ sua vidit, nec ejus præsentiam ulla ex parte sensit, adhuc in terra et terrenis, imo sub terra instar talpæ jacet, cæcus nimirum, ut illa bestiola, et solo sensu aurium in terra loquentes auscultans. O calamitatem, quoniam ex Deo nati, et immortalitate donati, vocationis cœlestis participes, et hæredes Dei, cohæredes autem Christi, et cives cœlorum facti, nondum tantorum bonorum sensum hausimus : sed sine sensu, ut ita dicam, sicut ferrum in ignem mittitur, aut ut inanima pellis colore purpureo imbitur, nec sentit : ita et nos adhuc in tam multis Dei bonis manemus et versamur, nos in illis nullo affici sensu contentes, et ut jam salvati, sanctisque ascripti efferimur, et velut schemate in theatro obvelati, sanctimoniam ut histriones simulamus, vitam miseram ducentes ; mimisque et scortis similes, quæ naturali carentes pulchritudine, fucis infricandis, et exoticis pigmentis seipsas stulte ornare creduntur. At non sanctorum denuo natorum characteres hujusmodi. Sciendum autem, quomodo infans utero materno egressus, cum ærem hunc non sentiens sentit, statim ad solum et vagitum nullius impulsu movetur : sic et qui denuo natus est, et e mundo hoc, ut ex utero tenebroso prodiit, et in cœleste lumen, quod mente cernitur ingrediens, paulum in illud quasi prospexit, mox incredibili gaudio repletur, et sine dolore lacrymas profundit, cogitans ut consentaneum est, qualibus e tenebris liberatus, in quali luce versari dignus sit existimatus. Nam qui e tenebris eximitur, hic

solus eorum miseriam, quibus illæ dominantur, præclare cognoscit. Principium itaque in Christianismo quempiam censendi hoc est. Cæterum qui bonum tale nondum cognoverunt, et inspexerunt, nec ipsum perseverantia multa, lamentisque et lacrymis quæsiverunt, ut per hujusmodi actiones purgati eo potirentur, et perfecte illi uniti, cum e communionem haberent, quomodo, dic mihi, simpliciter, et absolute spirituales nominentur? non enim sunt, quales esse oportet. Si enim *quod e carne natum est, caro est, et quod ex spiritu natum est, spiritus est* **, qui secundum corpus genitus est, et virilem ætatem attingit, spiritualiter autem se nasci debere aut cogitavit, nec credidit, nec unquam studuit, quomodo tandem spiritualis fiet, et spiritualibus sese annumerabit? nisi clam, ut qui sordidas vestes induit, sese sanctis splendide amictis interserat, et in mensa regia cum illis discumbens, ejiciatur foras, ligatus manus et pedes ¹, non ut filius lucis, sed carnis et sanguinis, et mittatur in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus ².

Curramus igitur fideles totis viribus ; festinemus pigri in laborum patientia ; resurgamus mortui, ut obtineamus, seu potius ut participes flamus charitatis, et ita cum ipsa ab his rebus demigrantes, Creatori ac Domino assistamus, extra creaturas aspectabiles cum ipsa constituti, et inaspectabili, increato, et experti omnis principii Deo uniti, cum C Ipso inaspectabilibus, et incorruptibilibus uniamur : Præterit enim figura hujus mundi ³, et cælum ac terra magno impetu transibunt, elementa vero in medio ardentia solventur ⁴. Et qui charitate tum vacaverint, cum visibilibus creaturis ut creaturæ derelicti, in igne et horribilibus suppliciis inveniuntur ; charitas enim Deus est, et non creatura : Et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo, ut dilectus ille Joannes ait ⁵. Sed forsitan : aliquis insipienter quærat, quomodo extra thalamum, et regnum, et chorum justorum alius insuper locus salutis, aut requiei non est? Stulte, sacram Scripturam dicentem non audis, locum omnium qui salvantur Deum esse? *Esto mihi, inquit, in Deum protectorem, et in locum refugii, ut salvum me facias* ⁶. Salus autem est, quæ a Deo dabitur dignis, plenissima deificationis gratia, quam vix assequetur, qui acceptam in sacro baptismate gratiam fideliter custodivit, et per multa quæ passus est mala, adoptionem filiorum per Spiritum sanctum in hoc mundo sartam tectam conservavit. Pauci enim sunt profecto, qui quasi decumanis vitæ fluctibus non jactentur, neque spuius ejus suffocentur, et ejus voluptatibus inescantur ac serviant. Domus autem Dei, thalamus, et regnum omnia complexu ambiens suo, ejus deitas est, solis dæmonibus, et peccatoribus inaccessa. Videtur quidem præclusa omnibus sed fidelibus ac pro nobis tantum patet.

** Joan. III, 6. ¹ Matth. xxii, 43. ² Matth. xxv, 40. ³ I Cor. vii, 31. ⁴ I Petr. iii, 10. ⁵ I Joan. iii, 16. ⁶ P: al. xxx, 5.

Si igitur Deus lux est, a luce separati, quomodo tenebras effugiemus? Si extra thalamum inveniamur, quomodo vel aliquantum lætabimur? Si gratia privemur, quomodo tristitia carebimus? Si regno excidamus, aspectu, inquam, et contemplatione Christi, et Dei nostri, quam aliam salutem, aut consolationem expectabimus, aut in quo alio loco delectari possimus? nusquam certe. Locus enim positionem cum circumscriptione significat. Deus autem non est in loco, sed super omnia, ut qui capi et comprehendi non potest, in quo omnium qui salvantur sedes. Quis ergo locus eorum qui regnum ejus amittunt? Annon audimus, unum mandatum transgressum primum parentem nostrum Adam in paradiso, et ipsum cum Eva divina gloria exutum, illicoque paradiso exterminatos esse? Sic mihi etiam de terribili iudicii die cogita. Quicumque divina gloria virtutum et charitate, ut ille, nudatus reperietur, extra cœlestem thalamum, et regnum Dei mox expelletur, etiamsi peccatum non habeat, audiens a justo Iudice: Non novi te: qui sis. Et: *Quomodo huc intrasti, non habens restem nuptialem?* Qui namque potestatem accepit in hoc sæculo Filius Dei, regnique Dei, et bonorum vitæ æternæ hæres fieri: qui didicit multis modis, per quæ opera et mandata ad hunc honorem et gloriam sustolli debeat, et hæc omnia floccipendit, prætulitque terrena et fluxa, et vitam porcorum præoptavit, temporalemque gloriam æterna potiorrem duxit, quomodo non jure ab omnibus fidelibus secludetur, et cum infidelibus, cumque ipso diabolo condemnabitur? In hoc enim, ait Scriptura: *Manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli, quia omnis qui facit iustitiam, ex Deo natus est: qui autem facit peccatum, ex diabolo est*¹⁰. Sicut et ipse Dominus apud incredulos Judæos testatur: *Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis facere*¹¹.

Idcirco rogo, patres et fratres, dum tempus est, et inter vivos numeramur, studiose contendamus, ut filii Dei et lucis appellemur, id quod regeneratio nobis præstat. Nam ut Dominus noster Jesus Christus affirmavit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum cœlorum*¹². Sic rursus affirmavit: *Nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei*¹³. Et iterum: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni*¹⁴. Hoc enim est semen Christi, per quod nos mortales cognationem ejus adipiscimur. Oderimus itaque mundum, et ea quæ sunt in mundo. Oderimus carnem, et quæ inde pullulant motiones malæ. Oderimus omnem pravam cupiditatem, et avaritiam fuditus. Id facere poterimus, si magnitudinem excepturæ nos gloriæ, gaudii deliciarumque cogitabimus. Quid ergo, cedo, in cœlo et in terra majus, quam Dei filium, et hæredem, et cohæredem Christi fieri? Nihil utique. Quicumque enim crediderunt, et

A in veritate ipsum receperunt, dedit eis filios Dei fieri¹⁵, qui non possunt peccare, ut scriptum est: *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ejus in eo manet, et non potest peccare, quia ex Deo natus est, et mandata ejus servat*¹⁶. Et: *Qui servat mandata Dei, in Deo manet, et Deus in eo, et malignus non tangit eum*¹⁷. Nos autem, quia terrena, et quæ in manibus sunt præponimus, et quia bona in cœlis reposita non quærimus, nec ab eorum desiderio pendemus, primum quidem perspicuum videntibus damus iudicium, nos infidelitatis morbo oppressos, sicut legimus: *Quomodo potestis vos credere, qui gloriam ab invicem accipitis, gloriam autem quæ a solo Deo est, non queritis*¹⁸? Deinde et perturbationum nostrarum servi, terræ et terrenis affligimur, nec ullo modo in cœlum ad Deum vultus tollere volumus, sed in animi insipientia ejus mandata repellentes, facimus, ne ab eo adoptari possimus. Nam qui credit Deum esse, magna quædam de eo concipit: novit enim eum solum herum, conditorem ac dominum esse omnium inexplicabilem, immortalem, et regni ejus non fore aliquando finem. Ergo qui scit talem esse Deum, quinam eumdem non amabit? quomodo non etiam animam suam in mortem pro ejus amore tradere conabitur, ut dignus sit, non dicam filius ejus, et hæres, sed unus saltem e germanis ejus servis ipsi propius assistentibus, fieri? Si autem omnis qui in agone contendit, et mandata Dei custodit, sic ut ab iis non deflectat; Deique filius factus, denuo nascitur, et pro vere fideli Christianoque ab omnibus agnoscitur, nos vero mandata ejus contemnimus, et legem Dei aspernamur (quos, quando iterum cum gloria et virtute tremenda veniet, supplicis subjiciet) in nostra fide ipsis operibus infideles nos ostendimus, in infidelitate autem verbis solum fideles. Nolite errare, sine operibus nihil nobis sola fides proderit¹⁹; est enim mortua, mortui vitam non adipiscuntur, nisi prius per executionem mandatorum hanc quæsierint. In qua executione velut fructus cum usura producit in vobis charitas, eleemosyna erga proximum compassio, mansuetudo, humilitas, lacrymæ, tentationum patientia, castimonia, puritas cordis, per quam dignam visione Dei; et in qua Spiritus sancti adventus atque illuminatio sita est, quæ denuo nos generat, et Dei filios efficit, Christumque superinduit, et animæ lampadem accendit, et filios lucis reddit, et ab anima nostra tenebras dispellit, et deinceps jam æternæ vitæ consortes, quod cognoscamus, facit. Quare ne quibusdam aliis actionibus, et solis confisi jejuniis dico, vigiliis, et aliis corporis afflictationibus, hanc mandatorum Dei obedientiam vilipendamus; quasi per illas sine hac salvari queamus. Hoc enim fieri non potest, non potest, inquam, fieri, idque tibi quin-

¹⁰ Matth. xxii, 12. ¹¹ I Joan. iii, 8, 10. ¹² Joan. viii, 44. ¹³ Joan. iii, 5. ¹⁴ Ibid. ¹⁵ Matth. iii, 14. ¹⁶ Joan. i, 16. ¹⁷ I Joan. iii, 9. ¹⁸ I Joan. v, 48. ¹⁹ Joan. v, 44. ²⁰ Jac. ii, 20.

que virgines fatuæ persuadeant, quique multa signa et prodigia perpetrarunt. Quid quod charitatem in se, et sanctissimi Spiritus gratiam non habent, a Domino audiverunt: *Disceditis a me operarii iniquitatis: non enim novi vos*¹⁰, unde sitis. Nec isti modo, sed cum istis alij præterea non pauci, qui fuerunt quidem a sanctis apostolis, eorumque successoribus baptizati, verum Spiritus sancti gratia propter improbitatis magnitudinem caruerunt: nec vitam vocatione qua vocati erant, consentaneam egerunt: nec Dei filij appellati sunt, sed caro et sanguis manserunt; nec an esset omnino Spiritus sanctus credentes: nec illum quærentes; nec se accepturos exspectantes. Unde hujusmodi homines nec desideriorum carnis, nec turbidarum affectionum capessere imperium unquam poterunt, nec ullum egregium virtutis documentum præbebuunt, cum Dominus dicat: *Sine me nihil potestis facere*¹¹. Sed elaboremus, obsecro, patres et fratres, et quantum in nobis est, ut de cætero charitatis, et Spiritus sancti communionem promereamur, quo et præsentia, et futura bona assequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XXIII.

De abnegatione et excidio propriæ voluntatis. Quæ ratione vita ascetica colenda sit; in qua expediat habere ducem, id est, Patrem spirituales, cujus opera virtutem, asceticæque artis opus perdifficile discas. De fide in Patres spirituales, et visionis luminis, a quo illuminata omnis anima proficit in charitate erga Deum.

Cum te in cœnobio, frater, collocaveris, non patrem, a quo delonsus es adversari, tametsi scortis, aut poculis deditum, et opinione tua monasterii res male administrantem videas, atque etiam verberibus et ignominia, multisque aliis vexationibus ab eodem afficiare. Ne sedeto cum illis qui probra in eum torquent: neve ambulato cum iis qui malum ei machinantur. Quæcunque autem laudabilia factitantem cernis, ea in corde tuo reconde, ea que tantummodo meminisse contende. Quæ vero indecentia, et improba vel agentem vel loquentem notaveris, ea tibi met ascribe, et in peccatis tuis numerata, et cum lacrymis pœnitentiam age: illum pro viro sancto habe, et preces ejus implora. Quod si in cœnobio non visis, Deum impense ora, uti hominem tibi demonstret, qui te commode regat: quemque ille aut secreto per semetipsum, aut aperte per aliquem servorum suorum ostenderit, eum pete, nec aliter quam si Christum aspiceres, et alloquerere, venerator. Nam non secus quam ipsi Deo ejus voluntati parere debes: ut quæ in rem tuam sunt, ab illo doceare: quæque is tibi dixerit, sine ulla hæsitacione in opus confer, quævis tibi non bona, et damnosa videantur.

A Præstat enim, discipuli discipulum vocari, quam ad numeros suos vitam instituire, inutilesque propriæ voluntatis fructus decerpere. Quando igitur ab eo audies, exi de terra voluntatis tuæ, et de cognatione sensus tui, ne cuncteris, neve erubescas, a vana gloria victus videlicet. Si dixerit: Agedum veni in terram obedientiæ, quam monstrabo tibi, curre, mi frater, quantum potes: ne des somnum oculis tuis, ne pigritia, aut desidia dissolutus, contrahas genua tua. Fortassis enim illic apparebit tibi Deus, qui patrem multorum filiorum te facturum, terramque promissionis tibi donaturus est, quam hæreditatem justi duntaxat adibunt. Si te sursum in montem duxerit, impigre conscende. Etenim sat scio, Christum transfiguratum et divino lumine clarius ipso sole collucentem aspicies, nec sustinens intueri, quæ nunquam spectasti, pronus fortasse cades, vocemque Patris desuper audies, et nubem obumbrantem, ac prophetas astantes, et eum vivorum mortuorumque Dominum esse confirmantes videbis¹². Si te sequi hortabitur, fidenter cum eo per oppida vade, maximum inde fructum capturus, si in ipsum solum respexeris. Si cum fornicariis, et publicanis manducantem cernes¹³, nihil commoveare, nec humanum aliquid, sed omnia affectu sinistro carentia, et sancta de ipso cogita. Item illud: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrarer*¹⁴, in animo versa, dum eum humanis se affectibus attemperantem observas. Sed neque si oculis tuis videas aliquid, universe et plane illis credito: falluntur enim etiam hi, quod expertus novi. Ipsum sequens, illique dicto audiens, ne comites et socios tuos considera, neve dicas de aliquo: *Domine, hic autem quid*¹⁵? set tibi semper attende, et ante oculos mortem propono, ac tecum expende, qua virtute Deum glorificas.

Ne supercilium toilas propter magistrum tuum, si honorere a majoribus: non, quod propter illius famam multos tibi obsequentes habeas: sed gaude potius, si nomen tuum in cœlo humilitatis scriptum sit¹⁶. Quod si etiam umbram tuam videris demonibus formidabilem, ne tibi istuc, sed patris tui precibus attribue, et amplius te formidabunt. Si te in mensa, et propius assidere hortabitur, agnosce gratiam et admitte, illumque tacitus sancte observa, et cole, et ne quid de appositis, nisi precibus ab eo factis, attinge: nec citra ejus jussum ac voluntatem alteri porrige: nec quempiam alteri præferre aude. Quod si post omnes alios te vocabit, cave dicere: A dextris, aut sinistris sedebo, cum hoc aliis paratum esse non ignores, et audieris: *Qui vult omnium primus esse, sit omnium ultimus*¹⁷. Partem infamam, ut primæ conciliatricem amplectere, et magistrum diligere, quippe qui scite per vilia et abjecta ad majora te laboret elevare.

¹⁰ Luc. xiii, 27. ¹¹ Joan. xv, 5. ¹² Matth. xvii, 1 seqq. ¹³ Matth. ix, 10, 11. ¹⁴ I Cor. ix, 22. ¹⁵ Joan. xvi, 21. ¹⁶ Luc. x, 20. ¹⁷ Matth. xx, 27.

Neque vero per arrogantiam primus cum ipso manum in paropsidem iunges : cuius enim sit hæc audacia, non te fugit. Si tibi pedes abluere voluerit, eum ut dominum et magistrum reverere, et renitere. Sin dixerit : *Nisi pedes tibi laverō, non habebis partem mecum*¹⁸, etiam totum corpus tuum abluendum alacriter expone : ut ex his quæ tibi fiunt, sublimitatem et magnam humilitatis, etiam deos facientis, intelligas, et majorem tunc utilitatem referas, si animadvertas, quam si tu patris tui pedes abluisses. Si dixerit inter accumbendum : *Unus ex vobis me tradet*¹⁹, aut scandalizat me, ne tegas dolum : sed si conscius tibi es, confitere : sin autem, ad pedes ejus in faciem tuam prostratus, cum lacrymis interroga : *Numquid ego sum, Domine*²⁰ ? Etenim *in plurimis, et per ignorantiam offendimus*²¹. Porro in pectus Patris recumbere non conducit tibi. Nam etsi Joannes præ multa erga Christum charitate, ut cum homine egit libere, nihilominus et ipse cum omnibus, cum omnia fecisset, seipsum inutilem servum vocare jussus est. Si videris ducem tuum supra naturæ morem mira edere, famaque clarescere, crede, et lætare, Deoque gratias age, quod hujusmodi magistrum sortitus es. Sed ne invidi scandalum tibi pariant, cum eum ab illis fortasse ignominia multari, et alapis cædi, et raptari conspicias : quin ut fervidus ille Petrus gladium arripe, ejusque qui contra patrem tuum blaterare, aut eum attingere non veretur non auriculam solum, sed et manum et linguam amputa. Quod si etiam, ut ille, castigare, omnino tamen ob egregiam fidem et charitatem magis laudabere. Sin, ut homo, perterritus dixeris : *Non novi hominem*²², rursus super hoc amare plora, et ne desperatione absorbeare. Quod si faxis, persuasum habeo fore, ut ille te primum ad se attrahat. Si eum tanquam sceleratum in crucem affigi, et pro sceleratis mori aspexeris, si potes, commorere : aut certe ne malis ut malus, et proditor te adjuuge, neque cum ipsis in sanguine innocenti communica; sed ut qui ex timiditate, et infractione animi paulisper pastorem deserueris, fidem in illum de integro custodi. Si vinculis levabitur, ac dimittetur, iterum accede, ac velut martyrem amplius venerare. Quod si in tentationibus animam reddiderit, corpus ejus sine metu require, et illud multo magis quam vivens præsens honora, unguentoque delibutum, sumptuose tumula. Quanquam enim non post triduum extremo die profecto cum universis resurget. Crede autem, illum cum fiducia astare Deo, tametsi corpus ejus sepulcro abs te conditum jaceat, ac sine dubitatione preces ejusdem exposce, et opitulabitur tibi hic, atque in adversis omnibus tuebitur te, et e corpore excedentem recipiet, æternamque mansionem præparabit tibi. Si post omnia quæ diximus, seor-

A sum te vocarit, et ad quiescendum hortatus, dixerit : sede hic, et publico abstine, *donec induaris virtute ex alto*²³, cum firma spe et inexplebili gaudio obedi : verax siquidem, fratres mei, talis magister, et a mendacio alienus est. Supervenet namque in te etiam nunc par sanctissimi Spiritus virtus, non in specie ignis, ut sensu percipi possit, apprensus; nec cum multo sonitu, in spiritu vehementi (hæc enim propter incredulos facta sunt) : sed in specie luminis, quod menti patet, cum omni tranquillitate et jucunditate animi, sic, ut intelligas, tibi apparebit : quod æterni ac primi illius luminis præmium, et fulgor ac scintilla quædam sempiternæ beatitudinis est. Hoc nunc lucente lumine, omnis inquieta ac turbulenta cogitatio desperit, et omnis concitatio animi motio dissipatur, omnis corporis morbus sanatur. Tunc oculi cordis tui purgantur, cernuntque Deum, quod in beatitudinibus scriptum est²⁴. Tunc velut in speculo parva errata sua intuens anima, in abyssum humilitatis dejicitur, perspectivaque gloriæ magnitudine, omni lætitia et voluptate repletur, et insperato attonita miraculo, lacrymis ubertim rorat : atque ita totus homo immutatur, et Deum cognoscit, ab eoque primum cognoscitur. Hæc namque sola omnium cælestium ac terrestrium, præsentium et futurorum, tristificorum, lætificorumque contemptionem homini ingenerat, quem simul amicum Dei, et Filium Altissimi, et Deum (quantum quidem in hominem cadit) efficit.

C Vide igitur, frater, ne forte præter voluntatem deteriores squaris. Nam qui perspicientia valet, lupum ab ove, latronem a pastore internoscet : sicut nimirum ipse Dominus ac Deus noster affirmavit : *Attendite, inquit, a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos*²⁵. Ut enim arbor ex fructu, sic homo ex sermone et opere suo qualis sit cognoscitur : sed cognoscitur ab iis in quibus sana est ratio, et animæ sensus constat. Cæteri namque homines etiam ad ipsa opera discernenda stupidi ac stolidi sunt. Quempiam ex inedia captantem auram popularem videntes commendant, et cum humilitate comedentem damnant. Alium in humilitate cibo abstinentem pro hypocrita habent; contra ingluviei deditum, simplicem, et minime in epulis accuratum ducunt, qui cum crebro accumbere delectantur, vitiosas inde affectiones suas consolantes. Quin etiam salem simulantes, facetasque nugas intempestive effutientes, et gestibus indecoris risum aliis moventes, velut qui per studia istiusmodi, gestus, et sermones virtutem suam, et ἀπάθειαν legere conentur dum reputant, eos qui cum religione, cum virtute et simplicitate cordis vitam traducunt, vere sanctos, ut aliquos de sæce vulgi falsis ratiun-

¹⁸ Jan. xiii, 18. ¹⁹ Matth. xxvi, 21. ²⁰ Ibid. 22. ²¹ Jac. iii, 2. ²² Matth. xxvi, 72. ²³ Luc. xvi, 19. ²⁴ Matth. v, 48 pp. ²⁵ Ibid. vii, 15.

cullis decipiant, itaque anteverunt. Adhæc alii loquacem, et ostendabundum, appositum ad docendum, et spirituale esse existimant: taciturnum, et otiosa verba caventem sedulo, agrestem et mutum pronuntiant. Alii in Spiritu sancto loquentem, ut alta sapientem ac superbum aversantur, verbis ejus attoniti magis, quam compuncti: natura autem, aut ex disciplinarum peritia ore rotundo disserentem, et contra salutem suam mentientem, supra modum commendant et probant. Atque ita nullus inter hos est, qui recte, et ut se habet, rem videre, dijudicareque possit. Rari sunt enim, et his temporibus potissimum, qui animos bene regere, eorumque morbos probe curare sciant. Jejunia enim, et vigilias et speciem pietatis multi fortasse simularunt, aut etiam opere exercuerunt, nec pauca e pectore depromere, et verbis docere plures facile possunt: ast qui cum lacrymis motus a ratione aversos excindant, virtutesque comprehensivas ita possideant ut iis spoliari nequeant, perpauci reperiuntur. Virtutes comprehensivas appellamus humilitatem, vitiosarum affectionum jugulatricem, et cœlestis atque angelicæ apathicæ conciliatricem. Item charitatem, quæ nunquam stat, neque cadit; sed prioribus semper adjicit, desiderium desiderio, amorem amore cumulans. Ex qua discretio existit, quæ et seipsam, et sequentes se recta ducit, et bene procedendo ac proficundo mare, quod sola intelligentia percipitur, trajicit; quam et tu Deum poscere debes, nunc

A Et sancti Patres Ecclesiæ lumina ac magistri, nihil scriptis mandarunt, aut voce docuerunt, quod ipsi prius facto non præstitissent, et ubi præstiterunt, res illis successit ex sententia. Etenim discipuli magistro tali operam dantes, ad ejus imitationem incitantur: nec tantum ex illis sermonibus proficiunt, quantum præclaris ejusdem actionibus et exemplo ad virtutem capessendam exardescunt, et iisdem vestigiis incedere coguntur. At enim, væ nobis, fratres, cum in istam confidentiam, et in has tenebras monachi incidimus, et vos Christi oves sine Christo pascere aggredieremur, ac propter voluptatem, commodaque corporis, et acquirendam pecuniam, honoremque ab hominibus (væ abjecto mihi atque misero) apostolicam dignitatem omnimodis assumere contendimus, illorumque potestatem auro mercamur, nec Deum timentes, nec homines nos intuentes reveriti. Ac solum quidem regis illo invito conscendere nemo audeat. Sed neque grammatici, aut rhetoris alicujus occupare locum, qui idiota sit, neque audiente populo Scripturas recitare, qui litteras nescit, cum nos interfunctum apostolici muneris multitudinem querimus; aut etiam delatam non rejicimus, qui gratiam apostolorum nondum accepimus neque fructus ejus in nobis demessos aspeximus. Et quomodo, fratres, tantam audaciæ magnitudinem concipere non formidamus? Dicite mihi, dilecti, si frequens ista, et ampla civitas quempiam advocaret, ac diceret: Te præpositum, et imperatoris protovestiarium creabimus, tu solus ascende in regiam, ingressusque, causam nostram apud imperatorem age, ipsumque precare, ut hæc et illa nobis præstet. Si is palatium nunquam intravisset; sed tam ipsis aulicis omnibus, quam imperatori ignotus esset, num istuc unquam facere, aut dignitatem istam inire sustineret? Adeo projectum fore neminem omnes procul dubio fatebimur, et suasores istos ut insanos et amentes reprehensurum et irrisurum, dignitatemque non ut honoris, sed ut dedecoris, et supplicii materiam repudiaturum. Si igitur in rebus humanis hæc, et similia committere nefas est, nonne horribile est ac videtur, fratres, apostolicam dignitatem inconsiderate suscipere, et ad inaccessible lumen accedere, medioresque, et interpretes Dei et hominum fieri? Num leve quiddam, et despicabile hujus rei conatum ducimus? Proh dolor! fratres, quoniam, ut vereor, in quamdam tenebrarum universitatem devoluti sumus, atque idcirco quam audaci nos facinore obstrinxerimus, non videmus. Nam si videremus, nunquam eo arrogantis, confidentis, processissemus, ut divinis rebus insultaremus, majoreque honore ac timore terrenum, quam immortalem regem Christum coleremus. Quocirca nos ipsos excutere, examinareque, et ad hunc magistratum indigne conantes ascendere, omni ratione evertere, eorumque

ORATIO XXIV.

ARGUMENTUM.

Ducem Christi gregis ratione præditi primum semetipsum accurate considerare et explorare debere; quippe quem discere, et exsequi Dei voluntatem semper oportet, et ita demum alios idipsum docere quo sermo doctrinæ ejus cum actione conjunctus, auditoribus gratus accidat. Alioqui salutem sibi suam ipse curet, ne tum sibi, tum quibus præest, perniciem atque interitum creet.

Dominus noster Jesus Christus non solum docentem beatum prædicat: sed eum quoque, qui fecit, ante quam doceret: *Beatus, inquit, qui fecit et docuit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum* ²⁴.

²⁴ Eccl. iv, 10. ²⁵ Matth. v, 19.

consiliis obviam ire ne desinamus, sed pro virili nostra appetitu rationi haud consentaneo eos prohibere studeamus, ut et ipsos damnatione liberemus, et nos vitam securiorem agitemus.

Porro qui in semet diligenter inquirens, omni gloriæ desiderio solutum, nec ullum in se voluptatis, aut corporeæ cupiditatis vestigium invenit, avaritiæque, et malevolentia ob illatam injuriam purgatum, perfecte mansuetum, et irasci nescium, ut sola auditione nominis Christi ejus amore ac desiderio accendatur, et oppleatur lacrymis, et insuper proximorum vice lugeat, alienaque delicta sua æstimet, ac se majorem omnibus peccatorem ex animo reputet, ac postremo, si uberem sancti Spiritus gratiam, solis instar in se micantem, et interiora cordis ejus perficientem videt, et ubi miraculum in se manifeste perpetrari animadvertit, ut ardeat quidem in eo, quod igni inaccessibili uniatur, non autem comburatur, in eo, quod ejus anima omni turbido motu vacet: præterea, si sic humiliatur, ut se haud idoneum, et indignum, humanæ naturæ infirmitatem sciens, arbitretur, fidit vero supernæ gratiæ, et aptitudini, quam illa largitur, et eadem ita postulante munus alacriter capessit, omnem humanam ratiocinationem repellens, animamque ipsam propter solum Dei mandatum, charitatemque proximi pro fratribus mortali objectat: si insuper mentem omni mundana cogitatione immunem habet, et lucida humilitatis tunica coopertus est, ut erga adiutores suos nec modice afficiatur, sed pari bonitate, candore, et innocentia cordis sui in omnes est; ne tunc quidem citra patris sui consilium ac voluntatem provinciam suscipere audeat: sed humillet se, et eo bene precante jubenteque id faciat, præfecturamque ob solam fratrum salutem accipiat. Verum si patrem suum spiritualem ejusdem spiritus participem, et eadem cognitione ac dono dignatum novit, ut non divinæ voluntati contraria, sed secundum ipsum donum et mensuram loquatur ei, quæ Deo placent, et ejus animæ conducant, quo non Deo, sed homini obediens inveniat, et gloria collatoque sibi donec exuatur. Si enim adiutorem bonum, et spiritualem consiliarium invenerit, tutius istuc munus auspicabitur, et humiliter de se sentiet. Hæc itaque omnia

Quare, pater spiritualis etiam atque etiam cor tuum inspecta, oculum animi tui magis semper lava, purumque et mundum conserva, per quem et cor

tuum, et commissarum tibi ovium, vel potius patrum et fratrum tuorum perspicere poteris, bene illos internoscens, ac pro eo ut decet gubernans. Ecclesia enim, seu conventus et congregatio monachorum corpus quoddam est, ut audis ex Paulo de Christianorum Ecclesia, et ejus caput præpositus. Jam quemadmodum cætera corporis membra singula seorsum suam propriam functionem habent, ut pes ambulandi, manus tenendi et operandi, caput autem totius instar est, utpote in quo omnes sensus, et mens, et ratio habitant; sic et in monasterio fratres non omnes omnia, sed alius aliud quiddam efficere, et in hoc vel illo ministrare consuevit. Unde in cœtu sub unius obedientia degentium vix unam, aut duas virtutes in eodem invenias. Nec mirum, membra enim particulatim sunt; præses autem, sive præpositus omnes virtutes possidet; nec solum illas quæ in anima, sed etiam quæ in corpore subjiciuntur: et insuper cum virtutibus ipsa mysticæ, magnæque charismata. Sicut namque vñi caput, ab externa conformacione, et decora specie eximiam, honore dignam præfert elegantiam: verumtamen nisi mens in eo vigeat, sensusque salvos, et integros habeat, inutile judicatur, sperniturque ab omnibus: ita sanè et præfectus. Non enim tantummodo ab animæ et corporis dotibus ornari et fulgere, verum etiam a charismatis spiritualibus plus honestari debet: siquidem aliud est virtus, et aliud charisma. Virtutibus enim studio ac diligentia nostra recte fungimur, et nostris eæ laboribus comparantur: spiritualia vero charismata dona sunt, quæ certantibus a Deo dantur. Verbi causa, jejunium, et castitas virtutes sunt, marcidæ etenim reddunt voluptates, et corporis incendia comescunt: quæ quidem nostræ voluntatis et arbitrii opera sunt. At vero sine afflictione, ac labore has exercere, et ad castimoniam, absolutamque perturbationum vacuitatem pervenire, hoc donum Dei, et charisma summum est. Rursum, iræ, et excandescentiæ imperare, magni certaminis est, laborisque non mediocris. Eo autem venire, ut ab his motum nullum sentias, et cordis tranquillitatem, perfectamque mansuetudinem possideas, solius Dei opus, et illius dextræ mutatio est. Rursum, dispergere ac distribuere facultates omnes pauperibus, mendicumque fieri, et stipem cogere, nostri est propositi atque consilii. Sed nihil concupiscere, quin cum gaudio et voluptate mendicitatis durissima perferre incommoda, mysticæ quædam, et divina operatio est. Sic quælibet actio bona et honesta, secundum Dei legem suscepta, virtus dicitur. Tamen sicut agricola solum arando, fodiendo, et semina humo obruendo laborat, Dei autem munus est, ut eadem semina comprehendant, et fructum ferant matutinum ac serotinum: ita et in spiritualibus omnino usu venire comperies. Nostrum est

²² Row. XII, 4 sequ. ²³ Psal. LXXVI, 11.

nullam actionem subterfugere, et cum labore ac sudore virtutum sementem facere: Dei solius donum et misericordia ut imber quoque benignitatis ejus, et gratiæ terram cordium nostrorum irriget, et ex sterili frugiferam efficiat: ut si granum sermonis, quod in animas nostras cecidit, divinæ clementiæ humorem acceperit, oriatur, atque augetur, et in arborem proceram excrescat, in virilem videlicet perfectionem mensuræ ætatis plenitudinis Christi ²⁷.

Te igitur pastorem ovium Christi omni virtute, ut diximus, qua spiritus, qua corporis conspicuum esse oportet, ut caput reliqui corporis; ejus nempe quæ tibi subest Israeliticæ Ecclesiæ: quo fratres tanquam in archetypum bonitatis in te intuentes, ipsi quoque bonos, ac regales characteres quam maxime sibi inculcant. Ne ergo tuba resonare in te unquam desinat: sed aliis quidem venturam super inobedientes, et præfactors rhomphæam prænuntia: ut si tibi non obtemperetur, tuam saltem a terribili ira Dei serves animam. Alfos autem adinone, doce, roga. Si qui interdum reprehensionibus et obfurgationibus egeant, insta opportune, impertune, argue, increpa, conatus eorum ad malum comprime, ut tibi mandat divinus Apostolus ²⁸. Viscera tua omnibus fratribus tuis æqualiter aperi, totumque collegium dilige, et honorem cuique pro dignitate (quantum scilicet ejus virtus meretur) tribue, spirituali ac virtute prædito ne illum quidem antepones, quem in ministeris gregis tui principem habes. Qui enim ministrant, septem diaconorum, de quibus est in Actis apostolicis ²⁹, dignitatem officiumque adumbrant; qui etiam velut Spiritus administratorii sunt, in ministerium missi, et sincere, ut illi, fideliterque, ac nullus turpis lucri gratia ministrantes, mercedem merito et magnam tum hic, tum illic recipiunt. Cæterum qui orationi, quieti et ministerio verbi instant, in patientia exercitationis operum præstantissimorum, ipsorum apostolorum et coryphæorum excellentiam tecum repræsentant; quos et in Evangelio spiritualis doctrinæ tuæ auxiliares habebis, fratrum onera suscipientes, et laboribus te levantes, in medio videlicet reliquorum, ut lapides pretiosos versantes. In hoc munere nulla tibi requies corporis, nulla oblectatio. Noctes perinde ut dies in curam conceditarum tibi animarum impendes, ne qua ex ipsis a bestia excipiat; aut ab urso concupiscentiæ devorata, aut a dracone fragundiæ absorpta, aut a gryphibus superbarum cogitationum discerpta, et una unius diversitatis hujusemodi distracta ac dissipata, multa fiat: sed ut gregem tuum incolumem, secundum, totum virtutibus multis fructuarium, divina cognitione illustratum, non scabiosum; non truncum auribus, aut plane claudum principi pastorum ³⁰ conserves. Sic enim et multos servabis, in operibus perfectis

A perfectos reddens, nemini in ullo cedentes, totos castos, et a sordidis operibus puros Christo tuo offerens; teque ipsum magnis et cælestibus remunerationibus dignum præstabis, contubernalis apostolorum et pastorum Christi factus, et una cum ipso Dei Filio in infinita sæcula regnaturus.

Vita tua inculpata, et recta in medio fratrum, ac patrum tuorum pro canone seu regula esto proposita, ad quam aliorum obliquitates, tortuositatesque dirigantur. Ne vanitatum mundi sis amans, ne gloriæ, ne voluptatis, ne mensarum, ne vini. Ne sis nugator, aut scurrilis, aut avarus: ne iracundus, ne inanis gloriæ cupidus, ne contumeliosus, ne injuriæ memor, et malum pro malo rependens: sed esto potius pauper, gloriam, omnemque vitæ hujus voluptatem, et carnis delicias odio habens, demisso animo, frugalis, ad compunctionem facilis, placidus, mansuetus; expers iræ, non avarus, incuriosus, quietus, decenter vestitus, patiens, fidelis, continens, sine sollicitudine, vigilans, diligens, æmulator, commendatarum tibi animarum, non secus quam tuorum ipsius membrorum curam gerens; et, si repostulet, pro unaquaque illarum etiam tuam animam ponens, nihil quidpiam mundanum charitati erga illos præferens. Etenim postquam aliis, ad gregem Domini ac Dei tui rationis compotem ascendendum, regendumque prælatus es, oportet te juxta verbum ejus, spiritu et humilitate tua secundum Deum, ultimum esse omnium, ut tanquam validus infirmitates invalidorum sustentens; ut medicus autem secundum animam ægrotantium morbos, et affectiones cures; ut pastor, quod errat in viam reducas, et quod bene valet, virtutibus secundum reddas, scabiæ vero operum, et incurabile, a grege tuo abscindas, ne etiam sanis ovibus tuis lueni affricet. Domini tui gregem augere labora. Ne ad remissiones, aut suavitates corporis deflectas, neque lanam, et adipem ovium Christi perperam consumas, tibi magis quam fratribus tuis monasterii opes ad voluptates tuas in thesaurum recondens. Ne propter hominum gloriam quidquam rerum ad monasterium tuum pertinentium agas aut corrigas. Ne ames crebro prodire in mulis splendide instratis, cum magno præcedentium sequentiumque famulorum comitatu. Sufficiat tibi vel semel in mense foras exire, et gregis tui negotia majoris momenti obire. Cætera curabunt qui ministrant, qui abs te ministerio verbi, et procuratori fratum, cum precibus intento, nunquam distrahant. Ne tibi epulas sumptuosas, filii abjectas, plebeias, et inconditas para: sed communis mensa, sine aliquo morbi periculo, et invitatione amicorum, tibi cum filiis tuis esto, quorum idem tecum sensus, idem institutum vitæ, sive ex coctis oleribus, et leguminibus, sive ex pisce semel per hebdomadam, Dominico die, et festo deapo-

²⁷ Ephes. iv, 15. ²⁸ II Tim. iv, 1 seqq. ²⁹ Act. vi, 1 seqq. ³⁰ I Petr. v, 4.

lico (hoc est, solemnioribus Domini festis per annum) a cellario communiter paretur. Ubi nihil existit, quod animæ periculum afferat, cavebis ira, et clamore contra fratres ac filios tuos insurgere; sed mihi sermone et alloquio docebis eos, quomodo unumquemque ambulare, et in medio fratrum conversari deceat. Juniores, et nondum confirmatos monebis parcere sibi ipsis, et aliis fratribus, ne aspicientibus incesso, moribusque, ac studiis incompositis offendiculo sint. Qui in statu religioso diutius vixerunt, eos prudenti oratione ad patientiam tentationum ab inimico supervenientium, humilitatem, contritionem cordis, compunctionem, lacrymas, diligentiam, persolutionem precationum, beatum luctum, et ad verbo opereque cæteris commodandum erudies. Sacerdotes pietatem docebis, quietem, divinarum Scripturarum meditationem, accuratam apostolicorum canonum, traditionumque scientiam, dogmatum sinceritatem, cordis puritatem, in precibus constantiam et compunctionem, in timore et tremore ad Dei solum assistentiam, sacrificii mysterium, revelationem mysteriorum Dei, quoniam secundum Domini vocem⁴¹, ipsis datum est nosse mysterium regni Dei, ut toti fratrum multitudini, et extraneis divinum sal, et lumen, verbum vitæ in seipsis continentes fiant. Quod si etiam contra turbulentos, et inordinatos aliquando te in virga et baculo cum ratione irasci oportet, ut malum aliquod prohibeas, et pestiferam inter eos laborem reprimas, ne opus malum, et affectus vitiosus in deterius serpat, neque istuc apostolicis Constitutionibus, et divinis Patribus alienum judicatur. Omnis siquidem motio, et actio nostra, quæ improbitatem compescit, ac persequitur, justitiæ autem ac virtuti patrocinatur, laudabilis est, et Deo placet, justisque omnibus probatur maxime. Testis Jesus, qui contumaces Judæos ex domo orationis domum negotiationis facientes, flagello percussit, et mensas nummulariorum evertit⁴². Ne igitur prætexens mansuetudinem, propter solam laudem humanam modicum quiddam præter Dei mandatum admissum ad subversionem apostolicorum canonum, et constitutionum, contumeliamque vitæ evangelicæ, et status monastici neglexeris; sed Jesum ac Dominum tuum imitatus, infremens, ac teipsum sine turbatione turbans, mandata Dei, et canones ab ejus apostolis præscriptos ulciscere. Cum omnibus istis etiam cujusque cogitationes diligenter investiga, ut noris, qui ex ipsis ad compræcantium, et communicantium cætum admittendi, et quibus excommunicatione ac pœnitentia cum lacrymis, stationeque pœnitentium opus sit, ne Ecclesiam pro templo sancto speluncam latronum, aut lupanar vel scias vel insciens faciens, dum per affectum cui-

am affixus es, et ideo horrendum Dei Judicium non effugas. Scito enim unicuique talium ab iis qui spectatores, et discipuli sermonis fuerunt, locum convenientem (9), ac jure destinatum esse, quorum canonibus, constitutionibusque legendis incumbere necessario debes ut ne ignores, quæ credentium in Christum abscondita sint mysteria, et ne pecces, dum pietati erga Deum parum consentanea geris. Spirituales filios tuos secundum Scripturas religiosos redde, eosque a sacris et divinis locis, simul et vasis templi. Dei sanctificati, et ministerii ejus abstinere doce siquidem scriptum est: *Beatus homo, qui semper est pavidus*⁴³, quandoquidem solis consecratis, et qui ex certaminibus ac pœnitentia per lacrymas multas purgati, immaculatorumque Christi mysteriorum participes sunt, sanctificatis, et religiosissimis monachorum ministerium talium, et contrectatio a Patribus, et apostolis dicata est. Non omnibus, et cuique volenti ingressum divini tabernaculi, sed sacris duntaxat, ut dictum est, et sanctificatis, religiosissimisque fratribus, et patribus tuis permittito. Reliquis, et inordinate ambulans (vide quid tibi dicatur) ipsum claudes. Multi quippe, mihi crede, propter contemptum istiusmodi rerum e vita præsentis tolluntur. Et plane, si hoc præceptum vilipenderis, sanguis de hac vita sublatores de manibus tuis requiretur⁴⁴.

Hæc sunt, et plura his, o pastor ovium Christi, quæ ad gregis tui custodiam perfecte scire, et studiose facere debes. Proinde si nosti, te ad tantam sufficientiam progressum, tantaque charismata feliciter adeptum, ex solo elucente ex te lumine bonorum operum, et divinæ sapientiæ ac notitiæ, ad illuminandum omnes familiariter adeuntes ad te tuos, alienosque et rege fidenter oves Christi scienti sermone collata tibi gratiæ, et actione virtutis secundum modum et legem tibi prius datam desuper; et pasce agnos ejus in pascuis salutaribus mandatorum illius, donec crescant, et in mensuram ætatis plenitudinis Christi occurrant⁴⁵, et inde præmium consequere, quando cum apostolis considerabis et habitabis. Sin minus, apud te ipsum pavita, si quid mihi credis de salute tua sollicito: siquidem Deus noster ignis consumens est⁴⁶, quem decet omnis gloria, honor et adoratio in sæcula. Amen.

ORATIO XXV.

ARGUMENTUM.

De primordiis vitæ admodum frugiferis ac salutaribus, pro iis qui nuper mundo, et mundanis renuntiantes, ad vitam solitariam confugerunt, et doctrina ad tyrones, seu novitios longe utilissima.

Quicumque, fratres, mundo et iis quæ in mundo sunt universis recens renuntiavit, sequæ ad vitam

⁴¹ Luc. vii, 10. ⁴² Joan. ii, 1 seqq. ⁴³ Prov. xviii, 14. ⁴⁴ Ezech. iii, 18. ⁴⁵ Ephes. iv, 13. ⁴⁶ Dent. iv, 24

(9) De loco pœnitentium vide epist. 5. Gregorii Thaumaturgi can. xi. Bal. Sum. iii scholiis ad can.

cit. Ant. Augustinum in notis ad eundem canonem.

et stadium monachorum contulit, si quidem propter Deum id fecit, et hanc artem artium discere constituit, suumque e mundo discessum non inane esse desiderat, ab ipso statim initio impigerine, et ardentissima cum voluntate, propositoque ad virtutis opera incumbere debet. Atque ut elementa et principia scientiæ scientiarum, nostri, inquam, religiosi instituti et ἀσκήσεων; his qui nuper e mundo ad eam tanquam ad scholam quandam accesserunt, introductione quadam scriptis tradamus, primo loco ipsis, et qui eos sequentur, hæc rudius summatinque præcipimus. Scire igitur licet, qui jam terrenum hominem cum prudentia sua per ea quæ apparent exiit, cœlestemque cum habitu monastico induit, nocte media, ante diluculum surgere debere, precem præscriptam fundere, atque ita demum cum omnibus ad doxologiam congregari, eaque considerate, et vigilanter perfungi, ut ad principium hymnodicæ attentus sit vehementer, sive ad hexapsalmum, ad versiculos, ad lectionem, citra omnem pigritiam; non disincto corpore, et pedem ante pedem collocans, aut muris, columnisve se acclinans. Manus constanter junctas, pedes æqualiter in terra firmatos habere, caput non hac illac agitare, et antrorsum illud inflectere, mente non efferri, nec curiosa cogitare, aut cum negligentibus, et inter se fabulantibus ac susurrantibus a cœptis abduci: quin potius nec oculos, nec animum in sublime tollere, solique psalmodiæ, et lectioni, et virtuti eorum quæ psalluntur, atque e divinis Scripturis leguntur, quoad ejus fieri potest, attentum se præbere, ut ne quid eum non adinadversum prætereat: verum ex omnibus pinguescens ejus anima, ad compunctionem, humilitatem et illuminationem sancti Spiritus pertingat.

Quocirca vos universos tanquam unum, Patres, fratres, et filii mei, obsecro, et hoc ut legem salutarem jubeo, ut unusquisque vestrum tale initium ad opus virtutis, imo vero ad opus Dei faciat (per quod et mercedem laboribus nostris respondentem, ceu ab eo qui bonus amet accipimus) ut si fieri queat, nemo nostrum sine lacrymis ad officium et lectionem accedat. Si enim, mi frater, ita te ad opus hoc assuefeceris, brevi tempore processus efficies, et in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi occurreris. Instans enim tibi ipsi, ne citra lacrymas præscriptum Ecclesiæ, seu congregationis officium decurras, habitum boni hujus adipisceris, atque in ipsa stichologia, et tropariis quæ psallis, aliter animus tuus, dum divinos eorum sensus, in se recipit, et per ea quæ dicuntur, ad ea quæ intelliguntur, mens provehitur, dulcique fletu stillans, ita in cœtu fratrum, ut in cœlo cum beatis mentibus vivis. Fer igitur

A tibi et hanc legem, ne ante ultimam precationem e synaxi sine magna necessitate, aut corporis levandi unquam ex eas: sed in statione tua, ut dicendum est, persevera: siquidem qui perseveraverit usque in finem, hic, ut scriptum exstat, salvus erit⁴⁴. Non hoc tantum; sed primum quidem auxilium occulte, ut non sentiat: deinde etiam ut sentiat, pauloque post in illuminatione ab omnipotenti Deo accipiet. Absoluta matutina doxologia, statim egrediens ne ab hujus, aut illius ore pendere, et otiosa colloqui incipias. Verum postquam seorsum in cella consuetam, et longam precationem cum lacrymis, et adoratione multa persolveris, ad opus aliquod corporeum aggredere, statimque eo decurre, sive ministerium est ad ministerium, sive opus manuum ad opus manuum, sive lectio ad lectionem. Ne porro otiosus omnino in cella desiderare velis, ne, quod dictu nefas: *Otiositas te multam malitiam doceat*⁴⁵. Sed neque monasterium obambula, laborantesque, aut ministrantes curiose observa. Custodi autem silentium, et abstine te ab omnium familiaritate et consuetudine, quæ est vera peregrinitas. Tibi soli, et operi manuum quaecumque est, attende. Alterius cellam, nisi a patre tuo spiritali, aut a monasterii curatore missus sis (10), ne ingrediare. Quo cum veneris, cave neve dicas, neve audias quidpiam extra id quod res postulat, cujus ergo missus es: sed cum breviter responderis, revertere. Quod si in transitu fratrem solum, aut cum altero sedentem, et intempestive garrientem aspexeris, capite profundius inclinato tacitus præteri. Noli accedere, et una considerare, memor illius ex Psalmo: *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiæ non sedit*⁴⁶. Pestilentes namque sunt hujusmodi, sicut et Paulus ait: *Corrumpunt bonos mores colloquia prava*⁴⁷. Jam si quid pestis est, idem est et corruptio. Quare cum otiosa fabulantibus, dilecte, ne sederis; nec dicas: Audiam et ego quid loquamini; sed ut modoalebam, sub misso reverenter capite, præteri.

Silentium et statum conditioneinque peregrini serva. Silentium, dum tibimetipsi tacens ais, quidnam ego boni possum proloqui, qui totus sum mutus, et fatuus? Imo etiam hospes, et indignus, qui loquar, aut audiam, aut inter homines numerer. Peregrinitatem vero, fugamque omnis consortii, dum hæc cogitas, et tibimet oculis, constituens tibi peccata tua ante oculos, nec primoribus dumtaxat labris, sed ex præcordiis dicis: Quis sum ego abjectus et vilis, ignobilis et mendicus, ut cellam alterius subeam? nonne ut me videris, quasi monstrum aversabitur? nonne dicet, quid execrandus iste ad me venit, ut cellulam meam incestet? Et quanquam a principio hæc apud te

⁴⁴ Matth. x, 22. ⁴⁵ Eccli. xxxiii, 29. ⁴⁶ Psal. i, 1. ⁴⁷ I Cor. xv, 33.

(10) Περὶ τοῦ διακονεῖν τῆς μονῆς vide Cassian. Collat. xxi, cap. 1 et 2.

dicere non potuisti, tamen sensim etiam ad hoc, gratia tibi cooperante pervenies. Tantum audi me humilem; tantum fac horum initium, frater, tantum hæc facere, et agere, et loqui ordire, et Deus te non deeret: mire enim te amat, teque ad agnitionem veritatis venire⁹⁹, et salvari desiderat. Cum tempus usque ad horam liturgiæ, seu missæ sic transegeris, iterum magno studio, et alacritate ad synaxin vade. Sta ea forma, quam in matutina doxologia tibi præscripsimus, et luctus neutiquam obliviscere. Asta cum tremore, utpote Filium Dei propter te sacrificari conspiciens, et si dignus es, atque ad hoc expiatus, in timore et gaudio accede communicaturus bonis inenarrabilibus. Post extremas preces egressus, cum omnibus accubitum isto, nec te a fratribus tuis separa. Et siquidem ministrare jubeberis, asta ut Christo, non ut hominibus, sincero affectu, et ex charitate, omnibus, ut sanctis, vel potius, sicut dicebamus, ut ipsi Christo ministraturus: animo singulos veluti complexans, et te ipsum intentione ac voluntate totum per charitatem eis impendens, et te ex ministerio isto ad sanctimonii fructum percipiendum confirmans. Quod si mensæ cum cæteris tu quoque accubueris, en quid tibi, ut dilecto patri, ac fratri meo mandem. Ad appositas epulas ne festinus ac præceps manum extendas, antequam seniores de fratribus comedere incipiant, et antequam superne a sacerdote recitata sit benedictio. Cumque simul cum fratribus ac patribus tuis corpus cibo reficere cœperis, attende tibi, quam compositissime, et tacitus sedens, cum nullo penitus loquens, in lectione defixus, et ut corpus, sic animum quoque ex divinis sancti Spiritus oraculis alens. Oportet enim te, cum geminus sis, ex animo, inquam, et corpore constans, convenienter gemino alimento ac mensa uti. Et cum corpus tibi sit terrestre, quod sensu percipitur, animus vero, qui sola ratione comprehenditur, ac divinus est, illud etiam sensibilibus, et e terra nascentibus eduliis, hunc intellectuales, diviniæque Scripturarum dapibus nutra. Itaque partes in mensa appositas, quæ forte major aut minor sit curiose ne inspicias: sed quæ tibi præbita fuerit, eam cum omni gratiarum actione susceptam comede, idque temperanter, in omnibus saturitatem fugiens; indignum videlicet te fratrum mensa reputans, taliaque tecum volvens: Quis enim ego abjectus et nullius pretii, ut hisce sanctis assideam, et cibum una capiam? Sic tecum loquens, toto corde te solum peccatorem ducito. Quemadmodum mendicus aliquis, et pannis obsitus, si in medium principum ac divitum splendide sumptuoseque vestitorum inciderit, erubescit, ac timore perfusus, ne appropinquare quidem, aut liberius accedere ad quemquam eorum audeat. Similiter tu erga omnes te gere, locum postremum semper eligens, et os pudore suffundens, cum ante

A quempiam sedere conspiceris; perinde ac si omnes illi divites sint virtutibus, tu autem mendicus, et nudus, et qui inter eos versare, eorumque vultus aspicias, indignissimus.

Cæterum cibum tacturus, rursus ista peccatorum tuorum recordatus cogitabis: An non in iudicium et condemnationem fiat, si quid ex appositis contigero? Deo enim qui hæc procreavit, nobisque vescenda largitus est, ego ab infantia mea inobediens fui, et sanctas leges ejus non custodivi. Et quomodo bonis ipsius proinde ut sancti Patres isti ego quoque indignus et reus perfruar? Quo vultu ante oculos Domini mei ego nequam et improbus et ingratus servus, priusquam peccatorum me poenituerit, et ab illius benignitate veniam perfecte acceperim, sicut qui non peccaverunt, aut cum peccassent, per poenitentiam veniam impetrarunt, ipse pariter comedam, et bibam et cum sanctis gaudeam? Nullo modo, sed cibo et potione solum utar, ne vita deficiam, et me ipsum macerabo, cruciabo et damnabo, ut Deus desuper respiciens, et angustias voluntariamque afflictionem meam intuens, misereatur, et multa mihi peccata mea ignoscat. Hæc igitur cogita, horum identidem memento. Adhæc impera tibi tot holos edere, ut saturitas non sequatur, multo pauciores utique, quam pro necessitate, et quam concoquere posses. Item unum, aut duo pocula, et id una hora diei constituta sumere. Cum comedis, ne cogitationi subeunti cedas, ut aliquod de appositis eligas, quod absumas: sed cave ne quid comedas, quod tibi sapidum fore visum est: sola vero quæ ante te sunt, comede. Quin etiam si forte fructus, aut alia quædam bellaria fuerint, et unum quiddam tibi arriserit, dixeritque tacita cogitatio: Pulchrum est illud, accipe et comede, da operam ne vincare, neve tangas illud; quando per aliud nihil Adams e paradiso exterminatus est, nisi quia arboris fructus pulcher ei, et bonus ad vescendum apparuit, et comedit ex ipso, ideoque ejectus et expulsum, morteque et corruptione damnatus est. Qui ergo in paradysum illum, vel potius in regnum colorum reverti volunt, continentiam sine ulla transgressione etiam ad hæc usque servare debent, ne paulatim in majores, et noxias cupiditates incurrant. Si te fratres simul accumbentes hortantur, ut amplius comedas, aut bibas, nihil aliud respondebis, nisi quod junctis manibus paulum assurgens, inclinato capite, ac voce leni dices: Ignosce. Sic semper in omnibus respondeto. Nec quemquam de tuis reliquiis honora, nec ab aliis quidquam accipe. Si vinum non bibis, illud ne possas; sed nec alteri cuiquam ex fratribus porrigas, nisi forte peregrinus est, et usus alicujus gratia ad te venit. Noli unquam cum aliquo ante tempus gustare, nec vesperi comedere, aut bibere, aut cenare iterum; hinc enim mala omnia profl-

⁹⁹ 1 Tim. II, 4.

ciscuntur. Atque hæc sunt insidiæ, et tendicula diaboli, quæ cum speciem boni habeant, tamen venenum legunt mortiferum, quas, qui credit nobis, fugiet, et qui paret verbis meis, adjuvante Deo, et Spiritus sancti gratia, nullum ab eis vulnus detrimentumve reportabit. Cæteri vitam mundanam sub habitu monachi se consecrari nesciunt, nec se in barathra et præcipitia incidere sentiunt.

Tu igitur, frater amantissime, hæc servare velis, etiam si tibi moriendum sit; alioqui dæmonem gastrimargiæ, seu gulæ effugere non poteris. Si servaveris, scito diabolum conspectum tuum non ferentem, omnes contra te ignavos ac desides excitaturum, qui te probris conscindunt, irridebunt, invident, illudent, vexabuntque millies, ut te a bono consilio, et actionibus salutiferis avocent: quæ si æquo animo toleres, magnum a Deo et Salvatore nostro auxilium, solatiumque consequere. Proinde et aliis in cœna sedentibus ac vescentibus, te autem non, sed sive ministrante, sive aliud agente, ne obliviscere, etiam hæc tibi met tacitus cantare: Si satis et me pœnituisset, et mihi quoque peccata mea remissa essent, gaude-rem et ego, et cum fratribus meis accumberem. Quoniam autem per fœda facinora mea indignum me reddidi miser, hic secundum opera mea recipio. Hæc tibi dicit, et impera ventri quantum potes. Primos accubitus nunquam desideras; sed odi ex animo, ut superbiæ materiam. Humilitas enim tua exaltabit te: et infimum esse omnium, primum te efficiet; quia scriptum est: *Omnis qui seipsum exaltat humiliabitur, et qui seipsum humiliat exaltabitur*¹¹. Ubi vero cum fratribus universis de mensa surrexeris, Deoque gratias egeris, atque a sacerdote dimissus fueris, cum silentio in cellam tuam festina, clausoque ostio librum arripe, et post brevem lectionem, si quidem dies æstivi sunt, super storeolam tuam recubans, breviculum somnum carpe. Etenim saturitatem vitans, et tenuem adhibens alimoniam, panem scilicet et aquam cum mensura, et olera, aut legumina, minus dormies, et citius exsurges. Si hiems fuerit, postquam pauca legeris, operi manuum accingere, et in eo persevera, quoad lignum ad vespertinam hymnodiam vos convocaverit (11). Tum rursus synaxin ingressus, sta cum timore et attentione

A coram Deo, psallens ei, et cœntens, nihilque penitus negligens. Vespertino officio completo, si potes a cibo et potu abstinere omnino, deerere- risque semel in die cibum sumere, non vulgarem in persolvendo vespertino officio tuo, et in nocturna precatone, vigiliaque utilitatem invenies. Sin autem, uno paximatio seu pane, et uno aquæ poculo, extra in valitudinem aliquam et languorem stomachi, contentus esto. Ubi cum fratribus preces vespertinas Deo reddideris, ad pedes præpositi perinde ut ad ipsos Christi pedes procumbas et benedictione ab eo percepta, salutatisque sanctis fratribus, tacitus, nemini verbum faciens in cellam tuam recede, obseratoque ostio, corripe primum codicem, et paginis circiter tribus attente perfectis, sta ad orandum, psalle, et adora Deum quiete, ut a nullo audiaris. Sta autem honeste, nec cogitationes alibi temere vagari sine, sed eas collige. Conjunge manus, conjunge pedes æqualiter, et immobiliter, pari vestigio. Oculos clauda, ne aliud aspiciant, mentemque distrahant. Mentem porro ipsam, totumque cor tuum in cœlum ad Deum eleva, inde cum gemitibus et lacrymis misericordiam implorans. Psalmos a Patre tuo spirituali tibi constitutos habe, qui nimirum verba pœnitentiæ et compunctionis continent, et quotquot viribus, voluntatisque sufficiunt. Necesse est enim te psal-morum hymnodiam, et crebritatem genuflexionis, tempus stationis ad vires, et robur tuum exigere, ne te conscientia tua reprehendens dicat: Adhuc stare, hymnos promere, ac Deo confiteri poteras. Adhæc sint tibi etiam preces ipsæ definitæ, matutinam et vespertinam ad Deum confessionem continentes. Defunctus precibus, denuo paulisper lege. Deinde opus manuum capesse, et usque ad primam vigiliam finitam, id est, usque ad tertiam horam noctis hoc age. Cum sic surrexeris, et feceris τὸν ἔραμον, (psalmodiæ genus est) signato corpore toto super stoream tuam cuba, et usque ad noctem mediam somno capto, deinceps fac, ut tibi a principio formam tradidimus (12).

Præterea cogitata cordis tui Patri tuo spirituali in horas, si potest, indica, sin minus, ne unam vesperam, dilecte, prætereas, sed post matutinum, discussis omnibus quæ tibi contigerunt, et expone, et fidem indubitam erga illum habe, et si totus mundus ei convitiatur atque obtrechet, et

¹¹ Matth. xxiii, 12.

(11) Ἐως το ἕλρον τὴν ὀμφθλιαν σημάνη τοῦ λογνεσχοῦ Syn. 7: act. 4 *sacra ligna pulsantes*; neque enim olim in huncusum erant ærà, ut hodie.

(12) Præcipiebant hæc et similia veteres illi monasticæ vitæ magistri, tum reverentiæ causa erga superiores; tum ut subditos a temerariis iudiciis arcerent: a quibus nemo remotius distat, quam ille qui ne de manifestis quidem iudicium ferre solet. Nec mirum, talia præcepta religiosæ vitæ professoribus fuisse data, quando et Constantium Magnum imperatorem simile vuid facitasse

accepimus: *In Scripturis narratur Constantinus imperator dixisse: inquit Nicolaus primus Pontifex, in epist. ad Ludovicum imperatorem, et refertur a Gratiano d. 96: Vere si propriis oculis vidissem sacerdotem Dei, aut aliquem eorum qui monachico habitu circum amicti sunt, peccantem, chlamydem meam exspoliarem, et cooperirem eum, ne ab aliquo videretur.* Hæc de Constantino Nicolaus Pontifex, et ante eum Rufinus et Theodoretus.

quamvis tu ipse oculis tuis fornicantem videas, ne A scandaliseris, nec fidem tuam in ipsum minuas, obtemperans dicenti: *Nolite judicare, et non judicabimini* 25. Sic te faciente, et certante quotidie, non procrastinabit Deus te visitare desuper, sed auxilium de sancto habitaculo suo mittet, et gratia sanctissimi Spiritus ejus obumbrabit tibi, brevique in instituto tuo progressus, spiritualementem aetatem augebis: *Et in virum perfectum occurreris, in mensuram aetatis plenitudinis Christi* 26, illuminatus, et lumine cognitionis omnes tecum familiariter versantes, tecumque sermonem conferentes, instar solis illuminans, ac Deum, qui donum sancti sui, ac vivifici Spiritus impertivit, moribus et oratione glorificans; quem decet omnis gloria, honor, et adoratio nunc et semper, et in omnium saeculorum aeternitatem. Amen.

ORATIO XXVI.

ARGUMENTUM.

De paenitentia, et principio vitae solitariae, et quomodo quis via et ordine ad virtutem procedens, mandatorum observationem perfectionem consequatur.

Qui omnia oculis subjecta, et insuper animam suam contempsit, ut veram ac legitimam paenitentiam secundum Dei mandatum praestare queat, et opus istuc incepit, non a seipso id dicendum existimat: sed ubi se ad artificem peritumque virum applicarit, cum timore ac tremore multo, et contentis precibus, eidem se subjiciens, spiritualementem ab eo actionum cum virtute junctarum C disciplinam, et exercitationem, quaeque paenitenti facienda sunt, docetur ac percipit. Timorem autem, et tremorem eum postulo intelligi, ne tali bono frustretur, et ut reprobus mandatorum Dei exsecutor, ad ignem sempiternum condemnetur. Nam sermones ejus quasi ex ore Dei procedere arbitratur, et quasi in iisdem custodiendis, aut despicendis vita aeterna verteretur, accurate eos servat. Atque ita cum fide indubitata coeperit, a promissis Dei pendens, quotidie secundum Deum proficit, et via progrediens, aetate spirituali crescit, virque perfectus in Christo Deo evadit. A quibus igitur promissis? Audi intelligenter, qualia Dominus noster Jesus Christus nobis polliceatur: *Amen amen dico vobis, quia gaudium erit in caelo super uno peccatore paenitentiam agente* 27. Et iterum: *Qui venit ad me (tali videlicet itinere) eum non ejiciam foras* 28. Et rursus: *Qui sitit, veniat ad me, et bibat* 29. Et: *Qui credit in me, non gustabit mortem in aeternum* 30. Et alibi: *Convertimini ad me, et convertar ad vos* 31. Et: *Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos* 32. Et alio loco: *Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligitur a Patre meo, et ego et Pater per Spi-*

ritum veniemus, et mansionem apud eum faciemus 33. Et: *Si vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester caelestis dabit spiritum bonum petentibus se* 34? In his ergo pollicitationibus, et promissis Dei, fide non dubia sperans, ut diximus, multa alacritate, cupidissimeque omnia ejus mandata impigre observat; quorum primum hoc est: *Paenitentiam agite, appropinquavit enim regnum caelorum* 35. Et rursus: *Pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, et qui quaerit invenit, et pulsanti aperietur* 36. Post haec docere nos volens Deus, quemadmodum, et qualibus verbis, aut operibus petere oporteat, inquit: *Qui vult inter vos esse primus, sit omnium ultimus, et omnium servus, et omnium minister* 37. *Qui enim seipsum exaltat humiliabitur: qui vero seipsum humiliat, exaltabitur* 38.

Haec omnia, et his similia, qui jugiter animo versat, et in ipsis dies, noctesque est occupatus, intelligensque et sentiens ea reputat, et studioso facit, paulatim obliviscitur mundi, rerum mundi, rerum hujus vitae, cognatorum, rerum denique suarum, et consuetudinem spiritualium pro portione capit. Sic autem in dies proficiens, quomodo cogitationes pristinorum, seu anticipatarum opinionum sensim recedant, experitur ac sensit. Deinde quo pacto ipsae illae opiniones ac sententiae minuantur, et emollitum cor humilitatem amplectatur: et quomodo postea ipsum cor cogitationes humilitatem, ingenerantes producat. Haec autem ita experiens, vix ad compunctionem, et fletum adducitur, sed tamen adducitur multis tribulationibus, et plus humiliatum, amplius compungitur. Nam humilitas luctum gignit, luctus genitricem suam alit, et crescere facit. Ipsa autem mandatorum per humilitatem observatio (o rem admirandam) sordes omnes ex anima eluit. Etiam omnem affectionem rationi adversantem, et concupiscentiam malam, corpoream, inquam, et ad vitam istam pertinentem expellit. Qua ratione homo secundum animam ab omni terrena cupiditate asseritur ac liberatur; non solum a vinculis corporeis, sed similiter ac si quis exuta veste totus nudus fiat. Et jure quidem. Absolvitur enim D primum anima a stupore, quem Apostolus velamen appellat 39, qui Judaeorum incredulorum corda occupat. Imo et nunc omnis, qui mandatis novae gratiae non quantum potest ac valet, et ferventi animo parat, hoc velamen parti intelligenti animae suae superpositum habet, et ad sublimitatem agnitionis filii Dei subvehit nequit. Sicut insuper qui secundum corpus exutus est, vulnera in corpore suo videt: ita iste vitiosos affectus animam ejus obtinentes tunc liquido perspicit (exempli causa, amorem gloriae, avaritiam, injuriarum memoriam,

25 Matth. vii, 1. 26 Ephes. iv, 13. 27 Luc. xv, 7. 28 Joan. vi, 37. 29 Joan. vii, 37. 30 Joan. viii, 52. 31 Zach. i, 3. 32 Matth. xi, 28. 33 I Joan. xiv, 21-23. 34 Matth. viii, 11. 35 Matth. iii, 1. 36 Matth. vii, 8. 37 Marc. ix, 34. 38 Matth. xxiii, 12. 39 II Cor. iii, 15.

odiuu fraternum, invidiam, zelum, contentionem, A existimationem præclaram sui, et reliquos delnceps) mandata ut medicinas, tentationes ut cauterem, seu ferrum chirurgicum his imponens, humiliatusque ac lugens, et opem divinam ardentem exquirens, gratiam sancti Spiritus advenientem, ac singulos evellentem perimentemque videt, donec animam ejus ab omnibus istis tandem perfecte liberam reddat. Non enim illam ex parte, sed omnino ac pure Paracletus præsens in libertatem vindicare vult. Cum nominatis enim affectionibus quidquid est mœstitudinis, quidquid negligentiae, quidquid desidiæ, ignorantiae, oblivionis, gastrimargiæ, studii voluptuarii, hæc, inquam, omnia fugat, adeoque hominem renovat, et instaurat B anima simul et corpore, ut non interitui obnoxium, et ponderosum atque crassum, sed spirituale, et expers materiæ, et jam idoneum, quod in cœlum rapiatur, corpus gestare videatur. Nec istud solum gratia Spiritus in eo operatur: sed nec intueri quidpiam sensibillum ei permittit: vel potius quasi non intueretur, ita eum has res intueri facit. Nam cum mens iis quæ intelliguntur, se dederit, ab his quæ in sensum cadunt tota discedit, etsi ea videre et animadvertere putetur. Sic igitur in his, nempe quæ intelligentia sola perspiciuntur, immorans, secundum sanctum, cujus illa vox: *Nostra autem conversatio in cœlis est, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur* C, ibi detinetur, illuminatur, assiduo spirituali ætate augescens, et infantiae sensibus evacuatis, in virilem perfectionem proficiens. Quapropter juxta mensuram quoque ætatis hujus suæ, secundum vires et functiones animæ immutatur, et ad mandata Dei factitanda fortior ac potentior fit. Quæ quotidie implens, pro portione executionis eorum adhuc purgatur, splendet, collustratur, magnorum mysteriorum revelationes meretur, quorum profunditatem nemo illorum qui in eadem puritatem ut eveherentur, non contenderunt, aut vidit unquam, aut videre potest.

Mysteria autem dico, quæ cum ab omnibus videantur, non tamen comprehenduntur. Etenim mens a Spiritu innovatore illuminata, etiam oculos novos, aures item novas acquirit, et de cætero non ut homo sensibilia sensibiler, sed ut homine jam superior, sensibilia et corporea spiritualiter, et tanquam similitudines inaspectabilium, eorumque formas velut informes ac specie carentes intuetur, auditque, non ut quispiam dixerit, vocem, aut voces hominum; sed solius, et viventis Verbi, quando per humanam vocem se exeruerit. Hoc enim, et solum, tanquam notum sibi, et amicis per aures anima suscipit, eique aditum concedit, et receptum libens amplectitur: sicut ait Dominus: *Ores meæ vocem meam audiunt, alieno-*

rum autem non audiunt 67. Reliquos omnium hominum sermones audit illa quidem, non tamen admittit, nec ad se penetrare patitur; sed eos aversata, vacuos dimittit. Aliquando nec allapsus, aut pulsus eorum percipit: sed quanquam audit, veluti surdus non audiens 68, sic erga eos sese habet. Proinde cum talis evaserit, statim Deus eam inhabitat, fiuntque in ea quæcunque cupiverit, etiam supra quam cupiverit. Deus enim cum sit omne bonum, animam, in qua sedem posuerit, omni bono implet, quantum potis est natura nostra impleri; Deus quippe a nulla re condita capitur ac sustinetur. Bona autem illa intelligo: *Quæ oculus non vidit, et auris non audivit, nec in cor hominis ascenderunt* 69, ejus puta, qui talis nondum existit. Quare etiam docet bujusmodi hominem habitans in eo Deus, de futuris, et presentibus; nec verbo, sed opere, experientia, et re ipsa intellectuales ejus oculos revelans, quæcunque vult, et quæ ei conducunt, demonstrat. Cætera non indaganda, nec quærenda, nec curiose scrutanda suadet 71; quandoquidem nec quæ Deus ipsi revelat et ostendit, sine reverentia, ac libere potest perspicere atque intueri: sed quasi per transennam profunditatem divitiarum sapientiæ, et cognitionis Dei inspiciens, mox æstuat, et percellitur, semet aspiciens, et cogitans quis sit, et qualibus spectandis dignatus sit. Magnitudinem enim benignitatis Dei considerans, et obstupescens, sequæ talium bonorum spectaculo toto pectore indignum statuens, nec ad ea aperte respicere, nec ea pernoscere vult: sed timore et tremore, ac reverentia coarctatus exclamat: *Quis sum ego, Domine, et quæ domus patris mei* 72, quoniam talia mysteria indigno committere non dubitasti, meque tantorum bonorum tuorum non modo contemplatorem, sed etiam participem et consortem admirabiliter fecisti? Talis itaque qui jam super omnem creaturam se extulit, retro redire, et quæ creaturæ sunt, in iis curiose inquirendis versari minime vult. Nam cum angelorum Dominum possidea, essentiam et naturam ministrantium ei angelorum pervestigare abhorret, cum sciat, Deo non placere, hominem quæ supra hominem sunt, per curiositatem indagare. Si enim jussi sumus divinas Scripturas non curiose discutere 73, multo magis supra ea quæ scripta sunt, nos curiosos esse omnino haud oportet. Talis Deum videt, quantum fieri potest, et quantum ipsi Deo libet, et semper eum videre studet, atque ut post obitum videat, perpetuo rogat, et sola ejus visione contentus, nihil præterea requirit. Unde nec Deum ac Dominum suum, a quo repletur lumine, et a quo vitæ sinceræ, et incorruptæ voluptatem habet, relinquere, et ad sua vincula respicere cupit. Talis visus; sive desuper a Deo illustratus, et ipse præcellentem ejus

67 Philipp. ii, 20; II Cor. iv, 18. 68 Joan. x, 16. 33. 72 II Reg. vii, 18. 73 Eccli. iii, 22.

69 Psal. xxxvii, 14. 70 I Cor. ii, 9. 71 Rom. xi,

gloriam videns, ut at aliis qualis, et in quanta gloria sit videatur, hoc illi in mentem venire nunquam potest. Quælibet enim sancta anima omni cupiditate gloriæ vacat: siquidem regina, et lucidissima spiritus tunica ornata, et immensa Dei gloria repleta, non solum humanam gloriam pro nihilo putat, sed omnino nec ad oblatam sibi sese convertit. A Deo quippe visa, et ipsa vicissim eum videns, alium aliquem hominem videre, aut ab alio videri nunquam desiderabit.

Quamobrem obsecro vos, fratres in Christo, ne verbis duntaxat ineffabilia discere velimus, quod et docentibus et audientibus æque est impossibile. Neque enim qui quæ solo intellectu percipiuntur, et divina sunt docent, ea manifestis exemplis perspicue demonstrare, eorumque veritatem, ut in negotio aliquo solertes, ac triti repræsentare: nec qui doceantur, ex verbis solis eorum quæ dicuntur evidentiam discere possunt: sed actione, laboribus et sudoribus ipsa comprehendere, et contemplari studeamus: ut si inde etiam rationes horum, velut sacra mysteria docti fuerimus, et glorificetur Deus, sic nobis habentibus, et nos per illorum cognitionem glorificemus eum, ipseque glorificet nos in ipso Christo Deo nostro; quem decet omnis gloria, honor et adoratio cum Patre, et sanctissimo ac vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XXVII.

ARGUMENTUM

De turbida et infideli ac prava affectione. Quæ sit Dei cum filiis lucis consociatio, et quonam pacto in illis efficiatur. Ad finem, sacerdotio indigne fungi audentium insectatio.

Semper, et omni tempore, fratres, inter se contraria sunt lux et tenebræ, fides et infidelitas, cognitio et ignorantia, charitas et odium. Nam cum ab initio dixisset Deus, *Fiat lux*¹⁶, eaque existisset, illico tenebræ evanuerunt. Luce occidente, statim nox rediit. Adam vero fide in Deum munitus ac tutus, immortalis gloria circumdabatur, et in paradiso erat. Ab inimico autem ad infidelitatem detortus, morte damnatus, et paradiso exturbatus, pro divina spiritualique cognitione carnalem cognitionem recepit. Etenim oculis animæ orbatus, vitæque perenni spoliatus, corporeis oculis cœpit aspicere, hisque sensibilibus et aspectabilibus ex commotione adjectis, cognovit Evam uxorem suam, quæ concepit et peperit Cain¹⁷. Porro talis cognitio vere omnis boni ignorantia est. Nisi enim prius divinam cognitionem visionemque perdidisset, nunquam in istam cognitionem devolutus esset. Sic deinde et Cain filius ejus, nisi ante in odium, et invidiam erga Abel fratrem suum exarsisset, non ei necem attulisset. Quotquot igitur tenebris ab

A ortu insitiis obsidentur, et in lumen quod animo et cogitatione cernitur quodque primus ille pater amisit, aspectum desigere nolunt, hi in ipso lumine natos, et quæ luminis sunt disserentes, eorum sermonibus percussi, pro hostibus sibi adversariis ducunt. Quemadmodum namque radius solis, ubi domum quampiam obscuram intraverit, tenebras ut iaculum penetrat, ac dissecat: ita spiritualis, et sancti viri a Deo inspirata oratio, ceu gladius anceps cor hominis carnalis consociat, idque ad contradictionem et odium, præ ignorantia, et infidelitate concitat: *Qui autem existimat se aliquid scire, cum nihil sciat*¹⁸, etiamsi angelum de cælo ad se descendente viderit, ut malum dæmonem adversatur: et quamvis Apostolum, quamvis prophetam Dei, etiam ipsum ut alium quemdam Simonem Magum abominatur; et quod extremæ stoliditatis est, cæcus videntem ut cæcum ducit quique ipsemet revera nugator est, ejus verba pro nugis habet. Et quomodo cæcus, si qui noctu sæpius affirmant solem lucere, fidem eis adjungit, et rursus in meridie lucem esse dicentibus non credit, suspicans se ab utrisque decipi: et sive lucem in die, sive tenebras in nocte sibi prædicantes ambiguus rejicit: ita qui in tenebris animi perturbationum sedent, sensumque ignorantia obcæcatum habent, vel potius, qui sensum Christi non habent, ipsius sensum habentem, velut ejus expertem, et non habentem velut ejus competentem reputant. De quibus bene David propheta: *Stultus, et insipiens peribunt*¹⁹. Quocirca tales totam divinam Scripturam secudum proprias ipsorum concupiscentias depravant, et pro vitiosis eorum affectibus, quos in ipsa non inveniunt, sed adulerantes eam patiuntur, corrumpunt. Cedo igitur, qui de rebus perperam indicant, nec præ arrogantia doceri se sinunt, et cæci sunt, recte unquam per semetipsos sensus lucis cognoscent? Oculis captus, nec lucem intuens, qui tandem litteras in luce legat? Qui vero cæcus est sensu, et Christi sensum in se non habet, quomodo in lumine Christi sensus repositos ac reconditos videre, et expendere potest? Talis, quamvis millies exterioribus divinis scripta sensum moventia legat, nunquam opinor, spiritualia, et materiæ expertia, et luci similia in nocturno ac tenebroso loco videre queat. Nemo itaque vos seducat. Deus lux est, et quibus conjunctus fuerit, cum iis pro gradu puritatis ipsorum claritatem suam communicat. Atque tunc extincta lampas animæ, id est, mens divinum ignem se circumplexum, et redaccensum esse cognoscit.

O mira res, homo Deo spiritualiter corporaliterque unitur (13): siquidem anima non a mento, nec ab anima corpus sejungitur, et unione essen-

¹⁶ Gen. 1, 3. ¹⁷ Gen. iv, 1. ¹⁸ I Cor. viii, 2.

¹⁹ Psal. xlviii, 41.

(13) Verba Græca sunt ista: Ὁ τοῦ θαύματος, ὅτι ἀνθρώπου; θεῶν ἐνοῦται πνευματικῶς, καὶ σω-

ματικῶς, εἴπερ οὐ χωρίζεται τοῦ νοῦ ἡ ψυχὴ οὐδέ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, ἀλλὰ τῇ οὐσιωδῶς ἐνώσει γίνε-

tiali, etiam homo per gratiam τρισωπότατος sit, A et unus per adoptionem Deus, ex corpore videlicet et anima, et (cujus factus est particeps) divino Spiritu constans, impleturque tunc illud Davidis prophetae: *Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes*⁷⁰. Filii Excelsi secundum imaginem videlicet, similitudinemque Altissimi: divina progenies ex divino Spiritu; quibus dixit merito Dominus, semperque dicit: *Manete in me, ut fructum multum afferatis*⁷¹. Fructum intelligit eorum copiam, qui apud ipsum salvantur: *Palme*, inquit, *nisi manserit in vite arescit, et in ignem mittitur. Manete igitur vos in me, et ego in vobis*⁷². Quomodo igitur maneat in nobis, et quomodo vicissim nos maneamus in ipso, Dominus ipse docuit illis verbis, *Tu, Pater, in me, et ego in te, et hi in me, et ego in illis*⁷³. Et istud volens confirmare, iterato ait: *Hi in me, et et ego in illis, sic ut tu, Pater, in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint*⁷⁴. Adhuc porro, ut audientibus plenam fidem ac certam faciat, hæc adjungit: *Sicut tu me dilexisti, ego illos dilexi: et gloriam quam dedisti mihi, dedit eis, ut sint unum, sicut nos unum sumus*⁷⁵. Patet ergo, sicut manet Pater in Filio suo, et Filius in sinu Patris, secundum naturam: sic etiam qui in veritate crediderunt, et per Spiritum sanctum regenerati sunt, Christique ac Dei per ejus donum facti sunt fratres, et filii Dei, et adoptione dii, manere eos in Deo per gratiam, et Deum in illis.

Quam ob causam qui tales non evaserunt, nec C actione, et cognitione, speculationeque universe sunt immutati, quomodo se ipsos appellare Christianos non verentur? quomodo os aperire, deque occultis mysteriis, velut super stratum neglectim jacentes impudenter loqui audent? quomodo inter Christianos, et spirituales se numerare non pudet? quomodo sacerdotum assessores, corporisque et sanguinis Domini sacrifici, et ministri esse non perhorrescunt? Prorsus mirari satis non queo. Sed nimirum cæcitas mentis, ut dictum est, illiusque comites stupor et stultitia, et hinc nascens arrogantia, tale aurum, pretiosissimumque lapidem ipsum Dominum nostrum Jesum Christum, ut lutum conculcare facit. O audaciam horribilem, ejus impulsu tanquam sublimem gradum conscendunt, ut ibi stantes, infimæ multitudini excellentes,

et conspicui appareant. Quis ergo Christianus hosce Christianos nominabit?

Verum hactenus contra vos qui omnia scire et dicere conantur, et existimant se aliquid esse cum nihil aint, velut in cippo quales aint Christiani docuimus: ut sese cum archetypo comparantes, quantum a germine Christianis absint, intelligant. Ad vos autem Christi servos, et discere cupientes, paratosque ad audiendum, universalis Dominus per sancta Evangelia sua clamat: *Dum lucem habetis, ad lumen currite, ne vos tenebræ comprehendant*⁷⁶. Currite per penitentiam in via mandatorum ejus, currite. Currite dum durat ejus illuminatio, priusquam nox mortis vos comprehendat, et ad tenebras sempiternas amandemini. Currite, quærite, pulsate, ut janua regni cælorum vobis aperiat, et sitis intra illud, et ipsum intra vos possideatis. Qui enim ante de hac vita exierunt, quam id acquisissent, ubi tandem ad mortuos profecti illud reperient? Hic ergo petere, et quærere, et pulsare in penitentia et lacrymis jussi sumus; et sic facientibus, Dominus id se nobis daturum est pollicitus. Quod si hoc facere, et Christo Domino obedire detrectabimus, ut adhuc superstites ab ipso regnum cælorum intra nos accipere festinemus, nonne cum illuc excesserimus, merito dicentem nobis audiemus, quid nunc quæritis, quod a me oblatum vobis accipere noluitis? Nonne sæpenumero hortante me, ut laboraretis, et id a me numeretis, vos recusastis, et contempseritis: pereuntiumque, ac terrenorum voluptatem prætulistis? Quibus ergo factis, aut qua oratione id in posterum invenire poteritis? Quapropter, Patres et fratres mei, quæso vos, omni sedulitate mandata Dei nostri custodiamus, quo vitam regnumque æternum consequamur; et ne audiamus nunc quidem: *Qui non obedit Filio, non videbit vitam: sed ira Dei manet super eum*⁷⁷; in futuro autem sæculo, *Nescio unde sitis*⁷⁸: sed benedictam potius illam vocem excipiamus: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum vobis præparatum*⁷⁹, quoniam salutem vestram esurientem me per observationem mandatorum meorum pavistis, potastis, vestivistis, collegistis, et venistis ad me, purgate corda vestra ab omni macula, et sordibus peccati. De reliquo fruimini bonis meis cum

⁷⁰ Psal. LXXXI, 6. ⁷¹ Joan. xv, 4, 8. ⁷² Ibid. 4. ⁷³ Joan. xvii, 21. ⁷⁴ Ibid. 25. ⁷⁵ Ibid. 22. ⁷⁶ Joan. xii, 35. ⁷⁷ Joan. iii, 36. ⁷⁸ Matth. xxv, 12. ⁷⁹ Ibid. 34.

ται τρισωπότατος κατὰ χάριν, καὶ ὁ ἄνθρωπος, εἰς θεοσι θεός ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, καὶ οὐκ ἐπερ μεταλήφει θεοῦ πνεύματος, καὶ πληροῦται τῆνικαὶ τὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ προφήτου Δαβὶδ Ἐγὼ εἶπα Ἔσοι ἴσσε, καὶ υἱὸς Ὑψίστου πάντες, καθ' εἰκόνα δηλαδὴ, καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Ὑψίστου, γεννήματα θεοῦ ἐκ τοῦ θεοῦ Πνεύματος. Occurrit, quod Jurconsultus, ff. De legibus, monet: *Benignius leges interpretandæ sunt, quo voluntas earum conservetur. Et: In ambigua voce legis, ea potius accipienda est significatio, quæ vitio caret: præsertim cum etiam voluntas legis ex hoc colligi possit. Idem ego in hac*

Simeonis oratione faciendam esse dico. Nam illud ὁσωδῶς ἐνώσει, nec ad Deum, nec ad gratiam referendum est. (Neque enim homo justus aut cum Deo, aut cum gratia essentialiter unitur) sed ad solam conjunctionem corporis et animæ; quæ utique essentialis est; et quia corpus, anima et gratia sunt res triplex in eodem composito; ideo ait hominem per gratiam fieri θεὸν τρισωπότατον. Ubi vox τρισωπότατος improprie et secundum similitudinem accipi debet; ut ipse Simeon satis superque declarat.

voluptate inexplicabili, cum vita immortali ac sempiterna, qua contingat nos omnes potiri, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium cum Patre principii experte, et sanctissimo vivificoque Spiritu nunc et semper, et per infinita sæcula. Amen.

ORATIO XXVIII.

ARGUMENTUM.

De corruptoribus ac pestiferis hominibus fugiendis, deque repudiandis eorum sermonibus, et cultura virtutis arripienda. De indicio libertatis animæ, et quis crucem suam tollens, Christum sequatur. Quemadmodum fideles Dei bonis ineffabilibus tum in hoc tum in futuro sæculo fruuntur. De justo Dei super justis, et peccatoribus judicio.

Quisquis Deum invenire desiderat, abneget semetipsum, et animæ suæ ne parcat: sed inimicitias inter se, et omnes secundum carnem ambulantes ponat, ne alicujus horum sermonibus hortatoris incitatus, retro convertatur. Ne cum iis in cathedra sedeat; nec colloquia cum illis mala serat, per quæ virus in animam infundatur, et ipse prioribus nequam consiliis, cogitationibusque immorari cogatur. Homo cum hano escam time; audi me, et procul ab illis recede ne animam tuam iterum ad inferos deducas. Mentem tuam tige, et constabili, et ne illam ad vana, et inania audienda vagari sinas. Ne pedem referas. Ne piger sis, neve socordia gravere, et opprimare. Ne des somnum oculis tuis, neu guttur tuum alicujus cibi suavitate demulceas, donec videas per quid, et propter quid vocati simus, et quorsum secundum scopum tuum festines. Hujusmodi cogitationibus, cum te subierint, locum non relinques. Quid tibi labore, et ista importuna defatigatione opus est? Tempus jam implevisti, hæc bis terque faciens, nec ullum inde fructum perspexisti. Ne, frater mi, ne hoc laqueo impliceris, neve prodas salutem tuam: sed impensius ac generosius ad virtutis opus incumbe potius, Patrumque tuorum secundum Deum sermonibus, et institutionibus ne diffide. Constitue igitur apud animum, a vita citius, quam ab hac vitali inquisitione discedere. Quod si ab initio nihil cunctatus fecisses, benignus Deus non te despexisset, tibi que desiderii tui fructum pro certo concessisset.

Media nocte experrectus, memento ejus qui dixit: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi super judicia justitiæ tuæ*¹⁷. Et gratias age Deo, qui te ad laudes ipsius canendas e somno excitavit; gaude, et exulta, quia dignus es habitus, qui cum sanctis angelis Deum concelebres. Christianus enim peccator, de flagitiis antea vitæ dolens, et vitam Deo gratam instituens, nisi ad divinas synaxes, et sacras psalmodias, et preces lætitiæ, alacritatem, taleque studium, et attentionem, quantam et qualem antea ad voluptates, vitæque improbitatem, ostendit; sed velut laborans

adhuc, et quodam onere pressus, vim ut uno verbo dicam, ac tyrannidem se perpeti existimat, ac proinde invitus his fungitur, ne is e manibus diaboli se evasisse, verum improbi tyranni imperio etiam sum subjectum intelligi arbitretur. Ast ubi cum gaudio et jucunditate animi se orantem ac psallentem, mentemque omnia hujus vitæ blandimenta, et quidquid ea in pretio habet, exsecrantem cognoverit, tum demum sub Christi regnum se successisse credat. Hoc redemptionis et libertatis manifestum argumentum est, de qua scripsit Apostolus: *In libertate, qua nos Christus liberavit, state*¹⁸. Ergo unusquisque ad hanc libertatem adipiscendam properet, eamque a Christo flagitet. Sin consuetam synaxin moleste fert, et longitudo nis hymnorum, qui Deo canuntur eum lædet, et frangitur, profecto nescit: *Quam dulcia sint eloquia Dei in faucibus diligentium eum, et super mel ac favum in ore cognoscentium ipsum*¹⁹: sed totus caro, nempe carnali præditus animo, et magis carnali sensu, non potest spiritusliter gustare, quæ a Deo data sunt nobis beneficia, verum omnia divina ei amara videantur; et illud: *Gustate, et videte, quoniam suavis est Dominus*²⁰, ignorat. Quod qui evidenter non scit, a charitate, et dulcedine Dei alienus est. Qui porro gustus horum exorsus est, prohi dolor! Dei inimicus, et a regno cœlorum extraneus, ac peregrinus est. Quam enim, quæso, aliam spem habebit, aut cujus alius dilectione implicabitur, aut a quo consolationem seu hic, seu post obitum inveniet? In die vero judicii, quid respondebit, quando Christus veniet reddere unicuique secundum opera sua²¹: quando a monachis, qui se illi coram multis testibus aggregarunt, pacta quæ ad sanctum altare, et coram sanctis angelis ejus præstituros ac servaturos se pepigerunt, requiret.

Quid enim interrogati respondemus? Annon, ad sanctum altare, et ad sacrum hunc conventum, vitam monasticam, et vitæ institutum angelicum sectari desiderantes nos accessisse? Quid enim ad singula referimus? nonne illud: *Etiam, venerande Pater? Sacerdos autem, quid rursus nobis dicit? Scitote, fratres, venisse vos, ut militibus ac famulis Christi regis cœlestis adnumeremini, ideoque ad tentationes vos comparete. Videbitis enim jam hinc inimicum omnes artes suas adversum vos ferventius experiri. Oportebit igitur et esurire, et sitire, et algere, ignominiam accipere, conspui, alapis cædi, subsannari, et quævis tristitia propter Deum perferre. Quid nos tum ad ista? nonne passuros et toleraturos omnia promittimus, et illud solemne: *Etiam, reverende Pater, ad omnem interrogationem per patientiam ferendorum incommodorum enuntiamus? Nonne continentiam, vigiliam, obedientiam usque ad mortem servaturos, præposito, totique fratrum collegio coram**

¹⁷ Psal. cxviii, 62. ¹⁸ Galat. iv, 31. ¹⁹ Psal. cxviii, 105. ²⁰ Psal. xxxiii, 9. ²¹ Matth. xvi, 27.

Deo et angelis promittimus? Quam ob causam vero A militare, Christianique bellatoribus accubari voluimus? nonne ut contra hostes sub aspectum non venientes pugnaremus, ut contra concitatos animi motus bellum capesseremus? Et nunc, perinde ut si pacta conventa nemo a nobis exacturus sit nos gerimus: solutique timore Dei et mandata ejus contemnentibus vivimus. Mihi equidem in mentem venit admirari, quomodo in tantam caliginem præcipitaverimus, omniaque cum animorum nostrorum detrimento faciamus: cumque vosmetipsi jugulemus, id tanquam vivi ac superstites non curemus: et cum ipsi nos peccatorum vinculis constringamus, etiam gaudium agitemus, committamusque omnia quæ Deus odit, et quæ in gehennam ignis animas nostras deturbent, et ea vincula a nobis auferentes, quasi truculentæ bestiæ, devorare conemur. Nam si a quopiam fuerimus impediti, ne quid contra animas nostras moliamur, illum more canum rabidorum allatramus, et convitiis incessimus, nec desinimus, donec re perpetrata animis nostris exitium conflaverimus. Postmodum ad hujusmodi perversitatem assuefacti, naturaliter perversi, atque improbi reddimur, nec amplius cælo caput tollere libet. Ubi post hominum memoriam similis machinatio audita est? Quis dæmon modum perdicionis hoc majorem adversum animas nostras excogitabit imo certe, quid hoc amplius contra nos dæmones cum omni cura, et sollicitudine invenire poterunt? Monachos fore nos proponimus, et en supra mundanos improbitati nos alligavimus. Ad famem, sitim, afflictionem sustinendam, ut ante dicebamus, descripti sumus, et propter unicum panis frustum (quod forte extra definitum cibi sumendi tempus requirimus) verbis velitari, et probra jactare non erubescimus. Omnibus quæ in mundo sunt, renuntiare venimus, parentibus, inquam, fratribus, et amicis, et tamen illos de monasterii panibus alere potius non cessamus. Mundum ut hostem fugimus, et interim mundanos, et quæ mundi sunt, plus quam Christum ipsum diligimus.

Qui autem assequi vult quæ cupit, et desiderat, bona Dei videlicet, et ex homine in angelum terrestrem migrare, afflictionem corporis amabit, malorum perpersionem amplectetur, tentationes ut omnis boni sibi conciliatrices haud aspernabitur. Ut enim aurum multa infectum ærugine, nisi in prunas conjiciatur, et malleis tundatur, purgari aliter, atque in pristinum fulgorem restitui non potest: sic anima quoque peccati ærugine cooperta, et ad summum facta inutilis, alia via purgari, et antiquam recuperare pulchritudinem nequit, nisi tentationibus jactetur, et tribulationum conflaturam subeat. Nam et istuc Domini nostri verbum subindicat: *Vende facultates tuas, et da pauperi-*

*bus, et tolle crucem tuam, et veni sequere me*⁹⁹, tentationes, ac tribulationes crucis nomine insinuans. Dare porro omnia, pecunias ac possessiones, incursum autem tentationum reliquorum acerborum ac molestorum non excelso animo resistere, animæ ignavæ, ac sua commoda non intelligentis nihil videtur. Nihil enim pecuniis tantummodo aliisque rebus abjiciendis ac deferendis, et ad vitam solitariam confugiendo proficitur, nisi in tentationibus, et tribulationibus, et secundum Deum molestiis usque ad finem perseveres. Neque enim Christus Deus noster in rerum nostrarum abjectione, sed in patientia nostra animas nostras possessuros affirmavit⁹⁹. Facultatibus in pauperes distributionem, et fugam sæculi bonam atque utilem esse constat: verumtamen sola per seipsam, citra tentationum tolerantiam, hominem secundum Deum perfectum reddere non potest. Quod ut ita se habere, et ita Deo placere credas, audi ipsius verba ad divitem: *Si vis perfectus esse, vende quæ habes, et da pauperibus, et tolle crucem tuam, et veni sequere me*. Vocabulo *crucis*, ut dictum est tribulationes et tentationes obscurius significat. Quoniam enim *regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud*⁹⁹, aliterque fidelis in ipsum, nisi per angustam portam tribulationum, et tentationum introire nequit, merito divina Scriptura præcipit: *Contendite intrare per angustam portam*⁹⁹. Et iterum: *In patientia vestra possidebitis animas vestras*⁹⁹. Et: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum*, ut et alibi id Scriptura testatur⁹⁹. *Fili, accedens ad servitutem Dei præpara animam tuam ad tentationem. Deprime cor tuum, et sustine*⁹⁹. Et Apostolus: *Quod si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes, ergo adulteri, et non filii estis*⁹⁹. Et alio loco: *Omnia quæ tibi inferuntur, ut bona suscipe, sciens sine Deo nihil fieri. Qui enim fortunis suis in egenos collatis e mundo et rebus ejus recedit, in spe mercellis, et voluptate multa gestat conscientiam. Et aliquando vana gloria mercedem furatur. Qui vero, postquam omnia dedit pauperibus, etiam molesta sustinet, et gratias agit, et adversa patienter perfert, in eo quidem maximam acerbiter, labore, ac dolorem sentit: sed præsens ac futurum præmium, ingentemque retributionem pro perfugio habet; utpote qui passiones Christi imitetur, eumque in diebus tentationum, et adversitatum irruentium sustineat, et expectet. Quocirca oro vos, fratres in Christo, demus operam secundum vocem Domini, Dei ac Salvatoris nostri Jesu Christi, ut postquam mundo, et his quæ in mundo sunt valediximus, per angustam portam intremus, quæ carnalis nostri sensus, et voluntatis præcisio, et fuga est. Nisi enim carni, concupiscentiis, ac voluntatibus ejus moriamur, remissionem, abso-*

⁹⁹ Matth. xix, 21. ⁹⁹ Luc. xvi, 19. ⁹⁹ Matth. xi, 12. ⁹⁹ Matth. vii, 13. ⁹⁹ Luc. xxi, 19. ⁹⁹ Act. xiv, 21. ⁹⁹ Eccli. ii, 1, 2. ⁹⁹ Hebr. xii, 3.

lutionemque malorum, et libertatem, et sequentem a sancto Spiritu consolationem adipisci non poterimus: quæ nisi superveniat, nemo Dominum nec in hoc nec in futuro sæculo videbit. Nam recte te fecisse, cum omnes facultates tuas in pauperes distribuisti (si tamen nihil tibi exemplo Ananiæ illius reservasti¹) et adhæc mundo, et iis quæ in mundo sunt renuntiasti, desertisque hujus vitæ curis ad portum æternæ vitæ cucurristi, speciem et figuram pietatis indutus, ego quoque non inficior, et te ob hoc studium laudo: sed insuper prudentiam carnis velut tunicam exuere, et secundum stolam, quam per Christum induisti, mores animæ, ipsamque spiritualem prudentiam possidere necesse est: neque hoc solum, sed etiam per pœnitentiam tunicam lucidam, qui est ipse Spiritus sanctus, superinduere; quod nisi per constantem mandatorum observationem, et tolerantiam tribulationum non est ut fiat. Pressa enim per tentationes, ad lacrymas commovetur; lacrymæ cor purgantes, templum, et diversorium Spiritus sancti efficiunt. Nec enim nobis ad salutem, et perfectionem solus vestitus, et exterior statuæ ornatus sufficit: sed ut exteriorem, ita interiorem hominem nostrum ornare amictu Spiritus, totosque et integros cum anima, et corpore Deo se offerre oportet. Et corporalem quidem exercitationem propter virtutis labores assumere, ut egregie molestis secundum Deum assuescamus, et seramus ingenue amaritiam jejunii, difficultatem continentiæ, necessitatem vigiliarum, afflictionis omne genus: pietate autem spiritus crudire animam ad sapiendum quæ oportet sapere, et meditandam semper vitam æternam, esse humilem, mitem, contritum, compunctum, lugentem assidue, et lucem spiritus per preces ad se elicentem, quæ et adesso illi per pœnitentiam feruentissimam consuevere, purgatæ per uberes lacrymas, sine quibus nec tunicam ejus mundari, nec in sublime contemplationis eam ascendere licet. Nam ut vestimentum e cæno alicunde, et sterquilinio nimium quantum defædatur, nisi aqua multa, et crebro pedibus calcatur non purgatur: sic ex animæ vestis ex luto, et sterquilinio peccatricum affectionum turpata, nisi per ubertim fluentes lacrymas, tentationumque, et tribulationum tolerantiam a sordibus non abluitur. Nam cum a corporis nostri substantia naturaliter duæ fluxiones existant, una superior lacrymarum, altera inferior, a facultate genitali: et hæc quidem si contra quam natura, et legibus institutum est, fiat, animam contaminet; illa, si ex pœnitentia procedat, eandem purget, eos qui turbulenta, et cum peccato conjuncta cordis motione, cupiditatum a ratione alienarum formas sibi insculpserunt, et ita animam inquinaverunt, plurimis lacrymis mundari, tunicamque animæ purissimam acquirere oportet. Alioqui videre Deum, ipsum lumen, quod

A cujusvis nominis per pœnitentiam ad se venientis cor illuminat, est impossibile: siquidem mundi corde Deum vident².

Enamur itaque patres, fratres, et filii mei per diligentiam in moribus, et jugem occultarum cogitationum confessionem cor purum obtinere. Quæ enim frequenter, et quotidie sit a nobis harum confessio, si ex animo pœnitente procedat, respicientiam doloremque in nobis factorum, meditantiumve operatur, qui ex intimis animæ lacrymas ciet; lacrymæ animam purgant, et ingentia peccata delent; quibus defectis, sancti Spiritus solatiis permulcet, ex compunctione fluento quodam dulcedinis irrigatur, unde quotidie, ita ut intelligentia percipiatur, pinguescit, et fructus spiritus alit; quos tempore congruenti ceu frumentum multo cum sænore ad se in vitam immortalem, ac sempiternam citra ullam absorptionem nutriendam offert. Cum hucusque studio suo præclare pervenerit, Deo familiaris, et domicilium habitaculumque sacrosanctæ Trinitatis evadit, pure intuens Deum fabricatorem suum, et cum ipso versans quotidie, e corpore, et mundo, et aere isto excidit, et virtutibus, atque alis charitatis a Deo elevata in cælum ascendens, cum omnibus jusis a laboribus suis requiescit, et est in infinito ac divino lumine, ubi apostolorum Christi, martyrum, sanctorum et omnium supernarum virtutum ordines una choris indulgent. Hunc itaque statum, fratres in Christo, nos quoque complectamur ne sanctis Patribus nostris inferiores simus: sed ut per exercitationem rerum honestarum, et per obedientiam Christi mandatorum, in virum perfectum evadamus, in mensuram ætatis plenitudinis Christi³. Nihil enim prohibet, si velimus. Sic et Deum nobis ipsis glorificabimus, et Deus a nobis lætitia afficietur, et ex hac vita demigrantes eum inveniemus, qui nos ut magnus Abrahamæ sinus in regno cælorum excipiat, et foveat. Et qui in medio tumultu, et strepitu, et qui in cœnobiis, et qui in montibus, ac speluncis sunt, mandatisque Christi convenienter vivunt, salvantur, et magnis a Deo donis dignantur: *Voluntatem enim timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, et salvabit eos*⁴. Ubi timor, ait divinus Gregorius, ibi mandatorum custodia; ubi mandatorum custodia, ibi carnis purgatio; nempe nubis obtenebrantis animam, nec sinentis divinum radium clare intueri. Ubi purgatio, ibi illuminatio. Illuminatio autem desiderii impletio his, qui maxima, aut maximum, aut plusquam magnum appetunt. Itaque cum hæc dixit, finem non finem esse omnis animæ illuminationem Spiritus significavit, quam adeptus quis, finem quidem, et extremum sensibilem omnium comprehendit, principium autem cognitionis spiritualium invenit. Quamobrem uti cursum mandatorum: Christi patienter laborando curratis oro, et

¹ Act. v, 4 seqq. ² Matth. v, 8. ³ Ephes. iv, 15. ⁴ Psal. cxxiv, 19.

facies vestræ non confundentur : sed sicut cullibet patienter, constanterque pulsanti portas regni sui aperit, et dat petenti Spiritum rectum, et sanctissimum, nec fieri potest, ut tota anima quærens non inveniat, et diteseat divitiis donorum ejus : sic et nos in bonis ejus ineffabilibus, nunc quidem ex parte, cum intelligentia, et cognitione præstantiorum ; in futuro autem sæculo perfecte et consummate cum sanctis omnibus delicias nostras habeamus. Æterna quippe bona a Deo electis, et salvandis partim jam nunc pignora dantur, ipsi proposita, revelata, apparentia, et visa, partim post mortem, et resurrectionem contingunt.

Discite igitur, dilecti fratres, thesaurum inexplicabilem, super omnem principatum et potestatem, cujus hæreditatem justii adituri sunt, non in futuro sæculo duntaxat, sed jam quodammodo ante oculos, et manus, et pedes nostros propositum esse ; quem nos animæ oculos præ ignorantia, infidelitate, sensu perturbationum, quasi quadam caligine offusi, et cæcati, non videmus : Venite, credite thesaurum istum, quem vobis prædico, lumen mundi esse : *Ego sum resurrectio et vita*⁶. *Ego sum granum sinapis*⁷, quod in terra absconditur. *Ego sum margarita*⁸, quæ a fidelibus emitur. *Ego sum regnum cælorum*⁹, quod intra vos latet. Et quemadmodum cernor ab his qui me nunc quasi erunt, et invenerunt : sic fulgebo, in illis, et super omnes cælos residens. Ego qui etiam hic natura a vobis non capior, et invisibilis videor, non quantum sum me ostendens, quanquam totus maneo qui sum, dum videor ; sed quantum me videntium natura, et virtus capit. *Ego sum fermentum*¹⁰, quod acceptum anima misit in tres partes suas, et fermentatur ipsa, et tota mihi similis efficitur. Quale enim fermentum, talis fit etiam farina, quæ huic cum aqua, et sale miscetur. Qui enim, inquit, mecum est, connaturalis Pater meus, et ejus Spiritus, idonei natura sunt, ut pro aqua, et sale sint. Ego pro sensibili intelligibilis paradisi servus factus sum, in quo colloco omnes credentes in me, et regeneratos per Spiritum : qui peccare amplius non possunt ; nec princeps hujus mundi quidquam adversum illos valet. Ego enim sum in illis, et ipsi in me, et vincunt mundum, quia extra mundum sunt, meque fortissimum omnium secum habent. Ego sum fons lucidus immortalis fluenti ac fluvii, in quo non post mortem, sed in horas, qui me toto pectore diligunt, aqua ex me defluente lavantur, corpusque et animam ab ea labe purgant, et toti instar lampadis, et in speciem radii solis micant. Ego sum qui in horas, ut mane, in his exorior, et videor sol per intellectum ; sicut olim quoque in prophetis manifestabam me ipsum, ipsique videntes laudabant, et

A invocabant me semper. *Mane*, inquit David, *exaudi me*¹¹. *Mane astabo tibi et videbo*¹². Et alius : *Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et saninitas tua citius oriatur*¹³, quando et tu videlicet mandata mea custodiveris. Et quid attinet omnia percontare, quæ Deus salutis nostræ sitiens ad nos loquitur ? nisi omnino, ut per omnia cognoscatis et credatis, sedentes in tenebris magni luminis fulgorem videre oportere, si quidquam vident. Et ne qui de vobis cogitent, fulsisse quidem, sed qui adhuc in corpore sunt homines, ipsum videre non posse. Si enim hoc fieri non poterat, quid luxit, et lucet adhuc, cum ab eis non cernatur ? Imo vero lumen semper erat, et semper luxit, et lucet in his qui purgati sunt, et in tenebris apparebat, et tenebræ id non comprehendebant¹⁴. Et nunc lucet, et tenebræ id non comprehendunt, sive non tangunt. Quod autem dixit, quia ortum est populo sedenti in tenebris¹⁵, id est, modo placuisse revelari iis in quibus et manifestatur. Alii enim in tenebris versantes, illud non comprehendunt. Invisibilis enim, tunc quidem per corpus visus est omnibus, qui aspexerunt eum credentibus et non credentibus. Etiam divinitatis ejus lumen cognitum et revelatum est solis illis per opera fidelibus, qui et dicebant ei : *Ecce nos, Domine, reliquimus omnia, et secuti sumus te*¹⁶. Quod ait, *omnia*, ea voce pecunias, possessiones, voluntates, contemptum hujus vitæ et abominationem ejus, propter gustum subsistentis in nobis et æternæ illius vitæ complexus est. Hoc enim plane dulcius est, et anteponendum omnibus, quod est ipse Deus. Hæc, fratres mei, sunt Dei admirabilia. Misereamur itaque nostri ipsorum quæso, et hujus vitæ participes fieri elaboremus, quæ est lumen Dei, ipse Spiritus sanctus, sui participes sanctificans, et deos per adoptionem faciens. Credamus toto animo in Deum, terram, et omnia prætereuntia relinquamus, ad illum accedamus, et adhæreamus, quoniam adhuc modicum, et cælum ac terra transibunt, et extra illum non est status, nec terminus, nec comprehendi potest, quo peccatores decidant. Deus enim capi non potest, nec intellectu comprehendi. Quis igitur locus est, dic mihi, regno ejus exidentium.

Cogor lamentari, et cor meum comedo, et maceror, cum cogito Dominum tam manifestum et humanum, ut propter solam in se fidem talia nobis largiatur, quæ mentem, auditum, et cogitationem superant, nec in cor hominis ascenderunt unquam ; eos autem velut bestias præferre terram solam, et terrena, nobis per multam misericordiam ad sufficientem corporis usum impertita, ut ex his moderate et pro portione alamur, et anima nostra citra impedimentum ad superna gradiatur, ipsa quoque intellectuali pastu ex Spiritu, juxta men-

⁶ Joan. xi, 25. ⁷ Matth. xxiii, 31. ⁸ Ibid. 46. ⁹ Luc. xvii, 20. ¹⁰ Matth. xiii, 33. ¹¹ Psal. v. 4. ¹² Ibid. 5. ¹³ Isa. lviii, 8. ¹⁴ Joan. i, 5. ¹⁵ Isa. ix, 2. ¹⁶ Matth. xix, 27.

auram purgationis et ascensus sui nutrita. Hoc enim est homo, et hoc sine conditi, et ob istud in mundum procreati sumus, ut hic paucis affecti beneficiis, per gratiarum actionem, et pium erga Deum affectum, majoribus, et æternis illic perfuamur. At enim, proh dolor! nihil prorsus de futuris solliciti, ingrati etiam de his sumus, quæ in manibus habemus, et dæmones imitamur, vel dæmonibus etiam, si vera dicenda sunt, deteriores sumus. Atque idcirco et atrocius supplicium nobis debetur, quanto et præstantioribus beneficiis cumulati sumus, et Deum propter nos similem nostri, solo peccato excepto, factum cognoscimus, ut nos ab errore et peccato liberaret. Sed quid de his vigilatim verba facere opus est? Profecto, verbo tantum credentes; factis negamus, ut etiam beatus Paulus infidelitatem reprehendens ait: *Confitentur se Deum nosse, factis autem negant, abominati, et incredibiles, et ad omne opus bonum reprobi*¹⁶. An non ubique Christi nomen personat? in urbibus, in vicis, in cænobiis, in montibus. Quære, si placet, et scrutare diligenter, an seruent mandata ejus, et vix invenies unum e millibus, ut dilectus ille discipulus Joannes ait: *Omnis qui peccat, non vidit Deum, neque novit eum*¹⁷. Et iterum: *Omnis qui facit peccatum, ex diabolo est*¹⁸. Ubi igitur, bona quæ sunt in manibus nostris relinquas, inanibus autem, et fluxis dediti et affixi, spem habemus?

Ut porro ad singulos vanitati adhærentes sermonem convertam, age, quo pacto dicis, hæc omnia novi, et me mortalem, et umbram esse quæ videntur, et mortem improvisam, et gloriam justorum æternam, et confusionem peccatorum carere sine, et interim ab improbitate non desistis? Si enim vides, quomodo tanquam cæcus offensus, totum corpus, totamque animam denigratus es? Si nosti meliora, quomodo quasi expertus sensus, deteriora sequeris? Si nosti omnia esse umbram, et omnia præterire quæ videntur, non erubescis cum umbra colludere, et fluentia pro thesauro colligere? non advertis te, ut puerum, in vas contractum haurire? et te putas tibi amicissimum. Perabsurdum sane et grave est, putare, et existare; nam per hæc esse aufertur. Homo, credin' Christum esse Deum? Si credis, time, et mandata ejus serva. Si non credis, at saltem dæmones ipsos, quos forsitan fide digniores existimas, interroga. Disce ab iis, a quibus in servitutem redactus es, et quos sequeris, quoniam non est alius Deus præter illum, cui nullus assimilatur, nec comparari potest, omnium enim Dominus ipse est, omnium rex, conditor lucis, et vitæ arbiter. Ipse lumen illud ineffabile, inaccessible, qui solus est. Ipse in adventu suo dissipabit a facie sua inimicos suos, et qui non obediverunt mandatis ejus, quomodo

noctis caliginem exoricens sol dispellit. Et crit proprie Deus solus non potis capi inter ea quæ non capiuntur, et in incomprehensibilibus incomprehensibilis solis dignis apparens, promensura fidei in ipsum. Peccatores vero erunt ut in lumine operati ac circumfusi tenebris, in gaudio erobescentes, et in lætitia ipsi tabescentes, et ardentes horribiliter, et diversis suarum affectionum generibus cruciati: sicut scilicet et justis a lumine collustrati, et diversis virtutibus ornati apparebunt. Nam Deus, qui secundum naturam suam charitas est, et vocatur, nec damnatos odit, omni affectu naturaliter liber, nec a damnatis jure odio habetur: sed quibuscum nostra voluntate et sententia in hoc sæculo pravorum studiosorum societatem elegimus, cum his ut merito, et necessario in futuro sæculo, quamvis nolentes simus, condemnabimur. Etenim prout quisque affectus, ac dispositus est, Deus unitus omnibus, in fine sæculorum sicut novit ipse, sensum cuique præbet, quomodo ab ipso formatus sit. Dignis igitur per gratiam unitus supra naturam, divina, et omni cogitationem superans voluptas esse consuevit. Indignis autem præter gratiam unitus, præter naturam secundum privationem hujus gratiæ constitutum, et ineffabilem dolorem facere solet, ut et magnus Gregorius Theologus ait: O Trinitas, quæ aliquando omnibus, aliis illustratione, aliis vocatione cognita fuisti. Sic igitur corporaliter in Scripturis divinitus inspiratis hæc posita inveni, et spiritualiter edoctus sum a Spiritu, et ad vos plene instruetos ex multa charitate, nihil subtrahens scripsi dicta mihi, et declarata, et jussa a Domino nostro Jesu Christo, per adorandum et sanctum ejus Spiritum, de sublimibus donis, et charismatibus simul principii expertis Dei, et patris ejus. Quorum ut sint participes, qui cum labore quaerunt, iis semper concedit per fidem, ipse etiam nunc bonus, et benefactor noster Deus. Ecce, annuntiavi vobis omnia, et talentum non abscondi. Unusquisque igitur vestrum de cætero quod vult eliget: ego enim quod ad vos attinet, crimine vaco, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium cum Patre principit experte et sancto Spiritu in sæcula. Amen.

ORATIO XXIX

ARGUMENTUM.

Omnnes homines a Christo non illuminatos, cæcos esse, nec opera lucis efficere posse, nec in via recte vivendi progredi. Quare circumspiciendum, et advertendum animam, an vero itinere in cælum ambulamus, quod in Dei mandatis situm est. Qui parvis peccatis succumbunt, eos magnorum servos fieri. Quibus actionibus ab affectibus istaudeatis vindicemur. Quemadmodum cæcus ingrediens, velit nolit, pedibus offendit; sic homo oculis animæ sub intelligentiam cadentibus, non ante apertis ab eo, qui ut cæcorum oculos aperiret, humanum corpus

¹⁶ Tit. 1, 16. ¹⁷ I Joan. III, 6. ¹⁸ Ibid. 8.

assumpsit, non potest non viam hujus vitæ carpendo delinquere: adhuc enim cæcus est, et ad illud quod propria malum est, a bono internoscendum superno divinoque lumine, opus habet. Ab omni igitur peccante hæc quatuor requirentur. Ut cognoscat unde privetur lumine, edoctus mysterium, ne sit stupidus. Confessio peccatorum, ut sit verus. Fuga occasionum et causarum, quibus ad peccandum impellitur, ne sit stultus et insipiens. Postremo, ut medicum petat a solo Christo medico, qui contritos sanat, et modo quodam inexplicabili contritione alligat, dicitque: *Fides tua te salvum fecit, vade in pace*¹⁸: alioqui enim vita in pace, citraque lapsus dægi non potest. Ex his primum illud bonum est; secundum melius; tertium præstantius; quartum proprie bonum, extra quod non datur salus; uti sine tribus antecedentibus quartum hoc Christus operari nequit. Valde siquidem opus habet, ut nos ipsos prius agnoscamus, quo sanati, demus gloriam Deo. Quod enim pacto quispiam adeptus sanitate medico gratias agat, si morbi magnitudinem, gravitatem, et summam ejus depellendi difficultatem ante non perspexerit? maxime, si is ab alio nullo medico: curari queat. Meretur enim supplicium divissimum, qui curatus medico pro dignitate gratias non agit. Ac propterea eum a quo sanandus est, nosse debet. Hinc visitare, et sanare infirmitates nostras sæpe moratur, quantumvis impleretur. Parcit enim nobis, ne ingrati ad pœnas majores devolvamur. Quamobrem quotquot hominis vocabulo censemur, dispiciamus, et attendamus nobis necesse est, fideles juxta atque infideles, parvi atque magni: ut infideles quidem ad cognitionem et fidem Dei conditoris nostri ventamus: fideles, ut vita pie acta, eidem in omni opere bono placentes appareamus; parvi, ut magnis propter Dominum subiciamur; magni, ut erga parvos tanquam parentes erga liberos afficiamur, propter mandatum Domini, dicentis: *Quandiu fecistis uni istorum ex minimis meis, mihi fecistis*¹⁹. Non enim, quod quidam opinantur, de pauperibus tantummodo, et victu corporeo egentibus hoc dixit, sed de fratribus item nostris omnibus, qui non fame panis, et siti aquæ, sed segnitiei, et inobedientiæ mandatorum Dei contabescunt. Omnes itaque curramus, antequam nobis per mortem pœnitentiæ janua claudatur. Curramus, ut ante exitum comprehendamus. Festinemus, ut accipiamus. Pulseamus, ut priusquam de hac luce migremus, paradisi portam Dominus nobis reseret, et seipsum manifestet. Studeamus regnum cœlorum intra nos acquirere, et id ipsum cognoscere, ac sentire, et ne sine illo hinc discedamus. Idcirco enim et Christi mandato pro subsidio utimur, utpote propter nos, infirmitatemque nostram præscripto. Idcirco renun-

tiamus omnibus, et ad angustam atque arctam viam procedimus, et a mundo, mundanisque corporaliter quodammodo amputamur, et ab alta regione, loco, et urbe ad aliam habitationem, mansionemque abeuntes, ad stadium, in quo virtutis viget exercitatio, devenimus, per institutum vitæ, et sanctæ vivendi normam pro suo quisque arbitrio incedentes, aut etiam accelerantes, currentesque et vestigiis Domini nostri Jesu Christi insistentes, ut ne amplius rebus perituri defectemur, et voluntas carnis voluntati spiritus subdatur. Idcirco e mundo secedentes, statim mandata Domini capessimus, et ejus jussis obtemperantes, viam in cœlum ferentem auspicamur.

Hic porro mihi pensiculate dictorum vim considera. Informa animo viam bene tritam, quam longa est, pedibus scilicet eorum qui præcesserunt. Hinc inde montes, silvas, rupes excelsas, scopulos atque valles concipe. Cum his nihilominus campos, hortos, loca jucunda et umbrosa, longeque amenissima, et omnigenis fructibus abundantia. Deinde non mediocrem bestiarum multitudinem, latronumque, et sicariorum globos per loca illa absconditos. His ita se habentibus, ex hisce locis nullus aut incscabit nos, sensumque nostrum commovabit, aut nocere nobis poterit, sequentibus sanctos, qui præiverunt, eademque semita ambulantes, qua illi ambulaverunt. Incedentibus quippe nobis per viam mandatorum Dei ac Domini nostri citraque respectum ad ea quæ retro sunt omnia quæ audisti permeantibus, nemo neque latronum illorum, neque belluarum aperte ac proterve insultat, aut appropinquare audet. Verumtamen alias remotius, alias vicinius; alii minas intendunt, eademque spirantibus oculis nos obeunt; alii quibusdam desinimentis et blanditiis amicisque colloquiis vicissitudinem et intermissionem nobis offerunt, et ostentant locorum per regiones delectamenta, et fructuum speciem pulcherrimam, hortanturque ut paululum requiescentes, laborem viæ consolemur, et de fructibus edere suadent, plus voluptatis, quam pro eorum aspectu afferentibus. Multos insuper laqueos nobis, occasionesque ad capiendum varias, callide excogitant; nec id per diem solum, sed per noctes etiam: nec vigilantes modo, verum etiam dormientes aggreuntur; interdum quidem titillationibus, et exorationibus; interdum ciborum interdictionum gustu; interdum cum facibus, lampadibus et ensibus tanquam latrones, et more latronum nos invadunt, terroremque mortis incutiunt. Percellunt nos, arbitantes etiam a recto itinere aversuros. Et nonnulli quidem de ipsis monent fieri non posse, ut quandiu vivimus, hujus viæ difficultates sustineamus. Alii, hæc esse infrugifera, et quæ laborantibus nullam queant utilitatem parere. Alii nunquam esse nec fore finem hujus viæ, eo argumento, quod quibusdam res parum feliciter pro-

¹⁸ Luc. vii, 50. ¹⁹ Matth. xvi, 40.

cesserit, et eo in primis quod qui multum temporis in hoc vivendi genere contriverunt, nullum ex diuturnitate fructum reportarint, dum putarint se cursum mandatorum Dei currere, et id non secundum scientiam, ac sano iudicio præstiterint, sed ad numeros, quos sibi slexerint, et ad opinionem, quam de se ipsi stulte habuerint: quibus merito etiam gressus secundum Deum præciduntur, illis, et ad ea quæ retro sunt revertentibus, seque per negligentiam maligno, ad suam in ipsis voluntatem explendam tradentibus.

Sed cur ego ista apud vos fratres meos spirituales dissero? Quia numerum excedunt adversarii nostri diaboli, malignorumque ejus spirituum insidiæ et tendiculæ. Consideremus nos ipsos in via, de qua diximus, qui vel nuper eam inivimus, vel diutius in ea perreximus, et ab omnibus istis quæ dictæ sunt bestiis et latronibus, multa quidem passi eorum quæ commemoravimus, gratia autem Christi neque adulationibus decepti, neque elegantia rerum apparentium ad voluptatem furtim pertracti, neque timore aut minis ad declinandum de recta via, aut a progressu desistendum inflexi, neque vero retrorsum conversi sumus, sed potius, et quidem contentius currimus. Num in tali statu et conditione nostra, quievit a nobis oppugnandis Satanas; et num aliquando tandem quieturus est? Nunquam sane. Quocirca Deus semper nobis summo desiderio, totaque mente orandus est, ne nos unquam itescari a maligno, aut falli patiamur. Hæc pauca et multis decertantibus disputavimus.

De his porro, qui nullo discrimine, et nihil omnia pendentes hac via, et vita ingrediuntur, quid ego dicam? quandoquidem velut stupidæ aves omnis generis diaboli laqueis irretiuntur, semet cuivis affectui deditentes ac mancipantes, et escam semper maligno se objicientes, circumeunti, et rugienti instar leonis, quærentique quem devoret²¹, et mori præoptant, quam e dentibus et faucibus ejus crudelissimis extrahi. Hortor itaque, et omnes oratos volo in Christo Jesu, ut sibimetipsis attendant, et unusquisque non plus quam oportet, sed ad sobrietatem sapiat²², directamque viam, quæ Deus et Christus est, ambulet (cui et respondere oportebit, ut justo iudici, et qui circumscribi nequit) non declinantes ad dextram, nec ad sinistram²³: sed ejus vestigia perpetuo prementes, in mandatis ejus omnibus abaque ulla omissione custodiendis, ut salvenini sicut caprea et maculis, et passer e laqueo²⁴. Primum quippe mandatum est, diligere Dominum Deum, et mandata ejus servare²⁵, sicut ipse ait: *Qui diligit me, mandata mea custodit*²⁶. Secundum, diligere inter se, sicut ipse Deus mundum dilexit. Vera autem dilectio his quasi characteribus cognoscitur²⁷, adversus fratrem non inflari, nec efferrî, nec æmulari illum, sed æmulari bonum: non agere perperam, non esse audacem

A adversus eum, non murmurare, non illudere, non irridere, in iudicio nunquam nec parva, nec magna de re contendere. Persuasissimum ergo habeatis, fratres mei dilecti, nihil tam facile salutem vobis conciliaturum, quam divina Salvatoris jussa facessere. Nihilominus multis lacrymis, multo timore, multa patientia, perseverantiaque in precibus nobis opus est, ut saltem unius verbi Domini virtus reveletur nobis, ut noscamus quod in parvis sermonibus ejus absconditum est mysterium, ut pro uno apice mandatorum Christi animas nostras ponere ne dubitemus. Sermo enim Dei armatus, et quasi gladius anceps²⁸, et a quo quis victus est, ejus et servus est²⁹.

Ut autem exemplo quoque credibile faciam, quod dico, vos interrogabo. Cui cum decem, aut duodecim viris suscepta est dimicatio, dum manus cum iis conserit, si antesignanos et fortissimos eorum simul prima impressione in fugam compulerit, reliquos vulneraverit, ac prostraverit, unum vero, aut duos ex his despicabiliores, infirmioresque relictos postea timide, et cum blanditiis procul ad se venientes viderit, nec occurrens eos comprehenderit, manus pone revinxerit, aut occiderit, nonne æviter ab iis ipse trucidabitur? Si enim ex superbia et arrogantia projectis armis recubuerit, illisque contemptis supinus dormiverit, an non sciens et volens in servitutem miseris illis se tradidit? An non qui supervenerunt duo ex illis, aut etiam unus, ligatum eum in suo mancipio habebit, et pro servo abducat? aut si etiam gladio jugulaverit, faciet omnibus mortalibus ludibrium? Annon præterea omnes sui negligentem et confidentem illum, imo dementem ac stupidum merito cæsum dicent? Omnino enim non tam laudabilis erit propter pugnam et victoriam illam contra fortiores, quam vituperabilis, abominandus, et vilipendendus seu servus, seu mortuus, ut libere dicam, quod ab uno illo victus sit. Sic igitur, fratres mei charissimi, nihil nobis proderit, si majoribus perturbationibus edomitis, in minorum potestate simus. Exempli gratia (eadem enim rursus dicam, et dicere non desinam) si carnis inquinamenta vitemus, si ab invidia, et furtis magni momenti absteineamus, si a nefariis puerorum amoribus, et aversa libidine, si a molliiæ, et omni alia petulantia temperemus, vitio tamen ventris, aut multo vino, aut somno, aut inertia, aut pigris, contradictioni, inobedientia, murmuratiõni tanquam servi, et flagrones subiciamur, quem, obsecro, ex sola operum pessimorum abstinencia fructum consequemur? Si clam panis fragmenta surripimus, et comedimus, aut quippiam aliud aliunde sublegimus, idque citra permissum præfecti nostri, qui nos peccati immunes pronuntiat? Si a synaxi absque magna corpora imbecillitate, aut necessitate aliqua sponte abfuerimus? Si fructus custodientes, ab ipsis gulam non

²¹ I Petr. v, 8. ²² Rom. xii, 3. ²³ Deut. xvi, 11. ²⁴ Prov. xi, 15. ²⁵ Deut. vi, 5. ²⁶ Joan. xiv, 15. ²⁷ I Cor. xii, 1 seqq. ²⁸ Hebr. iv, 12. ²⁹ II Petr. ii, 19.

continuerimus? Etenim quid aliud Adamum e pa
radiso ejecit, mortique dedit? Quid ex graviorum
illorum vitiatione commodi nanciscemur? Nec enim
quispiam toto corpore lacer, deinde pluribus me-
dicamentis, præter unam modicam plagam curatus,
dici sanus potest, si vulneris parvas reliquias, ut
foramen æcus adhuc circumferat: sed qui etiam
vulnerum cicatrices, si potest, sustulerit, ille cu-
ratus prædicabitur ob omnibus. Ne igitur ista par-
viducamus: sed propter ea alios punitos, et vehe-
menter damnatos audientes, quod nos inde nocu-
mentum inanet, totis viribus fugiamus. Et nemo,
dilectissimi, in aliquo horum, aut alio quopiam
turbulento, ac vitioso affectu de cætero perma-
neat; sed hinc jam profligato, pœnitentiæ faciat
initium, et se victum fuisse conlteri ne cesset,
donec pudefactus suggestor inimicus, ab eo oppu-
gnando discesserit. Ne dominetur nostri Invidia,
ne ira, ne furor et clamor, ex quibus turpiloquia,
et contumeliæ generari consueverunt. Ne inanis
gloriæ, superbia, sui admiratio nobis imperantes,
in profundum inferni nos trahant: verum his om-
nibus procul exterminatis, virtutes eorum loco
comparemus.

Sed occurrat forte quispiam, cum tam multæ
sint, et innumerabiles propemodum quæ recensitæ
sunt motiones in reprehensione positæ, quis eas
omnes scrutari, et ab universis cavere sibi po-
test, ut ne ab una quidem occupetur? Quis? ego
Christo adjuvante vos docebo. Qui peccata sua
semper ante oculos habet, futurumque iudicium
assiduo prospicit, ac pœnitentia fervet, et amaras
fundit lacrymas, hic supergreditur, longèque vincit
omnia simul, a pœnitentia in sublime actus, ut ne
una quidem, et sola ex dictis motionibus ad eum
pervenire, ejusque tanquam per aereas regiones
incedentem animam attingere possit. Pœnitentiæ
namque, et ex imo corde emissarum lacrymarum
fervor, peccati sordes quomodo ignis conflât et
absomit, animamque contaminatam expurgat.
Tantumne? imo et lumen largum in illam, per ad-
ventum Spiritus sancti magnifice infundit, ut inde
misericordia, et bonis fructibus abundet. Quod nisi
anima nostra a pœnitentia et lacrymis, et quæ hinc
in ea nascitur humilitate, velut alis acquisitis ad
excelsa ἀναβέτας tollatur, a nulla harum, quarum
meminimus passionum liberari poterimus: sed
nunc quidem ab hac, nunc ab alia semper vulne-
rabimur, et non secus quam ab immitibus belluis
devorabimur, ac post obitum cœlorum regno id-
circo exclusi, pœnas in omnem æternitatem expen-
demus. Quare vos omnes obsecro, spirituales mei
fratres, et obsecrare charitatem vestram non ces-
sabo, ut unusquisque salutem suam ne contemnat;
sed omnimodis a terra se paulum efferre conetur.
Hoc miraculum, quod vobis stuporem incussit, ab
humo, inquam, in aera suspendi, si factum fuerit,

A descendere in terram, in eaque consistere nullo
modo in posterum voletis. Per terram porro carna-
lem, per aerem spiritalem sensum, cogitataque in-
telligo. Nam si mens pravus cogitationibus, et mo-
tibus expedita, quam Christus Deus nobis donavit
libertatem aspiciendi facultatem præbuerit, ad pri-
stinam peccati servitute[m], carnalesque sensus
descendere amplius non sustinebimus: sed secun-
dum Domini verbum ²⁰, vigilare et orare non desi-
nemus, donec ad beatitudinem illam evecti, pro-
missis bonis potiamur, gratia et benignitate Do-
mini nostri Jesu Christi, cui gloria cum Patre et
sancto Spiritu nunc et semper ætatibus sæculorum
sempiternis. Amen.

ORATIO XXX.

ARGUMENTUM.

*Non esse dicendum, hodie ad fastigium virtutis per-
veniri, et cum veteribus sanctis certari non posse;
etiãmsi velle. Quicunque divinis Scripturis contra-
ria docet, eum sibi credentes nova hæresi imbueri.
Lacrymas nobis a natura datas esse.*

Complures quotidie, Patres et fratres mei, nos
etiam dicentes audimus, si vixissemus temporibus
apostolorum, et Christum perinde ut illi istis oculis
cernere digni fuissetis, nos quoque sancti, quem-
admodum illi evasissemus. Hæc dum dictitant,
ignorant eundem esse qui tum, quique nunc mundo
loquitur. Nam si nunc non idem est, qui olim,
æque super omnia Deus et in efficiendo, et in ef-
fectis, quomodo videtur in Filio semper loqui
Pater, et Filius in Patre per Spiritum hæc dicere:
Pater meus usque modo operatur, et ego operor ²¹?
Sed objiciet forsitan aliquis, non idem est, illum
ipsum tunc corporeis oculis vidisse corporeum, et
hodie ejus verba duntaxat audire, quæque ad eum,
et regnum cœlorum pertinent, edoceri. Fateor ego
quoque, non prorsus idem esse nunc et tunc: sed
quod modo et nunc est, id aio longe majus esse, et
ad pleniorẽ fidem, persuasionemque certiorẽ
facilius multo nos adducere, quam si tunc eum
in corpore humano videre et audire nobis contigis-
set. Tunc enim nefariis Judæis homo nullius pretii
apparebat: at nunc verus Deus a nobis prædica-
tur. Tunc cum publicanis et peccatoribus versaba-
tur, et cibum per corpus capiebat: nunc ad dexte-
ram Dei, et Patris sui consistet, a quo nunquam, et
nusquam separatus; mundum alere universum
creditur, sine quo nihil fieri dicimus. Ac, si cre-
dimus, tunc a vilissimis hominibus despicie-
batur, illa scilicet opprobrantibus, nonne hic est
Mariæ, et Joseph fabri filius ²²? nunc a regibus et
principibus, ut veri Dei Filius, ac verus ipsemet
Deus adoratur et glorificatur, atque glorificabit
adorantes se in spiritu et veritate (tametsi sæpe eos
peccantes punit) cum ferreos eos super omnes gen-
tes quæ sub cœlo sunt, pro testaceis fecerit scilicet.
Tunc ut unus de cæteris hominibus, interitui

²⁰ Matth. xxvi, 41. ²¹ Joan. v, 17. ²² Matth. xiii, 55; Marc. vi, 3.

obnoxius, censebatur, magnumque erat in corpore humano Deum sine varietate aliqua, et mutatione sui carentem forma, nec sub aspectum venientem, forma præditum, et nihil nisi hominem apparentem, nihil præ aliis mortalibus in his quæ aspectu sentiuntur habentem: sed comedentem, bibentem, dormientem, sudantem, lassum, et humanis denique universis, dempto peccato, fungentem, talem, inquam, agnoscere et credere Deum esse, qui cælum et terram, et quæ in eis sunt, omnia condidisset. Quare et Petrum propter vocem illam: *Tu es Christus Filius Dei vivi*, beatum Dominus affirmavit, *Beatus es*, inquit, *Simon Bar-Jonnæ, quia caro et sanguis non revelavit tibi*, ut hæc, inquam, videres et diceres, *sed Pater meus, qui in cælis est*²². Itaque qui nunc cum quotidie in sancto Evangelio clamantem, et benedicti Patris sui voluntatem annuntiantem audit, nec cum timore, ac tremore illi obedit, et ejus jussa facessit, ne tunc quidem, si præsens præsentem spectavisset, docentemque auscultasset, plane in eum credere potuisset. Timendum potius, ne neutiquam credens, eumque non pro vero Deo, sed pro Dei adversario reputans blasphemasset.

Et hæc quidem qui sunt omnino cæteris hebetiores ac stupidi. Quid vero his graviores? Si existissemus, inquit, ætate sanctorum Patrum, certassemus et nos. Bona enim eorum vitæ instituta, contentionemque intuentes, imitandi studio exarsissemus. At nunc cum desidiosis, et negligentibus versantes, una cum his ferimur, et nolentes simul perimus. Sed hi quoque, ut credibile est, ignorant, nos magis quam illos in portu navigare. Sæculo patrum nostrorum (arrigant isti aures) multæ vigebant hæreses, multi erant pseudochristi²³, multi Christum cauponantes²⁴, multi erant pseudomagistri, qui vagarentur libere, et maligni zizania spargerent²⁵, nec paucos sermonibus suis in fraudem illectos secum abstraherent, eorumque animas ad exitum mitterent; id quod ex Patrum Antonii, Euthymii et Sabbæ vitis verum esse reperias. Traditum est siquidem litteris, Antonium tunc veste splendidiore præter consuetudinem indutum, in locum editum ascendisse, semet exhibuisse, ostentasseque, ut manifestus et conspicuus, omnino ab hæreticis apprehenderetur et neci daretur. Certe nisi tum persecutio ferbuisset, hoc ille non fecisset. Temporibus autem sancti Patris nostri Euthymii, Ecclesiis a Deo tranquillitatem donatam esse, nonne litteris exstat? cum nimirum tunc persecutiones et hæreses conquevisissent. Sanctus vero pater noster Sabbas cum esset præpositus, an necitis quantopere pro Ecclesiis contra illius temporis hæreses pugnaverit, et quot monachi tum ab hæreticis seducti sint? Quid quæ sub Stephano Juniore contigerunt? annon gravissimam et acerbissimam persecutionem habuerunt? Annon cogi-

tatis, qualis tum procella, quanta vis tempestatibus monachos in salo jactaverit? Sed quid ego omnia niter persequi? Cum enim recordor, quæ ante hæc sub Magno Basilio, sicut magnus narrat Gregorius, et quæ sub aureum orationis flumen fundente Joanne Chrysostomo, et Patribus consecutis acciderunt, et ipse me miserum judico, et hæc non expendentem miseror. Hæc enim satis sciunt, omne tempus præteritum fuisse mœstius, et palam repletum maligni zizanii.

Veruntamen quamvis tristia et adversa fuerint præterita, nihilominus etiam hoc tempore multi sunt hæretici, multi lupi, aspides, et serpentes inter latera nostra; sed nihil contra nos possunt, ac velut quædam malignitatis suæ noctem agunt. Et quidem ad se ventitantes, et tenebris suis involutos rapiunt ac devorant. In lumine autem divinarum Scripturarum ambulantes, et in via mandatorum Dei incedentes, ne occurrere quidem audent: sed cum per transeuntes cernunt, eorum conspectum perinde ac flammam fugiunt. Quosnam igitur hæreticos me significare suspicamini? num eos qui Dei Filium negant? num qui Spiritum sanctum blasphemant, ac divinitate spoliant? num qui Patrem Filio majorem asserunt? num qui Trinitatem in unitatem confundunt, aut unum Deum in tres deos dividunt? num qui Christum Dei quidem Filium nominant, eundem vero ex muliere corpus sumpsisse non credunt? num qui corpus quidem assumpsisse, sed sine anima nugantur? num qui illud animatum, ut integrum hominem, non autem unum secundum hypostasim Dei et Mariæ Filium appellatum, Deum esse contendunt, sed in duos filios unum Christum accernunt? num demum qui Patrem principio carentem, principio circumscribunt, et dicere non verentur, fuit, cum non esset Pater, id est, aliquando non fuit Pater? aut qui Patrem quidem paternitatis carere initio, Filium vero ut ex eo genitum post tempus aliquid initium accepisse, tanquam creaturam perverse et sentiunt, et docent? Erat enim, inquit, aliquando Pater, cum Filius ei non coesset. Et qui tandem Pater, qui sine Filio est, appellabitur? An fortasse eos, qui alium quidem passum, alium e mortuis extitisse asseverant? Apage, neminem istorum impiorum, et atheorum, nec aliorum hæresum ullam tibi dico, quæ, cum ut tenebræ emerissent, a Patribus qui tum claruerunt, velut a lumine discussæ ac dissipatæ sunt. Usque adeo enim gratia sancti Spiritus per eos resplenduit, dictarumque hæreseon tenebras propulit ut usque hodie Deo dictante composita eorum volumina, solis luce fulgidius retineant, et iis contradicere nemo attentet.

Sed de iis loquor, eosque nomine hæreticos, qui docent, non esse quemquam nostro hoc ævo, et in medio nostrum, qui evangelica mandata servare, et ad exemplar sanctorum Patrum se conformare

²² Matth. xvi, 17 ²³ Marc. xiii, 22. ²⁴ II Cor. ii, 17. ²⁵ Matth. xiii, 25.

possit: ut primum quidem omnium sit fidelis, et actioni delictus, nam ex operibus fides, quemadmodum per speculum faciei intuentis similitudo demonstratur: deinde contemplatione maxime excellat, Deumque cernat, dum scilicet ab eo illustratus, et Spiritu sancto auctus, per eundem quoque Filium cum Patre cognoscit. Qui igitur hoc fieri non posse ratiocinantur, non particularem quamdam hæresin alunt, sed, si dici potest, universas: quandoquidem hæc omnes impietatis, et blasphemiarum magnitudine exsuperat et includit. Assertor ille Scripturas divinas ad unam evertit. Frustra, puto, dicit ineptus, modo legi Evangelium: frustra magni Basilii, aliorumque sacerdotum sanctorumque Patrum nostrorum scripta volitari, aut confecta esse testificatur. Si igitur quæ Deus dicit, omnes sancti et factis exsecuti sunt omnia, et ad nostram admonitionem scripserunt, impossibile nobis est opere præstare, ita ut nihil omittatur, quid est quod li et tum illa cum tanto labore literis consecrarunt, et nunc in Ecclesia eadem lectitantur? Qui hæc dicunt, cælum a Christo descendente nobis reseratum claudunt, et ascensum in illum, quem idem ipse nobis instauravit, intercludunt. Nam cum ille, qui est super omnia Deus, desuper velut ad portam cæli astet, et despiciat, atque a fidelibus aspiciatur, et per sacrum Evangelium clamet: *Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos*²⁷, isti hostes Dei, seu Antichristi potius aiunt, hoc fieri non potest, non potest istud fieri. Quibus recte Dominus magna voce refert: *Vae vobis Scribæ et Pharisei. Vae vobis duces cæci cæcorum, quoniam et vos in regnum cælorum non introitis, et volentes introire prohibetis*²⁸. Cum

ille lugentes manifeste ac palam beatos declarat, isti impossibile esse reclamant quemplam lugere, et flere quotidie

O stuporem, et os hoerum ac solutum nimis, sceleratas contra Deum altissimum voces emittens, et Christi oves belluis capiendas objiciens, pro quibus unigenitus Dei Filius revera sanguinem suum effudit! Bene de talibus divinus pater David vaticinatus est: *Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus*²⁹. Cur enim, dic mihi, istud est impossibile? et per quid aliud sancti in terris emicuerunt? et luminaria mundi exstiterunt? Si impossibile erat, nec illi unquam recte facere potuerunt, quando ipsi quoque similes nostri homines erant, nec plus nobis habebant, nisi certum ac deliberatam bene agendi propositum, studium, patientiam, humilitatem, et amorem Dei. Hæc tu similiter possideto, et anima tua nunc petrosa, fons lacrymarum tibi fiet. Sin tu tribulationes et angustias pati recusas, at saltem rem humana facultate majorem esse ne asseruas. Nam qui hoc dicit, purgationem negat. Etenim post homines natos nunquam auditum est, animam quæ post baptismum peccato se fœdasset, absque lacrymis ab illis sordibus purgatam esse. Per baptismum namque Deus omnem lacrymam a facie terræ abstulit, cum Spiritum suum sanctum abunde effudit. Verum ut a sacra Scriptura didici, etiam in ipso baptismo quidam cœvi baptizati, superventu Spiritus compuncti fleverunt. Non habent dolorem parturientium, nec sunt operosæ lacrymæ: sed efficientia, et munere sancti Spiritus melle dulciores, qui eas sine labore, sine strepitu per oculos derivat (13).

²⁷ Matth. xi, 28. ²⁸ Matth. xxiii, 13, 24. ²⁹ Psal. lvi, 5.

(13) Videri posset Simeon noster cum hic, tum alibi præsertim oratione 52, nimis multum lacrymis tribuere; si quidem de lacrymis corporalibus loquatur, ut certe loqui videtur. Etsi enim lacrymæ ex interno cordis dolore manantes, multum ad peccati serdes eluendas conferunt, non tamen ita necessariæ sunt, ut si absint, mœnle post baptismum contractæ expiari nequeant: cum non sint in potestate hominis. Et quandoque homo fleat, invitus, et quandoque non possit flere volens, ut recte dixit Durandus, iv, d. 17, q. 4. Quod etiam Simeonem agnovisse conjicio inde, quia oratione 52 monet, ut si quis lacrymis careat; eas nihilominus ex tota virtute et anima desideret. Quo indicat, se non modo lacrymis, sed et desiderio lacrymarum contentum fore, sicut nec hoc sit absolute necessarium explicite, ut vocant; implicite autem et tacite omnis ille hoc desiderium habet, qui veram contritionem habet; hoc ipso, quod Dei placandi gratia quidvis facere et tolerare paratus est. Tantum porro abest, ut fletus iste corporalis per se simpliciter sit necessarius ad remissionem peccatorum obtinendam; ut aliquando maxima contritio sine hoc externo fletu in animo inesse posset; quia lacrymæ non sunt immediate et per se effectus doloris illius interni, quia voluntas afficitur; sed mediate tantum et indirecte: *Prout vires inferiores moventur ex redundantia superiorum*, inquit Durandus, quod non fit ita efficaciter, sicut quando moventur a propriis

objectis. Tametsi ne mediate quidem necessario ad internum dolorem consequuntur. *Et quia immutationes istæ corporales immediate consequuntur ad passionem sensitivæ partis, hinc fit, ut ex dolore sensibili, vel etiam sensibili virino, citius defluant lacrymæ corporales, quam de dolore spirituali contritionis, ut recte docet sanctus Thomas in Supplem. iii p. quest. 3, art. 1. Dicit autem, citius, quia si sequantur citius, cæteris paribus, sequuntur ex dolore sensibili, quam ex spiritali; nonquam necessario ne ex sensibili quidem semper existant: cum experientia constet, quosdam gravissimis corporis doloribus exercitari, neque tamen vel unam lacrymulam emittere.*

Legatur Cassianus Collat. ix, cap. 27, 28, 29 et 30, ubi pulchre de lacrymis disputat; inter cætera sic scribit: *Ab his, qui in affectum jam transiere virtutum; nequaquam debet hoc modo extorqueri pressio lacrymarum, nec exterioris hominis magnopere affectandi sunt fletus; qui etiam si fuerint utriusque producti, nunquam pertingere ad illam spontanearum lacrymarum poterunt ubertatem. Sanctæ ergo sunt lacrymæ ex amore Dei scelerumque detestatione profectæ, atque a deo assiduis precibus a Deo expectandæ; sed non simpliciter ad salutem aut obtinendam aut retinendam necessariæ. Videat lector, si placet, librum de contemptu mundi Isaaci monachi et presbyteri, et homilias 107 Antiochi, quæ de compunctione inseribitur.*

Quocirca quibus concessum est, ut lacrymas A ipsae experirentur, cognoscent quæ dixi, et vera esse testimonium mihi dabunt, sicut etiam illa Theologi vox mihi astipulatur. Offerat quispiam, hic quidem hoc, ille aliud; et multis in medio enumeratis, ad extremum addit, omnes lacrymas, omnes purgationem, omnes ascensum, et ad anteriora extendi⁶⁰. Num igitur in hoc distinxit, aut separavit quosdam, et illos quidem dixit hoc posse, hos non posse? Num, ut vos insipienter asseritis, vos, inquam, incircumcisi cordibus et auribus⁶¹ (pro eo ac meremini vos tangam) quoniam quidam sortiti sunt naturam durioram, qui nequeant aliquando compungi, et lacrymas emittere, hoc etiam magnus Gregorius adjungit? Absit, neque natura humana sic comparata est, ut si non potius ingenitæ sint illi luctus et lacrymæ; neque sanctus hic, aut alius sanctorum hoc dixit, aut scripsit. A natura autem nobis inesse scitum, ipsi infantes dum nascuntur te doceant: qui simul atque ex utero profluerunt, plorant, eoque indicio obstetricibus, et matribus vivere se ostendunt. Infans quippe nisi vagiat, ne vivere quidem dicitur. Si vagierit, illico naturam ab ipso ortu suo luctum, et lacrymas habere comites demonstrat. Atque istud etiam sanctus pater noster Simeon Studita confirmabat, cum hujuscemodi lacrymis hominem debere hanc vitam traducere, et cum, etc. (*Deest in utroque exemplari una pagina hoc loco.*) Obtorto coils tracti, etsi minime audire vultis quotidie clare intonantem vobis divinam Scripturam: *Omnes enim stabimus ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque pro ut in corpore suo gessit, sive bonum sive malum*⁶². Quod cum omnibus nobis brevi evenerit, ubi tum corpora nostra operiens, et exornans pretiosa vestis erit? ubi humeralia conspicua? ubi fulgentia, et pellucida pallia? ubi humum prementia illa pulchra, solidaque sandalia? ubi lora cingulorum muliebrium similia? ubi virorum principum occursum? ubi ante alios honorifice salutari? ubi contentiones de prima cathedra? ubi sumptuosæ mensæ? ubi (ut et hoc dicam) prævenire fratrem, et ex appositis plura melioraque sumere? quod ego primus, et qui mei similes sunt, vani et inepti facere consuevimus. Ubi tunc fastus et superbia nostra, imperare, et imperari? Ubi cellæ latæ, et eleganter in morem thalami ornate. Ubi ministrorum, et quibus ministratur prærogativa in iis, in quibus nos alios præire debere arbitramur? Ubi immodicus, et indecorus risus? ubi longæ, et apparatuscæ cœnæ, prandio, et inter ista confabulationes intempestivæ? Ubi tunc magna nomina?

Ubi sanctitudo, quam nunc habere putamur, aut ipsi putamus etiam? Ubi adulatorum, et illusorum, qui nunc sanctos nos appellant, et vestigiâ nostra calcare formidant? Ubi excelsi throni, et qui in iis sedentes, cæteris illustriores apparent? Ubi propter quippiam possidendum, aut majorem præfecturam acquirendam concursatio, et diligentia? Ubi contradictio, et contumacia, et posteriorem videri nolle? Ubi cognatorum in nos affectus? Ubi qui nos visere solebant mundanorum, ac nobilium virorum superbia? per quos ego miser existimo, et mihi persuadeo, me supra cæteros claritatem adipisci. Ubi cognitio rerum, et sapientia hujus mundi inelytorum scientia? Ubi magnifica de seipso opinio, et putare nos esse aliquid, cum nihil simus? Ubi tum lubrica lingua, et velut e fonte pro-manans oratio? ubi tunc, imo nunc *sapiens? ubi scriba? ubi conquistator hujus sæculi*⁶³, ut revertatur, et constituamus simul, deque terribili die, et hora illa consulamus, et omnem, quod dicitur, rudentem in nobis ipsis, et in Scripturis divinis moveamus et accurate scrutati doceamur inde, discamusque hodie nobis tunc prodesse possit, et illud cupidissime eligamus? Sic, fratres mei dilecti, ut omnis Scriptura aperte clamat, magna necessitas, magnus timor et tremor in illa hora proinde, ut ego desides, dissolutos ac pigros occupabit. Beatus autem, fratres, qui nunc omni creaturæ subjectus luget, et plorat nocte et die coram Domino, quia a dextris ejus, stola amictus statuatur. Beatus qui hæc audit, et non solum gemens, nec de die in diem differens, tempus vitæ suæ sine fructu decurrit: sed qui simul ac Domini vocem accipit: *Pœnitentiam agite*⁶⁴, statim manum operi admovet. Talis enim ut obediens, ac bonus servus misericordiam consequetur, nec cum inobedientibus damnabitur. Et in hac quidem vita ab omnibus vitiosis motibus animi liberabitur, omniumque virtutum probatus cultor evadet: in futura autem vita bonis Dei nulla lingua exprimendis oblectabitur, cum omnibus, qui a sæculo illi placuerunt; quibus omnes nos utinam potiamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simulque sancto Spiritu gloria, imperium, honor, et adoratio nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XXXI.

ARGUMENTUM.

Christianum æquo et generoso animo, incurstantium se tentationum impetus sufferre oportere.

Qui vere sunt servi Dei, quique ipsum diligunt, et quasi bonorum tutissimum thesaurum in se

⁶⁰ Philipp. iii, 13. ⁶¹ Act. vii, 52. ⁶² Rom. xiv, 10; II Cor. v, 10. ⁶³ I Cor. i, 20. ⁶⁴ Matth. iii, 2.

Cæterum, quo verbis istis Simeon respexerit, me fugit: verbis, inquam, istis: 'Αλλ' ὡς παρὰ τῆς Οὐσίας Γραφῆς ἀκήκοα, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βαπτίσματι λικιώσαί τινος; ὁ ἀπειρόμενος τῆ ἐπιπέσει κατανο-

γόντες τοῦ πνεύματος ἐδάκρυσαν. Ubi enim in sacris Litteris proditum legimus de istis ἡλικιώταις, seu coævis simul baptizatis, ipsoque baptismatis puncto in lacrymas erumpentibus?

ipsis habent, tempore tentationis injurias, et contemptus cum gaudio, et animi jucunditate inenarrabili patiuntur, et eos a quibus ita tractantur, sincero cum affectu, ut bene de se merentes maxime diligunt. Qui autem tempore tentationis conputationes, alapas, petulanter illatas injurias pacate non sustinet, aut animo concitatus, verbum indecens profert; aut denique per exteriorem habitum se ira ferventem prodit, contraque verbis contumeliosis insurgit; aut aliud sui ulciscendi causa facti, quomodo is ulla ex parte servum se, et imitorem Domini sui, ac non inimicum potius dicere audebit? Qui enim verberanti resistit, eumque vicissim verberat, Deum inhonorat. dicentem: *Qui percutit te in una maxilla, præbe illi et alteram* 47. Qui porro sic se defendunt, et aiunt, in rixa et pugna, ad iram et excandescantiam ut homines commovemur: aliquando etiam verbis, et opere ipso de fratribus nos vindicamus, post, animum ab ipsis non alienum gerimus, sed omnia dimittimus, potissimum si veniam inter nos dederimus, videntur mihi tabulæ puræ similes, in qua inimicus et hostis captata opportunitate, per eos ipsos prava sua placita inscribit, et inducit, ipsique rursum delentes, quæ incitatu maligni inscripserant, nolunt pro iis Christi placita inscribere, ut cum venerit adversarius, tabulas cordium eorum conscriptas inveniat, victusque cum dedecore discedat: sed unusquisque eorum præ pigritia, ac desidia hæc vacuas relinquens, cum mandaverit Dominus, ut in aliqua harum suæ leges inscribantur, illi mox, et prompte inimici leges inscribunt, et amara atque mortifera admittentes, vivifica, et melle dulciora, a se repellunt. Qui igitur nihil deliquit Jesus Dominus ac Deus noster, percussus est, ut ejus exemplo peccatores non solum remissionem peccatorum accipiant, sed etiam divinitatis ejus pro obedientiam participes fiant. Quod qui in humilitate cordis non admiserit, quasi erubescens Domini perpassiones imitari, Christus illum coram angelis, et Patre suo cœlesti erubescet 48.

Quod dico, hujusmodi est. Cum esset Deus, nostri causa hominem indutus, alapis cæsus, consputus, in crucem actus est: docens, ac dicens quodammodo cuique nostrum per ea quæ passus est (qui, qua Deus, pati non poterat), si vis Deus esse, o homo, vitamque æternam assecutus mecum vivere, quod pater generis tui, cum male concupivisset, non est assecutus, sic humiliare, quomodo ego tua causa me humiliavi, arrogantiaque et superbia, in quibus est spiritus diabolicus, deposita, alapas, conputationes, colaphos suscipe. Perfer ista ad mortem usque, et noli erubescere. Sin tu propter mandata mea pati eruberis, postquam ego Deus propter te passus sum, etiam ego, quando cum majestate advenero, pudori habeo te mecum esse, dicamque angelis meis, hic in humi-

litate mea erubuit me, et gloriam mundi deserere, neque imitando exprimere haud sustinuit. Nunc, quando ipse quidem fluxa gloria exutus est, ego vero in immortalis Patris mei gloria glorificatus sum, vel tantummodo videre eum erubescere. Itaque foras ejiciatur: *Tollatur impius, ne videat gloriam meam* 49.

Hæc audient, qui omnia quidem mandata Domini observare se putant, propter pudorem autem, et opprobrium apud homines, illatas ab iisdem injurias, ignominias, maledicta non patiuntur, neque alapas, neque verbera, et plagas inflictas tolerant. Horrescite, et tremite mortales, et injurias, quas pro salute vestra Deus pertulit, etiam vos cum gaudio sufferte. Deus a servo impurissimo in faciem cæditur, tibi ad exemplum; et tu ab homine similibus tecum affectionibus obnoxio hoc pati detrectas? Dei imitorem esse pudet? Et quo pacto cum ipso regnabis, et cum eo in regna cœlorum conglorificaberis, si cum eo nihil toleraveris? Nam si et ille, quod ad te attinet, propter te homo nasci erubuisset, et in prævaricationis lapsu jacentem te hucusque destituisset, nonne, miser, cum infidelibus, et impiis in inferni recessibus permansisses? Credin' tu Christum esse Deum? credo, inquis. Si ergo esse Deum credis, qui cœlum, et terram condidit, qui circa exinanitionem de sinu Patris exinanitus est 50, qui ex immensa altitudine divinitatis, et inexplicabilis gloriæ suæ descendit, et propter te homo abjectus, ac pauper factus est, tu lutum, cinis, ac pulvis, non potes in animum inducere, ut a sublimi throno tuo descendens, fratri tuo te humilies, qui infra te quidem videtur stare, fortassis autem virtutibus te supereminet? Quin vestem tuo iudicio splendidam abjicis, illius ex pilis confectam, et humilitatem ejus reveritus? Quin despicias omnia, quæ revera ludus, et velamenta, ac persona quædam turpitudinis potius, quam gloria claritatis sunt? Quin per omnia fabricatori tuo ac Deo similem te præstans, cum illo fratribus tuis te humilias? Si illi similis effici non vis, majorem nescio quomodo, et gloriosiore illo te facis, aliumque te nobis Annam, aut Caipham, aut Pilatum tyrannum exhibes, opificem universitatis non ut assessorem, sed ut unum quendam damnatorum tibi astare cupiens.

Hæc ad divites et principes, et aliorum præses, et cum fastu supercilium tollentes dicta sint. Quid jam dicemus iis, qui relictis omnibus, propter regnum cœlorum ad egestatem se redegerunt? Quid dicemus, inquam? Ecce frater, mendicus factus, et Dominum Christum, ac Deum imitatus es. Intuere igitur hunc modo tibi junctum, tecumque versantem, qui super omnes cœlos est. Ecce duo vos simul inceditis. Occurrit quispiam volis in itinere, deditque Domino alapas, dedit similiter tibi. Dominus non contradicit, et tu contra irruis? 'mo

47 Matth. v. 39. 48 Luc. ix, 26. 49 Isa. xxvi, 10. 50 Philipp. ii, 7.

ais, dixit enim danti sibi alapam : *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo : si autem bene, quid me cædis* ⁹⁹ ? Hoc ille non protulit, ut contradiceret, quod tu existimas ; sed quoniam *ipse omnino peccatum nullum fecit, nec inventus est dolus in ore ejus* ¹⁰⁰. Præterea, ne, qui dixerat : *Sic respondes pontifex ?* juste eum, ut qui peccasset, percussisse putaretur, idcirco se innocium volens declarare, sic locutus est. Verum nos, multis obstricti criminibus, longissime ab ista innocentia distamus. Nam postea Dominus, cum multa indigniora istoc excepisset, nullum penitus verbum edidit ; quin etiam, quod constat, pro crucifixoribus oravit. Ille irrisus non indignatur, et tu moleste fers ? Ille sputa, colaphos, flagella patitur ; et tu ne verbum quidem asperum audire potes ? Ille crucem, et mortem ignominiosam, et dolores clavorum excipit, et tu ministeria abjectiora obire refugis ? Et quoniam ejus gloriæ consors eris, cujus mortis consors fieri abnuis ? Sane frustra divitis te abdicasti, crucem ut ille jussit in veritate tollere nolens : *Vende quæ habes, et da pauperibus, et tolle crucem tuam, et sequere me* ¹⁰¹, adolescenti, et nobis cum ipso Christus præcepit. At tu facultatibus distributis, crucem tamen horrens tollere, ut diximus (quod nihil aliud est, quam omnium tentationum impressionem hilari animo sustinere ac perpeti) in via hujus vitæ relictus, et a dulcissimo Domino tuo divulsus es. Sed, obtestor, patres ac fratres, omnia Christi mandata custodiamus, adorantes nos tentationes usque ad mortem regni cælestis amore sufferamus, ut et gloriæ Jesu socii, et æternæ vitæ compotes, et bonorum quibus nulla par est oratio, hæredes evadamus, gratia, et benignitate magni Dei ac salvatoris nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, imperium, honor, cum sancto Spiritu, nunc et semper, et in omnem æternitatem. Amen.

ORATIO XXXII.

ARGUMENTUM.

De penitentia et compunctione, et quibus actionibus ea potiamur. Sine lacrymis ad purum, tranquillumque animi statum neminem unquam perventurum.

Quoniam, Patres ac fratres, sancti Patris nostri Studitæ divina sublimium ejus actionum monumenta nobis lecta sunt, quæ ille cælesti Spiritu instinctus, ad multorum utilitatem publicavit, cum aliis ejusdem supra modum egregie factis, etiam hoc, ita expresse, sicut in omni vita sua constanter observarat, scripsit, in hæc verba : *Frater, absque lacrymis non communicabit unquam.* Quod ubi audierunt qui aderant (aderant autem multi, non laici modo, verum etiam ob virtutem magni nominis, et famæ monachi) mirati sunt dictum, et mutuum aspicientes, ac subridentes pariter, una voce dixerunt, de cætero nos nunquam communi-

cemus, sed sine communione maneamus. His ego miser et infelix auditis, seorsum ea mecum revolvens, et indigne ferens, acerbè flevi in dolore cordis mei, ita apud animum memet interrogans : Num revera in hoc negotio sic affecti sunt, et ita sentiunt ut verba sonant, serioque impossibile hæc reputantes dixerunt, quæ dixerunt ? an potius non parvum ac facile quoddam officium rati, tempore communionis lacrymari, solo verbo id irriserunt ? Sane, nisi quis assiduo diebus et noctibus coram Christo Deo in fletu occupatus sit, nec cum divina participare voluerit, quomocumque lugere, aut lacrymari flotuque secundum Deum stillare poterit. Qui enim ? nisi forte secreta quadam œconomia, aut eventu, ex causa aliqua raro id contingat allicui, quod mihi mirum non videtur, quando multi etiam in exitu animæ e corpore lacrymarunt. Opinor autem hic non multi, sed pauci admodum, et quorum numerus iniri facile queat. Quod si prorsus fieri non posse existimant, ut quis cum lacrymis in dies participet divina mysteria, pro ignorantiam, socordiam, et cæcitatem ista loquentium. Si enim seipsos judicassent, non e suis ipsorum sermonibus judicarentur. Si penitentiam studerent, non hoc pro impossibili effutivissent. Si fructuosus vacarent operibus, talis boni tantæ liberalitatis Christi gustum aliquem haberent. Si esset in his timor Dei, non solum tempore communionis divinorum mysteriorum lugere quempiam, ac flere posse attestarentur, sed et omni hora propemodum. Quocirca et vestram charitatem de hoc certius eradire volens, et illos qui ita locuti sunt, tanquam præsentibus compellans, percunctandum statui. Dicite mihi, boni viri, cur hoc fieri nequit ? quia, inquirunt, alii quidem propensi ac faciles ad compunctionem sunt, alii duro, alii lapideo corde, qui etiam puncti non compunguntur. Qui igitur ita sunt comparati ? qui flere et lugere, et cum lacrymis semper communicare poterunt ? Quin et ipsi sacerdotes, qui divino incruentoque sacrificio operantur, quomodo lacrymas fundent ? Ipsum igitur hoc, esse duros, ut dixistis, et ad compunctionem difficile permovei, unde ipsis accidit ? dicite. si nostis. Si ignoratis, paululum celsitudinem vestram citra verecundia submittentes, et aurem benevole inclinantes, ne ex me infimo discere gravemini. Scriptum est enim : *Si autem postremo revelatum est, primus sileat* ¹⁰².

Unde igitur, inquis, hic quidem durus, hic autem ad compunctionem mollis ? Audi. Ex proposito et voluntate, unus bona, alter mala, et ex cogitationibus hic quidem pravus, alius vero aliusmodi : et ex actionibus, hic quidem divini amoris indicibus, ille vero contrariis. Ac si placet, considera, et videbis omnes inde a primordio sæculorum per secula hæc tria partim multos ex bonis malos, partim multos ex malis bonos existitasse. Nam ut a prin-

⁹⁹ Joan. xviii, 23. ¹⁰⁰ I Petr. ii, 22. ¹⁰¹ Matth. xix, 12. ¹⁰² I Cor. xv, 50.

capio eos enumeremus, Luciferi casus unde exstitit? nonne quia voluntati, et cogitationi perversæ assensit? Unde Cain fratricida? nonne ex prava voluntate, cum se Conditori præstasset, et cogitationibus improbis locum reliquisset, invidiam mancipium evasit, eademque perpetravit? Unde Saul quærebat Davidem comprehendere, et occidere, quem prius quanti seipsum faciebat, plurimumque, ut bene merentem, diligebat? ex natura, an ex corrupta voluntate? planum est, ex vitiosa, et depravata voluntate. Natura enim nemo est malus, quoniam Deus non malorum, sed valde honorum operum auctor, et effector est. Imo potius bonus est quisque, idque non ascitu et electione, sed natura, et veritate. Ad hæc, unde latro alter cum Domino Jesu crucifixus dicebat: *Si Filius Dei es, salva te ipsum, et nos*; alter vero reprehendens occurbat: *Neque tu times Deum: nam nos quidem digna factis iuste recipimus, hic autem nihil tibi gessit*⁸⁸. Velim mihi dicas, unde hic quidem isthæc, ille vero alia locutus, et unus quidem justificatus, alter condemnatus est? nonne ex voluntate, et cogitationibus uterque, unus nempe bonis, alter contra malis? Ex his enim alter infidelis, alter fidelis dicebat: *Memento mei Domine, cum veneris in regnum tuum*⁸⁹.

Ut alios complures silentio præteream, ex his quid velim percepistis, et didicistis, unumquemque voluntatis suæ libertate aut ad compunctionem propensum, et humilem, aut duri cordis, et superbum fieri. Et merito. Duobus enim huic vitæ renuntiantibus, ejusdem artis, cognatis, coævus, aliquando etiam fratribus, concordibus, moratis ad eundem modum, improbis inquam, asperis, misereri nesciis, crudelibus, carnis et pecuniæ studiosis, et in omni genere perversitatis æqualiter exercitatis, et in stadium vitæ sanctæ, ac Dei cultui consecratæ simul ingredientibus, unus illorum omnium virtutum semitam simul calcat feliciter, fervore exsequendi omnia vitia amputans: alter pejor, quam ante renuntiationem erat, efficitur. Quid ergo est, quod non æque virtutis funguntur munere, quemadmodum summa vitiorum pariter contigerant? Nonne quoniam alter consilio ac voluntate bonæ animæ omnia secundum Deum tristitia tolerat, et insuper ab ipso ingressu, et renuntiatione prudenter divinis Scripturis se dedit, et per se, suaque sponte probatas actiones eligit, religiosorum hominum vitam, et mores ad imitandum sibi proponens, et cum ipsis in jejuniis, in precibus, in observationibus, in silentio, in compunctione, et lacrymis, in abstinentia delicatarum epularum, et intempetivorum colloquiorum, in fugienda excaescentia, ira, et clamore, certat, injurias, tribulationes, et angustias patienter sustinens, vilia et abjectiora operum ultro subiens, non contradicens, aut murmurans, cum ei quid

A Imperatur: sed prompte præstans singula, postremum semper locum quærens, et ut summatim dicam, universa scienter efficiens, quæ a divinis Scripturis docemur, præteritorum peccatorum veniam, et misericordiam adeptus, coram Deo fiduciam inveniat? Qui autem omnia his contraria, mala videlicet mala animi inductione committit, manet improbus, id quod etiam ante renuntiationem erat: ut ne dicam, etiam improbior sit, quam erat. Ita non ex natura, ut quidam opinantur, sed ex voluntate sponte suscepta quilibet homo sive humilis, et ad compunctionem proclivis, sive durus corde, et excæcatus, et a compunctione alienus evadit.

B Quoniam enim modo, quæso te, animo dolorem concipiet, et roborabit lacrymas, qui toto ferme die huc illuc divagans, neque precatiois, neque silentii, neque lectionis, et quietis cura tangitur: sed nonnunquam cum proximis in conventibus fabulatur, non solum seipsum, sed et congerrones, utilitate privans; nonnunquam calumniis, et probris religiosos fratres, nonnunquam ipsum præpositum insectatur? Unde compunctionem acquirere, qui res omnes monasterii, nec monasterii duntaxat, sed uniuscujusque insuper mores curioso scrutatur, et indagat? Et aliquando quidem fratres quosdam alloquens, hoc et hoc heri, inquit, adivi. Aliquando, scin' quid illi misero acciderit? rursumque, nunquid, illius calamitatem audivistis? Hujusmodi homo quando tandem suorum peccatorum recordabitur, ut doleat, ut in lacrymas eat? Qui porro etiam e Synaxi egressus, dum ibi Scripturæ divinæ recitanur, longèque, aut prope sedens, cum aliquibus sermonem miscet, nunc illo, nunc aliis eventus quosdam sine fructu in medium afferentibus, itaque dicentibus, scitis quid illi fratri præpositus fecerit? hic ita excipit: si vobis narravero, quomodo infelicem illum habuerit, quid dicetis? Sic talia, et his deteriora garriciens, et propter nugas istiusmodi alios impediens, et ipse impeditus, quando in conscientiam peccatorum suorum descendet, ac seipsum deflebit? Qui enim divinitus inspiratis sermonibus non attendit, nec ostium circumstantiæ labiis suis posuit⁹⁰, nec ab auditione vana aures suas avertit, nec illius ultimæ responsionis, et terribilis Christi tribunalis, quomodo nudi, et obtorto velut collo tracti omnes ei astare debemus, et de rebus in vita transactis rationem reddere, qui horum, inquam, non meminit, quo pacto, amabo si plus centum annos viveret in habitu monastico lacrymas acquirat, et seipsum fervide lugeat? Quomodo qui primos affectat in statione Ecclesiæ, in accubitu mensæ, et super his semper contendit, rixaturque, aliquando propter animam suam contristabitur, et coram Deo amaras solvetur in lacrymas? Qui autem excusationes excusat in peccatis⁹¹, imbe-

⁸⁸ Luc. xxi, 39, 40. ⁸⁹ Ibid. 42. ⁹⁰ Psal. cxi, 3. ⁹¹ Ibid. 4.

cillitatem obiciens in statione Ecclesiae, cum robustus sit, plenoque ac juvenili corpore, et se cum religiosioribus monachis ac fratribus, qui admodum diu in professione vitae monasticae deudarunt, comparans dicit: Num ego quidquam huic, aut huic concedo, quia ille stans innittitur? et abit ac seipsum illis stando, et innitendo exaequat, qui fortasse indignus est etiam inferiore loco, quando hic suam infirmitatem agnoscat, ut ex animo ingeniscens, corde compungatur, et oculis fleat? Vana quippe gloria eum servum aedificat tradens, non amplius ulla in re cum patientia perdurare sinit. Et vivit deinde quisque talis in segnitie et negligentia ad omnem Synaxin, accedentibus ad eum, et audiendi cupidis frequenter narrans inanes, et aniles fabulas. Atque ita sine sensu, aut, ut melius dicam, sine dolore cum spiritualibus, et Deum sancte colentibus viris ad divinas synaxes conveniens, sine fructu inde recedit, nullum penitus in se incitamentum atque impetum ad meliora experiens, qualem Deus contendentibus, et laborantibus per compunctionem immittere solet, et hoc solum, ut ne a consuetis, et praescriptis synaxibus absit. mane puta, et vesperi, et horis quibus psallitur, ita simpliciter, ad felicem in virtute progressum, et ad consummationem consummatorum in aetatem Christi sibi sufficere existimans. Novi enim quosdam hac fallacia captos, et operam dantes, ne in peccatum aliquid carnale, si corpus corpore copulaverint, labantur. Ut autem quae in occulto ab ipsis sunt, aut quae in abscondito cordisvolvuntur, cogitanturque fugiant, prorsus nihil pensi habere, et arbitrari, se sine alio opere salvatum iri (precum, intellige, silentii, vigiliarum, continentiae, paupertatis spiritus, humilitatis) cum solo, ac simplici ad synaxes occursum. Verum aliter res habet. Deus enim, fratres, non ad faciem, nec ad solam exteriorum morum modestiam, sed ad cor contritum, et humilitatum et quietum, ac Dei timore plenum respicit: *Super quem respiciam, inquit, nisi super mitem, et quietum, et trementem sermones meos*⁸⁷?

Quid autem de iis loquar, qui, quod indignum est, ad praepositos suos adeunt, atque eos petitionem deponunt? Et quicumque tantummodo exteriori religioni, ac pietati dant operam, aut potius, qui tantum lucris, gloriae, ac praesentibus solis inhiant. Annon sumus, inquit, digni et nos, honorande Pater, ut monasterio, et fratribus ministeremus? num solus hic et hic ad ministerium hoc idoneus est, et ille melius quam nos res gerere, et administrare novit? Fac periculum, si placet, etiam in nobis, et invenies, per nos rectius, quam per illos tractari negotia monasterii.

Alii vero, cum nudius tertius e mundo advenerint, sequae ab ipsa renuntiatione socordiae, ignaviae dederint, et peccatis scateant innumerabili-

bus, antequam se subjecerint, et in opere Dei laborarint, ac sudarint, corporis imbecillitatem praetendentes, abeunt, stant, innituntur, ut dictum est, cum iis; qui multos jam labores exhausserunt. Et si proximus cuiquam horum dixerit: Ingrederere frater in consuetum tibi locum, et sta illic psallens cum fratribus, potes enim, respondet: Ex hoc loco attentius audiens melius psallo, quam ubi stare consuevi. Quod si frater adjunxerit: Non potes hic stare, frater, citra facultatem a praeposito nostro impetratam, statim digrediens, facultatem orat, corpus debile et infirmum excusans. donec voti compos fiat, et: Ut audiam Pater, inquit, protocanonarcham, et stem in prima statione, aut secunda prope illum, veterano parem se faciens, cujus jam spectata sunt certamina. Et cum assensus fuerit, quod voluit, ex eo nunquam stare potest in choro.

Paulatim porro talis in quodvis aliud negotium se studens immiscere, externam pietatem simulat, et modestum habitum, aliorum amicis, illustribusque viris in monasterium venientibus studiose occurrit, et ad quos veniunt fratres, crebrius abit, ut in eorum notitiam veniat, causam praetextens, se ex illorum (fratrum scilicet) colloquiis, et divinae Scripturae explanationibus utilitatem percipere. Quod igitur consequens est, circumcursare per monasterium, et a cella in cellam ventitare incipit, singulisque dicit: Crede mihi frater, adeo te diligo, ut quo die te non viderim, illo me vixisse non putem. Quod si quis ex illis, quibus adveniens haec dicit, Deum timet, his ei verbis respondet: Memor sit Deus charitatis tuae, frater. Quid enim in me vides boni? Tum ille, quid autem boni tu non habes? quis tam mansuetus, pius, sapiens, eruditus, candidus, et quod majus omnibus, paterna gerens viscera, et humanus erga universos? Haec dicit eo sine, ut de ejus patina simul comedat. Spiritualis autem frater, secundum datam sibi gratiam de salute animae cum illo agit, et quantum in se est, ejus laudationem rejiciens, fratrem corrigit. Quod si talis inventus non fuerit, sed contra, carnalis, instabilis, laudibus inflatur, excipitque, et quid, o pater, et frater charitate majus? certe nihil. Beatus qui hanc possidet, et alia demum, quae adulatorem libenter audire, et ad laudandum irritare novit. Postea talis fictis laudibus velut demulsus, ac levitate mentis tumidus, si copia suppeditat, mox hunc encomiasten suum nec abire sinit, sed ut secum epuletur rogat, et esca illum excipiens, laudes ventosas recipit, quae in aerem, funi instar, dissipantur, detrimentum vero ejus animae non medioere apportant. Sin minus, saltem post longos, et inutiles sermones ait illi: Ne mihi vitio des, frater, novit ipsa charitas, nihil te dignum habeo, quod tibi apponam. Sed quia me abjectum sic amas, debemus in posterum commu-

⁸⁷ Isa. LXVI, 2.

miter, et amice his perfrui, quæ Deus in cibum nobis suppeditaverit, et una lætari. Exin igitur uterque horum conficiatur sollicitudine perpetua, nec desinant vias quærere, unde ipsi queat suppetere, quo per varios ac multos cibos quæ videtur charitatem constabulant. Sic ubi specie dilectionis, imo potius fraude cum omnibus se devinxerit, nunc quidem ipse alium, nunc ex aliis singulis ipsam invitant. Quare mensa, et hilaritas in deliciis pabuli usque ad saturitatem ipsum non deficit, et ita porcus fit, constringiturque voluptatibus, et assiduo ventrem suum colit; vereor enim dicere, etiam ea quæ sub ventre sunt. Quocirca studiose omnibus membris saginatus (14), quotidie vespera veniente, post officium a cœna in cellam suam discedens, famulo dicit: En furcifer, siti crucior, sed calidum para (15), et da mihi bibere, sitimque restinguere. Ille, utpote consuetudinem habens, statim benevolus, et ad faciendum promptissimus minister invenitur, quippe qui et ipse cum eo epuletur. Tum meracius vinum haurit et exorbet, tenebris eum occultantibus. Et postquam sœmel bibit, rursum ad cibum appetendum excitatur, epularumque suavitate quasi clam sibi surreptus, satiari se non sentit, ventremque obesum, et intractabilem, et appetitui animæ refractarium reddit. Subjicit ei tunc cogitatio: Dimitte famulum, et stans consueta preces funde. Respondet huic alia cogitatio: At quomodo saturatus stabis? dormi aliquantum, et naturam ad concoquendum quod comedisti, adjuva, et ante synaxin surge, tum habens corpus levius, commode precaberis. Audit cogitationem, ac recumbens dormit, somnoque solutus non surgit: Sed, nondum, inquit, tempus est, dormiam adhuc unum somnulum. Sic tardantem matutina synaxis antevertit. Inde consurgens ad Synaxin accedit, conscientiam negligentis desidieque suæ accusatricem sentiens. Ut ergo prius diximus, tenet hunc morem, ut crebrius amicorum, et charorum Patrum collas obeat, donec tandem sedeat, una cœnet, bibat, confabuletur, et ita in cellam regressus, non solum ad preceationem vesperinam, sed etiam ad Synaxin matutinam ineptus fit, nihil omnino spirituale aut cogitare, aut lacere potis. Quin etiam in cella sua, si alius accesserit, similiter in noctem fabulationem protrahit, et aliquando vitam aliorum carpit, ac dijudicat, atque in tali statu ætatem omnem perseverat, ante tempus ebrietate, crapula, indignis sollicitudinibus sese lens perditum.

Verum cur ego hæc omnia disserui? ut vos docerem, fratres, qui talem vitam ducit, non posse nunquam ex oculis lacrymam emittere. Qui enim emittat, qui semper ventri suo servit, et in diem, sicut ethnici, quid esurus, aut bibiturus sit, sollicitus est, et gulæ voluptati tanquam dominæ ob-

A sequitur? Ponamus tamen eum abstinere ab his quæ nominavimus, et neque ad alium ejuspiam cellam adire, neque alium ad cellam admittere nec discarniendi ventri, aut potationi, aut otiosis sermonibus vacare, sed clauso ostio in cella solum penitus manere, quid hoc ei prodest, si spiritualis actio cum intelligentia desit, sedeat autem legens quippiam ad depromendum aliquid tempore synaxeos, aut etiam in adventu, seu præsentia amicorum, ut sciens ac peritus videatur? Sed demum, eum non hoc sine otio et scopo, sed utilitatis gratia, et ut verbum Dei audiat divinas Scripturas legere: deinde surgere, et ad orandum stare, sintque ejus oratio psalmi duo, tres decem, centum, adorationes similiter eum peragere quam multas v.s. Postmodum sic expletis omnibus, mandat corpus somno, nihil amplius. Quis igitur ei fructus, obsecro, dum istud, et solum agit, nec fructus precum, lectionis, per pœnitentiæ lacrymas in ejus anima efflorescit? qui quidem fructus est perturbationum vacuitas, humilitatis et mansuetudinis accessio, et cognitio cum sapientia. Quilibet enim, qui ex cognitione spirituali opus mandatorum Dei facit, proportionem laboriosæ actionis suæ, quæ dicta sunt, acquirit. Si autem laborare se existimanti, et operanti non efflorescant quæ dicta sunt, non est secundum Deum ejus actio, sed tantummodo ad placendum hominibus, et merito meliora non assequitur. Qui igitur de his, de quibus locuti sumus, perpetuo talem vitam vivit, poterit ne aliquando, sicut ab initio renuntiationis suæ, seipsum totum ad omnia secundum Deum molesta sustinenda, ac patientia exponens, ut supra diximus, lacrymas, aut compunctionem adipisci: aut quæ a mundo illi adhærerent vitia, et improbitatem, et duritiam cordis abjicere, humilitatemque possidere? neutiquam. Seducit seipsum quicumque sic putat, aut sibi hanc legem fert. Quemadmodum enim non potest ferrum non ignitum æque ut ignitum resplendere, aut ad molliem alia quadam machina redigi, et fabricari, et in instrumentum usui accommodatum formari: sic neque negligentem ac desidiosum, et vitam ita noxiam degentem, ut docuimus, possibile est ei, qui a principio ex subjectione erga Patres spirituales præclaris veluti formis impressus atque consignatus est, et vitam virtutibus ornatam consecutus parem esse, lisdemque donis, et charismatis Spiritus frui. Nec injuria. Qui enim est humilis corde, cogitationesque submissas, et animum contritum gerit, et divinis Scripturis studiosius parere decrevit, et quamvis tribulationem sustinet, genus omne tentationum perfert, insuper omnibus abjectioribus annumerat, actiones videlicet suæ, et peccata reputans, et quotidie semetipsum reprehendens, atque ut peccatorem considerans, brevi tempore, Dei adjutus gratia, proficit, quam-

(14) Ἐκ τῶν ὀργάνων γαστριζόσενος.

(15) Ἀλλὰ θερμὸν εὐτρεπιστῆς. Nami calidus po-

tus olim in deliciis habebatur, de quo Lipsius lib. II Elect. cap. 4.

vis hominem non habeat, a quo ad salutem per-
tinentia doceatur : paulatim excindens ab anima
sua, quæ ei ex hoc mundo pravitates, et nequitias
adhaerescunt, illarumque loco virtutes introducens.
Qui vero immunditia plenus est, et se magnifice
circumspicit, ac sub potenti manu Dei humiliari,
Patrique spirituali cordis sui nequitias revelare,
et ei adherere, facereque et pati omnia quæ ad
virtutem et Deum cum discretione perducant, ho-
minemque secundum ipsum perficiunt, non vult,
pejor sit quam in mundo erat, spiritu mundano
reverso, et in eo habitante, cum aliis septem ne-
quam spiritibus. Et ita ille alius fratrem una se-
cum stadium ingressum tantum antegreditur, aut
vincit, quantum qui liber, ac solutus currit, vin-
culis et compedibus ferreis impeditum superat :
et iste victus, in malis prioribus, aut deterioribus
etiam permanet, nolens in deponendis sibi sponte
virtutis certaminibus, facinora bona facere.

Idcirco, ut supra docui, et Scriptura divinitus
inspirata passim testatur, fructus actionis, et fru-
ctuum conciliatrix, imo vero effectrix ac parens,
et fabricatrix virtutum omnium compunctio est.
Proinde qui affectiones turbidas amputare, aut
virtutes possidere cupit, hanc præ bonis omnibus,
et cum virtutibus omnibus diligenter consecetur
necesse est, sine qua animam suam haud unquam
puram iñtuebitur, atque ita etiam corporis puri-
tatem neutiquam acquirat. Sino aqua siquidem ve-
stimentum conspurcatum abluere non datur : et
sine lacrymis anima ablui, atque a maculis in-
quamentisque purgari multo minus potest. Ne ina-
nes, animæque noxias, sive, ut verius dicam, pe-
nitius falsas, et exitiosas excusationes excusemus :
sed hanc virtutum reginam toto pectore exquiran-
us. Qui enim id toto animo facit, illam invenit :
vel potius ipsa accedens, se cum labore requirentem
invenit : et seu ære, seu ferro, seu adamante
cor durius habuerit, simul atque advenerit, quavis
cera illud mollius reddit. Est enim divinus quidam
ignis, montes et petras resolvens, et complanans
omnia, et in hortos commutans, animasque ipsum
susipientes alias quam erant efficiens. Nam in
medio earum sit fons, unde aqua vitæ semper sa-
liens, et emicans eas largo irriget, et tanquam a
vase in eos qui prope, et eos qui longe defluat,
abundeque impleat animas, quæ sacra verba cum
fide suscipiant. Eluit enim primo labes eorum,
qui se inquinaverunt : postea vitio implicitas affe-
ctiones una eluit, ac profligat, eas ceu vulnorum
crustas abstrahens, puta nequitiam, invidiam, va-
nuam gloriam, et cætera omnia quæ illas conse-
quuntur. Nec id solum, sed etiam ut flamma quæ-
dam ambiens, sensim eas abolet, et in horas vel-
uti spinas exurit, atque consumit : quæ etiam
primum quidem perfectæ hujus libertatis et puri-

tatis. Deinde bonorum a Deo, ipsum diligentibus
preparatorum, ac repositorum desiderium iuge-
nerat. Hæc diversa cum lacrymis, vel potius per
lacrymas divinus compunctionis ignis operatur.
Absque lacrymis autem, et diximus (16), nihil ho-
rum aut in nobis ipsis, aut in aliis unquam factum
est, neque fiet. Nec enim ex divinis Scripturis
quisquam probabit, citra lacrymas, compunctio-
nemque perpetuam aliquando quempiam purgatum
fuisse, aut sanctitatem invenisse, aut Spiritum
sanctum accepisse, aut Deum vidisse, aut in se
habitantem sensisse, aut omnino aliquando hunc
cordis incolam habuisse, penitentia, inquam,
compunctioneque non præcedente, et quasi a
fonte semper scatentibus assiduo lacrymis ; inun-
dantibus nimirum, eluentibusque domicillum
animæ, eamque ab igne inaccessu occupatam, et
ardentem irrorantibus ac refrigerantibus.

Qui igitur autumant dies ac noctes flere non
esse possibile, seipsos omni virtute nudatos pro-
dunt. Si enim sancti Patres nostri ita asseruerunt,
dixeruntque, qui vult perturbationes amputare,
fletu eas amputat, et qui vult comparare virtutes,
fletu eas comparat, manifestum est, qui non quo-
tidie fundit lacrymas eum neque perturbationes
amputare, neque virtutes probe acquirere, etiamsi
ad operam se dare arbitretur. Quid namque, oro
te, instrumenta artis conducunt, si artifex non
adsit, qui materiam tractare, et ex ea vas ido-
neum conficere novit ? Et quid olitori prodest, si
hortum totum subegerit, olerumque omne genus
in eo seminaverit, atque plantaverit, si super ea
cælo imber non descenderit, aut si aqua irrigata
non fuerint ? Nihil prorsus. Sic neque qui in aliis
virtutibus elaborat, easque persequitur, sine beata
Illa, et sancta domina, virtutumque omnium ar-
chitecta ullum operæ pretium faciet. Ut enim im-
perator sine exercitu suo infirmus est, et in cu-
jusvis potestatem venire potest, nec imperator
apparet, sed cæterorum hominum similis est :
sic vicissim frequens exercitus, et castra impera-
tore, aut summo duce suo destituta, levi negotio
dissipantur, delenturque ab adversariis. Eodem
modo luctum ad reliquas virtutes habere se exi-
stima. Exercitum enim in unum collectum, omnes
isagogicas, ac veluti præcursorias virtutes esse
cogita : imperatorem, et ducem harum beatum
illum luctum, et ploratum, per quem totæ copiæ
in aciem digeruntur, et ordinantur, incitantur,
corroborantur, et arma capere ubi, quomodo, et
quando, et quæ, et in quem, et cujusmodi ad-
versarium, et qua occasione oporteat, certa lege
docentur. Qui præterea mittendi speculatores,
quales constituendæ excubiæ, quid, et quando
respondendum hostium legatis. Licet enim solo
astu omnes eos in fugam vertere. Interdum ne in

(16) Vide Adnot. in orat. 30. Hanc Symeonis disputationem, aut caute lege, aut benigne in-
terpretare.

congressum quidem eos admittere. Qua item ratione, et quando in insidiis contra eos latendum, et quibus in locis, et quanta manus ad hoc emitenda, ipse luctus non dubie constituit. Sine his populus virtutum universus facile capitur.

Atque idcirco cum omnibus, et præ omnibus hoc vestrum opus sit, fratres, pœnitentia, et ei conjuncta lamentatio, lamentationisque comites lacrymæ. Nec enim sine pœnitentia lamentum, nec sine lamento lacrymæ: sed hæc tria invicem sibi connexa sunt, et aliud sine alio apparere non potest. Ne quis ergo dicat, quotidie flere esse impossibile; nam qui ita loquitur, etiam quotidie pœnitere dicit esse impossibile, et totam Scripturam sacram evertit, ne dicam, ipsum quoque mandatam Dei, quo dicitur: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*⁸⁸. Et iterum: *Petite et accipietis, querite et invenietis, pulsate et aperietur vobis*⁸⁹. Si enim pœnitere, et lamentari, e flere quotidie ais impossibile, humiliare se, et semper gaudere, et sine intermissione orare⁹⁰, quoniam etiam ipsum cor au omnibus perturbationibus et cogitationibus ad Deum spectandum habere liberum, tu ne unquam dices homini mortali esse possibile, et ab eo ista recte præstari posse? haud dices. Et ita in numero infidelium, non fidelium reponere. Nam si Deus hæc a nobis effici posse dixit, et præcepit, et assiduo clamat, tu autem contrarium affirmas, nempe, impossibilia nobis esse, p'ane nihil ab infideli differs. Vis igitur nunquam Eucharistiam percipere sine lacrymis? fac quæ abs te cantantur simul, et leguntur, tunc etiam istud præstare poteris. Audi Apostolum: *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur*⁹¹. Quæ porro illa sunt? Tu ne funditus ignoras? sed ne oratione longius procedamus, ipsa tibi Davidis verba suggerimus: *Si ascendero, inquit, super lectum strati mei: si dederò somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem: et requiem temporibus meis, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob*⁹². Et rursus: *Non est pax ossibus meis, a facie peccatorum meorum, quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, et velut onus grave gravatæ sunt super me. Patruerunt, et corruptæ sunt cœcatrices meæ, a facie insipientiæ meæ. Laboravi, et incurvatus sum usque in finem: tota die contristatus ingrediebar. Afflictus et humiliatus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei*⁹³. *Et factus sum sicut passer solitarius in tecto: similis factus sum pellicano in solitudine. Qui cinerem tanquam panem manducabam, et potum meum cum fetu miscebam*⁹⁴. *Laboravi in gemitu meo. Lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo*⁹⁵. Porro etiam auctor Scalæ, sanctus Joannes ait: Sitis et vigilia premunt cor,

A presso corde prosiliunt lacrymæ. Quæ insuper de his disserit. lecto ejus libro, quis voluerit, cognoscat.

Jam si et tu, quæ in dies legis et psallis, aut aliis legentibus audis, nihil omitendo, toto corde, cum humilitate et fide in omni vita præstiteris, amen *evangelizo tibi gaudium magnum*⁹⁶. Nam si in his faciendis perstiterit, sitiendo, vigilando, usque ad mortem te subjiciendo, et obediendo præposito tuo indiscriminatim, omnem tribulationem, injuriam, maledictam, calumniam, nec isthæc tantum, sed etiam flagella et verbera a fratribus tuis abjectioribus cum omni gratiarum actione sustinendo, ita erga eos affectus, ut mala ab illis tibi illata non memineris, et pro eis oraveris, gaude et exulta gaudio ineffabili, quia non solum vesperi, mane et meridie, sed etiam edenti et bibenti tibi, et sæpius cum aliis alloquenti, psallenti, et legenti, et precanti, et super lectulo recubanti ipsum Dei inexplicabile donum veniens, se dignabitur te omnibus diebus vitæ tuæ, et comitabitur te in via, et cum diverteris, tecum divertet, et cum ministrante ministrabit, laborum tuorum molestias ac dolores consolans et recreans. Ac tum, quam bene convenienterque sanctus Simon dixerit, nemini communicandum absque lacrymis, et hoc fieri posse, et revera omnes decere intelliges. Non enim ille, sed per illum Spiritus sanctus locutus est, et scripsit. Si namque sine peccato nullus est, nec infans, cujus est unius diei vita⁹⁷, et nemo potest castum habere cor, clarum est, nec sine pœnitentia et lacrymis debere hominem, quantum in se est, vel unum, et solum diem in omni vita sua traducere. Quamvis enim lacrymis careat, nihilominus ex tota virtute, et anima eas desiderare debet: siquidem aliter peccati purus, et corde castus esse nequit.

Quod si quis multitudinem, gravitatemque suorum delictorum secum expendens humi cubare, et pervigilare noluerit, nec præ negligentia, et contemptu putentes ac putridas vibices, affectibus malis obnoxii appetitus, et anticipatarum opinionum, quæ eum ad stuporem istum perduxerunt, corrigere sustinuerit, quæ vera insipientia est, quo pacto paratum peccatoribus judicium, et damnationem apprehendet, et in dolore cordis sui plorabit? Sic recusat tribulari laboribus et ærumnis perferendis, dum incurvatur usque in fidem, et tota die contristatus ingreditur, dum affigitur, et humiliatur nimis, rugit a gemitu cordis sui, et fit tanquam passer solitarius in tecto, et assimilatur pellicano in solitudine, dum affectione animi hospes et peregrinus fit ad omnia, quæ in monasterio, et in mundo sunt, et in parvis æque ut in magnis nihil ei licet, dum laborat in gemitu, et cinerem tanquam panem manducat, et potum suum cum

⁸⁸ Matth. iv, 17. ⁸⁹ Matth. , 7. ⁹⁰ I Thess. v, 17. ⁹¹ Rom. ii, 13. ⁹² Psal. cxxxi, 3-5. ⁹³ Psal. xxxvii, 4-9. ⁹⁴ Psal. ci, 7-10. ⁹⁵ Psal. vi, 7. ⁹⁶ Luc. ii, 10. ⁹⁷ Job. xiv, 4 sec. LXX.

Stetum miscet; quomodo is unquam, fratres mei, aut lavare singulis noctibus lectum suum, aut lacrymis rigare stratum suum poterit? Sane nunquam poterit. Non solum hæc in se facta non videbit, sed nec in precibus suis ea inveniet, neque locum Domino, neque tabernaculum dignum Deo Jacob, qui est Christus Dominus, Salvator et Deus noster, præparaverit. Quod nisi hæc prius bene præparabit, neque cum lacrymis scilicet, neque digne, ut par est, consortem ac socium Deum ac regem in seipsum suscipiet, etiamsi semel tantum in anno hoc faciat. *Sancta sanctis* quotidie hi quidem dicunt, et alii alta voce occinunt, utinam autem et sibi met occiderent. Alii vero dicentes illos auditis. Quid ergo? qui sanctus non est, etiam indignus est? minime: sed qui non in singulis dies occulta cordis sui enuntiat: qui non dignam pro his, et quæ ignorantia peccavit, poenitentiam agit, qui non semper luget, et contristatus ingreditur, et quæ supra memoravimus, cum diligentia non consecratur, hic indignus est. Qui autem hæc præstat universa, et in gemitibus atque lacrymis spatia vitæ suæ decurrit, hic non in die festo duntaxat, sed etiam quotidie, ab ipso, si dici fas, initio poenitentiae suæ conversionisque divinorum istorum particeps fieri perquam dignus est. Pater quippe, hunc in his, et similibus operibus ad extremum usque perseverantem, in humilitate et contritione cordis incedentem. Nam dum ita se gerit, animo illustratur atque in dies singulos ex participatione sanctorum opem et auxillum consequitur, et ad perfectam puritatem, ac sanctimoniam brevi provehitur. Alio quodam modo immundum vas nostrum, sordidumque domicilium ablui, ac perpurgari nequit. Amplius aliquid ego quidem neque e divinis Scripturis didici, neque mente meo invenire ac perspicere potui. Audiamus enim dicentem Apostolum: *Probet autem unusquisque seipsum, et sic de pane illo edat, et de calice bibat. Qui enim indigne manducat et bibit, iudicium sibi manducat et bibit*⁷⁰. Rursumque: *Qui autem indigne manducat corpus, et bibit sanguinem Domini, reus erit corporis et sanguinis Domini, non dijudicans corpus Domini*⁷¹. Quod si, qui dignos poenitentiae fructus non ostendit, ut indignus a tota divina Scriptura redarguitur, cedo, quomodo sine lacrymis aliquando purgari quisquam poterit, et pro viribus suis digne participare mysteria? Hæc namque primus poenitentiae fructus sunt. Et quemadmodum aversandus ille fluxus e corpore, et cordis cum omni affectu tanquam voluptaria quædam, et libidinosa commistio, diabolo instar sacrificii a nobis offertur: sic quæ ex eo, ex corde, inquam, vicissim promanant lacrymæ, gratum acceptumque sacrificium Domino a nobis offeruntur, et furentis illius voluptatis turpitudinem olunt. Hoc significans David aiebat: *Sacrificium Deo spiritus*

*contribulatus: cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias*⁷². Et recte. Anima enim nostra in tali habitu constituta, et ita humiliata assidue, nec unum unquam diem absque lacrymis exigit, secundum illud Davidicum: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo*⁷³.

Quocirca vos rogo, Patres et Fratres mei, sedulo quilibet animam suam in his et talibus rebus exerceat, quæ compuncta et paulatim immutata fons efficitur, lacrymarum et compunctionis fluenta scaturiens. Ni ita puri evadere contendemus, sed in dissolutione, segnitie et tumore superbiæ pergere voluerimus, equidem nihil odiosius dicam, parcens charitati vestræ, nisi hoc, quod etiamsi contigerit aliquando cum lacrymis fortasse communicare quempiam, aut ante liturgiam, aut in ipsa divina liturgia, aut in ipso articulo participationis divinorum mysteriorum lacrymas emittere, reliquis autem dies et noctes non studebit idem facere, nulla ei ex unico stetu constabit utilitas. Non enim hoc solum nos statim purgans dignos efficit: sed in dies, et sine cessatione usque ad supremam lucem in luctu versari, quemadmodum ut faceremus, ipse Dominus nobis præcepit: *Poenitentiam agite*, inquit; *Petite, querite, pulsate*. Quousque? donec accipiatis, inquit, et inveniat, et aperiat vobis. Quid? Regnum cælorum utique. Hæc enim est poenitentia, et ita absque cessatione, ut dicebamus, usque ad mortem cum labore, et tribulatione consummata, paulatim facit nos lacrymas nobis amaras fundere, per quas animæ sordes, et inquinamenta purgat et abstergit. Postea puram nobis poenitentiam inserit, et amaras lacrymas dulcibus permutat, perennemque in cordibus nostris lætitiæ excitat, et ad videndum lumen inaccessum nobis viam parat: quod lumen nisi omni studio apprehendere laboremus, patres et fratres mei spirituales, nunquam omnibus perturbationibus ad unguem liberari poterimus; nunquam omnes virtutes comparabimus; nunquam digne, aut cum lacrymis secundum Deum quotidie divina percipere mysteria, aut quod in iis est, divinum lumen aspicere poterimus. Sed neque cor purum unquam habebimus: neque Spiritum sanctum in nobis habitare cognoscemus: neque digni iudicabimur, ut quemadmodum sancti, Deum videamus, nec dum hic sumus, nec ibi, ut mihi videtur, cum cæci hinc discesserimus. Nam ex Gregorii Theologi sententia, tantum illius visione excidemus, quantum nos singuli volentes in hæc vita ejus lumine, secundum proportionem hebetudinis oculorum nostrorum privaverimus. Cæterum utinam omnes nos purgari contingat, et purgatos haberi dignos qui Deum videamus! Qui enim extra hæc duo a rebus mortalibus demigrant, de extrema in se pronuntianda sententia incerti sunt. Quod autem

⁷⁰ I Cor. xi, 28, 29. ⁷¹ Ibid. 27. ⁷² Psal. l, 19. ⁷³ Psal. vi, 7.

Incertum, etiam instabile, non sperabile, et incertæ fidei est. Qui enim gratia cor non stabilivit, non aliunde spem non confundentem, et indubiam unquam acquireret, ut opinor. Qua qui caret, per quid aliquid in occursum Domini cum sanctis rapitur? Per quid et lampas tunc nostra, extincta ab his quæ hic sunt, redaccendetur? ubi et unde oleum invenietur? et quinam ignis, quæso, hanc accensurus est? aut unde, aut quomodo, ut tunc parati hilariter cum lampadibus Sponso obviam eamus? Cum enim velut enim e somnis consurrexerimus, illico, ut auditis, ad occursum cursuri sumus. Si igitur sedentes, et in monumentis dormientes tuba insonans nos expergeficiet, nos autem non ante velut lampades accensas habeamus animas, sed aut nihil penitus, aut parum lucentes inveniamur, et jam extinguendi secundum vocem evangelicam, ubi tunc aut prorsus extinctas redaccendendi, aut jam oleo deficiente aliquantulum infundendi copia erit? Nihil profecto uspiam inveniemus. Quamobrem ex hoc tempore eas per poenitentiam, et lacrymas luculenter accendere conemur, ut in resurrectione Sponso cum luce occurramus, et cum ipso in regnum cælorum ingrediamur, ac bonis sempiternis perfruamur. Quæ eveniant nobis omnibus in ipso Christo Deo nostro, quem decet omnis gloria, honor et adoratio cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

GRATIO XXXIII.

ARGUMENTUM.

De poenitentia, et tantum facultates distribuere, sequæ rebus omnibus nudare; ad purgationem animæ nobis haud sufficere, nisi luctum insuper habeamus. De exilio Adami, et si post transgressionem poenitisset, paradiso ejiciendum non fuisse. Quantum boni poenitentia post lapsum ei attulerit. Quomodo vere poenitendum sit.

Bona est poenitentia, et quæ inde emanat utilitas. Quod cum nosset, qui novit omnia Jesus Christus Dominus ac Deus noster: *Poenitentiam agite, inquit, appropinquavit enim regnum cælorum*⁷². Quod si intelligere avertis, quo pacto citra poenitentiam, et poenitentiam ex animo, qualem Scriptura sancta a nobis requirit, salvari non possumus, ipsum Apostolum clamantem audite: *Omne peccatum extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat*⁷³. Et iterum: *Manifestari nos omnes oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque, prout gessit in corpore suo sive bonum, sive malum*⁷⁴. Potest igitur hinc quilibet sæpenumero dicere, Gratias ago Deo, quandoquidem nulla prava actione contaminavi membrum corporis mei: quod quidem ego omnis iniquitatis operarius adhuc dicere nequeo. Et capit mirum ex hoc solatium, quia extra peccatum sui corporis est. Sed contradicit Dominus, et

A allata in medium quinque Tatuaram virginum parabola⁷⁵, demonstrat nobis omnibus, et pronuntiat, nihil nobis commodare puritatem corporis, si reliquis virtutibus destituti simus. Illæ enim particulatim oleum habentes in vasis suis, id est, aliquarum virtutum, externorumque recte factorum, et quorundam charismatum participes (quæ et lampades earum aliquandiu arserunt), per negligentiam, ignorantiam, socordiam suam ad ignem exteriorem damnatæ sunt. Non enim internas motiones a malignis spiritibus in ipsis concitatas curaverunt, nec exacte cognoverunt, sed ab adversariorum instigationibus eorum mentes in consensu cogitationum corruptæ sunt, inescatæ ab ipsis, et devictæ, et occulte eis communicantes, invidiæ, æmulationi, contentioni, rixæ, odio, iræ, nequitæ, malevolentæ, vanæ gloriæ, studio hominibus placendi, complacentiæ, avaritiæ, concupiscentiæ carnis, in cogitationibus voluptatem operantes, incredulitati, metus vacuitati, timiditati, acediæ, tristitiæ, contradicentiæ, tumori, somno, opinioni propriæ, justitiæ, elationi, arrogantæ, aviditati, luxuriæ, avaritiæ, desperationi reliquisque subtilibus improbitatis effectis. Etiam ipse B. Paulus apostolus cum Domino consentiens, clamat: *Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum*⁷⁶. Cur usus est verbo *Sequitini*? Quia nos una hora fieri, et esse sanctos impossibile est. A parvis enim ducto initio, ad sanctitudinem puritatemque sensim progredi oportet, et quia quamvis mille annos in hac vita maneremus, nunquam ejus perfectionem attingere possumus: sed semper quotidie, ac si fundamentum ponemus, inciperemusque, in ea contendere debemus. Quod idem rursus indicavit, cum ita scripsit: *Persequor, si quo modo comprehendam, in quo et comprehensus sum a Christo Jesu*⁷⁷.

Quapropter oro, attendite dictis, et *Venite adoremus, ac prostradamus ante bonum ac benignum Deum. Præveniamus faciem ejus in confessione, et floremus ante eum, qui fecit nos; quia ipse est Dominus Deus noster: nos autem populus ejus, et oves pascuæ ejus*⁷⁸, et non avertet faciem suam a nobis, tantum poeniteat nos peccatorum ex intimis præcordiis, et abjiciamus a nobis non solum mala opera nostra, sed et ipsas malas et immundas cogitationes cordis nostri ejiciamus, sicut scriptum est? *Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra*⁷⁹. Quid enim habet emolumenti, obsecro, si omnibus fortunis nostris in pauperes distributis, a peccato non abstinuerimus, nec illud oderimus? Quid tum porro, si re ipsa, et actu corporale peccatum non perpetremus, animo autem cum fœdis et immundis cogitationibus commercium habeamus, secretoque peccatum designemus, et

⁷² Matth. iv, 17. ⁷³ I Cor. vi, 18. ⁷⁴ II Cor. v, 10. ⁷⁵ Matth. xxv, 1 seqq. ⁷⁶ Hebr. xii, 14. ⁷⁷ Philipp. iii, 12. ⁷⁸ Psal. xciv, 6, 7. ⁷⁹ Job ii, 13.

at effrenatis affectionibus regnum quoddam tyrannidemque patiamur? Cum facultatibus nostris, etiam quæ diximus malorum consuetam servitutum, quæso, projiciamus, neve hic consistamus, verum pœnitentiæ lacrymis quoque eorum sordes studiosè abluamus. Quemadmodum enim ipse imperator, qui diadema et purpuram imperii symbola gestat, qui immensos auri argentique thesauros possidet, et in throno excelso et elevato considet, si cœnum ac fuliginem alicunde volens sustulerit, ipsisque manibus totam faciem suam obleverit, atque omnes sensus obstruxerit, ut neque audire, neque odorari possit: deinde facti pœnitens, et se malo hoc liberare quærens, non celeriter cubiculum suum ingrediatur, multaque aqua lutum illud ac fuliginem abluat, atque ita denuo in solio, ut antea, mundatus, in solio, inquam, regni sui reseat, sed hujus loco tantummodo omnes thesauros suos egentibus dispertiat, omniaque bona sua mobilia et immobilia illis dilargiatur, nihil hinc sibi proderit, nisi aqua lutum ac fuliginem abluerit: quin etiam aspicientibus risum movebit, in medio asseclarum ac procerum suorum instar pomenti seu spectri obversans: sic nec alius quispiam sibi quæstum colliget, si omnibus opibus suis in pauperes effusis, quamvis inopiam mendicitatemque susceperit, peccare tamen non desierit, nec per pœnitentiam et lacrymas animam suam eluerit. Quicumque enim homo, perinde ut ego damnatus, peccavit, et cœno voluptatum sensus animæ suæ obturavit, quamvis rem suam omnem pauperibus donaverit, omnemque gloriam dignitatum, pulcherrimè ædificatas ædes, nobiles equos, greges, armenta, servos, omnem suam familiam, et cognatos reliquerit, egensque, et inops monachi habitum inducit, attamen, ut re quadam vitæ suæ necessaria eget pœnitentiæ lacrymis, quibus cœnum peccatorum suorum abluat, eoque magis, si adhuc, quemadmodum ego, fuliginem et cœnum plurimorum delictorum suorum non in facie solum et manibus, sed omnino in toto corpore circumferat. Haud enim unica facultatum largitio ad purum animi statum nobis sat est, fratres, nisi etiam lamentemur et ploremus ex animo.

Puto equidem, nisi ego memetipsum omni sedulitate a maculis peccatorum meorum fuscis lacrymis expurgem, sed ita turpata vitam compleam, jure optimo me a Deo et angelis ejus irrisum, et cum dæmonibus in ignem æternum deturbatum iri. Et revera sic est, fratres; *Nihil enim intulimus in hunc mundum*⁸⁰, ut cum peccaverimus, id ipsum Deo ad peccata nostra redimenda pretii loco persolvamus: *Quid enim dabit homo Deo*, ait Apostolus, *et retribuetur ei*⁸¹? Hoc est verum iudicium, hæc justa et vera humilitas; sicut et Spiritus

A sanctus per prophetam David inquit: *Non accipiam de domo tua vitulos, et de gregibus tuis hircos, quoniam mea sunt omnia*⁸², et quæ sequuntur. Et rursum: *Si voluisses, sacrificium dedissem utique, holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias*⁸³. Hæc etiam cum scriret Dominus, dicebat: *Nolite putare, quoniam veni solvere legem aut prophetas. Non veni solvere, sed adimplere*⁸⁴. Non enim per terrena medicamenta, hoc est, per corporales justitias donorum, sacrificiorum, holocaustorum, et reliquorum ab animæ morbum inaspectabilem turbidorum motuum depellere poterat. Hinc et Joannes: *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*⁸⁵. Et iterum Paulus:

B *Lex enim spiritus vitæ (quod est Evangelium) liberavit nos a lege peccati et mortis*⁸⁶. Placet autem discere, quomodo Christus legem et prophetas impleat? Lex ait: *Non occidas; Christus, Ne irascaris. Lex, Non mæchaberis; Christus, Non concupisces. Lex, Non pejerabis; Christus, Non jurabis omnino*⁸⁷. Qui ergo non irascitur, qui tandem occidet? qui non concupiscit, quomodo mæchabitur? qui penitus non jurat, quomodo pejerabit? radices enim peccatorum Salvator per legem Spiritus sui ab ista anima evellit. Et hæc plenitudo legis, ut homo sit, et vivat in solis mandatis ejus, ut sola illius jussa servet et operetur. Contra omnia enim peccata omnia mandata

C Christi nobis data sunt, et in his solis vivendum atque operandum ei qui vitam æternam desiderat adipisci: In cæteris omnibus esse velut mortuum, omni functione carentem: *Si verba mea in vobis manserint, ait Dominus, quodcunque volueritis, petetis, et fiet vobis*⁸⁸. Sequamur ergo Verbum sedulo, donec ad locum perveniamus ubi Christus ipse est: illuc enim se sequentes trahit, et in Sancta sanctorum introducit, ut magnus pontifex quo, quoad nos attinet, ipse pro nobis Præcursor introivit, sicut ipsemet inquit: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Ego enim sum via, veritas, et vita*⁸⁹. Et alio loco: *Volo, Pater, ut quos dedisti mihi, ubi ego sum, et illi sint mecum, ut videant claritatem meam quam dedisti mihi*⁹⁰. Cum ipso

D itaque cruci configamur, per omnium tentationum nos invadentium tolerantiam, et per voluptates hujus vitæ commoriamur ei, ut etiam vivamus cum eo. Cum ipso puris mentibus viam ad coslum ducentem ambulemus. Gradientibus etenim nobis per viam mandatorum Domini ac Dei nostri, eumque sequentibus, nec retro pedem referentibus, nihil inimicus nocere poterit, maxime si cum fidelis duce, bonisque comitibus incesserimus. Metuamus exemplum ob sterilitatem maledictæ fœcus, et Christo dignos pœnitentiæ fructus offeramus: ne per ignaviam animæ dormitantes, lampade,

⁸⁰ 1 Tim. vi, 7. ⁸¹ Rom. xi, 35. ⁸² Psal. xlix, 9. ⁸³ Psal. l, 18, 19. ⁸⁴ Matth. v, 17. ⁸⁵ Joan. i, 29. ⁸⁶ Rom. viii, 2. ⁸⁷ Exod. xx, 13 seqq. & Matth. v, 21 seqq. ⁸⁸ Joan. xv, 7. ⁸⁹ Joan. xiv, 11. ⁹⁰ Joan. xvii, 21.

quæ ex illis ardet, carcamus, et ne, dum tempus A
est operandi, per fallacias vitæ vagantes, virgini-
bus fatuis similes efficiamur: sed pro bonorum
operum proportione, talentum gratiæ multiplicemus.
Universis enim, etiam laicis, non monachis tantum,
semper, et quovis tempore pœnitentiam agere,
 flere, et Deo supplicare, perque actiones hujus-
cemodi etiam cæteras virtutes omnes comparare
possibile est.

Hoc ita esse, magna illa columna, et magister
Ecclesiæ, Joannes Chrysostomus, mihi testis ac-
cedit, dum psalmum Davidis quinquagesimum ex-
planat. Asserit enim, qui uxorem, liberos, ancillas,
servorum ingentem numerum, amplas facultates
habet, et rebus hujus sæculi eximie oret, posse
non solum ut ploret quotidie, et oret, et pœniteat, B
sed etiam, ut ad virtutis perfectionem ascendat,
si velit, et Spiritum sanctum accipiat, et amicus
Dei fiat, et insuper ejus visione fruatur, quales
etiam ante Christi adventum fuerunt Abraham,
Isaac et Jacob, et qui inter Sodomitas vivebat
Lot, et, ut multos alios prætermittam, Moses et
David. In nova autem gratia, cum Deus ac Salva-
tor noster apparuit, Petrus piscator, et illitteratus
cum socru, et aliis præsentem esse Deum prædi-
cans. Reliquos, plures quam sint pluviarum guttæ,
aut stellæ cœli, quis percensuerit? reges, princi-
pes, dynastas (ne nominem pauperes, et qui parva
in re vitam agitarunt suam) quorum urbes, et
domus, et ecclesiarum naves, quas illi magnifice C
condiderunt: quorum gerocomia, seu senibus
atendis domicilia, et xenodochia manent, et ex-
stant usque hodie, quæ illi superstites habebant,
et lis pie utebantur, non ut propriis, sed ut servi
Domini ea quæ ipsis Dominus dedisset, admini-
strantes, et hoc mundo utentes quidem secundum
Pauli vocem, non autem abutentes⁹¹. Nam pro-
pterea etiam in hac vita inclyti et illustres fuerunt,
et nunc sunt, et sæculis innumerabilibus erunt,
atque in cœlestibus illis sedibus etiam amplius.
Quod nisi pigri, inertes, mandatorumque contem-
piores essemus, sed seduli, excitati, vigilantes,
nihil abdicatione rerum, aut tonsura, aut fuga
mundi opus haberemus. Hoc ut probemus, auscul-
tandum.

Deus ab initio hominem omnium terrenorum,
quin omnium, quæ compexu cœli continerentur,
regem constituit. Nam sol, luna, ætra propter
hominem plane creata sunt. Quid igitur, cum esset
rex horum quæ videntur omnium? Num hæc illi
ad virtutem impedimento fuerunt? non sane, non,
inquam: quinimo majorem in modum inclaruis-
set, si Deo conditori suo a quo hæc omnia acce-
perat, gratus mansisset. Nam si mandatum Domini
non fregisset, regnum istud non perdidisset, Dei
gloriæ non semet spoliasset. Quia vero secus fecit,

et merito expulsus, et exsilio multatus vixit, ac mor-
tem obiit.

Dicam tibi quiddam, quod in eo judicio nemo
adhuc satis explanavit. Quidnam ergo? attende ad
divinam Scripturam⁹². *Et dixit Deus Adamo*, post
prævaricationem puta: *Adam, ubi es?* quid sibi
vult his verbis omnium Procreator? Omnino, ad
sensum casus sui eum adducere, atque ad pœni-
tentiam provocare volens, inquit, *Adam, ubi es?*
Considera teipsum, et perpende nuditatem tuam.
Vide quali indumento, quali gloria privatus sis.
Adam, ubi es? velut si eum hortaretur, ac diceret:
Hem, respisce, miser, hem egredere ubi te abscon-
disti. Me latere te posse existimas? dic, Peccavi.
At ille hoc non dicit, vel potius ego infelix non
dico, meum enim malum hoc est. Sed quid re-
spondet? *Vocem tuam audivi, deambulantis in para-
diso, et timui, eo quod nudus essem, et abscondi
me.* Quid contra Deus? *Et quis indicavit tibi, quod
nudus esses, nisi quia de ligno de quo præceperam
tibi, ut de eo solo non comederes, comedisti?* Vides,
dilecte, longanimitatem Dei? Cum diceret ipse
Adamo, *Ubi es?* et ille non statim peccatum confi-
teretur, sed responderet, *Vocem tuam audivi, et
timui, eo quod nudus essem, et abscondi me,* non
est iratus, non est repente aversus; sed secunda
illum quæstione dignatur, et ait: *Quis enim in-
dicavit tibi, quod nudus esses, nisi quia de ligno, de
quo præceperam tibi, ut de eo solo non comederes,
comedisti?* Intellige profunditatem sermonum sa-
pientiæ Dei. Quid dicis? *Quod nudus essem,* in-
quit. Peccatum tuum abscondis? an putas me
tantum corpus tuum videre, cor autem, et cogi-
tationes tuas non perspicere? Sperabat enim de-
lusus Adamus, Deum ignorare peccatum ipsius, et
sic quodammodo secum loquebatur. Si dixero
me nudum esse, nesciens Deus, quæreret, cur nu-
dus sim. Tunc mihi negare licebit, et dicere, ne-
scio, possumque latere illum, et primam stolam
recipere. Sin minus, tamen me non ejiciet, tamen
in exsiliu non mittet. Hæc illo apud se volutante
(ut et nunc multi faciunt, et ego primus, sua pec-
cata occultantes) Deus nolens adversum eos mul-
tiplicare judicium ac damnationem, ait: *Et unde
nosti, quod nudus sis, nisi quia de ligno, de quo
præceperam tibi ne comederes, comedisti?* quasi
diceret. Et omnino me latere putas? egone quid
feceris ignoro? non diceas, Peccavi? dic miser,
etiam, revera mandatum tuum transgressus sum.
Audivi consilium mulieris, et lapsus sum, dece-
ptus sum vehementer, illi parens, et tibi inobe-
diens. Miserere mei. Atqui non dicit istud, non
humiliatur, non flectitur: *Nervus ferreus. cervix
cordis ejus*⁹³, quasi nimirum et ego miser sum.
Si hoc verbum protulisset, in paradiso mansisset,
totamque illam periodum malorum infinitorum,
quæ exterminatus subiit, et tot sæcula, quibus

⁹¹ II Cor. vii, 31. ⁹² Gen. iii, 9 seqq. ⁹³ Isa. xlviij, 4.

apud inferos delituit, unica voce hac evadere potuisset.

Hoc igitur est, quod me dicturum pollicebat. Audi reliqua, et quod dixi, citra ullam falsitatem verum esse cognosces. Dixit Deus Adamo: *Quacunque hora comederitis de ligno, de quo præcepi vobis ne comedatis, morte moriemini*²², morte videlicet animæ, quod et ipsa illa hora factum est, ideoque stolam immortalitatis perdidit. Nihil amplius prædixit Deus, et nihil præterea factum est. Præsciens enim, ut Deus, peccare posse Adamum, volensque pœnitenti ignoscere, nihil amplius, ut dictum est, contra eum antea pronuntiavit. Postquam autem negavit peccatum suum, et neque reprehensus a Deo pœnitentiam concepit, ait enim: *Mulier, quam dedisti mihi, ipsa me decepit*. — *Quam dedisti mihi; o animam parum attentam, ac Deo quasi dicentem, Tu offendisti: Mulier quam dedisti mihi, ipsa me decepit*, quod et nunc abjecto mihi, et infelici usu venit: non enim volo unquam humiliari, et dicere ex animo, Ego perditionis meæ causa sum: sed aio, ille me ad hæc, et illa dicenda, facienda instigavit. Ille mihi suasit, ut hoc et hoc facerem, et patrarem. O infelicem animam, verba peccati plena profundentem! O animæ impudentis et scelestæ impudentem scelestamque orationem! Itaque cum et hoc Adamus protulisset, dicit ei Deus: *In labore et sudore comedes panem tuum, et spinas ac tribulos terra germinabit tibi*. Et postremo: *Quia pulvis es, et in pulverem revertaris*. Dicebam, inquit, ut pœniteret te, pristinamque vitæ formam retineres. Quia vero adeo præfractus es, apage de cætero a me, et sufficet tibi ad disciplinam desertio tua: *Quoniam pulvis es, et in pulverem revertaris*. En igitur, didicisti, cum post prævaricationem, quia non pœnituit, nec dixit, Peccavi, et expulsus, et in labore ac sudore vitam agere jussus, et in terram, de qua assumptus est, damnatum esse ut rediret, quod ita evenisse constat ex his quæ in Scriptura sequuntur. Proinde illo dimisso ad Evam venit, ostendere volens, ipsam quoque pœnitere nolentem, jure cum ipso ejectum iri, et ait: *Quid hoc fecisti?* ut et illa subjiciat, peccavi. Nam quid alioqui opus habebat Deus, quæso, hujusmodi verbis eam compellere, nisi hac sola de causa, ut diceret illa: In insipientia mea, Domine, istud feci? ego nullius pretii, et misella tibi Domino meo non obtemperavi miserere mei. Sed ista non dixit. Quid autem? *Serpens decepit me*. O stuporem! Itane pane cum serpente contra Dominum verba tibi ingerente commercium habuisti, et hunc Deo creatori tuo prætulisti, et consilium ejus mandato Domini præstantius, ac verius existimasti! Ubi igitur nec illam dicentem invenit, Peccavi, ejiciuntur e deliciis, a paradiso, et Deo expelluntur.

Sed profunditatem mysteriorum Dei dispice, et discite, ac docere inde, non fuisse ejiciendos, si eos scelestis pœnituisset: non fuisset condemnati, non fuisset lata sententia, ut in terram reverterentur, de qua sumpti essent. Audi quomodo. Postquam ejecti sunt, mox in labores ac sudores inciderunt, esurireque ac sitire, et rigere ex frigore, ac tremere cœperunt, ac perpeti bujusmodi incommoda, qualia et nos hodie, et plura perpetimur, qui videlicet calamitatis hujus et casus cognitionem accepimus: nec id solum, sed etiam ipsius eorum stultitiæ, et ineffabilis Dei misericordiæ. Extra paradisum itaque vagantes, et sedentes, pœnitebant, flebant, lamentabantur, frontem feriebant, capillos laniabant, pertinaciam suam deplorantes. Id porro non unum, aut duos, aut decem dies, sed, credatis mihi velim, quandiu ætas suppeditavit. Quomodo enim poterant non continenter atque omni tempore lacrymas profundere, cum Dominum illum tam mansuetum, delicias illas, quas sermo nequit declarare, illam florum pulchritudinem inenarrabilem, illam vitam omni sollicitudine ac labore vacuum, angelorum ad ipsos descensus ascensusque recogitant? Quemadmodum enim, qui ab aliquo principum hujus sæculi electi sunt servi, ad præstandum illi coram ministerium, quandiu reverentiam, et honorem, et serviendi munus sincerum Domino suo præstant, ipsumque, ac conversos suos diligunt, etiam libertate erga eum, et benevolentia ejus amoreque multa cum vacatione, jucunditate et oblectatione perfruuntur. Sin autem in vesaniam insolentiam contra Dominum suum versi, obtorto collo raptent conservos suos, seque supra illos efferant, qui apud illum libertate, benevolentia, et amore gaudebant, ea omnia amittunt, et in longinquam ab eo regionem relegati, ejusque jussu innumeris lassitudinum, vexationumque tentationibus objecti, magis magisque serias quibus fruebantur, et detrimenta bonorum amissorum intelligunt. Eodem modo protoplastis evenit, qui cum in paradiso agentes bonis illis circumfluerent, deinde ab iisdem exclusi et projecti, ubi ea amississe senserunt, semper lamentabantur, semper flebant, Domini sui misericordiam implorantes. Quid facit, qui multus est in misericordia, et tardus in supplicio? Ut vidit eos humiliatos, prolatam sententiam mox revocat, cum ad castigationem scilicet, et ne quis Conditori universorum se opponeret, eam tulisset. Cum enim, ut Deus, et casum hominis et pœnitentiam præsciret, antequam universitatem moliretur, et opportunitatem, et tempus, et quomodo, et quando hunc ab exilio reduceret, secretissimo judicio, et investigabili omni spiritui definivit. Nam si quibusdam hæc revelata fuissent, et scribere voluissent, non eis tempus, non charta, non atramentum suffecisset.

²² Gen. II, 17.

Sicut ergo miseratus ante constituit et prædixit, sic utique etiam fecit : et quos e paradiso propter impudentiam, et impœnitens cor, ac voluntatem obstinatam eiecit, ut decuit, eos acta pœnitentia, et pro eo, ut debebant, humiliatos, et post fletum ac lamenta ipse ille solus ex solo unigenitus Filius, et Verbum Patris sui, qui fuit ante omne principium, cum descendisset, ut omnes nostis, non solum similis illis homo factus est, sed etiam ad violentam et probrosam mortem raptatus, perinde ut illi mori non recusavit : et descendens ad inferos, etiam inde eos eripuit. Qui ergo tam multa, quam quotidie audis, eorum causa pertulit, ut eos a longinquo illo exsilio revocaret, si pœnituissem in paradiso, non illos commiseratus fuisset? Quid ni, qui benignus est, et idcirco hominem crearat, ut bonis ipsius in paradiso frueretur, et benefactorem suum glorificaret? Sane ita, ut arbitror, fratres, factum fuisset.

Ut autem et cætera dicas, et verbis meis major apud te fides sit, audi reliqua. Si pœnituissem adhuc in paradiso degentes, ipsum illum paradisum recepissent, ac præterea nihil. Quia vero propter impœnitentiam suam expulsi sunt, ac deinde vehementer pœnitentes, lacrymas fuderunt, amittique sunt : quæ, ut dixi, non essent passi, si in paradiso pœnituissem, pro laboribus istis, sudoribus, et molestiis, et bona pœnitentia volens Dominus Deus honore eos et gloria afficere, nec id tantum, sed etiam omnium illorum malorum oblivionem illis afferre, quid agit? Perpende mihi benignitatis magnitudinem. Descendit ad inferos, eosque deinde reductos, non in paradisum, quem amiserat, restituit, sed in illud cælum cæli eos subvexit. Qui cum ad dexteram Dei Patris sui principio carentis sedisset, quid ei, Adamo, inquam, servo quidem suo secundum naturam, patri autem suo vocato secundum gratiam, fecisse dicis? Vide in quantam altitudinem propter ejus pœnitentiam, humilitatem, lamenta atque lacrymas Dominus ipsum sustulerit. O lacrymarum et pœnitentiæ vim! O immensæ benignitatis, et scrutabilis misericordiæ pelagus, fratres! Quia non ipsum solum, sed et universum ejus semen, nos nimirum ejus filios, ejus confessionem, pœnitentiam, lamenta, lacrymas, et alia quæ supra dixi, imitatos, perinde ut illum et honoravit, et glorificavit : et ita facientibus usque nunc, et ex hoc facturis, sive mundani, sive monachi sint, parem honorem et gloriam tribuet. Amen, dixit verax Deus, non relinquam eos unquam, sed tanquam fratres meos, et amicos, patres, matres, cognatos, cohæredes meos reddam eos, et glorificavi, et glorificabo, et in cælo sursum, et in terra deorsum, et vita, lætitia, atque gloria ipsorum nullo fine circumscribetur.

Quid ergo, mi frater, protoplastis vitæ ratio in paradiso, laboris et curarum nescia profuit, cum

¹¹ Philipp. II, 7.

A desideriosi fuerint incredulitate sua Deum contempserint, et præceptum ejus violaverint? Si enim illi credidissent, non serpentem Eva, non Evam Adamus ille fide digniorem existimasset. Sed cavere oportebat, ne de arbore vitæ comederent. Ubi comederunt, ejecti sunt. Rursum, nihil illis exsiliium damni, sed amplissima bona contulit, et ad salutem nobis omnibus conduxit. Delapsus quippe de cælo Dominus noster, morte sua mortem nostram destruxit, damnationemque prævaricationem primi parentis nostri consecutam funditus sustulit, perque sacrum baptismum nos regenerans, et refringens, et ea perfecte nos solvens, in hoc mundo prorsus liberos, nec tyrannidi inimici subjectos collocat : sed primæva arbitrii libertate nos honorans, potius vires contra eum ministrat, ut qui volunt, nullo cum negotio devincant, felicius quam sancti omnes, qui ante Christi adventum vixerunt. Die autem suo perfuncti, non sicut illi, ad inferos, sed in cælum, et ad delicias illas ac voluptates perducuntur. Et nunc quidem moderatius lætantur : at post reditum corporum in vitam, penitus sempiterno gaudio quantum, quantum est dignabuntur. Qui igitur volunt, mantellum non quærant, nec dicant : Plane propter Adami transgressionem cupiditatibus nos, ac libidinibus agitari, et inde nos ad peccatum pertrahi. Qui ita sentiunt et loquuntur, Domini ac Dei nostri adventum infructuosum, inanemque exstitisse opinantur, quod hæreticorum, non fidelium est, ut dici solet. Quare enim descendit, aut cur necem passus est, nisi ob hoc omnino, ut damnationem peccati mercedem tolleret, et genus nostrum e servitute, et operatione Satanz inimici assereret? Hæc enim est germana libertas, nullius dominationem quocumque tandem modo perpeti.

Nos siquidem a peccatore peccatores, a transgressore transgressores, et a servo peccati propagati, etiam ipsi servi peccati eramus, a maledicto et mortuo maledicti atque mortui, ab eo quæ suavis maligni transversim actus, et in nancipium ejus redactus, suum jus ac potestatem amiserat : ut filii ejus, eodem maligno in nobis operante, suaque nos potentia opprimentè, tyrannico ipsius imperio parebamus. Deus autem de cælo adfuit, carnem induit, similis nostrum natus, absque peccato, peccatum sustulit, conceptionemque, et procreationem sanctificavit, et gradatim educatus, totam ætatem benedixit. Viriles autem annos ingressus, concionari instituit, docens nos, ne canos prudentia et virtute, nos juvenes maxime, et prudentia nondum viri præcurrere, et antevertere in aliquo velimus. Suscepit nostra pro nobis, custoditisque omnibus patris sui præceptis, transgressionem nos solvit, transgressoresque a damnatione vindicavit. Servi forma accepta servus est factus¹¹, et nos servos in antiquam dignitatem dominorum restituit, ad tyranni veteris dominos effecit. Cujus-

rei testes sunt sancti, qui etiam morte jam obita :psam, et ministros ejus ut languidos, et imbecilles repellunt, ac fugant. Maledictus factus est in cruce suffixus (*Maledictus* ⁹⁵) et universam Adami maledictionem a nobis depulit. Mortuus est, et morte sua mortem peremit. Resurrexit, et inimici, qui per mortem et peccatum potestatem in nos exercebat, virtutem operationemque delevit. In mortiferum quippe venenum, et virus peccati, ineffabili deitatis, et carnis suæ vivificæ efficacitate injecta, genus humanum ab operatione inimici omnimodis liberavit. Per sacrum autem baptismum, et communionem intemeratorum ejus mysteriorum, corporis nempe, et sanguinis pretiosi, emundans nos ⁹⁶, et vivificans, sanctos, et peccati puros reddit. Sed et rursus arbitrii libertate condecorari sinit, ut non coacti, sed volentes Domino servire videamur: et quemadmodum ab initio erat Adamus in paradiso liber, extraque vim et peccatum voluntate soluta ac libera obediebat inimico, a quo deceptus mandatum Dei violavit: sic et nos e sacre baptismate regenerati, servitutis jugo a nobis depulso, nostri juris liberique reddimur: ac nisi ultro inimico obtemperare velimus, alia quadam via contra nos moliri nihil potest. Si enim ante legem et adventum Christi his omnibus carentes auxiliis multi, imo innumerabiles Deo placuerunt, et extra culpam vixerunt (e quibus justum Enoch translatione honoravit, Eliam curru igneo velut in cælum assumpsit), quid nos respondebimus, qui post gratiam, talemque ac tantam beneficentiam, post mortis et peccati destructionem, post baptismi regenerationem, et sanctorum angelorum custodiam, et ipsam Spiritus sancti obumbrationem, adventumque super nos, ne illis quidem qui ante gratiam fuerunt, pares invenimur, sed ignavia corrupti, Dei jussa vilipendimus, ac præterimus? Porro gravius nos punitum iri, quam qui in lege peccaverunt, si in peccatis permanserimus, sanctus Paulus his verbis indicavit: *Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus, et omnis prævaricatio et inobedientia accepit justam mercedis retributionem, quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem* ⁹⁷?

Non ergo Adamum, sed semetipsum unusquisque nostrum accuset et reprehendat, in quocumque peccatum inciderit, et si vitam æternam velit consequi in Domino, pœnitentiam, ut ille ostendat, flens in dolore cordis sui, et in agnitione sui ad omnipotentem Dominum clamans: Ecce vides, Domine, (quid est autem quod tu non videas?), ego opus manuum tuarum, opera mandatorum tuorum non feci: sed per stultitiam omni me scelere alligavi. Tu igitur bonus Dominus, ego autem non cognoscebam te. Nunc audivi de te, et contremui, et quid faciam nescio. Intellexi judi-

cium tuum, et defensio non est inventa in ore meo. Nihil enim super terram feci, quod unicum verbum otiosum oris mei compensare queat. Nam si omnem justitiam fecerit homo, tanquam servus, et debitor faciet, compensationem autem peccati sibi nullam inveniet. Etenim misericordia abs te solo est, et peccatum mors est. Et quisnam per ipsum moriens, etiam per seipsum resurgat? nullus omnino. Tu solus mortuus resurrexisti, quoniam peccatum non admisisti, nec inventus est dolus in ore tuo ⁹⁸. Jam vero quis morietur in peccatis et non capiatur pœnitentia: at nihil ei proderit. Sic et me, Domine omnipotens, pœnitet quidem malorum quæ patravi, non profeicit autem: ad justitiam mihi pœnitentia mea: est enim tantummodo peccati agnitio. Et nunc vides omnia, omnium inspector, Domine, qui nusquam mihi relicta est salutis occasio, sed vivum me infernus deglutivit. Tu autem solus potes me reducere et sanare dolorem cordis mei, quoniam potens est manus tua ad omnia, et in fines abyssorum penetrans, et omnia pro nutu tuo operans. Non audeo dicere, Miserere mei, sum enim indignus misericordia. At tu, Domine, nosti omnia, et, ut novit benignitas tua, fac in me, qui etiam ipsa vita indignus sum.

Sic erit, fratres, qui coram Deo omnipotente peccavit, et timore judicii, aversionisque Dei ab se, animi sensum accipit. Timor enim Domini, et notitia retributionis ejus ita carnes liquefacit et ossa conterit, ut lapis a machina suspensus in torculari uvæ comprimit, vehementer inde vinum exprimit. Nam uvæ qui calcant primum, postmodum eas saxo superimmissis exprimunt, et iis omnem vini humorem demunt. Hominem autem Dei timorem ingressum, ipse timor omnibus se conculcandum præbere facit. Et cum superbiam, et cogitationis carnis, vanæ gloriæ cupidus perfecte contriverit, atque deleverit, tunc sancta humilitas, ille lapis, qui mente percipitur, levissimus et utilissimus desuper illapsus, ubi totum humorem carnalium voluptatum affectionumque expresserit, animam ita expressam, fructus haud inanem demonstrat: sed cum eam flumine lacrymarum perfuderit, aquam vivam scaturire facit, et inflicta a peccato vulnera sanat, eorumque soniem et ulcera abluat, et hominem illum totum nive candidiorem reddit: modo ne quis dubio et ancipiti corde ad Deum accedat. Dubitatio enim cordis est, ratiocinari, aut plane secum ita cogitare, miserebitur mei Deus, annon miserebitur? Illud, *αἰσῶν*? incredulitatis est. Quod si non credis, eum tui misereri velle supra quam expectas, quid accedis, eumque rogas? Ancipitis autem cordis est, non in mortem prorsus seipsum tradere, propter regnum cælorum: sed de iis esse sollicitum, quæ ad carnem spectant. Qui enim laboriosam pœnitentiam agit, hoc solum cavere debet, ne seipsum machina

⁹⁵ Deut. xxi, 23; Galat. iii, 13. ⁹⁶ I Joan. i, 16. ⁹⁷ Hebr. ii, 2, 3. ⁹⁸ I Petr. ii, 22.

aliqua exstinguat, et sui homicida fiat : verbi gratia, aut ex alto se præcipitans, aut strangulans, aut aliud contra naturam sibi inferens. De reliquis, per quæ corpus ali ac vivere scit, ne curet : secundum illud sanctorum oraculum : *Quærite primum regnum Dei, et hæc omnia (ad usum videlicet corporis necessaria) adjicientur vobis* ¹. Potest namque, qui vitam in certamine ducit, et ex præscripto Evangelii vivit, solo pane, et aqua ali quotidie, et vivere, et habitior esse, quam qui mensis delicatioribus accumbunt. Quocirca et Paulus hujus rei gnarus dicebat, semperque dicit : *Habentes victum, et quibus tegamur his contenti simus* ². Et rursus : *Ut in nobis ipsis responsum mortis habentes, non simul fidentes in nobis ipsis, sed in Deo, qui suscitavit mortuos* ³.

En, fratres dilecti, docuimus, quomodo ad Deum accedendum, et qualis ei poenitentia exhibenda sit. Ne igitur ab ea usque ad ultimum halitum nostrum desistamus, neque boni hujus consilii nos capiat oblivio. Si enim ad hæc, Deo adjuvante, et ad hoc opus poenitentiae incubuerimus; ipsi sensim majora mysteria intelligemus, superna illa gratia edocti : nec solum fons lacrymarum, sed etiam omnium pravarum affectionum horror, et alienatio per hujusmodi actiones nobis donabitur. Nam poenitentiam et compunctionem semper exquirere, et scrutari quæ ad lugendum, flendum, dolendum valeant, eaque enixe præstare, et in nullo sibi potiores deferre, aut ulla ex parte carni obsequi, compendio quodam hominem ad perfectionem, et ad puritatem, affectuumque vacuitatem deducit, et sancti Spiritus participem efficit. Et hæc quidem, si poenitentiam et contritionem dilexerimus. Sin noluerimus, quæque dicta sunt, in his sine intermissione non elaboraverimus, ne quis tamen loquatur impie, et dicat id esse impossibile : nec, quod ista in medium attuli, me multum abundare otio, neque recenseat mihi, quantum auri argentique distribuerit, ac disperserit : neve dicat, tot et tot de facultatibus meis nudos vestivi, esurientes alui, sitientes potavi, omnia mea dilargitus sum, veni in hunc mortem, intravi in hanc speluncam, ad Domini sepulcrum accessi, in montem Olivarum ascendi, et nunc in hoc monasterium me abdidi, et jam detonsus, aut etiam antea detonsus, in cella sedeo, tantum numerum precationum fundens, cum his salvabor, et sufficit mihi. Ne tibi fucum facias, quicumque es, frater, nec te ipsum vanis cogitationibus insipienter consolere. Hæc enim omnia bona, et valde bona sunt, sed semen tantum esse scito. Vide igitur (exempli causa) agrum renovasti, fimum sparsisti, tribulos vellisti, seminasti. Non ergo ex herba terræ semen se ostendere, num crevisse comperisti? num spicas prodeuntes, num albas animæ tuæ segetes, et ad messem idoneas conapexisti? vellisti spicas inde?

¹ Matth. vi, 33. ² I Tim. vi, 8. ³ II Cor. i, 9. ⁴ Matth. xiii, 8. ⁵ Matth. xvi, 26. ⁶ Matth. x, 39.

fructuisti manibus, ut fructum laborum tuorum absolutum aspiceres? eo autem spectato, num altius ad saturitatem, et viribus factus es robustior? Si horum certus es, pedes, et vestigia pedum tuorum adoro, et exosculor, non enim dignus sum faciem tuam osculari. Triumphas, et exultas, cum gaudio colligens, quæ cum labore et lassitudine seminasti. Sin autem et ipsa quæ a me dicuntur nescis, et neque an in terra tua, in agro, inquam, cordis tui, de fructibus melioribus seminatum sit, nosti, narra mihi, extremos orbis terrarum fines dum obiisti, et ultima pelagi spatia emensus es, quid profecisti? Nihil utique. Si enim in elemosynam dedero totum mundum, non tamen de meis, sed esto, de meis, me autem nudum et inopem sivero, et ita in bonorum egestate moriturum, et ad terribile Christi tribunal sistendum, quid mihi proderit? Indutos et ornatos e corpore exire oportet, si modo velimus in nuptiis Regis una cum ejus amicis discumbere. Quid porro est, quod et ego, et omnes amici ejus superinduere debemus, ne tunc nudi appareamus? Christus et Deus fratres.

Quod si universum, qui sub celo est, orbem peragravero, nullamque regionem, aut urbem, aut ecclesiam prætermisero, in quam non adoratum introeam, ipsasque bene perlustravero, et accurate cognovero, regno autem cælesti excidero, ecquid non melius erat, me nunquam natum esse, nec in terram cecidisse, aut spiritum hunc ducere cœpisse, et oculis solem aspexisse? Etiam, hoc mihi melius erat. Quid igitur faciam, ne hoc regno priver? Si functus omnibus poenitentiae operibus, Spiritum sanctum accepero. Istud quippe est semen Christi, per quod nos pauperes, et mortales ejus cognatis ascribimur. Quod si ceciderit in terram bonam, fructum fert, unum tricesimum, et aliud sexagesimum, aliud centesimum ⁷. Atque hoc ipsum est regnum cælorum : cætera omnia sine hoc nihil commodi habent. Nisi enim, fratres, nostri ipsorum misereamur, et per poenitentiam animas nostras purgatas, ac luminis plenae inveniamus, nihil nos alia fecisse juvabit, ut ait Dominus, et Deus noster : *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiat? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua* ⁸? Et iterum : *Qui perdidit animam suam, sive mundo, aut iis qui in mundo sunt mortuam, et sine sensu reddiderit, propter me, inveniet eam* ⁹. Qui autem invenerit eam in aliqua carnis voluntate, perdet eam. Si igitur animas nostras non ita propter Christum perdidimus rursusque invenerimus, quando cum Christo vitam sempiternam vixerimus, quid reliqua omnia nobis emolumenti dabunt? Prorsus nihil proderunt, dilecti servi Christi, nec ab æternis flammis nos asserent. Quare omnia, et omnes relinquentes, nos ipsos solos, et nostra perpetuo inspiciamus, donec

lis quæ deterioris, id est, corporis sunt, victis et edonitis, et meliori, nempe rationi, et animo subditis, et ita pacis Spiritu perfruiti, a tumultu terrestris spiritus expediatur, et in portum beate quietis nostræ ingrediatur.

Beatus igitur, qui, quæ diximus cum fide audit, et ad unguem ea exsequitur, et hanc veram pœnitentiæ imaginem descriptionemque imitatur, quam prius praxis nostra implevit, postmodum Scriptura verbis commisit. Nam cum bona intellectum, cogitationem, sermonem superantia invenerit, miseram manum meam, quæ hoc scripsit, beatam pronuntiabit, et misericordem, multæque miserationis Dominum prædicabit, qui per linguam sordidam, et immundam, et os impurum hæc scriptura consignavit, ad exemplum conversionis et pœnitentiæ, et ad viam directam verissimamque eorum qui ex tota anima sanari concupiscunt, et regnum vitæque immortalis, ac cœlestem pro hæreditate adiuturi sunt. Quamobrem rogo vos, in Christo fratres, procul a nobis omnem affectionem turbidam, et

omnem hujus vitæ sollicitudinem amandemus. Oderimus voluptates carnis, jucunditates corporis, oblectamenta, et otium, per quæ quod deterius est, potiori prævalet, et agite, suscipiamus fidem sinceram erga Deum, et qui secundum Deum sunt patres ac fratres nostri. Possideamus cor contritum et humiliatum animæ spiritum, et per pœnitentiam, et lacrymas cor purum ab omni macula, et labe peccati, ut etiam possimus pervenire aliquando ad compendiosam mensuram spiritualis ætatis, et videre ac frui bonis ineffabilibus, indeque divino lumine, quamvis non consummate, sed ex parte, et pro capto nostro, secundum proportionem puritatis, et innocentie nostræ. Sic enim et nos uniemus Deo, et Deus unietur nobis, et consuetudine nostra utentibus erimus lumen, et sol, ad magnam eorum utilitatem in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, honor, et adoratio, cum Patre et sanctissimo, ac vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum Amen.

EPILOGUS AD LECTOREM.

Laudetur Deus, qui huic labori finem dedit. At tu, lector, qui in hunc librum incidere, mente ab omni cura hujus mundi vacuus, ut decet, te adhibe sermonibus istis, quos studio et labore suo confecit venerandus ille, et inclitus Pater Symeon, qui monasterio ad Xylocercum præfuit. Et cum eos videris case tres et triginta, totidem annos, quos Dominus noster corpore humano vestitus, ut mortalis nobiscum in terris vixit, cogita. Et hoc mandans animo, festina, ut spirituali incremento, quod liber hic exponit ac declarat, celeriter annos illius exæques, ex sermonibus, inquam, haud obscuris, et totidem numero Patris hujus. Quos cum legeris et perceperis, quemadmodum tibi vita secundum Deum instituenda sit, cognosces, et cum Christo

vivens, animæ tuæ ætatem ultra phœnicis sæcula augebis, donec vir jam perfectus, ad mensuram venias ætatis, qua fuisse Dominum constat. Ubi una cum Christo sic vixeris ex animo, et spiritualiter, unitus ei quantum licet, etiam cum eo de terra exaltato sublatus, ad locum ubi ille manet pervenies. Trahit enim in Sancta sanctorum omnes qui volunt in ejus semitis vestigia ponere, quibus pro nobis prior ipse incessit, tanquam Mediator scilicet, et magnus noster Pontifex. Nemo enim, nisi per eum ad Patrem veniet, quemadmodum ipse affirmavit. Cujus et hoc verbum est: *Volo, Pater, quos dedisti mihi, ut mecum sint, et videant gloriam meam, quam dedisti mihi*.*

* Joan. xvii, 24.

EJUSDEM SYMEONIS

PRESBYTERI

DIVINORUM AMORUM, SIVE SACRARUM COMMENTATIONUM, LIBER SINGULARIS.

CAPUT PRIMUM.

Præcatio mystica, qua Spiritus sanctus invocatur.

Veni, Lumen verum. Veni, vita æterna. Veni, absconditum mysterium. Veni, Thesauri carens

nomine. Veni, res ineffabilis. Veni, persona humanam intelligentiam fugiens. Veni, perennis exsultatio. Veni, Lumen nunquam occidens. Veni, omnium salvandorum vera expectatio. Veni,

mortuorum resuscitatio. Veni, potens, qui omnia A semper solo nutu facis, immutas, et varias. Veni, penitus inaspectabilis, intactilis, impalpabilis. Veni, semper manens immobilis, quique in horas totus transmoveris, et ad nos venis jacentes in inferis, qui supra omnes cœlos habitas. Veni, nomen exoptatissimum, et celebratissimum, de quo fari quid sis, aut nosse qualis, aut cujusmodi sis, nobis prorsus negatum est. Veni, lætitia sempiterna. Veni, corona immarcescibilis. Veni, magni Dei et Imperatoris nostri purpura. Veni, zona (17) ut crystallus lucida, et gemmis variegata. Veni, refugium inaccessum. Veni, regalis purpura, et augustæ majestatis dextera. Veni, quem misera anima mea desideravit, et desiderat. Veni, sole, ad solum; sum enim solus, uti vides. Veni, qui me separasti, et solum esse in terra fecisti. Veni, qui factus es desiderium meum, fecistisque ut desiderarem te, ad quem aspirare nullus potest. Veni, habitus et vita mea. Veni, despiciabilis animæ meæ consolatio. Veni, gaudium, et gloria, et deliciæ meæ assidua. Gratias ago tibi, quando unus mecum spiritus citra confusionem, immutationem et conversionem factus es, qui cum sis Deus super omnia, mihi omnia factus es in omnibus. Alimonia inexplicabilia, quæ absumi neququam potes, quæque lacris animæ meæ jugiter affunderis, et in fonte cordis mei ubertim scaturis. Indumentum fulgurans, et dæmonas adurens. Lustratio, per continuas et sanctas lacrymas, quas præsentia tua is ad quos venis largitur, eluens me. Gratias ago tibi, quoniam dies sine vespera mihi factus es, et sol citra occasum: qui non habes ubi te abscondas, quique gloria tua implet universa. Nunquam tu ad ullo te abscondisti, verum nos semper nosmet a te abscondimus, dum ad te venire nolumus. Ubi enim te absconderes, cui requiescendi locus nusquam est? Aut cur te absconderes, qui ex omnibus aversaris neminem, revereris neminem? Nunc igitur, pie Domine, tabernaculum in me tibi age, et habitam in me, et usque ad obitum meum ne divellaris, nec separeris a me servo tuo, ut et ego in exitu meo, et post exitum in te inveniar, et regnem tecum, qui regnas, Deus, super omnia. Mane, Domine, et ne me solum relinque, ut cum venerint inimici mei, qui continenter quærunt devorare animam meam, teque intra me manentem repererint, penitus penitusque refugiant, nec prævalcant mihi, cum te fortio rem omnibus intus in domicilio humilis animæ meæ residentem conspexerint. Sane, ut memor fuisti mei, Domine, cum in mundo essem, et me inscio ipse elegisti me, et a mundo removisti, atque ante faciem gloriæ tuæ constituisti: sic etiam modo intus me constitutum, semper immobilem, propter tuam in me habitationem custodi, ut quotidie intuens te ego mortuus, vivam, possidens te ego pauper, semper dives sim.

Sic ero quibusvis regibus opulentior: et manducans, ac bibens te, et in horas singulas induens te fruar bonorum deliciis inenarrabilibus. Quoniam tu omne bonum, et omne decus, et omne delectamentum es, et te decet gloria, sanctam et consubstantialem Trinitatem, quæ in Patre, et Filio, et Spiritu sancto honoratur, et agnoscitur, et adoratur, et colitur ab universitate fidelium nunc et semper, et per infinitatem sæculorum. Amen.

CAPUT II.

De divina illustratione et illuminatione Spiritus sancti. Unum esse locum Deum, in quo post mortem sancti omnes requiescunt: et qui Deum amisit, alio in loco in futura vita requiem non inventurum.

B Item, quod istud tam venerandum mysterium in me patratum? quod nec lingua effari, nec manus infirma litteris exarare potest, ad laudem et gloriam illius cui revera par laus, et oratio nulla reperiri queat. Sed si quæ nunc in me deplorato aguntur, ineffabilia et inexplicabilia sunt, quo tandem pacto is, qui talia largitur et efficit, nostris encomiis et prædicationibus indigebit? Certe non glorificabitur, qui est glorificatus: quemadmodum nec illustrabitur, nec lumen a nobis mutabitur hic sol, quem in cœlo fulgentem aspicimus. Illuminat, non illuminatur, lucem fundit, non recipit: habet siquidem, quam ei a principio conditor est impertitus. Si ergo qui solem fecit omnium procreator Deus, ita fecit, ut luceret abundantè lumine, nec opus haberet ullo modo aliunde majus potere, quomodo a me vili abjectoque gloriam accipiet fabricator solis, cui nulla omnino re opus est, et qui nutu ac voluntate (solus enim potens est) bonis omnibus implet omnia? Interim et lingua mea ingenti verborum egestate laborat, et quæ in me aguntur, mens mea videt illa quidem, sed exponere non valet. Aspicit, et eloqui vult, sed quo sermone id faciat, non invenit. Intuetur quippe inaspectabilia, et omnis figuræ undequaque expertis, simplicia prorsus, non composita, et magnitudine infinita. Nec enim principium ullum, nec finem perspicit, et medium plane ignorat, nec scit, quinam efferat, quod videt. Totum quoddam in summa, ut arbitror, et neququam ipsa essentia sua, sed participatione videtur. Etenim ex igne ignem accendis, et totum quod est ignis accipis: ipsa tamen natura ignis non deficit, et indivisa, ut ante, permanet. Verumtamen, quod communicatur, a primo separatur: et quia corporatum quiddam est, in lampadas complures disperditur. Illud autem spirituale est, divisionemque, sectionem, separationem prorsus nullam admittit. Non enim quoniam communicatur, idcirco in multa secernitur, sed indivisum perseverat, et in me est, et in me intus in misero corde meo tanquam sol, aut discus solis hujus, rotundus, luci similis

(17) Cod. mend. ὁπθῆμα, leg. ὁπδῶμα.

(nam et lux est) exoritur. Nescio, ut aiebam, quid de eo dicam. Et volebam tacere, quod utinam possem : sed miraculum venerationis plenum sollicitat animum, et reserat impurum os meum : quique nunc in corde meo tenebroso ortum protulit, ad loquendum, scribendumque vel invitum me compellit.

Qui mihi demonstravit mirabilia, quæ oculi non viderunt, qui in me ut postremum ac infimum omnium se demisit. Qui apostolos discipulos, et filios reddidit. In me, inquam, quem horribilis, et intersector hominum draco tenebat, prius omnis iniquitatis ministrum, et operarium. Sol ille, qui exstitit ante originem sæculorum, et qui apud inferos resplenduit, et tandem collustrata anima mea tenebris oppleta, diem mihi vespera carentem largitus est. Qui mendicitatem meam bonis omnibus cumulasti, tu sermonem dona, et verba mihi suggerere, ad enarrandum universis opera tua mirabilia, quæ hodie quoque præstas erga nos famulos tuos : ut et qui in tenebris socordix dormientes, asserunt peccatores non posse salvari, ac veluti Petrum, cæterosque apostolos sanctos et justos, ipsos similiter misericordiam adipisci, id bonitati tuæ facile fuisse, esse, et fore cognoscant, et intelligant : et qui se opinantur possidere te lumen orbis terrarum, nec tamen te videre dicunt, non vivere in lumine, non illuminari, non perspicere, te jugiter, mi Salvator, norint, te in mentibus eorum non fuisse, nec incoluisse eorum corda sordida, frustra que eos vana spe exultare, dum se post finem hujus vitæ lumen tuum visuros arbitrantur. Nam pignus, et sigillum, seu tessera ad dexteram collocandis ovis plane hic data est. Si enim unusquisque mortem in se inclusam circumfert, et post mortem omnibus ex æquo facultas operandi deerit, et nemo seu boni, seu mali quidpiam agere poterit, quilibet utique, qualis tum inventus fuerit, talis erit. Istud est, Domine, quod mihi terrorem tremoremque incutit. Istud omnes sensus meos tabefacit. Sicuti cæcus fato functus, et illic translatus, nunquam solem hunc sensu vendi usurpavit, quamvis olim in vitam rediens, lumina receperit : ita neque qui cum mente cæca diem extremum obierit, te solem, intelligentiæ soli parentem, Deus meus, intuebitur, sed egressus e tenebris habitabit in tenebris, atque in omne ævum a te separabitur. Nemo hominum, Domine, in te credentium, nemo in nomine tuo baptizatorum, magnum hoc et horroris plenum onus sustinebit, ut abs te separetur. Dira est enim ista tribulatio, dira, et intoleranda, et æterna mœstitudo. Quid namque, Salvator mi, pejus esse potest, quam abs te divelli, atque sejungi? quid cruciabilius, quam a vita disjunctum illic vivere instar mortui, privatumque vita, privari simul bonis universis? Nam qui abs te separatur, omnis boni jacturam incurrit.

† Luc. xvi, 26.

Non enim quemadmodum nunc in terris, sic etiam tunc futurum est. Nunc quippe qui te nesciunt, hic in deliciis, et voluptatibus corporeis ætatem exigunt, hic exsultant, et instar brutarum animalium saltibus lasciviunt. Quæ ad usum et commoditatem vitæ agendæ dedisti, ea sibi habent, et in iis solis defixi, post discessum ex hac luce similem animæ statum fore existimant. Sed male conjectant, male sapiunt, qui se non tecum, verumtamen in requie futuros autumant, cui locum quemdam, o dementia, extra regnum ac thalamum, a gehenna et ignis supplicio semotum, nec eum lucidum, ac tenebris vacantem constituunt, in quem infelices illi devenire optant, non egere se æterna tua gloria, aut cœlorum regno, sed in requie fore arbitantes. Proh istorum caliginem! proh ignorantiam! proh miseriam et spes inanes! nusquam hoc scriptum exstat, nusquam hoc erit : verum in lumine felicitatum, qui sancta et divina gesserint, in tenebris autem pœnarum erunt, qui iniquitatis operarii fuerint. In medio autem hiatus est formidabilis, ambos scernens, quomodo tu ipse, Domine, docuisti, qui hæc præparasti. Hoc intervallum homini in ipsum delabenti omni tormento ac supplicio dirius erit, in abyssum pœnarum, in chaos perditionis per caput infelicitate se præcipitanti, ruentique, quo his qui in cruciatu versantur, difficile est ascendere, et ad terram justorum transmeare. Maluit siquidem in igne cum acerbitate in cinerem redigi, quam in chaos horrendum se projicere. Qui ergo illic post mortem esse concupiscunt, multis lacrymis et laments digni sunt : quoniam ut jumenta rationis expertia, penitus nihil sapiunt, sibi et pestem imprecantur, se ipsos seducunt.

Tu regnum cœlorum, Christe, tu terra mitium. Tu virens paradisi. Tu thalamus divinus, et ineffabilis. Tu mensa communis omnium. Tu panis vitæ. Tu potus maxime novus. Tu poculum aquæ, Tu aqua vitæ. Tu cujusque sanctorum lucerna inextincta. Tu et tunica, et corona, et coronarum distributor. Tu gaudium, et requies. Tu gloria, et deliciæ. Tu exultatio. Tu animorum jucunditas. Et lucebit gratia sancti Spiritus tui, Deus meus, instar solis in omnibus sanctis tuis. Et lucebis in eorum medio, Sol inaccessus, omnesque proportionem fidei, operum, spei, charitatis, puritatis et illustrationis, ex Spiritu tuo, illuminabuntur. Deus sole longanimis, et judex omnium, his qui mansiones diversas, et loca comminiscuntur, mensura charitatis rursuum erit mensura claritatis ipsorum, et mensura visionis tuæ, erit iterum portio magnificentix illorum, honor, deliciæ, et gloria, ad distributiones domorum, et mansionum admirandarum. Hoc tabernacula diversa, hoc multæ domus, hoc stolæ splendidissimæ multarum dignitatum, et coronæ distinctæ, lapilli, margaritæ, et flores immortalis, novam

habentes speciem, hoc lecti, stragulae vestes, mensa, throni, et quidquid ad voluptatem jucundissimum est, erat, est et erit, te solum intueri. Si igitur, ut supra dicebamus, non videntes lumen tuum, nec abs te visi, sed separati, visione tua, omnia bona complectente privantur, ubi tuam requiem, ubi locum dolore vacuum invenient? ubi habitabunt, si recti non fuerint? etenim *Recti habitabunt cœm cultu tuo*⁹. Formatus enim in eorum recto corde, et habitauit cum forma tua in te, Christe meus.

O mira res, o bonitatis donum inopinabile, in forma Dei esse homines, et formari in ipsis, quem nemo capit, Deum, cujus natura est invariabilis, et immutabilis, qui in omnibus se dignis habitare vult, ut quilibet in se totum regem, ipsum regnum, et ad regnum pertinentia habeat, et fulgeat, quem admodum refusit reditivus Deus meus, plusquam radii solis hujus, quem cernimus. Et cum assiderint ei qui sic ipsos glorificavit, magnitudine gloriæ, et assiduo divinæ claritatis incremento admiratione attoniti manent. Nec enim ullis sæculis proficiendi finis erit: siquidem statim, seu cessatio incrementi finiret id quod finire nequit, et comprehensionem prorsus incomprehensibilis, satietatemque induceret illius, quo satiari nullus potest: sed plenitudo ejus, et gloria lucis abyssus erit proficius, et sine fine principium. Et sicut qui habent Christum intus formatum, eidem, quanquam ita fulgenti, ut adiri nequeat, astant nihilominus: sic finis in ipsis, gloriæ est initium. Atque ut tibi sensum mentemque meam dilucidius exponam, in fine habebunt principium, et in principio finem. Plusquam plenum intellige mihi, et accessiois haud indigum, et qui currunt, eos finem infiniti non antevertere. Si namque transeat cœlum istud, quod videmus et terra, et quæ in ea sunt omnia (conjecta quod dixi) erit loci comprehensio, ubi finem invenies, non dico corporeum, sed animo plenitudinem mundi incorporei poteris comprehendere. Non est autem mundus, sed aer, sicut antea: nec aer, sed inenarrabilis (quod universum vocant) abyssus, sine carens penitus, æqualiter undique tota ex partibus utrisque. Hoc omne divinitate repletum est. Qui ergo ejus participes sunt, et in ipso habitant, quomodo totum complectantur, ut etiam satiantur? aut quomodo, dic mihi, finem infiniti capient? Difficillimum plane, et impossibile est. Nam neque hic in corpore sanctos degentes, neque illuc in Deo translatos talis omnino cogitatio subire potest. Obteguntur namque lumine divinæ gloriæ, illuminantur, et lucent, et oblectantur in his, et sciunt vere, omnique et plena fide, horum perfectionem infinitam fore. A Deo autem abjecti, mirror ubi consistent, longe sejuncti ab eo qui ubique est. Et sane, fratres, miraculum obstupescendum, et ad quod bene intelligendum mente illuminata opus sit, ut non lucidas in hæresim quasi divini

A Spiritus sermonibus incredulus. In omni utique etiam hi erunt, revera autem extra divinum lumen, ipsumque Deum. Ut cœli, lucente sole, et toti circumfusi lumine, tamen extra lumen sunt, cognitione aspectuque ab eo sejuncti: sic est in omni divinum Trinitatis lumen, et in medio sunt peccatores, tenebris præpediti, quominus videant, ullamque Divinitatis notionem ac sensum habeant: sed ardentes, et sua ipsorum conscientia condemnati, afflictionem inexplicabilem, et dolorem inenarrabilem per sæcula sempiterna sustinebunt.

CAPUT III.

B *Quomodo Pater hic immutatus, purgatusque, arctissime cum Deo conjunctus sit, et qualis ex quali evaserit, verba ejus in hoc capite ad Deum amoris plena demonstrant. Ad extremum theologicæ ad angelis disserit. Principio orationis, more justorum, accusator sui est.*

Quæ est lata, Salvator mi, immensa misericordia tua? Quomodo me impurum, me perditum, me fornicarium, fieri membrum tuum voluisti? Quomodo me stola lucidissima, splendore immortalitatis coruscante, et omnia membra mea lucida reddente vestivisti? Etenim corpus tuum immaculatum, divinumque, non commistum, et commistum ineffabiliter, totum igne divinitatis fulgurat. Et hoc quoque donasti mihi, Deus meus. Deus namque huic sordido, et interitui obnoxio tabernaculo meo unitur corpus tuum incontaminatissimum, et sanguis meus permiscetur sanguini tuo, sat scio, unitus sum etiam divinitati tuæ, et effectus sum corpus tuum mundissimum, membrum fulgidum, membrum vere sanctum, membrum longe rutilans, pellucidum, et splendens. Video pulchritudinem, video splendorem, in speculo gratiæ tuæ lumen intueor, et inexplicabilem fulgorem obstupesco, et mente excedo, dum animadverto, qualis fuerim, qualis factus sim mirabiliter: et timeo, et reveor me ipsum, et tanquam te reveor ac metuo, et perplexus sum, et omnino vereor ubi sedeam, cui appropinquem, et ubi membra tua reclinem, ad quam opera, ad quas actiones tam venerabilibus divinisque membris tandem uti debeam. Da mihi quæ dico et loqui, et facere, o artifex, et flector meus. Nam, si quæ loquor, factis non præsto, factus sum æs, acute, et frustra tinniens, et sonum pulsuum nihil sentiens⁹. Sed tu noli me dimittere, noli derelinquere: neve sinas oberrare me Salvator meus, me, inquam, miserum, mendicum, ac peregrinum, et decem millium talentorum tibi debitorem¹⁰: verum sicut olim, ita et nunc facito. Tunc enim ab hereditate, totaque terra patria, patre, fratribus, matre, domesticis, alienis, et cognatis omnibus, et amicis me peccatorem, et omnibus istis viliorum separasti, tuisque ulnis mundissimis complexus es, qui me adversus beneficia tua ingratus exhibueram: sic etiam nunc tu misericors misericor-

⁹ Psal. cxxxix, 14. ¹⁰ I Cor. xiii, 1. ¹¹ Matth. xviii, 24.

diam mihi tribue, sic, inquam, imo vero magis, o Deus meus, et miserere mei, et custodi me, et non rectos animi mei impetus compece, et ad omnem tentationem molestiamque vitæ hujus, et quæcunque ipse mihi stulte creo, et in quibus me invida Jæmonum natura tentat, et quæ imbecilles isti fratres mei pariunt mihi verbis et factis, adhæc, inquam, omnia patienter perferenda me idoneum redde. Heu me, quia membra mea consumunt me atque conficiunt, et propter eadem rursus doleo trahorque a pedibus, qui locum capitis sortitus sum. Incedo nudis pedibus, et spinis compungor, cruciorque vehementer, nec cruciatum fero. Alter pedum meorum porro procedit, alter iterum retro convertitur, huc illuc trahunt, et rapiunt me, supplantor, et deorsum cado. Omnes igitur sequi non possun. Jacere malum est, et incedere sic improvide deterius est, quam jacere, quando omnes alias calamitates vincit. Domine, largire mihi luctum et compunctionem, et dignare me servire tibi, te colere, et servare sancta mandata tua in tenebris vitæ hujus, et in mundo isto, qui tristitiæ locus est. Gratias tibi ago, cum vitam mihi tribuisti, donastique ut cognoscerem, et adorarem te, Deus meus. Hæc est enim vita, cognoscere te solum Deum, et conditorem effectoremque omnium, non natum, non creatum, solum absque principio, et Filium ex te genitum¹¹, et procedentem ex utroque Spiritum sanctissimum, omnibus prosequendam laudibus trinam unitatem, quam adorare et pie colere, quamvis aliam gloriam seu terrenam, seu cælestem autecellit.

Quid enim Angelorum, quid Archangelorum, Dominationum, Cherubim, et Seraphim, cæterarumque omnium cælestium legionum gloria est, nisi lumen immortalitatis, nisi gaudium, nisi illuminatio vitæ ab omni fece rerum humanarum purissimæ? nisi unum lumen sanctæ Trinitatis divisum indivise tripliciter, quod unum est in tribus characteribus, incognite cognitum quantum vult? Nec enim creatura Creatorem sic totum potest cognoscere, ut ipse se secundum naturam suam cognoscit: sed per gratiam omnes angeli, omnisque creata natura eum vident et intelligunt. Nec comprehendunt, sed intelligunt, quatenus lumen cæcis, aut etiam plane videntibus manifestari, et ab iis cognosci voluerit. Nam oculus absque lumine non videt, sed ut etiam videat, a lumine accipit, quando ab ipso quoque fabricatus est. Seu corporeum, seu incorporeum, omnia Deus fecit, quæ in cælis, et quæ in terris et quæ in abyssis sunt. Et horum omnium una vita et gloria, unum desiderium, unum regnum, divitiæ, gaudium, corona, victoria, pax, et omnis decor non alius est, quam cognitio principii et causæ unde producta et orta sunt omnia. Hæc est superiorum inferiorumque conjunctio. Hæc ordo omnium quæ intelligentia percipiuntur.

¹¹ Joan. xvii, 3.

A Hæc subjectio omnium quæ aspectu sentiuntur. Hanc habuerunt angeli status sui firmitudinem, cum Satanam et socios ejus, opinione inflata, quam de semet habebant seductos, de cælo cadere cernentes, cognitione et timore aucti sunt. Qui enim hujus tantum oblitus sunt, etiam elatione voluntaria deciderunt. Contra, qui istud cognoverunt, timori charitatisque adhærentes, exaltati sunt. Unde cognitio Dominicæ potestatis charitatem quodque amplificavit, quoniam plures etiam coruscum Trinitatis fulgorem manifestius videbant, et istud rursus omnem aliam cogitationem excludebat, immutabilesque faciebat eos qui ab initio mutabilem naturam acceperant, in sublimitate cælestium permanentes.

CAPUT IV.

De vero monacho et ejus officio. Ad quantum contemplationis fastigium ipse ascenderit.

Quicumque monachus est, mundo se non miscet, et cum solo Deo perpetuo versatur. Videt, et videtur, amat, et amatur: Fit lumen, lucens quantum verbis declarari non potest. Prædicatus, magis se mendicum reputat, et conciliata sibi multorum amicitia, instar hospitis ac peregrini est. Hem novum prorsus, et quod non possis sat eloqui miraculum. In immensis opibus pauper sum: et cum possideam plurima, nihil habere me puto, et in aquarum copia sitire me profiteor. Et quis mihi suppedabit, quo abundo? et ubi inveniam, quem quotidie cerno? et quomodo potiar eo qui in me et extra mundum est? prorsus enim non videtur. Qui habet aures audiendi, audiat, probe verba illitterati intelligens.

CAPUT V.

Doctrina ad monachos, qui recens mundo, et ita quæ in mundo sunt, nuntium remiserunt. Qualem fidem quis erga Patrem suum spiritualem gerere debeat.

Mundum totum, et homines hujus mundi desere, solumque beatum luctum assume, et tantum commissa abs te peccata lamentare: quoniam ista te omnium conditore Christo, et societate sanctorum ejus spoliaverunt. Præter hæc nihil tibi curæ sit. Quin etiam corpus tuum ut ignotum ac peregrinum habeto, et oculos, veluti condemnatus, et ad mortem excipiendam procedens, humi dejice. Ab imo pectore duc gemitus assiduo, et faciem tuam lacrymis duntaxat prolue, pedes, qui ad malum cucurrerunt, neutiquam velis aliquando aqua abluere. Sane vero etiam manus tuas contractas habe, easque impudenter ad Deum ne extendende, quas ad peccatum sæpenumero extendisti. Linguam lubricam coerce pro virili: est enim ipsa facilis ad peccatum, et per ipsam solam etiam multi, et magni viri a recto itinere aberrantes, regnum cælorum perdidierunt. Sed ante sepi aures tuas, ut nihil turpe ac vanum audiant: tum

fortasse et huic imperabis. Patris tui admonitionibus tantummodo ausculta, et humiliter responde, et non secus quam Deo cogitata mentis tuæ, usque ad primos motus delege, nihil illum cela, nec aliquid eo nolente incipe, neve eo invito dormi, neve comede, neve bibe. Cum hæc ad tempus præstiteris, nihil eximium præstitisse te judicabis. In sudore tu quidem, et lassitudine seminasti, nondum tamen laborum tuorum fructum collegisti. Ne fallare igitur, aut quod quæris, te invenisse credas, priusquam spirituales oculos acquisieris, et aures cordis tui lacrymis tuis, elutis inde sordibus purgaveris spiritualiterque videas, et audias, et sensibus penitus immutari incipias. Videbis enim complura, quæ efferi nequeunt, et audies longe plura, eaque ingentia, quæ lingua exprimere non poteris. Mira igitur, et veneratione digna res, spiritualiter audire, et spiritualiter quoque videre, miraculorum maximum. Talis homo nihil cum carne conjunctum unquam cogitat, et terram calcat, ac si per aerem ingrederetur, omniaque ad imâ Tartara usque cernit, et quæ facta sunt, perspicit omnia. Deum cognoscit, timore percellitur, et ut conditorem precibus veneratur, atque glorificat. Magnum est porro nosse, quam late patéat, et quale sit ejus imperium: quod quamquam omnes nosse se existiment, errant tamen plurimi, ne dubita. Soli illuminationi istud norunt: reliqui universi (o fœdam ignorantiam!) ipsis quoque dæmonibus majore versantur in caligine.

Cæterum, o Domine et molitor omnium, qui me o terra mortale animal creavisti, et gratia immortalis honorasti, dedisti que vivere, loqui, et moveri, et celebrare laudes tuas universorum Domini, ipse tu, da mihi misero ante te prosterni, et rogare conducentia. Etenim quomodo in hunc mundum productus sim, et quid ista sint, quæ homines esse rentur, ego nescio. Quæ sit visio mea, o Deus meus, quid quæ aspiciuntur, dicere nequeo. Quid ita stultitiam indulmus homines universi, et de rebus judicamus perperam? Heri primum veni, cras recedo, et me hic immortalem fore arbitror. Palam me habere te Deum confiteor, factis autem te nego quotidie¹¹. Doceo te auctorem esse omnium, et sine te habere omnia contendo. Tu superis, et inferis imperitas, et ego solus tibi reniti, et adversari non horresco. Da inopi, da miserimo omnem animæ nequitiam abjicere, quam inflatio, et vana animi elatio heu me simul comminuunt, et conterunt. Præbe humilitatem, præbe manum opitulatricem, et absterge maculas animæ meæ, et suffice mihi lacrymas poenitentiae. Desidero lacrymas, lacrymas salutis, lacrymas eluentes fuliginem animæ meæ, meque reddentes clarum ac lucidum deintegro, volentem te videre lumen mundi, lumen oculorum meorum, meorum, inquam, miseri, qui cor multis hujus vitæ malis, et incommodis ple-

num gero, ex persecutionibus, et invidia eorum qui in exilio mihi curando tragediam quamdam dederunt: aut, ut verius dicam, benemerentium, dominorum, et vere amicorum meorum. Quibus, Christe meus, pro malis bona repende sempiterna, ditia, et divina, quæ te diligentibus, et ex animo desiderantibus in sæcula sæculorum constituisti.

CAPUT VI.

Præceptiones, quibus tyro monachus seu discipulus, et viam munientibus ad perfectionem status sui contendere docetur.

A Christo, et ferventi fide ducto principio, sic a mundo secede, et fuge cognatos cum amicis (id enim commodat incipientibus), et nudus a mundanis et materialibus rebus, ad eum qui materia vacat te confer, quo nullum majus auxilium invenies. Pusillanimitatem omnem abs te repelle: ad potentem quippe Dominum confugisti. Quin potius non dubia spe concepta, Domini, etiam passerculorum curam gerentis leve jugum porta: magna enim nos manet in futurum retributio. Ille nos omnes mortales gratis salvat, quandoquidem sacrosancto ipsius sanguine empti sumus. Et jugum illud virtute vocantis Deos nos facit. Hoc enim voluit incarnatio Domini, ut opere exitus operum cognoscas. Quod omnimodis mirabilius est his quæ videntur, præclarum tibi lucrum tuarum amputatio voluntatum, unde te martyrem esse cognoscas. Quæ tibi verbis præcipit pater tuus, ea facito: ducunt enim ea te per viam citra offendiculum usque ad mortem. Magna est hæc sublimitas, et Deum quoque id propter te fecisse constat. Statue te vilissimum esse omnium, quod tibi primas in regno cælorum conciliabit. Puta te peregrinum, mendicum, et abjectiorem aliis. Magni hæc momenti sunt, si ea recte præstiteris. Omnino imitator esto Domini, quo nihil potest cogitari melius. Luctu quotidiano bene procedunt omnia, et is cibo ac potione dulcior est, fluentium stantiumque cognitionem docet. Ante enim a toto mundo sejungit, et honorum quæ diximus custodem silentium exercet. Radices omnigenas affectionum malarum ut inutiles evellit. Memoriam mortis jugem habet. Idem humilitatis effector est. Ab his cor purgatus et illustratus (mira res) quod ab omnibus exquiritur, divinum lumen qui præclare videas, dignus eris. Telum est enim immateriale ex immateriali. Christus autem est perfecta charitas, qua qui præditus est, adoptione Deus est. Et ea animas se inquirentes illuminat, quæ solum vivent, ne quis erret (o charitas Deus, et deficiens!): quæ res stuporem habet, et investigatu est difficilis

CAPUT VII.

Amorem suum erga Deum declarat.

Ut ignis es scaturiens, aqua irrorans, et uris, et dulcedine affuis, et corruptionem tollis? ut

¹¹ Tit. 1, 16.

homines deos facis, tenebras lumen reddis, ab inferis reducis, mortuos immortalitate donas? ut tenebras in lucem producis, noctem pugno concludis, cor circumfulges, me totum immutas? ut te conjungis hominibus, Dei filios facis, amore tui inflammas, adoptione et gratia tua, per Spiritum tuum, distantia, ut Deus, admirabiliter copulas?

CAPUT VIII.

Quibus manifestetur Deus, et in quibus per observationem mandatorum ejus, boni habitus insit.

Quomodo tu, qui es absconditus, inspectas omnia? Quomodo nobis non cerneris, et nos cernis omnes? Verumtamen, non omnes quos vides, etiam agnoscis: sed diligentes te, eos solos pro amicis agnoscis, et iis excellenter te manifestas solem absconditum. Omnes mortales fornicarii, adulteri, deoiores, peccatores, publicani, dum poenitentiam agunt, divinæ lucis tuæ filii evadunt. Lux autem omnino lucem generat: itaque et ipsi lux sunt filii Dei, ut scriptum est¹¹¹, et dii per gratiam, quotquot divina mandata tua probe servaverint. Quicumque mundi vanitates, et imposturas valere jusserint. Quicumque parentes, et fratres sine odio oderint, peregrinos se, et viatores in hac vita arbitrati. Quicumque divitiis et pecunia sese nudaverint, illarumque affectum penitus abjecerint. Quicumque inanem gloriam humanasque laudes ex animo, propter cœlestem gloriam repudiaverint. Quotquot propriam voluntatem perfecte extirpaverint, et quemadmodum oves innocentes erga pastorem se gesserint. Quicumque corpore ad quamlibet actionem pravam mortui, virtutum labori insudaverint, et ex sola moderatoris sui voluntate vixerint, obedientia mortui, iterumque vivificati. Quicumque timore Dei, et recordatione mortis, in singulos dies et noctes lacrymas fuderint, et secundum intellectum ad pedes Domini procumbentes, misericordiam et veniam delictorum flagitaverint. Hi honorum omnium exercitatione, et usu habitum boni adipiscuntur, lugentesque quotidie, et perseveranter pulsantes, misericordiam consequuntur. Hi crebris obsecrationibus gemitibusque inenarrabilibus, et lacrymarum fontibus animam expurgant, quam purgatam videntes incensum desiderium eam plene expurgatam videndi concipiunt. Quoniam autem finem lucis invenire non valent, omnis purgatio ipsis imperfecta est.

Quantumcumque enim purgatus fuero, et nitero miser, et quantumcumque a me visus fuerit, purgans me Spiritus, semper mihi et purgationis, et visionis principium videtur. In profundo enim infinito, in altitudine immensa quis medium aut finem invenerit? Multum esse scio, sed quantum sit, nescio. Plus plus desidero, et continenter gemo, quia exiguum est, quod datum est (etsi multum esse opinor) ad id, quod proci a me

A abesse suspicor, quod cernens concupisco, et nihil habere me existimo, plane donatas mihi opera non sentiens; nec quod solem intueor, id reputo. Quonam modo? audi, et crede. Quod ego aspicio est sol, cujus mihi sensus supra quam dici potest jucundus, animamque mirifico et divino amore trahit. Ipsa cernens uritur, et ardet amore, ac totum quod apparet, intra se habere cupit; quod cum nequeat, ob id contristatur, et videre, lustrareque non esse bonum judicat. Quando igitur qui cernitur, et a nemine capi potest, et revera inaccessus est, afflictæ et humilitæ animæ meæ misereri voluerit, repente qualis a me videtur ante oculos fulgens, talis totus in me coruscare cernitur, et totus omni gaudio, omni desiderio, et dulcedine visionis me humilem complet. Repentina est hæc mutatio, peregrina hæc variatio, nec verbis describi potest, quod in me peragitur. Si enim solem hunc, quem omnes contuemur, intra cor suum descendisse quispiam, et totum id inhabitantem, et æque lucentem vidit, nonne miraculo attonitus, et pene exanimis fuit, et omnes qui eum viderunt, obstupuerunt? Jam qui solis creatorem instar luminaris hujus in se splendidem, operantem, loquentem cernit, quomodo aspectu non obstupescat? quomodo religione non perfundetur? quomodo non diligit, a quo vitam accepit? Homines sibi similes homines diligunt, quando præstare nonnihil altis videntur. Ast omnium conditorem, solum immortalem, omnimodis potentem, quis visum non amabit? Ex sola auditione multi fidem habentes eum dilexerunt, et vitam ejus causa posuerunt sancti, et vivunt nihilominus. Ast qui visionis et luminis ejus participes facti sunt, cogniti ab ipso, et cognoverunt ipsum, quomodo non amabunt, queso? quomodo propter eum non lugebunt perpetuo? quomodo non mundum, et quæ in mundo sunt contemnent? quomodo non ornem honorem et gloriam despicient, qui omni gloria terrestri, omni honore majores, eum, qui est extra terram, et extra omnia spectabilia, imo vero qui condidit spectabilia universa, et gloriam immortalem invenerunt, et acceperunt, citraque defectum omne bonum inde habent? Quin et omnem appetentiam, omne desiderium sempiternorum bonorum, rerumque divinarum, ex eodem fonte semper vivente, tanquam divitias hauserunt: quo et nobis, Domine, abundanter satiari concede, et omnibus amantibus, et quærentibus te ex animo, ut et ipsi nos cum sanctis tuis æterna felicitate in omnia sæculorum spætia oblectemur. Amen.

CAPUT IX.

Spiritus sancti compotem, ab ejusdem lumine rapi, et supra omnes perturbationes ferri, nec earum contactu lædi.

Proh! proh! Domine omnipotens, quis tua

¹¹¹ Psal. LXXXI, 6.

inaspectabili pulchritudine satiabitur? quis tua incomprehensibilitate implebitur? quis cum pro eo ac decet in mandatis tuis ambulaverit, etiam vultus tui lumen aspiciet? Magnum quoddam, et admirabile, et quod omnino intelligentiæ vim superet, in hoc gravi et tenebroso mundo viventem auferri e mundo cum corpore. Nemo mysterium inauditum! Quis parietem suæ carnis transgressus est? quis pervasit corruptionis caliginem, totoque mundo deserto latuit? Papæ, quam facilis ista cognitio, et non subtilis oratio! Ubi latuit, qui mundum traiecit, et extra omnia quæ videbat se extulit? dic, sapientia sapientum reprobata, ne dicam a Deo stulta facta, ut inquit Paulus ¹³, et quilibet Dei servus. Hic est vir concupiscens spiritum. Hic corpore corpore appropinquans potest spiritu sanctus esse. Extra mundum enim et hæc corpora, non est appetitus carnalis affectionis, sed vacuitas passionum, quam qui dillexit, et ex ea dilectione vitam lucrificavit, eum, etiamsi indecore se gerentem, et ad actionem huiusmodi quasi transfugam se conferentem videas, scito id corpus mortuum facere. Non dico corpus sine anima, quæ illi motum affert, sed sine mala cupiditate. Voluptas enim præclaræ ἀνάσσει, et quod exinde incredibili quodam modo me diligit lumen, totam mihi mentem percellens abripit, ipsamque nudam continens immateriali manu, non me sua claritate excidere, aut aliquid cum vitiosa motione conjunctum cogitare patitur: sed complectitur continenter, et animam meam torret amor, nec est in me sensus alius. Quanto enim mundissimus panis fimo pretiosior et suavior est, tanto amplius et sine comparatione amplius superna infernis præstant apud illos, qui ea bene gustaverunt. Erubescat sapientum sapientia, veræ cognitionis experta. Simplicitas enim nostrorum sermonum reipsa legitimam sapientiam possidet, quæ consuetudine divina fruens illum adorat, a quo omnis sapientia in hac vita donata est, per quam refingor, aut etiam deitate afficior.

CAPUT X.

Tristitiam ex obitu charorum etiam robustiores attingere.

Rem novam et obstupescendam audivi. Naturam, cui nihil cum rebus caducis commercii, lapide, cui nomen adamas, solidiorem pati potuisse. Qui lapis cum nec igne, nec ferro mollescat, plumbo implicatus, cera sit mollior. Modo credidi guttas aquæ longo spatio in petram cadentes, eam cavare. Et profecto nihil est in vita immutabile. Nemo me ex occurso iudicet. Væ, fugacia huius vitæ bona tanquam firma et valida intuenti, et lætanti in illis. Eadem illi usu venient, quæ mihi misero. Nox me a fratre dulcissimo, interrupto charitatis indiviso lumine separavit

CAPUT XI.

Deum sibi sicut Paulo et Stephano apostolis visum, cum stupore commemorat.

Quæ huius miraculi novitas, quod et nunc patratum? Deus etiam hodie a peccatoribus vult conspici, qui jam olim ascendit, et in cœlis paterno in throno considerans est absconditus. Abstulit enim se ab oculis sanctorum apostolorum, ut audivimus, et solus postea Stephanus cœlos apertos vidit, ac dixit: *Video Filium stantem a dextris gloriæ Patris* ¹⁴. Atque idcirco ab ipsis legis doctoribus lapidibus obrutus, pro naturæ conditione moritur, et vivit ævo sempiterno. Verumtamen erat ipse apostolus, et erat sanctificatus, et sacrosancto Spiritu undique plenus. Initio autem promulgatum est Evangelium multitudini infidelium, qui apostolorum opera in Christum credentes, etiam gratiam fidei donum acceperunt. At enim nunc res nova hæc quæ in me fit, quidam sibi vult? Quid his quæ in me perpetrantur ita obstupesco? quis hic benignitatis modus, quem experior? Novæ divitiæ bonitatis, alius fons misericordiæ, multo plus quam olim effundens. Multis enim ex benignitate Dei misericordia impertita est: verumtamen et ipsi proprium quiddam, fidem nimirum afferebant, cum aliis virtutibus probatisque actionibus. Ego vero his omnibus me carere perspicio, et scio, et ferre nequeo, quæ in me ab utero matris deploratum sunt a Deo, qui verbo omnem naturam procreavit, quæque et animo cogitare reformido, nedum ut ea scribere audeam. Nam quænam manus huic rei inserviet? quis calamus exarabit? quis sermo eloquetur? quæ lingua renuntiabit? quæ labra expriment, quæ in me cernuntur fieri, et tota die perfici? Etenim et in ipsa nocte, et in ipsis tenebris cum tremore Christum cœlos mihi aperientem video, ipsamque prospicientem, et in me deorsum intuentem, cum Patre et Spiritu, lumine ter sancto. Unum igitur in tribus, et in uno tria ipsum lumen plane est, et lumen unum tria, quod et plusquam sol animam meam irradiat, et mentem tenebris offusam illustrat. Si enim vidisset mens mea, ab initio vidisset. Sed cæcus eram, mihi credite, nec videbam, atque ideo miraculum magis me obstupescit, cum oculum mentis aperiat, et quodammodo videre det, et est ipsum quod videtur. Ipse enim lumen in lumine apparet videntibus, et qui in lumine vident, ipsum rursus vident, in lumine enim Spiritus vident, qui vident, et in hoc videntes, Filium perspiciunt. Qui autem dignus est habitus, videre Filium, Patrem quoque videt. Patrem autem videns, cum Filio omnino videt, sicut et nunc, ut dictum est, in me fit. Et non intelligibilia aliquantum intelligo: et nunc pulchritudines propter lumen inaccessible, propter gloriam non sustinendam incontemplabiles procul aspicio.

¹³ I Cor. 1, 49. ¹⁴ Act. vii, 55

Attonitus sio vehementer, et tremore corripior, cum nisi unam guttam ex abyssu videam, universitas autem aquarum, ut in gutta demonstratur, quamvis qualitate et specie sit: sicut ex simbria totum textum, et, ut aiunt, ex ungue leo. Sic totum in parvo amplexans video, ipsumque illum Christum, et Deum meum adoro. Solabatur autem me nonnihil, quod non devorarer, quod non comburerer, *velut cera a facie ignis*, ut dixit Propheta ¹⁵, quia longe distarem a lumine inaccessibili, et consisterem in mediis tenebris, et his occultarer, unde velut per modicum foramen prospiciens, vertiginem patiebar. In his dum vivo, mentemque distineo, et quasi in cœlum me puto suspicere, timeoque, ne propior mihi factus me afflet, ipsum illum inveni, quem Stephanus cœlis apertis vidit, et postea Paulus cum vidisset, excæcatus est ¹⁶, totum profecto ut ignem in medio cordis mei. Quamobrem miraculo tremefactus, et trepidus valde, et solutis viribus, de mente decessi, totus hæsitabundus. Non austinens autem immensam gloriam, in nocte harum notitiarum aversus aufugi, tectusque cogitationibus, in his velut in monumento ingressus, et pro lapide hoc crassissimo corpore superposito, obtectus sum, et absconditus opinione mea a præsentem ubique, qui olim mortuum ac sepultum me excitavit. Tremens enim, et non potis videre ejus gloriam, subire elegi potius, et manere in sepulcro, et habitare cum mortuis, vivens ipse in sepulcro, quam ut igne illo combustus funditus perirem. Ibi sedentem me desperatum, omnino sine fine lamentari, et plorare oportet, quia desiderato frustratus, nunc in monumento delitescō. Vivens autem mortuus sub terra, et lapide contactus, vitam inveni Deum ipsum, qui vitam dedit, cui sit gloria, et honor in sæcula.

CAPUT XII.

De unitate omnimoda τριπροσώτου Deitatis; et in quibus se aliquid esse dicat, humilians se hac confessione, et arrogantiam pudefaciens.

Quomodo, quæ aliquando in me detestisti, Deus meus, reviviscunt, meque cruciant, et tenebras mihi faciunt? perturbationes, inquam, iræ, et excandescentiæ, unde vapor, et caligo invadunt caput meum, cæcanturque oculi intelligentiæ meæ. Etenim velut connivere et occludi coguntur, et tuo spoliis lumine; quod cum nemo non desideret, pauci tamen exquirunt. Quin etiam quos tuis arcanis dignatus es, et ad materiale communionem cum sensu non materiali, ineffabilem, et omnibus tremendorum mysteriorum tuorum admisisti, et dedisti eis ut cognoscerent invisibilem in visibilibus gloriam, novumque mysterium in mundo factum (adinodam pauci sunt, sat scio, qui hæc liquido apud animum suum contemplati fuerunt)

A ab eo, qui est in principio, ante omnia sæcula, ex Patre, cum Spiritu sancto, Filio et Verbo Dei. (*Deest in utroque exemplari pagina fortasse una*)... et in me producant bestias, et dracones mihi nascuntur, et reptilia, et serpentes, membra animæ meæ vexantes semper. Vana quippe et inanis gloria mordet me, et dentes insigit in cor meum, ex quo infirmo jam et plane fracto me canes feroces exstiterunt et ferarum multitudo. Cumque jacentem invenissent, comederunt me. Deliciæ enim et laudes humanæ emedullarunt et enervarunt animam meam, abstuleruntque mihi robur et alacritatem meam. Heu me! qui scribam omnia? Magnifica autem opinione de me ipso, inertia, voluptate, cura hominibus placendi, tanquam latronibus mihi impositis, utriusque trahentes, distraxerunt me. Et hæc quidem ablata sobrietate et temperantia; hæc vero opera bona, et actiones secundum Deum, ut a seipsa profectas ostentans, mortuum me reddiderunt. Dic, amabo, an non miserabile, et miseratione dignissimum est, cum tam multæ affectiones, et impetus turbulenti in me repente irruerunt, et omni virtute exutum ac despoliatum iuteremerunt, rursum me ipsum nescio, et nihil eorum quæ mihi contigerunt agnoscens, statim me majorem omnibus, et vacantem perturbationibus; et virum sanctum, et sapientem, eximiumque theologum, et jure venerandum ab universis mortalibus. Sed et cum laudor, ut laudem meritis, omnes advocans, ab iis mihi honoris testimonium colligendum puto. Congregatis enim illis, ego amplius intumescō, et crebro circumspicio, ne forte quis absit, qui me non videat. Quod si forte quispiam limis oculis me aspexerit, malignor, et convicior, et de illo detraho, ut et ipse, his auditis, convitiis eorum meorum impatiens veniat, me salutet, meæque fidei, mearumque precum, et charitatis indignus appareat. Quod de reliquis omnibus dico. Venit alius, et benedictionem meam reportat, sermones et doctrinam meam auscultat. Proh stultitiam meam! Quomodo nuditatem ac miseriam meam non cerno, et plagas non sentio, non tristor, non fleo, nec sanationem quæro in nosocomio jacens. nec accerso medicos ostendens vultus meos et detegens illis etiam occultas animi mei ægrotudines, ut sicca emplastra et uestoria imponant, quæ fortiter sanitatis recuperandæ causa sustineam? Sed potius addo vulnera quotidie.

At tu, o Deus meus, miserere mei, qui deceptus sum et erravi; et timorem tuum insere in cor meum, ut secundum mandata tua mundum fugiam, et oderim, et salubri metu contraham me sapienter. Ne sinas, Christe, me in medio illius oberrare vagarique; nam te solum, hactenus non dilectum, diligo, et tua solum præcepta me servaturum confido, qui totus sum in vitiis, nec cogno-

¹⁵ Psal. LXXII, 5. ¹⁶ Act. IX, 8.

vi te. Quis etenim te cognovit, et mundi gloriam desiderat? aut quis te amat, et præter te aliud quærit? nempe ut omnes ad se laudandum, et admirandum advocet; aut quibusdam aduletur; aut omnium amicitias sibi conciliare studeat. Hæc nullus servorum tuorum germanorum fecit; et hoc est quod me cruciat, et in tristitiam dat, Deus meus, quia video me in his servitute subactum, nec persuaderi in alteram partem, nec humiliari possum, nec tuam solius gloriam quærere instituo, per quam demonstrer fidelis, ac servus tuus, et per quam (præcipue in vilitate et mendicitate, ac laboribus) non potentioribus modo, sed et regibus queo fieri sublimior. Flectere igitur, Deus omnium opifex, ad tribuendam misericordiam animæ meæ, qui bene ut essem, dedisti mihi, et cognitionem ve-

A sine sensu, instar luti est. Totam animæ hominis voluntatem unam esse puto. Qui ergo suam divino Spiritui conjunxerit, Deo similis evasit; Christo in pectus accepto, Christianus a Christo est, Christum formatum in seipso, incomprehensum, solum, et revera omnibus conditis naturis inaccessum plane in se continens. Sed, o natura intemerata, essentia occulta, ignota benignitas plurimis hominibus, misericordia quæ non videtur a stulte viventibus invariabilis, insecabilis, ter sancta essentia, simplex lumen, et carens specie, minime compositum, incorporeum, quodque a nulla natura capi atque comprehendendi potes, quomodo, o rex, oculis humanis objectus es ut ego, cognitus ab his qui in mundo sunt, gestatus sanctæ Matris tuæ manibus, ligatus ut homicida, passus ut maleficus, dum me prorsus salvare vis, et in paradysum gloriæ denuo reducere. Hæc est œconomia tua, hæc causa adventus tui, hæc misericordia; et humanitas tua, omnibus mortalibus nobis exhibita, fidelibus, infidelibus, ethnicis peccatoribus, et sanctis. Facta est enim apparitio tua in carne communis omnium vivorum ac mortuorum salus et redemptio.

CAPUT XIII.

Ad pœnitentiam cohortatio, et quomodo voluntas carnis, voluntati spiritus copulata, hominem Deo similem reddat.

Illacrymo et compungor, cum mihi lumen fulsit, videoque mendicitatem meam, et cognosco ubi sum, et qualem mundum incolam, mortalis mortalem et interitum scilicet. Delector vero et gaudeo, quoties statum meum et concessam mihi a Deo gloriam perspicio, ac me velut angelum Domini totum indumento non materiali ornatum coniecto. Gaudium igitur largitoris et immutantis me Dei desiderium in me exsuscitat, desiderium lacrymarum fluente protrudit, et me uberius illuminat. Audite, qui in Deum, ut ego, peccatis; elaborate et currite in bonis operibus, ut comprehendatis, et complectamini ignis materia vacantis materiam (cum dico materiam, divinam tibi naturam significo) et accendatis intellectualem animæ lampadem, ut flatis soles in mundo collucentes et nequaquam visi ab his qui in mundo sunt; ut sitis sicut dii, totam Dei gloriam intra vos possidentes, in duabus essentiis, duabus omnino naturis, duplici functione, gemina voluntate, quemadmodum Paulus clamat¹⁷. Alia est siquidem fluxæ carnis voluntas, alia spiritus et animæ meæ: verumtamen non triplex, sed duplex, ut homo, sum. Anima mea corpori meo inexplicabili vinculo colligata est. Attamen utrumvis congruenter sua quærit, corpus, comedere, bibere, dormire; quas etiam carnis terrenæ voluntates appello. Quod postquam ab anima separatum fuerit, nihil appetit hujusmodi: sed mortuum,

Quod autem in me perditum occulte, et seorsum in ignorantia cognoscibili mihi quidem certe, aliis autem non, perfectum est, quæ lingua eloquetur? quæ mens interpretabitur? quis sermo enuntiabit, ut et manus mea litteris exaret? vere enim tremendum, tremendum est, inquam, nec satis dici potest, quod a me videtur lumen, quod mundus iste non habet. Et diligit me, qui in hoc mundo non est. Et ego in medio cellæ meæ video illum, qui extra mundum est. Super lectulo meo sedeo, et extra mundum versor. Eum autem qui semper est, et tamen genitus est video, qui cum et loquor audeoque dicere, Amo, quoniam ille me amat. Sola ejus contemplatio præclaræ mihi dæpes et nutrimenta sunt; illique unitus supra cœlos scando. Et hoc verum ac certum esse scio. Ubi autem hoc corpus tum sit, nescio. Scio descendere, qui est immobilis. Scio a me videri, qui natura est inaspectabilis. Scio, qui ab omni creatura longe distat, ab eo accipi, et inter ulnas ejus abscondi, et tunc extra totum mundum me inveniri. Vicissim ego mortalis, et in hoc mundo parvus atque exiguus, intra me creatorem mundi totum aspicio: et dum intra vitam sum, totamque vitam intra me vigentem et florentem complector, me non moriturum scio. In corde meo est, et in cœlo non deest: hic et ibi a me cernitur æqualiter coruscans. Quoniam autem modo intelligentia satis consequar, quo pacto hæc fiant? aut quomodo tibi enarrare potero, quæ intelligo et video? Sunt enim profecto effatu impossibilia, et universe incenarrabilia, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, et in cor carnale non ascenderunt¹⁸. Gra-

¹⁷ Rom. vii, 14 seqq. ¹⁸ Isa. lxxiv, 4; I Cor. ii, 9.

tias ago tibi, Domine, quoniam misertus es mei et donasti mihi, ut hæc viderem, et conscriberem, posterisque meis prædicarem benignitatem tuam; ut et nunc sacra hac doctrina imbuantur populi, tribus et linguæ, quod omnium fervide pœnitentiam misereris; sicut apostolorum tuorum, et omnium sanctorum misertus es. Benefacis illis, eos honoras, et glorificas, Deus meus; ut cum desiderio multo, et timore te exquirentes, et ad te solum mundi opificem conversos, quem decet gloria, honor, imperium, majestas, ut regem, et Deum, ac Dominum universi, nunc et innumerabilibus sæculorum ætatibus. Amen.

CAPUT XIV.

Gratiarum actio ad Deum, propter dona quibus ab eo dignatus est. Præposituræ, ac sacerdotii dignitatem ipsis quoque angelis venerabilem, ac suscipiendam esse.

Ego, Domine, etiamsi loqui velim, non possum. Quid enim tandem loquar, cum consiliis, actionibus et omnibus cogitationibus immundus sim? Nihilominus vulnerata est anima mea, et intus ardeo, cupiens te alloqui saltem aliquantum, Deus meus. Video enim memet, quod scis, et video quomodo membra omnia corporis et animæ meæ ab ipso ortu inquinaverim, totus peccatum (18).

Considero misericordiam, benignitatem, et multa bona tua quæ in me operatus es, et obmutesco, propemodumque despero, et affligor continenter, ac tristor infelix, quia omnibus bonis tuis indignus sum. Cum porro in meipsum descendens, multitudinem peccatorum meorum apud animum reputo, mecumque cogito, nec unum saltem opus bonum in vita suscepisse me, et pro suppliciis, quæ ex justa ira tua sustinere debebam, ut qui te sæpius offenderem, plurimis potius beneficiis abs te humaniter cumulatum esse, in desperationem adducor, quandoquidem adhuc quotidie errata erratis adjicio; et ne multam miserationem benignitatemque tuam ad majus supplicium mihi imponendum vertas formido: quoniam quo pluribus meritis abs te ornor, eo magis ingratus sum tibi ego, boni Domini servus improbus. Omnia igitur alia incommoda, Domine, patientiæ mihi erant, spem æternæ vitæ suggerentia; cujus rei causa gaudebam sæpe, quod solus nosti, confisus clementia et misericordia tua. Ob hoc enim ex toto mundo elegisti me, atque ab amicis cognatisque sejunxisti

(18) Humilitatis et religiosæ modestiæ sunt istæ voces; similes illi Davidicæ: *Non est sanitas in carne mea* (Psal. xxxvii, 4). Et: *Lumbi mei impleti sunt illusionibus* (Ibid. 8). Inquinantur membra corporis per peccatum, quatenus sunt instrumenta hominis peccantis. Et ille homo sit totus peccatum: qui omnibus suis pœnitentiis et membris ad peccatum abutitur, nimirum quando immensitatem seu exsuperantiam rei alicujus denotare volumus, tum abstracta vocabula subjecto tribuimus. Ut cum

ut mei misertus salvares me. Hoc certa fide persuasum habens, a gratia tua gaudium carpebam inexplebile, et solida spe sustentabar. De duobus autem illis extremis quid dicam nescio, quæ tibi, Rex meus, in me fieri complacitum est, quæ animæ ac menti privationem asserunt, functionesque et intelligentias omnes impediunt. Quin et magnitudine gloriæ tuæ gravant, et ferme commovent me ad cessandum, ut nihil loquar, nihil faciam, nihil horum attingam.

Æstuo, et admirans contristor, quod ad res tales, tam sacrosantas me dederim, ut servirem, et liturgum agerem in iis ego miser, quæ intueri libere angeli verentur; prophetæ cum timore cognoverunt, stimuli de gloriosa, et incomprehensa œconomia audiverunt: apostoli, martyres, et doctorum chorus clamant et vociferantur, se indignos palam prædicantes. Ego autem perditus, ego fornicator, quomodo fratrum rector, divinorumque mysteriorum sacerdos, et Trinitatis immaculatæ minister sum? Quando enim panis ponitur, et vinum hauritur ad corpus et sanguinem tuum, o Verbum, consciendum, ibi ades tu ipse, Deus meus, et hæc vere corpus tuum et sanguis sunt, superventu Spiritus sancti, virtuteque Altissimi, et Deum inaccessum, vel potius habitantem lucem inaccessibilem non solum huic naturæ humanæ, et corruptioni obnoxie, sed etiam omnibus quæ ratione intelliguntur, angelorum agminibus, audemus contingere. Hoc igitur arcanum, hoc supra naturam opus, et hæc actio, ad quam obeundam delectus sum, suadet ut mihi uti mortem, ante oculos proponam. Unde posthabita lætitia tremore concutior, cum sciam nec me, nec quemvis alium pro dignitate posse λειτουργεῖν (sacrificio fungi) et vitam adeo angelicam, imo plusquam angelicam in corpore traducere: ut quemadmodum ratio docet, et veritas habet, pro eo ac dignum est, familiarior ipsis angelis Deo fiat; utpote et manibus tractans, et ore absumentis, quod illi auguste venerantur, et cum tremore circumstant.

Judicium autem fratrum, quibus moderandis sum præpositus, quæ anima portaverit? quæ mens sufficiet, citra justam reprehensionem gubernare ejusque animum, et cuncta quæ sui officii sunt, sine defectione conferre, seque ipsum ad eorum censuris eripere? Hoc mihi neutiquam alicui possibile videtur. Induxi ergo in animum, et malo

aliquem ob eximium animi candorem, *totum candorem* nominamus. Quo pertinet etiam illius oratio, qui dicebat, lusciniæ nihil aliud esse, nisi *vocem*. Hæc adnotaverim, ne quis ex hæreticorum grege in hunc locum incidens, exsultaret ὡς βυζ εἰς ἀχρὰ ἐμπύτων, ratus se reperisse stabilimentum delirio suo de peccato originis etiam post baptismum in homine remanente, eumque, ut fermentum massam, miserabiliter indiciente et corruptente, ita ut nihil sit quod ab hac lue vacet.

esse discipulus, et sub unius voluntatem arbitriumque subjici, et unius capessere jussa, et ob hunc unum reddere rationem, quam moribus et voluntatibus servire plurium, eorumque mentes scrutari, consilia comperire, actiones et cogitationes penitus investigare; quando et iudicium me manet, et responsurus sum pro iis quæ peccarunt, ad quos regendos ego arcano omnino Dei consilio electus sum solus. Unusquisque enim per se iudicabitur, et rationem plene reddet eorum quæ ipse seu bona seu mala gesserit. Pro unoquoque autem solus ego reddam. Et quinam salvabor, aut quomodo misericordiam impetrabo, qui neque pro una mea et misera anima possum ullum opus ullo modo ad salutem peractum ostendere, per quod ignes æternos evadam? Sed, o benigne Salvator, misericors et miserator: mihi abjecto divinam largire virtutem, ut quos in fidem meam tradidisti fratres, eos regam verbo cum prudentia, atque ad pascha legum tuarum divinarum deducam, et in mansiones cælestis regni restituum salvos, illæsos, virtutum pulchritudine splendidos, dignos adoratores ad terribile tribunal tuum. Et me quoque indignum e mundo assumptum, tamei si multis peccatorum notis inustum, tamen sacerdotem, et inutilem servum tuum, quo nosti iudicio, choris electorum cum discipulis meis adnumera; ut simul omnes gloriam tuam divinam videamus, et bonis tuis ineffabilibus oblectemur. Tu enim es voluptas, deliciæ, decus ardentem te amantium, in sempiterna sæcula.

CAPUT XV.

Videns gloriam Dei, quam in se operationem senserit. Divinitatem esse in omni, seu universo, comprehendique et non comprehendi ab his qui merentur. Nos esse domum David. Christum in multis membris nostris cognitum, eundem unum atque indivisum esse.

Dum te revelas, Domine universorum, et vultus tui gloriam manifestius demonstras, totus tremo, te superne aspiciens, quantum pro humili et abjecta natura mea possum, et timore ac stupore correptus dico, Superant captum meum omnia tua, Deus meus. Sum enim immundus, et indignus omnino intueri te, purum et sanctum Dominum, quem reverentur angeli, et cui cum tremore ministrant; cuius a facie conculitur, et contremiscit omnis creatura. Cum hæc dixi, claudio oculos, hoc est, ad inferna avertio mentem meam, quia videre ac perspicere Deitatis tuæ majestatem non sustineo. Et tum lamentor, orbatus pulchritudine tua, nec fero separari abs te, qui solus es benignus. Tu vero sic lamentantem, et plorantem, totum, papæ circumfulges, et obstupescio, et uberius fluunt mihi lacrymæ, dum misericordiam tuam erga me perditum admiror. Tum corporis mei multam fœditatem, et miserabilis animæ meæ

A Indignitatem video, eaque consideratione mentem percussus exclamo, Quis igitur ego sum, o Deus, et auctor omnium? et quid tandem feci laudabile in vita mea; aut quodnam mandatum tuum complevi, quod tali gloria me despiciabilem glorificas? Et unde, et qua de causa miserum me die noctuque tali luce circumfundere dignatus es? Egone aliquando sitiens quæsi vi te, Rex meus, egone laboribus mandatorum tuorum defatigatus et afflictus sum? egone tentationes et flagella pertuli, quomodo omnes sancti post nominum memoriam hæc patienter tulerunt, ut me illis adnumeratum salvum esse velis? Quanquam mirifice humanus ac benignus es, ut parens et conditor omnium, audio tamen Jacobum dicentem¹⁹, mortuam esse fidem sine operibus, harreoque supplicia, pro certo illic vilem homuncionem me manentia. Quo pacto igitur confidam ego, Domine, me ut fidelem ad illorum numerum aggregatum iri, qui antehac tibi servierunt, cum ipse nec unum de mandatis tuis servaverim? Verum novi te posse omnia, facis omnia ut vis, et postremis das ut primis, et quod mirum est valde, primorum extremis primum das. Hæc cum tibi dico, tibi, inquam, conditori hujus mundi, prius supra apparenti, et rursus te occultanti, ac postea me totum radiis circumdanti, repente te totum in me perspicio exstitisse, qui ante supra videbaris, et te iterum occultaveras, sicut sol lectus nubibus tenuioribus contractisque radiis. Quemadmodum ille tum aspectui patet, et tunc melius cernitur ab hominibus: sic et tu mihi accessibilis es, latens intra me, alioqui Inaccessus, oculis meis, quos intellectus novit conspectus, ut scis, paulatim crescens, majoremque lucem diffundens, et amplius coruscans. Aliquando iterum mihi inaccessible es. Quare quod comprehendi non potes, ideo te celeberrimo, et magnis vocibus bonitatem tuam prædico, naturamque nostram glorificantem glorifico.

D Gloria, o Verbum, immensæ condensationi tuæ. Gloria misericordiæ tuæ. Gloria potentia. Gloria tibi, quoniam immutabilis, atque invariabilis manens, totus es immobilis, cum semper movearis, totus extra creaturam et totus in creatura, totus implet omnia et totus extra omnia. Super omnia es, Domine, super omne principium, super omnem essentiam, super naturam naturæ, super omnia sæcula, super omne lumen, super intelligentes beatarum mentium naturas: nam et illæ tuum, vel potius cogitationis tuæ opus sunt. Tu enim nihil es omnium, et superior omnibus. Nam exstantium causa es, ut omnium procreator, et ideo separatus es, ac distas ab universis, et supra omnia quæ sunt eminere intelligeris, oculorum obtutum effugiens, inaccessible, incomprehensus, intactilis, haud intelligibilis, immutabilis, totus simplex, et tamen totus varius

¹⁹ Jac. II, 20.

et omnino mens mea varietatem gloriæ, et decorem elegantiæ tuæ perspicere nequit. Ergo qui ex omnibus nihil est, quomodo tandem est super omnia? Qui extra omnia, et omnium Deus es, aspectum, accessum, intellectum, tactum omnem fugiens, idem mortalis factus, in mundum es ingressus, assumptoque corpore humano, apparuisti omnibus accessibilis. Cognitus es etiam a fidelibus cum gloria divinitatis tuæ, et ab ipsis comprehensus, qui prorsus es incomprehensibilis, et visus ab illis totus; alloqui omnibus invisibilis, et viderunt majestatem sacrosanctæ divinitatis tuæ. Soli fideles vident: omnes autem infideles viso te mundi lumine, cæci permanent. Fideles, itaque et tunc et nunc semper te vident, et secum te habent, universitatis opificem, versantem, et habitantem cum ipsis in hujus vitæ tenebris, ut solem inaccessum, ut lampadem inextinguibilem, qui a tenebris penitus non comprehenderis, et te videntes semper illuminas. Quia igitur tu, ut diximus, extra omnia es, etiam abs te illuminatos extra ea quæ sensum oculorum movent, esse facis, et sursum cum Patre tuo. Et quomodo tu cum illic ais, sine intervallo nobiscum es totus: sic nos servos tuos, in medio rerum sub sensus aspectumque cadentium versantes, educis, et sursum omnino tecum lumine tuo illustratos tollis, et ex mortalibus immortales reddis, manentesque quod sumus, gratia tua filii, similes tibi evadimus, dii Deum videntes. Quis itaque ad te non accurrat, qui solus es benignus? quis te non sequatur? quis non ex charitate dicat: En, projectis omnibus te sequimur, te compatiensem, mansuetum, misericordem Dominum, nostram conversionem jugiter expectantem, nolentem interitum eorum qui te offenderunt¹⁹, qui in nobis modo stupenda perficis, quæ olim in domo David futura audientes, miramur, qualia futura sint. Domus David nos sumus, tanquam cognati illius. Nam ipse tu omnium Conditor, filius illius factus es, et nos filii tui per gratiam. Tu cognatus noster carne, nos Deitatis tuæ. Indutus enim corpore dedisti nobis Spiritum sanctum, omnesque simul una domus David facti sumus, quia proprii tui et cognati tui. Dominus igitur David tu in spiritu es, nos fi-

¹⁹ Ezech. xxxiii, 11.

(19) Hujus theoriæ occasionem sumpsisse videtur Simeon ex illo I Cor. xii, 17: *Vos autem estis corpus Christi, et membra de membro.* Et cap. vi, vers. 15: *Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi?* Et ex aliis hujus generis; quæ quidem omnia mystice et spiritaliter accipienda sunt. Porro apud Simeonem sequitur hic disputatio de membris nostris in membra Christi transformatis, deque Christi membris in nostra conversis, quam silentio præmittendam, Latinisque auribus non satis dignam censuimus. Si quis ejus desiderio tenetur, is codicem Augustinum aut Bavaricum adeat. Multa honeste et decore in hac rerum universi-

lii David, semen divinum tuum omnes. Congregati autem in unam coalescimus domum; id est, omnes sumus fratres, omnes cognati tui. Et quomodo non res admiranda, quomodo non stupenda cuivis hoc cogitanti, hoc perpendenti, quod tu nobiscum es nunc, et in sæcula et unumquemque domum facis, et habitas in omnibus, et es ipse domus omnibus, et in te habitamus unusquisque nostrum, totus cum toto, et quod quolibet vicissim tu, cum solo solus, et supra nos solus, et totus es? Nunc ergo in nobis augusta perpetras. Quæ augusta? dicam pauca de multis. Et quamvis dicta hactenus, omnia plusquam obstupescenda sunt, tamen jam illis amplius obstupescenda accipe.

B Membra Christi sumus, et membra nostra Christus. Et manus mea miseri, et pes meus Christus. Et manus Christi et spes Christi ego minimus. Moveo manum? etiam Christus, omnino enim manus mea est: individuum enim Deitatem intelligas oportet. Moveo pedem? et ecce fulget ut ille. Cave dicas blasphemare me, sed hæc approba, et Christum adora, qui te talem facit. Etenim tu quoque, si volueris, membrum ejus fies. Et ita omnia membra uniuscujusque nostrum membra Christi fient, et Christus nostrum membrum, et is omnia indecora ac deformia formosa, et decora reddet, pulchritudine videlicet et gloria Deitatis suæ illa exornans; et siemus simul dii, cum Deo familiariter conjuncti, nullam in corpore nostro maculam aspicientes, sed acti totius corporis Christi similiudicem consecuti, quisque totum Christum membrum nostrum habebimus. Unus enim multa factus, unus manet individuus; pars autem unaquæque totus Christus est (19).

C Si ergo tu indutus es carnis tuæ dedecus, nec mentem atque animam nudatus, et tenebris operatus, lumen adhuc videre potuisti, quid tibi ego faciam? quomodo venerationis plena ostendam? quomodo, proh dolor! in domum David te introducam? Adiri enim non potest ab ignavis, ut ego sum: nec videri a cæcis, mihi similibus; et distat procul plane ab infidelibus et pigris, procul ab omnibus impioribus, ab omnibus mundi amatoribus, ab iuanis gloriæ cupidis. Sic

D tate et sunt, et fiunt, et facta sunt, quæ libero ore honeste effari non possumus. Nec quia nobis aliquid a natura tributum est; ideo linguæ vestique tegumento celari non debet. Nec satis aut piæ aut decentes mihi videntur illæ rerum spiritualium considerationes, quæ mentem supra hæc nimis, ut sic dicam, physica non attollunt. Nec qui abdit, quæ natura abdi voluit; ideo Christum non induit. Quod si quis esset, qui arbitrareretur Christiano, qui Christum et re et nomine induit, omnia in propatulo habenda esse; is non injuria plenior cynicismo quam Christianismo existimari posset. Verum de his satis.

autem citra comparationem distat, ut si super altitudinem cœli, aut infra profundum abyssi esset! Et quisnam, aut quo pacto in cœlum tandem ascendet? aut quomodo sub terram descendens, scrutabitur abyssos? et margaritam, ut granum sinapi parvissimum exquirens, quomodo invenire poterit? Sed, o filii, congregamini, o matres adeste, o patres prævenite, antequam mors præveniat, mecumque lamentamini, et plorate omnes, quod cum parvuli in bap̄tismate Deum acceperimus, vel potius infantes filii Dei facti simus, cum peccassemus, mox extra domum David ejecti simus, neque id senserimus, et curramus per pœnitentiam; per eam quippe ejecti omnes regrediuntur: aliter regredi non licet, ne erretis, nec videre, quæ in ea perfecta sunt, perficiunturque in sæcula innumerabilia in Christo Deo meo, quem decet omnis gloria, honor, adoratio in sempiternum.

CAPUT XVI.

Secundum naturam Deum solum amabilem, ac desiderabilem esse; cujus qui factus est particeps, eum bonorum universorum factum esse participem.

O quæ res ista tam venerabilis omni creaturæ? quod hoc sub intelligentiam cadens lumen, quod videtur ab omnibus? quæ istæ tantæ divitiæ, quas omnino mortalium nullus invenire aut possidere potuit? sunt enim omnibus incomprehensibiles, et a mundo capi nequeunt; sunt super orbem terrarum desideratissimæ; sunt optabiles, quantum rebus aspectabilibus earum procreator antecellit. Atque ideo ejus charitate vulneror. Quatenus autem eum non capio, mente maceror et tabesco, et ardenti corde ingemisco, et hic illic obambulans ac circumiens inflammatus quæro, nec uspiam invenio quem diligit anima mea. Circumspicio crebrius, si possim videre quem desidero. At ille quasi inaspectabilis, penitus non apparet. Cum autem cœpero lamentari quasi desperabundus, tunc se mihi videndum offert, et intuetur me qui intuetur omnia. Admiror, et insigni pulchritudine obstupesco; et quomodo cœlo aperto prospexerit inde Conditor, mihi que gloriam novam et inenarrabilem demonstravit. Et dum ego ita mecum cogito, quis tandem illi propior fiet? aut qua ratione in altitudinem infinitam elevabitur? ipse intra me adest, et in misero corde meo coruscat, undique me immortalis splendore convestiens, et cuncta membra mea irradians, totum me complectens, osculum totum impertit, et totum se mihi indigno dat, et ejus charitate pulchritudineque satior, divinitatisque voluptate et dulcedine compleor. Particeps luminis, particeps gloriae, et resplendet facies mea quemadmodum ejus, qui est desiderium meum, et omnia membra mea clarescunt, speciosisque speciosior tunc fio, divitiibus divitior, potentibus omnibus potentior, et regibus major sum, et honorabilior longe quibuscunque visibilibus, non terra modo et eorum quæ in terris,

sed cœlo quoque et omnium quæ in cœlis sunt, omnium Opificem mecum habens, quem decet gloria, et honos nunc et in sæcula. Amen.

CAPUT XVII.

Timorem generare charitatem, et illam eradicare timorem ex anima, manereque in ipsa, cum sit sanctus divinusque Spiritus.

Quomodo hymnis decantabo, quomodo glorificabo, quomodo digne prædicabo Deum meum qui tam multa peccata mea dissimulavit? quomodo attollam oculos meos, quomodo aperiam os meum, Salvator mi, quomodo movebo labia mea, quomodo ad sublime cœlum extendam manus meas, quem sermonem inveniam, quibus verbis utar, quomodo loqui audebo, quomodo veniam flagitabo tam multis erratis, tam innumerabilibus peccatis? Certe facinora admisi omni indigna venia? nosti tu quid dicam. Omnes naturæ fines transivi, præter naturam patris sceleribus, brutis animalibus pejor exstiti, omnibus marinis, omnibus terrestribus, pecudibus, reptilibus, feris revera deterior fui, cum mandata tua violavi. Qui igitur corpus meum ita contaminavi, et a limam sordidavi, quomodo apparebo tibi, quomodo aspiciam te, quomodo vel stare miser ante conspectum tuum audebo? quomodo non fugiam gloriam tuam, et lumen fulgurans sancti Spiritus tui? Quomodo solus ego ad tenebras non vadam, et a sanctorum cœtibus non separabor, qui opera tenebrarum feci? Quomodo sustinebo vocem tuam, qui hinc ex factis meis fero mecum damnationem meam? totus horreo, totus contremisco, totus in timorem stuporemque versus exclamo ad te. Scio, Salvator, neminem periinde ut ego peccasse tibi, nec quisquam se tantis, quantis ego flagitiis involvit: quin aliis etiam auctor perditionis fui. Atqui hoc contra novi, hoc persuasus sum, Deus meus, non magnitudinem admissorum, non multitudinem peccatorum, neque turpitudinem actionum unquam benignitatem tuam, et magnam, imo vero plusquam magnam, et quam nulla ratio, nulla mens capit misericordiam tuam supergressuram esse, quam copiose in peccatores effundis, dum ferventer agunt pœnitentiam, eosque purgas, et illuminas, et luminis participes, et divinitatis tue consortes efficiis, et cum eis hand aliter, quam cum sinceris amicis versaris, atque colloqueris.

O clementiam infinitam, o charitatem ineffabilem! Idcirco ante te in genua procido, et magno te amore appello: sicut prodigum et meretricem ad te accedentes in gratiam receperis, ita me recipe, misericors Salvator, pœnitentem ex animo, et lacrymas meas ut e fonte continenter stillantes non aspernatus, ablue per illas animæ meæ, ablue corporis, quas ex motibus non relictis contraxi maculas. Etne quoque cor meum ab omni nequitia. Illud siquidem radix et fons pec-

cati est. Nequitia mali seminatoris malum semen A et rursus sine timore in anima non progignitur illic germinat, et in altum crescens, ramos plurimos improbitatis ac vitiositatis producit. Hujus radices funditus evelle, Christe meus, et animæ atque cordis mei agellum purga, et timorem tuum illis insere, et da ut radices agat, ac repullulet, ut in sublime excrescat custodia mandatorum tuorum, dum in horas apponis, adhibitasque lacrymas meas fluentis scatentibus auges: quo inde irrigatus, maximopere incrementum capiat, et quantum corroboratur et attollitur, tantum pro rata parte humilitas cum eo augetur, cui turbidi motus omnes cedunt, et cum iis dæmonum phalanx repellitur, quam virtutes universæ, ut reginam, circumdare, et tanquam custodes, et amicæ, et famulæ dominantem comitari cernuntur. B Illis autem congregatis et consociatis, in medio earum velut arbor secus decursus aquarum plantatus²¹ timor tuus efflorescit, et sensim mihi florem novum ostendit. Novum dixi, quoniam natura omnis secundum genus suum parit, et arborum omnium semen secundum genus suum in unaquaque inest. Timor autem tuus, et florem novæ ejusdem naturæ, et fructum æque novum, et a se alienum exhibet. Est namque timor sua natura mœroris plenus, et a se occupatus, semper mœsto vultu, contractisque supercillis incedere facit, tanquam servos, tanquam multis verberibus dignos, tanquam in horas excindi se a morte expectantes; et falcem quidem illius videntes, momentum vero ignorantes; nec spem habentes, nec plenam fidem perfectæ veniæ; sed trementes C finem et iudicii illius sententiam, ut incertam animis ac memoria circumferentes. Flos igitur quem effert specie est inexplicabili; sed minus tamen modus ejus explicari potest. Nam dum erumpit videtur; sed statim absconditur, quod nec naturale nec consequens est, verum naturæ naturam conditionemve superat, naturamque omnem transcendit. Paulisper cernitur flos tam formosus, quam verbis nullis declarari queat, et ad se contemplandam rapit mentem meam, nec quidpiam eorum meminisse sinit, quæ timor suggerit, sed omnium mihi tum oblivionem inducit, et actutum avolat. Ita arbor timoris iterum flore destituitur, et ego in tristitiam datus ingemisco, et ad te impense clamans, florem denuo in ramis conspicio, et oculis, o Christe meus, in eo solo defixus, non tunc arborem video, sed crebrius florem ententem et me toto cum desiderio ad se trahentem intueor, qui tandem in fructum charitatis consummatur ac desinit. Porro hic fructus ab arbore timoris portari se non patitur; sed bene jam maturus, absque arbore cernitur: nullo enim modo timor in charitate reperitur,

²¹ Psal. 1, 3

(20) Intelligendum est hoc de Christo secundum divinam naturam; quæ a planta fit ex verbis præ-

et rursus sine timore in anima non progignitur hic fructus.

Vere quiddam mirabilius, quam cogitatione, nedum sermone possis assequi, arborem labore cultam florescere, et fructum ferre, fructum autem totam arborem radicibus extirpare, solumque fructum permanere. Quo pacto fructus absque arbore sit, explicare prorsus nequeo. Manet tamen et est tamen charitas sine timore, ex quo tanquam parente profluxit. Charitas igitur omnem profecto in se lætitiâ continet, et gaudio jucunditateque se habentem cumulat, efficitque ut se extra mundum esse sentiat, quæ facultas in timorem neutiquam cadit. Nam cum is intra ea sit, quæ visus cæteriisque sensibus percipiuntur, quomodo, quæso, timentem procul ab his sejungere, et ejus sensum omnimodis cum inaspectabilibus conjungere, ac devincire ulla ratione valebit? Cæterum flos, et fructus, quem timor generat, charitas, inquam, an hæc valeat, velim, ais, nasse perspicue. Exprimi hæc nequeunt, ut affirmavi: verumtamen adverte animum, et te docebo.

Divinus Spiritus est charitas, lumen omnia oporans, et illustrans. Verumtamen non est e mundo, neque omnino aliquid mundi, nec creatura, quia increatum, et extra creaturas universas, et ab omnibus separatum, increatum in medio creatorum. Intellige, filii, quid dico: Hoc increatum nunquam creari potest. Attamensi velis, etiam hoc facere potest, scilicet, ut creatura fiat. Etenim Verbum, Spiritu cooperante, et Patre ita volente, nullam sui mutationem passum, hominem induit, quique erat natura Deus increatus, modo ineffabili creatura factus est, et eo quod assumptum deificato, ostendit mihi duplex miraculum ambabus functionibus, et voluntatibus similiter, visibilem, et invisibilem, qui teneri, nec teneri possit: et qui apparebat ut creatura in medio creaturarum omnium, ut non creatura disperebat, sicut illi putabant. At enim neutiquam evanescebat; sed in medio omnium creaturarum sensibillium exstans Verbum, cum eo quod assumpsit copulatum, ut creatura non cernebatur. Assumptam autem creaturam celans, aut in sublime in gloriam suam, quæ intelligentiam nostram excedit, evehens, illico abscondebatur, hoc illi dicebant evanuisse Dominum; sed rem ex se metientes plane. Creator enim omnium, qui a nemine capi potest, et, ut Deus, implet omnia, quomodo aliter occultaretur? Num Dominum de loco in locum alium translatum, et ita ab oculis apostolorum ablatum dices (20)? Apage ne ex ignorantia in blasphemiam incidas.

Audi vero charitatis effecta, si placet, et quo-

cedentibus: Creator enim omnium, qui a nemine capi potest, et ut Deus implet omnia, quomodo aliter

modo ea major sit omnibus, cognosces. Quibus omnibus? Num te latet illud Apostoli ²², dicentis potius esse charitatem habere, quam loqui linguis angelorum, et habere omnem omnium hominum fidem, ita ut montes transferas, nosse omnem scientiam, et abditissima mysteriorum, distribuere omnes facultates suas, et ipsum medicum fieri, etiam corpus ipsum tradere propter Christum ut ardeat? Et quidem tanto major his est charitas, quod hæc, sive unum, sive omnia, sine charitate nihil penitus utilitatis afferant illis a quibus possidentur. Quare quicumque et a charitate, et ab istis enumeratis omnibus nudus est, dic mihi, ubi apparet? quid faciet? quomodo interrogantibus se fidelem esse respondere audebit? Attendendum igitur ita loquenti de charitate. Sedeo in cella mea nocte aut die, adest, ut non appareat, et ut non cognoscatur, charitas. Et cum extra creaturas omnes, rursumque cum omnibus sit, est ignis, et est fulgor, sit luminis nebula, sit sol denique. Ut ignis, animam calefacit, et cor meum incendit, atque ad desiderium et amorem Conditoris exsuscitat. Affatum autem inflammatum, et animo ardentem, ut splendor lucidus me tota circumvolat, ac radios curosos in animam meam jactat, mentemque illustrans, et perspicacem reddens, ad sublimitatem contemplationis idoneam facit. Atqui hic erat, quem timoris florem esse supra dixi. Viso autem splendore, et impletus gaudio incredibili, non sum lætatus quod vidissem. Sed ipse cum cœlesti me gaudio implevisset, avolavit, secumque mentem meam, et sensum, et omnem rerum mundanarum cupiditatem abstulit. Et insequens mea mens comprehendere visum splendorem desiderabat: verum non inveniebat eum creaturam, nec illi jucundum accidebat, e creaturis prorsus excedere, ut splendorem illum increati, et incomprehensi comprehenderet. Nihilominus circumibat omnia, et illum videre conabatur. Scrutabatur aërem, cœlum obibat, abyssos perambulabat, et extrema mundi, ut videbatur, pervestigabat excutiebatque; sed nihil in his omnibus inveniebat, creata enim omnia. Et lamentabar, et lugebam, et medullitus ardebam, et veluti mente alienatus sic vivebam. Venit igitur postquam voluit, et in speciem lucidæ nebulae irruens, totum caput meum insidere videbatur, ut obstupefactus exclamarem. At ille rursus avolans solum me reliquit; quem cum operose quærerem, iterum repente in me inventum didici, et in medio cordis mei ut lumen instar rotundi solis visus est. Cum sic apparuisset, cognovissemque, et suscipissem, globum dæmonum in fugam vertit, timidita-

tem imbellem repulit, fortitudinem indidit, mentem meam sensu mundano exuit, et vicissim sensu intellectuali me induit. Ab his quæ videntur me seclusit, et cum his quæ non videntur colligavit; donavit mihi increatum videre, et lætari quod a creatis, et visibilibus, et brevi pereuntibus separatus essem, et conjunctus cum increato, cum immortali, et qui caret principio, et a nemine videri potest. Ista enim charitas est.

Intendamus cursum, o fideles, laboremus festinare segnes, excitemur ignavi, ut charitatis compotes, ejus amplius stamus participes, et ita ab his rebus abeuntes, et cum illa a visibilibus adducti, Domino assistamus: ne alioqui sine charitate in his, quæ sub videndi sensum cadunt, et in his creaturis ut creaturæ relicti, in igne Tartareo, horribilibusque suppliciis inveniamur. Quod si etiam salvari licet, sive hac, Christe bone, quomodo tandem licet? Si a luce separemur, qui tenebras effugiemus? Si gaudio privemur, quoniam tristitia liberabimur? Thalami ingressu prohibiti, quomodo lætabimur? Exclusi regno, tuo conspectu, inquam, Salvator, quam aliam salutem, quam consolationem, aut quo denum alio in loco invenire poterimus? Vere nusquam omnino, etiamsi id quibusdam insipienter videatur: insipiens est enim qui id dicit.

Occurret autem quispiam fortasse, quomodo extra regnum cœlorum, quomodo extra thalamum, et agmen justorum locus alius salutis, aut quietis non erit? Stultus es, inquit charitas, non audisti primum patrem tuum Adamum unicum mandatum in paradiso transgressum, nudatum esse divina gloria, et Evam cum ipso mox inde ejectam in exilium, pro mercede voluptatis heu misere morte recepta, et vita sudoribus ac laboribus plena, proh dolor! juste statutis a Deo et vivendi et moriendi temporibus? Sic futurum existima, cum iudicium exercebitur. Nam qui a divina gloria, ut ille revera nudus fuerit, statim a paradiso, et sane a regno cœlorum, cœlestique thalamo abiectus, quamvis peccatum non habuerit, sed virtutibus vacuus astiterit. Omnium porro virtutum prima, regina et domina charitas est profecto. Illa caput, et vestimentum, et gloria est omnium. Sine capite autem corpus mortuum, ac sine spiritu est. Corpus absque vestimento quo pacto nudum non est? Virtutes sine charitate marcidæ et inutiles sunt: et qui charitate præditus non est, a gloria Dei nudus est; et quamvis omnium virtutum compos sit, nudus astat, et nuditatem suam non ferens, occultari mavult. Nam cum sic dedecus ac turpitudinem habeat, etiam

²² I Cor. XIII, 1.

occultaretur? Ergo quando Christus ex præsentium aspectu evanescebat, non movebatur ut Deus erat localiter: etsi localiter movebatur ut homo erat; quod Simeon testatur, cum de Christo evanescente

sic scribit: *Assumptam autem creaturam (humanitatem scilicet suam) celans aut in sublime in gloriam suam, etc., evahens (en motum localem Christi hominis) illico abscondebatur.*

damnationem habet, et audit ab universorum iudice, non novi te. Venit in hunc mundum Creator, corpus et animam assumpsit, deditque nobis divinum Spiritum, qui est charitas. Si itaque vis, et placet tibi divinum obtinere Spiritum, crede Deo perfecte, et abnega te perfecte similiter; tolle crucem sine hæsitatione in humeros, ac proposito et voluntate morere, illi, ut vitam immortalẽ adipiscare. Ne te impostores fallacibus dictis suis decipiant, morientes post mortem vitam accipere, ne credulus negligenter agas, et vitæ particeps minime fias.

Audi verba Dei, audi apostolorum, audi magistrorum Ecclesiæ. Quid Christus in horas clamat? Flumina de ventre in me credentium fluent divini fontis, aquæ semper viventis²³. Quam aliam hanc aquam, nisi Spiritus sancti gratiam intelligit? Mundos autem corde beatos nominans²⁴, ait hos Deum hic visuros. Apostoli vero et magistri ad unum omnes clamant, hic Spiritum sanctum, et Christum accipiendum, si quidem salutem consequuri simus. Ausculta vocem Domini, audi verbum Verbi, quomodo regnum cælorum jam nunc hominibus accipiendum significet. *Simile est*, inquit, *pretiosæ margaritæ*²⁵. Margaritam cum audis, quidnam cogitas? num hanc genus lapidis esse didicis? an qui teneri omnino, an qui videri aliquantum potest? Abi cum tua blasphemia, intelligentia tantum ista margarita percipitur. Mercator autem qui hanc invenit, qua ratione invenerit nunc expone. Si non est, ut manu tangi aut videri possit, ubi igitur iste illam reperit, quomodo vidit? velim tibi dicas. Quomodo etiam venditis omnibus comparavit eam quam non invenit, quam non vidit, quam in manibus non habuit, nec in sinum immisit? Respondebis mihi, fide sola et spe sic affectum iri, ac si eam haberet. Atqui non dixit Dominus, ut tu existimas, nec spe inveniendi, nec spe accipiendi facultates suas vendidisse. Quid erratis? quid vana spe nitimini, et aliis quidem frustra credentibus exitium, vobis grande supplicium vultis struere? Sed suadet tibi, ut prius margaritam invenias, et cum, ut nimis, et immense pretiosam contemplatus fueris, tunc venditis omnibus emas eam. Tu contra ais, in spe, et ostendis te nolle quærere, nolle invenire, nolle fortunas tuas vendere, ut ita regnum cælorum acquiras, quod intra te, si velis, Dominus esse affirmavit.

Sed forsitan in egestate es, nec aurum, nec possessiones, aut divitias habes; et audiens omnium distractione facultatum inestimabilem illam margaritam emi, dicis, ego, cui nullæ sunt opes, qua tandem via divinam hanc et speciosam margaritam comparare potero? Hortor itaque te, ut super hoc sapienter me audias. Si mundum universum, et quæ in mundo sunt habeas, et ea in orphanos, viduas, mendicos et egentes dispersas ac distribuas,

A si ipse quoque mendicus fias, planeque par pretium dedisse te cogites, et dicas: Date margaritam mihi, dedi enim omnia mea, confestim audies a Domino, quæ sunt ista tua omnia quæ dicis? Tu nudus egressus es de utero matris tuæ, et nudus in sepulcrum omnino redibis, quæ igitur tua esse jactas? Stultus es penitus, non intelligis, nec accipies margaritam, nec continget tibi regnum. Quod si quæcunque tandem tibi sint bona consideraris, et te pauperrimum repereris, et accedens ita eum compellaris? Intuere nunc, Salvator, cor et animam meam contritam, castigatam graviter, et inflamatam vehementer. Aspice, Domine, nudum me; vide egentem, ab omni virtute alienum, et in his summa laborantem penuria, nec habentem, quo abs te emam; vide, et miserere mei solus patiens Deus meus. Quid enim in hoc mundo inveniam dignum, quod dem in pretium tui, qui fecisti omnia? Quid namque persolvit meretrix, quid numeravit latro? Prodigus autem, Christe mi, quas tibi opes obtulit? Si hæc, inquam, dixeris, audies vicissim, imo offerrebant divitias, datoque quod habebant, margaritam toto mundo præstantiorem acceperunt. Hæc tu quoque, si vis, mihi offer, et prorsus eandem accipies. Cum his accede ad me, et mox tibi monstrabo quam illi consecuti sunt margaritam: et si ipsam animam dederis, nihil dignum dedisse te existimabis. Quidquid denique pro pretio persolveris, nihil te solvisse arbitrare. Ego, si ad me, C ut illa meretrix, accesseris, plane habeo potestatem, plane habeo margaritas, quas si mundus accipiat, et cum mundo hoc aliorum mundorum myriades, ne una quidem margarita thesauro meo deerit, et donabo te, sicut illam donavi. Sic te Deus affabitur et docebit, quomodo ad se latro et meretrix accesserint, qui per orbem terrarum fama celebrantur: quomodo item filius prodigus, simul ac reversus est, susceptus sit. Fide porro latro salvatus est, qui multis erat sceleribus obligatus; nec immerito, quandoquidem solus ipse, omnibus me negantibus, omnibus scandalum patientibus, in cruce pendentem, Deum ac regem confessus est, et immortalẽ esse ex animo exclamavit; ideoque etiam ante omnes regnum est adeptus. Meretricis autem, amorem quæ oratio consequatur? quem scilicet illa in corde suo gestabat, cum ad me ut Deum ac Dominum visibillum et invisibillum accedens, eum largiter mihi, ut nemo antea offerret. Quem videns approbavi, nec amorem illum accepi; sed data ei margarita, reliqui ei etiam amorem, vel potius amplius eum accendi, et in flammis ingentes excitavi, canque virginibus honestiorem ac venerabiliorem dimisi. Subito enim legem totam ut murum supergressa, aut tanquam per scalas supra omnes virtutes sublata, ad finem legis pervenit, qui est charitas, et abiit, usque ad mortem charitatem illesam conservans. Similiter prodigus

²³ Joan. vii, 38. ²⁴ Matth. v, 8. ²⁵ Matth. xiii, 45.

toto ex corde reversus, sincere pœnituit et cum esset ante filius meus, non tanquam filius meus ad me adiit : sed sicut unus de mercenariis meis fieri petivit. Nec vero lingua tantum, sed et animo loquebatur, et quæ verbis dicebat, operibus demonstrabat. Humilitas ejus ad misericordiam me impulit, quem mox ditavi, et continuo gloria extuli, quoniam ex animo ad me conversum videbam, cum neququam (quod multi solent) mentem a me reflecteret. Hoc modo quisquis ad me venerit, et se mihi sincere prostraverit (audiant omnes mortales) confestim eum suscipiam. Qui autem gratia mea per dolum potiri vult, et cum hypocrisi seu simulatione ad me accesserit, aut improbitate celans, aut operibus suis confidens, aut elatione, aut invidia constrictus, hic prorsus non habebit partem mecum. Hæc tibi, et universis Deus per nos in horas occinit.

Ac si placet aliunde quoque perspicuum tibi faciam, hic tibi totum regnum cœlorum accipiendam esse, si post obitum in id ingredi concupiscis. Audi iterum in parabellis loquentem. Regnum cœlorum cui simile dicam? Attende. Simile est grano sinapis, quod homo quispiam acceptum, sevit in horto suo, et comprehendit, et revera in arborem magnam se sustulit¹⁰. Dic tu jam qui hæc audis, quisnam est granum istuc? quid esse illud putas? dic libere, alioqui ego dicam, et veritatem eloquar. Certum est regnum cœlorum vocasse granum. Istud autem granum est divini Spiritus gratia, hortus cor uniuscujusque hominis; ubi, qui accepit spiritum, serit illud et contegit, absconditque in intimis visceribus, ut nemo videat, et cum omni sedulitate custodit, ut germinet, et arbor evadens cœlo se tollat. Si tu affirmas, non hic, sed post mortem omnes accepturos regnum Dei, qui id ferventer diligunt, Dei ac Salvatoris nostri verba evertis. Nisi enim acceperis granum sinapis, de quo dixit, nisi id in horto tuo severis, sementis expers manes omnino. Quod si etiam semen illud jeceris, et vel spinis suffocaveris, vel avibus rapiendum prodideris, aut negligentia tua hortum non rigaveris, et granum rupta tellure non prodierit, non germinaverit, non fructum tulerit, agedum, dicito quæ tibi ex hac satione proveniet utilitas? Quando autem, et quo alio tempore si non hic, semen accipis? Post mortem, inquis. Sed aberras ab eo quod est rationi consentaneum. Interrogo te, quoniam in horto tunc istuc granum terræ abscondes? quoniam labore coles, ut eliciatur inde herbescens ex eo viriditas? Vere, mi frater, deceptus, et plenus erroris es. Hoc enim tempus operum, futurum, coronarum est. Illic tu arrhabonem seu pignus accipe, dixit Dominus; hic sigillum seu notam cape; jam modo animæ tuæ lampadem accende, priusquam contenebret, priusquam claudantur portæ obeundorum operum. Si sapis, hic

A tibi margarita sum, hic emor. Hic tibi triticum, et velut sinapis granum sum. Hic tibi fermentum sum, et massam tuam fermento. Hic tibi aqua et suavis ignis sum. Hic et vestimentum et alimentum, et omne genus potlonis tibi sum, si modo tu vis. Dominus hæc dicit. Si igitur ita ex caducis rebus, et talem me cognoveris, etiam ibi talem me habebis, ut ineffabili ratione siam tibi omnia. Sin hinc emigraris, ignorans quid operetur gratia mea, illic me tantummodo judicem inexorabilem invenies. O Christo meus et Deus meus, ne me tunc condemnes, neve pœnis subicias, qui multis te peccatis offendi, sed me ut unum de infimis tuis mercenariis suscipe; et dignare me posthac servire tibi, Salvator mi, et Spiritum sanctum tuum pignus regni accipere, et illic thalami tui gloria perfrui, videntem te Deum meum in omnem æternitatem. Amen.

CAPUT XVIII.

Qualem oporteat esse monachum, quæ ejus actio, et qui ascensus.

Animæ tuæ domum fac palatium, quod Christus universorum rex inhabitet : fac autem lacrymis stillantibus, ejulatibus, lamentationibus, genuum flexionibus, et crebris gemitibus, si monachus vere *μονάζων* esse vis. Tunc non eris *μονάζων*, id est, solitarius, nam cum rege versaberis : eris autem *μονάζων* secundum nos, ut qui ab hominibus et mundo universo separatus sis, quod est legitime *μονάζειν* : Deo autem et regi conjunctus, non *μονάζων*, sed omnium sanctorum socius, angelorum convictor, justorum contubernalis, et revera omnium cœlestium cohæres effectus es. Quo igitur pacto *μονάζων*, qui ibi vitam ducis, ubi celebritas martyrum, ubi chorus prophetarum et divinorum apostolorum, ubi innumerabilis justorum, episcoporum, patriarcharum, aliorumque sanctorum frequentia? Qui vero etiam Christum in se habitantem gerit, dicite mihi, quomodo hic solus esse dici potest? Nam cum Christo meo una est Pater, et Spiritus sanctus. Et qui tandem solus, qui tribus, ut uni copulatus est? Non est solus, qui Deo est unitus, etiamsi solus est, et quamvis in solitudine, et in antro degat. Quem si non invenit, si non cognovit, si non accepit totum incarnatum Dei Verbum, heu me! neququam est monachus : sed *μόνος* solus, a Deo separatus, et sejunctus videlicet. Quin etiam singuli nostrum, qui hoc animo sumus, ab aliis hominibus omnino dissociati, et omnes orphani ac desolati sumus, tametsi habitatione conjungi videmur, et multorum aggregatione inter nos misceri. Animo enim et corpore sejuncti sumus, quod esse verum mors ostendit, unumquemque ab amicis et cognatis divellens, et qui nunc diliguntur, eorum omnium oblivionem afferens. Sic et nox, et somnus, et actiones vitæ, consociationem nullorum, ut consentaneum est, dissolvunt. Qui autem per virtutem cellam suam cœlum fecit, et in

¹⁰ Matth. xiii, 31.

ea sedens Creatorem cœli et terræ considerat, et videt et odorat, et semper est cum lumine inaccessso, lumine sine occasu, lumine sine vespera, a quo non divellitur, procul omnino non removetur, non die, non nocte, non in cibo, non in potu, sed nec in somno, aut itinere, aut in mutatione loci; sed ut vivus, ita mortuus, imo, ut clarius dicam, anima prorsus in sempiternum illi adest. Quomodo enim sponsa a sponso, aut vir ab uxore, cui colligatus est semel, sejungi possit? Legislatores, cedo, legem non servabit? Qui dixit, *Et erunt duo in carne una*²⁷, quomodo cum ipsa spiritus unus non erit? In viro enim mulier, in muliere vir, et anima in Deo, et Deus in anima unitur, et cognoscitur in sanctis omnibus.

Sic uniuntur Deo, qui per pœnitentiam animas suas in hac vita purgantes monachi sunt, semoti ab aliis, quique sensum Christi accipiunt, cujus et os sunt et lingua a mendacio aliena est, cum qua Patrem omnipotentem alloquuntur, et clamant semper: O Pater, o Rex, et Conditor omnium. Horum cella cœlum est, ipsique sol, et lumen est in ipsis nunquam occidens, ac divinum, quod et omnem hominem venientem in hunc mundum, ex Spiritu sancto renatum illuminat²⁸. Nox enim non est in illis, nec quo id modo fiat, dicere queo. Horreo enim dum hæc tibi scribo, et cogitatione ipsa tremisco: sed doceo te, quomodo et qua ratione vivant, qui Deo serviunt, et illum præ omnibus inquisitum, solum invenerunt, solum dilexerunt; quomodo soli per monasticum statum uniti, cum solo soli, quamvis in frequenti populo, sint quasi relictii. Hi enim revera sunt monachi, et soli *μονάζοντες*, qui cum solo Deo, et in Deo soli, nudæ cogitationibus et omnigenis animi agitationibus: solum intuentur Deum apud animum, cogitantes, nec cogitantes infixi nimirum in lumine, quemadmodum telum in pariete, aut stella in cœlo, aut nescio quo alio modo. Verumtamen ut quemdam lucidum thalamum habitant cellas suas, et se in cœlo arbitrantur vivere. Num autem vere habitent, considera, et fidem habeto. Non enim sunt in terra, quamvis terra teneantur; sed in lumine venturi sæculi vivunt, in quo habitant et inambulant angeli, a quo rapiuntur Principatus et Potestates, Throni et Dominationes omnes confirmantur. Et quanquam Deus requiescit in sanctis suis, tamen in Deo sancti vivunt, et moventur, ambulantes in lumine, velut super pavimento. Miranda res, tanquam angeli, et filii Altissimi post mortem erunt, dii cum Deo viventes, cum eo qui natura est, hi qui per adoptionem similes ei facti sunt. Hoc tantum nunc illi cedunt, quod corpore victi tenentur, eoque, heu velantur, et obteguntur, ut qui in carceribus victi custodiuntur, qui solem, et radios ejus per foramen ingredientem perspiciant quidem, ipsum autem totum videre, et speculari custodia egressi

A non possunt, nec exserto capite libero cœli aspectu frui. Atque istud est, quod illos angit et contristat, quod Christum totum non vident, tametsi totum vident; nec e vinculis corporis se expedire queunt, etiamsi perturbationibus, et omni rerum affectu vacent: sed a multis liberi ac soluti, at uno retinentur. Alius enim multis vinculis contractus est, nec ab illis multis se solum iri sperat. Qui autem vincula plurima abrumpere potuit, et adhuc ab uno impeditur, plus aliis dolet, et ab illo quoque ut eximatur, studiosè dat operam, ut liber appareat, ut gaudens incedat, ut cum festinatione ad eum proficiscatur, quem desideravit, cujus causa item vinculis exsolvi contendit.

B illum igitur singuli solum expetamus, qui nos levare istis vinculis potest; illum exoptemus, illum, cujus pulchritudine omnis cogitatio et mens obstupescit, quæque animam omnem vulnerat, et quibusdam aliis ad charitatem subvehit, et cum Deo in omne ævum consociat atque conglutinat.

Eia, fratres mei, ad hunc actionibus currite. Eia amici, exurgite. Ne posteriores ferre velitis. Ne vos nimium amantes, nobis obloquamini. Ne affirmetis impossibile videri Spiritum sanctum accipere. Ne dicite, absque ipso salutem posse dari. Ne dicite, quemquam hujus inscienter esse participem. Ne dicite, Deum ab hominibus non videri. Ne dicite, homines divinum lumen non videre; aut id his temporibus fieri non posse. Nequaquam ita est, amici; imo volentibus etiam facile est: sed iis qui vitam a perturbationum tumultibus vacantem et sedatam agunt, et quibus puri mentium oculi. Aliis peccatorum immunditiæ cæcitatem pariunt, quæ et hic et illic divino eos lumine privabunt, et, mihi credite, in ignem et tenebras mittent. Videte, amici, qualis, quam pulcher, sit Dominus. Eia, ne conniveatis animo, ad terram aspicientes. Eia, ne curis terrenorum negotiorum et opum, et cupiditate gloriæ occupemini, ut hoc lumen vitæ æternæ relinquatis. Agite, venite, amici, mecum, et una, non quidem corpore, sed anima et corde elevemur, in humilitate bono Domino acclamantes, misericordiam, et soli benigno Deo, et omnino exaudiet, omnino miserebitur, et omnino revelabitur, et omnino se patefaciet, et lumen suum lucidum nobis ostendet. Quid gravamini miseri, quid pigramini? Quid requiem corporis, et gloriam inhonoram et ingloriam, inanem et vanam mavultis? Quid vitam virtuti deditam esse otiosam, et vacare sollicitudine dicitis? Non ita est, fratres, non est, ne erretis. Sed quemadmodum qui vitam sæcularem agunt, habentque uxores, et liberos, et divitias, ac temporalem gloriam appetunt, studium adhibent, et currunt, ut opinioni suæ satisficiant: ita quoque omnis pœnitens, et Deo serviens festinare debet, et in continua sollicitudine versari, quomodo ejus pœni-

D

²⁷ Gen. ii, 24. ²⁸ Joan. i, 9.

tentia fiat acceptabilis perfectaque, et Deo placita servitus. Tum Deo ex his penitus familiaris, penitus ei unitur, ipsumque ante oculos intuetur; quantumque voluntati ejus morem gerere contendit, tantam sibi apud eum fiduciam ac libertatem sumit; quod utinam et nos facere mereamur, et misericordiam impetrare cum omnibus sanctis, nunc quidem quantam in hac vita assequi licet, illic autem Christum totum, ac totum Spiritum in Patre consequamur in sæcula sæculorum. Au. eu.

CAPUT XIX.

De intellectuali revelatione functionum divini luminis, deque divina, et quæ animo cernitur actione illius vitæ, quæ cum virtute transigitur.

Sinite me solum, cellæ meæ inclusum; dimittite me cum Deo, qui solus est benignus; absistite, longius vos removate; sinite me solum mori coram Deo, qui finxit me. Nemo ostium pulset; nemo vocem mittat; nemo cognatorum amicorumque me visat, nemo mentem meam a contemplatione boni ac speciosi Domini abstrahat; nemo mihi cibum porrigat; nemo potum afferat: sufficere enim mihi emori in conspectu Dei mei, Dei misericordis, Dei benigni, qui in terras descendit, ut peccatores vocaret, et secum eos in vitam celestem perduceret. Nolo lucem mundi hujus, nec ipsum solem, nec quæ in mundo sunt, videre amplius. Video namque Dominum meum, video regem, video verum lumen, et cujusque luminis creatorem. Video fontem omnis boni. Video auctorem, et causam rerum omnium. Video principium principii expers, a quo producta sunt universa, et per quem vivunt alimentoque implentur omnia; et cujus voluntate deficiunt ac desuunt omnia. Quomodo igitur eo deserto cellam meam egrediar? Sinite me, et lamentabor, et deplorabo noctes et dies, quos perdididi, dum intueor mundum hunc, intueor solem, intueor lumen mundi hoc sub sensum cadens, et caliginosum, quod animam haud illuminat, citra quod etiam oculis capti vivunt, et cum hinc morte discesserint, nunc videntibus pares erunt; in quo et ego vagabundus lætabar omnimodis, ac prorsus aliud lumen esse non putabam, quod et vita esset, ut diximus, et causa essentialis omnino tum ejus quod est, tum ejus quod erit: eramque velut ἄθεος, cum ignorarem Deum meum. Nunc autem postquam complacuit ineffabili misericordiam videri a me et revelari mihi indigno, vidi et vere cognovi, ipsum Deum universorum esse, Deum omnium quæ in mundo sunt, quem nemo hominum vidit; extra mundum quippe est, extra lucem ac tenebras, extra aerem, extra mentem ac sensum omnem. Quare ego quoque eum videns, a sensibus abii. Ergo vos quibus sensus imperant, me missum facite, ac sinite me non

solum cellam occludere, et intus sedere; sed si vel effossa humo me abscondere, et ibi vitam extra mundum totum vixero, aspiciensque immortalem Condito rem ac Dominum, ejus amore mori voluero, sciens me utique non moriturum. Quid igitur commodi mundus mihi attulit? et quid nunc lucri referunt, qui in mundo degunt? Profecto nihil; sed nudi in sepulcris habitant, resurgentque nudi, et judicabuntur omnes; quia veram vitam, quia lucem mundi, Christum, inquam, relinquentes, dilexerunt tenebras, et in ipsis ambulare elegerunt omnes, qui lucem non receperunt, quæ fulsit in mundo, quam mundus non capit, nec videre potest²⁰. Quocirca relinquitte, sinite me solum, obsecro, ut fleam et requiram hunc, ut detur mihi videaturque a me largiter. Non enim videtur tantummodo, non solum spectatur; sed communicatur etiam, et incolit, et manet, et est tanquam thesaurus in sinu absconditus: quem qui portat, voluptatem percipit, et qui videt, gaudio exultat existimatque eum quamvis occultatum cerni ab omnibus. Sed plane non cernitur, nec attingitur ab omnibus. Non hunc fur, non latro surripere atque auferre potest, quantumvis portantem jugulaverit. Si rapere voluerit, quærendoque excutiat marsupium, scrutetur tunicam, cingulum solvat, eamque libere indagat; si etiam dissecto ventre rimetur viscera, invenire ac tollere neutiquam poterit. Nam oculorum obtutum effugit, et manibus non tenetur. Et cum sit contrectabilis omnino, simul est incontrectabilis. Verumtamen tenetur manibus eorum, qui hoc digni sunt (indigni ab hoc facessite), jacetque in manu quiddam, o miraculum! et non quiddam, nomen enim non habet. Attonitus igitur, et hoc cupiens retinere, constringens manum, visus sum tenere et habere, vidique rursus in ea, quod prius, o ineffabile miraculum! o inusitatum mysterium!

Quid frustra omnes turbanur, quid decipimus, quid ad lumen hoc quod sensui subijcitur hiamus, qui sensu intellectuali, nempe ratione condecorati sumus? Cur ad res vitæ hujus caducas et perituras respicimus, qui anima incorporea et immortalis sumus præditi? Quid ista admiramur nos D stupidi penitus, et, instar cæcorum, pondus ferri et magnam hanc placentiam modico auro aut pretiosæ margaritæ, ut rem æstimatione majorem, anteferimus; nec parvum sinapis granum quærimus, quod omnibus quæ oculis usurpantur, quæque sub aspectum non veniunt, majus atque præstantius est? Cur non damus omnia, et comparamus illud? Et cur hoc destituti in vita manere volumus? Credite mihi, si vel sapius mori liceret, ut istud parvum granum acquireremus, non esset recusanda conditio.

Væ illis, qui id in sinu animæ satum non habent, vehementer utique esurient. Væ qui id ger-

²⁰ Joan. III, 16 seqq.

minasse non viderunt, quoniam nudi, ut arbores foliis viduatæ, stabunt. Væ qui verbis Domini fidem non commodant, ut hæc arbor flant, et ramos emittant, studiosaque et attenta mente quotidianum istius parvi grani incrementum curent; nam ejus efficientiæ detrimentum facient, sicut servus, qui stulte talentum defodit⁴⁰. Quorum de numero ego quoque sum, negligens, et cessans assidue.

Sed, o individua Trinitas, o inconfusa unitas, o lumen innominatum, ut prorsus carens nomine, o rursus multorum nominum ut operans omnia, o una gloria, principium, potentia, regnum, o lumen, una voluntas, sententia, nutus, vis et virtus, me afflictum pie miserere. Qui enim non affligar, qui non mœrorem concipiam, qui tantam bonitatem et miserationem tuam contempsi, qui viam mandatorum tuorum tam segniter et remisse, et improbe, infelix ambulavi? Sed et nunc commoveantur viscera tua, et nunc miserere mei, et æstum cordis mei denuo accende, Christe meus, quem miseræ carnis meæ dissolutio exstinxit, et somnus, saturitas ventris, et vini ingurgitatio, hæc totam animæ meæ flammam exstinxerunt, et fontem, scaturiginem scilicet lacrymarum, exsiccaverunt. Etenim calor ignem generat, ignis vicissim calorem, et ex ambobus flamma accenditur, et fons lacrymarum. Flamma producit fluentia; fluentia autem flammam, in quibus me divinorum mandatorum meditatio provexit. Rursus præceptorum observatio pœnitentiam ut adjutricem assumens, in medio præsentium ac futurorum me constituit. Unde repente abreptus a visibilibus, timore correptus sum, cernens unde servatus essem. Futura autem longissime distantia videbam, et illa mihi comprehendere desideranti, ignis amoris accensus est, qui paulatim visus est flamma modo inexplicabili, prius quidem in mente mea, post etiam in corde, flammaque illa divini desiderii expressit lacrymas, et cum eis incredibilem mihi suavitatem præbuit. Confusus igitur in meipso, prorsus haud extinctum iri (pulchre enim ardet dicebam) et desiderii me dedens, somno et saturitate insipienter subjugatus sum, et remissius vivens, vinoque liberaliter usus, non quidem ut inebriarer, sed ut poteram tamen, illico extinctum sensi illud mirum et venerabile desiderium nempe cordis mei, illam flammam, quæ ad cælum pertingebat et in me ardebat quidem vehementer: non tamen fenaceam intra viscera mea substantiam exurebat; sed totam, mirum dictu! in flammam convertebat, et fenam ab igne tactum, penitus non ardebat. Imo vero ignis fenam comprehendens, illi uniebatur, totumque inconsumptum custodiebat.

O divini ignis virtutem, o novam efficacitatem! Qui dissolvit petras, et colles a solo timore, et a facie tua, Christe Deus meus, quomodo fenam commisceris tu, plane divina essentia, qui in lu-

mino penitus intolerabili habitas? Quomodo manens immutabilis, et omnino inaccessibilis, feni substantiam ita custodis, ut non comburatur? Et manens fenam lux est, non autem lux fenam est; sed fenam tu lux citra confusionem es unitus, et fenam sit ut lux, mutatum immutabiliter. Non queo hæc tua miranda silentio tegere: non possum non loqui œconomiam tuam, quam fecisti mecum, qui sum prodigus et fornicarius, et benignitatis tuæ inexhaustum thesaurum non enarrare omnibus nequeo, mi Redemptor. Desidero enim mundum universum ex hoc lucem accipere, et neminem prorsus ea vacuum relinqui. Verumtamen in me primum surge, o rex omnium; incole, et illumina abjectam animam meam, ostende mihi aperte Deitatis tuæ faciem, et omnino invisibiliter appare mihi, Deus meus. Nullo enim modo videris a me, omnino tamen appare mihi. Qui ab universitate capi non potes, vere parvus quodammodo Ihs in manibus meis, et labiis meis ut uber lucidum, et dulcedo versaris et coruscas, o novum mysterium, ita et nunc da te mihi, ut te satiet, ut osculer, et amplectar tuam gloriam inenarrabilem, lumen vultus tui, et implear, et aliis omnibus communicem, et obita morte totus glorificatus ad te veniam. Ex lumine tuo et ego lumen factus tibi assistam, et tunc curis multorum malorum expeditus, etiam timore liberabor, ne rursus immuter. Etiam, Domine, da mihi hoc; etiam largire mihi hoc, qui indigno mihi omnia cætera gratis dedisti. Hoc enim maxime opus est, et in hoc sunt omnia. Nam etsi nunc a me videris, etsi nunc quoque misereris, etsi nunc illuminas me, et mystice doces, et potenti manu tua protegis et custodis, et ades, et dæmonas in fugam vertis, et omnia mihi subjicis, et omnia mihi supeditas, et imple me bonis omnibus, Deus meus, tamen nihil ex omnibus his proficio, nisi mihi citra pudorem dederis præterire portas mortis: nisi princeps tenebrarum veniens gloriam tuam mihi adesse viderit, et eruberit, adustus lumine tuo inaccessus, et omnes adversariæ potestates, visa nota sigilli tui, cum ipso in fugam convertentur, et ego gratia tua confusus transibo intrepidus, tibi que appropinquabo, et ante te procumbam, quem referam fructum ex his quæ nunc in me sunt? Revera nullum, sed ignem in me amplius accendent. Qui enim me bonorum tuorum, et æternæ gloriæ tuæ participem, et servum atque amicum tuum fore confido, si privabor simul omnibus, et te ipso, Christe meus, quomodo non gravius tribulabor, quam infideles, qui te non cognoverunt, nec splendorem luminis tui viderunt, nec dulcedine tua saturati sunt? Quod si mihi contigerit assequi arrhabonem horum, hanc pensionem, et hæc præmia adipisci, quæ in te credentibus promisisti, tum ego quoque beatus ero, et laudabo

⁴⁰ Matth. xxv, 25.

Patrem, Filium, et Spiritum sanctum unum vere A
Deum in sæculorum sæcula. Amen.

CAPUT XX.

*Solum iis perspectas. et manifestas esse res divinas,
quibus per communionem sancti Spiritus totis totus
unius est Deus.*

Undenam venis, et quinam in cellam undique
clausam ingrederis? hoc novum quiddam est,
quod nec dici satis nec cogitari potest: intra me
autem esse te, et totum repente lucere, lumino-
sumque cerni, ut lunam totam lucidam, hoc mihi
mentem et linguam eripit, Christe meus. Scio te
esse, qui venisti, ut illuminares sedentes in tene-
bris²¹, et obstupesco, nec apud me sum; nec
fari queo; quoniam miraculum novum video, quod
omnem creaturam, omnem naturam, omnem ser-
monem exsuperat. Veruntamen proloquar nunc
omnibus, quæ mihi donasti proloqui.

O mortales universi, reges, principes, divites,
pauperes, monachi, mundani, omnis terrigenarum
natio, mihi modo aures date, dum magnitudinem
benignitatis Dei mei edissero. Peccavi ei, ut alius
in orbe terrarum nemo. Ne quis me istud ex ani-
mi demissione arbitretur dicere. Peccavi plusquam
omnes mortales, peccati omne genus, ut uno
verbo dicam, et sceleribus me astrinxī. Verumta-
men vocavit me, et exaudivit statim, quod scio.
At enim quo tu me ab ipso vocatum esse suspica-
tus es? num ad gloriam mundanam, aut delicias,
aut remissionem et serias? Num ad divitias, aut
amicitiam principum, aut ad eorum aliquid, quæ
in hac vita sunt? Mitte male loqui. Ad pœnitenti-
am me vocavit, inquam, statimque vocantem se-
cutus, et cursu currentem fugientemque, ut lepo-
rem canis, insecutus sum. Distante autem a me
longius et abscondito Salvatore, non adhibui
desperationem in consilium, nec ut eo amisso pe-
dem retuli: sed in quo eram loco sedens lamenta-
bar, flebam, ablatumque et conspectu meo Domi-
num revocabam. Cum sic jactarer et vociferarer,
se oculis meis reddidit, mihi que proxime appro-
pinquavit. Quem cernens exilui, et ad eum appre-
hendendum prosilui. Verum ille celeriter se pro-
ripuit. Ego currere incitatus, et sæpe ejus laciniam
prehendere. Ille consistere paululum; ego lætari
mirifice. Avolat denuo, insequor denuo. Et cum
ita abiisset qui venerat, occultasset se qui appa-
ruerat, non me retro converti, nec me tantillum
piguit, nec de cursu remisi, nec me ab illo decep-
tum, aut tentatum existimavi ullo modo; sed
quem non amplius videbam, quantis valebam
viribus, et omni facultate mea copii exquirere,
viasque et sepes circumspicere, sicubi appareret.
Obortis autem complebar lacrymis, et omnes per-
contabar, qui aliquando ipsum viderunt. Quos
porro a me putas intelligi? An hujus mundi sa-
pientes, et scientiis exçultos? Minime sane; sed

prophetas, apostolos, et Patres vere sapientes, il-
lam ipsam sapientiam totam possidentes, quæ est
Christus ipsemet Dei sapientia. Hos igitur lacry-
mans, cum incredibili dolore cordis mei rogabam,
ut dicerent mihi, ubi tandem ipsum viderent, aut
quo in loco, aut quomodo, et qua ratione. Certior
abiis factus, currebam quantum poteram, et som-
num penitus excludens, mihi met instabam. Unde
contigit ut viderem quem desiderabam, sed medio-
criter, et recognoscens eum, celeri cursu, ut ante
dixi, insequerbar. Postquam itaque vidit me omnia
ducentem pro nihilo quæque in mundo sunt, et
ipsum mundum, et homines hujus mundi quasi non
exstarent, reputantem ex animo et a mundo sepa-
ratum, in hac affectione mea totus toti mihi se
conspiciendum præbuit, totus se mecum conjunxit,
qui extra mundum est, eumque cum omnibus quæ
in eo sunt portat, et manu sola quæque cernuntur
quæque non cernuntur continet. Ergo hic,
audite, cum occurrisset, invenit me; unde venerit,
nescio. Quomodo enim nosse poteram, cum nemo
hominum unquam noverit nec unde venerit, nec
ubi sit, ubi pascat, ubi cubet? Prorsus enim non
videtur, prorsus non intelligitur, et habitat lucem
inaccessibilem, et lux est in triplici hypostasi,
modo inexplicabili, in locis incircumscriptis, nul-
lis finibus ac terminis inclusus, et circumscriptus
Deus meus, unus Pater, similiter unus Filius cum
Spiritu sancto, unum tria, et tria unus Deus inef-
fabiliter. Non enim sermo expresserit, quibus verba
nulla sunt paria, et quæ mens parum assequitur.

Certe quæ in nobis sunt, vix ea tibi aliquantum
explicare queo: hæc autem divina nec ego, nec
ullus alius ulla ratione: quo pacto videlicet Deus
segregatus ab omnibus essentia, natura, potestate,
gloria, et quomodo ubique in omnibus, singulariter
vero in sanctis habitet, et in his tabernaculum sibi
constituat, ita ut idipsum cognoscant, et essen-
tialiter, qui penitus essentiam omnem excedit: quo
pacto contineatur humanis visceribus, qui omnem
creaturam ipse continet: quo pacto fulgeat in
corde carnali atque crasso: quomodo intra il-
lud sit, quomodo extra omnia sit, et tamen
impleat omnia. Die noctuque splendet, et non
cernitur. Hæc omnia, dic mihi, ecquid mens
humana penetrabit, aut explanare tibi poterit?
Profecto non angelus, non archangelus expo-
nere verbisque declarare hæc valebit, quæ solus
Spiritus divinus cognoscit, solus scit: quippe
ejusdem naturæ thronique socius, et simul cum
Patre, ac Filio principii expers. Is quibus fulserit,
et abunde copulatus fuerit, illis omnia re ipsa
ostendit, modo quo dici non potest. Quemadmo-
dum enim cæcus, si aspiciat, primum videt lumen,
deinde in lumine, mirum dictu, omnem creaturam:
sic cœlesti Spiritu illustratus animam, statim
lumen participat, et lumen videt, lumen Dei, et

²¹ Luc. 1, 79.

Demum omnino, qui ei monstrat omnia, vel potius omnia quæ jubet, quæ vult, et cupit. Quos illuminat, iis dat intueri quæ sunt in divino lumine; ac pro portione claritatis et custodiæ mandatorum Dei illuminati cernunt, occultorumque Dei mysteriorum altitudine initiantur. Perinde ut si quis in domum tenebrosam manu lampadem tenens, aut alio cum lampade præcedente ingressus, omnia quæ illic sunt aspiciat. Nam similiter radiis solis sub intelligentiam cadentis clare illustratus, ab omnibus aliis ignorata videt, et loquitur: imo non omnia, sed quæ verbis consequi licuerit. Quis enim quæ illic sunt, qualia, quanta, cujus generis sint, cum incomprehensa et invisibilia sicut universis, oratione expresserit? Speciem namque specie carentium, quantitatem non quantorum, pulchritudinem non intelligibilium quis intelliget? quomodo metietur quomodo formas formam non habentium ulla ratione verbis proferre, et sermone describere poterit? Respondebis, omnino non posse. Sed illi tantummodo hæc norunt, qui vident.

Quod cum ita sit, non verbis, sed factis efficere festinemus, ut videamus, divinarumque arcanorum divitiis discamus, quas donat Dominus cum labore inquirentibus, et quos totius mundi oblivionem, rerumque illius omnium sibi comparasse certum est. Etenim qui illa exquirat, totoque animo consecratur, qui tandem omnium prætereuntium ac labentium memoriam vere non ejiciet, et ab iis mentem nudatam possidebit, et mox superior omnibus, et solus invenietur? Quem Deus, qui solus est, propter se solum factum, ac mundum, mundanaque aspernatum conspiciens, solus solum inveniens, cum eo unum sit. O venerandam œconomiam, o bonitatem inexplicabilem! Quæ hinc sequuntur, ne interroga, ne scrutare, ne exquire. Nam si stellarum multitudinem, aut pluviarum guttas, aut arenas numerare, quin et reliquarum creaturarum dignitatem, elegantiam, naturam, dispositionem et ordinem, et harum causas ut sunt, nullus dicere aut cogitare potest, quomodo misericordiam Creatoris effari poterit, quam exhibet animabus sanctis, quibuscum unitus fuerit? Prorsus enim illas conjunctione sua quadam divinitate impertit. Qui tum sint mores animæ delicatæ quæ natura, quæ affectio, quæ voluntas, quis demum status, et conditio, qui narrare tibi vult, is etiam sermone nescio quo quid Deus sit, docere te contendit. Verum hæc indagare fas non est mundanis, aut secundum carnem viventibus, sed fide sola amplectenda sunt; imitanda exempla sanctorum omnium, et in lacrymis ac pœnitentia, et reliqua austeritate vitæ, tentationibusque sufferendis curandum, ut mundum evadant, quod supra tetigimus, et omnia, ut aiebamus, sufficienter inveniant. Obstupescent autem eo invento, et admirabuntur, ac pro me misero supplicabunt, ne hæc amittam:

A sed ea ipsa assequar, quæ assequi desiderabam, et desidero, desiderioque desiderium obfusco, et hebet. Et cum audierim aliquando, desiderium accendere desiderium; et ignem alere flammam, id in me non experior: sed nescio quomodo amoris magnitudo amorem meum exstinguit.

Non dicam quantum vellem dicere, et puto nequaquam amorem Dei me acquisivisse. Dum autem insatiabiliter amare studeo quantum volo, etiam quo præditus eram, mira res, amorem Dei perdo. Ut avarus homo, qui thesaurum habet, quia non omnia habet, plane nihil se habere putat, quamvis auri plurimum habeat: sic sane in mea causa infelix ego puto accidere. Quia non amo ut volo, et plane non quantum volo, non arbitror me amare vel aliquantum. Amare igitur quantum volo, amor supra amorem est, et cogo naturam meam supra naturam amare. Infirma autem natura et ipso quod possidebat robore spoliatur, et moritur mirabiliter vivens amor; magis enim tunc vivescit, et in me florescit. Ut tibi declarem quemadmodum floreat, exemplis careo. Hoc solum accipe, verbis hæc affari posse neminem. Qui solus Deus, et talium honorum verus suppeditator est, det omnibus per pœnitentiam hæc exquirentibus, lugentibus, et lamentantibus, et bene purgatis adipisci, et cum jucundo sensu his perfrui, et cum his peregrinationem suam conficiantibus, et in iis quiescentibus vita æterna potiri, et consortes gloriæ ineffabilis per ea inveniri.

CAPUT XXI.

Ad quemdam discipulum. Animas pœnitentia, et fletibus purgatas cum divinus ignis sancti Spiritus afflaverit, eas complecti, et purgare amplius, partes earum propter peccatum obscuratas illuminare, et sanatione vulnera ad perfectam cicatricem perducere, ut divina pulchritudine supra modum coruscant.

Vere ignis est Divinitas, ut dictum est a Domino, quem ut in terras mitteret, idcirco venit²². Sed in quam terram? cedo. In omnes homines, qui terrena sapiunt, quem voluit, et vult ardere in omnibus. Audi, mi fili, et cognosce divinarum mysteriorum altitudinem. Hunc cœlestem Ignem qualemnam esse judicas? An aspectabilem et creatum, aut intellectu percipiendum? Non utique, nam de eo nunc doceris, et initiaris, certoque scis, illum non capi, increatum, ab omni aspectu extraneum, sine principio, ab omni concretionem liberum, immutabilem et incircumscriptum penitus, inextinctum, immortalem, omnino incomprehensum, extra omnes creaturas materia constantes, et a materia segregatas, visibiles invisibiles, corporeas incorporeas, terrestres et cœlestes, extra has, inquam, omnes est secundum naturam et essentiam, imo etiam secundum potentiam. Hic igitur, dic mihi, in quam materiam inseretur? In animas utique habentes oleum:

²² Luc. XII, 49.

uberrime, et ante istuc et eum istoc fidem, et opera fidem confirmantia possidentes. His ut lychno, oleo et stuppa pleno ignem Dominus immittit, quem mundus non vidit, nec videre potest. Mundum dico, qui in mundo sunt, et mundana sapiunt. Sicut porro lychnus seu lucerna quam videmus, admoto igne accenditur: ita spiritualiter intellige divinum ignem animas attingere, easque inflammare. Quomodo inflammabit, antequam attingat? quomodo attinget, antequam mittatur? Profecto nequaquam omnino. Ardens autem lychnus, et clarum lucens omnibus, si oleum defecerit, numquid non exstinguetur?

Aliud majus observa, quod me terret plus omnibus. Conspicuum lychnum meum valde, cum olei infusi copia, et stuppa plurima, mus, sive alia quæpiam bestiola prorrepens, aut evertit, aut paulatim linctu oleum absumpsit, stuppamque comedit, atque ita lampadem exstinxit. Mirabilis autem, quod stuppa tota (ellyphnium vocant) illapsa in oleum, repente ignem exstinguit, et est mihi lucerna mea tenebrosa prorsus, nec apparet. Lucernam seu lampadem animam intelligit, oleum virtutes, mentem ipsam ellyphnium, et in eo divinum ignem lucentem, illuminantemque animam simul, et domicilium totum corporis mei, quæque in eo sunt cogitationes, et agitationes animi omnes. Hoc autem non lucente, si invidia, aut malevolentia, aut amor gloriæ, aut cupiditas alia cujuspian voluptatis, aut perturbatio demum alia sese commoverit, et lampadem everterit, id est, scopum, et propositum voluntatis meæ, aut oleum elinixerit, virtutes omnes aut alioqui ellyphnium, nempe mentem meam, ut dixi, in se ipsa habentem lumen clare fulgens, pravis cogitationibus absunit et devorat, aut etiam totam in oleo demergit, dum videlicet virtutum suarum actiones recolit ac versat, et hinc de se magnifice existimans excæcatur, si lampadem meam hinc, aut aliunde fortasse exstingui contingat, ubi tunc ignem esse, aut quid me fieri dices? Permanere illum cum lampade, an ab ea secludi ac sejungi? Proh amentiam! proh insaniam! Quo pacto lampas citra ignem accendi, aut ignis absque materia manere in lampade potest? Semper enim ignis materiam appetit qua pascatur. Nostrum est autem plane hanc præparare, et prompte nos ipsos tanquam lampades exhibere, oleo plenos, id est, omnigenis virtutibus exornatos. Mentis vero ellyphnium erectum proferre, ut igne contactum, paulatim flammam concipiat. Sic cum iis manet, qui ipsum acquisierunt. Aliter, ne quis sibi fraudem det, non videtur, non tenetur, non cohibetur penitus. Est enim, quod memoravi supra, extra hanc rerum naturam, et ita capitur unione ineffabili, ut tamen capi nequeat: similiterque circumscibitur, nec tamen circumscibitur.

Hæc porro neutiquam sermonibus, nec cogitationibus investiga: sed ignem posse accipere, qui

PATROL. GR. CXX.

manifeste istæc omnia, et istis ineffabiliter arcana docet, et ostendit his, a quibus habetur. Audi, si placet, fili. Cum fulserit, quemadmodum dixi, et examen motionum rationi repugnantium expulerit, domumque animæ tuæ expurgaverit, sine mistione illi admiscetur, et modo inexplicabili essentialiter ejus essentiæ, totus toti penitus unitur, eamque sensim lucidam facit, inflammat, et illuminat sic, ut a me explicari non possit. Fit unum ex duobus, ex anima et creatore, et in anima est creator solus cum sola totus. Qui manu sua creaturam omnem continet, ne dubita, hic totus cum Patre, et sancto Spiritu una anima capitur, et animam intra se totam complectitur. Intellige, vide, perpende hæc: dixi enim tibi, animam lumen intolerabile, et inaccessum angelis intra se continere, et ipsum lumen vicissim habitare intra animam, et eam neutiquam urere. Cognosti profundum mysterium; homo, inter ea quæ sub aspectum subjiciuntur exiguum quid, umbra et pulvis, in medio sui Deum totum continet, a cujus digito pendet creatura, et a quo quilibet essentiam suam, vitam, et motum habet. Mens omnis, anima, et ratio ratione præditorum ab hoc est: eodemque modo spiritus animalium intelligentia vacantium, et omnino universorum tum ratiocinantium, tum tantummodo sentientium esse hinc manat. Hunc habens, quisquis habebit, et intra se gestans, et ejus pulchritudinem spectans, quomodo desiderii flammam feret? quomodo ignem amoris sustinebit? quomodo calidas e corde lacrymas non stillabit? quomodo admiranda illa enuntiabit? quomodo quæ in ipso sunt enumerabit? quomodo plane tacebit, cum cogatur loqui? Videt etiam sese in inferis, post illustrationem luminis, inquam. Etenim nemo ibi sedentium ante divini luminis illuminationem se cognoscit; sed in ignorantia caliginis, qua obsessi tenentur, corruptionisque, et mortis versantur. Veruntamen videt ubi fulget anima illa, et se in densissimis tenebris, et custodia tutissima profundissimæ ignorantia totam esse intelligit. Tunc cernit, ubi clausa sit, locum totum nihil esse præter cœnum, immundorum, venenatorum, et serpentium plenum; seipsam vero ligatam, et vinculis constrictam manus et pedes, et squalidam, et sordidam, et serpentum simul morsibus sauciam, et gestare se carnem suam tumefactam, scatentemque vermibus. Hæc qui videt, quomodo non exhorrescet? quomodo non plorabit? quomodo non clamabit, et ferventer pœnitebit, atque a teterrimis vinculis ut liberetur rogabit? Profecto quicumque hæc vere viderit, et ingemisset, et lamentabitur, et cum eo qui lumen fudit, cum Christo, inquam, esse volet.

Hæc itaque faciente me, quæ dixi, et in genua ante effulgentem cadente (probe mihi quæ dicam considera) tangit ille manibus, vulnera, et vincula mea. Atque ubi manus me tangit, aut digitus ad-

movetur, statim rumpuntur vincula, vermes emoriantur, oræ vulnerum in unum attrahuntur, decidunt sordes, et labes carnis meæ, sit contractio in cicatricem repente tanta, ut eo in loco cicatrix omnino nulla appareat, sed is potius similiter ut divina manus coruscus efficitur. Mira et nova res caro mea. Essentia animæ meæ, imo et corporis mei divinam assecuta gloriam, fulgorem jactit divinum. Videns hoc in parte corporis mei perfectum, quomodo non desiderabo, et supplicabo totum corpus meum a malis liberari, similiterque sanitatem, qualem dixi, et gloriam assequi? Tamen sic me faciente, imo etiam ferventius, et obstupefacto proportionem miraculorum, bonus Dominus mota manu sua reliqua corporis mei obit; et cerno hæc, eo quo narraui modo, purgata, et divinam induta gloriam. Mox igitur purgato, et vinculis liberato, divinam mihi manum porrigit, e cæno me erigit, me complectitur, et cadit super collum meum (heu me qui istæ sustinebo?) et crebro osculatur me. Defectum autem me penitus, et jam vires recipientem (proh! quomodo hæc litteris committam?) tollit me in humeros suos, o charitas, o bonitas, et ab inferis, cænoque, et caligine e ductum, inducit me in alium sive mundum, sive ærem, nam penitus rem effari nequeo; hoc novi tantum, me portari, et contineri a lumine, et ad magnum lumen inducti, cujus admirabilitatem ingentem, ne angeli quidem omnino, ut arbitror, inter se declarare poterunt. Cum jam essem illic, alia mihi ostendit quæ in lumine, puta, vel potius quæ ex lumine. Novam reformationem dedit mihi intelligere, qua ipse reformavit, et denuo finxit, et a corruptione liberavit me, et a morte, quod sensi, totum absolvit, vitamque immortalem donavit, et a mundo isto perituro, et his quæ ipse in eo sunt omnibus me sequestravit, stolaque non materiali, et lucida vestiivit me. Induxit item calceos, annulum, et coronam, immortalia, sempiterna, omnia nova ab his quæ hic cernuntur. Fecit me, o novitatem, intactilem, impalpabilem, nec non invisibilem, conjunctum his quæ sub videndi sensum non cadunt.

Postquam me isto modo, et talem fecit Conditor meus, in tabernaculum sensibile, et corporeum introduxit, et in eo inclusit, munitionemque adversum me adhibuit, deductumque in mundum quem sentimus, et aspicimus, jussit rursus in eo vitam propagare. Et cum mandasset mihi consuetudinem habere cum iis qui versantur in tenebris, liberatum a tenebris, et includi cum illis, qui in cæno habitant, vel potius docere, ad agnitionem, quibus undique affecti sunt vulnerum, et quibus detinentur vinculorum, eos perducere: cum hæc, inquam, mandasset, abiit. Relictus igitur solus in prioribus tenebris, non fui contentus, quæ mihi donata ante memoravi bonis ineffabilibus, cum me totum renovasset, totum immortalem reddisset, totum deificasset, et Christum effe-

A cisset. Sed privatio ejus omnium horum bonorum oblivionem mihi afferebat, ut me egentem, ac destitutum putarem. Quare ut adhuc veteribus involutus, malis cruciabar, sedensque in medio tabernaculo, velut in domuncula, aut in vase inclusus, flebam, lamentabar vehementer, prorsus foras non prospiciens. Requirebam enim illum, illum quem desiderabam, quem amavi, cujus formæ elegantia vulneratus sum. Incendebam, ardebam, totus ignescebam. Sic ergo me viventem, sic lacrymantem, tabescentemque, et atrociter flagellatum, et præ dolore vociferantem, exaudito clamore meo prospiciens ab immensa, et inconjecturabili altitudine, cum me vidisset, misertus, et pro humano captu videri rursus dignatus est, qui est omnibus inaspectabilis. Quo conspecto, percussus sum ego in domicilio inclusus, et in vase conclusus, et in medio tenebrarum, cæli, inquam, ac terræ medio. Res enim sensibiles appello tenebras, omnibus hominibus, et eorum animis, sensibilibus sese immiscitentibus superfusus. In quibus, in sensibilibus, inquam, hærentes, premuntur ab iis, et obscurantur mirum in modum.

Caterum in his cum essem, vidi animo qui prius erat, et nunc est extra omnia: sumque admiratus, crede mihi, et obstupui, timui, et gaudio exultavi. Consideransque miraculum quomodo, qui nihil cum rerum natura commune habet, et est extra omnia, sit tamen in omnibus, video solus videntem me, nesciens ubi sit, quantus, cujusmodi, et qualis sit quem video, aut quomodo videam, aut quid videam. Tamen videns quæ vidi, lamentor, quia modum hunc cognoscere nequeo, et nequaquam cogitare, aut aliqua ex parte perspicere, quo pacto me videat, quem ego video. Vidi rursus hunc totum intra domum meam, et intra hoc vas repente extitisse, meque sibi ineffabiliter univisse, inenarrabiliter copulasse, et citra missionem mihi, ut ignem ferro, ut lucem vitro missum esse. Et reddidit me igni, reddidit vitro similem, evasique illud, quod antea videbam, et procul aspiciebam, et quo pacto admirabilem illum modum tibi explanem, verba non reperio; nec enim potui cognoscere, nec nunc prorsus cognosco, quomodo in me ingressus, quomodo mecum unitus sit. Unitus porro cum eo, quomodo explicabo tibi, quis ille, qui mihi, et cui vicissim ego unitus sim? Horreo, et metuo, ne forte, si dixerò, tu non credas, et ex ignorantia lapsus in blasphemiam, frater mi, animam tuam perdas. Verum quem me cum illo unitum vocabo? Deum, natura geminum, hypostasi unum, duplicem enim me fecit, et, ut cernis, etiam geminum mihi nomen indidit. En distinctionem, homo sum natura, Deus gratia. Vide qualem gratiam dicam, unionem scilicet cum illo, sensibiliter, et intellectualiter, spiritualiter et essentialiter. Intellectualitatem quidem unionem exposui tibi diverse ac variis modis: sensibilem autem aio esse illam, quæ in mysterio contingit. Purgatus enim panni-

tentia, et fluentis lacrymarum, et deificati corporis, A ut Dei, factus particeps in sacra Eucharistia nimirum, ego quoque ineffabili unione Deus fio. Vide et observa mysterium. Anima igitur et corpus (ut eadem iteremus ex incredibili lætitia) in duabus substantiis unum sunt. Hæc itaque cum unum sint et duo, ubi corpus Christi gumpserint, et ejus sanguinem biberint, ambabus substantiis, et naturis unita Deo meo, similiter participatione quadam Deus sunt, vocorque et honoror ejus nomine, cujus substantialiter particeps effectus sum. Dicite igitur, quomodo carbo, et ferrum atrum ignita ignis videntur? Quod apparent, id vocentur: ignis apparent, ignis nominentur. Si tu te ejusmodi nonprehendis, de hujusmodi saltem tibi differentiis fidem denegare noli, sed ex toto corde tuo quære, et accipies margaritam, aut guttam, aut sinapis granum, divinum semen ut scintillam.

At enim quo pacto quæres quod tibi dico? Audi, et diligenter facito, et mox reperies. Accipe perspicuum imaginem, sive similitudinem lapidis, et ferri; in his enim natura ignis omnino una et eadem est, tametsi plane non cernatur, ignis, inquam. Quod si collidantur, et materiam arripuerint, ei ex horum collisione parva scintilla exsiliens ac sese conjungens penitus, eandem paulatim accendit, flammamque in altum mittit, ac pulsas tenebris domum illuminat, et quotquot in domo sunt, eos in conspectu constituit. Vidisti rem miram? Dic igitur, amabo, antequam crebrius collidantur, quomodo scintillas emittent? Sine scintilla vero, quomodo per se materia accendetur? Si prius non accendatur, quomodo tenebras dispellet? quomodo ædes collustrabit? quomodo tibi cernendi facultatem dabit? Utique respondebis, nequam istud fieri posse. Ergo et tu ita facere studeas, et accipies. Quid accipies? divinæ naturæ scintillam, quam creator, pretiosæ margaritæ, et grano sinapis comparavit. Quid est autem quod tibi præstandum dico? Audi patienter, fili. Sit tibi corpus, et anima pro ferro et lapide, mens ut imperatrix et domina affectionum, in actionibus cum virtute conjunctis, et cogitationibus Deo placitis se exercens, et corpus quidem ceu lapidem, animam autem ut ferrum tenens, manibus quæ intelligentia percipiuntur, eam trahat, et ad agendum vi impellat: *Regnum quippe cælorum vim patitur* ²⁴. Quas autem actiones intelligis? quas? pervigilationes, jejunia, fervidam pœnitentiam, imbres lacrymarum, luctum, continuam mortis memoriam, preces assiduas, omnigenarum tentationum in te irruentium patientiam. Ante hæc omnia silentium, et profundam humilitatem, perfectam obedientiam, abnegationem propriæ voluntatis. His, et horum similibus anima vacans, et semper intenta, in primis scintillas suppeditat menti tuæ, quæ cito exstinguuntur:

quandoquidem nondum ita tenuata est, ut statim accendatur. Ubi autem divinum cordis jaculum accensum fuerit, tum et ipsam animam illuminat, et mentem purgat, atque in altum subvehit, et in cœlum extollit, atque cum divino lumine conjungit.

Priusquam hæc facias, quæ ex me audisti, quæso quomodo purgaberis? antequam vero purgeris, quo pacto mens tua divinas scintillas accipiet? Et quomodo, obsecro, et si aliunde, undenam cordi tuo illapsus ignis divinus accendetur, et ipsum accendet, et inflammabit, et uniet, et copulabit, et creaturam à Creatore inseparabilem efficiet? Nemini istud omnium qui nunc sunt, et qui post aliis erunt in annis possibile dices. Quæ deinceps sequuntur, ne interroga. Si enim lumini unitus fueris, ipsum te docebit omnia, et revelabit tibi omnia, et monstrabit, ac suggeret, quæcunque discere tua intererit: nam alioqui verbis humanis percipere ea quæ illic sunt, non est ut fieri queat. Deum decet gloria, nunc et in sæcula. Amen.

CAPUT XXII.

Omnes sanctos illuminatos illustrari, videreque gloriam Dei, quatenus eam a natura humana videri fas est.

Respice de supernis, Deus meus, et complaceat tibi, ut appareas mihi, et cum mendico comverberis. Aperi cœlum, et revela mihi lumen tuum: vel potius aperi mentem meam, et etiam nunc intra in me, dissero per impuram linguam meam sicut olim, et refelle eos qui ita loquuntur, non esse hodie, qui Deum se vidisse noverit, neque ante hoc tempus fuisse, extra apostolos. Sed neque illos aiunt clare vidisse Deum, Patrem tuum, docentes eum cognosci et videri a nullo posse; et opposcentes verbum Joannis dilectissimi discipuli tui: *Deum nemo vidit unquam* ²⁵. Eia, Christe meus, dic acturum, ut ne imprudentibus ego nugari videar. Scribe, inquit, quæ dico, nihil vereare. Ego Deus ante omnes dies, horas et tempora, imo ante omnia sæcula, ante creaturas omnes visibiles et invisibiles, supra omnem omnino captum, sermonem, cogitationem solus cum solo solus, et nihil eorum quæ aspiciuntur; sed nec eorum quæ non aspiciuntur. Eram revera, antequam nascerer. Solus ego increatus cum Patre, et Spiritu sancto. Solus absque principio ex Patre meo, cujus item nullum est principium. Nemo angelorum unquam, nec archangelorum, nec aliorum ordinum vidit naturam meam, nec me Creatorem totum, qualis sum, sed tantummodo radium gloriæ, et decluxum quemdam luminis mei vident, contemplanturque. Sicut enim speculum solaribus radiis percussus, et ut lapis crystallinus in meridie illustratus; sic omnes deitatis meæ radios suscipiunt. Totum autem me videre nondum quisquam, vel angelorum,

²⁴ Mattii. xi, 12. ²⁵ I Joan. iv, 12.

vel hominum, vel sanctorum virtutum promeruit. **A** Sum enim extra omnia, et nullis oculis spectabilis. Neque vero his aspectum mei invideo, neque ut deformis me occulto ne appaream: sed quia nemo deitate mea dignus est inventus: neque par esse potuit creatura Creatori. Nec illis expedit, ut me videant. Parvum autem ex me fulgorem cernentes, inhiantur, unde sciunt vere me esse, et me Deum cognoscunt, qui ipsos procrearim, et cum tremore ac timore me celebrant, et colunt. Haud enim potuit Deus alium producere, qui potentia æquaret Creatorem, nec naturæ suæ consortem. Nec ulla ratione quod conditum est, consubstantiale potest esse conditori. Qui enim increato creatura aliquando assimilatur? Atque ut hæc fateberis, sic illud non negabis, eo qui semper est, qui initium nescit, nec creatus est, creata inferiora esse; tantumque ab eo differre, quantum currus et serra a fabro suo differunt. Quomodo igitur currus fabricatorum suum intelligat, quomodo serra ducentem se cognoscat, nisi cognitionem illis det, nisi videndi sensum eis immittat, qui ea paravit? quod creatis omnibus est impossibile. Prorsus igitur nullus hominum, nullus angelorum, dandi aliis spiritum aut vitam præbendi accepit potestatem. Dominus autem, quem penes solum est potestas omnium atque potentia, tanquam fons vitæ, animata producit, qualia voluerit, et largitur cuique ut artifex, ut Dominus pro voluntate ac beneplacito suo, cui gloria, et imperium, nunc et **C** semper, et sæculis sempiternis. Amen.

CAPUT XXIII.

Gratiarum actio pro exsilio, et afflictionibus, quas in persecutione sua pertulit.

Gratias ago tibi, Domine, gratias ago tibi soli, cognitor cordium, rex juste, misericordissime, qui in terras descendisti, et carnem induisti, Deus meus, et factus es quod non eras, homo similis mihi, sine mutatione, sine fluxu, et omni peccato: ut passus tu, qui pati non poteras, injuste ab injustis, mihi damnato vacationem omnium passionum donares, dum imitarer passiones tuas. Justum igitur iudicium tuum, et præceptum simul, quod nos servare jussisti, quod quidem est imitatio humilitatis tuæ: ut quemadmodum tu passus es, qui **D** peccato carebas, sic nos qui peccavimus, sufferamus omnia, puta tentationes, persecutiones, flagella, tribulationes, et tandem ipsam quoque necem ab improbis nobis illatam. Tu enim dæmoniacus audivisti, et seductor es habitus, et Dei adversarius, et prævaricator legis. Tu ut facinorosus comprehensus, ligatus, et ductus es solus, cunctis discipulis, et amicis te deserentibus. Tu ad iudicem ut condemnatus cum adducere, quam is in te protulit sententiam suscepisti. Tu locutus, a lapam a servo sustinuisti, et tacens, illico morti es addictus: nam verba tua instar gladii sceleratis erant. Hicirco non ferentes ipsi injusti te solum justum intueri, turpissimæ neci te dediderunt. Hinc

percutus caput, spinis coronatus, chlamydem ut coccineam purpuram indutus, faciem consputus, heu me, et illusus es, audistisque per ludibrium: *Ave, rex Judæorum.* Tu humeris portasti crucem tibi, eique infixus, in altum sublatus es Deus meus. Tu manus ac pedes transfixus, aceto potatus, et latus lancea perfossus es. Hæc tellus indignata contremuit, et quos continebat mortuos, sepulcris apertis cito reddidit. Sol te aspiciens, in sanguinem tum conversus est, et luna operta est caligine; velum præterea templi a summo usque deorsum in duas partes scissum est. Atque horum nihil omnino illi improbi intellexerunt: sed et in monumento jacenti custodes apposuerunt, et lapidem signaverunt, ita te retenturos arbitrati. At tu, Domine, **B** pro potestate propria resurrexisti, et claustra illa transgressoribus intacta integraque reliquisti. Adveniens autem angelus lapidem revolvit, et custodes illos timore exanimavit. Nec tam vel aliquid intelligere volentes, cæci manserunt, et mentem atque cor obduratum usque ad mortem retinuerunt. Quid ergo magnum facio, si et ego hæc patiar, quæ tu quoque passus es, qui sine peccato eras, ut mundum salvares: ego, inquam, qui inde a prima ætate peccavi plurima, et ad iram te dictis et factis provocavi. Hoc mihi magnum revera, et majus omni gloria, quod me participem facit gloriæ tuæ ineffabilis, communio passionum, et imitatio operum tuorum; et humilitas tua his qui eam consecrari sciunt, divinitatem conciliat. Gratias ago tibi, Domine, cum injuste patior. Cum autem juste, id mihi in compensationem peccatorum, et purgationem innumerabilium delictorum meorum esto. Quæso, Domine, ne mihi unquam labores aut tentationes, aut afflictiones supra vires iuveni sinas; sed exitum, et ad sustinendum robur mihi semper impertias. Tu enim es honorum largitor ab initio, his qui potentia tuæ ex animo supplices cadunt, erogans fidei, operumque, et honoris spei charismata, et dona omnia divini adorandique Spiritus tui, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XXIV.

Supplex ad Deum precatio pro auxilio impetrando.

Domine Jesu Christe, Domine Salvator animarum, o Deus, Domine virtutum omnium quæ sub aspectum subjiciuntur, et quæ non subjiciuntur, utpote conditor omnium quæ in cælo, et supra cælos sunt, cæli cælorumque omnium, similiter omnium quæ in terra, et sub terra sunt. Tu es Deus, et Dominator Dominus. Tu manu tua creaturam omnem concludis, quoniam ipsa continet universa. Manus tua, Domine, est illa magna potestas, quæ Patris voluntatem implens, fabricatur, operatur, creat, et administrat res nostras modo incenarrabili. Ipsa igitur et nunc me produxit, et cum non essem, fecit ut essem. Qui etiam natus ita eram in hoc mundo, ut ignorarem te omnimodis, bonum Dominum, creatorem meum, opificem meum, et instar cæci eram, et velut *ἄθεος*, cum

non nossem Deum meum. Tu itaque misertus mei A visitasti, et convertisti me, cum in tenebris mihi illuxisses, et traxisti me ad te ipsum, eductoque e fovea profundissima, et tenebris vitiorum, e tenebris altissimis concupiscentiarum et voluptatum hujus vitæ, ostendisti viam, et attribuisti ducem mihi, qui me ad mandata tua servanda perduceret, quem sequens, solutus cura vivebam semper, gaudebamque gaudium inexplicabile, videns illum tua consecrantem vestigia, et tecum colloquentem sæpius. Quin etiam videns, te plurimum Dominum cum duce, et Patre meo spirituali versantem familiaris, immensum, supraque fidem et spem concepi amorem ac desiderium tui; dicebamque, En futura video, et regnum cælorum adest, et bona quæ oculus non vidit, auris non audivit ²⁰, coram aspicio, ipsaque habeo; et quid amplius spero? aut fidem meam in quibus aliis demonstrabo? aliud quippe majus his non erit. Cum in his essem, et in his deliciis haberem meas, e terris sustulisti patrem meum; abstulisti ducem meum ab oculis meis, et reliquisti me solum, plane orphanum, plane desertum, et omni prorsus auxilio destitutum: et hęc me, gregis præfectum ac pastorem, me rectore ac tutore vere viduatum, peregrinum, quod ipse nosti iudicio constituisti. Quare te modo suppliciter rogo, ad te pronus clamo, ne adverseris, neque derelinquas, aut deseras me solum, Domine. Nosti viam transitu difficilem; nosti latronum nobis insidiantium insaniam; nosti malarum bestiarum multitudinem; nosti imbecillitatem meam et ignorantiam, qua ut homo teneor. Verumtamen plane me hominem non puto, sed longe infra homines. Quippe secundum omnia omnium postremus, et minimus omnium hominum sum. Præbe mihi, rex, et Deus meus, quæso, magnam misericordiam tuam, quæ defectus, et negligentias meas suppleat, et hominem totum perfectum, et integrum, nullo, quod necessarium sit, agentem efficiat; et ita me coram te servum tuum indemnatum, nulli reprehensioni affinem, et laudes tuas prædicantem statuatur in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XXV.

Quædam theologica. Mentem a sensibus motionum cum ratione pugnantium expurgatam, Deum invisibilem, et a concretionem materiæ liberum aspicere. D

Quam viam ambulem, quam semitam declinein, quam ingrediar portam, quam aperiam januam, intra quod cubiculum, intra quam, aut qualem domum inveniam, qui manu sua tenet universa? Quem montem conscendam, ex qua parte, et quod antrum illuc contingam, aut quem paludem pervadens, ubique præsentem, et incomprehensum, inaspectabilemque videre, miser, et obtinere merebor? In quem infernum descendam, in quod cælum ascendam, et cujus maris fines petam, ut inveniam

omnino inaccessum, omnino incircumscriptionem, totum impalpabilem? In materialibus immaterialem, in corruptibilibus incorruptibilem, in creaturis increatum, dic mihi quo pacto reperiam? Qui in mundo sum, quomodo extra mundum ero? Qui materiæ implicatus sum, quomodo cum immateriali consociabor? Qui totus sum corruptioni obnoxius, quomodo cum interitus omnis experte devinciar? Qui sum in morte, quomodo tandem vitæ appropinquabo? Ego mortuus, quomodo immortalis propior stam? Qui totus sum senum, quomodo ignem tangere audebo? Verumtamen nunc arcanorum dissolutionem audi.

Priusquam cælum et terra conderentur, Deus erat Trinitas, solus sine socio, lux sine principio, lux increata, lux penitus ineffabilis, Deus verus, solus interminabilis, perpetuus, sempiternus, longe optimus. Recte intellige Deum solum, in principio Trinitatem plusquam sine principio, et super omne principium, quam nemo imaginari, cujus altitudinem, profunditatem, latitudinem metiri nemo potest, quæque magnitudinis, et lucis finem, ac modum nullum habet. Non erat aer ut nunc, non erant tenebræ ullæ, non lumen, non aqua, non æther, non aliud rerum quidquam. Erat autem solus Deus, spiritus lucidissimus, omnipotens, et omni concretionem liber. Is Angelos, Principatus, et Potestates, Cherubim, et Seraphim, Dominationes, Thronos, et sine nomine ordines, cum timore et tremore ei assistentes ac ministrantes creavit. Postea cælum ut cameram, corporea natura constans, sensibile, crassum, et aspectabile produxit, et ut ipse solus novit, in ictu oculi extendit, simulque terram, aquas, et omnes abyssos in medio complexu ejus sola voluntate talia fecit, quæ nunc videmus; mansitque in his lumen illud immateriale, nihil ex his participans. Cælum extensum, et sensui subjectum, ut dixi, a lumine immateriali non scintillas aliquas excussit. Nam cum in iis sit, quæ materia constant, tamen extra ea omnino, non quidem loco, sed natura et essentia est, a materialibus enim, qui longissime abest a materia, separatur, non habens locum sibi proprium, quandoquidem non circumscribitur. Ipse verbo omnia in seipso producit, et natura a creatis omnibus sejunctus, et portans omnia in seipso, extra omnia est. Quemadmodum enim mentem, et angelum muri, et januæ ab ædibus non arcent, nec intus detinent: sic horum opifex nequiquam extra, nec intra cælum, nec in alio loco, sed omnino ubique Deus est, segregatus ab omnibus cum materiæ conjunctis, et creatis a se rebus. Factum est igitur cælum, et natura, ut dictum est, a lumine immateriali discrepuit, et tanquam domus atra absque lumine mansit: cui universitatis Dominus solem et lunam accendit, ut ipsa sensibilia iis lucent, qui sensibus uterentur. Dedit etiam in manus nostras genus luminis, quod

²⁰ I Cor. II, 9.

noctu luceret, e ferro et silice excussum mirabiliter. Ipse autem nihil commune habet cum ullo lumine, omni luce lucidior, longeque splendidissimus, quantum ferre nulla creatura potest. Ut enim radiante sole astra non apparent: sic si Dominus solis lucere voluerit, ejus ortum nemo vivens sustinebit. Quapropter mentem pulveri, rei corporatae copulavit, et nos homines universos in materialibus collocavit, ut in fide constanti, et mandatorum observatione, mentem materiae expertem, quam praevaricationis caligine confudimus et contaminavimus in concupiscentiis materialibus, et gustu voluptatum videlicet, rursus perpurgantes, immaterialia in materialibus immaterialiter aspiciamus lumen illud, quod dixi esse Deum plusquam absque principio oculis istis corporeis inaspectabilem, et intellectualibus cordis oculis inaccessibilem. Miror enim, quo pacto anima, cum tota a materia semota sit, et intellectualem mentis oculum habeat, ceu duabus fenestris sensibiliter usa corporis oculis, per eosdem prospiciens omnia quae videri possunt, videat, reversaque omnia sub intellectum cadentia, et materia vacantia immaterialiter videat, et in medio pereuntium, ac permanentium singulari quodam modo detenta, ab illis ad voluptates, et vitia pertrahatur: ab illis contra ad caelum velut alis subvecta, ibi consistere contendat; sed abstrahatur tamen, iterumque subvolare ardentem studeat, per caelum cupiens incedere, et sub se cernere omnia, quae aspectu sentiuntur. Nam cum omnia quae in mundo sunt, ipsi laquei videantur, male metuit plane, in terra ingredi et considerare, ne istis laqueis implicata retineatur, et imitium bestiarum esca fiat. Talis piorum, fidelium, et sanctorum omnium vita est, quam omnes imitari oportet; ut etiam cum iisdem Christo Deo, universorum judici, insontes sistantur, et ejusdem regni atque gloriae in omne aevum consortes fiant.

CAPUT XXVI.

Desiderium, et amorem erga Deum quemvis amorem, et quodvis desiderium humanum transcendere, mentemque purgatorum in lumen Dei immersam, divinam naturam induere, indeque Christi mentem, seu sensum appellari.

Incredibilis pulchritudo tua, Domine Jesu, incomparabilis species, ineffabilis elegantia, sermonem et opinionem vincunt. Mores tui, bonitas, et mansuetudo tua omnium mortalium cogitationes excedunt. Ideoque desiderium tui, et amor erga te, omnem hominum amorem, ac desiderium multis partibus superat. Quantum enim tu aspectabilibus antecellis, tanto major est amor tui, et omnem qui hominibus intercedit amorem obscurat, omnes corporearum voluptatum amores evertit, omnesque malas cupiditates mox repellit. Vere enim concupiscentiae tenebrae sunt, et nox profunda turpis peccatorum perpetratio, amor autem, et charitas erga te lux: quae cum in animabus Deum amanti- bus exoritur, illico depulsis perturbationum ac voluptatum tenebris, diem ἀπαθείας diffundit. O mi-

risicum, - et inopinabile opus Dei altissimi. O mysteriorum, quae occulte peraguntur virtus. Tu et labentia, et aeterna nobis donas. Tu terrena cum caelestibus, praesentia cum futuris, ut omnium opifex, ut potestatem habens caelestium ac terrestrium. Cur igitur infelices nos, homines plus quam te diligimus, et illis misere amplius servimus, ut ab eis exiguam et fluxam mercedem recipiamus, quibus addicimus animas nostras, et corpora, ut iis ceu vasis vilibus abjectisque abundantur, et cum simus membra tua domini universorum, sancta, inquam, membra sancti Domini, et cujus potestas aliunde non pendet, non perhorrescimus ea perversis daemionibus sponte nostra ad foedissime peccandum exponere? Quis ergo servorum tuorum fidelium a lacrymis temperabit? quis adeo arrogantem audaciam non lamentabitur? quis non tantam patientiam tuam, Deus, venerabitur? quis divini judicii retributionem non tremis- cet? gehennae videlicet ignem intolerabilem, et nullis extinguendum saeculis, ubi fletus, et stridor dentium, et dolor non consolabilis, et cruciatus inexplicabilis.

Sed, o Sol, solis hujus quem cernimus, et lunae, et siderum omnium, et lucis, et totius rerum naturae conditor, absconde me ab his in tuo lumine, ut in eo te solum intuens, mundum, et ea quae in mundo sunt, non videam: sed et videns sim quasi non videreim, et audiens quasi non audirem. Et quod accidit sedentibus in hujus vitae tenebris, quibus operiuntur, voluptatum, inquam, et vanae gloriae, videntes non vident gloriam tuam caelestem, et audientes mandata ac praecepta tua, prorsus non intelligunt, idem mihi usuveniet in lumine tuo, cum non videbo mundum, nec quae mundus continet. Quis namque te viso, et a gloria, divinoque lumine tuo se illustratum sentiens, non mentem, animam, et praecordia immutatus est, aliterque videre, et audire ingenti sane differentia meruit? Immergitur quippe mens in lumine tuo, et simile gloriae tuae lumen perfecte adipiscitur, et hujuscemodi mens tua vocatur, cum tu eam dignatus sis fieri, et habere mentem sive sensum tuum, tecumque unitur vinculo indissolubili. Et quomodo non omnia imperturbate, sicut tu, videbit et audiet? quomodo divinitatem consecuta, quidpiam quod sensu percipiatur, expetet? quomodo labile, et corruptioni obnoxium aliquid, seu inanem gloriam, quae omnibus, et omni gloria, quae videtur, major est? Nam qui omnibus istis, quae in oculis incurrunt, spretis, in Dei familiaritatem se insinuavit, vel potius ipse quoque Deus appellatur, qui tandem ex infra se jacentibus gloriam ullan, aut delicias volet quaerere? Haec enim profecto pudori ac dedecori sunt illi, contumeliae, contemptui, infamiae. Gloria autem, et deliciae, et divitiae ejus Deus Trinitas, quaeque Dei, ac divina sunt, quem decet omnis gloria, honor, potentia semper, et nunc, et in omnia saecula. Amen.

CAPUT XXVII.

Confessio gratiæ donorum Dei, et quomodo in Patre hæc scribente Spiritus sanctus operatus fuerit. Item a Deo parænesis quid ad salutem obtinendam faciendum sit.

Rursum fulget mihi lux. Rursus lucem clare aspicio. Rursum aperit cælum, et noctem fugat. Rursum retegat, et ostendit omnia. Rursum cernitur sola. Rursum me ab omnibus visibilibus abducat, similiterque ab omnibus ad sensum pertinentibus, papæ, me disjungit. Rursum qui est super omnes cælos, quem hominum nemo vidit unquam, non reserans cælum, non dividens noctem, non dirimens aerem, non rumpens domus lectum, nulla penitus re penetrata mecum misero intra cellam meam, intra mentem meam versatur, et in medium cor meum (o venerandum mysterium) omnibus ut sunt manentibus, illabitur mihi lumen, et attollit me super omnia; quique in medio sum omnium, sicut extra omnia, haud scio, num etiam extra corpus. Nunc ibi totus sum revera, ubi lumen est solum, et simplex; quod intuens, simplex evado innocentiæ. Hæc sum, Christe, miraculorum tuorum mirabilia; hæc potentia, et benignitatis tuæ opera, quæ in nos indignos edis. Ea de causa timeo et tremo, et sollicitudine afficior assidua, macerorque vehementer, quid tibi pro tantis, et innumerabilibus donis ex tanta misericordia in me collatis retribuam, quidve tibi offeram, nihilque in me inveniens, cum nihil meum sit in vita, sed omnia tibi serviant, omnia sint manuum tuarum opera, majorem in modum pudore suffundor, valdeque excrucior, et discere percipio, quid faciendum sit ut colam te, ut placeam tibi, quo coram terribili tribunali tuo in die iudicii damnationem effugiam.

Audi quid facias, quicumque salvandus es, imo vero tu ante omnes, qui me rogas. Hodie te mortuum esse puta; hodie renuntiaste; hodie totum mundum reliquiste; hodie amicos, cognatos, omnem vanam gloriam deserens, simul sollicitudinem rerum inferiorum pone funditus, sublatamque crucem tuam in humeros arcte constringe, et eam usque ad exitum vitæ bajula. Labores tentationum, dolores tribulationum, et molestiarum clavos summo gaudio excipe, ut coronam gloriæ. Injuriarum lanceis confixus in horas, et omni genere ignominiarum acerrime lapidatus, lacrymis pro sanguine profusus, martyr eris, illusionesque, et alapas ferens animo gratissimo, divinitatis, et gloriæ meæ consors fies. Quod si teipsum omnium postremum feceris, servumque, ac ministrum, postea primum omnium te reddam, quemadmodum promisi. Si inimicos, et omnes odientes te dilexeris, et pro injuriis in te oraveris, illisque pro viribus tuis benefeceris, similis profecto evasisti Patri tuo altissimo; et hinc purum cor adeptus,

A in eo Deum videbis, quem nemo vidit unquam. Quod si etiam propter Justitiam te persecutionem pati contingat, exsulta, quoniam regnum cælorum tuum factum est. Et quid hoc majus? Hæc, et his plura, quæ mandavi, facito, et alios doce, et inter vos alter alterum, qui in me creditis, si salvationem exoptatis, mecumque in sæcula sempiterna habitare vultis. Si renultis, et indignamini, et dedecus interpretamini ista pati, et contempi, et pro mandatis meis animas ponere, quid ergo discere queritis, quomodo vos salvari oporteat, et quibus actionibus mihi conciliemini? quid tandem Deum vestrum me appellatis? quid item vos in me credere insipienter arbitramini? Ego quippe hæc vestra causa libens, ac sponte perpressus sum, in crucem actus, facinorosorum mortem oblii; gloriaque mundi, vita, splendor, mortuorum resurrectionis, omnium in me credentium gloriatio, indumentum immortalitatis, et deificationis probra mea, et mors ignominiosa facta sunt. Quare qui venerabiles passiones meas imitantur, etiam divinitatis meæ consortes, et regni mei hæredes, bonorumque nulla lingua enarrandorum exprimeendorumque socii fient, et mecum in sempiternum erunt. Ceteros quis non desinat? quis non lugeat? quis non ex compassione cordis lacrymas fundat? quis magnam eorum stoliditatem non lamentetur? quandoquidem deserta vita seipsos morti tradiderunt, a Deo infeliciter abrupti; a quorum parte libera me tu Domine omnium, meque abjectum, atque ultimum servorum tuorum ne spernas immaculatarum perpressionum tuarum participem fieri, ut etiam, sicut dixisti, particeps gloriæ, et suavitalis bonorum tuorum flam; nunc quidem ut in ænigmate, et in figura, et in speculo: tunc vero cognoscam, sicut et cognitus sum ²⁷.

CAPUT XXVIII.

Gratiarum actio ad Deum pro acceptis ab eo beneficiis; et in questione positum, quamobrem perfecti a dæmonibus tentari permittantur. Descriptio renuntiantium mundo, et institutio, in persona Dei.

Cognoscis mendicitatem meam, nosti orbitatem, scis solitudinem, eernis imbecillitatem, et impotentiam meam, qui me finxisti Deus meus; non ignoras, inquam, sed aspicias tu, tu omnia cognoscis. Vide cor humiliatum, vide contritum, vide ut desperandum ad te accedentem, et da ex alto gratiam tuam; da divinum Spiritum tuum; da, Salvator, Paraclitus; mitte sicut promisisti, mitte et nunc ipsum una assidenti in superiore coenaculo, revera mihi eminenti supra res terrenas et supra totum mundum, et te querentis, tuumque Spiritum præstolanti. Ne igitur cuncteris misericors, ne despicias miserator, ne obliviscaris sitiente anima te querentem, et ne excludas gloria hunc indignum, neve abomineris me, neu deseras. Viscera tua ob-

²⁷ I Cor. XIII, 12.

tendo, misericordiam tuam objicio, et benignitatem tuam interpretem meam atque conciliatricem tibi offero. Non laboravi, non præstiti opera justitiæ, nunquam servavi ullum mandatum tuum: sed vitam meam omnem luxuriose, ac perditè transivi. Veruntamen non es me aspernatus; sed quæsitum invenisti, errantem a via erroris reduxisti; et cum me per lumen gratiæ tuæ humeris tuis immaculatis miseratus imposuisses, portasti, nec defatigationem ullam sentire me passus es: verum tanquam in curru, aut vehiculo quiescentem, dedisti molliter per vias asperas iter peragere, donec in caulam ovium tuarum restituissti, et famulis tuis aggregasti. Misericordiam tuam prædico, miserationem laudo, gratias ago, et divitiarum bonitatis tuæ admiror. Cum porro in te recubuerim, ut narravi, etiam nunc apud te sum, ut puto, totus servus tuus, affixusque lumini, et tibi agglutinatus, et desiderio tui victus, et amore compeditus, hæreo, obstupesco, et perspicere nequeo, quare tribulatio attingat miseram meam animam; quare tristitia subintret, quare me totum conturbet; quare me privet dulcedine tua Deus, et a gaudio abstrahat terrenorum afflictio. Num me tantopere lapsum, et peccato obstrictum, aut quia te ad iram gravius concitarim, bone Christe, relinquis, ut amplius contrister quam antea, quando anima mea serviebat turbulentis affectionibus? Dic, et doce me nunc profunda judicia tua. Dic, et ne detesteris loquentem me, quanvis indignus sim qui loquar, tu qui quondam cum peccatoribus, et meretricibus epulas iniisti, et cum asotis ac publicanis cœnavisti. Ad hæc Dominus mens hunc in modum respondit:

Nosti quemadmodum ego te e mundo ac infantem inter ulnas asportatum gestaverim. Ego totum te fasciis involvebam et lacte nutrebam, cui nullus cibus potusque comparari potest; res enim meæ inscrutabiles omnino, et inexplicabiles sunt. Pædagogo te commendavi (scis quem dicam) qui te ut parvum puerum, in horas crescentem, curavit pulchre, et ut decuit, educavit. Postea factus es ephēbus, quin etiam adolescentiam es ingressus, neque nescis, quomodo semper tecum fuerim, tecum accreverim, te undique texerim, quoad commode omnes ætatum gradus excessisti. Nunc igitur adolescens esse cum desieris, et vir perfectus, jam ad senectutem tendas, quomodo etiamnum ut puerulum te inter brachia gestari, ac circumferri postulas? quomodo denuo fasciis involvi, ac portari desideras? quomodo lacte educari, et sub pædagogo vivere? quæso, non erubescis ista dicere? Cum tu ætatem virilem agites, aliis ministra, alios educa; quæque ad ipsorum incrementum pertinent, provide et cura omnia. Inimicis resiste, et percussus percute. Intelligis, opinor, de quibus inimicis loquar. Instructas dæmonum vires invade, et feri, nihil parcas; cadens resurge, et ad fatum tela contra adversariorum tela remitte:

A et cum te immissa pusillanimitate, ac desperatione vulnerare conentur, spe tua velut emissis in ipsos jaculis vulnerentur. Iracundia te, ut pugillatu oppugnantes, et in furorem impellentes, a mansuetudine tua in faciem alapas accipiant, extraque donum tuam procul ejiciantur. Num enim, ut dixi, infans, aut puer pusillus es? num adhuc te imbecillitas animi tenet? Num etiam modo mens tibi ad obnitendum infirma est? Nosti et inimicos fugere, et rursum eosdem vincere. Nam et pugnans me adiutorem, ac defensorem, et fugam capessens me validum ac tutum tegumentum habes. Et quidnam, amabo, terrenorum istorum mœstitiam tibi apportat? Aurum, an argentum, an pretiosi lapides? et quis lapis me fulgidior, aut quis clarius lucet? Et tamen quis lapis, ut ego, in nulla æstimatione penitus? An vero agrorum amissio, aut penuria alimentis, aut defectio vini omnino te discruciat? Et quis alius paradus est mei similis? aut quid par habent hæc inferiora, et caduca terræ mitium? Quis autem panis in mundo talis, aut quod vinum conferri potest cum gratia mea, cum divino spiritu, cum pane vitæ, quem ego do, corpus scilicet et sanguinem meum, puris corde, et indubitata fide, cum timore, et tremore manducantibus, et bibentibus qua intellectu, qua sensu? quæ deliciæ, quod gaudium, quæ gloria, quæso, major est in terris, quam me solum intueri, me solum per speculum in ænigmate contemplari? et solum meæ gloriæ fulgorem aspicere, perque ipsam hæc, et his plura doceri, et me Deum esse, conditorem omnium perfecte scire, et intelligere, hominem in lacu profundissimo sedentem, mecum in gratiam restitutum, et sine intervallo ut amicum cum amico colloqui, mercenariorum ordine exemptum, servili timore liberum, sine labore mihi servientem, charitate me colentem, obedientia mandatorum familiaritatem meam consecutum?

Agedum, non mercede mihi servientium, nec serviliter ad me venientium, sed amicorum, et notorum, ac filiorum meorum actiones quales solent esse, litteris consigna breviter. Omnibus mortaliibus viliozem se ducere. Non mundanis solum, et in vita religiosa commilitonibus, sed etiam Ethnicis pejorem se æstimare ex animo; unam minimi mandati parvam transgressionem, vitæ æternæ amissionem esse arbitrari; parvos pueros, non secus, quam constanti ætate viros intueri, et tanquam honoratos venerari ac revereri; cæcis item honorem tribuere; utpote me ab alto omnia hominum facta inspiciente. Hæc quoque facere propter me, quæ perinde conscribere: Non habere adversus quempiam prorsus in corde vel tenuem commotionem, aut levem suspicionem; toto animo preces obire cum dolore cordis; ex commiseratione omnes in te peccantes, similiter et me perinde offendentes orare cum lacrymis, ut ab his convertantur; benedicere maledicentibus, et laudare ex invidia conviciantes; et incommoda vive-

bentes, in benevolentibus numerare : refractarios autem, nec tibi obtemperantes, omnino ut me ipsorum Dominum negantes, lamentari, et desistere asaiduo, nec eos admonendi finem facere : *Qui enim vos suscipit, dixi, me suscipit : et qui vos audit, prorsus me audit*²⁸. Qui vero verba vestra, admonitionesque non cum timore admittit, et iis usque ad mortem obsequitur, non est futurus æternæ gloriæ meæ particeps : non collocabitur mecum, qui crucem pertuli, et Patri usque ad mortem obediens fui : non statuatur ad dexteram, non erit cohæres eorum qui seipsos crucifixerunt. De cætero, ne cesses admonere, ne desinas plorare, ne intermittas ipsorum salutem exquirere : ut si te audierint, et conversi fuerint, habeas eos tanquam fratres, lucratus membra tua, mihi que ut germanos, et morigeros offeras, ut et ego illos suscipiam, per te, et glorificem, et tecum Patri meo in muneris loco donem. Si voluntates suas non abnegaverint ; si animas suas non contempserint, ut dixi ; si voluntatibus suis mortui non fuerint, et vitam ac mores suos ad tuam voluntatem non accommodaverint, per tuam voluntatem meam expletes, tu mercedem tuam haud amittes, nec ea spoliaberis ; quin pro simplici ego tibi duplam rependam, quod quamvis non audire, non tamen loqui destiteris, et potius odia, alienationes, et execrationes eorum subieris, quemadmodum et ego olim odio fui, et nunc sum per istos istorumque similes.

Per opera hujuscemodi coli volo. Per talia et similia mihi complacere stude : super his namque vehementer lætor. Ne malis otiosi, nec utilitati animæ tuæ quidquam in mundo ullo modo præferas. Quem enim fructum reportabit, qui mundum lucratur, aut omnes qui in eo sunt erudit, ac docet, et universos salvat, si non et ipse salvabitur²⁹ ? Quis igitur ille est, aut quo pacto, miser, alios salvans, animam suam non salvabit, sed perdet ? Qui solvit mandatum unum Domini omnium, et quodammodo ipsum conculcando incedit, et leges meas transgreditur, et jussa transiit. Qui extra caulam et septa mandatorum meorum cum sit, si omnes mortales, totumque mundum salvaverit, mihi ignotus et peregrinus, et ab oculis meis remotissimus erit. Maxime autem, quia sepe caulæ ruperit, et ovis allunde exitum, quam per januam, et introitum iniquum feris patefecerit, iudicium severius quam dici potest, propter oves sustinebit, et dividetur, tartareoque igni traditus, esca vermium erit homo miserrimus. Hoc enim dixit Pater per Filium, et Spiritus, qui est os Domini, locutus est ; angeli vocibus indesinentibus approbarunt, justis audientes calculum adjecerunt, dixeruntque : Incompactum iudicium tuum, non suspecta sententia, citra affectum iudicasti Deus misericordissime. Quomodo enim,

qui voluntatem suam non exiit, et voluntatem ejus qui personam tuam refert ac sustinet, ut tuam, qui Dominus es, in studio sibi non posuit, et integre non custodivit, ut tu ipse Patris tui voluntatem custodivisti, cohæres et consors tuus erit ? præsertim cum pepigerit, quandiu superaverit, nunquam suæ ipsius voluntati parituum : non adhæsurum sanguini, non carnem prælatuum, id est, cognationem, et vinculum naturæ, amorem illum naturalem, qui in hac vita homines iterum cum iis colligat, quæ abdicaverant, eosque totos ad ea quæ retro sunt, convertit.

Martyres clamant : Vere justum iudicium. Sicut enim qui ad perferendum martyrium alacriter se obtulit, adeuntibus se consanguineis, uxore et liberis cum hujusmodi querimonis, et lamentis : Non misereris filiorum ? O immitis, nihil te movet viduitas conjugis ? non eorum mendicitate ad commiserationem infecteris ? non ipsorum exitum cogitas et emollescis ? Ergone relinquens uxorem viduam, ipsamque et liberos orphanos, peregrinos et mendicos, teipsum solum servare mavis ? quomodo non magis pro hominibus damnaberis, quando nos omnes perdendos deseris, et animam tuam solam salvare conaris ; si, inquam, cum talibus lamentationibus veniant, omnino eorum voces, nec ad punctum temporis sustinere debet ; nec aures illis tantillum commodare et sive donis, ac pretio vincula, carceremque dimittere ; sive te, Christo, negato ab his liberari ; sed ut jam mortuus, perstare in cruciatibus, perseverare in custodia, perdurare in fame et siti, rerum ac possessionum suarum immemor ; et, si fieri possit, nec aliud quidpiam extra custodiam cogitans, etiam velut per transennam ; sed ad te respicere, Domine universorum, et mentem suam in te contemplantando defigere perpetuo, atque ita usque ad mortem solo tui amore dura perpeti : nec curare debet, si qui declinent, si qui negent te, et ad priorem vomitum revertantur, ad actiones pristinas, ad sollicitudines terrenorum, et uxoris, ac filiorum ; nec ullo prætextu iis illigari, non enim amplius animæ suæ Dominus est. Quare complures servi tui, carceribus abs te apertis, vinculisque corporum plane solutis, exire ac fugere omnino noluerunt : sed ut erant, victi manserunt. Sic igitur et qui nunc in mundo sunt, voluntate sua imprimis et ante omnia nullam penitus sui habent potestatem. Sed quamvis a præpositis ea uti non prohibeantur, servant tamen pacta conventa tecum necesse est. Non enim hominibus, sed Deo polliciti sunt se obedientiam et subjectionem præpositis, et omnibus fratribus, quibuscum in monasteria religiosa instituta persequuntur, servaturos. Idecirco monasterium, ut insulam aliquam solam in medio mari inhabitare debent, ac totum mundum sibi omnino impervium esse arbitrari,

²⁸ Luc. x, 16. ²⁹ Matth. xvi, 26.

velut alta fossa in circuitu communito monasterio, ut nec qui in mundo sunt, transire ad monasterium possint; nec qui in insula degunt ad eos qui foris sunt pervenire, et eos cum affectu aspicere; nec in animo horum versare memoriam: sed ut mortui erga mortuos affici, et sentientes eos non sentire debent quo pacto revera oves sua sponte macatae fiunt.

Propter hæc sanctissima verba sanctorum, desiderii, et summi amoris plena, cum ea audissent Cherubim, Dominum laudarunt, et in timore dixerunt: Gloria tibi, Domine; gloria tibi, misericordissime, qui in terris martyres sine tyrannis, ac peræcutoribus, solo amore tui in horas testimonium tibi dantes ostendisti. Etiam, dixit rursum Pater per Filium. Et adjecit Spiritus: Vere qui Deum toto pectore diligunt, et in ejus solius charitate persistunt, et in horas propriæ voluntati moriuntur, hi et germani amici mei, hi et coheredes, hi et sine unguularum laniatu, sine suspensionibus, focis et lebetibus, sine exurente flamma, et gladiis secantibus, sola abnegatione voluntatis martyres sunt. Ad hæc supramundanae legiones simul omnes lætatae exclamarunt: *Justum judicium tuum*⁴⁰, misericordissime. Scribatur, observetur in sempiternum.

CAPUT XXIX.

Quæ per communionem sancti Spiritus Deo jam conjuncti ex hac luce discedunt, eos illic in omnem æternitatem cum eo victuros. Aliter se in hac vita habentibus, tum secus eventurum.

Principium vitæ mihi finis et finis principium est. Unde veniam ignoro, ubi sim nescio: nec quo miser abiturus sim novi. Terra e terra, corpus e corpore nascor; ex corruptioni obnoxio corruptibilis et plane mortalis sum: brevi tempore in terris commoror, in carne vivens, et extinguor, atque ex hac vita digrediens, aliam vivere incipio. Corpus humo opertum linquo, redivivum olim accepturus, et ævum nullo fine terminandum victurus. Nunc igitur respice in me Deus, tu solus nunc pietate tua me imperti; nunc te miseratio mei capiat. En defecit virtus mea, senectuti, id est, vestibulo mortis appropinquavi. Venit princeps mundi, perquisiturus turpia, et nefanda opera mea: carnifices astant torve me intuentes, et jussum expectantes, ut miseram animam meam arripiant, et in barathrum inferni detrahant. Quamobrem tu, qui natura es misericors, et benignus solus, qui es Dominus clementissimus, miserere mei tunc; et ne memineris irrogatæ a me tibi injuriæ; ne derelinquas me; ne des locum contra me doloso inimico meo, qui in horas mihi comminatur, et contra me rugit, ac stridet dentibus, et ait: In quo confidis? quomodo te manus meas effugituras speras; quandoquidem ludificatus præcepta mea, et me relicto ad Christum te

A adjunxisti? Sed nequiquam effugies. Quo enim abibis? Prosum nunquam mihi elaberis, qui Adamum et Evam e paradiso exegi; qui Cain fratricidam reddidi; qui fallacis meis usque ad extremum inescatos, omnes mortales decepi, et in diluvio horribili generi interitus obiecti; qui Davidi ad adulterium et cædem impulsor fui; qui adversum omnes sanctos bellum gessi, et multis necem intuli; me talem, inquam, quomodo speras te posse effugere, cum sis infirmissimus? Hæc audiens, Domine, et Deus, et creator, et opifex, et judex meus, qui habes potestatem animæ, et corporis mei, ut victor utriusque, horreo miser, et tremo totis artibus. Objicit mihi et dicit vaser ille: En, non vigilas; en, non exerces continentiam: en, non frequentas preces, non adorationes; non exerces labores, quos olim es ingressus; atque ob hæc sola abstractum te a Christo mecum rapiam in ignem, qui non extinguitur. Ego vero, ut tu scis, Domine, nunquam in operibus, aut actionibus animæ meæ salutem constitui; sed ad tuam misericordiam benignitatenique confugi; confusus, quoniam es summe misericors, me gratuito abs te salvatum iri: et misereberis mei ut Deus; sicut aliquando misertus es meretricis, et filii prodigi, postquam dixit: *Peccavi*. Cum hac fide cucurri; cum hac fiducia veni; cum hac spe ad te Domine, accessi. Et nunc, ne, quæso, glorietur contra me servum tuum: ne dicat: Ubi Christus tuus, ubi susceptor tuus? an non ipsem te manibus meis tradidit? Si enim me fraude circumvenierit, et captivum duxerit, non id voluntati, nec ignaviæ meæ, sed totum tibi, qui me dereliqueris ascribens, dicet: Vide cui fidisti; vide ad quem te contulisti; vide cui te in amore et charitate putabas esse; cui te loco fratris, amici, filii, et hæredis gloriabar es. Quomodo te deseruit, et in manus meas hostis tui te tradidit, insperatoque alienatus, subito odisse te cœpit?

His igitur auditis, ne me deseras, ne me probrum tuum fieri sinas. Deus meus; ne, o Rex, ne, o Domine, qui me quondam e tenebris, et e manibus, et e faucibus ejus eductum in lumine tuo liberum collocasti. Te enim cum video, interiora cordis mei vulneror, et non possum aspicere, et tamen non videre te ferre nequeo. Inaccessibilis siquidem est pulchritudo tua, inimitabilis species, incomparabilis gloria. Ecquis aliquando te vidit? aut quis totum te videre poterit Deum meum? Nam omne, seu universum quis oculus conspiceri valebit? Qui vero super universum est, quæ mens eum comprehendere, aut completi poterit, aut extendi tota secundum totum, et cernere continentem omnia, extra omnia, et ipsum omne, et implentem omnia, et tamen extra omnia manentem modo ineffabili? Nihilominus ut solem te intueor, et ut stellam aspicio, et ut lampadem in vase suo

⁴⁰ Psal. cxviii, 157.

ardentem video, et in sinu te ut margaritam porto. Quod autem te non dilatas, quod non totum me lumen facis, et ostendis te mihi totum qualis, et quantus es, plane non me existimo habere te vitam meam: sed lamentor, ut quispiam ex divite mendicus, ex illustri infamis, ac desperatione confictatus. Hoc animadvertens inimicus, dicit mihi: Non salvaberis. Ecce enim spe tua frustratus es, et a scopo aberrasti; quoniam non habes quam olim habebas erga Deum fiduciam ac libertatem. Cui verbo respondere non dignor; sed sufflo, et extemplo evanescit. Sic oro Domine, sic rogo te, misericordiam dona etiam tum mihi, cum egredietur ex hoc corpore anima mea, ut solo flatu pudefacere possim incursum in me servum tuum, et lumine Spiritus tui custoditus, transire illæsus, et stare ante tribunal tuum, habens mecum sacrosanciam gratiam tuam, tegentem me, et nullo suffusum pudore exhibentem. Quis namque coram te apparere audeat, nisi ipsam indutus sit? Nisi ipsam intus teneat, et ab ipsa illuminetur, quomodo ullus omnino intolerabilem illam Dei gloriam videre poterit? Nam qui tandem gloriam Dei, et naturam deitatis humilis, et abjecta hominis natura videbit? Deus enim increatus est, nos omnes creati. Ille corruptionem nescit; nos corruptibiles et pulvis sumus. Ille spiritus est, nobilior omni spiritu, ut conditor spirituum ac Dominus; nos carnes terrestres, et substantia terrestres. Ille auctor omnium, principii expers, incomprehensus: nos vermes, et cœnum et cinis. Et quis de nobis ex propria virtute, aut actione hunc videre unquam poterit, nisi ipse Spiritum suum divinum eniserit, ac per eum infirmæ naturæ robur, vires, virtutemque suffecerit, et hominem videndæ gloriæ suæ idoneum effecerit? Alioquin enim non videbit, nec videre poterit hominem quispiam in gloria venientem. Et ita iniusti a justis separabuntur, tenebrisque obruentur peccatores, et quicumque hinc secum lumen in ipsis non attulerint. Qui autem ex his quæ hic egerunt, ei copulati sunt, etiam tunc mystice et germane Deo copulabuntur, atque ab ejus communione nunquam divellentur. Porro qui hinc emigraverint ab ejus lumine sejuncti, quomodo aut qua ratione tunc ei uniantur, discere a vobis cupio, aut vos docere potius.

Deus homo factus, sociatus est hominibus. Communicavit nobiscum in humana natura, vicissimque cum universis in eum credentibus, et fidem ex operibus ostendentibus divinitatem suam communicavit. Hos igitur salvatum iri affirmavit,

A solos divinitatis ejus consortes; sicut ipse naturæ nostræ consors est, effector omnium, ut Paulus testificatur, Christi Ecclesiam corpus unum fore dominicum et divinum, absque macula, irreprehensibile, sine omni ruga, qui erunt fideles; caput autem Christus⁴¹. Si ergo sic erit, quemadmodum etiam est, quis sordidus ipsum attingere audebit, aut quis indignus ei agglutinabitur? Nam si et hodie extra Ecclesiam peccatores ejiciuntur, et consortio aliorum penitus excluduntur, et insuper aspectu divinarum rerum privantur, qui sancti non sunt, pro quomodo tunc cum corpore inculpabili conjungentur, et membra Christi fiant, cum sint contaminati, ac sordidi (21)?

B Non licet hoc, fratres, non fiet omnino. Qui autem a divino corpore, id est, Ecclesia, et a choro electorum secernuntur, dic, quonam abibunt? in quod regnum? in quo loco, cedo, sperant domicilium? Plane enim et paradysus, et sinus Abrahamæ, et omnis locus requiel eorum est qui salvantur. At enim qui salvantur, sunt omnes omnino sancti, ut divina Scriptura passim docet, testaturque. Multæ quippe mansiones sunt, sed intra Thalamum⁴². Quemadmodum enim unum est cœlum, et in eo stellæ, honore et claritate differentes: sic item unus thalamus est, et regnum. Cæterum et paradysus, et civitas sancta, et omnis locus requielis, Deus est solus. Et ut homo non habet in vita requiem, qui non manet in Deo, et Deus in eo: sic etiam post mortem extra illum unicum, non erit, opinor, ulla requies, non locus a tristitia, a gemitu, a tribulatione liber.

C Quocirca studeamus, fratres, studeamus ante obitum nostrum Deo auctori omnium coalescere, qui propter nos miseros cœlos inclinavit, et in terras descendit⁴³; qui latuit angelos, et in utero sanctæ Virginis habitavit, ex qua corpus assumpsit, modo inenarrabili, et citra mutationem sui, indeque ad nostram omnium salutem operandam processit. Salus autem nostra hæc est plane, quod sæpius diximus, et nunc denuo dicemus, non nos quidem ex nobis ipsis, sed ex ore divino. Apparuit magnum lumen futuri sæculi, regnum cœlorum in terras descendit: imo vero superum et inferum, et omnium Rex venit, voluitque nobis fieri similitis, ut ex ipso tanquam ex lumine omnes accensi, lumina altera primo similia evaderemus; et regni cœlestis consortes, gloriæque participes, nec non æternorum bonorum, quæ nemo vidit unquam, hæredes fieremus. Hæc autem sunt, ut credo, et mihi persuadeo et autumo, Pater, Filius et Spiritus sanctus, una Trinitas. Hic fons bonorum; hæc vita

⁴¹ Ep' es. v, 23. ⁴² Joan. xiv, 2. ⁴³ Psal. xvii, 10.

(21) Hæc quæ Symeon scribit, intelligenda sunt, non de quibuscunque peccatoribus, sed de excommunicatis. Alii enim peccatores, quantumvis enormes, sive manifesti sive occulti, vere sunt in Ec-

clesia; dummodo tamen fidem non abiciant. De quo videat lector Card. Bellarm. lib. iii *De Ecclesia militante*, cap. 9, qui etiam cap. 10, docet, quomodo infideles occulti in Ecclesia censeri possint.

rerum exstantium; hæc delicta et requies; hæc stola et gloria; hoc gaudium ineffabile et salus omnium, qui illuminationis ejus inexplicabilis facti sunt participes, et communionem se cum ipso habere sentiunt. Idcirco enim, audite, Salvator nominatur, quoniam omnibus quibuscum unicus fuerit, salutem dat. Salus porro est omnium malorum depulsio, et in eodem omnium honorum æterna inventio, a morte vitam, a tenebris lucem, a servitute vitiosorum affectuum, turpissimarumque actionum perfectam libertatem omnibus cum Christo omnium Salvatore conjunctis ac devinctis largiens, qui tunc omne gaudium citra periculum amittendi, omnem exultationem, lætitiæque possident. Qui autem prorsus ab eo sejuncti, non eum quærunt, nec jugum motuum animi rationi adversantium excusserunt, nec a morte sunt liberati, seu reges, seu principes, seu viri summates sint, etsi in deliciis, in hilaritatibus, et oblectationibus, et in bonis perfrendis versari se putent, nunquam tamen talem acquirant lætitiæ, qualem servi Christi ab omnibus illegitimis gloriæ, ac voluptatum cupiditatibus immunes percipiunt; quæ quidem tanta est, ut eam oratio consequi non possit, quam eorum nemo aliquando cognoscet, intelliget, aut videbit, qui Christo sincere fruenterque non adhæserint, eique unione, quam explicare non est, astricti et impliciti non fuerint; quem decet gloria et honor, laus et omnis prædicatio ab omni creatura, et spiritu in sæcula. Amen.

CAPUT XXX.

Melius esse bene regi, quam regere invitos. Nullum enim capi emolumentum, si quis alios servare studeat, et se per illorum præfecturam perditum eat.

Dic, Christe, servo tuo, dic lumen mundi, dic scientia totius universi, dic Verbum sapientia, quæ omnia præscis, omnia prænosti, et nobis conducentia doces sine invidia; dic et doce me quoque vias salutares tuarum voluntatum, ac divinorum tuorum mandatorum. Dic, et ne despicias me, neve celes indignum servum tuum, Deus meus, beneplacitum tuum, et aperi mihi benigne Salvator utrum ex duobus melius apud te sit, tibi que gratius, sollicitudinem gerere me rerum monasterii, et candide procurare necessitudines corporum, propugnareque odiose pro omnibus; an soli quieti semper esse deditum, et mentem serenam, atque imperturbatam conservare, et gratiæ tuæ scintillas suscipere, et secundum animæ sensum continenter illuminari, divinosque sermones arcane percipere, et mansuete docere alios, docerique similiter. Qui enim docet alios, eadem sibi quoque dicit, et primus omnino ea præstare factis debet. Ex his itaque ambobus, dic mihi, o flector et Deus meus, utrum mihi conducibile, utrum tibi placitum ac perfectum est? age, ne mihi istud denega tu, cujus summa est misericordia.

A Audi quæ percunctaris, et audita litteris manda. Ego Deus ante omne principium, ego natura Dominus, superiorum et inferiorum rex, cujus servi omnes censentur, etiam qui nolunt. Ego utique Conditor omnium, Judex, et Dominus et nunc sum, et in sæcula sæculorum ero. Sed nolentem nullum unquam cogo. Volo enim eos qui mihi serviunt, et dicto audientes sunt, servire libere, ex animi arbitrio, cum timore et charitate. Tales servos meos, tales qui apud me merent, tales amicos meos esse desidero. Alios noadum cognovi, nec ab hisdem cognitus sum. Quocirca durum me, et qui commiseratione non tangar, et iniquum ipsi filii iniquitatis appellant. Qui igitur me contumeliose tractant, qui convicia mihi dicunt, qui me probris onerant, quomodo tibi se subjiciant, aut quomodo te magistrum admittant? quomodo lupi te pastorem reputabunt? aut quomodo vocem tuam sequentur, cum sint feræ belluæ? Egredere, fuge et subduc te ex horum medio. Satis esto tibi, si teipsum serves. Quod si mundum serves, te vero perdes, quid mundus operatus servatus tibi proderit? Nolo te quemquam nolentem regere: quod ipsum me in mundo fecisse videas licet. Volentium ego rector ac Dominus; cæterorum creator quidem, et natura Dominus, non autem ullo modo rex, neque dux, ac præses sum, qui non tollunt crucem suam, nec me sequuntur: diaboli enim filii, et vasa sunt. Vide mysterium horribile, vide stoliditatem, et eos lamentis prosequere si potes vel in horas singulas. Vocati namque e tenebris ad lumen non occiduum, a morte ad vitam, ab inferno ad cælum, a temporariis et perituris ad gloriam sempiternam, irascuntur, et contra magistros insanunt, omnigenasque insidias in eosdem componunt, et mori præoptant, quam a tenebris, et operibus tenebrarum discedere, ac me sequi. Hos quo pacto tandem moderaberis? quomodo his præeris: quomodo hos duces, dic age, qui sponte sua ad ignem transfugiunt, hosti adhærentes, et cum eo præceptis meis contraria impigre designantes? Quomodo pasces tu oves; quomodo ad pascua, quæso, mandatorum meorum, ad aquam voluntatum mearum induces? quomodo educes eos ad montes, qui animo videntur, visionum mysticarum gloriæ meæ inenarrabilis, per quam qui eam intuentur, inferiorem hanc gloriam despiciunt, omniumque sub sensus cadentium obliiti, hæc omnia pro umbra, et fumo ducunt? Dic quomodo adversarium in causa dicenda patronum habebis? quomodo hostem infestum ad te diligendum adduces? Facile enim potius, parva occasione inventa, ex amicis inimici sunt. Ast inimici difficile conjungunt amicitiam, quamvis beneficiis afficiantur, donisque nobilibus, et magnis cohonestentur. Venenum clausum gerunt in pectore, quod opportunitate oblata mox evomunt, ac benemeritos de se impie, crudeliterque non formidant occidere. O extremum furorem. Hi sunt imitatores Cain; hi Lamecho sceleratiores; hi Saulo moribus similes, sequaces

Judæorum, Judæ æmuli, et ejus laquei hærodes. Illis si præesse quæris, considera quo devenias: non enim eo se convertent quo tu volueris, sed te eandem viam ambulare compellent, et primum, ante illos in pestem, et exitium incidere, et infra ipsos in foveam imam descendere, ut qui eos omnino comites a tergo habeas. Quod si plane ipsis assimilari recusaveris, et eorum consiliis cogitationibusque una auferri, abduci que nolueris, nec communicare eorum malis operibus, seditionem, pugnam, bellum implacabile habebis. Inde quid tibi fiet? quid continget? Dicam, si audis, quid lucris sis facturus, et dicam paucis. Ante omnia, servus meus esse nequiquam poteris. Servum enim meum pugnare nequiquam volo. Odiū in præcordiis fovebunt contra te irreconciliabile, et cædem tibi aperte occulteque molientur, tuque pro ipsis in judicium vocatis respondebis. Nihil quippe mors tua aliis commodabit, quemadmodum mea mors vitam mundo peperit. Quin et damnationis causa illis eris, et tu ita hinc abibis, ut libere te defendere nequeas. Præstat itaque omnino regi, non regere tales, resque suas curare potissimum, et pro illis, proque omnibus hominibus orare, ut omnes convertantur, et ad agnitionem suam perveniant; et ex his volentes docere, ac pietatis rudimentis imbueri. Ne vero cogas eos facere quæ doces; sed sermones meos illis occine, et ad eos ut vitæ æternæ conciliatores opere exsequendos cohortare. Ipsi hi sermones statuent eos ante me, et unumquemque pro meritis judicabunt. Tu reddendæ rationi non eris obnoxius, et indemnatu plane manebis, quoniam argentum eloquiorum meorum non abscondisti, sed quantum ipse accepisti, omnibus expendisti. Hoc mihi placet, hoc apostolorum et discipulorum meorum opus fuit, quod mandavi, promulgare videlicet me Deum per orbem terrarum, et docere voluntates ac mandata mea, eaque humano generi perscripta relinquere. Sic tu quoque facere et docere elabora. Nolentibus autem audire sermones meos, responde, quod ego respondi quibusdam dicentibus: *Durus est hic sermo, et quis potest audire eum* ⁶¹? dixi ergo, Si sic non vultis, itote, et facite quilibet quodlibet; totumque eorum potestati et arbitrio permisi, ut si mortem, seu vitam eligerent. Nemo enim aliquando præter voluntatem, et inductionem animi bonus fuit; neque infidelis, si nolit, fidelis erit; nec amicus mundi, amicus Dei. Nunquam stultus præter voluntatem mutato animo probus fiet. Nullus enim natura, sed consilio et proposito mentis factus est improbus: sic vicissim ex perverso atque improbo, sententia et arbitrato, si placuerit, probus et integer fiet: quod si nolit, voluntarie nequaquam talis erit. Nemo in isthoc mundo invitus virtutis fungetur officio. Nemo nolens salvatur: hoc ne plus quære. Da operam salvare te, et audientes te, si forte in terra hominum inve-

neris habentem aures audiendi, et obtemperantem his quæ audit.

Faciam ego istud, Domine, sicut præcepisti mihi. Verumtamen tuam opem, tuam gratiam dona mihi indigno servo tuo, Deus meus, ut semper glorificem te et celebrem potentiam tuam vocibus perennibus in omnium sæculorum infinitatem. Amen.

CAPUT XXXI.

Quid sit illud: « Secunda imaginem » et merito intelligi hominem prototypi similitudinem, seu imaginem esse. Diligentem inimicos, tanquam bene meritos, Deum imitari, et hinc Spiritus sancti participem, adoptione et gratia Deum fieri, atque ab iis solis cognosci, qui eodem Spiritu aguntur.

Gloria, laus, hymnus, gratia, qui hoc totum rerum naturæ opus ex nihilo solo verbo, et voluntate sua procreavit, Deo universorum, qui in trinitate hypostaseon, et in una essentia adoratur. Unus Deus sancta Trinitas, supersubstantialis substantia, una in tribus personis, et tribus subsistentiis, inseparabilibus atque indivisibilibus, una natura, una gloria, una virtus, una voluntas. Hæc sola creatrix est omnium. Hæc me totum e luto formavit, inditaque anima in terra collocavit, et lumen dedit, in quo viderem et intuerer omnia, nempe hunc mundum sensibus expositum, solem, lunam, astra, cælum, terram, mare, et quæcunque sunt in horum medio. Dedit etiam mentem et rationem. Attendas velim. Secundum imaginem igitur τοῦ λόγου datus est nobis, ὁ λόγος, id est, ratio; nam ἐκ λόγου λογικὸν, id est, ex ratione rationales, ἐκ λόγου, qui est absque principio, increatus, incomprehensus, vacuus materia. Sic secundum imaginem animæ cujusque hominis λογικῆ εἰκὼν τοῦ λόγου. Quo pacto? doce me. Attende ad verba mea. Ex Deo Deus Verbum, coæternum Patri et Spiritui sancto. Eodem modo et anima mea similitudine quadam illius. Habens enim mentem et rationem, habet hæc secundum essentiam indivisa, et inconfusa similiter consubstantialia, unum hæc tria unitim, et divisim tria, quæ semper et unita, et divisa sunt: uniuntur enim inconfuse, et secernuntur indivise. Si unum ex his deduxeris, omnia deduxeris. Anima sine ratione et mente, simile quiddam brutorum est: absque anima vero non potest ratio subsistere. Sic ergo ex imagine prototypon intellige. Sine Spiritu nec Pater, nec Verbum ejus erit. Pater est Spiritus, et Filius ejus est Spiritus, tametsi carnem induit, et rursus Spiritus Deus est: unum enim natura, et essentia ambo sunt, sicut mens, anima et ratio. Sed Pater quidem Verbum ex se genuit ineffabiliter. Sicut autem mens est ex anima mea, vel potius in anima mea; sic ex Patre Spiritus, vel potius in Patre manet, et procedit modo inexplicabili. Quomodo rursus mens mea semper generat rationem, et producit, et emittit, et notam facit omnibus, non tamen se-

⁶¹ Joan. vi, 61

paratur ab ea: sed gignit rationem, et in se continet? ita intellige Patrem genuisse Verbum, quoniam semper generat; nullo autem modo ab hoc Filio Pater separatur, sed in Filio cernitur, et Filius in eo manet.

Hanc imaginem etsi obscura est, eam tamen accurate nostra descripsit ac informavit oratio, quam nunquam videbis, neque intelliges, nisi prius imaginem tuam labe purgaveris atque elueris, nisi prius affectionibus pravis obrutam erueris, et perfecte abateriseris, atque ut nivem dealbaveris. Hoc cum praestiteris, et ipsam probe purgaveris, et perfecta imago fuerit; prototypon haud videbis, neque intelliges, nisi tibi per Spiritum sanctum revelatur: omnia enim docet Spiritus, in lumine ineffabili resurgens. Quatenus intelliguntur intelligibilia tibi omnia demonstrabit, quantum videre potes, quantum homo asequi potest, secundum proportionem purgatae animae tuae; et operum diligenti imitatione Deo assimilabere, temperantia, fortitudine, humanitate, tentationum tolerantia et charitate adversus inimicos. Hoc enim humanitatis est, et benefacias inimicis, et tanquam amicos ac benemerentes eos diligas, et ores pro iis qui te persequuntur, et charitate aequaliter erga omnes, et bonos et malos, propendeas, et pro omnibus quotidie ponas animam tuam, pro salute, inquam, unius, aut si fieri queat, omnium.

Haec te, fili, imitatore Domini facient et veram te Creatoris imaginem reddent: imitatore divinæ perfectionis per omnia. Conditor autem tunc, adverte animum, divinum Spiritum tibi mitti, non aliam quam habuisti animam, sed spiritum ex Deo, et inspirabit, et inhabitabit et essentialiter incolet, et illuminabit, et clarificabit, et rursus conflabit te, corruptibilemque incorruptibilem praestabit, et inveteratam animae tuae domum renovabit. Cum hac et corpus tuum solum incorruptionem induet. Quis deum te per gratiam, prototypon similem efficiet. Incredibile dictu, et mirum sane et ignotum omnibus qui ab affectibus captivi tenentur, ignotum mundi amatoribus, ignotum gloriae cupidis, ignotum superbis, ignotum iracundis, ignotum injuriam non obliviscens, ignotum carnis amantibus, ignotum avaris, ignotum invidis, ignotum omnibus maledicis, ignotum hypocritis, ignotum gulonibus, ignotum clam vorantibus, ebriosis et scortatoribus, ignotum otiose fabulantibus, ignotum turpia loquentibus, ignotum socordibus, ignotum poenitentiam vel in horas negligentibus, ignotum non quotidie et jugiter lugentibus, ignotum rebellibus, ignotum contradictoriis, ignotum ad placitum et numeros suos viventibus, ignotum putantibus se esse aliquid cum nihil sint⁴⁶, ignotum gloriantibus et gaudentibus de proceritate corporis, aut robore, pulchritudine, aut alio quocunque ornamento:

A ignotum his qui cordis puritatem non acquisiverunt, ignotum cupide non petentibus ut divinum Spiritum accipiant, ignotum non credentibus, etiam modo impertiri Spiritum sanctum poscentibus: incredulitas enim areet ac repellit divinum Spiritum. Qui non credit, non petit; qui non petit, non accipit; qui non accipit, est mortuus; mortuum autem quis non plorabit, quis cum mortuus sit, vivere se existimat? Plane mortui mortuos nunquam nec videre, nec lamentari queunt: vivi hos videntes, lamentantur. Vident quippe novum monstrum, occisos vivos; quia et obambulantes; caecos putantes se aspicere, et revera surdos arbitantes se audire. Vivunt sane, et audiunt, et vident ut pecudes; ut non intelligentes intelligunt, in sensu insensilli, in vita mortua. Licet enim et non viventem vivere, et non videntem videre, et non audientem audire.

Quomodo, dic mihi, dic confestim, quicunque vivunt secundum carnem, quicunque res hujus mundi admirantur, qui carnalibus duntaxat auribus audiunt, divinos ac caelestes sermones auscultabunt? Hi omnes secundum spiritum surdi, caeci, mortui sunt. Prorsus enim ex Deo non sunt, ut vivant; nec acceperunt, nec viderunt lumen divinum. Quod cum minime factum sit, penitus surdi manserunt. Jam vero tales, quae te, cur Christiani vocentur? Audi divinum Paulum haec tibi perspicue significantem; vel potius audi Christum loquentem: Primus homo e terra plane creatus est; secundus homo de caelo descendit⁴⁷. Adhibe te dictis. Qualis igitur est primus, terrenus videlicet, tales etiam qui ex eo gignantur, omnes terreni. Qualis autem Christus est, caelestis Dominus, tales caelestes omnes, qui in eum crediderunt, nati denuo, baptizati in Spiritu sancto. Qualis est qui genuit, Deus verus, tales ex ipso geniti, ex Deo dii per adoptionem, et filii *Excelsi omnes*⁴⁸, ut divinum os inquit. Audisti Dei verba? audisti quemadmodum fideles ab aliis secernat? quemadmodum servis suis signum et notam dederit, ne seducantur alienorum magistorum sermonibus? Primus, inquit, de terra, quia terrenus creatus est. Secundus autem homo omnium ille Dominus, de caelo descendit. Primus omnibus hominibus praevagatione sua mortem et interitum inexit. Secundus mundo donavit, et nunc universis fidelibus lumen, vitam, incorruptionem donat. Audisti quae tibi caelestium rerum interpretes dixit? Audisti Christum loquentem per ipsum et docentem homines, quales sint, qui in eum crediderunt, et fidem ex operibus ostendere perseverant? Posthac, nihil ambiga, qualis Christus est caelestis, ne quoque talem esse debere. Quod si talis non es, quomodo Christiani vocabulum usurpabis? Si enim qualis est Dominus, caelestis nempe, etiam tales esse dicit qui in eum credide-

⁴⁶ Galat. vi, 3. ⁴⁷ I Cor. xv, 48 ⁴⁸ Psal. LXXI, 6.

runt, omnino cœlestes videlicet, qui mundana sapiunt, qui secundum carnem vivunt, non sunt ex verbo Dei, quod e superis descendit; sed plane ex homine terreno, de terra formato. Sic senti, sic affectus esto, sic crede, et enitere ut talis fias, cœlestis nimirum, quod dixi. Qui e cœlo advenit, et dedit vitam mundo, hic idem est pater qui inde descendit, quem qui edunt, nunquam ulique mortem vident⁴⁸. Nam cum sint cœlestes, semper corruptionem penitus exuti, et incorruptionem induit erunt, et abjecta morte, vitæ agglutinati, incorrupti, et immortales evadunt, et idcirco cœlestes appellantur. Quis enim post homines natos ita appellatus est ex Adami filiis ac posteris, priusquam Dominus omnium, cœlestium, ac terrestrium cœlitus delaberetur? Hic carne nostra se vestivit, divinumque Spiritum nobis dedit, quod sæpe diximus; et idem Spiritus omnia ut Deus nobis præbet. Quænam illa? quæ crebro radius, ac simplicius enumeravi, quod et nunc faciam.

Fit quasi quædam natatoria, lumine divino carissima, et ea complectitur omnia, Quos dignos invenerit, intus (quibus verbis eloquar, quibus enuntiabo, quibus pro dignitate edisseram, quæ sunt? Da mihi verba qui donasti mihi animam, Deus meus) divinus Spiritus ergo cum Deus sit, quos intra se acceperit, totos refingit, totos renovat, et instaurat admirabiliter: nec sordibus eorum inficitur. Et quomodo nec ignis nigrorem a ferro contrahit, et illi quæcunque habet communicat: pari modo divinus Spiritus cum sit incorruptibilis, et immortalis, incorruptionem et immortalitatem impertit. Et cum sit lumen nunquam occidens, lumen facit omnes, quos inhabitat. Et cum sit vita, omnibus vitam largitur. Ut Christo naturæ consors, et consubstantialis, et ejusdem gloriæ socius, eique unitus, hos etiam Christo simillimos reddit. Neque enim invidet Dominus, mortales divina gratia sibi similes fieri; nec dedignatur servos suos similitudinem ipsius gerere; quin delectatur, et gaudet, dum cernit tales factos nos ex hominibus natos, idque per gratiam, qualis ipse genitus est, et natura est. Cum enim sit benefactor, tales nos esse vult, qualis ipse est. Nam si ejusmodi non simus, perfecte, inquam, similes, quomodo illi uniti erimus, sicut dixit? quomodo etiam in eo manebimus? et quomodo ipse in nobis manebit, si ei simus dissimiles? Hoc igitur cum perspicue sciatis, studete accipere Spiritum qui ex Deo est, et divinus est, ut tales evadatis, quales nos docuimus, cœlestes ac divini, quales dixit Dominus, ut et regni cœlestis hereditatem adeatis in sempiternum. Si tales non fueritis, aut hic non letis, cœlestes, ut dixi, quomodo ullo modo cum ipso cœlum vos habituros arbitramini? quomodo in regnum cum

A cœlestibus intraturos, et regnatos, et una futuros cum omnium rege ac Domino? Curramus itaque sedulo omnes, ut digni habeamur, qui in cœlis cum Christo omnium Domino regnemus, quem decet omnis gloria cum Patre, et sancto Spiritu in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XXXII.

Subtilitates theologice. Qui non videt lumen gloriæ Dei, cæco infeliciorum esse.

Qui tam pronus es ad miserendum, Deus meus, creator meus, fulge mihi amplius inaccesso lumine tuo, ut gaudie cor meum impleas: et ne irascaris, neve derelinquas me? sed Juce tua illustra animam meam; lux enim tua tu ipse es, Deus meus. Quanquam enim multis, ac diversis nominibus appellaris, tamen unum es. Hoc autem unum omni naturæ incognitum, invisibile, et inexplicabile est, quod ex comparatione quocunque indigitatur nomine. Ergo istuc unum est natura τριουθεωτος, una deitas, unum regnum, una potestas; Trinitas quippe unum est. Trinitas una est Deus meus, non tria. Sed nihilominus tria illud unum, secundum subsistentias, natura mutuo ὑποκειτ; competentes, et consubstantiales omnimodis inconfuse, supra captum humanum unitas, et rursum citra divisionem divisas, in unum scilicet tria, et unum in tria. Unus enim est, qui condidit omnia Jesus Christus cum Patre experte principii, et cum Spiritu sancto, cujus æquenullum initium,

C Unum igitur Trinitas, indivise prorsus. In uno autem tria, et vicissim in tribus unum, vel potius unum tria ista, et contra, tria unum. Intellige, adora, crede nunc et in sæcula, Hoc enim unum cum apparuerit, cum luxerit, cum participatum et communicatum illuminaverit, omne bonum est. Quocirca etiam non unum, sed multa a nobis accipit nomina, lumen, pax, gaudium, vita, esca, potus, indumentum, amictus, tabernaculum, divinum habitaculum, oriens, resurrectio, requies, lavacrum, ignis, aqua, fluvius, fons vitæ, fluentum, panis et vinum, novum et exquisitum fidelium condimentum, opiparum convivium, alimentum mysticarum deliciarum. Hoc sol est nunquam occumbens, astrum semper splendens, lampas intus in domicilio animæ effulgens. Hoc unum multa est, destruens et ædificans. Hoc unum simul omnia verbo produxit, et Spiritu virtutis suæ hæc omnia continet. Hoc unum, cœlum, et terram ex nihilo condidit, essentia impertivit, et ineffabiliter coagmentavit. Hoc unum æolem, lunam, stellas (mira, nova, inusitata res) sola voluntate fecit. Hoc unum quadrupedes, reptilia, et feras, et volucrum omne genus, et maris pisces sicut cernimus, existere jussit. Postremo autem hæc me finxit, tanquam regem, et hæc universa ad obsequium mihi subjecit; ut more servorum

⁴⁸ Joan. vi, 49-52.

necessitates meas explerent. Et quidem omnia A
cætera hujus unius, Dei, inquam, universitatis
mandatum custodiverunt, et etiamnum custodiunt;
ego miser solus ingratus apparui, et improbus,
et inobediens Deo factori meo, et qui mihi hæc
omnia bona liberaliter præbuit violatoque mandato
factus sum inutilis, jumentisque, et feris, bestiis
et reptilibus, et volucris inferior ac pejor ap-
parui, et a recto itinere digressus, datam mihi
gloriam infelix perdidit, lucidaque, et divina stola
spoliatus sum, et in tenebris natus, nunc in te-
nebris jaceo, et me luce privatum nescio. Ecce,
inquam, sol diem illuminat, quem nocte super-
veniente occidere video. Tum ut videam, cereos
et lampadem accendo. Et quid alius homo plus
me habet? Sic enim homines in mundo vident,
aliterque aut plus nemo. Hæc cum dico, mentior
et meipsum ludo, meipsum fallo, et adversus
memet me jacto, dum nolo me cæcum esse cogno-
scere, dum nolo laborare, nolo sursum aspicere,
nolo damnatus ego meam cæcitatem agnoscere.

Dico autem, quis vidit Deum lumen mundi?
et dum hoc dico, prorsus non sentio, non intel-
ligo, Domine, me male cogitare, et loqui. Qui
namque lumen tuum non videt, et se videre affir-
mat, imo vero impossibile dicit esse, videre lu-
men gloriæ tuæ, omnes prophetarum, apostolo-
rumque Scripturas, et sermones, atque œcono-
miam tuam, Jesu, negat. Si enim ab alto illuxisti
et in tenebris apparuisti, et advenisti, in mundo C
more nostro volens conversari cum hominibus
humaniter, et lumen mundi teipsum esse, citra
vanitatem dixisti, nos autem te non videmus, an
non penitus cæci, et cæcis miserabiliores sumus?
Verissime mortui, et cæci sumus, dum te vivifi-
cum lumen non cernimus. Solem hunc corporeum
cæci non vident, vivunt tamen, et quocunque
modo motibus cientur; non enim vitam donat, sed
ut videas duntaxat. Tu autem cum sis omnia
bona, semper omnia das servis tuis videntibus:
videntibus, inquam, lumen tuum. Et quoniam
vita es, cum aliis omnibus bonis, quæ tu ipse es,
etiam vitam largiris. Vere enim omnia in te pos-
sides, qui te habet. Ne priver te Domine, ne,
ni creator, priver te, ne te priver, miseri D
cors, ego humilis, et peregrinus. Etenim pere-
grinus, et inquilinus hic, ut tibi complacuit,
non voluntate, non sponte mea factus sum: sed
gratia tua meipsum inter hæc visibilia cognovi
hospitem, intellectualiter illustratus tuo lumine,
perspectoque, te ad mundum immaterialem, et
inaspectabilem, transferre, et in eo facere habitare
genus humanum, describendo ac distribuendo
pro meritis cuique habitationem suam, pro eo
scilicet ac servavit mandata tua. Propterea precor
ut me tecum colloques, tametsi peccavi multum
supra omnes mortales, pœnaque et ultione dignus

sum. Verum ut publicanum, et meretricem sup-
plicentem me suscipe, Domine. Etsi ego non pe-
rinde fleo; etsi non similiter pedes tuos capillis
meis extergo; etsi non similiter gemo, et la-
mentor, tamen tu emanas misericordiam, et sca-
turis miserationem, et quasi e fonte effundis bo-
nitatem, per quæ miserere mei. Eia, qui manus
et pedes tuos fixus es in cruce, et lancea latus
apertus, o misericordissime, miserere mei, et ab
igne sempiterno serva me, et dignum fac, qui de
reliquo approve serviam tibi, et tunc indamnabilis
stem coram te, accipiarque intra thalamum tuum,
ubi lactabor tecum bono Domino in omnia sæcula.
Amen.

CAPUT XXXIII.

*Confessio precationi conjuncta, et de copula sancti
Spiritus cum perturbationum vacuitate.*

Elongavi, o benigne, mansi in solitudine ⁴⁹, et
abscondi me abs te dulci Domino. Circumventus
nocte sollicitudinis vitæ hujus, multos inde morsus,
ac vulnera sustinui: multas plagas reversus
fero in anima mea, clamoque in cruciatu, et do-
lore cordis mei: Miserere mei prævaricatoris, mi-
serere, o medice, qui diligis animas, et solus ad-
modum libenter misereris. Qui ægris, et vulneratis
mederis gratis, medere vibicibus et vulneribus
meis. Stilla misericordiam gratiæ tuæ Deus meus,
oblittera plagas, atque ulcera mea, in unum attra-
he, et constringe male dissoluta membra mea, et
omnes cicatrices meas dele, meque totum perfecte
sana, ut prius, quando me nulla sædabat inquinatio,
nulla vibex, nec plaga tumens aut macula:
sed mecum erat tranquillitas, gaudium, pax, mansuetudo,
sancta humilitas, et longanimitas, patientiæ,
bonorumque operum claritudo, tolerantia, et penitus
invicta virtus, unde quotidianæ et suavissimæ
lacrymæ, unde exultatio in corde meo velut fons
scaturiebat, fluebatque jugiter, et erat fluentum
melleum, et potus lætitiæ assiduo versans in ore
mentis meæ; unde omnis sanitas, unde puritas,
unde malarum affectionum sedatio, et cogitationum
inanium abjectio, unde mihi ἀπάθεια corrusca
quodammodo aderat, et mecum consuescebat
(spiritualiter intellige, qui hæc legendo percurris,
ne turpiter inquineris) immensam voluptatem com-
misionis, infinitumque nuptiarum divinæ conjunc-
tionis mihi desiderium inferens; ex qua et ego
mutatus, solutus sum perturbationibus, inflamma-
tus voluptate, et incensus ejus desiderio, et parti-
ceps luminis, imo et lumen evasi, omni passione
superior, ab omni nequitia remotus. Non enim at-
tingit lumen apathicæ passio, ut nec solem umbra,
aut nocturnæ tenebræ. Talis porro cum essem,
mihi fidens inflatus sum superbia, rerumque sen-
sibilibus sollicitudine, et curis vitæ subtractus de-
cidi infelix, refrigeratusque nigrorum ferri indui,

⁴⁹ Psal. LIV, 8.

et diu jacens, insuper venenum arripuit. Idcirco ad te clamo, o benigne, et denuo purgari ad pristinamque pulchritudinem sustolli, tuoque lumine frui obsecro, nunc et semper, et in omnium spatia sæculorum. Amen.

CAPUT XXXIV.

De intelligibili paradiso splendida commentatio, et de ligno vitæ in eodem.

Benedictus es, Domine, benedictus es solus, benedictus es misericors, et plusquam benedictus, qui dedisti in cor meum lucem mandatorum tuorum, plantastique in me lignum vitæ, et fecisti me paradysum alium inter spectabilia, in sensibilibus quidem intellectualem, in intellectualibus autem sensibilem, et alium spiritum, nempe Spiritum tuum sanctum animæ meæ conjunxisti, eumque in visceribus meis habitare fecisti. Plane hoc unicum est vitæ lignum. Hoc, in qua terra consitum fuerit, in anima nempe hominis, et si in corde radices egerit, paradysum reddit, et id mox splendidissime speciosis stirpibus, arboribus, et diversis fructibus, variisque floribus, et unguenta spirantibus liliis exornat, quæ sunt humilitas, pax, gaudium, mansuetudo, condescendentia, luctus, imbres lacrymarum, et inusitata in illis delectatio, splendor gratiæ tuæ illucens omnibus in paradiso versantibus. Tu es crater vitalia fluentia tua mihi effundens, et sermones divinæ cogitationis copiose ministrans. Quod si tu nolueris, sed contra ista demolitus fueris, ego amens, et instar lapidis stupidus sum. Ut tuba sine inflatu nunquam sonabit, sic et ego absque te velut inanimus sum; sine anima vero fieri non potest, ut corpus agat aliquid, et anima sine spiritu tuo moveri, et mandatis tuis obedire, aut te videre, aut astare tibi, aut cantare intelligenter gloriam tuam nequit. Ideo clamo, ideo vociferor ad te, qui sursum cum Patre, et infra nobiscum es; non ut quidam ratiocinantur, operatione sola; nec, ut multi putant, voluntate sola, nec sola potentia tua, sed etiam essentia: siquidem hoc vocabulum de te usurpare, aut intelligere fas est, qui solus immortalis, et superessentialis es. Etenim si revera omnino interpretabilis es, quem te appellabimus? quomodo te vel essentiam, et quam tandem et qualem dicere audebimus? Profecto nihil eorum quæ in rerum natura subsistunt tu es, Deus meus; sed omnia opera tua ex nihilo producta sunt; solus tu increatus es, et sine principio, Trinitas sancta, et veneranda, Deus universorum. Et ostendisti nobis lumen gloriæ tuæ incontaminatæ; id ipsum et nunc mihi sine intervallo præbe: Da mihi per illud perpetuo ceu in speculo intueri, et contemplari te Verbum, et immensam pulchritudinem tuam manifeste perspicere atque intelligere; quod cum sit omnimodis non intelligibile, supra modum obstupescit, et percillit mentem meam, et in

A corde meo ignem charitatis erga te accendit; qui ubi in flammam divini desiderii erupit, clarior mihi gloriam tuam demonstrat; quam adorans, oro te, Fili Dei, fac ut eam nunc et in futuro sæculo citra vicissitudinem obtineam, et per ipsam te Deum per æterna tempora videam. Ne des mihi, Domine, vanam mundi gloriam, ne divitias pereuntes, ne talenta auri, ne sublime solum, ne in ista fugacia principatum: humilibus, pauperibus ac mitibus me associa: ut ego quoque humilis et mitis flam. Etsi ministerium meum non utiliter, atque ad beneplacitum et cultum tuum oboeo, placeat tibi ut eo abdicatus, tantummodo peccata mea desineam, deque solo justo iudicio tuo sim sollicitus, et quomodo respondeam tibi, qui multoties iram tuam provocavi.

O Pastor, quem aliena mala commovent, bone et mansuete Pastor, qui omnes in te credentes salvari cupis, miserere, et hanc precem meam exaudi; ne irascaris, neu faciem tuam avertas a me, sed doce me implere voluntatem tuam. Non enim studeo fieri voluntatem meam, sed tuam, ut te colam. Adjuro te, miserere mei, qui es natura misericors⁹⁹, et fac quid miseræ animæ meæ conducat; quoniam Deus benignus et humanus tu solus es increatus, nunquam desiturus, omnipotens, omnium te diligentium, et abs te vehementer dilectorum vita et lumen. Quibus utinam me annumeres, et divinæ gloriæ tuæ socium, et cohæredem præstes! Te enim decet gloria, Patrem cum Filio, simul carente principio, et sacrosanctum Spiritum in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XXXV.

Cuilibet homini propter divinas leges injuriose et contumeliose tractato, eam ipsam ignominiam honori et ornamento esse. Item dissertatio ad animam suam, qua inexhaustæ Spiritus divitiæ explicantur.

Da mihi sensum, Christe, quem semel donasti; eo me tege, Salvator, et in eo totum me absconde, et ne sinas appropinquare mihi sensum mundi, ne intrare in me, et penitus ne sinas lædere me humilem servum tuum, cujus tu solus es misertus. Nam cum se curæ ac sollicitudini commendabili mundanus sensus repente ingesserit, statim prava desideria in misera anima mea exuscitat. Suggestit enim gloriam, admonet divitiarum, ad ambiendam regum consuetudinem incitat, et hoc in magna felicitate ducit. Ex hujuscemodi igitur cogitationibus, sicut a vento uter intumescit, et ignis in flammam accenditur: sic anima inflata turgescit, et cupiditate gloriæ, opum ac inertium feriarum, quibus deorsum trahitur, vehementer distenditur. In gloria et admiratione concupiscit esse cum his, qui vivunt in gloria; illustris videri cum illustribus: possidere divitias cum divitibus. Quam tu glorificasti lumine tuo ineffabili, quam tu vestisti gloria tua inexplicabili, quam tu exem-

⁹⁹ Psal. LXXIV, 15.

plum claritatis, et fulgoris tui exhibuisti, ejus mentem sensus mundanus pro captiva occupans, ostendit illi reges, proponit honores, præsens vitæ opes suggerit, et ad ista cogitationem detorquet.

O caliginem, o cæcitatem, o inanes cogitationes, o scopum sordidum, o mentem stolidam; quoniam relictis ineffabilibus, et immortalibus, terrena cogito et apud animum volvo. Nonne rex morietur? nonne gloria evanescet? nonne divitiæ, ut pulvis a vento dispergentur? nonne putrescent corpora in sepulchris? et fortunæ istæ caecitæ alios habebunt dominos, deinde alios, et post hoc rursus alios? Et cuiusnam, dic mihi, anima mea, facultates istæ et copias fuerunt? Quis autem in hac vita vel exiguum quæstum facere potuit, quem etiam moriens secum hinc auferret? nullum mihi, nullum plane nominabis, aut ostendes, præter misericordes, qui omnibus in pauperum manus distributis, nihil sibi reliquerunt. Illi namque tuto retinent, quæ dederunt, ex quo ea in manus Domini dederunt. Cæteri omnes, ut mendici, et mendicis infeliciores sunt, qui divitias suas habent sine usu repositas, nudi enim ut effossa terra denuo in fossam, sic illi in tumulto projiciuntur, et in hoc sæculo miseri, et in futuro hospites ac peregrini. Quid igitur, anima mea, in his eximium intuens delectaris? quid horum expectandum censes? Nihil penitus habes quod dicas, nihil quod respondeas.

Væ qui divitias cumularunt. Væ qui gloriam ab hominibus volunt accipere. Væ qui se inseruerunt divitibus, et non Dei gloriam, ejusque divitias, et solum cum ipso esse, versarique desiderant. Mundus enim vanus est, et quæ in mundo sunt, vanitates sunt, et omnia vanitas: Deus autem solus est æternus, immortalis, semper manens, et cum ipso cruant, qui nunc eum quærunt, qui solum illum præ omnibus dilexerunt. Væ tunc illis, qui modo mundum diligunt; quandoquidem propter ipsum addicentur supplicii sempiternis. Væ sitientibus gloriam hominum; quia tunc gloria Dei privabuntur. Væ, anima, his qui congregaverunt divitias, quoniam ibi aquæ guttam consequi optabunt. Væ anima, sgentibus spem in homine; quia ille morietur, et cum illo spes, et tunc spes sua carentes et frustrati invenientur. Væ, anima, habentibus hic consolationem suam; quoniam ibi tribulationem æternam habituri sunt.

Narra mihi, anima, quid contristaris? quid rerum hujus vitæ concupiscis? Dic mihi, et docebo te uniuscujusque necessitatem et usum. Tu intellige, et discce, quid boni sit in quolibet. Quid ais? vis honoribus tolli, vis prædicari? audi igitur quid sit honor, quid ignominia. Honor est honorare quidem omnes; sed Deum ante omnes, et mandata ejus insuper ut opes sibi comparare, eorumque causa injurias, maledicta et omne genus probra sustinere. Cum enim, o anima, negotium aliquod ad honorem, et gloriam Dei inceptaveris, et ob id ipsum contemptu, et injuriis affecta fueris,

tunc honorem, et stabilem gloriam adeptus es: nam gloria Dei omnino ad te perveniet. Tum quoque omnes angeli te collaudabunt quod honoraveris Deum, quem ipsi collaudant. Vis, anima mea, vestes, et opes possidere? ausculta, jam tibi opes æternas demonstrabo. Age pœnitentiam in lacrymis; despice omnia; esto pauper spiritu; esto inops pecuniæ; esto mundo peregrina; esto sinistris voluntatibus tuis inimica, et in solus Domini tui voluntate acquiesce, et ejus vestigiis insistere contende: tum lentius gradiens ille, a te misera prehendetur; quem cum videris, clamorem ingentem edo. Conversus ipse, placido vultu te intuebitur, seque paululum tibi aspiciendum præbebit, et iterum ablatu ab oculis tuis te relinquet.

Tunc lamentaberis misella, tunc dolens plorabis, et doloris impatiens mortem invocabis, non ferens abs te separari tam dulcem Dominum. Ast bonus Dominus cum te consilii inopem, et in fletu, mœstillaque constantissimam viderit, iterum repente tibi apparebit; iterum te illuminabit; iterum tibi inexhaustas divitias demonstrabit, paterni vultus gloriam immarcescibilem, et exhilarabit, gaudioque te implebit ut prius, et ita gaudii plenam relinquet. Mundanum porro gaudium quod verbis et cogitationibus percipiebas, sensim te deficiet, et in tristitiam commutabitur. Sic rursus, ut ante, magnopere lamentaberis, et cum gemitu vocis effundens, illum lætitiæ promum, gaudii largiorem, illum in quo revera stabiles semper divitiæ, requires. Eo sic explorante voluntatem, ac propositum tuum, cave ne defatigeris, anima, ne retro reflectare, ne dicas, quousque te non comprehendam? ne dicas, quid apparens, subito occultatur iterum? et quousque tandem molestias mihi das, non misericordiam? Ne dicas, qui usque ad mortem lassari queo? et ita graveris exquirere Dominum; sed ut quæ morti te semel obtuleris, et consecraris, ne quietem ac remissionem tangas, ne gloriam consecreris, nec delicias corporis, nec amicitiam cognatorum. Ne dextra, neve sinistra circumspicias aliquatenus, sed, ut cœpisti, vel potius festinantius currens, stude semper assequi, et manum apprehendere Dominum. Quod si millies se occultaverit, et toties tibi apparuerit, nec comprehendendi potuerit, hac via abs te tenebitur. Decies millies, imo vero quoad spiras, prompte et alacriter quære, et ad ipsum accurre. Etenim non deseret te, non deficiet a te; sed paulatim magis apparebit, et frequentius tecum erit, ac tandem purgatam illustratione luminis, totus veniens inhabitabit, manebitque tecum, qui mundum fecit, et habet veras divitias, quas mundus non habet; sed cælum, et qui illic in album relati sunt. Si istud tibi contingat, memorandum, quid vis amplius?

Dic, anima ingrata; dic, anima stulta; dic, vilis anima mea, quid his majus sive in cœlis, sive in terris, ut illud persequere? Cœli Fabricator, et

terre Dominus, et omnium quæque in cælo, quæque in mundo sunt conditor, judex, et rex ipse solus in te habitat, totum se manifestans tibi, totus illuminans te luce sua, et pulchritudinem vultus sui tibi ostendens, ut ipsum expressius videas, et consortem te gloriæ suæ faciens, dic quid hoc uno præstantius? Respondebis, nihil penitus. Audi insuper. Tali honore dignata, o anima, quid adhuc terræ inhias? quid istis rebus demulceris? quid adhæres perituris, quæ immortalia accepisti? quid moraris in præsentibus, quæ futura invenisti? Illa conare jugiter possidere, illis totam te agglutina, anima mea, ut et post obitum inveniaris in æternis illis bonis, quæ hic acquisivisti, et cum illis Creatori ac Domino assistas, et cum eodem lætere per innumerabilia sæcula. Amen.

CAPUT XXXVI.

Spiritu sancto in nobis fulgente, omnes non rectas animi motiones jugari: eodemque radios contrahenti, ab his, et a pravis cogitationibus nos infestari.

Lumen tuum, Christe, me circumfulgens vivificat; nam te videre, est reviviscere, et a mortuis resurgere. Quid efficiat lumen tuum, non possum dicere. Verumtamen hoc re ipsa cognovi, et cognosco, sive morbo, sive afflictionibus, sive mœroribus, sive vinculis, sive fame, sive custodia detinear, sive gravioribus molestiis premar, emicante lumine tuo, omnia tanquam tenebras discuti ac dispelli, et in requie ac luce, et fruitione luminis per divinum Spiritum tuum subito me constitui. Scio tribulationes fumum, cogitationes malas tenebras, tentationes jacula, sollicitudines caliginem, passiones belluas vocari, a quibus olim liberasti, et eruisti me; et illucescens paulatim mihi luminæ tuo, etiam nunc in horum medio versantem me invulneratum custodis, tuo lumine me protegens. Quia vero delinquo sæpe admodum, et in horas pecco, quia, inquam, effero me adversum te, quia irrito te, indigeo misericordie castigatione tua, quam vehementer in me adhibitam sentio divini recessu luminis, quod tegebat me. Ut enim sole occidente nox et tenebræ ingruunt, et seræ omnes ad pastum exeunt: sic ubi me lumen tuum deseruit, illico vitæ hujus tenebræ, ac pelagus irrequietarum cogitationum me obruunt, et seræ turbidorum motuum me devorant, jaculisque omnigenarum cogitationum vulneror. Ubi rursus pietate commotus, mei misertus fueris, et flebiles lamentationes meas exaudieris, gemitusque perceperis, et lacrymas affmiseris, et ad humilitatem meam respicere volueris, qui inexpiabilia peccavi, procul ut stella exoriens videris, et paulatim dilataris (non tu ipse hoc patiens, sed mentem servati tui ad videndum aperiens), sensim major, et instar solis cerneris. Fugientibus quippe, et evanescentibus tenebris advenire te puto, qui ubique

A præsens es. Ubi totum uti prius me circumdedisti, ubi complexu tuo totum ambivisti et texisti, malis liberor, a tenebris, tentationibus, motionibus cum ratione pugnantis, et omnibus pravis cogitationibus eripior, impleorque bonitate, lætitia, gaudio, jucunditate animi incredibili, cernens tremenda mysteria, et nova quædam mira; cernens quæ neque oculus humanus videt, aut videre, neque auris audire possit, neque in cor hominis ascenderunt⁶¹. In quibus obstupesco vehementer, ac de potestate decedo atque a terrenis omnibus universe alienor, continenter laudans te, et in meipso novam mutationem, modumque auxilii manus omnipotentis animadvertens, quomodo fulgore et apparitione unius luminis tui omnem mihi tristitiam exemeris, mundoque ereptum, et tecum arcano fenore unitum, mox in cælum me restitueris, ubi nulla est ægritudo, nulli gemitus, nullæ lacrymæ, non serpens calcaneum mordens, et ostenderis minime laboriosam esse et ærumnosam viam, quæ alioqui omnibus mortalibus contraria, angusta, difficilis, aut, ut verius dicam, invia est. Quis enim hominum potuit, aut poterit, quæso, corpore in cælo esse, aut sine corpore, quibus aliis eo pervolabit?

Elias curru igneo in sublime raptus est, et ante illum Enoch, verum non in cælum, sed in alium quemdam locum, non ipse quidem a se ipso, sed tamen translatus est. Quid ista ad ea quæ in nobis sunt? quænam umbræ cum veritate, aut quæ spiritus ministratorii, ac servientis, cum divino, et Dominico, omnium opifice, et quæcumque creatam naturam confirmante et corroborante Spiritu comparatio? Alia creaturæ sunt, ipse Creator solus, utpote a Patre et Filio inseparabilis. Deus hæc tris, Trinitas quippe unus Deus est. Ipsa omni, seu universitati ut esset, contulit, ipsa produxit omnia; ipsa Verbum et Filium Patris in mundo secundum carnem pro salute nostra creavit, a Patre et Spiritu sancto inseparabilem. Vere autem superventu Spiritu incarnatur, et fit quod non erat, homo mihi similis, peccatum omne et iniquitatem si excipias, Deus simul et homo videndus omnibus habens divinum Spiritum, qui ipsi naturaliter adest, cum quo mortuos in vitam reduxit, et cæcorum oculos aperuit, leprosos mundavit, dæmones e corporibus humanis expulit. Idem passus crucem, et mortem, in spiritu resurrexit, et in gloria assumptus est, semitamque in cælum reparavit omnibus in se certa ac firma fide credentibus; et Spiritum sanctissimum in omnes fidem operibus probantes abunde effudit; et nunc quoque eundem large in tales effundit, ac per ipsum deos repente facit, quibus copulatus fuerit; et ille eos ex hominibus immutabiliter immutat, ac Dei filios, fratres Salvatoris, et hæredes quidem Dei, coheredes autem Christi efficit, deos cum Deo versantes in Spiritu sancto, alligatos

⁶¹ I Cor. II, 9.

quidem sola carne, spiritu autem liberos; qui facile cum Christo in cælum ascenderunt, et totam vitæ bene agendæ rationem ibi acquisierunt, in visione bonorum, quæ oculus non vidit.

Quid igitur currus igneus, qui Eliam abstulit? quid Enochi translatio? ad hæc ego ita statuo, sicut mare olim virga divisum, et manna e cælo cadens typus solum, et symbola fuerunt, mare baptismatis, manna Salvatoris: eodem modo illa horum adumbrationem, et symbola quædam esse; horum, inquam, incomparabili excellentia, et gloria præditorum, quantum videlicet increatum creato natura antecellit. Manna enim, quod panis et alimonia angelorum vocatur ²², quod Hebræi in solitudine comederunt, defecit, periit, mortuique sunt omnes, et quotque eo vescebantur, non inde vitam assequiebantur. Caro autem Domini mei, cum sit deificata, et vitæ plena, omnes comedentes vitæ participes facit, et immortalitate auget. Facit porro eos non altum mare transire, nec ex Ægypto in aliam regionem traducit, quæ rursus fructus interituros hominibus efferat; sed nec per annos quadraginta nos ambulare mundi Redemptor jubet, ut in terram promissionis deveniamus; sed cum fide minime dubia baptizatos, factosque corporis, et sanguinis ejus participes, ab interitu in vitam, a tenebris in lucem, a terra in cælum mox simul subvectat. Prius me corruptione, et morte exutum, totum, quod cognovi et sensi, in libertatem asseruit; ac deinde, quæ magis est suspicienda novitas, cælum me fecit, et in me omnium auctor habitavit; quod beneficium nemini veterum sanctorum contigit. Olim quippe loquebatur per sanctum Spiritum, ejusque virtute opera supra naturam, conditionem rerum perpetrabat: substantialiter autem nequaquam ulli Deus conjunctus est, antequam Christus Deus meus humanos artus suscipere. Assumpto enim corpore, dedit Spiritum sanctum suum, et per eum substantialiter unitur fidelibus universis: et irrupta atque insolubilis est ista unio.

Eheu! (acerbe enim hominum errore cogor ingemiscere) quomodo non credimus Christo? quomodo eum non sequimur? quomodo vitam non exoptamus? quomodo divitias ejus non deprædabiles, et immortales, non senescentem gloriam, et ævum cum ipso degendum non concupiscimus? quomodo perituris affixi, nos salvatum iri confidimus, qui Christum non plusquam quæ contuemur, diligimus, nec post-fata nos cum illo futuros speramus, sed sensu minus etiam quam ligna et lapides utimur. Libera me, Christe, ab ista insania voluntaria, et doce amare te vitam fidelium omnium. Tibi enim semper, ut regi, gloria, honor, et laus debetur, cum Patre, et sancto Spiritu in sempiterna sæcula. Amen.

²² Psal. LXXII, 24, 25; Exod. xvi, 4. ²³ II Cor. iv, 6.

Quædam theologumena. Item, qui per Spiritus sancti communionem immutatus non sit, nec per adoptionem Deum cognoverit, ei ut homines de divinis rebus erudiat, non concedi.

Quis dolorem cordis mei consolabitur? dolorem cum dixi, Salvatoris desiderium significavi. Desiderium autem atque ardor iste, effectum Spiritus vel potius essentialis præsentia est, lux ἐννοστώτω; intus in me visa. Est autem lux incomparabilis et ineffabilis penitus. Quis me secernet ac disjungit a rebus sensum moventibus, a quibus semel liberatus, et absconditus sum, quando mundum sub pedibus habui? quis mihi dabit tranquillitatem et quietem ab omnibus, ut illius pulchritudine, aspectuque satier; quem quia intelligere nequeo, ideo amore inflammor? quantum vero comprehendere, atque intelligi potest; subsistens amor est. Nam charitas non est nomen, sed divina substantia, participabilis, et incomprehensibilis, et divina prorsus. Quod participatur, comprehendere potest; hoc plus non potest. Idcirco dixi tibi, comprehensibilem esse amorem, et ipsum ἐννοστώτω, ut participabilem, et comprehensibilem. Omne enim quod comprehendere et participari potest, utique essentia est ἐννοστώτω; participabilis, similiterque comprehensibilis; nam quod sine essentia est, nihil est, et nihil dicitur. Divina autem natura increata, et superessentialis est, utpote omnium rerum conditarum essentiam supergrediens. Vocatur superessentialis ὑπερούωτω; et tamen est ἐνωότω; est ἐννοστώτω; super omnem essentiam, et cum creata hypostasi nulla ratione conferri posse intelligitur, est enim natura sua tota incircumscripita. Quod non est circumscriptum, quomodo hypostasi nominabis? quod non subsistit, nihil est, et quomodo mihi communicabile?

Si non credis, Paulum testem, utrumque creabile esse confirmantem tibi producam. Cum enim dicat habere se intus Christum loquentem, et in Spiritu sancto se loquentem, communicabilem, et circumscribibilem divinitatem dicit, quæ sic illi aderat, ut tamen circumscribi, atque comprehendere nequiret. Quando autem lumen inaccessible habitantem introducit, testaturque, nunquam visum ab homine, tum incircumscripita, et incomprehensam ostendit. Quod namque nullus hominum unquam vidit, quomodo aut particeps ejus fuit, aut illud aliquatenus attigit? nequaquam dices, certo scio, nec contendes mecum. Cum rursus dixerit tibi: *Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, qui illuxit in cordibus nostris* ²³, quem tibi, quæso, alium Deum intelligendum subjicit, nisi illum, qui habitat lumen, quod ferre nemo præ claritate potest, et quem nemo unquam hominum vidit? Ipse enim superessentialis, et prius increatus, carnem suscepit, et creatus mihi visus est. totum me as-

sumptum mirabiliter deificans. Credisne istud, dic age, et nequiquam dubitas? Si igitur Deus homo factus, ut credis, hominem me, quem assumpsit, deificavit, adoptione deus ego, cum qui natura Deus est, video; illum scilicet, quem nemo mortalium aliquando videre potuit, nec potest ullo modo. Qui Deum fidei operibus receperunt, et in Spiritu renati, dii appellantur, ipsum illum Patrem eorum vident, semper habitantem lumen inaccessibile, ipsi in seipsis eandem incolam habentes, et ipsi vicissim in eo qui est inaccessus, habitant.

Hæc fides vera, hoc Dei opus, hoc sigillum Christianorum, hæc divina communicatio, hæc participatio, et divinus arrhabo; hæc est vita, hoc regnum, hoc indumentum, hæc tunica Christi, quam baptizati fide superinduuntur. Non ignorantia, non stupore, sed per fidem, cum notitia et sensu; ut non dicam, Christum credo me induisse. Non dico: hoc crede; sed fidei opus, et fidei confirmationem, et fidei tesseram, et fidem consummatam citra hæsitacionem habeto, ex eo, quod Christum sentiens, et cognoscens induisti, fulgentem, coruscantem, et in lumine clarissimo totum te immutantem, manentem immutabilem, ex utroque duplicem, adoptione Deum videlicet, natura nihil nisi hominem. Talis cum evaseris, ut ex me audisti, tum veni, frater mi, et nobiscum supra montem divinæ cognitionis, ac visionis asta, percipiemusque simul paternam vocem.

Heu! quantum a divina dignitate distamus? quantum a vita æterna absumus? Quam longo distat cælum a locis inferis, et ibi jam olim detentis, tam et amplius nos a divinitatis excellentia, contemplatuque revera sejungimur, etiamsi nos cum illo, quod admirabile est, habitare, et habitantem lumen inaccessibile nos in nobis ipsis totum manentem, habitantemque habere dicamus, et velimus infra terram sedentes, de iis quæ supra terram, et in cælo, et supra cælum sunt, ut illa perfecte scientes, philosophari, et narrare omnibus, vocarique gnostici (hoc est, vi seu facultate cognoscendi præditi), et egregii theologi, et doctores rerum arcanarum; quod stoliditatis plane argumentum est. Natus enim miser in subterraneis, et densas tenebras præsentis sæculi incolens, qui lumen futuri sæculi non vidit, quod in terra luxit, ac semper lucet, et affirmans se cælestia nosse ac sentire, et cernere omnia quæ illic sunt, et alios de iis instituire, nonne is stolidus est, et si quid hoc gravius dici potest? Quemadmodum enim cæcus cum videntibus litigans, et asseverans, hoc numisma æreum est, hoc sigillum alterius est, et quæ in eo sunt sculptæ litteræ hæc, et hæc significant, monstro mirabili est audientibus et videntibus numisma aureum, et concinnum admodum, et signum regis verum, ejus imaginem minime adulteratam representans, et litteras illius nomen exprimentes: sic

cum nobis idem accidat, non putamus accidere, nec quemquam reveremur, nec ipsos cœlites et angelos, desuper res nostras intuentes: sed impletur in nobis verbum Domini, *Videntes non vident* 24. Et audientes spiritualia, aures obstruunt potius, et verba Spiritus audire nolunt. Et auribus quidem corporeis audiunt; spirituales vero aures cordis oclusas habent, et penitus non possunt Deum audire. Haud enim possunt a seipsis velamen elationis et stuporis auferre, quod ipsi sua sibi voluntate imposuerunt, volentesque oculos atque aures operiunt, et hinc se videre atque audire arbitrantur. Quod si quis illis dicat, audite, filii mei, et tollite velamen de cordibus vestris 25, ad hæc ipsa verba ferociunt, quod non patres, sed filios appellaverit, magisque odium adversus illum concipiunt, nec sentire morbum queunt quo laborant, vel morbos potius, qui mentem tenebris involvunt, et jam a Deo assumptos, ab illo separant. Ab existimatione sui, et a superbia in servitatem redacti, et istorum vitiorum servi sponte nominati, voluntatem suam perpetuo explent, relictisque Dei legibus, ipsi leges sibi ferunt; nec Deo, sed sibi met serviunt, homines audacissimi; et gloriam suam pro Dei gloria aucupantes, operibus, et modis omnibus eam constituere annuntur. Gloria igitur Christi, est crux, et tormenta, quæ nostra causa sustinuit, ut nos gloria afficeret. Hæc porro illi perpeti recusant, quemadmodum ille passus est; et pro nefas! gloriam ex hominibus malunt, voluntariamque a Deo separationem eligunt. Sed tu, Christe meus, in te confidentes ab impuro vane gloriæ studio, superbia libera, tuarumque passionum, et gloriæ fac participes, et dignare nos tuos esse inseparabiliter, nunc et in futura sæculorum sæcula. Amen.

CAPUT XXXVIII.

Precatio ad Deum supplex simul, et gratiarum actoria, de beneficiis in se collatis.

Da mihi, Domine, intellectum, da cognitionem, docè me facere mandata tua. Tametsi peccavi ut homo, et plusquam homo, ut nosti, nihilominus tu Deus consueta tibi misericordia misertus es mei pauperis et orphanis in hoc mundo, fecistisque quod tu solus nosti. A patre, et fratribus, cognatis, et amicis, a natali domo mea velut ex Ægypto tenebrosa, velut ex inferni recessibus (sic enim mihi abjecto servo tuo de illis cogitare dedisti, et non stulte loqui) separatum, et assumptum, et terribili manu tua apprehensum duxisti me ad eum, quem complacuit tibi in terris esse patrem meum, et ad pedes ejus, atque ulnas deposuisti me: qui me obtulit Patri tuo, Christe meus, et tibi per Spiritum, o Trinitas, o Deus meus. Cumque essem prodigo similis, et ante te supplex procumberem (ut tu ipse scis, quia docuisti me), tu quoque non es dedignatus vocare me filium tuum. O indignum, os,

24 Luc. viii, 10. 25 II Cor. iii, 15.

et imunda labia! o verba linguæ inopis, et in laudibus tuis, agendisque gratiis, et beneficiis tuis enarrandis cgestate laborantia, quæ in me pupillum ac peregrinum conferre voluisti! tui enim sunt peregrini in hoc mundo. Quæ autem tua tuorumque sunt, oculi non vident, lingua non potest eliqui, nec mundus capere. Propterea, Domine, odit nos mundus, persequitur, maledicit, invidet, furit, occidit, cum in tales inciderit, audet omnia. Nos vero, ut tibi complacitum est, humiles servi tui, in infirmitate potentes in paupertatē dītescimus, in omni tribulatione gaudemus, velut extra mundum positi. Nos tecum sumus, Domine, corporea nostra mundus retinet. De cætero cæcus oberrat, lutum tenens solum, quod nec ipsum luerifariet; dabis enim, ut promisisti, in extrema tuba⁶⁵ et hoc spirituale, et huic soli mala propria lucrabitur, cum consentientibus sibi cæcis, et mundi amatoribus.

CAPUT XXXIX.

Qui Deum desiderat, odit mundum.

Umbra detineor, et veritatem cerno, quod nihil est, nisi solida spes. Quenam igitur spes? quam oculi non viderunt. Hæc enim vita, quam omnes concupiscunt. Vita autem illa quid est aliud, quam Deus conditor omnium? Hunc ama, et odio habebis mundum. Mundus mors: quid enim non fluxum et caducum habet?

CAPUT XL.

Gratiarum actio ad Deum pro acceptis beneficiis. Ubi et de oratione spirituali, et progressu in ea, et de divina illuminatione, visionisque non falsæ, et charitate erga Deum disseritur.

Benedic, Pater, Dominator Domine cæli ac terræ, qui ante constitutionem mundi statuisti, ut e nihilo nascerer, gratias ago tibi, quoniam, priusquam adveniret dies et hora, in qua mandasti ut prodirem in hanc lucem, ipse solus immortalis, solus omnipotens, solus bonus et humanus, cum descendisses de excelso sanctuario tuo, a paterno sinu non discedens, et e sancta Virgine Maria incarnatus et genitus esses, finxisti, et vivificasti, et a primi parentis lapsu liberasti me, et ascensum in cælum præparasti mihi. Deinde prognatum me, et sensim crescentem, tu me sancto baptisate tuo refinxisti, et renovasti, sanctoque Spiritu condecorasti. Angelum lucis custodem mihi attribuisti, et ab operibus malis, et laqueis inimici, usque ad perfectam et plenam ætatem me illæsum custodivisti. Quoniam vero non vi, ac nolentes, sed voluntate, et arbitrato ad hoc propendentes salvare nos æquum justumque censuisti, me quoque arbitrii libertate honorari permisisti, ut ex voluntaria mandatorum tuorum observatione meam erga te echaritatem ostenderem. Ego autem improbus, et migratus, atque contempitor, velut equus viaculis

A liber dignitatem ac præstantiam hujus liberæ voluntatis ac potestatis non reputans, a dominio, et imperio tuo restitens, præcipitem me alijeci, et illic me jacentem, ac sine sensu corpus volutantem, ætrilumque vehementer, non es aversatus, non es passus jacere, lutoque conspurcari: sed propter viscera misericordiæ tuæ misisti, et inde me sustulisti, et illustrius honorasti. A regibus et principibus, ut vase ignominie ad ministerium cupiditatis suæ uti me cupientibus, judiciis tuis ineffabilibus redemisti. Auri et argenti mnera, quanquam pecuniæ avarum, accipere me non tulisti. Gloriam, vitæ claritudinem, quæ mihi ad vendendam sanctificationem tuam loco pretii offerebatur, ut exsecraver ac detestarer donasti mihi.

Sed hæc omnia, confiteor tibi, Domine Deus cæli ac terræ, me rursus nihili facientem, in lacum, et profundum cœnum turpium cogitationum, actionumque miserabiliter ultro incidisse, et in manus illic latentium latronum devenisse, unde me non solum ego solus, ac nec mortales universi in unum congregati extrahere, et ab eorum manibus liberare potuerunt. Veruntamen ibi me misere ab illis coereitum, et infande huc illuc raptatum, compressum et illusum, tu misericors, et benignus Dominus non despexisti, non es abominatus perversam voluntatem meam, non diu permisisti me sponte latronum illorum tyrannidem perpeti: verum quamvis ego sine sensu abductus ab illis lætarer, tu tam fœde me circumagi atque trahi non ferens, visceribus commotus, et mei misericordia captus es; nec angelum, aut hominem ad me miserum peccatorem misisti; sed tumetipse a bonitatis tuæ præcordiis incitatus, in profundissimum lacum te immisisti, et in cœni alta voragine infra defesso, ac sedenti, dexteram intaminatam tetendisti, meque non videntem te (qui enim poteram, aut quomodo suspexissem, qui totus luto mersus suffocabar?) capillo capitis apprehensum, inde vi extraxisti; cum ego dolorem quidem, et crebros in superiora attractus, ascensumque sentirem, at prorsus nescirem, a quo in sublime educerem, aut quis esset tandem, qui me prensaret atque educeret. Porro sursum eductum, et in terra collocatum, servo ac discipulo tuo me tradidisti, totum inquinatum, et luto oculos, aures, os obstructum, et ita nec tum te videntem, quis esses; nisi hoc solum indicantem, quisquis esses, bonum, et hu manum esse, qui me e profundo lacu, et cœno eripuisses. Dicto igitur mihi confortare, et homini huic adhæresce, cumque sequere, hic enim te abductum abluct: et firmam mihi in illum fidem largitus, recessisti. Ubi igitur fueris ignoro; ego præscriptum mihi duceam abs te, sanctissime Domine, citra conversionem secutus sum; cumque ille ad scaturigines, et fontes, id est, Scripturas,

⁶⁵ 1. Cor. xv, 52.

et mandata multa cum lassitudine et labore cæcum A ambulanti mihi, et ad fontem currenti, tu qui me ante de cœno extraxeras, rursum occurristi, et tunc primum intaminato vultus tui splendore infirmos oculos meos illuminasti, quodque videbar habere lumen, id ipsum perdidisti, quo te cognoscere non potueram. Et quomodo potuissem, cujus neque faciei fulgorem videre possem, neque intelligere, aut perspicere, aut cognoscere quis tandem esses? Ex eo me crebrius ad fontem consistente, qui vacas omni superbia, non es indignatus descendere, ad me accedere, prehendere caput meum, et id in ipsas aquas immergere, efficereque, ut lumen vultus tui purius aspicerem. Mox te abstulisti, cum non dedisses cogitare quis esses, qui hæc faceres; aut unde venisses; aut quo abires, non, inquam, dabas hoc mihi, neque cum ad tempus venires, et abires paulatim magis ac magis apparebas, et aquis me irrorabas, et ut te liquidius cum majore lumine intuerer, largiebaris. Dum hoc diu facis, visu mysterii cujusdam venerabilis me dignatus es. Te enim adveniente, et, ut putabam, aquis me abludente, et immergente sæpius, fulgorem circumdantem me, et radios vultus tui in mediis aquis conspicio, obstupuique vehementer, cum me aqua luciflua viderem abluere, et ubi esset, et quis esset hujus rei præbitor, non cognoscebam: gaudebam solum me lavari, fide augeri, spe velut alii subvehi; et in cœlum usque ascendere. Seductores autem illos, verba fallaciæ, et mendacium mihi suadentes, ac suggerentes plurimum exosus, et errantes miserans, eorum congressum, consuetudinem, conspectumque ut noxium devitavi penitus: contubernalem autem, et adiutorem meum, sanctum discipulum tuum dico, et apostolum, ut te ipsum factorem meum venerabar, honorabam, diligebam toto pectore: facebam ad pedes ejus noctes et dies, orans, ut si quid posset, adjuvaret me; certo mihi persuadens, quæcunque vellet, ab te obtenturum. Sic perdit gratia tua cum perseverarem, iterum aliud mirabile arcænum vidi. Apprehensum quippe me una tecum in cœlum ascendens duxisti sive in corpore, sive extra corpus, nescio, tu solus nosti, qui id fecisti. Cum illic horam tecum exegissem, et essem gloriæ (quæ, aut cujus fuerit nescio) magnitudine, et majestate percussus, et immensa altitudine attonitus, totus cohorruui. Rursum me solum ubi prius stabam dimisisti, et inventus sum cum stupore lamentans infelicitatem meam. Non multo post, cum essem infra, supra in cœlis apertis, faciem tuam ut solem infortunem dignatus es mihi ostendere, et quis esses, ne sic quidem voluisti me cognoscere. Quid enim? cum non alloquereris me, sed illico abscondereris. Ego vero circumibam quærens te, quem non cognoscebam, et videre formam tuam, et noscendo noscere quis esses, desiderabam. Quocirca præ incredibili ardore charitatis erga te flebam continenter, quod nescirem te quis esses, qui me ex nihilo ut essem produxisti, et e cœno

Quo autem pacto commemorabo quæ me deinde rursus necessitas, et vis occupavit? quomodo præterea quidam frequenter testarentur, et quotidie mihi cantilenam istam occiderent, quid inane laborem stulte expeisis, et illusorem atque impostorem hunc sequeris, et te aspectum recuperaturum frustra, et inutiliter confidis? non enim nunc fieri potest. Quid pedes ita offendens, et eruentans sequeris; cur non potius misericordibus auscultas, qui hortantur te, ut quieti indulgeas, ciboque et potione et reliqua cura corpori tuo servias? Non enim potes ab animæ lepra liberari; nec unquam istis temporibus aspicias. Unde illusor iste, miraculorum effector modo exstitit, qui, quæ apud omnes homines ætatis hujus sunt impossibilia, tibi pollicetur? Væ tibi, quoniam et oblatam a Christi, et fratrum amantibus, et aliena mæla, tanquam propria, sentientibus curationem amittes, et incommoda afflictionesque quas sustines, vana spe sustinebis; et promissæ tibi a deceptore illo ac sycophanta pro certo hæud consequeris. Quid? non ratiocinaris, neque apud te cogitas quomodo sine nobis nihil possis? Quid? annon et nos omnes cernimus? an, quemadmodum seductus ille ipsemet tibi dicitur, cæci sumus? Cernimus profecto omnes, et ne frustra sis, non est hoc nostra videndi facultas minor. Verum enim vero ab his omnibus citra controversiam seductoribus, et impostoribus, qui dolo proximum circumvenire atque subvertere conantur, tu misericors et benigne libera me, per eam quam mihi fidem et spem largitus es; per quam et quæ dixi, et alia plura ut perferrem, me corroborasti.

Cæterum cum in omnibus his perdurassem, nec defecissem, et sic palpando turbida aqua me abluerem, et eluerer quotidie, opinione mea pro eo ac apostolus discipulusque tuus docebat aliquando

A ambulanti mihi, et ad fontem currenti, tu qui me ante de cœno extraxeras, rursum occurristi, et tunc primum intaminato vultus tui splendore infirmos oculos meos illuminasti, quodque videbar habere lumen, id ipsum perdidisti, quo te cognoscere non potueram. Et quomodo potuissem, cujus neque faciei fulgorem videre possem, neque intelligere, aut perspicere, aut cognoscere quis tandem esses? Ex eo me crebrius ad fontem consistente, qui vacas omni superbia, non es indignatus descendere, ad me accedere, prehendere caput meum, et id in ipsas aquas immergere, efficereque, ut lumen vultus tui purius aspicerem. Mox te abstulisti, cum non dedisses cogitare quis esses, qui hæc faceres; aut unde venisses; aut quo abires, non, inquam, dabas hoc mihi, neque cum ad tempus venires, et abires paulatim magis ac magis apparebas, et aquis me irrorabas, et ut te liquidius cum majore lumine intuerer, largiebaris. Dum hoc diu facis, visu mysterii cujusdam venerabilis me dignatus es. Te enim adveniente, et, ut putabam, aquis me abludente, et immergente sæpius, fulgorem circumdantem me, et radios vultus tui in mediis aquis conspicio, obstupuique vehementer, cum me aqua luciflua viderem abluere, et ubi esset, et quis esset hujus rei præbitor, non cognoscebam: gaudebam solum me lavari, fide augeri, spe velut alii subvehi; et in cœlum usque ascendere. Seductores autem illos, verba fallaciæ, et mendacium mihi suadentes, ac suggerentes plurimum exosus, et errantes miserans, eorum congressum, consuetudinem, conspectumque ut noxium devitavi penitus: contubernalem autem, et adiutorem meum, sanctum discipulum tuum dico, et apostolum, ut te ipsum factorem meum venerabar, honorabam, diligebam toto pectore: facebam ad pedes ejus noctes et dies, orans, ut si quid posset, adjuvaret me; certo mihi persuadens, quæcunque vellet, ab te obtenturum. Sic perdit gratia tua cum perseverarem, iterum aliud mirabile arcænum vidi. Apprehensum quippe me una tecum in cœlum ascendens duxisti sive in corpore, sive extra corpus, nescio, tu solus nosti, qui id fecisti. Cum illic horam tecum exegissem, et essem gloriæ (quæ, aut cujus fuerit nescio) magnitudine, et majestate percussus, et immensa altitudine attonitus, totus cohorruui. Rursum me solum ubi prius stabam dimisisti, et inventus sum cum stupore lamentans infelicitatem meam. Non multo post, cum essem infra, supra in cœlis apertis, faciem tuam ut solem infortunem dignatus es mihi ostendere, et quis esses, ne sic quidem voluisti me cognoscere. Quid enim? cum non alloquereris me, sed illico abscondereris. Ego vero circumibam quærens te, quem non cognoscebam, et videre formam tuam, et noscendo noscere quis esses, desiderabam. Quocirca præ incredibili ardore charitatis erga te flebam continenter, quod nescirem te quis esses, qui me ex nihilo ut essem produxisti, et e cœno

eduxisti, et quæ dicta sunt omnia mihi factus es. Postquam igitur hunc in modum sæpe mihi rursus visus, et sæpe rursus me allocutus, evanuisti, nec visus es a me penitus, fulgorem ac splendorem vultus tui rursus in aquis, ut prius circumfundentem me videns, et eum prorsus cernere non valens, recordatus sum, ubi aliquando te in supernis viderim. Et alium esse insipienter suspicatus, denuo cum lacrymis videre te quæsi.

Cum itaque multum me cruciarem et affligerem, et mei totius, ac totius mundi, et eorum quæ in mundo sunt, oblitus, neque unbram saltem, neque aliud quidquam, aut etiam omnino exstare quidquam eorum quæ videntur, cogitarem, tu omnibus inaspicibilis, intactilis et incomprehensibilis apparuisti, et visus es mihi mentem meam purgare, et augere vim cernendi animæ meæ, ampliusque ac plenius spectandam præbere gloriam tuam, quia crecebas magis, et splendens amplius dilatabar. Etiam ex recessu tenebrarum te venire, et appropinquare animadverti; id quod nobis non semel in sensibilibus usuvenit. Luna siquidem apparente, et nubibus velut ambulantis, videtur illa currere celerrime, cum nihil ad cursum consuetum addat; aut institutum ab initio iter mutat. Similiter tu videboris venire, qui es immobilis, et qui es immutabilis augescere, ac major fieri, et formam capere, qui capax formæ non es. Quemadmodum enim in cæco paulatim videre incipiente, et notam, seu indicium figuramve hominis animadvertente, et quis sit, sensu cognoscente, non nota, seu figura propter visionem immutatur, aut transformatur; sed vis videndi quæ in oculis ejus est purgata, figuram et formam qualis est percipit, tota ejus similitudine velut impressa facultati videndi, et illam penetrante, atque in eam abstersa, et quasi in tabulam insculpta in anima, qua parte intelligit, et meminit: sic etiam tu ipse lumine sancti Spiritus perspicue visus es, et purgasti mentem meam integre: qua clarius et purius vidente, tu mihi alicunde egredi, et lucidior apparere visus es, et characterem formæ sine forma ut viderem concessisti mihi, et tum me extra mundum abduxisti, et quod dici fas existimo, etiam extra corpus; nam ut istud accurate scirem, non dedisti. Supra modum igitur illuminasti me, et, ut videbatur, plane pulchre videnti mihi visus es. Et cum te interrogarem, Domine, quis esses, tunc primum me perditum voce tua dignatus es, percussumque stupentem ac trementem, et apud animum leviter cogitantem, ac dicentem, quid sibi ista gloria, et hujus splendoris magnitudo vult? quomodo aut unde ego talia bona mereor? leniter ac placide affatus es in hunc modum: Ego sum Deus, tua causa homo factus. Et quoniam me tota anima quæsiuisti, de cætero, ecce, frater meus, et coheres, et amicus eris.

Ad hanc orationem cum obstupuissem, et ani-

⁴⁷ Rom. VIII, 21.

mus me defecisset, viresque destituissem, et retulisses contra, et quis ego miser sum, Domine, aut quid feci ego homuncio, ut me hujusmodi bonis dignarere, et tantæ gloriæ socium, ac hæredem institueres? putaremque hanc gloriam, et hoc gaudium mentem meam excedere, tu, Domine, rursus, ut amicus cum amico disserens, per Spiritum tuum in me loquentem respondisti, hæc ob solum scopum et institutum, et fidem tuam donavi tibi, et adhuc donabo. Quid enim aliud aut habes, aut habuisti aliquando tuum (nudus a me procreatus), ut illud accipiam, et hæc tibi rependam? Ac nisi vinculis corporis hujus solvare, quod perfectum est non videbis, neque eo toto præclare perfrui poteris. Cum subjicerem, quid vero hoc majus, aut splendidius? mihi interim sic esse etiam post mortem sufficit, tu excipis; quam puero et angusto es animo, qui istis contentus sis? Hæc cum futuris collata, similia sunt celo in charta, quam quis manu teneat, depicto, et ad spectandum proposito. Quantum enim hoc vero cælo inferius est, tanto major, et sine comparatione major hac quam nunc vides, futura gloria revelabitur.

Hæc locutus conticuisti, et sensim bonus, ac dulcis Dominus ab aspectu meo ablatus es. Utrum quia ego recederem a te, an quia tu abscederes a me, mihi non liquet. Tunc rursus in me planè fui, alicunde me venisse ratus; et ingressus sum prius tabernaculum, indeque in memoriam rediens pulchritudinis gloriæ tuæ, et verborum tuorum, ambulans, sedens, comedens, bibens, orans flebam, et in gaudio vivebam inenarrabili, cum te cognovissem. Opificem omnium. Quomodo enim non gauderem? Sed rursus mœstus, et isto modo rursus te videre concupiscens, ut abii ad immaculatæ Parentis tuæ imaginem, ipsam salutatum, et in genua procubui, tu antequam surgerem, in abjecto corde meo, ut lumen perficiens ipsum a me visus es. Et tum cognovi te pro certo in me esse. Ex eo non quod niemor essem tui, et eorum quæ tua sunt, te diligebam, sed te subsistentem charitatem intra me vere habere credidi. Vere enim tu Deus charitas es. Fidei igitur spes insita, et in ipsa a pœnitentia et lacrymis rigata, postquam etiam a lumine tuo illustrata radices egit, et bene aucta est, tum deinde tu ipse bonus artifex, et auctor adveniens, per gladium tentationum, per humilitatem, inquam, in magnam altitudinem enatos inutiles cogitationum ramos amputans, spei soli, ut uni radici arboris sanctam charitatem tuam inestivi. Hanc itaque assiduo incremento proficere, et consuetam ac familiarem mihi, vel potius te per hanc docentem, et illustrantem me cernens, ut jam omni fide ac spe superior, sic afficior, quemadmodum et Paulus clamans ait: *Quod enim quis videt, quid sperat* ⁴⁸? Si igitur ego te habeo, quid præcrea spero?

Audi quid. Ut solem in aqua vides, illum ipsum autem nequiquam vides, quamvis magis deorsum te inclines, tale quid esse intellige, quod in te sit; et instrue te, et stude semper, intra te pure et clare, cum solem in aqua limpida, me intueri. Quod utinam sic videre me, ut dixi, etiam post mortem mereare. Aliter totus iste orbis operum et laborum, et verborum tuorum nihil tibi proderit: proderit autem? imo ista magis te condemnabunt, tribulationemque majorem parabunt: siquidem, ut audis, *patientes potentet tormenta patientur* ⁸⁰. Nam pauperi ab ortu suo non tam pudori est paupertas sua, nec ejus comes tristitia, adeo ipsum cruciat, ut eum, qui in divitiis, et in gloria, excelsoque gradu vixit, regumque familiaritate usus, deinde omnibus illis amissis ad summam mendicitatem depressus est. Tametsi res non ita se habet in terrenis, et quæ sub oculos cadunt, sicut in celestibus, et quæ sub aspectum minime veniunt. Qui enim certam ob causam terreni regis amicitia, et famulatu multati sunt, iis fortunarum suarum dominis esse, iisque frui, et vivere non prohibetur. Ast mea charitate, et amicitia si quis exciderit, vivere nequit prorsus; vita enim ejus ego sum: sed illico nudatur, et spoliatur omnibus, meisque ac suis hostibus capiendus permittitur. Cui arrepto illi pro pristino ejus in me amore, et benevolentia furiosius insultant, pœnasque cum irrisionibus, et ludibriis irrogant.

Sane ita est, Rex sanctissime. Sane et ego credo tibi Deo meo, et supplex ac pronus te rogo, cu-

A stodi me peccatorem, et indignum collata in me misericordia tua: et sureulum dilectionis tuæ, quem in arborem spei meæ insevisti, virtute tua corrobora, ne a vento conquassetur, ne a procella confringatur, ne ab aliquo inimico evellatur, ne præ negligentia mea æstu exuratur, ne præ pigritia et superbia mea exarescat, ne præ studio gloriæ inanis omnino tandem pereat. Tu enim nosti, qui hoc mihi donasti, et in me operatus es, te ob istud me ab omnibus mortalibus, a mundo universo, sevocasse; a me quoque ipso adiutorem et auxiliarium meum, tuum vero apostolum pro voluntate tua corporaliter separasse. Tu scis infirmitatem meam, tu non ignoras miseriam, et ad omnia imbecillitatem meam. Proinde amplius miserere mei, qui abundas misericordiæ visceribus. Advolve tibi ex animo; ne permittas me voluntati meæ, qui tam multa benefecisti mihi, sed in charitate tua constabilito animam meam, et in ipsa eam radices tuto fac propagare: ut secundum impollutam, sanctam, a mendacio alienam promissionem tuam mecum in me sis, et ego vicissim in te, et tegar ab ipsa, et ego tegam, et custodiam ipsam in me. Et tu quidem videas me in ipsa. Dominus ego autem te videre per ipsam merear, nunc quidem ut in speculo et in ænigmate, ut dixisti ⁸¹, tunc autem in tota charitate te, qui totus es charitas ⁸², et ita vocari dignatus es. Quoniam te decet omnis gratiarum actio, gloria, imperium, honor, et adoratio, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, et semper, et in infinita sæcula. Amen.

⁸⁰ Sap. vi, 7. ⁸¹ I Cor. xiii, 12. ⁸² I Joan. iv, 8.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΠΜΕ΄.

SANCTI PATRIS NOSTRI

SYMEONIS JUNIORIS THEOLOGI

CAPITA PRACTICA ET THEOLOGICA CCXXVIII*

1. Fides est, propter Christum pro ejus mandato morte occumbere, et credere, mortem hujusmodi. α. Πίστις ἐστὶν, τὸ διὰ Χριστὸν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς ἀποθανεῖν· καὶ τὸν θάνατον τοῦτον ζωῆς

(1) Præcedunt apud Jac. Pontanum capitula sequentia :

« Deus corporeis oculis aspicientibus nusquam est, effugit enim sensum omnem cernendi. Ast animo, et cogitatione intuentibus, ubique est. Nam cum in omni. sen in rerum universitate est, tum extra omne est. In illo prope est timentibus eum (*Psal.* LXXXIV, 10), et longe a peccatoribus salus ejus (*Psal.* CXVIII, 155).

« Memoria Christi mentem illuminat, et demonas fugat. Lumen autem sanctæ Trinitatis in corde puro lucens, hominem a toto mundo sejungit, suique participem jam hinc futura gloria complet, quatenus eam potest capere, qui a superna gratia regitur, et adhuc in corporis custodia detinetur.

« Si prætereuntibus, ac pereuntibus omnibus, quæ oculorum sensu percipiuntur, tantummodo Deus permanet, ac permanebit, omnino ejus gratiæ in hac vita affatim compotes, quanquam in terris versantur, tamen nunc maximam partem cum futuro sæculo apti, atque conjuncti sunt, et in umbra ista, onere corporis tanquam gravi sarcina depressi, ingemiscunt.

« Dominus noster non eos beatos esse affirmat (*Matth.* v, 19), qui docent duntaxat; sed dignos prius per mandatorum obedientiam habitos, qui cœlestia suspicerent, quique in semetipsis lumen spiritus illuminans coruscare conspexerunt, et in vera ejusdem visione per ipsam et cognitione, et actione didicerunt, de quibus apud alios docendi causa dissererent. Primum igitur eos qui ad docendum aggrediuntur, ita sustolli, ac subvelii, quemadmodum diximus, necesse est: ne si doceant quæ nesciunt, tam sese ipsos, quam sibi credentes in fraudem et exitium inducant.

« Qui Deum non timet, is non credit Deum esse, insipientis enim est (*Psal.* LIII, 1). Qui autem istud credit, illum timet: « Qui porro dicit se timere Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est (*I Joan.* II, 4), » et timor Dei in illo non est; ubi enim timor, inquit Scriptura (*Psal.* CXI, 1), ibi

custodia mandatorum. Quod si et timore Dei vacamus, et divinis legibus non paremus, ab ethnicis atque infidelibus nihil discrepamus.

« Fides, timor Dei, observatio mandatorum ejus pro portione purgationis præmium conciliant. Quantum purgamur, tantum in charitatem Dei a timore evehimur, et proficiente quodammodo a timore ad charitatem Dei transimus, audientes ab eo: « Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me (*Joan.* XIV, 21). » Et ita certamen certamini addamus, magisque semper ac magis contendamus, ut operibus charitatem demonstramus. Quod si fiat, ipse, sicut promisit, nos diliget. Si Christus nos diligit, Pater ejus similiter nos charos habebit, et Spiritus utique viam muniet, ac domicilium præparabit, ut in uno hypostaseon personarumve conventu, Patris, et Filii, et Spiritus sancti mansio et habitaculum evadamus.

« Divinitatis tres hypostases habentis suscepta in perfectis habitatio, quam iidem cognoverunt, et præclare senserunt, ea desiderium ipsorum non satiat, sed majoris potius, et ardentioris desiderii initium, et causa est. Exinde enim istorum hospitum susceptori nullam partem quietis concedit: verum efficit, ut quasi ab igne semper incensus, et inflammatus, ad diviniorei cujusdam desiderii flammam sese extollat. Quoniam enim mens, quem desiderat intelligendo comprehendere, et finem ejus indagare nequit, etiam desiderio, et amori finem ac terminum ponere non potest: sed eum sine infinito assequi, et comprehendero nitens, desiderium semper immensum infinitumque, et charitatem inexplebilem in seipsa circumfert.

« Qui ad hanc metam processit, nondum se desiderii, aut charitatis Dei in seipso principium invenisse arbitratur: sed de se ita sentit, quasi Deum non emaret: quandoquidem charitatis plenitudinem assequi haud potuerit. Hinc seipsum postremum omnium timentium Deum reputans, indignum censet, qui cum fidelibus salutem adipiscatur.

* 145 tantum habemus Græce edita in Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπιτικῶν, Venetiis 1782. fol. Jac. Pontanus 236 Latine ediderat.

πρόξενον εἶναι πιστεύειν· τὴν πτωχείαν, ὡς πλοῦ-
τον λογίζεσθαι· τὴν εὐτέλειαν καὶ ἐξουδένωσιν, ὡς
δόξαν τρωῖντι καὶ περιφάνειαν· καὶ ἐν τῷ μηδὲν
ἔχειν, τὰ πάντα κατέχειν πιστεύειν· μᾶλλον δὲ κε-
κτῆσθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τῆς ἐπιγνώσεως
τοῦ Χριστοῦ, καὶ πλὴν ἢ καπνὸν ἅπαντα τὰ ὁρώ-
μενα καθορᾶν.

β'. Ἡ εἰς Χριστὸν πίστις ἐστὶ, τὸ μὴ μόνον κατα-
φρονησαὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ τερπνῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ καρ-
τερῆσαι καὶ τὸ ὑπομεῖναι πάντα πειραστῶν ἐπερ-
χόμενων ἐν λύπαις, καὶ θλίψεσι, καὶ συμφοραῖς, ἕως
ἂν θελήσῃ καὶ ἐπισκεψῆται ἡμᾶς· ὁ Θεός. « Ὑπομέ-
νων γὰρ, φησὶν, ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσ-
έσχε μοι. »

γ'. Οἱ τοὺς ἐκυτῶν γονεῖς ἐν τινι προτιμῶντες τῆς
τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς, πίστιν οὐ κέκτηνται πρὸς Χριστόν. **B**
Πάντως γὰρ ὑπὸ τῆς ἰδίας κρίνονται συνειδήσεως·
εἴγε καὶ συνειδήσιν ζώσαν ἔχουσι περὶ τῆς ἀπιστίας
αὐτῶν. Πιστῶν γὰρ τοῦτο ἐστὶ, τὸ ἐν μηδενὶ μηδα-
μῶς τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ παραβαίνειν τὴν ἐντολήν.

δ'. Πίστις ἢ εἰς Χριστόν τὴν ἀληθινὴν Θεὸν, ἐπι-
θυμίαν καλῶν ἔτεκεν, καὶ φόβον κολάσεων. Ἡ δὲ
τῶν κρειττόνων ἐπιθυμία, καὶ ὁ φόβος τῶν κολά-
σεων τήρησιν ἀκριβῆ τῶν ἐντολῶν κατεργάσατο.
Ἡ δὲ ἀκριβὴς τῶν ἐντολῶν τήρησις, τὴν ἰδίαν τοῦς
ἀνθρώπους ἐκδιδάσκει ἀσθενείαν. Ἡ δὲ κατανόησις
τῆς ἀληθοῦς ἀσθενείας ἡμῶν, θανάτου μνήμην ἐγέν-
νησεν. Ὁ δὲ σύνοικον ταύτην κτησάμενος, αὐτὸς μα-
θεῖν ἐμπόνως ζητήσει, ὅποια ἐστὶ αὐτῷ μετὰ τὴν **C**
ἐξόδον τοῦ βίου τούτου καὶ ἀναχώρησιν. Ὁ δὲ γε περὶ
τῶν μελλόντων γινῶναι σπουδάζων, πρῶτον ἑαυτὴν
ἀποστερήσει τῶν παρόντων ὀφείλει. Ὁ γὰρ ἐν τού-
τοις καὶ μέχρις εὐτελοῦς τινοῦ ὑπὸ προσπάθειας
κρατούμενος, ἐκείνων τὴν γινῶσιν τελείαν οὐ δύνα-
ται κτήσασθαι. Εἰ δὲ καὶ ταύτης γεύσεται κατ' οἰ-
κονομίαν τὴν τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ τάχιον ἐάσῃ τὰ ὑφ' ὧν
καὶ ἐν οἷς κρατεῖται κατὰ προσπάθειαν, καὶ ὅπως
τῆς τοιαύτης γένηται γνώσεως, μηδὲν ταύτης ἑτε-
ρον ἐξωθεν ἐκουσίως καταδεχόμενος, καὶ αὐτὴ
ἢ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

ε'. Ἡ ὀποταγὴ τοῦ κόσμου καὶ παντελῆς ἀναχώ-
ρησις, ξενιτεῖαν ἀναλαβομένη πάντων τῶν ἐν βίῳ
ὕλων, καὶ ἡθῶν, καὶ γυνῶν, καὶ προσώπων, καὶ ἄρ-
νησιν σώματος καὶ θελήματος, μεγάλης ὠφελείας
πρόξενος γίνεται τῷ οὕτω θερμῶς ὀποταξαμένῳ ἐν
βραχεῖ τῷ καιρῷ.

ς'. Ὁ φεύγων τὸν κόσμον, ἔρα μὴ δῶς τὴν ψυχὴν
εἰς παράκλησιν κατ' ἄρχάς, ἐν αὐτῷ τὰς οἰκίσεις
ποιούμενος· εἰ καὶ πάντες σε τοῦτο ποιεῖν συγγε-
νεῖς καὶ φίλοι καταναγκάζουσι. Τοῦτο γὰρ αὐτοῖς οἱ
διζήμενοι ὑποβάλλουσιν, ὅπως τὴν θέρημην ἀποσθέσωσι

¹ Ephes. iii, 8.

« Omnia possibilis sunt credenti (Marc. ix, 22).
Fides enim ad justitiam reputatur. Nam finis legis
Christus (Rom. x, 4). Fides autem in Christum
pro opere legis reputatur, crederentemque justifi-

secundum vitam conciliatricem, ac parentem esse;
paupertatem divitiis ducere. Vitilitatem et contem-
ptum, veram gloriam, claritatemque judicare et
in nihil habendo omnia possidere, se existimare:
imo potius « investigabiles Christi divitias »
possidere, et universa quæ videntur, non aliter,
quam ut lutum, et funum aspicere.

2. Fides in Christum est, non solum oblecta-
menta hujus vitæ aspernari, sed omnes quoque in
nos invadentes tentationes patienter ferre ac sus-
tinere, in molestiis, afflictionibus, calamitatibus,
quoad Deus voluerit, et nos visitaverit.

3. Qui in re aliqua parentes suos Dei mandato
anteferunt, fidem in Christum non habent. Plane
enim a sua ipsorum conscientia judicantur, si
modo sanam gerunt infidelitatis suæ conscientiam.
Fidelium quippe hoc proprium est officium, in
nulla re magni Dei, et Salvatoris nostri jussa ullo
modo violare.

4. Fides in Christum Deum verum, bonorum
desiderium, et poenarum metum gignit. Deside-
rium autem bonorum, suppliciorumque timor, per-
fectam mandatorum observationem operantur.
Deinde perfecta mandatorum observatio homines
suum ipsorum imbecillitatem docet. Perspicientia
veræ imbecillitatis nostræ mortis memoriam ge-
nerat: quam qui contubernalem habuerit, cogno-
scere laborabit, quæ sibi post migrationem ex hac
luce eventura sint. Cæterum qui futurorum certior
fieri studet, ante omnia præsentibus se privati
ire debet. Nam qui his, etiam parvi momenti re-
bus affectum submittit, exactam illorum cognitio-
nem non consequitur. Quod si et hanc, Deo ita
permittente, gustabit, nisi primo quoque tempore
dimiserit, quorum ei affectus et amor dominatur,
penitusque huic sese notitiæ consecraverit, nihil
aliud extra eam sponte cogitandum ratus ipsa
quoque quam videtur habere cognitio, ab eo aufe-
retur.

5. Renuntiatio mundi, absolutaque secessio
peregrinitatem quandam ab omnibus vitæ istius
vanitatibus, et illecebris, moribus, sententiis,
personis, abnegationemque corporis, et propria
voluntatis assumens, brevi magnam utilitatem ei
pariet, qui tam studiose ardentemque mundo re-
nuntiavit.

6. Qui mundum fugis, cave ne des solatium
animæ tuæ, ut in eo nonnunquam rogatus habites,
quamvis id omnes te rogent: hoc enim demones
illis suggerunt, quo fervorem animi tui exting-
uant. Nam ut non prorsus propositum tuum im-

cat, et consummat, ac per mandata Evangelii stabi-
lita et demonstrata, fides vitæ æternæ, quæ
in ipso Christo est, consortes ac participes red-
dit. »

pedire queant, laxius quidem certe, et languidius illud efficiant.

7. Cum te adversus omnia vitæ humanæ blandimenta virum præstiteris, nihilque ab eis allevamenti petiveris, tum diaboli flexis ad commiserationem cognatis, flere eos, et lamentari propter te in conspectu tuo facient: quod ita esse cognosces. Quod si tu immota mente contra talem impetum perstiteris, videbis eos repente furore et odio tui accensos, te ut inimicum aversari et vultum tuum amplius ferre non posse.

8. Cum a parentibus, fratribus, amicis tibi negotia facessi, et tribulationem creati senseris, hæmonem irride, cujus instinctu impulsuque hæc multimodis contra te suscipiuntur, et cum timore, superaque multa clam secede, Deum impense ora, ut celeriter ad portum boni alicujus Patris appellaris, in quo animam tuam oneratam ac delasatam reficere, ac recreare possis. Etenim pelagus vitæ hujus ad pericula objicienda, extremamque perniciem struendam ac paraadam idonea multa continet.

9. Qui mundum odisse vult, ex modullis intimis Deum diligat, eumque continenter ante oculos habeat oportet: quando quidem nihil perinde ut ista duo facit omnia cum gaudio relinquere, et ut quisquillas despiciatui ducere.

10. Omnino fuge, probabilibus de causis (imo enimvero improbabilibus, et rationi parum consentaneis) assiduo in mundo versari. Verum accersitus, ætutum obedi: non enim in alio Deus æque, ut in celeri obedientia nostra lætatur: siquidem melior expedita, et prompta obedientia cum egestate, quam tarditas cum abundanti pecunia.

11. Si mundus, et mundana universa prætereant, solus autem Deus sempiternus est, nec cum ulla mortis fata periment, lætamin', quicumque propter illum rebus fluxis salutem dixistis. Fluxa autem sunt non divitiæ modo, et pecuniæ, sed et omnis voluptas, et oblectatio peccati. Fluxa est: sola vero Dei mandata lux, et vita sunt, idque ab omnibus appellantur.

12. Si concepta flamma, et quasi læda argenti accepta, frater, cursu te ad cœnobium, aut Patrem spiritualem contulisti, ob id, etiam hortatu illius, aut qui tecum sunt religiosorum fratrum, lavationibus, escis, aliisque obsequiis ad corpus pertinentibus recreationis, et animi causa utendum tibi ne putes, sed ad jejunium, ad aspera ferenda, ad summam continentiam paratus semper esto: ut si Patris tui in Domino auctoritate ad fruendum aliquod solatium incitere, illi obsecundans repetens, et voluntati tuæ nec in hoc dedita opera parere. Alloqui cum voluptate sustine, ac patere, quæ libens et ultro ad animæ emolumentum inde comparandum facere instituisi. Ita si faxis, semper ab omnibus inedia te affligere, et continentia stui-

Ατῆς καρδίας σου. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τελείως ἐμποδίσουσι τὴν πρόθεσιν, ἀλλὰ γε χαυνοτέραν ταύτην πάντων· καὶ ἀσθενῆ ἀπεργάζονται.

ζ'. Ὅταν πρὸς πάντα τὰ τοῦ βίου ἡδέα εὐρεθῆς ἀνδρείος καὶ ἀπαράκλητος, τότε εἰς συμπάθειαν δῆθεν οἱ δαίμονες τοὺς συγγενεῖς μεταστρέψαντες· κλαίειν ποιῶσι καὶ θρηνεῖν πρὸ προσώπου σου διὰ σέ. Καὶ τοῦτο ἀληθές ἐστίν· ὅτι σὺ μὲν ἀτρέπτος καὶ ἐν ταύτῃ ἐμμείνης τῇ προσβολῇ, κἀκείνους εἰς μανίαν τὴν κατὰ σοῦ καὶ μίσος ἀφνης ἐξαφθέντας ἴθης, καὶ ὡς ἐχθρὸν ἀποστρεφομένους σε, καὶ ὄρθην ἐθέλοντας.

η'. Τὴν παρὰ τῶν γονέων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ φίλων σου θλίψιν ὀρων διὰ σέ γινομένην, γέλα ἐπὶ τῷ ὑποβάλλοντι ταῦτα ποικίλως κατὰ σοῦ γίνεσθαι δαίμονι· καὶ μετὰ φόβου καὶ σπουδῆς πολλῆς ὑποχώρησον· καὶ τὸν Θεὸν ἐκτενῶς δυσώπει, τοῦ τάχιον εἰς λιμένα καλοῦ Πατρὸς κατανησῆσαι σε· ἐν ᾧ τὴν ψυχὴν σου κεκοπωμένην καὶ πεφορτισμένην ὑπέρχουσαν αὐτὸς ἀναπαύσει. Πολλὰ γὰρ ἔχει τὸ πῆλαγος τοῦ βίου πρόξενον κινδύνων καὶ ἀπωλείας ἰσχύτης.

θ'. Ὁ μισῆσαι θέλων τὸν κόσμον, ἀγάπην ἐκ βαθέων ψυχῆς ἔχειν ὀφείλει πρὸς τὸν Θεόν, καὶ μνήμην τοῦτου ἀίναον. Οὐδὲν γὰρ ἕτερον ὡς ταῦτα, ἀπαντα μετὰ χαρᾶς καταλιμπάνειν ποιεῖ, καὶ σκυβάλλον ἕκην ἀποστρέφεται.

ι'. Μὴ θέλει δι' εὐλόγους αἰτίας ἢ ἀλόγους τῷ κόσμῳ προσμείναι τὸ σύνολον· ἀλλ' ὅτι κληθῆς, συντόμως ὑπάκουσον. Ἐν οὐδενὶ γὰρ ἑτέρῳ οὕτω Θεός, ὡς ἐν τῇ ταχυτητι ἡμῶν ἐπευφραίνεται. Ἐπειδὴ καὶ κρείσσων ὑπακοῆς συντόμως μετὰ πενίας, ἢ βραδύτης μετὰ πλήθους χρημάτων.

ια'. Εἰ ὁ κόσμος καὶ τὰ ἐν κόσμῳ παρέρχονται πάντα, ὁ δὲ Θεὸς ἀφθαρτος καὶ ἀθάνατος, χαίρειτε ὅσοι δι' αὐτὸν τὰ φθαρτὰ κατελείψατε. Φθαρτὰ δὲ εἰσὶν οὐ μόνον πλοῦτος καὶ χρήματα, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡδονὴ καὶ ἀπολαύσις ἀμαρτίας φθορὰ ἐστίν. Μόνοι δὲ αἱ τοῦ Θεοῦ ἐντολαὶ φῶς εἰσι καὶ ζωὴ· καὶ τοῦτο παρὰ πάντων καλοῦνται.

ιβ'. Εἰ λόγα ελαβε, ἀδελφε, καὶ δραμῶν παρ-εγένου ἐν κοινωδίῳ ἢ πνευματικῷ πατρὶ, διὰ τοῦτο, εἰ προτρέπη παρ' αὐτοῦ, ἢ παρὰ τῶν συνασκειμένων σοι ἀδελφῶν, λουτροῖς, ἢ βρώμασιν, ἢ ἄλλαις θεραπείαις χρῆσασθαι ἀναπαύσεως χάριν, τοῦτο μὴ καταδέξῃ· ἀλλ' αἰεὶ παρεσκευασμένος ἔσο πρὸς νηστείαν, πρὸς κακοπάθειαν, πρὸς ἐγκράτειαν ἀκροτάτην· ἵνα εἰ μὲν παρὰ τοῦ σοῦ ἐν Κυρίῳ πατρὸς, προτραπῆς μεταστρεῖν παρακλήσεως, εὐρεθῆς ἐκείνων μὲν ὑπήκοος, τῷ δὲ ἰδίῳ σου θέλημα μηδὲ ἐν τούτῳ ποιῶν· εἰ δὲ μὴ, μετὰ χαρᾶς ὑπομένης ἀπερ ἔκουσίως ποιῆσαι ἠθέλησας, ψυχικῶς ὀφελούμενος. Τοῦτο γὰρ φυλάττων, ἔση διαπαντός ἐπὶ πᾶσιν ὡς νηστεύων, καὶ ἐγκρατευόμενος, καὶ τῷ ἰδίῳ θεληματικῶς κατὰ πάντα ὑποταξάμενος. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ

την ἐνοῦσαν ἐν τῇ καρδίᾳ σου φλόγα ἀσβεστον δια-
τηρήσεις, τὴν πάντιον καταφρονεῖν σε βιάζου-
σαν.

ιγ'. Ὅταν πάντα παρ' ἐαυτῶν οἱ δαίμονες πράξω-
σι, καὶ τὸν κατὰ Θεὸν ἡμῶν σκοπὸν κατασεῖσαι οὐ
δυναθῶσιν, ἢ ἐμποδίσει, τότε τοῖς τὴν εὐλάβειαν
ὑποκρινομένοις ὑπαισέρονται, καὶ δι' αὐτῶν τοῦς
ἀγωνιζομένους ἐμποδίζειν πειρῶνται. Καὶ πρῶτον
μὲν ὡς ἐξ ἀγάπης δῆθεν καὶ συμπαιθείας κινούμε-
νοι, εἰς σωματικὰς ἀναπαύσεις χωρεῖν παραινῶσιν
αὐτούς· ἵνα μὴ καὶ τὸ σῶμα ἀδυνατήσῃ, φησὶ, καὶ
εἰς ἀκηθίαν ἐμπεισέται. Ἐπειτα καὶ εἰς συντυχίας
ἀνωφελεῖς ἐκκαλοῦμενοι, τὰς ἡμέρας ἐν ταύταις
προσαναλίσκεν αὐτοὺς ποιοῦσιν. Εἰ μὲν τις ὑπακού-
σας τῶν σπουδαίων ὁμοιωθῆ αὐτοῖς, στρέφονται καὶ
ἐπιγελῶσι τὴν αὐτοῦ ἀπώλειαν. Εἰ δὲ μὴ ὑπαχθῆ
τοῖς αὐτῶν λόγοις, ἀλλὰ τηρεῖ ἐαυτὸν ξένον ἐκ πάν-
των, καὶ σύννου, καὶ ἀπαρβήσιαστον, κινῶνται
εἰς φθόνον, καὶ πάντα ποιοῦσι καὶ πράσσουν, ἕως
οὗ καὶ τῆς μονῆς αὐτῶν ἐκδιώξωσι· οὐ φέρεῖ γὰρ
κενοδοξία ἄτιμος, ἐπαίνουμένην ταπεινώσιν ὀρεῖν
ἀπειναντίας αὐτῆς.

ιδ'. Ἄγχεται κενόδοξος, ταπεινόφρονα ὄρων προ-
χέοντα δάκρυα, καὶ δισσῶς ὠφελοῦμενον· Θεὸν ὄλεων
δι' αὐτῶν ἐργαζόμενον, καὶ ἀνθρώπους εἰς ἔπαινον
ἐπισπώμενον ἀβουλήτων.

ιε'. Ἄφ' οὗ σεαυτὸν ὄλον τῷ πνευματικῷ σου
ἀναθήσεις πατρὶ, ἴσθι· ὡς ξένος ἦς ἐπὶ πᾶσιν οἷς
ἐξωθῶν ἐπιφέρει· ἀνθρώποις, λέγω, πραγμασί τε καὶ
χρήμασιν. Οὐ χωρὶς, μηδὲν ἐν αὐτοῖς πράξῃς ἢ ποιῆ-
σαι θελήσης. Ἀλλὰ μηδὲ μικρὸν ἢ μέγα πράγμα
αἰτήσῃ παρ' αὐτοῦ· εἰ μήτι αὐτὸς τῇ οἰκίᾳ γνώμη
ἢ προστάξει λαβεῖν σε, ἢ αὐτῆς ἐκείνος αὐτοχείρωσ
παρέξει σοι.

ις'. Μὴ δῶς ἄνευ τοῦ κατὰ Θεὸν σου πατρὸς ἐλεη-
μοσύνης, ἐξ ὧν χρημάτων προσήνεγκας· ἀλλὰ μηδὲ
διὰ μείστου λαβεῖν τινα ἐξ αὐτῶν θελήσης παρ' ἐκε-
νου. Κρεῖττον γὰρ πτωχὸν καὶ ξένον εἶναι τε καὶ
ἀκούειν σε, ἢ σκορπίζειν χρήματα καὶ διδόναι τοῖς
πένησιν, εἰσαγωγικὸν ὄντα. Πίστειος δὲ ἀκρεφνοῦς
τὰ πάντα, ὡς ἐν χειρὶ Θεοῦ, τῇ τοῦ πνευματικῷ
πατρὸς ἀναθέσθαι βουλήσει.

ιζ'. Μὴδὲ λαβεῖν ὕδατος ποτὸν αἰτήσῃ, εἰ καὶ συμ-
βῆ σε φλέγεσθαι, μέχρις ἂν οἴκοθεν κινήθῃς ὁ πνευ-
ματικὸς σου πατὴρ προτρέψῃ σε. Ἄγχε γὰρ σεαυ-
τὸν, καὶ βιάζου ἐν πᾶσι, πειθῶν καὶ λέγων τῷ λο-
γισμῷ· Εἰ θέλει ὁ Θεός, καὶ ἦς ἄξιός τοῦ πιεῖν, ἀπο-
καλύπτει πάντως τῷ Πατρὶ σου καὶ λέγει σοι· Πίε.
Καὶ τῆνικαῦτα πίεσαι μετὰ καθαροῦ συνειδότητος, εἰ
καὶ παρὰ τὸν καιρὸν ἢ ὥρα ἐστίν.

dere, propriamque voluntatem funditus exuisse
Judicaberis. Neque id solum; sed insuper arden-
tem in pectore tuo flammam inextinctam conser-
vabis, quæ te ad omnium rerum contemptionem
adigit.

13. Cum præstiterint dæmones, et experti fue-
rint omnia, quæ in se fuerunt, nec tamen nos a
scopo nostro secundum Deum avertere potuerint,
nec remorari, atque impedire, tum se in religiosam
cautionem simulantes insnuant, eorumque opera
sacro certamini deditis, impedimenta objicere ad-
nituntur. Ac primum quidem velut amore, et mu-
tuo illorum miserix sensu commoti, eos ad corpora
secum recreanda, ac fovenda concedere cohortantur
: ne debilitentur, ac frangantur, inquit, et
in torporem ac socordiam, sive acediam delaban-
tur. Post ad colloquia infructuosa eos provocant,
in quibus dies totos conterunt. Ac si quispiam
bonus, et virtutis studiosus illis se æquaverit,
conversi, ejus interitum rident. Si eorum sermo-
nibus aures obstruxerit, seque ab omnibus et pe-
regrinum, et gravem ac serium, et a licentia alic-
num servaverit, ad invidiam concitantur, veliaque
ac remis contendunt, ut eum etiam e monasterio
expellant. Vana quippe gloria contempta, humili-
tatem ex adverso laudatam videre non sustinet.

14. Angitur magnopere inanis gloriæ consecra-
tor, cum humilem lacrymas profundentem, dupli-
citerque sibimet commodantem intuetur. Nam et
Deum per illas propitiat: et homines ad sui com-
mendationem (tametsi id minime volens) excitat.

15. Postquam te totum Patri spirituali tradidi-
sti, scio te instar peregrini ac hospitis esse in
extraneis omnibus, quibus præficeris; hominibus,
inquam, negotiis et facultatibus, citra cujus au-
ctoritatem nihil facere velis. Sed neque exiguum,
aut magnum quidpiam ab eo tibi committi petas:
nisi is suoapte nutu aut illi te manus admovere
jusserit; aut ipsemet sua velut manu illud tibi tra-
diderit.

16. De illata abs te pecunia ne des eleemosynam
injussu patris tui secundum Deum. Sed neque
velle debes, ut quis per vicarium, sive internun-
tium tuum de illa ab eodem patre accipiat. Præstat
enim mendicum, et peregrinum esse, et nominari
te, quam dissipare pecuniæ, et dare pauperibus,
cum in hoc vitæ statu novellus adhuc, et tyro
sis. Sinceræ autem fidei est, omnia voluntati Pa-
tris spiritualis haud secus quam Dei manibus per-
mittere.

17. Potestatem bibendi aquam, ne roga, licet
siti ardeas, donec suoapte impulsu Pater spiritualis
te ad bibendum hortabitur. Coerce teipsum, et
acriter tibi impera in omnibus, ita loquens,
et suadens tibi apud animum. Si placet Deo,
et sis dignus bibere, plane revelabit Patri tuo
spirituali, et is dicet tibi: Bibe. Tum bibes pura
conscientia, quamvis extra tempus, aut horam
bibas.

18. Qui spiritualem utilitatem experiundo cognovit, fideinque germanam ac sinceram habuit, Deum veritatis testem invocans, dixit, Statui mecum, ut neque comedere, neque bibere a Patre meo spiritali nunquam peterem; neque eo nescio quidquam penitus mihi ad usum sumerem: quoad Deus certo illi doceret, et is demum mandaret mihi. Sic me habens, inquit, a proposito scopo nunquam aberravi (a).

19. Qui erga patrem suum secundum Deum fidem evidentem habet in illo Christum ipsum intueri se existimat, et cum eo familiariter versans, eumque affectans, et comitans, cum Christo se versari, et eum comitari constanter credit. Talis nunquam alterius consuetudinem desiderabit, ejusque memoriam, et charitati nihil rerum mundanarum anteponet. Quid enim, obsecro, tum in futura vita melius, quam cum Christo esse omni tempore? quid vero ejus aspectu aut speciosius, aut dulcius? Jam si etiam colloquio illius dignus censeatur, prorsus ex eo vitam æternam haurit².

20. Qui cum sensu quodam conviciantes sibi, aut injurios, aut osoros suos, et spoliatores diligit, et pro eorum salute preces Deo adhibet, brevi nou mediocrem progressionem efficit. Hoc quippe cum sensu cordis factum, animum in profundum humilitatis; et in fontes lacrymarum adigit: in quibus submergitur quidem tripartita animæ vis, et facultas, sed in cœlum ἀπαθείας mentem sustollit, et contemplatricem facit. Hinc gustu utilitatis ibi inventæ omnia præsentis vitæ arbitratur ut stercora, ipsiisque cibum, ac potionem neque cum declaratione, neque crebrius admittit (2).

² Joan. vi, 47 et alibi.

(2) Hic in editione Jac. Pontani interseruntur capitula septem quæ in Philocalia non leguntur. « Fidem certissimam clare ostendit, qui et locum, in quo dux, et pater ejus consistit, ut sanctum reveretur, pulveremque pedum, seu vestigiorum ejus, magna pietate capiti suo aspergit, et cordi suo, ut passionum inde proficiscentium medicamentum, peccatorumque purgationem quamdam affricat. Ipse autem appropinquare non audet, neque saltem vestem, aut tegumentum ejus eo non jubente attingere. Et cum quidpiam illius manibus tractat, cum timore, et reverentia illud tra-

ιγ'. Ὁ πείραν ἐσχηκώς πνευματικῆς ὠφελείας, καὶ ἀνόθευτον πίστιν κτησάμενος, μάρτυρα τῆς ἀληθείας τὸν Θεὸν προβαλλόμενος εἶπεν· Ἐθέλημιν τοιούτων ἐν ἑμαυτῷ λογισμὸν, ὡς μήτε φαγεῖν, μήτε πιεῖν αἰτήσασθαι ποτε τῷ Πατρὶ μου, ἢ πάρεξ αὐτοῦ μεταλαβεῖν τινος τὸ καθόλου, ἕως ἂν ὁ Θεὸς πληροπορήσῃ αὐτὸν καὶ προστάξῃ μοι. Καὶ οὕτως ἔχων, οὐδέποτε, φησὶ, τοῦ σκοποῦ μου ἀπέτυχον.

ιβ'. Ὁ πίστιν κτησάμενος ἐναργῆ πρὸς τὸν κατὰ Θεὸν πατέρα αὐτοῦ, βλέπων αὐτὸν, βλέπειν αὐτὸν τὸν Χριστὸν λογίζεται· καὶ συνῶν, ἢ ἀκολουθῶν αὐτῷ, Χριστῷ συνείνει καὶ ἀκολουθεῖν βεβαίως πιστεύει. Ὁ τοιοῦτος οὐκ ἐπιθυμῆσει ἐτέρῳ τινὶ ὀμιλῆσαι ποτε· οὐ προτιμῆσει τι τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων ὑπὲρ τὴν ἐκεῖνου μνήμην ὁμοῦ καὶ ἀγάπην. Τί γὰρ μείζον, ἢ καὶ ὠφελιμώτερον ἐν τῇ παρουσίᾳ, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, τοῦ συνείνει Χριστῷ; εἰ δὲ ὠραιότερον, ἢ γλυκύτερον τῆς θέας αὐτοῦ; Εἰ δὲ καὶ ὀμιλίας ἀξιούται τῆς παρ' αὐτοῦ, πάντως ζωὴν αἰώνιον ἐκ ταύτης ἀρύεται.

κ'. Ὁ ἐκ διαθέσεως τοὺς λοιδοροῦντας, ἢ ἀδικούντας, καὶ ἀποστεροῦντας αὐτὸν ἀγαπῶν, καὶ ὑπὲρ τούτων εὐχόμενος, εἰς προκοπὴν ἐν ὀλίγῳ μεγάλῃν ἀνέρχεται. Ἐν ἀσθήσει γὰρ καρδίας τοῦτο γινόμενον, εἰς ἄδυσσον ταπεινώσεως, καὶ εἰς δακρύων πηγῆς τὸ λογιζόμενον καταφέρει· ἐν οἷς καταποντίζεται τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς. Ἀνάγει δὲ εἰς οὐρανὸν ἀπαθείας τὸν νοῦν, καὶ θεωρητικὸν ἀπεργάζεται· καὶ τῇ γαύσει τῆς ἐκεῖθεν χρηστότητος, πάντα σκύβαλα τὰ τοῦ παρόντος βίου ἡγεῖσθαι ποιεῖ· καὶ αὐτὴν τε τὴν τροφήν καὶ πόσιν, μὴ ἐνεδόνως, ἢ συχνωτέρως προσίσθαι.

ctat, indignum seipsum judicans, non solum qui eum videat, eique ministret: verum etiam qui in eadem cella cum eodem commoretur, et vivat.

D « Multi huic vitæ, rebusque perituris, pauci etiam voluntatibus suis renuntiant: de quibus divina Scriptura: « Multi sunt vocati, pauci vero electi. » (Matth. xx, 16.)

« Quando cum fratrum collegio mensæ accumbis, et mente omnia, ut umbram oculis descripserris, ac representaris, cibique suavitatem non senseris: sed totam animam miraculo attonitam,

(a) Nihil magis veteribus monasticæ vitæ magistris curæ et cordi fuit; quam ut tirones Patri spiritali penitus subjicerent; illius injussu nihil agerent; nullamque cogitationem præterire sinerent; quam ei non patefacerent: *Instituuntur*, inquit Cassianus lib. xxi *De instit. renuntiant*: cap. 9, *nullas penitus cogitationes prurientes in corde perniciose confusione celare, sed confestim, ut exortas fuerint, eas suo patefacere seniori: nec super earum judicio quidquam suæ discretioni committere, sed illud credere malum vel bonum esse, quod discussisset ac pronuntiasset senioris examen.* Et cap. 10: *Post hæc tanta observantia obedientiæ regula custoditur, ut juniores absque præpositi sui scientia vel permissu, non solum non audeant cellam ingredi, sed ne ipsi quidem communi ac naturali necessitati satisfacere sua auctoritate præsumant.* Ad quam perfectissimæ subjectionis normam pertinet itidem, quod hoc loco Symeon præcipit; tametsi qui rem accuratius non perpendit, credere fortassis posset tentationem Dei includi, saltem interpretative, in facto secundum præceptionis hujus præscriptum suscepto. Sed secus se habet; quia, ut docet sanctus Thomas 2-2, q. 97, art. 1: *Quando quis propter aliquam necessitatem seu utilitatem committit se divino auxilio in suis petitionibus vel factis, hoc non est Deum tentare.* At monasticæ vitæ professores faciebant hæc et his similia, propter spiritualem utilitatem; nihil enim viro religioso fructuosius accidit; quam si in omnibus suis actionibus ab antistite suo dependeat.

κα'. Οὐ πράξεων μόνων πονηρῶν ἀπέχεσθαι δεῖ, ἄλλὰ καὶ λογισμῶν, καὶ ἐννοιῶν ἐναντίων, σπουδάζειν χρὴ τὸν ἀσκητὴν ἐλευθέρου εἶναι· ἐνδιατρίβειν δὲ ἀεὶ ταῖς ψυχωφελέσι καὶ πνευματικαῖς ἐνθυμήσεσι· ἕνα οὕτως ἀμέριμνος ἀπὸ τῶν βιωτικῶν διατρέψῃ.

κβ'. Ὡσπερ ὁ ὄλον ἑαυτοῦ ἀπογυμνώσας τὸ σῶμα, ἐὰν καλύμματι τινι κεκαλυμμένους ἔχη τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ οὐ θελήσῃ ἄραι καὶ ἀπόσεισασθαι αὐτὸ, οὐ δύναται ἀπὸ μύνης τῆς γυμνότητος τοῦ λοιποῦ σώματος ἰδεῖν τὸ φῶς· οὕτω καὶ ὁ πάντων τῶν ἄλλων πραγμάτων ὁμοῦ καὶ χρημάτων καταφρονήσας, καὶ ἀπαλλαγείς αὐτῶν τῶν παθῶν, εἰ μὴ καὶ τῶν βιωτικῶν ἐνθυμήσεων καὶ τῶν πονηρῶν ἐννοιῶν ἐλευθέρως· τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν, οὐκ ἔβηται ποτε τὸ νοητὸν φῶς· τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεόν.

κγ'. Ὡσπερ κάλυμμα ἐν ὀφθαλμοῖς ἐπιτεθὲν, οὕτω λογισμοὶ κοσμικοὶ, καὶ βιωτικαὶ ἐνθυμήσεις ἐν δανοίᾳ, ἤγουν ἐν ὀρθολογῷ ψυχῆς γίνονται. Καθ' ὅσον οὖν ἐαθῶσι χεῖρον, οὐ βλέψομεν. Ἐπὶ δὲ ἐξαρθῶσι τῇ τοῦ θανάτου μνήμῃ, τότε τρανῶς ἰδωμεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον εἰς τὴν αἰῶν κόσμον ἐρχόμενον.

κδ'. Ὁ ἐκ γενετῆς ὢν τυφλός, οὐ γινώσεται οὐδὲ πιστεύσει τῶν γραφομένων τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ καταξιωθείς· ποτε βλέπει, συμμαρτυρήσει εἶναι ἀληθῆ τὰ λεγόμενα.

κε'. Ὁ βλέπων τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς, οἷδε πότε νύξ, πότε ἡμέρα ἐστίν. Ὁ δὲ τυφλός τὰ ἀμφότερα ἀγνοεῖ. Καὶ ὁ πνευματικῶς ἀναβλέψας, καὶ τοῖς νοερίσι ὁρῶν ὀφθαλμοῖς, θεασάμενος τὸ ἀληθινόν καὶ ἄδυτον φῶς, ὅταν ἐκ βραθυμίας εἰς τὴν πρότεραν ἀποστραφῇ τύφλωσιν, καὶ τοῦ φωτὸς ἀποστραφῇ, εὐαισθητῶς ἐπιτιθάνεται τῆς τοῦτου στέρσεως· καὶ πόθεν αὕτη συνέδη γενέσθαι, οὐκ ἀγνοεῖ. Ὁ δὲ γε μένων τυφλός ἐκ γενετῆς, οὐδὲν οὔτε τῇ ἐνεργείᾳ τούτων ἐπίσταται· εἰ μὴ τι ἐξ ἀκοῆς ἀκού-

lacrymis plenam habueris, tum cognosce, gratiam Dei propter egregiam ex timore humilitatem tuam hæc ita tibi ostendere, ut visis Dei creaturis, et doctus sensibilibus infirmitatem, dilectioni intelligibilium timorem inseras. Hæc est enim quam spirituale cognitionem dici audis, media inter timorem, et charitatem, ab illo ad hanc sine sensu, et periculo hominem transmittens.

« Perfectam Dei charitatem ita possidere, ut amittere nequeat, nemo potest, nisi pro mensura spiritualis cognitionis, quæ in anima, ad virtutis exercitationem assidue incumbente paulatim crescit. Id quod sciens Apostolus, ait (Rom. 1, 20), ex magnitudine, et pulchritudine rerum conditarum, proportionem auctorem et conditorem conspicit.

« Amplitudinem cæli, et spatia immensa terrarum, cæterorumque omnium rationes oculis corporeis nemo satis potest noscere. Nam quæ mentem et ingenium superant, quo pacto oculi ea perceperint? vix siquidem a cogitationibus non bonia purgata, et ab anticipatis opinionibus liberata, misericordiarumque, et gratia Dei illuminata mens, secundum mensuram illuminationis rerum

21. Non tantum ab improbis actionibus abstinendum est, verum etiam a cogitatis, et agitationibus animi perversis abstem, seu vitam religiosum oportet esse liberum, ac nunquam non in cogitationibus fructuosus, et spiritualibus occupari: quo nulla rerum ad hanc vitam spectantium sollicitudine tangatur.

22. Quemadmodum qui totum corpus suum nudavit, si velamento aliquo oculos opertos habet, nec id tollere, et abjicere voluerit, non potest ex sola reliqui corporis nuditate lumen aspicere: sic qui res alias omnes, et facultates quoque suas contempsit, et ab ipsis earum perturbationibus est vindicatus, nisi etiam curis hujus vitæ, pravisque cogitationibus animæ oculum expediverit, lumen intellectuale, ipsum Dominum, ac Deum nostrum Jesum Christum nunquam videbit.

23. Ratiocinationes mundanæ, et cogitationes rerum labentium in mente, id est, in oculo animæ, imitantur velum, quod exterioribus oculis superponitur. Quandiu igitur ex relinquantur, nihil videmus. Cum per memoriam mortis ablatus fuerint, tum clare lumen cernimus, quod omnem hominem in mundum illum superiorem venientem illuminat.

24. Qui ab ortu cæcus est, rerum depictarum elegantiam nec intelligit, nec credit. Sed cui aliquando videre contingit, vera esse quæ audit, non negabit.

25. Qui utitur oculis corporeis, quando nox, quando dies sit novit: cæcus utrumque ignorat. Et qui spiritualiter aspicit, et oculis intelligentiæ utitur, viso lumine vero, et inaccessu, si ex desidia in pristinam cæcitatem revolutus, lumineque privatus fuerit, facile eam privationem sentit, nec unde contigerit ignorat. Qui vero ab ortu cæcus manet, nihil horum experientia, et actione novit: nisi forte quidpiam auditione acceperit, et didicerit de his quæ nunquam vidit, et audita aliis nar-

spectacula digne lustrare poterit.

« Sicut nocturno tempore oculis corporum illo tantum in loco videmus, in quo lucernam accendimus, toto mundo reliquo nobis nox est: ita in nocte peccati ambulantes bonus Dominus modicum quoddam lumen fit, cum sit Deus, quem nemo capit, parens imbecillitati nostræ videlicet. Tum repente suspiciens homo, et rerum naturam contemplan, quam nunquam ante est contemplatus, obstupescit, et absque dolore voluntarias profundit lacrymas, quibus purgatur, et tanquam secundo baptismate abluit; de quo in Evangelio Dominus: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non intrabit in regnum celorum (Joan. iii, 5). » Et iterum: « Oportet vos nasci denuo (Ibid. 7), » ubi per vocem *denuo*, ex Spiritu generationem subindicavit.

« Prius baptismata habet aquam, et adumbrat, seu præfigurat lacrymas. Habet unguentum chrismatum, quo spiritus unguentum, quod animo tantum videtur, nobis cogitandum subjicit. Posterius autem baptismata, non jam figura veritatis, sed ipsa veritas est. »

ση και μάθη, περι ὧν οὐποτε ἐθεάσατο, και δι-
ηγήσεται· ἄλλοις ἀπεράκηκοι· αὐτοῦ και τῶν ἀκούον-
των, περι ποίων πραγμάτων ἀλλήλοις προσδιαλέγον-
ται, μη εἰδόντων.

κς'. Ἀδύνατον και τὴν σάρκα τῷ κόρῳ τῶν βρω-
μάτων κατεμπεπλῆν, και πνευματικῶς τῆς νοερᾶς
και θείας ἐπαπολαύειν χρηστότητος. Ὅσῳ γὰρ τὴν
γαστέρα τις θεραπεύσει, κατὰ τοσοῦτον ἐκείνης
ἑαυτὸν ἀποστερήσει. Καθ' ὅσον δὲ τὸ σῶμα ὑπωπιᾶ-
σει, ἀναλόγως και τῆς πνευματικῆς τροφῆς τε και
παρὰ κλήσεως ἐμπλησθήσεται.

κζ'. Καταλείψωμεν πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· μη
πλοῦτον μόνον, και χρυσόν, και τὰς ἄλλας ὕλας τοῦ
βίου, ἀλλὰ και τὴν ἐπιθυμίαν τὴν πρὸς αὐτά, τέ-
λεον ἀπὸ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀπελάσωμεν. Μι-
σήσωμεν μη μόνον τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος, ἀλλὰ
και τὰς ἀλόγους κινήσεις αὐτοῦ, και νεκρῶσαι τοῦτο
διὰ πόνων σπουδάζωμεν· διὰ τούτου γὰρ ἐνεργούν-
ται τὰ τῆς ἐπιθυμίας, και εἰς ἔργον ἐξάγονται. Καὶ
ζῶντος αὐτοῦ, ἀνάγκη πᾶσα τὴν ψυχὴν ἡμῶν νεκρὰν
εἶναι, και δυσκίνητον πρὸς πᾶσαν θεῖαν ἐντολὴν, ἣ
και παντελῶς ἀκίνητον.

κη'. Καθάπερ ἡ φλόξ τοῦ πυρὸς εἰς ὕψος ἀεὶ ἀφ-
ρεται, και μᾶλλον ἐὰν στρέψῃς τὴν ὕλην ἀφ' ἧς ἀνά-
πτεται· οὕτω και ἡ τοῦ νεοδόξου καρδία ταπεινω-
θῆναι οὐ δύναται· ἀλλ' ὡς ἂν εἴπῃς αὐτῷ τὰ τῆς
ὠφελείας αὐτοῦ, μᾶλλον και μᾶλλον ἐπαίρεται.
Ἐλεγχόμενος γὰρ, ἣ και νοθετούμενος, ἀντιλέγει
σφοδρῶς· ἐκαινούμενος δὲ, ἣ και παρακαλούμενος,
ἀνυψοῦται κακῶς.

κθ'. Ἀνθρώπος μεμελετηκῶς ἀντιλέγειν, ἑαυ-
τῷ δίστομος ἐστὶ μάχαιρα, ἀναιρῶν ἀγνώστως
τὴν ἰδίαν ψυχὴν, και τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀλλότριον
αὐτὴν ἐργαζόμενος.

λ'. Ὁ ἀντιλέγων, ὁμοίος ἐστὶ τῷ ἐκουσίως ἐκδοτῶν
ἑαυτὸν ποιοῦντι τοῖς ὑπεναντιοῖς τοῦ βασιλέως ἐχ-
θροῖς· ἣ γὰρ ἀντιλογία ἀρπάγιόν ἐστι, δέλεαρ ἔχον
τὴν δικαιολογίαν. Δι' ἧς ἀπατούμενος, τὸ ἀγχιιστρον
καταπίνομεν τῆς ἁμαρτίας· ὅψ' οὐ και ἀρπάζεσθαι
εἰσθεν ἡ ἀθλία ψυχὴ ἀπὸ τῆς γλώττης και τοῦ λαι-
μοῦ ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας· και ποτὲ
μὲν εἰς ὕψος ὑπερηφανίας ἀνάγεσθαι· ποτὲ δὲ εἰς
χάος ἀδύσσου ἁμαρτίας καταθυθίζεσθαι, και μετὰ
τῶν ἐξ οὐρανοῦ ἐκπεπτωκότων καταδικάζεσθαι.

λα'. Ὁ ἀτιμαζόμενος ἢ ὑβριζόμενος, και σφόδρα
ἀλγῶν τὴν καρδίαν, γινωσκέτω ἐκ τούτου ὅτι πα-
λαιὸν ὄφιν περιφέρει ἐγκόλιον. Εἰ μὲν οὖν μετὰ
σιωπῆς ὑπομείνῃ, ἣ μετὰ πολλῆς ταπεινώσεως ἀπο-
κηθήσεται, ἀσθενεῖ τούτον και ἐκλελυμένον ἐργά-
σατο· εἰ δὲ μετὰ πικρίας ἀντεῖπῃ, ἣ και λαλήσει
μετὰ θράσύτητος, δέδωκεν ἰσχὺν τῷ ὄφει, τὸν ἰδὸν
ἐκχέει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, και ἀνημέρως κατασθίειν
τὰ ἐντὸς αὐτοῦ· ὡς ἐντεῦθεν καθ' ἐκδοτὴν ἐνδυνα-
μούμενον αὐτὸν, κατάθρομα ποιεῖσθαι τὴν ἐπ' ἀγα-
θοῖς· διόρθωσιν και ἰσχὺν τῆς ἀθλίας αὐτοῦ ψυχῆς·
και ζῆν μὲν αὐτὸν ἔκτοτε τῇ ἁμαρτίᾳ, νεκρὸν δὲ
παντελῶς εἶναι τῇ δικαιοσύνῃ.

לב'. Ἐὰν ἀποτάξασθαι βουληθῆς, και τὴν εὐαγγε-
λικὴν πολιτείαν ἐκδιδαχθῆναι, μη ἀπαίρω, μηδὲ ἐμπα-

raverit, ipsomet, et ipsis etiam auditoribus ne-
scientibus, quibus de rebus sermo sit.

26. Fieri nequit, ut carnem esca farciamus, et
simul spiritualiter intellectualibus ac divinis com-
moditatibus perfruemur. Quantum enim quis
ventri servierit, tantum illis scese fraudabit. Quan-
tum autem corpus domuerit, atque compresserit,
tantum vicissim alimonia, consolationeque spiri-
tuali implebitur.

27. Omnia quæ in terris sunt, divitias, aurum,
et alias vitæ res, non relinquamus solum, sed
etiam illorum cupiditatem ab animis nostris per-
fecte repellamus. Oderimus voluptates corporis, et
omnes motiones ejus a ratione alienas, ipsumque
laboribus mortificare studeamus. Per hoc enim
concupiscentiam vigeat, et in opus exeat: quo
vivido, et vigente, animam nostram totam exani-
mem, et ad omne Dei mandatum exsequendum tar-
dam, ac difficilem, aut etiam omnino immobilem
esse necesse est.

28. Quomodo flamma ignis superiora semper
appetit, quomodocunque veteris materiam unde
accenditur: sic cor vanæ gloriæ studiosi humiliari
nequit: sed utcunque utilia ei dixeris, magis ma-
gisque elevatur. Reprehensus enim, aut admoni-
tus, vehementer contradicit. Laudatus autem, aut
rogatus, spiritus male tollit.

29. Homo in contradicendo exercitatus, sibi met
anceps gladius est, inscienter animam suam in-
terficiens, et a vita æterna alienam efficiens.

30. Qui contradicit, similis illi est, qui se regis
inimicis, et adversariis sponte in servitutem ad-
dicit. Contradictio enim esca est rapax, habens
quandam causæ suæ defensionem, qua decepti,
humum peccatorum devoramus, a quo et misera
anima, quasi per linguam et gulam a spiritibus
nequitiae rapi consuevit: et aliquando in altitudi-
nem superbiæ extolli: aliquando in chaos abyssi
peccatorum demergi, et cum his qui de cælo ceci-
derunt, apud inferos condemnari.

31. Qui ignominia, et injuriis afficitur, ex eoque
magnum animi dolorem capit, inde colligat, se
antiquum serpentem in sinu circumferre. At vero
si cum silentio sustinuerit, aut magna cum humi-
litate responderit, illum infirmabit, et invalidum
reddet. Sin cum acerbitate contradicat, aut cum
audacia, et temeritate loquatur, jam serpenti ad
venenum in corde suo diffundendum, et ad inte-
riora crudeliter depascenda vires addit: ut hinc
quotidie valentior, quod bene correxit in moribus,
et robor misellæ ejus animæ devoret: et ipse de
cætero justitiæ plane mortuus, peccato vivat.

32. Si mundo nuntium remittere, et evangeli-
cam vivendi normam doceri vis, cave te imperito,

Οεὶ διδασκάλῳ ἐκτον ἐκόψ· ἵνα μὴ ἀντὶ εὐαγγελικῆς διαβολικῆν πολιτεῖαν ἐκδιδαχθῆς. Ἐπειδὴ καλῶν διδασκάλων, καλὰ τὰ μαθήματα· κακῶν δὲ, κακὰ· καὶ σπερμάτων, πονηρῶν, πάντως πονηρὰ τὰ γεώργια.

λγ'. Εὐχαῖς καὶ δάκρυσι τὸν Θεὸν καθικέτευσον, πέμψαι σοι ὁδηγὸν ἀπαθῆ τε καὶ ἅγιον. Ἐρεῦνα δὲ καὶ αὐτὸς τὰς θείας· Γραφάς, καὶ μάλιστα τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων πρακτικὰς συγγραφάς· ἵνα ταύταις ἀντιπαρατίθῃς τὰ παρὰ τοῦ διδασκάλου καὶ προσετώ- τος σοι διδασκόμενα καὶ πραττόμενα, ὡς ἐν κατ- ὑπέρῳ δύνασαι βλέπειν ταῦτα καὶ καταμανθάνειν· καὶ τὰ μὲν συνῆδοντα ταῖς Γραφαῖς, ἐγκολποῦσθαι καὶ κατέχειν τῇ διανοίᾳ· τὰ δὲ νόθα καὶ ἀλλότρια, δια- κρίνειν καὶ ἀποπέμπεσθαι, ἵνα μὴ πλανηθῆς. Πολ- λοὶ γάρ, ἴσθι, πλάνοι καὶ ψευδοδιδάσκαλοι ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις γέγονασιν.

λδ'. Πᾶς ὁ μὴ βλέπων, ἄλλους δὲ ὁδηγεῖν ὑπο- σχοσόμενος, πλάνος ἐστὶ, καὶ τοὺς ἐπομένους αὐτῷ εἰς βυθὸν ἀπωλείας ἐνεθῆσιν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν· « Τυφλὸς τυφλὸν ἐάν ὁδηγῆ, ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται. »

λε'. Ὁ τυφλὸς πρὸς τὸ ἐν, τυφλὸς ὅλος πρὸς πάν- τα ἐστίν. Ὁ δὲ βλέπων ἐν τῷ ἐνί, ἐν θεωρίᾳ τῶν πάντων ἐστὶ· τῆς θεωρίας τε τῶν πάντων ἀπέχεται, καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν πάντων γίνεται, καὶ τῶν θεω- ρουμένων ἔξω ἐστίν. Ἐν τῷ ἐνί οὕτως ὦν, τὰ πάντα ὁρᾷ· καὶ ἐν πᾶσιν ὦν, οὐδὲν τῶν πάντων ὁρᾷ. Ὁ βλέπων ἐν τῷ ἐνί, διὰ τοῦ ἐνὸς καὶ ἑαυτοῦ, καὶ ἀπαν- C τα, καὶ πάντας καθορᾷ· καὶ κερκρυμένο· ὦν ἐν αὐτῷ, οὐδὲν τῶν ἀπάντων ὁρᾷ.

λς'. Ὁ μὴ τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐπουρανίου ἀνθρώπου τε καὶ Θεοῦ, ἐν τῷ λογικῷ καὶ νοερῷ ἀνθρώπῳ εὐαισθητῶς καὶ γνωστώως ἐνδυσάμενος, αἷμα μόνον ἐστὶ καὶ σὰρξ, πνευματικῆς δόξης αἰσθῆσιν μὴ δυνάμενος διὰ τοῦ λόγου λαθεῖν· καθάπερ καὶ οἱ ἐκ' γενετῆς τυφλοὶ, διὰ τοῦ λόγου μόνου τὸ τοῦ ἡλίου φῶς γινῶναι οὐ θύναται.

λζ'. Ὁ ἀκούων καὶ οὕτως βλέπων καὶ αἰσθανόμενος, οἶδε τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν, ὡς ἦδη τὴν εἰκόνα φορέσας τοῦ ἐπουρανίου, καὶ εἰς ἄνδρα τέλειον ἐλ- θὼν τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτως ἔχων, D δύναται καὶ καλῶς ὁδηγεῖν ἐν τῇ ὁδῷ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν τὸ ποιμνιον τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ μὴ εἰδὼς, καὶ ἄλλως ἔχων, πρὸδηλός ἐστιν, ὅτι οὐδὲ τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς τετρανωμένα καὶ ὑγιῆ ἐπιφέρειται. Ἡ καὶ μᾶλλον καλῶς ἔξει τὸ ἀγεσθαι, ἢ τὸ ἀγεῖν ἐπικιν- δύνως.

λη'. Ὁ τῷ διδασκάλῳ καὶ ὁδηγῷ αὐτοῦ, ὡς Θεῷ ἀτενίζων, ἀντιλέγειν οὐ δύναται. -Εἰ δὲ οἶεται καὶ λέγει ἀμφοτέρα ἔχειν, ἴστω, πεπλάνηται. Ὅποιαν γάρ οἱ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἔχουσι τὴν διάθεσιν [ἐν ἀλλ. διάνοιαν] ἀγνοεῖ.

et perturbationibus agitato magistro in disciplinam tradas : ne pro evangelica ratione diabolicam discas. Bona siquidem bonorum magistrorum præcepta, malorum mala : et vitiosorum semi- num ipsa quoque cultura prorsus vitiosa et im- proba est.

33. Precibus et lacrymis Deum fatiga, ut tibi ducem sanctum, et a moribus rationi adversanti- bus sincerum, integrumque mittat. Tu quoque sanctas Scripturas, et præcipue practicos sancto- rum Patrum Commentarios scrutare, ut cum iis comparans quæ a magistro et præfecto doceris, velut in speculo qualia sint videre et pernoscere queas : et cum Scripturis quidem divinis consentien- tia in sinum immittere, et animo insigere : spuria autem, et aliena discernere, et detestari, ne errore auferaris. Nam his temporibus seducto- res, et mendaces non paucos reperiri, scias, velim.

34. Quicumque ipse non videt, et aliis viam præiturum pollicetur, seductor est, et sequentes se in foveam perditionis inducit, juxta verbum Do- mini : « Cæcus si cæco ducatum præset, nonne ambo in foveam cadent ? »

35. Qui in uno cæcus est, totus cæcus est in om- nibus : contra, qui videt in uno, videt in omni- bus. Cum a visu omnium absterneat, nihilominus omnia videt, et extra visa est. Sic cum in uno (Deo) sit, cernit universa : et inter universa cum sit, nihil ex omnibus cernit. Qui in uno per unum videt, et seipsum, et omnia videt, et in eo absconditus, nihil omnium videt.

36. Qui imaginem Domini nostri Jesu Christi, cœlestis hominis ac Dei in homine interiore ac rationali cognoscens, et sentiens necdum induit, etiamnum caro tantum, et sanguis est : nec potest spiritualis gloriæ notitiam per Dei verbum accipere, quemadmodum oculis ab ipsa origine sua orbati, solis lumen per alterius sermonem nequeunt co- gnoscere.

37. Qui sic audit, cernit et intelligit, haud nec- scit quid sibi verba nostra velint : ut qui jam ima- ginem cœlestis portare cœperit, et in virum per- fectum plenitudinis Christi evaserit. Qui in hoc statu est, is gregi Christi in via mandatorum Dei cum laude præire poterit. Qui ignorat, et aliter se- habet, eum nec sensus animæ illustratos et sanos habere constat. Quamobrem illi magis conducet, si regatur, quam si periculose regat.

38. Qui magistrum ac ducem suum non secus quam Deum auscultat, et in eo delixus est, con- tradicere non potest. Sin autem arbitratur in utramque partem dici posse se errare sciat. Quo modo enim qui Dei sunt erga Deum affluantur, compertum non habet.

¹ Matth. xv, 14. ² I Cor. xv, 49. ³ Ephes. iv, 13.

39. Qui vitam juxta ac interitum suum in manu pastoris sui positum esse credit, nunquam contradicet. Atque hujus rei inseltia contradictionem generat: contradictio mortis sub intelligentiam cadentis, ac sempiternæ effectrix est.

40. Priusquam aliquis damnationis sententia ferriatur, datur locus facta sua defendendi apud judicem. Factis autem plane jam constantibus, et manifestis, et sententia judicis prolata, tortoribus nec multum, nec parum contradicere ac repugnare fas est.

41. Antequam ad istud tribunal accedat monachus, et aperta fiant quæ latent in corde ejus, fortassis ei contradicere licet, partim propter ignorantiam; partim quia sua se occultare posse opinatur. Sed post cogitationum revelationem, sinceramque confessionem non licet unquam, usque ad mortem judici secundum Deum, et vicario ejus sese dictis opponere. Monachus quippe ab initio ad hoc tribunal ingressus, cordis sui relictis arcanis jam inde sibi persuasit, si vel modicam cognitionem acquisierit, mille mortes se commiseruisse: et per obedientiam, humilitatemque suam (si vere utique mysterii modum scit) omni ultione suppli ioque liberatum credit.

42. Qui hæc indelebilia in animo suo custodit, doctus, admonitus, castigatus nunquam corde invehitur. Quoniam qui in hæc mala incidit, in contradictionem, inquam, et infidelitatem erga Patrem spiritualem et magistrum suum, in casses et profunda inferorum adhuc vivens miserandum in modum deturbatur: et ut inobedientiæ ac perditionis filius, domicilium Satanæ sit, et omnis immundæ potestatis ejus.

43. Adhortor te, fili obedientiæ, ut hæc in pectore tuo volutes identidem, omnemque contentionem adhibeas, ne in mala inferni, de quibus dictum est a nobis, præcipites, sed in dies singulos Deum ita roges et dicas: Deus, et Domine universorum, quem pones est omnia spiritus, et animæ potestas, qui solus sanare me potes, exaudi me infelicem, et in me delitescentem draconem sanctissimi Spiritus tui adventu interemptum dele; meque mendicium, et ab omni virtute nudum, sancti Patris mei pedibus procidere velis, et sauctam ejus animam ad dolendam vicem meam, et ad misericordiam mihi inde tribuendam adducito; et da humilitatem cordi meo, et cogitationes decentes, peccatori, qui pepigit tæcum, ut pœnitentiam ageret: et ne in finem derelinquas animam, quæ semel tibi se aggravavit, et te confessa est, totique mundo præoptavit, ac prætulit te. Tu enim nosti, Domine, velle me salvari, tametsi mala consuetudine retardor et impedior. Veruntamen omnia tibi possibilia sunt, quæ apud homines impossibilia.

44. Qui præclarum fidei ac spei fundamentum aulæ ac palatii pietatis posuerunt, et supra petram obedientiæ Patribus spiritualibus exhibendæ pedes

λθ'. Ὁ πιστεύων ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ποιμένου αὐτοῦ, τὴν ἑαυτοῦ ὑπάρχειν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, οὐκ ἀντίποι ποτέ. Ἡ δὲ τούτων ἀγνοία ἀντιλογίαν γεννᾷ τὴν πρόξενον τοῦ νοητοῦ καὶ αἰῶλου θανάτου.

μ'. Πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν ἀπόφασιν τὸν κατάδικον, τόπος δίδεται ἀπολογίας αὐτῷ, τῷ δικαστῇ λαλεῖν περὶ ὧν ἔπραξε· μετὰ δὲ τὴν τῶν πρακτέων φανέρωσιν, καὶ τὴν τοῦ δικαστοῦ ἀπόφασιν, οὐδὲν ἢ μικρὸν, ἢ μέγα τοῖς φασανίζουσιν ἀντιλέγει.

μα'. Πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τοῦτο τὸ δικαστήριον τὸν μοναχόν, καὶ φανεῶσαι αὐτοῦ τὰ ἐγκάρδια, ἴσως ἀντιλέγειν ἔξῃσιν αὐτῷ· τὰ μὲν κατὰ ἀγνοίαν, τὰ δὲ καὶ ὡς οἰομένη κρύπτειν τὰ ἑαυτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν τῶν λογισμῶν ἀποκάλυψιν, καὶ εἰλικρινῆ ἐξαγρεύουσιν, οὐκ ἔξῃσιν ἀντιλέγειν τῷ μετὰ θεὸν δικαστῇ, καὶ ἐξουσιαστῇ αὐτοῦ, μέχρι θανάτου ποτέ. Ὁ γὰρ μοναχὸς ἐν τούτῳ κατ' ἀρχὰς εἰσελθὼν τῷ δικαστηρίῳ, καὶ ἀπογυμνώσας τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ, πέπεισται ἐκ προοιμίων, εἶγε καὶ ὀπωσοῦν γυνῶν κέκμηται, ὅτι μυρίων ὑπάρχει θανάτων ἄξιός· καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς αὐτοῦ καὶ ταπεινώσεως, πάσης τιμωρίας καὶ κολάσεως λυτρωθῆναι πιστεύει, εἰ ὡς ἀληθῶς ἄρα τὸν τρόπον τοῦ μυστηρίου ἐπίσταται.

μβ'. Ὁ ἀνεξάλειπτα ταῦτα φυλάττων ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ, τὴν καρδίαν οὐδέποτε κινηθήσεται, παιδεύμενος, ἢ νοθευόμενος, ἢ ἐλεγχόμενος. Ἐπειδὴ ὁ ἐμπέπτων τοῖς τοιούτοις κακοῖς, λέγω δὴ τῇ ἀντιλογίᾳ καὶ ἀπιστίᾳ, τῇ πρὸς τὸν πνευματικὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ διδάσκαλον, εἰς πέταυρον καὶ βυθὸν ἕδου ἐστὶ ζῶν ἐλειπνῶς καταφέρεται, καὶ οἶκος τοῦ Σατανᾶ καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς ἀκαθάρτου δυνάμεως γίνεται, ὡς ἀπειθῆς καὶ ἀπωλείας υἱός.

μγ'. Παρεκαλῶ σε τὸν τῆς ὑπακοῆς, ἵνα ταῦτα στροφῆς συνεχῶς ἐν τῇ διανοίᾳ σου· καὶ πάσῃ σπουδῇ ἀγωνίσασθαι, τοῦ μὴ καταλεῖν ἐν τοῖς εἰρημένοις τοῦ ἕδου κακοῖς· ἀλλ' οὕτω δέεσθαι θερμῶς τοῦ θεοῦ καθ' ἑκάστην, καὶ λέγειν· Θεὲ καὶ Κύριε τῶν ἀπάντων, ὁ πάσης πνοῆς καὶ ψυχῆς ἔχων τὴν ἐξουσίαν, ὁ μόνος ἰάσασθαι με δυνάμενος, ἐπάκουσόν μου τῆς δεήσεως τοῦ ταιλαιπύρου, καὶ τὸν ἐν ἐμοὶ ἐμφωλεύοντα δράκοντα, τῇ τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἐπιφοιτήσει θανατώσας ἀπάνισον· καμὲ πτωχὸν καὶ γυμνὸν πάσης ἀρετῆς ὑπάρχοντα, τοῖς τοῦ ἁγίου μου Πατρὸς ποσὶ μετὰ δακρύων προσπεσεῖν ἀξίωσον, καὶ τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς συμπάθειαν τοῦ ἐλεῆσαι με ἔλκυσον· καὶ ὁδὸς, Κύριε, ταπεινώσιν τῇ καρδίᾳ μου, καὶ λογισμοῦς κρέποντας ἀμαρτωλῶν συνθεμένῳ σοι μετανοεῖν· καὶ μὴ εἰς τέλος ἐγκαταλείψῃ; ψυχὴν ἅπασι συνταξαμένην, καὶ ὁμολογήσασαν, καὶ ἀντιπαντὸς τοῦ κόσμου ἐκλεξαμένην καὶ προτιμησαμένην σε. Οἶδας γὰρ, Κύριε, ὅτι θέλω σωθῆναι, εἰ καὶ ἡ πονηρὰ μου συνήθεια ἐμπόδιός μου καθίσταται· ἀλλὰ δυνατόν σοι. Δέσποτα, πάντα ὅσα παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα.

μδ'. Οἱ καλὸν τὸν θεμέλιον τῆς πίστεως καὶ ἐπιπέδον, ἐν τῇ αὐτῇ καταβαλόντες τῆς εὐσεβείας, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, καὶ ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς ὑπακοῆς

τῶν πνευματικῶν Πατέρων τοὺς πόδας ἀσφαλῆτους ἀ-
 λείψαντες, καὶ ὡς ἐκ Θεοῦ στόματος τὰ παρ' ἐκείνων
 ἐντελλόμενα ἀκούοντες, καὶ τῷ θεμελίῳ τούτῳ τῆς
 ὑπακοῆς ἀδιστακτικῶς ἐποικοδομοῦντες αὐτὰ ἐν ταπει-
 νῶσει ψυχῆς, εὐθὺς κατορθοῦσι· καὶ κατορθοῦται
 αὐτοῖς τὸ μέγα τοῦτο καὶ πρῶτον κατορθῶμα, τὸ
 αὐτοὺς ἀπαρνησασθαι· τὸ γὰρ πληροῦν ἀλλότριον
 θέλημα, καὶ μὴ τὸ ἑαυτοῦ, οὐ μόνον ἀπάρνησιν τῆς
 ἰδίας ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ νέκρωσιν τὴν πρὸς τὸν κόσμον
 ἅπαντα ἐμποιεῖ.

με'. Τῷ τῷ ἑαυτοῦ Πατρὶ ἀντιλέγοντι συγκαίρουσι
 δαίμονες, τὸν δὲ μέχρι θανάτου ταπεινούμενον θαυ-
 μάζουσιν ἄγγελοι· ἔργον γὰρ Θεοῦ ὁ τοιοῦτος ἐργά-
 ζεται, ἐξομοιούμενος τῷ Ἰῶν τῷ Θεοῦ, τῷ τὴν ὑπα-
 κοήν πεπληρωκότι τῷ ἰδίῳ Πατρὶ μέχρι θανάτου,
 θανάτου δὲ σταυροῦ.

με'. Ὁ πολὺς καὶ ἀκαιρος συντριμμὸς τῆς καρδίας
 σκοτίζει καὶ θολοὶ τὴν διάνοιαν, καὶ τὴν μὲν καθα-
 ρὰν εὐχὴν καὶ κατάνυξιν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐξαφανί-
 ζει· πόνον δὲ καρδιακὸν ἐμποιεῖ. Ἐντεῦθεν δὲ σκλη-
 ρότητα καὶ πύρωσιν ἀπειρον· διὰ δὲ τούτων τοῖς
 πνευματικοῖς οἱ δαίμονες τὴν ἀπόγνωσιν πραγμα-
 τεύονται.

με'. Ὁπηνικα σοι ταῦτα ὑπαντήσουσι, μοναχέ,
 εὐφρῆς δὲ ζῆλον καὶ πόθον τελειότητος ἐν τῇ ψυχῇ
 σου πολλὸν, ὡς ἐπιθυμῆσαι πᾶσαν μὲν ἐντολήν πλη-
 ρῶσαι Θεοῦ, καὶ μὴδὲ μέγρις ἄργου λόγου παραπι-
 πτεῖν καὶ ἁμαρτάνειν· μηδενὸς δὲ τῶν πάλαι ἀπό-
 λειθῆναι ἀγίων κατὰ πράξιν, καὶ γινῶσιν, καὶ θεω-
 ρίαν· ὁρᾶς δὲ κωλυόμενον σαυτὸν παρὰ τοῦ ὑπο-
 σπείροντος τὰ τῆς ἀθυμίας ζιζάνια, καὶ μὴ ἐὼντός
 σε εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀγιασύνης ἐλάσαι, ἐν τῷ ὑπο-
 βάλλειν αὐτὸν λογισμοῦς ἀθυμίας καὶ λέγειν· Ἀθύ-
 νατόν σοι μέσον τοῦ κόσμου σωθῆναι, καὶ φυλάξει
 πίσας τὰς ἐντολὰς ἀνελλιπῶς τοῦ Θεοῦ· τότε σὺ ἐν
 μιᾷ καθίσας καταμόνως γωνίᾳ, σύστειλον σεαυτὸν,
 καὶ ἐπισύναξόν σου τὸν λογισμὸν, καὶ ὁδὸς ἀγαθῆν
 βουλήν τῃ σῇ ψυχῇ, καὶ εἰπέ· « Ἴνα τί περιλυπὸς εἶ,
 ἡ ψυχὴ μου; » καὶ, « Ἴνα τί συντραπέσεις με; » Ἐλ-
 πισσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ, σω-
 τήριον τοῦ προσώπου μου, οὐχὶ τὰ ἔργα μου, ἀλλ' ὁ
 Θεός μου ἐστί· τίς γὰρ καὶ ἐξ ἔργων νόμου δικαιο-
 θήσεται; Οὐ δικαιοθήσεται γὰρ ἐνώπιόν σου πλῆ-
 ζῶν· ἀλλ' ἐκ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν μου,
 ἐλπίζω σωθῆναι διὰ τῆς ἀφάτου εὐσπλαγγνίας αὐ-
 τοῦ δωρᾶν. Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· Κυρῶ τῷ
 Θεῷ μου προσκυνῶ, καὶ αὐτῷ ἐκ νεότητός μου λα-
 τρεῦω, τῷ δυναμένῳ με σώσαι ἐν μόνῳ τῷ ἔλκει αὐ-
 τοῦ. Ἀπόστηθι οὖν ἀπ' ἐμοῦ. Ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας με
 κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ καταργῆσει σε.

μη'. Ὁ Θεὸς ἐξ ἡμῶν οὐδὲν ἕτερον ἐπιζητεῖ τῶν
 ἀνθρώπων, ἀλλ' ἢ τὸ μὴ ἁμαρτάνειν καὶ μόνον. Τοῦ-

inconcussos firmaverunt, eorumque jussa tanquam
 e divino ore profecta audientes, et huic obedientiæ
 fundamento citra dubitationem superædificantes,
 ea in humilitate animæ protinus recte obeunt,
 magnoque illo ac primo officio, quod est seipsum
 abnegare, bene funguntur. Nam ex aliena, non ex
 sua voluntate pendere, non solum abnegationem
 animæ suæ continet : sed etiam toti mundo mor-
 tuum esse facit.

45. Contradicente quopiam Patri suo, lætiantur
 dæmones : humiliantem vero se, usque ad mortem,
 admirantur angeli. Talis enim opus Dei operatur;
 similis Filio Dei, qui factus est Patri suo cumulate
 o : obediens usque ad mortem : mortem autem cru-
 cis 610.)

46. Multa, et intempestiva cordis contritio men-
 tem turpidam reddit, eique tenebras offundit, et
 puram orationem atque humilitatem ab anima
 tollit; dolorem autem cordis ingenerat : inde du-
 ritiem et cæcitate[m] immensam, per quæ dæmones
 vitæ spiritualis desperationem molliuntur.

47. Quando hæc tibi occurrerint, monache, et in
 anima tua perfectionis zelum, desideriumque non
 vulgare perspexeris, ut omnibus Dei mandatis ob-
 temperare, ac ne verbo quidem otioso delinquere,
 actioneque, cognitione, contemplatione nulli vete-
 rum sanctorum cedere concupiscas, cernis autem
 impediri te ab eo qui zizania desperationis inter-
 seminat 611, ne ad tantam sanctimonix celsitudinem
 pervenias, dum tibi cogitationes suggerit, ac dicit :
 Non potes ullo modo in hoc mundo salvari, et ad
 unguem omnia mandata Dei servare : tum tu in
 aliquo angulo solitarius considerans temet collige,
 daque bonum, et probatum animæ tuæ consilium,
 in hæc verba : « Quare tristis es, anima mea, et
 quare conturbas me ? Spera in Deo, quoniam adhuc
 consistebor ei 612. » Salutare enim vulvus mei non
 benefacta mea, sed Deus est. Nam quis ex operi-
 bus legis etiam justificabitur ? Non justificabitur
 enim in conspectu tuo omnis vivens 613, sed ex
 fide in ipsum Deum meum salvatum me iri confido
 gratis, propter misericordiam ejus ineffabilem :
 « Vade retro me, Satana, Dominum meum adoro,
 et ei servio 614 » a juventute mea, qui me in sola
 misericordia sua salvare potest. Apage igitur : Deus
 qui me ad similitudinem et imaginem suam fecit,
 ipse te destruct.

48. Hoc solum Deus ab hominibus nobis requirit,
 ne peccemus (a), præterea nihil. Istud porro

610 Philipp. II, 8. 611 Matth. XIII, 25. 612 Psal. XLII, 15, 16. 613 Psal. CXLII, 2. 614 Matth. IV, 10.

(a) Requirit a nobis Deus, ut servemus mandata ejus. (Math. XIX, 17) : « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata : » at hoc reipsa non est aliud, quam ut non peccemus : nam peccando non servamus mandata : et servando mandata, non peccamus. Itaque qui tantum præcipit, ut servemus mandata ; is etiam tantum præcipit, ut non peccemus. Et qui tantum præcipit, ut non peccemus ; is tantum præcipit, ut servemus mandata.

non est opus legis, sed inviolabilis custodia imaginis, et cœlestis nostræ dignitatis: in quibus secundum naturam consistentes, et lucidam spiritus vestem gestantes, in Deo manemus, et ipse in nobis, adoptione dicitur, et filii Dei appellati, et in lumine cognitionis Dei signati ¹².

49. Torpor, et onus, seu molestia corporis, et pigritia, et negligentia in animum illabentia, eum a consueto canone, seu ordine, et regula procedendi avocant, atque abducunt, et tenebras mentis, desperationemque afferunt, ut hinc timiditatis et blasphemiarum cogitationes in corde emergant: nec possit ad consuetum orationis locum regredi, qui sic a dæmone acedia tentatur: sed ipsum metuat, et adversus opificem universorum absurda cogitet. Causa igitur cognita, et unde hæc tibi acciderint, locum orationis tuæ solitum studiose ingredi, et coram benigno Deo in genua cadens, ei cum gemitibus, et lacrymis in dolore cordis supplicem esto, ut abs te pondus acediae, perversarumque cogitationum auferat: et ab his, si pulsando cum patientia perseveres, cito liberaberis.

50. Qui cor purum adeptus est timiditatem vicit. Qui autem etiamnum purgatur, modo eam ferit, modo feritur ab ipsa. Ast qui prorsus non contendit, aut penitus non sentit, et dum vitiosorum momentum, et dæmonum amicus est, cum inanis gloriae appetitu, etiam magnifica de se opinione ægotat, putans se aliquid esse, cum nihil sit: aut timiditati servus est, et mancipium, tremens ut mente puer, et timore timens, ubi nullus est timor, nec timiditas Dominum timentibus.

51. Qui timet Dominum, nec impetus dæmonum, nec imbecilles eorum incursus, hominumve improborum minas pertimescit. Sed velut flamma quædam, aut ignis, totus ardens, loca inaccessa, et obscura noctes, et dies circumiens, dæmonas fugat: qui magis eum fugiunt, quam ipse illos ne a flammante radio divini ignis ex eo emisso incenduntur.

52. Qui in timore Dei ambulat, hic in medio hominum pravorum vivens et conversans, non timet, timorem suum intus habens, et instructus armis fidei inexpugnabilibus, quæ cum valet, et potest facere omnia, etiam quæ vulgo difficilia, factique impossibilia videntur. Verum ut gigas aliquis in medio simiarum, aut leo rugiens in medio canum et vulpium degit, animique firmitudine et constantia eos percillit, et eorum mentes exterret, sermonem in sapientia ut virgam ferream illis impingens (5).

¹² Psal. iv. 7.

(5) Apud Pontanum interseruntur sequentia capitula septem:

Noti mirari, si a timiditate occupatus hæc times et tremis. Adhuc enim imperfectus es, et in-

Ατο δὲ οὐκ ἔστιν ἔργον νόμου, ἀλλὰ φυλακὴ ἀπαράβατο; τῆς εἰκότος, καὶ τοῦ ἀνοσθεν ἀξιώματος· ἐν οἷς κατὰ φύσιν ἐστῶτες, καὶ τὸν χιτῶνα φοροῦντες λελαμπρυσμένον τοῦ Πνεύματος, ἐν τῷ Θεῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν· ἕσσει Θεοὶ καὶ υἱοὶ Θεοῦ χρηματίζοντες, ἐν τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ σημειούμενοι.

μθ'. Ἀκηδία καὶ βάρος τοῦ σώματος, ἐξ ὀκνηρίας καὶ ἀμελείας προσηγόμενα τῇ ψυχῇ, τοῦ συνήθους ἀφιστῶσι κανόνος, καὶ σκόδωσιν τῇ διανοίᾳ προσηγόμενοι κατὰ φύσιν· ὡς ἐνεῦθεν δειλίας καὶ βλασφημίας λογισμοὺς ἐπὶ πορίζειν ἐν τῇ καρδίᾳ. Καὶ μὴδὲ ἐν τῷ συνήθει τόπῳ τῆς προσευχῆς εἰσελθεῖν, τὸν ὑπὸ τοῦ δαιμονος τῆς ἀκηδίας πειραζόμενον εὐνασθαι, ἀλλὰ καὶ ὀκνεῖν αὐτόν· καὶ κατὰ τοῦ ποιητοῦ τῶν ἀπάντων ἐνθουμείσθαι παράλογα. Γνοῦς οὖν τὴν αἰτίαν, καὶ πόθεν σοι ταῦτα ἐπῆλυον, σπουδαίως εἰσελθε εἰς τὸν συνήθει τόπον τῆς προσευχῆς σου, καὶ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ προσπεσῶν, δεήθητι μετὰ στεναγμῶν τῆς καρδίας, ἐν ὀδύῃ καὶ δάκρυσι, τὴν ἀπικαλλομένην τοῦ βάρους τῆς ἀκηδίας, καὶ τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἐξαιτούμενος, καὶ δοθήσεται σοι ἐμπόνως κρούσονται καὶ ἐπιμένοντι, ἢ τούτων ἐν τάχει ἐλευθερία.

ν'. Ὁ καθαρὰν τὴν καρδίαν κτησάμενος, οὗτος δειλίαν ἐνίκησεν. Ὁ δὲ ἀκμήν καθαιρόμενος, ποτὲ μὲν βάλλει αὐτήν, ποτὲ δὲ βάλλεται ὑπὲρ αὐτῆς. Ὁ δὲ μηδὲν ἄγωνίζόμενος, ἢ παντελῶς ἀναισθητεῖ, καὶ ἐν τῷ φίλῳ εἶναι παθῶν καὶ δαιμόνων, ὅς πρὸς τῇ κενοδοξίᾳ, καὶ οἴσῃν νοσῆι, δοκῶν εἶναι τι μὴδὲν ὦν, ἢ δειλία; δούλος ὑπάρχει καὶ ὑποχείριος, τρέμων ὡς τῷ φρονήματι νήπιος, καὶ φοβούμενος φόβον ἐκείν, ἐνθα οὐκ ἔστι φόβος, οὐδὲ δειλία τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον.

νζ'. Ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, δαιμόνων ὄρμας οὐ ρουεῖται, οὐδὲ τὰς ἀσθενεῖς ἐφθόδους αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρώπων πονηρῶν ἀπειλάς. Ὡσπερ δὲ τις φλόξ, ἢ φλέγον πῦρ, ὄλων ὦν, ἐν ἀδύτοις τόποις καὶ ἀφεγγέσι, νυκτὸς καὶ ἡμέρας περιῶν, φυγαδεύει τοὺς δαίμονας, φεύγοντας μᾶλλον αὐτόν, ἢ περ αὐτοὺς ἐκείνος, μὴ ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῆς ἐκπεμπομένης ἐξ αὐτοῦ φλογιοειδοῦς ἀκτίνας τοῦ θείου πυρός.

νθ'. Ὁς τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ στοιχεῖ, οὗτος μέσον ἀνθρώπων ἀναστρεφόμενος; πονηρῶν οὐ φοβεῖται· τὸν φόβον αὐτοῦ ἐνδὸν ἔχων, καὶ φέρων τὸ ἀκαταμάχητον ὄπλον τῆς πίστεως, μεθ' οὗ ἰσχύει καὶ δύναιται πάντα δοῦναι, καὶ αὐτὰ τὰ δοκούντα δυσχερῆ τοῖς πολλοῖς καὶ ἀδύνατα· ἀλλ' ὡσπερ τις γίγας ἐν μέσῳ πιθήκων, ἢ λέων βρυχόμενος, ἐν μέσῳ κυνῶν καὶ ἀλωπέκων διάγων, πεποιθὼς ἔστιν ἐπὶ Κύριον, καὶ τῷ στεβρῶν τοῦ φρονήματος καταπλήττει αὐτοὺς, καὶ ἐκδειματοῖ τὰς φρένας αὐτῶν, ὡς βράβδον σιδηρᾶν, τὸν ἐν σοφίᾳ λόγον ἐπιφερόμενος.

validus, et ut parvulus puer, larvas metuis: timiditas enim est puerilis, et vanam gloriam concitantis animæ irridenda affectio. Contra hunc dæmonem igitur ne velis verba facere, aut contradi-

νγ. Οὐχ ὁ ἡσυχάζων μόνος, ἢ ὁ ὑπασσόμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἡγορευόμενος, καὶ ὁ πολλῶν προσηγορευόμενος.

53. Non solum quiescens, et contemplationi deditus, aut subjectus, sed etiam propositus, qui que

endo insurgera. Animæ siquidem tremantis, et tumultuosius agitate verba non proficiunt. Missis autem his, quantum potes animum tuum humilia, et mox timiditatem profligatam cognosces.

Ab acedia quispiam oppressus, mentem remissam, et tenebris offusam, et animam suam dissolutam habet, ut ex hoc propemodum luctus a corde ejus deficiat, et flamma spiritus in eo exstinguatur. totaque domus corporis ejus fumo impletur. Quin etiam membrorum torpor in ipso excitatus, ex pigritia eum in altissimum somnum demergit, ut necessario a consueta acoluthia, seu ordinata functione sua cesset. His per continentiam, et vigiliis resistens, victo somno statim arrogantia cor inluratur, et deficiente luctu, timiditate corrumpitur. Quam ut rursus in se experitur, alieno tempore cellam exiens, et in caliginosum ac tenebrosum locum se conferens, stansque in eo manibus in cælum levatis, et signo crucis in se expresso, sublatis ad Deum oculis, ubi paulum humiliavit animum, statim timiditatis demon ab eo aliquantum recedit. Eo autem potentior, et formidandus ille hostis, qui ad vanam gloriam sollicitat, cogitationem istam suffurans, dilaniare eum, iterumque pusillanimitatis, seu timiditatis dæmoni tradere vult. Quod ubi intelligit, miratur, Deumque ferventer orat, ut animam suam ab hujuscemodi laqueis diaboli teneat.

Multis, et ut ego quidem opinor, omnibus, horum dæmonum conflictus, nequitiaque et via, ac ratio, qua utuntur, ad intelligendum difficilis est. Norunt enim pusillanimitatis dæmonem cum acediæ dæmone venire, et conspirare, et hunc illi auxilium ferre. Ac priorem quidem illum timorem in anima cum obfirmatione gignere: posteriore tenebras, et remissionem, præterea cæcitatem animæ, et intellectus, et desperationem introducere. Certantibus autem acedia probatio, et exploratio quedam est humilitatemque iisdem conciliat.

Qui in oratione progressus habent, aut ejus studio ducuntur, eos acediæ demon frequentissime lacessere, et oppugnare consuevit. Nam reliquorum dæmonum nullus contra hos quidquam valet: sive ille alius æconomica quadam Dei permissione contra ipsos valet: sive (quod ego libentius credo) ex inæqualitate, et perturbatione temperamenti corporis adversum nos vires sumit. Quod dico, est hujusmodi. Si multo cibo stomachum gravavi, et ex saturitate nimis somnosum consopius, dominata est menti meæ vituperanda affectio, et victus sum. Deinde rursus, si immoderate cibis abstinui, mentem meam obscuravi, et pene immobilem reddidi, iterumque postea in eandem affectionem incidi. In ærdum ex cœli temperie nescio quomodo, et nebuloza crassitie venti humidum talia certantibus eveniunt.

Acedia mentis et animæ mors est: quam si Deus permisisset in nos grassari, quantum potest, nemo unquam spirituale certamen salutem fuisset consecutus. Muneris autem nostri est, pro virili parte eidem resistere, Dei vero, arcana quadam ratione nos excitare, palamque victores præstare. Est porro impossibile, quemquam mortuum vitale lumen recipere sine ejus ope, qui semetipsum a mortuis resuscitavit.

Si furto quodam, seu per subreptionem mens in arrogantiam, et magnificam de se opinionem devenierit, et in ea longius processerit, ut se in certamine spirituali aliquid esse existimet, tum gratia, quæ ipsam illuminabat, nec cernebatur, avolat. Et cum eam brevi inanem deseruerit, statim in aperto est ejus inbecillitas, incursantibus illam perturbationibus instar canum atrocium, ac

devorare nitentibus. Dumque æstuat, et quo se veritas nescit, nec habet quo confugiat, et a quo salutem, conservationemque petat, ad Dominum tandem confugit, qui eam salvare potest.

Qui e mundo toto se removet, velut in solitudine in via, et ferarum plena se esse perspicit: unde timore incredibili, et tremore longe maximo eum incessente clamat ad Dominum, ut Jonas (*Jon. ii. 1 seqq.*) quidem e cæto, et mari vitæ hujus: ut Daniel (*Dan. vi. 1 seqq.; xiv. 28. 1 seqq.*) autem e lacu passionum, ut leonum scilicet; ut tres pueri ex camino ignis insitæ (*Dan. iii. 1 seqq.*) et innatæ nobis concupiscentiæ, et urentis: ut Manasses (*II Paral. xxxiii. 1 seqq.*) ex catenis hujus lutæ, et interitui subiecti corporis: quem et Dominus exaudiens ipsam e profundo ignorantia, et amicitia hujus mundi liberat, quemadmodum prophetam illum a cæto, ut ad hæc non revolvatur. Liberat sicut Danielem a lacu malarum cogitationum concupiscentiarum, rapientium, et devorantium animarum hominum. Ab antea conceptis opinionibus, vitiosorum affectuum plenis, illius ignis, qui comburit et vastat ejus animam, atque ad actiones nefarias compellit et trahit, incumbustum custodit, et Spiritu sancto irrorans ejus animam, ut Israelitas illos pueros, et a terrena hac, gravique, et motibus a ratione aversis plurimum obnoxia carne nequam humiliatam, et sine lapsu conservans, filium lucis, et dei ipsum facit; et hinc jam gustum immortalitatis ei præbet.

Anima sic habitans in isto abjecto corpore, ut eo utatur familiariter, et voluptates ejus affectans, gloriæque humanæ dedita: aut horum quidem nullam rationem ducens, lucis autem, seu vitæ hujus jucunditatem sentiens, ad omnem virtutem, et mandatum Dei torpet plane, minimeque alacris est, a malis jam dictis quasi arcetis gravata compellibus. Cum autem excitata laboribus afflictionis, et lacrymis penitentia, pondus carnis a se excussit, saluginem terreni sensus stetibus magnis eluit, humilitatemque rerum quæ videtur, transcendit, et puro lumine fruitur, et a dominatione tyrannicarum animi passionum aaseri meruit, mox et ipsa cum Propheta exclamat: « Conscidisti saccum meum et circumdediti me lætitia, ut caniet tibi gloria mea, et non compungar (*Psal. xxix. 12*).

Tres locos sacra Scriptura indicat, in quibus mens libenter habitare consuevit. Ego vero duos potius esse aio, non ut doceam Scripturæ contra-ria, quod absit! sed medium inter principium et finem haud numerans. Exempli causâ, qui ex urbe in urbem, et e regione in aliam regionem transit, non etiam iter ipsum quo profectus est, urbem aut regionem appellabit, quamvis in eo multa et admirabilia viderit. Etenim qui ex Ægypto in terram promissionis migravit, et in ea sedem posuit, omnium quidem recordatur, quæ in medio occurrerunt, eaque narrat omnibus: non tamen a prima ad secundam, et a secunda in tertiam urbem, a t regione se ambulasse dicit: sed quomodo a servitute ad libertatem, a tenebris ad lucem, a conditione captivi ad patriam: sic etiam ab affectionibus ad earum vacuitatem, ab earum servitute ad libertatem spiritus: et ab antipathis contra naturam animi opinionibus (quam velut captivitatem spiritualis lex nominat) ad reditum supra naturam: a vitæ hujus pelago, et fluctibus ad statum tranquillitatis eorum quibus cum mundo nihil est negotii: ab amaritudine sollicitudinum et tribulationum propter res caducas ad ineffabilem suavitatem, et otium a curis rerum terrenarum universe: a cupiditate multiplici, et distractione, et tumultu ad unum solum, et universalem convenientiam

multis præest, et ipse minister, cura vacare debet : hoc est, ab omnibus vitæ negotiis citra dubitationem liber, et expeditus esse. Nam si sollicitudinibus agitatur, prævaricatores invenimur illius mandati : « Negolliiti sitis animæ vestræ quid manducetis, aut quid bibatis ; neque corpori vestro quid induamini : hæc enim omnia gentes inquirunt ¹⁶. » Et iterum : « Cavete, nequando graventur corda vestra crapula, et ebrietate, ac sollicitudinibus hujus sæculi ¹⁷. »

54. Quem res vitæ hujus sollicitum habent, et angunt, non est liber. Propter harum quippe sollicitudinem, et curam anxiam sese demittit, et servitutis jugo submittit, sive sua, sive aliorum causa sollicitus sit. A quibus liber, nec de se, nec de aliis (quoad vitam hanc attinet) sollicitus erit, seu episcopus, seu præpositus, seu diaconus fuerit. Sed neque feriabitur aliquando ; aut quidquam, etiam minimorum, vilissimorumque contemnet. Dei autem beneplacito omnes actiones, et opera sua metiens, in omni re, et in omni vita sollicitudine carebit (4).

55. Dum proximi domum ædificare cogitas, cave ne tuam diruas. Perpende enim quam istud laboriosum ac difficile opus sit, nequando hoc te moliente, ac deliberatum habente, et tuam dejicias, et illius neutquam instaurare queas.

56. Nisi ita comparatus sis, ut negotiis, et facultatibus rerum nihil moveare, ne tibi administrationem committi velis ; ne in his captus, pro mercede ministerii, furis, et sacrilegii damnationem subeas. Sin autem a præposito ad hoc munus urgere, perinde te habeto, ut si manibus ignem urentem tractares. Et applicationem animi per confessionem, et pœnitentiam cohibens, ex ista præfecti voluntate nihil detrimenti accipies.

57. Qui nondum est apathus, neque num apathia sit, novit : neque talem hominem esse in terris (qui scilicet omni turbido motu vacet) credere potest. Quoniam enim modo, qui se ipsum non

ἄνος, καὶ αὐτὸς ὁ διακονῶν, ἀμέριμος ὀφείλει εἶναι, ἤγουν ἐλεύθερος ἀπὸ πάντων τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἀνάκριβδως. Εἰ γὰρ μεριμνῶμεν, παραδίεται τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς εὐδρισκόμεθα, τῆς λεγούσης, « Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, ἢ τί πίητε, ἢ τί ἐνδύσηθε · ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. » καὶ πάλιν · « Βλέπετε μήποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ἡμῶν ἐν κραϊπάλῃ, καὶ μέθῃ, καὶ μερίμναις βιωτικαῖς. »

ἡδ'. Ὁ ἐν τῷ βιωτικῷ πράγματι ἐκὼν λογισμῶν ἔχων μεριμνῶντα, οὐκ ἔστιν ἐλεύθερος · ὑπὲρ τῆς τούτων μερίμνης κατέχεται καὶ δουλοῦται, κἂν ὑπὲρ ἐκείνου μεριμνῇ ταῦτα, κἂν δι' ἐτέρους. Ὁ δὲ ὑπὸ τούτων ἐλεύθερος, οὕτε δι' ἑαυτὸν, οὕτε δι' ἐτέρους μεριμνήσει βιωτικῶς, κἂν ἐπίσκοπος, κἂν διάκονος, κἂν ἡγούμενος εἶναι τύχη · ἀλλ' οὐδὲ ἀργήσει ποτὲ, ἢ τινος καταφρονήσει τῶν εὐτελεστάτων καὶ μικροτάτων · θεαρστέως δὲ ἅπαντα ποιῶν καὶ πράττων, ἀμέριμος ἐν παντί διατελεῖται, καὶ ἐν τῷ βίῳ παντί.

νε'. Μὴ καταλύσης σου τὴν οἰκίαν, ἐν τῷ βούλεσθαί σε τὴν τοῦ πλησίον οἰκοδομησαί · ὄρα γὰρ ὡς χαλεπὸν τὸ ἔργον καὶ δύσκολον · μήποτε προσιρούμενος τοῦτο, καὶ τὴν σὴν καθαιρήσης, καὶ ἀνοικοδομησῇ τὴν ἐκείνου ἰσχύσης οὐδῶλος.

νς'. Ἐὰν μὴ τελείαν ἀπροσπάθειαν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν χρημάτων κτήση τοῦ βίου, μὴ θελήσης οἰκονομῆσαι ἐγχειρισθῆναι πραγμάτων, ἵνα μὴ ἀλόως ἐν τούτοις, ἀντὶ τοῦ λήψεσθαι μισθὸν διακονίας, κλέπτω καὶ ἐροσῦλον καταδικῆναι ὑφέξης. Εἰ δὲ ὑπὸ τοῦ προσετώτος πρὸς τοῦτο ἐκδυσασθῆς, ὡς πῦρ μεταχειριζόμενος φλέγων διάκειτο · καὶ τὴν προσβολὴν τοῦ λογισμοῦ, δι' ἐξαγορεύσεως καὶ μετανοίας ἀπείργων, ἀδολογῆς τῇ τοῦ προσετώτος εὐχῇ διατηρηθήση.

νζ'. Ὁ μὴ γεγονώς ἀπαθής, οὐδὲ ὅτι ἔστιν ἀπαθεια οἶδεν, ἀλλ' οὐδὲ πιστεύει εἶναι τινα τοιούτων ἐκ τῆς γῆς. Πῶς γὰρ ὁ μὴ ἑαυτὸν ἀρνησάμενος πρῶτον, καὶ τὸ αἶμα κενύσας προθύμως αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μα-

¹⁶ Matth. vi, 25. ¹⁷ Luc. xxi, 34.

suam, charitatemque mens humana transneare solet.

« Transitio mentis ab his quæ cernuntur, ad ea quæ non cernuntur, ejusdemque a sensibilibus, ad ea quæ supra sensum sunt migratio. et jucunda in illis commemoratio, omnium quæ retro sunt, oblivione n gignit. Ilanc igitur ego veram quietem, et quietis regionem ac locum appello : in quem qui ascendere meruit, non inde, quemadmodum Moses, quadraginta diebus et noctibus in monte exactis, ascendit : sed ubi comperit, bonum esse illic esse, de cætero ad inferiora haud quaquam convertetur. Dominus autem Trinitatis hic factus, et ipse vn Trinitate velut in regno cælorum inhabitabit : in haritate nimirum eum sustentante, nec ut cadat permittente. »

(4) Pontanus addit capitulum unum : « Est sollicitudo quædam vacans actione, et actio expers sollicitudinis : ut contra, vacuitas sollicitudinis actiosa, et otiositas sollicita, quas et Domi-

nus expressit his verbis ; illam quidem cum dixit :

« Pater meus usque modo operatur, et ego operor » (Joan. v, 17). Et rursus : « Operamini cibum non qui perit, sed qui manet in vitam æternam » (Joan. vi, 27), non prohibens operari, sed docens nos absque sollicitudine operari ; hanc vero, dum ait : « Quis vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitulum unum ? » (Matth., vi, 27) tollens videlicet otiosam sollicitudinem, cui actio deest. Quæ autem habet conjunctam actionem, de ea sic loquitur : « Et de vestimento aut alimento quid solliciti estis ? Considerate lilia agri, et volatilia cæli, quomodo illa crescunt, et hæc pascuntur » (Ibid. 28). Sic unam quidem removens, alteram confirmans Dominus, erudit nos, quomodo non sollicitos sollicitè operari, et quomodo sollicitudine vacantes, operibus, et laboribus nihil attinentibus abstinere oporteat.

κορίας ταύτης τῶ ὄντι ζωῆς, ἄλλον ὑπονόησεν ταῦτα Α
πεποιθημένοι εἰς τὸ κτήσασθαι τὴν ἀπάθειαν; Οὕτω δὲ
καὶ ὁ δοκῶν Πνεῦμα ἔχειν ἄγιον, μηδὲν ἔχων, οὐ πι-
στεύει πώποτε τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ γινωσκομένας
ἀκούων, ἐν τοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἔχουσι. Καὶ
οὗτο ἐστὶ τις κατὰ τὴν γενεὰν ταύτην ἐπίσης τοῖς ἀπο-
στόλοις Χριστοῦ, καὶ τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἄγίοις, θεῶν
ἐνεργούμενος, καὶ κινούμενος Πνεύματι. Ἡ ἐν
ὀπτασίᾳ τούτου γνωστῶς, καὶ ἐν αἰσθήσει γινόμενος,
ἕκαστος γὰρ ἐκ τῆς οἰκειᾶς καταστάσεως, καὶ τὰ τῶν
πλησίων κρίνει, ὡς ἔχει, εἴτε ἀρετῆς εἰπεῖν, εἴτε
κακίας.

νη'. Ἄλλο ἀπάθεια ψυχῆς, καὶ ἄλλο ἀπάθεια σώ-
ματος. Ἡ μὲν γὰρ καὶ τὸ σῶμα καθαγιάζει, τῇ οἰ-
κειᾷ λαμπρότητι καὶ τῇ φωτοχυσίᾳ τοῦ Πνεύματος.
Ἡ δὲ αὐτὴ μόνη καθ' ἑαυτὴν, εἰς οὐδὲν τὸν κτησάμε-
νον ὠφελεῖν δύναται.

(5) Sequentia capitula interserit editio Jac. Pon-
tani : « Aliud est immobilitas, seu quies membro-
rum animæ et corporis, aliud virtutum acquisitio.
Illa siquidem natura inest : hæc vero etiam natu-
rales motiones componit.

« Non concupiscere aliquem jucunda, et dele-
tabilita hujus mundi, non est simile æternorum,
et sub visum non cadentium honorum desiderio :
aliud enim hoc ab illo. Nam priora illa multi despexe-
runt : hæc paucis mortalibus cordi fuerunt.

« Non si quid est aversari, et non querere glori-
am hominum, idem est etiam a divina gloria
suas rationes aptas et suspensas habere : ma-
gnum quippe inter hæc discrimen est. Illa enim
alii quoque multis præterea vitiis subjecti repu-
lorant : hanc perpauci labore, et sudore multo
accipere meruerunt.

« Veste vili contentum esse, nec desiderare tu-
nicam splendidam, non est etiam Dei lumen in-
dulse. Aliud hoc, aliud illud. Nam vestium splen-
dorem mille impliciti cupiditatibus facile apre-
runt : hoc soli amiciuntur, qui per omne genus mor-
tificationis non remisse ac languide ipsum conse-
cutorum, et per mandatorum observationem filii
lucis ac diei sunt.

« Aliud est humiliter loqui, aliud humiliter sen-
tire; et aliud humilitas, aliud flos humilitatis; et
aliud fructus ejus, et fructus hujus pulchritudo,
et ejus pulchritudinis jucunditas, et insuper aliud
ex hoc fructu operationes. Horum alia in nostra
potestate sunt, alia non sunt. In nobis sunt, omnia
cogitare, omnia sentire, omnia reputare, dicere,
facere, quæ nos ad humilitatem ducunt. Sancta
autem humilitas, et reliquæ proprietates ipsius,
charismata et sanctiones ejus, non nostra, sed
Dei dona sunt, quibus nemo dignus unquam æsti-
mabitur, nisi prius, quantum in ipso est, semina
bene jecerit.

« Aliud est non stomachari in contemptibus,
injuriis, tentationibus, et tribulationibus; aliud
in ipsis acquiescere, aliud orare pro his qui hæc
nobis insurunt; aliud ex animo eosdem diligere,
et aliud præter hæc, animo insculptam ferrè cu-
juslibet horum faciem, et ut germane amico, sine
rancore, in lacrymis sinceræ charitatis eos am-
plexari; ut nimirum nullum tunc sensus insua-
vis, aut molestiæ alicujus vestigium in anima re-
periat. Majus porro omnibus quæ diximus, si
quis etiam ipso tempore tentationum æque isto
modo, et similiter, citra immutationem erga in-
faciem sibi maledicentes, et calumniantes, et in-
juriam inferentes, et conspuentes affectus est.

abnegavit primum, et deinde pro hac vere beata
vita sanguinem suum non fudit alacriter, alium
hæc ad ἀπάθειαν consequendam præstitisse suspi-
cabitur? sic etiam, qui Spiritum sanctum se ha-
bere putat, nec habet, nunquam credit, dum,
quid ille in sanctis, ipsum habentibus effecerit,
audit. Nempe exstare quempiam hac ætate, qui
perinde atque apostoli Christi, et sancti qui post
homines matos exstiterunt, divino Spiritu concite-
tur et gubernetur, aut eum cognoscendo, efficaci-
terque sentiendo perspexerit. Unusquisque enim
ex sua constitutione de alterius seu virtute, seu
vicio semper judicat.

58. Aliud est apathia animæ, aliud apathia cor-
poris. Illa enim claritate sua, et diffuso lumine
Spiritus corpus quoque sanctificat : hæc sola per
se nihil ei in quo est prodesse potest (5).

Quin etiam erga eos qui se foris amicos simulant,
clam eadem faciunt, nec latent. Cæterum incom-
parabili modo excellentius est, meo judicio, si
quis omnia quæ passus sit, sempiterna oblivione
deleverit, et neque absentibus, neque præsentibus
his, a quibus vexatus fuerit, ullius maleficii
meminisse : eosque citra omnem cogitationem co-
rum quæ acciderunt, in congressibus, et convi-
viorum invitationibus amplecti.

« Non quale est meminisse Dei, tale etiam est
amare Deum : nec quale timere ipsum, tale item
custodire mandata ejus. Differunt inter se, quan-
quam utraque perfectorum et a perturbationibus
vindictorum sunt.

« Aliud est non peccare, aliud Dei mandata exse-
qui. Hoc certantium, et ex Evangelio viventium : illud
tantummodo principium ἀπαθείας adeptorum est.

« Non si quid vacatio, et otium, idem continuo
quies est : nec si quid quies, ideo et silentium.
Intereat inter hæc, et aliud, atque aliud sunt.
Otium et inertia eorum sunt, qui scire volunt
quæ sit honorum Dei communicatio : nec aliquid
boni operis facere sustinent. Hæc ad parandum
Dei cognitionem semper vacantium, sermonique in-
sitisæ sapientiæ auscultando assidentium, et profunda
Spiritus, novaque mysteria, dum a Deo initiarentur,
patrata scrutantium. Tertium, puta silentium,
intellectus functionem, cum sollicita cogitationum
ac ratiocinationum attentione obtentum est.

« Non idem est secessio, id est, de loco in lo-
cum transitio, et ipsa verissima peregrinatio, seu
peregrinitas. Illa nempe adhuc pugillatam quasi
certantium, et aut per negligentiam ab Inconstan-
tia, mentis alio se transferentium : aut propter
servoris magnitudinem insigniora adhuc certamina
cupientium est : hæc vero crucifixorum mundo, et
quæ in mundo sunt, et cum solo Deo et angelis
semper esse desiderantium, nulloque modo ad
humana pedem referentium.

« Aliud est, resistere et oppugnare hostes :
aliud eos perfecte debellare et subigere et occi-
dere. Alterum enim athletarum, et religiosa exer-
citatione generosorum : alterum ab illaudatis af-
fectibus liberorum, perfectorumque est.

« Hæc omnia in lumine ἀπαθείας ambulantium
sanctorum actiones sunt. Qui autem se ab his alieno
esse animadvertierunt, ne seducantur ab ali-
quo, ne ipsi suas animas decipiant, sed se incas-
sum in tenebris ambulare sciunt.

« Multi sane, alius ob aliud, et aliter rursus ob
aliud ad hæc adducti sunt : admodum pauci vero
cum interno timore et amore Dei ad ea agenda se

59. Quemadmodum ab extrema paupertate a rege in divitiis, et illustri dignitate collocatus, vestique pretiosa indutus, ac stare in conspectu ejus jussus, et ipsum regem cupide intuetur et ut benemeritum singulariter diligit et qua teclus est tunicam animadvertit, et qua ornatus est dignitatem cognoscit et facultates sibi donatas novit : ita monachus, qui vere a mundo, mundanisque rebus secessit, et ad Christum accessit, vocatusque magno cum sensu, et ad sublimia spiritualis theoriæ per mandatorum observationem evehctus, et ipsum Deum citra deceptionem videt, et factam in se mutationem clare animadvertit. Videt enim semper se circumfulgentem gratiam Spiritus, quæ indumentum vocatur, et regalis purpura, imo quod ipse Christus est : quandoquidem in eum credentes, ipso superinduuntur (6).

contulerunt : quæ etiam soli, superna Dei gratia eos adjuvante, brevi spatio in virtute proficiunt feliciter, et ad ea de quibus memoravimus se extendunt. Illi alii velut in via oberrare sinuntur : nec per viam, ad quam emissi sunt, sed secundum adventiones cordium suorum ambulantes in studiis suis.

¶ Qui hæc summa usus diligentia expertus est, quæ dico intelliget. Qui non est, quæ quidem secundum sensum dixi, percipiet : de spiritualiter autem, et secundum intelligentiam dictis, leves et exiles quasdam notiones habebit : potiusque falsa quædam in animo effugiet, et a veritate ditorum, ut vehementer deceptus ac frustratus, longe abest.

¶ Cum laboribus ac sudoribus tuis vile et abjectum corpus tuum perdomneris ac subjugaris, et te necessitatibus ejus exueris, ipsumque leve jam, et quodammodo spirituale gestaveris, ut nec laborem, nec famem, nec sitim sentias, tum clavius quam in speculo cernes eum qui supra captum mentis est, et oculis revelatis, atque cum lacrymis videbis, quem nemo vidit unquam : et anima tua ejus amore sanciat, lamenta fletu miscebis. Tum recordare mei, et ora pro me indigno, ut qui cum Deo conjunctus, etiam fiduciam apud illum pudore non afficiendam invenieris.

¶ Nec de Deo, divinisque rebus philosophanti penitentia, nec penitenti de Deo disputare, ac philosophari decorum est. Quantum enim distat oriens ab occidente, tanto penitentiam sublimitate theologia exsuperat. Nam ut homo morbis, et languore affectus, aut pauper pannis obsitus, et cum clamore eleemosynam petens : sic qui in penitentia versatur, et opera penitentiae vere obire dicitur. At qui in theologicis volutat, cum eo conferri potest, qui in regum palatiis viciatans, vestibus nitidissimis ac regis operitur, regisque familiaris, cum eo sapissime colloquitur, et quid sibi, aliisque faciendum sit, ab eo in horas perspicue docetur.

¶ Divinæ cognitionis incrementum facit : ut alia omnia, imo etiam ipsum Deum non cognoscamus, et magnitudo illuminationis ejus, est perfecta cæcitas, supraque sensum sensus longe perfectissimus, et omnium quæ extra hunc sensum sunt, insensibilitas. Quæ enim qualia, et cujusmodi, et ubi, et quæ, et quomodo in quibus sint ignorat, et hæc pernoscere, aut intelligere nequitiam potest, quomodo notitia, et non magis illa supra notitiam erunt ? et mens in cognitione infirmitatis suæ, nihil intelligens, in his quæ supra intelle-

Α νθ'. Καθάπερ ὁ ἀπὸ πτωχείας ἐσχάτης, ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς πλοῦτον ἀνερχομενός, καὶ περιφανὲς ἀξίωμα, στολὴν τε παρ' αὐτοῦ λαμπρὰν ἐνδύθει, καὶ πρὸ προσώπου αὐτοῦ ἰστασθῆαι κελευσθεὶς, αὐτὸν τε τὸν βασιλεῖα μετὰ πόθου ὁρᾷ, καὶ ὡς εὐεργέτην ὑπεραγαπᾷ, καὶ τὴν στολὴν ἣν ἐνεδύσατο τρανῶς κατανοεῖ, καὶ τὸ ἀξίωμα ἐπιγινώσκει, καὶ τὸν δοθέντα αὐτῷ πλοῦτον ἐπίσταται, οὕτω καὶ μοναχὸς ὁ ἀληθῶς ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων ἀναχωρήσας, καὶ προσελθὼν τῷ Χριστῷ, ἀνακλιθεὶς τε εὐαισθητῶς, καὶ πρὸς ὕψος πνευματικῆς θεωρίας διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἀνερχομενός, αὐτὸν τε τὸν Θεὸν ἀπλανῶς ὁρᾷ, καὶ τὴν γενομένην εἰς αὐτὸν ἀλλοίωσιν τρανῶς κατανοεῖ· βλέπει γάρ ἅει τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος τὴν περιλάμπουσαν αὐτόν, ἥτις καὶ Ἐνδύμα καλεῖται καὶ βασίλειος ἀλουργίς· μάλλον δὲ, ὅπερ αὐτὸς ἐστὶ Χριστὸς ὁ Κύριος, εἴπερ αὐτὸν οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες ἐπιδύονται.

etum sunt, invenietur. Quæ namque « Oculis non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt » (I Cor, II, 9), quomodo notitiæ subjiciuntur?

¶ Dominus qui largitur nobis quæ supra intelligentiam sunt, dat nobis etiam per Spiritum suum supra intelligentiam aliam intelligentiam, ut quæ supra intelligentiam sunt donorum ejus charismata, mitissime clare et pure intelligamus.

¶ Quemadmodum insensilis ad unum, ad omnia est insensilis : sic sensilis ad unum sentit omnia, et extra omnium sensum est. In intelligentia, seu notitia omnium est, et ab eorum notitia non colibetur.

¶ Qui surdus est ad sermonem, ad omnem vocem surdus est : sic et qui audit sermonem, audit omnia. Ille surdus est ad omnem vocem. Omnia audit, et nihil audit, nisi qui in solo Verbo verba faciunt : ac ne ipsos quidem, sed Verbum solum, quod in voce sine voce sonat.

¶ Qui sic audit, videt, sentit, eum non latet quid velimus. Qui id non novit, hunc certum est animæ sensus illuminatos et sanos non habere. Dum in eo statu est, nondum cognovit, ac confidit spectatorem creaturæ visibilis, et mysten atque interpreter intelligibilis : sed cum in honoré esset, comparatus et assimilatus est brutis et jumentis sardinaris, in easque similitudine manet adhuc, non reversus, non revocatus, aut ad veterem dignitatem reductus, secundum donum æconomiæ Domini nostri Jesu Christi Filii, Dei scilicet.

¶ Qui infra est, superâ ne indaget, antequam apud superiores sit. Noli curiosè inferiora scrutari, ne lapsus utraq; amittas : vel potius in inferioribus interclusus hæreas.

(6) Adde ex Pontano sequentia capitula : « Qui celestibus ditatus est opibus, presentia, inquam, et in habitatione illius qui dixit : Ego et Pater veniemus, et mansionem apud eum faciemus » (Joan, XIV, 23), cognoscit apud animam suam, quantum gratiæ commodum, atque fructum perciperit, quantamque, et qualem gestet in regia cordis sui beatitudinem. Nam velut amicus cum amico disserens cum Deo, libere astat ante faciem ejus, « qui lumen inaccessible habitat » (I Tim. VI, 16).

¶ Beatus qui his fidem adjunxit. Ter beatus, qui per actionem, et sancta certamina a me ditorum cognitionem festinat comprehendere. Angelus est, ne plus dicam, qui cognitionem et contemplationem ad hujus status excelsum pervenit, et domesticus Dei, tanquam filius, evasit.

Ἐ- Πολλοὶ μὲν ἀναγινώσκουσι τὰς θείας Γραφάς· ἄλλοι δὲ καὶ ἀναγινωσκομένης ἀκούουσιν· ὀλίγοι δὲ οἱ τῶν ἀναγινωσκομένων τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἔνοιαν ὀρθῶς εἰδέναι δυνάμενοι· οἱ ποτὲ μὲν ἀδύνατα εἶναι τὰ ὑπὲρ τῶν θεῶν Γραφῶν ἀποφαίνονται· ποτὲ δὲ καὶ ἀπιστοὶ παντελῶς ἠγούονται· ἢ καὶ ἀλληγοροῦσι ταῦτα κακῶς· καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν ἑναστῶτα χρόνον λεγόμενα, ὡς πρὸς μέλλοντα ἐκθῆναι κρίνουσι, τὰ δὲ περὶ τῶν μελλόντων εἰρημένα, ὡς ἤδη γεγονότα, καὶ καθ' ἑκάστην γινόμενα ἐκλαμβάνονται· καὶ οὕτως οὐκ ἔστι κρίσις ὀρθή ἐν αὐτοῖς, οὐδὲ διάγνωσις ἀληθῆς ἐν θεοῖς καὶ ἀνθρωπίνους πράγμασιν.

« Qui prope maris litus stat, immensitatem aquarum pelagi conspiciit ille quidem, earum autem extremum visum non potest definire, sed partem aliquam duntaxat videt : sic qui in infinitum divinæ gloriæ pelagus contemplando respicere, ipsumque intelligentia videre, ac instrare meruit, non quam latum et vastum est : sed quam longe, animæ ejus oculi conspectum ferunt, videt.

« Quemadmodum prope mare consistens, non solum ipsum aspiciere, sed etiam in aquas ejus intrare quantum libuerit, potest : sic in lumine Dei homines spirituales qui volunt, ejus videndi cognoscendique copiam pro modo desiderii sui consequuntur.

« Quomodo in littore maris stans, quandiu extr. aquam est, videt omnia, profunditatemque pelagi intelligit. Ubi autem in ipsas undas ingredi, et in his mergi cœperit, quo amplius descendit, hoc magis ab aspectu eorum quæ foris sunt abest : ita qui divini luminis facti sunt participes ; quantum in cognitione divinitatis proficiunt, tantum proportionem cætera ignorare incipiunt.

« Quemadmodum qui in aqua maris est genuum, aut lumborum tenens, omnia extra aquas perspicere videt. Si autem in profundum descendat, et totus sub unda sit, nihil jam eorum quæ extra aquam sunt, videre potest : et hoc solum novit, se totum quantum quantum est in profundo maris esse : sic his contingere solet, qui progressu spirituali crescunt, atque ad perfectionem cognitionis et visionis ascendunt.

« Quando, qui in spirituali perfectione proficiunt, particulatim illuminantur, sive mentem tantummodo illustrantur, tunc gloriam Dei, ut in speculo per intelligentiam intuentur, cognitioneque magis ac magis, et mysterium revelatione a superna gratia mysticæ imbuuntur, a speculatione eorum quæ sunt, ad cognitionem illius, qui est super omnia quæ sunt, sublatis videlicet.

« Qui perfectioni appropinquant, et adhuc velut ex parte vident, imperitiam, et comprehensibilitatem eorum quæ vident intelligentes obstupescunt. Quo enim plus in lumen divinæ cognitionis intrant, eo ignorantiam suam amplius cognoscunt. Quando autem id quod intelligentia caput, quodque obscurius ipsis apparet, et tanquam in speculo ostenditur et ex parte illuminat, expressus, et indulgentius videri voluerit, et illuminato per communicationem uniri, totumque in se ipso complecti, et ille ipse in profundo spiritus, ut in medio abyssos fontium aquarum immensarum inclusus, et interceptus fuerit, tum in perfectam ignorantiam, utpote qui omnem cognitionem transcendit, modo ineffabilis emergit.

« Mens simplex, vel potius omni notionem undata, et in simplicitate divinum lumen tota ingressa, et ab ipso cooperta, non habet aliud quidpiam invenire, in quo sit, ut etiam ad illum intelligentiam moveatur ; sed in profundo luminis divini manens, foras respicere omnino non per-

mittitur. Et hoc est, quod dicitur, Deus lux est, et lux suprema : et his qui ejus compotes facti sunt, ab omni visione quies et cessatio.

« Tum mens, continuo motu cieri solita, sit immobilis, et omni cogitationi pausam dat, cum nimirum tota a divina caligine, lumineque connecta fuerit. Nihilominus spectat, sentit, et fruitor bonis, in quibus versatur. Nec enim ut profunditas undarum maris, sic et profunditas sancti Spiritus : sed est aqua viva vite æternæ (Joan. iv, 10). Omnia porro illie nec intelligi, nec comprehendere, nec explicari queunt, in quibus mens omnia aspectabilia, et sub intellectum cadentia transiens, moratur, et in solis illis immobiliter movetur ac vertitur, vivens in vita supra vitam, ipsa lumen in lumine, lumen non per se : non enim tunc se ipsam, sed qui super ipsam est videt, et ex illa gloria cogitationibus immutatis, seipsam ignorat.

« Mortuus, nec mortuus est, qui cum ad mensuram perfectionis pertigerit, vivit in Deo, in quo est, quasi in semetipso non vivat. Cæcus, quasi natura, cum omni aspectu naturali factus sit superior : utpote qui novos oculos, et naturalibus absque comparatione præstantiores acceperit et supra naturam vim cernat. Operis expertus, et immobilis, ut qui omnem functionem suam expleverit, et absolverit. Sine cogitatione, ut unionem omni cogitatione superiorem adeptus, et requiescens, ubi nulla est mentis actio, sive nullus ad cogitandum, aut ratiocinandum, aut concipiendum motus. Quæ enim intellectu impossibilia sunt, ea intelligere, aut pernoscere non potest : et quodammodo in his, requie illa, immobilitatis beatæ insensibilitatis requiescit, sensu constanti inexplicabilem bonorum delictis, posita curiositate se objectans.

« Qui ad hunc modum perfectionis pervenire, et hujusmodi bona obtinere non meruit, seipsam solum condemnet, et ne excusationem prætextat, esse rem impossibilem : aut contingere quidem perfectionem, sed ira, ut non cognoscas, sed et divinis Scripturis certissime notis, rem esse possibilem ac veram, et opere ipso fieri, et ita quidem, ut cognoscatur fieri. Omissione autem, et inertia in mandatis obediendis, amissionisque bonorum se ipse proportionem bonis istis privat.

(7) Pontanus addit : « Deus ab initio duos mundos fabricavit, visibilem et invisibilem : unum autem regem eorum quæ oculorum sensu perciperentur ; duorumque mundorum characterem, seu notam in se ipso ferentem, aspectabilis nimirum, et ad intelligentiam pertinentis. His congruenter quoque duo soles lucent, unus sensibilis, alter intelligibilis : quodque est in visibilibus, et sub sensum cadentibus, sol, hoc in iis quæ tantum intelliguntur, Deus. Justitiæ enim Sol est, ac nominatur (Malach. iv, 2). Habes igitur secundum hæc soles duos) unum subiectum oculis, alterum menti et rationi ; quemadmodum item duo mundi sunt, ut diximus. Et alter quidem horum, id est, qui

mittitur. Et hoc est, quod dicitur, Deus lux est, et lux suprema : et his qui ejus compotes facti sunt, ab omni visione quies et cessatio.

« Mortuus, nec mortuus est, qui cum ad mensuram perfectionis pertigerit, vivit in Deo, in quo est, quasi in semetipso non vivat. Cæcus, quasi natura, cum omni aspectu naturali factus sit superior : utpote qui novos oculos, et naturalibus absque comparatione præstantiores acceperit et supra naturam vim cernat. Operis expertus, et immobilis, ut qui omnem functionem suam expleverit, et absolverit. Sine cogitatione, ut unionem omni cogitatione superiorem adeptus, et requiescens, ubi nulla est mentis actio, sive nullus ad cogitandum, aut ratiocinandum, aut concipiendum motus. Quæ enim intellectu impossibilia sunt, ea intelligere, aut pernoscere non potest : et quodammodo in his, requie illa, immobilitatis beatæ insensibilitatis requiescit, sensu constanti inexplicabilem bonorum delictis, posita curiositate se objectans.

« Qui ad hunc modum perfectionis pervenire, et hujusmodi bona obtinere non meruit, seipsam solum condemnet, et ne excusationem prætextat, esse rem impossibilem : aut contingere quidem perfectionem, sed ira, ut non cognoscas, sed et divinis Scripturis certissime notis, rem esse possibilem ac veram, et opere ipso fieri, et ita quidem, ut cognoscatur fieri. Omissione autem, et inertia in mandatis obediendis, amissionisque bonorum se ipse proportionem bonis istis privat.

(7) Pontanus addit : « Deus ab initio duos mundos fabricavit, visibilem et invisibilem : unum autem regem eorum quæ oculorum sensu perciperentur ; duorumque mundorum characterem, seu notam in se ipso ferentem, aspectabilis nimirum, et ad intelligentiam pertinentis. His congruenter quoque duo soles lucent, unus sensibilis, alter intelligibilis : quodque est in visibilibus, et sub sensum cadentibus, sol, hoc in iis quæ tantum intelliguntur, Deus. Justitiæ enim Sol est, ac nominatur (Malach. iv, 2). Habes igitur secundum hæc soles duos) unum subiectum oculis, alterum menti et rationi ; quemadmodum item duo mundi sunt, ut diximus. Et alter quidem horum, id est, qui

61. Nos qui fideles sumus, universos fideles ve-
lut unum intueri debemus, et existimare in omni-
bus Christum esse : eamque erga ipsum gerere
charitatem, ut pro eo animas nostras ponere pa-
rati simus. Etenim universe neminem improbum
dicere aut judicare debemus, sed omnes pro bo-
nis ducere, ut dicebamus. Etiam si quempiam vi-
tiosis motibus tumultuantem videris, non fratrem,
sed pravos concitationes oderis, a quibus oppu-
gnator. Sin a cupiditatibus, et curis anticipatis
misere exagitatum, majore illum misericordia pro-
sequere, ne et tu tenteris ; utpotè natura mutabili
præditus, quamque adversa incurbare facile pos-
sunt (8).

62. Si quis ut hypocrita fucatus, aut ob facta
sua reprehensione dignus, aut ad breve tempus
fractus, et abjectus est, aut aliquantum ex negli-
gentia in aliqua parte officii sui claudicat, perfecte
sanis non adnumeratur : sed tanquam inutilis, et
reprobis abjicitur, ne, dum catena intenditur, ipse
faciat ut ejus conjunctio dirumpatur et interval-
lum detur in his, quæ proxime, arctissimeque sine
intervallo cohærebant : et utrisque molestiam, do-
loremque pariat, dum priores propter sequentium,
et hi propter præcedentium separationem cru-
ciantur (9).

sensum movet, cum omnibus, quæ complectitur,
ab hoc sensibili et aspectabili sole illuminatur. Al-
ter vero, sive intelligibilis, ipse, et quæ in eo sunt,
ab intellectuali Sole justitiæ lucem, claritatemque
accipiunt. Sensibilia igitur a sensibili, et intelli-
gibilia ab intelligibili Sole divisum illustrantur :
nullam penitus inter se conjunctionem, aut noti-
tiam, aut communionem habentibus, neque intelli-
gibilibus cum sensibilibus, neque sensibilibus cum
intelligibilibus.

¶ Solus homo ex omnibus quæque videntur,
quæque tantum animo cernuntur, duplex, seu ge-
minus a Deo creatus est, corpus quidem ex quatuor
primis corporibus, seu elementis coagmentatum
habens, sensumque ac spiritum, per quem horum
principiorum est particeps et in illis vivit : animam
autem intelligentiam, et consilii competentem, a ma-
teria, et corpore liberam, seu minime corporatam
hæc imperscrutabili et inexplicabili ratione com-
putatam, citraque mixtionem et confusionem com-
mistam. Hæc porro unus homo sunt, animal mor-
tale et immortale, quod videri nec videri potest,
sentiri, et intelligi : in quo spectandi creaturam
aspectabilem, et intelligendi inaspectabilem facul-
tas inest. Ut igitur in duobus mundis efficientia
duo soles differunt ac separantur, pari modo
etiam in uno homine, unus quidem corpus, alter
animam ejus collustrat : et uterque de suo lumine
illuminato, pro ejus captu abundantius, aut par-
cius communicat.

¶ Sensibilis sol videtur, non videt : intellectualis
videtur ab his qui digni sunt, et omnes videt : ma-
gis autem eos qui ipsum vident. Sensibilis non
loquitur, nec cuiquam loqui donat : intellectualis
et loquitur cum amicis suis, et ut loquantur, dat
omnibus. Sensibilis in horto sensibilis micans, ra-
diorum suorum fervore humorem dimittat terræ
exsiccat, non etiam plantas, et semina pinguefacit :
intelligibilis in anima ilucescens, utrumque
conficit nempe humorem vitiorum arefacit, et se-
ditatem ex illis natam expurgat, animæque pingue-
dinem, quam intelligere possumus, inserit, qua

Α Ξα'. Πάντας τοὺς πιστοὺς ὡς ἓνα βλέπειν ὀφείλο-
μεν οἱ πιστοὶ, καὶ ἐπὶ ἐνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν εἶναι λο-
γίζεσθαι τὸν Χριστὸν : καὶ οὕτω τῇ πρὸς αὐτὸν ἀγά-
πῃ διακρίσθαι, ὡς ἐτοιμοὺς εἶναι ὑπὲρ αὐτοῦ τιθέναι
τὰς ἰδίας ψυχὰς : οὐδὲ γὰρ τὸ καθόλου λέγειν, ἢ νο-
μίζειν ὀφειλομένον τινα πονηρὸν, ἀλλὰ πάντας ὡς
ἀγαθοὺς ὄρῃν, ὥσπερ εἶπομεν· κἀν γὰρ ὑπὸ παθῶν
ὀχλούμενον ἴδῃ : τινὰ, μὴ τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ τὰ πάθη
μίσησον τὰ πολεμοῦντά αὐτὸν, κἀν ὑπὸ ἐπιθυμιῶν
καὶ προλήψεων τυραννοῦμενον, ἐπὶ πλείον σπλαγγί-
σθητι· μὴ ποτε καὶ αὐτὸς πειρασθῆς, ὡς ὑπὸ τρο-
πῆν ὧν ὕλης εὐπεριστάτου.

Β Ξβ'. Εἰ τις κίβδηλος ἐξ ὑποκρίσεως, ἢ ἐξ ἔργων
ἐπίμωμος, ἢ πρὸς βραχὺ τεθραυσμένος ; ἐξ ἐνὸς πά-
θους, ἢ μικρὸν ἑλλειπῆς ἐξ ἀμελείας ἐν μέρει τυγχά-
ναι, οὐ συγκαταριθμεῖται τοῖς ὀλοκλήροις, ἀλλ' ὡς
ἄχρηστος καὶ ἀδόκιμος ἀποβάλλεται, ἵνα μὴ ἐν και-
ρῷ τάσεως, διαβρῆχθῃ καὶ ποιήσῃ τὸν σύνδεσμον τῆς
ἀλύσεως, καὶ διάστας ἐν ἀδιάστατοις, καὶ λύτας
ἐν ἀμφοτέροις ἐργάσθῃται· τῶν μὲν ἔμπροσθεν, ὑπὲρ
τῶν ὑστέρων, τῶν δὲ, ὑπὲρ τοῦ χωρισμοῦ τῶν προ-
αγόντων ἀλγεῖνομένων.

velut irrigatæ plantæ v'riatum sensum in auras
prodeunt, atque adolescent.

¶ Sol sensibilis exoritur, mundum in eum intumescens
sua vestit, et omnia quæ illo continentur, homines,
feras, jumenta, et aliâ super quæ lux se æqualiter
diffundit : qua rursus occidens, locum quem illu-
strabat, tenebris opplatum relinquit. Sol intelli-
gibilis fulget, et fulgebat, totus a toto omni sic ca-
ptus, ut capi nequeat : a creaturis autem suis re-
cernitur, et totus ab iis absque distantia sejungitur,
estque in toto omni totus, et nusquam est. In totis
creaturis visibilibus totus, et rursus extra has
totus. Totus in visibilibus, et totus in invisibilibus,
et ubique totus adest, et totus ventiquam, uspiam.

¶ Christus principium, medium, et finis, seu
consummatio est in omnibus, quippe qui in primis,
etiam in mediis, et extremis, ut in primis est :
nec enim quod ab hæc atinet, ullum in eo dis-
crimen est : sicut nec Barbarus, nec Scythia, nec
Græcus in ipso est, sed omnia, et in omnibus
Christus (Galat. iii, 28).

¶ Sancta Trinitas habitans per omnes, a primis
ad ultimos, ut ab aliquo capite usque ad pedes,
coagmentat, componit, conglutinat, adunat, et col-
ligat sibi, et ita colligatos, et congregatos firmos
eos, et infractos reddit, et in quolibet eorum una
eademque cognita patet, quæ Deus est, in quo ul-
timi primi sunt, et primi tanquam ultimi (Matth.
xx, 16).

(8) Pontanus addit capitulum unum : « Quo pacto
ratione valentes illi ordines supernarum virtutum
a Deo ordinatum illustrantur, a principe ac primo
omnium ordine usque ad secundum, et ab hoc ad
tertium, et deinceps ab hoc ad alium, et ad omnes
denique lumine divino penetrante : eodem et san-
cti a divinis angelis illuminati, vinculoque spiritus
coiligati, et uniti, honore illis pares, et æquales
sunt.

(9) Sequuntur apud Pontanum octo capitula :
¶ Qui unionem

57. Ὅν τρόπον ἐν φλογὶ καιομένης καμίνου, χυὸν Ἀ επιβαλὼν τὴν αὐτὴν σθενύσει, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ αἱ βωτικαὶ μέριμναι, καὶ πᾶς προσπαθείας τρόπος εὐτελοῦς καὶ σμικροτάτου πράγματος, τὴν ἀναφθεῖσαν ἐν ἀρχαῖς θέρημν τῆς καρδίας ἐξαφανίζει.

58. Πᾶσαν βρώσιν, καὶ πόσιν, καὶ καλλωπισμὸν ἐνδυμάτων, ὃ τὸν φόβον ἐγκυμονῶν τοῦ θανάτου βδελύσσεται, καὶ ἐνηδόνως οὐ φάγεται ἄρτον, οὐ πίνει ὕδωρ. Παρέχει δὲ μόνον τὴν χρεῖαν τῷ σώματι, ὅσον μόνον ἀνταρκῆς πρὸς τὸ ζῆν. Πᾶν θέλημα αὐτοῦ ἀπαρῆσεται. Καὶ δοῦλος πάντων ἐν διακρίσει τῶν ἐπιτατομένων γενήσεται.

59. Ὁ δοῦλος αὐτὸν δούς τοῖς κατὰ θεὸν πατρῶσιν αὐτοῦ, διὰ τὸν φόβον τῆς κολάσεως, οὐ τὰ κουφίζοντα τὸν τῆς καρδίας αὐτοῦ πόνον, ἐπιτασσόμενα ἔλοιτο, οὐ τὰ λύοντα τὸν τοῦ φόβου δεσμὸν, οὐδὲ τοῖς ἔπι τὰ τοιαῦτα φιλικῶς, ἢ καλακευτικῶς, ἢ προστα-

funt. Qui enim inde usque a prisca sanctis per singulas ætates incedentes in mandatis Domini sanctimoniam vitæ colunt, illisque adhærescunt, perinde ut ipsi, Dei gratia secum communicata illuminantur: similes catenæ aureæ, in qua singuli ausam unam efficiunt, sicut unusquisque præcedenti fidē, operibus, charitateque connectitur. Quia connexione, ut diximus, una quedam catenæ in Deo sunt, quæ cito rumpi non potest.

Qui unione cum ultimo omnium sanctorum cum charitate, et humilitate, vehementique desiderio non expetit: sed prava quadam adversus illum infidelitate tenetur, nunquam penitus eidem unietur, neque cum eo primis et antecedentibus sanctis quasi in ordine militari ascribitur, etsi omnem fidem charitatemque erga Deum et sanctos universos habere videatur. Ejicitur enim ab ipsis foras, ut qui locum sibi constitutum, et ut ei hæreret ante sæcula a Deo definitum, per humilitatem non susceperit.

Luctus secundum Deum humilitas præcedit, sequitur gaudium, et lætitia quanta dici non potest. Humilitati porro secundum Deum spes salutis agnoscitur. Quo enim magis quispiam se ex animo omnibus peccatoribus sceleratiorem ducit, eo magis spes una cum humilitate augetur, et in corde ejus flores, fidemque facit, per hanc salutem partum iri.

Quo profundius in humilitatem quispiam descendit, seque indigniorem judicat, qui salvetur, hoc acerbius lugeat, et lacrymis indulget magis: quibus pro portione respondet, quæ in corde ejus scatoris spiritualis voluptas, qua cum spes quoque ut fons scatet, et simul crescit, persuasionemque adipiscendæ salutis ex certa et confirmata certiorum confirmatioremque reddit.

Considerare seipsum unusquisque debet, et intelligere: neque soli spei absque luctu secundum Deum, et humilitate spirituali: neque humilitati, et lacrymis absque spe, et gaudio spirituali istarum comitibus fidendum esse.

Est quæ putatur humilitas, ex negligentia, et segnitie, vehementique damnatione conscientie, progenita. Verum nulla est, quoniam luctum læticum adjunctum non habet.

Est quidam luctus humilitate spirituali carens quo qui lugent, peccata eorum purgari arbitrantur, in quo frustra sunt: nam dulcedine spiritus, quæ mystice in intellectuali animæ cubiculo innascitur, privantur, et bonitatem Dei minime gustant. Id-

63. Quemadmodum flammæ camini injectu pulveris extinguuntur: ita sollicitudines hujus vitæ, et affectus in rem vilem, et minutam, accensum in precibus fervorem cordis tollunt (10).

64. Omnes ciborum, potus, vestiumque delicias, et ornatum detestabitur, qui timorem mortis concepit: nec cum sensu voluptatis aut panem comedit, aut aquam bibit: tantummodo quæ necessitas exigit, corpori suo præstabit, ut in vita manere queat. Voluntatem suam funditus abnegabit, et cum discretionē omnia imperata ut servus exsequetur.

65. Qui se patribus suis secundum Deum pro servo mancipavit, propter metum inferni supplicii, quamvis jussus, non eliget, quæ dolorem cordis ejus mitigent; nec quæ vinculum timoris ejus dissolvant; nec ad ista vel amice, vel assentato-

circo tales ira facile accenduntur, mundumque, et quæ in mundo visuntur, perfecte contemneri nequeunt. Enimvero qui hæc omnibus numeris non despexerit, nec ex animo odedit, neque salutis suæ firmam et indubitam spem habere unquam poterit: sed cum fundamentum supra petram non jecerit, huc illuc incertus ac dubius factabitur.

Luctus duplex est effectus. Nam et aquæ instar per lacrymas flammam omnem affectuum vitiosorum restinguit, animamque a maculis, et sordibus inde natis expurgat: et instar ignis per præsentiam sancti Spiritus cor vivificat, incendit, inflammat, calefacit, atque ad Deum amandum, desiderandumque impellit.

Vide, et pernosce quid in te humilitas, et luctus efficiant, et inquire, quem ex illis in horas utilitatis fructum percipias: qui est novitiis, ac tironibus omnis curæ terrenæ abjectio, nulla erga parentes, cognatos et amicos, affectio, eorumque abnegatio: liber a sollicitudine omnium rerum et facultatum animus, earum dispicientia, non solum usque ad aciem, verum etiam usque ad ipsum corpus.

(10) Sequentia interserit Pontanus: Qui res exteriores, et homines, et omnia denique hujus vitæ, integro cordis sensu, et cum gaudio abnegavit, et oblitus est, affectionemque ut murum transiit, in mundo, et iis quæ in mundo sunt, hospes, ac peregrinus est, colligens in se animum suum, et in una mortis memoria, cogitationeque occupatus. Quocirca etiam de extremo judicio, et retributione semper est sollicitus, et in his plane ut captivus detinetur, ex talibusque cogitationibus, et commentationibus timore, supra quam dici potest ingenti percolitur.

Similis est damnato cuiuspiam, et vinculis onerato in hujus vitæ teatro, qui timore judicii admodum gravidatus, ab eodem tanquam carnifice aliquo raptari, et ad mortem duci videtur: nihil aliud secum volvens, quam dolorem et cruciamenta, quæ ex æterno supplicio subiturus sit. Cum autem hunc timorem ex animo deponere nunquam possit, sit ut inde progeneretur alius timor, qui eum nulla rerum humanarum cura tangi patitur. Sic enim vivit perpetuo, ac si cruci clavus affixus, doloribus ad mortem vehementer urgètur: nec in cujusquam vultum oculos intendere sineretur; nec ignominie ab hominibus create ullam rationem duceret. Nam quia se ipse omni ignominia, contemptuque dignum ex animo reputat, quas illi injurias sibi molantur, nihil pensi habet.

rie, vel cum imperio inducentibus obtemperabit, sed quæ ipsum hunc timorem augeant, ea potiora conseribit; et quæ istud vinculum arctius astringunt, ea volet; et quæ hunc carnificem corroborent, amabit. Atque in his ita perdurabit, at qui nullam omnino liberationem sibi polliceatur. Spes enim libertatis, doloris levamentum est; eaque fervide poenitenti non conducit.

66. Unicuique vitam suam divinæ voluntati convenienter auspiciant, timor supplicii, et ex eo natus dolor utilis est. Qui autem citra hunc dolorem, citra vinculum, et tortorem hunc incepturum se imaginatur, non modo fundamentum actionum suarum super arenam collocat: sed etiam domum suam in aere absque fundamento se constructurum opinatur, quæ fieri neutiquam potest. Dolor enim isto statim omne gaudium parit: et hoc vinculum, omnium peccatorum, malorumque affectionum vincula dirumpit: et carnifex iste non necem offert, sed vitam sempiternam conciliat.

67. Qui a dolore, quæ æterni supplicii formido ingenerat, resilire; eumque effugere noluerit: sed ænimum ad eum applicabit, et ejus sibi vincula magis astringet, hunc ille breviora via ductum, quod sequitur, ante conspectum Regis regum statuet. Quod cum factum fuerit, simul ejus gloriam clare conspexerit, subito vincula dissolventur, et timor carnifex procul aufugiet, et dolor cordis ejus in gaudium convertetur, erumpetque fons, manans ad sensum quidem lacrymis, instar fluminis: ad intellectum vero tranquillitate, mansuetudine, et dulcedine ineffabili. Insuper fortitudine, et ad omnem obedientiam expedita voluntate, et cursum in via mandatorum libero; quod adhuc tiro-nibus, et qui primum ad religiosum vivendi genus introducuntur, non conciditur: eorum autem, qui ad medium hujus spatii proficiendo jam ascenderunt, proprium est: consummatis vero atque perfectis hic fons, corde subito variato, et immutato lumen fit.

68. Qui intra se Spiritus sancti lumen habet, ejus radios non ferens, pronus cadit, vociferatur, et clamat cum stupore ac timore multo, ut qui supra naturæ captum quidpiam, nec in sermonem, cogitationemque cadens viderit, assenserit: imitaturque hominem, qui alicunde accensis ab igne visceribus ardens, nec ustionem flammæ perferre potis, mente velut alienatus est, nec in potestate ullo modo esse potest. Lacrymis autem perennis exhaustus, et ab his refrigeratus, ignem desiderii vehementius accendit. Hinc porro lacrymas profundit uberius, et ea profusione ablutus, coruscet splendidius. Ubi demum totus ignitus, instar luminis erit, tunc impletur quod dicitur, « Deus diis unicus et cognitus; » et tantum fortasse, quantum jam sibi copulatis unicus, et his qui cognoverunt revelatus est (11).

(11) Pontanus addit: « Quantum a nobis cognosci voluerit Deus, tantum etiam revelatur.

ακτικῶς ἐνάγουσιν ὑπακούσεται, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ αὐξάνοντα αὐτὸν προτιμησε, καὶ τὰ τὸν δεσμὸν ἐπισφίγγοντα θελήσει, καὶ τὰ τὸν δῆμιον ἐνισχύοντα ἀγαπήσει, καὶ ἐν τούτοις ἐμμένει, ὡς μὴ προσδοκῶν ποτε ἐλευθερίαν λήψεσθαι ὅλως ἐξ αὐτῶν. Ἡ γὰρ λπίς τῆς ἀπαλλαγῆς κουφότερον τὸν πόνον ἐργάζεται. ὅπερ ἐστὶν ἀλυσιτελεῆς τῷ μετανοοῦντι θερμῶς.

ξς'. Παντὶ τῷ κατὰ Θεὸν βρωῦν ἀρχομένῳ, ἐπιφελῆς ὁ τῆς κολάσεως φόβος, καὶ ὁ πόνος ὁ τικτόμενος ἐξ αὐτοῦ· ὁ δὲ τοῦ τοιοῦτου πόνου καὶ δεσμοῦ χωρὶς, ἀρχὴν βαλεῖν φανταζόμενος, οὐκ ἐπὶ ψάμμου μόνον, τῶν ἑαυτοῦ πράξεων τὸν θεμέλιον καταβάλλεται, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀέρα οἶεται δίχα θεμελίων συνιστάνειν οἰκίαν· ὅπερ πάντῃ ἀδύνατον· ὁ γὰρ πόνος οὗτος, ὅσον οὕτω πᾶσαν χαρὰν ἀποτίκτει, καὶ ὁ δεσμὸς οὗτος, πάντων ἀμαρτημάτων καὶ παθῶν τὰ δεσμὰ διαρρήσσει· καὶ ὁ δῆμιος οὗτος οὐχὶ θάνατον, ἀλλὰ ζῶην αἰώνιον προξενεῖ.

ξζ'. Ὃς ἂν μὴ θελήσῃ ἀποσκιρτῆσαι καὶ ἐκφυγεῖν τὸν τικτόμενον πόνον, ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς αἰώνου κολάσεως, ἀλλὰ προθέσει καρδίας ἀκολουθήσῃ αὐτῷ, καὶ ἐπισφίγγῃ πλέον τὰ τοῦτου δεσμὰ ἑαυτῷ ἀναλόγως, συντομωτέρας ὀδεύσει, καὶ πρὸ προσώπου τοῦ Βασιλέως τῶν βασιλευμένων παραστήσει αὐτὸν· τοῦτου δὲ γεγονότος, ἅμα τῷ θεάσασθαι αὐτὸν ἀμυδρῶς πρὸς τὴν ὀδὴν αὐτοῦ, εὐθείως λυθῆσονται μὲν τὰ δεσμὰ. Ὁ δὲ δῆμιος φόβος φεύξεται μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ πόνος τραπήσεται εἰς χαρὰν, καὶ πηγὴ γενήσεται βρούουσα, αἰσθητῶς μὲν δάκρυα ποταμηδὸν ἀενάως, νοητῶς δὲ γαλήνην, πραότητα, καὶ ἄφραστον γλυκασμὸν· ἐτι δὲ ἀνδρείαν, καὶ τὸ πρὸς πᾶσαν ὑπακοὴν ἐλευθερίως καὶ ἀνεμπόδιστως τρέχειν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ τῶς τοῖς εἰσαγωγικοῖς ἀδύνατον, τῶν δὲ πρὸς τὴ μέσον κατὰ προκοπὴν ἀνελλόντων καὶ ἰδίων. Τοῖς δὲ γε τελειομένοις, φῶς ἡ πηγὴ αὕτη, τῆς καρδίας αἰφνης ἀλλοιουμένης καὶ μεταβαλλομένης γίνεται.

ξη'. Ὁ ἐνδον αὐτοῦ τὸ φῶς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἔχων, μὴ φέρων τοῦτο ὄρα, εἰς γῆν πρηνὴς πίπτει, κράζει τε καὶ βοᾷ ἐν ἐκπλήξει· τε καὶ φόβῳ πολλῷ, ὡς ὑπὲρ φύσιν, ὑπὲρ λόγον, ὑπὲρ ἐννοίαν πρᾶγμα ἰδὼν καὶ παθῶν. Καὶ γίνεται ὁμοίος ἀνθρώπῳ πεθὲν ἀναφθίνει τὰ σπλάγγνα ὑπὸ πυρός, ὑφ' οὗ φλεγόμενος, καὶ τῆς φλογὸς τὸν ἐμπρησμένον μὴ δυνάμενος φέρειν, ὑπάρχει ὡς περ ἐξεστηκώς· καὶ μηδὲ ἑαυτοῦ γενέσθαι ὅλως ἰσχύων. Τοῖς δάκρυσι δὲ καταπλούμενος ἀενάως, καὶ ὑπὸ τούτων καταφυχόμενος, τὸ πῦρ ἐξάπτει τοῦ πόθου σφοδρότερον. Ἐντεῦθεν δὲ τὰ δάκρυα προχέει πλειόνως, καὶ τῇ τούτων ἐκχύσει πλουτόμενος, λαμπρότερον ἀπασεράπτει· ὅτε δὲ ὅλως ἐκπυρωθεῖς, ὡς φῶς γένηται, τότε πληροῦται τὸ φάσκον, Θεὸς θεοῖς ἐνούμενός τε καὶ γνωριζόμενος, καὶ τοιοῦτον ἴσως, ὅσον ἦδη τοῖς συναφθεῖσιν ἠνώθη, καὶ τοῖς ἐγκωκόσιν ἀπεκαλύφθη.

Quantum fuerit revelatus, tantum a dignis cernitur, et cognoscitur. Tale quid experiri, aut videre

50'. Πρὸ τοῦ πένθους καὶ τῶν δακρύων, μηδεὶς ἡμᾶς κενὸς ἀπατάτω λόγοις, μηδὲ πλανῶμεν ἑαυτούς. Οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν μετάνοια, οὐδὲ ἀληθὴς μεταμέλεια, οὐδὲ φόβος Θεοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, οὐδὲ κατέγνωμεν ἑαυτῶν, οὐδὲ ἐν αἰσθήσει τοῦ μελλούσης κρίσεως καὶ τῶν αἰωνίων βασάνων ἐγένετο ἡ ψυχὴ ἡμῶν· εἰ γὰρ κατέγνωμεν ἑαυτῶν, καὶ ἐκτεσάμεθα ταῦτα, καὶ ἐν τούτοις ἐγενόμεθα, εὐθὺς καὶ δάκρυα κατηγάγωμεν ἄν· τούτων γὰρ χωρὶς, οὔτε ἡ σκληροκαρδία ἡμῶν ἀπαλυνθῆναι ποτε δύναται, οὔτε ἡ ψυχὴ ἡμῶν πνευματικῆν τιπείνωσιν κτήσεται, οὔτε ταπεινοὶ γενέσθαι ἰσχύσωμεν. Ὁ δὲ μὴ οὕτω γενόμενος, ἐνωθῆναι τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ οὐ δύναται. Ὁ δὲ μὴ τούτῳ ἐκ καθάρσεως ἐνωθεὶς, οὔτε ἐν θεωρίᾳ καὶ γνώσει Θεοῦ γενέσθαι δύναται, οὔτε δεξιὸς ἔστι τὰς τῆς ταπεινώσεως ἀρετὰς μυστικῶς ἐκδιδασκασθαι.

ο'. Τὸς ὑποκρινομένους τὴν ἀρετὴν, καὶ τῷ μὲν κωδίῳ τοῦ σχήματος, ἄλλο φαινομένους, ἄλλο δὲ ὄντας κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον· πάσης τάχα πεπληρωμένους ἀδικίας, μαστοῦς ζήλου, καὶ ἐριθείας, καὶ ἡδονῶν δυσωδίας, ὡς ἀπαθείς οἱ πλείους καὶ ὡς ἁγίους τιμῶσι, μὴ κεκαθαρισμένους ἔχοντες τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν, μηδὲ ἐπιγινώσκειν αὐτοὺς δυνάμενοι ἐκ τῶν καρπῶν αὐτῶν. Τοὺς δὲ ἐν εὐλαθείᾳ, καὶ ἀρετῇ, καὶ ἀφελότητι καρδίας διαγόντας, καὶ ἁγίους ὄντας τῷ ὄντι, ὡς τοὺς λοιποὺς τῶν ἀνθρώπων παραλογίζονται, καὶ καταφρονούντες αὐτῶν παρατρέχουσι, καὶ ὡς οὐδὲν λογίζονται.

σα'. Τὸν ἄλλον καὶ ἐπιδεικτικὸν, διδακτικὸν μᾶλλον, καὶ πνευματικὸν οἱ τοιοῦτοι εἶναι λογίζονται, τὸν δὲ σωτηρὸν καὶ περὶ ἀρχολογίαν ἀκριβαζόμενον, ἀγροῖον καὶ ἄφρωνον ἀποφαίνονται.

οβ'. Τὸν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ φεγγόμενον, οἱ ὑψηλόφρονες, καὶ τὴν ὑπερῆφαναν νοσοῦντες τοῦ δαδίου, ὡς ὑψηλόφρονα καὶ ὑπερῆφανον ἀποστρέφονται, τοῖς λόγοι· αὐτοῦ πληττόμενοι μᾶλλον ἢ κατανοοῦσόμενοι· τὸν δὲ ἀπὸ κοιλίας, ἢ μαθημάτων πορνολογοῦντα, καὶ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας καταψευδόμενον, ὑπερπαινοῦσι καὶ ἀποδέχονται, καὶ οὕτως οὐδεὶς ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἔστιν ὁ καλῶς καὶ ὡς ἔχει τὸ πρᾶγμα διακρίνειν καὶ ἰδεῖν δυνάμενος.

ογ'. « Μακάριοι, φησὶν ὁ Θεός, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται· » καθαρὰν δὲ καρ-

69. Ante luctum et lacrymas (nemo vos inani- bus verbis seducat, neve ipsi nos seducamus) non est in nobis potentia, nec vera poenitudo, nec timor Dei in cordibus nostris, nec cognovimus ipsum, nec sensit futurum iudicium, et aeterna tormenta anima nostra. Etenim si haec sibi parasset, et in his fuisset, mox etiam lacrymas emisisset. Sine his quippe nec durum cor nostrum molliri unquam potest, nec anima nostra spiritus humilitatem consequi : nec nos humiles evadere. At enim qui talis notus fuerit, Spiritui sancto uniri nequit : cui qui purgatus ante, et sic unicus non fuerit, nec spectare et cognoscere Deum valebit : nec dignus est, qui mysticas humilitatis virtutes doceatur (12).

70. Virtutem simulantes, et vellere quidem habitus aliud foris apparentes, cum aliud sint secundum interiorem hominem, pleni forsitan omni iniquitate, pleni zelo, et contentione, et foetore obscenarum voluptatum : multi, qui oculus purgatum non habent, nec ex fructibus eorum illos cognoscere possunt, tanquam nulli vitio servientes, et sanctos colunt honorantque. Viros contra pietate, virtute, simplicitate cordis praestantes, ac vere sanctos, ut vulgares ludificantur, illisque despectis praetereunt.

71. Hujus mundi homines garrulum, et ostentatorem potius aptum ad docendum, et spiritualem esse decernunt : silentii autem amantem, et ab otioso sermone sibi diligenter caventem, agrestem, et mutum appellant.

72. Loquentem in Spiritu sancto, alta sapientes, et diabolica superbia laborantes, ut alta sapientem, et superbum aversantur, verbis ejus attoniti magis, quam compuncti. Ab utero matris autem, aut ex disciplina, et institutione rotunde ac diserte loquentem, et in perniciem ipsorum mentientem, mirifice probant, et laudibus ornant. Atque ita horum nullus est, qui recte, et ut rei natura requirit, videre ac discernere possit.

73. « Beati mundo corde, inquit Dominus, quoniam ipsi Deum videbunt »¹⁶. Ast mundum cor non

¹⁶ Matth. v. 8.

is solus potest, qui prius Spiritui sancto unicus cor humile, purum, simplex contritum laboribus, sudoribusque suis sibi comparaverit.

(12) Editio Pontani capitula duo inserit : Sicut qui discenti syllabas colligere, de rhetoricis, aut philosophicis dogmatis, atque praecipis narrat, non solum nihil prodest : sed potius inchoatam auditionem perparum curare, et ea desciscere facit : propterea quod ingenium ejus, et ea dicuntur, minime capit : ita qui tironibus, et praesertim ignavioribus de perfectione concionatur, non solum non illis commodabit : sed etiam efficiet ut retro abeant. Nam cum ad virtutis altitudinem respexerint, et quantum ab ejus fastigio absint cogitaverint, et se ad ejus culmen ascendere non posse statuerint : et quae particulatim coeperant, ea con-

temnent, et in desperatione absorbeantur.

Cum it, quibus adhuc motus vitiosi imperant ac dominantur, audiunt hominem secundum Deum perfectum quovis homine, quavis animante ac bellua se immundiorum iudicare, dedecore affectum gaudere, maledictis appetitum bene precari, persecutionem perpeti, pro inimicis suis cum lacrymis, et dolore cordis Deum rogare suppliciter, primum fidem non accommodant sibi illos similes facere conantes. Deinde a divinis Scripturis refutati, et a sanctis, qui haec opere, factis suis demonstrarunt eversi ac prostrati, non posse se ad ista pertinere contententur. Sed cum audiunt, his non praestitum, se nequaquam salvatum iri, tum plane nolentes vitiositatem suam excindere, et ob peccata commissa poenitentiam agere, se ipsos desperant.

una virtus, non duæ. non decem consueverunt abstrahere, sed omnes, ut breviter dicam, velut una, eaque ad summam perfectionem exulta. Verumtamen ne sic quidem per se, ac sola, citra præsentiam, et actionem Spiritus sancti id possunt. Quemadmodum namque faber ærarius artem suam per instrumenta ostendit, citra vim autem et actionem ignis opus nullum efficit: ita etiam homo facit omnia, et virtutibus tanquam instrumentis utitur. Nihilominus nisi ignis spiritualis adsit, instrumenta illa nihil efficacitatis et utilitatis habent: quandoquidem animas sordes, et sapiem non abstergunt (15).

(15) *Sequentia insuper leguntur in editione Pontani: « Ubi profunda humilitas, ibi et lacrymarum abundantia: ubi hæc, ibi et præsentia sancti et adorandi Spiritus, unde puritas omnis, et sanctimonia conciliatur ei in quo is operatur, videturque ab eodem Deo, et videt ipsius Dominus: Super quem enim respiciam, inquit, nisi super humilem, et quietum, et tremement sermones meos? (Isa. LXVI, 2.)*

« Perturbationes et affectus cum vitio conjunctos debellare quidem homo potest, exatirpare, et radicibus evellere non potest. Et cum mali non committendi potestatem acceperit, tamen ejusdem etiam non cogitandi haud seceperit. Pietatis porro est, non solum bona facere, sed etiam mala non cogitare. Qui igitur mala cogitat, cor purum possidere nequit, cum id inde cœu speculum a luto inquinetur.

« Cordis puritatem hanc esse existimo, non solum a nullo affectu concitari: sed etiam nihil improbum, aut ad vitam hanc pertinens animo volvere, quoties placuerit: solamque Dei cum amore immenso conversare memoriam. Nam in puro lumine pure Deum oculus videt, cum inter aspectum illum, et Deum nihil aliud sese interponat.

« Hoc ego ἀπάθειαν esse affirmo, non modo abhorre a factis, ad quæ affectibus impellimur, sed etiam ab eorum concupiscentia alienari, et insuper ab eorumdein cogitatione quoque nudari animum: ut cum volumus, supra cœlos simus, extra omnia quæ aspiciuntur, sentiunturque, veluti clausis nostris sensibus, et animo ad ea quæ sensum superant, ingrediente, virtutem seu facultatem sentiendi quemadmodum alas aquila secum ferebat.

« Mens absque sensibus actiones et functiones suas non exerit: nec illo modo absque mente suis officiis funguntur sensus.

« Illud est, ac dicitur cor mundum, quod in se nullam rerum temporalium cogitationem, aut ratiocinationem cernit: quodque Deo sic adhæret, et sic cum eo unitum est, ut neque molestorum, ac tristicium, neque lætorum, jucundorumque hujus vitæ meminerit: verum ita vivit, ut contemplando in tertium cœlum, ac paradisiim rapiatur, et arthabonas honorum sanctis promissorum intueatur, ipsaque sempiterna bona inde pro captu naturæ humanæ conjiciat. Atque istud mundi cordis verum signum, ac documentum certum est, in quo quis et mensuram munditiæ cognoscit, et quasi in speculo semetipsum contempletur.

« Qui extra domum est, latus inclusos non videt: sic mundo crucifixus, aut mortuus, rerum mundi nihil sentit.

« Ut corpus exanimæ nec ad viventia, nec ad exanimæ secum jacentia ullo sensu fungitur: sic qui spiritu a mundo excessit, et cum Deo est, non potest sensum aliquem mundi habere, aut ejus

Α διαν, οὐχι μιὰ ἀρετῆς, οὐδὲ δύο, οὐδὲ δέκα περὶ ἑκα-
σιν ἐκτελεῖν, ἀλλὰ πᾶσαι ἑμοῦ ὡς εἶπαι, εἶναι μία
τις οὐσα, καὶ εἰς ἄκρον κατορθωθείσα· καὶ οὐδὲ
οὕτω καθαρὰν τὴν καρδίαν μόναι ποιῆσαι δύνανται,
δέξα τῆς ἐνεργείας καὶ παρουσίας τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος. Καθάτερ γὰρ ὁ χαλκαῦς, τὴν μὲν τέχνην διὰ
τῶν ἐργαλείων αὐτοῦ ἐπιδαίκνυται, δέξα δὲ τῆς τοῦ
κυρῆς ἐνεργείας οὐδὲν ἄλλω: κατασκευάσαι εἰς ἔρ-
γον δύναται, οὕτω δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος πάντα μὲν
ποιεῖ, καὶ ὡς ἐργαλεῖα χρῆται ταῖς ἀρεταῖς, ἀνευ
δὲ τῆς τοῦ πνευματικοῦ κυρῆς παρουσίας ἀνευ-
ργητα μένει καὶ ἀνωφελεῖ, τὸν βύβον καὶ τὸν ἰχθῆρα
μὴ καθαίροντα τῆς ψυχῆς

B rebus affici: quantumvis corporis necessitatibus satis cogatur facere.

« Anima ante mortem moritur, et ante resurrectionem corporum resurgit, opere, virtute, experientia, veritate. Mortali quippe sensu ab immortalitate mente profigaro, et mortalitate a vita expulsa, anima velut e mortuis existens, seipsam convenienter videt (ut qui e somno surrexerunt, seipsos vident) quique eam exsuscitavit Deum cognoscit: quem perspicens, et velut gratias agens, a sensibus, totoque mundo alienatur, voluptate repleta ineffabilis, et in ipso omnem motionem suam intellectuale componit.

« Quædam a nobis conferuntur, quædam nobis cœlitus a Deo suppeditantur. Quantum enim per sacros labores ac sudores purgamur, tantum per lumen compunctionis splendescimus; et quantum lumine splendescimus, tantum lacrymis purgamur, quorum illud sponte, ac per nos impendimus, hoc vicissim desuper datum recipimus.

C « Multi sua conferentes, divina more consueti non recipiunt, quod exemplis Cain et Esau patet. Nisi enim quis cogitatione recta, seu consilio sincero; et pio affectu, et ardenti fide, et magna cum humilitate sua obtulerit, Deus super ipsum non respiciet, nec oblata suscipiet. Hoc nisi fiat, nec Deus vicissim sua sic offerenti contribuet.

D « Mortuus est mundus, et qui mundi sunt, sanctis adversantur. Hinc ipsorum bona opera videntes non vident; et in Spiritu sancto prolatis eorum sermones divinos audientes, prorsus nequeunt intelligere. Contra, nec qui sunt spirituales, mundo deditorum, improborumque perversa opera videre sustinent, nec eorum verba ex animi passionibus profluentia capiunt: sed ipsi quoque videntes quæ in mundo sunt, non vident, et mundanorum voces audientes sic affecti sunt sensu, quasi eas non audirent. Atque ita nulla his cum illorum, illis cum horum, spiritualium, inquam, hominum rebus communitio et societas intercedit.

« Quemadmodum lucis et tenebrarum manifesta est distinctio, et eorum nequit fieri conjunctio (Quæ enim conventio lucis ad tenebras? inquit, aut quæ pars fideli cum infideli (II Cor. vi, 15)? sic inter eos qui Spiritum habent, qui quæ non habent, summa est distantia, atque disjunctio. Illorum namque conversatio in cœlis est, cum angeli jam ex hominibus facti sint: isti in avitis tenebris, et in umbra mortis adhuc sedent, terræ, ac rebus terrenis affixi. Illi lumine sub intelligentiam cadente, et occasum nesciente: hi tantum hac sensibili luce illustrantur. Illi seipsos, et proximos vident emori: hi videntes seipsos, et proximos animas effantes in dies singulos, se esse homines, et ut homines morti debere ignorant, et hoc ignorantes, nec futurum judicium nec resurrectionem,

οδ'. Ἀπὸ μὲν τοῦ θείου βαπτίσματος τὴν τῶν ἁμαρτημένων λαμβάνομεν ἄφρσιν, καὶ τῆς πρὶν κατάρτας ἐλευθερούμεθα, καὶ τῆ παρουσίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀγιαζόμεθα· τὴν δὲ τελείαν χάριν, κατὰ τὸ· « Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπριπατήσω, » οὐ τότε, τοῦτο γὰρ τῶν βεβαιωμένων καὶ ἐκ τῶν ἔργων ταύτην ἐπιδεικνύοντων ἐστὶ· μετὰ γὰρ τὸ βαπτισθῆναι ἡμᾶς, πρὸς πονηρὰς καὶ αἰσχρὰς πράξεις ἐκκλίνοντες, καὶ αὐτὸν τὸν ἁγιασμὸν εἰς ἅπαν ἀποβαλλόμεθα. Μετανοήσῃ δὲ, καὶ ἐξομολογήσῃ, καὶ δάκρυσι, κατὰ ἀναλογίαν τὴν ἄφρσιν πρότερον τῶν ἁμαρτημένων λαμβάνομεν, καὶ οὕτω τὸν ἁγιασμὸν μετὰ τῆς ἁγίας χάριτος.

οε'. Ἀπὸ μὲν τῆς μετανοίας ἐκπλυσίς τοῦ μολυσμοῦ τῶν αἰσχυρῶν πράξεων γίνεται· μετὰ δὲ ταύτην, μετοχὴ Πνεύματος ἁγίου· οὐχ ἀπλῶς δὲ, ἀλλὰ κατὰ τὴν πίστιν, καὶ τὴν διάθεσιν, καὶ τὴν ταπεινωσιν τῶν ἐξ ὀλης μετανοούντων ψυχῆς. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ τελείαν τὴν ἄφρσιν τῶν ἁμαρτημένων, παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἀναδόχου λαβεῖν· διὰ τοῦτο καλὸν καθ' ἑκάστην μετανοεῖν, διὰ τὴν κελύουσαν ἐντολήν. Τὸ γὰρ, « Μετανοεῖτε, ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, » ἀρρσιν ἡμῖν ὑπεμφαίνει τὴν ἐργασίαν.

οζ'. Ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος ταῖς τῷ Χριστῷ νυμφευμέναις ψυχαῖς, ὡς ἀρραβῶν δίδοται· καὶ καθάπερ ἀρραβῶνος χωρὶς οὐκ ἔχει ἀσφάλειαν ἢ γυνὴ τὴν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς συνάφειαν μέλλειν ποτὲ βεβαίως γενήσεσθαι, οὕτως· οὐδὲ ψυχὴ βεβαίαν λαμβάνει πληροφορίαν ποτὲ, τοῦ μετὰ τοῦ Δεσπότη αὐτῆς καὶ Θεοῦ εἰς αἰῶνας συνέσεσθαι, ἢ μυστικῶς καὶ ἀνεκφράστως αὐτῷ συνάπτεσθαι, καὶ τοῦ ἀπρὸς τοῦ κάλλους ἐπαπολαύειν αὐτοῦ, εἰ μὴ τῆς χάριτος αὐτοῦ τὸν ἀρραβῶνα λάβοι, καὶ γνωστῶς αὐτὸν ἐναυτῆ κτήσεται.

οδ'. Ὁν τρόπον οἱ γραφόμενοι συμβολικοὶ χάρται, εἰ μὴ ὑπογραφὰς ἀξιόπιστων μαρτύρων δέξωνται, οὐκ ἔστιν ὁ ἀρραβῶν βέβαιος, οὕτως· οὐδὲ πρὸ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, καὶ τῆς τῶν ἀρετῶν κτήσεως, ἀσφαλῆς ἢ τῆς χάριτος Ἰλαμψίς γίνεται· ὅπερ γὰρ ἐν τοῖς συμφώνοις οἱ μάρτυρες, τοῦτο ἐπὶ τοῦ πνευματικῷ ἀρραβῶνος· ἢ τῶν ἐντολῶν ἐργασία καὶ αἰ

74. Per sacrosanctum baptismum peccatorum remissionem accipimus, et a veteri maledicto liberamur adventuque Spiritus sancti sanctificamur: perfectam autem gratiam, juxta illud: « Inhabitabo et inambulabo in eis » non tunc adipiscimur, hoc enim firmiter, constanterque credentium, et fidem ex operibus ostendentium est. Baptismo enim lustrati, si ad nequam, et turpes actiones declinemus, ipsam quoque sanctificationem funditus amittimus. Per poenitentiam porro, per confessionem et lacrymas pro portione veniam priorum delictorum impetramus, et ita demum sanctificationem cum cœlesti gratia recipimus.

75. Poenitentia turpium actionum maculæ et labes eluuntur, post eam vero Spiritus sancti communicatione, non quidem simpliciter, sed secundum fidem, dispositionem et humilitatem eorum qui toto animo poenitentiam agunt: neque hoc solum, sed etiam post perfectam peccatorum remissionem a Patre, et fidejussore acceptam. Quocirca expedit poenitere quotidie, ut jubemur. Nam illud: « Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum », indefinitum nobis hujus rei faciendæ tempus subindicat.

76. Sanctissimi Spiritus gratia Christo nuptis animabus pro arrha datur. Et quemadmodum femina sine arrha non est secunda conjunctionem cum viro stabilem et indissolubilem fore: ita nec animæ sit certa fides, eam aliquando cum Domino, et Deo suo in omni ævi spatia futuram, aut arcano, et inexplicabili modo cum ipso copulatum iri, et inaccessibili ejus pulchritudine fruituram, nisi ejus gratiæ arrhabonem acceperit, ipsumque in se sciens habuerit.

77. Quomodo chartæ symboliæ, seu instrumenta inter contrahentes, nisi testes idonei subscripserint, firmi ac certi arrhabonis vim non habent: sic neque antequam mandata Dei opere fiant, et virtutes acquisitæ sint, certa gratiæ illuminatio contingit. Quod enim in pactis et conventis sunt testes, hoc in spirituali arrhabone mandatorum

¹⁹ Levit. xxvi, 12; II Cor. vi, 16. ²⁰ Matth. iii, 2.

et persolvendam enique, prout vivens in hac vita D meritum est, mercedem, credunt.

« Si Spiritus sancti compos es, omnino ex his quæ ab ipso in te sunt cognosces, quæ Apostolus de illo scripsit, cum ait: *Ubi spiritus Domini, ibi libertas (II Cor. ii, 17)*. Et: *Corpus quidem mortuum est propter peccatum: spiritus autem vivit propter justificationem (Rom. viii, 10)*. Et: *Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, et concupiscentiis suis (Galat. v, 24)*. Quicumque enim in Spiritu sancto baptizati sunt, totum Christum induerunt (Galat. iii, 27): et filii lucis sunt, et in lumine non occiduo ambulat (Luc. xv, 8): et videntes mundum non vident: et audientes quæ mundi sunt, non audiunt (Luc. viii, 10). Sicut enim literis est traditum de carnalibus hominibus, eos videntes non videre, et divinas res audientes non intelligere, neque capere posse, quæ sunt

spiritus, stultitia enim est illis (I Cor. ii, 14): sic mihi de iis cogita, qui Spiritum sanctum intra se continent. Gestant quidem corpus, sed in carne non sunt: *Vos enim, inquit Apostolus, in carne non estis, sed in spiritu: siquidem Spiritus Dei habitat in vobis (Rom. viii, 9)*. Mortui sunt mundo, et mundus ipsis. *Mihi enim, ait, mundus crucifixus est, et ego mundo (Galat. vi, 14)*.

« Qui hæc signa, et mirabilia in se facta novit, revera Deum, et signa in se gestat, cum Deum, id est, ipsam Spiritum sanctissimum incolam habeat, loquentem, et operantem in se, quæ a Paulo dicta sunt. Qui vero hæc in se nondum cognovit, ne sibi verba dei, etiamnum caro et sanguis est calligine desideriorum carnis opertus videlicet: *Caro autem et sanguis regnum Dei, (quod est Spiritus sanctus) non consequentur (I Cor. xv, 50)*.

exsecutio, et virtutes. Nam per hæc unusquisque salvandorum perfectum arrhabonem obtinet.

78. Primum per mandatorum obedientiam quasi conventa scribuntur : deinde per virtutes describitur, et signum additur. Tunc sponsus Christus animæ sponsæ annulum, sive arrhabonem Spiritus largitur.

79. Quemadmodum sponsa ante nuptias arrhabonem duntaxat a sponso accipit, pactam vero dotem, et promissa simul dona post nuptias expectat : sic et sponsa fidelium Ecclesia, et uniuscujusque nostrum anima, primum quidem a Christo sponso solum arrhabonem Spiritus accipit, æterna autem bona et regnum cælorum post migrationem ex hac luce expectat : per arrhabonem plene persuasa, sibi pacta sine ulla fraude eventura.

80. Quemadmodum sponso ditius peregrinante, aut aliis in negotiis occupato, et interim nuptiarum tempus extrahentem si sponsa irata ejus amorem contempserit, libellumque arrhabonicum aut deleverit, aut considerit, confestim eorum spe, quæ a sponso expectabat frustratur. Perinde in anima fieri solet. Nam cum quis certantium dixerit, quousque mihi afflictiones tolerandæ sunt laboresque asceticos parvipenderit, ac per negligentiam mandatorum, prætermissionemque penitentiarum quotidianarum pacta quodammodo deleverit, et considerit, statim et arrhabonem, et spem erga Deum perdit penitus.

81. Sicut sponsa, si amorem suum ad alium, quam ad debitum sibi sponsum transtulerit, et cum eo vel clam, vel palam cubilibus consueverit, non solum nihil promissorum a sponso munera sperabit : sed potius, nec immerito, accusationem et pœnam ex legibus expectabit : ita nobiscum fieri solet. Si quis amorem erga sponsum Christum ad alius cuspisiam rei desiderium aperte converterit, aut occulte cor ejus eo obsessum fuerit, ejus anima sponso odiosa, et execrabilis ipsiusque conjunctione, ac thalamo indigna erit. Dixit enim : « Ego diligentes me diligo » (14).

²¹ Prov. vi. 17.

(14) Adde sequentia ex Pontano : « Arrhabo in his qui ipsum adepti sunt, non est enuntiabilis, non intelligitur et intelligitur, non tenetur et tenetur, non videtur et videtur, vivit, loquitur, movetur, et possidentem se movet. Avolat ex arcula in qua sub signo concluditur : et iterum præter spem in ea reperitur : ut possessor eum nec constanter manere, nec sine reversione recedere arbitretur : et non habens eum tanquam habens, et habens tanquam non habens sit, itaque sentiat. »
 Quemadmodum si quis noctu in ædibus sit, carumque januis undique oclusis, si unum ostio-

ἀρεται καθεστήκασι · τελείαν γὰρ διὰ τούτων λαμβάνει τὴν τοῦ ἀρραβῶνος κατάσχισιν ἕκαστος τῶν μελλόντων σωθήσεσθαι.

ση'. Πρῶτον οἶονε! τὰ σύμφωνα γράφονται διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, εἶτα ὑπὸ τῶν ἀρετῶν ἐπισηραγίζονται καὶ ὑπογράφονται. Καὶ τῆνικαῦτα ἐπιδίδωσι τὸν δακτύλιον ὁ νυμφίος Χριστὸς τῇ νύμφῃ ψυχῇ, ἣ γοῦν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος.

οθ'. Ὡσπερ ἡ νύμφη πρὸ τοῦ γάμου τὸν ἀρραβῶνα μόνον παρὰ τοῦ νυμφίου λαμβάνει, τὴν δὲ συμφωνηθεῖσαν προίκα, καὶ τὰς ἐν αὐτῇ ὑποσχεθείσας δωρεάς, μετὰ τὸν γάμον λαβεῖν ἀπεκδέχεται · οὕτω δὲ καὶ ἡ νύμφη τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, καὶ ἡ ψυχὴ ἐνδὸς ἑκάστου ἡμῶν, πρῶτον ὑπὸ τοῦ νυμφίου Χριστοῦ τὸν ἀρραβῶνα μόνον λαμβάνει τοῦ Πνεύματος · τὰ δὲ αἰώνια ἀγαθὰ, καὶ τὴν οὐράνιον βασιλείαν, μετὰ τὴν ἐνθὲνδε ἀποδημίαν λαβεῖν ἀπεκδέχεται, πληροφορμένη διὰ τοῦ ἀρραβῶνος, ὑποδεικνύοντος, ὡς ἐν ἐσόπτρῳ, ταῦτα αὐτῇ, καὶ βεβαιοῦντος τὰ συμπροσηνημένα μετὰ τοῦ Δεσπότου αὐτῆς καὶ Θεοῦ.

π'. Καθάπερ βραδύοντος τοῦ νυμφίου ἐν ἀποδημίᾳ, ἢ ἀπασχολομένου ἐν ἑτέροις τισιν ὑποθέσει, καὶ τὸν γάμον τέως ὑπεριθεμένου ποιῆσαι, ἐὰν ὀργισθεῖσα ἡ νύμφη, τῆς ἐκείνου ἀγάπης καταφρονήσῃ, καὶ τὸν ἀρραβωνικὸν χάρτην, ἢ ἀπαλείψῃ, ἢ διαρρήξῃ, ἐκπίπτει τῶν πρὸς τὸν νυμφίον ἐλπίδων εὐθύς · οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς πέφυκε γίνεσθαι. Ἐπὶν γὰρ εἴπῃ τις τῶν αγωνιζομένων, Ἔως ποτε κωκοπαθεῖν ὀφείλω ; καὶ τῶν ἀσκητικῶν πόνων τε καὶ ἀγῶνων κατολιγωρήσῃ, καὶ διὰ τῆς ἀμελείας τῶν ἐντολῶν, καὶ καταλείψεως τῆς διηνεκοῦς μετανοίας, οἶονε! ἀπαλείψῃ καὶ διαρρήξῃ τὰ σύμφωνα, εὐθύς ἐκπίπτει καὶ τοῦ ἀρραβῶνος, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος τελείως.

πα'. Ὡσπερ ἡ νύμφη ἐὰν πρὸς ἕτερον τὴν ἀγάπην τοῦ ἀρμοσθέντος αὐτῇ νυμφίου μετάρθῃ καὶ συγκοιτασθῇ αὐτῷ φανερώς ἢ λαθραίως, οὐ μόνον οὐδὲν ἐκ τῶν ὑποσχεθέντων αὐτῇ παρὰ τοῦ νυμφίου λαμβάνει, ἀλλὰ καὶ τιμωρίας καὶ μέμψιν τὴν ἐκ τοῦ νόμου προδοχῆσει ἀξίως · οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ ἡμῶν γίνεσθαι πέφυκεν. Ἐὰν γὰρ μετάρθῃ τις τὴν ἀγάπην τοῦ νυμφίου Χριστοῦ πρὸς ἄλλον τινὸς πράγματος ἐπιθυμίαν, φανερώς ἢ λαθραίως, καὶ κρατηθῇ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, μισητὴ ἐστὶ τῷ νυμφίῳ, καὶ βδελυκτὴ, καὶ ἀναξία τῆς συναφείας αὐτοῦ · εἴρηκε γὰρ · Ἐγὼ τοὺς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ.

lum, aut fenestram aperuerit, et eum repente fulgur coruscum circumfulserit, ille oculis tantum splendorem non ferens, mox se tuetur, lumina claudit, et extimescit. Sic etiam inclusa anima in sensibilibus, si extra hæc aliquando, ut per fenestram, mente prospexerit, a fulgore arrhabonis, qui in ipsa est, a Spiritu sancto, inquam, illustrata, claritatem luminis sustinere non valens, subito et mente percullitur, et tota in se ipsam pavitans contrahitur, velut in domum quamdam sub sensibilibus et humana refugiens. »

πβ'. Δίον Ἐκαττον ἐκ τῶν τοιούτων σημείων κατα-
νεῖν, εἰ τὸν ἀβραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐκ τοῦ νομ-
φίου καὶ Δεσπότης Χριστοῦ εἴληφεν· καὶ εἰ μὲν ἔλ-
βε, σπουδαζέτω τοῦτον κατέχειν, εἰ δὲ μὴπω τοῦτον
λαβεῖν ἠξιώθη, σπουδαζάτω διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀγα-
θῶν, καὶ πράξεων, καὶ θερμότητος μετανοίας αὐθι-
λαβεῖν, καὶ φυλάξαι αὐτὸν διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐν-
τολῶν, καὶ τῆς τῶν ἀρετῶν ἐπικτησεως.

πγ'. Καθάπερ ἡ στέγη πάσης οἰκίας, διὰ τῶν θε-
μελίων καὶ τῆς λοιπῆς κτίσεως ἵσταται· ὡσαύτως
δὲ καὶ τὰ θεμέλια, διὰ τὸ τὴν στέγην βασιτάζειν
καταβάλλονται, ὡς ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα καὶ οὐτε
στέγη δίχα θεμελίων συνίστασθαι πέφυκεν, οὕτε θε-
μέλιοι ἄνευ στέγης τῷ βίῳ χρειώδεις, ἢ ὅλως ὠφέ-
λιμοὶ εἰσιν· οὕτω καὶ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις συν-
τηρεῖται διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, καὶ αἱ πρά-
ξεις τῶν ἐντολῶν, διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ δωρεάν, ὡς
θεμέλιοι καταβάλλονται. Καὶ οὕτε ἡ χάρις τοῦ Πνεύ-
ματος παραμένει ἡμῖν πέφυκεν, ἄνευ τῆς τῶν ἐν-
τολῶν ἐργασίας, οὕτε ἡ τῶν ἐντολῶν ἐργασία, ἄνευ
τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, χρήσιμος καὶ ὠφέλιμος ἐστίν.

πδ'. Ὁν τρόπον ἡ ἀστεγὸς οἰκία, ἡ ἀπὸ ἀμελείας
τοῦ κτίσαντος οὕτως ἐαθεῖσα, οὐ μόνον ἀχρηστός
ἐστίν, ἀλλὰ καὶ καταγελάσθαι τῷ κτίσαντι προφε-
νεῖ, οὕτω καὶ ὁ τοὺς θεμελίους τῆς ἐργασίας τῶν
ἐντολῶν καταβαλλόμενος, καὶ τοίχους ὑψηλῶν ἀρε-
τῶν ἀναστήσας, ἐὰν μὴ καὶ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου
Πνεύματος, ἐν θεωρίᾳ καὶ γνώσει ψυχῆς λήψεται,
ἀτελής ἐστίν, καὶ παρὰ τῶν τελείων κατελεσόμενος·
ἐκ γὰρ τῶν δύο τούτων αἰτιῶν, ταύτης πάντως
ἐστερηται· ἢ γὰρ τῆς μετανοίας ἡμέλησεν· ἢ πρὸς
τὴν τῶν ἀρετῶν συλλογὴν, ὡς πρὸς ἀπειρον ὕλην
ἀπειρηκῶς ἐνέλειψέ τινα τῶν δοκούντων μὲν ἡμῖν
ἐλαχίστων, ἀναγκαίων δὲ ὄντων πρὸς τὸν ἀπαρτι-
σμὸν τοῦ οἴκου τῶν ἀρετῶν, ὡς μὴ δύνασθαι ἄνευ
ἐκείνων, διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος, στεγασθῆναι
αὐτόν.

πε'. Εἰ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ
Θεὸς κατῆλθεν, ἵνα δι' αὐτοῦ καταλλάξῃ ἡμᾶς,
ἐχθροὺς ὄντας τῷ ἰδίῳ Πατρὶ, καὶ συνάψῃ γνωστῶς
ἡμᾶς αὐτῷ, διὰ τοῦ ἁγίου καὶ ὁμοουσιου Πνεύματος
αὐτοῦ, ὁ ταύτης ἐκπίπτων τῆς χάριτος, ἄλλης ποίας
τεύξεται; Πάντως οὐδὲ κατηλλάγῃ αὐτῷ, οὐδὲ τὴν
μετ' αὐτοῦ ἔνωσιν, διὰ τῆς μετουσίᾳς τοῦ Πνεύμα-
τος ἔσχηκεν.

πς'. Τῶν μὲν ἐμπαθῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν, ὁ
μετασχὼν τοῦ θεοῦ Πνεύματος, ἀπαλλάττεται· τῶν
δὲ τῆς φύσεως σωματικῶν ἀναγκῶν, οὐ χωρίζεται.
Καὶ ὡς μὲν ἐλευθερωθεὶς τῶν δεσμῶν τῆς ἐμπαθοῦς
ὀρέξεως, καὶ συναφθεὶς τῇ ἀθανάτῳ δόξῃ τε καὶ γλυ-
κύτητι, ἀδιαλείπτως ἄνω τε βιάζεται εἶναι, καὶ σὺν
Θεῷ διάγειν, καὶ μηδὲ πρὸς βραχὺ τῆς ἐκείνου θεω-
ρίας ἀφίστασθαι καὶ ἀκορῆστου τρυφῆς· ὡς δὲ τῷ

(15) Hoc capitulum interseritur : *Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant.* ait Sapiens (Prov. vi, 27) ? Ego aio : « Quis intolerabilem illum, caelestemque ignem corde suscipiet, et non inflammabitur, ac relu-

82. Quemlibet ex huiusmodi indicis animad-
vertere oportet, eequid arrhabonem Spiritus a
Sponso et Domino Christo acceperit. Si accepit,
eum retinere studeat. Si accipere nondum meruit,
in id incumbat, ut per bona opera, et pias
actiones, ferventissimamque poenitentiam accipiat,
acceptumque mandatis servandis, et virtutibus
insuper comparandis custodiat.

83. Quemadmodum tectum quarumvis aedium
per fundamentum, et reliquam adificationem
stat : ita vicissim fundamenta ut tecto susten-
tando utilia et necessaria jaciuntur : et neque
tectum sine fundamento construi solet, nec fun-
damenta citra tectum usum ullum, aut commo-
dum in vita habent. Sic etiam divina gratia man-
datis obeundis conservatur, et actiones mandato-
rum, propter donum Dei fundamenti loco ponuntur :
et neque gratia Spiritus in nobis manere consuevit,
nisi mandata operemur : neque mandatorum
operatio absque gratia Dei commoda nobis, et
fructuosa est.

84. Sicut domus tecto carens, aut incogitantia
conditoris sic extructa cum inutilis est, tum praeter-
erea aedificatorem ridiculum facit : sic qui fun-
damentum, nempe observationem divinorum man-
datorum, constituit, muros excelsarum virtutum
excitavit, nisi etiam Spiritus gratiam se accepisse
cum anima sua viderit atque cognoverit, imper-
fectus, et perfectis miserationi est. Etenim ca-
hisce duabus de causis omnino spoliatus est.
Aut enim poenitentiam vilipendit : aut virtutibus
colligendis, ut in negotio immenso defecit, et
nonnulla praetermisit ; quae quanquam nobis ni-
nima videntur, tamen ad domum absolvendam
necessario requiruntur, citra quae tectum per
gratiam Spiritus imponi neutiquam potest.

85. Si Dei Filius idcirco in terras delapsus est,
ut nos cum Deo Patre, cui eramus inimici, per
semetipsum in gratiam reduceret ; sibi que nos per
sanctum et consubstantialem Spiritum suum, ita
ut scire et cognoscere possemus, copularet, qui
hac gratia excidit, quam aliam, amabo, conse-
quetur ? Prorsus, nec Patri reconciliatus, nec
D Filio per Spiritus sancti participationem con-
iunctus, atque unitus est (15).

86. Qui Spiritu sancto est impertitus, turbu-
lenti cupiditatibus voluptatibusque absolvitur,
naturae autem et corpori quin serviat, facere non
potest. Et simul vinculis turbidi appetitus exem-
ptus, immortalique gloriae, et dulcedini devinctus
est, semper in caelo esse, et cum Deo versari, et
ab ejus conspectu, deliciisque nunquam satian-
tibus ne ad momentum quidem absistere contendit.

cebit, et Divinitatis ipse quoque radios emittet,
secundum analogiam purgationis, et communicati
ignis videlicet puritatem enim communio, com-
munionem illuminatio sequitur. Sic homo plane
Deus per gratiam evadit.

Porro mortali corpore, ceu pedicis implicatus, ab eodem trahitur, et ad terrena distrahitur: indeque tantum mœrorem suscipit, quantum, ut arbitrator, anima peccatoris a corpore separata experitur.

87. Quemadmodum qui corpus, qui vitam, qui voluptates, qui mundum amant. et consecretantur, iis instar mortis est ab his sejungi ac divelli: ita qui castitatem, qui Deum, qui res cœlestes ac sempiternas, qui virtutem diligunt, vel paulisper ab his animo et cogitatione separari plagam mortiferam numerant. Si enim qui lumen istuc sensibile intuetur, cum paulum oculos clauserit, aut quispiam illi eosdem opereruit, dolet, et id ægre patitur (præcipue cum necessarium aliquid, aut admirabile aspicit et contemplatur), quanto magis, qui Spiritu sancto illustratus, bona illius vere videt, et intelligit, et vigilans et dormiens: « Quæ oculus non vidit, et auris non audivit, et in cor hominis non ascenderunt¹¹, in quæ et angeli prospicere desiderant¹², si ab horum contemplatione ab aliquo abstractus fuerit, contristabitur et affligetur (16)?

88. Multi solitarium, alii mistum, id est, cœnobiticum vitæ genus beatum numeraverunt; alii præesse populo, admonere, docere, Ecclesias constituere et ordinare, unde compluribus alimonia qua animæ, qua corporis tribui solet. Ego nullum horum altiori prætulerim, neque hoc laudandum, illud vituperandum dixerim: generatim, et in omnibus operibus actionibusque vita propter Deum et secundum Deum acta longe beatissima est.

89. Sicut diversis artibus ac scientiis vita humana continetur, dum alius hanc, alius illam tractat, videlicet, atque confert et homines mutuum communicantes, quibusque corpus indiget vicissim navantes, ita ætatem traducunt: Idem in spiritualibus videre licet. Quamvis enim alii aliam virtutem excolant, et alii alia vivendi via incedant,

¹¹ I Cor. II, 9. ¹² I Petr. I, 12.

(16) Pontanus addit capitula tria: « Quandoquidem bipartitus est homo, ex corpore nimirum et anima compositus, etiam mundus ei convenienter creatus est, visibilis, et utriusque horum opera, et curæ operum aptæ et idoneæ distributæ. Quod etiam de visis et somniis verum esse censuerunt. In quibus enim mens vigilans est occupata, aut volutatur, in his item per somnum aut vane ludit, aut philosophatur. Sive enim de humanis rebus est sollicita, futilli negotio dedita somniat a sive divina et cœlestia meditetur, visa contemplatur et in visionibus secundum prophetæ verbum commentatur: *Et juvenes vestri visiones videbunt* (Joel II, 28), non decepti: sed voritatibus intenta, et revelationibus ad credendum confirmata.

« Quando pars animæ, in qua sunt cupiditates et libidines confixa, et ad commistionem corporum, delicias, voluptatesque hujus vitæ irritata fuerit, talia similiter in somnis anima videt. Sin pars irascens adversum cives, et contribules in modum belluæ efferatur, ferarum et serpentium

Α σώματι καὶ τῇ φθορᾷ ἐμπεδούμενος, ὑπ' αὐτοῦ κατασπᾶται καὶ σύρεται, καὶ πρὸς τὰ γήινα ἐπιστρέφεται· καὶ τοσαύτην τηλικαῦτα ὑπὲρ τούτων τὴν λύπην ἔχει, ὅσην, οἶμαι, ἀμαρτωλοῦ ψυχὴν χωριζομένην ἔχει ἀπὸ τοῦ σώματος.

πζ'. Ὅσπερ τῶ φιλοσωμάτῳ καὶ φιλοζώῳ, τῶ φιληδόνῳ καὶ φιλοκόσμῳ, ὁ χωρισμὸς τῶν τοιούτων θάνατός ἐστιν, οὕτω τῶ φιλάγῳ καὶ φιλοθέῳ, τῶ φιλαδελφῳ καὶ φιλαρέτῳ θάνατος τῶ ὄντι ἐστὶν ἐκ τῶν τοιούτων ἡ μικρὰ τῆς διαποίας διάστασις. Εἰ γὰρ ὁ τὸ φῶς ὁρῶν τὸ αἰσθητὸν, ἐὰν μικρὸν μύση τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἢ κατακαλυφθῆ τοῦτους ὑφ' ἐτέρου, ἀγθεται καὶ λυπεῖται, καὶ φέρειν ὄλωσ τοῦτο οὐ δύναται· καὶ μάλιστα ἐὰν ἀναγκαῖά τινα καὶ παράδοξα ἦν ὁρῶν, πῶσῃ μᾶλλον ὁ ἐν ἀγίῳ φωτιζόμενος Πνεῦματι, καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα ὁρῶν ὑπαρ καὶ νοερώς, ἔγγυρῶν καὶ καθεύδων· « Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, » εἰς ἃ παρακύψαι καὶ ἀγγελοὶ ἐπιθυμοῦσιν ἐὰν ἀποσπασθῆ ἐκ τῆς τῶν τοιούτων θεωρίας: ὑπότινος, λυπηθήσεται καὶ θλιβήσεται; θάνατος γὰρ αὐτῷ δοκεῖ τοῦτο, καὶ ἀλλοτριώσις εἰκότως τῆς αἰωνίου ζωῆς.

πη'. Πολλοὶ μὲν τὸν ἐρημικὸν, ἄλλοι δὲ τὸν μεγάλῳ, ἤγουν τὸν κοινοβιακὸν ἐμακάρισαν βίον, ἕτεροι δὲ τὸ προϊστασθαι λαοῦ, νοθετεῖν τε καὶ διδάσκειν, καὶ συνιστᾶν Ἐκκλησίας· ἐξ ὧν διάφοροι σωματικῶς τε καὶ ψυχικῶς περὶ κασι διατρέφονται. Ἐγὼ δὲ οὐδέτερον τούτων τοῦ ἐτέρου προκρίναιμι· οὐδὲ τὸν ἕνα μὲν ἐπίνοιον, τὸν δὲ ἄλλο μὲν εἶποιμι ἄν, ἀλλ' ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσιν ἔργοις καὶ πράξεσιν, ὁ διὰ Θεοῦ καὶ κατὰ Θεοῦ βίος παμμακάριστος.

πθ'. Καθάπερ ἐκ διαφόρων τοῦ βίου ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος συνίσταται, ἄλλου ἄλλην ἐργαζομένου δηλονότι καὶ συνισφέροντος, καὶ ἀλλήλοισ οὕτω μεταδιδόντες, καὶ ἐξ ἀλλήλων μεταλαμβάνοντες ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, τὰς σωματικὰς χρεῖας τῇ φύσει παρέχοντες· οὕτως ἐστὶν ἰδεῖν καὶ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν· ἄλλου ἄλλην ἀρετὴν ματιν-

incursus, bella et pugnas somniat: et cum qui... habet controversiam, cum iis quasi apud tribunalia digladiatur. Sin pars illa, in qua riget ratio, arrogantia et superbia sese tollat, tum volatus in aera, sublimes thronos, populorum principatus, in curribus alios præcedentes, alios sequentes per somnum imaginatur.

Illorum tantummodo vera sunt visa (quæ non somnia, sed visiones et apparitiones vocari debent), quorum mens ex adventu sancti Spiritus simplicitatem, et ab omni turba ac servitute passionum libertatem invenit; quorum in rebus divinis et in futuris præmiorum, suppliciorumque mercedibus meditandis expendendisque omne otium tempusque consumitur; quorum vita aliorum vitæ præstat, distractione et sollicitudine vacans, quietâ, pura, plena misericordiæ, cognitionis cœlestium et honorum fructuum, quos Spiritus sancti cultura produxit. Qui alia via ingrediuntur, eorumque omnia falsa, confusa, et universe nihil aliud quam manifesta decestio.

τοῦ, καὶ ἐτέρου ἐτίραν βίου ὁδὸν διανύοντος, εἰς ἓνα σκοπὸν ἐξ ἀμφοτέρων πάντων τούτων οἱ πάντες συντρέχουσιν.

ἱ'. Σκοπὸς πάντων τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευομένων ἐστὶν τὸ εὐαρεστῆσαι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν· καὶ τὴν καταλλαγὴν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος μετουσίας πρὸς τὸν Πατέρα λαβεῖν· καὶ τὴν ἐαυτῶν σωτηρίαν διὰ τοῦτο πορίσασθαι· τοῦτο γὰρ πάσης ψυχῆς σωτηρία ἐστὶν· οὐ μὴ γινομένου, κενὸς ὁ κόπος, καὶ ματαία ἡ ἐργασία ἡμῶν· ἀνόνητός τε πᾶσα βίου ὁδός, ἢ μὴ πρὸς· τοῦτο τὸν ἐν αὐτῇ τρέχοντα φέρουσα.

ἱα. Ἔοικεν ὁ τὸν κόσμον ἅπαντα καταλείψας, πρὸς τὸ ὄρος δὲ ὡς πρὸς ἡσυχίαν ἀναχωρήσας, κάθηθεν ἐπιδεικτικῶς γράφων πρὸς τοὺς ἐν κόσμῳ, τοὺς μὲν μακαρίζων, τοὺς δὲ κολακεύων καὶ ἐπαίνων, τῷ γυναικὸς πόρνης, δυσειμονός τε καὶ παγκάκου διαφευχθέντι, καὶ εἰς χώραν μακρὰν ἀποδημήσαντι, πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι καὶ τῆς μνήμης αὐτῆς· εἶτα ἐπιλαθομένῳ τὸν σκοπὸν, δι' ὃν τὸ ὄρος κατέληψε, καὶ πρὸς τοὺς τῇ πόρνη ἐκείνῃ συναναστρεφόμενους, ἔν' εἶπω, καὶ συμμιανομένους γράφειν ὀρεγομένῳ, καὶ αὐτοὺς μακαρίζοντι, ὅς εἰ καὶ μὴ τῷ σώματι, ἀλλὰ τῇ καρδίᾳ πάντως· καὶ τῷ νοῦ συμπάσχει, ἐκ προθέσεως· τοὺς τοιοῦτους ἀποδεχόμενος, οἴνει τῆς μετ' ἐκείνης αὐτῶν συμπλοκῆς.

ἱβ'. Ὅσῳ οἱ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου στρεφόμενοι, καὶ καθαρνεύοντες τὰς αἰσθήσεις, καὶ τὰς καρδίας· ἀπὸ πάσης πονηρίας ἐπιθυμία, ἐπαινετοὶ καὶ μακάριοι, τοσοῦτω οἱ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἐνδιδαιτώμενοι, οἱ τῶν ἐπαίνων καὶ μακαρισμῶν ἐτρέφεται· τῶν ἀνθρώπων, ψεκτοὶ καὶ ἀπίδλητοι· ὡς γὰρ μοιχεύοντες παρὰ τῷ τὰς καρδίας ἡμῶν ἐρευνῶντι Θεῷ ἔσονται· ἔ γὰρ ἐπιθυμῶν ἀκουσθῆναι τὸν βίον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα, καὶ τὴν πολιτείαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐκπορνεύει, κατὰ τὸν πάλαι τῶν Ἰουδαίων λαβὼν ἀπὸ Θεοῦ, ὡς φησὶν ὁ Δαβὶδ.

ἱγ'. Ὁ πιστεῖ τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἀδιστάκτῳ τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ ἀποταξάμενος, πιστεύει ὅτι ἐλεήμων ἐστὶ καὶ οἰκτίρων ὁ Κύριος, καὶ προσδέχεται τοὺς ἐν μετανοίᾳ προσερχομένους αὐτῷ, εἰδὼς δι' ἀτιμίας τιμᾶν τοὺς δούλους αὐτοῦ, καὶ διὰ πτωχείας ἀκρας πλουτίζειν αὐτούς, καὶ δι' ὑβριῶν καὶ ἐξουθενώσεων δοξάζειν αὐτούς, καὶ διὰ θανάτου τῆς αἰωνίου ζωῆς μετόχους αὐτούς καὶ κληρονόμους ἀποκαθιστᾶν· κατεπίγεται ὡς ἔλαφος διψῶσα ἐπὶ τὴν ἀθάνατον πηγὴν δι' αὐτῶν, καὶ πρὸς τὸ ἀναντες ἐν αὐτοῖς ὡς ἐν κλίμακι βαίνειν, δι' ἧς ἄγγελοι μὲν ἀναβαίνουν· καὶ κατέρχονται, πρὸς βοήθειαν τῶν ἀνερχομένων· Θεὸς δὲ ἀνωθεν τὴν κατὰ δύναμιν ἡμῶν πρόθεσιν καὶ σπουδὴν ἀναμένων κάθηται· οὐχ ὅτι κλονοῦντας ἡμᾶς τέρπεται ὀρᾶν, ἀλλ' ὡς βφλημισθῶν τοὺς μισθοὺς διδοῖαι ἡμῖν ὁ φιλόανθρωπος.

ἱδ'. Τοὺς ἀδιστακτως αὐτῷ προσερχομένους οὐκ ἐφ' ὅλως καταπεσεῖν ὁ Θεός, ἀλλὰ ἀδυνατοῦντας βλάπτων αὐτούς, συνεργεῖ καὶ βοηθεῖ, ὀρέγων αὐτοῖς

omnes tamen utrinque ad eundem scopum concurrunt.

90. Scopus, et consilium omnium secundum Deum certantium est, Christo Deo complacere, et per communicationem Spiritus sancti Patris gratiam recuperare, per eundemque salutem suam comparare et acquirere : in hoc enim omnis animæ, et cujusvis hominis salus sita est. Quod nisi fiat, inanis est labor, et vanum opus nostrum : infructuosum omne iter vitæ, quod in ea currentem huc non deducit.

91. Qui, toto mundo relicto, quietis agrum ad montem secessit, indeque ostentabundus ad eos qui in mundo sunt scribit, aliosque beatos prædicat, alios laudat, et illis adulatur, alicui cum femina fornicaria, pannosa, et pessima, copulato, et in regionem longinquam, ad effugiendam ejus conjunctionem, atque adeo memoriam peregre abeunti : deinde obliito scopo, propter quem in montem venerit, ad eos qui cum scorto illo versantur et ut ita dicam, cum eo una polluantur, cupide scribente, et eos ut beatos extollenti similis videtur. Qui et si non corpore, animo quidem certe, et corde ipso similiter illis afficitur, eorumque complexus meretricios approbat quodammodo.

92. Quam valde in medio mundo viventes, sensusque, et corda sua ab omni vitiosa cupiditate purgantes laudandi, et pro beatis prædicandi : tam valde, qui in montibus et speluncis habitant, si laudes, prædicationes et gloriam hominum concupiscant, vituperandi, et abjiciendi sunt : nam apud Deum qui scrutatur corda nostra, adulterorum loco erunt. Qui enim vitam suam, et nomen, et instituta in ora hominum venire desiderat¹⁴, velut antiquus ille Judæorum populus a Deo fornicatur, ut inquit David¹⁵.

93. Qui fide certa, ac firma in Deum, valere mundum, et suas sibi res habere jussit, Dominum esse misericordem, et pium, et in poenitentia ad ipsum accedentes suscipere credit. Cumque sciat eundem solere servos suos per ignominiam honorare, per summam paupertatem ditare, per injuriam et contemptum glorificare, et per mortem æternæ vitæ socios hæredesque instituere, per ea haud secus, quam cervus sitiens ad fontem currere properat quæ in ipsis suis ardua, tanquam per scalas conscendit, per quas angeli ascendunt et descendunt, laturo opem ascendentibus. Supra vero Deus sedet, nostramque voluntatem diligenter ac pro viribus ad opus perducere expectat : non solum ut nos laborantes aspiciens lætetur, sed etiam ut mercedem, tanquam debitum, pro sua benignitate nobis persolvat.

94. Dominus certa et magna cum fiducia ad se venientes cadere nequaquam sinit : sed eorum infirmitatem cernens, adjuvat, et auxilium fert, ma-

¹⁴ Jerem. xvii, 5. ¹⁵ Psal. cv, 59.

numque potentem desuper ipsis porrigens, ad se reducit. Adjuvat porro aperte, simul et occulte, ut cognoscant, ut et non cognoscant, donec totis scalis ascensu superatis, ipsi appropinquaverint, totique toti iniantur, et terrenorum omnium obliviscantur, illic ejus consuetudine fruentes, sive in corpore, sive extra corpus, nescio¹⁶, et cum eo conversentur, bonisque nullo sermone explicabilibus oblectentur.

95. Justum est, primum cervices nostras jugo mandatorum Christi supponere, nec quasi caestro percussis essemus refugere, nec retrocedere: sed recta et impigre in ipsis usque dum moriamur, ambulare, et nos ipsos renovare, qui revera Dei paradisi sumus: donec cum Patre Filius per Spiritum sanctum ingressus in nobis habitet. Tum, quando cum totum incolam magistrumque habuerimus, cui ex nobis præceperit, et quod ministerium ei crediderit, id in manusumat, et pro ejus arbitrio eo fungatur alacriter. Verum id ante tempus requirere, aut datum ab hominibus admittere non licet: sed Domini ac Dei nostri mandata perseveranter servanda, ejusque jussa exspectanda sunt.

96. Cum divinarum rerum administratio nobis commissa fuerit, et in ea excelluerimus, si a Spiritu ad aliam administrationem, opusve, aut actionem transire jubemur, ne refragemur. Deus enim nec otiosos esse nos, nec in uno atque eodem opere, in quo initium fecimus, usque ad finem vitæ vult persistere: sed proficere, et ad meliorum adeptionem semper incitari, in divina nimirum, non in propria voluntate procedentes (17).

97. Qui suam voluntatem necare studeat, Dei voluntati parere debet, ac pro sua divinam inducere, eamque in corde suo serere et inserere. Adhæc inspicere accurate, utrum quæ plantata et insita sunt, alia in profundum radicibus tendentia exsurgant: alia in cicatricem coeuntia, et trunco inolescentia, arboris speciem præbeant. Si creverint, floruerint, fructum speciosum ac dulcem protulerint, ut ignoret ipse et terram quæ prius semen excepit, et radicem in quam illud supra captum

¹⁶ II Cor. xii, 2.

(17) Pontanus addit: « Qui propriam voluntatem jugulavit, jam usu voluntatis omnino caret: quo nihil eorum caret, in quibus vita inest et motus. Nam in quibus sensus non inest, etsi moventur et crescunt, ut plantæ, ea tamen naturali voluntate impelli, ac moveri, angereque non dicimus: sunt enim inanima. Omnia vero animata,

Ἀρχεῖρα δυνάμειος ἀνωθεν, καὶ πρὸς ἐκτετὸν ἐπανάγει, συνεργεῖ τε φανερώς ἅμα καὶ ἀφανῶς, ἀγνωστῶς καὶ γνωστῶς, μέχρις οὗ πῖσαν ἀνελθόντες τὴν κλίμακα, αὐτῷ προσεγγίξασαι, καὶ ὅλοι ὄψιν ἐνωθῶσι, καὶ ἀπάντων ἐπιλάθωνται τῶν ἐπιγεῖων· συνόντες αὐτῷ ἐκεῖσε, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, καὶ συμπολιτευόμενοι, καὶ τῶν ἀπορρήτων ἐπαπολαύοντες ἀγαθῶν.

Ἡς'. Δίκαιόν ἐστι τῇ ζεύγλῃ πρωτον τῶν ἐντολῶν ὑποτιθέναί τοῦ Χριστοῦ τοὺς αὐχένιας ἡμῶν, καὶ μὴ παροιστρῆναι, μὴ δ' ὀπισθοποδεῖν, ἀλλ' ὀρθῶς καὶ προθύμως μέχρι θανάτου βαίνειν ἐν αὐταῖς, καὶ ἑαυτοὺς ἡμᾶς νεουργεῖν, τὸν νέον ὄντως Θεοῦ παράδεισον· μέχρις οὗ μετὰ Πατρός ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ ἁγίου εἰσέλθῃ καὶ κατοικήσῃ Πνεύματος ἐν ἡμῖν· καὶ τῆνικαὐτά στεν ὄλον αὐτὸν κτησώμεθα ἐνοικον καὶ διδάσκαλον, ᾧ τινι ἂν ἐξ ἡμῶν προστάξῃ, καὶ οἷαν ἐμπιστεύσῃ διακονίαν, ταύτην ἐγχειρισθήσεται, καὶ κατὰ τὸ ἐκεῖνον δοκοῦν ποιήσῃ προθύμως. Οὐκ ἔξεστι δὲ πρὸ καιροῦ ταύτην ἐπιζητεῖν, ἀλλ' οὐδὲ διδομένην ἐξ ἀνθρώπων λαβεῖν καταδέχεσθαι, ἀλλ' ἐμμένειν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Δεσπότητος ἡμῶν καὶ Θεοῦ, καὶ τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ ἀπεκδέχεσθαι.

Ἡς'. Μετὰ τὸ ἐγχειρισθῆναι ἡμᾶς διακονίαν θεῶν πραγμάτων, καὶ ἐν αὐτῇ διαπρέψαι, εἰ ἐπιτραπῶμεν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, πρὸς ἐτέραν μεταστῆναι διακονίαν, ἢ ἐργασίαν ἢ πρᾶξιν, μὴ ἀντιτείνωμεν. Ὁ γὰρ Θεός, οὔτε ἀργούς ἡμᾶς εἶναι, οὔτε ἐν μῖᾳ καὶ τῇ αὐτῇ ἐργασίᾳ ἐν ἣ ἠρξάμεθα, μέχρι τέλους ἐμμένειν βούλεται, ἀλλὰ προκόπτοντα; καὶ ἀεικινήτους εἶναι πρὸς τὴν τῶν κρείττωνων ἐπιτυχίαν, τῷ θεῷ δηλαδὴ, καὶ μὴ τῷ οἰκείῳ στοιχοῦντες θελήματι.

Ἡς'. Ὁ τὸ ἴδιον θέλημα ἀπονεκρῶσαι σπουδάξω, τὸ τοῦ Θεοῦ ποιεῖν θέλημα ὀφείλει, καὶ ἀντὶ τοῦ οἰκείου θελήματος, τὸ τοῦ Θεοῦ ἀντεισάγειν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐμφυτεύειν καὶ ἐγκεντρίζειν τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· καὶ πρὸς τοῦτοις σκοπεῖν ἀκριθῶς, εἰ τὰ φυτευόμενα καὶ ἐγκεντριζόμενα, τὰ μὲν εἰς βίθος πουριζωθέντα φύει, τὰ δὲ καὶ συνουλωθέντα καὶ ἐνωθέντα, εἰς δένδρον ἐγένοντο ἕν· εἰ ἠϋξήθησαν, καὶ ἐξήθησαν, καὶ καρπὸν ὠραῖον καὶ γλυκὺν πεποιήκασιν, ὥστε ἀγνοηθῆναι παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν προῦ-

D etiam naturalem voluntatem habent. Qui ergo religiosis exercitationibus, et diligentia sua voluntatem propriam mortificavit, et interemit quodammodo, et ἀθέλητος (sine usu voluntatis suæ) effectus est, omnino a natura propria descivit; et quoniam velle non habet, nec boni quippiam aut mali potest operari (*) ».

(*) Hæc sano modo accipienda sunt; nam qui voluntatem suam mortificavit, is nihil mali agere potest, cum ex voluntate per amorem Dei mortificata: et cum Christo crucifixa, qua talis est, nihil in se proficisci possit. At qui mali quidpiam agit, is hoc ipso indicat, se voluntatem suam nonnumquam mortificasse: quia si mortificasset, utique respectu mali mortificasset, et sic malum non perpetraret: quod dum perpetrat, vivam se adhuc voluntatem ad malum possidere demonstrat. Quod vero ait: *Talem nihil boni amplius agere posse*, id ideo dicit, quia velle hujusmodi hominis, potius, est velle superioris, cui quis se subiecit, vel Dei, quam proprium. Quare sicut Apostolus dicebat: *Volo ego jam non ego, vivit vero in me Christus* (Galat. ii, 20); ita is qui ad hunc perfectionis gradum ascendit, dicere potest: *Volo ego, jam non ego, vult vero in me superior, vel Deus, et sic quidquid boni facit, id ei cujus nutu et gubernatione regitur, ascribit; perinde ac si ipse prorsus nihil operaretur.*

ποδεξαμένην τὸν σπόρον γῆν, καὶ τὴν βίβαν ἐφ' ἣν A
ἐνεγκεντρισθὴ τὸ ἀκατανόητον, καὶ ἀφραστον ἐκεῖνο,
καὶ ζωηφόρον φυτόν.

λη'. Ὁ ἐκκόπτων τὸ ἴδιον θέλημα διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ
φύσιν, ἀγνώστως οὕτως, ὡς οὐκ οἶδεν, ὁ Θεὸς χαρί-
ζεται αὐτῷ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, καὶ ἀνεξάλειπτον
αὐτῷ διατηρεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ διανοίγει τοὺς
ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας αὐτοῦ τοῦ ἐπιγινώσκειν
αὐτὸ, καὶ ἰσχύϊν δίδωσι τοῦ ἐκπληροῦν αὐτό. Ταῦτα
δὲ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ, καὶ χωρὶς
αὐτῆς γίνεταί οὐδέν.

λι'. Εἰ πάντων σου τῶν ἀμαρτημάτων τὴν ἀφασιν
ἐλαβες, εἶτε δι' ἐξαγορεύσεως, εἶτε διὰ τῆς ἀμφιά-
σεως τοῦ ἁγίου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, πόσης σοι
τοῦτο ἐστὶ ἀγάπης, καὶ εὐχαριστίας, καὶ ταπεινώ-
σεως αἵτιον; ὅτι μυρίων ὑπάρχων τιμωριῶν ἄξιός B
εὐ μόνον τούτων ἀπηλλάγης, ἀλλὰ καὶ υἰοθεσίας,
καὶ δόξης, καὶ οὐρανῶν ἀξιοῦσαι βασιλείας. Ταῦτα
στρέφων ἐν διανοίᾳ, καὶ διαπαντὸς ἐνθυμούμενος, ἔ-
τοιμος ἔσο, καὶ προπαρασκευάζου μὴ ἀτιμάσαι τὸν
σε ποιήσαντα καὶ τιμήσαντα, καὶ τὰ μυρία συγχωρή-
σαντα πταίσματα, ἀλλὰ πᾶσι σου ἔργοις δοξάσαι καὶ
τιμῆσαι αὐτόν, ἵνα καὶ αὐτὸς σε μειζόνως ἀντιδοξά-
σῃ, ἐν τετίμηκεν ὑπὲρ ἅπασαν τὴν ὀρωμένην κτίσιν,
καὶ φίλον αὐτοῦ ὀνομάσει σε γνήσιον.

ρ'. Ὅσα ψυχὴ τιμιώτερα τοῦ σώματος τυγχάνει,
τοσοῦτω ὁ λογικὸς ἄνθρωπος κρείττων τοῦ παντός
κόσμου ἐστίν. Μὴ γὰρ τὰ μεγέθη τῶν ἐν αὐτῷ κτι-
σμάτων κατανοῶν, καὶ διὰ τοῦτο τιμιώτερά σοι ταῦ-
τα εἶναι νόμιζε, ἄνθρωπε, ἀλλὰ πρὸς τὴν δοθεῖσάν C
σοι χάριν ἀποθέσας, καὶ τῆς νοεράς καὶ λογικῆς
σου ψυχῆς τὴν ἀξίαν καταμαθῶν, ἀνύμνηε τὸν ὑπὲρ
τὰ ὀρώμενα ἅπαντα τιμήσαντά σε Θεόν.

ρβ'. Σκοπήσωμεν πῶς δοξάσωμεν τὸν Θεόν· δοξά-
ζεται δὲ παρ' ἡμῶν οὐκ ἄλλως, ἢ ὡς παρὰ τοῦ Υἱοῦ
ἐδοξάσθη· δι' ὧν γὰρ ἐκεῖνος τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα
ἐδόξασεν, ἐδοξάσθη καὶ ὁ Υἱὸς παρὰ τοῦ Πατρὸς
δι' αὐτῶν. Κάκεινα καὶ ἡμεῖς σπουδῆ πρᾶξωμεν,
ἵνα διὰ τούτων δοξάσωμεν τὸν Πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν
τοῖς οὐρανοῖς κληθῆναι καταδεξάμενον, καὶ δοξα-
σθῶμεν παρ' αὐτοῦ τῇ δόξῃ τοῦ Υἱοῦ, ἣ εἶχε πρὸ τοῦ
τὸν κόσμον εἶναι παρ' αὐτοῦ. Τὰ δὲ εἶσι, ὁ σταυρὸς,
ἦγουν ἡ νέκρωσις τοῦ κόσμου παντός· αἱ θλίψεις, D
ret 17. Quæ porro illa sunt? Crux, id est, mundus

A humanum; et verbis haud dici potest, vivificum-
que plantarium insertum est.

98. Qui propter timorem Dei propriam voluntatem excindit, illi, nescio quomodo, inscienti Deus voluntatem suam ipsius largitur ac donat, eamque indelebilem in ejus pectore custodit, et oculos cordis ejus aperit, ut ipsam cognoscat, et ad eandem implendam vires sufficit. Hæc autem gratia sancti Spiritus operatur, citra quam nihil fit (18).

99. Si omnium peccatorum tuorum veniam, sive per confessionem, sive per angelicum habitum quem induisti, consecutus es, quantum hoc tibi charitatis in Deum gratiarum actionis, et humilitatis argumentum erit? quoniam mille dignus suppliciiis, non ea solum effugisti; sed insuper adoptione filiorum Dei, et gloria, et regno cælorum dignatus es. Hæc mente versans, semperque recogitans, promptus et paratus esto, ne quando contempnas eum, qui te honoravit, et mille tibi delicta condonavit: sed in omnibus factis illum honores et glorifices, ut ipse te vicissim majore honore afficiat, quem super omnem creaturam spectabilem extulit, germanumque amicum suum nominavit.

100. Quantum anima corpori, tantum homo intelligentiæ particeps toti mundo antecellit. Noli, homo, ad imaginem rerum conditarum attendere, et inde ea te honorabiliorem existimare: sed ad impertitam tibi gratiam respiciens, intelligentiæque et ratiocinantis animæ tuæ dignitatem perpendens, Deum lauda, qui te plus quam omnia quæ videntur colonestavit.

101. Cogitemus, quo pacto Deum glorificare possimus. Glorificatur autem non aliter, quam quomodo a Filio glorificatus est. Per quæ enim ille suum Patrem glorificavit, et vicissim a Patre suo per eandem glorificatus est, ea nos quoque sedulo faciamus, ut per illa glorificemus eum, qui se Patrem nostrum cælestem appellari non refugit, et glorificemur ab eodem gloria Filii, quam habuit apud eum, antequam mundus fieret 17. Quæ porro illa sunt? Crux, id est, mundus

17 Joau. xvii, 5.

(18) Pontanus addit duo capitula: « Cum totis viribus, summa voluntate, et alacritate, ac desiderio incitatisimo, quæ a Deo mystice, et ad nostram intelligentiam obscurius didicimus, quæque ab illo mandata sunt nobis, impleverimus, nihilque penitus prætermiserimus, tunc nobis ut fidelibus, et obedientibus, germanisque discipulis, et amicis aperite revelatur: sicut olim sanctis discipulis, et apostolis suis revelatus est, et similiter omnibus, qui per eos in nomen ipsius crediderunt. Tunc filii Dei secundum gratiam esse incipimus, ut Paulus ait: *Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei. Quod si filii, et hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* (Rom. viii, 14.)

« Qui signi sunt habiti, ut cum Deo in con-

junctione Spiritus essent, gustarentque ejus bona ineffabilia, eorum nullus oblata ab hominibus infanis et despuenda gloriæ desiderio, amoreque ducitur. Sed nec auri aut vestium, aut lapidum, qui ab insipientibus pretiosius censentur. Divitiis affluentibus cor non apponit (*Psal. lxi, 11*): nec a regibus et principibus cognosci vult, qui non imperant, sed a multitudine ipsis potius imperatur. Tales non valde ut magnos et sublimes admiratur ac suspicit: nec existimat, eos familiaribus suis majorem honorem et decus conciliare. Nec aliud quidquam hominibus illustre et splendidum expectet: nec ut quispiam ab opibus ad inopiam, aut a principatu et summa potestate, conspicuaque dignitate ad extremam ignominiam et contemptum devolvatur.

in animis nostris plane mortuus, tribulationes, tentationes, et si quid aliud passionum Christi est; quæ in multa patientia sufferentes, Christi passiones imitatur, et its glorificamus Patrem ac Deum nostrum, ut gratia filii ipsius et cohæredes Christi.

402. Anima, quæ inclinatione affectuque ad ea quæ subjecta sunt oculis nondum se perfecte liberatam sentit, contingentia sibi molesta, et persecutiones allatas a dæmonibus, et hominibus, absque mœstitudine tolerare nequit; sed affectioni erga res humanas astricta, et alligata quodammodo, pecuniæ jactura mordetur, facultatumque spoliatione dolet, et plagis corpori suo inflictis, majorem in modum cruciatur.

403. Si quis a propensione et concupiscentia rerum sensus inuentium animam suam abstraxerit, Deoque uniterit et devinixerit, non solum pecuniis ac possessionibus suas despiciet, illisque anissis, velut si aliena et ad se nihil pertinentia amisisset, tranquillo erit animo, verum etiam acerba corpori suo illata cum gaudio, et qua decet gratiarum actione sustinebit, semper videns exteriorem quidem hominem juxta Apostolum ¹⁸ corrumpi, interiorem autem de die in diem renovari. Alioqui tribulationes secundum Deum hilariter, et læto animo perferri nequeunt. In his enim perfecta cognitio, et sapientia spiritualis exercetur: quibus qui catet, in tenebris ignorantiae ac dissidentiae perpetuo incedit, nec videre patientiæ et consolationis lumen ullo modo potest.

404. Omnis suo judicio sapiens, et disciplinis interioribus eruditus, divina cernere et cognoscere mysteria dignus nunquam erit, donec humiliari, et magnifica exultatione sui deposita, stultus fieri voluerit. Nam qui istuc facit, et divinis in rebus sapientes fide firmissima sequitur, eorum ductu simul in civitatem Dei viventis ingreditur, ducenteque et illuminante se divino Spiritu, videt ac discit quæ aliorum hominum nemo vidit, aut videre et intelligere unquam potest, et tunc Θεοδιδάκτος, a Deo doctus fit.

405. A Deo doctos, hujus mundi sapientum discipuli pro fatuis habent, cum ipsi vere sint fatui, terrena et insipienti sapientia ingeniosi scilicet et acuti, quam stultam fecit Deus, secundum Apostolum ¹⁹, et quam theologica vox pronuntiat terrenam, animale, diabolica, plenam contentionis et invidiæ. Illi enim quoniam extra divinum lumen sunt, et admirabilia quæ in ipso videre haud queunt, in lumine manentes, quæque in eo sunt aspicientes, et alios docentes, errore captos, et seductos arbitrantur, cum ipsimet seducti sint, et inexplicabilia Dei bona non gustaverint.

406. Etiam hodie sunt, qui omni motu non recto vident, viri sancti, et divino lumine pleni, in me-

οι πειρασμοί, και ει τι ἕτερον τῶν παθημάτων Χριστοῦ, ἀ ὑποφέροντες ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, μιμούμεθα τοῦ Χριστοῦ τὰ παθήματα, δοξάζομεν δὲ δι' αὐτῶν τὸν Πατέρα ἡμῶν και Θεόν, ὡς υἱοὶ αὐτοῦ χάριτι, και συγκαληρονόμοι Χριστοῦ.

ββ'. Ψυχὴ ἡ μὴ τελείως τῆς σχέσεως και προσκαθείας τῶν ἑρωμένων εὐαισθητῶς ἀπαλλαγείσα, τὰ ἐπισυμβαίνοντα αὐτῇ λυπηρὰ, και τὰ ἐπερχομένα: αὐτῇ ἐπηρείας παρὰ δαιμόνων και ἀνθρώπων, ἀλύτως φέρειν οὐ δύναται, ἀλλ' εἰσὶναι συνδέσμι δεδεμένη τῇ προσκαθείᾳ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ζημίαις δάκνεται χρημάτων, και ἀποστερήσει ἀχθεταί πραγμάτων, και πληγαῖς ἐπιφερομέναις αὐτῆς τῷ σώματι σφοδρῶς ὀδυναται.

βγ'. Εἰ τις σχέσεως και ἐπιθυμίας τῶν αἰσθητῶν ἀπέβρηξε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, και τῷ Θεῷ ταύτην συνδέσται, οὐ μόνον τῶν περὶ αὐτὸν χρημάτων και κτημάτων καταφρονήσει, και ὡς ἐπὶ ἄλλοις και ξένοις ὑστερούμενος ἀλύτως διαταθῆ, ἀλλὰ και τὰ ἐπιφερόμενα τῷ σώματι αὐτοῦ ἀνιστὰ, μετὰ χαρᾶς και τῆς προσηκούσης εὐχαριστίας ὑπομενεῖ, βλέπων ἀεὶ, κατὰ τὸν θεὸν Ἀπόστολον, τὸν μὲν ἔξω φειρόμενον ἀνθρωπον, τὸν δὲ ἐντὸς, ἡμέρα και ἡμέρα ἀνακαινούμενον· ἄλλως δὲ οὐκ ἐνὶ τῶς κατὰ θεὸν φιλίαις ὑπενεγκεῖν μετὰ χαρᾶς: γνώσεως γὰρ τελείας ἐν τούτοις χρεῖα, και σοφίας πνευματικῆς· ὁ δὲ τούτων ἑστερημένος, ἐν σκότει ἀνεπιστίας και ἀγνωσίας ἀεὶ πορευεται, μὴ δυνάμενος τὸ φῶς τῆς ὑπομονῆς και τῆς παρακλήσεως ὅλως θεάσασθαι.

ρδ'. Πᾶς δοκῆσει φρονῶν, ἐκ μαθηματικῆς ὡν ἐπιστήμης, εἰς μυστήρια Θεοῦ παρακῦψαι και ἰδεῖν οὐκ ἀξιοθήσεται ποτε, ἕως ἂν ταπεινωθῆναι πρῶτον θελήσῃ, και μωρὸς γένηται, σὺν τῇ οἰήσει και ἦν κέκτηται γνώσιν ἀποβαλὼν. Ὁ γὰρ τούτο ποιῶν, και σοφῶς τὰ θεῖα ἐν ἀδιστακτῷ πιστεῖ ἀκολουθῶν, και ὑπὸ τούτων χειραγωγούμενος, συνεισέρχεται μετ' αὐτῶν ἐν πόλει ζῶντος Θεοῦ, και ὑπὸ τοῦ θεοῦ Πνεύματος ὀδηγούμενός τε και φωτιζόμενος, ὅρα και διδάσκειται ἅπερ οὐδεὶς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἰδεῖν και μαθεῖν ποτε δύναται, και τῆνικαῦτα γίνεται Θεοῦ διδάκτορ.

ρε'. Τους διδάκτους Θεοῦ οἱ μαθηταὶ τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἀνθρώπων ἡγοῦνται μωροῦς· αὐτοὶ ὄντες ἐν ἀληθείᾳ μωροὶ, ἐκμωραμένης σοφίας στομαθέντες τῆς θύραθεν, ἦν ἐμῶρανεν ὁ Θεός, κατὰ τὸν θεὸν Ἀπόστολον, και ἦν ἡ θεολόγος φωνὴ ἐπίγειον οἶδε, ψυχικὴν, δαιμονιώδη, μεστήν ἐριθείας και φθόνου. Ἐξω γὰρ ὄντες οἱ τοιοῦτοι τοῦ θεοῦ φωτός, τὰ ἐν αὐτῷ ἰδεῖν μὴ δυνάμενοι θαύματα, τοὺς ἀυξοζομένους ἐν τῷ φωτὶ, και τὰ ἐν αὐτῷ βλέποντας και διδάσκοντας, ὡς πεπλανημένους λογίζονται· πεπλανημένοι ὄντες αὐτοὶ, και ἀγευστοὶ τῶν ἀπορρήτων τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν.

ρς'. Ὅτι: και νῦν εἰσιν ἀπαθεῖς, και ἄγιοι, και πεπληρωμένοι τοῦ θεοῦ φωτός, ἀναστρεφόμενοι ἐν

¹⁸ II Cor. iv, 16. ¹⁹ I Cor. i, 20.

μέσῳ ἡμῶν, τοσοῦτον τὰ μέλη νεκρώσαντες ἐαυ-
τῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ πάσης ἀκαθαρσίας καὶ
ἐμπαθειστάτης ἐπιθυμίας, ὡς μὴ μόνον ἀφ' ἑαυτῶν
ποτε λογίζεσθαι, ἢ ποιῆσαι τι τῶν κακῶν, ἀλλὰ μηδὲ
ἀφ' ἐτέρου πρὸς τοῦτο ἐλκομένους, ἀλλοίωσιν τινα
τῆς προσοῦσης αὐτοῖς ἀπαθείας ὑφίστασθαι· εἶδσαν
γὰρ ἂν τοὺτους εἴπερ εἶδότες ἦσαν τὰ καθ' ἑκάστην
ἀναγινωσκόμενα θεῖα λόγια, καὶ ψάλλόμενα παρ'
αὐτῶν, οἱ τοῖς τοιοῦτοις τὴν ἀδιαφορίαν ἐπιφημιζον-
τες καὶ διαπιστοῦντες τοῖς περὶ θεῶν πραγμάτων
διδάσκουσιν ἐν σοφίᾳ τοῦ Πνεύματος. Εἰ γὰρ ἐν γνώ-
σει τελεῖα ἐγένοντο τῆς θείας Γραφῆς, ἐπίστευον ἂν
τοῖς ὑπὸ Θεοῦ λαληθεῖσι καὶ δωρηθεῖσιν ἡμῖν ἀγα-
θεῖς· ἐπεὶ δὲ ἀμέτοχοι τῶν τοιούτων, ἐξ οἴσεως καὶ
ἀμελείας εἰσι καλῶν, καὶ τοὺς μετεσχηκίτας, καὶ
περὶ τῶν τοιούτων διδάσκοντας, ἀπιστοῦντες ἐνδια-
βάλλουσιν.

ρζ'. Διὰ τοῦτο μόνον παραβάλλειν καὶ βλέπειν τοὺς
ἐν τῷ κόσμῳ θέλουσιν οἱ χάριτος πεπληρωμένοι
Θεοῦ, καὶ τετελειωμένοι τῇ γνώσει καὶ σοφίᾳ τῇ
ἀνωθεν, ἵνα μισθὸν τινα προξενήσωσιν αὐτοῖς, διὰ
ὑπομνήσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ δι' ἀγαθοεργ-
γίας, εἰ ἄρα γε ἀκούσουσιν, εἰ ἄρα γε συνήσουσι καὶ
πισθήσονται, ἐπειδὴ οἱ μὴ τῷ Θεῷ ἀγόμενοι
Πνεύματι, ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατοῦσι, καὶ οὐκ οἴθα-
σιν οὔτε ποῦ ὑπάγουσιν, οὔτε ἐν εἰσι προκόπτουσιν
ἐντολαῖς. Τάχα γὰρ ποτε ἀνασφήλαντες, ἐκ τῆς πε-
ριεργουσίας αὐτοῦς οἴσεως, δέξονται τὴν τοῦ ἁγίου
Πνεύματος ἀληθῆ διδασκαλίαν, καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ θέ-
λημα ἀνοθεύτως, καὶ ἀκαπηλεύτως, ἀκούσαντες με-
τανοήσουσι, καὶ ποιήσαντες αὐτὸ μεταλάβωσι τινος
χαρίσματος πνευματικοῦ. Εἰ δὲ μὴ τοιαύτης ὠφε-
λείας γενέσθαι θυνηθῶσιν αὐτοῖς πρόξενοι, θρηνοῦν-
τες τὴν πύρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, ὑποστρέφου-
σιν εἰς τὰς κέλλας αὐτῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας εὐχό-
μενοι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Ὑπὲρ γὰρ ἄλλου
τινὸς οὐδέποτε λυπηθήσονται οἱ τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως
συνόντες καὶ ὑπερεμπιπλάμενοι παντὸς ἀγαθοῦ.

ρη'. Τίς ὁ σκοπὸς τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ
Θεοῦ Λόγου, ὃ ἐν πάσῃ τῇ θεῖᾳ Γραφῇ ἀνακηρυττό-
μενος, καὶ παρ' ἡμῶν μὲν ἀναγινωσκόμενος, μὴ
ἐπιγινωσκόμενος δέ; Ἡ πάντως ἵνα μετεσχηκίως τῶν
ἡμετέρων, κοινωνοὺς τῶν ἐκείνου ποιῆσῃ ἡμᾶς· ὁ
γὰρ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐγένετο, ἵνα υἱοὺς Θεοῦ ποιῆσῃ τοὺς ἀνθρώπους·
ἡμᾶς· ὅπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν ἐκεῖνος, ἀνάγων κατὰ
χάριν τὸ γένος ἡμῶν, γεννῶν ἡμᾶς ἀνωθεν ἐν
Πνεύματι ἁγίῳ, καὶ εὐθύς εἰσάγων ἡμᾶς εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· μᾶλλον δὲ ἡμῶν ἐντὸς
τῆν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἔχειν ἡμῖν χαριζό-
μενος, ὡς μὴ ἐν ἐλπίσει εἶναι τοῦ εἰσελθεῖν ἡμᾶς
ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ἐν κατασχέσει ταύτης δυνατὸς βοᾶν·
Ἡμῶν δὲ ἡ ζωὴ κέχυται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ.

ρβ'. Τὸ αὐτεξούσιον καὶ αὐτοπροαίρετον ἡμῶν οὐκ
ἀφαιρεῖται τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ ἐλευθερίαν ἡμῖν χαρι-
ζεταὶ τοῦ μηκέτι καὶ ἀκοντας ἡμᾶς τυραννεῖσθαι
ὑπὸ τοῦ διαβόλου· ἐφ' ἡμῖν δὲ ἐστὶν μετὰ τὸ βάπτι-

smo nostrum versantes; qui adeo mortificaverunt
membra sua, quæ sunt super terram²⁰, ab omni
immunditia et furente concupiscentia, ut non so-
lum per sese mali quippiam non cogitent, nec ad id
committendum incitentur: sed neque ab aliis ad
hoc sollicitati, quietum animi sui statum aliqua ex
parte mutare noverunt, quando memoria tenent
quæ quotidie legunt et psallunt divina oracula.
His illi de divinis rebus in sapientia spiritus do-
centibus, ut stultis, fidem non habent. Nam si per-
fecit divinas Scripturas nossent, crederent verbis
Dei, et bonis quæ is humano generi donavit. Quia
vero hujusmodi honorum ob arrogantiam et
socrordiam participes non sunt, etiam hos qui
participes sunt, et eos docent, increduli calum-
niantur.

107. Hac sola de causa, qui gratia Dei replet.,
cognitioneque ac sapientia superna instructi sint,
his qui in mundo sunt se objicere, et eos videre
volunt, ut illis mercedem aliquam per suggestio-
nem charitatis Dei, et studiosas actiones concilient,
si modo audiant, si modo intelligant et desistant:
quandoquidem qui spiritu Dei non aguntur, in te-
nebris ambulanti, et nesciunt neque quo vadant,
neque ubi offendant. Fortassis enim aliquando
erigentes se ex arrogantia qua oppressi sunt, ve-
ram sancti Spiritus doctrinam complectentur, Dei-
que voluntatem sine furore ac sincere audientes,
pœnitentiam agent, atque ita aliquod spirituale
charisma accipient. Quod si hanc eis utilitatem
parare non poterunt, lacrymis cordis eorum cœci-
tatem prosequentes, in suos nidus revertentur,
noctes et dies pro eorum salute vota facientes.
Nunquam enim alterius rei causa molestiam ca-
pient, qui cum Deo sunt assidui, et omnibus bonis
redundant.

108. Quisnam œconomix Verbi Dei in carne
scopus est, qui in omni divina Scriptura revelatur,
et a nobis legitur, nec intelligitur? An hic utique,
ut consors factum nostrorum, quæ illic sunt, suo-
rum consortes faceret: et quod ipse per naturam
est, ad illud genus nostrum per gratiam eveleret,
denuo nos in Spiritu sancto generans, et illico in
regnum cœlorum inducens, vel potius hoc in no-
bis habere donans: ut non adhuc speremus illud
ingredi: sed jam id ipsum possidentes clamemus,
(Nostra autem vita abscondita est cum Christo
in Deo²¹.)

109. Baptismus libertatem voluntatis nostræ,
et quod spontis nostræ est, minime tollit: sed id
nobis largitur, ut nolentes diabolus sua tyrannide
amplius premere non possit. In nostro autem arbi-

²⁰ Coloss. iii, 5. ²¹ ibid. 3.

tratu positum est, post baptismum aut volentes servare mandata Domini, in quo abluti sumus, Christi neque, et in via legum ejus ambulare: aut per improbas actiones de recto isto itinere ad adversarium atque inimicum nostrum diabolum declinare.

110. Qui post baptismum voluntatibus maligni cedunt, et ejus consulta perpetrant, sese a sancta baptismatis quasi matrice abalienant, secundum illud Davidis ²²; neque enim alienatur unusquisque, aut naturam cum qua creatus est mutat: sed bonus creatus a Deo (malum enim Deus non facit) immutabilis natura et essentia (sicut creatus est) cum sit, velut libera mente hæc seu bona, seu mala eligit et facit. Quemadmodum enim gladius naturam suam non mutat, seu bene seu male utare, sed ferrum manet: sic et homo operatur et facit, ut dictum est, quæ vult, a sua autem natura non dejicitur.

111. Non si unius miserearis, salvaberis: sed si unum contempseris, in ignem mitteris. Nam ut illud: « Esurivi, et sitiivi. » non semel, aut unum diem, sed tempus vitæ universæ significat: sic et pasci Christum, potari, indui, et si quid præterea hæc comitatur, non semel, sed semper, et erga omnes servos ipsius suscipiendum Deus, et Dominus noster professus est (19).

112. Qui centum mendicis dederit elemosynam, potest autem et aliis dare, potareque, et cibare multos, quos se rogantes, et ejus misericordiam implorantes dimittit, ut qui Christum ipsum non pavent, ab eo judicabitur: quandoquidem et in illis omnibus ipse est, qui etiam in uno quolibet minimorum a nobis alitur.

113. Qui omnibus egentibus omnia ad explendam hodiernam necessitatem præbuit, et cras possit idem præstare quibusdam fratribus, et tamen sinit eos fame, siti, et frigore interire, ipsum illum non curavit mori, et contempsit, qui dicit: « Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (20). »

114. Idecirco pauperis ejusque faciem suscipere voluit, et cuius pauperi se assimilavit, ut nullus in se credentium adversus fratrem suum elevetur: sed unusquisque fratrem suum, ut pro-

²² Psal. 4. LVII,

(19) Pontanus addit capitulum unum: « In lividum divisum et ipsum totum in unoquoque pauperum, quomodo quidam se unis includunt? Pone centum esse pauperes et unum Christum (neque enim ulla ratio) divisus est Christus) qui ergo ex novaginta novem singulis dederit obolum, unum autem injuria affecerit, aut percusserit, aut vacuum dimiserit, cui nam hæc fecit? Ann n illi utique, qui dixit et semper dicit, et dicturus est: *Quandiu uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis* (Matth. xxv, 40)? »

ασμα, ἢ ταῖς ἐντολαῖς ἐμμένειν αὐτοθελῶς τοῦ εἰς ὃν ἐβαπτίσθημεν Χριστοῦ τοῦ Δεσπότης Θεοῦ, καὶ τῇ ἰδίῳ πορεύεσθαι τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ, ἢ ἐκκλίνειν ἐν τῇ εὐθείᾳ ἑοῦ ταύτης, πρὸς τὴν ἀντίπαλον δὲ καὶ ἐχθρὴν ἡμῶν διάβολον παλινορομεῖν.

ρ'. Οἱ μετὰ τὸ ἄγιον βάπτισμα τοὺς τοῦ ποτηροῦ θελήμασιν εἰκόντες, καὶ τὰ ἐκείνων βεβουλευμένα διαπραττόμενοι, ἑαυτοὺς τῆς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἁγίας μήτρας ἀπαλλοτριούσι, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον· οὗ δὲ γὰρ ἀλλοιοῦται ἡμῶν ἕκαστος, ἢ τῆς καθ' ὃ ἐκτίσται μελλίσταται φύσεως, ἀλλ' ἀγαθῶς κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (κακὸν γὰρ ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίησεν), ἀτρεπτος τῇ φύσει, καθ' ὃ ἐκτίσται, καὶ τῇ οὐσίᾳ ὧν, οἷα ἐξ ἐκουσίου γνώμης προαιρεῖται καὶ θέλει, ταῦτα καὶ πράττει, εἴτε ἀγαθὰ, εἴτε κακὰ. Ὡς περὶ γὰρ τὴν μάχαιραν, κἂν ἐπὶ κακῶν τὴν αὐτῆν, κἂν ἐπὶ καλῶν χρῆσθῆται, τῆς ἰδίας ἐκείνη οὐ μελλίσταται φύσεως, ἀλλὰ μένει σιθῆτος ὧν, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος· ἐνεργεῖ μὲν καὶ πράττει, ὡς εἴρηται, ἅπασιν βούλεται, τῆς δὲ οὐσίας οὐκ ἐξίσταται φύσεως.

ρβ'. Οὐ τὸ ἓν ἐλεῆται· σὺ ζῆι, ἀλλὰ τὸ ἐνὸς καταφρονῆσαι τῷ πυρὶ παραπέμπει. Τὸ γὰρ, « Ἐπίναξ, καὶ ἐδίψησα, » οὐ πρὸς ἅπασι εἴρηται πάντως, οὐδὲ τὸ, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ἀλλὰ τὸ, διὰ βίου παντὸς δηλεῖ. οὐ τὸ τραφῆναι Χριστὸν, ποτισθῆναι τε καὶ ἐνδύσθηναι, καὶ εἴ τι ἕτερον τούτοις συνέπεται, οὐ πρὸς ἅπασι, ἀλλὰ διὰ παντὸς καὶ ἐν πᾶσιν, ὑπὸ τῶν αὐτοῦ δούλων ταῦτα δέχεσθαι ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς ὡμολόγησεν.

ργ'. Ὁ τοὺς ἑκατὸν δοῦς ἐλεημοσίην, δυνάμενος δὲ καὶ ἑτέροις δοῦναι, ποτίσαι τε καὶ θρέψαι πολλοὺς, παρακαλοῦντας αὐτὸν καὶ βοῶντας, ἀποπεμφάμενος ὡς μὴ θρέψας Χριστὸν κριθήσεται παρ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἐν ἐκείνοις πᾶσιν αὐτὸς ἐστίν, ὁ καὶ ἐπ' ἐν ἑκάστῳ τῶν ἐλαχίστων τρεφόμενος παρ' ἡμῶν.

ρδ'. Ὁ πᾶσι μὲν πάντα τὰ πρὸς χρεῖαν τοῦ σώματος παρασχὼν σήμερον, αὔριον δὲ δυνάμενος τοῦτο ποιῆσαι, ἀμελήσῃ τινῶν ἀδελφῶν, καὶ λιμῶ, καὶ δίψῃ, καὶ ψύχει ἄσπῃ διαφραθῆναι, αὐτὸν ὑπερίβεν ἀποβλέπειν, καὶ αὐτοῦ καταφρόνησε τοῦ εἰπόντος· « Ἐπ' ὅσον ἐποίησατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησατε. »

ρε'. Ἐν τούτῳ τὸ ἑκάστου πένητος πρόσωπον ἀναλαθεῖν καταδέξατο καὶ παντὶ πένητι ἑαυτὸν ἐξομολώσεν, ἵνα μηδεὶς τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων τοῦ ἀδελφοῦ καταπαρήται, ἀλλ' ἕκαστος βλίπων τὸν ἀ-

(20) Additur: « Ex his licet cognoscere, quomodo Dominus ad se omnia pauperum et fratrum nostrorum transferat, et sibi facta interpretetur. Ad justos dicit, *Mihi fecistis*; ad illos, qui in sinistra, *mihi non fecistis*. Non enim solum intuetur eos, quorum miseri sumus, aut qui injuriam acceperunt, aut fraudati, aut mille alia mala perpessi sunt: sed etiam despectos, ut hoc ad condemnationem nostram sufficiat. Neque enim illos, sed ipsum despiciamus Jesum Christum, qui omnia ut sibi facta ducit, quæ illis fecimus. »

τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τὸν πλησίον, ὡς τὸν Θεὸν αὐτοῦ, ἡλικίον ἐαυτὸν μᾶλλον τοῦ ἀδελφοῦ, ὡς τοῦ πεποιηκότος αὐτὸν λογίζοιτο, καὶ ὡς αὐτὸν ἀποδέχοιτο καὶ τιμᾷ, καὶ πάντα κενοί τὰ ὑπάρχοντα πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ, ὡς ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐκένωσε τὸ ἴδιον αἷμα, διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

ριε'. Ὁ τὸν πλησίον ἔχειν ὡς ἐαυτὸν καλεῖσθεις, οὐ μίαν πάντως ἡμέραν, ἀλλὰ διὰ βίου παντὸς τοῦτον ἔχειν οὕτω; ὀφείλει, καὶ ὁ παντὶ τῷ αἰτούντι διδόναι προσταττόμενος, τοῦτο ποιεῖν προσταττέται ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ· καὶ ὁ θέλων ἵνα ποιῶσιν εἰς αὐτὴν ἄλλοι ἢ βούλεται ἀγαθὰ, ταῦτα καὶ αὐτὸς ποιεῖν ἄλλοις ἀπειρηθήσεται.

ριε'. Ὡς περὶ οὖν ὁ ἔχων τὸν πλησίον ὡς ἐαυτὸν, οὐδὲν ἔχειν πλέον τοῦ πλησίον ἀνέχεται, ἐὰν δὲ ἔχη καὶ μὴ μεταδίδωσιν ἀπόθως, ἔω; ἂν καὶ αὐτὸς πτωχὸς γένηται, καὶ τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἐξομιωθῇ, τῆς ἐντολῆς τοῦ Δεσπότου ἐκπληρωτῆς οὐχ εὐρίσκειται, οὐδὲ ὁ τοῖς αἰτούσι πᾶσι διδόναι θέλων, ἐὰν μέχρις ὀβολοῦ, ἢ κλάσματος ἄρτου κεκτημένος ἀποστρέψῃ τινὰ τῶν αἰτούντων αὐτὸν, οὐδὲ ὁ μὴ ποιῶν τὸν πλησίον ὅσα θέλει ἵνα ἕτερος ποιῆσθαι πρὸς αὐτὸν· οὕτω καὶ ὁ πάντα μὲν πίνηται καὶ ἐλάχιστον ὀρέσας, ποτίσας, ἐνδύσας, καὶ τὰ ἄλλα πάντα εἰς αὐτὸν ἐργασάμενος, ἐνδὺ δὲ μόνον καταφρονήσας, καὶ αὐτὸν παριδὼν, ὡς Χριστὸν τὸν Θεὸν παριδὼν πεινῶντα καὶ διψῶντα καὶ αὐτὸς λογισθήσεται.

ριε'. Φορητικὰ ταῦτα τοῖς πᾶσιν ἴσω; φανήσεται, διὸ καὶ διέφρουσιν εὐλόγως λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· Τίς ἄρα ταῦτα πάντα ποιῆσαι δύναται, ὥστε πάντας θεραπεύσαι, καὶ ὀρέσθαι, καὶ μηδὲν τούτων τινὰ παριδεῖν; ἀλλ' ἀκούσωσι Παύλου διαβρήθησαν βουήτος· « Ἦ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες; ἀπέθανον. »

ριη'. Καθὼπερ αἱ περιεκτικαὶ ἐντολαὶ συμπεριέχουσι πάσας ἐν ἑαυταῖς τὰς μερικὰς ἐντολάς, οὕτω καὶ αἱ περιεκτικαὶ ἄρται τὰς μερικὰς ἐν ἑαυταῖς συμπεριλαμβάνουσιν ἀρετὰς· ὁ γὰρ πωλήσας τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ διασκορπίσας αὐτὰ τοῖς πτωχοῖς, καὶ πένης ἐφάπαξ γενόμενος, πάντα ὑφ' ἑν τὰ τῶν μερικῶν ἐντολῶν ἐξεπλήρωσεν· οὐχ ἔτι γὰρ χρεῖαν ἔχει τῷ αἰτούντι διδόναι, ἢ μὴ ἀποστραφῆναι τὸν θέλοντα δανεῖσθαι ἀπ' αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἀδίαλειπτος εὐχόμενος, ἐν τούτῳ πάντα συνέκλεισε, καὶ οὐχ ἔτι ἐπιτάξεις αἰνεῖν τῆς ἡμέρας τὸν Κύριον, ἢ ἐσπέρας, καὶ πρωὶ καὶ μεσημέρας ὑπ' ἀνάγκην ἔστιν,

A ximum, ut Deum intuens, minimum sese non fratris, sed ejus qui fratrem fecit, reputet, et ut ipsum creatorem ejus excipiat, et honoret, omniaque ad ejus obsequium, et ministerium impendat et exhauriat, et quemadmodum Christus et Deus suum ipsius sanguinem ob salutem nostram exhausit.

115. Qui jussus est proximum eo loco habere quo semet **, plane non per unum diem, sed per omnem vitam sic eum habere debet. Et qui omni petenti jussus est dare **, hoc facere jubetur, quamdum vivit. Et cui cupit ab alio sibi præstari quæ vult bona, ab eo postulabitur, ut eadem ipse aliis præstet **.

116. Quemadmodum igitur qui habet proximum eodem loco quo se, nihil præ proximo habere sustinet. Sin autem habuerit, nec liberaliter impertiverit, donec et ipse ad paupertatem redigatur, et proximis suis exæquetur, eum Domini præceptum non implevisse constat. Nec eum, qui omnibus petentibus dare volens, si usque ad obolum aut frustum panis pervenerit, quempiam rogantem inanem dimiserit: nec qui non facit proximo, quæcumque sibi ab alio fieri desiderat? Sic qui omni pauperi ac minimo cibum, potum, vestem dedit, aliaque omnia officia his præstitit, unum autem et solum neglexit atque contempsit, id perinde accipietur, ut si Christum Deum esurientem, ac sitientem despexisset.

117. Dura hæc (a), et onerosa omnibus fortasse videbuntur. Quare existimabunt se consentanea cogitare, si ita secum cogitent. Quisnam hæc præstare potest, ut omnibus serviat, victumque ministret, et horum nullum negligat ullo modo? Sed Paulum audiant, diserte clamantem: « Charitas enim Christi urget nos, æstimantes hoc quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt ** . »

118. Quemadmodum generalia mandata particularia complexu et amplitudine sua continent, sic et generales virtutes particulares virtutes suo ambitu coercent. Qui enim vendit facultates suas, et eas in pauperes disperdit, simulque ac semel ipse pauper fit, omnia mandata particularia in uno et simul exsecutus est. Nec enim de cætero opus habet petenti dare, aut non averi ab eo, aut non sænerari illi. Sic qui nullum precandi finem facit, in hoc omnia inclusit: nec amplius septies in die Dominum laudare, et vespere, et mane, et meridie necesse habet: ut qui jam omnia implevit, quæ

** Dent. xv, 7. ** Matth. v, 42. ** Matth. vii, 7, 8. ** II Cor. v, 14.

(a) Recte timuit Simeon, ea, quæ capite superiori tradiderat, nimis dura visum iri. Vere enim dura sã t. Quid si nec vera? Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate, inquit Apostolus II ad Cor. viii, cohortans fideles, ut egenis opem ferant. Quæ æqualitas non in hoc consistit, ut qui quid habet, exæquetur nihil habenti, sed in hoc, ut qui multum habet, non abundet, dando videlicet egenis id quod superfluum est; et qui modicum, non minore, hoc est, ut qui pauper est, liberalitate aliena adjutus, non magis atque magis in egestatis incommoda incurrat; nam ut quis necessaria ad vitam erogat, sequæ pauperi erogatis omnibus parem efficiat; id ut interdum eximix charitatis indicium esse queat, nulli tamen per se loquendo præcipitur; quique id non observat, nullius mandati divini reus peragi potest.

canonice, distinctisque temporibus et horis percipitur ac psallimus. Sic etiam, qui Deum in se habitare scit, a quo hominibus scientia data est ²⁷, totam Scripturam divinam percurrit, et totum qui ex lectione colligitur fructum percepit: nec amplius volumina legere cogetur. Cur enim cogeretur, cum enim qui scriptoribus sacras Scripturas inspiravit apud se collocutorem habeat, et ab eo absconditorum mysteriorum arcana doceatur? Quin ipse aliis liber a Deo inspiratus erit nova et vetera afferens mysteria ²⁸, conscripta digito Dei in ipso, ut qui perfecit omnia, et quieverit in Deo (qui est summa perfectio) ab omnibus operibus suis (21).

119. Pollutio nocturna ex multis causis provenire solet: ex ingluvie, ex superbia, et ex dæmonum invidia; oritur etiam ex longa vigilia, corpore in soporem nutante, et ex timore ne istud accidat. Vel si quis sacerdos divinam Liturgiam aut sacram communionem peragat, idque cogitans simul timeat ne illud in lecto patiat, cubans patitur: quod et dæmonum invidia contingit. Et quidem alio modo fit: aliquis visum in die vultum decorum postea in imaginatione sibi repræsentans, in lubricis cogitationibus obdormescit, easque præ ignavia non repellens, somniat haud secus ac vigil in lecto recubans. Alio dein modo accidit: quidam sunt ignavi (meo quidem iudicio), sedentes, deque libidinis colloquentes rebus, ad libidinem incitandam sive aliter; deinde lectum petentes, easque in mentem revocantes, et cum ipsis obdormientes, illud per somnum experiuntur. Pariter ex ipso sermone alterius damnum aliquis patitur. Quapropter oportet omni cura sibi invigilare, et hæc Prophetæ verba meditari: « Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear, » et aures ab istiusmodi sermonibus præmunire. Sæpius etiam aliqui ab oratione cessantes in motus carnales impulsus sunt, sicut in capite de oratione ostendimus.

120. Frater, statim ac mundo valdidixisti, studium pulchras virtutes in teipso inserere, ut et communitati fias utilis, et te magnificet supra inferiores Dominus. Ne unquam affectes familiaritatem cum superiore, ut alibi diximus, nec velis ab illo honorari; ne captes amicitiam superiorum, nec eorum cellas circumeas memor inde fore ut non solum

²⁷ Psal. cxviii, 66. ²⁸ Matth. xiii, 52.

(21) Pontanus addit duo sequentia capitula: « Quodnam primum est, et majus, et quomodo hæc ordine fieri consueverunt? Primum est oratio, deinde illuminatio, postea illustratio, et hinc ingeneratur visio rerum quæ in lumine sunt. Quomodo enim sole non lucente quisquam illustrari? aut qui oculos perfecte illuminatos non habet, quomodo quempiam videre potest?

« Quies monastica, est imperturbatus animi sta-

ως ἤδη πάντα πεπληρωκώς, ὅσα ἂν κανονικῶς καὶ ἐν ἀχωρισμένοις καιροῖς καὶ ὥραις εὐχόμεθα τε καὶ ψάλλομεν· οὕτως καὶ ὁ τὸν διδόντα γινώσκων ἀνθρώπος· Θεὸν ἐν αὐτῷ γνωστῶς κτησάμενος, πᾶσαν ἀγίαν διήλθε Γραφήν, καὶ πᾶσαν τὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ὠφέλειαν ἐκαρπώσατο, καὶ οὐκ ἐτι βιβλίων ἀναγνώσεως δεηθήσεται· πῶς γὰρ ὁ τὸν ἐμπνεύσαντα τοῖς τὰς θείας Γραφῆς γεγραφόσι συνόμιλον κεκτημένος, καὶ παρ' ἐκείνου μουόμενος τὰ τῶν ἀποκεκρυμμένων μυστηρίων ἀπόρρητα; ἀλλὰ βίβλος οὗτος τοῖς ἄλλοις θεόπνευστος· ἔσται, καινὰ τε καὶ παλαιὰ μυστήρια φέρουσα, γεγραμμένα δακτύλῳ Θεοῦ ἐν αὐτῷ· ὡς πάντα τελέσας καὶ καταπαύσας ἐν Θεῷ τῇ ἀρχικῇ τελειότητι ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ.

Β' ρθ'. Ἡ καθ' ὕπνου βῆσις ἐκ πολλῶν ὑποθέσεων εἴωθε γίνεσθαι, ἐκ γαστριμαργίας, ἐκ κενοδοξίας, καὶ ἐκ φθόνου τῶν δαιμόνων· γίνεται δὲ καὶ ἐκ πολλῆς ἀγρυπνίας, εἰς ὕπνον χανουμένου τοῦ σώματος, καὶ ἀπὸ δόους τοῦ μὴ τοῦτο παθεῖν· ἢ διὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἱερέως τινὸς ὄντος, ἢ καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν, καὶ τοῖς λογισμοῖς συνδυάζων τούτοις τῆς δειλιάς ἐν τῇ κλίτῃ, τοῦ μὴ πως παθεῖν, κοιμηθεὶς τοῦτο πέπονθεν· ὃ καὶ αὐτὸ φθόνου δαιμόνων ὑπάρχει. Καὶ ἄλλως δὲ· ἑωρακῶς τις εὐοπτον πρόσωπον ἐν τῇ ἡμέρᾳ, εἶτα ἀνιστορῶν τοῦτο κατὰ διάνοιαν, συνυπνώσει τοῖς πορνικῶς λογισμοῖς· διὰ χανούνητα μὴ ἀπωσάμενος αὐτούς, πίπτει καθ' ὕπνου, ἴσως καὶ ἐγγρηγορῶς καίμενος ἐν τῇ κοίτῃ. Καὶ ἄλλως δὲ· εἰσὶ τινες ῥήθυμοι κατ' ἐμὲ, καθεζόμενοι, καὶ περὶ ἐμπαθῶν ὁμιλοῦντες πραγμάτων, ἢ καὶ ἐμπαθῶς, ἢ καὶ οὐ, εἶτα ἐν τῇ κοίτῃ ἐρχόμενοι, καὶ ταῦτα κατὰ νοῦν ἀναστρέφοντες, καὶ τῆς τούτων συνδοιάσει ἀναποκοιμώμενοι, καθ' ὕπνου ὑφίστανται. ἴσως δὲ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν τοῦ πατέρου ἀνθρώπου θάτερος τὴν βλάβην ἐδέξατο. Διὰ τοῦτο προσέχειν δεῖ αὐτούς πάντοτε, καὶ τὸ τοῦ Προφήτου μαλετᾶν· « Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός· ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ· » καὶ τὰς ἀκοὰς ἀποφράσκειν τοῖς τοιοῦτοις λόγοις. Πολλάκις καὶ τῆς εὐχῆς τινες ἀπασχολήσαντες, εἰς κινήσεις σαρκικὰς συνωθήσθησαν, καθὼ καὶ ἐν τῷ τῆς εὐχῆς κεφαλαίῳ ἐδηλώσαμεν.

ρθ'. Ἀδελφε, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς σπούδασον καλάς ἀρετὰς ἐν σεαυτῷ φυτεῦσαι, ὅπως καὶ τῷ Διοκίῳ γένη χρήσιμος, καὶ σὲ μεγαλύνει ἐπ' ἐσχάτων ὁ Κύριος. Μὴ κτήση παραβήσιαν μετὰ ἡγουμένου ποτὲ, καθὰ καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, μηδὲ ζῆται παρ' αὐτοῦ τιμὴν· μὴ κτήση φιλίαν μετὰ τῶν προσχόντων· μηδὲ τὰς αὐτῶν κέλλας κύκλευε· γινώσκων ὡς ἐν

ius, liberæ, et exultantis animæ serenitas, hæc quædam cordis, nullis agitata turbis, nullis inundata fluctibus, contemplatio luminis, mystica Dei cognitio, sermo sapientiæ, abyssus consiliorum Dei, raptus mentis, pura cum Deo conversatio, oculus pervigili, intellectualis adoratio, unio et copulatio cum Deo, terminus, Deificatio, et in magnis asceticæ vitæ laboribus sine labore requies. »

τούτω οὐ μόνον τὸ τῆς κενοδοξίας πάθος ριζοῦν ἀρ-
χεται ἐν σοί, ἀλλὰ καὶ μισητὸς παρὰ τοῦ προσοπίουτος
γενήσῃ· τὸ δὲ πῶς ὁ νοῦν νοεῖτω· καθέξου δὲ ἐν τῷ
καλλίῳ σου, οἷον ὁ ἄν ἔστιν, ἐν εἰρήνῃ· καὶ τῷ θέ-
λοντί σοι συντυχῆν μὴ ἀποστραφῆς, ἐνεκεν εὐλαβείας,
ἀλλὰ γνώμη πατρικῆ τούτω συντυχῶν, οὐ βλαβήσῃ,
εἰ καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν· εἰ δὲ οὐχ ἔραξ συμφέ-
ρων τούτω, τῷ σκοπῷ τοῦ ὠφελουμένου δεῖ ἐξακολου-
θεῖν.

ρκα'. Δ:τὶ δὲ διαπαντὸς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἔχειν,
καὶ καθ' ἑκάστην ἑαυτὸν ἀνακρίνειν, τί μὲν ἀγαθὸν,
τί δὲ τῶν φαύλων πέπρακται σοι· καὶ τῶν μὲν ἀγα-
θῶν λήθην ποιῆσαι, μήπως τῷ τῆς κενοδοξίας πά-
θει περιπέσης· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐναντίοις, δάκρυσι κεχρή-
σθαι μετ' ἐξομολογήσεως καὶ προσευχῆς συντόνου. B
Ἔστω δὲ ἡ ἀνάκρισις οὕτω· τελεσθεισῆς τῆς ἡμέ-
ρας, καὶ τῆς ἑσπέρας καταλαβούσης, ἐν ἑαυτῷ δια-
λογίζεσθαι· Ἄραγε πῶς, τῆ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, τὴν
ἡμέραν παρήλθον; Μὴ τινα κατέκρινα, ἢ ἐλοιδορήσα,
ἢ ἐσκανδάλισα, ἢ εἰς τινος ὄψιν ἐμπαδῶς προσέ-
θλεψα, ἢ τοῦ ἐπιστατοῦντος ἐν τῇ διακονίᾳ παρη-
κουσα, καὶ αὐτῆς ἡμέλησα, ἢ ὠργισθῆν τινα, ἢ ἐν τῇ
συνάξει ἐστῶτός μου, τὸν νοῦν εἰς ἀνωφελῆ ἀπρησχό-
λησα, ἢ ἄβλυμίᾳ βαρυνθείς, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ
κλήρους ἀπέστην; Ὅταν δὲ ἐν τούτοις πᾶσι σεαυτὸν
ἀνεύθυνον εὐρηγῆς (ὅπερ ἀδύνατον, οὐδεὶς γὰρ καθα-
ρὸς ἀπὸ βύπτου οὐδ' ἂν μίᾳ ἡμέρᾳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ·
καὶ οὐδεὶς καυχήσεται ἀγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν), τότε
πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ πολλῶν δακρύων βόησον· Κύριε,
συγχώρησόν μοι, ὅσα ἐν ἔργῳ τε καὶ λόγῳ καὶ γνώ- C
σει καὶ ἀγνοίᾳ ἥμαρτον· πολλὰ γὰρ πταίομεν, καὶ
οὐ γινώσκομεν.

ρκαβ'. Δεῖ δὲ καθ' ἑκάστην ἐξηγορεῦσαι πάντα λο-
γισμὸν, πρὸς τὸν πνευματικὸν Πατέρα, καὶ τὸ παρ
αὐτοῦ σοι λεγόμενον, ὡς ἐκ θεοῦ στόματος ὀρέσθαι
ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ, καὶ μὴ πρὸς ἕτερόν τινα ταῦτα
προφέρειν, ὡς ὅτι Τὸ καὶ τὸ ἐρωτήσαντός μου τὸν
Πατέρα, τόδε μοι ἀπεφθέγγετο, καὶ εἰ ἄρα καλῶς
ἀπεφάνετο ἢ οὐ, καὶ τί ὄρα ὑπεῖλω πρᾶξαι πρὸς
θεραπείαν; ταῦτα γὰρ τὰ ῥήματα ἀπιστίας μεστὰ
πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ψυχοβλαβῆ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
δὲ συμβαίνειν εἴωθε τοῖς ἀρχαρίοις.

ρκαγ'. Δεῖ δὲ πάντας τοὺς ἐν κοινότητι ὡς ἁγίου
βλέπειν, καὶ μόνον ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἔσχατον
ἐννοούμενον· ὅτι πάντων σωζομένων, αὐτὸς μόνος
κολασθήσεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἐν τῇ συνάξει
δὲ ἱστάμενος ταῦτα ἐννοῶν, μὴ παύσῃ ἐν κατανώξει
κλαίειν θερμῶς· μὴ ποιούμενος λόγον τῶν εἰς τούτω
σκανδαλιζομένων, ἢ χαίρειν σκαπτόντων. Εἰ δὲ ὄραξ
σεαυτὸν ἐκ τούτου εἰς κενοδοξίαν ὀλισθαίνοντα,
ἐξερχόμενος τῆς Ἐκκλησίας, ἐν χρυσιῷ τούτω ποιεῖ,
αὐθὺς ταχέως πρὸς τὸν ἴδιον τόπον ἀποκαθιστάμενος·
τούτω γὰρ πρὸς τοὺς ἀρχαρίους μάλα ἐστὶ καλὸν·
μᾶλλον ἐν τῷ ἐξαφάλλῳ, καὶ τῇ στιχολογίᾳ, καὶ
τῇ ἀναγνώσει, καὶ τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ. Πρόσεχε δὲ
τοῦ μὴ κατακρίναί τινα, ἀλλὰ τούτω θεῷ ἐν νῷ, ὅτι
ὅσοι βλέπουσι με οὕτως ὀλοφρομένην, ἐννοοῦντες
πολυμαρτήτην εἶναι με, ὑπερεύχονται τῆς ἐμῆς σω-
τηρίας· καὶ πάντως τούτω δεῖ ἐννοούμενος, καὶ ἀδια-

A *superbiam vitium in te radicari incipiat, sed etiam
odiosus superiori tuo fias (hoc autem prudens in-
telliget). Verum sede quietus in tua cellula, qualis-
cumque sit; et volentem te alloqui ne repellas
propter pietatem, sed paterna benevolentia cum
eo colloquens, noxam non patieris, etiamsi tuus sit
inimicus: quod si hoc non judicas utile, intra li-
mites utilitatis oportet consistere.*

121. Oportet autem semper Deum timere, et sin-
gulis diebus temet examinare, quid boni vel quid
mali feceris; et bonorum quidem oblivisci, ne in
superbiae vitium incidas; super malis autem operi-
bus lacrymas fundere cum poenitentia et precibus
continuis. Porro sic se habeat examen: die per-
acta et vespere succedente, hanc tecum redde ra-
tionem: « Aliquem iudicavi, aut obijurgavi, aut
scandalizavi, aut alicujus vultum protorve aspexi,
aut praefecto ministerii non obtemperavi, ipsaque
ministerium neglexi? num alicui iratus sum, aut
ad sacram synaxim stans mentem ad futilia con-
verto, aut torpore gravatus ab ecclesia et officio
canonico absui? » Cum autem in his omnibus
teipsum irreprehensibilem inveneris (quod impos-
sibile est, nemo enim est sine macula, ne uno qui-
dem die vitae suae, nec ullus gloriabitur quod ha-
beat cor incontaminatum); tunc ad Deum multis
cum lacrymis clama: « Domine, condona mihi
quidquid opere, verbo, cogitatione et ignorantia
deliqui; in multis enim offendimus nescii. »

122. Oportet etiam singulis diebus reddere ra-
tionem Patri spirituali, et quidquid tibi dixerit,
tanquam ex ore divino excipere cum omni fiducia,
nec ulli alteri ea revelare, dicendo, verbi gratia:
« Hoc et illud a Patre perccontanti, hoc mihi res-
pondit; » vel utrum bene sententiam exposuerit,
an non; vel: « Quid ergo debeo facere ad illi sa-
tisfaciendum? » Haec enim verba sunt plena diffi-
dentiae erga Patrem, et animae nociva, ut plerum-
que accidere solet novitiis.

123. Oportet omnes in caenobio viventes ut san-
ctos habere, seipsum autem solum peccatorem om-
niumque infirmum existimare; caeterisque salvatis,
solum se in die iudicii esse pleniendum. Atque,
cum in sacra synaxi astas, haec cogitans, ne desi-
nas cum compunctione calidis flere lacrymis, ni-
hil curans de iis qui de hoc scandalizantur vel ri-
dent. Si autem videris teipsum inde in superbiam
cadentem, egressus ex ecclesia, in occulto illud
fac, et brevi in proprium locum rursus te recipe:
hoc enim pro novitiis optimum est, maxime in
psalmsorum hymnorumque cantu, in lectione et in
divina Liturgia. Cave autem ne quemquam iudices,
sed hoc in mente pone: « Quotquot vident me
sic gementem, putantes me magnum esse peccato-
rem, orant pro mea salute. » Et ita omnino semper
cogitans et indesinenter agens, multum proficies,

Deique gratiam tibi conciliabis, ac divinae felicitatis particeps fies.

124. Ne ullius adeam cellulam, praeterquam superioris, et hanc etiam raro. Quod si ad petendum aliquod consilium hunc interrogare velis, in ecclesia istud facito. A synaxi statim in cellulam recede, ac postea in ministerium. Post caenam vero, a conspectu superioris, poenitentiam exprimens et preces postulans, inclinato capite cum silentio in cellulam revertere: melius est enim unum Trisagion cum attentione ad dormiendum, quam vigilia quatuor horarum in colloquiis futilibus; attamen, ubi compunctio et luctus spiritualis, ibi et illuminatio divina: hujus autem praesentia pellitur accidia et languor.

125. Privatam amicitiam ne contrahas cum ulla persona, praesertim cum novitio, etiamsi arbitraris vitam ipsum agere optimam, non vero suspectam. Etenim ex spirituali te stimulat ad libidinosam, ut plerumque accidit, et incenris in anxietates vanas: hoc enim praesertim accidere solet virtutis athletis. Verumtamen humilitas assiduaque oratio hoc docebit; non enim hic locus est minutatim de his disserendi: qui intelligens est, intelliget.

126. Oportet tenere teipsum ab omni fratre conobii extraneum, magis autem ab iis quos in saeculo cognoscis; omnes ex aequo diligere, piosque ac luctantes ut sanctos habere; pro iis vero qui nullo iudicio sunt negligentes, assidue precari. Attamen, ut supra diximus, omnes ut sanctos habens, stude per gemitus a cupiditatibus purgari, ut gratia illuminatus omnes aequaliter aestimes, et felicitatem mundorum corde consequaris.

127. Arbitrare, frater, dici perfectam a mundo separationem, totalem propriae voluntatis mortificationem, deinde animum omni parentum, propinquorum et amicorum effectui renuntiantem.

128. Pari modo omnibus bonis praesentibus te spolia, dividens pauperibus, juxta eum qui dixit: «Vende quae habes, et da pauperibus²⁹» et obliviscere omnium eorum quos amore amplectebaris, sive corporali, sive spirituali.

129. Omnia cordis occulta quae ab infantia usque ad hanc horam fecisti, revela Patri spirituali, vel superiori, tanquam ipsi Deo qui scrutatur corda et renes³⁰, sciens Joannem baptizavisse baptismo poenitentiae, et omnes ad illum confluisse confidentes peccata sua; ex hoc enim magnum gaudium menti et levamen conscientiae provenit, juxta propheticum illud verbum: «Dic tu primum peccata tua, ut justificeris³¹».

130. Mente persuasum habe, post ingressum in conobium, mortuos esse omnes tuos parentes et

A λείπτως ἐκτελών, μεγάλως ὠφελήθητη, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν ἐπισπάσῃ, καὶ τοῦ Θεοῦ μακαρισμοῦ μέτοχος γενήσῃ.

ρκδ'. Μὴ παραβάλλῃς δὲ κελλίω τινός, ἐκτὸς τοῦ ἡγουμένου, καὶ τούτου σπανίως, ἀλλ' εἰ καὶ περὶ λογισμοῦ τινος αὐτὸν ἐρωτῆσαι βούλῃ, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦτο ποιεῖ. Ἀπὸ δὲ τῆς συνάξεως εὐθύς ἐν τῷ κελλίῳ ὑποχώρει· εἴθ' οὕτως ἐν τῇ διακονίᾳ. Μετὰ δὲ τὰ ἀπόδειπνα, ἐξῴθεν τοῦ ἡγουμένου βαλὼν μετάνοιαν, καὶ αἰτῶν εὐχὴν, παλιν κεκυφὼς μετὰ σιωπῆς εἰς τὸ κελλίον ἀπότρεχε· κρείττον γὰρ ἐν τρισάγιον μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ καθυδῆται, ἢ ἀγρυπνία τεσσάρων ὥρων ἐν ἡμίλειαι ἀνωφελέσιν· ὁμως ὅπου κατάνυξις καὶ πένθος πνευματικὸν, ἐκεῖ καὶ ἔλλαμψις θεοῦ· ταύτης δὲ τῇ ἐπιφοιτῆσει ἀπελήλαται ἀκηδία καὶ νόσος.

ρκε'. Ἀγάπην δὲ ἰδικὴν μετὰ οὐδὲποτε προσώπου μὴ κτήσῃ, μάλιστα μετὰ ἀρχαρίου· εἰ καὶ δόξει σοι βίον ἄριστον ἔχειν, μήτοι γε ὑποπτον. Καὶ γὰρ ἐκ πνευματικῆς μετεκκεντρίζεται σε εἰς ἐμπαθῆ ὡς τὰ πολλὰ, καὶ ἐμπίπτεις εἰς θλίψεις ἀνωφελείς· τοῦτο γὰρ μάλιστα εἴωθε τοῖς ἀγωνιζομένοις συμβαίνειν· ὁμως ἡ ταπεινώσις καὶ ἡ συνεχὴς εὐχὴ τοῦτο διδάξει, οὐ γὰρ ἀγεῖ καιρὸς ἐν λεπτῷ περὶ τούτων λέγειν· ὁ δὲ νοῦν νοεῖτω.

ρκς'. Δεῖ δὲ ἔχειν σεαυτὸν ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ τοῦ ἐν τῷ κιννοβίῳ ἔξινον, πλείον δὲ καὶ τῶν κατὰ κόσμον γνωστών· πάντας δὲ ἐξίσου ἀγαπᾶν· καὶ τοὺς εὐλαβεῖς καὶ ἀγωνιζομένους ὡς ἁγίους ὄρᾳν· ὑπὲρ δὲ τῶν κατ' ἐμὲ ῥηθῦμων ἐκτενωῶς προσεύχεσθαι. Ὅμως, ὡς ἀνωτέρω δεδηλώκαμεν, πάντας ἁγίους ἐνοῶν, σπεῦδε διὰ πένθους τῶν παθῶν καθαρθῆναι, ὅπως ἔλλαμψῃς ὑπὸ τῆς χάριτος, πάντας ἐξίσου κατανοεῖν, καὶ τοῦ μακαρισμοῦ τῶν καθαρῶν τῇ καρδίᾳ ἐπιτεύξῃ.

ρκζ'. Ταύτην δὲ ἡγοῦ, ἀδελφε, λέγεσθαι ἀναχώρησιν τελείαν κόσμου, τὴν παντελεῖα τοῦ ἰδίου θελήματος ἀποπέκρωσιν· ἔπειτα τὴν τῶν γονέων, οὐκείων τε καὶ φίλων ἀπροσπάθειαν καὶ ἀπάρησιν.

ρκη'. Εἴθ' οὕτως καὶ τὸ τῶν προσόντων πάντων γυμνωθῆναι, διανεμαίνατα τοῖς πένησι, κατὰ τὸν εἰπόντα· «Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς,» λήθην τε ποιῆται πάντων ὧν σχετικῶς ἡγάπας προσώπων, εἴτε σωματικῶς, εἴτε πνευματικῶς.

ρκθ'. Ἐξαγόρευσιν τε τῶν τῆς καρδίας κρυπτῶν ἀπάντων τῶν ἀπὸ βρέφους καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς ὥρας παρὰ σοῦ πραχθέντων, πρὸς τὸν πνευματικὸν Πατέρα, ἢ πρὸς τὸν ἡγούμενον, ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν θεὸν τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφρούς· εἰδὼς ὡς Ἰωάννης ἐδάπτισε βάπτισμα μετανοίας, καὶ πάντες ἔρχοντο πρὸς αὐτὸν ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· καὶ γὰρ ἐκ τούτου μεγάλη χαρὰ τῇ ψυχῇ, καὶ κουφισμὸς τῷ συνειδέει προσγίνεται, κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον· «Λέγε σὺ πρῶτον τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῆς.»

ρλ'. Θεῖται δὲ τῷ λογισμῷ τοιαύτην πληροφορίαν, μετὰ τὴν εἰς τὸ κοινόντιον εἰσόδον, τεθνάναι πάντας

²⁹ Matth. xix, 21. ³⁰ Psal. vii, 10. ³¹ Isa. xlvi, 26.

γονεῖς τε καὶ φίλους, καὶ μόνον ἡγεῖσθαι πατέρα τε καὶ μητέρα τὸν Θεὸν καὶ τὸν προσετώτα· καὶ μήποτε χάριν σωματικῆς χρείας παρ' αὐτῶν τι αἰτήσασθαι· εἰ δὲ καὶ ἐκ προνοίας παρ' αὐτῶν τι σοὶ ἀποσταλῆ, δέξαι, καὶ ὑπέρευξαι τῆς αὐτῶν κηδεμονίας· παράσχου δὲ τὸ σταλὲν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ἢ εἰς τὸ νοσοκομεῖον· καὶ τοῦτο ποιήσον ἐν ταπεινώσει· οὐ γὰρ τῶν τελείων ἐστὶ, ἀλλὰ τῶν ἐλαχίστων.

ρλ'. Ποιεῖν δὲ πᾶν πρᾶγμα, ὅπερ ἐστὶ καλὸν, μετὰ ταπεινώσεως, ἐννοούμενον τὸν εἰπόντα· «Ὅταν πάντα ποιήσητε, λέγετε ὅτι Ἄχρηστοι δοῦλοι ἐσμεν ὃ ὠφειλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν.»

ρλβ'. Φυλάττειν δὲ καὶ τοῦ μήποτε κοινωνίαν δέξασθαι, ἔχοντός σου κατὰ τινας, μέχρι καὶ προσβολῆς λογισμοῦ· ἕως οὗτο διὰ μετανοίας τῆν καταλλαγῆν ἐργάσῃ. Πλὴν καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς εὐχῆς μαθήσῃ.

ρλγ'. Ἐτοιμον δὲ εἶναι καθ' ἑκάστην ἡμέραν πρὸς ὑποδοχὴν πάσης θλίψεως· ἐννοούμενον ἀπαλλαγῆν ταύτας τῶν πολλῶν ὀφλημάτων εἶναι, καὶ εὐχαριστεῖν τῷ ἀγίῳ Θεῷ· ἐκ γὰρ τούτων κτάται τις παρρησίαν ἀκαταίσχυτον, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον· Ἡ γὰρ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονὴ, δοκιμὴν· ἡ δὲ δοκιμὴ, ἐλπίδα· ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει. Καὶ γὰρ «ὃ ὀφθαλμῶς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη,» ταῦτά ἐστι κατὰ τὴν ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν τοῖς διὰ θλίψεων τὴν ὑπομονὴν, συνεργούσης τῆς χάριτος, ἐπιδεικνυμένοις· ἀνευ γὰρ χάριτος οὐ δύναται τι κατορθωθῆναι.

ρλδ'. Μὴ κεκτηῖσθαι δὲ τι τῶν ὑλικῶν ἐν τῷ κελίῳ, μέχρι καὶ βραφίδος· ἐκτός ψάθου, κωδίου, καὶ παλλίου, καὶ ὧν περιβέβλησαι· εἰ δυνατόν μὴ δὲ ὑποπόδιον· ἐστὶ γὰρ καὶ περὶ τούτων τις λόγος· ὁμοῦς ὃ νοῶν νοεῖτω.

ρλε'. Μὴ δ' αὖ πάλιν ἀπαιτεῖν σε τὸν ἡγούμενόν τι τῶν χρειωδῶν, ἐκτός τῶν τετυπωμένων, καὶ ταῦτα ὅτι αὐτὸς καλέσας παρέβη· μὴδὲ ὄλως τῷ ὑποβάλλοντι πειθόμενος λογισμῷ, ἀντικαταλλάξαι τι τῶν παρεχομένων, ἀλλ' ὅσα δ' ἂν εἶσιν, ὡς ἐκ Θεοῦ μετ' εὐχαριστίας λαμβάνειν, καὶ μετ' αὐτῶν διοικεῖσθαι· μὴ ἐξεῖναι δὲ ἐξαγοράζειν ἕτερον, βυπωμένου δὲ τοῦ ἱματίου, δις τοῦ χρόνου δεῖ τοῦτο πλύνειν· αἰτοῦντα σχήματι πτωχοῦ καὶ ξένου, μετὰ πάσης ταπεινώσεως, ἑτέρου ἀδελφοῦ περιβάλαιον, μέχρις οὗτο τὸ ἴδιον πλυθὲν ὑπὸ τοῦ ἡλίου ξηρανθῆ. Εἶθ' οὕτως πάλιν μετ' εὐχαριστίας ἀποδιδόναι· ὡσαύτως καὶ παλλίον, καὶ εἰ τὸ ἕτερον.

ρλε'. Κοπιᾶν δὲ κατὰ δύναμιν ἐν τῇ διακονίᾳ, ἐν δὲ τῷ κελίῳ καρτερεῖν ἐν τῇ εὐχῇ, μετὰ κατανύξεως, καὶ προσοχῆς, καὶ συνεχῶν δακρύων, καὶ μὴ τιθέσθαι ἐν τῇ διανοίᾳ, ὅτι σήμερον ὑπερεκπερισσοῦ ἐκκεκοπιακῶς, ὑφέλω τι τῆς εὐχῆς ἕνεκα τοῦ σωματικοῦ κόπου. Λέγω σοι γὰρ, ὅτι ὅσον ἐάν τις ἐαυτὸν βιάσῃται ἐν τῇ διακονίᾳ, στερηθεὶς τῆς εὐχῆς, μέγα τι ἀπολωλεμέναι οἰέσθω· καὶ γὰρ οὕτως ἔχει.

ρλεζ'. Πρὸ πάντων δὲ, ἀπαντᾶν εἰς τὰς ἐκκλησια-

A amicos, nec ullos pro patre et matre habe, nisi Deum et superiorem; nec unquam corporalis commodi gratia quidquam ab illis postula; si quid vero prae benevolentia tibi miserint, accipe, ac pro eorum prosperitate precare, missum autem donum ad hospitum aut aegrotorum curam accepta, illique fac cum humilitate; hoc enim non est perfectiorum, sed minimorum.

131. Fac omne opus bonum cum humilitate, memor illius qui dixit: «Cum feceritis omnia dicite: Servi inutiles sumus».

132. Cave ne unquam communionem suscipias, habens aliquid adversus proximum, etiam meram cogitationis offensam, donec per poenitentiam reconciliationem operatus fueris.

133. Paratus esto quotidie ad suscipiendas omnes tribulationes, ratus illas a multis liberare peccatis, et gratias age Deo: illae enim pariunt libertatem inconfusibilem, juxta magnum Apostolum: «Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit».

» Etenim «Quae oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt», illa manent, juxta certissimam promissionem, eos qui per tribulationem patientiam, adjuvante gratia (sine gratia enim nihil boni fieri potest), prolatis fuerunt.

C 134. Nihil materiale possideas in tua cellula, nec acum quidem (exceptis storea, stragulo, pallio et vestimentis), nec etiam, si possibile sit, scabellum: nam et horum aliquod est pretium: attamen qui intelligens est intelligat.

135. Nihil utilium a superiore repetas, nisi quae sunt notata, idque cum ipse tibi accersito ea obtulerit; nec ullatenus, suggestionibus mentis obtemperans, commutes aliquam rerum tibi oblatarum, sed quaecumque sint, cum gratiarum actione tanquam ab ipso Deo eas accipe, eisque acquiesce. Non licet aliquid aliud emere; sed sordidam vestem bis in anno lava, petens veluti mendicus et hospes cum omni humilitate alterius fratris vestimentum, donec tuum lotum sole siccetur; et illud postea cum gratiarum actione redde. Item de pallio et de caeteris

136. Labora pro viribus tuis in ministerio, in cella autem persevera in oratione, cum compunctione et attentione, et lacrymis continuis, nec ma ratiocinare: «Hodie nimis fatigatus aliquid orationi subtraham propter corporis lassitudinem.» Dico enim tibi, quantamcumque sibi vim aliquis in laborando intulerit, oratione privatus arbitretur se passum esse detrimentum, id quod verum est.

137. Ante omnes ad ecclesiae synaxes accede, et

¹³¹ I. cor. xvii, 10. ¹³² Rom. v, 5. ¹³³ Isa. lxiiv, 4; I Cor. ii, 9.

ultimus recede, excepta magna necessitate, sed præsertim in Officio matutino, et in sacra Liturgia.

138. Omnem obedientiam præbe tuo superiori, a quo tonsuram suscepisti, et indistincte quæcunque præcipit, adimple usque ad mortem, etiamsi impossibilia tibi videantur : in hoc enim imitaris illum qui factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis ²⁵. Neque soli superiori, sed etiam omnibus fratribus, et ministeriorum præfecto, in omnibus obedire oportet. Quod si vires tuas excedat quod tibi præceptum est, dolorem tuum exprimens, posse condemnationem. Quam si denegaverit, dicens : « Regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud ²⁶, » vim tibi infer.

139. Qui cum corde contrito procumbit ad pedes omnium fratrum, obscurus et inglorius videtur, sed minime est. Sic enim ad vitam reversus, et (audeo dicere) perspicax factus, multa prophetat, adjuvante gratia. Hujusmodi vir de aliorum peccatis gemit, et innotus ab omni materialium affectu permanet, quia spiritualis et divinus amor illum in his offendere non sinit. Non mirum vero illum prophetare, cum id sæpe ab ipsis dæmonibus provenire contingat : attamen qui intelligens est intelligat. Si quis tamen revelationes accipere cœperit, iis forsitan privabitur, utpote perscrutandis aliorum cogitationibus vacans. Si autem præ magna humilitate ab hac curiositate, scilicet a dicendo et audiendo destiterit, pristino restituitur statui. Sed hujusmodi rerum solus Deus notitiam habet ; ego, metu cohibitus, de talibus non audeo loqui.

140. Habeto animam in Deum semper intentam, in somno et in vigilia, in prandio et in sermone, in manuum labore et in omni alia operatione, juxta Prophetæ oraculum : « Providebam Dominum in conspectu meo semper. » Æstima teipsum ut maximum peccatorem inter cunctos homines. Perseverante enim hac recordatione, affulgere solet menti illustratio, radii instar ; et quantum hanc quæris cum magna diligentia, constanti animo, labore tenaci et lacrymis, tanto splendidior affulget ; affulgens vero amatur, amata purificat, purificans Deo similem reddit, illuminando ac docendo bonum a malo discernere. Præterea, frater, oportet multo labore Deo cooperari, ut illa perfecte inhabitet in tua anima, et te illuminet sicut luna tenebras noctis. Oportet etiam cavere ab offensis cogitationum, vanæ gloriæ ac præsumptionis, et ne condemnes aliquem quem vides aliquid incongrue facientem. Dæmiones enim videntes animam a passionibus ac tentationibus, propter inhabitantem gratiam statumque tranquillum, liberatam, ei talia objiciunt. Attamen auxilium a Deo veniet. Sit tibi luctus continuus, et satietas lacrymarum nunquam sit.

²⁵ Philipp. 11, 8. ²⁶ Matth. xi, 12.

Α στικὰς συνάξεις, καὶ ὑστατον ὑποχωρεῖν, ἐκτὸς ἀνάγκης μεγάλης · μᾶλλον δὲ ἐν τῷ ὄρθρῳ, καὶ τῇ λειτουργίᾳ.

βλῆ'. Ὑποταγῆν δὲ πᾶσιν κεκτῆσθαι εἰς τὸν κατὰ σὲ ἡγούμενον, ὡφ' οὗ καὶ ἀπεκάρης· καὶ ἀδιακρίτως τὰ παρ' αὐτοῦ προσταττόμενα ἐκπληροῦν μέχρι θανάτου, εἰ καὶ ἀδύνατά σοι δοκεῖ. Ἐν τούτῳ γὰρ μιμῆ τὸν ὑπακούσαντα μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Οὐ μόνον δὲ τὸν ἡγούμενον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα, καὶ τὸν τὰς διακονίας ἐγκρατευσμένον, οὐ χρὴ παρακούσαι ἐν τινι· ἀλλ' εἰ καὶ ὑπὲρ δύναμιν ἢ τὸ ἐπιταττόμενον, βαλὼν μετάνοιαν, αἰτησάτω συγχώρησιν. Εἰ δὲ πρὸς τοῦτο ἀνανεύει, « τῶν βιαστῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ βιασταὶ ἀρπάξουσιν αὐτήν, » λογίζόμενον, ἑαυτὸν βιάζεσθαι.

βλθ'. Τὸ μετὰ συντετριμμένης καρδίας προσκυλλεῖσθαι τοῖς ποσὶ πάσης τῆς ἀδελφότητος, ὡς ἀφανῆς καὶ ἄγνωστος, καὶ δλωρὸς μὴ ὢν. Καὶ γὰρ οὕτως ἐν βίῳ ἀναστρεφόμενος, θαρρῶ εἰπεῖν διορατικῶς γενόμενος, πολλὰ προλέγει, τῆς χάριτος συνεργούσης. Ὁ τοιοῦτος καὶ ὑπὲρ ἐτέρων ἐλαττωμάτων θρηνεῖ· ἀπερίστατος ἐξ ὀλικῶν προσπαθείας μένων· τοῦ πνευματικοῦ καὶ θελοῦ ἔρωτος μὴ ἐῶντος αὐτὸν ἐν τούτοις ὀλισθησάτω. Οὐ θαυμαστὸν δὲ τὸ προλέγειν, πολλάκις δὲ συμβαίνει καὶ ἐκ δαιμόνων προσγίνεσθαι· ὁμοῦς ὁ νοῦν νοησάτω· πλὴν ἐὰν ἀρξῆται τις δέχεσθαι ἐξαγορεύσεις, ἴσως καὶ τούτων στερεῖται, ἀπασχολούμενος ἐν τῷ τοῦ ἐτέρων λογισμοῦ· ἀνακρίνειν. Ἐὰν δὲ πάλιν ἐκ πολλῆς ταπεινότητος τούτων παύσῃται, ἤγουν τοῦ λέγειν | καὶ ἀκούειν, πάλιν ἀποκαθίσταται εἰς τὴν προτέραν ἀποκατάστασιν. Τῆν δὲ τῶν τοιούτων εἰδήσιν μόνος ὁ θεὸς ἐπιστάται. Ἐγὼ γὰρ φόβῳ συνεχόμενος, περὶ τοιούτων οὐ πολὺ φθέγγεσθαι.

βμ'. Ἐχειν δὲ τὸν νοῦν πάντοτε πρὸς τὸν θεόν, ἐν τε ὕπνῳ καὶ ἐγρηγόρσει, ἐστιάζει καὶ ὀμιλεῖ, ἐργαζέσθω τε καὶ πάσῃ ἄλλῃ πράξει, κατὰ τὸ προφητικὸν ὄγιον· « Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός. » Ἠγοῦ δὲ ἑαυτὸν ἀμαρτωλότερον παντὸς ἀνθρώπου. Χρονίζουσης γὰρ ταύτης τῆς μνήμης, πέφυκεν ἐγγίνεσθαι τῇ διανοίᾳ Ἐλλαμψίς, δίκην ἀκτίνας· καὶ ὅσον ταύτην ἐπιζητεῖς, πολλῇ προσοχῇ, καὶ ἀπερισπάστῳ διανοίᾳ, κόπῳ τε πολλῷ, καὶ δάκρυσι, τηλαυγέστερον φαίνεται· φαινομένη δὲ, ἀγαπᾶται· ἀγαπώμενη δὲ, καθαίρει· καθάριουσα δὲ, θεοειδῆ ἀπεργάζεται, φωτίζουσα καὶ διδάσκουσα διακρίνειν τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ χείρονος. Πλὴν, ἀδελφε, πολλοῦ δεῖ κόπου, σὺν θεῷ, τοῦ τελείως ταύτην εἰσοικισθῆναι τῇ σῆ ψυχῇ· καὶ ταύτη καταυγάσαι, ὥσπερ ἡ σελήνη τὴν τῆς νυκτὸς ζόφον. Προσέχειν δὲ δεῖ καὶ τὰς προσβολὰς τῶν λογισμῶν, κενοδοξίας τε καὶ οἰήσεως, καὶ τοῦ μὴ κατακρίνειν τινὰ ὄρωντα ἀρεπῆς τι πράττοντα. Οἱ γὰρ δαίμονες βλέποντες τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν πειρασμῶν διὰ τῆς ἐνοικήσεως τῆς χάριτος, καὶ τῆς εἰρηκτικῆς καταστάσεως ἐλευθερωθεῖσαν, προβάλλουσι τὰ τοιαῦτα. Ὅμως ἡ βοήθεια ἐκ Θεοῦ. Γενέσθω δὲ σοι καὶ τὸ

πίνοος διηνεκός, καὶ κόρος τῶν δακρῶν μὴ ἦ. Ἀ
 Πρόσχε δὲ μὴ ἐκποθεῖν τι ἐκ πολλῆς χαρᾶς καὶ
 κατανύξεως, μηδὲ ἐξ ἰδίου κόπου καὶ οὐκ ἐκ τῆς τοῦ
 Θεοῦ χάριτος ταῦτα λογίσασθαι, καὶ ἀφαιρεθῶσιν
 ἐκ σοῦ, καὶ πολλὰ ζητήσεις ἐν τῇ εὐχῇ καὶ οὐκ εὐ-
 ρήσεις· καὶ γνώση ὅσον δῶρον ἀπώλεσας· ἀλλὰ
 μηδέποτε, Κύριε, στερηθεῖμεν τῆς σῆς χάριτος.
 Πλὴν, ἀδελφε, ἐὰν καὶ συμβῇ τοῦτο, ἐπιβρίψον ἐπι
 Θεὸν τὴν ἀσθένειάν σου, καὶ ἀναστὰς, ἐκτείνας τὰς
 χεῖρας, εὖξαι λέγων οὕτω· Κύριε, ἐλέησόν με
 τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ ἀσθενῆ, καὶ ταλαίπωρον, καὶ
 κατὰπεμψον ἐπ' ἐμὲ τὴν χάριν σου, μὴ ἐὼν πειρα-
 σθηναί με ὑπὲρ ὃ δύναμαι. Ἴδε, Κύριε, αἱ πολλαὶ
 ἁμαρτίαι μου εἰς οἷαν ἀθυρίαν καὶ λογισμοὺς με
 ἤγαγον. Ἐγὼ, Κύριε, εἰ καὶ θελήσω, ἐκ δαι-
 μόνων καὶ οἰήσεως τὴν στέρησιν τῆς σῆς παρα-
 κλήσεως λογίσασθαι οὐ δύναμαι· οἶδα γὰρ πρὸς
 τοὺτους αὐτοὺς ἀντιπαρατάσσεσθαι τοὺς τὸ σὸν
 θέλημα θερμῶς ἐκτελοῦντας. Ἐγὼ δὲ τὸ αὐτῶν θέ-
 λημα καθ' ἐκάστην ἐκπληρῶν, πῶς ὑπ' αὐτῶν πει-
 ρασθῆσομαι; πειράζομαι δὲ πάντως ὑπὸ τῶν ἰδίων
 ἁμαρτιῶν. Καὶ νῦν, Κύριε μου, Κύριε, εἰ θέλημα
 σὸν καὶ ἐμοὶ συμφέρον, εἰσελθέτω πάλιν ἡ χάρις
 σου εἰς τὸν δοῦλόν σου, ὅπως βλέπων ταύτην χάριν
 ἐν κατανώξει καὶ κλαυθμῷ, φωτιζόμενος ἐκ τῆς ταύ-
 τῆς ἀειφώτου ἐλλάμψεως· φυλαττόμενος ἀπὸ ῥυπα-
 ρῶν λογισμῶν, καὶ παντὸς πονηροῦ πράγματος, καὶ
 τῶν καθ' ἐκάστην σφαλλόμενων μοι ἐν γνώσει καὶ
 ἀγνοίᾳ, ἔργων τε καὶ λόγων· λαμβάνων πληροφo-
 ρίαν τῆς εἰς σὲ παρρησίας, Κύριε, ἐκ τῶν καθ'
 ἡμέραν προσπιπτουσῶν θλίψεων τῆς δοῦλῃ σου, παρὰ
 τε δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων, καὶ τῆς ἐκκοπῆς τοῦ
 ἰδίου θελήματος, ἐννοούμενος καὶ τὰ μένοντα ἀγαθὰ
 τοῖς ἀγαπῶσί σε, Κύριε. Σὺ γὰρ εἶπας, Κύριε, ὅτι
 « Ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρισται, καὶ
 τῷ κρούει ἀνοιγέσεται. » Πρὸς δὲ τοῦτοις, ἀδελφε,
 καὶ ἕτερα ὅσα ἐπιχορηγήσει ὁ Θεὸς ἐν τῇ σῇ διανοίᾳ,
 ἐπίμεινον παρακαλῶν, μὴ χαννοῦμενος ἐξ ἀκηδίας,
 καὶ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς οὐ μὴ σε ἐγκαταλείπει.

ρμα'. Καλλίον δὲ ὃ παρὰ τοῦ προεσιτώτος κατ'
 ἀρχὰς εἰληφας, ἐγκαρτέρησον μέχρι τέλους. Εἰ δὲ
 διὰ παλαιότητα, ἢ σύμπτωσιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ λογι-
 σμοῦ ἐνοχλή, βαλὼν μετάνοιαν τῷ προεσιτώτι, μετὰ
 ταπεινώσεως ὑπόμνησον. Καὶ εἰ μὲν ἐπακούσει
 σου, χαίρει· εἰ δ' οὐκ, καὶ οὕτως εὐχαρίστησον, ὑπο
 μνησθεὶς τοῦ σοῦ Δεσπότη τοῦ μὴ ἔχοντος ποῦ
 τὴν κεφαλὴν κλίνει. Εἰ γὰρ δις, καὶ τρις, ἢ τε-
 τράκις ὑπὲρ τούτου παρηνώχλησας, τίκεται
 παρρησία, εἴθ' οὕτως ἀπιστία, καὶ τέλος κα-
 ταφρόνησις. Εἰ οὖν θέλεις ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον
 διέξει, μὴ ἀπαιτεῖ τὸ σύνολον σωματικὴν θεραπείαν
 παρὰ τοῦ καθηγουμένου· καὶ γὰρ κατ' ἀρχὰς οὐ
 τοῦτο ὑπέσχεο, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πάντων καταφρονεῖ-
 σθαι, καὶ ἐξουθενεῖσθαι κατὰ τὴν ἐνολήν τοῦ Κυ-
 ρίου, καὶ φέρειν γενναίως. Εἰ οὖν θέλεις πιστὴν καὶ
 ἀγάπην πρὸς αὐτὸν ὁρᾶσαι, καὶ ὡς-ἄξιον βλέπειν,
 τὰ τρία ταῦτα φύλαξον· μὴ ἀπαιτεῖν τὰ πρὸς θερα-

Cave autem ne aliquod patris detrimentum ex
 multa lætitia et compunctione, neve hæc proprio
 labori, non autem gratiæ diviniæ attribuas, et affe-
 rantur a te, ac multa quærens in oratione, nihil
 invenias, et scias quantum donum amiseris. Utinam,
 Domine, nunquam spoliemur tua gratia! Attamen,
 frater, si hoc tibi acciderit, confice in Deum infir-
 mitatem tuam, et surgens; extensis manibus pre-
 care sic loquens : « Domine, miserere mei pecca-
 toris, et infirmi, et miserrimi, et mitte in me tuam
 gratiam, non patiens me tentari supra id quod
 possum. Vide, Domine, in quantum animi dejectione-
 nem, in quas cogitationes me induxerint multe
 peccata mea. Ego, Domine, etiamsi voluero, ob-
 stantibus dæmonibus meaque præsumptione, pri-
 vationem tuæ consolationis æstimare non valeo :
 scis enim contra istos adversarios militandum esse
 iis qui tuam voluntatem fervide sectantur. Ego vero
 illorum voluntatem quotidie adimplens, quomodo
 eorum tentationibus obsistam ? Tentor, heu ! semper
 a propriis peccatis. Et nunc, Domine mi, Domine,
 si sit voluntas tua et mea utilitas, revertatur gra-
 tia tua in famulum tuum, ut eam videns gaudeam
 in compunctioe et ploratu, illuminatus hac luce
 semper coruscante, me diligenter defendens ab im-
 puris cogitationibus, et omni nequitia, quotidianis-
 que peccatis in quæ sciens et nesciens, verbo et
 opere, delabor, plenamque in te confidentiam hau-
 rians ex tribulationibus quas servo tuo quotidie
 suscitant cum dæmones tum homines, et ex infir-
 mitate propriæ voluntatis, ratus omnia cooperari
 in bonum diligentibus te, Domine ; nam tu dixisti,
 Domine : « Qui petit, accipit, et qui quærit, invenit,
 et pulsanti aperietur »²⁷. » Præterea, omnia
 quæcumque Deus suggeret animo tuo, perseveranter
 effagita, non remissus acedia, et Deus optimus
 non tibi deerit.

141. Cellulam quam a superiore accepisti ab
 initio, retine usque ad finem. Quod si propter
 vetustatem aut ruinam ejus fortuitam mente per-
 turberis, dolorem tuum exprimens, superiori hu-
 militer rem expone. Si te exaudiat, gaude ; si non,
 nihilominus gratias age, memor tui Domini, qui
 non habebat ubi caput reclinaret²⁸. Si enim his
 terve aut quater circa illud superiori molestus
 fueris, nascetur nimia libertas, deinde diffidentia,
 ac demum despectus. Si ergo vis quietam tran-
 quillamque degere vitam, nulla unquam corporis
 commoda postules a superiore : non hoc enim ab
 initio promisisti, sed ab omnibus despici et con-
 temni, juxta præceptum Domini, te generose per-
 laturum esse. Si vis igitur fiducia et amorem
 erga illum servare, eumque ut sanctum habere,
 tria hæc custodi : ne petas quæ ad corporis cu-
 ram pertinent, ne nimiam habeas libertatem, nec

²⁷ Matth. vii, 8. ²⁸ Matth. viii, 20.

tratu positum est, post baptismum aut volentes servare mandata Domini, in quo abluti sumus, Christi neque, et in via legum ejus ambulare : aut per improbas actiones de recto isto itinere ad adversarium atque inimicum nostrum diabolum declinare.

110. Qui post baptismum voluntatibus maligni cedunt, et ejus consulta perpetrant, esse a sancta baptismatis quasi matrice abalienant, secundum illud Davidis ²²; neque enim alienatur unusquisque, aut naturam cum qua creatus est mutat: sed bonus creatus a Deo (malum enim Deus non facit) immutabilis natura et essentia (sicut creatus est) cum sit, velut libera mente hæc seu bona, seu mala eligit et facit. Quemadmodum enim gladius naturam suam non mutat, seu bene seu male utare, sed ferrum manet: sic et homo operatur et facit, ut dictum est, quæ vult, a sua autem natura non dejecitur.

111. Non si unius misereris, salvaberis: sed si unum contempseris, in ignem mittetis. Nam ut illud: « Esurivi, et sitiui. » non semel, aut unum diem, sed tempus vitæ universæ significat: sic et pasci Christum, potari, indui, et si quid præterea hæc comitatur, non semel, sed semper, et cetera omnes servos ipsius suscipiendum Deus, et Dominus noster professus est (19).

112. Qui centum mendicis dederit elemosynam, potest autem et aliis dare, potareque, et cibare multos, quos se rogantes, et ejus misericordiam implorantes dimittit, ut qui Christum ipsum non pavent, ab eo judicabitur: quandoquidem et in illis omnibus ipse est, qui etiam in uno quolibet minimorum a nobis alitur.

113. Qui omnibus egentibus omnia ad explendam hodiernam necessitatem præbuit, et cras possit idem præstare quibusdam fratribus, et tamen sinit eos fame, siti, et frigore interire, ipsum illum non curavit mori, et contempsit, qui dicit: « Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (20). »

114. Idecirco pauperis ejusque faciem suscipere voluit, et cuius pauperi se assimilavit, ut nullus in se credentium adversus fratrem suum elevetur: sed unusquisque fratrem suum, ut pro-

²² Psal. 4. LVII,

(19) Pontanus addit capitulum unum: « In vitam divinum et ipsum totum in unoquoque pauperum, quomodo quidam se unis includunt? Ponit centum esse pauperes et unum Christum (neque enim ulla ratio) divisus est Christus) qui ergo ex novaginta novem singulis dederit obolum, unum autem injuria affecerit, aut percusserit, aut vacuum dimiserit, cui nam hæc fecit? Ann n illi utique, qui dixit et semper dicit, et dicitur est: *Quandiu uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis* (Matth. xxv, 40)? »

Ασμα, ἢ ταῖς ἐντολαῖς ἐμμένειν αὐτοθελῶς τοῦ εἰς ὃν ἐβαπτίσθημεν Χριστοῦ τοῦ Δεσπότη τοῦ Θεοῦ, καὶ τῇ ἐδῶ πορεύεσθαι τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ, ἢ ἐκκλί- νειν τῆς εὐθείας ὁδοῦ ταύτης, πρὸς τὸν ἀντίπαλον δὲ καὶ ἐχθρὸν ἡμῶν διάβολον παλιανδρομεῖν.

ρ'. Οἱ μετὰ τὸ ἄγιον βάπτισμα τοῖς τοῦ ποτηροῦ θελήμασιν εἰκοντες, καὶ τὰ ἐκείνῳ βεβουλευμένα δια- ποικιλούμενοι, ἑαυτοὺς τῆς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἁγίας μῆτρας ἀπαλλοτριοῦσι, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον· οὗ δὲ γὰρ ἀλλοιοῦται ἡμῶν ἕκαστος, ἢ τῆς καθ' ὃ ἐκτισται μεθίσταται φύσεως, ἀλλ' ἁγαθὸς κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (κακὸν γὰρ ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίη- σεν), ἀτρεπτος τῇ φύσει, καθ' ὃ ἐκτισται, καὶ τῇ οὐ- σίᾳ ὧν, οἷα ἐξ ἐκουσίου γνώμης προκρίεται καὶ θέ- λει, ταῦτα αὐτὰ πράττει, εἴτε ἀγαθὰ, εἴτε κακά.

Ἔσπερ γὰρ τὴν μάχαιραν, κἀν ἐπὶ κακῶ τῆς αὐτῆς, κἀν ἐπὶ καλῶ χρήσεται, τῆς ἰδίας ἐκείνῃ οὐ μεθίσταται φύσεως, ἀλλὰ μένει σιδήρεος ὧν, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος· ἐνεργεῖ μὲν καὶ πράττει, ὡς εἴρηται, ἅπερ βούλεται, τῆς δὲ οὐκ εἰς τὴν φύσεως.

ριζ'. Οὐ τὸ ἕνα ἐλεῆσαι σὺν, ἀλλὰ τὸ ἑνὸς κα- ταφρονῆσαι τῷ πυρὶ παραπέμπαι. Τὸ γὰρ, « Ἐπει- νασα, καὶ ἐδίψησα, » οὐ πρὸς ἅπαξ εἴρηται πάντως, οὐδὲ τὴν, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ἀλλὰ τὸ, διὰ βίου παντὸς δη- λῶσι, οὐ τὸ τραφῆναι Χριστὸν, ποτισθῆναι τε καὶ ἐνδοθῆναι, καὶ εἰ τι ἕτερον τούτοις συνέπεται, οὐ πρὸς ἅπαξ, ἀλλὰ διὰ παντὸς καὶ ἐν πᾶσιν, ὑπὸ τῶν αὐτοῦ δούλων ταῦτα δεχέσθαι ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς ὡμολόγησεν.

ριβ'. Ὁ τοῖς ἑκατὸν δοῦς ἐλεημοσίην, δυνάμενος δὲ καὶ ἐτέροις δοῦναι, ποτίσαι τε καὶ θρέψαι πολλοὺς, παρακαλοῦντας αὐτὸν καὶ βοῶντας, ἀποπεμφόμενος, ὡς μὴ θρέψας Χριστὸν κριθήσεται παρ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἐν ἐκείνοις πᾶσιν αὐτὸς ἐστίν, ὁ καὶ ἐπ' ἐνὶ ἑκάστῳ τῶν ἐλαχίστων τρεφόμενος παρ' ἡμῶν.

ριγ'. Ὁ πᾶσι μὲν πάντα τὰ πρὸς χρεῖαν τοῦ σώ- ματος παρασχὼν σήμερον, αὔριον δὲ δυνάμενος τοῦτο ποιῆσαι, ἀμελήσῃ τινῶν ἀδελφῶν, καὶ λιμῶ, καὶ δίψῃ, καὶ ψύχει ἄσπυ διαφραθῆναι, αὐτὸν ὑπερβῆεν ἀποθανεῖν, καὶ αὐτοῦ καταφρόνησε τοῦ εἰπόντος· « Ἐπ' ὅσον ἐποίησατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησατε. »

ριδ'. Ἐν τούτῳ τὸ ἕκαστου πένητος πρόσωπον ἀναλαβεῖν κατεδέξατο καὶ παντὶ πένητι ἑαυτὸν ἐξω- μοίωσεν, ἵνα μηδεὶς τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων τοῦ ἀδελφοῦ καταπαίρηται, ἀλλ' ἕκαστος βλέπων τὸν αὐ-

(20) Additur: « Ex his licet cognoscere, quo- modo Dominus ad se omnia pauperum et fratrum nostrorum transferat, et sibi facta interpretetur. Ad justos dicit, *Mihi fecistis*; ad illos, qui in sinistra, *michi non fecistis*. Non enim solam intuetur eos, quorum misertus sumus, aut qui injuriam accer- runt, aut fraudati, aut mille alia mala perpessi sunt: sed etiam despectos, ut hoc ad condemnationem nostram sufficiat. Neque enim illos, sed ipsum despiciamus Jesum Christum, qui omnia ut sibi facta ducit, quæ illis fecimus. »

τοῦ ἀδελφῶν καὶ τὸν πλησίον, ὡς τὸν Θεὸν αὐτοῦ, ἰλιχίστον ἑαυτὸν μᾶλλον τοῦ ἀδελφοῦ, ὡς τοῦ πεποιηκότος οὐτὸν λογίζοιτο, καὶ ὡς αὐτὸν ἀπιδέχοιτο καὶ τιμᾶ, καὶ πάντα κενοὶ τὰ ὑπάρχοντα πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ, ὡς ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐκένωσε τὸ ἴδιον αἶμα, διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

ριε'. Ὁ τὸν πλησίον ἔχειν ὡς ἑαυτὸν κελευσθεὶς, οὐ μίαν πάντως ἡμέραν, ἀλλὰ διὰ βίου παντὸς τοῦτον ἔχειν οὕτω; ὀφείλει, καὶ ὁ παντὶ τῷ αἰτοῦντι διδόναι προσταττόμενος, τοῦτο ποιεῖν προσταττέται ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ· καὶ ὁ θέλων ἵνα ποιῶσιν εἰς αὐτὴν ἄλλοι ἂ βρούλεται ἀγαθὰ, ταῦτα καὶ αὐτὸς ποιεῖν ἄλλοις ἀπαιτηθήσεται.

ριε'. Ὡσπερ οὖν ὁ ἔχων τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, οὐδὲν ἔχειν πλέον τοῦ πλησίον ἀνέχεται, ἐν δὲ ἔχῃ καὶ μὴ μεταδίδωσιν ἀφ' ὅπως, ἔω; ἂν καὶ αὐτὸς πτωχὸς γένηται, καὶ τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἐξομοιωθῇ, τῆς ἐντολῆς τοῦ Δεσπότου ἐκπληρωθῆς οὐχ εὐρίσκειται, οὐδὲ ὁ τοῖς αἰτοῦσι πᾶσι διδόναι θέλων, ἐὰν μέχρις ὀβολοῦ, ἢ κλάσματος ἄρου κεκτημένος ἀποστρέψῃ τινὰ τῶν αἰτούντων αὐτὸν, οὐδὲ ὁ μὴ ποιῶν τὸν πλησίον ὅσα θέλει ἵνα ἕτερος ποιῆσῃ πρὸς αὐτόν· οὕτω καὶ ὁ πάντα μὲν πένητα καὶ ἰλιχίστον ὀρέψας, πωτίσας, ἐνδύσας, καὶ τὰ ἄλλα πάντα εἰς αὐτὸν ἐργασάμενος, ἐνδὸς δὲ μόνον καταφρονήσας, καὶ αὐτὸν περιδῶν, ὡς Χριστὸν τὸν Θεὸν περιδῶν πεινῶντα καὶ διψῶντα καὶ αὐτὸς λογισθήσεται.

ριε'. Φορητικὰ ταῦτα τοῖς πᾶσιν ἴσω; φανήσεται, διὸ καὶ θέξουσιν εὐλόγως λέγειν ἐν ἑαυτοῖς: Τίς ἄρα ταῦτα πάντα ποιῆσαι δύναται, ὥστε πάντας θεραπεύσαι, καὶ ὀρέψαι, καὶ μηδὲν τούτων τινὰ περιδεῖν; ἀλλ' ἀκούσως Παύλου διαρρήθην βωῶντος: « Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχευε ἡμᾶς, κρινάνας τοῦτο, ὅτι εἰ εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες; ἀπέθανον. »

ριη'. Καθ' ὅσον αἱ περιεκτικαὶ ἐντολαὶ συμπεριέχουσι πάσας ἐν ἑαυταῖς τὰς μερικὰς ἐντολάς, οὕτω καὶ αἱ περιεκτικαὶ ἀρεταὶ τὰς μερικὰς ἐν αὐταῖς συμπεριλαμβάνουσιν ἀρετάς· ὁ γὰρ πωλήσας τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ διασκορπίσας αὐτὰ τοῖς πτωχοῖς, καὶ πένης ἐφάπαξ γενόμενος, πάντα ὑφ' ἐν τὰ τῶν μερικῶν ἐντολῶν ἐξεπλήρωσεν· οὐκ ἔτι γὰρ χρεῖαν ἔχει τῷ αἰτοῦντι διδόναι, ἢ μὴ ἀποστραφῆναι τὸν θέλοντα δανεῖσασθαι ἀπ' αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἀδικοῦς εὐχόμενος, ἐν τούτῳ πάντα συνέκλεισε, καὶ οὐκ ἔτι ἐπτάκις αἰνεῖν τῆς ἡμέρας τὸν Κύριον, ἢ ἑσπέρας, καὶ πρωὶ καὶ μεσημέρια; ὑπ' ἀνάγκην ἐστίν,

maximum, ut Deum intuens, minimum sese non fratris, sed ejus qui fratrem fecit, reputet, et ut ipsum creatorem ejus excipiat, et nonoret, omniaque ad ejus obsequium, et ministerium impendat et exhauriat, et quemadmodum Christus et Deus summi ipsius sanguinem ob salutem nostram exhausit.

115. Qui jussus est proximum eo loco habere quo semet²³, plane non per unum diem, sed per omnem vitam sic eum habere debet. Et qui omni petenti jussus est dare²⁴, hoc facere jubetur, quamd'u vivit. Et cui cupit ab alio sibi præstari quæ vult bona, ab eo postulabitur, ut eadem ipse aliis præstet²⁵.

116. Quemadmodum igitur qui habet proximum eodem loco quo se, nihil præ proximo habere sustinet. Sin autem habuerit, nec liberaliter imperaverit, donec et ipse ad paupertatem redigatur, et proximis suis exæquetur, eum Domini præceptum non implevisse constat. Nec eum, qui omnibus petentibus dare volens, si usque ad obolum aut frustum panis pervenerit, quempiam rogantem inanem dimiserit: nec qui non facit proximo, quæcunque sibi ab alio fieri desiderat? Sic qui omni pauperi ac minimo cibum, potum, vestem dedit, aliaque omnia officia iis præstitit, unum autem et solum neglexit atque contempsit, id perinde accipietur, ut si Christum Deum esurientem, ac sitientem despexisset.

117. Dura hæc (a), et onerosa omnibus fortasse videbuntur. Quare existimabunt se consentanea cogitare, si ita secum cogitent. Quisnam hæc præstare potest, ut omnibus serviat, victumque ministret, et horum nullum negligat ullo modo? Sed Paulum audiant, diserte clamantem: « Caritas enim Christi urget nos, æstimantes hoc quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt²⁶. »

118. Quemadmodum generalia mandata particularia complexu et amplitudine sua continent, sic et generales virtutes particulares virtutes suo ambitu coercent. Qui enim vendit facultates suas, et eas in pauperes disperdit, simulque ac semel ipse pauper fit, omnia mandata particularia in uno et simul exsecutus est. Nec enim de cætero opus habet petenti dare, aut non averit ab eo, aut non facerari illi. Sic qui nullum precandi finem facit, in hoc omnia inclusit: nec amplius septies in die Dominum laudare, et vespere, et mane, et meridie necesse habet: ut qui jam omnia implevit, quæ

²³ Dent. xv, 7. ²⁴ Matth. v, 42. ²⁵ Matth. vii, 7, 8. ²⁶ II Cor. v, 14.

(a) Recte timuit Simeon, ea, quæ capite superiori tradiderat, nimis dura visum iri. Vere enim dura su t. Quid si nec vera? Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate, inquit Apostolus II ad Cor. viii, cohortans fideles, ut egenis open ferant. Quæ æqualitas non in hoc consistit, ut qui nihil habet, exæquetur nihil habenti, sed in hoc, ut qui multum habet, non abundet, dando videlicet egenis id quod superfluum est; et qui modicum, non minore, hoc est, ut qui pauper est, liberalitate aliena adjutus, non magis atque magis in egestatis incommoda incurrat; nam ut quis necessaria ad vitam erogat, sequæ pauperi erogatis omnibus parem efficiat; id ut interdum eximix charitatis iudicium esse queat, nulli tamen per se loquendum præcipitur; quique id non observat, nullius mandati divini reus peragi potest.

canonice, distinctisque temporibus et horis precantur ac psallimus. Sic etiam, qui Deum in se habitare scit, a quo hominibus scientia data est²¹, totam Scripturam divinam percurrit, et totum qui ex lectione colligitur fructum percipit: nec amplius volumina legere cogetur. Cur enim cogereetur, cum eum qui scriptoribus sacras Scripturas inspiravit apud se collocutorem habeat, et ab eo absconditorum mysteriorum arcana doceatur? Quin ipse aliis liber a Deo inspiratus erit nova et vetera afferens mysteria²², conscripta digito Dei in ipso, ut qui perfecerit omnia, et quieverit in Deo (qui est summa perfectio) ab omnibus operibus suis (21).

119. Pollutio nocturna ex multis causis provenire solet: ex ingluvie, ex superbia, et ex dæmonum invidia; oritur etiam ex longa vigilia, corpore in soporem mutante, et ex timore ne istud accidat. Vel si quis sacerdos divinam Liturgiam aut sacram communionem peragat, idque cogitans simul timeat ne illud in lecto patiat, cubans patitur: quod et dæmonum invidia contingit. Et quidem alio modo fit: aliquis visum in die vultum decorum postea in imaginatione sibi repræsentans, in lubricis cogitationibus obdormescit, easque præ ignavia non repellens, somniat laud secus ac vigil in lecto recubans. Alio dein modo accidit: quidam sunt ignavi (meo quidem iudicio), sedentes, deque libidinosi colloquentes rebus, ad libidinem incitandam sive aliter; deinde lectum petentes, easque in mentem revocantes, et cum ipsis obdormientes, illud per somnum experiuntur. Pariter ex ipso sermone alterius damnum aliquis patitur. Quapropter oportet omni cura sibi invigilare, et hæc Prophætæ verba meditari: « Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear, » et aures ab istiusmodi sermonibus præmunire. Sæpius etiam aliqui ab oratione cessantes in motus carnales impulsus sunt, sicut in capite de oratione ostendimus.

120. Frater, statim ac mundo valedixisti, stude pulchras virtutes in teipso inserere, ut et communitati has utilis, et te magnificet supra inferiores Dominus. Ne unquam affectes familiaritatem cum superiore, ut alibi diximus, nec velis ab illo honorari; ne captus amicitiam superiorum, nec eorum cellas circumeas memor inde fore ut non solum

²¹ Psal. cxviii, 66. ²² Matth. xiii, 52.

(21) Pontanus addit duo sequentia capitula: « Quodnam primum est, et majus, et quomodo hæc ordine fieri consueverunt? Primum est oratio, deinde illuminatio, postea illustratio, et hinc ingeneratur visio rerum quæ in lumine sunt. Quomodo enim sole non lucente quisquam illustrari? aut qui oculos perfecte illuminatos non habet, quomodo quempiam videre potest?

« Quies monastica, est imperturbatus animi sta-

Α ὡς ἦδη πάντα πεπληρωκώς, ὅσα ἂν κανονικῶς καὶ ἐν ἀφωρισμένοις καιροῖς καὶ ὥραις εὐχόμεθα τε καὶ ψάλλομεν· οὕτω καὶ ὁ τὸν διδόντα γινώσκων ἀνθρώπος; Θεὸν ἐν ἑαυτῷ γνωστῶς κτησάμενος, πᾶσαν ἀγίαν διήλθε Γραφήν, καὶ πᾶσαν τὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ὠφέλειαν ἐκαρπώσατο, καὶ οὐκ ἔτι βιβλίων ἀναγνώσεως δεηθήσεται· πῶς γὰρ ὁ τὸν ἐμπνεύσαντα τοῖς τὰς θείας Γραφᾶς γεγραφόσι συνόμιλον κεκτημένος, καὶ παρ' ἐκείνου μυούμενος τὰ τῶν ἀποκεκρυμμένων μυστηρίων ἀπόβρῆτα; ἀλλὰ βίβλος οὗτος τοῖς ἄλλοις θεόπνευστος; ἔσται, καὶνὰ τε καὶ παλαιὰ μυστήρια φέρουσα, γεγραμμένα δακτύλῳ Θεοῦ ἐν αὐτῷ· ὡς πάντα τελέσας καὶ καταπαύσας ἐν Θεῷ τῇ ἀρχικῇ τελειότητι ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ.

ριθ'. Ἡ καθ' ὕπνου βεῦσις ἐκ πολλῶν ὑποθέσεων βεῖωθε γίνεσθαι, ἐκ γαστριμαργίας, ἐκ κενοδοξίας, καὶ ἐκ φθόνου τῶν δαιμόνων· γίνεται δὲ καὶ ἐκ πολλῆς ἀγρυπνίας, εἰς ὕπνον χανουμένου τοῦ σώματος, καὶ ἀπὸ δέους τοῦ μὴ τοῦτο παθεῖν· ἢ διὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἱερέως τινὸς ὄντος, ἢ καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν, καὶ τοῖς λογισμοῖς συνδυάζων τούτοις τῆς δειλίας ἐν τῇ κλίνῃ, τοῦ μήπως παθεῖν, κοιμηθεὶς τοῦτο πέπονθεν· ὃ καὶ αὐτὸ φθόνου δαιμόνων ὑπάρχει. Καὶ ἄλλως δέ· ἐωρακῶς τις εὐποτον πρόσωπον ἐν τῇ ἡμέρᾳ, εἶτα ἀνιστορῶν τοῦτο κατὰ διάνοιαν, συνυπνώσει τοῖς πορνικῶς λογισμοῖς· διὰ χανύτητα μὴ ἀπωσάμενος αὐτοὺς, πίπτει καθ' ὕπνου, ἴσως καὶ ἐργηγορῶς κείμενος ἐν τῇ κοίτῃ. Καὶ ἄλλως δέ· εἰσὶ τινες βῆθμοι κατ' ἐμὲ, καθεζόμενοι, καὶ περὶ ἐμπαθῶν ὁμιλοῦντες πραγμάτων, ἢ καὶ ἐμπαθῶς, ἢ καὶ οὐ, εἶτα ἐν τῇ κοίτῃ ἐρχόμενοι, καὶ ταῦτα κατὰ νοῦν ἀναστρέφοντες, καὶ τῇ τούτων συνοιδίᾳ ἐναποκοιμώμενοι, καθ' ὕπνου ὑφίστανται. Ἴσως δὲ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν τοῦ θατέρου ἀνθρώπου θαύτερος τὴν βλάβην ἐδέξατο. Διὰ τοῦτο προσέχειν δεῖ ἑαυτοὺς πάντοτε, καὶ τὸ τοῦ Προφήτου μελετᾶν « Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός· δεῖ ἐκ δεξιῶν μου εἶσιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ· » καὶ τὰς ἀκοὰς ἀποφράττειν τοῖς τοιοῦτοις λόγοις. Πολλάκις καὶ τῆς εὐχῆς τινες ἀπασχολήσαντες, εἰς κινήσεις σαρκικὰς συνωθήθησαν, καθὼ καὶ ἐν τῷ τῆς εὐχῆς κεφαλαίῳ ἐδηλώσαμεν.

ρλ'. Ἀδελφὲ, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς σπουδάσον καλὰς ἀρετὰς ἐν σεαυτῷ φυτεῦσαι, ὅπως καὶ τῷ ὁμοίῳ γένῃ χρῆσιμος, καὶ σὲ μεγαλύνει ἐπ' ἐσχάτων ὁ Κύριος. Μὴ κτήση παρῆρσιαν μετὰ ἡγουμένου ποτὲ, καθὰ καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, μηδὲ ζῆτει παρ' αὐτοῦ τιμὴν· μὴ κτήση φίλαν μετὰ τῶν προεχόντων· μηδὲ τὰς αὐτῶν κέλλας κύκλευε· γινώσκων ὡς ἐν

tus, liberæ, et exsultantis animæ serenitas, hæc quædam cordis, nullis agitata turbis, nullis inunda fluctibus, contemplatiæ luminis, mystica Dei cognitio, sermo sapientiæ, abyssus consiliorum Dei, raptus mentis, pura cum Deo conversatio, oculus pervigil', intellectualis adoratio, unio et copulatio cum Deo, terminus, Deificatio, et in magnis asceticæ vitæ laboribus sine labore requies. »

τούτην οὐ μόνον τὸ τῆς κενοδοξίας παθος ριζοῦν ἀρ-
χεται ἐν σοί, ἀλλὰ καὶ μισητὸς παρὰ τοῦ προσετώτος
γενήσῃ· τὸ δὲ πῶς ὁ νοῦν νοεῖται· καθέξου δὲ ἐν τῷ
καλλίῳ σου, οἷον δ' ἂν ἔστιν, ἐν εἰρήνῃ· καὶ τῷ θέ-
λοντί σοι συντυχεῖν μὴ ἀποστραφῆς, ἔνεκεν εὐλαβείας,
ἀλλὰ γνώμῃ πατρικῇ τούτῳ συντυχῶν, οὐ βλαβήσῃ,
εἰ καὶ ἐκ τῶν ἐναντιῶν ἔστιν· εἰ δὲ οὐχ ἔρῃς συμμέ-
ρον τοῦτο, τῷ σκοπῷ τοῦ ὠφελουμένου δεῖ ἐξακολου-
θεῖν.

ρκα'. Δ: I δὲ διαπαντὸς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἔχειν,
καὶ καθ' ἐκάστην ἑαυτὸν ἀνακρίνειν, τί μὲν ἀγαθόν,
τί δὲ τῶν φαύλων πέπρακται σοί· καὶ τῶν μὲν ἀγα-
θῶν λήθην ποιῆσθαι, μήπως τῷ τῆς κενοδοξίας πά-
θει περιπέσῃ· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐναντίοις, δάκρυσι κεχρη-
σθαι μετ' ἐξομολογήσεως καὶ προσευχῆς συντόνου. B
Ἔστω δὲ ἡ ἀνάκρισις οὕτω· τελεσθείσης τῆς ἡμέ-
ρας, καὶ τῆς ἑσπέρας καταλαβούσης, ἐν ἑαυτῷ δια-
λογίζεσθαι· Ἄραγε πῶς, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ, τὴν
ἡμέραν παρηλθόν; Μὴ τινα κατέκρινα, ἢ ἐλοιδόρησα,
ἢ ἔσκανδάλισα, ἢ εἰς τινος ὄψιν ἐμπαθῶς προσέ-
βλεψα, ἢ τοῦ ἐπιστατούντος ἐν τῇ διακονίᾳ παρη-
κουσα, καὶ αὐτῆς ἡμέλησα, ἢ ὠργίσθην τινί, ἢ ἐν τῇ
συνάξει ἐστῶτός μου, τὸν νοῦν εἰς ἀνωφελῆ ἀπησχό-
λησα, ἢ ῥαθυμῶς βαρυνθεὶς, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ
κλήρους ἀπέστην; Ὅταν δὲ ἐν τούτοις πᾶσι σεαυτὸν
ἀνεύθυνον εὐρησῇ (ὅπερ ἀδύνατον, οὐδεὶς γὰρ καθα-
ρὸς ἀπὸ ῥύπου οὐδ' ἂν μίξ ἡμέρᾳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ·
καὶ οὐδεὶς καυχῆσεται ἀγνήν ἔχειν τὴν καρδίαν, τότε
πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ πολλῶν δακρύων βόησον· Κύριε,
συχώρησόν μοι, ὅσα ἐν ἔργῳ τε καὶ λόγῳ καὶ γνώ-
σει· καὶ ἀγνοία ἡμαρτων· πολλὰ γὰρ πταίομεν, καὶ
οὐ γινώσκομεν.

ρκαβ'. Δεῖ δὲ καθ' ἐκάστην ἐξιγορευεῖν πάντα λο-
γισμὸν, πρὸς τὸν πνευματικὸν Πατέρα, καὶ τὸ παρ
αὐτοῦ σοι λεγόμενον, ὡς ἐκ Θεοῦ στόματος δέχεσθαι
ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ, καὶ μὴ πρὸς ἕτερόν τινα ταῦτα
προφέρειν, ὡς ὅτι τὸ καὶ τὸ ἐρωτήσαντός μου τὸν
Πατέρα, τὸδε μοὶ ἀπεφθέγγετο, καὶ εἰ ἄρα καλῶς
ἀπεφάνετο ἢ οὐ, καὶ τί ὅρα ὀφελῶ πρᾶξαι πρὸς
θεραπεῖαν; ταῦτα γὰρ τὰ ῥήματα ἀπιστίας μεστὰ
πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ψυχοβλαβῆ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
δὲ συμβαίνειν εἴωθε τοῖς ἀρχαρίοις.

ρκαγ'. Δεῖ δὲ πάντας τοὺς ἐν κοινωβίῳ ὡς ἀγίους
βλέπειν, καὶ μόνον ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἔσχατον
ἐννοούμενον· ὅτι πάντων σωζομένων, αὐτὸς μόνος D
κολασθήσεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἐν τῇ συνάξει
δὲ ἱστάμενος ταῦτα ἐννοῶν, μὴ παύσῃ ἐν κατανώξει
κλαίειν θερμῶς· μὴ ποιούμενος λόγον τῶν εἰς τοῦτο
σκανδαλιζομένων, ἢ καὶ σκαυπτόντων. Εἰ δὲ ὀρᾷ
σεαυτὸν ἐκ τούτου εἰς κενοδοξίαν ὀλισθαίνοντα,
ἐξερχόμενος τῆς Ἐκκλησίας, ἐν κρυπτῷ τοῦτο ποιεῖ,
αὐθις ταχέως πρὸς τὸν ἴδιον τόπον ἀποκαθιστάμενος·
τοῦτο γὰρ πρὸς τοὺς ἀρχαρίους μάλα ἐστὶ καλόν·
μᾶλλον ἐν τῷ ἐξαψάλμῳ, καὶ τῇ στιχολογίᾳ, καὶ
τῇ ἀναγνώσει, καὶ τῇ θεῷ λειτουργίᾳ. Πρόσεχε δὲ
τοῦ μὴ κατακρίναι τινα, ἀλλὰ τοῦτο θεοῦ ἐν νῷ, ὅτι
ὅσοι βλέπουσί με οὕτως ὀλοφυρόμενον, ἐννοοῦντες
πολυμάρτητον εἶναι με, ὑπερεϋχονται τῆς ἐμῆς σω-
τηρίας· καὶ πάντως τοῦτο δεῖ ἐννοούμενος, καὶ ἀδία-

A *superbiam vitium in te radicari incipiat, sed etiam
odiosus superiori tuo fias (hoc autem prudens in-
telliget). Verum sede quietus in tua cellula, qualis-
cumque sit; et volentem te alloqui ne repellas
propter pietatem, sed paterna benevolentia cum
eo colloquens, noxam non patieris, etiamsi tuus sit
inimicus: quod si hoc non iudicas utile, intra li-
mites utilitatis oportet consistere.*

121. Oportet autem semper Deum timere, et sin-
gulis diebus temet examinare, quid boni vel quid
mali feceris; et honorum quidem oblivisci, ne in
superbiae vitium incidas; super malis autem operi-
bus lacrymas fundere cum poenitentia et precibus
continuis. Porro sic se habeat examen: die per-
acta et vespere succedente, hanc tecum redde ra-
tionem: « An aliquem iudicavi, aut obijurgavi, aut
scandalizavi, aut alicujus vultum protorve aspexi,
aut praefecto ministerii non obtemperavi, ipsaque
ministerium neglexi? num alicui iratus sum, aut
ad sacram synaxim stans mentem ad futilia con-
verto, aut torpore gravatus ab ecclesia et officio
canonico absui? » Cum autem in his omnibus
teipsum irreprehensibilem inveneris (quod impos-
sibile est, nemo enim est sine macula, ne uno qui
dem die vitae suae, nec ullus gloriabitur quod ha-
beat cor incontaminatum); tunc ad Deum multis
cum lacrymis clama: « Domine, condona mihi
quidquid opere, verbo, cogitatione et ignorantia
deliqui; in multis enim offendimus nescii. »

122. Oportet etiam singulis diebus reddere ra-
tionem Patri spirituali, et quidquid tibi dixerit,
tanquam ex ore divino excipere cum omni fiducia,
nec ulli alteri ea revelare, dicendo, verbi gratia:
« Hoc et illud a Patre perccontanti, hoc mihi res-
pondit; » vel utrum bene sententiam exposuerit,
an non; vel: « Quid ergo debeo facere ad illi sa-
tisfaciendum? » Haec enim verba sunt plena diffi-
dentiae erga Patrem, et animae nociva, ut plerum-
que accidere solet novitiis.

123. Oportet omnes in caenobio viventes ut san-
ctos habere, seipsum autem solum peccatorem om-
niumque infimum existimare; caeterisque salvatis,
solum se in die iudicii esse puniendum. Atque,
cum in sacra synaxi astas, haec cogitans, ne desi-
nas cum compunctione calidis flere lacrymis, ni-
hil curans de iis qui de hoc scandalizantur vel ri-
dent. Si autem videris teipsum inde in superbiam
cadentem, egressus ex ecclesia, in occulto illud
fac, et brevi in proprium locum rursus te recipe:
hoc enim pro novitiis optimum est, maxime in
psalmsorum hymnorumque canto, in lectione et in
divina Liturgia. Cave autem ne quemquam iudices,
sed hoc in mente pone: « Quotquot vident me
sic gementem, putantes me magnum esse peccato-
rem, orant pro mea salute. » Et ita omnino semper
cogitans et indesinenter agens, multum proficies,

Deique gratiam tibi conciliabis, ac divinae felicitatis particeps fies.

124. Ne ullius adeas cellulam, præterquam superioris, et hanc etiam raro. Quod si ad petendum aliquod consilium hunc interrogare velis, in ecclesia istud facito. A synaxi statim in cellulam recede, ac postea in ministerium. Post cœnam vero, a conspectu superioris, pœnitentiam exprimens et preces postulans, inclinato capite cum silentio in cellulam revertere; melius est enim unum Trisagion cum attentione ad dormiendum, quam vigilia quatuor horarum in colloquiis futilibus; attamen, ubi compunctio et luctus spiritualis, ibi et illuminatio divina: hujus autem præsentia pellitur accidia et languor.

125. Privatam amicitiam ne contrahas cum ulla persona, præsertim cum novitio, etiamsi arbitraris vitam ipsum agere optimam, non vero suspectam. Etenim ex spirituali te stimulat ad libidinosam, ut plerumque accidit, et incurris in anxietates vanas: hoc enim præsertim accidere solet virtutis athletis. Verumtamen humilitas assiduaque oratio hoc docebit; non enim hic locus est minutatim de his disserendi: qui intelligens est, intelliget.

126. Oportet tenere teipsum ab omni fratre cœnobii extraneum, magis autem ab iis quos in sæculo cognoscis; omnes ex æquo diligere, piosque ac luctantes ut sanctos habere; pro iis vero qui meo judicio sunt negligentes, assidue precari. Attamen, ut supra diximus, omnes ut sanctos habens, stude per gemitus a cupiditatibus purgari, ut gratia illuminatus omnes æqualiter æstimes, et felicitatem mundorum corde consequaris.

127. Arbitrare, frater, dici perfectam a mundo separationem, totalem propriæ voluntatis mortificationem, deinde animum omni parentum, propinquorum et amicorum effectui renuntiantem.

128. Pari modo omnibus bonis præsentibus to spolia, dividens pauperibus, juxta eum qui dixit: «Vende quæ habes, et da pauperibus²⁹» et obliviscere omnium eorum quos amore amplectebaris, sive corporali, sive spirituali.

129. Omnia cordis occulta quæ ab infantia usque ad hanc horam fecisti, revela Patri spirituali, vel superiori, tanquam ipsi Deo qui scrutatur corda et renes³⁰, sciens Joannem baptizavisse baptismo pœnitentiæ, et omnes ad illum confluisse confidentes peccata sua; ex hoc enim magnum gaudium menti et levamen conscientiæ provenit, juxta propheticum illud verbum: «Dic tu primum peccata tua, ut justificeris³¹».

130. Mente persuasum habe, post ingressum in cœnobium, mortuos esse omnes tuos parentes et

A λείπτως ἐκτελών, μεγάλως ὠφελήθητη, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν ἐπισπάσῃ, καὶ τοῦ Θεοῦ μακαρισμοῦ μέτοχος γενήσῃ.

ρκδ'. Μὴ παραβάλλῃς δὲ κελλίω τινός, ἐκτός τοῦ ἡγουμένου, καὶ τοῦτου σπανίως, ἀλλ' εἰ καὶ περὶ λογισμοῦ τινος αὐτὸν ἐρωτῆσαι βούλῃ, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦτο ποιεῖ. Ἀπὸ δὲ τῆς συνάξεως εὐθύς ἐν τῷ κελλίῳ ὑποχώρει· εἶθ' οὕτως ἐν τῇ διακονίᾳ. Μετὰ δὲ τὰ ἀπόδειπνα, ἔξωθεν τοῦ ἡγουμένου βαλὼν μετάνοιαν, καὶ αἰτῶν εὐχὴν, παλιν κεκυφῶς μετὰ σωπῆς εἰς τὸ κελλίον ἀπότρεχε· κρείττον γὰρ ἐν τρισάγιον μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ καθυθεῖσθαι, ἢ ἀγρυπνία τεσσάρων ὥρων ἐν ἑμιλαίς ἀνωφελέσιν· ὅμως ὅπου κατάνυξις καὶ πένθος πνευματικὸν, ἐκεῖ καὶ ἔλλαμψις Θεοῦ· ταύτης δὲ τῇ ἐπιφοιτήσει ἀπελήλαται ἀκηδία καὶ νόσος.

B ρκε'. Ἀγάπην δὲ ἰδικὴν μετὰ οἰουδήποτε προσώπου μὴ κτήσῃ, μάλιστα μετὰ ἀρχαρίου· εἰ καὶ δόξει σοι βίον ἀριστον ἔχειν, μήτιο γε ὑποπτον. Καὶ γὰρ ἐκ πνευματικῆς μετεκκεντρρίζεται σε εἰς ἐμπαθῆ ὡς τὰ πολλὰ, καὶ ἐμπίπτει εἰς θλίψεις ἀνωφελείς· τοῦτο γὰρ μάλιστα εἶθε τοῖς ἀγωνιζομένοις συμβαίνειν· ὅμως ἡ ταπεινότης καὶ ἡ συνεχὴς εὐχὴ τοῦτο διδάξει, οὐ γὰρ ἄγει καιρὸς ἐν λεπτῷ περὶ τούτων λέγειν· ὁ δὲ νοῦν νοεῖται.

ρκς'. Δεῖ δὲ ἔχειν σεαυτὸν ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ τοῦ ἐν τῷ κωινωβίῳ ζῆνον, πλείον δὲ καὶ τῶν κατὰ κόσμον γνωστών· πάντας δὲ ἐξίσου ἀγαπᾶν· καὶ τοὺς εὐλαβεῖς καὶ ἀγωνιζομένους ὡς ἁγίους ὄρῃν· ὑπὲρ C δὲ τῶν κατ' ἐμὲ βιβύμων ἐκτενῶς προσεύχεσθαι. Ὅμως, ὡς ἀνωτέρω δεδηλώναμεν, πάντας ἁγίους ἐνοῶν, σπεῦδε διὰ πένθους τῶν παθῶν καθαρῶν, ὅπως ἔλλαμψῃς ὑπὸ τῆς χάριτος, πάντας ἐξίσου κατανοεῖν, καὶ τοῦ μακαρισμοῦ τῶν καθαρῶν τῇ καρδίᾳ ἐπιτεύξῃ.

ρκζ'. Ταύτην δὲ ἡγοῦ, ἀδελφε, λέγεσθαι ἀναχώρησιν τελείαν κόσμου, τὴν παντελεῖα τοῦ ἰδίου θελήματος ἀπολέκρωσιν· ἔπειτα τὴν τῶν γονέων, οἰκείων τε καὶ φίλων ἀπροσπάθειαν καὶ ἀπάρησιν.

ρκη'. Εἶθ' οὕτως καὶ τὸ τῶν προσόντων πάντων γυμνωθῆναι, διανείμαντα τοῖς πένησι, κατὰ τὸν εἰπόντα· «Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς,» λήθῃν τε ποιῆσαι πάντων ὧν σχετικῶς ἡγάD πας προσώπων, εἴτε σωματικῶς, εἴτε πνευματικῶς.

ρκθ'. Ἐξαγόρευσίν τε τῶν τῆς καρδίας κρυπτῶν ἀπάντων τῶν ἀπὸ βρέφους καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς ὥρας παρὰ σοῦ πραχθέντων, πρὸς τὸν πνευματικὸν Πατέρα, ἢ πρὸς τὸν ἡγούμενον, ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφροῦς· εἰδῶς ὡς Ἰωάννης ἐδάπτειζε βάπτισμα μετανοίας, καὶ πάντες ἔρχοντο πρὸς αὐτὸν ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· καὶ γὰρ ἐκ τούτου μεγάλη χαρὰ τῇ ψυχῇ, καὶ κουφισμὸς τῷ συνειδήσει προσγίνεται, κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον· «Λέγε σὺ πρῶτον τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῆς.»

ρλ'. Θέσθαι δὲ τῷ λογισμῷ τοιαύτην πληροφορίαν, μετὰ τὴν εἰς τὸ κοινὸν εἶσοδον, θεθάναι πάντας

²⁹ Matth. xix, 21. ³⁰ Psal. vii, 10. ³¹ Isa. xliii, 26.

γονεῖς τε καὶ φίλους, καὶ μόνον ἡγεῖσθαι πατέρα τε καὶ μητέρα τὸν Θεὸν καὶ τὸν προσετώτα· καὶ μήποτε χάριν σωματικῆς χρείας παρ' αὐτῶν τι αἰτήσασθαι· εἰ δὲ καὶ ἐκ προνοίας παρ' αὐτῶν τι σὸ ἀποσταλῆ, δέξαι, καὶ ὑπέρευξαι τῆς αὐτῶν κηδεμονίας· παράσχου δὲ τὸ σταλὲν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ἢ εἰς τὸ νοσοκομεῖον· καὶ τοῦτο ποίησον ἐν ταπεινώσει· οὐ γὰρ τῶν τελείων ἐστὶ, ἀλλὰ τῶν ἐλαχίστων.

ρλα'. Ποιεῖν δὲ πᾶν πρᾶγμα, ὅπερ ἐστὶ καλὸν, μετὰ ταπεινώσεως, ἐννοούμενον τὸν εἰπόντα· «Ὅταν πάντα ποιήσητε, λέγετε ὅτι Ἄχρητοι δοῦλοι ἐσμεν ὃ ὠφελοῦμεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν.»

ρλβ'. Φυλάττειν δὲ καὶ τοῦ μήποτε κοινωνίαν δέξασθαι, ἔχοντός σου κατὰ τινας, μέχρι καὶ προσβολῆς λογισμοῦ· ἕως οὗτο διὰ μετανοίας τὴν καταλλαγὴν ἐργάσθαι. Πλὴν καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς εὐχῆς μαθήσθαι.

ρλγ'. Ἐτοιμον δὲ εἶναι καθ' ἑκάστην ἡμέραν πρὸς ὑποδοχὴν πάσης θλίψεως· ἐννοούμενον ἀπαλλαγὴν ταῦτας τῶν πολλῶν ὀφλημάτων εἶναι, καὶ εὐχαριστεῖν τῷ ἁγίῳ Θεῷ· ἐκ γὰρ τούτων κτᾶται τις παρρησιαν ἀκαταίσχυτον, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον· Ἡ γὰρ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονή, δοκιμὴν· ἡ δὲ δοκιμὴ, ἐλπίδα· ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταίσχυνει. Καὶ γὰρ «ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη,» ταῦτά ἐστι κατὰ τὴν ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν τοῖς διὰ θλίψεων τὴν ὑπομονὴν, συνεργούσης τῆς χάριτος, ἐπιδεικνυμένοις· ἀνευ γὰρ χάριτος οὐ δύναται τι κατορθωθῆναι.

ρλδ'. Μὴ κεκτησθαι δὲ τι τῶν ὑλικῶν ἐν τῷ κελίῳ, μέχρι καὶ ραφίδος· ἐκτὸς ψιᾶθου, κωδίου, καὶ παλλίου, καὶ ὧν περιέβλησαι· εἰ δυνατόν μὴ δὲ ὑποπόδιον· ἐστὶ γὰρ καὶ περὶ τούτων τις λόγος· ὁμοῦς ὁ νοῦν νοεῖτω.

ρλε'. Μὴ δ' αὖ πάλιν ἀπατεῖν σε τὸν ἡγούμενόν τι τῶν χρειωδῶν, ἐκτὸς τῶν τετυπωμένων, καὶ ταῦτα ὅτε αὐτὸς καλέσας παρέξῃ· μὴ δὲ ὅπως τῷ ὑποβάλλοντι πειθόμενος λογισμῷ, ἀντικαταλλάξαι τι τῶν παρεχομένων, ἀλλ' ὅσα δ' ἀνεῖσιν, ὡς ἐκ Θεοῦ μετ' εὐχαριστίας λαμβάνειν, καὶ μετ' αὐτῶν διοικεῖσθαι· μὴ ἐξεῖναι δὲ ἐξαγοράζειν ἕτερον, ὀνομαζόμενον δὲ τοῦ ἱματίου, δις τοῦ χρόνου δεῖ τοῦτο πλύνειν· αἰτοῦντα σχήματι πτωχοῦ καὶ ξένου, μετὰ πάσης ταπεινώσεως, ἑτέρου ἀδελφοῦ περιβόλαιον, μέχρις οὗτο τὸ ἴδιον πλυθὲν ὑπὸ τοῦ ἡλίου ξηρανθῆ. Εἶθ' οὕτως πάλιν μετ' εὐχαριστίας ἀποδιδόναι· ὡσαύτως καὶ παλλίον, καὶ εἴ τι ἕτερον.

ρλε'. Κοπιᾶν δὲ κατὰ δύναμιν ἐν τῇ διακονίᾳ, ἐν δὲ τῷ κελίῳ καρτερεῖν ἐν τῇ εὐχῇ, μετὰ κατανύξεως, καὶ προσοχῆς, καὶ συνεχῶν δακρῶν, καὶ μὴ τιθέσθαι ἐν τῇ διανοίᾳ, ὅτι σήμερον ὑπερεκπερισσοῦ ἐκκεκοπιακῶς, ὑφέλω τι τῆς εὐχῆς ἕνεκα τοῦ σωματικοῦ κόπου. Λέγω σοι γὰρ, ὅτι ὅσον ἐάν τις εὐαγὸν βιάσθαι ἐν τῇ διακονίᾳ, στερηθεὶς τῆς εὐχῆς, μέγα τι ἀπολωλεκέναι οἰεσθῶ· καὶ γὰρ οὕτως ἔχει.

ρλε'. Πρὸ πάντων δὲ, ἀπαντᾶν εἰς τὰς ἐκκλησια-

A amicos, nec ullos pro patre et matre habe, nisi Deum et superiores; nec unquam corporalis commodi gratia quidquam ab illis postula; si quid vero prae benevolentia tibi miserint, accipe, ac pro eorum prosperitate precare, missum autem donum ad hospitium aut aegrotorum curam accepta, idque fac cum humilitate; hoc enim non est perfectorum, sed minorum.

131. Fac omne opus bonum cum humilitate, memor illius qui dixit: «Cum feceritis omnia dicite: Servi inutiles sumus»²².

132. Cave ne unquam communionem suscipias, habens aliquid adversus proximum, etiam meram cogitationis offensam, donec per poenitentiam reconciliationem operatus fueris.

133. Paratus esto quotidie ad suscipiendas omnes tribulationes, ratus illas a multis liberare peccatis, et gratias age Deo: illae enim pariunt libertatem inconfusibilem, juxta magnum Apostolum: «Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit»²³. Etenim «Quae oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt», illa manent, juxta certissimam promissionem, eos qui per tribulationum patientiam, adjuvante gratia (sine gratia enim nihil boni fieri potest), prolati fuerunt.

C 134. Nihil materiale possideas in tua cellula, ne acum quidem (exceptis storea, stragulo, pallio et vestimentis), nec etiam, si possibile sit, scabellum: nam et horum aliquid est pretium: attamen qui intelligens est intelligat.

135. Nihil utilium a superiore repetas, nisi quae sunt notata, idque cum ipse tibi accersito ea obtulerit; nec ullatenus, suggestionibus mentis obtemperans, commutes aliquam rerum tibi oblatarum, sed quaecumque sint, cum gratiarum actione tanquam ab ipso Deo eas accipe, eisque acquiesce. Non licet aliquid aliud emere; sed sordidam vestem bis in anno lava, petens veluti mendicus et hospes cum omni humilitate alterius fratris vestimentum, donec tuum lotum sole siccetur; et illud postea cum gratiarum actione redde. Item de pallio et de caeteris

136. Labora pro viribus tuis in ministerio, in cella autem persevera in oratione, cum compunctione et attentione, et lacrymis continuis, nec ma ratiocinare: «Hodie nimis fatigatus aliquid orationi subtraham propter corporis lassitudinem.» Dico enim tibi, quantamcumque sibi vim aliquis in laborando intulerit, oratione privatus arbitretur se passum esse detrimentum, id quod verum est.

137. Ante omnes ad ecclesiae synaxes accede, et

²² Luc. xvii, 10. ²³ Rom. v, 5. ²⁴ Isa. lxin, 4; I Cor. ii, 9.

ultimus recede, excepta magna necessitate, sed A
præsertim in Officio matutino, et in sacra Liturgia.

138. Omnem obedientiam præbe tuo superiori, a
quo tonsuram suscepisti, et indistincte quæcunque
præcipit, adimple usque ad mortem, etiamsi impos-
sibilia tibi videantur : in hoc enim imitaris illum
qui factus est obediens usque ad mortem, mortem
autem crucis ²⁵. Neque soli superiori, sed etiam
omnibus fratribus, et ministeriorum præfecto, in
omnibus obedire oportet. Quod si vires tuas exce-
dat quod tibi præceptum est, dolorem tuum expri-
mens, posce condemnationem. Quam si denegaverit,
dicens : « Regnum celorum vim patitur, et
violenti rapiunt illud ²⁶, » vim tibi infer.

139. Qui cum corde contrito procumbit ad
pedes omnium fratrum, obscurus et inglorius vi-
detur, sed minime est. Sic enim ad vitam reversus,
et (audeo dicere) perspicax factus, multa propheta-
tat, adjuvante gratia. Hujusmodi vir de aliorum
peccatis gemit, et immotus ab omni materialium
affectu permanet, quia spiritualis et divinus amor
illum in his offendere non sinit. Non mirum vero
illum prophetare, cum id sæpe ab ipsis dæmonibus
provenire contingat : attamen qui intelligens est
intelligat. Si quis tamen revelationes accipere cœ-
perit, iis forsitan privabitur, utpote perscrutandis
aliorum cogitationibus vacans. Si autem præ magna
humilitate ab hac curiositate, scilicet a dicendo et
audiendo destiterit, pristino restituitur statui. Sed
hujusmodi rerum solus Deus notitiam habet ; ego,
metu cobibitus, de talibus non audeo loqui.

140. Habeto animam in Deum semper intentam,
in somno et in vigilia, in prandio et in sermone,
in manuum labore et in omni alia operatione, juxta
Prophetæ oraculum : « Providebam Dominum in
conspectu meo semper. » Æstima teipsum ut maxi-
mum peccatorem inter cunctos homines. Perseve-
rante enim hac recordatione, asfulgere solet menti
illustratio, radii instar ; et quantum hanc quæris
cum magna diligentia, constanti animo, labore tenaci
et lacrymis, tanto splendidior asfulget ; asful-
gens vero amatur, amata purificat, purificans Deo
similem reddit, illuminando ac docendo bonum a
malo discernere. Præterea, frater, oportet multo
labore Deo cooperari, ut illa perfecte inhabitet in
tua anima, et te illuminet sicut luna tenebras noctis.
Oportet etiam cavere ab offensis cogitationum,
vanæ gloriæ ac præsumptionis, et ne condemnes
aliquem quem vides aliquid incongruo facientem.
Dæmiones enim videntes animam a passionibus ac
tentionibus, propter inhabitantem gratiam statu-
mque tranquillum, liberatam, ei talia objiciunt.
Attamen auxilium a Deo veniet. Sit tibi luctus
continuus, et satietas lacrymarum nunquam sit.

²⁵ Philipp. II, 8. ²⁶ Matth. XI, 12.

στικὰς συνάξεις, καὶ ὕστατον ὑποχωρεῖν, ἐκτὸς ἀνάγκης μεγάλης · μᾶλλον δὲ ἐν τῷ θρόνῳ, καὶ τῇ λειτουργίᾳ.

βλῆ'. Ὑποταγῆν δὲ πᾶσιν κεκτηῖσθαι εἰς τὸν κατὰ σὲ ἡγούμενον, ὕψ' οὐ καὶ ἀπεκάρης· καὶ ἀδιακρίτως τὰ παρ' αὐτοῦ προστατάσει μενα ἐκπληροῦν μέχρι θανάτου, εἰ καὶ ἀδύνατά σοι δοκεῖ. Ἐν τούτῳ γὰρ μιμῆ τὸν ὑπακούσαντα μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Οὐ μόνον δὲ τὸν ἡγούμενον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα, καὶ τὸν τὰς διακονίας ἐγχεχειρισμένον, οὐ χρὴ παρακοῦσαι ἐν τινι· ἀλλ' εἰ καὶ ὑπὲρ δύναμιν ἢ τὸ ἐπιταττόμενον, βαλὼν μετάνοιαν, αἰτησαι συγχώρησιν. Εἰ δὲ πρὸς τοῦτο ἀνανεύει, « τῶν βιαστῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν, » λογιζόμενον, ἑαυτὸν βιάζεσθαι.

βλδ'. Τὸ μετὰ συντετριμμένης καρδίας προσκυλιθεῖσθαι τοῖς ποσὶ πάσης τῆς ἀδελφότητος, ὡς ἀφ' ἧς καὶ ἄγνωστος, καὶ ἄδωξ· μὴ ὦν. Καὶ γὰρ οὕτως ἐν βίῳ ἀναστρεφόμενος, θαρρῶ εἰπεῖν διορατικὸς γενόμενος, πολλὰ προλέγει, τῆς χάριτος συνεργούσης. Ὁ τοιοῦτος καὶ ὑπὲρ ἐτέρων ἐλαττωμάτων θρηνηῖ· ἀπερίσπαστος ἐξ ὕλικῶν προσπαθείας μένων· τοῦ πνευματικῆ καὶ θεοῦ ἔρωτος μὴ ἔωντος αὐτὸν ἐν τοῦτοις ὀλισθησαί. Οὐ θαυμαστὸν δὲ τὸ προλέγειν, πολλάκις δὲ συμβαίνει καὶ ἐκ δαιμόνων προσγίνεσθαι· ὁμῶς ὁ νοῦν νοήσῃ· πλὴν ἐὰν ἀρετῆται τις δέχεσθαι ἐξαγορεύσει, ἰσως καὶ τούτων στερεῖται, ἀπασχολούμενος ἐν τῷ τοῦ ἐτέρων λογισμῶ· ἀνακρίνειν. Ἐὰν δὲ πάλιν ἐκ πολλῆς ταπεινώσεως τούτων παύσῃται, ἤγουν τοῦ λέγειν [καὶ ἀκούειν, πάλιν ἀποκαθίσταται εἰς τὴν προτέραν ἀποκατάστασιν. Τὴν δὲ τῶν τοιούτων εἰδησιν μόνος ὁ θεὸς ἐπιστάται. Ἐγὼ γὰρ φόβῳ συνεχόμενος, περὶ τοιούτων οὐ τολμῶ φθέγγεσθαι.

βμ'. Ἐχειν δὲ τὸν νοῦν πάντοτε πρὸς τὸν θεόν, ἐν τε ὕπνῳ καὶ ἐγρηγόρσει, ἐστιάσει καὶ ὀμιλίᾳ, ἐργουχείρω τε καὶ πάσῃ ἄλλῃ πράξει, κατὰ τὸ προφητικὸν ὄγιον· « Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός. » Ἦγού δὲ ἑαυτὸν ἁμαρτωλιώτερον παντὸς ἀνθρώπου. Χρονιζούσης γὰρ ταύτης τῆς μνήμης, πέφυκεν ἐγγίνεσθαι τῇ διανοίᾳ Ἐλλαμψίς, δίκην ἀκτίνας· καὶ ὅσον ταύτην ἐπέζητεῖς, πολλῇ προσοχῇ, καὶ ἀπερίσπαστῳ διανοίᾳ, κόπῳ τε πολλῷ, καὶ δάκρυσι, τηλαυγέστερον φαίνεται· φαινομένη δὲ, ἀγαπᾶται· ἀγαπωμένη δὲ, καθαίρει· καθαίρουσα δὲ, θεοσιδῆ ἀπεργάζεται, φωτίζουσα καὶ διδάσκουσα διακρίνειν τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ χείρονος. Πλὴν, ἀδελφὲ, πολλοῦ δεῖ κόπου, σὺν θεῷ, τοῦ τελείως ταύτην εἰσοικισθῆναι τῇ σφί ψυχῇ· καὶ ταύτη καταυγᾶσαι, ὡσπερ ἡ σελήνη τὸν τῆς νυκτὸς ζόφον. Προσέχειν δὲ δεῖ καὶ τὰς προσβολὰς τῶν λογισμῶν, κενοδοξίας τε καὶ οἰήσεως, καὶ τοῦ μὴ κατακρίνειν τινὰ ὄρωντα ἀπρεπές τι πράττοντα. Οἱ γὰρ δαίμονες βλέποντες τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν πειρασμῶν διὰ τῆς ἐνοικήσεως τῆς χάριτος, καὶ τῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως ἐλευθερωθεῖσαν, προβάλλουσι τὰ τοιαῦτα. Ὅμως ἡ βοήθεια ἐκ Θεοῦ. Γενέσθω δέ σοι καὶ τὸ

πίστος διηνεκός, καὶ κόρος τῶν δακρῶν μὴ ἦ. Ἄ
 Πρόσεχε δὲ μὴ ἐκποθεῖν τι ἐκ πολλῆς χαρᾶς καὶ
 κατανύξεως, μηδὲ ἐξ ἰδίου κόπου καὶ οὐκ ἐκ τῆς τοῦ
 Θεοῦ χάριτος ταῦτα λογισασθαι, καὶ ἀφαιρεθῶσιν
 ἐκ σοῦ, καὶ πολλὰ ζητήσεις ἐν τῇ εὐχῇ καὶ οὐκ εὐ-
 ρήσεις· καὶ γνώση οἶον δῶρον ἀπόλεσας· ἀλλὰ
 μηδέποτε, Κύριε, στερηθεῖν μεν εἴς τῆς χάριτος.
 Πλὴν, ἀδελφε, ἐὰν καὶ συμβῇ τοῦτο, ἐπιβῆσον ἐπὶ
 Θεὸν τὴν ἀσθενειάν σου, καὶ ἀναστάς, ἐκτείνας τὰς
 χεῖρας, εὐξαι λέγων οὕτω· Κύριε, ἐλέησόν με
 τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ ἀσθενῆ, καὶ ταλαίπωρον, καὶ
 καταπέμψον ἐπ' ἐμὲ τὴν χάριν σου, μὴ ἐὼν πειρα-
 σθῆναι με ὑπὲρ ὃ δύναμαι. Ἴδε, Κύριε, αἱ πολλαὶ
 ἁμαρτίαι μου εἰς ὅταν ἀθυμίαν καὶ λογισμοὺς με
 ἤγαγον. Ἐγὼ, Κύριε, εἰ καὶ θελήσω, ἐκ δαι-
 μῶνων καὶ οἰήσεως τὴν στέρησιν τῆς σῆς παρα-
 κλήσεως λογισασθαι οὐ δύναμαι· οἶδα γὰρ πρὸς
 τούτους αὐτοὺς ἀντιπαρατάσσεσθαι τοὺς τὸ σὸν
 θέλημα θερμῶς ἐκτελοῦντας. Ἐγὼ δὲ τὸ αὐτῶν θέ-
 λημα καθ' ἐκάστην ἐκπληρῶν, πῶς ὑπ' αὐτῶν πει-
 ρασθῆσομαι; πειράζομαι δὲ πάντως ὑπὸ τῶν ἰδίων
 ἁμαρτιῶν. Καὶ νῦν, Κύριε μου, Κύριε, εἰ θέλημα
 σὸν καὶ ἐμοὶ συμφέρον, εἰσελθέτω πάλιν ἡ χάρις
 σου εἰς τὸν δούλόν σου, ὅπως βλέπων ταύτην χαίρω
 ἐν κατανύξει καὶ κλαυθμῷ, φωτιζόμενος ἐκ τῆς ταύ-
 τῆς ἀειφώτου ἐλλάμψεως· φυλαττόμενος ἀπὸ βυπα-
 ρῶν λογισμῶν, καὶ παντὸς πονηροῦ πράγματος, καὶ
 τῶν καθ' ἐκάστην σφαλλομένων μοι ἐν γνώσει καὶ
 ἀγνοίᾳ, ἔργων τε καὶ λόγων· λαμβάνων πληροφο-
 ρίαν τῆς εἰς σὲ παρρησίας, Κύριε, ἐκ τῶν καθ'
 ἡμέραν προσπιπτουσῶν θλίψεων τῷ δούλῳ σου, παρά
 τε δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων, καὶ τῆς ἔκκοπῆς τοῦ
 ἰδίου θελήματος, ἐννοοῦμενος καὶ τὰ μένοντα ἀγαθὰ
 τοῖς ἀγαπῶσί σε, Κύριε. Σὺ γὰρ εἶπας, Κύριε, ὅτι
 «Ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, καὶ
 τῷ κρούοντι ἀνοίγεται.» Πρὸς δὲ τούτοις, ἀδελφε,
 καὶ ἕτερα ὅσα ἐπιχορηγήσει ὁ Θεὸς ἐν τῇ σῇ διανοίᾳ,
 ἐπίμεινον παρακαλῶν, μὴ χαινούμενος ἐξ ἀκηδίας,
 καὶ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς οὐ μὴ σε ἐγκαταλείπει.

ρμα'. Καλλίον δὲ ὁ παρὰ τοῦ προσετώτος κατ'
 ἀρχὰς εἰληφας, ἐγκατέστησον μέχρι τέλους. Εἰ δὲ
 διὰ παλαιότητα, ἢ σύμπτωσιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ λογι-
 σμοῦ ἐνοχλῇ, βαλὼν μετάνοιαν τῷ προσετώτι, μετὰ
 ταπεινώσεως ὑπόμνησον. Καὶ εἰ μὲν ἐπακούσει
 σου, χαίρει· εἰ δ' οὐκ, καὶ οὕτως εὐχαρίστησον, ὑπο
 μνηθεὶς τοῦ σοῦ Δεσπότη τοῦ μὴ ἔχοντος ποῦ
 τὴν κεφαλὴν κλίνει. Εἰ γὰρ θς, καὶ τρις, ἢ τε-
 τράκις ὑπὲρ τούτου παρηνώχλησας, τίττεται
 παρρησία, εἴθ' οὕτως ἀπιστία, καὶ τέλος κα-
 ταφρόνησις. Εἰ οὖν θέλεις ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον
 διδάξει, μὴ ἀπαιτεῖ τὸ σύνολον σωματικῆν θεραπείαν
 παρὰ τοῦ καθηγουμένου· καὶ γὰρ κατ' ἀρχὰς οὐ
 τοῦτο ὑπέσχετο, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πάντων καταφρονεῖ-
 σθαι, καὶ ἐξουθενεῖσθαι κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυ-
 ρίου, καὶ φέρειν γενναίως. Εἰ οὖν θέλεις πιστὸν καὶ
 ἀγάπην πρὸς αὐτὸν σώζειν, καὶ ὡς-ἄγιον βλέπειν,
 τὰ τρία ταῦτα φύλαξον· μὴ ἀπαιτεῖν τὰ πρὸς θερα-

A Cave autem ne aliquod patris detrimentum ex
 multa lætitia et compunctione, neve hæc proprio
 labori, non autem gratiæ divinæ attribuas, et aufe-
 rantur a te, ac multa quærens in oratione, nihil
 invenias, et scias quantum donum amiseris. Utinam,
 Domine, nunquam spoliemur tua gratia! Atamen,
 frater, si hoc tibi acciderit, confice in Deum infir-
 mitatem tuam, et surgens; extensis manibus pre-
 care sic loquens : « Domine, miserere mei pecca-
 toris, et infirmi, et miserrimi, et mitte in me tuam
 gratiam, non patiens me tentari supra id quod
 possum. Vide, Domine, in quantam animi dejectione-
 nem, in quas cogitationes me induxerint multa
 peccata mea. Ego, Domine, etiamsi voluero, ob-
 stantibus dæmonibus meaque præsumptione, pri-
 vationem tuæ consolationis æstimare non valeo :
 scis enim contra istos adversarios militandum esse
 iis qui tuam voluntatem fervide sectantur. Ego vero
 illorum voluntatem quotidie adimplens, quomodo
 eorum tentationibus obsistam ? Tentor, heu ! semper
 a propriis peccatis. Et nunc, Domine mi, Domine,
 si sit voluntas tua et mea utilitas, revertatur gra-
 tia tua in famulum tuum, ut eam videns gaudeam
 in compunctiōe et ploratus, illuminatus hac luce
 semper coruscante, me diligenter defendens ab im-
 puris cogitationibus, et omni nequitia, quotidianis-
 que peccatis in quæ sciens et nesciens, verbo et
 opere, delabor, plenamque in te confidentiam hau-
 rians ex tribulationibus quas servo tuo quotidie
 suscitant cum dæmones tum homines, et ex infir-
 mitate propriæ voluntatis, ratus omnia cooperari
 in bonum diligentibus te, Domine; nam tu dixisti,
 Domine : « Qui petit, accipit, et qui quærit, inve-
 nit, et pulsanti aperietur »²⁷. » Præterea, omnia
 quæcumque Deus suggeret animo tuo, perseveranter
 efflagita, non remissius accedia, et Deus optimus
 non tibi deerit.

141. Cellulam quam a superiore accepisti ab
 initio, retine usque ad finem. Quod si propter
 vetustatem aut ruinam ejus fortuitam mente per-
 turberis, dolorem tuum exprimens, superiori hu-
 militer rem expone. Si te exaudiat, gaude; si non,
 nihilominus gratias age, memor tui Domini, qui
 non habebat ubi caput reclinaret²⁸. Si enim his
 serve aut quater circa illud superiori molestus
 fueris, nascetur nimia libertas, deinde diffidentia,
 ac demum despectus. Si ergo vis quietam tran-
 quillamque degere vitam, nulla unquam corporis
 commoda postules a superiore : non hoc enim ab
 initio promisisti, sed ab omnibus despici et con-
 temni, juxta præceptum Domini, te generose per-
 laturum esse. Si vis igitur fiduciam et amorem
 erga illum servare, eumque ut sanctum habere,
 tria hæc custodi : ne petas quæ ad corporis cu-
 ram pertinent, ne nimiam habeas libertatem, nec

²⁷ Matth. vii, 8. ²⁸ Matth. viii, 20.

fruenter illum visita, ut quidam faciliant, quasi medicinam apud eum quærentes : hoc enim non est monasticum, sed humanum. Non condemno autem, si non celaveris illum omnes cogitationes tibi succurrentes : si enim hoc observaveris, sine turbine trajicies vitæ mare, et Patrem, qualiscunque sit, ut sanctum habebis. Quod si Patrem tuum in ecclesia consultum iveris circa directionem conscientiæ, et alium inveneris qui te prævenit ob eandem vel aliam rationem, et hujus gratia tu paulisper procrastinaris, ne ægre feras, nec aliquid tibi molestum ibi esse reputes; sed seorsim junctis manibus, donec ille finierit, tuque accersitus fueris. Solent enim Patres ita erga nos agere, forsam etiam ultro, ad probationem nostram et præcedentium peccatorum expiationem.

142. Jejuna tres quadragesimas : in magna quidem biduum jejunus perage, propter magnum festum, exceptis Sabbato et Dominica : in duabus aliis, alterno die. Cæteris autem anni diebus, semel in die comede, præter Sabbatum, Dominicam et festa, sed non usque ad satietatem.

143. Stude signum utilitatis fieri omnibus fratribus, ad omnem virtutem, humilitatem et mansuetudinem, misericordiam et obedientiam etiam erga minimos, iræ et concupiscentiæ temperantiam, paupertatem et compunctionem, bonitatem et simplicitatem, candorem morum, segregationem a cunctis hominibus, visitationem infirmorum, afflictorum consolationem. Neminem ope tua indignam repelle, ut Deo intimus fias : melior est enim amor precibus. Compatiens esto omnibus, sine vana gloria, sine nimia libertate, non amans arguere, nihil rogans superiorem aut aliquem inferiorum; reverentiam erga omnes presbyteros serva, attentionem in oratione, habitum ineffectum, et benevolentiam erga omnes ostende. Ne propter gloriam studeas curiose scrutari Scripturas. Oratio enim cum lacrymis et gratiæ illustratio omnia hæc te docebit. Itaque interrogatus de aliquo officiorum, magna cum humilitate, ex tua vita, tanquam ex aliena, haustam actionum divinarum disciplinam, adjuvante gratia, doce, a vanae gloriæ cogitatione, quæcunque sit, alienus, solamque proximi utilitatem intendens. Juvamen in confessione quærentem a te ne repellas, sed recipe culpas ejus, quæcunque sint, super ipso fundens lacrymas ac preces : hæc enim sunt signa amoris perfectæque compassionis. Et ad te venientem ne repellas timena ne istiusmodi culparum auditio tibi noceat; gratia enim adjuvante, nullum patris detrimentum. Cæteroque (ne lædantur multi, in loco secreto id dicere oportet), etsi forte in offensam cogitationis labaris, ut homo (si enim tibi gratia auxiliatur, id tibi non occidet), nonne edocti sumus quærere, non quod nostra, sed quod aliorum refert, ut salvi flant. Sicut antea diximus, vitam serva tranquillam et pauperem, ac teipsum

πειλαν, καὶ μὴ παρῆρσιάζεσθαι, καὶ μὴ συχνάζειν πρὸς αὐτὸν ὅτι τινες πάσχουσι, ὡς δὴθεν θεραπευόμενοι παρ' αὐτοῦ, οὐ μόνιμον δὲ τοῦτο, ἀλλ' ἀνθρώπινον. Οὐ κατακρίνω δὲ καὶ τὸ μὴ κρύπτειν ἀπ' αὐτοῦ πάντα λογισμὸν ἐπεισερχόμενόν σοι· εἰ γὰρ ταῦτα φυλάξεις, ἀκυμάντως διέλθῃς τὴν τοῦ βίου θάλασσαν, καὶ τὸν Πατέρα, ὅς ἐστιν, ἄγιον ἠγήσῃ. Ἐάν δὲ προσελθῶν ἐπερωτῆσαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸν σὸν Πατέρα χάριν λογισμοῦ, εὐρήσεις ἕτερόν σε προλαβόντα, χάριν τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ἣ καὶ ἑτέρας τινός, καὶ ἔνεκεν τούτου σε παρεωραμένον πρὸς μικρόν, μὴ δυσχεράνης, μήτε τι ἐναντίον λογισῆ· ἀλλὰ ἰδίως Ἰσασοτάς χεῖρας ἔχων δεδεμένας, μέχρι τῆς αὐτοῦ συμπληρώσεως, καὶ τῆς σῆς προσκλήσεως. Εἰώθει γὰρ τοῦτο παρὰ τῶν Πατέρων, ἴσως καὶ ἐκούσιως πρὸς δοκιμασίαν καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν προσημαρτημένων, ἡμῖν γίνεσθαι.

ρββ'. Νηστεύειν δὲ τὰς τρεῖς τεσσαρακοστὰς τῇ μὲν μεγάλῃ διπλάς, ἀπὲρ μεγάλης ἑορτῆς· ἐκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς· ταῖς δὲ δυσὶν ἑτέραις, παρὰ μίαν. Τὰς δὲ ὑπολοιπίτους ἡμέρας τοῦ χρόνου, ἀπᾶς τῆς ἡμέρας ἐσθίειν, ἐκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, καὶ ἑορτῆς· ἀλλ' οὐκ εἰς κόρον.

ργγ'. Σπουδάσον δὲ τύπον ὠφελείας πάσῃ τῇ ἀδελφότητι γενέσθαι σε, πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν, ταπεινώσιν τε καὶ πραότητα, ἐλεημοσύνην τε καὶ ὑπακοὴν μέχρι καὶ τῶν εὐτελεστάτων, ἀοργησίαν τε καὶ ἀπροσπάθειαν, ἀκτημοσύνην τε καὶ κατάνυξιν, ἀκακίαν τε καὶ ἀπεριεργίαν· ἀπλότητα ἤθους, καὶ ξενιτείαν ἐκ παντὸς ἀνθρώπου, ἀσθενούντων ἐπισκεψίαν, θλιβομένων παραμυθίαν· τὸ μὴ τίνα τῶν ὠφελείας τῆς παρὰ σοῦ δεομένων ἀποστραφῆναι, χάριν προσομιλίας Θεοῦ· κρείσσον γὰρ εὐχῆς, ἀγάπης συμπαθῆ τε εἶναι σε πρὸς πάντας, ἀκενοδόξον, ἀπρῆρσιάζον, μὴ ἐλεγκτικόν, μὴ ἀπαιτοῦντά τι τὸν προσετώτα ἢ τίνα τῶν διακονητῶν· τὴν πρὸς τοὺς ἱερεῖς πάντας τιμὴν ἀποσώζοντα· προσοχὴν ἐν τῇ εὐχῇ, καὶ κατὰστασιν ἀνεπιτήδευτον, καὶ ἀγάπην πρὸς πάντας ἐπιδεικνυσθαι. Μὴ ἔνεκεν δόξης σπουδάζειν περιεργάζεσθαι, καὶ ἐρευνᾶν τὰς Γραφάς. Ἡ γὰρ εὐχὴ ἢ μετὰ δακρύων, καὶ ἢ ἐκ τῆς χάριτος Ἑλλαμψίς, ταῦτά σε διδάξει. Ἐρωτώμενος τοίνυν περὶ τίνος τῶν προσηκόντων, μετὰ πολλῆς ταπεινώσεως ἐκ τοῦ σοῦ βίου, ὡς ἐξ ἄλλου, τὰ τῶν ἐνθέων πράξεις, χορηγούσης τῆς χάριτος διδασκα, ἀκενοδόξῳ λογισμῷ, ὅστις ἂν καὶ τύχη, ὠφελείας ὀρεγόμενος. Καὶ περὶ λογισμοῦ τὸν ζητοῦντος ὠφελῆθαι ἀπὸ τοῦ μὴ ἀποστραφῆς· ἀλλ' ἀνάδειξαι τὰ αὐτοῦ σφάλματα ὅσα καὶ ὦσιν, ὑπὲρ αὐτοῦ κλαίων καὶ εὐχόμενος· τεκμημίον γὰρ ὑπάρχει καὶ ταῦτα ἀγάπης καὶ τελείας συμπαθείας· καὶ μὴ χάριν τοῦ μὴ βλαθῆναι ὑπὸ τῆς ἀκροάσεως τῶν τοιούτων, ἀπάσῃ τὸν προσελθόντα· τῆς χάριτος γὰρ συνεργούσης, οὐδὲν βλαθῆσῃ· πλὴν διὰ τὴν τῶν πολλῶν βλάβην, ἐν τόπῳ ἀποκρύφῳ τοῦτο δεῖ εἰπεῖν· καὶ τάχα καὶ προσδοκῆν λογισμοῦ ὡς ἀνθρωπος ὑποστῆς· ἐάν γὰρ κεχαριτωμένως ᾖς, οὐδὲ τοῦτο πέισῃ. Καὶ γὰρ διδασκόμεθα μὴ τὸ καυτῶν ζητεῖν, ἀλλὰ τὸ τῶν ἑτέρων, ἵνα σωθῶσι. Καθὼς δὲ προείπομεν, φυλάττειν σε δεῖ

ἀπράγμονα βίον καὶ ἰκτῆμονα· καὶ αὐτὸν τότε ἄλογιστον ἐνεργούμενον ὑπὸ τῆς χάριτος, ὅταν ἀμαρτανώτερον πάντων ἀνθρώπων ἐν ἀληθείᾳ ἔχῃ· τοῦτο δὲ ὅπως γίνεται οὐκ ἔχω λέγειν, ὁ Θεὸς οἶδεν.

ρμδ'. Τὰς δὲ ὥρας τῆς ἀγρυπνίας, ὀφείλεις ἀναγνώσκειν μὲν ὥρας δύο, καὶ δύο εὐχεσθαι ἐν κατανύξει μετὰ δακρύων, καὶ κινύνα οἶον βούλει, καὶ ψαλμούς, εἰ βούλει, τοὺς δώδεκα, καὶ τὸν ἄμωμον, καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου· ταῦτα ἐν ταῖς μεγάλαις νυξίν. Ἐν δὲ ταῖς μικραῖς, συντομωτέραν τὴν ἀκολουθίαν, κατὰ τὴν παρεχομένην σοι παρὰ Θεοῦ δύναμιν· ἄνευ γὰρ αὐτοῦ οὐδὲν τῶν ἀγαθῶν κατορθοῦται, καθὼς φησιν ὁ Προφήτης· Παρὰ Κυρίου τὰ διαθήματα ἀνθρώπου κατευθύνεται· καὶ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος εἰπόντος· Ἐχωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. Ἄνευ δὲ δακρύων μηδέποτε κοινωνήσης.

ρμε'. Ἐσθίειν δὲ τὰ παρατιθέμενά σοι οἷά εἰσιν. Ὅμοίως καὶ οἶνον μετὰ ἐγκρατείας ἀγογγύστως· εἰ δὲ καὶ κατὰ μόνας κάθη δι' ἀσθένειαν, ὡμὰ λάχανα μετὰ ἐλαιῶν. Ἐάν δέ τις τῶν ἀδελφῶν βρώσιμόν τι πέμψῃ σοι, δέξαι μετ' εὐχαριστίας καὶ ταπεινώσεως ὡς ξένος· καὶ ἐξ αὐτοῦ μετὰλαβε, εἰ τι δ' ἂν ἔστι· καὶ τὸ περιλειφθὲν ἀπόστειλον ἐτέρῳ ἀδελφῷ, πτωχῷ καὶ εὐλάθει. Ἐάν δέ τις καλέσῃ σε εἰς παράκλησιν, ἐκ πάντων τῶν παρατιθεμένων σοι μετὰλαβε, πρὸς μικρὸν δὲ, κατὰ τὴν ἐντολήν, τὴν ἐγκράτειαν φυλάττων. Ἀνιστάμενος δὲ, βάλων μετάνοιαν ἐν ἡβῆι ξένου καὶ πτωχοῦ, τὴν εὐχαριστίαν αὐτῷ ἀπόνευμε λέγων· Ὁ Θεὸς, Πάτερ ἅγιε, τὸν μισθὸν δώη σοι. Πρόσεχε δὲ μὴ λαλῆσαι τι, κἂν τάχα καὶ ὠφέλιμον εἴη.

ρμς'. Εἰ δὲ καὶ τις τῶν ἀδελφῶν θλιβεί, ἢ παρὰ τοῦ προσώτου, ἢ τοῦ οἰκονόμου, ἢ τινος ἐτέρου, ἔλθῃ πρὸς σὲ, παραμύθησαι αὐτὸν οὕτως· Πίστευσον, ἀδελφε, πρὸς δοκιμὴν σοι τοῦτο γέγονε· κάμοι γὰρ διαφόρως τοῦτο συνέδη, καὶ ἐκ μικροψυχίας ἐλυπούμην· ἐπεὶ δὲ ἐπιληροφορήθην πρὸς δοκιμὴν ταῦτα εἶναι, φέρω εὐχαρίστως. Καὶ σὺ τοίνυν οὕτως ποιεῖ· καὶ μᾶλλον εὐφρανθήσῃ ἐπὶ ταῖς τοιαύταις θλίψεσι. Εἰ δὲ καὶ πρὸς λοιδορίας τραπῇ, μηδ' οὕτως ἀποστραφῆς, ἀλλ' ὡς ἂν ἡ χάρις ἐπιχορηγήσῃ σοι, παραμύθησαι αὐτόν. Πολλὰ γάρ εἰσι διακρίσεις, καὶ ὡς νοεῖς τὴν τοῦ ἀδελφοῦ κατάστασιν καὶ τοὺς αὐτοῦ λογισμοὺς, συνέρχου αὐτῷ, καὶ μὴ ἀφῆς ἀθεράπευτον αὐτὸν ἀπελθεῖν.

ρμς'. Ἀσθενοῦντι δὲ ἀδελφῷ, εἰ συμβῇ σοι, μὴ ἐπισκέψασθαι μέχρι πολλοῦ, δεῖ σοὶ τι προαποστελεῖν, δηλῶν καὶ τοῦτο, ὅτι. Πίστευσον, Πάτερ ἅγιε, σήμερον ἔμαθον περὶ τῆς νόσου, καὶ αἰτιούμαι συγχώρησιν. Εἴθ' οὕτως ἀπελθὼν μετάνοιαν τε βάλων, καὶ εὐχῆς γενομένης, οὕτως εἰπὲς αὐτῷ· Πῶς ὁ Θεὸς ἐδοθήσέ σοι, Πάτερ ἅγιε; καὶ καθεσθεις δεδεμέναις ταῖς χερσὶ, σιώπα. Εἰ δὲ καὶ ἄλλοι εἰσὶ παραγενόμενοι, ἐπισκέψαι χάριν, πρόσεχε μὴ προσμιλῆσαι τι, ἢ γραφικόν, ἢ φυσιολογικόν· μάλιστα μὴ ἐρωτώμενος· ἵνα μὴ ὑστερον θλιβῆς. Τοῦτο γὰρ ἐπὶ τὸ πλείστον συμβαίνει τοῖς ἀπλουστεροῖς τῶν ἀδελφῶν.

⁴⁹ Psal. xxxvi, 23. ⁵⁰ Joan. xv, 5.

tunc reputa sub gratiæ beneficio agentem, cum majorem omnibus hominibus peccatorem te sincere habebis : id autem quomodo fiat, dicere non valeo, Deus scit.

144. Quoad horas vigiliæ, debes legere, duas horas, et duas precari cum compunctione et lacrymis, recitando quodlibet Officium canonicum, et psalmos, si vis, duodecim, et Marianam globulorum amomi coronam, et sancti Eustrathii orationem : hæc in longis noctibus. In brevibus autem, brevius sit Officium, pro viribus tibi a Deo suppeditatis : sine Deo enim nihil boni peragitur, ut ait Propheta : « Apud Dominum gressus hominis diriguntur ⁴⁹. » Et ipse Salvator dixit : « Sine me nihil potestis facere ⁵⁰. » — Sine lacrymis ne unquam ad communionem accedas.

145. Comede cibos tibi oblatos, quicunque sint : pariter et vinum bibe cum temperantia et sine murmuratione ; et si solus remanseris ob infirmitatem, cruda comede legumina cum oleo. Si quis fratrum tibi cibum aliquem miserit, accipe cum gratitudine atque humilitate tanquam hospes, et de illo assumpta quantulacunque parte, reliquum mitte alteri fratri mendico et pio. Si quis ad mensam suam te vocaverit, ex omnibus tibi oblatis accipe aliquid, etsi parum, juxta præceptum, temperantiam servans. Surgens autem, cum reverentiæ signo more hospitii et mendici, grates illi age dicens : « Deus, frater sancte, mercedem tibi rependat. » Cave autem ne quid effutias, etiamsi forte utile foret.

146. Si quis fratrum vexatus sive a superiore, sive ab œconomo, sive ab aliquo alio, te adierit, ita eum solare : « Habe fiduciam, frater. Ad probationem hoc tibi evenit ; nam ipsi mihi hoc utiliter contigit, et prius quidem præ pusillanimitate ægre ferebam ; postquam vero mihi persuasi hæc ad probationem esse, suffero cum gratiarum actione. Et tu fac similiter, et potius lætare de hujusmodi tribulationibus. » Si ad convicia convertatur, non ideo illum rejice, sed prout tibi gratia suggeret, eum consolare : multi enim sunt varii modi. Quales igitur noveris esse fratris dispositiones et cogitationes, te ipsi accommoda, nec sine illum non sanatum abire.

147. Ægrotanti fratri, si forte ipsum jam diu non visitaveris, aliquid præmittere debes, hoc declinans : « Crede, frater sancte, hodie comperi de tuo morbo, et posco veniam. » Deinde profectus, cum reverentia facta oratione, dic illi : « Quomodo Deus tibi auxiliatus est, frater sancte ? » et sedens junctis manibus silet. Si alii sint assidentes visitationis causa, cave ne quid loquaris sive de litteris sive de scientiis naturalibus, præsertim si non interrogeris. Ne tandem flas molestus : hoc enim plerumque accidit simplicioribus fratribus.

148. Cum piis fratribus si contingat ubi prandere, de omnibus indiscriminatum oportet te manducare, quæcunque sint. Si quis prohibuit ne piscem aut quidvis aliud comederes, tibi autem hæc offerantur, tunc, si sub manu habeas eum qui prohibuit, pete ab ipso veniam de illis comedendis; si vero absit, aut scias eum hoc tibi non condonare, illos autem scandalizare nolis, post prandium eam ei expone, postulans veniam. Quod si neutrum velis melius tibi est illos non adire; duo enim ucraberis: scilicet inanis gloriæ dæmonem fugies, illosque a scandalo et molestia liberabis. Si pinguiores sint cibi, serva Regulam; melius est tamen etiam de his omnibus paululum sumere. Pariter cum alicubi invitatus fueris, juxta Apostoli præceptum, de omnibus tibi oblatis comede sine ullo discrimine propter conscientiam.

149. Si, te peragente in tua cellula orationem, pulset aliquis januam, ei aperi. Et sedens colloquere humiliter, si quid tibi proponat ad utilitatem conducentem; et si qua molestia gravetur, stude verbo vel opere illum sanare. Eo autem recedente, tu janua clausa resumptam orationem absolue: nam æquanda est reconciliationi cura aduentium (22). De sæcularibus vero consulentem non ita excipe, sed non nisi absoluta oratione alloquere.

150. Dum oras, si quis terror, aut strepitus, aut fulgor quasi luminis, aut quidquam aliud supervenerit, tu ne turberis, sed tenacius in oratione persevera: nam a dæmonibus susciatur commotio, et fremitus, et distractio, ut animo deficiens orationem omittas, et hoc deinceps in consuetudinem deveniente, captivum te sub manu habeant. Si vero tibi orationem peragenti aliud affulgeat lumen de quo loqui non valeo, tibi que fiat anima gaudium exsultans, et perfectionis desiderium, et lacrymarum effusio cum compunctione, hic agnosce Dei visitationem et auxilium: et si diu perseveraverit, te nihilominus humilia eo quod nihil perfecteris ex hac lacrymarum continuitate, quod mentem tuam ad aliquid carnale ducturum est. Orationem vero cave ne relinquantur ob inimicorum fornicitatem; sed, sicut puer quibusdam laniis territus in ulnas matris patrisve aufugiendo tales removet terrores, sic et tu per orationem ad Deum currens hujusmodi timorem fugies.

151. Si te in cella sedentem aliquid frater veniens interroget circa pugnam carnalem, ne illum repellas, sed cum compunctione quæ tibi gratia suggeret et quæ ex tua experientia didicisti, hæc illi ad ipsius utilitatem communica eumque sic libera. Egredientem autem reverenter salutans,

(22) Id est, sicut interrumpenda est oratio, ipsaque altaris oblatio, ut cum fratre reconcilieris, ita etiam et ejus salutis curam geras.

Α ρμη'. Μετ' εὐλαβῶν ἀδελφῶν εἰ συμβῆ ἑστιαθῆναι, τῶν προκειμένων ἀδιακρίτως χρῆ σε μεταλαμβάνειν, εἰ τι δ' ἂν ὦσιν. Ἐὰν δὲ ἐντολὴν τινος ἔχης, ἢ ἰχθύος, ἢ ἐτέρου οἴου μὴ μεταλαβεῖν, εἰσὶ δὲ παρατιθέμενα, εἰ προχειρῶς ἢ ὁ τὴν ἐντολὴν δοὺς, ἀπελθὼν πείσον αὐτὸν συγχωρῆσαι σοι τοῦ μεταλαβεῖν. Εἰ δὲ οὐ πάρεστιν, ἢ καὶ γινώσκεις μὴ συγχωρεῖν σοι, καὶ πάλιν αὐτοὺς οὐ βούλει σκανδαλίσαι, μετὰ τὴν ἐστίασιν, ἀνάθου αὐτῶ τὰ τῆς πράξεως, αἰτῶν συγχώρησιν. Εἰ δὲ ἐκ τούτων ἰούδτερον βούλει, κρεῖττον σοὶ μὴ ἀπελθεῖν πρὸς αὐτούς· δύω γὰρ κερδανεῖς, καὶ τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα ἐκρυψῆς, καὶ αὐτοὺς σκανδάλου καὶ θλίψεως ἀπαλλάξῃς. Εἰ δὲ τῶν χαυτέρων εἰσὶ, φύλαξον τὸν κανόνα. Κρεῖσσον δὲ καὶ ἐπὶ αὐτῶν ἐκ πάντων μικρὸν μεταλαβεῖν. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ παρακλήσεως τινος, κατὰ τὸν Ἀπόστολον νομοθετοῦντα πᾶν τὸ παρατιθέμενον ἐσθίειν, μηδὲν ἀνακρίνοντας διὰ τὴν συνείδησιν.

Β ρμη'. Ἐὰν ποιούντός σου ἐν τῷ κελίῳ σου τὴν εὐχὴν, κρούσῃ τις τὴν θύραν, ἀνοιξον αὐτῷ. Καὶ καθισθεὶς ὁμίλησον μετὰ ταπεινώσεως, εἰ τι δ' ἂν προβάλλῃ τῶν συντείνοντων εἰς ὠφέλιαν· καὶ εἰ ὑπὸ θλίψεως ἐστὶ βεβαρημένος, σπούδασσον ἢ ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ θεραπεύσαι αὐτόν. Καὶ πάλιν αὐτοῦ ἀναχωροῦντος, κλείσασ, ἐπαναλαθόμενος τὴν εὐχὴν ἐπιτέλει. Καὶ γὰρ ὁμοίως τῆς καταλλαγῆς ὑπάρχει καὶ ἡ θεραπεία τῶν προσιόντων. Οὐκ ἐπὶ κοσμικῶν δὲ οὕτως δεῖ ποιεῖν· ἀλλὰ πληροῦντας τὴν εὐχὴν οὕτως αὐτῷ ὁμιλεῖν.

ρνη'. Εὐχομένου δὲ σου, εἰ δαίλια τις ἢ κτύπος, ἢ ὡς φῶς ἐπιλάμψη, ἢ ἄλλο τι γένηται, σὺ μὴ θροσθῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκτενεστέρον τῇ προσευχῇ καρτέρησον· ταραχὴ γὰρ γίνεται δαιμονική, καὶ φρίκη, καὶ ἔκστασις, ὅπως χαυνωθεὶς τὴν εὐχὴν ἐάσῃς· καὶ λοιπὸν ἐν ἔξει τούτου γενομένου, ὑποχειρίδον σε λάθωσι. Εἰ δὲ τὴν εὐχὴν ἐκτελοῦντος, ἕτερον φῶς ἐπιλάμψη σοι, ὅπερ ἀδυνατῶ φράσαι, χαρὰς τε πλήρης ἢ ψυχὴ γένηται, ἐπιθυμία τε τῶν κριετόνων, καὶ δακρύων ἐπιβροία μετὰ κατανύξεως, γίνωσκε θεῖαν ἐπισκοπὴν εἶναι καὶ ἀντιληψὶν τοῦτο· καὶ εἰ ἐπιμένῃ μέχρι πολλοῦ, διὰ τὸ μὴ τι πλέον σοι γενέσθαι ἐκ τῆς τῶν δακρύων συσχῆς, αἰχμαλωτίσων τὸν νοῦν σου εἰς τι τῶν σωματικῶν, καὶ ἐν τούτῳ ταπεινωθῆς· τὴν δὲ εὐχὴν πρόσχε μὴ ἐν τῇ τῶν ἑχρῶν ἐκφοβῆσαι καταλείψαι. Ἄλλ' ὡσπερ παῖς ὑπὸ τινων μορμολυκεῶν δεδιττόμενος ὑπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς μητρὸς ἢ τοῦ πατρὸς προσφεύγων, τὸν τούτων ἀπωθεῖται φόβον, οὕτω καὶ σὺ διὰ τῆς εὐχῆς, πρὸς τὸν Θεὸν ἀναδραμῶν, τὸν τούτων φόβον διαφεύξει.

ρνα'. Ἐὰν καθεζομένου σου ἐν τῷ κελίῳ, ἀδελφός τις ἐλθὼν ἐρωτῆσει σοὶ περὶ σαρκικοῦ πολέμου, μὴ ἀποστρέψῃς τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ μετὰ κατανύξεως, ἐξ ὧν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις ἐπιχορηγήσει σοι, καὶ ὁ ἐκ πράξεως κέκτησαι, ὠφέλησον αὐτόν, καὶ οὕτως ἀπολυσον. Ἐξερχομένου δὲ, βαλὼν μετάνοιαν πρὸς ἀδ-

τὸν, εἰπέ· Πίστευσον, ἀδελφε, ἐλπίζω εἰς τὴν φι-
λανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι φεύζεται ἀπὸ σοῦ
ὁ τοιοῦτος πόλεμος, μόνον μὴ ὑπενδώσης. ἡ χαυ-
νωθῆς. Ἐξελθόντος δὲ αὐτοῦ, ἀναστὰς καὶ
ἀνατυπωσάμενος τὴν αὐτοῦ πολέμον, ἐπάρας τὰς
χεῖρας μετὰ δακρύων πρὸς τὸν Θεὸν ἐν στεναγμοῖς
ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ δεήθητι λέγων· Κύριε ὁ Θεός, ὁ
μὴ θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς οἶδας,
καὶ συμφέρει τῷ ἀδελφῷ τούτῳ, οἰκονόμησον. Καὶ ὁ
Θεός, ὁ γινώσκων αὐτοῦ τὴν πρὸς σὲ πίστιν, τὴν
δὲ σὴν ἐξ ἀγάπης συμπάθειαν καὶ εὐκρινῆ ὑπὲρ
αὐτοῦ εὐχὴν, κομφίζει τὸν τούτου πόλεμον.

ρνβ'. Ταῦτα δὲ πάντα ἐπιτηδεῖα εἰσιν, ἀδελφε,
πρὸς κατάνυξιν, καὶ δεῖ μετὰ συντετριμμένης καρ-
δίας, ὑπομονῆς τε καὶ εὐχαριστίας ἐπιτελεῖν, δα-
κρύων ὄντα αἷτια καὶ καθαιρητικὰ παθῶν, καὶ τῆς
τῶν οὐρανῶν πρόξενον βασιλείας. Βιαστών γάρ ἐστιν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ βιασταὶ ἀρπάξουσιν
αὐτήν. Καὶ γὰρ εἰ ταῦτα κατορθώσεις, τῶν παλαιῶν
ἡθῶν τελείως ἐκστήσῃ· ἴσως καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ
λογισμοῦ προσβολῶν· πέφυκε γὰρ ὑποχωρεῖν τῷ
φωτὶ τὸ σκότος, καὶ τῷ ἡλίῳ ἡ σκιά. Καὶ γὰρ εἰ
τούτων ἀμελήσει τις κατ' ἀρχάς, χαυνὸν τὸν λογι-
σμὸν περιεργος γενόμενος, τῆς χάριτος στερεῖται,
καὶ τότε εἰς πάθη κακῶν ἐμπεσὼν, γινώσκει τὴν
ἰδίαν ἀσθένειαν, δειλίας πληρούμενος. Οὐ δεῖ δὲ καὶ
τὸν κατορθοῦντα, ἐξ ἰδιοῦ λόγου τοῦτο λογίζεσθαι,
ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος· προκαθαίρειν δὲ δεῖ
ἑαυτὸν κατὰ τὸν εἰπόντα· Καθαροτέον πρῶτον, ἔπειτα
τῷ καθαρῷ προσομιλητέον. Ἐκ γὰρ πολλῶν δακρύων
τοῦ νοῦ καθαρθέντος, καὶ ἐλλαμψίν τοῦ θεοῦ φωτός
ὑποδεχομένου, ὅπερ ὅλος ὁ κόσμος, εἰ λάθῃ, οὐκ
ἔλαττοί, νοερῶς τοῖς μέλλουσιν ἐμφιλοχεῖν.

Ἡρωτήθη ποτὲ ὁ ἅγιος καὶ μακάριος οὗτος Συ-
μεὼν, ὁποῖος εἶναι ὀφείλει ὁ ἱερεὺς, καὶ ἀπεκρίθη
λέγων· Ἐγὼ μὲν οὐκ εἰμὶ ἅγιος· εἶναι ἱερεὺς· πλὴν
ποταπὸς, εἶναι ὀφείλει ὁ μέλλων ἱεουργεῖν τῷ Θεῷ,
ἀσφαλῶς ἔγνωκα. Ἐν πρώτοις μὲν, ἀγνός οὐ τῷ
σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ· καὶ πρὸς τούτοις
ἀμέτοχος εἶναι πάσης ἁμαρτίας. Δεύτερον δὲ ταπει-
νός καὶ τῷ ἔξω ἦθαι, καὶ τῷ ἐνδοθεν τῆς ψυχῆς κα-
ταστήματι. Εἶτα ὅτε παρίσταται τῇ ἱερᾷ καὶ ἁγίᾳ
τραπέζῃ, νοερῶς μὲν τὴν Θεότητα, αἰσθητῶς δὲ τὰ
προκείμενα ἅγια ὄρα ὀφείλει ἀναμφιβόλως· οὐ μὴν
δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἐν ὄρωις ἀοράτως παρόντα,
ἐνοικούντα κεκτηθῆναι χρεωστέ, ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρ-
δίᾳ γνωστῶς· ἵνα δύνῃται οὕτω μετὰ παρρησίας τὰς
ἐκτετηρίας προσφέρειν· καὶ ὡς φίλος πρὸς φίλον δια-
λεγόμενος, οὕτω λέγειν· « Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, » δηλοῦσης τῆς
εὐχῆς, ὡς τὸν φύσει ὄντα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἔχων οἰ-
κούντα ἐν ἑαυτῷ, μετὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ ἁγίου
Πνεύματος. Τοιοῦτους εἶδον προσευτέτους, συγχω-
ρήσατέ μοι, πατέρες καὶ ἀδελφοί.

Ἐλεγε δὲ καὶ τοῦτο, ὡς περὶ τινος ἄλλου, ἑαυτὸν
ὑποκρύδων, καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἐκφεύγων,
ὑπὸ δὲ φιλανθρωπίας αὐτοῦ ἑαυτὸν ἀναγκαζόμενος
φανερῶς. Ἦκουσα, φησὶ, παρὰ τινος μοναχοῦ ἱερέως,

A die : « Fiduciam habe, frater, spero misericordia
Dei fore ut fugiat a te istiusmodi bellum, modo non te
remittas, nec deficias. » Atque, illo egresso, stans
ac tibi repræsentans ejus pugnam, manusque ad
Deum extendens cum lacrymis et gemitibus, pro
fratre deprecare, dicens : « Domine Deus, qui
non vis mortem peccatoris, prout scis huic fratri
prodesse, dispono. » Et Deus, scilicet illius in te
fiduciam, tuamque amicam compassionem et sin-
ceras pro illo preces, allevabit ejus tentationes.

152. Hæc omnia utilia sunt, frater, ad compun-
ctionem, et oportet cum contrito corde, constan-
tia et gratiarum actione illa implere : quippe quæ
lacrymas eliciunt, purgant a cupiditatibus, et ape-
riunt regnum cælorum. Nam « regnum cælorum
vim patitur, et violenti rapiunt illud ». Si illa
exsequaris, veterem hominem perfecte exues,
ipsas etiam cogitationis offensas : solent enim
cædere luci tenebræ, et umbra soli. Si quis autem
hæc ab initio negligat, remissa mente curiosus
factus, gratia privatur, et tunc in pravos cupidi-
tates incidens, propriam agnoscit infirmitatem,
timore repletus. Non oportet vero eum qui ea fe-
liciter exsequitur, id suo tribuere labori, sed tan-
tum gratiæ divinæ ; atque seipsum purificare de-
bet, juxta illum qui dixit : Oportet purificari
prius quam cum puro conversari. Multis enim
lacrymis mens purgata et illustrata divino illo
lumine quod, si totus orbis de eo acceperit, non
minuitur, spiritualiter et affectu in vita futura
vivit.

Interrogatus quadam die sanctus et beatus ille
Simcon qualis esse debeat sacerdos, respondit his
verbis : « Equidem non sum dignus qui sim sa-
cerdos ; attamen qualis esse debeat qui sacri-
cium Deo est oblaturus, certo novi. Et primo quidem
sanctus, non corpore tantum, sed et anima, et
insuper immunis sit ab omni peccato. Secundo,
humilis, tum exteriori habitu, tum interiori animæ
dispositione. Deinde, cum astat sacrosanctæ
mensæ, spiritu Divinitatem, sensibus autem res
sacras oculis propositas contemplari debet cum
fide non hæsitante. At præsertim eum ipsum qui
est in donis invisibiliter præsens, in corde suo
inhabitantem familiariter habere debet, ut possit
confidenter eum precari, et, quasi amicus amicum
alloquens, ei dicere : « Pater noster, qui es in
cælis, sanctificetur nomen tuum ; » atque oratio-
nis fervore ostendat se in semetipso inhabitantem
habere illum, qui est natura Filius Dei, ac simul
Patrem et Spiritum sanctum. Tales vidi presbyte-
ros, veniam mihi concedite, Patres et Fratres. »

Dicebat adhuc, tanquam de quodam alio (nam
sese occultabat humanamque fugiebat gloriam,
sed sua eum humanitas invitum prodit) : « Audi
quemdam monachum sacerdotem hoc mihi utpote

⁵¹ Matth. xi, 12.

intimo communicantem : « Nunquam sacrificium obtuli, quin viderim Spiritum sanctum, sicut ipsum vidi in me descendentem, quando super me extendebantur manus, sacerdotalisque consecrationis orationem metropolitae recitabat, et euchologium misero capiti meo imponebatur. » Interrogatus igitur a me quomodo illum tunc vidisset et sub qua forma, respondit : « Simplex erat, nec videri poterat, nisi ut lux ; et cum primum mirarer, videns quod nunquam videram, et mecum cogitarem quidnam hoc esset, dixit ille mihi mystice, quasi linguam sciens : « Egd̄ sic omnes alii prophetas et apostolos, et nunc Dei electos frequenter visito : sum enim sanctius Spiritus Dei. » Cul gloria et virtus in sæcula. Amen.

Α θαρρήσαντός μοι ὡς προσφιλῆ αὐτοῦ, ὅτι· Οὐδέποτε ἐλειτούργησα, μὴ ἰδῶν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς αὐτὸ εἶδον ἐλθόν ἐπ' ἐμοί, ὅτε με ἐχειροτόνουν, καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ ἱερέως ὁ μητροπολίτης Ἐλεγε, τοῦ Εὐχολογίου ἐπικειμένου τῇ ἀθλίᾳ μου κεφαλῇ. Ἐρωτηθεὶς οὖν παρ' ἐμοῦ πῶς τοῦτο εἶδε τότε, καὶ ἐν ποίου εἶδους μορφῇ, εἶπεν· Ἀπλοῦν μὲν καὶ ἀνείδεον, πλὴν ὡς φῶς· καὶ ὡς ἐθαύμαζον κατ' ἀρχὰς ἰδῶν, ὁ οὐδέποτε ἔθεασά μην· καὶ τί ἂν εἴη τοῦτο διαλογιζομένου μου, Ἐλεγέ μοι μυστικῶς ἐκείνο, ὡσπερ ἐν γνώσει φωνῆς· Ἐγὼ οὕτω πᾶσιν προφήταις, καὶ ἀποστόλοις, καὶ τοῖς νῦν ἐκλεκτοῖς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἁγίοις ἐπιφοιτῶ· τὸ γὰρ ἅγιον Πνεῦμά ἐστι τοῦ Θεοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

SANCTI PATRIS NOSTRI

SYMEONIS JUNIORIS THEOLOGI

ABBATIS MONASTERII S. MAMANTIS IN IEROCERCO

DE ALTERATIONIBUS ANIMÆ ET CORPORIS

Quæ ex varietate cœli aut aeris, quæque ex elementis, ex cibis, interdum etiam ex dæmonibus existere in nobis solent,

DISSERTATIO.

Interprete Petro Possino, societatis Jesu presbytero.

Fratres et Patres, debet monachus quæ in anima contingunt alterationes mutationesque, non solum nosse et intelligere, sed etiam causas ipsarum, quales tandem sint, undeque in ipso existant. Aliquando enim subita exoritur animæ lætitia, aliquando simili modo mœstitia ipsam invadit et gravado vehemens. Atque interdum quidem ad compunctionis motum ac sensum facillima est : interdum obcallescit, et ad lapidis duritiem riget. Alias rursus mansueta et humilis est, at paulo post vaga mente, cogitationibusque dispersis tum iracunda et rabiosa ad omnes fratres. Et nunc quidem remissa ac languida sit segnisque ad omne opus : alias vero experræta et vigil, ac ad omnem obedientiam prompta, ut etiam circumstantes aut obvios provocet et quasi convicio excitet ad recte agendum. Nonnunquam rursus in seipsam collecta et devota, mox passim effusa ; tum subcontumax ac impudens. Nonnunquam omnium benevole et cum charitate reminiscens, eosque ad se provocans : alias neque illos, neque qui coram adsunt intueri sustinet. Nonnunquam denique contrusa in se ipsam undique et quasi in angustiis suffoca-

tionem patiens, ut vitam etiam recuset. Alias autem in tantum sese dilatans in ipsa quasi exundat lætitiæ vis, ut cohibere seipsam nequeat, quantumvis id conetur.

Hæc natura comparatum est ita fieri circa naturales innovationes animæ et corporis, dum nos pro virili contendimus in exercitio virtutis et mandatorum adimpletione. Verum quemadmodum in hunc modum alteratur anima, ita et mens nostra, consimilique hæc cum illa vicissitudine ac ratione commutatur. Est enim interdum acuta ad intelligendum : acutior et micantior illis quæ intelligentia versat intra se percurrendis et discernendis, celeriter. Nonnunquam ad utrumque lenta et tarda. Ac aliquando quidem eadem velut amens et muta surdaque sit, alias solers quidem et diserta, attentaque et prudens, expeditique consilii, rursus aliquando cæca, aliquando perspicax, acie oculi eo usque acri ac vividâ, ut etiam usque ad profunditatem altitudinemque mysteriorum contemplando penetret, pene ultra quam pervenire homini fas est, viam sibi per vim quamdam aperiens. Interdum simplex et ad omnem contemplationis motum

prociecta et libera. Septaque eadem ac in se reducta, seseque coram ostentantes malorum illecebras ne attendens quidem aut ullam earum cogitationem capiens; sic tanquam prorsus non essent. Interdum vero voluptatum imagines varias fingens, versans et reciprocans alterno æstu, seque in omnem nequitiae speciem induens, aut potius tanquam flamma in virentibus lignis a multo fumo suffocationem quamdam patiens, res maxime nefarias ultro designans, non solum qua objecta invitant occasionum præsentium, sed absentia etiam quædam procul accersens, sibi que admoventes stulta et fallacia sibi in se ipsa deformat idola mendacium cogitationum. Qua vice rerum cor, licet multum gemens et reluctans anxieque, contestans, nequaquam se acquiescere, nihil tamen proficit ad sedandam tempestatem, mentemque ab insanis cogitationibus deducendam. Et hæc quidem hactenus de alterationibus mentis et intellectualis nostræ divinæque animæ. Quæ vero contingunt circa corpus inæqualitates, quamvis ad discernendum notabiles, cognitæque nobis faciles videantur, nequaquam tamen tales sunt. Hujus enim partis pleraque omnis fere mutatio a natura est. Nostra quippe anima immutabilis natura substantiaque est. Similiter autem et mens eodem modo et conditione naturæ simul cum ipsa a Creatore edita. Sola utraque nimirum arbitrio sese movens proprio et libero impetu voluntatis virtutem vitiumve participans. Hoc est quod aliis verbis dici solet, lucis illas aut tenebrarum pro arbitrio electionis suæ participandarum communiter in omne ævum dominas et capaces ac quasi hæredes constitutas. Anima, inquam, et mens alteri horum, ut dictum est, arbitrio delectus et voluntaria adhæsiōne affectus liberi affixa, si quidem bonæ, bonæ sunt; sin autem malæ, malæ evadunt. At corpus et natura mutabile, utpote compositum et substantia fluxum, ut quod ex materia corruptibili fluxaque constet, commistione aut contemperatione conflatum contrariorum invicem. Ex calido siquidem et frigido, ut talium consulti vere dicunt, exque sicco atque humido substantia ejus est. Cæterum ipsum pro seipsum electione arbitrioque cassum est, imo si dicendum est, et motu: nisi si quis caducitatem ejus et fluxum in corruptionem motum substantiæ ejus naturalem quemdam dixerit, qui utique irrationalis est. Si autem irrationalis, et culpæ expers, neque obnoxius Dei judicio. Fomes vero, concupiscentia, libido, voluptas, gula, intemperantia, somnolentia, desidia, luxus vestium et similia omnia, quæ plerique corpori imputant, tanquam id in ea feratur, non sunt tamen ejus propria; quod apparet in morte, quando remota anima nihil horum corpus appetit. Animæ igitur per organa corporis isti motus sunt. Hæc illa sibi indulget, hæc appetit delimita necessitudine lutulentæ carnis ex

A quo ei semel agglutinata concrevit. Cujus in cæco sibi placet, immundæ suis instar obscenis sese gaudiis immergere volutarque gestiens. Nemo igitur ad hæc a proprio corpore impelli se trahique opinetur. Non ita est. Quid ergo? commoda mentem attentam, sinit Deus hominem, pulvere o terra sumpto. En ego tibi ostendi corpus, ostende jam et tu mihi quæ qualesque perturbaciones ac cupiditates in ipso sint, profecto nullam demonstrare potes. Quid deinde? *Et insufflavit in faciem ejus Dominus Deus, et factus est homo in animam viventem*¹, et surrexit e terra, et ambulabat spiritu scilicet qui jam in ipso erat pro potestate arbitrioque suo movente corpus, fomes vero, indeliberatus irrationalisque motus secretarum partium: furor, inquam, ille ac libido nequaquam adhuc erant, sed erat in ipso vita concors ab intestinalis tranquilla dissidiis et individuae consensionis securitate felix status. Videamus igitur ne forte eo quod non esset mulier, aut quia non erat præstio copia ciborum essentialivam moventium, idcirco neque ad libidinem neque ad gulam homo moveretur. Quando igitur produxit de humo Deus arbores omne genus fructiferas. speciosas visu, gustatu suaves? Quando vero Adam et Eva nudi simul erant in paradiso nec erubescabant²? Vides neque quod esset Eva femina, nec quod nudus uterque illum cujusquam illorum continentiae dispendium esse oblatum. Sed quamlibet nudi, mutui tactus experientia carebant. Ac neque ulla perturbatione pudoris, neque naturalis corporibus pruriginis stimulo tentabantur. At post peccatum et transgressionem, ejectis ambobus e paradiso, Deoque nudatis, divinaque ejus exclusi gloria, tum demum, ut scriptum est³, cognovit Adam uxorem suam quæ concepit et peperit. Igitur, charissime, si Deum sincere amaveris et tu, et in ejus dilectione manseris, nulla tibi unquam perturbatio dominabitur, nec te sub ditionem suam corporeæ necessitatis tyranniam unquam ulla rediget. Quemadmodum enim ad nihil corpus moveri potest sine anima: sic neque Deo unita per charitatem anima inde abduci ulla vi potest ad voluptates cupiditatesve corporales. Sed neque ad alias concupiscentias quasvis visibilium aut invisibilium rerum aut vitiorum, tenetur enim astrictus dulci Dei charitate impetus cordis ejus. Illa igitur Creatoris, ut dictum est, sui complexu constricta, æqua tandem ratione queat corporei fomitis flamma corripri, aut omnino cupidinis ullius carnalis affectui mancipare consensum suum, nullo certo modo. Quod vero mutationes illas attingit quæ ex naturalis conditione corporis necessario in ipso existunt, eæ sane manifestæ sunt, cadunt enim æque in omnes etiam sanctos, aliquando enim bene valere dicitur cum primæ qualitates inducias agunt, aliquando in morbum trahi, quoties unum quodpiam ex quatuor elementis aut crepescant

¹ Gen. ii, 7. ² ibid. 25. ³ Gen. iv, 1.

abundaverit, aut infirmius in minores quam proportio temperamenti requirit, sui ipsius reliquias defecerit, quod nimirum aut ipsum supra cætera prævaluerit: aut ipsis in se insurgentibus resistendo impar succubuerit. Ex quibus destillationes fluxionesque existunt, et extremarum interdum partium rescandarum necessitas: et videlicet animalis interdum totius corruptio, nihil ex his detrimenti capiente nostra anima. Quoniam pleraque horum ex intemperantia cibi potusque proveniunt: eorumque ex indigesta, maleque mista et congesta copia. Quædam tamen ortum habent ex ventorum mutatione atque aeris, quo, utpote natura frigido, frigus septuacule concipiente solito majus, quæ frigidioris naturæ sunt imbecilliora scilicet sunt. Quæ vero calidi temperamenti sunt, robustiora vegetioraque. Cum vero rursus fervore vehementiori aer incanduerit, frigida quidem refoventur et quasi reviviscunt: ut videmus ad solem muscas, et id genus insecta, vigere volitareque vitall tepore collustrata et confota radiorum ejus, valentia jam et strenua ad omnem expediti motus micare facultatem. Contra vero quæ calidiorum concretione habent prorsus inflammantur et liquefacta resolvuntur: atque ad omnem actionem ac motum pariter imbecilla sunt et languida. Adeoque in universum unaquæque res juxta proportionem temperamenti proprii in aeris, et ventorum mutatione, mutationem suscipit. Cæterum præter hæc quæ diximus alia est etiam animantium propria mutatio, quæ vel ex cibatu potuque nimio, vel ex jejunio summo existit. Neque hæc solum, sed etiam ex multo somno aut multa vigilia, ex labore aut desidia corporea sit etiam alia quædam mutatio in nobis. Alia rursus ex inexistente corpori materia et naturali in nobis calido eumoto existit motio evaporantis sursum fumosi incendii, ut sit cum aqua super injecta prunæ ardentes extinguuntur, qui vapor aliquando in solum caput, aliquando toto corpore diffunditur. Super hæc omnia vero, alia rursus est, permissione boni nostri Dei et Domini, ingruens in nos a dæmonibus ad eruditionem et salutarem correctionem, tentatio. Qualis vera hæc est; gravado ipsa corporis et ex maxime terrestribus ac crassis ejus fecibus lentescens torpor tristitiæ. Quando etiam sine nova apparente causa in pœnam titillationis unius vanæ gloriolæ, cui forte indulserimus consensum aut delectationem voluntariam, aut quod in superbiam elati sumus, quodque de aliis temere judicium præcipitaverimus, qui multorum quotidianus est lapsus, vel alias multas ob causas isti dæmoni condonamur in interitum quidem carnis, contritionem vero animæ, probationemque, et exercitationem ampliorem ejus, tum ut capto interim experimento misericordissime compassionis Dei erga nos totum in ipsum ex sincera præparatione animi transferamus amorem, desideriaque omnia et spes in ipso fixas, ex-

que ipso aptas et suspensas habeamus. Verum enimvero non hæc omnes intelligunt. Sed animalis quidem alterationes ac mutationes corporis qui paulum ultra principia aliquosque in virtutis via processerunt, per partes horum aliqua quisque sentiunt: prout scilicet in ipsis fieri quidpiam contigerit. De iis enim qui toti adhuc in tenebris jacent, nullus nobis sermo. Mutationes autem quæ in mente existunt, ut diximus, et vicissitudines soli perturbationum victores perfectique et puri, expeditæ vitæ animæ et libertatem virtute mactæ perspectas scilicet habuerint. Neque id ipsi ex se, sed ejus cujus sunt, quique illos ut suos curat, institutione docti, Nonnunquam siquidem ex inæqualitatibus quæ subinde mente interpolant, anima coarctatur incestaque fit, affluente paulo ante gaudio repente multata. Verumtamen virtute utens, conatumque intendens, emergit, et mentem erigit. Vice versa nonnunquam ex iis quæ patitur anima, propagatur compassio in mentem, quæ et ipsa sensu involvitur malorum ejus, et nocte ingruente veluti oppressa, subesse quidem tenebris cogitur: non acquiescit tamen, sed lucem vel amissam omni vi quærit, vel elabentem retentat mordicus: ex qua interdum vitrix auxiliarem quoque radium in animam mittit. Alias ex inæquali rursus vicissitudine habitudinis corporis utraque vexatur, et quasi subjungantur gravi tyrannide. Nonnunquam obsessæ licet circumque oppugnatae exterius, belli quidem quasi fragorem audiunt, et facili sensu repulsuque defunguntur, salvo intus statu beatæ pacis, qua gaudent interim in sinu. Alias versa vice civile perturbatorum affectuum bellum et seditiosus tumultus fert atque agit intus omnia, triste facie rerum et miserabili labore, ut neque illa extrema patienti spes restet tranquillitatis reversuræ. Sic ista sese invicem infestant, dum et anima et mens a corpore, et mens ab anima rursus ipsa: anima vero vicissim a mente et corpore incommodum accipit. Neque vero individue semper anima, et mens turbantur, verum ex his quandoque anima sola patitur, mente ipsam quasi pro officio naturalis amicitia consolante. Aliquando mens excæcatur et obruitur, dum anima libera permanens virtute divini ignis abigit caliginem, et velum tollit, visumque menti restituit. Propterea dixi, o Patres et Fratres, oportere non solum notas esse nobis varietates mutationesque, ac contingere solitas in nobis alterationes; sed scire etiam præterea unde ipsæ et quomodo et a quibus qualesque spirant cogitationum venti; et ex quibus fontibus effluunt atque exundent flumina perturbationum tentationumque, ut et domum animæ constabiliamus ad firmitatem resistendo parem, et gubernaculum navis nostræ dirigamus feliciter, non autem inscite ignaveque tractemus. Horum autem cognitione usus assiduus et experientia longæ vitæ suppeditat, cum exactione vitæ intra inviolatæ disciplinæ observationem sancte transactæ. Sane opus est quis-

que monachus scopum sibi ac finem quotidie præstiat, propositumque velut in exemplari continuo cernat, quo quamque diem transigere ipsum deceat modo: ut strenuus ad exercitium virtutis sit, neque ullo ab isto cursu Imperitiæ impedimento retardetur. Sic enim quamvis asperam et laboriosam disciplinæ viam consuevudo et bene agendi usus atque habitus quasi cœquabit. Sicque Deo placebit assidue proficiens et ascensiones in corde suo disponens, ex modicis ad majora et perfectiora pro-

A currents. Quo id quoque consequetur ut eorum de quibus egimus omnium perfectam scientiam consequatur, peritusque aliquando magister evadat multorum aliorum: illuminans et verbi doctrina et vitæ exemplo conversantes secum, utpote illuminatus et ipse desuper, et revelans profunda iis qui dum desiderio quærent profunda Spiritus dicere. In Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potestas in sæcula sæculorum. Amen.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΥΜΕΩΝ

ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ. ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΕΙΣ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΟΠΟΥ ΛΕΓΟΥΝ

Ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν ἐκεῖνοι, ὅπου εὐρίσκονται μέσα εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἔχουν φροντίδες κοσμικαῖς μὰ φθάσουν εἰς τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς· καὶ διήγησις περὶ τούτου εἰς τὴν ἀρχὴν, πολλὰ ὑφέλιμοι· καὶ μεταγλωττίσθη εἰς τὸ ἄπλου, διὰ μὰ τὸ καταλαμβάνη καθ' ἑνα (α).

Ἄδελφοί μου περιπόθητοι, καὶ Πατέρες, πολλὰ βάλων καὶ ψυχοφελέστατον πρᾶγμα εἶναι, νὰ κηρύττωμεν εἰς ὅλους κοινῶς τὸ μέγα καὶ ἄπειρον ἔλεος τοῦ παναγάθου καὶ πολυελέου Θεοῦ ἡμῶν, καὶ νὰ φανερώνωμεν εἰς ὅλους τοὺς ἀδελφούς μας Χριστιανούς τὸ ἀνεξιχνίαστον πέλαγος τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ ὅπου ἔχει εἰς ἡμᾶς. Ἐγὼ λοιπόν, καθὼς τὸ βλέπετε, ἀδελφοί μου, καὶ καθὼς τὸ ἰξεύριστε καλῶτατα, μήτε νηστείας πολλὰς καὶ ὑπερβολικὰς ἔκαμα, μήτε ἀγρυπνίας, μήτε χαμαικοιτίας, ἀλλὰ μήτε ἄλλαις παρόμοιαις σκληραγωγίαις τοῦ σώματος ὑπερβολικαῖς, ἀλλὰ ἐγνώρισα τὴν ἀναξιοτήτά μου, ἐστοχάσθηκα τὰς ἀμαρτίας μου, ἐκατηγόρησα τὸν ἑαυτὸν μου, καὶ ἐταπεινώθηκα, καὶ ὁ πολυεὐσπλαγχνος καὶ πανάγαθος Κύριος μὲ αὐτὸ με ἔσωσε, καθὼς τὸ λέγει καὶ ὁ θεὸς Δαβὶδ: « Ἐταπεινώθην, καὶ ἔσωσέ με. » Καὶ διὰ νὰ σὰς τὸ εἰπῶ μὲ ὀλίγα λόγια, ἐπίστευσα μοναχὰ εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, καὶ μὲ ἐδέχθη ὁ Κύριος καὶ Θεός μου μὲ αὐτὴν τὴν πίστιν· ἐπειδὴ καὶ τὸ νὰ ἀποκτήσῃ τινὰς τὴν ταπεινώσιν, εὐρίσκει πολλὰ ἐμπόδια ὅπου τὸν ἐμποδίζουν· ἀμὴ τὸ νὰ εὐρὴ τὴν πίστιν καὶ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι κἀνένα ἐμπόδιον ὅπου νὰ τὸν ἐμποδίσῃ· διατὶ ἀνίσως καὶ θελήσωμεν ἐξ ὅλης μας τῆς ψυχῆς νὰ εὐρωμεν τὴν πίστιν, παρευθὺς χωρὶς κἀνένα κόπον

τὴν εὐρίσκομεν. Ἐπειδὴ καὶ ἡ πίστις εἶναι χάρισμα τοῦ παναγάθου Θεοῦ ὅπου μὰς τὸ ἐχάρισε φυσικὰ νὰ τὸ ἔχωμεν εἰς τὴν προαίρεσίν μας, καὶ ὅταν θέλωμε νὰ τὸ ἔχωμεν. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅπου καὶ οἱ Τάταροι, καὶ οἱ βάρβαροι καὶ ὅλα τὰ ἔθνη ἔχουν φυσικὰ τὴν πίστιν, καὶ πιστεύει ὁ ἕνας εἰς τοῦ ἄλλου τὰ λόγια, καὶ δεῖχνουν πίστιν ἀναμεταξύ τους. Καὶ διὰ νὰ σὰς ἀποδείξω ἐτοῦτο ὅπου λέγω μὲ τὴν πράξιν, καὶ ὅχι μὲ λόγια μοναχὰ ἀκούσατε τὴν κάτῳθεν διήγησιν· Κάποιος Γεώργιος ὀνομαζόμενος, νέος πολλὰ εἰς τὴν ἡλικίαν, ἕως εἰκοσι χρόνων, ἐκατοικοῦσε μέσα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῶρα εἰς τοὺς καιροὺς τοὺς ἰδικούς μας· ὁ ὀποῖος ἦτον εὐμορφος πολλὰ εἰς τὴν θεωρίαν, καὶ μὲ τέσσην φαντασίαν ἐξωτερικὴν ἐπεριπατοῦσεν, ὅπου πολλοὶ τὸν εἶχαν εἰς ἀχαμνὴν ὑπόληψιν, μάλιστα ὅσοι συνηθίζουσαν νὰ κοιτάζουσαν μόνον τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ χωρὶς νὰ ἰξεύρουσαν τὰ κρυπτά τοῦ κάθε ἐνός, τὸν κατακρίνουσαν, καὶ γίνονται κριταὶ ἀδιάκριτοι εἰς τοὺς ἄλλους. Τούτους ὁ νέος ἔλαβε γνωριμίαν μὲ ἕνα μοναχὸν ἀγιώτατον ἀνθρώπον ὅπου ἐκατοικοῦσεν εἰς ἕνα μοναστήριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ φανερώωντάς του ὅλα τὰ κρυπτά τῆς καρδίας του τοῦ εἶπεν ἀκόμι καὶ ὅτι ποθεῖ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του, καὶ ἔχει μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸν κόσμον, καὶ νὰ

(α) Translationem istam in vernaculum sermonem Græcum ut Latinitate donarems operæ pretium fore non duximus. Edit. Patm.

γένη αναχός· ὁ δὲ τίμιος ἐκεῖνος· γέρων, τὸν ἐπαί-
 κσαν διὰ τὴν σκοπὴν ὅπου εἶχε· τὴν ἐνουθέτησε, κα-
 θὼς ἔπρεπε, καὶ τοῦ ἔδωκε καὶ τὸ βιβλίον τοῦ ἀγίου
 Μάρκου τοῦ ἀσκητοῦ νὰ τὸ διαβάσῃ ὅπου ἔγραφε
 περὶ πνευματικοῦ νόμου· τὸ ὅποσον ὁ νέος τὸ ἐπῆρε
 μὲν τὸσον πόθον καὶ εὐλάβειαν, ὡσάν νὰ ἦτον στυλ-
 μένον ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ εἶχε τόσην πίστιν εἰς αὐτὸν,
 ὅπου ἤλπισε πῶς ἔχει νὰ λάβῃ μεγαλωτάτην ὠφέ-
 λειαν, καὶ πηγαίνωντας εἰς τὴν κατοικίαν του, παρ-
 ευθὺς ἄρχισε νὰ τὸ διαβάσῃ μὲ μεγάλην προσοχὴν,
 καὶ τὸ ἐδιδάσκειν ὅλον μὲ πολλὴν εὐλάβειαν, τρεῖς
 καὶ τέσσαρες φοραῖς, καὶ πάλιν ἀπὸ τὰς χειρὰς
 του δὲν τὸ εὗγανε, καὶ καθὼς ἤλπισε ὠφελήθη
 πολλὰ ἀπὸ τὸ βιβλίον ἐκεῖνο. Ὅμως ἐδιόλεξε τρία
 μοναχὰ κεφάλαια, καὶ τὰ ἐτύπωσε μέσα εἰς τὴν
 καρδίαν του, καὶ ἔκαμεν ἀπόφασιν μὲ τὸν ἑαυτὸν
 του νὰ τὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν, καὶ νὰ τὰ φυλάξῃ μὲ
 κάθε προσοχὴν. Τὸ ἕνα κεφάλαιον ἔλεγε τοῦτο· Ἄνι-
 στος καὶ ζητεῖς νὰ εὕρῃς θεραπείαν τῆς ψυχῆς σου,
 κάνει χρῆμα νὰ ἔχη· μεγάλην ἐπιμέλειαν καὶ ἐγνοίαν
 διὰ νὰ φυλάγῃ· καλὰ τὴν συνειδησίην σου ὅπου νὰ
 μὴν σὲ ἐλέγχῃ εἰς κἀνένα πρᾶγμα· καὶ ὅσα καλὰ
 ἔργα σοῦ λέγει ἡ συνειδησίς σου διὰ νὰ κάμῃς, μὴν
 βαρθεῖς, ἀλλὰ κάμῃ τα, καὶ θέλεις εὕρῃ μεγάλην
 ὠφέλειαν. Τὸ ἄλλο κεφάλαιον ἔλεγε τοῦτο· Ὅποιος
 ζητεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὰ χαρίσματα τοῦ ἀγίου Πνεύ-
 ματος, πρὸ τοῦ νὰ κάμῃ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, εἶ-
 ναι παρόμοιος μὲ ἐκεῖνον τὸν σκλάβον ὅπου ζητεῖ
 ἀπὸ τὸν αὐθέντην του τὸ ἐλευθεροχάρτι του, τὴν
 ἴδιαν ὥραν ὅπου δώσει τὰ ἄσπρα διὰ νὰ τὸν ἀγο-
 ράσῃ. Καὶ τὸ τρίτον κεφάλαιον ἔλεγε τοῦτο· Ἐκεῖνος
 ὅπου προσεύχεται μὲ τὸ στόμα, καὶ ἀκόμι δὲν ἀπό-
 κτησῇ γνῶσιν πνευματικὴν, μήτε ἰξεύρει νὰ προσεύ-
 χεται νοερώς, ἐκεῖνος εἶναι παρόμοιος μὲ τὸν τυφλὸν
 ἐκεῖνον ὅπου ἐφώναζεν· « Γιὰ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. »
 Ἄμῃ ἐκεῖνος ὅπου ἀπόκτησῃ γνῶσιν πνευματικὴν,
 καὶ προσεύχεται νοερώς, καὶ ἀνοίξῃ τὰ μάτια τῆς
 ψυχῆς του, παρομοιάζει μὲ τὸν ἴδιον τυφλὸν, ὅταν
 τὸν ἰάτρυσεν ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν τυφλότητα, ὅπου
 ἔλαβε τὴν φῶς τῶν ματιῶν του, καὶ εἶδε τὸν Κύριον,
 καὶ πλέον δὲν τὸν ὠνόμασεν υἱὸν Δαβὶδ, ἀλλὰ τὸν
 ὠμολόγησεν Υἱὸν Θεοῦ, καὶ τὸν ἐπροσκύνησε καθὼς
 ἔπρεπε. Αὐτὰ τὰ τρία κεφάλαια ἄρσαν πολλὰ τοῦ
 νῦν ἐκεῖνου, καὶ πολλὰ τὰ ἐθαύμασε, καὶ ἔλαβε
 πειροφορίαν εἰς τὴν ψυχὴν του, καὶ ἐπίστευσεν ἀδι-
 στάκτως, πῶς θέλει εὕρῃ μεγάλην ὠφέλειαν, ἀνίσως
 καὶ προσέβη καλὰ τὴν συνειδησίην του, καθὼς λέγει
 ὁ ἄγιος Μάρκος· καὶ πῶς θέλει ἀπολαύσῃ τὰ χαρί-
 σματα τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ τὴν ἐνέργειάν του,
 ἀνίσως καὶ φυλάξῃ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ· καὶ τὸ
 τρίτον πῶς μὲ τὴν χάριν τοῦ ἀγίου Πνεύματος θέλει
 ἀξιώσῃ νὰ ἀνοίξῃ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του, καὶ νὰ ἰδῇ
 νοερώς τὸν Κύριον. Ὅθεν ἐλπίζωντας πῶς ἔχει νὰ
 ἰδῇ ἐκεῖνον τὸ ἀνεκλάλητον κάλλος τοῦ Κυρίου, ἐπλη-
 γύθη εἰς τὴν καρδίαν ἀπὸ τὸν ἔρωτα τοῦτον καὶ
 γάπην, καὶ εἶχε μεγάλην ἐπιθυμίαν εἰς τοῦτο.
 Ὅπως δὲν ἔκαμεν ἄλλο τίποτε, καθὼς μὲ ἐθε-
 σπώσεν ὑστέρᾳ μετ' ἔρκου, πέραξ μόνον κάθε βράδου
 ὅπου ἐπῆγαινον εἰς τὸ κρεβάτι του διὰ νὰ κοιμηθῇ,

ἔκανε πρῶτον τὴν προσευχὴν, καὶ τὰς μετανοίας
 ἐκαινας ὅπου τοῦ ἐπαράγγειλεν ὁ ἄγιος ἐκεῖνος· γέ-
 ρων, καὶ τότε κοιμήτο. Λοιπὸν ἀπερῶντας ὀλίγος
 καιρὸς, καὶ προσέχωντας αὐτὸς καλὰ τὴν συνειδησίην
 του, ἐκεῖ ὅπου ἔκανε αὐτὸν τὸν κανόνα τοῦ γέροντος
 ἕνα βράδου, τοῦ λέγει ἡ συνειδησίς του, νὰ κάμῃ καὶ
 ἄλλην προσευχὴν ἀκόμι καὶ ἄλλας μετανοίας, καὶ νὰ
 εἰπῇ ἀκόμι καὶ τὸ, « Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν
 με, » περισσότεραις φοραῖς, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ τὸ κά-
 μῃ. Καὶ αὐτὸς ὑπήκουσεν εἰς ἐκεῖνο, ὅπου τοῦ εἶπεν
 ἡ συνειδησίς του μὲ μεγάλην προθυμίαν, καὶ ἄρ-
 χισε χωρὶς κἀνένα δισταγμὸν παρευθὺς νὰ τὸ κάμῃ,
 πιστεύωντας πῶς ἐκεῖνα ὅπου ἔκανε, τοῦ τὰ ἔλεγεν
 ὁ ἴδιος Θεός· καὶ ἀπὸ τότε πλέον δὲν ἔπαυεν εἰς τὸ
 κρεβάτι νὰ κοιμηθῇ, ἀνίσως καὶ δὲν ἔκανε πρῶτον
 ἐκεῖνο ὅπου τοῦ ἔλεγεν ἡ συνειδησίς του, πῶς ἠμπο-
 ρεῖ νὰ τὸ κάμῃ. Καὶ τοιουτωτρόπως ὑπακούωντας
 αὐτὸς τὴν συνειδησίην του, καὶ ἐκείνη αὐγαίζωντας
 πάντοτε, καὶ λέγωντάς του νὰ κἀνῇ τὸ περισσέτε-
 ρον, εἰς ὀλίγον καιρὸν αὐξήσε πολλὰ ἡ προσευχὴ
 ὅπου ἔκανε, καθὼς εἶπαμεν, κάθε βράδου. Ἐπειδὴ
 καὶ τὴν ἡμέραν δὲν εἶχε εὐκαιρίαν νὰ προσεύχεται,
 διατὶ εἶχε τὴν ἐπιστάσιαν ὅλην τοῦ ὁσπητίου ἑνὸς
 μεγάλου ἀρχοντος, καὶ εἶχε πολλὰς φροντίδας καὶ
 ὑπόθεσας, καὶ ἐπῆγαινε καὶ κάθε ἡμέραν εἰς τὸ πα-
 λάτι τὸ βασιλικόν, καὶ δὲν τοῦ ἔμενε καιρὸς τὴν ἡμέ-
 ραν νὰ προσεύχεται, ἀλλὰ κάθε βράδου ὅπου ἐπῆ-
 γαινε διὰ νὰ κοιμηθῇ ἐπροσεύχετο, καθὼς εἶπαμεν,
 καὶ ἄρχισε νὰ θερμαίνεται ἡ καρδία του, καὶ νὰ τοῦ
 ἔρχεται κατάνυξις, καὶ νὰ τρέχουν ἀπὸ τὰ μάτια του
 δάκρυα περισσὰ, καὶ νὰ κἀνῃ συχναῖς φοραῖς γονυ-
 κλισίας πολλαῖς, καὶ νὰ λέγῃ καὶ ἄλλας εὐχὰς εἰς
 τὴν Θεοτόκον μὲ ἀνιστεναγμοῦς, καὶ μὲ πόνον καρ-
 δίας· καὶ τοῦ ἐφαίνετο πῶς παραστίζεται ἔμπροσ-
 θεν εἰς τὸν Κύριον σωματικῶς, καὶ ἐπρόσπευτεν
 εἰς τοὺς ἀχράντους πόδας του, καὶ τὸν ἔπαρκα-
 λούσε μετὰ δακρύων νὰ τὸν εὐσπλαγχνισθῇ ὡσαν
 τὸν τυφλὸν ὅπου λέγει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καὶ νὰ
 τοῦ χάρισῃ τὸ φῶς τῶν ματιῶν τῆς ψυχῆς του. Καὶ
 ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν τόσον αὐγατίσεν ἡ προσευχὴ
 ὅπου ἔκανε κάθε βράδου, ὅπου ἐβάστα εἰς τὰ μεσά-
 νυκτα καὶ εἰς καιρὸν ὅπου ἐπροσεύχετο ἔρῃς ἐστέ-
 κετο ὡσάν μία κολώνα, καὶ δὲν ἐσάλευε παντελῶς
 μήτε τὰ πόδια του, μήτε κἀνένα ἄλλο μέρος τοῦ
 κορμίου του· μήτε τὰ μάτια του τὰ ἐγύριζε τὸ ἕνα
 μέρος καὶ τὸ ἄλλο διὰ νὰ κοιτάξῃ, ἀλλὰ ἐστέκετο
 μὲ μεγάλον φόβον καὶ τρόμον χωρὶς νὰ νυστάξῃ, ἢ
 νὰ τοῦ ἔλθῃ ποτὲ ἀκηδία καὶ ὀκηρία. Λοιπὸν ἕνα
 βράδου εἰς καιρὸν ὅπου ἐπροσεύχετο, καὶ ἔλεγε νοε-
 ρῶς μὲ τὸν νοῦν του τὸ, « Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ
 ἁμαρτωλῷ, » ἔξαφνα ἔλαμψεν εἰς αὐτὸν μία λάμψις
 θεϊκῆ, καὶ ἐγέμισεν ἀπὸ τὸ φῶς ἐκεῖνο ὅλος ὁ τόπος,
 καὶ ὁ νέος ἐκεῖνος, ὁ εὐλογημένος, λέγω, Γεώργιος,
 ἔμεινεν ἐκστατικός, καὶ ἀλησμόνητος τὸν ἴδιον τὴν
 ἑαυτὸν του, ἀνίσως καὶ εὕρισκετο μέσα εἰς σπῆτι,
 διατὶ ὡλοῦθεν ἔβλεπε φῶς, ὡσάν νὰ ἦτον ἔξω· καὶ
 μήτε ἐκαταλάμβανε τότε ἀνίσως καὶ ἐπατοῦσεν εἰς
 τὴν γῆν, ἢ στέκεται εἰς τὸν ἀέρα· ἀλλὰ μήτε κἀμ-
 μίαν φροντίδα σωματικὴν, ἢ κοσμικὴν εἶχε παντε-

λῶς εἰς τὸν νοῦν του, ἀμὴ ἀλησμόνητος τελείως ὄλον A τὸν κόσμον, καὶ ἀνταμώθη ὄλος, καὶ ἔγινεν ἓνα μὲ τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ θεϊκόν, καὶ τοῦ ἐφαίνετο πῶς ἔγινε καὶ αὐτὸς φῶς, καὶ ἦτον ὄλος γεμάτος ἀπὸ δάκρυα, καὶ ἀπὸ μίαν χαρὰν ἀνεκδιήγητον· καὶ ὕστερα ἀπὸ τοῦτο ἀνέβη ὁ νοῦς του εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐκεῖ εἶδεν ἄλλο φῶς πλεον λαμπρότερον, καὶ κοντὰ εἰς ἐκεῖνο τὸ φῶς τοῦ ἐφάνη πῶς ἐστέκετο ὁ ἅγιος ἐκεῖνος γέρων ὀποῦ τοῦ Ἐδωκεν, ὡς εἴπαμεν, τὸ βιβλίον τοῦ ἀββᾶ Μάρκου, καὶ τὸν κανόνά ὀποῦ ἔγραψεν. Ἐγὼ λοιπὸν καθὼς τὰ ἄκουσα ἀπὸ τὸν νέον, ἐστοχάσθηκα, πῶς καὶ ἡ πρεσβεία τοῦ ἀγίου γέροντος ἐσυνέργησε πολλὰ εἰς τοῦτο, καὶ ἔττι τὸ οἰκονόμησεν ὁ Θεὸς διὰ τὴν δειξὴν τοῦ νέου εἰς ποῖον ὕψος ἀρετῆς εὐρίσκατο ὁ ἅγιος ἐκεῖνος γέρων, διὰ τοῦτο τὸν εἶδε πῶς ἐστέκετο κοντὰ εἰς ἐκεῖνο τὸ φῶς. Τότε ὁ νέος ἐκεῖνος, ὡσάν ἐπέρασεν αὐτὴ ἡ θεωρία, καὶ ἦλθε πάλιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἦτον γεμάτος, καθὼς ἔλεγεν, ἀπὸ χαρὰν καὶ θαυμασμὸν, καὶ εὐγανεν ἀπὸ τὴν καρδίαν του τὰ δάκρυα, καὶ μαζὴ μὲ ἐκείνα τὰ δάκρυα ἀκολουθοῦσε καὶ μία γλυκύτης ὑπερβολικῆ. Τέλος πάντων ἔπεσεν εἰς τὸ κρεθῆατι διὰ τὴν κοιμηθῆ ὀλίγον, καὶ τὴν ἴδιαν ὠραν ἐφώνησεν ὁ πετεινός, καὶ ἔν ἐπέρασεν ὀλίγον, καὶ ἐσημαῖαν ἡ ἐκκλησίαις διὰ τὸν ὄρθρον, καὶ ἐσηκώθη ὁ νέος διὰ τὴν διαβάση τὸν ὄρθρον κατὰ τὴν συνήθειάν του, καὶ ἐκείνην τὴν νύκτα μῆτε ἐκοιμήθη τελείως, μῆτε στοχασμὸς ὕπνου τοῦ ἦλθε παντελῶς. Αὐτὰ μοῦ ἐδιηγείτο ὁ νέος πῶς ἠκολούθησαν εἰς αὐτόν. Ὁ ὀποῖος ἄλλο τίποτες δὲν ἔκαμε, καθὼς μὲ ἐθεθεῖαιεν ὁ ἴδιος, παρέξ αὐτὰ ὀποῦ ἠκούσατε μόνον, πλὴν εἶχε πίστιν καὶ ἐλπίδα ἀδίστακτον, καὶ διὰ τοῦτο ἠξιώθη νὰ ἰδῆ τέτοιαν ὕσωριαν. Καὶ μὴν μοῦ εἶπη τινὰς πῶς ἐκεῖνος τὰ ἔκαμεν αὐτὰ διὰ τὴν δοκιμάση, διατὶ αὐτὸς, ὡς μοῦ ἔλεγε, μῆτε μὲ τὸν λογισμὸν του τὸ ἔβαλεν αὐτὸ, διὰ τὴν δοκιμάση ποτὲ, ἀλλὰ εἶχε πίστιν ἀδίστακτον, ὅθεν ἐπορῆπιτωντας ἀπὸ λόγου του καὶ ἄλλον λογισμὸν σαρκικὸν καὶ κοσμικὸν, τὴσὴν μεγάλῃν ἐπιμέλειαν ἔβαλε διὰ τὴν φυλάξῃ τὴν συνειδήσιν ἄου, καὶ νὰ κατορθώση ἐκεῖνα ὀποῦ τοῦ ἔλεγεν ἡ συνειδήσις, ὀποῦ εἰς ὄλα τὰ ἄλλα πράγματα τοῦτου τοῦ κόσμου εὐρίσκατο ὡσάν ἀναίσθητος, καὶ δὲν τὰ αἰσθάνετο παντελῶς. Ἀλλὰ μῆτε νὰ φάγη, ἡ νὰ πῆ εἶχε κάμμιαν ἔρσειν, ὡστε ὀποῦ καὶ πολλαῖς φοραῖς ἔμενε νῆστιν κός. Ἀκούσατε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, τί λογῆς πράγματα κατορθώνει ἡ πίστις, καὶ πόσην δύναμιν ἔχει, ὅταν στερεώνεται μὲ τὰ ἔργα τὰ καλὰ; Ἐγνωρίστε πῶς μῆτε ἡ νεότης μᾶ; βλάπτει τίποτες, μῆτε πάλιν τὸ γρηρατεῖον μᾶς ὠφελει, ἀνίσως καὶ μᾶς λείπει ὁ φόδος τοῦ Θεοῦ; Ἐμάθετε τώρα, πῶς μῆτε ὁ κόσμος, καὶ ἡ πολιτείας μᾶς ἐμποδίζουν εἰς τὸ νὰ κάμωμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἀνίσως καὶ ἡμεῖς ἔχωμεν προθυμίαν· μῆτε πάλιν ἡ ἀναχώρησις τοῦ κόσμου, καὶ ἡ ἐρημία μᾶς ὠφελούν, ἀνίσως καὶ ἡμεῖς εὐρισκώμεσθεν εἰς ὀκνηρίαν καὶ ἀμέλειαν; Ὅλοι μᾶς ἀκούομεν τὸν Δαβὶδ πῶς μὲ τόσας φροντιδὰς, καὶ βασιλικὰς ὑποθέσεις, εἶχε τὸν νοῦν του ὄλος δειλὸν ἀφειρωμένον εἰς τὸν Θεόν, καὶ θαυμάζομεν εἰς τοῦτο, καὶ λέγομεν, πῶς ἓνας Δαβὶδ ἔγινε,

καὶ ὄχι ἄλλος; Καὶ νὰ ὀποῦ εἰς τοῦτον τὸν νέον ἀκολούθησε περισσότερον ἀπὸ τὸν Δαβὶδ. Διατὶ ὁ Δαβὶδ ἔλαβε τὴν μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Θεόν, ἐχρίσθη καὶ προφήτης, καὶ βασιλεὺς, ἔλαβε καὶ τὴν χάριν τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ἀνίσως λοιπὸν καὶ εἰς καιρὸν ὀποῦ ἔσφαλεν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἔχασε τὴν χάριν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς προφητείας, καὶ ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν τοῦ Θεοῦ, ἀνίσως λέγω ἦλθεν ὕστερα εἰς αἰσθησιν, καὶ ἐνθυμήθη τὰ καλὰ ὀποῦ εἶχε καὶ τὰ ἔχασε, καὶ τὰ ἐζήτησε πάλιν νὰ τὰ ἀποκτήση, τί θαύμαστον; Τὸ θαύμαστον εἶναι καὶ ἀξέπαινον, ὀποῦ ἓνας νέος ἄνθρωπος εἰκοσι χρόνων, ὀποῦ νὰ εἶναι προσηλωμένος ὄλος δειλὸν εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πρόσκαιρα νὰ ἔχη τὸν νοῦν του, καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτὰ ἄλλο τίποτες ὕψηλότερον νὰ μὴν στοχάζεται, μῆτε εἰς τὸν νοῦν του νὰ ἔλθῃ ποτὲ παρόμοιος λογισμὸς, καὶ μόνον ὀποῦ ἄκουσε ὀλίγον τίποτες ἀπὸ τὸν ἅγιον ἐκεῖνον γέροντα, καὶ ἰδιόδασε καὶ τὰ τρία ἐκεῖνα κεφάλαια τοῦ ἀββᾶ Μάρκου, παρευθὺς νὰ πιστεῦση ἀδίστακτως εἰς τὰ γεγραμμένα, καὶ νὰ τὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν μὲ ἐλπίδα ἀναμφίβολον, καὶ μὲ ἐκείνην τὴν ὀλίγην ἐργασίαν ὀποῦ ἔκαμε, νὰ ἀξιώθη τὴν ὕψωση τὸν νοῦν του ἔως εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ νὰ κάμη τὴν Θεοτόκον νὰ τὸν εὐσπλαγχνισθῇ, καὶ μὲ τὴν πρεσβείαν τῆς εἰς τὸν Θεόν, νὰ τὸν φιλιώση τόσο μὲ αὐτόν, ὀποῦ νὰ τοῦ στελεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανόν τὸν θεῖόν του φωτισμὸν, καὶ τὴν χάριν τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἡ ὀποία νὰ τὸν δυναμώσῃ νὰ φθάσῃ ἔως τὸν οὐρανόν, καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὸ φῶς ἐκεῖνο, τὸ ὀποῖον πολλοὶ τὸ ἐπιθυμοῦν, μὲ ὀλίγοι τὸ ἐπιτυχαῖνον. Μὲ ὄλον τοῦτο ὁ νέος οὗτος καὶ εὐλογημένος Γεώργιος, ὀποῦ μῆτε χρόνους πολλοὺς ἐνήστευσε, ἡ ἀγρύπνησεν, ἡ ἄλλους ἀγῶνας ἀσκητικὸς ἔκαμεν· ἀλλὰ μῆτε ποτὲ τοῦ ἐκοιμήθη χάμω, μῆτε πρῦχνα ἐφόρεσε, μῆτε καὶ ὀργησε ἔγινε, μῆτε ἀπὸ τὸν κόσμον ἀναχώρησε σωματικὰ· μόνον διὰ ὀλίγην ἀγρυπνίαν, καὶ προσοχίαν ὀποῦ ἔκαμεν, ἔγινεν ἄγγελος ἐπίγειος, καὶ ἄνθρωπος ἐπουράνιος· ἄνθρωπος εἰς τὸ φαινόμενον, καὶ ἄσαρκος εἰς τὸ νοούμενον· κρατητός, καὶ ἀκράτητος· βλεπόμενος ἀπὸ ὄλους, καὶ μόνος εὐρισκόμενος μὲ μόνον τὸν Θεόν ὀποῦ ἰξεύρει τὰ πάντα. Διὰ τοῦτο καὶ ἠξιώθη νὰ ἰδῆ τὸ γλυκύτατον ἐκεῖνο φῶς τοῦ νοητοῦ Ἡλίου τῆς δικαιοσύνης. Καὶ πρεπόντως, Διατὶ ἡ ἀγάπη καὶ ὁ πόθος ὀποῦ εἶχεν εἰς τὸν Θεόν, τὸν ἔκαμε νὰ γένη ἔξω κόσμου πνευματικῶς, καὶ νὰ ἀλησημονήσῃ καὶ κόσμον, καὶ σάρκα, καὶ ὄλα τὰ μάταια πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ νὰ προσηλωθῇ ὄλος δειλὸν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἔττι νὰ γένη ὄλος πνευματικὸς, καὶ ὄλος φῶς, καὶ νὰ ἰδῆ τέτοιαν θεωρίαν, καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τέτοιαν ἀπόλαυσιν· καὶ μάλιστα ὀποῦ ἐκτοικῶσε μέσα εἰς πολιτείαν, καὶ εἰς τέτοιαν πολιτείαν, καὶ ἰδιόδαριε καὶ εἰς τὰ βασιλικὰ παλάτια, καὶ εἶχε καὶ ἐπιτασίαν ἐπάνω τοῦ ἀρχοντικοῦ μεγάλου, μὲ τότους σκλάβους, καὶ ἄλλους ὕπηρέτας πολλοὺς, καὶ ὕπηρεσίας, καὶ ὕποθέσεις μεγάλας καὶ περισσὰς.

Ἀλλὰ ἀρκετὰ εἶναι αὐτὰ ὀποῦ εἴπαμεν καὶ δι-

ἐπαινον τοῦ νέου ἐκείνου, καὶ διὰ παρακίνησιν ἐπι-
 κήν σας ὅπου νὰ ἐλοῦντε καὶ τοῦ λόγου σας εἰς
 πόθον τοιοῦτον, καὶ νὰ τὸν μιμηθῆτε, διὰ νὰ
 ἀξιωθῆτε νὰ λάβετε παρόμοιον χάριν ἀπὸ τὸν
 Θεόν. Ἡ θέλετε νὰ σὰς εἰπῶ καὶ ἄλλα μεγαλύτερα
 ἀπὸ αὐτὰ ὅπου σὰς εἶπα; Ὅμως τί ἄλλο εἶναι με-
 γάλτερον ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καθὼς λέγει ὁ
 Θεολόγος Γρηγόριος; πῶς δηλαδὴ ἡ ἀρχὴ τῆς σοφίας
 εἶναι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ; Διὰ τί ἐκεῖ ὅπου εἶναι ὁ φό-
 βος τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ εἶναι καὶ φύλαξις τῶν ἐν-
 τολῶν· καὶ ὅπου εἶναι ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν·
 ἐκεῖ εἶναι ὁ καθαρισμὸς τῆς σαρκὸς, ἡ ὁποία εἶναι
 ἓνα παρὺ σὺννεφον ἐμπρὸς εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ δὲν
 τὴν ἀφίνει νὰ ἰδῆ παστρικά τὴν λάμψιν τῆν θεϊκὴν.
 Καὶ πάλιν ἐκεῖ ὅπου εἶναι καθαρισμὸς τῆς σαρκὸς,
 ἐκεῖ εἶναι ἑλλαμψις θεϊκῆ· καὶ ὅπου εἶναι ἡ ἑλλαμ-
 ψις ἡ θεϊκῆ, ἐκεῖ εἶναι ἡ τελειώσις τοῦ θεϊκοῦ πό-
 σου. Ὅστε ὅπου ἡ ἑλλαμψις ἡ θεϊκῆ καὶ ὁ φωτι-
 σμὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι τέλος ἀτελειώτων
 κάθε ἀρετῆς, καὶ ὅπου εἰς τὸν εἰς αὐτὸ τὸ τέλος, τε-
 λειώσωμεν ὅλα τὰ αἰσθητὰ, καὶ ἄρχισαι νὰ ἐρχεται εἰς
 τὴν γνῶσιν τῶν πνευματικῶν.

Αὐτὰ εἶναι, ἀδελφοί μου, τὰ θαυμάσια τοῦ ἁγίου
 Θεοῦ. Διὰ τοῦτο φανερῶναι ὁ πάνσοφος Θεὸς τοὺς
 κρυπτοὺς ἁγίους του, ἢ διὰ νὰ τοὺς μιμηθῶν οἱ
 ἄλλοι, καὶ νὰ μεταχειρισθῶν καὶ αὐτοὶ τὴν πολι-
 τείαν τους, ἢ ἂν δὲν τοὺς μιμηθῶν, νὰ μείνουν
 ἀναπολόγητοι, καὶ νὰ μὴ ἔχουν κάμμιαν πρόφασιν
 νὰ εἰποῦν. Διὰ τί καὶ ἐκεῖνοι ὅπου εὐρίσκονται μέσα
 εἰς τοὺς περισπασμοὺς καὶ ταραχάς, ἀνίσως καὶ
 πολιτευόμεναι καθὼς πρέπει, σώνονται, καὶ ἀξιῶ-
 νονται νὰ λάβουν ἀπὸ τὸν Θεὸν μέγαρα καλὰ, διὰ
 μοναχὴν τὴν πίστιν ὅπου ἔχουν εἰς αὐτόν. Λοιπὸν
 λυπηθῆτε τὴν ψυχὴν σας ἀδελφοί, καὶ πιστεύετε
 μετὰ τὴν σας τὴν καρδίαν ἀδιστακτικῶς εἰς τὸν Κύριόν
 μας, καὶ εἰς τὰ λόγια του, καὶ μισήσατε ἑτοῦτα τὰ
 ψεύτικα πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ ἀφήσατέ τα, ὡς
 προσωρινὰ ὅπου εἶναι, καὶ προσέλθετε εἰς τὸν Θεόν,
 καὶ προσκολληθῆτε μετὰ αὐτόν. Διὰ τί χωρὶς τὸν Θεόν
 δὲν εἶναι τίποτε εἰς τὸν κόσμον. Ὅλα τὰ πράγματα
 εἶναι οὐδὲν, ὅταν λείπῃ ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο κλαίω, καὶ
 ὀρῶ, καὶ λυποῦμαι ὑπερβολικὰ, ὅταν συλλογισθῶ
 πῶς ἔχομεν τέτοιον αὐθέντην πλουσιόδωρον καὶ φιλ-
 ἄνθρωπον, ὅπου διὰ μὴν τὴν πίστιν ὅπου δειχνο-
 μεν εἰς τοὺς λόγους του, καὶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις του
 μετὰ τὴν πρᾶξιν, μὰς χαρίζει τέτοια χαρίσματα, κα-
 θὼς τὰ ἠκούσαμεν, καὶ τὰ εἶδαμεν. Καὶ ἡμεῖς ἀσυλ-
 λόγιστα ὡς νὰ ἄλογα ζῶα προτιμῶμεν καλῆτερα τὴν
 γῆν, καὶ τὰ γῆνα καὶ φθαρτὰ πράγματα, τὰ ὅποια ὁ
 πανάγαθος Θεός διὰ τὴν ἄκραν του εὐσπλαγχνίαν μὰς
 τὰ δίδει πλουσιοπάρωχα διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ σώματος,
 διὰ νὰ κυβερνᾶται ἀπὸ αὐτὰ μέτρια, ὅσα τοῦ εἶναι ἀνα-
 γκαῖα διὰ νὰ ζῆ. Καὶ ἡ ψυχὴ νὰ μὴ ἔχη κἀνένα ἐμπό-
 διον, ἀλλὰ νὰ ἔχη τὴν ἐδικὴν τῆς ἔγνωιαν, καὶ νὰ πολι-
 τεύεται καὶ αὐτὴ καθὼς πρέπει, καὶ νὰ τρέφεται
 καὶ αὐτὴ μετὰ τὴν νοερὰν τροφήν, καὶ μετὰ τὴν χάριν
 τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦτο
 ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, διὰ νὰ εὐρῆ αἴτιαν
 ἀπὸ ἑτοῦτα τὰ κοσμικὰ πράγματα νὰ δοξάσῃ τὸν

Θεόν οὗ τοῦ τὰ ἔδωκε, καὶ νὰ γνωρίσῃ τὸν εὐεργε-
 τὴν του, καὶ τὸν καλοθελητὴν του, καὶ νὰ τὸν πο-
 θῆσῃ, καὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, καὶ μετὰ εὐχαριστίαν
 λόγου, καὶ μετὰ εὐχαριστίαν θεαρέτων πράξεων, καὶ
 ἔτι νὰ ἀξιωθῆ νὰ λάβῃ καὶ ἄλλαις εὐεργεσίαις ἀπὸ
 τὸν Θεόν, καὶ χαρίσματα μεγαλύτερα καὶ αἰώνια.
 Ἄλλὰ ἡμεῖς, ἀλήμονες! τελείως, δὲν ἐγνοιαζόμεσθε
 διὰ ἐκεῖνα τὰ μέλλοντα, μόνον εἰμεσθε δοσμένοι εἰς
 τὰ παρόντα, καὶ διὰ ἐκεῖνα φροντίζομεν, καὶ ἐπιμε-
 λούμεθα πῶς νὰ τὰ ἀποκτήσωμεν, πῶς νὰ τὰ περι-
 σεύσωμεν, καὶ διὰ ἐκεῖνον ὅπου μὰς τὰ ἔδωκεν ὁλό-
 τελα δὲν μὰς ἐγνοιάζει, ἀμὴ δειχνομεν καὶ μεγάλην
 ἀχαριστίαν εἰς αὐτόν, καὶ γινόμεθα παρόμοιοι με-
 τοὺς δαίμονας, ἢ καὶ χειρότεροι, ἂν πρέπει νὰ εἰπῶ
 τὴν ἀλήθειαν. Καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τιμωρη-
 θῶμεν καὶ περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους, διὰ τί καὶ
 περισσότεραις εὐεργεσίαις ἐλάδαμεν. Ἐπειδὴ καὶ
 ἡμεῖς ἐγεννήθημεν Χριστιανοί, ἐλάδαμεν τόσα μυ-
 στήρια, τόσα χαρίσματα πνευματικὰ, καὶ πιστεύο-
 μεν ἐνὰ Θεὸν ὅπου ἔγινε διὰ ἡμᾶς ἄνθρωπος, καὶ
 ἔπαθε τόσα βάσανα, καὶ τέλος πάντων θάνατον
 σταυρικὸν διὰ νὰ μὰς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν πλάνην
 τοῦ διαβόλου, καὶ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ μετὰ ὅλα
 ταῦτα τὸν πιστεύομεν μετὰ λόγια μοναχὰ, καὶ μὴ
 τὰ ἔργα μας τὸν ἀρνούμεθα τελείως.

Δὲν κηρύττεται τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ τὴν σήμερον
 ὀλοῦθεν, καὶ εἰς τὰς πολιτείας, καὶ εἰς τὰ χωρία
 καὶ εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ εἰς τὰς ἐρημίας; Μὰ,
 ἂν ἀγαπᾶς, ἐξέταξε ἀκριδῶς νὰ μάθῃς πόσοι Χρι-
 στιανοὶ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του· καὶ μετὰ βίας
 ἀνάμεσα εἰς τούτους θέλεις εὐρῆ ἓναν ὅπου νὰ εἶναι
 ἀληθινὰ Χριστιανός καὶ μετὰ τὰ λόγια, καὶ μετὰ
 ἔργα. Δὲν εἶπεν ὁ Κύριός μας εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγ-
 γέλιον; Ὁποῖος πιστεύει εἰς ἐμὲ, θέλει κάμῃ καὶ
 αὐτὸς ὅσα κάμω καὶ ἐγὼ, καὶ ἀκόμι μεγαλύτερα; Ἔ-
 τώρα ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς ἀποκοτᾶ νὰ εἰπῇ, πῶς ἔγω
 κάμω τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, καὶ πιστεύω ὀρθῶς εἰς
 αὐτόν; Βλέπετε, ἀδελφοί, ὅπου ἔχομεν νὰ εὐρεθῶ-
 μεν ἄπιστοι εἰς ἐκείνην τὴν φοδερὰν ἡμέραν τῆς
 κρίσεως, καὶ ἔχομεν νὰ κολασθῶμεν χειρότερα ἀπὸ
 ἐκεῖνους ὅπου δὲν γνωρίζουν τελείως τὸν Χριστόν,
 μήτε τὸν πιστεύουν; Διὰ τί ἀνάγκη εἶναι, ἢ ἡμεῖς
 νὰ καταδικασθῶμεν ὡς ἄπιστοι, ἢ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
 σοῦς Χριστός, ἢ αὐτοαλήθεια, νὰ ἀποδειχθῇ ψεύστης;
 τὸ ὅποῖον εἶναι ἀδύνατον. Καὶ αὐτὰ τὰ ἔγραψα, ἀδελ-
 φοί μου, ὅχι μετὰ σκοπὸν διὰ νὰ ἐμποδίσω τοὺς Χρι-
 στιανούς ἀπὸ τὴν ἀναχώρησιν καὶ τὴν ἡσυχίαν, προ-
 τιμῶντας καλῆτερα τὴν πολιτείαν τὴν κοσμικὴν (μὴ
 γένοιτο τοῦτο ποτέ!), ἀλλὰ ὁ σκοπός μου εἶναι νὰ
 πληροφώρῃσω ὅλους ἐκείνους ὅπου διαβάσουν τὴν
 παρούσαν διήγησιν, πῶς κείνους ὅπου θέλει καὶ πο-
 θεῖ ἐξ ὅλων του ψυχῆς καὶ καρδίας νὰ κάμῃ τὸ κα-
 λὸν καὶ τὴν ἀρετὴν, ἔλαβε δύναμιν ἀπὸ τὸν παντο-
 δύναμον Θεὸν νὰ ἡμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ εἰς κάθε τό-
 πον, καὶ νὰ ἀξιωθῇ νὰ λάβῃ καὶ χαρίσματα πνευμα-
 τικὰ, καὶ θείας θεωρίας, ὡς καὶ τούτον τὸν νέον,
 τὸν εὐλογημένον λέγω Γεώργιον. Τὸν ὅποῖον, μετὰ τὸ
 νὰ τὸν εἶχα καὶ ἐγὼ γινώσκον, καὶ φίλον μου ἀκρι-
 ῶν τὸν ἐπαρκαλίεσα, καὶ μοῦ τὰ ἐξηγήθη, καθὼς

τά εγγραφα. Διὰ τοῦτο, ἀδελφοί μου ἐν Χριστῷ, ὡς ἂν παρακαλῶ, ὡς λάβωμεν καὶ ἡμεῖς προθυμίαν καὶ πόθον εἰς τὴν καρδίαν μας διὰ νὰ κάμωμεν τὸ καλὸν, καὶ ὡς δράμωμεν μὲ πίστιν ἀδίστακτον καὶ ἐλπίδα, διὰ νὰ κατορθώσωμεν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, καὶ πιστὸς καὶ ἀψευδίστατος εἶναι ὁ Κύριός μας. « Τὸ πρόσωπα ἡμῶν οὐ μὴ κατασχυνθῆ. » Βεβαίωτατα θέλομεν δυνηθῆ νὰ κατορθώσωμεν κάθε καλὸν, εἰς ὅποιον τόπον καὶ ἂν εἰμῶμε· ἢ εἰς πολιτείαν, ἢ εἰς

χωρία, ἢ εἰς μοναστήρια, ἢ εἰς ἐρημίαν. Διὰ τὸ ἀπάνταχος Θεὸς κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του ἀνοίγει τὰς πόρτας τῆς βασιλείας του εἰς κάθε ἕνα ὁποῦ κρούει ἀκατάπαυστα· καὶ δίδει τὴν χάριν τοῦ παναγίου Πνεύματος εἰς κάθε ἕνα ὁποῦ γυρεύει· καὶ δὲν εἶναι τρόπος ἐκεῖνος ὁποῦ ζητεῖ ὀλοφύχως, νὰ μὴ εὖρη τὸν πλοῦτον τῶν χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΥΜΕΩΝ

ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΛΟΓΟΣ

Μεταφρασθεὶς εἰς κοινὸν διάλεκτον, καὶ ἐνταῦθα τεθεὶς εἰς εὐκολωτέραν τῶν ἀπλουστερῶν καταληγῆν.

Τρεῖς εἶναι οἱ τρόποι τῆς προσοχῆς καὶ τῆς προσευχῆς, μὲ τοὺς ὁποίους ἡ ψυχὴ ἢ ὑψώνεται, καὶ προκόπτει· ἢ κρημνίζεται, καὶ χάνεται. Καὶ ἀνίσως αὐτοὺς τοὺς τρεῖς τρόπους τοὺς μεταχειρίζεται εἰς ἀρμόδιον καιρὸν, καθὼς πρέπει, προκόπτει· εἰ δὲ καὶ τοὺς μεταχειρισθῆ ἀνόητα καὶ παρακάικρα, κρημνίζεται. Λοιπὸν ἡ προσοχὴ πρέπει νὰ εἶναι τόσον δεμένη καὶ ἀχώριστος μὲ τὴν προσευχὴν, καθὼς εἶναι δεμένος καὶ ἀχώριστος τὸ κορμὶ μὲ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ ἕνα χωρὶς τοῦ ἄλλο δὲν ἢμπορεῖ νὰ σταθῆ. Καὶ ἡ προσοχὴ πρέπει νὰ πηγαίῃ ὀμφορῶς, καὶ νὰ βιγλίξῃ τοὺς ἔχθρους, ὡσάν ἕνας βιγλάτορας, καὶ αὐτὴ πρῶτον νὰ πολεμῆ μὲ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ νὰ ἀντιστέκεται εἰς τοὺς κακοὺς λογισμοὺς ὁποῦ ἔρχονται εἰς τὴν ψυχὴν. Καὶ κατόπι ἀπὸ τὴν προσοχὴν νὰ ἀκολουθῆ ἡ προσευχὴ, ἡ ὁποία ἀφανίζει καὶ θανατῶνει παρευθὺς ὄλους ἐκεῖνους τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, ὁποῦ ἐπολέμησε πρῶτῃτερα ἡ προσοχὴ· διὰ αὐτὴ μοναχὴ δὲν ἢμπορεῖ νὰ τοὺς θανατώσῃ. Καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον τῆς προσοχῆς καὶ τῆς προσευχῆς κρέμεται ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς, ὅτι ἀνίσως καὶ μὲ τὴν προσοχὴν φυλάττωμεν καθαρὰν τὴν προσευχὴν, προκόπομεν, εἰ δὲ καὶ δὲν προσέχομεν νὰ τὴν φυλάττωμεν καθαρὰν, ἀλλὰ τὴν ἀφίνομεν ἀρύλακτον, καὶ μολύνεται ἀπὸ τοὺς κακοὺς λογισμοὺς, γινόμεσθαι ἀχρεῖοι καὶ ἀπρόκοποι. Ἐπειδὴ λοιπὸν, καθὼς εἶπαμεν, καὶ οἱ τρόποι τῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς εἶναι τρεῖς, πρέπει νὰ εἰποῦμεν καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ κάθε ἑνὸς τρόπου, διὰ νὰ διαλέξῃ τὸ καλλήτερον ἐκεῖνος ὁποῦ ἀγαπᾷ τὴν σωτηρίαν του, καὶ ὅχι τὸ χειρότερον.

Περὶ τοῦ πρώτου τρόπου τῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς.

Τοῦ πρώτου τρόπου τὰ ἰδιώματα εἶναι αὐτά· Ὅταν

βτινάς στέκεται εἰς προσευχὴν, ἀσηκώνει εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖράς του, καὶ τὰ μάτια του, καὶ τὸν νοῦν του, καὶ φαντάζεται μὲ τὸν νοῦν του θεϊκὰ νοήματα, καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὰ ἀτάγματα τῶν ἁγίων ἀγγέλων, καὶ τὰς σκηνάς τῶν ἁγίων, καὶ ἐν συντομίᾳ, ὅλα ὅσα ἤκουσεν ἀπὸ τὰς θείας Γραφῆς, τὰ μαζώνει εἰς τὸν νοῦν του, καὶ τὰ συλλογίζεται τότε εἰς τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, καὶ κοιτάζει εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ παρακίνει μὲ αὐτὰ τὴν ψυχὴν του τάχα εἰς ἔρωτα καὶ ἀγάπην θεϊκὴν. Καὶ μερικαῖς φορὰς εὐγάνει καὶ δάκρυα, καὶ κλαίει· καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπὸ ὀλίγον ὀλίγον ὑπερφανεύεται ἡ καρδία του, χωρὶς νὰ τὸ καταλαμβάνῃ, καὶ τοῦ φαίνεται πῶς αὐτὰ ὁποῦ κάνει, εἶναι ἀπὸ χάριν θεϊκὴν πρὸς παρηγορίαν του, καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τὸν ἀξιώσῃ πάντα νὰ εὐρίσκειται εἰς τέτοιαν ἐργασίαν. Τὰ ὁποία εἶναι σημάδια τῆς πλάνης· διὰ τὸ καλὸν, δὲν εἶναι καλὸν, ὅταν δὲν γένη μὲ τὸν τρόπον καλὸν, καὶ καθὼς πρέπει. Ὅστε ὁποῦ ὁ τέτοιος ἀνθρώπος, ἀνίσως καὶ ἡσυχάσῃ ἡσυχίαν ἀκραν, εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ μὴ γένη ἔξω φρενῶν, καὶ νὰ μὴ τρελαθῆ· εἰ δὲ καὶ τύχῃ νὰ μὴ εὕγῃ ἀπὸ τὰς φρένας του, ὅμως δὲν εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ ἔλθῃ εἰς γνῶσιν καὶ νὰ καταλάβῃ τὰς ἀρετάς, ἢ τὴν ἀπάθειαν. Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπλανήθηκα καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ βιέπουν φῶς καὶ λάμπιν μὲ τὰ μάτια ἐτούτα τοῦ κορμίου τους, καὶ ἀγροικοῦν εὐωδίας μὲ τὴν ὀσφρησίν τους, καὶ ἀκούουν μὲ τὰ αὐτία τους φωναίς, καὶ ἄλλα παρόμοια. Καὶ ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς ἐδαίμονίσθησαν, καὶ γυρίζουν ἔξω φρενῶν ἀπὸ τὸν εἰς τόπον· ἄλλοι πάλιν ἐδέχθησαν τὸν δαίμονα ὁποῦ ἐμετασχηματίσθη καὶ ἐφάνη εἰς αὐτοὺς ὡσάν ἀγγελὸς φωτὸς καὶ ἐπλανήθησαν, καὶ ἐμειναν ἀδιόρθωτοι ἔξω εἰσῶν, χωρὶς νὰ ἀκούσουν συμβουλίην ἀπὸ κανέναν

ἀδελφόν. Ἄλλοι δὲ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπαραινθήσθησαν ἀπὸ τὸν διάβολον, καὶ ἐφρονεύθησαν μοναχοὶ τοὺς καὶ ἄλλοι ἐκρημνίσθησαν· καὶ ἄλλοι ἐφουρμίσθησαν· καὶ πάλιν ἡμπορεῖ νὰ διηγῆται ταῖς διαφοραῖς πλάναις τῶν διαβόλου, μὲ ταῖς ὁποῖαις τοὺς πλανᾶ, ὅπου εἶναι ἀδιήγηται; Πλὴν ἀπὸ αὐτὰ ὅπου εἴπαμεν, κάθε φρόνιμος ἀνθρώπος ἡμπορεῖ νὰ καταλάβῃ τί λογῆς ζῆμα προέρχεται ἀπὸ τοῦτον τὸν πρῶτον τρόπον τῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς. Εἰ δὲ καὶ τύχη τινὰς ἀπὸ ἐκείνους ὅπου μεταχειρίζονται αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ δὲν πάθῃ κακὴν κακὸν ἀπὸ αὐτὰ ὅπου εἴπαμεν, ἐπειδὴ καὶ εὐρίσκεται μὲ συνοδίαν ἀδελφῶν (διὰ τὴν αὐτὰ τὰ κακὰ τὰ παθαίνουν μάλιστα οἱ ἀναχωρηταὶ ὅπου εἶναι μοναχοὶ τοὺς), ὅμως ἀπερνεῖ ὅλην του τὴν ζωὴν ἀπρόσκοπος.

Περὶ τοῦ δευτέρου τρόπου.

Ὁ δεύτερος τρόπος τῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς εἶναι αὐτός· Ὅταν τινὰς συνάγῃ τὸν νοῦν του μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν του, εὐγάνωντάς τον ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ, καὶ φυλάττῃ ταῖς αἰσθησῆς του καὶ μαζῶν ὅλους του τοὺς λογισμοὺς εἰς νὰ μὴ περιπατεῦν εἰς τὰ μάταια πράγματα τοῦτου τοῦ κόσμου· καὶ πότε ἐξετάζει τοὺς λογισμοὺς του, πότε προσέχει εἰς τὰ λόγια τῆς προσευχῆς ὅπου λέγει· καὶ ἄλλην ὥραν γυρίζει ὅπως τοὺς λογισμοὺς του ὅπου αἰχμαλωτίσθησαν ἀπὸ τὸν διάβολον, καὶ ἐσύρθησαν εἰς τὰ πονηρὰ καὶ μάταια· καὶ ἄλλην ὥραν πάλιν, μὲ κόπον πολὺν καὶ βίαν ἐρχεται εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ὅπου ἦτον κυριευμένος καὶ νικημένος ἀπὸ κἀνένα πάθος. Καὶ ἔχωντας τοῦτον τὸν ἀγῶνα καὶ πόλεμον εἰς τὸν ἑαυτὸν του, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰρηνεύσῃ ποτὲ, μήτε νὰ εὕρῃ καιρὸν νὰ ἐργασθῇ τὰς ἀρετὰς, καὶ νὰ λάθῃ τὸν στέφανον τῆς δικαιοσύνης. Διότι ὁ τοιοῦτος ἀνθρώπος παρνομιάζει μὲ ἐκείνον ὅπου κάνει πόλεμον μὲ τοὺς ἐχθροὺς του τὴν νύκτα εἰς τὸ σκοτάδι· ὁ ὅποιος ἀκούει ταῖς φωναῖς τῶν ἐχθρῶν, καὶ δέχεται ταῖς λαβωματιαῖς τοὺς, μὲ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἰδῇ καλὰ, ποιοὶ εἶναι, καὶ ἀπὸ ποῦ ἦλθαν, καὶ πῶς, καὶ διατὶ τὸν πληγῶνουν. Ἐπειδὴ καὶ τὸ σκοτὸς ὅπου εἶναι εἰς τὸν νοῦν του, καὶ ἡ ζάλη ὅπου ἔχει εἰς τοὺς λογισμοὺς, τοῦ προξενοῦν αὐτὴν τὴν ζῆμian, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του τοὺς δαίμονας ὅπου νὰ μὴν τὴν συντριβουν. Καὶ ὅπου μένει ὁ δυστυχῆς τὸν κόπον ματαίως, διὰ τὴν χάνει τὸν μισθόν, μὲ τὸ νὰ εἶναι κυριευμένος ἀπὸ τὴν κενόδοξian, χωρὶς νὰ τὸ καταλαμβάνῃ, καὶ τοῦ φαίνεται· πῶς εἶναι τάχα προσεκτικός. Καὶ πολλαῖς φοραῖς καταφρονεῖ ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειάν του τοὺς ἄλλους, καὶ τοὺς κατηγορεῖ, καὶ συσταίνει τὸν ἑαυτὸν του φανεταζόμενος μὲ τὴν ἐδικήν του φανετασίαν, πῶς εἶναι· ἄξιός νὰ γένῃ ποιμένας προβάτων, καὶ νὰ ὀρθῇ ἄλλους· καὶ ὁμοιάζει μὲ τὴν τυφλὸν ἐκείνον ὅπου ὑπόσχεται νὰ ὀρθῇ ἄλλους τυφλοὺς.

Τοῦτος εἶναι ὁ δεύτερος τρόπος, καὶ κάνει χρεῖα ὁ καθ' ἕνα ὅπου θέλει τὴν σωτηρίαν του, νὰ μάθῃ τὴν ζῆμian ὅπου τοῦ προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ νὰ προσέχῃ καλῶς. Ὅμως τοῦτος ὁ δεύτερος τρόπος εἶναι καλῆς ὁδὸς ἀπὸ τὸν πρῶτον καλῶς εἶναι· κα-

λὴτερη καὶ ἡ νύκτα ἐκαίνῃ ὅπου ἔχει φεγγάρι, ἀπὸ τὴν νύκτα τὴν σκοτεινὴν, καὶ ἐκαίνῃ ὅπου εἶναι χωρὶς φεγγάρι.

Περὶ τοῦ τρίτου τρόπου.

Ὁ τρίτος τρόπος εἶναι ἀληθινὰ πρᾶγμα παράδοξον, καὶ δυσκολοερμηνευτον, καὶ εἰς ἐκείνους ὅπου δὲν τὸν ἰξέρουν ὅχι μόνον εἶναι δυσκολοκατάληπτος, ἀλλὰ τοὺς φαίνεται σχεδὸν καὶ ἀπίστευτος, καὶ δὲν τὸ πιστεύουν πῶς γίνεται παρόμοιον πρᾶγμα, ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς καιροὺς τοῦτους δὲν εὐρίσκεται τοῦτος ὁ τρόπος εἰς πολλοὺς, ἀλλὰ εἰς πολλὰ ὄλγους. Καὶ καθὼς ἐγὼ λογιάζω αὐτὸ τὸ καλὸν ἐφυγεν ἀπὸ ἡμᾶς μαζὴ μὲ τὴν ὑπακοήν. Διὰ τὴν ὑπακοήν ὅπου κάνει ὁ καθένας εἰς τὸν πνευματικόν του Πατέρα, ἐκαίνῃ τὴν κάνει ἀμέριμον ἀπὸ ὅλα, ἐπειδὴ καὶ ἐξόρισε τὴν μέριμνάν του εἰς τὸν πνευματικόν του Πατέρα, καὶ εἶναι πλέον μακρὰν ἀπὸ τὴν προσπάθειαν τοῦτου τοῦ κόσμου, καὶ πολλὰ πρόθυμος καὶ δοκνος ἐργάτης τοῦτου τοῦ τρίτου τρόπου· ἀνίσως ὅμως καὶ ἤθελεν ἐπιτύχῃ διδάσκαλον, καὶ πνευματικόν Πατέρα ἀληθινὸν καὶ ἀπλανῆ, χωρὶς νὰ ἔχῃ κάμμian πλάνην. Διότι ἐκεῖνος ὅπου ἀφιέρωσῃ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ὅλην του τὴν μέριμναν εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς τὸν πνευματικόν του Πατέρα, καὶ μὲ τὴν ὑπακοήν τὴν ἀληθινήν, δὲν ζῆ πλέον ζωὴν ἐδικήν του, ὅπου νὰ κἀνῃ τὸ θέλημά του, ἀλλὰ νεκρωθῇ ἀπὸ κάθε προσπάθειαν τοῦ κόσμου, καὶ τοῦ ἰδίου του σώματος, ἐκεῖνος ἀπὸ ποῖον πρᾶγμα προσωρινὸν ἡμπορεῖ νὰ νικηθῇ καὶ νὰ δουλωθῇ; ἢ ποῖαν μέριμναν, καὶ φροντίδα ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ ὁ τοιοῦτος ἀνθρώπος; Ἀπὸ τοῦτον τὸν τρόπον λοιπὸν ὅπου εἶναι μαζὴ μὲ τὴν ὑπακοήν ὅλαις ἢ τέχναις τῶν δαιμόνων, καὶ ὅλαις τοὺς ἢ ἐφευρέσεις ὅπου μεθοδεύονται διὰ νὰ σύρουν τὸν νοῦν εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους λογισμοὺς, ὅλαις ἀφανίζονται καὶ διαλύονται. Καὶ τότε ὁ νοῦς ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου μένει ἐλευθέρως ἀπὸ ὅλα, καὶ μὲ μεγάλην ἀδειαν καὶ εὐκαιρίαν ἐξετάζει τοὺς λογισμοὺς ὅπου τοῦ φέρουν οἱ δαίμονες, καὶ μὲ ἐπιτηδείτητα μεγάλην τοὺς ἀποδιώχνει, καὶ μὲ καρδίαν καθαρὰν προσφέρει τὰς προσευχὰς του εἰς τὸν Θεόν. Αὕτη εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς πολιτείας, καὶ ὅσοι δὲν κάμουν τέτοιαν ἀρχὴν, ματαίως κοπιάζουν, καὶ δὲν τὸ γυωρίζουν.

Καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦτου τοῦ τρίτου τρόπου δὲν εἶναι, τὴ νὰ κοιτάξῃ τινὰς εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ νὰ ἀσκήσῃ τὰ χεῖρά του ὑψηλὰ, καὶ νὰ ἔχῃ τὸν νοῦν του εἰς τὰ οὐράνια, καὶ ἐκαίθῃ νὰ ζητῇ βοήθειαν ὅτι αὐτὰ, καθὼς εἴπαμεν, εἶναι ἰδιώματα τοῦ πρῶτου τρόπου, καὶ εἶναι τῆς πλάνης. Μήτε πάλιν νὰ φυλάττῃ τινὰς μὲ τὸν νοῦν του ταῖς αἰσθησῆς του, καὶ νὰ προσέχῃ ὅλος δι' ὅλου εἰς τοῦτο· καὶ τοὺς πόλεμους τοὺς ἐσωτερικοὺς τῆς ψυχῆς ὅπου τοῦ κάνουν οἱ ἐχθροὶ νὰ μὴν τοὺς βλέπῃ, μήτε νὰ προσέχῃ ἀπὸ αὐτοὺς, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἰδιώματα τοῦ δευτέρου τρόπου, καὶ ὅποιος τὰ μεταχειρίζεται, λαβώνεται, ἀπὸ τοὺς δαίμονας, μὲ δὲν λαβώνει· πληγῶνεται, καὶ δὲν τὸ ἰξέρει· σκλαβώνεται καὶ δουλώνεται, καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ κἀνῃ τὴν ἐδικήν εἰς ἐκείνους ὅπου τὸν

εσκάδωσαν, ἀλλὰ πάντοτε οἱ ἐχθροὶ καὶ φανερά Α καὶ κρυφὰ τὸν πολεμοῦν, καὶ τὸν κατασταίονον κενόδοξον καὶ ὑπερήφανον.

Ἄλλὰ σὺ, ἀγαπητὲ, ἀνίσως καὶ θέλεις τὴν σωτηρίαν σου, πρέπει νὰ κάμῃς ἀρχὴν αὐτοῦ τοῦ τρίτου τρίτου ἀπὸ ἐδῶ. Ὑστερα ἀπὸ τὴν τελείαν ὑπακοὴν ὅπου ἐπροσέταμεν πῶς πρέπει νὰ φυλάττης εἰς τὸν πνευματικὸν σου Πατέρα, εἶναι χρεῖα νὰ κἀνῃς καὶ ὅλα σου τὰ ἔργα μὲ συνειδησὶν καθαρὰν, ὡσὰν νὰ εἶσαι ἐμπροσθεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὴν χωρὶς ὑπακοὴν δὲν εἶναι τρόπος ποτὲ νὰ εἶναι ἡ συνειδήσις καθαρὰ· καὶ τὴν συνειδήσιν σου εἰς τρία πράγματα πρέπει νὰ τὴν φυλάττης καθαρὰν· πρῶτον εἰς τὸν Θεόν· δεῦτερον εἰς τὸν πνευματικὸν σου Πατέρα· καὶ τρίτον εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, B καὶ εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου.

Καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἔχεις χρέος νὰ φυλάξης τὴν συνειδήσιν σου καθαρὰν· ἦγουν νὰ μὴν κἀνῃς ἐκεῖνα ὅπου ἰξεύρεις πῶς δὲν ἀναπαύουν τὸν Θεόν, μήτε τοῦ ἀρέσουν. Εἰς τὸν πνευματικὸν σου Πατέρα πάλιν νὰ κἀνῃς ὅλα ἐκεῖνα ὅπου σε παραγγέλλει, καὶ μήτε παραπάνω ἀπὸ ἐκεῖνα, μήτε παρακάτω νὰ κἀνῃς, ἀλλὰ κατὰ τὸν σκοπὸν του, καὶ κατὰ τὸ θέλημά του, ἔτσι νὰ πορεύεσαι. Εἰς δὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους πρέπει νὰ φυλάττης συνειδήσιν καθαρὰν, νὰ μὴν κἀνῃς εἰς αὐτοὺς ἐκεῖνα ὅπου ἐσὺ μισεῖς, καὶ δὲν θέλεις· νὰ τὰ κάμουν ἐκεῖνοι εἰς ἐσέ. Καὶ εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου πάλιν χρέος ἔχεις νὰ φυλάττεσαι ἀπὸ τὴν παράρησιν· ἦγουν νὰ τὰ μεταχειρίζεσαι ὅλα καθὼς πρέπει, τόσον φαγητὰ, ὡσὰν καὶ πιωτὰ, C καὶ φορέματα· καὶ κοντολογίᾳ· ὅλα πρέπει νὰ τὰ κἀνῃς, ὡσὰν νὰ εἶσιν ἐμπροσθεν εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς κἀνένα σου ἔργον νὰ μὴν σε ἐλέγχῃ ἡ συνειδήσις σου, καὶ νὰ σὲ κεντᾷ, πῶς δὲν τὸ ἔκαμες καλά· καὶ ἔτσι μεταχειρίζου τὴν ἀληθινήν καὶ ἀπλανῆ στρατάν τοῦ τρίτου τρόπου τῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς, ἡ ὅποια εἶναι αὐτὸς·

Ἐγὼν ὁ νοῦς νὰ φυλάττη τὴν καρδίαν εἰς καιρὸν ὅπου προσεύχεται, καὶ νὰ περιτριγυρίζῃ πάντοτε μέσα εἰς αὐτήν, καὶ ἀπὸ ἐκεῖθεν μέσα, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας νὰ ἀναπέμπῃ τὰς εὐχὰς εἰς τὸν Θεόν· καὶ ἀφ' οὗ ἐκεῖθεν ἀπὸ μέσα τὴν καρδίαν γευθῆ, ὅτι εἶναι χρηστὸς ὁ Κύριος, καὶ γλυκανθῆ, πλέον δὲν θέλει μακρύνῃ ὁ νοῦς ἀπὸ τὸν τόπον τῆς καρδίας· D καὶ τότε θέλει εἰπεῖ καὶ αὐτὸς τὰ ἴδια λόγια ὅπου εἶπεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος· « Καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὡσεὶ εἶναι. » Καὶ παντοτινὰ ἐκεῖ μέσα εἰς τὴν καρδίαν θέλει κοιτάξῃ, καὶ ἐκεῖ θέλει περιτριγυρίζῃ, σπρόγνωντας τρόπον τινὰ καὶ διώκωντας ὅλα τὰ νοήματα ὅπου σπεύρονται ἐκεῖ μέσα ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν, τὸν διάβολον. Πλὴν εἰς ἐκεῖνους ὅπου δὲν ἔχουν κάμμιαν εἰδήσιν εἰς αὐτὸ τὸ σωτήριον ἔργον, καὶ δὲν τὸ ἰξεύρου, φαίνεται ταῖς περισσότεραις φοραῖς, πῶς εἶναι πολλὰ κοπιαστικὸν καὶ στενωχωρητικόν· ἀμὴ ἐκεῖνοι ὅπου ἐγεύθησαν τὴν γλυκύτητα ὅπου ἔχει, καὶ ἀπλάυσαν τὴν ἡθονὴν μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας τους, ἐκεῖνοι φωνάζουν· μὲ τὸν θεὸν Παῦλον, καὶ λέγουν· « Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; » κτλ.

Διὰ τὸν ἅγιον Πατέρα μας, ἀκούοντες τὸν Κύριον ὅπου λέγει εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, πῶς ἀπὸ τὴν καρδίαν εὐγαίνουσι οἱ πονηροὶ λογισμοί, φόνοι, πορνείαι, μοιχεῖαι, κλεψίαι, ψευδομαρτυραὶ, βλαστημῆαι· καὶ πῶς αὐτὰ εἶναι ὅπου μολύνουσι τὸν ἀνθρώπον. Καὶ πάλιν ἀκούοντες τὸν εἰς ἄλλο μέρος τοῦ Εὐαγγελίου νὰ μᾶς παραγγέλλῃ, νὰ καθαρῶμεν τὸ ἔσωθεν τοῦ ποτηρίου, διὰ νὰ γένη καὶ τὸ ἀπέξω καθαρὸν, ἔφησαν κάθε ἄλλο ἔργον πνευματικὸν, καὶ ἀγωνίσθησαν ὅπως διόλου εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον, ἦγουν εἰς τὴν φύλαξιν τῆς καρδίας, ὄντες βεβαιωμένοι, πῶς μαζὴ μὲ αὐτὸ τὸ ἔργον, θέλει ἀποκτήσουν εὐκολα κάθε ἕλληρ ἀρετὴν· ἀμὴ χωρὶς αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτηθῇ, καὶ νὰ μείνῃ κάμμιαν ἀρετὴ. Αὐτὸ τὸ ἔργον μερικὸν ἀπὸ τοὺς Πατέρας μας· τὸ ἰνόμασαν ἡσυχίαν καρδιακὴν· ἄλλοι τὸ ἰνόμασαν προσοχὴν· ἄλλοι, νῆψιν, καὶ ἀντίβρῃσιν· ἄλλοι, ἔρευναν τῶν λογισμῶν, καὶ φύλαξιν τοῦ νοῦς. Διὰ τὸ ὅλοι εἰς αὐτὸ ἐκαταγίνοντο, καὶ μὲ αὐτὸ ἀξιώθησαν τῶν θεῶν χαρισμάτων· καὶ διὰ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής· « Εὐφραίνου, νεανίσκε, εἰς τὴν νεότητά σου, καὶ περιπάτει εἰς τὰς στράτας τῆς καρδίας σου ἄμωμος, καὶ καθαρὸς, καὶ μάκρυνε τὴν καρδίαν σου ἀπὸ τοὺς διαλογισμοὺς· » καὶ διὰ τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Παροιμιστής· « Ἀνίσως καὶ ἐλθῆ καταπάνω σου ἡ προσβολὴ τοῦ διαβόλου, μὴ ἀφήσῃς νὰ ἔμβῃ εἰς τὸν τόπον σου· » καὶ μὲ τὸν τόπον ἔνοσε τὴν καρδίαν. Καὶ ὁ Κύριός μας λέγει εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον· « Μὴ μεταωρίζεσθε· » ἦγουν, Μὴ σκορπίζετε τὸν νοῦν σας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Καὶ εἰς ἄλλο μέρος πάλιν λέγει· « Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· » δηλαδὴ, Καλότυχοι εἶναι· ἐκεῖνοι ὅπου δὲν ἀπόκτησαν μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοὺς κάμμιαν ἔνοσιαν τούτου τοῦ κόσμου, ἀμὴ εἶναι πτωχοὶ ἀπὸ κάθε λογισμὸν κοσμικόν. Καὶ ὅλοι οἱ θεοὶ Πατέρες μας ἔγραψαν πολλὰ περὶ τούτου, καὶ ὅποια θέλει ἄς διαβάτῃ τὰ συγγράμματα τους νὰ τὰ ἰδῆ. Καὶ ὅσα ἔγραψεν ὁ ἀσκητὴς Μάρκος, καὶ ὅσα εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, καὶ ὁ ὁσῖος Ἡσύχιος, καὶ ὁ Σιναΐτης Φιλῶθιος, καὶ ὁ ἀββὼ Ἰσαίας, καὶ ὁ μέγας Βαρσανούφιος, καὶ ἄλλοι πολλοί.

Καὶ κοντολογίᾳ, ὅποιος δὲν προσέχει νὰ φυλάττῃ τὸ νοῦν του, ἐκεῖνος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γένη καθαρὸς εἰς τὴν καρδίαν, διὰ νὰ ἀξιώθῃ νὰ ἰδῆ τὸν Θεόν. Ὅποιος δὲν προσέχει, δὲν ἡμπορεῖ νὰ γένη πτωχὸς τῷ πνεύματι· μήτε ἡμπορεῖ νὰ πενήθῃ, καὶ νὰ κλαύσῃ· ἢ νὰ γένη πρῶτος καὶ ἡμεροῦς· ἢ νὰ πεινάσῃ, καὶ νὰ διψῆσῃ τὴν δικαιοσύνην· ἢ νὰ γένη ἐλεήμων, ἢ εἰρηνοποιὸς, ἢ δεδιωγμένος ἐνεκεν δικαιοσύνης· καὶ διὰ νὰ εἰπῶ καθολικῶς, δὲν εἶναι βολετὸν νὰ ἀποκτήσῃ τινὰς τὰς ἄλλας ἀρετὰς μὲ ἄλλο μέσον, παρὰ μὲ αὐτὴν τὴν προσοχὴν. Διὰ τοῦτο περισσότερον ἀπὸ ὅλα αὐτὴν πρέπει νὰ ἐπιμεληθῆς, διὰ νὰ καταλάβῃς μὲ τὴν δοκιμὴν αὐτὰ ὅπου σοῦ λέγω. Εἰ δὲ καὶ θέλεις νὰ μάθῃς καὶ τὸν τρόπον, πῶς νὰ κάμῃς, ἐγὼ σοῦ λέγω καὶ περὶ τούτου τὸ κατὰ δύναμιν, καὶ πρόσεχε καλῶς·

Τρία πράγματα ζάνει χρεῖα νὰ φυλάξης προτῆτερα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα· πρῶτον ἀμερικὴν ἀπὸ κάθε

πράγμα τόσον εὐλογον, ὅσον καὶ ἀνεύλογον, καὶ μά-
 ταιον ἤγουν νέκρωσιν ἀπὸ ὅλα τὰ πάντα· δευτερον
 συνειδησιν καθαρὰν εἰς ὅλα, καθὼς εἶπαμεν, ὅπου
 νὰ μὴ σε ἐλέγχῃ ἡ συνειδήσις εἰς κἀνένα πρᾶγμα·
 καὶ τρίτον ἀπροσπάθειαν τελείαν, χωρὶς νὰ κλινῇ ὁ
 λογισμὸς σου εἰς κἀνένα κοσμηκὸν πρᾶγμα. Ἐπειτα
 κάθισε εἰς ἓνα τόπον παρήμερον καὶ ἤσυχον κατὰ
 μόνος εἰς μίαν ἄκραν, καὶ κλείσε τὴν πόρταν, καὶ
 μάζεψε τὸν νοῦν σου ἀπὸ κάθε προσωρινὸν καὶ μά-
 ταιον πρᾶγμα· καὶ τότε ἀκούμισε εἰς τὸ στήθός
 σου τὸ κάτω σιαγόνι σου, ἤγουν τὸ πηγυῖνί σου, διὰ
 νὰ προσέχης μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον μέσα εἰς τὸν ἑαυ-
 τὸν σου, καὶ μὲ τὸν νοῦν σου, καὶ μὲ τὰ αἰσθητά
 σου μάρτια. Καὶ κράτει ὄλιγον καὶ τὴν ἀναπνοήν σου,
 διὰ νὰ ἔχης ἐκεῖ τὸν νοῦν σού, καὶ ἐρεύνησε μὲ τὸν
 νοῦν σου νὰ εὕρῃς τὸν τόπον ὅπου εἶναι ἡ καρδιά
 σου, καὶ ἐκεῖ νὰ εἶναι ὁλος διόλου καὶ ὁ νοῦς σου.
 Καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἔχεις νὰ εὕρῃς ἐκεῖ μέσα ἓνα
 σκοτός, καὶ πύρωσιν πολλήν, καὶ σκληρότητα.
 Ὑστερα ἀφ' οὗ ἐργασθῆς αὐτὸ τὸ ἔργον τῆς προσ-
 οχῆς ἀκατάπαυστα νύκτα καὶ ἡμέραν, θέλεις εὕρῃ,
 ὦ τοῦ θαύματος! μίαν χαρὰν ἀκατάπαυστον. Ἐπειδὴ
 καὶ ὁ νοῦς ἀγωνιζόμενος εἰς τοῦτο, θέλει ἐπιτύχῃ
 τὸν τόπον τῆς καρδίας, καὶ τότε πρὸςθεὸς βλέπει
 ἐκεῖ μέσα ἐκεῖνα τὰ πράγματα ὅπου δὲν εἶδε ποτέ
 του, μήτε τὰ ἴξυρε. Διὰ τὴν βλέπει τὸν ἀέρα ἐκείνον
 ὅπου εὐρίσκειται ἐκεῖ μέσα εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ὅλον
 τὸν ἑαυτὸν του, φωτεινὸν, καὶ γεμάτον ἀπὸ κάθε
 φρονιμάδα καὶ διάκρισιν. Καὶ ἀπὸ τότε καὶ εἰς τὸ
 ἔξῃς, ἀπὸ ὅποιον μέρος προκύψῃ, καὶ φανῇ κἀνενὰς
 λογισμὸς, πρὶν ἀκόμι νὰ ἔμβῃ, καὶ νὰ συλλογισθῇ,
 ἢ νὰ σχηματισθῇ, πρὸςθεὸς τὸν διώχνει ἐκεῖθεν, καὶ
 τὸν ἀφανίζει μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ ἤγουν μὲ τὸ,
 « Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με. » Καὶ ἀπὸ ἐδῶ
 ὁ νοῦς πλέον τοῦ ἀνθρώπου, ἀρχίζει νὰ ἔχη μνησι-
 κακίαν καὶ πῖθος μὲ τοὺς δαίμονας, καὶ πόλεμον
 ἀκατάπαυστον, καὶ ἀσχηκῶν καταπάνω τους τὸν
 θυμὸν τὸν φυσικὸν, καὶ τοὺς κυνηγῆ, καὶ τοὺς κτυπῆ,
 καὶ τοὺς ἀφανίζει. Τὰ δὲ ἄλλα ὅπου ἀκολουθοῦν νὰ
 γίνωνται τότε, θέλεις τὰ μάθη, σὺν Θεῷ, μόν-
 ος σου μὲ τὴν δοκιμὴν, διὰ μέσου τῆς προσοχῆς
 τοῦ νοῦς σου, καὶ κρατῶντας εἰς τὴν καρδίαν τὸν
 Ἰησοῦν, ἤγουν τὴν προσευχὴν τοῦ, « Κύριε Ἰησοῦ
 Χριστέ, » κτλ. Διότι λέγει καὶ ἓνας Πατέρας· « Κά-
 θου εἰς τὸ κελλίον σου, καὶ αὐτὸ θέλει σε διδάξαι τὰ
 πάντα. »

Ἐρώτ. Διὰ τὸν πρῶτον καὶ δευτερον τρόπον
 ὅπου εἶπαμεν δὲν ἠμποροῦν νὰ καταρθώσουν
 αὐτά;

Ἀπόκρ. Διὰ τὸν δὲν τοὺς μεταχειριζόμεθα καθὼς
 πρέπει. Ἐπειδὴ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος,
 τοὺς παρομοιάζει τοὺς τρώπους τοῦτους ὡς ἓνα μίαν
 σκάλαν μὲ τέσσαρα σκαλοπάτια, καὶ λέγει· « Ἄλλοι
 εἶναι ἐκεῖνοι ὅπου ταπεινώνουν, καὶ ὀλιγωστεύουν τὰ
 πάθη· καὶ ἄλλοι ὅπου ψάλλουν, ἤγουν προσεύχονται
 μὲ τὸ στόμα τους· καὶ ἄλλοι ὅπου καταγίνονται εἰς
 τὴν νοερὰν προσευχὴν· καὶ ἄλλοι ὅπου ἔρχονται εἰς
 τὴν θεωρίαν. » Ὡστε ὅπου ὅσοι θέλουν νὰ ἀναβοῦν
 αὐτὰ τὰ τέσσαρα σκαλοπάτια, δὲν ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ

ἄπάνω νὰ ἔρχονται εἰς τὰ κάτω, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ κάτω
 πηγαίνου εἰς τὰ ἀπάνω· καὶ ἀναβαίνουν τὸ πρῶτον
 σκαλοπάτι, καὶ ἔπειτα τὸ δευτερον, καὶ τότε τὸ τρί-
 τον, καὶ ὕστερα τὸ τέταρτον· καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρῆ-
 τον ἠμπορεῖ νὰ ἀσκηθῇ τινὰς ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ νὰ
 ἀνέβῃ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ πρῶτα καὶ ἀρχὴ κἀνεν
 χρεία νὰ ἀγωνίζεται πῶς νὰ καταπαύσῃ καὶ νὰ
 ὀλιγωστεύσῃ τὰ πάθη· καὶ δεῦτερον νὰ καταγίνεται
 εἰς τὴν ψαλμωδίαν, ἤγουν νὰ προσεύχεται μὲ τὸ
 στόμα. Διὰ τὸ ἀφ' οὗ ὀλιγωστεύσων τὰ πάθη, τότε
 πλέον ἡ προσευχὴ φυσικὰ προξενεῖ ἡδονὴν καὶ γλυ-
 κύτητα εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ λογίζεται εὐάρεστος
 κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. Καὶ τρίτον, νὰ προσεύχεται νοε-
 ρῶς, καὶ τέταρτον νὰ ἀναβαλῇ εἰς τὴν θεωρίαν. Καὶ
 τὸ πρῶτον, εἶναι τῶν ἀρχαρίων· τὸ δευτερον, ἐκείνων
 ὅπου ἀξάνουν εἰς τὴν προκοπήν· τὸ τρίτον, ἐκείνων
 ὅπου ἦλθαν εἰς τὸ ἄκρον τῆς προκοπῆς· καὶ τὸ τέ-
 τартον εἶναι τῶν τελείων.

Λοιπὸν ἡ ἀρχὴ δὲν εἶναι ἄλλο, παρα ἡ ὀλιγωστευ-
 σις τῶν παθῶν, τὰ ὅποια δὲν ὀλιγωστεύουν ἀπὸ τὴν
 ψυχὴν κατὰ ἄλλον τρόπον, πάρεξ μὲ τὴν φύλαξιν καὶ
 προσοχὴν τῆς καρδίας. Διὰ τὸ ἀπὸ τὴν καρδίαν προέρ-
 χονται, καθὼς λέγει ὁ Δεσπότης ἡμῶν, οἱ πονηροὶ
 διαλογισμοὶ ὅπου μολύνουν τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἐκεῖ
 χρειάζεται ἡ φύλαξις, καὶ ἡ προσοχή. Καὶ ἀφ' οὗ
 καταπαύσων καὶ ὀλιγωστεύσων τὰ πάθη μὲ τὸν
 πόλεμον, καὶ τὴν ἐναντιότητα ὅπου κάμῃ εἰς αὐτὰ ἡ
 καρδιά, τότε ἔρχεται εἰς ἐπιθυμίαν ὁ νοῦς, καὶ ζητεῖ
 πῶς νὰ φιλωθῇ μὲ τὸν Θεόν, καὶ ἐτς αὐξάνει τὴν
 προσευχὴν, καὶ καταγίνεται εἰς τοῦτο. Καὶ ἀπὸ τὸν
 πόσον αὐτὸν καὶ τὴν προσευχὴν δυναμώνει ὁ νοῦς,
 καὶ διώχνει ὅλους τοὺς λογισμοὺς ὅπου περτριγυρί-
 ζουν διὰ νὰ ἔμβουν εἰς τὴν καρδίαν, κτυπιώντάς τους
 μὲ τὴν προσευχὴν. Καὶ τότε γίνεται πόλεμος, καὶ
 ἐναντιώνονται μὲ μεγάλην ταραχὴν οἱ πονηροὶ δαι-
 μονες, καὶ μὲ τὸ μέσον τῶν παθῶν προξενοῦν σύγ-
 χυσις καὶ ζάλην μέσα εἰς τὴν καρδίαν, ὅμως μὲ τὸ
 ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀφανίζονται, καὶ λυώνουν
 ὅλα ὡς ἓν τὸ κερὶ εἰς τὴν φωτίν. Καὶ πάλιν ἀφ' οὗ
 διωχθῶν, καὶ εὕγων ἀπὸ τὴν καρδίαν δὲν ἡσυχάζουν,
 ἀλλὰ ταρασσὺν ἐξωτερικῶς μὲ ταῖς αἰσθησεῖς τὸν
 νοῦν ἀπ' ἔξω, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ὀλίγωρα γροικῆ
 ὁ νοῦς τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἡσυχίαν ὅπου γίνονται
 εἰς αὐτὸν, διὰ τὸ δὲν ἔχουν δύναμιν νὰ ταραξῶν κατὰ
 βάθος τὸν νοῦν, ἀλλὰ ἀπέξω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ
 νοῦς. Πλὴν νὰ γλυτώσῃ τελείως ἀπὸ τὸν πόλεμον,
 καὶ νὰ μὴν πολεμῆται ἀπὸ αὐτὰ τὰ πονηρὰ πνεύ-
 ματα, εἶναι ἀδύνατον. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ εἶναι τῶν
 τελείων καὶ ἐκείνων ὅπου ἀναχωρήσων παντελῶς
 ἀπὸ ὅλα, καὶ καταγίνονται παντοτινὰ εἰς τὴν προσ-
 οχὴν τῆς καρδίας.

Ὅποιος λοιπὸν μεταχειρίζεται αὐτὰ κατὰ τάξιν
 εἰς τὸν καιρὸν τους τὸ καθ' ἓνα, αὐτὸς ἠμπορεῖ,
 ὕστερα ἀφ' οὗ καθαρισθῇ ἡ καρδιά του ἀπὸ τὰ
 πάθη, καὶ εἰς τὴν ψαλμωδίαν νὰ δοθῇ ὁλος διόλου,
 καὶ τοὺς λογισμοὺς νὰ ἀντιπολεμήσῃ, καὶ τὸν οὐ-
 ρανὸν νὰ κοιτάξῃ μὲ τὰ αἰσθητὰ μάρτια του (ὅταν
 κάμῃ μίαν φωνὴν κάμῃ χρεία), καὶ μὲ τὰ νοερά δυ-

ματα τῆς ψυχῆς νά τον θεωρη, και νά προσεύχεται καθαρώς ἐν ἀληθείᾳ καθὼς πρέπει.

Πλὴν τὸ νά βλέπῃ εἰς τὸν οὐρανὸν, πολλὰ ὀλίγαις φοραῖς πρέπει νά τὸ κάνη διὰ τὸν φόβον τῶν πονηρῶν πνευμάτων ὅπου κατοικοῦν εἰς τὸν ἀέρα, και διὰ τοῦτο ὀνομάζονται ἐναέρια πνεύματα, τῶ ὅποια προξενοῦν πολλὰς και διάφοραις πλάναις εἰς τὸν ἀέρα· και πρέπει νά προσέχωμεν. Ἐπειδὴ τοῦτο μοναχὰ ζητεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ ἡμᾶς, τὸ νά εἶναι καθαρισμένη ἡ καρδία μας μετὰ τὴν φύλαξιν και προσοχὴν. Καὶ ἀνίσως ἡ βίβλα εἶναι ἀγία, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος, φανερὸν εἶναι, πῶς και οἱ κλάδοι εἶναι ἅγιοι, και ὁ καρπὸς. Ἐπιπλέον δὲ τὸν τρόπον ὅπου εἴπαμεν, ὅποιος ἀσκηκῶναι τὰ μάτια του και τὸν νοῦν του εἰς τὸν οὐρανὸν, και θέλει νά φαντάζεται κάποια νοητὰ, αὐτὸς φαντασίας βλέπει και ψεύτικα πράγματα, και ἔχει ἀληθινὰ, μετὰ τὸ νά εἶναι ἀκάθαρτος ἡ καρδία του. Καὶ καθὼς εἴπαμεν πολλὰς φοραῖς, ὁ πρῶτος

και δεύτερος τρόπος δὲν προκόπτουν τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τὸ καθὼς ὅταν θέλωμεν νά κτίσωμεν ἕνα σπῆτι, δὲν βάνομεν πρῶτον τὴν σκέπην, και ὕστερα τὸ θεμέλιον, διὰ τὸ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον· ἀλλὰ πρῶτον βάνομεν τὸ θεμέλιον, και ὕστερα κτίζομεν τὸ σπῆτι, και τότε βάνομεν και τὴν σκέπην. Ἐτὶ πρέπει νά κάμωμεν και εἰς τὰ πνευματικά· πρῶτον νά βάλωμεν θεμέλιον, ἡγοῦν νά φυλάξωμεν τὴν καρδίαν, και νά ἐλιγωστύσωμεν ἀπὸ αὐτὴν τὰ πάθη, και ὕστερα νά κτίσωμεν τὸ πνευματικὸν σπῆτι· ἡγοῦν νά διώξωμεν τὴν ταραχὴν τῶν πονηρῶν πνευμάτων ὅπου μᾶς πολεμοῦν μετὰ τὰς ἀσθησας· και νά φεύγωμεν τὸ ἐπιγυρότερον τὸν πόλεμον αὐτῶν, και τότε νά βάνωμεν και τὴν σκέπην· ἡγοῦν νά ἀναχωροῦμεν τελείως ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα, και νά εἰρηνεύωμεν καθὼς πρέπει, και νά διδόμεθα ὅπως διδίου εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἔτὶ τελειώνομεν τὸ πνευματικὸν σπῆτι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

APPENDIX.

SCHOLASTICI CUIUSDAM DIALOGUS DE DEO,

AD SYMEONEM THEOLOGUM.

INTERROGATIO. Quid erat in mundo, antequam existeret?

RESPONSIO. Deus, ipsius mundi parens et conditor.

INT. Cum nondum exstaret mundus, quo tandem pacto in mundo erat?

RESP. Quoniam mundus, etiam priusquam fieret, in Deo plane tanquam factus inerat: quemadmodum homines quoque, necdum in hanc lucem nati, ut jam nati apud Deum sunt. Omnia quippe, etiam nondum procreata, in se ipso constituit, etsi id intelligentiæ nostræ imbecillitatem effugiat.

INT. Si igitur in mundo erat Deus, antequam mundum ædificaret, ut ais, quid eo factum est, ubi illum produxit? Num ab eo recessit; an adhuc in eo manet?

RESP. Loco quidem a creaturis suis ipsarum creator Deus separatus non est. Quo enim se transferret, quæso, qui ubique præsens adest, et divinitate sua implet universa, naturaque, et essentia, et subsistentia, cæterisque proprietatibus omnem naturam conditam excedit, ab eaque immenso et incomprehensio discrimine secernitur.

INT. Qua ratione, cum loco non distet, sed ubi-

que præsens sit, quemadmodum affirmasti, ab omnibus tamen sejungitur?

RESP. Hæc quæstio difficilem intelligentiam, non item difficilem explicationem habet. Deo autem nihil est impossibile. Itaque potest tibi huius quoque rei plenam fidem facere. Age, intelligenter ausculta. Sicuti mens humana nec cohibetur muris, nec loco circumscribitur: sed corpus tantum domunculæ includitur, et vinculis constringitur, ipsa extra corpus libere ubique vagatur: nec interim a corpore separatur, nec a domicilio procul distat, verum et absens quodammodo, his adest, et cum illis adest adest, præsentiamque cum absentia conjungit: ita Deus ubique, et in omnibus, et extra omnia, et nusquam est natura, essentia, et gloria, quia circumscribi limitibus haud potest.

INT. Qui ergo non circumscribitur, quomodo implet omnia? Qui implet omnia, quomodo incircumscribitus est, et nusquam est?

RESP. Sane quidem concessu omnium Deus ubique est; et cum impleat omnia, his que videmus omnino non permiscetur: sed eo modo quo diximus secernitur. Nusquam autem est, quod ad captum nostrum attinet. Nemo enim novit, ne angeli

quidem, ubi sit Deus. Etsi enim illos assistere audis, sed throno gloriæ: et cum procedentem inde claritatem contra aspicere nequeant, timore facies suas velant, stuporeque attoniti, hymnum divinum nunquam conticentes modulantur. Intolerabili namque majestate percussi, nec concipere possunt, nec cogitare ubi Dominus sit, aut qualis sit. Et enim si oculos in coruscum splendorem intendere non valent quomodo ultro curiose inquirent? Deum igitur esse, et ubique esse, et implere omnia tum angeli, tum sancti, qui se ipsos purgaverunt, et a divino Spiritu illuminati illustratique sunt, sciunt: ubi autem, aut quomodo, aut qualis sit, nemo omnium cognoscit: sed Pater novit Filium, et Filius Patrem, et Spiritus sanctus Patrem, et Filium, utpote illis consubstantialis et cœternus. Hæc si quidem tria cum unum sint, et cognoscunt se ipsa, et cognoscuntur invicem, quod ipse natura Deus, et Dei Filius prodidit: *Nemo novit Patrem, inquit, nisi Filius, nec Filium quis novit, nisi Pater*¹. Et rursum Apostolus: *Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est*²? sic quæ Dei sunt seu divina, præter Spiritum Dei nemo novit³.

INT. Quid ergo est, quod Christus dicit: *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis, quoniam angeli eorum semper vident faciem Patris mei*⁴? Et alibi: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*⁵. Tu nec angelos nosse autumas, qualis, aut ubi sit Deus.

RESP. Quemadmodum sole lucente in meridie, quod inde emittitur lumen, clare ac manifeste videmus, ipsum solem videre ac noscere nec quomodocunque possumus, et tamen nos cum videre haud falso dicimus: pari modo et angeli, et sancti fulguris instar micantem Spiritus gloriam

A intuentes, in ipsa et Filium, et Patrem cernunt. Non ita peccatores et immundi. Illi enim cæcorum et nihil sententiam similes sunt. Nam ut cæci sensibilis hujus solis lumen fulgens non vident, ita ipsi divinum lumen semper lucens minime aspi-ciunt, nec calorem ejus sentiunt.

INT. Quid ergo corde et animo puri vident?

RESP. Quia Deus lux est, et lux suprema ac nobilissima, aliud nihil nisi lucem vident, qui ipsum vident: quod patet eorum testimonio, qui viderunt faciem ejus resplendere ut solem, et vestimentum ejus alba facta ut nivem⁶. Et testimonio Pauli apostoli, qui Deum lucem vidit, atque ad ejus agnitionem conversus est⁷; et ex aliis mille sanctis.

B INT. Cur igitur, cum sit æterna lux Deus, semperque luceat, non videtur ab omnibus?

RESP. Quoniam a principio ita rem instituit Deus, ut nullam haberent communionem tenebræ cum lumine, nec impurus et profanus cum puro et sancto. Quocirca, etiam velut magnus hiatus et murus, peccata nostra a Deo nos separant⁸; præcipue cogitationes perversæ, et ratiocinationes vanæ atque inutiles quasi murus excelsus nobis fiunt, nosque a lumine vitæ dissociant ac secludunt. Deus enim lux, et vita est: quo qui privati sunt, mortui sunt secundum animam: quibus cum aliis æterni ignis hæreditas, ac societas debetur.

INT. Ecquid illi, qui ad hanc metam non pervenit, salus desperanda est?

C RESP. Cum Dominus dicat: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*⁹, planum sit, etiam vias salutis multas esse, quæ omnes in una via pœnitentiæ consummantur, et per abstinentiam a peccato; sive eleemosynam, sive peregrinationem, sive quodvis aliud genus sanctimoniam, quo ad illa sempiterna contendimus, nihil nomines.

¹ Luc. x, 22. ² I Cor. ii, 11. ³ Matth. xviii, 10. ⁴ Matth. v, 8. ⁵ Matth. xvii, 2. ⁶ Act. ix, 3 seqq. ⁷ Isa. lix, 2. ⁸ Joan. xiv, 2.

ANNO DOMINI MLV.

NICETAS

CHARTOPHYLAX NICÆNUS.

NOTITIA

(Apud Leonem Allatum in Diatriba de Nicetis, n. VII.)

Nicetam Byzantinum non longe post sequitur Nicetas Nicænus chartophylax. Legitur ipse brevis tractatus : Κατὰ πόσους καιρούς, καὶ διὰ ποῖα αἰτιήματα ἐσχίσθη ἀφ' ἡμῶν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία : *Quibus temporibus, et quas ob causas scissa est a nobis Romana Ecclesia.* Ut Regius codex Parisiensis legit, seu ut Vaticanus : Ποσάκις καὶ πότε, καὶ διὰ τί σχίσματα γέγονε μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν Γραικῶν τε καὶ Ῥωμαίων. *Quoties, et quando, et quibus de causis dissidia orta sunt inter Ecclesias Græcam et Latinam.* P. Πρῶτον ἐπὶ Γρατιανοῦ τοῦ Βασιλέως διὰ Παυλίνον τὸν τῶν Εὐσταθιανῶν ἀρχόντα. *Tractatum in mei gratiam e codice ms. bibliothecæ regis Christianissimi descriptum sua manu ad me misit humanissimus Claudius Saravius. In codice regio Esecrialensi manuscripto habetur ejusdem auctoris Περὶ σχίσματος καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. De schismate, et Romana Ecclesia. Idemne cum superiori, an diversum? Vel diversa, unum De schismate, alterum de Romana Ecclesia? non mihi liquet. Illud sane liquet, Græcos improbe dissidium cum Romana Ecclesia sovere; cum contentio inter Ecclesias nata, non e dogmatum varietate, et rationabili de causa, sed propter ambitionem et fastum exorta sit.*

ΝΙΚΗΤΑ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΟΣ

ΤΟΥ ΝΙΚΑΕΩΣ

ΚΑΤΑ ΠΟΙΟΥΣ ΚΑΙΡΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΟΙΑ ΑΙΤΙΑΜΑΤΑ

ΕΣΧΙΣΘΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ Η ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ *

NICETÆ CHARTOPHYLACIS NICÆNI

QUIBUS TEMPORIBUS ET QUARUM CRIMINATIONUM CAUSA

A CONSTANTINOPOLITANA ECCLESIA SEJUNXERIT SE ROMANORUM ECCLESIA.

α'. Ἐπὶ Γρατιανοῦ βασιλέως διὰ Παυλίνον τὸν τῶν Εὐσταθιανῶν ἀρχηγόν ¹ τῆ συμβουλία γὰρ οὗτος τοῦ μεγάλου Μελετίου μὴ πεισθεὶς, ἀλλὰ σπεύδων τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας λαβεῖν, καὶ παροραθεὶς, προτιμηθέντος τοῦ Φλαβιανοῦ, ταραχὴν ἢ παράρσις Παυλίνου καὶ σχίσμα τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ ἐνεποίησεν.

1. Sub Gratiano imperatore propter Paulinum Eustathianorum antesignanum. Etenim hic magni Meletii monitioni minime obsequens, sed Antiochiæ sedem occupare satagens, cum fuisset præteritus, prælato Flaviano, perturbationem atque schisma Romanorum Ecclesiæ Paulini præteritio peperit.

Variæ lectiones.

¹ Al. cod. Rom. πόσους quot. Parisiensis ποσάκις καὶ πότε, *quoties et quando.* ² Melius hic, quam p. 19, ἀρχοντα.

2. Sub Theodosio magno imperatore, cum sedes Constantinopolitana honore aucta fuisset a centum quinquaginta episcopis in secunda synodo, cui ne legati quidem Romani intererant, discidium et perturbatio confusa est.

3. Sub Marciano cum Leo papa commonefactus fuisset, episcopum Constantinopolitanum paulatim ad se trahere alienas sedes, suoque præsulati adiungere; qua super re litteras quoque Papa scripsit ad Anatolium, quæ nihil profuerunt; ex illo enim tempore Constantinopolitani præsules rapinas huiusmodi multiplicare non desiverunt; schisma abortum est.

4. Sub Zenone, Felix Romæ pontifex separavit se propter Acacium hæreticum Constantinopoleus patriarcham, quem etiam anathemate percussit; et paria Constantinopolitani fecerunt, communionem scilicet cum Roma, et nomen abolentes.

5. Sub Anastasio imperatore, hæretico Acacio mortuo, promotum autem Euphemio, seu Euthymio, qui Acacii nomen e sacris diptychis non deleuit, sejunxit se papa Anastasius, qui post Felicem et Gelasium pontifex processit.

6. Sub eodem imperatore Anastasio, perdurante schismate, Theodoricus qui Romæ imperabat, vir Barbarus et Arianus, ad imperatorem misit virum senatorium Romanum, nomine Festum. Huic ergo Festo suppliciter fuit Constantinopoleus episcopus Macedonius, ut pro unione Ecclesiarum intercederet.

7. Adhuc sub eodem imperatore Anastasio, Silvanus Orientalis diaconus, qui multum pro rectis dogmatibus allaboraverat, Romam accessit unionis huius procurandæ causa, atque ut papa Symmachus unioni consentiret. Verumtamen minime admissus, re infecta retrocessit.

8. Sub eodem imperatore Anastasio zelo commotus Vitalianus, consurrexit pro Ecclesiis adversus Anastasium. Cedente autem Anastasio ut synodus fieret, Heracleam tunc convenerunt etiam Romani; cumque ducentorum omnino episcoporum cœtus fuisset, attamen re infecta discesserunt. Erat tunc papa Hormisdas.

9. Sub eodem imperatore Anastasio, quadraginta ex Illyrico atque Græcia episcopi separati, Timotheo Romano pontifici semet adjunxerunt.

10. Post Justinii imperatoris obitum, Romana Ecclesia concordiam nobiscum coluisse videtur: in provinciali quippe synodo contra Severum et Anthimum celebrata, adfuerunt etiam ex Italia episcopi cum papa Agapeto in urbe Constantinopoli.

β'. Ἐπὶ Θεοδοσίου βασιλέως τοῦ μεγάλου, τιμηθέντος τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τῶν ὀν' ἐπισκόπων ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ, ἐν ἣ οὐδὲ τοποτηρηταὶ τῆς Ῥώμης παρήσαν, διάστασις καὶ ταραχὴ γέγονεν.

γ'. Ἐπὶ μαρκιανῶ, ὁπομηθησέντος τοῦ πάπα Λέοντος, ὅτι περὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως κατ' ὀλίγον ἐφ' ἑαυτὴν ἀλλοτρίους θρόνους καὶ τῇ ἰδίᾳ συνάπτει ἀρχῇ· ἐφ' ᾧ καὶ γράμματα ἐγχαράττει ὁ πάπας τῷ Ἀνατολίῳ, κἀν οὐδὲν ὠφέλησαν· ἔκτοτε γὰρ οὐ διέλειπον οἱ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιερεῖς ἀξίειν τὴν τοιαύτην ἐφαρπαγὴν, σχίσμα γέγονε.

δ'. Ἐπὶ Ζήνωνος, Φήλιξ ὁ Ῥώμης ἐσχίσθη δι' Ἀκάκιον τὸν αἰρετικὸν τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὃν δὴ καὶ ἀνεθεμάτισε· τὸ αὐτὸ καὶ οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πεποιήκασιν, τὴν κοινωνίαν τοῦ Ῥώμης καὶ τὸ ὄνομα ἀπαλείψαντες.

ε'. Ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως, τελευτήσαντος τοῦ Ἀκακίου τοῦ αἰρετικοῦ, καὶ προδληθέντος τοῦ Εὐφημίου, ἢ Εὐθυμίου, καὶ μὴ ἀπαλείψαντος τὸ τοῦ Ἀκακίου ὄνομα ἐκ τῶν ἱερῶν διπτύχων, ἐσχίσθη ὁ πάπας Ἀναστάσιος, ὁ μετὰ Φήλικα καὶ Γελάσιον.

ς'. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Ἀναστασίου, τοῦ σχίσματος ὄντος, Θεοδῆριχος ὃς ἦρχε τότε τῆς Ῥώμης, ἀνὴρ βάρβαρος καὶ Ἀρειανὸς, ἀπέστειλεν πρὸς βασιλέα συγκλητικῶν ἀνδρα Ῥωμαίων, Φῆστον ὀνόματι· τοῦτον οὖν Φῆστον ἦται Μακεδόνιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως μεσάσαι τὴν ἐνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν.

ζ'. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Ἀναστασίου, Σιλουανὸς διάκονος ἀνατολικῶς πολλὰ κερμηκῶς ὑπὲρ δογματικῶν ὀρθῶν, τῇ Ῥώμῃ ἐπεφοίτησε, τῆς τοιαύτης ἐνώσεως ἕνεκεν, καὶ τοῦ πάπα Συμμάχου κατανεῦσαι τὴν ἐνωσιν· ἀλλὰ μὴ δεχθεὶς ἀπρακτὸς ἀνθυπέστρεψεν.

η'. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Ἀναστασίου ζηλώσας ὁ Βιταλιανὸς ἀνταρτίαν ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ Ἀναστασίου ἐμελέτησε· καὶ ἐνδόντος Ἀναστασίου τοῦ γενέσθαι σύνοδον ἐν Ἡρακλείᾳ (1), συνήχθησαν τότε καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ συνελθόντες οἱ πάντες διακόσιοι ἐπίσκοποι, διέστησαν ἀπρακτοὶ, Ὁρμισδοῦ τότε πάπα τυγχάνοντος.

θ'. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Ἀναστασίου τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι ἀπὸ Ἰλλυρικοῦ σχισθέντες· καὶ τῆς Ἑλλάδος, Τιμοθέῳ τῷ Ῥώμης προσετέθησαν.

ι'. Μετὰ τὴν τελευτὴν βασιλέως Ἰουστίνου φαίνεται ἡ Ῥωμαίων Ἐκκλησία ἐνωθεῖσα· ἐν γὰρ τῇ τοπικῇ συνόδῳ τῇ κατὰ Σεβήθρου καὶ Ἀνθίμου γενομένῃ, παρήσαν καὶ οἱ ἀπὸ Ἰταλίας συνελθόντες τῷ πάπᾳ Ἀγαπητῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ τῇ

Variæ lectiones.

Al. cod. τῇ ἠνώσει. * Codices συμμαχίαν * Al. cod. καθῶν. * Al. cod. σχισθέντος. † Nullus fuit papa Timotheus. Scribatur ergo Θεόδωρος.

Nota.

(1) Quærendum de hac Heracleensi synodo.

πέμπτη δὲ καὶ οἰκουμένηῃ συνόδῳ συνήνεσε Βι-
γίλλιος.

ια'. Ἐπὶ Κωνσταντινίου τοῦ Πρωγωνάτου ἦσαν οἱ
Ῥωμαῖοι ὑποτεταγμένοι· ἀναγαγῶν γὰρ τὸν πάπαν
οὗτος Μαρτίνον, ἐξώρισεν εἰς Χερσῶνα. Ἐπὶ δὲ τοῦ
υἱοῦ αὐτοῦ γενομένης τῆς ζ' συνόδου, ὁ Ἀγάθων
συνήνεσε διὰ τοποτηρητῶν· καὶ τότε μὲν κανόνες
οὐκ ἐξετέθησαν· ἀπόντων δὲ τῶν Ῥωμαίων, οἱ λε-
γόμενοι κανόνες τῆς ζ' συνόδου ἐγράφησαν μετ'
οὐ πολὺ ἐπὶ τοῦ Πρινομήτου· ἐξ ἐκείνου ὁ ἤρξαντο
καὶ τὰ Ῥωμαίων αἰτιάματα διελέγχεσθαι, ἅπερ
παριστᾷ ὁ ιγ', ὁ λγ', ὁ νε' ¹⁰, τῆς αὐτῆς συνόδου
κανῶν· οἵτινες κανόνες οὐδὲ φαίνονται δεχθῆναι μετὰ
ταῦτα παρὰ Ῥωμαίων ἢ τρακταίσθηται.

ιβ'. Ἐπὶ Λέοντος τοῦ εἰκονομάχου, πάλιν ἐσχίσθη-
σαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τῆς βασιλείας τῆς Κωνσταντι-
νουπολιτῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐκτειναζάμενοι τὴν
ὑποτετήν καὶ ἔνωσιν, καὶ σπονδὰς πρὸς τοὺς Φράγ-
γους ποιησάμενοι σὺν πάσῃ τῇ Ἰταλίᾳ ἐκώλυσαν
καὶ τοὺς φόρους, καὶ τὸν ψευδοπατριάρχην ¹¹ Ἀνα-
στάσιο ἀνεθεμάτισεν ὁ ἅγιος Γρηγόριος.

ιγ'. Πάλιν ἐπὶ Κωνσταντινίου καὶ Εἰρήνης τῆς ζ'
συνόδου συγκροτηθείσης, ὁ πάπας Ἀδριανὸς συνή-
νεσεν.

ιδ'. Ἐπὶ Φωτίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως· μέγα ἦν
σχίσμα, καὶ πολλὰ τὰ αἰτιάματα τῶν Ῥωμαίων,
ὧς ἡ ἐγκύκλιος αὐτοῦ ἐπιστολῇ παριστᾷ· γενομέ-
νης δὲ ἔνωσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, καθὼς ἡ παρὰ τοῦ
αὐτοῦ Φωτίου συστάς συνόδος, δηλοῖ, καὶ ἐνωθέντος·
Ἰωάννου τοῦ Ῥώμης, καὶ λαβόντος κανονικῶς τὰ
ἀρχαιότατα προνόμια, τὰ Ῥωμαϊκὰ αἰτιάματα ἅπερ
καὶ ἕκτη συνόδος, ὧς εἴρηται, καὶ αὐτὸς ὁ Φώτιος
καταμύμεται, εἰδόθησαν παντελῶς ἀνεξέταστα.
Ἐπὶ τοῦ τῆς ζ' συνόδου· μέχρι τῆς ζ' παρὰ δρόμον
ἔτη ρη' ¹²· καὶ ἦσαν αἱ Ἐκκλησίαι ἡνωμέναι, καὶ
οὐδεὶς λόγος· περὶ τῶν σφαλμάτων τῶν Ῥωμαίων
γέγονεν, εἰ μὴ συνέθη ἡ εἰκονομαχικὴ αἵρεσις, δι'
ἣν καὶ αὐθις ἐσχίσθησαν· ἀπὸ δὲ τῆς ζ' καὶ ἐπὶ τὰ
ἔμπροσθεν μέχρι καὶ Φωτίου οὐδὲ οὕτως λόγος· τις
ἐκινήθη περὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν σφαλμάτων, ὧν καὶ ὁ
Φώτιος καὶ ἡ ζ' ἐμνήσθη συνόδος· τοῦ δὲ Φωτίου
μετὰ πολλὴν καταδοὴν καὶ παραγῆν ἀπολυπραγμο-
νως πάλιν ἐνωθέντος τοῖς Ῥωμαίοις, τῶν τε Ἐκ-
κλησιῶν ὀπῆρχεν ὁμοίως ἔνωσις.

ιε'. Καὶ ἐπὶ Σεργίου, τοῦ ἐπὶ τοῦ Βουλγαροκτό-
νου, πατριαρχεύσαντος, λέγεται πάλιν σχίσμα γε-
νέσθαι· κατὰ ποίαν δὲ αἰτίαν, ἀγνωστῶν (2)· δοκεῖ γὰρ
διὰ τοὺς θρόνους· ἀλλ' εἰ μὲν ἄγνοια ἦν τῶν Ῥω-
μαϊκῶν σφαλμάτων, τὴν κοινωνίαν ἔγωγε οὐδεὶς
κατεμύμετο· ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῆς ζ' συνόδου ἡ διάγνω-

A Quintæ insuper œcumenicæ synodo consensit Vi-
gilius.

11. Regnante Constantino Pogonato, Romani
subacti erant; is enim Martinum papam abductum
Chersonem relegavit. Exin sub illius filio celebratæ
sextæ synodo Agatho per suos legatos subscripsit.
Et tunc quidem nulli canones conditi fuerunt;
verum paulo post, absentibus jam Romanis, ca-
nones illi qui sextæ synodi dicuntur, scripti fuere,
regnante Rhinotmeto. Atque ab eo tempore cœpe-
runt criminationes illæ fieri Romanis, quas cano-
nes 13, 36, 55, repræsentant; qui cæteroque ca-
nones non videntur postea a Romanis recepti, ne-
que ad trutinam revocati.

12. Sub Leone Iconomacho, rursus sciderunt se
Romani, et ab imperio Constantinopolitano et ab
eius Ecclesia, abjecta subjectione atque unione,
fœdusque inierunt cum Francis, deficiente simul
universa Italia. Tributa quoque dari prohibuerunt.
Denique pseudopatriarcham Anastasium anathe-
mati subjecit Gregorius.

13. Denuo sub Constantino et Irene septimæ syn-
odo congregatæ consensit Adrianus.

14. Sub Photio Constantinopoleos patriarcha
magnum erat schisma, multæque Romanis crimi-
nationes inflictæ fuerunt, ut in encyclica prædicti
epistola videre est. Facta deinus Ecclesiarum
unione, prout synodus a Photio celebrata demon-
strat; copulato nobiscum Joanne Romæ pontifice,
et antiquissimis vi canonica privilegiis ab eo re-
cuperatis; criminationes contra Romanos, quas
sexta ut diximus synodus et ipse Photius intorse-
rant, sine ullo prorsus examine omisæ fuerunt.
Jam vero a sexta synodo ad septimam anni centum
et octo elapsi sunt; erantque Ecclesiæ invicem
unitæ, nullusque de Romanorum erroribus sermo
fuit; nisi quod Iconomachorum supervenit hæresis,
cujus causa iterum schisma fecerunt. Post septi-
mam synodum, imo et ulterius usque ad Photium,
nullus æque comotus sermo fuit de Romanorum
erroribus, illis videlicet quos Photius et sexta sy-
nodus memoraverant. Porro Photio, post clamorem
tantum ac perturbationem, facili negotio rursus
D Romanis reconciliato, Ecclesiarum pariter unio
constitit.

15. Verumtamen Sergio, qui sub Bulgaroκτόνο
(Basilio II) patriarcha fuit, denuo dicitur factum
schisma, cujus causam ignoro, sed tamen de se-
dibus contentio fuisse videtur. Jam vero si Ro-
manorum errores incogniti fuissent, nemo fortasse
communione illam vituperaret; nunc quia in

Varisæ lectiones.

⁹ Al. cod. ἀφ' οὗ. ¹⁰ Al. cod. ἐλέγχει. ¹¹ Cod. ιγ' νβ' νε' ες' vel ζγ'. ¹² Al. cod. φρατριάρχη. ¹³ Cod.
μη' 48.

Notæ.

(2) Sergius hic Photianus erat. Tum de hoc et de subsequente Cerulario, utiliter legetur Cuperus
in tractatu de patriarchis Constantinopolitanis.

sexta synodo ea res ventilata fuit, multoque ac-
curatius sub Photio, certe culpabilis unio fuisset.
Oportebat enim quod pravum judicassent, aversari
vel corrigere : et verbis saltem emendationem fa-
cere, si res forte vires nostras excederet. Quod si
non innoxie criminationes erant, quod est incredi-
bile, ut inde comperimus concludimusque, quia
impunes tanto tempore ab episcopis dimissæ fue-
runt, cur jam Græci Romanos reprehendunt?
Videtur igitur, quomodo enumerata hactenus
schismata, causam a nostris hominibus habuerint.
Nam Photius odio commotus adversus papam
Nicolaum etc.

16. Multo denique post, regnante Monomacho,
sub Constantinopoleos patriarcha Cerulario, ut
hic ad Antiochiæ præulem scribit, atque ad eum
Petrus, renovatis adversus Latinos criminationibus,
separavit se Constantinopolitana Ecclesia, et ex
sacris diptychis papa deletus fuit.

αις γέγονε¹³, καὶ ἐπὶ τοῦ Φωτίου τρανότερον, μεμ-
πτέα ἢ ἔνωσις· ἐχρῆν γὰρ ὁ ἔκριναν κακόν, καὶ
ἀποστρέφασθαι, ἢ διορθώσασθαι, ἢ καὶ μέχρι λόγων
στήσαι τοὺς διορθοῦντας, εἰ γε τὴν δύναμιν ὑπερ-
βαίνουσαν εἶχε τὸ πρᾶγμα· εἰ δὲ βλαβερά¹⁴ τὰ αἰ-
τιάματα, ὅπερ ἀπίθανον, φωράται γὰρ τοῦτο καὶ
συνάγεται ὡς ἀκόλαστα οἱ ἀρχιερεῖς ταῦτα παρέ-
δραμον ἐν τοιοῦτῳ χρόνῳ, ἵνα τί καταμέμφονται
τῶν Ῥωμαίων; Ὅρα οὖν ὅτι τὰ ἀπαριθμηθέντι
σχίσματα ἐξ αἰτίας γεγόνασι τῶν ἡμετέρων· ὁ γὰρ
Φώτιος; ἐχθροδῶς κείμενος πρὸς τὸν πάπαν Νικό-
λαον, κ. τ. λ. (3).

15'. Ὑστερον πολλῶ ἐπὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως
πατριάρχου τοῦ Κηρουλαρίου, τοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας
τοῦ Μονομάχου, ὡς πρὸς τὸν Ἀντιοχείας γράφει,
καὶ πρὸς ἕν ὃ αὐτὸς Πέτρος (4), περὶ τῶν Λατινικῶν
αἰτιμάτων τῆς κοινωρίας αὐτῶν τελείως ἀπεβόαγη
ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν ἱερῶν
διπτύχων ἀπηλείφθη ὁ Πάπας.

Variæ lectiones.

¹³ Al. cod. ἐγνώσθησαν. ¹⁴ Al. cod. βλαπτικά.

Notæ.

(3) Sic est in utroque codice Vaticano seu Alla-
iano, nec non Patisiaco; abrupta idcirco, ut reor,
historia, quia notissima erat.

(4) Sunt hæ epistolæ apud Cotelierium *Monum.
Eccl. Gr.*, t. II.

ANNO DOMINI MLV.

MICHAEL CERULARIUS

PATRIARCHA CP.

NOTITIA

(Fabric. Biblioth. Græc. ed. Harles, t. XI, p. 193.)

Michael Cerularius ab anno 1043 ad 1059 [quo mortuus est], sedem CPol. tenuit (a). In hunc tanquam præcipuum ab a. 1053 schismatis auctorem, Photio etiam deteriorem, invehuntur post Baronium Allatius *De consensu* II, 9; Stephanus de Altamura sive Mich. le Quien in *Panoplia contra schisma Græcorum*, p. 214 seq. 284 seq. alique. Et Nic. Commenum p. 361 *Prænot. myst.* sic audimus, *Arrôgantium ejus regia ipsa ferre non potuit, tyrannidem Ecclesia Byzantina detestata est, e diptychis successores delendum curarunt, donec eum Anchiali Michael clam omnès inscriberet.*

De Epistola ejus ad Joannem Tranensem in Apulia episc. sive ad ipsum papam Leonem IX, Latine versa ab Humberto, Silvæ Candidæ episcopo, qua Latinis varia objectavit, vide Mabillonium præf. ad

(a) *Vindobon.* In cod. Cæsareo LXIV, II, 26, est Germani II patriarchæ CPol. et synodi ad Gregorii IX papæ confessionem fidei de processione Spiritus sancti responsio atque in margine legitur scholion de ætate Cerularii sub imperio Constantini Monomachi an. mundi 6552, s. a. Chr. 1044. Vid. Lambec, III, p. 311. — Conf. *Pagium* in Crit. Baron. an. 1043, VIII; an. 1053, XI, XII; an. 1058,

XI, et aliis annis; Guill. Cave, *Hist. litt. SS. Eccl.* II, pag. 153, ad an. 1043, ubi de ejus infenso erga Latinos ac pontifices Romanos animo fatisque plura observavit; Laur. Moshem, *Institutt. hist. eccl. sæc. xi, part. II, cap. 2, § 30, et cap. 3, § 9-11*; Saxium in *Onom. litt.* pag. 172, ad annum 1043; Schroeckh, *Hist. eccl.* XXI, pag. 210, s. 227 sqq. (HARL.)

part. II *Act. sanctorum orainis Benedictini sæculi vi* (ab a. 1000 ad 1100), et Allatium, *De libris Eccles. Græcor.* diss. 2, p. 158 sqq. (FABR.) Florent. in cod. Laurent. 40, n. 69, plut. 5, est ex epistola Michaelis, patriarchæ CPolit. inc. 'Ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους' et n. 70, ex alia ejusd. epistola. V. Baudin. Cat. codd. Gr. Laur. 1, pag. 79, quæ citat Leunclav. *Jus Gr. Roman.* lib. IV, p. 263 sq. (HARL.) Michael. Cerularii et Leonis ep. Achrid. epist. ad Joannem ep. Trancensem in Basnag. *Thes. mon.* tom. III, p. 1, p. 277 sqq.

Epistola II ad Petrum Antiochenum (cum Petri adversus Latinos responsoria pag. 145-162), Græce et Lat. apud Cotelerium, tom. II *Monument.* p. 135-145, et 162-168, e quibus prior apud Baronium, ad an. 1054, Latine n. 28 sq. Posterior ms. in bibl. Cæsarea Lambec. III, pag. 160, et simul tertia adhuc inedita, quæ incipit : Πρὸ καιροῦ τινος ἀναμαθόντες παρὰ τῶν ἐκ τῆς παρουσίας Ῥώμης. Primæ a Cotelerio editæ initium : Τὰ γράμματα τῆς μακαριότητός σου. Secundæ : Οὐ παύσεται ποτε τῶν καθ' ἡμῶν ἐπιβουλῶν. (FABR.) Sive p. 597 ed. Kollar. de' cod. LXVII, n. 60 et n. 61, est Petri, patriarchæ Antiocheni Epist. responsoria ad Michaelem, patriarcham CPolit. atque Lambec. Citat Baron. *Annal. eccles.* tom. XI, an. 1043, n. 4; ib. an. 1054, n. 28, qui refutasse dicitur Michaelis epistolam tertiam, et n. 36-43, ubi Petri Epistola laudatur; item edit. Conciliorum Binianam, tom. III, part. II, p. 189-207; nec non Allatium, *De Ecclesiæ Occident. et Oriental. perpetua consensione*, lib. II, cap. 9. — Ibidem in cod. CCXLVII, n. 22, est *Enumeratio causarum, propter quas pontifex Rom. ex diptychis Græcorum ejectus est*, ex Michaelis Cerularii et Petri aliorumque nonnullorum epistolis; ac n. 25, Mich. Cerul. Epistola (n. 1) ad Petrum patriarcham, cum subjuncto opere contra Latinos. V. Lambec. V, pag. 264 sqq. Kollar. — Monac. in cod. CXVIII, Mich. Epistola ad Petrum, et hujus responsio, sec. cat. Gr. codd. Bavar. pag. 50 sq. — Taurini in cod. CC, n. 11, exstat Petri Epistola; et n. 14, Mich. Cerul. Epistola (n. 1) ad illum. V. Cat. codd. Gr. Taurin. pag. 298. — Florentiæ in cod. Laurent. XI, n. 20 et 21, plut. 57, reperiuntur Mich. Cerul. epistolæ (I et II) ac n. 22 Petri responsio. V. cat. codd. Gr. Laurent. II, col. 412 sq. — Venetiis in cod. DLXXV, eadem epistolæ. V. Cat. codd. Gr. bibl. Marc. p. 303. — Sec. Cat. ms. Angliæ, etc. II, n. 3781, inter codd. Abr. Sellerii, Mich. Cerul. Epistolæ duæ ad Petrum Antioch. — Secund. Montfauc. *Bibl. biblioth. Mss.* I, pag. 500; E. Mediolani, in bibl. Ambros. Mich. patriarchæ CPolit. ad Marcum (sic) Antiochen. cum responsione; item Epistola ad imperatorem. — Mosquæ in cod. CCCLV, Epist. (n. 1) et Petri Responsio V. Matthæi notit. codd. Gr. Mosquens. pag. 236, n. 28 et 29. — Paris. in bibl. publ. cod. MCLXVIII, epist. 1, ad Petrum, una cum hujus Responsione, et in cod. MCCLXVIII, n. 1, Epistola ad Petrum. (HARL.)

Edictum synodale, sive σημείωμα an. 1054, *de projecto a legatis Romanis in sacra mensa pittacio*, sive Charta excommunicationis, Græce et Lat. editum ab Allatio, *De libr. Eccles. Græcorum*, p. 161-175. Incip. Οὐκ ἦν ἄρα, ὡς εἶπες, κόρος, τῷ ποιητῶ τῶν κακῶν. (FABR.) Vindobonæ, in cod. LXXVII, n. 62 : Σημείωσις περὶ τοῦ βρώμετος πιττακίου ἐν τῇ ἀγίᾳ τραπέζῃ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας παρὰ τῶν ἀπὸ Ῥώμης πρόσθεων κατὰ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Μιχαήλ. Προκαθημένου Μιχαήλ — ἐν τοῖς δεξιῶς μέρεσι τῶν κατηγουμένων, etc. f. *Relatio Mich. Cerularii, quomodo ipse cum sequacibus suis ab apocrisiariis sive legatis sanctæ Romanæ et apostolicæ sedis CPolitane in ipsa magna ecclesia S. Sophiæ sit excommunicatus.* Insertum est exemplar formulæ excommunicatoriæ, quam legati sedis apostolicæ in præsentia totius cleri et populi CPolit. deposuerunt super principale altare ecclesiæ S. Sophiæ. V. Lambec. III, pag. 398 sq. qui illam relationem vocat calumniosam et virulentam : add. eundem p. 311. (HARL.)

De Missa citatur a Michaeli Nau in vera effigie Ecclesiæ Romanæ Græcæque, pag. 290, ms. Memorat Lambec. III, p. 160. (FABR.) Explicatio mysteriorum sacrorum, Romæ in cod. bibl. Vatic. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* p. 11. (A. HARL.)

Opus contra Latinos, Epistolæ 1 ad Petrum Antiochenum subjunctum, quod incipit : Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητος τοῦ παναγάθου Κυρίου. Ms. in bibl. Cæsarea, teste eodem Lambec. V. p. 123 seq. [p. 265, ed. Kollar.]

Homilia dicta in prima Dominica Quadragesimæ, festo Restitutionis imaginum, circa an. 1044. Incip. Προφητικαῖς ἐπόμνοι βήσεις, ἀποστολικαῖς τε παραίνεσεις εἰκοντες. In hac Michaelis metropolitæ et Photii æterna memoria, pag. 99, ac pag. 100, Sisinnii patriarchæ CPolit. qui an. Chr. 999 obiit, celebratur, iisque, quæ contra Photium scripta vel dicta sunt, anathema imponitur. Hæc homilia edita Græce et Latine e codice Coisliniano ab eruditiss. Montfaucono, pag. 96-102 Catalogi mss. Græcor. illius bibl. sub titulo : *Epistola synodi Nicænæ ad sanctam Alexandrinorum Ecclesiam*, Paris. 1715, fol. Vide *Memorias Trevoltinas* an. 1716, p. 40 seq. (1).

Synodica decreta complura, ut *De nuptiis in septimo gradu non contrahendis* lib. III Juris Græco-

(1) Ubi hæc loquuntur : « Le R. P. de Montfaucon s'est un peu trop fié à un des titres de cette pièce, tirée du manuscrit grec XXIV in folio, de la riche bibliothèque de Mgr le duc de Coislin. évêque de Metz, et imprimée page 96 du Catalogue. La lecture de ce petit ouvrage a fait apercevoir au docte éditeur, qu'il y était parlé d'empereurs et de patriarches postérieurs de longtemps au second concile de Nicée, et cependant cette difficulté ne lui a fait n'être aucun soupçon sur le titre; il s'est contenté d'avertir dans sa préface que les noms de ces empereurs et de ces patriarches avaient été ajoutés dans le onzième siècle. Tâchons de rendre ce savant Bénédictin un peu plus scrupuleux sur les titres des manuscrits grecs, et de montrer que la prétendue lettre du second concile de Nicée 1^o ne s'adresse point à l'Eglise d'Alexandrie; 2^o qu'elle n'est point du second concile de Nicée; 3^o que ce n'est point une lettre; 4^o que c'est une homélie de Michel Cérularius, patriarche de Constantinople, prononcée le premier dimanche

Romano 206-210; *Fragmenta quatuor epistolarum similis argumenti*, lib. iv, p. 263, 264, *Contra rebelles abbates*, citat Nic. Comnenus, p. 340 Prænot. mystagog. *Contra Armenios*, id. 24. *De homicidio [facto in ecclesia]*, id. p. 251. *De episcoporum iudicii*, pag. 285; *Synodico sexto*, p. 148. *De sacerdotis uxore adulterio polluta*, exstat Græce et Lat. in *Cotelerii Patribus apostolicis ad S. Hermæ* lib. i, mandat. 4, et in codice meo apocrypho Nov. Test. tom. III, p. 857 (b). Ad hunc Michaelæm patriarcham plura scripta apud Lambecium, VII, p. 224 seq. [p. 435, n. 2, p. 479 sq. n. 3 et 4 Kollar.]

(b) Florentiæ in cod. Laurent. XI., n. 84, plut. 5, sententia (ψῆφος) de matrimonio prohibito; et n. 85, de uxore sacerdotis moncha. V. Bardin. in Cat. codd. Gr. Laur. I, p. 80, qui citat Leunclav. l. c. tom. I, lib. iv, p. 263, monetque poste-

riorem sententiam in codice multum ab edita differre. — Utraque Paris. in bibl. publ. cod. MCCCXV, n. 5 et 10, atque MCCCXIX, n. 55 ac 36; atque prior adhuc in cod. MCCCLV, n. 14. (HABL.)

de Carême, jour auquel les Grecs célèbrent la fête du rétablissement des saintes Images; 5° que cette homélie a été prononcée l'an de Jésus-Christ 1044, ou peu après.

« 1° Quand ce serait une lettre, rien ne marque qu'elle s'adresse à l'Eglise d'Alexandrie, on y rappelle la mémoire des patriarches d'Antioche comme des patriarches de Constantinople; c'est aux patriarches d'Alexandrie qu'on donnerait des éloges, c'est pour eux qu'on ferait des vœux. 2° Si cette pièce était une lettre du second concile, on y parlerait du concile et au nom du concile, on y verrait des souscriptions et une adresse; rien de tout cela n'y paraît. Quelle raison aurait porté à y mêler dans la suite des vœux pour des empereurs et des patriarches postérieurs, mélange qui ne pouvait servir qu'à la faire passer pour supposée? Ce n'est donc pas une lettre du second concile. 3° Ce n'est pas même une lettre, elle n'en a pas la forme, et on y reconnaît le tour des homélies grecques; on y dit qu'on parle à l'occasion de la fête du rétablissement des saintes images qui se célèbre ce jour là; on y raconte la fin de la persécution des Iconomaques; on combat leurs erreurs par l'écriture et en orateur; on y fait des vœux pour tous les empereurs, depuis Michel et Théodore jusqu'à Michel le Paphlagonien, et pour plusieurs des patriarches, depuis saint Germain jusqu'à Sicinnius; on y loue l'impératrice Zoé comme vivante, et on ne joint à son nom celui d'aucun empereur. 4° L'homélie a donc été prononcée l'an mil quarante-quatre au plus tôt; Michel le Paphlagonien mourut au mois de décembre l'an mil quarante et un; Michel Calasphate régnait encore le premier dimanche de Carême de l'année suivante mil quarante deux, et l'impératrice Zoé était exilée, elle fut rappelée la même année au mois d'avril, et reconnue pour impératrice; elle épousa et associa à l'empire Constantin Monomaque, mais elle se réserva la suprême autorité. Michel Cérularius succéda l'an mil quarante-trois au patriarche Alexis, mais il ne lui succéda que le 25 de mars, la fête du rétablissement des images étant passée; je crois Michel auteur de l'homélie, parce que tout autre que le patriarche n'aurait pas manqué en la prononçant de faire des vœux pour le patriarche, comme il en fait pour l'impératrice; je reconnais d'ailleurs Michel Cérularius à l'affectation de faire des vœux pour Photius, de le mettre au rang des patriarches légitimes, de condamner tout ce qui a été fait ou écrit contre lui. On sait que Michel renouela le schisme, et qu'il est proprement l'auteur de la division des deux Eglises.

On parle dans l'homélie des patriarches d'Antioche, peut-être parce que quelque député de cette Eglise était présent. L'histoire de ce temps nous apprend les liaisons de Michel et de Pierre, patriarche d'Antioche.

J'ajoute que le titre qui a trompé le P. de Montfaucon n'est pas le vrai titre, il est suivi d'un autre, qui sûrement est l'ancien; le voici traduit: *Action de grâces due à Dieu tous les ans, le jour que nous sommes rentrés en possession des Eglises, avec la déclaration de la vraie doctrine et la réfutation des impiétés que la malice a produites.* Ce titre convient à l'ouvrage, l'autre n'y convient pas, et il était facile de discerner le véritable titre du titre supposé.

MICHAELIS CERULARII

CP. PATRIARCHÆ

HOMILIA DICTA IN PRIMA DOMINICA QUADRAGESIMÆ

FESTO RESTITUTIONIS IMAGINUM.

Anniversaria Deo devota gratiarum actio qua die Ecclesiam Dei recepimus, cum declaratione piorum dogmatum et everstione impietatum a malitia profectorum.

Prophetica sequentes dicta, apostolicisque monitis obtemperantes, atque evangelicis historiis instituti, Eucharistiarum sive renovationis diem celebramus. Isaias enim ait ¹, innovari insulas ad Deum, quibus verbis Ecclesias ex gentibus subindicat. Fuorint autem Ecclesie, non structuræ ornatusque templorum tantum, sed piorum in ipsis congregatorum plenitudo qui hymnis et canticis divinum

Ἐποφειλομένη πρὸς Θεὸν ἐτήσιος εὐχαριστία καθ' ἣν ἡμέραν ἀπελάβομεν τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, σὺν ἀποδείξει εὐσεβείας δογμάτων καὶ καταστροφῆ τῶν τῆς κακίας διουσιμημάτων.

Προφητικαὶς ἐπόμενοι βήσεσιν, ἀποστολικαῖς τε παρανέσεσιν εἰκόντες, καὶ εὐαγγελικαῖς ἱστορίαις στοιχεύομενοι, τῶν Ἐγκαινῶν τὴν ἡμέραν ἐορτάζομεν. Ἰσαΐας μὲν γάρ φησι ἐγκαινίεσθαι νῆσους πρὸς τὸν Θεόν, τὰς ἐς ἐθνῶν ὑπαίνεττόμενος Ἐκκλησίας. Εἰς δ' ὅν Ἐκκλησίαι, οὐχ αἱ τῶν αἰῶν ἀπλῶς οἰκοδομαὶ καὶ φαυλόρητες, ἀλλὰ τῶν ἐν αὐταῖς εὐσεβοῦντων τὸ πλεῖρωμα, καὶ οἷς ἔχουσιν τὸ

¹ Isa. XLII, 12

Θεόν ὕμνοις καὶ δοξολογίαις θεραπεύουσιν. Ὁ δὲ Ἀπόστολος αὐτὸ τοῦτο παραινῶν ἐν καινότητι ζωῆς περιπατῆσαι διακαλεῖται, καὶ *Εἰ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις, ἀνακαινίσεσθε*. Τὰ δὲ γε Κυριακὰ λόγια τὴν προφητικὴν δεικνύντα κατίσταται· *Ἐγένετο, φησὶν, Ἐγκαίνια ἐν Ἱερουσολύμοις καὶ χειμῶν ἦν*· εἴτε νοητὸς καθ' ὃν τῶν Ἰουδαίων ἔθνος κατὰ τοῦ κοινοῦ Σωτῆρος τὰς τῆς μαιωνίας ἐκίλει καταγιγῆσας καὶ τὸν τάρραχον· εἴτε καὶ ὁ τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις τῆ τοῦ ἀέρος· ἐπὶ τὸ κρυμῶδες παραλυμῶν μεταβολῆ. Γέγονε γὰρ δὴ, γέγονε καὶ καθ' ἡμᾶς χειμῶν οὐχ ὁ τυχῶν, ἀλλὰ τῷ ὄντι τῆς μεγάλης κακίας ἐκχέων τὴν ὠμότητα. Ἀλλ' ἠβησεν ἡμῖν τῶν χαρίτων τοῦ Θεοῦ τὸ πρωτοκαίριον ἔαρ, ἐν ᾧ τὸ εὐχαριστήριον τῶν ἐπ' ἀγαθοῖς θερισμῶν τῷ Θεῷ συναληλύθαμεν ποιήσασθαι, ὡς ἂν φαίημεν ψαλμικώτερον· *Θέρος καὶ ἔαρ σὺ ἐπλυσας αὐτὰ, μνήσθητι ταύτης*. Καὶ γὰρ τοὺς ὄνειδισαντας Κύριον ἐχθροὺς καὶ τὴν τούτου ἀγίαν προσκύνησιν ἐν ἀγίαις εἰκόσιν ἐξατιμάσαντας, ἐπαρθέντας τε καὶ ὑψηθέντας τοῖς δυσσεβήμασιν κατέβραξεν αὐτοὺς ὁ τῶν θαυμασίων Θεὸς καὶ τοῦ τῆς ἀποστασίας φρυάγματος κατηδάφισεν, οὐδὲ παρεῖδεν τῆς φωνῆς τῶν βοώντων πρὸς αὐτόν· *Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ὄνειδισμού τῶν δούλων σου, οὗ ὀπέσχω ἐν τῷ κόλπῳ μου πολλῶν ἐθνῶν, οὗ ὠνειδισαν οἱ ἐχθροὶ σου, Κύριε, οὗ ὠνειδισαν τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ σου*. Ἀντάλλαγμα δ' ἂν εἴεν τοῦ Χριστοῦ οἱ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ἐξαγορασθέντες καὶ πεπιστευκότες αὐτῷ διὰ τοῦ λόγου ἀνακηρύξεως καὶ εἰκονικῆς ἀνατυπώσεως· ὧν τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας ἔργον τοῖς λελυτρωμένοις ἐπιγινώσκειται, διὰ σταυροῦ τε καὶ τῶν πρὸ τοῦ σταυροῦ καὶ μετὰ τὴν σταυρὸν παθῶν τε καὶ θαυμάτων· ἐξ ὧν καὶ ἡ τῶν αὐτοῦ παθημάτων μίμησις εἰς ἀποστόλους ἐκαῖδεν τε εἰς μάρτυρας διαβαίνει, καὶ δι' αὐτῶν μέχρις ὁμολογητῶν καὶ ἀσκητῶν κάτσειν.

Τοῦτου τοίνυν τοῦ ὄνειδισμού, ὃν ὠνειδισαν οἱ ἐχθροὶ Κυρίου, ὃν ὠνειδισαν τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ ἐπιμνησθεὶς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τοῖς ἰδίοις σπλάγχνοις καὶ ταῖς μητρικαῖς αὐτοῦ δεήσεσιν ἐπικαμπτόμενος, ἔτι δὲ καὶ ἀποστολικαῖς καὶ πάντων ἀγίων, οἱ συνευδρίσθησαν αὐτῷ καὶ συνεξουδενώθησαν ταῖς εἰκόσιν, ἵνα ὡσπερ συνέπαθον σαρκί, οὕτως ἄρα ὡς ἔοικεν καὶ ταῖς κατὰ τῶν εἰκόνων αὐτῷ συγκοινωνήσασιν ὑβρεσιν, ἐνήργησεν ὑστερον ὃ τε βεβούληται σήμερον, καὶ πέπραχε δεύτερον ὅπερ ἐτέλεσε πρότερον. Πρότερον γὰρ μετὰ πολυετῆ τινά χρόνον τῆς τῶν ἀγίων εἰκόνων ἐκφαλλίσσεως καὶ ἀτιμίας, ἐπανάστρεψε, τὴν εὐσέθειαν εἰς ἑαυτόν· νυνὶ δὲ, ὅπερ ἐστὶ δεύτερον, μικροῦ μετὰ τριακονταετηρίδα κακώσεως κατηρτίσαστο τοὺς ἀναξίους ἡμῖν τῶν δυσχερῶν ἀπαλλαγῆν, καὶ τῶν λυπούντων τὴν ἀπολύτρωσιν, καὶ τῆς εὐσεβείας τὴν ἀνακηρύξιν, καὶ τῆς εἰκονικῆς προσκυνήσεως τὴν ἀσφάλειαν, καὶ τὴν πάντα φέρουσαν ἡμῖν τὰ σωτήρια ἑορτήν. Ἐν γὰρ ταῖς εἰκόσιν ὁρῶ-

Numen colunt. Apostolus autem ad idipsum adhortans, in novitate vitæ ambulare præcipit : et, *Si quis in Christo nova creatura, renovamini* ¹. Dominica autem eloquiis prophetico more declarant : *Facta sunt Encænna Hierosolymis, et hiems erat* ² ; sive hiems spiritualis, qua gens Judæorum sanguinarias tempestates et tumultum contra communem Salvatorem commovebat ; sive hiems illa, quæ per commutationem aeris in frigus corporeus sensus dolore afficit. Fuit utique, fuit et nostro tempore hiems non mediocris, sed quæ ingentis malitiæ crudelitatem effundit. Sed effloruit nobis per Dei gratiam primum vernæ tempestatis tempus, in quo ad gratiarum actionem Deo pro beneficiorum messe reddendam congregati sumus, ut congruentiore modo Psalmorum illud proferremus : *Æstatem et ver tu plasmasti ea, memor esto hujus* ³. Etenim inimicos Domino exprobrantes, et sanctam adorationem ipsi in sacris imaginibus exhibendam inhonorantes, qui in impietatibus suis sese efferebant et superbiebant, confregit ille mirabilium opifex Deus et a defectlonis fremitu deturbavit, neque desepxit vocem clamantium ad se : *Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum, quod continui in sinu meo, multarum gentium; quod exprobraverunt inimici tui, Domine, quod exprobraverunt commutationem Christi tui* ⁴. Commutatio autem Christi fuerint il qui morte ejus redempti sunt, et crediderunt ei per verbum prædicationis et per imaginis ejus representationem ; per quæ magnum œconomix opus a redemptis cognoscitur, per crucem scilicet ac per passiones et miracula quæ et ante et post crucem exhibita sunt ; ex quibus ejus passionum imitatio ad apostolos, deindeque ad martyres transivit, et per eos usque ad confessores et ascetas devoluta est.

Hujus itaque opprobrii, quod exprobraverunt inimici Domini, quod exprobraverunt commutationem Christi ejus, recordatus Deus noster, propriis visceribus et maternis inflexus supplicationibus, necnon apostolicis et omnium sanctorum precibus, qui una cum illo contumeliis affecti et despecti sunt, in imaginibus suis, ut sicut carne compassi sunt, ita ut par erat in contumellarum quas in imaginibus passus erat consortium venirent, denum id operatus est quod hodie decrevit ; idque secundo fecit quod prius consummaverat. Prius enim postquam multo annorum curriculo sanctæ imaginis despectæ et inhonoratæ fuerant, pietatem erga seipsum reduxit : nunc autem, id est secundo, paulo post triginta afflictionis annos nobis indignis procuravit ærumnarum liberationem, et affigentibus redemptionem, piæ doctrinæ prædicationem, adorationis imaginum securitatem, et omnia nobis salutaria ferentem solemnitatem. In imaginibus enim videmus Christi cruciatus, quos pro nobis subiit,

¹ II Cor. v, 17. ² Joan. x, 22. ³ Psal. LXXIII, 17. ⁴ Psal. LXXXVIII, 51, 52.

crucem, sepulcrum, infernum destructum et devastatum, martyrum certamina, coronas, ipsamque salutem quam primus noster præmiorum coronarumque largitor in medio terræ operatus est.

Hanc hodieque solemnitatem celebramus. In hæc precibus et supplicationibus una lætantes et exultantes, psalmis exclamamus et canticis: *Quis Deus magnus sicut Deus noster? Tu es Deus noster qui facis mirabilia solus* *. Nam gloriæ tuæ contemptores subsannasti, audaces illos et contra imaginem tuam feroces, timidos fugitivosque exhibuisti. Sed hactenus de gratiarum actione Deo referenda, deque Domino contra adversarios tropæo. Quod spectat autem ad certamina et prælia contra Iconomachos inita, alius sermo aliaque descriptio fusius declarabit. Verum quasi in requie quadam post transitum deserti ad possessionem spiritualis Jerusalem constituti, Mosaico moti exemplo, imo potius divina jussione, quasi in cippo quodam ex magnis lapidibus concinnato et ad recipiendam scripturam dispositio, in fratrum cordibus benedictiones quæ legis ultoribus debentur, et maledictiones quibus se obnoxios præstant prævaricatores, justum et æquum censuimus describere. Quamobrem hæc dicimus:

Eorum qui carnalem Dei Verbi adventum verbo, ore, corde ac mente, scriptura (f. pictura) et imaginibus confitentur, æterna memoria.

Eorum qui agnoscunt unius et ejusdem Christi hypostaseos in substantiis differentiam, et quod in ea est creatum et increatum, visibile et invisibile, passibile et impassibile, circumscriptum et incircumscriptum; et qui divinæ substantiæ increati rationem et similia attribuunt, humanæ autem naturæ tum cætera tum circumscriptionem competere tam verbo quam imaginibus profitentur, æterna memoria.

Eorum qui credunt et prædicant sive annuntiant verba in scriptis, res in figuris; et utrumque putant eandem utilitatem conciliare, scilicet verba prædicationem, et imagines veritatis confirmationem, æterna memoria.

Eorum qui verbo sanctificant labia, deindeque auditores per ipsum verbum; ac qui sciunt et prædicant per venerandas imagines similiter sanctificari oculos videntium, mentemque eorum erigi ad Dei cognitionem, quemadmodum et per divina templa, sancta vasa, aliaque sacra cincta, æterna memoria.

Eorum qui sciunt virgam et tabulas, arcam et candelabrum, mensam et altare incensi præmonstrasse et præfigurasse sanctissimam Virginem Deiparam Mariam; et illa quidem hanc præfigurasse, quæ tamen non fuerit idipsum quod illa (symbola):

* Psal. LXXVI, 11.

μεν τὸ ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ Δεσπότης πάθη, τὸν σταυρὸν, τὸν τάφον, τὸν ἄδην νεκρούμενον καὶ σκυλευόμενον, τῶν μαρτύρων τοὺς ἄθλους, τοὺς στεφάνους, αὐτὴν τὴν σωτηρίαν ἣν ὁ πρῶτος ἡμῶν ἀθλοθέτης καὶ στεφανίτης ἐν μέσῳ τῆς γῆς κατειργάσατο.

Ταύτην σήμερον τὴν πανήγυριν ἐορτάζομεν. Ἐν ταύτῃ εὐχαίς καὶ λιτανείαις συνευφρανόμενοι τε καὶ συναγαλλόμενοι, ψαλμοὺς ἐκδοῦμεν καὶ ἕσμασιν· *Τίς Θεὸς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν; σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος.* Τοὺς φαυλιστὰς γὰρ τῆς σῆς δόξης ἐξεμυκτήρισας· τοὺς τολμητὰς κατὰ τῆς σῆς εἰκόνας καὶ θρασείας, δειλοῦς καὶ πεφουγῶτας ἀπέδειξας. Ἄλλ' ἢ μὲν εἰς Θεὸν εὐχαριστήσα, καὶ τὸ Δεσποτικὸν κατὰ τῶν ἀντιπάλων τρόποσιον ἐν τούτοις· τὰ δὲ γε κατὰ τῶν εἰκονομαχοῦντων ἄθλά τε καὶ παλαισμάτα ἕτερος ὁ λόγος καὶ λογογραφία διεξοδικωτέρα δηλώσει. Ὡς ἐν καταπαύσει δὲ τινι τῇ (sic) μετὰ τὴν ἐρημικὴν παροσον εἰς κατάσχεσιν τῆς νοητῆς Ἱερουσαλήμ καθεστῶτες. Μωσαϊκῆς τινι μιμήσει, μᾶλλον δὲ θεϊκῆ διακελεύσει, οἷα στῆλην τινὴ ἐκ μεγίστων λίθων συντηρησμένη καὶ πρὸς ὑποδοχὴν γραφῆς διευθετισμένη, ταῖς τῶν ἀδελφῶν καρτίαις τὰς τε εὐλογίας αἰ ἀφείλονται τοῖς νομοφυλακοῦσι, καὶ τὰς ἀράς δὲ αἱς καὶ ἑαυτοὺς ὑποβάλλουσιν οἱ παρανομοῦντες, δίκαιόν τε καὶ ὀφειλόμενον δεῖν ᾤθημεν ἀναγράψαι. Διόφραμεν τὰδε·

Τῶν τὴν ἔνσαρκον τοῦ Θεοῦ Λόγου παρουσίαν λόγῳ, στόματι, καρδίᾳ καὶ νοῦ, γραφῆ τε καὶ εἰκόσιν ὁμολογούντων, αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῶν εἰδόντων τῆς τοῦ Χριστοῦ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως τὸ ἐν οὐσίαις διάφορον, καὶ ταύτῃ τὸ κτιστὸν καὶ ἄκτιστον, τὸ ὄρατὸν καὶ τὸ ἀόρατον, τὸ παθητὸν καὶ τὸ ἀπαθὲς, τὸ περιγραπτὸν καὶ ἀπεριγραπτὸν· καὶ τῇ μὲν θεϊκῇ οὐσίᾳ τὸ ἄκτιστον καὶ τὰ ὅμοια προσαρμοζόντων, τῇ δὲ ἀνθρωπίνῃ φύσει τὰ τε ἄλλα καὶ τὸ περιγραπτὸν ἀνομολογούντων καὶ λόγῳ καὶ εἰκονίσεισιν, αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῶν πιστευόντων καὶ διακηρυκτουμένων, ἦτοι εὐαγγελιζομένων τοὺς λόγους ἐπὶ γραμμάτων, τὰ πράγματα ἐπὶ σχημάτων· καὶ εἰς μίαν ἐκάτερον συντελεῖν ὠφέλειαν, τὴν τε διὰ λόγων ἀνακήρυξιν καὶ τὴν δι' εἰκόνων τῆς ἀληθείας βεβείωσιν, αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῶν ἐπὶ λόγῳ ἀγιαζόντων τὰ χεῖλη, εἶτα τοὺς ἀκροατὰς διὰ τοῦ λόγου· εἰδόντων τε καὶ κηρουσόντων ὡς διὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὁμοίως ἀγιάζονται μὲν τὰ ὄμματα τῶν ὀρώντων, ἀνάγεται δὲ δι' αὐτῶν ὁ νοῦς πρὸς θεογονσίαν, ὡσπερ καὶ διὰ τῶν θείων ναῶν καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων κειμηλίων, αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῶν ἐπισταμένων ὡς ἡ ῥάβδος καὶ αἱ πλάκες, ἡ κιβωτὸς καὶ ἡ λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα καὶ τὸ θυμιατήριον τὴν παναγίαν προδιέγραφέ τε καὶ προδιετύπου Παρθένου τὴν Θεοτόκου Μαρίας, καὶ ὡς ταῦτα μὲν πριετύπου ταύτην, οὐ γέγονε δὲ ἐκείνη

ταῦτα, γέγονε δὲ κόρη, καὶ διαμένει μετὰ τὴν
θεογονίαν (l. θεογονίαν) παρθένος· καὶ διὰ τοῦτο
μᾶλλον κόρην αὐτὴν τοῖς εἰκονίσμασι γραφόντων,
αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῶν τὰς προφητικὰς ὁράσεις ὡς αὐτὸ τὸ Θεῖον
ἐλάτρευε· ἐσχματίζε καὶ διετύπου, εἰδόντων καὶ ἀποδε-
χομένων, καὶ πιστευόντων ἅπερ ὁ τῶν προφητῶν
χορὸς ἐωρακότες διηγήσαντο· καὶ τὴν διὰ τῶν ἀπο-
στόλων καὶ εἰς πατέρας διήκουσαν ἔγγραφόν τε καὶ
ἄγραφον παράδοσιν κρατυνόντων, καὶ διὰ τοῦτο εἰ-
κονιζόντων τὰ ἅγια καὶ τιμῶντων, αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῶν συνιέντων Μωσῆως λαλοῦντος· *Προσέχετε
ἑαυτοῖς, ὅτι τῇ ἡμέρᾳ ἣ ἐλάλησε Κύριος ὁ Θεὸς
ἐν Χωρήβ ἐπὶ τοῦ ὄρους, φωνὴν ῥημάτων ὑμῖς
ἤκούσατε, ὁμοίωμα δὲ οὐκ εἶδετε· καὶ εἰδόντων
ἀποκριθῆναι ὀρθῶς·* *Εἰ δὲ εἰδομέν τι ἀληθές, εἶδο-
μεν ὡς ὁ τῆς βροντῆς Ἰδοῦ ἡμᾶς ἐδίδαξεν· Ὁ ἦν
ἀπ' ἀρχῆς, ὁ ἀκηκόαμεν, ὁ ἐώρακαμεν, ὁ ἐθεα-
σάμεθα τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψή-
λάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ταῦτα
μαρτυροῦμεν·* καὶ πάλιν ὡς οἱ ἄλλοι τοῦ Λόγου
μαθηταί· καὶ συνεφέρομεν αὐτῷ, καὶ συνεπίρομεν,
οὐ πρὸ τοῦ πάθους μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ πάθος
καὶ τὴν ἀνάστασιν· τῶν γοῦν διαστέλλειν θεδθεν
δυναμωθέντων τὴν ἐν τῷ νόμῳ παραγγελίαν καὶ
τὴν ἐν χάριτι διδασκαλίαν, καὶ τὸ ἐκεῖν μὲν ἀόρα-
τον ἐν ταύτῃ δὲ καὶ ὄρατον καὶ ψηλαφῆτόν· καὶ διὰ
τοῦτο τὰ ἐραθέντα καὶ ψηλαφῆθέντα εἰκονογρα-
φούντων καὶ προσκυνοῦντων, αἰωνία ἡ μνήμη.

(1) *Οἱ προφηταὶ ὡς εἶδον, οἱ ἀπόστολοι ὡς εἶδι-
δαξαν, ἡ Ἐκκλησία ὡς παρέλαθεν, οἱ διδάσκαλοι ὡς
ἐδογματίσασιν, ἡ οἰκουμένη ὡς συμπεφρόνηκεν, ἡ
χάρις ὡς ἐλαμψεν, ἡ ἀλήθεια ὡς ἀποδεδείχεται, τὸ
ψεῦδος ὡς ἀπελήλαται, ἡ σοφία ὡς ἐπαρῆρησιάσατο,
ὁ Χριστὸς ὡς ἐδράβευσεν· οὕτω φρονοῦμεν, οὕτω
λαλοῦμεν, οὕτω κηρύττομεν Χριστὸν τὸν ἀληθινόν
Θεὸν ἡμῶν καὶ τοὺς αὐτοῦ ἄγγελους, ἐν λόγοις τιμῶν-
τες· ἐν συγγραφαῖς, ἐν νοήμασιν, ἐν θυσίαις, ἐν
ναῖς, ἐν εἰκονίσμασι· τὸν μὲν ὡς Θεὸν καὶ Δεσπό-
την προσκυνοῦντες, τοὺς δὲ διὰ τὸν κοινὸν Δεσπό-
την καὶ ὡς αὐτοῦ γνησίους θεράποντας τιμῶντες,
καὶ τὴν κατὰ σχέσιν προσκύνησιν ἀπονέμοντες.
Αὕτη ἡ πίστις τῶν ἀποστόλων, αὕτη ἡ πίστις τῶν
Πατέρων, αὕτη ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων, αὕτη ἡ
πίστις τὴν οἰκουμένην ἐστήριξεν.*

Ἐπὶ τοῦτοις τοὺς τῆς εὐσεβείας· κήρυκας ἀδελφι-
κῶς τε καὶ πατροπολήτως, εἰς δόξαν καὶ τιμὴν τῆς
εὐσεβείας ὑπὲρ ἧς ἠγωνίσαντο ἀνευφημοῦμεν, καὶ
λέγομεν· Γερμανοῦ, Ταρασίου, Νικηφόρου καὶ Με-
θοδίου, τῶν ὡς ἀληθῶς ἀρχιερέων Θεοῦ, καὶ τῆς
ὀρθοδοξίας προμάχων καὶ διδασκάλων, αἰωνία ἡ
μνήμη.

Ἰγνατίου καὶ Φωτίου, τῶν ἀγιωτάτων, ὁρθοδόξων
καὶ ἀοιδίμων πατριάρχων, αἰωνία ἡ μνήμη.

† Deut. iv, 15. * I Joan. i, 2.

(1) Hæc citantur in Synodo Cr. sub Alexio Comneno infra exscripta ex codice XXXVI [et a nobis recusa in tomo CXXVII].

A Suisse autem illam puellam, remansisseque post
Dei partum virginem; quique propterea illam in
imaginibus puellam depingunt, æterna memoria.

Eorum qui propheticas visiones, ut ipsum divi-
num numen eas efformabat et figurabat, scint ac
recipiunt; et credunt ea quæ prophetarum chorus
ab se visa enarravit; et qui traditionem per apo-
stolos in Patres derivatam, sive scriptam sive non
scriptam corroborant, et ideo sancta per imagines
repræsentant et honorant, æterna memoria.

Eorum qui intelligunt Moysem loquentem: *At-
tendite vobismetipsis, quia ea die, qua locutus est
Dominus Deus in Choreb supra montem, vocem ver-
borum vos audivistis, similitudinem autem non vidi-
stis*; sciuntque apte responderere: Si autem quid-
piam vidimus veri, vidimus utique sicut filius toni-
trui nos locuit: *Quod erat ab initio, quod audi-
vimus, quod vidimus, quod contemplati sumus oculis,
et manus nostræ contractaverunt de verbo vitæ, et
hæc testificamur*; ac rursus ut alii discipuli
Verbi, et una manducavimus et una bibimus cum
illo, non solum ante passionem et resurrectionem,
sed etiam post passionem et resurrectionem; eo-
rum, inquam, qui divinitus distinguere possunt le-
gis præceptum a doctrina gratiæ, et invisibilitatem
quæ in illo a visibilitate et tangendi facultate quæ
in hac reperitur; et ideo visibilia et sub tactum
cadentia imaginibus repræsentant et adorant,
æterna memoria.

Prophetæ ut viderunt, apostoli ut docuerunt,
Ecclesia ut accepit, doctores ut docuerunt, orbis
ut una consensit, gratia ut effulsit, veritas ut de-
monstrata est, mendacium ut expulsus est, sapien-
tia ut fidenter locuta est, Christus ut præmia distri-
buit, sic sentimus, sic loquimur, sic prædicamus
Christum verum Deum nostrum et sanctos ejus,
verbis, scriptis, cogitationibus, sacrificiis, templis,
imaginibus honorantes: illum quidem ut Deum et
Dominum adorantes, illos vero propter communem
Dominum ut germanos ejus famulos honorantes,
et relative ipsis adorationem ascribentes. Hæc est
fides apostolorum, hæc est fides Patrum, hæc
est fides orthodoxorum, hæc fides orbem susten-
davit.

Ad hæc pietatis præconibus fraterno paternoque
affectu in gloriam et honorem pietatis pro qua do-
certarunt, benedicimus ac dicimus: Germani, Ta-
ra-ii, Nicephori et Methodii, qui vere summi sa-
cerdotes Dei fuere, rectæ fidei propugnatores et
doctores, æterna memoria.

Ignatii et Photii, sanctissimorum, orthodoxoru
ac celebrium patriarcharum, æterna memoria.

Stephani, Antonii et Nicolai, sanctissimorum et A
orthodoxorum patriarcharum, æterna memoria.

Omnia quæ contra sanctos patriarchas, Tarasium, Nicephorum, Methodium, Ignatium, Stephanum, Photium, Antonium et Nicolaum scripta aut dicta sunt, anathema sint.

Omnia quæ præter ecclesiasticam traditionem, et doctrinam explanationemque sanctorum et celebrum Patrum innovata, aut gesta aut in posteram gerenda sunt, anathema sint.

Euthymii, Theophili et Æmiliani, celeberrimum confessorum et archiepiscoporum, æterna memoria.

Theophylacti, Petri, Michaelis et Joseph, beatorum Metropolitanorum, æterna memoria.

Joannis, Nicolai et Georgii, ter felicium confessorum et archiepiscoporum, et omnium qui ejusdem sententiæ fuerunt episcoporum, æterna memoria.

Theodori sanctissimi hegumeni Studii, æterna memoria. Isaaci Thaumaturgi, et Joannicii prophético spiritu plenissimi, æterna memoria.

Hilarionis sanctissimi archimandritæ et hegumeni Dalmati, æterna memoria. Symeonis sanctissimi Stylitæ, æterna memoria.

Theophanis sanctissimi hegumeni Magni Agri, æterna memoria.

Conciliabulo quod contra sacras imagines infremuit, anathema. His qui dicta Scripturæ sacræ contra idola, adversus venerandas Christi Dei nostri et sanctorum ejus imagines accipiunt, anathema.

His qui scienter participant cum contumeliosis erga sacras imagines, anathema. His qui dixerint alium præter Christum nos liberasse ab idolotum errore, anathema.

His qui ausi fuerint dicere, catholicam Ecclesiam idola aliquando admisisse, utpote qui totum mysterium evertant, et Christianorum fidem contumeliis afficiant, anathema.

Multos annos aprecamur imperatoribus: Deus custodiat imperium eorum; Deus imperio eorum pacem concedat. Cœlestis Imperator, terrenos custodi. Michaelis orthodoxi imperatoris nostri et Theodoræ matris ejus, æterna memoria. Basilii et Constantini, Leonis et Alexandri Christophori, et Romani, Constantini Romani, Nicephori et Joannis, Basilii, Constantini, Romani et Michaelis, qui terrenum imperium cum cœlesti commutarunt, æterna memoria. Zoes piissimæ et beatissimæ Augustæ, æterna memoria.

Germani, Tarasii, Nicephori et Methodii venerabilium patriarcharum, æterna memoria.

Ignatii, Stephani et Antonii, Nicolai et Euthymii, Stephani, Tryphonis, Theophylacti, Polyeucti, Antonii, Nicolai et Sisinii orthodoxorum patriarcharum, æterna memoria.

Quemadmodum hæc benedictiones ab ipsis Patribus in nos filios, eorum pietatem æmulantes

Στεφάνου, Ἀντωνίου καὶ Νικολάου, τῶν ἀγιοτάτων καὶ ὀρθοδόξων πατριαρχῶν, αἰωνία ἡ μνήμη.

Ἄπαντα τὰ κατὰ τῶν ἁγίων πατριαρχῶν, Ταρασίου, Νικηφόρου καὶ Μεθοδίου, Ἰγνατίου, Στεφάνου, Φωτίου, Ἀντωνίου καὶ Νικολάου γραφέντα ἢ λαληθέντα, ἀνάθεμα.

Ἄπαντα τὰ παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, καὶ τὴν διδασκαλίαν καὶ ὑποτύπωσιν τῶν ἁγίων καὶ ἀοιδίμων Πατέρων καινοτομηθέντα, ἢ πραχθέντα ἢ μετὰ τοῦτο πραχθησόμενα, ἀνάθεμα.

Εὐθυμίου, Θεοφίλου καὶ Αἰμιλιανοῦ, τῶν ἀοιδίμων ὁμολογητῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων, αἰωνία ἡ μνήμη.

Θεοφυλάκτου, Πέτρου, Μιχαὴλ καὶ Ἰωσήφ, τῶν μακαρίων μητροπολιτῶν, αἰωνία ἡ μνήμη.

Ἰωάννου, Νικολάου καὶ Γεωργίου, τῶν τρισολπίων ὁμολογητῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων, καὶ πάντων τῶν ὁμοφρονησάντων αὐτοῖς ἐπισκόπων, αἰωνία ἡ μνήμη.

Θεοδώρου τοῦ πανοσίου ἡγουμένου τῶν Στουδίου, αἰωνία ἡ μνήμη. Ἰσαακίου τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ Ἰωαννικίου τοῦ προφητικωτάτου, αἰωνία ἡ μνήμη.

Ἰλαρίωνος τοῦ ὀσιωτάτου ἀρχιμανδρίτου καὶ ἡγουμένου τῶν Δαλμάτου, αἰωνία ἡ μνήμη. Συμεὼν τοῦ ὀσιωτάτου Στυλίου, αἰωνία ἡ μνήμη.

Θεοφάνους τοῦ ὀσιωτάτου ἡγουμένου τοῦ Μεγάλου Ἀγροῦ, αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῷ φρουραζαμένῳ συνεδρίῳ κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων, ἀνάθεμα. Τοῖς ἐκλαμβάνουσι τὰς παρὰ τῆς θείας Γραφῆς βήσεις κατὰ τῶν εἰδώλων εἰς τὰς σεπτὰς εἰκόνας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ, ἀνάθεμα.

Τοῖς κοινωνοῦσιν ἐν γνώσει τοῖς ὑβρίζουσι τὰς σεπτὰς εἰκόνας, ἀνάθεμα. Τοῖς λέγουσιν ὅτι πλὴν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἄλλος ἡμᾶς ἐρρύσατο τῆς τῶν εἰδώλων πλάνης, ἀνάθεμα.

Τοῖς τομῶσι λέγειν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν εἰδωλά ποτε δεδέχθαι, ὡς ὄλον τὸ μυστήριον ἀνατρεῖσθαι, καὶ τὴν Χριστιανῶν ἐνυβρίζουσι πίστιν, ἀνάθεμα.

Πολλὰ τὰ ἔτη τῶν βασιλέων· ὁ Θεὸς φυλάξει τὸ κράτος αὐτῶν· ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν εἰρηρεύσει. Οὐράνιε Βασιλεῦ, τοὺς ἐπιγεῖους φύλαξον. Μιχαὴλ τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν βασιλέως καὶ Θεοδώρου τῆς αὐτοῦ μητρὸς, αἰωνία ἡ μνήμη. Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου Χριστοφόρου καὶ Ῥωμανοῦ, Κωνσταντίνου Ῥωμανοῦ, Νικηφόρου καὶ Ἰωάννου, Βασιλείου, Κωνσταντίνου, Ῥωμανοῦ καὶ Μιχαὴλ τῶν τὴν οὐράνιον βασιλείαν τῆς ἐπιγεῖου ἀλλαξιμένων, αἰωνία ἡ μνήμη. Ζωῆς τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγούστης, καὶ τρισμακαρίστου, αἰωνία ἡ μνήμη.

Γερμανοῦ, Ταρασίου, Νικηφόρου καὶ Μεθοδίου τῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν, αἰωνία ἡ μνήμη.

Ἰγνατίου, Στεφάνου, καὶ Ἀντωνίου, Νικολάου καὶ Εὐθυμίου, Στεφάνου, Τρύφωνος, Θεοφυλάκτου, Πολυεύκτου, Ἀντωνίου, Νικολάου καὶ Σισινίου τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν, αἰωνία ἡ μνήμη.

Λύται ὡς εὐλογίαι Πατέρων ἀπ' αὐτῶν εἰς ἡμᾶς τοὺς υἱοὺς ζηλοῦντας αὐτῶν τὴν εὐσέβειαν, δια-

βαίνουσιν · ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ ἀραὶ τοὺς πατρα-
λοίας, καὶ τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν ὑπερόπτας κα-
ταλαμβάνουσι. Διὸ κοινῇ πάντες ὄσον εὐσεβείας
πλήρωμα, οὕτως αὐτοῖς τὴν ἀρὰν ἣν αὐτοὶ ἑαυτοῖς
ὑπεβάλλοντο, ἐπιφέρομεν.

Τοῖς λόγοι μὲν τὴν ἐνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ
Λόγου δεχομένοις, ὄρᾳ δὲ ταύτην δι' εἰκόνων οὐκ
ἀνεχομένους · καὶ διὰ τοῦτο ῥήματι μὲν δέχεσθαι
κατασχηματιζόμενοι, πράγματι δὲ τὴν σωτηρίαν
ἡμῶν ἀρνοούμενοι, ἀνάθεμα.

Τοῖς τῷ ῥήματι τοῦ ἀπεριγράπτου κακῶς προσ-
φυρομένοις, καὶ διὰ τοῦτο μὴ βουλομένοις εἰκονογρα-
φισθαι τὴν παραπλησίως ἡμῖν σαρκὸς καὶ αἵματος
κεκοινωνηκότα, Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν,
καὶ ἐντεῦθεν φαντασιασταῖς δεικνυμένοις, ἀνάθεμα.

Τοῖς τὰς μὲν προφητικὰς ὁράσεις, καὶ μὴ βού-
λοιντο, παραδεχομένοις · τὰς δ' ὀφθαίσεις; αὐτοῖς εἰ-
κονογραφίας (ὡ θαῦμα!) καὶ πρὸ σαρκώσεως τοῦ
Λόγου μὴ καταδεχομένοις, ἀλλ' ἢ αὐτὴν τὴν ἀλη-
πτόν τε καὶ ἀθέατον οὐσίαν ὀφθῆναι τοῖς; τεθεαμέ-
νοις κενολογοῦσιν · ἢ εἰκόνας μὲν ταῦτα τῆς ἀλη-
θείας καὶ τύπους καὶ σχήματα ἐμφανισθῆναι τοῖς
ἑωρακόσι συντιθεμένοις, εἰκονογραφεῖν δὲ ἐναν-
θρωπήσαντα τὸν Λόγον καὶ τὰ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτοῦ
πράθη οὐκ ἀνεχομένοις, ἀνάθεμα.

Τοῖς ἀκούουσι τοῦ Κυρίου ὡς · *Εἰ ἐπιστεύετε
Μωσῆ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, καὶ τὰ ἐξῆς · καὶ τό·
Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν
ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ · τοῦ Μωσέως λέ-
γοντος συνοῦσιν, εἶτα λέγουσι δέξασθαι μὲν τὴν
προφήτην, οὐκ εἰσάγουσι δὲ δι' εἰκονισμάτων τὴν
τοῦ προφήτου χάριν, καὶ τὴν παγκόσμιον σωτηρίαν,
ὡς ὠράθη, ὡς συναναστρέφῃ ἀνθρώποις, ὡς πάθη
καὶ νόσους ἰάσεως μεζονας ἐθεράπευσεν, ὡς
ἐσταυρώθη, ὡς ἐτάφη, ὡς ἀνέστη, ὡς πάντα ὑπὲρ
ἡμῶν ἔπαθε τε καὶ ἐποίησεν · τοῖς οὖν ταῦτα τὰ
παγκόσμια καὶ σωτήρια ἔργα ἐν εἰκόσιν ὄρᾳ μὴ
ἀνεχομένοις, μηδὲ τιμῶσιν αὐτὰ καὶ προσκυνοῦσιν,
ἀνάθεμα.*

Τοῖς ἐπιμένουσι τῇ εἰκονομάχῳ αἰρέσει, μᾶλλ.
ἐὰν τῇ χριστομάχῳ ἀποστασίᾳ, καὶ μήτε διὰ τῆς
Μωσαϊκῆς νομοθεσίας πρὸς τὴν σωτηρίαν αὐτῶν
ἀναθῆναι βουλομένοις, μήτε ταῖς ἀποστολικαῖς
διδασκαλίαις ἐναναστραφῆναι τὴν εὐσέβειαν προαι-
ρουμένοις, μήτε ταῖς πατριαρχικαῖς παραινέσεσι
καὶ εἰσηγήσει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐπιστραφῆναι
βουλομένοις, μήτε τῇ συμφωνίᾳ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν
οἰκουμένην Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ δυσωπομένοις ·
ἀλλ' ἐφ' ἅπασι ἑαυτοῦς τῇ τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἑλ-
λήνων μεριδι καθυποβαλλομένοις · (ἃ γὰρ ἀμέσως
ἐκεῖνοι εἰς τὸ πρωτότυπον βλασφημοῦσι, καὶ οὗτοι
διὰ τῆς αὐτοῦ εἰκόνης εἰς ἐκεῖνον τὸν εἰκονιζόμενον
τολμᾶν οὐκ ἐρυθρίωσι) τοῖς οὖν ἀναπιστρίφως τῇ
πλάνῃ ταύτῃ κατεχομένοις, καὶ πρὸς πάντα ψόγον
θεῖον καὶ πνευματικὴν διδασκαλίαν τὰ ὡσαύτως βεβυσμέ-
νοις, ὡς ἤδη λοιπὸν σεσηπόσει, καὶ τοῦ κοινοῦ σώ-
ματος τῆς Ἐκκλησίας ἀποτεμοῦσιν ἑαυτοῦς, ἀνά-
θεμα.

¹ Joan. 5, 46. ¹⁰ Deut. XIII, 15.

descendunt; sic et maledictiones parricidas et
Dominicorum præceptorum contemptores apprehen-
dunt. Quamobrem communi voce omnes, quotquot
pietatis cœtum et plenitudinem constitimus, ita
in illos maledictionem cui se subjecerunt, inferimus.

Iis qui verbo quidem Dei Verbi in carne œcono-
miam recipiunt, ipsam vero in imaginibus conspi-
cere recusant; atque ideo dum se eam recipere
verbo simulant, revera salutem nostram abne-
gant, anathema.

Iis qui verbo incircumscriptum maligne admit-
tunt, et ideo nolunt in imagine representari eum,
qui perinde atque nos et carni et sanguini commu-
nicavit, Christum verum Deum nostrum, atque
inde phantasiastæ comprobantur, anathema.

Iis qui propheticas quidem visiones, velint no-
lunt, admittunt; visas autem ipsi prophetis ima-
gines (o res mira!) etiam ante incarnationem
Verbi non recipiunt, sed ipsam incomprehensibilem
et invisibilem substantiam ab illis conspectam
effugiunt; aut hæc imagines quidem veritatis et fi-
guras et formas videntibus apparuisse fatentur,
sed Verbum hominem factum ejusque pro nobis
susceptas passiones imaginibus representari no-
lunt, anathema.

Iis qui audiunt Dominum dicentem: *Si crederetis
Moysei, mihi utique crederetis*, etc., etc. *Prophetam
vobis excitabit Dominus Deus noster ex fra-
tribus vestris, sicut me*¹⁰; Moysemque loquentem
intelligunt, deinde dicunt se prophetam quidem
recipere, sed prophetæ gratiam per imagines non
inducunt ac totius mundi salutem, ut visa est, ut
conversata cum hominibus, ut affectiones et mor-
bos omni medela superiores curavit, ut crucifixa et
sepulta est ac resurrexit, ut omnia pro nobis passa
et operata est; iis, inquam, qui hæc ad totius
mundi salutem patrata opera in imaginibus videre
non sustinent, neque illa honorant adorantque,
anathema.

Iis qui manent in iconomachorum hæresi, imo
potius in Christomachorum apostasia, neque per
Mosaicam legem ad salutem suam adduci volunt,
neque in apostolica doctrina pietatem versari con-
sentiunt, neque patriarchalibus adhortationibus et
institutionibus ab errore suo converti volunt, ne-
que ob consensum omnium per orbem Dei Eccle-
siarum pudore afficiuntur, sed se Judæorum ac
gentilium sorti penitus subjecerunt (nam quæ illi
sine ullo intermedio in prototypum blasphemant,
hi per ipsius imaginem in ipsam imagine repræ-
sentatum audere non erubescunt); iis itaque qui
sine ulla resipiscencia in hoc errore detinentur, et
ad omnem divinam objurgationem et spiritualem
doctrinam aures obturant, utpote jam putridis, quæ
se a communi Ecclesiæ corpore abscederint, ana-
thema.

Anastasio Constantinopolitano et Nicetæ, qui sub A Isauris initium hæresibus dederunt, ut execrandis et perniciosi ducibus, anathema. Paulo qui in Saulum conversus est, et Theodoro cognomine Gastæ, Stephanoque Molitæ, insuperque Stephano Critino, et Leoni Lalondio; ac præterea si quis supradictis impietate similis, in quocunque Clericali catalogo aut dignitate aut officio reperiat; iis omnibus in impietate manentibus, anathema. Theodoto, Antonio et Joanni, qui sibi mutuo mala communicarunt, et impietatem alter ab altero successione quadam acceperunt, anathema.

Gerontio qui ex Lampe quidem venit, in Creta autem execrandæ hæresis sue virus evomit, et captum semetipsum revocavit ad eversionem (heu!) salutis œconomiae Christi, cum perversis ejus dogmatibus et scriptis et asseclis ejus, anathema. Omnibus hæreticis anathema.

Multos annos imperatoribus apprecamur. Christophori, Theodori, Agapii, Joannis, Nicolai, Helie, Theodori et Basilii, venerabilium patriarcharum Antiochenorum, æterna memoria. Sancta Trinitas ipsos glorificavit.

Horum pro pietate usque ad mortem præliis, certaminibus et doctrina nos institui ac roborari Deo supplicantes, ac eorum divinæ conversationis usque ad finem imitatores exhiberi rogantes, optata assequi mereamur miseratione et gratia magni et primi sacerdotum principis Christi veri Dei nostri, intercessionibus gloriosissimæ Dominæ nostræ Deiparæ et semper Virginis Mariæ, divinorum angelorum, et omnium sanctorum. Amen.

Ἀναστασίῳ Κωνσταντινῶν καὶ Νικηταίῳ, τοῖς ἐπὶ τῶν Ἰσαυρῶν κατάρξασιν τῶν αἰρέσεων, ὡς ἀνιέροις καὶ ὀδοῦχοις ἀπωλείας, ἀνάθεμα. Παύλῳ τῷ εἰς Σαῦλον ἀποστρέψαντι, καὶ Θεοδώρῳ τῷ ἐπικαλουμένῳ Γάστῃ, καὶ Στεφάνῳ τῷ Μολίτῃ, ἐτι δὲ Στεφάνῳ τῷ Κριθίνῳ, καὶ Λαλονδίῳ τῷ Λέοντι· καὶ πρὸς τοῦτοις εἴ τις τοῖς εἰρημένοις ὁμοίος τὴν δυσσέθειαν, ἐν ὁποῦν ἂν εἴη καταλόγῳ κλήρου ἢ ἀξιώματός τινος ἢ ἐπιτηδεύματος, ἐξεταζόμενος, τοῦτοις ἅπασιν ἐπιμένουσιν αὐτῶν τῇ δυσσέθειᾳ, ἀνάθεμα. Θεοδότῳ, Ἀντωνίῳ, καὶ Ἰωάννῃ, τοῖς ἀλληλοπροξένους τῶν κακῶν, καὶ ἑτεροδιαδόχοις τὴν δυσσέθειαν, ἀνάθεμα.

Γερωντίῳ τῷ ἐκ Λάμπης μὲν ὀρμωμένῳ, ἐν δὲ τῇ Κρήτῃ τὸν ἰδὸν τῆς αὐτοῦ μυσαρᾶς αἰρέσεως ἐξέμεσαντι, καὶ εἰλημμένον ἑαυτὸν ἀποκαλέσαντι ἐπ' ἀνατροπῇ (φεύ!) τῆς σωτηριώδους οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, σὺν τοῖς διεστραμμένοις αὐτοῦ δόγμασι καὶ συγγράμμασι· καὶ τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ, ἀνάθεμα, ὅλοις τοῖς αἰρετικοῖς, ἀνάθεμα.

Πολλὰ τὰ ἔτη τῶν βασιλείων. Χριστοφόρου, Θεοδώρου, Ἀγαπίου, καὶ Ἰωάννου, Νικολάου, Ἡλίου, Θεοδώρου καὶ Βασιλίου τῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν Ἀντιοχείας, αἰωνία ἡ μνήμη. Ἡ ἀγία Τριάς αὐτοῦς ἐδόξασεν.

Τούτων τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας μέχρι θανάτου ἔθλοισ τε καὶ ἀγωνίσμασι, καὶ διδασκαλίαις παιδαγωγείσθαι τε καὶ κρατύνεσθαι Θεὸν ἐκλιπαροῦντες, καὶ μιμηταὶ τῆς ἐν Θεοῦ αὐτῶν πολιτείας μέχρι τέλους ἀναδεικνύσθαι· ἐκδυσωποῦντες, ἀξιοθείημεν τῶν ἐξαίτουμένων οἰκτιρμοῖς καὶ χάριτι τοῦ μεγάλου καὶ πρώτου ἀρχιερέως Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, πρεσβελαίς τῆς ὑπερενδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀει Παρθένου Μαρίας, τῶν θεοειδῶν ἀγγέλων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

MICHAELIS CERULARII

CP. PATRIARCHÆ

EDICTUM SYNODALE

(Mansi Concil. XIX, 811.)

Edictum de projecto pillacio in sacra mensa a legatis Romanis, contra sanctissimum Patriarcham Dominum Michaellem mense Junio, indictione septima.

Præsidente Michaelle sanctissimo domino nostro et œcumenico patriarcha, a dextris catechumenorum, et simul cum ipso considentibus Dei amantissimis metropolitibus Theophane Cyzici et Syn-

Δ Σημεῖωμα περὶ τοῦ ριφέντος πιττακίου ἐν τῇ ἀγίᾳ τραπέζῃ παρὰ ἀπὸ Ῥώμης πρεσβευτῶν κατὰ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ, μηνὶ Ἰουνίῳ, Ἰνδικτ. ζ.

Προκαθημένου Μιχαὴλ τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν δεσπότητος καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐν τοῖς δεξιῇς μέρεσι τῶν κατηγουμένων, συνεδριαζόντων αὐτῷ θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν Θεοφάνου, Κυζίκου

καὶ Συγκέλλου, Νικήτα Χαλκηδόνος, καὶ Συγκέλλου, Α
 Λαυρεντίου, Δυβράχου καὶ Συγκέλλου, Ἀνθίμου
 Σίδης, Νικολάου Πισινοῦντος, Λέοντος Μύρων,
 Λέοντος Τραπεζοῦντος, Ἰωάννου Σμύρνης, Εὐσεβίου
 Ἀδριανουπόλεως, Κωνσταντίνου Μιτυλήνης, Νικο-
 λάου Χωνῶν, Ὑπατίου Ἰδρουῦντος, καὶ ἀρχιεπισκό-
 πων Λέοντος Καραβιζύτης, Γρηγορίου Μεσημβρίας
 παρισταμένων καὶ τῶν πατριαρχικῶν ἀρχόντων.

Οὐκ ἦν ἄρα, ὡς ἔοικε, κέρως τῶ πονηρῶ τῶν κα-
 κῶν. Διὰ τοῦτο γὰρ οὐ παύεται τοῖς εὐσεβέσιν ἐπι-
 φρούμενος, καὶ καινόν τι κατὰ ἀληθείας ἀεὶ ἐφευ-
 ρίσκειν ἐκμηχανώμενος. Τοιγάρτοι καὶ μυρίαὶ μὲν
 τόσαις ἀπάταις πρὸ τῆς ἐν σαρκὶ τοῦ Δεσπότητος
 παρουσίας τὸν ἀνθρώπον ὑπηγάγετο. Μυρίαὶ δὲ
 καὶ μετὰ ταῦτα πλάναις καὶ δολασμασιν ὑποσκε-
 λίζειν καὶ παρασύρειν τοὺς αὐτῶ πειθομένους οὐχ
 ὕψηκεν ὄλωσ, οὐδὲ διέλιπεν. Ἀλλὰ καὶ τούτων ἐκ
 πόνων γενομένων, καὶ εὐσεβούς καὶ βαθεῖας ἐλπιδος
 τοῖς εὐσεβεῖν ὑποτροφεμένης ἐθέλουσι μήτ' ἂν και-
 νοτέρων δυσσεβημάτων ἐφευρετὰς γενέσθαι ποτὲ,
 ἐν πᾶσιν οἷς κατὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ὁ πονηρὸς πει-
 ράσαι ἐσπούδασεν· εἰς τοῦναντίον αὐτῶ τῶν μηχαν-
 ημάτων περιτραπέντων· νῦν τινες δυσσεβεῖς ἄνδρες
 καὶ ἀποτρόπαιοι, καὶ τί γὰρ οὐκ ἂν τις εὐσεβῶν
 τούτους ὀνομάσειεν, ἄνδρες ἐκ σκότους ἀναδύντες,
 (τῆς γὰρ Ἑσπερίου μοίρας ὑπῆρχον γεννήματα),
 εἰς τὴν εὐσεβῆ ταύτην ἐλθόντες πόλιν καὶ θεοφύ-
 λακτον, ἀφ' ἧς, ὡσπερ ἀπὸ τινος ὑψηλοῦ καὶ μετε-
 ώρου χωρίου αἱ τῆς ὀρθοδοξίας πηγαὶ ἀναδύονται,
 καὶ καθαρὰ τῆς εὐσεβείας τὰ νόματα ἐς τὰ τῆς
 οἰκουμένης διαβρέουσι πέρατα, καὶ ποταμῶν δίκην
 τὰ ἐν ἀπάσῃ τῇ ὑφ' ἡλίον ψυχὰς, τοῖς εὐσεβέσι
 δόγμασι καταρθεύουσιν, εἰς ταύτην, ὡσπερ κεραυνός,
 ἢ σεισμὸς, ἢ χαλάζης πληθὸς· εἰ χρῆ δὲ μᾶλλον
 εἰπεῖν οἰκειότερον, ὡς μονὸς ἀγριὸς εἰσπηδήσαντες
 τὸν ὀρθὸν λόγον τῇ διαφορᾷ τῶν δογμάτων καταλυ-
 μήνασθαι ἐπεχείρησαν, ὡς καὶ Γραφῶν ἀποθέσθαι
 ἐν τῇ μυστικῇ τῆς μεγάλῃς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας
 τραπέζῃ, δι' ἧς ἡμεῖς, μᾶλλον δὲ τὴν ὀρθόδοξον τοῦ
 Θεοῦ Ἐκκλησίαν, καὶ πάντας τοὺς μὴ συνυπαγομέ-
 νους τοῖς αὐτῶν δυσσεβήμασιν ὀρθοδόξους ἀναθέματι
 δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι εὐσεβεῖν καὶ τὸ ὀρθόδοξον προ-
 βαίνειν ἐθέλομεν, καθυπέβαλον, ἐγκατέσαντες ἡμῖν
 ἄλλα τέ τινα, καὶ ὅτι τοὺς πύγωνας παραπλησίως
 ἐκείνοις ξυρᾶν, καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἀνθρώπου μορ-
 φὴν παρὰ φύσιν ἐξαλλάσσειν οὐκ ἀνεχόμεθα· πρὸς
 δὲ καὶ ὅτι μὴ διακρινόμενοι ἀπὸ πρεσβυτέρων μετα-
 λαμβάνειν γεγαμηκότων. Πρὸς ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις,
 καὶ ὅτι τὸ ἱερὸν καὶ ἅγιον σύμβολον, ὃ πᾶσι τοῖς
 συνοδικοῖς, καὶ οἰκουμενικοῖς ψηφίσμασιν ἄμαχον
 ἔχει τὴν ἰσχύν, νόθοις λογισμοῖς καὶ παρεγγράφτοις
 λόγοις καὶ θράτους ὑπερβολῇ μὴ κιδηλεύειν ἐθέλο-
 μεν, μηδὲ παραπλησίως ἐκείνοις ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ
 τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡ τῶν τοῦ πονηροῦ
 μηχανημάτων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Πατρὸς φάμεν ἐκπορεύ-
 εσθαι· μήτε τῇ Γραφῇ προσέγειν ἐθέλοντες, ἢ, Οὐκ
 ἀνομαδάραστε, φησὶ, τοὺς πύγωνας ἡμῶν, οὔτε μὴν
 ἐνοεῖν ἕλωσ βουλομενοι, ὅτι γυναίξιν εὐπρεπέσ
 τοῦτο ἔκτισας ἐποίησε Θεός, ἀνδράσι δὲ ἀνάρμωστον

cello, Niceta Chalcedonis et Syncello, Laurentio
 Dyrrachii et Syncello, Antimo Sides, Nicolao Pi-
 sinuntis, Leone Myrorum, Leone Trapezuntis,
 Joanne Smyrnæ, Eusebio Adrianopolis, Constantino
 Mitylenes, Nicolao Chonarum, Hypatio Hid-
 druntis et archiepiscopis Leone Caralyziæ, Grego-
 rio Meseμβριæ assistentibus et patriarchalibus
 nobilibus.

Nequam ac improbo dæmoni non sat fuit, ut
 videtur, malorum. Propterea namque nullum un-
 quam finem fecit, in pios homines arrepenz, et
 novum quid adversus veritatem semper excogi-
 tans. Quapropter innumeris fere fraudibus ante
 Domini in carne adventum genus humanum illuait,
 innumeris vero postmodum erroribus et illecebris
 supplantare et dejicere eos qui illi credebant,
 omnino non destitit, neque unquam cessavit.
 Verumtamen his quoque de medio sublatis, cum
 pia magnaue spes esset in iis qui pietatem ar-
 plectuntur, nunquam in posterum nova impietatis
 semina inventuros in omnibus his quæ contra
 rectam rationem improbus ille disseminare studuit,
 cum contra ac ipse speraverat, machinæ illius
 dissipatæ fuissent, nunc quidam homines impij et
 execrandi, et quid non quicumque pietatem colit
 eos non nominaret, homines e tenebris erumpen-
 tes, cum ex Hesperia ortum ducent, in pietatis
 cultricem hanc et a Deo conservatam urbem ad-
 venientes, ex qua tanquam ex alta et eminente
 specula orthodoxiæ fontes erumpunt, et pura
 pietatis fluentia in orbis terrarum fines perfluunt,
 et fluviorum instar animas, quæ sub sole degunt
 omnes piis dogmatibus irrigant, in hac veluti
 fulgur, sive turbo, sive grandinis copia, sive, ut
 magis proprie rem indicemus, veluti silvestris
 porcus irruentes, rectam rationem diversitate
 dogmatum prævertere conati sunt ita, ut et Scri-
 pturam in mystica magnæ Dei Ecclesiæ reponen-
 ter mensa, qua nos, imo orthodoxam Dei Eccle-
 siam, omnesque qui impiis eorum dogmatibus
 non abrepti sunt, orthodoxos ob id idem, quod
 pii esse et fidem orthodoxam dilatari præcupiunt,
 anathemate feriunt, incusantes nos in multis alijs,
 et præterea quod karbam æque ac illi radere, et
 eam quæ est secundum naturam, hominis figuram
 immutare non sustinemus. Nec non quod non
 divisi a presbyteris matrimonio junctis, comun-
 ionem suscipimus. Ad hæc quod sacrosanctum
 Symbolum, quod omnibus syoadalibus, et oecu-
 menicis decretis inconcussum atque inexpugnabile
 robur habet, spuris cogitatis et sermonibus adu-
 lterinis, et audaciæ excessu adulterare volumus,
 nec ut illi, ex Patre et Filio Spiritum sanctum, o
 improbi dæmonis machinas! sed ex Patre dicimus
 procedere; neque Scripturæ animum advertere
 volentes, quæ Ne deglabretis, ait, menta vestra;
 neque omnino animo volvere volentes, decorum
 id mulieribus creatorem Deum statuisse, quod
 indecorum esset hominibus; sed et quantum Can-

grensis synodi canonem de iis qui a nuptiis abhorrent, palam contemnent, qui dicit : Si quis se dividit a presbytero conjugato, quasi non oporteat, postquam ille sacrum fecerit, illius oblationis partem fieri, anathema sit; et in hoc etiam sextam synodum rejicientes, et contemnent, quæ ait can. 15 : Quoniam Romanæ Ecclesiæ pro canone traditum esse cognovimus, ut qui ad diaconatum, vel presbyteratum promovendi sunt, profiteantur, se non amplius suis uxoribus conjungendos, nos antiquos canones apostolicæ perfectionis, ordinisque servantes, hominum, qui sunt in sacris, conjugia deinceps ex hoc temporis momento firma et stabilia esse volumus, nequaquam eorum cum uxoribus conjunctionem dissolventes, vel eos mutua, tempore convenienti, consuetudine privantes. Quamobrem si quis dignus inventus fuerit, qui hypodiasconus, vel diaconus, vel presbyter ordinetur, is ad talem gradum assumi nequaquam prohibeatur, si cum legitima uxore cohabitet. Sed neque ordinationis tempore ab eo postuletur, ut profiteatur se a legitima cum uxore consuetudine abstenturum, ne ex eo a Deo constitutas et sua presentia benedictas nuptias injuria afficere cogamur, evangelica voce exclamante : « Quæ Deus conjunxit, homo non separet » : et Apostolo docente : « Honorabiles nuptias, et thorum immaculatum » : et, « Alligatus es uxori, ne quære solutionem » .¹ Si quis ergo præter apostolicos canones incitatus sit aliquem eorum, qui sunt in sacris, presbyterorum inquam, vel diaconorum, conjunctione cum legitima uxore, et consuetudine privare, deponatur. Similiter et si quis presbyter vel diaconus suam uxorem pietatis prætextu ejecerit, segregetur, et si perseveret, deponatur.

Ἀποστερεῖν τῆς πρὸς τὴν νόμιμον γυναῖκα συναφείας, καὶ κοινωρίας, καθαιρεῖσθω. Ὅσαύτως καὶ εἰ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν αὐτοῦ γυναῖκα προφάσει εὐλαβείας ἐκδύλλοι, ἀφοριεσθῶ· ἐπιμέτων δὲ καθαιρεῖσθω.

Præter hæc omnia nihil omnino sapientes, Spiritum non ex Patre, sed ex Filio quoque affirmant procedere; cum vocem illam neque ab evangelistis habeant, neque blasphemum hoc dogma a synodo œcumenica hauserint. Dominus enim Deus noster ait : Spiritus veritatis, qui a Patre procedit². Verumtamen novæ hujusce impietatis parentes Spiritum inquirunt, qui a Patre et Filio procedit; non illud rursus attendentes, si in quo a Patre Spiritus recessit, proprietates illius cognoscitur; similiter et si in quo generatur Filius, Filii; et procedit, ut ipsi nungantur, et Spiritus a Filio, pluribus proprietatibus Spiritum a Patre discerni, quam Filium. Commune enim Spiritui et Filio ex ipso Patre processus, propria vero Spiritus ex Patre processio, non vero a Filio. Quod si pluribus differentiis Spiritus quam Filius discernitur, proximior erit Paternæ substantiæ Filius, quam Spiritus. Et sic rursus Macedonii in Spiritum sanctum conatus emergent, eorum drama, scenam-

Ἰδικαίωσεν, ἀλλὰ καὶ τὸν τέταρτον τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου περὶ τῶν γάμων βεβηλωμένων φανερῶς ἀτιμάζοντας, ὅς φησιν, Εἰ τις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβυτέρου γαμηκός, ὡς μὴ χρήσαι λειτουργήσαντος αὐτοῦ προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω· κατ' αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ τὴν ἕκτην σύνοδον ἀθετοῦντες καὶ ἀτιμάζοντας, ἢ φησιν· Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κληρῶνος παραδεδοσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας διακόνου, ἢ πρεσβυτέρου ἀξιόσθαι χειροτονίας, καθομολογεῖν, ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπειται γαμεταῖς, ἡμεῖς ὀρχαλοῖς ἐξυκολουθούντες κατόσι τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως, τὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια, ἀπὸ τοῦ τῶν ἐρῶσθαι βουλόμεθα, μηδαμῶς αὐτῶν τὴν πρὸς τὰς γαμετὰς συναφείαν διαλύοντες, ἢ ἀποστεροῦντες αὐτοὺς τῆς πρὸς ἀλλήλους κατὰ κληρὸν τὸν προσήκοστα ὀμιλλας. Ὅστε εἰ τις ἀξίος εὐρεθῆι πρὸς χειροτονίαν διακόνου, ἢ ὑποδ. ἀκρόνου, εὐτος μηδαμῶς κωλυέσθω ἐπὶ τὸν τοιοῦτον βαθμὸν ἐκαραθιδάσθαι νομίμῳ συνοικῶν γαμετῇ, μήτε μὴν ἐν τῷ τῆς χειροτονίας καιρῷ ἀπαιτεῖσθω ὀμολογεῖν, ὡς ἀποστήσεται τῆς νόμου πρὸς τὴν οἰκίαν γαμετὴν ὀμιλλας, ἴνα μὴ ἐντεῦθεν τὸν ἐκ Θεοῦ νομοθετηθέντα, καὶ εὐλογηθέντα τὴν αὐτοῦ παρουσίᾳ, γάμον καθυβρίζειν ἐκδυσώμεν, τῆς τοῦ εὐαγγελίου φωτὸς ἐκβώσης, ἢ Θεὸς ὁ Θεὸς ἔξυξεν ἀρθρωπος μὴ χωριζέτω, ἢ καὶ τοῦ Ἀποστόλου διδάσκοντος, « Τίμιον τὸν γάμον ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν κοίτην ἀμίαντον. » καὶ, « Δέδοσαι γυναῖκα, μὴ ᾄται λύσιν. » Εἰ τις οὖν τοιμήσῃ παρὰ τοὺς ἀποστολικούς κανόνας κινούμενος, τινὰ τῶν ἱερουμένων, πρεσβυτέρων γαμῆν, ἢ διακόνων, ἢ ὑποδιακόνων

πρὸς ἐπὶ πᾶσι δὲ τοῦτοις μηδὲ ἔνοσιν ὄλω; ἐθελοντες, ἐν οἷς τὸ Πνεῦμα οὐκ ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ φασιν ἐκπορεύεσθαι, ὅτι οὐτε ἀπὸ εὐαγγελιστῶν τὴν φωνὴν ἔχουσι ταύτην, οὐτε ἀπὸ οἰκουμένης συνόδου τὸ βλάσφημον τοῦτο κέκτηνται δόγμα. Ὁ μὲν γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν φησι, Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. Οἱ δὲ τῆς καινῆς ταύτης δυσσεβείας πατέρες, τὸ Πνεῦμά φασιν, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται· ἀλλὰ μηδὲ συνορῶντες· πάλιν ὡς εἰ ἐν ᾧ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα, ἢ ἰδιότης ἐπιγινώσκειται αὐτοῦ· ὡσαύτως καὶ εἰ ἐν ᾧ γεννᾶται ὁ Υἱός, ἢ τοῦ Υἱοῦ· ἐκπορεύεται δὲ ὡς ὁ αὐτῶν λῆρος καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Υἱοῦ, πλειοσιν διατέλλεται τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς, ἢ περὶ ὁ Υἱός. Κοινὸν μὲν γὰρ Πνεύματι καὶ Υἱῷ ἢ ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πατρὸς ἐκπόρευσις, οὐ μὴν καὶ ἢ τοῦ Υἱοῦ· εἰ δὲ πλειοσι διαφοραῖς διατέλλεται τὸ Πνεῦμα ἢ περὶ ὁ Υἱός, ἐγγυτέρω ἂν εἴη τῆς Πατρικῆς οὐσίας ὁ Υἱός ἢ περὶ τὸ Πνεῦμα. Καὶ οὕτως ἢ Μαν-

¹ Matth. xix, 6. ² Hebr. x, 4. ³ I Cor. vii, 27. ⁴ Joan. xv, 96

ρόνιον πάλιν κατὰ τοῦ Πνεύματος παρακυψεῖε τόλμα τὸ ἐκείνων ὑποδομένη δρᾶμα, καὶ τὴν σκηνήν. Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, οὐδὲ συνίεσαι ὅλως ἐθέλουσιν, οἷ εἰ πᾶν, ἔπερ μὴ ἐστε κοινὸν τῆς παντοκρατορικῆς, καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ἐνός ἐστι μόνου τῶν τριῶν· οὐκ ἔστι δὲ ἡ τοῦ Πνεύματος προβολὴ κοινὸν τῶν τριῶν. Ἄλλ' οἱ μὲν οὕτως ἡμῶν τε αὐτῶν, καὶ τῆς ὀρθοδόξου τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας κατηναιδεύσαντο· ἐφ' ἑτέρας μὲν ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πρὸς τὸν φιλευσεθέστατον ἡμῶν αὐτοκράτορα ἀφικόμενοι· ἄλλα δὲ τινα κατὰ τοῦ ὀρθοδόξου τῆς Ἐκκλησίας πληρώματος σκαιωρήσαντες· μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἀρχὴν ποιησάμενοι, καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης μὲν ἀφικέσθαι, καὶ παρὰ τοῦ πάπα ἀποσταλῆναι σκηψάμενοι, ταῖς δὲ ἀληθείαις ταῖς παρὰ τοῦ Ἀργυροῦ δολεραῖς ὑποθήκαις καὶ συμβουλαῖς, αὐτοὶ τε ἀφ' ἑαυτῶν ἀφικόμενοι, καὶ μῆτε παρὰ τοῦ πάπα ἀποσταλέντες· ἀλλὰ καὶ τὰ γράμματα ἃ ὡς ἀπ' ἐκείνου διήθεν ἐπεφέροντο, πλασάμενοι. Τοῦτο γὰρ ἀπὸ τε ἄλλων διεγνώσθη πολλῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ τὰς τῶν γραμμάτων σφραγίδας νενολευμένας φανερώς φωραθῆναι· αὐτὸ μὲν οὖν τὸ παρὰ τῶν δυσσεθῶν τούτων ἀποτεθὲν ἔγγραφον καθ' ἡμῶν, Ἰταλικοῖς γράμμασι γεγραμμένον, καὶ ἐπὶ παρουσίαν τῶν ὑποδιακόνων τῆς δευτέρας ἑβδομάδος, παρ' αὐτῶν πρῶτον μὲν τῇ τραπέζῃ τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπιτεθέν· ὕστερον δὲ διὰ τὸ τοὺς ὑποδιακόνους ἀπώσασθαι τοῦτο, καὶ τῆς θείας ἀπορρίψαι τραπέζης, καὶ προτείναντας μὲν τοῖς θεῖσι λαβεῖν, ἐκείνους δὲ μὴ βουληθῆναι τοῦτο κατὰ τοῦ ἐδάφους βίβην, καὶ εἰς χεῖρας πολλῶν ἔλθον, ἵνα μὴ δημοσιευθῇ τὰ ἐν αὐτῷ βλάσφημούμενα, ἢ μετριότης ἡμῶν ἀνελάβετο, εἶτα τῶν τῆν Ἰταλίᾳ γλῶτταν εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταβάλλειν εἰδόντων προκαλεσαμένη τινὰς, ἤγουν τὸν πρωτοπαθᾶριον Κοσμᾶν, τὸν Ῥωμαῖον τὸν Πυρὸν καὶ τὸν μοναχὸν Ἰωάννην ἐν Ἰσπανῶν, μεταφράσαι τὸ ἔγγραφον ἐπετρέψατο. Καὶ τοῦ ἔγγράφου παρὰ τούτων μεταφρασθέντος· εἶχεν ἡ τούτου ὄψη αὐτοῖς· βήμασι οὕτωςι·

Ἔστις ἂν τῇ πίστει, καὶ τῇ θυσίᾳ τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ ἀποστολικῆς καθέδρας ἀντιλέγοι, ἀνάθεμα ἔστω, καὶ μῆτε δεχέσθω ὀρθόδοξος, ἀλλὰ λεγέσθω Προζυμίτης, καὶ νέος Ἀντίχριστος. Οὐδεὶς Θεοῦ χάριτι τῆς ἀγίας τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, Πέτρος τῶν Ἀμαλφηνῶν ἀρχιεπίσκοπος, Φρεδέρικος διάκονος, καὶ σκελλᾶριος πᾶσι τοῖς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τέκνοις. Ἡ ἀγία Ῥωμαϊκὴ πρώτη καὶ ἀποστολικὴ καθέδρα, πρὸς ἣν ἄτε δὴ πρὸς κεφαλὴν, ἢ φροντίς πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν ἰδικῶς ἐφαρμόζει, τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐρήνης καὶ χριστῆς χάριτος, πρὸς ταύτην τὴν βασιλικὴν πᾶσαν ἡμᾶς ἀποκριταρίους αὐτῆς ποιῆσαι κατηξίωσεν· ἴνα, καθὼς γέγραπται, κατέλωμεν καὶ ἴδωμεν εἰ ἄρα ἐργῶ κεκλήρωται ἢ βοή, ἢ ἡ ἀδιαστικῶς ἐκ τηλικαύτης κέλευς ἀνέβαινε πρὸς τὰ ὕψα αὐτῆς· εἰ δὲ καὶ μὴ ἦν οὕτως, γρη῏. Ὅθεν γινωσκόμενοι πρὸ μὲν πάντων οἱ δεδοξασμένοι αυτοκράτορες, ὁ κληρὸς, ἡ σύγκλητος,

A que induens. Præter jam dicta neque illud capere omnino volunt, omne, quod commune non est omnium dominatricis, et consubstantialis Triadis, unius tantummodo ex tribus esse. Sed hi quidem hæc ratione, et contra nos, et orthodoxam Dei Ecclesiam impudenter sese gesserunt, ab altera quam a vetere Roma ad piissimum nostrum imperatorem accedentes, et alia quædam contra orthodoxum Ecclesiæ cætum dolo malo machinati, imo vero et ipsum accessum ab initio mentiti, cum commiscerentur ex urbe Roma accedere, missoque esse a papa, re autem ipsa fraudis plenis monitis, et consiliis Argryri, ipsi ex se adveniant, nullo modo a papa missi. Sed et litteras, quas ab eo scilicet deferebant, commenti sunt: quod ab aliis etiam multis agnatum est, sed eo potissimum, quod palam litterarum sigilla adulterata esse deprehensa sunt. Scriptum autem ab impiis hisce contra nos repositum Italici litteris exaratum, et in præsentia hypodiaconorum secundæ hebdomadis ab ipsis primum altari Dei magnæ Ecclesiæ appositum, postmodum, quod hypodiaconi illud submoverunt, et a sacra mensa abjecerunt, et illis qui apposuerant, ut denuo reciperent, contenderunt, illi noluerunt. Illius in pavementum dejecti, cum jam in manus multorum pervenerit, ne blasphema promulgarentur, mediocritas nostra in se recepit: ideoque nonnullis advocatis, qui ex Italica lingua in Græcam convertere callent, protospatiarium duntaxat Cosmiani, Romanum Pyrum, et monachum Joannem Hispanum, scripturam illam in nostram linguam transvehere imposuit. Transversi vero sententia his iisdem verbis ita se habebat.

C Quicumque fidei, et sacrificio Romanæ et apostolicæ sedis se opponit, anathema sit, nec dicatur orthodoxus, sed Prozymita, et novus Antichristus. Ubertus divina gratia sanctæ Romanæ Ecclesiæ episcopus, Petrus Amalphitanorum archiepiscopus, Federicus diaconus, et sacellarius, universæ catholicæ Ecclesiæ filiis. Sancta Romana prima et apostolica sedes, ad quam, tanquam ad caput, cura omnium Ecclesiarum specialiter adaptatur, ecclesiasticæ pacis, ac necessitatis gratia ad hanc regionem urbem nos viros apocrisiarios mittere constitim, ut quemadmodum scriptum est, descendamus, et videamus, si opera completa est vox, quæ continuo ex ea urbe ad aures illius ascendit, cognoscereque, si res aliter se haberet. Hinc notum sit præ omnibus, gloriosis imperatoribus, clero, senatui, populoque Constantinopolitano, universaque catholicæ Ecclesiæ, nos hic agnosisse quod maxime latet, bonum, et maximum, quod officium dolemus, malum. Nam quod pertinet ad columnas imperii,

* Gen. xviii, 21.

viresque ab iisdem dishonestos et cives sapientes, **A** maxime omnium Christiana, et orthodoxa urbs est : quod ad Michaelē, qui patriarchatu abuitur, et illius insipientiæ socios et consortes, in medio illius plurima hæreseon zizania quotidie disseminantur. Quemadmodum enim Simoniaci donum Dei vendunt : ut Valesii, hospites suos castrant, et non solum ad clericatum, sed insuper ad episcopatum promotent : ut Ariani, rebaptizant in nomine sanctæ Trinitatis baptizatos, et Latinos potissimum : ut Donatistæ, decernunt, extra Græcorum Ecclesiam, Ecclesiam Christi, et verum sacrificium, et baptisma ex universo orbe periisse : ut Nicolaitæ, carnales nuptias concedunt, defenduntque sacris altaris ministris : ut Severiani, maledictam legem Moysis pronuntiant : ut Pneumatomachi, aut Theomachi, Spiritus sancti ex Filio processionem et Symbolo absciderunt : ut Nazareni, carnalem Judæorum munditiam adeo servant, ut parvulos morientes ante octavum diem a natiuitate baptizari contradicant : et mulieres vel in œnestrus, vel partu periclitantes, communicare, vel si baptizatae non fuerint, baptizari prohibent : et comam capitis, et barbam, veluti Nazareni nutrites, eos qui comas tondent, et secundum institutionem Romanæ Ecclesiæ barbas radunt, in communionem non recipiunt. De quibus erroribus, et aliis pluribus operibus, ipse Michael litteris domini nostri Leonis papæ admonitus, resipiscere neglexit. Postmodum nobis illius nuntiis similitum malorum argumenta rationaliter opponentibus, præsentiam suam, atque colloquium penitus denegavit, neque sacrum imperatorum consilium, et sapientum eum cohortantium ad sanam mentem, audiit : quemadmodum et antea Latinorum ecclesias clausit, eosque Azymitas nuncupans, verbis et factis ubique persecutus est in tantum, ut in filiis suis anathematizaret apostolicam sedem, contra quam seipsum adhuc subscribit œcumenicum patriarcham. Quare nos ejusdem sanctus, et primæ apostolicæ sedis insignem injuriam, et vim non ferentes, et catholicam fidem multis modis demergi posse suspicantes, præjudicatione sanctæ et individue Trinitatis, et throni apostolici, cujus nos sumus apocriuarii, et omnium orthodoxorum Patrum, et septem synodorum, ex universa catholica Ecclesia anathematizati, quod dominus noster piissimus papa eidem Michaeli et illius sequacibus, si suaderi nolunt, decrevit, hunc in modum subscribimus. Michael, qui patriarchatu abuitur, neophytus, et qui tantum humano timore monasticum habitum induit, nunc vero delictis incurabilibus apud multos difformatus, et una cum eo Leo, qui Acridæ dicitur, et ejusdem Michaelis sacellarius Nicephorus, qui Latinorum sacrificium in conspectu omnium pedibus conculcavit, cæterique omnes qui eos sequuntur in jam dictis erroribus et facinoribus, sit anathema, maranatha cum Simoniacis, Valesiis, Arianis, Donatistis, Nicolaitis, Severianis, Manichæis, cum quibus dogmata statuunt, et aliis qui fermentatum animatum esse dicunt, et cum

Και ἡ λαὸς ταύτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πᾶσα ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία, ἡμᾶς ἐνταῦθα διεγνώκοντι καὶ ὄθεν πλεῖστα χαρόμεθα ἀγαθῶν καὶ μέγιστον, ὄθεν ἔλαυνῶς λυπούμεθα κακῶν. Καὶ γὰρ ὄσον πρὸς τοὺς κλονας τοῦ κράτους, καὶ τοὺς αὐτοῦ τετιμημένους, καὶ τοὺς πολλὰς σοφοῦς, Χριστιανικώτατος καὶ ὀρθόδοξός ἐστιν ἡ πόλις· Ἦσον δὲ πρὸς τὸν Μιχαὴλ τὸν καταχρηστικῶς λεγόμενον πατριάρχην, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀνοίας συνεργούς, πλεῖστα ζιζάνια τῶν αἰρέσεων καθεκάστην διασπείρσαι ἐν μέσῳ αὐτῆς, ὅτι καθὼς οἱ Σιμωνιακοὶ τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ πιπράσκουσι, καὶ ὡς Βαλέσιοι τοὺς παρόικους αὐτῶν ἐξευνοχίζουσι, καὶ οὐ μόνον πρὸς Κληρικᾶτα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐπισκοπᾶτα ἀνάγουσιν· ὡς οἱ Ἀρειανοὶ ἀναβαπτίζουσι τοὺς ἐν ἐνόματι τῆς ἀγίας Τριάδος βεβαπτισμένους, καὶ μάλιστα τοὺς Λατίνους· ὡς οἱ Δογατισταὶ ἐλικοροῦσιν· **B** ὅτι ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀληθινὴ θυσίη, καὶ τὸ βάπτισμα ἐξ ὅλου τοῦ κόσμου ἀπολελεκεῖναι· ὡς οἱ Νικολαῖται τοὺς σαρκικοὺς γάμους παραχωροῦσι, καὶ διεκδικοῦσι τοῖς τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου ὑπηρέταις· ὡς οἱ Σεθηριανοὶ ἐπικατάρατόν φασὶ τὸν νόμον τοῦ Μωσέως· ὡς οἱ Πνευματομάχοι ἢ Θεομάχοι ἀπέκοψαν ἀπὸ τοῦ συμβόλου τοῦ ἀγίου, Πνεύματος τὴν ἐκπόρευσιν ἐκ τοῦ Υἱοῦ· ὡς οἱ Ναζωρηνοὶ τὸν σαρκικὸν τῶν Ἰουδαίων καθαρισμόν ἐπὶ τοσοῦτον τηροῦσιν, ὥστε τὰ βρέφη τὰ θνησκόμενα πρὸς τῆς ὀρθόξης ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως βαπτίζεσθαι ἀντιλέγειν, καὶ τὰς γυναῖκας, τὰς ἐν τοῖς καταμηρίοις αὐτῶν, εἴτε ἐν τῇ γέντρᾳ κινδυνεύουσας κοινωρήσασθαι, εἴτε ἀβάπτιστοὶ εἰσι, βαπτίζεσθαι διακωλύειν, καὶ τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πώγωνος, ὡς οἱ Ναζωρηνοὶ τρέφοντες, τοὺς τὰς κόμιας κείροντας, καὶ κατὰ τὴν διδάξιν τῆς Ῥωμαικῆς Ἐκκλησίας τοὺς πώγωνας ξυρίζοντας εἰς τὴν κοινωρίαν οὐ καταδέχονται· ὑπερ τῶν κλεισιμῶν, καὶ ἑτέρων πλεῖστον ἔργων αὐτοῦ, ὁ αὐτός Μιχαὴλ γράμματα τοῦ κυροῦ ἡμῶν Λέοντες τοῦ πάπα ρουθετηθεὶς, πα..... κατεφρόνησεν. Ἐπειτα ἡμῖν τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ τὰς ὑποθέσεις τῶν τηλικούτων κακῶν λογικῶς ἀντισητῆναι λέγουσι, τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν συντηχίαν παρτελῶς ἀπρηγήσατο, ὅτε τῷ ὕψιστῷ βουλευματι τῶν αυτοκρατόρων καὶ τῶν σοφῶν ρουθετούτων κατασπᾶσθαι αὐτόν, οὐχ ὑπήκουσεν, καθὼς καὶ πρότερον τὰς τῶν Λατίνων Ἐκκλησίας ἠσφαλλισατο, καὶ αὐτοὺς Ἀζυμίτας ἀποκαλῶν ρήματι καὶ ἔργῳ ἀπαρταχῆ κατεδωξάτο ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἀναθεματίξιν τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν, καθ' ἧς ἑαυτὸν ἐπι ὑπογράφει οἰκουμηνικὸν πατριάρχην· ὄθεν ἡμῖς τῆς ἀγίας αὐτῆς, καὶ πρώτης ἀποστολικῆς καθέδρας τὴν ἐξέκτουστον βίαν καὶ ὄβριον οὐχ ὑποφέροντες, τὴν τε καθολικὴν πλῆστιν καταδύσεσθαι πολυτρόπως ὑποφώμενοι, προκρίσει τῆς ἀγίας, καὶ

ἀδιαφρέτου Τριάδος, τοῦτε ἀποστολικοῦ θρόνου **A** omnibus hæreticis, imo vero cum diabolo et angelis οὐτινος τὴν ἀπόκρισιν διέπομεν, καὶ πάντων ejus, si resipiscere nolunt. Amen, Amen, Amen. τῶν ὀρθοδόξων Πατέρων τῶν ἐπὶ συνόδων, ἀπὸ πάσης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῷ ἀναθέματι, ὅπερ ὁ κύριος ἡμῶν ὁ εὐλαθέστατος πάπας τῷ αὐτῷ Μιχαήλ, καὶ τοῖς αὐτῷ ἐπομένοις ἐὰν μὴ πεισθῶσιν, ἀπερήγατο, οὕτω καθυπογράφωμεν. Μιχαήλ ὁ καταχρηστικῶς πατριάρχης, ὁ νεόφυτος, καὶ μόνῳ ἀνθρωπίνῳ φόδῳ τὸ μοναχικὸν σχῆμα δεξάμενος, νῦν δὲ ἐκλήμασιν ἀνηκέστοις παρὰ πολλῶν διαπερημισμένος, καὶ μετ' αὐτοῦ Λέων ὁ τῆς Ἀχρίδας ἐπιλεγόμενος, καὶ ὁ σακελλάριος τοῦ αὐτοῦ Μιχαήλ ὁ Νικηφόρος, ἔστις τῆν τῶν Λατίνων θυσιῶν προφυγῶς κατεπάτησε τοῖς ποσὶ, καὶ πάντες οἱ ἐπάμενοι αὐτοῖς ἐν τοῖς προκειμένοις πλανίσμασι, καὶ τολμήμασιν, ἔστωσαν ἀνάθεμα Μαραθαῖα σὺν τοῖς Σιμωνιακοῖς, Βαλσείοις, Ἀρειανοῖς, Δονατισταῖς, Νικολαῖταις, Σεθηριανοῖς, Μανιχαίοις, σὺν οἷς δογματίζουσι καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅτι τὸ ἐνζυμον ἐμψυχον εἶναι, καὶ σὺν πᾶσι τοῖς αἰρετικοῖς, μᾶλλον δὲ καὶ μετὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν ἀγγέλων, ἐὰν μὴ πεισθῶσιν. Ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν.

Ταῦτα μὲν οὖν τὰ τῆς δυσσεβοῦς ταύτης, καὶ ἀνοσίου γραφῆς ἡ δὲ μετριότης ἡμῶν τὴν τηλικαύτην κατὰ τῆς εὐσεβείας τόλμαν, καὶ τὴν ἀναίδειαν μὲν ἀνασχομένη ἀνεπεξέλευστον μείναι, καὶ ἀτιμώρητον, τῷ κραταιῷ καὶ ἀγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ τὰ περὶ τούτου κοινολογεῖται· καὶ ὅς, ἦσαν γὰρ οὗτοι ἀπόδηροι πρὸ μῆδ; καὶ μόνον ἡμέρας μετὰ τὸ περὶ τούτου ἀνενεχθῆναι τῷ κράτει αὐτοῦ, τοὺς ὡς τὴν μεγαλόπολιν τούτους μετασταλοῦντας ἐκπέμπει· καὶ θάττον μεταπέμπονται, οὐ βούλονται δὲ τῇ ἡμετέρᾳ μετριότητι προσεθεῖν, ἢ τῇ ἱερᾷ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ εἰς ἔψιν ἐλθεῖν, καὶ ἀπόκρισιν τινα δοῦναι περὶ ὧν ἀσεβῶν ἀπηρεύξατο· ἀλλ' ἀκολουθῶς μὲν τῷ παρὸν αὐτῶν ἐκτεθέντι ἐγγράφῳ, καὶ πλείω δὲ τῶν ἐν αὐτῷ γραφέντων κατὰ τῆς ἡμετέρας πίστεως ἔχειν εἰπεῖν διατείνονται· αἰρεῖσθαι δὲ θανεῖν μᾶλλον, ἢ εἰς ἔψιν ἡμεῖν, καὶ τῇ συνόδῳ ἐλθεῖν. Ταῦτα γὰρ ὁ κραταῖος καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς δι' ἀπακρίσεως τοῦ περιβλέπτου μαγίστρου, καὶ ἐπὶ τῶν δεήσεων, καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου χαρτοφύλακος, καὶ τοῦ ὑπομνηματογράφου λέγειν τούτους ἡμεῖν, καὶ τῇ συνόδῳ μεμήνηκεν· ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς μὲν μὴ βουλομένους τῇ συνόδῳ, καὶ ἡμεῖν ἀπαντήσαι, βιασθῆναι ὁ κραταῖος καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς, διὰ τὸ δοκοῦν περιχεῖσθαι τούτους τῆς πρεσβείας ὀφεικίον, οὐκ ἠδύοκῆσεν· ἀνεκδίχθητον δὲ πάλιν τὴν τηλικαύτην κατὰ τῆς εὐσεβείας μείναι ἀναίδειαν ἀπρεπὲς ἦν, καὶ ἄλλως ἀνάξιον, ὕκονόμησε θεραπείαν ἀρίστην τῷ πράγματι, καὶ τίμιον, καὶ προσκυνητὸν γράμμα πρὸς τὴν ἡμετέραν μετριότητα διὰ Στεφάνου τοῦ ὁσιωτάτου μοναχοῦ, καὶ οἰκονόμου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ Ἰωάννου μαγίστρου, καὶ ἐπὶ τῶν δεήσεων, καὶ Κωνσταντοῦ βεστάρχου, καὶ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων ἐξιπέστειλεν. Ἐχει δὲ ἐπὶ λέξεως οὕτως· Ἀγιώτατε δεσποτα, περὶ τοῦ συμβούτου τοῦ κακοῦ γενομένην ἀπὸ τῶν ἐρημηρευτῶν καὶ τοῦ μέρους τοῦ Ἀργύρου, καὶ τοὺς μετ' ἐθνικῶς ὡς ἔβουον, καὶ παρ' ἐτέρων ὑποβληθέντας τι ποιῆσαι οὐκ ἔχομεν· τοὺς δὲ αἰτίους τυφθέντας ἀπεστείλαμεν πρὸς τὴν ἀγιωσύνην σου, ὡς ἂν δι' αὐτῶν παιδαγωγηθῶσι καὶ ἄλλοι, τὸ μὴ φλυαρῆναι ταῦτα· τὸ δὲ χαρτίον μετὰ τὸ ἀναθεματισθῆναι καὶ τοὺς συμβουλευσιμένους, καὶ τοὺς ἐκδεωκτάς, καὶ τράσαντας, καὶ μικρὰν

PATROL. GR. CXX.

Et hæc quidem in impio illo scripto et detestando continebantur. [Mediocritas vero nostra tantam contra pietatem audaciam et impudentiam haud sustinens sine examine, et impunitam prætergredi, valido et sancto imperatori nostro de hac re sermonem habuit. At ille, namque ante unum tantum diem ab urbe discesserant, postquam illi relatum fuerat, viros, qui eos in hanc magnam urbem reducerent, mittit, vocanturque citissime, sed nolunt mediocritatem nostram convenire, aut in conspectum sanctæ et magnæ synodi procedere, et responsum utcumque dare de his quæ ipsi impie enuntiarunt, sed ut ipsi in Scriptura ab ipsis exarata expresserant, et multo plura, quam in eo scripta fuerant, contra nostram fidem habere sese contendunt, velleque se potius mortem oppetere, non tamen in conspectum nostrum et synodi venire. Hæc enim robustus et sanctus noster imperator, per responsum spectabilis magistri, et a supplicationibus Dei amantissimi chartophylacis, et commentariorum scriptoris, eos nobis et synodo dicere renuntiavit. Cum vero iis nolentibus ad synodum et nos accedere, vim inferri, validus et sanctus noster imperator, propter legationis provinciam, quam præ se ferre videbantur, non probaret, rursumque tantam contra pietatem impudentiam innoxiam permanere haud decorum esset, et prorsus indignum, medicinam optimam rei præparavit, et pretiosum et venerandum scriptum ad nostram mediocritatem per Stephanum sanctissimum monachum, et magnæ Ecclesiæ œconomum, et Joannem magistrum, et a supplicationibus, et Constantem vestarchem, et philosophorum hypatum transmisit, cujus tenor ille est: Sanctissime domine, de eo, quod acciderat, mea regia majestas perquirere offendit, mali radicem ortum habuisse ab interpretibus, et sociis Argryri; et de alienigenis quidem tanquam peregrinis, et ab aliis suppositis aliquid facere non possumus, mali vero auctores verberatos ad tuam sanctitatem transmisi-mus, ut per eos instruerentur et alii, ne similia in posterum effutiant. Chartula hæc post anathema dictum et consiliariis, et iis qui publicarunt aut scripserunt, aut rem ut gesta est vel tenuiter cal-
lent, coram omnibus comburatur. Mea siquidem

24

regia majestas imperavit, ut et vestarches Argyri gener, et Vestes illius filius in phylacum concludantur, ut tibi vitam degant, malis direxati, quemadmodum sunt digni propter hanc causam. Mense Julio, indicti. 7. Et hæc quidem regia et divina scriptura continet. Secundum itaque pietatis cultoris imperatoris providentiam, ipsum impietatis scriptum, nec non qui illud exposuerunt, et vel ad illud faciendum adhortati sunt, vel auctoribus auxilium præstiterunt, in præsentia missorum ab imperatore in magno secreto anathemate subacti sunt; judicatum vero est quarta die, quæ est prima currentis hebdomadis.

μεγάλῳ σεκρέτῳ ἀναθέματι ὑπεβλήθησαν ἑκρίθη δὲ κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν, ἥτις ἐστὶ πρώτη μὲν τῆς ἐνεστῶσης ἑβδομάδος.

Vicesima quarta vero die præsentis mensis Julii, qua ut quintæ synodi expositio pro more legenda est, audiente multitudino, anathemate feriendum esse rursum impium scriptum, nec non et qui illud ediderunt, et scripserunt, et consensum aliquem aut consilium ut illud fieret, præstiterunt. Prototypum vero projecti ab impiis, impii execrandique scripti combustum non est, sed in sacro chartophylacis secreto repositum, ad perpetuum eorum dedecus, et stabiliorem condemnationem, qui similia adversus Deum nostrum blasphemarunt. Sciendum præterea est, quod vicesimo die præsentis mensis, quo illi qui adversus orthodoxam fidem blasphemarunt, anathemate icti sunt, aderant una cum aliis præsulibus, qui nobiscum considerant, universi metropolitæ et episcopi qui in urbe degebant; nempe Leo Athenarum et syncellus, Michael Sylaci et syncellus, Nicolaus Euchaniæ et syncellus; Demetrius Carizæ et archiepiscopus, Paulus Lemni, Leo Cotradie, Antonius Zicchiæ.

Α εἶδῃσιν τῆς τούτων ποιήσεως ἔχοντας, καυθήτω ἐνώπιον πάντων. Προσέταξε γὰρ ἡ βασιλεῖα μου ἴρα καὶ τὸν βεστάρχηρ τὸν γαμβρὸν τοῦ ἀργυροῦ, καὶ τὸν βέστηρ τὸν ἐκείνου υἱὸν ἀποκλείσωσιν εἰς τὴν φυλακὴν, ὡς ἄρ διάγωσιν ἐν αὐτῇ κακοχούμενοι, καθὼς εἰσιν ἀξιοὶ ἐνεκα τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως. Μηνὶ Ἰουλίῳ ἰνδικτιῶνος ζ'. Ταῦτα μὲν ἡ βασιλικὴ, καὶ θεία γραφή. Κατὰ γοῦν τοῦ φιλευσεβοῦς αὐτοκράτορος οικονομίαν, αὐτό τε τὸ ἀσεβὲς ἔγγραφο, οἱ τοῦτο ἐκθιμένοι, καὶ ἡ γνώμην εἰς τὴν τούτου ποιήσιν δεδωκότας, ἡ αὐτοῖς τοῖς ποιήσασιν συναρμόμενοι εἰσι παρουσία τῶν πρὸς βασιλείως ἀπειταλμένων, ἐν τῷ

κδ' δὲ τοῦ παρόντος Ἰουλίου μηνός, καθ' ἣν καὶ ἡ τῆς πέμπτης συνόδου ἔκθεσις ἀναγνωσθῆναι μέλει κατὰ τὸ σύνθεσις ἐπ' ἀκροάσει τοῦ πλήθους, ἀναθεματισθῆναι τὸ αὐτὸ ἀσεβὲς καὶ αἰδὲς ἔγγραφο· πρὸς δὲ καὶ τοὺς τοῦτο ἐκθεμένους καὶ γράψαντας καὶ συναίνεσιν τινα, ἡ βουλὴν εἰς τὴν τοῦτο ποιήσιν δεδωκότας· τὸ δὲ πρωτότυπον τοῦ ριφίντος παρὰ τῶν δυσσεβῶν ἀνοσίου ἐγγράφου καὶ μυσσοῦ οὐ κατεκαύθη· ἀλλ' ἐν τῷ εὐαγεῖ τοῦ χαρτοφύλακος ἀπετέθη σεκρέτῳ εἰς ἐλεγχον διηκεῖ τῶν τηλικαῦτα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν βλασφημησάντων, καὶ εἰς μονιμωτέραν κατάγνωσιν. Δεῖ δὲ γινώσκαι ὅτι κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν τοῦ ἐνεστῶτος μηνός, καθ' ἣν ἀνεθεματίσθησαν οἱ κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως βλασφημήσαντες, συμπάρησαν τοῖς σήμερον συνεδριάζουσιν ἡμῖν ἀρχιερεῦσι, καὶ οἱ ἐνδημοῦντες πάντες μητροπολίται, καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι, ἦγον· Λέων ὁ Ἀθηνῶν καὶ σύγκελλος, Μιχαὴλ Σουλαιοῦ καὶ σύγκελλος, Νικόλαος Εὐχανία; καὶ σύγκελλος, Δημήτριος Καρίας καὶ ἀρχιεπίσκοπος, Παῦλος Λήμου, Λέων Κοτραδίας, Ἀντώνιος Ζικχίας.

MICHAELIS CERULARII

CP. PATRIARCHÆ

ALIA EDICTA SYNODALIA.

(Vide tomum CXIX, col. 747, 850, 851.)

ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛ

ΥΠΘΟΣ ΗΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΙΕΡΕΩΣ ΜΟΙΧΕΥΘΕΙΣΗΣ.

DOMINI MICHAELIS PATRIARCHÆ

DECRETUM SEU EPISTOLA

DE SACERDOTIS UXORE ADULTERIO POLLUTA.

(Ex codd. mss. Paris. 277 et 1996, ap. Cotelerium in notis ad Hermam, p. 87 ed. Amstelod.)

Ἰωάννης οὗτος ἱερεὺς ὁ τὴν παρούσαν γραφὴν ἂν ἀπέδοξ' σοι, θεοφιλέστατα, ἐγκλήματι μοιχείας τὴν ἑαυτοῦ σύμβιον εἴπε περιπεσεῖν, καὶ αὐτὸν ἄμα τῷ τῆν μοιχείαν πλημμεληθεῖσαν καταμαθεῖν, διαστῆναι αὐτῆς, καὶ μηκέτι ἀνασχέσθαι συνοικῆσαι αὐτῇ. Ταῦτα οὖν εἰπὼν, ἠρώτησεν εἰ ποῦ τῆς ἱεροσύνης αὐτοῦ διὰ τὴν τῆς γυναικὸς μοιχείαν κωλύεται. Καὶ ἀπεκρινάμεθα ὡς οὐ κωλύεται διὰ τοῦτο τοῖς ἱερεῦσι ἐγχειρεῖν. Ὁ μὲν γὰρ τὴν ἤδη μοιχευθεῖσαν ἀγαγόμενος, ἱεροθεῖναι κωλύεται· εἰ δὲ τις παρθένον μὲν γυναῖκα ἀγάγηται, καὶ ἡ συνοικῆσασα αὐτῷ μοιχεύσῃ, εἰ μὲν τοῦτο γνοῦς ὁ ἱερεὺς ἡσχέσει, καὶ μήτε τοῦ οἴκειου οἴκου ἀποπέμψῃ αὐτὴν, μήτε διαστῆναι ταύτης προθυμηθῇ, ἀνάξιός ἐστι διὰ τὴν τοῦ τοιοῦτου μίσους ἀποδοχὴν, τῆς ἱεροσύνης νομίζεται. Εἰ μὲν τοι γνοῦς τὴν μοιχείαν παρεῦθ' τὴν μοιχεύουσαν τοῦ οἴκειου οἴκου ἀπέσειται, καὶ ταύτης διαζυγῆ, μένει τὸ τῆς ἱεροσύνης· καὶ αὐτὴς ἔχων ἀξίωμα. Εἰ οὖν ἀληθεύει ὁ Ἰωάννης, καὶ μεθ' τὴν γυναῖκα μοιχεύσασαν ἔγνω, δέστω αὐτῆς, καὶ τὸ ταύτῃ συνοικεῖν παρητήσατο, ἔστω καὶ αὐτὴς ἱερεὺς, καὶ μηδαμῶς τοῖς τοῖς ἱερεῦσι ἐγχειρεῖν παρὰ τὴν τῆς γυναικὸς μοιχείαν κωλύεται. Ἐπει δὲ καὶ παῖδα ἐκ τῆς μοιχευθείσης· λέγει ἔχειν ὁ ἱερεὺς, τὸ μὲν δίμοιρον τῆς προικὸς παρακατεχίτω λόγῳ τοῦ παιδὸς ὁ ἱερεὺς, τὸ δὲ τρίτον δοθήτω τῇ γυναίκι, ἢ ἐν μοναστηρίῳ προσενέγκῃ τοῦτο, καὶ ἀποκαρῆ.

Joannes hic sacerdos, qui istud scriptum tibi tradit, Deo charissimo, uxorem suam dixit in crimen adulterii incidisse; se vero simul ac adulterium commissum deprehendit, disidium ab ea fecisse, nec amplius sustinuisse cum illa habitare. His itaque dictis, quæsit, num ipse, ob uxoris mœchiam, a sacerdotio exerecndo prohibeatur. Nos respondimus, quod ea de causa non impeditur sacra tractare. Etenim qui jam adulteratam conjugem ducit, sacerdos fieri non potest. Sed cum quis uxorem quidem virginem duxit, illa vero connubio juncta ei, adulterium admittit: si recognita sacerdos maneat quietus, nec eam sua domo emittat, neque ab illa separari inducat in animum, indignus sacerdotio censetur, propter hujusmodi sceleris tolerantiam. At si comperto adulterio, adulterantem domo sua confestim expulerit, et divortium fecerit, posthac quoque in sacerdotii quod habet dignitate permanet. Itaque si vera prædicat Joannes, et postquam agnovit uxorem adulterium perpetrasse, ab illa sejunxit se, habitatio nemque cum ea detrectavit, sit etiam postea sacerdos, nec ullatenus ob uxoris adulterium a rerum sacrarum tractatione arceatur. Quandoquidem autem ait sacerdos se filium ex adultera suscepisse; duas quidem partes dotis, pueri causa retineat sacerdos; tertia vero mulieri detur, quam in monasterium afferat, atque tondeatur.

MICHAELIS CERULARII

CP. PATRIARCHÆ

DOMINICI GRADENSIS ET PETRI ANTIOCHENI

EPISCOPORUM

EPISTOLÆ MUTUÆ.

(Ex Joan. Bapt. Cotelarii Monumentis Ecclesiæ Græcæ, t. II.)

I.

A

A'.

Epistola Dominici patriarchæ Venetiarum ad Antiochiæ patriarcham.

Excelsissimæ sanctæ sedis, Ecclesiæ Antiocheni præsi, eminenti patriarchæ, magno et apostolico viro, Dominicus Dei gratia Gradensis et Aquileiensi Ecclesiæ patriarcha.

1. Admonemus, omnis desiderii ac reverentiæ voto, cum proposito fidelissimi obsequii, nostræ reverentia et amicitia honorari et coli Ecclesiam tuam; quæ nostræ matris Romanæ Ecclesiæ soror esse cognoscitur, atque fundatoris sui meritis, Petri videlicet apostolorum principis, post secundam prædicatur. His igitur omissis, fama pietatis tuæ, fide ac opere plene ipsam se ubique proclamans, cogit nos humilem tibi reverentiam reddere, necnon te per viam Domini incedente, vestigia tua sequi.

ἡμᾶς χθαμαλήν σοι εὐλάβειαν ἀποδοῦναι· καὶ ἀνά τὴν ἔδδν τοῦ Κυρίου σου [an σοι] βαδίζοντι, τοῖς ἴχνυσιν ἐπακολουθεῖν.

2. Nos ergo in septentrionali zona, longissimis terræ marisque intervallis divisi, animi tamen amore conjuncti, vestræ sanctitatis notitiæ agglutinari cupimus, mutui amoris nobis participationem rependenti. Quapropter indicamus, nostram Ecclesiam a beati Marci evangelistæ præconio sumpsisse originem; item beato Petro constituate, honorem patriarchici nominis intra Italiam duntaxat ha-

Γράμμα Δομνίκου (1) πατριάρχου Βενετίας, πρὸς τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχη.

Τῷ τῆς ὑψηλοτάτης ἀγίας καθέδρας τῆς Ἀντιοχείων Ἐκκλησίας προεδρεύοντι, ὑπερόχῳ πατριάρχη, μεγάλῳ καὶ ἀποστολικῷ ἀνδρὶ, Δομνίκῳ χάριτι Θεοῦ τῆς Γρανδέσης [A'. Γραδέσης] καὶ Ἀκυλίας Ἐκκλησίας πατριάρχης.

α'. Ἀπάσης ἐφέσεως καὶ εὐλαβείας εὐχὴν [f. εὐχῆ], μετὰ προσήματος πιστοτάτης λατρείας, τὴν σὴν [f. inser. Ἐκκλησίαν] αἰδεῖσθαι καὶ σεβάζεσθαι, τῇ τῆς ὑμετέρας [f. ἡμετέρας] εὐλαβείᾳ καὶ φιλίᾳ παραινόμεθα· ἥτις τῆς ἡμετέρας μητρὸς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀδελφῆ γνωρίζεται, καὶ ταῖς τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς ἀριστείαις, τοῦ τῶν ἀποστόλων δηλαδὴ κορυφαίου Πέτρου, μετὰ τὴν δευτέραν κηρύττεται. Τούτων τοίνυν ὑπεξαίρεθέντων, ἡ φήμη τῆς θρησκείας σου, πίστει καὶ ἐργασίᾳ πλήρης ἐαυτὴν πανταχοῦ διαδομένη, βιάζεται

β'. Ἡμεῖς οὖν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ζώνῃ ἐπιμηκιστάτους γῆς καὶ θαλάττης διαστήμασι διηρημένοι, νοῦ δ' ὁμοῦ ἔρωτι συνεζευγμένοι, τῇ τῆς ὑμετέρας ἀγιωσύνης γνώσει ἐγκκολληθῆναι ὀρεγόμενοι, ἀμοιβαδοῦς στοργῆς ἡμῖν ἀναμοιρίαν ἀντισταθμοῦντι. Διὸ δὴ μνησόμεν τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν τῷ τοῦ μακαρίου Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ κηρύγματι εἰληφέναι τὴν ἀρχαιογόνιαν (2)· καὶ τοῦ μακαρίου Πέ-

Joan. Bapt. Cotelarii notæ.

(1) *Γράμμα Δομνίκου.* Dominici Gradensis Epistolam et Petri Antiocheni Responsum vidit in ms. Regio magnus antiquitatis ecclesiasticæ indagator Petrus de Marca, egitque de iis in Dissertatione de Primatibus num. 21, 26. Fuerunt autem Petrus et Dominicus viri celebres sæculo xi medio. Ac de patriarchatu Gradensi seu Aquileiensi et Veneto multi fuse disseruerunt; nosque diligentia sua ab onere notam hic conficiendi liberare. Unde superest ut inspiciamus titulum epistolæ Dominici. Is codice Regio Scorialensi ita concipitur: Δομνίκου πατριάρχου Γραδέσης καὶ Ἀκυλίας ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχη περὶ τοῦ οὐρόμου ἔργου. Sed forte legendum, Γραδέσης· Dominici patriarchæ Gradensis. Nostra lectio τῆς Γραδέ-

σης, videtur orta ex imperitia Græculi scriptoris, qui putavit nomen esse substantivum, ideoque adiecit articulum. Scribi ergo debet, χάριτι Θεοῦ Γραδέσης καὶ Ἀκυλίας Ἐκκλησίας πατριάρχης. Nisi si relatum adjectivum Gradensis ad nomen Ecclesia, Græce conversum est in ἡ Γραδέση. Sicque retinebitur τῆς Γραδέσης. Aut Γρανδέσης, si quidem in Notitiis antiquis Gradensis et Grandensis exaratum invenitur.

(2) *Ἀρχαιογόνιαν.* Hesychius Hierosolym. De laudibus Mariæ, statim post initium: Τίς εἶδε, τίς ἤκουσεν ἐξ ἀρχαιογόνιας τὸ πρότερον ἄρουραν ἀγεώρητον ἐξανθήσασαν ἄσταχυν; An, ἀρχαιογόνιας pro ἀρχαιογονίας? Quis viuit, quis audivit ab antiquitate, quod antea ager incultus produxerit siccam?

τρου καθιστώντος, τὴν τιμὴν τοῦ πατριαρχικοῦ Ἀ δνόματος ἐν τῷ Ἰταλίᾳ καταμόνας ἐσχηκέναι· καὶ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ συνόδῳ συνεβρέσαν τοῦ οἰκουμενικοῦ πάπα δεξιὰν ἡξιώσθαι. Οὗ δὴ πράγματος τὴν τάξιν ὑμῖν πληρέστερον εἰς τὸ μέλλον ὑποδείξομεν, ὅπρηνκα ἐξ ἀμοιβαίας χρήσεως ἀντιγραφῆς μάλιστα [f deest per] τῶν εἰς τὴν πίστιν ἀνηκόντων εἰς ἀλλήλους σαφηνίσομεν. Ἀρτίως μόνον τῆς ὑμετέρας καλοκαγαθίας ἐρώμενοι πρὸς μόνην τὴν ὑμετέραν γνῶσιν ἀφικέσθαι σπεύδομεν, ἀγάπην τελείαν μεταξὺ ἡμῶν θεμελιωσόμενοι, ἐφ' ἣν μετέπειτα τὰ τοῦ Θεοῦ ὑψηλότερον οἰκοδομήσομεν (3).

γ. Τοῦτο δ' ὁμῶς τῇ ὑμετέρᾳ πατρότητι σιωπῆσαι οὐ δυνάμεθα, ὅπερ παρὰ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κλήρου τὴν ἁγίαν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν δνειδίζεσθαι ἀνηκάσαμεν. Ψέγουσι τοίνυν τὰ ἱερῶτατα δζυμα, ἅτινα ἐν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ ἀγιάζομεν καὶ μεταλαμβάνομεν· κἀν τούτῳ ἡμᾶς ἀτελεῖς τοῦ αὐτοῦ σώματος κατασκευάζουσι, καὶ ἀπὸ τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας κρῖνουσιν ἀρρωτισμένους, δεῖτεπερ ἀνευ μίξεως ζύμης τὴν Εὐχαριστίαν θύομεν. Ὅπου ἡμεῖς τὴν ἐνότητα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας φυλάξαι χωρὶς οἰουδηποτοῦν σχήματος [f. σχίσματος] ἐπιθυμοῦντες· ἐς τὰ μάλιστα τὴν τῶν ἀζύμων συνήθειαν, οὐ μόνον τῇ ἀποστολικῇ, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτῇ δὴ τοῦ Κυρίου κατέχομεν παραδίσει. Ὅμως ἐπεὶ ἡ τοῦ ἐνζύμου ἄρτου ἱερά φύρασις παρὰ τῶν ἀγιωτάτων καὶ ὀρθοδόξων Πατέρων τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ληφθεῖσα πιστεύεται καὶ νομίμως σχεθεῖσα· ἐκατέραν συνήθειαν (4) πιστῶς συνιῶμεν, καὶ συνέσει πνευματικῇ ὑγιῶς διασθεαῖομεν. Ἡ γὰρ τῆς ζύμης καὶ τῆς ἀλεύρου φύρασις, ἥ αὖ τῆς Ἀνατολῆς χρώνται Ἐκκλησίαι, τὴν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου (5) ἐμφαίνουσιν οὐσίαν· καὶ τὸ ἀπλοῦν φύραμα τῶν ἀζύμων, ὅπερ ἡ τῶν Ῥωμαίων κρατεῖ Ἐκκλησία, τὴν καθαρότητα τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς ἣν ἡ θεότης αὐτῇ ἐνώσει ηὐδόκησεν, ἀναντιβῆτως παρίστησιν.

δ. Ἐπιτιμητέοι τοίνυν παρὰ τῆς ὑμετέρας πατρότητος οἱ οὕτως ἀναιδῶς τοῖς ἱεροῖς καὶ ἀποστολικοῖς θεσπίσμασι ἀντιλέγοντες· καὶ ἐν ὅσῳ οἰκοδομεῖν διανοοῦνται, οὐ μόνον τὰ ἠκοδομημένα καθαιρούσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὸ θεμέλιον διορύττουσι. Μάτην γὰρ οἱ μακαριώτατοι Πέτρος καὶ Παῦλος τὴν Ἰταλίαν ἐκήρυξαν, εἰ πᾶσα ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, ἀπὸ τῆς εὐδαιμονίας τῆς αἰδίου ζωῆς ὑστερεῖται· πρὸς ἣν οὐδεὶς ἀφικνεῖται ἐὰν μὴ μέτοχος γένηται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καθὼς αὐτὸς διεμαρτύρατο· Ἐὰν μὴ ἐσθίητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀρ-

buisse, et in Romano conventu, confessionem œcumenicæ paræ dextram obtinuisse. Cujus quidem rei ordinem vobis plenius futuro tempore ostendemus, postquam ex mutuo rescripti usu, de his quæ ad fidem pertinent ad invicem declaraverimus. Modo tantum vestræ probitatis amore capti, ad solam notitiam vestram pervenire festinamus, charitatem perfectam inter nos fundaturi, supra quam in posterum, quæ Dei sunt excelsius œdificabimus.

3. Attamen hoc paternitati vestræ tacere non possumus, quod a clero Constantinopolitano sanctam Romanam Ecclesiam vituperari audivimus. Reprehendunt igitur sacratissima azyma, quæ in corpore Christi sanctificamus et sumimus; atque in hoc nos expertes illius corporis astruunt, et ab unitate Ecclesiæ judicant separatos; quod nimirum absque mitione fermenti Eucharistiam sacrificamus. Ubi nos unitatem catholicæ Ecclesiæ servare, sine quolibet schismate cupientes, maxime azymorum consuetudinem, non solum apostolica, sed etiam ipsamet Domini retinemus traditione. Tamen quia fermentati panis sacra commistio, a sanctissimis orthodoxisque Patribus Orientalium Ecclesiarum accepta creditur, ac legitime tenet: utramque consuetudinem fideliter intelligamus, intellectuque spiritali salubriter confirmemus. Nam fermenti et farinae commistio, qua Orientis utuntur Ecclesiæ, incarnati Verbi declarat substantiam; simplex vero massa azymorum, quam Romana tenet Ecclesia, puritatem humanæ carnis, quam placuit divinitati sibi unire, citra controversiam representat.

4. Itaque redargui debent a vestra paternitate qui adeo impudenter sacris apostolicisque sanctionibus contradicunt; et in quo œdificare arbitrantur, non solum œdificata destruunt, sed ad fundamentum ipsum effodiunt. Frustra quippe beatissimi Petrus et Paulus in Italia prædicarunt, si Occidentalis Ecclesia, beatitudine sempiternæ vitæ privatur: ad quam nemo perveniet, nisi particeps fuerit corporis et sanguinis Christi, sicut ipse testatus est: Nisi comederitis carnem Filii hominis, et sanguinem ejus biberitis, non habebitis vitam in vo-

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(3) Οἰκοδομήσομεν. Post Philonem in Fragmentis, p. 1199 A. l. 2, de Septem mundi miraculis: Ἀφ' ἧν οὐδὲν ἕρπλος ἐγένετο τοῖς οἰκοδομήμασιν, πλὴν μικρᾶς ὀξέως. Legendum, οἰκοδομήσασιν. Ex quibus nullum emolumentum provenit conditoribus, præter parvam gloriam. Est scholium Nicetæ Serrensis ad orationem 20 Gregorii Nazianzeni; homil. 19 Basilii Seleuciensis, ubi de Abrahamo, Προσώρξ θᾶν οἰκονομοῦντα, προσώρξ θᾶν ἐκ τῆς αὐτῆς φύσεως, τὴν οἰκονομίασιν ναδν οἰκονομοῦντα, vel forte οἰκοδομοῦντα.

(4) Ἐκατέραν συνήθειαν. Si quem forte remorentur verba Raraimi, lib. iv Contra Græcorum

Opposita, cap. 2, p. 111: Rogo, quæ sit ista sapientia, vel sacra zelus religionis, ut circa Romanos non patiantur imperatores Græcorum, quod in toto sustinet orbe universalis Ecclesia, et velint a sua consuetudine nec Romanos nec Occidentales discrepare, quandoquidem, Orientales multimoda separantur varietate. Hæc ipsa Constantinopolis unius consuetudinis est more contenta; sciat is facili emendatione scribendum esse, varietate; nec ipsa.

(5) Τὴν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου οὐσίαν. Unam Verbi incarnati naturam, substantiam, essentialiam, personam, duabus naturis, divina et humana, constantem.

bis¹. Si ergo infermentati panis oblatio corpus Christi non est, omnes nos alieni sumus a vita. Proinde his a sanctitate tua breviter intellectis, Juxta nostri amoris signa, postulamus vestri quoque animi documenta nobis rescribi.

ἄνθρωπον, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ πίνητε, οὐχ ἔξετε ζῶν ἐν ὕμιν. Εἰ οὖν ἡ τοῦ ἀζύμου ἄριστο προσφορὰ σῶμα Χριστοῦ οὐ τυγχάνει, ἡμεῖς ἅπαντες ἀλλότριοι ἴσμεν τῆς ζωῆς. Τοῦτων τοίνυν παρὰ τῆς ἀγιότητος ὑμῶν συντόμως νοουμένων, κατὰ τῆς ἡμετέρας στοργῆς σήμετερα, ἐξαιτούμεν καὶ ἐκ τῆς ὑμετέρας γνώμης διδάγματα ἡμῖν ἀντιγράφεσθαι.

II.

Venerando coangelico domino et spirituali nostro fratri, sanctissimo archiepiscopo Gradensi, seu Aquileiæ, Petrus misericordia Dei patriarcha Theopolis magnæ Antiochiæ.

B.

Τῷ σεβασμῶ Ἰσαγγέλω (6) δεσπότη καὶ πνευματικῶ ἡμῶν ἀδελφῶ, τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Γρανδέσης, ἦτοι Ἀκυλλας, Πέτρος ἑλέω Θεοῦ πατριάρχης Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας.

1. Multa nos lætitiæ, ingentique gaudio spiritus affecerunt sacræ litteræ tuæ, sacratissima ac Deo charissima spiritualis frater et venerande domine. Revera quippè non mediocriter exultavimus, ex ipsis deprehendentis sinceritatem tuam in Christo dilectionis, orthodoxamque sententiam tuam erga Deum auctoritatis: licet doctrina de azymis, non parvam visa sit habere differentiam, utpote traditioni nostræ sanctissimæ catholicæ Ecclesiæ contraria: qua de re susius postea, Deo adjuvante, dicemus, tuis fultis sacris precibus. Porro rubore nos suffu-

α'. Πολλῆς ἡμῖν εὐφροσύνης καὶ μεγάλης πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως αἵτια, τὰ σὰ καθίστηκεν ἱερὰ γράμματα, ἱερῶτα καὶ θεοφιλέστατα (7) πνευματικὰ ἀδελφὰ καὶ τίμιε (8) δέσποτα. Ἐχάρημεν γὰρ οὐ μικρῶς [All. μικρὸν] τῷ ὄντι, τὸ εὐκρινὲς ἐξ αὐτῶν καταμαθόντες τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης σου, καὶ τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα τῆς θεοφιλίας σου · καὶ ἐπεὶ περὶ τῶν ἀζύμων λόγος οὐ μικρὰν ἔβλεπον ἔχειν διαφορὰν, ἀσύμβατος ὧν τῇ παραδόσει τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης καθολικῆς Ἐκκλησίας · περὶ οὗ καὶ διεξοδικώτερον ὑστερον, Θεοῦ συνεργούντος ἐτρούμεν.

¹ Joan. vi, 53.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(6) Τῷ σεβασμῶ Ἰσαγγέλω. Exstat manuscripta epistola hæc in multis bibliothecis, atque eapropter a doctis viris pluribus læta est, et citata sæpe: in exa vero Græce, quod sciam, nondum edita fuit. Damus e mss. Regiis octo, interdum inter se admodum diversis. Et codex quidem 912 titulum præfert: Τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἀντιοχείας ἀντιγραφή πρὸς τὸν ἀγιωτάτον ἀρχιεπίσκοπον Γρανδέτης, ἦτοι Ἀκυλλας, περὶ τοῦ μὴ εἶναι δεκτὸν, ὧς μὴδὲ ἀκουσθῆν ποτε, τὸ ὀνομάζεσθαι πατριάρχην τὴν τοιοῦτον ἀρχιεπίσκοπον, καὶ περὶ τῶν ἀζύμων. Πολλῆς, etc. Hoc est, ut legitur in Catalogo biblioth. ex Mo achiensis: Patriarchæ Antiocheni Responsum ad archiepiscopum Gradensem vel Aquileiæ: Non esse tolerandum, nec prius auditum, archiepiscopum loci illius vocari patriarcham; et de azymis. Nec differt in scripto in exemplari 2473, nisi quod Græcῶν habet. In ms. autem numerato 696 legitur: Τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Θεουπόλεως Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης, πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Βενετίας ἦτοι Ἀκυλλας Id est: Sanctissimi patriarchæ Theopolis Antiochiæ magnæ, ad episcopum Venetiarum seu Aquileiæ. Codice autem 2622, qui valde interpolatus est: Ἐπιστολὴ ἀντιγράφος Πέτρου πατριάρχου Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας, πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀκυλλας, ἦτοι Βενετίας, περὶ τοῦ μὴ δεκτὸν εἶσθαι πατριάρχην, καὶ περὶ ἀζύμων. Τῷ θεοφιλέστῳ Ἰσαγγέλω δεσπότη μου καὶ πνευματικῶ ἡμῶν ἀδελφῶ, τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Βραδένης (pro Γρανδέσης), Πέτρος ἑλέω Θεοῦ πατριάρχης Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας. γράφειν· Epistola responsoria Petri patriarchæ Theopolis magnæ Antiochiæ, ad archiepiscopum Aquileiæ, seu Venetiarum; tum ne ipsam se existimet esse patriarcham, tum de azymis. Religiosissimo, coangelico domino meo et spirituali nostro fratri archiepiscopo Gradensi. Petrus misericordia Dei patriarcha Theopolis magnæ Antiochiæ, salutem. Ms. 1652: Ἐπιστολὴ ἑλέω Ἀντιοχείας. Τῷ σεβασμωτάτῳ δεσπότη Ἰσαγγέλω καὶ πνευματικῶ ἀδελφῶ τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Βενδέσης, Ἐπιλεγμένης, Πέτρος, etc.

Denique 1996: Τῷ σεβασμωτάτῳ Ἰσαγγέλω δεσπότη καὶ πνευματικῶ ἀδελφῶ τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Βραδέσης Ἀπηνγένσης, Πέτρος, etc. Nec multum recedit liber Cæsareus 247, apud clarissimum Lambecium, dum ostendit: Τῷ σεβασμωτάτῳ Ἰσαγγέλω δεσπότη καὶ πνευματικῶ ἡμῶν ἀδελφῶ ἐπισκόπῳ Βραδένης, Ἀπηνλεγμένης, Πέτρος ἑλέω Θεοῦ πατριάρχης Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας. Πολλῆς, etc. Itaque Βενδέσης, Βραδέσης, et Βραδένης, aperte corruptiones sunt scripturæ veræ Βραδένης. At Ἐπιλεγμένης, Ἀπηνγένσης, et Ἀπηνλεγμένης, meo quidem iudicio, deviarunt ab Ἀκυλλιγένσης, Aquileiensis, Aquileiensis. Omittebam titulum breviorum exstantem in Alexii Aristini Epistolarum quæ dicuntur canonicæ Synopsi: Πέτρου Ἀντιοχείας πρὸς τὸν Βενετίας. Γέγονε δὲ γ' οὗτος ἐπὶ τοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἀλεξίου· Petri Antiocheni ad Venetum. Viri autem iste sub patriarcha domno Alexio, Studite, prædecessore Michaelis Cerularii.

(7) Θεοφιλέστατα. Philo, De Joseph, p. 555 B, Κατευξάμενος δὲ ἐκείνῳ καὶ θεοφιλέστατα προσειπὼν. F. θεοφιλέστατα. In scholio autem 6, in gradu 20, Climaci θεοφιλῶς mutandum in θεοφιλέτῳ.

(8) Τιμῶς. Volo hic proponere varias opiniones circa comina difficillimum, n. 23 Vitæ Eudociæ martyris in Actis Sanctorum Martii I, ut eligat quisque quam voluerit. Ms.: Διὸ καὶ ἀλλημῶς ψυχῆς ταύτης τὴν πρόνοιαν ποιησάμενος, τὴν ἐκείνης προσφορὰν τῷ Θεῷ προσάγαγε. Ex paraphrastica versione Petri Possinii viri valde docti: Quare tibi commendo. ut huic quoque animæ proficere in melius studentem consulas, ejus oblatione ad Deum per manus pauperum transmittenda; quasi, opinor, esset corrigendum ἡλαγῶτα; ab ἀλλόστῳ. At præstantissimi editores posuerunt τῆς ἀλαλημένης, exhiberuntque de animæ errore abducta. Mihi vero impense placet hæc ἐπιμῆτις· Quocirca et hujus semper honorandæ animæ curam gerens, ipsius oblationem Deo arpone.

ταῖς σαῖς ἀγίαις ἐπεριδόμενοι. Πλὴν ἐρυθρίῳ A
 ἡμᾶς παρισκεύσας, ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ, μεγάλη
 τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφάμενος μετριότητι κατορθώ-
 ματα, ὧν οὐδὲν ἑαυτοῖς συνεγνωκότες αἰδοῦμεθα,
 πίστευς. Οὐδὲ γὰρ ἄλλο τι σὺνίσμεν, εἰ μὴ ὅτι γε
 μόνον Χριστιανοὶ ὀρθόδοξοὶ ἔσμεν · βραχεῖς μὲν ἐν
 ἀρχιερεῦσι Θεοῦ [All. inser. ὄντες], ἐλάχιστοι δὲ
 πάντων καὶ δούλοι τῶν δούλων τοῦ Κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐσόμεθα δὲ ἰσως τοιοῦτοι, οἷους
 ἡμᾶς ἡ σὴ ἐπεμαρτύρησε γραφή, εἰ τὴν ὑπὲρ
 ἡμῶν πρὸς Θεὸν πληθυνεῖς δέησιν.

β. Περιείχεται τῇ τιμᾷ γραφῇ τῆς θεοφιλίας
 σου (9), περὶ τῆς ὑπὸ σὲ ἀγιοτάτης Ἐκκλησίας,
 ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος ταύτην συ- B
 στησάμενος, ἐνεχείρισε τῷ ἀγίῳ ἀποστόλῳ καὶ
 εὐαγγελιστῇ Μάρκῳ · ὃς οὐ ὁ ταύτης προσετώς εἰς
 τάξιν καὶ τιμὴν ἀνήχθη πατριάρχου · ὥστε κρατεῖν
 καὶ ἀρχειν διὰ τῆς διδασκαλίας · κἀν ταῖς Ῥωμα-
 καῖς συνελεύσεσιν ἐκ δεξιῶν εἶναι τοῦ μακαρίτου
 [All. μακαριωτάτου] πάπα συγχάθεδρον · καὶ ὡς
 εὐχερῶς ἔχει· ἐκ παλαιῶν [Allat. πολλῶν] τοῦτο
 δεῖξαι πράξεων · ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀγίου Πέτρου τὴν
 μονομερῆ πατριάρχικὴν κλήσιν, ὁ οὐκ ἄλλοις ἐκλή-
 ρώσατο · καὶ δεῖ με ὡς πατριάρχου τὰ σὰ δέξασθαι
 γράμματα, καὶ περὶ πίστεως ἐγγραμμάτως ὀμι-
 λῆσαι σοι.

γ. Καὶ ἡ ἐμὴ βραχύτης [All. βριλύτης], ἱερώτατε
 πνευματικῆ ἀδελφῆ, οὐχ ὡς πατριάρχου μόνου C
 [All. μόνου], ἀλλ' ὡς ἰσαποστόλου καὶ μεγάλου
 ἀρχιερέως Θεοῦ, τὰ γράμματα σου μετὰ τῆς
 προσηκούσης τιμῆς ἰδέξασθαι καὶ ἡσπάσασθαι. Πλὴν
 ἐκ νηπίου [All. inser. καὶ] μέχρι γήρων τοῖς ἱε-
 ροῖς ἐντραφεῖς γράμμασι, καὶ τῇ τούτων ἀναγνώ-
 σει σχολάζων ἀεὶ, οὐδέπω οὐδαμοῦ παρ' οὐδενὸς
 ἔμαθον ἢ ἤκουσα μέχρι τῆς ἀρτι, τὸν πρόεδρον
 Ἀκυλλίας [All. Ἀκυλλίας et Ἀκοιλίας:] ἦτο Βενετίας,
 πατριάρχην ὀνομαζέσθαι. Πάντες γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ
 κόσμῳ ὑπὸ τῆς θείας ὠνομαζέσθαι χάριτος εἶναι
 πατριάρχας, τὸν Ῥώμης, τὸν Κωνσταντινουπόλεως,
 τὸν Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας, καὶ τὸν Ἱερο-
 σολύμων. Ἀλλ' οὐδὲ τούτων ἕκαστος κυρίως πα-
 τριάρχης καλεῖται· καταχρηστικῶς δὲ [All. δὲ πάν-
 τας] ἀνακηρύττονται [All. ἀνακηρύττεται γὰρ] D
 δὲ (10) · ὁ μὲν ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης, πάπας · ὁ δὲ
 Κωνσταντινουπόλεως, ἀρχιεπίσκοπος · ὁ Ἀλεξαν-
 δρείας, πάπας · καὶ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων, ἀρχιεπί-
 σκοπος · μόνος δὲ ὁ Ἀντιοχείας ἰδιαζόντως ἐκληρώθη πατριάρχης ἀκούειν καὶ λέγεσθαι. Καὶ τοῦτο εὐρή-
 σαι πολυπραγμονοῦσα ἡ ἀγάπη σου, διὰ πάσης γραφῆς ὁμολογούμενον.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(9) Περιείχεται τῇ τιμᾷ γραφῇ τῆς θεοφιλίας
 σου. Ex citationibus Leonis Allatii in opere *De
 Ecclesia Occidentalis et Orientalis perpetua consen-
 sione*, et in *Exercitationibus contra Creyghtonium*,
 variantes lectiones marginibus apposui. Itemque
 ex ms. viri clarissimi Claudii Jolii præcentoris
 Ecclesiæ Parisiensis, in quo paucula epistolæ
 hujus supersunt; cæteris de industria resectis.

(10) Ἀνακηρύττονται δὲ. Hinc Balsamon Medi-
 tato, i Juris Græco-Rom. p. 419. At Nilus Doxa-

disti, homo Dei, dum magnis mediocritatem no-
 stram effers laudibus; quorum nullius nobis con-
 scii, erubescimus, mihi crede. Neque enim aliud
 in nobis agnoscimus, nisi id unum, quod sumus
 Christiani orthodoxi; exigui inter Dei pontifices,
 minimi omnium, ac servi servorum Domini nostri
 Jesu Christi. Erimus autem forsitan tales, quales
 nos esse attestata est epistola tua, si tuas erga Deum
 pro nobis preces auxeris.

2. Complectebantur honorandæ litteræ tuæ in
 Deum charitatis, de sanctissima Ecclesia cui
 præes, quod summus apostolorum Petrus, eam in-
 stituerit, tradideritque sancto apostolo et evangeli-
 stæ Marco; ex quo illius antistes in ordinem ac
 honorem patriarchæ erectus sit, ut potestatem et
 principatum obtineat per doctrinam, atque in Ro-
 manis conventibus a dextris beati papæ consideat;
 quodque facile possis, hoc est antiquis multisque
 actis, ostendere, scilicet sedem tuam a sancto Pe-
 tro sortitam esse specialem patriarchatus appella-
 tionem; quodque oporteat ut ego litteras tuas tan-
 quam patriarchæ suscipiam, ac de fide per litteras
 tecum colloquar.

3. At mea tenuitas, sacratissime spiritalis fra-
 ter, non modo ut patriarchæ, sed ut apostolis pa-
 tris, magnique pontificis Dei, litteras tuas recepit
 et amplexa est cum honore convenienti. Verum a
 puero ad senectutem usque sacris immutitus litte-
 ris, earumque lectioni vacans assidue, nunquam
 ullibi ab ullo didici, vel audivi usque ad hunc
 diem, præsulem Aquileiæ seu Venetiarum, nomi-
 nari patriarcham. Quinque enim in universo orbe
 ex divinæ gratiæ dispensatione patriarchæ sunt,
 Romanus, Constantinopolitanus, Antiochenus, et
 Hierosolymitanus. Sed nec eorum unusquisque
 proprie nuncupatur patriarcha, sed abusive. Pro-
 clamantur autem, pontifex Romæ, papa; Constan-
 tinopolis, archiepiscopus; Alexandriæ, papa; Hie-
 rosolymorum, archiepiscopus; solus vero Antio-
 chiæ, peculiariter sortitus est, ut patriarcha audi-
 ret atque diceretur. Idque inveniet, si diligenter
 scrutata fuerit charitas tua, in omni scriptura pro-
 fessum.

patrius, apud Allatum laudati mox operis lib. 1,
 cap. 12, n. 5; et cap. 18, n. 1, ait Romanum
 pontificem et Alexandrinum vocari, Antiochenum
 et Hierosolymitanum patriarchas; Constantinopo-
 litanum vero subscribere: *Archiepiscopus novæ Romæ
 et œcumenicus patriarcha*. Neque hanc distinctio-
 nem quam inducit Petrus Antiochenus, multum a
 veteribus servatam invenies: quin nec a receu-
 tioribus omni ex parte.

4. Porro attende ad id quod dico. Homīnis corpus ab uno regitur capite : in eo autem membra sunt multa ; quæ omnia a solis quinque gubernantur sensibus ; sunt vero sensus : visus, odoratus, auditus, gustus et tactus. Iterum et corpus Christi, fidelium, inquam, Ecclesia, in diversis gentibus, velut membris, coaptatum, atque tanquam a quinque sensibus, a dictis magnis sedibus administratum, per unum regitur caput, ipsum Christum. Et quemadmodum præter quinque sensus, alius sensus non exstat : ita nec præter quinque patriarchas, alium patriarcham esse quisquam concedet. Itaque ab istis quinque sedibus, quæ vicem gerunt sensuum in Christi corpore, cuncta membra, seu omnes patriæ gentium¹, ac per loca dispersi episcopatus disponuntur, et Deo decenter diriguntur, velut in uno capite, Christo vero Deo nostro, per rectam unamque fidem apte coagmentati, et ab illo ducti.

Ἐν ᾧ Θεῷ ἡμῶν, δι' ὀρθόδοξου καὶ μιᾶς πίστεως αὐτοῦ.

5. Si vero ex eo quod sedes ad dexteram beatisimi patris, confirmas te, sicut scripsisti, vocari patriarcham, hoc quoque admittimus. Sed audi quo pacto. Episcopos et pontifices, appellare Patres fidelis novit sermo ; in unaquaque autem synodo eos qui primum locum tenent, exarchos et protothronos ac proedros consuevit nominare. Juxta quam utique rationem, convenit te patriarcham vocari, ut qui primas Romanæ synodi partes feras : quemadmodum et apud nos primus discipulorum nuncupatur archidiaconus. Quo enim alio modo sextum introducere poterimus patriarcham, non exstante, juxta quod jam dictum est, sexto sensu in corpore ? Idque cum multæ magnæque in mundo sint, diocesis tuam superantes, provinciæ ac regiones, a metropolitanis et archiepiscopis temperatæ et ad cultum Dei deductæ. Reputa παντα, quanto regione tua major sit Bulgaria ; quanto iterum hac amplior Babylon magna, et

¹ Psal. xcvi, 7.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(11) Καὶ πρόσχες δ' λέγω. Georgius Trapezuntius. Epistola ad Cretenses, n. 13, tom. 1 Græciæ orthodoxæ, affirmat Romanam Ecclesiam esse instar tactus, Constantinopolitanam gustus, Alexandrinam visus, Antiochenam auditus, et Hierosolymitanam odoratus. At ex Anastasio Bibliothecario Prefatione in octavam synodum, Romana sedes visui comparatur. Per Nilum autem Doxapatrium. in Allatio. De consensione Eccl. Occid. et Orient., cap. 240, res tangitur, non explicatur.

(12) Ῥωμάγους. Romaguris. Allatius. Ῥωμανίς, Romanis ; eod. Reg. 912. Ῥωμογούρες. 1652. Ῥωμόγους. 2473. Ῥωμόγους. 2622. Ῥωμογούρης. Nilus Doxapatris tractatu De quinque thronis patriarchalibus, apud Allatium, De Occid. et Or. Eccl. perp. cons. lib. 1, cap. 9. n. 4 : Ὁ Ἀντιοχείας κατεῖχεν ἅπασαν τὴν Ἀσίαν, καὶ Ἀντιολίαν, αὐτὴν τε τὴν Ἰνδίαν, ὅπου καὶ ἕως τοῦ νῦν καθολικὸν χριστιανῶν στέλλει καλούμενον Ῥωμογούρους, καὶ αὐτὴν τὴν Περσίαν, ἔτι καὶ αὐτὴν τὴν Βαβυλώνα,

δ'. Καὶ πρόσχες δ' λέγω (11). Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ μιᾶς ἀγεται κεφαλῆς · ἐν αὐτῷ δὲ μέλη πολλά · καὶ πάντα ὑπὸ πέντε μόνων οἰκονομεῖται αἰσθήσεων · αἱ δὲ εἰσιν, ὄρασις, ὄσφρησις, ἀκοή, γεῦσις, καὶ ἀφή. Καὶ τὸ σῶμα δὲ πάλιν τοῦ Χριστοῦ · ἡ τῶν πιστῶν λέγω Ἐκκλησία · ἐν διαφόροις ὡσπερ μέλεσι συναρμολογούμενον [All. συναρμολογούμενη] ἔθνεσι, καὶ ὑπὸ [All. ὡς ἐκ καὶ ὡς] πέντε αἰσθήσεων οἰκονομούμενον [All. οἰκονομούμενη], τῶν εἰρημένων μεγάλων θρόνων, ὑπὸ μιᾶς ἀγεται κεφαλῆς · αὐτοῦ φημι τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὡσπερ ὑπὲρ τὰς πέντε αἰσθήσεις, ἑτέρα τις αἰσθησις οὐκ ἔστιν · οὕτως οὐδὲ ὑπὲρ τοὺς πέντε πατριάρχας, ἕτερον πατριάρχην ὄψει τις εἶναι. Ὑπὸ γοῦν τῶν πέντε τούτων θρόνων, τῶν ὡσπερ αἰσθήσεων ὄντων ἐν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, πάντα τὰ μέλη, ἦγουν πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ αἱ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκοπαὶ οἰκονομοῦνται, καὶ θεοπροπῶς διεξάγονται · ὡσπερ ἐν μιᾷ κεφαλῇ, Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ συναρμολογούμεναι καὶ ἀγόμεναι ὑπ' αὐτῆς [All.

ε'. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ καθῆσθαι σε ἐκ δεξιῶν τοῦ μακαριωτάτου [All. μακαριτοῦ] πάπα, δικαιοῖς σεαυτὸν, ὡς ἔγραψας, πατριάρχην καλεῖσθαι, δεχόμεθα καὶ τοῦτο. Ἄλλ' ἀκουσον πῶς τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἀρχιερεῖς, Πατέρας ὁ πιστὸς οἶδε λόγος καλεῖν τοὺς δὲ πρωτεύοντες ἐν ἐκάστη συνόδῳ, ἐξάρχους καὶ πρωτοθρόνους καὶ προέδρους εἶωθεν ὀνομάζειν. Καθ' ὃν δὴ λόγον εἰκόσ καὶ σε πατριάρχην καλεῖσθαι, ἅτε τὰ πρῶτα τῆς Ῥωμαϊκῆς φέροντα συνόδου · καθὼς καὶ παρ' ἡμῖν ὁ πρῶτος τῶν διακόνων καλεῖται ἀρχιδιάκονος. Ἐπεὶ πῶς ἂν ἄλλως ἔκτον ἐπεισάγειν δυνησόμεθα πατριάρχην, μὴ οὕσης ἔκτης, ὡς εἴρηται, αἰσθήσεως ἐν τῷ σώματι ; Καὶ ταῦτα πολλῶν καὶ μεγάλων ἐν τῷ κόσμῳ οὐσῶν ὑπὲρ τὴν σὴν ἐνορίαν ἐπαρχιῶν καὶ χωρῶν, ὑπὸ μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων βυθμιζομένων καὶ μεταγομένων πρὸς θεοσέβειαν. Ἀναλόγισαι γὰρ ὅσον μεγάλων τῆς κατὰ σὲ χώρας ἡ Βουλγαρία · ὅσον δὲ ταύτης πάλιν Βαβυλῶν ἡ μεγάλη, καὶ Ῥωμάγους (12) ἦτο : τὸ Χωροσάν (13), καὶ

τὴν νῦν καλούμενην Βαγδά. Κάκει γὰρ ἐστὲλλον ὁ Ἀντιοχείας καθολικὸν εἰς Εἰρηνοῦπολιν, τὸν λεγόμενον Εἰρηνοπόλεως · Antiochenus obtinuit omnem Asiam, et Orientem, ipsamque Indiam ; ubi ad præsens usque tempus, catholicum ordinans mittit, vocatum Romogyreos ; ipsam quoque Persiam, adhucque ipsam Babylonem, quæ nunc appellatur Bagda. Nam et illuc mittebat Antiochenus catholicum ad Irenopolim, Irenopolitanum dictum.

(13) Τὸ Χωροσάν. In codd. Reg. 696, 912, 2473, Χωροσάν. In 1652, Χωροσάν. At eod. 1996, Χωροσά · 2622, Χωράσαι. Antiquæ Notitiæ, ubi de patriarchatu Antiocheno : Μέχρι τῆς ἐσπέρας ἐρήμου τοῦ Χωροσάν. In Cedreno, Anna Comnena, aliisque, Χωροσάν, Χωροσάν, et Χωροσάν. Apud Theophanem Χωρασάν vel Χουρασάν. Codice Casareo 292, in observatione anonymi de Moscho, sit mentio cujusdam urbis τοῦ Χωροσάν, dictæ Tapat, ubi f. leg. Χωροσάν. Alibi vocatur Chorazan, Chorasau, Chorozan, Chorosana, Chorasse, Corosa-

αἱ λοιπαὶ τῆς ἄλλης [All. ὄλης] Ἀνατολῆς ἐπαρχίαι· ἐν αἷς ἀρχιεπίσκοποι παρ' ἡμῶν πέμπονται καὶ καθολικοὶ, χειροτονούντες ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι μητροπόλεως, ἔχοντας ὑπ' αὐτοῦς ἐπισκόπους πολλούς· ἀλλ' εἰς ἐξ αὐτῶν πατριάρχης οὐκ ἐκλήθη πτῶ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τούτοις.

ζ'. Διελάμβανε δὲ ἡ γραφὴ τῆς ἀγιωσύνης σου, καὶ περὶ τοῦ ἀγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι τὴν θεοφιλήτων Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἐξουθενεῖ καὶ διαβάλλει καὶ βλασφημεῖ [All. λέγει βλασφημεῖν] διὰ τὰ ἄζυμα, ἅτινα εἰς τύπον τοῦ Κυριακοῦ σώματος συνήθως λαμβάνοντες πιστεύετε ἀγιάζεσθαι· καὶ ὡς ἀλλοτριούσθε ὑπ' αὐτοῦ δι' αὐτὰ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως, καὶ αὐτοῦ τοῦ τιμίου Δεσποτικοῦ σώματος, ἀποτιμνόμενοι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἧς τῷ κενόνι στοιχοῦντες μετὰ πασῶν τῶν κατὰ τὴν Ἑσπέραν Ἐκκλησιῶν, ὡσπερ κεφαλῆ σῶμα μετὰ πίστεως ὑποταγῆς ἐπέσθε. Προσέκειτο δὲ τῇ γραφῇ ὅτι καὶ τῆς παλαιᾶς διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων ἀλλότριον ποιούμεν· ὀφτείνε τὴν τῶν ἀζύμων παράδοξιν οὐκ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ παρελάδομεν· οὐκ ἀγνοοῦντες ὅτι πάντες οἱ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἀοίδιμοι Πατέρες, τὴν διὰ τοῦ ζυμίτου ἄρτου ἀνάμακτον θυσίαν ἐγίνωσκον· οἱ καὶ βίβλιν καὶ λόγους διαπρίψαντες, καὶ ταῖς διδασκαλίαις πᾶσαν τὴν οἰκουμένην παιδαγωγῆσαντες, καὶ ὅτι ταύτην ἁγίαν ἡγούμενοι, ὡσπερ δὴ καὶ τῶν ἀζύμων, τὸν μὲν ζυμίτην ἄρτον (14) λογίζεσθε τὸν δι' ἡμᾶς γεννώμενον [All. γενόμενον] τέλειον ἄνθρωπον, ἅτε δὴ καὶ αὐτὸν ἐντα Θεὸν τέλειον· τὴν δὲ διὰ τῶν ἀζύμων μυσταγωγίαν, τὸ καθαρὸν καὶ ἀπαθὲς τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως.

ζ'. Ταῦτα τῆς γραφῆς ὑπαγορευούσης, ὑπεραπολογούμεθα πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν σύνεσιν καὶ ἀγάπην σου· ὅτι οὐχ οὕτως ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποτόμως, ὡς ἔγραψας, τῆς ὑμετέρας ὑπολήψεως καταγίνεται, καὶ κκοδόξους ὑμᾶς ἀποκαλεῖ, ἐκτέμνων τῆς ἁγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' ὀρθοδόξους καὶ ὁμόφρονας ἡμῖν περὶ τὴν ἀσφαλῆ θεολογίαν τῆς ζωαρχικῆς καὶ ὁμοουσιου ἁγίας Τριάδος, καὶ τὴν ἐνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καλῶς ἐπιστάμενος· ἐνὶ δὲ μόνῳ τούτῳ σκάζοντας, τῇ τῶν ἀζύμων ἀναφορᾷ, δεινοπαθεῖ καὶ λυπεῖται καὶ ἀγανακτεῖ· ὅτι μὴ περὶ τὴν θεῖαν

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

nam, Cursan, Corasmia diciturque a Theophane esse Persis interior. Unde populi Chorasmitæ, Chorosanitæ, Chorasmitæ, Chorasmini, Chorasmini, Chorasmitæ, Chorasmitæ, Chorasmitæ, Chorasmitæ. Nec omitti debent verba Procopii, *De bello Persico*, lib. II, cap. 24: Εἰς τὰ ἐπὶ Χορζιανῆς χωρία ἦλθον, quia emendari debet Χορζιανῆς, ex scriptura codicis Benci, Χορζιανῆς. Legitur tamen in eodem Procopio, lib. III *De ædificiis*, cap. 3: Χορζιανῆ χώρα. Forte pro Χορζιανῆ.

(14) Τὸν μὲν ζυμίτην ἄρτον, etc. Supra Epistola Dominici. Huc facit locus, qui tanquam Gregorii in

A Romagyris, sive Chorosan, necnon reliquæ Orientalis provinciæ, ad quas a nobis mittuntur archiepiscopi et catholici, qui ordinant in illis partibus Metropolitanos quibus subsunt multi episcopi: at tamen nullus eorum unquam appellatus est patriarcha. Verum de his hactenus.

6. Disserebat etiam epistola sanctitatis tuæ de sanctissimo [beatissimoque] patriarcha Constantinopolis, quod a Deo honoratam Ecclesiam Romanam contemnat, accuset, infamet, propter azyma, quæ in figura Domini corporis ex more vos percipientes, creditis sanctificari; quodque propterea per eundem abalienemini a recta et inculcata fide ipsoque venerabili pretiosoque Dominico corpore, abscissi a catholica Ecclesia; cujus tamen regulam sectati, cum universis per Occidentem Ecclesiis, tanquam caput corpus cum omni subjecti one sequamini. Adiciebatur in litteris tuis, vos contrarium veteri apostolorum doctrinæ facere, qui azymorum traditionem, non tantum ab ipsis apostolis, sed et ab ipso Domino Christo accepimus: non ignorantes quod ineventum ex fermentato pane sacrificium agnoverint cuncti in Oriente celebres Patres, qui cum vita tum sermone inclauerunt, totumque orbem erudierunt doctrina sua. Præterea, vos hoc sacrificium sanctum existimare, ut et illud quod ex azymis conficitur, ac fermentatum quidem panem reputare loco ejus qui pro nobis factus est homo perfectus, utpote qui sit etiam Deus perfectus; mysteriorum autem per azyma celebrationem habere pro pura et impassibili Dei Verbi incarnatione.

7. Hæc scriptura tua declarante, respondemus tuæ secundum Deum prudentiæ ac dilectioni: Non adeo præfracte, ac scripsisti, sanctissimus patriarcha Constantinopolitanus, vestram existimationem invalidi, vosque appellat cacodoxos seu malæ sententiæ homines, abscinditque a sancta catholica Ecclesia: sed probe cognoscens orthodoxos esse, idemque nobiscum sentire circa solidam theologiam vivificæ et consubstantialis sanctæ Trinitatis, necnon circa incarnationem Domini, Dei, Servatorisque nostri Jesu Christi: in uno autem solo hoc claudicare, nimirum in azymorum oblatione, graviter fert, dolet, indignatur, quod

Registro citatur a Thomâ Aquinate: *Solent nonnullos movere, quod in Ecclesia nonnulli offerunt panes azymos, alii fermentatos. Ecclesia namque Romana offert azymos panes, propterea quod Dominus sine ulla commistione suscepit carnem. Aliæ vero Ecclesiæ offerunt fermentum, pro eo quod Verbum Patris indutum est carnem, et est verus Deus et verus homo. Nam et fermentum commiscetur farinæ. Sed tamen tam azymum quam fermentatum dum sumimus, unum corpus Domini Salvatoris nostri efficitur.* Prætereo loca Humberti cardinalis contra Græcos et contra Nicetam.

non in sacra mystagogia, secundum sanctæ Ecclesiæ traditionem idem sentientes, sequamini quatuor sacros patriarchas, nec in perfecto pane incuruentum consecretis sacrificium, sicut qui ab initio spectatores et ministri fuerunt sermonis tradiderunt nobis³.

8. Nam participem esse azymorum, est participem fieri veteris sacrificii, non autem Novi Testamenti. Neque enim azymum sumens Dominus, gratias egit, fregit, deditque discipulis; sed panem, ut quatuor evangelistæ una voce unoque sensu confirmaverunt, testaturque Apostolus Paulus, his verbis: *Ego accepi a Domino quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, et gratias agens fregit, et dixit: Accipite et manducate, hoc est corpus meum quod pro vobis frangetur: hoc facite in meam commemorationem*⁴, et quæ sequuntur. Ac azyma quidem sancta sunt Hebræis ad commemorationem celestis ex Ægypto fugæ; ut recordati mirabillium quæ erga eos ediderat Deus, persisterent in mandatis ejus, nec unquam obliviscerentur opera illius atque beneficia. Panis vero per antefermentum perfectus, qui ex consecratione commutatur in immaculatum corpus Domini et Servatoris nostri Jesu Christi, ad memoriam datus est œconomix seu dispensationis ejus in carne factæ. *Quotiescunque enim, inquit, manducabitis panem hunc, et calicem hunc bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat*⁵. Iterumque Paulus dicit: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Christi est? Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus. Omnes enim de uno pane participamus*⁶.

9. Animadverto, sacratissime spiritualis frater, ubique panis prædicatur corpus Domini, propter perfectionem ac integritatem; non vero azymum. Azymum enim, mortuum est et inanimum, ac omnino imperfectum. At fermentum in massam farine injectum, ei sit tanquam anima et constitutio. Quo modo autem non absurdum est, id quod imperfectum, mortuum, inanimum est, in viventem et vivificam carnem Domini Servatorisque nostri Jesu Christi excipi per eos qui in ipsum credunt? Non ergo ita, fratres, in magna hac re, periculose vos geratis; neque vestram quærentes stabilire opinionem, male desideretis vincere; sed hic

³ Luc. 1, 2. ⁴ I Cor. xi, 23, 24. ⁵ ibid. 26.

(15) Προζύμης. Et num. 23, προζύμη; num. vero 9, ζύμη. Hinc προζύμητις in Pittacio mox andato. Græci nimirum Latinis prozymitæ, Latini Græcis azymitæ.

(16) Ἡ δὲ ζύμη. Græcorum malæ consuetudines, in Stevartii Observationibus ad Manuelem Calecam, p. 415: *Asserentes fermentati panis vitam et animationem conferre. Fortè, Asserentes fermentum*

μυσταγωγίαν κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ὁμοφρονούντες τοῖς τέσσαρσιν ἑξακολουθοῦντες [All. ἑξακολουθεῖτε] ἱεροῖς πατριάρχεις, καὶ διὰ τελείου ἄρτου τὴν ἀναίμακτον ἱερουργεῖτε θυσίαν, καθὼς οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτέπται καὶ ὑπερέται γενόμενοι τοῦ λόγου παρέδωσαν ὑμῖν [All. ἡμῖν].

ἦ. Τὸ γὰρ μετέχειν ἀζύμων, τῆς παλαιᾶς θυσίας μετέχειν ἐστὶ, καὶ οὐ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Οὐδὲ γὰρ ἄζυμον λαβὼν ὁ Κύριος, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ τοῖς μαθηταῖς ἔδωκεν· ἀλλ' ἄρτον, ὡς οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταὶ ὁμοφρονούντες [All. ὁμοφρονούντες] διεθεβαίωσαντο, καὶ Παῦλος μαρτυρεῖ ὁ ἀπόστολος λέγων· Ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἐν τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τούτο μου ἐστὶ τὸ σῶμα. τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμένον· τούτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ τὰ μὲν ἄζυμα ἰνομοθετήθη τοῖς Ἑβραίοις, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐξ Αἰγύπτου μετὰ σπουδῆς φυγῆς· ἵνα μνημονεύοντες ὧν ἐποίησε θαυμασίων μετ' αὐτῶν ὁ Θεός, ἐμμένωσι τοῖς προτάγμασιν αὐτοῦ, καὶ μηκέτι ἐπιλάθωνται τῶν ἔργων [All. εὐεργεσιῶν] αὐτοῦ· ὁ δὲ διὰ τῆς προζύμης (15) τέλειος ἄρτος, ὁ διὰ τῆς ἁγιστείας μεταποιούμενος εἰς τὸ ἄχραντον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτήρος [All. ἱεροῦ καὶ Θεοῦ] ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἀνάμνησιν ἰδόθη τῆς ἐνοάρκου οἰκονομίας αὐτοῦ. Ὅσακις γὰρ ἂν ἐσθίητε, φάγη, τὸν ἄρτον τούτον, καὶ τὸ ποτήριον τούτο πίνητε, τὸν ἄρτον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος λέγει· Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχί [All. οὐχ ἡ] κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστὶ; τὸν ἄρτον ἂν κλώμεν, οὐχί [All. οὐχ ἡ] κοινωνία τῶν σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; Ὅτι εἰς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν. Οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνός ἄρτου μετέχομεν.

θ'. Καὶ κατάμαθε, ἱερῶτατε πνευματικῆ ἀδελφε, ὅτι πανταχοῦ ἄρτος, καταγγέλλεται τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου· διὰ τὸ ἔνταλτος καὶ ἄρτιον, καὶ οὐκ ἄζυμον. Τὸ γὰρ ἄζυμον, νεκρὸν καὶ ἄψυχον, καὶ τὸ πᾶν ἐλλιπές. Ἡ δὲ ζύμη (16) τῷ φεράματι τοῦ ἀλεύρου ἐμβαλλομένη, γίνεται αὐτῷ ὡς περ ψυχὴ καὶ σύστασις. Καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον, τὸ ἐλλιπές καὶ νεκρὸν καὶ ἄψυχον, εἰς ζῶσαν καὶ ζωοποιὸν σάρκα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκλαμβάνειν τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας; Μηδὲ οὖν οὕτως, ἀδελφοί, περὶ τοιοῦτου μεγάλου πράγματος ἐπισφαλῶς διακείσθε· μηδὲ τὴν ἰδίαν συστήσασθε ζητοῦντες πρόσληψιν [All. ἀσθένειαν καὶ πρόληψιν], νικᾶν ἐπιθυμεῖτε κακῶς

⁶ I Cor. x, 16, 17.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

pani vitam et animationem conferre. Vide Humbertum contra Græcos; et [supra] Pittacium seu libellum legatorum Romanorum adversus Michaelem Cerularium, ejusdem sectatores. Quibus addi potest Nicetas Stethatus, in Latinos, cum Epistola Michaelis Cerularii et Leonis Achrideni ad Joannem Tranensem, cumque cæteris Græculis qui Latinæ Ecclesiæ azymis oblatrarunt.

ἀλλ' ἔστιν & [All. οὐ] καὶ ἡττάσθαι καλῶς ἀνέχεσθε· ὅτι ἡ πείσισμότη οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ἡμᾶς, φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Εἰ γὰρ ἐτι τῶν ἀζύμων μετέχομεν, πρόδηλον ἐτι ὅπῃ τὴν σκιάν ἐτι τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἐσμεν, καὶ τράπεζαν Ἰουδαϊκὴν ἐσθιομεν· οὐχὶ δὲ Θεοῦ λογικὴν καὶ ζῶσαν σάρκα, καὶ ἡμῖν τοῖς πιστευομένοις ἐπιουσίον τε καὶ ὁμοούσιον. Εἰ δὲ καὶ πιστευομεν σάρκα Χριστοῦ [All. Θεοῦ] ἐσθίειν ζῶσαν τοῦ τελείου ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι, τί κοινὸν ἐμφύχῳ καὶ ζῶσῃ σαρκὶ Θεοῦ, καὶ ἀψύχοις; ἀζύμοις καὶ νεκροῖς; Τὸ γὰρ ἀζύμον οὐκ ἄρτος· οὐ γὰρ ἄρτιον, οὐδὲ αὐτοτελές· ἀλλ' ἑλλίπης καὶ ἡμιτελές καὶ ἐδεόμενον τοῦ πληρώματος τῆς προζύμης [αἱ. ζύμης]. Ὁ ἄρτος δὲ, ἄρτιος, αὐτοτελής, τέλειος, καὶ πληρέστατος.

ε'. Καὶ οὖνε; τῇ διαίρεισι [All. δυνάμει] τοῦ λόγου προσέχων, συνετάτατε· Ἐν τοῖς ἀζύμοις, οὐδεμία τίς ἐστι ζωτικὴ δύναμις· νεκρὰ γὰρ, ὡς ἐφημεν εἰπόντες· ἐν δὲ τῷ ἄρτι, ἦγουν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, τρία τὰ ζῶντα καὶ ζῶντα παρέχοντα τοῖς αὐτῶν [All. αὐτοῦ] μεταλαμβάνουσι· τὸ Πνεῦμα, τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα· ὡς καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Χριστοῦ ἐπιστήθιος Ἰωάννης συμμαρτυρεῖ τῷ λόγῳ, ὁδῶ λέγων διὰ τῆς ἀποκαλύψεως· Τὸ Πνεῦμα, τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα· καὶ οἱ τρεῖς [All. τὰ τρία] εἰς [All. non habet] τὸ ἓν εἰσι· θηλονότι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ Κυρίου σταυρώσεως δῆλον γέγονεν, ὁπηγνίκα τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς ἀχράντου πλευρᾶς αὐτοῦ ἔρρευσε, λόγῳ νυγέσεως αὐτοῦ τῆς σαρκὸς [All. πλευρᾶς]· τὸ δὲ ζῶν ἄγιον Πνεῦμα ἐμείνεν ἐν τῇ τεθεωμένῃ σαρκὶ αὐτοῦ· ἦν ἐσθίοντες οἱ πιστοὶ ἐν τῷ μεταβαλλομένῳ ἄρτι διὰ Πνεύματος ἁγίου εἰς σάρκα Χριστοῦ, ζῶμεν ἐν αὐτῷ, ὡς ζῶσαν καὶ τεθεωμένην σάρκα ἐσθίοντες.

ια'. Οὐ γὰρ ἐτι ἐσμεν ὑπὸ νόμον (17), ἵνα καὶ ἀζύμον ζύμην προσφέρωμεθα· ἀλλ' ὑπὸ χάριν. Καινὴ γὰρ ἐσμεν κτισίς ἐν Χριστῷ· ἵπειδῆ τὰ ἀρχαῖα παρεῆλθε, καθὼς Παῦλος; βοᾷ, καὶ γέγονε τὰ πάντα καινά. Οἱ δὲ τὰ ἀζύμα ἐσθίειν βουλόμενοι, τί μὴ καὶ περιτέμνονται; Ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς περιετέμθη. Καὶ τὸ Σάββατον κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, τί μὴ καὶ φυλάττουσι; Καὶ ἀκουσον τί Παῦλος πρὸς Γαλάτας φησι; Ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. Μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὄλον τὸν νόμον πληρῶσαι. Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιώσθητε, τῆς χάριτος ἐξεπέστες. Ἡμεῖς γὰρ Πνεύματι ἐκ πίστεως [ἐλεπίδα] δικαιοσύνης ἀπεδεχόμεθα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν Παῦ-

A locus est ut vinci bene patiamini; quia persuasio hæc non est ex eo qui vocat nos, inquit Apostolus. Nam si adhuc azyma percipimus, liquet nos adhuc sub umbra Mosaicæ legis degere, et in Judaica mensa manducare, non vero comedere Dei rationalem ac viventem carnem, nobisque qui credidimus supersubstantialem atque consubstantialem. Quod si credimus edere carnem vivam Christi, qui perfectus est in divinitate et humanitate quid commune animatæ ac viventi carui Dei, cum inanimatis mortuisque azymis? Azymum scilicet non est panis, quia non est integrum ac in se perfectum, sed mancum et semiperfectum, indigensque complemento fermenti. Panis autem est integer, absolutus, perfectus, plenissimus.

B 10. Jam intellige, attendendo distributioni sermoneis, vir intelligentissime: In azymis nulla est vitalis virtus, cum sint mortua, uti diximus: In pane autem, seu corpore Christi, tria sunt quæ vivunt vitamque præbent sumentibus, nempe Spiritus, aqua, sanguis: quemadmodum doctrinæ huic testimonium confert is qui supra pectus recubuit, Johannes, ita loquens per revelationem: Spiritus, aqua et sanguis: et hæ tres unum sunt¹⁰; videlicet corpus Christi. Quod et tempore Dominicæ crucifixionis patuit, quando aqua et sanguis ex impolluto ejus latere effluerunt, ubi per lanceam perforata fuisset ipsius caro; vivens vero sanctus Spiritus, mansit in deificata carne illius, quam fideles comedentes in eo pane qui per Spiritum sanctum mutatus est in carnem Christi, vivimus in eo, ut qui viventem ac deificatam carnem manducemus.

11. Non enim amplius sumus sub lege, ut et azymum fermentum offeramus sed sub gratia. Nam sumus nova creatura in Christo⁹, quandoquidem vetera transierunt, uti Paulus clamat, et facta sunt omnia nova¹⁰. Qui autem azyma edere volunt, cur non etiam circumcidentur? quoniam et Christus circumcisus fuit. Sabbatum quoque juxta antiquam traditionem, quare non servant? Et audi quid Paulus ad Galatas dicat: Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. Testifcor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legi implendæ. Evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini; a gratia excidistis. Nos enim Spiritu, ex fide, spem justitiæ expectamus¹¹. Sed hæc quidem Paulus. Ego vero nonnihil e dicto

⁷ Galat. v, 82. ⁸ I Joan. v, 8. ⁹ Rom. vi, 14. ¹⁰ II Cor. v, 17. ¹¹ Galat. v, 2-5.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(17) Οὐ γὰρ ἐτι ἐσμεν ὑπὸ νόμον. Ita codex Regius 1004, qui omnino similis est codici 1605. In codicibus vero 912 et 2173 legitur, Ἐπὶ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν, ἵνα καὶ ἀζύμον ζύμην προσφέρωμεν. Καινή, etc. Nec aliter exemplaria 696, 2622, 1652, 1996, nisi quod duo priora habent, cum 1004 et 1605 προσφέρωμεθα, posteriora duo, προσφέρωμεθ.

Cæterum pari modo objicit Latinis Nicetas Pectoratus ἀζύμον ζύμην, azymum fermentum, in fermentatum fermentum, fermentum azymi, hoc est, ut ipsemet declarat, azymum quod continet fermentum Judaicum, fermentum Phariseorum. Quapropter merito irridetur ab Humberto cardinali, qui azymum cum fermento miscerit.

inmutans, extulerim convenientior : Si azyrna man-
ducetis, Christus vobis nihil proderit ; quoniam
hæc lege tradita sunt in recordationem fugæ ex
Ægypto, non autem salutaris Passionis.

12. Sed heu ! quid loquar ? Benedictus Deus,
lacrymæ mihi oboriuntur, quoties cogito vos se-
cundum omnia quæ Deus comprobat, firmiter vi-
vere, Christi nomen operibus ipsis glorificare,
iterque longum ac laboriosum suscipere, ab ex-
tremitate orbis petentes Hierosolymam, ad vivifici
sepulcri adorationem : in uno autem hoc offendi-
culum et scandalum sanctis Dei Ecclesiis effici,
quod videlicet unius Ecclesiæ præses, nimirum
beatissimus papa Romæ, nolit cum cæteris pa-
triarchis circa mysteriorum celebrationem consen-
tire ac convenire, solusque erga alios contumax
propriam nitatur confirmare sententiam.

συνέρχασθαι, καὶ μόνου τῶν ἄλλων ἀπαυθαδιαζομένου, καὶ τὸ ἴδιον σπυύδοντος ἐπικυροῦν θού
λημα.

13. Ut autem omne aliud omittam argumentum,
interim possum in Christo ostendere, modo pla-
cide audieris, quod quando cœnavit Dominus cum
discipulis, ad vesperam magnæ quintæ seris, non-
dum præparatum fuerat azyrum, quandoquidem
magna Parasceve, in quam decimaquarta lunæ
coincidebat, Hebræi sacrificaturi erant Pascha.
Atque hic attende mihi, dimissa omni contentionis
instantia, necnon vana anticipatione. Non enim
vincere desideramus ; sed adjungere nobis fratres,
quorum separatione convellimur. Ait Joannes,
evangelista ac theologus, qui in cœna recubuit
supra pectus Domini nostri Jesu Christi ; et quis e
discipulis alius fide dignior fuerit ? Ante diem
festum Paschæ, sciens Jesus quia venit hora ejus,
ut transeat ex hoc mundo ad Patrem ; cum dilexis-
set suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.
Et cœna facta, cum diabolus jam misisset in cor, ut
traderet eum Judas Simonis Iscariotes ; sciens Jesus
quia omnia dedit ei Pater in manus, et quia a
Deo exivit, et ad Deum vadit, surgit a cœna¹³, et
sequentiâ.

ὁ Ἰησοῦς δεῖ πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ Πατήρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ δεῖ ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθε καὶ πρὸς
τὸν Θεὸν ὑπάγει, ἐγέρσεται τοῦ δείπνου· καὶ τὰ ἐξῆς.

14. Per id quod ait dilectus Discipulus : Ante
diem festum Paschæ ; et, Cœna facta, aperte osten-

λος. Ἐγὼ δὲ μικρόν τι τοῦ ῥητοῦ [All. τὸν ῥητόν] ὑπα-
λάξας, εἰποιμι ἂν προσφόρως· Ἐὰν ἄζυμα ἐσθίητε,
Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει· δεῖ εἰς ἀνάμνησιν
ταῦτα ἐνομοθεθῆναι τῆς ἐξ Αἰγύπτου φυγῆς, οὐχ ἕ-
στου σωτηρίου πάθους αὐτοῦ.

ιβ'. Ἄλλ' ὦ τί ἂν καὶ λαλήσω ; Εὐλόγητος ὁ Θεός,
δακρῦν [All. δάκρυν] μοι ἐπέρχεται, ὅταν ἐνθυ-
μηθῶ ὅτι κατὰ πάντα ὡς εὐαρεστεῖται Θεός, ἀσφα-
λῶς βιούσθε, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ἔργοις αὐ-
τοῖς δοξάζετε, καὶ στέλλεσθε πορείαν ἐπίπονον (18)
καὶ μακρὰν, ἀπ' ἄκρου γῆς κινουντα· [All. κινουμέ-
νοι] ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, εἰς προσκύνησιν τοῦ ζω-
ποιοῦ [All. τοῦ τιμίου καὶ] τάφου· ἐν ἐνὶ δὲ τούτῳ
πρόσκομμα καὶ σκάνδαλον ταῖς τοῦ Θεοῦ ἀγίας
Ἐκκλησίαις γίνεσθε, ἕτε τοῦ προεστῶτος τῆς μᾶς
Ἐκκλησίας, ἡγουν τοῦ μακαριωτάτου πάπα Ῥώμης,
οὐ καταδεχομένου τοῖς ἄλλοις πατριάρχαις περὶ τὴν
θεῖαν μυσταγωγίαν ὁμοφρονεῖν [All. ὁμοφωνεῖν] καὶ

ιγ'. Ἴνα δὲ πᾶσαν ἑλλην καταλίπω δικαιολογίαν
δυνατῶς τέως ἔχω ἐν Χριστῷ ἀποδείξαι, εἰ εὐμνῶς
ἀκούεις δεῖ δε συνεδειπνησεν ὁ Κύριος τοῖς μαθη-
ταις πρὸς ἑσπέραν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, οὕτω ἦν
ἄζυμον παρητοιμασμένον. Ἐπει [All. ἐπειδὴ] δὲ τῇ
μεγάλῃ παρασκευῇ, καθ' ἣν ἡ τεσσαρεσκαίδεκάτη
τῆς σελήνης συνέπιπτεν, ἔμελλον Ἑβραῖοι θύειν
τὸ πάσχα. Καὶ πρόσχερς μοι ἐνταῦθα πᾶσαν ἀφεί-
μετὰ τοῦ φιλονείκου [All. φιλόνοικον] ἵστασιν
τα καὶ ματαίαν πρόληψιν [All. πρόληψιν]. Οὐ
γάρ νικῆσαι ζητοῦμεν, ἀλλὰ προσλαβεῖν ἀδελ-
φούς ὧν τῷ χωρισμῷ σπαρασσόμεθα, Φησὶ γάρ
ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ; ὁ θεολόγος, ὁ καὶ ἀνε-
πιστῶν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τῷ στήθει τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐ τίς ἂν καὶ εἴη ἄλλος μα-
θητῆς ἀξιοπιστότερος ; Πρὸ-θε τῆς ἑορτῆς τοῦ
Πάσχα, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς δεῖ ἤλθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα
ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα,
ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος
ἠγάπησεν αὐτούς. Καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ
διαδόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα
Σίμωνος Ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῶ, εἰδὼς

ιδ'. Τὸ [All. ἐκ τοῦ] δεῖ εἰπεῖν τὸν ἡγαπημένον (19).
Πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, καὶ δείπνου γενο-
-

¹³ Joan. XIII, 1-3.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(18) Ἐπίπονον. Immani errore in Euchologio
Goari, p. 804, l. vi : Διαγωγὴν ἐπίπονον invenies
vulgatum, pro ἐπίπονον.

(19) Ἠγαπημένον. Sic emaculandus est locus
depravatissimus Georgii Mitylenæi apud Gretserum,
De cruce, c. 1665, C : Ἰδοὺ ὁ υἱὸς σου ὁ Ἰωάννης
ὁ θεολόγος, ὁ ἡγαπημένος μαθητῆς, αὐτό ; σε παρ-
ηγορήσει καὶ τιμήσει καὶ δοξάσει. Παῦσαι τοῦ ὀδυρ-
μοῦ· μήτηρ εἰς ἐμὴ· ἀλλὰ τὸ ἀπόρρητόν μου ἀγνοεῖς
δεῖ τὸν παλαιὸν ἐλπίων Ἀδὰμ ἐπιείγομαι σώσαι.
Ἐχουσα τοῖων τὸν ἐπιστήθιον φίλον, ἀφες τὴν λύ-
πην. Ἀνατίθειαι σε σὺν αὐτῷ, καὶ εἰς τοὺς ἐτέρους

μαθητάς, καὶ ἀξιολόγόν σοι τὸ σέβας καὶ τὴν τιμὴν
ποιήσουσιν. Atque hæc dum relego, occurrit κατὰ
συγκρίψαν breviloquium elegans de dilecto disci-
pulo, sed leviter depravatam, in Epistola Aleuina
ad abbates et monachos Gothiæ, t. I Miscellaneo-
rum V. cl. Stephani Baluzii, p. 380 : Stabat
Joannes quando Christum cernebat, quia ad textum
Evangelii respicitur, Joan. XIX, 26 : Cum vidisset
ergo Jesus matrem et discipulum stantem quem
diligebat.

μέτρου [All. γενομένου], φανερώς παρέστησεν ὅτι οὐ Α
τῆ πέμπτῃ ἔλαχεν εἶναι τὸ Πάσχα. Ἄλλ' οἰκονομία
τις γέγονεν, ἵνα ἐπεὶ ἐμελλε τῇ νυκτὶ ἐκεῖνη παρα-
δοθῆναι, παραδῶ τοῖς μαθηταῖς τῆς θείας μυσταγω-
γία; τὸ μυστήριον· καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν· Ἐπιθυ-
μία ἐπαθύμησά τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ'
ὑμῶν. Ὅστε δηλονότι ἐντεῦθεν εἶναι ὅτι οὐπω ἦν, ὡς
εἴρηται, τότε παρασκευασμένον τὸ ἄζυμον, ἀλλ'
ἄρτος τὸ παρατεθέν. Πρὸ γὰρ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα
ὁ δεῖπνος ἐγένετο ἐν ᾧ τοῦτον κλάσας ἔδωκε τοῖς
μαθηταῖς, καὶ εἶπεν· Λάβετε, φάγετε. Καὶ μαρ-
τυρεῖ τοῦτο πάλιν αὐτὸς ὁ Ἠγαπημένος, ἐν οἷς
εἴρηκεν· Ἄγουσι τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα
εἰς τὸ πραιτώριον· Ἦν δὲ πρωτὸν· καὶ αὐτοὶ οὐκ
εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν,
ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα.

14. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ λέγει· Οἱ
οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μέλῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ
σώματα ἐν τῷ Σαββάτῳ, ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν· ἦν
γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκεῖνη [All. ἐκεῖνου] τοῦ Σαβ-
βάτου ἠρώτησαν τὸν Πιλάτου (20) ἵνα καταργῶ-
σιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. Ὅ; φαίνεται
πάλιν πρὸ τοῦ τελείσαι τὸ Πάσχα ἀνὰ μέσον τῶν
ἑσπερινῶν, δηλονότι τῇ Παρασκευῇ ἑσπέρα, ἐν ἣ καὶ
ἡ τῶν ἀζύμων ἤρχετο ἑορτῆ, προσῆλθον τῷ Πιλάτῳ
παρακαλοῦντες ἵνα ἀρθῶσιν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ τὰ
σώματα, ἵσως μὴ πως φαίνονται ἀνδροφῶνοι ἐν
τῇ ἑορτῇ αὐτῶν. Πρόσχεος οὖν ἀκριβῶς ὅτι πρὸ τοῦ
Πάσχα καὶ τῶν ἀζύμων ὁ δεῖπνος ἐγένετο. Οὐπω
γὰρ ἦν ἄζυμον τῇ ἑσπέρᾳ ἐν ἣ συνδειπνήσας ἦν C
τοῖς μαθηταῖς ὁ Σωτὴρ, ἀλλ' ἄρτος τὸ παρατεθέν,
ὃν κλάσας δίδωκεν αὐτοῖς, εἰπὼν· Τοῦτο ποιεῖτε
εἰς τὴν ἑμὴν ἀνάμνησιν.

15. Καὶ οὐκ ἄπαξ εἶπεν ἄρτον, ἀλλὰ καὶ πολλά-
κις. Καὶ οὐχ οὗτος τοῦτο λέγει μόνος, ἀλλὰ καὶ οἱ λοι-
ποὶ τῶν εὐαγγελιστῶν. Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖός φησιν·
Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν
ἄρτον· ὥρα· ἄρτον καὶ οὗτός· φησὶ· καὶ εὐχαρι-
στήσας, ἔκλυσε, καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς, καὶ
εἶπεν· Λάβετε, φάγετε. Ὁμοίως δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ὁ
Μάρκος φησὶ, καὶ οἱ λοιποὶ. Καὶ οὐδαμοῦ ἄζυμον
παρ' αὐτοῖς μνημονεύεται. Ἐπεὶ δὲ παθεῖν ἔδει
τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ νομικοῦ
Πάσχα, καθ' ἣν καὶ ὁ ἀμυδὸς παρὰ τῶν Ἰουδαίων
ἐθόετο, ἐμελλε γενέσθαι καὶ τὸ Πάσχα, παρὰ τῶν
θεοκτόνων, παρασκευῇ ἡμέρᾳ, ἐν ἣ τῆνικαῦτα καὶ D
ἡ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τῆς σελήνης κατὰ τὸν πρῶτον
μῆνα ἐν τῷ, ἐφ' ᾧ [All., ἐφ' ᾧ] ἔπει ἐμπροσθεν ἔτυχεν
κύκλος γὰρ ἦν (21) ἐν' τοῦ ἡλίου, καὶ πέμπτος τῆς

dit, quinta feria non exstitisse Pascha. Verum
dispensatio quædam facta est, ut quia nocte illa
prodendus erat, discipulis traderet divinæ mysta-
gogiæ sacramentum. Quapropter dixit : *Desiderio
desideravi hoc Pascha manducare tobiscum* 12. Adeo
ut hinc pateat, nondum tunc, quemadmodum dixi,
præparatum fuisse azymum, sed quod appositum
fuit exstitisse panem. Nam ante festum Paschæ,
cœna contigit; in qua eum panem fregit, deditque
discipulis, aïens : *Accipite, manducate*. Et hoc ite-
rum testatur idem dilectus, per hæc verba : *Ad-
ducunt Jesum a Caïpha in pratorium; erat autem
mane; et ipsi non introierunt in pratorium, ut non
contaminarentur, sed ut manducarent Pascha* 13.

15. Rursusque idem in alio capite dicit : *Judæi
ergo, ut non remaneret in cruce corpora Sabbato,
quoniam Parasceve erat, erat enim magnus dies ille
Sabbati, rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum
crura, et tollerentur* 14. Quantum apparet, rursus
antequam peragerent Pascha inter vespertina tem-
pora, nimirum Parasceves vespere, in qua azymo-
rum incipiebat festum, accesserunt ad Pilatum, et
postulaverunt ut de cruce tollerentur corpora : ne
forte, ut videtur, in festo suo homicidæ esse con-
spicerentur. Diligenter ergo attende, quod ante
Pascha atque Azyma cœna peracta fuerit. Nondum
quippe erat azymum ea vespere, qua cœnavit cum
discipulis Salvator; sed quod appositum est, panis
fuit, quem cum fregisset dedit eis, dicens : *Hoc
facite in meam commemorationem* 15.

16. Et non semel tantum *panem* vocavit, imo
sæpe. Nec solus ille ita loquitur, verum reliqui
etiam evangelistæ. Matthæus quidem ait : *Cœnanti-
bus autem eis, accepit Jesus panem; cornis, panem
quoque iste appellat : Et benedixit, ac fregit, dedit-
que discipulis suis, et ait : Accipite, comedite* 17. Pari modo eadem Marcus profert, ac reliqui. Neque
ullibi per eos azymum memoratur. Quia porro
oportebat Christum pati eadem legalis Paschatis
die, qua agnus a Judæis mactabatur, et celebra-
ndum fuit Pascha a Deicidis, die Parasceves, in
quam tunc accidit ut etiam decima quarta lunæ ad
primum mensem anno 5534 incideret (erat enim
cyclos decimus octavus solis, lunæ quintus); ne
forte prodicione præventus, non posset discipulis
proprium Pascha tradere; recumbens in cœna, ad

12 Luc. xii, 15. 13 Joan. xviii, 29. 14 Joan. xix, 31. 15 Luc. xii, 19. 17 Matth. xxvi, 26.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(20) Ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον. In codd. 696,
912, 1004, 1605, et 2475 subditur, καὶ τὰ ἐπὶ τού-
τοις. Τούτων οὖν οὕτως εἰρημένον· *ei quæ addun-
tur. His ergo hunc in modum prolatis*. Mss. autem
1652, 1496, καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. Καὶ οὐκ ἄπαξ, etc.,
ei quæ adduntur. Et non semel tantum. Quæ autem
posui, sunt ex libro 2622.

(21) Κύκλος γὰρ ἦν. Ms. 2622 : Κύκλος μὲν τοῦ

ἡλίου χγ', δέκατος δὲ τῆς σελήνης, εἰκοστὴ τρίτη
Μαρτίου μηνός, ἐπινεμήσεως 16. Αὐτῇ δὲ τῇ νυκτὶ
τῇ φερούσῃ εἰς τὴν εἰκοστὴν τρίτην τοῦ αὐτοῦ μηνός,
παρεδόθη καὶ ὁ Κύριος καὶ σταυρωθεὶς δηλονότι τῇ
χγ', εἰς τὴν ἑσπέραν τοῦ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων. Καὶ ἵνα
μὴ· *Hoc est, Cyclos quidem solis vicissimus tertius,
decimus autem lunæ, vicesima tertia dies mensis
Martii, indictione 15. Ea porro nocte ducente ad*

vesperam quintæ serizæ, postquam cœnasset, accepit pane et fracto, apostolis tradidit mysterium Novi Testamenti, nocte quintæ ejusdem, qua per Judam traditus est, quemadmodum refert Scriptura.

17. Sed quid etiam eloquitur Lucas? *Et accepit pane, gratias egit, et fregit* 19. Ecce Lucas pariter Christum dixit accepisse panem, non azymum. Non enim jam tunc temporis aderat, cum esset quinta dies. Si quidem per quintam illam decima tertia luna occurrebat adhuc, nec azymum comparabat, quod nondum panis sublatio contigisset. Nam lege præceptum fuit ut Azyma decima quinta luna fierent, at decima quarta duntaxat agnus mactaretur. Unde decimam quartam quidem primæ mensis lunæ, lex Pascha nuncupat, decimam quintam vero nominat primam Azymorum et Sabbatum. [Heu dementiam illitterati!] Neque erant Azyma per illam quintam seriam, quandoquidem luna decimum tertium agebat diem. Scilicet solemnitas mos erat, decima quinta lunæ Azyma confici, ut et agnum decima quarta uactari, in qua mactatus est Christus *Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi* 20. Quod si Christus mactatus fuit et crucifixus lunæ decima quarta, Pasceves die, Sabbatum vero festum Azymorum est, quandonam Azyma manducavit? et quando apostolis ut ea facerent in Novo Testamento tradidit? Quia dicitis: Azyma facere accepimus ab apostolis. Num postquam resurrexit a mortuis? Nonne videtis quam aperte rebus ipsis convincamini?

18. His ergo hunc in modum probatis, habesne quod ad ea opponas? Ecce ostensum est manifesto ante festum Paschatis accidisse cœnam: et Azyma comedi ante Pascha, non erat ex legis præscripto. Cæterum ad certissimam probationem propositis doctrinæ, exponam tibi et aliud ejusdem evangelistæ caput, ita habens, prout ipse etiam fateberis; constat quippe Evangelia quibus utimur, eadem absque ullo discrimine esse apud vos: *Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, et protestatus est, et dixit: Amen, amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo adinvicem discipuli, hesitantes de quo diceret. Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus. Innuit ergo huic Simon Petrus, ut interrogaret quisnam esset de quo diceret. Itaque cum recubisset ille supra pectus Jesu, dicit ei: Domine, quis est? Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ*

19 Luc. xii, 19. 20 Joan. i, 29.

Joan. Bap. Cotelerii notæ.

vicissimum tertium diem ejusdem mensis, traditus est Dominus, et crucifixus videlicet die vicissimo tertio, quo ad vesperam Pascha Judæorum. Et ne forte. Aliam lectionem confirmant Nicetas et Ilumbertus.

σελήνης· ἵνα μὴ παραδοῖς οὐ φάσκει τὸ οἰκεῖον Πάχατοῖς μαθηταῖς παραδοῦναι, ἀναπεσὼν ἐν τῷ δείπνῳ κατὰ τὴν ὄψιν τῆς πέμπτης, μετὰ τὸ δεικνῆσαι λαβὼν ἄρτον καὶ κλάσας, παρέδωκε τοῖς ἀποστόλοις τὸ μυστήριον τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐν τῇ νυκτὶ τῆ τῆς πέμπτης, ἐν ᾗ καὶ παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἰούδα, καθὼς γέγραπται.

εἴ. Ἄλλὰ τί φησι καὶ ὁ Λουκᾶς; *Ἀπέθετο ἄρτον καὶ εὐχριστήσας ἐκλάσεν.* Ἰδοὺ καὶ ὁ Λουκᾶς ἄρτον εἶπε λαβεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ οὐκ ἄζυμον· οὐ γὰρ εἶτι ἦν τῆνικαῦτα, πέμπτης ὁδοῦς ἡμέρας· τρισκαιδεκαταία γὰρ ἦν εἶτι σελήνη τῇ πέμπτῃ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἦν ἄζυμον, διὰ τὸ μήπω γενέσθαι τὴν ἄρσιν τοῦ ἄρτου. Τὰ γὰρ ἄζυμα τῇ ε' τῆς σελήνης γίνεσθαι νομοθετημένον ἦν, τῇ δὲ ε' τὸν ἄμυν καὶ μόνον θύεσθαι. Διὸ καὶ τὴν μὲν ε' τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, Πάσχα προσαγορεύει· ὁ νόμος, τὴν δὲ ε' πρώτῃ τῶν ἄζυμων καὶ Σάββατον ὀνομάζει. [θεῦ τῆς ἀνοίας τοῦ ἀγγραμμάτου (22)!] Καὶ οὐκ ἦν ἄζυμα κατὰ τὴν πέμπτην ἐκείνην, τρισκαιδεκαταίας ὁδοῦς τῆς σελήνης. Κατὰ γὰρ τὴν ε' αὐτῆς νομισμένον ἦν τὰ ἄζυμα γίνεσθαι, ὡς περ καὶ τὸν ἄμυν κατὰ τὴν ε' θύεσθαι, καθ' ἣν ἐθύθη ὁ Χριστὸς ὁ Ἄμυνος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἵρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου. Εἰ δὲ Χριστὸς ἐθύθη καὶ σταυρώθη τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τῆς σελήνης κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Παρασκευῆς, τὸ δὲ Σάββατον ἐστὶ τῶν ἄζυμων ἢ ἰορτῆ· πότε τὰ ἄζυμα ἔφαγε, καὶ πότε ταῦτα τοῖς ἀποστόλοις ποιεῖν ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ παρέδωκεν; ὅτι τὰ ἄζυμα, λέγετε, παρὰ τῶν ἀποστόλων ποιεῖν παρελάβομεν. Μὴ κατὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν; Ὅχι δὲ ἴτε πῶς προδήλως ἐκ τῶν πραγμάτων ἐλέγχεσθε;

εἴ. Τούτων οὖν οὕτως εἰρημένων, ἔχει τι πρὸς ταῦτα ἀντιθεῖναι; Ἰδοὺ γὰρ εἰδέσκειται προφανῶς εἶτι πρὸ τῆς ἰορτῆς τοῦ Πάσχα ὁ δείπνος ἐγένετο· ἄζυμα δὲ οὐκ ἦν νόμιμον πρὸ τοῦ Πάσχα ἐσθίσθαι. Ἐκδήσομαι (23) ὅτι σοὶ καὶ πρὸς ἀναντιβῆρητον πιστωσιν τοῦ προκαίμενου λόγου, κεφάλαιον ἕτερον τοῦ αὐτοῦ εὐαγγελιστοῦ, ἔχον ὡς καὶ αὐτὸς ἐμολογήσεις, οὕτως· βίβαιον γὰρ εἶτι ἐὰ παρ' ἡμῖν εὐαγγέλια, τὰ αὐτὰ καὶ παρ' ὁμῖν [Ἄμ. παρὰ Ῥωμαίοις] ἀπαρallάτως ἐστὶ· Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε, καὶ εἶπεν· Ἀμήν, Ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Ἐβλεσκον οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς· Νεῦσι οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος, κηθέσθαι τίς ὄν εἴη περὶ οὗ λέγει. Ἐπιστῶν δὲ ἐκείνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ· Κύριε,

(22) θεῦ τῆς ἀνοίας τοῦ ἀγγραμμάτου. Glossæ manifestum quod deest in alio codice ms.

(23) Ἐκδήσομαι, etc. Usque ad ἀναθεγγόμενος, num. 21, absunt a ms. 1906, 2622.

τις ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς (24)· Ἐκεῖνος ἄ Simonis Iscariotæ. Et post buccellam, tunc introiit in eum Satanus. Et dicit ei Jesus : Quod facis, scicilius. Hoc autem nemo scivit discumbentium, ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus : Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum ²⁰.
 τίς ἐστιν, ἢ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω. Καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δίδωσιν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτη. Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον, τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὁ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. Τούτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων, πρὸς τί εἶπεν. Τινὲς γὰρ αὐτῷ ἐδόκουν ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, δεῖ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀγύρασον ὧν χρεῖαι ἔχομεν εἰς τὴν ἑσπέρην.

18. Καὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ οὕτω ταῦτα διατρανοῦντος, πῶς οὐκ ἂν εἴη καὶ τυφλῷ δῆλον ὅτι πρὸ τοῦ νομικοῦ Πάσχα ὁ δαίμων ἐγένετο; Ἐκ γὰρ τοῦ εἰπεῖν (25) αὐτὸν, Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, δεῖ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀγύρασον ὧν χρεῖαι ἔχομεν εἰς τὴν ἑσπέρην, ἵναργῶς ἀπέδειξε τὸν καιρὸν καθ' ὃν ὁ Κύριος συναδείπησε τοῖς μαθηταῖς. Μὴ οὖν ἐνδοιασμὸν [All. ἐνδοιασμὸν] τίνα καὶ ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ καιροῦ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις· εὐαγγελισταῖς εἰρημένα ἐμποιήτω σοι· ἡγουν παρὰ μὲν τῷ Ματθαίῳ· Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν Ἀζύμων, προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα; Παρὰ δὲ τῷ Μάρκῳ· Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν Ἀζύμων, ὅτε τὸ Πάσχα ἔθυσον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις [All. inser. ἀπελθόντες;] ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα; Καὶ παρὰ τῷ Λουκᾷ· Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν Ἀζύμων ἐν ἣ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα. Καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπὼν, Προεβθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ Πάσχα ἵνα φάγωμεν.

19. Quæ cum evangelista sic patefacia, quomodo non fiet vel cæco clarum, ante Pascha legale cœnam factam esse? Nam per ista verba : Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus : Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, evidenter ille tempus ostendit quo Dominus cœnavit cum discipulis. Nullam ergo tibi pariant de eo tempore difficultatem ac dubitationem quæ ab aliis evangelistis pronuntiata sunt; nempe, a Matthæo quidem : Prima autem die Azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes ei : Ubi vis paremus tibi comedere Pascha ²¹? A Marco autem : Et primo die Azymorum, quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli ejus : Quo vis eamus, et paremus tibi ut manducemus Pascha ²²? A Luca vero : Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha. Et misit Petrum et Joannem, dicens : Euntes parate nobis Pascha, ut manducemus ²³.
 x. Τὰ δὲ ρητὰ ταῦτα τῶν τριῶν εὐαγγελιστῶν, οὐκ ἐναντιώσιν τίνα καὶ διαφωνίαν ἔχει πρὸς τὸ ρητὸν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου εἰπόντος, Πρὸ δὲ τῆς ἑσπέρας τοῦ Πάσχα, καὶ τὰ ἐξῆς. Πρώτην γὰρ τῶν Ἀζύμων δίδωσιν ἡμῖν ἔνουσιν τὰ θεία εὐαγγέλια, τὴν δεκάτην τοῦ πρώτου μηνός, προπαρασκευῆν τίνα οὖσαν τοῦ Πάσχα, μετὰ καὶ τῶν ἄλλων τριῶν ἡμερῶν, ἡγουν τῆς ἐνδεκάτης, τῆς δωδεκάτης, καὶ τῆς τρισκαιδεκάτης, καθὼς ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Ἐξέδου ἀναγράφεται· Ἐἶπεν Κύριος πρὸς Μωσῆν· Ὁ μὴν οὗτος ὑμῖν ἀρχὴ μηνῶν, πρῶτος ἔσται ὑμῖν ἐν τοῖς μηνὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἀάλησον πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραὴλ, λέγων· Τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνός τούτου λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον, κατ' οἶκον πατριῶν, πρόβατον κατ' οἰκίαν. Καὶ μετ' ἄλλων· Καὶ ἔστω ὑμῖν διατετηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης τοῦ μηνός τούτου. Ὁ γὰρ παρ' ἡμῖν δύναται ἡ λεγομένη μεγάλη ἑβδομάς, ἐτοιμασία τις οὖσα καὶ προεόρτιος τῶν τε ἀγίων παθῶν καὶ τῆς τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, τοῦτο καὶ παρ' Ἑβραίοις ἡ τετράς ἐκαίνη τῶν ἡμερῶν, Προπαρασκευῆ τις οὖσα τοῦ νομικοῦ Πάσχα, νενομιστο.

²⁰ Joan. xiii, 21-29. ²¹ Matth. xxvi, 17. ²² Marc. xiv, 12. ²³ Luc. xii, 7, 8. ²⁴ Exod. xii, 4-3. ²⁵ Ibid. 6.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(24) Κύρις, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς. Cod. 912, 2473. Κύρις, τίς ἐστιν ὁ παραδίδους σε; Ἀπεκρίνατο ὁ Ἰησοῦς· Dominus, qui est qui tradet te? Respondit Jesus. Joan. xxi, 20.

(25) Ἐκ γὰρ τοῦ εἰπεῖν, etc. Lib. Reg. 912,

2473. Εἰπεῖν αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν, ὁ ποιεῖς, ποίησον τάχιον, ἵναργῶς, etc. At 696, Εἰπεῖν αὐτὸν, ἵναργῶς, etc. μαθηταῖς, πρὸ τῆς ἑσπέρας τοῦ Πάσχα. Μὴ οὖν.

21. Et alii quidem evangelistæ, qui prius vita A
excesserunt, non pertigerunt ad evangelicam præ-
dicationem Joannis Theologi. Hic vero cum admo-
dum longævus exstiterit, illorum vidit volumina, et
sub vitæ finem, in Pato insula divinitus motus,
sanctum Evangelium suum Domitiano imperante
conscriptis; multa quæ illi aut obscurius reple-
rant, aut omiserant penitus, veluti miraculum La-
zari, tempus Cœnæ, aliaque nonnulla, explanans,
manifestans, magna voce prolocutus. Desinite, per
Deum oro, adversus adeo manifestam veritatem re-
pugnare; quodque nos Ecclesiæ alumni faciendum
accepimus, hoc vos etiam facite, quatuor sacros
patriarchas secuti: quoniam plurimum suffragium
prævalet; unus vero, nullus: *Boni autem duo super
unum* 20. At ubi quatuor unâ voce ac sententia
idem sectantur, quis ambigit quin Deus inter ipsos
assistat? quemadmodum ait Christus: *Ubi sunt duo
vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio
eorum* 27.

22. Quapropter obsecro, conveniamus invicem
spiritualiter; malimusque fratrum quam nostri
amantes esse. Non enim per Christum aut apostolos
azyma comedere, vel offerre edocui sulmus: quando
neque Christus ipse tempore passionis suæ, ut di-
cere occupavimus, pervenerit ad manducationem
azymorum, nondum scilicet a Judæis paratorum,
prout dictum est; neque rursus apostoli hoc tradi-
derunt quod non acceperant. Postquam enim cœ-
nasset, inquit evangelistæ, per panem tradidit
sacramentum Novi Testamenti, et dixit: *Desiderio*

20 Eccle. iv, 9. 27 Matth. xviii, 20.

Joan. Bapt. Cotelarii notæ.

(26) *Τὸ θαῦμα τοῦ Λαζάρου.* Quod Lazari mi-
raculum dum enarrat Origenes, ad Joan. xi, 43,
uitur verbo ignobili, κηρήσαντι, si fides libris
editis. Verum ego illis nequaquam credo; quem
debere acousant, persuadet quod præcedit, ὡς
οὐδέπω γενομένην δζησῶ, ut ei qui nondum acu-
tine præditus esset audiendū. Itaque velim, inā μὲν
αὐτῷ Χριστὸς φωνῇ μεγάλη εἶπη κραυγᾶς τῆ
μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ἀκούσαντι μὲν, οὐκ ὀξέως δὲ, καὶ
διὰ τοῦτο δεομένης τῆς Ἰησοῦ κραυγῆς, τὸ, *Λάζαρε,
θεῦρο ἔξω. Ὅτι Christus ipsi, post mortem quidem
audientis, non tamen acute, ideoque opus habenti
Jesu clamore, clamans dicat magna voce, « Lazare,
veni foras. »* Legito, p. 349, et iudicio tuo utere.
Suppositivus Chrysostomus in quatridentium
Lazarum, t. VII Anglicanæ edit. p. 531, l. viii, 9:
Τετραήμερον αἶμα μετὰ τῆς ἐνταφίου τοῖς ζωῖς
συγχορεῖον αἰσθητό. Einend. ἐσθῆτος, deleta
conjectura marginali omnino improbabili: *Qua-
triduanum corpus, cum veste sepulchrali una cum vi-
ventibus choros celebrans.*

(27) *Ὅτι τῶν πλειόνων ἢ ψῆφος κρατεῖ.* Sum-
ptum ex canonibus, Nicæno vi, et Antiuchoeno xix,
ubi consulendi interpretes. Atque ad illa Decreta
respiciebat imperator Constantius, cum ad Libe-
rium papam his verbis uteretur: *Τῶν γὰρ πλειόνων
ἐπισκόπων ἢ ψῆφος ἰσχύειν ὀφείλει. Histor. Eccles.
Theodoriti, lib. i, cap. 16. Errato autem memorizæ
evenit, ut ab Anastasio, in Hodogo, cap. 13, p. 273,*

κα'. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι εὐαγγελισταὶ προαπαλθόν-
τες, οὐκ ἐφθασαν ἐντυχεῖν τῷ εὐαγγελικῷ κηρύ-
γματι τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου. Οὗτος δὲ μακροβι-
ω-
τατος γεγὼνός ἐνέτυχε τοῖς ἐκείνων συντάγμασι,
καὶ πρὸς τῆς τέλεος τῆς ἑαυτοῦ βιοτῆς, ἐν Πάτμῳ τῇ
νήσῳ θεῶθεν κινήθει, ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλέως· τὸ
κατ' αὐτὸν ἄγιον εὐαγγέλιον συνεγράψατο· πολλὰ
τῶν παρ' ἐκείνοις ἀσαφῶς εἰρημένων, καὶ παραλε-
λειμμένων, οἷον τὸ θαῦμα τοῦ Λαζάρου (26), τὴν
καιρὸν τοῦ δείπνου, καὶ τινα ἄλλα, τρανώσας καὶ
σαφηνίσας καὶ μεγαλοφώνως ἀναφθεγξάμενος. Καὶ
πύσασθε διὰ τὸν Θεόν, πρὸς οὕτω φανεράν ἀληθειαν
ἀντιβαίνοντες· καὶ ὁ ποιεῖν οἱ τῆς Ἐκκλησίας τρέ-
φιμοὶ παραλάβομεν, τοῦτο καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε, τοῖς
τίσασσιν ἱεροῖς πατριάρχαις ἐπόμειοι· ὅτι
πλειόνων ἢ ψῆφος κρατεῖ (27), εἰς ἐκ, οὐδαίς· Ἄγα-
θοὶ δὲ οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα. Ἐνθα δὲ τίσασσας
ὁμοφρονούντες; (38) τῷ αὐτῷ στιχοῦσι, τίς ἀμφι-
βάλλει μὴ καὶ Θεὸν ἐν αὐτοῖς παρεῖναι; καθὶ φησιν
ὁ Χριστὸς· Ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν
τῷ ἑμῷ ὀνόματι [All. ἐπὶ τῷ ὀνόματι μου], ἐκεῖ εἰμι
ἐν μέσῳ αὐτῶν.

κβ'. Καὶ διὰ τοῦτο παρακαλῶ [All. inser. In] συμ-
δῶμεν ἀλλήλοις πνευματικῶς, καὶ γενώμεθα φι-
ἀδελφοὶ μᾶλλον ἢ φίλαυτοὶ. Οὗ γὰρ πρὸς Χριστῷ,
ἢ τῶν ἀποστόλων, τὰ ἄζυμα ἐσθίειν ἢ προσκομίζειν
ἐδιδάχθημεν· ἐπεὶ οὐδὲ Χριστὸς αὐτὸς κατὰ τὸν
καιρὸν τοῦ πάθους αὐτοῦ, ὡς ἤδη προλαβόντες εἶπο-
μεν, ἐφθασε φαγεῖν τὰ ἄζυμα, μήπω παρὰ τῶν
Ἰουδαίων ἐτοιμασθέντα, ὡς εἰρηται· οὔτε οἱ ἀπό-
στολοι πάλιν παρέδωκαν ὃ οὐ παρέλαβον. Μετὰ γὰρ
τὸ δεῖπνησαι, φησιν οἱ εὐαγγελισταὶ, Παρέδωκε διὰ
τοῦ ἔργου μυστήριον τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἰπὼν·

et in fine Operis, canonibus apostolicis imputetur
sententia. Ait priori loco: *Νόμος γὰρ ἔστιν ἐξ
ἀποστολικῶν κανόνων, ὁ ἐπιτρέπων τῆς (s. vacat,
vel aliquid deest) τῶν πλειόνων μαρτυριῶν ἢ
γρήσεων εἶναι τὴν ψῆφον ἐπὶ παντὶ ζητήματι, καὶ
δῶγματι συντείνοντι εἰς Χριστόν. Posteriori autem:
Τῶν πλειόνων γὰρ ἰσχύει ἡ ψῆφος ἐπὶ παντὶ πρά-
γματι· καθὼς οἱ κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων
Χριστοῦ διετάξαντο. Michael Glycas, *De proces-
sione Spiritus sancti*, citatus per Allatium, *De
utriusque Ecclesie consensione*, c. 917: Ἐπὶ πᾶσι
τῶν πλειόνων ἢ ψῆφος κρατεῖν εἴωθεν. In Discep-
tatione Joannis Plusiadeni pro concilio Florentino,
l. I *Græciæ orthodoxæ*, p. 619: Εἰς οὐδαίς· τῶν
πλειόνων ἢ ψῆφος νικᾷ. Prefatio Theodoriti ad
Psalmos, κρατεῖται δὲ ὁμῶς τῶν πλειόνων ἢ ψῆφος.*

(28) *Ὅμοφρονούντες.* Alias ὁμοφρονούντες mar-
ginis. Varietas frequens in codicibus manu exar-
tatis: interdum absque dispendio sensus, ut hic et
s. n. 8, 12; et in Theodorito, t. IV, p. 157 A,
magno interdum cum errore. Paclhymetæ Para-
phrasia ad cap. 4 Dionysii *De divinis nominibus*,
n. 31: Συμφωνία, πολυμεγέων καὶ διχα φρονούντων
ἑνωσις λέγεται. Imo vero, φωνεόντων. *Consonantia*,
*multorum varie mixtorum et seorsim sonantium
unio dicitur.* Chrysostomus, orat. 1, *De incompre-
hensibili Dei natura*, p. 352, t. 1: Καὶ φρονεῖ μὲν,
οὐδὲν δὲ διεθροωμένον. Haud dubie φωνεῖ. *Puer vo-
cet quidem edit, sed nullatenus articulatam.*

Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τὸ Πάσχα τοῦτο φαγεῖν μεθ' ὑμῶν (29), τῆς ὥρας δηλονότι φθασάσης τοῦ πάθους αὐτοῦ.

γγ'. Οἱ δὲ τῶν ἀζύμων μετέχοντες κινδυνεύουσι λανθανόντως εἰς τὴν τοῦ Ἀπολλινარიῶν περιπίπτειν αἵρεσιν (30). Ἐκεῖνος γὰρ σῶμα μόνον ἄψυχον καὶ ἄνου ἐτόλμησεν εἰπεῖν, λαθεῖν τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, ἀρκεῖν λέγων ἀντὶ ψυχῆς καὶ νοῦς, τὴν θεότητα. Καὶ οἱ τὰ ἄζυμα προσκομίζοντες νεκρὰν σάρκα καὶ οὐχὶ ζῶσαν προσφέρουσιν. Ἡ γὰρ προζύμη ἀντὶ ψυχῆς τῷ [All. ἐν τῷ] φυράματι γίνεται, καὶ τὸ ἄλας ἀντὶ τοῦ νοῦς· ἃ μὴ ἔχον τὸ ἄζυμον, πῶς οὐκ ἄψυχόν ἐστι καὶ νεκρὸν καὶ τῷ ὄντι νεκροποιόν; Ὁ γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τέλειος ὢν Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, διπλοῦς τὴν φύσιν, ἀλλ' οὐ τὴν ὑπόστασιν, ὁμοψυχὸν τε καὶ ἑνὸν ἐκ τῆς Ἁειπαρθένου προσλαβόμενος, διὰ τελείου ἄρτου εὐλόγησας περὶ δόξης τῆς καινῆς Διαθήκης μυστήριον· εὐλογήσας αὐτόν, καὶ κλάσας, καὶ εἰπὼν, *Λάβετε, φάγετε*· ὅς ἐστιν ὁ ἐπουράνιος ἄρτος καὶ ζωτικὸς καὶ ζωὴν διδοὺς τοῖς ἐσθίουσιν αὐτόν· καθὼς ὁ Χριστὸς ἐπηγγέλατο λέγων· *Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.*

γδ'. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τὴν τῶν εἰρημέων δύναμιν εὐσαναγχετεῖτε καὶ φιλονεικῶς [All. φιλονεικῶς] διενίστασθε, παρὰ τῶν ἁγίων λέγοντες ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου τὴν τῶν ἀζύμων παράδοσιν παραλαβεῖν, συνεργόμεθα κἀν τούτῳ τῇ ὑμετέρᾳ ἀδελφότητι, καὶ δεξιόμεν οὖν Θεῷ, τινὰ τῶν παρὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθέντων, ὅπ' ἔκειναι αὐτῶν πάλιν διορθωθέντα [All. ἀναρθωθέντα] καὶ μεταποιηθέντα πρὸς τὸ εὐσεβέστερον· οἷα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως κρατυνομένης, καὶ τῆς Ἐκκλησίας Θεοῦ χάριτι στερεουμένης καὶ πλατυνομένης. Καὶ τὸ Σάββατον γὰρ Ἰσα τῇ ἁγίᾳ Κυριακῇ προσετέγημεν τιμῆν, καὶ φυλάττειν καὶ μηδὲν ἐν αὐτῷ ἐργάζεσθαι· ἀλλὰ τοῦτο νῦν οὐ γίνεται. Καὶ Πέτρος δὲ τοὺς ἐξ ἔθνων προσερχομένους τῇ ἀμώμητῳ πίστει τῶν Χριστιανῶν, τὸ πρῶτον περιέτεμεν, καὶ οὕτως ἐδάπτισε (31)· καὶ Παῦλος δὲ τὸν Τιμόθεον περιέτεμεν. Ἀλλὰ καὶ οἱ κατηχοῦμενοι τριακονταετῆς ἐθαπτίζοντο. Καὶ ἄλλας τινὰς νομικὰς παρατηρήσεις οἱ πιστεύοντες ἐφύλαττον. Καὶ ἀρχιερεῖς γυναίξει συνεζύγνοντο. Ἀλλ' οὐδὲν ἄρτι τοιοῦτον ἐμπολιτεύεται, τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ὡς εἴρηται, ἰσχυροποιουμένης καὶ προκοποῦσης ἐπὶ τὸ ἐντελέστερον.

αε'. Καὶ τί θαυμαστὸν ἢ ξένον, εἰ τριηκῆτα μὲν οἱ μαθηταὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος, τῇ τῶν πολλῶν ἀσθενείᾳ συγκαταβαίνοντες, τινὰ τῶν ἐθιμῶν

A desideravi Pascha hoc manducare vobiscum **, nempe adventante hora passionis suæ.

23. Qui autem azyma sumunt, in periculum incurrunt clam delabendi ad Apollinaris hæresim. Siquidem ille ausus est affirmare corpus solum animæ mentisque expers assumptum fuisse per Verbum et Filium Dei, de sancta Virgine; contentitque divinitatem sufficere loco animæ ac menti. Item qui azymis in missa utuntur, carnem mortuam, non autem viventem offerunt. Fermentum namque pro anima fit massæ, et sal pro mente: quibus azymum cum careat, qua ratione non erit inanimatum, mortuum, ipsaque re mortiferum? Etenim Dominus noster Jesus Christus, perfectus Deus, et perfectus homo, duplex natura, at non subsistentia, quique corpus anima mentisque præditum e semper Virgine assumpsit, merito per panem perfectum tradidit novi testamenti sacramentum, quem benedixit fregitque, dicens: *Accipite, manducate*, qui est panis cælestis, vitalis, vitamque largiens comedentibus eum; sicut Christus promissit, hoc sermone: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo* **.

24. Quod si adversus aliorum vim ægre ferentes contentionis amore obsistitis, asseveratisque vos a sanctis apostolis Petro et Paulo accepisse azymorum traditionem; in eo quoque cum vestra fraternitate congregimur, et Deo adjuvante probabimus, nonnulla eorum quæ ab apostolis tradita fuerunt, per ipsos eosdem postea correctæ fuisse, et ad majorem pietatem translata: quia nimirum fides in Christum corroborata est, et Ecclesia per Dei gratiam firmata atque dilatata. Etenim Sabbatum pari honore cum Dominica prosequi jussimus, et servare, nihilque eo die operari: verum hoc nunc nequaquam observatur. Ad hæc Petrus eos qui ex gentibus accedebant ad inculpata Christianorum fidem, primum circumcidebat, deinde baptizabat; itemque Paulus circumcidit Timotheum. Quinetiam catechumeni, annum agentes tricesimum baptizabantur. Aliæ nonnullæ legales observationes a fidelibus custodiebantur. Pontifices, cum uxoribus copulabantur. Nunc porro nihil ejusmodi in usu est; quoniam sancta Dei Ecclesia (jam dictum fuit) robore crevit, atque ad perfectiorem provenit statum.

25. Et quid mirum aut novum, si tunc temporis, cum inciperet Evangelii prædicatio, discipuli multorum infirmitati sese accommodantes, permisc-

** Luc. xiii, 20, 15. ** Joan. i, 56.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(29) *Μεθ' ὑμῶν*. Addunt codd. 912, 2473, πρὸ τοῦ μεθ' ἀντιπροσώπων. Luc. xiii, 15.

(30) *Λανθανόντως εἰς τὴν τοῦ Ἀπολλινარიῶν περιπίπτειν αἵρεσιν*. Citatur hunc in modum a doctissimo Combefisio Auctarii 2, col. 437: Πλα-

νῶντες εἰς τὴν Ἀπολλινარიῶν περιπίπτειν αἵρεσιν. *Ne errore in Apollinarii incidant hæresim.*

(31) *Καὶ οὕτως ἐδάπτισε*. Lucusque liber Reg. 698.

runt illis ut nonnullas consuetudines suas retine-
rent : scilicet per paulatim factam omnimodam
subtractionem, sapienter immutando illos, ac tra-
ducendo ad Evangelium, jam ad obtemperationem
exercitatos? Neque enim rarius obliquus ferre pos-
test subitam reflexionem vique manus ad recti-
tudinem ducentis ; quemadmodum e nostris theo-
logis quidam pronuntiavit ³⁰; citius quippe rumpe-
tur, quam rectus fiet. Ideo, ut dictum est, ad tem-
pus concessa fuere azyma, quoniam iugens tunc
Hebræorum multitudo Romam incolebat ; quod li-
ber Actuum apostolorum indicat. Postea autem, in
tempore, hæc etiam sublata sunt. Eandemque Dei
dispensationem in Moyse cernere est ; qui Hebræis
interim quidem sacrificia permisit, quo Deum
mentibus illorum inderet ; deinde vult cum hoc
quoque bene feliciter peractum fuit, ea tunc
abolevit. Sufficiunt mihi hæc, ad hominem plenum
Spiritu sancto ac intelligentia spiritali. *Da enim,*
inquit, *sapienti occasionem, et sapientior erit* ³¹.

26. Cæterum antea, initio pontificatus mei, litte-
ras commendatitias dedi ad beatissimum papam
Romæ, easque per quemdam qui ex solemnino voto
Hierosolymum proficiscebatur nisi ad clarissimum
magistrum et ducem Italiæ Argyrum, ut dirigeret
ad sanctitatem ejus. Quo ex tempore elapsum est
biennium ; nec de illis quidquam potui comperire.
Et ecce iterum has describens, nisi ad tuam in
Deum dilectionem, ut propter amorem nostri, seu
potius propter Deum, ob quem et pro quo Epistola
est : *Pro Christo enim legatione fungimur*, inquit
divinus Apostolus ³², efficias ut ad maxime vene-
randam illius beatitudinem perducatur ; simulque
petas respondeat scripto, quod mittas ad nos.

27. Si vero presentem quoque epistolam, post-
quam legerit pietas tua, ad ipsum transmiserit,

³⁰ Greg. Naz. orat. 42. ³¹ Prov. ix, 9. ³² II Cor. v, 20.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(32) Συγχωρησαντος. Nilus, Ad Magnam, c. 13 :
Καὶ πρὸς εἰδιωλοκρατίαν ὑστερον ἐκμανεῖσι τοῖς
Ἐπειτα τόσσα: ὕμιν αὐτῶ. Scribe mea fide ἐπιτρέ-
ψαι. Atque ad idolorum cultum deinde surtentibus
posteris permisisse ut sibi sacrificium offerrent.

(35) Ἀρξὲ μοι ταῦτα. Metathesis litterarum tertiam
vitosam induxit lectionem in Novellam tertiam
Manuelis Comneni, Juris Græco Romani, p. 156 :
Ἦτις (πρόστασις) καταστρωθήσεται, καὶ τῶ ἱερῶ
χρυσολαχίῳ ἀναποτεθήσεται, ἀρόσκουσα ταῖς
ἀχρωτάταις Ἐκκλησίαις, καὶ ἰσότησα καὶ μόνα
ταύτης πεπιστωμένα, παρὰ τῶν μερῶν αὐτῶν
ἐμφανίζονται. Quis enim probam, ἀρχέουσα, non
confestim agnoscat? cum sensu : *Quis constitutio
expanditur, et in sacro chrysochylacio reponetur,
suffectura sanctissimis Ecclesiis, etiamsi ejus exem-
plaria sola, competenti fide munita, ab ipsis parti-
bus insinuentur.*

(34) Σοφώτερος ἔσται. Libri Regii 1004, 1605,
subdunt : Ὁ δὲ τὰ πάντα εἰρηνοποιῶν Χριστὸς ὁ
ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ἀκίψαι ἡμᾶς ὁμοθυμῶδον εὐ-
χαριστῆσαι αὐτῶ, καὶ σὺλειτουργῆσαι, τὸ αὐτῶ
φρονούντες, etc. Qui vero cuncta reconciliat Chri-

Α αὐτοῖς συνεχώρησαν τελειοθαι ὑπ' αὐτῶν τῆ κατὰ
μικρὸν πάντως ὑφαιρέσει σοφῶ; ὑπαλλάττοντες;
αὐτοῦς καὶ μετατόνους ἐπὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἥδη
γεγυμασμένους πρὸς εὐπειθειαν; Μὴ δὲ γὰρ ἀν
πτόρθον λοζὶν ἐνεγκεῖν ἀθρόαν μετακλίσιον καὶ βίαν
χειρὸς ἀπευθυνούσης ὡς τις τῶν κατ' ἡμᾶς ἔφη
θεολόγων Ὁσῆτον μὲν τ' ἀν [All. ins. τούτου] πλε-
γῆναι, ἦ ὀρθωθῆναι. Καὶ διὰ τοῦτο, ὡς εἴρηται, πρὸς
καιρὸν μὲν συνεχωρήθη τὰ ἔξυμα ὅτι μεγάλη τις
ἦν Ἑβραϊκὴ τότε εἰς Ῥώμην, καθὼς ἦ βίβλος τῶν
Ἡράξων τῶν ἀποστόλων διασφαί. Ἐπειτα δὲ
ἦν ἡκα καιρὸς, καταλύθη [All. καταλύθη] καὶ ταῦσα.
Ὅπερ καὶ ἐπὶ Μωσέως ὁράται παρὰ Θεοῦ οἰκονο-
μούμενον ὡς συγχωρήσαντος (32) μὲν τὰς θυσίας
τῶς τοῖς Ἑβραίοις, ἵνα ἐγκαταστήσῃ Θεὸν Ἐπειτα
δὲ ἦν ἡκα καὶ τοῦτο καταρθώθη [All. καταρθώθη],
καταλύσαντος αὐτὰς ὑστερον. Ἀρξὲ μοι ταῦ-
τα (35), πρὸς ἀνδρα πλήρη τυγχάνοντα πνεύμα-
τος ἁγίου καὶ συνέσεω; πνευματικῆς. Δ'δου γὰρ,
φησὶ, σοφῶ ἀφορμῆν, καὶ σοφώτερος ἔσται (34).

κς'. Πρὸ καιροῦ δὲ, ἐν ἀρχῇ τῆς ἀρχιερωσύνης
μου, συστατικὴν ἔστειλα γραφὴν πρὸς τὸν μακαριώ-
τατον πάπην Ῥώμης, πέμψας αὐτὴν διὰ τ.ο. τῶν
κατ' εὐχὴν ἀπερχομένων εἰς Ἱεροσόλυμα, πρὸς τὸν
λαμπρότατον μάγιστρον καὶ δούκα τῆς Ἰταλίας τὸν
Ἀργυρὸν (35), ἵνα κατευθώσῃ αὐτὴν πρὸς τὴν
ἀχρωτάτην σου [All. αὐτῶ]. Ἐκτοτε δὲ διετία δι-
ήθη· καὶ περὶ ταύτης οὐδὲν ἠδυνήθην μαθεῖν. Καὶ
ἰδοὺ πάλιν ταύτην μεταγράψας ἔστειλα πρὸς τὴν
θεοφιλίαν σου ἵνα διὰ τὴν ἡμετέραν ἀγάπην,
μᾶλλον δὲ διὰ Θεόν, δι' ὃν καὶ ὑπὲρ οὗ ἡ γραφὴ
Ἰατέρ Χριστοῦ γὰρ προσευδομεν, φησὶν ὁ θεὸς
ἀπόστολος· διευθετήσῃ αὐτὴν πρὸς τὴν ἐκείνου
σεβασμιωτάτην μακαριότητα, καὶ ζητήσῃ ἀντί-
γραφον καὶ ἀποστείλῃς πρὸς ἡμᾶς.

κς'. Εἰ δὲ καὶ τὴν παρούσαν γραφὴν ἀναγνοῦσα
ἡ σεβασμιότης σου, διαπορθμαύσει πρὸς αὐτὸν,

stus verus Deus noster, dignos reddat nos qui uno
animo gratias agamus ei, et comministremus, idem
sentientes.

(35) Ἀργυρὸν. De Argyro infra adhuc non semel,
et Edictum de Pittacio legatorum Romanorum,
apud Allatium, dissertat. 2, De libris ecclesiasticis
Græcorum; Joannes Vecuc, orat. 2, Apologetica
et Antirrhethica, n. 8; Georgius Metochita, De
processione Spiritus sancti, lib. v. Quibus adde
Guillelmum Apuliensem, lib. 1 et II Iterum Nor-
mannicarum, ubi Argyronum vocat; et Nicephorum
Bryennium, aliosque historicos. Leo IX, Epistola
ad Constantinum Monomachum imperatorem :
Suffatus ergo comitatu, qualem temporis brevitatis,
et imminens necessitas permisit, gloriosi ducis et
magistri Argyroi fidelissimi tui colloquium et con-
siliium expetendum censui. (quem locum referens
Wibertus archidiaconus in Vita Leonis pape,
cap. 10. Argyrii exhibet in libris editis. Argyri-
sum quidam nuncupant, et Argyrizum. Dura vir
diffusissime lectionis Carolus Fresnius in Familiis
Augustis Byzantinis.

εὐάρεστον Θεῷ τε καὶ ἡμῖν ἔργον ἐκτελέσειεν. Ἴσω; A gratum Deo nobisque opus peractura est. Forsam enim, Deo annuente intercessionibus sanctorum inter apostolos principum, suscipiet admittetque quæ in ea perscripta sunt; necnon conveniet cum honorandis fratribus Patribusque qui desiderio venerandæ religionis ejus flagrant: tum communiter omnes eadem mente, cunctorum reconciliatori Christo vero Deo nostro gratias agemus, et ministrabimus, idem sentientes, eandem oblationem consecrantes atque celebrantes.

κη'. Ὡς ἐξ ἡμῶν προσεῖπες τὴν κατὰ Θεὸν ἱερὰν καὶ ἁγίαν [All. ἱεράς, ἁγίας] σου σύνοδον. Ἀσπάζεται δὲ καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ἐν φιλήματι ἁγίῳ τὴν ἁγίωσύνην σου, ἐπικαλουμένην σὺν ἡμῖν τὰς σὰς εὐχὰς [Deest in All.]. Καὶ χαίρει, καὶ ἐβόρωο, εὐφραίνόμενος ἐν Κυρίῳ πάντοτε, καὶ τῆς ἡμετέρας εὐτελείας ἐν ταῖς σαῖς ἱεραῖς τελεταῖς μνησίαν ποιούμενος.

Γ.

Μιχαήλ (56) τοῦ ἀγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμένης τοῦ πατριάρχου τοῦ Ἁγρουλαρίου πρὸς Πέτρον τὸν ἀγιωτάτον πατριάρχην Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας.

α'. Τὰ γράμματα τῆς μακαριότητός σου ἀνέγνω ἡ μετριότης ἡμῶν, καὶ ἀναμαθούσα διὰ τοῦ ταῦτα διακομίσαντος, ὡς καλῶς, Θεοῦ χάριτι τὰ κατ' αὐτὴν διεξάγεται, τῇ αὐτοῦ ἠὲ χαριστήσμεν, ὡς εἰκὸς ἀγαθότητι, ζῶν σοι μακραίωνα καὶ ἄλυπον ἐπευχόμενοι. Ὅς; δὴ καὶ περιεῖχeto περὶ τοῦ εὐλαβοῦς εἰσκόνου καὶ βασιλικοῦ κληρικοῦ Πέτρου ὅτι τε κατὰ τὰς ἡμετέρας πρὸς τὴν σὴν ἀγιότητα ἐσηγήσεις σφίλλιον αὐτῆς τούτῳ πεπόρισται ἐπὶ τῷ φιλοτιμηθέντι αὐτῷ παρὰ τοῦ πρώτου [All. πρὸ] σου πατριάρχου κληρικοκόπου [All. κληροτοπίῳ]· καὶ ὅτι ἐτέρας ὡς οὐκ προτυχῶν εὐεργεσίας παρὰ σοῦ [All. τῆς σῆς] τελειότητος, ἠγνωμόνησε, μηδὲ γραφῆς αὐτοῦ καταξιώσας αὐτὴν.

β'. Καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν εἰδούσα ὅταν οὐ νῦν, οὐδ' ἐκ νέου, ἀλλ' ἀρχῆθεν εἶχε [All. εἶχε] πρὸς αὐτὸν [All. αὐτὴν] διάπυρον στοργὴν καὶ διάθεσιν, καὶ ὡς οὐ παρὰ φαῦλον λογίζῃ τὰς ὑπὲρ τινῶν παρ' αὐτῆς πεμπομένας σοι γραφὰς [All. συλλαβὰς]· τοῦτου χάριν καὶ γράφει, καὶ ἀξιοῖ· ἅμα μὲν εὐεργετησῆαι διὰ σοῦ τοὺς ἀξιοῦντας; ἐθέλουσα, πρὸς ἐπαινον καὶ ἀνακήρυξιν τῆς μεγαλοδώρου καὶ φιλοτίμου ψυχῆς σου· ἅμα δὲ καὶ μισθῶν οὐκ ὀλίγων

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(56) Μιχαήλ. Celebris est in Historia, præsertim ecclesiastica, Michael Cerularius, Patriarcha CP. Græcorum Schismaticorum caput, et Ecclesiæ Latinæ hostis capitatus. Vulgo Μιχαήλ ὁ Κηρουλάριος. Μιχαήλ Κηρουλάριος. Cod. Reg. 2425. Μιχαήλ ὁ Κηρουλάριος, quemadmodum apud Glycerum. A Balsamone ad cap. 1, tit. 8. Nomocanonis ὁ Κηρουλάριος Μιχαήλ nuncupatur. Ὁ Κηρουλάριος simpliciter apud Allatum, dissertatione 2, De libris ecclesiasticis Græcorum, p. 157. Ejus, ut et Petri Antiocheni contra Latinos Epistolæ in multis bibliothecis reperuntur, et a viris doctis solent citari: hæcque fere totam Annalibus suis inseruit Baronius anno 1054, sed Latine tantum. De Mi-

chaelis sanctissimi archiepiscopi Constantinopolis novæ Romæ, et œcumenici patriarchæ, Cerularii, ad Petrum sanctissimum patriarcham Theopolis magnæ Antiochiæ.

28. Nomine nostro saluta divinam, sacram, sanctamque congregationem tuam. Quæ apud nos est sanctitatem tuam salutat in osculo sancto, et nobiscum preces tuas implorat. Vale, lætus in Domino semper, ac tenuitatis nostræ in sanctis sacrificiis tuis memor.

III.

Michaelis sanctissimi archiepiscopi Constantinopolis novæ Romæ, et œcumenici patriarchæ, Cerularii, ad Petrum sanctissimum patriarcham Theopolis magnæ Antiochiæ.

1. Beatitudinis tuæ litteras legit mediocritas nostra, et comperiens ex allatore earum, bene per Dei gratiam te agere, divinæ, ut par fuit, gratias egimus benignitati, vitam tibi longævam et tristitia carentem deprecati. Continebant autem litteræ tuæ de religioso diacono imperatorique clerico Petro, quod juxta nostras ad sanctitatem tuam suasiones, sigillum tuum obtinuerit pro clericatus loco quo donatus fuerat a patriarcha prædecessore tuo; quodque idem alia antea a perfectione tua beneficia consecutus, ingratus extiterit, ac ne quidem literis suis dignum te arbitratus

2. At mediocritas nostra quia novit qualem quamque ardentem amorem et affectum, non nunc, neque recens, sed jam olim habeas erga nos, utque non in malam partem accipias quas pro nonnullis ad te mittimus litteras, ideo et scribit et postulat: tum quidem cupiens a te beneficio afflicti petitores, in laudem ac præconium magnificæ et generosæ animæ tuæ; tum vero etiam non exiguan mercedem nobis concilians, qua quidem ex parte

chæle suppleri debet pittacium legatorum Romanorum, in Allatio, De libris ecclesiasticis Græcorum, p. 167, per eundem libellum seu chartam excommunicationis, in concilio post Leonis IX epistolæ; Græca nimirum per Latina: Μιχαήλ, inquit, γράμμασι τοῦ κυροῦ ἡμῶν Λέοντος τοῦ πάπα νοθετηθεῖς, πα. . . . καταφρόνησεν. Latine? Michael litteris domini nostri Leonis papæ admonitus, respicere contempsit. Repono πεισθῆναι. Nam ibidem apud Allatum, p. 168 B et C. Ἐάν μὴ πεισθῶσιν. In Concilio est: Nisi respicerent. Et nisi forte respicerent. Cerularii decretum Jur! Græco-Romano addendum alias editi.

ad illam pertinet. At diaconus, indignum se, prout ait, qui ad te scribat iudicans, ideo nunquam ausus ad sanctitatem tuam litteras dare. Non cessat autem tibi gratias plurimas agere, ac pro te orare Deum, ob innumera tua erga se beneficia et dona: postulatque sigillum commutari, quoniam madefactum fuit, vixque legi potest. Atque hæc quidem de ielis.

5. Ante tempus autem aliquantum, edocti ex iis qui a veteri Roma huc veniunt, virtutem, ingenuitatem et scientiam papæ ejus civitatis, qui nuper obiit; de communi concordia et consensione, propter scandala circa orthodoxam fidem de illis evulgata, non pauca ei significavimus per nostras syllabas seu litteras, cum humilitate multa; quemadmodum ipse quoque ex hujusmodi scriptura cognoscere poteris, qui quidem partim lucrarium omnino volebamus, partim vero et benevolam ac nostrum habere satagebamus, ut nobis adversus Francos auxilium præberet. Quas litteras cum tradidissemus in manum vestiaritæ qui imperatoris litteras ad illum deferebat, sperabamus cum portaturum illum ambas epistolas ad quem missæ fuerant, tum accepturum ab ipso rescriptum atque allaturum ad nos.

6. Ille vero, hujusmodi sumptis litteris, cum pervenisset usque ad magistrum et ducem Italiæ Argyrum, ipso ei artificiose subrepente, quo velociter ad papam mitteret, litteras illi tradidit. Verum magister, sicut accurate didicimus, nunquam oblitus religionis suæ atque astutiæ, at semper male affectus in regiam urbem Romanumque imperium, neque in hoc a consuetudine sua recessit; sed pecuniam quam ab imperatore acceptam vestiarium deferebat, retinuit, eam quoque, ut et prius missam, in usus suos plane volens convertere, ut qui in castrorum suorum ædificiis operam daret, curamque impenderet. καίων διαπονούμενος κάστρων (40) οἰκοδομῆς καὶ λείας].

5. Atque hanc, uti dicemus, fraudem machinatus est. Convocavit nonnullos, quibus præcipue, ut

Ἀ πρόξενος ἡμῶν γενομένη, τόγε εἰς μέρος ἤκον αὐτῆς. Ὁ δὲ γε διάκονος ἀνάξιον τοῦ πρὸς σὲ γράφειν ἑαυτὸν, ὡς φησὶ, κεκρικῶς, τούτου χάριν οὐδὲ γράφαι ποτὲ πρὸς τὴν σὴν ἐτόλμησεν ἀγίωτητα. Οὐ παύεται δὲ αὐτῇ πάμπολλα εὐχαριστῶν καὶ ὑπερευχόμενος, τῶν εἰς αὐτὸν ἀπειρῶν αὐτῆς εὐεργεσιῶν ἔνεκεν καὶ χαρίτων· καὶ αἰτεῖται ἀμειψθῆναι αὐτῷ [All. αὐτῆς] τὸ σιγῶν, διὰ τῆ βραχῆναι, καὶ σχεδὸν μηδὲ ἀναγιγνώσκεισθαι δύνασθαι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου [All. τούτων]:

γ'. Πρὸ καιροῦ δὲ τινος ἀναμαθόντες παρὰ τῶν ἐκ τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης ἐνταῦθα ἀφικνουμένων περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ εὐγενείας καὶ γνώσεως τοῦ νῦν τελευτήσαντος πάπα ταύτης φημί περὶ [All. καὶ περὶ] τῆς εἰς αὐτὸν [All. ταύτων] ἡμῶν ὁμοφροσύνης τε καὶ συμβάσεως διὰ τὰ περὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν περὶ αὐτῶν [All. αὐτῶν] θρυλλούμενα σκάνδαλα, οὐκ ὀλίγα δι' ἡμετέρων συλλαβῶν μετὰ πολλῆς ταπεινοφροσύνης, ὡς καὶ αὐτὸς ἔχεις γυνῶναι ἐκ τῆς τοιαύτης γραφῆς, αὐτῷ ἐδηλώσαμεν τοῦτο μὲν, κερδῆσαι τοῦτον πάντως βουλόμενοι τοῦτο δὲ, καὶ εὐνοῦν (57) ἔχειν καὶ οἰκεῖον πραγματευόμενοι εἰς τὴν περὶ ἡμᾶς αὐτοῦ κατὰ τῶν Φράγγων ἐπιουρίαν. Ἄστινας δὲ συλλαβὰς, καὶ ἐγχειρήσαντες τῷ τὰ π. δς ἐκεῖνον ἐπιφερομένῳ βασιλικῇ γράμματα βεστιάριτη (58), ἠλπίζομεν ἀποκομίσει: μὲν αὐτὸν καὶ ἄμφω τὰ γράμματα πρὸς δὲν ἀπεστάλησαν, ἀντίγραφα [All. ἀντίγραμματα] δὲ ἐξ αὐτοῦ λαθεῖν καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀγαγεῖν.

δ'. Ὁ δὲ τὰ τοιαῦτα λαβῶν γράμματα, καὶ μέγρις αὐτοῦ φόβος τοῦ μαγίστρου καὶ δουκὸς Ἰταλίας τοῦ Ἀργυροῦ, τὰ γράμματα μὲν, εὐμηχάνως αὐτὸν αὐτοῦ ὑπελθόντος; ἐφ' ᾧ ταῦτα διὰ ταχέων ἐς τὴν πᾶπαν ἐξαιροῦσθαι, αὐτῷ ἐνεχείρισεν ὁ μάγιστρος, δὲ, ὡς ἀκριβῶς μεμαθήκαμεν, οὐδέποτε τῆς οἰκείας ἐπιληθῆσμενος ὀρθοκείας καὶ διπλῆς (59), ἀλλ' αἰεὶ τάναντία κατὰ τῆς βασιλίδος [All. βασιλείας] καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς φρονῶν, οὐ δ' ἐν τούτῳ ἡμέλησε τῶν συνήθων, ἀλλ' αὐτὰ τε τὰ νομίσματα ἃ πρὸς βασιλέως ὁ βεστιάριτης λαβῶν, ἐπεφέρετο, ἀνελάβετο, ἐν κέρδει πάντως ἰδίῳ θέσθαι καὶ ταῦτα βουλόμενος, ὡς τὰ προσηποταλέντα, ἅτε περὶ οἰκονομίας περὶ αὐτὸν [f. αὐτῶν] ἐπιμέλειαν [All. ἐπιμελείας].

ζ'. Καὶ ταύτην, ὡς ἐροῦμεν, τὴν συσκευὴν ἐσκευάσθη. Προσηποταλέντος γάρ τινος, οἷς μᾶλλον,

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(57) *Εὐνοῦν*. Ignorabiliter dictum Philoni libro *De plantatione Noe*, p. 228 E. *Εὐνοῖα* γάρ ἐστὶ βούλησις τοῦ τῷ πληθὸν εἶναι τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ χάριν ἐκεῖνου. Nisi se se offerret *εὐνοῖα*, claro sensu. *Benevolentia enim est, voluntas ut proximo eeneant ipsa bona propter eum.*

(58) *Βεστιάριτη*. Per ea quæ ab insignibus viris observata fuere, explodet facile diligens lector joculari non neminis erratum. Is repertum inter officia palatii *βεστιάριτην*, putavit esse bestiarum curandis præfectum, ideoque vertit *bestiarum*, et marginem inepta glossa maculavit, *Aliis θηριοκόμος*, immemor suæ paulo ante præcedentis interpretationis, ὁ πρωτοδεδεικταις, *protovestiarites*.

(59) *Διπλῆς*. Quest. 176. *Cæsarii*, οὐδὲ τοῦτο ἐξω διπλῆς καὶ ποιικίλλας τὸ νόημα. L. *διπλῆς*. Ut quest. 118. Ἐχει δὲ καὶ τινὰ διπλῆν τὸ νόημα.

(10) *Κάστρων*. Similiter vero mea quidem sententia ad istud triviale nomen productur compendium scripturæ, quod Leo Allatinus licet in mss. tractandis subactus, legere tamen non potuit, lib. II *De consensione Ecclesiæ utriusque*, cap. 12, c. 673, hoc pricio: Καὶ τὸ πρᾶξοντα δὲ Χριστιανῶν γυναικῶν τῶν ἐν τῷ κάστρῳ ἐκπροσωποῦντες τῷ Ἀρχιεπίσκοπῷ ἀπολόγηται. Id est, *Tradidisse vero Christianam quamdam mulierem ei qui in castro personam Amicræ referabat, futebatur.*

ὡς κοικε, τῶν ἄλλων ἔχε θαβρῆιν· ὧν δὲ μὲν, ἐν Ἀμάλεφ ἐπιτοκησας ποτὲ, ὡς ἤκουσαι, ὑστερον δὲ τῆς τοιαύτης ἀπελαθεὶς Ἐκκλησίας δι' αἰτίας εὐλόγους, ἐπὶ πέντε ἤδη ὄλοις ἐνιαυτοῖς [All. ὄλοις ἐνιαυτοῖς] δεδιωγμένος ὑπάρχων [All. ὑπάρχει]· ὁ δὲ ὄνομα μόνον ἔχει ἀρχιεπισκόπου, πράγματός παντάσῃν ἔρημον· οὐδὲ γὰρ ὄπου καὶ ἀρχιεραύσας [All. ἀρχιεραύσασεν] οὐχ εὐρηται· τῷ δὲ γε τριτῷ προσωπεῖον, ὡς αὐτῷ ἔδοκει περιθεὶς καγκελλάρου (41), καὶ τούτῳ δὴ τῷ Ῥωμαϊκῷ ἀξιῶματι, ἐξ ὑπερβαλλούσης πανουργίας [All. κακούργιας] καὶ πονηρίας τοῦτον ἀναπέσας καλεῖσθαι, ἵνα ἐξη ἐπὶ τοῖς σκαυωρηθείσι κρατεῖν δι' αὐτοῦ, ὡς διὰ τινος δῆθεν τείχους ἀπροσμάχητου. Καὶ τῶν ἐμῶν γραμμάτων ἀφελῶν (42) τὴν σφραγιδα, καὶ τὰ ἐμπερβόμενα αὐτῇ ἀναγνοῦς, ἕτερα δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πάπα δῆθεν ἀπεσταλμένα συνθεῖς, καὶ τούτοις [ai. τούτους] τοὺς εἰρημένους ἐφοδιάσας ἀνέπεισεν τοὺς ἀθλοῦς, φεῦ τῆς πλάνης (43) καὶ τῆς σκαλιότητος, τὴν μεγάλῃσιν (44) καταλαθεῖν, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐμφανίσει γράμματα πρὸς ἡμᾶς!

ς'. Οἱ καὶ εἰσελθόντες τὴν βασιλεύουσαν, πρῶτον μὲν τῷ κραταιῷ καὶ ἀγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ ἐθεάθησαν μετὰ σοδαροῦ καὶ γαύρου σχήματος καὶ φρονήματος καὶ βελτίσματος· ἔπειτα δὲ πρὸς τὴν ἡμετέραν μετριότητα ἀνεληλυθότες, τί ἂν τις εἴποι ὁπόση ὑπερηφάνεια καὶ ἀλαζονεία καὶ αὐθαδεία ἐχρήσαντο; μὴδὲ τὴν οἰανοῦν πρόσρησιν εἰπόντες ἡμῖν, ἢ κὰν γούν μικρὸν κλίνας τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς, καὶ προσαγαγεῖν ἡμῖν τὴν συνήθη προσκῦνσιν ἀνασχόμενοι; μήτε μὴν ἐπισθεν τῶν μητροπολιτῶν μεθ' ἡμῶν ἐν τῷ σεκρέτῳ συνηθοροισμένων (45), καθίσει δῶως κατα-

A patet, confidebat. Quorum unus quidem Amalphæ quondam episcopatum obtinens (ita accepimus), postea ab ea Ecclesia justis de causis expulsus, jam a quinque annis integris fugatus manet. Alter vero, nomen solum habet archiepiscopi, ipsa re penitus nudum: neque enim ubinam pontificatum gesserit potuit inveniri. Tertio autem, pro sibi impo-uit personam cancellarii, ac per summam versutiam et pravitatem persuasit ut ex hac Romana dignitate appellaretur, quo haberet in fraude quam moliebatur per quam obtineret, nimirum tanquam per murum inexpugnabilem. Et cum litterarum mearum sigillum abstulisset, illicque posita legisset, alia vero quasi ad nos per papam missa composuisset, hisce predictos homines instruens, miseros induxit; o dolum et nequitiam! ut ad magnam urbem accederent, ac ejusmodi litteras commonstrarent nobis.

6. Qui imperantem urbem ingressi, primo quidem potenti sanctoque nostro imperatori conspiciendos se præbuerunt, cum arroganti superboque habitu, spiritu, incessu. Postea vero ad nostram venientes mediocritatem, quid dixerit quis quanta insolentia, jactantia, temeritate usi fuerint? nulla penitus nos salutatione impertiti, nec sustinentes vel minium capita sua inclinare, nobisque solitam venerationem offerre, neque etiam omnino admittentes post metropolitanos nobiscum in secreto congregatos sedere, juxta jam olim obtinentem con-

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(41) Καγκελλάριον. Intelligit Fredericum, tunc diaconum et cancellarium, postea Romanum pontificem; quem significat de projecto pittacio in sacra mensa a legatis Romanis contra patriarcham Michaelē; quod producit Leo Allatus dissert. 2. De libris ecclesiasticis Græcorum, ita nuncupat p. 163. Φερεδέρικος διάκονος καὶ σεκελλάριος. Sed forsitan eodem errato quod cernitur initio actionis 6 synodi vii, et scribendum, καγκελλάριος, qui et a Græcis καντζιλέριος dicitur, et καγγελλάριος, καγγελλάριος.

(42) Ἀφελῶν. Participium reddendum S. Nilo, Ad Agathium, cap. 2; in Opusculis, p. 86, 87. Contra avaros: Ἴνα διπλῆ τὸν συναγαγόντα κολάσει καταδικάσῃ, τῇ μὲν ὑπὲρ ὧν ἀσθενεστέρους ἀφελῶν ἠδίκησεν, τῇ δὲ, ἀνθ' ὧν ἄπειρ ἐκείνων ἀφελετο, ἄλλοις βίην συνήγαγεν αἰώτου ζωῆς. Ut duplici præpæ coaccervatorem adjudicet, alteri quidem, pro eo quod imbecilliores spoliando injuria affecit, alteri vero, quoniam quæ eorum bona abstulit, ea aliis congregavit ad vitæ fragiliosæ materiam. Sed et pari errato leges in Josepho, lib. ix, cap. 2, p. 305 f. ἀφελούντο, pro ἀφαιλούντο. Εὐτελες δ' οὐδὲν οὐδ' ἄλλοι ἀφελούντο. Vet. Interpr. Qui nihil tulērunt vile, nec parvum. Et lib. xvi, cap. 12: Ὀφελήσαιν γὰρ οὕτως τοῦ θυμοῦ τὸ περιτεδόν, pro ἀφαιρήσειν. Sic enim adempturum ab eo ira plurimum.

(43) Φεῦ τῆς πλάνης. Ab Allatio in opere De Purgatorio editus, Eustratius presbyter CP. De statu animarum post mortem, p. 507, 508, ubi de Pythonissa, μετήλλαξε τὴν πάλιν, omnino scribendum τὴν πλάνην, ut et ipse clamat contextus. At ex Eusebio S. Dionysii per Michaelē synecellum, multa ante medium, ejici debet πλάνην, et legi,

εὐθὺς ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἐξαναδύς ἐπὶ τὴν πρὸς τὸν ἀνθρωποκτόνον ἀποστάτην λεταί πλάνην. Hoc est, Statim ac e baptismi lavacro emersit, ad luciam adversus homicidam apostatam profectus est.

(44) Τὴν μεγάλῃσιν. Ita passim apud auctores, non solum Constantinopolis, sed et Roma, aliæque urbes maximæ appellantur. Certe cap. 1, part. 3 concilii Chalcedonensis, ubi in titulo libri editi habent, ἀρχιεπίσκοπος Ἀέων, cod. Reg. 1026, f. 182, ostendit, ἀρχιεπίσκοπος τῆς μεγαλοπόλεως Ῥώμης Ἀέων, disertique sunt Græci in varietate epithelorum, quibus urbem suam novam Romanam ornant. Sed notari debet censura Christophori de Bondelmontibus in Descriptione Constantinopolæ: Fuit hæc urbs, inquit, pulcherrima valde, et aulæ sapientiæ et honestatis, nunc vero ad ignorantiam, et duritiam vetustæ opinionis, perventi (lego præventi) peccato gulæ, adhæserunt; et in tantum delati propter copiam piscium et curnium, quod pars quartæ ipsius ad morbum inciderant lepræ, et doctrinam Joannis Chrysostomi, Damasceni, et aliorum sanctorum Patrum dimiserunt. Nec omittam errorem quæ Antiquitates CP. Lambecii, p. 99, seu Demonstrationes chronographicas Combefisii p. 27, maculat: Τότε εὐφημίσθη ἡ πόλις ἀληθεῖσα Κωνσταντινούπολις, τῶν τερῶν βίωντων, εἰς ἀπείρους αἰῶνας εὐδωσον ταύτην, Κύρια, errore pudendum; cum sit in proclivi emendare, κληθεῖσα. Tunc faustibus omnibus accepta est civitas vocata Constantinopolis, elumantibus sacerdotibus. In infinita sæcula hæc dirige et promove, Domine.

(45) Μητροπολιτῶν μεθ' ἡμῶν ἐν τῷ σεκρέτῳ συνηθοροισμένων. Hoc de secreto patriarchali accipio locum Joannis Moschæ cap. 193 Prati spiri-

suetudinem, verum id suam esse contumeliam arbitrat. Quorum non eloquor quod his stolidius est? Neque etiam ad imperiale culmen majestatemque illat nos humiles exhibuerunt se: quin imo majorem in modum se extollentes, ac sibi superiora imaginati, cum cruce et baculis intra regiam ingressi sunt.

7. Nihil igitur horum prout par erat perpetrantes, epistolam obsignatam tradiderunt nobis, statimque recesserunt. Quam accipiens mediocritas nostra, et sigillum auferre conata, diligenterque scrutata, ipsummet invenit adulteratum, et litteras plenas doli ac vafamenti. Illa enim citra discrimen declarabant, quæ dum in hac magna urbe Argyrus commoraretur, nostræ sæpe protulit medicritati, præsertim de azymis, propter quæ non semel tantum, sed et bis jam et ter quaterque per nos pulsus est atque ejectus a divina communione ac sumptione eucharistiæ.

8. Porro exemplum nostræ ad papam epistolæ; sed et ipsius quæ quasi a papa ad nos scripta, per acceleratos homines allata fuit, quæque in linguam Græcam translata est, ad beatitudinem tuam misimus, ut cognoscas, quid nos ad illum scripserimus, quænam vero per redditam nobis epistolam fuerint significata; utque hinc plane intelligas, quod non nuda suspicione adducti fuimus, sed ipsam notam apprehendimus veritatem. Cæterum manifestius idem signum deprehensum est per archiepiscopum Tranensem ac syncellum, qui illinc ad nos veniens, totam aperuit veritatem, quemadmodum narraui potenti sanctoque imperatori nostro.

9. Rumor autem quidem nostris auribus insinuit quod memoratum papam etiam perfectio tua in sacris diptychis referat, itemque Alexandrinus et Hierosolymitanus antistites. Sed non puto tanta ignorantia teneri, maxime præ aliis tuam incomparabilem virtutem. Nosti enim a tempore sanctæ et œcumenicæ sextæ synodi, ac deinceps relationem papæ in sacris diptychis, apud nostras videlicet sanctas Ecclesias excisam fuisse, propterea quod Vigilius tunc Romæ papa, ad eam synodum venire noluerit. nec anathema dicere tum Theodoriti

Α δεξάμενοι, κατὰ τὴν κρατήσασαν ἀρχὴν συνήθειαν, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ ὑβρίν νενομικότες. Τί μὴ λέγω τὸ τοῦτων ἀνοητότερον; Ἄλλ' οὐδὲ πρὸς βασιλικὴν ὄλω; περιωπὴν καὶ μεγαλειότητα τεταταίνονται· μᾶλλον μὲν οὖν ἑαυτοὺς μεγάλως ἐξείροντες, καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτοὺς φανταζόμενοι, μετὰ σταυροῦ καὶ σκήπτρων ἐντὸς τῶν βασιλείων εἰσέρχονται.

Ζ'. Μηδὲν τοίνυν τούτων, ὡς εἰκός, δεδρακότες, ἐπιστολὴν Ἰσπραγισμένην ἡμῖν ἐπέδωκαν, καὶ εὐθὺς ὑπεχώρησαν. Ἦν καὶ λαβοῦσα ἡ μετριότης ἡμῶν, καὶ ἀφελὲν τὴν σφραγίδα ἐπιχειρήσασα, καὶ ἀκριβῶς περιεργασαμένη, αὐτὴν τε ταύτην εὖρε νεοθευμένην, καὶ τὰ γράμματα πλήρη ὄλου καὶ περιολας. Ἐκεῖνα γὰρ καὶ ἐδήλου ἀπαρράλακτος, ἅπαρ ἐν τῇ μεγαλοπλοίᾳ ὁ Ἄργυρος ἐνόημων πρὸς τὴν ἡμετέραν πολλάκις ἔλαγε μετριότητα· μάλιστα δὲ περὶ τῶν ἄζυμων· δι' ἃ καὶ οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ δις ἦδη καὶ τρίς καὶ τετράκις τῆς θείας ἐξώσθη καὶ ἀπεσλήθη παρ' ἡμῶν κοινωνίας καὶ μεταλήψεως.

η'. Τὸ δὲ ἴσον τῆς πρὸς τὸν πάπαν ἡμετέρας γραφῆς, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς ἡμᾶς δεθεῖν ἐπὶ τοῦ πάπα διὰ τῶν ἀλιτηρέων ἀποκομισθείσης, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα μεθερμηνευθείσης φωνῆν, πρὸς τὴν σὴν μακαριότητα ἐξεπέμφσαμεν ὡς ἂν γνοίης, τί μὲν ἡμεῖς πρὸς ἐκεῖνον ἐγράψαμεν, τίνα δὲ διὰ τῆς ἐπιδοθείσης ἡμῖν ἐπιστολῆς ἐδηλοῦντο· καὶ ἀκριβῶς καταμάθησεν ἐντεῦθεν, ὡς οὐ ψιλλῆ ὑπόνοιαν ὑπενοήσαμεν [Ἄλλ. ἐπενοήσαμεν], ἀλλ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας γυμνῆς ἐδραξάμεθα. Φανερώτερον δὲ τὸ τοιούτον ἠλέγχθη δρᾶμα καὶ διὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Τράνας καὶ συγκέλλου ἐκείθεν ὡς τοῦτου [Ἄλλ. πρὸς τοῦτων ὡς] πρὸς ἡμᾶς ἀργυμένου, καὶ τὴν ἀληθῆ [Ἄλλ. ἀλήθειαν] πᾶσαν διασαφῆσαντος; [Deest in Ἄλλ.] γνώμην, ὃν τρόπον εἶρηκα τῷ κραταίῳ καὶ ἀγκυρῶ ἡμῶν βασιλεῖ.

θ'. Φήμη δὲ τι; τοῖς ἡμετέροις ὡσὲν ἐνηχίθη, ὡς τὴν δηλωθέντα πάπαν καὶ ἡ τελειότης σου ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναφέρει διπτύχοις, ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ Ἱεροσολύμων. Καὶ οὐκ οἶμαι τοσοῦτον ἀγνοῆσαι ἀγνόημα, μάλιστα πρὸ τῶν ἄλλων τὴν σὴν ἀσύγκριτον ἀρετῆν. Οἶδας γὰρ οὐκ ἀπὸ τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμένης ἕκτης συνόδου (46), καὶ ἐπιταξεί, ἡ ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ἀναφορὰ ταῖς καὶ ἡμᾶς δηλαδὴ ἀγίας Ἐκκλησίας ἐξέκοπη (47) τοῦ πάπα, διὰ τὴν τμηκαῦτα πάπαν Ῥώμης τὴν Βιγίλιον [Ἄλλ. Βιγίλιον] μὴ ἀπαντῆσαι (48) κατὰ

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

tuatis, de Apollinari Alexandrino: Καθότι, inquit, θεώρει αὐτὸν ἐν τῷ σκηρῶτι vel σκηρῶτι αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἐδάκνετο. Cum tamen interpres interpretat: Quoties videbat illum, in secreto conscientie sue agebatur. Acta Petri martyris, p. 218: Ἐν τῷ σκηρῶτι γινόμενος. Ubi versio, In cubiculum veniens.

(46) Οἰκουμένης ἕκτης συνόδου. Refellitur a Petro Antiocheno in Responsione. Et parili modo Joannes Veccus, in Opusculis Græcis Arcudii, p. 152, anathematismum 12 synodi quintæ, ex synodo sextâ laudat. Contra verò in loco Simeonis Hierosolymitani, quem profert Allatius, Adversus

Cregghianum, p. 572: Περὶ τῆς συνόδου typis expressum est vice ἕκτης.

(47) Ἦ ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ἀναφορὰ ἐξέκοπη. Apud Lambecium cod. 247, lib. v, p. 125: Ἀπαριθμησὶς αἰτιῶν, δι' ἃς ἀπόρηται (leg. ἀπέρρηται) ἡ τοῦ πάπα Ῥώμης ἀναφορὰ, etc.

(48) Ἀπαντῆσαι. Ab ἀντί deducitur ἀντίω. ἀπαντάω, et cum aliis multis ducuntur. Quod quod ultimum hanc Notam conlicere non dubitari, ut iudicarem sancti Cyrilli locum, qui bene habere videri posset, et male habet. In Oseam, n. 132, p. 165 A. Cyrus, inquit, in Babylonem et Assyriam expeditionem suscepit Σὺν δὲ γλῶφ βρεῖ καὶ δυσαι-

ταύτην τὴν σύνοδον, μήτε μὴν ἀναθεματίζουσι τὰ παρὰ Θεοδώριτου κατὰ τῆς ὁρθῆς πίστεως καὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ ἁγίου Κυρilloύ γραφέντα, εἰ δὲ καὶ τὴν τοῦ "16α ἐπιστολῆν" καὶ ἔκτοτε καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀποκηθῆναι τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγωγῆς καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας τὴν πάπαν. Οὐ χάριν καὶ ἀπιστον ἡμῖν τοῦτο παντάπασι εἶδομεν οὐ τοσοῦτον περὶ ἐκείνων, ὅσον περὶ τῆς σῆς πολυμαθείας τε καὶ ἐξηρημένης συνέσεως.

Γ'. Καὶ οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ δηλωθέντες ὄνο ἀρχιερεῖς οὐ μόνον ἄλλους τὰ ἄζυμα ἐσθίωντας καταδέχονται, ἀλλ' ἔστιν ὅτι καὶ αὐτοὶ δι' ἀζύμων τὴν θείαν ἐκτελοῦσι μυσταγωγίαν. Καὶ ἡμεῖς μὲν μήτινος εὐποροῦντες ἐκ τοῦ προχείρου, δι' οὐ τὴν περὶ τούτου πρὸς ἐκείνους ἐρώτησιν ποιησόμεθα. ἄλλως δὲ μὴδὲ ἄλλοις περὶ τούτων θαρραλεῖν ἔχοντες, τὸ πᾶν τῆς ἐρεῦνης (49) τῆ σῆ ἀνατιθέμεν ἀγιότητι· ὡς ἂν αὕτη περὶ τοῦ πράγματος ἀκριβῶς ἐξετάσασα γνωρίσῃ τῆ ἡμῶν μετριότητι. Καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ια'. Εἰς ἡμετέρας δὲ χεῖρας ἀπεδόθη διὰ τοῦ λαμπροτάτου προέδρου καὶ δουκὸς Ἀντιοχείας τοῦ Σκληροῦ (50) καὶ τὸ ἴσον τῆς πρὸς τὴν Γρανδέσης ἦτοι Ἀκυλίας γραφῆς σου· ὃ καὶ ἀναγνωσθέν, καταδρομῆν αὐτοῦ [All. αὐτῷ] πολλὴν περὶ τῶν ἀζύμων μόνων [All. μόνων] εἰρήθη ποιούμενον, τῶν ἄλλων Ῥωμαϊκῶν σφαλμάτων πολλῶν τούτων χαλεπωτέρων ἀφέμενον. Εἰ τάχα δὲ καὶ ἔγραψεν οὕτως πρὸς τὴν σὴν ἀγιότητα, ὅτι περὶ τούτων ἔγραψεν αὐτῷ [All. αὐτῷ] ἡ μετριότης ἡμῶν· ἀλλ' οὐν περὶ οὐδενὸς τούτων ἐδηλώσῃ ποτε ἡ αὐτῷ τῶν πάπα, ἢ τινι ἄλλῳ τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ· πλην τῆς ἐπιστολῆς ἧς νῦν πρὸς σὲ τὸ ἴσον ἐξαπεσταλαμεν. Ἄλλ', ὡς φαίνεται, ἀπὸ τε τῶν γραμμάτων αὐτῶν καὶ τῶν πράξεων ὄλω; εἰσὶ φιλοψευδεῖς καὶ περιεργοί. Ἄλλ' εὖ ἐσθι ὡς οὐχ ἐνὶ μόνῳ βέλει τῷ περὶ τῶν ἀζύμων περιπέρονται οἱ Ῥωμαῖοι, τῷ τὸ προδήλως πᾶσι γνωσκομένῳ, ἀλλὰ πολλοῖς τε καὶ διαφόροις δι' ἃ καὶ ἐκτρέπεσθαι τούτους ἐπάναγκες.

Ιβ'. Καὶ ἂ μὲν ἐπιτελοῦσιν ἰουδαίζοντες, ταῦτά ἐστι· αὐτὰ τε τὸ περὶ τῶν ἀζύμων αὐτοῖς ἐπιχερμάμενον ἔγκλημα, καὶ τὸ τὰ πικρὰ τούτους ἐσθίειν, καὶ τὸ ξυρᾶσθαι (51), καὶ τὸ φυλάττειν τὰ Σάββατα,

A adversus rectam fidem duodecimque sancti Cyrilli capita scriptis, tum epistolæ Iba: atque ex eo tempore usque ad præsens, abscesum esse papam a nostra sanctissima et catholica Ecclesia. Quam ob causam, incredibilis nobis penitus visa est illa fama: non adeo circa illos præsules, quam circa multiplicem doctrinam tuam, singularemque prudentiam.

10. Neque vero hoc duntaxat relatam fuit, sed etiam quod duo memorati pontifices, cum homines alios azyma comedentes recipiunt, tum ipsi quoque interdum in azymis divina celebrant mysteria. Et nos quidem neminem ad manum habentes, per quem illos ea de re interrogemus, ad hæc aliis circa ista nequamquam fidentes, omnem inquisitionem tuæ committimus sanctitati: ut ipsa, negotio diligenter explorato, nostræ mediocritati notum faciat. Ac de his quidem sic.

11. In nostras autem manus traditum est a clarissimo præside ac duce Antiochiæ Sclero exemplum epistolæ tuæ ad Gradensem seu Aquileiensem antistitem: quæ lecta, inventa est plurimum excurrere in sola azyma, aliis Latinorum erroribus, qui multo graviores sunt, omisissis. Si forte autem et ita scripsit ad sanctitatem tuam, quod de his ad ipsum litteras dederit nostra mediocritas: attamen de nullo horum indicavit unquam, aut ipsi paræ, aut alteri cupiam episcoporum suorum; exceptâ epistola, cujus exemplum impresentiarum ad te misimus. Scilicet, sicut apparet ex litteris eorum atque actionibus, penitus mendaces sunt et vafri. Verum recte cognoscas, quod non uno tantum jaculo, nempe circa azyma, transfiguntur Latini, illo cunctis notissimo, sed multis variisque; ob quæ necesse est ut illos aversemur.

12. Et quidem quæ Judæos imitati peragunt, ista sunt: ipsum circa azyma impendens iis crimen, suffocata manducare, radi, Sabbata servare, polluta comedere, monachos carne vesci, adipe

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

τῆτι δύναμι· Cum exercitu ingenti et potentia inesorabili, juxta interpretationem. Ego vero corrigo, et sic corrigere omnes volo, δυσανήτων. hoc est in exurgibili, cuique vix ac ne vix quidem occurri potest. Sic mortis δυσάνητον κράτος; dixit idem Pater, lib. iv, *Adversus Nestorium*, p. 107, similiter multa proferremus ex ipso, si necesse esset. Unde ejusdem operis, lib. iii, p. 82 K. ubi apparet δυσανά videtur scribendum, δυσάνητον· *inexurgibile*, interpreti.

(49) Ἐρεῦνης. Mihi permirum videtur, viros doctos omnia edere, omnia concoquere, omnia interpretari, plane securos de sensu. Quid enim, amabo, hæc Græca sibi volunt, Theophylacti, *In adorationem S. Crucis*, apud Gieserum, c. 151 B:

D Τὸς ἦλους ἀνασκοποῦντα, καὶ τὰ τῆς λόγῃς κεντήματα, καὶ βάλλοντα δι' αὐτῶν τὸν τῆς ἐράνης δάκτυλον. Quid vero ista Latina, *Clavos contemplans, et lanceæ vulnera, inque ea velut retributionis digitum immittens*. Quo modo non statim ex ipso contextu et ex *Historia evangelica* occurrit ἐραῦνης δάκτυλος; Thomæ apostoli?

(50) Zonaras, Cedrenus.

(51) Καὶ τὸ ξυρᾶσθαι. Magnum vero crimen; ut per Græcos Latinis objiceretur; non solum hic, sed et in Edicto de pittacio, ubi aiunt: Ἐγκαλέσαντες ἡμῖν, ὅτι τοὺς πάγονας παραπλησίως ἐκείνοισι ξυρᾶν, καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἀνθρώπου μορφήν παρὰ φύσιν ἐξἠλλάττειν οὐκ ἀνεγόμεθα. *Incurantes nos, Græcos Latini, quod barbaram æque ac illi*

* Constitut. apostol.

saulto, omnique corio usque ad carnem pertinente; in prima jejuniorum hebdomade, in carnisprivii et lacticii hebdomadis, eodem modo circa cibum agere; feria quarta carnem edere, Parasceve autem caseum et ova; totum Sabbati diem jejunare. Quæ vero extra hæc, ejusmodi sunt, atque ita habent. In sancto Symbolo, tale additamentum recitant, ex mæla periculosaque sententia, ad hunc modum: *Et in Spiritum sanctum, Dominum, et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit.* Item in sacra missa proclamant: *Unus sanctus, unus Dominus Jesus Christus, in gloria Dei Patris, per Spiritum sanctum.*

δὲ μυσταγωγία τῶ, Εἰς ἄγιος, εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξα Θεοῦ Πατρός, διὰ Πνεύματος ἁγίου, ἐκφωνοῦσι.

13. Ad hæc, sacerdotum nuptias prohibent, hoc est, qui uxorem habent sacerdotii dignitatem non suscipiunt, sed conjugii expertes esse debent qui

JOHN. BAPT. COLETERII NOTÆ.

radere, et eam quæ est secundum naturam hominis figuram, immutare contra naturam non sustinemus. Μήτε τῇ Γραφῇ προσέχειν ἐθέλοντες. ἢ, Οὐκ ἀπομαδαρῶσατε, φησὶ, τοὺς πώγωνας ὑμῶν· οὕτως μὴν ἐγγυαίνεθω: θουλόμενοι, οὐ γυναιξὶν εὐπροσπεῖς τοῦτο ὁ κτίσας ἐποίησε Θεός, ἀνδράσι δὲ ἀνάγκαστον ἐδικαίωσεν. *Neque Scripturæ animum advertere volentes, quæ, Non depilabitis, inquit (Levit. xix, 27), barbas vestras: neque omnino cogitare volentes, quod Creator Deus id mulieribus decorum esse effecit: viris vero inconueniens merito censuit.* Præterea Græci iidem in Indice accusationum contra Latinos, edito per Stevartium Observation. ad Manuelem Calecam, num. 36, hoc modo criminantur: *Iidem barbam radunt, et pilos totius corporis; rati ad expiationem quamdam (sic lego) conducere. Quod Judaicum est.* Et num. 51: *Monachi mentum radunt, muliebrem in morem.* Vide Zonaram et Blastarem in canonem Trullanum 96. Nec vice versa Græcis pepercerunt Latini. Nam in Pittacio dicitur: *Tῆν κόμην τῆς κεφαλῆς, τοὺς τὰς κόμας κείροντας, καὶ κατὰ τὴν διάταξιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τοὺς πώγωνας ξυρίζοντας εἰς τὴν κοινωσίαν οὐ καταδέχονται.* In conciliis: *Sicut Nazareni, capillos capitis ac barbas nutrientes, eos qui comas tendent, et secundum institutionem Romanæ Ecclesiæ barbas radunt, in communionem non recipiunt.* Et tractatu de Græcorum malis consuetudinibus, apud eundem Petrum Stevartium, p. 418: *Græci nequaquam venerantes præceptum apostolicum illud (I Cor. xi, 14): «Vir, si comam nutriat, ignominia est illi;» omnes cum maximo studio incrementis (subjunxerim capillorum) operam præstant. Hujus lapsus clerici maxime rei sunt, et etiam monachi, quos nullo modo decet nutrire. In coronæ modum, sicut regula præcipit, tonsuram capillorum non faciunt: sed pene ut mulieres in fronte dividendo discriminant; seroatis undique capillis, ut colli nuda et aurium cartilagines protegant, p. 419. Sacerdotes eorum, more Judaico, promittunt barbas, quæ sunt Dominico sanguine, cum ab illis bibitur, madentes. Nonnullos quoque Latinos non permisisse Græcis barbam nutrire, γένειον, τρέπον, testatum invenies in libro Allatii *De etate et interstitiis in collatione ordinum*, p. 6, 15. Adeo ex studiis partium res leves in atrociam vertuntur facinora. At Photius apud Joannem Veccum citatum a Leone Allatio *Dissertatione de perpetuo**

καὶ τὸ μιαιοφαγεῖν (52), καὶ τὸ τοὺς μοναχοὺς (53) κρεωφαγεῖν τὸ στέαρ τῶ χοίρειον, καὶ τὴν δερματίδα πᾶσαν τὴν διήκουσαν μέχρι τοῦ κρέατος, καὶ τὸ κατὰ τὴν πρώτην (54) τῶν νηστεῶν ἐβδομάδα, καὶ τὴν ἀπόκρυσιν ἐν ταυτῷ καὶ τὴν τυρηγὴν ἐκτελεῖν, καὶ τὴν τετραθὶ κρεωφαγεῖν, τῇ δὲ Πιρασκευῇ ἐσθίειν τυρὴν καὶ ὠά· ἐν τῷ Σαββάτῳ δὲ νηστεύειν (55) πᾶσαν τὴν ἡμέραν. Τὰ δ' ἐκτὸς τούτων, τοιαῦτα καὶ οὕτως ἔχοντα, ἐν τῷ ἁγίῳ Συμβόλιῳ τοιαῦτα τινὰ ποιοῦνται προσθήκην, καθὼς καὶ ἐπικινδύνως φρονούντες· ἔχει δὲ οὕτως· *Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, τὸ Κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον· καὶ ἐν τῇ Θεοῦ*

ἰγ. Πρὸς δὲ [All. inser. τοῦτοις] καὶ τὸν γάμον τῶν

ιερέων καλύουσι· τουτέστι τοὺς γυναίκας ἔχοντας μὴ καταδέχεσθαι τὸ τῆς ιερωσύνης ἀξίωμα, ἀλλ

consensu Occidentalis et Orientalis Ecclesiæ, p. 597. 593, ait: Οὕτω ξυράσθαι μὲν, ἀλλοῖσι πατρίων, ἐτέροις δὲ καὶ συνοδικοῖς ὅροις ἀπόδλητον. Εὐφρόμως δὲ τὴν λόγον εἰπεῖν ἔδει, καὶ εἰπομεν. Εἰ δὲ καὶ τὸν ἐν Σίδη κανόνα προσέθεμεν, βαρῆ: ἂν καὶ λίαν φορτικοὶ καταφάνημεν. Sic, tonderi, aliis patrium est, aliis synodica etiam definitione abjiciendum. Nonis enim verbis hæc dici oportebat, ut et diximus. Quod si canonem Sidensem proposuissent, graues visi fuissent atque importuni. Mitto cætera et cæteros, qui plura forsitan dixi quam par erat.

(52) *Μιαιοφαγεῖν.* Quo de peccato præclara existat lectuque dignissima Photii Epistola, Auctarii, num. 2, in qua ob leve mendum Montanæ utio aqua hæsit, Εἴτε καὶ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐπιτεθῆ αὐτοῖς ἐπιτετιον. Solemnis nimirum error est in μετὰ et κατὰ confusis. Tu, si quidem juxta (κατὰ) regulam quadragesima dierum imposita fuerit penitentia nulla.

(53) *Καὶ τὸ τοὺς μοναχοὺς, etc.* Ibidem Græci: *Si quis monachus in episcopum promoveatur, carnes manducal intrepide. Et monachi parva vexati ægritudine, carnibus vescuntur.* Communiter autem omnes pinguedine porcina utuntur. Ibidem, in Accusationibus Græcorum contra Latinos, c. p. 59: *Monachi eorum manducant adipem, et pinguedinem suillam, quæ carnibus adnascitur, hoc est lardum; et præcæxi cujusvis, etiam exigui morbi, carnibus vescuntur monachi et laici in magna Quadragesima: et si quis monachus ordinetur episcopus, impune carnes manducal. Adde quæ in Humberto, Contra Græcorum calumnias, sub finem et ad finem; itemque Theophanem Chronici, p. 368. A.; Theophylacti epistolam cibatam Juris Græco-Romani, p. 520, ut de cæteris nihil dicatur.*

(54) *Καὶ τὸ κατὰ τὴν πρώτην, etc.* Adversus Latinos Græci, ibidem apud Stevartium, p. 410: *Septimanam edulio casei dicitam non agnoscentes, carnes comedunt.* Similique modo Index Accusationum, cap. 53: *Non agnoscent Tyrophagam hebdomadem, ab esu casei sic nominatam: sed in ea vescuntur carnibus.* Mox quæ uncis conclusi, desumpta sunt ex ms. 2376.

(55) *Ἐν τῷ Σαββάτῳ νηστεύειν.* Photius, epist. 2, n. 5: *Καὶ πρῶτον μὲν αὐτοὺς ἐκθέστω, εἰς τὴν τῶν Σαββάτων νηστείαν μετέστησαν.* Οἶδε δὲ καὶ ἡ μικρὰ τῶν παραδοθέντων ἀθέτησις, καὶ περὶ δὴν τοῦ δόγματος ἐπιτερίψαι καταφρόνησιν. Ὅβι nihil volo attentari in verbo ἐπιτερίψαι.

• Const. post. ib.

ἀζύρους εἶναι τοὺς ἱερῆσαι θέλοντας. Καὶ δύο ἀδελφίς δύο λαμβάνουσι. Καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ [56], κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μεταλήψεως εἰς τῶν λειτουργούντων, ἐσθίω. [All. ἐσθίει] τὰ ἄζυμα [All. καὶ τοῦ], τοὺς λοιποὺς ἀσπάξεται. Καὶ δακτυλοῖς φοροῦντες ἐν ταῖς χερσὶν οἱ ἐπίσκοποι, ὡς δῆθεν γυναῖκας τὰς Ἐκκλησίας λαμβάνοντες, τὸν ἀρραβῶνα φορεῖν λέγουσι· καὶ εἰς πολέμους δὲ ἐξιόντες, αἵμασι τὰς ἑαυτῶν χεῖρας χραίνουσι· καὶ πρὸ αὐτῶν [in Allatū, πρὸς ἐκρυτῶν] τὰς ψυχὰς ἀνατροῦντες καὶ ἀνατρούμενοι. Ὡς δὲ τινες ἡμᾶς διεβεβαίωσαν, καὶ τὸ θεῖον βάπτισμα ἐπιτελοῦντες, τοὺς βαπτιζομένους βαπτίζοντες [All. βαπτίζουσι] εἰς μίαν κατάδυσιν, τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιλέγοντες· ἀλλὰ καὶ ἄλατος πρὸς τούτω [All. τοῦτο] τὰ τῶν βαπτιζομένων πληροῦσι στόματα. Κακῶς δὲ καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν ἐκλαμβάνοντες, τὸ φάσκον, *Μικρὰ ζύμη ὄλον τὸ φύραμα ζυμοί*, οὕτως ἐκεῖνο γεγραμμένον ἔχουσι, *Μικρὰ ζύμη ὄλον τὸ φύραμα φθίρει* (57): περιώμενοι διὰ τῆς μικρᾶς ταύτης τοῦ ῥήματος ἀφορμῆς ἀνατρέπειν τὴν ζύμην τὴν τὸν ἀναβατὸν ἄτρον αἵρουσαν.

ιδ'. Ἄλλ' οὐδὲ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων ἀνέχονται προσκυνεῖν· τινὲς δὲ αὐτῶν οὐδὲ τὰς ἁγίας εἰκόνας (58). Οὐτε μὴν τοὺς ἁγίους καὶ μεγάλους Πατέρας ἡμῶν καὶ διδασκάλους καὶ ἀρχιερεῖς, τὸν τε Θεολόγον φημί Γρηγόριον, καὶ τὴν μέγαν Βασίλειον, καὶ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, τοὺς λοιποὺς συναριθμοῦσιν ἁγίοις, ἢ ὅλων τὴν διδαχὴν αὐτῶν καταδέχονται. Καὶ ἄλλα δὲ τινα δρῶσιν, ἃ ἐργωδῆς ἐστὶ κατὰ μέρος ἀπαριθμῆσθαι. Οὕτω τοίνυν βιοῦντες, καὶ τοιοῦτοις ἔθεσιν ἐντεθραμμένοι, καὶ τὰ προδύλως ἀθέμιτα καὶ ἀπηγορευμένα τολμῶντες καὶ ἀποτρέπαια, ἐν ὀρθοδόξων δόξῃ μοῖρα τοῖς εὐφρονουσι τετάχθαι δόξουσιν; Οὐκ ἔγωγε οἶμαι. Οἱ δὲ ὀρθῶς ἴσως αὐτοὺς φρονεῖν οὕτω ποιοῦντας ἀποραινόμενοι τύχοιεν τῆς μερίδος αὐτῶν. Οὐδὲ γὰρ ταύτης αὐτοῖς ποτε τῆς ὁμοιοῦς καὶ συμπνοίας φθονήσαιμεν. Μὴ οὕτω μαυρίζημεν ἢ ἐκστατήμεν τῶν οικειῶν φρενῶν.

αε'. Ταῦτα κατὰ πάροδον διεξήλθομεν· ἕνα, εἰδέναι ἔχουσα ἡ τελειότης σου τὰ τούτοις τελούμενα [All. τούτων τολμώμενα], μὴ οἴηται ὡς περὶ μόνα τὰ ἄζυμα σφάλλονται, καθὼς καὶ αὐτοὶ μέχρι τοῦ περὶντος ὑπελαμβάνομεν· ἀλλὰ διαγνοῦσα καὶ τὰ

A volunt sacrari. Duo fratres duas sorores ducunt. In missa, tempore communionis, unus ministrantium comedit azyma, et reliquos saluat. Annulos in manibus ferentes episcopi, quasi Ecclesias uxorum loco duxerint, gestari a se arrhabonem aiunt, et ad bellum progressi, sanguine manus in iunant; ante quas pollutas, tum animas occidunt, tum animabus occidunt. Utque nonnulli nobis affirmarunt, divinum baptismum celebrando, eos qui baptizantur, una immersione baptizant, nomen Patris et Filii et Spiritus sancti proferentes; quin etiam sale eorum quos baptizant ora implent. Male præterea accipiunt illud Apostoli dictum: *Modicum fermentum totam massam fermentat*; quod ita habent scriptum: *Modicum fermentum totam massam corrumpit*⁵⁷; conanturque ex hac parva vocabuli occasione, evertere fermentum, quod panem subleuat et attollit.

14. Sed nec sanctorum reliquias volunt adorare: quidam vero illorum, neque sacras imagines. Sanctos magnosque Patres nostros, doctores atque pontifices, Gregorium, inquam, Theologum, magnum Basilium, divinum Chrysostomum, cum aliis sanctis non recensent, vel prorsus admittunt eorum doctrinam. Necnon alia quædam agunt, quæ operosum est particulatim enumerare. Ita ergo viventes, ejusmodi moribus innutriti, manifesto illicita, velita, aversanda audentes, an recte sentientibus videbuntur in orthodoxorum omnino cœtu esse collocandi? Non ego sane arbitror. Qui autem forsân eos ita operantes recte sentire affirmant, sortem in parte illorum accipiant. Neque enim unquam illis inviderimus hanc concordiam atque consensionem. Absit ut adeo insaniamus et mente nostra excidamus.

15. Ista obiter enarravimus; ut nota habens perfectio tua quæ ab iis geruntur, non existimet circa sola azyma errare, sicuti etiam nos hucusque credidimus, sed agnitis aliis pariter et pejoribus delictis, connumeret illos cum quibus merentur. Quod porro omnium est gravissimum ac minus to-

D Marcum Ephesium in Liturgiis Græcis Morelianis, p. 143.

(57) *Μικρὰ ζύμη ὄλον τὸ φύραμα φθίρει*. Nihil respondemus ad Græcorum objectiones. Neque enim responsionem merentur: quam tamen sæpe et a multis tulerunt. De hoc autem textu certum est, antiqua exemplaria, cum ab interpretibus et Patribus tractata, tum quæ ad nos usque pervenerunt, habuisse ac habere, aut φθίρει, aut ζυμοί, aut δολοί, aut etiam δηλεί.

(58) *Τιτὸς δὲ αὐτῶν οὐδὲ τὰς ἁγίας εἰκόνας*. Nicetas Choniates in Isaacio Angelo: Ἀρμενίοις καὶ Ἀλαμανοῖς ἐπίσης ἡ τῶν ἁγίων εἰκόνων προσκύνησις ἀπηγόρευται. Apud Alemannos et Armenios sacrarum imaginum adoratio æque interdicta est.

⁵⁵ I Cor. v, 6; Galat. v, 9.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(56) *Ἐν τῇ λειτουργίᾳ*. In indice obsectorum Latinis per Græcos, num. 12, ex Stevartii ejusdem Observationibus in Calecam: *Sive sit episcopus, sive sacerdos, ipse solus oblationis fit particeps. Cæteros sive in sacræ ordinibus constitutos, sive laicos, osculo oblationis participes faciunt*, etc. Post eundem Manuelem Calecam, in *Erroribus Latinorum*, p. 412: *Participationem sanctæ communionis non similiter ut nos Græci perficiunt; sed dicunt, quod qui missam celebrat sacerdos osculatur volentem communicare*. Et Auctor libri Περὶ Φράγμων καὶ τῶν λοιπῶν Λατίνων, citatus a viris doctis: Ἄζυμα ἐκτελοῦντες οὐ μεταλαμβάνουσιν ὡς ἡμεῖς· ἀλλ' ἀλλήλους ἀσπάξονται ἀνεὶ τῆς μεταλήψεως. Hoc est: *Azyma celebrantes, non sumunt nisi nos; sed loco sumptionis invicem osculantur*. Quibus adde

terabile, eorumque amentiam maxime declarat, istud est : dicunt nempe, se ad hæc loca non accessisse, ut docerentur aut disceperent, sed potius ut docerent, ac persuaderent nos tenere sua dogmata; idque alunt cum imperio et impudentia exsuperanti. Dominus conserveat beatitudinem tuam, annorum multorum curricula, orantem pro nobis.

Ἐξουσίᾳ καὶ ἀνατιχυντίας ὑπερβαλλούσης. Ὁ Κύριος; περιόδους, εὐχόμενον [All. εὐχομένην] ὑπὲρ ἡμῶν.

IV.

Patri Theopoleos totiusque Orientis patriarchæ disertatio, eo tempore scripta quo advenit Italus Argyrus ut nostra reprehenderet.

1. Quanta inimicus maligne perpetraverit in sancto tuo, quamque versutiam excogitaverint qui oderunt te, levantes caput in medio turæ Ecclesiæ, abunde docuerunt nos sacrae litteræ tuæ, divinisime sancte domine. Et magna uos hac in re tenuit admiratio, qui non valens uis intelligere, unde motus, aut quid volens Italus Argyrus, tantopere deflexerit a via, et sacra invaserit homo non saceratus. Quid enim, inquit, commune cani et balneo, ut ille in laicorum numero constitutus, sacerdotum negotiis sese ingerat, et scripta ejusmodi, sicut significasti, falsa excogitet, atque conscribat? Ex quibus nihil relaturus est præter compositi dramatis infamiam. Idque cum papa vitam cum morte commutarit. Verum sit Deo gratia, qui comprehendit sapientes in astutia eorum²⁴, nec diu passus est latere commentum.

2. Conturbatur sacris litteris sanctitatis tuæ, rumorem quemdam ad tuas aures delatum fuisse, quod papam in sacris referam diptychis, idemque agant cæteri patriarchæ; quodque non oportuit tanta ignorantia teneri, præsertim ante alios me, qui cognitum habeam, a sanctæ sextæ synodi tempore ac deinceps, ut verbis tuis utar, relationem papæ in sacris diptychis, excisam fuisse, propterea quod Vigilius tunc papa ad synodum venire noluerit, nec anathema dicere Theodoriti adversus rectam fidem duodecimque sancti Cyrilli capita scriptis: atque ex eo tempore usque ad præsens, abscissum esse papam a nostra sanctissima Ecclesia.

²⁴ I Cor. iii, 19.

Joan. Bapt. Cotelarii notæ.

(59) Ὁ Κύριος φυλάξει τὴν μακαριότητά σου. Solemnis epistolica clausula quæ admonet me, ut illam Fulberti Carnotensis suppleam, epist. 7 : Vale in infinitum, Angele magni consilii. [Deus] te consule Christo servet. Vox Deus abest a libris scditis.

(60) Πέτρον Θεοπόλεως. De hac oratione seu epistola Joannes Veccus, CP. patriarcha, apologetica u oratione, in qua emollit multa et mutat; Georgius Metochita, De processione Spiritus sancti, lib. v; Baronius, ad annum 1054, ubi multa ex ea

ἐπέκεινα τούτων [All. τούτου] αὐτῶν ἐλαττώματα, συγκαταριθμῆ [All. συγκαταριθμήσῃ] τοὺτους μεθ' ὧν εἰσιν ἄξι:οι. Τὸ δὲ πάντων βαρύτερον καὶ ἀνυποιστότερον, καὶ τὴν ἀπόνοιαν αὐτῶν ἐκ τοῦ περιόντος ἐμφαίνον, τοῦτό ἐστι· λέγουσι γὰρ οὐδὲ διδασκῶμενοι, ἢ διαλεχθῶμενοι, τὰ ἐνταῦθα κατέλαβον, ἀλλὰ διδάξοντες μᾶλλον καὶ παύσαντες κρετεῖν ἡμᾶς τὰ δόγματα τούτων, καὶ ταῦτα μετ'

φυλάξει τὴν μακαριότητά σου (59) ἐν ἐτῶν πολλῶν

Δ'.

Πέτρον Θεοπόλεως (60) καὶ πάσης Ἀνατολῆς πατριάρχου λόγος, καθ' ὃν καιρὸν εἰσηλθεὶς Ὁ Ἰταλὸς Ἀργυρὸς ἐλέγξω τὰ ἡμέτερα.

α'. Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἄγιῳ σου, καὶ τὴν κατεπανουργέυσαντο γνώμην οἱ μισοῦντές σε. ἄφαντες κεφαλὴν ἐν μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας σου, ἰκανῶς ἡμᾶς τὰ σὰ ἱερὰ ἐδίδαξε γράμματα. θεοειδέστατε ἅγιε δέσποτα. Καὶ θαῦμα μέγα κατέσχευ ἡμᾶς ἐπὶ τούτῳ. συνιδεῖν μὴ δυναμένους, ὅθεν κινήσεις, ἢ τί βουλούμενος; ὁ Ἰταλὸς, εἰς τοσαύτην ἀνοδίαν ἐξέκλιεν Ἀργυρὸς, καὶ τοῖς ἱεροῖς; ἐπιχείρει, ἀνέρος; ὧν. Τί γὰρ, φησὶ, κοινὸν κυνὶ καὶ βλαυνεῖω. Ἐ' ἐκείνος, ἐν λαϊκοῖς τεταγμένος, τὰ ἱερῶν πολυπραγμονῆ, καὶ συγγραφῆς τριαύτας, ὡς ἐδηλώσας, ψευδεῖς ἐπινοῆ καὶ διαπράττειται; ἐξ ὧν οὐδὲν ἐμελλε πλὴν αἰσχύνῃ; τοῦ δραματοπορηθέντος ἀποίεσθαι, καὶ ταῦτα τοῦ πάπα τὸν βίον καταστρέψαντος. Ἀλλὰ χάρις τῷ Θεῷ, τῷ δραστημένῳ τοῖς σφοδρῶς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, καὶ μὴ ἐπὶ πολὺ τὸ πλάσμα λανθάνειν παραχωρήσαντι.

β'. Περιεῖχεται τοῖς ἱεροῖς γράμμασι τῆς ἀγνωσύνης σου, φήμην τινα τοῖς σοῖς ἐνηχηθῆναι ὡσὶν, ὡς τὸν πάπαν τοῖς ἱεροῖς ἀναφέρω διπτύχοις, τοῦτο αὐτὸ ποιοῦντων καὶ τῶν ἄλλων [ἀγιωτάτων] πατριάρχων, καὶ ὡς οὐκ ἔδει τοσοῦτον ἀγνόημα ἀγνοῆσαι, καὶ μάλιστα πρὸ τῶν ἄλλων ἐμὲ, εἰδὸτα ὅτι ἀπὸ τῆς ἁγίας ἔκτης οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ἐπίταξε, ἵνα τοῖς σοῖς χρῆσωμαι βήμασιν, ἢ ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ἀναφορὰ ἐξεκόπη τοῦ πάπα, διὰ τὸ τὸν τρηκαῦτα; πάπαν Βιγγίλιον [All. Βιγγίλιον] μὴ ἀπαντῆσαι κατὰ τὴν σύνοδον, μήτε μὴ ἀναθεματίσαι τὰ παρὰ τοῦ Θεοδώριτου κατὰ τῆς ὁρθῆς πίστεως καὶ τῶν δίδεκα κεφαλαίων τοῦ ἁγίου Κυρίλλου γραφέντα· καὶ ἔκτοτε καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀποτριβῆναι τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τὸν πάπαν.

Latine adducit; et Leo Allatus, tum alibi, tum multis in locis lib. De consensione utriusque Ecclesie. Titulum habet cod. Reg. 604: Πέτρον Ἀντιοχείας ἀντίγραμμά πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως κηρυλάριον Μιχαήλ. Ὅσα. Ms. autem Cæsareo 247: Τῷ θεοειδέστατῳ, σιδασμίῳ καὶ προσκυνητῷ ἁγίῳ δεσπότη μῳ, τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικῆς πατριάρχῃ, Πέτρος ἑλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Θεοπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας. Ὅσα.

γ. Ταῦτα τῆς σῆς τιμᾶς περιεχοῦσης γραφῆς ἅ γινώσκοντες, οὐκ οἶδ' ὅπως εἶπω, πιστεύου, καὶ τὸ πλεον ὑπὲρ σοῦ, καὶ μᾶλλον εἰ καθ' ὁμοίωσιν τῆς πρὸς ἡμᾶς γραφῆς σου ἐφθης τοιαῦτα καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους γράψας μακαριωτάτου πατριάρχης. Ὅτι πρὸ ἐξετάσεως καὶ τελείας καταλήψεως τὸ μὴ γεγονὸς ὡς γεγονὸς ἐξ ἀκοῆς ματαίας παρετίθησας. Πῶς γὰρ καὶ ἐμελλον τέως αὐτὸν ἐγὼ ἀναφέρειν τὸν πάπαν, μὴ τῆς κατὰ σὲ ἀγίας Ἐκκλησίας ἀναφερούσης αὐτὸν, τρόφιμος ὢν ταύτης, καὶ ζηλωτῆς εἰ καὶ τις ἄλλος, ἔργῳ καὶ λόγῳ τὰ ταύτης πρεσβεῖα σεμνύνων καὶ μεγαλύνων αἶψι; Τὸ δὲ κατὰ τὸν Βιγίλιον [All. Βιγίλιον] παρεξηγηθῆναι, τῆς ἀληθείας οὐχ οὕτως ἐχοῦσης, τοῦτο πόσην οὐ προσεπιμαρτυρεῖ ἀπροσεξίαν (61) τῷ εὐσεβεῖ χαρτοφύλακι σου; Εἰ γὰρ καὶ περὶ τὸ τῆς ρητορικῆς μάθημα σοφιστικὸς ὁ ἀνὴρ, ὡς ἀκούομεν, ἀλλὰ νῆος ὢν οὐπω πείραν ἔσχευεν ἰκανῆν τῶν ἐκκλησιαστικῶν (62). Πιστὶν δὲ οὐκ ἔχει, φησὶν Ἰωάννης, ὁ τῆς κλίμακος οἶνος εὐθὺς ἐκ ληνῶν ἐγκλειόμενος [All. ἐκλυόμενος f. ἐκκλειόμενος].

δ. Καὶ διὰ τοῦτο χρεῶν ἔστι τοῦτον εἰς τοσοῦτον ἀγθέντα [All. ἀναθόντα] μέγαν βαθμὸν, ἐρευνητικῶς, ἀλλ' οὐ παροδευτικῶς; (63) ἀνακρίνειν [All. ἀναγινώσκειν] τὰς Γραφὰς. Οὐσία γὰρ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας ἐστὶ τὰ θεοπαράδοτα λόγια (64), ἧθον ἢ τῶν θείων Γραφῶν ἀληθινὴ ἐπιστήμη, καθὼς ὁ μέγας ἀπεφήνατο Διονύσιος. Ὁ Βιγίλιος; [All. Βιγίλιος] γὰρ, ἐπὶ τῆς πέμπτης ἦν, καθ' ἣν τὰ περὶ Ὀριγένης, Εὐαγγελίου τε καὶ Διδύμου, καὶ τῶν ἄλλων, Πέτρου καὶ Σεύθρου καὶ Ζωδρά [All. Σωώρα], ἀλλὰ καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Θεοδορίτου κεινῆτο· οὐ μὴν δὲ ἐπὶ τῆς ἑκτης συνόδου. Διάστημα δὲ μεταξὺ τῶν δύο συνόδων ἔστι ἔτη. Τὸν δὲ συνάξει πρὸς μικρὴν τῆς ἀναφορᾶς ἀπομαρτῆσαι [All. ἀποκοπήσαι], διὰ τὸ διενεχθῆναι (65) αὐτὸν πρὸς τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Μηνᾶν, καὶ καθαιρέσει τῶν ὑποβαλεῖν· ἔως οὐ καὶ πάλιν πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀρχιερεῖς εἰρηνεύσαντες κατηλ' ἀγῆσαν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἑκτης τῆς ἀγίας συνόδου, ὁ ἱερεὺς ἦν πάπας Ἀγά-

3. Hæc quia complectitur veneranda epistola tua pudore suffusus sum; nescio quo pacto rem exprimam, mihi crede, præsertimque propter te, et maxime si ad similitudinem epistolæ ad nos missæ a te, jam similia ad alios quoque beatissimos patriarchas scripseris. Quoniam ante examen utilitiamque perfectam, quod nunquam evenit ac si contigisset, ex inani auditu protulisti. Quia enim ratione ego papam referre non referente sancta tua Ecclēsia, qui hujus alumnus sum, et zelator, si quis alius, verboque ac opere ejus privilegia semper commendo atque extollo? De Vigilio autem perperam retulisse, veritate non ita habente, hoc quantum non attestatur religioso chartophylaci tuo negligentiam? Licet enim circa rhetoricam disciplinam vir sit peritus, quemadmodum aulicus; tamen cum juvenis sit, nondum sufficientem habet notitiam rerum ecclesiasticarum. Fidem vera non obtinet, inquit Joannes Climacus, vinum mox e torcularibus expressum.

4. Idecirco debet ille, qui ad arcelsum adeo gradum evehctus sit, indaganter non obiter disceptare Scripturas. Substantia enim nostræ hierarchie sunt a Deo tradita oracula, seu divinarum Scripturarum vera scientia, sicut magnus pronuntiavit Dionysius. Nam Vigilius tempore quintæ synodi vivebat, in qua agitata fuerunt quæ ad Originem pertinebant, Evagrium, Didymum, aliosque, Petrum, Severum, Zooram, necnon scripta Theodoriti; non vero tempore sextæ synodi. Inter quas synodos intercessit anni 159. Contigit autem ut ad breve tempus Vigilius a relatione rescicaretur, propter contentionem quam habuit cum sanctissimo patriarcha Mena, quodque hunc deposuisset: donec iterum pace inter ipsos constituta reconciliati sunt pontifices. At sanctæ sextæ synodi temporibus papa erat sacer Agatho, vir venerabilis ac in divinis sapiens. Legi sexti hujus concilii Acta, quæ recitari solent Domiuica consequente

Joan. Bapt. Cotelerii nota.

(61) Ἀπροσεξίαν. Locum ἀπροσεξίας occupat illi contraria προσεξία, in his Josephi Thessalonicensis, *De cruce*, apud Gretserum, c. 1205 D. Ἐκδιώκεται διὰ προσεξίας (i. δι' ἀπροσεξίας) καὶ ἀμελείας, διὰ ῥαθυμίας καὶ βηνου. Consimili modo φιλοσοργίαν invenies in Cyrillo Alex. ad Mich. eam, n. 65, p. 460 C. cum sensus exigit ἀφιλοσοργίαν. At ibidem, n. 59, ubi, δικαιουσύνης ψῆφον ἔπνευξεῖν ἀνέγχεσθαι πρὸς τὸν φιλάρετον πιστευέσθαι; τοὺς δὲ ἐν μαρσίῳ στάθμια δόλου, etc., scribi debet, ἀφιλάρετον, εἰ τοὺς δὲ ἔχοντας ἐν μαρσίῳ. Quibus adde correctiones has, apud Marum eremitam, *De baptismo*, interrogat. 4, ἀκουσίως. Gregor. Nyssen. lib. II in *Psalmas*, cap. 16, p. 361 D, ἀθήσειν ο ms. Riv. 1605, orat. 6 *De beatitudinibus*, p. 813 C, ἀλήπτων. *De eunibus Hierosolyma*, p. 652 C, ἀζημοσύνης, cum eodem cod. 1605. Basil. Seleuc. orat. 5, κτίσεως ἀδουλας ἀναγαγεῖσιν. Theodorit. t. IV, p. 159 B, ἀπρεπέας. Metaphrastem, in *Vita Chrysostomi*, n. 19, edit. Savil. t. VIII, p. 392, lib. XI, τμήλαι. Theophyl. epist. 15, ἀπάνθρωπον.

Nil. lib. I, epist. 118, ἀνοήτως.

(62) Deest hoc enigma in ms. 604.

(63) Παροδευτικῶς. Infra epist. v, num. 8, κατὰ πάροδον. Antioch. homil. 27, Christum vocavit Θύραν τῶν ἐξωπαροδευομένων. *Ostium eorum qui extra transcurreunt et prætereunt*. I ro quo vulgarunt παροδουρομένον.

(64) Eccles. hierarch. t. 4, ibique Interpretēs.

(65) Διενεχθῆναι. Qui minus Græce sciunt, ubi occurrerit dictio aliqua manifeste corrupta, solent præteritis quæ ante pedes jacent, trans mare currere, et emendationem de longinquo petere, quam in vicinia non advertunt. Id contigit quoque Photianarum Epistolarum interpreti. Nam in verbo non nauci διαφορεῖν, pro διαφορῶν affini et probò, δυσχεραστεῖν hariolatus est, malo exemplo. Ex quo igitur Photii manus epist. 25: Ὅταν τοὺς σεῖς ἀνιδῶνται, καὶ φυγῶν οὐκ ἔχουσι τὸ μὴ διαφορεῖν. *Cum tuis factis discrucientur, nec viare possint quin dissideant.*

Exaltationem venerandæ pretiosæque crucis. Inyenies dictum Agathonem a sancta ea synodo gloriose prædicari.

σταυροῦ ἀναγινώσκεισθαι. Εὐρήσεις γὰρ τὸν εἰρημὸν Ἀγάθωνα εὐκλεῶς ὑπὸ τῆς ἀγίας ταύτης συνόδου ἀνακηρυττόμενον.

5. Ad hæc ego quoque testis sum omni exceptione major, aliique mecum plures eorum qui in Ecclesia præcellunt, quod sub beatæ memoriæ patriarchæ Antiochiæ domno Joanne, papa Romæ, ipse etiã Joannes nominatus, in sacris diptychis referretur. Constantinopolim præterea ante hos annos quadraginta quinque ingressus, reperi sub sanctæ memoriæ patriarchæ domno Sergio prædictum papam in sacra missa cum aliis patriarchis referri. Quo autem pacto postea ejus amputata fuerit relatio, quâque ob causam, clam me est. Ac de his quidem ita persuasum habens, nolo te amplius circa papæ relationem laborare.

6. Porro quæcumque a te enumerata sunt Latinorum vitia ac errata percurramus. Et alia quidem eorum visa sunt detestanda atque fugienda, alia vero sanabilia, quædam denique digna quæ dissimulentur. Quid enim ad nos, si pontifices barbam radant, et in signum (sicut scripsisti) desponsationis cum sancta Dei Ecclesia, gerant annulum? Nos quoque supra caput Gararam facimus, in honorem omnino summi inter apostolos Petri, super quem magna Dei Ecclesia ædificata fuit. Quod enim in sancti contumelliam impii adinvenierunt, id nos pietate ducti in ejus gloriam honoremque vertimus: Latini quidem barbam radentes, nos vero in capitis vertice conficientes coronam. Sed et ipsi, aurum gestamus, qui amicti sive chirothecis, manipulis, et stolis, auro intertextis.

7. Quod autem polluta manducant ipsi, eorumque monachi edant carnem, adipem porcinum, illa quoque invenies, modo indagaveris, apud quosdam e nostris fieri. Nam Bithyni, Thracæ, et Lydi comedunt picas, graculos, turtures, ac terrestres echinos quorum usum Patres indifferentem reliquerunt. Nulla quippe creatura Dei rejectitia est, quando cum gratiarum actione sumitur. Idque persuadet mihi vas lintei e cælo demissi, in quo erant omnia quadrupedia terræ, bestiæ, reptilia,

θων, ἀνὴρ τίμιος καὶ τὰ θεῖα σοφός. Καὶ ἀναγιῶθι τὰ παρὰ [All. πρακτικὰ] τῆς ἐκτῆς συνόδου, ἧτις εἰώθει Κυριακῆ μετὰ τὴν ὑψώσιν τοῦ τιμίου

ε'. Ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ γὰρ μάρτυς ἀπαράρτητος, καὶ ἄλλοι σὺν ἐμοὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἰλλογιμῶν πολλοὶ, οἱ ἐπὶ τῷ ἱμακαρίτῃ πατριάρχῃ Ἀντιοχείας κυρῷ Ἰωάννῃ, ὁ πάπας τῆς Ῥώμης Ἰωάννης καὶ αὐτὸς ἀκούων, ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτυχοῖς ἀνεφέρετο. Καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ πρὸ χρόνων τεσσαράκοντα καὶ πέντε εἰσελθὼν εἶς οὐ ἐπὶ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυροῦ Σεργίου τὴν δηλωθέντα πάπαν ἐν τῇ θεῖα μυσταγωγίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων πατριάρχων ἀναφερόμενον. Ὅπως δὲ ὑπερον ἢ αὐτοῦ ἐξεκόπη ἀναφορὰ, καὶ δι' ἦν αἰτία, ἀγνώ. Ἀλλὰ παρὶ μὲν τούτων οὕτως ἔχων, πλείον οὐδὲν σε βούλομαι περὶ τῆς τοῦ πάπα ἀναφορᾶς προσεξεργάσασθαι.

ς'. Ὅσα δὲ σοὶ καὶ ἀπηροίμηται Ῥωμαϊκὰ ἐλατώματα μετήλθομεν. Καὶ τὰ μὲν τούτων ἐδόκει ἀπυκταῖα καὶ ψευκτὰ, τὰ δὲ λάσιμα, τὰ δὲ παροράσεως ἀξία. Τί γὰρ πρὸς ἡμᾶς τὸ ξυρᾶσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς τοὺς πύγωνα, καὶ δακτυλοφορεῖν (66) αὐτοὺς εἰς σύμβολον ὡς ἔγραφας τῆς παρὰ τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας νυμφεύσεως; Καὶ ἡμεῖς γὰρ, Γαράραν (67) ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ποιοῦμεν εἰς τιμὴν πάντως τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, ἐφ' ὅν[α]. ἐφ' ᾧ] ἢ τοῦ Θεοῦ μεγάλη Ἐκκλησία ἐκφοδοῦνται. Ὁ γὰρ εἰς ὕβριν τοῦ ἀγίου, οἱ δυσσεβεῖς ἐφύρτησαν, τοῦτο ἡμεῖς εὐσεβοῦντες, εἰς δόξαν αὐτοῦ καὶ τιμὴν πεποιήμεθα. Ῥωμαῖοι μὲν ξυρῶντες τοὺς πύγωνα, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ κορυφῆς τὴν πακαλήθραν ἐπιτεθειμένους. Χρυσοφοροῦμεν δὲ καὶ αὐτοὶ, ἔγχεῖρια (68) καὶ ἐπιμάνικα καὶ ἐπιτραχήλια περιβεβλημένοι χρυσόπαστα.

ζ'. Καὶ τὸ μιαιοφαγεῖν δὲ αὐτοὺς, καὶ τοὺς μοναχοὺς κρεωφαγεῖν δὲ στέαρ τὸ χοίρειον, εὐρήσεις καὶ ταῦτα πολυπραγμονῶν, παρὰ τισὶ τῶν ἡμετέρων γινόμενα. Βιθυελὶ γὰρ καὶ Θράκῃ καὶ Λυδίᾳ, γαγύλας καὶ κολοιοὺς καὶ τρυγόνας καὶ χειρσαλοὺς ἐχίνους ἐσθλοῦσιν. ὧν τὴν χρῆσιν οἱ Πατέρες ἀδιάφορον εἶασαν. Οὐδὲν γὰρ κτίσμα Θεοῦ ἀπόβλητον, μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον. Καὶ παθεῖ με τοῦτο τὸ σκαῦος τῆς ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθείσης ὀδύνης, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(66) *Δακτυλοφορεῖν*. Pro δακτυλοφορεῖν, ut rectius, p. 318-321 Juris Græco-Roman., quæst. 3 Demetrii Chomateni, quæ est de Latinis. Δακτυλοῦς φοροῦντες, supra in Epist. Michaelis, n. 13. Δακτυλοῦν φορεῖν apud Allatum, *De Ecclesiâ Occident. et Orient. consensione*, cap. 1123, ex Joanne Citrio opusculo *De consuetudinibus et dogmatibus Latinorum*.

(67) *Γαράραν* vel *Γάρβαραν*. Al. πρὸς τὴν ἀγίαν γ. Nomen, nisi fallor, Syriacum, quod tonsuram clericalem significabat. Sane apud Hebræos *ἄγ* est *secus*. Quæ sequuntur de corona S. Petri, et *papaethra* Græcorum, a veteribus et recentio-

ribus tradita sunt atque explicata sufficienter, nec nos debent remorari.

(68) *Ἐγχεῖρια*. Inter multa clara testimonia istud paulo obscurius exstat in Epistola Nicephori CP. ad Leonem tertium, *stolam et simichenium auro variata*. Teste enim illustrissimo Baronio Græce ἔγχεῖριον habebatur. Unde viri præstantissimi emendarunt *semichienium*. Fortassis tamen ab interprete perperam lectum fuit ἡμυχῖριον, ideoque versus *semichienium*, quod postea transit in *simichenium*. Ut sit, per ἔγχεῖρια hic intelligo aut chirothecas juxta Allatum, aut potius *manualia*, *mappulas*, *sudaria*.

θηρία καὶ τὰ ἔρπυστά, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ· **A** volatilia cœli; tum Petrus divinitus audiens: Surge, Petre, occide, et manduca; ac dicens: Absit, Domine, quia nunquam commune quidquam vel immundum pertransiit per os meum; iterumque audiens: Quæ Deus purificavit, ita communia ne dicaris⁶⁹.

ἡ'. Καίρως δὲ καὶ τὸ τοῦ ἀγίου Βασιλείου ἔρεῖν. Φησὶ γάρ (69)· Καὶ [All. ὡς αἰ. ὡς καὶ] ἐν λαχάνοις τὸ βλαβερὸν τοῦ καταλλήλου χωρίζομεν, οὕτως καὶ ἐν τοῖς κρέασι τοῦ χρησίου τὸ βλαβερὸν διακρίνομεν· ἐπεὶ λαχάνον ἔστι καὶ τὸ κώνιον, ὡσπερ κρέας ἔστι καὶ τὸ γύσιον, ἀλλ' ὁμοῦς οὕτως ὑσχύνομεν [All. inser. κώνιον] φαίνοι ἀν' τις τοῦν ἔχω, ἢ [All. οὕτε] ὡτα [γρ. ὁστᾶ] πυρρὸς ἄψαιτο, μὴ μεγάλης ἀνάγκης κατεπιγύσης· ὡς ὁ γε φαίτων οὐκ ἠνδμήσας. Καὶ τὸ τοῖς **B** δασπείοις δὲ καὶ λαχάνοις στέαρ (70) χοίρειον ἐμβάλλεσθαι, τοῦτο παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἀνεκρίθη [All. ἐνεκρίθη] καὶ συνεχωρήθη· καὶ μᾶλλον παρ' οἷς χρηστὸν οὐκ εὐρίσκειται ἔλαιον.

θ'. Καὶ ἀκούσον τί φησὶν ἐν τοῖς Ἀσκητικοῖς αὐτοῦ ὁ μέγας Βασίλειος (71)· Βρωμάτων μέντοι διαφορὰς οὐδαμῶς ἐπιζητεῖν ὀφείλει ὁ ἀσκητὴς, καὶ προσποιήσῃ δῆθεν ἐγκρατείας ἐξαλλυγὰς ἐδεσμάτων ἐπινοεῖν. Τοῦτο γὰρ ἀντιροσὴ τῆς κοινῆς εὐταξίως ἔστι, καὶ σκανδάλων ὑπόθεσις· καὶ τοῦ οὐαὶ κληρονομός γίνεται ὁ ἐν συστήματι ἀσκητικῷ τοιαύτας [All. τοιαύτης] αἰτίας παραχῆς ἐνδιδοῦς. Ἀλλὰ κἂν τὸ προσέψημα τοῦτο τὸ ταριχευτὴν τὸ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων **C** ἐγκριθῆν (72) ἀντ' ἄλλου τινὸς ἀρτύματος, ἐλάχιστον τοῖς βρώμασι ἐμβάλλεσθαι [All. ἐπιβάλλεσθαι] συμπεπλεγμένον τῷ λοιπῷ ἐδέσματι τοῦ ὕδατος. ἢ τῶν λαχάνων ὑπάρχει [All. ὑπάρχη] μὴ προσφάσει δῆθεν κενόδοξον ἐθελοκωβείας, ὡς κρέα πυρριτούμενος, ἐπιζητεῖτω τῶν ἐδεσμάτων τὰ τιμώτερα καὶ χρηστότερα· ἀλλὰ τῷ ἀποξέματι τοῦ ἐλάχιστου τεμάχους τῶν ψωμῶν ἀπαρτηρήτως ἀποτρέχων, προσφερέσθω μετὰ πάσης εὐχαριστίας. Τὸ γὰρ ἐλάχιστον ἐκεῖνο τμήμα, εἰς τοσοῦτον πλῆθος ὕδατος, καὶ σπερματώδους εἰ τόχοι βρώματος ἐμβληθῆν, οὐ τρυφῆς ἔστι κατηγήρημα, ἀλλ' ἀκριβεστάτη **D** τῶν ἀσκητῶν καὶ ἀταλαίπωρος [Bas. All. D ei al. cod. ταλαίπωρος] (73) ὄντως ἐγκράτεια. Χρὴ τοῖσιν τὰ τοιαῦτα μὴ παρατηρεῖν τὸν τῆς

⁶⁹ Act. x, 11-15.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(69) Basil. tom. III, p. 40.
(70) Στέαρ. Corruptus est turpiter in hac voce Philo Judæus, Quis rerum divinarum hæres, p. 516 C. Ἐν τῷ Λευϊτικῷ, κατὰ τὴν τῶν ἱερῶν τελείωσιν, ἡμέρα τῆς ὀγδόης, ὁπότε ἐξῆλθε πῦρ ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγε τὰ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, τὰ τε ὀλοκαυτώματα καὶ τὰ στέμματα. Λέγεται γὰρ εὐθύς· Καὶ εἶδε πᾶς ὁ λαός, καὶ ἐξέστη, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον. Levit. ix, ult. στίχ. 25.
(71) Const. monast. c. 25.
(72) Ἐγκριθῆν· ἐνεκρίθη. Varia lectio originem ducens ex pronuntiatione. Sin exemplo Theodoritus

Ad. Isa. xiii, 8: Ἀλλήλοις ἐγκαλύψουσι τὸ δέος, contra sensum, qui ἐγκαλύψουσι poscit. Nec absimili modo propter pronuntiationem ex vocibus quæ habent γχ interium elabitur γ. Ut Juris Græco-Romani t. I, p. 338, l. penult. ἐκρύψεως. Nam poni debet ἐγκρύψεως.

(73) Ἀταλαίπωρος. Basil., Allat. et al. cod. ταλαίπωρος. Contra in Cyrillo Alex. In Michæam, γ. 27, l. III, p. 414 B, et lib. xi in Joan. t. IV, p. 992 A, οὐ ταλαίπωρον προ οὐκ ἀταλαίπωρον, quod passim apud eum occurrit.

δσιότητος ἀσκητήν. Οὐ γὰρ λουθαίοντες ἀπεχόμεθα τῶν τοιοῦτων, ἀλλὰ τρυφή [All. τρυφήν τῆς πλησμονῆς] πλησμονῆν σεύροτες. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ βῆτά τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

10. Sanctus vero Pachomius in suo sancto monasterio sues e micis ac mensæ reliquiis pascebat, quibus nactatis, reliquam quidem carnem hospitibus quos exciperet in epulum dabat: interanea vero ac extremitates pedum capitisque senibus monachis in infirmitatem delapsis apponebat. Quam suave porro obsonium est, honore dignissime domine, rostrum porci, auresque et extrema pedum, itemque lens et faba cum adipe suillo coctæ? quæ nisi bono oleo affatim inspersa, ut parum et spiritaliter ad gratiam exhilarer, multis, quemadmodum novit Dominus, tristitiæ jaculis quotidie conflixus, in cibum semper assumerem.

11. Malum vero, et malorum pessimum, est adjectio ad sanctum Symbolum, hæc: Et in Spiritum sanctum, Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit. Nam si Evangelia eadem apud nos et Latinos sunt, unde illi plus aliquid addiscentes, tam alienum confecere additamentum? Sancto secundum Joannem Evangelio manifestissime docente nos de Spiritu sancto, in quibus ista complectitur: Si diligitis me, mandata mea servate. Et ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum: vos autem cognoscitis eum, quia apud vos manet, et in vobis est. Paucisque interpositis: Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo; ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia quæcumque dixerit vobis. Et iterum: Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit; ille testimonium perhibebit de me. Deinde: Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur a semetipso: sed quæcumque audiet loquetur, et quæ ventura sunt annuntiabit vobis. Ille me clarificabit; quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis.

12. Evangelista sic apertissime disserente, or-

Α' ι'. Ὁ δὲ ἅγιος Παχώμιος χοίρους ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἀγίᾳ μονῇ ἐκ τῶν ψυχίων καὶ τῶν περισσευμάτων τῆς τραπέζης ἐσίττει: καὶ σφαττομένων αὐτῶν, τοῖς μὲν ἄλλοις ἐξαναγώγει κρέαςι τοὺς ἐπιξενουμένους ὑποδεχόμενος; τὰ ἐντόθια δὲ καὶ τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν καὶ τὰς κοιλίας [All. τῆς κεφαλῆς], τοῖς ἐξατονοῦσι γέρουσι τῶν μοναζόντων παρέδωκεν. Ὅσον δὲ ἔψον ἡδύ, τιμωτάτη δέσποτα, βύγχος χοίρειον καὶ ὄτα καὶ ἄκρα ποδῶν· ἀλλὰ καὶ φακὴ καὶ κύαμος ἐν στίβῳ χοίρειῳ ἐψόμενα· ἃ εἰ μὴ καὶ χρηστοῦ εὐπόρησον ἔλαιου, ἵνα τί καὶ πνευματικῶς εἰς τὴν χάριν μικρὸν διαχθέν [All. διαχθέν αἰ. διαδισχθέν], πολλοὶς ὡς εἶδε Κύριος; ἀθυρίας θῆλει καθ' ἐκάστην περιπεριβήμενος; βρώμασιν [All. βρώσιν ἄν] ἐποιοῦμεν ἐκάστοτε;

Β' ια'. Κακὸν δὲ, καὶ κακῶν κάκιστον, ἡ ἐν τῷ ἁγίῳ Συμβόλιῳ προσθήκη, τὴ, Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον. Εἰ γὰρ τὰ παρ' ἡμῖν Εὐαγγέλια τὰ αὐτὰ καὶ παρ' ὑμᾶς [All. παρὰ Ῥωμαίους], πῶθεν ἐκεῖνοι πλείον τι [All. πλείον, ἢ τί αἰ. πλείον ἡμῶν τι] μαθόντες (74) τὴν τοιαύτην ἀλλόκοτον προσθήκην ἐποίησαντο; τὸ κατὰ Ἰωάννην ἁγίου Εὐαγγελίου μᾶλλον ὀριδηλότερον ἡμᾶς περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκδιδάσκοντες, ἐν οἷς καὶ διαλαμβάνει· Ἐὰν ἀγαπᾷτε με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὴν αἰῶνα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, οὐδὲ γινώσκει αὐτὸ· ὑμεῖς δὲ γινώσχετε αὐτὸ, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔστι. (75). Καὶ μετ' ἄλλα· Ὁ δὲ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, δὲ πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν ὀνόματι μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὁσπομησε ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν καὶ πάλιν· Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ· εἶτα· Ἐγὼ πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἐδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀληθειάν. Οὐ γὰρ λαλήσει ἀπ' ἑαυτοῦ· ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐμὰ ἐκεῖνα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λέγει, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἔστι. Διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λέγετέ μοι, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

13. Καὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ οὕτω τρανόςτατα [All. τρανέστατα] (76) διαγορευόντος, τίς ὀρθοδόξων

74 Joan. xiv, 25-17. 75 Ibid. 26. 76 Joan. xv, 26. 77 Joan. xvi, 12-15.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ

(74) Μαθόντες. Αἰ. παθόντες. Male, Sic ejusdem Cyrilli editio iv in Joan. p. 424 C, πῶθεν ταῦτα vitiose exhibet quod est μὴ ἴματα. In concilio autem Chalcedonensi, p. iii, cap. 45, et in libello quem Justinianus imperator Agapeto R. pontifici obtulit CP. anathema inerte ponitur, cum sensus postulet mathema, id est Symbolum.

(75) Παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔστι. (Joan.

xiv, 17.) Ita versiones multæ; et ex Patrihus nonnulli; v. gr. Fulgent. lib. viii Contra Favianum, aberuditissimo Chiffletio publicatus, hunc in modum citat: Vos cognoscitis eum, quia apud vos manet, et in vobis est. In duobus Romanis codd., Ἐν ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔστι.

(76) Τρανόςτατα· τρανέστατα. A τρανός et τρανός. E quo secundo putaverit aliquis formosum

τολήσει, ἢ καὶ δυνῆσται προσθήκην ἢ ὑπαίρεισιν ἂ ποιήσασθαι; Περὶ ὧν γὰρ φανερώτατα ἡ θεία Γραφή ἐθέσπισεν, οὐ δεῖ ψιφίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἔπεσθαι. Ἄλλ' ὡς εἴκειν, ἀπόλεσαν Ῥωμαῖοι τὰ ἀντιγραφα τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου, οἷα τῆς Ῥώμης ἐπὶ πολὺ τοῦ τῶν Οὐανδάλων [All. Οὐανδήλων] ἔθνους κυριαρχήσαντος (77)· παρ' ὧν ἴτω; καὶ ἔμαθον ἀρειανίζειν [All. ἀρειανίζόντων ἐκείνων], καὶ εἰς μέγαν κατάδυσιν, εἰ τοῦτο ἀληθές, ὡς ἐδύλωσας, τὸ βάπτισμα ἐπιτελεῖν. Ἡμῖν γὰρ ἀρκεῖ εἰς ἐντελῆ τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσιν τε καὶ βεβαίωσιν τὸ σοφὸν καὶ σωτήριον τῆς θείας χάριτος Σύμβολον. Περὶ τε γὰρ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκδιδάσκει τὸ τέλειον, καὶ τοῦ Κυρίου τῆν ἐνανθρώπησιν τοῖς πιστῶς δεχομένοις παρίστησι. Τοῦς δὲ προστιθέντας τι ἢ ἀφαιροῦντάς τι [All. ἐξ αὐτοῦ], ἀναθεματίζομεν. *Εἰ τις γὰρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, εὐαγγελίζεται ὑμῖν [All. ὑμᾶς:] παρ' ὃ παρ. εὐαγγ. ἀνάθεμα ἔστω.*

ιγ'. Ἄλλ' οὐδὲ τὴν ἑτέραν προσθήκην καταδεχόμεθα, ἣν εἰς τὸ, *Εἰς ἅγιος, εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς, διὰ Πνεύματος ἁγίου*, πεποιήγεται· εἰ καὶ δυνατὸν ταύτην ἡμᾶς εὐσεβῶς ἐκλαμβάνοντας, μηδὲν πρὸς τὸ ὀρθόδοξον καταδράπτεσθαι. Φαίνεται γὰρ τούτῳ ἰσοδυναμοῦν, καὶ τὸ παρ' ἡμῶν τελούμενον ὕπὸ τῶν τοῦ θεοῦ ἔργου ὀφουμένων, καὶ τοῦ λαοῦ βρωτών, *Εἰς ἅγιος, εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς*, ἐνθεν κάκειθεν ὁ ἀρχιδιάκονος καὶ ὁ δευτερευῶν τὸ πρῶτον καὶ τὸ δευτέρον ποτήριον αἱρούσας, λέγουσι· *Πλήρωσον, Δέσποτα· αὐτοὶ δὲ μερίδα τῶν ἁγιασμάτων ἐμβάλλοντες [All. λαμβάνοντες], ἐκφωνοῦμεν [All. ἐκφωνῶμεν]· Πλήρωμα Πνεύματος ἁγίου.*

ιδ'. Καλὸν γὰρ πρὸς τὸ καλοθελὲς ὀρῶντας ἡμᾶς, καὶ μᾶλλον ἔνθα μὴ θεός ἢ πῖστις τὸ κινδυνευόμενον, νεύειν ἀεὶ πρὸς τὸ εἰρηκίον τε καὶ φιλάδελφον. Ἀδελφοὶ γὰρ καὶ ἡμῶν οὗτοι, κἂν ἐξ ἀγοικίας ἢ ἀμαθίας συμβαίῃ [All. συμβαίῃ] τούτους πολλάκις ἐκπίπτειν τοῦ εἰκίτου, τῷ ταυτῶν στοιχοῦντας θελήματι· καὶ μὴ τσοαύτην ἀκρίθειαν ἐπιζητεῖν ἐν βαρβάροις ἔθνεσιν, ἣν αὐτοὶ περὶ λόγους ἀναστρεφόμενοι ἀποιτούμεθα. Μίγα γὰρ κἂν παρ' αὐτοῖς ἀσφαλῶς ἢ ζωαρχικῆ Τριάς ἀνακτ-

⁶⁶ Galat. 1, 2.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

esse ἀτρανής a beato Cyrillo in isto loco, ad Amos, n. 54, p. 308 : Οὐκ ἀχρηστον παντελῶς καὶ ἀτρανή φωνὴν ἰέντας θεῶ. Verum etiam me tacente lotus contentus elamal scribebndum esse ἀδρανῆ.

(77) *Ὁλα τῆς Ῥώμης ἐπὶ πολὺ τῶν Οὐανδάλων ἔθνους κυριαρχήσαντος.* Videre potes ad hoc stultissimum Asiaticum. *De consensione*, etc., cap. 477, iv; necnon ejusdem exercitationem 28 in Civitate. Quam si legeris, emendes velim testimonium Joannis Claudii Metropolitæ : Καὶ ὅπερ ὕστερον ἐν τοῖς κατόπιν χρόνοις ὑπὸ τίνος κακογνώμονος ἀνδρός καὶ Ἰουδαίου φρονος, ἤγουν ἀπὸ τῶν Βανδάλων ἐλάβετε τὸν τούτων εἶναι Νεμίτζον λεγόμενον, ὡς τῆς Ῥώμης κυριεθείσης ὑπ' αὐτῶν. Reponasque, ἐλάβετε, τῶν αὐτῶν εἶναι Νεμίτζων λεγομένων, partim ex sensu, qui est : *Ei quod*

minuere? Nam quæ clarissime sanxit sacra Scriptura, non oportet ad calculum vocare, sed sequi. Verum, ut videtur, amiserunt Latini exemplaria Nicænzæ primæ synodi, propterea quod Vandalorum gens Romæ diu dominium tenuit : a quibus forsân et didicerunt Ariarorum in morem agere, ac per unam immersionem, si hoc verum est, quemadmodum significasti, baptismum celebrare. Nobis ad perfectam pietatis agnitionem confirmationemque sufficit sapientia plenum et salutare divinæ gratiæ Symbolum. Nam de Patre, Filio et Spiritu sancto absolute docet, ac Domini incarnationem iis qui cum fide accipiunt exhibet. Eos autem qui nonnihil vel adjiciunt vel detrahunt, anathemate percuntis. *Si quis enim, inquit Apostolus, vobis evangelizaverit præter id quod accipitis, anathema sit* ⁶⁶.

13. Sed nec aliam additionem admittimus, quam in illo : *Unus sanctus, unus Dominus Jesh Christus, in gloria Dei Patris, per Spiritum sanctum, fecerunt* : quamvis possimus eam pie intelligendo, nullatenus in recta fide ladi. Huic enim æquivalere videtur quod peragitur apud nos, quando exaltato sancto pane, et populo clamante : *Unus sanctus, unus Dominus Jeshus Christus, in gloria Dei Patris*, hinc et illinc archidiaconus, quique secundas partes gerit, primum et secundum calicem levantes, dicunt ; *Imple Domine* ; ipsi autem particulam consecratæ oblationis immittentes, alta voce pronuntiamus : *Plenitudo Spiritus sancti.*

14. Cæterum convenit ut nos ad bonam voluntatem respiciendo, præsertim ubi nec circa Deum nec circa fidem periculum est, propendeamus semper ad pacem et fratrum amorem. Ilii quippe fratres nostri sunt, quamvis ex rusticitate vel imperitia contingat, ut sæpe ab eo quod decet excidant, dum suam sequuntur voluntatem. Neque postulare debemus in barbaris gentibus adeo accuratam disciplinam, ac a nobis in doctrina eductis exigitur. Magnum enim est, si vel apud

postmodum annis subsequentibus a quodam male feriato homine, et cum Judæi sentiente, rex a Van alia, qui ipsi Nemitzæ esse dicuntur, accepistis ; cum videlicet Roma eorum potestati succubisset ; partim ex verbis Matthæi Hieromonachi ibidem prolatis : Πολλοὶ γὰρ ὕστερον χρόνοις πρὸς τῶν Οὐανδάλων, τῶν νῦν Νεμίτζων λεγομένων ἢ νόσος τοῖς Λατίνοισι εἰσκόμασεν αὐτῆ, etc. De Nemitzis vir nunquam sine laude nominandus Carolus Fresnius, ad Alexiadem. Quod superat, per participium κυριαρχήσας admovent, ut constabile αὐταρχήσας reprehendum moneam in Historiarum Synagoge Sculigerana, quo loco editum fuit : Γάτος Ἰούλιος; Καίσαρ ὁ μετὰ ταῦτα αὐταρχήσας ἐγενήθη, inepte ; præsertim cum ibidem non ita multo post Cæsaris αὐταρχίας mentio habeatur.

eos recte prædicetur vivifica seu vitæ principium Trinitas, necnon in carne factæ dispensationis mysterium juxta nostram sententiam teneatur. Et vero nec illud laudamus aut admittimus, si verum est quod sacerdotes qui legitimas habent uxores, non sinuntur sacra tractare, quodque hebdomada carnisprivii, sicut scripsisti, eodem modo ac in prima sanctorum jejuniorum hebdomade, carne et caseo vescuntur.

15. Nam quæstio de azynis, quemadmodum novit sanctitas tua, in cujus manus pervenit quam ad Venetiarum pontificem misimus responsionis epistola, jam sufficienter a nobis examinata est, reaque tanquam quæ secundum Ecclesiæ ordinem minime fiat, eversa est et confutata. Nisi canonico huic effato innixi: *Visum est omnibus, antiquis utendum esse consuetudinibus, antiquam apud se asserant esse azymorum traditionem.* Jam vero quod illi suffocata comedant, quodque duo fratres duabus sororibus matrimonio conjungantur, non ex mandato, opinor, et consensu papæ aut aliorum pontificum delinquitur, sed hoc designatur per ausum eorum qui ita facere volunt: qualia multa nefaria et abominanda, in nostro Romano imperio, nobis ignorantibus, solent perpetrari.

16. Nam abstinendum esse a suffocato, liber Actuum apostolicorum aperte docet, ubi Jacobus Dei frater ita loquens inducitur: *Nota a sæculo sunt Deo cuncta opera ejus. Propter quod ego judico, non inquietari eos qui ex gentibus convertuntur ad Deum: sed scribere ad eos, ut abstineant a contaminationibus simulacrorum, et fornicatione, et suffocato, et sanguine*⁴¹. Nec mihi persuadere ullatenus possum, papam cæterosque pontifices notitiam non habere illius libri; unde constitutionum in aliis scripturis contentarum exactam qui habeant scientiam, cur ejusmodi delictam despicerent ac admitterent? Invenies porro etiam in urbe ac extra urbem, multos porcino vesci sanguine. Idque testantur botuli qui ad cauponum seu tabernarum projecturas prostant, quique pleni sunt sanguine suillo.

17. Ac vide, honoratissime domine, quomodo plerisque eorum quæ a nostris peccantur non attendentes, aut etiam conviventes, majori cura sermones vanos serimus, et aliena curiose perscrutatur. Addamne hoc? Verum ne acerbè tuleris. In sanctissimo Studii monasterio diaconi

⁴¹ Act. xv, 19-20.

Joan. Bapt. Cotelarii notæ.

(78) *Σύνασις*. Rectius Allatus, συναίνεσις. Atque ego pariter συναίνεσιν malo apud Cyrillum, t. IV, p. 460 B, quam σύνεσις, ut συναίνουση quam συναϊρούση, in Vita Bacchi martyris Combelsiana, p. 97.

(79) *Εδρήσεις δέ*. Atque eo pertinent quæ Zonaras et Balsamon ad Canonem Trullanum 67

ρύττοιτο, καὶ τὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας κατὰ τὴν ἡμετέραν δόξαν ἀνομολογείται μυστήριον. Ναί μὴν, οὐδὲ τοῦτο ἐπαινοῦμεν καὶ ἀποδεχόμεθα, εἰ καὶ τοῦτο ἀληθές, ὅτι μὴ καταδέχονται οἱ λερεῖς νομίμους ἔχοντες γυναῖκα; τὰ ἅγια μεταχειρίζεσθαι, καὶ τὴν ἀπόκρεω ἐν ταύτῃ κατὰ τὴν πρώτην τῶν ἁγίων νηστειῶν ἐβδομάδα, ὡς ἔγραψας, τῆς τοῦ κρέατος καὶ τοῦ τυροῦ ποιούμενοι.

ιε'. Τὸ γὰρ περὶ τῶν ἀζύμων ζήτημα, ἤδη, ὡς ὀδεν ἡ ἀγισσύνη σου ἐντυχούσα τῇ παρ' ἡμῶν ἐκπεμφθείσῃ ἀντιγράφῳ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἀρχιερέα Βενετίας, ἱκανῶς ἐξήτασται παρ' ἡμῶν, καὶ ὡς μὴ κατ' ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν γινόμενον κατέστραπται καὶ ἀπεσκέυασται. Εἰ μὴ τῷ κανονικῷ τούτῳ ῥητῷ ἐπεριδόμενοι, φάσκοντι: *Ἔδοξε πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις ἔθεσι χρῆσασθαι ἀρχαίαν εἶναι καὶ αὐτοὶ παρ' αὐτοῖς ἐροῦσι τὴν τῶν ἀζύμων παράδοσιν.* Καὶ τὸ τὰ πνικτὰ δὲ τούτους ἐσθίειν· καὶ δύο ἀδελφούς δυσὶν ἀδελφαῖς σαρκικῶς προσπλέκεσθαι· οὐ κατ' ἐπιταγὴν, οἶμαι, καὶ σύνεσιν (78) τοῦ πάπα, ἢ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων πλημμελεῖται· παρὰ δὲ τὴν τόλμαν τῶν ταῦτα ποιεῖν αἰρουμένων τοῦτο γίνεται· οἷα δὲ καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ῥωμαϊκῇ ἐπικρατεῖ, πολλὰ τῶν ἀθέσμων καὶ ἀποτροπαίων, ἡμῶν ἀγνοούντων, εἴωθε γίνεσθαι.

ις'. Περὶ γὰρ τοῦ ἀπέχεσθαι πνικτοῦ, ἡ βίβλος τῶν ἀποστολικῶν Πράξεων [All. διατάξεων] διασαφίζει· ἐν οἷς Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος φηίνεται λέγων· *Γνωστὰ δὲ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ Θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. Διὸ ἐγὼ κρινῶ μὴ κυρεροχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν· ἀλλ' ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς, τὸ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων, καὶ τῆς πόρνειας, καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος.* Καὶ οὐ πειθομαι ποτε, μὴ οὐκ καὶ τὸν πάπαν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀρχιερεῖς ἐπίγνωσιν ἔχειν [τῆς τοιαύτης συγγραφῆς καὶ διατάξεως τῶν ἄλλων Γραφῶν] ἀκριθῆ εἰδήσιν ἔχοντας [f. ἔχοντες], ἵνα εἰ καὶ τοιοῦτον πλημμελούμενον παραθεωρῶσι καὶ καταδέχωνται; Εὐρήσεις δὲ (79) κἂν τῇ πόλει καὶ τοῖς ἐξω, πολλοὺς τὸ ὑεῖον αἶμα ἐσθίοντας. Καὶ μαρτυρεῖ τὰ ἐν ταῖς προβολαῖς τῶν καπήλων [All. καπηλιῶν] προτιθέμενα κωλέντερα μετὰ βυτα χοιρέτου αἵματος.

ιδ'. Καὶ ἴδε, τιμωτάτε δέσποτα, ὅπως τὰ πολλὰ τῶν παρὰ τοῖς ἡμετέροις πεπλημμελημένων περιφρονούντες, ἢ καὶ παραθεωροῦντες, ἐμμελέστερον σπερμολογοῦμεν (80) καὶ πολυπραγμονοῦμεν τὰ ἀλλότρια. Εἶπω δὲ καὶ τοῦτο; Ἄλλὰ καὶ μὴ παροξυνῶς. Ἐν τῇ εὐαγεστάτῃ μονῇ τῶν Στουδίου.

notant.

(80) *Σπερμολογοῦμεν*. Act. xvii, 18: Σπερμολόγοι· *seminiverbii*. Vide Lexica, et Grammaticos. In Translatione S. Sebastiani et S. Gregorii in Suessionense monasterium, n. 36: *Longum valde ac cuiquam spermologo difficillimum est.*

ζώνονται οἱ διάκονοι, πρᾶγμα ποιούντες ἐκκλησιαστικῆ παραδόσει ἀνακίλουον. Καὶ ὄρα ὅπως πολλὰ κοπιᾶσας, καὶ σπουδάσας τὴν τοιαύτην οὐκ ἔδουθήης ἐκκόψαι μονολόγιστον συνήθειαν. Καὶ εἰ τῶν ὑφ' ἡμᾶς τελούντων περιγενέσθαι οὐ δυνάμεθα, πῶς τὸ σοβαρὸν ἐκεῖνο καὶ ὑψαύχενον (81) ἔθνος, τῶν ἰδίων ἐβίμων ἐκοπήσαι δυνασόμεθα ; Ἀγαπήτην γάρ, ὡς εἴρηται, εἰ τὸ θεῖον παρ' αὐταῖς ὀρθοτομεῖται, καὶ κατὰ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ὁμοφρόνως ὑμνεῖται [αἱ ὑμολογεῖται] καὶ δοξάζεται.

ιη'. Περὶ γάρ τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ Συμβόλῳ προσθήκης, καὶ τοῦ μὴ κοινωεῖν αὐτοὺς τῶν ἁγιασμάτων ἀπὸ γεγαμηκός [αἱ ἀπὸ χειρὸς] ἱερέως, καλῶς καὶ θεοφιλῶς ἡ ἀγισσύνη σου ἐνίσταται : καὶ μὴ παύσαιτό ποτε περὶ τούτου ἐνισταμένη καὶ πείθουσα, ἀπὸ τε τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ τῶν ἀναγεγραμμένων [αἱ ἄνω γεγραμμένων] εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων, μέχρι; ἂν αὐτοὺς ἐξείς συνθηκόμενος τῇ ἀληθείᾳ, κατὰ (82) αὐτὰ καὶ ἡμῖν [αἱ καὶ τὰ αὐτὰ ἡμῖν—αἱ καὶ τὰ αὐτὰ καὶ] περὶ τῆς ἐκ τοῦ Πατρὸς θείας ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος δοξάζοντας. Τὰ δ' ἄλλα περιφρονητὰ μοι εἶναι δοκεῖ, τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου μὴδὲν ἐξ αὐτῶν καταβλαπτομένου. Ὡν ἴσως καὶ τὰ πλείω τυγχάνει ψευδῆ. Οὐ γὰρ προχειρῶς ὀφείλομεν ταῖς ματαίαις πειθεσθαι διαβολαῖς, οὐδὲ ταῖς ἡμετέραις πάλιν ὑπονολαῖς κινεῖν.

ιθ'. Κάντεῦθεν καὶ λίαν ἐπάναγχες, ἀγιώτατε δέσποτα, πάπα προχειριζομένου, πάντα ταῦτα τὴν σὴν ἱεροπρεπῆ τελειότητα διὰ τιμίας γραφῆς πρὸς αὐτὸν ἀνατάξασθαι : οὕτως ἐν πᾶσι συνεργούντος σοι Κυρίου, καὶ τὴν εἰς τοῦτο χάριν τῇ σῆ παρεχομένου ἀγιότητι. Ἴσως γάρ, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος, ἡμῶν ἐν ἡμερότητι συναγόντων τοὺς τὰ διάφορα φρονούντας, δώσει αὐτοῖς μετάνοιαν ὁ Θεὸς, πρὸς τὸ ἐπιγῶνας τὴν ἀλήθειαν, καὶ παύσονται τῆς πολλῆς αὐτῶν φιλονεικίᾳ ἐνστάσεως, ἀχμαλωτισθέντων αὐτῶν εἰς τὸ αὐτοῦ θέλημα. Τάχα δὲ καὶ ἡ πάπας ἀπολογήσεται, μὴ εἶναι ἀληθῆ τὰ

A cinguntur, rem facientes ecclesiasticæ traditioni minime consentaneam. Et considera, quod post multum laboris et studii non potueris hujusmodi excindere singularem consuetudinem. Quod si eorum qui sub nobis degunt superiores evadere nequimus, quo pacto illam gentem superbam atque cervicis poterimus a suis consuetudinibus revocare? Bene erit, ut dixi, si Deus apud eos recte prædicetur, atque secundum veritatem laudetur et glorificetur communi nobiscum sententia.

18. Nam de additamento ad sanctum Symbolum, quodque sacramentis non communicent de manu sacerdotis conjugio sociati, recte ac Deo grata insistet sanctitas tua : nec unquam cesset de eo insistere ac suadere per sacras Scripturas perque conscripta evangelica præconia, donec eos adduxeris ad consentiendum veritati, et ad existimandum nobiscum de divina Spiritus sancti processione a Patre. Cætera vero mihi videntur esse aspernanda, cum veritatis doctrina nequaquam ex illis laudatur. Quorum forsân et major pars falsa est. Neque enim facile aurem præbere debemus inanibus calumniis, nec nostris adhuc suspicionibus habere fidem, ac movere quæ firma sunt recteque habent.

πιστεύειν, καὶ τὰ καθεστῶτα καὶ καλῶς ἔχοντα

19. Unde necesse est, sanctissime domine, ut postquam papa electus fuerit, sacra tua perfectio cuncta hæc illi exponat per venerandam epistolam: ita Domino in cunctis adjuvante te, gratiamque ad hoc sanctitati tuæ largiente. Fortassis enim, quemadmodum ait Apostolus 43, nobis cum mansuetudine colligentibus eos qui diversa sentiunt, dabit illis Deus pœnitentiam ad agnoscendam veritatem, desinentque a sua instantia plena contentiosis, instar captivorum perducti ad ejus voluntatem. Fortie etiam papa excusans negabit vera esse quæ de Latinis fama dispersit; aut asseret hæc sæpe a

τομήν. Philipp. iii, 2 : Τὴν γὰρ περιτομήν κηρύττοντες, καὶ τέμνειν περιώνεται τῆς Ἐκκλησίας τὸ σῶμα. Pari modo κατατέμνειν. Macar. homil. 42, inii. Καὶ τὸ μέγεθος. Ex mss. Reg. 339, 1682 : Κατὰ τὸ μέγεθος. In Chronico Alex. p. 254, l. ii : Καὶ τὸ, κατὰ τό, ut in Epitome temporum apud Eusebium Scaligeri. Denique Cyrillus Alexandr. V. in Julianum, p. 136, disserens de humanis affectibus Deo attributis ait : Εἰ δὲ δὴ λέγοιτο καὶ ἐπὶ Θεοῦ, τότε δὴ τότε καὶ μάλα ἐμφρόνως, πρᾶπόντως ; τε καὶ τῇ ἀρρήτῳ φύσει κοκκίως, συνιέντες ἡμεῖς, καὶ ταῖς καθ' ἡμᾶς ἀσθενεῖαι; ἀσεβῆ (αὐτῆς ἀμιγῆ, vel ἀσινῆ, seu potius ἀστικῆ) τηρούντες αὐτήν, καὶ οὐδένα τρόπον δυσσεβήσομεν. Ubi quoque legam, κατ' οὐδένα. Quod si etiam de Deo dicantur, tunc sane, tunc et valde sapienter, atque ut ineffabilem naturam decet, intelligentes, nostrisque infirmitatibus inaccessam servantes eam, nullo modo impie faciemus.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(81) Ὑψαύχενον. In Ecclesiastem, Gregorius Nysseus. homil. 7, p. 462 A : Ἴπποι γὰρ εἰσὶ τινες ἀτεχνῶς ὑψαυγινεσταὶ καὶ ὀψηλοκάρηνοι. Seu potius e ms. Reg. 1797 : Ὑψαύχενός τε καὶ.

(82) Κατὰ pro καὶ τὰ in marg. Idem menium in Vita Joannis Damasceni, p. 263, edit. Romanæ Græcæ; et in Actis SS. Maii 6, n. 30 : Εὐθύς οὖν ἀπεισι κατὰ τῆς καθάρσεως, ἐργαλεῖα ἐζητηκώς, καὶ λαθῶν, πρόσαισι τῇ κέλλῃ τοῦ ἐκεῖ γειτονοῦντος τῷ γέροντι. Tu mecum : Ἀπεισι, καὶ τὰ τῆς καθάρσεως ἐργαλεῖα ἐκζητηκώς. Confestim itaque abii, et conquisitis instrumentis ad remurgandas sæces accommodatis, iisque in manus assumptis, ad illius cellam, qui seni vicinus erat, accedit. Et Cyrill. Alex. lib. iii in Joan. p. 284 E. κατὰ μικρά, vice, καὶ τὰ μικρά, p. 321 A, κατὰ τὸ γεγραμμένον, pro καὶ τὸ γεγραμμένον. At in Asterio, De cæco a natiuitate, Auctario i Combesiano, cap. 121 A : Οὐδὲν δὲ συγομαχεῖτε καὶ τῶν ἀρχαίων, scribendum κατὰ τῶν. Apud Theodorium vero ad βλέπετε τὴν κατα-

nonnullis perpetrata, non ex ejus sententia ac animo fieri.

20. Quis porro illud admitti dignum putabit, a Romanis sive Latinis sanctas venerandasque imagines non coli, nec honorari sanctorum reliquias: præsertim cum apud eos conditæ sint reliquias sanctorum summorumque Petri et Pauli: quibus magis præferre se conspiciuntur ac magnifice gloriarī, quam cunctis aliis Romanis narrationibus et præclare gestis, quorum plenæ sunt omnes historię, omnia poemata? Præterea cum Adrianus Romanus papa septimæ synodo præfuerit una cum aliis sanctissimis patriarchis, et alienam novamque doctrinam hæreticorum Iconomachorum Christianos accusantium anathematizaverit, qua ratione non honorari per Latinos sacras colendasque imagines concedet quis? Maximeque multis sanctis imaginibus e Roma Constantinopolim translatis, quæ egregie ac exacte respondent sanctitati primitivæ eorum quorum imagines sunt. Quandoquidem et hic videmus Francos peregrinos in nostra omnino veneranda templa intrare, omnemque honorem ac reverentiam sacris imaginibus impertiri.

21. Itaque rogo, supplico, obtestor, et mente tuos sacros pedes amplector, ut de eo quod exactius est remittens divina tua beatitudo, rebus sese accommodet. Metuendum enim est ne, dum vult discissum sarcire, præterea scissuram faciat; dumque prolapsam erigere contendit, majorem efficiat casum. Considera etiam, nova inde manifesto, ex diuturna hac, inquam, divisione ac dissensione, quod a sancta nostra Ecclesia divulgata fuerit magna hæc, prima et apostolica sedes, contigerit, omnem in sæculo crevisse malitiam, totum orbem male habere, omnia terrarum regna turbata esse, ubique obtinere luctum, ac multum væ, frequentesque in regionibus et urbibus famas ac pestes, hæc ullatenus ut plurimum nostros exercitus prospere agere?

μοι, και συνεχεις κατὰ χώρων και πόλιν· και ημετερα εὐδοκῶνται στρατόπεδα;

22. Ut equidem meam proniam sententiam, si in D adjunctione Symboli corrigantur, nihil præterea postulaverim: necnon indifferentem relinquam cum aliis etiam de azyms questionem, quanquam evi-

A περὶ Ῥωμαίων φημιζόμενα· ἢ και πολλάκις παρ' ἐνίων πραττόμενα, μὴ κατ' ἐκείνου γνώμην και σῦνεσιν ταῦτα γίνεσθαι.

κ'. Τίς δὲ και τοῦτο εὐπαράδεκτον ἤγησεται, οἱ Ῥωμαῖοι τὰς ἀγίας και σεπτὰς εἰκόνας ὡ προσκυνοῦσιν (83), οὐδὲ τιμῶσι τὰ τῶν ἀγίων λεῖψανα· και ταῦτα κειμένων παρ' αὐτοῖς τῶν λεῖψάνων τῶν ἀγίων και κορυφαίων, Πέτρου και Παύλου, οἱς πλέον ἐγκυχωμένοι φαίνονται και μεγαλοφρονῶς ἐναβρυνόμενοι, ἢ πᾶσι τοῖς ἄλλοις Ῥωμαῖκοῖς διηγῆμασι και κατορθώμασιν, ὧν πᾶσι πλήρη; συγγραφή και ποίησις; Τοῦ πίπτα δὲ Ῥώμης Ἀδριανοῦ, τῆς ἑβδόμης ἡγησαμένου συνόδου (84) μετὰ τῶν ἄλλων ἀγιωτάτων πατριαρχῶν, και τὴν ἐκείσакτον καινοτομίαν τῶν Χριστιανοκατηγόρων Εἰκονομάχων ἀρετικῶν ἀναθεματίσαντες, πᾶς μὴ τιμᾶσθαι περὶ Ῥωμαῖοις τὰς ἀγίας και σεπτὰς εἰκόνας· δώσει τις; και μάλιστα πολλῶν ἐκ Ῥώμης; εἰς Κωνσταντινούπολιν μετακομισθεισῶν ἀγίων εἰκόνων, πολὺ τὸ ἐκκριτον και τὸ ἀκριθὲς ἔχουσῶν, ὧν εἰσιν εἰκόνας τῆς πρωτοτύπου ἀγιότητος [αἰ. ὁμοιότητος]. "Οπου γε και ἐνταῦθα παρεπιδημοῦντας δρώμεν Φράγγους, και ἐν τοῖς [αἰ. λυτοῖς] καθ' ἡμᾶς πανσέτοις ναοῖς εἰσερχομένους, και πᾶσαν τιμὴν και προσκύνησιν ταῖς ἀγίαις εἰκόσιν ἀπονέμοντας.

κα'. Και παρακαλῶ, και ἱκετεύω, και δέομαι, και νοερώς τῶν σῶν ἀγίων ἐφάπτομαι πιδῶν. Ἰσο τοῦ ἀγαν ἀκριβοῦς ἢ θεοειδῆς ἐνδοῦσα μακαριότητος σου, συνίληθι τοῖς πράγμασι. Δείος γὰρ μήποτε βέψαι τὸ δειρῶγδὸς βουλομένη, χεῖρον [αἰ. μείζον] τὸ σχίσμα ποιήσῃ· και τὸ καταπατωκῶς ἀνορθῶσαι σφουδάξουσα, μείζονα τὴν πτωσῶν ἐργάσεται. Σκόπησον δὲ, εἰ μὴ φανερώς ἐντεῦθεν, ἤγουν ἐκ τῆς μακρᾶς ταύτης διαστάσεως και διχονοίας τοῦ [αἰ. και τοῦ] τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγίας Ἐκκλησίας τῶν μέγαν τούτων και [αἰ. και πρώτων] ἀποστολικῶν θρόνων ἀποβραχῆται, συνέβη πᾶσαν ἐν τῷ βίῳ κακίαν πληθυνθῆναι, και σύμπαντα κόσμον ἔχειν κακῶς· και ὅπως αἰ βασιλεῖται πάσης [αἰ. πᾶσαι] τῆς γῆς τεταραγμένοι εἰσιν, και πανταχοῦ [αἰ. πανταχόθεν] θρῆνος, και οὐαὶ πολὺ, και λιμοί, και λοιδοῦδαμῆ οὐδαμῶς ὡς ἐπὶ πάντα [αἰ. ἐπίπαν] τὰ

κβ'. Ὅς ἔγωγε τὴν ἐμὴν γνώμην φανερῶ [φανερώσω] (85)· εἰ τὴν ἐν τῷ ἀγίῳ Συμβόλιῳ προσθήκην διορθώσαιντο, οὐδὲν ἄν ἕτερον ἐπεζήτουν· ἀδιάφορον καταλιπῶν σὺν τοῖς ἄλλοις και τὸ περὶ τῶν

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(83) Ἀγίας και σεπτὰς εἰκόνας οὐ προσκυνοῦσιν. Lectorem hic amandamus ad κερε memoratum: memorandumque magnam virum Leonem Allatum, De utriusque Ecclesiæ perpetua consensione, lib. iii, cap. 12, n. 2; et cap. 15, n. 12 et seqq.

(84) Ἐβδόμη συνόδου. Obiter corrigi velim synodum Photianam, in Synodo Anglicano, t. II, p. 295 D, ita legendo: "Ὁ οὖν ταύτην μὴ δεχόμενος, και ὀνομάζων οἰκουμένην και ζ' σύνοδον, και τὰς ἄλλας, κἂν μὴ τολμᾷ λέγειν, ἀπογράφεται. Id est: Qui igitur illam non recipit, et nominat œcumenicam

et septimam synodum; etiam alias, etsi non audeat dicere, proscribit. Postea in Allatio. De synodo Photiana, p. 153, reperit, Κἂν οὐ τολμᾷ λέγειν, παραγράφεται.

(85) Ὅς ἔγωγε τὴν ἐμὴν γνώμην φανερῶ. Hanc Petri Antiocheni locum respicit Nicetas Choniates prape fine Theauri orthodoxæ fidei, apud Allatum, Dissertationis de perpetua Ecclesiæ Occidentalis atque Orientalis, tam in dogmate quam in ritibus, consensu, p. 698, quæ dissertatio in lucem emissa est una cum ejusdem viri doctissimi libro De purgatorio.

ἀζύμων ζήτημα · εἰ καὶ φανερώς εἶδεξα δι' ὧν A
 πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Βενετίας ἀπέστειλα, πρὸ τοῦ
 Πάσχα γενέσθαι τὸ δεῖπνον, ἐν ᾧ ὁ Σωτῆρ καὶ Κύ-
 ριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, τὸ τῆς θείας μυσταγω-
 γίας τοῖς μαθηταῖς παρέδωκε μυστήριον · καθ' ὃν
 καιρὸν οὐκ ἦν νόμιμον ἔξυμον ἐσθίεσθαι. Ὁ δὲ καὶ
 τὴν σὴν θεοσιδῆ μακαριότητα συναινῶ καταδέξα-
 σθαι, ἵνα μὴ, τὸ πᾶν ἐκζητήσαντες, τὸ πᾶν ἀπολέ-
 σωμεν. Διὸ γρη [al. ἀπόρη] ταῦτα τὴν ἡμετέραν
 παραστῆσαι γνώμην, περὶ ὧν ἐδήλωσας, καὶ τὴν
 σὴν πρὸς οἶκτον ἀγίαν κινήσαι ψυχὴν · εἰ καὶ μάλ-
 λον ὁ λόγος ἔτι (86) πρὸς ἄλλων πλειόνων θεωρη-
 μάτων καὶ κρυφιοτέρων [al. κρυφιοθεστέρων]
 ὑποθέσεων ἀνάπτυξιν τε καὶ ἐξηγησιν.

κγ'. Ἀνέγνων δὲ καὶ τὰ ἴσα τῶν γραμμάτων, ὧν B
 πρὸς τὸν μακαριώτατον πάπαν ἀπέστειλας, καὶ τὰ
 ἐκείνου πάλιν ἀντίγραφα, εἰ μὴ παρὰ τοῦ Ἀργυ-
 ροῦ [al. inser. ὡς ἐδήλωσας] ταῦτα κέπλευσται καὶ
 παρακεπιόηται · καὶ τῆς πολλῆς σε κατὰ θεὸν ἐμα-
 κήρια ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος [al. μετριό-
 τητος]. Πλὴν ἀνατετάχθαι [al. ἐντετάχθαι] τούτοις
 εἶδει, ἐπεὶ περὶ ἐνώσεως καὶ ὁμονοίας ἀνείτακτο,
 καὶ τὰ τῆς διαστάσεως αἰτία · ἵνα, τούτων διαφωτι-
 ζομένων, ἐντελῆ δόξῃ τὰ γράμματα. Διεπορθμεύθη-
 σαν δὲ καὶ τὰ πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ θεοφύρους ἀδελ-
 φούς καὶ συλλειτουργοὺς ἡμῶν, τόν τε Ἀλεξαν-
 δρείαν, καὶ τὸν Ἱεροσολυμίτην ἐκπεμφθέντα ἱερὰ
 γράμματα τῆς ἀγιστάσεως σου. Οὐ διαλαμβάνει δὲ
 τὰ πρὸς τὸν Βενετίας ἐμὰ ἀντίγραφα δηλωθῆναι
 μοι γράμματα παρ' αὐτοῦ [al. inser. παρ' ἐκείνου] C
 πεμφθῆναι πρὸς τὴν σὴν μακαριότητα, καθὼς καὶ
 εἶπεν μοι φαῖναι λυπούμενος κατὰ τοῦ ἀνδρός, μηδὲν
 εἶναι μοι φαῖναι καὶ τὸ ἴσον τῆς πρὸς ἐμὲ σταλεί-
 σης ἀντιγραφῆς τοῦ μακροῦτος πάπα, Ῥωμαῖκοί·
 ἐνσεσημασμένον γράμμασιν. Οὐ γὰρ ἠδυνήθημὲν
 τινα εὐρεῖν δυνάμενον πρὸς ἀκρίθειαν εἰς τὴν
 Ἑλλάδα ταύτην μεταμεῖψαι φωνήν. Καὶ διὰ ταῦτα
 τὸν ταύτην διαχομίσαντα Φράγγον, Ἐμπεῖρον ἕνα
 γραμμάτων Ῥωμαϊκῶν, ἐπισία ταύτην μεταγρά-
 φαι. Σὺν οὖν ἐστὶ τοῦ λοιποῦ ταύτην ἀσφαλῶς διερ-
 μηνεῦσαι καὶ γνωσθῆναι τέλος ἐξ αὐτῆς ἃ καὶ
 πρὸς ἡμᾶς ὁ δηλωθεὶς πάπας, ἡμετέραν συστατικὴν
 δεξάμενος γραφὴν, ἀντίγραψεν.

κδ'. Ἀλλ' εἴη μιν ταῦτα ἐν τούτοις. Ὁ δὲ θεὸς D
 τῆς εἰρήνης · καὶ ὃν γὰρ ἐκ τῆς γραφῆς ἀποδοθῆ-
 ναι τὸν τῆς ἐμῆς ἐπιλογον γραφῆς · ὁ εὐαγγελισ-
 τὸς εἰρήνην τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς μακρὰν,
 τοῖς τε ὑπὸ νόμον καὶ τοῖς· Ἐξω νόμου, ὁ τῆς ἀγάπης
 Πατρὸς, ἡ ἀγάπη · ταῦτα γὰρ πρὸ τῶν ἄλλων χαίρει
 καλούμενος, ἵνα νομοθετήσῃ κἂν τοῖς ὀνόμασι τὸ

denter probavi per quæ ad episcopum Venetiarum
 misi, ante Pascha cenam contigisse, in qua Sal-
 vator et Dominus noster Jesus Christus divinarum
 mysteriorum discipulis tradidit sacramentum, quo
 tempore non solebat in lege azymum manducari.
 Atque hoc divinam tuam beatitudinem admittere ex-
 hortor : ne dum omnia requirimus, omnia amitta-
 mus. Sufficiunt ista, cum ad exhibendam nostram
 de iis quæ significasti sententiam, tum ad moven-
 dum sanctum animum tuum in miserationem : licet
 adhuc sermo prorumpat ad plurimum aliarum propo-
 sitionum, abstrusorumque questionum declarationem ac expositionem.

23. Cæterum legi exempla litterarum, quæ mi-
 sisti ad beatissimum papam, necnon ipsius rescri-
 ptum, nisi ab Argyro (sicut indicasti) confectum
 adulteratumque est, beatumque te in Deo prædicavi
 ob tantam humilitatem ac mansuetudinem. Verum
 inseri debuerant dissidii causæ, quandoquidem de
 unitate et concordia scribebatur ; ut iis elucidatis,
 perfectæ videretur litteræ. Transmissæ quoque
 sunt sacræ epistolæ sanctitatis tuæ, quas ad sacer-
 dotes ac deiferos fratres comministrosque nostros,
 Alexandrinum et Hierosolymitanum misisti. Non
 continebat autem responsio mea ad Venetum, si-
 gnificatum esse mihi ab illo, quod litteras misisset
 ad beatitudinem tuam, sicut fert epistola tua. Quo-
 circa mihi vidoris absque causa conqueri de ho-
 mine qui nihil ejusmodi scripsit.

τούτο τῇ γραφῇ σου προσέκειτο. Καὶ διὰ τοῦτο δω-
 τοιοῦτον γράψαντος.

4. Misi pariter exemplum epistolæ quam ad me
 rescripsit beatæ memoriæ papa, Latinis litteris ex-
 pressum. Non enim potuimus invenire quempiam
 qui accurate valeret epistolam in linguam Græcam
 transferre. Propterea Franco qui eam attulit, cum
 Latinas litteras calleat, persuasi ut transcriberet.
 Tuum jam est, eandem fideliter interpretari, quo
 plene cognoscatur quænam ad nos memoratus
 papa, acceptis litteris nostris commendatitiis, re-
 scripserit.

25. Hæc hucusque. Deus autem pacis 45 : docet
 enim ex Scriptura exprimi descriptionis meæ epilo-
 gum, qui evangelizavit pacem iis qui prope, ac iis
 qui longe fuerunt 46 ; iis qui sub lege, ac iis qui
 extra legem : Pater charitatis, charitas, hisce
 enim præ cæteris gaudet appellari, ut vel per ne-
 quitia fraternali amorem sanciat, excitans excitet

45 Rom. xv, 35. 46 Ephes. ii, 17.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(86) "Arcei. Cyrillus Alex. homilia Paschali 16, initio, p. 210 E. Εὐσεβίῃ ὡσπερ διατάττοντες τρί-
 βων, præstiterit διάττοντες, ut p. 219 D, 238 B, et
 sæpe ubique. Apud eundem Cyrillum Julianus
 imperator, p. 356 C. "Εθου μὲν γὰρ Ἀβραάμ ὡσπερ
 καὶ ἡμεῖς ἀεὶ καὶ συνεχῶς · ἐχρητο δὲ μαντικῇ τῇ
 τῶν διὰ τούτων ἀρίστη. Ἀν τῇ τῶν διαττόντων ἀρι-

στη? Nam p. 357 A idem, Δεῖξαι τοὺς διάττοντας·
 αὐτῷ βουλούμενος. Et in Responsione Cyrilli,
 p. 357, 358, Τοὺς τῶν ἀστέρων διάττοντας. Τοὺς
 διάττοντας. Forte etiam in Theophrasto Gazæ,
 t. II Bibliothecæ Patrum Græco-Latin., p. 381 G,
 legi debeat, Τοὺς ἐπὶ σκηνῆς διάττοντας, non
 διαττόντας.

sanctificatam animam tuam, ac persuadeat, ut majori cum moderatōne et condescensu ad res accedat; præsertim ubi in Deum, sicut jam dixi, non cadit contemptus.

V.

Sanctissimi Michaelis archiepiscopi Constantinopolis novæ Romæ ac œcumenici patriarchæ, cerularii, ad Petrum patriarcham Antiochenum.

1. Nunquam diabolus absistit insidiis contra nos, et machinis adversus genus humanum, beatissime, sed subinde varias in vitam excitat calamitates, ac innumera quotidie contra homines commovet comenta, per ea omnino nos quassare ac dejicere moliens. Et Interdum quidem alias, plane vero infinitas, diversisque temporibus, procellas vitæ immisit. Nunc vero postquam tum hæreseon amota sunt scandala, tum orthodoxæ fidei fontes copiose et ubertim ad sinuæ terræ diffluunt: homines quosdam execrandos, impios, et quo non eos piorum quispiam appellaverit nomine? ab Occidente in magnam hanc propulit civitatem; qui quidem adventus sui causam prætexuerunt, a papa missos se esse, verum Argyri dolosis suggestionibus consiliisque ad imperialem urbem venerunt, ubi ingentium scandalorum causas tam in aliis quam adversus ipsam pietatem dare conati sunt. πολλὸν ἀρικομένους, καὶ μεγάλων σκανδάλων ἀφορμὰς δοῦναι σπουδάζοντες.

2. Ac eorum quidem dolos alios, cum machinationibus perversis ineptisque quid attinet enarrare? Uique litteræ quas ad nos et ad potentem sanctumque nostrum imperatorem detulerunt, conficte exstiterint, sigillorum fraude et adulteratione palam figmentum convincente? Quod autem ordine postremum est, magnitudine malitiæ ac nequitie primum, id scripto representabo perfectioni tuæ.

3. Postquam deprehensi sunt fraudulentam fecisse protectionem litterasque finxisse, varios quidem sermones superbia et confidentia plenos adversus rectam fidem addiderunt: a nobis depravatam esse orthodoxiam, cum in aliis, tum in eo quod Spiritum sanctum asseveremus a solo Patre, non autem etiam a Filio procedere; apud se vero hoc sanum permanere ac firmum pretendentes. Jactanter etiam dixerunt se profectos ad nostrorum correctionem, non ad perversionem suorum. Et nos quidem eorum colloquium congressionemque detrectavimus; tam quod certi essemus illos ab impietate dimoveri non posse, quam quia sine beatitudine tua, cæterisque sanctissimis patriarchis, hujusmodi de rebus verba cum legatis Romanis commovere, putavimus et omnino indignum esse, et consuetudini, quæ superioribus temporibus in hujusmodi obtinuit, contrarium ac minime conveniens

φιλάδελφον· παρακαλῶν παρακαλέσαι τὴν ση-
ήγιασμένην ψυχὴν, καὶ πείσαι μετριώτερόν τε
καὶ συγκαταβατικώτερον συνελθεῖν σὺ τοῖς πράγ-
ματι, καὶ μᾶλλον οὐ μὴ ἐστὶ Θεός, ὡς ἐφθην εἰπῶν.
τὸ περιφρονοῦμενον.

E.

*Ἀγιωτάτου Μιχαὴλ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντι-
νουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικοῦ
πatriάρχου τοῦ κηρυκταρίου πρὸς τὸν Ἀρ-
τιοχειαίς πατριάρχη Πέτρον.*

α'. Οὐ παύεται ποτε τῶν καθ' ἡμῶν ἐπιβουλῶν
καὶ τῶν κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὁ πονηρὸς μη-
χανημάτων, μακαριώτατε, ἄλλοτε ἄλλας ἐπεγείρων
τῷ βίῳ τὰς συμφορὰς, καὶ μυρία καθεκάστην τὰ
κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀνακινῶν ἐφευρέματα, κατα-
σεῖζειν τοῖσι πάντως ἡμᾶς καὶ καταβάλλειν ἐκμη-
χανώμενος. Καὶ ἄλλοτε μὲν ἄλλας, μυρίας δὲ πάν-
τως, καὶ κατὰ διαφόρους καιροὺς, τὰς τρικυμίας
τῷ βίῳ ἐπήγειρε· οὐδὲν δὲ ὅτε καὶ τὰ τῶν αἱρέσεων
ἐκποδῶν γέγοναι σκάνδαλα καὶ αἱ τῆς ὀρθοδοξίας
πηγαὶ ἀφθόνως καὶ θαψιλῶς εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης
διαρρέουσι πέρατα, ἀνδρας τινὰς ἀποτροπαίους καὶ
δυσσεβεῖς, καὶ τί γὰρ οὐκ ἂν τις εὐσεβῶν τούτου;
ἐξνομάσειεν; ἀπὸ τῆς ἐσπερίου μοίρας, εἰς τὴν
μεγαλόπολιν ταύτην συνήλασεν, αἰτίαν μὲν τῆς
αὐτῶν ἀφίξεως σκηψαμένου; τὸ παρὰ τοῦ πάπα
ἀποσταλῆναι, ἀλλὰ ταῖς τοῦ Ἀργυροῦ δολεραῖς
ὑποθήκαις καὶ συμβουλαῖς εἰς τε τὴν βασιλίδαν
κατὰ τε ἄλλων καὶ κατὰ τῆς εὐσεβείας αὐτῆς

β'. Τοὺς μὲν ἄλλου; δόλους καὶ τὰς δυστρόπους καὶ
περιέργους αὐτῶν μηχανὰς, καὶ ὡς ἂ ἐπιφέροντο
πρὸς τε ἡμᾶς καὶ πρὸς τὸν κραταῖον καὶ ἄγιον
ἡμῶν αὐτοκράτορα γράμματα, πεπλαστευμένα
ἐτύχανον, τῆς τῶν σφραγίδων ἐπιβουλῆς καὶ πα-
ραποιήσεως διαβρότην ἐπιλεγξάσης τὴν πλάστευσιν,
τί ἂν καὶ διεγροίμην; ὃ δὲ τῇ μὲν τάξει τελευταίον,
τῷ δὲ μεγέθει τῆς κακίας καὶ πονηρίας πρωτεύον
ἐστὶ, τοῦτο διὰ γραφῆς παραστήσω τῇ σῇ τελειό-
τητι.

γ'. Ὡς γὰρ καὶ τὴν ἀφῆξιν δολερὰν ποιησάμενοι,
καὶ τὰ γράμματα πλαστευσάμενοι ἐφωρόθησαν, καὶ
ἄλλους δὲ λόγους ὑπεροφίας καὶ θράσους μεστοὺς
κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως; ὑπηγορεύοντο· παρ'
ἡμῶν μὲν διεφθάρη τὸ ὀρθόδοξον, καὶ τὰ τε ἄλλα,
καὶ ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνου, ἀλλὰ μὴ καὶ ἐκ τοῦ
Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι λέγομεν· παρ'
ἐαυτοῖς δὲ ὀγιεῖς εἶναι διατεινόμενοι τοῦτο καὶ ἀπαρά-
θραυστον. Ἐκόμπαζον δὲ, καὶ ὡς ἐπὶ διορθώσει τῶν
ἡμετέρων, οὐκ ἐπὶ διαστροφῇ τῶν οικείων ἀφίκοντο.
Ἡμεῖς μὲν τὴν αὐτῶν συντυχίαν παρητησάμεθα
καὶ τὴν ἐντευξίν· διὰ τε τὸ ἀμεταθέτως εἶχειν αὐ-
τοὺς τῆς δυσσεβείας πεισθῆναι, καὶ ὅτι ἀνευ τῆς
σῆς μακαριότητος, καὶ τῶν ἄλλων ἀγιωτάτων πα-
τριάρχων, περὶ τοιούτων λόγους πρὸς τοὺς τοποτη-
ρητὰς τῆς Ῥώμης ἀνακινεῖν, καὶ ἀνάξειον ὅλως,
καὶ τῇ κατὰ τοὺς ἄνω χρόνους ἐν τοῖς τοιούτοις
κρατησάσῃ συνηθεῖς ἐναντίον καὶ ἀκατάλληλον ἐνο-
μίζομεν.

δ'. Ἐκείνοι δὲ καὶ μιλζῶν τι τῶν προτέρων βουλή-
θίντες νεανειύσασθαι, καὶ τοῖς ὑστέροις ὑπερβαλέ-
σθαι τὰ πρῶτα θελήσαντες, γραφὴν καθ' ἡμῶν (87)
ἐν τῇ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳς μυστικῇ
ἐραισιζῆ ἀπέθεντο· ἄλλα τέ τινα τῆς αὐτῶν δυσσε-
βείας διεξιοῦσαν ληρήματα, τελευταῖον δὲ καὶ πᾶ-
σαν τὴν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίαν, ὡς μήτε τῶς
πώγωνας παραπλησίως τῶν ἐν αὐτῇ τοῖς Λατίνοις
βουλομένων ξυρᾶν, μήτε μὴν διακρινομένους μετα-
λαμβάνειν προσφορὰς ἀπὸ πρεσβυτέρων γεγαμηκό-
των, ἀλλὰ καὶ ἐνζυμον ἄρτον προσφερόντων, καὶ
ὡς ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς ἡμετέρας πίστεως μὴ ἐκ τοῦ
Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι λεγόντων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁπο-
δάλουσαν ἀναθέματι.

ε'. Τὸ μὲν οὖν ἀμεινον ἦν κατακαυθῆναι τὴν
ἀσεβῆ ταύτην γραφὴν, καὶ μηδ' εἰς ἕψιν ἡμῶν
ἔλθειν. Ὡς δὲ τότε οὐ γέγονε, διὰ τὸ καὶ φα-
νερῶς καὶ ἐπ' ἔθει ἄλλων τινῶν καὶ τῶν ἐβδομαρίων
πάντων ὑποδιακόνων (88) ἀποτεθῆναι αὐτὴν· ἀλλὰ
μὴν τοὺς οὕτω καθ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ κατὰ τῶν
ὀρθοδόξων πάντων, ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλη-
σίᾳ βλασφημήσαντας, ἀμύνεσθαι, ἀπεικὺς ἐνομίσα-
μεν· ὡς ἂν μὴ σκανδάλωιν τοῖς ἐν Ῥώμῃ δοίμεν
ἀφορμὴν. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, καὶ ὁ πρωτεύειν ἐν
τῇ τοποτηρήσει δοκῶν, καγκυλλάριον τῆς ἐν Ῥώμῃ
Ἐκκλησίας καὶ ἀνεψίων τοῦ ῥηγῶς καὶ τοῦ πάπα
ἐαυτὸν ἀπεκάλει. Τῶς δὲ τῷ αὐτῷ δικαίῳ αὐτὴν τε
τὴν καθ' ἡμῶν βλασφημίαν καὶ τοὺς τὴν ἀσεβῆ κατὰ
τῶν ὀρθοδόξων ἐκθεμένους γραφὴν, προστάζει βασι-
λικῇ ἐν τῷ μεγάλῳ σεκρέτῳ, ὑπεβάλομεν ἀναθέματι·
πολλὰ μὲν μετὰ τὴν τῆς γραφῆς ταύτης ὑπόθεσιν, C
περὶ τοῦ εἰς ἕψιν ἡμῶν ἔλθειν, καὶ τοῖς ἐλλοις
τῶν ἐν αὐτῇ, καὶ τῇ διαστροφῇ τοῦ ἁγίου Συμβόλου
ἀποτάξασθαι παραινέσαντες. Ὡς δὲ οὐκ ἠνείχοντο
ἀλλὰ καὶ διαχειρίσασθαι ἐαυτοὺς εἰ μὴ παύσονται
περὶ τούτου ὀχλοῦμενοι διηπειλοῦν, εἰς τὸ κατὰ
τῆς αὐτῶν βλασφημίας συνεἰδομεν χωρηῆσαι ἀνά-
θεμα.

ς'. Καὶ ταῦτα μὲν ἔπερ καθ' ἡμῶν ὁ πονηρὸς
ἐσκαιώρησεν. Ἀνακοινοῦμεν οὖν τοὺς περὶ τοῦ-
του (89) καὶ τῇ σῇ τελειότητι. Πρῶτον μὲν, ὡς τῆς
αὐτῆς ὕβρεως ἡμῖν κοινῶν, τὴν [αἰ. σὴν] γὰρ
τὴν ἡμετέραν τίθεσθαι σε πειθόμεθα. Δεύτερον δὲ
ὡς τοῦ ὀρθοῦ λόγου, οὐ πρόβολος στεβρός καὶ πρὸ-
μαχος ἀκαταμάχτος εἰ σὺ, παροινηθέντος παρὰ D
τῶν δυσσεβῶν καὶ βλασφημηθέντος οὐχ ἤκιστα.
Ἐπειτα δὲ, ὡς ἂν τῶν προσδάντων ἐσχηκῶς εἶδησιν
καὶ κατάληψιν ἀκριβῆ, εἰ ποτέ σοι περὶ τούτων
ἀπὸ Ῥώμης ἀφίκοιντο γράμματα, ἱσχυμένως καὶ

4. At illi qui majus quid prioribus vellent temerario consilio audere, et posterioribus prima superare, scripturam contra nos deposuerunt in mystica Magnæ Dei ecclesiæ mensa; alia quædam eorum impietatis exponentem deliramenta, quæque tandem subjicit anathemati omnem Ecclesiam orthodoxorum, quod qui in ea sunt nolint barbas instar Latinorum radere, nec dubitent oblationem sumere a presbyteris conjugatis; adhæc panem fermentatum offerant; item in Symbolo nostræ fidei non dicant Spiritum sanctum a Patre Filioque procedere, sed a solo Patre.

5. Cæterum præstitisset, impiam hanc scripturam igni fuisse traditam, nec ad nostrum omnino venisse conspectum. Id autem tunc non contigit, propterea quod palam coramque omnibus hebdomadariis subdiaconis et quibusdam aliis deposita fuerat. Sed et de iis qui sic adversum nos, seu potius adversum orthodoxos omnes, in Magna Dei ecclesia blasphemaverant, ultionem sumere, indecens duximus, ne Romanis scandalorum daremus occasionem. Inter alios enim, qui legationis primum locum temere videbatur, cancellarium Romanæ Ecclesiæ, et consobrinum regis ac papæ seipsum appellabat. Interim tamen eodem jure ipsamque contra nos blasphemiam, et eos qui impiam adversus orthodoxos scripturam exposuerant, in magno secreto, jussu imperatoris, subditissimi anathemati: plurimum quidem post scripturæ illius suppositionem adhortati eos, ut in conspectum nostrum venirent, atque tam aliis ea contentis, quam sancti Symboli depravationi renuntiarent. Postquam autem recusarunt, ipsisque sibi manus violentas illaturos se comminati sunt, si ultra hac in re molestia afficerentur, ad anathema in eorum blasphemiam censuimus esse progrediendum.

6. Atque hæc sunt, quæ in nos malus machinatus fuit. Quæ sermone communicamus cum tua perfectione. Præter quidem, quod ejusdem contumeliæ nobiscum particeps sis. Persuasum quippe habemus te nostram loco tuæ dicere. Secundo vero, quoniam recta doctrina, cujus firmum præsidium es ac propugnator inexpugnabilis, non mediocriter probro affecta est atque blasphemii impetita per impios homines. Adhæc, ut eorum quæ acciderunt notitiam scientiamque plenam adeptus, si forte a Roma ad te litteræ hæc de rebus ad-

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(87) *Γραφὴν καθ' ἡμῶν.* Pittacium illud celebre, seu libellum, et chartam excommunicationis, ut alii vocant. Quo de pittacio nos supra aliquoties. Et cum aliis etiam Sigebertus ad annum 1051.

(88) *Καὶ τῶν ἐβδομαρίων πάντων ὑποδιακόνων.* Elicitum de projecto pittacio, apud Allatium, *De libris ecclesiasticis Græcorum*, p. 165, 166: Ἐπι παρουσίᾳ τῶν ὑποδιακόνων τῆς δευτέρας ἐβδομάδος.

In præsentia hypodiakonorum secundæ hebdomadis. Occurrunt passim ἐβδομαρίοι, ἐβδομαδάριοι, ἀρχιεβδομαρίος, archihebdomadarius, hebdomadarii, septimanarii, septimanariæ; inter episcopos, presbyteros, diaconos, subdiaconos, lectores, cardinales, monachos, moniales, laicos.

(89) *Τοὺς περὶ τούτου.* Subintellige aut supple λόγους.

venerint, responsonem considerate des, dignam magnanimita, experientissima ac divinissima mente tua.

7. Porro epistolas istas ad beatissimos patriarchas, omnino consimiles huic ad sanctitatem tuam missæ, quia neminem religiosorum fideliumque invenimus qui deferret iis ad quos scriptæ sunt, tuæ misimus perfectioni; quo ad illos transmittas per aliquem pium qui ad loca illa proficiscetur. Præterea propriis litteris admonebis atque excitabis eos, ut zelum divinum pro recto dogmate et inculpatâ in vœraque nostra fide assumant, utque si forte de iis quæ Romæ gesta sunt interrogati fuerint, conveniens ad eos, dictumque, sicut declaravimus, dent responsum.

πεπραγμένων ἐρωτηθεῖεν, ἀρμόζουσαν πρὸς αὐτοὺς καὶ λεγομένην, ὡς δεδῆλωται, ποιήσασθαι τὴν ἀπόκρισιν.

8. De nostris autem ad sanctissimum Alexandriæ patriarcham litteris, etiam ad sanctissimum Hierosolymorum patriarcham scripsimus; quo si ipse nancisci non potueris facilitatem illas mittendi, ipse ad ejus beatitudinem dirigat. Et nunc quidem urgente perfectionem suam sanctitatis tuæ genero, paucis verbis ac obiter quæ evenerunt enarravimus. Postea vero, si necesse fuerit, fusius aperitiusque scribemus iis de rebus: necnon mittemus scriptum quod adversus nos depositum fuit in mystica divinaque mensa. Ex quo discas istorum in fide perversitatem; quodque omni imperitia et rusticitate, imo, ut verius dicatur, stupore ac dementia, conferti sint.

Dominus in prospera valetudine conservet perfectionem tuam, orantem pro nobis.

τῆς σῆς μεγαλεπήθλου καὶ θειοτάτης διανοίας ἀξίαν τὴν ἀπόκρισιν δῶς.

ζ. Τὰ δὲ πρὸς τοὺς μακαριωτάτους πατριάρχας ταυτὶ γράμματα, ἰσοδυναμοῦντα κατὰ πάντα τῷ πρὸς τὴν σὴν ἀγιωσύνην ἀπεσταλμένῳ, μὴ εὐρόντες τινὰ τῶν εὐλαθῶν καὶ πιστῶν δι' οὗ ταῦτα τοὺς πρὸς οὗς ἐγράφησαν πέμψαι, τῇ σῇ πεπόματαιν τελειότητι ὡς ἂν διαπορθμεύσης αὐτοῖς ταῦτα διὰ τινος εὐλαθοῦς τῶν πρὸς τοὺς τόπους ἐκείνους ἀφικνουμένων, πρὸς οὗς ἀπεστάλησαν. Πρὸς δὲ, καὶ οἰκείας [f. δι' οἰκείας] γραφῆς, παραινέσεις καὶ παραθήξεις αὐτοὺς ζῆλον ἐνθεον ἀναλαβεῖν περὶ τοῦ ἔρθου δόγματος καὶ τῆς ἀμωμῆτου καὶ εὐκρινοῦς ἡμῶν πίστεως, καὶ ἴσως εἶγε περὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ

πεπραγμένων ἐρωτηθεῖεν, ἀρμόζουσαν πρὸς αὐτοὺς καὶ λεγομένην, ὡς δεδῆλωται, ποιήσασθαι τὴν ἀπό-

η'. Περὶ δὲ τοῦ πρὸς τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Ἀλεξανδρείας ἡμετέρου γράμματος καὶ τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων ἐγράψαμεν ὡς ἂν, ἐπερ αὐτὸς δυσχερῶς τυχεῖν σχολίης πρὸς αὐτὸν ἀποστελλαι τὴν γραφὴν, αὐτὸς ταύτην πρὸς τὴν ἐκείνου διαδιδάσκει μακαριότητα. Καὶ νῦν μὲν, κατεπειγομένου τοῦ γαμβροῦ τῆς ἀγιωσύνης σου πρὸς τὴν ἐξέλευσιν, ἐν ἐπιτόμῳ καὶ κατὰ πάροδον τὰ πεπραγμένα διεξήλθομεν. Μετὰ δὲ τοῦτο πλατύτερον καὶ σαφέστερον, εἶγε δεήσει, ἐπιστελοῦμεν πρὸς σὲ περὶ τούτων ἀποστειλλαντες καὶ αὐτὸ τὸ καθ' ἡμῶν ἀποτεθὲν ἐγγραφον, ἐν τῇ μουσικῇ καὶ θεῖα τραπέζῃ. Καὶ μαθήσῃ ἐκ τούτου τὸ διάστροφον τούτων περὶ τὴν πίστιν καὶ ὡς ἀμαθίας πάσης καὶ ἀγροικίας, πολλῶν δὲ εἰπεῖν, ἀναισθησίας καὶ ἀπροσῆνης πεπληρῶνται.

Οὐ Κύριος ἐν ὑγείᾳ διαφυλάξει τὴν σὴν τελειότητα, εὐχομένην ὑπὲρ ἡμῶν.

ANNO DOMINI MLVI

SAMONAS

GAZENSIS CIVITATIS EPISCOPUS

NOTITIA

(Galland. Veterum Patrum Biblioth. t. XIV, proleg. p. VII et p. 223.)

Fuit beatus Samonas Gazensis in Palestina episcopus circa A. C. 1056, cujus exstat passim Græce et Latine disputatio quædam adversus Achmetem [Saracenum de Eucharistia. A Saracenis interfectus fuit religionis causa. Quare inter beatos martyres recenset illum Nic. Comnenus (a). Totus in eo est, ut probet panem ac vinum per sacerdotis consecrationem verum esse et integrum corpus ac sanguinem Domini. Ad quod suadendum Mahometano homini hebeti ac rudi, exemplis utitur apprimè congruentibus. Eam disputationem ex itinere habuit.

(a) Prænot. mystag. pag. 407.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΣΑΜΩΝΑ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΑΖΗΣ

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΠΡΟΣ ΑΧΜΕΔ ΤΟΝ ΣΑΡΑΚΗΝΟΝ

ΑΠΟΔΗΚΝΟΥΣΑ

ΤΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΙΕΡΟΥΡΓΟΥΜΕΝΟΝ ΑΡΤΟΝ ΚΑΙ
ΟΙΝΟΝ, ΣΩΜΑ ΚΑΙ ΑΙΜΑ ΑΛΗΘΙΝΟΝ ΚΑΙ ΟΛΟΚΑΗΡΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟ
ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

BEATI SAMONÆ

GAZENSIS EPISCOPI

DISCEPTATIO CUM ACHMED SARACENO

PERSPICUE DOCENS

PANEM AC VINUM, UTRUMQUE PER SACERDOTEM
CONSECRATUM, VERUM ESSE ET INTEGRUM CORPUS AC SANGUINEM
DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

Ἐτυγχάνομεν ποτε παρευόμενοι τὴν εἰς Ἑμεσάν Α μετὰ πολλῶν ἄλλων καὶ τῇ συνήθει διαλέξει τῇ καθ' ἑδδὸν παραμύθειον οὕτῃ χρώμενοι, περὶ διαφόρων ὑποθέσεων, πέραν τοῦ δέοντος ἐν συνουσία διηλομένῃ ἐξ ὧν καὶ τις σοφὸς ἀνὴρ καὶ λόγιος, Σάρακηδος τὸ γένος, εἰς τὴν τῶν μυστηρίων διήγησιν τραπεῖς, ἡρώτησεν ἡμῖν, οὕτως φάσκων· Διὰ τί, ὦ ἐπίσκοπε, ὑμεῖς οἱ ἱερεῖς ἐμπαίζετε τοὺς Χριστιανούς, τὸν ἐξ ἀλεύρου ὀπτώμενον ἄρτον αὐτοῖς κατὰ βραχὺ μερίζοντες, καὶ σῶμα Χριστοῦ ὀνομάζοντες, ἄφασιν ἁμαρτιῶν παρέχειν αὐτὸν τοῖς μεταλαμβάνουσι δυνάμενον διαθεβαιῶντες; Ἄρα ἡ ὑμᾶς αὐτοὺς ἐμπαίζετε, ἢ τοὺς ὧν ἄρχετε;

ΣΑΜΩΝΑΣ. Καὶ τί λέγεις; ἄρτος οὐ γὰρ Θεοῦ σῶμα;

ΑΧΜΕΔ. Ἐνἄτερον ἀπορῶ μέρος ἀποκρίνασθαι τῆς ἀντιφάσεως.

ΣΑ. Τοσοῦτόν σε ἡ μήτηρ σου γεγέννηκεν;

ΑΧ. Οὐχί.

ΣΑ. Ἀλλὰ πόσον;

ΑΧ. Σμικρόν.

ΣΑ. Καὶ τίς σε ἐμυγέθους;

ΑΧ. Θεοῦ θέλοντος, ἡ τροφή.

ΣΑ. Οὐκοῦν ἄρτος τοῦ γέγονε σῶμα;

ΑΧ. Σύμφων.

Aliquando forte proficiscebamur Emesam cum multis aliis, et familiari colloquio de variis atque diversis rebus utentes, quod nos in itinere consolabatur, ultra quam decuit in sermone progressi sumus: ex quorum numero vir quidam doctus atque facundus, genere Saracenus, ad narrationem mysteriorum conversus, me interrogavit his verbis: Deus! ex te audire velim, episcope, quamobrem vos sacerdotes Christianis illuditis, dum panem ex farina coctum eis minutim partientes corpusque Christi nominantes, remissionem peccatorum exhibere posse iis qui eum recipiunt, confirmatis. Vobisne ipsis illuditis, an iis in quos habetis imperium?

SAMONAS. Quid narras? panisne Dei corpus efficitur?

ACHMED. In utram partem contradictionis respondeam, mihi incertum est.

SAM. Tantumne quantus es te genuit mater tua?

ACH. Minime.

SAM. Sed quantum?

ACH. Parvulum.

SAM. Quis te in magnitudinem ita produxit?

ACH. Alimentum, Deo ita annuente.

SAM. Ergo panis tibi in corpus conversus est?

ACH. Ita prorsus existimo.

SAM. Quo tandem pacto panis tibi conversus A est in corpus ? ΣΑ. Καὶ πῶς σοι ἄρτος γέγνεσ σῶμα ;

ACH. Hand quidem scio.

SAM. Per guttur cibus et potus in ventriculum demittuntur, tanquam in ollam aliquam. Sed cum hepar calidum adiaceat stomacho, coquitur alimentum, et in chylum convertitur : quodque crassum est, deorsum abit : quod autem tenue, in chylum mutatum innatat. At vero cum jecur sit calidum, molle et laxum, ad se attrahit et in sanguinem convertit : nec non universum corpus per venas veluti per canales irrigat, alimentum in chylum conversum in ventriculo distribuens, in ipsoque in sanguinem conversum, singulis membris commutatam, cujusmodi est illud : ossibus os, medullæ medullam, nervis nervum, oculis oculos, capillis capillum, cuti cutem, in unguibus unguem : atque ita fit infantis incrementum in virum, pane ei in corpus mutato, et potione in sanguinem.

ACH. Vera memoras.

SAM. Eodem etiam pacto intelligas fieri nostrum mysterium. Sacerdos enim panem super mensam sanctam deponit, pariter et vinum : et compre- cando, invocatione sancta Spiritus sanctus descendit, et supervenit in ea quæ sunt proposita : et igne suæ divinitatis, in corpus et sanguinem Christi, panem et vinum commutat, non minus quam jecur alimentum in corpus cujusdam hominis. An non, amabo, concedis posse sacrosanctum Dei Spiritum idem præstare quod tuum jecur ?

ACH. Concedo.

SAM. Hoc igitur corpus et sanguinem assumimus in remissionem peccatorum, et in vitam æternam, Domino nostro dicente : *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*¹. Iis vero qui non facile credunt ob id quod apparet, tanquam non videntibus id evenire quod res pollicetur corporaliter effici (panis enim et vinum apparent) præterea iis qui dicunt : Quo pacto fieri potest ut oratio et divinæ virtutis invocatio super pane facta, transmutet eum in carnem vivam, simplex et unica ratio satis erit. Contra enim interrogabimus, cum ratio carnalis generationis omnibus sit perspicua, quæ illud humidum quod infunditur ad procreationem animalis, in hominem convertitur ? Atque nulla est in hac re ratio, quæ ratiocinatione aliqua probabile quid excogitare queat. Quidam enim commune definitio hominis collata cum illa qualitate quæ cernitur, habet ? Nam homo est quiddam rationis particeps, vique intelligendi præditum : illud autem in humida quadam qualitate cernitur. Nilque amplius quam id quod sensu cernitur, comprehendit intelligentia. Sed virtute divina illud convertitur in hominem : qua sublata, perstat immotum et insensitivum. Si igitur illic, non id quod subjectum est, hominem efficit : sed virtus divina transfert id

AX. Τὸν τρόπον ἀγνοῶ.

ΣΑ. Διὰ τοῦ λαιμοῦ ἡ βρωσις καὶ ἡ πόσις εἰς τὸν στόμαχον κατέρχεται, ὡς εἰς χύτραν παρακειμένου ἐν τῷ στόμαχῳ θερμοῦ ὄντος τοῦ ἥπατος, ἐψίεται ἡ τροφή καὶ χυλοῦται καὶ τὸ μὲν παχυμερές, κάτω γαυρεῖ· τὸ δὲ λεπτομερές, κεχυλωμένον ἐπιπολάζει. Ὡς δὲ θερμὸν ὑπάρχον τὸ ἥπαρ καὶ συμφῶδες, ἀνασπᾷ καὶ ζιματοῖ· καὶ ὡς δι' ὀχέων ἅπαν τὸ σῶμα διὰ τῶν φλεβῶν καταρδεύει· μερίζον τὴν χυλωθεῖσαν ἐν τῷ στόμαχῳ τροφήν, καὶ ἐν αὐτῇ αἱματοθεῖσαν, ἐκάστῳ τῶν μελῶν συμμεταβαλλομένην, οἷόν ἐστιν ἐκεῖνο, ὅσπερος ὄσπυρον, μυελῷ μυελὸν, νεύροις νεῦρον, ὀφθαλμοῖς ὀφθαλμοὺς, θριξί· τρίχα, δέρματι δέρμα, δυνξίν ἄνυχα· καὶ οὕτω γίνεται ἡ τοῦ βρέφους εἰς ἀνδρα ἀξίωσις, τοῦ ἄρτου αὐτῷ γεγονότος σῶμα, καὶ τῆς πίσεως αἷμα.

AX. Ἔοικε.

ΣΑ. Τρόπον τὸν αὐτὸν καὶ τὸ ἡμέτερον νοεῖ μο γενεσθαι μυστήριον. Πιθῆσι γὰρ ἐπὶ τὴν ἀγίαν τράπεζαν ὁ ἱερεὺς τὸν ἄρτον, ὁμοίως καὶ τὸν οἶνον· καὶ δεομένου ἐπιπέσει ἀγία τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· κατεῖσι, καὶ ἐπιφοιτᾷ τοῖς προκειμένοις· καὶ τῷ κυρίῳ τῆς αὐτοῦ θεότητος εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον μεταβάλλει, οὐχ ἥττον ἢ τὸ ἥπαρ τὴν τροφήν, εἰς τὸ τοῦ τινος ἀνθρώπου. Ἡ οὐκ εἶδως, ὡ τὰν, δύνασθαι τὸ πανάγιον τοῦ Θεοῦ Πνεῦ- C μου, ἔπερ τὸ σὸν δύναται ἥπαρ ἐκτελεῖν ;

AX. Δίδωμι.

ΣΑ. Τοῦτου τοίνυν τοῦ σώματος καὶ αἵματος μεταλαμβάνομεν εἰς ἄφρασιν ἀμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, τοῦ Δεσπότου ἡμῶν εἰρηκίτος· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Τοῖς δὲ δυσπειθῶς ἔχουσι πρὸς τὸ φαίνόμενον, ὡς μὴ βλέπουσι τὸ συμβαῖνον τῇ ἐπαγγελίᾳ τῶν σωματικῶς ἐνεργουμένων (ἄρτος γὰρ καὶ οἶνος φαίνεται)· πρὸς εἶπε δὲ καὶ τοῖς λέγουσι, Πῶς ἐστι δυνατόν εὐχὴν καὶ δυνάμει θείας ἐπιπέσειν ἐπὶ τοῦ ἄρτου γενομένην μεταβάλλειν αὐτὸν εἰς σάρκα ζῶσαν; ἀπλοῦς ἐξαρκεῖ λόγος. Ἀντερωτήσομεν γὰρ, τοῦ τρόπου τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως πᾶσιν ὄντος προδελου, πῶς ἄνθρωπος ἐκεῖνο τὸ ὑγρὸν γίνεται, τὸ εἰς ἀφορμὴν τῆς συστάσεως τοῦ ζῶου καταβαλλόμενον; Ἄλλὰ μὴν οὐδεὶς ἐπ' ἐκεῖνου λόγος ἐστίν, ὁ λογισμῷ τινι τὸ πιθανὸν ἐξευρίσκειν. Τί γὰρ κοινὸν ἔχει ὄρος ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἐκεῖνην θεωρουμένην ποιότητα συγχρησόμενος; Ἀνθρώπος μὲν γὰρ λογικόν τι χρῆμα καὶ διανοητικόν ἐστίν· ἐκεῖνο δὲ ἐν ὑγρῷ τινι θεωρεῖται ποιότητι. Καὶ πλέον οὐδὲν τοῦ κατ' αἰσθησιν ὄρωμένου καταλαμβάνει ἡ ἔννοια. Ἄλλὰ θεία δύναμις ἐκεῖνο ἄνθρωπος γίνεται· ἢς μὴ συμπαρούσης, ἀκίνητόν ἐστι καὶ ἀνεκέρητον. Εἰ οὖν ἐκεῖ οὐ τὸ ὑποκειμένον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἡ θεία δύναμις πρὸς ἀνθρώπου φύσιν μεταποιεῖ τὸ φαίνόμενον, τῆς

¹ Jan. vi, 55.

ἐσχάτης ἂν εἴη ἀγνωμοσύνης, ἐκεῖ τοσαύτην Θεοῦ Ἀ προσμαρτυροῦντας δυνάμιν, ἀτονεῖν ἐν τῷ μέρει τούτῳ τὸ θεῖον οἰεσθαι, πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ θαλήματος.

ΑΧ. Ἀλλὰ τί κοινὸν ἄρτων καὶ σαρκί ;

ΣΑ. Καὶ τί κοινὸν, λέξον μοι, ὑγρότητι καὶ εἰκόني Θεοῦ ; Ἀλλ' ὡσπερ οὐδὲν ἐκεῖ τὸ παράδοξον, εἰ, Θεοῦ βουλομένου, πρὸς τὸ τιμιώτατον ζῶν τὸ ὑγρὸν μεταβαίνει, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτῳ τὸ ἴσον πιστευτέον, μηδὲν εἶναι θαυμαστὸν, εἰ θείας δυνάμεως παρουσίᾳ πρὸς ἀφάρσιν μετασκευάζεται ὁ ἄρτος, καὶ εἰς σῶμα Χριστοῦ μεταβάλλεται.

ΑΧ. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς ὅτε τοῦτο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ παρέδωκε, οὐτ' αὐτὸς πολλὰς εὐχὰς εἶπε, οὐθ' ὁμῖν οὕτω προεπέτρεψε λέγειν. Πῶς τοίνυν ὑμεῖς οὐχ οὕτω ποιεῖτε, ἀλλ' εὐχῶν πολλῶν δεῖσθε ; Β

ΣΑ. Ὁ Χριστὸς, καθὼς Θεὸς, κύριος ἦν καὶ τοῦ ἑαυτοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἧ φησιν αὐτὸς, ὅτι Ἐξουσίαν ἔχω τὴν ψυχὴν μου δοῦναι, καὶ πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Καὶ αὐτὸς φύσει Θεὸς ὢν, ἠγάσεν εὐθὺς τῇ αὐτοῦ θείᾳ δυνάμει καὶ χάριτι τότε τὸν ἄρτον, Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, εἰπὼν, ἔχων καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν ἑαυτῷ· καὶ οὕτως τὸν ἄρτον οἰκτεῖον σῶμα ἐποίησε· καὶ οὐκ ἴδετο ἑτέρου τινοῦς ὑπερέχοντος, καὶ τὸν ἄρτον ἀγιάσοντας· Τὸ γὰρ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος ἐύλογεῖται. Αὐτὸς δὲ ὁ Χριστὸς, οὐκ ἐλάττων ὢν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, αὐτεξουσίως ἐποίησε ὅσα ἐβούλετο. Ὁ δὲ γε παρ' ἡμῖν ἱερεὺς, εἰ καὶ τύπον φέρει Χριστοῦ, ἀλλ' ἀνθρωπὸς ἐστὶ παντὶ C

τρόπῳ ὑποκείμενος ἀμαρτίαις καὶ καταχόμενος· (Οὐδεὶς γὰρ ἀνυμάρτητος, ὡς τὸ θεῖον λόγιον κἀν μίᾳ ὥρᾳ ἐστὶν ἡ ζωὴ αὐτοῦ, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός·) διὰ τοῦτο δεῖται πολλῶν εὐχῶν, καὶ πρότερον μὲν ὑπὲρ τῶν οἰκτεῖων ἀνηρομμάτων, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ, ὧς φησιν ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Διὰ καὶ πᾶς ὁ λαὸς παριστάμενος ἔξω τοῦ ἀδύτου, συμπνοεῖ καὶ συμπροσεύχεται τῷ ἱερῷ. Δέεται τοίνυν ὁ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὡς μέσον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἱστάμενος πρέσβυς, ἵνα μὴ κώλυμα γένηται τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπελευσεως, ἀλλὰ καταπέμψῃ καὶ αὐθις τὸ πανταχοῦ παρὸν θεῖον καὶ τελαρχικὸν καὶ ἀγιαστικὸν πνεῦμα, δι' οὗ τὰ πάντα τὰ τε ἐν οὐρανῷ, τὰ τε ἐπὶ γῆς λεγόμενα ἄγια, τῇ μετοχῇ τῆς ἀγιαστικῆς αὐτοῦ χάριτος ἀγιάζεται, εἰς τὸ τελε-

σιουργῆσαι τὸν προκείμενον εἰς θυσίαν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον, καὶ ποιῆσαι αὐτὰ, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ Κυριακὸν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Πατὴρ γὰρ εὐδόκησε, φασὶ τὰ παρ' ἡμῖν λόγια, καὶ ὁ Υἱὸς ἐσχήνωσε, καὶ ἡ Πιρθένης ἔτεκε Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα συνήργησεν· ὁ καὶ ἐκ τῶν παρθενικῶν αἱμάτων μέρος λαθὼν ἐκοδόμησε τὸν σωματικὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ. Κἀντεῦθεν δηλοῦμεν καὶ τὸ ἀχώριστον καὶ ἰσοδύναμον, καὶ ὁμοφυὲς καὶ παντοδύναμον τῆς ἁγίας Τριάδος, εἰ καὶ ταῖς ὑποστάσεσι διήρηται· καὶ ὅτι ἐνθα ἐστὶ μίᾳ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ὁχωρίτως καὶ αἰ λοιπαῖ· δύο τῇ φύ-

quod apparet in naturam hominis, extremæ est incitiae, illic tantam tamque immensam Dei potentiam attestantes, existimare, hic Deum impotentem esse, ut adimpleat suam voluntatem.

ACH. Sed quid panis commune est cum carne ?

SAM. Dic mihi, quæso, quid commune humori cum imagine Dei ? Verum quemadmodum nil est illic novum et inauditum, si volente Deo humidum transeat in animal nobilissimum : ita etiam hic pariter credendum est, non esse mirum, si virtutis divinæ accessu ad immortalitatem panis transeat, et in corpus Christi convertatur.

ACH. At vero cum Christus hoc discipulis suis tradidit, non multas precatones effudit, neque sic vos admonuit dicere. Quomodo igitur vos non ita facitis ; imo precibus multis vobis opus est ?

SAM. Christus quatenus Deus, dominus erat sui corporis et animæ, ut ipse ait : *Potestatem habeo dandi animam meam, et rursus accipiendi eam* ¹.

Cum igitur ipse natura esset Deus, illico tunc panem illum sua potentia divina et gratia sanctificavit : *Hoc est corpus meum* ², dicens, habens Patrem ac Spiritum sanctum in semetipso, sicque panem in corpus proprium convertit : nec alio quoriam se præstantiore opus habuit, qui sanctificaret panem. Nam *quod inferius est, benedicitur a superiore* ³. Siquidem ipse Christus, cum non sit inferior Patri et Spiritu sancto, sua potentia quicquid vellet, efficiebat. Sacerdos autem qui est apud nos, etsi Christi typum gerat, tamen homo est. omnino obnoxius peccatis et obvinctus.

(*Nemo enim expert peccati*, ut divinus sermo habet, *licet unius horæ sit vita ejus* ⁴, nisi solus Deus); propterea indiget multis precibus, et primum quidem pro ignorantibus propriis, deinde pro peccatis populi ut ait apostolus Paulus ⁵. Quocirca et omnis populus astans extra adytum, cum sacerdote comprecatur, eumque adjurat. Sacerdos igitur Deum Patrem orat, utpote qui sit inter Deum et homines constitutus legatus, ne quid intercedat impedimenti, quominus sacrosanctus Spiritus adveniat ; sed rursus demittat Spiritum divinum, sacræ hujus operationis initiatorem atque sanctificatorem, qui nullo non loco præsens est, per quem omnia quæ in cælo et in terra, sancta dicuntur, participatione ejus sanctificantis gratiæ sanctificantur, ut propositum panem et calicem in sacrificium perficiat, et ea commutet in illud ipsum Dominicum corpus et sanguinem Christi. Nam Patri complacitum est, ut aiunt oracula nostra, et Filius habitavit, et Virgo peperit Deum incarnatum, et Spiritus sanctus cooperatus est, qui ex virgineo sanguine parte sumpta, ædificavit corporale templum Christi. Hinc quoque demonstramus inseparabilitatem potentiæ simul et naturæ æqualitatem, insuper omnipotentiam sanctæ Trinitatis, licet tribus distinguatur personis : quodque ubi una est trium personarum.

¹ Joan. x, 18.

² Matth. xxi, 26.

³ II Petr. ii, 19.

⁴ Job xiv, 4 sec. LXX.

⁵ Hebr. ix, 7.

ibi et simul natura adsunt reliquæ duæ inseparabiliter, tanquam cooperatrices, suaque providentia universitatem creaturarum moderantes.

ACH. Probe arcana memoras. Sed cur tandem Christus tradidit corpus suum edendum in se credentibus?

SAM. Ineffabili erga nos benignitate, miraque dispensatione factum est: partim ad aversionem contrariarum potestatum; partim et ad conservati nem animæ nostræ simul et corporis: quandoquidem non amplius fieri poterat, ut Christus una nobiscum in terra corporaliter versaretur, et habitaet usque ad consummationem sæculi, et omniferos morbos nostros singulis horis sanaret: hic sane ob causam Omnipotens, cum sit multum misericors, clemens, atque benignus, noluit nos a se separari: sed perinde atque filios suos secum esse per participationem atque communionem huius panis atque vini et aquæ, eo quod res istæ familiaris naturæ nostræ congruant, nec quisquam eas fastidiat aut exscretur, quæ in corpus ipsius et sanguinem mutantur divina virtute, juxta illius præceptum, quod etiam cedit in remissionem peccatorum et in vitam æternam, ac in tutelam animæ et corporis, digne illud cum sincera fide assumentibus. *Nisi enim manducaveritis, inquit, carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Quocirca nobis ita traditum, et servatur et citra ullam controversiam creditur, quod ipse venerit, juxta Pauli vocem⁸.

ACH. Hæcine communicatio et sacrificium corporis et sanguinis Christi, quod offertis sacerdotes, verumne est Christi corpus et sanguis verus, an exemplar corporis ejus, perinde atque sacrificium hirci, quod Judæi offerunt?

SAM. Absit quod nos appellemus exemplar corporis Christi, sanctam communionem, aut panem nudum, aut figuram, aut imaginem: quinimo corpus ipsum revera, et sanguinem Christi Dei nostri a Deo assumptum assumimus, qui incarnatus et genitus est ex sancta Dei Genitrice semperque virgine Maria. Sic enim credimus, et ita profiteamur juxta vocem ipsius Christi, quam ad discipulos in cæna illa mystica, tradens eis panem vivificantem, pronuntiabat: *Accipite, comedite, hoc est corpus meum*⁹. Similiter et calicem eis tradens, inquit: *Hic est sanguis meus*¹⁰. Non dixit: Hoc est exemplar mei corporis et sanguinis, aut imago. Et in plerisque aliis locis constat Christum dixisse: *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*¹¹. Cæterum cum ipsemet Christus testificetur, corpus suum esse revera et sanguinem, id quod nos fideles offerendo assumimus, quid amplius est opus de hac re dubitare, si Deum et Filium Dei ipsum esse credimus? Si enim ex nihilo mundum condidit, et verbum ejus verum est, vivum, efficax atque omni-

τι: σύνεισιν, ὡς συνδημιουργοὶ καὶ τοῦ παντός· προνοητικαί.

AX. Καλῶ; τὰ ἀπόρρητα διεξέρχῃ. Ἄλλὰ τί δύναται ὁ Χριστὸς τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐσθίειν τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι παρέδωκεν;

ΣΑ. Ἀρρήτην φιλανθρωπίαν καὶ θαυμαστὴν οικονομίαν ἐγένετο· τοῦτο μὲν πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἐναντίων δυνάμεων, τοῦτο δὲ καὶ εἰς περιποίησιν ἡμῶν ψυχῆς ἅμα καὶ σώματος· ἐπειδὴ οὐκ ἔστι δυνατόν ἐτι καὶ σωματικῶς ἡμῖν τοῖς ἐπὶ γῆς τὸν Χριστὸν μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος συναστρέφεται καὶ συνδιᾶγειν, καὶ τὰ παντοίας νόσους ἡμῶν ἐκᾶστη ὥρᾳ ἰᾶσθαι. Διὰ τοῦτο τοῖνυν παντοδύναμος ὢν καὶ πολυεύσπλαγγνος καὶ φιλόφρων, οὐκ ἐβουλήθη ἡμᾶς μὴ χωρῖσθαι ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς τέκνα αὐτῷ συνείηαι διὰ τῆς μετοχῆς καὶ κοινωνίας τούτου τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος, ὡς συνηθεστέρων ὄντων τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, καὶ μὴ βδελυκτῶν, εἰς σῶμα αὐτοῦ, καὶ αἷμα μεταβαλλομένων θεῶν δυνάμει κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόσταξιν· ὁ καὶ εἰς ἄρεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ φυλακτικῶν ψυχῆς τε καὶ σώματος τοῖς πιστεῖ ἀξίως μεταλαμβάνουσι γίνεται· Ἐὰν γὰρ μὴ φάγητε, ἔφη, τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Διὸ καὶ ἡμῖν οὕτω παραδεθὲν, καὶ φυλάττεται καὶ ἀναμφιδόλως πιστεύεται, ἅχρις οὗ ἂν αὐτὸς ἔλθῃ, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν.

C AX. Αὕτη ἔρα ἡ κοινωνία καὶ ἡ θυσία τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἢ προσφέρετε οἱ ἱερεῖς, σῶμα καὶ αἷμα ἀληθινόν ἐστι Χριστοῦ, ἢ ἀντίτυπος τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὡς ἡ θυσία τοῦ τράγου ἢν Ἰουδαῖοι προσάγουσι;

ΣΑ. Μὴ γένοιτο ἡμᾶς εἰπεῖν ἀντίτυπον τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ τὴν ἁγίαν κοινωνίαν, ἢ φιλὸν ἄρτον, ἢ τύπον, ἢ εἰκόνα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ αἷμα ἀληθῶς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τεθεωμένον μεταλαμβάνειν, τοῦ σαρκωθέντος καὶ γεννηθέντος ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· οὕτω γὰρ πιστεύομεν, καὶ οὕτως ὁμολογοῦμεν κατὰ τὴν φωνὴν αὐτοῦ Χριστοῦ, ἢν πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐπὶ τοῦ δείπνου τοῦ μυστικοῦ μεταδιδούς αὐτοῖς τὸν ζωοποιὸν ἄρτον, ἔλεγε· *Αἱθε, φάγητε, τοῦτό μου ἐστι τὸ σῶμα*. Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μεταδιδούς αὐτοῖς, φησὶ· *Τοῦτό μου ἐστι τὸ αἷμα*. Οὐκ εἶπε, Τοῦτό μου ἐστι τὸ ἀντίτυπον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος, ἢ ἡ εἰκὼν. Καὶ ἐν ἑτέροις δὲ πλείοσι τόποις φαίνεται ὁ Χριστὸς εἰπὼν, ὅτι Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Λοιπὸν, αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ μαρτυροῦντος, ὅτι σῶμα αὐτοῦ ἐστὶν ἀληθῶς καὶ αἷμα, ὅπερ οἱ πιστοὶ προσάγοντες μεταλαμβάνομεν, τί δεῖ πλέον περὶ τούτου ἀμφιβάλλειν, εἰ Θεὸν καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ αὐτὸν εἶναι πιστεύομεν; Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὴν κόσμον πεποίηκε, καὶ ὁ αὐτοῦ λόγος, ἀληθής;

⁸ Joan. vi, 51. ⁹ I Cor. iv, 5. ¹⁰ Matth. xxvi, 26. ¹¹ Ibi. 28. ¹² Joan. vi, 55.

ἔστι, καὶ ζῶν, καὶ ἐνεργῆς, καὶ παντοδύναμος, καὶ πάντα ὅσα ἠθέλησεν, ὁ Κύριος ἐποίησεν· οὐ δύναται τὸν ἄρτον εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα μεταποιῆσαι, καὶ τὴν τοῦ ὕδατος καὶ οἴνου κρᾶσιν εἰς τὸ ἴδιον αἷμα; Ὡς γὰρ εἶπεν ἐν τῇ ἀρχῇ· *Βλαστησάτω ἡ γῆ χλοοῦσσαν βοσκήν*, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὑποταξάμενος βλαστάνει βοτάνας ἢ γῆ, ὑπερασπισζομένη καὶ βιαζομένη ὑπὸ τῆς καλεῦσεως τοῦ Θεοῦ· ὡς τὸ εἶπεν ὁ Θεός· *Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ, Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, καὶ, Τοῦτο ποιῶτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν*· καὶ ταύτῃ τῇ τοῦ παντοδυναμοῦ προστάξει μέχρι τῆς αὐτοῦ δευτέρας παρουσίας γίνεται, θεῖα ἐπιποιήσας καὶ ἐπιποιήσας τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ΑΧ. Ἀλλὰ διὰ τί μᾶλλον ὁ Χριστός ὑπὸ τῶν εἶδει ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, καὶ ὕδατος, τοῦ σώματος αὐτοῦ κεκρυμμένου καὶ τοῦ αἵματος, μεταλαμβάνειν παρέδωκεν, ἢ ὑπὸ ἄλλῃ ὕλῃ;

ΣΑ. Καὶ ἡδηγεῖται περὶ τούτου, καὶ πάλιν λέξω. Θεοῦ συγκαταβάσει καὶ ἀπάτῃ προνοῖα, ἀφίσει τε καὶ ἀξιώσει εἰς ἡμᾶς τοῦτ' ἐγένετο, ἵνα τοῖς τῆς φύσεως συνήθεσιν, εἰς τὸ φαγεῖν καὶ πεινῆ διαπερῶμεν, καὶ ἀναφερόμεθα εἰς τὰ ὑπὲρ φύσιν, φημί δ' εἰς τὰ θεῖα μυστήρια. Ἀλλ' οὖν ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις βρώμασιν ὁ ἄρτος τὴν πρώτην εἰληφε τάξιν, ὁμοίως καὶ ἐν τοῖς ποτοῖς τὸ ὕδωρ καὶ ὁ οἶνος προτεραιεῖται. Τούτοις τοῖσιν, τῶν ἄρτου φημί καὶ τῶν οἴνου καὶ ὕδατος ἡμῖν ἐπιθεῖται συζεύξας ὁ Κύριος τὴν αὐτοῦ θεότητα, τῇ δυνάμει τοῦ βήματος αὐτοῦ, ἢ τὰ πάντα ἐκ τοῦ μη ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγεν, εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα καὶ αἷμα αὐτὰ μεταβάλλει. Ἄρτος δ' ὁμοίως καὶ οἶνος παραλαμβάνεται καὶ φαίνεται. Καὶ τοῦτο τῶν οἰκονομικῶν τρόπων καὶ συγκαταβατικῆς δωρεᾶς, ἀφαιρεῖται ἡμῶν τὴν φρίκην καὶ τὸν φόβον, ὅν φρίττοντες καταλιχομένον ἄν, εἰ τὴν αὐτοῦ σάρκα ἐν τῷ αὐτῆς ἴδιω εἶδει καὶ τὸ αἷμα ἐκέλευσεν ἡμᾶς λαμβάνειν. Πρὸς τοῦτοις δὲ, καὶ τὰ ἐκφυλα γέννη ἡμῶν σαρκοβορίαν κατέγνωσαν ἄν, λέγοντα δίκην θηρίων ἡμᾶς αἰμοποιεῖν καὶ ὠμοβορεῖν, ἃ διὰ τὴν ἀπιστίαν, ἄρτον μόνον καὶ οἶνον ὀρώσιν· οἱ δὲ πιστοὶ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ αἷμα τὸ ἐκ τῆς ἀγράφου χροῦμενον πλευρᾶς· ὡσπερ καὶ ἐν τῷ τοῦ βαπτίσματος λουτηρίῳ οἱ ἀπιστοὶ καταχόμενοι, ὕδωρ μόνον ἐπὶ τῆς κολυμβήθρας ὀρώσιν· οἱ δὲ πιστοὶ τὸ ὕδωρ καὶ πῦρ καὶ πνεῦμα καθορώσιν. Ὅταν δὲ καὶ ἐκείνοι μέτοχοι γίνωνται τοῦ βαπτίσματος, τότε καὶ αὐτοὶ τὸ βέβαιον ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ λαμβάνουσι πρὸς τὴν ἀόρατον ἀναγέννησιν. Ὅστε, εἰ τίς ἐστιν ἐν τῷ ὕδατι χάρις, οὐκ ἐκ τῆς φύσεως ἐστὶ τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας.

ΑΧ. Πρόδηλον ἐστὶ πάντα τρόπον καλῶς κηρύττεις καὶ διεξέρχῃ τὰ τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ μυστήρια. Περὶ τούτου δὲ ἀπορήσειεν ἄν τις, πῶς εἰς ὧν ὁ Θεός καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐν, εἰς ἀναρίθμητα σώματα καὶ μέρη διαιρεῖται. Πολλοὶ τὰ διαιρού-

potens, et quæcunque voluit Dominus, fecit omnia; nonne potest panem in suum ipsius corpus mutare, et aquæ et vini commistionem in proprium sanguinem? Nam quemadmodum initio dixit: *Germinet terra herbam virentem*¹², et usque in hodiernum diem, eo pluviam mittente, terra germinat herbas, quæ Dei auxilio protegitur, ejuæque Jussu id præstare cogitur, ita locutus est Deus: *Hoc est corpus meum*. Et: *Hic est sanguis meus*. Et: *Hoc facite in meam commemorationem*. Idque Omnipotentis mandato usque ad ejus secundum adventum sit, divina inspiratione et accessu Spiritus sancti.

ACH. Sed quare Christus sub specie panis, vini, et aquæ additum suum corpus et sanguinem potius assumenlum tradidit, quam sub alia materia?

SAM. De hoc superius dixi, rursus etiam dicturus. Demittente enim se Deo, perque ipsius inenarrabilem providentiam, condonationem, et erga nos dignationem, factum est, ut per ea quæ nobis usu ad edendum et bibendum familiaria sunt, transeamus, et ad ea sustollamur quæ nostram exsuperant naturam, id est, ad mysteria divina. Quinetiam inter alios omnes cibos panis sibi primum locum vindicavit. Itidem et inter potiones aqua et vinum primas tenent. Hic igitur, pane, inquam, vino et aqua nobis assuefactis, Dominus conjuncta sua divinitate, virtute sui Verbi, qua omnia ut essent ex nihilo produxit, in proprium suum corpus et sanguinem ea transfert. Verumtamen panis et vinum assumuntur, et apparent. Idque prudenti dispensatione ac gratuita demissione sui ad captum nostrum, tollit a nobis horrorem atque metum qui deterrit ab eo resillissimus, si carnem suam in sua propria specie, et sanguinem jussisset nos assumere. Adhæc, externæ quoque nationes condemnassent nos voracitatis carnis humanæ, dicentes, nos more ferarum sanguinem bibere, et crudam carnem vorare: quæ propter incredulitatem solum panem et vinum intuentur: sed fideles corpus Christi et sanguinem ex incontaminato ejus latere effusum. Quemadmodum et in lavacro baptismatis, qui sunt infideles, solam aquam in piscina vident: fideles autem, aquam, ignem, et Spiritum contemplantur. Cum vero illi etiam participes baptismatis fuerint effecti, tunc ipsi quoque firmitatem ac robur a re sensibus percepta sumunt ad invisibilem regenerationem. Itaque si qua est gratia in aqua, non est ex aquæ natura, sed ex adventu Spiritus sancti.

ACH. Non dubium est, quin omnibus modis recte prædices et recenseras mysteria fidei Christianæ. Verum de hac re ambigere quis posset, quo pacto cum sit unus Deus et unum corpus Christi, in infinita corpora et partes dividatur.

¹² Gen. 1, 11.

Multi sunt ergo Christi quæ dividuntur, an unus? Aut in singulis partibus unus et idem salvus et integer?

SAM. His exemplis quæ sub sensum et materiam cadunt, declaramus ea quæ carent materia, et quæ supra naturam sunt. Audiatur igitur quispiam hoc exemplum, et intelligat vim verbi quæ in eo abdita est. Ponamus ita esse: Quispiam habens speculum allisit terræ, et in multa fragmenta comminuit, in singulis tamen fragmentis umbram sui salvam quis videre possit: sic intelligat oportet ex hac umbra, carnem Christi esse salvam atque integram in unoquoque frusto, quocumque tempore, quoties, et ubicumque frangitur. Rursusque tibi aliud exemplum assume. Omne verbum quod homo proferendo emittit, et qui loquitur, ipsum audit, et que intelligit, et qui circumstant: etsi multi sunt qui audiant, non tamen divisum, sed integrum audiunt. Eodem modo ponendum est et affirmandum in corpore Christi. Illud Christi sacrosanctum corpus assidens Patri, apud eum manet. Quin etiam panis consecratus per sacerdotem in verum Christi corpus transformatus potentia divina per accessum sacrosancti Spiritus, licet dividatur, tamen integrum et salvum in unoquoque frusto servatur: ut etiam oratio ejus qui loquitur, omnibus qui audiverunt, integra, nec divisa auditur. Ita in exemplis quæ sub aspectum et sensum cadunt, perveraciter nimiumque curiosos ad intelligenda Dei mysteria, quæ supra naturam, rationem, intelligentiam, et supra nos sunt, adducimus. Cum igitur panis sanctificatus in partes dividitur, qui sacrosanctum Christi corpus est; ne existimes, quod particulatim inducatur, aut avellatur, aut more membrorum se avulsorum dividatur incontaminatum illud corpus (nam immortale est et incorruptibile, quodque nunquam exhauriri et consumi poterit): sed quod partitio ea est accidentium, quæ sub sensum cadunt duntaxat post sanctificationem, ad fidei robur et exhibitionem signi visibilis rerum quæ permanent, simul et in arthabonem, et in vaticum parandæ nobis vitæ æternæ.

ACH. Digna prorsus sunt hæc admiratione, et paradoxa, abbas pater, et supra naturam, mentem et cogitationem humanam ineffabilia mysteria de fide Christianorum. Quare tibi gratias ago, quod et nobis ostenderis quam æquissimum, planum, et intellectu haud difficile, simul et verum esset dogma, quo Christum omnipotentem, benignum ac verum esse Deum demonstrasti, a quo mendacium quam longissime submotum est, procul explosa imaginaria omnis opinio. Cæterum his sancta et philosophica commentatione inter nos discussis, abundum nobis est. Deinceps enim equi nobis exstimulandi sunt ad iter: namque, uti video, dies

μενα ἄρα Χριστοί εἰσιν, ἢ εἷς, ἢ ἐν ἐκάστῳ μέρει εἷς, καὶ ὁ αὐτὸς σῶος καὶ ὁλόκληρος;

ΣΑ. Ἐκ τῶν αἰσθητῶν καὶ ὁλικῶν παραδειγμάτων τὰ εἴδη καὶ τὰ ὑπὲρ φύσιν ἀποδεικνύμενα. Ἀκούετω τοῖνον τούτου τοῦ παραδείγματος, καὶ νοεῖτω τὴν ἐν αὐτῷ ἐγκαχυμένην τοῦ λόγου δύναμιν. Θετέον· Κάτοπρόν τις ἐσχηκῶς προσοῦδισε, καὶ εἰς πολλὰ κλάσματα κατέκλασεν· ἐν ἐκάστῳ δ' ὁμοῦ κλάσματι τὴν σκιάν σῶαν τις ἔψεται· οὕτω νοῆσαι ἂν τις καὶ ἐκ ταύτης τῆς σκιάς, τὴν τοῦ Χριστοῦ σάρκα εἶναι σῶαν καὶ ὁλόκληρον ἐν ἐκάστῳ κλάσματι, καθ' ὅραν καὶ ὁσάκις καὶ πανταχοῦ κλωμένῃ. Καὶ αὐτὸς λάβε καὶ ἕτερον παράδειγμα· Πᾶν ὅτι ἄνθρωπος ῥῆμα προφέρων λέγει, καὶ ὁ λέγων νοεῖ αὐτὸ καὶ ἀκούει, καὶ οἱ παρ' αὐτῷ ἀκούουσιν, εἰ καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ ἀκούοντες, οὐ διηρημένον, ἀλλ' ὁλόκληρον. Τὸν αὐτὸν τρόπον θετέον καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· τὸ τοῦ Χριστοῦ πανάγιον σῶμα, καθεζόμενον παρὰ τῷ Πατρὶ, μένει ἐν αὐτῷ. Ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ λειτουργούμενος ἄρτος εἰς τὸ ἀληθὲς τοῦ Χριστοῦ σῶμα μεταβαλλόμενος, δυνάμει θεῆς δι' ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου Πνεύματος, καίπερ μερίζεται, ἀλλ' ὁλόκληρον καὶ σῶον ἐν ἐκάστῳ κλάσματι σώζεται, ὡς καὶ ὁ λόγος, τοῦ λέγοντος πρὸς πάντας τοὺς ἀκούοντας, ὁλόκληρος καὶ οὐ διηρημένος ἀκούεται. Οὕτω διὰ τῶν ὁρατῶν καὶ αἰσθητῶν παραδειγμάτων τοὺς ἀπειθεῖς καὶ περιέργους τὴν κατανοῆσαι τὰ τοῦ Θεοῦ μυστήρια, ὑπὲρ φύσιν καὶ λόγον, καὶ ἔνοια καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς ὄντα, ἀνάγομεν. Ὅταν τοῖνον ὁ ἁγίασθεις ἄρτος εἰς μέρη τέμνηται, ὅς πανάγιον τοῦ Χριστοῦ ἔστι σῶμα, μὴ νομίσης ὅτι μερίζεται, ἢ ἀποσπᾶται, ἢ διαιρεῖται τὸ ἀχραντὸν ἐκεῖνο σῶμα· ἀθάνατον γὰρ καὶ ἀφάρτον καὶ ἀδιπνήτητον· ἀλλ' ὅτι μερισμὸς ἐστὶν ἐκεῖνος τῶν αἰσθητῶν συμβεβηκότων μόνον μετὰ τὸν ἁγιασμόν, πρὸς ῥώμην πίστεως καὶ παράστασιν ὁρατοῦ σημείου τῶν μενόντων, καὶ ἀρραβῶνα καὶ ἐφῶδιον ζωῆς τοῦ αἰωνίου.

ΑΧ. Ὅντως θαυμαστὰ καὶ παράδοξα καὶ ὑπὲρ φύσιν καὶ νοῦν καὶ ἔνοιαν ἀνθρωπίνην τὰ τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν ἀπόρρητα μυστήρια, Πάτερ ἀββᾶ. Εὐχαριστῶ δὲ σοι οὕτω καὶ ἡμῖν ἀπέδειξας ἄγαν ὁμαλώτατον, καὶ λεῖον, καὶ ἀληθὲς δόγμα, τὸν Χριστὸν παντοδύναμον, καὶ φιλόανθρωπον, καὶ ἀληθῆ θεὸν ὑποδεικνύον, ἐξ οὗ ἀπελήλαται τὸ ψεῦδος, ἐξελήλαται δὲ καὶ πᾶσα φαντασία. Ἄλλ' ἴωμεν· ἀγίως γὰρ ταῦτα πεφίλοσθηται. Μωυπέζομεν δ' εἰ μάλλον, ἐπεὶ, ὡς ὄρω, κέκλιχεν ἡ ἡμέρα.

ΑΧ. Deinceps enim equi nobis exstimulandi sunt ad iter: namque, uti video, dies

ANNO DOMINI MLVI

LEO ACHRIDANUS

NOTITIA.

(Fabric. Biblioth. Græc. ed. Harles, tom. VII, p. 715)

Leo, Bulgarorum archiepiscopus, Latinorum acer adversarius, de cujus scriptis Caveus ad an. C. 1051, qui recte *Achridenum* sive *Achridanum* appellat, (a) auctoritate Sigeberti Gemblacensis cap. 147, *De scriptoribus ecclesiasticis*, quia Bulgarorum archiepiscopi circa id temporis Achride sedem habebant (b). Contra hunc Leonem Achridanum scripsit Leo IX papa. Nullus illo aut furiosior aut petulantior contra Latinos scripsit, iudice Nic. Comneno, pag. 185, ubi citat ejus *De processione Spiritus sancti*, quod ex solo Patre procedat, et lib. 1 *Contra azymorum usum in S. Eucharistia*, id pag. 188. Trium ejus Epistolarum de azymis mentio in Beverigii cod. canonum tom. II; in Alexii Aristeni Synopsi Epistolarum canonicarum, ubi ex prima locus affertur, *Dd. 5 b*. Ex epistola prima et tertia etiam Allatius *De consensu*, pag. 1163 et 1167. Epistola ad Joannem, Tranensem in Apulia episcopum, acerrima, quam an. 1053 adversus Latinos scripsit, exstat ex Humberti Legati versione Latina apud Baronium ad illum annum, n. 23 seq. cum Leonis IX, papæ, Epistola, Cerularii et hujus Leonis inauditis, ut ait, præsumptionibus opposita, quæ exstat etiam in tomis *Conciliarum*, tom. IX Labbei, pag. 949, et tom. VI Harduini p. 927. (Fabric.) — In codd. Mon. Bavar. 112 et 113, Leonis archiep. Bulgariae, Epistola de azymis et Sabbatis missa ad quemdam Rom. pontificem. (Cat. codd. Gr. pag. 43 et 44.) — Eadem in cod. Paris. 1315, n. 2, bibl. publ. — Viudobonæ in cod. 157, n. 18, Excerpta ex Leonis metropolitæ, aliorumque Græcorum scriptor. operibus contra Latinos de processione Spiritus sancti, de azymis, de jejuniis, Sabbatis, etc. (Lambec. Comment. vol. IV, p. 339.) — In cod. Escorial. membran. Leonis archiep. Bulgariae, Epistolæ tres de annis et Sabbatis. Item de designatione et suffragio, electione, statu et privilegiis metropolitaram archiepiscoporum. Et de universo ecclesiastico statu et ordine, teste Pluero in *Itiner. per Hispan.* p. 179. (Harl.)

(a) Leo Achridanus, a Leone, archiepiscopo Bulgariae, male distinguitur in Indice Nesseliano mss. bibl. Viudob.

(b) Vide Dissertationem operibus Theophylacti præmissam, tom. CXXXIII. EDIT. PATR.

LEONIS ACHRIDANI

EPISTOLA

AD JOANNEM EPISCOPUM TRANENSEM.

(Scripta a. 1053.)

Hujus epistolæ, Latine ex Humberti cardinalis versione apud Baronium et Canisium editæ, Græcum textum nondum vulgatum ex cod. Monac. 286 chart. sæc. xv, f. 277, exscripsit et nobiscum humanissime communicavit Dr. J. Pergenræther, in Universitate Wirceburgensi professor. Michaelis Cerularii nomen in inscriptione penitus deest.

ΛΕΟΝΤΟΣ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΕΜΨΘΕΙΣΑ ΠΡΟΣ ΤΙΝΑ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΡΩΜΗΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΖΥΜΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΑΒΒΑΤΩΝ.

LEONIS
BULGARIÆ ARCHIEPISCOPI
EPISTOLA

MISSA AD QUEMDAM EPISCOPUM ROMANUM

De azymis et sabbatis *.

Dei magna dilectio et jucunda compassionis A viscera flexerunt nos scribere ad tuam sanctitatem, et per te ad universos principes sacerdotum, et sacerdotes Francorum, et monachos, et populos, et ad ipsum reverendissimum papam, et memorari de azymis et Sabbatis, quæ mystice indecenter custoditis et communicatis Judæis.

Etenim azyma et Sabbata ipsi custodire a Moyse jussi sunt; nostrum vero Pascha Christus est¹. Qui ut non juxta legem inveniretur adversarius, et circumcisus est, et legale Pascha celebravit primitus. Sic illo discedente nostrum novum operatus est. Et hoc manifestum est in Evangelio secundum Matthæum. De mystica cœna loquens evangelista sic quoque, inquit: *Prima autem die azymorum accessere discipuli ad Jesum dicentes ei: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? Qui ait: Ite ad civitatem ad quemdam, et dicite ei: Tempus meum prope est; apud te facio Pascha cum discipulis meis*². Et post pusillum: *Vespere autem facto discumbebat cum duodecim, et edentibus illis dixit*³: Amen, amen dico vobis, quia unus vestrum me tra-

Ἡ τοῦ Θεοῦ μεγάλη ἀγάπη καὶ τὰ χρηστὰ τῆς συμπαθείας αὐτοῦ σπλάγγνα ἔπαιταν (1) ἡμᾶς γράψαι πρὸς τὴν σὴν ἀγιότητα (2) καὶ διὰ σοῦ πρὸς πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς (3) τῶν Φράγγων (4), καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν αἰδεσιμώτατον πάπαν καὶ ὑπομῆσαι περὶ τε τῶν ἀζύμων καὶ τῶν σαββάτων, ἃ Μωσαϊκῶς (5) ἀποντηρήτως ἐπιτελοῦντες συγκοινωνεῖτε τοῖς Ἰουδαίοις.

Τὰ γὰρ ἀζύμα καὶ τὰ Σάββατα ἐκείνοι φυλάττειν παρὰ Μωσέως ἐνετάλησαν· τὸ δ' ἡμέτερον Πάσχα ὁ Χριστὸς ἐστίν, ὃς, ἵνα μὴ (6) νομισθῇ ἀντίθεος, καὶ περιετμήθη καὶ τὸ νομικὸν Πάσχα ἐτέλεισεν πρότερον, εἶτα ἐκείνο καταπαύσας τὸ ἡμέτερον ἐκαινούργησε. Καὶ τοῦτο δῆλον ἀφ' ὧν ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίῳ περὶ τοῦ μυστικοῦ δείπνου διαλεγόμενός, ὁ θεὸς εὐαγγελιστῆς οὕτω πῶς (7) φησι· Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον τῷ Ἰησοῦ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες αὐτῷ· Κύριε, ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἰπατε αὐτῷ· Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστι, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ μετ' ἄλλων· Ὁψίας δὲ

¹ 1 Cor. v, 7. ² Matth. xxvi, 27, 28. ³ Ibid. 20, 21.

Variæ lectiones et notæ.

(1) Cod. Ἐπιστολῆς.

(2) Cod. ἀγιότητα.

(3) Καὶ ἱερεῖς legit Humbertus.

(4) Καὶ μοναχῶν; καὶ λαοῦ; Humb. addit.

(5) Humbertus perperam legit μυστικῶς.

(6) Κατὰ τὸν νόμον add. Humbertus.

(7) Humbertus videtur legisse καί.

* Michael universalis patriarcha noræ Romæ et Leo archiepiscopus Acridia metropolis Bulgarorum, dilecto fratri Jonni Trimensi episcopo. Humbertus.

γενεσιμῆς ἀπέκλειτο (8) μετὰ τῶν δώδεκα, καὶ ἑσθιόντων αὐτῶν εἶπεν· Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ μετ' ἄλιγον εἰπόντος τοῦ Ἰούδα Μήτη ἐγὼ εἶμι, ραββί; λέγει αὐτῷ· Σὺ εἶπας· Μέχρι τούτου, ὡ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι, τὰ τοῦ νομικοῦ Πάσχα εἰσὶν· εἶτα τὰ τοῦ μυστικοῦ καὶ ἡμετέρου προσθείς ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει· Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λυβῶν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ εἶπε· Ἀδέσθε, φάγετε, τοῦτ' ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· Πιετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτ' ἐστὶ τὸ αἷμά μου τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Εἰπὼν δὲ καινήν ἰδειξεν, ὅτι τὰ τῆς παλαιᾶς παρήλαθε καὶ ἐπαύθη. Ὁρᾶτε, πῶς τὸν ἄρτον σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς καινῆς Διαθήκης ἐκάλει, ὡς ζωτικὸν καὶ ὡς ἔμπουν καὶ ὡς θερμότητος ἐμποποιητικόν. Ὁ γὰρ ἄρτος ἐκ τοῦ αἵρω τε καὶ ἐκ αἵρω καὶ φέρω ἐπὶ τὰ ἄνω λέγεται, ἀπὸ τῆς ζύμης καὶ τοῦ ἄλατος τὴν θερμότητα καὶ τὴν ἔκτασιν ἔχων· τὰ δὲ ἄζυμα οὐδὲν διαφέρει λίθου ἀψύχου καὶ πηλοῦ κλιθίνου καὶ κεράμου, κάτω προσκολλώμενα (9) τῇ γῆ καὶ τῷ καταξήρῳ πηλῷ προσφύμενα, ἃ καὶ μετὰ νηστείας καὶ πικριδῶν ὁ Μωσῆς ἐσθίειν τοῖς ἀθλοῖς Ἰουδαίους ἄπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ προσέταξε καὶ ἐνομοθέτησε λέγων, ὅτι Κακοπαθείας καὶ λύπης σύμβολά εἰσιν (10)· εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς οἱ ἄρτοι τῆς προθέσεως ἄρτοι λέγονται, ἀλλὰ καταχρηστικῶς καὶ ἀδιαφόρως οὕτω λέγονται, ὡς τὸ Ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος. Καὶ, Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἔμοι ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός· τὸ μάννα δὲ διὰ τούτων δηλοῦται. Τὴ δὲ ἡμέτερον Πάσχα χαρὰ καὶ εὐφροσύνη ἕλον ἐστὶ καὶ ἐπαίρει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς γῆς διὰ τῆς χαρᾶς εἰς τὸν οὐρανόν, ὡς παρ καὶ ἡ ζύμη διὰ τῆς ἰδίας θερμότητος τὸν ἄρτον, ὅς καὶ ἄλατος καὶ ζύμης μετέχων (11) πάσης ἡδύτητος ἀνάμεστός ἐστι· τὸ δὲ ἄζυμον μῆτε ζύμην μῆτε ἄλας ἔχων πηλός ἐστι ξηρός. Ἡ οὐκ ἀκούετε τοῦ Χριστοῦ λέγοντος τοῖς μαθηταῖς, ὅτι Ὑμεῖς ἐστέ τὸ ἄλας τῆς γῆς, καὶ ὅτι Ὁμοιωθῆ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμη, ἢ λαβῶσα γυνὴ ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ὥς οὐ ἐξυμώθη ὅλον; Γυναίκα τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν καλεῖ· σάτα τρία τρεῖς εἰσὶ μύδιαι πληρέσταται τὴν χάριν, οἱ κρυφιομύσιως (12) τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα αἰνέττονται, ἐνοῖς (13) ἡμεῖς πνευματικῶς ἀεὶ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν· ὦν οὐδόλωσ τὸ πῆλινον ἄζυμον μετέχει. Εἰ

diturus est. Et post pusillam dicente Juda : Nunquid ego sum, Rabbi? dicit ei : Tu dixisti. Hucusque, o Dei homines, universa legalis Paschæ sunt : deinde quæ mystici et nostri sunt addidit evangelista, et dixit : Edentibus autem illis, accepit Jesus panem et fregit, et dedit discipulis suis et dixit : Accipite et comedite ; hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Et accipiens calicem, gratias egit, et dedit illis, dicens : Bibite ex eo omnes, hic est sanguis meus novi Testamenti. Dicendo enim, novi, ostendit quomodo ea quæ veteris fuerunt Testamenti, cessaverunt. Aspicite quomodo panem corpus suum sub novo Testamento vocavit, sicut vivificum et plenum Spiritu, et sicut caloris demonstrativum. Vos quidem panem, nos arton dicimus. Arton autem interpretatur elevatus, et sursum portatus, a fermento et sale calorem et elevationem habens ; azymæ autem nil distant a lapido sine anima, et luto lateris deorsum consumptæ terræ, et sicco luto comparatæ, quas cum amaritudinibus Moyses comedere miseris Judæis semel in anno legem constituit, dicens, quoniam malæ passionis et tribulationis symbola sunt. Et nostrum Pascha gaudium, et lætitia totum est, et extollit nos ab humo propter gaudium ad cælum, sicut et fermentum propter proprium calorem panem, qui panis omni suavitate repletus est. Azymæ vero neque sal, neque fermentum habentes, lutum est aridum. Aut non audistis Jesum dicentem discipulis suis : Quia vos estis sal terræ, et quoniam Simile est regnum cælorum fermento, quod accipiens mulier abscondit in farinae satis tribus, usque dum fermentaretur tota? Mulierem sanctam Ecclesiam vocat ; satis vero tribus modis repletis, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, quorum nequaquam lutulentæ azymæ sunt participes. Dicit enim et David de Christo : Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, qui, ante Moysen et Abraham cæli, et terræ et cæterarum creaturarum agnoscens Dominum, exurgens obtulit isti panem et vinum. Ideo dicit divinus Apostolus : Quoniam si consummatio per Leviticum sacerdotium erat, non secundum ordinem Melchisedech, sacerdos Christus diceretur. Et quia, translato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat, quæ lex lutulenta constituit azyma Judæis custodire.

8 Matth. xxvii, 25. 9 ibid. 26, 28 ; Hebr. viii, 13. 10 Exod. xii, 8 ; Num. ix, 11 ; Deut. xvi, 5. 11 Exod. xxix, 32. 12 Matth. v, 13. 13 Matth. xiii, 33. 14 Psal. cix, 4 ; Hebr. vi, 20 ; vii, 17. 15 Gen. xiv, 17-19. 16 Hebr. vii, 11, 12.

Variæ lectiones et notæ.

(8) Hæc quæ immediate sequuntur, apud Humbertum differunt, qui et ista præmisit : « Vos qui dicit panem, » etc.

(9) Cod. προσκολλημένα.

(10) Sequentia εἰ γάρ — δηλοῦται desunt apud Humbertum. « Si enim et in veteri fodere panes propositionis ἄρτοι dicuntur, abusive tamen et indiscriminatum sic dicuntur, ut illud : Panem cæli dedit eis et panem angelorum manducavit homo (Psal. lxxvii, 24, 25). Et : Fugerunt mihi lacrymæ

meæ panis die ac nocte (Psal. xli, 5) ; manna autem per hæc significatur. »

(11) « Qui et salis et fermenti participes, » desunt apud Humbertum.

(12) Desunt apud Humbertum verba : « Maxime gratia repleti, qui crypto-mystice. »

(13) Desunt ista apud Humbert. « In quibus nos spiritualiter semper vivimus et movemur et sumus » (Act. xvii, 28).

γὰρ (14) καὶ τὴν ἑνὴν τὴν ἄλλαν καὶ ἡ ζύμη, εἰς τὴν ὁ Χριστὸς ἐν τοῖς ὀνόμασι τούτων τοῖς μαθηταῖς ἐδηλοῦτο (15) καὶ τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου ἀναζύμω Πνεύματος φῶς αὐτοῦ τοῦ κόσμου καὶ ζύμη τέθεικεν; Ἄλλ' ὅρα μοι πάλιν, τί ψάλλον περὶ τοῦ Χριστοῦ ὁ Δαυὶδ λέγει· *Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ*, ὃς πρὸ τοῦ Μωσῆος καὶ τοῦ Ἀβραάμ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ τῶν λοιπῶν κτισμάτων γνοῦς τὸν Θεὸν ἐκ Παρθένου (16) καὶ ἀγενεαλογήτως ἐν τοῖς λογίοις φερόμενος καὶ ἀρχιερεὺς λεγόμενος, ἀναστὰς ἔδωκεν αὐτῷ ἄρτον καὶ οἶνον, τὴν καθ' ἡμᾶς (17) ἐν τούτοις ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ (18) θείαν λατρείαν ἀνοθεν προτυπῶν. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεὸς Ἀπόστολος, ὅτι *Εἰ ἢ τελείωσις διὰ τῆς λευιτικῆς ἀρχιερωσύνης ἦν, οὐκ ἂν κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ ὁ Χριστὸς ἱερεὺς ἐλέγετο, καὶ ὅτι μετατιθεμένης τῆς ἱερωσύνης ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετᾴδεται ἡ ἔκτασις*. Παυθέντος οὖν τοῦ νόμου κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰ ἄζυμα παύονται.

Idem ipse magnus Paulus ad Corinthios prima A Epist. de his loquens ait : *Fratres, ego accepi a Domino, quod ei tradidi vobis; quoniam Dominus, in nocte qua tradebatur, accepit panem, et gratias agens fregit, et dicit: Accipite et comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter et de calice: Hic est calix Novum Testamentum in meo sanguine; hoc facite, quotiescunque bibetis in meam commemorationem* 13. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis* 14. Ἄζυμα vero neque commemorationem habent Domini, neque mortem illius annuntiant, sicut Moysaicae, et ante mille quadringentos annos ex lege constitutae, et per Novum Testamentum, hoc est per sanctum Evangelium, et per Christum ma-

ledictae et derelictae. B

At Sabbata vero quomodo in Quadragesima Judaice observatis? Aut non audistis Evangelium loquens quia, transeuntes discipuli in Sabbatis caeperunt iter agere, evellentes spicas et comedentes. Dicebant autem Judaei ad Christum: *Vides quid isti faciunt in Sabbatis? Qui dixit: Etiam. An nescitis quid egit David cum esuriret ipse, et qui cum eo erant, quomodo intravit in templum, panes propositionis comedit, etc.?* Et quia Sabbatum propter hominem factum est, non homo propter Sabbatum 15? Qui et dicebant: *Quoniam homo iste non est ex Deo, qui Sabbatum non custodit* 16. Et iterum loquente Christo in Sabbato, et ei qui manum aridam habebat 17, similiter et ei qui demonis

Αὐθις ὁ αὐτὸς μέγας Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτη Ἐπιστολῇ περὶ τούτων διαλεγόμενος ἐν τῇ περικοπῇ τῇ ἀναγινωσκομένη κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην πέμπτην (19) λέγει· Ἄδελφοί, ἐγὼ παρέλαθον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος ἐν τῇ νυκτὶ, ἣ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε, Ἄδελφες, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλάμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὁμοίως καὶ περὶ τοῦ ποτηρίου· Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὅσακις (20) γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε. Τὰ δὲ ἄζυμα οὐτε ἀνάμνησιν ἔχουσι τοῦ Κυρίου, οὐτε καὶ θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλουσιν, ὡς Μωσαϊκὰ καὶ πρὸ χιλιῶν ἑξακο-

Καὶ τὸ Σάββατον πῶς κατὰ τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν Ἰουδαϊκῶς φυλάττεται; ἢ οὐκ ἀκούετε τοῦ Εὐαγγελίου λέγοντος, ὅτι Ἐρχόμενοι οἱ μαθηταὶ ἐν τοῖς Σάββασις ἤρξαντο ὁδοὺ ποιεῖν τιλλοῦτες τοὺς στάχυας καὶ ἐσθλοῦτες; Ἀντὶ τοῦ (24) ἀρχὴν τῆς καταλύσεως τοῦ νόμου τὴν τοῦ Σαββάτου ἐποιοῦν κατάλυσις, ὁδὸν εἰς ἀθέτησιν τοῦ νόμου εἰσάγοντες. Ἐλεγον δὲ οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Χριστόν· Ὁρᾷς, τί οὗτοι ποιοῦσιν ἐν τοῖς Σάββασις; Ὁ δὲ εἶπε· Ναί. Ἡ οὐκ ἀκούετε τί ἐποίησε Δαυὶδ, ὅτε ἐπειρασε αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσήλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγε, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ὅτι τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον

13 I Cor. xi, 23-26. 14 Matth. xii, 1-4; Luc. vi, 1-4; Marc. ii, 23-27. 15 Joan. ix, 16. 16 Matth. xii, 10 seqq; Luc. vi, 6 seqq.

Variæ lectiones et notæ.

(14) Usque ad vocem ψάλλον hæc omnia absunt a textu Humberti, scilicet verba: « Si enim malum esset sal et fermentum, cur Christus in nominibus horum discipulos significavit et sancti Spiritus gratia fermentata eos lucem mundi (Matth. v, 14) et fermentum posuit? »

(15) Cod. ἀλατῶ. Certe mendum est et lacinias suspicio oritur.

(16) Verba ἐκ Παρθένου — λεγόμενος, desunt apud Humbertum « ex Virgine et sine genealogia in divinis oraculis fertur et summus sacerdos dicitur » (Hebr. vii, 3).

(17) Desunt rursum in textu Latino verba: « Divinium cultum an-iquitus præsignificans, qui nostra

etate per hæc in spiritu et veritate exhibetur. »

(18) Cod. ἀληθείας.

(19) « In pericope, quæ legitur magna feria quinta hebdomadae sanctæ, » omittit. apud Humb.

(20) Cod. ὡσαύκις.

(21) Quadragesimos pro sexcentis habet Humbert.

(22) Cod. νομοθετήματα.

(23) Interpret. Humbert. habet: *maledictæ* (καταρθηθέντα).

(24) Verba hæc: « Loco dicendi: Initium destructionis legis faciebant Sabbati destructionem, viam aperientes ad legis abrogationem, » desunt in textu Latino.

ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον. Οἱ δὲ ἔλεγον· Οὗτος οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ; ὅτι τὸ Σάββατον οὐ τηρεῖ. Καὶ πάλιν εἰπόντος τοῦ Κυρίου (25) ἐν τῷ Σαβάτῳ τῷ ἐξηραμένῳ ἔχοντι τὴν χειρὰ (26) ὁμοίως καὶ τὴν τῷ δαιμονίῳ πνεύματι συνεχωμένην ἐν τῷ Σαββάτῳ ἐθεράπευσεν καὶ γογγυζόντων τῶν Ἰουδαίων καὶ τὰ ὅμοια λεγόντων, λέγει· ὁ Χριστός· Ὑποκριταί, ἕκαστος (27) ὕμῶν οὐ λύει τὸν ὄνον αὐτοῦ ἐν Σαββάτῳ ἀπὸ τῆς φάτνης, ἢ καὶ τὸν βούρ, καὶ ἀπαγαγὼν ποιεῖσι αὐτόν; Καὶ ἐπὶ τοῦ παραλότου δὲ ὁμοίως, ὃν ὕψις ἐν Σαββάτῳ ἐποίησε, καὶ διὰ τοῦτο οἱ τὰ Σάββατα μετὰ τῶν ἀζύμων φυλάττοντες, καὶ λέγοντες Χριστιανοὶ εἶναι, οὔτε Ἰουδαῖοι οὔτε Χριστιανοὶ καθαροὶ εἰσιν, ὅμοιοι ὄντες δορᾶ (28) παρδάλωος, ὡς ὁ μέγας λέγει Βασίλειος, ἧς ἡ θριξὶ οὔτε μέλαινά ἐστιν οὔτε δὲ ὄλου λευκή.

Πῶς δὲ καὶ τὰ πικρὰ οἱ τοιοῦτοι ἐσθίουσιν, οἷς τὸ αἷμα αὐτοῦ συγκέκραται; ἢ οὐκ οἴδατε, ὡς ψυχὴ παντὸς ζώου τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐστὶ καὶ ὅτι ὁ ἐσθίων αἷμα ψυχὴν ἐσθίει; πλὴν κρᾶα, φησὶν ἡ γραφή, ἐν αἵματι ψυχῆς οὐκ ἔδεσθη· καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον (29) αἷμα ἐκζητήσω ἐκ χειρὸς τῶν θηρίων, καὶ ἐκ χειρὸς ἀνθρώπου ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐκζητήσω αὐτό (30). Καὶ πάλιν κατὰ τοῦτο οὔτε (31) ἔθνη καὶ καθαροὶ εἰσιν (κάκεινοι γὰρ σφάττοντες οἱ πλείονες ἐσθίουσιν) οὔτε (32) Ἰουδαῖοι καθαροὶ (κάκεινοι γὰρ οὔτε αἷμα οὔτε πικρὰ ἐσθίουσιν), ἀλλ' οὔτε Χριστιανοὶ καθαροὶ, κρᾶσιν θολερᾶν καὶ χύσιν τῇ θρησκείᾳ αὐτῶν εἰσάγοντες καὶ τὸ κατ' εἰκόνα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀπολύοντες.

Ὅτι δὲ καὶ τὸ Ἀλληλουῖα κατὰ τὴν Τεσσαρακοστὴν οὐ ψάλλετε (33), ἀλλὰ κατὰ τὸ Πάσχα μόνον· ὅπερ ἐρμηνεύεται· Ὁ Κύριος ἦλθε, καὶ αἰρεῖτε, ὑμνεῖτε καὶ εὐλογεῖτε αὐτόν. Κατὰ τοῦτο οὖν μηδὲ τὸ Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπεφάνη ἡμῖν, μηδὲ τὸ Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, ψάλλετε· καὶ τοῦτο γὰρ Ἀλληλουῖα ἐστὶ.

Τίς ἡ τοσαυτὴ ὑμῶν ἐπὶ τῶν τοιούτων πλάνη; οὐκ ἀναβλέψετε, οὐ νοήσατε, οὐ διωρθώσαθε ἑαυτοὺς καὶ τὸν λαόν, ὡς μέλλοντες κριθῆναι περὶ τούτων ὑπὸ Θεοῦ; οὐ καταλείψετε τὸ λέγειν (34)· οὕτω Πέτρος καὶ Παῦλος [καὶ Βενέδικτος (35) καὶ οἱ λοιποὶ ἐδίδαξαν]. Ἀπατάτε ἑαυτοὺς καὶ τὸν λαόν ἐν τούτοις. Ἄ δὲ ἔγραψα, ταῦτά ἐστιν, ὁ Πέτρος καὶ Παῦλος] καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ ὁ Χριστὸς ἐδίδαξε, καὶ αἱ ἄγιοι καὶ αἱ οἰκουμηνικαὶ ἐπιστὰς σύνοδοι κυριώσασαι ἐθεβαίωσαν (36), καὶ ἡ ἀγία καὶ

A spiritus habebat, in Sabbato mundato, et in murmurantibus Judæis et multa dicentibus dicit Christus: *Hypocritæ, unusquisque vestrum non solvit asinum a præsepere, aut bovem suum, et ducit ad aquam* 17? Et paralytico similiter, quem sanum fecit. Et ideo hi, qui Sabbata cum azymis custodiunt, neque Judæi, neque Christiani sunt, sed similes sunt leopardo, sicut dicit magnus Basilius, *cujus capilli nec nigri sunt, nec omnino albi.*

Quomodo autem et suffocata hi tales comedunt, in quibus sanguis tenetur? aut nescitis, quod omnis animalis sanguis sit anima ipsius, et qui comederit sanguinem, animam comedit 18? Et idcirco secundum hoc nec gentiles ex toto sunt, illi autem occidunt, aut plagantes comedunt.

Et iterum: *Alleluia* in Quadragesima non psallitis, sed semel in Pascha tantummodo, quod interpretatur: *Dominus venit* 19, *laudate, hymnum dicite, et benedicite eum.* Ergo, secundum hoc, neque *Domini Dominum*, neque *benedictus qui venit*, psallitis 20. Et istud vero *Alleluia* Hebraice dictum est.

Cur tantam deceptionem horum talium non aspiciatis, nec intelligitis, neque corrigitis populos, et vosmetipsos, sicut qui debent judicari ex his a Deo? Non derelinquitis quod dicitur, quod hoc Petrus, et Benedictus, et Paulus et cæteri docuerunt? deceptistis vos ipsos, et populum in istis. Quæ vero scripsit ea sunt quæ Petrus et Paulus et cæteri apostoli, et Christus docuit, et sancta atque catholica Ecclesia susceptit et custodit religiose, quæ et vos correcti custodite. Azyrna vero, et

17 Luc. xiii, 15. 18 Levit. xvii, 14. 19 Psal. cxvii, 27. 20 Matth. xxi, 9.

Variæ lectiones.

(25) Cod. εἰπόντι τῷ Κυρίῳ Humbert. « Loquente Christo; » locus corruptus videtur.
 (26) Addendum videtur: « ἔχεινον τὴν χειρὰ σου (Matth. xii, 13).
 (27) Cod. ἕκαστον.
 (28) Cod. δορᾶ.
 (29) Cod. ἡμέτερον.
 (30) Hæc verba: *Verumtamen carnem cum sanguine non comedatis; sanguinem enim vestrum requiram de manu bestiarum, et de manu hominis fratris ejus requiram eum* (Gen. ix, 4, 5), in textu Latino desiderantur.
 (31) Cod. οὐδέ.
 (32) Desunt ista in textu Latino usque ad finem paragraphi quæ ita reddi possunt: « Neque Judæi puri (illi enim neque sanguinem neque suffocata comedunt), sed neque Christiani puri mitionem impuram et fusionem cultui eorum inducentes et id quod secundum imaginem orthodoxæ fidei est dimittentes. »
 (33) Cod. ψάλλεται.

(34) Ab his verbis plura in Græco exemplari deficiunt; atque codicis nostri scriptori similia verba Πέτρος x. τ. λ. causa fuisse videntur, ut negligeret et oscitanter ea præteriret, quæ interpres Latinus suppeditat. Sane verba illa οὐκ ἀναβλέψετε τὸ λέγειν flagitant, ut in sequentibus Latinorum sententia quædam producatur; hæc vero alia esse nequit nisi quæ in versione Latina legitur. Nullo modo hic interpolationis interpres accusandus est, et textus concinne se habet, ut eum supra verbis ex Latino desumptis reddidimus. Ea vero uncis inclusa sunt, ut quæ ex versione apud Humbertum vulgata desumpsimus, a codicis nostri textu apto discernantur.
 (35) Benedictum tunc in Occidente adeo celebrem a Græco scriptore hic ex Latinorum sententia cum apostolis commemoratum fuisse, nihil mirum est. In Lat. versione ante Paulum nominatur.
 (36) « Et sancta et universalis septem concilia confirmarunt et corroborarunt; » desunt hæc in textu Latino.

custodias Sabbatorum projicite miseris Judæis; A similiter et suffocata barbaris gentibus, ut flammæ puri in recta et immaculata fide, et unus grex unius pastoris Christi. Cujus in cruce divino sanguine inebriati laudamus puri pure Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, universa Mosaicæ legis, et ab eo custodita derelinquentes sine Deo Judæis, qui velut cæci perquirentes Christum, lumen amiserunt, permanentes in umbra, sicut insipientes perperuo.

αὐτόν, οὗ τῷ ἐπὶ σταυροῦ θείῳ αἵματι συγκαθέντες δοξάσωμεν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, πάντα τὸν Μωταϊκὸν νόμον καὶ τὰς ἐν ἐκείνῳ παρατηρήσεις ἐγκαταλιπόντες τοῖς Ἰουδαίοις, οἵτινες ὡς τυφλοὶ ψηλαφῶντες (37) τοῖχον, τὸ φῶς ἀφέντες προσμένουσι τῇ σκιᾷ ὡς ἄφρονες ἀείποτε καὶ ἀσύνετοι (40).

Hæc autem, homo Dei, et multoties ipse cum B populo agnoscens docuisti esse, et correctus scriptistis multis similem consuetudinem habentibus, et ut habebas salutem animæ tuæ, mitte principibus sacerdotum, et sacerdotibus, et adjura, ut per hæc seipsos corrigant, et Dei populum, ut Dei mercedem in istis habeas; et si hoc feceris, propono et per secundam scriptionem majora, et perfectiora his tibi scribere, fidei vera ostensione et firmamento animarum, pro quibus Christus posuit animam suam.

ἀληθοῦς καὶ θεῆας πίστεως καὶ δόξαν Θεοῦ καὶ σωτηρίαν τῶν καλῶς καὶ ὀρθοδόξως πιστεύειν αἰρουμένων, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς εὐκαίρως (40) τέθεικε τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν.

Variæ lectiones.

(37) Hanc vocem *infidelibus* omisit Latinus interpretes.

(38) Verba hæc: *Qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat ipse* (Ezech. xviii, 23; xxxiii, 11; II Petr. iii, 9), omisit interpretes Latinus.

(39) Cod. ψηλαφῶντες.

(40) Duo postrema verba *et amentes* desunt apud Latinum interpretem.

(41) Male interpretes imperativum neplexit.

(42) Cod. οὕτως.

(43) « *Episcoporum earum, quæ sunt in Italia, sedium,* » omisit interpretes.

(44) « *Sicut et in cæteris tuis bonis operibus,* » deest in Lat.

(45) « *Ad ostensionem prius veræ et divinæ fidei et gloriam Dei et salutem eorum, qui recte et orthodoxe credere desiderant,* » deest in Lat. textu.

(46) « *Tempore opportuno,* » omisit interpretes.

ANNO DOMINI MLVIII.

NICETAS PECTORATUS.

NOTITIA.

(Fabric. Biblioth. Græc. ed. Harles. tom. VII, p. 715.)

Nicetas Pectoratus, sive Sterno (στηθάτος), presbyter et monasterii Studiensis, quod CPoli fuit, monachus, acer Latinorum et Armeniorum adversarius circa annum Christi 1033, de cujus scriptis consulenda quæ observavit Caveus. Ex libro [*De process. Spiritus sancti ex solo Patre*], de *asymis, Sabbatorum jejuniis et nuptiis sacerdotum contra Latinos*, locum Græce etiam profert Allatius lib. *De purgatorio*, p. 870 (1). Hunc Nicetam, a papæ apocrisiariis consecutum perfectam propositionum suarum

(1) Conf. Allatium *De Eccl. occid. et orient. perp. consens.* II, 9, § 6. (Harl.)

solutionem, interm sponte anathematizasse omnia dicta et facta vel tentata adversus Romanam sedem, sicque ab eis in communionem receptum, effectum esse eorum familiarem amicum, scribit Wibertus, in Vita S. Leonis, II, 5. Idem tradit, inactivam Responsonem cancellarii Romani Friderici, Nicetæ oppositam, fuisse de Latino translata Græce et coram imperatore recitatam; Nicetam vero eoactum (2) damnare et comburere sua scripta, habita disputatione apud monasterium Studii in urbe CPolitana. (FABR.) Conf. de illo Guil. Cave, *Hist. litt. SS. Eccl.* tom II, p. 136; Hamberg. *Z. N.* III, p. 759; et Saxii, *Onom.* II, p. 181; Schroeckh. *Hist. eccl.* XXIV, p. 219 seq. — Nicetæ Pectorati, Libell. contra Latinos editus et ab apocrisiariis apostolicæ sedis CPoli repertus, Latine cum Refutatione Humberti, Patris purpurati (de quo vide Saxii *Onom.* II, p. 180, et quos ille laudat) in H. Canisii *Lect. antiq.* tom. III, p. 308, ed. Basnage. — Ejusdem carmen iambicum in Simeonem Junioem, Gr. et Lat. in L. Allatii, *Diatribæ de Symeonibus*, pag. 168. — In mss. codicibus Laur. Mediceis et Vindobon. Cæsar. servantur varia; in cod. Med. 19, n. 3, et cod. Vindobon. 240, n. 6, Opusc. ineditum, capitum asceticorum tres centuriæ. V. Bandin. *Codd. Gr. bibl. Laurent. L.* p. 262, et Lambec. *Comm. de bibl. Cæsar.* V, p. 216. — In cod. medic. 16, n. 25, plut. 9, et Cæsareo cod. 247, n. 21, atque cod. 233, n. 7, ad Latinos *De azymis, jejuniis Sabbati et nuptiis sacerdotum.* (Bandin. *ib.* p. 415; et Lambec. V, p. 265 seq. ac p. 476.) — In cod. 30, plut. 10, est Ἐκλογὴ capitum ex sanctis Patribus. Præfatio, quæ præcedit, a Montfaucon. in Catal. tribuitur Nicetæ. Ex Niceta autem aliisque scriptoribus eccles. quorum nomina in margine sunt ascripta, adornata est hæc collectio, teste Bandin. l. c. p. 494 seq. — In cod. Cæsar. Vindob. 283, n. 9, est ejusdem Oratio prima invectiva contra blasphemam Armeniorum hæresin, ut scribit Lambec. V, p. 477. — In cod. 256, n. 18, Excerpta ex Photii, Nicetæ Stethati aliorumque Græcorum opp. contra Latinos, *de processione Spiritus sancti, de azymis, etc.* (Lambec. IV, p. 339.) — In cod. 45, n. 56, Nicetæ Stethati centuria tertia Epistolarum, Epistolæ tres *de canonibus ecclesiasticis.* (Lambec. VIII, p. 941 seq.) — In cod. Barocc. 69 bibl. Bodlei. Nicetæ Pectorati centuria II. — Ejusdem Περὶ τοῦ κατ' εἰκόνα. — Inter codd. Norfolc. Græc. (Cat. codd. Angliæ, tom. II, p. 84) n. 5434, Nicetas Pectoratus, de cœlesti Hierarchia, et Nicetas diaconus, ad Nicetam Pectoratum. — Taurini, in bibl. Reg. cod. 180, tres Centuriæ capitulorum asceticorum. — Cod. 200, n. 13, et 288, fol. 134, *De azymis, de jejuniis Sabbati et de nuptiis sacerdotum.* — cod. 332, *De anima et de paradiso*; tertium, in Proœmio memoratum opusc. *De hierarchia angelica et ecclesiast.* Desideratur in illo cod. V. Catal. codd. Gr. Taur. p. 269, 298, 384, 415. — In cod. Veneto Marciano. 575, Nicetæ Stethati Op. *In Hexaemeron.* Dividitur in capita 15, quorum primum inscribitur: Λόγος περὶ ψυχῆς καὶ πρώτων περὶ ἀγγέλων. — *De paradiso terrestri*, capita 5. — Aliud opus in cap. 8 distributum, quorum primum inscriptum est: Λόγος προσηπτικὸς εἰς μετανοίαν, etc. V. Car. codd. Gr. Venet. p. 301, ubi confector Catalogi: « Hæc Nicetæ, ait, opera non recensentur a bibliothecarum scriptoribus, quos vidimus. » Sed forsam partim partes opusculorum sunt, partim eadem opuscula ipsa, quæ tum in cod. Paris. mox memorando aliisque nominantur, tum quæ in bibl. Escorial. exstare, et a Pluero Nicetæ, monacho, ascripta fuisse supra in Niceta monacho, vidimus. — Parisiis in bibl. publ. cod. 362, n. 13, Capita ascetica in tres centurias divisa. — In cod. 2747, n. 2, liber *De paradiso intellectuali, De libertate, De natura actionum, De anima facultatibus et oratione.* — Symeonis, theologi, Vita a Niceta Stethato scripta. V. FABR. B. Gr. vol. VII, *De elogis vitisque* SS. p. 142, ed. vet.; et vol. VIII, p. 136, inter *Melodos Græcorum* Nic. in librum hynnorum Symeonis ms. in bibl. Bodlei. cod. 5 Barocc. (HARL.)

(2) Ab imp. Constantino, monomacho, hortantibus Humberto cardinale, cæterisque sedis apostolicæ legatis. V. Baron. *Ann. eccles.* tom. XI, a. 1054, n. 20, 21. (HARL.)

NOTITIA ALTERA.

(Ex Leone Allatio in Diatribæ de Nicetis, apud Maium *Biblioth. nova Patrum*, tom. VI.)

Nicetæ monachi scribit Possevinus in bibliotheca Sfortiana haberi cod. 406, *De anima librum unum; De paradiso contemplationem; Epistolas aliquot; De hierarchiis.* Hunc porro Nicetam esse monachum et presbyterum Studii, cognomento Stethatum, colligo ex indice ms. Græco bibliothecæ Escorialis, in qua inter alia Stethati et hæc recensentur: Περὶ ψυχῆς· περὶ παραδείσου· εἰς τὴν οὐρανίαν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν. *De anima; De paradiso; In cælestem et ecclesiasticam hierarchiam.* Quare de hoc Stethato, quæ libro II, *De consensione utriusque ecclesiæ* scripsimus, in medium proferamus: *Hoc nefario Cæsararii exemplo, alii quoque in Græcia, qui se eo usque tacitos ac reverentias continuerant, rubore excusso, palam non ore sed scriptis editis in Romanam Ecclesiam oblatrare cœperunt; eaque ipsa ætate Cæsararii Nicetas quidam ex monasterio Studii, cognomento Stethatus, quem Latine dixerunt Pectoratum, multa Latinorum, et præcipue de Spiritu sancto, de azymis, de Sabbato, et nuptiis sacerdotum criminatus*

est. Syntagmatis principium est: Καλή πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, ὧ πάντων ἐθνῶν σοφώτατο: Ῥωμαῖοι καὶ εὐγενέστατοι. Scriptum in eadem urbe condemnatum, approbante quoque imperatore flammis exarsit. Ut videtur tamen, vel Cœcularii, vel ipsius auctoris studio renatum, adhuc in bibliothecis perdurat; ut uno eodemque tempore, et malo auctoris animo, et argumentorum ac rationum futilitate perpensa, illum detestemur, hæc vero proposita diluamus, et eorum simul amentiam, qui ista tanti faciunt, deprecemur. Nec alium huic esse puto, quam quem incogitanter nimis, anonymus de dissidio Græcorum et Latino-rum Basilium nuncupat. Ὁ τε Πέτρος πατριάρχης Ἀντιοχείας, Νικόλαος ὁ Μεθώνης, καὶ Βασίλειος ὁ ἱερομόναχος ἀπὸ τῆς Στουδίου μονῆς, ὅστις καὶ λατινολέκτης (lego Λατινελέγκτης) ἐκλήθη διὰ τὸ ἠκριθ-μένως καὶ σαφῶς εἰς πλάτος ἐλέγξει καὶ παραστήσαι αὐτοῖς διὰ πλειόνων παραδειγμάτων καὶ μαρτυ-ριῶν, ὅτι τὰ ἔθνη ταῦτα ἄπερ κρατοῦσιν, ἤγουν τὰ ἄζυμα, ἡ τήρησις τῶν σαββάτων, ἡ ἀδιαφορία τῶν πνικτῶν, αἱ ἀνακαθάρσεις καὶ οἱ βαντισμοί, αἱ καταλύσεις τῶν τετραδοπαρασκευῶν, καὶ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, καὶ τὰ λοιπὰ ἄπερ ὀπισθεν λεπτομερῶς γράφουσιν, ταῦτα πάντα ἐλέγξας καὶ παραστήσας αὐτοῖς, ὅτι ἔξω καὶ ξένα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ἔξω τῆς διδαχῆς, καὶ παραδόσεως τῶν ἀγίων ἀποστόλων εἰσι, καὶ τὰ ἐξῆς. Petrus patriarcha Antiochenus, Nicolaus Methonensis, et Basilius Hieromonachus ex monasterio Studii, qui ab arguendis reprehendendisque Latinis, Latinelentæ nomen habuit. Namque ille plane, accuratè et profizioribus scriptis redarguit, et multis argumentis atque testimoniiis comprobavit ritus, quos illi observant, azyma nempe, Sabbatorum jejunium, suffocatorum indifferentiam, expurgationes et aspersiones, feriarum quartæ et sextæ solutiones, et sancti magnique quadragesimalis jejunii et reliqua, quæ retro singulariter recensentur, extra esse et aliena a fide orthodoxa, et doctrina, et sanctorum apostolorum traditione. Ita, inquam, sentio, donec mihi aliquid de Basilio isto, si quis fuerit, codices manuscripti suggerent. Nicetæ, quemadmodum et Michaeli Constantinopolitano, et Leoni archidiacono, respondit Humbertus cardinalis, episcopus Silvæ Candidæ; qui exstat ad calcem tom. XI Baronii, et tomo VI Antiquarum lect. Canisii, qui hæc Humberti monumenta ex Bavarica bibliotheca deprompsit, et vulgavit. Tractatus, qui in Græcia exarsit, conservatus est in plerisque Italiæ bibliothecis, Mediolanensi, Cryptoferratensi et Barberina. Illius meminisse Sigebertum tradit Possevinus, posuisseque in Apparatu non ut legatur, sed ut ablegetur, cum de conjugio sacerdotum, deque aliis ejusmodi, in quibus Græci et Latini dissentiant, agat. Quanquam quod errores Armeniorum oppugnat, aliquid fortasse ad rem dixerit. Verum, fateor, tractatus iste est adeo tenuis enervisque et rationibus adeo incomptis constabitur, ut sine animorum offendiculo manibus omnium teri possit, et potissimum Humberti Silvæ Candidæ respon-sione docta et accurata convulsus et refutatus. Tractatum ejusdem de azymo refutavit Hilario mona-chus, oratione de pane Græcorum mystico, et Latino-rum azymo, edita a me Græce et Latine in primo tomo Græciæ orthodoxæ, quæ incipit: Ἐν τῷ μὲν διαλέγεσθαι με περὶ ἄρτου μυστικοῦ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἄζυμου τῶν Λατίνων, ἐδείχθη μοι λόγος ἦτοι ἐξήγησις τινὸς Νικήτου, Πατρὸς ἐν τοῖς Ἑλλήσι σοφωτά-του, ἐν ᾧ μὲν πολλὰ περὶ τῶν ἄζυμων ἐν τῷ δειπνῆν τοῦ Χριστοῦ ταῦτα εἰς τοὺς Λατίνους ἀφήγηται. Cum de mystico Græcorum pane, et Latino-rum azymo dissererem, oratio mihi quædam, sive expositio Nicetæ ejusdam, Patris inter Græcos doctissimi, ostensa est, in qua ille pleraque de azymis in cæna Domini, sed hæc adversus Latinos discurrebat. Et infra, eum vocat ἄνδρα παιδαγωγούμενον, virum eruditum et doctum.

Scriptis etiam, ut advertit Possevinus, adversus errores Armeniorum, nempe λόγον στηλιτευτικὸν κατὰ τῆς τῶν Ἀρμενίων αἰρέσεως. *Orationem confutantem Armeniorum hæresim. P. Τὴν συγχυτικὴν τῶν δύο φύσεων. In Vaticana, cod. 4205.*

Περὶ τοῦ διὰ χειρῶν ἀσπασμοῦ. *De salutatione per manus. P. Ἄλλ' οὐδὲ ὁ διὰ χειρῶν ἀσπασμός (α).*

Κατὰ Λατίνων, ἐν οἷς βλασφημοῦσιν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγοντες ἐκ τοῦ Υἱοῦ τοῦτο ἐκπορεύεσθαι. *Adversus Latino-rum blasphemias in Spiritum sanctum, asserentium ἐκ Filio illum procedere. P. Τὸ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λέγειν, περὶ Θεοῦ λέγειν ἐστίν. Et hinc videntur desumpti syllogismi contra Latinos, qui dicuntur exstare in bibliotheca Bavarica, sub Nicetæ Byzantini nomine cod. 120. Hujus item Hugo Ætherianus mentionem facit in suo opere contra Græcos pro Latinis, nisi alius sit. Et verisimile est, Nicetæ cognomines in illa civitate, et tanta blaterantium procacitate et copia, multos fuisse, qui nunc obscuri atque illaudabiles sub pulvere delitescunt.*

Vidi præterea, cum essem Chii: Νικήτα μοναχῷ καὶ πρεσβυτέρου τοῦ Στουδίου, τοῦ ἐπίκλην Στηθάτου (non bene recorder modo) κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν. *Nicotæ monachi et presbyteri Studii, cognomento Stethati, secundum interrogationem et responsonem. Index manuscriptorum Escurialensis explicat: Καὶ ἄλλοι λόγοι κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν. Et sermones alii secundum interrogationem et responsonem.*

Item Stethato tribuuntur Γνωστικῶν κεφαλαίων ἑκατοντὰς α'· πρακτικῶν ἑκατοντὰς β'· φυσικῶν ἑκατοντὰς γ'· καὶ ἕτερα κεφάλαια δ'. *Gnosticorum capitum centuria prima, practico-rum centuria secunda, physico-rum centuria tertia, et alia capita decem. Quæ servantur etiam in Escuriali. Ita Index illius ma-nuscriptus.*

Concinnavit et præmium in librum divinarum laudum Symeonis abbatis Xerocerci. *P. Τὸ λίαν ἀνατακτι-κὸν τε καὶ διηρμένον, αὐτὸ τε τὸ ὑπὲρ ἀσθησιν. Quin etiam oratione scripta, opposita eidem Symeoni crimina ablucere conatus est. Oppugnatores non alio quam hagiocategororum nomine nuncupans, quasi*

(α. Scriptum hoc Nicetæ Stethati satis breve, sed curiosum, edidimus nos cum operibus S. Theodori Studitæ in *Bibl. nov. PP. t. V, part. II, p. 118. A. M.*

qui Symeonem incursarent, sanctitatem ipsam criminarentur. In eodem Proœmio : Πιπτέτω φόβος ὁ τοῖς καλοῖς νεμεσῶν, καὶ ὕμνεισθω, καὶ εὐφημεισθω ὁ ὕμνων καὶ ἔγκωμιων παντοίων ἄξιος Συμεών, καθὼ καὶ ἐν τῷ Ἀγιοκατηγόρων λόγῳ μετὰ χρήσεων ἱερῶν πλατύτερον ἐξεθέμεθα. *Abeat invidentia, quæ semper bonos odit. Laudetur, et satis faustis vocibus extollatur, qui laudibus et omnigenis encomiis dignus est Simeon, quemadmodum in oratione adversus Hagiocategoros, sanctorum auctoritatibus adductis, fusiùs explicavimus.*

In Palatina bibliotheca est : Νικήτα Στεθάτου κανὼν εἰς τὸν μέγαν ἱεράρχην Νικόλαον. *Nicetae Stethati canon in magnum hierarcham Nicolaum.* Acrostichis est : Στέφω σε, Νικόλας, Νικήτας ὕμνοις. P. Σήμερον ὁ λύχνος.

MONITUM

AD NICETÆ CAPITUM PRACTICORUM CENTURIAS TRES.

(Græce in libro rarissimo cui titulus : Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπητικῶν. venetis 1783 fol.)

Νικήτας ὁ ὀσιώτατος πρεσβύτερος τῆς Στουδίων A μονῆς. ὁ καὶ Στεθάτος ἐπικαλούμενος, ἦν ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ χιλιοστῷ τριακοστῷ, μαθητῆς χρηματίσας Συμεών τοῦ νέου Θεολόγου ὀγνησιώτατος· παρ' οὗ πολλά μὲν ἐμυθήθη τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας μυστηριώδη μαθήματα, καὶ τοσοῦτον τὰς ἐκείνου ἀνεμάξατο ἀρετὰς, ὡς ἄλλον ἀτεχνῶς δεῖκνυσθαι τοῦ διδασκάλου παρήλιον, ἔλας, ὡς εἶπεῖν, αὐγοειδεῖς ἀντανακλάσεις τῶν ἐκείνου χαρισμάτων καὶ διδαγμάτων ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ διαλάμποντα· παρ' ἑαυτοῦ δὲ πόνοις ἀπρύτοις ταῖς θείαις ἐμφιλοσοφῆσας Γραφαῖς, πάμπολλα καὶ κάλλιστα νοήματα συλλεξάμενος. Ἔστι δ' ἅ καὶ πείρα, καὶ μακαρίῳ πάθει, μὴ μόνον μαθῶν, ἀλλὰ καὶ παθῶν, καὶ οἶονεῖ ἐγκύμονα θείων καὶ ὑπερφυῶν ἐννοιῶν τὴν ἑαυτοῦ B διάνοιαν ἐκ τούτων ἀπάντων ἀπεργασάμενος· ὕψηλὰ καὶ σοφώτατα πονήματα ἀπεκύησεν, ὡς ἔξεστι κρίνειν τοῖς βουλομένοις, ἐκ τῶν προκειμένων τριῶν ἑκατοντάδων αὐτοῦ. Ἄς ἀκριβῆ κανόνα τῆς πρακτικῆς καὶ γνώσεως ἀπλανοῦς ὁδηγίαν, καὶ βίου θεοειδεστάτου τελειώσιν, καὶ συνόλως εἶπεῖν, ταμεῖον πλουσιώτατον τῆς ἠθικῆς καὶ ἀλληγορικῆς ἰδέας εἰπῶν τις, ἅπασαν ἔρεῖ τὴν ἀλήθειαν. Ὡς μὲν γὰρ εἰσιν ὕψηλα τοῖς νοήμασιν, ὡς δὲ μεγαλήγοροι τῇ καλλιπειᾷ τῆς φράσεως, ὥστε ἀπορον εἶναι, πότερον διὰ τῶν ἐν αὐταῖς ἐγκείμενον νοῦν, ἢ διὰ τὸ κομψὸν τῶν λέξεων, τοσαύτην χάριν ἐγγεῖσθαι ταῖς τῶν ἀναγινωσκόντων ψυχαῖς.

ΝΙΚΗΤΑ

ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΣΤΑΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΣΤΟΥΑΙΩΝ

ΤΟΥ ΣΤΗΘΑΤΟΥ

ΜΑΘΗΤΟΥ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΡΩΤΗ.

NICETÆ

MONACHI ET PRESBYTERI SANCTISSIMI STUDITARUM MONASTERII. COGNOMINE
PECTORATI, DISCIPULI SYMEONIS JUNIORIS THEOLOGI

PRACTICORUM CAPITUM

CENTURIA PRIMA.

1. Quatuor, ut arbitror, in perfecta virtutum A α'. Τέσσαρες ονομαί τὰς αἰτίας εἶναι ἐν τριάδι τε-
trinitate sunt causæ ad utilia scribenda impellentes λειὰ τῶν ἀρετῶν, τὰς ἐπὶ τὸ γράφειν κινούσας τὰ
eum qui recenter ab initio ad medium progressus λυσιτελεῖ, τὸν ἄρτι τὸ μέσον τῆς ἀρχῆς ὑπερκύψαντα,
est, et ad trinitatem mysticæ theologiæ procedit. καὶ πρὸς τὴν τριάδα τῆς μουσικῆς ἐφθακότα θεολο-
Primâ est libertas, illa, inquam, impassibilitas γίας. Καὶ πρῶτην μὲν εἶναι τὴν ἐλευθερίαν, αὐτὴν
animæ, quæ a laboriosa praxi ad physicam per- φημι τὴν ἀπάθειαν τῆς ψυχῆς, τὴν ἐξ ἐπιπόνου
venit creationis theoriam, indeque mysteria theo- πράξεως ἐπὶ τὴν φυσικὴν προκίψασαν θεωρίαν τῆς
logiæ ingressa est. Secunda est mentis purificatio κτίσεως, καὶ εἰς τὸν γνόφον τῆς θεολογίας εἰσελθοῦ-
ex lacrymis et oratione : unde oritur sermo cha- σαν ἐκείθεν. Δευτέραν δὲ, τὴν ἐκ δακρύων καὶ προσ-
ritatis, et fluente cogitationum scaturiunt. ευχῆς τοῦ νοῦ καθαρότητα · παρ' οὗ ὁ λόγος γεν-
Tertia est sanctæ Trinitatis in nobis habitatio : unde νᾶται τῆς χάριτος, καὶ τὰ βρεῖθρα πηγάζει τῶν νοη-
Spiritus, illustrationes quæ singulis purificatis ad μάτων. Τρίτην, τὴν ἐν ἡμῖν τῆς ἁγίας Τριάδος
eorum utilitatem affulgent, ad manifestanda mys- ἐνοίκησιν · ἐξ ἧς αἱ φωτοχυσταὶ τοῦ Πνεύματος αἱ
teria regni cælorum, et revelandos absconditos B πρὸς τὸ συμφέρον ἐν ἐκάστῳ τῶν καθαιρομένων
in aninia thesauros Dei. Quarta est necessitas γινόμεναι, εἰς φανέρωσιν τῶν μυστηρίων τῆς βασι-
incumbens omni qui accepit talentum ser- λείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ἀνακάλυψιν τῶν κεκρυμμέ-
monia scientiæ, propter has minas Dei dicentis : νων ἐν τῇ ψυχῇ θησαυρῶν τοῦ Θεοῦ. Τετάρτην, τὴν
« Serve male et piger, oportuit te committere ἐπιχειρέμενην ἀνάγκην, παντὶ τῷ τὸ τάλαντον λαθόντι
pecuniam meam nummulariis, et veniens ego τοῦ λόγου τῆς γνώσεως, τῆς ἀπειλῆς τοῦ Θεοῦ, « Δου-
recepissem utique quod meum est cum usura. » λε πονηρὲ, λεγούσης, καὶ δκνηρὲ, ἴδου σε καταβαλεῖν
Ob quam necessitatem David timore percussus τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, κἀγὼ ἐλθὼν,
dicebat : « Ecce labia mea non prohibebo : Dô- ἀπῆτησα ἄν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. » Δι' ἣν ἄρα καὶ Δα-
mine, tu scisti. Justitiam tuam non abscondi in διδ μάλιστ'α δεδοικῶς ἔλεγεν · « Ἰδοὺ τὰ χεῖρῃ μου
corde meo : veritatem tuam et salutare tuum οὐ μὴ κολύσω, Κύριε, σὺ ἔγνωσ. Τὴν δικαιοσύνην,

σου, οὐκ ἔκρυψα ἐν τῇ καρδίᾳ μου, τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου εἶπα· οὐκ ἔκρυψα τὸ ἐλεός σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἀπὸ συναγωγῆς πολλῆς. »

β'. Ἀρχὴ τοῦ κατὰ θεὸν βίου, ἡ καθόλου τοῦ κόσμου φυγὴ. Ἄσθη δὲ ἐστὶν ἡ τῶν θελημάτων ἄρνησις τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος ἡ μεταθεσις· δι' ἧς ἐπὶ τὸ θεῖον ἀνατρέχοντες φρόνημα, πνευματικοὶ ἐκ σαρκικῶν γινόμεθα, νεκρούμενοι μὲν τῇ σαρκὶ καὶ τῷ κόσμῳ, ζωοποιούμενοι δὲ τῇ ψυχῇ, ἐν Χριστῷ καὶ τῷ Πνεύματι.

γ'. Δόξα ψυχῆς περὶ Θεοῦ ἀφευδῆς, καὶ πίστις ἐνδιάθετος ἐν καταφρόνησει τῶν ὀρωμένων, καὶ πρᾶξις ἀρετῆς φιλαυτείας πάσης κεχωρισμένη, ἑν-τρίτον, κατὰ τὸν Σολομώντα, σπαρτίον· ὃ ταχέως οὐ βραγῆσεται παρὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας.

δ'. Πίστει τὰς ἀμοιβὰς ἐλπίζομεν τῶν καμάτων ἀπολαβεῖν, διὸ καὶ φέρομεν τοὺς πόνους βραδίως τῶν ἀρετῶν. Ὑπὸ δὲ τοῦ θεοῦ πληροφορούμενοι Πνεύματος, τῇ ἀγάπῃ πτερούμεθα πρὸς Θεόν.

ε'. Οὐχ ὅταν ὑπὸ λογισμῶν ἐνοχλούμεθα ἀκαθάρτων, ἡδὴ καὶ τῆς τῶν ἐνεργούντων τὰ φαῦλα μερίδος γινόμεθα· ἀλλ' ὅταν τοῦ τόνου ἐαυτῆς ὑποχαλάσασα ἡ ψυχὴ, καὶ ὁ νοῦς, ἐξ ἡμελημένης καὶ ἀκολάστου διαίτης, θολώδεις ἔξει καὶ σκιώδεις τὰς φαντασίας, καὶ οἱ πόνοι τῆς ἀρετῆς ἐν βραθυμίᾳ τῆς μελέτης καὶ προσευχῆς ἐπιλείψουσι. Τηνικαῦτα καὶ μὴ ἐνεργούντες τὰ φαῦλα, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἐν ταῖς ἡδοναῖς ἔκουσιν ἰλυσιπόμενων ταπτόμεθα.

ς'. Λυθέντων δὲ τῶν χαλινῶν τῶν ἡγεμονικωτέων αἰσθήσεων, αὐτίκα καὶ παθῶν ἐπανάστασις γίνεται, καὶ ἡ τῶν ἀνδραποδεστέρων αἰσθήσεων κινεῖται ἐνέργεια. Ἐβίβη γάρ πως ἡ τούτων ἀλογία τῶν τῆς ἐγκράτειας λυθείσα δεσμῶν, ταῖς αἰτίαις ἐπισκίπτει τῶν παθῶν, καὶ ὡς ἐν θανάσιμοις αἰταῖς ἐπιδόσκεισθαι πόαις, καὶ τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσον καὶ ἡ ἀνεσις χρονιώτερον ἐπιτείνεται. Οὐ γὰρ ἀνέχεται, καθ' ὧν φυσικῶς ἔχει τὴν ὀρεξίν, λυθείσα τῶν χαλινῶν, τὴν μέθεξιν ἀποκρούσασθαι.

ζ'. Τῶν αἰσθήσεων, αἱ μὲν αὐτῶν λογικαὶ τέστιν· δρασις, ἀκοή, καὶ τῶν ἄλλων ἐμφιλύσοφοι τε καὶ ἡγεμονικώτεροι· αἱ δὲ ἀλογοὶ καὶ κτηνώδεις· γεῦσις, ὄσφρησις, ἀφή πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν λογικῶν. Ὁρῶμεν γὰρ πρῶτον καὶ ἀκούομεν, καὶ οὕτως ὑπὸ τοῦ λόγου κινούμενοι, ἀπτόμεθά τε τοῦ προκειμένου, καὶ ὀσφραίνόμενοι, τῇ γεύσει διδοῦμεν. Διὸ καὶ τῶν δύο, ζωοδέστατοι εἰσιν αἱ τρεῖς, καὶ ἀτεχνῶς, ἀνδραποδωδέστατοι· περὶ δὲ τῶν θρεμμάτων καὶ θηρίων τὰ γαστριμαργότατα καὶ συνουσιαστικώτατα παπύνηται μάλιστα· δι' ὅλης γὰρ ἡμέρας καὶ νυκτός, ἡ τροφῶν ἀπλήστως ἐμφορεῖται, ἢ πρὸς τὰς ὀρεγίας ἱρμῆ.

η'. Ὅ τὰς ἐνεργείας τῶν ἐκτὸς αἰσθήσεων πρὸς τὰς ἐνδον τρέψας αἰσθήσεις, καὶ τὴν μὲν δρασίν,

¹ Psal. xxxix, 10, 11.

A dix'. Non abscondi misericordiam tuam a concilio multo. »

2. Initium vitæ divinæ est totius mundi fuga. Hæc autem est abnegatio voluntatum animæ, et terreni spiritus immutatio, per quam in divinum Spiritum avolantes, spirituales ex carnalibus evadimus, morientes carni et mundo, viventes autem animæ, in Christo et Spiritu sancto.

3. Gloria animæ de Deo non ficta, fides sincera in contemptu visibilium, et praxis virtutis ab omni amore proprio segregata, hic est triplex a Salomone laudatus funiculus, qui difficile rumpitur a malignis spiritibus.

4. Fide mercedem laborum nobis retribuendam speramus, ideoque labores virtutum facile sufferimus. Fiducia autem a Spiritu sancto repleti, charitate volamus ad Deum.

5. Non quando cogitationibus perturbamur impuris, jam inter facientes mala partem habemus, sed quando de pristina virtute deficiens anima et spiritus, propter indolentem dissolutamque vitam, cœnosas habebit et caliginosas imagines, et labores virtutis in negligentia meditationis et orationis cessabunt. Tunc, licet opera non facientes mala, in eorum numero qui in voluptatibus ultro se voluntant, ordinamur.

6. Solntis atq̄m frenis sensuum imperli nimiorum, statim et cupiditates insurgunt, et fortiores suscitantur sensuum vires, Solet enim istorum insania, temperantiæ soluta vinculis, in objecta cupiditates excitantia præceps ferri, in hisque pestiferis quasi pasci pabulis, et quidem tanto magis, quanto diutius relaxatio producitur. Neque enim sustinet, frenis soluta, res a se rejicere in quas naturalem habet propensionem.

7. Inter sensus, alii sunt rationales, scilicet visus et auditus, qui philosophiæ ac imperii capaces sunt quam cæteri; alii vero sunt irrationabiles, et animales, ut gustus, olfactus et tactus, ad rationalibus inserviendum destinati. Videmus enim primum et audimus, sicque ratione moti, objecta tangimus, q̄doremur et gustui tradimus. Itaque ex duobus sensuum generibus, tres posteriores sunt maxime bestiales ac prorsus serviles: quippe quos imprimis exercent jumenta et pecora ventri et veneri maxime indulgentia, nam diu noctuque vel insatiabile cibus effarciunt abdomen, vel in concubitus irruunt.

8. Qui sensuum externorum operationes ad sensus internos convertit, et visum ad intellectum

videntem vitæ lumen extendit, auditum vero ad conceptionem animæ, odoratum ad mentis sagacitatem, gustum ad rationis iudicium, tactum ad cordis vigilantiam dirigit, ille vitam angelicam inter homines degens, homo inter homines et est et videtur, angelus vero inter angelos et est et habetur.

9. Per intellectum videntem lumen vitæ divinæ, occultorum Dei mysteriorum notitiam percipimus; per conceptionem animæ, ascensiones cogitationum in corde disponimus cum scientia, peiores a melioribus discernentes; per rationis iudicium, species idearum gustamus, et quæ ex mala ortæ sunt radice, vel transformamus in dulces escas animæ distribuendas, vel omnino rejicimus; quæ vero ex bona et viridi planta proveniunt, admittimus, omnem cogitationem captivantes in obedientiam Christi. Per mentis sagacitatem, intelligibiles gratiæ spiritus odores olfacimus, gaudio et exultatione cordis repleti. Per cordis denique vigilantiam, Spiritum nobis irrorantem bonorum desideriorum flammam, vel calefacientem vires nostras cupiditatum frigore algentes perfecte sentimus.

10. Sicut corpore nostro quinque sunt sensus, visus, auditus, gustus, odoratus et tactus: sic et animæ in eodem numero quinque sunt sensus, intellectus, ratio, sensus intellectualis, cognitio et scientia. Hæc autem ad tres revocantur animæ facultates, scilicet intellectum, rationem et sensibilitatem. Per intellectum cogitationes, per rationem interpretationes, per sensibilitatem imagines divinæ cognitionis et scientiæ percipimus.

11. Qui habet intellectum perceptiones cogitationum bene discernentem, et divina cogitata pure admittentem, rationem vero interpretantem physicos motus omnis creaturæ visibilibus, id est, rationes entium penetrantem, intellectualemque sensibilitatem cœlestis Sapientiæ et scientiæ notitiam suscipientem, per illuminationes Solis justitiæ omnem sensum prætergressus, super objecta sensibilia elevatur, et invisibilibus deliciis superabundat.

12. Matres potentiæ mentis sunt quatuor: conceptio, perspicacitas, comprehensio et activitas. Qui igitur conjungit matres has animæ facultates, et qui intellectus conceptioni consociat animæ temperantiam, et perspicacitati prudentiam, et comprehensioni justitiam, et activitati fortitudinem, ille currum flammæum et bijugibus coslos secantem junxit, adversus tres generalissimos duces et exercitus belli cupiditatum, scilicet amorem divitiarum, voluptatum et honorum.

13. Qui fugavit amorem divitiarum, per com-

πρὸς τὸν ὀρώντα νοῦν τὸ φῶς τῆς ζωῆς, ἐκπατάσας· τὴν δὲ ἀκοήν, πρὸς τὴν σύνεσιν τῆς ψυχῆς· τὴν δὲ γεῦσιν, πρὸς τὴν τοῦ λόγου διάκρισιν· τὴν δὲ ὄσφρησιν, πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νοῦς· τὴν δὲ ἀφήν, πρὸς τὸ τῆς καρδίας μετακινήσας ἐγρήγορον, ἀγγελικὴν ζωὴν ἐπὶ γῆς; διανύει, ἄνθρωπος μὲν ἀνθρώποις καὶ ὢν, καὶ ὀρώμενος· ἄγγελος δὲ ἀγγέλοις συνῶν, καὶ νοοῦμενος.

θ'. Διὰ μὲν τοῦ ὀρώοντος νοῦς, τὸ φῶς τῆς ἐνθέου ζωῆς, τῶν κεκρυμμένων μυστηρίων Θεοῦ τὴν γνῶσιν λαμβάνομεν· διὰ δὲ τῆς συνέσεως τῆς ψυχῆς, τὰς ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν λογισμῶν διατιθέμεθα μετὰ γνώσεως, διακρίνοντας ἀπὸ τῶν κρείττων τούτους χεῖροντας· διὰ δὲ τῆς τοῦ λόγου διακρίσεως τὰ εἶδη τῶν νοημάτων ἀπογεύμεθα. Καὶ τὰ μὲν ἐκ Β πικρὰς φυόμενα βίβης; ἢ μετασκευάζομεν ἐπὶ τὴν γλυκίαν ἀνάδοσιν τῆς ψυχῆς, ἢ καθολικῶς ἀποβαλλόμεθα· τὰ δὲ ἐκ βοτάνης εὐθέτου καὶ χλοερὰς προσείμεθα, πᾶν νόημα αἰχμαλωτίζοντας εἰς τὴν ὁπακοὴν τοῦ Χριστοῦ. Διὰ δὲ τῆς τοῦ νοῦς διανοίας, τοῦ νοητοῦ μύρου τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ὀσφραίνόμεθα, εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιάσεως τὴν καρδίαν πληρούμενοι· διὰ δὲ τῆς ἐγρηγόρου καρδίας, τοῦ ὀροῦντος ἄκωθεν Πνεύματος τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας ἡμῶν τῶν καλῶν, ἢ καὶ θερμαίνοντας τὰς καταψυχθεῖσας δυνάμεις ἡμῶν ἐπὶ κρύει τῶν παθῶν, εὐσυνέτως ἐκπαιθανόμεθα.

ι'. Καθὰπερ ἐπὶ σώματι ἡμῶν αἰσθήσεις πέντε εἰσίν, ὄρασις, ἀκοή, γεῦσις, ὄσφρησις, καὶ ἀφή· οὕτω καὶ ἐπὶ ψυχῇ κατὰ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν πέντε αἰσθήσεις εἰσὶ· νοῦς, λόγος, αἰσθήσεις νοερὰ, γνῶσις, καὶ ἐπιστήμη. Εἰς τρεῖς δὲ τῇ ψυχῇ ἐνεργείας ταῦτα συνάγεται· εἰς νοῦν, εἰς λόγον, εἰς αἰσθησίν. Καὶ διὰ μὲν τοῦ νοῦς, τὰς διανοήσεις· διὰ δὲ τοῦ λόγου, τὰς ἐρμηνείας· διὰ τῆς αἰσθήσεως δὲ, τὰς φαντασίας τῆς θείας ἐπιστήμης καὶ γνώσεως λαμβάνομεν.

ια'. Ὁ τὸν νοῦν ἔχων τὰς διανοήσεις τῶν λογισμῶν εὐ διακρίνοντα, καὶ τὰ θεῖα νοήματα καθαρῶς προσείμενος, τὸν δὲ λόγον, ἐρμηνευτὴν τῶν φυσικῶν κινήσεων τῆς ὀρωμένης ἀπάσης κτίσεως, τοὺς λόγους δηλονότι τῶν ὄντων διατρανοῦντα, τὴν δὲ νοερὰν αἰσθησίν, ὑποδεχομένην τῆς οὐρανοῦ σοφίας καὶ γνώσεως τὴν ἐπιστήμην, διὰ τῶν ἐλλάμψεων τοῦ Ἥλιου τῆς δικαιοσύνης πᾶσαν περᾶσας τὴν αἰσθησίν, εἰς τὰ ὑπὲρ αἰσθησίν ἴεγονε, καὶ τῶν ὀρατῶν κατατροφεῖ τῆς υπερνόητος.

ιβ'. Γενικαὶ δυνάμεις τοῦ νοῦς εἰσὶ τέσσαρες· σύνεσις, ἀγγίνοια, κατάληψις, καὶ ἐντρέχεια. Ὁ τοῖνον ταύτας ἐπισυνάψας τὰς γενικὰς τῆς ψυχῆς ἀρετὰς, καὶ τῇ μὲν συνέσει τοῦ νοῦς τὴν τῆς ψυχῆς σωφροσύνην συζεύξας, τῇ δὲ ἀγγίνοια τὴν φρόνησιν, τῇ δὲ κατάληψιν τὴν δικαιοσύνην, τῇ δὲ ἐντρέχεια τὴν ἀνδρείαν ἐνώσας, ἄρμα φλογερὸν καὶ οὐρανοδρόμον ἐαυτῷ διττῶς συνηρμόσατο, κατὰ τῶν τριῶν γενικωτάτων ἀρχῶν καὶ δυνάμεων τῆς παρατάξεως τῶν παθῶν, φιλαργυρίας, φιληδονίας καὶ φιλοδοξίας.

ιγ'. Ὁ τὴν φιλαργυρίαν διὰ τῆς κατάληψις

ἐννόμου δικαιοσύνης, ἥτις ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ ὁμογενὲς Ἀ ἐλεήμων συμπάθεια, κατατροπώσασθαι· τῆς δὲ φιληθονίας, διὰ τῆς εὐσυνέτου σωφροσύνης, ἥτις ἐστὶν ἡ περιεκτικὴ ἐγκράτεια, κατακρατήσας· τὴν δὲ φιλοδοξίαν, διὰ τῆς ἀγχινοίας καὶ φρονήσεως, ἥτις ἐστὶν ἡ εὐδιάκριτος διάκρισις τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ὡς ἀσθενεστέραν καταδραμών, καὶ τοῖς ὤραιοις ποσὶν ὡς γεώδη ταύτην καὶ μηδενὸς ἀξίαν καταπατήσας, τὸ χοῖκόν φρόνημα κατηγορήσασθαι τῆς σαρκός· καὶ τοσοῦτον, ὡς εἰς νόμον τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς μεταβαλεῖν αὐτὸ, καὶ τοῦ νόμου τῆς τυραννοῦσης σαρκός, ἐλευθέρων ἀπεργάσασθαι, καὶ εἰπεῖν· Ἐὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσε με ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ τῆς δουλείας τοῦ θανάτου.

13. Ὁ τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων ὡς οὐσης, τῆς μνηστειμῶς οὐσης ἀντιποιούμενος, καὶ τὴν φιληθονίαν διὰ ψυχῆς ἀπληστίαν κατασπαζόμενος, καὶ τῆς φιλαργυρίας διὰ πλεονεξίας ἀνεχόμενος, ἡ δαιμονιώδης διὰ τῆς οἰήσεως καὶ ὑπερηφανίας κατασκευάζεται, ἡ κτηνώδης διὰ τῶν ἡδονῶν τῆς γαστρὸς καὶ τῶν ὑπογαστρῶν ἀποτελεῖται, ἡ θηριώδης γίνεται τοῖς πλησίον διὰ τῆς πλεονεκτικῆς καὶ ἀπανθρώπου φιλαργυρίας· ἐκπίπτων μὲν τῆς πρὸς Θεὸν πίστεως, διὰ τὸ λαμβάνειν δόξαν παρὰ ἀνθρώπων κατὰ τὸ λόγιον· ἐκτρεπόμενος δὲ τῆς σωφροσύνης καὶ καθαρότητος, διὰ τὸ ἐκκαλεῖν τῇ ἀπληστίᾳ τὰ ὑπογαστρίαια, καὶ ταῖς ἀτάκτοις ὑπέκειν ὀρμαῖς· ἐξοστρακίζόμενος δὲ τῆς ἀγάπης, διὰ τὸ μόνον ἑαυτῷ περιέπει καὶ μὴ διδόναι τὰ χρήματα χρῆσται τοῖς πλησίον· [καὶ οὕτω πολύμορφόν τι θηρίον ἐκ πολλῶν συντεθειμένων τῶν ἑαυτοῖς ἐναντίων, ὁ τοιοῦτος δοῖται Θεῷ καὶ ἀνθρώποις καὶ κτήνεσι δαπανῶντος.

14. Θυμὸς καὶ ἐπιθυμία καὶ τὸ λογιστικὸν τοῦ νοῦς, εἰ μὲν κατὰ φύσιν ἐφ' ἑαυτῶν ἐστήκασιν καὶ κινούνται, ὅλον θεῖον τινα καὶ θεοειδῆ τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάζονται, ὕψῳς δηλονότι κινούμενον, καὶ μὴ ὀπωσοῦν τῆς φυσικῆς βίσεως ἐκτρεπόμενον. Εἰ δὲ παρὰ φύσιν τοῦ εἰκότος παρατραπέλιν, καὶ τῆς βίσεως ἀποκινήσειεν φύσεως, πολύμορφόν τινα τοῦτον, ὥσπερ εἴρηται, καὶ ἐκ πολλῶν τῶν ἐν αὐτοῖς ἐναντιουμένων συντεθειμένων ἀποδεικνύουσιν.

15. Ὁ θυμὸς μεθόριόν ἐστὶν ἐπιθυμίας, καὶ τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς, ὅπλον οἷον ἐκάστη ὄν ἐν τῇ παρὰ φύσιν, ἡ καὶ κατὰ φύσιν κινήσει αὐτοῦ. Κινουμένης γὰρ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ λογιστικοῦ κατὰ φύσιν ἐπὶ τὰ θεῖα, ὅπλον ἐστὶν ὁ θυμὸς ἐκάστη δικαιοσύνης κατὰ μόνου τοῦ σφρίζοντος καὶ ἐπιτιθεμένου αὐτοῦ ὄψεως τὴν μετάληψιν τῶν τῆς σαρκός ἡδονῶν, καὶ τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων ἀπόλαυσιν· παρατραπομένῳ δὲ τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως, καὶ μεταβαλλομένων εἰς τὸ παρὰ φύσιν τὴν δύναμιν, καὶ ἀπὸ τῆς σχολῆς τῶν θεῶν πραγμάτων ἐπὶ τὰ ἀνθρώπινα μεταφερομένων, ὅπλον ἐστὶν ἀδικίας εἰς ἀμαρτίαν, δι' αὐτοῦ μαχομένων καὶ ἐπιτιθεμένων τοῖς ἀναχαιτίζουσι τὰς ὀρμὰς καὶ τὰς ὀρέξεις αὐτῶν· ὡς ἐνετύθη ἡ πρακτικὴν καὶ θεω-

prehensionem justitiæ legalis, quæ est erga similes misericors compassio; et amorem voluptatum per intelligentem temperantiam, quæ est ab omnibus continentia, dominatus est; amorem vero honorum per perspicacitatem et prudentiam, quæ est sapientia divinorum humanarumque rerum discrimen tanquam infirmiore aggressus, eam tempestivis pedibus ut terrestrem et vilissimam calcavit, ille luteas carnis cogitationes superavit, ita ut ipsas in legem spiritus converterit et a lege dominantis carnis liberaverit, dicens: « Gratias ago Deo, quia lex spiritus vitæ liberavit me a lege servitutis mortis ».

14. Qui gloriam humanam, quæ nihil est, tanquam si aliquid esset appetit, et amorem voluptatum propter insatiablem animæ libidinem amplectitur, et avaritiæ per cupiditatem adheret, vel assimilatur dæmonibus ob præsumptionem et superbiam, vel comparatur jumentis per voluptates ventris et abdominis, vel monstrum fit erga proximum ob cupiditatem et immanem argenti famem: excidens a fide in Deum, quia recipit gloriam ab hominibus, sicut scriptum est; rejectus a sapientia et puritate, quia insatiabili ardet flamma ejus abdomen, inordinatisque impetibus; et exulans a charitate, quia sibi soli consultit, nec sua indigenti proximo dat bona. Unde, veluti monstrum multiforme ex multis sibi invicem contrariis, talis homo videtur Deo, hominibus et bestiis hostis infensissimus.

15. Partes animæ irascibilis, concupiscibilis et rationalis, si secundum naturam ultro stert ac moveantur, totum hominem quasi imaginem et similitudinem Dei reddunt; videlicet sapienter motum nec ullo modo e naturali cursu perversum. Si vero contra naturam ex honestate deflexerint, et e propria recesserint natura, multiforme istud monstrum, ut dictum est, ex multis contrariis congestum exhibent.

16. Pars animæ irascibilis confinis est concupiscibili et rationali, et est veluti telum quo utraque utitur quando contra vel secundum naturam movetur. Motis enim secundum naturam in res divinas partibus concupiscibili et rationali pars irascibilis telum est justitiæ contra inimicum serpentem, qui ipsis insibilat et suggerit ut voluptatibus carnis et gloria fruantur humana. Hædem vero a motu naturali perveris et vim suam contra naturam deflectentibus et a studio rerum divinarum in res humanas conversis, est telum iniquitatis ad peccatum, quo illæ pugnant et aggreuntur eos qui suis impetibus et cupiditatibus resistant. Ita ut practicus et theoreticus et maximo theologus ostendatur homo in medio Ecclesiæ fidelium, si

¹ Rom. viii, 2.

custodias Sabbatorum projicite miseris Judæis ; A similiter et suffocata barbaris gentibus, ut namus puri in recta et immaculata fide, et unus grex unius pastoris Christi. Cujus in cruce divino sanguine inebriati laudamus puri pure Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, universa Mosaicæ legis, et ab eo custodita derelinquentes sine Deo Judæis, qui velut cæci perquirentes Christum, lumen amiserunt, permanentes in umbra, sicut insipientes perpetuo.

αὐτόν, οὗ τῆ ἐπὶ σταυροῦ θείῃ αἵματι συγκαθέντες δοξάσωμεν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, πάντα τὸν Μωσαϊκὸν νόμον καὶ τὰς ἐν ἐκείνῳ παρατηρήσεις ἠγαθαλιπόντες τοῖς Ἰουδαίοις, οἵτινες ὡς τυφλοὶ ψηλαφῶντες (39) τοῖχον, τὸ φῶς ἀφέντες προσμένουσι τῇ σκιᾷ ὡς ἄφρονες ἀεῖποτε καὶ ἀσύνοτοι (40).

Hæc autem, homo Dei, et multoties ipse cum B populo agnoscens docuisti esse, et correctus scriptisti multis similem consuetudinem habentibus, et ut habeas salutem animæ tuæ, mitte principibus sacerdotum, et sacerdotibus, et adjura, ut per hæc seipsos corrigant, et Dei populum, ut Dei mercedem in istis habeas ; et si hoc feceris, propono et per secundam descriptionem majora, et perfectiora his tibi scribere, fidei vera ostensione et firmamento animarum, pro quibus Christus posuit animam suam.

ἀληθοῦς καὶ θείας πίστεως καὶ δόξαν Θεοῦ καὶ σωτηρίαν τῶν καλῶς καὶ ὀρθοδόξως πιστεύειν αἰρουμένων, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς εὐκαίρως (40) τίθεικε τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν.

Variæ lectiones.

(37) Hanc vocem *infidelibus* omisit Latinus interpres.

(38) Verba hæc : *Qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat ipse* (Ezech. xviii, 23 ; xxxiii, 11 ; II Petr. iii, 9), omisit interpres Latinus.

(39) Cod. ψηλαφόντες.

(40) Duo postrema verba *et amentes* desunt apud Latinum interpretem.

(41) Male interpres imperativum neplexit.

(42) Cod. οὕτως.

(43) « Episcoporum earum, quæ sunt in Italia, sedium, » omisit interpres.

(44) « Sicut et in cæteris tuis bonis operibus, » deest in Lat.

(45) « Ad ostensionem prius veræ et divinæ fidei et gloriam Dei et salutem eorum, qui recte et orthodoxe credere desiderant, » deest in Lat. textu.

(46) « Tempore opportuno, » omittit interpres.

ANNO DOMINI MLVIII.

NICETAS PECTORATUS.

NOTITIA.

(Fabric. Biblioth. Græc. ed. Harles. tom. VII, p. 715.)

Nicetas Pectoratus, sive Sterno (στηθάτος), presbyter et monasterii Studiensis, quod CPoll fuit, monachus, acer Latinorum et Armeniorum adversarius circa annum Christi 1053, de cujus scriptis consulenda quæ observavit Caveus. Ex libro [*De process. Spiritus sancti ex solo Patre*], de *azymis, Sabbatorum jejuniis et nuptiis sacerdotum contra Latinos*, locum Græce etiam profert Allatius lib. *De purgatorio*, p. 870 (1). Hunc Nicetam, a papæ apocrisiariis consecutum perfectam propositionum suarum

(1) Conf. Allatium *De Eccl. occid. et orient. perp. consens.* II, 9, § 6. (HARL.)

solutionem, iterum sponte anathematizasse omnia dicta et facta vel tentata adversus Romanam sedem, sicque ab eis in communionem receptum, effectum esse eorum familiarem amicum, scribit Wibertus, in Vita S. Leonis, II, 5. Idem tradit, investivam Responsonem cancellarii Romani Friderici, Nicetæ oppositam, fuisse de Latino translata Græce et coram imperatore recitatam; Nicetam vero eoactum (2) damnare et comburere sua scripta, habita disputatione apud monasterium Studii in urbe CPolitana. (FABR.) Conf. de illo Guil. Cave, *Hist. litt. SS. Eccl.* tom II, p. 136; Hamberg. Z. N. III, p. 759; et Saxii, *Onom.* II, p. 181; Schroeckb. *Hist. eccl.* XXIV, p. 219 seq. — Nicetæ Pectorati, Libell. contra Latinos editus et ab apocrisiariis apostolicæ sedis CPoli repertus, Latine cum Refutatione Humberti, Patris purpurati (de quo vide Saxii *Onom.* II, p. 180, et quos ille laudat) in H. Canisii *Lect. antiq.* tom. III, p. 308, ed. Basnage. — Ejusdem carmen iambicum in Simeonem Junioem, Gr. et Lat. in L. Allatii, *Diatribæ de Symeonibus*, pag. 168. — In mss. codicibus Laur. Mediceis et Vindobon. Cæsar. servantur varia; in cod. Med. 19, n. 3, et cod. Vindobon. 240, n. 6, Opusc. ineditum, capitulum asceticorum tres centuriæ. V. Bandin. *Codd. Gr. bibl. Laurent. L.* p. 262, et Lambec. *Comm. de bibl. Cæsar.* V, p. 216. — In cod. medic. 16, n. 25, plut. 9, et Cæsareo cod. 247, n. 21, atque cod. 233, n. 7, ad Latinos *De azymis, jejuniis Sabbati et nuptiis sacerdotum.* (Bandin. *ib.* p. 415; et Lambec. V, p. 265 seq. ac p. 476.) — In cod. 30, plut. 10, est Ἐκλογὴ capitulum ex sanctis Patribus. Præfatio, quæ præcedit, a Montfaucon. in Catal. tribuitur Nicetæ. Ex Niceta autem aliisque scriptoribus eccles. quorum nomina in margine sunt ascripta, adornata est hæc collectio, teste Bandin. l. c. p. 494 seq. — In cod. Cæsar. Vindob. 285, n. 9, est ejusdem Oratio prima invectiva contra blasphemam Armeniorum hæresin, ut scribit Lambec. V, p. 477. — In cod. 256, n. 18, Excerpta ex Photii, Nicetæ Stethati aliorumque Græcorum opp. contra Latinos, *de processione Spiritus sancti, de azymis, etc.* (Lambec. IV, p. 339.) — In cod. 45, n. 56, Nicetæ Stethati centuria tertia Epistolarum, Epistolæ tres *de canonibus ecclesiasticis.* (Lambec. VIII, p. 941 seq.) — In cod. Barocc. 69 bibl. Bodlei. Nicetæ Pectorati centuria II. — Ejusdem Περὶ τοῦ κατ' εἰκόνα. — Inter codd. Norfolk. Græc. (Cat. codd. Angliæ, tom. II, p. 84) n. 5454, Nicetæ Pectoratus, de cœlesti Hierarchia, et Nicetas diaconus, ad Nicetam Pectoratum. — Taurini, in bibl. Reg. cod. 180, tres Centuriæ capitulorum asceticorum. — Cod. 200, n. 13, et 288, fol. 134, *De azymis, de jejuniis Sabbati et de nuptiis sacerdotum.* — cod. 332, *De anima et de paradiso*; tertium, in Procemio memoratum opusc. *De hierarchia angelica et ecclesiast.* Desideratur in illo cod. V. Catal. codd. Gr. Taur. p. 269, 298, 384, 415. — In cod. Veneto Marciano. 575, Nicetæ Stethati Op. *In Hexaemeron.* Dividitur in capita 15, quorum primum inscribitur: Λόγος περὶ ψυχῆς καὶ πρώτων περὶ ἀγγέλων. — *De paradiso terrestri*, capita 5. — Aliud opus in cap. 8 distributum, quorum primum inscriptum est: Λόγος προπρεπτικὸς εἰς μετάνοιαν, etc. V. Car. codd. Gr. Venet. p. 301, ubi confector Catalogi: « Hæc Nicetæ, ait, opera non recensentur a bibliothecarum scriptoribus, quos vidimus. » Sed forsan partim partes opusculorum sunt, partim eadem opuscula ipsa, quæ tum in cod. Paris. mox memorando aliisque nominantur, tum quæ in bibl. Escorial. exstare, et a Pluero Nicetæ, monacho, ascripta fuisse supra in Niceta monacho, vidimus. — Parisiis in bibl. publ. cod. 362, n. 13, Capita ascetica in tres centurias divisa. — In cod. 2747, n. 2, liber *De paradiso intellectuali, De libertate, De natura actionum, De animæ facultatibus et oratione.* — Symeonis, theologi, Vita a Niceta Stethato scripta. V. FABR. B. Gr. vol. VII, *De elogiis vitisque* SS. p. 142, ed. vet.; et vol. VIII, p. 136, inter *Melodos Græcorum* Nic. in librum hynnorum Symeonis ms. in bibl. Bodlei. cod. 5 Barocc. (HARL.)

(2) Ab Imp. Constantino, monomacho, hortantibus Humberto cardinale, cæterisque sedis apostolicæ legatis. V. Baron. *Ann. eccles.* tom. XI, a. 1054, n. 20, 21. (HARL.)

NOTITIA ALTERA.

(Ex Leone Allatio in Diatribæ de Nicetis, apud Maium Biblioth. nova Patrum, tom. VI.)

Nicotæ monachi scribit Possevinus in Bibliotheca Sfortiana haberi cod. 106, *De anima librum unum; De paradiso contemplationem; Epistolas aliquot; De hierarchiis.* Hunc porro Nicetam esse monachum et presbyterum Studii, cognomento Stethatum, colligo ex indice ms. Græco bibliothecæ Escorialis, in qua inter alia Stethati et hæc recensentur: Περὶ ψυχῆς καὶ παραδείσου· εἰς τὴν οὐρανίαν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν. *De anima; De paradiso; In cœlestem et ecclesiasticam hierarchiam.* Quare de hoc Stethato, quæ libro II, *De consensione utriusque ecclesiæ* scripsimus, in medium proferamus: *Hoc nefario Cerularii exemplo, alii quoque in Græcia, qui se eo usque tacitos ac reverentes continuerant, rubore excusso, palam non ore sed scriptis editis in Romanam Ecclesiam oblatrare cœperunt; eaque ipsa ætate Cerularii Nicetas quidam ex monasterio Studii, cognomento Stethatus, quem Latine dixerunt Pectoratum, multa Latinorum, et præcipue de Spiritu sancto, de azymis, de Sabbato, et nuptiis sacerdotum criminatus*

est. Syntagmatis principium est : Καλή πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, ὧ πάντων ἐθνῶν σοφώτατο: Ῥωμαῖοι καὶ εὐγενέστατοι. Scriptum in eadem urbe condemnatum, approbante quoque imperatore flammis exarsit. Ut videtur tamen, vel Cerularii, vel ipsius auctoris studio renatum, adhuc in bibliothecis perdurat; ut uno eodemque tempore, et malo auctoris animo, et argumentorum ac rationum futilitate perpensa, illum detestemur, hæc vero proposita diluamus, et eorum simul amentiam, qui ista tanti faciunt, deprecemur. Nec alium huic esse puto, quam quem incogitanter nimis, anonymus de dissidio Græcorum et Latino-rum Basilium nuncupat. Ὁ τε Πέτρος πατριάρχης Ἀντιοχείας, Νικόλαος ὁ Μεθώνης, καὶ Βασίλειος ὁ ἱερομόναχος ἀπὸ τῆς Στουδίου μονῆς, ὅστις καὶ λατινολέκτης (*lego* Λατινολέκτης) ἐκλήθη διὰ τὴ ἡκριθω-μένης καὶ σαφῶς εἰς πλάτος ἐλέγξει καὶ παραστήσαι αὐτοῖς διὰ πλειόνων παραδειγμάτων καὶ μαρτυ-ριῶν, ὅτι τὰ ἔθνη ταῦτα ἄπερ κρατοῦσιν, ἤγουν τὰ ἄζυμα, ἡ τήρησις τῶν σαββάτων, ἡ ἀδιαφορία τῶν σνικτῶν, αἱ ἀνακαθάρσεις καὶ οἱ βαντισμοὶ, αἱ καταλύσεις τῶν τετραδοπαρασκευῶν, καὶ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, καὶ τὰ λοιπὰ ἄπερ ὀπισθεν λεπτομερῶς γράφουσιν, ταῦτα πάντα ἐλέγξας καὶ παραστήσας αὐτοῖς, ὅτι ἔξω καὶ ξένα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ἔξω τῆς διδαχῆς, καὶ παραδόσεως τῶν ἀγίων ἀποστόλων εἰσι, καὶ τὰ ἐξῆς. *Petrus patriarcha Antiochenus, Nicolaus Methonensis, et Basilus Hieromonachus ex monasterio Studii, qui ab arguendis reprehendisquæ Latinis, Latinelentæ nomen habuit. Namque ille ritus, accurateque et prolixioribus scriptis redarguit, et nullis argumentis atque testimoniis comprobavit ritus, quos illi observant, azyma nempe, Sabbatorum jejunium, suffocatorum indifferentiam, expurgationes et aspersiones, feriarum quartæ et sextæ solutiones, et sancti magnique quadragesimalis jejunii et reliqua, quæ retro singulariter recensentur, extra esse et aliena a fide orthodoxa, et doctrina, et sanctorum apostolorum traditione.* Ita, inquam, sentio, donec mihi aliquid de Basilio isto, si quis fuerit, codices manuscripti suggerent. Nicetæ, quemadmodum et Michaeli Constantinopolitano, et Leonī archidiacono, respondit Humbertus cardinalis, episcopus Silvæ Candidæ; qui exstat ad calcem tom. XI Baronii, et tomo VI *Antiquarum lect.* Canisii, qui hæc Humberti monumenta ex Bavarica bibliotheca decomprompsit, et vulgavit. Tractatus, qui in Græcia exarsit, conservatus est in plerisque Italiæ bibliothecis, Mediolanensi, Cryptoferratensi et Barberina. Illius meminisse Sigebertum tradit Possevinus, posuisseque in Apparatu non ut legatur, sed ut ablegetur, cum de conjugio sacerdotum, deque aliis ejusmodi, in quibus Græci et Latini dissentiunt, agit. *Quanquam quod errores Armeniorum oppugnat, aliquid fortasse ad rem dixerit.* Verum, fateor, tractatus iste est adeo tenuis enervisque et rationibus adeo incomptis constabitur, ut sine animorum offendiculo manibus omnium teri possit, et potissimum Humberti Silvæ Candidæ respon-sione docta et accurata convulsus et refutatus. Tractatum ejusdem de azymo refutavit Hilario mona-cho, oratione de pane Græcorum mystico, et Latino-rum azymo, edita a me Græce et Latine in primo tomo *Græciæ orthodoxæ*, quæ incipit: Ἐν τῷ μὲν διαλέγεσθαι με περὶ ἄρτου μυστικοῦ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἄζυμου τῶν Λατίνων, ἰδέσθη μοι λόγος ἦτοι ἐξηγήσις τινὸς Νικήτου, Πατρὸς ἐν τοῖς Ἑλλησι σοφώτα-του, ἐν ᾧ μὲν πολλὰ περὶ τῶν ἄζυμων ἐν τῷ δαίτυπῳ τοῦ Χριστοῦ ταῦτα εἰς τοὺς Λατίνους ἀφήρηται. *Cum de mystico Græcorum pane, et Latino-rum azymo dissererem, oratio mihi quædam, sive expositio Nicetæ ejusdem, Patris inter Græcos doctissimi, ostensa est, in qua ille pleraque de azymis in cæna Domini, sed hæc adversus Latinos discurrebat.* Et infra, eum vocat ἄνδρα πεπαιδευμένον, virum eruditum et doctum.

Scriptis etiam, ut advertit Possevinus, adversus errores Armeniorum, nempe λόγον στηλιτευτικὸν κατὰ τῆς τῶν Ἀρμενίων ἀιρέσεως. *Orationem confutantem Armeniorum hæresim.* P. Τὴν συγχυτικὴν τῶν δύο φύσεων. In Vaticana, cod. 1205.

Περὶ τοῦ διὰ χειρῶν ἀσπασμοῦ. *De salutatione per manus.* P. Ἄλλ' οὐδὲ ὁ διὰ χειρῶν ἀσπασμός (α).

Κατὰ Λατίνων, ἐν οἷς βλασφημοῦσιν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγοντες ἐκ τοῦ Υἱοῦ τοῦτο ἐκπορεύεσθαι. *Adversus Latino-rum blasphemias in Spiritum sanctum, asserentium ἐκ Filio illum procedere.* P. Τὸ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λέγειν, περὶ Θεοῦ λέγειν ἐστίν. Et hinc videntur desumpti syllogismi contra Latinos, qui dicuntur exstare in bibliotheca Bavarica, sub Nicetæ Byzantini nomine cod. 120. Hujus item Hugo Ætherianus mentionem facit in suo opere contra Græcos pro Latinis, nisi alius sit. Et verisimile est, Nicetæ cognomines in illa civitate, et tanta blaterantium procacitate et copia, multos fuisse, qui nunc obscuri atque illaudabiles sub pulvere delitescunt.

Vidi præterea, cum essem Chii: Νικήτα μοναχῷ καὶ πρεσβυτέρου τοῦ Στουδίου, τοῦ ἐπίκλην Στηθάτου (non bene recorder modo) κατὰ πῦσιν καὶ ἀπόκρισιν. *Nicetæ monachi et presbyteri Studii, cognomento Stethati, secundum interrogationem et responsionem.* Index manuscriptorum Escorialensis explicat: Καὶ ἄλλοι λόγοι κατὰ πῦσιν καὶ ἀπόκρισιν. *Et sermones alii secundum interrogationem et responsionem.*

Item Stethato tribuuntur Γνωστικῶν κεφαλαίων ἑκατοντὰς α'· πρακτικῶν ἑκατοντὰς β'· φυσικῶν ἑκατοντὰς γ'· καὶ ἕτερα κεφάλαια ι'. *Gnosticorum capitum centuria prima, practico-rum centuria secunda, physico-rum centuria tertia, et alia capita decem.* Quæ servantur etiam in Escoriali. Ita Index illius ma-nuscriptus.

Concinnavit et *proæmium in librum divinarum laudum Symeonis abbatis Xerocerci.* P. Τὸ λλαν ἀνατατι-κὸν τε καὶ διηρμένον, αὐτὸ τε τὸ ὑπὲρ ἀσθησιν. Quin etiam oratione scripta, opposita eidem Symeoni vitamina ablucere conatus est. Oppugnatores non alio quam *hagiocategororum* nomine nuncupans, quasi

(a. Scriptum hoc Nicetæ Stethati satis breve, sed curiosum, edidimus nos cum operibus S. Theodori Studite in *Bibl. nov. PP.* t. V, part. II, p. 118. A. M.

qui Symeonem incursarent, sanctitatem ipsam criminarentur. In eodem Proœmio : Πιπτέτω φόβος ὁ τοῖς καλοῖς νεμεσῶν, καὶ ὕμνεῖσθω, καὶ εὐφημεῖσθω ὁ ὕμνων καὶ ἐγκωμίων παντοίων ἕξις Συμεῶν, καθὼς καὶ ἐν τῷ Ἀγιοκατηγόρων λόγῳ μετὰ χρήσεων ἱερῶν πλατύτερον ἐξεθέμεθα. *Abeat invidentia, quæ semper bonos odit. Laudetur, et satis faustis vocibus extollatur, qui laudibus et omnigenis encomiis dignus est Simeon, quemadmodum in oratione adversus Hagiocategoros, sanctorum auctoritatibus adductis, fusius explicavimus.*

In Palatina bibliotheca est : Νικήτα Στηθάτου κανὼν εἰς τὸν μέγαν ἱεράρχην Νικόλαον. *Nicetae Stethati canon in magnum hierarcham Nicolaum.* Acrostichis est : Στέφω σε, Νικόλαε, Νικήτας ὕμνοις. P. Σήμερον ὁ λύχνος.

MONITUM

AD NICETÆ GAPITUM PRACTICORUM CENTURIAS TRES.

(Græce in libro rarissimo cui titulus : Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπητικῶν. venetiis 1783 fol.)

Νικήτας ὁ ὀσιώτατος πρεσβύτερος τῆς Στουδίων Ἀ μονῆς. ὁ καὶ Στηθάτος ἐπικαλούμενος, ἦν ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ χιλιοστῷ τριακοστῷ, μαθητῆς χρηματίσας Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου ὀγνησιώτατος· παρ' οὐ πολλά μὲν ἐμυθήθη τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας μυστηριώδη μαθήματα, καὶ τοσοῦτον τὰς ἐκείνου ἀνεμάξατο ἀρετὰς, ὡς ἄλλον ἀτεχνῶς δεῖκνυσθαι τοῦ διδασκάλου παρήλιον, ἔλας, ὡς εἶπεῖν, αὐγοειδεῖς ἀντανακλάσεις τῶν ἐκείνου χαρισμάτων καὶ διδαγμάτων ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ διαλάμποντα· παρ' ἑαυτοῦ δὲ πόνοις ἀρτύτοις ταῖς θείαις ἐμφιλοσοφίας Γραφαῖς, πάμπολλα καὶ κάλλιστα νοήματα συλλεξάμενος. Ἔστι δ' ἂ καὶ πείρα, καὶ μακαρίῳ πάθει, μὴ μόνον μαθῶν, ἀλλὰ καὶ παθῶν, καὶ οἶονεῖ ἐγκύμονα θείων καὶ ὑπερφῶν ἔνοιῶν τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν ἐκ τούτων ἀπάντων ἀπεργασάμενος· ὕψηλὰ καὶ σοφώτατα πονήματα ἀπεκύησεν, ὡς ἔξεστι κρίνειν τοῖς βουλομένοις, ἐκ τῶν προκειμένων τριῶν ἑκατοντάδων αὐτοῦ. Ἄς ἀκριβῆ κανόνα τῆς πρακτικῆς καὶ γνώσεως ἀπλανοῦς ὀδηγίαν, καὶ βίου θεοειδεστάτου τελείωσιν, καὶ συνόλωσ εἰπεῖν, ταμεῖον πλουσιώτατον τῆς ἠθικῆς καὶ ἀλληγορικῆς ἰδέας εἰπῶν τις, ἄπασαν ἐρεῖ τὴν ἀλήθειαν. Ὡς μὲν γὰρ εἰσιν ὕψηλα τοῖς νοήμασιν, ὡς δὲ μεγαλήγοροι τῆ καλλιπειῆ τῆς φράσεως, ὥστε ἀπορον εἶναι, πότερον διὰ τῶν ἐν αὐταῖς ἐγκείμενον νοῦν, ἢ διὰ τὸ κομψὸν τῶν λέξεων, τοσαύτην χάριν ἐγγεῖσθαι ταῖς τῶν ἀναγινωσκόντων ψυχαῖς.

Nicetas, sanctissimus Studitarum monasterii presbyter, vocatus etiam Pectoratus, vivebat anno post Christum millesimo tricesimo, fidelissimi nomen sibi vindicans discipuli Simeonis Junioris theologi. Apud quem multa edidit divinæ sapientæ mysteria, et ita expressit ejus virtutes, ut alterum vere videretur magistri parelion, et ita dicam, lucidos gratiarum et doctrinarum ejus in sua mente radios reflectens. Ex seipso autem continuis laboribus sacras sapienter edoctus Scripturas, multas optimasque sententias collegit. Sunt et quæ experientia et felici tentamine, non solum didicit, sed et sensit, et quasi fetam divinis supernaturalibusque cogitationibus mentem suam ex his omnibus effecit. Alta et sapientissima concepit opera, ut quisque judicare potest ex tribus centuriis sequentibus. Quas certam esse practices regulam, infallibilis doctrinæ duces et vitæ divini perfectionem, uno verbo, ditissimum scientiæ moralis et mysticæ repertorium qui dixerit, omnem asseret veritatem. Etenim sunt partim elatæ sententiis, partim eloquii leporibus præcellunt : ita ut dubites utrum infusa in illis doctrina, an verborum concinnitate tantam in animis lectorum delectationem infundant.

ΝΙΚΗΤΑ

ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΣΤΑΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΩΝ

ΤΟΥ ΣΤΗΘΑΤΟΥ

ΜΑΘΗΤΟΥ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΡΩΤΗ.

NICETÆ

MONACHI ET PRESBYTERI SANCTISSIMI STUDITARUM MONASTERII. COGNOMINE
PECTORATI, DISCIPULI SYMEONIS JUNIORIS THEOLOGI

PRÆCTICORUM CAPITUM

CENTURIA PRIMA.

1. Quatuor, ut arbitror, in perfecta virtutum A trinitate sunt causæ ad utilia scribenda impellentes eum qui recenter ab initio ad medium progressus est, et ad trinitatem mysticæ theologiæ procedit. Prima est libertas, illa, inquam, impassibilitas animæ, quæ a laboriosa praxi ad physicam pervenit creationis theoriam, indeque mysteria theologiæ ingressa est. Secunda est mentis purificatio ex lacrymis et oratione: unde oritur sermo charitatis, et fluente cogitationum scaturiunt. Tertia est sanctæ Trinitatis in nobis habitatio: unde Spiritus, illustrationes quæ singulis purificatis ad eorum utilitatem affulgent, ad manifestanda mysteria regni cælorum, et revelandos absconditos in anima thesauros Dei. Quarta est necessitas incumbens omni qui accepit talentum sermonis scientiæ, propter has minas Dei dicentis: « Serve male et piger, oportuit te committere pecuniam meam nummulariis, et veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura. » Ob quam necessitatem David timore percussus dicebat: « Ecce labia mea non prohibebo: Domine, tu scisti. Justitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam et salutare tuum

α. Τέσσαρες ομοίαι τὰς αἰτίας εἶναι ἐν τριάδι τελεῖα τῶν ἀρετῶν, τὰς ἐπὶ τὸ γράφειν κινούσας τὰ λυσιτελεῖν, τὸν ἀρτί τὸ μέσον τῆς ἀρχῆς ὑπερκύψαντα, καὶ πρὸς τὴν τριάδα τῆς μουσικῆς ἐφθακότα θεολογίας. Καὶ πρώτην μὲν εἶναι τὴν ἐλευθερίαν, αὐτὴν φημι τὴν ἀπάθειαν τῆς ψυχῆς, τὴν ἐξ ἐπιπόνου πράξεως ἐπὶ τὴν φυσικὴν προκρίψασαν θεωρίαν τῆς κτίσεως, καὶ εἰς τὸν γνόφον τῆς θεολογίας εἰσελθούσαν ἐκείθεν. Δευτέραν δὲ, τὴν ἐκ δακρύων καὶ προσευχῆς τοῦ νοῦ καθαρότητα· παρ' οὗ ὁ λόγος γεννᾶται τῆς χάριτος, καὶ τὰ βεῖθρα πηγάζει τῶν νημάτων. Τρίτην, τὴν ἐν ἡμῖν τῆς ἁγίας Τριάδος ἐνοίκησιν· ἐξ ἧς αἱ φωτοχυσίαι τοῦ Πνεύματος αἱ πρὸς τὸ συμφέρον ἐν ἐκάστῳ τῶν καθαιρομένων γινόμεναι, εἰς φανέρωσιν τῶν μυστηρίων τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ἀνακάλυψιν τῶν κεκρυμμένων ἐν τῇ ψυχῇ θησαυρῶν τοῦ Θεοῦ. Τετάρτην, τὴν ἐπιχειμένην ἀνάγκην, παντὶ τῷ τὸ τάλαντον λαβόντι τοῦ λόγου τῆς γνώσεως, τῆς ἀπειλῆς τοῦ Θεοῦ, « Δουλε πονηρῆ, λεγούσης, καὶ ὀκνηρῆ, ἴδει σε καταβαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ γὰρ ἐλθὼν, ἀπῆτησα ἄν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. » Δι' ἣν ἄρα καὶ Δαβὶδ μάλιστα δεδοικώς ἔλεγεν· « Ἴδοὺ τὰ χεῖρά μου οὐ μὴ κωλύσω, Κύριε, σὺ ἔγνωσ. Τὴν δικαιοσύνην,

σου, οὐκ ἔκρυψα ἐν τῇ καρδίᾳ μου, τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου εἶπα· οὐκ ἔκρυψα τὸ ἐλεός σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἀπὸ συναγωγῆς πολλῆς.»

β'. Ἀρχὴ τοῦ κατὰ θεὸν βίου, ἡ καθόλου τοῦ κόσμου φυγὴ. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ τῶν θελημάτων ἀρνήσις τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος ἡ μετάθεσις· δι' ἧς ἐπὶ τὸ θεῖον ἀνατρέχοντες φρόνημα, πνευματικοὶ ἐκ σαρκικῶν γινόμεθα, νεκρούμενοι μὲν τῇ σαρκὶ καὶ τῷ κόσμῳ, ζωοποιούμενοι δὲ τῇ ψυχῇ, ἐν Χριστῷ καὶ τῷ Πνεύματι.

γ'. Δόξα ψυχῆς περὶ Θεοῦ ἀψευδής, καὶ πίστις ἐνδιάθετος ἐν καταφρονήσει τῶν ὀρωμένων, καὶ πρῆξις ἀρετῆς φιλαυτίας πάσης κεχωρισμένη, ἐν τριτον, κατὰ τὸν Σολομώντα, σπαρτιον· ὃ ταχέως οὐ βαγῆσεται παρὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας.

δ'. Πίστις τὰς ἀμοιβὰς ἐπιζητοῦμεν τῶν καμάτων ἀπολαβεῖν, διὸ καὶ φέρομεν τοὺς πόνους βραδίως τῶν ἀρετῶν. Ὑπὸ δὲ τοῦ θεοῦ πληροφορούμενοι Πνεύματος, τῇ ἀγάπῃ πετρούμεθα πρὸς Θεόν.

ε'. Οὐχ ὅταν ὑπὸ λογισμῶν ἐνοχλούμεθα ἀκαθάρτων, ἤδη καὶ τῆς τῶν ἐνεργούντων τὰ φαῦλα μερίδος γινόμεθα· ἀλλ' ὅταν τοῦ τόπου ἐαυτῆς ὑποχαλάσασα ἡ ψυχὴ, καὶ ὁ νοῦς, ἐξ ἡμελημένης καὶ ἀκόλαστον διαίτης, θολώδεις ἔξει καὶ σκυώδεις τὰς φαντασίας, καὶ οἱ πόνοι τῆς ἀρετῆς ἐν βραθυμίᾳ τῆς μελέτης καὶ προσευχῆς ἐπιλείψουσι. Τηνικαῦτα καὶ μὴ ἐνεργούντες τὰ φαῦλα, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἐν ταῖς ἡδοναῖς ἄκουσιως ἰλυοπωμένων ταττόμεθα.

ς'. Λυθέντων δὲ τῶν χαλινῶν τῶν ἡγεμονικωτέων αἰσθήσεων, αὐτίκα καὶ παθῶν ἐπανάστασις γίνεται, καὶ ἡ τῶν ἀνδραποδεστέρων αἰσθήσεων κινεῖται ἐνέργεια. Ἐβώθε γάρ πως ἡ τούτων ἀλογία τῶν τῆς ἐγκράτειας λυθεῖσα δεσμῶν, ταῖς αἰτίαις ἐπισκιρτῶν τῶν παθῶν, καὶ ὡς ἐν θανάσιμοις αἰσθαῖς ἐπιδόσκεισθαι πόαις, καὶ τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσον καὶ ἡ ἀνεσις χρονιώτερον ἐπιτείνεται. Οὐ γὰρ ἀνέχεται, καθ' ὃν φυσικῶς ἔχει τὴν βρεξιν, λυθεῖσα τῶν χαλινῶν, τὴν μέθεξιν ἀποκρούσασθαι.

ζ'. Τῶν αἰσθήσεων, αἱ μὲν αὐτῶν λογικαὶ τέστιν δρασις, ἀκοή, καὶ τῶν ἄλλων ἐμφιλόσοφοι τε καὶ ἡγεμονικώτεροι· αἱ δὲ ἄλογοι καὶ κτηνώδεις· γεῦσις, ὄσφησις, ἀφή πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν λογικῶν. Ὁρῶμεν γὰρ πρῶτον καὶ ἀκούομεν, καὶ οὕτως ὑπὸ τοῦ λόγου κινούμενοι, ἀπτόμεθά τε τοῦ προκειμένου, καὶ ὀσφραίνόμενοι, τῇ γεύσει διδοῦμεν. Διὸ καὶ τῶν δῶν, ζωδιέστατοι εἰσι αἱ τρεῖς, καὶ ἀτεχνῶς, ἀνδραποδιέστατοι· περὶ ἃς τῶν θρεμμάτων καὶ θηρίων τὰ γαστριμαργότατα καὶ συνουσιαστικώτατα πατόνηται μάλιστα· δι' ὧν γὰρ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἢ τροφῶν ἀπλήστως ἐμφορεῖται, ἢ πρὸς τὰς ὀχλείας ἱρμῆ.

η'. Ὁ τὰς ἐνεργείας τῶν ἐκτὸς αἰσθήσεων πρὸς τὰς ἐνδοὺς τρέψας αἰσθήσεις, καὶ τὴν μὲν δρασιν,

¹ Psal. xxxix, 10, 11.

2. Initium vitæ divinæ est totius mundi fuga. Hæc autem est abnegatio voluntatum animæ, et terreni spiritus immutatio, per quam in divinum Spiritum volantes, spirituales ex carnalibus evadimus, morientes carni et mundo, viventes autem animæ, in Christo et Spiritu sancto.

3. Gloria animæ de Deo non ficta, fides sincera in contemptu visibilium, et praxis virtutis ab omni amore proprio segregata, hic est triplex a Salomone laudatus funiculus, qui difficile rumpitur a malignis spiritibus.

4. Fide mercedem laborum nobis retribuendam speramus, ideoque labores virtutum facile sufferimus. Fiducla autem a Spiritu sancto repleti, charitate volamus ad Deum.

5. Non quando cogitationibus perturbamur impuris, jam inter facientes mala partem habemus, sed quando de pristina virtute deficiens anima et spiritus, propter indolentem dissolutamque vitam, cœnosas habebit et caliginosas imagines, et labores virtutis in negligentia meditationis et orationis cessabunt. Tunc, licet opera non facientes mala, in eorum numero qui in voluptatibus ultro se volutant, ordinamur.

6. Solutis autem frenis sensuum imperii nimiorum, statim et cupiditates insurgunt, et fortiores suscitantur sensuum vires. Solet enim istorum insania, temperantiæ soluta vinculis, in objecta cupiditates excitantia præceps ferri, in hisque pestiferis quasi pasci pabulis, et quidem tanto magis, quanto diutius relaxatio producitur. Neque enim sustinet, frenis soluta, res a se rejicere in quas naturalem habet propensionem.

7. Inter sensus, alii sunt rationales, scilicet visus et auditus, qui philosophiæ ac imperii capaces sunt quam cæteri; alii vero sunt irracionabiles, et animales, ut gustus, olfactus et tactus, ad rationalibus inserviendum destinati. Videmus enim primum et audimus, sicque ratione moti, objecta tangimus, quodamur et gustui tradimus. Itaque ex duobus sensuum generibus, tres posteriores sunt maxime bestiales ac prorsus serviles: quippe quos imprimis exercent jumenta et pecora ventri et veneri maxime indulgentia, nam diu noctuque vel insatiabile cibus effarciunt abdomen, vel in concubitus irruunt.

8. Qui sensuum externorum operationes ad sensus internos convertit, et visum ad intellectum

videntem vitæ lumen extendit, auditum vero ad conceptionem animæ, odoratum ad mentis sagacitatem, gustum ad rationis iudicium, tactum ad cordis vigilantiam dirigit, ille vitam angelicam inter homines degens, homo inter homines et est et videtur, angelus vero inter angelos et est et habetur.

9. Per intellectum videntem lumen vitæ divinæ, occultorum Dei mysteriorum notitiam percipimus; per conceptionem animæ, ascensiones cogitationum in corde disponimus cum scientia, peiores a melioribus discernentes; per rationis iudicium, species idearum gustamus, et quæ ex mala ortæ sunt radice, vel transformamus in dulces escas animæ distribuendas, vel omnino rejicimus; quæ vero ex bona et viridi planta proveniunt, admittimus, omnem cogitationem captivantes in obedientiam Christi. Per mentis sagacitatem, intelligibiles gratiæ spiritus odores olfacimus, gaudio et exultatione cordis repleti. Per cordis denique vigilantiam, Spiritum nobis irrorantem honorum desideriorum flammam, vel calefacientem vires nostras cupiditatum frigore algentes perfecte sentimus.

10. Sicut corpore nostro quinque sunt sensus, visus, auditus, gustus, odoratus et tactus: sic et animæ in eodem numero quinque sunt sensus, intellectus, ratio, sensus intellectualis, cognitio et scientia. Hæc autem ad tres revocantur animæ facultates, scilicet intellectum, rationem et sensibilitatem. Per intellectum cogitationes, per rationem interpretationes, per sensibilitatem imagines divinæ cognitionis et scientiæ percipimus.

11. Qui habet intellectum perceptiones cogitationum bene discernentem, et divina cogitata pure admittentem, rationem vero interpretantem physicos motus omnis creaturæ visibilibus, id est, rationes entium penetrantem, intellectualemque sensibilitatem cœlestis Sapientiæ et scientiæ notitiam suscipientem, per illuminationes Solis justitiæ omnem sensum prætergressus, super objecta insensibilia elevatur, et invisibilium deliciis superabundat.

12. Matres potentiæ mentis sunt quatuor: conceptio, perspicacitas, comprehensio et activitas. Qui igitur conjungit matres has animæ facultates, et qui intellectus conceptioni consociat animæ temperantiam, et perspicacitati prudentiam, et comprehensioni justitiam, et activitati fortitudinem, ille curram flammæ et bijugibus coslos secantem junxit, adversus tres generalissimos duces, et exercitus belli cupiditatum, scilicet amorem divitiarum, voluptatum et honorum.

13. Qui fugavit amorem divitiarum, per com-

πρὸς τὸν ὀρώντα νοῦν τὸ φῶς τῆς ζωῆς, ἐκπατάσας· τὴν δὲ ἀκοήν, πρὸς τὴν σύνεσιν τῆς ψυχῆς· τὴν δὲ γεῦσιν, πρὸς τὴν τοῦ λόγου διάκρισιν· τὴν δὲ ὀσφρησιν, πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νοῦς· τὴν δὲ ἀφήν, πρὸς τὸ τῆς καρδίας μετακινήσας ἐγγήγορον, ἀγγελικὴν ζωὴν ἐπὶ γῆς; διανύει, ἄνθρωπος μὲν ἀνθρώποις καὶ ὢν, καὶ ὀρώμενος· ἄγγελος δὲ ἀγγέλοις συνῶν, καὶ νοοῦμενος.

θ'. Διὰ μὲν τοῦ ὀρώντος νοῦς, τὸ φῶς τῆς ἐνθέου ζωῆς, τῶν κεκρυμμένων μυστηρίων Θεοῦ τὴν γνῶσιν λαμβάνομεν· διὰ δὲ τῆς συνέσεως τῆς ψυχῆς, τὰς ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν λογισμῶν διατιθέμεθα μετὰ γνώσεως, διακρίνοντας ἀπὸ τῶν κραιπτόνων τοὺς χεῖρονας· διὰ δὲ τῆς τοῦ λόγου διακρίσεως τὰ εἶδη τῶν νοημάτων ἀπογεύμεθα. Καὶ τὰ μὲν ἐκ Β πικρῶς φυόμενα βίζης; ἢ μετασκευάζομεν ἐπὶ τὴν γλυκίαν ἀνάδοσιν τῆς ψυχῆς, ἢ καθολικῶς ἀποβαλλόμεθα· τὰ δὲ ἐκ βοτάνης εὐθέτου καὶ χλοερᾶς προσείμεθα, πᾶν νόημα αἰχμαλωτίζοντες εἰς τὴν ὑπακοήν τοῦ Χριστοῦ. Διὰ δὲ τῆς τοῦ νοῦς διανοίας, τοῦ νοητοῦ μύρου τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ὀσφραίνόμεθα, εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιάσεως τὴν καρδίαν πληροῦμενοι· διὰ δὲ τῆς ἐγγήγορου καρδίας, τοῦ ὀροῦντος ἄνωθεν Πνεύματος τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας ἡμῶν τῶν καλῶν, ἢ καὶ θερμαίνοντος τὰς καταψυχθείσας δυνάμεις ἡμῶν τῷ κρῖσι τῶν παθῶν, εὐσυνέτως ἐπαισθανόμεθα.

ι'. Καθὰπὲρ τῷ σώματι ἡμῶν αἰσθήσεις πέντε εἰσίν, ὄρασις, ἀκοή, γεῦσις, ὀσφρησις, καὶ ἀφή· οὕτω καὶ τῇ ψυχῇ κατὰ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν πέντε αἰσθήσεις εἰσὶ· νοῦς, λόγος, αἰσθήσις νοερὰ, γνῶσις, καὶ ἐπιστήμη. Εἰς τρεῖς δὲ τῇ ψυχῇ ἐνεργείας ταῦτα συνάγεται· εἰς νοῦν, εἰς λόγον, εἰς αἰσθησιν. Καὶ διὰ μὲν τοῦ νοῦς, τὰς διανοήσεις· διὰ δὲ τοῦ λόγου, τὰς ἐρμηνείας· διὰ τῆς αἰσθήσεως δὲ, τὰς φαντασίας τῆς θείας ἐπιστήμης καὶ γνώσεως λαμβάνομεν.

ια'. Ὁ τὸν νοῦν ἔχων τὰς διανοήσεις τῶν λογισμῶν εὖ διακρίνοντα, καὶ τὰ θεῖα νοήματα καθαρῶς προσείμενος, τὸν δὲ λόγον, ἐρμηνευτὴν τῶν φυσικῶν κινήσεων τῆς ὀρωμένης ἀπάσης κτίσεως, τοὺς λόγους δηλονότι τῶν ὄντων διατρανοῦντα, τὴν δὲ νοερὰν αἰσθησιν, ὑποδοχομένην τῆς οὐρανοῦ σοφίας καὶ γνώσεως τὴν ἐπιστήμην, διὰ τῶν ἐλλάμψεων Δ τοῦ Ἥλιου τῆς δικαιοσύνης πᾶσαν περάσας τὴν αἰσθησιν, εἰς τὰ ὑπὲρ αἰσθησιν ἴεγονε, καὶ τῶν ὀρατῶν κατατροφῆ τῆς τερπνότητος.

ιβ'. Γενικαὶ δυνάμεις τοῦ νοῦς εἰσὶ τέσσαρες· σύνεσις, ἀγχίνοια, κατάληψις, καὶ ἐντρέχεια. Ὁ τοῖνον ταύτας ἐπισυνάψας τὰς γενικὰς τῆς ψυχῆς ἀρετὰς, καὶ τῇ μὲν συνέσει τοῦ νοῦς τὴν τῆς ψυχῆς σωφροσύνην συζεύξας, τῇ δὲ ἀγχίνοια τὴν φρόνησιν, τῇ δὲ καταλήψει τὴν δικαιοσύνην, τῇ δὲ ἐντρέχεια τὴν ἀνδρείαν ἐνώσας, ἄρμα φλογερὸν καὶ οὐρανοδρόμον αὐτῷ διττῶς συνηρμόσατο, κατὰ τῶν τριῶν γενικωτάτων ἀρχῶν καὶ δυνάμεων τῆς παρατάξεως τῶν παθῶν, φιλαργυρίας, φιληδοσίας καὶ φιλοδοξίας.

ιγ'. Ὁ τὴν φιλαργυρίαν διὰ τῆς καταλήψε-

ἐννόμου δικαιοσύνης, ἥτις ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ ὁμογενὲς ἄ
ἐλεῆμων συμπάθεια, κατατροπωσάμενος· τῆς δὲ φι-
ληθονίας, διὰ τῆς εὐσυνέτου σωφροσύνης, ἥτις ἐστὶν
ἡ περιεκτικὴ ἐγκράτεια, κατακρατήσας· τὴν δὲ φι-
λοδοξίαν, διὰ τῆς ἀγχινοίας καὶ φρονήσεως, ἥτις
ἐστὶν ἡ εὐδιάκριτος διάκρισις τῶν θεῶν καὶ ἀνθρω-
πίνων πραγμάτων, ὡς ἀσθενεστέραν καταδραμῶν,
καὶ τοῖς ὤραλοις ποσὶν ὡς γεωδὴ ταύτην καὶ μηδε-
νὸς ἀξίαν καταπατήσας, τὸ χοῦδὸν φρόνημα κα-
τηγωνίσασα τῆς σαρκὸς· καὶ τοσοῦτω, ὡς εἰς νόμον
τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς μεταβαλεῖν αὐτὸν, καὶ τοῦ
νόμου τῆς τυραννοῦσης σαρκὸς, ἐλευθέρων ἀπεργά-
σασθαι, καὶ εἰπεῖν· Ἐὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ἥτις ὁ νομὸς
τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ
νόμου καὶ τῆς δουλείας τοῦ θανάτου.

ιβ'. Ὁ τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων ὡς οὐσης, τῆς
μηχαμῶς οὐσης ἀντιποιούμενος, καὶ τὴν φιληθονίαν
διὰ ψυχῆς ἀπληστίαν κατασπαζόμενος, καὶ τῆς φιλα-
ργυρίας διὰ πλεονεξίας ἀνεχόμενος, ἡ δαιμονιώ-
δης διὰ τῆς οἰήσεως καὶ ὑπερηφανίας κατασκευάζε-
ται, ἡ κτηνώδης διὰ τῶν ἡδονῶν τῆς γαστρὸς καὶ
τῶν ὑπογάστρων ἀποτελεῖται, ἡ θηριώδης γίνεται
τοῖς πλησίον διὰ τῆς πλεονεκτικῆς καὶ ἀπανθρώπου
φιλαργυρίας· ἐκπίπτων μὲν τῆς πρὸς Θεὸν πίστεως,
διὰ τὸ λαμβάνειν δόξαν παρὰ ἀνθρώπων κατὰ τὸ
λόγιον· ἐκτερεπόμενος δὲ τῆς σωφροσύνης καὶ κα-
θαρότητος, διὰ τὸ ἐκκαλεῖν τῇ ἀπληστίᾳ τὰ ὑπογά-
στρια, καὶ τὰς ἀτάκτους ὑπεκτείνε ὀρμαῖς· ἐξοστρα-
κίζόμενος δὲ τῆς ἀγάπης, διὰ τὸ μόνω ἑαυτῷ περι-
έπει καὶ μὴ διδόναι τὰ χρήματα χρῆζουσι τοῖς
πλησίον· [καὶ οὕτω πολύμορφόν τι θηρίον ἐκ πολ-
λῶν συνθεθειμένων τῶν ἑαυτοῖς ἐναντίων, ὁ τοιοῦ-
τος ὁδοῖται Θεῷ καὶ ἀνθρώποις καὶ κτήνεσιν ἄσπον-
δος.

ιγ'. Θυμὸς καὶ ἐπιθυμία καὶ τὸ λογιστικὸν τοῦ
νοῦ, εἰ μὲν κατὰ φύσιν ἐφ' ἑαυτῶν ἐστήκασιν καὶ
κινούνται, ἔλον θεῖόν τινα καὶ θεοειδῆ τὸν ἄνθρωπον
ἀπεργάζονται, ὕψιως δηλονότι κινούμενοι, καὶ μὴδ'
ὀπωσοῦν τῆς φυσικῆς βίας ἑκτερεπόμενοι. Εἰ δὲ
παρὰ φύσιν τοῦ εἰκότος παρατραπαλεῖν, καὶ τῆς
βίας ἀποικινηθεῖν φύσεως, πολύμορφόν τινα τοῦτον,
ὥσπερ εἴρηται, καὶ ἐκ πολλῶν τῶν ἐν αὐτοῖς ἐναν-
τιουμένων συνθεθειμένων ἀποδεικνύουσιν.

ιδ'. Ὁ θυμὸς μεθόριόν ἐστὶν ἐπιθυμίας, καὶ τοῦ
λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς, ὅπλον ὅσον ἐκάστη ἐν ἐπὶ
παρὰ φύσιν, ἡ καὶ κατὰ φύσιν κινήσει αὐτοῦ. Κι-
νουμένης γὰρ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ λογιστικοῦ
κατὰ φύσιν ἐπὶ τὰ θεῖα, ὅπλον ἐστὶν ὁ θυμὸς ἐκά-
στη δικαιοσύνης κατὰ μόνου τοῦ σφιζόντος καὶ
ἐπιτιθεμένου αὐτοῖς ὄψεως τὴν μετάληψιν τῶν τῆς
σαρκὸς ἡδονῶν, καὶ τὴν τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων
ἀπάλαυσιν· παρατρεπομένων δὲ τῆς κατὰ φύσιν κι-
νήσεως, καὶ μεταβαλλομένων εἰς τὸ παρὰ φύσιν τὴν
δύναμιν, καὶ ἀπὸ τῆς σχολῆς τῶν θεῶν πραγμάτων
ἐπὶ τὰ ἀνθρώπινα μεταφερομένων, ὅπλον ἐστὶν ἀδι-
κίας εἰς ἁμαρτίαν, δι' αὐτοῦ μαχομένων καὶ ἐπι-
τιθεμένων τοῖς ἀναχατιζούσι τὰς ὀρμὰς καὶ τὰς
ὀρέξεις αὐτῶν· ὡς ἐνεῦθεν ἡ πρακτικὴν καὶ θεω-

prehensionem justitiæ legalis, quæ est erga similes
misericors compassio; et amorem voluptatum per
intelligentem temperantiam, quæ est ab omnibus
continentia, dominatus est; amorem vero honorum
per perspicacitatem et prudentiam, quæ est sapien-
divinarum humanarumque rerum discrimen
tanquam infirmiorē aggressus, eam tempestivis
pedibus ut terrestrem et villissimam calcavit,
ille luteas carnis cogitationes superavit, ita ut
ipsas in legem spiritus converterit et a lege
dominantis carnis liberaverit, dicens: « Gratias ago
Deo, quia lex spiritus vitæ liberavit me a lege
servitutis mortis. »

14. Qui gloriam humanam, quæ nihil est, tan-
quam si aliquid esset appetit, et amorem volu-
ptatum propter insatiablem animæ libidinem
amplectitur, et avaritiæ per cupiditatem adhæret,
vel assimilatur dæmonibus ob præsumptionem et
superbiam, vel comparatur jumentis per voluptates
ventris et abdominis, vel monstrum fit erga proxi-
mum ob cupiditatem et immanem argenti famem:
excidens a fide in Deum, quia recipit gloriam
ab hominibus, sicut scriptum est; reiectus a
sapientia et puritate, quia insatiabili ardet flamma
ejus abdomen, inordinatisque indulget impetibus;
et exsulans a charitate, quia sibi soli consulit,
nec sua indigenti proximo dat bona. Unde, veluti
monstrum multiforme ex multis sibi invicem
contrariis, talis homo videtur Deo, hominibus et
bestiis hostis insensissimus.

15. Partes animæ irascibilis, concupiscibilis et
rationalis, si secundum naturam ultro stert ac
moveantur, totum hominem quasi imaginem et
similitudinem Dei reddunt; videlicet sapienter
motum nec ullo modo e naturali cursu perversum.
Si vero contra naturam ex honestate deflexerint,
et e propria recesserint natura, multiforme istud
monstrum, ut dictum est, ex multis contrariis
congestum exhibent.

16. Pars animæ irascibilis confinis est concu-
piscibili et rationali, et est veluti telum quo
utraque utitur quando contra vel secundum natu-
ram movetur. Motis enim secundum naturam in
res divinas partibus concupiscibilis et rationali pars
irascibilis telum est justitiæ contra inimicum ser-
pentem, qui ipsis insibilat et suggerit ut volu-
ptatibus carnis et gloria fruantur humana. Hisdem
vero a motu naturali perveris et vim suam contra
naturam deflectentibus et a studio rerum divina-
rum in res humanas conversis, est telum iniquitatis
ad peccatum, quo illæ pugnant et aggredduntur
eos qui suis impetibus et cupiditatibus resistent.
Ita ut practicus et theoreticus et maximo theologus
ostendatur homo in medio Ecclesiæ fidelium, si

¹ Rom. viii, 2.

secundum naturam moveatur, vel jumento, bestiae ac dæmoni similis, si ab ordine naturæ pervertatur.

17. Nisi quis prius vires animæ suæ per laboriosam poenitentiam et continuum exercitium conversas, tales effecerit quales nobis in principio dedit Deus, quando Adam plasmavit; et spiraculum vitæ ipsi inspiravit; nunquam seipsum cognoscere poterit, nec partem rationalem a cupiditatibus liberam, modestam, non curiosam, non tristem, simplicem, humilem, invidiæ et obtreccionis expertem et omnia cogitata captivantem in obedientiam Christi, possidere. Sed neque animam suam ardentem accensamque Dei amore reperiet; neque temperantiæ fines prætergressam, contentam oblati, et quietis sanctorum cupidam. Quod si lux omnia non habeat, neque cor suum mansuetum, pacificum sine ira, beneficum, sine contentione, plenum misericordiæ et hilaritatis possidere poterit, quia sic in seipsam dividetur anima, et propter virium perturbationem privata mauebit lumine Spiritus sancti.

18. Qui non sic primæ originis decus in se recuperat, et qui semper deformat characterem imaginis illius qui desuper ipsum ad suam similitudinem creavit, quomodo unquam uniri poterit ei a quo se separavit characteris dissimilitudine, et cui oppositas tanquam vero lumini tenebras, lumine extincto in se attraxit? Non unitus vero ei a quo principium habuit substantiæ, et a quo ex nihilo extractus substitit et existentiam sortitus est, nonne sequestratus tanquam Creatori dissimilis, reprobabitur? Lique videntibus, etiam ego sileam.

19. Quandiu materiam passionum in nobis habemus, et objectis eas excitantibus libenter adhiæremus, hæc non studentes excutere, viget contra nos illarum vis, robor videlicet ex nobis hauriens; ubi vero eas a nobis avellerimus, et cor poenitentiae lacrymis purificaverimus, abhorrentes etiam a rerum visibilium fallacia, tunc Paracleti præsentiae participes simus, Deum videntes in lumine invisibili ab eoque visi.

20. Qui mundani sensus vincula ruperunt, liberi ab omni sensuum servitute degunt, soli Spiritui viventes, et cum ipso conversantes, utpote ab eo moti, per quem consubstantialibus Patri et Verbo conjungi, et unum Spiritum, juxta beatum Paulum¹, officere solent. Qui quidem non solum inexpugnabiles sunt dæmonibus, sed etiam formidabiles, tanquam ignis divini participes, et ipsi ignis realiter facti.

21. Tactus non est quid partiale, in una corporis parte suam vim exercens, ut reliqui sensus, sed

¹ 1 Cor. xii, 11.

ρητικὸν καὶ θεολογικώτατον μέσον, δειχθῆναι τὸν ἀνθρώπον, τῆς τῶν πιστῶν Ἐκκλησίας, κατὰ φύσιν κινούμενον, ἢ κτηνώδη καὶ θηριώδη καὶ δαιμονιώδη, εἰς τὸ παρὰ φύσιν παρατρεπόμενον.

17'. Εἰ μὴ τις πρῶτον τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἑαυτοῦ δι' ἐπιπόνου μετανοίας καὶ συντόνου ἀσκήσεως τοιαύτας μεταστρέψας ἀποτελέσει, οἷας ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς δέδωκεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ πλαστοουργήσας, καὶ πνοὴν ζωῆς ἐμφυσήσας αὐτῷ, οὐδὲ ἑαυτὸν γινώσκειν ἰσχύσει ποτε· οὐδὲ τὸν αὐτοκράτορα λογισμῶν τῶν παθῶν ἔτυφον, ἀπαρίεργον, ἀπόνηρον, ἀπλοῦν, ταπεινόφρονα, φθόνου καὶ βασκανίας ἐκτός, κτήσασθαι, πᾶν νόημα αἰχμαλωτίζοντα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' οὐδὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκκαίωμένην καὶ πυρπολουμένην εὐρήσει εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, μήτε τοὺς ὄρους τῆς ἐγκρατείας ὑπερβαίνουσαν, καὶ ἀρχουμένην τοῖς προκειμένοις, καὶ τῶν ἀγίων ἐφιεμένην τῆς καταπαύσεως. Εἰ δὲ μὴ οὕτω κτήσεται ταῦτα, οὐδὲ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν πρᾶξαν, εἰρηνικὴν, ἀόργητον, χρηστὴν, ἄμαχον, μεστὴν ἐλέους καὶ ἰλαρότητος, κτήσασθαι ποτε δυναθήσει, οὕτω στασιαζούσης καθ' ἑαυτῆς τῆς ψυχῆς. καὶ διὰ παραχρῆν τῶν δυνάμεων, ἀχωρήτου μενούσης τῶν ἀκτίων τοῦ Πνεύματος.

18'. Ὁ μὴ οὕτω τῆς παλαιᾶς εὐγενείας ἀπολαμβάνων ἐν ἑαυτῷ τὴν εὐπρέπειαν, καὶ τοὺς χαρακτῆρας ἀναμορφούμενος ἀεὶ τῆς εἰκότος τοῦ ἀνωθεν αὐτὸν καθ' ὁμοιότητα ἑαυτοῦ πλαστοουργήσαντος, πῶς δυνατόν ποτε ἐνωθῆναι, οὐ διέστησεν ἑαυτὸν ἐκ τῶν χαρακτῆρων ἀνομοιότητι; καὶ ὡς φῶς ὄντι ἀποσβεσθεὶς τοῦ φωτός, τὸ ἐναντίον εἰς ἑαυτὴν ἐπισπάσαστο· μὴ ἐνωθεὶς δὲ ἐξ οὗ τὴν ἀρχὴν ἔσχε τῆς ὑποστάσεως, καὶ παρ' οὗ ἐξ οὗκ ὄντων ὑπέστη, καὶ τῶν ὄντων ἐκράτησεν, ἄρα ποῦ τμηθεὶς ὡς ἀνόμιος τῷ κτιστικῷ βίβησεται; Ἀἴθλιον τοῖς ὄρωσι, καὶ ἐγὼ σιωπήσωμαι.

19'. Ἔως μὲν τὰς ὕλας ἐν ἑαυτοῖς ἔχομεν τῶν παθῶν, καὶ τὰς τούτων αἰτίας αὐτοθελῶς περιέπομεν, ἀποσεῖσασθαι ταύτας μὴ προαιρούμενοι, ἰσχύει αὐτῶν καθ' ἡμῶν καὶ ἡ δύναμις, τὸ ἰσχύειν λαμβάνουσα δηλαδὴ ἐξ ἡμῶν. Ἐπὶ δὲ ταύτας ἐξ ἑαυτῶν ἀπορρίψωμεν, καὶ τὴν καρδίαν τοῖς τῆς μετανοίας δάκρυσι καθαρῶμεν, μισήσαντες καὶ τὴν τῶν ὀρωμένων ἀπάτην, τηλικαῦτα τῆς τοῦ Παρακλήτου παρουσίας ἐν μετέξει γινόμεθα, Θεὸν ὁῶντες ἐν φωτὶ αἰδίῳ καὶ ὀρώμενοι ὑπ' αὐτοῦ.

20'. Οἱ τῆς παγκοσμίου αἰσθήσεως ρήξαντες τὰ δεσμὰ, ἐν ἐλευθερίᾳ πάσης δουλείας διάγουσι τῶν αἰσθήσεων, μόνῳ τῷ πνεύματι ζῶντες, καὶ αὐτῷ προσομιλοῦντες, ὡς ὑπ' ἐκείνου κινούμενοι, δι' οὗ καὶ τοῖς ὁμοουσίοις Πατρὶ, καὶ Λόγῳ, συνάπτεσθαι πῶς εἰώθασιν, καὶ ἐν Πνεύματι, κατὰ τὸν Παῦλον, ἀποτελεῖσθαι. Οἱ καὶ οὐ μόνον ἀχείρωτοι εἰσι δαίμοσιν, ἀλλὰ καὶ φοβεροὶ, ὡς μεταλαβόντες τοῦ Θεοῦ πυρός, καὶ πῦρ αὐτόχρημα χρηματίσαντες.

21'. Ἡ ἀφή, οὐ μερικὴ τις ἔστιν ἐν τῷ σώματι ἐν ἐνὶ μέρει τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν, ὡς περ αἱ λοι-

καὶ τῶν αἰσθήσεων, φέρουσα, ἀλλ' ὀλιχὴ τις, καὶ καθόλου τοῦ σώματος. Ὅταν οὖν μὴ χρεωδῶς προσψαύσῃ τινος, ἔτι προσπάσχουσα ταῖς λειότησι, σαλεύσθαι τὸν νοῦν ὑπὸ λογισμῶν ἐμπαθῶν ἀπεργάζεται. Ὅταν δὲ κατὰ χρείαν, τὴν ἀναγκαίαν τῇ φύσει ταῖς ἀπαλότῃσιν ἀποταξαμένη, καὶ τὴν αἰσθησὶν ὑπερκύψασα, οὐκ εἴωθεν ὑποσαίνειν τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια.

κβ'. Τοῦ νοῦς ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν χωρήσαντος, αἱ αἰσθήσεις κατὰ φύσιν ἐστῶσαι, ἀπαθῶς ταῖς αἰτίαις προσομιλοῦσι, τοὺς λόγους μόνους καὶ τὰς φύσεις αὐτῶν ἐρευνῶσαι, καὶ ἀψευδῶς διακρίνουσαι τὰς τούτων ἐνεργείας ὁμοῦ καὶ ποιότητας, μὴ προσπάσχουσαι, ἢ σχετικῶς παρὰ φύσιν κινούμεναι πρὸς αὐτάς.

κγ'. Ἀγῶνες καὶ πόνοι πνευματικοί, γεννῶσι τῇ ψυχῇ εὐφροσύνην· εἰρήνης δηλονότι προηγησαμένης παθῶν. Ὅπερ οὖν τοῖς ὑπὸ τὴν αἰσθησὶν δυσχερεῖς, τοῦτο ψυχῇ πονοῦσα καὶ πόθον ἐξ ἱερῶν ἰδρώτων ἐπὶ θεὸν κτησαμένη, καὶ βεβλημένη θείας γνώσεως ἔρωτι, ῥῆον καὶ μᾶλλον ἠδύτατον. Ἐκείνοις μὲν γὰρ οἱ πόνοι καὶ οἱ ἀγῶνες τῆς ἀρετῆς, ὅτε δὴ ἀνέσεις σώματος καὶ ἡδονῶν ἀπολαύσει προσκειμένοις, δυσχερεῖς εἰσι, καὶ λίαν δοκοῦσι τραχεῖς, μὴ προμελετήσασι τὸ ἀλμυρὸν τῶν ἡδονῶν, ἀποκλύσασθαι τοῖς νάμασι τῶν δακρύων· ταύτη δὲ ποθοῦμενοί τε καὶ ἀσπαζόμενοι, βεβελυξαμένη τὰς προξέτους ἡδονὰς τῆς ὀδύνης, καὶ τὴν εὐπάθειαν ἀποποιισαμένη, μετὰ τῆς φιλαυτίας τοῦ σώματος. Ἐν οὖν αὐτῇ λυπηρὸν, ἢ ἀνεσις τῶν πόνων, καὶ τῆ τῶν ἀγῶνων ἀργία. Ὁ τοίνυν πρόξενον ἐκείνοις ἐστὶν εἰς εὐφροσύνην σωματικῇ, τοῦτο ψυχῇ μεταθεμένη τὰς ἐφέσεις ἐπὶ τὰ θεία, λύπης αἰτίον· καὶ δ' αὐτῆς αἰτίον εὐφροσύνης πνευματικῆς, ἐκείνοις στεναγμῶν καὶ ὀδύνης παραίτιον.

κδ'. Οἱ πόνοι δοκοῦσι μὲν ἐκ προοιμίων ὀδύνης εἶναι ποιητικοὶ πᾶσι τοῖς εἰσανοιμένοις εἰς ἰδρώτας καὶ ἀγῶνας πνευματικούς· γυμναζόμενοις δὲ πρὸς ἐπίδοσιν ἀρετῆς, καὶ πρὸς τὸ μέσον ἐπακτεινομένοις αὐτοῖς, ἡδονῆς τινος καὶ παραδόξου ἀνέσεως φαίνονται. Ὅταν δὲ τὸ θνητὸν τοῦτο καταποθῇ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ὑπὸ τῆς ἀθανάτου ζωῆς τῆς ἐπιγινομένης ἐξ ἐπιθυμίας τοῦ Πνεύματος, ἐν τοῖς ἀληθῶς ἐπακτεινομένοις πρὸς τὰ τέλη τῶν ἀρετῶν διὰ πόνων, χαρὰς ἀρήρητου καὶ εὐφροσύνης πληροῦνται, ἀναστομωθεῖσιν αὐτοῖς δηλαδὴ πηγῆς καλαρᾶς τῶν δακρύων καὶ γλυκεροῦ νάματος ἀνωθεν ἐπομβρυθέντος τῆς κατανύξεως.

κε'. Εἰ βούλει τῶν ὄρων ἐπιθῆναι τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν πρὸς θεὸν φέρουσαν εὐρεῖν ἀπλανῶς, μὴ ὄψιν ὑπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, μηδὲ νυσταγμὸν τοῖς βλεφάροις σου, ἢ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις σου, ἕως οὗ, διὰ πόνων πολλῶν καὶ δακρύων, τόπον ἀπαθείας· εὐρύς τῇ τετραγυμμένη ψυχῇ σου· καὶ εἰσελθῆς εἰς τὸ ἀγαστήριον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ τῆς ἐνυποστάτου σοφίας αὐτοῦ, εἰς τὰ ἔσχατα τέλει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων μετὰ συνέσεως ἴδης, καὶ τῶν κάτω καταφρονήσας, ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῆς θεωρίας, κατὰ τὰς ἐλάφους, καὶ αὐτὸς διψητικώτατα ἀναδράμηξ.

aliquid universale in totum corpus extensum. Cum igitur sine utilitate aliquid tetigit, adhuc lævia appetens, mentem pravis perturbat cogitationibus. Cum vero propter utilitatem, vix naturæ necessitatibus in lenia tangendo impletis, statim sensibilitatem supergressus, animæ sensus commovere non solet.

22. Intellectu circa res supernaturales versato, sensus in ordine naturæ sistentes, rerum causis student, rationes tantum et naturas earum scrutantes, et infallibiliter discernentes earundem vires simul et qualitates, non vero cupiditate, affective in eas commoti.

23. Luctæ laboresque spirituales pariunt animæ gaudium, pace videlicet cupiditates præveniente. Quod igitur sensualibus ægrum est, hoc animæ laboranti, et e sacris sudoribus desiderium in Deum politæ, atque amore divino vulneratæ, facile est et valde amœnum. Illis enim, utpote corporis mollitiæ voluptatumque fruitioni inservientibus, labores agonesque virtutis ingrati sunt et nimis asperi videntur, quia non recogitant voluptatum ac torrentibus lacrymarum alui; huic vero animæ grati sunt ac desiderabiles, quia ei sordent voluptates irritamenta dolorum, et delectationem rejicit, cum amore proprii corporis, ac proinde unum ei displicet, nempe laborum quies luctarumque cessatio. Quod ergo illis affert corporis gaudium, hoc animæ desideria sua in Deum reponenti, est causa tristitiæ; et quod huic lætitiæ dat spiritualem, illis gemitus ac dolorem parit.

24. Labores videntur in initio dolorem parere omnibus in sudores agonesque spirituales inductis. His vero qui pro virtute adaugenda luctantur jamque ad dimidium sunt occisi, gaudium quoddam et incredibile afferre videntur quietem. Ac tandem ubi mortalis iste recessit carnis sensus, expulsus ab immortalis vite quæ ex præsentia Spiritus innascitur iis qui vere interfecti sunt laboribus pro perfectione virtutum, tunc ineffabili gaudio et lætitiâ implentur, aperto videlicet ipsi fonte lacrymarum ac dulci computationis imbra cœlitus plente.

25. Si vis ad virtutis apicem ascendere, et invenire viam quæ ad Deum recta ducit, ne des somnum oculis tuis, nec palpebris tuis dormitationem, nec requiem temporibus tuis, donec, sudoribus perfusus et lacrymis, locum impassibilitatis invenias defatigatæ animæ tuæ, et introeas in sanctuarium scientiæ Dei, ac per ejus personalem sapientiam, ad perfectissimas rerum humanarum prudenter intendas, et quæ deorsum sunt despiciens, in sublimes theoriæ montes, cervorum instar et ipse siti ardentissimæ cursites.

26. Via brevis pro incipientibus ad acquirendam virtutem, est silentium laborum, oculorum cæcitas, et surditas aurium. Namque animus inde ista negligere assuescens, externosque ad seipsum claudens aditus, sese suosque motus cognocere incipit. Ac statim inquit quænam sint cogitationes in intelligibili suæ mentis mari natantes, quænam in fornacem sui intellectus injectæ; utrum videlicet puræ sint et sine mistione seminis amari, ab angelicis lucis missæ, an vero zizania mixtæ ac palcis, ab inimicis lucis satæ. Itaque, velut dux omnipotens in medio cogitatorum stans, secernit separatque bona a malis, et quæ sibi inserta sunt, ipse triturans et ventilans, alia quidem in intelligibilia deponit horrea, caque spiritus igne decocta et aquis madefacta divinis comedens, roboratur et lumine repletur, alia autem rejicit in oblivionis abyssum, eorum amaritudine excussa. Hoc autem est illius duntaxat qui spiritualiter consecutus est viam ad Deum cælosque recta ducentem, et luctuosos tenebrosarum cupiditatum pallio sese exiit.

27. Anima semel exuta vitio et curiosis nequissimæ superbæ cogitationibus, et simplicis innocentique corde per Paracleti gratiam ditata, statim iota Deo et sibimetipsi efficitur. Et quæcunque videt ac audit, credibila et vera incunctanter arbitrat, quia superavit periculosa diffidentiae barathra, et invidiæ inferno supernatat.

28. Omnibus virtutibus antecedit sincera fides, quia gaudens anima non incerta pendet sententia, sed omnino abjicit amorem proprium. Nihil enim aliud ita valet athletam nuper ad luctam nudatum retrahere ab observatione mandatorum, quam nequissimus amor proprius. Illic obstat bonorum profectui. Hic supposititios eis allegat morbos cruciatisque corporis ægre sanabiles, quibus fervorem animæ refrigerat, suadetque ut a patiendo pro virtute abstineant, tanquam a vitæ amoenæ impedimento. Amor autem proprius est irrationalis amor corporis, qui monachum reddens sui ipsius, id est, propriæ animæ propriique corporis amantem, eum removet a Deo et ejus regno, juxta sacrum hoc oraculum: « Qui amat animam suam, perdet eam. »

29. Qui laboriosè incepit observare præcepta Dei, et fervido amore leve ascensis jugum collo subit, non parcat valetudini corporis, non ad asperitatem bonorum operum vertit oculos, non labores anxius respicit, non attendit ad aliquem alium negligenter luctantem; sed ferventi studio durissimoque labore sulcum findit virtutum, ad se solum spectans et ad Dei præcepta, et quotidie cum lacrymis mittit semina sua in agro viventium,

κς'. Ὅδὸς ταχεῖα πρὸς ἀναμνησιν ἀρετῆς ἡ σωπῆ ἐστὶ τοῖς εἰσχωγικοῖς τῶν χειλέων, καὶ ἡ μῦσις τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τῶν ὠτῶν ἡ κώφευσις. Λαθὼν γὰρ ἐντεῦθεν ὁ νοῦς τὴν τούτων ἀργίαν, τὰς ἐκτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐναποκλείσας εἰσόδους, κατανοεῖν ἑαυτὸν ἀρχεται καὶ τὰς ἰδίας κινήσεις. Καὶ τίνα μὲν εἰσὶν εὐθύς ἐρευνᾷ τὰ περὶ τὴν νοητὴν θάλασσαν τῶν λογισμῶν νηχόμενα ἐνθυμήματα· τίνα δὲ τὰ περὶ τὴν χώνην τῆς διανοίας αὐτοῦ εἰσβαλλόμενα νοήματα· πότερον, καθαρὰ τε καὶ ἀμιγῆ σπερμάτων πικρῶν, καὶ παρ' ἀγγέλου φωτὸς, ἢ ζιζάνια ἐπιμιγῆ τε καὶ ἀχυρῶδη καὶ παρὰ τῶν τοῦ φωτὸς ἐναντιῶν. Καὶ οὕτως, ὡσπερ τις ἡγεμῶν αὐτοκράτωρ μέσον ἰστάμενος ἐνοπιῶν, κριῶν καὶ διαιρῶν τοὺς κρείττους τῶν λογισμῶν ἀπὸ τῶν χειρόνων, τὰ μὲν, τῶν εἰσβαλλομένων δεχόμενος τῇ παρ' ἑαυτοῦ τριβῇ καὶ κινήσει, εἰς νοεράς ἀνατίθεισιν ἀποθήκας, τῷ πυρὶ ἐξοπηθέντα τοῦ πνεύματος, καὶ ὕδατος θείου πεπληρωμένα, ἀφ' ὧν καὶ τρεφόμενος, ἐνδυναμοῦται καὶ πληροῦται φωτὸς· τὰ δὲ, ἀποπέμπεται τῷ τῆς λήθης βυθῷ, τὴν τούτων πικρίαν ἀποσειόμενος. Τοῦτο δὲ μόνον ἔργον ἐστὶν ἐκείνου νοερῶς, τοῦ ἀψαμένου τῆς φερούσης πρὸς οὐρανοὺς καὶ θεὸν ἀπλανῶς, καὶ τὸν πενθήρη χιτῶνα τῶν σκοτεινῶν ἀποδυσάμενον παθῶν.

κζ'. Ψυχὴ ἡ ἀπαξ ἀποσκευασαμένη τὴν πονηρίαν, καὶ τὸ περιεργον φρόνημα τῆς φαυλοτάτης ἀλαζονείας, ἀπλήν δὲ καὶ ἀκακὸν τὴν καρδίαν ἐξ ἐπιδημίας τοῦ Παρακλήτου καταπλουτήσασα, εὐθύς Θεῷ τε καὶ ἑαυτῇ γίνεται. Καὶ ἂ ὄρα καὶ ἀκούει, πιστὰ καὶ ἀληθῆ νομίζει ἀνευδοκίως, ὡς ὑπερβάσα τὰ χαλεπὰ τῆς ἀπιστίας βάρσθρα. καὶ ὑπὲρ τὸν ἕδην φερομένη τοῦ φθόνου.

κη'. Πασῶν τῶν ἀρετῶν προηγείται ἡ ἐνδιάθετος πίστις, ὅταν μὴ ἀμφίβολον τὴν γνώμην ἐπιφέρηται ἡ ψυχὴ, ἀλλ' εἰς τὸ παντελὲς ἀποβάλληται τὴν φιλαυτίαν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἕτερον εἶδε τὸν ἄρτι πρὸς ἀγῶνας ἀποδυσάμενον κωλύειν τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, ὡς ἡ παγκράτιστος φιλαυτία. Αὕτη ἐστὶ τὸ ἐμπόδιον τῆς προκοπῆς τῶν σπουδαίων. Αὕτη νόσος αὐτοῖς ὑποτίθεται, καὶ δυσθεράπευτα πάθη σώματος, δι' ὧν τὴν θέρμην τῆς ψυχῆς ψυχρὰν ἀπεργάζεται, καὶ τὸ κακοπαθεῖν ὑπὲρ ἀρετῆς πείθει παραιτεῖσθαι, ὡς ἐπίβουλον τῆς εὐπαθούσης ζωῆς. Φιλαυτία δὲ ἐστὶν ἡ ἀλογος φιλία τοῦ σώματος· ἥτις φιλαυτὸν τε ἀποτελοῦσα τὸν μοναχόν, ἥτοι φιλόψυχον, καὶ φιλοσώματον, μακρὰν ποιεῖ αὐτὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, κατὰ τὸ ὄσιον λόγιον, τό· « Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν. »

κθ'. Ὁ ἐμπόνως ἀρξάμενος τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ θερμῷ τῷ ἔρωτι τὴν ἐλαφρὸν ζυγὸν τῆς ἀσκήσεως ἐπαυχένιον ἄρας, οὐ φείδεται ὕψους σώματος, οὐ πρὸς τὴν τραχύτητα τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς λιγυγιά, οὐ πρὸς τοὺς πόνους ἀποκναίει, οὐχ ὄρα πρὸς ἕτερόν τινα βράθυμῶς περὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ ἀμελῶς διακείμενον· ἀλλὰ ζέοντι πόθῳ τὴν ἀβλακα τέμνει τῶν ἀρετῶν ἐν πάσῃ κακοπαθείᾳ, πρὸς ἑαυτὸν μόνον ὄρων, καὶ πρὸς τὰς

τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς· καὶ καθ' ἑκάστην ἐν δάκρυσι τὰ Ἀ σπέρματα αὐτοῦ καταβάλλεται ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ζώωντων, ἕως οὗ φυῆ αὐτῶ ἡ χλόη τῆς ἀπαθείας, καὶ εἰς καλὰ μὴν αὐξήσῃ γνώσεως θείας, καὶ στάχυν φέρῃ τὸν κόκκον τοῦ λόγου ἐπιφερόμενον, καὶ ἔλθῃ φέρων τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ.

λ'. Οὐδαμῶθεν οὕτως οἴομαι τὴν προκοπὴν γίνεσθαι τῆς ψυχῆς ταχεῖαν καὶ σύντομον, ὡς ἐκ μόνης τῆς πίστεως· πίστεως δὲ, οὐ τῆς εἰς Θεὸν μόνον, καὶ τῆς πρὸς τὸν μονογενῆ τούτου Υἱόν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐνδιαθέτου, μεθ' ἧς πιστεύομεν ἀληθεῖς εἶναι τὰς ἐπαγγελίας Χριστοῦ, ἃς ἐπηγγελάτο καὶ ἠτοίμασε τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, καὶ τὰς ἀπειλὰς καὶ κολάσεις τοῦ ἔθου, τὰς ἠτοιμασμένας τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἐργάταις αὐτοῦ. Αὕτη ἡ πίστις πληροφορεῖ τὴν Β ψυχὴν ἐλπίζειν ἐναγωνίον οὔσαν, ἐπιτυχεῖν τῆς καταστάσεως τῶν ἁγίων, τῆς μακαρίας αὐτῶν ἀπαθείας, καὶ ἀναδραμεῖν πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἀγυσύνης αὐτῶν, καὶ συγκληρονοῦμον τοῦτοις γενέσθαι τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας. Οὕτω δὲ πληροφορούμενη, σπουδαίως πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν ἐπεκτείνεται, μὴ ἐνδοιάζουσα καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ μιμούμενη τοὺς πόρους ἐκείνων, καὶ διὰ τῶν ὁμοίων ἁγίων διώκουσα καταλαβεῖν τὴν αὐτῶν τελειότητα.

λα'. Συναλλοιῦσθαι πέφυκεν ἡ ἔξωθεν τοῦ προσώπου κατάστασις, τῇ ἐντὸς τῆς ψυχῆς καταστάσει. Οἶαν γὰρ ἡ νοερά κίνησις αὐτῆς τὴν ἐργασίαν ἔχει, τοιαύτην καὶ ἡ ὄψις τοῦ προσώπου τοῖς ὁρώσιν ἐμφαίνει τὴν ἴδιαν διάθεσιν. Τοῖς γὰρ ἐνεργούσι τὸν λογισμὸν συνδιαθεμένη καὶ συναλλοιούμενη, ποτὲ μὲν ὁρᾶται παιδρὰ, τῆς καρδίας εὐφραϊνομένης ἐπὶ ἀναβάσειν ἀγαθαῖς ἐνουμήσεων καὶ μελέτῃ Θεοῦ· ποτὲ δὲ κατηφῆς καὶ ζοφώδης, ἐπὶ λογισμοῖς ἀτοπίαις πικραινομένης· ἐν οἷς λαθεῖν οὐκ ἔστι τὸν ἐνεργοῦμενον τοὺς τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς ἐπιφερομένους γεγυμνασμένα. Ἐτε γὰρ ἀλλοίωσις ἔστι τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, φανερά ἐστιν αὐτοῖς ὡς γνωρίμη καὶ φίλη, δι' ἣν ἀναγεννηθέντες ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἄνωθεν, φῶς καὶ ἄλας ἐχημάτισαν τοῖς πλησίον· ἔτε τῆς στάσεως ἔστι τῶν δυνάμεων, καὶ τῆς τῶν λογισμῶν παραχῆς, δῆλη τίς ἔστι τούτοις τρᾶνω, ὡς ἀποβαλλομένοις αὐτὴν, καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπιφερομένοις λαμπρότατον ἐν τοῖς θεοῖς χαρίσμασι.

λβ'. Ἡ ἐντὸς ἐργασία ἡ στεφάνων πρόξενος γίνεται ἐπὶ ψυχῇ, ἡ ποιῶν καὶ καλᾶσεων. Εἰ μὲν γὰρ περὶ τὰ θεῖα πράγματα καταγίνεται, καὶ ταπεινοφροσύνης φιλοκαλεῖ τὰ χωρία, ἔχει τὴν ἀρδείαν ἄνωθεν τῶν δακρύων, καὶ γεωργεῖ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην καὶ πίστιν, καὶ τὴν εἰς τὸν πλησίον συμπάθειαν· δι' ὧν ἀναμορφούμενη τὸ κάλλος ἡ ψυχὴ τῆς εἰκόνας Χριστοῦ, φῶς γίνεται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ταῖς ἀκτεῖσι τῶν ἀρετῶν ἐφέλλεται πρὸς ἑαυτὴν τὰς ἐράσεις αὐτῶν, καὶ κινεῖ πάντας πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ. Εἰ δὲ περὶ τὰ κάτω καὶ τὰ ἀνθρώπινα καὶ τοὺς ὑπονόμους τόπους ἐκταράσσει καὶ ἀνασαλεύει

donec oriatur ipsi herba impassibilitatis, et crescat in calamum divinæ scientiæ, et crebrum serat granum rationi superpositum, et eat ferens fructus iustitiæ suæ.

30. Non aliunde tam citos brevesque animæ progressus fieri arbitror, quam ex sola fide; et quidem non duntaxat ex fide in Deum et in Unigenitum ejus Filium, sed ex sincera illa fide qua credimus veras esse tum promissiones Christi, quas promisit ac præparavit diligentibus ipsum, tum minas pœnasque inferni paratas diabolo et ejus asseclis. Hæc ipsa fides animæ in agone luçtanti persuadet ut speret se consecuturam esse restaurationem sanctorum felicemque eorum impassibilitatem, utque nitatur ad excelsam eorum sanctimoniam, et cohæres ipsa fiat vitæ æternæ. Tali autem fiducia repleta, studiosam adimplendis mandatis operam impendit, non in se dubitans, sed imitans illorum labores, et per similes pugnas similem persequens perfectionem.

31. Exterior vultus habitus simul cum interiori animæ habitu mutari solet. Quam enim operationem motus hujus intellectualis exercet, hanc facies proprio suo statu expressam oculis exhibet. Nam variis sese conformans mentis affectionibus et mutationibus, modo videtur radians, quia cor gaudet piis desideriorum ascensionibus et amore Dei, modo vero dejecta et obscura, quia mens perversis amarisque laborat cogitationibus. Unde mens cum suis operationibus latere nequit eos qui sensus animæ sic præ se ferunt exercitos. Si enim mutatio sit dexteræ Excelsi, patet, quia nitet vultus ille benevolus et amicus, per quem, a Spiritu sancto regenerati, lux et sal proximo facti sunt; si vero tribuenda sit rebellionis potentiarum et cogitationum perturbatio, clare liquet, quia eam repudiant, et characterem imaginis Filii Dei fulgidissimam exhibent in divinis charismatibus.

32. Interna operatio vel coronarum causa est animæ, vel pœnarum ac suppliciorum. Si enim circa res divinas exercetur, humilitatisque agros prædiligit, gaudet superna lacrymarum irrigatione, et colit fidem et charitatem in Deum misericordiamque in proximum, per quæ mens formam recuperans ac decus imaginis Christi, lumen fit hominibus, et radiis virtutum attrahit ad seipsam eorum oculos, omnesque impellit ad glorificandum Deum. Si vero circa infima humanaque ac subteraneos peccati locos se turbet et agitet, deorsum inveniens miseriam teuebrasque, colit odium et

aversionem boni, per quæ luteam et informem recuperans veteris hominis imaginem, vera caligo fit proximo, et operibus verbisque vitiosis corumpit animas simplices et imbecilles impellitque ad Dei blasphemiam : et sic ubi morte occupatur anima, ibi similiter mutationem invenit.

35. Qui malas colit cogitationes, obscurum tristemque sibi efficit vultum, et linguam habet hymnos divinos tacentem, et ingratus acitu est omnibus occurrentibus. Qui econtra bonas immortalesque cordis plantas colit, amœnum et radiantem habet vultum, et canoram ad preces linguam, totumque scipsum in conversatione jucundissimum : ita ut inde clare oculis pateat quisnam impuris adhuc inserviat cogitationibus tyrannicæque terreni sensus legi subjaceat, quisnam liber ab istiusmodi servitute vivat sub lege spiritus, juxta sapientem Salomonem : « Cor gaudens exhilarat faciem ; in mœrore animi dejicitur spiritus ⁶. »

34. Per praxim perfectæ cupiditates, per praxim etiam sanantur. Sicut enim intemperantia, voluptas, gula, vita mollis et dissoluta habitum cupiditatis perficiunt in anima, eamque ad diversas actiones inducunt : sic angustia, labores, et luctæ spirituales impassibilem illam reddunt, ac de passione in impassibilitatem transferunt.

35. Quando aliquis propter laboriosam continuamque ascetim magna dona a Deo accipere per humilitatem meruit, ac postea inde revulsus, cupiditatum ac dæmonum ferulæ traditus est, sciat se fuisse elatum, magna de se præsumpsisse, et alias aspernatum esse. Non aliter igitur hujusmodi vir sanitatem recuperabit et liberationem a cupiditatibus dæmoniisque vitam suam cohibentibus, quam redeundo per pœnitentiam ad pristinum statum, et interponendo tanquam optimas mediatrices humilitatem et propriæ exiguitatis agnitionem, per quas quilibet in fundamento virtutum bene stabilitus, omni sese creatura inferiorem existimat.

36. Æque malum est apud Deum et homines in Christo viventes, qui luxuriosa fovet desideria mentis operationibus, et qui intumescit in virtutibus spiritu præsumptionis. Quemadmodum enim quæ ille in occulto facit ac perpetraturpe est vel dicere, ita et hujus cor exaltatum sordes est in conspectu Dei. Et sicut ille abominabilis est Deo in requiem, ita et hic impurus est coram Deo, quia est superbus.

⁶ Prov. xv, 43.

Α τῆς ἀμαρτίας, κάτωθεν ἔχουσα τὸ δυσσώδες καὶ ζοφερὸν, γεωργεῖ τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀποτροφὴν τοῦ καλοῦ· δι' ἧς τὴν χοϊκὴν ἀναμορφωμένη καὶ ἀμορφὸν εἰκόνα τοῦ παλαίου, σκότος αὐτόχρημα τοῖς πλάσμασι ζῆται, καὶ τῇ τῶν φαύλων ἐργασία καὶ ὀμιλίᾳ διεφθείρει ψυχὰς ἀπλάστους καὶ ἀστηρίκτους, καὶ κινεῖ κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασημίαν· καὶ οὕτως ἐν οἷς ἂν ὑπὸ τοῦ θανάτου καταληθθῆ ἡ ψυχὴ, καὶ τὰς ἀμοιβάδας ἀναλόγως εὐρίσκει.

λγ'. Ὁ τῶν φαύλων ἐννοιῶν γεωργὸς ζοφώδεις αὐτοῦ ποιεῖται καὶ στυγνὰς τὰς ἐκτὸς βψεις, ἀναυδὸν τε τὴν γλῶτταν ἔχει τῶν θείων ὕμνων, καὶ δυσἀπάντητός ἐστι πᾶσιν εἰς ἐντυχίαν. Ὁ δὲ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀθανάτων φυτῶν γεωργὸς τῆς καρδίας χαροπὸν καὶ γεγανωμένον ἔχει τὸ πρόσωπον, μελψιδόν τε εἰς δεήσεις τὴν γλῶτταν αὐτοῦ, καὶ ὄλον ἑαυτὸν εἰς ὀμιλίαν ἡδύτατον· ὡς φανερὸν εἶναι καὶ γίνεσθαι τοῖς ὀρωσίν ἐντεῦθεν καλῶς, αὐτὸν τε τὸν ὑπὸ δουλείαν ἐτι τῶν ἀκαθάρτων ὄντα παθῶν, καὶ ὑπ' ἀνάγκην τοῦ νόμου τελούντα τοῦ γεώδους φρονήματος. Καὶ τὸν ἐλευθερωθέντα τῆς τοιαύτης δουλείας, ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ πνεύματος, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα· « Καρδίας εὐφραينوμένης, θάλλει πρόσωπον· ἐν δὲ λύπαις οὐσης, στυγνάζει. »

λδ'. Τὰ ἐμπράκτως τελούμενα πάθη ἐμπράκτως καὶ θεραπεύονται. Ὡσπερ γὰρ ἀκρασία, ἡδονὴ καὶ ἀδδρφαγία, καὶ βίος ἀμελῆς καὶ διακεχυμένος, τὴν ἐμπαθεστάτην ἔξιν ἀποτελοῦσιν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ εἰς πράξεις ἀτόπους αὐτὴν ἀγούσιν, οὕτω στένωσις καὶ ἐγκράτεια, πόνοι καὶ ἀγῶνες πνευματικοί, τὴν ἀπάθειαν περιποιοῦνται αὐτῇ, καὶ ἐξ ἐμπαθείας εἰς ἀπάθειαν αὐτὴν μεταφέρουσιν.

λε'. Ὅταν ἐξ ἐπιπόνου τις καὶ συντόνου ἀσκήσεως δωρεῶν μεγάλων παρὰ Θεοῦ διὰ ταπεινοφροσύνης ἀξιοθῆ, εἶτα ὑποσυρεῖς ἐκείθεν, πάθεισιν ἔκδοτος γένηται καὶ δαίμοσι παιδευταῖς, ἴστω ἑαυτὸν ὑψωθέντα, καὶ μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ οἰηθέντα, καὶ τῶν ἄλλων κατεπαρθέντα· οὐδαμῶθεν οὖν ἄλλοθεν ὁ τοιοῦτος εὐρήσει τὴν θεραπείαν καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν συνεχόντων αὐτοῦ τὴν ζωὴν παθῶν καὶ δαιμόνων, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τοῦ ἀναδραμεῖν αὐτὸν διὰ μετανοίας εἰς τὴν πρώτην κατάστασιν, καὶ χρῆσασθαι μεσίτῃ καλῶ, τῇ ταπεινώσει καὶ τῇ ἐπιγνώσει τῶν οικείων μέτρων· δι' ἧς πᾶς ὁ ἱστάμενος καλῶς ἐν τῷ θεμελίῳ τῶν ἀρετῶν, ὑποκάτω ἑαυτὸν ἔχει πάσης κτίσεως.

λς'. Ἴσον κακὸν ἐστὶ παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, ζῶσι κατὰ Χριστὸν, τὸ καὶ ἐμπαθῆ τινα εἶναι ταῖς πράξεσι γνώμης ἀκολασία, καὶ πεφυσιωμένον ἐν ταῖς ἀρεταῖς τῷ τῆς οἰήσεως πνεύματι. Ὅν τρόπον γὰρ τοῦ πρώτου τὰ ἐμπράκτως καὶ κρυφῇ γινόμενα αἰσχροὶ ἐστὶ καὶ λέγειν, οὕτω καὶ τοῦ δευτέρου τὰ ὑψώματα τῆς καρδίας βδελύγματά εἰσιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὡσπερ ἐκεῖνος ἀποτρόχαιος τῷ Θεῷ εἰς ἀνάπαυσιν, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν σάρκα, κατὰ τὸ λόγιον, οὕτω καὶ οὗτος παρὰ Κυρίου ἀκάθαρτος, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ὑπερήφανον.

λζ'. Οὐ γὰρ εἴ τι πάθος, τοῦτο καὶ ἔμπρακτος ἄμαρτία· ἀλλὰ ἔτερον τοῦτο, καὶ ἄλλο ἐκεῖνο. Πάθος μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ἐπὶ ψυχὴν κινούμενον· πράξεις δὲ ἐφάμαρτος, ἢ ἐπὶ τὸ σῶμα θεωρούμενη· ὡς φιληδονία, φιλαργυρία, καὶ φιλοδοξία, πάθη χαλεπὰ ἐστὶ τῆς ψυχῆς· πορνεία δὲ, καὶ πλεονεξία, καὶ ἀδικία, πράξεις ἐφάμαρτοι τῆς σαρκός· ἐπιθυμία, θυμὸς, καὶ ὑπερηφάνεια, πάθη ψυχῆς. παρὰ φύσιν τῶν δυνάμεων κινουμένων αὐτῆς· μοιχεία δὲ καὶ φόνος, κλοπή καὶ μέθη, καὶ εἴ τι ἄλλο διὰ τοῦ σώματος πράττεται, πράξεις ἐφάμαρτοι καὶ χαλεπαὶ τῆς σαρκός.

λη'. Τρεῖς εἰσὶν οἱ γενικώτατοι πάντων τῶν παθῶν ἔξαρχοι· καὶ τρεῖς αἱ κατ' αὐτῶν παρατάξεις, καὶ τρεῖς οἱ τοῦτων καταγωνιζόμενοι τε καὶ καταβάλλοντες· ὁ εἰσαγωγικὸς, ὁ μέσος, καὶ ὁ τέλειος· τὸν τῆς φιληδονίας, τὸν τῆς φιλαργυρίας, καὶ τὸν τῆς φιλοδοξίας τρικέφαλον δράκοντα.

λθ'. Οὐχ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἀγὼν τοῖς τρισι κατὰ τῶν τριῶν ἀρχῶν καὶ δυνάμεων τοῦ ἐξουσιάζοντος πνεύματος, ἀλλ' ἄλλος καὶ ἄλλος. Ἄλλος κατὰ στρατευομένης τῆς μῆδ' καὶ μῆδ' αὐτῶν ἀρχῆς ὑφ' ἑκάστου τοῦ πρὸς τὴν μάχην αὐτῆς ἰσταμένου καὶ καθοπλιζομένου φυσικῶς τῷ δικαίῳ θυμῷ.

μ'. Ὁ ἄρτι πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῆς εὐσεβείας ἀποδυσάμενος, καὶ εἰσαγωγικὸς ὢν πρὸς παράταξιν τῶν παθῶν, κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς φιληδονίας πᾶσαν αἰρεῖ τὴν μάχην αὐτοῦ, καὶ δυνατὸς διὰ πάσης κακοπαθείας κατ' αὐτοῦ ἐκστρατεύει, σάρκα μὲν ταῖς αἰτιαῖς ἐκτῆκων, ταῖς χαμυνίαις, ταῖς ἀγρυνίαις, καὶ ταῖς παννύχοις δεήσεσι, ψυχὴν δὲ συντρῖβων τῇ μνήμῃ τῶν τοῦ ἔδου ποινῶν, καὶ τῇ τοῦ θανάτου μελέτῃ, καὶ τὴν καρδίαν ἀποσμήκων τοῦ ῥύπου τῶν συνδουασμῶν καὶ συγκαταθέσεων διὰ δακρύων τῆς μετανοίας.

μα'. Ὁ πρὸς τὸ μέσον τῆς ἀρχῆς μεταθέμενος τὴν ἐπίθεσιν, καὶ τοὺς ἰδρώτας τοὺς κατὰ τοῦ φιληδόνου πνεύματος διὰ τοῦ σπόγγου τῆς πρώτης ἀπαθείας ἀπομαζάμενος, ἄρτι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποκαλυφθεὶς, καὶ τὰς φύσεις ὄρῃν τῶν δυνατῶν ἀρεξάμενος, κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἀπίστου φιλαργυρίας αἰρεῖ τὰ ὅπλα τῆς πίστεως, τὸν νοῦν μὲν ἀνυψῶν ἑαυτοῦ τῇ μελέτῃ τῶν θεῶν πραγμάτων, τὸν δὲ λόγον παραθήγων τοῖς λόγοις τῆς κτίσεως, καὶ εἰς τὸ τὰς φύσεις αὐτῶν ἐκδηγεῖσθαι διατρωνῶν· τὴν δὲ ψυχὴν ἀνάγων τῇ πίστει ἀπὸ τῶν ὀρωμένων, ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἀοράτων, καὶ πείθων αὐτὸν εἶναι προνοητὴν, τὸν ἐκ τοῦ μὴ δυνατὸς εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παραγαγόντα Θεὸν, τῶν οὐρανῶν ἔργων, καὶ ὅλην τὴν ἐλπίδα ποιῶν τῆς ἐνθέου ζωῆς.

μβ'. Ὁ τὸ μέσον διὰ θεωρίας καὶ ἀπαθείας περᾶσας, καὶ τὸ ἀπατηλὸν ὑπερκύψας τῆς παγκοσμίου αἰσθησεως, ἄρτι δὲ μετὰ τοῦ λόγου τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐνυποστάτου Θεοῦ σοφίας, τῷ γνόφῳ τῆς θεολογίας εἰσὸς, κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς φιλοδοξίας, αἰρεῖ, δυνάμει τῆς ταπεινοφροσύνης, τὰ ὅπλα, ψυχὴν μὲν ἐν ταῖς ἱσραεὺς ἀποκαλύψεσι κατανύσσων, καὶ δάκρυα προχέειν ἀνωδύνως ποιῶν· τὸ δὲ γὰρ φρόνημα

37. Non quod cupiditas sit actus peccati, sed aliud hic, aliud illa est. Cupiditas est motus animæ, actus peccaminosus ad corpus spectat. Sic libido, avaritia et ambitio sunt pravæ cupiditates animæ; fornicatio autem, boni alieni usurpatio et injustitia sunt peccaminosi carnis actus: concupiscentia, ira et superbia, cupiditates sunt animæ facultates suas contra naturam moventis; adulterium vero et cardes, furtum et ebrietas, et quidvis aliud a corpore patratum, peccaminosi sunt pravique carnis actus.

38. Tres sunt generalissimi universarum cupiditatum duces, et tres contra eos acies, et tres sunt, nempe incipiens, proficiens et perfectus, qui eos debellant, ac prosternunt tricipitem amoris voluptatum, pecuniæque et honorum draconem.

39. Non unum et idem est tribus certamen contra tres duces et exercitus summi imperatoris spiritus, sed aliud et aliud. Aliter pugnatur contra unum, et aliter contra alterum ducum qui militant sub singulis præfectis eos ad prælium ducentibus et justa fortitudine naturaliter armatis.

40. Qui nuper ad agones pietatis se nudavit, quique incipit pugnam contra cupiditates, adversus luxuriæ spiritum luctam omnem dirigit, totisque viribus per multa tormenta contra eum decertat, carnem extenuans abstinendo cibis, humi cubando, totam noctem in vigiliis et oratione consumendo; animam vero conterens recordatione poenarum inferni et mortis meditatione, et a corde extergens per poenitentiae lacrymas sordem copulæ et commercii carnalis.

41. Qui de initio ad medium gressus convertit, sudoresque in luctando contra luxuriæ spiritum elicitos primæ impassibilitatis spongia extersit, quique recenter discooperuit oculos rerumque naturas considerare inceptis, contra spiritum diffidentis avaritiæ tollit arma fidei, mentem suam elevans meditatione divinorum operum, rationem acutam et perspicacem reddens ad explicandas creaturarum rationes ac naturas, et animam ducens a visibilibus ad invisibillum ardua, credens providentiæ Dei illius qui propria operatione omnia ex nihilo ad ens eduxit, atque tota spe vitam divinam expectans.

42. Qui dimidium ope contemplationis et impassibilitatis transiit, fallaciamque sensus mundani supergressus est, ac recenter, juvante Verbo scientiæ et personali Dei Sapientia, obscura ingressus est theologiæ mysteria, contra spiritum superbiæ, humilitate obdormatus, arma tollit, animam in divinis revelationibus compungens, lacrymasque sine dolore eliciens, animum vero memoria hu-

manæ infirmitatis dejiciens, erigens autem cum divina scientiæ cogitationibus.

43. Jejunii, vigiliis, orationibus, humi recubando, laboribus corporis, et propriæ voluntatis mortificatione humilitati animæ conjuncta, inermem reddimus luxuriæ spiritum, subjugamus vero illum pœnitentiæ lacrymis, eumque in carcerem temperantiæ ductum, immobilem debilemque facimus, cum videlicet in ferventium athletarum acie militamus.

44. Armis fidei et spiritus gladio, qui est verbum Dei, devictum avaritiæ spiritum trucidamus, ac statim ad contemplationem eorum cum verbo sapientiæ currentes, et vilitatem visibilibus per Verbum scientiæ transilientes, ad palatia charitatis cum ditissimis spei divini thesauris tendimus.

45. Alis impassibilitatis et humilitatis in aere mysticæ theologiæ natales, et in supernum scientiæ mysteriorum Dei abyssum cum sancto Spiritu ingressi, sideribus divinatorum dogmatum et cogitatorum, superbix spiritum incendimus, imbre autem lacrymarum et luminibus compunctionis in finem humanarum rerum respicientes, immergimus tres ejus dæmones, qui præsumptione, inani gloria et superbia contra nos decertant.

46. Qui concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum superbiam vitæ (hanc Iniquitatis mundum), per quæ a charitate De alienamur, ex corde detestatur ac debellat, sibimetipsi mundum crucifixit, et ipse crucifixus est mundo, inimicitias inter Deum et animam solvens in carne sua, et faciens utraque unum. Qui enim illis per carnalis sensus spoliationem mortuus est, reconciliavit semetipsum Deo, odium mundi in mortificationem voluptatum per crucifixam mundo vitam interficiens, et amicitiam Jesu sibi conciliavit. Itaque hujusmodi vir jam non inimicus Dei (tanquam Dei inimicus), sed amicus illius est, utpote crucifixus mundo, et dicere valens: « Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo ».

47. Omnino derelictis luctantibus propter has contingere solet causas, scilicet inanem gloriam, proximi condemnationem, et elationes de virtutibus. Si quid igitur istorum animas luctantium invadens dominetur, eis derelictionem a Deo infert, nec poterunt quin de hac post offensas merito accusentur, quoadusque principalem derelictionis causam removens, in humilitatis arcem perfugiant.

* Galat. vi, 14.

αὐτῆς τῆ μνήμῃ καταβάλλον τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας, καὶ ἀνυψῶν αὐτὸ τῆς θείας γνώσεως τοῖς νοήμασι.

μγ'. Νηστειαῖς μὲν γὰρ, καὶ ἀγρυπνίαις, καὶ προσευχαῖς, χαμευνίαις τε καὶ κόποις σώματος, καὶ τῆ ἐκκοπῇ τῶν θελημάτων ἐν ταπεινώσει ψυχῆς, ἀπρακτον ἰστώμεν τὸ τῆς φιληδονίας πνεῦμα· χειρούμεθα δὲ αὐτὸ τοῖς τῆς μετανοίας δάκρυσι, καὶ πρὸς τὸ ἰεσωπῆριον ἄγοντες τῆς ἐγκρατείας, ἀκίνητον τοῦτο καὶ ἀνερέγγητον ἀποτελοῦμεν, ἐν τῇ τῶν σπουδαίων δηλονότι καὶ ἀγωνιζομένων ἰστάμενοι παρατάξει.

μδ'. Πίστεως ὄπλοις καὶ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος, ὃ ἐστὶ ρῆμα Θεοῦ, τὸ τῆς φιλαργυρίας πνεῦμα κατατροπωσάμενοι, ἀποσφάττομεν· ἄρτι πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων μετὰ τὸν σοφίας ἀναδραμόντες, καὶ ὑπεράνω τῆς ταπεινώσεως γεγονότες τῶν ὀρωμένων, διὰ τοῦ λόγου τῆς γνώσεως, καὶ πρὸς τὰ βασίλεια τῆς ἀγάπης μετὰ τῶν πολυδύων θησαυρῶν τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος ἐγκαταπαύσαντες.

με'. Πτεροῖς ἀπαθείας καὶ ταπεινοφροσύνης ἐν τῇ ἄρτι τῆς μουστικῆς θεολογίας νηχόμενοι, καὶ εἰς τὸν ἀνω βυθὸν τῆς γνώσεως τῶν μυστηρίων Θεοῦ μετὰ τοῦ Πνεύματος εἰσερχόμενοι ταῖς ἀστραπαῖς τῶν ἐνθέων δογμάτων καὶ νοημάτων, τὸ τῆς φιλοδοξίας καταφλέγομεν πνεῦμα· ὄμβροισι δὲ δακρύων καὶ ποταμοῖς κατανύξεως εἰς τὰ τέλη τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἔρωντες, τοὺς τριστάτας αὐτοῦ καταποντίζομεν δαίμονας, οἵησι τε καὶ κενοδοξίᾳ, καὶ ὑπερηφανίᾳ, καθ' ἡμῶν ἐκστρατεύσαντας.

μς'. Ὁ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τὴν ἀλαζωνείαν τοῦ βίου, τὸν κόσμον, ταῦτα τῆς ἀδικίας, δι' ὧν τῆς φιλίας ἐχθροὶ γινόμεθα τῷ Θεῷ, ἐκθύμως μισήσας, καὶ ταῦταις ἀποταξάμενος, ἐαυτῷ τὸν κόσμον ἐσταύρωσε, καὶ αὐτὸς ἐσταυρῶθη αὐτῷ, λύσας τὴν ἀναμεταξύ Θεοῦ καὶ ψυχῆς ἐχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, καὶ ποιήσας ἐν ἀμφοτέροις εἰρήνην. Ὁ γὰρ τούτοις ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος νεκρωθεὶς, καθήλλαξεν ἐαυτὸν τῷ Θεῷ, ἀποκτείνας τὴν ἐχθραν τοῦ κόσμου ἐν τῇ νεκρώσει τῶν ἡδονῶν, διὰ τῆς ἐσταυρωμένης τῷ κόσμῳ ζωῆς, καὶ τὴν μετὰ Ἰησοῦ φιλίαν ἠσπάσατο. Τοίνυν οὐκ ἐστὶ ὁ τοιοῦτος ἐχθρὸς ὡς φίλος τοῦ κόσμου, ἀλλὰ φίλος τοῦ Θεοῦ καθίσταται, ὡς ἐσταυρωμένος τῷ κόσμῳ, καὶ δυνάμενος λέγειν· Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ.

μζ'. Πᾶσα τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐγκατάλειψις διὰ ταῦτα γίνεσθαι πέφυκε διὰ κενοδοξίαν, διὰ τὴν εἰς τὸν πλησίον κατάκρισιν, καὶ διὰ τὴν ἐπ' ἀρεταῖς ἔπαρσιν. Εἰ τι οὖν τούτων ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀγωνιζομένων προσεμπελάσαν ἡγήσεται, τὴν ἀπὸ Θεοῦ τούτοις ἐγκατάλειψιν προξενεῖ· καὶ οὐκ ἂν ταῦτες τὴν ἐπὶ πτώμασι δικαίαν ἐκφύγῃσι κρίσιν, μέχρις οὗ τὴν προηγησάμενην αἰτίαν τῆς ἐγκαταλείψεως ἀποσεισάμενοι, εἰς τὸ ὕψος τῆς ταπεινοφροσύνης προσώγῃσιν.

μη'. Οὐ γάρ τὸ μὴ καθαρεύειν ἐμπαθῶν νοσημάτων, Α τοῦτό ἐστι μόνον καρθίας ἀκαθαρσία καὶ σπῖλος ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν πλήθει κατορθωμάτων ἐπαίρεσθαι, καὶ τὸ ἐπ' ἀρεταῖς φουσιῶσθαι, καὶ τὸ μεγάλα οἰεσθαι ἐπὶ σοφίᾳ καὶ γνώσει Θεοῦ, καὶ τὸ μέμφεσθαι τῶν ἀδελφῶν τοὺς βραβύμους καὶ ἀμελεῖς· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῆς τοῦ Φαρισαίου καὶ τοῦ Τελώνου παραβολῆς.

μβ'. Μὴ οἶου τῶν παθῶν ἀναβῆναι, καὶ τῶν γενομένων ἐκείθεν ἐμπαθῶν νοσημάτων τὸν μολυσμὸν ἐκφυγεῖν, ἀγέρωγον ἐπιφέρειν τὸ φρόνημα καὶ ἐξωγκωμῆνον ἐπ' ἀρεταῖς· οὐ γάρ μὴ ἰδῆς εἰρήνης αὐλήν, ἐν ἀγαθωσύνῃ τῶν λογισμῶν, οὐδὲ εἰς ναὸν ἀγάπης εἰσέλθῃς μετὰ χαρᾶς, ἐν πάσῃ χρηστότητι καὶ γαλήνῃ καρδίᾳς, ἕως οὐ ἐν σεαυτῷ πέποιθῶς εἶ καὶ τοῖς ἔργοις σου.

ν'. Ἐὰν εἰς ἐυχροίας σωμάτων προσπάσῃ σου ἡ ψυχὴ κατ' ἐμπάθειαν, καὶ ὑπὸ τῶν ἐκείθεν σοι δῆθεν τικτομένων ἐμπαθῶν λογισμῶν τυραννῆται, μὴ ὑπολάβῃς ταῦτα εἶναι αἰτίας τῆς ἐν σοὶ ταραχῆς καὶ ἐμπαθειστᾶτης κινήσεως, ἀλλὰ κεκρυμμένην ἴσθι ἐντὸς εἶναι τὴν αἰτίαν τῆς σῆς ψυχῆς, ὡς λίθον μαγνητίν τινα, ἔλκουσαν πρὸς ἑαυτὴν δυνάμει ἕξως ἐμπαθοῦς καὶ πονηρᾶς συνηθείας τὴν ἀπὸ τῶν προσώπων λύμην, ὡς σίδηρον, ἐπεὶ καὶ κτίσματα Θεοῦ πάντα, καὶ λίαν τῷ ἰδίῳ λόγῳ καλὰ, μηδένα λόγων κατήγορον ἔχοντα τῆς πλάσεως τοῦ Θεοῦ.

να'. Ὅσπερ οἱ θάλασσαν περαιοῦμενοι καὶ ναυτιῶντες, οὐ παρὰ τὴν τῆς θαλάσσης φύσιν πάσχουσι τοῦτο, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῆς ἐνδοθεν προαποκειμένης αἰτίας τοῦ σεσηπότος χυμοῦ, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, οὐ παρὰ τὴν τῶν προσώπων αἰτίαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῆς ἐπιναποκειμένης τοῦ κακοῦ ἕξως, ἐν αὐτῇ τὸν ἐμπαθειστατον ὕφισταται κλονοῦν καὶ τάρραχον.

νβ'. Κατὰ τὴν ἐνδοθεν διάθεσιν τῆς ψυχῆς, συναλλοιούσθαι πέφυκε καὶ ἡ φύσις αὐτῆ τῶν πραγμάτων· ἔταν οὖν κατὰ φύσιν ἴσταται αὐτῇ τὰ νοερὰ αἰσθητήρια, καὶ ὁ νοῦς περὶ τοὺς λόγους τῶν γεγονόντων ἀπλανῶς ὀδεύῃ, τὸν λόγον ἔχων διατρανοῦντα τὰς φύσεις καὶ τὰς κινήσεις αὐτῶν, κατὰ φύσιν ὀρᾶται αὐτῇ καὶ τὰ πράγματα, καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ πᾶσα φύσις ἐνύλων σωμάτων, μὴ ἔχοντά τινα λύμης ἢ βλάβης ἐγκεκρυμμένην αἰτίαν. Ὅταν δὲ παρὰ φύσιν αὐτῆς αἱ δυνάμεις κινῶνται, πρὸς ἑαυτὰς στασιάζουσαι, παρὰ φύσιν αὐτῆ καὶ ταῦτα ὀρᾶται· μὴ δὲ τῆς φυσικῆς αὐτῶν καλλονῆς πρὸς κατανόησιν τοῦ γενεσιουργοῦ ταύτην ἀνάγοντα, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐμπαθειστᾶτης ἕξως αὐτῆς εἰς βυθὸν ἀπωλείας καταγοντα.

νγ'. Εἰ πέπτωκας ἐγκαταλειφθεὶς πτώματι σαρκὸς, ἢ γλώττης, ἢ λογισμοῦ, ἐπίπονον ἔλκων καὶ τραχύτατον βίον, μὴ ξένοι τοῦτο καὶ παράδοξόν σοι καταφανῆ· ὁὖν γάρ ἐστι τὸ πτώμα, καὶ ἀπὸ τῆς σῆς αἰτίας· εἰ μὴ γὰρ αὐτὸς ἢ καινόν τι πρῶτον καὶ ἄγκου μεστὸν, ὡς οὐκ ὄφελον, ψήθης περὶ σεαυτοῦ, ἢ κατεπήρθῃς ἐτέρου ἀλαζονικῶ τῷ φρονήματι. ἢ ἐκρινὰς ἐν ἀσθενείᾳ φύσεως ἀνθρωπίνης τινὰ, οὐκ ἂν

48. Non enim ille tantum impurus corde animaque inquinatus est, qui immundis sordet cogitationibus, sed etiam ille qui bonis exaltatur operibus ac de virtutibus intumet, qui magna præsumit de sua sapientia Deique notitia, qui fratres incusat molles et negligentes. Atque illud patet ex Pharisæi et Publicani parabola *

49. Ne putes te a cupiditatibus solutum esse, et pravaverum quas pariunt cogitationum scditatem fugisse, quandiu sensum adhuc præ te fers superbum ac de virtutibus tumentem. Neque enim videbis pacis palatium in bonis cogitationibus, neque templum charitatis latus ingredieris in omni bonitate et tranquillitate cordis, quandiu confidis in teipso tuisque operibus.

50. Si amonens corporum colores anima (tua cupide appetat, et pravus cogitationibus inde orientibus inserviat, ne arbitreris illos esse causas vehementissimorum quibus perturbatis impetuum, sed scito veram in interiore anima tua latere causam, quæ, sicut lapis magneticus ferrum, vi libidinosi pravique habitus a vultibus malum ad seipsam attrahit. Omnes enim Dei creaturæ propria natura sunt valde bonæ, nec ullam habent proprietatem quæ opus Dei reprehendat.

51. Sicut trajicientes mare ac nauseantes, non propter naturam maris hoc patiuntur, sed ob causam intrinsecam, nempe humorem putridum: sic et anima, non propter vultus, sed propter intrinsecam mali consuetudinem, intra se vehementis simum subit cupiditatis impetum et tumultum.

52. Pro interno animæ habitu, mutatur natura ipsa rerum. Quando igitur secundum naturam constituuntur intellectuales illius sensus, et mentes rationes rerum recte perlustrat, ratione penetrans earum naturas et motus, tunc illi secundum naturam videntur res et personæ omniaque materialia corpora, nec ullam habent latentem perniciæ vel nocuenti causam. Quando autem contra naturam moventur ejusdem facultates, contra sese invicem insurgentes, tunc illa contra naturam videntur, atque, nedum per naturalem suam pulchritudinem ad notitiam Creatoris ipsam elevent, eam contra propter libidinosum ipsius habitum, ad abyssum perditionis deducunt.

53. Si infeliciter cecideris lapsu carnis, linguæve aut cogitationis, laboriosam asperrimamque trahens vitam, ne hoc ut singulare et incredibile arbitreris; nam tuus est lapsus, teque habet auctorem, et nisi prius ipse insolenter et arroganter de te sensisses (quod Deus a me avertat), vel alterum superbo animo despectisses, vel aliquem judicasses in infirmitate nature humanæ, non ita, justo Dei

* Luc. xviii, 10 seqq.

judicio derelictus, tuam ipsius agnovisses infirmitatem, ut inde disceres non judicare, non te plus æquo æstimare, non desplicere quemquam.

54. Lapsus in abyssum malorum, minime de salute desperes, etiamsi ad extrema delatus fuisses inferni nequitiæ transtra. Si enim practicis virtutibus propositum semper apud te habeas fundamentum pietatis, licet hujus ædificium, quod ex variis construxeras virtutis lapidibus, eversum corruerit usque ad pessimarum cupiditatum pavimentum, nihilominus non obliviscetur Deus antiquos tuos labores ac sudores, si contritum de tuis peccatis cor habeas, et memor antiquorum dierum, lapsum cum gemitibus tibi revoces in conspectu illius. Respiciens enim brevi respiciet te trementem sermones ipsius¹, tangetque invisibiliter oculos cordis tui dolentis, et laboriose jactum a te virtutis fundamentum custodiet, ac tibi dabit vires prioribus majores et perfectiores, in calore spiritus fervoris, ut per patientiam recuperes opera virtutis invidia maligni deperdita, atque restaures, in spiritu humilitatis, domum ipsa priore splendidiorem, in requiem (ut scriptum est²) ejus æternam.

55. Omnia ad ignominiam nobis contingentia, sive ab hominibus, sive a dæmonibus, justo Dei judicio et œconomia nobis contingant ad humiliandum inanem animarum nostrarum spiritum: vult enim gubernator vitæ nostræ Deus nos esse semper humiles, nec nos plus æquo æstimare, nec magna sentire de nobis, sed ad illum intendere, et imitari, quantum possibile est, felicem ejus humilitatem, cum fuerit mitis et humilis corde: tales autem nos fieri desiderat qui passus est pro nobis mortem injustam et ignominiosam; nihil enim aliud adeo illi placet in omnique virtute vere immanet atque a stercore cupiditatum erigere valet, quam mansuetudo, humilitas et charitas erga proximum: quæ si desint nobis virtutem colentibus, omne opus est irritum, omnisque labor asceticæ vitæ inutilis et Deo ingratus.

56. Qui vitam virtutis inchoant, instigante pœnarum metu, servant mandata et declinant a malo. Qui autem in virtute profecerunt usque ad contemplationem gloriæ Dei, alio pariter aguntur timore, qui timidissimus est ac provenit ex charitate, nempe castus ille metus qui ad quiete perseverandum in amore Dei eos adjuvat, verentes formidandam hujus jacturam. Illos quidem, e proposito sine delapsos, ac postea reaspicentes et resurgentes, excipit prior metus; his vero, si ex

Αἰγκαταλειφθείς κρίσει δικαία Θεοῦ, τὴν ἐαυτοῦ ἐπιγνώως ἀσθένειαν, ἔγνωσ δὲ, ἐν' ἐντεῦθεν μάρτης μὴ κρίνειν, μὴ φρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, μὴ τινος κατεπαίρεσθαι.

ὡδ'. Πεπτωκῶς εἰς βάθη κακῶν, μηδαμῶς τὴν ἀνάκλησιν ἀπαλλοτρίωσι, εἰ καὶ εἰς τέταυρον κατηνέχθης ἔσχατον ἕδου κακίας· εἰ γὰρ ταῖς ἐμπράκτοις ἀρεταῖς προκαταβληθέντα θερμῶς τὸν θεμέλιον ἔχεις παρὰ σοὶ τῆς εὐσεβείας, εἰ καὶ πτώσιν ὑπέστη κατασαισθὲν τὸ οἰκοδομηθὲν ταύτης οἰκῆμα παρὰ σοῦ, ἐκ διαφόρων λίθων τῆς ἀρετῆς, ἕως ἐδάφους τῆς ἐμπαθεστάτης γῆς τῶν κακῶν, ἀλλ' οὐκ ἐπιλησθήσεται σου τῶν παλαιῶν πόνων καὶ ἰδρώτων ὁ Θεός, εἴγε συντετριμμένην ἐπὶ τοῖς πτώμασι σου τὴν καρδίαν φέρεις, μεμνημένην τε ἡμερῶν ἀρχαίων, καὶ τὴν ἐαυτῆς ἀνακαλούμενην πτώσιν ἐν στεναγμοῖς, αὐτοῦ κατ' ἐνώπιον. Ἐπιβλέπων γὰρ ἐπιβλέψεται τάχιον ἐπὶ σὲ τρέμοντα τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ ἄψεται σου τῶν ὀφθαλμῶν ἀοράτω; τῆς καταδύου καρδίας, καὶ τῷ προκαταβληθέντι παρὰ σοῦ θεμελίῳ τῆς ἀρετῆς μετὰ πόνων, ἐπιστήσει, καὶ δώη σοι τῆς προτέρας ἰσχύος κρείττονα τε καὶ τελειότεραν ἰσχύν, ἐν θερμῇ ζέοντος πνεύματος· εἰς τὸ πάλιν ἀνακτισθῆσαι τὰ καταβληθέντα, βασκανία τοῦ πονηροῦ, μεθ' ὑπομονῆς ἔργα τῆς ἀρετῆς· καὶ ἀνεγείραι, ἐν πνεύματι ταπεινώσεως, τὸν οἶκον αὐτῆς τοῦ προτέρου λαμπρότερον· εἰς ἀνάπαυσιν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, αἰωνίαν αὐτοῦ.

ὡε'. Πάντα τὰ πρὸς ἀτιμίαν ἡμῖν συμβαίνοντα, εἴτε ἐξ ἀνθρώπων, εἴτε ἐκ δαιμόνων, κρίσει δικαία Θεοῦ, κατ' οἰκονομίαν ἐπισυμβαίνουσι πρὸς ταπεινώσιν τοῦ ματαίου φουσηματος τῶν ψυχῶν ἡμῶν· σκοπὸς γὰρ τῷ κυβερνήτῃ Θεῷ τῆς ἡμετέρας ζωῆς, τὸ δεῖ ταπεινοῦς ἡμᾶς εἶναι, καὶ μὴ φρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν· μὴ δὲ οἰεσθαι μεγάλα περὶ ἐαυτῶν, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν ἀφορᾶν, καὶ μιμεῖσθαι αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἐφικτόν, τὴν μικρὰν ταπεινώσιν, ἐπειδὴ πρὸς ἦν καὶ ταπεινὸς τὴν καρδίαν· καὶ τοιούτους ἡμᾶς γενέσθαι ἐπιποθεῖ ὁ ὑπομεμνηκῶς ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον ἰδικόν τε καὶ ἀτιμον· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἔτερον φίλον αὐτῷ, καὶ οἰκειούμενον ἐν πάσῃ ἀληθῶς ἀρετῇ, καὶ δυνάμενον ἀπὸ κοπρίας παθῶν ἀνυψοῦν, ὡς πραότης, καὶ ταπεινώσις, καὶ ἀγάπη πρὸς τὴν πλησίον· τούτων δὲ μὴ συνόντων ἡμῖν ἐργαζομένοις τὰς ἀρετὰς, πᾶσα μάταιος ἢ ἐργασία, καὶ ἅπας κόπος ἀσκήσεως ἀνωφελὴς καὶ ἀπρόσδεκτος.

ὡς'. Τοῖς μὲν εἰσαγωγικῶς εἰς τὸν κατ' ἀρετὴν βίον φόδος τῶν κολάσεων συνεργεῖ εἰς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν, καὶ ἀποφυγὴν τῶν κακῶν, τοῖς δὲ κατ' ἀρετὴν ἐπὶ θεωρίαν προκόψασι τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ἄλλος ἀναλόγως παρέπεται φόδος, λίαν ὦν αὐτοῖς φοβερός ἐξ ἀγάπης, ὁ ἀγνός, ὃς καὶ συνεργεῖ τούτοις εἰ; τὴν παραμονὴν ἀκλονήτως ἴστασθαι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, φοβομένου τὸν ἐκ ταύτης φοβερὸν βλισθόν. Ἐκείνοις μὲν γὰρ πεισοῦσι τοῦ κατὰ χεῖρα σκοποῦ, μεταμελομένοις, καὶ αὐθις ἀνισταμέ-

¹ I-a. LXVI, 2. ² Matth. XI, 2).

νοις, ὁ πρῶτος φόβος παρέπεται μετ' ἐπιπέδων χρη-
στών, τούτοις δὲ τοῦ ὕψους φθόνῳ τοῦ ἀντιπάλου
ἐξαμαρτήσασιν διὰ πτώσεως τῆς θεωρίας Θεοῦ, οὐκ
εὐθύς· ὁ δεύτερος ἔπεται, ἀγλῆς δὲ τις καὶ σκότος
ψηλαφητὸν αὐτοὺς διαδέχεται, πληρὲς ἀθυμίας, καὶ
ὀδυνῶν, καὶ πικρίας μετὰ τοῦ πρώτου τῶν κολάσεων
φόβου. Καὶ εἰ μὴ Κύριος Σαβαώθ τὰς ἡμέρας ἐκεί-
νας ἐκολόθωσε τῆς ἀφορήτου ταύτης ὀδύνης, οὐκ ἂν
ἰσώθη πᾶς ὁ ἐκείθεν ἐκπίπτων.

νζ'. Ὅπότεν τῆς ἐπιμόνου τῶν ἐμπαθῶν λογι-
σμῶν ὀχλήσεως ἡ ψυχὴ ἀνεθῆ, καὶ ἡ φλόξ ἡ τύραν-
νος ἀπομαρυνθῆ τῆς σαρκός, ἔσο τῆνικαῦτα εἰδῶς
τὴν ἐπέλευσιν γίνεσθαι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν
ἡμῖν, μνησούσαν τὴν ἀφαισιν τῶν προημαρτημένων,
καὶ χαριζομένην ἡμῖν τὴν ἀπάθειαν· ἔως δὲ τῆς
ὀσμῆς αὐτῶν διὰ τῆς συνεχοῦς ὀχλήσεως ἐπαισθά-
νηται, καὶ τὰ ὑπογάστρια φλέγεται τῆς σαρκός,
μακρὰν ἰσθί ταύτης εἶναι τὴν εὐωδίαν τοῦ Πνεύμα-
τος, καὶ ὅλην ὑπὸ τὰ δεσμὰ κρατεῖσθαι τὰ ἅλυτα
τῶν παθῶν τε καὶ τῶν αἰσθήσεων.

νη'. « Εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, φησὶν ὁ Σοφός, ἄνθρωπον
παρ' ἑαυτῷ δόξαντα φρόνιμον εἶναι, ὃν εἶδον ὑπὸ τὴν
ζῶην κατὰ τῶν βροτῶν, πεποιθότα ἐπὶ τοῖς ἔργοις
αὐτοῦ, καὶ μεγάλα φρονούντα ἐπὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ σο-
φίᾳ, καὶ τῇ γεώδει καὶ ψυχικῇ » καὶ οὐ μόνον διὰ
ταύτην τῶν ἀπλάστων κατεπαιρόμενον, ἀλλὰ καὶ
τῶν ἐν θεῖᾳ τῇ λήξει διδασκάλων Χριστοῦ κατείρω-
νεύόμενον τὰ ὅμοῦ καὶ καταμακώμενον, διὰ τὸ τῆς
λέξεως αὐτῶν ἰδιότροπον· καὶ ὅτι μὴ ἔπισθαι ἐλιοντο
ταῖς ἐκλογαῖς τῶν τετορνευμένων λέξεων τῆς θύρα-
θεν γνώσεως, μηδὲ τὸ τῆς θέσεως αὐτῶν εδρυθμον
ἐπετήδευσαν ἐν ταῖς ἐγγράφοις διδασκαλίαις αὐτῶν·
ψῆφιν, ὡς ἠγνοῦσάντι, ὅτι παρὰ τῷ Θεῷ οὐ τορευ-
ται τῶν λέξεων, οὐδὲ τὸ εὐήχον τῶν φωνῶν, ἀλλὰ
τὸ εὐσημον, προτιμότερον καὶ φίλον, τῶν νοημάτων,
ταύτην παρεθήσω τὴν παροιμίαν. Ὁ κύων ὁ ζῶν,
αὐτὸς ἀγαθὸς ὑπὲρ τὸν λέοντα τὸν νεκρὸν, καὶ ἀγα-
θὸς παῖς πένης καὶ σοφός, ὑπὲρ βασιλεῖα πρεσβύτην
καὶ ἄφρονα, ὅς οὐκ ἔγνω τοῦ προσέχειν ἔτι.

νθ'. Δεινὸν καὶ δυσκαταγώνιστον τὸ πάθος τῆς
βλασφημίας· ἔχει δὲ τὰς ἀφορμὰς ἐκ τῆς ὑπερηφά-
νου διανοίας τοῦ Σατανᾶ· ὃ καὶ πάντας μὲν τοὺς
κατὰ Θεὸν ὀχλεῖ βιοῦντας κατ' ἀρετὴν, πλέον δὲ τοὺς
προκόπτοντας εἰς εὐχὴν καὶ εἰς θεωρίαν τῶν θείων
πραγμάτων. Οὗ ἕνεκεν χρὴ πάση φυλακῇ τὰς αἰ-
σθήσαις τηρεῖν, καὶ εὐλαβεῖσθαι ἀπὸ πάντων τῶν
φρικτῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἱερῶν τύπων
καὶ λόγων, καὶ προσέχειν τῇ ἐπόδῳ τοῦ πνεύματος
τούτου· ἐφεδρεύει γὰρ εὐχομένοις καὶ ψάλλουσιν
ἡμῖν, καὶ ἐρεύγεται ἑσθ' ὅτε, διὰ τῶν χειλέων ἡμῶν,
μὴ προσέχουσιν, ἀρὰς καθ' ἡμῶν καὶ βλασφημίας
ἀλλοτρίους κατὰ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου· τοῖς στίχοις τῶν
ψαλμῶν καὶ τοῖς ῥήμασι τῆς εὐχῆς παρεισάγων
αὐτάς· ἀλλὰ τρεπτεῖον κατ' αὐτοῦ τὸν λόγον Χριστοῦ,
ὀπηνικα τοιοῦτόν τι φέροι ἐν τοῖς χειλέσι, ἢ ὑπο-
σπίρει ἐν ταῖς διανοίαις ἡμῶν καὶ, Ὑπαγε, Σατανᾶ,
ὀπίσω μου, ἐπιώμεν πρὸς αὐτὸν, πάσης δυσωδίας

*Invidia inimici per peccatum deciderint de subli-
mitate contemplationis Dei, non statim posterior
inseritur metus, sed caligo quædam ac densa in-
gruit nebula, feta dejectione animi, doloribus et
amaritudine, cum primo pœnarum timore. Atque
nisi Dominus exercituum dies illas abbreviasset in-
tolerabilis istius doloris, non fuisset salvus omnis
illinc delapsus.*

57. Ubi continua libidinosarum cogitationum
perturbatione liberata est anima, et flamma car-
nis imperiosa extincta est, tunc scito illabi nobis
Spiritus sanctum, qui annuntiat peccatorum rem-
issionem, et impassibilitatem nobis largitur;
quandiu vero illa horum fœtorem per continuam
perturbationem sentit, flammaque impura caro
ardet, scito procul ab illa esse suavem Spiritus
fragrantiam, eamque indissolubilibus devinciri
catenis cupiditatum et sensuum.

58. Vidi sub sole, ait Sapiens⁹, hominem qui
sibi videtur sapiens, quem vidi equidem in vita
mortalium, confidentem in operibus suis, et se
magnificantem de humana sapientia, terrenaque
et animali, neque solum propter hanc sese sim-
plicibus superextollentem, sed etiam divinæ hæ-
reditati discipulorum Christi irridentem simul et
insultantem, ob singularem eorum elocationem, et
quia non affectant selectas et anfractas dictiones
sapientiæ mundanæ, nec numerosas harum dispo-
sitionem in scriptis suis institutionibus aucupan-
tur. Cui quidem, utpote nescienti apud Deum non
verborum circumlocutiones neque vocum canorem,
sed claritatem sententiarum, magis æstimari et ama-
ri, hoc cantabo proverbium: « Canis vivus melior
est leone mortuo¹⁰, » et, « Mellior est puer pauper
et sapiens rege sene et stulto, qui nondum scit sese
continere¹¹. »

59. Terrible est ac difficile pugnatur vitium
blasphemæ: erumpit autem ex superba mente
Satanæ, qui quidem turbat omnes qui Deo et vir-
tuti vitam devovent, magis autem eos qui profece-
runt usque ad orationem et contemplantationem re-
rum divinarum. Quare oportet omni cura sensus
custodire, et circumspicere, scrutari omnia hor-
renda Dei mysteria, sacrasque Scripturas ac tra-
ditiones, atque cavere ab illius spiritus accessu.
Assidet enim precantibus et psallentibus nobis, et
aliquando eructat per labia nobis incautis impreca-
tiones contra nos singularesque blasphemias con-
tra Deum altissimum, versibus psalmodum et
orationis verbis istas inserens. At retorquemus
contra eum verba Christi, quoties aliquid istius-
modi e labiis nostris profert vel insinuat cogita-
tionibus nostris, dicamusque ad illum: « Retro,
Satana, omnis fœtoris plene, et damnato ignis

⁹ Prov. xxv, 12 seqq. ¹⁰ Eccle. ix, 4. ¹¹ Eccle. iv, 13.

φινίας μεστός. Ἄλλ' οὐ χρὴ τοῖς ἀνθρώποις προσ-
 ἔχειν ἰδιώμασι· σφαιερὰ γάρ ἐστι τῶς πᾶσιν ἡ
 περὶ τὰ τοιαῦτα κρίσις. Εἰσὶ γὰρ ἀνθρώποις πολλὰ
 τῶντι διαφορὰ φύσεων, καὶ ἔξεων, καὶ σωματι-
 κῶν θέσεων, ἀλ' ἰσότητι ἐκείνοις εἰκότως εἰσὶν ὑπὸ
 θεωρίαν καὶ κρίσιν ἀληθινήν, τοῖς καθάρων κτησα-
 μένοις τὸ νοεῖν ὄμμα τῆς ψυχῆς διὰ πολλῆς κατα-
 νύξεως, καὶ ἐνοικον ἔχουσι τὸ ἀπειρον φῶς τῆς ἐν-
 θέου ζωῆς· οἷς καὶ τὸ εἰδέναι ἐδόθη τὰ μυστήρια
 τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας.

Ἐδ'. Αὐτουργοὶ τῶν φεῦλων ἔργων γινόμενοι τῆς
 σαρκός, τῇ περὶ φύσιν ἐπιθυμίᾳ καὶ τῶν θυμῶν τῆς
 ψυχῆς λειτουργοῦμεν, σάρκα μὲν μαινόντες ταῖς
 φάουλαις ῥοαῖς τῆς ἀμαρτίας, ψυχὴν δὲ τῇ τοῦ θυμοῦ
 πικρίᾳ σκοτιζόντες, καὶ ἀπαλλοτριούμενοι τοῦ Ἰϋοῦ
 τοῦ Θεοῦ. Δεῖ οὖν τὸν μὲν μολυσμὸν τῆς ἀπὸ τοῦ σώ-
 ματος οὐσιώδους ῥοῆς, δι' ἐπιβροχῆς οὐσιωδῶν δα-
 κρῶν, ἀποκαθαίρειν, ἵνα ὅπερ ἡ ἡδονὴ διὰ ῥοῆς
 φυσικῆς κατεμόλυσε σῶμα, τοῦτο ἡ ἀδύνη τῆς λύ-
 πης διὰ ῥοῆς αὐθιῆς τῶν δακρῶν φυσικῆς ἀποκαθαί-
 ρειν, τὸν δὲ ζῶπον τῆς ψυχῆς τὴν ἀπὸ τῆς τοῦ θυμοῦ
 πικρίας, διὰ φωτὸς κατανύξεως καὶ γλυκύτητος τῆς
 κατὰ Θεὸν ἀγάπης, ἀποδιώκειν, καὶ ἐνοῦσθαι αὐθιῆς,
 οὐ πρόην δι' ἐκείνων ἀπηλλοτριώθημεν.

Ἐε'. Ὅσπερ ὁ ἀπὸ τῆς ἡδονῆς μολυσμὸς τὸν σατα-
 νικὸν ἔρωτα προσηγησάμενον ἔχει εἰς ἀποπλήρωσιν
 τῆς φαυλότητος, οὕτως ἡ ἀπὸ τῆς ἐνωδύνου λύπης
 κάθαρσις τὴν θέρημν ἔχει τῆς καρδίας· εἰς ἀποπλή-
 ρωσιν τοῦ πένθους καὶ τῶν δακρῶν· καὶ τοῦτο οἰ-
 κονομίᾳ τῆς πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, ἵνα
 κίποις ὀδύνης κόπον ἡδονῆς, καὶ ῥοαῖς δακρῶν
 ῥοὴν αἰσχίστην σαρκὸς ἀποκρουόμενοι τε καὶ ἐκκα-
 θίροντες, τοὺς τύπους τῶν φαύλων ἀπὸ τοῦ νοῦς,
 καὶ τὰς ἀμόρφους εἰκόνας ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐξαφανί-
 σωμεν, καὶ λαμπροτέραν ταύτην τῶν κάλλει τῶν φυ-
 σικῶν ἀποδείξωμεν.

Ἐς'. Ὅν τρόπον τῶν πονηρῶν πνεύματι ἐνεργούμε-
 νο· ὁ πορνεύων, μισθὸν καρποῦται τὴν ἡδονὴν τῆς
 σαρκός, καὶ πέρασ αὐτοῦ τῶν φαύλων, ὁ μολυσμὸς,
 οὕτως ὁ τῶν Πνεύματι ἀνοθεν ἐνεργούμενος τῶν ἀγίῳ,
 μισθὸν καρποῦται τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς, καὶ πέρασ
 αὐτῶν τῶν καλῶν, ἡ ἐκ τῶν δακρῶν κάθαρσις, καὶ
 ἀναγέννησις, καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἐνωσις, καὶ συν-
 ἀφρα.

Ἐζ'. Δύο οὐσῶν ἐν ἡμῖν τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας
 φυσικῶν βεύσεων, γονῆς καὶ δακρῶν, ὑφ' ἧς τὸν
 χιτῶνα τῆς ψυχῆς μολυνόμεθα, καὶ δι' ὧν πάλιν αὐ-
 τὸν καθαιρόμεθα, ἀνάγκη τὴν ἐκ τῆς οὐσίας ἡμῶν
 μολυσμὸν ἀπονίψασθαι διὰ τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας
 κινουμένων δακρῶν· ἄλλως γὰρ τὸν ἐκ τῆς φύσεως
 ῥύπον καθάραι ἀδύνατον.

Ἐη'. Πᾶσα ψυχῆς πλημμελοῦσης διάθεσις, τῶν φαύλων
 κινουμένην τρόπον, εἰς ἡδονὴν βραχείαν καταλύει τὸν
 κάματον· πᾶσα δὲ καθαιρομένη ψυχὴ τῆς φαύλης
 συνηθείας καὶ διαθέσεως, εἰς μακρὰν ἡδονὴν εὐφρο-
 σύνην· ἐπεκτείνει τοὺς πόρους, καὶ θαῦμα πῶς ἡδο-
 νὴν ἡδονὴ καταστέλλουσα, τὴν ἐκ τῆς ἡδονῆς τικτο-
 μένην καταγλυκαίνει ὀδύνην.

Ἐθ'. Ποτὲ μὲν πικρία καὶ πόρος ἐπιγίνεται τῇ

ut iram spirans et superbia plenus. At non oportet
 immorari humanis proprietatibus, siquidem pericu-
 losum est omnibus in huiusmodi iudicium. Sunt
 enim hominibus multæ in essendo discrepantiæ natu-
 rarum, habituum, dispositionum corporis, quæ ab
 illis tantum convenienter examinari et iudicari
 possunt, qui spiritualem animæ oculum multa munda-
 verunt compunctione, qui infusum in se habent
 infinitum vitæ divinæ lumen, et quibus datum est
 nosse mysteria regni Dei.

64. Operarii malorum carnis operum facti, concu-
 piscentiæ iræque mentis sacrificamus, carnem
 fœdantes sordidis peccati fluentis, animam vero
 amaritudine iræ obscurantes, et abalienati a Filio
 Dei. Oportet igitur fœditatem substantialis fluenti
 a corpore aborti, superfusus substantialibus lacry-
 mis purificare, ut quod voluptas naturali fluente in-
 quinavit corpus, hoc dolor tristitiæ pariter naturali
 lacrymarum torrente purificet, caliginem vero
 animæ amaritudine iræ effusam, luce compunctio-
 nis ac dulcedine divinæ charitatis dissipet, atque
 illi reconcilletur, a quo illa nos abalienaverant.

65. Sicut contracta ex voluptate sordes Salani-
 cum amorem ducem habet in complementum ne-
 quitiae, sic contracta ex pœnitentiæ tristitia puritas
 fervorem ducem habet in complementum luctus et
 lacrymarum: Idque œconomia charitatis Dei erga
 nos, ut nempe laboribus doloris laborem volupta-
 tis, et lacrymarum fluxu fœdissimum corporis fluxum
 removens et purgantes, malas impressiones a
 mente turpesque imagines ab anima repudiemus,
 et præfulgentem hanc pulchritudine naturali osten-
 da: us.

66. Quemadmodum sub influxu maligni spiritus
 agens fornicator, mercedem percipit voluptatem
 carnis, terminusque malorum ipsi est sordes, ita
 qui superno Spiritus sancti instinctu agit, merce-
 dem percipit gaudium animæ, terminusque bono-
 rum ipsi est lacrymarum purgatio et regeneratio, et
 cum Deo unio et societas.

67. Cum duo in nobis ex eadem substantia natu-
 raliter effluent, nempe semen, quo animæ vesti-
 mentum inquinamus, et lacrymæ, quibus illud de
 novo mundamus, necesse est sordem ex substantia
 nostra contractam ablui lacrymis ex eadem sub-
 stantia elicitis: aliter enim sordes ex natura pro-
 veniens mundari non posset.

68. Omnis animæ peccantis inclinatio male dire-
 cta in brevem voluptatem resolvit laborem; omnis
 vero anima ex prava habitudine et inclinatione ex-
 purgata ad longam gaudii voluptatem labores ex-
 tendit, et mirum quomodo voluptatem voluptas
 reprimens, ex voluptate ortum allevet dolorem.

69. Modo amaritudo et labor supervenit intelle-

ctuali cordis sensui ab lacrymarum effusione, modo lætitia et exultatio. Quando igitur pœnitentia expurgamur a veneno et sorde peccati, similes calori ignis fundentes pœnitentiæ lacrymas, et veluti gravibus malleis mentem tundentes, emissis e profundo corde gemitibus amaritudinem ac laborem animo sensibusque sentimus. Ubi vero huiusmodi lacrymis sufficienter purgati, liberi a cupiditatibus evadimus, tunc, Spiritu sancto nos consolante, serenumque et puritatem cordibus nostris infundente, voluptate ac dulcedine ineffabili nos replent jucundæ compunctionis lacrymæ.

70. Aliæ sunt quæ ex pœnitentia, aliæ quæ ex divina compunctione profluunt lacrymæ. Illæ enim sunt veluti fluvius inundans et auferens omnia peccati propugnacula; hæ vero sunt animæ qualis pluvia gramini et qualis herbæ nix, scientiæ spicam amentis, eamque multiplicem et frugiferam redidentes.

71. Non enim quod lacrymæ, idem compunctio, sed magnum est discrimen inter lacrymas et compunctionem. Nam lacryma ex conversione vitæ et memoria veterum animæ lapsuum oritur, tanquam ex igne et fervente aqua, in purificationem cordis; compunctio autem e superno divini Spiritus rore profluit, in consolationem ac refrigerium animæ, quæ nuper in profundum humilitatis fervide ingressa est, luminisque inaccessibilis acceptit contemplationem, et ad Deum Davidis instar clamavit in exultatione: « Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium ¹⁵. »

72. Audivi quosdam dicentes non posse quemquam ad habitum pervenire virtutis, nisi procul secedat et in solitudinem fugiat, atque miratus sum quomodo inlinitus ipsis videatur loco circumscribi. Etenim habitus virtutis est restitutio potentiarum animæ ad pristinam dignitatem, et congregatio generalium virtutum ad unam operationem secundum naturam. Porro non de foris tanquam extrinseca nobis superveniunt, sed nobiscum, juxta intellectualem divinumque sensum, illa innascuntur, per quæ et cum quibus secundum naturam moti, inducimur in regnum cælorum; non autem intra nos est, juxta Domini vocem ¹⁶, ac proinde excellenter solitudo, in quam intramus et e qua egredimur per pœnitentiam et omnem mandatorum Dei adimpletionem, quæ quidem in omni loco dominationis ejus fieri potest, ut ait divus David: « Benedicit anima meâ Dominum in omni loco dominationis ejus ¹⁷. »

73. Qui in media regali acie sub duclibus et centurionibus militans ac pugnans, non potuit in hostium congressu fortitudinem et strenuitatem contra adversarios ostendere, ac ne unum quidem

Ανοσφ̄ τῆς καρδίας αἰσθήσει, ἀπὸ τῆς ρεύσεω; τῶν δακρῶν· ποτὶ δὲ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασις. Ὅταν οὖν καθαιρῶμεθα, διὰ τῆς μετανοίας, τοῦ ἰοῦ καὶ τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας, θερμότητι πυρὸς, εἰκότα ἔχοντες τὰ ἐκ ταύτης δάκρυα, ὑπὸ τοῦ θεοῦ πυρὸς ἐκπυρούμενα, καὶ σφύραις βαρελαίς ὡσανεὶ τὸν λογισμὸν πληττόμενοι, τοῖς ἐκ βάρους ἀναπεμπομένοις στεναγμοῖς τῆς καρδίας, πικρίας καὶ πόνους νοερῶ; τε καὶ αἰσθητῶς αἰσθανόμεθα. Ἐπὶ δὲ διὰ τῶν τοιοῦτων ἱκανῶς καθαρθέντες δακρῶν, ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐλάσωμεν τῶν παθῶν, τῆνικαῦτα ὑπὸ τοῦ θεοῦ παρακαλούμενοι Πνεύματος, ὡς γαληνὴν καὶ καθαρὰν τὴν καρδίαν κτησάμενοι, ἡδονῆς καὶ γλυκύτητος ἀφάτου πληρούμεθα ὑπὸ τῶν χαροποιῶν δακρῶν τῆς κατανύξεως.

Β' ο'. Ἄλλα τὰ ἐκ τῆς μετανοίας δάκρυα, καὶ ἕτερα τὰ ἐκ θείας προγεόμενα κατανύξεως· τὰ μὲν γὰρ, ὡς ποταμὸς ἐπικλύζων καὶ κατασύρων πάντα τῆς ἁμαρτίας τὰ ὀχυρώματα, τὰ δὲ, ὡς ὄμβρος ἐπ' ἄγρωσιν γίνεται τῇ ψυχῇ, καὶ ὡσεὶ νιφετὸς ἐπὶ χόρτον, τὸν τῆς γνώσεως στάχυν ἐκτρέφοντα, καὶ κολύχουν τοῦτο καὶ καρποφόρον ἀποτελοῦντα.

αα'. Οὐ γὰρ εἶ τι δάκρυον, τοῦτο καὶ κατανύξις, ἀλλὰ πολὺ τὸ μέσον δακρῶν καὶ κατανύξεως. Τὸ μὲν γὰρ ἐκ μεταμελείας τῶν τρόπων, καὶ μνήμης τῶν παλαιῶν τῆς ψυχῆς συμπτωμάτων ἐπέρχεται, ὡς ἀπὸ πυρὸς καὶ ζέοντος ὕδατος, εἰς κάθαρσιν τῆς καρδίας· ἡ δὲ, ἐκ θείας ὁρόσου ἀνωθεν τοῦ πνεύματος, εἰς παράκλησιν καὶ ἀναψυχὴν κάτεισι τῆς ψυχῆς, ἄρτι πρὸς βυθὸν ταπεινοφροσύνης θερμῶς εἰσελθούσης, καὶ ἀπολαβούσης τῆς τοῦ ἀπροσίτου φωτὸς θεωρίας, καὶ πρὸς Θεὸν οὕτω βώσης Δαδτικῶς ἐν χαρῇ· « Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξηγάγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν. »

αβ'. Ἀκήκοα λεγόντων μὴ δυνασθαί τινα εἰς ἕξιν ἔλθειν ἀρετῆς, ἀνευ ἀναχωρήσεως μακρᾶς καὶ τῆς εἰς ἐρημίαν φυγῆς, καὶ θεαύμακα πῶς τὸ ἀπεριόριστον ἔδοξεν αὐτοῖς ἐν τόπῳ περιορίζεσθαι. Εἰ γὰρ ἡ ἕξις τῆς ἀρετῆς, ἡ ἀποκατάστασις ἐστὶ τῶν δυναμῶν τῆς ψυχῆς εἰς τὴν παλαιὰν εὐγένειαν, καὶ ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ σύνοδος τῶν γενικῶν ἀρετῶν, εἰς τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν· ταῦτα δὲ οὐκ ἐξωθεν, ὡς ἐπέισακτα, ἡμῖν ἐπιγίνονται, ἀλλὰ συμπεφύκασιν ἡμῖν ἐκ δημιουργίας, κατὰ θεῖαν καὶ νοερὰν αἰσθησιν, δι' ὧν καὶ μεθ' ὧν κατὰ φύσιν κινούμενοι, εἰσαγόμεθα εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἡ δὲ ἐν τὸς ἡμῶν ἐστὶ, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν, ἀρα περιττὸν ἡ ἐρημία, εἰσερχομένων ἡμῶν εἰς αὐτήν, καὶ ταύτης χωρὶς, διὰ μετανοίας καὶ πάσης φυλακῆς τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, ἦτις καὶ ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Δαβὶδ, δύναται γίνεσθαι· « Εὐλόγει γὰρ, φησὶν, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον, ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ. »

αγ'. Ὁ μέσον βασιλικῆς παρατάξεως ὑπὸ στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς συνασπισδόμενός τε καὶ συγκροτούμενος, μὴ δυνθελὶς ἐν τῇ μάχῃ τῶν πολεμίων νεανικόν τε καὶ γενναῖον κατὰ τῶν ἀντιπάλων ἐνδείξα-

¹⁵ Psal. lxxv, 12. ¹⁶ Luc. xvii, 21. ¹⁷ Psal. cii, 22.

σθαι, ἢ καὶ ἐνα τούτων τροπώσασθαι, πῶς μονομα-
χήσει καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν μυριάδων ἐχθρῶν, καὶ
στρατηγικὸν τι ἔργον ἐνδείξεται, ἀπειρος ὢν τοῦ
πολέμου; Εἰ δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀδύνατον,
πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ τῶν θεῶν. Τίς γὰρ πρὸς ἐρημίαν
φυγῶν, τὰς τῶν δαιμόνων ἐπιδρομὰς, καὶ τῶν πα-
θῶν τὰς ἐφόδους τὰς ἀφανεῖς καὶ προδήλους γινύ-
σεται, ἢ καταδρομὴν ποιήσεται κατ' αὐτῶν, μὴ πρό-
τερον καλῶς ἐγγυμασθεὶς τὴν ἐκκοπὴν τοῦ θελήμα-
τος, μέσον ἐπὶ συναγωγῆς ἀδελφῶν, ὑπὸ ἐμπείρῳ
ἀρχηγῷ τοῦ τοιοῦτου πολέμου, ἀοράτου ὄντος καὶ
νοητοῦ; Εἰ δὲ ταῦτο ἀδύνατον, ἄρα πάντῃ ἀμήχανον,
ὅπως ἄλλων ὁ τοιοῦτος ὑπερμαχήσῃ, καὶ ἄλλους
διδάξῃ τὰ κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν τρόπαια.

οδ'. Περιελε ἀπὸ σοῦ θνητός ἀμελείας καὶ ἐξου-
δένωσιν καταφρονήσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ἀπο-
θολοῦ τὴν φιλαυτίαν, καὶ κατὰ τῆς σαρκὸς ἀφειδῶς
δρμησον· ζήτησον τὰ δικαίωματα Κυρίου καὶ τὰ
μαρτύρια αὐτοῦ· καταφρόνησον δόξης καὶ ἀτιμίας·
μίσησον τὰς ἐνηθύνους ὀρέξεις τοῦ σώματος· φύγε
τὸν κόρον, δι' οὗ τὰ ὑπογάστρια ἐκपुरοῦνται· ἀσπα-
σαι τὴν πενίαν, τὴν κακοπάθειαν· στήθι κατὰ πα-
θῶν· στρέψον σου τὰς αἰσθήσεις πρὸς τὰ ἐντὸς τῆς
ψυχῆς· νεύσον ἐνδον πρὸς τὴν τοῦ κρείττονος ἐργα-
σίαν· κώφευσον ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων·
κένωσον πᾶσάν σου τὴν ἰσχὺν εἰς τὴν τῶν ἐντολῶν
ἐργασίαν· θρήνησον, χαμεύνησον, νήστευσον, κα-
κοπάθησον, ἡσύχασον, γνῶθι, τὸ τελευταῖον, μὴ τὰ
περὶ σέ, σαυτὸν δὲ· ὑπεράνω τῆς τῶν ὀρωμένων γε-
νοῦ ταπεινώσεως· πέτασόν σου τὸ νεκρὸν ὄμμα
πρὸς θεωρίαν Θεοῦ, καὶ ἴδε τὴν τερπνότητα Κυρίου
ἐκ τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων· κάκειθεν καταβάς,
διήγησαι τοῖς ἀδελφοῖς σου τὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ
τὰ μυστήρια τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας. Καὶ τοῦτό
ἐστὶ τὸ ἔργον τῆς ἐξ ἀνθρώπων φυγῆς, δι' ἧς ἀκρας
ἀσκήσεως, καὶ τὸ πέρας τῆς εἰς ἐρημίαν διατριβῆς.

οε'. Εἰ θέλεις ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ, ἀ ἡτοίμασον ὁ Θεὸς
τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, ἐν τῇ ἐρημίᾳ γενοῦ τῆς ἀρνῆ-
σεως τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ φύγε τὸν κόσμον.
Ποῖον δὲ τοῦτον; Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς
σαρκὸς· τὴν ἀλαζονείαν τῶν λογισμῶν, καὶ τὴν ἀπά-
την τῶν ὀρωμένων. Τοῦτον γὰρ ἐὰν φύγῃς τὸν κό-
σμον, πρῶτον ἐπανατελεῖ σοι τὸ φῶς, ὅψις τῆς ἐν-
θέου ζωῆς, καὶ τὰ λάματα τῆς ψυχῆς σου, φημί δὲ
τὰ δάκρυα, ταχὺ ἀνατελεῖ, καὶ τὴν ἀλλοίωσιν ἀλλω-
θῆση τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, καὶ μάλιστα ἔκτοτε πα-
θῶν οὐκ ἐγγίει τῷ σκηνώματι σου, καὶ οὕτω μέσον
κόσμου καὶ λαοῦ διατριβῶν, ἔσθι ὡς ἐν ἐρημίᾳ διά-
γων καὶ ἀνθρώπων μὴ ὄρων. Εἰ δὲ μὴ τοῦτον οὕτω
φύγῃς τὸν κόσμον, οὐδὲν σοι ἀπὸ τῆς φυγῆς μόνης
τοῦ ὀρωμένου κόσμου πρὸς τελείωσιν τῶν ἀρετῶν
καὶ συνάφειαν Θεοῦ προσγενήσεται.

ος'. Τὸ γενέσθαι μοναχὸν οὐ τὸ ἐξω τῶν ἀνθρώ-
πων καὶ τοῦ κόσμου γενέσθαι ἐστίν, ἀλλὰ τὸ καταλι-
πεῖν ἑαυτὸν ἐξω τῶν τῆς σαρκὸς θελημάτων γενέ-
σθαι, καὶ ἀπελθεῖν εἰς ἐρημίαν παθῶν. Εἰ γὰρ καὶ
πρὸς τὸν μέγαν ἐκείνον ἐβρέθη, Φεῦγε τοὺς ἀνθρώ-
πους καὶ σώξῃ, ἀλλὰ τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐβρέθη·
ἐπεὶ καὶ μετὰ τὸ φυγεῖν ἐκείνον, μέσον ἀνθρώπων

A horum devincere, quomodo solus praelibiter in-
ter multas inimicorum myriades, vel aliquod mi-
litare factum edet, cum sit belli inexpertus? Si
autem hoc est impossibile in humanis rebus, multo
magis in divinis. Quis enim, postquam in solitu-
dinem fugerit, dæmonum incursum aggressusque
cupiditatum invisibiles et visibiles cognoscet, vel
in ea irruet, si non prius se exercuit in resecanda
propria voluntate, in media fratrum synagoga,
sub duce talis belli perito, utpote invisibili et spi-
rituali? Quod si hoc fieri nequit, non potest etiam
istius generis homo pro aliis pugnare et alios
docere modum vincendi hostes invisibiles.

74. Cave ne tibi exprobetur negligentia, neve
ob despectionem mandatorum Dei vitupereris.
Abjice amorem proprium, in carnem impavidus
irruet; quære justificationes Domini et testimonio
ejus; sperne gloriam et ignominiam; abominare
libidinosos corporis impetus; fuge satietatem,
qua inflammatur abdomen; amplectere paupertatem
et cruciatus; obsta cupiditatibus; verte sen-
sus tuos ad interiorem animam; inclina cor tuum
ad bona opera; ne te misceas negotiis humanis;
exhauri vires ad mandatorum observationem;
geme, humi cula, jejuna, te crucia, quietus esto;
cognosce demum, non quæ sunt circa te, sed te
metipsum. Superemine vilitati visibilium; tende
spiritualem tuum oculum ad contemplationem Dei,
et vide dulcedinem Domini in creaturarum pul-
chritudine; indeque descendens, narra fratribus
tuis magna vitæ æternæ et mysteria regni cœ-
lorum. Hoc est opus illius qui ex hominibus fugit
per sublimem ascensum, hic finis vitæ intra solitudi-
nem degendæ.

75. Si velis videre bona quæ Deus præparavit
diligentibus se, abi in solitudinem renuntiationis
propriæ voluntatis, et fuge mundum. Quem mun-
dum? Concupiscentiam oculorum carnis, cogita-
tionum superbiam, et fallaciam visibilium. Hunc
enim si fugeris mundum, matutina tibi orientur lux,
intuitu vitæ divinæ, remedia animæ tuæ, id est,
lacrymæ, mox orientur, mutaberis mutatione dex-
teræ Excelsi; flagellum cupiditatum jam non ap-
propinquabit tabernaculo tuo, sicque in medio vi-
vens mundo et sæculo, eris tanquam in solitudine
degens hominemque non videns. Si autem istum
non ita fugeris mundum, sola visibilis mundi fuga
nihil tibi proderit ad virtutum perfectionem et
cum Deo conjunctionem.

76. Monachum fieri, non est ex hominibus et
mundo exire, sed manere alienum a carnis volun-
tatibus, et abire in desertum cupiditatum. Quod
enim dictum magno illi Viro: « Fuge homines, et
salvus eris », hoc in nostro sensu dictum est:
siquidem postquam ille fugit, nihilominus inter
homines versabatur, in terraque debebat habitare,

et cum discipulis victitabat, sed conversa in fugam spiritali sua sensibilitate, nullum ex hominum commercio patiebatur detrimentum. Alius quoque vir magnus, e synaxi egrediens, clamabat : « Fugite, fratres », sed os monstrabat sciscitantibus causam.

77. In unam domum congregatio tutior est solitudine. Necessitatem enim habitationis in unum testatur sacrum Domini Jesu verbum : « Ubi enim sunt duo aut tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum »¹⁸. « De periculo autem solitudinis Salomon ait : » *Vae soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem se* »¹⁹. « Atque eos qui in charitate et concordia Deum concelebrant, ipse David beatificat, exclamans : « Beatus populus qui scit jubilationem »²⁰. » Et in unum habitationem laudat dicens : « Ecce quid bonum aut quid jucundum, nisi habitare fratres in unum »²¹? » Ac de discipulis Domini dicitur : « Eorum erat cor unum et anima una »²². » Insuper Deus ad nos descendit, non in solitudinem, sed in terram habitatam, et in medios homines peccatores. Necessaria igitur concordia vitæ communis, lubrica vero et periculosa solitudo.

78. « Necessè est ut veniant scandala, inquit Dominus, verumtamen vae homini illi per quem scandalum venit »²³. » Qui ergo pietatem anisit, atque Deum despiciens et non timens, in mediam fratrum congregationem revertitur, multis simplicibus affert scandala, modo per opera, habitusque et pravae mores, modo per verba et corruptos sermones, atque corrumpit animas moresque bonos et honestos.

79. Qui servat Dei mandata, non petra scandalit hominibus, quia non est scandalum in ipso; (Nam « pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum »²⁴), sed lux, et sal, et vita; juxta Domini vocem : « Vos estis lux mundi »²⁵, et sal terræ »²⁶ : Lux quidem est, utpote in virtute vivens, rationeque fulgidus, et intellectu sapiens; sal vero, ut in scientia divina multus, et potens in sapientia Dei; vita denique, ut sermonibus suis vivificans enectos cupiditatibus, eosque resuscitans ex inferno desperationis : et luce quidem operum justitiæ fulgens coram hominibus, eos illuminat; jucundis autem simul et acerbis verbis constrictos a dissolutione retrahit, liberatque a cupiditatum putredine; vivificis demum sermonibus vitam reddit enectis peccato animis.

80. Inanis gloriæ vitium est telum triplici armatum cuspidè, qui est inanis gloria, præsumptio et superbia, atque a dæmonibus ex igne et ære fa-

ηγύλλετο, καὶ ἐν οἰκουμέναις ἐνδημῶν ἦν, καὶ μαθηταῖς συνέζη· ἀλλὰ τὴν νοητὴν φυγὴν ἐν τῇ αἰσθητῇ σπουδαίως φυχῶν, οὐδὲν παρὰ τῆς τῶν ἀνθρώπων συνουσίας ἐβλάπτετο. Τοῦτο δὲ καὶ ἄλλος τῶν μεγάλων ἑβόα, τῆς συνάξεως ἐξερχόμενος· Φεύγετε, ἀδελφοί, ἀλλὰ τὸ στόμα δεδείκνυεν, ἐπερωτώμενος τὴν αἰτίαν.

οζ'. Ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν συνοδαίαις κατοικήσεις, τῆς μονώσεως ἀσφαλεστέρα. Περὶ μὲν γὰρ τοῦ ἀναγκαίου τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατοικίας, μάρτυς ὁ ἱερὸς λόγος τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ· « Οὐ γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι, φησὶν, ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν· περὶ δὲ τοῦ ἐπισηφαλοῦς τῆς μονώσεως ὁ Σολομών· « Οὐαὶ τῷ ἐνὶ, φησὶν, ὅταν πέση, οὐκ ἔστιν ὁ ἐγειρῶν αὐτόν. » Καὶ γὰρ τοὺς ἐν ἀγάπῃ καὶ ὁμόνοια τὸν Θεὸν ὀμνούντας καὶ ὁ Δαβὶδ μακαρίζει· « Μακάριος, βοῶν, ὁ λαὸς ὁ γινώσκων ἀλαλαγμὸν. » Καὶ τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατοικίαν ἐπαινεῖ λέγων· « Ἰδοὺ ὅτι τί καλὸν ἢ τί τερόνδον, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοῦς ἅμα; » Καὶ ἐπὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, « Μία ἦν ἐν αὐτοῖς ἡ ψυχὴ, καὶ ἡ καρδία. » Ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ κἀπόδος, οὐκ ἐν ἐρημίᾳ γέγονεν, ἀλλ' ἐν οἰκουμέναις, καὶ ἐν μέσῳ ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν. Ἀναγκαῖον οὖν ἡ ὁμόνοια τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ζωῆς, σφαλερὰ δὲ ἡ μόνωσις καὶ ἐπικίνδυνος.

ση'. « Ἀνάγκη ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, » φησὶν ὁ Κύριος, « ἀλλ' οὐαὶ δι' οὐ τὸ σκάνδαλον γίνεται. » Ὁ γοῦν τὴν εὐλάβειαν ἀπολωλεκώς, καὶ ἐν καταφρονήσει καὶ ἀφοβίᾳ Θεοῦ, μέσον ὁμηγύρευς ἀδελφῶν, ἀναστραφόμενος, πολλοὺς τῶν ἀπλουστέρων δίδωσι σκάνδαλα. Τοῦτο μὲν δι' ἔργων, καὶ σχημάτων, καὶ φωνολατῶν ἤθῶν, τοῦτο δὲ διὰ λόγων, καὶ ὁμιλίας διεφθαρμένης, καὶ διαφθείρει ψυχὰς, ἤθη τε ἀγαθὰ καὶ χρηστὰ.

ση'. Ὁ τηρῶν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, οὐ πέτρα σκανδάλου γίνεται τοῖς ἀνθρώποις, ἐπειδὴ οὐδὲ σκάνδαλον ἐστὶν ἐν αὐτῷ. Εἰρήνη γὰρ πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον· ἀλλὰ φῶς, καὶ ἄλας, καὶ ζωὴ· κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν· « Ὑμεῖς ἔστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου, καὶ τὸ ἄλας τῆς γῆς; » φῶς μὲν, ὡς τὸν βίον ἐνάρετος, καὶ λαμπρὸς τὸν λόγον, καὶ σοφὸς τὴν διανοίαν· ἄλας δὲ, ὡς τὴν γινώσκιν τὴν θεῖαν πολλὴς, καὶ δυνατὸς τὴν σφρίαν Θεοῦ· ζωὴ δὲ, ὡς τοῖς βήμασι τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ ζωογονῶν νενεκρωμένους τοὺς πάθει, καὶ τούτους ἐξ ἔθου ἀνιστῶν ἀπογνώσεως· καὶ τῷ μὲν φωτὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ τῆς δικαιοσύνης λάμπων ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ καταφωτιστῶν αὐτούς· τῷ δὲ ἥθει καὶ στυφοντι τῶν λόγων συσφιγγων αὐτοὺς ἀπὸ τῆς χαυνότητος, καὶ ἀπαλλάττων τῆς σήψεως τῶν παθῶν· τῇ δὲ ζωῇ τῶν βημάτων αὐτοῦ, ζωὴν διδοὺς ταῖς νενεκρωμέναις ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ψυχαῖς.

π'. Τὸ τῆς κενοδοξίας πάθος τρίβολόν ἐστι, διὰ κενοδοξίας καὶ οἰήσεως; καὶ ὑπερηφανίας, ὑπὸ τῶν δαιμόνων πυρούμενόν τε καὶ χαλκευόμενον· ἀλλ' ἐν

¹⁸ Matth. xviii, 20. ¹⁹ Eccle. iv, 10. ²⁰ Psal. lxxviii, 16. ²¹ Psal. cxxxii, 1. ²² Act. iv, 26. ²³ Matth. xviii, 7. ²⁴ Psal. cxviii, 165. ²⁵ Matth. v, 14. ²⁶ Ibid. 13.

τοῖς αὐλιζομένοις ἐν σκέπη τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ εὐφώρατον γίνεται, καὶ τὰ κέντρα τούτου συνθλώνται, ὑπεριπταμένοις δηλοῦντι τούτων διὰ ταπεινοφροσύνης, καὶ εἰς τὸ φῦτον τῆς ζωῆς ἐγκαταπαύουσιν.

πα'. Ὅπταν ὁ ἀκάθαρτος οὗτος καὶ πολυμηχανὸς δαίμων προσβάλλῃ σοι προκοπὰς ποιούμενῳ κατ' ἀρετὴν, καὶ μαντεύεται σοι θρόνων ὕψος, ταῖς ἐπιβολαῖς, ὑπὸ τὸ μνημονευτικὸν ἀνάγων καὶ ἐπαίρων σου τὴν ἐργασίαν, ὡς ὑπερκειμένην τῶν λοιπῶν· ἀλλὰ καὶ ψυχὰς ἄγειν ἱκανὸν σε ὑποτίθεται εἶναι· κατασχῶν αὐτὸν νοσῶς, μὴ ἀφῆς ἀποδράσαι, εἴγε δύναμιν ἔλαβες ἐξ ὕψους, οὕτω ποιεῖν· καὶ λαβὼν, ἀπέλθε τῇ διανοίᾳ ἐν τῷ δοκεῖν, πρὸς τί ποτε πεπραγμένον σοι φαῦλον· καὶ τούτο κατ' ἐνώπιον ἀπογυμνώσας αὐτοῦ, εἰπέ πρὸς αὐτόν· Εἰ οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἀξιόι εἰσιν εἰς τοιοῦτον ἀναλθεῖν προσθρίας ὕψος, καὶ ἱκανοὶ σοι δοκοῦσιν ἄγειν ψυχὰς, καὶ προσάγειν σεσωσμένας Χριστῷ; Σὺ ἂν εἴπη, ἐγὼ γὰρ σιωπῶ. Μὴ ἔχων οὖν ἐκεῖνος ἀποκριθῆναι σοὶ τι, ὡς καπνὸς ὑπὸ αἰσχύνης οἰχῆσται· καὶ οὐκ ἔτι μετὰ δυνάμειος ὀχλήσει σοι. Εἰ δέ τι πεπραγμένον, ἢ λελεγμένον τῶν φαύλων οὐκ ἔστι σοι, τῆς ὑπερκοσμίου ζωῆς σου, κὰν ταῖς ἐντολαῖς ἑαυτὸν, καὶ τοῖς πάθεσιν ἀντιπαράδες τοῦ Κυρίου· καὶ τοσοῦτον ἑαυτὸν εὐρήσεις τοῦ τελείου ἀπολειπόμενον, ὅσῳ κολυμβήθραν ὕδατων ἀπολειπομένην θαλάσσης. Ἡ γὰρ δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων τοσοῦτω τῆς δικαιοσύνης ἀπολείπεται τοῦ Θεοῦ, ὅσον εἰς μέγεθος ἡ γῆ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὁ κώνωψ τοῦ λέοντος.

πβ'. Ὁ εἰς βάθος τραυθεὶς ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἀπολειπομένην ἔχει τῆς προθέσεως τὴν τοῦ σώματος δύναμιν. Ὁ γὰρ ἔστι κόρυς, ἢ τούτου προθέσει ἐν πόνοις καὶ ἰδρώσιν ἀσκήσει····· κατὰ γὰρ τοὺς λίαν διψῶντας διακείμενος, τὸ διακαὲς αὐτῆς, οὐκ ἔστι τὸ θεραπεῖον εἰς κόρον· ἀλλὰ διὰ πάσης ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς διψᾷ τὸ πονεῖν, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ σώματος ἡττηται. Ὁμαί δὲ ἐστὶ τῷ ὑπερφυεῖ τούτῳ πάθει καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες κρατηθέντες, τῶν βασάνων οὐκ ἐπησθάνοντο· καὶ κόρον οὐκ εἶχον ταύταις προσομιλοῦντες· ἀλλ' ἐνίκων αὐτοὶ ἑαυτοὺς τῷ διακαεῖ πρὸς Θεὸν ἔρωτι, καὶ αἱ ἀπολειπομένου ἐώρου τῆς πρὸς τὸ παθεῖν ἐμπύρου προθέσεως.

πγ'. Ὁ ἑαυτὸν καθ' οἶον δὴ τινα τρόπον, τινὲ παραμετρῶν τῶν συνασκουμένων, ἢ συνόντων αὐτῶ ἀδελφῶν, λέληθε φρεναπατῶν ἑαυτὸν, καὶ ξένην Θεοῦ βαδίζων ὁδόν. Ἡ γὰρ ἑαυτὸν ὁ τοιοῦτος οὐκ ἔγνω, ἢ τῆς φερούσης παρεστῆρα πρὸς οὐρανοῦς, ἢν οἱ σπουδαῖοι καταβεβλημένῳ φρονήματι τρέχουσι, καὶ δι' ἧς τῶν παιγίων ὑπεριπτάμενοι τοῦ ἔχθρου εἰς νοητὸν ἀέρα πτέρυξιν ἀπαθείας χωροῦσι, καὶ ἐν φωταίνοις ἐναερίζουσι τόποις μετριοφροσύνης κεκοσμημένοι.

πδ'. Ὁ πεφυσωμένος καὶ οἴησει τὰς φρένας ἐξαπατῶμενος, ὅποτε ταπεινώσεως ἐν φωτὶ κατανύξιος ἐπιτεύξεται χάριτος, δι' ἧς ἐπιβραβεύεται φῶς σοφίας Θεοῦ τοῖς τὴν καρδίαν συντετριμμένοις, κατὰ τὸ γεγραμμένον· « Ἐν τῷ φωτὶ σου ὀφύμεθα φῶς »

¹⁷ Psal. xxxiv. 10.

Abricatum; sed commorantibus in Dei protectione sit captu facile, ejusque cuspidēs hebetantur, quia nempe illi ista supervolant alis humillitatis, et in ligno vitæ requiescunt.

81. Cum impurus iste callidissimusque dæmon accedit ad te in virtute proficentem, et animo tuo thronos pollicetur sublimes, in memoriam revocans et extolliens tua opera tanquam aliis excellentiora, atque etiam supponit te idoneum esse ad animarum directionem; tunc, eum spiritualiter sistens, ne sinas abire, siquidem desuper accepisti potestatem id faciendi; illoque assumpto, abi per mentis imaginationem ad aliquod peccatum a te olim commissum, et hoc manifestans coram eo, dic ei: « An qui talia faciunt, digni sunt qui ad tantum præeminentiæ fastigium eleventur, an idonei tibi videntur ad dirigendum animas, easque salvas adducendum Christo? Tu dic, equidem sileo. » Nihil habens ille quod tibi respondeat, ut fumus cum pudore evanescet, nec amplius te fortiter turbabit. Quod si nihil mali feceris aut dixeris in vita tua vere cœlesti, nihilominus te ipsum confer præceptis et passionibus Domini, teque invenies tanto a perfectione deficientem, quanto aquarum piscina discrepat a mari: justitia enim hominum tantum distat a justitia Dei, quantum magnitudine differt terra a cœlo et musca a leone.

82. Qui penitus vulneratus est amore Dei, animi voluntate minores habet corporis vires. In sua enim voluntate nullis satiatur laboribus sudoribusque ascets: siquidem similis est eorum qui vehementi æstuant siti, ardoremque voluntatis nihil extinguere potest ad satietatem, sed diu noctuque siti laborem, et viribus corporis deficit. Arbitror autem supernaturalem hanc passionem martyres Christi dominatam fuisse, quando cruciatus non sentiebant, nec satiari poterant iis adherentes, sed seipsos vincebant ardente in Deum amore, seque semper inveniebant impares voluntati in cruciatus flagranti.

83. Qui seipsum quocumque modo comparat alicui fratrum qui secum conversantur vitamve agunt asceticam, animum suum inscius fallit, et alienam a Deo percurrit viam. Vel enim hujusmodi vir se non cognoscit, vel declinavit a via ducente ad cœlum, quam ferventes conculcata superbia percurrunt, et per quam insidias inimici supervolantes alis impassibilitatis in spiritualem aerem festinant, et in lucidis vernant locis modestia ornati

84. Qui timet ac præsumptione mentem suam fallit, nunquam humilitatis in luce gratiam consequitur compunctionis, per quam acquiritur lux sapientiæ contritis corde, sicut scriptum est: « In lumine tuo videbimus lumen »¹⁷; sed nox illum

obtenebrat cupiditatum, in qua omnes feræ quibus pullulat sylva humanæ naturæ, transeunt, et scymni præsumptionis, id est, inanis gloriæ fornicationisque dæmonium, rugientes quærent quem devorent et in ventrem desperationis deglantant.

85. Illo qui vivit hominum more, et spiritu præsumptionis movetur, vita præsens efficitur mare malorum, inundans animum ejus salo voluptatum et violentis cupiditatum fluctibus, id est, triplicem ejus partem spiritibus malignis furiose percussions. Illi terribile summæ desperationis periculum imminet, cum navis ejus et animæ gubernaculum voluptatibus carnis frangitur, et navarcha mens prope abyssum peccati spiritualisque mortem venit; donec mare malorum in profundum humilitatis et serenum suos straverit fluctus, salum autem voluptatum in lacrymarum imbres suas converterit undas, mutaveritque ipsas in dulcedinem lucidæ compunctionis.

86. Qui ad satietatem voluptatibus operibusque carnis indulgit, ad satietatem quoque incumbat ascesis laboribus et sudoribus ærumnæ, ut satietas satietate, dolore voluptas, pigritia laboribus corporis repellatur, et satietatem gaudii et exultationis in requiem invenias. Sic enim castitatis suavi delectaberis fragrantia et puritate, et voluptatem gustabis ineffabilem, immortalesque spiritus fructus; siquidem pariter solemus pharmaca sordes extergentia vestibus injicere ad earum mundationem, cum propter maculas penitus inutiles factæ sunt.

87. Utiles sunt morbi inchoantibus virtutis vitam, quippe quos adjuvant ad macerandam humilian-damque fervidiorem carnem. Illi enim vires carnis debilitant, et luteum animæ sensum minuunt, ipsius autem animæ robur vigentius ac potentius reddunt, juxta divum Apostolum dicentem: « Cum enim infirmor, tunc potens sum²⁰. » At quantum illis prosunt morbi, tantum nocent iis qui jam profecerunt in laboribus virtutis, quique jam sensibus superiores in rerum cœlestium contemplationem surrexerunt. Obstant enim quin rebus vacent divinis, aciem animi doloribus bebent molestisque necessitatibus, eumque nebula desperationis obscurant, et compunctionem siccant ariditate ægritudinis. Quod Paulus videns, recte seipsum præmuniens a lege judicii, dicebat: « Castigo corpus meum (exercitiis laborum) et in servitutum redigo (curis assiduis), ne forte cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar²¹. »

88. Ex irregulari et inæquali regimine sæpe multis innascuntur morbi, cum servens vel summæ abstinentiæ laboribusque virtutum sine modo et discretionis sese applicat, vel ad ingluviem et

ἄλλα νύξ αὐτὸν καλύψει παθῶν, ἐν ἧ πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διέρχονται· καὶ οἱ σκύμοι τοῖς οἰήσεως, ὁ τῆς κενοδοξίας λέγω καὶ τῆς πορνείας δαίμων, ὠρυόμενοι ζητοῦσι τίνα καταπίωσι, καὶ εἰς γαστέρας ἀπογνώσεως παρπέμψωσι.

πε'. Τῷ ζῶντι κατὰ ἀνθρώπους, καὶ κινουμένῳ τῷ τῆς οἰήσεως πνεύματι, θάλασσα κακῶν ὁ βίος καὶ ἡ παροῦσα ζωὴ γίνεταί. Καταντλοῦσα τὸ νοερὸν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς τῇ ἄλλῃ τῶν ἡδονῶν, καὶ τοῖς ἀγροῖς κύμασι τῶν παθῶν, τὸ τριμερὲς αὐτοῦ κατατύπτουσα ὑπὸ τῶν πνευματῶν δηλονότι τῆς πόνηρίας ἐκμαινομένη· ᾧ δεινὴ ἀπορία μεγίστης ἀθυμίας ἐπανατείνεται, ὀπηνίκα τὸ σκάφος αὐτοῦ καὶ τὸ πηδάλιον τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῶν ἡδονῶν συντρίβεται τῆς σαρκός· καὶ ὁ κυβερνήτης νοῦς ὑπὸ τῶν βυθῶν τῆς ἀμαρτίας καὶ τῶν νοητῶν θάνατον γίνεταί· ἕως ἡ μὲν θάλασσα τῶν κακῶν εἰς ἄβυσσον ταπεινώσεως καὶ γαλήνην αὐτῷ καταστορήσῃ τὰ κύματα, ἡ δὲ ἄλλῃ τῶν ἡδονῶν εἰς ὑμδρους δακρῶν τὰ βεῦματα μεταστρέψῃ, καὶ εἰς ἡδονὴν μεταβλήῃ φωτοειδοῦς κατανώξεως.

πς'. Ὁ εἰς κόρον ταῖς τοῦ σώματος ἡδοναῖς καὶ ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ ἐκδουλεύσας εἰς, κόρον χρήσασθαι καὶ τοῖς τῆς ἀσκήσεως πόνοις, ἐν ἰδρώσι κακοπαθείας· ἵνα κόρος κόρῳ, καὶ ἡδονὴ ὀδύνη, καὶ ἀνεσις κόποις σώματος ἐκκρουσθῇ σοι, καὶ κόρον εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιᾶσεως εἰς ἀνάπαυσιν εὐρηξῇ. Οὕτω γὰρ καὶ ἀγνείας κατατροφήσεις τῆς εὐωδίας καὶ καθαρότητος καὶ ἡδονῆς ἀπολαύσεις ἐβρήτου, τῶν ἀθανάτων καρπῶν τῶν τοῦ πνεύματος· ἐπειδὴ καὶ τὰ σμήνοντα φάρμακα κατὰ ἀναλογίαν εἰώδαμεν τοῦ ρύπου τῶν ἐσθημάτων εἰς κάθαρσιν αὐτῶν ἐπιβαλεῖν, ὀπηνίκα τῷ ρύπῳ εἰς βάθος ἀχρειωθῶσιν.

πζ'. Ἐπιωφελεῖ τὰ νοσήματα τοῖς ἐπιπερὶ τὸν κατ' ἀρετὴν βίον εἰσαγωγικοίς, συνεργοῦντα τούτοις εἰς τὴν τῆξιν καὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς ζεοῦσης σαρκός. Ταῦτα γὰρ τὴν μὲν δύναμιν τῆς σαρκὸς ἀσθενεστάτην ἐργάζονται, τὸ δὲ χυκὸν φρόνημα τῆς ψυχῆς ἐκλεπτύνουσιν· αὐρὴν δὲ τὸν τόνον αὐτῆς εὐτονώτερον τε καὶ δυνατώτερον, κατὰ τὸν θεῖον ἀποτελοῦσιν Ἀπόστολον· « Ὅταν γὰρ, φησὶν, ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. » Ἄλλ' ὅσῳ ταῦτα τούτοις ἐπωφελεῖ, τοσοῦτον ἐπιβλαβῆ τοῖς προβεβηκόσιν ἐν πόνοις τῶν ἀρετῶν, καὶ ἀρτι τὴν ἀσθησιν ὑπερκύψασιν, καὶ εἰς οὐρανίους θεωρίας κερωρηκόσιν. Ἀπειργουσι γὰρ αὐτοὺς τῆς ἐπι τὰ θεῖα σχολῆς, καὶ παχύνουσι ταῖς δόξαις καὶ περιστάσει τοῦ τῆς ψυχῆς αὐτῶν λογιζόμενον· τῷ νέφει τε τῆς ἀθυμίας ἐπιβολοῦσιν αὐτὸ, καὶ τὴν κατάνυξιν τῷ ἀχυμῷ τῶν πόνων ἀποξηραίνουσιν. Ὁ καὶ Παῦλος εἰδὼς, ἐπιμελούμενος καλῶς ἑαυτοῦ τῷ τῆς διακρίσεως νόμῳ, ἔλεγεν· « Ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα ταῖς γυμνασίαις τῶν πόνων, καὶ δουλαγωγῶ ταῖς θεραπαλαῖς, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι. »

πη'. Ἐκ τῆς ἀνωμάλου καὶ μὴ τὸ ἴσον ἔχουσης διαίτης πολλάκις τίκτονται τοῖς πολλοῖς τὰ νοσήματα, ἢ περὶ ἀκραν ἀστίαν τοῦ σπουδαίου καὶ εἰς πόνους ἀρετῶν ἀμέτρως καὶ ἀδιακρίτως ἐκταθέντος.

²⁰ II Cor. xj, 10. ²¹ I Cor. ix, 27.

ἢ πρὸς ἀξέθηφαιαν, καὶ κόρον ἐκκλίναντος τὸν τῆ
φύσει πολέμιον. Ἀναγκαῖον οὖν τοῖς τε πρὸς ἀρετὴν
εἰσαγωγικοῖς ἢ ἐγκράτεια, καὶ τοῖς ὑπὲρ τὸ μέσον
τοὺς ἀγῶνας μεταθεμένοις εἰς τὴν ἀκροτάτην τῆς
θεωρίας ἐπίδασιν. Μήτηρ γὰρ ὑγείας αὕτη, φίλη
τῆς ἀγείας, καὶ ταπεινοφροσύνης ἀγαθὴ σύνευνος.

πθ'. Διττὴν εἶναι τὴν ἀπάθειαν ἰσθί, καὶ διττῶς ἐν
τοῖς σπουδαίοις μάλιστα γίνεσθαι. Καὶ πρῶτον μὲν
ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἐμπράκτου φιλοσοφίας ἢ πρώτης
γίνεται τοῖς σπουδαίοις ἀπάθεια, ἥτις ἐκ νομίμου
ἀθλήσεως τοῖς πόνοις πολυτρόπως προκόψασα,
νεκροῦν μὲν οἶδεν αὐτίκα τὰ πάθη, καὶ τὰς ὀρμὰς
τῆς σαρκὸς ἀπράκτους ἰσθῆν· κινεῖσθαι δὲ πρὸς τὸ
κατὰ φύσιν τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις ποιεῖ· καὶ τὸν
νοῦν ἐν μελέτῃ τῶν θείων μετὰ συνέσεως ἀποκαθιστᾷ.
Ἐπειτα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς φυσικῆς θεωρίας, ἢ
δευτέρα καὶ τελευταῖρα σοφῶς αὐτοῖς ἐπιγίνεται,
ἥτις ἐκ νοερᾶς ἡσυχίας τῶν λογισμῶν, εἰς εἰρηνη-
κὴν τοῦ νοῦς ἀνυψωθείσα καταστάσιν, διορατικώτα-
τόν τε καὶ προσρατικώτατον οἶδε τὸν νοῦν ἀπεργά-
ζεσθαι· διορατικώτατον μὲν, ἐν πράγμασι θείοις,
ἐν τε ὀπτασίαις τοῦ κρείττουτος, ἐν τε ἀποκαλύψει
μυστηρίων Θεοῦ· προρατικώτατον δὲ, ἐν πράγμα-
σιν ἀνθρωπίνους, μακρόθεν ἐρχομένοις καὶ μέλλουσι
γίνεσθαι· ἐν αἷς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τὸ ἐνεργοῦν
ἔστι, τὸ κρατοῦν μὲν καὶ συνέχον κατὰ τὴν πρώτην
ἀπάθειαν, ἀπολύον δὲ, κατὰ τὴν δευτέραν, καὶ ἐλευ-
θερίαν αἰωνίου ζωῆς, ὡς ὁ Παῦλός φησι.

λ'. Ὁ τῆς ἀπαθείας πλησιάζας τοῖς ὄροις, ὀρθὰς
μὲν περὶ Θεὸν καὶ τὰς φύσεις τῶν ὄντων ποιούμε-
νος τὰς ὀράσεις, ἐκ τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων
ἀναλόγως τῆς αὐτοῦ καθαρότητος πρὸς τὸν Ποιητὴν
ἀνατρέχων, δέχεται τὰς φωτοχυσίας τοῦ Πνεύ-
ματος· ἀγαθὰς δὲ τὰς ὑπολήψεις ἔχων πρὸς πάν-
τας, αἶε λογίζεται περὶ πάντων καλὰ· ἀγίους τε
πάντας ὀρᾷ καὶ ἀγνοῦς, καὶ περὶ θείων καὶ ἀν-
θρωπίνων πραγμάτων τὴν κρίσιν ὀρθὴν ἐπιφέρειται·
καὶ ἐρᾷ μὲν οὐδενὸς τῶν περὶ τὴν ἕλην τοῦ κό-
σμου, καὶ τοῖς ἀνθρώποις σπουδαζομένων· ἐκδύς δὲ
τῷ νῷ τῆς παγκοσμίου αἰσθήσεως, πρὸς οὐρανούς
καὶ Θεὸν ἀνατρέχει καθαρὸς πάσης ἰλῦος, καὶ πάσης
δουλείας ἐλεύθερος, καὶ ὄλος γίνεται τῶν νοητῶν τοῦ
Θεοῦ ἀγαθῶν ἐν μόνῳ τῷ πνεύματι, καὶ τὸ θεῖον
κάλως ὀρᾷ, καὶ θεοπρεπῶς ἐμφιλοχερεῖ τοῖς θείοις
τόποις, τῆς μακαρίας Θεοῦ δόξης, ἐν ἀβρόχῳ σιγῇ
καὶ χαρᾷ, καὶ τὰς αἰσθησίας πάσας ἀλλοιωθεὶς, ὡς
ἄγγελος ἐν ὀλικῷ σώματι, ἄλλος τοῖς ἀνθρώποις
συναναστρέφεται.

λβ'. Αἰσθήσεις οἶδεν ὁ λόγος πέντε καὶ τῆς ἀσκή-
σεως· ἀγρυπνίαν, μελέτην, εὐχὴν, ἐγκράτειαν, καὶ
ἡσυχίαν· ταύταις ὁ τὰς ἑαυτοῦ αἰσθήσεις ἐπισυνά-
φας, καὶ τὴν μὲν ὄρασιν τῆ ἀγρυπνίας, τὴν ἀκοὴν
δὲ τῆ μελέτῃ, τὴν δεσφρησιν τῆ εὐχῆς, τὴν γέυσιν τῆ
ἐγκρατείας, καὶ τὴν ἀφῆν συζέξας τῆ ἡσυχίας, τα-
χέως καθαιρεῖ τὸν νοῦν τῆς ἰδίας ψυχῆς, καὶ λεπτό-
νας διὰ τούτων αὐτὸν, ἀπαθῆ καὶ διορατικὸν αὐτὸν
ἀπεργάζεται.

¹⁰ I Cor. xii, 11.

A saturitatem inclinat corpus naturaliter nobis inimi-
cum. Necessaria igitur temperantia et inchoantibus
viam virtutis et iis qui jam stadii medium trans-
gressi tendunt ad summum contemplationis apicem.
Illa enim est mater sanitatis, castitatis amica,
optima humilitatis contubernalis.

89. Duplicem esse impassibilitatem scito, eamque
duplici praesertim modo a ferventibus acquiri. Et
primo quidem a perfectione practicae philosophiae
prima ferventibus inoritur impassibilitas, quae ex
legitima lucta multis laboribus progressa, statim
cupiditates optime mortificat, impetus carnis reddit
inefficaces, facultates animae ut secundum natu-
ram moveantur efficit, mentemque ad rerum
divinarum meditationem restituit. Deinde ab in-
choatione naturalis theoriae secunda et perfectior
illis peropportune supervenit impassibilitas, quae
e spirituali cogitationum quiete ad pacificum erecta
mentis statum, hanc perspicacissimam ac provi-
dentissimam scit reddere: perspicacissimam in
rebus divinis, et in videndo quod bonum est, atque
in revelationibus mysteriorum Dei; providentissi-
mam vero in rebus humanis postea futuris et a
longe venientibus. In illa autem duplici impassibi-
litate unus et idem operatur spiritus, qui in priore
moderatur et reprimit, in posteriore vero laxas
dat habenas et libertatem aeternae vitae, ut Paulus
loquitur¹⁰.

90. Qui impassibilitatis finibus appropinquavit,
rectos ad Deum naturasque rerum tendens oculos,
a creaturarum pulchritudine ob suam puritatem ad
Creatorem assurgens, recipit illuminationes spiri-
tus, optimamque habens opinionem de omnibus,
de omnibus semper bene cogitat, omnes ut sanctos
habet ac sanctos, de divinis humanisque rebus
rectum fert iudicium; nihil amat materialium sae-
culi rerum quas homines studiosae appetunt;
mente sensu mundano exuta, ad caelos Deumque
currit purus ab omni luto et ab omni servitute
liber, totus est spiritualibus Dei bonis in solo
spiritu, divinamque videt pulchritudinem, ac divine
divinis inhabitat locis ubi residet beata Dei gloria,
cum ineffabili silentio et laetitia, et cunctis sen-
sibus transformatus, ut angelus in materiali cor-
pore, immaterialis inter homines conversatur.

91. Ratio quinque cognoscit ascesis sensus:
vigiliam, meditationem, orationem, temperantiam
et quietem. His qui sensus accommodat, scilicet
visum vigiliae, auditum meditationi, odoratum ora-
tioni, gustum temperantiae, et tactum coaptans
quieti, brevi purificat mentem suae animae, illamque
sic exacuens, impassibilem reddit et perspicua-
cem

92. Animus impassibilis ille est, qui suam A victor cupiditatum et superior tristitia et lætitia factus est. Qui neque doloribus ex impetibus animæ obortis dejicitur, neque lætitia ex animæ quiete percepta inebriatur, sed in tribulationibus gaudet, et in prosperitatibus temperatur nec ultra modum effertur.

93. Magnus est dæmonum furor in eos qui proficiunt usque ad theoriam. Insidiantur enim eis diu noctuque : atque tum per eorum socios probationes sibi met nocivas excitant, tum per seipsos fragores cient ad eos terrendos. Imo dormientibus instant, eorum quieti invidentes, multisque modis vexant illos, quamvis nocere nequeant his qui Deo se consecrarunt. Et nisi angelus Domini omnipotentis ipsos custodiret, diabolicas insidias mortisque laqueos non effugerent.

94. Armatus pro practica virtutis philosophia, cave diligenter a lethiferis dæmonum insidiis. Quantum enim ascensionis progressum in excelsis virtutes disponis, et divina lux tibi augetur in orationibus, atque ad revelationes pervenis visionesque ineffabiles, adjuvante Spiritu, tantum illi, surgentem te ad cælum videntes, strident dentibus, et multiplicia nequitiae suæ retia in spirituali aere diligenter tendunt. Non solum enim concupiscentiæ iræque carnalia et bestialia contra te spirabunt dæmonia, sed etiam dæmones blasphemiae amara invidia in te insurgent. Præterea, visibiliter et invisibiliter C acrem principatusque ac potestates circumvolant, in mera specie sub singularibus horribilisque formis apparentes, ad nocendum tibi quantum in se est, evigilabunt, sed mentali orationi exercitio vigilem mentis oculum intendens, animoque naturæ contemplationi applicato Dei opera meditans, non timebis ab eorum sagitta volante in die, neque enim appropinquare tabernaculo tuo valebunt, a lumine tibi insito quasi caligo repulsi, ac divino igne combusti.

95. Spiritus sancti gratiam valde formidant maligni spiritus, ac præsertim cum abundans infunditur, vel nobis purificatis meditatione puraque oratione. Non ausi enim appropinquare tabernaculo eorum qui ab illa illuminantur, solis imaginibus horribilisque fragoribus et obscuris vocibus eos terrere ac perturbare conantur, et revocare ab exercitio vigiliæ et orationis : imo et eos humi dormientes nullo non adoriuntur artificio ; at invidentes vel brevissimæ eorum a laboribus quieti, insidiantur, et convulsionibus quibusdam auferunt somnum ab ipsorum oculis, ut laboriosiore illorum vitam ac dolore plenam per istiusmodi artes efficiant.

96 Corpore subtili induti videntur tenebrarum

13β. Νούς ἀπαθής ἐστίν, ὁ τῶν αὐτοῦ κρατήσας παθῶν, καὶ ὑπεράνω λύπης καὶ χαρᾶς γεγονώς· οὐτε ταῖς ἐξ ἐπιφορῶν λύπαις ἐπιστυγνάζει, οὐτε τῇ ἐξ εὐθυμίας διαχίεται χαρᾷ, ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς θλίψεσι, χαιρομένην ἐπιφερόμενος τὴν ψυχὴν, ἐν δὲ ταῖς εὐθυμiais, ἐγκρατευομένην, καὶ μὴ τοῦ μέτρου φερομένην ἐκτός.

13γ. Πολλὴ κατὰ τῶν εἰς θεωρίαν προκοπὰς ποιουμένων ἢ τῶν δαιμόνων μανία. Ἐφεδρεύουσι γὰρ κατ' αὐτῶν νύκτα καὶ μεθ' ἡμέραν· καὶ διὰ μὲν τῶν συνότων πειρασμούς χαλεπούς αὐτοῖς ἐπεγείρουσι· δι' αὐτῶν δὲ κτύπους ποιοῦσιν εἰς φόβον. Καὶ ὑπνοῦσιν ἐπιτίθενται τούτοις, τῇ ἀνέσει φθορῶντες αὐτῶν, καὶ ποικίλως λυποῦσιν αὐτούς, εἰ καὶ μὴ δύνανται ἀδικῆσαι τοὺς ἀνακαιμένους Θεῷ. Καὶ εἰ μὴ ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορος ὁ φυλάσσωσιν αὐτούς ἦν, οὐκ ἂν τῆς αὐτῶν ἐπιβουλῆς καὶ τοῦ θανάτου τοὺς βρόχους ἐξέφυγον.

13δ. Ἐναγωνίως ἔχων περὶ τὴν ἐμπρακτον φιλοσοφίαν τῆς ἀρετῆς, πρόσθε ἀκριβῶς ταῖς τῶν ὀλεθρίων δαιμόνων ἐπιθουλαῖς. Ὅσῳ γὰρ ἀναβάσεις προκοπῶν εἰς ὕψηλάς ἀρετὰς διατίθεσαι, καὶ τὸ φῶς αὐξάνεται σοι τὸ θεῖον ἐν προσευχαῖς, καὶ πρὸς ἀποκαλύψεις ἐρχῆ καὶ ὀπτασίας ἀρρήτους διὰ τοῦ Πνεύματος, τοσοῦτον ἐκείνοι ἀνερχόμενόν σε ὄρωντες πρὸς οὐρανὸν, τρύζουσι τοὺς ὀδόντας, καὶ τὰ τῆς κακίας αὐτῶν πολύπλοκα δίκτυα ἐπὶ τὸν νοητὸν ἀέρα σπουδαίως ἐκτείνουσιν. Οὐ μόνον γὰρ οἱ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ φιλόταρκοι τε καὶ θηριώδεις κατὰ σοῦ πνεύσουσι δαίμονες, ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς βλασφημίας φθόνῳ πικρῶ σοι ἐπιναστήσουσιν. Καὶ πρὸς τοῦτοις, φανερώς τε καὶ ἀφανῶς οἱ περὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς ἐξουσίας ἰπτάμενοι, κατὰ φαντασίαν γυμνῆν ἐν ἰδέαις ξέναις καὶ φρικταῖς· μεμορφωμένοι, εἰς κάκωσίν σου ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἐγερθῆσονται· ἀλλὰ τῇ νοερᾷ ἐργασίᾳ τῆς προσευχῆς ὀμματινοδὸς ἐγρηγόρῳ ἐνασχολούμενος, καὶ ταῖς ἐννοίαις τῆς φυσικῆς θεωρίας ἐν τοῖς ποιήμασιν ἐμμελετώ τοῦ Θεοῦ, οὐ φοθηθήσῃ ἀπὸ τοῦ βέλους αὐτῶν τοῦ πετωμένου ἡμέρας· οὐδὲ γὰρ τῷ σκηνώματι σοῦ πλησιᾶσαι ἰσχύσουσιν, ὑπὸ τοῦ ἐν σοὶ φωτός οἷα σκότος ἐκδιωκόμενοι, καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πυρὸς ἐμπιπράμενοι.

13ε. Τὴν τοῦ θεοῦ Πνεύματος χάριν δεδίδονται D σφόδρα τῆς πονηρίας τὰ πνεύματα· καὶ μᾶλλον ὅταν πλουσίως ἐπιφοιτήσασα, ἢ καθαιρομένοις ἡμῖν ἐκ μελέτης καὶ καθαρᾶς προσευχῆς. Μὴ τολμώντα γὰρ πλησιᾶσαι τῷ σκηνώματι τῶν καταλαμπομένων ἐκείθεν, μόναις ταῖς φαντασίαις καὶ τοῖς φοβεραῖς κτύποις, καὶ ταῖς ἀσήμεσι φωναῖς ἐκφοβεῖν καὶ ταραύσειν ἐπιχειροῦσι, καὶ τοῦ ἔργου ἀπάγειν τῇ, ἀγρυπνίας καὶ προσευχῆς· ἀλλὰ καὶ κατεψευσμένον τι ὑπνοῦντων αὐτῶν ἐπὶ γῆς, οὐ φείδονται. Φθορῶντες δὲ τῇ βραχυτάτῃ τῶν πόνων αὐτῶν ἀναπαύσει, ἐφεδρεύουσι, καὶ σπασμοῖς τισιν ἀφροῦσι τὸν ὕπνον ἀπὸ τῶν βλεφάρων αὐτῶν, ἐπιπονωτέραν τούτων τὴν ζωὴν καὶ ἐδύνης μεστὴν ποιεῖν διὰ τῶν τοιοῦτων ἐπινοουμένων.

13ς. Ἐνασματοῦσθαί· ὀκοῦσι λεπτόντως τὰ τοῦ

σχότους πνεύματα, ὡς ὁ λόγος ἐκ πάρας ὑπονοεῖν ἄ δαίμονες, ut ratio de experientia conijcere potest, sive meram exhibeant speciem sensibus illis, sive ad hoc fuerint dampnati propter antiquum lapsum. Quidquid sit, cum anima pugnam conserere adoriuntur, verso ad somnum famulo ejus corpore; idque mihi videtur esse probatio animæ, recenter supra corporis vilitatem elatæ, ut pateat qualis sit ejus fortitudo et virilitas adversus istiusmodi hostes, qui horribilia ipsi minantur cum ira et furoro magno: quos quidem amore vulnerata divino præcipuisque ornata virtutibus, non solum congruo pugnat animo, sed etiam percutit, si quis sit sensus in eis; quippe quos immisericos in specie severitas ob lapsum repulit a primævo divinoque lumine.

B

Ἱζ'. Πρὸ τῆς συμπλοκῆς καὶ τῆς ἤττης πολλάκις οἱ δαίμονες τὴν αἰσθησιν τῆς ψυχῆς ἐκταράττουσι, καὶ ἐν ὕπνῳ ἀπὸ τῶν βλεφάρων ἀρπάζουσιν. Ἄλλὰ θάρρους καὶ ἀνδρείας ἡ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου πεπληρωμένη ψυχῆ, ἀλογεῖ μὲν τῆς τοῦτον ἐφόδου καὶ πικρῆς μανίας, ἐν δὲ τῷ ζωοποιῷ μόνῳ τύπῳ, καὶ τῇ ἐπικλήσει τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ, τὰς τε φαντασίας αὐτῶν διαλύει, καὶ τούτους ἅμα φυγάδας ἀποτελεῖ.

Ἱη'. Εἰ τὰ σκύλα προνομεῦσαι τῶν πολεμίων πνευμάτων, ἐκ πρακτικῆς ἐξήλθες φιλοσοφίας, ὅρα καὶ πρόσθε τοῖς ὅπλοις ἑαυτὸν πάντοθεν τοῦ Πνεύματος καθοπλίσαι. Οὐδὲν γὰρ τίνων τὰ σκευὴ ἀρπάσαι προεθυμήθης· πολεμίων μὲν, ἀλλὰ νοσητῶν καὶ ἀσάρκων, ὁ μετὰ σώματος ἐστὶ τῷ βασιλεῖ τῶν πνευμάτων καὶ Θεῷ στρατεύμενος. Ἰσθὶ γὰρ ὡς πικρότερον ἢ πρότερον ἐκστρατεύσουσι κατὰ σοῦ, καὶ πολλοὶ τὰς κατὰ σοῦ γενήσονται μηχαναῖς· ἕως ἢ λαθόντες ἐν τῷ τὰ σκύλα προσεπολιεύειν, μετὰ τούτων σε θορυάλευτον ἀφαιρέσωσι, καὶ πολλῆς πικρίας τὴν ψυχὴν σου πληρώσωσιν, ἢ κακοῖς σε καὶ ὀδυνηροῖς καθυποβάλλωσι πειρασμοῖς, εἰς σκόλοπα τῆς σαρκὸς σου καὶ κάκωσιν.

C

Ἱθ'. Οὐ δύναται πηγὴ ἀγαθῆ νόματα θολερὰ καὶ ὀξέθη πηγάζειν, ὅλης κοσμικῆς ἀποπνεόντα· οὐδὲ καρδία ἐκτὸς τῆς βασιλείας οὔσα τῶν οὐρανῶν, ρεῖθρα ζωῆς ποτε θείας ἐκβλύζειν, εὐωδίαν μύρου νοσητοῦ ἀναπέμποντα. Μήτι γὰρ, φησὶν, ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρῦει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν; Μὴ δύναται βῆτος ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ βαλάνους ἐλαία; Οὕτως οὐδὲ πηγὴ μία καρδίας, πονηρὸν καὶ ἀγαθὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τεκεῖν νόημα· ἀλλ' ὁ μὲν ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκφέρει τὰ ἀγαθὰ· ὁ δὲ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκφέρει τὰ πονηρὰ, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν.

D

ρ'. Ὡσπερ ἀδύνατον ἐλαίου καὶ πυρὸς ἀνευ λύχνου καίεσθαι, καὶ φαίνειν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ, οὕτω καὶ ψυχὴν ἀμήχανον ἀνευ θείου Πνεύματος καὶ πυρὸς, τὰ θεία τρανότερον φθέγγεσθαι, καὶ φωτίζειν ἀνθρώπους. Πᾶν γὰρ ὄρωρημα τέλειον, ἀνωθὲν ἐστὶν ἐκ τοῦ

97. Ante congressum et eadem sæpe dæmonia sensus animæ turbant, et somnum ab oculis rapiunt. Sed confidentia et fortitudine a Spiritu sancto repleta anima, despici istorum incursum acerbumque furorem, in soloque vivifico signo et invocatione Domini Jesu phantasmata eorum dissipat eosque simul in fugam convertit.

98. Si spolia prædaturus adversariorum spirituum e practica exieris philosophia, vide et cave, cum te totum armis Spiritus sancti accinxeris. Etenim scis quorum vasa diripere cupias, nam contra hostes quidem, sed spirituales et incorporatos, tu adhuc corpore indutus sub rege spirituum et Deo militas. Scito enim eos acrius quam antea contra te pugnatos, variaque excogitatos adversus te stratagemata, donec vel spolia recuperando inscium te simul cum his captivum rapiant, multaque amaritudine animam tuam repleant, vel malis te molestisque dejiciant tentationibus, ad flagellandam carnem tuam eique nocendum.

99. Non potest fons bonus rivos emittere lutosos fetidosque et mundi sæcem spirantes; neque animus a regno cælorum exsulans scatere vitæ divinæ fluentis suavem spiritualium odorum fragrantiam halantibus. Nam, ut dictum est, « numquid fons de eodem foramine emanat dulcem et amaram aquam? » Numquid potest rubus olivas facere, aut glandes oliva? Ita nec unus fons cordis bonas et malas circa idem producere potest cogitationes; sed « bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, et malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala, » juxta Domini vocem.

100. Sicut non potest sine oleo et igne lucerna accendi, et illucere illis qui sunt in domo, sic non potest anima sine divino Spiritu et igne divina clare explicare et illustrare homines. Etenim « omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre

⁹⁷ Jac. iii, 11. ⁹⁸ Matth. xii, 35; Luc. vi, 45.

luminum (in mercedem animæ Deum diligenti) : apud quem non est (juxta sacram oraculum) transmutatio nec vicissitudinis obumbratio ²³. »

Α τῶν φώτων Πατρὸς, ἐπιδραβεύμενον πάση φιλοθέῳ ψυχῇ · παρ' ἧ οὐκ ἐνι, κατὰ τὸ λόγιον, παραλλαγὴ καὶ τροπῆς ἀποσπίασμα.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΟΣ ΚΑΘΑΡΣΕΩΣ.

EJUSDEM

PHYSICORUM CAPITUM CENTURIA SECUNDA

DE PURGATIONE ANIMI.

1. Principium amoris Dei est visibillum humanarumque rerum despectus; medium vero, cordis et animi purgatio, ex qua procedunt spiritualis intellectualium oculorum apertio, et absconditi intra nos regni Dei cognitio; finis denique, vehemens desiderium supernaturalium Dei donorum, et naturalis appetitus societatis cum Deo, quæ est ipsamet in eo quies.

2. Ubi amor Dei et spiritualium rerum operatio, et inaccessibilis lucis participatio, ibi potentiarum animæ pax, mentisque purgatio, et inhabitatio sanctæ Trinitatis. Etenim « qui diligit me, Christus inquit, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus ²⁴. »

3. Tres novit ratio status vitæ, carnalem, animalem et spiritualem. Horum unusquisque proprium habet existendi modum in se distinctum et ab aliis dissimilem.

4. Carnalis vitæ status totus voluptatibus et præsentis vitæ deliciis deditus est, nihil animalis spiritualisque status in se habens, aut acquirere ullatenus volens. Animalis, quasi vitulum et virtutem interjacens, ad curam sanitatenque corporis et ad laudem humanam intendit, pariter labores virtutis excutiens, et opera fugiens carnis, neque virtuti, neque vitio incumbens, propter oppositas sibi invicem causas: non virtuti, propter asperitatem ejus simul et difficultatem; non vitio, ne amittatur hominum existimatio. Spiritualis demum vitæ status duorum priorum nihil habere vult, et ambos ita malos minime appetit, sed totus ab utroque prorsus liber, deargentatis charita-

Β α'. Ἀρχὴ μὲν ἀγάπης Θεοῦ, τῶν ὁρωμένων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἢ καταφρόνησις · μεσότης δὲ, καρδίας καὶ νοῦς κάθαρσις, ἐξ ἧς ἡ νοερά τῶν νοητῶν ὀφθαλμῶν ἀποκάλυψις, καὶ ἡ ἐπίγνωσις τῆς κακρυμμένης ἐν ἡμῖν τῶν οὐρανῶν βασιλείας · τέλος δὲ, ἀκατάσχετος ἔρωσ τῶν ὑπὲρ φύσιν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν, καὶ φυσικὴ ἐπιθυμία τῆς μετὰ Θεοῦ συναφείας αὐτῆς τῆς ἐν αὐτῷ καταπαύσεως.

β'. Ὅπου ἔρωσ Θεοῦ, καὶ τῶν νοητῶν πραγμάτων ἡ ἐργασία, καὶ ἡ μετουσία τοῦ ἀπροσέτου φωτός, ἐκεῖ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς εἰρήνη, καὶ νοῦς κάθαρσις, καὶ ἡ ἐνοίκησις τῆς ἁγίας Τριάδος. « Ὁ γὰρ ἀγαπῶν με, φησὶ, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατὴρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μόνῃ παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. »

Γ γ'. Τρεῖς οἰδεῖν ὁ λόγος καταστάσεις τοῦ βίου · σαρκικὴν, ψυχικὴν, καὶ πνευματικὴν. Τούτων ἐκάστη τὴν οἰκείαν ἔχει διάθεσιν τῆς ζωῆς διακεκριμένην πρὸς ἑαυτὴν, καὶ τῶν ἄλλων ἀνόμοιον.

δ'. Ἡ σαρκικὴ τοῦ βίου κατάστασις ἐπὶ καθόλου πρὸς ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις τῆς παρουσίας ζωῆς καταγίνεται, μηδὲν ἢ ἀπὸ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως, ἢ ἀπὸ τῆς πνευματικῆς πρὸς ἑαυτὴν ἔχουσα, ἢ καὶν ὄλως βουλομένη προσκτήσασθαι. Ἡ δὲ ψυχικὴ, μεθόριός τις οὖσα κακίας καὶ ἀρετῆς, πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν καὶ βῶσιν ὀρεῖ, καὶ πρὸς τὸν ἐπαινον τῶν ἀνθρώπων · ἐπίσης τοὺς τε πόρους ἀποσειομένη τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰς πράξεις φεύγουσα τῆς σαρκός · μὴ προσκειμένη κακίᾳ, ἢ ἀρετῇ, διὰ τὰς ἐν αὐταῖς ἀντιθέτους αἰτίας. ἀρετῇ μὲν, διὰ τὸ τραχὺ ταύτης ὄμοῦ καὶ ἐπίπονον · κακίᾳ δὲ, διὰ τὸ μὴ προσεπολέσαι τοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνους. Ἡ δὲ πνευματικὴ τοῦ βίου

²³ Jac. i, 17. ²⁴ Joan. xiv, 23.

κατάστασις τούτων μὲν οὐδὲν οὕτως ἔχειν αἰσθάνεται· οὕτως πρὸς οὕτως κακὰ καταγίνεσθαι τὰ ἀμφοτέρω· ἀλλ' ὅλη δὲ ἔλευθερός ἐστι ταύτης κάκεινης, πτέρυξι περιηργυρωμένη ἀγάπης καὶ ἀπαθείας, ὑπεριπταμένη τῶν ἀμφοτέρων, μήτε πράττουσά τε τῶν ἀπηγορευμένων, καὶ τὴν ἀργίαν ἀποφεύγουσα τῶν κακῶν.

ε'. Οἱ σαρκικῶς ζῶντες, καὶ πολὺ τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα ἐπικαιόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, σάρκας ἀσώτηρα ὄντες, οὐ δύναται ἀρῆσαι Θεῷ· σκοτεινοὶ γὰρ εἰσι τοῖς φρονήμασι, καὶ τῶν ἀκτίνων τοῦ θείου φωτὸς πάντων ἀμέτοχοι. Τὰ γὰρ ἐπιπροσθούοντα νέφη τῶν παθῶν, ὡς περ ὑψηλὰ τεῖχη ἀποτειχίζοντα ἔχοντες τὰς λαμπρότητας τοῦ πνεύματος, ἀφώτιστοι διαμένουσι. Πηροὶ δὲ τὰς αἰσθήσεις ὄντες τῶν ἰδίων ψυχῶν, οὐ δύναται πρὸς τὰ νοητὰ κάλλη τοῦ Θεοῦ ἀνανεύσαι, καὶ τὸ φῶς ἰδεῖν τῆς ἀληθινῆς τῶν ὄντων ζωῆς, καὶ ὑπεράνω γενέσθαι τῶν ὁρωμένων τῆς ταπεινώσεως. Ἄλλ' ὅλον ἀποκτηνοθέντες καὶ αἰσθητικῶς γεγονότες τοῦ κόσμου, τοῖς αἰσθητοῖς καὶ ἀνθρωπίνους πράγμασι, τὸ τοῦ λόγου δεσμοῦσιν ἀξίωμα, καὶ τὸν ἀγῶνα πάντα πρὸς τὰ ὁρώμενα καὶ φθειρόμενα ἔχουσιν, ἀλλήλοισι διὰ ταῦτα μαχόμενοι, καὶ ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἔσθ' ὅτε καὶ τὰς ἰδίας ψυχὰς τιθέντες, ἀντεχόμενοι χρημάτων, δόξης, καὶ ἡδονῶν τῆς σαρκὸς, καὶ ζημίαν μεγάλην τὴν τῶν τοιούτων ἀποτυχίαν ἠγοῦμενοι. Πρὸς οὗς εἰκότως ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ τὸ προφητικὸν ἔκλεινον λόγιον λέγεται, « Οὐ μὴ μείνει τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας. »

ς'. Οἱ ψυχικῶς ζῶντες, καὶ διὰ τοῦτο καλούμενοι ψυχικοὶ, ἡμίμωροί τινες, καὶ ὡς παρειμένοι τὰ μέλη τυγχάνουσι, μήτε πονέσαι ποτὲ ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ ἐντολῆς Θεοῦ προθυμούμενοι, καὶ τὰς ἐπιψόγους πράξεις διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἐκφεύγοντες· φιλαυτίᾳ δὲ τῇ τροφῇ τῶν ὀλεθρίων παθῶν κατακρατούμενοι, πάσης θεραπείας, διὰ τὴν ὑγίαν καὶ ἀπάλασιν τῆς σαρκὸς, ἀντιποιούνται· καὶ πᾶσαν θλίψιν, καὶ πάντα πόνον, καὶ πᾶσαν κακοπάθειαν ὑπὲρ ἀρετῆς, ἀποσεισονται, τὸ πολέμιον πέρα τοῦ δόοντος ἐπιθάλλοντες σώμα. Οὕτως δὲ βίου καὶ ἀγωγῆς ἔχοντες, ἀπογοεῦνται τὸν νοῦν, τοῖς πάθεσι παχυνθέντα, καὶ ἀπαράδεκτοί εἰσι τῶν νοητῶν, καὶ θεῶν πραγμάτων, ὅφ' ὧν ἡ ψυχὴ τῆς ὕλης ἀρπάζεται, καὶ ὅλη πρὸς νοητοὺς ἐμπεριπολεῖ οὐρανοῦς. Τοῦτο δὲ πάσχουσιν, ὑπὸ τοῦ ὕλικου ἔτι κατεχόμενοι πνεύματος, ὡς τὰς ἰδίας φιλοῦντες ψυχὰς, καὶ ποιεῖν τὰ θελήματα αὐτῶν προαιρούμενοι· κενοὶ γὰρ ὄντες Πνεύματος ἀγίου, ἄμοιροί εἰσι καὶ τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ. Ὅθεν οὐδὲ καρπὸν ἔστι θεῶν ἰδεῖν ἐν αὐτοῖς, ἀγάπην εἰς Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, ἢ χαρὰν ἐν πτωχείᾳ καὶ θλίψεσιν, ἢ ψυχῆς εἰρήνην, ἢ ἐνδιάθετον πίστιν, ἢ περιεκτικὴν ἐγκράτειαν· ἀλλ' οὐδὲ κατάνυξιν, ἢ δάκρυον, ἢ ταπεινώσιν, καὶ συμπάθειαν· πάντα δὲ ὄγκου καὶ ὑπερηφανίας μεσά· ἐνθάνοι καὶ ἐμβαθύνειν εἰς τὰ βάθη τοῦ πνεύματος οἰκοθεν δυνάμεως ἀποροῦσιν. Οὐδὲν γὰρ ἔστιν ἐν

tis impassibilitatisque pennis ambos supervolat, nihil velit sibi permittere, et inertiam fugit vtiliorum.

5. Qui carnaliter vivunt, sensum carnalem immanentem in seipsis habentes, cum sint vere caro, placere Deo nequeunt: tenebrosi enim sunt cogitationibus, et omnibus divini luminis radiis privati. Objectas enim cupiditatum nebulas, velut excelsa moenia illuminationes spiritus intercipientia habentes, sine lumine remanent. Atque orbatī propriæ animæ sensibus, non possunt spirituales Dei pulchritudines aspicere, et lumen videre veræ magni Entis vitæ, ac supereminere visibilium vilitati. At veluti jumentis assimilati, sensusque mundanus effecti, sensibilibus humanisque rebus dignitatem rationis captivant, et omni lucta visibilia et corruptibilia appetunt, secum invicem ad ea consequenda pugnantes, et pro his aliquando proprias animas ponentes, adhærentes divitiis, gloriæ et carnis voluptatibus, et magnum damnum habentes talium rerum amissionem. Hos convenienter, tanquam ex persona Dei, propheta his alloquitur verbis: « Non manet Spiritus meus in eis, quia caro sunt ».

6. Qui vitam ducunt animale, aequo animalibus dicuntur, sunt velut quidam semifatui et membrīs debiles, qui, ut labores pro virtute et mandatorum observatione non sustinent, sic reprehensibiles actus propter hominum gloriam fugiunt; amore autem proprio pravæ fomite cupiditatum victi, omnem curam ad sanitatem deflectionemque carnis impendunt, et omnem tribulationem, omnem laborem, omne tormentum pro virtute pati renunt, inimicum plus æquo foventes corpus. Talem vitam et agendi rationem habentes, demergunt in terram animum cupiditatibus incrassatum, et capere nequeunt spiritales divinasque res, quibus anima ex materia eripitur, ac toto intelligibiles inhabitat cœlos. Hoc autem patiuntur, quia materiali adhuc detinentur spiritu, utpote proprias amantes animas, et propriam voluntatem facere volunt: non habentes enim Spiritum sanctum, privantur etiam ipsius charismatibus. Unde non videre est in eis divinos fructus, amorem Dei et proximi, vel gaudium in paupertate et tribulationibus, vel animæ pacem, vel sinceram fidem, vel universalem continentiam; sed neque compunctionem, vel lacrymas, vel humilitatem, vel compassionem; omnia autem tumore et superbia sunt plena: unde in profunda Spiritus se mergendi ex seipsis vim non habent. Nulla enim ipsis inest lux

« Gen. vi, 3.

quæ eos ducat mentemque aperiat ad Scripturarum intelligentiam. Quin etiam ab aliis ducibus se audire non patiuntur. Unde convenienter de istis Apostolus dixit : « Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei ; stultitia enim est illi , et non potest intelligere , quia lex spiritualis est , et spiritualiter examinatur ²⁴.

7. Qui spiritui adhæreat , et omnino spiritualem eligunt vitam , placent Deo , cui ut Nazaræi sunt consecrati : semper enim laboribus suas purificant animas , et præcepta Domini custodiunt. Fundentes suum sanguinem ob amorem illius , carnem emundant jejuniis et vigiliis , lacrymis cor incrassatum attenuant , membra mortificant macerationibus , orationis et meditationis ope mentem lumine replent fulgidumque faciunt , voluntatis abnegatione proprias animas segregant a corporis cupiditatibus , ac toti unius sunt spiritus : itaque spirituales non solum videntur , sed et vocantur convenienter ab omnibus. Idem ad impassibilitatem et charitatem pervenientes , ad creaturarum contemplationem advolant. Inde scientiam entium accipiunt per sapientiam in Deo absconsam , hisque tantum datam qui superiores effecti sunt corporis vilitate. Omnem igitur mundi sensum transgressi , et intellectu illuminato ad ea quæ sensum superant elevati , rationem clarificant , et in medio Ecclesiæ Dei et concilii multi fidelium bonos sermones ex puro corde proferunt , atque fiunt hominibus sal et lux , juxta verbum quo Dominus eos alloquitur : « Vos estis lux mundi et sal terræ ²⁷. »

8. « Vacate , et videte quoniam ego sum Deus ²⁸ ; » hæc est Verbi divini vox , quæ ad praxim a voluntibus reducit. Refert igitur ejus qui semel valedixit sollicitudinibus , periculis et vanitatibus vitæ , multa vigilantia et quiete diligenter examinare internos actus suos , et Deum in seipso inquirere , cum intra nos sit regnum Dei. Vix enim aliquis ita agens , per longum temporis spatium malas animæ impressiones evadere posset , et pristinum decus ei qui dedit , integrum servare.

9. Depositum in nobis mali venenum , cum multum sit , multum proinde suppetit ignem qui purificet per lacrymas pœnitentiæ et voluntarios ascensis labores. Siquidem vel per voluntarios labores vel per involuntarias calamitates a sordibus purificamur peccatorum. Si enim præcedant voluntaria non subsequuntur involuntaria ; si autem illa non mundant quod intus est calicis et paropsidis , hæc efficacius nos ad pristinum statum restaurant , speciali Creatoris œconomia.

²⁴ 1 Cor. 11, 4. ²⁷ Matth. 5, 13, 14. ²⁸ Psal. XLV, 11.

αὐτοῖς τὸ ὀδηγοῦν φῶς , καὶ διανοῖγον τὸν νοῦν εἰς τὸ συνιέναι τὰς Γραφάς. Ἄλλὰ γὰρ οὐδὲ ἄλλων διηγουμένων ἀκοῦσαι ταῦτα ἀνέχονται. Εἰκότως οὖν καὶ περὶ τῶν τοιούτων ὁ Ἀπόστολος ἀπεφώνησε : « Ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος , μωρία γὰρ αὐτῷ εἶσι , καὶ οὐκ οἶδεν ὅτι ὁ νόμος πνευματικὸς ἐστὶ καὶ πνευματικῶς ἀνακρίνεται. »

ζ'. Οἱ πνεύματι στοιχοῦντες , καὶ τὴν πνευματικὴν ἐπανηρημένοι δι' ὅλου ζωῆν , εὐάρεστοι εἰσι τῷ Θεῷ , αὐτῷ ὡς Ναζιραῖοι προσανακείμενοι · ἀεὶ γὰρ πόνοις ἑαυτῶν καθάρρουσι τὰς ψυχὰς , καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου τηροῦσι. Κενοῦντες ἑαυτῶν τὰ αἵματα ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ , καθάρρουσι τὴν σάρκα νηστεῖαις καὶ ἀγρυπνίαις , δάκρυσι τὸ πάχος λεπτύουσι τῆς καρδίας , κακοπαθείαις νεκροῦσι τὰ μέλη , προσευχῇ καὶ μελέτῃ τὸν νοῦν πληροῦσι φωτός καὶ λαμπρὸν αὐτὸν ἀπεργάζονται , τῇ ἀπαρνήσει τῶν θελημάτων χωρίζουσι τὰς ἰδίας ψυχὰς ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος προσπαθείας , καὶ ὅλοι μόνου τοῦ πνεύματος γίνονται · διὸ καὶ πνευματικοὶ οὐ μόνον γνωρίζονται , ἀλλὰ καὶ καλοῦνται παρὰ πάντων εἰκότως. Οὗτοι πρὸς ἀπάθειαν καὶ ἀγάπην ἐρχόμενοι , πρὸς θεωρίαν περροῦνται τῆς κτίσεως. Καὶ τὴν γνῶσιν ἐκεῖθεν τῶν ὄντων διὰ σοφίας λαμβάνουσι τῆς ἀποκαχυμμένης Θεῷ , καὶ μόνοις διδομένης τοῖς ὑπεράνω γινόμενοις τῆς τοῦ σώματος ταπεινώσεως. Τοῖνον καὶ πᾶσαν τὴν ἀσθησίαν τοῦ κόσμου διαπεράσαντες , καὶ διανοίᾳ πεφωτισμένη εἰς τὰ ὑπὲρ ἀσθησίαν γεγονότες , τρανοῦνται τὸν λόγον , καὶ ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας Θεοῦ καὶ συναγωγῆς πολλῆς τῶν πιστῶν λόγους ἀγαθοὺς ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἐρεύγονται · καὶ γίνονται τοῖς ἀνθρώποις ἄλας καὶ φῶς , καθὰ καὶ ὁ Κύριος πρὸς αὐτοὺς ἀποφθέγγεται : Ὑμεῖς ἐστέ τὸ φῶς τοῦ κόσμου καὶ τὸ ἄλας τῆς γῆς. »

η'. Σχολάσατε , καὶ γνῶτε , ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός. Τοῦ θελοῦ λόγου τούτου φωνή , καὶ πρακτικῶς τοῖς βουλομένοις ἐπιγιγνώσκεται. Συμφέρον οὖν ἐστὶ τῷ ἀπαθῆ ἀποταξίμην τῆς πολυταράχῃ τοῦ βίου καὶ δεσνή ματαιότητι , διὰ προσοχῆς πολλῆς ἑαυτὸν καὶ ἡσυχίας , τῶν ἔσω πραγμάτων , ἐπιμελῶς ἐπισκέπτεσθαι , καὶ τὸν Θεὸν ἐν αὐτῷ ζητεῖν ἐπιγνώσει · ἐν τῇ ἡμῶν οὔσης τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Μάλιστα γὰρ ἀνοῦτω ποιῶν τις , διὰ πολλῶν περιόδων τοῦ χρόνου , τοὺς τύπους τῆς κακίας ἀποξέσαι τῆς ψυχῆς δυναθεῖτ , καὶ τὸ ἀρχαῖον κάλλος τῷ δόντι καθαρῶς ἀνασώσασθαι.

θ'. Ὁ προαποταθείς ἴδς ἐν ἡμῖν τῆς κακίας , πολλὸς ὢν , πολὺ καὶ τὸ πῦρ ἄρα τὸ καθαρτικὸν διὰ δακρύων χρήζει τῆς μετανοίας , καὶ τῶν ἑκουσίων τῆς ἀσκήσεως πόνων. Ἐπειδὴ ἦ δι' ἑκουσίων πόνων καθαιρέμεθα τῶν μολυσμῶν τῆς ἁμαρτίας , ἢ δι' ἄκουσίων ἐπιφορῶν · τῶν γὰρ ἑκουσίων προηγουμένων , οὐχ ὑπαντᾷ τὰ ἀκούσια · ἐκείνων δὲ μὴ ἐνεργούντων τὴν κάθαρσιν τοῦ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παραψίδος , ταῦτα σφοδρότερον ἐνεργεῖ τὴν ἡμετέραν πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν , οὕτω τοῦ τεχνίτου οἰκονομήσαντος.

ι'. Παίξουσι τὴν εὐσέβειαν, καὶ παίζονται ὑπὸ τῶν Ἀπραγμάτων, οἱ μὴ κατὰ λόγον τὴν ἑαυτῶν πεποιχότες ἀποταγῆν, μηδὲ διδασκάλῳ χρῆσασθαι καὶ ἐδηγῶ βουλευθέντες ἐκ προσιμίῶν, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ συνέσει ἀκολουθήσαντες, καὶ φανέντες ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες.

ια'. Οὕτε τῶν σωματικῶν παθῶν τὰς νοσοποιούς αἰτίας δύναται τις ἀκριβῶς εἰδέναι, καὶ τὰς θεραπειὰς αὐτῶν, ἀνευ πείρας πολλῆς τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, οὕτε τῶν ψυχικῶν, ἀνευ τῆς πολλῆς περὶ ταῦτα ἀσκήσεως. Ἐπειδὴ ὡσπερ σφαλερὰ δοκεῖ, καὶ ὀλίγοις κομιδῇ εὐγνωστος ἡ τῶν σωματικῶν νοσημάτων διάγνωσις, περὶ ἣν ἡ τῶν ἰατρῶν καταγιγνεται ἐπιστήμη, οὕτω σφαλερωτέρα καὶ πολλῷ μᾶλλον, ἢ ἐκείνη, ἡ τῶν ψυχικῶν. Ὅσῳ γὰρ ψυχῆ σώματος κρείττων, τοσούτου μείζω τὰ ἐκείνης καὶ δυσκατανόητα πάθη, ἢ τοῦ φαινομένου πᾶσιν αἰσθητῶς τοῦτου σώματος.

ιβ'. Φύσει τοῖς ἀνθρώποις αἱ γενικαὶ καὶ ἄρχουσαι τὸ λοιπὸν ἀρεταὶ συνεκτίσθησαν, ἀφ' ὧν ὡς ἐκ τεσσάρων ἀρχῶν οἱ ποταμοὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν πληροῦνται ὑδάτων, καὶ ποτίζουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ ἥτις ἐστὶν ἡ καθαιρομένη καρδία, καὶ παρακαλουμένη διὰ δακρύων. Ταύτας ὁ τηρήσας ἀκατασείστος ἀπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ἢ ὁ συμπτωθεῖσας διὰ πόνων πολλῶν τῆς μεταβολῆς ἀνεγείρας, οἶκον ἑαυτοῦ βασιλικὸν καὶ παλάτιον ἡγειρεν, ἐν ᾧ μόνῃ ποιεῖται ὁ Βασιλεὺς τοῦ παντός, καὶ τὰς ὑψηλὰς δωρεὰς αὐτοῦ τοῖς οὐτοῖς ἑαυτοῦς εὐτρεπίσασιν ἀφθόνωσ ἀπονέμει καὶ δίδωσι.

ιγ'. Βραχύς ὁ βίος, μακρὸς ὁ μέλλον αἰὼν, καὶ ὀλίγον τὸ διάστημα τῆς παρουσίας ζωῆς. Ἄνθρωπος δὲ τὸ μέγα καὶ βραχὺ τοῦτο ζῶν, ᾧ στενὸς ὁ παρῶν ἐδόθη καιρὸς, ἀσθενῆς· καὶ ὁ μὲν στενὸς, ὁ δὲ ἀσθενῆς· τὸ δὲ προκειμένον ἄθλον, εἰς ἐπάθλων ἀντιμισθίαν, μέγα, μύριους ἔχον τοὺς σχολοπας, καὶ εἰς βραχυτάτην κινδυνεύον ζωῆν.

ιδ'. Οὐ βούλεται τῶν σπουδαίων τὴν ἐργασίαν ὁ Θεὸς ἀδαπάνιστον εἶναι, ἀλλὰ καὶ λίαν δεδοκιμασμένην. Διὰ τοῦτο οὖν τὸ πῦρ ἐπαφίησι τῶν πειρασμῶν, καὶ τὴν χάριν συστέλλει πρὸς ὀλίγον τὴν δεδομένην αὐτοῖς ἀνωθεν, καὶ τῶν λογισμῶν τὴν γαλήνην ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας κυμανθῆναι κατὰ καιρὸν συγχωρεῖ. Ἐν ἔβῃ τὴν βροτὴν τῆς ψυχῆς, τίς τὸ πλεῖστον χαρίζεται· ὅτερον αὐτῷ τῷ ποιητῇ καὶ εὐεργετῇ αὐτῆς, ἢ τῇ αἰσθήσει τοῦ κόσμου, καὶ τῷ λείῳ τῆς ἡδονῆς· καὶ οὕτως ἢ τὴν χάριν διπλασιάζει αὐτοῖς, προκόπτουσιν εἰς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἢ μαστίζει τοὺς τοῖς πειρασμοῖς καὶ τὰς θλίψεις, προσκειμένους τοῖς πράγμασιν· ἕως οὗ μῖτος λάθωσι τῶν ὀρωμένων τῆς ἀστάτου περιφορᾶς, καὶ τὴν πικρίαν τῶν ἐκείθεν ἡδονῶν δάκρυσιν ἀποκλύσονται.

ιε'. Τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἐκταραχθείσης, αὐτίκα καὶ τὰ πεπρωμένα βέλη τῆς ἐπιθυμίας, κατὰ τοῦ ὀξέως τρέχοντος πρὸς τὰ ὑψηλὰ νεδρὰ, παρὰ τῶν θηρευτῶν καὶ φιλοσάρκων δαιμόνων, πέμπονται συνεχῶς. Ὁ

10. Ludunt pietatem et luduntur ab operibus, qui non seipsis rationabiliter renuntiaverunt, nec magistro vel duce uti volunt ab initio, sed proprium sequuntur consilium, et sibimet ipsis sapientes videntur.

11. Nemo potest morbificas passionum corporis causas earumque medelam percellere, sine multa scientiæ medicalis experientia; nec passionum animæ, sine multo circa has exercitio. Siquidem quantum lubrica videtur et paucis tantummodo accurate cognoscibilis morborum corporis notitia, circa quæ versatur medicorum scientia; tantum et multo magis difficilis est morborum animæ cognitio. Quanto enim corpori præstat anima, tanto majora et cognita difficiliora sunt mala animæ quam mala corporis hujus omnibus visibilis.

12. Natura hominibus matres ducesque cæterarum insitæ sunt virtutes, e quibus velut ex quatuor fontibus fluvii reliquarum virtutum aquis replentur, et irrigant civitatem Dei, quæ est cor purificatum et lacrymis allevatum. Illas qui servat inconcussas a spiritibus malignis, vel qui lapsus resurgit per multos pœnitentiæ labores, sibi domum struit regiam et palatium, in quo mansionem facit omnium gubernator, suasque superabundantes divitiâs bene præparatis copiose distribuit et largitur.

13. Brevis est vita, longum tempus futurum, et parvum vitæ præsentis spatium. Homo, animal illud magnum et parvum, cui breve datum est præsens tempus, debilis est: sicque tempus est breve, homo debilis; at bravium ad remunerationem athletarum offertur magnum, innumeras habens cruces, et periculis vitæ brevissimæ expositum.

14. Non vult Deus honorum opera tentaminis expertia esse, sed valde probari. Propterea ignem tentationum immittit, et ad tempus retrahit gratiam illis datam desuper, et cogitationum tranquillitatem tempestate perturbari tempestive permittit: ut videat propensioneut animæ, in quo sibi maxime complaceat, utrum in suo Creatore ac benefactore, an in sensu mundi voluptatisque dulcedine; tunc vero vel gratiam suam duplicat eis, si nempe in ejus amore proficiant, vel flagellat eos tormentis ac tribulationibus, si rerum cupiditate laborent, quoadusque instabilem visibilium vicissitudinem osi, amaritudinem terrenarum voluptatum lacrymis purgent.

15. Tranquillitate cogitationum a spiritibus malignis turbata, statim ignita concupiscentiæ tela contra eum qui ad mentis elevationem velociter currit, a venatoribus carnalibusque dæmonis jactantur indes nenter. Mens vero a motu ascensionis

remittens, in indecentes impurosque motus incidit, et sic inordinate insurgere adversus spiritum caro incipit, titillationibus animum ardoribusque attrahens, et in abyssum voluptatis eum dejicere cupiens. Et nisi Dominus Sabaoth abbreviasset dies illos, ac virtutem perseverantiæ famulis suis retribuisset, non fuisset salva omnis caro ²⁹.

16. Fornicationis dæmon, in artibus dolisque multus, aliis fit offendiculum et lacus cænopus, aliis flagellum et virga vindex, aliis tentatio et animæ tormentum. Horum primum spectat ad inchoantes qui ascensis jugum negligenter adhuc et incuriose trahunt; secundum ad eos qui medium tenent viæ ad virtutem progredientis, sed tardius ad eam tendunt: tertium denique ad eos qui ad theoriam alis animi extensis, nuper ad perfectiorem properaverunt impassibilitatem: et sic unumquodque ad utilitatem cœlitus disponitur.

17. Offendiculum et lacus cænopus iis qui prorsus indifferentes solitariam agunt vitam, fit fornicationis dæmon, membra eorum impuris flammis ac desideriiis adurens, viasque iis præbens ad faciendam carnis voluntatem, etiam sine commercio alterius carnis. De quibus turpe est et dicere et cogitare. Isti carnem (ut ait quidam) maculant, et fructus comedunt amaræ voluptatis, et oculos habent caligine plenos, ac merito a bono deflectunt, quibus volentibus medola erit pœnitentiæ fervor, et exinde lacrymarum compunctio; quæ malum fugat, et animam purgat a sordibus, eamque facit divinæ misericordiæ participem; quam congrue innuit sapiens Salomon, dicens: « Cura:io faciet cessare peccata maxima ³⁰. »

18. Flagellum et virga merito fit idem spiritus his qui in prima impassibilitate perfecti sunt per practicam philosophiam, ac recenter ad perfectiora novos faciunt progressus. Etenim postquam a vitæ asceticæ robore præ torpore defecerunt, et ad inconsideratam sensus mundani visionem paululum declinaverunt, atque in rerum humanarum concupiscentiam devenerunt; statim flagellans ille contra eos immittitur, a fastigio divini erga ipsos amoris, eorumque animum verberare cogitationibus concupiscentiæ carnalis incipit: ut hoc ferre non valentes, ad propriam arceam, assidui videntur laboris et attentivis, velociter recurrant, et diligentius opera sibi salutifera per laboriosioram agendi rationem facitent. Non vult enim Deus, utpote bonus, huc usque progressam animam omnino ad mundi sensum converti, sed acuper progredi et perfectioribus operibus dili-

Αδέ γε νοῦς τῆς ἐπὶ τὰ ἄνω κινήσεως περικοπεῖς, εἰς ἀπρεπεῖς κινήσεις καὶ πεφυρμένως ἐμπίπτει, καὶ οὕτως ἀτάκτως ἢ σὰρξ ἐπανίστασθαι κατὰ τοῦ πνεύματος ἄρχεται, γαργαλισμοῖς τὸν νοῦν καὶ πύρρως κατασπῶσα, καὶ πρὸς βόθρον ἡδονῆς καταχῶσαι τοῦτον ἐπιθυμοῦσα. Καὶ εἰ μὴ Κύριος Σαβαώθ ἐχολόθωσα τὰς ἡμέρας ἐκείνας, καὶ δύναμιν ὑπομονῆς τοῖς ἑαυτοῦ ἐπεσθράβευσε δούλοις, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ.

ις'. Ὁ τῆς πορνείας πολυπέριος καὶ πολυμέθοδος δαίμων τοῖς μὲν πτώσις καὶ λάκκος βορβοῦρου γίνεται· τοῖς δὲ, μάστιγι καὶ ῥάβδος δικαία· τοῖς δὲ, πείρα καὶ ψυχῆς βάσανος. Τούτων τὸ μὲν, περὶ τοὺς εἰσαγωγικοὺς ἐστὶ τὸν ζυγὸν ἔλκοντας τῆς ἀσκήσεως, χαύτως καὶ ἀμελῶς θεωρεῖται· τὸ δὲ, περὶ τοὺς μέσον ἔχοντας προκοπῆς εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ σχολαιότερον πρὸς αὐτὴν ἐπεκτεινομένους· τὸ δὲ, περὶ τοὺς ἤδη πρὸς θεωρίαν τὸ πτερὸν πετάσαντας τοῦ νοῦς, καὶ ἀρετῆς καλῶς ἐλάσαντας πρὸς τὴν τελειωτέραν ἀπάθειαν· ἐκάστου πρὸς ἰδὸν συμμέτρον δηλονότι οικονομουμένου ἄνωθεν.

ις'. Πτώσις καὶ λάκκος βορβοῦρου τοῖς ἐν ἀδιαφορίᾳ πάσῃ τὸν μονήρῃ διανύουσιν βίον, ὁ τῆς πορνείας γίνεται δαίμων· τὰ μέλη τούτων, τῆς πορνείας τῆ φλογὶ καὶ τῆ ἐπιθυμίᾳ, κατεμπιπρῶν, καὶ μεθόδους παρέχων αὐτοῖς εἰς τὸ ποιεῖν τὸ τῆς σαρκὸς θέλημα. καὶ ἄνευ ὁμιλίας ἑτέρας σαρκός. Περὶ ὧν αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν, καὶ ἔννοεῖν. Οὗτοι σάρκα τε, κατὰ τὸν εἰρηκότα, μιάνουσι, καὶ τοὺς καρποὺς ἐσθίουσι τῆς ἀλμυρᾶς ἡδονῆς, καὶ ζόφου τὰς ὕψεις πληροῦνται, καὶ τῶν κραιπτόνων ἐνόδικως ἐξαμαρτάνουσιν, οἷς ἱαμα βουλομένοι· ἐστὶ τῆς μετανοίας ἡ ὁρμη, καὶ ἡ ἐκ ταύτης τῶν δακρύων κατάνυξις· ἥτις καὶ τὴν ἀποφυγὴν τοῦ κακοῦ ποιεῖται, καὶ τὴν ψυχὴν καθίρει τῶν μολυσμῶν, καὶ κληρονόμον αὐτὴν τοῦ ἑλέους Θεοῦ ἀπεργάζεται· ἦν εἰκότως καὶ ὁ σοφὸς αἰνιττόμενος Σολομῶν, Ἱαμα, ἔφη, καταπαύει ἁμαρτίας μεγάλας.

ιη'. Μάστιγι καὶ ῥάβδος γίνεται δικαίως τοῦτο τὸ πνεῦμα, τοῖς περὶ τὴν πρώτην ἀπάθειαν τελειουμένοις διὰ τῆς ἐμπράκτου φιλοσοφίας, καὶ προκοπᾶς ἀρετῆς ποιουμένοις ἐπὶ τὰ πρῶτα καὶ τελειώτερα. Ὅπηνίκα γὰρ τὸν τόνον τῆς ἐχομένης ἀσκήσεως διὰ βιβθυμίας ἐνδύσονται, καὶ πρὸς ἀφύλακτον θεωρίαν τῆς τοῦ κόσμου αἰσθησεως μικρὸν ὑπεκκλίνωσι, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐν ἐπιθυμίᾳ γίνονται, τῆνικαῦτα καὶ ὁ ματιζῶν οὕτως κατ' αὐτῶν ἐπαφίεται, ἐξ ἄκρας τῆς τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς ἀγαθότητος, καὶ τύπτειν τὸν λογικόν τούτων ἀρχεται, λογισμοῖς ἐπιθυμίας σαρκός· ὡς ἂν μὴ φέροντες, ἐπὶ τὸ οἰκεῖον φρούριον αὐτῆς ἐπαναδράμωσι σπουδαίως τῆς εὐτόνου ἐργασίας καὶ προσοχῆς· καὶ προθυμότερον τῶν σωζόμενων αὐτοὺς ἔργων, δι' ἐπιπονωτέρας ἀγωγῆς δρᾶζονται. Οὐ βούλεται γὰρ ὁ Θεὸς φιλάγαθος ὢν, τὴν εἰς τοῦτο φθάσαν ψυχὴν ὕλως πρὸς τὴν τοῦ κόσμου αἰσθησιν ἐπισθρέφεσθαι,

²⁹ Matth. xxiv, 22. ³⁰ Eccle. i, 4.

ἀλλὰ βαλῆιν ἐπὶ τὰ πρόσω αἰεὶ, καὶ τῶν τελειοτέρων ἔργων σπουδαίως ἐφάπτεσθαι· ἵνα μὴ μάλιστα κακίας τῆ ταύτης ἐγγίση σκηνώματι.

19. Πείρα, καὶ σκόλωψ, καὶ βῆσανος κατ' οἰκονομίαν ἐκεῖνοις τοῦτο τὸ πνεῦμα γίνεται, ὅσους ἡ πρώτη πρὸς δευτέραν ἀπάθειαν ἤλασεν· ὡς ἂν ὑπὸ ταύτης ὀχλούμενοι, τῆς φυσικῆς μέμνηται ἀσθενείας, καὶ μὴ τῆ ὑπερβολῆ τῶν ἐκ τῆς θεωρίας ἀποκαλύψεων, κατὰ τὸ λόγιον, ὑπεραίρωνται, ἀλλὰ τὸν ἀντιστρατεύμενον τῷ νόμῳ βλέποντες τοῦ νοῦς αὐτῶν, καὶ τὴν ψιλὴν ἀποσεισῶνται μνήμην τῆς ἁμαρτίας· φέβω τοῦ μὴ λαβεῖν αἰσθησιν τῆς ἐντικτομένης λύμης ἀπὸ τῆς μνήμης αὐτῆς, καὶ τοῦ ὕψους τῆς θεωρίας μὴ χαλάσωσι τὸ ὀπτικὸν τοῦ νοῦς αὐτῶν.

20. Μόνοι καὶ τῆς ψιλῆς μνήμης τῆς ἁμαρτίας τὸν ἐαυτῶν νοῦν ἀνενόηλητον διατηρῆσαι ἰσχύσαν, ὅσοι τὴν ζωοποιὸν τοῦ Κυρίου νεκρῶσιν ἐν τοῖς ἐαυτῶν μέλεσι καὶ νοήμασιν ἄκωθεν λαβεῖν διὰ τοῦ Πνεύματος ἡξιώθησαν, καὶ τὴν μὲν σάρκα νεκρὴν τῆ ἁμαρτίᾳ περιφέρουσι, τὸ δὲ πνεῦμα ζῶν διὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κατεπλούτησαν. Καὶ ὅσοις ὁ νοῦς ἐδόθη Χριστοῦ ἐν λόγῳ σοφίας, τοῦτοις καὶ ἡ ἀνενόηλητος ζωοποιὸς νεκρῶσις ἐν γνώσει εὐρέθη Θεοῦ.

21. Ταῖς καθάρσιμας ἄρτι ψυχαῖς εἰσθε πως ἐκ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ ἐπειδαίνειν πνεῦμα. Τίνα τρόπον; Ἴνα τοὺς καρποὺς κατασεύσῃ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἐπιβρίθοντας εἰς ἐαυτάς· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ χαρὰ τῆς ἐλευθερίας διαχύσιν τινα ἐργάζεται εἰς τὰς τοιαύτας ψυχάς, ἡ πάντα πρὸς συμφέρον οἰκονομοῦσα σοφία, πρὸς ἐαυτὴν αἰεὶ βουλομένη διὰ τῶν αὐτῆς χαρισμάτων ἔλκειν αὐτῶν τὴν διάνοιαν, καὶ μένειν αὐτάς ἐν ταπεινοφροσύνῃ ἀσειστους, ἵνα μὴ τῆ πολλῆ ἐλευθερίᾳ καὶ τῷ πλούτῳ τῶν χαρισμάτων τῶν ἄλλων καταπαρθῶσιν, ἢ καὶ οὐκ ὀρθῶσιν, ἐξ ἰδίας δυνάμεως καὶ συνέσεως, τὸ μέγα κτήσασθαι τοῦτο παλάτιον τῆς εἰρήνης, δίδωσι τοῦτοις χώραν τοῖς πνεύμασιν ἐπιτηδεῖν αὐταῖς, ἐν συστολῇ αὐτῆς· ὡς ἂν φέβω βαλλόμενοι πτώσεως, ἐπὶ τὴν ἰδίαν Ἰστανταί· φυλακὴν τῆς μακαρίας ταπεινοφροσύνης· καὶ ἵνα μαθεύσῃ οἱ σαρκὶ καὶ αἵματι δέδεται, ἐπιζητῶσι φυσικῶς τὸ οἰκεῖον φρούριον, ἐν ᾧ ἀβλαβεῖς δύνανται διαφυλαχθῆναι, τῆ δυνάμει τοῦ πνεύματος.

22. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τῶν παθῶν ἀβρωστίαν, καὶ τὴν ἐγκειμένην ἐν ἡμῖν σῆψιν τῆς ἁμαρτίας, τῶν πειρασμῶν ἡ ἐπιφορὰ γίνεται· καὶ τὸ ποτήριον τῆς ἀψίνθου τῶν χρισμάτων Θεοῦ, ἡ δριμύτερον κινεῖται ἡμῖν, ἢ συμπαθέστερον. Εἰ μὲν γὰρ ἰάτιμὸς τις εἴη καὶ εὐθεράπευτος ἡ ἐγκειμένη ἐν ἡμῖν ὕλη τῆς ἁμαρτίας, ἀπὸ λογισμῶν δηλαδὴ φιληδόκων ἢ φιλοζώων, κεκραμένον συμπαθεῖν τὸ ποτήριον τῶν πειρασμῶν παρὰ τοῦ ἱατροῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν δίδεται, ὡς ἐν ἀνθρωπίνους ἐξεταζόμενοι νοήμασι [ἐν ἄλλ. νοσήμασι], καὶ εἶτι τὰ ἀνθρώπινα πάσχουσιν· εἰ δὲ δυσιατὸς τις εἴη καὶ ἐγκειμένη εἰς βάθος, καὶ τὴν πρὸς θάνατον καταργάζεται σῆψιν, ἀπὸ λογισμῶν ἀλαζονείας καὶ ὑπερηφανείας ἑσχάτης, ἔκρατον ἐν δριμύτητι θυμοῦ δίδεται· ὡς ἂν τῆ πυρὶ

genter applicari, ne mali flagellum ejus tabernaculo appropinquet.

19. Probatio, crux et tormentum, Deo ita disponente, idem spiritus sit illis quos prima impassibilitas ad secundam evexit: ut hac tentatione turbati, naturalis meminerint infirmitatis, et ne magnitudine revelationum et visionum, juxta sacrum essatum, extollantur, sed eum videhentes qui adversatur legi spiritus ipsorum, vel levem excusant peccati memoriam, veriti ne ab hac recordatione detrimentum patiantur, et ne ab alta contemplatione remittant mentis suae oculum.

20. Illi tantum vel tenui peccatorum recordatione imperturbatam mentem suam conservare possunt, qui vivificam Dei mortificationem in membris suis et cogitationibus desuper a Spiritu sancto suscipere meruerunt, et carnem peccato mortuam ferunt, atque spiritu vitali pro justitiam quæ est in Christo Jesu dñati sunt. Et quibus datus est sensus Christi in sermone sapientia, his imperturbata inest vivificans in scientia Dei mortificatio.

21. In animas recenter mundatas solet quodammodo descendere concupiscentia inique spiritus. At quomodo? Ut fructus decutiat Spiritus sancti illis impendentes. Cum autem gaudium libertatis in hujusmodi animas quasi diffunditur, omnia ad utilitatem disponens sapientia, volens semper ad seipsam per sua charismata allicere illarum cogitationes, et easdem permanere in humilitate inconcussas, ne multa libertate et charismatum abundantia sese aliis præferant, vel arbitrentur propria se virtute potitos fuisse hoc tanto pacis palatio, illis permittit spiritibus ut eam irruant, ipsamque felicem humilitatem sibi conservandam invigilent, utque scientes se carni et sanguini esse alligatas, naturaliter inquirant propriam arcem, ubi innocentes virtute spiritus conservari possunt.

22. Prout infirmi sumus et nobis inest peccati corruptio, tribulationum impetus sit et absinthiatius judiciorum Dei calix acerbior vel mitior nobis miscetur. Si enim remediabilis et curabilis sit in fusa nobis materia peccati, a nimio videlicet voluptatum vitæque amore exorta, tribulationum a medico animarum mitis miscetur nobis, utpote adhuc laborantibus humanis morbis (vel cogitationibus), et adhuc quæ sunt hominis patientibus. Si autem irremediabilis sit et in abyssum demersa, et corruptionem producat morti proximam materia peccati, a cogitationibus arrogantia et extremæ superbie proveniens, tunc intemperatus nobis calix in amaritudine cordis datur, ut igne alternarum tentationum imminutus consumptisque

morlus per humilitatem, recedat ab animabus nostris, amarasque cogitationes lacrymis abluanus (vel lugeamus), ac puri videamur in humilitatis lumine quo animæ nostræ sanantur.

23. Luctantes fugere non possunt successivas tentationes, nisi propriam agnoscant infirmitatem, et alienos ab omni justitia sese arbitrentur, et omni indignos solatio, omni honore, omni quiete. Vult enim medicus animarum nostrarum Deus nos humiles esse semper et modestos, a cunctis segregatos hominibus, et passionum quas ipse pertulit imitatores. Mitis enim erat et humilis corde, et in mansuetudine et humilitate cordis vult nos percurrere suorum viam mandatorum.

24. Humilitas non in cervicis depressione, non in crinibus hirsutis, non in veste neglecta, brevissimave aut maculata consistit, in quibus nonnulli totam circumscribunt virtutem, sed in corde contrito et in spiritu humilitatis, ut ait David: « Spiritum contribulatum, cor contritum et humiliatum Deus non despiciet ».

25. Aliud humilitas verborum, aliud humilitas factorum, et aliud humilitas cogitationum. Humilitas verborum et factorum per omnem cruciatum et exteriora virtutis exercitia acquiritur a luctantibus, qui totas vires ad solas corporis operationes et exercitationes coadunant: ideoque horum anima, cum sæpius non sit firmiter stabilita, adveniente tentatione turbatur. Humilitas autem cogitationum, cum sit aliquid divinum ac sublime, in his tantum invenitur qui medium iter transilire per gratiam Spiritus, id est, progressi sunt per omnem humilitatem in via virtutis brevissima.

26. Humilitas cogitationum, imem penetrans animam atque ut lapis gravis in eam incidens, tanta vi illam premit ac triturat, ut evacuet totum ejus robur in fluxu lacrymarum inexhausto, ab omnique macula purificetur animus, et ad visionem Dei, juxta Isaiam, perveniat, atque sub hoc instinctu dicat et ipse: « Vae mihi, quia *compunctus sum* », quia vir pollutus labiis ego sum, et in medio populi labia polluta habentis ego habito, et regem Dominum exercituum vidi oculis meis ».

27. Cum verborum humilitas te penetraverit, tunc superba eloquia tibi desinent (vel exspoliabuntur). Cum humilitas factorum in intimo corde tuo radicata fuerit, tunc sive superficiale sive profundam rejicies verborum humilitatem. Cum denique superna cogitationum humilitate fueris ditatus, tunc et exteriorum humilitas operum, et

τῶν ἀλλεπάλληλων ὁμοῦ πειρασμῶν ἐκταχεῖσα καὶ λεπτυθεῖσα ἢ νόσος διὰ ταπεινώσεως; ἀπογένηται ἀπὸ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, καὶ τοὺς ἀλμυροὺς τῶν λογισμῶν διὰ θακρῶν ἀποκλυσώμεθα [ἐν ἡλλ. ἀποκλυσώμεθα], καὶ καθαροὶ ἐποφθῶμεν ἐν φῶτι ταπεινώσεως τῶν λατρῶν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

κγ'. Οὐκ ἔστιν ἄλλως τοὺς ἀγωνιζομένους φυγεῖν τὸ ἀλλεπάλληλον τῶν πειρασμῶν, εἰ μὴ τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν ἐπιγνώσι, καὶ ξένους πάσης δικαιοσύνης ἑαυτοὺς ἠγήσονται, πάσης τε παρακλήσεως ἀναξίους, πάσης τιμῆς, πάσης ἀναπαύσεως. Σκόπῳ γὰρ Θεῷ τῶν λατρῶν τῶν ψυχῶν ἡμῶν αἰεὶ ταπεινοὺς ἡμᾶς εἶναι καὶ κατηφεῖς, ξένους ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου, καὶ μιμητὰς τῶν αὐτοῦ παθημάτων. Πρῶτος γὰρ ἦν, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν πράττει καὶ ταπεινώσει: καρδίας βούλεται ἡμᾶς τρέχειν τὸν δρόμον τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν.

λδ'. Ἡ ταπεινώσις, οὐκ ἐκ τρίψεως αὐχένος, ἢ αὐχμηρᾶς κόμης, ἢ χιτῶνος ἡμελημένου καὶ τραχυτάτου καὶ πιναροῦ κατορθοῦται, ἐν οἷς οἱ πολλοὶ τὸ πᾶν τῆς ἀρετῆς ἐπιγράφουσιν, ἀλλ' ἐκ συντετριμμένης καρδίας, καὶ πνεύματι ταπεινώσεως, κατὰ τὸν εἰπόντα Δαβὶδ: « Πνεῦμα συντετριμμένον, καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουθενῶται. »

κε'. Ἄλλο ταπεινολογία, καὶ ἄλλο ταπεινώσις, καὶ ἄλλο ταπεινοφοροσύνη. Ἡ μὲν γὰρ ταπεινολογία καὶ ἡ ταπεινώσις, διὰ πάσης κακοπαθείας καὶ τῶν ἐξωθεν πόνων τῆς ἀρετῆς, κατορθοῦνται τοῖς ἀγωνιζομένοις, περὶ μόνην τὴν σωματικὴν ἐργασίαν καὶ γυμνασίαν τὸ συναγόμενον ἐχρῆσαι· διὸ καὶ μὴ οὐσίας τῆς ψυχῆς πολλάκις ἐν καταστάσει, πειρασμοῦ ὑπαντήσαντος, ἐκταράσσεται· ἡ δὲ ταπεινοφοροσύνη θεῖόν τι πρᾶγμα οὖσα καὶ ὑψηλὸν, ἐν μόνοις ἐπιγίνεται τοῖς τὸ μέσον ὑπερπηθῆσαι διὰ τῆς τοῦ Παρακλήτου ἐπιδημίας· προβαδίσαι δηλονότι διὰ ταπεινώσεως πάσης τὴν ὁδὸν τὴν τραχυτάτην τῆς ἀρετῆς.

κς'. Ἡ ταπεινοφοροσύνη εἰς βᾶθος ψυχῆς εἰσδύσα, καὶ ὡσεὶ λίθος βαρὺς ἐπιπέσουσα αὐτῇ, τοσοῦτον ταύτην ἐκθλίβει καὶ ἐκπιέζει δυνάμει, ὡς κενωθῆναι πᾶσαν αὐτῆς τὴν ἰσχὺν ἐν τῇ ἀκατασχέτῳ φορᾷ τῶν θακρῶν, καὶ κηλῶδες πάσης τῶν λογισμῶν καθαρῆσαι τὸν νοῦν, καὶ ἐν ὀπτασίᾳ γενέσθαι, κατὰ τὸν Ἠσαΐαν, Θεοῦ, καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐνεργούμενον καὶ αὐτόν: Ὁ τίλας ἐγὼ, ὅτι κατανένυγμαί, ὅτι ἄνθρωπος ὢν, καὶ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχων, ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχοντος, ἐγὼ οἰκῶ, καὶ τὸν βασιλεῖα Κύριον Σαβαῶθ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου.

κζ'. Ὅταν εἰς βᾶθος τὸ ταπεινολογεῖν σοι προσγένηται, τότε τὸ ὑψηγορεῖν ἀποστηθήσεται σοι [ἴσ. ἀποκτηθήσεται]. Ὅταν δὲ εἰς βᾶθος ἡ ταπεινώσις ἐβρίθωθήσεται τῆς καρδίας σου, τότε καὶ τὸ ἐπιπολαῖως, ἢ κατὰ βᾶθος ταπεινολογεῖν, ἀποβληθήσεται σοι. Ὅπηνίκα δὲ ἀνωθεν τὴν ταπεινοφοροσύνην καταπλουτήσης, τῆνικαῦτα αὐτῇ τε ἡ ἐξωθεν ταπεινώ-

¹¹ Psal. l, 19.

¹² Isa. vi, 5.

In Vulgata habetur · Quia tacui.

¹³ Ibid. 6.

σις, καὶ ἡ τῆς γλώττης ταπεινολογία, τελείον σοὶ καταργηθήσεται, κατὰ τὸν οὖτω λέγοντά Παῦλον· « Ὅταν δὲ Ἐλθῇ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. »

κη'. Καθόσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, κατὰ τοσοῦτον ἀπέχει ἡ ἀληθῆς ταπεινολογία τῆς ἀληθινῆς ταπεινώσεως· καθόσον δὲ μείζων γῆς οὐρανός, καὶ ψυχὴ σώματος, κατὰ τοσοῦτον ἡ διὰ Πνεύματος ἁγίου διδομένη τοῖς τελείοις ταπεινοφροσύνη, καὶ τελειότερα, καὶ μείζων τῆς ἀληθινῆς ταπεινώσεως.

κθ'. Μήτε τὸν ταπεινὰ φεγγγόμενον ἐν σχήματι καὶ καταστολῇ ταπεινώσεως, ταπεινὸν εἶναι τὴν καρδίαν ὑπολάβῃς εύκόλως, μήτε τὸν ὑψηλὰ καὶ μετέωρα, ἀλαζονείας καὶ τύφου μετέδν, ἐκτὸς τῆς ἐπὶ τούτοις βασιάνου· ἐκ δὲ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώση αὐτούς.

λ'. Ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, ἀγαθωσύνη, μακροθυμία, ἀγαπότης, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια· ὁ δὲ τοῦ ἐναντίου πνεύματος καρπὸς ἐστὶ μίσος, ἀθυμία, κωσμηκὴ, ἀκαταστασία, ψυχῆς, ταραχὴ καρδίας, πονηρία, περιεργον φρόνημα, ὀλιγωρία, ὀργή, ἀπιστία, φθόνος, ἀδυναμία, μέθη, λοιδορία, κατακρίσις, ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, τύφος καὶ ἀλαζονεία ψυχῆς. Ἐκ γοῦν τῶν τοιούτων καρπῶν τὸ δένδρον ἐστὼ σοι γνῶριμον, καὶ οὕτω πάντως εἰδὼς ἔση πολου πνεύματος ὑπάρχει ὁ ἐντυγχάνων σοι. Ἔχεις γὰρ τὰ σημεῖα τούτων καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Κυρίου φωνῆς ἐκδηλότερον· « Ὁ ἀγαθός, φησὶν, ἀθωμωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ· ὁ δὲ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκβάλλει τὰ πονηρά· » ἐπειδὴ κατὰ τὸ δένδρον καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ.

λα'. Ἐν οἷς οὖν εἰσὶ καὶ ἀναθεωροῦνται πρὸς τὸ ἁγίου Πνεύματος, ἐν αὐτοῖς ἐστὶ καὶ ἡ κατοίκησις τοῦ Θεοῦ· ἐκ τούτων καὶ ἡ ἀθλῶτος πηγὴ τοῦ λόγου μετὰ σοφίας καὶ γνώσεως, κἂν τε ταπεινολογούντες ἀκούσονται, κἂν τε ὑψηλὰ λέγοντες· ἐν οἷς δὲ οὐκ ἀναθεωροῦνται οἱ καρποὶ καὶ τὰ χαρίσματα τούτου, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου πνεύματος, ἐν αὐτοῖς σκότος ἐστὶν ἀγνωσίας Θεοῦ, ἐσμός τε παθῶν, καὶ κατοίκησις πολεμίων πνευμάτων, εἴτε ταπεινὰ φεγγγόμενοι· καὶ φοροῦντες ὀρῶνται, εἴτε ὑψηλὰ μετὰ στολῆς ἐξάλου καὶ τῆς φαινομένης σεμνότητος.

λβ'. Οὐ προσώποις, ἢ σχήμασιν, ἢ λόγοις χαρακτηρίζεται ἡ ἀλήθεια, οὐδὲ ἐν τούτοις Θεὸς ἀναπαύεται, ἀλλ' ἐν καρδίαις συντετριμμέναις, καὶ πνεύμασι ταπεινώσεως, καὶ ψυχαῖς πεφαιτισμέναις ὑπὸ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ἔστι γὰρ ὅτε ὑποπίπτοντά τινα λόγοις ὀρῶμεν ἐκτὸς, καὶ ταπεινοὶς πρὸς πάντα χρώμενον ῥήμασι, τὸν ἔπαινον θηρώμενον τῶν ἀνθρώπων· ἐκτὸς δὲ οὐκ ὀλέσως γέμοντα, δόλου, καὶ βασκανίας, καὶ πρὸς τὸν πλησίον μνησικακίας· καὶ ἐστὶν ὅτε διὰ δικαιοσύνης μαχόμενόν τινα λόγοις ὑψηλοῖς σοφίας ὀρῶμεν ἐκτὸς, καὶ κατὰ τοῦ ψεύδους, ἢ τῆς παραβάσεως τῶν Θεῶν νόμων ἐκτά-

linguae humilitas tibi perfecte evacuabitur, quod Paulum dicentem : « Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est ».

28. Quantum distat ortus ab occidente, tantum distat vera verborum humilitas a vera factorum humilitate; et quanto magnitudine praestat terrae coelum et corpori anima, tanto cogitationum humilitas per Spiritum sanctum data perfectior perfectior est; et superior vera factorum humilitate.

29. Neque eum qui humiliter loquitur et habitum modestiamque humilitatis praese fert, corde humilem esse facile credas; neque enim qui sublimia et elata loquitur, vanitate et superbia esse plenum, nisi hoc habueris comprobatum; a fructibus autem eorum cognosces eos.

30. Fructus Spiritus sancti sunt charitas, gaudium, pax, bonitas, longanimitas, benignitas, fides, mansuetudo, continentia. Fructus autem maligni spiritus sunt odium, timor mundanus, confusio animae, perturbatio cordis, malignitas, curiositas, incuria, ira, infidelitas, homicidium, comessationes, ebrietates, convivia, condemnatio, concupiscentia oculorum, tumor et superbia animae. Ex huiusmodi igitur fructibus arborem cognosce, et sic perfecte scies cuius spiritus sit quicumque tibi occurrat. Manifestiora hujus rei indicia praebet vox Domini dicentis : « Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, et malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala »; qualis enim arbor, talis fructus.

31. In quibus igitur sunt et videntur fructus Spiritus sancti, in eis Deus inhabitat, ex eis sciet fons limpida sermonis sapientiae et scientiae, sive humilia dicentes audiantur, sive elata. In quibus autem non videntur fructus et dona illius, sed maligni spiritus, in istis tenebrae sunt et ignorantia Dei, cupiditatum examen, et inhabitatio spirituum malignorum, sive humilia dicant et ferant, sive superba eum vestibis transmarinis et apparente maiestate.

32. Non vultu, non habitu, non verbis exprimitur veritas, nec in iis requiescit Deus, sed in cordibus contritis spiritibusque humilibus ac mentibus scientia Dei illustratis. Aliquando enim videmus aliquem verbis exterius se deprimentem, humilibusque semper utentem sermonibus ad laudem hominum captandam, interius autem praesumptione plenum, astutiaque, ac invidia, et memori adyersum proximum irae. Aliquando contra videmus aliquem exterius pro iustitia certantem elatis sapientiae verbis, et mendacio divinarumve legum transgressioni obsistentem, atque solam veritatem re-

1 Cor. xiii, 10. 28 Matth. xii, 35.

spicientem, interius vero plenum modestia, humilitate, et charitate erga proximum. Aliquando etiam aliquem videmus gloriantem in Domino, Pauli Instar in Domino gloriantis, ac dicentis : « Gloriabor in infirmitatibus meis ⁴⁸. »

33. Non exteriorem eorum quæ dicimus vel facimus, corticem respicit Deus, sed dispositiones animarum, et intentionem qua vel facimus aliquid apparentium, vel dicimus aliquid cogitatorum. Atque sicut ad verborum vim et finem operum attendunt ii qui intelligentia cæteris præstant, et certa de illis ferunt judicia : sic « homo quidem faciem, Deus autem cor intuetur ⁴⁹. »

34. Dei decreto statutum est ut in generationem et generationem non desinerent prophetæ et amici ejus præparari a Spiritu sancto, ad restaurationem Ecclesiæ ipsius. Si enim antiquus draco non destitit vomere in aures hominum peccati venenum, quo anima morti redditur, quomodo qui fluxit sigillatim corda eorum, non suscitabit a terra humilitatis inopem, et a cupiditatum stercore eriget pauperem, ferens gladium spiritus, qui est verbum Dei ⁵⁰, in adjutorium hæreditatis suæ? Convenienter igitur ab humilitate incipientes qui seipsum abnegarunt, ad fastigium scientiæ properant, et datur eis desuper verbum sapientiæ, virtute Dei, ut evangelizantibus salutem Ecclesiæ ejus.

35. « Noscere teipsum, » hæc est vera et realis factorum humilitas, quæ docet humilitatem cogitationum, cor conferendo, et eandem producere scit et conservare. Si vero nondum teipsum novaris, neque scis quid sit humilitas, nec pervenisti ad veram ejus operationem et custodiam; nam seipsum cognoscere est perfectio operationis virtutum.

36. Qui per puritatem ad scientiam entium ascendit, seipsum novit, prout dictum est : « Noscere teipsum. » Qui autem nondum ascendit ad scientiam et rationum creationis et divinarum humanarumque rerum, novit quidem quæ sunt circa se et quæ extra se, seipsum autem nullatenus.

37. Non idem ego et quæ sunt secundum me; nec idem quæ sunt secundum me et quæ sunt circa me; nec idem quæ sunt circa me et quæ extra me; sed aliud hæc, aliud illa, aliud cætera. Ego enim quidem imago sum Dei, in anima intellectuali, immortalis et rationali spectatus, utpote intellectum habens verbi patrem, et ab anima indivisum eique consubstantialem. Quæ autem sunt penes me, sunt regia dignitas, principatus, ratio et liberum arbitrium. Quæ vero circa me, sunt quidquid facultate electiva cligi potest, ut esse agricolam, negotiatorem, mathematicum vel philosophum. Quæ demum extra me, quidquid attinet ad sæcularium honorum amu-

Αμενον, και προς μόνην ὀρώντα δηλαδὴ τὴν ἀλήθειαν, και ἐν τῷ πάσει ὄντα μετριοφροσύνης, ταπεινώσεως, και ἀγάπης προς τὸν πλησίον· Ἔσθ' ἔτε και καυχώμενον ἐν Κυρίῳ, κατὰ τὸν οὕτω λέγοντα Παῦλον, και καυχώμενον ἐν Κυρίῳ, κατὰ τὸν οὕτω λέγοντα Παῦλον, και καυχώμενον ἐν Κυρίῳ· « Καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου. »

λγ'. Οὐ τῶν παρ' ἡμῶν λεγομένων, ἢ πραττομένων τὴν ἐπιφάνειαν ὀρᾷ ὁ Θεός, ἀλλὰ τὰς διαθέσεις τῶν ψυχῶν, και τὸν σκόπον δι' ὃν ἢ πράττομέν τι τῶν ὀρωμένων, ἢ λέγομέν τι τῶν νοουμένων· ὡσπερ δὴ και τὰς δυνάμεις τῶν λόγων, και τὰ τέλη τῶν ἔργων, οἱ συνείσει τῶν λοιπῶν διαφέροντες, ὀρῶσι μάλλον, και τὰς κρίσεις τοῦτον ποιούσιν ἀνεπίσφαλεις· καθὰ και ἀνθρώπων μὲν εἰς πρόσωπον, ὃ ἐστὶν Θεὸς εἰς καρδίαν ὀρᾷ.

λδ'. Οὐ δεῖν ἐκρίθῃ Θεῷ μὴ κατὰ γενεὰς και γενεὰς, προφήτας αὐτοῦ και φίλους κατασκευάζεσθαι διὰ Πνεύματος, εἰς καταρτισμὸν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. Εἰ γὰρ ὁ παλαιὸς δράκων οὐχ ὑψήκεν ἐμὲν τὸν ἴδον τῆς ἀμαρτίας ἐν ταῖς ἀκοαῖς τῶν ἀνθρώπων, δι' οὗ πάλιν ὁ τῆς ψυχῆς ἐπιγίνεται θιερὸς, πῶς ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας ἡμῶν, οὐ κένητα ἀπὸ γῆς ταπεινώσεως ἀναστήσει· και ἀπὸ κοπρίας παθῶν ἐγείρειν, τὴν τοῦ πνεύματος ἐπιφερόμενος μάχαιραν, ὃ ἐστὶ βῆμα Θεοῦ, εἰς βοήθειαν τῆς κληρονομίας αὐτοῦ; Εἰκότως οὖν ἐκ ταπεινώσεως ἀρχόμενοι οἱ ἑαυτοὺς ἀπαρνούμενοι, προς ὑψος ἀνατρέχουσι γνώσεως, και δίδονται αὐτοῖς ἀκρωθὲν βῆμα σοφίας, δυνάμει Θεοῦ, ὡς εὐαγγελιστοῦ τοῖς σωτηρίαν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ.

λε'. « Γνωθὶ σεαυτὸν· » και τοῦτό ἐστιν ἡ ἀληθινή τῶν ὄντων ταπεινώσις, ἢ ταπεινοφροσύνῃ ἐκδιδάσκουσα, ἢ συντρέφουσα τὴν καρδίαν, και αὐτὸ τοῦτο ἐργάζεσθαι και φυλάσσειν. Εἰ δὲ μήπω ἔγνωσ σεαυτὸν, οὔτε τί ἐστὶ ταπεινώσις οἶδας, οὔτε ἤψω τῆς ἀληθοῦς ἐργασίας και φυλακῆς τὸ γὰρ ἑαυτὸν ἐπιγνωθῆναι, τέλος τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας.

λς'. Ὁ ἐκ καθαρότητος εἰς γνώσιν τῶν ὄντων ἐλάσας, ἔγνω ἑαυτὸν, κατὰ τὸ εἰρημένον· « Γνωθὶ σεαυτὸν· » ὃ δὲ μήπω εἰς γνώσιν πεφθακὸς αὐτῶν τῶν λόγων τῆς κτίσεως, και τῶν θείων και ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἔγνω μὲν τὰ περι αὐτὸν και τὰ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἑαυτὸν δὲ οὐδαμῶς.

λδ'. Οὐκ εἰ τι ἐγὼ, τρυφὸ πάντως και τὰ κατ' ἐμὲ οὐδὲ εἰ τι τὰ κατ' ἐμὲ, τοῦτο και τὰ περι ἐμὲ οὐδὲ εἰ τι τὰ περι ἐμὲ, τοῦτο και τὰ ἐκτὸς ἐμοῦ· ἀλλ' ἄλλο ταῦτα, και ἄλλο ἐκεῖνα, και ἄλλο τὰ ἄλλα· ἐγὼ μὲν γὰρ εἰκὼν εἰμι Θεοῦ, ἐν ψυχῇ νοσῶν τε και ἀθανάτω, και λογικῇ θεωρούμενος, ὡς νοῦν ἔχων τοῦ λόγου πατέρα, και τῆς ψυχῆς ἀδιαίρετόν τε και ὁμοούσιον τὰ δὲ γὰρ κατ' ἐμὲ, τὸ βασιλικόν ἐστὶ, τὸ ἀρχικόν, τὸ λογικόν τε και αὐτεξούσιον· τὰ δὲ περι ἐμὲ, ὅσα ἐκ προαιρέσεως αἰρετέα, τὸ γεωργὸν εἶνα· ἢ ἔμπορον, ἢ μαθηματικόν, ἢ φιλόσοφον· τὰ δὲ ἐκτὸς ἐμοῦ, ὅσα τε περι τὸ φιλότιμον τοῦ βίου και τὴν κάτω εὐγένειαν, πλοῦτος, δόξα, τιμὴ, εὐημερία

⁴⁸ I Cor. xii, 9. ⁴⁹ I Reg. xvi, 7; Psal. vii, 10. ⁵⁰ Ephes. vi, 17.

καὶ ὕψος ἀξιομάτων, ἢ τὸ ἀνάπαλιν, πένια, ἀδοξία, ἀτιμία, καὶ δυστυχία.

λη'. Πᾶς ὁ ἑαυτὸν ἐπιγινώσκων, κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ τῶν κατὰ Θεὸν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἁγίαστήριον τοῦ Θεοῦ, τὴν νοεράν τοῦ Πνεύματος λειτουργίαν, καὶ εἰς λειμένα θείων τῆς ἀπαθείας καὶ ταπεινώσεως· ὁ δὲ μήπω ἑαυτὸν διὰ ταπεινοφροσύνης καὶ γνώσεως ἐπιγινώσκων, ἐν μάθῃ ἔτι καὶ ἰδρῶτι κατὰ τὸν βίον πορεύεται. Τοῦτο γὰρ καὶ Δαβὶδ αἰνιττόμενος λέγει· Ἐτούτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου, ἕως οὗ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγίαστήριον τοῦ Θεοῦ.

λθ'. Ὅπῃσιν ἐπιγινώσκει ἑαυτὸν· τοῦτο δὲ πολλῆς δέχεται τῆς ἐξωθεν φυλακῆς, καὶ τῆς ἀπὸ τῶν κοσμητικῶν πραγμάτων σχολῆς, καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ συνειδήτους ἐρεύνης· αὐτίκα καὶ θεία τις αἰφνίδιον τῆ ψυχῇ ταπεινώσεις ὑπὲρ λόγον ἐπιδημαί, συντριμνὸν φέρουσα τῇ καρδίᾳ καὶ δάκρυα θερμῆς κατανώξεως, ὡς τηλικαῦτα λογίζεσθαι τὸν ὑπ' αὐτῆς ἐνεργούσαν, γῆν ἑαυτὸν, καὶ σποδὸν, καὶ σκόληκα, καὶ οὐκ ἄνθρωπον, καὶ προσέτι μὴδὲ τῆς κτηνώδους ταύτης ζωῆς ἀξίον, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς δωρεᾶς ταύτης τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾗ ὁ χρόνισαι ἀξιώθει, μέθης ἄλλης ἀββήτου κληροῦται, τῆς κατανύξεως, καὶ εἰς τὸν βυθὸν τῆς ταπεινοφροσύνης εἰσέρχεται· καὶ ἐκσταῖς ἑαυτοῦ, πάντων ἀλογεῖ τῶν ἔκτερος βρωμάτων, πάσας, καὶ σκεπασμάτων τοῦ σώματος, μὴ ὑπερβαίνειν τὴν χρεῖαν, φεῖ ἄλλοιωθεὶς τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν τῆς δεξιᾶς τοῦ Ἰψίστου.

μ'. Χρῆμα μέγιστον ἐν ἀρεταῖς ἡ ταπεινώσις· αὕτη γὰρ ἐν οἷς ἂν ἐμψυτευθεὶ διὰ μετανοίας εὐκρινούς· καὶ τὴν εὐχὴν συνέμπορον μετὰ ἐγκρατείας προσλάβῃται, παθῶν μὲν αὐτίκα δουλείας ἐλευθέρους αὐτοὺς ἀπεργάζεται, εἰρήνην δὲ ταῖς δυνάμεισιν αὐτῶν ἐμπαρέχει, καὶ τὴν καρδίαν καθαίρει διὰ δακρύων, καὶ πληροῖ γαλήνης αὐτὴν ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ Πνεύματος· οὕτω δὲ τούτων διατεθέντων, διατρανοῦται ὁ λόγος ἐντεῦθεν αὐτοῖς τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν θεωρίᾳ ἔρχονται τῶν μυστηρίων τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ αὐτῶν τῶν λόγων τῆς κτίσεως· καθόσον δὲ εἰς τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος ἐμβαθύνουσι, κατὰ τοσοῦτον καὶ εἰς ταπεινοφροσύνης βυθὸν καταδύνονται. Ἐκ δὲ τούτου αὐξάνεται αὐτοῖς ἡ ἐπίγνωσις τῶν οὐρανῶν μέτρων, γνωρίζεται ἡ ἀσθένεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν πλησίων πληθύνεται, ὡς ἁγιασμὸν ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ἀπαρῦεσθαι ἐκ μόνου τοῦ ἀσπασμοῦ, καὶ τῆς τῶν συνασπασφομέμων ἐγγύτητος.

μα'. Οὐδὲν οὕτως ἕτερον πρὸς ἔρωτα Θεοῦ καὶ ἀγάπην ἀνθρώπων περὶ τῆ ψυχῆν, ὡς ταπεινοφροσύνη, κατανύξις, καὶ εὐχὴ καθαρὰ. Ἡ μὲν γὰρ συντριβὴ τὸ πνεῦμα, δακρύων τε πηγάζει λιβάδας, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐπ' ὕψει βραχύτητα φέρουσα τῶν οὐρανῶν μέτρων εἰδέναι τὴν ἀσθένειαν ἐκδιδάσκει· ἡ δὲ καθαίρει τῆς ὕλης τὸν νοῦν, καὶ φωτίζει

rem terræque huius nobilitatem, divitiarum, gloria, honor, prosperitas et dignitatum apex, vel vice versa paupertas, obscuritas, ignominia et adversitas.

38. Quicumque seipsum novit, requiescit ab omnibus operibus suis quæ fuerunt secundam Deum, jamque ingressus est Dei sanctuarium, id est, intellectuale spiritus sacrificium, et in portum divinum impassibilitatis et humilitatis. Qui vero nondum seipsum per humilitatem ac scientiam novit, in labore adhuc et sudore vitam percurrit. Id innuebat David dicens: « Hoc labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei ».

39. Cum quis seipsum novit (ad id autem oportet ab externis diligenter cavere, a mundanisque rebus abstinere, et ipsam perscrutari conscientiam), statim divina quædam humilitas inenarrabili modo animam occupat, secum ferens contritionem cordis fervidæque lacrymarum compunctionis, ita ut qui illius instinctu agit, se tunc reputet quasi lutum, cinerem, vermem et non hominem, quin etiam animal hac vita indignum: usque adeo superexcellens est illud Dei donum, quod conservare qui meruit, alia ineffabili repletur ebrietate compunctionis, et in profundum humilitatis immergitur, tuncque sui impositus, omnes exteriores spernit cibos, et potus, et corporis indumenta, limites non excedens necessitatis, tanquam mutatus pulchra mutatione quæ est dexteræ Excelsi.

40. Est quid maximum in virtutibus humilitas. Nam in quibus hæc per sinceram poenitentiam insita est, et orationem simul cum temperantia sibi consociat, illos statim a cupiditatum servitute liberos efficit, pacemque facultatibus eorum præstat, et cor lacrymis mundatum implet tranquillitate per gratiam Spiritus sancti. Illis autem ita dispositis, explanatur sermo scientiæ Dei, et ad contemplationem mysteriorum regni Dei perveniunt, ipsarumque creationis rationum: quantum vero penetrant profunda spiritus, tantum in profundum humilitatis immerguntur. Et exinde in eis crescit cognitio propriæ infirmitatis, innotescit humanæ debilitas naturæ, et amor Dei et proximi augetur, ita ut sanctificationem arbitrentur se haurire ex solo amplexu et præsentia eorum quibuscum versantur.

41. Nihil aliud ad amorem Dei et charitatem proximi tam cito animam elevat, quam humilitas, compunctio et oratio pura. Humilitas enim conterit spiritum, fontes lacrymarum aperit, et humanam vilitatem ante oculos habens, virium suarum debilitatem agnoscere discit; compunctio purgat a corruptione animum, oculosque cordis illuminat,

⁴⁰ Psal. LXXII, 16, 17.

ae totam lucidam reddidit animam; et oratio totum hominem Deo conjungit, eum facit angelorum convivam, dat ei gustandas æternorum Dei honorum delicias, thesauros ipsi aperit altorum mysteriorum, eique charitate accenso persuadet ut ponere audoat propriam animam pro suis amicis, tanquam corporeæ villitatis limites transgressus.

42. Serva, quæso, pretiosum ditantis depositum humilitatis, in quo sunt thesauri charitatis absconditi, in quo asservantur compunctionis margaritæ, et rex Christus Deus velut super throno requiescit deaurato, dona sancti sui Spiritus distribuens illius alumnis, et magna his largiens sua præmia, sermonem scientiæ suæ, sapientiam suam secretam, rerum divinarum perspicentiam, vivificantem impassibilitatis ope mortificationem, et cum ipso conjunctionem, ad conregnandum cum eo in Dei Patris regno, ut ipse hunc pro nobis rogat dicens: « Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, et ipsi sint ».

43. Cum quis, per proximum laborans ad excquenda mandata, subito ineffabili et secreto repletur gaudio, ita ut singulariter et supra quod dici potest transformetur, et molem deponat corporis, et obliviscatur ciborum, somni et aliarum vitæ necessitatum: sciat ita manifestari in se gratiam Dei, quæ in luctantibus producit vivificantem mortificationem, eisque dat exinde incorporeorum naturam. Felicitas autem hujus vitæ causa est humilitas; nutritrix et mater, sancta compunctio; amica et soror, divini luminis visio; thronus, impassibilitas; et perfectio, sacra et divina Trinitas.

44. Qui hanc adeptus est arcem, non potest detineri vinculis sensus mundani, omnes despicit vitæ delicias, non discernit inter pium et impium, sed sicut Deus æque pluit et solem suum oriri facit super justos et injustos, et super bonos et malos¹⁾, sic et ipse super omnes pariter oriri facit et explicat charitatis radios, et viscera non restringit, super omnes diffundens amorem, sed angustiam et vim patitur si non benefacit quantum vult. Ex illo, velut ex altero Eden, fons quidam manat compunctionis, divisus in quatuor capita, scilicet in humilitatem, in castitatem, in impassibilitatem, et in sublimitatem orationis distractionum expertis, et irrigat faciem omnis intellectualis creature Dei.

45. Qui dulcedinem compunctionis lacrymarum non gustaverunt, nec sciunt quæ sit hujus suavitas et potentia, has lacrymas nihil differre putant a lacrymis super mortuos effusis, sibi effingentes multas alias inanum prætextuum species, et in-

Ατῆς καρδίας τὸ ὄμμα, καὶ ὀλοαμπῆ τὴν ψυχὴν ἀπεργάζεται· ἡ δὲ συνάπτει τὸν ἀνθρώπου δλον τῷ Θεῷ, καὶ τοῦτον ἀγγέλοις ποιεῖ ὁμοδαίτον, καὶ γλυκύτητος τῶν αἰωνίων τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν ἀπογεύει, καὶ θησαυροὺς αὐτῷ δίδωσι μυστηρίων μεγάλων, καὶ πυρπολοῦσα τῇ ἀγάπῃ, τοὺς μὲν τιθέναι αὐτὸν περὶ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ, ὡς ὑπεράνω γεγονότα τῶν ὄρων τῆς τοῦ σώματος ταπεινώσεως.

μβ'. Φύλαστέ μοι τὴν καλὴν παρακαταθήκην τῆς πλουτοποιοῦ ταπεινώσεως, ἐν ᾗ τῆς ἀγάπης οἱ ἀπόκρυφοὶ θησαυροὶ ἐναπόκεινται, ἐν ᾗ τῆς κατανύξεως οἱ μαργάριται φυλάττονται· καὶ ὁ βασιλεὺς Χριστὸς ὁ Θεὸς ὡς εἰς θρόνον ἐπαναπαύεται χρυσοκόλλητον, τὰς δωρεὰς διανεμῶν τοῦ ἀγίου αὐτοῦ Πνεύματος, τοῖς τροφίμοις αὐτῆς· καὶ τὰ μεγάλα τοῦτοις αὐτοῦ δωρούμενος ἀξιώματα, τὸν τῆς γνώσεως αὐτοῦ λόγον, τὴν σοφίαν αὐτοῦ τὴν ἀπόρρητον, τὴν τῶν θείων πραγμάτων διόρασιν, τὴν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων πρόδρασιν, τὴν διὰ τῆς ἀπαθείας ζωοποιδὸν νέκρωσιν, καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ συνάφειαν, εἰς τὸ συμβασιλεύειν αὐτῷ ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς καὶ Θεοῦ βασιλείᾳ, καθὼς αὐτὸς πρὸς αὐτὸν τὴν παράκλησιν ποιεῖται λέγων ὑπὲρ ἡμῶν· « Πάτερ, οὐκ δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ, καὶ αὐτοὶ ὦσιν. »

μγ'. Ὅταν πρακτικῶς κοπιῶν τις περὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν, αἰφνης ἐν ἀνεκλαήτῳ καὶ ἀρρήτῳ χαρᾷ γένηται, ὡς ἀλλαιωθῆναι αὐτὸν ξένην καὶ ὑπὲρ λόγον ἀλλοίωσιν, καὶ τὸ μὲν βάρος ἀποδέσθαι τοῦ σώματος, ἐπιλαθέσθαι δὲ βρώσεως, ὕπνου, καὶ τῶν ἄλλων τῆς φύσεως ἀναγκῶν, γνωσκέτω ταύτην εἶναι Θεοῦ ἐπιδημίαν πρὸς αὐτὸν, τὴν ποιῶσαν ἐν τοῖς ἀγωνιζομένοις τὴν ζωοποιδὸν νέκρωσιν, καὶ δωρουμένην αὐτοῖς ἐντεῦθεν ἤδη τὴν τῶν ἀσωμάτων κατάστασιν· ταύτης τῆς μακαρίας ζωῆς πρόξενος, ἡ ταπεινωσις· τροφὸς δὲ καὶ μήτηρ, ἡ ἀγία κατάνυξις· φιλὴ δὲ καὶ ἀδελφὴ, ἡ τοῦ θείου φωτὸς θεωρία· θρόνος ἡ ἀπάθεια· καὶ τέλος ἡ ἀγία Τριάς ὁ Θεός.

μδ'. Ὁ ταύτην καταλαβὼν τὴν ἀκρόπολιν, οὐ δύναται ὑπὸ τὰ δεσμὰ κρατεῖσθαι τῆς τῶν ὄλων αἰσθησεως, οὐχ ὄρα τι τῶν τοῦ βίου τερπνῶν, οὐ διακρίνει τοῦ ἀνυσοῦ τὸν ὄσιον· ἀλλ' ὡσπερ ὁ Θεὸς ἐπίσης βρέχει καὶ ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς, οὕτως ἐπίσης καὶ αὐτὸς τὰς τῆς ἀγάπης ἀνατέλλει καὶ ἀπλοῖ πρὸς πάντας ἀκτίνας, καὶ οὐ στενοχωρεῖται τὰ σπλάγγνα, πάντων ἐγκυμονῶν τὴν ἀγάπην, καὶ στενοχωρεῖται καὶ βιάζεται, μὴ εὐεργετῶν ὅσον βούλεται· ἐκ τούτου πηγὴ τις, ὡς ἐξ Ἑδέμ, ἀλλῃ ἐκπορεύεται κατανύξεως, εἰς τέσσαρας διαιρουμένη ἀρχάς· εἰς ταπεινοφροσύνην, εἰς ἀγνείαν, εἰς ἀπάθειαν, καὶ εἰς ὕψος ἀπερισπίστου εὐχῆς, καὶ ποτίζει τὸ πρόσωπον πάσης τῆς νοητῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ.

με'. Οἱ μὴ τῆς γλυκύτητος τῶν τῆς κατανύξεως δακρῶν γευσάμενοι, μηδὲ εἰδότες τίς ἡ χάρις αὐτῆς καὶ τίς ἡ ἐνέργεια, οὐδὲν τῶν εἰς τεθνεώτας χρομένων δακρῶν, ταῦτα διαφέρειν οἴονται, προσαναπλάττοντες ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἅττα εἶδη κενῶν προφάσεων

¹⁾ Joan. xvii, 24. ²⁾ Matth. v, 45.

πολλὰ, καὶ ἀπορίας συλλογισμούς· τὰ δὲ φυσικῶς ἡμῖν ἐμπεφύκασι, καὶ ἦνίκα τὸ ἀγέρωχον ἄρτι τοῦ νοῦς πρὸς ταπεινώσειν κλίνη, μύση δὲ καὶ ἡ ψυχὴ τὰς ὁράσεις αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀπάτης τῶν ὀρωμένων, καὶ ταύτας πρὸς μόνην τὴν θεωρίαν τοῦ ἄθλου καὶ πρώτου φωτὸς ἐκπετάσῃ, πάσαν ἀποσεισμένη τοῦ κόσμου τὴν αἰσθησιν, καὶ τύχη τῆς ἀνωθεν τοῦ πνεύματος παρακλήσεως, αὐτίκα τὰ δάκρυα ὡς ὕδατα πηγῆς ἐκβλύζουσιν ἐξ αὐτῆς, καὶ τὰ αἰσθητήρια ταύτης καταγλυκαίνουσι, πάσης εὐφροσύνης ἐμπιπλῶντα αὐτῆς τὴν διάνοιαν καὶ θείου φωτὸς· οὐ μὴν, ἀλλὰ γὰρ καὶ συντρίβουσι τὴν καρδίαν, καὶ τὸν νοῦν ταπεινόφρονα ἐν ὕπτιασιν τοῦ κρείττονος ἀπεργάζονται, ἃ γενέσθαι ἀδύνατον ἐν τοῖς ἄλλωσιν ὀρηνοῦσι καὶ κοπτομένοις.

μζ'. Ἀδύνατον ἄλλως τὴν πηγὴν τῶν δακρῶν ἀναστομῶσαι τινα, ἀνευ βαθυτάτης ταπεινοφροσύνης, οὔτε πάλιν ταπεινόφρονα εἶναι, ἀνευ τῆς ἐγγινομένης ἀπὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ πνεύματος κατανύξεως· τὴν γὰρ κατάνυξιν ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην ἡ κατάνυξις, διὰ τοῦ ἁγίου ἀπογενησθὶ Πνεύματος· ὡς εἰ τις γὰρ σειρὰ ἀλλήλων αὐτῶν ἐχόμενα, καὶ ἐν μιᾷ χάριτι συνδεόμενα, ἄρρηκτον τὸν σύνδεσμον τοῦ Πνεύματος ἔχουσι.

μς'. Τὸ ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος ἐγγινόμενον φῶς τῆ ψυχῆ, ὑπαναχωρεῖν ἐβόθεν ἐκ βραθυμίας, καὶ ἀμελείας, καὶ ἐξ ἀδιαφορίας, τῆς ἐν λόγοις καὶ βρῶμασιν ἢ τε γὰρ τῶν βρωμάτων ἀδιαφορία, καὶ τὸ ὑγρὸν τῆς διαίτης, αὐτὸ τε τὸ ἀκρατὲς τῆς γλώττης, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἀφύλακτον, διώκειν τοῦτο πύφουσαν ἐξ αὐτῆς, καὶ σκοτεινοῦς ἡμᾶς ἀπεργάζεσθαι· σκότους δὲ πληρωθέντων ἡμῶν, τὰ θηρία πάντα τοῦ ἀγροῦ τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ οἱ σκύμνοι λογισμοὶ τῶν παθῶν αὐτίκα διέρχονται ὠρούμενοι ἐν αὐτῇ. ζητοῦντες βρῶσιν ἐμπαθείας, καὶ τοῦ ἀρκείου τὸν ἀποτεθέντα ἐν ἡμῖν παρὰ τοῦ Πνεύματος θησαυρόν· ἀλλ' ἡ φιλὴ τῷ ὄντι ἐγκράτεια, καὶ ἡ ἀγγελοποιδὸς προσευχὴ, οὐ μόνον οὐδὲν τῶν τοιούτων συγχωρεῖ περὶ τὴν ψυχὴν διελθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ φέγγος ἀσθεστον τοῦ Πνεύματος περὶ τὸν νοῦν διατηρεῖ, καὶ τὴν καρδίαν ἡρεμον ἀποτελεῖ, καὶ ἀγνήν πηγάζει τὴν θεῖαν κατάνυξιν, καὶ τὴν ψυχὴν εἰς ἀγάπην πλατύνει Θεοῦ, καὶ αὐτὴν δλην δλη δι' εὐφροσύνης καὶ παρθενίας συνάπτει Χριστῷ.

μη'. Οὐδὲν οὕτως ἕτερον οἰκτεῖον τῷ λόγῳ, ὡς ἀγνεία καὶ σωφροσύνη ψυχῆς· τούτων δὲ μήτηρ ἡ περιεκτικὴ καὶ φιλὴ ἐγκράτεια· τῆς δὲ πατῆρ, ὁ φόβος· οὗτος δὲ εἰς πόθον τραπέις, καὶ τῆ ἐφέσει τῶν θεῶν συναφθεῖς πραγμάτων, ἀφοβον ἀπεργάζεται τὴν ψυχὴν καὶ πλήρη ἀγάπης Θεοῦ, καὶ τοῦ θείου λόγου γεννήτριαν.

μθ'. Φόβος μὲν πρότερον συναφθεῖς τῆ ψυχῆ, ἐγκύμονα τοῦ λόγου τῆς κρίσεως αὐτὴν διὰ μετανοίας ποιεῖ, ἣν ὠδίνες ἔξου τῶν κολάσεων περικυλοῦσιν αὐτίκα, στεναγμοὶ τε καὶ πόνοι ἐν συνοχῇ κατατρέχουσι τῆς καρδίας, ἀναλογιζομένην τὴν μέλλουσαν ἐπὶ κακοῖς ἀνταπόδοσιν. Εἶτα διὰ πολλῶν δακρῶν καὶ πόνων αὐτὴ ἐν γαστρὶ διανοίας τὸ συλληφθὲν ἀπαρτίσασα, πνεῦμα σωτηρίας ἐπὶ τὴν γῆν

tricata argumenta. Verum, illæ nobis natura inærunitur, et cum superbia mentis ad humilitatem vergere incipit, et anima oculos claudit ne videat fallaciam visibillum, eosque ad solam dirigit visionem immaterialis et primi luminis, omnium rejiciens mundi sensum, æ supernam accipit Spiritus consolationem, statim lacrymæ ut aquæ fontis fluunt ex oculis ejus, et sensus ejus delinunt, ejus intellectum omni lætitia et divino replentes lumine; quin imo cor conterunt, et mentem reddunt humilem in visione melioris: quæ quidem habere non possunt qui aliter lugent et plangunt.

46. Impossibile est fontem lacrymarum adaperire sine profundissima humilitate, et vice versa humilem esse absque compunctione quam producit gratia Spiritus: compunctionem enim humilitas et humilitatem compunctio generat; ac veluti quadam catena sibi invicem colligatæ, et in una charitate conjunctæ, rumpi nescio Spiritus uerxi devinciuntur.

47. Lux quæ per Spiritum sanctum inseritur animæ, solet paulatim expelli mollitie, negligentiaque et indifferentia in verbis et cibis: ciborum enim indifferentia et vitæ mollities, necnon impotentia linguæ et oculorum incontinentia lucem illam expellit ex anima, et tenebras nobis offundit: nobis autem caligine obsitis, omnes bestię agri, id est, cordis nostri, et catuli leonum, id est, cupiditatum cogitationes, in illa currunt rugientes et quærentes suam satiare cupiditatem ac diripere thesaurum in nobis a Spiritu depositum. Sed amica Deo temperantia, et oratio angelos germenans, non solum nihil horum invadere animam sinunt, sed etiam lumen Spiritus inextinctum servat in mente, cor facit tranquillum, limpidi instar fontis divinam effundit compunctionem, in anima auget amorem Dei, eamque totam toti per gaulium et virginitatem conjungit Christo.

48. Nihil tam propinquum est Verbo, quam castitas et continentia animæ. Harum autem mater et amica est universalis temperantia: hujus vero pater, timor, qui quidem in desiderium conversus, rerumque divinarum conjunctus appetitui, impavidam reddit animam, plenamque Dci amore, et Verbi divini genitricem.

49. Timor cum anima copulatus, primo eam verbo judicii gravidam reddit per pœnitentiam, et statim dolores inferni pœnarum circumdant eam, gemitusque et labores in angustia cordis ipsam defatigant, cogitantem de futura malorum retributione. Deinde, cum multis lacrymis ac doloribus in utero intelligentiæ conceptum disposuit fetum, spiritum salutis parit in terra cordis sui, atque

soluta doloribus inferai, et gemitibus iudicii libera-
 rata, gaudium futurorumque appetitum bonorum
 suscipit, eique obvia venit comes continentiae ca-
 stitas, et amore ipsam conjungit Deo : huic autem
 anima conjuncta, inenarrabilem percipit lætitiā,
 ita ut exinde cum voluptate ac dulcedine effundat
 compunctionis lacrymas, et aliena fiat ab omni
 sensu mundano, et quasi egressa post sponsum
 currat, hisque vocibus exclamet ineffabilibus :
 « Post te curram in odorem unguentorum tuorum.
 Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas,
 ubi cubes in meridie pura contemplationis, ne
 vagari incipiam post greges justorum : illumina-
 tiones apud te sunt sublimium mysteriorum ».
 Et illam sponsus introductam in cellaria abscon-
 ditiorum suorum mysteriorum, contemplativam
 rationum creationis cum sapientia reddit.

50. Ne dixeris in corde tuo : Virgineam casti-
 tatem adipisci non possum amplius, qui corruptione
 et insano corporis amore toties cecidi. Ubi enim
 labores poenitentiae in cruciatu et fervore animae
 conjecti fuerint, et lacrymarum torrentes ex com-
 punctione fluxerint, ibi omnia destruuntur propu-
 gnacula, extinguuntur omnia cupiditatum incendia,
 superna regeneratio gratia Spiritus perficitur, et
 rursus castitatis virginitatisque palatium fit anima,
 in quam supernaturalis Deus descendens per lumen
 et gaudium ineffabile, et velut in throno gloriae
 insidens in fastigio mentis ejus, dat pacem ipsius
 potentiis, dicens : « Pax vobis ab infestis cupidi-
 tatibus; pacem meam do vobis, ut secundum natu-
 ram moveamini; pacem meam relinquo vobis,
 ut supra naturam perficiamini ».
 Triplici igitur pacis dono triplicem sanans illius partem ad tri-
 plicemque perducens perfectionem, et eam sibi
 conjungens totam virginem pulchramque ac for-
 mosam facit, et odore unguentorum relectam sic
 alloquitur : « Surge, veni ad me, pulchra columba
 mea, per philosophiam practicam. Jam enim hiems
 cupiditatum transiit, imber libidinosarum cogita-
 tionum abiit et recessit; flores virtutum appa-
 ruerunt cum suavi cogitationum odore in terra
 cordis tui. Surge, veni ad me in scientia physicae
 theoriae; veni, columba mea, sponte tua sub
 tegmen ac tenebras mysticae theologiae, et fidei,
 quae est immobilis in me Deo petra ».

51. Felix et pulchra mihi videtur immutatio et
 ascensio illius, qui per practicam philosophiam
 habitus in cupiditates ardentissimi parietem sur-
 peravit, indeque pennis impassibilitatis deargentatis,
 scientia duce, ascendit in spiritualem aerem
 contemplationis rerum, atque hinc penetravit in
 obscuritatem theologiae, et ab omnibus operibus
 suis in Deo requievit beata vita quia angelus

50 Cant. 1, 3, 6. 51 Joan. xiv, 27. 52 Cant. 1, 10.

Α γεννά τῆς καρδίας αὐτῆς, καὶ τῶν ὀδίνων ἐλευθε-
 ρωθεῖσα τοῦ ἔθου, καὶ τῶν στεναγμῶν ἀπαλλαγείσα
 τῆς κρίσεως, πόθος καὶ χαρὰ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν
 αὐτὴν διαδέχεται, καὶ προσουπαντᾷ αὐτὴν ἡ φιλη
 μετὰ σωφροσύνης ἀγνεῖα, καὶ τῷ ἔρωτι αὐτὴν ἐπι-
 συνάπτει θεῷ· τοῦτῃ δὲ ἡ ψυχὴ συναφθεῖσα, ἀρρή-
 του ἡδονῆς ἐπαισθάνεται, ὡς ἐντεῦθεν τὰ τῆς κα-
 τανύξεως προχέειν μεθ' ἡδονῆς καὶ γλυκύτητος
 δάκρυα· ἔξω τε γίνεσθαι αὐτὴν τῆς παγκοσμίου
 αἰσθησεως, καὶ ὡς ἐξεστῆκυταν ὅπισθεν τοῦ νυμφίου
 διώκειν· καὶ οὕτω κράζειν φωναῖς ἀλαλήτοις· Ὅπι-
 σω σου δραμοῦμαι εἰς ὄσμην μύρου σου, ἀπάγγει-
 λόν μοι, ὅν ἠγάπησεν ἡ διάθεσίς μου, ποῦ ποιμαί-
 νεις; ποῦ κοιτάζεις; ἐν μεσημβρίᾳ καθαρῶς θεω-
 ρίας; μήποτε γίνωμαι ὡσπερ ἡ βαλλομένη ἐπ' ἀγέ-
 λαις δικαίων· ἐλλάμψεις παρὰ σοὶ μυστηρίων με-
 γάλων· ἦν εἰσνεγκῶν ὁ νυμφίος εἰς τὸ ταμιεῖον τῶν
 κεκρυμμένων αὐτοῦ μυστηρίων, θεωρητικὴν αὐτὴν
 τῶν λόγων τῆς κρίσεως μετὰ σοφίας ἀποτελεῖ.

ν. Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τῆς παρθενίας
 τὴν ἀγνεῖαν ἀδύνατόν μοι τοῦ λοιποῦ ἐπικτησασθαι,
 φθορᾷ καὶ μανίᾳ τοῦ σώματος ποικίλως ὀποπεσόν-
 τι· ἐνθα γὰρ πόνοι μετανοίας ἐν κακοπαθείᾳ καὶ
 θέρμῃ καταβλήθῃσι ψυχῆς, καὶ δακρύων ἐκ κατα-
 νύξεως ποταμοὶ βέουσιν, ἐκεῖθεν πάντα τὰ ὀχυρώ-
 ματα κατασύρεται, καὶ πυρκαϊὰ πᾶσα παθῶν κα-
 τασθένυται, καὶ τελεῖται ἡ ἔνωθεν ἀναγέννησις δι'
 ἐπιδημίας τοῦ Παρακλήτου· καὶ πάλιν ἀγνεῖας καὶ
 παρθενίας παλάτιον ἡ ψυχὴ γίνεται, ἐν ᾗ ὁ ὑπὲρ
 φύσιν θεὸς καταβάς διὰ φωτὸς καὶ χάριτος ἀρρήτου,
 καὶ ὡς ἐπὶ θρόνον δόξης ἐπ' ὕψηλοῦ κεκαθικώς τοῦ
 νοδὸς αὐτῆς, δίδωσι τὴν εἰρήνην ταῖς περὶ αὐτὴν δυ-
 νάμεσιν, οὕτω λέγων· Εἰρήνην ὁμῖν ἀπὸ τῶν πολε-
 μίων παθῶν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὁμῖν εἰς τὸ
 κατὰ φύσιν κινεῖσθαι· εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίτημ
 ὁμῖν εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν τελειωθῆναι. Τῷ τριτῷ οὖν
 τῆς εἰρηκτικῆς δωρεᾶς τὸ τριμερὲς θεραπεύσας αὐ-
 τῆς, καὶ εἰς τὴν τριαδικὴν τελείωσιν ἀναγαγών, καὶ
 ἐνώσας αὐτὴν ἑαυτῷ, ὅλην παρθένον ἦδη, καὶ κα-
 λὴν, καὶ ὠραίαν ἐν εὐωδίᾳ τῶν μύρων τῆς ἀγνεῖας
 ἀναχνεύδων ἀποτελεῖ, καὶ φησι πρὸς αὐτὴν· Ἀνά-
 στα, ἔλθ' ἐπὶ πηλῶν μου, καλὴ μου περιστέρα, δι'
 ἐμπράκτου φιλοσοφίας, ὅτι ἰδοὺ ὁ χειμῶν τῶν πα-
 θῶν παρήλθεν· ὁ δευτὸς τῶν φιληδόνων λογισμῶν
 ἀπῆλθεν, ἐπορεύθη ἑαυτῷ τὰ ἄσθη τῶν ἀρετῶν,
 ὤφθη μετ' εὐωδίας τῶν νοημάτων ἐν τῇ γῆ τῆς
 καρδίας σου· ἀνάστα, ἔλθ' ἐπὶ πηλῶν μου ἐν γνώσει
 φυσικῆς θεωρίας, καὶ ἔλθ' ἐπὶ πηλῶν μου, δι'
 ἑαυτῆς ἐν σκέπῃ καὶ γνώφῃ μυστικῆς θεολογίας,
 καὶ πίστεως τῆς στερεᾶς ἐν ἐμοὶ τῷ θεῷ πέτρας.

νά· Μακάριος, ἐμοὶ, τῆς καλῆς ἀλλοιώσεως· τε
 καὶ ἀναβάσεως, ὁ δὲ τῆς ἐμπράκτου φιλοσοφίας
 τὸ τῆχος τῆς ἐμπαθεστάτης ἔξεως ὑπερβάς, κακεί-
 θεν πτέρυξιν ἀπαθείας περιηργυρωμένας ἐπὶ γνώ-
 σει εἰς τὴν νοητὴν ἀέρα τῆς θεωρίας τῶν ὄντων
 ὑπερσφραγίς, καὶ αὐτόθεν εἰς γνόφον θεολογίας εἰσ-
 δὺς, καὶ καταπαύσας ἀπὸ πάντων τούτων τῶν
 ἔργων αὐτοῦ, ἐν θεῷ, τῇ μακαρίᾳ ζωῇ, ὅτι ἄγγελος

ἐπίγειος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος ἀποτελεσθεὶς, ἰδίᾳ ἄξιος τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ Θεὸς δοξάζει αὐτόν.

A terrestis, et cœlestis homo factus, glorificavit Deum in seipso, et ab eo glorificatus est.

β'. Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον· ἐπειδὴ οὐχ ἴσα μὲν ἀρέσκει τοῖς ἀνθρώποις, ταῦτα καὶ Θεῷ· ἀλλ' ὅσα δοκεῖ μὲν οὐ καλὰ, εἰσι δὲ καὶ λίαν τῆ φύσεως καλὰ τῷ εἰδέει τοὺς λόγους τῶν ὄντων καὶ γεγονότων.

52. Pax multa diligentibus legem Dei⁵², et non est illis scandalum: etenim non quæ hominibus, illa et Deo placent, sed quæ videntur quidem mala, sunt autem natura sua valde bona coram eo qui scit rationes omnium quæ sunt et facta sunt.

γ'. Καλὸν τὸ θανεῖν τῷ κόσμῳ, ζῆσαι δὲ τῷ Χριστῷ· ἄλλως γὰρ οὐ δύναται τις ἀνωθεν γεννηθῆναι, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν· ἐὰν δὲ μὴ ἀνωθεν γεννηθῆ, οὐδὲ εἰς τὴν βασιλείαν δύναται τῶν οὐρανῶν εἰσελθεῖν· αὐτὴ δὲ ἡ γέννησις, ἐξ ὑποταγῆς Πατέρων πνευματικῶν γίνεσθαι πέφυκεν. Εἰ μὴ γὰρ ἡρτίτερον τὸν τοῦ λόγου σπόρον διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων ἐγκυμονήσωμεν καὶ υἱοποιηθῶμεν τῷ Θεῷ δι' αὐτῶν, οὐ δυνάμεθα ἀνωθεν γεννηθῆναι· οὕτω γὰρ οἱ μὲν δώδεκα ἐξ ἐνὸς τοῦ Χριστοῦ, οἱ δὲ ἑβδομήκοντα ἐκ τῶν δώδεκα ἐγεννήθησαν, καὶ υἱοποιήθησαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Κυρίου· ἡ Ἰμαίς, ἔστε υἱοὶ τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὁθεν καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ Παῦλος φησιν· Ἐἰ γὰρ καὶ μυρίους παιδαγωγούς ἔχετε, ἀλλ' οὐ πολλούς πατέρας· ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα, μιμηταὶ μου γίνεσθε.

53. Pulchrum est mortuum esse mundo, vivere autem Christo: alias enim nemo potest denuo renasci, juxta verbum Domini: « Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest introire in regnum Dei⁵³. » Hæc autem regeneratio ex obedientia patribus spiritualibus oritur. Nisi enim prius verbi semen per doctrinam Patrum concipiatur, et ab ipsis efficiamur filii Dei, non possumus renasci denuo. Sic duodecim ex uno Christo, et septuaginta ex duodecim sunt renati, et filii facti sunt Dei Patris, juxta verbum Domini: « Vos estis filii Patris mei qui in cœlis est⁵⁴. » Unde et Paulus nobis dicit: « Si enim decem millia pædagogorum habentis, sed non multos patres: ego vos genui, imitatores mei estote⁵⁵. »

δ'. Τὸ μὴ ὑποταγῆναι Πατρὶ πνευματικῶ κατὰ μέμησιν τοῦ μέχρι θανάτου καὶ σταυροῦ ὑποταγέντος Υἱοῦ τῷ Πατρὶ, τὸ μὴ γεννηθῆναι ἀνωθεν ἔστιν· ὁ δὲ μὴ γεγονώς υἱὸς ἀγαπητὸς πατρὸς ἀγαθοῦ, πῶς πατὴρ ἄρα, μὴ λόγῳ καὶ πνεύματι γεννηθείς ἀνωθεν, υἱὸν ἀγαθῶν καὶ αὐτὸς γένηται ἀγαθὸς πατὴρ· καὶ ἀγαθὰ τέξεται τέκνα, τῆς ἀγαθότητος τοῦ πατρὸς αὐτῶν σύμμορφα· Εἰ δὲ μὴ οὕτως, κατὰ τὸ δένδρον πάντως, καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ.

54. Non obedire patri spiritali, ad imitandum Filium qui Patri obediens fuit usque ad mortem, mortem autem crucis⁵⁴, non est denuo renasci. Qui autem non factus est filius dilectus patris boni, quomodo igitur, non Verbo et Spiritu renatus denuo, filiorum bonorum et ipse fiet bonus pater, et bonam procreabit sobolem, paternæ bonitati conformem? Sin autem, qualis arbor, talis omnino erit fructus ejus.

ε'. Κακὸν ἡ ἀπιστία, τῆς πονηρᾶς φιλαργυρίας καὶ τοῦ φθόνου τὸ πονηρότατον κήρυμα· εἰ δὲ αὕτη κακὴν πόσῃ μᾶλλον ἡ τίκτουσα; ὅσον ὅτι τὴν τοῦ χρυσοῦ φίλιαν τῆς Χριστοῦ φιλίας προτιμοτέραν ἐν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων ἐργάζεται, καὶ τὸν δημιουργὸν τῆς ὕλης αὐτῆς ἐλάττωσα τίθεται, καὶ αὐτῇ λατρεύειν μᾶλλον, ἢ τῷ Θεῷ πείθει, τοὺς τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα τὴν λατρίαν προσνέμοντας, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν μεταλλάσσοντας ἐν τῷ ψεύδει. Εἰ δὲ τοσοῦτον ἡ νόσος κακὴν, ὡς καὶ δευτέρας αὐτῇ εἰδωλολατρίας κληρώσασθαι δομα, ποίας οὐχ ὑπερβαίνει κακίας· ὑπερβολὴν ἢ νοσοῦσα ταύτην ἐθελουσίαν ψυχῇ;

55. Nequam est perfidia, pravæ avaritiæ et zeli pessimus iste fetus. Si autem ipsa est nequam, quanto magis ejus mater! Tanto magis quod pecuniæ amorem amore Christi pretiosiore efficit apud filios hominum, et materiæ Creatorem ea ipsa minorem habet, utque hanc adorent magis quam Deum persuadet illis qui creaturæ, neglecto Creatore, cultum exhibent, ei commutant veritatem Dei in mendacium. Si autem iste morbus tantum est malum, ut alterius idolorum servitutis nomen sit sortitus, quanto superat malitiæ cumulum anima hoc morbo sponte laborans!

ς'. Εἰ μὲν τοῦ Χριστοῦ φίλος· εἶναι φιλεῖς, μισήσεις ἄρα χρυσὸν, καὶ τὴν τούτου λίχνον φίλιαν, ὡς τὴν διάνοιαν στρέψουσαν πρὸς αὐτὴν τοῦ φιλοῦντος, καὶ ἀποσπῶσαν αὐτὴν ἀπὸ τῆς γλυκυτάτης ἀγάπης τοῦ Ἰησοῦ· ἥτις οὐκ ἐν εἴδει λόγου φαίνεσθαι μοι δοκεῖ, ἀλλ' ἐν εἴδει πράξεως τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν. Εἰ δὲ τοῦ χρυσοῦ ἐπιθυμεῖς, φεῖ! κερδήσεις μὲν κατορούτων αὐτὸν τόγος νῦν ἔχον, εἰ γε κέρδος καὶ οὐ ζημίαν ἐσχάτην ἔχεις αὐτοῦ τὴν φίλιαν, προτιμῶν

56. Si Christi amicus esse amas, odio habebis aurum, avidumque hujus amorem, utpole veritentem ad se amantis mentem, eamque a dulcissima retrahentem Jesu charitate: quæ quidem non meris mihi videtur manifestari verbis, sed praxi mandatorum ipsius. Si autem aurum cupis, heu! lucraberis quidem fodlens metallum istud nunc existens, siquidem lucrum et non nil inimum damnium habes hujus amorem, quem Christo

⁵² Psal. cxviii, 165. ⁵³ Joan. iii, 3. ⁵⁴ Matth. v, 43. ⁵⁵ I Cor. iv, 15, 16. ⁵⁶ Philipp. ii, 8.

præfers; illum autem Christum, scilicet, amittes et jactura perdes, et quem præcipuum habes, Deum, sine quo non est hominibus vita salutis.

57. Si amas aurum, Christum non amas. Si autem Christum non amas, amas autem aurum, videt eum te assimilare paret Magister, nemo isti qui discipulus videbatur sed perfidus erat, et amicus sed insidiator, qui indigne suo Magistro insultavit et misere decidit a fide et simul ab illius claritate, se præceps ruit in abyssum desperationis. Cujus exemplum tu veritus, crede mihi, fuge aurum ejusque amorem, ut possis lucrari Christum, teipsum amando. Sin minus, scis locum cadenti reservatum.

58. Ne per aurum, hominumve concursum, aut preces, obtinere dignitates anquam festines, eilamsi videas te animis opitulari posse, quando tria hæc tibi occurrent, et unum ex his continget. Indignatio enim et ira Dei super te veniet per varias calamitates et circumstantias: adversabuntur enim tibi, non solum homines, sed fere omnes creaturæ, et vita tibi erit repleta miseris; vel cum multa ignominia ex ea eriperis, inimicis tuis prævalentibus; vel ante diem tuam morieris, a præcæni vita excisus.

59. Non potest despiciere gloriam et ignominiam, et supereminere voluptati ac dolori, qui non sine torum respicere meruit. Cum enim videris, omnis gloriæ, voluptatis, deliciarum, divitiarumque et prosperitatis novissima ad nihilum devenire, morte excepta et corrupta, tunc agnoscens evidentem omnium humanarum rerum vanitatem, sensus tuos vertit ad fines divinarum rerum. Et his quæ sunt et corrupti minime queunt, adhæret, et hæc appetens, superior sit dolore ac voluptate: dolore quidem, ut contra luxuriam, ambitionem et avaritiam animæ lucens; voluptate autem, ut omnem rejiciens mundi sensum. Itaque honoratus simul et inhonoratus, doloribusque ac deliciis jactatus corporis, in omnibus gratias agit Deo, nec rationem amittit.

60. Ex cœnulis etiam servidus augurari potest animæ suæ motus ac dispositiones, et de suo statu curare. Qualis enim dispositio interioris hominis et cogitationum ejus, tales sunt motus corporis et mentis visiones. Si quis igitur materiæ et voluptatis amantem habet animam, sibi repræsentat rerum possessiones et honorum opulentiam, formasque mulierum et coitus libidinosos, ex quibus coinquinatur vestis ejus et caro sit foetida. Si autem cupidam et pecuniæ amantem, aurum videt in omnibus, et aurum dure exigit, et superabundat

Α αὐτὴν τοῦ Χριστοῦ. Ἐκείνον δὲ, ἰσθι, ζημιώθησθαι, καὶ προσαπολέησθαι τῆ ζημίᾳ, καὶ ὃν ἔχεις τὸ κεφάλαιον, τὸν Θεόν, οὐ χωρὶς οὐκ ἔστιν ἀνθρώποις σωτηρίας ζωῆ.

κζ. Εἰ φιλεῖς χρυσόν, Χριστὸν οὐ φιλεῖς. Εἰ δὲ Χριστὸν οὐ φιλεῖς, φιλεῖς δὲ χρυσόν, ὅρα τίνοι σε ὁ τύραννος ἐξομοιοῦσθαι παρασκευάζει· ἐκείνω τῷ μαθητῇ μὲν, ἀλλ' ἀπίστῳ, φραγὴ δὲ, ἀλλ' ἐπιβούλευ φανέντι, καὶ κακῶς εἰς τὸν κοινόν Δεσπότην ἐμπαρονήσαντι, καὶ ἀθλίως ἐκπεσόντι πίστεως ἅμα καὶ τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπης, καὶ εἰς βυθὸν ἐγκυβισθησαντι ἀπογνώσεως· οὐ σὺ δεδιώ; τὸ ὑπόδειγμα. φῶγα χρυσόν, ἐμοὶ παιθόμενος, καὶ τὴν τοῦτου φιλίαν, ἴσα δυννηθῆς κερθῆσαι Χριστὸν, ἐν τῷ φιλεῖν σαυρόν. Εἰ δ' οὖν, ἀλλ' οἶδας τὸν τόπον τοῦ ἐκπεπωκότος, τὸν Β ἴδιον.

νη. Μὴ διὰ χρυσοῦ, ἢ συνδρομῆς ἀνθρώπων καὶ ἐξαιτήσεως ἐπιτυχεῖν προεδρίας σπεύσης ποσῆ, εἰ καὶ συνορῆς ἑαυτὸν ἰσχυρόντα ὠφελῆσαι ψυχῆς, ἀνευ τῆς ἄνωθεν κλήσεως, ἐπι τρία ταῦτά σοι προσυπαντήσαι, καὶ τούτων ἐν ἀποθήσεται. Ἡ γὰρ ἀγανάκτησις ἀπὸ Θεοῦ σοι ἐπέλη, καὶ ὀργὴ διὰ ποικίλων ἐπιφορῶν καὶ περιστάσεων· ἐκπολεμωθήσονται σοι γὰρ οὐκ ἄνθρωποι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ κτίσις σχεδὸν ἅπασα, καὶ γενήσεται σοι πολυστένακτος ἡ ζωῆ· ἢ μετὰ πολλῆς ἀτιμίας ἐκείθεν καθαιρεθήσθαι τῶν κατὰ σὺ ὑπερισχυσάντων· ἢ ἀποθάνης ἐν σὸ καιρῷ σοῦ ἀποτιμηθεὶς τῆς παρουσίας ζωῆς.

νθ. Οὐκ ἔστι καταφρονῆσαι δόξης καὶ ἀτιμίας, καὶ ὑπεράνω γενέσθαι δδύνης καὶ ἡδονῆς; εἰ μὴ τις πρὸς τὰ τέλη τῶν πραγμάτων βλέπειν ἀξιοθήσεται. Ὅπτηκᾶ γὰρ πάσης δόξης, καὶ ἡδονῆς, τρυφῆς, καὶ πλοῦτου, καὶ εὐημερίας τὰ τέλη εἰς οὐδὲν ἴδη καταγινόμενα, τοῦ θανάτου ταῦτα διαδεχομένου καὶ διαφθειρόντος, τῆνηκαῦτα πάντων καταγούς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων σαφῆ ματαιότητα, τρέπει τὰς αἰσθησεις αὐτοῦ πρὸς τὰ τέλη τῶν θείων πραγμάτων. Καὶ τῶν μὲν ὄντων καὶ μηδαιῶς διαφθαρήναι δυναμένων ἀντέχει, τούτων δὲ ἀντιποιούμενος, δδύνης, καὶ τὸ φιλήδονον, καὶ φιλόδοξον, καὶ φιλοχρημάτων καταγωνισάμενος τῆς ψυχῆς· ἡδονῆς δὲ, ὡς τὴν τοῦ κόσμου ἀποσεισάμενος αἰσθησιν. Δὲ καὶ τιμώμενος καὶ ἀτιμαζόμενος ὁ αὐτός D ἔστιν, δδύναις τε καὶ ἀνέσει βαλλόμενος σώματος, ἐν πᾶσιν εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ, καὶ οὐ κατασπᾶται τὸν λογισμὸν.

ξ. Ἔστι καὶ ἀπὸ τῶν ἐνυπνίων τὰς τῆς ψυχῆς κινήσεις καὶ διαθέσεις καταστοχάζεσθαι τὸν σπουδαῖον, καὶ τῆς καταστάσεως ἐπιμαλεσθαι αὐτοῦ. Κατὰ γὰρ τὴν διέθεσιν τοῦ ἐντὸς ἀνθρώπου, καὶ τῶν φροντίδων αὐτοῦ, εἰσι καὶ τοῦ σώματος εἰ κινήσεις, καὶ τοῦ νοῦς αἱ φαντασίαι. Εἰ μὲν τις οὖν φιλόδουλον καὶ φιλήδονον τὴν ψυχὴν ἔχει, κτήσεις πραγμάτων καὶ χρημάτων εὐπορίαν φαντάζεται, μορφάς τε γυναικῶν καὶ συμπλοκάς ἐμπαθεῖς, ἐξ ὧν ὁ ἐσπιλωμένος αὐτῷ χιτῶν, καὶ ὁ μiasmὸς τῆς σαρκὸς ἐπιγίνεταί. Εἰ δὲ πλεονεκτικὴν καὶ φιλάργυρον, χρυσόν ὄρᾷ

κατὰ πάντα, καὶ τοῦτον εἰσπράττει, καὶ πλεονάζει· ἂν τοῖς τόκοις, καὶ εἰς θησαυροὺς ἀποτίθεται, καὶ ὡς ἀσυμπαθῆς κατακρίνεται. Εἰ δὲ θυμῶδη καὶ βάτκα-
νον, θηρίοις καὶ ἰοδόλοις διώκεται ἔρπετοῖς, καὶ φό-
βοις· καὶ δειλία καθυποβάλλεται· εἰ δὲ πεφουσιωμέ-
νην τῆ κενῆ δόξῃ, εὐφημίας καὶ προσηπανθήσεις
λαοῦ, θρόνους ἀρχῆς καὶ ἡγεμονίας φαντάζεται, καὶ
περὶ τὰ μήπω ὄντα αὐτῷ, ὡς ὄντα, ἢ πάντως ἐσό-
μενα, καὶ ἔργηγορῶν διατίθεται. Εἰ δὲ ὑπερήφανον
καὶ ἀλαζονείας μεστήν, ἐπὶ ὀχημάτων φέρεσθαι λαμ-
προτάτιον ὀρᾷ ἑαυτὸν, καὶ περὶ οὗτοῦ ὅτι εἰς ἀέρα
πετόμενον, καὶ πάντας τὴν ὑπεροχὴν τρέμοντας τῆς
ἐξουσίας αὐτοῦ. Οὕτω δὲ καὶ φιλόδοξος ἀνθρώπος,
σπουδαῖος ὢν εἰς ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, καὶ δίκαιος
εἰς εὐσεβείας ἀγῶνας, καὶ καθαρὰν τῆς ὕλης ἐπιφε-
ρόμενος τὴν ψυχὴν, μελλόντων πραγμάτων ἐκβάσεις
καθ' ὕπνου ὀρᾷ καὶ φρικτῶν θεαμάτων ἀποκαλύ-
ψεις, αἷ τε εὐχόμενον ἑαυτὸν ἐν κατανύξει καὶ εἰ-
ρηρικῇ καταστάσει, ψυχῆς τε καὶ σώματος ἀφυπνι-
ζόμενος καταλαμβάνει, ὡς εἶναι μὲν ἐπὶ τῶν παρεῖων
αὐτοῦ τὰ δάκρυα, ἐπὶ δὲ τῶν χειλέων τὴν πρὸς Θεὸν
ὀμιλίαν.

ζα'. Τῶν καθ' ὕπνου φανταζομένων τὰ μὲν ἀ-
τῶν ἔστιν ἐνύπνια, τὰ δὲ ὀράσεις, τὰ δὲ ἀποκαλύ-
ψεις. Καὶ τὰ μὲν ἐνύπνια εἰσιν, ὅσα μὴ μένει περὶ
τὸ φανταστικὸν τοῦ νοῦ ἀναλλοίωτα, ἀλλὰ συγκε-
χυμένην, καὶ ἀλλεπάλληλον, καὶ πυκνῶς ἀλλοιουμέ-
νην ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλο φέρει τὴν φαντασίαν· ἐξ ὧν
οὐδεμία τῶν φανταζομένων ἐπιγίνεται ὠφέλεια, καὶ
αὕτη ἡ φαντασία μετὰ τὴν ἀφύπνησιν ὀλλυται. Ἦς
καὶ καταφρονεῖν οἱ σπουδαῖοι ὀφείλουσιν. Αἱ δὲ ὀρά-
σεις εἰσιν, ὅσαι ἀναλλοιώτοι εἰσι· καὶ οὐκ ἐκ τούτου
εἰς ἕτερον μετασχηματίζονται, ἀλλὰ μένουσιν ἐντεῦ-
πωμέναι τῷ νοῦ ἐπὶ πολλὰς περιόδους ἐτῶν καὶ ἀλά-
θητοι· καὶ ὅσοι μελλόντων πραγμάτων ἐκβάσεις
δεικνύουσι, καὶ ψυχῆς ὠφέλειαν ἐκ κατανύξεως προ-
ξενούσι καὶ φοβερῶν θεαμάτων· σύννου τε καὶ σύν-
τρομον τὸν ὄρωντα ἐκ τῆς τῶν ὁρωμένων ἀναλλοιώ-
του φρικτῆς θεωρίας ἀποτελοῦσιν, ὧν καὶ περὶ πολ-
λοῦ τίθεσθαι χρεῖων τοὺς σπουδαίους τὰς ὑπασίας.
Αἱ δὲ ἀποκαλύψεις εἰσιν, αἱ παρὰ πᾶσαν τὴν αἰσθη-
σιν γινόμεναι θεωρίαι τῆς καθαρωτάτης καὶ πεφωτι-
σμένης ψυχῆς, αἵτινες ξένων τινῶν θείων πραγμά-
των καὶ νοημάτων φέρουσι δύναμιν, κεκρυμμένων τε
μυστηρίων Θεοῦ μυσταγωγίαν καὶ ἐκβάσεις μεγί-
των εἰς ἡμᾶς ὑποθέσεων, καὶ κοινὴν ἐναλλαγὴν
ἐπὶ τῶν κοσμικῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

ζβ'. Τῶν εἰρημένων τὰ μὲν εἰσιν ὕλικῶν καὶ φι-
λοσάρκων ἀνθρώπων, ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία καὶ ἡ ὕδρις
τοῦ κόρου· ὧν τὸ ζοφερὸν τοῦ νοῦ, ἐκ βίου ἡμελη-
μένου καὶ τετριμμένου τοῖς πάθεσι, καὶ οὐδὲ φαντά-
ζουσί τε καὶ παίζουσι δαίμονες· τὰ δὲ σπουδαίων
καὶ καθαιρομένων τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια, καὶ διὰ
τῶν ὁρωμένων εὐεργετοῦμένων εἰς θείων πραγμά-
των κατάληψιν, καὶ εἰς ἐπίδοσιν ἀναβάσεως· τὰ δὲ
τελείων, καὶ ὑπὸ θείου ἐνεργουμένου πνεύματος,
καὶ ἡνωμένων Θεῷ ἐκ ὁσολόγου ψυχῆς.

ζγ'. Οὐ πάντων αἱ καθ' ὕπνου εἴψεις εἰσιν ἀλη-
θεῖς, οὐδὲ πάντων τῷ ἡγεμονικῷ τοῦ νοῦ ἐντυ-

usuris, et in thesauros nova semper deponit; et
velut immisericors judicatur. Si vero iracundam
et invidiam, feris et venenosis urgetur reptilibus,
ac terroribus et formidine dejicitur; si tumidam
inani gloria, bonam famam, occurrentes populi
urbas, thronos imperii et principatus sibi effingit,
et ea quæ nondum sunt, tanquam præsentia, vel
saltem tanquam futura etiam vigilans sibi exhibet.
Si denique superbam et arrogantiam plenam, curri-
bus vehi fulgidissimis sibi videtur, et alis aliquando
in aerem volare, et omnes videt supereminentem
suam trementes potentiam. Sic homo Dei amans,
colendæ virtutis studiosus, dignus pietatis athleta,
mandamque a materia servans animam, videt in
somnia rerum futurarum exitus et revelationes
terribilium spectaculorum, et expergefactus sæpe
deprehendit semper orantem in compunctione et
tranquillo corporis animæque statu, ita ut suffusæ
sint genis ejus lacrymæ, et labiis ejus sermones
de Deo.

61. Ex his quæ apparent in somno, alia sunt
somnia, alia visiones, et alia revelationes. Somnia
sunt quæcunque in parte mentis imaginativa non
remanent immutabilia, sed confusas alternasque
et frequenter ex hoc in illud mutatas exhibent ima-
gines: ex quibus nulla percipitur utilitas, et
ipsa imaginatio simul cum somno recedit.
Hanc proinde contemnere fervidi debent. Visiones
autem sunt, quæ immutabilia sunt, neque ex hoc
in illud convertuntur, sed remaneant impressa
menti et oblivione indelebilia per multos annorum
periodos; et quæ rerum futurarum exitus osten-
dunt, et animæ utilitatem per compunctionem ter-
ribiliaque spectacula procurant, et videntem
meditativum ac timidum ex hac immutabili hor-
rendorum contemplatione reddunt. Quæ quidem
visiones magni habendæ sunt a ferventibus. Reve-
lationes denique sunt superiores sensibus con-
templationes purissimæ et illuminatæ animæ, quæ
extraordinaria divinaque cogitandi et faciendi
virtutem afferunt, absconditis Dei mysteriis ini-
tiant, sublimes nobis suggerunt sententias, nos-
trosque sensus de mundanis humanisque rebus
omnino mutant.

62. Ex his de quibus modo diximus, alia com-
petunt hominibus materiæ carniq̄ue deditis, quorum
deus venter est et opprobrium saturitatis, quorum
menti caliginem vita negligens cupiditatibusque
trita offundit, quos imaginibus et illusionibus fallunt
dæmones; alia vero iis qui studiosi sunt et sensibus
animæ puri, et per visibilia proficiunt ad rerum
divinarum intelligentiam et ascensionis augmen-
tum; alia denique perfectis, qui divino aguntur
Spiritu, animaque theologa Deo sunt uniti.

63. Non omnium visiones per somnum appa-
rentes sunt veræ, nec omnium in rationali mentis

parte imprimuntur, sed illorum solummodo qui animam suam mandaverunt, sensusque fecerunt lucidos, et ad physicam ascenderunt theoriam, quibus nulla cura est de rebus ad vitam attinentibus, nec ulla de vita presentis sollicitudo, quae longa jejunia ad universalem deduxerunt temporantiam, quibus sudores laboresque pro Deo tolerati habitationem paraverunt in sanctuario Dei, id est, in scientia rerum cum sapientia superiori, quorum vita angelica et abscondita in Deo est, qui e sacra pace progressi ascenderunt ad similitudinem prophetarum Ecclesiae Dei, de quibus in Moyse dixit Deus : « Si quis fuerit inter vos propheta, per somnum apparebo ei, et in visione loquar ad illum ⁶⁶. » Et in Joel : « Et erit post haec, effundam de Spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filiae vestrae, et seniores vestri somnia somniant, et juvenes vestri visiones videbunt ⁶⁷. »

64. Tranquillitas est status animi imperturbatus, serenam liberam et exultantis animae, eorum in Deo stabilitum sine turbine ac tempestate, scientia mysteriorum Dei, sermo sapientiae ex puro animo, abyssus cogitationum Dei, mentis exaltatio, familiaritas cum Deo, oculus vigilans, oratio mentalis, espers laboris in magnis laboribus quies, ac demum unio et societas cum Deo.

65. Quandiu anima divisa est contra seipsam, sine ordine movens suas facultates, et nondum capax est divinatorum radiorum, nec libertatem meruit a servitute carnalis sensus, nec pace fruitur, quia recenter in ea cessavit infrenum cupiditatum pugna, multo indiget silentio laborum, ut et ipsa dicat cum Davide : « Ego autem tanquam surdus non audiebam, et tanquam mutus non aperiens os suum ⁶⁸. » Semper autem necesse est ut illa tristis ac moesta percurrat viam mandatorum Dei, ab inimico tribulata, et expectet visitationem Paracliti, per quem compuncta et lacrymis abluta, veram consequetur libertatem.

66. Cum is qui in pace mel virtutum conficit, vilitate carnis superior factus est per philosophiae agones, et ad ordinem naturae suas restituit facultates rejecta superbia, et capax est radiorum spiritus, corde lacrymis purificato, et vivificae mortificationis Christi incorruptionem induit, atque Paraclitum, in coenaculo tranquillitatis sedens, cum ignita lingua et ipse suscipit, tunc loqui libero magna Dei debet, et in Ecclesia magna ⁶⁹ justitiam ejus annuntiare, perinde ac si in medio ventre susceperit legem Spiritus : ut non, sicut servus ille nequam qui talentum sui domini absconderat, in ignem deiciatur aeternum. Sic enim ipse David a peccato ablutus per poenitentiam, recuperato prophetiae dono, tanquam non valens tantum occultare beneficium, dicebat ad Deum :

Απούνται· ἀλλὰ μόνων ἐκείνων τῶν καθαριζομένων τὸν νοῦν, καὶ τετρανωμένων τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς, καὶ πρὸς φυσικὴν ἀναδραμόντων θεωρίαν· ὧν οὐδεμία φροντίς πραγμάτων βιωτικῶν, οὐδὲ τις μέριμνα τῆς παρουσίας ζωῆς· ὧν αἱ μακρὰε ἀστίαι εἰς περιαικτικὴν ἐγκράτειαν ἐστησαν· καὶ οἱ κατὰ Θεὸν ἔδρωτες καὶ πόνοι, εἰς τὸ ἀγιαστῆριον τοῦ Θεοῦ τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων τὸ κατάλυμα εὐρον μετὰ σοφίας τῆς κρείττονος· ὧν ὁ βίος ἀγγελικὸς καὶ ἡ ζωὴ νῦν παρὰ Θεῷ κέκρυπται, καὶ ἡ προκοπὴ ἐξ ἱερᾶς ἡσυχίας εἰς βᾶσιν προφητῶν τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἀνίστη· περὶ ὧν καὶ ἐν Μαυδίῃ λαλέησεν ὁ Θεός· « Ἐὰν γίνηται προφήτης ἐν ὑμῖν, ἐν ἡμέρᾳ ὀφθήσεται αὐτῷ, καὶ ἐν ὄραματι λαλήσω πρὸς αὐτόν. » Καὶ ἐν Ἰωήλ· « Καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνυκνιασθήσονται, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὄρασεις ὄψονται. »

Ἐδ'. Ἡσυχία ἐστὶ νοεὶ κατάστασις ἀνινόχλητος, γαλήνη ἐλευθερίας καὶ ἀγαλλιωμένης ψυχῆς, καρδίας ἐν Θεῷ βάσις ἀτάραχος καὶ ἀκύμαντος, θεωρία φωτός, γνῶσις Θεοῦ μυστηρίων, λόγος σοφίας ἐκ καθαρᾶς διανοίας, ἀδυσσος νοημάτων Θεοῦ, ἀρπαγὴ νοεῖ, ὁμιλία Θεοῦ, ἀκόμητος ὀφθαλμοῦ, προσευχὴ νοερά, ἀπρως ἐν νόοις μεγάλους ἀνάπαισις· καὶ τέλος ἕνωσις μετὰ Θεοῦ καὶ συνάφεια.

Ἐε'. Μέχρις ἡ ψυχὴ στασιάζει καθ' ἑαυτήν, ἀτάκτως κινουμένην αὐτῆς τῶν δυνάμεων, καὶ οὕτω χωρητικὴ γέγονε τῶν θεῶν ἀκτίων, οἷδὲ ἐλευθερίας ἤξιωθη τῆς δουλείας τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός, οὐδὲ εἰρήνης ἀπήλαυσεν, ἄρτι λήξαντος αὐτῆ· τοῦ πολέμου τῶν ἀκαθέκτων παθῶν, πολλῆς βίετασι σιωπῆς τῶν χειλέων, ὡς λέγειν καὶ αὐτὴν μετὰ τοῦ Δαβὶδ· « Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον, καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ. » Ἄει δὲ σκυθρωπὸν εἶναι δεῖ, καὶ στυγνὴν πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν τῶν ἐνολῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ θλίβεσθαι ὅτι τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀναμένειν τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Παρακλήτου· δι' οὗ ταύτη κατανυσομένη, καὶ πλυνημένη τοῖς δάκρυσι, ἡ ὄντως ἐλευθερία ἐπιθραβεύεται.

Ἐε'. Ὅπηνίκα ὁ ἐν ἡσυχίᾳ τὸ μέλι τῶν ἀρετῶν ἐργαζόμενος, ὑπεράνω τῆς ταπεινώσεως γίνηται τῆς σαρκός ἐξ ἀγῶνων φιλοσοφίας, καὶ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἔλθῃ τὰ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἐκ καταβεβλημένου φρονήματος, χωρησὴ τε τὰς ἀκτίνας τοῦ Πνεύματος, δάκρυσι καθαρθεὶς τὴν καρδίαν καὶ τῆς ζωοποιῦ νεκρώσεως τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδύσεται, καὶ τὸν Παράκλητον, ἐν τῷ ὑπερήφῃ τῆς ἡσυχίας καθελόμενος, μετὰ πυρίνης γλιώτης καὶ αὐτῆς ὑποδέξεται, τηλικαῦτα λαλεῖν ἐν παρρησίᾳ τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ χρωσται, καὶ ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλην τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ εὐαγγελίζεσθαι, ὡς ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας δεξάμενος τὸν νόμον τοῦ Πνεύματος· ἵνα μὴ, ὡς ὁ πονηρὸς δοῦλος ἐκεῖνος, ὁ τὸ τάλαντον τοῦ οἰκείου κατακρύψας δεσπότου, εἰς πῦρ βληθῆται τὸ αἰώνιον. Οὕτω γὰρ καὶ Δαβὶδ

⁶⁶ Num. xii, 6. ⁶⁷ Joel ii, 28. ⁶⁸ Psal. xxxvii, 14. ⁶⁹ P-sal. xxxiv, 18.

τὴν ἀμαρτίαν ἀπονεύβητος διὰ μετανοίας, καὶ τὸ Ἀ
προφητικὸν πάλιν ἀπολαβὴν χάρισμα, ὡς περ μὴ
δυναμένος τὴν εὐεργεσίαν κρύπτειν, ἔλεγε πρὸς
Θεόν· Ἐ τοῦ τὰ χεῖλη μου οὐ μὴ κωλύσω· Κύριε,
σὺ ἔγνωσ· τὴν δικαιοσύνην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν τῇ
καρδίᾳ μου· τὴν ἀλθιθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου
εἶπα· οὐκ ἔκρυψα τὸ ἔλεός σου καὶ τὴν ἀλθιθειάν
σου ἀπὸ συναγωγῆς πολλῆς. »

Ἐζ'. Νοῦς ἰλύος πάσης ἐκκαθαρθεῖς, οὐρανὸς κατὰ-
στερος ἐν λαμπροῖς καὶ φωτεινοτάτοις νόημασι γί-
νεται τῇ ψυχῇ, τὸν Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἔχων
λάμπωντα ἐν ἑαυτῷ, καὶ φαειρὰς τὰς ἀκτίνας τῆς
θεολογίας εἰς τὸν κόσμον ἐκπέμποντα· ὁ λόγος δὲ
τούτῳ καθαρὸς γενόμενος ἐξ ἀθύρτου σοφίας, ἀπλῶς
καὶ ἀμειγρὸς ἐκείθεν ἀνάγει πρὸς αὐτὸν τὰς τῶν
πραγμάτων ἰδέας, καὶ τὰς ἀποκαλύψεις τῶν κεκρυμ-
μένων τετρανωμένας, εἰς τὸ εἰδέναι τί τὸ βάθος, καὶ
ἕψος, καὶ πλάτος τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ταῦτας δὲ
φυσικῶς ἐκείνος ἐγκαλωπασάμενος, διατρανοῖ τὰ βάθη
τοῦ Πνεύματος διὰ τοῦ λόγου· πᾶσι τοῖς ἔχουσι
Πνεῦμα θεῖον ἐν τοῖς ἔγκάτοις, καὶ δημοσιεύει τῶν
δαιμόνων τοὺς δόλους, καὶ τὰ μυστήρια διηγεῖται τῆς
βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ἐη'. Τὰς μὲν σωματικὰς ὀρέξεις καὶ τὰ σκιρτή-
ματα τῆς σαρκὸς ἱστησιν ἐγράτεια, καὶ νηστεία, καὶ
ἀγῶνας πνευματικοί· τὰς δὲ φλεγμονὰς τῆς ψυχῆς
καὶ τὰ οἰδήματα τῆς καρδίας καταψύχει τῶν θεῶν
Γραφῶν ἢ ἀνάγνωσις, καὶ ταπεινοὶ ἢ ἀέκνοος προσ-
ευχῆ, καὶ ὡσεὶ ἔλεον καθιλαρύνει αὐτὰς ἢ κατάνυξις.

Ἐθ'. Οὐδὲν οὕτως ἔπερον, ὡς εὐχὴ καθαρὰ τε καὶ
ἄυλος, συνόμιλον τῷ Θεῷ τὸν ἀνθρώπων ἀπεργάζε-
ται, καὶ ἐνοῦν οἶδεν αὐτῷ τὸν λόγῳ ἀπερισπάστως
μετὰ πνεύματος προσευχόμενον· ἤνικα καὶ τοῖς δά-
κρυσι ἀποσμηχομένην ἔχει τὴν ἰδίαν ψυχὴν, τῷ
ἤδει τε καταγλυκαινομένην τῆς κατανύξεως, καὶ τῷ
φωτὶ καταφωτισομένην τοῦ Πνεύματος.

ο'. Καὶ ἡ ποσότης ἐν ταῖς τῶν εὐχῶν ψαλμωδίαις
ἀρίστη, ἤνικα ταύτης καρτερία προηγείται καὶ
προσοχή. Ἄλλ' ἡ ποιότης ἐστὶ τὸ ζωογονοῦν τὴν
ψυχὴν, ἢ καὶ πρόξενος τοῦ καρποῦ. Ποιότης δὲ ψαλμ-
ωδίας καὶ προσευχῆς, τὸ μετὰ τοῦ πνεύματος εὐ-
χεσθαι, καὶ τῷ νοῖ. Εὐχεται δὲ τις τῷ νοῖ, ὅταν εὐ-
χόμενος καὶ ψάλλων, ἀναθεωρεῖ τὸν νοῦν τὸν ἐγκλι-
μενον ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ· καὶ δέχεται ἀναβάσεις
ἐκείθεν νοημάτων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐκ θεοπρεπιῶν
ἐνοιῶν, ὅφ' ὧν ἀρπασομένη νοερῶς ἡ ψυχὴ εἰς ἀέρα
φωτὸς, ἐλλάμπεται τρανῶς, καὶ καθαιρεται πλέον,
καὶ πρὸς οὐρανὸς δὴν μετάρσιος γίνεται, καὶ τῶν
ἀποκειμένων τοῖς ἀγίοις ἀγαθῶν κατοπεύει τὰ
κάλλη· ὧν τῇ ἐπιθυμίᾳ ἐκκασιόμενη, τὸν καρπὸν εὐ-
θύς τῆς εὐχῆς ἐκπέμπει ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τὸ
νᾶμα τῶν δακρύων πηγάζει, ἐκ τῆς φωτοποιοῦ
ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος. Ὡν ἡ γαῖσις τοσοῦτον
ἤδεια, ὡς καὶ σωματικῆς τροφῆς ἐσθ' ὅτε τὸν ἐν
μεθέξει τούτων γενόμενον ἐπιλανθάνεσθαι. Καὶ
τούτῳ ἐστὶν ὁ καρπὸς τῆς εὐχῆς, ὁ ἐκ τῆς ποιότητος
τῆς ψαλμωδίας ἐγγινόμενος ταῖς τῶν εὐχομένων ψυ-
χαῖς.

⁴⁵ Psal. xxxix, 9, 11.

« Ecce labia mea non prohibebo : Domine, tu
scisti, justitiam tuam non abscondi in corde meo,
veritatem tuam et salutare tuum dixi. Non abs-
condi misericordiam tuam, et veritatem tuam a
concilio multo ».

67. Animus ab omni macula mundatus, cœlum
stellatum in fulgidis et lucidissimis cogitationibus
fit animæ, Solem justitiæ in seipso habens coru-
scantem splendidoque radios theologiæ in mundum
emittentem. Ratio autem ipsi purificata per abys-
sum sapientiæ, simplices et puras ad illum adducit
rerum ideas et revelationes absconditorum pa-
tentes, ad sciendum quæ sit latitudo, et sublimitas
et profundum scientiæ Dei. Atque illas naturaliter
complexus animus, revelat profunda Spiritus per ver-
bum omnibus qui divinum habent Spiritum in vi-
særii : us, ac divulgat dæmoniorum dolos, et mysteria
narrat regni cœlorum.

68. Corporeos motus et impetus carnis repri-
munt temperantia, jejunium et luctæ spirituales.
Ardores autem animæ cordisque tuiores refrige-
rat divinarum Scripturarum lectio et humilitat
continua oratio, et sicut elemosyna exhilarat illos
compunctio.

69. Nihil aliud, sicut oratio pura et immaterialis,
familiarem Deo reddit hominem, et illi conjungit
eum cujus in oratione verba cum spiritu sine dis-
tractione consonant, ejus anima lacrymis est
abluta, et dulcedine mitigata compunctionis, ac
lumine illustrata Spiritus.

70. Quantitas in precum psalmodiis optima est,
quâdo ei præest perseverantia et attentio. Sed
qualitas est quod animam vivificat, quod fructum
proferit. Qualitas autem psalmodiæ et orationis
consistit in orando spiritu ac mente. Orat autem
mente, qui orans et psallens considerat mentem
in divina Scriptura infusam, ac digna Deo sentiens,
inde ascensiones cogitationum in corde suo dis-
ponit, quibus rapta spiritualiter anima in aerem
luminis, clare fulget, amplius purificatur, ad cœlos
tota elevatur, et sanctos manentium videt pulchri-
tudinem bonorum : quorum desiderio accensa,
statim fructum orationis emittit ab oculis, et lacry-
marum fluente scatet, ex illuminativa Spiritus
virtute. Quorum gustus adeo suavis est, ut cibum
aliquando corporalem obliviscatur, qui particeps
illorum factus est. Hic est orationis fructus, qui
ex qualitate psalmodiæ animabus orantium inna-
scitur.

71. Ubi fructus videtur Spiritus, ibi et qualitas orationis. Et ubi qualitas, ibi et optima quantitas psalmodiæ. Fructu autem non apparente, arida est et qualitas. Si autem hæc sicca sit, multo magis quantitas: quæ, etsi corporis exercitium fert, nihilominus multis infructuosa est.

72. Attende a dolo, cum horas et psalmos cantas Domino. Vel enim alta pro aliis dæmones, sensum animæ subripietes, nobis deceptis suggerunt, psalmodiorum versus in blasphemiam vertentes, ut ore nefanda proferamus; vel nobis initium psalmodiorum inchoantibus, verba nostra ad finem transferunt, quæ sunt in medio a mente diripientes; vel unum eundemque versum semper repetunt, non sinentes nos propter oblivionem quod psalmus continet invenire; vel nobis medium psalmi recitantibus, conjunctorum versuum memoriam a mente auferunt, ita ut non recordemur quos psalmodiis versus in ore habuerimus, nec possimus eos reperire et linguæ reddere. Sic agunt ut nos conijciant in torporem et acediam, utque fructus evacuent orationis nostræ, moram temporis supponentes. Sed mentem tu fortiter applica, et psalmum lentius recita, ut orationis fructum a verbis per contemplationem metas, ac dicitur lumine Spiritus sancti animabus orantium illucite.

73. Quando aliquid ex dictis accidit tibi intelligenter psallenti, ne acedia torpescas, neque corporis requiem utilitati animæ tuæ præferas, de temporis mora cogitans. Sed unde captiva tua mens abducta est, ibi sta, et si ad finem psalmi jam perveneris, tu ad initium strenue redi, idque repetens, iterum viam psalmi percurre, etiam sæpe in una hora distractio recurret. Hoc enim si facias, non ferentes permanentiam perseverantiæ tuæ dæmones et vim fortitudinis tuæ, pudore suffusi a te recedent.

74. Pro certo habe continuam orationem illam esse, quæ non recedit ab anima per integram diem et noctem, quæ non in extensione manuum, vel in habitu corporis, vel in vocis sono, oculis videtur corporeis, sed in mentali exercitio operationum intellectualium et recordationis Dei per assiduam compunctionem intelligitur ab iis qui intelligere sciunt.

75. Potest aliquis semper intendere orationi, cum ejus cogitationes ad mentis imperium conveniunt in multa pace et circumspectione, profundaque Dei scrutantur, et querunt inde gustare dulcissimos contemplationis latices. Si autem absit hujusmodi pax, non potest. Cui enim facultates animæ sædere conjunguntur, hic ad continuam orationem feliciter pervenit.

οα'. Οὐδ' ὁ καρπὸς ἀναθεωρεῖται τοῦ Πνεύματος, ἐκεῖ καὶ ἡ ποιότης τῆς προσευχῆς. Καὶ οὐδ' ἡ ποιότης, ἐκεῖ ἀρίστη καὶ ἡ ποσότης τῆς ψαλμωδίας. Καρποῦ δὲ μὴ φαινομένου, ἀνικμος καὶ ἡ ποιότης. Εἰ δὲ αὐτὴ ξηρὰ, περιττὸν ἡ ποσότης· ἦτις, εἰ καὶ σώματος γυμνασίαν φέρει, ἀλλὰ πάντως γε τοῖς πολλοῖς ἀκερδῆς ἐστὶ.

οβ'. Βλέπε τον δόλον εὐχόμενος καὶ ἔδων τοὺς ψαλμούς τῷ Κυρίῳ. Ἡ γὰρ ἄλλα ἀντ' ἄλλων οἱ δαίμονες τὴν αἴσθησιν τῆς ψυχῆς ὑποκλέπτοντες, λέγειν ἡμᾶς ἀπατώσι, τοὺς στίχους εἰς βλασφημίαν τρέποντες τῶν ψαλμῶν, ὡς εἰπεῖν ἡμᾶς διὰ στόματος ἀ μὴ θέμις· ἢ τὴν ἀρχὴν τῶν ψαλμῶν ἀρξαμένους, ἐπι τὸ τέλος ποιούσιν ἡμῶν τὸν λόγον, τὰ ἐν μέσῳ διασκοεδάζοντες ἀπὸ τοῦ νοῦ· ἢ ἐπι τὸ αὐτὸ τὸν ἓνα στίχον αἰεὶ ἐπανακυκλοῦσι, μὴ συγχωροῦντες διὰ τῆς λήθης τὸ ἐχόμενον εὐρεῖν τοῦ ψαλμοῦ· ἢ ἐν μέσῳ γινόμενων ἡμῶν τοῦ ψαλμοῦ, αἴφνης ἀρουσι τοῦ νοῦ τὴν μνήμην ἅπασαν τῶν ἐπισυναφθέντων στίχων· ὡς μὴδὲ μνημονεύειν ἡμᾶς εἶνα ἐπὶ στόματος εἶχον τῆς ψαλμωδίας, μὴδὲ δυναμένων εὐρεῖν ταῦτα καὶ ἐπαναλαθεῖν ἐπὶ γλώσσης. Τοῦτο δὲ ποιούσιν, ὥστε βαλεῖν ἡμᾶς εἰς ὀλιγωρίαν καὶ ἀκηδίαν· καὶ ἵνα καταργήσωσιν ἡμῶν τοὺς καρποὺς τῆς προσευχῆς, τὴν τῆς ὥρας βραδυτῆτα ὑποτιθέμενοι. Ἄλλ' ἐνοστηθὶ σὺ δυνατῶς, καὶ τὸν ψαλμὸν σχολαιότερον ἔχου· ὡς ἀν τὴν τῆς εὐχῆς ἀπὸ τῶν στίχων διὰ θεωρίας τρυγῆσης ὠφέλειαν, καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καταπλουτήσης τὸν ἐγγινόμενον ἐν ταῖς τῶν εὐχομένων ψυχαῖς.

ογ'. Ὅταν τι τοιοῦτον ἐπισυμβῇ σοι φέλλοντι συνετῶς, μὴ ὀλιγορήσας ἀκηδιάσης· μὴδὲ τὴν τοῦ σώματος ἀνάπαυσιν τῆς ψυχικῆς ὠφελείας σου προτιμήσης, τὴν βραδυτῆτα τῆς ὥρας κατανοῶν. Ἄλλὰ ἔνθα σε ἡ αἰχμαλωσία τοῦ νοῦ καταλήψεται, στήθι, καὶ εἰ πρὸς τὸ τέλος γένησαι τοῦ ψαλμοῦ, σὺ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐκθύμως ἀνάδραμε· καὶ θραξάμενος αὐτῆς, αὐθις ἔχου τοῦ ψαλμοῦ καθ' ἑδὼν, κἂν πολλάκις ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἡ αἰχμαλωσία προσυπαντήσῃ. Τοῦτο γὰρ ποιούντός σου, μὴ φέροντες τὴν ὑπομονὴν τῆς σῆς καρτερίας οἱ δαίμονες καὶ τὸν τόνον τῆς προθυμίας σου, αἰσχύνης πληρωθέντες, οἰχήσονται ἀπὸ σοῦ.

οδ'. Ἄενηναον προσευχὴν ἐκείνην εἶναι γίνωσκε δάσφαλῶς, τὴν μὴ λήγουσαν ἀπὸ τῆς ψυχῆς διὰ πάσης ἡμέρας τε καὶ νυκτός· ἦτις οὐκ ἐν ἐκτάσει χειρῶν, ἢ παραστάσει σώματος, καὶ γλώττης ἤχῳ, τοῖς ὀρώσιν ὁράται· ἀλλ' ἐν νοερᾷ μελέτῃ τῆς τοῦ νοῦ ἐργασίας, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης δι' ἐπιμόνου κατανύξεως τοῖς νοεῖν εἰδῶσι νοεῖται.

οε'. Δύναται τις αἰεὶ προσανέχειν εὐχῇ, ὁπόταν τοὺς ἑαυτοῦ λογισμοὺς ἐπισυνηγμένους ἔχη περὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ νοῦ, ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐλαβείᾳ πολλῇ, τὰ βᾶθη τοῦ Θεοῦ ἀνορύττοντας, καὶ ζητούοντας ἐκείθεν γούτασθεὺ τὸ γλυκύτατον νόμα τῆς θεωρίας. Εἰρήνης δὲ τοιαύτης ἀπουσίας, οὐ δύναται. Εἰ τι γὰρ αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις διὰ γνώσεως σπένδονται, τούτῳ καὶ ἡ διηνεκῆς προσευχὴ καταρῶθῃ.

ος'. Ἐάν ᾄδης ἄσμα εὐχῆς τῷ Θεῷ, καὶ ἀδελφός Α παραστῆ τῇ θύρᾳ κρούων τῆς κέλλης σου, μὴ προτιμήσῃς τὸ ἔργον τῆς εὐχῆς τοῦ ἔργου τῆς ἀγάπης, καὶ παρίδῃς κρούοντα τὸν σὸν ἀδελφόν· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔστι φίλον Θεῷ. Ἐλαιον γὰρ ἀγάπης θέλει, καὶ οὐ θυσιαν προσευχῆς. Ἀλλὰ τὸ δῶρον ἀφίεις τῆς προσευχῆς, ὡς ὁμιλίαν ἀγάπης τῷ ἀδελφῷ, θεραπεύσας αὐτόν. Καὶ τότε στραφεῖς, πρόσφερε σου τὸ δῶρον τῷ Πατρὶ τῶν πνευμάτων μετὰ δακρύων καὶ συντετριμμένης καρδίας, καὶ πνεῦμα εὐθὺς ἐγκαινισθήσεται τοῖς ἐγκάτοις σου.

ος'. Οὐκ ἐν ὠρισμένῳ καιρῷ καὶ τόπῳ τὸ τῆς εὐχῆς τελεῖται μυστήριον. Εἰ γὰρ ὀρίζεις τὰ τῆς εὐχῆς ἐν ὠραῖς, καὶ καιροῖς, καὶ τόποις, ὁ τούτων ἐκτός· ἄρα χρόνος σχολῆν ἐν ἄλλοις ἀγεῖ πράγμασι ματαιότητος. Ὅρος γὰρ εὐχῆς τοῦτό ἐστι, τὸ περ- B Θεὸν ἀνεκκίνητον τοῦ νοός· ἔργον δὲ, τὸ περὶ θεῖα πράγματα στρέφασθαι τὴν ψυχὴν· τέλος δὲ, τὸ κοληθῆναι Θεῷ τὴν διάνοιαν, καὶ ἐν πνεύμα μετ' αὐτοῦ χρηματῖσαι, κατὰ τὸν ὄρον καὶ λόγον τοῦ Ἀποστόλου.

ος'. Εἰ καὶ τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἐνεκρώθῃς, καὶ τὴν ψυχὴν ἐξωποιοήθῃς διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ ὑπερφυῶν χαρισμάτων ἠξιώθῃς ἀπὸ Θεοῦ, ἀλλὰ σύ γε μὴ ἀνετον ἐάσης τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς σου· στρέφασθαι δὲ δεῖ τοῦτο θιζῆς περὶ τὴν μνήμην τῶν ποτὲ σοι ἡμαρτημένων, καὶ τῶν ἐν τῷ ᾄδῃ ποινῶν, καὶ ὡς κατὰδικον νοεῖς αὐτὸν κατανόει. Οὕτω δὲ στρέφῳν ἐν τούτοις τὸν νοῦν, καὶ οὕτω κατανοῶν αὐτὸν, συντετριμμένον φυλάξεις τὸ πνεῦμα, καὶ τὴν πηγὴν βλύζουσαν ἔξεις τῆς κατανύξεως, τὰ τῆς C θείας χάριτος ρεῖθρα, Θεὸν τε βλέποντα εἰς σέ, καὶ δίδόντα σοι Πνεῦμα εἰς ἐπιστηριγμὸν τῆς καρδίας σου.

ος'. Νηστεία λελογισμένη, ἀγρυπνία μετὰ μελέτης καὶ προσευχῆς λαβούσα συνέμπορον, ταχέως τοῖς τῆς ἀπαθείας ὁροῖς ἐπιθῆναι ποιεῖ τὸν ἐργάτην αὐτῆς. ἤνικα τοῦτον, καὶ τὴν ψυχὴν δι' ὑπερβολὴν ταπεινώσεως, καταντλουμένην ἔχοντα τοῖς δάκρυσιν ἔξει, καὶ ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τυρπολούμενον. Εἰς τοῦτο δὲ ἐλθόντα, πρὸς τὴν εἰρήμην αὐτὸν τοῦ πνεύματος ἀγει τὴν πάντα νοῦν ἐλεύθερον ὑπερέχουσαν, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης ἐνοῖ τῷ Θεῷ.

ος'. Οὐκ οὕτω βασιλεὺς ἐπὶ δόξῃ καὶ βασιλεὶς μέγα φρονεῖ, καὶ εἰς κράτος ἐναμβρυνόμενος χαίρει, ὡς D μοναχὸς ἐπὶ ψυχῆς ἀπαθείᾳ, καὶ δάκρυσι κατανύξεως. Ὁ μὲν γὰρ συμμαραϊνόμενος ἔχει τῇ βασιλείᾳ τὸ φρόνημα· ὁ δὲ συναπερχομένην ἐκείθεν καὶ μένουσαν μετ' εὐφροσύνης τὴν μακαρίαν ἀπάθειαν εἰς ἀπεράντους αἰῶνας. Οἷα γὰρ τροχὸς μέσον ἀνθρώπων κυλλεῖται κατὰ τὴν παροῦσαν ὁ τοιοῦτος ζῶν· μικρὰ μὲν τῇ γῆ καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ προσεγγίζων διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως, ὅλος δὲ σφαιρειδῶς πρὸς ἀέρα φερόμενος νοητὸν, ἀνακυκλουμένην ἐν αὐτῷ φέρει τὴν ἀρχὴν πρὸς τὸ τέλος, καὶ τὰ εἶδη τῶν χρισμάτων ἐγκεκολλημένα τῷ στεφάνῳ τῆς ταπεινώσεως. Ἡ καὶ πλήθουσα ἐστὶ τράπεζα, ἡ θεωρία τῶν ὄντων· πόμα δὲ, ὁ κρατῆρ τῆς σοφίας· καὶ ἀνάπτουσις, ὁ Θεός.

76. Si cantes canticum orationis Deo, et frater astat pulsans januam cellæ tuæ, ne præferas opus orationis operi charitatis, nec despicias fratrem tuum pulsantem : hoc enim Deo gratum non est. Oleum enim vult charitatis, non vero sacrificium orationis. Sed munus relinquens orationis, da sermones charitatis tuo fratri, ipsum curans. Et tunc reversus, offer munus tuum Patri spirituum cum lacrymis et contrito corde, et spiritus rectus innovabitur in visceribus tuis.

77. Non in circumscripto tempore et loco perficitur orationis mysterium. Si enim circumscribis orationem horis, temporibusque et locis, ergo tempus extra hæc in aliis occupationibus peractum otio teritur inutili. Objectum enim orationis in eo consistit quod mens in Deo immota stet; opus autem, in eo quod ad res divinas convertatur anima; et finis, in eo quod adhæreat Deo intelligentia, unusque cum eo fiat spiritus. Juxta effatum et vocem Apostoli.

78. Etsi membris carnis mortificatus es, animaque per Spiritum vivificatus, et supernaturalibus donis honoratus a Deo, ne tamen sinas relaxari partem animæ tuæ rationalem, sed hanc intendere sole ad memoriam iniquitatum tuarum antiquarum, ac pœnarum inferni, atque ut damnatum te mentaliter reputa. Hæc animo versans, hæc de te cogitans, contritum servabis spiritum, et compunctionis fons, divinæ gratiæ fluentia in te emittet, teque Deus respiciet, et spiritum tibi dabit ad stabiliendum cor tuum.

79. Jejunium rationabile, vigiliam cum meditatione et oratione comitem assumens, cito ad impassibilitatis limites suum ducit operarium, quando hujus animam reperit propter humilitatis excessum lacrymis madidam et amore Dei succensam; et eundem huc evedctum ducit ad pacem spiritus qua mens omnis libera fit, ac per charitatem Deo unit.

80. Non ita magna sentit rex de gloria et majestate regia, nec ita de sua potentia obstupescit gaudet, quam monachus de impassibilitate animæ lacrymisque compunctionis. Etenim ille quidem gloriam habet simul cum diademate marcescentem, hic vero felicem habet impassibilitatem ab his terris inceptam et cum gaudio permanentem in infinita sæcula. Ut rota inter homines volvitur hujusmodi vir in præsentī vita; paululum quidem terram et ea quæ in ea sunt pertingens propter naturæ necessitatem, totus vero in aere spirituali circumvolutus, habet in seipso principium finem circulatim appetens, et imagines charismatum in humilitatis corona cælatas. Illi mensa est referta, theoria entium; poculum vero calix sapientiæ; et requies, Deus.

81. Qui laboribus virtutum sese uliro dedit, et vite asceticæ cursum ardentè peragit, magnis muneribus a Deo dignus habetur. Hinc in medium progrediens, ad divinas revelationes et visiones venit, ac tantum lucidus et sapiens fit, quantum labor agnorum ei augetur; quantum autem ad contemplationis apicem ascendit, tanto majorem in se commovet infestorum dæmonum invidiam: non possunt enim nisi ægre videre hominem in angeli naturam transformatum, ejus rei gratia acutum præsumptionis telum adversus eum parant. Et si dolum intelligens, in humilitatis arcem profugiat sibi met diffidens, aufugit superbix abyssum, et in portum salutis deducitur. Si vero non, contra correptus a Deo, spiritibus traditur vindicibus ad involuntariam castigationem, quia voluntaria se non probavit: isti autem spiritus libidinosi sunt et carnales, pravique et iracundi: qui quidem ipsum humiliant amaris impetibus, donec propriam agnoscat infirmitatem, et questu tormenta pellat, ac dicat ipse cum David: « Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas ».

82. Deus non vult nos esse semper cupiditatibus humillatos, hisque persequentibus, leporum esse similes, ipsumque habere tantum ut petram refulgii, tunc enim non dixisset: « Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes »; sed etiam ut cervos ad altos mandatorum suorum montes currere, et vehementer sitire vivas Spiritus aquas; ut quemadmodum cervi naturaliter reptilia comedentes, calore ex longo cursu venenosam serpentium naturam in fetum, ut perhibent (vix credibile!) convertunt, nihil inde nocumentum patientes; ita et nos omnem cupiditatis cogitationem in intelligentiæ alvo captivam suscipientes, ardenti cursu mandatorum Dei et virtute Spiritus sancti transformemus eam in benevolentem ac salutarem virtutis praxim, sicque omnem cogitationem per praxim subicere videamur in obedientiam Christi. Superior enim mundus non terrestribus et imperfectis hominibus, sed spirituali et perfectis et in virum perfectum plenitudinis Christi occurrentibus impleri debet.

83. Qui circa unum et idem versatur, nec ulterius moveri vult, similis est mulo qui machinam eodem semper circuit orbe. Qui enim semper carnem pugnat, et soli vacat corporis exercitationi, per omnem cruciatum inscio sibi magnum infert damnum, quia non consequitur divinæ voluntatis propositum. Nam « corporalis exercitatio ad modicum utilis est, » juxta divum Paulum⁶⁷, donec lutens carnis sensus demergatur pœnitentiæ fluctibus, et vivifica spiritus mortificatio corporis mortificationi addatur, et lex spiritus regnet in nostra carne mortali. Pictas autem animæ, quam scientia

κα'. Ὁ πόνοις ἀρετῶν ἐαυτὸν ἐκουσίως ἐκβούς, καὶ τὸν τῆς ἀσκήσεως δρόμον θερμότερον ἐξανύων, μεγάλων ἀξιοῦται ἀπὸ Θεοῦ δωρεῶν. Ἐνθεν τοι καὶ πρὸς τὸ μέσον προκόπτων, εἰς θείας ἀποκαλύψεις καὶ ὁπτασίας ἔρχεται· καὶ τοσοῦτον ὅλος φωτισθεὶς καὶ σοφὸς γίνεται, ὅσην καὶ τῶν ἀγκώνων αὐτῷ ὁ κάματος ἐπιτείνεται· ὅσην δὲ πρὸς ὕψος ἀνέρχεται θεωρίας, τοσοῦτον καὶ τὸν φθόνον πολλῶν τῶν δλεθρίων δαιμόνων ἐγείρει κατ' αὐτοῦ. Οὐδὲ γὰρ φέρουσιν ὄρῃν ἀνθρώπων εἰς ἀγγέλου φύσιν μεταβαλλόμενον· οὐ χέριν καὶ λεληθότως τὸ ὄξυ τῆς οὐλήσεως βέλεις θήγουσι κατ' αὐτοῦ. Καὶ εἰ μὲν τὸν ὄκλον συνέεις τῷ ὀχυρώματι προσφύγη τῆς ταπεινώσεως, καταγνοῦς ἐαυτοῦ, ἐκφεύγει τὸν τῆς ὑπερηφανίας δλεθρον, καὶ εἰς λιμένας εἰσάγεται σωτηρίας. Εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἐγκαταληφθεὶς ἀνωθεν, πνεύμασιν ἐξαιτουσιν ἐκδίδοται εἰς ἀκούσιον παιδείσιν, ἐπεὶ μὴ τῇ ἐκουσίῳ ἐαυτὸν ἐδουλίμασε· τὰ δὲ εἰσι φιλήδονα καὶ φιλόσαρκα, πονηρὰ καὶ θυμώδη· ἃ καὶ ταπεινοῦσιν αὐτὸν ταῖς ἐπιφοραῖς δριμύτως, ἕως οὗ ἐπιγνώ τὴν οὐκ εὐλαίαν ἀσθένειαν, καὶ θρηνήσας, ἀποθήσῃ τὴν βέλσανον· καὶ εἴπῃ μετὰ τοῦ Δαβὶδ καὶ αὐτός· « Ἄγαθόν μοι, ὅτι ἐταπεινώσας με, ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιώματά σου. »

πβ'. Ὁ Θεὸς οὐ βούλεται ἡμᾶς εἶναι τοῖς πάθεσιν ἀεὶ ταπεινοῦς, καὶ ὑπ' αὐτῶν διωκομένους ὡς λαγυνοῦς γενέσθαι, καὶ τιθέναι πέτραν καταφυγὴν μόνον αὐτόν· ἐπεὶ οὐκ ἂν εἶπεν· « Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἐστέ, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες, » ἀλλὰ καὶ ὡς ἐλάφους ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ ὑψηλὰ τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν ἀνατρέχειν, καὶ διψήτικωτάτους γίνεσθαι τῶν ζωοποιῶν ναμάτων τοῦ Πνεύματος· ἵνα καθάπερ ἐκεῖναι φύσει τοὺς ὄφεις ἐσθίουσαι τῇ ἐκ τοῦ πολλοῦ δρόμου θερμότητι τὴν ἰσθόλον φύσιν τῶν ὄφειων εἰς μόσχον παραδόξως, ὡς φασί, μεταποιοῦσι, μηδὲν ἐκείθεν βλαπτόμεναι· οὕτω καὶ ἡμεῖς πάντα λογισμὸν ἐμπαθείας ἐν γαστρὶ διανοίας δεχόμενοι, τῷ ἐμπύρῳ δρόμῳ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος μεταποιώμεν δι' αἰχμαλωσίας εἰς εὐώδη καὶ σωτηριώδη πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς, ὡς ἂν πᾶν νῆμα αἰχμαλωτίζειν φαινοίμεθα, διὰ πράξεως, εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ γὰρ ἀνωκόσμος, οὐ διὰ χοϊκῶν καὶ ἀτελῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ διὰ πνευματικῶν καὶ τελείων, καὶ εἰς ἀνδρα τέλειον ἀναεδραμηκότων τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, πληρωθῆναι δεῖται.

πγ'. Ὁ ἀεὶ περὶ τὸ αὐτὸ στρεφόμενος, καὶ μὴ πορρωτέρω κινηθῆναι βουλόμενος, ἡμιόνῳ τῷ περὶ τὴν μηχανὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κινουμένῳ ἴσικεν. Ὁ γὰρ ἀεὶ μαχόμενος τῇ σαρκὶ, καὶ περὶ τὴν γυμνασίαν τοῦ σώματος ἐνασχολούμενος μόνῃ, διὰ πάσης κακοπαθείας ἐλαθεν ἐαυτὸν τὰ μέγιστα ζημιούμενος, ὡς μὴ καταλαβὼν τοῦ θείου βουλήματος τὸν σκοπὸν· ἢ γὰρ σωματικὴ γυμνασία, κατὰ τὸν Παῦλον, πρὸς ὄλιγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἕως οὗ τὸ χοϊκὸν φρόνημα καταποθῇ τῆς σαρκὸς τοῦς τῆς μετανοίας βεύμασι, καὶ ἡ ζωοποιὸς τοῦ πνεύματος νέκρωσις τῷ σώματι ἐπιγένηται, καὶ ὁ νόμος τοῦ πνεύματος βασιλεύσῃ ἐν

⁶⁶ Psal. cxviii, 71. ⁶⁷ Psal. lxxxi, 6. ⁶⁸ I Tim. iv, 8.

τῆ θνητῆ σαρκὶ ἡμῶν· ἡ δὲ εὐσέβεια τῆς ψυχῆς, ἡ ἐν τῆς τῶν ὄντων γνῶσεως καὶ τῶν ἀθανάτων φύτων, τῶν θεῶν ἐννοῶν λέγω, θεωρουμένη ὡς ξύλον ζωῆς, ἐν τῆ νοερᾷ τοῦ νοῦς ἐργασίᾳ, πανταχοῦ καὶ ἐν πᾶσιν ὠφέλιμός ἐστιν, ὡς καθάρωτα καρδίας ἐργαζομένη· ὡς εἰρηνοποιούσα ἐν ταῖς δυνάμεισιν αὐτῆς, νοῦς φωτισμὸν, ἀγνείαν σώματος, σωφροσύνην, περιεκτικὴν ἐγκράτειαν, ταπεινοφροσύνην, κατάνυξιν, ἀγάπην, ἀγιασμὸν, γνῶσιν οὐράνιον, σοφίαν λόγου, καὶ θεωρίαν Θεοῦ. Ὅς τοίνυν ἐκ πολλῆς γυμνασίας ἀνέδραμεν εἰς τὴν τοιαύτην τελειότητα τῆς εὐσεβείας, τὴν ἐρυθρὰν τῶν παθῶν διαπεράσας θάλασσαν, εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσῆλθε, ἐξ ἧς βέει τὸ γάλα καὶ τὸ μέλι τῆς τοῦ Θεοῦ γνῶσεως, ἡ ἀδαπάνητος τῶν ἁγίων τρυφή.

πδ'. Ὁ μὲν μὴ προαιρούμενος ἀπὸ τῶν μαρικῶν καὶ πρὸς ὄλιγον τὸ ὠφέλιμον ἐχόντων ἀναστῆναι, καὶ ἐπὶ τὰ καθόλου ἐπιωφελεῖ ἀνελεῖν, ἔτι τὸν πιτυρίαν ἄρτον ἐσθίει ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἄνωθεν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ· διὸ καὶ ἀνόμενον ἐπιφέρεται τὴν ψυχὴν τοῦ νοητοῦ μάννα, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐκπεύσαντος μέλιτος ἀπὸ τῆς βραγείσης πέτρας τῷ Ἰσραὴλ. Ὁ δὲ ἀκηκῶς· « Ἐγείρεσθε· ἐγώ μιν ἀνέσθηεν, » καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ διδασκάλου φωνῆς ἐγερθεὶς τῆς ἐπιπόνου ἐργασίας, καὶ ἐσθίειν τὸν ἄρτον τῆς ὀδύνης ἀφείς, τὴν ἀσθήσιν ἀπείσατο, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας τοῦ κρατήρος ἐγεύσατο, οὗτος ἐγώ, ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος, ὡς πεπληρωκῶς μὲν τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου, ἀνελεῖν δὲ εἰς τὸ ὑπερῶν καὶ τὴν ἐπιδημίαν περιμένων τοῦ Παρακλήτου.

πε'. Κατὰ τὰς τάξεις καὶ τοὺς βαθμοὺς τῆς ἐμφιλοσόφου ζωῆς, δεῖ πάντως ἡμᾶς ὀδεύειν ἐπὶ τὰ πρῶτα, καὶ πρὸς τὸ ὑπερκείμενον, σπουδαίως ἀνέρχεσθαι, ὡς ἀεικινήτως ὄντας περὶ Θεόν, καὶ στάσιν μὴ εἰδῶτας ποτὲ τοῦ καλοῦ. Ἐνθεν τοι καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἐμπράκτου ἀσκήσεως, ἐπὶ τὴν φυσικὴν θεωρίαν τῆς κτίσεως. Ἀπὸ δὲ ταύτης, ἐπὶ τὴν μυστικὴν τοῦ λόγου θεολογίαν ἀνέρχεσθαι χρῆ, καὶ καταπαύειν ἐν αὐτῇ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων τῆς σωματικῆς γυμνασίας, ὡς ὑπεράνω γεγονότας τῆς τοῦ σώματος ταπεινώσεως, καὶ τῆς ἀληθινῆς διακρίσεως τὴν γνῶσιν εἰληφῶτας τὴν εὐδιάκριτον. Εἰ δὲ οὕτω ταύτης τῆς διακρίσεως ἐλάβομεν τὴν γνῶσιν, οὐδὲ οὕτως ὀδεύειν ἐπὶ τὰ πρῶτα, καὶ πρὸς τὸ τελειότερον οὐδαμὲν ἐπιτείνεσθαι, χεῖρους ἔτι τῶν κατὰ κόσμον ἐσμὲν, οἱ ὄρον οὐκ οὐδαμὲν προκοπῆς τῆς ἐχούσης ἀξίας, οὐδὲ στάσιν τῆς ἀναβάσεως, ἕως πρὸς τὸ ὑπερκείμενον τῶν ἄλλων ἀξιομάτων ἀνέλθωσι, καὶ τὴν περὶ τοῦτου ἔρεσιν ἐν αὐτῷ καταπαύσωσιν.

πς'. Ἡ εὐτόμως ἐν θερμότητι καθαιρομένη ψυχὴ διὰ πόνων ἀσκήσεως, ἀυγάζεται ὑπὸ τοῦ θεοῦ φωτός, καὶ ὄρα ἡμᾶς μικρὸν ἀρχεται φυσικῶς τὸ δοθὲν αὐτῇ κάλλος ἀρχῆθεν ἀπὸ Θεοῦ, καὶ πλατύνεσθαι εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ πεποιηκότος αὐτήν. Καθῶσον δὲ τρανοῦνται αὐτῇ ἐκ καθάρσεως αἱ ἀκτίνας τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὸ φυσικὸν κάλλος

entium et immortales plantæ, id est, divinæ cogitationes, habent ut lignum vitæ, in intellectuali mentis operatione, ubique et ad omnia utilis est, utpote producens puritatem cordis, pacem facultatum ejus, mentis illustrationem, castitatem corporis, prudentiam, universalem temperantiam, compunctionem, charitatem, sanctitatem, cœlestem scientiam, sapientiam Verbi, et visionem Dei. Qui igitur per multa exercitia ascendit ad talem pietatis perfectionem, rubro cupiditatum mari trajecto, in terram promissionis intravit, uude fluunt lac et mel scientiæ Dei, inexhausta sanctorum esca.

B 84. Qui non vult ab iis quæ imperfecta et ad modicum utilia sunt surgere, et ad ea quæ ad omnia sunt utilia ascendere, adhuc furfuraceum comedit panem in sudore vultus sui, juxta primævam Dei sententiam, ideoque anima ejus non appetit spirituale manna, nec ipsum mel de rupta petra fluens populo Israel. Qui vero audit: « Surgite, eamus hinc », et ad magistri vocem surrexit a laboriosa operatione, et comedere panem doloris desinit, hic sensualitatem exult, calicemque sapientiæ Dei gustavit, hic scit Christum esse Dominum, quia implevit legem mandatorum in ministerio verbi, ascenditque in cœnaculum et adventum exspectat Paracleti.

85. Secundum ordinem et gradus vitæ philosophicæ, oportet nos semper procedere ulterius, et ad ea quæ sursum sunt, diligenter ascendere, tanquam ad Deum indesinenter tendentes, et imotos in bono stare nescentes. Illic et a practica operatione procedendum est ad physicam contemplationem creationis. Ab ea vero ad mysticam Verbi theologiam ascendere oportet, et in hac requiescere ab omnibus corporalis exercitationis operibus, tanquam superiores corporis vilitate factos, verique judicii sanam adeptos scientiam. Si vero nondum hujus judicii scientiam accepimus, nec scimus procedere ulterius et ad perfectius contendere, pejores sumus mundanis hominibus, qui a dignis cessare progressibus et ab ascendendo desistere nesciunt, quin superiorem aliis dignitatem attigerint, hujusque cupiditas in ejus fruitionem desiverit.

86. Anima per continuos fervidosque ascetas labores purificata, illustratur divino lumine, ac paulatim incipit naturaliter videre insitam sibi primitus a Deo pulchritudinem, et crescere in amore sui auctoris. Quanto autem clarius ob suam puritatem radios perspicit solis justitiæ, ac naturale decus ei patet et innotescit, tantum labores

⁶⁶ Joan. xiv, 31.

excoꝛtationis et ipsa multiplicat, ad augendam purificationem suam, ut pure numeris quo donata est magnitudinem intelligat, pristinam recuperet dignitatem, et imaginem puram et materiæ haud mistam conservet Creatori, atque nullatenus augere labores desinit, priusquam seipsam ab omni labe et macula mundaverit, dignamque effecerit visione et conversatione Dei.

87. « Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua », clamat ad Deum ille qui nebula terrestris sensus adhuc tegitur. Terrestris enim animi ignorantia, cum nebula sit et profunda caligo, animæ oculos circumtegens, eam reddit tenebrosam et caliginosam ad videndum res divinas et humanas, nec valentem splendores divini luminis respicere, aut pervenire ad fruitionem bonorum illorum « quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit ». Hæc autem oculis per poenitentiam revelatis, pure videt, audit in scientia, intelligenter comprehendit. Quin imo circa hæc ascensionem cogitationum disponit in corde suo. Unde duꝛcedine illorum gustata, clariorem acquirit scientiam, et sermone sapientia Dei narrat omnibus mirabilia Dei bona, quæ præparavit Deus diligentibus se, et omnes hortatur ad ea per multas luctas lacrymasque adipiscenda.

88. Septem donorum Spiritus enumeratio, de sursum proficiscens, a sapientia incipit, ac descendit denique ad divini spiritum timoris, dicens: « Spiritus sapientia, spiritus intelligentia, spiritus consilii, spiritus fortitudinis, spiritus scientia, spiritus pietatis, spiritus timoris Dei ». Nos autem incipere debemus a timore poenarum, quo purificamur, ut per hunc primo recte a malo abstinemus, et per poenitentiam a peccati sordibus purgati, spiritui timoris casti occurramus, viam ad eum dirigentes, omnisque boni operis quietem in ipso quaerentes.

89. Qui a timore iudicii incessit, et ad puritatem cordis per poenitentia lacrymas progreditur, repletur primum sapientia, quia initium hujus est timor, ut scriptum est; deinde intelligentia, et postea consilio, quo utilia sibi consilia amplectitur. Ad hoc progressus per mandatorum observationem, ad scientiam rerum pervenit, et divinarum humanarumque rerum certissimam accipit notitiam. Inde totus pietatis habitaculum factus, in charitatis arcem ascendens perficitur, et statim repletur eum casti spiritus timoris, a quo servetur depositus in eo thesaurus regni caelorum. Hic timor valde salutaris efficit ut ille qui in turrim

ἀπογυμνοῦται αὐτῇ, καὶ γνωρίζεται, κατὰ τοσοῦτον τοὺς πόνους τῆς γυμνασίας καὶ αὐτὴ πληθύνει, εἰς πλείονα καθαρσιν ἑαυτῆς· ἵνα καθαρῶς, ἥ· ἡξιώθη δωρεὰς, καταμάθῃ τὴν δόξαν, καὶ τὴν παλαιὰν εὐγένειαν ἀναλάβῃται· καὶ τὴν εἰκόνα καθαρὰν καὶ ἀμειγῆ τῆς ὕλης ἀνασώσῃ τῷ πλάσαντι· καὶ οὐδαμῶς τῆς προσθήκης τῶν πόνων ἐνδίδωσιν, ἕως οὗ ῥύπου παντὸς· καὶ μολυσμοῦ ἑαυτὴν ἐκκαθάρῃ, καὶ ἀξίαν εἰς θεωρίαν καὶ ὁμιλίαν Θεοῦ ἀπεργάσῃται.

πζ'. « Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμοὺς μου καὶ κατανόησω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου, » ὁ ὑπὸ τῆς ἀγλῦος ἐστὶ τοῦ γεώδους φρονήματος καλυπτόμενος βοᾷ πρὸς Θεόν. Ἡ γὰρ τοῦ χαίτου νοδὸς ἀγνοία, ἀγλῦς οὔσα, καὶ ζόφος βαθύς, τὰς ὁράσεις τῆς ψυχῆς ἐπικαλύπτουσα, σκοτεινὴν αὐτὴν καὶ ζοφώδη περὶ τὸ νοεῖν τὰ θεῖά τε καὶ ἀνθρώπινα, ἀπεργάζεται, μὴ δυναμένην πρὸς τὰς αὐγὰς τοῦ θείου φωτὸς ἀτενίσκειν, ἢ ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων, « ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὗς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. » Ταῦτα δὲ ἀποκαλυπτομένη διὰ μετανοίας τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὁρᾷ καθαρῶς, ἀκούει ἐν γνώσει, καὶ νοεῖ συνετῶς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀναβάσεις περὶ τούτων διατίθεται νοημάτων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Ἐνθεν τοι καὶ ἀπογευσάμενη τοῦ ἡδέος αὐτῶν, τρανοῦται τὴν γνώσιν, καὶ διὰ λόγου σοφίας Θεοῦ διεγείνεται πᾶσι τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ ἀγαθὰ, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, καὶ πάντας εἰς τὴν μετουσίαν τῶν τοιούτων προτρέπεται, διὰ πολλῶν ἀγώνων, καὶ δακρύων ἰλαθεῖν.

πη'. Ἐπὶ τῶν χαρισμάτων ὄντων τοῦ Πνεύματος, ἄνωθεν ὁ λόγος ἀρχόμενος, ἀπὸ τῆς σοφίας ἀπαριθμείται αὐτὰ, καὶ καταβιβάζει τὸ τέλος, εἰς τὸν θεῖον φόβον τοῦ Πνεύματος, πνεῦμα λέγων σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς, πνεῦμα ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως, πνεῦμα εὐσεβείας, πνεῦμα φόβου Θεοῦ. Ἡμᾶς δὲ δεῖ ἀπὸ τοῦ φόβου τοῦ καθάρουτος ἀρχέσθαι, ὅς ἐστι τῶν κολάσεων, ἵνα διὰ τούτου καλῶς πρότερον τὴν ἀποχὴν τοῦ κακοῦ ποιήσαντες, καὶ διὰ μετανοίας προκαταρθέντες τῶν σπῆλων τῆς ἀμαρτίας, ἐπὶ τὸν φόβον τοῦ Πνεύματος τὸν ἀγνὸν καταστήσωμεν τούτον, καθ' ὅδον ἐρχόμενοι πρὸς αὐτὸν, καὶ καταπαύοντες ἐν αὐτῷ πᾶσαν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς.

πθ'. Ὁ ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς κρίσεως ἐναρξάμενος, καὶ εἰς καθαρότητα καρδίας διὰ δακρύων προκείμενος τῆς μετανοίας, πληροῦται πρῶτον σοφίας, ἐπειδὴ καὶ ἀρχὴ ταύτης ὁ φόβος, κατὰ τὸ εἰρημένον, ἐστὶν εἶτα συνέσεως, καὶ μεθ' ἃμα βουλῆς, δι' ἧς ἑαυτῷ τὰ λυσitteῖλη βουλευέσθαι κατασπάσεται. Εἰς τοῦτο δὲ προκίψας διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, εἰς γνώσιν τῶν ὄντων ἀνέρχεται, καὶ λαμβάνει θεῶν καὶ ἀνθρώπων πραγμάτων ἀκριβεστάτην τὴν εἰρησίαν. Ἐντεῦθεν δὲ ὁλος εὐσεβείας γενόμενος ἐνδιαίτημα, εἰς τὴν τῆς ἀγάπης ἀκρόπολιν ἀνελθὼν τελειοῦται· καὶ εὐθύς ὁ ἀγνὸς τοῦ Πνεύματος φόβος λαμβάνει αὐτὸν εἰς τὸ φυλάττειν τὸν ἐναποθεθέντα θησαυρὸν ἐν

87 Psal. cxxviii, 18. 88 Isa. lxxiv, 4; I Cor. ii, 9. 89 Isa. xi, 2, 3. 90 Prov. i, 7.

αὐτῷ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν οὗτος ὁ φόβος· ἵνα σωτήριος ᾖν, τὸν εἰς τὴν περιωπὴν τῆς ἀγάπης ἀνυψωθέντα, σύντρομον ποιεῖ καὶ ἐναγώνιον, φόβου τοῦ μὴ ἐκπεσεῖν τοῦ τοιοῦτου ὕψους τῆς ἀγάπης Θεοῦ, καὶ πάλιν εἰς τὸν φόβον ἀποβρίθῃναι τὸν φρικτὸν τῆς κολάσεως.

14'. Ἄλλως τοῖς εἰσαγωγικοῖς εἰς τὸν τῆς εὐσεβείας βίον τῶν Γραφῶν ἡ ἀνάγνωσις γίνεται, καὶ ἄλλως τοῖς ἐπὶ τὸ μέσον προκόψασι, καὶ ἑτέρως τοῖς ἐπὶ τὸ τέλειον ἀνατρέγουσι. Τοῖς μὲν γὰρ, ἄρτος γίνεται τραπέζης Θεοῦ, στηρίζων τὰς καρδίας αὐτῶν εἰς τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς· ὅς καὶ δύναμιν ἰσχύος παρέχει αὐτοῖς εἰς τὴν συμπλοκὴν τῶν ἐνεργούντων τὰ πάθη πνευμάτων, καὶ μαχητὰς ἀνδρείους κατὰ τῶν δαιμόνων τούτους ἀποτελεῖ, ὡς λέγειν αὐτοῦ· « Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων με· » τοῖς δὲ, οἶνος ποτηρίου θεοῦ, εὐφραίνων τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐξιστῶν αὐτοὺς ἐξ ἐνδυνάμει τῶν ἐννοιῶν, καὶ τὸν νοῦν ἐπαίρων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἀποκτινύντος γράμματος, καὶ πρὸς τὰ βῆθη τοῦ Πνεύματος ἐρευνητικῶς ἐμβιδάζων, καὶ ἔλον γεννητικὸν τε καὶ ἐφρευτικὸν νοημάτων ἀπεργαζόμενος, ὡς καὶ αὐτοὺς οἰκείως λέγειν· « Καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡσεὶ κράτιστον· » τοῖς δὲ, ελαίον θεοῦ Πνεύματος, λιπαίνων αὐτῶν τὴν ψυχὴν, καὶ καταπραΰνον καὶ ταπεινοῦν αὐτὴν τῇ ὑπερβολῇ τῶν θείων ἐλλάμψεων, καὶ ἄλην ὑπεράνω ποιοῦν τῆς τοῦ σώματος ταπεινώσεως· ὡς καὶ αὐτὴν καυχώμενην βοᾷ· « Ἐλίπανας ἐν ελαίῳ τὴν κεφαλὴν μου, C καὶ τὸ ελεός σου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου καταδιώξει με. »

14'. Ἔως ἂν ἐμπόνως διὰ τῆς ἐμπράκτου φιλοσοφίας ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου κατευθυνόμεθα πρὸς Θεόν, τὰ πάθη τῆς σαρκὸς ἐκμαίοντες, τὸν ἐπιουσιον ἄρτον τὸν ἀπὸ τῆς γεωργίας τῶν ἀρετῶν γεωργούμενον, καὶ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων στηρίζοντα, τρέφεται ὁ Κύριος μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ τραπέζῃ τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ· ὅταν δὲ διὰ τῆς ἀπαθείας ἀγασθῇ παρ' ἡμῖν τὸ θνομα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς βασιλεύσῃ, ἐν πάσαις ἡμῶν ταῖς δυνάμεσι τῆς ψυχῆς, καθυποτάξας καὶ εἰρηνεύσας τὰ διεστῶτα, φημι δὴ τὸ χεῖρον τῷ κρείττονι λογισμῷ· καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ γένηται ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ ἡμῶν, τότε πόμα D καινὸν ὑπὲρ λόγον τῆς σοφίας τοῦ Λόγου, κερνώμενον ἐν κατανύξει, καὶ γνώσει μυστηρίων μεγάλων, πίνει μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ, τῇ εἰς ἡμᾶς γινομένῃ, ἐν μετουσίᾳ δὲ τοῦ Πνεύματος γινομένοις ἡμῖν τοῦ Ἁγίου, καὶ τὴν καλὴν ἀλλοιούμενοις ἡμῖν ἀλλοίωσιν, ἐν τῇ ἀνακαινίσει τοῦ νοῦς ἡμῶν, τότε Θεὸς ᾧν, θεοῖς συνέζεται ἡμῖν, ὡς ἀπαθανατίζων τὸ πρόσλημμα.

14'. Ὅταν τὸ ἀσχετὸν ὕδωρ τῶν ἐμπαθῶν τοῦ νοῦς λογισμῶν, διὰ τῆς ἐπιδημίας κατασχεθῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἡ ἄλμυρά τῶν ἀρεπῶν ἐννοιῶν τε καὶ ἐνθυμησῶν ἄδυστος, δι' ἐγκρατείας καὶ μελέτης θανάτου χαλινωθῇ, τότε φυσᾷ τὸ θεῖον Πνεῦμα τῆς μετανοίας, καὶ κατέρχονται τὰ τῆς κατανύξεως.

A charitatis ascendit, tremat et arma non deponat, metuens ne decidat de hoc apice amoris Dei, ac rursus deiciatur in terribilem poenarum timorem.

90. Scripturarum lectio aliud sit iis qui viam pietatis inchoant, aliud iis qui ad medium progressi sunt, aliud iis qui ad perfectionem currunt. Aliis enim sit panis mensæ Dei, confirmans cor eorum ad agones virtutis : qui validas eis suppeditat vires ad certandum cum dæmonis cupiditates excitantibus, eosque fortes athletas contra dæmones efficit, ita ut dicant : « Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me ⁷⁴. » Aliis sit vinum calicis divini, lætificans cor eorum, eos sui impotes reddens vi cogitationum, mentem eorum eripiens a littera quæ occidit, et ad profunda spiritus placide adducens, totamque creatricem et inventricem cogitationum efficiens, ita ut et ipsi convenienter dicant : « Et calix tuus inebrians quam præclarus est ⁷⁵. » Aliis sit oleum divini Spiritus, impinguans eorum animam, mitigansque et humilians ipsam superabundantia divinarum illuminationum, ac totam elevans supra corporis vilitatem, ita ut et ipsa gloriabunda clamet : « Impinguasti in oleo caput meum, et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ. ⁷⁶ »

91. Quamdiu laboriose per practicam philosophiam in sudore vultus nostri tendimus ad Deum, cupiditates carnis imminuentes, supersubstantialem panem a virtutum cultura exaratum, et corda hominum confirmantem, manducat nobiscum Deus in mensa charismatum suorum. Cum autem per impassibilitatem sanctificatum est a nobis nomen ejus, et ipse regnat in omnibus animæ nostræ facultatibus, subactis et reconciliatis quæ erant divisa, id est, malis cogitationibus cum bonis, et voluntas ejus sit sicut in cælo et in nobis; tunc vinum novum et ineffabile sapientiæ Verbi, mistum in compunctione altorumque mysteriorum scientia, bibit nobiscum in regno suo, quod in nos pervenit. Et cum participes facti erimus Spiritus sancti, et pulchra mutatione mutati erimus, in renovatione mentis nostræ, tunc Deus diis conjungetur nobis, quod assumpsit immortale faciens.

92. Cum infrenis unda libidinosarum mentis cogitationum præsentia Spiritus cohibita est, et amara pravæ cogitationum et conceptionum abyssus temperantia et mortis meditatione est refrenata, tunc spirat divinus penitentia Spiritus, ac descendunt compunctionis undæ, quas Deus Dominus.

⁷⁴ Psal. cxlii, 5. ⁷⁵ ibid. ⁷⁶ ibid. 5, 6.

in pœnitentiæ pelvim injiciens, spirituales lavat pedes nostros, eosque dignos facit qui calcant atria regni sui.

93. Verbum Dei factum caro, et perfectus homo secluso peccato, naturam nostram in unitate personæ assumptam, ut Deus, refecit ac deificavit. Cum sit ratio primæ intelligentiæ, quæ est Deus, parti illius rationali conjunctum est, eamque sublimem elevavit ut de rebus divinis cogitaret ac ratiocinaretur. Cum sit etiam ignis, igne substantiali ac divino partem illius irascibilem adversus hostiles cupiditates dæmonesque acriter duravit. Et cum sit ille quem desiderat omnis rationalis natura et in quo requiescit omnis appetitus, partem illius concupiscibilem cum sincero amore ardentiorē effecit in participationem bonorum vitæ æternæ. Sicque totum hominem in seipso redintegrans, novum ex veteri fecit, in eoque reflecto nihil reliquit quod Verbum Creatorem criminaretur.

94. Verbum, oblato in se restaurationis nostræ sacrificio, ipse pro nobis seipsum per crucem ac mortem immolavit, immolandumque dat suum corpus immaculatum, et hoc in animæ cibum quotidie nobis præstat, ut illud manducantes, et bibentes pretiosum ejus sanguinem, hac participatione in sensibus animæ fiamus meliores quam sumus, commisti cum illis, et a deteriori in melius transformati, ac duplici Verbi naturæ duplici modo uniti, corpore scilicet et anima rationali, utpote Deo conjuncti incarnato nobisque secundum carnem consubstantiali, ita ut jam non nostri simus, sed illius qui nos sibi ipsi adunavit per immortalē mensam, ac tales nos fecit esse gratia qualis ipse est natura.

95. Si ergo probati virtutum laboribus et lacrymis purgati, accedentes edamus de pane hoc, et de hoc calice bibamus, duplicis naturæ nostræ facultatibus duplex natura Verbum præ clementia commiscetur, totus transformans nosmetipsos in seipsum, ut incarnatus nobisque, quatenus homo consubstantialis, ac totos deificans sermone scientiæ, et nos sibi, tanquam conformes et fratres, identificans ut Deus et Patri consubstantialis. Si vero sædati cupiditatum sæce et inquinati sorde peccati Christum adeamus, igne naturali iniquitatis ad nos accedens, nos accendit uritque totos, vitamque nostram succidit, non voluntate suæ bonitatis, sed contemptu insensibilitatis nostræ coactus.

96. Omnibus qui duce philosophiæ practica viam inire ceperunt mandatorum Christi, Dominus invisibiliter appropinquans, eos comitatur, utpote imperfectum adhuc habentes sensum et animam in sermone virtutis dubitantem : quorum proinde animæ oculi juste impediuntur quin proprios cognoscant progressus dum comitatur ipsos Dominus, et adjuvat ut a cupiditatibus liberentur,

Α ὕδατα, ἅτινα ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης ἐν τῷ τῆς μετανοίας βάλλων νιπτῆρι, τοὺς νοητοὺς ἡμῶν ἀποκαθαίρει πόδας, καὶ πατεῖν ἀξίους αὐτοὺς ποιεῖ τὴν αὐλὴν τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

Ἱγ'. Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος γεγωνὸς σὰρξ, καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἐν ἑαυτῷ ὑποστῆσας, καὶ ἀνθρώπος τέλειος χρηματίσας, χωρὶς ἁμαρτίας, ὡς Θεὸς τέλειος ταύτην ἀναπλάσας, ἐθέλωσα. Λόγος δὲ ὢν τοῦ πρώτου νοῦ καὶ Θεοῦ, τῷ ταύτης ἠνώθη λογιστικῷ· καὶ τοῦτο τὰ θεῖα φρονεῖν καὶ λογίζεσθαι, εἰς ὕψος ἐπέτερωσεν· ἀλλὰ καὶ πῦρ ὑπάρχων, πυρὶ τῷ οὐσιώδει καὶ θεῷ, τὸ ταύτης θυμικὸν κατὰ τῶν ἀντιπάλων παθῶν καὶ δαιμόνων ὀξέως ἐστόμωσεν· ἔφρασις δὲ ὢν πάσης λογικῆς φύσεως, καὶ κατάπαυσις ἐπιθυμίας, τὸ ἐπιθυμητικὸν αὐτῆς, εἰς τὴν μεταύστεραν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων τῆς αἰωνίου ζωῆς μετὰ ἐνδιαθέτου ἀγάπης ἐπλάτυνε. Καὶ οὕτως ὄλον τὸν ἀνθρώπον ἐν ἑαυτῷ ἀνακαινίσας, νέον ἐκ παλαιοῦ ἀπειργάσατο, μηδένα κατηγορίας λόγον κατὰ τοῦ δημιουργοῦ Λόγου ἐν τῇ ἀναπλάσει ἐπιφερόμενον.

Ἱδ'. Ἰερουργήσας ὁ Λόγος ἐν ἑαυτῷ τὴν ἡμετέραν ἀνάπλασιν, αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὴν, διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου, ἐθύσα, καὶ θύεσθαι ἀσὶ δίδωσι τὸ δαχραντὸν αὐτοῦ σῶμα, καὶ εἰς ψυχοτρόφον πανδοσίαν τίθεισιν αὐτὸ καθ' ἑκάστην ἡμῖν, ὡς ἂν τοῦτο τρώγοντες, καὶ πίνοντες αὐτοῦ τὸ εἶμιον αἷμα, ἐν αἰσθήσει ψυχῆς γενώμεθα τῇ μεθέξει κρείττονας, ἢ ὅπερ ἐσμὲν, ἀνακρινώμενοι τούτοις, καὶ μεταποιούμενοι ἐπὶ τὸ μάλλον ἀπὸ τοῦ ἤττονος, καὶ ἐνοποιούμενοι τῷ διτιπῷ λόγῳ διτιπῶς· σῶματι, καὶ ψυχῇ λογικῇ, ὡς σεσωματωμένῳ Θεῷ καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν σάρκα ὁμοουσίῳ, ὥστε μὴ ἑαυτῶν εἶναι, ἀλλὰ τοῦ ἐνοποιήσαντος· ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ τῆς ἀθανάτου τραπέζης, καὶ τοῦτο ποιήσαντος εἶναι θέσει, ὅπερ αὐτὸς κατὰ φύσιν ἐστίν.

Ἱε'. Εἰ μὲν οὖν δεδοκιμασμένοι ἐν τοῖς πόνοις τῶν ἀρετῶν, καὶ προκεκαθαρμένοι τοῖς δάκρυσι, προσερχόμενοι τρώγομεν ἐκ τοῦ ἄρτου τούτου, καὶ ἐκ τούτου τοῦ ποτηρίου πίνομεν, ταῖς δυαὶ φυσικαῖς δυνάμεσιν, ὁ διτιπὸς λόγος ἐν πρασῆτι ἡμῶν ἀνακρινᾶται, ὅλος μεταποιῶν ἡμᾶς αὐτοῦ· ἐαυτῷ, ὡς σεσαρκωμένος, καὶ ἡμῖν, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὁμοούσιος, καὶ ὅλους θεοποιῶν τῷ λόγῳ τῆς γενέσεως, καὶ ἐαυτῷ ἡμᾶς, οἷα δὴ συμμόρφους, καὶ ἀδελφοὺς οἰκειούμενος ὡς Θεὸς, καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος· Εἰ δὲ πεφυρμένοι τῇ ὕλῃ τῶν παθῶν, καὶ ἐσπιλωμένοι τῷ ῥύπῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ φυσικῷ πυρὶ τῷ ἀναλωτικῷ τῆς κακίας προσπελάζων ἡμῖν, ἐμπιπρᾶ καὶ καταφλέγει ὅλους ἡμᾶς, καὶ τὰ τῆς ζωῆς ὑποτέμνει ἡμῶν, οὐ θελήματι τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ἀλλὰ τῇ καταφρονήσει τῆς ἀναισθησίας ἡμῶν βιαζόμενος.

Ἱς'. Πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν τὴν ὁδὸν ἀρξασμένοις ὁδεῦειν τῷ ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, ὁ Κύριος ἀοράτως ἐγγίζων, ἀτελεὲς ἔχουσιν ἐπὶ τὸ φρόνημα, καὶ διατάζουσαν τὴν ψυχὴν περὶ τοῦ λόγου τῆς ἀρετῆς, συμπορεύεται, ἔν ἄρα δικαίως καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς κρατοῦνται, τότε οὖν ἔχον, τοῦ μὴ ἐπιγίνωσι τὴν ἰδίαν προκοπὴν ἐν τῷ συμπορεύεσθαι αὐτῷ εἰς τὸν Κύριον, καὶ συναργεῖν

μὲν εἰς ἀπαλλαγὴν τῶν παθῶν, ὀρέγναι δὲ χεῖρα Α βοηθείας, εἰς κατόρθωσιν πάσης ἀρετῆς. Ποιουμένων δὲ προκοπῆν εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς εὐσεβείας, καὶ πρὸς τὴν ἀπάθειαν διὰ ταπεινώσεως ἐρχομένων αὐτῶν, οὐ βούλεται ὁ λόγος μέχρι τούτου στήναι αὐτοὺς κεκμηκότας τοῖς πόνοις τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ πορρωτέρω πορεύεσθαι καὶ πρὸς θεωρίαν ἀνάγεσθαι· ὅθεν καὶ ψωμίσας αὐτοὺς ἐν μέτρῳ, τὸν ἄρτον ἐφ' ἱκανὸν τῶν δακρύων, διὰ φωτὸς κατανώξεως ἐπευλογεῖ, καὶ τὴν νοῦν αὐτῶν διανοεῖ· εἰς τὸ συνιέναι τὸ βάθος τῶν θείων Γραφῶν, κάκειθεν τὰς φύσεις καὶ τοὺς λόγους κατοπεῦσαι τῶν ὄντων, καὶ συστέλλει εὐθύς ἀπ' αὐτῶν ἑαυτὸν, εἰς τὸ διαναστῆναι αὐτοὺς καὶ σπουδαιότερον ζητῆσαι μαθεῖν, τίς ἡ τῶν ὄντων γνῶσις, καὶ τίς ἡ ἐκ ταύτης ἀνύψωσις· οἱ καὶ σπουδαιῶς ζητήσαντες, ἐπὶ τὴν ὑψηλοτέραν ἀνέρχονται τοῦ λόγου διακονίαν, καὶ κηρύσσουν πᾶσι τὴν ἐκ πράξεως καὶ θεωρίας τοῦ λόγου ἀνάστασιν.

ἡζ'. Εἰκότως ὁ λόγος τὴν βραδυτητα προσονειδίζει· τοὺς ἐγγρομίζουσιν εἰς τοὺς πόνους πρακτικῆς γυμνασίας, καὶ μὴ βουλομένους μεταπειεῖν ἐκεῖθεν, καὶ πρὸς τὴν ὑψηλοτέραν ἀνελθεῖν τῆς θεωρίας ἐπιθασιν, λέγων αὐτοῖς· Ὡ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῆ καρδίᾳ, τοῦ πιστεῦν ἐπὶ τὸν δυνάμενον ἀποκαλύψαι λόγον τῆς φυσικῆς θεωρίας τοῖς κατὰ πνεῦμα περιπατοῦσι τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος. Τὸ γὰρ μὴ βούλεσθαι ἀπὸ τῶν εἰσαγωγικωτέρων ἀγῶνων ἐπὶ τοὺς τελειωτέρους μεταβαίνειν, καὶ ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ σώματος τῆς θέας Γραφῆς, ἐπὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ λόγου χωρεῖν, δείγμα ψυχῆς βραθυμίας, καὶ ἀγεύC στου τῆς πνευματικῆς ωφέλειας, καὶ φθοροῦσης δεινῶς τῆ ἑαυτῆς προκοπῆς, ἣτινι οὐ μόνον ῥηθίσσεται, ὡς ἐσθεσμένην τὴν ἰδίαν φερούση λαμπάδα, Ὡπαγε ἀγράφσον ἔλαιον ἀπὸ τῶν πωλούντων, ἀλλὰ πρὸς τὸ κλεισθῆναι αὐτῆ τὸν νυμφῶνα, καὶ, Ὡπαγε· οὐκ οἶδά σε πόθεν εἶ.

ἡη'. Ὅταν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ἐν τῇ καταπεσοῦσῃ ψυχῇ, ὡς ἐν πόλει παραγένηται Βηθανίᾳ, τὸν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας τεθνεῶτα νοῦν αὐτῆς, καὶ τεθαμμένον ὑπὸ τὴν φθορὰν τῶν παθῶν ἐξαναστήσων, τότε ἡ φρόνησις, καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆ λύπη βεβαπτισμένα· τῆς νεκρώσεως τοῦ νῶς οἶα δὴ θρηνοῦσαι, προσουπαντῶσιν αὐτῷ, καὶ φασιν· Εἰ ἡς ὡδε παρ' ἡμῖν τηρούμενός τε καὶ φυλαττόμενος, οὐκ ἂν ὁ ἀεὶ φῶς ἡμῶν νοῦς ἐτεθνήκει ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας. Ἐνθεν τοι D ἡ μὲν δικαιοσύνη θρέψαι τὸν λόγον διὰ πολλῆς μερίμνης καὶ ἐργασίας σπεύδει τῶν ἀρετῶν, καὶ τράπεζαν αὐτῷ ποικίλην, καὶ πολυειδῆ κακοπαθείας τεθῆναι φιλοτιμεῖται· ἡ φρόνησις δὲ τῶν ἄλλων πασῶν ἀλογήσασα φροντίδων, καὶ τῆς ἐπιπόνου κακοπαθείας, ἐπὶ τὴν νοερὰν ἐργασίαν, καὶ τὰς νοερὰς κινήσεις τοῦ λόγου, καὶ τὴν τῶν νοημάτων τῆς αὐτοῦ θεωρίας ἀκρόασιν παρακαθέζεσθαι κέκρικε. Διὸ καὶ τὴν μὲν, ἀποδέχεται καλῶς ἀγωνιζομένην ὁ λόγος, θρέψαι αὐτὸν τῆ τραπέζῃ φιλοτιμίας τῆς πολυειδοῦς καὶ ἐμπράκτου φιλοσοφίας, ἀλλὰ περὶ πολλὰ μεριμνῶσαν εἶδη κακοπαθείας, καὶ πρὸς τὸ ἐν ὀλίγοις

manumque porrigit auxiliatricem, ad acquisitionem omnis virtutis. Illis vero in agonibus pietatis proficientes, et ad impassibilitatem per humilitatem devenientes, non vult Verbum tot laboribus virtutum fessos ibidem consistere, sed procedere ulterius et ad contemplationem ascendere : unde cibans eos in mensura pane plusquam sufficienti lacrymarum, per lumen compunctionis benedicit ; eorumque intelligentiam aperit ad penetranda profunda divinarum Scripturarum, indeque naturas et rationes rerum perspicendas, et statim sese ab eis retrahit, ut illi resurgant ac diligentius inquirere discant quæ sit scientia rerum, et quæ proveniens ex hac elevatio : qui quidem diligentibus inquisitione facta, ad sublimius ascendunt verbi ministerium, et prædicant omnibus Verbi resurrectionem ex praxi ac theoria.

97. Convenienter Verbum tarditatem cordis exprobrat illis qui morantur in laboribus practicæ exercitationis, nec volunt inde divertere, et ad altiolem ascendere theoriæ gradum, dicens illis : O stulti et tardi corde ad credendum in eum qui potest physicæ theoriæ verba revelare illis qui spiritu perambulant profunda Spiritus ¹⁶. Nolle enim ab initialibus agonibus ad perfectiores transire, et a corporali divinæ Scripturæ littera ad mentem et sensum verhorum progredi, est signum animæ pigræ et spirituales fructus non gustantis, sique ipsius profectui invidentis : cui, utpote exstinctam ferenti suam lampadem, non solum dicitur : « Recede, eme oleum a venditoribus », sed quia clausa est ipsis Sponsi janua : « Recede, nescio te unde sis ¹⁷. »

98. Quando Verbum Dei in anima delapsa, velut in civitate Bethania commoratur, spiritum ejus peccato mortuum et in cupiditatum corruptione sepultum resuscitans, tunc prudentia et justitia, dolore inundatæ, ac veluti gementes de morte spiritus, occurrunt illi, et dicunt : Si fuisses hic apud nos custoditus et conservatus, frater noster spiritus non fuisset mortuus peccato ¹⁸. Inde justitia nutrire Verbum per multam curam et operationem virtutum festinat, et variis refertam cibus mensam macerationis ei satagens apponit ; prudentia autem, omnes alias negligens curas laboriosamque macerationem, ad intellectualem operationem, spiritualesque motus verbi interni, et cogitationum contemplationis ipsius auditionem assidere maluit. Itaque priorem bene excipit Verbum studiosè laborantem ad apponendas sibi dapes in mensa multiformis practicæque philosophiæ, sed circa plurimos sollicitam patiendi modos, et ad parum utilia semper distractam reprehendit, cum unum requiratur ad necessitatem et ministerium

¹⁶ Luc. xxiv, 25. ¹⁷ Matth. xxv, 9. ¹⁸ ibid. 12. ¹⁹ Joan. xi, 21.

Verbi, nempe malas cogitationes subjicere bonis, terrenumque sensum animæ in spiritualem laboribus virtutis convertere; posteriorem vero laudat et naturaliter sibi identificat, quia optimam partem elegit scientiæ spiritus, per quam res humanas supervolans, scrutatur profunda Dei⁹⁹, unde margaritam verbi sapienter emit, absconditosque thesauros perspicit spiritus, et inenarrabili exsultat gaudio, quod non auferetur ab ea.

99. Mens cupiditatibus enecta, et gratia Verbi Dei vivificata, sublato duritiæ cordis lapide, solvitur vinculis peccati corruptriciumque cogitationum a discipulis Verbi, qui sunt timor pœnarum et labores virtutis, et lumine fruens vitæ futuræ, in impassibilitatem abire sinitur; indeque in throno sensuum sedens, facta oblatione munda secretissimo abdita mysterio, vivit cum Christo, et cum eo a terra in cœlo ascendens, conregnat Christo in Dei Patris regno, ubi desideria ejus explentur.

100. Futura mentis a corpore soluti restauratio cuique athletæ legitime certanti ad mediumque progressu et perfecto ad mensuram ætatis plenitudinis Christi¹⁰¹ clara et manifesta sit ex confidentia et instinctu Spiritus sancti. Exsultatio autem perpetua in æterna luce est felicitas illius hæreditatis, et lætitia ineffabilis circumfundit corda eorum qui legitime his in terris decertant, eosque amplectitur Spiritus sancti gaudium, quod, juxta vocem Domini¹⁰², non auferetur ab eis. Quem igitur hic sua Paracletus gratia dignatus est, quique uberes ejus fructus cultura virtutum percepit, ac divinis ejusdem donis ditatus est, lætitia repletus et perfecta charitate, quia nempe omnem foras misit timorem, cum gaudio a vinculis corporis solvitur, et cum exsultatione recedit a visibilibus, quibus sui eum viventem sensus alligabant, et cum ineffabili lætitia requiescit in lumine, ubi lætantium omnium habitatio est: quanquam sæpe nonnulli, in ipsa vinculi solutione et nexus recisione, corporis patiuntur dolores, mulierum instar ægre parturientium.

⁹⁹ I Cor. II, 10. ¹⁰¹ Ephes. IV, 13. ¹⁰² Joan. XVI, 22.

ἠωφέλιον ἀπασχολουμένην αἰεὶ ἐπιμέμεται· ἐνδὸς ἔντος τοῦ ζητουμένου εἰς χρεῖαν καὶ θεραπείαν τοῦ λόγου, τοῦ τῷ κρείττονι λογισμῷ καθυποτάξαι τὸ χεῖρον, καὶ τὸ χοικὸν φρόνημα τῆς ψυχῆς μεταβαλεῖν εἰς πνευματικόν, τοῖς ἰδρώσι τῆς ἀρετῆς· τὴν δὲ, καὶ προσεπαινεῖ, καὶ φυσικῶς οἰκεῖοῦται, ὡς ἐκλεξαμένην τὴν ἀγαθὴν μερίδα τῆς τοῦ πνεύματος γνώσεως· δι' ἧς τῶν ἀνθρωπίνων ὑπεριπταμένη πραγμάτων, ἐπὶ τὰ θεῖα βάθη χωρεῖ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν μαργαρίτην ἐκεῖθεν τοῦ λόγου καλῶς ἐμπορεύεται, καὶ τοὺς ἀποκρύφους θησαυροὺς κατοπτεῖται, καὶ τὸν Πνεύματος, καὶ ἡ ἀφρατος αὐτῆς χαρὰ ἐπιγίνεται, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθῆσεται ἀπ' αὐτῆς.

100'. Ὁ νοῦς ὁ νεκρωθεὶς ὑπὸ τῶν παθῶν, καὶ τῆς ἐπιδημίας ζωοποιηθεὶς τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τὸν τῆς κωρώσεως λίθον ἀποσεισάμενος, λύεται τῶν σειρῶν τῆς ἀμαρτίας, καὶ τῶν φθοροποιῶν λογισμῶν, παρὰ τῶν ὑπηρετῶν τοῦ λόγου· τοῦ φόβου, φημί, τῆς κολάσεως, καὶ τῶν πόνων τῆς ἀρετῆς, καὶ τοῦ φωτὸς τῆς μελλούσης ἀπολαύσεως ζωῆς, ἀπολύεται εἰς ἀπάθειαν· κάκειθεν ἐπὶ τὸν θρόνον κεκαθικῶς τῶν αἰσθήσεων, καὶ ἱεουργήσας καθαρῶς ἐκ τῆς ἐποπτείας μυστήριον, συνδιαίτθεται τῷ λόγῳ, καὶ συναπελθὼν αὐτῷ εἰς οὐρανοὺς ἀπὸ γῆς, συμβασιλεύει Χριστῷ ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς καὶ Θεοῦ βασιλείᾳ, καταπαύσας τὰς ἐφέσεις πάσας αὐτοῦ.

101'. Ἡ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ σώματος ἐκεῖθεν ἀποκατάστασις, ἐκάστῳ τῶν σπουδαίων νομίμως ἀθλοῦντι, καὶ πρὸς τὸ μέσον προκόπτοντι, καὶ τελειομένῳ εἰς μέτρον ηλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, δῆλη καὶ φανερά γίνεται ἐκ πληροφορίας καὶ ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος. Ἡ δὲ χαρὰ, αἰώνιός ἐστιν ἐν φωτὶ αἰδίῳ, ἡ μακαριότης ἐκεῖνης τῆς ληξεως, χαρὰ δὲ ἀληκτος περιλαμβάνει τὰς καρδίας τῶν ἀγωνιζομένων νομίμως ἐνταῦθα, καὶ καταφιλεῖ αὐτοὺς ἡ εὐφροσύνη τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἥτις, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, οὐκ ἀφαιρεθῆσεται ἀπ' αὐτῶν. Ἄρα ὁ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Παρακλήτου ἐντεῦθεν ἀξιωθεὶς, καὶ τῶν καρπῶν κατατροφήσας αὐτοῦ τῇ γεωργίᾳ τῶν ἀρετῶν, καὶ καταπλουτήσας αὐτοῦ τὰ θεῖα χαρίσματα, χαρᾶς ἐμπλῶς ὢν, καὶ πίστεως ἀγάπης· φόβου δηλονότι παντὸς δραπετεύσαντος, ἐν χαρᾷ τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος λύεται, καὶ μετὰ χαρᾶς ἀπαίρει τῶν ὀρωμένων, ὧν καὶ περιῶν τῆς αἰσθήσεως προελύθη· καὶ εἰς χαρὰν ἀνεκλάητον καταπαύει φωτὸς, ἐνθα πάντων εὐφραϊνομένων ἡ κατοικία· εἰ καὶ τὸ σῶμα πολλὰκις ὠδίνον ἐν τῇ λύσει καὶ τῇ τομῇ τῆς ἐνώσεως, ἐν τισὶ πάσχει, κατὰ τὰς δυστόκους τῶν γυναικῶν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΤΡΙΤΗ ΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΩΣΕΩΣ ΒΙΟΥ.

EJUSDEM

GNOSTICORUM CAPITUM CENTURIA TERTIA

DE CHARITATE ET PERFECTIONE VITÆ.

α. Νοῦς ἀπάθης ἐστὶν ὁ Θεός, ὑπὲρ πάντα νοῦν Ἀ καὶ πᾶσαν ἀπάθειαν· φῶς, καὶ πηγὴ φωτὸς ἀγαθοῦ· σοφία, λόγος, καὶ γνῶσις, καὶ σοφίας, λόγού, καὶ γνώσεως χορηγός. Οἷς οὖν ἐδόθη ταῦτα ἐκ καθαρότητος, καὶ ἐν οἷς ἐπιθεωρεῖται πλουσίως, τοῦτοις ἀνασωθὲν καὶ τὸ κατ' εἰκόνα, τετρήρηται, ὡς εἶναι αὐτοὺς ἐντεῦθεν υἱοὺς Θεοῦ, ἀγομένους, κατὰ τὸ εἰρημένον, ὑπὸ τοῦ Πνεύματος· « Ὅσοι Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι εἰσὶν υἱοὶ Θεοῦ. »

β. Ὅσοι, κόνις ἀσκήσεως, καθαρῶς ἑαυτοὺς ἀπειργάσαντο ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, δοχεῖα τῆς ἀθανάτου γεγονάσι φύσεως διὰ τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Οἱ δὲ γε περβακότες εἰς τοῦτο, φωτὸς εἰσὶν ἀγαθοῦ ἔμπλοιοι, ἐξ οὗ γαλήνης ἐν εἰρήνῃ τὴν καρδίαν πληροῦμενοι, ἐρεύχονται λόγους ἀγαθοῦς, καὶ ἡ σοφία Θεοῦ πηγάζει ἀπὸ τῶν χειλέων αὐτῶν, ἐν γνῶσει θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ἀθλόωτος, τὰ βῆθη τοῦ Πνεύματος ἐξηγούμενος. Κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος, ἀπαξ ἐνωθέντων τῷ Θεῷ, καὶ τὴν καλὴν ἀλλοιωθέντων ἀλλοίωσιν.

γ. Ὁ τῇ ἐκθύμῳ σπουδῇ πρὸς τὸ θεῖον ἀπευθυνόμενος ἐμπόνως, ἀπόμοργμα τῆς εἰκόνης ἐκείνου, ταῖς ἀρεταῖς, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος γίνεται· αὐτὸς μὲν ἐν τῷ Θεῷ, ὁ δὲ Θεὸς ἐν αὐτῷ ἀναπαυόμενος κατὰ ἀνάκρασιν, ὡς εἶναι καὶ φαίνεσθαι αὐτὸν μὲν ἐντεῦθεν, εἰκόνα τῆς θείας μακαριότητος, ἐν τῷ πλούτῳ τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, καὶ θέσει Θεόν, Θεὸν δὲ τελετάρχην τῆς αὐτοῦ τελειότητος.

δ. Οὐκ ἐκ τῆς ὀργανικῆς τοῦ σώματος θέσεως, ἀγνοίᾳ φερόμενος εἶποι τις, κατ' εἰκόνα Θεοῦ τὸν ἀνθρώπον, ἀλλ' ἐκ τῆς νοερᾶς φύσεως τοῦ νοὸς τῆς μὴ περιγεγραφομένης ὑπὸ τοῦ βριθόντος κάτω σώματος. Ὅσπερ γὰρ ἡ θεία φύσις ἐξω πάσης κτισσεως

1. Deus est Spiritus impassibilis, omnem superans spiritum omnemque impassibilitatem; lumen, et fons bonæ lucis; sapientia, ratio ac scientia, et sapientiæ, rationis ac scientiæ dux. Quibus igitur hæc propter puritatem data sunt, et in quibus abundanter reperiuntur, illis cœlitus asservatur similitudo imaginis, ita ut sint abhinc filii Dei, acti Spiritu sancto, juxta effatum: « Quicumque Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei⁶³. »

2. Quicumque laboribus ascésis seipso mundarunt ab omni labe carnis et spiritus, receptacula immortalis naturæ facti sunt per Spiritus sancti charismate. Qui autem huc pervenerunt, pleni sunt lumine sacro, tandem sereno ac pace ipsorum cor repletum eructat verba bona, et sapientia Dei fluit a labiis eorum, in scientia divinarum humanarumque rerum, et lingua eorum pura narrat profunda Spiritus sancti. Adversus hujusmodi non est lex, ubi semel Deo uniti sunt et pulchra mutatione mutati.

3. Qui diligenti cura ad Deum laboriose tendit, similitudo imaginis ejus sit virtutibus animæ et corporis, ipse nempe in Deo et Deus in ipso manet per modum commistionis, ita ut ille sit et videatur exinde imago divini beatitudinalis, deus Spiritus dives, et gratia Deus, Deus autem perfectionis ejus sit auctor.

4. Non per organicam corporis constitutionem, sicut diceret aliquis ignorantia ductus, homo est imago Dei, sed per intellectualem animi naturam quæ non circumscribitur corpore ad inanimata vergente. Sicut enim natura divina, quæ est extra

⁶³ Rom. viii, 14.

omnem creationem et massam, non circumscriptur, cum sit infinita et incorporalis, super omnem substantiam et rationem, sine qualitate et quantitate, intangibilis, invisibilis, immortalis, incomprehensibilis, unoverbo nullatenus a nobis intellecte: sic ab eo data nobis natura intellectualis, cum non circumscriptur, et sit extra hujus mundi massam, incorporalis est, invisibilis, intangibilis, incomprehensibilis, et imago immortalis æternæque illius gloriæ.

5. Deus cum prima sit intelligentia, quatenus Rex omnium, in seipso habet Verbum sibi consubstantiale et Spiritui sancto coæternum: neque a Verbo et Spiritu separatus unquam, quia natura est indivisibilis, neque cum eis confusus, quia personæ in eo sunt simul distinctæ et inconfusæ. Unde ex propria substantia Verbum naturaliter generans a seipso non egreditur; cum a seipso separari nequeat; Verbum autem connaturalem sibi et coæternum habet Spiritum, ex Patre ante sæcula procedentem, et a genitore non separatur; una enim utrique natura et indivisa: quancum tamen, ob distinctionem hypostasion, dividitur in personas, et Trinitatis nomine celebratur, Pater, Filius et Spiritus sanctus, qui quidem, quatenus una natura et Deus unus, nunquam a coæterna exeunt substantia et natura. Vide igitur hujus Dei personis trini et natura unius, creatum ab ipso hominem esse imaginem, parte intelligibili, non parte visibili, et immortalis ac permanente, non mortali ac dissolubili.

6. Quemadmodum Deus, qui Spiritus est et supra creaturas a se in sapientia factas exaltatus, actu permanenti generans Verbum ad illarum perseverantiam, et ad virtutem earum mittens, ut scriptum est, sanctissimum suum Spiritum, est extra et intra omnia: sic et homo divinæ naturæ particeps, cum sit imago illius quoad partem intelligibilem intellectualis incorporeæque et immortalis animæ, et intellectum habeat rationem ex suasubstantia naturaliter generantem (ab intellectu autem et ratione conservatur omnis virtus corporis), est extra et intra materiam cunctaque visibilia. Et sicut illius Creator separari nequit a suis hypostasibus, id est, a Verbo et a Spiritu, sic et ille, quatenus anima, dividi non potest ab intellectu et ratione, unam habens naturam et substantiam corpore non circumscriptam.

7. Sicut Deus tribus constans personis, et in Patre, Filio et sancto Spiritu adoratus, tribus coalescere partibus videtur, ita et factus ad ejus imaginem homo, anima, intellectu et ratione illum adorans Deum, qui omnia ex nihilo fecit. Quæ igitur Deo secundum naturam coæterna sunt et consubstantialia, hæc et imagini ejus secundum naturam connaturalia sunt et consubstantialia, ex quibus similitudo imaginis in nobis cernitur, et per quæ imago sum Dei, licet luto et imagine commistus.

8. Aliud imago Dei, et aliud ea quæ in imagine

Α και παχύτητος οὐσα οὐ περιγράφεται, ἀόριστος και ἀσώματος οὐσα, και ὑπὲρ οὐσίαν, και λόγον ἀπεινια, ἀποιος, ἀναφής, ἀποσος, ἀόρατος, ἀθάνατος, ἀκατάληπτος, μὴ καταλαμβανόμενος τὸ σύνολον παρ' ἡμῶν· οὕτω και ἡ δοθεῖσα παρ' αὐτοῦ ἡμῖν νοερά φύσις ἀπερίγραφτος οὐσα, και ἐκτὸς τῆς τούτου παχύτητος, ἀσώματος ἔστιν, ἀόρατος, ἀναφής, ἀκατάληπτος, και εἰκὼν τῆς ἀθανάτου, και αἰδίου δόξης αὐτοῦ.

ε'. Νοῦς πρῶτος ὧν ὁ Θεός, ὡς Βασιλεὺς τοῦ παντός, ὁμοούσιον ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸν Λόγον, και μετὰ τοῦ Πνεύματος συναἰδιον· μήτε τοῦ Λόγου και τοῦ Πνεύματος ἐκτὸς γινόμενος πώποτε, διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀδιαίρετον, μήτε συγγεόμενος τούτοις, διὰ τὸ ἀσύγχυτον τῆς διαφορᾶς τῶν ἐν αὐτῷ ὑποστάσεων. Ἐνθεν τοι και τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ Λόγον φυσικῶς γενῶν ἀπὸς αὐτοῦ οὐ χωρίζεται, ἀτμητός ὧν ἑαυτοῦ, ἔχει δὲ τὸ συμφυὲς συνάναρχον αὐτοῦ Πνεῦμα, ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον προαιωνίως ὁ συναἰδιος Λόγος και τοῦ γεγεννηκότος οὐκ ἀποτέμνεται· μία γὰρ τοῖς ἀμφοτέροις ἡ φύσις, και ἀτμητός· εἰ και τῇ διαφορᾷ τῶν ὑποστάσεων, διαίρεται εἰς πρόσωπα, και Τριαδικῶς ἀνυμνεῖται· Πατήρ, Υἱός, και ἄγιον Πνεῦμα, και οὐδέποτε ταῦτα ὡς μία φύσις, και Θεός εἷς, τῆς συναἰδίου χωρίζονται οὐσίας, και φύσεως. Ταύτης οὖν τῆς τρισυπόστατου και ἐνιαίας φύσεως εἰκόνα μοι βλέπε, κατὰ τὸ νοούμενον· τὸν πλασθέντα ὑπ' αὐτῆς ἄνθρωπον, ἀλλὰ μὴ κατὰ τὸ ὄρωμενον· κατὰ τὸ ἀθάνατον, και ἀεὶ ὡσαύτως ὄν, ἀλλὰ μὴ κατὰ τὸ θνητὸν, και λυόμενον.

ς'. Καθάπερ νοῦς ὧν, και ὑπερεπέκεινα τῶν ἐν σοφίᾳ ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντων κτισμάτων ὁ Θεός, γενῶν ἀπεύστως τὸν Λόγον εἰς τὴν τούτων διαμονήν, και εἰς δύναμιν αὐτῶν ἐκπέμπων, ὡς γέγραπται, τὸ πανάγιον Πνεῦμα, ἐκτὸς ἔστι και ἐντὸς τοῦ παντός· οὕτω και ὁ τῆς αὐτοῦ θείας φύσεως μέτοχος ἄνθρωπος, εἰκὼν ὑπάρχων αὐτοῦ, κατὰ τὸ νοούμενον, τῆς νοερᾶς και ἀσώματος και ἀθανάτου ψυχῆς, και νοῦν ἔχων φυσικῶς τὸν λόγον γενῶντα ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ὅφ' ὧν πᾶσα ἡ δύναμις συντηρεῖται τοῦ σώματος, ἐκτὸς ἔστι και ἐντὸς τῆς ὕλης, και τῶν ὀρωμένων αὐτῶν· και ὡσαύτως ὁ πλάσας αὐτὸν ἀχώριστός ἔστι τῶν αὐτοῦ ὑποστάσεων, λόγου, λέγω, και πνεύματος, οὕτω και αὐτός κατὰ γὰρ τὴν ψυχὴν ἀτμητός ἔστι τοῦ νοός και τοῦ λόγου, τῆς μιᾶς φύσεως και οὐσίας τῆς ἀπεριγράφτου τῷ σώματι.

ζ'. Τρισυπόστατον τὸ θεῖον ἐν Πατρὶ, και Υἱῷ, και ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνούμενον, τρισὶν ἐπιθεωρεῖται μερισμοῖς και ἡ παρ' αὐτοῦ πλασθεῖσα εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος, ψυχῆ, νοῦ, και λόγου προσκυνῶν αὐτὸν τὸν ἐξ οὐκ ὄντων τὰ πάντα πεποιηκῆτα Θεόν· ἀ οὖν θεῶν κατὰ φύσιν συναἰδία τε και ὁμοούσια, ταῦτα και τῇ εἰκόνι αὐτοῦ κατὰ φύσιν συμφυῆ τε, και ὁμοούσια, ἐξ ὧν τὸ κατ' εἰκόνα ἐν ἡμῖν ὄραται, και δι' ὧν εἰκὼν εἰμι Θεοῦ, εἰ και τῇ πληρῷ και τῇ εἰκόνι συμφύρομαι.

η'. Ἄλλο εἰκὼν Θεοῦ, και ἔτρονον τὰ ἐπιθεωρού-

μενα τῆ εἰκόνι. Εἰκὼν γὰρ Θεοῦ, ψυχὴ νοερά, νοῦς, καὶ λόγος, ἡ μία καὶ ἀδιαίρετος φύσις· τὰ ἐπιθεωρούμενα δὲ τῆ εἰκόνι, τὸ ἀρχικὸν ἔστι, καὶ βασιλικὸν, καὶ αὐτεξούσιον. Οὕτω καὶ δόξα ἄλλο νοῦς, ἄλλο δὲ ἀξία, καὶ ἕτερον τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ, καὶ ἄλλο τὸ καθ' ὁμοίωσιν· καὶ δόξα μὲν νοῦς, τὸ ἀνωφερές, τὸ ἀεικίνητον πρὸς τὰ ἄνω, τὸ ὀξύ, τὸ καθαρόν, τὸ συνετὸν, τὸ σοφὸν, τὸ ἀθάνατον· ἀξία δὲ, τὸ λογικὸν, τὸ βασιλικὸν, τὸ ἀρχικὸν τε, καὶ αὐτεξούσιον. Τὸ δὲ κατ' εἰκόνα Θεοῦ, τὸ περὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν νοῦν, καὶ τὸν λόγον, αὐθιπόστατόν τε καὶ ὁμοούσιον, ἀδιαίρετόν τε καὶ ἀχώριστον· τῆς γὰρ ψυχῆς ἔστιν ὁ νοῦς, καὶ ὁ λόγος τῆς ἀσωμάτου, καὶ ἀθανάτου, καὶ θείας, καὶ νοεράς, ἅτινα καὶ ὁμοούσιά εἰσι, καὶ συναΐδια, μὴ τεμνόμενά ποτε ἑαυτῶν, ἢ χωρισθῆναι δυνάμενα· τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν ἔστι, τὸ δίκαιον, τὸ ἀληθές, τὸ εὐσπλαγγον, τὸ συμπαθές καὶ φιλόανθρωπον· ἐν οἷς οὖν ταῦτα ἐνεργεῖται καὶ φυλάττεται, ἐν ἐκείνοις ὁρᾶται τρανῶς καὶ τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν· κατὰ φύσιν μὲν δηλαδὴ κινουμένοις, κατὰ δὲ ἀξίαν τῶν ἄλλων ὑπερκαίμενοις.

8. Τῆς λογικῆς ψυχῆς εἰς τρία μεριζομένης, καὶ εἰς δύο θεωρουμένης. Τὸ μὲν γὰρ αὐτῆς, λογικὸν ἔστι, τὸ δὲ παθητικόν· καὶ τὸ μὲν λογικὸν αὐτῆς κατ' εἰκόνα τοῦ Κτίσαντος αὐτὴν ὄν, ἀσχετόν ἔστι καὶ ἀόρατον, καὶ ἀόριστον ταῖς αἰσθήσεσιν, ὡς ἐκτός καὶ ἐντός ὑπάρχον αὐτῶν· τούτῳ συγκοινωνοῦσα ταῖς νοεραῖς καὶ θείαις δυνάμεσι, κατὰ φύσιν εἰς Θεὸν ὡς εἰς πρωτότυπον διὰ τῆς ἱερᾶς γνώσεως τῶν ὄντων ἀνατρέχει, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ ἐν ἀπολαύσει γίνεται φύσεως· τὸ δὲ παθητικὸν αὐτῆς κατακαρματίζεται ταῖς αἰσθήσεσι, πάθεισι καὶ ἀνέσεσιν ὑποκαίμενον· τούτῳ τῆ αἰσθητικῆ, θεραπευτικῆ τε, καὶ αὐξητικῆ συγκοινωνοῦσα φύσει, ἀέρος ἀντιλαμβάνεται, ψυχρότητός τε καὶ θάλψεως, καὶ τροφῶν εἰς διαμονὴν, εἰς ζωὴν, αὐξησιν, καὶ ὑγείαν. Διδὸν καὶ τούτοις συναλλοιούμενον, ποτὲ μὲν ἐπιθυμεῖ ἀλόγους ἐπιθυμίας τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως παρακινήθην, ποτὲ δὲ παροξύνεται, καὶ ἀλόγῳ θυμῷ φέρεται, πεινᾶν τε ποιεῖ καὶ διψᾶν, λυπεῖσθαι, πονεῖν, καὶ πάλιν διαχέεσθαι, ὡς ταῖς ἀνέσεσι μὲν ἐνηδόμενον, ταῖς δὲ θλίψεσι συστελλόμενον· ὁ καὶ παθητικὸν μέρος αὐτῆς εἰκότως καλεῖται, ὡς ἐξεταζόμενον ἐν τοῖς πάθεισιν. Ὅταν οὖν τὸ θνητὸν τοῦτο καταποθῆ ὑπὸ τῆς τοῦ λόγου ζωῆς, τοῦ κρείττονος ἐκνικήσαντος, τότε καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ θνητῇ φανεροῦται σερκὶ ἡμῶν, τὴν ζωοποιὸν νέκρωσιν ἐν ἡμῖν ἐμποιοῦσα τῆς ἀπαθείας, καὶ τὴν ἀφθαρσίαν τῆς ἀθανασίας παρέχουσα, ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ Πνεύματος.

9. Ὡσπερ ὁ δημιουργὸς τοῦ παντός καὶ προτοῦ, τὰ πάντα ἐξ οὐκ ὄντων ποιήσας, τὴν γνῶσιν, τὰς φύσεις, καὶ τοὺς λόγους πάντων τῶν ὄντων εἶχεν, ὡς βασιλεὺς τῶν αἰώνων, καὶ προγνώστης ἐν ἑαυτῷ· οὕτω καὶ τὸν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πλασθέντα εἰς βασιλεία τῆς κτίσεως ἀνθρώπων, πάντων ἔχειν ἐποίησε

A cernuntur. Imago enim Dei est anima intellectualis, intellectus et ratio, unicam et individuum efficientes naturam; quæ vero in imagine cernuntur, sunt principatus, regia majestas, et liberam arbitrium. Sic etiam aliud gloria intellectus, aliud dignitas, et iterum aliud quod est ad imaginem, aliud quod est ad similitudinem. Gloria intellectus est nisus ad sursum, continuus ad alta motus, subtilitas, puritas, comprehensio, sapientia, immortalitas; dignitas vero, vis ratiocinandi, regia majestas, principatus et liberum arbitrium. Quod est ad imaginem Dei habere animam, intellectum et rationem per se subsistentes, consubstantiales, indivisibiles et inseparabiles: namque ad incorpoream, immortalem, divinam et intellectualem animam pertinent intellectus et ratio, quæ consubstantialia sunt et coæterna, nec dividi a se invicem aut separari possunt; quod autem est ad similitudinem Dei, est justitia et veritas, misericordia, compassio et humanitas. Qui igitur hæc operantur et custodiunt, illos clare liquet esse ad imaginem et ad similitudinem, quippe qui secundum naturam moventur et dignitate aliis antecellunt.

9. Anima rationalis tripartita iterum in duas dividitur partes, quarum una est rationalis, et altera passionalis. Pars ejus rationalis, cum ad imaginem sui Creatoris sit, independens est et invisibilis nec circumscripta sensibus, utpote extra intraque hos versata: per illam anima communicans intellectualibus divinisque potestatibus, naturaliter ad Deum tanquam ad prototypum duce sacra rerum scientia tendit, divinæque naturæ sit particeps. Pars autem illius passionalis minutatim dissecatur, sensibus, cupiditatibusque ac voluptatibus subjacens: per hanc anima sensibili nutritionisque et augmentis capaci naturæ communicans, suscipit aerem, frigus, calorem, et ceteros ad conservationem, vitam, incrementum et sanitatem. Ideoque ista pars, cum his commutata, a motu naturali devia, modo irrationabiles concupiscit concupiscentias, modo exasperatur, et insana exardescit ira, et famem parit ac sitim, dolorem, pœnam, et rursus exhilarat, utpote deliciis oblectata, tribulationibus vero attrita: quæ quidem animæ pars convenienter passionalis dicitur, quia circa passiones versatur. Cum autem mortale hoc absorptum fuit a rationis vita, et bonum prævaluit, tunc vita Jesu manifestatur in mortali carne nostra, vividam in nobis producit impassibilitatis mortificationem, et incorruptionem immortalitatis nobis sufficiens in gratia Spiritus.

10. Quemadmodum Creator omnium, qui omnia ex nihilo fecit, antea scientiam naturasque et rationes omnium entium habebat, ut Rex sæculorum et in seipso præsciens: sic et ad imaginem suam in regem creationis plasmatum hominem, voluit in seipso habere omnium entium rationes, naturas

et scientiam. Itaque hic in sua plasmatione habet ex terra siccum et frigidum humoris, calidum humidumque sanguinis ex aere et igne, humidum et frigidum phlegmatis ex aqua, ex plantis habitatem ad crescendum, ex animalibus plantis nutritionis capacitatem; ex angelis intelligentiam et rationem, a Deo spiritum immaterialem, incorporeamque et immortalem animam, in intellectu et ratione et in virtute Spiritus sancti subsistentem et viventem.

11. Ad similitudinem Dei qui nos ad imaginem et similitudinem suam fecit, sumus per virtutem et intelligentiam; obumbravit enim caelos virtus ejus, et intelligentia ejus plena est terra. Virtus autem Dei est justitia, et sanctitas, et veritas, sicut dicit David: « Justus es, Domine, et veritas tua in circuitu tuo ⁸⁶. » Et iterum: « Justus et sanctus Dominus ⁸⁷, » propter rectitudinem et dulcedinem; nam « Dulcis et rectus Dominus ⁸⁸, » propter verbum sapientiae et verbum scientiae, haec enim ei insunt; et sapientia et Verbum dicitur; propter sanctitatem et perfectionem, ut ipse dicit: « Estote perfecti, sicut et Pater vester caelestis perfectus est ⁸⁷; » — « Sancti estote, quia ego sanctus sum ⁸⁹; » propter humilitatem ac mansuetudinem; « Discite a me, inquit, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris ⁹⁰. »

12. Cum imago Dei sit intellectus noster, quod suum est in se habet, quando intra proprios limites manet, nec recedit a suamet dignitate ac natura. Itaque amat quasi commorari in iis quae ad Deum spectant, illique uniri quaerit a quo sumpsit exordium, per quem movetur, et ad quem naturalibus tendit proprietatibus, et eum imitari cupit misericordia et simplicitate. Unde et ipse Verbum interior generans, ut novos caelos informat animas contribulium hominum, easque consolidat constanti virtutum praxi, et gignit illas spiritu oris sui, vires ipsis suppeditans adversus perniciosas cupiditates; sicque videtur et ipse opifex intellectualis creaturae, et suum vastique orbis Deum imitatur, ac desuper hanc vocem clare audit: « Qui facit dignum de indigno, velut os meum erit ⁹¹. »

13. Qui in naturali intellectus motu et in rationis dignitate perseverat, purus a materia servatur, ornatur mansuetudine, humilitate, charitate et misericordia, et fulgoribus sancti Spiritus illustratur; sublimibus autem contemplationibus intentus, ad scientiam pervenit auditorum Dei mysteriorum, et sermone sapientiae iis qui haec audire possunt benigne ministrat, non sibi soli multiplicans talentum, et proximo: hujus possidendi participem faciens.

τῶν ὄντων, τοὺς λόγους, τὰς φύσεις, καὶ τὴν γῶσιν ἐν ἑαυτῷ. Τοῖνον καὶ τὸ μὲν ξηρὸν καὶ ψυχρὸν τοῦ χυμοῦ, ἐκ γῆς ἔχει κατὰ τὴν πλάσιν αὐτοῦ, τὸ δὲ θερμὸν τοῦ αἵματος καὶ ὑγρὸν ἐξ ἀέρος, καὶ ἐκ πυρὸς, τὸ δὲ ὑγρὸν τοῦ φλέγματος καὶ ψυχρὸν ἐξ ὕδατος, καὶ ἐκ μὲν τῶν φυτῶν, τὰ ἀξητικῶν, ἐκ δὲ τῶν ζωοφύτων, τὰ θρεπτικῶν, ἐκ δὲ τῶν ἀλόγων ζῶων τὰ παθητικῶν, ἐκ τῶν ἀγγέλων τὰ νοερῶν τε καὶ λογικῶν, παρὰ δὲ Θεοῦ τὴν πνοὴν αὐτὴν τὴν αὔλον, τὴν ἀσώματον, καὶ ἀθάνατον ψυχὴν, τὴν ἐν νῷ καὶ λόγῳ θεωρουμένην, καὶ ἐν δυνάμει Πνεύματος ἁγίου, εἰς τὸ εἶναι, καὶ ζῆν.

ια'. Καθ' ὁμοίωσιν ἔσμεν Θεοῦ τοῦ ἡμᾶς κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν πλαστουργήσαντος, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς καὶ συνέσεως· ἐκάλυψε γὰρ οὐρανοῦς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ. Ἀρετὴ δὲ Θεοῦ, ἡ δικαιοσύνη, καὶ ὁσιότης, καὶ ἡ ἀλήθεια, καθὰ φησὶν ὁ Δαβὶδ· « Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλιψ σου. » Καὶ πάλιν· « Δίκαιος καὶ ὁσιος ὁ Κύριος, ἀπὸ τῆς εὐθύτητος καὶ χρηστότητος· χρηστὸς γὰρ καὶ εὐθύς ὁ Κύριος, ἀπὸ τοῦ λόγου τῆς σοφίας, καὶ τοῦ λόγου τῆς γνώσεως· ἐν αὐτῷ γὰρ εἰσι ταῦτα, καὶ σοφία καὶ λόγος καλεῖται, ἀπὸ τῆς ἀγιοσύνης, καὶ τελειότητος, ὡς αὐτὸς φησὶ· « Γίνεσθε τέλειοι, ὅτι ὁ Πατήρ ὑμῶν οὐράνιος τέλειός ἐστι· γίνεσθε ἅγιοι, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι· » ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, καὶ πραότητος· « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, » φησὶν, « ὅτι πραδὸς εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσεσθε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. »

ιβ'. Εἰκὼν Θεοῦ ὧν ὁ ἡμέτερος νοῦς, τὸ οἰκεῖον ἐν ἐαυτῷ ἔχει, ὅταν ἐν τοῖς ἰδίῳις μένη, καὶ μὴ πόρρω τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας κινήται καὶ φύσεως. Διὸ φιλεῖ πως ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ ἐμφιλοχωρεῖν, καὶ αὐτῷ ἐνοῦσθαι ζητεῖ ἐξ οὗ τὴν ἀρχὴν ἔσχε, καὶ δι' οὗ κινεῖται, καὶ πρὸς ὃν ἀνατρέχει ταῖς φυσικαῖς ἰδιότησι, καὶ αὐτὸν μιμεῖσθαι ποθεῖ τῷ φιλανθρώπῳ καὶ τῇ ἀπλότῃ· ἔνθεν τοι καὶ αὐτὸς τὸν λόγον γενῶν, ὡς ἄλλους οὐρανοῦς τὰς ψυχὰς ἀναπλάττει τῶν ὁμοφύλων ἀνθρώπων, καὶ στερβὰς αὐτὰς δι' ὑπομονῆς τῶν ἐμπράκτων ἀποτελεῖ ἀρετῶν, καὶ ζωογονεῖ ταῦτα; τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, δύνάμει κατὰ τῶν ὀλεθρίων παθῶν ἐμπαρέχων αὐταῖς, καὶ οὕτως ἔρπεται δημιουργὸς καὶ αὐτὸς τῆς νοητῆς κτίσεως, καὶ τοῦ μεγάλου κόσμου τὸν αὐτοῦ μιμούμενος εἰκότως Θεόν· καὶ ἀκούει τρανῶς ἀνωθεν· « Ὁ ἐξάγων ἀξίον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσται. »

ιγ'. Ὁ ταῖς κατὰ φύσιν κινήσει τοῦ νοῦς, καὶ τῇ ἀξίᾳ ἐπιμένων τοῦ λόγου, καθαρὸς ἀπὸ τῆς ὕλης διατηρεῖται, καὶ κατακοσμεῖται πραότητι, ταπεινοφροσύνη, ἀγάπη καὶ συμπαθείᾳ, καὶ ὑπὸ τῶν ἐλάμφσεων τοῦ ἁγίου καταφαιδρύνεται Πνεύματος· ταῖς ὑψηλαῖς δὲ θεωρίαις ἐνατενίζων, ἐν γνώσει γίνεται τῶν κεκρυμμένων τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, καὶ διὰ λόγου σοφίας τοῖς ἀκούειν δυναμένοις ταῦτα φιλαγάθως διακονεῖ, οὐχ ἑαυτῷ μόνον πολυπασιάζων τὸ τάλαντον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πλησίον τῆς τούτου μεταδιδοῦς ἀπολαύσεως.

⁸⁶ Psal. lxxxviii, 9. ⁸⁷ Psal. v, 8. Jerem xxxi, 27. ⁸⁸ Psal. xxiv, 8. ⁸⁹ Matth. v, 48. ⁹⁰ Levit. xix, 12. ⁹¹ Matth. ii, 23. ⁹² Job xiv, 4.

ιδ'. Ὁ τὸ ἐν τῆς δυάδος ὑπερκουφίστας, καὶ ταύτης ἄλλοθεν ἔργασάμενος τὴν ταύτων εὐγένειαν, ἄλλοθεν εὐρεν ἐν ἄλλοις πνεύμασι τὸ πολλαίωμα, πνεῦμα καὶ αὐτὸς νοερὸν γεγονώς, εἰ καὶ μέσον ὄραται τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀναστρεφόμενος σώματι.

ισ'. Ὁ τῆ τοῦ ἐνὸς ἀξίως, καὶ φύσει τῆς δυάδος καθυποτάξας δουλείαν, τὴν ἄπασαν κτίσιν τῷ Θεῷ καθυπέταξεν, εἰς ἐν τὰ δεισιώτα συνάψας καὶ εἰρηνοποιήσας τὰ σύμπαντα.

ισγ'. Μέχρις ἂν πρὸς ἑαυτὴν ἡ φύσις τῶν ἐν ἡμῖν δυνάμεων ἀτάκτως ἔχη, καὶ εἰς πολλὰς ἑτερότητας διασπιδνάται, ἀμέθεκτοί ἐσμεν καὶ τῶν ὑπερφυῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ· τούτων δὲ οὐκ ἀμέθεκτοί, πόρρω παρὰ καὶ τῆς μυστικῆς ἱερουργίας τοῦ ἑπουρανίου θυσιαστηρίου τῆς κατὰ τὴν νοερὰν τελομένης τοῦ νοῦς ἑργασίαν ἱστάμεθα. Ἐκὰν δὲ διὰ πολλῆς σπουδῆς τῶν ἱερῶν ἀγώνων τῆς προσύλου κακίας ἐκκαθαρθώμεν, καὶ εἰς ἐν τὰς ἑτερότητας ἡμῶν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος δυνάμεως ἐπισυνάξωμεν, τνηκαῦτα καὶ τῶν ἀποβρήτων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ ἐν μεθέξει γινόμεθα, καὶ τὰ θεία μυστήρια τῆς μυστικῆς τοῦ νοῦς ἱερουργίας εἰς τὸ ὑπερουράνιον, καὶ νοερὸν τοῦ Θεοῦ θυσιαστήριον, ἀξίως τῷ λόγῳ καὶ Θεῷ ἀναφέρομεν, ὡς ἐκόπται καὶ ἱερεῖς τῶν ἀθανάτων μυστηρίων αὐτοῦ.

ισδ'. Ἡ σὰρξ· ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, καὶ το πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς, καὶ μάχη τίς ἐστὶν ἐν ἀμφοτέροις ἀκήρυκτος, ὅπως θάτερον κατὰ τοῦ θατέρου τὰ νικητήρια ἔχη, καὶ ὑφ' ἑαυτὸ τὸ κράτος ἀγάγεται· αὕτη ἑτερότης ἐν ἡμῖν λέγεται, καὶ στάσις, καὶ ῥοπή, καὶ ζυγὸς, καὶ ἀμφιγυῖς πάλη, δι' ἧς ἡ ψυχὴ μερίζεται ἐνθα ἂν τὴν ῥοπήν ὁ νοῦς δῶ, εἰς πρᾶγμα τι κατὰ πάθος ἀνθρώπινον.

ιςε'. Ἔως τοῖς ἀστάτοις τῶν λογισμῶν μερίζόμεθα, καὶ ὁ νόμος τῆς σαρκὸς ἐν ἡμῖν κρατεῖται, καὶ τηρεῖται, εἰς πολλὰ τε μέρη διασκαδανύμεθα, καὶ τῆς θείας ἐνάδος ἀποδιοπομπούμεθα, ὡς μὴ πεπλουτηκότες τὴν ταύτης ἐνότητα· ἐπὰν δὲ τὸ θνητὸν τοῦτο καταποθῆ ὑπὸ τῆς ἐνομοίου δυνάμεως, καὶ ὑπερφυοῦς ἀμεριμνίας, καὶ ὁ νοῦς ἑαυτοῦ γένηται, ὑπὸ τῶν σοφοποιῶν ἐλλάμψεων καὶ νοημάτων καταυγασθεῖς, συμπτυσσομένη [ἐν ἄλλ. συμπίσσομένη] εἰς ἐνάδα θεοειδῶς ἡ ψυχὴ, ἐν ἀντι πολλῶν ἑτεροτήτων γίνεσθαι, καὶ τῆ θείᾳ ἐπισυναχθεῖσα μονάδι, ἐν ἀπλότητι θεομιμήτως ἐνοῦται· καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ εἰς τὸ ἀρχαῖον τῆς ψυχῆς ἀποκατάστασις, καὶ ἡ πρὸς τὸ κρεῖττον ἡμῶν ἀνακαίνισις.

ισς'. Δεινὸν ἡ ἀγνοία καὶ πέρα δεινῶν, αὐτόχρομα σκότος οὐσα ψηλαφητὸν, καὶ τὰς ψυχὰς, ἐν αἷς ἂν ἐγγένηται, ζοφερὰς ἀποτελοῦσα, εἰς πολλὰ τε τὸ λογισζόμενον διαίρουσα, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς Θεὸν ἐνώσεως τὴν ψυχὴν ἀποτέμνουσα· ταύτης τὸ συναγόμενον ἄπαν, ἀλόγια ἐστίν· ἄλογον γὰρ καὶ ἀναίσθητον τὸ ἄπαν ἀπεργάζεται τὸν ἀνθρώπον, ὃν δὲ τρώπον ἡ ἀγνοία εἰς πάχος ἐπιχυθεῖσα πολλὸς βυθὸς ἔδου γίνεσθαι τῆ ὑπὸ ταύτης καμπετομένη ψυχῆ, ἐν ᾧ πᾶσα τιμωρία καὶ ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμὸς ὑπάρ-

14. Qui ex duabus naturis nostris unam alleviavit, et a dualitate liberavit ejus nobilitatem, immaterialem in immaterialibus spiritibus invenit civitatem, spiritus et ipse intellectualis factus, etsi inter cæteros homines corpore versari videtur.

15. Qui nobili divinae monadis naturæ subjecit humanæ dyadis servitutum, omnem creationem Deo subjecit, in unum quæ erant divisa reconcilians et omnia pacificans.

16. Quandiu nostræ facultates nullum habent inter se ordinem, et in multas discerpuntur discrepantias, non sumus participes supernaturalium Dei donorum; horum autem non participes, longe stamus a mystico sacrificio quod in ara celestis intellectualis operatio mentis peragit. Postquam autem multa sacrorum agonum diligentia mundati sumus a carnis nequitia, et quæ sunt in nobis divisa, in unum Spiritus virtute coegimus, tunc secretorum Dei bonorum participes sumus, et divina mysteria mystici mentis sacrificii in cœlestem spiritualemque Dei aram cum ritibus Deo Verbo dignis inferimus, ut mystæ et sacerdotes immortalium ejus mysteriorum.

17. Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem⁹¹, et secreta quædam existit inter utrumque pugna ut alterutrum de altero victoriam reportet, ac dominationem ad seipsum trahat. Hoc in nobis dicitur discordia, dissensio, proclivitas, jugum, et acerrima lucta, per quam anima dividitur, ubi animus ad aliquid humana inclinatur cupiditate.

18. Quandiu instabilibus discernimur cogitationibus, et lex carnis in nobis dominatur et conservatur, in multas dividimur partes, divinamque unitatem a nobis removemus, ut non ditati ejus unione. Cum vero mortale hoc absorptum est ab unifica vi et supernaturali securitate, et mens sui juris facta est, fulgoribus cogitationibusque sapientiæ illustrata, tunc in unitatem divino modo replicata (vel absorpta) anima, jam non pluribus coalescit discrepantibus, sed est quid unum, ac divinæ conjuncta monadi, simplicitate et unitate Deum imitatur. Et hæc est animæ restauratio in pristinum statum, et nostra in melius renovatio.

19. Horrendum et ultra omnia horrendum est malum ignorantia, quæ est reipsa caligo densissima, animas in quibus offunditur. tenebrosas reddit, rationem in multas partes distrahit, et impedit quominus anima Deo uniat. Quidquid ista congregat, est amentia, amentem enim et insensibilem totum reddit hominem. Quemadmodum autem ignorantia in massam concreta, animæ quam incurvavit profundus sit in infernum, in quo sunt pœnæ, dolor, mœstitia et gemitus: sic et divina scientia

⁹¹ Galat. v, 17.

lucida est et infinita, lumenque diffundit, et animas quæ ipsam puritate adeptæ sunt, divino illuminat fulgore, easque replet pace, tranquillitate, lætitia, sapientia ineffabili, et perfecta charitate.

20. Ubi est præsens divina lux, cum una sit et simplex, ad seipsam animas sui participes congregat et convertit, easque unit propriæ unitati, et propria perficit perfectione et in profunda Dei inducit earum intelligentiæ perspicacitatem, atque sublimium mysteriorum contemplatrices mystasque et mystagogas illas efficit. Stude igitur laboribus summam acquirere puritatem, et illorum quæ diximus adimpletionem Deo gratam in teipso clare videbis.

21. Primi laminis illustrationes animis purificatis per scientiam affulgentes, non solum eas bonas lucidasque reddunt, sed etiam per physicam contemplationem in spirituales cælos perducunt. Neque hic moratur in eis divina operatio, sed huc usque pervenit, quoad uni Deo uniantur per sapientiam et absconditorum scientiam, et in eo plura esse desinentes, quid unum fiant.

22. Primum oportet nos fieri per viam purgativam puros et mundos a carnali cogitationum nequitia, deinde intellectuales oculis lucidos effici per aliam viam seu illuminativam, quæ per mysticam et in Deo absconditam perficitur sapientiam, sicque ascendere in sacrarum scientiarum cognitionem nova et vetera per verbum habentibus aures ministrantem, et participare aliis absconditas illius mysticas cogitationes, has videlicet in piis aures derivando, et ab imperfectioribus removendo, ut non dentur sancta canibus, nec margarita verbi proiciatur ante similes porcis. animas quæ eam inutilem redderent.

23. Cum aliquis ardorem suæ animæ in sinceram fidem Deique charitatem crescere videt, tunc sciat ferri in seipso Christum, qui de terra et de visibilibus erigit ipsius animam, eique in cælos habitationem parat. Cum autem repleti gaudio cor suum advertit, et concupiscere abdita in compunctione Dei bona, tunc sciat se a divino Spiritu esse instinctum. Cum vero lumine ineffabili suam repleti mentem sentit et cogitationibus sapientiæ superioris, tunc sciat Paraclæti gratiam in suam infundi animam, ad revelandum absconditos in eo thesauros regni cælorum, et sese ut Dei palatium et templum Spiritus sancti diligenter custodiat.

24. Ad servandum absconditos Spiritus thesauros, vacandum est a rebus humanis, quod proprie quietem ratio vocat. Hæc autem quies amorem charitatis Dei ex munditia cordis et dulcedine compunctionis vehementius accendens, solvit ani-

χει, οὕτω καὶ ἡ θεία γνώσις φαιδρά πως καὶ ἀπειρος εἰς φωτοχυσίαν ὑπάρχουσα, φωτοειδεῖς τὰς ψυχὰς, ἐν αἷς ἂν διὰ καθαρότητος γένηται, θεοπροπῶς ἀπεργάζεται, καὶ πληροὶ ταύτας εἰρήνης, γαλήνης, χαρᾶς, σοφίας ἀρρήτου, καὶ τελείας ἀγάπης.

κ'. Ἡ τοῦ θεοῦ φωτὸς παρουσία ἀπλή καὶ ἐνιαλεοῦσα, πρὸς ἑαυτὴν συνάγει τὰς μετόχους αὐτῆς ψυχὰς, καὶ ἐφ' ἑαυτὴν ἐπιστρέφει, ἐνὶ τε αὐτὰς τῆ ἑαυτῆς ἐνόητι, καὶ τελειοὶ τῆ ἑαυτῆς τελειότητι, καὶ πρὸς βᾶθη θεοῦ ἀνάγει τὸ τῆς διανοίας αὐτῶν ὀπτικόν, καὶ μυστηρίων μεγάλων θεωροῦς καὶ μυστικὰς καὶ μυσταγωγούς αὐτὰς ἀπεργάζεται. Καθαρθῆναι οὖν βουλήθητι διὰ πόνων εἰς ἄκρον, καὶ ἔψει τῶν λεγομένων ἐν σοὶ ἐναργῶς, τὴν θεῶ φιλίαν ἐνέργειαν.

κα'. Αἱ γινόμεναι διὰ γνώσεως πρὸς τὰς κεκαθαρμένους ψυχὰς ἐλλάμψεις τοῦ πρώτου φωτὸς, οὐ μόνον αὐτὰς ἀγαθύνουσι καὶ φωτοειδεῖς ἀπεργάζονται, ἀλλὰ καὶ ἀνάγουσι διὰ φυσικῆς θεωρίας εἰς νοητοῦς οὐρανοῦς· καὶ οὐδὲ οὕτω ταύταις τὰ τῆς θείας ἰστανται ἐνεργείας, ἀλλ' ἔως ἐκεῖ τελειοῦν, μέχρις ἂν ἐφ' ἑλὶ διὰ σοφίας ἐνωθῶσι, καὶ γνώσεως τῶν ἀρρήτων, καὶ ἐν ἀντὶ πολλῶν ἐν αὐτῶ γένηνται.

κβ'. Πρῶτα μὲν, ἀμύγεις καὶ ἀβολώτους ἡμᾶς χρῆ γενέσθαι, διὰ καθαρτικῆς τάξεως, ἀπὸ τῆς προσύλου κακίας τῶν νοητῶν, εἶτα πεφωτισμένους καὶ ἀειλαμπᾶς, δι' ἑτέρας τάξεως τῆς φωτιστικῆς, τοὺς νοερούς ὀφθαλμούς, ἥτις διὰ τῆς μυστικῆς τελείται, καὶ ἐν θεῶ κεκρυμμένης σοφίας, καὶ οὕτως ἀναδραμεῖν εἰς τὴν τῶν ἱερῶν γνώσεων ἐπιστήμην τὴν τὰ νέα, καὶ τὰ παλαιὰ διὰ τοῦ λόγου τοῖς ἔχουσιν ὡτα διακονοῦσαν· καὶ μεταδοτικούς γενέσθαι τῶν κεκρυμμένων αὐτῆς μυστικῶν νοημάτων, εἰς ἀθεθήλους αὐτὰ δηλονότι μετοχετεύοντας ἀκοῆς, καὶ ἀπὸ τῶν ἀτελεστέρων διαστέλλοντας, ἵνα μὴ τὰ ἅγια δίδωται τοῖς κυσὶ, μηδὲ ὁ μαργαρίτης τοῦ λόγου βᾶλλῃται εἰς χοιρῶδεις ψυχὰς τὰς ἀχρειοῦσας αὐτῶν.

κγ'. Ὅταν τις τὸ διάπυρον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς περὶ τῆν ἐνδιάθετον πίστιν ὀρᾷ πλατυνόμενον, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ ἀγάπην, ἐπὶ Χριστὸν ἐπιφέρεισθαι γινωσκῶν ἐν ἑαυτῶ, τὴν ἀπὸ γῆς καὶ τῶν ὀρωμένων ἐνεργοῦντα ἀνύψωσιν τῆς αὐτοῦ ψυχῆς, καὶ εἰς οὐρανοῦς τὴν αὐτῆς ἐτοιμάζοντα κατοικίαν· ὅταν δὲ χαρὰς πληροῦσθαι τὴν αὐτοῦ καρδίαν κατανοῆ, καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ γίνεσθαι τῶν ἀπορρήτων ἐν κατανοῆσει τοῦ θεοῦ ἀγαθῶν, τότε εἰδὼς ἔστω ὑπὸ θεοῦ ἐνεργούμενον ἑαυτὸν Πνεύματος· ὅταν δὲ φωτὸς ἀρρήτου πληρούμενον ἀισθηταὶ ἐν ἑαυτοῦ νοῦν, καὶ νοημάτων σοφίας τῆς κρείττονος, τότε ἰδέτω τὴν ἐπιθυμίαν εἶναι καὶ γίνεσθαι τοῦ Παρακλήτου ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, εἰς φανέρωσιν τῶν κεκρυμμένων ἐν αὐτῶ θησαυρῶν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὡς παλάτιον θεοῦ καὶ κατοικητήριον Πνεύματος, ἀκριδῶς ἑαυτὸν φυλαττέτω.

κδ'. Ἡ φυλακὴ τῶν ἀποκρῶφον τοῦ Πνεύματος θησαυρῶν, ἡ σχολὴ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐστίν, ἣν κυρίως καὶ ἡσυχίαν ὁ λόγος καλεῖ. Αὕτη δὲ τὸν ἔρωτα τῆς τοῦ θεοῦ ἀγάπης, ἐκ καθαρότητος καρδίας καὶ ἡδονῆς κατανοῆσεως, σφειδρότερον ἐπανάπτουσα, λύσι

την ψυχὴν τῶν δεσμῶν τῶν αἰσθήσεων, καὶ τὴν ἔλευθερίαν παθεῖν τῶν τρόπων ἀσπάσασθαι. Τὰς δὲ δυνάμεις αὐτῆς μεταστρέψασα, πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἀνακαλεῖται, καὶ τὴν ἀρχαίαν αὐταῖς ἀποκατάστασιν διδῶσιν εἰς τὸ μὴ κακίας εἶναι ἐπὶ κατήγορον τῷ δημιουργῷ τῶν καλῶν ἐκ τῆς ἐπι το χειρὸν τῆς εἰκόδος παρατροπῆς καὶ κινήσεως.

κδ'. Εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην, καὶ θεῖαν τελείωσιν, ἡ εὐλογος ἀνάγει καὶ ἐπιστήμων φαιδρῶς ἡσυχία, ἐξασκουμένη δηλαδὴ, καὶ μετερχομένη νομίμως. Εἰ δ' οὐκ εἰς τοσοῦτον τὴν ἀνύψωσιν ἔσχη, καὶ τὴν τελείωσιν ὁ δοκῶν ἡσυχάζειν, ἄρα τὴν νοητὴν οὐκ ἔτι καὶ τελείαν ἡσυχασὸν ἡσυχίαν· ἀλλ' οὐδὲ ἡσυχάζει ἀπὸ τῆς ἔνδον ζάλης τῶν ἀκαθέκτων παθῶν, ἕως ἂν εἰς τοῦτο ἀναδράμῃ τὸ ὕψος· μόνον δὲ τὸ σῶμα τοιχοῖς περιωρισμένον, ἢ ὄπισθαι, καὶ σπηλαιῶς ἔξει, ὅπῃ οὐκ ἀτάκτῃ καὶ πλανωμένῃ κατατριβόμενον.

κε'. Ψυχαὶ αἱ εἰς ἄκρον ἐλάσασαι καθαρότητος, καὶ εἰς ὕψος ἀναδραμοῦσαι μέγα σοφίας καὶ γνώσεως, τοῖς Χερουθίμ τοῖσιν ἀμέσως πως, διὰ τῆς αὐτῶν ἐπιστήμης τῇ πηγῇ πλησιάζουσαι τῶν καλῶν. Κάκειθεν τὴν τῆς εὐθείας ἐποπτείας ἐκφαντορίαν καθαρῶς εἰσδεχόμεναι, ἧς καὶ μόναι τῶν Χερουθίμ αἱ δυνάμεις ἀμέσως πρὸς τῆς θεαρχίας αὐτῆς καταλαμβάνονται τὰ πολλὰ, ὡς ἔφη τις, τῶν θεῶν θεωριῶν, καθ' ὑπερτάτην ἀνάτασιν.

κς'. Καθάπερ αἱ πρῶται τῶν ἄνω δυνάμεις, αἱ μὲν αὐτῶν θερμότεραι εἰσι, καὶ ὀξύτεραι περὶ τὰ θεῖα, καὶ ἀκατάληκτον περὶ ταῦτα τὸ ἀεικίνητον ἔχουσι· αἱ δὲ, θεοπτικώταται, γνωστικαὶ, καὶ σοφώταται· καὶ τοῦτο ἡ θεῖα ἔξει, τὸ αὐτὰς περὶ ταῦτα κινεῖσθαι αἰ· οὕτω καὶ αἱ τοιαῦται ψυχαὶ θερμότεραι εἰσι περὶ τὰ θεῖα, καὶ ἴαν ὀξύτεραι, σοφαί τε, καὶ γνωστικαί, καὶ ταῖς μυστικαῖς θεωρίαις ἀνατακτικώταται, αἷς ἔδον κατὰ δύναμιν καὶ θεῖαν ἔξιν, ἢ περὶ τὸ θεῖον ἀεικίνησία καὶ ἀκλινής ἰδρυσις καὶ μονή. Καὶ πρὸς τούτοις, ἡ δεκτικὴ τῶν ἐλλάμψεων ἔξει, μεθ' ἧς τοῦ ὄντος μετέχουσι, καὶ μεταπέμπουσιν εἰς ἑτέρους ἀφθόμως, διὰ τοῦ λόγου, τὰς τούτου φωτοχυσίας καὶ χάριτας.

κη'. Νοῦς ἔστιν ὁ θεός, καὶ αἰτία τῆς τοῦ παντὸς ἀεικινήσεως, καὶ πάντες οἱ νόες ἐν αὐτῷ τῷ πρώτῳ νοῖ, τὴν τε στάσιν ἔχουσι μόνιμον, καὶ τὴν κίνησιν ἀκατάληκτον. Τοῦτο δὲ πάσχουσι, ὅσοι οὐ πρόουλον τινα τὴν κίνησιν καὶ ἐπιμιγῆ, ἀλλὰ ἀμιγῆ καὶ ἀθόλωτον δι' ἱερῶν ἐσχηκασιν ἰδρώτων. Πάσχουσι δὲ τοῦτο, κατ' ἔρωτα θεῖον, κοινωνοῦντες ἀλλήλοις καὶ ἐκτροῖς, τὰς ἐκ τῆς θεαρχίας ἐκπεμπομένας ἀγαθοδύτως ἐλλάμψεις, καὶ τὴν ἐν τούτοις κεκρυμμένην σοφίαν τῶν μυστηρίων Θεοῦ· καὶ ἑτέροις φιλαγάθως μεταδιδόντες, εἰς ὕμνον ἀκατάπαυστον τῆς ἀγάπης Θεοῦ.

κθ'. Ἰστανται, καὶ κινοῦνται κύκλῳ περὶ Θεὸν αἱ ψυχαί, ὅσαι τὸ λογιζόμενον κοῦφον τῆς ὕλης εἰργάσαντο, καὶ τὴν μαχομένην πρὸς ἑαυτὴν κατὰ πάντα δυάδα, ἄρμα τοῦτο εὐήμιον τρέχον εἰς οὐρανοῦς συντηρηθέντα· καὶ κύκλῳ μὲν ἀλήκτως κινοῦνται περὶ Θεὸν, ὡς πρὸς κέντρον, καὶ τῆς τοῦ κύκλου κινήσεως

A man a vinculis sensuum, eamque invitat ad amplectendam vitæ libertatem. Illus autem facultates conversas ad motum naturalem revocat, in statumque restaurat pristinum, ut nihil mali exprobrari possit Creatori bonorum ex eo quod in deterius imago ejus deflectatur et ruat.

25. Ad hanc sacram divinamque perfectionem ducit rationabilia et docta splendide quies, exercitio videlicet et legitimæ vacans occupationi. Si vero nondum ad tantam pervenit elevationem et perfectionem qui videtur quietus, igitur spiritualement perfectamque nondum adeptus est quietem, imo non requiescet ab interna infrenum cupiditatum tempestate, quin ad hunc ascenderit apicem, solum autem corpus, ut muris cavernisque et antris circumdatum, contribulatum habebit, dum mens sine ordine vagabitur.

26. Animæ ad summam evectæ puritatem, et ad sublimem elevatæ apicem sapientiæ ac scientiæ, similes sunt Cherubim, quæ per suam scientiam fonti bonorum quasi immediate appropinquant. Exinde rectam altissimorum mysteriorum pure suscipientes revelationem, quam sola suscipiunt Cherubim, immediate ab ipso Omnipotente illuminantur plerumque, ut ait quidam, divinis visionibus in summa intensitate.

27. Quemadmodum ex primis angelorum ordinibus, alii sunt ardentissimi et vehementissimi in res divinas, et perpetuo impetu ad eas feruntur, alii vero Dei contemplatione et sapientia scientiaque in summo gradu gaudent, et illis divina inest habilitas ad divina appetenda; sic et præfatæ animæ sunt ardentissimæ et vehementissimæ in res divinas, et sapientiaque ac scientiâ præditæ atque mysticis contemplationibus intensissimæ, eisque propria divinitus indita est virtus tendendi indesinenter ad Deum et firmiter in eo innitendi et commorandi, ac præterea illuminationum capacitas qua Dei participes sunt, et ad alios sine invidia transmittunt hujus illustrationes et gratias.

28. Spiritus est Deus, et principium perpetui omnium entium ad se motus, et omnes spiritus in illo primario Spiritu firmum habent fundamentum continuumque motum. Id autem contingit omnibus qui non materialem impurumque habent affectum, sed simplicem et sacris purgatum sudoribus. Et hoc quidem eis contingit, quia, divino amore accensi, sibi invicem communicant immixtas suprema Dei benignitate illuminationes et absconditam in his mysteriorum Dei sapientiam, et illas aliis amice participant, ad celebrandam indesinenter Dei charitatem.

29. Stant ac moventur in circuito Dei animæ quæ rationalem suam partem a materia vacuum reddiderunt, et inter se in omnibus pugnantem carnem et spiritum velut bigas freno dociles ac currendum in cælos conjunxerunt. Circulari quidem motu jugiter in Deum feruntur, velut in centrum

suum orbicularisque motus principium. Stant vero firmiter et sine ulla inclinatione, ut radii circuli, in unum conveniunt punctum, a quo detrudi non possunt in sensus et in rerum humanarum fallaciam. Hæc est igitur summa quietis perfectio vere quietos eo adducens, ut stent sese moventes, et firmiter stantes sese moveant circa res divinas. Quamvis autem huc non pervenimus, quamvis quiescere videamur, impossibile est mentem nostram a materia et perturbatione liberari,

30. Quando pristinum rationis decus per multam curam operamque recuperavimus, ac datam desuper nobis sapientiam et scientiam a gratia Spiritus sancti sortiti sumus, tunc, res in sua natura perspicere valentes, agnoscimus primum fontem et auctorem existentiae omnium esse sapientiam et optimum, et minime a nobis accusandum de malo creaturæ inflictio, ex quo in deterius decidit: quo tempore creatura quidem avulsa corruit, et ab antiquo decore detrusa, ex deificatione delapsa est; malum vero in eam irrupens, irrationalis bruti formam ipsi indidit.

31. Primus gradus tendentibus ad progrediendum, est scientia rerum quam ex practica consecuti sunt philosophia. Secundus est absconditorum Dei mysteriorum cognitio, cui physica theoria eos initiavit. Tertius est cum primo lumine conjunctio et commistio, in qua omnis philosophici ac theoretici progressus quies.

32. Omnes spiritus, non solum singuli in se ipsos et in eum qui vere est unus in tribus personis, circulatim feruntur, sed etiam proximos illustrantes divinis initiant mysteriis purisque similes spiritibus per celestem sapientiam reddunt, eosque tum seipsis tum uni Deo unificaut.

33. Deificatio in vita est spirituale ac divinum magno Enti sacrificium, in quo sacrificatur verbum ineffabilis sapientiae, et iis qui se pro viribus præparaverunt, traditur. Hoc benigne Deus rationali naturæ caelitus dedit in unitatem fidei. Inde alii quidem, qui, propter suam puritatem, dignitatis illius sacrificii per rerum divinarum scientiam participes effecti sunt, Deo assimilantur, conformes facti imaginis Filii ejus²³, sublimibus spiritualibusque suis in divina motibus: sicque gratia divi respectu hominum in terra. Alii vero, divinis illorum sermonibus pique conversatione purificati, in virtute perficiuntur, et pro ratione propria purificationis et perfectionis, participes sunt eorum deificationis et consortes ipsorum cum Deo unionis, ut omnes in unum conjuncti et quasi connexi vinculo charitatis, uni Deo uniantur indesinenter, atque Deus sit in medio eorum, bona opera in eis operans, Deus natura in diis gratia, et nullum dans crimini aditum a creatione.

34. Cum Deo assimilationem (in quantum hu-

²³ Rom. viii, 29.

αἰτιον· Ἰστανται δὲ μονίμως, καὶ ἀρρεπῶς, ὡς πρὸς κύκλον, μὴ διασκεδασθῆναι δυνάμεναι ἐκ τῆς ἰδίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνοχῆς, πρὸς τὴν αἰσθησιν, καὶ τὴν κάτω πλάνην τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Τοῦτο οὖν ἐστὶ τὸ τετελεσμένον τέλος τῆς ἡσυχίας, εἰς τοῦτο ἄγον τοὺς ἀληθῶς ἡσυχάζοντας· ὥστε κινουμένους Ἰστασθαι, καὶ μονίμως Ἰσταμένους κινεῖσθαι περὶ τὰ θεῖα. Ἔως δ' ἂν μὴ τοῦτο γένηται, τῷ δοκεῖν ἡμῖν ἡσυχάζουσιν, ἀμήχανον τῆς ὕλης ἐκτός καὶ τῆς ἀλης γενέσθαι τὸν ἡμέτερον νοῦν.

λ'. Ὅσπνίκα πρὸς τὸ ἀρχαῖον κάλλος τοῦ λόγου, διὰ πάσης ἐπιμελείας τε καὶ σπουδῆς γινώμεθα, καὶ τῆς ἀνωθεν διδομένης ἡμῖν σοφίας καὶ γνώσεως, διὰ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Πνεύματος εὐμοιρήσωμεν, τῆν-καῦτα ἢ πρώτη πηγῇ, καὶ αἰτία τῆς τῶν πάντων παραγωγῆς, σοφῆ καὶ καλῆ πρὸς ἡμῶν τῶν ὀφθῶν φυσικῶς δυνάμενων γνωρίζεται, μὴδὲν κατήγορον ἑαυτῆς ἐν ἡμῖν φέρουσα ἐκ τῆς ἐπιτριβείσης κακίας τῷ πλάσματι, ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρῳ παρατροπῆς. Ἦνίκα τὸ μὲν ἀποσπασθὲν, ὑπερβῆται, καὶ τοῦ ἀρχαίου κάλλους ἐκρῶσαν, ἐξέπεισε τῆς θεώσεως. Ἡ δὲ τούτῳ ἐπιστηθῆσασα, τὴν ἄλογον αὐτῆς μορφήν ἐνεποιήσῃ.

λα'. Μία καὶ πρώτη βῆσις τῶν ἐπεκτεινομένων εἰς προκοπᾶς, ἡ γῶσις τῶν ὄντων ἐκ τῆς ἐμπράκτου ἐπιγινομένη φιλοσοφίας αὐτοῖς. Δευτέρα, ἡ τῶν κεκρυμμένων μυστηρίων τοῦ Θεοῦ ἐπίγνωσις ἀπὸ τῆς φυσικῆς θεωρίας μυσταγωγουμένη αὐτοῖς. Καὶ τρίτη, ἡ μετὰ τοῦ πρώτου φωτὸς συνάφεια καὶ ἀνάκρασις, ἐν ᾗ πάσης προκοπῆς ἐμφιλοσόφου καὶ θεωρίας ἀνάπαυσις.

λβ'. Πάντες οἱ νόες, αὐτοὶ τε καθ' ἑαυτοὺς, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ πρὸς τὸ ὄντως ὄν διὰ τῶν τριῶν ἐνοειδῶς φερόμενοι, συναλλίσσονται· καὶ τοὺς πλησίον φωτίζοντες, μυσταγωγοῦσι τὰ θεῖα καὶ τελειοῦσιν ὡς καθαιρόμενα πνεύματα διὰ τῆς οὐρανόθεν σοφίας, αὐτοῦς· καὶ τῇ ἐνάδει ἐνοποιοῦντες.

λγ'. Θεῶσις ἐστὶν ἐν τῷ βίῳ, ἡ νοεραὶ καὶ θεῖα τῷ ἄντι ἱερουργία, καθ' ἣν ἱεουργεῖται ὁ λόγος τῆς ἀπορρήτου σοφίας, καὶ τοῖς ἐτοιμάσασιν ἑαυτοὺς, ὡς ἐνδὸν, μεταδίδοται. Ταύτην ἀγαθοπρεπῶς ὁ Θεὸς τῇ λογικῇ φύσει ἀνωθεν ἐδωρήσατο εἰς ἐνότητα πίστεως, ἵνα οἱ μὲν, ὅσοι ἐκ καθαρότητος τῆς ἀξίας αὐτῆς διὰ γνώσεως τῶν θεῶν ἐν μεθέξει γεγῆσασιν, ἀφομοιωῦνται Θεῷ, σύμμορφοι τῆς εἰκόνης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ γινόμενοι, ταῖς ὑψηλαῖς καὶ νοεραῖς αὐτῶν περὶ τὰ θεῖα κινήσει· καὶ οὕτως θέσει θεοὶ ἔσονται τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ τῆς γῆς. Οἱ δὲ τῇ καθάρσει διὰ τοῦ θελοῦ αὐτῶν λόγου καὶ τῆς ἱερᾶς συνοουσίας τελειοῦνται πρὸς ἀρετὴν, καὶ ἀναλόγως τῆς ἰδίας προκοπῆς καὶ καθάρσεως, ἐν μεθέξει τῆς τούτων θεώσεως γίνονται, καὶ κοινωνοῦσιν αὐτοῖς ἐν Θεῷ τῆς ἐνώσεως, ὡς ἂν οἱ πάντες εἰς ἓν ἐνούμενοι τε, καὶ συμπτυσσόμενοι τῇ ἐνότητι τῆς ἀγάπης, τῷ ἐνὶ Θεῷ ἐνωθῶσιν ἀπαύστως· καὶ ἔσται Θεὸς ἐν μέσῳ θεῶν, ἀγαθῶν ἔργων αἰτιος, ὁ φύσει τῶν θέσει, μὴδὲν κατήγορον ἑαυτοῦ φέρων ἀπὸ τῆς κτίσεως.

λδ'. Τῆς πρὸς Θεὸν ἀφομοιώσεως, ὡς ἡμῖν ἐφικτόν,

ἀμήχανον ταύξασθαι τὴν σπουδαῖον, εἰ μὴ πρότερον ἂν ἐπιπροσθούσης τῶν κακῶν ἰλύος διὰ δακρύων θερμῶν τὴν ἀμορφίαν ἀποσκαυέσεται, καὶ τῆς ἱερουργίας ἄψεται τῶν ἱερῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν. Ἄλλως γὰρ ἐν μετουσίᾳ τῶν ἀπορρήτων τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν γενέσθαι τοῦτον, ἀδύνατον. Ὁ γὰρ ἐπιθυμῶν γεύσασθαι τῆς θείας νοερῶς τῶν νοερῶν γλυκύτητός τε καὶ ἡδονῆς, πάσης ἀποδημεῖ τῆς τοῦ κόσμου καθόλου αἰσθησίως, καὶ τῇ ἐφέσει τῶν ἀποκαίμενων τοῖς ἀγίοις ἀγαθῶν, ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων ἀδολεσχεύσαν ἔχει τὴν ἰδίαν ψυχὴν.

λδ'. Τὸ τὴν θεοειδῆ ἀρμολοίωσιν ἀναλλοίωτον ἑαυτοῖς διατηρήσασθαι, τὴν ἐξ ἀκροτάτης ἐπιγιννομένην καθάρσειος, καὶ ἀγάπης πολλῆς τοῦ Θεοῦ, μόνης ἐστὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν διηνεκοῦς ἀναεύσειως, καὶ τῆς τοῦ θεωρητικωτάτου νοδὸς ἀνατάσειως, ἣτις ἐπιγίνεσθαι πέφυκε τῇ ψυχῇ, ἀπὸ τῆς ἐπιμόνου τῶν ἀρετῶν ἡσυχίας, ἀπὸ τῆς ἀύλου καὶ ἀρμεδάστου καὶ διηνεκοῦς προσευχῆς, ἀπὸ τῆς καθόλου ἐγκρατείας, καὶ τῆς συντόνου τῶν Γραφῶν ἀναγνώσειως.

λε'. Οὐ τὸ εἰς εἰρήνην μόνον ἔλθειν τῶν ἐν ἡμῖν θυνάμων, σπεύδειν χρὴ· ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς πόθον φθάσαι τῆς νοερᾶς ἀναπαύσειως· ἣτις πᾶσαν ὄδον ἐπ' ἀγαθὸς ἔφασιν διὰ γαλήνης ἐκαναπαύειν τῶν λογισμῶν, καὶ διὰ τῆς οὐρανόθεν καταρχομένης θείας δρόσου, τὴν τετραμένην ἰδῆσαι καὶ ἀναψύχειν καρδίαν, ἀπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ ἄνωθεν βαλλομένου, καὶ ἀναπταμένου ὑπὸ τοῦ Πνεύματος.

λς'. Οὐ δύναται εἰς βάθος τραυθεῖσα ψυχὴ τῷ ἔρωτι τοῦ Θεοῦ, μετὰ τὴν γαῦσιν τῶν νοητῶν τῆς γλυκύτητος αὐτοῦ δωρεῶν, ὄλιως ἐφ' ἑαυτὴν ἵστασθαι, ἢ μένειν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ μὴ πρὸς τὰ πρόσω τῶν εἰς οὐρανοῦς ἀναβάσεων ἀνατείνεσθαι. Ὅσα γὰρ εἰς ἑαυτῆς ἀναβάσεις ἀμείβει διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐπὶ τὰ βάλθη χωρεῖ τοῦ Θεοῦ, τοσοῦτον πυρπολεῖται τῷ πυρὶ τῆς ἐφέσειως, καὶ τὸν ἔτι βαθυτέρων αὐτοῦ μυστηρίων τὸ μέγεθος ἐρευνᾷ, καὶ πλησιάζει τῷ μακαρίῳ φωτὶ καταπειγεται, ἔνθα πᾶσα νοδὸς ἔκτασις ἵσταται· ἵνα τὴν τῶν ἰδίων δρόμων κατὰ πρῶτον ἐν εὐφροσύνῃ καταπαύσῃ καρδίας.

λη'. Ὅπνιχα γένηται τι ἐν μετουσίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦτου διὰ τινος ἀρρήτου ἐν ἑαυτῷ γνῶν ἐνεργείας καὶ εὐωδίας, ὡς διατρέχειν τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἐπιφάνειαν, τηνικαῦτα μένειν ὁ τοιοῦτος ἐν ὄροις φύσειως τοῦ λοιποῦ οὐκ ἀνέχεται· ἀλλὰ τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν τῆς δεξιᾶς τοῦ Ἰψίστου ἀλλοιωθεὶς, ἐπιλανθάνεται τροφῆς, ὕπνου, κατεμμεγεθῆσιν σωματικῶν, σωματικῆς ἀλόγῃ ἀναπαύσειως· καὶ ἄλλο τὴν ἡμέραν ἐν κόποις ὦν, καὶ ἰδρωσίν ἀσκητικοῖς, κόπου τινός, ἢ φυσικῆς ἀνάγκης οὐκ ἐπαισθάνεται, πείνης ἢ δίψης, ὕπνου, καὶ τῶν ἄλλων τῆς φύσειως ἀναγκῶν· ἐκκέχεται γὰρ ἀόρατος ἢ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μετὰ χαρᾶς ἀρρήτου ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἄλλο τὴν νύκτα ἐν φωτισμῷ πυρὸς διακατερῶν, τὴν νοερὰν ἐν σωματικῇ γυμνασίᾳ ἐργασίαν ἐργάζεται, καὶ τῆς ἀθανάτου κατατροφῆσιν πανδαισίας τῶν ἀθανάτων τοῦ νοητοῦ παραδείσου

A *ius capaces sumus) non potest consequi vir bonus, quin prius officientis malorum luti deformitatem calidis excutiat lacrymis, pie adhaereat observationi sacrorum Christi mandatorum. Alias enim in communicatione ineffabilium Dei bonorum esse non potest. Qui enim cupit gustare spiritualiter spiritualium dulcedinem et voluptatem, ab omni perfecte exsulat sensu mundano, ac desiderans bona sanctus manentia, in contemplatione entium suam animam nugari arbitratur.*

B 35. *Immutabilem in se conservare Dei similitudinem, summa acquisitam purificatione ac magno Dei amore competit solummodo continuæ ad Deum elevationi oculorum, et sedulæ mentis ad contemplationem applicationi, quæ animæ innascitur e constanti virtutum quiete, ex oratione continua et rebus non distracta materialibus, ex universali temperantia, et ex assidua Scripturarum lectione.*

36. *Non studendum est tantum pervenire ad facultatum nostrarum pacem, sed etiam assequi spiritualis studium quietis, quæ omne bonorum desiderium explet per cogitationum pacem, et per cœlitum pluens divinum ros vulneratum cor sanat et refrigerat ab igne desuper emissio et accenso a Spiritu sancto.*

C 37. *Non potest penitus vulnerata Dei amore anima, postquam gustavit spiritualia dulcedinis ejus bona, omnino immotam stare, vel manere in eodem statu nec per progressus et ascensiones ad Deum tendere. Quantum enim suas ascensiones permutat per Spiritum sanctum, et in profunda Dei mergitur, tantum accenditur igne desiderii, et adhuc altiorum illius mysteriorum magnitudinem scrutatur, et propius accedere festinat ad beatam lucem, ubi omnis animi raptus consistit, ut proprii cursus requiem in cordis gaudio accipiat.*

D 38. *Cum Spiritus sancti sit aliquis particeps, ejusque præsentiam per infusum in se ineffabilem quendam vigorem et bonum odorem agnoscit, ita ut suavis illius fragrantia ipsam perecurrat corporis speciem, tunc ille vir intra limites naturæ manere jam non potest, sed, pulchra mutatione per dexteram Dei conversus, obliviscitur cibi et somni, despiciet corporalia, corpoream negligit requiem, totamque diem in laboribus agens sudoribusque asceticis, nullam defatigationem, nullam naturæ necessitatem sentit, non famem, non sitim, non somnum, nec quidquid natura postulat: siquidem invisibiliter diffusa est charitas Dei cum ineffabili gaudio in corde illius; ac totam noctem in illuminatione ignis peragens, intellectuales in corporali exercitatione operationes facit et immortalis pascitur convivio immortalium arborum paradisi spiritualis, in quem Paulus raptus audit arcana verba quæ lu-*

qui non licet homini rerum visibilibus sensui de-
dito⁹⁵.

39. Semel corpus igne ascensis incensum et lacrymarum aqua immersum, non laboribus rursus debilitatur, cum multis sudoribus finem imposuit, utpote superius practicae sollicitudini factum; sed tranquillitatem pacisque silentium intus suscipiens, novis majoribusque impletur viribus, nova fortitudine, novo Spiritus robore. Cum autem anima corpore ita sibi cooperante dives est, et hoc invenit ita constitutum ut corporalem superet exercitationem, tunc ad spirituales luctas convertit naturæ motus, et spiritualia opera studiose faciens, immortalium lignorum sibi conservat fructus in spirituali paradiso. Unde piarum cogitationum fons fluvii instar scatet, et ubi arbor scientiæ Dei crescit, ferens fructus sapientiæ, gaudii, pacis, benignitatis, bonitatis, longanimitatis, charitatisque ineffabilis. Sic diligenter operans, et sic fructus conservans, exit a corpore et in mysteria theologiæ intrat. Deinde ab omnibus egreditur, quia eam nihil visibilibus dominatur, et Deo conjuncta, desinit a desiderio (*scilicet* luctu).

40. Ultra pars nostri, sciscitatur ratio, nobis virtuti studentibus, melior est? eane quæ visibilis an ea quæ intelligibilis est? Si pars visibilis, nihil igitur corruptibile non erit nobis appetendum ac diligendum, nec erit præstantior corpore anima. Si vero pars intelligibilis: « Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare⁹⁶; » ideoque superflua est corporalis exercitatio, quando viget intellectualis animæ operatio, quæ molem deorsum vergentem allevat, eamque totam reddidit spiritualement ex unione cum natura superiori.

41. Triplicis generis ascensiones viros in via virtutis progredientes perficiunt, scilicet purgativa, illuminativa, et mystica, quæ est perfectionis apex. Prima est inchoantium, secunda mediorum, tertia perfectorum. Etenim vir diligens tres illas vias ordinatim percurrans, crescit in ætate secundum Christum, et « occurrit in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi⁹⁷. »

42. Via purgativa est eorum qui agones sacros nuper adoriuntur. Proprium hujus est, deponere figuram carnalis hominis, mundare ab omni vitio carnis, et induere novum hominem a Spiritu sancto renovatum. Opera vero ejusdem sunt odium materiæ, maceratio carnis, fuga omnis occasionis quæ rationem ad cupiditatem excitet, pœnitentia de factis; insuper lacrymis ablueri amaritudinem peccati, mores conformare bonitati spiritus, quod intus est calicis, id est, mentem mundare ab omni labe carnis et spiritus, indeque in illud mittere

Α φυτῶν. Εἰς δὲ καὶ Παῦλος ἀρθεῖς, ἤκουσεν ἀρόρητα βήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ ἀκούσαι, τῇ αἰσθήσει τῶν ὀρωμένων προσπάσχοντι.

λθ'. Ἄπαξ τὸ σῶμα πυρωθὲν τῷ πυρὶ τῆς ἀσκήσεως, καὶ τῷ ὕδατι βαφέν τῶν δακρῶν, οὐκ ἔστι τοῖς πόντοις ἀμβλύτερον γίνεται, τῶν πολλῶν καταπαύσαν ἰδρώτων, ὡς ὑπὲρ τὴν ἐμπρακτον γενόμενον δηλονότι σπουδῆν· ἀλλὰ γαλήνην καὶ σωπὴν εἰρήνης δεξάμενον ἐνδοθεῖν, πλῆρες μάλλον ἄλλης δυνάμεως γίνεται, ἄλλης; εὐτονίας, ἄλλης ἰσχύος τοῦ Πνεύματος. Τοιοῦτον δὲ τὸ συνεργοῦν ἢ ψυχὴ καταπλουτήσασα σῶμα, καὶ ὑπὲρ τὴν σωματικὴν γυμνασίαν εὐραμένη τὴν τοῦτου κατάστασιν, εἰς νοητοὺς ἀγῶνας τὰς φυσικάς μεταλλάττει κινήσεις, καὶ τὴν νοερὰν ἐργασίαν ὀξέως ἐργαζομένη, φυλάσσει τῶν ἀθανάτων φυτῶν ἑαυτῇ τοὺς καρπούς, ἐν τῷ νοητῷ παραδείσῳ. Ὅθεν ἡ πηγὴ τῶν θεοπρεπῶν νοημάτων κατὰ ποταμούς ἀναβλύζει, καὶ ἐν ᾧ τὸ φυτὸν τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἴσταται, φέρον σοφίας καρπούς, χαρῆς, εἰρήνης, χρηστότητος, ἀγαθωσύνης, μακροθυμίας, καὶ ἀγάπης ἀρόρητον. Οὕτω δὲ σπουδαίως ἐργαζομένη, καὶ οὕτω φυλάττουσα, ἐκδημεῖ τοῦ σώματος, καὶ εἰς γνῶφον εἰσδύνει θεολογίας. Ἐξίσταται τοῦ παντός, ὡς ὑπ' οὐδενὸς κρατούμενη τῶν ὀρωμένων, καὶ θεῶ συναφθεῖσα, τῶν ἰδρώτων παύεται καὶ τοῦ πόντου [ἐν ἀλλ. τοῦ πένθους].

μ'. Τί τῶν ἐν ἡμῖν ὑψηλότερον, ὁ λόγος φησὶν, ἡμῖν τοῖς σπουδαίοις, τὸ ὀρώμενον ἢ τὸ νοούμενον; Εἰ οὖν τὸ ὀρώμενον, οὐδὲν ἄρα τῶν φθειρομένων ἔσται ἡμῖν, ἢ προτιμητέον καὶ στεργόμενον, οὐδὲ κρείττων τοῦ σώματος ἢ ψυχῆ. Εἰ δὲ τὸ νοούμενον, « Πνεῦμα ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. » Καὶ οὕτω, περιττὸν ἢ σωματικὴ γυμνασία, ὁπόταν ἐβρωταὶ ἢ νοερὰ τῆς ψυχῆς ἐργασία· τὸ βριθὸν κάτω κουφίζουσα καὶ τὸ ὄλον αὐτοῦ ἐργαζομένη πνευματικῶν, ἐν ἐνώσει τοῦ κρείττους.

μα'. Τρεῖς εἶσι τάξεις ἐν τοῖς ποιουμένοις τὰς προκοπὰς τῶν τελειοποιῶν ἀναβάσεων, καθαρτικῆ, φωτιστικῆ, μυστικῆ, ἢ ἐστὶ καὶ τελειοποιός. Καὶ ἡ μὲν ἐστὶ τῶν εἰσαγωγικῶν, ἡ δὲ τῶν μέσων, ἡ δὲ τῶν τελείων. Διὰ γὰρ τῶν τριῶν τούτων κατὰ τάξιν ἀνεργόμενος ὁ σπουδαῖος, αὐξάνεται τὴν κατὰ Χριστὸν ἡλικίαν, καὶ γίνεται « εἰς ἀνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. »

μβ'. Ἡ καθαρτικῆ, τῶν ἤδη πρὸς ἀγῶνας ἱερῶς εἰσαγομένων ἐστὶ. Καὶ ἴδιον μὲν αὐτῆς, ἡ ἀπόθεσις τῆς μορφῆς τοῦ χοϊκοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀπολύτρωσις πάσης προσούλου κακίας, καὶ ἡ ἀμείλασις τοῦ καινοῦ ἀνθρώπου τοῦ διὰ Πνεύματος ἀνακαινιζομένου ἀγίου. Ἐργον δὲ, τὸ μῖσος τῆς ὕλης, ἡ τῆξις τῆς σαρκὸς, ἡ ψυχὴ πάσης αἰτίας ἐρεθιζούσης πρὸς πάθος τὸ λογίζομενον, ἡ ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις μεταμέλεια· πρὸς δὲ τὸ τοῖς δάκρυσιν ἀποκλύσασθαι τὴν ἄλμην τῆς ἀμαρτίας· τὸ τὰ ἤθη τῇ χρηστότητι βυθίμια τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ ἐν ἐνός τοῦ ποτηρίου, ἤγουν τῶν

⁹⁵ II Cor. xii, 4. ⁹⁶ Joan. iv, 24. ⁹⁷ Ephes. iv, 13.

νοῦν, διὰ κατανύξεως ἐκκαθῆσαι παντὸς μολυμαίου σαρκός τε καὶ πνεύματος. καὶ οὕτω τὸν οἶνον τοῦ λόγου βαλεῖν ἐν αὐτῷ, τοῦ εὐφραίνεντος καρδίαν ἀνθρώπου καθαιρομένου, καὶ προσαγαγεῖν τῷ βασιλεῖ τῶν πνευμάτων εἰς γεῦσιν· τέλος δὲ, τὸ πυρωθῆναι ἐμπράκτως τῷ πυρὶ τῆς ἀσκήσεως, καὶ τοῖς πόνοις τῶν ἀγώνων, πάντα ἰὸν ἀποστειλασθαι ἀμαρτίας, στομωθῆναι τε καλῶς, καὶ βαφθῆναι τῷ τῆς κατανύξεως ὕδατι· καὶ ἕξφοι ἀποτελεσθῆναι τομῶν, κατὰ παθῶν καὶ δαιμόνων, εἰς δύναμιν. Ὁ εἰς τοῦτο φθάσας διὰ πολλῶν ἀγώνων ἀσκήσεως, ἔσθετε δύναμιν ἐμφύτου πυρός· ἔφραξε στόματα λεόντων, ἀγρίων παθῶν· ἐνεδυναμώθη τῷ πνεύματι ἀπὸ ἀσθενείας· ἐγένετο ἰσχυρός· καὶ ὡς ἄλλος τις Αὐσίτης τρέπαιον ὑπομονῆς ἔστησε νικήσας τὸν πειρόντα.

μγ. Ἡ φωτιστικὴ, τῶν ἐξ ἱερῶν ἀγώνων προκοψάντων ἔστιν εἰς πρώτην ἀπάθειαν. Καὶ ὄνιον μὲν αὐτῆς, ἡ γυνῶσις τῶν ὄντων, ἡ θεωρία τῶν λόγων τῆς κτίσεως, καὶ ἡ μετουσία τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἔργον δὲ, ἡ κάθαρσις τοῦ νοός, ἡ διὰ τοῦ πυρός γινόμενη τοῦ θεοῦ, ἡ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας νοερὰ ἀποκάλυψις, καὶ ἡ τοῦ λόγου γέννησις μεθ' ὀφθαλμῶν νοημάτων τῆς γνώσεως, τέλος δὲ, ὁ διατρανῶν λόγος τῆς σοφίας τὰς φύσεις τῶν ὄντων. Ἡ ἐπίγνωσις τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ ἡ ἀποκάλυψις τῶν μυστηρίων τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὁ εἰς τοῦτο φθάσας διὰ νοερὰς τοῦ νοός ἔρρασις, ἄρμα πυρός ἐποχέεται τῇ τετρακτύϊ τῶν ἀρετῶν, ὡς εἰ τις ἄλλος Θεσβίτης, καὶ ἔτι ζῶν εἰς ἀέρα τὸν νοητὸν αἶραιται, καὶ περιπολεῖ τὰ οὐράνια, ὑπεράνω τῆς τοῦ σώματος γεγονῶς ταπεινώσεως.

μδ. Ἡ μυστικὴ καὶ τελειοποιὸς τάξις, τῶν ἡδὴ πάντα διαδραμόντων ἔστι καὶ εἰς μέτρον ηλικίας ἑλθόντων τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὄνιον μὲν αὐτοῖς, τὸ διατεμεῖν τὸν ἀέρα, καὶ τοῦ παντὸς ὑπερκύψαι, τὸ περὶ τὰς ἀνω τάξεις γενέσθαι τῶν οὐρανῶν, καὶ τῷ πρώτῳ φωτὶ πλησιᾶσαι, καὶ τὰ βῆθη τοῦ Θεοῦ ἐρευνησαι διὰ πνεύματος· ἔργον δὲ, τὸ πληρῶσαι τὸν θεατὴν τῶν τοιούτων νοῦν, τῶν περὶ προνοίας λόγων, τῶν περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας, τῶν περὶ λύσεως αἰνιγμάτων, καὶ παραβολῶν, καὶ σκοτεινῶν λόγων τῆς θείας Γραφῆς, τέλος δὲ, τὸ μυσταγωγῆσαι τὸν οὕτω τετελεσμένον τὰ ἀπόκρυφα μυστήρια τοῦ Θεοῦ, τὸ σοφίας ἑαυτὸν ἠρῆτου πληρῶσαι διὰ συνουσίας τοῦ Πνεύματος, καὶ σοφὸν θεολόγον μέσον Ἐκκλησίας μεγάλης ἀποδείξαι Θεοῦ, τῷ λόγῳ τῆς θεολογίας τοῖς ἀνθρώποις φωτίζοντα. Ὁ εἰς τοῦτο φθάσας διὰ βαθυτάτης ταπεινοῦσίνης καὶ κατανύξεως, εἰς τρίτον οὐρανὸν ἤρθη θεολογίας, ὡς εἰ τις ἕτερος Παῦλος, καὶ ῥήματα ἤκουσεν ἠρῆτα, ἃ οὐκ ἔξεν ἀνθρώπῳ ὑπὸ τῆν αἰσθησιν ὄντι, ἀκούσαι· καὶ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν, ἀπεγεύσατο, καὶ διάκονος γέγονε τῶν μυστηρίων Θεοῦ, στόμα γεγονῶς αὐτοῦ, διακονῶν καὶ αὐτὰ τοῖς ἀνθρώποις διὰ τοῦ λόγου. καὶ καταπαύων

vinum verbi, quod lætificat cor hominis "puri, et ferre spiritum regi ad gustandum; ac denique purificari igne practicæ ascensis et laboribus agnum, omne venenum peccati rejicere, bene temperari et macerari compunctionis aqua, et gladium confici acutum quo adversus cupiditates ac dæmones fortiter dimicetur. Qui huc pervenit per multos ascensis agones, extinxit impetum ignis innati, obturavit ora leonum, id est, agrestium cupiditatum, convaluit spiritu de infirmitate, fortis factus est, et velut alter Ausites tropæum constantiæ pugni tentatoris violator.

43. Via illuminativa est eorum qui e sacris agnibus in primam profecerunt impassibilitatem. Proprium ejus scientia rerum, contemplatio rationum creationis, et communicatio sancti Spiritus; opera vero purificatio intellectus divino igne facta, spiritualis oculorum cordis relectio, generatio verbi cum excelsis scientiæ cogitationibus, ac denique sermo sapientiæ rationes rerum explicans, scientia divinarum humanarumque rerum, et relectio mysteriorum regni cælorum. Qui huc pervenit per spiritualem mentis operationem, quasi currus igneus vehitur quadrigis virtutum, velut alter Thesbites Elias, et adhuc vivens in spiritualibus auras fertur, et cælos perlustrat, superior corporis vilitate factus.

44. Via mystica, quæ est perfectionis apex, eorum est qui jam occurrerunt et pervenerunt in mensuram ætatis Christi. Proprium ipsis est aërem secare, omnia superasse, cælitum legionibus ni sceri, primo lumini propinquare, et profunda Dei spiritu scrutari. Opus vero in eo consistit quod illi contemplativam mentem suam implete verbis de providentia, de justitia et veritate, de resolutione ænigmatum, parabolarumque et obscurorum divinæ Scripturæ locorum, ac demum in eo quod vir adeo perfectus revelet absconditæ Dei mysteria, seipsum ineffabili impleat sapientia per participationem Spiritus et sapientem se theologum in medio Ecclesiæ magnæ Dei ostendat, verbo theologiæ hominibus lumen præferendo. Qui huc pervenit per profundissimam humilitatem et compunctionem, in tertium cælum theologiæ ut alter Paulus "raptus est, et audivit arcana verba, quæ audire non licet homini sensibus inservient, et secreta gustavit bona, quæ oculus non vidit, neque auris audivit "et minister factus est mysteriorum Dei "os ejus factus, hæc hominibus verbo ministrans, et beatam in hoc reponens requiem, perfectus in perfecto Deo, simul cum theologiis

" Psal. ciii. 15. " II Cor. xii. 4. " I Cor. ii. 9. " I Cor. iv. 4.

conjunctionis excelsis Cherubim et Seraphim turmis, quorum est sermo sapientiae simul et scientiae.

45. Hominum vita, cuius status ad tres revocantur ordines, dividitur in duo genera. Unum est commune et mundanum, alterum vero non commune et mundo superius. Commune dividitur in temperantiam et in insatiabilem cupiditatem; non commune vero, in philosophiam; in physicam scientiam, et in supernaturalem operationem. Prius vel iustitiae adhaeret, si nempe secundum naturam moveatur, vel in iustitiam et iniquitatem labitur, si nempe a naturali motu deflectat. posterius autem, si quidem propositum persequatur regulas observando, ad infinitam pervenit naturam, supra naturam perfectum; si vero superbe vacans exercitiis, a proposito devertatur, decidit in sensum reprobum, et tanquam imperfectum merito rejicitur a perfectione.

46. Lux, vita et pax est Spiritus. Qui ergo a divino illuminatur Spiritu, tranquillam in pace peragat vitam. Inde autem in eo scientia rerum et sapientia verbi scaturit, sensusque Christi innascitur: hic novit regni Dei mysteria, profunda Spiritus penetrat, ac die diei eructat de corde sereno et illuminato verba vitae, bona hominibus, quia bonus est, et de bono thesauro suo verba profert nova et vetera¹.

47. Deus est sapientia, et eos qui ratione et sapientia duce ambulant, scientia rerum (caelestium) deificans, sibi metipsi per lumen unit, et gratia deos facit. Quemadmodum autem omnia ex nihilo sapientia fecit, et per sapientiam res mundi regit et gubernat, atque salutem omnium qui ad se convertuntur et accedunt, pariter in sapientia semper facit: sic etiam ille quem sua puritas dignum fecit qui altissimae sapientiae participes fieret, semper quatenus imago Dei in sapientia et ipse facit et implet divinam voluntatem, seipsum retrahens a rebus externis in multasque partes divisit, rationem vero suam per scientiam adiutorum adducens et elevans ad vitam vere angelicam; et unam efficiens pro viribus suam vitam, se unit caelicis potestatibus uno motu ad Deum tendentibus, et per eas velut per optimos duces ad primum principium primamque causam ascendit.

48. Qui per divinam sapientiam sese univit supernis virtutibus, ideoque Deo unitus est, cum sit ad similitudinem Dei, cum omnibus verbo et colloquio sapienter conversans, hominum bonae voluntatis affectum virtute divina retrahit a rebus externis et divisibilibus, eosque ut seipsum ad unitatis vitam, utpote Dei imitator, in spiritu attrahens, ducit per sapientiam et scientiam ac mysteriorum revelationem, ad contemplationem

τὴν μακρῆσαν ἐν τούτῳ κατάπαυσιν, τέλειος ἐν τελείῳ Θεῷ, συναφθεὶς μετὰ τῶν θεολόγων ταῖς ὑπερτάταις δυνάμεσι τῶν Χερουβὶμ τε καὶ Σεραφὶμ, ὧν καὶ ὁ λόγος τῆς σοφίας ὁμοῦ καὶ τῆς γνώσεως.

μεί. Εἰς δύο διαιρούμενος τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος, εἰς τρεῖς τάξεις ἔχει τὰ τέλη συναγόμενα τούτου. Καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ κοινωνικόν ἐστι καὶ ἐγκόσμιον· τὸ δὲ, ἀκοινωνήτον καὶ ὑπερκόσμιον. Καὶ τὸ μὲν κοινωνικόν εἰς σωφροσύνην διαιρεῖται καὶ ἀπληστῖαν· τὸ δὲ ἀκοινωνήτον, εἰς φιλοσοφίαν, εἰς φυσικὴν ἐπιστήμην, καὶ εἰς ὑπὲρ φύσιν ἐνέργειαν. Τούτων τὸ μὲν ἢ τῷ δικαίῳ συνάπτεται κατὰ φύσιν ἐρχόμενον, ἢ τῇ ἀδικίᾳ καὶ εἰς ἀδικίαν χωρεῖ, ἀποπλανηθὲν τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως· τὸ δὲ, εἰ μὲν κατὰ σκοπὸν διώξη τῷ κανόνι ἀπειθουμένον, εἰς ἀπειρον τελευτᾷ φύσιν, ὑπὲρ τὴν φύσιν τελειωθὲν. Εἰ δὲ κατὰ φιλοτιμίαν ἐγγυμαζόμενον τοῦ σκοποῦ ψεύσθαι, εἰς ἀδόκιμον τελευτᾷ νοῦν, καὶ ὡς ἀτελὲς εἰκότως ἀποδοκιμάζεται τοῦ τελείου.

μεί. Φῶς, καὶ ζωὴ, καὶ εἰρήνη τὸ Πνεῦμα. Ὁ οὖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ φωτιζόμενος Πνεύματος, γαληναίαν εἰρηνεύων διανοεῖ ζωὴν. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ γνώσις αὐτῷ τῶν ὄντων, καὶ ἡ σοφία τοῦ λόγου πηγάζει, καὶ ὁ νοῦς τοῦ Χριστοῦ ἐπιγίνεται· οὗτος οἶδε τὰ τῆς βασιλείας μυστήρια, εἰς τὰ βάθη χωρεῖ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται λόγου; ζωῆς, ἐξ ἀκυμάντου καὶ πεφωτισμένης καρδίας, ἀγαθὸς τοῖς ἀνθρώποις· ἐπειδὴ ἀγαθός ἐστι, τὸν ἀγαθὸν ἔχων λαλοῦντα ἐν αὐτῷ καινὰ τε καὶ παλαιά.

μεί. Σοφία ὁ Θεός, καὶ τοὺς ἐν λόγῳ καὶ σοφίᾳ περιπατοῦντας, τῇ γνώσει τῶν ὄντων [Ἰσ. οὐρανίου:] θεοποιῶν, ἐνοὶ διὰ φωτὸς αὐτοῦ; αὐτῷ, καὶ θέσει Θεοῦς ἀπεργάζεται. Ὡς περὶ δὲ αὐτὸς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος σοφία τὰ πάντα κατασκευάσας, διὰ σοφίας τὰ ἐγκόσμια διεξάγει καὶ διοικεῖ, καὶ τὴν σιωτήριαν πάντων τῶν ἐγγιζόντων αὐτῷ δι' ἐπιστροφῆς ὡσαύτως αἰεὶ ἐν σοφίᾳ ἐργάζεται, οὕτω καὶ ὁ ἀζιωθεὶς τῆς ἀνωτάτω γενέσθαι σοφίας, ἐκ καθαρότητος, μέτοχος; αἰεὶ ὡς εἰκὼν Θεοῦ καὶ αὐτὸς ἐν σοφίᾳ ποιεῖ καὶ ἐργάζεται τὰ τοῦ Θεοῦ θελήματα· συνάγων μὲν ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ μεριζομένων εἰς πολλὰ αὐτὸν, ἀνάγων δὲ ὁσμύμενοι καὶ ἀνατείνων τὸ λογιζόμενον αὐτοῦ διὰ γνώσεως τῶν ἀπορρήτων, πρὸς ἀγγελικὰς τῷ ὄντι ζωάς; καὶ ἐνοειδῆ, κατὰ τὸ ἐφικτόν, τὴν αὐτοῦ ζωὴν ἐργαζόμενος, ἐνοὶ ταῖς ἀνω δυνάμεσιν αὐτὸν, ταῖς ἐνιαλῶς περὶ Θεὸν κινουμέναις· καὶ δι' αὐτῶν πρὸς τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ αἰτίαν ὡς δι' ἀγαθῶν ἡγεμόνων ἀνάγεται.

μεί. Ὁ διὰ σοφίας τῆς κρείττονος αὐτὸν ἐνώσας ταῖς ἀνω δυνάμεσι, καὶ διὰ τοῦτο Θεῷ ἐνωθεὶς, ὡς καὶ ὁμοίωσιν ὧν τοῦ Θεοῦ, πᾶσι διὰ λόγου καὶ συνουσίας; ἐμφιλόσφως συγγινόμενος, ἀποτέμνει τῶν βουλομένων θεῖα δυνάμει τὰς ἐξῆς ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ μεριστῶν, καὶ πρὸς ἐνοειδῆ ζωὴν, ὡς περ αὐτὸν, οὐα δὲ Θεοῦ μιμητῆς καὶ αὐτοῦς συνελίσσων ἐν πνεύματι, ἀνάγει διὰ σοφίας καὶ γνώσεως, καὶ τῆς τῶν ἀποκρύφων ἐλλάμψεως, πρὸς θεωρίαν τῆς δόξης;

¹ Matth. xiii, 52.

τοῦ ἐνός καὶ πρώτου φωτός· καὶ ἐνώσας αὐτοὺς ταῖς A
περὶ Θεὸν οὐσίαις καὶ τάξεσιν, εἰς τὴν ἐνότητά ἄγει
Θεοῦ, ὀλολαμπεῖς γεγονότας ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος
ἐπιλάμπουσας.

μβ'. Τῆ τετρακτῷ τῶν ἀρετῶν, ὀδοῶς συνομαρ-
τεῖ φυσικῶν τε καὶ γενικῶν ἀρετῶν, μιᾶ τούτων
ἐκάστη ἐξ ἑκατέρου μέρους δύο ἐπανατελοῦσῶν, ὡς
καὶ αὐτὴν ἐκάστην γίνεσθαι εἰς Τριάδα. Τῆ οὖν φρο-
νήσει, γνώσει ἐπανατέλλει, καὶ σοφῆ θεωρίᾳ· τῆ
δικαιοσύνῃ, διάκρισις, καὶ εὐσυνπάθητος γνώμῃ·
τῆ ἀνδρείᾳ, ὑπομονῇ καὶ ἐνστασις σταθιρὰ· τῆ σω-
φροσύνῃ, ἀγνείᾳ καὶ παρθενίᾳ. Ταύτης τῆς τριαδι-
κῆς δωδεκάδος, ὡσπερ τις κτίστης καὶ μυσταγωγὸς
ὁ Θεὸς ἐν σοφίᾳ ὑπερκαθέζεται ἐν τῷ τοῦ νοῦς θρό-
νῳ, τὸν Λόγον ἐξαποστέλλων εἰς δημιουργίαν τῶν
ἀρετῶν· ὅς καὶ λαμβάνων ἐκ τῶν ὑποκειμένων B
ἀρχῶν τὴν ἐξ ἑκατέρας· ὕλην τῶν εἰρημένων, τὸν
νοητὸν τῆς εὐσεβείας κόσμον δημιουργεῖ τῆ ψυχῆ.
Καὶ ὡς μὲν οὐρανὸν ἐκτείνει αὐτῇ τὴν φρόνησιν,
ὅλην κατάστερον εἰς ὀλολαμπῆ ζῶην, ἐν ᾗ ὡς δύο
μεγάλους φωστῆρας τὴν θεῖαν γνῶσιν, καὶ τὴν φυσι-
κὴν θεωρίαν, λάμπειν καὶ καταφωτίζειν ταύτην
ποιεῖ· ὡς δὲ γῆν θεμελιοῖ τὴν δικαιοσύνην αὐτῆ, εἰς
πανδαίτιαν ἀδάπανον· ὡς δὲ ἀέρα ἐφαπτοῖ τὴν σω-
φροσύνην, εἰς ἀνάψυξιν καὶ δρόσον ἀραιφνεστάτης
ζωῆς· ὡς δὲ θάλασσαν τὴν ἀνδρείαν ὀρίζει ἐν τῆ
ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως, εἰς καθαίρειν ὀχυρωμάτων,
καὶ ὕψωμάτων τοῦ ἐναντίου. Τοῦτον οὖν οὕτω τὴν
κόσμον ὁ Λόγος οἰκοδομῶν, δύναμιν ἐντίθησιν αὐτῇ
τὸ Πνεῦμα εἰς κίνησιν μὲν νοητὴν, καὶ ἀεικίνητον, C
εἰς συνοχὴν δὲ ἀδιασκέδαστόν τε καὶ διαρκῆ, κατὰ
τὴ εἰρημένον ὑπὸ Δαβὶδ· Ἐτῆ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐ-
ρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος
αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. »

ν'. Ταῖς πνευματικαῖς μεθελικιώσεις τῶν σπου-
δαίων, συναξάνεσθαι πέφυκε καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ ὅτε μὲν νήπιοι εἰσι δεδόμενοι
γάλακτος, θηλάζειν λέγεται τὸ γάλα τῶν εἰσαγω-
γικῶν ἀρετῶν τῆς γυμνασίας τοῦ σώματος, οὗ τὸ
ὑπέλιμον πρὸς ὀλίγον ἐστὶ τοῖς ἀξέζανουσι κατ' ἀρε-
τὴν καὶ κατὰ μικρὸν ἀποβαλλομένοις τὴν νηπιότητα.
Ἐτε δὲ πρὸς νεανίσκους ἀνέλθωσι καὶ τὴν στερεάν
τροφὴν τρέφονται τῆς θεωρίας τῶν ὄντων, ὡς γεγυ-
μασμένοι τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια, προκόπτειν λέ-
γεται ἡλικίᾳ καὶ χάριτι, καὶ μέσον πρεσβυτέρων
καθέζεσθαι, καὶ ἀνακαλύπτειν αὐτοῖς τὰ βαθέα ἐκ
σχότους. Ἐτε δὲ πρὸς ἀνδρά τέλειον, πρὸς μέτρον
ἡλικίας τελειωθῶσι τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ,
κηρῦσσειν λέγεται τὸν λόγον πᾶσι τῆς μετανοίας,
καὶ διδάσκειν τοὺς λαοὺς τὰ περὶ τῆς βασιλείας τῶν
οὐρανῶν, καὶ πρὸς τὸ παθεῖν κατεπείγεσθαι. Τοῦτο
γάρ ἐστι τὸ τέλος παντὸς τοῦ τελειωθέντος ἐν ἀρε-
ταῖς, ἵνα μετὰ τὸ πάσας διελθεῖν τὰς ἡλικίας Χρι-
στοῦ, εἰς τὸ πάθος κατανήσῃ τῶν πειρασμῶν, κατὰ
τὸν ἐκείνου σταυρόν.

να'. Ἐως ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς γυμνασίας ἐσμέν,

² Psal. cxxii, 6. ³ Ephes. iv, 13.

A gloriæ unius primique luminis, et postquam
eosdem univlt circumstantibus Deum substantiis
et cohortibus, ad unitatem elevat ipsos fulgore
spiritus illuminatos.

49. Quatuor naturalibus cardinalibusque virtu-
tibus octo adsunt comites, quæ binæ singulis
utrinque coordinantur, ita ut illarum unaquæque
Trinitas fiat. Sic prudentiæ coordinantur scientia
et sapiens contemplatio; justitiæ, iudicium et
compassionis sensus; fortitudini, patientia fir-
maque constantia; temperantiæ, castitas et virgi-
nitas. Supra quadruplicem hanc Trinitatem, ut
creator et mystagogus, Deus cum sapientia sedet
in mentis throno, ad informandas virtutes emit-
tens Verbum: quod, ex unaquaque subditarum
virtutum, spiritualem pietatis mundum creat
animæ, atque ut cælum ipsi extendit prudentiam,
quæ tota stellis sparsa est ad vitam illuminandam,
et in qua velut duo magna luminaria, divinam
scientiam physicamque contemplationem ponit ad
illam fulgore illustrandam; ut terram autem eidem
fundat justitiam, ad convivium sempiternum; ut
aerem explicat ei temperantiam, ad refrigerandam
irrorandamque purissimam vitam; ut mare demum
fortitudinem statuit in sinibus debilitatis naturæ,
ad destruedas turres arcesque inimici. Hunc
igitur mundum sic creans Verbum, animam con-
firmat spiritu, ad motum spiritualem ac perpetuum,
et ad unionem inseparabilem ac permansuram,
juxta effatum David: « Verbo Domini cæli formati
sunt. et spiritu oris ejus omnis virtus eor-
um ». »

50. Fervidis spiritualiter crescentibus, crescit
cum eis Dominus noster Jesus Christus. Et cum
parvuli sunt lacte indigentes, sugere dicuntur lac
initialium virtutum corporalis exercitationis, quod
parum utile est iis qui cresunt in virtute ac pau-
lisper infantiam exuunt. Cum autem ad adolescen-
tiam pervenerunt, et solido nutriuntur cibo con-
templationis rerum, ut sensibus animæ exerciti,
crescere dicuntur ætate et gratia, in medioque
seniorum sedere, et eis revelare profunda tene-
brarum. Cum denique in virum perfectum perve-
nerunt et in mensuram ætatis plenitudinis Chri-
sti², prædicare dicuntur omnibus verbum pœui-
tentiæ, et docere populos mysteria regni cælorum,
et ad crucem properare. Nam omnis in virtute
perfectus eo tandem devenit, ut postquam percur-
rit ætates Christi, occurrat in passionem tentatio-
num, ut ille in crucem.

51. Quændiu sub elementis exercitationis sumus;

raventes a gustando alimenta, vel a palpando tangibilla, vel ab inspicienda pulchritudine, vel ab audiendis canoribus, vel ab odoribus olfaciendis, sub tutoribus et actoribus sumus, ut ad luc parvuli, quamvis hæredes simus et domini omnium Patris honorum. At ubi venit pleniudo temporis illius, et per impassibilitatem impleta est, tunc Verbum in nobis de puro corde nascitur, et sit sub iere spiritus, ut nos qui sub lege sumus carnales sumus, redimat, et adoptionem filiorum nobis reddat. Hoc autem fact, tunc Spiritus in cordibus nostris clamat : « Abba, Pater, » ostendens et manifestans nobis filiationem, et in Deum Patrem confidentiam. Et nobiscum habitat et colloquitur, tanquam illis et hæredibus Dei, servituti sensuum non subjectis⁶.

52. Coram illis qui ut Petrus in fide profecerunt, ut Jacobus ad spem ascenderunt, utque Joannes in charitate perfecti sunt, transfiguratur Dominus, postquam in excelsum theologiæ montem ascendit ; et respndet eis sicut soli facie et caractere puri Verbi, cogitationibus vero absconditæ sapientiæ sit folgidus sicut lux ; et apparet in eis Verbum, medium stans inter legem et prophetiam, alia præcipiens ac docens, alia revelans ex profundis absconditisque sapientiæ thesauris, aliquando etiã prævidens et prædicens. — Illos ut nubes lucida obumbrat Spiritus, et ecce vox mysticæ theologiæ de nube ad eos venit, ipsos docens mysterium Dei in tribus personis, et dicens : « Hic est dilectus meus » terminus verbi perfectionis, « in quo complacui » mihi fieri filios perfectos in perfecto spiritu.

53. Anima omnia terrena despiciens, et amore Dei penitus vulnerata, raptum quemdam singularem ac divinum subit. Postquam enim clare percipit naturas rationesque entium et rerum humanarum novissima intellexit, non amplius patitur se intra mundum reinancre et rebus circumjacentibus circumscribi, sed proprios limites transgressa, sensuum vincula frangens et naturas omnium insiliens, tenebras theologiæ in silentio ineffabili ingreditur. Dei pulchritudinem in lumine cogitationum inenarrabilis sapientiæ considerat, in quantum ei gratia superna datum est. Divine autem in illius contemplationem immersa, timore filiali degustat immortalium arborum fructus, id est, piæ mentis cogitationes : quarum magnificentiam et sublimitatem ad se reversa nullatenus perfecte exprimere potest, sed quasi extraordinario instiucta Spiritus influxu, laudabilem quem experitur affectam in ineffabili gaudio et silentio bene novit ; quomodo vero illum sentiat instinctum, vel quid sit illud quo movetur, quod videt, et quod ipsi loquitur arcana, minime potest explicare.

54. Qui spargit sibi in justitia lacrymas com- Galat. iv, 3, 7. ⁶ Matth. xvii, 1, 5.

Α παρατηρούμενοι ἀπτεσθαι βρωμάτων, ἢ θίγειν ἀφῆς, ἢ ἐνατενίζειν ὠραιότησιν, ἢ μελῶν ἀκροασθαι, ἢ μύρων ἀσφραίνεσθαι, ὑπὸ ἐπιτρόπους ἔσμεν καὶ οἰκονόμους, ὡς ἐτι νῆπιου, εἰ καὶ κληρονόμοι τυγχάνομεν, καὶ κύριοι πάντων τῶν τοῦ Πατρὸς. Ὅτε δὲ ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου αὐτῆς, καὶ διὰ τῆς ἀπαθείας πληρωθῆ, τότε γεννᾶται ὁ λόγος ἐν ἡμῖν ἐκ καθαρᾶς διανοίας, καὶ γίνεται ὑπὸ τὸν νόμον τοῦ Πνεύματος, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἡμᾶς τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος ὄντας ἐξαγοράσῃ, καὶ τὴν υἰοθεσίαν ἡμῖν ἀποδώσῃ. Τοῦτου δὲ γεγονότος, τότε κρᾶζει τὸ Πνεῦμα εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, Ἄββᾶ ὁ Πατήρ· δεικνύσων καὶ γνωρίζων ἡμῖν τὴν υἰότητα, καὶ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν παρρησίαν. Καὶ ὡς ὑτοῖς καὶ κληρονόμοις Θεοῦ διὰ Χριστοῦ, ἡμῖν συμπαραμένει καὶ διαλέγεται, μὴ τῇ δουλείᾳ τῶν αἰσθήσεων κρατούμενοις.

νβ'. Τοῖς κατὰ Πέτρον εἰς πίστιν προκόψασι, καὶ κατὰ Ἰακώβον εἰς ἐλπίδα ἐπανεληούσι, καὶ κατὰ Ἰωάννην εἰς ἀγάπην τελειωθεῖσι, μεταμορφοῦται εἰς ὄρος ὕψηλὸν ἀνελθὼν, θεολογίας, ὁ Κύριος· καὶ λάμπει μὲν αὐτοῖς τῇ ἐπιφανείᾳ καὶ τῷ χαρακτήρι τοῦ καθαρῶ λόγου, ὡς ὁ ἥλιος· τοῖς δὲ νοήμασι τῆς ἀπορρήτου σοφίας, γίνεται λαμπρὸς ὡς τὸ φῶς· καὶ ὁρᾶται ὁ λόγος ἐν τοῦτοις, μέσον ἐστῶς νόμου καὶ προφητείας· τὰ μὲν νομοθετῶν καὶ διδάσκων, τὰ δὲ καὶ ἀνακαλύπτων ἐκ βαθέων καὶ κεκρυμμένων θησαυρῶν τῆς σοφίας· ἔσθ' ὅτε καὶ προορῶν, καὶ προλέγων· ὡς καὶ ὡς νεφέλη φωτεινῇ ἐπισκιάζει τὸ Πνεῦμα, καὶ φωνῇ μυστικῆς θεολογίας ἐκείθεν πρὸς αὐτοὺς ἔρχεται, μουῦσα τὸ μυστήριον αὐτοῦς τῆς τρισυποστάτου Θεότητος, καὶ ὅτω λέγουσα· Οὐτός ἐστιν ὁ ἀγαπητός μου ὄρος τοῦ λόγου τῆς τελειώσεως ἐν τῷ εὐδόκησῃ, γίνεσθαι μοι τελείους υἱοῦς, ἐν τελείῳ πνεύματι.

νγ'. Ψυχὴ τῶν χαμαιζήλων πάντων καταφρονήσασα, καὶ ὀλικῶς τῷ ἔρωτι τρωθεῖσα Θεοῦ, ἐκστασὶν τινα ξένην καὶ θεῖαν ὑφίσταται. Μετὰ γὰρ τὸ καθεῖν τρανώς τὰς φύσεις τῶν ὄντων καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν καὶ τὰ τέλη τῶν ἀνθρωπίνων καταλαθέσθαι πραγμάτων, ἐντὸς οὐκ ἀνέχεται τοῦ πάντος ἐκτετε εἶναι, καὶ τῷ περιέχοντι περιγράφεσθαι· ἀλλὰ τῶν ἑαυτῆς ὄρων ἐκστασα, καὶ τὰ δεσμὰ τυραννήσασα τῆς αἰσθήσεως, τὰς φύσεις πάντων περάσασα, εἰς γνόφον θεολογίας ἐν ἀρρήτῳ σιγῇ εἰσέρχεται, καὶ τὸ κάλλος κατανοεῖ τοῦ ὄντος, ἐν φωτὶ νοημάτων ἀφράττου σοφίας, ὅσον ἀν αὐτῇ κατὰ χάριν ἐκείθεν δοθῆ. Θεοπερεπῶς δὲ τοῖς νοήμασιν εἰς τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἐμβαδύνουσα, ἐντρυφᾶ τῶν ἀθανάτων φυτῶν τοῖς καρποῖς, ἀγάπης φόβῳ, τῶν θεῶν ἐννοιῶν, λέγω, τοῖς νοήμασιν· ὧν οὐδέποτε συστέλλομένη πρὸς ἑαυτὴν, δύναται τελείως ἐκφράσαι τὸ μεγαλοπρεπὲς τε καὶ ἔνδοξον· ἀλλ' οἷον ἐνεργουμένη ξένως ὑπὸ τοῦ Πνεύματος· τὸ μὲν ἐπαινετὸν πάθος, ἐν ἀρρήτῳ οἶδε χάρξ καὶ σιγῇ· τὸ δὲ πῶς ἐνεργεῖται, ἢ τί ἐστι τὸ κινουὸν καὶ ὀρώμενον, καὶ λέγων αὐτῇ μυστικῶς τὰ ἀπόρρητα, ἀμχανεῖ ἐξηγήσασθαι.

νδ'. Ὁ σπεῖρων ἑαυτοῦ εἰς δικαιοσύνην δάκρυα

κατανύξεως, τρυγῆ εἰς καρπὸν ζωῆς, χαρὰν ἀνεκλά- A
λητον. Ὁ δὲ ἐκζητῶν καὶ ὑπομένων τὸν Κύριον ἕως
τοῦ ἔλθεῖν τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ,
οὗτος θερίσει πολὺχρον τὸν σάχυν τῆς γνώσεως τοῦ
θεοῦ· καὶ φῶς ἑαυτὸν φωτίσει σοφίας, καὶ λυχνία
φωτῆς αἰδίου γενήσεται, εἰς τὸ φωτίζειν πάντας
ἀνθρώπους· καὶ οὐ φθονήσει ἑαυτῶν καὶ τοῖς πλησίον
ὑπὸ τὸ μόδιον τοῦ φθόνου καλύπτων τὸ δούτεν αὐτῶν
φῶς τῆς σοφίας· ἀλλ' ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πι-
στῶν ἐρεύξεται λόγου; ἀγαθοῦς, εἰς ὠφέλειαν πολ-
λῶν, καὶ φθέγγεται προβλήματα ἀπ' ἀρχῆς, ὅσα τε
ἤκουσεν ἀνωθεν, θεῖον ὑπηκούμενος Πνεύματι, καὶ
ὅσα ἔγνω τῆ θεωρίᾳ τῶν ὄντων σχολάζων, καὶ οἱ
πατέρες αὐτοῦ διηγήσαντο αὐτῶν.

νε'. Ἐσται παντὶ σπουδαίῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς αὐτοῦ
κατ' ἀρετὴν τελεώσεως, καὶ ἀποσταλάξει αὐτῶν τὰ
B
δρη τῆς ἐργασίας τῶν τοῦ θεοῦ ἐντολῶν γλυκασμῶν
εὐφροσύνης, βασιλεύοντι ἐν Σιών τῇ καθαρᾷ διανοίᾳ·
καὶ οἱ βουνοὶ, οἱ λόγοι τῶν ἀρετῶν, ρυθίσονται γάλα·
τὴν τροφὴν αὐτῶν ἀναπαυόμενοι ἐπὶ κλίνης ἀπαθείας,
προσφέροντες· καὶ πᾶσαι αἱ ἐφέσεις Ἰούδα, τῆς
αὐτοῦ, φημι, πίστεώς τε καὶ πίσσεως, ρυθίσονται
ὑδατα, δόγματα δηλαδὴ, καὶ παραβολὰς, καὶ αἰνί-
γματα θεῶν πραγμάτων· καὶ πηγὴ σοφίας ἀπορ-
ρήτου ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ ὡς ἐξ οἴκου Κυρίου
ἐξελεύσεται, καὶ ποτιεὶ τὸν χειμάρρουν τῶν σχολίων,
αὐτοὺς δηλονότι τοὺς τῶ ἀυμῶν καὶ τῶ καύσωνι τῶν
καθῶν ἀποξηραθέντας ἀνθρώπους. Καὶ τότε γνώ-
C
σεται τὴν ἀληθινήν ἔκβασιν ἐν ἑαυτῶ τῶν λόγων
Κυρίου· φησὶ γάρ· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ποτα-
μοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βρούσουσι ὕδατος ζω-
τος. »

νε'. Ἄνατελεῖ ἐν τοῖς φοβουμένοις με, φησὶν ὁ
θεὸς, ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ ἰασίς ἐν ταῖς πράξεσιν·
καὶ ἐκ φυλακῆς παθῶν ἐξελεύσονται, καὶ σκιρτή-
σουσιν ὡς μοσχάρια ἐκ δεσμῶν ἀμαρτίας ἀνειμένα·
καὶ καταπατήσουσιν ἀνόμους ἀνδρας καὶ δαίμονας
ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῶν, ὡς σποδόν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ
τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῶν, ἣ ἐγὼ ποιῶ, λέγει Κύ-
ριος παντοκράτωρ· ἦνίκα διὰ πασῶν ἀνωφθῶσι τῶν
ἀρετῶν δηλονότι, καὶ τελειωθῶσι διὰ σοφίας καὶ
γνώσεως ἐν τῇ μετουσίᾳ τοῦ Πνεύματος.

νε'. Ἐάν ἐπ' ὄρους πεδίου τοῦ κόσμου τούτου,
καὶ τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, γνώσεως καινῆς ἀνω-
B
θεν ἄρης σημεῖον, καὶ ὑψώσης τὴν φωνὴν ἑαυτῶν,
κατὰ τὸν εἰρηκότα, τῆς δοθείσης σοὶ σοφίας ἀπὸ θεοῦ,
παρακαλῶν τῶ λόγῳ καὶ διδάσκων τοὺς σοὺς ἀδελ-
φοὺς, διανοίγων τὸν νοῦν αὐτοῖς τῆς θείας Γραφῆς,
εἰς κατανόησιν τῶν θαυμασίων δωρεῶν τοῦ θεοῦ, καὶ
προβιβάζων αὐτοὺς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν αὐτοῦ
ἐντολῶν, μὴ φοθηθῆς ἀπὸ τῶν φθονοῦντων τῆς δυνα-
μει τῶν λόγων σου, καὶ διαστρεβλοῦντων πᾶσαν
θεῖαν Γραφήν, κενῶν ὄντων καὶ σεσαρωμένων,
καὶ ἐτοίμων εἰς κατοικίαν τῶν διαβόλων. Συντάσσει
γάρ τὰ τῶν χειλέων σου ὁ θεὸς ἐν τῇ βίβλῳ τῶν
ζώντων, καὶ οὐκ ἔστιαι σοὶ βλάβη ἐκ τῶν τοιούτων,
ὡς οὐδὲ Πέτρῳ ἐκ Σίμωνος. Ἐρεῖς δὲ μᾶλλον καὶ

punctionis, in fructum vitæ percipit gaudium
inextinguibile. Qui autem quærit et sustinet Dominum
donec veniant fructus justitiæ suæ, hic metet mul-
ticiplicem spicam scientiæ Dei, seipsum illustrabit
lumine sapientiæ, et fax lucis æternæ fiet ad illu-
minandos omnes homines, nec invidet sibi et
proximo sub modio invidiæ abscondens datam sibi
sapientiæ lucernam, sed in Ecclesia fidelium eru-
ctabit verba bona, ad multorum utilitatem, et
loquetur arcana ab initio, quæ audivit desuper
divino obediens Spiritui, et quæ didicit contem-
plationi rerum vacans, et quæ patres ejus ipsi
narraverunt.

55. Omni viro pio, eum in virtute perfectus
erit, surgent montes observantiæ mandatorum
Dei, qui dulcedinem lætitiæ stillabunt et in Sion
mente pura regnanti; et colles, seu virtutum
verba, lac rorabunt, cibum ipsi in impassibilitatis
lecto requiescenti afferentes, omniaque desideria
Juda, id est, fidei et scientiæ ejus, pluent aquas,
dogmata videlicet parabolasque et ænigmata rerum
divinarum; aliquid sicut absconditæ sapientiæ de
corde illius tanquam de domo Domini egredietur,
et potabit torrentem junctorum, ipsos scilicet ho-
mines ariditate et æstu cupiditatum exsiccatos.
Et tunc sciet in se adimpleta esse hæc verba
Domini dicentis: « Qui credit in me, flumina de
ventre ejus fluent aquæ viæ ». »

56. Oritur in timentibus, ait Dominus, Sol ju-
stitiæ, et medela in operibus; ex cupiditatum
carcere egredientur, et salient ut vituli ruptis
peccati vinculis; hominesque prævaricatores ac
dæmones sub pedibus suis ut cinerem conculcabunt
in die suæ restorationis, sicut ego facio, dicit
Dominus omnipotens, cum scilicet omnibus elevati
sunt virtutibus, et perfecti per sapientiam et
scientiam in participatione Spiritus sancti.

57. Cum super montem campestris hujus mundi
et Ecclesiæ Christi levaveris scientiæ novæ signum,
et elevaveris vocem, ut ait propheta, sapientiæ
tibi a Deo datæ, exhortans verbo et docens fratres
tuos, aperiens eis intelligentiam divini Scripturæ,
ut intelligant mirabilia Dei dona, eosque inducens
ad implenda ejus mandata, ne timeas istos qui
invident efficaciam verborum tuorum, et contor-
quent omnem divinam Scripturam, cum vacui sint
scopisque mundati et paratum diabolo habitacu-
lum. Scribit enim Deus labiorum tuorum verba
in libro viventium, et nihil tibi nocebunt istius-
modi homines, sicut non nocuit Petro Simon
Magus. Sed potius dicet et ipse cum propheta in
illa die qua videbis istos contra te parantes viæ

* Joan. vii, 38.

* Matth. iv, 2.

* Isa. xlii, 2.

* Matth. xii, 44.

offendiēcula : « Ecce Deus meus, salvator meus Dominus, et fiducialiter agam in eo, et ab ipso salvabor, et non timebo : quia fortitudo mea et laus mea Dominus, et factus est mihi in salutem, et non cessabo prœdicare gloriam ejus in universa terra ¹⁰. »

58. Si agnoscas impetum cupiditatem esse in te inefficacem, et compunctionis lacrymas ex humilitate fluere ab oculis tuis, scito venisse regnum Dei in te, et gravidum te esse Spiritu sancto. Si vero operantem, moventem et loquentem Spiritum sentis in visceribus tuis, teque excitantem ad prœdicandam in Ecclesia magna salutem et veritatem Dei, ne cohibeas labia tua propter invidiam hominum Judæis similium ; at sedens scribe super buxum, ut ait Isaias ¹¹, quæ Spiritus tibi dicat, quia illud erit in die novissimo et usque in æternum, ut dicit propheta. Qui enim invidiam parturunt, sunt populus incredulus, filii mendaces, quibus non est fides, qui nolunt audire operari adhuc Evangelium et amicos prophetasque Deo parere, sed dicunt prophetis et magistris Ecclesiæ : « Ne annuntietis nobis sapientiam Dei, neque sic loquamini nobis spectacula naturæ videntibus; sed prœdicato et annuntiate nobis aliam viam quam mundus amat, et auferte a nobis oraculum Israel ¹². » Ne attendas invidiam et verbis eorum : nam tandem verba tua ad inultorum utilitatem resonantia audient surdi spirituales, cæcorum oculi tenebris vitæ peccatique caligine obscurati videbunt verborum tuorum lumen, in his exsultabunt pauperes spiritu, spe fracti homines gaudio replebuntur, et spiritu palantes in verbis tuis recolligentur : qui autem contra te murmurant, discent obtemperare verbis Spiritus sancti, et lingue balbutientes pacem loqui discent.

59. Beatus ille qui habet in Sion Ecclesia Dei xemen doctrinæ verborum suorum, ut ait Isaias ¹³, et filios proprios sibi et Spiritui sancto in cœlesti primogenitorum Jerusalem; erit enim homo ille, inquit, abscondens ad tempus verba sua, et absconditur velut aqua decurrente, ac tandem in Sion fidelium Ecclesia videbitur velut terræ sipienti fluvius decurrens fluentis sapientiæ suæ gloriosus, et qui ab invidis deflectuntur, non amplius in his confident, sed aures suas præbebunt ad audienda illius hominis verba, et cor infirmorum anima patebit ad audiendum ; nec deinceps dicent invidiæ assectæ, « Sile », siquidem ille, cum plus sit, sapientiam amplexus est, nec stultorum instar mundi sapientium stulta est locutus, nec animo

αὐτὸς μετὰ τοῦ προφήτου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἔκεινη ἐν ἧ κατασκευάζοντας ὄρξῃ κατὰ σοῦ τοὺς τοιοῦτους σκάνδαλα ἐρίβει, « Ἴδοὺ ὁ Θεὸς μου, Σωτὴρ μου Κύριος, καὶ πεποιθὴς ἔσομαι ἐπ' αὐτῷ, καὶ σωθῆσομαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ οὐ φοβηθήσομαι. Διδίκεται ἡ δόξα μου καὶ ἡ ἀκυσίς μου Κύριος, καὶ ἐγένετό μοι Σωτὴρ καὶ οὐ παύσομαι ἀναγγέλλειν τὰ ἔνδοξα αὐτοῦ ἐν πάσῃ τῇ γῆ. »

νη'. Εἰ ἔγνωσ ὅτι ἡ φορὰ τῆς τῶν παθῶν ἐνεργείας ἔστιν ἐν σοὶ ἀπρακτος, καὶ ἡ κατάνυξις ἐκ ταπεινοφροσύνης ἀπηράζει ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου, γινώθι ὅτι ἦλθεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ σέ, καὶ ἐγκύριων ἐγένου τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἰ δὲ καὶ ἐνεργοῦν, κινουμένον τε καὶ λαλοῦν τὸ Πνεῦμα νοεῖς ἐν τοῖς ἐγκάτοις σου, καὶ διεγερθὼν σε τοῦ λέγειν ἐν ἑκκλησίᾳ μεγάλῃ τὸ σωτήριον, καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ, μὴ δὴ κωλύσῃ; τὰ χεῖλη σου διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαϊοφρόνων ἀνθρώπων· ἀλλὰ καθίσας, γράψον ἐπὶ πυξίδου, καθὼς φησὶν Ἡσαΐας, & τὸ Πνεῦμά σοι λέγει· ὅτι ἔσται εἰς ἡμέρας καιρῶν ταῦτα, καὶ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα· κατὰ τὸν οὕτω εἰπόντα. Οἱ γὰρ τὸν φόβον ὤδινοντες, λαδὸς ἀπειθῆς εἰσιν, υἱοὶ ψευδεῖς, οἷς οὐκ ἔστι πίστις, οἱ οὐ βούλονται ἀκούειν, ὅτι ἔτι τὸ εὐαγγέλιον ἐνεργεῖ, καὶ φίλους Θεοῦ καὶ προφήτας κατασκευάζει· ἀλλὰ λέγουσι τοῖς προφήταις καὶ διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας· Μὴ ἀναγγέλλετε ἡμῖν τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Τοῖς τὰ ὀράματα τῆς φυσικῆς θεωρίας ὀρῶσι μὴ λαλεῖτε ἡμῖν, ἀλλὰ λαλεῖτε, καὶ ἀναγγέλλετε ἡμῖν ἑτέραν πλάνησιν, ἣν ὁ κόσμος φιλεῖ, καὶ ἀφέλετε ἀφ' ἡμῶν τὸ λόγιον τοῦ Ἰσραὴλ. Μὴδὲ προσέειξ ἡ βασκανία, καὶ τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀκούσονται γὰρ τὰ ὑπηκούμενά σοι πρὸς ὠφέλειαν πολλῶν ἀνοθῶν κωφοὶ ἔσχατον, καὶ οἱ ἐν τῷ σκότει τοῦ βίου, καὶ οἱ ἐν τῇ ὀμίχλῃ τῆς ἀμαρτίας ὀφθαλμοὶ τυφλῶν, εἵθονταί σοι τῶν λόγων τὸ φῶς, καὶ ἀγαλλιάσονται ἐν αὐτοῖς τῷ πνεύματι, καὶ οἱ ἀπηληπισμένοι τῶν ἀνθρώπων, ἐμπλησθήσονται εὐφροσύνης, καὶ γνώσονται οἱ τῷ πνεύματι πλανώμενοι, σύνεσιν ἐν τοῖς λόγοις σου· οἱ δὲ γογγύζοντες κατὰ σοῦ, μαθήσονται ὑπακούειν τῶν λόγων τοῦ Πνεύματος, καὶ γλῶσσαι αἱ ψελλίζουσαι, λαλεῖν εἰρήνην μαθήσονται.

νη'. Μακάριος ὅς ἔχει ἐν Σιών τῇ τεῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, σπέρμα διδασκαλίας τῶν λόγων αὐτοῦ, φησὶν Ἡσαΐας, καὶ υἱὸς οικείους ἑαυτῷ, καὶ τῷ Πνεύματι, ἐν τῇ ἀνω τῶν πρωτοτόκων Ἰερουσαλήμ· ἔσται γὰρ ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος, κρῦπτον εἰς καιρὸν, φησὶ, τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ κρυβήσεται ὡς ἀφ' ὕδατος φερομένου, καὶ ἔσχατον, φανήσεται ἐν Σιών τῇ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίᾳ, ὡς ποταμὸς φερόμενος ἐνδοξοῦ, γῆ διψῶση τοῖς βείθοις τῆς σοφίας αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἔτι ἔσονται οἱ ὑπὸ τῶν φθορῶντων ἀνατριπόμενοι πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς, ἀλλὰ τὰ ὕδατα αὐτῶν δώσουσιν ἀκούειν τῶν λόγων τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου, καὶ ἡ καρδία τῶν κατὰ ψυχὴν ἀσθενούντων, προσέξει τοῦ ἀκούειν· καὶ οὐκ ἔτι οὐ μὴ εἴπωσιν οἱ ὑπερήταί τοῦ φόβου· Ἐγγα· ἐπειδὴ εὐσεβῆς ὢν συνετά

¹⁰ Isa. xii, 2, 5. ¹¹ Isa. xxx, 8. ¹² Ibid. 11. ¹³ Isa. xxxi, 9 sec. LXX.

ἐδουλεύσατο, καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ μωροὶ τοῦ κόσμου A
σοφοὶ μωρὰ ἐλάλησαν· οὐδὲ ἡ καρδία αὐτοῦ νενόηκε
μάταια τοῦ συντελεῖν ἄνομα, καὶ λαλεῖν πρὸς τὸν
θεὸν πλάνησιν ὡς ἂν διασπείρη ψυχὰς πεινώσας,
καὶ ψυχὰς τὰς διψώσας, κενὰς ποιήσῃ. Διὰ τοῦτο οἱ
λόγοι αὐτοῦ μενούσιν εἰς ὠφέλειαν πολλῶν, κἄν μὴ
δοκῇ τοῖς βασκανοῦσι.

ζ'. Τῷ ἐν ὑψηλῷ σπηλαίῳ πέτρας ἰσχυρᾶς οἰκοῦντι,
ἄρτος εἰς κόρον δοθήσεται γνώσεως, καὶ ὁ κρατὴρ
τῆς σοφίας εἰς μέθη. καὶ οὕτως ἔσται πιστὸν τὸ
ἄρωμα αὐτοῦ· βασιλέα μετὰ δόξης ἕψεται, καὶ οἱ
ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ γῆν πόρρωθεν ἕψονται· ἡ ψυχὴ αὐ-
τοῦ μελετήσῃ σοφίαν, καὶ ἀναγγελεῖ πᾶσι τὸν τόπον
τὸν αἰώνιον, οὗ τῶν ὄρων ἐκτὸς οὐδέν.

ζα'. Εἰ οὖν ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει τὰ ὦτα παν- B
τὸς τοῦ φοβουμένου αὐτὸν, καὶ προστίθησιν ὡτίον
αὐτῷ τοῦ ἀκούειν, καὶ γλώσσῃν δίδωσι παιδείας τοῦ
γνῶναι, ἡνίκα δεῖ εἰπεῖν λόγον, τίς ἕτερος ὁ ἀποστρέ-
φων φρονίμους καὶ σοφοὺς τοῦ κόσμου εἰς τὰ ὀπίσσω,
καὶ τὴν σοφίαν μωραίων αὐτῶν, μόνον δὲ ἰστών τὰ
βήματα τῶν δουλῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ αὐτὸς ὁ ποιῶν
κρίμα καὶ παράδοξα εἰς ὄψαν αὐτοῦ, ὁ ποιῶν ἐν τῇ
ἐρήμῳ καὶ ἐρηφίᾳ, καρδίᾳ δὸν ταπεινώσει· καὶ
πραότης, ἐν δὲ τῇ ἀνίκῃ, δὸν ἀνύδρου διανοίᾳ,
ποταμοὺς σοφίας ἀρήρτου, εἰς τὸ ποτίσαι τὸ γένος
αὐτοῦ τὸ ἐκλεκτὸν, λαὸν δὲ περιποίησατο, τὰς
ἀρετὰς αὐτοῦ διηγείσθαι; Ἐμπροσθεν γὰρ τῶν ἀγα-
πῶντων καὶ φοβουμένων αὐτὸν πορεύεται, καὶ ὄρη
παθῶν ὁμαλίζει, καὶ θύρας χαλκᾶς ἀγνωσίας συν-
τριβεῖ, καὶ ἀνοίγει τῆς αὐτοῦ γνώσεως τὰς θύρας, C
καὶ ἀνακαλύπτει αὐτοῖς θησαυροὺς αὐτῆς σκοτεινοῦς,
ἀποκρύφους τε καὶ ἀοράτους, ἵνα γνῶσιν, ὅτι αὐτὸς
ἐστὶ Κύριος ὁ Θεός, ὁ καλῶν τὸ ὄνομα αὐτῶν Ἰσραὴλ.

ζβ'. Τίς ὁ παράσσω τὴν θάλασσαν τῶν παθῶν, καὶ
ἰστών τὰ κύματα αὐτῆς; Ὁ ρυόμενος τοὺς ἀγα-
πῶντας αὐτὸν τοῦ κινδύνου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὴν
ζάλην τῶν λογισμῶν εἰς γαλήνην ποιῶν Κύριος Sa-
βαώθ· ὁ τοὺς λόγους αὐτοῦ τιθεῖς εἰς τὸ στόμα αὐ-
τῶν, καὶ σκέπων αὐτοὺς ὑπὸ τὴν σκιδῶν τῶν χειρῶν
αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἔστησε τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν ἐθεμε-
λίωσεν. Αὐτὸς τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν δίδωσι γλώσ-
σαν παιδείας, καὶ οὐς συνέσεις εἰς τὸ ἀκούειν ἄνω-
θεν τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἀπαγγέλλειν εἰς τὸν οἶκον
'Ιακώβ, τὴν τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαν, τὰ προστά-
γματα αὐτοῦ· οἷς δὲ μὴ ὑπάρχει ὀφθαλμὸς εἰς τὸ D
ὄρῃν τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, καὶ οὐς
εἰς τὸ ἀκούειν τὰ ἔνδοξα τοῦ Θεοῦ, σκότος ἐστὶν ἡ
ἀποκλήρωσις [ἐν ἀλλ. ἀποκλήρωσις] τῆς ἀγνωσίας,
καὶ ἡ ἐλπίς μετὰ τῶν λόγων ματαία. Τοῦτων οὐδεὶς
λαλεῖ δίκαια, οὐδέ ἐστι χριστὸς ἐν αὐτοῖς ἀληθείας·
πεποίθασι γὰρ ἐπὶ ματαίοις, καὶ λαλοῦσι κενὰ· κύουσι
φθόνον, καὶ εἰκτοῦσι βασκανίαν, ὅτι ἀπερίτμητά εἰσι
τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ οὐ δύνανται ἀκούειν, καὶ διὰ τοῦτο
ἐγενήθη αὐτοῖς τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος εἰς
ὀνειδισμόν, καὶ οὐ μὴ βουληθῶσιν αὐτοῦ ἀκούσαι.

ζγ'. Σοφία τίς ἐστὶν ἐν τοῖς τὸν φθόνον ὠδίνουσι
κατὰ τοῦ πλησίον. Πῶς γὰρ ἐροῦσιν οἱ βασκανοὶ,
φρῆσιν ἰερσμίας, ὅτι σοφοὶ ἔσμεν ἡμεῖς, καὶ νό-

A vanum inuit consilium prava faciendi, et falso
dicendi Deum dispergere animas esurientes et
animas sitientes dimittere inanes. Idcirco verba
illius stabunt ad utilitatem multorum, quamvis
non placeant malignantibus.

60. Illi qui in excelsa petrae solidae caverna in-
habitat, dabitur panis, scientiae ad satietatem, et
calix sapientiae ad ebrietatem : et sic potabilis
erit aqua illius; regem in sua majestate videbit,
et ejus oculi terram de longe prospicient, anima
ejus meditabitur sapientiam, et omnibus annun-
tiet locum aeternitatis, extra cujus fines nihil est.

61. Si igitur disciplina Domini aperit aures
omnium qui timent eum, eisque aures suppeditat
ad audiendum, et linguam disciplinae ad sciendum
quando oporteat loqui verbum; quis alius retro
dejicit prudentes et sapientes mundi, stultitiamque
facit eorum sapientiam, confirmat suorum duntaxat
verba famulorum, nisi ille qui facit nova et incre-
dibilia ad suam gloriam, qui facit in deserto et
arido corde viam humilitatis et mansuetudinis, in
secca autem et iniqua mente fluvios sapientiae
ineffabiles, ad potandum genus suum electum, po-
pulum cui curam credidit suas praedicandi virtutes?
Namque amantes ac timentes se praecedit, mon-
tes cupiditatum deprimit, aërem confringit portas
ignorantiae, januas aperit scientiae sublimius, et eis
revelat thesauros ejus obscuros reconditosque et
invisibiles, ut sciant ipsum esse Dominum Deum,
qui vocat nomen eorum Israel.

62. Quis conturbat mare cupiditatum fluctusque
ejus componit? Qui eruit diligentes se a periculo
peccati, et qui cogitationum tempestatem in serene
nium convertit Dominus Sabaoth, qui verba sua
ponit in ore eorum, eosque protegit sub umbra
manuum suarum quibus caelum stabilivit terramque
fundavit. Ipse timentibus se dedit linguam disci-
plinae et aurem intelligentiae, ad audiendam desuper
vocem suam, et annuntianda in domo Jacob, seu
fidelium Ecclesia, sua mandata. Quibus vero non
est oculus ad videndos radios solis justitiae et
auris ad audiendam gloriam Dei, illi tenebris igno-
rantiae replentur, et spes sicut et verba eorum
vana est. Horum nullus loquitur justitiam, nec in
eis est iudicium veritatis: in vanitatibus enim
fiduciam habuerunt et locuti sunt inania; partu-
runt invidiam, et parturiunt malignitatem, quia
incircumcisae sunt illorum aures nec possunt au-
dire, et idcirco factum est illis scientiae Dei verbum
in opprobrium, et noluerunt illud audire.

63. Quae sapientia est in iis qui invidia laborant
adversus proximum? Quomodo enim dicunt ma-
lignantes, ait Jeremias: Sapientes nos sumus, et

¹¹ Jerem. viii, 8.

lex Domini nobiscum est¹⁴. » Cum tabescunt zelo contra eos qui susceperunt gratiam Spiritus per sapientiam et scientiam Dei. At frustra mendacem adepti sunt scientiam scribæ et sapientes mundi, quippe qui veram non acquisierunt scientiam. Itaque « confusi sunt sapientes¹⁵, » a vera delapsi sapientia, quam in filiis piscatorum auctam viderunt, et « perterriti » sunt stupentes vim sermonum eorum, « et capti sunt¹⁶ » in retibus cogitationum ipsorum, quia veram sapientiam et scientiam Domini reproboverunt.

64. Cur zelo intabuissent maligni adversus eos qui gratia Spiritus ditati sunt? cur adversus eos qui acceperunt linguam igneam veluti calamum scribæ velociter scribentis, insurrexerunt, deserto fonte sapientiæ Dei? Si enim viam Dei perecurrisent, mansissent in æternum in pace impassibilitatis, novissent ubi sit prudentia, ubi fortitudo, ubi intelligentia, ubi scientia rerum, ubi longævitæ et vita, ubi lumen oculorum et sapientia cum pace; didicissent quis inveniat locum ejus, quis thesaurus ejus ingrediatur, et quomodo Deus prædicatoribus verbi hæc præcipiat per prophetam : « Propheta qui habet somnium revelationis, narret somnium visionis suæ, et qui habet sermonem meum, loquatur sermone meum vere¹⁷; » et iterum : « Scribe tibi omnia verba quæ locutus sum ad te in libro¹⁸; » et nunquam invidia contra tales homines intabuissent.

65. « Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas¹⁹, » maligni quoque poterunt bene dicere et consiliari, meditati mala. Et enim calce conculcabant proximum suum, cum dolose incedant, et suos derideant amicos, veritatem non loquentes, quia didicit lingua eorum loqui vanæ et mendacia verba. Intellige igitur, tu cui propter Dei scientiam et Verbum isti insident et fucum faciunt, perseveranter precare, dicens cum Jeremia : « Domine, recordare mei, et visita me, et tuere me ab his qui persequuntur me, noli in patientia tua rejicere me, me diu probare volens. Scito quoniam sustinui opprobrium ab his qui irritam faciunt scientiam tuam, consumma illos in zelo eorum, et erit mihi verbum scientiæ tuæ in gaudium et lætitiæ cordis mei. Non enim sedi in consilio ludentium scientiam tuam, sed timui a facie manus tuæ, et sedebam solus, quoniam amaritudine me replevit eorum invidia; et exaudisti, bene novi, siquidem convertis errantem a via sua²⁰. » — « Stabiliam te inter amicos meos, ante faciem meam stabis, et si segregaveris pretiosum a villi, quasi os meum eris, liberabo te de manu pessimorum, ait Dominus Deus Israel²¹. »

66. Totum sermonis finem audiant maligni sa-

¹⁴ Jerem. viii, 9. ¹⁵ Ibid. ¹⁷ Jerem. xliii, 28. ¹⁸ Jerem. xlii, 18. ¹⁹ Ibid. 19. 21.

Α μοσ Κυρίου μεθ' ἡμῶν ἐστιν; ὅταν ἐκτῆκονται τῷ ζήλῳ κατὰ τῶν λαβόντων τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος; διὰ σοφίας καὶ γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' εἰς μάτην ἐγενήθη γνώσις ψευδῆς γραμματεῦσι καὶ σοφοῖς τοῦ κόσμου, τῆς ἀληθινῆς ἐξαμαρτήσασι γνώσεως. Διὰ τοῦτο ἤσχυνθησαν σοφοὶ ἐκπεπεικότες τῆς τοῦ Πατρὸς κλήτου σοφίας, ταύτην ἐν οὐτοῖς ἀλέων πληθυνομένην ὁρῶντες, καὶ ἐπιτόθησαν τὴν δύναμιν τῶν λόγων αὐτῶν, καὶ ἐάλωσαν ἐν τοῖς δικτύοις τῶν νοημάτων αὐτῶν, ἐπεὶ τὴν δυνάμειν σοφίαν καὶ τὴν γνώσιν Κυρίου ἀπεδοκίμασαν.

Ξδ'. Τί τῷ ζήλῳ ἐκτετρίχασαι βάσκανοι, κατὰ τῶν πεπλοτηκότων τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος; κατὰ τῶν λαβόντων γλώσσαν πυρὸς ὡσεὶ κάλαμον γραμματέως βρυγράφου, τὴν πηγὴν ἐγκαταλιπόντες τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας; Εἰ γὰρ τῇ ὁδοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθησαν, καταθήκησαν ἀν' ἐν εἰρήνῃ ἀπαθείας εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον ἔμαθον ποῦ ἐστὶ φρόνησις, ποῦ ἐστὶν ἰσχύς, ποῦ ἐστὶ σῦναισις, καὶ γνώσις τῶν δυνατῶν, ποῦ ἐστὶ μακροβλῆσις καὶ ζωὴ, ποῦ ἐστὶ φῶς ὀφθαλμῶν, καὶ σοφία μετὰ εἰρήνης ἔμαθον τίς εὐρίσκει τὸν τόπον αὐτῆς, καὶ τίς εἰς τοὺς θησαυροὺς αὐτῆς εἰσεργεταί, καὶ ὅπως ἐντέλλεται ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου τοῖς τοῦ λόγου μύσταις λέγων ὁ προφήτης· Ἐν ᾧ τὸ ἐνύπνιον ἐστὶ τῆς ἀποκαλύψεως, διηγησάσθω τὸ ἐνύπνιον τῆς ὀπτασίας αὐτοῦ, καὶ ἐν ᾧ ὁ λόγος μου πρὸς αὐτόν, διηγησάσθω τὸν λόγον μου ἐπ' ἀληθείας· καὶ αὐθις Ἐγράψον σεαυτῷ πάντας τοὺς λόγους οὓς ἔχρημάτισα πρὸς σὲ ἐπὶ βιβλίου· καὶ οὐδέποτε ἀν' τῷ φθόκῳ κατὰ τῶν τοιοῦτων ἐτήκοντο.

Ξε'. Εἰ ἀλλάξεται Αἰθίοψ τὸ δέμμα αὐτοῦ, καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλιτα αὐτῆς, καὶ οἱ βάσκανοι δυνήσονται εὖ εἰπεῖν καὶ βουλευσάσθαι, μεμελετηκότες κακὰ. Πτέρην γὰρ πτερνιοῦσι τοὺς πλησίον αὐτῶν, ἐπεὶ δολίως πορεύονται, καὶ καταπαίζουσι τοὺς φίλους αὐτῶν, ἀλλήθιαν μὴ λαλοῦντες, διότι μεμέθηκεν ἡ γλῶσσα αὐτῶν λαλεῖν μάταια καὶ ψευδῆ, Σύνας οὖν ὁ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γνώσιν καὶ τὸν λόγον, ὅπ' αὐτῶν φθονοῦμενός τε καὶ ἐμπαιζόμενος, καὶ ἐκτανῶς δεθήθη, κατὰ τὸν Ἱερεμίαν, καὶ εἰπέ· Κύριε, μνησθητί μου, καὶ ἐπίσχεψαι με, καὶ ἀθώωσόν με ἀπὸ τῶν καταδικώμετων με βασκάνων ἀνδρῶν· ἢ μὴ εἰς μακροθυμίαν σου βάλῃς με, δοκιμάσαι με θέλων ἐπὶ πολὺ γνῶθι ὡς ἔλαθον ἐμπαιγμὸν ὄντα τῶν ἀθετούντων τὴν γνώσιν σου, συντέλεσον αὐτοὺς ἐν τῷ ζήλῳ αὐτῶν, καὶ ἔσται ὁ λόγος ἐμοὶ τῆς γνώσεώς σου εἰς εὐφροσύνην, καὶ εἰς χαρὰν καρδίας μου· οὐδὲ γὰρ ἐκάθισα ἐν συνεδρήμῳ μετὰ τῶν παιζόντων τὴν γνώσιν σου, ἀλλ' εὐλαβούμενη ἀπὸ προσώπου χειρὸς σου, καὶ ἐκαθήμην κατὰ μόνους, οἱ πιχρίας ἀπὸ τοῦ φρόνου αὐτῶν ἐνεπλήσθη, καὶ ἀκούσεις, εὖ οἶδα, ἐὰν ἐπιστρέψῃς πεπλανημένον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ· Ἀποκαταστήσω σε ἐν τοῖς φίλοις μου, πρὸ προσώπου μου· στήση, καὶ ἐὰν ἐξαγάγῃς τίμιον ἀπὸ ἀναξίου, ὡ· στόμα μου ἔση. Λυτρώσομαι σε ἐκ χειρὸς βασκάνων λοιμῶν, λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ.

Ξζ'. Τέλος λόγου τὸ πᾶν, οἱ βάσκανοι σοφοὶ ἀκούετε.

¹⁴ Jerem. xxi, 2. ¹⁵ Jerem. xliii, 23. ¹⁶ Jerem. xii, 23.

spirituali operatione studiosus, et qui ex puro et optimo corde loquitur per Spiritum Dei nec per litteraturam sapiens in scientia perfectusque est, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est, quippe qui ignotus est inutilis que hominibus, uni autem Deo dilectus et notus.

70. Si non ex operibus legis justificatur omnis caro ²⁴ coram Deo, quis e solis agonibus et laboribus ascesis perficiatur coram Deo? Revera praxi ad virtutum habitum promovemur impetumque cupiditatum reprimimus, non tamen ea sola perficimur in plenitudine Christi. Quid ergo nos ducit ad perfectionem? Sincera in Deum fides, quæ est sperandarum substantia rerum ²⁵; qua plurimam hostiam Abel quam Cain obtulit Deo, per quam testimonium consecutus est es: es justus, et qui vocatur Abraham obedivit exire et demorari in terra repromissionis. Hæc veritatis studiosus ducit in spem magnam sublimium Dei donorum indeque in scientiam rerum, et in eorum cordibus infundit inexhaustos Spiritus thesauros, ad effundendum exinde nova et vctora Dei mysteria et indigentibus largiendum. Qui ergo illam sortitus est, ascendit et perfectus est per charitatem in scientia Dei, et introit in requiem Dei ²⁶, requiescens et ipse ab omnibus operibus suis, sicut a suis Deus.

71. Si incredulus juravit olim Deus non introituros in requiem suam, unde non potuerunt propter incredulitatem introire, quomodo aliqui per solam exercitationem corporalem sine fide possent introire in impassibilitatis requiem et scientiæ perfectionem, cum multos videamus non potuisse sic intrare et requiescere ab omnibus laboribus suis? Cavere igitur quisque debet ne unquam habeat cor nequam incredulitatis, ideoque multum laborans frustretur requie et perfectione sua, ad quas consequendas operibus laborat practices et panem doloris manducat; et si relinquitur ei sabbatismus, festinare ingredi per fidem in impassibilitatis requiem et scientiæ perfectionem, ne in idipsum incidat incredulitatis exemplum et eadem quæ veteres increduli patiatur.

72. Cum simus sensibiles, rationales et intellectuales, decimam quendam et nos ex nobismet- ipsis debemus offerre Deo. Et primo ut sensibiles, bene sentire res sensibiles, earum pulchritudinem perillustrare ac per certam earum notitiām ascendere ad Creatorem; ut rationales autem, recte loqui de divinis humanisque rebus; atque ut intellectuales, sane cogitare de Deo, de vita æterna, de regno cælorum, et de absconditis in eo mystereis Spiritus sancti, ut sentientes, dicentes et

Ασπυδαίος, καὶ ὁ ἐκ καθαρᾶς καὶ ἀγαθῆς καρδίᾳ; διὰ Πνεύματος Θεοῦ λέγων, καὶ οὐ διὰ γραμμάτων, σοφῶς ἐν γνώσει καὶ τέλειος, οὐ καὶ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀγνοουμένου μὲν, ἢ φθουρούμενου τοῖς ἀνθρώποις, μόνῃ δὲ Θεῷ, καὶ τοῖς τῷ αὐτοῦ Πνεύματι κινουμένοις, φιλουμένοι τε καὶ γινωσκουμένοι.

ο'. Εἰ ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν εἰπόντα, τὶς ἐξ ἀγώνων καὶ πόνων ἀσκήσεως μόνῃν τελεωθήσεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; διὰ γὰρ πράξεως, εἰς ἕξιν ἀρετῆς στοιχειούμεθα, καὶ ἰστώμεν τὴν ἐνέργειαν τῶν παθῶν, οὐ μέντοι δὲ τελειούμεθα διὰ μόνης αὐτῆς ἐν τῷ πληρώματι τοῦ Χριστοῦ. Τί οὖν ἐστι τὸ ἀνάγον ἡμᾶς εἰς τελειότητα; Ἡ ἐνδιάθετος εἰς Θεὸν πίστις, ἥτις ἐστὶν ἐλπίζουμένων ὑπόστασις, δι' ἥ; Ἐὰν πλείονα θυσίαν παρὰ Κάλιν προσήνεγκε τῷ Θεῷ, καὶ ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, καὶ Ἀβραὰμ καλούμενος ὑπέχουσεν ἐξελεῖν, καὶ παροικῆσαι εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Αὕτη ἀνάγει τοὺς ἐν ἀληθείᾳ σπουδάζοντας, εἰς ἐπιβάδας μεγάλας τῶν ὑψηλῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν, καθεῖθεν εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς θησαυροὺς ἀκινήτους ἐν καρδίᾳ τοῦ πνεύματος, εἰς τὸ ἐκβάλλειν ἐκείθεν καινὰ καὶ παλαιὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, καὶ δίδωναι τοῖς χρῆζουσιν. Ὁ οὖν ταύτης εὐμοιρήσας, ἀνήλθε, καὶ ἐτελειώθη δι' ἀγάπης εἰς γνῶσιν Θεοῦ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καταπαύσας καὶ αὐτὸς; ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὡσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός.

οα'. Εἰ τοὺς ἀπειθήσαντας ὤμοσεν ὁ Θεὸς πάλα μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, ὅθεν οὐδεὶς ἠδυνήθησεν δι' ἀπιστίαν εἰσελεῖν, πῶς ἂν τινες διὰ μόνης γυμνασίας σωματικῆς, ἀνευ πίστεως, δυνηθῶσιν εἰσελεῖν εἰς τὴν τῆς ἀπαθείας κατάπαυσιν, καὶ τὴν τῆς γνῶσεως; τελειότητα, ὅποτε πολλοὺς ἐρώμεν μὴ δυνηθέντας οὕτως εἰσελεῖν, καὶ ἐγκαταπαῦσαι ἀπὸ πάντων τῶν πόνων αὐτῶν; Σκοπεῖν οὖν ἕκαστον χρῆ, μήποτε ἐστὶν ἐν αὐτῷ καρδίᾳ πονηρὰ ἀπιστίας, καὶ διὰ τοῦτο ὑστερεῖται, ἐν νόνοις πολλοῖς ὧν, τῆς καταπαύσεως καὶ τελειώσεως αὐτοῦ, οὐ εἴνεκεν, καὶ αἰ τοῖς ἔργοις διαπονεῖται τῆς πρακτικῆς, καὶ τὸν ἄρτον τῆς ὀδύνης ἐσθλεί, καὶ εἰ ἀπολείπεται σθεναρισμὸς αὐτῷ, σπουδάσαι εἰσελεῖν διὰ πίστεως εἰς τὴν τῆς ἀπαθείας κατάπαυσιν, καὶ εἰς τὴν τῆς γνῶσεως τελειότητα, ἵνα μὴ ἐν τῷ παλαιῷ ὑποδείγματι πάσῃ τῆς ἀπειθείας, καὶ τὰ αὐτὰ τοῖς πάλα ἀπειθήσασιν πίστεται.

οβ'. Αἰσθητοὶ ὄντες, λογικοὶ τε καὶ νοητοὶ, δεκάτην τινα καὶ ἡμεῖς ἐξ ἑαυτῶν ὀφειλομέν προσφέρειν Θεῷ, καὶ ὡς μὲν αἰσθητοί, καλῶς αἰσθάνεσθαι τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, καὶ διὰ τῆς καλλονῆς τῶν τοιούτων, ἀνατρέχειν καὶ ἀνάγειν τοῦτων τὴν ἀπταίστον γνῶσιν πρὸς τὸν Δημιουργόν· ὡς δὲ λογικοί, τὸ εὐ λέγειν περὶ θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· ὡς δὲ νοητοί, τὸ ἀπαίστω; νοεῖν περὶ Θεοῦ, περὶ ζωῆς αἰωνίου, περὶ οὐρανῶν βασιλείας, καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ κεκρυμμένων μυστηρίων τοῦ Πνεύματος, ἵνα καὶ τὸ αἰσθά-

²⁴ Rom. 11, 20. ²⁵ Hebr. xi, 1. ²⁶ Hebr. iv, 3.

lege carnis, qui ex mortuis operibus consurreximus Christo per libertatem Spiritus sancti²⁰.

77. Qui primitias Spiritus per lavacrum regenerationis habuerunt, easque servaverunt integras, illi, mole corporis pressi intra se gemunt adoptionem filiorum per plenitudinem Paraclleti expectantes, dum suum corpus a servitute corruptionis solutum videant. Adjuvat enim naturalem eorum infirmitatem Spiritus, et postulat pro eis gemitibus inenarrabilibus²¹, quia secundum Deum cogitant et spe sua expectant donec in carne sua mortali videant filiorum Dei revelationem, quæ est vivificans Jesu mortificatio, ut et ipsi fiant filii Dei, quippe qui spiritu Dei aguntur²², utque liberentur a servitute carnis, et occurrant in libertatem gloriæ filiorum Dei, quibus utpote Deum diligentibus omnia cooperantur in bonum²³.

78. Cum spiritualiter intelligatur divina Scriptura et spiritualibus revelentur ejus thesauri per Spiritum sanctum, non potest animalis homo eorum revelationem capere, siquidem præter cogitationum suarum seriem nihil aliud valet videre vel audire ab alio dictum, neque enim in se habet Dei Spiritum scrutantem profunda Dei²⁴, et cognoscentem res divinas, sed spiritum mundi zelo et invidia contentioneque et discordia plenum, quapropter stultus est in scrutando sensum et in investigando mentem Scripturæ. Cum enim scire nequeat spiritualiter dijudicari quæcumque in Scriptura divina reperiuntur circa res divinas et humanas, deridet eos qui illas spiritualiter interpretantur, eosque non spirituales nec a Spiritu luctos, sed anagogicos vocans, quantum in se est detorquet ac pervertit, sicut Demas ille, eorum verba divinasque sententias. Non item spiritualis, sed judicat omnia divino instinctus spiritu, et ipse a nemine judicari potest, utpote sensum Christi habens, quem nemo instruere potest.

79. In igne semel revelata die novissima, et igne probata uniuscujusque actione, ait beatus Paulus²⁵, si cujus opus ex incorruptibili substantia est, quod sibi ad ædificationem conservavit, manet in medio igne incorruptum, et non solum non comburetur, sed etiam splendebit, a parvis tamen maculis perfecte purificatum. Si cujus autem opus ex corruptibili materia est, onus quod ille sibi alligavit, flammis comburetur et inanem illum in medio igne relinquet. Opus autem incorruptum et permanens sunt lacrymæ pænitentia, eleemosyna, misericordia, oratio, humilitas, fides, spes, charitas, et quivis alius actus ad pietatem intentus: quæ qui-

A έκαρποφορήσαμεν τῷ θανάτῳ· κατηγορήθημεν γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου αὐτῆς ὡς ἐκ νεκρῶν ἔργων συναναστάντες Χριστῷ, διὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Πνεύματος.

οἱ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος διὰ τῆς καλιγενείας τοῦ λουτροῦ ἐσχηκότες, καὶ τετηρηκότες αὐτὴν ἀσβεστον, αὐτοὶ τῷ βάρει τῆς σαρκὸς πιεζόμενοι, ἐν ἑαυτοῖς στενάζουσι, τὴν υιοθεσίαν διὰ τῆς πληρώσεως τοῦ Παρακλήτου ἀπεκδεχόμενοι, ἵνα τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ ἰδίου αὐτῶν σώματος ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς ἴδωσι· συναντιλαμβάμεται γὰρ ταῖς φυσικαῖς αὐτῶν ἀσθενείαις τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ αὐτῶν στεναγμοὺς ἀλλεληθίους, ὅτι κατὰ Θεὸν ἐστὶ τὸ φρόνημα αὐτῶν, καὶ ἡ τοῦτων ἐλπίς, τὴν ἀποκάλυψιν ἐκδέχεται ἰδεῖν ἐν τῇ θνητῇ ἑαυτῶν σαρκὶ τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ, ἣτις ἐστὶν ἡ ζωοποιὸς τοῦ Ἰησοῦ Βνέκρωσι· ἵνα υἱοὶ Θεοῦ ὡς ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου ἀγόμενοι, χρηματίσωσι καὶ αὐτοὶ, καὶ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς σαρκὸς καὶ καταστήσωσιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, οἷς ὡς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν.

οἱ Πνευματικῶς συγχρινομένης τῆς θείας Γραφῆς, καὶ πνευματικοῖς ἀνακαλυπτομένων τῶν ἐν αὐτῇ θησαυρῶν διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐ δύναται ψυχικὸς ἄνθρωπος τὴν τοῦτων ἀνακάλυψιν δεξασθαι. Πλέον τῆς ἀκολουθίας τῶν αὐτοῦ λογισμῶν, μὴ καταδεχόμενος ἑτερόν τι νοῆσαι ἢ ἀκοῦσαι παρ' ἐτέρου λεγόμενον· οὐδὲ γάρ ἔχει τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, τὸ ἐρευνῶν τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, καὶ γινώσκον τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τὸ ὑλικόν, τὸ ζήλου καὶ φθόνου μεστὸν, ἐριδὸς τε καὶ διχοστοσίας ἀνάπλεων, οὗ χάριν καὶ μωρία αὐτῷ ἐστὶ, τὸ τὴν διάνοιαν ἐρευνᾶν, καὶ τὸν νοῦν ἀνιχνεύειν τοῦ γράμματος. Γινῶναι γὰρ μὴ δυνάμενος ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται πάντα τὰ τῆς θείας Γραφῆς, κατὰ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πρ-γμάτων, καταμικατά: τῶν συχρινόντων ταῦτα πνευματικῶς, καὶ οὐ πνευματικῶς, οὐδὲ ὑπὸ θεοῦ Πνεύματος ἀγομένους, ἀλλ' ἀναγωγικοὺς τοῦ τοιούτους καλῶν, ὅσον τὸ κατ' αὐτὸν, διαστρέφει, καὶ ἀνατρέπει, ὡς ὁ Δημᾶς ἐκεῖνος, τοὺς λόγους αὐτῶν, καὶ τὰ θεῖα νοήματα· οὐχ οὕτως δὲ ὁ πνευματικὸς, ἀλλὰ ἀνακρίνει μὲν πάντα, θεῖω ἐνεργούμενος Πνεύματι, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακριθῆναι δύναται, ἐπιθεῖ νοῦς ἐστὶν αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ, ὃν οὐδεὶς συμβιβᾶσαι ἰσχύσει.

οἱ Ἐν πυρὶ ἀποκαλυπτομένης τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, καὶ ὑπὸ πυρὸς τηλικαῦτα δοκιμαζομένης, ἐκάστου τῆς πράξεως, φησὶ Παῦλος δηλονότι, εἴ τι νος τὸ ἔργον τῆς ἀφθάρτου οὐσίας ἐστὶν, ὃ ἑαυτῷ εἰς οἰκοδομὴν ἐναπέθετο, μενεῖ μέσον τοῦ πυρὸς ἀφθαρτον, καὶ οὐ μόνον οὐ κατακαήσεται, ἀλλὰ καὶ λαμπρυνθήσεται τῆς μικρᾶς ἴσως καθαιρόμενον εἰς τὸ πινυτέλις ἰλός· εἴ τινος δὲ τὸ ἔργον, τῆς φθειρομένης ὕλης ἐστὶ, ὃ ἑαυτῷ εἰς φόρτον ἐδέσμευσεν, ἐμπρησθὲν κατακαήσεται, καὶ κενὸν αὐτὸν μέσον τοῦ πυρὸς καταλείψει. Ἐργον δὲ ἀφθαρτον καὶ διαμῆνον ἐστὶ, δάκρυα μετανοίας, ἐλεημοσύνη, συμπάθεια, προσευχῇ, ταπεινώσις, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, καὶ εἴ τι

²⁰ Rom. vii 21. ²¹ ibid. 26. ²² ibid. 14. ²³ ibid. 28. ²⁴ I Cor. ii, 10. ²⁵ I Cor. iii, 13:

sis eos absolunt. His omnibus autem proprium **Α** τος γίνεται. Ἐκεῖ γὰρ ἐστὶ τῶν εἰσαγωγικῶν εἰς
 est dicere, his quidem : Benedic, quæso ; illis au- ἀγῶνας τελούντες, καὶ τὴν στάσιν ἔχοντες, οὐ
 tem : Salvet te Deus !, πρὸς μόνας τὰς τῶν παθῶν ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ
 πρὸς τὰς τοῦ νοῦ φαντασίας, καὶ πρὸς τὰ τῶν πονηρῶν ἐνδάλματα λογισμῶν ἀπερικάλυπτοι τὰς
 κεφαλὰς ἐρχόμενοι κλινούσι ταύτας τῶν εἰρημένων Πατέρων ἐνώπιον· τοῦτο μὲν, τὴν πρὸς
 αὐτοὺς δούλωσιν καὶ ταπεινώσιν ἐνδεικνύμενοι, τοῦτο δὲ καὶ τὴν παρ' ἐκείνων εὐλογίαν τυπούμε-
 νοι καὶ αἰτούμενοι. Οἱ δὲ πρῶτα μὲν σταυρῶ τὰς τούτων ἐπισφραγίζουσι κεφαλὰς· εἶτα τὰς δεξιὰς
 χεῖρας ταῖς κάραις ἐπιτιθέντες αὐτῶν, καὶ ἅμα τὰς ἐπιτεθείσας οἱ θέντες ἀπώσαμένοι χεῖρας ἐπευχό-
 μενοι αὐτοὺς ἀπολύουσιν. Ἴδιον δὲ τούτοις παῖσιν ἐστὶ τὸ τοῖς μὲν, Εὐλόγησον εὐχομαι, λέγειν, τοῖς δὲ,
 Ζῶσαι σε ὁ Θεός.

 INCIPIT

CUJUSDAM NICETÆ

PRESBYTERI ET MONACHI MONASTERII STUDII

LIBELLUS CONTRA LATINOS EDITUS
Et ab apocristiaris apostolicæ sedis Constantinopoli repertus

I. Niceta presbyter et monachus monasterii Studiorum, qui prænominor Pectoratus : Romanis, de azymis et sabbatorum jejuniis, et nuptiis sacerdotum. Bona est dilectio ad proximum, o omnium gentium sapientissimi et nobilissimi Romani. Ex habitudine enim dilectionis ad proximum, et humilitas abundat ad eum qui habet illam. Ipsa autem abundans efficit participem sui omnia diligere, omnia sustinere, ut ait divinus Apostolus, et non inflari adversus proximum suum aliquando, neque ea quæ ipsius solius sunt quærere, aut zelum habere adversus eum et altercationem et æmulationem. Omnia enim hæc dilectionem persequantur et humilitatem, et faciunt hominem non secundum Deum ambulare, sed secundum hominum libitum. Quod et Paulus arguit, dicens : « Cum sit inter vos zelus et contentio et discordia, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis ? » (I Cor. iii, 3) Propter quod rogo vestram charitatem, humiliari vos propter Dei præceptum, et audire a nobis indignis et minimis.

II. Requentes enim ab illis qui ex diversis provinciis Romanorum peregrinantur hic de azymis, quid dicemus de his in dilectione Christi ad vos? Qui azymorum adhuc participant, sub umbra legis sunt, et Hebræorum mensam comedunt, non autem rationalem et vivam Dei mensam, et nobis qui credidimus supersubstantialem, quemadmodum superius exigere supersubstantialem docti sumus panem. Quid enim est supersubstantialis, nisi quia

B nobis est consubstantialis? Alter autem nullus est nobis consubstantialis panis, sed corpus Christi, quod consimile nobis est secundum carnem humanitatis ipsius. Si autem animata est nostræ massæ substantia qua Verbum induit se, ergo non substantialem nobis panem comeditis, quia azymorum participamini. Azyma enim inanimata sunt, sicut ipsa rerum natura declarat atque liquidius edocet. Intermistum enim modicum fermentum in farina et commista sibi, ipsa unam efficit seipsam propter fermentum, vivifica quadam virtute, et calefacit eam, et tam mobilem quam vivam operatur. Quod in azymo fermento Phariseorum, quod effugere nos sermo admonet, neque effectum est aliquando, neque fiet omnino. Divinæ enim effecti sumus participes naturæ, cujus et participamus quotidie, qui communitatem habemus cum Christo, sicut dicit et Petrus vertex : « Gratia vobis et pax multiplicetur in cognitione Dei, et Jesu Domini nostri (I Petr. i, 2). » Et post pauca : « Ut per eam efficiamini divinæ participes naturæ (II Petr. i, 4), » non autem fermento azymi interfectorum Dei. Divinam autem naturam, quisquis rationis est dominus, dicet aliquando azymum et mortuum fermentum Judæorum, quod in sacrificio vos Deo offertis, quod in figura veræ et vivæ carnis Domini comeditis? Quomodo unitatem habebitis cum Christo, vivente Deo, mortuum, ut dictum est, et infermentatum fermentum comedentes, legis, umbræ, non Novi Testamenti? Si enim et hoc dixeritis, sed non sic se ha-

bet. Inquit enim dilectus Christi discipulus : « Si A
 lixerimus quia communitatem habemus cum eo, et
 in tenebris ambulamus, mentimur, et non facimus
 veritatem. Si autem in lumine ambulamus sicut ipse
 est in lumine, communitatem habemus ad invicem,
 et sanguis Jesu Christi purificat nos ab omni pec-
 cato (I Joan. 1, 6, 7). » Qui ergo azyma comedit, in
 tenebris legis ambulat. Et quomodo [non] habebit
 societatem cum Christo, qui est in lumine Novi sui
 Testamenti et gratiæ? Nam qui in lumine ambulat
 gratiæ, panem comedunt qui est corpus Christi, et
 bibunt sanguinem immaculatum ejus, et ita habent
 ad invicem, et cum Christo societatem, purificati,
 sicut dictum est, ab omni inquinamento. Azymum
 autem non est panis. Neque enim compositus, neque
 per se ipsum perfectus est, sed indigens semique per-
 B perfectus, indigens plenitudine fermenti. Panis autem
 compositus, per seipsum perfectus est et plenissi-
 mus, sicut ille qui totum habet in seipso plenu-
 dinis.

III. Animadvertite et attendite quia in azymis
 nulla est vivens virtus, mortua enim sunt; in pane
 autem, hoc est, corpore Christi, tria sunt viventia
 et vitam præbentia eis qui ea digne comedunt :
 Spiritus, aqua et sanguis, cæu et ipse, qui super
 pectus Christi in cœna recubuit, Joannes testifi-
 catur in eo verbo : « Tres sunt qui testimonium
 dant, Spiritus, aqua et sanguis, et hi tres in uno
 sunt (I Joan. v, 8), » videlicet in corpore Christi.
 Quod et secundum tempus Dominicæ crucifixionis
 declaratum est, cum aqua et sanguis ex immaculata
 C costa ipsius effluxit : lancea percussa carne ipsius,
 sanctus Spiritus vivificusque in deificata carne ejus
 permansit. Quam comedentes in pane, qui immutatus
 est per Spiritum et effectus est corpus Christi, vivi-
 mus in ipso, tanquam vivam et deificatam carnem
 edentes. Sic autem et sanguinem vivum et calidissi-
 mum ejus bibentes cum effluente aqua ex immacu-
 lata costa ejus, mundamur ab omni delicto, ferventi
 replemur Spiritu. Calidum enim, ut videtis, velut ex
 latere Domini, calicem bibimus, quia ex viva carne
 et calida spiritu Christi calidissimus nobis sanguis et
 aqua emanavit. Quod in eis qui azyma comedunt,
 nequit fieri.

IV. Si autem mortuum fermentum comeditis, o
 sapientissimi, ut sermo declaravit, cujus rei gratia
 gloriamini, dicentes : « Quia non sicut vos sale et
 fermento atque aqua farinam temperamus, et sic
 facimus oblationem azymorum nostrorum, sed aqua
 sola et farina et igni azymum conficimus, et in tribus
 his partem facimus nostram oblationem; » percontamur
 igitur vos, hæc tria, aquam et farinam et ignem,
 ad quid accipitis; et cui effugiem esse hæc æstima-
 tis? Carnis Domini? Sed non inquit dilectus Christo
 Joannes : « Tres sunt qui testimonium perhibent
 (I Joan. v, 8), » aqua et farina et ignis. Sed quid?
 « Spiritus et aqua et sanguis, et hi tres in uno sunt
 (Ibid.), » videlicet in corpore Christi, ut dictum
 est, quod nos comedentes unimur incarnato propter

nos et immolato Christo incorporati, et volut carne
 ejus, sicut scriptum est. Si autem ad increatam et
 incorpoream naturam sanctæ Trinitatis assumitis,
 erratis cadentes in hæresim eorum qui asserunt
 Deum passum, qui dicunt compassum Verbum carni,
 et eandem ipsam deitatem sustinuisse passionem.
 Non enim pariter Trinitas incarnata est, Pater et
 Filius et Spiritus sanctus, ut conspiciantur in ea
 hæc tria, aqua ut dicitur, farina et ignis, et ut in
 figura ipsius faciat azymum et sacrificium offer-
 tis : sed unus ex Trinitate Filius, et Verbum Dei in-
 carnatum est, ex castissimis sanctæ Virginis carnibus
 homo effectus; et omnia ordinationis suæ perficiens,
 crucifixus est carne, non passa divinitate ipsius.
 Carne igitur crucifixus, tradidit nobis edere per
 B panem carnem suam, quam in Spiritu sancto ita
 vivam dicimus : « Accipite et comedite, hoc est
 corpus meum, quod pro vobis fractum est, in rem-
 missionem peccatorum (Matth. xxvi, 26-28). »

V. Quid ergo vobis, in Christo fratribus nostris,
 et legi quæ maledicta est in Christo? quoniam adhuc
 azymum fermentum ejus comeditis? Nova creatura
 sumus in Christo : vetera transierunt. Paulum audite
 dicentem : « Ecce facta sunt omnia nova (II Cor.
 v, 17). » Si autem hæc comedere decernitis justum :
 cur non et circumcidimini? Christus circumcisis
 est. Cur non et purificamini? Paulus etiam et hoc
 fecit : et alia etiam omnia similiter servare vete-
 rum, sicut et hi ea quæ legis sunt faciunt, per quos
 nomen Dei in gentibus blasphematur, sicut est scri-
 ptum : « Non bona est gloriatio vestra (I Cor. v, 6),
 ut et ego quæ Pauli sunt loquar ad vos : « Nescitis, »

ipquit, « quia modicum fermentum totam massam
 corrumpit? » (Ibid.,) Et panis tandem, non
 azymum efficitur. Sed quid hic dictus Apostolus
 scribit ad Corinthios? Nunquid, ut vos æstimatis,
 de celebratione quam vos in azymis celebratis? Ne-
 quisquam. Sed quoniam illi hoc despiciebant quod
 aliquis novercam acceperat, et in antiquis consue-
 tudinibus falsæ scientiæ suæ gloriabantur; volens
 autem eos converti Paulus et ex vetere remove
 malitia, venit per similitudinem hanc, fermenti dico
 et massæ, ostendit eis quoniam unum malum, tan-
 quam modicum contemptum, magnam in toto corpore
 Ecclesiæ faciet læsionem. Propterea inquit adjiciens :

D « Et non luctum habuistis, ut auferatur de medio
 vestri qui hoc opus operatus est? » (I Cor. v, 2.)
 Potest enim, inquit, iniquitas ista ad omnes vestras
 urbes transire, et, tanquam modicum fermentum
 totam massam fermentat, sic omnes apprehendi et
 fermentari, et unam massam majoris iniquitatis ope-
 rari : « Expurgate, » inquit, « vetus fermentum
 (Ibid., 7), » peccati. Tollite hunc a medio, ut efficiamini
 Christo nova conspersio, sicut estis baptizati,
 id est vel azymi vel puri, mortificati mundo et desi-
 deriis carnis. Etenim pascha nostrum hoc est, quo-
 niam, ut eriperet nos ex iniquitate ac morte, immo-
 latus est Christus. Qua de re sic ait : « Epulemur
 non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ

et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis (Ibid. 8), » hoc est purae vitae et fidei, qua in Deum credimus, et veraces oratores ejus efficiuntur. Sic Magnus Gregorius theologus hoc verbum accepit. O sapientissimi, ea quae mentis apostolicae sunt intelligite, et non, quemadmodum hoc vos accepistis, de azymorum festivitate et participatione. Si enim de azymis et de celebratione eorum Corinthiis Paulus praecipisset, et eos in azymis epulari iussisset, non promulgasset cum undecim, et omnem reducens Ecclesiam fidelium in ordinem, in septuagesimo canone, cum excommunicatione praecipisset omnibus, hujusmodi causam a Judaeis nullatenus accipi: « Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino ex numero clericorum jejnaverit cum Hebraeis, aut epulatus fuerit cum eis, et acceperit festivitatum eorum munera, ut sunt azyma aut aliquid hujusmodi, deponatur: si autem laicus, sequestretur. »

¶ Si autem dicitis: Quia ab Hebraeis non accipimus, sed domi facere consuevimus; cur hoc? sive ab illis accipiat sive domi faciat, azyma sunt. Et juxta hoc graviores poenam habebitis, quoniam relinquitis agere quae jussa sunt vobis a Christo et Apostolis ipsius, facientes velut illi qui sub servitute legis sunt, qualia Judaei faciunt, in umbra et tenebris legis sedentes, nullatenus dicenti Paulo credentes: « Fratres, unusquisque in eo ordine quo vocatus est, in ipso permaneat (I Cor. vii, 20 et 24). » Non enim invenietis omnino in divina Scriptura quoniam azymum dictum sit a Christo aut apostolis ejus, cum administraretur ab illo Novi Testamenti mysterium. Paulus enim Corinthiis scribens dicit: « Discernere vos oportet calicem benedictionis quem benedicimus; nonne communicatio sanguinis Christi est? Panem quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? Quoniam unus panis, unum corpus, multi sumus. Etenim omnes ex uno pane participamus (I Cor. x. 16). Ego enim accepi a Domino, quod et tradidi vobis: quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, » et non azymum, « et benedicens fregit, et dixit: Accipite et comedite: hoc est corpus meum, quod pro vobis frangetur. Hoc facite in meam commemorationem (I Cor. xi, 25, 24). » Et non semel dixit panem, sed etiam saepe. Non hic solus dixit, sed et ceteri apostolorum, et Matthaeus quidem ait: « Coenantibus autem illis atque comedentibus accipiens Jesus panem (Matth. xxvi, 26): » Aspicias, panem et hic inquit, « et benedicens fregit, et dedit discipulis suis et dixit: Sumite et comedite, hoc est corpus meum (Ibid.). » Similiter autem et hoc Marcus inquit, et reliqui: et nequaquam azymum ab eis commemoratur.

VII. Quoniam quidem oportebat pati Christum secundum diem legis paschae, in qua et agnus ab Hebraeis immolabatur. Oportuit enim fieri pascha ab interfecto Dei in sexta feria, in qua tandem et quarta decima luna erat juxta primum mensem,

A in quo contingit evenire 1534 annos: cyclos enim solis erat 18 et 5, ut non adhuc traditus praevenisset proprium pascha discipulis tradere, recubens in coena secundum vesperum quinti diei; postquam coenavit, accepit panem, fregit, tradidit apostolia mysterium Novi Testamenti in nocte quinta in qua traditus est a Juda: sicut scriptum est. Sed quid dicit Lucas apostolus? « Accepit panem, et benedicens fregit (Luc. xxiv, 30). » Ecce et Lucas accipere panem Christum dixit, et non azymum. Non enim adhuc erat sextae feriae dies. Tertia decima erat luna in illa quinta feria, et non erat azymum, neque adhuc oblatio fermentati.

VIII. Azyma enim in quintadecima luna promulgata erant in lege, ut in quartadecima die ad vesperam agnus immolaretur, et in quartadecima die lunae primi mensis Pascha appellaretur, quintadecimam diem primum azymorum et Sabbatum nominaret. Proh dolor insipientiam illiteratorum! Et non erat azyma in quinta feria, cum esset luna tertiadecima, et non quartadecima. Secundum quintadecimam lunam fuerat institutum azyma fieri, sicut et agnus ad vesperam quartadecimae diei jussum esse immolari, secundum quam immolatus est Christus, Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Si autem Christus immolatus est et crucifixus in decima quarta die lunae, feriae sextae, in Sabbato autem erat festum azymorum, quando azyma comedit? etiam apostolis sic facere in Novo Testamento tradidit? Quomodo dicitis ab apostolis accepisse vos facere azyma jam post resurrectionem a mortuis? Non videtis quia manifeste ex rebus arguimini, quoniam non tunc azyma, cum mysteria Novi Testamenti traderet apostolis Christus?

IX. Ostendam vobis hoc ex legislatione Moysi. Loquitur enim: « Haec sunt festivitates Domini et ipsae sanctae, quas vocabitis in temporibus suis. In primo mense in quintadecima die mensis hujus festum azymorum Domini; et in quartadecima die mensis intra medium ad vesperum erit Pascha Domino; et in quintadecima die hujus mensis festum azymorum Domino. Septem enim diebus azyma comedite (Levit. xxiii, 4-6). » Ecce enim ex legislatione Moysi didicistis, quoniam non tunc azyma, quando post coenam secundum diem quintae feriae Christus tradidit per fractionem panis Novi Testamenti mysterium. Ante festum autem azymorum hoc fecit, cum esset tertiadecima dies mensis Quintadecima enim die mensis, ut legislatio Moysis, erat festum azymorum. Et Christus in feria sexta crucifixus, secundum quartadecimam diem mensis, quando debebant Judaei immolare agnum; Sabbato autem secundum quintadecimam diem mensis, cum esset festum azymorum, in sepulcro jacuit sepultus. Azyma ergo dum non essent ante festum azymorum in ipso anno ipso: septem enim diebus comedebant azyma Judaei, cum instituit Moyses: in quintadecima die primi mensis incipientes festum horum, ubi reperta sunt azyma, quando cum discipulis suis coe-

nam comederet Christus? Si enim sicut dicitis, a Domino apostoli acceperunt azyma, et illi iterum tradiderunt vobis hæc in figura corporis Christi in mysterio Novi Testamenti, dum nec ablatio panis fieret secundam constitutionem Moysi, neque erant tunc azyma, ubi reperta sunt? Quomodo obliviscimur legislationum Moysi? Septem namque solis diebus facere tradidit vobis. Sed vos in toto anno conculcatis instituta Moysi. Et Christus non venerat solvere legem, sed adimplere (*Math. v. 17*).

X. Valde enim veritatem obsistitis, fratres. Si enim traditum vobis fuit ab apostolis comedere azyma, quomodo Agathon sanctissimus papa vester, præcessor cum esset sextæ synodi sub Constantino imperatore, et divinus Gregorius Agragantinorum episcopus non abstinere; cum, sicut hujus synodi divini Patres, adversum azyma legem constituerent a nemine fidelium hoc fieri? Et, ut ostendam vobis horum legislationem contra azyma, adjicio rationi et canonem ipsorum sic habentem in undecimo capitulo: « Nemo in sacerdotali constitutus ordine, aut laicus, ea quæ apud Judæos sunt azyma comedit, aut cum eis cohabitaret, aut in infirmitatibus invitet, aut medicinam ab eis accipiat, vel in balneis cum eis lavetur. Si quis hoc agere initiaverit, siquidem clericus fuerit, deponatur; si autem laicus, sequestretur. » Qui azymum conficit et comedit, etsi non acceperit hoc a Judæis, sed imitator fuerit in hoc, et Judæus intelligit, et extra legem est, quemadmodum et si circumcidit quis seipsum, aut a Judæis circumciditur, simul et in scientia est illis, canonesque et instituta apostolorum sanctorumque Patrum transgrediens, et irrita omnia facit, ut ratio nostra demonstravit. Sed de azymo sufficienter vobis quod prohibitum sit ab omni Scriptura divina demonstravimus.

XI. Age nunc qui cætera demonstravimus vobis, et subito memoriæ suggestum est vobis de jejunio Sabbatorum, quoniam insultatis nobis: unde jejunare Sabbata, ex qua sancta Scriptura accepistis? Ab apostolis? Nequaquam. Apostolorum vertices in quinto quidem libro ordinationum, qui de martyribus insertibitur, juxta Clementem: « Quartam feriam et sextam præcepit nobis jejunare Dominus. Unam quidem propter traditionem, alteram propter passionem. Ipsum autem Sabbatum non tradidit nobis jejunare, quoniam non oportet, propter illud solum, in quo Creator omnium sub terra fuit. » Unde, juxta calcem ejusdem libri, iterum sic loquitur: « Omne quidem Sabbatum et omnem Dominicum celebrandum esse dicimus. Gaudere enim oportet in his et non lugere. » Septimo quidem libro earum constitutionum juxta vicesimum quartum caput hoc inquirunt: « Sabbatum namque et Dominicum celebramus, quia illud quidem divinæ operationis est memoria; hic vero resurrectionis. Unum vero tantum Sabbatum custodiendum est in toto anno sepulturæ Domini, quo jejunare oportet. Quando enim Christus in sepulcro jacuit, discipuli potentio-

rem circa eum Ætium habebant quam gaudium ex memoria divinæ operationis. » Verumtamen hæc mystice per Clementem papam constituentem non steterunt hic, sed scientes magnam damnationem esse jejunare Sabbata, excommunicatione valida ligant ex hoc Ecclesiam. Dicit enim in sexagesimo quarto canone: « Si quis inventus fuerit Dominicum diem jejunare, aut Sabbatum, præter unum solum, deponatur; si autem laicus, sequestretur. »

XII. Hoc autem exsequentes et qui in sexta synodo Patres, convenienter huic sic promulgant sancte, præside synodo Agathone papa Romæ, et Gregorio cum eis Agrigentinorum episcopo præseste: « Quoniam quidem discimus eos qui in Romanorum urbe sunt, in sanctæ Quadragesimæ jejunii eadem Sabbata jejunare extra traditam sibi ecclesiasticam consequentiam: placuit sanctæ synodo observare Romanorum Ecclesiam immobilem canonem dicentem: Si quis clericus fuerit inventus, et cætera quæ deinde scribit. Hæc igitur, sicut cernitis, apostolicis constitutionibus et canonicis fidelium Ecclesiam ligat cum papa Romæ Agathone. Vos unde aliter et ex quo jejunare Sabbata accepistis? Quinetiam oblationem perfectæ missæ per omnem diem facere in sacris diebus jejuniorum, sive Sabbato sive Dominico die: unde assuevistis? a quo doctore accepistis? Ex apostolis? nullatenus. Apostoli enim ex hoc posuere canonem sic loquentem: « Si quis episcopus aut presbyter, vel diaconus aut lector aut cantor, sanctam non jejunaverit Quadragesimam quartamque et sextam feriam, deponatur, nisi infirmitate corporis impediatur. » Ministrantes ergo atque complentes ministrationem sanctæ missæ secus tertiam horam diem, in qua et promulgatum est offerri sacrificium, quomodo jejunium usque ad horam diei nonam observatis? solventes hæc in tempore ministrationis missæ? Nequaquam. Si autem hoc impossibile est, maledictione plectemini.

XIII. Qui in Gangreno fuere Patres concilio cap. 19 talia effantur: « Si quis continentia sine corporali necessitate elatus fuerit, et constituta jejunia in commune et observata ab Ecclesia dissolverit, præsumendo sibi perfectam rationem, anathema sit. » Similiter Patres qui in Laodicensi fuere concilio, secundum quinquagesimum canonem sic effati sunt: « Quia non oportet in Quadragesima martyrum natalitia celebrare, sed sanctorum commemorationem facere in Sabbatis et Dominicis diebus. » Et juxta quadragesimum octavum canonem item aiunt ipsi: « Quod non decet in Quadragesima panem offerre, nisi in Sabbato et Dominico solo. »

XIV. Et qui in sexto universali concilio conveniunt Patres similiter juxta quinquagesimum secundum canonem sanciant cum sanctissimo Agathone papa dicente sic: « In omnibus sanctis Quadragesimæ jejuniorum diebus, sine Sabbato et Dominico die, et sine sancto Annuntiationis die, fiat missa ex antesanctificatis oblationibus. » Sic ergo accipientes nos Sabbato et Dominica die, secus tertiam diem

horam, in qua et Spiritus sanctus descendit super discipulos, immolantes, in ipsis sanctificamus munera, ex quibus sufficientia in tota hebdomada conservamus. In aliis autem diebus hebdomadis juxta tempus horæ nonæ diei concludentes omnem ministrationem in consummationem completorii, agimus nos sacerdotes cum diaconibus ingressum,thuribulum solum ferentes. Et post lectionem prophetarum constitutas orationes a magno Baailio facientes, et munera transferentes appositionis altario et orantes cum ipsis. Insuper autem et traditam nobis a Domino orationem dicentes, exaltamus præsanctificajum panem, et damus præsanctificata sancta sanctis, et uniti communionem pane et calice mysteriorum Christi. Et ita agentes gratias Deo, linquimus eos atque dimittimus ex congregatione, sumentes nos communem mensam per folla et legumina, et calidam aquam qui voluerint. Sunt autem et alii qui sola communionem et benedictionem per totam perseverant hebdomadam. Vos autem referentes per unumquemque diem perfectam in Quadragesima ministrationem, quæ congrua est juxta tertiam horam diei offerri, positos transgredimini canones Ecclesiæ. Et in hoc maledictionem Patrum subjacetis, sicut dictum est.

XV. Quis ille est qui tradidit vobis prohibere et abscindere nuptias sacerdotum? Quis ex doctoribus Ecclesiæ hanc vobis tradidit pravitatem? Si quidem nisi nupserit, manus impositionis accipiet. Et ita ad nuptias ruit, qui ordinatus est innuptus, legitime. Hoc et secundum canones facitis, hujusmodi nuptias prohibentes? Si autem ante habuerit uxorem ille qui ordinatus est sacerdos, perseveraveritque in castitate magnaque vita, nuptias ejus solvit, transgredimini, ut ex præcepto apostolicorum canonum ostendam vobis. In sexto enim libro Clementis ordinationum quæ ab eo conscriptæ sunt, juxta septimum decimum caput Apostoli hæc dicunt: « Episcopum et presbyterum et diaconum dicimus, qui unam habent uxorem, ordinari, quamvis vivant eorum conjuges, quamvis defunctæ, non licet eos post manus impositionem innuptos esse, nec insuper ad nuptias ire, aut si nupserint, alteras amplecti, sed sufficere quas habent cum ad ordinationem venerunt. » In quinto sanctorum canonum ita fatur in 2 cap.: « Episcopus aut presbyter aut diaconus uxorem suam non abiciat obtentu religionis; si autem abjecerit, sequestretur. Perseverans autem deponatur. » In quadragesimo vero canone, inquit palam: « Propriæ episcopi res. » Et post pauca: « Ne occasione ecclesiasticarum rerum cadere episcopum ab eis quæ sunt episcopi, in mulierem et pueros et propinquos, ne per occasionem eorum, ea quæ Ecclesiæ sunt subtrahat. » Et deinde: « Si quidem sunt qui prohibeant sacerdotes legitimis conjugibus. » Non ita vertices apostolorum exposuerunt ecclesiasticos canones. Si autem dicis mulierem Ecclesiam dixisse apostolos, tunc infidelis apparebit sermo tuus et vacuus, cum sacris canoni-

bus ipsorum, qui a nobis prædicti sunt, non abicere episcopos et presbyteros occasione religionis, uxoribus sanxerunt, et ut caderent res episcoporum ex potestatibus eorum propter filios et mulieres ipsorum.

XVI. Si autem aliquis dixerit de sancta et universali synodo, quod papam Romæ sanctissimum Agathonem, ac sapissime diximus, præsessorem habuit, ipsa centum septuaginta Patrum, sub Constantino imperatore, nepote Heraclii et patre Justiniani: quomodo non obstiit divinus Agathon sanctæ synodo sancienti adversus hos impios quos usque nunc habetis? Si vero ab apostolis haberetis hæc traditiones, obsisteret forsitan, et non suscepisset hæc quæ apud nos ab ea promulgata sunt. Papa cum esset vester, quoniam adulteras cognoscebat traditiones ipsas et extraneas ab apostolorum doctrina: propterea pariter cum Patribus sacræ sextæ synodi, sicut de azymis et jejuniis Sabbatorum et sacræ missæ mysteriis, sic et de nuptiis sacerdotum promulgavit dicens in decimo tertio capite: « Quia in Romanorum Ecclesia in ordine canonis tradi cognovimus, præsentibus diaconi aut presbyteri dignas fore manuum impositiones confiteri, ut non amplius a suis disjungantur conjugibus. Nos antiquum exsequentes canonem apostolicæ diligentiam et ordinationis, sanctorum virorum copulationes secundum legem et a modo valere volumus, nullatenus a conjugum copulatione dissolventes aut privantes eos ab invicem, secundum tempus congruum locationis. Quia vero si quis dignus inventus fuerit, manus impositione diaconus vel subdiaconus aut presbyter, hic nullatenus prohibeatur ad hujusmodi gradum ascendere, conjugii cohabitaturus legitime; neque in tempore ordinationis exigatur confiteri ad legem propriæ locationis propter propriam uxorem. » Et post pauca: « Si quis ergo præsumpserit extra apostolicos ordines motus quemdam sacrorum presbyterorum et diaconorum privare a copulatione legitimarum mulierum, a communionem sequestretur. Similiter si quis presbyter aut diaconus collectaneam suam occasione religionis projecerit, separetur; perseverans autem deponatur. »

XVII. Unde igitur vobis et ex quibus hæc horribiles infirmitates supervenerunt, o viri Romanorum sapientissimi et omnium aliarum gentium nobilissimi? Æstimo quod quidam ex Judæis in tempore apostolorum credentes, vana lucra cupientes et pecuniarum amatores reperti, volentes multos fidelium abstrahere ex Evangelio, hoc est, ex fidei prædicatione, corruptis dum prædixissent eis, in hoc et Christianitas et Judaismus corrupta sunt. De quibus Joannes fatus est: « Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum (I Joan. II, 19), » de his qui circa Simonem et Deman, Nicolaique et Cleobium subtendendo. Reliqui autem verticum in septimo libro Institutionum juxta sextum decimum caput liquidius dixerunt: « Scimus enim, inquit, quia hi

qui, circa Simone et Cleobium et Judam, conscripserunt libros in nomine Christi et discipulorum ejus, circumferunt ad seductionem vestram, et eorum qui diligunt Christum, et nos servos ipsius. » Et in veteribus quidam conscripserunt libros apocryphos Moysi et Enoch et Adam, Isaïæ et David, et Eliæ, et trium patriarcharum, corruptiones facientes atque veritatis inimicos libros. Sed et Paulum Domini apostolum hæc præscientem, ut æstimo, sic ad vos ascendisse hujusmodi seductores, dolum tentantes vobis, Philippensis scribit : « Videte canes, videte malos operarios, videte abscissionem (*Philipp. III, 2*). » Et Timotheo iterum : « In ultimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus et doctrinis dæmonum, in hypocrisi loquentium mendacia, et incedentium propria conscientia, impudentium nubere, et abstinere a cibis quos Deus creavit (*I Tim. IV, 1-3*). » Et ea quæ exinde. Propter quod et Tito præcepit : « Argue eos, inquit, duriter, ut sani sint in fide, non attendentes Judæis fabulis, et præceptis hominum subvertentium veritatem (*Tit. 1, 14*). »

XVIII. Quamobrem diligentissime inquisivimus de cætero circa hæc, o fratres, ne aliquando ex his quæ dicta sunt et redarguta vobis mendacia, dico nunc azyma, Sabbatorum jejunia, nuptias sacerdotum et in jejunii oblationes accipiatis; sed scientes

Finis libelli Nicetæ, presbyteri et monachi monasterii Studii, contra Latinos.

A nunc, quod primum est eorum, ex omni a Deo inspirata Scriptura; fugite quæ hujusmodi sunt acclitare, cum sitis Ecclesia Dei et totius orbis semper splendidus oculus, ut unum nobis vestris confratribus: quos per jam dicta scidistis, cum sitis corpus Christi; revelata facie gloriam Domini in concentu et unitate cum orthodoxa fide conspiciamus, et imaginem ejus transformemus in nobis, viva demonstratione, et ipsius ad gloriam sempiternam, sicut a Domini spiritu, quoniam ipse est caput nostræ Ecclesiæ corporis; et in eo sicut in uno corpore, omnes nos conjungimur.

XIX. Hæc vobis Romanis. Si ergo possimus vos, cum sitis homines, ad credulitatem nobiscum reducere per ea quæ diximus, et docendo vos ex divina Scriptura arguimus; gratia Dei, et vobis scientibus bene Spiritui sancto credere, et prosequi rationem jam dictam ex Scripturis. Si vero aliter tenetis, date nobis testimonia ex divina Scriptura consistentia: in quibus volo benevolos vos esse, ut super sedes intelligentiæ requiescatis, et nos, scientes obedire inenarrabili rationi spiritus, docere omnia quæ ad vos scripsimus. Salutamus vos in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et potentia, cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

INCIPIT

RESPONSIO SIVE CONTRADICTIO

IN EUMDEM LIBELLUM

A FRATRE HUMBERTO

EPISCOPO SILVÆ CANDIDÆ.

I. Si diligenter sanctæ Chalcedonensis synodi quartum considerasses caput, quiete monastica et jejunii atque orationibus in monasterio tuo contentus, nequaquam ecclesiasticis rebus communicasses, nec importunitatem intulisses. Quapropter sexcentorum triginta Patrum concordii decreto a communionem es suspensus, ne per te nomen Domini blasphemetur. Decet enim unamquamque professionem se sub mensura sui habitus et gradus cohibere, ne conturbet ecclesiastici dogmatis ordinem totum, dum, non suo contentus officio, præripere quærit alienum. Sed vae tibi, Sarabaita, qui nulla cœnobitali examinatus disciplina, voluntate atque voluptate ductus propria, contra sanctam et Romanam et apostolicam Ecclesiam et omnium sanctorum Patrum cœcilia horribiliter latrastis, stultior asino, frontem

leonis, et murum adamantinum frangere tentasti! In quo utique conatu, non es victor erroris, sed victus errore; nec presbyter, sed inveteratus dierum malorum, et puer centum annorum maledictus; potius dicendus Epicurus, quam monachus. Nec credendus es degere in monasterio studii, sed in amphitheatro aut lupanari. Qui etiam vere prænominaris *pectoratus*, quoniam cum serpente antiquo super pectus tuum graderis. Quod, sicut quidam Patrum dixit: « Quicumque vult, intrat et solvit asinum: » ex abundantia enim cordis os loquitur (*Math. XII, 34*). Deinde detestabilior omni veneficio, labia mortiferi poculi melle charitatis et bono odore humilitatis imbuens, ex prædictis virtutibus delectabile exhibuisti procœmium, ut prægestata dulcedo faceret incunctanter absorberi fel draconum et reliquum

veneficium. Sed vae ei qui potat amicum suum potione turbulenta! Quam ideo necessariam duximus subtiliori lintoo colatum ire, ut modus concinnationis ejus, et potentia aliquatenus possit deprehendi, et deinceps caveri, quia ingreditur hlande, sed in novissimo mordebit ut coluber, et sicut regulus venena diffundet.

II. Ecce in ipso livoratus tui vestibulo tria proposuisti: de azymo scilicet, de Sabbato et de sacerdotum nuptiis. Ex quibus tot et tanta evomulisti, ut in pervertendo divinas sententias non inferior videaris perversis et rabiosis canibus Juliano et Porphyrio. Denique divini eloquii scalam ad caelos subrepticam, quantum in te fuit, retorsisti ad inferos, ne cum angelis scanderes ad catholicos, sed cum apostatis descenderes ad haereticos. Inde est quod, sanctae Romanae et apostolicae sedis sacrificio detrahens, falsissime definivisti nos mensam Judaeorum comedere. Quod satis ostenditur in superiori nostra narratione, ubi commentis complicum tuorum, Michaelis scilicet Constantinopolitani et Leonis Acridani voluimus obviare. Nec est necesse eadem nos toties repetere. Quia stuprae collectae et paleae conjectae zizaniisque collectis una potest flamma sufficere. Unde ea tantum decrevimus leviter succendere, quae solus videris plus illis congestisse.

III. Itaque quod dixisti consubstantialiam et supersubstantialiam idem esse, omnino est futile. Quia Dominus Jesus, quamvis nobis humanitate sit consubstantialis; sic et humanae mensae panes, licet sint consubstantiales sibi, mensae tamen divinae panis supersubstantialis est eis. Et, o mentite Deo, et aperte impugnator sancti Evangelii! ubi et quando dixit Veritas, veracis Patris Filius: « Cavete ab azymo fermento Phariseorum? » (*Marc. viii, 15.*) Nunquid azymum quolibet modo potest dici fermentum, quando azymum dicatur, eo quod absque fermento sit? et ubicunque fermentum fuerit, necesse est ut aut fermentum efficiat, aut fermentum permaneat? Cum ergo fermentatum non sit sine fermento, nec fermentum aliquando possit esse sine ipso, quomodo saltem somnare ausus es azymum fermentatum? Sed quamvis talia dicendo telas aranearum texueris, muscas et culices seu vermiculos aberrantes his irretire poteris; non autem columnas simplices et oves recognoscentes vocem sui auctoris.

IV. Deinde, o subverse subversor, subvertere conatus sententiam apostoli Joannis dicentis: « Si dixerimus quia societatem habemus cum eo, et in tenebris ambulamus, mentimur et non facimus veritatem (*I Joan. 1, 6*), » et caeteris nequius usus es hoc ejus testimonio, quam adulter oculo et latro ferro, quae utique bona sunt. Illi enim laedere tentant aliquos, tu perdere cunctos. Unde et sic concludis: *Qui ergo azyma comedit, in tenebris legis ambulat.* Sed idem Joannes intentionem tuam enarrans, luce clarius demonstrat, qui dixerit, subjungens: « Qui odit suum fratrem, in tenebris est, et in

tenebris ambulat (*I Joan. 11, 9*). » Illic plane liquet quod non ab apostolo sancto, sed ab apostata angelo accepisti, ut diceres: *Qui ergo azyma comedit, in tenebris legis ambulat*, quia tota epistola illa, nec fermentatum nec azymum commemorat, sed solum charitatem.

V. Post haec non minori sacrilegio abusus alio testimonio ejusdem apostoli dicentis: « Tres sunt qui testimonium perhibent in terra, Spiritus, aqua et sanguis, et hi tres unum sunt (*I Joan. v, 7*); » perverse conaris ad panem mensae Christi transferre, quod ille de baptismo ejus voluit intimare. In baptismo siquidem haec tria sunt, et unum baptismum efficiunt. Et Spiritus quidem sanctificat, aqua abluit, sanguis redimit. Si quodlibet horum defuerit, baptismus non erit, sicut venerabilis pater Augustinus ait: « Tolle aquam, non est baptismus. tolle verbum, non est baptismus. Sed accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum. » Tu autem nequam peccatore, nequiter interpretando et depravando sententiam recumbentis super pectus Jesu, dixisti: *Et hi tres in uno sunt*, scilicet in corpore Christi, quod dilectus ejus, nec sensit, nec scripsit, sed, « hi tres unum sunt (*I Joan. vii, 8*), » secundum superiorem de baptismo sensum.

VI. Parva sunt haec et pene nulla ad comparisonem sequentis blasphemiae, qua asserere laboras, quod tempore Dominicae passionis et crucifixionis, quando sanguis et aqua de latere ejus exivit, sanctus et vivificus spiritus in delicata ejus carne remansit. Quod si constiterit, mortuus non fuit. Si mortuus non fuit, neque resurrexit. Si non resurrexit, inanis est fides et praedicatio nostra, quia nec nos resurgemus. Et sicut Apostolus ait: « Si ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? » (*I Cor. xv, 32.*) Ut quid enim quotidie tanta patimur? Comedamus et bibamus: imo bestialiter vivamus, cras enim ut bestiae moriemur. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores omnibus sumus hominibus; sed absit hoc ab omni genere humano! Nam idem praeclearus evangelista, qui hoc ipsum praesens vidit, attestatur carnem Christi vere exanimatam in cruce fuisse, dicens: « Et inclinato capite emisit spiritum (*Joan. xix, 30*). » Porro Marcus et Lucas dicunt eum exspirasse (*Marc. xv, 39; Luc. xxiii, 46*). Unde et in symbolo constituitur *mortuum et sepultum*. Alioqui sepeliri non debuit, qui mortuus non fuit. Obmutesce, canis: linguam, canis improbe, morde; Christus enim vere mortuus est propter delicta nostra, et propter justificationem nostram (*Rom. iv, 25*) resurrexit a mortuis primitiae dormientium (*I Cor. xv, 20*).

VII. Ecce pestifera doctrina, ecce diabolica suggestio, cujus tu signifer effectus conaris opiniones et adinventiones tuorum contra traditionem apostolicam, et contra manifestam veritatem defendere, dicendo: Aquam calidam et sanguinem de vivo et calido Christi corpore exisse, et ideo Graecus aquam

ferventem sanguine ejus jure miscere. Quod totum A longe aliter est. Nam veraces evangelistæ concorditer narrant Dominum nostrum hora nona in cruce mortuum, et sero a Josepho postulatum depositum de ligno et sepultum. Ipso enim emittente spiritum, velum templi et petre scissæ sunt, terra mota, monumenta aperta, et multa corpora sanctorum resurrexerunt. In tanta itaque perturbatione et quasi naufragio totius creaturæ, non solum latus Domini non fuit apertum lancea, sed etiam hi qui prius ei insultaverunt, et ad spectaculum illud convenerant, viso terræmotu et hiis quæ fiebant, pectus suum percipientes, revertebantur. Adeo ut ipse centurio, cui traditus fuerat ad puniendum, diceret : « Vere Dei filius erat iste (Matth. xxvii, 54). » At ubi tumultus mundi conquieverat, et securitas B aliqua rediit, cum jam sero esset, Pharisei rogaverunt Pilatum ut propter solemnem diem Sabbati frangerentur crucifixorum crura et deponerentur. Tunc quoque Joseph rogavit Pilatum ut tolleret corpus Jesu. Pilatus vero mirabatur si jam obiisset. Et accersito centurione, ubi cognovit Jesum jam mortuum, donavit corpus Joseph. Porro milites ad præceptum Pilati frugerunt crura prioris et alterius latronis. Ad Jesum autem cum venissent, ut viderent eum jam mortuum, non frugerunt ejus crura, sed unus militum lancea latus ejus aperuit, et continuo exivit sanguis et aqua, quibus formaretur Ecclesia, quemadmodum ex costa Adæ dormientis formata est Eva. Ecce si hora nona obiit, et sero, jam de cruce deponendus, lancea percussus fuit; C sanguis fuit ille, naturaliter calidus non fuit, toto corpore jam præmortuo et frigido. Quod si aliquo modo caluit : Evangelium quare tantum miraculum et sacramentum tacuit? Unde vos novi symmystæ volumus dicatis an sanguis tantum, aut aqua tantum, an simul utrumque caluerit? Si sanguis tantum, quare aquam calefacitis; si aqua tantum, quare ex ea calefacitis sanguinem Christi? Si utrumque simul, quare utrumque simul non calefit? Sed cujus visu vel tactu potuit discerni, quodlibet horum duorum ex uno vulnere simul erupentium, calidum aut frigidum fuisse? Præterea si aqua illa caluit, quare et aqua baptismatis non calefit, cum præcipue ipsa baptismum præsignavit, sicut sanguis redemptionem? Volumus autem scire qua intentione costam Christi immaculatam dixeris? Si pro sanctitate et innocentia : optime; si autem pro eo quod impenetrabilis ferro fuit : pessime; quia de vero vulnere verum, non phantasticum, sanguinem pro nobis fudit. Et non de costa, sicut tu scribis, sed de latere, quia os sanguinem non solet emittere, nec os comminutum fuit ex Dominico corpore.

VIII. Cæterum quod panis sit et dicitur etiam azymus, et quod non cum Theopaschitis in sacra oblatione erremus, et quod non azymum veteris legis, sed sinceritatis et veritatis comedamus, quodque vetera transierunt, et facta sunt nova, satis ostenditur in alia nostra epistola.

IX. Tu vero maledicte et maledictus sermo oris tui, sanctam legem, sicut Severianus, maledictam dixisti. Nec mirum, cum etiam panem totum laudare supra modum cupiens, nimum vituperasti illum dicens : « Modicum fermentum totam massam corrupti, et panis tandem, non azymum efficitur. » Deo gratia, quia azymum non efficitur de massa fermento corrupta, sicut tuus panis. Nam corruptio nunquam et nusquam in bonum accipitur; quia ubicunque corruptio, ibi etiam substantiæ deterioratio. Quinetiam cum exponeres sententiam beati Pauli, quam post tot orthodoxos Patres, nobis nolimus ab hæreticis exponi, quamvis nolens azymum laudasti dicens : Sicut estis baptizati, id est, azymi et puri. Si ergo secundum tuam confessionem baptizati sunt azymi, quid sunt non baptizati, nisi fermentati, id est, corrupti?

X. Dic tamen ubi et quomodo Paulus cum undecim apostolis canones illos cum excommunicatione exposuit, quorum tu nobis septuagesimum caput objicis? omnino nesciens quid loquaris : « Si quis, inquit, episcopus aut presbyter aut diaconus, aut omnino ex numero clericorum jejunaverit cum Hebræis, aut epulatus fuerit cum eis, et acceperit festivitatum eorum munera, ut sunt azyma, aut aliud hujusmodi, deponatur; laicus autem sequestretur. » Etiam si hoc capitulum ex libris authenticis prolatum esset, nullo modo nos tangeret, quia nec cum Hebræis jejunamus, nec cum eis epulamur aut festivitatum eorum munera aliqua accipimus. Quod autem tu vesane subjungis : Sive ab illis accipiat, sive domi faciat, azyma sunt. Id jaculum tibi retorquemus dicentes : « Sive cum Hebræis Sabbato epulemini, sive domi, epulatio est. » Sane hoc dignius contra vos dirigeretur, quia vos nihil aliud in Sabbato quam solemnitatem Judæorum, nos autem in azymo longe aliud sacramentum retinemus et amplectimur. Si enim interrogemus Judæos, quid celebrent in Sabbato? Respondebunt : « Requiem Domini. » Si Græcos, idem et non aliud dicent. Ergo sub servitute legis sunt. In cujus umbra et tenebris consederunt.

XI. Deinde post inanes latratus super vocabulo panis, reduxisti nobis annos ab initio mundi, usque ad passionem Christi, quando secundum te cyclos solaris erat xviii et lunæ v : ut hoc saltem figmento possis evadere cum fermento tjo, quasi juxta hanc supputationem tuam, occurrat in Cæna Domini luna xiii, in qua nondum fermentum abjecerat plebs Hebræa. Sed nos chronographis et calculatōribus talia relinquentes, maxime cum apud Græcos et Latinos atque Hebræos diversæ de temporibus habeantur rationes : hoc tantum dicimus, quia Christus nec unum iota aut apicem veteris legis solvit. Unde et xiv luna ad vesperum quinta Sabbati Pascha celebravit, et mox eadem nocte comprehensus, crucifixus est quintadecima luna, id est sexta Sabbati, quæ specialiter dicebatur prima dies azymorum. Quamvis et in tota præcedente die, id

est quarta decima luna, fermentatum non appzreret in omnibus sinibus Israel. Nam et agnus cum azymis comedebatur. Quod si juxta tuam assertionem Christus Pascha fecit tertiadecima luna cum fermentato, dupliciter reus fuit; juste puniendus secundum legem, quia Pascha fecit in tempore non suo, et quia cum fermentato. Quapropter mors ejus nihil nobis conferet, qui non pro nostris sed pro suis peccatis interit, scilicet quia fuit transgressor sanctæ legis. Sed de his alias copiose disseruimus.

XII. Deinde si exceptis septem diebus Judæi toto anno fermentatum, ut asseris, comedunt, quis convenientius debet argui, ille qui minimo tempore eos imitatur in azymis, an ille qui toto anno in fermentatis? Absit tamen ut eorum carnalem ritum in aliquo imitemur!

XIII. Verum quoniam labyrintho errore duceris, ut nunc qua exibas intras, nunc qua intrabas exeat, iterum eandem viam teris, dicens: « Si traditum vobis fuit ab apostolis comedere azyma, quomodo Agatho papa vester, præcessor sanctæ sextæ synodi, cum Gregorio Agrigentorum episcopo et aliis Patribus, contra azyma ne fierent legem statuit? » Audi, stulte, vane: non tantum ab apostolis, quantum ab ipso Domino nostro Jesu Christo traditum est nobis, azyma non de Phase Judaico comedere, sed de Pascha Christiano percipere.

XIV. Nec rei tenemur illo quod objecisti cap. II sextæ synodi, dicens: « Nemo in sacerdotali constitutus ordine, aut laicus ea quæ apud Judæos sunt azyma comedat, aut cum eis habitet, aut in infirmitatibus eos invitet, aut medicinam ab eis accipiat, vel in balneis cum eis lavetur. Si quis hæc egerit, siquidem clericus fuerit, deponatur: si autem laicus, sequestretur. » Quis nostrum, rogo, azyma quæ apud Judæos sunt comedit? Quamvis enim reliqua capituli hujus observemus, illud tamen super omnia de azymis observamus.

XV. Sed quid dices? Nonne magnus Basilius a Joseph Judæo medicinam multoties accepit? tu autem sicut diabolus psalmum, ita exponendo capitulum subjunxisti: « Qui ergo azymum conficit et comedit, quamvis hoc non acceperit a Judæis, imitator tamen Judæorum est, sicut et is qui circumciditur. » Perdes, Domine, omnes qui loquuntur mendacium! (*Psal.* v, 3.) Nunquid omnibus omnino Christianis interdicitur ne aliquando alicubi azyma comedant, sicut interdicitur ne se aliquando circumcidant? Quare hoc? quia in his imitantur Judæos? Concedimus tamen circumcisionem solum fuisse Judæorum: veruntamen azyma omnium gentium, quæ tu malitiose non solum a divina, sed ab humana mensa omnino repellis. Sed quid facies, o fermentate? Judæi, ceu superius asseruisti, exceptis septem diebus toto anno fermentatum comedebant, et aliquando offerebant. Nunquid et hoc tolles hominibus?

XVI. Hinc videamus si non estis Sabbatiani, quos commemorant Patres sanctæ quintæ synodi. Reprehendens enim nos cur jejuncemus Sabbatis, dicit: « Quarta et sexta feria jugiter jejunandum: una propter traditionem, altera propter passionem Domini, Sabbato autem nunquam nisi uno. » Et hoc asserere conaris ex apocryphis libris et canonibus pari sententiâ sanctorum Patrum repudiatis. Nam Clementis liber, id est, itinerarium Petri apostoli et canones apostolorum numerantur inter apocrypha, exceptis capitulis quinquaginta, quæ decreverunt regulis orthodoxis adjungenda. Unde nos quoque omne apocryphon abjicientes, dedignamur audire eorum fabulosas traditiones, quia non sunt ut lex Domini. Quapropter his omissis, in altera epistola, vide quid sentierint de Sabbato beati et antiqui pontifices Romani, Silvester et Innocentius, quorum sententiâ sententiâ Agathonis quamvis sanctissimi nullatenus præfertur. Sed absit ut aliquando contraria eis Agatho sensisset! Et tamen in hoc, sicut et in aliis falleris, quod eum præcessorem illius synodi fuisse dicitis, cum tantum legati ejus eidem synodo præsiderint. Cujus gesta hic summam placuit inseri.

XVII. Tempore Constantini, filii Constantini imperatoris, anno imperii ejus septimo decimo, Agatho papa, ex rogatu Constantini, Heraclii et Tiberii principum piissimorum, misit in regiam urbem legatos suos. In quibus erat Joannes Romanæ Ecclesiæ tunc diaconus, longe post episcopus, pro adunatione faciendâ sanctarum Dei Ecclesiarum. Qui benignissime suscepti a reverendissimo fidei catholicæ defensore Constantino, jussi sunt remissis disputationibus philosophicis, pacifico colloquio de fide vera perquirere, datis eis de bibliotheca Constantinopolitana cunctis antiquorum Patrum, quos petebant, libellis. Adfuerunt autem et episcopi 150, præsidente Gregorio regiæ urbis præsule et Antiochiæ Machario. Et convicti sunt qui unam voluntatem et operationem astruebant in Christo, falsasse Patrum catholicorum dicta per plurima. Finito autem conflictu, ea hora tantæ aranearum telæ in medium populi ceciderunt, ut omnes mirarentur. Ac per hoc significatum est quod sordes hæreticæ pravitatis depulsæ essent. Et Gregorius quidem correctus est, Macharius autem cum suis sequacibus simul et prædecessoribus, Cyro, Sergio, Honorio, Pyrrho, Paulo et Petro anathematizati, et in loco ejus Theophanius abbas de Cilicia episcopus factus. Tantaque gratia legatos catholicæ pacis comitata est, ut Joannes Portuensis episcopus, qui erat unus ex ipsis, Dominica octavis Paschæ missas publicas in ecclesia Sanctæ Sophiæ coram principe et episcopo ipsius urbis Latine celebraret. Eo tempore Damianus Ticinensis Ecclesiæ episcopus sub nomine Mansueti episcopi Ecclesiæ Sancti Michaelis, satis utilem rectæque fidei epistolam composuit, quæ in præfata synodo non mediocre suffragium tulit.

XVIII. Recta autem et vera fides hæc est: Ut in

Domino nostro Jesu Christo sicut duæ sunt naturæ, hoc est, Dei et hominis, sic etiam duæ credantur esse voluntates sive operationes. Vis audire quod deitatis est? « Ego, inquit, et Pater unum sumus (Joan. x, 30). » Vis audire quod humanitatis? « Pater major me est (Joan. xiv, 28). » Cerne secundum humanitatem eum in navi dormientem. Carne ejus divinitatem cum evangelista dicit: « Tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna (Math. viii, 26). »

XIX. Hæc est sexta synodus universalis Constantinopoli celebrata et Græco sermone conscripta, temporibus papæ Agathonis, exsequente ac residente piissimo principe Constantino intra palatium suum, simulque legatis apostolicæ sedis et episcopis 150 residentibus, qui omnes quidem hæresim damnaverunt. Tunc piissimus princeps Constantinus interrogavit eos qualiter Romana Ecclesia de sacrificio corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi ordinem teneret? Illi responderunt: « In calice Domini non debet solum offerri vinum, sed aqua mistum. Nam si solum vinum offertur, sanguis Christi incipit esse sine nobis. Et si aqua pura offertur, sola plebs incipit esse sine Christo. Quando utrumque admiscetur, id est, vinum et aqua, tunc sacramentum spirituale perficitur. Oblatio vero quæ in sacrificium altaris offertur, nullam commistionem aut corruptionem fermenti debet habere, sicut beata virgo Maria absque omni corruptione Christum concepit et peperit. Hinc in Ecclesia mos obtinuit ut sacrificium altaris non in serico aut in panno tincto, sed in lino terreno celebretur, sicut corpus Domini fuit in sindone munda sepultum. Sic et oblatio munda debet esse a fermento, juxta quod in gestis pontificalibus a beato Silvestro legimus esse statutum. » Tunc placuit piissimo principi Constantino hæc traditio apostolicæ sedis. Ecce istius et sex cæterarum synodorum omnibus sanctis Patribus et orthodoxis imperatoribus, per omnia placuit fides et traditio apostolicæ sedis. Et tu qui es, cui displicet? Sed volumus dicas: Videtur tibi congruum ut omni quarta et sexta feria jejunes propter traditionem et passionem Christi, et propter sepulturam nullo Sabbato, nisi uno? Cum ergo omni Dominica celebres resurrectionem, omnique quarta et sexta feria jejunes propter traditionem et crucem; cur non et omni Sabbato propter sepulturam, cum de celebrando Sabbato nullam rationem teneas, nisi quam Judæi, scilicet quia in eo requievit Deus? Qui utique fatigatus non est, verbo creans quicquid voluit, sed in hoc nostram requiem præfiguravit. Quod si uno Sabbato in toto anno jejunandum est, propter sepulturam Christi, ergo et una quarta feria propter traditionem, et una sexta feria propter passionem, in toto anno est jejunandum. Una quoque Dominica propter resurrectionem celebranda.

XX. Non autem mirum si Agathonis papæ et sanctis Patribus sextæ synodi vestra imputatis de-

liramenta, et quæ aut finixistis capitula, cum etiam ipsi Domino Jesu et apostolis ejus imputetis figmenta. Unde nos, sciennes sextam synodum ad destruendam hæresim Græcorum Monothelitarum, non autem ad tradendum Romanis novas institutiones congregatam, capitula quæ nobis sub ejus auctoritate opponitis, omnino refutamus, quia prima et apostolica sedes, nec aliquando ea accepit, nec observat luctenus; et quia aut sunt nulla; aut, ut vobis libuit, depravata sunt. Depravastis Joannis Chrysostomi atque Gregorii theologi aliorumque orthodoxorum Patrum dicta, et exhibuistis in eadem synodo sexta. Nempe a prima synodo Nicæna usque ad hanc sextam trecenti et amplius anni dicuntur evoluti. Et quomodo in Nicæna et reliquis quatuor synodis universalibus nulla mentio fit de tam necessariis rebus? Nunquid usque ad sextam synodum Græci et Latini rationem missæ ac jejuniorum ignoraverunt, et per sexcentos et amplius annos a passione Christi in talibus errarunt? An forsitan Græci hæc noverunt, et Romani ignoraverunt? Sed ex Missalibus Romanorum libris, ab omni Ecclesia Occidentali antiquitus receptis, evidenter cognoscitur quam rationem jejunii et missæ habuerint sub reverendissimis pontificibus, Silvestro scilicet auctore Nicæne synodi, Gelasio damnatore vestri Acacii, maximeque Gregorio dialogo, compatre imperatoris Mauriti, in cujus libris Missalibus omnis dies Quadragesimæ habet specialis missæ plenarium officium, et, excepta Dominica, nullus dies ejus solvit susceptum jejunium, quam traditionem si tentasset papa Agatho aliquatenus remove Romanis, non audiretur ab eis. Quia, licet ipse magnus exstiterit, præfatis tamen decessoribus suis sicut tempore, ita scientia et auctoritate minor fuit. Quamobrem caput quo asseritis eum promulgasse ut si quis clericus jejunaret Sabbatum præter unum, deponeretur, magis dicendum est Nazarenorum esse quam apostolorum, Cherinti et Hebionis quam sextæ synodi et papæ Agathonis. Cui sane capitulo epistola Pauli aperte contradicit, ubi ait: « Nemo vos judicet in cibo aut potu aut in parte diei festi, et neomeniæ et Sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum. » Unde Romani proprio auctori et magistro gentium in fide et veritate obediens, nulli Sabbato festum vel otium dependunt, sicut nec neomenia, quia profecto Judaica sunt, et utique umbra futurorum.

XXI. Porro unde acceperimus omni die jejuniorum perfectam missam facere, supra curavimus ostendere: nec timemus caput quod dicitis apostolorum de bis qui non jejunaverint Quadragesimam, quarta quoque et sexta feria, qua, excepta gravissima infirmitate, sollicitè cuncti jejunamus diebus Quadragesimæ, adeo ut interdum decem pueros nobiscum faciamus jejunare, nec solvimus per Sabbata quadragesimalem abstinentiam, quam Dominus noster non solvit in quadraginta jejunii sui diebus. Nec solveremus etiam in die Dominica, quemadmodum nec ipse, nisi præ gaudio resurrectionis ejus hoc inter-

discinet ab initio omnium catholicorum Patrum sententia, etiam cum anathemate. Quos secuti sancti Patres Gangrensis concilii dixerunt: « Si quis non dijudicans diem Dominicam, jejnaverit tanquam in ejus contemptu, anathema sit. » Ubi certe sicut eis attestantur omnes authentici libri, non contradicunt jejunio Sabbati, sed Dominicæ diei.

XXII. Sed, o perfide Stercorianista, qui putas fidei participatione corporis et sanguinis Domini quadragesimalia atque ecclesiastica dissolvi jejunia, omnino credens cœlestem escam venut terrenam per aqualiculi fetidam et sordidam egestionem in secessum dimitti, plane sentis cum Ario. Qui cum pro aliis blasphemias in Filium Dei, tum etiam pro ista, foveam delapsus in atram, visceribus fuis vacuum quoque ventre remansit. Et ubi est Salvator qui dans discipulis panem a se benedictum et fractum dixit: « Accipite et comedite, hoc est corpus meum? » (*Math.* xxvi, 26.) In quo quid traderet, alibi dicit: « Panis quem ego dederò, caro mea est, pro mundi vita (*Joan.* vi, 52): » et: « Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus (*Joan.* vi, 56). » Quomodo verus? Quia « qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, habet vitam æternam (*Joan.* vi, 55). » Et quæ est vita æterna? Nempe Christus Jesus, sicut ipse dicit: « Ego sum via, veritas et vita (*Joan.* xiv, 6). » Qui ergo panem Dei manducat, carnem Dei Christi manducat. Qui autem carnem ejus manducat, Christum manducat; qui Christum manducat, procul dubio vitam æternam manducat. Ergo, o pestifer leno antiqui serpentis, qui conaris astutia tua corrumpere sensus Christi sponsæ, quæ est Ecclesia, ut excidatur a charitate tanti et talis sponsi, credis nos vitam incorruptibilem comedentes, corrumpere integritatem jejuniorum, velut aliquo cibo corruptibili?

XXIII. Horremus quidem dicere, sed compellimur a tua impudenti improbitate. Conaris Christum, imo ipsam vitam per digestionem sicut cœnum olidum demittere in latrinam. Et ubi est, quod dixit: « Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo? » (*Joan.* vi, 57.) Sive qua refectioe quia non habetur vita, ipsa Vita, quæ est Christus, quasi quodam jurejurando protestatur dicens: « Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis (*Ibid.*, 54). » Nunquid hic dixit: Si manducaveritis carnem meam et biberitis sanguinem meum, dissolvatis jejunium? Et utinam hoc solo sacramento, non ad iudicium nostrum, omni hora reficemur! Sed quia corpore corruptibili, et ultima miseria conscientie nostræ gravati, etiam bonum nostrum nequimus sufferre, a sanctis Patribus certæ ad percipiendum tantum sacramentum præfixæ sunt horæ. Quod ne vilescat carnalibus, et in percipiendum escam spiritus submurmuret aliquis carnis appetitus, cum summa paritate prægustamus; videre tantummodo cupientes quam suavis est Dominus, cuius panis non vult, sicuti nec manna fasti-

diu. Nec dubitandum in quantulacunque portione ejus fideles manducare sibi totam vitam, id est Christum, infideles autem mortem, id est, iudicium suum, utpote qui rei sunt corporis et sanguinis Domini. Deinde quotidie sive tertia, sive nona, sive quacunque hora fiat a nobis missa, non sit nisi perfecta. Nec reservatur ex oblatione ejus pars aliqua, ut per dies quinque agatur missa imperfecta. Quia nec sancti apostoli leguntur quidquam ex illo primo corporis et sanguinis Christi mysterio sub ipsa cœna distributo reservasse, nec actus eorum indicant eos aliquando tale quid egisse aut præcepisse. Quinimo, sicut Lucas narrat: « Erant fideles perseverantes in doctrina apostolorum et communicatione fractionis panis (*Act.* ii, 42). » Quæ communicatio qualiter et quibus diebus fieret, post pauca demonstrat, dicens: « Quotidie perseverantes unanimiter in templo, et frangentes circa domos panem sumebant (*Ibid.*, 46). » Ecce verax evangelista testatur sub apostolis fideles quotidie orasse et panem fragisse. Et vos, qui estis, qui dicitis duobus tantum diebus hebdomadis missam perfectam fieri debere, reliquis vero quinque imperfectam? Nempe hic in panis fractione et communicatione, non nisi perfectam actionem missæ debemus accipere, quemadmodum et ipsum Dominum legimus, non imperfectam, sed perfectam commemorationem suis discipulis tradidisse, in pane a se benedicto et mox fracto et distributo. Non enim benedixit tantum et servavit frangendum in crastinum, nec fregit tantum et reposuit, sed fractum statim distribuit. Unde beatus Alexander martyr et papa V ab apostolo Petro, passionem Domini inserens canoni missæ, non ait: Hoc quotiescunque feceritis, sed « Hæc quotiescunque feceritis, id est, benedixeritis, fregeritis et distribueritis, in mei memoriam facietis, » quia quodlibet horum trium, si sine reliquis fiat, scilicet benedictio sine distributione, aut fractio sine benedictione et distributione, perfectam Christi memoriam non repræsentant, sicut distributio nulla sine benedictione et fractione. Quod autem quotidie et quotacunque hora diei, non autem sola tertia perfectam missam agimus, auctoritatem tenemus ex verbis ipsius Domini juxta beatum Paulum dicentis: « Hoc facite quotiescunque sumitis, in meam commemorationem (*I Cor.* xi, 25). » Unde mox idem Apostolus secutus adjecit: « Quotiescunque manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis (*Ibid.*, 26). » Et quando? *Donec veniat* (*Ibid.*): scilicet judicare vivos et mortuos. Putasne alicubi dixerit: Hoc facite hora tertia in meam commemorationem? Non utique, sed nullam horam aut tempora excipiens dixit: *Quotiescunque*. Nec ipse Paulus jejunia aliqua aut certam quamlibet evolutionem annorum attendens ait: *Quotiescunque* per tot annos hora nona manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis; sed indifferenter: *Quotiescunque*; et: *Donec veniat*.

XXIV. Nec noscimus sanctos Patres diei Domi-

nicæ et præcipuarum solemnitatum missas hora tertia celebrasse solitos, propter Spiritus sancti effusionem hora tertia in discipulos, et hoc mandasse ad posteros quatenus illa unius actio missæ gemino privilegio insigniretur: resurrectione videlicet Christi et adventu Paracleti, utque propter gaudium festi temporibus relaxarentur cunctis frena jejunii. Verumtamen alia causa est Dominicæ diei, ac solemnitatum, alia jejuniorum; si ergo hora nona aut vespertina diebus jejuniorum, perfecta agitur missa, nulla procul dubio inde contrahitur noxa, quia et Dominus in cœna ad vesperum primam et perfectam administrationem tantæ sacramenti discipulis instituit, et hora nona spiritum tradens sacrificium vespertinum expansis manibus in cruce, et præmissa oratione ad Patrem consummavit. Propterea quamvis hora tertia et nona propter supradictas rationes sint aptiores missarum actioni, quotiescunque tamen horis aliis sunt occupatione itineris, aut gratia cujuscumque necessariæ rei, in memoriam sunt Christi; nec violatur inde integritas jejunii. Quod utique beatus Theophorus papa a Petro septimus sentiens, etiam nocte Nativitatis Domini missas celebrari instituit, nec ullam resolutionem jejunii ante horam tertiam et diurnam missam inde fieri, sicut vos perverse putatis, timuit. Dicit autem, si potestis, cur Sabbatum et cæteræ extra Dominicam feriæ hora tertia missam debeant habere, cum in eis Spiritus sanctus non legatur descendisse. Itaque nos, sicut supra ostenditur, divina auctoritate subnixi, nec jejunia resolvimus in celebratione missæ quotacunque hora diei fit; nec in aliquo natalitio martyrum, sed nec in Annuntiatione Mariæ virginis. Et ideo nullius universalis synodi percellimus anathemate. Cæteri autem quamvis sanctorum Patrum conventus, etsi potuerunt de utilitate et conversatione Ecclesiarum suarum tractare, nullas tamen traditiones universali Ecclesiæ præfigere. De papa quoque Agathone omnino scimus quia nec sextæ synodo per seipsum præsedit, nec aliquibus capitulis ejus subscripsit, nisi quæ promulgata fuerunt adversus Monothelitarum hæresim. Vos videte unde hæc quæ proponitis habeatis, quia Ecclesia Romana talia hactenus ignoravit. Nec credi potest post tot annos Romanorum pontificem Græcis promulgasse aliquas de missa observationes. Deinde ritum vestræ discere non curamus, quia minimam cautelam et maximam negligentiam ei inesse cognoscimus, dum sanctum panem frangentes et sumentes, hinc inde decidentes micæ non curatis. Quod etiam solet contingere, dum patinas sanctas foliis palmarum et porcorum setis fricatis inhoneste. Multi quoque vestrum tam irreverenter corpus Christi reponunt, ut pyxides inde cumulent, et ne decidat aut superfluat, manu insculcant. Reliquias quoque oblationis, velut communes panes, nonnunquam usque ad fastidium sumunt. Et si sumero non sufficient, subterrunt, aut in puteum projiciunt. Si autem, ut dicitis, panem jam aridem oblatum et sanctificatum exaltatis altera die,

PATROL. GR. CXX.

A unam oblationem videmini bis offerre. Et cur non attendistis in epistola papæ Clementis, cujus traditiones, ut putatis, contra nos defenditis, quod ibi promulgasse putatur? « Corte, inquit, tanta in altario holocausta offerant, quanta populo sufficere debeant. Quod si remanserint, in crastinum non reserventur, sed cum timore et tremore clericorum cautela et diligentia consumantur. » Ad hæc quod asseris, vos ad ipsa sancta communione statim ad communes cibos transire, non sic sensit idem Clemens invenitur in præfata epistola, ubi de his qui residua sacrificii consumpserint subject: « Qui autem, inquit, residua corporis Domini quæ in sacrario relicta sunt consumunt, non statim ad communes accipiendum cibos conveniant, ne putent sanctæ portioni esse commiscendos cibos qui per aqualiculi egestus in recessum funduntur. Si igitur mane Dominica portio in sacrario datur, usque in sextam jejument ministri qui hæc consumpserint. Et si tertia aut quarta, jejument usque in vesperum. » In quibus sane verbis liquet quod non solum hora tertia, sed etiam mane hora quarta missas fieri licet, quodque ex sacrificio jejunium non solvitur, dum illic dicitur, ut qui consumpserint usque ad sextam vel vesperum: alioqui quomodo jejunabant, si ex sacrificio jejunium solverunt? Deinde abstinenciam paucissimorum nobis prædicantes, tacetis ingluviem multorum, qui aut parum aut nihil Quadragesimalis jejunii Deo offerunt, dum a primo mane usque vesperum crapulari non metuunt nec erubescunt. Aliqui etiam ad Ecclesiam legumina et alia obsonia deferentes inibi comedunt, nec Paulum attendunt dicentem: « Qui esurit, domi manducet (1 Cor. xi, 34); » et: « Nunquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, et confunditis eos qui non habent? » (Ibid. 22.) At nos Quadragesimam unius septimanæ, quam dicitis sancti Theodori, nescientes, solam Quadragesimam Domini nostri Jesu Christi quadraginta diebus diligenter observare contendimus, quam ut aliquis, excepta gravi infirmitate, in aliquo infringat sufferre nequimus. Nec licet cuiquam apud nos, sicut apud vos, post unam refectionem quidquam pomorum aut herbarum diebus jejuniorum percipere.

D XXV. Hinc perpendentes a te tam perverse defendi adulteria potius quam nuptias sacerdotum, arbitramur ab inferis emersisse principem hujus hæresis nefandum diaconum Nicolaum. De quo Euphаний vester sic scripsit: « Quarta Nicolaitarum a Nicolao hæresis est adinventata, uno ex septem diaconibus ab apostolis ordinato. Iste cum zelo pulcherrimæ conjugis culparetur, docere cœpit indifferenter uti conjugibus, non solum laicos, sed etiam qui sacerdotii fungerentur officio. Hos damnavit sanctus evangelista et apostolus Joannes, et jussit ut quicumque cum eis vel sermonem colloqui miscuissent, ex hoc ipso communione privandos. Docens rationabiliter a mundi origine Deo castitatem plurimum placuisse. Tunc etiam in seipso Christum Dei

Filium castitatis gloriam dedicasse, cum, virginem A possideam matrem virgo nansurus, nullum discipulorum suorum commistione etiam legitima conjugii uti permisit, dicens: « Si quis vult post me venire, abneget semetipsum » sibi; « et tollat crucem suam et sequatur me (Matth. xvi, 24). » Unde idem Dominus Jesus in Apocalypsi præcipiens apostolo Joanni scribere angelo Ephesi, inter alia inquit: « Hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ et ego odi (Apoc. ii, 6). » Hinc etiam angelo Pergami dicit: « Habeo adversum te pauca, quia habes illuc tenentes doctrinam Baalam, qui docebat Baalac mittere scandalum coram filiis Israel, edere et fornicari: ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum (Ibid., 14, 15). »

XXVI. Suffecerant quidem hæc, o Nicolaita Niceta, ad convincendum errorem, sed quia canonibus sub nomine apostolorum editis nos urgere videris: exponere tibi tua capitula decrevimus, quamvis ea inter apocrypha usque nunc magna ex parte computaverimus, ut aperte cognoscatur nec apocryphis nec authenticis vos vestras ineptias posse defendere. Ante omnia autem comprobamus te esse mentitum ipsi veritati, in eo quod dixisti nostros prius ordinari, deinde uxores sortiri. Quia apud nos nec ad subdiaconatus gradum quisquam admittitur, nisi perpetuam continentiam etiam a propria conjuge profiteatur. Nec post gradum cuiquam uxorem ducere unquam conceditur. Sed tu Ecclesiam Dei volens efficere synagogam Satanæ et prostibulum Balaam et Jezabel, cum Nicolao dicis: « Episcopum et presbyterum et diaconum dicimus, qui unam habet uxorem, ordinari, quamvis vivant eorum conjuges, quamvis defunctæ. Nec licet eos post manus impositionem inuptos esse, nec insuper ad nuptias ire, aut, si nupserint, alteras amplecti, sed sufficere eis quas habent cum ad ordinationem venerunt. » O abominabilis Cynice, quomodo non erubuisti tantum nefas evomere? Ergo non licet aliquem post manus impositionem sine uxore esse? Si ita est, ipse Joannes apostolus et Paulus et Barnabas et omnis continens in gradu ecclesiastico in culpa est procul dubio. Unde necesse est ut futurus episcopus, presbyter, diaconus et subdiaconus, prius uxorem sortiatur, quæ sibi sufficere debeat ad carnales amplexus? Nunquid laicis non sufficit una? nisi forte discipulis maligni Muhamed, cujus farinae totus es. Tu quoque quia presbyter es, sine uxore esse non debes, secundum assertiones tuas.

XXVII. Sed jam videamus capitula quibus putas posse defendi adulteria sacerdotum, non conjugia. « Episcopus, inquam, presbyter aut diaconus uxorem suam non abjiciat obtentu religionis. Si autem abjecerit, sequestretur, perseverans autem deponatur. » Omnino confitemur non licere episcopum, presbyterum, diaconem vel subdiaconem uxorem propriam causa religionis abjicere a cura sua, scilicet ut ei victum et vestitum provideat, non ut cum illa ex more carnaliter jaceat. Sic et sanctos

A apostolos legimus egisse, beato Paulo dicente: « Nunquid non habemus potestatem, sororem mulierem circumducendi, sicut fratres Domini et Cephas? » (1 Cor. ix, 5.) Vide insipiens, quia non dixit: Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem amplectendi, sed circumducendi, scilicet ut de mercede prædicationis sustentaretur ab eis, nec tamen foret deinceps inter eos carnale conjugium. Præterea cur aliquis laicus uxoratus dubitabit ad ecclesiasticos gradus ascendere, cum ei una, sine qua esse non debet, possit ad carnales amplexus sufficere? Et quare tu, qui tantopere Clementis capitula proponis, epistolam ejus de qua superius diximus, non attendis? Ibi enim ita dicitur: « Tribus gradibus divinatorum commissa secretorum sunt sacramenta, id est, presbyteris, diaconibus et subdiaconibus. » Et post nonnulla: « Ministri altaris ad Dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem conjuges noverunt, scilicet si semper continere voluerint. Quod si post ordinationem contigerit ministrum propriæ invadere cubile uxoris, secretarii non terat limina, nec sacrificii portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocausta vel oblationes suscipiat, nec a! Dominici corporis portionem accedat. Aquam sacerdotum porrigat manibus, ostia forinsecus claudat; minora tantum gerat officia, urceum sane ad altare non suggerat. »

XXVIII. Porro synodus Nicæna omnino venerabilis et authentica, sic de suis actis, id est, subintroductis habet: « Omnimodis interdicit sancta synodus, et neque episcopo, neque presbytero, neque diacono, neque ulli omnino clericorum permittit habere secum mulierem extraneam, nisi forte mater sit, sororve aut amita. In his namque personis et horum similibus omnis suspicio declinatur. Qui autem præteragit, periclitabitur de ordine suo. »

XXIX. Beatus quoque papa Innocentius latius hinc scribens Exsuperio episcopo Tolosano dicit: « Proposuisti quid de his observari debeat, quos diaconii ministerio, aut in officio positos incontinentes esse aut fuisse generati filii prodidere. De his et divinarum legum est disciplina, et beatæ recordationis viri Siricii episcopi monita evidentia commearunt, ut incontinentes in officiis talibus positi omni honore ecclesiastico privarentur, nec admitterentur accedere ad ministerium quod sola continentia oportet impleri. » Idem ad Victricium episcopum: « Præterea quod dignum et pudicum et honestum tenere Ecclesia omnimodo debet, ut sacerdotes et levitæ cum uxoribus suis non coeant, quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim: « Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, dicit Dominus Deus vester (Levit. xi, 44). » Nam priscis temporibus de templo Dei anno vicis suæ non discedebant, sicut de Zacharia legimus, nec domum suam omnino tangebant, quibus utique propter sobolis successionem, uxorius usus fuerat relaxatus; quia ex alia tribu et propter senem Aaron ad sacerdotium nullus fuerat permissus acce-

dere. Quanto magis hi sacerdotes vel levitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ servare debent, quibus sacerdotium vel ministerium sine successione est, nec præterit dies qua vel a sacrificiis divinis aut baptismatis officio vacent? Nam si Paulus ad Corinthios scribit, dicens: « Abstinete vos ad tem-
 « pus, ut vacetis orationi (I Cor. vii, 5); » et hoc utique laicis præcepit; multo magis sacerdotes, quibus et orandi et sacrificandi iugo officium est, semper debent ab huiusmodi consortio abstinere: qui si contaminatus fuerit carnali concupiscentia exaudiri posse se credit? cum dictum sit: « Omnia
 « munda mundis; coinquinatis autem et infidelibus nihil mundum (Tü. i, 15). » Sed fortasse hoc licere credit, quia scriptum est: « Unius uxoris virum (I Tim., iii, 2). » Non propter permanentiam in concupiscentia generandi hoc dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros corpore non admisit, qui ait: « Vellein autem omnes esse sicut et ego (I Cor. vii, 7). Et apertius declarat dicens: « Qui autem in carne sunt, Deo placere non
 « possunt. Vos autem jam non estis in carne, sed in
 « spiritu (Rom. viii, 8). » Et habentem filium, non generantem dixit. »

XXX. Et venerabilis papa Siricius: « Feminas non alias esse patitur in domibus clericorum, nisi eas tantum quas propter solas necessitudinum causas habitare cum iisdem synodus Nicæna permisit. »

XXXI. Sanctus deinde Leo papa mirabilis doctor et sanctæ Chalcedonensis synodi auctor, omnem ambiguitatem huius rei abscondens ait: « Lex continentię eadem est altaris ministris, quæ episcopis atque presbyteris. Qui cum essent laici, sive lectores, licite et uxores ducere et filios procreare potuerunt. Sed cum ad prædictos pervenere gradus, cœperunt eis non licere quæ licuerunt. Unde ut de carnali fiat spirituale conjugium, oportet eos nec dimittere uxores, et quasi non habeant sic habere: quo et salva sit charitas connubiorum, et cessent opera nuptiarum. » Ecce isti cum Petro et per Petrum effecti clavigeri regni cœlorum, ita confringunt omnes clavículas infernalium portarum, ut nulla jam supersit hæresis Nicolaitarum.

XXXII. Sed ne quid minus factum dicas, scriam et aperte prosequemur, quid Romana Ecclesia in gradibus clericorum agat. Clericos tantum ostiarios, lectores, exorcistas, et acolythos, si extra votum et habitum monachi inveniuntur et continentiam profiteri nolunt, uxorem virginem ducere cum

benedictione sacerdotali permittit: non autem viduam et repudiatam; quia propter hoc solum deinceps nec ad subdiaconatum provchi poterunt, nec laicus non virginem sortitus uxorem, aut bigamus ad clericatum. Quod si quis præfatorum ordinum desiderat ad subdiaconatum ascendere, nequihit hoc sine consensu uxoris suæ, ut de carnali deinceps fiat conjugium spirituale, nemine eos ad hoc cogente. Nec permittitur postea uxor jungi eidem suo marito carnaliter, nec cuiquam nubere in vita aut post mortem illius, alioqui anathematizanda est: sicut et diaconus, et subdiaconus, et presbyter aut episcopus deponendus suam repetens, aut extraneam ducens, juxta quod in Neocesariensi concilio orthodoxi sanxerunt Patres.

XXXIII. Talibus ergo traditionibus usque nunc sancta Romana Ecclesia et apostolica sedes omni mundo refulsit, nec aliquando Judicis fabulis et apocryphis scriptoris acquievit, sed per primos apostolorum in ipso summo angulari lapide Christo Jesu fundata, nullis hæresibus cessit, nec prohibuit a conjugio laicos: sed sacri altaris ministros et apostolicam perfectionem professos monachos.

XXXIV. Illa tamen Ecclesia, quam Arius corripuit, Macedonius prostituit, quæ genimina viperarum, id est, Nestorium, Eutychen, Monothelitas et Theopaschitas et reliquas hæreticorum pestes peperit, adhuc a Nicolai hæresiarchæ complexibus abstrahi non potuit, adeo ut ad sacri altaris ministerium ordinandos interroget an habeant uxores.

C Qui respondententes se non habere compelluntur primum ducere, et sic impositionis manum accipere: ut novi mariti, et recenti carnis voluptate toti resoluti et marcelli, et inter sancta sacrificia cogitantes quomodo placeant uxoribus, immaculatum Christi corpus tractent atque populo distribuant, indeque sanctificatas manus ad tractandum membra muliebria mox referant, et sit sicut populus sic et sacerdos, et tandem populi sicut sacerdotes mali.

XXXV. Quapropter parcite jam vobis, et nolite attendere spiritibus erroris et demoniorum doctrinis, ut nobiscum de ver. pace, quæ Christus est, hic et in futuro gaudeatis. Tu vero, miserrime Niceta, donec respiscas, sis anathema, ab omni Christi Ecclesia, cum omnibus qui tibi acquiescunt in tam perversa doctrina. Nam volens esse legis divinæ doctor, non intelligis quæ loqueris, neque de quibus affirmas, et stultus ipse, sapientior tibi videris septem viris loquentibus parabolas. Sed saltem aliquando disce tacere, qui nunquam loqui didicisti.

Explicit responsio fratris Humberti episcopi contra Nicetæ blasphemias.

NICETÆ PECTORATI

CARMEN IAMBICUM IN SYMEONEM JUNIOREM.

Vide supra col. 307.

Vita Symeonis Junioris fragmenta edentur infra in notis Fr Combessii ad Manuelis Caleca opus de essentia et operatione divina.

ANNO DOMINI ML.

JOANNES EUCHAITARUM METROPOLITA

NOTITIA

Auctore Conrado Janningo S. J. in Junii Bollandiani tomo I.

Scripteram præmissum Paragraphum, auctorem A vitam Dorothei Junioris ex Allatio assignans Joannem metropolitam Euchaitarum; in omnemque versabam animum partem, quo aliquid de auctore illo, deque ætate qua vixit, alicunde e tenebris eruerem; facile deinde ex hac cognitione ætatem Dorothei Junioris definiturus. Adeo igitur Allatium in Diatriba de Simeonum scriptis; ac reperio identidem auctoris nomen, et producta principis aliquot monumentorum ejus; sed de vita et ætate nihil. Adeo Simeonem nostrum Wanguerechium; in Prolegomenis ad pietatem Marianam Græcorum; videoque num. 25 notum ei fuisse Joannem Euchaitam Hymnographum, sed de ætate aut vita ejus nondum quidquam invenisse, quod viris doctis probare se posse consideret. Adeo denique Maraciam in Bibliotheca Mariana; sed nihilo felicius occupatum in inquirenda Joannis ætate quam præmissos duos, observo. Debebat nempè illa gloria augustissimi Cæsaris Leopoldi Bibliothecæ, ut inde in lucem prodiret primum, quod indefessa tot eruditorum studia et labores diu frustra quæsierunt.

Cum igitur anno 1688 Viennæ ætatem transigeremus, ac sæpe bibliothecam, ex benignitate Cæsaris promptaque opera prænobilis Domini Danielis de Nessel Bibliothecarii autici, semper nobis patentem, perscrutaremur. in notitiam quoque

venimus ejusdem codicis chartacei, non admodum antiquæ scripturæ, qui olim, ut multi alii, C. V. Sebastiani Tengnagelii fuisse dicitur ex ipsius propria inscriptione, continetque solius Joannis, de quo agimus, Euchaitæ poemata fere sacra 102, de variis rebus versu iambico pacta. In fronte autem codicis iste titulus legitur, auctorem sanctitatis laude condecorans: Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὶς ἡμῶν Ἰωάννου μητροπολίτου Εὐχαιτῶν ὑπόμνημα. « Sancti Patris nostri Joannis metropolitæ Euchaitarum, monumentum. » Tum vitam ejusdem per compendium proponit, hactenus Latinis (imo et Græcis fere ipsis) ut vidiinus ignotam.

Ὁ Βίος. Οὗτος ἦν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου καὶ Ζωῆς τῆς βασιλίττιδος. Ἐτῆ ἐξ ἐκ τῆ ἀπὸ τότε συντείνει ἐξήκοντα τέσσαρα πρὸς τοὺς πανταχοσίοις. Ἄνθρωπος δὲ σοφώτατος καὶ ἀγιώτατος ὡς συνέγραψε πλείους τῶν λόγων, καὶ ἐπιστολάς καὶ στίχους ἱαμβικοὺς, καὶ ἄλλα πολλὰ λόγου καὶ χάριτος ἄξια, καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐξεπαίδευσεν ὡς πεπληρωμένος τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος. « Vita. Vixit Joannes sub imperatore Romanorum Constantino Monomacho et imperatrice Zoe. Exinde autem anni extenduntur sexaginta quatuor supra quingentos (ad tempus, puto, quo scriptor iste vixit). Quoniam vero sapientia et sanctitate vitam in primis excelleret, conscripsit plures orationes, et epistolas, et versus

iambicos, atque multa, digna quæ laudentur a gratæ habeantur : multos insuper homines pro erudit, utpote repletus gratia Spiritus sancti. »

Scriptor præmissi codicis notatur fuisse quidam Andreas Damarus Epidauriota, cujus ejusdem nomen aliis quoque codicibus in bibliotheca Cæsarea in-criptum legitur, ac præsertim centesimo septuagesimo secundo inter theologicos; ubi leviter mutato nomine vocatur sub finem libri Ἀνδρέας Τάρμαρος ὁ Ἐπιδαυριώτης : ætas quoque ejus ibidem indicatur, per descriptum Christi annum 1560. Eandem Damarii ætatem confirmat Gangius, in Præfat. ad suum Paschaliū, cum illius egrapho collatum n. 33, ubi inducit Isaacum Casaubonum asserentem, quod ab eodem Damaro « Emit Africanum *De bellico apparatu*, et Fragmentum Petri Alexandrini de Paschate. » Natus enim Isaacus ille fuit anno 1559, et jam erat a juventute Græcis Latinisque litteris excolendis atque eruderandis veteribus monumentis intentus, facile potuit adolescens ipse senlorem Damarium convenisse in Gallia. Ut autem præcitati codicis scriptor exstiterit Damarus anno 1560, tunc forte adhuc juvenis, ita videtur auctor fuisse adjuncti Compendii Vitæ, et quidem primus : recensens enim in illo annos qui inter Constantinum Monomachum et suam ætatem intercesserunt, debet ipse compendium illud aut primus scripsisse aut contraxisse. Quod tamen numerum annorum aliquanto majorem ponat intercessisse, quam recepta modo chronologia patitur, factum esse potest defectu accuratæ notitiæ temporis, quo Monomachus imperavit. Potest etiam ipse codicem, de quo hic præcipue agimus, scripsisse diu post illum, cui annum 1560 annotavit. Certe aliquid aut erroris, aut ignorantie, aut imprecise concedendum est. A morte enim Constantini Monomachi ad usque annum 1560 defluerunt anni duotaxat 506, ponente Interim Andrea annos 564. Ut ut est de sensu scriptoris Andree; in eo saltem non erravit, quod Joannem metropolitanam Euchaitarum (quem et Mauropodem appellari lego) sub Constantino Monomacho vixisse asserat. Id enim ex scriptis ipsius etiam Joannis eruitur; utpote qui tribus poematibus suis, videlicet 74, 87 et 88 in codice Cæsareo, de Constantino tanquam vivente laudabiliter agit, affirmatque ejus imaginem in Euchaitis asservari.

Hactenus de viro ipso, parum Latinis noto. Nunc de scriptis ejus, minus etiam notis, juverit breviter tractare, eaque imprimis indicare, quæ bibliotheca Cæsarea subministrat mss. Exstat ibi codice 204 inter theologos, « Joannis Metropolitanæ Euchaitarum oratio in tres sanctos Patres Basilium Magnum, Gregorium Theologum seu Nazianzenum, et Joannem Chrysostomum. » Codex 211, ex quo Compendium Vitæ jam deprompsimus, exhibet poemata duo supra centum, pleraque argumenti æcri, versu iambico conclinnata. Codex 219 ejus-

dem Opuscula continet, puta *Canones paraclitici* quos Cantica consolatoria interpretari licet « ad Dominum et Deum nostrum Jesum Christum; » suntque viginti quatuor numero, et singuli suam acrostichidem habent. Continet deinde alios similes canones duos ad eundem Dominum nostrum; et, tertium ad angelum custodem : quorum priores sine posterior cum acrostichide sunt. Subsequuntur mox « in sanctissimam Dominam nostram Dei Genitricem canones 67, et in S. Joannem Præcursorem canones undecim. » Denique codex 309 complectitur aliquot ad Christum canones, quorum primo talis præfigitur acrostichis, Πρώτον φέρω μέλισμα σοι, Θεοῦ Λόγου, μοναχὸς Ἰωάννης.

Atque hi codices quatuor nunc sunt bibliothecæ Cæsareæ, eo illati a duobus studio et doctrina præstantibus viris, natione Belgis, Augerio Busbeckio et Sebastiano Tenguagelio. Et ducentimum quidem undecimum cum pluribus aliis eo intulit Tenguagelius; reliquos vero tres cum aliis plus quam ducentis intulit Busbeckius, a se studiosè conquisitos et comparatos in Græcia, cum pro Augustissimo Cæsare Ferdinando I legationem obiret Constantinopoli. Sed operæ pretium fecero, si his apposuero canonum in Deiparam, de quibus codice 299, titulum totum, ut ibi legitur, ad cognoscendum distinctius auctorem ipsum. Κανόνες παρακλητικοὶ τῆς ὑπεραγίας Δεοποιήνης; ἡμῶν Θεοτόκου. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ, τὸ ἐπὶ κλην Μαυρόποδος, τοῦ ἐν ὑστερίοις χρόνοις χρηματίσαντος; ἀρχιερέως Εὐχαιτων, οὗ τὸ ὄνομα ἐντέτακται τῇ ἀκροστιχίδι ἐκάστης ἐννάτης φθῆς. « Canones paraclitici sanctissimæ Dominæ nostræ Dei Genitricis. Poema Joannis monachi, cognomento Mauropodis seu Nigripedis, qui ultimis temporibus exstitit archiepiscopus Euchaitarum; cujus et nomen insertum est acrostichidi novæ cujusque odæ. »

Addi citatis Euchaitæ scriptis possunt, quæ notat Allatius in Diatriba de Simeonibus, producto singulorum principio tituloque Græce; nempe, « Orationes in festum sanctorum Angelorum; in sanctam Dormitionem sanctissimæ Dei Genitricis; in memoriam sancti megalomartyris Theodori; in memoriam sancti martyris Theodori Tironis sive σὶ; τὸν ἀνθισμόν. in memoriam sancti martyris Theodori sive τοῦ Πεζοῦ. in tres sanctos antistites Basilium, Chrysostomum, et Gregorium : « Item in eosdem oratio alia, quarum prior eadem est cum citata ex bibliotheca Cæsarea, posterior ab illa diversa. Ad hæc « Orationes in memoriam sanctæ martyris Eusebiæ apud Euchaitas; in memoriam magni Triumphatoris post celebratum Paschatis triduum; in diem memoriæ magni Triumphatoris, inque nuper factum apud Barbaros miraculum. » Denique Vita, quam nos infra proferimus, sancti Patris nostri Dorothei Junioris sive τοῦ ἐν τῷ Χιλιώκωμ. Et hæc quidem scripta ejus, ab Allatio indicata : uti superiora, in codicibus Cæsareis con-

renta, annotasse sufficiat. Infinitum tamen cupimus amanti sanctorum gloria lectori, desiderari nobis inagnopere praecitas orationes metropolitae, de S. Eusebia, et de utroque Theodoro.

At vero libet Lambecio grammaticalem quoque quaestionem movere, dicendumne sit *Euchaitarum*, an *Euchaitorum*? censeatque ex Graeca terminatione, posteriorem loquendi modum priori praefendum. Sed ego in locutione, apud Latinos jam recepta, nil mutandum duxi; Euchaitarumque potius, quam Euchaitorum episcopum appellare malui Joannem; recedente praesertim ad Latinorum usum, etiam Graecorum auctoritate, idem nomen per declinationem suam secundum saepe (quamvis saepius per tertiam) inflectentium. Legit enim in Menaeis impressis, ad diem 8 Februarii, ἐν ταῖς Εὐχαιταῖς, et ad 8 Junii ἐν Εὐχαῖτα. Item in Menologio ms. Basilii imperatoris, narrante ad diem 8 Junii de S. Theodoro, quod reliquae ejus depositae sunt ἐν Εὐχαῖτα πλησίον Εὐχαιτῶν. Adde Zonaram, in Joanne Zimisce scribentem, κατὰ τὴν Εὐχαιτῶν ἢ Εὐχαιτῶν. Cedrenius quoque in eodem Zimisce, eundem locum Εὐχαιτῶν appellat. Quidni igitur eadem vox Εὐχαιτῶν sub una terminatione singularis pariter ac pluralis sit numeri, et per primam pariter ac secundam Latinorum declinationem flectatur; quemadmodum scitur fieri in urbium nominibus *Solyma Gangra*, aliisque. Quid etiam prohibet dicere vocem *Euchaita* numero singulari, gentile esse populi, civitatem Euchaitam incolentis, quemadmodum a civitatibus, non admodum ab Euchaita remotis, deducuntur gentilia haec, *Cypasita*, *Zelita*, *Brita*; ut nihil de remotioribus dicam, *Ascalonita*, *Bethleemita*, aliisque sexcentis; hujus certe sententiae fuit in miss. nostris nonnemo, qui scribit ἐν ταῖς Εὐχαιταῖς. Sed haec grammaticis relinquenda. Nos ipsam urbem Euchaitam ejusque situm indagemus.

Antiquum Euchaitis fuisse episcopatum aliquando credidi Labbeo nostro tom. II *Conciliorum* col. 55, ubi inter alios episcopos in Aegyptiaca quadam charta descriptos (quos ipse putat concilio Nicæno interfuisse) nominatur etiam Ἐπιφάνιος, ἀνάξιος ἐπίσκοπος τῆς Εὐχαιτῶν πόλεως, τῆς Ἐλελιῶτων ἐπαρχίας, ἕρπιας ὑπέγραψα et Epiphanius, indignus episcopus urbis Euchaitarum, provinciae Eleliotorum. Verum cum eosdem omnes episcopos eodem modo subscriptos inveniam tom. VI *Concil.* col. 1002, et iterum col. 1061, cogor credere chartam illam Aegyptiam, utcunque antiqua visa sit, ad concilium CP. M. an. 680 inchoatum pertinere. Quae fuerit Eleliotorum provincia, hactenus non comperio. Quocumque autem initium suum habuerit Euchaitarum episcopatus, magis ex tempore istius concilii inclaruit, factus etiam archiepiscopalis: nam apud Carolum a S. Paulo in duabus tabulis notitiarum antiquarum annumeratur Ἀρχιεπίσκοπος, quae sui juris sunt, ac nulli metropolitae subditae, et utrobique collocatur in provincia Helio-

ponto. Hinc colligere est, multum aberrasse Ferrarium, in Nova Topographia ad Martyrologium Romanum, quando Heracleam Ponticam describens, urbem ei proximam facit Euchaitam. Nam Heraclea in provincia Honoriade, et quidem remotissima ejus parte sita, non tantum toto provinciae suae, quam late patet, spatio; sed etiam Paphlagoniae, quae inter Honoriam et Helenopontum interjacet, determinatur ab Euchaitis. Veriora habent Acta martyrii S. Theodori Tironis mss. Latina, quorum exemplaria quatuor penes nos sunt, ex variis bibliothecis depropterea: eaque omnia unanimiter aiunt, matronam nobilem Eusebiam transtulisse corpus sancti martyris in possessionem suam, quae distat a civitate Amasia via unius diei, in locum qui vocatur Euchaita. Jacet Amasia in extrema orientali parte Helenoponti ad fluvium Irim; hinc igitur ad aliam quamvis plagam hujus ipsius provinciae si itinere unius diei subsistere vesperi cogaris, perrexeris, inter praedictum Irim et Halim fluvios; atque adeo inter eosdem Euchaitam quaeque collocos liesbit.

Clariorem haece afferret etiam lucem Vita Graeca ms. S. Barbarae, quam nuper eruimus e bibliotheca Caesarea, si termini distantiae notiores forent. Habet Vita illa in principio: Ἦν δὲ ἐν τῇ χώρῃ τῇ ἀνατολικῇ, τῇ καλουμένῃ Ἡλιοπόλει, ἀνήρ κατοικῶν ἐν χωρίῳ ἐπιλεγόμενῳ Γελασίσις ὡς ἀπὸ μιλίων δεκαδύο Εὐχαιτῶν. Erat in regione orientali, quae appellatur Heliopollis, vir quidam habitans in loco cognominato Gelaseis, circiter xii miliaribus dissito ab Euchaitis. Habet iterum in fine, ubi de sepultura SS. Barbarae et Julianae, quarum sacra corpora Valentinus sollicite mandans sepulturae, posuit in loco, qui vocatur Heliopolis, prope insulam in Gelaseis pago, in domicilio venerando, xii fere miliaribus ab Euchaitis. Graeci sunt: Οὐαλεντίνος, ἐπιμελῶς κηδεύσας τὰ τίμια λείψανα αὐτῶν, ἀπέθετο ἐν τόπῳ καλουμένῳ Ἡλιοπόλει, πλησίον τῆς νῆσου ἐν Γελασίσις τῷ χωρίῳ, ἐν οὐκῆματι σεμνῷ, ὡς ἀπὸ μιλίων δεκαδύο Εὐχαιτῶν. Habemus hic Euchaitam, habemus Gelaseos, habemus Heliopolim: sed incertus omnium situs, ut nullius ex aliorum determinari possit. Notissima quidem Heliopolis et maxime varia; sed nulla, quae videatur huc posse facere, hactenus innotuit. Quae proxima possit esse, collocatur ab Ortelio ex Michaelis Glyca Phrygia; sed haec (sive minorem sive majorem intelligas) quantum distat ab Helenoponto et Amasia!

Tenuit porro Euchaita nomen suum ad usque imperium Joannis Zimisce, qui anno 969 creatus est imperator. Praecipuum imperii ejus decus fuit victoria, quam reportavit a Russis die S. Theodori duci sacro, eodem sancto favente, et viso a multis in equo Romanos defendere, et Barbarorum phalanges conturbare, teste Zonara. Quamobrem imperator, ut martyri pro navata opera gratiam referret, elegantissimum ei templum Euebanice sive

Euchaitæ struxit, vetere diruto; in quo corpus ejus, multis certaminibus defunctum, repositum erat; et urbem, veteri nomine abolito, Theodoropolim appellavit. » Appellatio tamen hæc non ita abolevit vetus nomen, ut non fuerit etiam postea in usu aliquo per sæculum saltem integrum, ad tempora videlicet usque Joannis Mauropodis, quem passim metropolim Euchaitarum inscribi supra vidi-mus.

Neque vero civitas Euchaita, modo dicti duntaxat Theodori ducis ac martyris (quem prius in lucem ipsa dederat, deinde post gloriosam mortem sacrum corpus recepit, temploque ejus nomini condito decore asservavit), sed alterius quoque Theodori militis, vulgo Tironis dicti, paulo ante istum martyrio coronati, reliquiis pariter et templo ho-

A noratæ fuit; et miraculorum in se patratorum famam tam late propagavit, ut ipsa quoque inter celebriora evaserit foca, ad quæ pietas Christiana peregrinatum ire solebat. Id testatum facit exemplum Joannis anachoretæ apud Moschum, in *Prælo spirituali*, c. 180, enumerantem loca celebria, ad quæ iste e Palæstina sat longo itinere e pergebat, nunc quidem Ephesum ad S. Joannem, nunc autem Euchaitam ad S. Theodorum, nunc vero ad S. Theclam in Seleuciam Isauriæ, nunc ad S. Sergium in Saraphas. » Talibus igitur decorata sanctis, talibus ornata templis, talibus frequentata peregrinationibus Euchaita, potest meruisse in eodem archiepiscopalem erigi, et ab antistite αὐτοε-φάτω gubernari.

NOTITIA EX FABRICIO

(Biblioth. Græc. ed. Harles, tom. VIII, p. 327.)

Poetis Christianis elegantioribus etiam accensendus venit Joannes Mauropus (a) monachus, atque inde metropolita Euchaitensis, sive Euchaniæ (quæ etiam Theodoripolis a Theodoro, martyre dicta, cui templum Joan. Zimisceo imper. condidit, urbs Heloponti, provinciæ in Asia Minori), qui scripsisse se testatur temporibus Constantini Monomachi, Zoæ ac Theodoræ, n. e. circa an. Ch. 1050. Rogat enim, p. 43, Christum, ut quemadmodum in fornace Babylonica olim tribus juvenibus, sic etiam in Imperio tribus hiæce adsit ope sua.

Οὗτος γὰρ, ὡσπερ τοῖς τριῶν νεανίας
 Συνὴν τέταρτος ἐν μέσῳ φλογὸς πάλαι,
 Οὕτω πάλιν τέταρτος ἔστω κἀνθάδε,
 Δροσισμὸς ἡμῖν ἐν βασιλείοις μέσοις,
 Τὸν ἡλιὸν σε πρῶτα σώζων, καὶ νέμων
 Ζωὴν ἄλυπον, εὐτυχῆ, νικηφόρον,
 Καλοῖς τε τοῖς σύμπασι ἐθνηνομήνη
 Ἐπειτα ταύτην τὴν σελήνην τοῦ κράτους
 Τὴν κοσμολαμπῆ, καὶ διαπρεπεστάτην,
 Τὴν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ὃ κέκληται μόνον·
 Ζωὴ γὰρ θνῶς ἡ Ζωὴ τοῦ νῦν βίου.
 Τρίτην δὲ μοι σύνταττε καὶ τὴν δευτέραν
 Τὸ φαιδρὸν ἄστρον τοῦ πανολβίου στέφους
 Ἡ τὴν ἐκαίνης ἀταδέλφην ἀξίαν
 Ὅ παντὸς ἄλλου μείζον εἰς εὐδοξίαν.

Ad eandem Zoën ac Theodoram referendum carmen, p. 44: Ἐς τὰς δεσποίνας, quo nec imperatorem celebrare omittit.

Τὸν εὐγενῆ μὲν, εὐτυχῆ δὲ δεσπότῃν,
 Τὸν εὐτυχῆ μὲν, εὐσεβῆ δὲ καὶ πλέον,
 Τῆς γῆς τὸ θαῦμα, τὸν μέγαν Μονομάχον,
 Ὅν ἡ πρόνοια κοσμικῶν κακῶν λύσιν
 Ἐδείξεν ἡμῖν, καὶ καλῶν πάντων βρύσιν.

Adde carmen in Constantini Monomachi imaginem, ἐν Εὐχαῖτοις apud Euchaitenses dedicatam, cum particula crucis Christi, pag. 47. Plura in Monomachi laudem, pag. 23 et 51 (b) atque in Theodoræ, pag. 52. Sed imperatoris obitum deflet, p. 54 seqq. Neque illi tantum et Zoæ ac Theodoræ fuit super-

(a) Μαυρόπουλος idem est ac Μελανόπουλος. Confer Lambecium, tom. I, pag. 149 [pag. 272, ed. Kollar. conf. de eo Oudin. *Comm. de scriptor.*, etc. pag. 606; Cave, *Hist. litter. script. eccles.* II, pag. 139, ad an. 1054. HARE.]

(b) Nonnulla cum Argoli Latjna versione refert Allatius, *De libris ecclesiasticis Græcorum*, pag. 97, ubi etiam titulus integrior, Εἰς τὸ βιβλίον τῆς διακονίας τοῦ τροπαιοφόρου, pro quo Bustus tantum edidit: Εἰς τὸν τροπαιοφόρον.

stes, sed etiam Alexii Comneni attigit imperium, siquidem in Jure Græco Romano, lib. III, p. 215, inter metropolitanos qui Nicolao, patriarchæ CP. mense Junio indict. 15 (hoc est Christi 1092, Alexii Comneni (12) assederunt, memoratur ὁ Εὐχαιταὶς Ἰωάννης.

In S. Theophylactum quoque, qui et ipse Alexii Comneni contigit tempora, exstat epigramma, p. 47.

[Auctore Cave, l. c. scripsit Jo. Mauropus.

Orationem encomiasticam in tres SS. Patres, Basilium M., Gregorium Theologum et Joan. Chrysostomum. In cod. Vindob. Cæs. 204, n. 5. V. Lambec. Comment. V, pag. 11 seqq. Meminit etiam ejus orat. Leo Allatius in Diatr. de Simeonum scriptis, pag. 105. Vid. quoque supra de Chrysostomo, et infra vol. IX, p. 62.

Orationem εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοδώρου, ἧτοι τοῦ πατρὸς · incipit Παρ' ἡμῶν δ' οὐκ ὄντα πάντα τὰ κατὰ, τὸ τοῦ λόγου · quam confundit Nesselius in Cat. codd. Cæsar. part. 1, pag. 224, cum priore.

Canones paracleticos, sive carmina consolatoria 24, ad Christum, sœtera. In cod. Vindob. Cæsareo-theol. 78, secundum Nesselii Cat. n. 4, fol. 1. Unum quodque carmen peculiarem suam habet acrostichidem, quæ, itidem ut quælibet ode, nona, nomine Joannis insignita est. Hæc et sequentia canticæ sive canones diligentius fustiusque recensuit Lambec. Comm. V, p. 290 seqq. de cod. (uti numerat) 219.

Ibid. fol. 77, pag. 2, alia sunt duo *Cantica* ad Christum, sœtera, sine acrostichide et nomine auctoris.

Ib. fol. 83, pag. 1, *Canon*. sive Canticum ad sanctum angelum custodem. — Fol. 88, pag. 1, *Canones* sive cantica 67, ad Mariam Deiparam, quorum unum quodque peculiarem suam habet acrostichidem, et itidem, ut quælibet ode, nona, nomine Joannis est insignita. — Fol. 315, p. 1, *Canones* sive cantica 11 ad S. Joannem Baptistam, eodem, quo priora, modo condita. — Aliquot *canones paracletici* sunt etiam in cod. Cæsar. 309, fin. V. Lambec. V, p. 575.

Ibid. cod. 103, continentur ejusdem 102 *særa iambica*, præfixa ipsius Epitome. Curatius descripsit Lambec. hunc cod. quem numerat 211, in Comment. vol. V, pag. 86 seqq.; et singulorum poematum inscriptiones atque principia posuit, itemque correxit Hippolyti Maraccii Lucensis, qui in *Bibliotheca Mariana* de Joannis Maur. ætate, tanquam re incerta agit, et Sim. Wagnereck, qui in *Pietate Mariana Græcorum*, part. 1, in Prolegom. n. 23, scribit se nondum quicquam de nostro invenisse, quod viris doctis probare se posse consideret. Ipse tamen Lambec. ignoravit edit. Busti Eticensis, miratus, poemata særa memorata a Joan. Meursio sexies citari in Glossario Græco-Barbaro, et quidem velut jam edita. Sed Kollarium jam in nota A, loco nostri Fabricii allato, certiora docuit.

Idem Joan. Maur. scripsit *Vitam S. Eusebiæ*, apud Euchaitas in magna veneratione habitæ; item *Vitam S. Dorothei junioris in Chiliocomo*, ex quibus fragmenta quædam prolata esse a Leone Allatio, in libro *De consensu utriusque Ecclesiæ in dogmate de purgatorio*, p. 754, indicat Cave. Add. ipsum Fabric. in fine sectionis de Joan. Maur.

Præter memoratos codd. Viadobon. sunt alii quoque, in quibus exstant Joan. Mauropodis Opuscula. Florentiæ in bibl. Laurent. *Canon in S. angelum custodem*, in cod. 17, n. 12, plut. 15 (Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. I, pag. 40). — Encomium in SS. Patres, Basil. M. Gregor. Theolog et Joan. Chrysostomum, in cod. 17, n. 29 (Band. l. c. pag. 418). Est quoque illud Encomium in codd. Vatican. V. Montf. *Bibl. bibl. mss.* I, pag. 12 B, et 13 C.; — in cod. Mediol. Ambr. ibid. pag. 560 A; — in cod. Paris. bibl. publ. 559, n. 9, et 1557, n. 24, secund. Cat. codd. Paris. vol. II; — in codd. Coislin. 304 et 307, in Homiliis et Vitis SS. martyr. Jan. V. Montfauc. in Bibl. Coisl. pag. 418, quem, miror, nusquam illius mentionem factam reperisse; et pag. 433, ubi errat, Caveum non meminisse illius opusculi. — Taurini in bibl. Reg. codd. 70, fol. 329, et 116, in SS. Patrum Sermonibus Vitisque, mense Januar. d. 30. V. Cat. codd. Gr. Taurin. pag. 167 et 221.) — Tum in cod. Laurent. 18, n. 3, plut. 9, Joan. Maur. *Invocatio et confessio in angelum custodem vitæ nostræ*, versibus 456 iambicis. — *Sermo in Dormitionem Deiparæ*, in cod. 51, n. 21, plut. 10. — *Etymologicum metricum nominum in S. Scriptura celebriorum*, in cod. 13, n. 49, plut. 74. V. Bandin. I, pag. 420 et 496, ac tom. III, p. III ubi dubitat, num illa carmina etymologici in ed. Eton. reperiantur. In cod. 13, n. 50, est *Initium etymologiarum eorum, quæ ad hominem pertinent*, versibus iambicis, quorum auctorem eundem Joannem esse suspicatur Band. pag. 112. — Taurini, in bibl. Reg. cod. 108, *Hypomnema in Dominicis solemnitates* iambicis alisque versibus, præmissa Joannis Maur. Vita. Plura v. in Cat. cit. pag. 244. — Paris. in bibl. publ. cod. 847, iambi in Theodoretum, hujus Commentario in XII prophet. minores præfixi; in cod. 1182, n. 113, Joan. Euchaitarum metropolitæ Epistola. — Monachii in bibl. elector. cod. 235, Versus iambici in festa Domini et in alia diversi generis argumenta. (V. Cat. codd. Gr. Bayar. p. 82.) — De Joan. Maur. Inedita quadam Oratione, in qua dictum I Joan. v, 7: Οἱ ἀγαπῶντες καὶ τὸν υἱόν, agit Franc. Anton. Knittel. in *Neuen Kriticken uber denber. Spruch. Drey sind, die da zeugen im Himmel*, etc. Brunsv. 1785, 8, sect. 2. (HARL.)

Hujus Joannis *Epigrammata iambica, carminaque in præcipuorum festorum Patrumque pictas in tabulis imagines et historias*, ac de aliis-varii generis argumentis prodierant brevi paginarum, p. 73, libello Gr. cura Matth. Busti, Etonensis, qui versionem nullam (c) addidit, sed paucas nec indoctas notas ad calcem voluminis adjunxit, Etonæ 1610, 4, exc. Joan. Norton, iisdem typis, quibus Savillii Chrysostomus sub idem tempus deinde fuit expressus. Ordinem, quem in ms. suo codice reperit, subinde immutasse se dustus non diffitetur, quanquam cum Busti codice conspirat quoque Vindobonensis, de quo Lambecius V, pag. 29 [p. 66 Kollar.], cui Etonensis editio fuit ignota.

Ait Euchaitensis, se hæc carmina velut gustum quemdam dare ex plurimis aliis, quæ prosa et versu scripserit.

Ἐγὼ δὲ τούτους ἐξελὼν μου τοὺς λόγους
Πολλῶν ἀπ' ἄλλων ἐμμέτρων, οὐκ ἐμμέτρων
Μόνους φέρων δίδωμι τοῖς λόγων φίλοις,
Ὡς γέυμα μικρὸν δαψιλοῦς ἀνθοσμίου,
Οἷς ἡδονὴ γένοιτο ταῦτα μετρία,
Κόρος δ' ἀπέστω, καὶ μέθη, καὶ ναυτία.

Codicum mendis eluendis ac castigandis laboriosam se collocasse refert pag. 70.

Καλὴν δεδωκὼς ταῖς βίβλοις ὑπουργίαν
Αὐτὸς πονηρὰν ἀντιλαμβάνω χάριν.
Τῶν μὲν γὰρ ἤδη τὰς νόσους ἰασάμην,
Ἐγὼ δὲ συντέτηκα, καὶ κακῶς ἔχω,
Κόπων τὸ σῶμα συντριβείς ἀμετρία.
Ἄλλ' οἱ τρυφῶντες ἐν πόνοις ἀλλοτρίοις
Καὶ ταῖς ἐμαῖς πλέοντες εὐδία ζῆλαις
Πρὸς Κύριον μέμνησθε τοῦ κακμηχότου.

Singulatim meminit Menæorum, a se recensitorum et emendatorum :

Εἰς τὰ δωρηθέντα Μηναια εἰς Εὐχαῖτα.
Ἵμνων ἐπελθὼν ἡμερησίων βιβλοῦς,
Πᾶσαν τε τούτων τὴν γραφὴν ἐπιξέσας,
Καὶ χεῖρα, καὶ νοῦν, ὡς ἐνὴν καταρτίσας,
Δῶρον φίλῳ δίδωμι καὶ μάλα πρόπον
Τῷ προστατούντι τοῦ τόπου στεφειφόρω,
Ὅς ἐνδὸν οἰκεῖ τῆσδε τῆς Ἐκκλησίας,
Δι' οὗ τύχοιμι τῆς ἀκηρατοῦ βιβλοῦ,
Τῇ χειρὶ τοῦ πλάσαντος ἐγγεγραμμένους.

Chronographiam scripsisse se, sed, ubi ad suam ætatem pervenit, abrupsisse, ne adulatione deturpare Historiam cogeretur, innuit, p. 60.

Ὁ συγγραφεὺς ψεῦδος μὲν οὐκ εἰρηκέτω.
Ψεύδατο μὲν τ' ἂν ἐν γε τοῖς λοιποῖς λόγοις.
Ὅτω φιλοῦντων τῶν κελυθίντων πάθε,
Ἴν' τοῖς ἐπαίνοις ἐντρυφῶν τὸ βιβλίον
Ὅμως ἔδοξεν ἐνδεέστερον λέγειν.
Ἐξουσία κρότων γὰρ οὐκ οἶδεν κόρον.
Οὐκοῦν ἀφείσθω ταῦτα τοῖς ἐγκωμίοις.
Ἡ συγγραφή δὲ μὴ προχωρεῖτω πλέον.
Οὐκ εὐφωῶς γὰρ πρὸς τὰ τοῦ ψεύδους ἔχει,
Νόμος τε ταύτην ἐκτροπῆς ἀποτρέπει.
Ἐνταῦθα τοῖνον τὸν δρόμον παύει τέως,
Ἐὼς κατ' εὐθὺ δῶ τις αὐτῇ τὸ τρέχειν.

Episcopus et metropolita creatus est invitus, cum contentum parvo, ac libris studiisque unice intentum nihil magis juvaret, quam in illis delitescere, et juvenibus instituendis porro vacare procul invidia, periculis ac curis, quas majorum dignitatum splendor secum afferre consuevit.

Ἄλλης, inquit p. 591, τρυφῆς ἤκιστα ποιοῦμαι λόγοι.
Ἄρκει γὰρ αὐτῇ ψυχαγωγεῖν πλουσίως,
Βρῦσσα πασαν ἡδονὴν τε καὶ χάριν.
Ἦλθ' ἄλλ' ἄγοις οὕτω με, καὶ φέροις, Λόγε,
Ἀτρεπτον, ἀκλόνητον, ἡδραιωμένον,
Ἐῶς μένοντα τῶν τεταγμένων δρων,
Ὅς ἀνθεσι μέλισσαν ἐν βίβλοις στρέφων,

(c) Ut minori, inquit Bustus, fastidio possint ut μουσικῶσποι aspiciere, Græca solummodo excudendam curavi, neque instar Virgiliani Mezentii exsangue et putidum Latinæ versionis cadaver Græco poetæ animato et vivido alligare sustinui : quod quidem dum faciunt nonnulli, præsertim in poetis, verendum est ne, ut quidam e veteribus, cum ignem cremandis mortuorum cadaveribus

pollui crederet, graviter cominus Prometheus ad opem ferendam advocasse perhibetur, ut ignem, quem de cælo clepsarat, pari furto mortalibus (si posset) subduceret : consimiliter etiam existat aliquis, qui typographiæ inventorem subinde inclamare velit, ut beneficium hoc suum, ad usus indignos traductum, repositat sibi, et saltem ad tempus retrahat.

Ὡς τέττιγα θρόσω με τοῖς λόγοις τρέφων,
Μόνοις τε παίδων τοῖς παρούσιν ἐμμένειν,
Καὶ μηδὲν αἰτεῖν ἄλλο πλὴν σωτηρίαν.

Et p. 64. Καλῶς γεωργήσασα πολλοὺς τῶν νέων,
Πάντας γὰρ οὐ τίθημι, μὴ καὶ κομπάσω.
Πλὴν ἀλλὰ πλείστους ἦραν ἐκ μαθημάτων,
Πλείστοις δὲ καὶ πρὸς ἥθος εἰσήνεγκέ τι,
Ὅδ' ἄλλον ἢ παιδεύσεις εὐτυχιστέρα
Τούτων περισσῶν ἐν λόγοις κομψευμάτων.
Τούτους ἔγωγε τοὺς σοφισθέντας νέους
Κέρως μέγιστον τῶν ταλάντων προσφέρω.

Eodem in loco innuit, se ætate provecum et viribus jam deficientibus ad dignitatem episcopalem protractum esse. Objicienti enim : Κρύψει; δὲ σου τὸν λύχνον ἐν τῇ γωνίᾳ; respondet :

Τί τοῦτο φῆς; ἄνθρωπε; πῶς λαλεῖς λύχνον
Τὴν οὐκ ἔχοντα τὸ προσήκον φῶς λύχνῳ;
Ἦν λύχνος, οἶδα, καὶ γὰρ οὐκ ἀρηγέτιον.
Ἄλλ' εἰς τροφήν ἑλαίον ἀρκοῦν οὐκ ἔχων
Ἐψυγμένην δείκνυσσι τὴν θρυαλλίδα,
Ἦς τῶ μαρμαρωτῶ καὶ τὸ τοῦ φωτός σέλας
Ἄμυδρὰ φαῖνον οὐκ ἔχει λαμπηδόνα.
Συνασθενεῖ γὰρ καὶ λόγος τῶ σαρκίῳ,
Ὡσπερ παθούση μουσικὸν μέλος λύρῃ.

Hujus Joannis Euchaitensis non exiguum nomen inter melodos Græcos, atque in ecclesiasticis Græcorum libris ingenii ejus æ pietatis monumenta occurrunt, e quibus *Canones in festa SS. Basilii, Nazianzeni ac Chrysostomi* eum versione sua publicavit Nic. Rayæus S. J. in Diss. præliminari ad tom. II *Act. SS. Junii*, p. 50-59; et *Canonem in Deiparam*, p. 49 sq. Canonis prioris ἀκροστιχίς est : Τρισήλιον φῶς τρεῖς ἀνῆψεν ἡλίους. *Canones in S. Nicolaum* citat Allatius contra Hottingerum, pag. 483. De hoc Joanne videndus etiam tom. I *Act. SS. Junii*, pag. 594 seqq. in quo, pag. 515-614, exhibetur scripta ab eo *Vita præceptoris sui, Dorothei Junioris, Trapezuntii Chiliocomensis*, cum versione Conradi Janningi S. J. Ex *Vita S. Eusebii*, cujus memoria apud Euchaitenses colebatur, profert nonnulla idem Allatius, lib. *De purgatorio*, pag. 754 seq. Forte in Catena Corderiana Patrum Græcorum in Psalmos, ubi Joannes citatur, intelligitur non Chrysostomus, qui semper in illo opere venit Chrysostomi nomine, sed Euchaitensis noster, quem Expositioni Origenis Psalmos adjecisse quædam, Colomesius, ex Antonii Verderii Catalogo mss. CPolitahorum adnotavit.

DE RECENTIORI TRIBUSQUE GRÆCORUM DOCTORIBUS

BASILIO, NAZIANZENO ET CHRYSOSTOMO

COMMUNI FESTO

Per Joannem metropolitam Euchaitarum instituto.

Vide *Patrologiæ tom. XXIX*, p. cccxxxix.

VITA S. DOROTHEI JUNIORIS

SIVE IN CHILIOCOMO

Auctore monacho cœno discipulo ejus, facto deinde metropolita Euchaitarum.

Ex Ms. Græco Bibliothecæ Vaticanæ interprete Conrado Janningo.

CAPUT I.

Dorothei natales, fuga, monachus, sacerdotium.

1. Oportebat equidem non modo prisca, sed etiam A a'. Ὁ παλαιότερος ἄρα μόνον ἀλλὰ καινοῖς διηγήμασιν recentiori rerum gestarum narratione commendari εἶσι κοσμηθῆναι τὸν Πόντον, ὡς ἂν ἀμφοτέρωθεν Pontum, ut utrimque fieret celebrior gloria ejus, εὐχοί διδοξασμένους, τὰ παρόντα μὲν ἀναφέρων

εις τὴν τῶν προγεγονότων ὁμοίωσιν, ὡς περ εἰς ἅ
 πρόγονών εὐγένειαν, τὸ δὲ κλέος ἐκείνων ὑπὲρ
 πιστὴν ἄλλως δοκοῦν διὰ τὸ παράδοξον ἐκ τῶν
 παρόντων πιστούμενος· καὶ παρὰ τε τῆς ὕψους
 παρὰ τε τῆς ἀκοῆς τὸ πρὸς ἀρετὴν ἀνδρῶν γόνι-
 μον καὶ πολυφόρον μαρτυρούμενος, ὧν ἅπασαν
 πᾶλην τὴν ἐαυτοῦ περιχώρον ἔχει· ἄλλου κατ' ἄλλο
 μέρος αὐτῆς ἐν διαφόροις καιροῖς τὴν τοῦ καλοῦ
 κατέρθωσιν ἐπιδειξαμένου, καὶ μέντοι καὶ τὸ σῶμα
 μετὰ τοὺς ἄθλους αὐτοῦ που καταλιπόντος παρὰ τὸν
 τόπον τῆς ἀγωνίας, τοῖς περιούκοις ἐνέχυρον ἀσφα-
 λῆς σωτηρίας.

β'. Τοῦτων εἰς καὶ Δωρόθεος, ὁ μέγας ἐν ἀσκη-
 ταῖς· λέγω δὲ τὸν νέον καὶ καθ' ἡμᾶς· περὶ οὗ
 πολλὸς λόγος, καὶ μακρὰς συγγραφῆς καὶ ἱστορίας
 θεόμενος· ἡμῖν δ' ἀποχρήσειν ἐκ πολλῶν ὀλίγα δοκῶ
 μοι· ἀντὶ πολλῶν γὰρ ταῦτα, καὶ οὐ πολλά· ἐπεὶ περ
 ἰκανὰ καὶ αὐτὰ τὸ τε ἄκρω φιλόσοφον τοῦ ἀνδρὸς
 παραστήσει· καὶ τὸ πᾶν φιλόθεον, ἔτι δὲ καὶ ὁσῆς
 ἀπήλαυσε τῆς χάριτος ἐπὶ τοῦτοις, καὶ πρὶν ἐνταῦ-
 θεν ἀπαναστῆναι, ἀρραβῶνα τῆς νῦν ἐκδεξαμένης
 αὐτὸν καὶ πρὸς Θεὸν οἰκισίας. Οὗτος τοιγαροῦν ὁ
 τοσοῦτος ἐφύη μὲν πρὸς ἐνθεν ἐξ ἐπισήμου πόλεως
 γαίτονος, μᾶλλον δὲ μητροπόλεως· ἔθνους οὐκ ἀνω-
 νόμου. Τραπεζούντιος γάρ· γένος καὶ τῶν εὖ γεγο-
 νότων, καὶ τῶν ἐν τέλει τὰ πρῶτα· ἐν γὰρ πατρι-
 κίοις ἐτέλουν οἱ πρὸς πατρὸς πατέρες αὐτῶν· καὶ
 τοῦτων οὐ τοῖς ἐξ ἰδιωτῶν ἀρτι πρῶτον εἰς τοῦτο
 παραγγεῖλαι τὸ ἀξίωμα, ἀλλ' οἷς, ὡς ἂν εἰποι-
 τας· κατὰ κληρὸν ἦν ἡ εὐγένεια, καὶ οὐς γενεσίως
 εἰ καὶ νῦν, ὡς ἐπισήμῳ τι γένους λαμπρότα-
 τον, ὄν Ἡρακλείδης τινὰς καὶ Πελοπίδης ἐπιφη-
 μίζουσιν.

γ'. Ἐκ τούτων οὖν προελθὼν καὶ τὰ τοῦ βίου
 προοίμια ὑπὸ διδασκάλους κοσμίως καὶ παιδαγωγοῖς
 διαύοντας, ὡς εἰκόσῃν δὴ πῶν εὐγενῆ· ὅτε πρῶτον
 ἀνέβη δωδεκαετής, ἡδίστη καθίσταται φρονίς τοῖς
 πατράσι καὶ σκέψας ἐπ' αὐτῶν παραχρημα, καὶ
 βούλη περισπούδατος, γάμου καταδήσαι δεσμοῖς
 τὸν ἐλευθερον· ἔτι γὰρ ἡγρόνος οἱ ἀνθρώποι ὡς ὁ
 παῖς αὐτοῖς εὐγενέστερος τὴν ψυχὴν ἢ τὸ σῶμα, ὅς
 γε καὶ πρὸ τῆς σωματικῆς ἡλικίας ὑπὲρ τὸ σῶμα
 φρονήσας, καὶ παρὰ τὴν πρῶτην εὐθύς εἰς ὕψηλό-
 τερα βλέψας τῶν κοινῶν καὶ νομομισμένων, σαρκὸς
 μὲν καὶ αἵματος ὑπεριδεῖν δεῖν ψήθη, ὅλον δὲ καὶ
 σῶμα καὶ πνεῦμα καθαρὸν τηρῆσαι τῷ πνεύματι.
 Ταύτη τοι κατ' ἄλλως οὐκ ἔχων ἐκ τῆς κεφαλῆς
 ἐπιθυμίας ταύτης τυχεῖν, καὶ τῶν ἀνθελκόντων
 ἐκείνων ἐμποδίων περιγενέσθαι, ἐαυτὸν σοφῶς
 ὑπεκκλίπτει, καὶ ταχὺ φυγὰ· ὁ γενναῖος, ἐν:εὐθεν

(1) Ergo Trapezunte natus, celebri civitate ad
 Pontum Euxinum, quæ alio quoque nomine Oezenis
 appellatur. Est et Trapezus alia ad sinum Arabi-
 cum: et tertia in Arcadia. Sed de priore hic
 sermo, cuius antiquitati grande decus addidit
 imperium Orientis, Constantinopoli eo ab impera-
 toribus Græcis sæculo xiii translaturum, ibique annos
 fere ducentos retentum. Fuit eadem natale solum

etiam illa quæ nunc geruntur, similia iis quæ olim
 gesta sunt a generositate majorum nostrorum, his
 ipsis fidem præstant, futuris alioqui propter ni-
 miam suam admirabilitatem incredibilibus; et visus
 auditiæque simul testimoniū perhibent secundæ
 hominum illorum ad virtutem indoli, quibus omnis
 late regio circum abundat; aliis atque aliis, per
 diversas ejus partes temporaque præclara virtutum
 exempla præbentibus; quin etiam corpus, decursa
 vitæ palaestra, subinde relinquētibz in loco car-
 taminis tesseram salutis indubitatum circum inco-
 lentibus mansurum.

2. Ex horum numero fuit etiam Dorotheus, præ-
 clarus ille in paucis ascetes: Dorotheum dico Ju-
 niorem, qui nostra ætate floruit; de quo frequens
 sermo, multæ descriptionis ac narrationis indigus:
 sed nobis suffectura puto e multis pauca; cum et
 pauca illa multorum instar habitura sint, utpotè
 accommodata ad repræsentandum summam vir
 sapientiam summamque religionem; et in iis
 quanta præventus sit gratia, quamque certam,
 priusquam hinc emigraret, acceperit arrham illius,
 qua nunc fruitur, familiaritatis diviniæ. Talis igitur
 tantusque vir, ex illa regione aliquando duxit ori-
 ginem, utpote natus in celebri urbe, Ponto vicina,
 aut potius in metropoli clarissimæ gentis. Erat
 enim a Trapezuntinus (1); genus trabens e nobilissi-
 mis parentibus, iisque in magistratu principibus;
 majores quippe ejus ex parte patris numerabantur
 inter patricios, non illos qui recens e plebe ad
 istam dignitatem pervenerant, sed quibus nobilitas,
 ut dicam, hæreditaria erat; quique etiam nunc
 ob insigne prosapiæ suæ decus, uti Heraclidæ qui-
 dam aut Pelopidæ (2), laudantur.

3. Talibus itaque prognatus parentibus, exordium
 vitæ sub disciplina magistrorum ac pædagogorum
 præclare, ut nobilem decet, peregit. Ubi primum
 attigit annum ætatis duodecimum, suavis sollici-
 tudo parentibus oborta est, considerantibus ac
 studiose consultantibus de filio in matrimonium
 collocando. Ignorabant enim eatenus homines,
 puerum illum animi magis quàm corporis nobilitate
 præstare, qui ante ætatem corporalem supra
 corpus sapiens, a teneris statim auidis oculorum
 aciem in sublimiora, quam putabatur et alii ple-
 rumque solent, intendit; persuasum habens, carni
 et sanguini renittendum nuntium esse, totumque
 et corpus et animum in munditia spiritui reservan-
 dum. Itaque desperans, aliter comitem se fieri
 ardentissimi desiderii sui et obstacula id impediētia
 percurrere posse; clam sese subducit et cele-

cel-herrimorum virorum Georgii, vulgo Trapezuntii,
 et cardinalis Bessarionis.

(2) Duæ hæc familiæ celeberrimæ censentur ab
 Hercule et Pelope ductæ, inter quas de Peloponensibus
 possessione adeo famosa contentio fuit, ut Hera-
 clidarum in illam reditus aliquibus etiam pro
 epocha fuerit. Vide Salianum a. m. 2950, num. 3.

rem inde abiens capessit fugam : in qua diu oberans inquirendo sibi institutorem idoneum, utpote admodum adolescens et peregrinationibus alloqui non assuetus, Amisum (3) tandem pervenit ; ubi et desideratum quæsitumque reperit ex Dei nutu magistrum. Erat is Joannes, quem fugiens quærebat et quæsitum invenit : Joannes, inquam, ille qui res divinas aliasque sancti Spiritus afflatu probe callebat, et ornata perspicacitatis dono habebat animam.

4. Admirabilis itaque Joannes iste etiam tum occupabatur in jaciendis sanctissimi monasterii sui fundamentis, quod vulgo Gennæ, id est Nativitatis, appellant : cumque intuitus fuisset profugum hospitem, plenis, ut dici solet, velis eo delatum, studiumquo omne et ingenium adhibentem, ut ascriberetur in numerum discipulorum qui jam tum disciplinam monasticam ab ipso docebantur : suavissimo vultu excipit juvenem et manibus supinis amplectitur ; animi nempo sui perspicacitatem, quam diximus, solerter futura prævidens. Omnibus porro experimentis prius in medium prolatis ac sumptis, animum juvenis affectumque tentandi causa, prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quomodo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas tenet, affectus ; quomodo ad labores doloresque ferendos animatus esset ; et, ut breviter dicam, quidquid aliud ex regula debent a præpositis interrogari qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem omnia quæ ad religiosæ institutum spectant, probare juvenem ac nihil a perfectione alienum meditari coniperit ; animos dignum futurum in templum deduxit.

5. Atque illud quidem primum maximumque votorum Dorotheo fuit : qui inde in modum cervi, de quo Psalmista ¹, in siti currens, ad fontem hunc spiritualem, et siti levavit et desiderium exstinxit ; imo vero accendit potius et excitavit magis. Posteaquam enim dulcedinem ejus gustarat, vehementiori ejusdem percipiendæ desiderio inflammabatur ; semperque id quod præsens aderat, in sumente excitabat cupidinem illius quod aberat. Hinc itaque orsus præclarum vite suæ institutum, sacramque ingressus palæstram, equodnam genus monasticarum virtutum pratermisit ? cuinam primas in exercitio bonorum operum concessit ? Statim namque initio, eo quod in primo ætatis flore versans, corpus subjicere spiritui per labores et afflictiones deberet, jussus fuit necessitatibus fratrum, inservire. Ad hæc Patre omnium et magistro communi, alias ex aliis laborioso juveni præbente exercitandi sese occasiones, ad illustranda ejus bona opera ; difficile dictum est, in

Α ἀπίων ὄχετο. Οὐκ ὀλίγον δὲ πλάνηθεῖς, κατὰ ζήτησιν ἀνδρὸς παιδευτοῦ, οἷα κομιδῆ νέος καὶ πρὸς ξενιτεῖαν ἄλλως ἀήθης, ἐν Ἀμισῷ ποτε γίνεται, κάκει τὸ ποθοῦμενον κατὰ θεῖαν νεῦσιν εὗρισκε.. Ἰωάννης ἦν τῷ φυγάδι τὸ ζητούμενον εὕρεμα · Ἰωάννης ἐκεῖνος, ὁ τὰ θεῖα πολλὺς, ἀνὴρ τὰ τε ἄλλα θεοφορούμενος, καὶ τῷ διορατικῷ τὴν ψυχὴν κεκοσμημένος χαρίσματος.

δ. Οὗτος οὖν ἔ θαυμάσιος ἐτύχχανε μὲν ἔρτι τῇ κατ' αὐτὸν εὐαγεσάτῃ μονῇ τοὺς θεμελίους καταβαλλόμενος, ἦν οὕτω πως τῆς Γέννας καλοῦσιν. Ἰδὼν οὖν τὸν πρόσφυγα ξένον, πλήρεσιν ἰστίοις, ὃ δὴ φασιν, εἰς ταύτην κατάραντα, καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ χρώμενον, ὥστε τῷ χορῷ συνταγῆσαι τῶν ἤδη παρ' αὐτῷ τὴν ἀσκησιν παιδοτριβομένων· ἤδιστα τε προσδέχεται, ἀκριθῆς, ὅπερ ἔφαμεν, στοχαστῆς τοῦ μέλλοντος ὦν διὰ τὴν τοῦ νοῦ καθαρότητα καὶ χερσὶν ὑπέλαις παραλαμβάνει. Πάσαν δὲ πείραν πρότερον καὶ προσενηγῶν καὶ λαθῶν τῆς τοῦ νέου γνώμης καὶ διαθέσεως, ὅπερ νόμος ἀσκητικῆς, ὅπως μὲν πρὸς εὐπείθειαν τὸ πάντων ἐν τούτοις κυριώτατον ἔχει, ὅπως δὲ πρὸς πόνους καὶ κακοπάθειαν, καὶ εἰ τι ἄλλο δοκιμον, συνελόντα εἰπεῖν τοὺς εἰς τὴν μεγάλην ταύτην παλαιστραν ἀποθυομένους νενομίστασι παρέχειν τοὺς προσεστῶσιν, ἰκανῶς κἀν τούτῳ ζητήσας. Ἐπει τὰ πάντα συμβαίοντα τῇ πνευματικῇ πολιτείᾳ τὸν γεννάδα ἑώρα, καὶ πρὸς οὐδὲν ἄλλοτρίως τῶν καλῶν διακειμένον, τέλος ἀποκαίρει θαρβήσας, καὶ τῷ ἱερῷ τὸν ἄξιον ἐγκαθίστησι.

ei addens, eomam detouidit, eoque loco omniuo

ε'. Τοῦτο μὲν Δωροθέῳ τῶν ἐφετῶν τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον· οὕτω δὲ κατὰ τὴν ψαλμικὴν ἑλαφον, ἐν δὲ ψει δραμῶν, παρὰ τῇ πηγῇ τοῦ πνεύματος ταύτη, τό τε δίψος κατέπαυσε καὶ τὸν πόθον ἀνέπαυσε, μᾶλλον δὲ πολλῶν πλέον ἀνήψε καὶ διεπρέθισε, μετὰ τὴν τῆς γλυκύτητος γεῦσιν ἐπεικῶς ἐκκαυθεὶς πρὸς τοὺς τῆς γλυκύτητος ἔρωτας, καὶ αἰετὸν τὸ παρὸν εἰς ὑπέκκαυμα λαμβάνων τοῦ λείποντος. Ἐνταῦθεν τοίνυν ἀρξάμενος τῆς καλῆς ἐργασίας, καὶ τῶν ἱερῶν ἀγώνων ἀψάμενος, ποῖον μὲν εἶδος ἀσκητικῆς παρέλιπεν ἀρετῆς ; τίνοι δὲ τοῦ πρωτείου τῶν καλῶν παρεχώρησεν ; Ἐτάχθη μὲν γὰρ εὐθύς ὁ θαυμάσιος, ὡς ἐν ἀκμῇ νεότητος ὦν, καὶ καταπονεῖν ἐν κόποις τὸ σῶμα πρὸς ὑποταγὴν δεόμενος πνεύματος, διακονεῖν ταῖς χρείαις τῶν ἀδελφῶν· τοῦ δὲ κοινου Πατρὸς καὶ καθηγητοῦ ἀφορμὰς ἐκάστοτε χορηγοῦντος τῇ τοῦ νέου φιλοπονίᾳ πρὸς κατορθωμάτων ἐπίδειξιν, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἐφ' ᾧ τινι πλέον ἢ ἑλαττον δοκιμώτερος οὗτος ἀπέβη καὶ διεφάνη· ἴσα γὰρ τὰ πάντα καὶ ὅμοια καὶ ἀλλήλων

¹ Ps.:l. 21, 2.

(3) Amisus urbs episcopalis ad Pontum Euxinum. Dist. 1 a Sinope stadia 1020, ut testatur Arria-

nus in Periplus, quamvis Stephanus numeret tantum 900.

ἐχόμενα, καθάπερ πολύπλοκος σειρά τις χρυσῆ, τὸ ἄνωθεν γέννησον, τὸ πρόθυμον, τὸ λελογισμένον, τὸ περιδέραιον, τὸ θάπτον ἢ κλειυσθῆναι πρὸς τὸ κλειυόμενον ὑπακούειν, τὸ κρείττον ἐλπίδος ἐξενύειν τὸ ἔργον· ἐπὶ πᾶσι, τὸ πάντων ὑψηλότατον τε καὶ μέγιστον, τὸ μηδὲν μέγα κατορθοῦν οἰεσθαι, κἂν τὰ πάντων ἄριστα κατακράξεται· ἀλλὰ πρὸς τὴν Δεσποτικὴν ὄρην ἐντολήν, καὶ μετὰ τήγτων πάντων ἐκπλήρωσιν ἀχρεῖον ἑαυτὸν καλεῖν δοῦλον, καὶ τῆς τῶν ὑπηρετουμένων εὐχῆς καὶ εὐλογίας ἀνάξιον.

5. Οὕτω δ' ἐπὶ μήκιστον χρόνον ταῖς τοιαύταις ἐργασίαις διαγενόμενος, καὶ δεξιὸς ὡς ἄλλος οὐδεὶς τὰ πρὸς θεραπείαν ἀνθρώπων μαρτυρηθεὶς, ἐντεῦθεν ἄριστος κρίνεται καὶ Θεοῦ λειτουργίας, καὶ διακομῆσας καλῶς (τὸ γὰρ ἀποστολικὸν εἶπεῖν εὐκαιρον) βαθμὸν ἑαυτῷ καλὸν ὑπερποιεῖται, ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων αἰνεῖν τὸν Κύριον εἰκότως· ἀξιοθεῖς. Τὸν δὲ τοιοῦτον βαθμὸν ἐπιστεῦθη μὲν εὖ μάλα κατακοσμηθεὶς δι' ἔργων τῶν καθηκόντων· κατακόσμησε δὲ μᾶλλον ἢ ἐπιστεῦθη· οὗτος μὲν φιλοπόνως περὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ταύτην διατεθείς, ὡς ἐπὶ ὅλοις ἔτεσι· δυοὶ καὶ ἐξήκοντα, ἐξ ὅτου τὸν πρεσβύτερον ἀνεδέξατο, αὐτὸν κατ' ἐκάστην τὰ τῆς εὐαγοῦς μυσταγωγίας ἐπιτελεῖν πάσης ἀνευ προφάσεως καὶ ἔκνου δίχα παντός· οὕτω δὲ φιλοσόφως καὶ καθαρῶς, ὡς μετὰ τὴν νέαν μονήν (περὶ ἧς αὐτίκα λελέξεται) καὶ τὴν πρὸς ταύτην μεταβάσιν μὴτ' ἐκτὸς τῶν ὄρων μῆτις τὰ τῶν ποδῶν ἴχνη θείναι, μῆτε γυναῖκα τὸ παράπαν εἰς ὕψιν ὑπομείναι παραγενέσθαι· καὶ τῶν ἀνδρῶν δὲ, μόνοις ὡς ἥδιστα συνεῖναι τοῖς φιλοθέοις, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπίσης αὐτῷ διηγεκῆ μελέτην πεποιημένοις, τῶν δ' ἐτέρους ἔχοντων τὰς ὁμιλίας ἐκτρέπεσθαι· ἑαυτῷ δὲ συνεῖναι καὶ Θεῷ τὰ πολλὰ, οὐχ ἀπλῶς τὰς εὐχάς, οὐδ' ὡς ἂν τις ἄλλος ἀφοσιούμενος, ἀλλ' ἄνθρωποις ἀννάοις θαυμάσιος καταδρέχων τὸ ἔδαφος, τῷ θεῷ πυρὶ τῆς θαυμαστῆς κατανύξεως εὐαγγελικῶς τὴν καρδίαν καιομένην ἔχων ἐν ἑαυτῷ, καὶ τὸ πρόσωπον, ὥσπερ ὁ Θεόπηγος τὸ πρότερον, ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας καὶ οὗτος δεδοξασμένον δεικνύς καὶ μικροῦ τι κρείττον ὁμοίως ὕψους ἀνθρωπίνης. Οὕτως ἦδει τιμῆν ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος ἱερωσύνην, οὕτω δ' αὖ πάλιν παρ' ἐκεῖνης ἀντιτιμᾶσθαι. Τί δὲ οὐκ ἐμελλεν, ᾧ τοσοῦτον ἐξέλαμψεν ὁ βίος ὁ μετὰ ταῦτα, καὶ τοιαύταις τὸ θεῖον θεραπείαις ἐξωκισώσατο (ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστα τῶν ἄλλων ἐπιῶν διατρέβω), ὡς καὶ θεαμάτων ἀπορρήτων ἀξιοθῆναι τὸν ἀνδρα, καὶ μυστηρίων μεγάλων ἀποκάλυψιν δέξασθαι, ὧν τὸ τέλος ψυχῶν οἰκονομία καὶ σωτηρία παράδοξον μὲν τὴν ἀφορμὴν

quonam magis minusve insignis evaserit atque apparuerit. Omnia enim ejus virtutum decora inter se paria ac simillima, et ad instar catenæ aureæ multorum annulorum connexa erant; nempe animi ejus magnitudo ac promptitudo, prudentia, sapientia, obedientia mandatum prævertens, exsecutio operum perfectior quam sperari posset; denique quod omnium præcipuum et maximum est, sui æstimatio qua nihil quidquam præclare fieri a se putabat, tametsi præclarissima quæque operaretur; sed Dominicum respiciens præceptum, cum omnia explevisset, inutilem se ipse appellabat servum⁵; et Deo famulantium precibus, et benedictione indignum.

6. Cum talibus longissimo tempore dedisset operam exercitiis et hominum famulatu tam promptum se exhibere probatus esset, ut nemo magis dignus quoque judicatus est qui divino missæ sacrificio applicaretur; et egregie ministerium suum obiens (ad rem quippe facit Apostoli sententia⁶), gradum sibi bonum acquisivit, ex merito dignus, qui in cathedra seniorum laudaret Dominum. Itinamodî potro gradum, per operam eidem convenientia, creditus fuit quam optime ornare; sed ornavit re ipsa magis quam creditus fuit: nam sacrosancto sacrificio operabatur tanta quidem cum sedulitate, ut totis sexaginta duobus annis, ex quo ordine sacerdotali initiatus fuit, sacram hostiam Deo obtulerit quotidie, nulla se impediri ab instituto causa, nullo torpore, passus. Tanta vero cum prudentia et puritate; ut post ædificatum novum monasterium, de quo mox sermo erit, et factam eo commigrationem, nunquam extra septa ejus pedem extulerit, aut mulierem omnino ullam conspectum suum subire sustinuerit. Cum his tantum viris suavissimè conversabatur, qui amore Dei flagrabant et perpetui, uti ipse, virtutis exercitia obibant; eorum vero, qui aliter affecti erant, consuetudinem declinabat. Secum et cum Deo agebat plerumque, non sola huic præces suas, quemadmodum alii solent, persolveas; sed interea perpetuo etiam lacrymarum imbre pavimentum rigans: circumferebat enim cor, juxta Evangelium⁷, divina mire et compunctionis flamma ardens in seipso, eademque ex causa præfererat faciem, uti olim is (6) qui Deum viderat, glorificatam et aliquid humana specie majus exhibentem. Ita noverat sanctus ille sacerdotium honorare; ita rursus a sacerdotio honorabatur. Quid enim minus evenire illi poterat, cujus reliqua exinde vita adeo excelluit, talique rem divinam pertractavit observantia, ut arcanis etiam visionibus (ne singula viri gesta prosequar) dignatus sit et grandium mysterio-

⁵ Luc. xvii, 10. ⁶ II Tim. i, 5. Luc. xxiv, 32.

(4) Pro ἀηθῆ; legebatur in egrapho nostro ἀληθῆς; non recte hoc loco.

(5) Γέννα, Nativitas, Ortus; fortassis, quia sub titulo Natalis Dominici dedicatus locus erat.

(6) Nempe Moyses de quo Exodi xxiv, 35: καὶ εἶδον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον Μωυσέως, ὅτι δεδόξασται.

rum revelationem acceperit; quorum finis, animarum directio et salus, quæ mirabile quidem initium atque occasionem, exitum vero spe omni meliorem sortita sunt.

λαβοῦσα καὶ τὴν ἀρχὴν, εἰς δὲ κρεῖττον πάσης ἐλπίδο; ἀποτέλεσμα λήξασα.

CAPUT II.

Ecstases patitur, et divinitus jussus exstruit monasterium ac templum.

7. Quo igitur modo ac initio ista evenere? Mittebatur aliquando a Patre suo spirituali Dorotheus, negotii quidpiam curaturus: neque enim posteaquam ad venerandum sacerdotii ordinem evectus erat, a ministeriis fratrum magna cum humilitate et alacritate animi oboundis cessabat. Cum vero subditi partes præclare omnes explesset, oportebat illum, qui aliis subesse et obedire in tantis rebus didicerat, tandem aliis quoque ipsum imperare, et vere magnum vocari in regno cælorum; cum non modo faceret quod subditi est, sed etiam doceret, subjectionem esse signum visitationis divinæ, ob quam et gratia Dei ipsum sibi per animum desponderat. Cum ergo euntem quo missus erat egregium virum tertia diei hora deprolicendisset, curriculo se contulit orandi causa ad aliquod e templis viæ adsitis, prout consuetudo illi erat, tametsi negotiis maxime gravibus urgeretur: templum autem S. Annæ vocabatur, aviæ Servatoris nostri. Ingressus itaque intro posuit humi genua; et manibus, oculis, mente in cælum sublatis, totus in ecstasin obiit; ac tandem vix sibi redditus, tertium exclamavit: Sancta Trinitas, tibi gloria. Et tunc quidem nihil forte amplius indicante visione, existimavit sine causa vocem illam sibi elapsam esse: premensque silentio in sinu suo mysterium, animi simul pendebat, simul considerabat sedulo, quid illud sibi vellet. Nec multum intercessit temporis, cum devoto ministerii cujuspiam causa aliquo missus, perfectius planiusque mysterium edoctus est, hunc in modum.

8. Incendenti forte ad pedem hujusce collis, qui hoc ejus sacrum monasterium in vertice suo nunc orientat, objecta est divina quædam visio hominis in habitu monachi, canitie venerandi, sacro vestitu decenter ornati, divinum quidpiam facie præferentis; qui nomine suo sanctum compellans; Viden', inquit, filii Dorothee, id quod hic superjacet? simulque manu fastigium monstrabat: Istud, inquit, olim domicilium fuit, a multis præclaris viris inhabitatum, templo ornatum venerabili, Jivinisimæ Triados appellatione insignito, cujus nunc tantum parietinæ visuntur superstites. Illud ipsum per te rursus excitari debet magnificentius, et inhabitari splendidius, ad honorem sanctissimæ Trinitatis, cujus ita stat voluntas. Tu vero fac horum memineris suo tempore, et sine enunciatione obedias. Cæterum bono animo et spe sis: sanctæ enim Triadi omnia curæ erunt. His dictis, qui apparebat ex oculis statim evanuit: ipse vero qui apparentem viderat, loquentemque audierat, timore

^a Psal. iv, 10.

ζ'. Τίς οὖν ὁ τρόπος καὶ πόθεν; Στέλλεται ποτε κατὰ τινα χρεῖαν, ὑπὸ τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἐφ' ὃ δαί. Καὶ γὰρ οὐδὲ μετὰ τὸ τῆς ἱερωσύνης αἰδέσιμον τοῦ λειτουργεῖν ἀπέστη τοῖς ἀδελφοῖς μεγάλῃ τε ταπεινοφροσύνης καὶ προθυμίας ἀκμῇ. Ἐπει δὲ ἄλλος εἶχεν αὐτῶ τὰ τῆς ἀρίστης ὑποταγῆς, καὶ ἴδει, ἀρχεσθαι μαθόντα καὶ πειθαρχεῖν εἰς τοσοῦτον, ἤδη καὶ αὐτὸν ἄλλων ἀρξαι, καὶ μέγαν ἀληθῶς ἐν τῇ βασιλείᾳ κληθῆναι τῶν οὐρανῶν, μὴ μόνον ποιήσαντα τὴν ὑποταγὴν, ἀλλὰ καὶ διδάξαντα ἐνταῦθα τὰ σύμβολα τῆς Θείας ἐπισκοπῆς, κἀνταῦθεν ἡ χάρις ἤδη τὸν αὐτῆς μνηστεύεται ἄξιον. Τρίτη τιν γεννάδα ἐδεύοντα τῆς ἡμέρας ὥρα καταλαμβάνει· ὁ δὲ πρὸς τινα τῶν παροδίων ναῶν, εὐχῆς εἰσέδραμε χάριν (τοῦτο γὰρ ἦν ἔθος αὐτῶ, καὶ τὰ πάντων ἡπειγε σπουδαιότατα)· ὁ ναὸς δὲ Ἄννης, ὡς λόγος, τῆς ἁγίας προμήτορος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Παρελθὼν τοίνυν εἶπω, καὶ τοὺς τῶ μὲν ἐδάφει τὰ γόνατα, πρὸς οὐρανὸν δὲ χεῖρας; καὶ ὄμματα καὶ νοῦν ἀνυψώσας, ἐν ἑκαστάσει γέγονεν ὄλος, καὶ σὺν χρόνῳ μόλις ἐπανελθὼν, τρις ἐξῆς ἀνεφθέγγετο· Τριάς; ἄγχα, δόξα σοι. Τότε μὲν οὖν οὐδὲν ἴσως πλεον ἐπιστημῆναντος τοῦ ὀφθέντος, ἄλλως τε αὐτῶ τὴν φωνὴν ταύτην ἐπελθεῖν ὤρετο, καὶ σιγῇ πρρ' αὐτῶ κατέσχε τὸ θαῦμα, διαπορούμενος ἅμα, καὶ περισκοπῶν πανταχόθεν τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ πάλιν ἐπὶ τινα σταλαῖς λειτουργίαν, τελεώτερον εὐθύς; καὶ τρανώτερον διδάσκειται: τὸ ἀπορόρητον· διδάσκειται δέ.

η'. Παρὰ τοὺς πρόποδας ἴοντι τοῦ βουνοῦ τοῦδε, δὲ τὴν ἱερὰν ἐκείνου ταύτην μονὴν ὑπὲρ αὐτοῦ νοῦν φέρει, θεσιώτερα τις εὐψις αὐτῶ ἐν μοναχοῦ συνήνητησε σχήματι· καὶ ὁ μοναχὸς πολλῶς, ἱεροπρεπῆς; τὴν σολῆν, θεοειδῆς τὴν μορφὴν. Οὕτως τσίλον τὸν δαιον δομοεστὶ προσεπιπῶν, Ὁρᾶς, ἔφη, τέκνον Δωρόθεε, τὸ ὑπερκαίμενον τῷτο; καὶ ἅμα τὸν λόγον τῇ χειρὶ παρεδείκνυ· Τοῦτο, εἶπεν, ἦν ὅτε πολλῶν μεγάλων ἀνδρῶν κατοικητήριον ἦν ἱερὸν ἔχον ἄγιον, τῇ ἐπικλήσει τιμώμενον τῆς ὑπερθέου Τριάδος, τὸ νῦν ἐνέριπτοι; μόνον ὀρώμενον ἔπερ αὐθις ἀναστῆναι δαὶ παρὰ σου μεγαλοπρεπέστερον, καὶ τὸν τόπον ἀχισθῆναι φιλοτιμότερον, ἐπὶ τιμῇ τῆς Τριάδος· τοῦτο γὰρ αὐτῆς ἐστὶ θέλημα. Σὺ δὲ ἀλλ' ὅπως μοι τούτων ἐν καιρῶ μνημονεύσεις, καὶ μηδὲν σιγήσας; ὑπακούσεις. Τάλλα δὲ εὐελπίς ἔσο· τῇ γὰρ Τριάδι πάντα μελήσει. Ὁ μὲν οὖν φανεῖς, ταῦτ' εἰπὼν, ἐξ ὀφθαλμῶν εὐθύς ἦν· τὸν ἰδόντα δὲ καὶ ἀκούσαντα φόβος ἅμα κατέσχε καὶ χαρὰ λόγος κρείττων· τῶ μὲν παραδόξῳ τῆς ὕψους; ἐκπεπληγ-

μένον, ὡς περ εἰκός, καὶ θαράδου τὴν ψυχὴν πε-
 πλησμένον, χαίροντα δ' ὅμως τῇ τοῦ πρὶν ἀπορή-
 του δηλώσει καὶ σαφηνεία, καὶ ὅτι μὴ μάτην αὐτῷ
 κατὰ τὴν θεωρίαν ἐκείνην ἡ Τριάς ὅλη γλώσση
 ἐπὶ τρίτον ἐξαφωνήθη. Οὐβω δ' οὖν εἶχε συνιδεῖν τι
 πέρας τοῦ πράγματος; ἀλλ' ἦν ἡ τῆς προτέρας
 λύσις, ὡς εἶκοι, δευτέρας ἀπορίας ἀρχή· τοῦτο μὲν
 τὴν τάξιν θυμουμένων, καὶ ὡς οὐκ ἐξῆλ αὐτῷ,
 ὁπὸ ἐντολὴν τε εἶσι κειμένῳ καὶ τὴν ὑπακοὴν
 διανύοντι, μέγα τε ποιεῖν ἢ μικρὸν παρὰ τὴν τοῦ
 ἀγοντος βούλησιν· τοῦτο δὲ καὶ τὸ ἴδιον μέτρον
 εὐσυνέτως σκοποῦντι, καὶ μήτε πρὸς ποιμαντικὴν
 ἐπιστήμην, μήτε πρὸς βασιλικὴν ἢ μέριμναν ἔργου τη-
 λικοῦτου καὶ πράγματος ἰκανῶς ἔσχευεν, ὅλως λογι-
 ζομένη· ἀλλως τε καὶ πόθος αὐτὸν ἀρρήτος, ὅς τις τῶν
 ἀφύκτων σειρήνων, τοῦ διδασκάλου καταίχε, καὶ πάντα
 μᾶλλον παθεῖν ἢ ζημιωθῆναι τοῦτον ὑπέμενε.

magistri sui, quidvis potius subiturus quam ab ipsius consortio recessurus.

Θ'. Ὁ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦν καὶ τούτοις λογισμοῖς
 προσεπάλαυν· οὐκ ἦν δὲ ἄρα ταῦτα λαθεῖν τὸν βλέ-
 ποντα, ὅστις οὐκ ἄλλος, ἀλλ' αὐτὸς ἦν ἐκεῖνος, ὁ
 τοῦ θεοπεσιῦ τοῦδε Πατρὸς καθηγητῆς καὶ διδά-
 σκαλός, ᾧ καὶ νῦν ὡς ἀεὶ πάντα γυῖριμα τίθησι,
 καίτοι γε μακρὰν ἀφαστίωτι, ὁ ἀνακαλύπτων βαθεῖα
 καὶ ἀπογυμνῶν κεκρυμμένα. Ἰποστρέφοντα γὰρ
 μετὰ τὴν τῆς διακονίας ἐκπλήρωσιν, μικρὸν ἐπι-
 σχῶν, μετακαλεῖται τὸν ὄσιον, καὶ τί, φησὶ, μέλλεις,
 ὦ Δωρόθεε τέκνον, ἢ μήτις που σύγε λήθην ἔσχες
 τοῦ χρηματίσαντος καὶ ὧν ἐκεῖνος ἐπέκρηψεν;
 εἶπε, καὶ διαταραχθέντα τὸν ὄσιον ἀθρόως ἰδὼν
 πρὸς τὸ τοῦ λόγου παράδοξον, καὶ καθάπερ ὑπὸ
 τῆς βροντῆς ἐκτεθαμβημένον, ἀνελάμβανέ τε κατὰ
 μικρὸν, καὶ ἀνεκαλεῖτο σὺν εὐμενείᾳ, καὶ
 τέλος τὰς χεῖρας; ἐπιβαί; ἐπανήγαγεν. Ὁ δὲ, ἐκτου-
 τε ἄμα καὶ τῶν πατρικῶν ἰχνῶν γεγονός, ἰκτευεν,
 ἠντιβόλει, κατελιπέρει, φιλήμασι, δάκρυσι, χειρῶν
 ἐμπλοκαῖς, τοὺς ὠραίου ἐκείνους πόδας ἐξεθερά-
 πεινε. τί γὰρ οὐκ εἶλεγε; τί δὲ οὐκ ἐποίησε τῶν εἰς
 οἶκτον ἰκανῶν ἐπισπᾶσθαι ψυχὴν φιλοκλιτμονα;
 δι' ὧν ἀπάντων ἐν τούτῳ παρεταίτο καὶ μόνον, τὴν
 ἀπ' ἐκείνου διάστασιν, χωρισμὸν Θεοῦ ἀντικρυς καὶ
 ζημίαν ψυχῆς, τὸ πρᾶγμα καλῶν καὶ καταδύνας
 ἄγειν πρὸς τοῦτο, καὶ λίαν ἀφορητῶς διατεινόμενος.
 Ἄλλ' ὁ μέγας αὐθις παρεγγυρῶν, οὐκ ἔστιν, εἶπεν,
 ὦ τέκνον, οὐκ ἔστιν ἄλλως γενέσθαι· οἶσθα
 γὰρ ὅτι θεῖον, οὐκ ἀνθρώπινον, τὸ ἐπίταγμα. Ἄ δὲ
 ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος βεβούλευται, τίς διασκεδάσει; καὶ
 τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει; Οὐ
 θέμις οὖν ἀπειθεῖν ταῖς θειοτάταις οἰκονομίαις·
 τοῦτο γὰρ οὐ μόνον ἀσύμφορον, ἀλλὰ τῷ παντὶ καὶ
 ἀδύνατον. Ἡμᾶς δ', ἂν ἢ θέλημα, κωλύσει πάντως
 οὐδὲν ἐπισκέπτεσθαι σε καὶ πάλιν, κἂν ἐν ἐσχάτοις
 γῆς διατριβῆς, καὶ τὰ συνήθη γνωμοδοτεῖν, καὶ
 καταρτίζεσθαι ἐν τοῖς τοῦ πνεύματος.

ι'. Ὅπερ οὖν ὡς ἐπήγγεστο, καὶ ποιῶν οὐκ ἔληγεν
 ὑστερον ὁ ἀψευδῆς θεράπων τῆς ἀληθείας· τότε δ'
 ἐπειδὴ τούτων ἤκουσε παρ' ἐλπίδα καὶ γνώμην, ὁ

A pariter et gaudio supra quam dici possit compre-
 hensus fuit: timore quidem percussus ac mentis
 turbatus, ex insolita ut par est visione; simul vero
 delibutus gaudio, quia declaratum nunc et expli-
 catum videbat, quod prius et acciderat mysterium;
 dicebatque non frustra sibi, in priori illa visione,
 tertium toto nisu inelamatum sanctissimam Trini-
 tatem. Nondum tamen rei eventum capere poterat
 omnimode; sed primæ dubitationis solutio, ut solet,
 alterius principium fuit, partim adversanti manda-
 tum, opinantique, sibi sub alterius præceptis con-
 stituto, et sub obedientia viventis, nihil quidquam
 licere præter moderatoris sui voluntatem, sive
 magnum illud aut sive parvum; partim etiam con-
 sideranti modulum suum, atque omnino cogitanti
 B non suppetere sibi aut scientiam pastorem ad
 regendum, aut sumptus et providentiam ac perfu-
 desiderio, veluti inevitabilem Sirenum, teneretur
 ipsius consortio recessurus.

9. Talibus ille agitabatur cogitationibus, et secum
 ipse luctabatur: quod latere non potuit videntem;
 ipsum, inquam, hujusce mirifici Patris directorem
 ac magistrum; cui et nunc, uti semper, tametsi
 longe absentis, nota erat omnia, solito revelare pro-
 funde, ac detegere occulta. Reversum quippe a
 peracto ministerio Sanctum, post moram exiguam,
 advocat ad se, atque ait: Quid tergiversaris, fili
 mi Dorothee? Numquid oblivio te cepit illius, qui
 te divinitus inonuit, et mandatorum quæ dedit
 dic. Cum vero ipsum, inopinato sermone turbatum
 ac veluti tonitruo quodam stupefactum cerneret;
 recreavit nonnihil animo deficientem et placide
 revocavit, ac tandem manibus prehensum reduxit.
 Ipse vero tum sua tum patrum suorum vestigia
 relegens, supplicabat, precabatur, obsecrabat,
 osculis, lacrymis, amplexu manuum forinosos mo-
 deratoris sui pedes venerabatur. Quid enim non
 dicebat? quid non agebat illorum quæ nata sunt
 animam misericordem movere ad commiseratio-
 nem? id unum et solum deprecans, ne a magistro
 suo separaretur; quod plane separationem sui a
 Deo atque jacturam animæ suæ appellabat, et
 ægerrime ferendum imo intolerabile sibi assererat.
 Sed præclarus moderator rursus eum consolans:
 Non potest, inquit, fili mi, non potest aliter fieri:
 nosti namque, a Deo, non ab homine perfectum
 isthoc mandatum. Quæ autem Deus, qui sanctus
 est, statuit, quis dissipabit? et manum ejus, quæ
 excelsa est, quis avertit? Non igitur æquum est
 divinæ dispositioni non parere: id enim non modo
 inutile foret, sed etiam omnino fieri nequit. Nos
 porro, si ita tibi lubitum fuerit, nihil quidquam
 impediēt, a visitatione tui, tametsi in extremis
 terrarum plagis morareris, consilium tibi more
 nostro datum, et in rebus spiritualibus directu-
 ros.

10. Hæc ubi edicta fuere, rem propositam exsequi
 non ultra distulit fidelis minister veritatis; sed illis
 præter spem et sententiam auditis, illico sibi per-

suaderi sicut verus obedientiae filius; nihil excusationis afferens, nihil in contrarium adducens, nihil dissidentens; sed absque omni violentia se totum gratiae commisit; et propensa voluntate, quod convenientius erat, eligens, abiit continuo, aut potius adiit, ut iussus fuerat, ad designatum a visibae locum. Illum scilicet locum, qui e vicinia late conspicuus, cum prius inhabitabilis esset, iam numerosum nunc gregem monachorum, in spe habitantem, uti scriptum est ⁶, habet atque slit, cibo tum corporali, tum multo magis spirituali, cujus praecipuam illi rationem ducunt, et cujus causa certamina spiritualia et salutifera suscipiunt. Ad huncce locum Dorotheus a Deo et magno Patre suo atque institutore missus, sine tergiversatione ulla, sine ulla ambiguitate opus aggressus est; et labores laboribus sudoresque sudoribus addidit, suis manibus locum repurgando, complando, noxia effendendo: erat quippe admodum silvestris, et ruinis rudibusque omnis generis oppletus. Quare initio quidem actum agere, atque id quod fieri non potest videbatur velle moliri: cum exaedificare ecclesiam et monasterium construere in terra deserta et in via induxit in animum; et quidem peregrinus inter peregrinos, pauper, extorris, ignotus, omni auxilio consilioque privatus. Etenim omnino solus, adiutorem non habebat praeter unum Basilium, virum bonum, quem ex circum se stantibus socium peregrinationis et certaminum petierat atque obtinuerat a communi Patre: cum quod et initium laboris faciens, et tanta certamina aggrediens, non in finem derelinquendus erat a Providentia divina. Siquidem circum habitantes populi, id quod res erat mox animadvertentes, et non nisi notore Deo talia fieri apud sese sapienter statuentes; omni studio et conatu manum et ipsi admoverunt operi; pecunia, viribus, aliisque modis alacriter conferentes opem et operam suam: unde et templum (ut brevier dicam) exiguo tempore, et paulo post monasterium quoque ad illam formam adducta sunt, qua nunc spectantur: quanquam etiam tempus, licet breve, exiguam aliquam accessionem iis quae tum facta sunt adiecit

11. Atque haec quidem causa et ratio susceptae a Dorotheo in locum istum peregrinationis: hoc opus ipsius, hic vivendi laborandique ibidem modus: imo vero illud non opus ipsius, sed quodammodo occasio ac fundamentum melioris operis, quia omnia haec dirigebat conferebatque; ad operationem, dico, virtutis, et angelicae conversationis exercitium atque institutum, quod ipse inchoavit ac posteris ibidem suis reliquit. Et prima quidem principia, quae pro Regula suis esse volebat, magno Patre suo veluti elementa quaedam mutuatus fuit; eorumque formam, ex celebri illius Arseni praecipis descriptam, uti alter Moyses exaratas Dei

⁶ Psal. iv. 10.

A ταχὺς τὴν εὐπειθειαν ἐκεῖνος καὶ ἀπροφάσιτος, τὸ τῆς ὑπακοῆς ὄντως τέκνον, οὐκ ἀντιτείνων ἦν ἔτι, οὐκ ἀπειθῶν, οὐ προσβιάζομενος, ἀλλ' ὅλον ἑαυτὸν τῇ χάριτι παραδοὺς, καὶ τῆς τοῦ κρείττονος εὐδοκίας, ἀπεισιν εὐθύς, ὡς προστέτακτο, παρὰ τὸν ὑποδειχθέντα τόπον ὑπὸ τῆς βίαιως, μᾶλλον δὲ πρόσεισιν· οὗτος γὰρ ἐκεῖνος ὁ τόπος, οὗτος ὁ ἐκ γειτόνων ὀρώμενος, καὶ τοσαύτην ἀγίλην νῦν μοναστῶν, ἐπ' ἐλπιδί κατοικοῦσαν, ὡς γέγραπται, ἐκ τοῦ πρὶν ἀοικήτου φέρων καὶ τρέφων τῇ σωματικῇ τε τροφῇ, καὶ πολλῶ γὰρ μᾶλλον τῇ ψυχικῇ, ἧς αὐτοῖς ὁ πᾶς λόγος, καὶ ὑπὲρ ἧς οἱ ἀγῶνες οἱ πνευματικοὶ καὶ σωτήριοι. Πρὸς τοῦτον ἐκεῖνος ὑπὸ Θεοῦ τε κερμαθὲς καὶ τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἐκεῖνου καὶ παιδευτοῦ, μηδεμίᾳ μελλήσει τὸ πρᾶγμα μηδὲ διαταγῶν τινι δοῦς, ἔργου εἶχετο, καὶ πόνοι; πόρους συνῆπτε καὶ ἰδρῶσιν ἰδρωτάς, ἐκκαθαίρων, ἐκφορῶν, ὀμολίγων τὰς ἑαυτοῦ χερσὶν ὁ γενναῖος· μιστὸς γὰρ ὁ τόπος ὅλης ἀγρίας, μιστὸς συμπτωμάτων καὶ παντοδαποῦ φορυτοῦ. Παρὰ τὴν πρώτην μὲν οὖν ἀγῆνυτά τε κάμνειν ἐώκει καὶ ἀδυνάτοις προδῆλως ἐπιχειρεῖν, οἰκοδομῆν ἐκκλησίας καὶ μονῆς σύστασιν ἐν ἐρήμῳ γῆ καὶ ἀδάτῳ διανοούμενος καταστήσασθαι· καὶ ταῦτα ξένος ἐν ξένοις, πένης, δοικο ἀγνωστος, ἐρημος ἀπάσης βοηθείας καὶ συγχροτήσεως· ἐπειδὴ καὶ μονώτατος, ὅτι μὴ ἐνὶ συνεργῶν Βασιλείῳ τῷ καλῶ χρώμενος· ὄν, τοῦ κατ' αὐτὸν ὄντα κύκλου, συνέκδημον εἰλήφει καὶ σύναθλον. παρὰ τοῦ Πατρὸς αἰτησάμενος· μεθ' οὐ πονῶν κατ' ἀρχάς καὶ πρὸς τηλικούτον ἄθλον παραβαλλόμενος, οὐκ εἰς τέλος ἐμελλεν ἄρα παρὰ τῆς θείας ἐγκαταλειφθῆναι προνοίας. Ἄλλὰ ταχὺ τὰ τοῦ πράγματος οἱ περίοικοι συναισθόμενοι, καὶ μὴ ἂν ἄθεο ταῦτα γίνεσθαι εὖ μάλα σοφῶς παρ' ἑαυτοῖς κρίναντες, ὅλη καὶ σπουδῇ καὶ χειρὶ συνεφάπτονται τῶν ἔργων αὐτοῖς, χρήμασι τε καὶ σώμασι καὶ πᾶσι τρῆνοι; ἐκθύμως τὰ τῆς συνεργίας ἐπιδεικνύμενοι· ἐξ ὧν (ἡνα συνέλω τὸ πᾶν) τό τε ἱερὸν ἐν ὄλιγῳ, καὶ ἡ μονὴ μετ' ὀλίγον, εἰς ἃ νῦν ὀρῶνται συναπαρτίζονται· σχῆμα· δηλαδὴ καὶ τοῦ χρόνου βρτζελάν τινα προσθήκην, ἕπει καὶ βραχύς, τοῖς ἐξειργασμένοις τότε συνεισενέγκαντος.

D τα'. Αὕτη μὲν ἡ αἰτία, καὶ οὗτος ὁ λόγος τῆς εἰς τόδε τὸν τόπον τοῦ ἀνδρὸς ἐνδημίας· τοῦτο δὲ καὶ τὸ ἔργον, καὶ οὗτος ὁ τρέπος τῆς ἐνταῦθα παρρησίας αὐτοῦ καὶ φιλοπονίας· μᾶλλον δὲ τὸ ἔργον οὐ τοῦτο, ἀλλ' οἷόν τις ἀφορμὴ καὶ καταβολὴ τοῦ ἀληθοῦς ἔργου, πρὸς ἃ ταῦτα πάντα συντείνει καὶ φέρει, τὴν ἐργασίαν λέγω τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τὴν τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας ἀσκησιν καὶ κατόρθωσιν, ἧς ἐκεῖνος κατήρξε, καὶ ἦν τοῖς μετ' ἐκεῖνον κατέλιπταις πρώτας μὲν ὑποθέσεις παρὰ τοῦ μεγάλου Πατρὸς, ὡσανεὶ τινα στοιχεῖα, παρεληφώς πρὸς τὸν τῆς ἀκριθείας τοῦτον κανόνα, ὧν τοὺς τύπους ἐγγράφους ἐκ τῶν Ἀρσενίου τοῦ πάνου διαταγμάτων,

ὡς περ ἄλλο; Μωσῆς θεοχαράκτου; πλάκας ἐδέξατο ἄ (ἦν δὲ οὗτος Ἀρσένιος ὁ τὴν ἀρετὴν περιβόητος ἐκείνος ἐν μονασταῖς, ὃς καὶ τῆς χρυσῆς καλουμένης Πέτρας, οὗ δ' ἐκείνη δὲ πόρρω, ἄριστα πάντων ἤρχη καὶ ἀφηγήσατο), καὶ αὐτὸς δὲ πολλὰ προσεξευρῶν οἴκοθεν, καὶ τῷ πολυπλόκῳ τούτῳ στεφάνῳ τῆς ἀσκητικῆς εὐπρεπειᾶς συγκαταπέλας, ἅμα μὲν εἰς κάλλους περιουσίαν, ἅμα δὲ καὶ πρὸς μείζονος ὠφελείας ὑπόθεσιν. Τί γὰρ τῶν καλῶν παρ' αὐτοῖς; οὐ φιλοσοφεῖται; οὐ μακροθυμία; οὐκ ἐπιεικεία; οὐχὶ τῶν παρόντων ὑπεροψία; οὐχὶ τῶν μελλόντων ἐπιθυμία; οὐ πραότης; οὐ καθαρότης; οὐχὶ ἡ κατὰ πνεῦμα πτωχεία; οὐχὶ ὅσα τῶν μακαριζομένων ἢ καὶ ἄλλως ἐπαινουμένων; Ἡ ἀκτησία δὲ, ἡ δ' εὐτέλεια, τὸ δ' ἐγκρατεῖς περὶ πάντα, τὸ πρὸς ἀγρυπνίαν φιλόπονον, τὸ περὶ τὸ ψάλλειν ἀκρόαστον, ἡ ἐν προσευχαῖς εὐτομία, ἡ τῶν θείων μελέτη, τὸ φιλόξενον, τὸ φιλόπτωχον, ὅσον ἐκ τῶν παρόντων;

ιβ'. Τὸ μὴδὲν ἀπλῶς τῶν σωματικῶν, μόνα δὲ τὰ τοῦ πνεύματος ζητεῖν τε καὶ πραγματεύεσθαι, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη, καὶ ὧν χωρὶς δηλονότι, τὸν πρὸς τὸ σῶμα δεσμὸν τῆ ψυχῆ διαμένειν ὅλως ἀμήχανον, καὶ τοῦτο δὲ τῶν ἄλλων οὐχ ἦττον πνευματικῶν τε καὶ ἀποστολικῶν, μὴ φορτικῶς τισιν εἶναι, τὰ πρὸς χρεῖαν αἰτοῦντας, μὴδ' ἐγκοπὴν διδόναι τινὰ τῆ τοῦ ἀγαθοῦ κατορθώσει ἐκ τοῦ περὶ ταῦτα καταναρκῆ ἔστιν ὧν· ἀλλὰ ταῖς ἰδίαις ἐργάζεσθαι χερσίν, ὅτε δεῖ, καὶ βοηθεῖν ἑαυτοῖς δι' ἑαυτοῦ εἰς τὰ ἀνγκαιὰ τῆς ἐξωθεν δὲ περιφορᾶς ταύτης, ἣν πολλοὶ τῶν ἀπλουστέρων ἐπιτηδεύουσιν εἰς ἔρηνισμὸν τῶν κατὰ χρεῖαν τοῖς ἀσκουμένοις, παρὰ τῶν ἐτοίμων μεταδιδόναι, φειδόμενοι τε καὶ ὅλως καὶ τὸ σύμπαν ἀπέχεσθαι, ἵν' ἀπρόσκοπον αὐτοῖς πανταχόθεν τῆς δικαιοσύνης μένοι τὸ ἔργον, καὶ μὴδενὸς τῶν πάντων συνειδησίς ἐπὶ τινὶ πλήττοιο τῶν ὑπ' αὐτῶν πραττομένων· μᾶλλον μὲν οὖν εἴ τις δύναμις, αὐτοῖς τῶν ἰδίων πόνων κοινωεῖν ἐτέροις προθύμως· ἵνα κἀντεῦθεν ἢ μείζον τὸ θαῦμα τῆς ἀρετῆς μετὰ τῆς φιλοσόφου πενίας πλουτούσης καὶ τὴν μετάθεσιν· ἐπεὶ καὶ Παῦλος τὰς χεῖρας οὐ ταῖς ἑαυτοῦ χρεῖαις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς οὖσι μετ' αὐτοῦ διακόνους ἀνακηρύττει. Πρὸς δὲ παράδειγμα βλέπων ὁ ἀποστολικὸς ἐκείνος ἀνὴρ, οὐ πολὺ δὲ ἴσως εἰπεῖν ὅτι καὶ ἀπόστολος, ἑαυτὸν τε πρὸς τοῦτο κάλλιστα ἤσκει, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ἐξεπαίδευσε. Καὶ νῦν ἔστιν ἰδεῖν μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν καὶ τοῦτο παρ' αὐτοῖς σπουδαζόμενον, τὴν τῶν χειρῶν ἐργασίαν, ὅσον μόνον ταύτην μὲν εἶναι πάρεργον· τὸ δ' ἀληθὲς ἔργον ἕτερον τὴν διὰ πάσης ἰδέας λειτουργίαν τοῦ θείου καὶ θεραπεῖαν, οὐκ οἶδ' εἴ που ἄλλοθι μᾶλλον, ἢ ἐνταῦθα κατορθουμένην· ὡς ἂν αὐτοῖς ἄρτιον καὶ πανταχόθεν πλήρες καὶ τέλειον τὸ ἀγαθὸν ἦ, ἐκ τε τῶν σωματικῶν ἱκανῶς, ἐκ τε τῶν πνευματικῶν δαψιλῶς, εἰς τὸν ἀπαρτισμὸν συμπληρούμενον.

digito tabulas, exceptit. Erat autem Arsenius iste clarissimus virtute inter monachos, quique Aureani, ut appellant, Petram, non procul inde remotam, primus omnium inchoavit rexitque. Ipse vero Dorotheus multa illis per se inventa adjiciens, eadem suæ multimodis plexæ ascetici decoris coronæ intexuit, tum ad augendam magis pulcritudinem ejus, tum ad ponendum majoris utilitatis fundamentum. Quod enim virtutum genus ab ipsis non exercebatur? An longanimitas? an modestia? an despicientia rerum præsentium, aut amor futurarum? an mansuetudo? an puritas? an spiritus paupertas? an aliquid demum omnium quæ beatum reddere possunt hominem aut aliter laudabilia sunt? Porro paupertas, frugalitas, in omnibus temperantia, vigilandi studium, psallendi ardor insatiabilis, orandi intentio, rerum divinarum meditatio, erga peregrinos juxta ac mendicos charitas, quota pars sunt illorum quæ in promptu est enarrare?

12. Illorum est nihil omnino rerum quæ ad corpus, solum vero quæ ad animum spectant, quærere et sectari, nisi summa necessitas urgeat ac talia ea sint, sine quibus sustineri vita nullo modo potest. Illorum est illud quoque, non minus quam alia spirituale et apostolicum, quod cum necessitatis causa petunt quidpiam, nemini onerosi sint, nec tamen obstaculum præclaro virtutis exercitio ponant per istiusmodi rerum corporalium neglectum; sed propriis operantur manibus, quando opus est, et juvant se per seipsos in suis necessitatibus; illam autem exteriorum negotiorum curam, in quam simpliciorum multi tam sollicitè incumbunt ad corroganda exercitantibus necessaria, transferre ad facile parabilia satagunt; aut potius ea omnino abstinere, ut ubique justitiæ opera exercere sine offensione et scandalo possint, nulliusque conscientia in aliquo operum suorum angatur: quod si facultas suppetat, ipsi laborum suorum participes alios faciunt alacriter, ut vel hinc admirabilior sit vis virtutis, quæ et philosophicam sectatur paupertatem, et opulenta manu in alios distribuit; cum etiam Paulus prædicet⁹, manus suas non suis modo, sed sociorum quoque suorum usibus necessaria subministrasse. Quod exemplum sibi propositum habens vir iste apostolicus, imo et apostolum dixero, in illis se præclare exercebat, et instrucebat suos. Jam vero considerandum nobis est cum aliis eorum gestis illud quoque in quod sedulo incumbant, videlicet operatio manualis, quatenus hæc solum esset occupatio secundaria; cum primaria in eo versaretur, quod omnis generis cultum et sacrificia offerant Deo, nec scio, an nulli usquam majori cum accuracione quam illi hic: adeo ut integrum et omni ex parte completum atque perfectum possideant bonum, quoad corpus quidem, sufficienter; quoad animam vero, abundanter et cum absolutissima perfectione.

⁹ Act. xi, 24.

CAPUT III

Miracula et mors Sancti.

13. Talis igitur fuit mirabilis Dorothei institutio et conversatio, talis ipse legislator, qui sublimem hunc atque divinum vivendi modum constabilivit: quod unum pro multis sufficiat argumentis, ad probandum viri virtutem, et dignoscendum quomodo ipsi curæ esset Deus et ipse vicissim Deo, qui glorificantes se glorificet et honorantes se sic pariter honorat. Verum enimvero quoniam multitudo gratularum ac donorum, inde in sanctum virum profluentium, in ore multorum versatur; qui, ut audiendi cupidi sunt, solent acrius intendere aures in rerum novarum narrationes; age proferamus et nos in medium pauca quædam ejus miracula, idque quanta fieri possit brevitate; ut ne cupientes novitate dictionis bene mereri de auditoribus, imprudenter ipsis obtundamus aures prolixitate orationis. Est autem primum maximumque omnium in viro miraculum, quod habitualiter et perfecte penetraret seu contempleretur divina; et quæ cognoverat agenda, actu compleret, unde et abundantioribus a celo illustrationibus, ut par est, dignatus fuit propter animæ puritatem. Ecce autem exempla.

14. Æstivum agebatur tempus, et medius incaluerat dies, cum repente oculi videntis prævenirent; prævenit autem etiam ipse citus, et clamavit in immaturitate coetum fratribus indicens: hisque statim ut par est, convenientibus stupentibusque ob rei novitatem (nondum enim Vesperarum tempus erat): Domus, inquit, filii fratresque mei, demus gloriam Deo, qui modo præter spem omnem ex profundo maris eripuit quempiam (addebat et nomen) salvum atque incolumem. His dictis tacuit, et mirabundos ad Synaxin dimisit. Non multi intercessere dies, cum ille ipse festinanter ad monasterium accedit, alta voce inclamans servatore liberatoremque suum, qui sibi vitam reddiderat; et venerabiles ejus pedes ambabus manibus, quanta potuit cum alacritate atque affectu, apprehensos tenens, non prius dimisit aut humo surrexit, tametsi ab omnibus cogereetur, quam totam fortunæ suæ seriem præsentibus exhibuisset: quomodo jussu regis navigans per Astacenum sinum (7), in vehementem incidit tempestatem; a qua eversa cum vectoribus navî, ipse fundum petierit; et jam jamque aquis violentor suffocandus, blandam viderit visionem, atque vocem audierit exoptatissimam; qua fiduciam concipere jubebatur a sancto Patre, manum auxiliatricem simul extendente. Quam ille sacræ adinstar anchoræ apprehendens, præter spem, inquit, omnem et expectationem nihil detrimenti passus, modo prorsus

Α ιγ'. Τοιαύτη μὲν οὖν ἡ θαυμαστὴ μεγάλου νομοθεσία καὶ πολιτεία, τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ νομοθέτης, ὁ δὲ μέγα τοῦτο καὶ θεῖον πολίτευμα συστησάμενος· ὁ καὶ μόνον ἂν ἤρκεσεν ἱκανὸν γενέσθαι τεκμήριον τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς, καὶ ὅπως μὲν αὐτῷ θεὸς ἐμελεν, ὅπως δὲ αὐτὸς θεῷ πάλιν, τῷ δοξάζοντι τοὺς δοξάζοντας, καὶ τοὺς τιμῶντας οὕτως ἀντιτιμῶντι. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τῶν ἐπ' αὐτὸν ἐκαίθεν βυέντων χαρισμάτων τὸ πλῆθος ἀνά στόμα τοῖς πολλοῖς περιφέρεται, οἷς καὶ μᾶλλον φιλεῖ πως ἐγείρεσθαι τὰ ἔωτα τοῖς φιληκόοις, πρὸς τὴν τῶν καινοτέρων ἀκρόασιν ἐπεικῶς λιγνεύμενα, φέρε, καὶ ἡμεῖς νῦν ὀλίγα τῶν τοῦ ἀνδρὸς θαυμασίων, εἰς τὴν κατ' αὐτὸν διήγησιν παραλάβωμεν, καὶ ταῦτα διὰ βραχέων ὡς μάλιστα· ἵνα μὴ τῷ τῶν ἀκροατῶν φιλοκαίῳ ζητούντες χάρισσασθαι, λάθωμεν αὐτοὺς ἀποκναίσαντες τῷ μῆκει τοῦ λόγου. Ἔστι δὲ τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον ἐν ἐκαίνοις, ἡ περὶ τὸ διορατικὸν, εἰς' οὗν θεωρητικὸν, ὡς ἂν εἴποι τις, εἰς αὐτοῦ καὶ τελειώσεως· ὧ τὸ πρακτικὸν ἐπεσφράγισα, θαυλεστέραν τὴν ἀνοθεν ἑλλαμψίν εἰκότως κλουτήσας, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα. Καὶ τὰ παραδείγματα τοῦτου.

ιδ'. Θέρους ἦν ὥρα καὶ μεσημβρινὸς ὁ καιρὸς, προέφθασαν οὖν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ὁρώντος, προέφθασε δὲ καὶ αὐτὸς εὐθύς· καὶ ἐκίραξεν ἐν ἀωρίᾳ τοιαύτη ἐκκλησίαν κηρύττων τοῖς ἀδελφοῖς· ἐπεὶ δὲ συνέδραμον ὡς εἰκός, ταχὺ σὺν ἐκπλήξει πρὸς τὸ παράλογον (οὐπω γὰρ δὴ καιρὸς τῶν ἐσπερινῶν ὕμων ἦν), ἄωμεν, ὧ τέκνα καὶ ἀδελφοί, φησὶ, δῶμεν ἕμα δόξαν θεῷ, τῷ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα σώσαντι νῦν ἐκ βυθοῦ θαλάσσης τὸν δεινὰ προσεθεικῶς καὶ τὸ ὄνομα. Ταῦτ' εἰπὼν, οὐδὲν ἄλλο, πλὴν ἡ μόνον θαυμάζοντας ἐπὶ τὴν σύναξιν ἤγεν. Οὐ πολλὰ τὸ μέσον ἡμέραι, κάκεινος ἐλαύνων εἰς τὴν μονήν, ἐξαίφνης εἰσέπεσε, τὸν σωτήρα, τὸν βύστην τὸν ζωῶδτην λαμπρῆ βῶων τῇ φωνῇ, καὶ τῶν ἱερῶν ἐκσινῶν ποδῶν ἀμφοτέραις ὡς εἶχε θερμότητος καὶ τάχους ἐπειλημμένος· οὐ πρὶν ἀνήκειν, οὐδ' ἐξανέστη, καίτοι παρὰ πάντων ἐκθιαζόμενος, ἕως δάκρυσιν ἕμα πᾶν τὸ κατ' αὐτὸν δρᾶμα τοῖς παρούσιν ἐστραγγύθησιν· ὅπως τε κατὰ πρόσταγμα βασιλικὸν, τὸν Ἀστακηνὸν πλοῖο κάππον, καὶ ὡς κλύδωνι δεινῷ περιπέσοι, ὅφ' οὐ τῇ νηϊ συγκαταβαπτισθεὶς μετὰ τῶν συμπλῶων, καὶ γεγωνῶς ὑποδρύχιος, ἤδη δὲ καὶ δόξας βίαιως ἐναποπνεύσαι τοῖς ὄσασιν, ὅψιν ἰδοὶ γλυκεῖαν, καὶ φωνῆς ἀκούσαι ποθεινοτάτης, θαρρῆειν τε κελεύοντος αὐτῷ τοῦ Πατρὸς, καὶ χεῖρα σωτήριον ὀρέγοντος ἕμα· ἥς καθάπερ ἀγκύρας ἱερᾶς ἐξεχόμενος, Πέρα πίστεως, ἔφη, πέρα προσδοκίας ἀπάσης, παντὸς λόγου κρείττονι τρόπῳ, κακῶν ἀπαθῆς ἐπὶ τὸ ξηρὸν ἐξεδράσθη

(7) Qui e Propentide in Ortum longo tractu extenditur sinus, Bithyniamque alluit, ab Astace, urbe olim celebri, nomen suum mutuatus est. Nam alia urbs ejusdem nominis in Acarnania huc non

facit. Vocatur idem sinus subinde etiam Nicomediensis, a Nicomedia, quæ sinui isti similiter adjacet, et e ruinis Astaci vel coaditi vel aucta putatur.

καὶ ἰδοὺ τὰ σωστρα κα. χαριστήριά σοι τῷ σώ-
 σαντι, Πάτερ, ἀποδώσω πάρεμι νῦν. Παρεσημάνθη
 δὴ τοῦ συμπτώματος ὁ καιρὸς πρὸς τὸν τῆς προ-
 βήσεως, καὶ ὁ αὐτὸς εὐρεθεὶς τῷ πεπονητόι καὶ τοῖς
 προσκώσασιν τὴν ἰσὴν ἐκπληξιν ἐνεποιεῖ. Τοιοῦτον μὲν
 ἐν τῶν τοῦ μεγάλου θαυμάτων, εἶγε καὶ ἐν ἐπειθῇ καὶ
 πρῶτον εἶχε, καὶ προαγέρευεν, καὶ τὴν πρὸς ἀνελ-
 πιστον σωτηρίαν ἀνθρώπων ὑπὲρ ἀνθρώπων δύναμιν,
 ἕτερον δὲ, μᾶλλον δὲ ἕτερα· δεῖ γὰρ ἡδὴ συντέμνειν
 καὶ ὡς ἐν διηγεσθαι τὰ πολλὰ τε καὶ παραπλήσια,
 καὶ ἐν διαφόροις ἕκαστον αὐτῶν γέρονεν καιροῖς.
 speratam salutem. Aliud porro, aut potius alia sunt, quæ nunc contrahere oportet, per modam-
 que unius plura et multiplicia enarrare, tametsi aliq atque alio tempore quodlibet eorum conti-
 gerit.

13. Ἀδελφοὶ τῆς ἱερῆς ἀγγέλης ἐκείνης ἀκοφο-
 ῶντας ἐνίοτε κατ' ἰδιόχουσαν τινα χρεῖαν, ὀκνηρό-
 τηρον εἶχαν πρὸς τὴν ἐπάνεθον· ἐπεὶ καὶ ὁ μὲν ποι-
 μὴν πολλὰκις ἀνεκαλεῖτο, καὶ διαμύλλοντας ἤπειγεν,
 οὐκ εὐπερὲς τὸ πρᾶγμα καλῶν, οὐδὲ συμφέρον
 τοῖς οὕτως ὑπὲρ τὸ θεῖον λειποτακτοῦσιν· οἱ δὲ προ-
 φάσεις ἄλλοτε ἄλλας ἐν ἀμαρτίαις προφασίζόμενοι,
 τὴν ὑποστροφὴν ἀνεβάλλοντα· οὐκ ἔν παροίμαις
 ἔτι ὁστος, ἀλλὰ διαβρῆθην αὐτοῖς τὴν τελευταίην τοῦ
 βίου προῦσημεινεν, εἰ μὴ θάττον ὡς ἔχουσι πρὸς
 ἔθνη τὰ ἑαυτῶν ἐπανεέλθοιεν. Οὐκ ἐπειθε προλέγων,
 ἀλλ' ἐπειθε δεικνύς τὰς προβήσεις ἀποβαινούσας.
 Πάνυ γὰρ βραχὺ τὸ ἐντεῦθεν, καὶ ὡς ὁ μέγας
 ἡγεταῖς, οἰκτιρότατα κατέστρεφεν ἕκαστος τῆς ἀπει-
 θείας ἐπιχειρεῖ, τὸν ἕξω τῆς αὐλῆς Κυρίου εὐρίσκων
 ἐπονεῖδιστον θάνατον. Τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ βλέπων· ὁ
 δυνατὸς δὲ, πηλίκος. Περὶ τινος εἶχον οἱ τῆς μονῆς
 ἀναγκαίως οἰκοδομὰς· λίθος οὖν ὑπὸ μηχανήματος
 κινούμενος παμμεγέθης, ἐπεὶ τὸ μηχανήμα τῷ βάρει
 συνέτριψε, μετ' ὄξεως ῥύμης ἐφέρετο λυθείς
 κατὰ τοῦ πρηνούς, καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς ὄσον ὀψω
 τοῖς οἰκοδόμοις ἐμᾶλλον ἐμπεσεῖσθαι. Μέγιστος δὲ
 φόβος αὐτίκα πρὸς τὸ δεῖνόν, καὶ κραυγὴ παρὰ
 πάντα σὺν ἀπορίᾳ. Ἄλλ' ὁ Πατήρ παρῶν οὐκ ἠπό-
 ρει, χεῖρες γὰρ αὐθὺς ἐπὶ θεῶν ἐκτενεῖς, χεῖρες
 καθαραὶ τε καὶ ἄγιοι, καὶ δάκρυα αὐγκριτοῦ ὄσια
 εὐχῆ, ἐπικλησὶν ἔχουσα τῆς ἀγίας Τριᾶδος, καὶ τὸ
 κακὸν (ὦ τοῦ θαύματος! ὦ τῆς πάντα δυναμένης
 εὐχερῶς ἀρετῆς!) ἔστη τε παραχρῆμα, καὶ τὸν
 στήσαντα τραπῶς διεσήμανεν. Ὁ γὰρ λίθος, καθά-
 περ εὐλαθεθεὶς τὸν ἀνείργοντα, εἰς τοῦπίσω τε
 ἀνεκρούσθη, καὶ τῆς φορᾶς παυσάμενος ἔστη, μαρ-
 τυρῶν εἰσέτι καὶ νῦν τὴν θαυματουργήσασαν δύνα-
 μιν· ἐπεὶ φοβερὸς ἔστι καὶ ἔτι τοῖς ὀρώσιν οὐκ ἤ-
 τον, ἐν ἀληθινῶ καὶ ἀποκρήμνῳ παντάσῃν, οὐ
 κείσθαι δοκῶν, ἀλλ' ὄσον ἀπαιωρεῖσθαι, καὶ τοῖς
 κάτω βαδίζουσιν ὑπερθεῖν ἐπικρέμασθαι καθάπερ
 ἄλλος τις μυθικὸς καὶ Ταντάλειος.

14. Ὅσης δὲ μετεἶχεν αὐτῷ καὶ αὐτὰ τὰ πάρεργα
 τῶν χειρῶν εὐλογία: Ἀμπελώνος ἦν ἐπιμέλεια

inexplicabili, in siccum ejectus sui; et hæc servatæ
 salutis præmia atque gratitudinis dona nunc adsum
 redditurus tibi, servatori meo, Pater. Post hæc
 observatum est tempus, quo casus iste et prædictio
 facta sunt; idemque omnino fuisse, compertum
 est: quod omnibus pariter et qui periclitatus
 fuerat, et qui periculum prænoverant, admirationem
 movit. Et tale quidem unum fuit miraculorum
 ejus, si tamen unum: quippe quod et prænotio-
 nem, et prophetiam, et virtutem complectitur
 humana majorem, ad reddendam hominibus in-

15. Accidit, fratres quosdam sacri istius cœtus,
 aliquando abire aliquo privatæ necessitatis ergo,
 et moras quoad reditum interponere longiores.
 Quos cum præpositus eorum Dorotheus sæpe
 revocasset et eunctantes urisset, rem fieri indignam
 dicitabat et parum proficuum his, qui ultra deco-
 rum sic morabantur: ipsi vero obtendebant alias
 ex aliis excusationes in peccatis, reditum suum
 differentes. Tunc non amplius in parabolis, sed
 palam ipsis mortem præsignificavit, nisi, quantocius
 possent, ad pristinum vivendi modum redirent.
 Sed nihil persuasit obstinatis prædicendo, persuasit
 autem quæ prædixerat probando. Perbreve namque
 tempus inde effluxit, cum singuli, ut minatus ille
 fuerat, miserabilem infidelitatis suæ auferentes
 mercedem, ignominiosam extra domum Domini
 oppetiere mortem. Et talis quidem fuit ille ex dono
 prophetiæ; ex gratia vero miraculorum, quantus!
 Occupabantur monachi circa ædificium aliquod
 sibi necessarium, cum prægrande saxum machi-
 nam, qua tollebatur, pondere suo rupit, et magno
 impetu ruit in præceps, impingendum fere in
 capita ædificantium. Pervasis illico animos, con-
 specto præsentis periculo, ingens terror; et horren-
 dum cum desperatione sustulerunt clamorem om-
 nes, præter Dorotheum, qui præsens aderat nihil
 desperans. Etenim manus ad Deum e vestigio
 levatæ, manus puræ et sanctæ, servensque cum
 lacrymis oratio sub invocatione sanctæ Trinitatis
 (o miraculum! o præpotentem virtutis viam!) sti-
 terunt in momento periculum, et sistentis poten-
 tiam manifestam reddiderunt. Saxum quippe,
 veluti declinans operas, retro actum est, ibique
 represso impetu stetit; in hunc usque diem testifi-
 cans operatricem in viro sancto miraculorum
 virtutem: quandoquidem etiam nunc horrible
 intuentibus spectaculum præbeat, cum in lubrico
 et præcipiti loco non jacere, sed veluti suspensum
 imminere subeuntibus, instar fabulosi ac Tanta-
 lei (8) saxi, videatur.

16. Quantam vero laudem Sancto attulerunt
 opera manuum ejus quasi accessoria? Vinæ

(8) *hæc sphaera est: Sisyphum faciunt montem saxum semper lapsurum.*

colendæ cura quibusdam monachis commissa erat, strenuam ei operam impendentibus : quibus ille præfectus et comes accedens, grana aliquot leguminum clam terræ mandavit, ac leniter pedibus aggesta humo contexit. Id porro quod sic seminatium erat, decimam partem medimni non implebat : id vero quod suo tempore fuit redditum (Deus bone, quis justorum tuorum potentiam eloquatur!) censitum est ad medimnos omnino triginta. Istiusmodi viri prodigia posset quis per otium annumerare plura, eaque verissima; non ex auditu collecta referens, sed illos ipsos qui singula propriis oculis usurparunt, in maximam confirmationem dictorum suorum adducens : quandoquidem ad ipsos quoque reges factorum ejus samam penetraverit, celebrem reddente operatore virtute sua, quæ ipsum, ut solet, ad magnam gloriam evexit. Sanctum enim illis tam venerabilem fecit, ut tum quoad alia supra hominem aliquid ipsi tribuendum putarent; tum vero divino ejus operi (novo, inquam, huic ac venerabili monasterio), regiam suam sollicitudinem impenderint, quæ et necessaria ad sumptus faciendos suppeditavit, et opem ad molestias quaslibet ferendas attulit, molestias, inquam, extrinsecus advenientes; quibus olim et modo maxime turbantur omnia, et quorum causa vita humana violenter labefactatur. Atque ita recte factorum viri sancti gloria in summam magnitudinem atque admirationem excrevit, et vita ejus per totum pene terrarum orbem inclaruit.

17. Mors vero ejusdem (cur enim longius orationem protendimus?) quam mirabilis et ipsa fuit, quamque consentanea tali vitæ! operantibus hic quoque in anima ejus, gratiæ plena, divinis donis. Nondum quidquam invaletudinis tentabat corpus, nondum vestigium languoris apparebat ullum : quando vir sanctus propediem sibi instare mortem prædixit : oravitque earum insuper suam regularum, quæ in monasterio erant, partem sibi dari, ut viaticum, inquit, habeam quo illuc commigrem. Cum vero illi in paupertate sua divites monachi, illico in medium contulissent certatim omnia (ita quippe a magistro suo pridem exercitati erant in obedientia), dimidiam illorum partem confestim distribuendam inter accolæ curavit : erant autem, uti decebat, vilissima et nullius omnino pretii tegumenta et vascula, eaque ad suscipiendum ac serviendum hospitibus destinata. Ad hæc rerum omnium, quæ ad sustentandam vitam reconditæ servabantur, participes reddi ex misericordia pauperes voluit, priusquam moreretur.

18. Tres exinde dies effluxerant, cum solito maturius surgens, domunculas fratrum circumvit; cum singulisque seorsim agens, et ad pedes eorum accedens, tanquam humilitatis vere suos exaltantis typus, orationes ipsius et veniam delictorum suorum postulavit. Interea fratribus, cum demissa reverentia et religione, Patrem suum circumstan-

A τοις εις τούτο τεταγμένους τῶν μοναχῶν· καὶ οἱ μὲν ἐργάζοντο φιλοπόνως, ὁ δ' αὐτοῖς ἐφεστῶς καὶ παρεπόμενος ἅμα, κόκκους λεληθότως ὀσπρίων ἐρρίπτει κατὰ τῆς γῆς, τοῖς ποσὶν ἡρέμα καταχνωνύων. Τὸ καταβληθὲν μὲν οὖν οὐδ' εἰς δέκατον ἐξικνεῖτο μέρος μεδίμου, τὸ δ' ἀποδοθὲν ἐν καιρῷ (τίς, θεὸς τῶν δικαίων, λαλήσει τὰς δυναστείας σου;) εἰς ὄλους τριάκοντα μεδίμους συνεποσοῦτο. Τοιαῦτα πολλὰ τῶν τοῦ ἀνδρὸς τεραστίων κατὰ σχολὴν ἂν τις ἔχοι φιλαλήθως ἀπαριθμεῖσθαι, οὐκ ἐξ ἀκοῆς ἀναλέγων, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐκείνου τοῦς ἕκαστα τούτων ὄψει παραλαβόντας, εἰς ἀκριβεστάτην βεβαίωσιν παράγων τῶν λεγομένων· ἐπειδὴ περ καὶ μέχρι βασιλείων αὐτῶν ἢ περὶ τούτων ἐφθασε φήμη, λαμπρυνούσης τὸν ἐργάτην τῆς ἀρετῆς, καὶ, ὥστερ νόμος αὐτῆ, ἐπὶ μέγα δόξης αἰρούσης· οἷς τοσαύτην αἰδῶ καὶ τιμὴν περὶ τὸν ἄνθρωπον νομισθῆναι τὸν ἄνδρα, καὶ τὸ θεῖον ἔργον αὐτοῦ (τὸ καινὸν τοῦτο λέγω καὶ σεπτὸν φροντιστήριον) βασιλικῆς προνοίας τυχεῖν πρὸς τε τὴν δαπάνην συναιρομένην, καὶ ἀποτροπὴν αὐτῷ βραβεύουσης βάρους παντὸς, δηλαδὴ τῶν ἐξουθεν τούτων· οἷς δὲ καὶ νῦν μάλιστα τὰ πάντα δοκεῖται, καὶ δι' ὧν ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ παρὰ τῆς ἐπιφρείας λυμάνεται. Εἰς τοσοῦτον μεγέθους ἠρθῆ καὶ θαύματος ἡ δόξα τῶν τοῦ μεγάλου κατορθωμάτων, καὶ οὕτως ὁ βίος αὐτῷ εἰς πᾶσαν μικροῦ τὴν οἰκουμένην ἐξέλαμψεν.

C εἴ'. Οἷος δὲ καὶ ὁ θάνατος! (τί γὰρ ἂν παρατείνομεν ἐπὶ πλεόν τὸν λόγον;) ὡς θαυμαστὸς τῷ ὄντι κάκεινος, καὶ τοιαύτης ζωῆς ὡς ἀληθῶς ἄξιος, ἐνεργὸν κἀνταῦθα τὸ χάρισμα τῆ κεχαριτωμένη ψυχῆ; Μήπω γοῦν τινος ἀνωμάλου τὸ σῶμα παρενοχλοῦντος, μηδ' ἔχουσι μαλακίας ὑποφανέντος, αὐτὸς ἦσον οὕτω τὴν τελευτὴν αὐτῷ προεῖπεν ἐγγίζειν· ἡξίου δὲ καὶ αὐτὸς τὸ ἐπιβάλλον μέρος, εἴπερ τι τῶν τῆ μονῆ προσόντων, μεταλαβεῖν, ἐν' ἐπόδιον, φησὶν, ἔχοιμι πρὸς τὴν ἐκεῖ μετοικίαν. Ταχὺ δὲ τῶν πνήθων ἐκείνων κλουσίαν εἰς μέσον τὰ πάντα προθύμως συνενεγκάντων (οὕτω γὰρ πρὸς εὐπειθεῖαν ἦσαν ὑπ' ἐκείνου πάσαι γεγυμνασμένοι), διεδόθη κατὰ σπουδὴν τοῖς περιοίκους τὰ πρὸς ἡμισίαν· εὐτελέστατα δ' ἦσαν, οἷα εἰκὸς, καὶ φαυλότατα πάντη σκεπάσματα καὶ σκευάρια, κάκεινα πρὸς ὑποδοχὴν καὶ θεραπείαν ξένων ἀφωρισμένα· ἔτι δὲ καὶ ὅσα τῶν ἀναγκαίων εἰς ἀποτροπὴν αὐτοῖς προᾶπείκετο, καὶ ὁ φιλόπτωχος ὁμοῦ, οὐδὲ τούτων ἀπῆλθε πρὸς ἕλεον ἀκοινωνήτος.

ιη'. Τρεῖς ἐντεῦθεν ἡμέραι, καὶ ἀναστὰς πρωταίτερον, τοὺς οἰκίστους περιφέρει τῶν ἀδελφῶν, ὁμοῦ τε καὶ κατ' ἴδιαν ἐντυγχάνων αὐτοῖς, καὶ παρὰ τοὺς πόδας ἐκάστην προκυλινθούμενος, ὁ τύπος τῆς δυνατῆς ὑποκειοῦ ταπεινώσεως, εὐχὴν παρὰ πάντων καὶ συγγνώμην ἤτει τῶν ἐπταισμένων. Τῶν δὲ σὺν αἰδοῖ τῆ προσκυνούσῃ καὶ εὐλαβείᾳ τὸν Πατέρα

περιεπόντων, ἀσπασμοῖς τε καὶ δάκρυσι ταῖς εἰς Ἀ
 ἔδαρος ἀντικατακλίσεις τὸ εἶδος ἐκπληρούντων, ἡ
 μισηθρία παρήλθεν. Ἐνθα δὲ μάλιστα πολὺς τις ὁ
 φιλόστοργος ἦν, τροφῆς μετασχεῖν παρακαλῶν
 ἔκαστον, καὶ ἄξιον μὴ συγκάμνειν ἐπὶ πλεόν αὐτῷ,
 ὡς οὐκέτι περὶ τὰ κοινὰ πονομένην κατὰ τὸ ἔθος,
 ἀλλὰ νῦν γε περὶ τὸ βιον ἀναγκαίως ἀσχολουμένην,
 καὶ μὴ διοχεῖν βουλομένην τοὺς οἰκείους εἰς τὰ
 οἰκεία. Οἱ μὲν οὖν ἀντεῖχον δυσφοροῦντες ἐπιτολῷ,
 οἱ δ' ἐνέκειντο πλεόν ἐκδιδασκόμενοι, ἕως πάντα
 ποιοῦντι μικρόν τι παραχωρήσαντες, συνέδραμον
 αὐθις μετὰ σπουδῆς παραχρήμα· καὶ καταλαβόντες
 τὸν ἄγιον ἐκτενέστερον προσευχόμενον, διατραπέν-
 τες ὑπέστησαν· ἄχρις οὗ ποτὲ, τῆς εὐχῆς ἐκεῖνος
 παυσάμενος, τοὺς μὲν ἐπέτρπε ψάλλειν, αὐτὸς δ'
 ἀνακλιθεὶς, πῶς ἂν εἰποι τις ἡρέμα καὶ προσηγῶς,
 καὶ τοὺς πόδας ἐξάρας, ἐν εἰρήνῃ κατὰ τὸ γεγραμ-
 μένον ἐκοιμήθη καὶ ὑπνωσεν ὕπνον ὄντως, οὐ
 θάνατον, ὕπνον τὸν πρέποντα δικαίως ὡς ἀληθῶς·
 καὶ προσετέθη τοῦτω τῷ τρόπῳ πρὸς τοὺς πατέρας
 αὐτοῦ ὁ ἡμέτερος οὗτος ἐν ἁγίοις Πατῆρ, καὶ υἱὸς
 τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, πρὸς ἣν οὕτως ἰδέως ἐξε-
 δήμευσεν, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλήσεως σπεύσας,
 καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν ἀνάπαυσιν ὑπερφυῶς μετα-
 θὰς ἐκ τῆς ἐνταῦθα κακοπαθείας· ὡς οὐχ ἤττον
 εἶνα τὸ τέλος αὐτῷ ἢ τὸν βίον ἀξιοθαύμαστον.

tibus, ipsumque amplexando, lacrymando, ad ter-
 ram usque sese inclinando, quod sui erat officii,
 implentibus, transierat meridiem. Tunc, uti suos
 quam qui maxime amabat, singulos abire cibum-
 que sumere jussit; nihil sibi porro ab ipsis officiis
 impendendum dictitans; utpote qui de rebus com-
 munitatis, ut solebat, nihil amplius sollicitus, ad
 privatam tantum necessitatem intendebat; suos-
 que circa se vexari nolebat. Et alii quidem multum
 contra nitebantur, alii vero ampliolem ei vim
 faciebant, donec multum satagenti nonnihil con-
 cesserunt: sed mox curriculo ad ipsum reverten-
 tur; invenientesque intensus orantem cum
 verecundia substiterunt, donec finita oratione fra-
 tres ad psallendum hortatus est; et reclinans se
 ipse, quiete, ut sic dicam, atque prono in terram
 corpore pedesque extendens, in pace, uti scriptum
 est, requievit et dormivit somnum potius quam
 in mortem: somnum nempe, qualis justos decet:
 atque ita appositus est patribus suis sanctus hicce
 Pater noster, regni cœlorum filius, quo tam hila-
 riter iter suscepit, ad præmium supernæ vocationis
 festinans, et ad requiem cœlestem modo extraor-
 dinario transiens ex hisce miseriis; ut obitus
 ejus non minori admiratione dignus sit quam
 vita.

18. Τοιαύτη μὲν Δωροθέῳ ἦ ἐπὶ γῆς παροι-
 κία, οὕτως αἱ πράξεις καὶ τὰ ἔργα θεοφιλῆ, οὕτω
 θαυσιλῆ τὰ χαρίσματα· τοιαύτη δὲ πάλιν καὶ ἡ
 ἐντεῦθεν μετάστασις, ἐπιεικῶς ἀξία καὶ πρέπουσα,
 καὶ ὅσον κορωνίς τις χρυσοῦ τῆ τοῦ ἀνδρὸς πολιτεία
 κατὰ λόγον ἐπιτεθείσα· οὐ ταῖς πρὸς τὸ θεῖον πρε-
 σβείαις, ᾧ καλῶς εὐηρέστησεν, εὐμαρτεστὴν εὐχόμεθα
 καὶ αὐτοὶ κατάγε δηλαδὴ τὸ ἡμέτερον, καὶ τὴν καθ'
 ἡμᾶς λέγω δύναμιν· ἐπεὶ καὶ τοῖς ἐλαχίστοις οἰδεν
 ἡ ἀγαθότης χαίρειν ὑπὸ φιλανθρωπίας, καὶ χεῖρα
 παρέχειν πρὸς τὰ κρείττω ταῖς προθυμίαις· δυνα-
 τὸς δὲ ὁ ἄγιος, τὸ λειπὸν ἀποπληροῦν· ἐπεὶ κἀν-
 ταῦθα χρηστότης αὐτῷ, τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον,
 κάκεισε νῦν πάλιν (οὐκ ἀπιστοῦμεν) ὡς παραμένει
 μετὰ τίνος εὖ οἶδα προσθήκης οὐκ ἀγενοῦς, ὅσῳ
 καὶ μάλιστα τῆ τῶν καλῶν πηγῆ νυνὶ πεπλησιασε,
 παρ' ἧς τὸ χρηστὸν ἀρυσάμενος πλουσίως καὶ θαυσι-
 λῶς, εὖ τε δεδούλευκεν ἥδη πολλοῖς καὶ πεποίηκεν,
 ἐνθεν εἰς τοσοῦτον καὶ δεδικαιώται, καὶ ἔτι μᾶλλον
 ποιῆσει, καὶ τὸ φιλαγαθὸν ἐπιδείξεται περὶ πάντας
 ἡμᾶς τοὺς περιλοίπους· ἔτι καὶ ζῶντας, καὶ τῷ
 τόπῳ τούτῳ τῆς βασάνου τέως ἐνδιατρίβοντας·
 ἕως καὶ ἡμᾶς ὁ ἐκεῖνου μισθαποδότης πρὸς τὴν
 ἐκεῖ καλέσει κατάπαυσιν, εἴη δὲ εἰπεῖν καὶ ἀνά-
 παυσιν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις,
 νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἀμήν.

19. Talis igitur Dorothei in terris vivendi ratio
 fuit, talia tamque divina opera, tam copiosa a Deo
 collata dona: talis similiter viri transitus, omnino
 præclarissimus et decorus, ac veluti coronis quæ-
 dam aurea, tali conversationi ejus, ut par est, im-
 posita: cujus intercessionibus apud Deum, cui
 ipse admodum placuit, nos quoque placituros
 exoptamus, quantum nempe per statum viresque
 nostras licebit; cum etiam minimis gaudere præ
 humanitate sua noverit bonitas ejus, et adjutricem
 tendere manum iis qui consequi virtutem deside-
 rant. Potest autem Sanctus quod deest supplere:
 quandoquidem eadem benignitas, quæ hic inter
 virtutes ejus primas tenuit, nunc illi quoque,
 dubium perseveret, cum non exiguo sui incre-
 mento; præsertim cum propius nunc absit ab illo
 bonorum omnium fonte, ex quo affatim bonitatis
 et copiose hauriens, servivit jam pridem ac bene-
 fecit multis ipse, tantumque sanctimoniae conse-
 cutus est; nunc autem liberalius benefaciet, et
 beneficentiam suam exeret in nos omnes, qui adhuc
 superstites sumus in hac vita et in hac exerci-
 tationis palæstra versamur: donec ille, qui Patri
 nostro remuneratus est, nos quoque ad supernam
 requiem, aut potius dixerim, omnis molestiæ va-
 cuitatem evocet; quem decet gloria, honos et ad-
 ratio euncta, nunc et semper et in sæcula sæculi-
 rum. Amen.

⁷ Psal. iv, 9.

(9) Πόσος, quantum, quam multus; hinc necdum alibi lectum συμποσόμαι, quasi simul appetitor.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΥΧΑΙΤΩΝ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΝΣΕΠΤΟΝ ΚΟΙΜΗΣΙΝ

ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ * ΘΕΟΤΟΚΟΥ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS EUCHAITARUM ARCHIEPISCOPI

SERMO

IN AUGUSTISSIMAM SANCTISSIMÆ DEIPARÆ DORMITIONEM

Ex Vaticano et Laurentiano eodd. hæc homilliam Græce et Latine primus in lucem protulit Ant. Ballerini, S. J., in opere cui titulus: *Sylloge monumentorum de immaculata conceptione B. Virginis*. Romæ 1851.

PROCEMIUM (1).

Intaminatis e viroto floribus
Sertum tibi, Regina, contextum fero,
Munus peregrinum, tibi decens tamen:
Nam, vel peregrina, cuncta serviant tibi.
Laudum hortus est, Eden et plantas educat,
Multis renidens herbulisque et floribus,
Quæis nulla demunt vernum honorem tempora
Nullaque cœli gratiam lædunt vices;
Perenne sed virescit et nitet magis,
Rosarum quam recentium nitet decor.
Ex hoc mihi demessa sunt hæc germina,
Cui hortulum mollire cultu contigit:
Ex hoc corona florum conserta hæc fuit,
Indigna te, Virgo (nihil nam te viget
Mortale dignum), verum amorì convenit;
Ilac namque cunctas contulit vires amor
Te gestiens ornare oplis laudibus.
Ergo benigno conspicata lamina
Hanc tu coronam ceu Regina suscipe,
Quæ texta verbis te, Parens Verbi, decet:
Servique munus dedicantis dum capis,
Illum fove, fiduciaque ultro insere,
Ut splendide te floribus circumtegat.

A

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.

Σοι τοῦτο πλεκτὸν ἐξ ἀκηράτου στέφανος
Λειμῶνος, ὦ Δέσποινα, κοσμήσας φέρω,
'Ἀλλότριον πρόσφθεγμα, σοι μάλα πρόπον·
'Ἀπαντα γὰρ σὰ δοῦλα καὶ τὰ τῶν ξένων.
Λόγων ὁ λειμῶν, τῆς Ἑδέμ φυτό τρέφων,
Βρύων τε πολλοῖς ἀνθεσι καὶ ποικίλοις,
'Ὅν οὐ μαραίνει τὴν καλὴν ὥραν χρόνος,
Οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τὴν χάριν φθείρει τρόπος·
'Ἄλλ' εἰσαεὶ θάλλει τε καὶ λάμπει πλεόν
τῶν ἀρετῶν παιδῶν ἐξανισχύοντων ῥόδων.
'Ἐκείθεν ἐδρέφθησαν ἡμῖν καὶ τάδε,
τοῖς σὺν γεωργεῖν αὐτὸν ἐξιωμένοις.
'Ἐκείθεν οὗτος ὁ στέφανος ἐπλάκη,
οὐκ ἀξίως μὲν (καὶ γὰρ οὐδὲ πᾶν τότε
'Ἐπαξιόν σου) τοῦ πόθου δ' ἐπαξίως,
'Ὅς πᾶσαν εἰσήνεγκεν ἰσχὺν ἐνθάδε,
Ὅς εἶχε, τιμᾶν τὴν ὑπέριμον θέλων.
Σὺ δὲ πρὸς αὐτὸν εὐμενὲς βλέψασά μοι,
δέχου παρ' ἡμῶν ὡς βασιλὶς μὲν στέφανος,
'Ὡς τοῦ Λόγου Μήτηρ δὲ τὸ πρὸς τῶν λόγων
τῆς δουλικῆς τε χειρὸς ἀντειλημμένη.
Ἐθῦνε πρὸς σέ, καὶ δίδου παρρησίαν,
'Ὡς ἂν σε λαμπρῶς, ὧ φέρει, στέψῃ στέφει.

B

Variæ lectiones.

* Laur. addit ἡμῶν.

Notæ.

(1) Habetur hoc epigramma inter Græce edita a Mathæo Busto (pag. 16-18), et titulum præfert: Προγραμμα εἰς τὸν τῆς Κοιμήσεως λόγον. Ipsum ex Vaticano codice accuratius descriptum, et Latina

præcl. viri P. Henrici Valle, poetice traditæ apud collegium hoc Rom. professoris, interpretatione auctum, sermoni, quem Deiparæ offert, visum est conjungere.

Εἰ δ' οὖν τὸ δῶρον βεβηχὸς σῆς ἀξίου,
 Αὐτῆ τε σαυτὴν εὐπρεπῶς τούτῳ στέφει·
 Ἥ μᾶλλον εὐπρέπειαν αὐτῆ τῷ στέφει
 Προσψαύσεως σῆς ἀξιουμένην δίδου.
 Ἥμᾶς δὲ τοὺς λόγους σε τιμῶντας μόνοις
 Ἔργοις σὺ πάντως ἀντιτίμησον πλέον.
 Οἴκῳ τε τῷ σὺ γειτονοῦντας ἐνθάδε,
 Καὶ τῆς ἐκεῖ σου στήσον ἑγγὺς οἰκίας,
 Ἥν ἀμφείπουσιν οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων,
 Ἥν προσκυνοῦσι πᾶσα τάξις τῶν ἄνω.
 Ταύτην ἀμοιβὴν τοῦ πόθου καὶ τοῦ λόγου
 Λάβοιμεν ἐκ σοῦ, καὶ τὸ τῆς δόξης στέφος·
 Κἂν ταῦτα μείζον ἢ καθ' ἡμᾶς ἐλπίσαι.

Α'. Ἐπὶ τὴν Μητέρα τοῦ Λόγου μετὰ τὸν
 Λόγον, ὁ λόγος. Τὸν γὰρ Βασιλέα προπέμφας, τῇ
 Βασιλίδι προσπαντᾷ, ἀπὸ δόξης δόξαν ἀμείβων, καὶ
 μεταβαίνων εἰς δύναμιν ἐκ δυνάμεως. Οὕτως ἐν-
 τρυφᾷ τῇ τῶν καλῶν εὐπορίᾳ, καὶ τοσοῦτον χάρει
 φιλοτιμούμενος τῇ περιουσίᾳ τῶν ὑποθέσεων.

Χριστὸς μὲν ἡμῖν, ἡ πάντων ἑορτῆ τῶν αἰώνων
 ἑορτῆ ἢ χθὲς ἦν, ἀλλ' ἑορτῆ, φωτισμός, καὶ πηγὴ
 φωτὸς αἰδίου, καὶ αὐτόφως. Διὰ τοῦτο καὶ φῶς ἀνα-
 θαλλόμενος ὡς ἰμάτιον, τὴν αὐτῷ κατὰ φύσιν ἀνα-
 θόλην, καὶ τῷ προσώπῳ λάμψας ὡς ἥλιος, ἐξ ἕρου·
 ἀγίου ταῖς ἀστρακαῖς ἡμᾶς ἔθαλε, καὶ τὴν θέαν οὐ
 φέροντας παρήλαθε ταχύ· μᾶλλον δὲ μεθ' ἡμῶν ἐστὶν
 αἰὲ κατὰ τὴν ὑπόσχασιν, καὶ λάμπει τοῖς ἀξίοις
 καὶ νῦν, ἀλλὰ πρὸς ἀξίαν, καὶ μετρίωτερον.

rim, semper nobiscum est secundum promissionem
 cuiusque tamen meritis et qua ferri possit ratione,

Β'. Ἡ σήμερον δὲ τὴν Χριστοῦ Μητέρα ποιεῖται
 μυστήριον, ἐκ μεγάλου τε μέγα, καὶ λαμπρὸν ἐκ
 λαμπροῦ, καὶ προφθάνει φαιδρότητα φαιδρότης
 δημοτελής καὶ μεγίστη πανήγυρις τηλικαύτην κατα-
 λαμβάνει. Οὕτω πάντα τρόπον ἡμῖν ἀγαθυνούσης
 τῆς ἀγαθότητος, καὶ χάριν διδούσης κατὰ καιρὸν
 ἀντὶ χάριτος. Οἶδε γὰρ ἡ σοφία παραμυθεῖσθαι
 σοφῶς τὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας ἀψίχορον ἢ, ἔν',
 ὡσπερ κακώσιτοι ἢ, τῷ πολυτελεῖ καὶ ποικίλῳ τῶν
 προκειμένων ἀνακτώμεθα τὴν δρεξιν κάμνουσαν, καὶ
 ταῖς προθυμίαις ἀκμάζοντες, ὁσάκις ἢ ἂν δέοι,
 πρὸς τὴν τῶν χρησίμων ἀπαντῶμεν ἀπόλαυσιν.
 derioque alacres effecti, ad ea quæ nobis prodesse
 offerat, occurramus.

Γ'. Ἀλλὰ με θερμότερον κινεῖ τὰ παρόντα, καὶ Δ
 φέρει μετρίως οὐκ ἔχω τὴν ἡδονὴν, καὶ ζητῶ φωνὴν
 ἀξίαν τοῦ θαύματος. Βοήσομαι τοίνυν λαμπρὸν τι
 καὶ διαπύσιον ἢ, καὶ τῆς ἡμέρας τὴν χάριν ὑψηλῷ
 κηρύξω ἢ κηρύγματι.

ἃ Psal. ciii, 2. ἔ Matth. xvii, 2. ἑ II Petr. i, 18. ἔ Exod. xxxiii, 22.

Variæ lectiones.

ἃ Mendiose apud Fabricium (*Biblioth. Græc.* t. X, p. 283) κατὰ τὸν λόγον. ἑ Laur. αἰώνων. ἑ Cod. Vat. addit. καὶ. ἑ Cod. uterq. ἀψίχορον. ἑ Cod. Laur. κακώσιτοι. ἑ Cod. Laur. ὡνάκις. ἑ Cod. Laur. διαπύσιον. ἑ Laur. κηρύξω.

Notæ.

(2) Indicat auctor sollempne Transfigurationis Dominicæ festum, quod paucis ante diebus celebra-
 tum fuerat.

A Ergo tua cingere donum dextera,
 Sertoque te decenter ipsa cingito;
 Quin muneri, Virgo, novum præbe decus.
 Dum destinata te corona protegis.
 Nosque ore tantum, Diva, plaudentes tibi
 Tu re vicissim fac honores amplius;
 Et quos tuæ sedi hic habes domesticos,
 Et alteri sursum propinquos advoca,
 Quam cœlites circum angelorum stant chori,
 Quam cuncta certatim colit divum cohors.
 Hac nos amoris, debitæ hac laudis vice
 Per te fruamur cum coronæ gloria,
 Majora quanquam hæc sunt spei fiducia.

1. Ad Matrem Verbi oratio, postquam cum Verbo
 versata est, se convertit. Postquam enim Regem
 comitata est, Reginæ occurrens; gloriam alternat
 gloria, et de virtute transit in virtutem. Adeo in
 bonorum deliciatur copia, et de thematum uber-
 tate adeo sibi placens collætatur.

Et superiore quidem festo (2) celebrandus nobis
 proponetur Christus, qui sæculorum omnium
 festum est, sed festum qui et illuminatio sit, imo
 fons lucis æternæ, atque ipsa per se lux. Propterea
 et amictus lumine sicut vestimento ἃ, vestimento
 inquam, quod ipse ex natura sua induit, et facie
 resplendens sicut sol ἔ, fulgetris suis e sancto
 monte ἑ nos ejaculavit, ac cito non ferentes splen-
 dorem vultus ejus pertranslit ἔ, seu melius dixe-
 suam, et nunc quoque eorum, qui digni sint, pro
 oculis resplendet.

C II. Hodierna vero dies sollempni cultu celebrat
 Genitricis Christi mysterium, magnum utique post
 magnum ac splendidum post splendidum, et læti-
 tia communem omnium lætitiæ præeuntem habet,
 ac maxima solemnitas maximam excipit solemnita-
 tem. Sic nempe modis omnibus bonitas ipsa
 beneficiis nos cumulatur, et gratiam gratiæ oppor-
 tune adjungit. Novit enim (divina) Sapiencia infir-
 mitatis humanæ desiderium ad fastidium proclive
 provide reficere; ut non secus ac qui stomacho
 laborant, exquisitis variisque epulis propositis
 elanguentem rursus excitemus appetentiam, desi-
 queant, degustanda, quoties opportunitas se nobis

D III. Verum quæ nunc geruntur, venementiorem
 in me affectum accendunt, nec facile exuberantem
 ferre jucunditatem possum, et verba, quæ miraculo
 respondeant, me deficiunt. Quidpiam igitur splen-
 didum atque præclarum inelamabo, et hujus diei
 gratiam sublimi præconio offeram.

Genitricis Dei hodierna die celebramus Dormitionem, Genitricis Dei depositionem, Genitricis Dei resurrectionem, ascensionem (3), exaltationem; ac miraculo accedit, quod et Filia sit quæ Mater, et quod insuper Sponsa, ac rursus quod Virgo sit quæ Sponsa est, atque per omnia Regina, et ante omnia Ancilla, divinorumque charismatum varia ac præclarissima plenitudo (4).

IV. Hujus nunc vita ab hac terra sursum evehitur; ac cælum versus ea attollitur, quæ est cælorum mysterium, stupor angelorum, hominum fortitudo, generis sui nobilitas, Christianorum fiducia, bonum quovis bono incomparabiliter majus (5); et mortalem hunc mundum mortalibus dimittens, ipsa ad eam quam genuit, vitam transmigrat.

Hæc (6) vero matrem et data dextera liberaliter salutatur, et comiter amplectatur. Is itaque, qui ineffabiliter auram omnem manu continet, ad hanc rursus descendit, non ut in ea, sicut prius, sedem desinat, sed, prope dixerim, ut a sua illam sede educat, seu potius ut eam ad sedem deducat, quæ congruentior sit, et penes semetipsum hinc illam transferat, quæ eum exinanitum immaculatis visceribus gestavit. Idcirco et præsens ipse adest, et secum angelorum ac cælestium civium exercitum simul adducit: quibus stipatus ascendit rursus, suam secum genitricem attollens, et ingens illi fœnus pro ingenti usura persolvens, pro generatione regenerationem, et pro humana carne deificationem.

V. Hæc solemnitatis hujus nostræ summa est: hæc præsentis festivitatis tessera. Quis ad ista non lætetur, et anima sensim non attollatur, atque ipso corpore levis non sublevetur, totusque in sublime feratur? Cujusnam oculis ejusmodi spectaculum observetur, et non sursum attrahatur, et contemnat reliqua omnia, atque ad hoc unum non rapiatur? Quænam suavior oblectatio? Quænam potiores deliciae? Quæ alia voluptas præ hujusmodi hilaritate jucundior? Ubi et præsens adest Deus, et simul astat angelorum chorus, et sacro ministerio funguntur apostoli, et honoribus cumulatorum Dei Mater, in cujus gratiam hæc omnia, et cujus splendoribus splendido plausu gratulantur?

Variæ lectiones.

* Cod. Laur. μεζων, ubi ipse accentus circumflexus ostendit mendum alterius syllabæ. ¹⁰ Cod. Laur. καταλήψασα. ¹¹ Vat. ἐκδημαί. ¹² Cod. Laur. κάτισιν. ¹³ Cod. Vat. ἐν αὐτῷ. ¹⁴ Cod. Laur. ἐν. ¹⁵ Cod. Vat. ἀεσι. ¹⁶ Cod. Laur. καταβάλλον. ¹⁷ Laur. αὐτη. ¹⁸ Τῆς abest a Cod. Vatic.

Notæ.

(3) Licet communis titulus hujus solemnitatis apud Græcos sit *Dormitio SS. Deiparæ*, et homiliae hac occasione habitæ inscribi consueverint in *sacratissimæ Deiparæ Dormitionem*, ex hoc tamen loco manifeste liquet, eodem festivitate celebratam fuisse non *Dormitionem* modo, sed etiam ejusdem Virginis *Resurrectionem*, corporisque simul cum anima in cælos *Assumptionem*.

(4) Observa, queso, quomodo non modo Deipara gratia plena dicatur, sed plenitudo quoque charismatum appellatur; quo sane nihil significantius dici potest ad perfectissimam munerum ipsi collatorum copiam exprimendam. At vero plane ista

Μητρὸς Θεοῦ κοιμησιν ἐορτάζομεν σήμερον, Μητρὸς Θεοῦ κατάπαυσιν, Μητρὸς Θεοῦ μετάστασιν, ἀνάστασιν, ἑπαρσιν· καὶ προσηύχθη τοῦ θαύματος, ὅτι καὶ θυγάτηρ ἡ Μήτηρ, ἔστι δ' ὅτι καὶ Νύμφη, καὶ Ἰερθένος αὐθις ἡ Νύμφη, καὶ διὰ πάντα Βασίλισσα, καὶ δούλη πρὸ πάντων, καὶ τῶν χαρισμάτων τὸ πλῆθος ποικίλον καὶ πολυώνυμον.

Δ'. Ταύτης ἀφρεται νῦν ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ· καὶ πρὸς οὐρανοὺς ἀνυψοῦται τῶν οὐρανῶν τὸ μυστήριον, τῶν ἀγγέλων τὸ θαῦμα, τῶν ἀνθρώπων τὸ κράτος, ἡ τοῦ γένους εὐγένεια, ἡ Χριστιανῶν παρρησία, τὸ παντὸς καλοῦ μείζον ἰσχυρίτω; καλὸν καὶ τὸν θνητὸν τοῦτον κόσμον τοῖς θνητοῖς καταλείψασα ¹⁰, αὐτὴ πρὸς ἣν ἔτεκε ζωὴν μεταχωρεῖ ¹¹.

Ἡ δὲ τὴν μητέρα καὶ δεξιούται λαμπρῶς, καὶ φιλοτιμῶς ἀσπάζεται. Ὁ κρατῶν γούν ἀρρήτως τῆ χειρὶ πνοῆν ἄπασαν ἐπὶ ταύτην κάτεισιν ¹² αὐθις, οὐκ ἐνοικήσων, ὡς πρὶν, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν, ἐξοικίσων, μᾶλλον δὲ κατοικήσων, οὐ παρεπιδέστερον, καὶ μετέξων ἐντεῦθεν πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἐν σπλάγγνοις ἀχράντοι; κενωθέντα βαστάσασαν. Διὰ τοῦτο καὶ πάρεστι· καὶ στρατὸν ἀγγελικὸν καὶ οὐράνιον ἐαυτῷ ¹³ συνεπάγεται· μεθ' ὧν ¹⁴ πάλιν ἀνεισι ¹⁵, τὴν τεκοῦσαν ἀπάγων, καὶ μεγάλην ἀντέκτισιν μεγάλου καταβάλλον ¹⁶ θανάτου, παλιγγενεσίαν ἀντὶ γεννήσεως, καὶ ἀντὶ σαρκώσεως θέωσιν.

Ε'. Τοῦτο ἡμῖν τῆς ἐορτῆς τὸ κεφάλαιον· αὐτὴ ¹⁷ τῆς ἡμέρας ἡ δύναμις. Τίς οὐ χαίρει πρὸς ταῦτα, καὶ τὴν ψυχὴν ἡρέμα περροῦται, καὶ τὸ σῶμα κομφιζεται, καὶ ὄλος εἰς ὕψος μεταωρίζεται; Τίς τοιούτοι; θεάμασιν ἐντυχῶν, οὐκ ἐπαίρεται, καὶ περιφρονεῖ ἄλλα πάντα, καὶ πρὸς ἐν τοῦτο φέρεται; Τίς ἡδίων ἀπόλαυσις; Τίς ἀμείνων τροφή; Τίς ἔτερα τέρφις χαριστέρα τῆς ¹⁸ τοιαύτης φαειρότητος; Ἦν Θεὸς τε παρὼν, καὶ χορὸς ἀγγέλων συνῶν, καὶ λειτουργοῦντες ἀπόστολοι, καὶ Μήτηρ Θεοῦ τιμωμένη, δι' ἣν ταῦτα πάντα, καὶ περὶ ἣν λαμπρῶς συγχροτοῦσιν;

plenitudo abesset, si charisma illud tantopere exoptandum, quo a fœda diaboli captivitate est præservata, ipsi defuisset.

(5) Hoc sane de bonis creatis intelligendum est. Vides tamen, quam alte de Virginis Patres senserint, et in eamdem transferant, quæ de solo Dec prædicantur; et simul quam longo hæc notio Virginis ab eo malo distet, quod a prima origine miseri filii Adæ contrahunt.

(6) Hæc nempe Vita, de quo Paulus (*Coloss. iii. 4*): Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῆ, ἡ ζωὴ ἡμῶν. Cum Christus apparuerit vita nostra.

Γ'. Ἄλλ' οἷον ἐκεῖνό μοι παρ' ἐλπίδα προσέστη | Α
 Τοιαύτης γὰρ ἦδη τῆ Θεομήτορι παρασκευασθείσης
 πομπῆς ἐκ τηλικούτου συστήματος, τίς ἐκεῖ δόθησε-
 ται ¹⁹ χώρα τοῖς ἐλαχίστοις ἡμῖν πρὸς τὴν τῆς κοι-
 νῆς Δεσποίνης ἡμῶν ²⁰ τιμῆν; Τίς δὲ ²¹ ἰκανὸς
 καταλαβεῖν τίνα θεῶν ἐν οὐτῶ θεσπεσίῳ θεάτρῳ,
 καὶ καλλίστης ὀράσεως βραχὺ τι παραπολαῦσαι;
 Ἄρ' οὐκ ἰδαίνατε; Οὐχὶ μὴ κατόπιν, ὃ δὴ φασιν,
 ἔλθοιμεν ²² ἰορτῆς; Ἄλλὰ τὸ βεινότερον ἔτι, μὴ,
 καὶ πικρότερον, ἀμάρτοιμεν αὐτῆς, ὡς ἀνάξιοι;
 accurremus? Nonne, quod etiam gravius est, etsi
 utpote indigni, manebimus?

Ἄλλὰ μοι ²³ θαρσεῖτε· μάτην γὰρ ἡ δεῖλα, καὶ
 τὸ δόξος οὐκ εἰς καιρὸν. Τίς γὰρ αὕτη καὶ πόθεν,
 περὶ ἣν ἡ εἶνη τιμῆ, καὶ τὸ τῆς δόξης ἀπρόσιτον; Β
 Οὐκ ἐξ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων; Ἐξ ἡμῶν δηλαδὴ
 καὶ πλὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀνθρώπος. Τί δ' ὁ
 ταύτην δοξάσας ἐπὶ τοσοῦτον; Οὐχὶ καὶ αὐτὸς καθ'
 ἡμᾶς ἀπὸ ταύτης δι' εὐσπλαγχνίαν, ὃ καὶ πρὸ ταύ-
 τῆς ἀβρόχως ὑπὲρ ἡμᾶς ὦν ²⁴ αἶσι; Τῶν ἀριδύλων
 καὶ τοῦτο. Κατ' οὐδὲν τοίνυν ἔλαττον καὶ ἡμῖν ἀν-
 θεκτέον ²⁵ εἴς τοῦ καλοῦ μετουσίας. Ἡ γὰρ ἐκ τοῦ
 γένους οικειώσις ὀρέγει τὴν παρρησίαν· καὶ τὴν
 φύσιν οὐχ ὅπως ἀνθισταμένην, ἀλλὰ καὶ συμπράτ-
 τουσαν ἔχομεν.

quæ ex communi genere oritur necessitudo, hanc plane facultatem facit; nos porro non modo non
 pugnantem, imo vero consonam naturam habemus.

Ὡς ὕβελον οὕτω καὶ τὸν τρόπον ἔχοιμεν συναϊρό-
 μενον. Ἄν γὰρ δὴ καὶ τοῦτο προσῆ, θαυμαστὴ τις
 εὐτυχία τὸ πρᾶγμα, καὶ μηκέτι μέλλωμεν ἀνθρω-
 ποι, ἀλλὰ τοῖς ἀγγέλοις θαρρόυντες ἑαυτοὺς ἀνα-
 μίξωμεν. Οὐ γὰρ κτεῖσις ἐνταῦθα τῆς ἀξίας τῶν
 φύσεων, ἀλλὰ θυμηδίας ἰσομοιρία, μᾶλλον δὲ καὶ
 τῶν φύσεων ἐντεῦθεν ἰσοτιμία ²⁶, διὰ τὸν ἐκ τοιαύ-
 τῆς ἡμῖν ὀμοιωθέντα μητρὸς, καὶ τοῖς ἐπουρανίοις ²⁷
 ἐνώσαντα θεοπροπῶς τὰ ἐπίγεια.

nōr propter illum, qui per tam præcelsam matrem factus est nobis similis, et terrestria cœlestibus
 divinitus conjunxit.

Ζ'. Τοιγαροῦν ἐπεὶ ταῦτα καὶ τοσοῦτου θεάματος
 μεταλαβεῖν ἀξιούμεθα· ἐπὶ τοῦτῳ γὰρ καὶ συνελ-
 λύθαμεν· τιμῆσωμεν ἀγνώως τὴν Παρθένον, τὴν Μη-
 εῖρα γνησίως, τὴν Νύμφην πολυτελῶς, τὴν δεδο-
 ξασμένην ἐνδόξως, ὑπερκοσμίως τὴν ὑπερκόσμιον·
 καθαροὶ τὰ καθήκοντα τῆ καθαρᾶ λειτουργήσωμεν,
 εὐλαβῶς τῆ Δεσποίνῃ, τῆ Βασιλίδι λαμπρῶς τὰ πρὸς
 θεράπειαν ἐπιτελέσωμεν. Μηδὲν τῶν ἀνάγκων προσ-
 φερέσθω τῆ παναγίᾳ, μηδὲν τῶν κάτω κειμένων τῆ
 τῶν οὐρανῶν ὑπερέρα· ἔστω κράτιστα πάντα, καὶ

VI. Verum quidnam illud mihi præter expecta-
 tionem contingit! Cum enim Dei Genitrici tam
 nobilis ex ejusmodi conventu jam parata sit pompa,
 ecquis nobis minimis locus ibi dabitur, ad com-
 munem Dominam nostram honorandam? Ecquis e
 nobis dignus est, ut in theatrum adeo divinum
 vel oculos injiciat, et pulcherrimo horum aspectu
 vel obiter ad brevem aliquam horam perfruat. Numquid
 non vos tremor occupavit? Numquid
 non, quod utique est in proverbio, post festum
 præsentis festo astemus, ejusdem tamen exsortes,

Verumtamen bono animo, quæso, estote: inanis
 enim est iste metus, neque hic timor opportunus
 nunc accidit. Quæ enim et unde ista est, cui pere-
 grinus hic honor, et incomparabilis hæc gloria de-
 fertur? Nonne ex nobis hominibus? Ex nobis sane;
 et licet humanam conditionem transcendat (7), at-
 tamen homo est. Quid vero ille, qui ad tantum gloriæ
 hanc provexit? Nonne et ipse propter misericordi-
 am suam ab ea natus est homo nobis similis,
 qui utique ante ipsam, natura hac nostra supra
 quam dici possit præcelsior, ab æterno exsistebat?
 Et hoc prorsus manifestum. Nihil igitur minus et
 nos communis boni participes esse debemus. Nam

Atque utinam et vivendi rationem pari elatam
 nobilitate servavimus! Si enim etiam mores ita
 compositos gereremus, in miram quamdam felicitate
 rem tota verteret, et mox non amplius homines
 essemus, sed cum fiducia nosmetipsos angelis per-
 misceremus. Neque enim ex naturarum nobilitate
 res heic dijudicatur, sed par omnibus ex æquo jus
 est participandæ lætitiæ; seu melius dixerim,
 æqualis ipsarum quoque naturarum exinde fit ho-

VII. Quandoquidem ergo hisce de causis digni
 affecti sumus, ut etiam tam miri spectaculi parti-
 cipes simus; nam et propter hoc idem in hunc
 cœtum convenimus; puris mentibus Virginem,
 sincero affectu Matrem, magnificæ Sponsam, glo-
 riosæ refulgentem gloria, terrenis omnibus præcel-
 siosem laudibus non terrenis honoremus; quæ
 puram deceant, sacra puri peragamus, reverenter
 Dominæ, splendide Reginæ exhibeamus famulatum.
 Nihil non purum sanctissimæ offeratur: nihil, quod

Variæ lectiones.

¹⁹ Cod. Laur. δοθείσεται. ²⁰ Absent ἡμῶν a Vatic. ²¹ Hic Vatic. addit ἡμῶν. ²² Laur. ἔλθοιμεν
²³ Cod. Laur. ἀλλ' ἔμοι. ²⁴ Cod. Laur. ὦν. ²⁵ Cod. Laur. ἀνθεκτατόν. ²⁶ Absunt a Laur. cod. verba
 μᾶλλον δὲ καὶ τῶν φύσεων ἐντεῦθεν ἰσοτιμία. ²⁷ Cod. Laur. ἐπ' οὐρανίοις.

Notæ.

(7) Si humanam conditionem transcendit, ergo
 frustra ex iis quæ propria sunt conditionis humanæ,
 ineluctabile quoddam argumentum duci quidam

putarunt, quo Virgo Deipara communi hominum
 vitio infecta evinceretur.

terram redoleat, illi, quæ cœlis est sublimior; omnia prorsus eximia sint, omnia munificentiae decorisque plena, et pompæ tam augustæ, atque conventus solemnitati congrua.

Atque ego quidem, quæ ad abeuntem Dominam deducendam spectant, decantabo; vos autem alii ex parte vosmet consociantes fausta acclamate, et quod quisque possit, quantum in se est, simul omnes offerentes, solemnia mecum parentalia decenter persolvite. Verumtamen non abs re erit sermonis exordium paulo altius petisse, ut Deiparæ laudes e divino partu deducam, et egregiæ pertractationi egregium initium faciam.

VIII. Fuit, quando mundus alienus et inimicus erat mundo, videlicet spectabilis hic invisibili, corruptibilis incorrupto, dilabens firmiter consistenti, et creaturæ contra ipsum Creatorem suum impie rebelles erant. Et alter quidem Conditorum proprium, ut par est, reverebatur, eique gloriam reddebat et honorem; alter vero animi socordia ab eo qui est, declinans, abductus est ad ea quæ non sunt; et tanquam beneficis stultè amplexus est inimicos, et per segnitiam errori ceu veritati adhaesit. Hinc nobile hoc Dei opus exitialium dæmonum fit ludibrium; et in contumeliam archetypi proculcatur quod ad ejusdem imaginem factum fuerat; et comparatus est jumentis ^o, qui paulo minus erat ab angelis ^l.

IX. Exinde vero illius, qui nescit affici, viscera afficiuntur; affectus autem miseratio fuit in opus suum, et clemens erga homines charitas. Hinc consilium illud antiquum ac verum ^g, et certum ferendi a_xilii tempus desinebatur. Ipsa autem opitulandi ratio quam longe naturæ fines prætervolans, quamque admiranda illa fuit!

Postquam alia adminicula omnia nihil protecerant, is ipse, qui omnia portat verbo virtutis suæ ^h, certamen hoc subit; et qui Deus est hominum, fit homo propter homines; et qui exultat humiles ⁱ, ad humilem conditionem se demittit; et luctam contra adversarium non secus ac unus e nobis, qui prosternebamur, suscipit. Quid enim, si vel solo nutu e cœlo, tuto ipse in sublimi sua consistens sede, ac nullum in conflictu laborem aut periculum sustinens, inimicum perdidisset? Quid vero magnum (fuisset), fugitivum illum, improbum et ingratum, a Deo subijci scelestissimumque servum a Deo potente vincetum abduci? Id enimvero facile potius fuisset, quam admiratione dignum, ac res feliciter gesta divinæ magis fortitudini, quam ejusdem erga homines charitati ascribenda esset.

Verum ille gloriam meam suæ ipsius quodammodo dignitati anteponebat (o misericordiae Dei

μεγαλοπρεπῆ ^{oo}, καὶ φιλότιμα, καὶ τηλικύτη κομπῆ καὶ πανηγύρει προσήκοντα.

Ἐγὼ μὲν ἐπάσω τῇ Δεσποίνῃ τὰ προπαμπτήρια ^φ. ὁμοίως δὲ ἄλλοθεν ἄλλος ἀκολουθῶς ἐπευφημεῖτε, καὶ τὸ πρὸς δύναμιν ἕκαστος παρ' αὐτοῦ συνεισφέρων, τὴν ὅσιαν αἰσίως τῆς ἑορτῆς συμπληροῦτέ μοι. Οὐ χεῖρον μέντοι, τὸν λόγον ἀνωτέρω προσαγαγεῖν, ἐν' ἀπὸ τοῦ τόκου τοῦ θεοῦ τιμῆσω τὴν Θεοτόκον, καὶ καλὴν ἀρχὴν ὑποθῶ καλῶ πρόγματι.

H'. Ἦν ὅτε κόσμος πρὸς κόσμον ἄλλοτριως εἶχε καὶ πολεμῶς, ὁ ὀρώμενος οὗτος πρὸς τὸν ἀόρατον, ὁ τῆς φθορᾶς πρὸς τὸν ἀφθαρτον ^{oo}, ὁ ἀπιῶν ^{oi} πρὸς τὸν μένοντα, καὶ τὰ ^{oo} τοῦ αὐτοῦ Κτίστου κτίσματα κακῶς ἐστασίαζεν. Ὁ μὲν τὸν οἰκεῖον, ὡς θέμις, ποιητὴν περιεῖπε ^{oo}, κάκεινῳ τὴν δόξαν ἀπεδίδου καὶ τὴν τιμὴν. ὁ δὲ βραθυμίᾳ τοῦ ὄντος διαμαρτῶν, ἀπηρέχθη πρὸς τὰ μὴ ὄντα. καὶ τοὺς ἐχθροὺς εὐεργέτας ἀνοήτως ὑπέλαβε, καὶ ὡς ἀληθείᾳ τῇ πλάνῃ δι' ἀπροσεξίαν κατηκολούθησεν. Ἐντεῦθεν τοῦτο τὸ μέγα τοῦ Θεοῦ ποιῆμα ὀλεθρίων δαιμόνων γίνεται παίγιον. καὶ τὸ κατ' εἰκόνα πατεῖται πρὸς ὕβριν τοῦ ἀρχετύπου. καὶ ὁ βραχὺ παρ' ἀγγέλους παρασυνοδλήθη τοῖς κτήνεσιν.

Θ'. Ἐντεῦθεν τὰ σπλάγχνα πάσχει τοῦ ἀπαθοῦς. καὶ τὸ πάθος, οἶκτος περὶ τὸ πλάσμα, καὶ φιλανθρωπία περὶ τὸν ἄνθρωπον. Ἐντεῦθεν ἡ ἀρχαία βουλή καὶ ἀληθινή, καὶ βοηθεῖν ἰδοῦκε καιρῶς. Καὶ τῆς βοηθείας ὁ τρόπος, ὡς ὑπερφυῆς καὶ παρὰδοξος.

Μετὰ πᾶσαν ἄλλην μηχανὴν ἀπρακτήσασαν, αὐτὸς, ὁ φέρων τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως, τὴν ἀγῶνα τοῦτον ὑπέρχεται. καὶ ὁ ^{oo} Θεὸς τῶν ἀνθρώπων διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐνανθρωπεῖ. καὶ ὁ ταπεινοὺς ὑψῶν, ταπεινοῦται. καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀντίπαλον πάλιν ἐκ τοῦ Ἰσοῦ τοῖς πίπτουσιν ἡμῖν ὑποδέχεται. Τί γὰρ, εἰ καὶ νεύματι μόνῳ τὸν ἐχθρὸν ἐξ ὑψους ἀνάλωσεν, ἐν ἀσφαλεῖ καθεστῶς ἐπὶ τῆς οἰκειας περιωπῆς, καὶ μηδένα πόνον ἢ κίνδυνον περὶ τὴν συμπλοκὴν ὑποστάς; Τί δὲ μέγα, δραπέτην, πονηρὸν καὶ ἀγνώμονα, ὑπὸ Θεοῦ χειρωθῆναι, καὶ ἀναχθῆναι ^{oo} κἀκίστον δοῦλον παρὰ Δεσπότην δυνατοῦ δέσμιον; Τοῦτο μὲν οὖν ῥῆδιον μέλλον. ἡ παράδοξον ἦν, καὶ τῆς θείας πλέον ἰσχύος ἢ φιλανθρωπίας κατόρθωμα ^{oo}.

Ὁ δὲ τῆς ἰδίας ὡσεὶ ἀξίας τὴν ἐμὴν προθεῖα εὐδοξίαν ὡ βέβαιος εὐσπλαγγνίας Θεοῦ, ὡ χρηστότη-

^o Psal. XLVIII, 13. ^l Psal. VIII, 6. ^g Isa. XXV, 1 sec. LXX. ^h Hebr. I, 3. ⁱ Luc. I, 53.

Variæ lectiones.

^{oo} Cod. Laur. μεγαλοπρεπῆ. ^{oi} Cod. Laur. προμπτήρια. ^{oo} Cod. Laur. πρὸς ἀφθαρτον. ^{oi} Cod. Laur. ὁ ἀπιῶν. ^{oo} Cod. Laur. τό. ^{oo} Cod. Laur. περιεῖπε. ^{oo} In cod. Laur. eadem manus e regione in rubrica subjecit: Τίς ὁ λόγος τῆς θείας σερκώπως. ^{oo} Laur. ἀπαχθῆναι. ^{oo} Laur. κατόρθωμα.

τοσ πλάγος! ἐμὲ μαρφοῦται τὸν γοῦδον, ἵνα τὸ ἄβυσσον ἰσχυρὸν, καὶ τῆ τὴν ἤταν εἰς φύσιν ἐξ ἑθους δεξαμένη τῆ σαρκὶ παραδούς ἀνέλαστον κίην ποιήσοι τὸ τρέπαιον αὐτῆς μάλλον ἢ ἑαυτοῦ· καὶ οὕτως ἀφελὼν τὸ μεστέτοιχον, καὶ καταργήσας ἐν ἐκείνῃ τὴν ἔχθραν, συνάφοι τὰ διεστώτα, καὶ πρὸς μίαν ὁμόνοιαν ἀρμόσοι τὸ πᾶν. Οὕτος ὁ λόγος τῆς τοῦ Λόγου σαχυτήτος· τοῦτο τῆς μεγάλης κενώσεως τοῦ Θεοῦ ἐδ μυστήριόν.

F. Ἐπει δὲ τῆ θεῆ σαρκώσει θεῆς ἰδει γεννήσεως, καὶ τοιαύτη γεννήσει· τοιαύτης μητρός· ἐνταῦθα τὸ μέγα τοῦ καθ' ἡμᾶς τοῦδε γένους ὄφρον· καὶ καρποφόρημα, ἡ καινὴ φιλοτιμία τῆς φύσεως, τὸ ἐν ἀνθρώποις ἐξαίρετον, τῶν ἐν κόσμῳ ἐδ κάλλιστον, ἡ τῆνικαῦτα μὲν κόρη καθαρὰ καὶ ἀνεπαφος, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ γυνὴ καθαρωτέρα πολλῶ, καὶ τὴν ἀγνίαν ἐφ' τόκῳ μεθ' ὑπεβολῆς ἀγιάσασα. Οὐ κατὰ μητέρας γὰρ μήτηρ ἡ τοῦ Πατρὸς πάντων μήτηρ· οὐδὲ κατὰ παρθένους Παρθένος ἡ τὸν ἀγιασμὸν τετοκυῖα· ἀλλ' ἀμιγῆς μὲν οὐδ' ἑτερον· ἀκριθῆς δὲ ἐκάτερον, μάλλον δὲ καὶ ἀμφοτέρα, πολὺ καθ' ὑπεροχὴν. Παρθένος μὲν, ἀλλ' οὐκ ἀκαρπος, οὐδὲ ταῖς μητράσι δοθείσης εὐλογίας ἐπιθεῆς· τὸ δ' εἶτι καινότερον, ὅτι οὐκ ἄλλον ἡμῖν, ἀλλ' αὐτὸν τοῦτον τίκτει, τὸν ταῖς τικτούσας τὸ τίκτειν ἐπ' εὐλογίαις δωρούμενον. Πρῶτος γὰρ αὐτὸς, μετὰ τῆς τοῦ χείρειν προσήσεως τὴν ἀγίαν μήτηρ ἐισδύς, καὶ λύσας ἐτοιμῶς τῆ πρὸς τὴν μητέρα χαρᾶ τῆν εἰς τοὺς προγόνους ἀρὰν, εὐλογίαν τὴν τε προσειπῶν τῆ τοῦ ἀγγέλου φωνῆ, καὶ πεχαριτωμένη καλέσας τὴν καὶ προῦπάρχουσαν ταῦτα, καὶ παραχρημα πλέον ὑπάρχουσαν, ἀπ' αὐτῆς αὐτίκα καὶ δι' αὐτῆς ὀλοκλήρω τῆ γένει, τὴν εὐλογίαν διέδωκε. Μήτηρ μὲν, ἀλλ' ἀκράτος καὶ γαμικῶν νόμων κρείττων, καὶ τῶν ἀναγκαίων ταῖς ἄλλαις εἰς κυοφορίαν ἐπέκεινα. Καὶ θαύμαστοί τὴν τετοκυῖαν ὁ γεννηθεῖς τῆ καινῆ μίξει ταύτῃ τῶν ἐναντίων, καὶ μαρτυρεῖ τῆ τεχθέντι τὸ περὶ τῆς φύσεως διπλοῦν δι' ἑαυτῆς ἡ γεννήσασα.

A abyssum! O pelagus bonitatis!), terrenam formam meam induit; ut infirmitatem meam sua ipsius virtute suppleat, ipse per se prosternat formam!, et carni quæ prava agendi ratione ciadem passa fuerat in natura, inexpectatam tribuens victoriam, huic potius quam sibi trespasum statueret; atque ita deum intermedium tollens parietem, in ea carne inimicitiam destruens, disita in unum conjungeret, et omnia ad perfectam concordiam componeret. Hæc ratio existit, cur Verbum materiæ crassitatem indueret; hoc magnum est Dei sese ad ima exinasiensis mysterium.

X. Porro cum ad divinam hanc incarnationem divina opus esset generatione, et ad tam divinam generationem etiam condigna mater requireretur; ecce magnum illud donum, eximiusque fructus hujusce nostri generis (8), communis ista naturæ gloriatio, singulare hoc in hominibus portentum, omnium, quæ in mundo sunt, pulcherrimum, quæ tunc quidem virgo erat pura et illibata, deinde vero et mulier multo purior, quippe quæ puritatem suam per ipsum partum puritate incomparabiliter splendidiori exornavit. Neque enim secundum communium matrum rationem mater illa fuit, quæ omnium Patris Mater existit; neque aliis virginibus similis illa Virgo fuit, quæ virtutem sanctificatricem genuit; sed et horum neutrum sine alterius participatione, imo perfecte utrumque, quin etiam utrumque eminentissima ratione fuit. Et sane Virgo fuit, sed non infecunda, neque benedictionis illius experta, quæ matribus impertitur; et quod vel magis est inauditum, non alium nobis parit, sed illum eundem, qui parentibus largitur, ut cum benedictione pariant. Primus enim ipse, cum post salutationem gaudii sanctum sinum ingressus esset, perque gaudium Matri denuntiatum protinus maledictionem protoparentibus indictam dissolvisset, ac per angeli vocem allocutus esset benedictam illam, eamque gratie plenam compellasset, quæ et prius jam erat ejusmodi (9) et non pleniori copia id ipsum futura erat, statim post ipsam et per ipsam universo generi benedictionem effudit. Porro et mater fuit, sed intacta, et nullatenus nuptialibus legibus obnoxia, et ab ærumnis libera, quibus ratione partus reliquæ subjiciuntur. Cumque nova hac invicem sibi adversantium conjunctione mirabilem præstat genitus giganteam, tum gignens genito testimonium de duplici natura per se reddit.

1 Math. xi, 20. 2 Ephes. ii, 14, 15.

Variæ lectiones.

¹⁰ Laur. δι' αὐτοῦ. ¹¹ Laur. abest εἰς φύσιν. ¹² Laur. ποιήσει. ¹³ Laur. omit. καὶ τοιαύτη γεννήσει. ¹⁴ Vat. omit. τοῦδε. ¹⁵ Laur. ἐνταῦθα τοῦ καθ' ἡμᾶς τοῦδε γένους μέγα κ. τ. λ. ¹⁶ Laur. τοινεκαῦτα. ¹⁷ Laur. καθυπεροχὴν. ¹⁸ Vat. τῆς. ¹⁹ Laur. δοθείσης. ²⁰ Laur. ἄλον. ²¹ Laur. τῆ μητρός. ²² Laur. εὐλογημένη. ²³ Laur. πρὸ καὶ ὑπάρχουσαν. ²⁴ Laur. ὀλοκλήρω τῆ γαίει.

Notæ.

(8) Duo hic habemus, quæ ad primam Deiparæ originem sponte sua referuntur; tunc enim nobis hoc donum collatum est, ac pari modo eatenus solum generis nostri laudari potest fructus, quatenus prima illius origo spectatur. Atqui ex tunc, uti patet, exhibetur non modo ut quidpiam excellens, ac donum Deo dignum, sed ut portentum quoddam, et omnium, quotquot sunt, quid pul-

cherrimum.

(9) Ergo varia illa ac præclarissima charismatum plenitudo, prout auctor superius loquebatur, Maria existit etiam antequam ei nuntium de Verbo Dei concipiendo ab angelo deferretur; ac proinde eo nomine donata est etiam propter ea charismata, per quæ ad Deum gignendum apta evaserat.

XI. Et sane is deinde nascitur, qui erat ab initio; A et dum illud assumit, quod non erat, etiam id, quod erat, conservat; et rursus manet nibilo secius Deus ante secula existens, qui et homo est recens conditus, totus hoc et illud, in utroque atque unoquoque eorum natura perfectus; in unam quidem hypostasim sine confusione unitus; distinctas tamen voluntates habens, et naturarum proprietates. Par erat enim, ut qui Deus est mirabilem, etiam quæ sua ipsius sunt, omni ex parte mirabilia faceret¹; adeo ut non modo vel in concordia concinnitatem ostenderent, vel novitatem sua ipsorum diversitate præferrent, verum etiam ut mira quadam ratione sibi invicem opposita atque adversantia apparerent.

Idcirco et nativitatem duplicem habet, habet duplicem et naturam: et in ambobus unum quidem est, quod mundi hujus ordinem ac tempus omne excedit; aliud vero, quod mundanis legibus ac tempori est obnoxium. Hoc enim inde consequitur, ut quatenus est ab æterno, matrem non habeat; quæ enim ibi mater illi esset, qui sæcula condidit? Sine patre vero sit, quatenus natus est in tempore; nam quomodo terrestris ei sit pater, qui hunc solum habet in caelis? Quia autem vir intemeratæ illius atque immaculatissimæ, qui ad ineffabilem illam generationem quidpiam ex se contulerit? Tu vero hinc vide inversam rei rationem; solus igitur sine matre, qui est et sine patre; rursus autem solus sine patre, qui et sine matre: nam dixerim, idem ipse est utrumque.

XII. Unus ibi Deus, sed non unum simpliciter eadem ratione, qua et tria: consequenter autem et tria sunt unum, quandoquidem unus denuo sunt Deus, Pater et Filius et Spiritus sanctus, quæ est beata Trinitas. Æterno ex Patre æternus est Filius, qui nunc, a tali Matre genitus, existendi initio faciens est obnoxius. At quod summa potestate omnia continet ac moderatur, una omnino natura est, una voluntas, actio, energia, virtus, substantia, divinitas; et in cæteris quidem simplicitas quædam prorsus monadica atque una, solum vero quoad hypostasies, et quoad proprietates, quæ ipsis insunt, trina. Hæc enim itaque unus ibi Deus, ac nil nisi æqualitas; quod ad aliud vero spectat, videsis, quomodo et dissimilia habeat, et simul in idem recidat. Nunc enim jam non amplius simplex cernitur, quippe qui etiam homo est. Duplex itaque est, quantum ad naturas attinet; verumtamen unus quoad hypostasim: quod sane inversa, atque illic ratione se habet. Sic dispensationis mysterium, præstantiori quavis ratiocinatione sublimius, ad divinitatis rationem se habet tum secundum id quo et id ostendat, quod est immutabile, et id quod assumptum est, palam exhibeat, insuper autem per

IA'. Ὁ μὲν γὰρ ἦν ἀπ' ἀρχῆς¹, εἴτα γέγονε καὶ προσλαβὼν, οὐκ ἦν, καὶ ὑπὲρ ἦν, συντηρεῖ καὶ μένει πάλιν οὐχ ἤτεον ὢν Θεὸς προαιώνιος, καὶ ὁ νεώτερος ἄνθρωπος². ὅλος τοῦτο κάλεινο, φύσει κατ' ἀμφω, καθ' ἑκάτερον τέλειος· ἠνωμένος μὲν ἀσυγγύτως³; εἰς ὑπόστασιν μίαν· διηρημένος δὲ τοῖς θελήμασι καὶ ταῖς τῶν φύσεων ἰδίότησιν. Ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν, τῶν θαυμασίων ὄντα Θεὸν, θαυμαστὸ πανταχοῦ τὰ ἑαυτοῦ ποιεῖν πράγματα· καὶ μὴ μόνον ἀπλῶς ἢ τῇ συμφωνίᾳ δεικνύοντα τὸ ἐναρμόνιον, ἢ τῷ διαφόρῳ πρὸς τὸ καινὸν ἐξαλλάττοντα· ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτὰ ξενοτρόπως ἀντίθετα καὶ ἀντίστροφα.

B Διὰ τοῦτο διπλοῦς καὶ τὴν γέννησιν, διπλοῦς καὶ τὴν φύσιν· τὸ μὲν ἐν ἀμφοῖν ὑπερκόσμιον καὶ ὑπέρχρονον, τὸ δὲ κατὰ κόσμον καὶ περὶ χρόνον. Τοῦτο μὲν τὸ ἀκόλουθον, ἀμήτωρ τὸ πάλαι· τίς γὰρ μήτηρ ἔκει τοῦ τοῦς αἰῶνας γεννήσαντος; ἀπάτωρ τὸ νῦν· ποῦ γὰρ κάτω πατήρ, τοῦτον μόνον ἔχοντος ἀνωθεν; Τίς δ' ἀνήρ τῆς ἀχράντου καὶ παναμώμου, ὁ παρ' ἑαυτοῦ συντελέσας τι πρὸς τὴν ἀρρήτων γέννησιν; Ἐὐ δ' ἐντεῦθεν ἐκδέχου τὸ ἀντιστρέφον⁴· μόνος οὖν ἀμήτωρ ὁ καὶ ἀπάτωρ· μόνος δ' αὖ ἀπάτωρ, ὁ καὶ ἀμήτωρ· τῆς αὐτῆς γὰρ ἀμφω δυνάμεως· μᾶλλον δὲ αὐτὸς καὶ ἀμφοτέρα.

solus igitur sine matre, qui est et sine patre; rursum utrumque eandem requirit virtutem, seu, melius

C **IB'.** Ἐκεῖ Θεὸς εἷς, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀπλῶς ὡς καὶ τρία· καὶ τὰ τρία δ' οὖν ἐν, ἐπειδὴ περ εἷς πάλιν Πατήρ, καὶ Υἱὸς, ἢ Τριάς ἢ μακαρία, καὶ Πνεῦμα· Υἱὸς ἀναρχος; ἐξ ἀναρχοῦ Πατρὸς, ὁ νῦν ὅπ' ἀρχὴν ἀπὸ Μητρὸς τοιαύτης γενόμενος. Μία φύσις τὸ πᾶν, μία βούλησις, κίνησις, ἐνέργεια, δύναμις, οὐσία, θεότης, τὸ συνεκτικώτατον ἀπάντων καὶ κυριώτατον· τᾶλλα μὲν, τὸ⁵ καθόλου μοναδικῆ· τίς ἀπλότης καὶ ἐνιαία, τρισσομένη δὲ μόνον ταῖς ὑποστάσεσι, καὶ τοῖς⁶ ἐπ' αὐταῖς⁷ ἰδιώμασιν. Εἷς κἀνταῦθα Θεὸς, ἀχρι τοῦτου, καὶ μόνον ἢ ὁμοιότης· τὸ δ' ἐξῆς δρα δὴ παραλλάττον πῶς ὁμοῦ, καὶ ἀνανακλώμενον⁸. Οὐ γὰρ ἀπλοῦς ἐτι νῦν, ὡς καὶ⁹ ἄνθρωπος· τὴν οὖν φύσιν διπλοῦς, ἀλλὰ τὴν ὑπόστασιν εἷς· ὅπερ ἐμπαλιν πάλιν πρὸς τὸ ἐκεῖ. Οὕτω κρείττοσι¹⁰ λόγοις ἢ κρείττον οικονομία, τὸ μὴ διαφέρειν ἕμα καὶ διαφέρειν, πρὸς τὸν ἕνα φέρεται τρόπον· ἕνα καὶ τὸ ἄτρεπτον δεῖξῃ, καὶ γνωρίσῃ τὸ πρόσωπον, ἐτι δὲ τῆς ὀλης θεότητος τὸ περὶ τὰ πρόσωπα πλοῦσιον, εἰς ἐν αὐτῇ στενωθὲν ἀναπληρώσῃ πανσόφως τῇ συνθέσει τῶν φύσεων.

convenit, tum secundum id quo discrepat, adeo ut

¹ Psal. LXXI, 18; Psal. LXXVI, 14.

Variae lectiones.

¹¹ Laur. ἀπαρχῆς. ¹² Laur. ἀσυγγήτως. ¹³ Laur. τὸ ἀντιστρέφον. ¹⁴ Laur. τὰ. ¹⁵ Laur. ταῖς. ¹⁶ Laur. ὅπ' αὐταῖς. ¹⁷ Laur. ὄντανακλώμενος. ¹⁸ Laur. ἀβαστ καί. ¹⁹ Laur. κρείττωσι.

naturarum compositionem summa sapientia illud suppleat, quod ratione personarum in tota Deitate latius protenditur, in ipsa vero in unum coarctatur.

ΙΓ'. Ἀλλὰ τί μοι τούτων νοῦ; Τοῖς τοίνυν τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν τεκοῦσαν ἐπόμενα. Καθὸ μὲν ἐκαίνοσ ἀνθρώποσ ὑστερον, καὶ μήτηρ ἠνεγκοῦσα· καθὸ δὲ καὶ Θεόσ, οὐδὲν ἤττον καὶ παρθένοσ, οὐχ ἤττον καὶ μετὰ γέννησιν κάκεινη⁶¹. Τὸ μὲν, τῆσ πληρώσασωσ· τὸ δὲ, τῆσ κενώσασωσ· καὶ τὸ μὲν, ὡσ μόνου⁶² Θεοῦ, θελοσ ἄλοσ· τὸ δὲ, ὡσ καὶ ἀνθρώπου⁶³, ἀνθρώπινον. Τοῦτου εἰ συμφωνότερον, ἢ Θεῶσ προκρωδέστερον, ἢ μητρὶ χαριέστερον; Quid hoc magis consentaneum, vel quid magis Deo conveniens, aut matri jucundius esse possit?

ΙΔ'. Πλὴν ὁ μὲν τοῦτο δεύτερον, τὴν ὑπὲρ ἡμᾶσ τε καὶ καθ' ἡμᾶσ γέννησιν ταύτην, γεννηθεὶσ ἀπὸ Μητρός ἀξίασ, ἦν⁶⁴ ὑποτασσόμενοσ τοῖσ γονεῦσιν, κατὰ τὸ λόγιον, δηλοσ ὅτι γονεῦσιν τῇ μὲν κατὰ φύσιν καὶ ὑπὲρ φύσιν, τῶ δὲ κατὰ τινὰ σχέσιν, Β εἴτ' οὖν θέσιν, εἰ βούλει, καὶ πρὸσ φύσιν οὐδέν. Ὡσ⁶⁵ γὰρ ἀνὴρ, ὁ μνηστήρ καὶ τοῦ τεχθέντοσ πατήρ. Γονεῖσ τοίνυν ὁμῶσ, εἰ καὶ μὴ⁶⁶ ὁμοίωσ ἀμφοτέροσ ὑφ' ὧν καὶ λαμβάνει τὸ σωτήριον ὄνομα τὸ χρηματισθὲν αὐτοῖσ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου καὶ πρὸ συλλήψεωσ.

Καὶ ὡσ πρωτότοκον⁶⁷ ἔγιον Κυρίῳ προσάγεται. Βαβαὶ⁶⁸ καρποφορίας ὑπερφυοῦσ! Θεόσ Θεῶσ δῶρον καὶ υἱόσ πατρὶ δίδοται, μεγαλοπρεπέστατον δῶρον ἀπάντων καὶ γνησιώτατον. Ὑφ' ὧν ὁ πάντα πληρῶν, καὶ εἰσ Αἴγυπτον φυγαδεύεται, καὶ ἐξ⁶⁹ Αἰγύπτου κληθεὶσ, ἀνακομιζεται πάλιν· καὶ μετ' ὀλίγον ζητεῖται προσεδρεύων τῶ Ιερῶσ· πρὸσ οὐδ εἰσ καιρὸν καὶ παρῆρσιάζεται, ἐν τοῖσ τοῦ ὄντωσ δεῖν λέγων εἶναι τὸ πλέον, οὐχ ἐν τοῖσ τοῦ δοκοῦντοσ⁷⁰ πατρός. Ἥ καὶ χαρίζεται τὴν παρὰ τῶ γάμωσ θαυματουργίαν, λόγω μόνω τὸ ὕδωρ εἰσ οἶνον ἐκδιασάμενοσ. Ἐκ τε τῆσ ἀχρισ ἐντελοῦσ ἡλικίασ περὶ τοῖσ πατέρασ ὑποταγῆσ, καὶ τοῦ τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ἐκαίνοισ προσαναθεῖναι⁷¹, νομοθετῶ ἡμῖν ἀντικρὺσ τὴν εἰσ τοῖσ τεκόντασ τιμήν.

ΙΕ'. Ἀλλὰ Χριστόσ μὲν ἐντεῦθεν τῶν θαυμάτων ἀρξάμενοσ, περὶ τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν ἀπασχολεῖται, καὶ τὴν βασιλείαν κηρύσσει τῶν οὐρανῶν, καὶ ταῖσ εἰσ τοῦτο φερούσασ ἐνεργείασ καὶ πράξεσιν ἑαυτὸν ἐπιδίδωσιν, ἕωσ τὸ ἔργον τοῦ ἀληθινοῦ Πατρός ἐτελειώωσ· καὶ τῶ σταυρῶ δοξασθεῖσ, πρὸσ ἀξίαν κάκεινον ἑαυτῶ⁷² ἐνεδόξασεν· ὅτε πάλιν εὐρίσκει τὴν Μητέρα πληστον, καὶ τῇ μακρόθεν αὐτῇ

XIII. Verum horum nunc mihi satis; his autem, quæ sunt Filii Dei, qui et Filius est et Deus, connectuntur et ea quæ ad Genitricem pertinent. Et quidem quatenus ille dein factus est homo, ea quæ ipsum gestavit, etiam mater est; quatenus autem etiam est Deus, rursus illa nihilo minus et virgo est, et talis non minus etiam post partum perseverat. Alterum plenitudinis est (divinitatis), alterum exinanitionis; alterum, quippe solius Dei opus, totum divinum; alterum, utpote etiam hominis, humanum. Quid hoc magis consentaneum, vel quid magis Deo conveniens, aut matri jucundius esse possit?

XIV. Cæterum ille, qui in secunda hac forma a dignæ Matre nativitate ista præcellentiore juxta ac nostræ simili genitus est, secundum evangelicum oraculum, erat subditus parentibus, videlicet et illi, quæ secundum naturam ac simul supra naturam ipsum genuit, et illi qui, relatione quadam, scilicet, si ita vis, adoptione, nullatenus vero natura, eidem pater fuit. Sponsus enim etiam natû pater habebatur, utpote (Mariæ) vir. Ambo igitur pariter genitores, sed non eadem ambo ratione; a quibus et nomen accipit Salvatoris, quod vel ante concepium divinitus ab angelo revelatum ipsis fuerat.

Tum tanquam primogenitum sanctum Domino sistitur. Proh oblationem fructus, qui excedit naturam! Deus Deo, et Filius Patri donum datur, donum præ omnibus magnificentissimum, ac maxime congruum. Qui omnia implet, ab iisdem per fugam et in Ægyptum defertur, et ex Ægypto vocatus denuo reportatur, et paulo post cum in templo versaretur, requiritur; quibus in præsentia et illud libere respondet; in iis potius, inquisiens, quæ veri Patris mei sunt, oportet me esse, non in iis quæ patris sunt putatitii. Ad nuptias insuper in Genitricis gratiam miraculum largitur, sola verborum vi aquam in vinum convertens; et tum ejusmodi erga parentes ad perfectam usque ætatem subjectione, tum initio patranda signa in gratiam eorum anticipato, honorem parentibus deferendum nobis aperte præscribebat.

XV. Porro Christus cum miraculis suis initium inde fecisset, jam ad salutem mundi labores suos confert, et prædicat regnum cælorum, seque actis et operibus, quæ ad id conducirant, totum impendit, quousque veri Patris sui opus perfecit; et cruce gloriam adeptus, istam quoque pro dignitate sua ad eandem gloriam secum evexit; quando Matrem denuo prope astantem cernit, ejusque ani-

⁶¹ Luc. II, 51 ⁶² Luc. II, 49. ⁶³ Joan. XVII, 4

Varies lectiones.

⁶⁴ Vat. alio verborum ordine. ἤττον κάκεινη καὶ μετὰ γέννησιν. ⁶⁵ Vat. μόνωσ. ⁶⁶ Laur. ἀνθρώποσ. ⁶⁷ Codd. ἦν. ⁶⁸ Laur. in marg. eadem manu ὠρατοσ. ⁶⁹ Laur. ἀβαστ μή. ⁷⁰ Laur. πρωτότοκον. ⁷¹ Laur. in marg. rursus, ὠρατοσ. ⁷² Laur. ἐσ. ⁷³ Laur. δοκοῦντοσ. ⁷⁴ Laur. προσαναθῆναι. ⁷⁵ Laur. ἑαυτόσ.

nam gladio, de quo jamdiu pronuntiatum illi fuerat, videns acerbe dilaceratum, (ecquid enim aliud Matri seret in Unigeniti (inaudita passionē) solamen prebet, et providas curas impendit, et Virginem virginis discipulo comisit, dilectum pro se ipso dilectum tradens; et hoc pacto prospicit, ut et reliquum vite tempus ducat morere vacuum, et ejusmodi solitudinem lætiffus ferat.

Verumtamen Dei Filia (10) Natam suam utpote mortuum lamentatur, et imbutis unguentis, et prout potest, iusta fœcibus cum aliis mulieribus persolvit. Mox vero et pulchrum illud et magnum et dulce prae oculis habet spectaculum, Christum nempe, qui paulo ante sepulchro fuerat reconditus, (o potentissimam divinitatem!) ad tertiam diem rursus viventem, et dilectissimum agnoscit, et desideratum amplectitur, ac reverentiam inter hæc motum, æthereoque et gaudium, tum presentia lægenti eum stupore considerans, tum præterita in corde suo conferens, celusetur. Et cum interim mirabilem quamdam ad hæc omnia experiretur jucunditatem, paulo post etiam ad caelos in nubibus evectum eum videt, et colloquium audit angelorum, lætumque eorum nuntium, eum, qui abierat, rursus esse venturum.

XVI. Verum nihil utique hæc valebant ad leniendum desiderium Matris, quæ dolebat, et Filii (atque utinam quanti et qualis Filii, dicere possem, prout Deum decet ac Filio condignum est), quoad visibilem ejusdem aspectum, absentiam ferre non poterat. Quocirca ad ipsum venire discupit; et hoc etiam prompte ab eo consequitur, qui benevole, prout consueverat, id concedit. Hoc ipsum vero, quod dixi, satis evincit quæ paulo post subsequuta est immortalis illius translatio; quam hodie, festivitatem hanc agentes, quæ et dies sancta vocari promeruit, et hanc ipsam tanto honore prosequentes solemniter convenit celebramus.

XVII. Nam et cætera Dei Genitricis portenta sane eximia sunt, et in eximilis maxime eximia. Quænam hæc dico? Scilicet quæ ante partum, quæ in partu, quæ post partum mirabilia suspicimus: conceptum satus expertem, gestationem ab ærumna vacuum, partum corruptionis nesciunt, tremendum illum angeli aspectum, vocem illam divinam, præclaram, ac jucundam; plane admirandas Joannis exultationes, honorantis ex utero adhuc in utero gestatum; Elisabetæ conscientiam de dignitate illius qui honorabatur, tum ejusdem erga gestan-

A προμνηθείση ἡ βομφαία θειῶς τὴν καρδίαν σπασσομένην ἰδὼν (καὶ τί γὰρ ἡ μήτηρ ἐπὶ ἕνῳ πάθει Μονογενοῦς;) παραμυθίζεται καὶ προνοεῖ, καὶ παρθένον παρθένῳ μαθητῇ παρατίθεισιν, ἑαυτοῦ τὸν στεργόμενον εἰσποίησας τῇ στεργομένῃ· καὶ τοῦτον τὸν τρέπον, ὡς Παρῶς τε διέξει τὸν λοιπὸν βίον, καὶ [τὴν μόνησιν ἡ ταύτην ἀπενέγκω βῆον, οἰκονομήσας.

B Οὐ μὴν ἄλλα καὶ θρηνεῖ τὸν αὐτοῦς ὡς νεκρὸν ἢ θεόπαϊς⁷⁵, καὶ μυρίζει, καὶ τὸν ἐπιτάφιον νέμον, ὡς εἶχε, τὸν ταῖς ἄλλαις ἐκπεληροῖ γυναίξιν. Ἔτι παραυτίκα καὶ βλέπει τὸ καλὸν ἐκεῖνο καὶ μέγα καὶ γλυκὺ θέαμα· Χριστὸν τὸν ἔρτι σαφέστα (ὁ τῆς θεϊκῆς ἐξουσίας! ὁ τῆς δυνάμεως!), ζῶντα πάλιν εἰς τρίτην, καὶ γνωρίζει τὸν φιλτατόν, καὶ περιχέεται ἐν πάθος, αἰβοῖ τε, καὶ φόβῳ καὶ πόθῳ μεριζομένη καὶ τῇ χαρῇ περιγίνονται, ἐὰν παρθένα τε μετ' ἐκκλησίας ὁρῶσα πολλῆς, καὶ τὰ πρῶτον ἐκείνη συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ θαυμαστήν τινα πάσχουσα⁷⁶ πρὸς πάντα τὴν ἡβονῆν, μεταξὺ τε βραχὺ καὶ πρὸς οὐρανοὺς ἐν νεφέλαις ἐπαρθένα ὄψθ, καὶ τῆς ἀγγελικῆς ὁμιλίας⁷⁷ καὶ παρηγορίας⁷⁸ ἀκούει, εὐαγγελιζομένης καὶ πάλιν τοῦ ἀπὸντος τὴν ἑλευσιν.

C ΓΓ'. Ἀλλ' οὐδὲν ἔρα ταῦτα μητρικῶ πόθῳ κέρνοντι, καὶ παιδὸς ἐκδημίαν, ὅσον πρὸς τὸ φαινόμενον (ἀλλὰ παιδὸς πῶς ἂν εἰποιμι θεοπρεπῶς καὶ ἀξίως παιδὸς ἡλίκου καὶ τένοος), φέροντι οὐκ ἔχοντι. Διὰ τοῦτο ζητεῖ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐφιξίν⁷⁹ καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνει καὶ τοῦτο προθύμως, διδόντος⁸⁰ φιλοφρόνως, ὡς εἰωθεν. Ἀπόδειξις αὐτάρκης τοῦ λόγου ἡ μετ' ὀλίγον ἐνευθεν τῆς ἀθανάτου μετάθεσις· ἦν πανηγυριζομένη⁸¹ σήμερον κλητὴν ἀγίαν ἡμέραν, τὴν ἡμέραν ἀγοντες ταύτην, καὶ μετὰ τοσαύτης⁸² αὐτὴν ὑποδεχόμενοι τῆς τιμῆς.

D ΙΖ'. Καλὰ μὲν γὰρ ἦδη καὶ ἄλλα, καὶ καλῶν κάλλιστα, τὰ τῆς Θεομήτορος θαύματα. Τίνα ταῦτά φημι; Τὰ πρὸ τοῦ⁸³ τόκου παράδοξα, τὰ ἐν τόκῳ, τὰ⁸⁴ μετὰ τόκου· τὴν ἀσπορον στήλησιν, τὴν ἄλυπον κύησιν, τὴν ἀφθορον γέννησιν, τὴν ἕψιν⁸⁵ ἐκείνην τοῦ ἀγγέλου τὴν φοβερὰν, τὴν φωνὴν ἐκείνην τὴν θεῖαν, καὶ λαμπρὰν, καὶ χαρμόσυνον⁸⁶ τὰ Ἰωάννου τοῦ πάνυ θαυμαστά σκιρτήματα⁸⁷, τιμῶντος; ἐγγάστρια τὸν ἐπὶ κατὰ γαστέρα· τὴν Ἐλισάβετ ἐπιγνωσιν τῆς τοῦ τιμηθέντος ἀξίας, καὶ τὴν ἀξίαν περὶ τὴν κούσιν εὐλόθειαν, καὶ

⁷⁵ Luc. II, 35.

Variae lectiones.

⁷⁵ Laur. προμνηθείσασιν. ⁷⁶ Laur. μόνησιν. ⁷⁷ Vat. αἰῶν νεκρῶν ὡς νεκρῶν. ⁷⁸ Uterq. cod. πάσχουσα. ⁷⁹ Laur. ὁμιλίας. ⁸⁰ Laur. παρηγορίας. ⁸¹ Laur. ἀφξίν. ⁸² Laur. διδόντως. ⁸³ Laur. πανηγυριζομένη. ⁸⁴ Laur. τοσαύτης. ⁸⁵ Vat. ἀβαστ. τοῦ. ⁸⁶ Laur. ἀβαστ. τὰ. ⁸⁷ Laur. ἕψιν. ⁸⁸ Laur. τὴν λαμπρὰν, καὶ θεῖαν χαρμόσυνον. ⁸⁹ Vat. θαυμαστὴν σκιρτήματα.

Notæ.

(10) Ecce tibi singulare illud vespere encomium, ut anonomastice Dei Filia appelletur.

ἀνθρώπων²⁰· τοὺς ἀγγέλους μετὰ βραχὺ, τοὺς Α
ποιμένας, τοὺς μάγους, τοὺς ἑκαρ, τοὺς ἑναρ, τοὺς
ἐν ἐκστάσει χρηματισμοῦς· τὴν Συμεὼν προφητεία, τὴν
Ἄννης ἀνομολόγησιν· πρὸς δὲ τούτοις ἡ καὶ
πρὸ τούτων, τὰ ταύτης αὐτῆς ὡσπερ Ἰβια, ὡς εὐχῆς
δῶρον ἀνωθεν τοῖς ἱεροῖς ἐδόθη πατράσιν· ὡς μητρικὴν
παρδόξως ἀγονίαν διέλυσε· ἔδει γάρ, ἔδει προδρα-
μαῖν θαῦμα θαύματος, καὶ καρπὸν νεκρῶς μητέρας,
παρθενίας τόκον πιστώσασθαι· ὡς εὐθύς δοτὸν
δῶρον ἀντεδόθη πάλιν τῷ δεδωκότι²¹· ὡς χερσὶν
ἱερῶν τῷ ἱερῷ προσαχθεῖσα²² τὴν ὑπὲρ πᾶσαν πί-
στιν²³ ἀνήχθη παρὰ τοῖς ἀγίοις ἀδύτοις ἀναγωγῆν,
τὸν ἀπ' οὐρανοῦ ξένον ἄρτον, τὴν ἀγγέλων τροφὴν
ἐκεῖ δεχομένη· τᾶλλα, οἷς καλῶς αὐτὴ πόρρωθεν
ἀγνιζομένη Θεῷ πρὸς ὑποδοχὴν ἠύτραπιζετο τῆς
θείας ἀγασθόντης, ὧν οὐδὲν ἀπεικὸς ἐπὶ μυστηρίῳ
τοσοῦτον, κἄν πολὺν²⁴ ἔστιν ἂ τὸν παράλογον ἐν τῷ
ὑπεράλλοις φέρει.

Item (Virginem) reverentiam condignam, ac præ-
conium; angelos paulo post, pastores, magos, et
divina modo per vigiliam, modo per somnum,
modo per extasim oracula; Simeonis vaticinium,
Annæ confessionem; ad hæc autem, seu etiam
ante ista, ea quoque, quæ ejusdem hujus (Virgi-
nis) propria quodammodo existerunt, videlicet
quod precibus sanctorum parentum veluti donum
divinitus concessa fuerit: quod maternam sterili-
tatem mirabili ratione dissolverit; oportebat enim,
plane oportebat, ut miraculo præcurreret miracu-
lum, et ut virginittatis partui fidem faceret effecti
steri fructus; quod concessum donum statim ei,
qui dederat, redditum restes fuerit; quod sacer-
dotum manibus templo oblata, in sacris penetrali-
bus, eo vitæ instituto, quod omnem idem excedit,
novum e cælo panem, cibum ibi angelicum acci-
piens, educata fuerit; tum alia, quibus eam Deus
dum in antecessum sibi pulchre purificans, ad suscipiendam in se divinam ipsam sanctitatem para-
bat, et quorum nihil in tanto mysterio non congruum reperitur, etsi sint quæ supra communem
ordinem eminentia communem rationem longe prætergrediuntur.

Πόσαι μοι καθ' ἕναστον τούτων πανηγύριαι καὶ
τελεταί, ὧν κεφάλαιον ἐν ὑπερφύεῖς τε καὶ μέγιστον,
Θεοῦ ἐνανθρώπησις ἐπὶ τῷ τὸν ἄνθρωπον θεωθῆναι.
Καὶ τούτων ἐκάστην μετὰ τοῦ ἰδίου καιροῦ τε καὶ
μυστηρίου δεχόμεθα καὶ προπέμπομεν, ὡσπερ ὥρας
ἄλλας εὐτάκτους ὑπαπιούσας ἀλλήλαις ἐν κόσμῳ, καὶ
ἐπιούσας, καὶ τὴν ἑαυτῶν ἡμῖν χάριν ἐκ διαδοχῆς
φιλοτιμουμένας.

III. Τὰ δὲ νῦν ἡ σφραγὶς ἐκείνων πασῶν, καὶ
βεβαία συμπλήρωσις· ἡ ἐσχάτη καὶ πρώτη καὶ
μεγίστη τῶν ἑορτῶν· χρόνῳ μὲν ἐσχάτη καὶ τάξει·
τᾶλλα δὲ δυνάμει καὶ ἀξιώματι.

Πάλλεται μοι τὸ πνεῦμα πρὸς τὰ πρὸντα, καὶ
ἡ καρδία σκιρτᾷ· καὶ περισκοπεῖ τινὰς λόγους λο-
γισμοῖς· ὀψηλοῦς²⁵ καὶ ἀξίους τῆς μεγαλοπρεπειας
τοῦ θαύματος. Ἀπαίρει, πρὸς οὐρανοὺς ὁ ἐμφύχως
θρόνος τοῦ Θεοῦ μετατίθεται· ὀφούται τῆς δόξης ἡ
κιβωτός· ἡ πηγὴ τοῦ φωτὸς μεταχωρεῖ πρὸς τὸ
φῶς· ὁ τῆς ζωῆς θησαυρὸς μεταβαίνει πρὸς τὴν
ζωήν. Καὶ τὰ συντρέχοντα θαύματα παρὰ τὴν ἐκδη-
μίαν, ἤλλα.

ΙΘ'. Χριστὸς αὐτὸς ἀνωθεν ἐνταῦθα²⁶ προσυπαντιᾶ,
τὰς αὐτῶν καὶ φίλας καὶ δούλας²⁷ δυνάμεις συνεπα-
γόμενος ἐν κύκλῳ δορυφορούσας· καὶ τὴν ἀγκαλι-
σαμένην²⁸ πολλάκις, φιλόστοργος εὐ μάλα καὶ γνη-
σίως ἀνταγαλλίζεται· καὶ γίνεται πλοκή θαυμαστή
καὶ συμφωνία τοῦ πραγμάτου. Ὁ Δεσπότης ἀγαι

Quot mihi ad horum unumquodque festivitates,
ac sacra solemnia, quorum una est radix augu-
stissima juxta ac nobilissima, divina scilicet hu-
manæ naturæ assumptio, ut ad divinam naturam
homo proveheretur! Et horum quidem singula
secundum proprium et tempus et mysterium exci-
pimus ac præmittimus, non secus ac annuas
mundi tempestates, quæ pulchro ordine altera
alteri locum præbent, et succedunt, et sua ipsarum
beneficia per vices nobis largiuntur.

XVIII. Quæ autem in præsens agitur solemnitas,
illarum omnium obsegnatio est ac stabilia consum-
matio; festivitatum postrema est, et prima simul,
et maxima: tempore scilicet et ordine postrema;
prima vero et summa, si dignitatem ac virtutem
spectes

Vehemens mihi spiritum ad præsentia commotio
ciet, et cor exsultat, atque conceptus sensu subli-
mos ac portentæ magnificentia dignos circumspi-
ciens requirit. Abit, ad cælos transfertur animatus
Dei thronus; attollitur arca gloriæ; fons lucis (11)
ad lucem transmigrat; thesaurus vitæ transit ad
vitam. Miracula porro, quæ discessum illius com-
mitantur, quanta ea sunt!

XIX. Christus ipse e cælo, sibi et amicos et
famulantes secum adducens Virtutes, quæ circum-
circa satellitium agunt, huc usque in occursum
advenit; et eam quæ toties ipsum ulnis complexa
gestaverat, summo et utique sincero Filii affectu
vicissim amplectens sustinet; ac mira quædam sit

Varis lectiones.

²⁰ Ita codd., sed forte ἀνθρώπων legendum. ²¹ Laur. δεδωκότι. ²² Uterq. cod. προσαχθεῖσαν. ²³ Laur. τίστην. ²⁴ Ita codd. Num legendum, πολλά ἔστιν ἂ τὸ παράλογον. . . ²⁵ Laur. ὀψηλοῦς. ²⁶ Laur. ἐν-
ταῦτα. ²⁷ Laur. ἀβεί καὶ δούλας. ²⁸ Laur. ἀγκαλισαμένην.

Notæ.

(11) Vide an sibi constet fontem lucis aliquando in tenebris, peccati scilicet, fuisse.

compositio atque rei paritas (12). Dominus deducit Dominam, Regiam Rex, Sponsus Sponsam, Filius Matrem, Virginem qui purus, Sanctus Sanctam, cunctis præcelsior præcelsiorem omnibus; et cælum animam semetipso ampliore suscipit; et angeli comitantur gloriosiore angelis; et simul accurrunt homines, et apostoli, alii aliis ex mundi plagis, eodem tempore jam in unum convenientes, imo, ut magis proprie dicam, ex aere, nescio unde, in terram pluentes, appropiant.

O novam pluviam! O viatores volantes! O pedites æthereos! Qui sunt isti, qui, ut nubes, volant, pulchre nobiscum Isaias scitatur? Quæ causa tam admirandi novique eventus? Unde nobis e nubibus homines? Quomodo e cælis tantus terrestris exercitus? Non ergo unus duntaxat Elias hic per æthera graditur; non solus Habacum sublimis supra nubem attollitur; neque solus Paulus e terra ad tertium cælum rapitur; sed a cælo in terram hic simul cum multis aliis se sistit; quippe nobiliori huic mysterio et amplior ministrorum cælus opus erat.

XX. Illa itaque Domini ac Filii sui manibus semetipsam suaviter cum credidisset, in vestitu, juxta vetus congeneris de ipsa oraculum, *deaurato circumdata varietate*¹, ad regium thronum adducitur, et Regina a dextris Regis astans, ejusdemque cum eo æternæ beatitatis particeps, debitis sibi et regno et gloria potitur

Hi vero quæ sunt funeris, haud oblivioni tradunt, et ad corpus illud immaculatum ac Dei hospitio nobile curas suas convertunt. Proh dirum probrum! Quomodo enim non dignum id fuerit, quod lamentemur? Proh injuriam non ferendam, quod mors primitias vitæ possederit, atque illam sepulcrum tenuerit, quæ partu suo vivifico sepulcra evacuavit!

At nemo hæc vereatur; neque de ejusmodi agatur discrimine. Novis enim nova congruunt (13), atque iis quæ jurgi quodam portento constant (14),

¹ Isa. LX, 8. ² IV Reg. II, 11. ³ Dan. XIV, 35. ⁴ Psal. XLIV, 10.

Variæ lectiones.

⁵⁷ Vat. abest. ⁵⁸ Laur. in margine: περί της μεταωροπορίας τῶν ἀποστόλων. *De apostolorum per æthera adventu.* ⁵⁹ Laur. ἀέριον. ⁶⁰ Laur. Ἀδαχοῦμ. ⁶¹ πιστεύουσαι. ⁶² Laur. βασιλικῆ. ⁶³ Laur. ἀεστῆ. ⁶⁴ Codd. ad oram: περί της τοῦ σώματος μεταθέσεως. *De corporis depositione.* ⁶⁵ Laur. ζημίας. ⁶⁶ Laur. εἶχε.

Notæ.

(12) Plane mirum est, quam sæpe ac studiose Patres inculcent Delparæ cum Deo similitudinem, ac paritatem, adeo ut Virgini per gratiam quantum creatura capax esse potest, collata suspicere debeamus ea quæ divinitatis sunt propria, ejusque perfectiones ad perfectionem divinam, quoad creaturæ licet, accedant. Advertas porro velim, hanc comparisonem ad puritatem ac sanctitatem extendi; quod quidem per se satis est ad repellendam quamlibet suspicionem cujusvis peccati, quod ipsam aliquando contaminaverit.

(13) Optandum sane fuerat, ut hanc sententiam præ oculis illi haberent, qui ex communi stirpis humanæ conditione sese permoveri aiebant ad dubitandum, an ex ruina ab Adam propagata excipiendæ Virgini locus esse posset. Meminisse tunc juvabat, novis non communes, sed novas leges congruere.

(14) Si *juge portentum* suspicere in beatissima Virgine debemus, frustra ergo et conceptum ejus ad communes leges exigimus.

την Δέσποιναν· ὁ Βασιλεὺς τὴν Βασιλισσαν· ὁ Νυμφίος τὴν Νύμφην· ὁ Υἱὸς τὴν Μητέρα· τὴν Παρθένον ὁ καθαρὸς· τὴν Ἁγίαν ὁ Ἅγιος· ὁ πάντων ἐπέκεινα τὴν πάντων ὑψηλοτέραν· καὶ δέχεται ψυχὴν⁵⁷ ὁ οὐρανὸς αὐτοῦ πλατυτέραν· καὶ προπέμπουσιν ἄγγελοι τὴν ἀγγέλων ἐνδοξοτέραν· καὶ συντρέχουσιν ἄνθρωποι, καὶ ποιοῦσιν ἀπόστολοι⁵⁸ ἄλλοι ἄλλοθεν ἄρτι συνεκφανέντες ἄδρόν, καὶ, ἴν' οἰκαιότερον εἴπω τι, ἐξ ἀέρος, οὐκ οἶδ' ὅθεν, ἐπιδραχέντες τῇ γῆ.

Ἡ καινὴ ἐπομβρία! Ἡ πτηνῶν ὀδοπόρων! Ἡ πεζῶν ἀέριον⁵⁹! Τίνες οἶδε, ὡς νεφέλαι, πέπτωται, καλῶς Ἡσαίας μεθ' ἡμῶν ἀπορῆ. Τίς ὁ λόγος τῆς οὕτω παραδόξου καινοτομίας; Πόθεν ἐκ νεφῶν ἡμῖν ἄνθρωποι; Πῶς ἐπίγειον στρατεύμα τοσοῦτον ἐξ οὐρανοῦ; Οὐ γὰρ εἰς ὕδα μόνον Ἡλίας αἰθεροδρόμος· οὐχ εἰς Ἀδαχοῦμ⁶⁰ ἐπὶ νεφέλης μεταρσίος· οἷός τε Παῦλος μόνος ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν τρίτον· ἄλλ' οὐρανὸθεν εἰς γῆν μετὰ πολλῶν ἄλλων πάρεστι· μυστηρίῳ γὰρ μείζονι καὶ πλειόνων ἔδει τῶν λειτουργῶν.

Κ'. Ἡ μὲν οὖν χερσὶ δεσποτικαῖς καὶ γηγηταῖς αὐτὴν ἠδέως πιστεύουσα⁶¹ τῷ βασιλικῷ⁶² προάγεται θρόνῳ ἐν ἱματισμῷ διαχρῶσθ περιδεδημένη πεποικιλμένη, κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῇ παλαιᾷ συγγενικῆν προφητείαν, καὶ τὴν αὐτῆς βασιλείαν τε καὶ δόξαν παραλαμβάνει ἐκ δεξιῶν ἢ⁶³ Βασιλίσσα παραστῆσα τοῦ Βασιλέως ἐπὶ κοινωσίᾳ τῆς ἰσῆς αἰδίου μακαριότητος.

Οἱ δὲ ταφῆς μνημονεύουσι, καὶ περὶ τὸ ἀχραντὸν σῶμα καὶ θεοδόχον φιλοπονοῦσι⁶⁴. Φεῦ δεινῆς ὕβρεως! Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἄξιον τὸ πρᾶγμα σχετλιασμοῦ; φεῦ ζημίας⁶⁵· οὐ φορητῆς! εἰ θάνατος εἶχε⁶⁶ τὴν ἀπαρχὴν τῆς ζωῆς, καὶ τάφος κατέσχε τὴν τοῦς τάφους κενώσαν τῷ τόκῳ τῷ ζωηφόρῳ.

Ἄλλ' εὐλαβεῖσθε μηδεὶς, μηδ' ἀγωνιάτω τὸν κίνδυνον. Ἐπὶ καινοῖς γὰρ καινὰ, καὶ τοῖς ἀεὶ παραδόξοις ἐκισυμβαίνει παράδοξα. Οὐ γὰρ ἤνεγκεν

ἡ γῆ τὸ εὐράνιον, οὐδ' ἡ γῆ βορρᾶ τὸ ἀκήρατον. Ἐν- A
θεν⁹ τοι κάκεινο ταχὺ τὴν αὐτὴν ἀπαίρει¹⁰ κατόπι,
καὶ ψυχὴν ὄλω; ἄμωμον, ὄλωσ ἀφθαρτον σῶμα μετα-
δίωκει ὑπὸ δουροφόρων τοιοῦτων μετὰ τῆς ἰσῆς τι-
μῆς πρὸς τὴν αὐτὴν ἐκείνη¹¹ καταπαύσειν καὶ λῆξιν
φερόμενον. Τέως δ' οὖν ὡς νεκρὸν νόμῳ φύσεως,
πρὸς τάφον ἀπάγεται, ἀποστολικαῖς τε χερσὶν καὶ¹²
ἱερατικαῖς ἀνυψούμενον, καὶ γλώσσαις; καὶ στόμασιν
ὁσίοις κατευρημούμενον.

ΚΑ'. Πόθεν οὖν ἐνταῦθα σὺ¹³, βέβηλε¹⁴, μεταξύ
τῶν ἁγίων, ἵνα καὶ πρὸς σὲ κατὰ πάρεργον ἐπι-
στραφῶ τι βραχὺ; Πῶς ἐπὶ τοσούτον ἐξέστης τῶν
σαυτοῦ λογισμῶν, ὡς ἀνάγνοις μὲν ὁμμασιν, ἀνά- B
γνοις δὲ καὶ χερσὶ τῶν ἀψαύστων τούτων κατατολ-
μῆσαι, καὶ πειραθῆναι τὸ φρικωδέστατον, εἰς τὰ
ἀνύθριστα ἐξουθρίσαι; Οὐ γὰρ ἔχεις ἀκούειν, κἄν
οὐδὲν ἕτερον, ἐν τοῖς προγόνοις τοῖς σοῖς οἷα πέπον-
θεν Ὅζα¹⁵ διὰ τὴν προπέθειαν; Καὶ τί τύπος
ἐκείνος¹⁶ τῶν ὁρωμένων; Καὶ κεινωτὸς χειρῶν ἔργον
τὸ ἐκεῖ κομιζόμενον, καὶ σαφῶς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν
ἁγίων ἢ πρόψυσις. Θάνατος μένειτο τῆς ὑπουρ- C
γίας¹⁷ ἐπιχειρεῖ. Καθαροῦ γὰρ θεῶν προσάπτεσθαι,
μηδ' ἐπιτιμῆ τὸν μὴ καθαρὸν· ἐτι τὸ καλὸν οὐ κα-
λόν, εἰ μὴ καλῶς, φασὶ, γίνονται. Αὐτὴ δὲ σοι νῦν, ἡ
τῶν πραγμάτων ἀλήθεια.
num, nisi (ut iniqui) fiat bene, in bonum non
veritas per ea obumbrata.

ΚΒ'. Τὸ γὰρ προπεμπόμενον τοῦτο, ἡ ἀκατά- C
λυτος αὐτὴ σκηνὴ καὶ ἀχειροποίητος, οὐ λιθίνας¹⁸
πλάκας ἐντός, οὐδὲ βάβδον φέρει θαυματουργόν·
ἀλλ'¹⁹ ὁ πολλῶ μείζον, αὐτοῦ τοῦ καὶ δόντος ἐκείνα
καὶ θαυμασιώσαντος· τέμενός ἐστιν ἄγιον· ὃν οὐδ'
ἔρος δύναται στέγειν καταβάνα τι μικρὸν ἐπ' αὐτὸ,
ἀλλ' ἀπομένου μόνον καπνίζεται. Οὐ σαλπύγων

merito alia portenta accedunt. Non enim tulit
penes se tellus, quod erat caeleste; neque corruptio,
quod immaculatum erat, invasit (15). Et hoc igitur
a tergo cito eam sequitur, et animæ prorsus im-
maculatæ corpus prorsus incorruptum vestigiis
hæret, et pari cum honore a præclaris illis satellitibus
ad eandem cum illa quietem sortemque
beatam evehitur. Tantisper nihilominus, quippe
naturæ lege morti traditum, apostolorum simul ac
sacerdotum manibus elatum, linguisque ac vocibus
sacris collaudatum ad sepulcrum defertur.

XXI. Qui tu igitur (ut ad te quoque hic obiter
sermonem brevi convertam), o impure (16), inter
sanctos? Qui usque adeo e tua ipse mente exci-
disti, ut impuris oculis impurisque manibus ad-
versus hæc plane non tangenda quid auderes, et
horrendum illud acelus conareris, atque ea quæ
probro sunt vacuæ contumelia afficeres? Nonne
enim, sin aliud quidpiam, audire saltem potuisti,
quid propter temeritatem in avis tuis factum sit
Quæ? Ecquid enim typus ille præ his quæ nunc
oculis nostris obversantur? Quæ tunc scilicet
vehabatur arca, manufactum erat opus, et tactus
ejus prorsus in salutem sanctorum vertebatur.
Exhibiti tamen ministerii stipendium mors fuit.
A puro enim tangi oportuit, nec in honorem ce-
debat, ut tangeret impurus: quadoquidem ho-

XXII. Quod enim nunc deducitur, tabernaculum
hoc indissolubile et non manufactum, non lapideas
intus habet tabulas, neque virgam continet prodig-
iorum sæcundam; sed, quod multo nobilius est,
templum sanctum est illius, qui et ea dedit, et por-
tentia operatus est; quem neque mons ferre valet,
si in eum ad brevem horam descendat, sed illo vel

Varie lectiones.

⁷ Vat. γῆ. ⁸ Laur. ὁ γῆβορᾶ. ⁹ Laur. ἐνθέν τι. ¹⁰ Laur. ἐπαίρει. ¹¹ Laur. πρὸς τὴν αὐτὴν ἐκείνην.
Vat. πρὸς τὴν ἐκείνην. ¹² Laur. ἀβηστ καὶ. ¹³ Vat. ad marginem: περὶ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ Ἑβραίου· *De
insidiis cuiusdam Hebræi*: Laur. vero paulo infra itemque ad marginem περὶ τῆς τόλμης τοῦ Ἑβραίου· *De
Hebræi cuiusdam audacia*. ¹⁴ Laur. βέβηλε. ¹⁵ Laur. ὁ ζᾶν. ¹⁶ Vat. ἐκείνα. ¹⁷ Laur. ὑπουργίας.
¹⁸ Laur. λιθίνας. ¹⁹ Laur. ἀλλὰ, et omittit sequens δ.

Notæ.

(15) Manifeste hic se prodit veterum sententia D
de immunitate Virginis beatissimæ a communi ge-
neris humani lapsu: eoque opportunior est mo-
dus, quo ea doctrina proponitur, quod, cum ex ea
ratio petatur, cur ejusdem Virginis corpus corru-
ptionem passum non fuerit, non quidem dispu-
tando contenditur, sed veluti explorata præsumitur.
Atque hanc primo quidem trahit Joannes, dum
inquit non potuisse quidem apud se id retinere,
quod caeleste erat, quod nempe expers erat illius
vitii propter quod in terram reverti indictum fuit
homini (neque enim negat alioquin Joannes, Vir-
ginem e terra fuisse), quodque propterea caelesti-
bus potius spiritibus comparandum est: deinde
vero multo disertius, dum ait, propterea corru-
ptionem virgineum corpus invadere non potuisse,
quod labem istud nesciret. Aperte enim liquet,
hoc neque de virginali integritate, neque de ulla

amundatione, quæ communis aliis sit, accipi
posse. Eodem spectat, quod paulo post immacula-
tam animam cum incorrupto corpore Joannes
comparat. Cum enim integritas corporis absolu-
tissima fuerit ac perpetua, postulat comparatio, ut
id ipsum de animæ integritate intelligatur.

(16) Per apostrophen hic auctor alloquitur Ju-
dæum quemdam, qui lectulum, quo Virginis Deiparæ
corpus ab apostolis ad sepulcrum ferebatur,
voluisse impetu facto in terram dejicere, gravique
pœna tunc ipsum multatus, in pristinum sanitatem
statim restitutus ejusdem Virginis virtute diceba-
tur. Hæc fusius enarrata cernere est etiam in
sermone, quem subjicimus, Isidori Thessalonicensis.
Quod autem auctor ex abrupto verba ad Ju-
dæum illum sic convertat, indicio id est, pervul-
gata ac notissima inter fideles ea fuisse, quæ de
hac re narrabantur.

duntaxat tangente fumigat^u; cujus tubarum voces A
terribile quid atque ingens resonantes, lampades
flammeo igne ardentis, et discurrentia fulgura et
turbo horrendus, sagittæque et saxa, et terrificæ
ejusmodi alia plura, procul et eos repellunt, qui
jam sunt emundati. Quonam ergo pacto tu, o im-
pure, inducere animum potuisti, ut insolentem
manum injiceres, et magnum hoc sperasti facinus,
inconcussum nempe regis gloriæ thronum contu-
meliose concutere ac dejicere? Quibusnam polles
viribus, vel quamnam odii ac recordiæ causam
affers, quandoquidem vel Deo indicere bellum non
dubitasti?

XXIII. Enimvero et cadaver forte, et lectulus et
funerea symbola te deceperunt, ut de hoc immor-
talitatis thesauro non aliter, ac de cadavere cujus-
piam alterius e vulgo et ex tui æqualibus, exi-
stimares, et exinde insana ista atque effrenis
audacia?

At vero demortui quidem corpus est; sed quod
non solum morte et tumulo, verum etiam manibus
tam audacter irruentibus detineri nequeat; hisco
tamen etiam magis tremendum sit, et invincibile,
quandoquidem pœnam quoquæ temerarii ausus
profecto irrogat, prout ipse per ea, quæ merito
expertus es, luculenter testaris

Lectulus est quidem; verumtamen fac animam
advertas. Mox enim apparebit utique et tibi (sal-
tem mihi jam apparuit) longe nobilitiori, quam arca
tua, cultu insignis tum vestis (ejus), tum zona,
loco prorsus sacratori ceu thesaurus reconditæ,
et religiosa veneratione honoratæ. Et concedo
equidem, abs te forte hæc interim etiam derideri,
quippe qui id solum consideras, quod incurrit in
oculos, nec quidpiam vales, non secus ac ubique
lex tua, intimius perspicere. At si necdum vales, o
egregie, nunc quoque nobiscum cernere, haud
diuturnum intercurrent tempus, cum et hanc zonam
videbis et vestem in Sancta sanctorum religiose
deserri, et a cunctis sacro cultu honorari. Et sane
qui non primum præ omnibus prorsus visibilibus
locum ea obtinerent, quæ et tempus est reveritum, et

XXIV. Jam itaque censeo, haud diutius te quo-
que adhuc cunctaturum; sed potius in id, quod
æquum est, cito prorsus censensurum, postquam
egregia illa eruditus es disciplina, quo statim im-
petitum inopinato te video, ut scilicet postquam ex
iis quæ passus es, qua polleant virtute, didicisti,
et ipse obsequentius adversus ea te haberes, et
apud alios multos præco existeres mirabilium,
quæ propter ipsa evenerunt.

^u Psal. ciii, 32.

Varis lectiones.

^u Val. ἡχοῦσαι μέγα, καὶ. . . ¹¹ Laur. λαμπράδας. ¹² Laur. δείγματα. ¹³ Laur. ἡλπησας. ¹⁴ Laur. μείσσας. ¹⁵ Val. abest καὶ. ¹⁶ Laur. μόνω. ¹⁷ Laur. θρασυαίως. ¹⁸ Laur. ταύτας. ¹⁹ In utroq. codice ad marginem: περὶ τῆς τιμῆς κλήνης (Laurent. κλήνης) καὶ ἐσθῆτος καὶ ζώνης. De venerando l. civito, et teste, et zona. ²⁰ Val. ἕ; περ. ²¹ Laur. ἀξιούμεθα. ²² Laur. abest τῶν. ²³ Laur. μάλλα. ²⁴ Laur. συμφρονῆται. ²⁵ Codd. παιδεία. ²⁶ Laur. διατεθείς. ²⁷ Laur. φωνῆς.

φωνῆς φοβερὸν ἡχοῦσαι¹⁰ καὶ μέγα, λαμπράδας¹¹
καίμεναι πυρὶ φλογερῶ, ἀστραπαί τε διάττουσαι¹²
καὶ γνόφος φρικώδης, καὶ βολίδης, καὶ λίθοι, καὶ
τοιαῦτα δείματα¹³ πλείστα, μακρὰν καὶ τοὺς ἤδη
καθηγνισμένους ἀπάγουσι. Πῶς οὖν, ἀναγνε, σὺ
τοῖς ἀπροσῆτοις; ὑπέμεινας ἐπανεγκεῖν ὑβρίστριαν
χεῖρα, καὶ τὸ μέγα τοῦτο ἡλπισας¹⁴ ἔργον, τὸν
ἀσάλευτον θρόνον τοῦ βασιλέως τῆς δόξης ἐπ' ἀτι-
μία σαλευσαι, καὶ περιτρέψαι; Τίς ὦν τὴν δύ-
ναμιν, ἢ τίνα τοῦ μίσους¹⁵ ἐπαγόμενος πρόφρα-
σιν τῆς ἀπονοίας, ὅποτε καὶ θεομαχεῖν οὐκ ἐνάρ-
κησας;

ΚΓ'. Ἦπου τάχα καὶ¹⁶ σῶμα καὶ κλίνη σε,
καὶ τὰ ἐπιτάφια σύμβολα, ὡς περὶ νεκροῦ τινος;
Ἄλλου τῶν συνήθων καὶ κατὰ σὲ, τοῦ τῆς ἀθανασίας
παρέπεισε θησαυροῦ οὐκ ἔχοντος· καὶ διὰ τοῦτο τὸ θρά-
σος ἀσωφρόνιστον καὶ ἀκάθεκτον.

Σῶμα μὲν, ἀλλ' ἀκράτητον οὐ θανάτῳ μόνον¹⁷
καὶ τάφῳ, ἀλλὰ καὶ χερσὶ πελαζούσαις οὕτω θρα-
σύως¹⁸ ταύταις¹⁹ μέντοι καὶ πλέον φοβερὸν, ἢ
ἀκράτητον, ὅσῳ καὶ τομῆν ἐπιφέρει τῆς θρασυτή-
τος πρόστιμων, ὡς αὐτὸς σαφῶς; μαρτυρεῖς, οὐκ
ἐνδίκως πεπείρασαι.

Κλίνη μὲν²⁰· ἀλλ' ἐπίτρεχες. Αὐτίκα γὰρ δῆπου γε
φανείται καὶ σοὶ (ἐμοὶ γοῦν ἤδη φαίνεται) τῆς σῆς
κιβωτοῦ κατὰ πολὺ σεμνοτέρα, ἐν ἱεροτέῳ πᾶν
χωρῶν τεθησαυρισμένη καὶ σεβομένη ἐσθῆς τε καὶ
ζώνης. Σύμφημι γὰρ τὰ τυχόν σοι τῶς καὶ χλευαζό-
μενα, τῷ φαινόμενῳ μόνῳ προσέχοντι, καὶ μηδὲν τι
βαυότερον, ὡς περ²¹ νόμος οὐκ πανταχοῦ, συνιδεῖν
δυναμένῳ. Ἄλλ' οὐκ εἰς μακρὰν, ὡς θαυμάσις, καὶ
τὴν ζώνην ὅφει ταύτην καὶ τὴν ἐσθῆτα, εἰ μήπω
καὶ νῦν σὺν ἡμῖν βλέπειν ἔχεις, τοῖς τῶν ἀγίων
ἀγίοις ἱερῶς ἐμβατεύοντα καὶ τιμῆς παρὰ πᾶσι
θεοπροποῦς ἀξιούμενα²². Πῶς δὲ οὐκ ἐμείλλεν, ἀ
καὶ χρόνος ἠδέσθη, καὶ φθορὰς ἀδυσώπητος νόμος
ἐδυσωπήθη, τὰ κατὰ πάντων ὁμοῦ τῶν²³ ὁρατῶν
δυναστεύοντα;

et inexorabilis lex corruptionis ausa non est atin-

ΚΔ'. Ἦδη γοῦν μοι δοκαῖς οὐδ' αὐτὸς ἐτι μελ-
λήσειν ἐπὶ πολὺ· ἀλλὰ παραχρῆμα δὴ μάλα²⁴ συμ-
φρονῆσειν²⁵ τὸ δέον, τῇ καλῇ παιδείᾳ²⁶ νοουθηθείς,
ἦν ὁρῶ κατὰ πόδας σε μειτουσαν ἀπρόοπτον· ὡς
ἀν' αὐτὸς τε περὶ ταῦτα διατεθείς²⁷ εὐπειθέστερον,
καὶ πολλοῖς ἄλλοις κήρυξ τῶν ἐπ' αὐτοῖς φανῆς²⁸
θαυμασίων, μαθῶν, ἐξ ὧν πέπονθας, οὐκ ἔχει τὴν
δύναμιν.

Τοιγαροῦν νοῦν κτησάμενος, ἐπεὶ περ ἐπλήγης, Α καὶ παρὰ τοῦ τρώσαντος αἰθίς, ὅπερ ἀκούεις, καὶ τυχῶν τῆς λάσεως, ὅτι χρηστεύεσθαι πέφυκε καὶ πρὸς τοὺς ἀχαρίστους οὕτω καὶ πονηροῦς, σωφρονέστερος γίνου μοι τῶν ἐξῆς θεατῆς· καὶ τὴν θαυμασταὴν παρ' ἐλπιδά ³⁸ ἠλλοιωμένος ἠλλοίωσιν, μεθ' ἡμῶν ἦδη σκόπει τὰ τε ἄλλα σὺν εὐλαβείᾳ, καὶ τὴν κορυφαίαν ἐκείνην καὶ προσβυτάτην τῶν θεολόγων ἀκρότητα, κατ' αὐτοὺς ἐκείνους εἰπεῖν, ὡς αὐτοὶ πάντων ἄριστα τοὺς ἐξοβλοῦς ³⁹ πρῶτοι διατιθεῖσι, θεοφθροτοὶ τε γινόμενοι καὶ πρὸς τὴν ἔνθεον ἐμπνευσιν ὄλοι μεθαρμολόμενοι, ⁴⁰ εἶθ' ὡς ἐφεξῆς τοῖς ἐξῆς ⁴¹ τὴν καλὴν ὑπουργίαν ταύτην παραδιδούσι, καὶ ὡς ἀναλόγως οὕτω τοῖς πᾶσι τὰ τῆς εὐφημίας καταμερίζεται.

ΚΕ'. Ἄλλ' οἱ μὲν ἀγωνίζονται καὶ περὶ τὴν ἀνήκουσαν ἕκαστος αὐτῷ λειτουργίαν ἐκθυμώματα κάμνουσιν, ἐκ τοῦ πλεονθοξάσσει καὶ πλεονθοξασθῆναι φιλοτιμούμενοι.

Ἐμὲ δὲ καὶ πάλιν ἐκφέρει τὸ θάμβος τῶν θρωμένων, καὶ συναπαίρειν ἠγοῦμαι τῇ δεσπόσῃ πρὸς οὐρανὸν καὶ τῇ διανοίᾳ μικροῦ παραφάου τοῦ στερεώματος. Διὰ τοῦτο μοι δέξασθε ⁴² φωνὴν μεταρσίον ⁴³, ὡς ἐξ ὕψους τοσοῦτου πρὸς ὁμᾶς φερομένην· *Ἐφφραϊνέσθω* ⁴⁴ ὁ οὐρανὸς ἄνωθεν, καὶ δικαιοσύνην αἰ νεφέλαι ραντάωσαν· βηξάτω τὰ ὄρη εὐφροσύνην, καὶ οἱ βουνοὶ ἀγαλλίαι· *Σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη* C καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ· εὐφραϊνέσθωσαν ἄγγελοι καὶ ἀγαλλίσθωσαν ἄνθρωποι, πᾶν γένος θνητῶν, πᾶν ἀθάνατον· Ἐμφυχος ἄμα φύσις καὶ ἀψυχος, αἰσθητὴ τε καὶ νοητὴ, ὄρατὴ καὶ ἀόρατος· πᾶν ὄσον ἐγκόσμιον καὶ πᾶν ὑπερκόσμιον. ⁴⁵ Ἦ γὰρ ἀνασωσαμένη τοῖς πᾶσι ⁴⁶ τὴν χαρὰν ἀπελθεύσαν, αὐτὴ πρὸ πάντων ἀξία τὰς ἀπαρχὰς αὐτῆς φέρεσθαι.

Δεῦτε τοιγαροῦν, εὐφρανθῶμεν ἐπὶ τῇ προξένῳ τῆς εὐφροσύνης· σαλπίσσωμεν σάλπιγγιν εὐήχοις καὶ μουσικαῖς ἐν πανηγύρει λαμπρῇ, ἐν εὐσήμεν ἡμέρᾳ ὁρατῆς ἡμῶν· συνδράμωμεν ἕκαστος εἰς τὴν κοινὴν ἀγαλλίαισιν, βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ πάντες λαοὶ, ἀρχόντες καὶ πάντες κριταὶ γῆς, D *ναρισκοὶ καὶ παρθένοι, προσβύτεροι μετὰ νεωτέρων*· προφητικὴ τε γὰρ ἡ παραινέσις ⁴⁷, καὶ μᾶλα δικαία ⁴⁸.

ΚΖ'. Ἄλλ' εἰς ὄσον ἐμνήσθην προφητείας καὶ προφητῶν. Πού ποτέ μοι νῦν αἰ θαυμάστα καὶ πολλὰ περὶ τῶν παρόντων ἐκαίνα ⁴⁹ προαγορεύσεις;

† Isa. xlv, 8 sec. LXX. † Psal. cxvii, 7. † Psal. lxxx, 4. † Psal. cxlviii, 14, 19.

Variae lectiones.

³⁸ Vat. ἐλπιδά. ³⁹ Laur. ἐξοβλοῦς. ⁴⁰ Laur. μεταρμολόμενοι. ⁴¹ Laur. ἐξοίς. ⁴² Laur. λειτουργίαισιν. ⁴³ Laur. δέξασθαι. ⁴⁴ Vat. μεταρσίαν. ⁴⁵ Laur. ὑφαινέσθω. ⁴⁶ Laur. voces καὶ πᾶν ὑπερκόσμιον excludunt. ⁴⁷ Laur. abest τοῖς πᾶσι. ⁴⁸ Laur. παραινέσις. ⁴⁹ Laur. δικαίω. ⁵⁰ Laur. ἐξσίων, quod ad prophetas referri posset.

Notæ.

(17) Ex Dionys. Areop. *De div. nomin.* cap. 3: *Summitas autem theologorum hoc loco Petrus apostolorum princeps intelligitur.*

Mentem igitur, quandoquidem percussus iulati, indeptus, et rursus, prout testis es, medelam quæ a percussente assecutus, quia nempe ex natura sua ad benefaciendum vel ingratis adeo ac sceleratis fertur, sapientior, quæso, reliquorum esto spectator; et admiranda conversione in alium præter spem immutatus, jam nobiscum venerabundus intueri cum cætera omnia, tum, ut eorundem illorum verbis utar, *principem illam atque augustissimam theologorum summitatem* (17); quomodo ipsi (apostoli) et a Deo afflati et toti ad supernam inspirationem compositi, omnium præstantissime funebres modulos primi constituunt; quomodo deinde eximium hoc ministerium futuris servandum tradunt, et quomodo sic collandandi ratio convenienter omnibus assignatur.

XXV. Ast illi quidem certatim omne studium adhibent, et prouti proprium ejusque ministerium postulat, maxime alacri animo operam suam conferunt, majorem sibi quoque ex majori gloria tributa gloriam ambientes.

Me vero et rursus abripit vehemens eorum quæ cernuntur admiratio, et in cælum simul cum Regina migrare me existimo, ac propemodam firmitermentum attingere ipse mihi videor. Quapropter sublimem, quæso, veluti e tanta celsitudine ad vos delatam, vocem excipite: *Lætetur cælum de super, et nubes pluant justitiam*; montes stillent lætitiām, et colles exultationem: *Commoveatur mare et plenitudo ejus, orbis terrarum et omnes qui habitant in eo*; gaudio gestiant angeli, exsultent homines; genus omne mortalium, immortalium omne, natura animata simul et inanimis, sensibilis et intelligibilis, visibilis atque invisibilis; et quidquid in mundo est, et quidquid supra mundum. Quæ enim longe digressum gaudium omnibus restituit, digna ipsa est, ut ante omnes ejusdem gaudii primitias sibi reportet.

Agite proinde, collætetur in lætitiæ auctrice; sonoris harmonicisque tubis canamus in splendido conventu, *in insigni die solemnitatis nostræ*; simul accurramus quisque ad communem exultationem, *reges terræ et omnes populi, principes et omnes iudices terræ, juvenes et virgines, senes cum junioribus*; propheticæ etenim vox, et æquissimo sane jure, id præcipit.

XXVI. Opportune vero prophetiæ et prophetarum injecta est mentio. Ubinam mihi nunc admiranda illa ac plura de præsentibus rebus præconia?

Ubinam quæ olim palmi enuntiabantur ab iis, qui præsentia hæc prospiciebant? Ubinam ante omnes David rex et propheta et, quod majus est, Christi progenitor? Quid est, quod suam ipsius filiam, de qua in antecessum tam præclara ac splendida vaticinatus est, non præsens ipse cantu celebrat, et opportune honorat, multo convenientius nunc decachordum illud psalterium et cymbala bene sonantia, et chorum et tympana, et cætera, si quæ sunt alia, musica ac suavia organa, quibus nos sæpe numero excitat ad laudandum Deum, hic proferens, et harmoniam omnium suavissimam ciens, quam cum illic ante arcam præiret, ex omni melodia variam quamdam, omnigenamque ac multisonam musicam contexens, qua cum cuncta permoveret, præjucunditate et ipse ad numerum saltabat, et cum gaudio Deo se gratum facere affirmabat?

XXVII. Sed et ubinam concordēs aliorum sanctorum ac justorum voces, sapientiumque effata atque ænigmata, proverbialiaque ac sermones occulti, atque, priusquam ad exitum perveniant, ad intelligendum ardui, qui quidem unum omnes (18) scopum, unum argumentum, unum thema propositum sibi habent, hanc scilicet laude dignissimam, innumerisque symbolis præsignatam Virginem (19); et alius quidem alio, quæ ad ipsam spectant, schemate designat, neque tamen alius alio minus id quod designant divino honore effert, et unanimiter omnes communem inde salutem nobis spondent? Verum hos probe scio invisibiliter hic quoque adesse. Absunt autem, ut in eorum quæ prædicta ab ipsis fuerant, exitu congaudeant, et ut suis quisque vocibus, seu melius dixerim, vocibus divinitus inspiratis, omnium horum honorum aucteriem simul hymnis celebrent. Æquissimum porro est, ut quemadmodum olim adhuc venturam, sic

XXVIII. Consequenter proinde et quod nostrum est, iis accedat; nam ut et nostra adjiciamus, nos postulat. Nec sermonem quisquam reprehendat, quod satiari non posse videatur. Fatetur enim, affectu se vincit propter vim amoris; parique vos erga præsentia studio affici discipiens, vehementer omnes excitans inclamat:

Addite vosmet mihi socios; attollamus ad cælum vocem; plaudamus manibus; cum cantico Deum laudemus, qui ejusmodi mira, gloriosaque et magnifica, quorum non est numerus, operatur; qui, sicut inquit illa eadem quæ cherubim est præ-

Α Ποῦ τὰ πάλα θρυλούμενα τοῖς τὰ ἔμπροσθεν βλέπουσι; Ποῦ πρὸ πάντων Δαβὶδ, ὁ βασιλεὺς καὶ προφήτης, καὶ Χριστοῦ προπάτωρ, τὸ μείζον; Τί τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα, περὶ ἧς τοιαῦτα μεγάλα καὶ λαμπρὰ προεθέσπισεν, οὐκ αὐτὸς παρὼν ἔδει, καὶ τιμᾷ τοῖς καθήκουσι, τὸ δεκάχορδον ἐκεῖνο ψαλτήριον καὶ τὰ εὐχεῖα κύμβαλα, καὶ τὸν χορὸν, καὶ τὰ τύμπανα, καὶ πᾶν, εἴτε ἄλλο, μουσικόν τῆ καὶ τερπνὸν ὄργανον, μεθ' ὧν ἡμῖν πλεονάκις τὸν Θεὸν αἰνεῖν παρενεῖ, νῦν ἐνταῦθα παράγων, καὶ τὴν ἡδίστην ²¹ πασῶν ἀρμονίαν ἀνακρουόμενος, ὡς πολὺ δικαιοτέρον, ἢ ὅποτεν ἐκεῖ τῆς κιθωτοῦ προηγείτο ποικίλην τινα μουσικὴν καὶ παντοδίαπην καὶ πολύφθογγον συναπτηχῶν ἐκ μέλους παντὸς, ἢ τὰ πάντα κινήων, ὑφ' ἡδονῆς κακίνοος εὐρύθμως συνυπωρχεῖτο, καὶ τερπόμενος ^Β τέρπειν ὠμολογεῖ Θεόν;

KZ'. Ποῦ δὲ τὰ τῶν ἄλλων ἁγίων καὶ δικαίων συστήματα, ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα, παραβολαὶ τε καὶ λόγοι σκοτεινοὶ καὶ δυσέφικτοι, πρὶν εἰς πέρας ἰλθεῖν, ἕνα πάντες σκοπὸν, ἐν κεφάλαιον, ὀψέθειον μίαν τὴν πολυὺμνητον ²² ταύτην καὶ πολυσύμβολον Παρθένον ποιοῦμενοι; καὶ ἄλλο; μὲν ἄλλως τὰ κατ' αὐτὴν φανταζόμενοι, ἀλλ' οὐδ' ἄλλος οὐκ ἔλαττον ἐκθεοῖζων τὸ φαντασθὲν, καὶ συμφώνως ἐντεῦθεν ἡμῖν εὐαγγελιζόμενοι σωτηρίαν παγκόσμιον; Ἄλλ' οἱ μὲν, εὐ οἶδ', ὅτι καὶ πάρευσιν ²³ ἀφανῶς. Καὶ παρέουσιν τῇ τῶν προῤῥηθέντων ²⁴ αὐτῆ; ἀποδάσει συνηθησόμενοι, καὶ ταῖς ἑαυτοῦ ²⁵ φωναῖς ἕκαστος, μᾶλλον δὲ ταῖς τοῦ πνεύματος, τὴν τῶν καλῶν τούτων πάντων αἰτίαν συναυμνήσοντες. Δίκα: οἱ δὲ εἰσιν, ὡς περὶ πάλα μέλλουσιν εἶ: οὗτοι καὶ ²⁶ νῦν πολλῶν μᾶλλον ἤδη παρούσαν ἔγκωμιοι καὶ χροῖτος δεξιούσθαι τοῖς λαμπροτάτοις.

est, ut quemadmodum olim adhuc venturam, sic

KH'. Τοιγαροῦν ἀκολούθως προστιθέσθω καὶ τὸ ἡμέτερον, ὃ τῆς προσθήκης δὲ τρόπος. Καὶ μηδαὶ ἀπληστίαν ²⁷ καταγνώτω ²⁸ τοῦ λόγου. Ὁμολογεῖ γὰρ ἠτιδῆσθαι τοῦ πάθους διὰ τὸν πόθον; καὶ ὑμῖν ²⁹ αὐτὸ τοῦτο περὶ τὰ παρόντα βουλόμενος, ἐμδοῖ μέγα πᾶσι τὸ παρακλητικόν.

Καὶ συνέπεσθε· ἐπάρωμεν εἰς ὕψος φωνήν· κροτήσωμεν χεῖρας· αἰνέσωμεν Θεὸν μετ' ὀψῆς, τὸν ποιῶντα τοιαῦτα θαυμαστά πράγματα, ἐνδοξά τε καὶ ἐξαισία ³⁰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, τὸν ἐπὶ τὴν ταπεινωσιν ἐπιβλέψαντα τῆς δουλείας αὐτοῦ, καθάπερ

Variæ lectiones.

²¹ Laur. ἡδίστην. ²² Laur. πολὺ ὕμνητον. ²³ Laur. πάρησιν. ²⁴ Laur. προρηθέντων. ²⁵ Laur. αὐτοῦ: ²⁶ Val. ἀβαστ καὶ. ²⁷ Laur. ἀπληστίαν. ²⁸ Val. καταγνώτω. ²⁹ Laur. ἡμῖν. ³⁰ Laur. ἐξείσια.

Notæ

(18). Vide constantem veterum sententiam, innumeris nempe Veteris Testamenti symbolis Virginem Mariam præsignatam fuisse, nulliusque reperiri ex illis hagiographis, cujus oculis Virgo non obverberetur.

(19) Placet hic ejusdem Joannis epigramma ex Mattheo Busto (p. 71) referre, in quo nonnulla beatissimæ Virginis symbola simul collecta exhibentur:

Εἰς ὑπεραγίαν Θεοτόκον Ἰαμβοί.
Παστῆς, τράπεζα, ῥάβδος, λυχνία, κλίμαξ,
Κλίνη, κιθωτὴ, νεφέλη, λαβίς, θρόνος.
Κόσμοι με παστῆς, ἐμπίπλα τράπεζά με,
Στήριξ ῥάβδος, λυχνία φώτιξέ με,
Ἄναγξ κλίμαξ, ἀνάπτυξί με κλίνη,
Τῆρις, κιθωτὴ, νεφέλη λάμπρυνέ με,
Λαβίς με προσλάμβανε, τίμα με θρόνε.

αὐτῆ φησι ἡ τῶν χειροῦν ἀνωτέρα, καὶ τοσαῦτα ποιήσαντα⁶¹ μετ' αὐτῆς μεγαλεῖα. Μακαρίσωμεν ἄνθρωποι τὴν τοῦ Πλάστου Μητέρα, ἐξ ἧς ἡ τοῦ πλάσματος καὶ ἀνόρθωσις καὶ ἀνάπλασις⁶². Ἀψευδῆς τοῦτο πρόβησις ταύτης τῆς μεγάλης προφήτιδος, ὑπὸ πάσης εἰπούσης μακαρισθῆσεσθαι⁶³ γενεᾶς⁶⁴. Μεγαλπεπῶς μὲν οὖν καὶ ἀξίως πρῶτα μὲν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀρχόντων εὐαγγελίων τὸν πρόποντα λαμβάνει μακαριστὸν, πρὸς τὸν αὐτῶν⁶⁵ ἐφ' ἐκάστης δεσπότην ἀναβοῶντων. Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοί, οὗς ἐθήλασας· εἶθ' ὑπὸ πατρῶν γενεῶν, ὡς ἡ προαγόρευσις, ᾤθητε μεμακάρισται, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα μακαρισθήσεται.

Μακαρίζεσθω τοίνυν οὐχ ἥκιστα καὶ νῦν παρ' ἡμῶν, καὶ τὴν ὀφειλόμενον ἔρανον ἐκ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἄρτι γένους ἀνευδῶς ἐκπληροῦσθω. Δότε αὐτῇ ἀπὸ καρποῦ χειλέων αὐτῆς, ἡ σοφῆ παροιμία κατὰ καιρὸν ἡμῖν ἐγκελεύεται· αὐτὸς δὲ ἂν εἰποιμαί μᾶλλον, ἀπὸ καρποῦ κοιλίας αὐτῆς· καὶ δι' εὐλογίας ἀπάσης ἡ εὐλογημένη γεννήτρια τῆς εὐλογίας ἀγέσθω. Μὴ τις⁶⁶ ἀγνώμων ἔστω περὶ τὴν εὐεργέτην⁶⁷· μὴ τις ὑπερόπτης τῆς βασιλίδος⁶⁸· μὴ τις ἐλιγώρως ἔχων πρὸς τὴν δεσπότην· ἀλλὰ πάντες ἅμα καὶ πᾶσαι μετὰ τοῦ προσήκοντος κόσμου πρὸς τὴν πάνδημον ταύτην ἑρπὴν ἀπαντήσωμεν, καὶ σὺν ἀλλήλοις⁶⁹ ὁμοῦ φαειδρυνῶμεν πανηγυρίζοντες, πλούσιοι τε καὶ πένητες, ὕψηλοί τε καὶ ταπεινοί, ἱερεῖς καὶ λαοὶ, μοναχικοὶ καὶ μιγάδες· ὅσον ἐν ἄρχουσιν, ὅσον ἐν ἀρχομένοις, ὅσον ἐν ἀνδράσιν, ὅσον ἐν γυναῖξιν.

ΚΘ'. Ἀλλὰ μεταξὺ λέγοντί μοι προσέπεσέ τι τῶν ἀβουλήτων, μᾶλλον δὲ τῶν τῆ τάξει μαχομένων τῆς φύσεως. Αἱ γὰρ με γυναῖκες ἐνταῦθα πλεονεκτοῦσι, καὶ ἀξιοῦσι πρωτεύειν, εἰς γε τοῦτο τὸ μέρος, ἡμῶν τῶν ἀνδρῶν, οἷς τὸ ἄρχειν αὐτῶν καὶ πανταχοῦ προκεκρίσθαι, ἡ τε φύσις πάλαι ἀπέδωκε καὶ ὁ τὴν φύσιν δημιουργήσας· τὰ τοῦ γένους γοῦν δίκαια πολλὰ παρ' αὐταῖς καὶ βοηθεῖσθαι δοκοῦσι πανταχόθεν εἰς τὴν προτίμησιν. Οὐχ ἤττον μὲν τι κάκειναι πρὸς αὐτάς· στασιάζουσιν⁷⁰, αἱ παρθένοι πρὸς τὰς μητέρας, αἱ μητέρες πρὸς τὰς παρθένας, καὶ φιλονεικοῦσιν ὅλον ἐκάτεραι τὸ⁷¹ κοινὸν ἰδύσασθαι.

Ἀλλὰ ταῦται μὲν, εἰ δοκεῖ, καταλλαγὴν⁷² πρὸς ἀλλήλας ἡμεῖς ἐπιτάξωμεν τῷ τῆς φυσικῆς ἐξουσίας ἑρῶς χρησάμενοι νόμῳ, καὶ τὴν ἰσὴν⁷³ ἐκατέρας ἀπονεύμεντες μοῖραν· οὐ γὰρ τοῦτο μᾶλλον ἢ τοῦτο, ἀλλ' ἐπίσης ἀμφοτέρα, καὶ παρθένας καὶ μητέρας ἡ τιμωμένη, καὶ κοινὸν ὁμοίως ἀπάσαις γυναῖξιν τὸ καλλώπισμα⁷⁴. Αὐτοῖς δ' ἡμῖν πρὸς ἐκείνας εἰσαυθίς· ἡ δίκαια τάχα δίκαια καὶ κοινὴ Δέσποινα, ὀπνηίκα καὶ ὅπως εὐδοκήσοι καὶ δοκιμάσοι. Τὰ δὲ νῦν (ἑρπὴ

celsior, respexit in humilitatem ancillarum suarum, et cum ipsa tam ingentia fecit magnalia. Beatam homines proclamemus Conditoris Matrem, ex qua creaturæ et reparatio est, et nova plasmatio. In id conspirat falli nescium prophetissæ hujus magnæ vaticinium, dum ab omnibus generationibus beatam se prædicatum iri affirmavit. Magnificæ ergo et condigne convenientem beatæ prædicationem primo quidem ab ipsis intemeratis Evangelis accipit, quæ ad Dominum suum quotidie clamant: *Beatus venter, qui te portavit, et ubera quæ suscitavit*; deinde vero, prout vaticinium portendit, ab omnibus generationibus et jam prædicata est beata, et usque in sæculum beata prædicabitur.

Ergo et nunc a nobis beata studiosissime celebretur, et debitum ei tributum a genere nostro nunc ipsum large solvatur. *Date ei de fructu labiorum ejus*, opportune nobis sapiens proverbium indicit; ipse vero potius dixerim, *de fructu ventris ejus*; atque ubi benedictione benedicta Genitricis benedictionis celebretur. Ne quis adversus benefactricem ingratus existat; ne quis superbus Reginæ contemptor; ne quis erga Dominam incurius; sed cuncti simul, et cunctæ cum decenti ornatu ad communem hanc solemnitatem conveniamus, et omnes simul texentes laudes, tam divites collætemur tum pauperes, præcelsique et humiles, sacerdotes et populus, solitarii et in societate viventes, et quantum in se est, imperantes et subditi, viri ac mulieres.

XXIX. Verum inter dicendum mihi quidpiam excidit, quod inconsulte prolatum, seu potius cum ordine naturæ pugnans videri potest. Hic enim me vincunt mulieres, et hac saltem ex parte merito præcedunt nobis viris, quibus tum natura tum naturæ Creator dedit primam, ut in illas dominaremur, primasque in omnibus partes haberemus; multa igitur sexus jura et illis suppetere videntur ad primos usquequaque honores. Neque minus profecto et illæ inter se dimicant, virgines cum matribus, matres cum virginibus, et quod commune est, utræque sibi tanquam proprium vindicare totum contendunt.

Verum his quidem, si ita videtur, mutuam conciliationem nosmet ipsi imponamus, naturalis in ipsas potestatis jure recte utentes, et æqualem utrisque portionem assignantes: quæ enim honoratur, non hoc magis est quam istud, sed peræque utrumque, et virgo et mater, et commune omnibus ex æquo mulieribus est ornamentum. Et rursum quod ad nos ipsos præ illis spectat, justa illa et communis Domina, quando et quomodo illi

^a Luc. 1, 48. ^b Luc. xi, 27. ^c Prov. xxxi, 51 sec. LXX.

Variæ lectiones.

⁶¹ Laur. ποιήσαντι. ⁶² Val. ἀνάπλασις καὶ ἀνόρθωσις. ⁶³ Laur. μακαρισθῆσεσθαι. ⁶⁴ Laur. γενεαίος. ⁶⁵ Codd. αὐτόν. ⁶⁶ Laur. ἡ τις. ⁶⁷ Laur. εὐεργέτην. ⁶⁸ Laur. hoc iucium abest, nec obscura omissionis est causa. ⁶⁹ Laur. συναλλήλοις. ⁷⁰ Laur. στασιάζουσιν. ⁷¹ Codd. τὸν. ⁷² καταλόγην. ⁷³ Laur. ἰσὴν. ⁷⁴ Laur. καλλώπισμα.

placuerit ac visum fuerit, facile dijudicabit. Quod autem ad præsens attinet (non enim ineundum certamen, sed solemnitas nobis agenda proponitur) conventum in pace celebremus, in charitate simul peragamus festum, et pulchro quodam interrim ad parem assequendum honorem certamine cum inter nosmetipsos invicem, tum cum illis suscepto, nullatenus primas cedamus. Erubescamus viri, quod ad optima quæque mulieribus imbecilliores appareamus; et hic quoque ordinis primatum potius ex primatu quoad ista sumere studiosè adnitamur. Erubescite matres, quod vincamini a virginibus, quibus ipsæ purum sponsum per puram matrem largitæ estis. Erubescite virgines, quod vobis præcedant matres, quibus vos ipsæ dedistis, ut non amplius in dolore pariant, per Virginem scilicet immaculatam, quæ in gaudio et gaudium et peperit juxta et concepit.

XXX. Verum quid per singula ex ordine discuro? aut quid plura persequendo immoror? Nunc gaudio gestiunt angeli *ascendentes et descendentes tum supra Filium hominis*^d, tum supra matrem hominem; et alter alteri indicunt, ut rursus eleventur portæ, non quidem ut prius, dubitantes et sciscitantes: *Quis est iste Rex gloriæ*^e? Jam enim per hanc ipsam et illis apertissime apparuit, quod qui prius inde descendit, ille idem est, qui iterum deinde et ascendit^f; sed ex alia Scriptura pari cum stupore alia interrogant: *Quæ est ista, quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol*^g?

Nunc aer ascensu sanctorum sanctificatur, ac nova luce totus illuminatur, ac refulget. Nunc cæli cum exultatione panduntur, et aula Dei regiam lætanter Reginam excipit. Nunc cælestia simul et terrestria festivam quamdam et aptissime ordinatam choream agitant; et præsens hæc Dei Genitricis dies facta est universalis quædam solemnitas, quæ simul creaturas omnes ad lætitiæ provocat.

XXXI. Præter cætera vero etiam tempus (festivitatis) habeo, quod collaudem. Simul enim cum Domine nostræ inter nos conversatione etiam anni circulus jam finem habet (20); quemadmodum scilicet antea, cum hunc mundum illa per natiuitatem ingrederetur, simul annus intravit et simul moram egit: sic rursus, hinc illa abeunte, et hic simul abit, ut ipse quoque ad omnes Reginæ gressus famulum se viæque comitem exhibens, congruum satellitii munus expleat.

Nunc autem et dona ex iis quæ habet optima ac perfectissima offert, cum quibus gaudens gau-

γάρ ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ἀγών τὸ προκείμενον) ἐν εἰρήνῃ πανηγυρίσωμεν, ἐν ἀγάπῃ συνορτάσωμεν, καὶ τὴν καλὴν τέως ἀμιλλαν πρὸς ἀλλήλους ἕμα καὶ πρὸς ἐκεῖνας κατ' ἰσοτιμίαν ἀμιλληθῶμεν¹⁶. Αἰσχυνοῦμεν ἄνδρες φανῆναι γυναικῶν ἐλάττους περὶ τὰ κράτιστα· καὶ τὸ πρεσβεῖον κἀνταῦθα τῆς τάξεως ἐκ τοῦ κατὰ ταῦτα μᾶλλον πρωτείου λαβεῖν φιλοτιμησώμεθα. Αἰδέσθητε, μητέρες, ἠττηθῆναι καρθέων, αἷς αὐταὶ τὸν νομφῆρον τὸν καθαρὸν ἐκ καθαράς¹⁷ μητρὸς ἐχαρίσασθε. Αἰδέσθητε, παρθένοι, μητέρων ἀπολειφθῆναι, αἷς αὐταὶ τὸ μηκέτι τίςτεῖν ἐν λύπαις ἐδώκατε, δι' ἀμωμῆτου παρθένου ἐν χαρᾷ καὶ χαρὰν καὶ τεκούσης ἕμα καὶ συλλαβούσης.

Α'. Τί μοι διατάττειται καθ' ἕκαστα; Τί δὲ λέγειν τὰ πλείω; Νῦν ἄγγελοι χαίρουσιν, ἀναβαίνοντες καὶ καταβαίνοντες, ἐπὶ τε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὴν μητέρα τὴν ἀνθρώπων· καὶ τὴν τῶν πωλῶν αὐθὶς ἔπαρσιν ἀλλήλοις διακελεύονται, οὐχ ἔτι τὸ πρὶν ἀποροῦντες καὶ πυνθανόμενοι¹⁷, *Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης*; ἤδη γὰρ ἐγνώσθη κἀκεῖνος ἐμφανῶς διὰ ταύτης, ὅτι ὁ καταβάς πρὶν ἐκεῖθεν, αὐτὸς ἐκεῖνός ἐστιν¹⁸ καὶ ὁ ἀναβάς πάλιν ὑστερον· ἀλλ' ἐξ ἐτέρας ἄλλα Γραφῆς μετὰ τῆς ὁμοίας ἐρωτῶντες ἐκπλήξεως· *Τίς αὕτη ἡ ἐγκύπτουσα ὡς ὄρθρος, καλὴ ὡς ἡ σελήνη, ἐκλεπτὴ ὡς ὁ ἥλιος*;

Νῦν ἄηρ ἀγιάζεται τῇ τῶν ἀγίων ἀνόδῳ, καὶ φωτὶ ξένῳ σύμπας φρυκτωρεῖται καὶ καταλάμπεται. Νῦν οὐρανοὶ σχιρῶντες ἀνοίγονται, καὶ Θεοῦ βασιλεία δέχεται περιχαρῶς τὴν Βασιλισσαν. Νῦν ὁμοῦ τὰ ἄνω καὶ κάτω ἐμμελῆ τινα χορείαν¹⁹ χορεύει καὶ παναρμόνιον· καὶ πανήγυρις τις²⁰ παγκόσμιος συγκινοῦσα τὴν κτίσιν εἰς εὐφροσύνην ἢ παρούσα καθέστηκεν ἡμέρα τῆς Θεομήτορος.

ΑΑ'. Ἐπαίνῳ πρὸς τοὺς ἀλλοίους καὶ τὸν καιρὸν²¹. Τῇ γὰρ μεθ' ἡμῶν τῆς Δεσποίνης ἀναστροφῇ καὶ τῷ²² ἔτος ἤδη συναπολήγει²³· ὡσπερ πρὶν εἰς τὸν κόσμον ἐρχομένη διὰ γεννήσεως συνεισήλαθε²⁴, καὶ συνδιήγαγεν, οὕτω πάλιν ἐντεῦθεν ἀπιούσῃ συναπιὸν, ἵνα καὶ αὐτὸ τὴν προσήκουσαν ἐκπληρῶσιν δορυφορίαν τοῖς τῆς Βασιλίδος κινήμασι δουλεῦον καὶ παρεπόμενον.

Νοῦν δὲ καὶ δῶρα προσάγει τῶν ἑαυτοῦ τὰ κρείττω²⁵ καὶ τελειώτατα, μεθ' ὧν χαῖρον χαίρουσαν

^d Joan. 1, 51. * Psal. cxiii, 8. ^e Ephes. iv, 10. ^f Cant. iv, 9.

Variae lectiones.

¹⁶ Laur. ἀμιλληθῶμεν. ¹⁷ Laur. καταράς. ¹⁸ Laur. πυνθανόμενοι. ¹⁹ Vat. ἰστί. ²⁰ Laur. χορίαν. ²¹ Laur. ἀβέστ τις. ²² Hic Vatic. ad marginem: Περὶ τοῦ καιροῦ τῆς κοιμησεως· De tempore dormitionis. ²³ Laur. ἀβέστ τό. ²⁴ Laur. συναπολόγη. ²⁵ Laur. συνήλαθε. ²⁶ Laur. κρήτω.

Notæ.

(20) Græci a Kalendis septembribus novi anni initium ducebant.

προπέμψαι· και συναπέρχεται. Ἴδιον μὲν ἕαρ ἐν ἄνοιᾳ (τίς ἀντίποι· λόγος τῷ λόγῳ;) και ποικίλη χάρις ἀνθέων, και ἀπαλή φυτῶν βλάστη, και ὠραιότης ἀγροῦ, και χλοάζουσα πόα, και καλὸν ταῖς ἀρούραις ἐπικυματίζοντα λίθα· ἡδὺ δὲ και στάχυς παρβήσαν ἀρτι λαμβάνων, και προκύπτων εἰς φῶς, οἷα βρέφος εὐγενές τε και χαρίεν, ὡς ἐκ μήτρας τῆς κάλυκος, και βότρυς⁵⁵ ἐπαγγελόμενος και τοῖς δροσεροῖς ἐτι φύλλοις ὀπαναστέλλειν ἀρχόμενος· καλὰ δὲ και τῆλα καθεζῆς⁵⁷ τῶν ὠραίων⁵⁸, οἷς ἡ ὠρα τρυφᾷ και ταῖς ἐλπίσιν εὐφραίνει τὸν θεατὴν γέωργόν.

Πολὺ⁵⁹ δ' ἐτι κάλλιον⁶⁰ ἡ πάντων τελεσφορία, και τὸ πρὸς ἐκπλήρωσιν ἔργου τὴν ἐπαγγελίαν ἐλθεῖν, ὅπερ οὗτος ἡμῖν ὁ καιρὸς νῦν χαρίζεται. Νῦν γάρ⁶¹ αἱ μὲν ἀποθῆκαι τὸν σίτον, οἱ ληνοὶ⁶² δὲ τὸν οἶνον, και τὴν ἄλλην τοῦ ἔτους εὐετηρίαν ὁ προσήκων δέχεται τόπος, και οὐκ ἐτι προσδοκωμένην, ἀλλ' εἰς χεῖρας ἡδὴ κατεχομένην, και τὸ τῶν ἐλπίδων ἀμφίθελον ἀσφαλεῖ τέλει κρῖνουσιν. Νῦν⁶³ ὁμοῦ και ὁ σπειράς χαίρει θερίσας, και ὁ φυτεύσας, εὐφραίνεται, τοὺς καρποὺς τῶν πόνων δρεψάμενος. Ὁ Κύριος ἔδωκε χρηστότητα, και ἡ γῆ ἡμῶν ἡδὴ τὸν καρπὸν αὐτῆς ὀλοκλήρως⁶⁴, εἰ μή τι⁶⁵ που τέλειον ὑπερήμερον και ἐκπρόθεσμον.

AB. Τῆς γῆς δὲ τὸ ὄϊον ἐντελῶς ἀπεχούσης, και ὁ οὐρανὸς ἀναλόγως ἀπέχει τὸ ἑαυτοῦ, τὸν οὐράνιον φημι τοῦτον θησαυρὸν και ὑπέριμον· ὃν ἀπολαμβάνων σήμερον γέγηθε τὴν αὐτοῦ γλυκεῖαν ἐλπίδα, τὴν εὐφορίαν τῆς κτίσεως, τὸ μέγα τοῦ κόσμου γεώργιον· και θησαυρίζει τὸν πλοῦτον ἐν ἀσύλοις ταμείοις, και τὴν εὐδαιμονίαν τοῖς ἀγαν ἐνδοτάτοις ἐναποτίθεται· ἐκλεγείσαν μὲν εἰς καιρὸν, μετὰ τὴν τῆς οἰκονομίας⁶⁶ συμπλήρωσιν, και τὴν θαυμαστὴν ὑπουργίαν τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου· ὡς δὲ θέρους εὐ μάλα πῖον και εὐσταχυ⁶⁷, και τῆς ὠρας ἔχων ἐπιτηδεύς, ἐν θέρει συγχομισθεῖσαν· και πρὸς τὴν οἰκείαν κατάπαυσιν ἐντεῦθεν μετενεχθεῖσαν, οὐ μέντοι⁶⁸ καθάπαξ ἀπενεχθεῖσαν ἡμῶν, οὐδ' ἀποστῆσαν εἰς τέλος τῶν καθ' ἡμᾶς, κἂν μεθέστηκεν. Ἐκείνη γάρ ἡ τῶν τῆδε προνοοῦσα και νῦν, ἐκείνη και βραβεύει, και φέρει, και συντηρεῖ τὰ ἡμέτερα· ἐκείνη· ἔργον και δῶρον ἡ εὐνομία τῶν πόλεων, ἡ τῆς οἰκουμένης εἰρήνη, τῶν ἐκκλησιῶν ἡ ὁμόνοια, τῶν σκήπτρων ἡ δυναστεία, τῶν στρατοπέδων⁶⁹ ἡ εὐτυχία, ἡ τῶν πάντων, ὧν ἔχομεν, καλῶν χορηγία· δι' ἐκείνην και ζῶμεν και κινούμεθα και ἐσμέν· δι' ἐκείνην πιστεύομεν και θανόντες εὐ ἔξειν ἐπιχρηστοτέραις ἐλπίσιν ἐνθένδε μεταχորοῦντες⁷⁰· και συναλόντα⁷¹ φάναί, παρ' αὐτῆς κἀνταῦθα κάκεισε τὰ

dentem comitatur, atque una discedit. Et jucundissima quidem inter anni tempestates est verna (quis repugnare ausit?), et varia florum gratia, et delicata plantarum germinatio, et agrorum venustas, ac virescens herba; et pulchræ sunt undabundæ per agros segetes; oblectat desuper et spica jam audacula erumpens, et ex calice veluti e matrice quasi infans ingenuus juxta atque elegans in lucem prodians, ac racemus (velut primo) annuntiat, et incipiens foliis etiamnum tenellis suboriri; sed et alia eximia venustati illi accedunt, quibus tempestas illa luxuriatur, et spectantem agricolam multa spe exhilarat.

Verumtamen etiam longe his præcellentior est fructuum omnium maturitas, et certa eorum quæ promittebantur, assecutio; quod hæc modo nobis tempestas elargiitur. Nunc enim et horrea frumentum, et dolla vinum, et idoneus quisque locus alio annuæ ubertatis proventus excipit, eosque non quidem mera adhuc in spe sitos, sed jam manibus apprehensos, et certo exitu de spe incerta decerentes. Nunc pariter et qui seminaverat metens lætatur, et qui plantaverat laborum colligens fructus exsultat. *Dominus dedit benignitatem, et terra nostra jam fructum suum integre dedit*^b, nisi si quid alicubi tempus suum prætergrediatur, ac debitum post præstitutum diem solvat.

XXXII. Porro cum terra integre suum recipiat, consentaneæ et cælum quod suum est recipit, cœlestem hunc, inquam, pretiosissimumque thesaurum; quem quidem hodierna die tanquam dulcem spem suam, creati hujus universi ubertatem, præcellentem mundi istius fructum excipiens gaudio gestit, et hasce divitias in promptuariis non prædandis recondit, et beatitatem hanc in recessibus prorsus penitissimis deponit; et eam opportunum sane tempore, postquam dispensatio scilicet opere completa est, et admirandum ministerium suum ipsa præbet mysterio Christi (redimentis), decerpit; congruam itidem anni tempestatem observans, per ætatem, quippe ætas maxime opima est segetumque ferax, eandem colligit; et licet hinc eam ad tranquillitatis propriæ sedes transferat, non penitus tamen nobis illam aufert, neque, utcunque ipsam amoveat, ab iis tamen quæ ad nos pertinent, illa omnino digreditur. Ipsa enim terrestrium horum etiamnum curam gerit; ipsa res nostras et moderatur, et promovel, et conservat; ipsius opus ac donum est felix reipublicæ regimen, terræ universæ pax, Ecclesiarum concordia, sceptrorum potentia, prospera exercituum fortuna, omnium quæ habemus bonorum

^a Psal. lxxxiv, 15.

Varie lectiones

⁵⁵ Laur. βότρυσιν. ⁵⁷ καθ' ἐξῆς. ⁵⁸ Laur. ὁρέων. ⁵⁹ Quod superius Vaticanus, hoc loco Laurent. cod. ad marg. habet: περι τοῦ καιροῦ τῆς κοιμήσεως. ⁶⁰ Laur. κάλιον. ⁶¹ Laur. νῦν μὲν γάρ. ⁶² Laur. αἱ λινοί. ⁶³ Laur. νῦν μὲν. ⁶⁴ Laur. ὀλοκλήρως. ⁶⁵ Laur. ἀβέστ τι. ⁶⁶ Laur. οἰκονομίας. ⁶⁷ Laur. εὐσταχυ. ⁶⁸ Laur. μὲν τι. ⁶⁹ Laur. στρατοπέδων. ⁷⁰ Laur. μεταχորοῦντες. ⁷¹ Val. συναλόντα ἐξ.

suppeditatio; per ipsam *et vivimus, et movemur, et sumus* (21); per ipsam certiori hinc spe commigrantes, etiam post mortem bene nos habituros confidimus; atque ut paucis universa complectar, res secundæ omnes tum ad præsentem hanc vitam tum ad futuram spectantes, ab ipsa nobis proficiunt, quæ omni tempore et modis omnibus propitium nobis Filium suum et *miseri cordiarum Patrem* reddit, et hæc omnia nobis ab ipso et præstat et nostrum beneficii simul et benefactricis insatiabile studium, jam ex præsentibus et lætiora illa quæ

XXXIII. Hæc tibi a nobis, o Domina, sbeunti consalutatio; hi tibi discedenti sunt honores, quoniam bene naturæ nostræ fecisti; quoniam nobis omnibus affudisti salutem; quoniam peperisti vitam; quoniam gaudium humano generi depulvisti. Benedicta sint promanantia ex te dona, quibus divites facti sumus; quoniam benedictæ sint tam multæ illæ gratiæ, quibus gloriose coronati sumus. Non amplius damnationi subjicimur primorum parentum; non amplius maledictioni et corruptioni sumus obnoxii; non amplius nostri dominatur mors. Per te, et propter te, et ex te ista omnia. Tu etenim lacrymas a facie terræ prorsus abstulisti: tu creaturas universas omnigenis cumulasti beneficiis; tu cœlestia exhilarasti; tu salvasti terrestria; creaturam reconciliasti; Creatorem propitium reddidisti; angelos humiliasti; homines exaltasti: superna inter et hæc infusa per te ipsam intercessisti mediatrix (22); et mirum in modum omnia in melius transmutasti. Multæ filix, multæ etiam matres fecerunt virtutem; tu autem vere vicisti et supergressa es universas.

XXXIV. Verum pauca hæc demum gratiarum potius actionis, quam supplicationis sint verba. Nos populus tuus, o totius mundi Domina, tua peculiaris hereditas; tua portio electa sumus. Tibi enim nos ille ultro dedit, qui ex te natus est, paternam dilectæ matri convenienter donans hæreditatem. Tu vero eximium donum servas, ac servare persistas; seu potius e converso, servare persistas, sicut et servas, et virtutem pariter contra adversantia omnia corroborans, atque itidem vitæ gressus usque in finem dirigens, et civitatem tuam, magnum hoc propter te et ubique celebre prodigium, quam uti Regina reginam tueris ac protegis,

1 II Cor. 1, 8 i Prov. xxxi, 29.

Varia lectiones.

Quæ sequuntur, sic paulo aliter in Vat. πάντων τῶν εὐεργετιδῶν ταύτης. * Vat. in marg. οἱ ἐπιλογοί. Laur. abest τὰ. * Cod. Laur. hunc sermonem his paucis absolvit: Τοῖς ἄνω, τοῖς κάτω σὺ ὑπάρχει; ὁ ἐξοικονομήσας τὴν ἐνότητά· καὶ διὰ σοῦ ἐγνώκαμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· ὃ ἢ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν

Notæ.

(21) Act. xvii, 28. Habes autem hoc loco doctrinam illam, quam toties etiam ab Isidoro Thessalonicensi propositam cernimus, videlicet Virginem Deiparam quodammodo causam existitisse cur Deus hanc rerum universitatem conderet.

(22) Cum aperte hic agatur de causa totius hu-

manis generis propria, communis autem omnium hominum causa sit nulla præter crimen ab Adam propagatum; extra causam ergo fuit beata Virgo; neque enim eodem crimine obstricta potuisset per se mediatrix intercedere.

præstabit; nam propter communis hujus omnium ut quispiam dixerit, et infatigabile benefaciendi subsequenter, augurari licet.

ΑΓ'. Ταῦτά σοι, Δέσποινα, τὰ παρ' ἡμῶν προπεμπτήρια· ταῦτά σοι τὰ γέρατα τὰ ἐξιτήρια· ἀνθ' ὧν εὐπειποίησας τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν· ἀνθ' ὧν ἡμῖν πᾶσι σωτηρίαν ἐπήγασας· ἀνθ' ὧν ζωὴν ἔτεκες· ἀνθ' ὧν χαρὰν ἐδύσασας τῷ γένει τῷ ἀνθρωπίνῳ. Εὐγε τῶν ἐκ σοῦ δωρημάτων, οἷς ἐπλουτίσθημεν· εὐγε τῶν πολλῶν χαρισμάτων, οἷς ἐδόξασθημεν. Οὐκέτι προστίμοις προγονικοῖς ὑποκείμεθα· οὐκέτι δουλεύομεν ἀρᾷ καὶ φόρῳ· θάνατος ἡμῶν οὐκέτι κυριεύει. Διὰ σοῦ ταῦτα πάντα, καὶ διὰ σέ, καὶ ἐκ σοῦ. Σὺ γὰρ ἀφείλες πᾶν δάκρυον ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς· σὺ τὴν κτεῖσιν ἐνέπλησας παντοίας εὐεργεσίας· τὰ οὐράνια εὐφρανας· τὰ ἐπίγεια ἔσωσας· τὸ πλάσμα κατήλλαξας· ἐξήλασας τὸν Πλάστην· τοὺς ἀγγέλους ὑπέκλινας· τοὺς ἀνθρώπους ἀνώψωσας· τοῖς ἄνω, τοῖς κάτω· δι' ἑαυτῆς ἐμεσίτευσας· μετεσκεύασας ἄριστα τὸ πᾶν πρὸς τὸ βέλτιον. Πολλὰ θυγατέρες, πολλὰ καὶ μητέρες ἐποίησαν δύναμιν· σὺ δὲ ἕντως ὑπέρκεισαι καὶ ὑπερῆρας πίαςας.

ΑΔ'. Ἄλλ' οὗτος μὲν ἐπὶ πᾶσιν ὁ βραχὺς χαριστήριος, οὗ δ' ἰκασίως τις· λαὸς ἡμεῖς σὺς, ὦ Κυρία τῆς κτίσεως, οἷς ἐξάρητος κληρὸς, σὴ μερὶς ἐκλεκτῆ· σοὶ γὰρ φέρων ἡμᾶς ὁ ἐκ σοῦ τεχνεὺς ἔδωκε, πατρικὴν εἰκότως κληρονομίαν προσφιλεῖ μητρὶ χαρισάμενος. Σὺ καὶ σώσεις, καὶ σώσεις, τὴν καλὴν δωρεάν· μάλλον δὲ, τὸ ἀγχίστροφον, σώσεις, ὡς περ καὶ σώσεις· τὸ τε κράτος ὡς αὐτῷ; κατὰ πάντων κρατούουσα, καὶ ὁμοίως εἰς τέλος ἰθὺουσα τὸ πολίτευμα· τὴν τε πόλιν τὴν σὴν, τὸ διὰ σέ μέγα θαῦμα τοῦτο καὶ περιδύον, ἦν ὡς Βασίλις βασιλῖδα συνέχεις καὶ περιέπεις· καὶ τὴν, ὅση ταύτης ὑπήκοος, τῇ μεγάλῃ χειρὶ σου κυβερνώσα καὶ

κατευθύνουσα· ἐν ἀκινδύνῳ τε μάλιστα τὰ κοινὰ καθιστώσα πᾶν ἀντίπαλόν τι προσβάλοι· πᾶν ἐτέρως ἀβούλητον, αὐτὴ τὴν οὖν τρόπον, ὃν οἶδας, ὃν εἴωθας, μετιούσα τὸν κίνδυνον· καὶ τὸ διοχλοῦν ἀζημίως καὶ ἀβλαβῶς ἀποτρέπουσα· ἴν' οὕτως ἡμῖν πανταχόθεν τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὴν σὴν χάριν ἔχουσιν, ἔξῃ μεγαλύειν σε καὶ δοξάζειν φεί. τὴν τὸ γένος ἡμῶν ὑπερφυῶς μεγαλύνασαν· ἔτι σοι πᾶσα εὐδία πρέπει καὶ τῷ σὺ τόκῳ σὺν Πατρὶ τε καὶ Πνεύματι νῦν καὶ εἰς τοῦ· αἰῶνας. Ἄμην.

per, quoniam tibi gloria omnis decet ac Filio tuo Amen.

A simulque universam, quæ ei subjicitur, ditionem (a) manu tua præcelsa gubernans ac prospere regens; atque ante omnia rempublicam in tuto constituens, et si quid adversum, si quid utcumque inopinatum impendeat, ipsa more tuo, quo scis, quo consuevisti, periculum solvens, et quidquid conturbet, sine damno et sine noxa avertens; ut sic nobis securam undique tranquillitatem gratia tui adeptis liceat, te, quæ genus nostrum tam admiranda ratione inagnificasti, magnificare ac glorificare semper, simul cum Patre ac Spiritu nunc et in sæcula

(a) Non levem hæc possent injicere suspicionem, postremam hanc sermonis partem esse additiam; Euchaitarum enim urbs, quam Joannes noster regerat, nusquam nota fuit uti *prodigium magnum et ubique celebre*, nec multis opus est, ut suadeatur, hoc loco Constantinopolitanam prorsus urbem designari. Huic vero suspicioni magnam vim addere videtur Laurentianus codex, a quo ista omnia absunt. Verumtamen deficit hujus argumenti robur, si utriusque codicis rationem inspicias. Laurentianus enim profert homiliarium, in quo plures diversorum auctorum sermones ad usum ejuspiam Ecclesiæ collecti cernuntur; Vaticanus vero nihil exhibet, nisi collectionem opusculorum nostri Joannis, carmina scilicet, epistolas, et homilias. Manifestum est autem, suspicionem interpolationis

B facilius cadere in homiliarum ejuspiam Ecclesiæ, a quo ea amputantur, quæ minus ad rem faciunt, quam in codicem, in duo apposite ejuspiam Scriptoris opera simul collecta fuerint. Accedit quod, si fides habenda iis est, quæ ipsemet adnotata vidi a præclariss. viro *Angelo Maio*, Vaticanus codex ipsi auctori cœvus dicendus est: ex quo sit ut minus verisimilis interpolatio hujus videatur. Quod vero ad illa spectant, quæ homiliam in urbe regia, non autem in Euchaitarum oppido dictam suadent, genuina haberi possunt, si quis putet, Joannem hanc orationem non in Ecclesia sua, sed in Constantinopolitana urbe, cum forte ibi versaretur, habuisse. Et reipsa Joannem Constantinopolim esse moratum, et plurimum ibidem auctoritate valuisse, in Præfatione inuimus.

JOANNIS

METROPOLITANI EUCHAITENSIS

VERSUS IAMBICI

IN PRINCIPALIVM FESTORVM PICTAS IN TABVLIS HISTORIAS ATQVE ALIA VARIA

CURA MATTHÆI BUSTI, ETONENSIS,

IN LUCEM EDITI

(Ktônæ, in collegio Regali, excudebat Joannes Norton, in Græcis, etc., Regius Typographus, 1610, 4°.)

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO,

DOMINO

RICHARDO CANTUARIENSI ARCHIEPISCOPO TOTIUS ANGLIÆ PRIMATI ET METROPOLITANO.

Quod in laudatissima illa Atheniensium republica (reverendissime domine) ex præscripto legis facere tenebantur inquilini, idem in re litteraria jam diu obtinuisse, patronumque huic peregrino et exsuli quam primum quærendum esse intelligo. Nam neque tam elegantem libellum cum summa auctoris et litteratorum injuria penitus suppressere unquam libuit, neque ita in lucem emittere, ut tanquam surreptitius civis ἀποστασίου δίκην possit sustinere. Et quoniam hujus scriptoris rationibus optime consultum esse cupio, non placet in patrono eidem prospiciendo, temere et sine omni delectu versari. Sacas quidam apud Xenophontem dum gratiam apud aliquem spectatæ virtutis virum inire studet, eximie bonitatis equum, et neperissime cursu

victorem, libenter illi se donaturum professus est, quem gleba in confertissimum militum globum con-
 ventibus oculis emissa fortuito contingeret. Anceps quidem ista et plena periculi sortitio, quæ tamen homi-
 nem non sefellit, utpote quem Cyrus ad eam exercitus sui partem converterit, in quam si vel clausis oculis
 collimasset, a viro fortis non posset aberrare. Quod si ego similiter fortunæ aleam experiri (præsertim in
 tam mira paucitate eorum qui ista ex animo curant, atque amplexantur) illumque huic advenæ patronum
 adoptare vellem quem casus obtulisset, periculum fore videtur, ne nihilo tutius hospitium eidem obtingeret,
 quam hirundini, quam Archias in Græco epigrammate sub Medææ statua nidificantem facit, et humanita-
 tem erga peregrinos inde sibi pollicentem, ubi tanta in domesticos atque conjunctissimos existisset imma-
 nitas. Si vero vel tantillum apud me cogitare velim, non erit arduum dispicere, cui potissimum hoc, quidquid
 est prisca operis, nuncupare debeam. Tu enim (reverendissime Pater) qui nunc publico Ecclesiæ d. no feli-
 citer prospiciens, ὦμοις ἐρατδαίς οὐκ εὐάγαλον βῆρος, tu, inquam, statim occurris, et animo obversaris
 meo : ad quem cum Gregorius nuperrime, ut debuit, diverterit, æquum profecto est, ut noster hic Joannes,
 qui et olim dioceses Constantinopolitanæ fuit, et nunc iisdem typis excusus prodit, Constantinopolitanum
 patriarcham, et dominum suum comitetur, ejusque vestigia studiose observet. Quod quidem ut commodè
 jacere possit, tibi humiliter supplicare, et, sub tui nominis auspiciis, in publicum prodeundi, desiderio mi-
 rifice gestire jamdudum visus est : exactoque jam fere menstruo, post absolutum Gregorium, spatio, velut
 exosus longiores sub prælo moras, nunc denique τὰ δεσπὰ ῥήξας κροαίνει κατὰ πῆδιων, et contento cursu
 ad suum fertur Gregorium. Et feratur sane, idque studio quam maxime velit impotentis atque effrenato,
 modo prius et grati animi testimonium de seipso, et restitutæ sibi nunc denique vitæ, de domino Henrico
 Saviito, viro illustrissimo, et ad propagandas litteras nato, perhibeat : per quem unum stetitisse videtur, quo-
 minus huic misello in tenebris perpetuo obdormiendum esset. Neque enim sperandum unquam fuit, ut hanc
 gratiam impetraret παρὰ τῶν παρ' ἡμῶν ταύτης τῆς ἐργασίας προσετηχότων, quorum plerique Græci ho-
 minis artificio minime capiuntur, sed illa potius amplexantur quæ Mercurii insititoris, quam Saturni sano
 aptiora videbuntur. Quanquam, non tam vehementer huic exoptandum unquam fuit, ut typis evulgaretur,
 utpote qui vel otiosissimis etiam vanissimorum hominum scriptis pateant, neque lucem post diuturnas te-
 nebras aspicere tam jucundum putavit, quam honorificum et gloriosum cum sanctis hisce Patribus nascendi
 societate conjungi. In hoc vero præcipue exultat et triumphat serio, et Chrysostomo post aliquod tempus in
 publicum processuro, officiose præcurrere gestit, carminibusque in ejusdem honorem jam olim compositis,
 quasi corollis quibusdam floribusque vias consternere. Hunc sane tantum honorem egregio illi viro acceptum
 refert, cujus beneficio habet, ut nobili hoc prælo cohonestetur. Quem quidem si humana voce affari posset,
 procul dubio, in illas tragici poetæ voces erumperet, Ζηλῶ γέ σου μὲν Ἑλλάδ', Ἑλλάδος δὲ σε. Cætera
 vero omniaque in istum cadere possunt ornamenta reverendissimæ paternitatis vestræ debent. Hunc enim
 hominem ignotum in clientelam tuam humiliter se conferentem, ut spero, non aspernaberis, neque divelli
 stines a suo Gregorio, qui huic nostro Joanni semper visus est ὡς περ ἐξ οὐρανοῦ προκύπτων φέγγεσθαι.
 Ita enim ipse loquitur in oratione quadam, quam in bibliotheca sua servat dominus Savilius, suo tempore
 lucem aspecturam. Et sane vel solo tantæ pietatis nomine dignum hunc putaverim patrocinio tuo : non quod
 pusillum hunc λαμβετογράφον eum esse unquam crediderim, qui pari passu cum summis Ecclesiæ lu-
 minibus possit incedere : quid enim tanta vecordia posset esse furiosius? Imo vero absit ut ego, quan-
 tum huic homini tribuendum, aut in qua demum classe censendus sit, definiendi potestatem mihi arrogem.
 Liceat impune aliis ἑλλανοδικας ἑαυτοῦς ἀντὶ θεατῶν ποιεῖσθαι, aut potius judicent οἱ τὰ τῆς Ἑλλάδος
 γλώττης συγκεκροτημένοι. Sed quanquam facile crediderim fieri posse ut hic quem ego valde probro, illis
 non perinde placeat ;

οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς
 Φαῦλοι παρ' ἐχλῶ μουσικώτεροι λέγεται,

(ut pulchre Euripides in Hippolyto), tamen et horum etiam calculo hunc comprobatum iri confido. Quem
 quidem ut minori cum iustidio possint aspicere, Græce solummodo excudendum judicavi : neque instar
 Virgiliani Mezentii exsanguis et putidum Latinæ versionis cadaver Græco poetæ animato et vivido
 alligare sustinui : quod quidem dum faciunt nonnulli præsertim in poetis, verendum est ne, ut quidam
 e veteribus, cum ignem cremandis mortuorum cadaveribus pollui crederet, graviter commotus Prome-
 theum ad opem ferendam advocasse perhibetur, ut ignem quem de cælo clepseral, pari furto mortalibus
 (si posset) subduceret : consimiliter etiam existat aliquis, qui typographiæ inventorem subinde incla-
 mare velit, ut beneficium hoc suum ad usus indignos traductum repositat sibi, et saltem ad tempus
 retrahat. Mihi vero hoc solum negotii dari credidi, ut codicem meum, impeditissimum illum quidem
 et longe depravatissimum, a mendis, quoad fieri potest, repurgatum exhibeam : in quo si tibi (reve-
 rendissime archipræsul) operam meam probavero, me universo hoc negotio plenissime defunctum esse,
 et laboris fructus uberrimos percepisse arbitror. Sed sentio me justo longiorem fuisse ; quare, quod unum
 restat, Deum optimum maximum obtestor, ut te Ecclesiæ suæ incolumem quam diutissime præstare di-
 gnetur.

Reverendissime Paternitati vestræ deditissimus
 MATTHÆUS BUST.

BENEVOLO LECTORI. 3.

Non expectabis, amice lector, dum ego libelli hujus elegantiam verbis prædicem : qui quidem si propria et nativa puritudo destituatur, fortasse verborum lenocinium non invitum admitteret, et subdolarum mercium more, mangonio prælini se haud moleste ferret. Hic vero seipso contentus fucum aspernatur, sibi que apud candidum lectorem omnia fausta pollicetur, si modo deterso hoc situ in quo per tot sæcula misero deformatus jacuit, quam emendatissimus in publicum prodeat. Huic sane negotio inaudasse me fateor, perfecisse quod volebam non audeo dicere. Quod enim Menelaus apud Euripidem *Orest.*, idem ego huic nostro Joanni jure possum occinere.... οὐ γὰρ ῥάβδιον λόγῃ μιᾷ Στῆσαι τρώπαια τῶν κακῶν ἔσσι πάρα. Neque expectandum mihi erat ut unius ejusdemque depravatissimi codicis beneficio omnes quæ hic reperiebantur maculæ penitus eluerentur. Satis profecto erit, si pauca admodum restent, quæ alterius exemplaris ope indigere videantur : quod quidem (ut spero) exitus ipse comprobabit. Hoc certe profiteor, sedulo me cavisse, ne critica πολυπραγμοσύνη plagam ullam infligerem ; neque enim committendum putavi, ut, nisi ubi necessitas ipsa flagitaret, ab exemplari discederem. Manifesta et crassa librarii errata, quæ in hoc tam minuto libello erant valde numerosa, piguit annotare. Cætera, de quibus ambigere quis jure posset, loco movere non sustinui. Illud vero de quo præcipue te admoneri cupio, hoc unicum est. Ordinem quem in manuscripto codice reperi, a me prorsus immutatam esse scito, aut potius, omnia quæ prius valde confusa erant, in hunc, quem vides, ordinem redacta esse (a). Neque enim volui in re tam explorata, aut judicio meo diffidere, aut vereri ne factum hoc mecum tibi probare non possem. Quem quisque versus locum in manuscripto codice occupavit, numeri in margine appositi indicant : quorum seriem toties interruptam miraris sat scio : verum ne in eorum ordine pervestigando, frustra te fatiges et torqueas, rem totam ita expedire visum est. Quoties numerorum ordinem interruptum animadvertes, recurre statim ad notas quæ illi paginæ respondent, ibi enim locum designatum habes, in quo sine majori molestia illa reperies quæ in exemplari proxime sequebantur. Hac ego serie disposita in manuscripto codice reperi omnia, quæ si erudito cuiquam placere, aut commodum aliquem sensum suppeditare poterit, causam non dico, quin apud omnes litteratos reus peragar, ὡς αὐτοσχιδάζων εἰς τὰ τῶν Ἑλλήνων ὁπομνήματα. Octo enim inmanes hiatus videbis ; qui quidem omnes in meo codice non longe aberant a paginæ medio, non asterisco, non alia quavis nota conspicui, sed sententiæ mutilatione satis manifesti. Lectorem enim in media periodo pendentem plerique destituunt, et repente in alterius periodi a priorè prorsus alienæ medium præcipitant. Hujus tantæ confusionis originem in alio priori codice manuscripto existisse conjicio : in quo quidem chartæ omnes, præter primam et ultimam confusæ, atque ordine præpostero compactæ fuisse videntur. Hinc dum imperitus nescio quis librarius codicem hunc meum describit, neque eandem versuum numerum quem τὰ ἀκόγραφα habebant, unicuique paginæ attribuit, has mihi tenebras offudit, quibus certe aliquandiu oppletus scriptorem hunc pro deplorato habui : tandem verò, divina gratia adjutus, discipuli, hujusque libelli membra tam misere divulsa ad hunc modum digerenda esse perspexi. De his te præmonendum putavi, mi Lector : tu nostris conatibus fave, et vale. E collegio Regali Cantabrig.

(a) In Casareo codice, quem Lambecius (*Comment. de Bibliotheca Casarea*, lib. p. 1, 149) describit, eam cornere est ordinis perturbationem quam Bæstus in suo codice lamentatur et pro viribus emendare studuit. Unde apparet, ab eodem archetypo deductum esse utrumque, et Lambecii scilicet et Bæsti exemplar, aut ipsorum alterum alterius esse apographum

* ΕΙΣ ΠΙΝΑΚΑΣ (1) ΜΕΓΑΛΟΥΣ ΤΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

ΩΣ ΕΝ ΤΥΠΩ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΕΥΧΑΙΤΩΝ

Διὰ στίχων Ιαμβικῶν.

IN MAGNAS FESTORUM TABULAS

PER MODUM EXPOSITIONIS

COMMENTARIUS JOANNIS

SANCTISSIMI EUGHAITARUM METROPOLITANI

Versibus iambicis.

Πρόγραμμα εἰς τὴν ὀλίγη βιβλίον.
Πάλαι διδάχθαις ὡς ἄριστον πᾶν μέτρον,

Programma in totum librum.

Olim edoctus optimam esse cunctam mensuram,

Matthæi Busti notæ.

A Τὰ τ' ἄλλα πάντα μετριάξω, καὶ λόγους.
Οἱ γὰρ περιττοὶ τῶν περιττῶν εἰκότως;

velut alia cuncta, sermones metior. Qui enim exce-
dunt, excellentibus operibus ac sermonibus uti

De auctore quidem ipso pauca admodum sunt que dicenda occurrunt, utpote de quo altum ulique silentium, cuiusque nomen nec Gesnerus, neque alii qui bibliothecas nobis concinnarunt, vel fando unquam accepisse videntur. In ipso codicis mei frontispicio ista reperi, scripta quidem summo artificio in quibus tamen Hellenismum non præstaho. Οὕτως ἦν ἐπὶ βασιλείῳ Ῥωμαίων Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου καὶ Ζωῆς τῆς βασιλοῦσας. Ἐτη δὲ τὸ ἀπὸ τότε συντελεῖται ἐξηκοντατέσσαρες πρὸς τοὺς πεντακοσίους. Ἀνθρὸς δὲ σοφώτατος καὶ ἀγαθότατος ὢν, συνέγραψε πλείους τῶν λόγων, καὶ ἐπιστολάς, καὶ στίχους Ιαμβικούς, καὶ ἄλλα πολλὰ λόγου καὶ χάριτος ἄξια, καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐξεπαίδευσεν πεπληρωμένους ὡν τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος. *Hic vivebat sub imperatore Romanorum Con-*

stantino Monomacho, et imperatrice Zoe. Exinde autem anni extenduntur sexaginta quatuor supra quingentos. Cum vero sapientia et sanctitate vite in primis excelleret, conscripsit plures orationes et epistolas et versus iambicos, aliaque multa, digna que laudentur grataque habeantur: multos insuper homines pie erudit, utpote repletus gratia Spiritus sancti (a). Verum ista fere omnia non aliunde desumpta esse videntur, quam ex hoc ipso libro. Statim

(1) *Εἰς πίνακας.* Titulum sortitus est hic libellus a parte magis nobili quam magna, in qua solemniorum se iam depictas in tabulis historias pigmentis in ævum pertinacibus exornat, quæque (nisi fallor) ætatem diu et solem perlatura sunt.

(a) Hoc elogium, uti patet ex annorum supputatione, non est antiquissimum; imo Bollandiani (*In Comm. de tribus Dorotheis*, Junii, tom. 1, p. 504) opinantur, illud auctorem habere *Andream Darnarium Epidauriolum*, qui et tanquam codicis exscriptor ibidem adnotatur. Matthæus Bustus autumare se dicit, *isa omnia non aliunde desumpta esse videri, quam ex hoc ipso libro* (videl. ex versibus iambicis); statim enim, inquit, inter legendum in oculis incurriunt. Verum necesse non est, ut hanc Busti conjecturam amplectamur, easque Joannis laudes unico carminum ipsius testimonio inniti putemus. Nam hæc eadem legitur in Græcorum Mensæis, et quidem ea reperi in Veneta illa Menæorum editione, que cum prodierit anno 1551, epocham elogii scripti in codice *Andræ Darnarii* aperte inæcedit. In his dum enarratur (Januarii die XXX in *Synaxario*), que occasio ac ratio impulerit ad sanctos doctores Basilium Magnam, Nazianzenum Gregorium et Joannem Chrysostomum die XXX Januarii simul honorandos, reperis Joannem Euchaitensem, cui tres SS. doctores apparatus se feruntur, omnigena doctrina et virtutis eminentia summo opere commendatum. Ὀπταίνονται (ita Menææ de tribus illis SS. doctoribus) οἱ μέγιστοι οὗτοι, καθ' ἕνα πρότερον, εἴτα καὶ ἅμα, ὄψαρ οὐκ ὄναρ, τῷ τότε τῆς Εὐχαιτῶν πόλεως τῶν ἱερῶν ἐξηγουμένω, Ἰωάννῃ τ' ὡπάνῳ, ἀνδρὶ τ' ἄλῳ μὲν ἄλλοτρίω, καὶ παιδείας ἑλλητικῆς οὐκ ἀμαθῶς ἔχοντι, ὡς τὰ αὐτῶν πονηθέντα δείκνυσιν, ἀρετῆς δὲ εἰς ἄκρον ἑλλησιακῆς. *Sacro Euchaitensis urbis antistiti, Joanni illustri viro, cum propter alia celebri, tum disciplinis græcis, cicut scripta ejus filium faciunt, non inerudito, et ad sublime virtutum propecto, summi illi (tres SS. doctores) primum quidem singuli seorsim, deinde vero simul omnes non per somnium, sed in visione conspiciendos se præbent.* Quanta vero existimatione et auctoritate in ipsa Constantinopolitana civitate Joannes polleret, ostendunt quæ inibi sic leguntur: Ὁ δὲ οὗτος ἕκτιστος ἀνθρὸς ἀσπῆς, ὁ Εὐχαιτῶν ὀρθολογὴ Ἰωάννης, καθὼς οἱ ἄγιοι εἰσαγγήσαντο, διαπράξαντο τὸ τε πλῆθος καὶ πτασιάζοντας καταστῆσαι; (ἐδίδου καὶ γὰρ ἐπ' ἀρετῇ διαδόχτος ὁ ἀνθρ) τὴν ἰορτήν ταύτην παρέδωκε Ἐκκλησίᾳ ἑορτάζειν τῆς. *Singulis autem vir ille ceteris, Euchaitensis civitatis Joannes, fecit sicut beati ille præceperunt; et cum multi-*

Χρησιν δοκοῦσι πραγμάτων τε, καὶ λόγων·
5 Ἐμοὶ δὲ μικρῶν πραγμάτων μικρὸς λόγος;

Καὶ τῶν λόγων οὖν μικρὸν ἀρκέτω μέρος,
Εἰς δεῖγμα, καὶ γνώρισμα τῶν ὄλων λόγων,

jure videntur. Mihi autem operibus parvo parvus sermo sermonumque certe parva pars sufficiat, in

argumentum ac expositionem omnium sermonum, quos saepe scribens frustra laboravi. Omitto namque

Matthæi Busti notæ.

statim eum inter legendum in oculos incurrunt. Semel fortasse in hujus nomen incidisse videntur: nimirum in libro in *Juris Græco-Romani*, ἐν ᾧ περιέχονται ἀποφάσεις συνοδικαί, pag. 215. Ibi enim inter alios episcopus habetur καὶ ὁ Εὐχαιτα; Ἰωάννης, sub Nicolao III patriarcha Constantinopolitano, et sub imperio Alexii Comneni. Atque hic sane idem esse poterit cum hoc nostro, si modo temporum intervalla patientur. Nam ab obitu Constantini Monomachi, quem hic deplorat, usque ad Nicolaum III patriarcham Constantinop., triginta anni fluxerunt. Quod vero pro Εὐχαΐτων habes Εὐχαιτας, hoc neminem commovere debet: unam enim eandemque urbem utroque nomine designari certum est: utcumque Abrahamus Ortelius, vir doctissimus, in illo suo *Thesaurο Geographicο* duas distinctas facit, et Euchaniam urbem fuisse scribit circa Constantinopolim, quæ postea Theodoropolis dicta fuit, Cedreno teste. Et sane fuisse juxta Constantinopolim urbem quamdam, nomine Theodoropolim, haud plane negaverim: ex qua fortasse fuit ille Gregorius, qui synodo Nicænæ secundæ interfuit. Verum illam longe aliam esso constat ab hac nostra, quæ ducentis annis post synodum Nicænam secundam Theodoropolis nomine celebrari cœpit, sub imperio Joannis Zimisæ. Ille enim ut Theodoro inartyri gratiam referret, ob præstitum ipsi (ut vulgo creditum est) in prælio contra Barbaros auxilium, ναῦν ἐν ᾗ τὸ θεῖον αὐτοῦ ἀπόκειται: οἰῶμα ἐκ βάθρων καταβαλῶν, μέγαν τε καὶ κάλλιστον ψυχοδόμησα, μεγαλοπρεπεῖς αὐτῷ κτήσεις προσεσώρησας, ἐν καὶ ἀντὶ Εὐχαιτας Θεοδορόπολιν κατωνόμασε, ut scribit Cedrenus in Joanne Zimisæ. Idem attestatur Zonaras verbis paululum immutatis, et simul totum hoc quod volumus uno verbo conficit, dum Euchaniam cum Euchaitis aperte confundit, tom. III in Joanne Zimisæ: Ναὺν αὐτῷ κατὰ τὴν Εὐχαιταν, ἢ Εὐχαιτα, περικαλλῆ ἐδομήσατο, τὸν πρῶτον καταβαλῶν, ἐν ᾗ τὸ πολυάθλον ἐκείνου οἶμα κατέθετο, καὶ τὴν πόλιν ἀντὶ τῆς προσηρίας αὐτῆς κτήσεως Θεοδορόπολιν ἐπωνόμασεν. Præterea Nicephorus Callistus *Ecclesiastica historia* libro vii, cap. 44, Theodori martyris corpus Euchaiten delatum esse scribit, atque ibi insigni templo colonestatum.

Atque huic ipsum noster hic Joannes haud obscure innuere videtur, pag. 47, ubi de Euchaitis agens, τὴν μάρτυρος πόλιν vocat, et similiter pag. 69, iis verbis, τῷ προστατοῦντι τοῦ τόπου σταφύφωφ. Sed tamen occurrit quædam difficultas, quæ quidem talis est, ut quemlibet facile conturbare possit, et Abrahami Ortelii, viri diligentissimi, lapsum merito excusare debeat. Hanc dissimulare haudquam placet. Libro enim in *Juris Græco-Romani* (qui primus est Sententiarum synodicalium) inter alios metropolitanos patriarchæ Constantino-

politano, subjectos, qui ibi ordine (sed sub incertis patriarchis descripto) recensentur, se les quinquagesima prima assignatur Euchaitis, inter Novas Patras et Amasrideam, et sedes 64 Euchanix, unde necessario sequi videtur Euchaita et Euchaniam non esse eandem metropolim. Ego tamen confidenter affirmo codicem hic mendosum esse, et Euchaita in sedem 51 per librarii incertam irrepsisse.

Nam Caroplates in libro De officiis Magnæ Ecclesiæ, dum docet quo ordine se olim haberent metropoles subjectæ throno patriarchæ Constanti nopolitani, et ex quibus sedibus in quas mutatae essent ex institutione Andronici Palæologi senioris, apertissime scribit Euchaitorum metropoli sedem 64 olim assignatam fuisse (quæ libro in *Juris Græco-Romani* Euchanix ascribitur) eandemque metropolim postea sub imperio Andronici Palæologi ad sedem 76 devenisse. Et quamvis in aliis fere omnibus cum ordine illo veteri sub incertis patriarchis descripto exacte quadret, tamen 51 sedem, quam Euchaitis in libro in *Juris Græco-Romani* assignatam esse diximus, Sebastopolis metropoli ascribit. Verum hinc procul dubio factum est ut Euchaitorum metropolis in illo libro in supra dicto sedem 51 per vitium obtineret, quod scilicet jam ante ex descriptione multo antiquiore per imperatorem Leonem Philosophum facta, eandem sedem inter Novas Patras et Amasridem obtinisset, ut constat ex libro in *Juris Græco-Romani*, qui est De novellis imperatoriis. Has enim vicissitudines experta est hæc metropolis, imminuta paulatim loci dignitate Barbarorum incursionibus, quibus ex ipso situ opportuna erat. Plinius enim, libro vi, cap. 47, Scythiæ populis annumerat. Justinianus vero parte distinctus in novella 28 inter urbes Helenoponti provinciæ in Asia Minori non incredulis a Constantini matre sic dictæ enumerat: Et Damascenus monachus Studites, qui lingua Græca vulgari sive barbara Sanctorum historia scripsit, hanc ipsam collocat περὶ τὴν Μαύραν θάλασσαν, id est pontum Euxinum: ita enim recentiores et Barbari Græci mare illud appellant, προῦμανῶν (præcisæ prima littera, ut solent) ob cælum ibi nebulosum, ut docet Martinus Crusius in Annotationibus ad lib. in *Turco-Græciæ* suæ. Hæc tamen intercedere potest differentia inter hæc duo nomina, ut Euchania urbem significet, Euchaita vero et urbem et πᾶσαν τὴν περίωρον, sive παραίξιν, ut habetur pag. 47. Nunc (credo) sepulta jacet hæc metropolis inter illa 4 urbium millia, quarum cadavera hodie in Asia Minori monstrari dicuntur. Atque hæc de ipsa metropoli, atque etiam de ipso auctore qui inde nomen suum accepit.

tudinem atque contentantes conspescisset (etenim insignis erat ob famam virtutis), hæc in Dei honorem sollemnitate celebrandi Ecclesiæ auctor fuit. Dixi autem, Joannem ejusmodi auctoritate Constantinopoli potitum esse; nam hæc in Constantinopolitana urbe evenisse sub Alexio Comneo, dicitur hisce verbis ipsa præmittunt Mensæ (loc. cit.): Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, δε μετὰ τὸν Βοτανειάτην τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας ἐδέξατο, ἐν Κωνσταντινουπόλει σπᾶσι γέγονε παρά τῶν ἐλλογιμῶν καὶ ἐναγέτων ἀνδρῶν κ. τ. λ. Regnante Alexio Comneno, qui post Botovitiem imperii sceptrum accepit, contentio exorta Constantinopoli est inter viros doctrina ac virtute præstantes, etc. His vero, quod majoris est momenti, accedit Joannis nostri encomium, quod a juniore Michaeli Psello conscriptum commemorat Le Quien cum hoc titulo: Ἐγκώμιον ἐς τὸν θεοσεβέστατον μητροπολίτην Εὐχαΐτων καὶ Πρωτοσύγκελλον, illudque in codice Reg. 1837 asservari affirmat. Pretium fuerit operæ hic perscribere, quæ pauca ex illo encomio illum Le Quien collegisse videtur: Hunc, inquit, pastoralibus numeribus excelluisse ait Psellus, ut, quævis non politica admodum aut sæculari scientia, atamen eloquentia, quæ ad Isocratis characterem accederet, philosophia præsertim christiana ac theologia ita claruerit, ut Gregorius noster esse videretur. (Ant. BALUCCHI, Præf. ad *Euchaitæ homiliam supra editam*.)

- Ὅδ; εἰς κενόν κίμηκα πολλάκις γράφων. A Ἐγὼ δὲ τούτους ἐξελών μου τοὺς λόγους,
Ἐὼ γὰρ εἶπεν οἷς ἐχρησάμην λέγων.
10 Τίς γὰρ περισσεῖα τε, καὶ τί τὸ πλεόν
Ἐν παντὶ μόθῳ τῷ βροτοῖς μοχθουμένῳ;
Κὰν πολλὰ φουσησῶσιν ἐν τῷ νῦν βίῳ,
Λέγοντες, ἢ γράφοντες εἰς ἀπλησίαν,
Ἵμβρου; ἀμέτρους ἐκχέοντες ῥημάτων.
15 Βροντῶντες, ἀστράπτοντες ἐξ εὐγλωτίας.
Πλεῖστον μὲν ὕψος οὐρανοῦ, καὶ γῆς βάθος,
Πλεῖστη δὲ τούτων εὐρυχωρία μέσον.
Πνεῖτωσαν εἰς ἀπειρον ἄφθοτος τόπος,
Οὐδεὶς στενώσει τήνδε τὴν ἀπειρίαν.
20 Πολλὰς φορές ἤνεγκεν ἡδὴ πνευμάτων,
Πλεῖους δ' ἐνεγκεῖν ἔστιν ἡτρεπισμένη,
Ἐως ἰ ἀποπνεύσωσιν ἑσχάτην μίαν,
Ἐως λυθῶσιν εἰς ἀθλήας χάος,
Μηδὲν κατορθώσαντα πλὴν κενού; πόνους.
25 Ἄλλ' οἱ μὲν ὧ; θέλουσιν· οὐδεὶς γὰρ φθόνος.
- B Ἐγὼ δὲ τούτους ἐξελών μου τοὺς λόγους,
Πολλῶν ἀπ' ἄλλων ἐμμέτρων, οὐκ ἐκ μέτρων,
Μόνους φέρων δίδωμι τοῖς λόγων φίλοις,
Ἵ; γεῦμα μικρὸν θαψιλοῦς ἀνθοσμίου·
30 Οἷ; ἡδονὴ γένοιτο ταῦτα μετρία.
Κόρος δ' ἀπέστω, καὶ μέθη, καὶ ναυτία.
Ἐχοντες οὖν μοι τοὺς βραχεῖ; ἰ φίλου λόγους,
Αὐτοὶ δὲ ἔργων μᾶλλον ἢ μακρῶν λόγων,
Εὐχεσθε πᾶσιν εὐαρεστεῖν τὸν φίλον,
35 Πλεόν δὲ πάντων τῷ λογιστῇ, καὶ λόγῳ.
Ἵ; κὰν ἰ μόγις (2) γένοιτο πραγμάτων λόγος.
Ἵ; ὅ; ἔργα σώζων ἐκπυρρὸς τὰ σὺν λόγῳ,
Εἰς καῦσιν ἐκδιδῶσιν ἀπράκτους λόγους,
Ἵ; ἡρότων, ὧ; ἔρημον ἰκμάδος ξύλον.
40 Ἐγωγε τοίνυν ἔργα τῷ λόγῳ φίλα
Φέρομι, καὶ λάβοιμι τὴν σωτηρίαν.
Δόγων δὲ πολλῶν, καὶ γραφῶν ἄλλοι; μέλοι.

de illis loqui, quibus dicendo usus sum. Quænam enim exuberatio et quænam superfluitas in omni labore a mortalibus sustentato? Multum siquidem tument in hac præsentī vita, iusatiabiliter dicentes ac scribentes, imbres verborum immensos fundentes, ex facundia tonantes et fulgurantes. Maxima quidem est cæli celsitudo terræque profunditas, maxima vero inter illa distantia. Sufflent in immensum: amplius est locus: nemo coarctabit hanc immensitatem. Multas jam flammium undas tulit; plures autem est ferre parata, donec ultimam exsument auram, donec solvantur in tenebrarum chaos, nihil inde præter vanos labores perceptio. Sed isti sicut volunt faciant: nulla enim invidia.

Ego vero istos excerpens meos sermones, multis ex aliis mensuratis, non immensis, solos, ut variorum fragrantiumque florum delibationem, sermonum amicis offero, modicam voluptatem allaturam. Absint vero satietas, ebrietas et nausea. Habentes igitur hos breves amici sermones, ipse magis operibus quam longis sermonibus, orate ut cunctis acceptus sit amicus, maxime vero omnium moderatori et verbo, cui saltem operum ratio habeatur. Qui opera cum ratione facta salvificans, inutiles sermones ut scænum et carens hamore lignum, in combustionem tradit. Ego quidem igitur opera verbo cara feram accipiamque salutem. De multis autem sermonibus ac scriptis alii curent.

ΕΙΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕΓΑΛΟΥΣ ΤΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

ΩΣ ΕΝ ΤΥΠῳ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ.

IN MAGNAS FESTORUM TABULAS PER MODUM EXPOSITIONIS.

A. Εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Γέννησιν.
Τί τοῦτο; φῶς ἡστραφεν ὧ; ἐξ αἰθέρος,
Ἄηρ δὲ μετὰ; μουσικῆς συμφωνίας.
45 Πρόσχωμεν, ὧ; μάθωμεν. Ἵ; μυστηρίου·

Παρεμβολὴ τις ἀγγέλων κράζει μέγα,
Θεῶ;, λέγουσα, δόξα τῷ σαρκουμένῳ.
Καὶ πῶ; θεὸ; ἀρξῆ; ποῦ τὸ θαῦμα; καὶ πόθεν·
Τὸ θαῦμα ποῦ; Βάδιζε σὺν τοῖ; ποιμαῖ;

I. In sanctam Christi Nativitatem.

Quid istud? Lumen ex æthere splenduit, aer vera musica symphonia repletur. Accedamus, ut discamus. O mysterium! Agmen angelorum magna

D voce clamat, Deo, dicens, gloria Incarnato. Et quomodo Deus caro? Ubi et unde prodigium? Ubi prodigium? Vade cum pastoribus, qui, dum huc festinant, greges deserunt. Istis adjunctis im-

Matthæi Busti notæ.

¹ γρ. ἀποπνεύσωσιν ἕως. ² γρ. φίλους. ³ γρ. λόγος.

(2) Ἵ; ὅ; κὰν μόγις. Pro λόγος reposui μόγις: illud enim sententiam aut nullam habet, aut perdifficilem: hoc contra satis apertam: et facilis est unius elementī transitus in alterum μ in λ et

vicissim: ut passim videre est, et demonstratur exemplis a Gulielmo Cantero in libro De Ratione emendandi Veter. Græc. scripti.

- 50 Ἐκεῖ γὰρ αὐτοῖς, ὡς ὄρξ, ἤπειγμένοις
Καταφρόνησις γίνεται τῶν θερμαμάτων.
Τούτοις συνελθῶν, ἐμφορῶ μοι τοῦ πόθου.
Ἄντρον θεωρεῖς, ἄντρον ἡμελημένον,
Ἐν ᾧ φάτην τις, καὶ βρέφος, καὶ παρθένος.
- 55 Θεὸς πένης, δοικος, ἐν φαύλῳ βράκει,
Εἰς φῶς προελθὼν ἄρτι. Φεῦ τί μοι λέγεις;
Ψεῦδος μὲν οὐδὲν, ἀλλ' ἀληθῆ μαθάνεις.
Καὶ μάρτυς ἀστήρ, ὃν κατ' οὐρανὸν βλέπεις,
Ἐκεῖθεν ἦκε τὸ βρέφος σοι δεικνύων.
- 60 Οὐτοὶ τε συντρέχοντες, ὡς πρὸς Δεσπότην,
Ἵν καὶ τὸ τερπὸν ἔσμα τῆς εὐφροσύνης.
Οἷς συμμελωδεῖν, οὐκ ἀπιστεῖν σε πρέπει.
Εἰς γὰρ χάριν σὴν ταῦτα πάντα συντρέχει.
Θεὸς βροτωθεὶς, ὡς θεῶσιν σὴν φύσιν.
- 65 Πένης ὑπὲρ σοῦ, πλοῦσιν σε δεικνύων.
Ἐπικροτοῦντες ἄγγελοι ταῖς ἐλπίσι.
Μήτηρ ἀνανδρος, παρθένος βρεφοτρόφος,
Μάγων τὰ λαμπρὰ δῶρα, ποιμένων δρόμος,
Χαρᾶς τὰ πάντα μαστὰ, καὶ θυμηθίας.
- 70 Τούτοις μὲν οὖν σύγχαίρει, καὶ συμπροσκύνει,
Ἐὰ δὲ τόνδε τὸν κατηφῆ προσβύτην.
Δάκνει γὰρ αὐτὸν ἄλλο τι κρυπτὸν πάθος.
Ἐξεί δὲ τούτου μικρὸν ὑπνώσας λύσιν,
Καὶ συγκροτήσει πᾶσιν ἡμῖν ἡδέως.
- B. Εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Βάπτισιν.¹
- 75 Ἀνήρ κομήτης ἀχμῶν ἀγριον τρέφων,
Τρίχας καμῆλου, καὶ ὀδράς ζώνην φέρων,
- A Ἄσαρκος, ἡμίγυμνος, ἀγγέλου τύπος,
Ἦκει προφήτης καινὸς ἐξ ἔρημίας.
Πρῶτον δ' ἐαυτοῦ Χριστὸν εἶναι μνησύν,
80 Δείκνυσιν αὐτὸν πᾶσι τοῖς ἡθροισμένοις.
Τούτῳ προσελθὼν (3) Χριστὸς ὡς ἐγνωσμένος,
Αἰτεῖ λαβεῖν βάπτισμα τοῖς ἄλλοις ἰσα.
Ἵ οὐδ' εὐ γινώσκων ὅστις οὗτος, καὶ πόθεν,
Πείραν τὸ πρᾶγμα, πείραν ἡγέται μόνος.
85 Ὅθεν κραταιῶς ἀντιτείνει τῷ λόγῳ.
Πλὴν ἀλλ' ὑπείκει Δεσπότητος προθυμίᾳ.
Τρέμει δ' ὅμως τὴν χεῖρα, καὶ ψαύει μόλις,
Ἄνω θεωρῶν, ὡς Ωγγιον ἐκφύγοι,
Μᾶλλον δὲ κάκει φρικτὸν ἄλλο τι βλέπει.
90 Περιστέρα κάτεισιν εἰς γῆν ὑψόθεν,
Ἦν οὐρανοὶ κέμπουσιν ἐκ τῶν σχισμάτων.
Φωνὴ δ' ἐκείθεν πατριχὴ βροντῆ μέγα,
Υἱὸν καλοῦσα Χριστὸν ἡγαπημένον.
Καὶ μαρτυρεῖ τὸ Πνεῦμα τούτῳ προστρέχοι,
95 Δι' ὃν κατῆλθεν, ᾧ σεμνῶς ἐφίξαινε.
Πτηνῶ δ' ἔοικεν ὀξυκινήτῳ φύσει,
Περιστέρᾳ γὰρ εἶδος ὡς ἀπλουστέρας.
Συνεῖς δὲ ταῦτα καὶ ποταμὸς ἡρέμα
Ἰσθμὸν τὸ βεῖθρον τοῦ δρόμου, καὶ προσμένει,
100 Οὕτω γε τιμῶν τὴν Θεοῦ παρουσίαν,
Καὶ τὴν καλὴν κάθαριν ἀντιλαμβάνων,
Ὅς πρῶτος αὐτὸς τὴν χάριν δεδεγμένος,
Ἄρχῃ γίνηται τῷδε τῷ μυστηρίῳ.
Τοῦτο βροτῶν φῶς, τοῦτο δευτέρα κλάσις,

plearis amore. Antrum videt, antrum reconditum, in quo puerus, et infans, et virgo, Deus pauper, tugurio carens, in vili panno, ad lucem modo editus est! Eleu! quid dicis? Nihil quidem falsi, sed verum audis. Et testis est stella, quam in caelo conspicis, unde venerit infans tibi ostendens; et isti velut ad Dominum concurrentes, quorum etiam est jucundus laudum concentus. Cum his concinere, non dissidere tibi convenit. Tui enim gratia haec omnia sunt: Deus homo factus, ut desicet tuam naturam; egenus propter te, divitem te demonstrans; angeli, spebus applaudentes; mater nesciens virum, virgo puerpera; splendida magorum dona; pastorum concursus; omnia jubilatione gaudioque plena. Cum his igitur tu congaude; cum illis pronus adora, sine vero hunc demissis oculis senem: mordet enim eum alius quis secretus affectus. Ab hoc autem post breve somnium liberabitur, et libenter nobiscum omnibus complaudet.

II. In sacrum Christi Baptisma.

Vir pilosus, incultam rusticitatem enutriens, de pilis cameli vestitus, et zonam pelliceam ferens,

¹ Ἰσ. ἤχον. ² γρ. βάπτισιν. ³ γρ. δοράς.

Matthæi Busti notæ.

(3) Τούτῳ προσελθὼν. Pro ignoscendo; reposuisse ἡγνοημένος, si versus ratio tulisset, aut etiam ἡγνωσμένος, tanquam factum ex particula privativa et γνώσμαι barytono (unde ἡγνωσμεν.) sed

macilentus, seminudus, angeli typus, e deserto novus propheta venit. Priorem autem semetipso Christum esse significans, ipsam omnibus congregatis manifestat. Ad eum Christus ut notus accedens, baptismum aliorum baptismo similem dari sibi rogat. Ille vero, bene sciens qualis et unde sit iste res experimentum purumque tentamen aestimat. Unde fortiter obstitit verbo. Verumtamen desiderio Domini obtemperat. Sed manu tremittit vixque sursum aspiens, vertiginem effugit. Magis autem tremendum aliud quid conspicit. Desuper in terram delabitur columba, quam ex nubibus caeli demittunt, et vox paterna ex alto reboat, Christum Filium dilectissimum vocans. Testimoniumque reddit Spiritus ad ipsam accurrens, propter quem descendit et super eum solemniter considens. Volucris vero veloci natura, columbae scilicet simplici, D similis est. Intelligens autem haec et amnis placido cursum sistit, et exspectat, sic Dei praesentiam honorans, pulchramque vices puritatem accipiens, ut ipse primus, accepta gratis, principium huic mysterio fiat. Hoc mortalium lumen, hoc secunda creatio, charisma, sigillum et hoc concinunt angeli,

nusquam (quantum scio) legitur. Hoc certum est ea quae paulo post sequuntur, ὁ δ' εὐ γινώσκων, et caetera, aliquid tale postulare.

- 103 Χάρισμα, καὶ σφράγισμα, καὶ σωτηρία.
Τούτο ἔκροτοῦσιν ἄγγελοι, τοῖς γῆνοις;
Ἥδιστα συγκαίροντας, ὡς θεουμένους.
Ἄπευχαριστῶ πολλά τῷ λελευμένῳ.
Τούτου γὰρ οὐδὲν εἰς ἀμοιβὴν μοι πλῆον.
- Γ. *Εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεταμόρφωσιν.*
- 110 Φρίξον θεατὰ τὴν ἑρωμένην Θέαν,
Καὶ στήθι μακρὰν, εὐλαβῶς κάτω βλέπων,
Μὴ πως καταστράφη σε Χριστὸς ἐγγύθεν,
Καὶ ζημιωθῆς; σαρκικῶν φῶς ὀμμάτων,
Ὡς Παῦλος ἄλλος ἀστραπῆ βεβλημένος.
- 113 Ὁρᾷ; μαθητὰς ἐνόησε προκειμένους;
Οὐ γὰρ φέρειν ἔχουσι τὴν λαμπρότητα.
Βλέπει δὲ Μωσῆς τὴν χάριν σὺν Ἠλίζ
Γνόφος [γὰρ] αὐτοῖς (4) * προξενεῖ παρρησίαν.
Σὺ δ' εἰ λαλούσης ἐκ γνώφου φωνῆς μόνον
- 120 Θείας ἀκοῦσης, εὐτυχεῖς, καὶ προσκύνει.
Δ'. *Εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ Αἰζάρου.*
Ὁ τῆς Γραφῆς νοῦς· ἄλλ' ἀκουε, καὶ βλέπε.
Ἦν τις δίκαιος Λάζαρος, Χριστοῦ φίλος.
Τούτον θανόντα γῆ καλύπτει, καὶ τάφος.
Αἱ σύγγονοι θρηνοῦσι τὸν τεθαμμένον·
- 123 Τοῦ γὰρ φιλοῦντος ἀγνοοῦσι τὸ κράτος.
Πάραστέιν αὐτός· αἱ δὲ συντονωτέρως
Κλαίουσιν, κωκύουσιν, προσπίπτουσι τα·
Καθυστερεῖν λέγουσι τὴν παρουσίαν.
Ὅψεσθε, φησὶ, τὴν ἐμὴν ἰεξουσίαν
- 130 Ὁ δημιουργός. Ποῦ δ' ὁ τοῦ φίλου τάφος;

- Ἰδοῦ, σείσπε, τὸν τετραταῖον βλέπεις,
Ἄπεκρίθησαν. Καὶ σκόπει τὸν Δεσπότην
Ἰποκριτῆς ἄριστος ὁ ζωηφόρος·
Σχολῆ βαδίζων εὐσφορεῖ, καὶ εὐκρῆσι,
155 Ἐξ οὐρανοῦ τε δῆθεν αἰτεῖ τὴν χάριν.
Σὺν ἔργον, ὦ κράτιστε, τί βλέπεις ἄνω
Ἐγγύς δ' ὁ μάρτυς. Εἰ καλεῖσθε γὰρ μόνον
Τρέφεις τὸ πένθος εἰς ἑορτὴν αὐτίκα.
Οὐκοῦν καλεῖται. Δεῦρο δ' ἔξω, κραυγάζας.
- 140 Ζωὴν ἐτοίμως ἐμπνέει τῷ κειμένῳ.
Γοιαῦτα Χριστὸς οἶδε ποιεῖν τοῖς φίλοις.
Ἐξάλλεται γοῦν ζῶν ὁ νεκρὸς ἐκ τάφου,
Καὶ δὴ βαδίζει κειραίας ἐσφιγμένος.
Πλὴν ἄλλ' ἀνεῖται, καὶ λυθείς ἀποτρίχει,
145 Τὸ δεῖπνον οἶμαι σκευάσων ὁ γεννάδης,
Εἰς δεξιῶσιν προσφιλοῦς εὐεργέτου,
Αἰ' ὃν πάλιν ζῆ, καὶ τροφῆς δεῖται πάλιν.
Ε'. *Εἰς τὰ Βαθα.*
Ἄνοιγε τὰς σὰς, ὦ Θεοῦ πόλις, πύλας,
Ἄς ἠγάπησε Κύριος παντοκράτωρ.
150 Ἰδοῦ γὰρ αὐτὸς ἔρχεται σοι Δεσπότης,
Πρῶτος, δίκαιος, μέτριος, ταπεινώφρων,
Ἐχων ἔχημα πύλων εὐτελοῦς δνου,
Καὶ τοὺς μαθητὰς ἐκ ποδῶν ὀδοπόρους.
Παῖδες προπεμπέτωσαν αὐτὸν ἐν κρότοις·
155 Δεῖ γὰρ τὸν ἄγνον ἐξ ἄγνων τιμὴν ἔχειν.
Κλάδους προσεῖται δὲ νικητηρίου
* (Ὡς τοῦ παρόντος χρότος (5) κατειδῶς τὸ κράτος.)

terrestribus tanquam divinis jucundissime collatan-
tes. Multas baptizato rependo gratias : hoc enim
mihi ad vicem exsolvendam nihil amplius est.

III. In sanctam Christi Transfigurationem.

Perhorreace, spectator, hancce visionem, et sta
procul, pie deorsum intuens, ne forte Christus te
propiore radiis obsecet, et, ut alter Paulus sul-
gure percussus, carnalium oculorum lumen læsum
sentias. Discipulos ibi prostratos vides : non enim
valent sustinere splendorem ; cerne vero Moysis
cum Elia gratiam : nubes enim ipsis conciliat præ-
sentiam. Tu autem si de nube loquentem solum-
modo divinam vocem audis, felix es, et adora.

IV. In resurrectionem Lazari.

Est Scripturæ sensus. Attamen audi et vide. Erat
quæ justus Lazarus, Christo dilectus. Hunc mor-
tuum tellus premit et tumulus. Sorores desunt
sepultum : diligentis enim agnoscunt potentiam.
Ipse adest : illæ vero contentius lamentantur, in-
gemiscunt, et ad genua voluntur. Sedam dicunt
esse præsentiam. Videbitis, inquit creator, meam
potestatem. Ubi est amici tumulus ? Ecce putrefa-

ctus est ; hunc quadriduanum cernis, responderunt.
Et contuere Dominum. Actor est optimus ille
qui vivificat. Lente gradens, ingemit et lacrymatur ;
et e cælo petit gratiam. Opus tuum, potentis-
sime, sursum intueris. Propinquus est testis : si
enim tantummodo jusseris, mœrorem in festum
subito convertes. Jube igitur. Veni foras, ubi
clamavit, protinus vitam inspirat jacenti. Talia
Christus amicis facere solet. Exurgit ergo vivens
e tumulo mortuus, et jam graditur institis ligatus.
Attamen exiit et solutus currit ad convivium,
puto, generosus parandum, ut digne excipiat ami-
cos benefactoris, per quem reviviscit et rursus
indiget cibo.

V. In Palmas.

Aperi tuas, civitas Dei, portas, quas dilexit Do-
minus omnipotens. Ecce enim ad te venit ipse rex
tuus mansuetus, justus, æquus, humilis, insidens
vili asini pullo et discipulos pedibus iter facientes.
Pueri comitantur eum cum plausibus. Decet enim
pulum a puris honorem accipere. Ramos autem
triumphales movent, (ut quæ præsentis potestatem

* γρ. κρατοῦσιν. * γρ. προξενεῖ. * γρ. Ὁς τοῦ παρόντος χρότος κρατεῖ δὲ τὸ κρ.

Matthæi Busti notæ.

(4) Γνόφος [γὰρ] αὐτοῖς. Γὰρ in exemplari de-
sideratur : ut et alia omnia uncinis inclusa, quæ
in hoc libello occurrunt.

(5) Ὡς τοῦ παρόντος χρότος, et cæt. Nimrum
in resuscitando Lazaro : hoc enim factum est die
proxime præcedente, ut constat ex Joannis cap.

xii ; unde etiam Ecclesia Lazari resuscitationem in
Vigiliis Festi Palmarum celebrari voluit, sumpto a
Lazari festo Paschali dierum initio. Quare ita
legendum censui : nam ex iis quæ leguntur in ma-
nuscripto, quæque in margine apposita vides, scu-
sum elicere nullum potes.

- "Ὁ γ' ἄλλος ὄχλος τοὺς χιτῶνας στρωννύων. A
 Ὑμνοὺς προσαδέτωσαν ἰκετηρίου
 160 (Σωτῆρ γὰρ ἦκει πᾶσιν ὁ ζωηφόρος)
 Ὅσοι λαβεῖν θέλουσιν αὐτοῦ τὴν χάριν.
 Σὺ δ', ὦ ποθεῖν, πρὸς τί τὰς σαυτῆς πύλας,
 Σιών, ἀνοίξεις; Ἐνδον ἐμπεπλησμένη
 Ἀησιῶν ἀπηνῶν, δυσσεβῶν, μαιφόνων,
 165 Ὅδ' οὐ δ' ὁ νεκροῦ; ἐξινιστῶν βρῆδως.
 Ἄδην τε νικῶν οὗτος ¹⁰ ἐντρέπει (6) τάχα;
 Τοῖς γὰρ φόβου πνέουσιν αἰδῶς οὐκ ἐνι,
 Καὶ μᾶλλον, εἰ φθόνος τις αὐτοῦς ἐκφλέγει.
 Ὅμως δ' ἀνοίγει, καὶ δέχου τὸν Δεσπότην.
 170 Καὶ γὰρ πάρεστι τοῦ παθεῖν, ὄμαι, χάριν,
 Ἐπειπερ οἶδ'ε, καὶ παθῶν, φεύγειν πάθος.
 Οὐ δὴ τις ἡμῖν ἐστιν, ἐντεῦθεν φόβος.
 Ὡσαννά τοίνυν, σώσον εὐλογημένη,
 Οὗτω προσηγῆς εἰσελαύνων, καὶ φέρων
 175 Βροτοὺς ἄπασιν ἐκ παθῶν ἀφαρσίαν.
 Γ'. Εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Σταύρωσιν.
 Νῦν ταῦτα. Καὶ γὰρ ἥλιον κρύπτει σκότος,
 Ἄχλὺς δὲ πληροὶ πάντα καὶ βαθεὺς ζῆφος.
 Πῶς σὺν θεωρῶ, δημιουργὲ Χριστέ μου,
 Σταυρούμενόν σε; Φεῦ, τί τοῦτο; καὶ πόθεν;
 180 Σωτῆρα κόσμου προσδοκῶν σε μακρόθεν,
 Νῦν ὡς κακοῦργον εἰς ἀρᾶς ξύλον βλέπω.
 Ἀπῆλθεν εἶδος, κάλλος οὐκ ἔχεις ἔτι.
 Μήτηρ δὲ θρηναί, καὶ σὸς ἡγαπημένος,
 Μόνοι παρόντες τῶν πρὸ μικροῦ σοι φίλων.
 185 Φροῦδοι μαθηταί, καὶ πτερωτοὶ δ' οἰκέται
 Μάτην περιτρέχουσι, μεστοὶ δακρύων.
 Οὐ γὰρ βοηθεῖν εὐποροῦσι τῷ πάθει,
 Μέγας δ' ἄπεισι σὸς Πατὴρ παντοκράτωρ,
 Μόνον λιπῶν σε ταῦτα πάσχειν, ὡς λέγεις.
 190 Καίτοι προσιπας οὐχὶ λειφθῆναι μόνος,
 Συνόντος αὐτοῦ καὶ τανῦν πάσχοντι σοι.
 Ἄλλ' οὐκ ἄπεισι. Πνεῦμα γὰρ σὸν λαμβάνει,
 Συνευδοκῶν τε, καὶ συνῶν σοι, καὶ φέρων
 Υἱοῦ τελευταῖον ἡγαπημένου βλέπειν.
 195 Ἄει γὰρ με, δεῖ σοι συνθανεῖν, εὐεργέτα,
 Ὡς συμμετάσχω τῆς ἐγέρσεως πάλιν.
 Οὕτως ἔδοξε· τοῦτο τῆς εὐσπλαγχνίας
 Ὑμῶν πρὸς ἡμᾶς ἡ μεγίστη χρηστότης·
 Εὐγνωμονοῦμεν. Πλὴν τάχυνον ἐκ τάφου·
 200 Σπεύσαις δὲ πάντως. Ἥλιος γὰρ ἐνθάδε,
 Ὁ πρὶν ζοφωθείς, καὶ κρυθείς εἰς τὴν χάριν,
 Ἐλαμψε φαιδρὸν αὐθις ἀνθ' ἑωσφοῦρον,
 Σὲ τὸ μέγιστον Ἥλιον προσηγῶν
 Ἐκ γῆς ¹² ἀνίσχειν, φῶς τε πέμψειν αὐτίκα.
 205 Ἴδοιμεν σὺν λάμποντα καὶ σε, Χριστέ μου,
 Ὡσπερ τὸ σὸν ποίημα τὴν νῦν ἡμέραν,
 Δι' ἧς ὀρώμεν τοῦσδε τοὺς θεοὺς τύπους,
 Καὶ σοι συναστράφοιμεν ἐκ γῆς καὶ τάφων.
 Ζ'. Εἰς τὴν Θεοτόκον δακρύνουσαν.
 Ὡ τοῦ πάθους Δέσποινά, καὶ σὺ δακρύνεις;

heri conspexit) hæc alia turba suas sternens
 tunicas. Supplicibus concinant hymnis (Salvator
 enim venit, omnibus vitam portans) quotquot
 ipsius gratiam percipere volunt. Tu vero, vene-
 rabilis Sion, ad quid tuas aperies portas? Intus
 plena es latronibus sævis, impiis, homicidiis, quos
 nec ipse qui facile mortuos suscitavit et infernum
 vincit, cito convertit. Cædem enim spirantibus
 nullus inest pudor, præsertim cum aliis eos
 inflammat zelus. Veruntamen aperi et recipere Do-
 minum; etenim advenit, puto, patiendi causa, cum
 scit, vel patiens, fugere passionem. Nullus quidem
 exinde nobis est timor. Hosanna ergo, Salvator be-
 nedicte, sic mansuetus ingrediens, et ferens omni-
 bus mortalibus ex passionibus immortalitatem.

VI. In sanctam Christi crucifixionem.

Ubique nox. Etenim solem obducunt tenebræ;
 nimbus autem et densa caligo replent omnia.
 Quomodo ergo, Christe, nil Creator, te video cru-
 cifixum? Eheu! quid est hoc et unde? Te mundi
 Salvatorem expectans, nunc velut malefactorem
 in maledictionis ligno suspensum aspicio! Evanuit
 species; decorem amplius non habes. Plorat autem

¹⁰ γρ. ἐντρέχει. ¹¹ γρ. δεῖ με γάρ. ¹² γρ. ἀνασχεῖν.

Matthæi Busti notæ.

6) Ἄδην τε νικῶν οὗτος. Ἐντρέχει locum hic
 habere non potest, ideoque substituo ἐντρέπει,
 ἡγουν δυσθεπει, quod etiam αἰδῶς in sequenti versu
 positum evincit. Hujus verbi vim dum non asse-

mater necnon tuus dilectus, soli nunc ex omnibus
 quos nuper habebas amicis, astantes. Fugitivi disci-
 puli, timidique velut aves servi, frustra pleni lacry-
 mis circumcursant: non enim passioni tuæ suc-
 currere valent. Abest autem magnus tuus Pater
 omnipotens, relinquens te solum, ut ais, ista pati.
 Attamen dixeras te non relinqui solum, ipso tibi
 nunc patienti astante. Et vero non abest: tuum
 enim accipit spiritum, consentiens astansque tibi,
 et Filii dilectissimi mortem aspicere valens. Oportet
 enim me, oportet tibi commori, benefactor, ut
 denuo resurrectionis particeps sim. Ita placuit.
 Hoc erga nos misericordiæ vestræ maxima gratia.
 Bene novimus. E tumulo tamen festina. Omnino
 properabis. Ecce enim sol qui prius in tui gratiam
 obscuratus et absconditus fuerat rursus aurora
 loco splendide fulget, te maximum Solem e terra
 brevi surrecturum missurumque lumen significans.
 Videamus igitur lucentem te, Christe, sicut opus
 tuum, præsentem diem, per quam contemplamur
 hos divinos typos, et tecum e terra tumultisque
 surgamus.

VII. In Deiparam lacrymantem.

O mæroris Domina, et tu lacrymaris? Quodnam

cutus videtur Augustinus Steuchius Eugubinus,
 Septuaginta interpretum versionem immerito re-
 jicit, ad Exod. cap. x, v. 3. Ἐως τίνος οὐ βούλει
 ἐντραπῆναι με;

- 210 Καὶ τίς βοηθός τῶν παρ' ἡμῶν δακρῶν,
 Εἰ καὶ σὺ πάσχεις ἕξια θρηνηθῆσθαι;
 Τίς ἐλπίς ἄλλη; Τίς παράκλησις; Φρόσον.
 Καὶ μὴ ἐχρῆν σε μᾶλλον εὐθύμως ἔχειν,
 "Ἀνθρώπε χρῆστέ τοῦ ἱελοῦ προκειμένου.
- 213 Ἄλλοις γὰρ ἄλλο (7) φάρμακον σωτηρίας,
 1229 Ἐμὸν δὲ πένθος κοσμικοῦ πένθους λύσις.
 Η'. *Εἰς τὴν ἀρίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ζωηφόρον
 Ἀνάστασιν.*
- 1270 Σκόπει, σκόπει τὸ θαῦμα τοῦ τεθαμμένου,
 "Ἔως θεατὸν ἔστι, πρὶν παραδρᾶμη.
 Μὴ πως ἀπιστοῦς ὑστερον λαλουμένῳ,
 Θέλων προσάπτειν τοῖς ὑπὲρ φύσιν, φύσιν.
 Τοῖνον, μαθητὰ τῶν ἀποστόλων, ὅρα
- 1255 Καὶ ζῶντα Χριστὸν αὖθις· εὐγε τοῦ τάχους.
 Ὡς ἕξτις εἰς ἔγερσιν ὁ ζωηφόρος,
 Τάχον κατοικεῖν νεκρὸς οὐκ εἰθισμένος.
 Τριήμερον γούν, οὐ τρίεσπερον βλέπεις,
 Κἂν ζωοποιῆ τετραήμερος φιλίου,
- 1240 Νῦν δ' ἐξαναστὰς τοὺς γενάρχας ἐλκύει
 Χερσὶ κραταιαῖς ἐκ παλαιῶν μνημάτων.
 Πρῶτον δ' ἀνορθοῖ τὸ προπεπτωκὸς πάλαι
 "Ἐπειτα τὸν βρῖθοντα τόνδε πρεσβύτερον,
 Μεθ' ὧν ἤπασαν ἐξείγεις: τὴν φύσιν,
- 1245 Δι' ἣν κατελθὼν μέχρι σαρκὸς, καὶ τάφου,
 Ἄδην πατεῖ τύραννον ἀνθρωποφθόρον.
 Πλὴν ὡς ἀπαρχὴν τοῦ γένους τοῦ σοῦ δέχου
- A Ἄδᾶμ, Δαβὶδ τε καὶ σοφὸν Σολομῶνα.
 Οὗς ἡ Γραφή σοι ζῶντας ὥδε δεικνύει,
 1250 Ὡς τοῦ διεδόντος τὴν ἔγερσιν Πατέρας.
 Αὐτὸς μὲν οὖν τοὺς ἀνδρας ἐκ νεκρῶν ἔχεις,
 Ἔσαν γυναῖκες, τὴν ἀπάντων μητέρα.
 Οὗτοι δὲ τυφλοῦσθωσαν ἐκ φρόσου τῆς
 Φρουροὶ μάταιοι, δυστυχεῖς ὑπνρέται.
 1255 Βάλλει γὰρ αὐτοὺς ἀστραπαῖς ὁ Δεσπότης,
 Ὡς μὴ θεαθῆ ὀπισθεῶν ἔπει πάλιν.
 Σὺ δ' ἀξιώθεις ὧν ὀρθὸς θεαμάτων,
 Ἐπικρότησον· σὴν ἀνάπλασιν βλέπεις.
 Καὶ χαῖρε, χαῖρε, πάσχα τοῦτο Κυρίου.
 Θ'. *Εἰς τὴν ψηλαφήσιν.*
- 1260 Χριστὸς, μαθηταί, Χριστὸς ἔστι καὶ πάλιν.
 Θαρσεῖτε, μὴ κλονεῖσθε τῇ ξήνῃ θείᾳ,
 Μῆδὲ ἵς ποιεῖσθε (8) τὰς ἀδελφούς· εἰσόδου·
 Οὐδεὶς γὰρ ὑμᾶς ὑπεται κεκρυμμένους·
 Ἄλλ' αὐτὸς ἀκράτητον ἐληφώς φύσιν,
 1265 Οὕτω διεδρα καὶ τάφον κεκλιετμένον.
 Ἄλλ', ὡ τί τοῦτο ἵς; νῦν γὰρ ὡσερ ἠσθόμην
 Οὐχ οὗτος ὁ πρὶν εἰστομος δημηγόρος;
 Οἶον κάτω νένευκεν ἐκπεπληγμένος;
 Ἡ χεὶρ δὲ ναρκᾶ, καὶ ἵς παρειμένη τρίμει,
 1270 Πλευρᾶν φλέγουσαν φηλαφᾶν ὠρμημένην.
 Χριστὸν προδῆλως, ὡ φιλοπράγμον, βλέπεις.
 Ὡς ἡ παρούσα μαρτυρεῖ σοι δειλία.
 Νῦν οὖν πέπεισο, καὶ λιπὼν τοὺς πρὶν λόγου
- B

erit nostrarum solamen lacrymarum, si tu ipsa
 lamentatione digna patiaris? quænam alia spes?
 quæ solatio? Responde. At vero te potius, homo
 pie, oportet, ad præsens malum, forti animo esse.
 Aliis enim aliud salutis remedium: meus autem
 moeror humani moeroris est solutio.

VIII. *In sacram vivificantque Christi Resurrectionem.*

Intuere, intuere sepultri prodigium, dum specta-
 bile est, priusquam transierit, ne postea dicto re-
 nunas assensum, volens iis quæ sunt supra naturam,
 naturam componere. Igitur, mysteriorum discipule,
 vide quoque Christum rursus viventem. Euge!
 diligentiam! Quam promptus ad resurrectionem
 auctor vite, sepulcrum inhabitare mortuus non
 assuevit. Triduanum ergo, non trinoctialem vides,
 si quidem quatruiduanos vivificat amicos. Nunc
 autem suscitatus, protoparentes ex antiquis monu-
 mentis manu forti elicit. Primum vero relevat quod
 olim prolapsus fuerat; deinde miserum hunc senio-
 rem; posteaque totam suscitatur naturam, ob quam
 cum ad carnem et tumulum usque descendit,
 mortem, homicidam tyrannum proculcat. Cæterum

ut primitias generis tui recipe Adam, et David,
 sapientemque Salomonem, quos Scriptura tibi
 viventes, ut dantis resurrectionem patres, ostendit.
 Ipse ergo vivos ex mortuis habes, Evam mulieres
 omnium matrem. Illi vero interea timore cæcatⁱ
 sunt vani custodes, miseri servi; percillit enim eos
 fulguribus Dominus, ne deinceps impiorum videat-
 ur oculis. Tu vero dignatus spectaculo quod cer-
 nis plaude: tuam regenerationem vides. Salve
 quoque, salve, pascha Domini.

IX. *In Contrectationem.*

Christus, discipuli, Christus est denuo. Confidite,
 ne vana visione conturbemini; non invisibiles adi-
 tus cogitate stupentes: nemo enim vos absconditos
 cernit. Verum ipse incorruptibilem induit naturam,
 ita sepulcrum circumclusum effugit. Sed quid
 istud? Nunc epim, ut novimus, non est iste qui
 prius ore suavi loquebatur? Quomodo deorsum
 inclinatur percussus? Manus autem torpet, langui-
 daque tremit, cum fulgidum latus tangere properat.
 Christum manifeste, curiose, cernis, ut tibi testatur
 præsens trepidatio. Nunc ergo crede, prioresque

¹³ ἵς. πάθους. ¹⁴ ἵς. ποιεῖσθε τὰς ἀδελφούς. ¹⁵ ἵς. νῦν γὰρ οὐ παρεσχόμην. ¹⁶ ἵς. παρειμένα.

Matthæi Busti notæ.

(7) Ἄλλοις γὰρ ἄλλο. Versum 216 et reliquos,
 qui hunc in codice meo immediate sequebantur,
 quæcunq. num. 85, ibi χαῖρον ἀνέδροι; καὶ σκιαῖς. Inter
 quos tamen, ut vides, nulla intercedit allinitas,
 nulla connexio. Idem in sequentibus animadvertere
 poteris, ne frustra eadem iterare atque inculcare
 cogar: ita vero, ut a me digeruntur, bellissime

conspirant omnia, et festorum ordo qui in manu-
 scripto sædissime conturbatus erat, hic resti-
 tuitur.

(8) Μῆδὲ ποιεῖσθε. Intelligit stupendum Christi
 introitum, ostio clauso. Ita enim et sensus erit
 optimus, et versus integer.

- θαύμαζε, καὶ κήρυττε τὸν Ζωηφόρον
 I'. *Εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ σωτήριον Ἀνάληψιν.*
 1275 Οὐκ ἦν ὁ Χριστὸς σαρκοῦ ἐκ σπερμάτων,
 Κἀν σὰρξ προήλθε ἐκ μητρικῶν αἱμάτων.
 Ἄλλ' ἐκ Θεοῦ φύς καὶ καταβῶν ὑψόθεν,
 Εἰς οὐρανὸς ἀνεισι πρὸς Θεὸν πάλιν,
 Καὶ σῶμα θεῖον ἐκ ταφῆς ἀφθαρτίσας.
 1280 Φέρει σὺν αὐτῷ, καὶ καλύπτεται νέφει.
 Οὔτοι δ' ἄνω βλέπουσιν ἐκπεπληγμένοι,
 Καὶ χεῖρας ἐκτεινοντες ὡς πρὸς αἰθέρα,
 Ζητοῦσιν ὡσπερ τὴν σύναρσιν ἐκ πύθου,
 Φίλοι μαθηταί, καὶ τεκοῦσα Παρθένος.
 1285 Ὅθεν καταστέλλουσιν αὐτοὺς ἡμέμα
 Λόγοι προσηνεῖς ἀγγέλων εὐαγγέλων,
 Οὕτω, λέγοντας, Χριστὸν ἤξει καὶ πάλιν,
 Ὅσπερ κατεῖδον ἄρτι γῆθεν ἡρμένον,
 Πέρας γὰρ εἶναι τοῦτο τοῦ μυστηρίου.
 1290 Ταῦτα προδήλως ὁ γραφεὺς τῶν εἰκόνων
 Τύποις διδάσκει τὴν ἀλήθειαν εἰδῶν.
 IA'. *Εἰς τὴν ἀγίαν Πεντηκοστήν.*
 Τὴν ἑσχάτην τε καὶ μεγίστην ἡμέραν
 Γράφει πρὸς ἀκριβείαν ἡ σοφὴ τέχνη,
 Καθ' ἣν τὰ φρικτὰ θαυματουργεῖται τάδε.
 1295 Διδροφόν τι τοὺς ἀποστόλους φέρει·
 Ἄφνω δ' ἄνωθεν ἦχος ἐμπίπτει μέγας,
 Καὶ φῶς τε καὶ πῦρ συγκάτεισιν ὑψόθεν,

deserens sermones, mirare et prædica vitæ Auctorem.

X. *In sacram salutaremque Christi Ascensionem.*

Non erat Christus ex carnali semine, licet processisset caro ex materno sanguine. Sed ex Deo genitus et desuper delapsus, in cælos ad Deum rursus ascendit, et divinum corpus, immortalitate donatum, e sepulcro secum levat et nube contegit. Illi vero sursum aspiciunt stupefacti, manusque velut ad umbras protendentes, quasi conjunctionem ex amore quærunt, eam discipuli Virgoque puerpera. Unde moderantur eos leniter dulces angelorum sermones, sic, dicentes, Christum rursus esse venturum, quemadmodum viderunt eum e terra modo surgentem: hunc enim esse mysterii finem. Sic manifeste docet imaginum pictor typis veritatem honorans.

XI. *In sacram Pentecosten.*

Ultimam maximamque diem sapiens ars exactissime depingit, qua tremenda prodigia facta sunt talia. Stratam duplex gestat apostolos. Subito vero cœlitus magna supervenit commotio; lumen ac

¹⁷ γρ. ἐκλαβῶν. ¹⁸ Θεόν.

Matthæi Busti notæ.

(9) *Εἰς τὴν κατὰ τὸν ἄγιον Παῦλον.* Hanc historiam (si historia dicenda sit) vide apud Leonem Augustinum et Simeonem Metaphrastem in Vita Chrysostomi, præfixa Parisiensi editioni operum ejusdem Chrysostomi, aut etiam apud Baronium, qui eandem in suos Annales inde transcripsit. Tom. V, anno 407, n. 12. Illic enim Joanni Chrysostomo commentarios in Epistolas jam tum scri-

- A Γλώσσας ἀπερτίζοντα τὰς ἐρωμένας,
 Ἄς οὐκ ἔγνω τις γηγενῶν πλὴν ἐνθάδε.
 1300 Τούτων δ' ἕκαστος προσλαβῶν αὐτῶν μίαν,
 Φωνὰς δίδωσι τοῖς παροῦσι ποικίλας,
 Ἄλλος πρὸς ἄλλον ¹⁷ ἐκλαλῶν τὴν νῦν χάριν.
 Ἦ συνδρομὴ δὲ πρὸς τὸ θαῦμα τῶν βχλων
 Διδασκάλους δείκνυσιν τοὺς καθημένους,
 1305 Ἄπασιν αὐτοῖς προσλαλοῦντας γνησίως,
 Εἰ καὶ συνήλθον ἐκ γενῶν ἄλλοθρόων
 (Πλήθη γὰρ ἐθνῶν εἰσι συμμαμιγμένον).
 Σὺ δ', εἰ ξενίζῃ πρὸς; τὸ τῆς θείας ξένο,
 Ἄκουε, καὶ πίστευε τοῖς λαλουμένοις,
 1310 Καὶ δοὺς σεαυτὸν τοῖσδε τοῖς πυριπνόοις,
¹⁸ Θεῖον τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δόξαζέ με,
 Τὸ ταῦτα πάντα θαυματουργοῦν ἐνθέως,
 B Φῶς, πῦρ, πνοὴν τε καὶ σοφοὺς ἀγραμμάτους.
 IB'. *Εἰς τὸν Ἑλλάδα τρεφόμενον ὑπὸ κόρακος.*
 Ζηλωτὰ, παιδεύθητι μακροθυμίαν,
 1315 Καὶ μὴ τὸ πῦρ ἀνωθεν, ἀλλ' ὕδωρ βρέχει·
 Καὶ σε τρέφει κόραξ γὰρ, οὐ καταφλέγει·
 Ὅθεν διδαχθεὶς ὡς κακὸν λιμὸς μέγα,
 Ἄρδευε τὴν γῆν, καὶ τὰ γῆς ζῶα τρέφε.
 Χρηζεις τροφῆς γὰρ καὶ σὺ τοῖς ἄλλοις ἴσα.
 IΓ'. *Εἰς τὴν κατὰ τὸν ἄγιον Παῦλον (9) καὶ τὸν Χρυσόστομον ἱστορίαν.*
 1320 Σίγα, θεατὰ, καὶ βραχὺν μείνον χρόνον,

ignis desuper collabuntur, linguas visibiles dispartientes, quas nemo mortalium alibi vidit unquam. Illarum autem unam unusquisque suscipientes, varias linguas astantibus loquuntur, alter ad alterum præsentem gratiam collaudans. Turbarum ad prodigium concursus, magistros ostendit illos sedentes omnibus ipsis propria lingua loquentes, etsi variis ex gentibus confluerint (erat enim multitudo gentium commistarum). Tu vero si stupes de novitate visus, ausculta credeque loquentibus, et teipsum tradens illis igne inspiratiæ, divinum Spiritum Dei hæc omnia miranda, lumen, ignem, inspirationem, ignarorumque sapientem doctrinam, divinitus operari cogita.

XII. *In Eliam a corvo nutritum.*

Zelator, edisce patientiam, neque desuper ignem, sed aquam plue. Te namque nutrit corvus et non consumit. Unde quantum sit malum fames edoctus, irriga terram, et animalia terræ nutri. Tu enim sicut alia victu egēs.

XIII. *In sancti Pauli et Chrysostomi historiam.*

Sile, spectator, et aliquandiu siste, ne forte pul-

benti Paulum apostolum a tergo assantem habes, eique in aurem iususarrantem, et arcanos Epistolarum sensus enarrantem. Interim sanctus Proclus, qui tum quidem Chrysostomo a ministeriis, postea vero patriarcha Constantinopolitanus fuit, ista per ostii rimam sive foramen speculatur, una cum vulgo quodam, qui malitiosus artibus a dignitatis culmine dejectus, capiti etiam suo ab imperatore

- Μὴ πως ταραξῆς τὴν καλὴν συνουσίαν,
 Καὶ ζημιώσης κόσμον ἐνθίους λόγους.
 Ἐξ οὐρανοῦ γὰρ ἔρρι τούτους τοῦ τρίτου
 Ἦκε κομιζῶν Παῦλος ἀθιεροδρόμος.
 1:25 Κινεῖ δὲ χεῖρα πρὸς γραφῆς ὑπουργίαν
 Οἰκουμένη; τὸ θαῦμα, τὸ χρυσοῦν στόμα.
 Ζήλου, τὸ λοιπὸν, ὃν πρὸ τῶν θυρῶν βλέπεις,
 Τούτῳ τε συνθαύμαζε, καὶ συγχαρτέρει.
 1Δ'. *Εἰς τὸν ἄγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον.*
 12 Ἦ γλῶσσαν εὐρῶν πῦρ πνέουσαν, ζωγράφε,
 1530 Μόνην ἀφήκας εὐλαθηθεὶς τὴν φλόγα;
 Ἦ πάντα τοιμῶν προσγράφεις καὶ τὸ φλέγον;
 Καὶ φθέγγεται μὲν, καὶ λαλεῖ παραινέσεις,
 Ἄλλ' ἔστιν ἰσχνόφωνος; ἐξ αἰτίας;
 Ἐμὸν τὸ λείπον· οὐ γὰρ οὐκ παρεσχόμην.
 1535 Νῦν ὅν ὑποσχῶν, γινώσκω τί μοι λέγει.
 Βαθαί· καταφρονεῖν με πείθει τοῦ βίου.
 1Ε'. *Εἰς τὸν ἄγιον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον.*
 Τί σοι τὸ σύνουον βλέμμα βούλεται, Πάτερ;
 Λέξαι τι καινὸν ἐκδιάξῃ μοι τάχα.
 Ἄλλ' οὐκ ἂν εὐροις· πᾶν γὰρ ἀνθρώποις ξένον.
 1540 Ἐγνώρισαν φθάσαντες οἱ σοὶ μοι λόγοι.
 1Γ'. *Εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον.*
 Ἐπιπρέπει τις σεμνοποιὸς ὠχρότης
 Ἐξ ἐγκρατείας τῷ σοφῷ διδασκάλῳ.

chrum conturbes cœtum, et mundo divinos subtrahas sermones. Ex tertio namque cœlo nunc illos affert æthereus Paulus. Manum autem move ad Scripturæ subsidium, orbis universi miraculum, os aureum. Imitare, de cætero, quem ante fores aspicis; cum isto mirare et persevera.

XIV. *In sanctum Joannem Chrysostomum.*

Num lingua, pictor, ignem spirante inventa, solam timidus prætermisisti flammam? An omnia audens ignem quoque sculpeus adjicis? Fatur quidem hortationisque loquitur: sed ex abstinentiâ guttur hæret. Meum est reliquum: non enim aures præbui. Nunc igitur conjiciens, quid mihi loquatur, sciam. Ah! me vitam contemnere suadet.

XV. *In sanctum Gregorium theologum.*

Quid tibi vult hic cogitabundus vultus, Pater? Ad novum quid mihi statim dicendum cogis: sed non invenires, totus enim hominibus extraneus est. Tui sermones jam mihi revelaverunt.

XVI. *In magnum Basilium.*

Sapientem magistrum decet venerabilis ex continentia pallor. Si vero loquatur (videatur enim esse

¹² γρ. ἡ γλῶσσα νευρῶν. ¹³ γρ. θαῦμα.

- A Ἄλλ' εἰ λαλήσει (ᾗ ἦν γὰρ δοκεῖ καὶ τύπος,
 Τρυφή τὸ χρῆμα, φαιδρότης, καὶ τερπνότης).
 1345 Οὐκοῦν τὰ χεῖρα πρὸς λόγους κινεῖ, Πάτερ,
 Τοὺς καὶ λίθους θέλγοντας. Ἄλλὰ μὴ λέγε,
 Ἄπερ διδάσκων εἰς συναίσθησιν ἔγεις.
 Δάκνειν γὰρ οἶδες ταῦτα (κἂν στάξῃ μέλι)
 Τοὺς ἔλκεισι βρῦοντας, ἐξ ὧν στυγνότης,
 1350 Πρὸς ἦν ἐπαρκεῖς καὶ γραφεις οὕτω μόνον.

1Ζ'. *Εἰς τοὺς τρεῖς ἄμα.*

- Τριάς μὲν εὐρεν Ἰσραήλους συμμαχούς·
 Ἐπερμάχους δ' ἔστησε πίστις ἐνθάδε,
 Ἀνάξιον κρίνατα, καὶ πόρρω λόγου,
 Ἦν τοῖς λόγοις σύνεστι, μὴ καὶ τοῖς τύποις.
 1355 Ὅθεν γραφέντες ᾗ ἦν δοκοῦσι καὶ λέγειν
 Ἄπερ φέρουσιν αἱ θεόγραφοι Βίβλοι.
 Ταύτην ἀμύθητον τοῖς διδασκάλοις νέμει
 Εὐνοῦς μαθητῆς, οἰκέτης Ἰωάννης.

1Η'. *Εἰς τὸν ἄγιον Νικόλαον.*

- Αὐτὸν κρατῶ σε προσκυνῶ τε καὶ βλέπω.
 1360 Αὐτὸν κρατῶ σε· σὸν δὲ σῶμα καὶ τόδε,
 Ἄνῆρ ἐναργῶς πρεσβύτης. Ἐκ χρωμάτων
 Σαφῆς τὸ σῶμα· πνεῦμα δ' ἂν σοι καὶ λόγον
 Ἐμὸν παρέσχον, εἰ λαβεῖν κατηξίους.
 Οὕτως ἔχειν πόθος με πείθει, καὶ λέγειν.

vivendi typus) hoc est deliciæ, gaudium, et jucunditas. Labia ergo, Pater, move ad sermones ipsas petras demulcentes: sed ne dicas quæ docens ad sympathiam agis. Contristari enim norunt ista (licet mel distillant) vulneribus gravatos, e quibus est tristitia, contra quam solum sic scripto sufficis.

XVII. *In tres simul.*

Trinitas quidem numero pares invenit commilitones. Defensores autem hic erexit fides indignum et irrationale judicans, quorum sermonibus inest, eorum non incesse typis. Unde depicti vivere videntur ac dicere quæ ferunt divini Libri. Hanc vicissitudinem magistris partitur benevolus discipulus, servus Joannes.

XVIII. *In sanctum Nicolaum.*

- Ipsam te amplector, venerorque ac contemplor. Ipsum te complector. Tuum autem corpus est istud, vir jam senior. Ex coloribus evidens est corpus. An autem tibi cum spiritu meum quoque sermonem exhibui, modo recipere digneris. Sic esse et loqui me suadet indoles.

Matthæi Busti notæ.

metuebat: ideoque noctu ad sanctum Chrysostomum commicabat, illi ut causam suam exponeret, atque illo apud imperatorem intercedente, pristinam dignitatem, si posset, recuperaret. Verum dum sanctum illum Patrem privatim cum alio colloquentem interpellare verecundatur, tres noctes continuas ad ostium præstolatur, et summo mane

domum re infecta ter revertitur. Proclus autem ignorans quam ingressus esset is qui Chrysostomo lucubranti astabat, attonito similis stupet; mox tamen comperit hunc non alium fuisse a sancto Paulo, idque non aliunde quam quod oris specie Paulinam effigiem, quam religiose colebat Chrysostomus, referret atque exprimeret.

18'. *Εἰς τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον* (10) τὸν ¹¹ ἐν Α τῇ κα' Μαΐου.

1365 Κόσμῳ νεκρωθεὶς, καὶ Θεῷ ζήσας, Πάτερ,
'Απεκριθὴς ζῶν, καὶ θανῶν ἀνευρέθης·

Κράξεις δὲ σιγῶν, καὶ βοῆς ἐκ τοῦ τάφου,

1368 Σάλπιγγα τὰς σὰς (11) θαυματουργίας ἔχων.

999 Ἐνταῦθεν ὁ πρὶν πᾶσιν ἠγνωμένος,

1000 Νῦν καὶ βασιλεὶς προσκυνητὰς ἐλκύεις,
'Ὅν ἔργον ἡ στέφουσα (12) τὴν σορὴν χάρις
(πᾶν τερπνὸν ὄλης, καὶ τέχνης πᾶν ποικίλον)
Φέρουσα, καὶ τέρπουσα τοὺς θεωμένους,

Δι' ἧς ἄριστα τὴν νοσητὴν σου δίδως,

1005 Δόξαν θεωρεῖν ἐν Θεῷ κεκρυμμένην,

'Εως παρ' αὐτοῦ τὰ πρὸς ἄξίαν λάθης.

Κ'. *Εἰς τοὺς ἀγίους Ἀναργύρους* (13).

Ἴδοὺ τί τερπνὸν, ἢ γέμον θυμηδίας,

'Ὡς αὐταδέλων φιλάτων συνοικία;

'Ἦν ἡ παροῦσα μαρτυρεῖ τοῦτοις στάσις

1010 Καθ' ἣν ὁμοῦ σύνεισιν οἱ γεγραμμένοι.

'Ανάργυρος μὲν ὁ τρόπος τοῖς συγγόνις,

Τέχνη τ' ἰατροῖ, θαυματουργοὶ δὲ πλεόν·

'Ἦν οὖν θέλεις ἄμισθον ἔξαιτοῦ χάριν.

Θεῖα γὰρ ἐγγὺς εὐτυχῆς δὲ καὶ τέχνη.

ΚΑ'. *Εἰς τὴν ¹² κηδεῖαν* (14) τοῦ Χρυσοστόμου,
καὶ τὴν κατὰ τὸν Ἀδελφίον (14') ἱστορίαν.

1015 Τὸν ἀγγελὸν μὲν ἐν βροτοῖς ὁ πρεσβύτερος

Ζητῶν ἔκαμνε, καὶ ποθῶν ἔδυσφόρει,

XIX. *In sanctum Constantinum, ad diem Maii B vicesimam primam.*

Mundo fuisse mortuus Deoque vixisse, Pater, separatus es vivens et mortuus inventus es. Clamas autem silens et ex tumulo reboas, pro tuba habens mirabilia opera tua. Unde prius omnibus ignotus, nunc reges ad venerationem allicis, quorum opus (proprusa materia jucundum et arte varium) gratia quæ coronat urnam, prætendit, et spectantes lætificat : per quam optime tuam intelligibilem das videre gloriam in Deo absconditam, donec ab ipso digna recipis.

¹¹ γρ. ἐν τῷ καμήλῳ. ¹² γρ. κηδεῖαν.

Matthæi Busti notæ.

(10) *Εἰς τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον* et cæt. Diutissime torsit nos hic locus, quem tamen aliquando tandem expeditivimus. Nam, ut habetur in Novella Manuelis Commeni (libro secundo *Juris Græco-Romani* ex Balsamone) ἡ καὶ τοῦ Μαΐου ἀπραχτός ἐστι· διὰ τὴν μνήμην τῶν ἀγίων καὶ ἱσαποστόλων μεγάλων βασιλέων Κωνσταντῖνου καὶ Ἑλένης. Et Cypriotes De Officiis Magnæ Ecclesiæ Constant. Maii 21 : Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντῖνου ἀπέρχεται ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν ναὸ τῶν Ἀποστόλων, ἐνθα καὶ ἡ ἀγία τοῦτου σοφὸς κείται.

(11) *Σάλπιγγα τὰς σὰς*. Versum 1369, et reliquos qui hunc ordine sequebantur in manuscripto, quære num. 83, κατὰ στόμα τρώσοι, qui quidem quam male inter se cohæreant nemo non videt.

(12) *'Ὅν ἔργον ἡ στέφουσα*. Templum Apostolorum extruxit Constantinus, ut Eusebius lib. iv, de Vita Constantini, scribit, ubi templi formam explicat : qui etiam subdit, Constantinum ibi in aurea arca sepultum fuisse, quam utrinque sex stipant apostoli. Hanc ædem postea ruinam minuantem pro dignitate instauravit Justinianus, ut docet Procopius de ædificiis Justiniani. Zonaras Theodoram restaurasse scribit.

(13) *Εἰς τοὺς ἀγίους Ἀναργύρους*. De Anargyris rarissime apud scriptores sit mentio, eaque tantum nomine tenus. Zonaras pag. 192, in Michael Paphlag. meminit τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων, et in lib. ii *Juris Græco-Romani*. Ἡ α' τοῦ Νοεμβρίου ἀπραχτο, διὰ τοὺς θαυματουργοὺς Ἀναργύρους. Vel ex hoc loco constat eos fratres fuisse et medicos : et sane in libro iii, περὶ εὐπορίτων qui Galeno ascribitur, citatur quædam compositio τῶν ἀγίων Ἀναργύρων· unde liquido constat hunc librum non esse Galeni : tum etiam quoniam monachum Barlaam citat, ita enim legendum videur, quavis tam Aldini codices quam Basti-

XX. *In sanctos Anargyros.*

Quid tam lætum ac jucundum veluti fratrum dilectissimorum communis habitatio? Hoc testatur præsens illorum status, juxta quem simul habitant depicti. Non argentea quidem est conditio fratribus ; arte sunt medici, sed magis miraculorum operatores. Quam igitur vis absque mercede præcare gratiam : divina namque ars propinqua est et fausta.

XXI. *In funera Chrysostomi et Adelphii historiam.*

Angelum inveniendi in mortalibus senex desiderio premebatur, cum vidisset, sicut mortalem

lienses habeant Βάριμα. Adderem etiam Galenum ibi citari, nisi hoc in Galeni libris indybitatis aliquando contingeret. Anargyri autem dicti sunt, quod gratis medicinam facerent, quod non obscure indicat hic auctor iis verbis, ἦν οὖν θέλεις ἄμισθον ἔξαιτοῦ χάριν. Neque enim audiendus est libri modo citati interpretes Latinus, qui ita transfert, sanctorum argentum non possidentium, veritus (credo) ne perniciosam medicinæ professoribus exemplum posteris proderet.

(14) *Εἰς τὴν κηδεῖαν*. De exsequiis S. Chrysostomi, et pompa funebri qua eidem in vasta illa solitudine parentatum est, scribit Palladius diaconus in Dialogo de vita Chrysostomi : ubi tantam multitudinem ex Syria, Cilicia, Ponto, atque Armenia confluxisse dicit, ut ex conditio convenisse crederentur.

(14') *Καὶ τὴν κατὰ τὸν Ἀδελφίον*. Summa hæc est. Adelphius quidam, Arabysii (ut ferunt) episcopus, Chrysostomi defuncti desiderio languens, misere cupiebat scire, quem inter beatos locum obtineret ille sanctissimus Pater, num inter prophetas aut patriarchas. Tandem post diuturnam orationem, et stetus uberrimos, in locum ineffabili gloria perlustrem rapi sibi visus, ibique a glorioso aliquo angelo eductus, omnes Ecclesiæ Patres ordine perlustravit, inter quos cum Chrysostomum non posset conspiceret, ingentem animo mœrorem hausit : cumque tristitiæ causam rogatus aperuisset, hoc responsum abstulit, Chrysostomum oculis humanis nequaquam conspici posse, utpote qui invisibilis Dei throno jugiter assistat. Hanc fabulam vide apud Nicephorum Callistum *Ecclesiasticæ Histor.* lib. xiii, cap. 26, nec non apud Cæsarem Baronium tom. V, ann. 407, num. 34, ubi ejusdem confutatio habetur.

- Ἐπαίπερ εἶδεν ὡς βροτὸν τεθνηκότα,
 Οὕτω τε νεκρὸν πρὸς ταφὴν ἀπηγμένον.
 Ἐν οὐρανῷ; δὲ τὸν ποθοῦμενον βλέπει,
 1020 Τοῦ προσκυνητοῦ σφόδρα πλησίον θρόνου.
 Θύτος πρέπων γὰρ ἦν Ἰωάννη τόπος,
 Σὺν τοῖς Χερουβὶμ ὡς ἐχρῆν τεταγμένῳ.
 ΚΒ. *Εἰς τὸν ἀρχάγγελον Μιχαήλ.*
 Φῶς, πνεῦμα, καὶ πῦρ, οἶδαμεν τοὺς ἀγγέλους.
 Παντὸς πάχους τε καὶ πάθους ὑπερτέρους·
 1025 Ἄλλ' ὁ στρατηγὸς τῶν (15) ἀθλῶν ταγμάτων.
 Ἦ πίστις, οἷα θαυματουργεῖν ἰσχύεις;
 Ὡς ῥᾶστα μορφὸς τὴν ἀμόρφωτον φύσιν;
 Πλὴν ἡ Γραφὴ δέκνυσι τὸν γεγραμμένον,
 Οὐχ ὡς πέφυκεν, ὡς δ' ἔδοξε πολλακίς.
 ΚΓ. *Εἰς τὸν ἀσπισμὸν Πέτρου καὶ Παύλου.*
 1030 Ἐξιστῶρει μοι, Παῦλε, τὸν μέγαν Πέτρον.
 Λέγεις γὰρ ἔλθειν εἰς Σιών τοῦτου χάριν.
 Δίδου δὲ καὶ φίλημα²² σύμβολον πόθου,
 Περιπλακεῖς ἡδιστα τῷ ποθουμένῳ·
 Ἀντάσπασαι δὲ καὶ σὺ, Πέτρε, γνησίως
 1035 Τὸν σὺν διώκτην, τοῦ πάλαι λυθείς φόβου,
 Ἐπαίπερ οὕτως εἶδες ἠλλοιωμένον.
 Χριστοῦ μαθητῆς ἔστι, καὶ ζήλου πνεῖ·
 Ἄλλ' οὐκ ἀπειλῆς, ὡς πρὸς τοῦτου, καὶ φόνου.
 Ὅθεν συνεργὸν προσλαβὼν τὴν γεννάδα,
 1040 Σκέπτεσθε κοινὴν σκέψιν, ὡς σεσωσμένην

- Α Χριστῷ παραστήσασθε τὴν οἰκουμένην
 ΚΔ. *Εἰς τὸν Σωτήρα.*
 Τοὺς οὐρανοὺς ἔχοντα, Δέσποτα, θρόνον.
 Καὶ γῆν πατοῦντα, καὶ τὸ πᾶν πληροῦντά σε
 Ἐνταῦθα πίστις εὐσεβῆς περιγράφει,
 1045 Ἦν σοι γεωργεῖ καρδία γεωργίου.
 Ὅς αὐτάδελφον εὐτυχῶς ἀγχεῖν ἔχει
 Πιστὸν Μιχαήλ, τὸν νέον γῆς δεσπότην.
 ΚΕ. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον ὑπαγορευόμενα, καὶ Λουκᾶν καὶ Τιμόθεον παριστώτας, καὶ γράφοντας.*
 Ὁ ζῶντα Χριστὸν ἐν μέσῃ ψυχῇ φέρων,
 Ἐκεῖθεν ἔλακε τοὺς ἀπορρήτους λόγους
 1050 Οὓς καὶ διδαχθεῖς, σκέπτεσθε πῶς ἐκφράσοι.
 Τοῖς ἀξίοις γὰρ πᾶσιν ἔξεπαῖν θέλει.
 Ἄλλ' οἱ παρόντες εὐφρεῖς ὀξυγράφοι
 Ὡς μυστικούς γράφουσι τοὺς λόγους τέως.
 Φθόγγος γὰρ οὕτω γῆν προσηλθεν εἰς διην,
 1055 Κἂν πᾶσαν ἐπλήρωσεν ὑπερτον κτίσιν.
 ΚΖ. *Πρόγραμμα εἰς τὸν τῆς Κοιμήσεως Λόγον.*
 Σοὶ τοῦτο πλεκτὸν (15') ἐξ ἀκηράτου στέφους
 Λειμῶνος, ᾧ Δέσποινα, κοσμήσας φέρω.
 Ἄλλοτριον πρόσφθεγμα, σοὶ μᾶλα πρέπον
 Ἄπαντα γὰρ σὰ δοῦλα καὶ τὰ τῶν ξένων.
 1060 Λόγων ὁ λειμῶν, τῆς Ἐδέμ φυτὰ τρέφων,
 Βρώων τε πολλοῖς ἄνθεσι καὶ ποικίλοις,

defunctum, sic quoque mortuum ad sepulcrum
 ferri. In caelis autem desideratum aspicit, proxime
 divinum thronum. Ille enim locus decebat Joannem
 inter Cherubim rite positum.

XXII. In archangelum Michael.

Lumen, spiritum et ignem scimus angelos omni
 mole et omni passione immunes sed hic immate-
 rialium est dux exercituum. O fides, quanta
 operari potes miracula! Quam facile quæ sine fi-
 gura est naturam, forma induis! Verumtamen
 imago ostendit depictum, non qualis est natura, sed
 qualis sæpe videtur.

XXIII. In complexum Petri ac Pauli.

Memora mihi, Paule, magnum Petrum. Dicit
 enim propter hunc Sion venisse. Da vero quoque
 osculum, charitatis symbolum, jucundissime di-
 lectum amplexando. Tu quoque, Petre, antiquo
 liberatus metu, vicissim ex animo tuum comple-
 ctere persecutorem, siquidem eum sic vides com-
 mutatum. Christi discipulus est: zelum, non autem
 minas et necem, ut antea, spirat. Unde cooperato-
 rem. hunc nobilem suscipiens, quomodo terrarum

²² γρ. σύμβουλον.

Matthæi Busti notæ.

(15) Ἄλλ' ὁ στρατηγὸς τῶν. Post hunc ver-
 sum aliquid deesse suspicor quod hujusmodi sen-
 sum habuisse videtur ἐνταῦθα ποικιλοῖσιν ἐμπρέ-
 πει τύποις: aut fortasse pro ἀλλ' ὁ legendum ἄλλο,
 vel ἀλλ' οὐ aut etiam fortasse de industria oratio-
 nem sequentem a sequenti exclamacione ab-
 rumpi voluit: sed potior est prior sententia: illa

orbem Christo præsentetis salvatum, mutuo consilia
 eum ipso meditare.

XXIV. In Salvatorem.

Cælos habentem, Domine, thronum, terraque
 pedum scabello utentem et omnia replentem, te
 pia hic circumscribit fides, quam tibi colit cor ter-
 ricolæ: qui fauste potest prædicare fratrem, fide-
 lem Michael, novum terræ dominum.

XXV. In sanctum Paulum dicantem et Lucam Timotheumque adstantes et scribentes.

Qui viventem Christum medio pectore fert, exinde
 sermones ineffabiles elicit, quos ipse doctus ad
 exponendum attentè considerat: dignis enim om-
 nibus exponere vult. Sed præsentis idonei scribæ
 tanquam mysticos adhuc sermones scribunt:
 nondum enim sonus ad universam exivit terram
 qui postea totum replevit orbem.

XXVI. Programma in Dormitionis sermonem.

Hanc tibi, Domina, e puro prato plectam offero
 coronam. Aliena allocutio, tibi plane conveniens:
 omnia enim, etiam alienorum, tibi sunt obedientia.
 Sermonum est pratum, Edenis plantas enutrients,

frigidiora.

(15') Σοὶ τοῦτο πλεκτὸν. Hi duo versus desum-
 pi sunt ex Euripidis Hippolyto coronato. Ibi enim
 Hippolytus Dianam ad hunc modum compellat: Σοὶ
 τόνδε πλεκτὸν στέφανον ἐξ ἀκηράτου Λειμῶ-
 νος, etc.

- Ἦν οὐ μαραινει τὴν καλὴν ὥραν χρόνος,
 Οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τὴν χάριν φθαίρει τρόπος·
 Ἄλλ' εἰσαεὶ θάλλει τε καὶ λάμπει πλέον
- 1065 Τῶν ἄρτι φαειρῶν ἐξανισχύοντων βόδων.
 Ἐκειθεν ἰδρέφθησαν ἡμῖν καὶ τάδε,
 Τοῖς νῦν γεωργεῖν αὐτὸν ἤξιωμένους.
 Ἐκειθεν οὗτος ὁ στέφανος ἐπλάκη,
 Οὐκ ἀξίως μὲν (καὶ γὰρ οὐ [δὲ] πᾶν τόδε
- 1070 Ἐπάξιόν σου) τοῦ πύθου δ' ἐπαξίως,
 Ὅς πᾶσαν εἰσένεγκεν ἰσχύην ἐνθάδε,
 Οἷς εἶχε, τιμᾶν τὴν ὑπέριμον θάλων.
 Σὺ δὲ πρὸς αὐτὸν εὐμενᾶς βλέψασά μοι,
 Δέχου παρ' ἡμῶν ὡς βασιλεὺς μὲν στέφος,
- 1075 Ὅς τοῦ Λόγου μῆτηρ δὲ, τὸ πρὸς τῶν λόγων,
 Τῆς δουλικῆς τε χειρὸς ἀντειλημμένη,
 Εὐθυνη πρὸς σέ, καὶ δίδου παρήρησιαν,
 Ὅς ἂν σε λαμπρῶς ᾗ φέροι στέψη στέφει.
 Εἰ δ' οὖν τὸ δῶρον δεξιᾶς σῆς ἄξιον,
- 1080 Αὐτὴ ²¹ σεαυτὴν εὐπρεπῶς τούτῳ στέφει,
 Ἡ μᾶλλον εὐπρέπειαν αὐτὴ τῷ στέφει
 Προσφαύσεως σῆς ἤξιωμένη δίδου.
 Ἡμᾶς δὲ τοὺς λόγους σε τιμῶντας μόνους,
 Ἔργοις σὺ πάντως ἀντιτίμησον πλέον,
- 1085 Οἶκον τε τῷ σῷ γαίτονον ἐνθάδε.
 Καὶ τῆς ἐκεῖ σου στήσον ἐγγύς οἰκίας,
 Ἦν ἀμφέπουσιν οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων,
 Ἦν προσκυνοῦσι πᾶσα τάξις τῶν ἄνω.
 Ταύτην ἀμοιβὴν τοῦ πύθου καὶ τοῦ λόγου
- 1090 Λάβομεν ἐκ σοῦ, καὶ τὸ τῆς δόξης στέφος·
 Κἂν ταῦτα μείζον ἢ καθ' ἡμᾶς ἐλπίσαι.

- A KZ'. Πρόγραμμα εἰς τὸν περὶ τῶν ἀγγέλων λόγον.
 Κἂν ἄλλο μείζον ²² εὐπόρουν τι προσφέρειν,
 Ὅς οἱ βέοντες τὰς βαρυπλούτους δόσεις,
 Ἐφεισάμην ἂν οὐδαμῶς ὡς τιμῶν·
- 1095 Ὅς τίμιον μᾶλλον δὲ σὺν προθυμίᾳ
 Ἦνεγκα δῶρον ²³ προσφιλεῖς τοῖς τιμίσις.
 Ἄλλ' οὐδενὸς μὲν ἔσχον ἄλλου φροντίδα,
 Οὐδεὶς δ' ἔτρωσε τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἔρωσ
 Τῶν γῆν ὁρώντων, καὶ μενόντων ἐνθάδε,
- 1100 Πλὴν ἢ μόνων λόγων τε καὶ μαθημάτων,
 Ἄ μοι συνῆξαν οἱ μακροὶ μύλις πόνου,
 Ὑμᾶς συνεργοὺς πρὸς ἀλαθόντες γησίως,
 Ἀρχιτεράττηγος τῶν ἁθλῶν ταγματῶν·
 Ὅθεν στενὸς μὲν εἰμι τᾶλλα, καὶ πίνης·
- 1105 Τῆς δ' οὖν προσούσης κτήσεώς μοι μετρίαν
 B Ἔλεσθε μοῖραν, ὦ θεοῦ παραστάται,
 Καὶ τὴν χάριν δέχεσθε τῆς συνεργίας.
 Λόγος γὰρ ὄμην οὗτος ἀντὶ τῶν λόγων,
 Ἐκ γαίτονος δώρημα μετριοτάτου.
- 1110 Ὅς καὶ τὸν ὄμῶν οἶκον ἐκ τοῦ πλησίον
 Κἀλλιστον ἐντρύφημα προσδίδειν ἔχω,
 Ὑμᾶς δι' αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ θνητῆν θείαν
 Δοκεῖ θεωρεῖν, ἀστραπηδόλους ὄλους,
 Δεικνύοντας εἰς γνώρισμα τῆς παρουσίας,
- 1115 Φωτὸς τὰ κύκλιρ πάντα πεπληρωμένα·
 Ὅ καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους εἰσάσαν
 Εἰς τοῦτον ὠδήγησε τὸν βραχὺν λόγον.
 Ἄλλ' ἀντὶ τοῦ βέοντος εἰς αὖρας λόγου,
 Τῷ ζῶντι καὶ μένοντι συστήσοιτέ ²⁷ με,
- 1120 Καὶ τὴν καθ' ²⁸ ὁμᾶς δόξαν ἀντὶ τῆς κάτω
 C Ποθοῦντι μᾶλλον τὴν ἄνω δαίξοιτέ μοι

multis variisque conspersum floribus, quorum nitorem non absūmit tempus nec alius modus gratiam laedat; semper autem florescit, et plusquam rosae modo fulgore praestantes nitescit. Hinc nobis illud colere dignatis haec collecta sunt; hinc ista corona nexa est. Non quidem digne (non enim totum ibi te dignum est), sed ex amoris proportione qui cunctam hic attulit virtutem, eam quae supra laudem est, pro posse, honorare volens. Tu vero, in eum benevolens et ad me respiciens, a nobis quasi Regina coronam accipe et quasi Verbi Mater, verborum munus proba; servilemque manum assumens, ad te dirige donaue fiduciam, ut te corona quam gerit splendide coronet. Si ergo donum dextera tua dignum est, ipsa temetipsam eo decenter corona, vel potius ipsa coronae tua contractatione dignatae decentiam praesta. Nos autem qui te solis honoramus verbis, operibus tu potius vicissim honore; qui que tuam hic aedem frequentamus, nos illic prope tuam siste sedem, quam circumdant angelorum chori, quam omnis caelestium ordo venerat. Hanc amoris sermonisque mercedem, una cum gloriae corona, licet haec majora sint pro nobis speranda, a te recipiamus.

XXVII. Programma ad sermonem de Angelis.

Si majus aliud quid haberem offerendum vobis qui divitiis funditis munera, huic tanquam pretioso minime parcerem. Velut pretiosum autem magis cum ardore protulisset munus carum pretiosis. Sed nihil aliud habui curae, nec alius eorum quae terram respiciunt hicque morantur, animam meam occupavit amor, praeterquam sermonum scientiarumque, quas mihi aegre comparaverunt longi labores, vos habentes aperte cooperatores, caelestium duces exercituum. Unde sum de caeteris tenuis ac pauper; hujus autem habitae possessionis justam accipite partem, Dei satellites, et pro cooperatione habete gratiam. Hic enim sermo vobis pro sermonibus a vicino munus offertur modicissimo, qui vestram domum opus magnificentum, e propinquo prospiciendam habens, in ea vos supra mortalem visum positos, intueri putat omnino radiantem et in praesentiae signum, cuncta circumstantia lumine plena monstrantes. Quod etiam erga nos indignos ex antecedenti factum ad hunc conduxit brevem sermonem. Sed pro verbo quod sinit ad auras, verbo videntem manentique me praebete, mihi que vestram gloriam magis quam terrestrem desideranti, caelestem ostendite.

²¹ γρ. τε σιύτην. ²² γρ. εὐποροῦντι. ²³ ἴσ. προσφέρεις. ²⁷ γρ. μοι. ²⁸ γρ. ἡμᾶς.

ΚΗ'. Εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεολόγου τοὺς μὴ Ἀ
ἀναγινωσκομένους.

- Τίς ὁ θρασυθεὶς πρῶτος εἶπεν τοὺς λόγους
Ἦμιστα τοῦτους ἀναγινωσκομένους ;
Τίς κοσμολαμπὲς φῶς καλύπτει γωνία ;
1125 Τίς ἀπτεράς λάμποντας ἐγκρύπτει νέφει ;
Τίς μαργάρους στίλβοντας εἰς γῆν χωνύσει ;
Φεῦ κλήσεως μὲν βασιάνου ψευδωνύμου.
Εἰ δ' ἔργον ἔχε ζημίας παγκοσμίου,
Νῦν δ' οὐ γὰρ ἔστιν ἔργον, ἀλλ' ²⁰ ἄλλως λόγος.
1130 Τὸ φῶς ὀράσθω φαῖνον ἐν τῇ λυχνίᾳ,
Πᾶσιν προκεισθῶ, πᾶσι κοινῇ λαμπέτω,
Ἵσοι βλέπειν ἔχουσι τῶν ἄλλων πλέον.
Ἵς εἶθε πάντες εἶχον εἰδέναι τάδε ·
Εἶθε προσεῖχον τοῖσδε τοῖς λόγοις.
1135 Οὕτω γὰρ ἂν πρόχειρος ἡ σωτηρία
Παρῆν ἅπασιν ἐκ μιᾶς ταύτης βίβλου.
²⁰ Ἐὼ γὰρ εἶπεν, ὡς σοφοὺς ποιεῖ μόνη,
Ἄρκουσα πρὸς καίτευσιν ἀνθρώποις ἔλην
Πλήρης μὲν ἔστι δογμάτων ἀποκρύφων,
1140 Πλήρης δὲ θεῶν καὶ σοφῶν μυστηρίων,
Πλήρης δὲ χρηστῶν ἠθικῶν διδαγμάτων,
Πλήρης δὲ κομψῶν τεχνικῶν μαθημάτων,
Μουσεῖον αὐτόχρημα γῶσιν ἐμπνέων.
Ταύτης ἀμεμπτον τὴν γραφὴν καταρτίσας,
1145 Πολλοὺς τροφὴν προῦθηκα μὴ κενομένην.
ΚΘ'. Πρόγραμμα εἰς τοὺς νόμους.
Ἵ ἴσμε, κόσμε, τῶν κακῶν τὸ χωρίον,

XXVIII. In sermones Theologi non agnitos.

Quis primus fuit adeo temerarius ut hos sermo-
nes nullo modo legi affirmaret? Quis lumen per
totum terrarum orbem splendens in angulo occultus?
Quis lucida sidera nube tegit? Quis margaritas
splendidas sub terra sepelivit? Neve compellationem
invidiam et falsam! quæ si in opus adduceretur,
detrimentum mundo universo afferat. At enim nullo
modo id opere præstatur, sed rumor tantum inanis
est. Lumen aspiciatur illuminans in candelabro,
omnibus coram ponatur, omnibus communiter
lumen exhibeat, illisque præcipue, qui plus aliis
vident. Utinam omnes hæc tenerent! Utinam omnes
his sermonibus animam adverterent! Sic enim
in promptu salus addeset omnibus ex hoc unico vo-
lumine. Namque prætereo, ut ipsum solum sapien-
tes efficiat, cum ipsum satis sit hominibus ad uni-
versas disciplinas comparandas. Plenum siquidem
est dogmatum reconditorum: plenum divinatorum
et doctorum mysteriorum: plenum optimorum
moralium præceptorum: plenum elegantium arti-
ficialium doctrinarum. Musæum revera scientiam
inspirans. Hujus inculpabilem scriptionem expe-
diens, plerisque cibum proposui nunquam desi-
cientem.

¹⁹ γρ. ἄλλος. ²⁰ γρ. ἐγώ. ²¹ γρ. μονογράφος.

- Πλήρης ταμεῖον δαψιλοῦς μοχθηρίας,
Θάλασσα μεστὴ συμφορῶν τρικυμίας,
Ἵσης δεηθείς, καὶ τυχῶν συνεργίας,
120 Ἵς ὄψῃ γούν γένοιο σαυτοῦ βελτίων,
Ἐληφας οὐδὲν εἰς διδρῶσιν πλέον.
Ἵ πολλὰ μοχθήσαντες ἀνθρώποι μάτην,
Καὶ πολλὰ φροντίσαντες ἀνθρώπων χάριν,
Ἵνα πρέποντα ζῶμεν ἀνθρώποις βίον.
1155 Ἵ δογματίζεται καὶ σεμνοὶ ²¹ νομογράφοι,
Σύμψοια κοινὴ πατρικῶν φρονημάτων,
Φύσημα δῆμων, ἀξίωμα συγκλήτων,
Γνώμαι σοφῶν τε, καὶ νόμοι βασιλέων,
Φαύλων κολασταὶ, τῶν καλῶν ἐπαινέται,
1160 Λύμης διώκται, προστάται σωτηρίας,
Οἷς τικρίθεται πᾶς προμηθεὶς τρόπος,
Ἵμας μὲν οὐδὲν ἐλλιπόντας ὦν ἔδει
Πρὸς ὀρθότητα τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων.
Ἵχει κρατήσας, καὶ καλύψας ὁ χρόνος.
1165 Ἵνητοὺς γὰρ εὗρεν εὐκατέργαστον φύσιν.
Ἵ δ' ἔστιν ἀκράτητος ἡ πονηρία,
Καθ' ἧς ἀπρακτοὶ, καὶ κενοὶ πάντες πόνοι
Ἵμῖν κατεδήθησαν ἐν παντὶ χρόνῳ.
Οὐ γὰρ πέφουκεν ἡραμεῖν ἡ σχετλία,
1170 Ἵεὶ δὲ ποιεῖν μᾶλλον ἢ πάσχειν θέλει.
Ἵ τρωτός ἐστι τοῖς φόβοις τῶν δογμάτων,
Ἵ ἀληπτός ἐστι τοῖς βροχοῖς τῶν γραμμάτων.
Μᾶλλον δὲ τοῖς μὲν γωνίας σκότος τόπος,
Ἵ τῆς δὲ πρὸς ἄκρα τῆς τὸ πάντολμον θράσος.
1175 Οὐκ οἶδε κάμνειν, οὐ δαμάζεται πόνοις,

C

XXIX. Programma in leges.

O munde, munde, malorum sedes, officina vario
labore plena, mare calamitatum fluctibus refertum,
quanto indigebas auxilio quantumque præsidium
obtinuisti, ut inde tandem teipso melior fieres, nec
quidquam ad correctionem magis assumpsisti! O
homines multum frustra laborantes et propter homi-
nes solliciti circa multa ut vitam hominibus conve-
nientem vivamus! O dogmatistæ venerabilesque
legislatores, communis patriarum meditationum
consensio, inflatio populorum, senatum placita,
sapientum cogitationes regumque leges, pravorum
punitores, bonorumque laudatores, sceleris vindices
protectoresque salutis, quibus omnis investigatur
prudentiæ modus, vos nihil quidem eorum quæ ad
rerum nostrarum correctionem conducunt omit-
tentes, vicit obscuravitque tempus. Mortales enim
naturæ domitu facili invenit; invincibilis autem
est pravitas, contra quam inefficax et inanes
cuncti labores vestri omni tempore prolapsi sunt.
Non enim ad quiescendum nata est hæc misera;
sed semper agere quam pati mavult. Neque dogma-
tum metu vulneratur, neque scriptorum capitur
laqueis: at potius ejus in tenebrosis angulis est
sedes, et ad extremum usque terræ ferox audacia.

- Οὐκ οἶδε θνησκειν, οὐ μαραίνεται χρόνῳ.
 Μᾶλλον μὲν οὖν βύννουσιν αὐτὴν ὁ χρόνος·
 Τόλμης γὰρ ἦδη, καὶ θράσους πεπλησμένη
 Ἔλκει, σπαράσσει, καὶ ταράσσει τὸν βίον,
 1180 Ἄγει τὰ πάντα, καὶ φέρει, καὶ συστρέφει.
 Ἀμύχανόν τι δεινὸν ἀνθρώποις ἔφυ,
 Καὶ τῶν φοβήτρων τῶνδε καρπὸς ἡ βλάβη·
 Τὸ θηρίον γὰρ ἀγριάζεται πλέον,
 Ὡσπερ ²²λέοντες ἐξ (16) ἀμυδρῶν νυγμάτων.
 1185 Τίς οὖν φυγῆ ²³τῆς συμφορᾶς ἀμηχάνου;
 Μία τις, ὡς ἔοικε, τοῦ κακοῦ λύσις,
 Φεύγειν πρὸς ἄλλον ἡμερώτερον βίον·
 Μᾶλλον δὲ κάκει· φεῦ πονηρῶν ἐλπιδῶν.
 Εἰ γὰρ τὰ νῦν μοι σπέρματα ζωῆν λύει,
 1190 Τῶν σπερμάτων ἐκείθεν οἱ καρποὶ τίνες;
 Σὺ σῶζε, Χριστέ, σῶζε δὴ σὺ, Χριστέ μου,
 Σὺ, καὶ χάρις σή· ποῦ γὰρ ἀλλαχοῦ τόπος;
 Τίς ἐλπὶς ἄλλη; Τίς πόρος σωτηρίας,
 Εἰ μὴ σὺ, Πλάστα, ῥύστα τῶν ἀγωνιῶν;
 Α'. Εἰς ²⁴λιτὸν εὐαγγελίον (17) ἐπίτορον.
 1195 Ὡ τῶν ἀπίστων καὶ ξένων θεαμάτων·
 Πίλιν λόγος σὰρξ, καὶ βροτὸς θεὸς πάλιν.
 Χριστὸς γὰρ αὐτὸς ἦλθεν αὔθις ὕψθεν,
 Ἡ δὲ παχυθεὶς, ἥ τὸ πρὶν φέρων πάχος,
 Οὐκ ἐξ ἀγνῆς μὲν, ὡς τὸ πρόσθεν, παρθένου,
 1200 Οὐδ' εἰς Ἰουδαίαν τε καὶ Παλαιστίνην·

- A Ἄλλ' ἐνθάδε, ξένην τε καὶ καινὴν πλάσιν
 Πλασθεὶς ἀπ' ἄλλων χρωμάτων, οὐχ αἱμάτων.
 Ὁ τοῦ λόγου δ' ἔλεγχος; ἐκ τῶν πραγμάτων
 Πάρεστι. Καὶ γὰρ θαυματουργοῦντα βλέπειν,
 1205 Καὶ δρῶντα, καὶ πάσχοντα καὶ νῦν ὡς; πάλαι
 Πάρεστι, καὶ λέγοντος; ἢ πρὶν τοῖς φίλοις
 Τρανῶς ἀκούειν, εἰς βροτῶν σωτηρίαν.
 Καινὸν τὸ θαῦμα· καὶ νέα γὰρ ἡ χάρις.
 Ὅθεν νεάζει καὶ θεόφθεγκτος βίβλος,
 1210 Κἂν ἀρχαίῳ τοῦς τύπους τῶν γραμμάτων,
 Ὡς ἐν χρόνῳ φέρουσα τὸν πρὸ τοῦ χρόνου.
 Τίς οὖν τοσοῦτον ἀξιώματος βάρος,
 Τίς τὸν φέροντα πᾶσαν ἐν χειρὶ κτίσιν,
 Μοῦνη ποδοῦντα ²⁵καρτερήσει βασιτάσαι;
 1215 Οὐ γὰρ ξένος τις εἰς ξένους ἦκει πάλιν,
 Ζαχαταὸν αἰτῶν τὸν μικρὸν μικρὰν στέγην,
 Ὡς οὐδὲ τρώγλης εὐπορῶν ἀλωπέκων·
 Ἄλλὰ πρόδηλος τῶν ἀπάντων Δεσπότης,
 Ἄψαυστος, ἀπρόσβιος, ἀστεκτος φύσει,
 1220 Πληρῶν ἔπασαν ὡς ἀχώρητος; κτίσιν·
 Ἄλλ' ὡς θεὸς μὲν ταῦτα, καὶ τούτων πέρα·
 Ὡς σὰρξ καὶ νῦν οὐκ ἀπαξιοῖ στέγην.
 Οὐκοῦν ξενίζει Δεσπότης τὸν Δεσπότην,
 Ὁ καὶ θαλάσσης τὸ κράτος, καὶ γῆς ἔχων
 1225 Τὸν δημιουργὸν οὐρανοῦ, καὶ τῶν κάτω.
 Οὐδέεις δ' ἐρίζει τῷ ξενιστῇ τοῦ γέρωσ.

Nec fatigari nec domari laboribus scit; neque mori
 neque tempore marcescere novit. Hanc quidem
 magis roborat tempus. Audacia, ferocitateque plena,
 trahit, lacerat, conturbat vitam. Omnia pellit, fert,
 aggerat: hominibus est aliquid inextricabile nego-
 tium. Et horumce terretulorum fructus, est perni-
 cles. Fera namque magis exasperatur, velut ex
 obscuris punctulis leones. Quodnam igitur remedium
 hujus inextricabilis calamitatis? Una quædam, ut
 videtur, mali solutio: ad aliam ut mitiorem fugiamus
 vitam. Eheu! miseram spem! Si enim quæ
 nunc sunt semina vitæ solvunt, seminum exinde
 quæ fructus erunt? Serva tu, salva, Christe mi;
 tu et gratia tua. Ubi enim aliud refugium? Quis
 salutis portus, nisi tu, Creator, salvator erran-
 tium?

XXX. In Litittum evangelicum carmen.

O incredibilia extraneæque spectacula! Rursus
 Verbum caro, et homo Deus rursus! Christus
 enim ipse desuper iterum venit, sive denuo corpo-
 ratus, sive pristinum corpus gerens; non ex casta
 virgine sicut prius, nec in Judæa ac Palæstina; sed

hic, aliena novaque psalmatione, ex aliis coloribus,
 non ex alio sanguine, psalmatus. Verbi autem ar-
 gumentum ex rebus adest: etenim videre est
 illum miracula operantem, et agentem et patien-
 tem nunc ut olim, audireque, ad hominum salutem,
 quæ prius amicis aperte dicebat, annuntiantem.
 Novum est prodigium: namque nova est gratia.
 Unde juvenescit ore divino prolatus liber, licet
 typis characterum veterascat, tanquam in tempore
 ferens eum qui ante tempus est. Quis igitur tan-
 tum dignationis pondus, quis totam manu feren-
 tem creationem, commorationem diligentem por-
 tare sustinebit? Non enim hospes ad hospites rur-
 sum venit, a pusillo Zacchæo pusillam casam
 petens; ut qui non habet vulpium soveam, sed
 manifestus omnium Dominus, inaccessible, inpas-
 sibilis, intactus natura, totam ipse immensus re-
 plens creationem. Sed ut Deus hæc et majora his
 agit; ut autem caro neque nunc casam dedi-
 gnatur. Igitur hospitio Dominus Dominum recipit;
 qui maris et terræ potentiam habet, cæli et omnium
 quæ sub cælo sunt factorem. Nemo vero cum hô-
 spite de munere contendit: ubique enim ab hono-

²² γρ. πλέον τις. ²³ γρ. τις. ²⁴ Ἰσ. Λιτίτων. ²⁵ γρ. καρτερήσει.

Matthæi Busti notæ.

(16) Ὡσπερ λέοντες ἐξ. Ita legendum videtur: exiles enim ictus et leves puncturæ residues leonum iras potius irritant: legerem fortasse ὡσπερ πλέον τις ἐξ, nisi πλέον hic secundo positum παρέλκειν videretur, cum pari facilitate ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ρεπεῖ possit, atque ipsum ἀγριάζεται potest.

(17) Εἰς λιτὸν εὐαγγ. Quantum conjectura assequi possum, legendum hoc loco Λιτίτων, ut in margine admonui. Lititta enim metropolim Novæ Romæ fuisse scribit Guropalates, ejus ἐκένια hic celebrari videntur.

- Ἐξίσταται γὰρ πανταχοῦ τῶν τιμῶν
1228 Τοῖς κρείττοις πρόθυμος (18) ἡτείνων φύσις.
727 Ἦτων δὲ πᾶς τις τοῦ κρατούντος ἐννόμως,
 Ἄλλως τε, κἂν τύχοι τις οὐ δῶρον τύχης,
 Ἄλλ' ἐκ Θεοῦ σχὼν τοῦ κρ. του; τὰς ἡνίας,
730 Ὃς ὁ κραταῖδς δεσπότης; Κωνσταντῖνος
 Ὁ Μονομάχος, οὐ κρατήσας ὁ φθόνος (19)
 Ἄντεκρατήθη, καὶ νενίκηται πλέον,
 Θεοῦ κραταῖδν χεῖρα δόντος ὀψόθεν,
 Καὶ πρὸς μεγίστην δόξαν ἐξ ἀτιμίας,
735 Ἄραντος αὐτὸν, μέχρι καὶ λαμπροῦ στέφους,
 Ἄει τε συμπράττοντος ἃ πράττειν θέμις,
 Καὶ συνδιδυμόντος αὐτῷ τὸ κράτος,
 Δόξος μὲν ἐχθροῖς; ἡδονὴν δ' ὑπηκόοις;
 Καὶ θαῦμα παντὸς τοῦ βίου, καὶ τοῦ χρόνου.
740 Ἄλλ' ὧ κραταῖδς δέσποτα στεψηφόρε,
 Δέχου τὸν ἐξάγοντα φῶς ἀπὸ σκότους,
 Τὸν ἐξ ἀναγκῶν δόντα σοι σωτηρίαν,
 Καὶ πρὸς τοσοῦτον ὕψος ἐξάραντά σε.
 Δέχου τε πιστῶς, καὶ σέβει πρὸς ἄξιαν,
745 Βλέπων, ἀκούων, προσκυνῶν, κρατῶν, φερων
 Αὐτὸν Θεόν τε καὶ Θεοῦ φρικτούς λόγους,
 Τὸ τῶν βροτῶν φῶς, τὴν τρυφὴν τῶν ἀγγέλων,
 Τὸν καὶ βασιλεύσαντα, καὶ στέψαντά σε,
 Τὸν συμβασιλεύοντα καὶ σκέποντά σε,

- A** 750 Ἦ συγγένις καὶ φίλος, καὶ μητέρα,
 Αὐτὸν τε τὸν οὐδὲν σύμμαχον, καὶ προστατήν,
 Ἦ τὰ τρόπαια, κλησιν (20) ἄξιαν ἔθου.
 Πάντες γὰρ εἰς ἐν συνδραμόντες ἄθροοι
 Σύνεισι Χριστῷ, καὶ δέονται σου χάριν,
755 Πάντες σε λαμπρύνουσι, πάντας οὐδὲν δέχου.
 Οὔτοι στέφος σοι, μάργαροι, λαμπροὶ λίθοι,
 Κοσμοῦντες ὡς κάλλιστα τὴν ἀλουργίδα.
 Οὔτοι κατ' ἐχθρῶν ὄπλα σοι νικηφόρα,
 Μισθ' ὧν κρατεῖς τε καὶ κρατήσεις εἰς τέλος·
760 Ἐν οἷς φυλάξεις εὐτυχές σου τὸ κράτος,
 Καλὴν παρ' αὐτῶν καὶ ἢ πρὸ τῆς ἐν ἐλπεί;
 Τῆς εὐσεβείας τὴν ἀμοιβὴν λαμβάνων.
 ἌΑ'. Εἰς Σταθρῶσιν χρυσῆν.
 Κάνταυθα Χριστός ἐστιν ὑπὸν ἐν ξύλῳ.
 Φέρει δὲ χρυσὸς τοῦ πάθους τὴν εἰκόνα,
165 Ἄνθ' οὗ πραθεῖς, ἔσωσε τοὺς κατ' εἰκόνα.
AB' Πρὸς τὸν ἐπιλαβόμενον τοῦ ἰάμβου, τοῦ,
 ἀνθ' οὗ πραθεῖς, ὡς τῆς προθέσεως οὐ καλῶς
 προκειμένης²⁷.
 Εἰ Χριστὸν ἐχθροῖς ὄντων μαιφόνους,
 Ἐχθρὸς μαθητῆς ἀντέδωκε χρυσοῦ,
 Τί νῦν ἀμαρτάνουσιν οἱ παπεισμένοι
 Πάλαι πραθῆναι Χριστὸν ἀντὶ χρυσοῦ;
770 Πῶς δ' οἱ λέγοντες, καὶ γράζοντες τὴν πρᾶξιν

ribus in gratiam præstantium cedit obsequiosa inferiorum natura. Quilibet autem inferior est legitimo dominatore, præsertim, cum, etsi donum fortunæ non habeat, a Deo teneret potestatis habenas, ut potens Dominus Constantinus Monomachus, cui dominata invidia vicissim est domita magisque devicta, Deo fortem manum a cælo præbente, et ad maximam gloriam ex ingloria cum assumente, atque etiam ad illustrem elevante coronam, semperque cum illo quæ facere decet agente, atque ipsi firmitate potentiam, timorem quidem inimicis, jucunditatem autem subditis, et omnis vitæ et temporis prodigium. Attamen potens Domine coronate, recipe eum qui lumen e tenebris elicit, eum qui tibi dat e necessitatibus salutem, et ad tantam exaltavit te celsitudinem. Recipe fideliter, et juxta dignitatem, venerate videns, audiens, adorans, retinens, ferensque Deum ipsum ac metuenda Dei verba, mortalium lumen, delicias angelorum, qui te regnantem coronatumque fecit, qui tecum regnat et te sustinet. Quocum hospitio recipe amicos et matrem, ipsumque tuum auxiliatorem et patronum,

²⁶ γρ. πρὸς. ²⁷ γρ. προκειμένης.

Matthæi Busti notæ.

(18) Τοῖς κρείττοις πρόθυμος. Versum 1229 et reliquos qui huic in exemplari sequiebantur, quære num. 7, et exorsus a versu ultimo, perge.
 (19) Ὁ δὲ κρατήσας ὁ φθόνος. Nam Michael Paphlago Romani successor Monomachum in insulam Lesbium relegavit, ἐπ' αἰτίας τισὶ πεπλασμέναις, τὸ δὲ δλον ἦν τὸ ζηλότυπον, ut scribit Zonaras.

(20) Ἦ τὰ τρόπαια κλησιν. Sanctum Georgium intelligit. Nam Damascenus ille Monachus

cui tropæa, dignam vocationem posuisti. Omnes enim in unum coadumati se simul cum Christo consociant, pro te deprecantur, clarum te faciunt; omnes igitur recipe. Tibi sunt isti corona, margaritæ, lapides pretiosi purpuram quam maxime exornantes; isti sunt tibi adversus hostes arma victricia; quibuscum dominaris et in finem domiaberis. Cum his tuam feliciter servabis potestatem, pulchram ab ipsis etiam ante eam quam speras, pietatis mercedem accipiens.

XXXI. In Crucifixum aureum.

Ecce Christus in ligno dormiens; fert autem passionis imaginem auream; cujus pretio venditus, eos qui conformes sunt suæ imagini salvavit.

XXXII. Contra reprehensorem ultimi iambi, (cujus pretio venditus) quasi præpositione non bene apposita.

Si Christum sævis venalem inimicis inimicus discipulus auro corruptus tradidit, quid nunc peccant qui persuasum habent Christum olim auro fuisse venditum? Qui vero dicentes et scribentes qua ratione quoque modo venditio facta fuerit;

Studites in Sanctorum historia soli sancto Georgio hunc titulum τοῦ τροπαιοφόρου desert. Et constat ex Cedreno pag. 950. Monomachum extruxisse monasterium in Manganis ἐπ' ὀνόματι τοῦ μεγάλου μάρτυρος Γεωργίου, et Curopalates de Offic. Palatii Constantinopolitani et Magnæ Ecclesiæ, sit, Imperatorem εἰς τὴν αἰθαμιάν μνην τῶν Μαγάνων κατὰ μνημὴν τοῦ μεγάλου Γεωργίου e palatio procedere solitum esse Aprilis 23.

"Ὅπως συνέστη, καὶ καθ' ὄντινα τρόπον, A
 "Ἔξω φέρονται τοῦ προσήκοντος λόγου,
 Ἐκάφην ⁸⁰ καλοῦντες (τὴν ὀνομαζομένην) σκά-
 [φην (21) ;
 Τί δ' ἂν τις εἶποι τὴν πρᾶσιν, πλὴν ἢ μόνον
 775 "Ὅπερ πέφυκεν ἀντιλήψεως δόσιν ;
 Μόνον προσέστω κέσμα τῷ πεπραμένῳ,
 "Ὡς ἂν πρὸς ἀντάλλαγμα μὴ συνεμπέσοι.
 "Ἐγὼ μὲν οὕτω τὴν πρᾶσιν μαθὼν λέγω ·
 "Ἄλλοι δ' ἴσως βλέποντες ἡμῶν τι πλέον,
 80 Οὐκ ἀντὶ χρυσοῦ φασὶ πεπρᾶσθαι τέδε,
 "Ἀπλῶς δὲ χρυσοῦ δεῖν γράφειν τε καὶ λέγειν.
 Τῆς ἀκριβείας τῶν διδασκάλων ὄση ;
 Πῶς ⁸⁰ οὖν ἐκείνον τὸν θαλῆν τις θαυμάσοι ;
 Σοφοὶ μὲν οὗτοι, καὶ τὸ δόγμα τῶν πάντων ·
 785 Ὑπερφυῶ ; γὰρ ἔστι τῶν ἀποκρύφων.
 Τί δ' ἢ ἡ πρόθεσις ζημιολ' προσκαιμένη ;
 "Ἐρήσομαι γὰρ τὸν δικαστὴν τοῦ λόγου ·
 "Ἡ πῶς παρούσαν αὖθις ἔλακεις εἰς μέσον ;
 Πῶς γὰρ νοήσεις τὸ πραθῆναι χρυσοῦ,
 790 Μὴ προσλαδῶν ἐξωθεν αὐτὴν ἀγράφως ;
 Δεῖ γὰρ με πάντως πρὸς σὲ τῶν ὄντων τι ⁸⁰ φρά-
 [σαι.
 "Ἄλλ', ὡς ἔοικε, τῆς σαφηνείας χάριν
 "Ἀχρηστος ἡ δύστηνος ὑμῖν εὐρέθη.
 Τὸ γὰρ σαφές τε καὶ πρόδηλον ἐν λόγοις,
⁸⁵ Λογογράφους ἡδιστον, οὐ σχεδογράφους,
 Καὶ ταῦτα κλῆσιν (22) τὸ σχέδην κεκτημένοις.

extravagari censendi sunt, scapham vocantes famo-
 sam scapham? Quid autem quis venditionem dixerit,
 nisi quod naturaliter est datum pro dato? Solum ven-
 dito superveniat pecunia, ut in commutationem non
 cedat. Ego quidem sic venditionem designo. Alii vero
 forte plusquam nos videntes non pro auro venditionem
 factam, sed simpliciter auro scribendum
 ac dicendum dicunt. O magistrorum sinceritatem!
 Quis ergo non miretur Thaletem? Sapientes quidem
 isti sunt, et celebris opinio est quæ superat mira-
 cula apocrypha. Quid autem offendit apposita
 præpositio! Interrogando questionis iudicem. Num-
 quid præsentem iterum in causam vocas? Quomodo
 enim auro vendi explicabis, ea deforis absque
 scripto non assumpta? Oportet enim plane me de
 tuis aliquid ad te dicere? Verum, ut videtur, evi-
 dentis causa sine utilitate vobis invenitur hæc mi-
 sera. Quod enim clarum, et manifestum est in
 sermonibus, id historicis jucundissimum est, non
 schedographis, nec illam appellationem adeptis.
 Tibi autem ænigmata in schedo texenti, quidquid

⁸⁰ γρ. καλοῦνται. ⁸⁰ ἴσ. οὐκ. ⁸⁰ γρ. φράσον. ⁸¹ γρ. δ'. ⁸⁰ γρ. τοὺς λόγους ἀνευθύνους. ⁸⁰ γρ. λόγων.
⁸⁵ γρ. "Ἀχρηστον. ⁸⁵ γρ. σοι.

Matthæi Busti notæ.

(21) *Ἐκάφην καλοῦντες*. Ita enim legendum, non καλοῦνται, aut etiam fortasse καλοῦσι, re-
 jecta interrogationis nota in versum præceden-
 tem.

(22) *Καὶ ταῦτα κλησίν*. Ad hunc locum intel-
 legendum apprime faciunt illa Eustathii Ὀδύσ. l. ad illum Homeri versum: Ὀδύτιν ἐγὼ πύματον
 ἔδομαι μετὰ οἷς ἐτάροισι. Οἱ δὲ ἐγώτεροι ταῦτα καὶ

Γρίφους δὲ σοὶ πλέκοντι τοὺς ἐν τῷ ἡέδει
 Ἐπαχθές ἔστι πᾶν πρόχειρον, καὶ σχέδην ·
 Ἄλλ' ἕνεκέν τε, καὶ χάριν, καὶ τοιάδε,
 800 Ἡ τὴν ὑπὲρ δεῖν ἀντὶ τῆς ἀντὶ φράσεις
 Εἰς συμπέρασμα τοῦ λόγου προσλαμβάνειν.
 Μάλιστα μὲν πῶς ; ἀντὶ γὰρ τούτου τέδε
 "Ἀμεινον εἶπαι μᾶλλον εἶναι τὴν πρᾶσιν,
 "Ἡ τοὺς τοσοῦτους ἐκπεριτρέχειν κύκλους.
 805 Ἐπειτα πολλὴ συγγένεια πρὸς τάδε
 Γῆ προθέσει πρόσεσι μαρτυρουμένη,
 Ἄνθ' ὧν πέφυκε λαμβάνεσθαι πολλακίς.
 Πῶς οὖν στερηθῆ τῶν ἐαυτῆς ἐνθάδε ;
 Νικᾷ ⁸¹ δι' ἀμφοῖν ὥστε συγχωρητέα.
 810 Εἰ δ' ἄλλος αὐτὴν ἐξελαυῶς τις λόγος,
 "Ἡ δεῖξον, ἢ σίγησον, ἢ δόξειε μάτην
 Ἐπηράζειν ⁸² τοῖς ἀνευθύνους λόγοις.
 Οὐκ εὐλόγως δὲ τοῦ λόγου τὸν προστάτην
 Λόγοις μάχεσθαι σφόδρα τῶν ἀνευ ⁸² λόγου.

ΑΓ'. Πρὸς τοὺς ἀκαίρως στιχίζοντας.

815 ⁸¹ Ἄριστον εἶναι πᾶν μέτρον προεἶπέ τις ·
 Κἀγὼ δὲ μετρεῖν πρᾶξιν εἰδῶς καὶ λόγον,
 Μήτροις ὀρίζω καὶ λόγους τοὺς ἐμμέτρους.
 Μέτρον δ' ἂν εἴη πᾶν τὸ συμμέτρως ἔχον.
 Μέτρον δ' ἄμετρον οὐδαμῶς μέτρον λέγω.
 820 Ἐκόπει τὸ βῆτόν, καὶ σύνες τί σοὶ λέγει ·
 Ἐκ Πινδάρου ⁸² γὰρ (23) τοῦτο τοῦ σοφωτά-
 [του ·

obvium et odiosum est; sed voces *ideo*, *propter*,
 et alia hujusmodi, vel *super* pro *contra* placet in
 conclusionem sermonis adhibere. Maxime vero
 quid? Melius est dicere hoc pro isto esse vendi-
 tionem, quam exspatiari. Deinde multa propinquitas
 ad ista præpositioni testimonio est ad quæ sæpius
 adhibere nata est. Cur igitur suis hic orbaretur
 proprietatibus? Vincit utrinque: unde admittenda
 est. Si vero quis alius sermo propellit eam, vel
 ostende, vel tace, vel frustra calumniari rectos
 sermones videberis. Non autem expedit verbi pa-
 tronum sermocinando multum concertare cum eis
 qui sunt sine verbo.

XXXIII. Adversus intempestive versificantes.

Optimam esse quamlibet mensuram aliquis af-
 firmavit; et ego actionem sermonemque metiri
 sciens, mensuris etiam metricos sermones circum-
 scribo. Metrum autem dicitur quidquid proportio-
 nem habet: sed metrum immensum minime dico
 metrum. Perpense dictum et quid tibi dicat scrutare:
 Ἐκ Πινδάρου γάρ (23) τοῦτο τοῦ σοφωτάτου ·

ἔσα τοιαῦτα ζηλώσαντες γρίφους ἐμελέτησαν πλέ-
 κειν, οὐς ὠνόμασαν σχέδη, τὴν ἀρχὴν μὲν λαττοῦς
 τινος καὶ οἴους ῥῆλον ἐκδιδράσκεσθαι, τέλος δὲ ἀβροῦς
 καὶ δυσδιαφύκτους. Quibus verbis innuere videtur
 Eustathius, σχέδο; παρὰ τὸ σχέδην dici, ἤγουν,
 ἔγγυς, καὶ ἐγομίνως.

(23) Ἐκ Πινδάρου γάρ. Ἄλλὰ ποῦ κείται;

- Καὶ μοι μέτρηαι μὲν, ἀλλ' ἄριστε, σὺν μέτρῳ· A 850 Οὗτος λόγους ἄριστος ἐκ μαθημάτων,
Καὶ τὸν λόγον γὰρ σὺν λόγῳ χειριστέον.
Κακῶς δὲ μὴ σὺ τῷ καλῷ κέχρησθ' μοι.
- 825 Ἄμετρία γὰρ πανταχοῦ κακὸν μέγα,
Μάλιστα δ' ἡ φθειρούσα τὴν μέτρου φύσιν.
- ΛΔ'. Ἐπιτύμβιοι εἰς τὸν φίλον Μιχαὴλ τὸν
δίακονον.
Ἡ τῆς μεγίστης ἡδύτης ἐκκλησίας,
Τὸ τῆς κρατούσης νῦν ἀηδίας ἄλας,
Ὅ παῖς γλυκασμὸς τῆς καθ' ἡμᾶς πικρίας
- 830 Ἀπῆλθε τὸν δύστηνον ἐκλιπῶν βίον.
Ἡμῖν δὲ τὸ ζῆν συμφορὰν ἀφεις μόνον,
Αὐτὸς διαδρόμ' οὐχεταί σπασσμένος.
Οὐ γὰρ δίκαιον ἦν τὸ φῶς ⁸⁶ ὑπὸ σκότους
Ἔτι κρατεῖσθαι, καὶ διαυγάζειν μάτην,
- 835 Πάντων φιλούντων οὐ τὸ φῶς, τὸ δὲ σκότος.
Ἦθεν μετέστη πρὸς τὸ συγγενὲς σέλας.
Τῷ Πατρὶ τῶν φώτων γὰρ ἠνώθη πάλιν,
Ἐξ οὗ τέλειον δῶρον ἦλθεν εἰς βίον.
Ἄλλ' αὐτόθεν με, τῶν ἐμῶν φῶς ὁμμάτων,
- 840 Φώτιζε τὸν σὸν Μιχαὴλ Ἰωάννην.
ΛΕ'. Ἐπιτύμβιοι εἰς τὸν Πρωτεύοντα.
Ἐν ἦν τὸ κοσμοῦν τὸν ταλαίπωρον βίον
Ὅ νεκρὸς οὗτος, πρὶν νεκρὸς πεφηνέναι,
Ἔως ⁸⁷ ἔτι ζῶν, φῶς ὑπῆρχε τοῦ ⁸⁸ βίου,
Ἔως ὑπὲρ γῆν εἶχε τὴν λαμπρόδα,
- 845 Ὑψ' ἤ; ἄλην ἠύγαζε τὴν οἰκουμένην,
Ὅποια φαειρὸς λύχνος αὐχμηρὸν τόπον.
Θεοῦ γὰρ οὗτος δῶρον ἦν φερωνύμως,
Ἦθει, λόγῳ, τρόπῳ τε καὶ λαμπρῷ βίῳ
Τὴν εὐγένειαν τὴν ἀνωθεν δεικνύων.
- B 865 Τῇ δὲ προδῆλως, εἰ τις ἄλλος, ἐμπρέπων.
Νύκτωρ διαβλῶν ἐν προσευχαῖς ἀγρῦπνοις,
Καὶ πρὸς τὰ κοινὰ συντελῶν τὴν ἡμέραν·
Μένων ἀχραντος ἐν μέσῳ τῶν πραγμάτων,
Ἦς μάργαρος τις ἐν μέσῳ ῥυπασμάτων.
- 870 Πρᾶος, γαληνός, ἐγκρατής, σώφρων πλέων,
Ἡδύς, προσηγής, ἴσιος, πᾶσι φίλος,
Θεοῦ φόδου τε καὶ πόθου πεπλησμένος,
Οὐδὲν κἀτώθεν, οὐδὲ τῆς ὕλης φέρων·
Ἄει δ' ἑαυτὸν τοῖς Θεοῦ δούλοις νέμων
- 875 Δοῦλον, ξενιστὴν, καὶ ποριστὴν, καὶ φίλον.
Οὗτος (τί μὴ τάχιστα συντεμῶν λέγω;)
Ἐμφυχὸς εἰκὼν ἀρετῆς ἦν, καὶ τύπος,
Καὶ τοῖς καλοῖς ἔπαισι πρωτεύων μόνος,
Τὴν κλησὶν ἐκράτουν ἐκ τῶν πραγμάτων.
- C 880 Καὶ ταῦτα μὲν χθὲς· νῦν δὲ τί; σκιᾶς ὄναρ

hoc enim ex sapientissimo Pindaro est. Metra quidem agila, sed, optime, cum metro: sermo enim cum ratione tractandus est. Tu nunquam bono male utere: immoderatio enim ubique magnum malum est, sed maxime quæ mensuræ naturam destruit.

XXXIV. *Epitaphici versus in dilectum Michaellem diaconum.*

Maximæ ecclesiæ dulcedo, sal nunc regnantis tristitiæ, nostræ amaritudinis, lenimen, miseram relinquens vitam, abiit. Nobis autem non nisi calamitosam vitam relinquens, ipse fugiens salvus evasit. Non enim æquum erat lumen sub tenebris adhuc comprimī frustra que lucere, omnibus non lumen, sed tenebras diligentibus. Ideo ad affīne lumen translatus est. Etenim Patri lumen, a quo descendit in vitam omne donum perfectum, conjungendus rediit. Sed hinc, meorum lumen oculorum, me tuum Joannem Michael, illumina.

XXXV. *Epitaphium in Primiticium.*

Natus erat ad hanc miseram vitam adornandam hic mortuus, priusquam mortuus appareret; dum adhuc viveret, vitæ lumen erat; dum super terram degeret, claritate fulgebat super totam terram, quasi lucerna fulgens in tenebroso loco. Deodatus

enim erat iste significativo nomine, moribus, sermone, cultu, splendidaque vita supernam ostendens originem. Litterarum excelluit studio, quibus enutritus erat quotidieque versabatur. Legum peritus, justa decernens, judicia dirigens, et laqueis irridens, muneribus quæ sæpe animos corrumpunt, inaccessibilis. Hic genere fortunaque clarus in terram demisse dirigebat oculos humiliterque veluti miserabilis villisque pauper sentiebat. Et revera pauper erat, sed manibus hauriens beneficentissimis, multos divites reddidit. Hic insolitum hominibus sequebatur tramitem, unionemque rerum insociabilium, asceticam una cum civili conjungens vitam, invenerat, unam quidem veluti incorporeus latenter exercebat; alia vero manifeste, si quis alius, splendebat. Noctes agebat insomnes in oratione, diesque publicis consumebat officiis; purus manens in medio negotiorum sicut margarita in mediis sordibus. Mitis, placidus, continens, sapiens, amœnus, beneficus, misericors, omnibus carus, Dei timore amoreque plenus, nihil terrestre nec materiale gerebat; sed Dei servus semper seipsum præbebat servum, hospitem, patronum et amicum. Hic (cur non paucis absolvam?) viva virtutis imago ac typus erat, et, bonis omnibus

⁸⁶ νο. ὑπὸ τοῦ σκότ. ⁸⁷ Ἰσ. ἔτ' ἐξῆ. ⁸⁸ γρ. κόσμου.

Τὰ πάντα φροῦδα, πάντα φάσμα φασμάτων, Ἐπιφάνειαν
 Φανέν τι μικρὸν, καὶ παρελθὸν αὐτίκα,
 Ἥ μᾶλλον εἰπεῖν, ταῦτα μὲν ζῆ καὶ πάλιν·
 Οὐ γὰρ πέφυκεν ἀρετὴ θνητῶν ὅλων.
 885 Ἐχει δὲ τὸν χοῦν ἢ φθορὰ πάλιν μόνον,
 Ἄφ' ἧς ὑπέστη, καὶ πρὸς ἣν ὑποστρέφεται.
 Οὐκοῦν τι δεινὸν ἔσχεν ὁ κρυβεῖς τάφω,
 Ἄλλ' ὁ στερηθεὶς τοῦ καλοῦ τούτου βίος,
 Τοιοῦτον οὐδὲν ἄλλο τι βλέπειν ἔχων.
 890 Καίτοι γε πολλῶν ἄρτι χριζῶν, εἰκότως·
 Ἐπικρατοῦντων πανταχοῦ τῶν χειρόνων·
 Ὅθεν τὸ πρᾶγμα πένθος ἡγείται μέγα,
 Καὶ τὸν θανόντα κόπτεται, καὶ δακρύει,
 Εἰδὼς μαγίστην ἦν ὑπέστη ζημίαν.
 ΑΓ'. Ἐπιτύμβιοι εἰς τὸν Χαρτοφύλακα.
 895 Πένθους ὁ κειρὸς, συμφορᾶς τὸ χωρίον,
 Καὶ δυστυχοῦσιν ἀρετὴ τε καὶ λόγιοι.
 Τὸ σφῶν γὰρ αὐτοῖς οἴχεται μέγα κράτος,
 Ἦδ' ἡ πεσόντος, ὡς ἄρ' ἔξ, Ἰωάννου,
 Ἰωάννου πεσόντος, οἴμοι, τοῦ πάνυ.
 900 Ὡ καρδία σείσθητι, καὶ θραύσθητι μοι,
 Πλήττοντος οὕτω καιρίαν σε τοῦ λόγου.
 Ἄνῃρ σοφὸς τέθνηκεν, ὦ τῆς ζημίας·
 Ἄνῃρ δίκαιος, εὐλαθής, φεῦ τοῦ πάθους·
 Ὁ χαρτοφύλαξ, ὃ στυγνῶν ἀκουσμάτων,
 905 Ὁ χαρτοφύλαξ, οὐ τὸ πρὶν μέγα κλέος,
 Τὸ καὶ πρὸς αὐτὸν οὐρανὸν τρίτον φθάνον,
 Καὶ τὴν ἄπειρον γῆν ὅλην περιτρέχον,
 Εἰ καὶ βραχέϊ νῦν συγκαλύπτεται τάφω.
 Τάφος γὰρ αὐτὸν ἔσχεν ὡς θνητῶν ἕνα,

A 219 Κἂν οὐκ ἔφκει τὴν φύσιν θνητὴν ἔχειν,
 Βροντῶν μὲν ὡσπερ ἐκ νεφῶν ἐν τοῖς λόγοις,
 Ἐργῶν δὲ λαμπρότησιν ἀστράπτων ἄπ' ἄλλιν,
 Καὶ πρὸς Θεοῦ μίμησιν ἠκριδωμένους·
 Τοσοῦτον ἡμᾶς τοῦς χαμαὶ λείπων κατὰ.
 915 Ὅσον συνῆπται πλησιάζων τοῖς ἄνω.
 Λαμπροῦ βίου τε καὶ λόγου κοινωνίαν.
 Ταῦν δὲ ταῦτα μικρὸς ἠλεγξε χρόνος,
 Διαβρύντων ἀθρόον πάντων ἄμα,
 Καὶ τὸν χθὲς αὐγάζοντα φαειδρὸν ἀστέρα
 920 Δύνατα πρόωρον οὗτος ἐκρυψε τόπος,
 Ἄσθῆρ μὲν, ἀλλ' ἤστραπτεν ἡλίου πλεόν,
 Πρόσγεια λάμπων, ἀλλὰ νικῶν τοὺς ἄνω,
 Καὶ, τὸ κράτιστον, νοῦν τε καὶ λόγον φέρων
 Οἷς ἦγεν, οἷς ἔθελε καὶ λίθων φύσιν.
 B 925 Τοιοῦτον ἦν τὸ θαῦμα τῆς χθὲς ἡμέρας·
 Τοσοῦτον εὐτύχημα τοῦ παντὸς βίου,
 Καὶ τοῦ καθ' ἡμέρας εἶδεν ἡλίου χρόνον.
 Νῦν δ' ὡς ἔβλεψε τὴν ἐναντίαν τρύχην,
 Καὶ τὴν κάτω σθεσθεῖσαν ἔγνω λαμπάδα,
 930 Οὐδ' αὐτὸς ἡμῖν καρτερᾷ λάμπειν ἔτι·
 Ἄλλὰ σκυθρωπὸς ἔστι, καὶ πάθους γέμει.
 Δεῖ γὰρ στυγνάζειν πᾶσαν ἄρτι τὴν κτίσιν,
 Ὡς τὴν ἐαυτῆς δόξαν ἔστερημένην.
 Ὁμῶνυμός σοι ταῦτα, δοῦλε Κυρίου,
 935 Ψυχῆς ἐμῆς μέλημα, φῶς τῶν ὀμμάτων,
 Μαθημάτων κοινωνὸν, καὶ διδασκάλων,
 Ὅφ' αὐτὸ συνέζης, καὶ συνέπνευς ἐν βίῳ,
 Πρὸς δὲ τὸ φιλετρον εἶχες ἐξηρημένον,
 Ὁμῶνυμός σοι τήνδε τὴν μονοφθῆσαν,

C

D videretur habere naturam, tonans ut e nubibus in sermonibus, operum autem rursus splendore fulgurans, et imitator Dei perfectus; tantum nos terrenos infra relinquens, quantum caelestibus et illustri vita ei. claro sermone conjungitur propinquus. Nunc autem haec parvum tempus, cunctis una brevi profluentibus, revelavit; et illum qui fulgidi astri instar heri splendebat, hic ante tempus occiduum abscondit locus. Astrum quidem, sed plusquam sol irradiavit: super terram lucebat, sed vincebat caelestia. Et quod praecipuum est, mentem rationemque gerebat, quibus ipsam lapidum naturam demulsit. Tantum erat diei hesternae D prodigium! Tantam omnis vitae omnisque temporis nostri decus sol aspexit! Nunc autem cum vidit contrariam fortunam, inferioremque lucernam cognovit exstinctam, jam non ipse nobis lucere valet; sed tristis est: et mero plenus. Decet enim nunc omnem mero naturam, tanquam sua orbatam gloria. Confrater, serve Domini, vitae meae dulcedo, lumen oculorum meorum, studiorum magistrorumque socie, quocum vixisti aeremque vitalem hausisti, cui philtia habebas allicientia, confrater, in quam hanc tibi monodiam dicat, seipsum, quibus tuam lamentatur mortem, lamentans. Cecidit cedrus; pinus ingemiscat. Si enim tu citius e

tantummodo primicerius, nomen rebus servavit. Haec quidem heri: sed quid hodie? umbræ somnium. Omnia vana; omnia vanitatum vanitas, modicum quid apparens et statim evanescens. Vel, ut melius loquar, haec quidem rursus vivunt: virtus enim non omnino moritura nata est. Corpus autem tantum resumit corruptio, a qua exiit, et in quam revertitur. Nihil ergo fuesci subitū tumulo conditus, sed mundus hoc bono privatus, nihil aliud simile possidens. Attamen multis nunc indiget; non mirum, malis ubique dominantibus. Ideo rem magnum aestimat mero, mortuumque plangit ac lacrymatur, maximum quod subitū damnum sentiens.

XXXVI. Epitaphium in Cartophylacem.

Merois tempus, ærumnæ locus. Jacent virtus et Interæ: quibus ablata est magna potestas, mortuo, jam ut vides, Joanne, eheu! illustrissimo. O cor, commovere ac conterere, et aurem præbe. Vir sapiens mortuus est: proh dolor! vir justus, beneficus, cecidit: omnibus flebilis! Cartophylax, o funestum nuntium! Cartophylax, cujus antea magna erat gloria, perveneratque ad tertium usque caelum, ac totum orbem terrarum circumierat, brevi nunc tegitur tumulo. Tumulus enim ipsum habet tanquam unum ex mortalibus, etsi mortalem non

ἄπ' ἄλλιν.

- 940 Θρηγῶν ἑαυτὸν οἷς τὸ σὸν θρηνεῖ πάθος.
Πέπτικε κέδρος, ἢ πίτου στεναζέτω.
Εἰ γὰρ σὺ θάπτον ἠρπάγης ἐκ τοῦ βίου,
Σώφρων, ἀμειπτος, ἐγκρατής, ἀγνός, νέος,
Τί χρεῖ με τὸν δύστηνον ἐλπίζειν ἔτι;
- ΑΖ'. *Εἰς τὸν βεστάρχηρον Ἀνδρόνικον ἐπιτύμβιοι.*
- 945 Ἐκείνος οὗτος ἔχθρῃ ἐν βίῳ μέγας,
Πλούτις, λόγιος, δόξῃ τε λάμπων καὶ νόμοις,
Ὅν εἶχε κόσμος κόσμον ἐν μέσῃ πόλει,
Ὅς φαίδρον ἀντέλαμπεν ἐκ γῆς ἡλίῳ,
Ἀνδρόνικος, φεῦ, πῶς προσείπω, καὶ τίνα;
- 950 Οὐ μὲν κλέψιν ἀξίον ἢ τις ἂν φράσοι.
Πλὴν ἀλλὰ κείναι, καὶ τέλος ζωῆς ἔχει,
Βίου τε τοῦ βέοντος, ἀλλὰ καὶ φθόνου.
Αὕτη δὲ μορφή τοῦ παρελθόντος μόνη,
Τὸν τοῦ κίλλοῦ σῶζουσα σώματος τύπον.
ΔΗ'. *Ἔτεροι εἰς τὸν αὐτόν.*
- 955 Εἰ καὶ σοφοὶ θνήσκουσι, τίς λόγων λόγιος;
Εἰ καὶ δυνάσταις πτωχὸς οὕτως ἀθρόα
Φέρει συναρπάζουσα, τίς δόξης ἔρω; ;
Τί πλοῦτος ἦδύ; Τίς δυναστείας χάρις,
Εἰ πάντα θνήσκει προσβολῇ μιᾶς νόσου
- 960 Τούτων ἀπάντων εἰς τὸ πρωτεῖον φέρω.
Πρὶν ἐλπίζοι τις, πρὶν μάθοι τὸ πᾶν πάθος,
Ἄφνω νεκρός, φεῦ, κρύπτεται βραχεῖ λίθῳ
Ἀνδρόνικος (τάλαινα δυστυχεῖς πόλις)
Ὁ νοῦς δὲ λαμπρός, ἢ νοημάτων βούσις,
- 965 Τὸ τῶν λόγων ἀγαλμα, τῶν νόμων κράτος,
Ἡ τοῦ κράτους εὐκλεία, καὶ τῶν ἐν τέλει.
Ὅ γούν τοσοῦτος ἀρπαγείς ἐκ τοῦ βίου
Τί τερπνὸν ἡμῖν οἴχεται λιπῶν ἔτι;

vita subductus es, prudens, irreprehensus, conti-
nens, castus, juvenis, quid mihi misero adhuc
sperandum restat?

XXXVII. *In vestarcham Andronicum versus
epitaphici.*

Ille heri magnus in vita; divitiis, litteris, gloria,
moribusque fulgens, quem media civitate mundus
habuit decus, qui lumen æmulum soli de terra
millebat, Andronicus; cheu!.... qualem dicam?
Nemo digna vocaret appellatione. Attamen jacet, et
vitæ finem habet, vita sed et invidia deficienti-
bus. Hæc autem ejus qui transit imago sola pul-
chri corporis servat typum.

XXXVIII. *Ati in eumdem versus.*

Si sapientes ipsi moriuntur, quæ rationum est
ratio? Si potentes, ipsos tam prompta ruina subri-
piens tollit, quod erit gloriæ desiderium? Si cuncta
unius morbi impetu moriuntur, quid divitiæ pla-
cent? Quæ potentiae gratia? Horum omnium unus
primatum gerens, priusquam ægrotantem audiverit
quis, subito mortuus, cheu! brevi lapide conditur
Andronicus, (infelix civitas,) mens illustris, con-
silliorum scaturigo, sermonum decus, legum poten-
tia, potestatis gloria, magistratum splendor. Talis
ergo morte raptus quid nobis amœni relinquens

⁶³ γρ. ἂν τις.

- A
970 Τί δ' ἄλλο χρηστόν; Ἥλια, στυγαζέ μοι,
Τοιοῦτον οὐδὲν ἄλλο προσβλέπειν ἔχων.
ΛΘ'. *Εἰς τὸν ἑαυτοῦ τάφον.*
Θαύμαζε μὴδὲν, ἀλλὰ φρίσσε τὴν θέαν·
Βλέπεις γὰρ ὦν ἄνθρωπος ἀθρώπου πάθος·
Τὸ πτώμα κοινόν, ἀλλ' ἄνισος ἔχρόνος·
Καὶ τὸν σὸν ἄλλοις ὑστερον δεῖξεις τάφον.
- 975 Ἔως δὲ μέλλει, γυνῶθι τὴν σαυτοῦ φύσιν,
Καὶ σωφρονίζου συμφοραῖς ἰαλλοτριαις.
Μ'. *Ἔτεροι.*
Ζωῆς ἀπῆλθε φάσμα, καὶ χθὲς ἡμερα.
Ψευδεῖς ὄνειροι, καὶ πλάνοι σώζοισθέ μοι,
Παίξαντες ἡμᾶς ἐν σκιαῖς βραχὺν χρόνον,
980 Εἶτα προδόντες, καὶ λιπόντες ἀθρόον.
Οὐδὲν γὰρ ἦτε πλὴν ἐνουπνίων χάρις
Κλέπτουσα, καὶ σφάλλουσα τοὺς πλανωμένους.
ΜΑ'. *Εἰς πολυάνθριον.*
Ἄστοργε μητῆρ, ὦ πικρᾶς ἀσπλαγχνίας,
Ἔφ' ἧς τὰ σαυτῆς τίκνα συγκατεσθίεις;
985 Οὐδεὶς δ' ἔνεστιν οἶκτος· ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων
Σάλπιγξ ἀπαιτήσσει πάντα ἀγγέλου.
- ΜΒ'. *Ἐπίγραμμα εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ Πλοῦ-
ταρχον.*
Εἶπερ τινὰς βούλοιο τῶν ἀλλοτριῶν
Τῆς σῆς ἀπειλῆς ἐξελεύσθαι, Χριστέ μοι,
Πλάτωνα καὶ Πλούταρχον ἐξέλοό μοι·
990 Ἄμφω γὰρ εἶσι καὶ λόγον, καὶ τὸν πρόπον
Τοῖς σοῖς νόμοις ἐγγίστα προσπεφυκότες.
Εἰ δ' ἠγγνόσαν ὡς θεός σὺ τῶν ὄλων,
C
Ἐνταῦθα τῆς σῆς χρηστότητος δεῖ μόνον,
Δι' ἦν ἅπαντας δωρεὰν σώζειν θέλεις.

abit? Quod aliud bonum? Sol, ingeniosce mecum,
nihil huic simile illustrans.

XXXIX. *In sui ipsius tumulum.*

Non mirare sed horresce spectaculum. Homo
enim cum sis, hominis fatum cernis. Exitus com-
munis est, sed inæquale tempus. Tuum quoque
tumulum aliis ipse ostendes. Dum autem id mora-
tur, tuam ipsius cognosce naturam, alienisque ca-
lamitatibus sapere disce.

XL. *Aliud carmen.*

Cessit vitæ phantasma et hesternæ dies. Mendacia
fallaciaque somnia, valet. Nos sub umbris ali-
quandiu luditis; deinde proditis et brevi deseritis.
Nihil enim estis præter somniorum blandimentum
quod credulos decipit.

XLI. *In cæmeterium.*

Crudelis mater, o acerba inhumanitas, quæ tuos
proprius filios comedis! Nulla jam misericordia;
sed novissime cunctos angelica tuba repositet.

XLII. *Epigramma in Platonem et Plutarchum.*

Si quosdam alienos e tuis minis excipere velles,
Christe mi, Platonem et Plutarehū excipe, queso.
Ambo enim more ac sermone tuis legibus maxime
paruerunt. Si vero te Deum universorum esse non

MG. *Eis tēn καθημερινήν* (24) *λειτουργίαν τῆς ἁγίας Σοφίας.*

- 995 Οὐκ ἦν δίκαιον τὴν σκιάν μὲν τοῦ ν' μου
 Φέρειν ἄπαυστον τῷ Θεῷ λειτουργίαν,
 Σχολῆς δὲ καιρὸν τὴν ἀλθίαν βλέπειν,
 998 Ὁ καὶ κατορθοὶ δεσπότης Μονομάχος (25).

ΜΔ'. *"Ἑτεροι.*

- 456 Δαδιδῶν μελωδῶν εὐσεβῆ νόμον γράφει,
 Ἐν παντὶ καιρῷ τῷ Θεῷ δόξαν νέμειν.
 Πληροὶ δὲ τοῦτον εὐσεβῆ Μονομάχος,
 Ἄσι τὸ θεῖον εὐλογεῖσθαι θεσπίσας.

ME. *Eis χρυσόβουλλον* (26) *τῆς Δαύρας* (27).

- 460 Χρυσοῖς γραφῆναι γραμμάτων ἔδει τύποις
 Τὸ ἐν λόγοις κάλλιστον, ὡς χρυσοῦν ὄλον.
 Εἰ τίς δὲ τέχνη πρὸς τὸ καὶ μέλι γράφειν,
 Ἐκείσε βάπτων, γραφάτω τις τὸν λόγον,
 Ὡς ἀνὰ πρέπουσαν ὄψιν ἐντεῦθεν λάβοι
 465 Τὸ στίλβον αὐτοῦ, καὶ γλυκαῶν ἡρέμα.
 Ἄλλ' οὐ θεατὸς ἐστί τοις ἀναξίσις,
 Ἄλλ' οὐδ' ἀκουστὸς τοῖς ἀγροικικωτέροις.
 Ὅθεν φυλάξει τὴν χάριν κεκρυμμένην
 Χρυσουῖς φύλαξ, κάτωθεν ἐμβεδλιγμένος ·

cognoverunt, hic tua benignitate sola quæ cunctos
 vis salvare gratis, opus est.

XLIII. *In quotidianam sanctæ Sophiæ liturgiām.*

Non fas erat legis umbram incessabilem præstare
 Deo liturgiām, cessationis autem tempus, veritatem
 conspicere; quod etiam corrigit rex Monomachus.

XLIV. *Aliud.*

David psalmista piam legem scribit, qua omni
 tempore Deo præstetur gloria: hanc autem pius
 Monomachus, sacrum perpetuo celebrandum sta-
 tuens, adimplet.

XLV. *In auream bullam Lauræ.*

Aureis characterum typis scribi decet sermonem
 pulcherrimum, totum aureum. Si vero quænam ars
 esset scribendi melle, huc hauriens, scribat hunc
 sermonem, ut exinde convenientem colorem sumere
 possit dulcedine temperatum. Sed non visibilis est.

²⁴ ἡρ. σύμανδρα. ²⁵ ἡρ. ταυτοῖς. ²⁶ ἡρ. νοῦν ὄψις σὺ. ²⁷ ἡρ. φθέγγει.

Matthæi Busti notæ.

(24) *Eis tēn καθημερινήν.* Cedronus pag. 950, scribit, Increuentum sacrificium in templo sanctæ
 Sophiæ solemnioribus tantum feriis offerri solitum
 usque ad tempora Monomachi, atque hunc demum
 illius Ecclesiæ seditus auxisse, et quotidianæ li-
 turgiæ sumptus abunde suppediitasse.

(25) *Ὁ καὶ κατορθοὶ δεσπότης.* Versum 999 et
 reliquos qui hunc in manuscripto sequebantur
 quære num. 11, ibi ἐντεῦθεν ὁ πρὶν πᾶσιν.

(26) *Eis χρυσόβουλλον.* Intelligit Auream Bul-
 lam, sive diploma imperatorium, a quo immuni-
 tates concessæ, cæteræque donationes robur suum
 omne mutuauerunt, frequens hujus vocabuli usus
 occurrit in libris de *Jure Græco-Romano*, ubi etiam
 pro varia sigilli appensi materia, modo habes χρυ-
 σόβουλλον σφραγίδα, modo βούλλαν μολυβδίνην,
 quo genere patriarcharum rescripta muniri sole-
 bant. Choniates libro. 1, χρυσόβουλλον vocat γράμμα
 ἐρυθροστίμαντον σφραγίδι τε χρυσεῖα καὶ σφραγῖ

470 Μόνους δὲ ταύτην ἐκφανεῖ τοῖς ἀξίοις,
²¹ Σήμαντρα χειρὸς εὐγενοῦς δεδεγμένην.

ΜΖ. *Eis tēn ἑαυτοῦ οὐκίαν, ὅτε διακράσας
 ταύτην ἀπέλιπε.*

- Μὴ δυσχέραινε σὺ (28) πρὸς ἡμᾶς οὐκία
 Ἐρημός· οὕτω, καὶ κεὐὴ λειψιμμένη.
 Σὺ γὰρ θεαυτῇ πρόξενος τοῦ νῦν πάθους,
 475 Ἄπιστος οὔσα τοῖς ²² ἑαυτῆς δεσπόταις,
 Καὶ μηδένα στέργουσα τῶν κεκτημένων,
 Μῆδ' εἰς τέλος ὠζύουσα τὴν ὑπουργίαν.
 Οὐ γὰρ πέφυκας τοῖς ἔχουσι προσμένειν ·
 Ἄσι δ' ἀμείψουσιν ἄλλον ἐξ ἄλλου θελεις,
 480 Ἄποστατοῦντος οἰκέτου κακοῦ δίκην.
 Πρὶν ²³ οὐν προδῶς σὺ, καὶ λήπης τὸν δεσπότην,
 Οὕτως σε ²⁴ φεύγει σωφρονῶν ὡς δραπετήν ·
B Πρὸ τοῦ παθεῖν ἀκων δὲ τὴν σὴν ζημίαν,
 Ἐκίων σε ῥίπτει, καὶ λιπῶν ἀποτρέχει,
 485 Πλὴν οὐ πάθους ἄμοιρον, οὐδ' οἴκετου δίχα.
 Οἰκτιρίζεται γὰρ καὶ λιβαν σε, φιλάτην,
 Ὡς κτῆμα τερπνῶν, ὡς πατρῶν ἐστίν,
 Ὡς ἐκ γένους δῶρόν τε καὶ κληρὸν μόνην.
 Καὶ μοι στρέφει τὰ σπλάγγνα, καὶ τὴν καρδίαν

indignis; audiendus nec agrestibus. Ideo custo-
 diet hanc gratiam absconditam aureus custos, infra
 impositus; solis autem hanc ostendet dignis, sigillo
 nobilis dexteræ munitam.

XLVI. *In ipsius domum cum eam venditam
 deseruit.*

C Ne indigneris adversum nos tu, domus, ita de-
 serta vacuaque derelicta: tu enim tibimetipsi
 præsentis es causa doloris, infidelis cum sis tuis
 dominis, nec ullum possessorum vilexisti, nec in
 finem servasti ministerium. Non enim cum eodem
 domino permanere; sed semper unum pro alio vis
 mutare, perfugæ servi instar. Prius igitur quam
 tu dominum prodas et deseras, ipse te veluti per-
 fugam fugit. Potius autem quam invitus jacturam
 tui patiar, ipse libens te pellit et deserens fugit,
 non tamen absque mœrore aut misericordia. Multum

D νήματι ἐμπεδὸν κόγχης ἀναδευομένη αἵματι. Lit-
 teras minio notatas sigilloque auro et serico illo
 munitas, quod conchylii sanguine tinctum erat.

(27) *Τῆς Δαύρας.* Constat testimonio multo-
 rum qui Græciam hoc sæculo perlustrarunt, ex-
 stare hodie monasterium in Atho monte non in-
 celebre, quod etiam nunc τῆς ἁγίας Λαύρας nomen
 retinet. Hujus meminit Antonius Athanasium, non illum
 Magnum, sed alium longe recentiorum, qui sub
 Nicephoro Phoca vixit, anno D. 961. Neque tamen
 dixerim monasterium illud hic intelligi: constat
 enim λαύραν aliquoties generaliter sumi pro quovis
 monasterio.

(28) *Μὴ δυσχέραινε σὺ.* Rectius πρὸς ἡμῶν, ut
 referatur ad λειψιμμένην.

- 490 Ὁ πρὸς σὲ θερμὸς ἐκ συνθηλαίας ἔρωσ.
 Σὺ γὰρ τιθηνός, καὶ τροφός μοι φιλιότη,·
 Σὺ παιδαγωγός, καὶ διδάσκαλος μόνη·
 Ἐν σοὶ πόνοὺς ἤνεγκα μακροῦς, καὶ κόπους,
 Ἐν σοὶ διήξα νύκτας ἀγρύπνοὺς ὄλας,
 495 Ἐν σοὶ διήμερευσσ, κάμνων ἐν λόγοις,
 Τοῦς μὲν διορθῶν, τοῦς δὲ συντάττων πάλιν,
 Κρίνων μαθηταῖς καὶ (29) διδασκάλοις ἔρις
 Ἐτοιμος ὦν ἅπασιν εἰς ἀποκρίσεις,
 Καὶ προστετηκῶ ταῖς γραφαῖς, καὶ ταῖς βί
 [λοῖς.
 500 Ἐν σοὶ συνήξα γυνῶσιν ἐκ μαθημάτων,
 Ἐν σοὶ δὲ αὐτήν τοῖς θέλουσι σκορπίσασ,·
 Πολλοὺς σοφοῦς ἔδειξα προῖκα τῶν νέων.
 Τοῦτοῖς ὄλον με, πατριχῆ, θέλγεις, στέγη.
 Τοῦτοῖς με κάμπτεις, καὶ κατακλῆξ, φιλιότη· B
 505 Λόγος δὲ νικᾷ πάντα, καὶ Θεοῦ πόθος,
 Τρίτον δ' ἀριθμεῖ τῆς τελευτῆς τὸν φόδον,
 Οἷς ὡς μύκησιν ἀθρόον πεπληγμένους,
 Ἄπειμι φεύγων ἐνθεν οὐ θεὸς φέρει,
 Ἄλλων πάροικος ἀντὶ τοῦ χθῆς δεσπότου,
 510 Πρὸς ἡλιότῳ τις οἰκτρὸς ἀντ' ἐγχωρίου,
 Ἀνίστιός τε καὶ ξένης χρήζων στέγης,
 Ὅ τῆς ἑαυτοῦ μὴ φθονήσας τοῖς ξένοις.
 Ἐπεὶ δ' ἀπαίρειν καιρὸς εἰς ἀλλοτριάν,
 Σὺ χαίρε πολλά, χαίρε μοι σὺ γνησία,
 515 Ξένη δὲ μᾶλλον ἐκ γε τῆς νῦν ἡμέρας·

- A Ὅμως δὲ χαίρε, μήτηρ δευτέρα,
 Ἥ καὶ τιθηνήσασα, καὶ θρέψασά με,
 Καὶ πρὸς τέλειον μέτρον ἐξέτι βρέφους
 Ἀπαρτίσασα, καὶ καταρτίσασά με.
 520 Νῦν δ' ἄλλους ἐξείσοὺς παιδεύσει, καὶ θρέψει,
 Ἄλλοις παρέξει πρὸς λόγους εὐκαιρίαν,
 Εἴπερ λόγους στέργουσιν, ἡμῖν δ' οὐκέτι.
 Σώζου δὲ, σώζου καὶ σὺ, πιστὴ γωνία,
 Ἐν ἧ λαθὼν ἐζήσα τὸν πρὸ τοῦ βίου,
 525 Ἔμεις τε χρῆστοι γείτονας σώζοισθέ μοι,
 Καὶ τῷ⁹⁹ μακρυσμῷ (30) μὴ σκυθρωπάζοιτέ
 [μοι.
 Πάντων γὰρ ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ δεδραγμένη
 Ἐξὼν τίθησι, καὶ τὰ μακρὰν πλησίον·
 Ἔως συνάξῃ πάντας εἰς κρίειν μίαν.
 MZ'. Ὅτε τὴν οἰκίαν ἀπέλαβεν.
 530 Ἔχω πάλιν σε, καὶ βλέπω τὴν φιλιότην·
 Πλὴν οὐκέτι κληρόν σε πατρικὸν λέγω,
 Χριστοῦ δὲ μᾶλλον δῶρον ἡγαπημένον,
 Χάριν τε λαμπρὰν εὐσεβοῦς βασιλείως,
 Οἱ μοι γλυκεῖαν προσθεθεικότες βίαν,
 535 Παλιντροπον στρέφουσιν αὐθὺς ἐνθάδε.
 Ὁ μὲν καθ' ὑπνοῦς δεξιὰν θείαν νέμων,
 Καὶ πρὸς τὰ τῆδε πολλάκις δοκῶν ἀγειν·
 Ὁ δὲ προδήλως τὴν ἀνάγκην προσφέρων,
 Καὶ τῆς πατρῴας τῆς⁹⁹ ἀνάκλησιν στέγης
 540 Σφοδρῶς ἀπαιτῶν, ὡς ἀσύγνωστον χρέος,

enim miseretur tui, charissima, tanquam gratæ
 possessionis, foci paterni, gentilicii muneris, so
 C lius hæreditatis; nihilque cor et viscera movet erga
 te vividus ex consuetudine amor. Tu enim mihi
 nutrix et alitrix, charissima; tu sola mihi pædagogæ
 et magistra, in te multos et longos sustinui labo
 res; in te totas insomnes duxi noctes; in te dies
 consumpsi laborans in sermonibus, alios quidem
 corrigens, alios autem rursus ordinans, dissidia
 inter magistros et discipulos judicans, omnibus
 paratus ad respondendum, scriptisque ac libris
 insudans. In te doctrinam collegi; et in te di
 stribuens eam volentibus multos e junioribus sapi
 entes gratis reddidi. Talibus me totum demulces,
 patrium tugurium; talibus me captivas et commo
 ves, charissima. Ratio vero cuncta vincit et Dei
 amor, quibus annumera mortis metum. His veluti
 muscis undequaque stimulatus exinde quo Deus
 ducet fugiens abeo: aliorum vicinus, qui heri do
 mainus eram; alienigena miserandus, qui eram
 indigena; errabundus et alieno tugurio egens, qui

meum alienis non invidi. Sed cum alio tempus
 est abeundi, tu multum vale, vale, mihi propinqua,
 C potius autem ex hac die aliena. Attamen, vale,
 secunda mater; quæ me lactasti ac educasti, atque
 ab infantia usque ad ultimum terminum, me for
 masti et recreasti. Nunc autem alios habebis quos
 educes atque enutries; aliis ad litteras otium præ
 stabis, si litteras ament, nobis autem non amplius.
 Vale vero, vale quoque tu fidelis angulus, ubi lateas
 præteritam egi vitam; vosque; boni vicini, valote;
 et ob moram ne sitis mihi infensi. Manus enim Dei
 quæ tenet omnia propius longinqua facile ponit,
 donec omnes ad unum iudicium congreget.
 XLVII. Quando domum recuperavit.

Habeo te rursus et video charissimam. Attamen
 te paternam hæreditatem jam non dico, sed potius
 D donum Christi dilectissimum ac pii regis illustrem
 gratiam. Qui mihi dulcem vim adhibentes hic
 iterum reducem adducunt: unus quidem in somnis
 divinam dexteram tendens et ad ea quæ sunt ibi
 ducere sæpe visus; alter vero manifeste vim adhi

⁹⁹ γρ. μακρυσμῷ. ⁹⁹ Ἰσ. ἀνάκτησιν.

Matthæi Busti notæ.

(29) Κρίνων μαθηταῖς καὶ. Potius διδασκάλους
 quam διδασκάλους: sed sensus erit multo elegan
 tior, si legatur διδάσκαλος, nisi quod versus clau
 dicaret: in quo tamen genere peccat hic auctor
 aliquoties: imo vero sub hoc ipso titulo versus
 habetur omnium licentiosissimus, in quo pedes
 omnes spondaici νῦν δ' ἄλλου. ἐξείσοὺς εἰς.

(30) Καὶ τῷ μακρυσμῷ. Legendum μακρυσμῷ·
 nam originem habet a μακρῶν. Et tamen psalmo
 cxix editionis Romanæ, vers. 5. ubi LXX interpretes
 habent οἱ μοι ὅτι παροικίτζ μου ἐμακρύνθη, alius
 interpres habet οἱ μοι ὅτι προσηλύττωσα ἐν μα
 κρυσμῷ.

Ἔως ἐπεισαν ἐγκατοικῆσαι πάλιν.
 Καὶ δὴ κατοικῶν ἐξ ὑπαρχῆς δευτέρας,
 Οὐκ οἶδα μέχρι ποῦ τε, καὶ πόσον χρόνον
 Νέος καλοῦμαι τῆς παλαιᾶς δεσπότης;
 545 Καὶ θαῦμα τὴν ἄπιστον εὐκνησίαν,
 Καὶ τὴν ἄπιστον, ἣν ἐκινήθην, ἔχω,
 Οὐ-ὡ Θεοῦ στρέφοντος, οἷς οἶδε φρόντοις,
 Καὶ ποικίλως ἄγοντο; ἡμῶν τὸν βίον,
 Εἰς ὃν πεποθῶς εἶμι, καὶ θαρρῆν ἔχω
 550 Ὡς καὶ τὸ λοιπὸν εὐθετήσῃ τοῦ βίου,
 Τοῖς δεξιῶς τούτοις με πρὸς σωτηρίαν
 Ὡς ἀσθενῆ τέ καὶ μικρῶψυχον φέρων·
 Ἴδὲ καρτερεῖν γὰρ οὐκ ἐμὸν τάναντια.
 Οὐκοῦν ἀποτρέποις γε ταῦτα, Χριστέ μου·
 555 Μόνις δὲ τοῖσδε τὴν ἐμὴν ζωὴν ἄγουσι,
 Ὡς χρηστῶς, ὡς εὐσπλαγχνος, ὡς εὐεργέτης·
 Ἐἶτα πρὸς ἄλλων χειραγωγῆσαι βίον,
 Ἄλυπον, ἀστένακτον, ἔξω φροντιδῶν.
 Τίς γὰρ φόβος σοι τῶ κρατοῦντι τῶν ὀλων
 560 Ἐν πλάσμα σώσαι δωρεάν ἐργων δίχα;
 MH'. *Eis τοὺς ἀγίους Πατέρας Ιστορημένους, ἐν
 οἷς ἦν καὶ Θεοδώρητος.*
 Ἄνιστορήσας τοῦ; σοφοῦς διδασκάλου,
 Καὶ τὴν Θεοδώρητον αὐτοῖς συγγράφω,
 Ὡς ἄνδρα θεῖον, ὡς διδάσκαλον μέγαν,
 Ὡς ἀκράδαντον ὀρθοδοξίας στύλον.
 565 Εἰ δ' ἐκλονήθη μικρὸν ἐκ τῆς τύχης,

A Ἀνθρωπος ἦν, ἄ-ἄνθρωπε, μὴ κατακρίνης.
 Οὐ γὰρ τοσοῦτον δυσσεβῆς ἦν ὁ κλόνος,
 Ὅσον μετεῖχε τῆς ἐριστικῆς βίας.
 Τί γὰρ Κύριλλον πινταχοῦ νικῶν ἔδει,
 570 Καὶ δογματιστὴν ὄντα, καὶ λογογράφον;
 Ὅμως δὲ τοῦτο καὶ διώρθωται πάλιν·
 Τὰ δ' ἄλλα πάντα τῶν μεγίστων ποιμένων
 Βλέπων τὸν ἄνδρα μηδενὸς ἠλειμμένον,
 Ἐνταῦθα τοῖσι εἰκότως συνεγγράφω.
 MΘ'. *Eis τὸ τυπικὸν (31) τῆς Λαύρας.*
 575 Δίδοικα μήπως θεσπίσας ἄλλοις τάδε,
 Αὐτὸς δὲ τούτων οὐδὲν ἐξεργασμένος,
 Κατηγόρους εὔροισι τοὺς ἐμοὺς νόμους.
 Ἄλλ' ὁ κριτής μου, καὶ Θεός, καὶ Δεσπότης,
 Μὴ τοῖς ἐμοῖς με, τοῖς δὲ σοῖς κρίνον νόμοις.
 580 Οὐ τοὺς δικαίους (φεῦ γὰρ οἴχομαι τάλας)
 Τοὺς συμπαθεῖς δὲ καὶ φιλανθρώπου λέγω,
 Οἷς προῖκα σώζειν οἶδας, ὡς εὐεργέτης.
 N'. *Eis τὸν διαβρῆξιντα τὸ οἰκεῖον χειρόγραφον.*
 Τὴν πάρδαλιν μὲν δυσμενῶς ἔχειν λόγος
 Πρὸς ὄψιν ἀνδρός· καὶ γεγραμμένη λάθῃ,
 585 Εὐθύς διασπᾶν καὶ γραφῆν μισουμένην.
 Οὗτος δ' ὁ θεῖος τῆς Ἀραβίας λύκος,
 Μορφὴν μὲν ἄλλην οὐ διέσπαζε ξένην,
 Αὐτὸς δ' ἑαυτὸν ἔξανεν γεγραμμένον.
 Ἐν οὖν τὸ λείπον· τά; τομάς θεῖς δίχη,
 590 Ἄς ὁ γραφεὶς πέπονθεν, ὁ γράψας πάθοι.

bens et paterni tugurii acquisitionem fortiter re-
 poscens, ut ineluctabile officium, donec ut iterum
 hic habitarem susserint. Et nunc quidem hic rur-
 sum habito, nesciens usquequo, nec quanto tem-
 pore novus antiquæ dominus appeller, incredibili-
 leinque mobilitatem ac inauditam qua motus fui
 miror, sic Deo, modis quos novit, movente, varie-
 que vitam nostram agente, cui confido, et spero
 ut reliquam vitam bene disponat, his prosperis in
 salutem me velut debilem ac pusillanimitem ferens;
 non enim meum est adversaria superare. Tu igitur,
 Christe mi, hæc averte; illis vero solis meum di-
 rigere vitam, ut bonus, ut misericors, ut beneficus:
 deinde ad aliam manū duc vitam, mœrare, luctu
 periculisque immunem. Cur enim tu, cunctorum
 dominator, unam creaturam gratis sine operibus
 salvare timueris?

XLVIII. *In sanctos Patres in historiis memoratos,
 inter quos erat ipse Theodoretus.*

Doctos magistros memorans etiam inscribo Theo-
 doretum, ut divinum virum, ut magnum magistrum,
 ut inconcussam orthodoxiæ columnam. Qui si ex
 quadam fortuna motus est, homo erat, o homo, ne
 condemnes. Non enim tam impius fuit motus, quam

violenta ipsius vita. Numquid enim ubique Cyril-
 lum oportebat esse victorem, et dogmatistam et
 historicum? Verumtamen hoc quoque postea cor-
 rectum est. In cæteris autem omnibus, hunc virum
 nulli maximorum pastorum cedentem videns, hic
 cum ipsis jure inscribo.

XLIX. *In Lauræ normam.*

Timeo ne cum aliis ista præscripsim, ipse vero
 nihil eorum sim operatus, accusatrices inveniam
 meas præscriptiones. Sed tu, qui iudex meus et
 Deus et Dominus es, ne me meis, sed tuis judica
 legibus: non dico justas (nam etheu! miser istas
 timeo), verum benignas et clementes, quibus gratis,
 ut beneficus, salvare eoles.

L. *In eum qui proprium chirographum dilace-
 raverat.*

Pantheram aiunt male habere ad visum hominis;
 et si depictum inveniat, protinus odiosam dilace-
 rare imaginem. Hic autem sævus Arabiæ lupus
 figuram quidem alienam non dilaceravit, sed et
 ipsum laniavit pictum ubi vidisset. Unum ergo
 superest: lacerationes pictor quas perpessus est,
 justitia divina idem subeat.

ἡ γρ. ἄπιστον. ἡ γρ. λελυμένον.

Matthæi Busti notæ.

(31) *Eis τὸ τυπικὸν τῆς.* Martinus Crusius in
 Annotat. ad lib. v, *Turco-Græciæ* sue, scribit,
 cantilenam illam, quam psallebant Græci inter
 ἑννάτην et τὸ ἰσπερινόν, τυπικά vocari. Hic vero
 τυπικὸν significare videtur, ἀσκητικὰ διατάγματα,

PATR. GR. CXX.

id est statuta, sive constitutiones quas huic aut al-
 teri alicui monasterio descriperat, ita dictum παρὰ
 τὸ διατυποῦν τὸ ἀτύπωτον καὶ μετατάττειν πρὸς
 εὐσημωσύνην τὸ ἀτακτον, ut Suidas. ex incerto
 auctore citat.

NA'. Εἰς τὴ ἀιτὸ χεῖρῶν ραζοῦ συγκαλιηθὲν πάλιν. **A**
 Πιστευτω πᾶς τῆ νεκρῶν ἀναστάσει·
 Ὅσα δὲ πρὸς ὅσα συντεθήσεται πάλιν,
 Καὶ πῆξιν αὐθις σωμάτων ἔξει λόσις,
 Ἐπει τὰ λεπτὰ ταῦτα τῶν παραγμάτων
 595 Εἰς ἐν συνήφθη, καὶ σνηρημόσθη πάλιν.
 Καὶ τὸν σπαράκτιν θῆρα πᾶσι δεικνύει.
NB'. Εἰς τὰς ἐγγράφους λοιδορίας, τὰς κατὰ τοῦ
 βασιλέως καὶ τοῦ πατρ: ἄρχου.
 Ἄνθρωπε, ῥίψον ἃ κρατεῖς τε καὶ βλέπεις·
 Δεινὸς γὰρ αὐτοῖς ἐγκάθηται σκορπιός,
 Τὸ φέρον ὄλεθρον ἀνθρωποκτόνου·
 600 Τὸ κέντρον αἶρε, μὴ σε πληξῆ καρδίαν.
 Καὶ πῶς γὰρ ἂν φείσαιο τῶν ἐλαττώων
 Ὅς οὐδὲ ὁ χριστοῦς εὐλοβεῖται Κυρίου,
 Βάλλει βασιλεῖς, οὐς σέθενται καὶ λίθοι,
 Οὐς οἶδε τιμῶν καὶ χορῶν τῶν ἀγγέλων.
 605 Ὃν ἡ περιττὴ καλλονὴ, καὶ χρηστότης
 Καὶ θῆρα; αὐτοῦς ἡμεροῖ τοὺς ἀγρίους,
 Βάλλει, τιτρώσκει πατριάρχας ἀγγέλους,
 Ἄν δαιμονοῦ φρίττουσι τὴν αὐλίαν,
 Οἷς οὐδ' ὁ μῦθος αὐτοῦ; ἂν μέμψαιτό τι;
 610 Οὕτως ἀναίδης ἔστι, καὶ φόνου πνέει.
 Πλὴν τοῖς ἅπασι παθοῦσι, καὶ παπληγδοῖ
 θαυμαστός ἔστι τῆς λατρίας τρόπος.
 Εἰ γὰρ τις αὐτὸν συλλαβῶν τέμνει μέσον,
 Ἐκείθεν ἔξει τοῦ κακοῦ θάττον λύσιν

Ll. *In idem chirographum recollectum.*

Fidem unusquisque mortuorum resurrectioni
 habeat; ossa ad ossa rursus connectentur et coa-
 gmentum iterum habebunt corpora soluta, siquidem
 istæ lacerationum minutiz in unum colliguntur
 et denuo coalescunt, feramque laceratricem omni-
 bus ostendunt.

L l. *In injuriosa scripta contra regem et patriar-
 cham.*

Homo, projice quæ tenes ac cernis: funestus
 genus in eis insidet scorpio. Ictu mortifero lethum
 gerens stimulum tolle, ne te lethaliter vulneret.
 Quomodo enim parcat inferioribus, qui nec christos
 Domini veneratur, calumniatur reges, quos ipsi
 verentur lapides, quos honorat angelorum chorus,
 quorum præstans forma bonitasque seras ipsas
 lenit; calumniatur, vulnerat patriarchas, angelos,
 quorum dæmones pertimescunt spiritualitatem, qui-
 bus nec ipsum probrum aliquid exprobraret? Adeo
 impudens est ac cædem spirat! Attamen semel
 passis et percussis mirus est sanationis modus. Et-
 enim si quis illum corripit secet medium, hinc

⁹⁹ γρ. χορηστούς.

Matthæi Busti notæ.

(52) Ὅτε πρῶτον ἐγνωρίσθη τοῖς. Hic vero philo-
 losophum ex musei angulis in aulam proreptantem
 habes καὶ πρὸς τὸ πρᾶγμα δαιμονίως λυγγώνοντα.
 Quod si paulo honorificentius loquatur de hoc im-
 peratore, qui nunc propter lasciviam et desiderium
 vitam merito vapulat, non est mirandum. Primum

615 Τὴν γὰρ βαλόντα καὶ βοηθεῖν τῷ πάθει
 Ἱατρικὸς λόγος τε καὶ παροιμία.
 Εἰ δὲ κρατήσας φείσεται τοῦ θηρίου,
 Ἄνθρωπον αὐτὸν οὐδαμῶς ἐγὼ λέγω,
 Θεὸν δὲ μᾶλλον, καὶ θεοῦ καλῶ τύπον.
 620 Ὁς καὶ φονευταὶς οἶδε συγγνώμην νέμειν.
NI'. Ὅτε πρῶτον ἐγνωρίσθη (52) τοῖς βασιλεῦσι
 Πάλαι μὲν ἦν μοι, δέσποτα στεφύφρε,
 Ἄκουσμα φρικτὸν, βασιλεὺς αὐτοκράτωρ,
 Γῆς καὶ θαλάσσης κύριος, καὶ δεσπότης,
 Ἐξουσιαστής, καὶ ζυνάστης τοῦ βίου,
 625 Ὃν ἂν θέλοι κτεῖνων τε καὶ σώζων πάλιν,
 Ὃς τῶν ἀπάντων τὸ κράτος: κισχημένος
 Ἄψ' οὐδὲ τῆς σῆς ἡμερωτάτης θείας.
 Καὶ τῶν μελιχρῶν τξιώθη σου λόγων,
 Καὶ τὴν κλήην ἔθεσσα τῶν ἠδῶν χάριν,
 630 Καὶ τοὺς πόθου γέμοντας ἔγων σου τρέπους,
 Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἥλιος: μοι, καὶ πόσος
 Γλυκασμὸς ἐστάλαξεν εἰς τὴν καρδίαν.
 Καὶ ποῦ με δεινὸς πρὸς τὸ πρᾶγμα νῦν ἔρω
 Ἄψω κατέσχε, καὶ βιάζεται λέγειν,
 635 Ὃς τερπνὸν οὐδὲν ἄλλο πλὴν βασιλείως,
 Ἄλλ' οὗτος ἔστι χρῆμα κάλλιστον μόνο:
 Πάντων ἀκουσμάτων τε καὶ θεαμάτων.
 Οὕτως ἀρ, κράτιστε τῶν βασιλείων,
 Ἢ σὴ προσηγῆς, καὶ φιλόανθρωπος: θεία
 640 Ἐθελεξεν, ἠλοίωσεν, ἐξέστησέ με,

promptius habebit mali solutionem: ferientem
 enim vulnere mederi medici et proverbium dicunt.
 Si vero captæ parcat feræ, ipsum hominem ego
 nullatenus dico, sed potius Deum et Dei typum
 appello, qui veniam ipsis homicidis concedere
 satagit.

LIII. *Quaeso primum ad regum agnitionem veni.*

Olim, domine coronate, mihi tremendum erat
 audire, rex autocrator, terræ marisque dominus
 et dominator, vitæ potestatem ac arbitrium habens,
 quem velis occidens et rursus servans, lanquam
 omnium potentiam adeptus. Ex quo vero dulcissimo
 tuo conspectu, melleisque sermonibus tuis dignus
 habitus sum, et pulchram aspexi morum gratiam,
 moresque tuos amore plenos cognovi, dicere non
 valeo qualis et quanta dulcedo meum in animum
 stillaverit. Et certe me sævus in rem subito invasit
 amor, et dicere me cogit, nihil aliud præter regem
 esse jucundum; hunc enim solum esse cunctorum
 audibulum vel aspectabilem pulcherrimum. Sc
 igitur, regum potentissimo, tua dulcis et benigna
 visio demulsit, transmutavit, extulit me, aliter ac

enim ai εὐπραξίαν (ut inquit orator) δεινὰ συ-
 κρούσαι καὶ εὐκρίσσαι τὰ τοιαῦτα ὄνειδη· deinde
 comstat multas in Monomacho viguisse virtutes,
 quæ illis vitis caliginem possent offundere: quod
 tamen de Zoe vetula libidinosisissima nescio an verò
 dici possit.

Ἄλλα φρονεῖν ἔπεισεν ἀντὶ τῶν πάλαι ·
 Ὅλωσ δὲ καινὸν ἐκ παλαιοῦ, καὶ νέον
 Ἐδειξε, διπλοῦν ἔργον ἐξεργασμένη ·
 Ὅμοῦ μὲν ἐπλήρωσεν ἠδονῆς ξένης,
 645 Ὅμοῦ δὲ λαμπρῆτος ἐμπέπληχέ με.
 Ἄμφω γὰρ αὐτὴ τὰς ἐνεργείας φέρει,
 Λαμπρόδοξο; γέμουσα, καὶ θυμηθίας ·
 Καὶ Μωσαίω μὲν τὸ πρόσωπον, ὡς λόγος,
 Ἐδέξασε πρὶν ἢ Θεοῦ θεωρίαν,
 650 Ὡς καὶ κάλυμμα τὸν θεόπτην λαμβάνειν,
 Ἐπειδὴν αὐτὸν προσάγειν ἄλλοις ἔδει.
 Οὐ γὰρ φορητὸν εἶχε τὴν αὐτοῦ θέαν,
 Εἰ μὴ καλυφθεὶς ἦλθεν εἰς ὀμίλιαν.
 Ἔμοι δὲ σὺ, κράτιστε τῶν βασιλέων,
 655 Εἰς ὕψιν ἐλθὼν, καὶ θεαθεὶς μετρίως,
 Οὐ τὸ πρόσωπον, οὐδὲ τὴν ὕψιν μόνον,
 Ὅλον δὲ δόξης ἐμπέπληχας αὐτίκα.
 Καίτοι μέγαν σε τὸν καθ' ἡμᾶς δεσπότην.
 Ἥδειν πρὸ τούτου, καὶ Θεοῦ θεῖον τύπον,
 660 Καλῶς στρέφοντα τοῦ κράτους τὰς ἡνίας,
 Καὶ σὺν Θεῷ σώζοντα τὴν οἰκουμένην ·
 Θεὸν δὲ πανσέβαστε, καὶ πλάστην νέον,
 Ἴη δημιουργὸν ἄλλον οὐκ ἠπιστάμεν.
 Νῦν δ' ὄψε μὲν οὖν (53), ἀλλ' ὄμω; ἐκτησάμεν,
 665 Καὶ πρᾶγμα θαῦμα, θαῦμα θαυμάτων πέρα
 Εἰς δεῦρο λανθάνον με μανθάνω μόλις.
 Σὺ γὰρ Θεός τις, ὡς ἔοικε, τὴν φύσιν,
 Ἢ πῶς νεουργεῖς, εἰπέ, τοὺς κα' εἰκόνα,
 Καὶ ῥᾶστα πλάττεις, καὶ μεταπλάττεις πάλιν,
 670 Γνώμας ἀμείδων, καὶ μεθαρμόζων τρόπους.

A Τρέπων λογισμοῦ;, καὶ μεθιστῶν καρδίας.
 Ἄγων, φέρων, στρέφων τε πάντα βράδιω.
 Ἐκ φθέγματός τε καὶ θίας τῆς σῆς μόνης ;
 Καὶ τοὺς μὲν ἄλλοι; οὐ τοσοῦτον θαυμάσω,
 675 Οὐδ' αὐτὰ ποιεῖς ἐν βραχεῖ, καὶ συντόμως,
 Οὐκ ἀπροθύμους ὄντας οὐδ' αὐτοὺς ἴσω ;
 Ἢμᾶ; δὲ πῶς ἡμεῖψα; οὐτως ἀθρόον ;
 Ἢ πῶς τοσοῦτον ἴσχυσε βραχὺς χρόνο; ;
 Ἄπαξ προσωμίλησας ἡμῖν ἐγγύθεν,
 680 Ἄπαξ προσεῖδες, μικρὸν ἀνθρώπου; πάλιν,
 Ἄπῆλθε; εὐθύ; συμμαθαρμόσα; δλους.
 Καινήν γὰρ ἐν-έθικια; ἡμῖν καρδίαν,
 Καὶ πνεῦμα καινὸν ἔκτισας τοῖ; ἐγκάτοι;.
 Ἄγριχο; ἦν χθέ; ἀστικὸ; δὲ νῦν μάλα ·
 685 Κάτω νενευκῶ; ἀλλὰ νῦν ἄνω βλέπων,
 Ἄθυμο; ἀλλ' εὐθυμο;, ἠδονῆ; γέμων.
 Μικρῶ; κατιφῆ; νῦν δὲ λαμπρῶ;, καὶ μέγα;,
 Καὶ ταῦτα μηδὲν εἰς τροπήν φέρον πάθο;.
 Παθεῖν ἀπ' ἀρχῆ; εὐ παρασκευασμένος,
 690 Ὡ; ἂν τι δῶσω δεῖγμα τοῦ νέου πάθο;.
 Ἄτυχο; ὦν πρὶν, νῦν δὲ κομπάζω τάδε.
 Οὕτω με παντάπασι;ν ἐξ ἄλλο; τῶ;.
 Ἐδειξεν ἄλλον ἢ παναλκή; σου χάρι;.
 Μικρὸν γὰρ αὐτῆ;, μικρὸν ἐλάμψασά μοι,
 695 Εἶτα χρυθεῖσα θᾶτον ἐκ τῶν ὀμμάτων,
 Ὡ; ὁ ἀστραπῆ; τις δόρυτῆ; καὶ λαμπρότῆ;,
 Ὅμω; κατεκράτησεν ἡμῶν εἰς τέλος,
 Καὶ τὴν καλλὴν ἀμειψίν ἐξῆμειψέ με.
 Τί δ' ἂν πάθοι τι; εἰ πάλιν τούτου τύχοι,
 700 Καὶ τῆ; ὁμοία; δεῦτερον τύχοι θέα;,

olim me sentire suavit, prorsusque notum et recens ostendit, duplex opus operata : simul extranea me jucunditate et splendore implevit : ambas enim has virtutes habet, splendore jucunditateque plena. Sic et Moysis vultum, ut dicitur, prius Dei visio illustraverat, ita ut Dei contemplator velamen assumeret, quando cum aliis colloqui deberet; non enim sustinendum habuisset visum, nisi velatus ad cælum venisset. Mihi autem tu, regum potentissime, ad conspectum veniens, etsi modicum visus, non tantum vultum, non tantum visum, sed totum extemplo replevistis gloria. Equidem te magnum antea sciebam nostrum dominatorem, divinumque Dei typum, mire potestatis habenas regentem, et orbem terrarum cum Deo sergentem : Deum autem, augustissime, novumque plasmatorem et alium creatorem non noveram. Nunc autem sero quidem sed tamen agnovi, remque, prodigium, prodigium prodigiorum superans, hucusque latens me, vix edisco. Tu enim aliquis, ut videtur, natura Deus, quomodo, dic, renovas eos qui sunt ad imaginem tuam, et facillime formas et transformas, mutans sententias, disponensque mores, argumenta

vertens et animos innovans, agens, ferens, evolvensque faciliter omnia, ex voce solaque visione tua? Non adeo quidem mirarer alios, quos ita brevi subitoque mutas, utpote ardentes et mobiles : sed nos quomodo sic repente mutasti? Quomodo sic potuit breve tempus? Semel nobiscum conversatus es, semel aspexisti modicumque conspectus es, statim, omnibus conciliatis, abiisti. Novum enim animum nobis inspirasti, novumque spiritum pectoribus creasti. Heri rudis eram, urbanus autem nunc valde; deorsum inclinatus, sed nunc sursum tuens; languidus, sed nunc hilaris et voluptate plenus; parvus, obscurus, nunc autem
 D radians et magnus; et ad hæc sentienda minime sensu mobili a principio paratus eram, ut exemplum exhibeam novi sensus. Prius eram simplex, et nunc hæc cum ostentatione dico. Sic me prorsus alium tua potens effecit gratis. Licet enim ipsa modicum paupersperque mihi luxerit, et statim ex oculis evanuerit, ut velox et lucidum fulgur, attamen nos in suam possedit et egregie me mutavit. Quid autem sentiret aliquis, si denuo idem experiretur, et secunda vice similem haberet visionem, ut vo-

ἵσ. ἦν. ὁ γρ. ἀστραπή.

Matthæi Busti notæ.

(53) Νῦν δ' ὄψε μὲν οὖν, fort. ὄψε μὲν οὖν.

Ὡς ἡ κλέυσις βούλεται τοῦ δεσπότης ;
 Ἡ δὴλον ὧς Ἰνθρωπος οὐ δίζεῖται τις·
 Ἄλλ' ἄγγελός τις, ἢ Θεός, παραυτίκα,
 Ὅλο; Θεωθεὶς τῆ Θεοῦ κοινωνίᾳ.

- 703 Πειράσσομαι δὴ καὶ πάλιν, καὶ πολλάκις,
 Σοὶ τε προσελθεῖν, καὶ τυχεῖν ὁμιλίας,
 Εἴ πως λάβοιμι τῆδε τὴν εὐκληρίαν·
 Ἄλλ' ἐν δίδοικα, καὶ τὸ σὸν θεῖον κράτος
 Αἰτῶ βοήθην προσλαθεῖν εἰς τὸν φόβον,
 710 Μὴ ποῦ[με] δεινὸν ὄμμα Γοργούς ἀγρίας
 Πρὸς τῆς πύλης βλέψειεν ἡ γηριωμένον,
 Μὴ Κέρβερός τις ἐξυλακτήσῃ μέγα,
 Μὴδὲ Βριμῶ τις ἐμβριμωμένη δάκοι.
 Καὶ πῶς γὰρ ὀσῶ δῆγματος πληγὴν μίαν
 715 Ἄνθρωπος ἰσχνόσαρκος, ἐκτετηγμένος;
 Ἐγὼ δὲ δεῖλός εἰμι καὶ πρὸς ἄλλο τι·
 Λειτουργικῶν γὰρ πνευμάτων ὕψις τρέμω,
 Καὶ τῶν πτερωτῶν ἀγγέλων σου τὴν θέαν·
 Ψυχὰς γὰρ ἀρπάξουσιν ἐκ τῶν σωματῶν.
 720 Ἐξ ὧν με βύσσι, ψυχροῦστα προσάτα,
 Καὶ μήτε τούτων ἐκταραξάτω μέ τι,
 Μὴδ' ἄλλο μηδὲν προσθάλοι τῶν φασμάτων,
 Ἥ τῶν φοβήτρων τῶν πρὸς τῶν προαυλιῶν.
 Ἐπὰν δὲ ταῦτα σὺν Θεῷ διαδράσω,
 725 Καὶ ποῦ γένωμαι πλησίον τοῦ σοῦ θρόνου,
 726 Μὴδὲν χερουδίμ (34) ῥομφαίαν πυρὸς φέρον,
 1569 Κατὰ στόμα τρώσοι με, καὶ φλέξοι πάλιν·
 1570 Ἄλλ' ὡσπερ αὐτὸς ἡμερον πλουτεῖς φύσιν;
 Καὶ τὴν ὁδὸν μοι πᾶσαν ἡμερον δίδου·
 Ὡς εἶγε ταύτην ἀσφαλῶς διαδράμω,

luntas regis jubet. Evidenter non ut homo videtur, sed quasi angelus, aut omnino deus totus Dei commercio deificatus. Tentabo equidem rursus et pluries ad te venire fruique commercio, an forte felicem hanc sortem obtinere queam. Sed unum timeo tuamque divinam exoro potestatem, ut adversus timorem auxilium præstet, ne me dirus feræ Gorgonis oculus ante januam tremebundum aspiciat, ne quis Cerberus magnos edat latratus, ne quædam indignans Hecate me laceret. Etenim quomodo morsus unam sustinebo plagam, homo macer et tabefactus? Ego vero sum ad aliud quid pavidus: liturgicorum enim spirituum timeo visum, alatorumque tuorum angelorum visionem: nam e corporibus animas eripiunt. E quibus erue me, Salvator animarum, defensor; ne me quidquam filorum conturbet, nec aliud quid phantasmatum et terribilium ante fores astantium appropinquet. Postquam autem hæc auxiliante Deo transiero, et prope thronum tuum accessero, ne cherubim igneam generis romphæam coram te me vulneret ac postea succendat. Sed cum ipse mitis naturæ dives es, totam quoque viam mihi redde planam; ut si tutus

ἡ γρ. ἡγριωμένην. ἡ γρ. εὐθουμένην.

Matthæi Busi notæ.

(34) *Μηδὲν χερουδίμ*. Versum 727 et reliquos qui hunc in manuscripto sequebantur vide pag. 23, ibi ἦττων δὲ πᾶς τις, etc.

- A Ὅρμος τις τῆδός τ' ἄλλα πάντα, καὶ φίλος,
 Τῆς σῆς γαληνότητος ἐμπεπιημένο·
 1575 Ταῦν δὲ Χριστὸν, πιστὲ χριστὲ Κυρίου,
 Ἐχεις σύνιοικον, καὶ συνεργὸν τοῦ κράτους,
 Τὸν καὶ βασιλεύσαντα, καὶ στέψαντά σε,
 Καὶ συμβασιλεύοντα, καὶ σκέποντά σε,
 Οὗτος γὰρ ὡσπερ τοῖς τριῖσι νεανίαις
 1380 Συῆν τέταρτος, ἐν μέσῳ φλογὸς πάλαι·
 Οὕτω πάλιν τέταρτος, ἔστω κἀνόθαδε,
 Δροσισμός ὑμῖν ἐν βασιλείοις μέσοις,
 Τὸν ἡλιὸν σε πρῶτα σώζων, καὶ νέμων
 Ζωὴν ἀλυπον, εὐτυχή, νικηφόρον,
 1385 Καλοῖς τε τοῖς σύμπασιν ἡ εὐθουμένην·
 Ἐπειτα ταύτην τὴν σελήνην τοῦ κράτους,
 Τὴν κοσμολαμπή, καὶ διαπρεπεστάτην,
 Τὴν οὐδὲν ἄλλο, πλην δ κέκληται μόνον.
 Ζωὴν γὰρ ὄντως ἡ Ζωὴ τοῦ νῦν βίου.
 1590 Τρίτην δέ μοι σύνταττε καὶ τὴν δευτέραν,
 Τὸ φαειρὸν ἄστρον τοῦ πανολβίου στέφους,
 Ἥ τὴν ἐκείνης ἀυταδέλφην ἀξίαν,
 Ὅ παντὸς ἀλλοῦ μείζον εἰς εὐδοξίαν.
 Ὅ Χριστὸς οὖν τέταρτος ὑμῖν ἐν μέσῳ
 1595 Ἄει παρέστω, καὶ πρὸς ἀλλήλους μίαν
 Σύμπνοϊαν ἐργάζετο, καὶ συμψυχίαν,
 Διδοὺς ἅπασι μακρὸν ἐνθάδε χρόνον,
 Δόξαν δ' ἐκεῖθεν τὴν ἑαυτοῦ προσνέμων,
 Καὶ τὸ στέφος, κράτιστε, τῆς ἀφθαρσίας.
 ΝΔ'. *Εἰς τὰς δεσποϊνας*.
 1400 Δισσαῖς ἀνάσσαις αὐταδέλφαις ἀγούσαις
 Δώρημα κοινὸν ἐξ ἐνὸς δούλου τόδε.

C
 eam percurrerò, quidam sit mihi portus in omnibus dulcis et amicus, tua benignitate repletus. Nunc autem, fidelis Domini Christe, potentia socium et cooperatorem habes Christum, qui te regia coronaque donavit, qui tecum regnat et te confirmat. Ipse porro, quemadmodum tribus adolescentibus in medio fornacis olim quartus adfuit, ita rursus ibi quartus media regia ros vobis adsit, te primum solem salvans, tibi que lætam vitam tribuens, felicem, victricem, ac bonis omnibus referentem; deinde illam potentia lunam, mundi lucernam, splendorem maximum, quæ nihil aliud est ac nominatur; revera enim zoe vitæ præsentis est vita. Tertiam autem, quæso, computa quoque secundam, ornatissimæ coronæ lucidum astrum, sive probam illius sororem, quod ad gloriam quolibet alio majus est. Christus ergo quartus in medio vestri jugiter adsit, et ad invicem unam mentem unumque sensum efficiat, longam omnibus hic præstans vitam, gloriam autem quæ ex ipso est et coronam, optime, immortalitatis illic reservans.

LIV. *In Reginas.*

Duabus reginis sororibus augustis istud ex uno

- Εἰς τὴν ἐμὴν δέσποιναν οὐ χωρεῖ τόπος,
 Ἄλλ' ἢ κατ' αὐτὴν δόξα, καὶ τὸ νῦν κλίος
 Ἄπασαν ἐπλήρωσε τὴν οἰκουμένην,
 1405 Καὶ πανταχοῦ φαίνει τε καὶ λάμπει πλέον
 Ἰῆς κοσμολαμποῦς πανσελήνου λαμπάδος,
 Ὅστε πρόδηλος πᾶσιν ἡ ταύτης χάρις,
 Κἄν ἔνδον αὐτῆ τῶν ἀνακτόρων μένη.
 Ἄλλ' ὦ μέγιστη κυρία τοῦ νῦν γένους,
 1410 (Πρὸς γάρ σε τρέψω τὸν βραχὺν τοῦτον λόγον,
 Κἄν μὴ βλέπειν ἔχω σε) πῶς δέχη τάδε;
 Ὅ τῶν τοσοῦτων ἐχθόνη βασίλειον,
 Ὅσους ἀριθμῆν οὐκ ἔνεστι βροδίας,
 Τὸ σκῆπτρον ἡμῶν, ἡ ἰσὺς πρόνοια τοῦ κράτους,
 1415 Τῆς εὐγενείας λείψανον, τῆς πορφύρας
 Κάλλιστον ἄνθος, χρῶμα τῆς ἀλουργίδος,
 Ὀφθαλμὸς κόσμου, πλοῦτε, δόξα, λαμπρότης,
 Πᾶν εἴ τι τερπνὸν ἄλλο τῶν τιμωμένων.
 Ὅ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων σωτῆρια,
 1420 Ζωὴ τε τοῦ σύμπαντος εὐτυχεστάτη,
 Οὕτω πλατύνου γῆς ἀπ' ἀκρων εἰς ἀκρα,
 Φαίνουσα πᾶσιν ἐγγύθεν, καὶ μακρόθεν,
 Οὕτως ὀρωμένη τε καὶ κεκρυμμένη,
 Πλήρου τὰ πάντα φωτὸς ἀκραιφνεστάτου.
 1425 Οὕτω δὲ πυκνὰς πέμπε τὰς λαμπηδόνας,
 Ἐχουσα συλλάμπουσιν ἐκ τοῦ πλησίον
 Ἄλλην σεαυτῆν, τὴν ἐμὴν μὲν δεσπότιν,
 Σὴν δ' αὐταδέλφην γνησίαν, καὶ φιλιτάτην,

- Α Ἡ ἰσὺς συμμερίζῃ τοῦ κράτους τὰς θύλας.
 1430 Ἐπεύχομαι δὲ πιστόν ἐνταῦθα χρόνον
 Ὑμῖν δοθῆναι, καὶ τὸ συγχαίρειν ἄμα·
 Καὶ δὴ συνσυφραίνοισθε, καὶ βλέποιτέ μοι
 Καὶ τὸν φαινὸν ἤλιον, καὶ φιοσφορόν,
 Τὸ κοσμικὸν φῶς, τὴν γαλήνην τοῦ βίου,
 1435 Ἐὰρ τὸ φαιδρὸν, τῆς χαρᾶς τὴν ἡμέραν,
 Τὴν εὐγενῆ μὲν, εὐτυχῆ δὲ δεσπότην,
 Τὸν εὐτυχῆ μὲν, εὐσεβῆ δὲ καὶ πλέον.
 Τῆς γῆς τὸ θαῦμα, τὸν μέγαν Μονομάχον·
 Ὅν ἡ πρόνοια κοσμικῶν (35) κακῶν λύσειν
 1440 Ἐδείξειν ἡμῖν, καὶ καλῶν πάντων βρούσειν.
 Οὕτως ἄλυπον ἐκπερῶσαι τὸν βίον
 Ἐχοῖτε τοῦτον λύχνον ἄλλον ἐν μέσῳ,
 Ἄσβεστον ἐκπέμποντα λαμπαδοῦσίαν,
 Πρὸς ὃν βλέπουσαι νύκτα, καὶ μεθ' ἡμέραν
 1445 Ὅμοῦ τε συντέρποισθε, καὶ σώζοισθέ μοι.
 ΝΕ'. Ἐν τῇ μηνίμῃ τῶν ἁγίων Σεργίου, καὶ Βακ-
 χου ὅτε καὶ δῶρα ἔπεμψεν.
 Οἱ γειτονοῦντες μάρτυρες τοῖς δεσπότηαις,
 Ὡς γείτονας στέργουσι τοὺς ἐκ γειτόνων,
 Φιλοδασιλεῖς ἐκ μακρῶν ὄντες χρόνων,
 Καὶ συμφορὰς ἔλυσαν αὐτοῖς κολλάκις.
 1450 Ἀφαρπάσαντες ἐξ ὀλέθρων ἐογάτων·
 Ἐφ' οἷς παρ' αὐτῶν εὗρον ἀντιμισθίαν,
 Τὸν πανσέβαστον τοῦτον οἶκον ἐνθάδε,
 Ὅς εὐπρεπῆς μὲν ἐστὶ δόξα τῷ κράτει,

iamulo commune donum. Max dominæ unus non
 sufficit locus; sed ejus gloria famaue præsens
 totam replevit terram, et ubique resplendet sul-
 getque magis quam illuminantis mundum plenitu-
 dini fulgor. Unde, licet intra palatium maneat, om-
 nibus ejus est manifesta gratia. Sed, o maxima
 præsentis generationis domina (ad te enim, etsi
 videre te non possim, brevem hunc sermonem ver-
 tam), quomodo hæc accipis? O tot edita regibus,
 ut eos numerare facile non sit, sceptrum nostrum,
 potestatis providentia, nobilitatis reliquiæ, nos
 purpuræ pulcherrime, muricis decor, oculo mundi,
 divitiæ, gloria, splendor, quidquid inter honoranda
 jucundum est! O rerum nostrarum salus, univer-
 sitatisque felicissima vita, sic ab extremis ad ex-
 trema terræ pertinge, prope longeque lucens om-
 nibus; sic visa et abscondita, cuncta puro lumine
 reple. Sic verò densos emitte radios, habens in
 proximo collucentem aliam temetipsam, meam
 quidem dominam, tuam autem sororem germanam
 ac charissimam, cum qua partiris potestatis ha-
 benas. Deprecor autem ut hic multo tempore vobis

manere concedatur, et simul gaudeatis. Certe, col-
 lætemini videteque splendidum solem, atque luci-
 ferum, mundi lumen, vitæ serenitatem, lætum ver-
 lætitiæ diem; nobilem ac felicem dominum, magis
 adhuc pium quam felicem, terræ prodigium, ma-
 gnum Monomachum; quem ad malorum solutio-
 nem mundanorum nobis providentiæ dedit, om-
 niumque bonorum fontem ostendit. Sic absque
 tristitiæ peracta vita, lucernam hanc aliam habea-
 tis mediam, quæ inextinguibilem emittit claritatem,
 ad quam intuentes nocte dieque simul gaudeatis
 et salvemini.

LV. In memoriam sanctorum Sergii, et Bacchi cum
 etiam dona misit.

Martyres vicini regibus, ut vicinos, eos qui sunt
 in vicinitate diligunt, cum a longo tempore regum
 sint amici; et sæpe calamitates ab eis averterunt,
 ex ultimis ruinis eruentes. Unde invenerunt ab eis
 mercedem, hoc augustissimum templum, quod
 quidem est potestati gloria urbi decus, principibus
 custos. Hunc reges ditissime complectuntur,
 hunc venerantur venerandi principes, alium ex

⁶⁶ γρ. πρόνοια, τὸ κράτος. ⁶⁷ γρ. συμμερίζῃ. ⁶⁸ γρ. τό.

Matthæi Busti notæ.

(35) Ὅν ἡ πρόνοια κοσμικῶν. Audi vero quid
 de eodem Monomacho scribit Zonar. in Monoma-
 cho. Ἐκεῖνος τοίνυν ὁ ἀνὴρ αἷτιος τοῖς ἀπαθῶς
 λογισομένοις κριθήσεται τοὺς τὴν ἐμὴν μοῖραν δουρὶ
 κυριευθῆναι βαρβαρικῷ. Cum enim provinciæ quæ-
 dam essent imminues, quæ pro vectigilibus loco-

rum angustias tuerentur, custodiis abulitis tri-
 buta iis imperavit: κἀντεῦθεν ἡ πρὸς τὰς Ῥω-
 μαίτας χώρας (provincias urbi Constantinopolitane,
 sive Novæ Romæ subiectas Intel igit) ῥάπτῃ τοῖς
 Βαρβάρους πάροδος ἐγένεθη.

- Πόλι: δὲ κόσμος, τοῖς δ' ἀνακτόροις φύλαξ ·
 1455 Τοῦτον βασιλεὺς δεξιούνται πλουσίως,
 Τούτον σέβουσιν οἱ σεβαστοὶ δεσπότης,
 Ἄλλον παρ' ἄλλου τὸν τύπον δεδεγμένοι,
 Καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἐπ' αὐτοῖς θαυμάτων,
 Τοῖς μάρτυσι νέμοντες ἐκ τοῦ πλησίον.
 1460 Οὗτοι φιλοῦντες ἔκπαλαι τοὺς τοῦ κράτους,
 Μᾶλλον φιλοῦσι τοὺς καθ' ἡμᾶς δεσπότης,
 Ὡς εὐσεβειστέρους τε καὶ σοφωτέρους.
 Σοφώτεροι γὰρ εἰσιν οἱ πρὸς ἀξίαν
 Τὰ θεῖα τιμᾶν εἰδότες πάντων πλέον ·
 1465 Οὗτοι κατευθύνουσιν αὐτῶν τὸ κράτος,
 Αἰγλή⁶⁷ περιστέφοντες τῶν αἰτημάτων.
 Οὗτοι κατ' ἐχθρῶν συμμαχοῦσι τοῖς φίλοις,
 Καὶ προσφιλεῖς τιθεῖσι τοῖς ὑπηκόοις,
 Πᾶσι προσηνεῖς, πᾶσιν ἡγαπημένους.
 1470 Οὗτοι δὲ καὶ νῦν, οὐδέπερ φίλοι φίλοις,
 Γνωρίσματα στέλλουσιν εὐνοίας τάδε,
 Καὶ τοῦτον αὐτοῖς μηνύουσι τὸν τρόπον
 Ἦδη παρούσαν τὴν ἐαυτῶν ἡμέραν,
 Καθ' ἣν θανόντες εὐκλεῶς οἱ γεννάδει,
 1475 Δόξη κατεστέφθησαν, ὡς νικηφόροι,
 Καὶ συγκαλοῦσιν εἰς μίαν θυμηδίαν,
 Οὐδ' ἐξ ἔθους ἔχουσι τιμᾶν γνησίως ·
 Ὡς ἂν συνευφραίνοντο τοῖς στεφεφόροις,
 Κοινῶς ἑορτάζοντες οἱ στεφεφόροι.
 1480 Πείθεσθε τοῖνον, ὧ φαεινοὶ δεσπότης,
 Καὶ τῆς χαρᾶς δέχεσθε τὴν κοινωνίαν,
 Ἐνταῦθα μὲν νῦν ὡς φίλοι, καὶ πλησίον ·
 Ἐν οὐρανοῖς δὲ μικρὸν ὕστερον πάλιν,
 Ὅταν λαβόντες ἄλλο βέλτιον στέφος,
 1485 Τούτοις τε συγχαίροιτε, καὶ τοῖς ἀγγέλοις.

alio recipientes exemplum, et prodigiorum in se factorum vicem sanctis martyribus e vicinia redentes. Hi constitutos in potestate jam pridem diligentes, nostros magis amant, reges ut magis pios magisque sapientes: sapientiores enim sunt qui juxta dignitatem divina plusquam caetera venerantur. Hi potestatem eorum, precum decore circumdantes, obfirmant. Hi cum amicis adversus hostes dimicant et subditis efficiunt gratos, omnibus bonos, cunctis gratos. Hi vero nunc quoque, velut amicis amici, haec benevolentiae signa mittunt ipsi quo hoc significant modo suum adesse diem, quo gloriose fortes defuncti, gloria sicut victores coronati sunt; et in unum advocant gaudium, quos sincere solent honorare, ut cum coronatis communem agentes festivitatem coronati congaudeant. Parcite ergo, illustres domini, laetitiaeque accipite consortium, hic quidem ut amici et vicini; in caelis autem iterum paulo serius, quando meliorem aliam coronam accipientes, cum istis et angelis collatibimini.

LVI. *In regis imaginem Euchaitis existentem.*

Et potentem regem Constantinum, terrae prodigium, magnum Monomachum, hic pium opus in-

- A ΝΓ'. *Εἰς τὴν ἐν Εὐχαιτοῖς εἰκόντι τοῦ βασιλέως.*
 Καὶ τὸν κραταῖον δεσπότην Κωνσταντῖνον,
 Τῆς γῆς τὸ θαῦμα, τὸν μέγαν Μονομάχον
 Ἐνταῦθα πρᾶξι: εὐσεβῆς ἀναγράφει.
 Τὰς δωρεὰς γὰρ τῶν πρὸ τοῦ βασιλέων
 1490 Σάλον παθούτας ἐξ ἑτηρείας μέγαν,
 Χρυσῆς ὑπεστήριξε κίονος βάσει,
 Τὸν χρυσόβουλλον ἀναναστήσας λόγον,
 Ὡς ἀντρέισμα καρτερῶν πρὸς τὴν βίαν,
 Δι' οὗ τὸ μέλλον ἀσφαλέστερον νέμει
 1500 Τῇ μάρτυρος πόλι: τε καὶ ⁶⁸ παροιμίᾳ.
 Ὅθεν δίκαιον ἀντιλαμβάνει γέρας,
 Εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς ἐγγραφεῖς εὐεργέτας.
 ΝΖ'. *Εἰς τὴν θήκην τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ Χριστοῦ:*
 Σταυροῦ ἑάλιν φῶς, καὶ πάλιν Κωνσταντῖνος ·
 Ὅ πρωῶτος οἶδα τὸν τύπον δι' ἀστέρων ·
 Β
 1505 Ὁ δευτέρος δὲ τοῦτον αὐτὸν καὶ βλέπει,
 Καὶ χερσὶ πισταῖς προσκυνούμενον φέρει.
 Ἄμφω παρ' αὐτοῦ τὸ κράτος δεδεγμένοι,
 Ἄμφω σέβουσιν αὐτὸν ὡς εὐεργέτην.
 ΝΗ'. *Εἰς τὸν ἄγιον Θεοφύλακτον.*
 Θεὸς φύλαξ σοι, τοῦτο γὰρ κλήσιν φέρεις ·
 1510 Ἐμοὶ δὲ καὶ σὺ, σὸν θεῶν φύλαξ πάτερ,
 Σώζων ἀσινῶς, ἀσφαλῶς διεξάγων,
 Καὶ τὴν ζάλης γέμουσαν ἡμερῶν νόσον,
 Ἦν εἰς τέλος πράβουν εὐχῶν φαρμάκιος,
 Καὶ πάντα μοι σύμπραττε πρὸς τὸ συμφέρον,
 1515 Ἔργος βεβαίων τὴν ἐπώνυμον χάριν,
 Ἐφ' ἣ παποιθῶς ἱστορῶ σε, καὶ γράφω.
 ΝΘ'. *Αἰνίγμα εἰς πλοῖον ἐξ ἐτέρου.*
 Ζῶν τι πεζῶν, ἀλλὰ νηκτὸν εὐρέθη,
 Ἐμψυχον, ἀλλ' ἀψυχον, ἔμπνου, ἀλλ' ἄπνου,

scribit. Antecessorum enim regum donationes, quae magnam ex violentia tempestatem tulerant, in aureae columnae basi stabilivit, auream extruendae bullam, sicut forte contra vim munimentum, quo martyris urbi sedique futurum securius tribuit. Ideo justum recipit praemium inter nostros benefactores inscriptus.

LVII. *In thecam pretiosae crucis Christi.*

Iterum crucis lumen et iterum Constantinus, qui primus vidit in caelo typum: secundus autem hunc ipsum quoque cernit et fidelibus adoratum manibus sustinet. Ambo, ab isto potestate accepta, istum ut benefactorem venerantur.

LVIII. *In sanctum Theophylactum.*

Deus tibi custos: hoc enim nomen geris. Mihi autem et tu cum Deo custos, pater absque damno servans, tuto dirigens et plenam tempestate mitigans aegritudinem, quam in finem precum remedii benignam, et omnia mihi prospera mecum operare, nominalem operibus gratiam confirmans; qua confusus refero ac scribo.

LIX. *Aenigma in navigium ex alio.*

Invenitur animal pedestre sed natatile; animalium, sed absque anima; inspiratum, sed absque

⁶⁷ γρ. περιστέφοντες τῶν αἰτημάτων. ⁶⁸ γρ. παροιμίᾳ.

Ἔρπον, βαδίζον, κατ' πτεροῖς κειρημένον.
 4590 Ἄκουε, καὶ θαύμαζε, καὶ δίδου λύσει.

Ξ. *Εἰς τὸν τὸ αὐτὸ δι' ἑτέρων, ὡς ἑτερόν τι προβάλλοιτα.*

Ἐδεξάμην σε καινὸν οὐ φέροντά τι.
 Οὐ πρόσφατος γάρ, ὡσπερ αὐγεῖς, ἀλλ' ὄλος
 Ἔωλος, ἐξίτηλος ἐν λόγοις πάροι,
 Νηὸς λυθείσης τῷ χρόνῳ σαπρὰ ξύλα,
 4525 Ὡς ναυαγός τις συλλέγων τε καὶ λέγων·
 Ἄνθρωπ' ἀπελθε, τὴν σκάφην ἀνατρέψεις·
 Φθείρειν γὰρ αὐτὴν μάλλον, ἢ σῶζειν ἔφες,
 Κάκισσα πηγνύς, βράδιος δ' ὄμως λύων,
 Ἢ μάλλον εἶπεῖν, συνδιασπῶν τῷ χρόνῳ.
 4530 Οὕτω σέσηπεν ἡ σοφὴ σου πυθία·
 Χρησμός δὲ καινός οὐδαμῶς· κενός δ' ὄμως·
 Ἢ ἤρωε δὲ δόξας, λήρωε εὐρέθης μόνον.

ΞΑ. *Εἰς τὸ Δεσποτικὴν αἷμα.*

Ἐν οὐρανοῖς μὲν προσκυνητὰς ἀγγέλους
 Ἔδει τὸ λύτερον τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἔχειν.
 4535 Ἄλλ' ἦν ἄμεινον, τὸ δι' ὄν παρεσχέθη,
 Τοῦτον τὸ δῶρον προσκυνεῖν ἐν γῇ κάτω·
 Ὅμως δὲ τοῦτο προσκυνῶσι καὶ νόες,
 Ἐνταῦθα σεπτῶς νῦν τεθησαυρισμένον.
 Πρέπει γὰρ αὐτοὺς αἷμα τιμᾶν Δεσπότη
 4540 Εἰς ἐν δι' αὐτοῦ τοῖς βροτοῖς συνημμένους.

spiritu; repens, gradiens, et alis utens. Audi, mirare, et da solutionem.

LX. *In eum qui idem altis verbis, quasi aliud quid, C proponit.*

Excepi te nihil novi ferentem. Non enim recens, ut gloriaris, sed totus refotus, in sermonibus nugator ades, navis vetustate contractæ putrida ligna, veluti quis naufragus, colligens ac legens, Homo, recede, cymbam corrumpis. Potius enim natus es eam perdere quam servare, pessima connectens, facilliter autem solvens, vel, ut melius dicam, cum tempore discerpens. Ita putruit tua sapiens pythia: oraculum autem novum minime; vacuum vero. Heros visus, pugator tantum inventus es.

LXI. *In Dominicum sanguinem.*

In cælis animæ meæ pretium angelos adoratores habere decebat: sed melius erat eum propter quem effusus est, ipsum in terra munus adorare. Verumtamen hoc quoque spiritus, hic honorifice nunc thesaurizatum, adorant: convenit enim eos venerari Domini sanguinem, per quem in unum mortaliibus coaptantur.

Ἢ γρ. ἤρωε. Ἢ ἔσω.

Matthæi Busti notæ.

(36) *Εἰς τὴν Θεοτόκον.* Zonaras tom. III in Joanne Zimisce, scribit Theodorum τὸν ἐν μάρτυσει περιώνυμον imperatori contra Barbaros pugnantī auxilio fuisse: idque compertum esse ex insomnio religiosæ cuiusdam femine Byzantinæ, cui sancta Maria apparuit. Ad hanc historiam for-

A ΞΒ. *Εἰς τὴν Θεοτόκον (36). ὡς ἐν ὑπνω ἀπεκαλύφθη.*

Θύκ ἦν καθεύδειν τὴν φιλόνηρον Κόρη.
 Τῶν εὐσεβοῦντων ἀγρυπνούντων ἐν φόβοις.
 Οὐδὲ προδοῦναι τοῦ κράτους τὰς ἡνίας
 Εἰς χεῖρας ἐχθρῶν, δουλικῶν, καὶ βαρβάρων·
 4545 Ἄλλ' εἰς Δύσιν σπεύδουσα, καὶ πρὸς τὴν Ἰῶ
 Ἰῶ.

Τῷ γῆς κρατοῦντι συμμαχεῖ στεφανόρῳ,
 Εὐζώνον οὕτω τὴν δρόμον ποιουμένη·
 Καὶ μαρτυροῦσιν οὐδ' ἀφυπνίζει φίλους.

ΞΓ. *Εἰς τὴν αὐτήν.*

Δραμοῦσα τὸ πρὶν ἐξ Ἐφῶς εἰς Δύσιν.
 4550 Καὶ σὺν δίκῃ κτείνασα τὸν μαιφόνον,
 Πρὸς τὴν ἑαυτῆς αὐθις ἐκτρέχει πόλιν
 Ἢ πανάνασσα, καὶ τροποῦται βαρβάρους,
 Νίκην αἰεὶ νέμουσα τῷ στεφανόρῳ·
 Ὅθεν παριστᾶ καὶ γραφεῖσα τὸν δρόμον.

ΞΔ. *Εἰς τοὺς δύο ἀγίους Θεοδώρους (37).*

4555 Ὡς ἀγγίνους ἦν ὁ γραφεὺς τῶν εἰκόνων,
 Διπλοῦς γὰρ αὐτὸς, πνεῦμα, σάξ τε τυγχάνων,
 Διττοῦς ἑαυτῷ τοῦς ὑπερμάχους γράφει.
 Τῷ μὲν τὸ σῶμα, τῷ δὲ τὴν ψυχὴν νέμων.

ΞΕ. *Εἰς τινὰ τιμηθέντα ἐξαιρέτης.*

Μυστογράφος χθὲς εὐγενῆς νεανίας,
 4560 Καὶ σήμερον πάρεστιν ἐξάκτωρ νέος.

LXII. *In Beiparam, ut in somnis revelata est.*

Non erat humanæ virgini quiescentium, dum pii vigilarent cum metu, nec in manus inimicas, serviles et barbaras, erant tradendæ potestatis habentæ. At in occasum et ad auroram festinans, cursu levi velocique veniens, cum domino terræ coronato dimicat: et testantur, quos amicos expergefacit.

LXIII. *In eandem.*

Postquam ad occasum ex aurora cucurrit et merito trucidavit occisorem, ad suam iterum urbem excurrit regina potens, fugatque barbaros, victoriam semper coronato tribuens: unde quoque cursum exhibet depicta.

LXIV. *In duos sanctos Theodoros.*

Quam solers fuit harum imaginum pictor! Duplex enim ipse, spiritu carneque constans, duplices sibi pingit auxiliares, huic quidem corpus, illi vero animam tribuens.

LXV. *In quemdam ad honores subito elevatum.*

Mystographus heri nobilis juvenis erat, et hodie recens exactor est. Unum quidem transiit, aliud autem subita vertit; sed et hoc iterum non longo

tasse alludit hic Joannes. Vide Zonar.

(37) *Εἰς τοὺς δύο ἀγίους Θεοδώρους.* Horum alter dictus est ὁ στρατηλάτης, alter vero Τήρων, ut distinguuntur in supra dicta novella Manuelis Comneni, et apud Damascenum monachum Studitem.

- Τὸ μὲν παρήλθεν, ἄλλο δ' ἦλθεν ἄρθρον , A
 Καὶ τοῦτο δ' ἀΐθις μακρὸν οὐ μενεῖ χρόνον.
 Ἀπῆλθεν ἡ χθὲς, ἡ δ' ἐνεστῶσα τρέχει,
 Καὶ τὴν παροῦσαν αὐρίον χθὲς; ¹ τις φράσει.
 1563 ² Κάνταυθα τολῶν, νῦν μὲν ἐξάκτωρ φίλος,
 Δεῖξει δὲ τοῦτον ἄλλο τι χρόνος τάχα.
 Ταῖς κλήσεις δ' ἔπειτα συγκατασβίσει.
 Τοιοῦτόν ἐστι πᾶν τὸ θνητὸν, καὶ βέρον.
 Σκιὰ κρατούσαις χερσὶν οὐ κρατουμένη.
 1570 Τίς ³ οὖν παρατρέχοντα βούν παραδράμοι;
 ΕΓ'. *Εἰς τάφορ.*
 Κοινὸς τριῶν εἰς φιλάτων οὗτος τάφος.
 Μηδαὶς δὲ καὶ τέταρτον ἄλλον ἐμβάλοι.
 Ἐξεῖ γὰρ οὗτος, ὅστις ὢν που καὶ τύχοι,
 Τόλμησ' ἀμοιβὴν, τὴν Θεοῦ φρικτὴν δίκην.
 ΕΖ'. *Εἰς σχέδος (38).*
 1575 Τεσσαράκοντα συμμάχους θεῖους ἔχω,
 Τεσσαράκοντα φράσσομαι παραστάταις.
 Τίς πρὸς τοσοῦτους χεῖρας ὀλίγας ἄροι;
 Τίς πρὸς φάλαγγα μαρτύρων στήσοι μάχην;
 Ὅρα σχιδευτὰ πρὸς τίνας μοι συμπλέκη.
 1580 Πόσω στρατῷ δὲ συμβαλεῖν τολμᾷ; μάχην.

mansit tempore. Abiit hesternus dies hodiernaque currit, et cras presentem diem heri quis dicet? Attamen nunc quidem exactor est amicus, et aliud quid eum mox tempus ostendet; sed postea cum nominibus suis exstinguetur. Tale quidquid mortale est ac transitorium: umbra quæ potentibus manibus haud retinetur. Quis ergo superans fluentum superabit?

LXVI. *In tumultum.*

Trium delectissimorum unus communis est hic tumultus: nemo vero quartum adjiciat: habebit enim iste, quiesquis et ubivis est, ausi retributionem, tremendam Dei justitiam.

LXVII. *In schedum.*

Quadragesima divinos auxiliatores habeo; quadragesima munitior defensoribus. Quis adversus istos manus armatas tollet? Quis adversus phalangem martyrum sustinebit certamen? Vide, quibuscum congregiaris quantoque cum exercitu pugnam audeas inire!

¹ γρ. τι ² ἰσ. καὶ ταῦτα ³ ἰσ. οὐ. ⁴ γρ. δίκην ναβαρέω; χαρτήν. ⁵ γρ. ἅπασαν.

Matthæi Busti notæ.

(38) *Εἰς σχέδος.* Quid σχέδος sit aut etiam D σχιδευτὰ, plane nescire me profiteor: mendum in utroque hæerere arbitror, cui tamen non nisi alterius codicis beneficio subveniri possit. Quare conjectura omni supersedeo. Deploratōs enim attingere vetat magnus magister.

(39) *Εἰς βέουσαν ὕδωρ.* De templo τῆς Θεοτόκου τῆς ἐν τῇ πηγῇ scribit Cedrenus in Basilio imperat., sed strictum: Nicephorus Callistus pluribus, *Ecclesiast. Hist.* lib. xv. cap. 25 et 36.

(40) *Εἰς τὴν διὰ κινναβάρως.* Hic vero vota potius faciēda videbantur, quam successus aliquis lætior sperandus. Neque sane mihi quidquam succurrebat sæpius quam illud Hecubæ apud Euripidem:

ΕΗ'. *Εἰς βέουσαν ὕδωρ (39).*

Ἐδουζε καὶ πρὶν νεμα τῷ λαῷ πίτρα
 Χριστὸν δὲ ταύτην μυστικοὶ φασὶ λόγοι.
 Ὅς καὶ ποτίζει νέκταρ εἰς ἀφθαρσίαν.

Μήτηρ δὲ Χριστοῦ δευτέρα πάλιν πίτρα.

1585 Ζηλοὶ τὸν υἱὸν, καὶ βέει ζωῆς ὕδωρ.

Πάντες δέχεσθε συντρέχοντες τὴν χάριν.

ΕΘ'. *Εἰς τὴν διὰ κινναβάρως (40) χαρτήν* τῶν σχεδῶν.

Ἡ δεσπότης χεῖρ τοῦ σοφοῦ Μονομάχου

Ἀληθινὸν νοῦν ἐντίθησι τοῖς νέοις;

Ἄνθει καταχρῶζουσα πορφυροχρόμ,

1590 Βασιλικῆς γνώρισμα λαμπρὸν ἀξίως.

Ο'. [*Εἰς τὸν τροπαιοφόρον.*

Πιστὸς βασιλεὺς, εὐσεβὴς αὐτοκράτωρ,

Σεβαστὸς ὀρθόδοξος ὁ Μονομάχος,

Τὸ πρὸς σὲ φίλτρον, σὸν ἐν ψυχῇ φέρω,

Ἐργίσι δειξίσα, λαμπρὸς τροπαιοφόρε,

1595 ¹ Ἄπαντα τὴν σὴν συναπαρτίσας χάριν,

Ἵν ἡ γραφὴ δεικνυσὶν αὐτὴ τοὺς τύπους,

Ἐμοὶ πρὸ πάντων μαρτυροῦσα τὸν πόθον,

Ἐπειτα ταῖς σαῖς πινυσεδάτεις Λυγούσαις.

LXVIII. *In fluentem aquam.*

Exudit quoque prius aquam populo petra: petram autem mystici dicunt sermones esse Christum, qui quoque nectar hauriendum propinat ad immortalitatem. Mater autem Christi rursus secunda petra Filium æmulatur, et aquam vitæ fundit. Omnes gratiam una accipite.

LXIX. *In signum ex cinnabari schedorum.*

Regis dextera sapientis Monomachi verum jumentibus animum indidit flore purpureo tingens illustre dignitatis regis signum.

LXX. *In tropæophorum.*

Fidelis rex, pius imperator, venerabilis orthodoxus Monomachus amorem erga te, qualem in corde gero, operibus demonstravi, illustris tropæophore, eunctis tui gratia completis, quorum hæc scriptura typos ostendit, mihi ante omnes de amore testimonium exhibens, deinde tuis venerabilibus Augustis.

Ποῦ ποτε θεῖον Ἐλένου ψυχάν
 Ἡ Κισσάνδρας ἐσίδω, Τρωάδες,
 Ὅς μοῖ κρήνωσ' ὀνειρούς.

Cujus quidem voti compos demum factus sum. Eodem enim fere momento, quo hæc pagina prælo subjicienda erat, ne quid in expertum reliquiasse videremur, virum longe eruditissimum dominum H. Savilium, quamvis occupatissimum interpellare libuit: neque sane meliori unquam damno frontem posui. Vixdum enim perlectis quatuor hisce versibus rem alii multumque frustra quesitam felicissima conjectura momento expedit, atque legendum esse (εἰς τὴν διὰ κινναβάρως) certissime confirmavit, ex iis verbis, ἀνθεῖ καταχρῶζουσα πορφυροχρόμ.

ΟΑ'. *Εἰς τὸν αὐτόν.*

1600 Ἄλλων βασιλεὺς, σὺ δὲ πιστός οἰκῆτης,
 Ὁ τὸ κράτος σαῖς ἐκ Θεοῦ λιταῖς ἔχων,
 Ἄδελφὸν οὖν δίδωμι τοῖς ὑπηκόοις
 1602 Χαίρων ἑμαυτὸν (41) εἰς τὸ σοὶ δόξαν φέρειν,
 340 Καὶ τὰς ἀγούστας, ὡς συνεργοὺς λαμβάνω,
 Πρὸς τὴν ἴσιν πρᾶξιν τε καὶ λειτουργίαν,
 Ἄλλ' ἀντίδος, μέγιστε τροπαιοφόρε,
 Ἄπασιν ἡμῖν τὴν ἄνω σκηπτουχίαν.

ΟΒ'. *Ἀμοιβαίῳ εἰς τὸν ἀσώματον*

Τίς τὴν ἀμορφον ἐξεμόρφωσε φύσιν;
 345 Ἡ δοξάσασα τὸ στέφος Θεοδώρα.
 Καὶ πῶς ἀνιστόρησεν ἀγνωστον θέαν,
 Πίστις κατορθοῖ πάντα ταῦτα βράβιως.
 Ποῖον δὲ μισθὸν ἢ πανσευθεῖς θέλει;
 Ποθεῖ πρὸ πάντων ψυχικὴν σωτηρίαν.
 350 Ἀρχιστράτηγε, σπεῦδε, πλήρου τὸν πόθον
 Ἡ πίστις ἡ αὐτῆ ἵ' προξενήσει καὶ τότε.

ΟΓ'. *Ἄλλοι εἰς τὸν αὐτόν.*

Ἔχουσα θερμὸν προστάτην ἐνταυθαί σε.
 Ἡ πανσεβαστὸς ἀγούστα Θεοδώρα,
 Ἐκαὶ πλέον σε προστατεῖν αὐτῆς θέλει,
 355 Ἀρχιστράτηγε τῶν ἄνω στρατευμάτων,
 Ὅταν βασιλεὺς οὐρανῶν κρῖνων κάτω,
 Τοὺς γῆς βασιλεῖς; εἰς κρῖσιν φρικτὴν ἄγῃ·
 Ὅθεν παρ' αὐτῆς νῦν λαβῶν δῶρον τότε,

LXXI. *In eumdem.*

Aliorum rex, tuus autem fidelis servus, qui tuis precibus a Deo potestatem habeo, fratrem ergo do subditis, gaudens in hoc me tibi gloriam afferre, atque Augustas, ut auxiliatrices ad parem actum paremque liturgiam, assumo. Tu vero, maxime tropæophore, nobis omnibus regnum supernum vicissim concede.

LXXII. *Alternantes versus in incorporalem angelum.*

Quis infiguratam figuravit naturam? — Illa quæ coronam illustravit Theodora. — Quomodo explicavit visionem invisibilem? — Fides hæc omnia facile dirigit. — Quam autem mercedem piissima cupit? — Animæ salutem ante omnia desiderat. — Summe dux exercituum, euge, imple desiderium. — Fides ipsa hoc etiam præstabit.

LXXIII. *Alii in eumdem.*

Hic te fervidum defensorem habens venerabilis Augusta Theodora, illic te magis sibi cupit auxiliaturum, summe dux supernorum exercituum, quando rex cælorum deorsum judicans terræ reges ad tremendum iudicium aget: unde nunc ab illa hoc munere accepto, tunc fervide tuere donatricem.

ἡ ἴσ. αὐτῆ. ἡ γρ. προξενήσει.

Matthæi Busti notæ.

(41) Χαίρων ἑμαυτὸν. Versum 1603, et reliquos qui hunc in manus. sequerentur quære num. 90,

A Θερμῶς τότε πρόσθηθι τῆς δωρουμένης.

ΟΔ'. *Εἰς θέσιν ἐπὶ τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ κεκμήνου τοῦ βασιλέως, ὡς ἐκ τοῦ βασιλέως.*

360 Σὺ δεσπότην με τῶν σαυτοῦ κτισμάτων,
 Καὶ τῶν ἐμῶν ἀρχοντα συνδούλων ἔθου·
 Ἐγὼ δὲ δούλος εὐρεθεὶς ἀμαρτίας,
 Τὰς μάλιστα σου, Δέσποτα κριτὰ, τρέμω.

ΟΕ'. *Ὡς ἐκ τῆς Θεοτόκου.*

Μήτηρ σε, τέκνον, ἱκετεύει Παρθένος,
 365 Σὺν οὗτος ἔργον κἀν τι προσκίχρουκέ σοι,
 Σὺν πλάσμα, σὸνποίημα, σοῦ πλήν οὐδένα
 Θεὸν γινώσκει· ὅς σὺ τὴν σωτηρίαν.

ΟΖ'. *Ὡς ἐκ τοῦ Προδρόμου.*

Ἀνθρωπος ἦν, εὐπλαγῆς, συγγνώμην ἔχε,
 Ζῶν μὲν εὐόλισθον εἰς ἀμαρτίαν,

B 370 Ὅμως δὲ τὴν σὴν πίστιν οὐκ ἠρνημένον·
 Ἡ πίστις αὐτὸν, μακρόθυμε, σωσάτω.

ΟΖ'. *Ὡς ἐκ τοῦ Χριστοῦ.*

Αἰδῶς τε μητρὸς καὶ παράκλητις φίλου
 Κάμπτουσιν οὐκ ἄκοντα, καὶ πείθουσί με·

375 Εἰς τὴν χάριν ἐξελεθε τοῦ σοῦ Κυρίου.

ΟΗ'. *Ἄλλοι εἰς τὴν Σωτῆρα ὡς ἐκ τοῦ βασιλέως.*

Τῶν ἀστάτων μὲν οὐδὲν αἰτήσαντί μοι
 Ὅμως δίδωκας πάντα, Δημιουργέ μου,
 Ζωὴν δὲ τὴν μένουσαν ἐξαιτουμένῳ
 Μᾶλλον παρακλήθητι, καὶ ὅς τὴν χάριν

LXXIV. *In orationem jacentis sub pedibus Christi regis (loquitur rex).*

Tu me regem creaturarum tuarum meorumque conservorum ducem posuisti: ego vero servus inventus peccati, castigationes tuas, Domine iudex, timeo.

LXXV. *Tanquam a Deipara.*

Mater te, nate, suppliciter orat Virgo. Tuum opus est, etsi quid te læserit, tua creatura, tua factura; præter te nullum Deum agnoscit: tu da salutem.

LXXVI. *Tanquam a Præcursore.*

Homo erat, o misericors, indulgentiam habes; animal quidem ad peccatum erat proclive; verumtamen tuam fidem haud negavit: fides eum, o clementissime, salvum faciet.

LXXVII. *Tanquam a Christo.*

Honor matris et nomen amici me libentem fluctunt et ad concessionem adducunt. O fidelis serve, gratiam istis tribuens, in gaudium tui Domini ingredere.

LXXVIII. *Alii ad Salvatorem tanquam ex rege.*

Caducorum quidem nihil postulante mihi omnia, mi Creator, dedisti: vitam autem manentem roganti magis adesto propitius et da gratiam.

ἰβὶ πλουτοῦσι πολλοί, et sic deinceps usque ad finem libri.

- 08^o *Εἰς στεφανώθεντας ὑπὸ Χριστοῦ.*
 380^o Ὁ χεῖρ κραταῖα τοῦς κραταιοῦς δεσπότας·
 Ἔστιφε Χριστὸς, καὶ παρίσχε τὸ κράτος·
 Σὴ χρηστότης θάλασσαν οὐ κενουμένην
 Ἔδειξαν αὐτοῦς πλουσιῶν χαρισμάτων,
 Ἵν ἀφθόνως ἅπανα γῆ πληρουμένη,
 385 Σὺ τῷ βραβευτῇ τοῦ κράτους δόξαν φέροι.
 Σὲ τὸν συνεργὸν ἰκετεύει τοῦ κράτους,
 Ἄδει παρεῖναι, συμμαχεῖν, ἐνισχύειν,
 Ζωὴν χορηγεῖν, καὶ χαρὰν τοῖς δεσπότηται.
 Μάρτυς δὲ τούτων ἡ γραφὴ τῆς εἰκότος.
 390 Οἱ γὰρ μονασταὶ τῆς μονῆς τῆς τιμίας,
 Τοῦ Σωσθενίου (42) τοῦδε τοῦ πρωταγγέλου,
 Πολλῶν τυχόντες δωρεῶν, καὶ πλουσιῶν,
 Ταύτην ἀμοιβὴν τοῖς καλοῖς εὐεργέταις
 Ἄντισφύρουσιν, ἱστοροῦντες εὐτέχνως
 395 Σὲ, Χριστέ μου, στέφοντα τούτους ἐνθάδε.
 Π. *Εἰς τὴν τοῦ βασιλέως τάφου ἐπιτύμβιον.*
 Ὅναρ τὰ θνητὰ πάντα, καὶ ματαιότης,
 Ἐβκλεια, δόξα, πλοῦτος, αὐτὸ τὸ κράτος.
 Ὁ γὰρ πρὸ μικροῦ βασιλεὺς κεκλημένος,
 Ὁ γῆς ἀκούων Κύριος, καὶ δεσπότης,
 400 Καὶ ζῶν μὲν ἄλλον εἶχε μείζω δεσπότην,
 Καὶ νῦν τεθνηκώς ὡς κριτὴν τοῦτον μένει,
 Λόγως ἀπαιτῆσοντα τῶν πεπραγμένων.
 Τέως δὲ νεκρὸς ἔστι, καὶ κωφὴ κόνις,
 Ἄφωνος, ἄπνους, χροῦς μόνον λελυμένος.

LXXIX. *In coronatos a Christo.*

Non manu potenti sunt potentes reges : corona-
 vit Christus et præstitit potentiam. Tua bonitas
 ipsis mare non vacuum ostendit divitiis donis,
 quibus omnis terra copiose referta, tibi potestatis
 largitori gloriam defert. Te potestatis cooperatorem
 suppliciter rogat, ut semper adsis, bello succurras,
 robor adilas, vitam et gaudium largiaris regibus.
 Testis autem horum est imaginis pictura : mona-
 chi enim hujus sancti recessus, sub hoc Sosthenito
 præside, multis ac divitiis cumulati muneribus,
 hanc vicem augustis benefactoribus referunt, arti-
 ficiose memorantes te, mi Christe, istos ibi corona-
 ntem.

LXXX. *In regis tumulum epitaphium.*

Somnium vanitasque cuncta mortalia, fama, glo-
 ria, divitiæ, ipsa potestas. Qui enim paulo ante rex
 dicebatur, qui vocabatur terræ Dominus et Domi-
 nator, et vivens quidem alium majorem habebat
 Dominum, et nunc mortuus illum ut iudicem
 exspectat factorum rationem repositurum. Interea
 mortuus est exiguusque cinis, sine voce, sine spi-
 ritu, terrena solum congeries dissoluta. Anterior

¹⁸ γρ. μή. ¹⁹ γρ. παράν.

Matthæi Busti notæ.

(42) Τοῦ Σωσθενίου. Sosthenium monaste-
 rium Michaeli archangelo sacrum fuisse scribit
 Cædrenus, apud quem nominis rationem videre
 potes, ut etiam apud Nicephor. *Eccles. Hist.* lib.
 vii, c. 59,

- A 403 Ἡ πρὶν δὲ δόξα, καὶ τὸ τοῦ θρόνου κράτος.
 Τὰ σκήπτρα, τὰ τρόπατα, καὶ στέφους κλέος,
 Ἄπαντα ταῦτα, φεῦ, παρήλαον ἀθρόα,
 Ὡς καπνός, ὡς δνειρος, ὡς ἄνθος χλόης.
 Ἄλλ', ὦ χορηγὲ τῶν καλῶν, Θεοῦ Λόγε,
 410 Ὁ δοῦς τὰ βευστὰ ταῦτα τῷ τεθαμμένῳ.
 Σὺ καὶ τὰ κρείττω τῶν ἀπελθόντων δίδου.
 Θεὸν γὰρ ἄλλον οὐκ ἔγω, πλὴν σου μόνου.
 Καὶ πρὸς σὲ πάσας ἐστραφε τὰς ἐλπίδας,
 Κἂν αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος ἡμάρτηκέ σοι.
 415 Ἡ πίστις οὖν, εὐσπλαγγχε, τούτον σωσάτω
 ΠΑ'. Ἐτεροι ὡς ἐκ τοῦ βασιλέως.
 Ἔδει με, Χριστέ, μηδὲ φῶς ἰδεῖν βίου.
 Τὴν σὴν παροξύναντα μακροθυμίαν.
 Ποῖα γὰρ ὠφέλεια (43) κερδήσαι κόσμον,
 Ψυχῆς δὲ ¹⁸ μικρὰν ἔσχον αὐτὸς φροντίδα·
 420 Ἄλλ' ὥσπερ ἄλλον οὐκ ἔχων βασιλέα,
 Οὕτω κατετρώφησα τῆς ἐξουσίας·
 Τῶν σῶν δὲ σεπτῶν, δίσποτα, προσταγμάτων,
 Τὸ τῶν ἐμῶν προῦθηκα, φεῦ, θελημάτων,
 Ἵψ' ὧν παχυνθεὶς καὶ πλατυνθεὶς ἐν βίῳ,
 425 Ἄρτι στενοῦμαι τῇ βραχεί τούτῳ λίθῳ.
 Εἰς ἃν γυμνός νῦν, ἀνελ τῶν πάλαι θρόνων,
 Καὶ τῶν ἀπέλων ὧν ἐπεκράτουσ τόπων,
 Ὅσπερ πένης τις δυστυχῆς ἀπερόλην·
 Τῆς πρὶν δὲ λαμπρότητος ἀνεηλλαξίμην
 430 Τὸ στυγνὸν, οἴμοι, τοῦτο τοῦ τάφου σκότος·

autem gloria, throni potentia, sceptrum, tropæa,
 coronæque decus, hæc omnia, heu ! cito transie-
 runt, ut fumus, ut somnium, ut flos feni. Sed, o
 chorage bonorum, Dei Verbum, qui hæc caduca
 dedisti sepulto, tu quoque meliora illis caducis
 tribue. Deum enim nullum præter te solum agnovit,
 et licet ipse sicut homo peccaverit in te, cunctas
 ad te spes convertit. Fides igitur eum, o clemen-
 tissime, salvum faciat !

LXXXI. *Alii versus tanquam regis.*

Oportebat me, Christe, non videre lumen vitæ,
 qui tuam exasperavi longanimitatem. Quid enim
 profuit lucratum esse mundum ? Animæ vero parum
 ipse curabam. Sed quasi regem alium non habe-
 rem, sic abusus sum potentia. Tuis sanctis legi-
 bus, Domine, meas, heu ! prætili voluntates, qui-
 bus incrassatus et deceptus in vita, nunc sub hoc
 brevi lapide premor in quem nunc nudus, præteri-
 torum loco thronorum, omniumque locorum qui-
 bus potiebar, sicut pauper miserabilis projectus
 sum. Splendoris autem loco præcedentis tristis,
 heu ! tumuli hujus tenebras commutavi ; heri rex,
 heri in gloria magnus, heri terræ marisque domi-

Ὁ χθὲς βασιλεὺς, ὁ χθὲς ἐν δόξῃ μέγας,
 Ὁ χθὲς δοκῶν γῆς, καὶ θαλάσσης δεσπότης.
 Τοιοῦτον ἐτρέψησα τῆς ἀμαρτίας
 Ἐνταῦθα καρπὸν τῶν δ' ἐκεῖ πλειῶν φόβος,
 435 Ἐξ ὧν με βῦσαι, δημιουργὲ Χριστέ μου,
 Ῥῦσαι με τῇ σῇ δωρεᾷ εὐσπλαγχνία,
 Ἥτις με θάλλει, καὶ πρὸς ἦν βλέπω μόνην,
 Ἄλλη γὰρ ἔλπικε οὐδαμοῦ σωτηρίας.

ΠΒ'. Ἐτεροί.

Οἱμοι τὸ κέρδος τοῦ τάλαιπύρου βίου ·
 440 Ἐζήσα μικρὸν ἐν πολυστρόφοις τύχαις,
 Εἶδον τὰ τερπνά πάντα καὶ τάναντία,
 Πρὸς δόξαν ἤρθην ἐκφυγῶν ἄβου πύλας,
 Καὶ βασιλεὺς ἤκουσα, φεῦ, καὶ δεσπότης ·
 Τανῦν ἐγὼ μὲν ἐν στενῷ κείμαι λήθω,
 445 Ἄψυχος, ἀπνους, εἰς κόνιν λυθεὶς μόνην.
 Ἐκεῖνα δ' ἦν ὄνειρος, οὐδὲν τι πλεόν ·
 Ἄλλ' ὁ πλάσας με ταῖς ἀχράντοις χερσὶ σου,
 Ἀνάπλασον πάλιν με τὸν λελυμένον,
 Καὶ δὸς βηθὴν χεῖρα, δὸς μοι κειμένω,
 450 Καὶ δεῖξον αὐτὸς φῶς τὸ σὸν, πλαστοργέ μου.

ΠΓ'. Ἄλλοι.

Σὺ βασιλεὺς, Ὑψίστη, καὶ σὺ δεσπότης,
 Ζωῆς ὑπάρχων Κύριος, καὶ θανάτου ·
 Ἐγὼ δὲ θνητὴν ἐκ φθορᾶς λαθὼν φύσιν,
 Μέλλων τε θάττον εἰς φθορὴν ὑποστρέφειν,
 455 Μάτην βασιλεὺς (44) ὄνομαζόμενον ἄρα,
 216 Χαίρων ὄνειροις, καὶ σκιαῖς ἀσυστάτοις,
 Ἄ πρὸς μικρὸν τέρψαντα καὶ παίζαντά με

A Ἀπῆλθον, ἐξέπτησάν ἐν βρογαί χρόνῳ ·
 Ἐμοὶ δ' ἀφήκαν τὰς ἐπ' αὐτοῖς εὐθύναις,
 220 Καὶ τοὺς λόγους, φεῦ, τῶν κακῶς πεπραγμέ-
 [νων,
 Οὐς μὴ^{οο} βαρύνης, δημιουργέ μου τότε,
 Ἄλλ' ὡς κριτῆς εὐσπλαγχνος, ἰλάσθητί μοι.
 ΠΔ'. Ἐτεροί.

[ᾠ] τῶν ματαίων καὶ κενῶν φρονημάτων,
 Πρόσκαιρος ὢν ἄνθρωπος ἐφρόνουν μέγα.

225 Καὶ γῆς βραχὺς χοῦς, γῆς ἐπισκόπου ἀκρα,
 Ζητῶν τὰ κύκλω τῆς ὅλης οἰκουμένης
 Εἰς ἐν συνάψαι τοῖς ὄροις τοῖς τοῦ κράτους ·
 Ἄλλ' ἐκράτησεν ἡ πρὸ τοῦ κρατουμένης,
 Καὶ πρὸς στενὰ μέρος τι συγκλείσασά με

B 230 Ἐνταῦθα τέφραν ἀντὶ δεσπότης φέρεται.
 Σὺ δ' ὁ πλάσας με ταῖς ἀχράντοις χερσὶ σου,
 Ἀνάπλασον πάλιν με πρὸς σωτηρίαν,
 Καὶ τοῖς βλέπουσι συμπαθῶς μου τὸν τάφον
 Φάνηθι καὶ σὺ συμπαθῆς ἐν τῇ κρίσει.

ΠΕ'. Εἰς τὴν εἰκόνα τῶν τριῶν ἀγίων, ἣν ἰδω-
 ρήσατο τῷ ἀγίῳ Γρηγορίῳ.

235 Ἐμοὶ τί μείζον τῶν ἐμῶν διδασκάλων,
 Ὦν οὐδὲ κόσμον πάντα προκρίνειν ἔχω,
 Ὅμως δὲ φίλτρον ἀνδρὸς ἠγασμένον ·
 Αἰδοῖ κρατῆσαν οἴχεται τοῦτους ἄγον ·

Ἄλλ' ἐντρυφα μοι τῷ καλῷ δώρῳ, πάτερ,
 240 Ἥδιστα τόνδε τὸν συνώνυμον βλέπων,
 Καὶ τοὺς συναυγάζοντας αὐτῷ φωσφόρους ·
 Ἐμοὶ δ' ἀπ' αὐτῶν μικρὸν ἐξαίτου σέλας,

ΠΕ'. Εἰς τὴν εἰκόνα τῶν τριῶν ἀγίων, ἣν ἰδω-
 ρήσατο τῷ ἀγίῳ Γρηγορίῳ.

235 Ἐμοὶ τί μείζον τῶν ἐμῶν διδασκάλων,
 Ὦν οὐδὲ κόσμον πάντα προκρίνειν ἔχω,
 Ὅμως δὲ φίλτρον ἀνδρὸς ἠγασμένον ·
 Αἰδοῖ κρατῆσαν οἴχεται τοῦτους ἄγον ·

Ἄλλ' ἐντρυφα μοι τῷ καλῷ δώρῳ, πάτερ,
 240 Ἥδιστα τόνδε τὸν συνώνυμον βλέπων,
 Καὶ τοὺς συναυγάζοντας αὐτῷ φωσφόρους ·
 Ἐμοὶ δ' ἀπ' αὐτῶν μικρὸν ἐξαίτου σέλας,

nator apparens! Talem ibi peccati fructum mes-
 sui; sed de illis major est metus. E quibus libera
 me, creator mi Christe, libera me tua gratuita
 misericordia, quæ me recreat et ad quam unam
 respicio: spes enim alia salutis non est ulla.

LXXXII. *Aliud.*

Triste miserabilis vitæ commodum! Paulisper
 in variis fortunis vixi; omnia secunda adversaque
 vidi; ad gloriam, inferni faucibus ereptus, elevatus
 sum; atque rex et dominus, eheu! sum appellatus.
 Nunc in angusto lapide jaceo, inanimis, absque
 spiritu, in cinerem solutus. Illa vero somnium erat
 et nihil amplius. Sed, o tu, qui me tuis inteme-
 ratis manibus plasmasti, rursus plasma me solu-
 tum, et da manum adjutricem mihi jacenti, et
 iterum, mi plasmator, tuum lumen ostende.

LXXXIII. *Aliud.*

Tu rex et dominator es, o Altissime, vitæ pariter
 et mortis dominus. Ego vero, qui mortalem ex
 corruptione naturam acceperam et in corruptio-
 nem cito rediturus, frustra regis nomen habui,
 somniis levibusque gaudens umbris, quæ, postquam
 me paulisper delectaverunt atque luserunt, in
 brevi tempore evolaverunt. Mihi autem de ipsis ra-

^{οο} γρ. βαρύνεις.

Matthæi Busti notæ.

(44) Μάτην βασιλεὺς. Versum 456 et reliquos qui in exemplari sequebantur quære num. 40; ibi
 Δαβὶδ μελωδῶν.

- Ἄει κατευθύνον με πρὸς σωτηρίαν.
 Τούτου γὰρ οὐδὲν βούλομαι λαβεῖν πλεόν.
- ΠΖ'. *Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ πατριάρχου.*
- 245 Οἱ προκρίθιντες τῇ σοφῇ Θεοῦ κρίσει.
 Ἄρχοντες ἡμῶν, καὶ γραφαῖς τιμητέοι.
 Ὁ μὲν γὰρ ἄρχει σωμάτων ἀνθρωπίνων
 Ψυχῶν δὲ ποιμὴν οὗτος ἐκλελεγμένος.
 Ἄνωθεν ἄμφω τὸ κρατεῖν εἰληφότες,
- 250 Ἄμφω καλῶς ἄρχουσι τῶν ὑπηκόων.
 Ὅθεν γραφίντες, τοῦ κράτους τοῖς αἰτίους,
 Καὶ προστάτας ἔχουσι συγγεγραμμένους.
 ΠΖ'. *Εἰς τὸν προφήτην Δαυιδ.*
 Θῆρες λέοντες ἦσαν ἐχθροὶ σοὶ πάλαι.
 Ἄνῆρ λέων δὲ νῦν σὸς οἰκτρὸς οἰκέτης.
- 255 Ὡς οὖν παρ' αὐτῶν οὐδὲν αὐτὸς ἐβλάβης,
 Οὕτω προσήτα, τοῦτον ἐκ βλάβης ῥύου.
 ΠΗ'. *Ἐπὲρ αὐτοῦ πρὸς Χριστόν.*
 Πολλὴ χάρις σοὶ τῶν λόγων, Θεοῦ Λόγε,
 Οἷς εὐδόκησας δωρεάν με πλουτίσαι.
 Ὅψ' ὧν λογισμοῖς σῶψροι κεκρημένος,
- 260 Ἐταξα ῥητὰ ταῖς ἑμαῖς χρεῖαις μέτρα,
 Ἄρχειν ἔμοιγε ταῦτα κρίνας τὰ τρία,
 Τροφήν, σκέπην, στέγην τε καὶ μηδὲν πλεόν,
 Δι' ἃ κλονεῖται πᾶσα σήμερον κτίσις.
 Ἐπειπερ ἐξῆμειψεν ἡ τρυφῆς βία
- 265 Τὴν χρῆσιν αὐτῶν εἰς παράχρησιν πάλαι.
 Χρῆσιν δ' ἔγωγε τὴν ἀναγκαίαν ἔχω
 Ὑπερπερισσεύω τε καὶ χαίρω πλεόν
 Τῶν τοῖς ἀπλήστοις ἀνταπαντλούντων πῆλοισι. C

- A
 Τί γὰρ τὸ κέρδος τῶν ἀμετρήτων πότων,
 270 Τοῖς εἰς ἄπαιστον δίψος ἐκκεκαυμένοις;
 Διαβράγειεν πρῶτον ἂν τῇ πλημμύρᾳ,
 Ἥ τοῦ πάθους ἱαμα προσλάβοιτό τι.
 Ἐπεὶ δὲ τοῦτο συμφορὰ μισουμένη,
 Τὸ μηδὲ διψᾶν κρείττων, ἢ τὸ μετρίως.
- 275 Ἐφ' ᾧ λαβὼν ἄνωθεν αὐτὸς τὴν χάριν,
 Καὶ σύντομον σχῶν τῶν δρέξειον πέρας,
 Πολλὴ χάρις σοὶ τῶν λόγων λέγω, Λόγε,
 Οἷς εὐδόκησας δωρεάν με πλουτίσαι,
 Πρὸς οὗς τὸ πλείστον ἀσχιλῶν τῶν φροντίδων,
- 280 Εἰς τὰλλα τὸν νοῦν δυσχερῶς ⁸¹ ἐπιστρέφω,
 Οἷς ἐντροφῶν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν,
 Ἄλλης τρυφῆς ἤιστα ποιούμεαι λόγον.
 Ἄρχει γὰρ αὕτη ψυχαγωγεῖν πλουσίως,
 Βρούουσα πᾶσαν ἡδονὴν τε καὶ χάριν.
- B
 285 Πλὴν ἄλλ' ἄγοις οὕτω με, καὶ φέροις, Λόγε,
 Ἄτρεπτον, ἀκλόνητον, ἡδραιωμένον,
 Εἶσω μένοντα τῶν τεταγμένων ὄρων,
 Ὅς ἄνθεσι μέλισσαν ἐν βίβλοισι στρέφω,
 Ὅς τέττιγα δρόσῳ με τοῖς λόγοις τρέφω,
- 290 Μόνοις τε πειθῶν τοῖς παροῦσιν ἐμμένειν,
 Καὶ μηδὲν αἰτεῖν ἄλλο πλὴν σωτηρίαν,
 Εἰς ἣν με θάπτον προσλάβοις εὐεργέτα,
 Κἂν μηδὲ [καὶ] νῦν σφόδρα δυσκόλως ἔχω.
 Κρείττων γὰρ εὐπλοίας τε καὶ κούφων πότων
- 295 Ὅρμος ποθεινός, καὶ τὸ τῶν πόνων τέλος,
 Ὅν μοι τυχεῖν γένοιτο ῥῆστα, Χριστέ μου.
 ΠΘ'. *Περὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν Χριστόν.*
 Πολλὴ χάρις σοὶ τῶν λόγων, Θεοῦ Λόγε,

semper ad salutem dirigit : hoc enim amplius nihil accipere volo.

LXXVI. *In imaginem regis et patriarchæ.*

Qui sapienti Dei iudicio duces nostri erant prætecti, tabulis etiam honorandi erant. Hic quidem enim humanis dominatur corporibus; animarum autem pastor ille fuit selectus. Desursum ambo dominatione accepta, ambo pulchre subditis præsunt. Unde depicti, potestatis auctores et defensora habent una depictos.

LXXXVII. *In Daniele prophetam.*

Feri leones erant olim inimici tibi : vir autem Leo nunc tuus est miserandus servus. Quemadmodum igitur ab eis ipse non læsus es, ita hunc, propheta, a malo libera.

LXXXVIII. *Pro semetipso ad Christum.*

Multæ tibi gratiæ, Dei Verbum, ob verba quibus me gratis locupletare dignatus es. E quibus sapientes deducens rationes, rationales meis necessitatibus disposui regulas, sufficere mihi iudicans hæc tria, cibum, vestitum, ac tugurium, ampliusque nihil ex his, propter quæ turbatur hodie omnis creatura : siquidem diliciarum vis usum eorum in abusum jam pridem commutavit. Usum autem ego necessarium habens, superabundo magisque gaudeo quam qui doliis immensis abundant. Quid

enim commodi in conviviis immoderatis illis qui in sitim inexstinguibilem exarserunt? Rumperentur prius in redundatione, quam vitio quodam adhiberent remedium. Cum autem hoc tristis est necessitas, non sitire satius est quam immoderate sitire. Ideo gratia desuper accepta stricteque refrenatis desideriis ipse tibi dico : Multæ gratiæ tibi, Verbum, ob verba quibus me gratis locupletare dignatus es; ad quæ plerasque curas assidue verto, dum alia ægre mente recogito; in quibus nocte dieque delicias carpens, novæ voluptatis minimam habeo rationem. Illæ enim, totam voluptatem totamque gratiam infundentes, animam ditissime ducere sufficiunt. Verumtamen ita me ducas et feras, Verbum, immobilem, constantem, incoccussum, intra præscriptos manentem fines, ut floribus apertis in litteris me versans, ut rore cicadæ me verbis enutrens, mihi suadens solis esse contentum præsenibus nihilque expetere nisi salutem, ad quam me cito, etsi nunc non multo graver lædio, beneficis assumas. Præstat enim felici navigatione desideratus portus, levibusque laboribus laborum cessatio : quæ mihi, Christe, cunctam prompte eveniant!

LXXXIX. *De semetipso ad Christum.*

Multæ tibi gratiæ, Dei Verbum, ob verba qui-

⁸¹ γρ. ἐπιστρέφω.

Οἷς εὐδόκησας δωρεάν με πλουτίζαι.
 Πολλὴ χάρις σοι τοῦδε τοῦ τερπνοῦ βίου,
300 Καὶ τῆς ἔμοιγε φιλάτης ἀπραξίας.
 Ἴσως ἀδοξός ἐστιν, ἀλλ' ἔλευθερα ·
 Ἴσως κρότων ἄμοιρος, ἀλλὰ καὶ φθόνων ·
 Κτῆσίς τις οὐ πρόσσετιν; οὐδὲ φροντίδας,
 Αἶ μᾶλλον ἐκτίκουσι σάρκας δεσπότου,
305 Ἡ τῶν προσόντων ἡ μετουσία τρέφει ·
 Ἄπεισι κέρδος; ἀλλὰ καὶ μοχθηρία,
 Ἡ πάντα κέρδους ἐξανιχνύει πόνον.
 Ἡ κερμάτων χνοῦν οἶδεν ἐκλείχειν μόνη.
 Οὐ προσκυνεῖ τις, οὐδὲ θωπεύει τάχα ·
310 Οὐ προσκυνούμεν οἶα θῶπε; οὐδένα ·
 Ἄλλ' ἢ εὐγενεῖς ἅπαντες ὡς κατ' εἰκόνα.
 Προεδρία ποῦ; καὶ ἢ προσεδρεῖα πότῃ,
 Ἡ; πολλαπλῆν σύνοῖδα τὴν ἀγδίαν,
 Πρὸς τὴν ἐκείνης ἠδονὴν μετρομένην;
315 Πλούτος βέει; πῶς; οὐχὶ καὶ παραρρέει;
 Μάλιστα καὶ τίς ἀστάτου φίλου λόγος;
 Ἐκ πλανᾶσθαι τοὺς θέλοντα; ἢ εὐκόμῳς ·
 Σὺ δ' εὖ βεδηκῶς, κτῆμα τοιοῦτον πόθει,
 Ἄει πεφυκὸς τῷ φιλοῦντι προσμένειν.
320 Ἄλλ' ἔγχον αἶρει · καὶ καταστέλλει πάλιν,
 Ὡς πνεῦμα φύσης ἀσκὸν ἔσπερημένον.
 Ἄλλὰ τρυφὴν δίδωσιν · [ἀλλὰ] καὶ φθόγῃ
 Ὡ ποῖον εἶπας! καὶ γὰρ οὐ ψευδῶς ἔφη.
 Σὺ δ' ἐξέταξέ τᾶλλα τῶν κακῶν ὄσα,

A 325 Ἐν οἷς ὁ πλοῦτος δεξιούται τοῦ; φίλους.
 Τις οὖν συνήσει; τίς διωπεύσει τάδε;
 Πολλὴ χάρις σοι τῶν λόγων Θεοῦ Λόγε,
 Οἷς εὐδόκησας δωρεάν με πλουτίζαι,
 Οὗς ἀξίωμα, πλοῦτον, εὐκλειαν, θρόνον,
350 Καὶ πᾶν ὅτι κράτιστον ἡγοῦμαι μόνους,
 Οἱ τὰς δρέξεις τῶν ἐμῶν θελημάτων
 Ῥεμβασμὸν οὐκ ἔωσι πάσχειν ῥαδίως
 Πίνοντες αὐτοὶ πάντα ψυχῆς πόθον,
 Ὡς τοῦ; ποταμοῦς ἡ θάλασσα τοὺς πέριξ ·
355 Εἰ μὴ τι σαρκὸς ἀσθενεῖα προσλάβοι,
 Ὡς τέλμα, μικρὸν ἐκτραπὴν βείθρου μέρος.
 Ἐξ ὧν ἐγῶγε τὰς ἀφορμὰς λαμβάνων,
 Τοῦτους ἑμαυτῷ τοὺς νόμους ἢ ἔχω γράψειν.
359 Ἐν οἷς κρατούμαι (45), καὶ κρατῶ τῶν ὧν
 [θέμις.
 ἡ'. *Εἰς ἑαυτόν.*
1605 Πλουτοῦσι πολλοὶ (46) · παῦε, καὶ τί; μοι λόγος;
 Πτωχοὺς γὰρ ἔξει πόντας ἐξ ἰσοῦ τάφος,
1605 Ἀθροῦς, μέσους, ἤττους τε καὶ πενσετάτους.
 Τανῦν δὲ παιξαι μικρὸν αὐτοῖς ἐνδίδου,
 Ἐως κενὰς φέροντες ἀσθωνται χέρας.
 Πολλοὺς θρόνοι φέρουσιν ὑψηλοῦς ἀ·ω ·
 Ἐγὼ δὲ γῆθεν ἐκπαλαί πεπλασμένος,
1610 Εἰς γῆν τε νεύω, καὶ κάτω ζητῶ μένειν.
 ἢ Πολλῷ δὲ τὴν ἑπάρσιν ἐκκλίνω φωτὶ,
 Μὴ πῶς σκοτωθεῖς ὑψόθεν χαμαὶ πέσω,

bus me gratis locupletare dignatus es. Multæ tibi gratiæ ob hanc jucundam vitam et mihi charissimum otium. Ingloria frsitan est, sed libera; forsitan plausuum expers, sed et invidiæ. Possessio non est? neque curæ, quæ magis carnes potentis extenuant, quam redundantium participatio nutrit. Abest lucrum? Sed quoque labor, qui cunctam lucri viam obsidet, qui tantum scit nummorum delibare superficialium. Nemo forte aitorat? At neque blauditur; neminem ad adulatores adoramus; sed omnes quantum ad imaginem nobiles sunt. Ubi præemiuentia? Et tunc sollicitudo cujus de cætero bene novi incommoda, ad jucunditatem ejus accommodata? O divitiæ fluunt? Quomodo? Nonne etiam præterfluunt? Maxime; et quæ inconstantis amici ratio? Sine errare volentes. Tu vero bene fundatus hanc exopta possessionem, quæ semper diligenti permanere solet. Sed fastum extollunt; et rursus deprimunt, ut Spiritus utrem aere privatum. Sed libidines excitant: verum et consumptionem. O qualia dixisti! At verò non mendacia locutus sum. Tu vero recense quot sint alia

mala, quibus fortuna complectatur amicos. Quis igitur intelliget? Quis hæc considerabit? Multæ tibi gratiæ, Dei Verbum, ob verba, quibus me gratis locupletare dignatus es, quæ sola dignitatem, divitias, famam, thronum, et quodcumque optimum, existimo; quæ meæ placita voluntatis non facilliter errare sinunt; ipsa totum animæ desiderium, sicut mare circumdantes fluvios, potantia; nisi quid carnis debilitate præsumat, sicut cœpius lacus, aliquam fluenti deviam partem; ex quibus ego rationes assumens, illas mihi metipsi leges habeo scribendas, quibus contineor et eorum quæ licita sunt facultatem habeo.

XC. In semetipsum.

Divitiis abundant multi. — Cur hoc dico? Pauperes enim cunctos æqualiter habebit tumulus, divites, mediocres, inferioresque ac pauperrimos. Nunc autem eis paululum ludere permittite, donec se manus vacuas habere sentiant. — Multos in altum sublimes evehunt throni. — Ego vero de terra olim plasmatus, ad terram inclino deorsumque manere volo. Multo splendore circumdata

⁶⁶ γρ. εὐγενῶς. ⁶⁷ ἰσ. προσεδρεῖται πόθῃ, ὧν πολλὰ δὲ φωτὶ τὴν ἑπάρσιν ἐκκλίνω.

⁶⁸ ἰσ. εὐκόλως. ⁶⁹ ἰσ. γράψειν ἔχω. ⁷⁰ ἰσ. πολλῷ

Matthæi Busti notæ.

(45) Ἐν οἷς κρατούμαι. Versum 340 quære num. 74; ibi καὶ τὰς ἀγούστας ὡς.

(46) Πλουτοῦσι πολλοὶ. Litteræ a et b repræsentant personas Dialogi cujus umbram hic habes.

Numeros sequentibus in margine frustra apponere nolui. Nulla enim inter libros impressos et eou. manuse. occurrit amplius differentia quantum ad ordinem.

Τῆς αὐθαδεῖα; ἀξίαν διδοὺς δίκην ·
 Ὅθεν ταπεινὴν ἀσφάλειαν ἐκλέγων,
 Πεζῇ βαδίζωι πεζὸν ὦν ζῶον φύσει ·
 Πᾶσι μὲν οὐκ ἀποπτος ὡς ἐκ τῶν ἀνω,
 Πολλοὶ δὲ καὶ κάτωθεν ὦν ἐγνωσμένος,
 Ὁ μείζον οἶδα μᾶλλον εἰς εὐδοξίαν,
 Ὅταν τις αὐτὸς ἐκ ταπεινοῦ χωρίου
 Πρὸς ὕψος ἐκτείνωιτο, καὶ δοκῇ μέγας,
 Ὡσπερ κολοσσὸς μήκος οἰκίον^α φέρων,
 Καὶ μηδὲν εἰς διάγραμμα χρῆζων τοῦ τόπου.
 Ὅσοι δὲ κομπάζουσι βαθμοῖς, καὶ θρόνοις,
 Οὗτοι κολοῶν οὐδὲν εἰσι βελτίους
 Μέγα φρονούντων ἐν πτεροῖς ἄλλοτρίοις,
 Ὅν ἢ πάλιν ψίλωσι; αἰσχύνει πλέον.
 Τῶν^β προσθέτων γὰρ χρωμάτων τῇ συγκρίσει,
 Εἰς μείζον ἐξίχουσι τὴν ἀμορφίαν.
 Ἄλλὰ^γ κροτήσαι πᾶς δχλος τοῦ; ἐν μίση.
 Εἰπὼν δχλον, βέλτιστε, μὴ ζήτει πλέον.
 Ὅχλος γὰρ οὐδὲν ἄλλο, πλὴν ἐντως δχλος,
 Βοῆς ἀτάκτους τοῖς κράτοῦσι προσανέμων,
 Ὡς πρόσφορον^δ μελιγμα τῇ; ἐξουσίας,
 Πλέον δὲ μηδὲν συντελών τῶν χρησίμων,
 Μᾶλλον μὲν οὖν μέγιστα καὶ βιάπτειν ἔχων.
 Φυσητὴ γὰρ αὐτοῦ; τοῖς ἐπαίνοις πολλάκις,
 Πειθῶν ἀκούειν ὡς ἀληθεῖς τοὺς λόγους.
 Οἱ δ' εἰσὶν οὐδὲν, πλὴν μόνον κενοὶ ψόφοι,
 Ἐπηρεασταὶ τῶν κενῶν φρονημάτων,
 Ψεύσται, πλάνοι, γόητες, ἀνδράσι γέλως,
 Βόθρος δ' ἀνάθροισ; οἷς ὁ πισταίων ἄνευς.
 Κραυγῆς δὲ πολλῆς οὐ πάνυ φροντιστόν·

A Καὶ ψῆρες ὀξύφρονον, ἀλλὰ κουφόνου.
 Τούτοις λογισμοῖς, καὶ λόγοις
 Ἄγων ἔμαυτὸν^ε, ἐκπαιρῶ τὸν βίον.
 Ἡ Α'. Εἰς εἰσατόν.
 Ἐλκουσι βαθμοὶ^ς πρόσσχε;ς, ἀθρόα ζάλη ·
 Ψῆφοι φέρονται · συστροφῇ καταγιγῶν ·
 Θρόνοι καλοῦσιν · ὧ κυβερνήτα, βλέπε ·
 Ὅρξ; δος κύκλωθεν ἠγγέρθη κλύδων ·
 Σπαιῦσον, βοήθει · κλύζεται σοι τὸ σκάφος.
 Λαβοῦ^ς ἔγλαν τάχιστα τῶν σῶν οἰάκων,
 Λαβοῦ, λογισμῶ, πρὶν^ς παραχθῶμεν βίω.
 Ἡ ποῦ τι καμὲ συμπονεῖν ἐπιτρέπεις ·
 Ὡς οὖν κελύεις πειθομαι. Καὶ δὴ λέγε ·
 Σὺ τῇν σεαυτοῦ κοσμίως βάδιζέ μοι.
 Ἄρκει γὰρ ἂν κάλλιστα καὶ ταύτην δρᾶμη.
 Βαθμῶν δ' ἐκείνων καὶ θρόνων πρὸς οὐς πτύρη,
 Πολλοὶ μὲν ἦσαν ἔγκρατεῖς χθές, καὶ πάλαι,
 Πολλοὶ δ' εἰσονται συρρέοντες τῷ χρόνῳ,
 Ἡ καὶ συνεκλείψουσι πάντας ἐν μέρει,
 Ἔως καταστήσωσιν εἰς κοινὸν τέλος,
 Μηδὲν παρ' αὐτῶν κερδάναντες ἄλλο τι,
 Πλὴν τὰς ἐπ' αὐτοῖς εὐθύνας, καὶ τοὺς λόγους,
 Πλέον πικραίνειν ὑστερον παφυκτάς,
 Ἡ σήμερον τέρπουσι τοὺς κακτημένους.
 Τέρπουσι γὰρ [ἀλλ'] ὡσπερ ἀνθρακας βρέφη,
 Τοὺς πρὸς μόνον τὸ στίβον ἐκθαμβουμένους,
 Καὶ μὴ σκοποῦντας ὡς ἔχει καὶ τὸ φλέγον,
 Πρὶν ἂν παθῶν τις νοῦν ἐνέγκοι, καὶ μάθοι.
 Ἔστω, καλῶ; εἰρηκας. Ἄλλὰ γὰρ πόθεν
 Τὸ σὸν τάλαντον ἐμπορεύσῃ τοῦ λόγου ·

devido celsitudinem, ne forte excitato percussus, justam superbiæ pœnam luens, humi cadam : unde humilem eligens securitatem, pedibus animal pedestre gradior, omnibus quidem haud perspicuus tanquam e superioribus, sed multis deorsum notus : quod melius ad gloriam esse scio, quando quis ipse ex inferiore loco ad altitudinem ascendit et magnus apparet, uti colossus suam gerens celsitudinem et nihil ad elevationem a loco mutuans. Quicumque vero gradibus et thronis superbiunt, hi nihil meliores sunt corvis, qui pennis gloriantur alienis, et rursus istis nudati majori contumelia confunduntur : factitiorum enim colorum comparatione, majorem præsentant informitatem. — Sed his qui sunt in publico plaudet omnis turba. — Turbam audiens optime, non amplius require : turba namque nihil aliud est, quam vera turba, clamores incompositos, tanquam proprium potestatis lenimen, potentibus distribuens, nihil autem ad utilitatem condiciens, imo nocere antiquissimum habens. Illos namque sæpe laudibus inflat, et quasi veros suadet audire sermones ; isti vero nihil sunt nisi vani strepitus, vanarum proditores cogitationum, mendaces, seductores, impostores, publicus risus, puteus autem debilibus, quibus confudit amens De multo vero strepitu non omnino

curandum est : sturnus quoque crepitans imbecillus est. Ilis ego rationibus et argumentis me regens, vitam perago.

XCi. In seipsum.

Trahunt honores ; cave, turbo velox. Suffragia feruntur : conspirant tempestates. Throni vocant : o gubernator, intuerere. Videasne quantus surrexit fluctus ? Festina, succurre ; immergitur cymba. Ocuis, infelix, tuum accipe gubernaculum ; accipe, ratio, priusquam vi opprimamur. Numquid et me vocas ad collaborandum ? Ut jubes, pareo. Dic ergo. Tu sapienter tuam ambula viam : sufficit enim si eam probe percurras. Graduum autem illorum ac thronorum quos reformidas, multi quidem heri pridieque potentes erant, multi vero concurrent cum tempore, quocum etiam cuncti deficiunt in vicem, donec ad communem pervenerint finem, nihil aliud ex illis lucrati nisi de eis rationes reddendas, magis autem ad crastinam ducunt amaritudinem, quam hodie possidentes lætificant. Lætificant enim, sed velut carbonem infantes, qui solum mirantur nitorem, nec considerant esse simul ignem, donec patiens aliquis mentem advertat et discat. — Esto ; pulchre dixisti. Sed quomodo tuo verbi talento negotiaberis ? — Quali verbi talento, habens verbum ?

^α γρ. φέρων. ^β γρ. προσθέτων. ^γ γρ. κρατοῦσι. ^δ γρ. μελιγμα. ^ε ἐκπαιρῶ. ^ς γρ. τάλαντα τάχ.

^β γρ. παραχθόμεν.

Ποῖον λόγου τάλαντον οὐκ ἔχων λόγον ;
 Οὕτω καμόντων ὡς ἄρξ τῶν ὀργάνων,
 Ὡς μηδὲ λεπτὸν φθέγμα πέμπειν εὐκόλως.
 Τοσοῦτον ἐκράτησε τῶν πρώτων ὕθλων
 Ἢ νῦν με συστέλλουσα παιδαγωγίαι,
 Ἐφ' ἧς πέπαυμαι τοῦ θεατρίζειν μάτην,
 Καὶ πολλὰ ληρεῖν ἐν σχολαῖς καὶ συλλόγοις·
 Εἶσω δὲ νεύων, μετριάζω πρὸς λόγους,
 Μηδὲν περιττὸν, μηδ' ἄκαιρον ἐκφέρων,
 Μόνοις δὲ φωνὴν τοῖς ἀναγκαίοις νέμων.
 Οὕτω τε σαίνων, καὶ λεαίνων τὴν νόσον,
 Τὸ ζωτικὸν μοι πνεῦμα συνθάλλω μόλις.
 Ἄλλως τε καὶ πάλαι τις ἦν εὐγλωττία,
 Καὶ καρπὸν οὐκ ἀχρηστον ἐξήνεγκέ σοι,
 Καλῶς γεωργήσασα πολλοὺς τῶν νέων·
 Πάντας γὰρ οὐ τίθημι, μὴ καὶ κομπάσω·
 Πλήν ἀλλὰ πλείστους ἤραν ἐκ μαθημάτων,
 Μάλιστα δὲ καὶ πρὸς ἤθος εἰσήνεγκέ τι·
 Οὐ μᾶλλον ἢ παιδείους εὐτυχιστέρα
 Ἢ τούτων περιττῶν ἐν λόγοις κομψευμάτων.
 Τούτους ἔγωγε τοὺς σοφισθέντας νέους,
 Κέρδος μέγιστον τῷ τάλαντι προσφέρω·
 Ἄν νῦν θεωρεῖ, ἔστιν οὐδ' διδασκάλους,
 Βαθμοῖς τε λαμπροῖς ἐμπρόποντας ἀξίως·
 Ἄργουντα δ' ἄρτι μηδαμῶς μέμφουσι με.
 Ἐπρὸς γὰρ εἰμι τῇ πυρώσει τοῦ πάθους,
 Καὶ πραγματείας, ὡς γεωργίας, ξένος.
 Ὅθεν σχολάζων προστέτηκα ταῖς βίβλοις,
 εἶναι μαθητῆς, οὐ διδάσκαλος θέλων·

A Ἦξον γὰρ οἶδα τοῦτο πολλῶ τῷ μέσῳ,
 Καὶ πᾶσιν ἄλλοις ἀσφαλέςτερον τρόποις.
 Κρύπτεις δὲ σου τὸν λύχρον ἐν τῇ γωνίᾳ;
 Τί τοῦτο φῆς, ἀνθρώπε; πῶς καλεῖς λύχρον
 Τὸν οὐκ ἔχοντα τὸ προσῆκον φῶς; λύχνω;
 Ἦν λύχνος, οἶδα· καὶ γὰρ οὐκ ἀρνητέον·
 Ἄλλ' εἰς τροφὴν ἑλαῖον ἀρκοῦν οὐκ ἔχων,
 Ἐψυγμένην δείκνυσι τὴν θρυαλλίδα·
 Ἢ; τῷ μαρασμῷ, καὶ τὸ τοῦ φωτὸς σέλας,
 Ἄμυδρὰ φαῖνον οὐκ ἔχει λαμπηδόνα.
 Συνασθενεῖ γὰρ καὶ λόγος τῷ σαρκίῳ,
 Ὅσπερ παθούσῃ μουσικῶν μέλος λύρα.
 Τὸ φωτὸς οὖν μοι λείψανον τηρητέον
 Μετ' ἀσφαλείας ἔνδον ἐγκλείσαντί που,
 Καὶ τῶν ὑπὲρθρον πνευμάτων ἀπωτάτω,
 Μὴ παντελῶς μοι σθεσθῆν ἐν βραχίῳ λάθοι.
 Αὐτὸς δὲ λύχρον ἄλλον ἐν μέσῳ τίθει,
 Ὅστις κύκλῳ τοσοῦτον ἐκπέμψει σέλας,
 Ὅσον σὺ βούλει, μὴ δεδοικῶς τὴν σθέσιν.
 Ἴσον κακὸν γὰρ, φῶς τε συγκλείειν μέγα,
 Καὶ μικρὸν αὐθις εἰς ὑπαίθρον ἐξάγειν.
 Ἄλις γὰρ, ἀν σύμμετρον αὐγάτῃ τόπον,
 Ἄλις δὲ, κἄν ζῆ καὶ διαυγείας δίχα.
 Ἴσως γὰρ εἰς ἐναυσμα (47) συμβάλοιτό που,
 Κἄν αὐτὸ μηδὲν πρὸς τὸ νῦν φαίνεται ἔχη,
 Ὡς ἢ καθ' ἡμᾶς ἀδρανεστάτη φάσις;
 Πῶς οὖν σε δόξα πρὸς μέγιστον ἐξάξει,
 Οὐκ ἐνδοδόντα τῇ φορᾷ τῆς ἡμέρας;
 Ἢ Μέν', ὡ ταλαίπωρ' (48) ἀτρέμα σοῖς ἐν τόποις·

C volens. Istud enim multo facilius esse scio necnon circa omnia tutius. — Abscondeane tu tuam in anulo lucernam? — Quid dicis, homo? Quomodo lucernam vocas, eum qui non habet lumen lucernae conveniens? Erat lucerna, scio; hoc enim non negandum est: sed ad nutrimentum, sufficiens non habens oleum, exstinctum ostendit ellychnium; cujus consumptione, luminis quoque fulgor, obscure lucens, claritatem non habet. Languescit enim sermo cum corpusculo, sicut eum mala lyra cantus. Reliquum ergo lumen mihi custodiendum est intus cum securitate includenti longissimeque a flaminibus apertis tenenti, ne penitus exstinctum mihi brevi subripiatur. Ille enim aliam in medio ponit lucernam, qui tantum orbicularē fulgorem emittit, quantum cupis, exstinctionem non timens: par enim malum est magnum occludere lumen, et parvum in apertum producere; satis est enim si modicum illustret spatium, etsi sine splendore vivat. Forte enim ad accensum quopiam proficeret, etsi nihil ad lucendum ipsum habeat, sicut nostra debilis locutio. — Quomodo ergo ad summum

Ita enim laboraverunt, ut vides, organa, ut nec debilem vocem facilius emittam. Adeo praeteritis nugis praevaluit quae me nunc regit disciplina! Qua ducente, theatrum frustra tenere multaque in scholis et colloquiis effutire cessavi; meditando vero sermionibus temperor, nihil superfluum, nihil absurdum proferens, solis vero necessariis vocem tribuens. Sic blandiens ac demulcens morbum, vix mihi vitalem spiritum accendo. Aliud vero erat olim quaedam facundia; fructumque tibi non inutilem, multis juvenibus praecclare institutis tulit: omnes enim non cito ne gloriari videar. Verumtamen multos in scientiis instituit, multisque ad morum normam aliquid attulit, cujus educatio istis exuberantibus in verbis illecebris multo felicitior est. Hos equidem sapienter edoctos juvenes ut lucrum maximum ad talentum adjicio; quorum nunc quosdam vides magistros clarisque merito fulgentes honoribus. Potiantem vero nunc me haud redarguunt: aridus enim sum incendio morbi, ac negotiis civilibus sicut agriculturae alienus. Unde voluminibus vaco discipulus, haud magister esse

Ἢ γρ. ἔχω. Ἢ γρ. καμόντων. Ἢ γρ. κα. Ἢ γρ. τοῖς τῶν. Ἢ γρ. καλ. εἰς. Ἢ γρ. ἢ μὲν ὡ ταλ.

Matthæi Busti notæ.

(47) Ἴσως γὰρ εἰς ἐναυσμα. Συμβάλοι τόπον, non erat ferendum: neque enim συμβάλλειν uspiam significat, Conducere vel conferre: in media voce significat, in qua significatio activi re

fl. citatur plerumque in ipsum agentem. (48) Μέν' ὡ ταλαίπωρ'. Electra apud Euripidem in Oreste fratrem jam furem sic affatur: Μέν' ὡ ταλαίπωρ' ἀτρέμα σοῖς ἐν δαιμόνιοις. Ὅρῳ γὰρ

Ὅρξ· γὰρ οὐδὲν ὦν νομίζεις φασμάτων.
 Οὕτω δέ μοι σκέπησον, ὡς σαφῶς μάθοις.
 Τί δόξαν εἶπας; οὐχί τὴν κλήθους πλάνην;
 Ἦν καὶ πλανῶνται, καὶ πλανῶσιν ἐξίσου;
 Οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς τοῦτο τοὺς ἡσθημένους·
 Πάλαι γὰρ ἴσμεν, τίς μὲν ἀκριβεστάτη,
 Τίς δ' αὖ ματαία δόξα, καὶ ψευδεστάτη.
 Πρὸς οὖν ἐκείνην πάντα ἰ συντείνων πόθον
 Ἠκιστα χαίρω τῆδε τῆ ψευδωνύμφι.
 Δίκαια ποιῶν. Τίς γὰρ εἰδώλου λόγος,
 Ἐξὼν πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν βλέπειν;
 Καθ' ἣν ἐγὼ μέγιστον εὐραίμην κλέος,
 Αἰωνίως τέरण με, καὶ πληρεστάτω.
 Τὸ νῦν δὲ μικρὸν τοῦτο, καὶ πρὸς ἡμέραν
 Τοὺς ὡς μέγα στέργοντας αὐτὸ παιζέτω,
 Ἐως ἀποπτᾶν πάντας ἀθρόον φύγοι,
 Πεισθέντας ἢ ἢ ταῦτά κάκιστους λέγειν.
 Εὐχε, κρατοῦμεν· οὐκ ἔστι τρικυμία·
 Ἐξημέρωται πόντος ἡγριωμένος,
 Ἐξ οὐρίας ὁ πλοῦς τε τῷ σκάφει πάλιν.
 Θάρρει, λογισμέ· σὺν θεῷ γὰρ ἐμπιλείς.
 Παρ' οὗ τὸ νικᾶν ἐν ζάλης καιροῖς ἔχεις.

κβ'. *Παλινοβδία πρὸς ταῦτα μετὰ τὴν χειροτονίαν.*

Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀτρεκέλης οὗτος λόγος.
 Ποιητικῶς γὰρ λάζομαι μῦθον πάλιν,
 Οὐδ' ἐμπεδοῦμεν τὰ πρὸ τοῦ δεδογμένα·
 Ἐπεὶ βροτοῖς πᾶ, εὐμετάβλητος λόγος.
 Ἐρῶ δὲ μᾶλλον, ὡς ὁ μὲν λόγος μένει,

A

Ἡ πραγμάτων φύσις δὲ τὴν τροπὴν ἔχει.
 Ἄνθρωπος ὦν, ἄνθρωπε, μὴδὲν φῆς μέγα.
 Οὐ παίσομαι γὰρ τοῦτο· λήρος κομπάσαι,
 Ἐως τις ἐμπνεῖ, καὶ τὸν ἥλιον βλέπει.
 Μάρτυς δὲ τούτων αὐτὸς οὗτος ὁ γράφων,
 Παθῶν, μαθῶν τε, καὶ καλλιλογῶν τάδε·
 Ὅς χθὲ; μὲν ἄλλα καὶ φρονῶν ἦν, καὶ γράφων,
 Ἔθνα θεωρῶν, ὡς εἰκέν, οὐχ ὕπαρ,
 Τὴν μέχρι παντὸς ἐκτροπὴν τῶν πραγμάτων·
 Καὶ τὴν παροῦσαν εὐ καθεστῶσαν βλέπων,
 Τὴν ἀβρίον μάταιος οὐκ ἐπισκόπει.
 Μίσσην τε τὴν θάλασσαν εἰσέτι πλέων,
 Ὡς ἐνδὲς ὄρμων ἐθρασύνητο φθάσας.
 Τοιοῦτον ἢ βλάπτουσα τὸν νοῦν κευφῆτης
 Πείθει νομίζειν, ὡς ἑαυτοῦ τις κρατεῖ,
 Καὶ τὸν βίον τίθησιν, ὡς ἰ αὐτῷ φίλον.
 Τὸν πάντα δὲ στρέφοντα πανσόφοις λόγοις.
 Καὶ πάντας εὐθύοντα πρὸς τὸ συμφέρον,
 Οὐκ ἐνοεῖν δίδωτιν, ὡς οὐ φευκτός,
 Ἐως λαθῶν τις ἐμπέσει, καὶ νοῦν λάθοι·
 Ὅς καμὲ πάντα τὸν πρὸ τοῦ γλυκῦν βίον
 Ἀπραγμόνως ζήσαντα, καὶ γαληνίως,
 Πάλαι τε χαίρειν πᾶσι τοῖσδ' εἰρηκτότα,
 Βαθμοῖς, προπομπαῖς, ἀξιώμασι, θρόνοις,
 Αὐτῆ κακῶν ζάλη τε καὶ τρικυμία,
 Ὡν ἐμπέπληται πᾶσα δόξα τοῦ βίου,
 Ἦδη τε νικᾶν εἰς τέλος πεπεισμένον,
 (Ὡς ἂν τις ἐγθεν οἷς προγέγραπται τότε,

B

gloria te ducet, non diei tributo contribuentem? —
 Placide, infelix, remane in locis tuis: nihil enim
 ex phantasmatibus vides. Sic autem considera, ut
 manifeste erudiaris. Quid gloriam dicis? Nonne
 multitudinis errorem, quo pariter decipiuntur ac
 decipiunt? Nihil hoc ad nos: olim enim didicimus,
 quæ perfecta, quæ vana fallaxque sit gloria: Ad
 illam igitur omne contendens desiderium, minime
 de hac male vocata gaudeo. Et merito. Quænam
 enim de idola ratio habenda est, cum ipsam veri-
 tatem prospicere licet? Apud quam utinam maxi-
 mum inveniam splendorem, æternæ pleneque me
 delectantem! Illud autem quod modicum ac mo-
 mentaneum est, amantes ipsum quasi magnum
 aliquid ludat, donec e conspectu plane fugiat om-
 nes, sero doctos et ipsos eadem dicere: — Euge,
 præstantus: jam non est tempestas. Quiescit exa-
 speratus pontus, navique cursus iterum prosperus
 datur. Macte, ratio; Deo duce, qui te victorem in
 tempestatum angustiis præstabit, navigas.

XCM. *Palino.ia super his post ordinationem.*

Non est rectus nobis hic sermo: poetice nam-
 que resumo dicta, nec ante prolata confirmo. Et-

ἰ γρ. συντείνων. ἰ γρ. ταῦτα ἰ γρ. αὐτῷ.

Matthæi Busti notæ.

οὐδὲν ὦν δοκεῖς σάφ' εἶδέναι. Atque eisdem ver-
 sus contra stolidum illum antiquitatis contempto-
 rem Thessalum opportune usurpavit Galenus lib. 1.

C enim mortalibus est mutabilis omnis sermo. Dicant
 vero potius sermonem quidem manere, sed rerum
 naturam subire mutationem. Homo cum sis, homo,
 nihil magni dicas: non enim hoc credam: nugæ
 jactitantur, dum quis spirat ac solem aspicit. Testis
 autem istorum, qui quæ passus didicit ac ista
 refert; qui quidem heri alia sentiebat ac scribebat,
 somnium videns, ut apparet, non realem visum,
 rerum omnimodam explicationem et præsentem
 videns confirmatam, crastinam vanus non intue-
 batur, et medio mari navigans, ut jam in portum
 ingressus, securus erat. Simi mentem ludens mobi-
 litas reputare suadet quævis sui dominum esse
 vitæque, sicut ipsi bonum est, statuere. Illum
 autem qui cuncta sapientibus vertit rationibus, et
 omnia ad utilitatem dirigit, non cogitare dat, ut-
 pote qui non fugiendus est, donec quis absconditus
 cadat, et mentem sumat. Qui me quoque, qui totam
 v tam quietam duxi, jamdudumque his omnibus
 valedixeram, gradibus, pompis, dignitatibus, thro-
 nis, ipsi tempestatum turbinique malorum, quibus
 cuncta vitæ gloria repletur, et jam in fine vincere
 confidebam (tanquam ut quis hinc quibus præ-

de Methodo, hæc insuper attestans, δυναίρον ὀρέσταιον
 διηγῆ, θέσσαις.

Μάλλον δ' ἐκείθεν οἷς προπέπρακται μάθοι) A
 Καὶ δὴ πρὸς ὕψος χειρὰς ἐξείροντά με,
 Καὶ δὴ κρατοῦντα σύμβολον νίκης μέγα,
 Θθάσας κραταιῆ χειρὶ νῦν συλλαμβάνει,
 Καὶ τὴν ἀκαμπτον καρδίαν κάμψας βίβη,
 Ἄγει, φέρει τε, καὶ τίθησιν εἰς μέσον,
 Τὸν ἐκφυγεῖν δόξαντα πᾶν ἤδη μέσον.
 Τῶν πρὶν δ' ἐκείνων ἀστάτων ἐνυπνίων,
 Καὶ τῶν λογισμῶν, οἷς ἐμαυτὸν ἐκράτουν,
 Κατεσκέδασται σύγχυσις τις, καὶ ζόφος,
 Οὕτω θεοῦ σφῆλαντος αὐτοῦς ἀθρόον,
 Οὕτω θεοῦ φύρατος ἀρρήτην τρόπον,
 Καὶ πάντα συγχέαντος, ὡς ἀγνωσίᾳ
 Σέδοιμεν αὐτὸν, ὡς τις εἶπε τῶν πάλαι
 Ἄλλοτριος μὲν (49), πλὴν καλῶς δοκῶν φάναι.
 Τοῦ θαύματος γὰρ ἔνθεν ἀπὸ τὸ πλεον,
 Ἐκ τῆς ἀδύσσοι τῶν ἀθῆλων κριμάτων,
 Ὃν εἶδεν οὐδεὶς τοῖς ἀπορρήτου; λόγου·
 Οἷς εἶξα κάτῳ· καὶ τί γὰρ παθεῖν ἴδει,
 Εἰς τὸν δυνάστην ἐμπροσθέντα τὸν μέγαν;
 Οὐκοῦν ἐκάμφθη, καὶ κρατηθεὶς ἄπαν,
 Ἵπῆλλον ἤδη τοῦ ζυγοῦ τὸ φορτίον.
 Καὶ μάρτυς εἰμὶ τοῦ πανισχύρου κράτους,
 Ὅ ῥᾶστα πᾶσαν ἐκδιάζεται φύσιν,
 Κἂν σκληρότης τις αὐτέχρημα τυγχάνοι
 Ἄλλ' εἰ τις ἀρχεὶ σταθρὸς εἶναι τὰς φρένας,
 Καὶ τοῖς λογισμοῖς ἀσφαλῶς βεβηχέναι.
 Ἐντεῦθεν ἂν παιδαυεῖν ἀρκούσαν λάβοι,
 Μὴ σφόδρα θαρρῆναι, μηδὲ πιστεύειν ἄγαν,

Ὁ, τοῖ, ταυτοῦ χρῆσται πάντω, νόμοι·
 Ἄλλος γὰρ ἡμῖν, δὲ τὸ πᾶν ἔχει κράτος;
 Παρ' οὐ μόνον δεῖ προσφῦς ζῆ-εν πέρης
 Ἄπαντας ἡμᾶς παντὸς ἔργου, καὶ λόγου,
 Παντὸς σκοποῦ τε καὶ λογισμοῦ, καὶ δρόμου.
 Ἐπαι καθ' αὐτὸν οἶδεν οὐδεὶς οὐ τρίχει,
 Πρὶν ἂν θανῶν τις παῖραν ἔξοι τῶν ὄλων,
 Ἄρχῆς ὁμοῦ, τέλου; τε καὶ τῶν ἐν μίση·
 Ἄ χρῆ σκοποῦντας εὐλαβεστέρως ἔχειν,
 Ἄει τὸ μέλλον χρηστὸν ἐξαιτουμένους.
 47. Εἰς τὴν τοῦ νομοφύλακος τσαφάν.
 Αὐτὸς σκοπήσας πρᾶγμα κοινῆ συμφέρον,
 Αὐτὸς βασιλεὶ τὸ σκοπηθῆν γνωρίσας,
 Αὐτὸς τε παῖσας, αὐτὸς ἐστὶν ὁ γράφων.

B 48. Εἰς τὸν δεῦτερον λόγον τὸν εἰς τὸν τρο-
 παιοφόρον.

Μιά; ὁ μικρὸς ἔργον ἐσπέρης λόγος·
 Ὅθεν βραχύς τε καὶ τὰ πρὸς τέλη νόθος,
 Εἴπερ δίκαιον λοιδορῶ; καλεῖν νόθον,
 Τὸν ἐξ ἀδελφοῦ μοῖραν ἔρανισμένον.
 Ἐνδὲ γὰρ ἀμφω πατρὸς ὄντες οἱ λόγοι,
 Ἄδελφικῶ; θαρροῦσι τὴν κοινωνίαν.

49. Ὅτι ἀπέστη (50) τῆς συγγραφῆς τοῦ χρονο-
 γράφου.

Ὁ συγγραφεὺς ψεύδος μὲν οὐκ εἰρηκὲ πω;
 Ψεύσαιτο μένε' ἂν ἐν γὰς τοῖς λοιποῖς λόγοις
 Οὕτω φιλοῦντων τῶν κελυθῶντων τάδε,
 Ὃν τοῖς ἐπαίνοι. ἐντροπῶν τὸ βιβλίον,
 Ὅμο; ἔδοξεν ἔνδεξτερον λέγειν·

sc iptus sit, potius autem illinc, quibus sit praedestinat, discat,) cum jam in altum manus tendebam et magnum victoriae symbolum occupabam, ipse manu forti praeveniens corripit; et, indomitum vi domans animum, agit, fert, et in medium ponit illum qui jam omne publicum effugisse sibi plane videbatur. Istorum autem incertorum somniorum et rationum quibus me continebam evanuit confusio quaedam et obscuritas, ita Deo statim ea subvertente, ita Deo ineffabili modo confundente cunctaque miscente, ut ignorantia veneremur eum, sicut, ait antiquorum quidam, extraneus, sed qui optime dixisse videtur. Ipsi namque praesertim miratio venit ex occultorum abyso iudiciorum, quorum nemo novit ineffabiles calculos. Quibus et ego cessi. Ut quid enim dolerem ante Regem magnum cadens? Igitur domitus sum et omnino victus jugi onus jam subegi. Et testis sum validissimae potentiae, quae cunctam naturam, etsi maxima durities insit, facile subjicit. Atamen si quis se sermo animo esse gloriatur, et rationibus se firmari credat, exinde sufficiens accipere potest documentum, ut non nimis confidat nec nimis speret se suis legibus omnino fruendum. Alius enim nobis est, qui cunctam

C habet potentiam, a quo tantum nos omnes proprium finem omnium, operis, sermonis, propositi, rationis et cursus, quaerere oportet. Nemo enim, priusquam moriatur omniumque initii, finis, et mediorum experientiam habuerit, scit quo vadat. Quae considerantes decet nos agere circumspecte, semper utilia deprecantes futura.

XCIII. In Nomophylacis novellam.

Ille qui rem omnibus utilem vidit, ipse qui visam regi manifestavit, et ipse qui suavit, ipse est qui scribit.

XCIV. In secundum sermonem in Tropaeophorum.

Unius opus vespere parvus sermo: unde brevis est, et in eis quae sunt ad finem notus, si quidem justum est injuriose vocare nothum, qui partem ex fratre sortitus est. Unius enim patris ambo cum sermones sint, fraterne communitate confidunt.

XCv. Cum a scriptura chronographi destitit.

Scriptor mendacium quidem nusquam dixit: mentiretur autem in reliquis sermonibus, ita amentibus qui jubent ista, quorum laudibus etsi tumeat libellus, non tamen sufficientia dicere visus est. Facultas enim plausuum satietatem nescit. Haec

ἔρ. ἔδοξαν.

Matthaei Busti notae.

(49) Ἄλλοτριος μὲν. Eurip. Hecub.

(50) Ὅτι ἀπέστη τῆς. Pro τοῦ χρονογράφου reponerem libenter τοῦ Μοναμάχου. Cupio enim

audire eum παλινοδοῦντα πρὸς τὴν κολακτικὴν τὴν ἀνέδ;ν οὕτως γεγεννημένην.

Ἐξουσία κρείτων γὰρ οὐκ οἶδεν κόρον.
 Οὐκοῦν ἀρείσθω ταῦτα τοῖς ἐγκωμίοις.
 Ἡ συγγραφή [δὲ] μὴ προχωρεῖτω πλέον.
 Οὐκ εὐφωῶς γὰρ πρὸς τὰ τοῦ ψεύδους ἔχει,
 Νόμος τε ταύτην ἐκτροπῆς ἀποτρέπει.
 Ἐνταῦθα τοίνυν τὴν δρόμον παύει τέως,
 Ἔως κατ' εὐθὺ δὴ τις αὐτῇ τὸ τρέχειν.

κΓ'. *Εἰς τὰ δωρηθέντα μιγαῖα εἰς Εὐχαίται*

Ἵμων ἐπειθὺν ἡμερησίων βιβλούς,
 Πᾶσάν τε τούτων τὴν γραφὴν ἐπιξίστας,
 Καὶ χεῖρα, καὶ νοῦν, ὡ; ἐνῆν, καταρτίσας
 Δῶρον ὁ φίλον δίδωμι καὶ μάλα πρέπον,
 Τῷ προστατοῦντι τοῦ τόπου στερηφόρον,
 Ὅς ἐνδὸν οἰκέει τῆσδε τῆς ἐκκλησίας.
 Δι' οὗ τύχοιμι τῆς ἀκηράτου βιβλου,
 Τῇ χειρὶ τοῦ πλάσαντος ἑγγεγραμμένος.
 κΖ'. *Εἰς τὰ αὐτά.*

Οὐ πολλὰ μὲν, κράτιστα πάντα δ' ἐνθάδε.
 Οὐκ ἂν γὰρ εὐροὺς ἀλλαχοῦ τὰ βελτίω.
 Ἐβουλόμην δὲ ταῦτα μὲν τύπους μένειν,
 Ἀντιγράφων εἶναι δὲ τὴν ὑπουργίαν.
 κΠ'. *Εἰς τὰ διορθωθέντα βιβλία.*
 Καλὴν δεδωκώς ταῖς βίβλοις ὑπουργίαν,
 Αὐτὸς πονηρὰν ἀντιλαμβάνω χάριν.
 Τῶν μὲν γὰρ ἕδη τὰς νόσους ἰασάμην,
 Ἐγὼ δὲ συν-έτιχα, καὶ κακῶς ἔχω,
 Κόπων τὸ σῶμα συντριβείς ἀμετρίᾳ.
 Ἄλλ' ὁ τρυφῶντες ἐν νόνοις ἄλλοτριῶις,

igitur panegyricis dimittantur : historia vero non
 amplius procedat. Non enim ingenue nata est ad
 verba mendacii, lexque cam a fallacia avertit. Hic
 igitur cursum sistit, donec quis ei recte currere
 donet.

XCVI. *In Menæa Euchaitis data.*

Hymnorum quotidianorum libris perlectis, tota-
 que illorum scriptura correctis, necnon manu men-
 teque pro posse conciliatis, munusque valde con-
 veniens dilecto; patrono loci coronato, qui intra
 istam ecclesiam inhabitat, offero : per quem im-
 mortali libro, manu plasmatore inscriptus dignus
 habeat.

XCVII. *In eadem.*

Non multa, sed optima sunt hic omnia : non
 enim alibi meliora invenies. Volebam autem hæc
 manere typos et exemplarium esse subsidio.

XCVIII. *In correctos libros.*

Bonam cum dederim operam libris, ipse malam
 accipio remunerationem : illorum enim morbos
 jam quidem curavi ; ipse vero dissolvor, et corpore
 morbis infinitis contrito, male habeo. Sed vos qui
 laboribus alienis dulciter fruimini, meisque tem-

ἦ γρ. φίλου. ἦ γρ. κύμβακος. ἦ ἱσ. εἰρηνικῶ ἦ ἱσ. πρύτανιν ἕπνον ἕπ.

Matthæi Busti notæ.

(51) *Εἰρηνικὸς τέθνηκα.* Video dissidentes de
 S. Luca sententias. Nonnulli, sed numero atque
 auctoritate inferiores, in summa senectute sine
 martyrio defunctum esse scribunt, quorum for-

A Καὶ ταῖς ἡμῶς πλείοντες εὐδία ζάλαις,
 Πρὸς Κύριον μέμησθε τοῦ κεκμηκότος.

κΘ'. *Εἰς τοὺς ἀποστάλους.*

Σταυροὶ Πέτρον ὁ κύμβακον ἐν Ῥώμῃ Νέρων.
 Ῥώμῃ ξίφει θνήσκοντα τὸν Παῦλον βλέπει.
 Ἡ Εἰρηνικὸς τέθνηκε (51) Λουκάς ἐν τέλει.
 Ζωῆς ὁ ἕπνον πρύτανιν ἕπνοί Ματθαῖος.
 Μάρκον θανατοῖ δημοσ Ἀλεξανδρέων.
 Καὶ μὴ θανῶν ζῆ, καὶ θανῶν Ἰωάννης.
 Σταυροῦσι τε τρεῖς ἄνδρες ὁμῶς Ἀνδρέαν.
 Νεκροῦσι λόγχαις τὸν Θωμᾶν ἐν Ἰνδία.
 Βαρθολομαῖος σταυρικῶ θνήσκει πάθει,
 Καὶ τὸν Σίμωνα σταυρὸς ἐξάγει βίου.
 Μάταιρα τέμνει τοῦς Ἰακώβου δρόμους.
 Ἰσον Πέτρῳ δίδωσι Φίλιππος μόρον.

B Π'. *Εἰς τὸν ἀγγελον τὸν ἱστάμενον ἐξω τῆς
 πύλης.*

Οὐρανοβῆμον, πῶ; παρχυλεῖς ἐνθάδε;
 Καὶ τί; ὁ χάριτης; τί δὲ σοι τὰ γραπτεῖα;
 Μίσθωμα τιθαῖς τοῖς νενηφόσι μόνοις,
 Ἄμισθον ἀφίτημι τῇ βραθυμίᾳ.
 ΠΑ'. *Εἰς τὴν βάπτισιν τοῦ Χριστοῦ ἠρωτικά.*
 Μίγνυται ὠδὲ ἀμικτα· φύσις φλογόεσσα, κατ'
 [ὕγρα
 Πῦρ θεότητος εὐλον, Ἰορδάνου τε βέεθρον.
 ΠΒ'. *Εἰς τινὰ μοναχὸν σιωπῶντα δῆθεν.*
 Σιγᾶς, Μάτερ βέλτιστε, μηδὲν μοι γράφων;
 Εὐ εἰρᾶς, σιωπα. Καὶ γὰρ ἐξ ἐπωνύμου,

pestatibus tranquille navigatis, ante Dominum
 extenuati memores estote.

XCIX. *In apostolos.*

Romæ Petrum capite deorsum crucifigit Nero.
 Roma Paulum ense necatum cernit. Pacifico flue
 quiescit Lucas. Somnum vitæ consolatore Mat-
 thæus dormit. Marcum occidit Alexandrinorum po-
 pulus; et non mortuus vivit, etsi mortuus Joannes.
 Crucifigunt tres viri Andream; Thomam in India
 lanceis interimunt. Bartholomæus crucis supplicio
 moritur; et Sindonem e vita crux educit. Gladius
 Jacobi cursum succidit; et Philippus eandem ac
 Petrus habet sortem.

C. *In angelum extra portam stantem.*

Cur hic, cœlicola, consistis? Quænam hæc charta?
 D Quid tibi scribendum? Mercedem attribuens solis
 vigilantibus, absque mercede indolentiam di-
 mitto.

CI. *In baptismum Christi versus heroici.*

Hic insociabilis miscentur : ignita cum humida
 natura : ignis divinitatis incorporeus et Jordanius
 fluentum.

CII. *In quemdam monachum silentem.*

Siles, Pater optime, et nihil mihi scribis? bene

tasse sententiæ favet hic noster, et sic legendum
 est εἰρηνικῶ, aliter enim illud ἐν τέλει hic prorsus
 friget.

Ἄφρονος ἰχθὺς καὶ δοκεῖς, καὶ τυγχάνεις.
FG. *Eis tēn ὑπερωλίαν Θεοτόκων ἱεροῖ.*
 Παστάς, τράπεζα, ράβδος, λυχνία, κλίμαξ,
 Κλίνη, κιθωτὴ, νεφέλη, λαβίς, θρόνος.
 Κόσμι με παστάς, ἐμπίπλα, τράπεζα, μὲ,
 Στήριζε, ράβδος, λυχνία, φωτισέ με,
 Ἄναγε, κλίμαξ, ἀνάπαυέ με, κλίνη,
 Τήρει κιθωτὴ, νεφέλη, λάμπρυνέ με,
 Λαβίς με προλάμβανε, τίμα με, θρόνε.

FA. *Eis tās Δεσποτικὰς ἑορτάς.*
 Ἐθαγγελισμός, γέννα, κλήσεις θέσις,
 Χεῖρ Συμεών, βάπτισμα, φῶς Θαδωρίου,
 Λάζαρος ἐκ γῆς, βάρτα, σταυροῦ ξύλον,
 Ἐγερεῖς, ἄρισ, Πνεύματος παρουσία.
 Τὸ χαῖρε παῦλα τῆς παλιγγίνου λύτης.
 Ἡ γέννα τύπος πλάσεως τῆς δευτέρας
 Ἡ κλήσις εἰκόνημα τῆς σωτηρίας
 Ἡ Συμεών χεῖρ δείγμα τοῦ γραπτῶ νόμου.
 Ἡ βάπτισις κάθαρσις ἀνθρώπων βύπου.
 Τὸ τοῦ Θαδῶρ φῶς τῆς ἐμῆς νυκτὸς λύσις.
 Ὁ Λάζαρος φροῖμιον ἀσχοῦς θανάτου.
 Ψυχῆς ἔαρς σύμβολον τῆ βάρτα.
 Ἄμαρτια σταύρωμα τοῦ σταυροῦ ξύλον.
 Θανὴ θανῆς ἔγερεῖς ἡ τοῦ Κυρίου.
 Ἄρισ πεσόντων, ἄρισ ἡ τοῦ Δεσπότου.
 Τὸ Πνεῦμα τέρμα τῆς ἐμῆς σωτηρίας.

FE. *Eis τὸ ἄγιον Πάσχα.*
 Τοῖς πρὶν ὀλικῶς ἐκ Θεοῦ πιπτωκόσιν,
 Εὐθὺς δ' ἀμοιρήσασιν ἀειζωίας,

A Κάντεθθεν εἰκτρῶς εἰς ἄδου νενευκόσιν,
 Ἦστραψεν ἡμῖν λαμπροφανῆς ἡμέρα,
 Χριστὸς γὰρ ἄδου συνθλάσας πύλας, ἰδοῦ,
 Χεῖρ κραταιᾶ πάντα ἀνάγει πάλιν.
 Δεῦρο, προφητῶν ἀρεκέστατον στόμα,
 Δαβὶδ ἀνακίτησον ὕμνων τὴν λύραν,
 Ὑάλαξον, ἀνάστησον, Χριστέ μου ὦ ταχὺ,
 Καὶ θάττον ἐχθροὶ σκορπιούνται σου μάλα.
 Πλάτουν Ἦτατα τὴν σὴν ¹⁰ μαγάδα,
 Καὶ ῥήξον αὐθὴν, ὡς χέλυς Μωαβίτις.
 Τὸ κέντρον ἡμεθλύθη γὰρ ἄδου πικράγου,
 Καὶ θάνατος πέτωκεν ἐλθὼν εἰς νίκος.
 Χριστὸς γὰρ αὐτὸς καταβίς τούτων μέχρι,
 Ἰσχὺν θεϊκὴν ἰσχυρῶς ἐξωσμένος,
 Τῷ Πατρικῷ τε θυρεῷ πεπραγμένος,
B Ἦστραψεν, ἐξέβληξεν αὐτοὺς ἐξόχως.
 Ἐξέβλας Ἀδάμ (52) παγγενῆ ζοφουρίας
 Ἐδεδειξεν ἀσπίθητον ὄμιον εἰς πόλον.
 Νῦν χαρμωσύνως πᾶσα πληθὺς τῶν νόων
 Σκιρτᾶ, χορεύει, μειδιᾶ, χαίρει μέγα.
 Νουὶ καθαρθεῖς ἐκ νεφῶν ὑγρῶν πόλος
 Ἐλαμψεν αὐγὴν τοῖς βροστίς σελασφόρος.
 Νῦν ἦλιο; πέπομας χρυσᾶς ἀκτίνας,
 Εἰς τέρψιν, εἰς ἔλλαμψιν, εἰς εὐσεξίαν.
 Καὶ τί τὰ πολλὰ συγκυκλεῖν ¹¹ δεῖ καὶ λέγειν;
 Ἀπαξαπλῶς σύμπασα γηθεῖ νῦν κτίσις
 Χριστὸν νικητὴν ἐξ ἄδου θεωμένην.
 Ἄλλ' ὦ στίφος τίμιον, ἐκλελεγμένον,
 Ἄθροισμα σεπτῶν, χριστεπώνουμον λέχορ,

CV. In sacrum Pascha.

facis, sile : etenim ex cognomine mulus piscis es C et videris.

III. In sanctissimam Deiparam versus iambici.

Thalame, mensa, virga, lampas, scala, torc, arca, nubes, ansa, throne! Exorna me, thalame; satia me, mensa; sustine, virga; lampas, illumina me, subletra scala, refice me, torc, arca, custodi, illustra me, nubes, ansa, trahe me, honora me, throne.

CIV. In Dominicas festivitates.

Annuntiatio, nativitas, nominis impositio, Symeonis manus, baptisma, Thaboris lumen, Lazarus e terra, palmae, crucis lignum, resurrectio, ascensio, Spiritus adventus. Illud ave, mœroris est antiq̄j cessatio, Nativitas, novæ generationis typus, impositio nominis, salutis figura, Symeonis manus, scriptæ legis, baptisma, hominis sordidi purificatio, Thaboris splendor, mœx noctis illuminatio, Lazarus, opprobrii mortis proœmium, palmæ veris animæ symbolum, crucis lignum peccati crucifixio, resurrectio Christi, mors mortis, ascensio Domini, erectio lapsorum, Spiritus adventus, mœx salutis terminus.

Universis pius a Deo lapsis, et recte privatis aeterna vita, proindeque miserabiliter ad infernum deflexis, irradians nobis illuxit dies. Christus enim, confractis inferni portis, ecce manu forti cunctas relucit. Huc ades, prophetarum os verissimum, David, hymnorum resuscita lyram; iterum tange; surge velociter, mi Christe, et statim dissipentur inimici tui. Expande Isaia, cytharam et, sicut testudo Moabiticis, eructa vocem. Hebetatus est enim voracissimi venter inferni, morsque veniens ad victoriam cecidit. Namque Christus cum ad eos descendisset, divina virtute potenter accinctus, et scuto paterno protectus, triumphantes fregit et contrivit; omnisque generis homines e limbis eripiens, inaccessum ad polum iter ostendit. Nunc omnis spirituum multitudo lætante exsultans, choros ducit, ardidet, valde gaudet. Nunc humile purum nubibus irradiante splendore mortalibus illuxit cœlum. Nunc sol ad voluptatem, ad illuminationem, ad sanitatem aureos immisit radios. Et quid multa colligere dicereque oportet? Uno verbo nunc universa colletatur creatura, Christum ex inferno

⁹ γρ. τ. χει. ¹⁰ γρ. λαλίδα. ¹¹ γρ. μοι.

Matthæi Busti notæ.

(52) Ἐξέβλας Ἀδάμ. Ζοφουρίας hic mendosum sine dubio est quare reponendum videtur ζοφουρίας. Quod quidem vocabulum quantumvis novum

sit, tamen belle Limbum exprimit, ut patet ex ipsa simplicibus ex quibus componitur. Ζοφος δρος ἢ Ἔolicè interposito, ut in τηλοπόρῳ.

Χριστοῦ πρὸς ὑπάντησιν ἔωμεν πύθω,
 Λευχειμονοῦντες ὀρθοδοξίας πέπλοις,
 Ἐξωσμένοι πίστεως πανοπλίαις,
 Τὴν πρᾶξιν ὡς πέδιλα πρὸς θεωρίαν.
 Ἐν τοῖς ποσὶ φέροντες ἐμπράκτω δρόμῳ,
 Ἀναδράμωμεν εἰς θεόδητον γνόφον,

Α Ὡς οἱ μαθηταὶ πρὸς Θεοῦ θέλον τάφον,
 Ὡς ἂν κατοπτεύσαντες αὐτὸν τὸν λόγον,
 Τὸ χαίρετε κλέψωμεν, ὡς αἱ μαρτίαι.
 Σὺ δ' ὦ προσάγων τὰς ἰκασίας, θύγα, ἄντα,
 Ἐπευλόγησον, εὐλογῶν¹¹ νῦν τὸν λόγον.

victorem aspiciens. Ast, o venerabilis et selecta turba, cœtus honorabilis, portio Christi nomine decorata, obviam Christo eamus orthodoxiæ velis candidi; et fidei armatura cincti, operationem quasi calceos ad pompam in pedibus efficaci cursu

ferentes, ad divinum sanctuarium, sicut discipuli ad divinum Dei tumulum, sursum curramus, ut ab ipso Verbo conspecto, illud avete, sicut Mariæ, subripiamus. Tu autem offerens preces benedic, sacerdos, sermonem nunc benedicens.

EJUSDEM JOANNIS

EPIGRAMMATA V,

Ab Antonio Ballerino ex codice Vaticano Græce editi. — « Aliquam, inquit, interpretationem addere animus voluisti, quia, ut Matthæi Busti eadem de re verbis utar, *ezzanque Latine versionis cadaver Græco poetæ animato et vivo alligari non sustinui.* »

I (53).

Ἰωάννου φρόντισμα ταῦτα καὶ πόνοσ,
 Ἄνδρὸς φυγόντος κλήσιν ἄλλην δευτέραν.
 Ὡς ἀσθενῆς γὰρ, ἀξιόματος βάρος
 Ὅγκον τε δόξης οὐχ ὑπέστη βαστάσαι.
 Κοῦφος διέπλει τὴν θάλασσαν τὴν βίου,
 Καὶ τῆς προνοίας ἐτύφθησεν τὴν χάριν.
 Ὑπόκουν ἄμοιρος προσθέτων ἐπινύμεν,
 Τῆ κυρίῃ κλήσει δὲ κοσμεῖται μόνη.
 Ἠλὴν εἰ τις αὐτὸν ἐν Θεοῦ διακόνους (54)
 Ἰάττων, ἐκείθεν μείζονα κλήσιν νέμοι
 Φέρουσαν οὐδὲν εἰς διάγνωσιν κλέον.
 Οὐδ', εἰ θέλεις, τρῖσσεσ τὸν τοῦ Κλαυδίου,
 Φθόνος γὰρ οὐδεὶς πατρικῶν γνωρισμάτων.

II.

Πάλαι μὲν οὕτως, ἀλλὰ νῦν οὕτω πάλιν.
 Ποιμὴν μὲν οἰκτρὸς Εὐχάειτον ὁ γράφων,
 Ἔστι δὲ καὶ σύγκελλος (55)· ὦ πῶς καὶ πόθεν.
 Θεῖα πρόνοια, σοὶ χάρις· σὰ γὰρ τάδε.
 Αὐτὴ γὰρ οἷς ἔκρινας εἰργάσω τρόποις.
 Πρὸς ταῦτα δ' ἡμεῖς οὐδὲν· αὐτὴ μαρτύρει.

¹¹ γρ. τὸν νῦν.

Matthæi Busti notæ.

(53) Primo huic et sequenti epigrammati titulum non præfiximus, quia in resarciendo-olim codice ita charta recens superposita fuit veteri folio, ut in utraque facie recta et versa titulus legi non possit. Non tamen longe aberravit, qui conjiciat, primo quidem εἰς τὴ ταυταῦθ ὄνομα, alteri vero εἰς ταυ-τὸν, titulos fuisse præfixtos.

(54) Patet hinc, a Joanne hæc fuisse conscripta, cum adhuc diaconus esset.

(55) Σύγκελλου imo et Πρωτοσύγκελλου titulum Joanni Euchaitensi tributum cornis etiam in epigrammate orationis encomiasticæ a Paello Juniore

B

MI. Εἰς τὴν αὐτοῦ βιβλίον.

Τίς ἂν σε προσδέψαιε, βίβλιε;
 Τίς ἐντύχοι σοι; Τίς δ' ἂν εἰς χεῖρα; λάβοι.
 Οὕτως ἔχει φόβος με τῆς ἀχρηστίας,
 Κἂν τι προσεῖη χρῆσιμον τοῖς σοῖς λόγοις.

IV. Ἄλλοι.

Φεῦ, φεῦ! ποθῶ μὲν πανταχοῦ κλεῖω γράφειν·
 Ὅρῶ δ' ἐπιβλέπωντας οὐδὲ πρὸς τάδε.
 Ἄλλους γὰρ ἄλλοι νῦν ἐπαίγουσι πόνοι·
 Λόγων δὲ τούτων καὶ γραφῶν οὐδεὶς λόγος.
 Ὅθεν τὸ δῶρον τοῦ Θεοῦ μου, τὸν λόγον
 Ἔχων πρόχειρον, οὐκ ἔχω τούτου χάριν,
 Ἄλλ' εἰς σιωπὴν συγκεκλεισμένον βλέπων,
 Ὡς τᾶλλα πάντα καρτερῶ που καὶ τόδε.

V. Ἄλλοι.

C

Καὶ ταῦτα πολλὰ πρὸς γε τοὺς κἀχρημένους,
 Μᾶλλον δ' ὄμως ἀχρηστα ταῖς νῦν ἡμέραις·
 Καθ' ἃς δοκεῖ δεῖν χρημάτων, οὐ βημάτων,
 Ζήλου κρατούντος πραγμάτων, οὐ γραμμάτων.
 Τοιοῦτόν ἐστιν. ὦ πῶνοι τε καὶ λόγοι,
 Τὸ συμπέρασμα τῶν ἐμῶν σπουδασμάτων.

habitiæ, quam superius ex Le Quien retulimus; quem tamen titulum conjunctum cum dignitate episcopi tum in hoc epigrammate tum in illa epigrammate invenimus. Id vero nihil in mirabitur qui noverit, penes Græcos non modo Syncellum dictum fuisse presbyterum qui cum patriarcha habitabat, D atque adeo primaria inter honoratiores dignitate pollebatur, sed præterea, ut notat Cangius (Gloss. Vet. Latin. v. Syncellus) Syncelli dignitatem a Constantinopolitanis imperatoribus, episcopis et archiepiscopis titulo tenus attribui consuevisse.

ANNO DOMINI MLXX:II

JOANNES XIPHILINUS

CONSTANTINOPOLITANUS PATRIARCHA.

NOTITIA

De Joanne Xiphilino, patriarcha Constantinopolitano, hæc Joannes Xiphilinus, qui Dionis Historiam in compendium redegit habet: Δέγω γάρ τούτο οὐκίτι ὡς ὁ Δίων ὁ Προυμεύς ὁ ἐπὶ τοῦ Σεύηρου καὶ Ἀλεξάνδρου τῶν αὐτοκρατόρων γενόμενος, ἀλλ' ὡς Ἰωάννης ὁ Ξιφιλίνος, ἀδελφός τις ἦν Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου, ἐπὶ δὲ Μιχαὴλ αὐτοκράτορος τοῦ Δούκα τὴν ἐπιτομὴν ταύτην τῶν πολλῶν βιβλίων τοῦ Δίωνος συνταττόμενος. V. edit. Sylburg. p. 195, 196.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΣΙΦΙΛΙΝΟΥ

ΛΟΓΟΙ ΤΙΝΕΣ.

S. P. N. JOANNIS XIPHILINI

CP. PATRIARCHÆ

ORATIONES ALIQUOT.

*EX VARIIS CODICIBUS EDIDIT ET ANIMADVERSIONES ADJECIT CHRIST-
FRID. MATTHÆI GYMNASIORUM UNIVERSITATIS MOSQUENSIS RECTOR.*

(Typis Universitatis Cæsareo-Mosquensis. Anno 1775, 4° — Insunt etiam Basilii Magni hominibus tres, alias jam, contra quam credit Matthæius, editæ.)

ΚΥΡΙΑΚῆ Γ' ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ. — ΜΕΤΑ ΤΗΝ Α
ΥΨΩΣΙΝ.

Τὸ τῆς (2) Ἀναστάσεως μέγα μυστήριον, ἀδελ-
φοί μου, τοσοῦτον διὰ λόγων, ὅσον δι' αὐτῶν τῶν

(1) Ἰωάννου. Hunc indicem petii ex codice Bi-
bliothecæ sanctissimæ Synodi in folio num. 46, in
quo tamen vitiose legitur Ἐξιφιλίνου. Nam codex
ejusdem Bibliothecæ in quarto num. 252, ex quo
textum, ut vocat, harum orationum hausimus, nul-
lum indicem habet. Esse autem has orationes Joan-
nis Xiphilini, patriarchæ quondam Constantinopo-

DOMINICA TERTIA LUCÆ. — POST
ASCENSIONEM.

Magnum Resurrectionis mysterium, fratres mei;
non tam verbis quam ipsis operibus a Domino nostro

litani, viri suæ ætatis satis disertī, intelligitur cum
ex oratione in Crucem, seu in tertiam Jejuniorum,
quam Gretserus de Cruce t. II, p. 1449 sub istius
nomine edidit, quæ in cod. num. 46, folio 362 seqq.
legitur, tum ex orationibus iis, quæ in utroque
codice leguntur et inter se conveniunt.

(2) Τὸ τῆς ἀναστάσεως. Hæc oratio in cod.

et Deo edocemur; et in adhortationibus, et in doctrinis suis, et in miraculis, a minoribus incipiens Dominus ad majora procedit, et ut per quosdam gradus ab humilioribus ascendit ad excelsiora, et sensim hominum genus adducit ad divinitatis suæ gloriam et notitiam et meditationem. Et possunt quidem hæc ubique et alibi inveniri, præsertim vero in proposito nobis argumento. Primo enim in desperato et gravissimo morbo resurrectionis vim subostendit et præindicat, Dominus imperans febri, Petri socrum violenter urenti, et ægrotantis sanationem sic perficiens, ut presentibus ministrare potuerit quæ jam in eo erat ut moreretur. Deinde nonnihil huic potentiae adjicit et ad miraculum majus procedit misericors Dominus. Ad centurionis enim puerum admodum ægrotantem et desperatum, et extremos spiritus ducentem et portis inferi jam appropinquantem advocatur Dominus et illi adesse per providentiam cupiens, propter preces simul et fidem centurionis dicens: « Domine, tantum dic verbo, et sanabitur puer meus » suo jussu suscitavit illum qui jam moriturus erat non accedens ad locum, sed e longinquo ægrotanti sanitatem mittens, ea ipsa hora qua jussus exibat, et servus a morbo liberatus est, et ad priorem et meliorem sanitatem et constitutionem rediit. O jussus potentia! vere « vox virtutis, vox Dei, » quemadmodum dicit sanctus David: « Ecce dabit vocem suam vocem virtutis. » Simul ac enim dixit Dominus Centurioni: « Vade, et sicut credidisti, fiat tibi, » morbus statim a puero recessit.

ἤλθεν ὑγιαίνω καὶ κατάστασιν. Ὡς προστάγματος; καθὼς λέγει ὁ ἅγιος Δαβὶδ, « Ἰδοὺ (6) δώσω τὴν πλὴν τὸν Δεσπότην πρὸς τὸν ἑκατοντάρχου, « Ὑπάγε, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ παιδὸς ὑπαχώρησον.

Deinde et per cujusdam majoris miraculi operationem suam Dominus præstitit potestatem, cum in urbem Naim ingressus esset. Viduae enim filium defunctum, et a multo jam tempore expositum, et qui jam efferebatur, mirabiliter suscitavit, et matri restituit, ut hodierna Evangelii lectio manifestissime ostendit his verbis: « In illo tempore, inquit, divus » Lucas evangelista, « ibat Jesus in urbem quæ vocatur Naim, et ibant cum illo discipuli satis multi et turba copiosa. Ut autem appropinquavit porte civitatis, ecce efferebatur defunctus, filius unicus matri suæ, et hæc erat vidua, et

num. 232, tantum legitur. Uterque codex, ut statim ab initio monuimus, subinde corruptus est, integrus tamen, et diligentius scriptus est prior, num. 262, quem hic semper appello cod. A. Alterum, qui est num. 46, appello B. Ac codex quidem B. scriptus est a Benedicto quodam anno post Christum natum 1552, codex vero A. exente sæculo xv, scriptus videtur.

(3) *Τεθνήξεσθαι*. Sic dedit pro τεθνήξεσθαι, quo l erat in cod.

(4) *Ὁμοῦ καὶ*. Malim ὁμοῦ καὶ, aut ἅμα καὶ.

(5) *Προστάγματι μόνον*. Forte *προστάγματι μόνον*. Mox etiam pro ἀνέστη legi debet ἀνέστησε.

ἔργων παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ διδασκόμεθα· καὶ ἐπὶ τῶν παραγγελμάτων δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν διδαγμάτων αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τῶν τερατουργημάτων ἀπὸ τῶν κατωτέρων ἀρχόμενος ὁ Κύριος βαδίζει ἐπὶ τὰ μείζονα, καὶ ὡς περ διὰ τινων βαθμίδων, ἀπὸ τῶν εὐτελεσιτέρων ἀναβαίνει ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα, καὶ κατὰ μικρὸν ἀνάγει τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· ἐπὶ τὴν τῆς Θεότητος αὐτοῦ δόξαν τε καὶ γνώσιν καὶ ἔνοιαν. Καὶ ἔστι μὲν πολλαχόθεν ταῦτα καὶ ἐτέρωθεν εὐρεῖν, ἐξαιρέτως δὲ καὶ ἀπὸ τῆς προκειμένης ἡμῖν ὑποθέσεως. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐν ἀπεγνωσμένη καὶ βαρεῖα νόσῳ τὴν τῆς ἀναστάσεως ὑποδεικνύει καὶ προσομιάζεται ὁ Κύριος· δύναμιν, ἐπιτιμῆσας τῷ πυρετῷ, σφοδρῶς τὴν τοῦ Πέτρου πνεθερὰν καταπλέγοντι, καὶ τοσαύτην ποιήσας τὴν τῆς νόσου μετάστασιν, ὡς καὶ διακινεῖν τοὺς παροῦσιν ἐνισχύσαι τὴν ἤδη προσδοκωμένην (5) τεθνήξεσθαι· εἶτα μικρὸν τι τῇ δυνάμει προστίθησι, καὶ ἐπὶ μείζον πάλιν θαῦμα προχωρεῖ ὁ φιλόανθρωπος. Πρὸς γὰρ τὸν τοῦ ἑκατοντάρχου παῖδα, νοσοῦντα δεινῶς, καὶ ἀπαγορευθέντα ἤδη, καὶ τὰ ἐσχατα πνέοντα, καὶ ταῖς τοῦ ἔθου πύλαις ἐγγίσαντα κληθεῖς ὁ Δεσπότης, καὶ παραγενέσθαι πρὸς αὐτὸν οἰκονομικῶς προθυμούμενος, διὰ τὴν ἀφ᾽ ἑσθιν ὁμῶς καὶ (4) τὴν πίστιν τοῦ ἑκατοντάρχου, εἰπόντος αὐτῷ, « Κύριε, εἰπέ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου, » τῷ προστάγματι (5) μόνον αὐτοῦ ἀνέστη τὸν ἤδη σχεδὸν ἀποθανεῖν πιστευόμενον, μηδὲ πλησιάζας ὄλωσ τῷ τόπῳ, ἀλλὰ πόρρωθεν ἐξαποστείλας τὴν εὐρωστίαν τῷ κάμνοντι ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καθ' ἣν τὸ πρῶτα γέγονε, καὶ ὁ δούλος ἠλευθερώθη τῆς νόσου, καὶ πρὸς τὴν προτέραν καὶ κρείττονα ἐκπνύει δύναμις! ὄντως « φωνὴ δυνάμειος ἢ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, » φωνὴν αὐτοῦ φωνὴν δυνάμειος. » Ἄμα γὰρ τῷ εἰπεῖν καὶ, ὡς ἐπίστευσας, γεννηθῆτω σοι, « καὶ ἡ νόσος;

Εἶτα καὶ δι' ἑτέρας μείζονος θαυμαστικότητας τὴν αὐτοῦ παρίστησιν ὁ Κύριος δύναμιν ἐν τῇ πόλει ἐπιδημήσας Ναῖν. Τῆς χήρας γὰρ τὸν υἱὸν ἀποψύξαντα, καὶ ἐπὶ πόλιν χρόνον (7) προτεθέντα, καὶ εἰς τὸν τάφον ἀπαγόμενον ἤδη, παραδίξως ἀνέστησε, καὶ ἀπέδωκε τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ὡς ἡ προκειμένη σήμερον περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου δηλώσει σαφέστατα, οὕτως ἔχουσα· « Τῷ (8) καιρῷ ἐκείνῳ, » φησὶν ὁ θεηγόρος Λουκᾶς, « ἐπορεύετο ὁ Ἰησοῦς εἰς πόλιν καλουμένην Ναῖν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί, καὶ ὄχλος πολὺς· ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πόλιν τῆς πόλεως (9), ἰδοὺ ἐξεκομίζεται

(6) *Ἰδοὺ δώσω*. Psal. LXXV, 34.
(7) *Προτεθέντα*. Verbum proprium de mortuis. v. Kuhn. ad Ælian. V. II. lib. 1, cap. xvi Lysiam, p. 151, edit. Van der Heid. Plato in Phædone § 64, edit. Fisch. et Isæum, p. 67, edit. Ald.

(8) *Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ*. Sic plerumque incipiunt Pericopæ Evangeliorum in Lectionariis Græcorum. v. Luc. vii, 11, seqq. ubi est, καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἐξῆς.

(9) *Ἰδοὺ*. Apud Lucam est, καὶ ἰδοὺ. Mox ibidem deest ἀνθρώπου. Paulo post, καὶ αὐτὴ χήρα, et ἦν σὺν αὐτῇ.

ἀνὴρ τεθνηκώς, υἱὸς μονογενῆς τῆ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτῆ χήρα, καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἰκανὸς σὺν αὐτῇ. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν (10) ὁ Ἰησοῦς ἐσπλαγγίσθη ἐπ' αὐτὴν καὶ εἶπεν αὐτῇ, Μὴ κλαίε. Καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ· οἱ δὲ βασιτάζοντες ἔστησαν. Καὶ εἶπε, Νεανίσκα, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι, καὶ ἀνεκάθισαν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτόν τῆ μητρὶ αὐτοῦ. Ὁ μεγαλοῦργός Θεὸς καὶ Δεσπότης καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θαῦμα μᾶλα τεραστουργεῖ, καὶ ζωοποιεῖ ἢ ζωῆ, καὶ ἀνίσταται ἢ ἀνάστασις, καὶ νεκρὸν ἐγείρει πρὸς (11) ταφὴν ἀπαγόμενον, καὶ ἀπὸ τοῦ θαύματος τούτου πιστοῦται καὶ πληροφορεῖ τὴν προσδοκωμένην κοινὴν ἀνάστασιν καὶ καθολικὴν ἔγερσιν τῶν νεκρῶν, καὶ τὴν αὐτοῦ ζωηφόρον καὶ θείαν ἀνάστασιν προδεικνύει, καὶ τὴν δι' αὐτῆς λύτρωσιν καὶ ἐλευθερίαν ἡμῶν ὑπεμφαίνει καὶ σωτηρίαν, καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον. Ὡς γὰρ ἤγγισε, φησὶ, τῆ πύλῃ τῆς πόλεως, ἰδοὺ ἀνὴρ ἐξεκομίζετο τεθνηκώς υἱὸς μονογενῆς τῆ μητρὶ αὐτοῦ. ἤγγισε τῆ πύλῃ τῆς πόλεως Νεανὸν ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, ἡ πύλῃ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, καὶ τὸν θρήνον ἐκέλευσεν ὁ ζωοδότης συστέλλεσθαι. Ἐκράτησε γὰρ τὴν κλίνην τοῦ τεθνηκότος ἀπαντήσας ὁ Δεσπότης, καὶ τῆ μητρὶ τοῦ κειμένου εἶπε· Μὴ κλαίε, ὦ γύναι, ἀλλὰ δὲς ἡσυχίαν τῷ πένθει. Ἐγὼ γὰρ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωῆ. Παῦσαι τοῖνον τῶν ὀδύρων, παῦσαι τῶν θρήνων, καὶ στήσον τὰ δάκρυα· λυθῆσεται γὰρ σου τῶν δακρῶν ἡ πρόσφασις, καὶ μεταβληθήσεται τὸ πένθος σου εἰς χαρὰν. Καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ, καὶ ἔστησαν οἱ βασιτάζοντες ἐκπληττόμενοι καὶ διαποροῦντες, Τίς ἐστὶν οὗτος; καὶ ἐπὶ τίνι σκοπῷ ἤψατο τῆς σοροῦ; Ὡς δὲ περιμένοντες ἦσαν μετὰ θάμβους πολλοῦ, καὶ ἰδεῖν προσεδόκων τὸ συμβησόμενον, ἐφώνησε τὸν νεκρὸν ὁ Χριστὸς, καὶ εἶπε· Σοὶ λέγω, νεανίσκα, ἐγέρθητι, καὶ οὕτω λόγῳ καὶ ἀφῆ τὸν νεκρὸν ἐξάνστασεν, καὶ ἐλάλει ἐνώπιον πάντων. Δυνάμενος δὲ λόγῳ μόνῳ ποιῆσαι τὸ θαῦμα ὁ Χριστὸς, ὅμως ἔσπεται τῆς κλίνης (12) διὰ τὸ, ἵνα μάθωμεν, ὅτι τὸ σῶμα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, σῶμά ἐστι ζωῆς καὶ ἀθανασίας· καὶ ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ καταρχὰς χερσὶν ἀρχάντοις (13) θεουργικῶς διαπάσας τὸν ἀνθρώπον, καὶ τῷ θείῳ καὶ νοερῷ ἐμπροσθέντι ψυχώσας καὶ ζωώσας αὐτόν· καὶ ὅτι αὐτὸς πάλιν ὑστερον διὰ σάλπιγγος τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μέλλει ἀναστήσει καὶ ἐγείρει καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Κριτὴς γὰρ ἐστὶ ζώντων καὶ νεκρῶν, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια, οὐ δεηθήσονται τοῦ χειραγωγοῦντος οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτῇ. Εἰ δὲ καὶ ἀλήθεια, οὐ ψεύδος, τὰ λεγόμενα, καὶ μακάριοι οἱ τοῦτο πιστεύοντες· εἰ δὲ καὶ ζωῆ, καὶ ἀποθά- νωσι, ζήσονται οἱ πληροῦντες τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς, καθὼς πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καὶ ἀποθάνῃ, ζήσεται. Καὶ, ἐάν τις τὴν ἐμὸν λόγον τῆρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς

tristitia civitatis multa cum illa. Et videns eam Jesus, misericordia motus est super illam et dixit illi : Noli flere. Et accedens tetigit loculum, et qui eum portabant steterunt. Et dixit : Adolescens, tibi dico, surge, et resedit qui erat mortuus et coepit loqui et dedit illum matri suæ. Qui magna operator Deus et Dominus noster Jesus Christus miraculum magnum efficit, et vivificat vita et suscitatur resurrectio, et mortuum excitat qui sepeliendus efferebatur et hoc miraculo fidem et persuasionem nobis ingerit communis quam exspectamus resurrectionis et universalis mortuorum resurrectionis, et suam vivificam et divinam resurrectionem præostendit, et nostram per illam redemptionem et libertatem et salutem et vitam æternam subindicat. Ut enim appropinquabat, inquit, portæ civitatis, ecce vir efferebatur mortuus unigenitus matris suæ. Appropinquavit portæ civitatis Christus et Deus noster, portæ vitæ et immortalitatis, et lamenta jussit comprimiti vitæ dator. Retinuit enim mortui lecticam adveniens Dominus, et jacentis matri dixit : « Noli flere, mulier; sed dolori finem impone. Ego enim sum resurrectio et vita. Desine igitur lamentari, et gemere et lacrymas siste. Solvetur enim tuarum lacrymarum causa et convertetur dolor tuus in gaudium. Et accedens tetigit loculum. Et steterunt qui portabant, stupefacti et intra se quærentes quis esset ille et qua de causa tetigisset loculum. Cum autem circumstarent valde attoniti, et quid futurum esset videre cuperent, allocutus est mortuum Christus, et ait : « Tibi dico, adolescens, surge, » et ita verbo et manibus mortuum suscitavit, et loquebatur coram omnibus. Cum autem posset verbo solo miraculum Christus efficere, tangit tamen lecticam ut discamus Christi Dei nostri corpus corpus esse vitæ et immortalitatis; et ipsum esse qui ab initio impollutis manibus divina arte hominem formavit, et divino et intellectuali spiritu eum animavit et vivificavit, atque ipsum deinceps per tubam humanam naturam suscitaturum esse, et unicuique juxta opera sua redditurum. Judex enim est vivorum et mortuorum, et ipse est via et veritas; neque egebunt rectore qui eum sequuntur. Si autem est veritas, nihil habent falsi quæ ab eo dicta sunt, et beati qui id credunt; si vero est et vita, etiamsi mortui fuerint, vivent, qui sancta ejus mandata adimplent; quemadmodum et alibi dicit : « Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet. Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum. » Accipiunt quidem in auribus Dei verbum et demones et homines improbi; sed non in auditu tantum levi salutis nostræ seimo est, neque in doctrina tantum vita est, sed et in auditorum observatione et adimplentione. Mortem igitur

(10) Ὁ Ἰησοῦς. Apud Lucam ὁ Κύριος. Μὴ ἐπ' αὐτῇ, et ἀνεκάθισαν.

(11) Πρὸς ταφὴν. Paulo ante, πρὸς τάφον.

(12) Διὰ τὸ. Nec abess. poterant Fortasse scri-

pserat Xiphilinus, διατί; ἵνα.

(13) Θεουργικῶς. Divina arte. Vocabulum minus frequens.

non videbit in æternum qui firmiter divina præcepta et mandata Christi custodit. Hæc autem dicit Dominus, non omnino carni mortem auferens, sed mortem non jam mortem esse reputans, ut Deus. Neque enim tantum Deo facile est mortuum et corruptum, quemadmodum accidit, vivificare, sed etiam quod non est in generationem adducere. Et ideo quidem dicit: « Adolescens, tibi dico et impero, surge. » Tibi mortuo dico; non alteram pro altera induco vel inspiro animam; eandem vero jubeo mea virtute et potestate regredi. Vivificare et evigila, jussit Dominus et servus obediit Domini mandato, et animatus et motum accipiens resedit, et cœpit loqui coram omni populo, ne quis suspicaretur malum spiritum ingressum ejus corpus movisse, et per deceptionem et dolum rem accidisse. Quapropter resedit mortuus et loquebatur ut de communi et universali mortuorum resurrectione fidem faceret. Hæc enim signa erant firma et certa resurrectionis. Corpus enim non animatum, neque sedere neque loqui revera potest. Unde et vedit illum matri suæ ad majorem adhuc persuasionem et fidem.

καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς· καὶ ἔλαλε πρὸς πληροφορίαν τῆς κοινῆς καὶ καθολικῆς ἐγέρσεως τῶν νεκρῶν. Ταῦτα γὰρ σημεῖα τῆς ἀναστάσεως βέβαια καὶ ἀσφαλῆ· σῶμα γὰρ ἄψυχον, οὔτε λέγειν δύναται τῆ ἀληθείᾳ· ἔθεν καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ πρὸς κλείνα πλεῖστα καὶ πίστωσιν.

Poisquam enim miraculum illud grande in timorem et stuporem omnes qui adderant adduxit, glorificaverunt Deum dicentes: « Propheta magnus surrexit in nobis, et visitavit Deus populum suum. » Nondum enim notitiam habebant de Christo ut Deo Salvatore. Attamen non parvum erat, magnum prophetam et cæteris prophetis et ipso legislatore Moyse majorem credere Dominum, et sensim via procedentes in excelsiorem adduci sententiam, et Deum esse verum credere. Et exiit fama hujus miraculi in universam Judæam et in omnem regionem vicinam. Ideo enim multos testes hujus rei adhibuit, ne invidi Judæi calumniari et miracula celare cupientes id efficere possent. Adeo enim divulgata est hujus mortui resurrectionis fama et ultra universam Judæam vicinam regionem, ut usque ad aures Joannis Baptistæ in deserto versantis pervenerit. Tres autem resurrectiones factæ sunt a prophetis ante Christi adventum, et quatuor ab ipso Christo. Ac prima quidem resurrectio fuit d'ii Sarephitæ mulieris, quem Elias suscitavit; secunda illi Sunamitidis, quam operatus est Elias; tertia, quam effecit mortuum Elisæi corpus. Duplicem enim obtinuit gratiam Elisæus, Elia sublato. Ideo et mortuus mortuum suscitavit corpori suo impositum. Quarta resurrectio præsentis adolescentis est, quæ prima a Christo facta est.

(14) Οὐδὲ τῷ Θεῷ. Sententia videtur postulare, Οὐ γὰρ μόνον τῷ Θεῷ — εὐκολον ζωοποιεῖν.

(15) Αὐτήν. Furte ἀλλὰ τὴν αὐτήν.

(16) Πνεῦμα πονηρίας. Πνεῦμα πονηρὸν, ἡγούσ ἐπιθυμία.

(17) Ὡς καὶ — διατρέψας. Hic videtur exci-

τὸν αἰῶνα. Ἀλέγονται μὲν εἰς ὧτα τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον καὶ δαίμονες καὶ ἀνθρώποι φαῦλοι, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀκροάσει μόνον ψιλλῆ τῆς σωτηρίας· ὁ λόγος, οὐδὲ ἐν μόνῳ τῷ μαθεῖν ἢ ζῶη, ἀλλ' ἐν τῷ τηρῆσαι καὶ πληρῶσαι τὸ ἀκουσθέν. Θάνατον τοίνυν οὐ μὴ θεωρηθῆσιν εἰς τὸν αἰῶνα ὁ βέβαιος φύλαξ τῶν θείων ἐντολῶν καὶ προσταγμάτων τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Κύριος, οὐχὶ πάντως ἄναιρῶν τὸ τιθέναι σαρκί, ἀλλὰ τὸν θάνατον, θάνατος εἶναι μὴ λογιζόμενος, ὡς Θεός (14)· οὐδὲ τῷ Θεῷ τὸ νεκρὸν, καθὼς πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ ὄν ἄγειν εἰς γένεσιν, καὶ τὸ καταφθαρμένον εὐκόλως ζωοποιεῖν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ λέγει, Νεανίσκος, σοὶ εἰλέγω, καὶ σοὶ προστάσω, ἐγέρθητι. Σοὶ, τῷ τεθνεώτι λέγω· οὐχ ἔτεραν ἀνθ' ἑτέρας εἰσάγω ἢ ἐμπνέω ψυ-

χὴν (15), αὐτὴν ἀνακαλοῦμαι δεσποτικῶς τῆ ἐμῆ δυνάμει ὑποστρέψαι. Ζωώθητι καὶ ἐγέρθητι, ἐκέλευσεν ὁ Δεσπότης, καὶ ὁ δοῦλος ὑπήκουσε τῷ τοῦ Δεσπότητος προστάγματι, καὶ ψυχῶθεις, καὶ κινήθεις ἀνεκάθισε, καὶ ἤρξατο λαλεῖν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, ἵνα μὴ τις ὑπολάβῃ, ὅτι πνεῦμα (16) πονηρίας ὑπαισελθὸν τὸ σῶμα ἐκίνησε, καὶ κατὰ φαντασίαν λοιπὸν καὶ ἀπάτην τὸ πρᾶγμα γεγένηται. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπέθετο τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου θαύματος τούτου εἰς φόβον καὶ κατάπληξιν τοὺς τότε παρόντας ἡγαγεν ἀπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεὸν λέγοντες, ὅτι « Προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, » καὶ ὅτι « ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. » Οὐκ ἔχον γὰρ εἶχον ἔνοιαν ὡς περὶ Θεοῦ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· ὅμως οὐδὲ τοῦτο μικρὸν ἦν τὸ μέγαν προφήτην καὶ μείζονα τῶν λοιπῶν προφητῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ νομοδότου Μωσέως νομίζειν τὸν Κύριον, καὶ κατὰ μικρὸν ὀδῶν προβαίνοντα καὶ εἰς ὑψηλοτέρην ἀναβῆναι τὴν ἔνοιαν, καὶ Θεὸν εἶναι πιστεύουσι ἀληθινόν. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος τοῦ θαύματος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ πάσῃ τῇ περιχώρῳ. Διὰ γὰρ τοῦτο πολλοὺς ἐπεσκέψατο μάρτυρας τοῦ πράγματος, ἵνα, καὶ βουδόμενοι οἱ βάσκανοι Ἰουδαῖοι διαβάλλειν καὶ ὑποκρύπτειν τὰ θαύματα, μὴ ἰσχύωσι. Τοσοῦτον γὰρ ἐπλάτυνθη ὁ λόγος τῆς ἐγέρσεως τοῦ νεκροῦ καὶ ἐπέκειντα τῆς ὅλης περιχώρου τῆς Ἰουδαίας ἐγένετο, ὡς (17) καὶ μέχρι τῆς ἀκοῆς Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἰς τὴν ἔρημον διατρίβοντος. Τρεῖς δὲ ἀναστάσεις ἐγένοντο παρὰ τῶν προφητῶν πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας, καὶ τέσσαρες παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πρώτη μὲν ἀνάστασις τοῦ παιδὸς τῆς (18) Σαραφθίας, ὃν Ἑλλάς ἀνέστησε· δευτέρα ἡ τοῦ παιδὸς τῆς Σουμανίτιδος (19) ἣν Ἑλισσαῖος ἔθαυματούργησε· τρίτη δὲ, ἣν τὸ νεκρὸν (20) σῶμα τοῦ Ἑλισσαίου ἐποίησε. Διπλοῦν γὰρ ἔλαβε τὸ χά-

dise φθάσαι. Occasionem hujus sententiæ dedunt ea, quæ apud Lucam ibi de Joanne subjiciuntur.

(18) Σαραφθίας. III Reg. xvii, 32.

(19) Σουμανίτιδος. IV Reg. iv, 32 seqq.

(20) Τὸ νεκρὸν σῶμα. IV Reg. xii, 21.

ρισμα ὁ Ἐλισσαῖος ἀναληφθέντος (21) Ἡλιοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ νεκρὸς ὢν, νεκρὸν ἀνέστησεν ἐπιτεθέντα τῷ σώματι αὐτοῦ. Τετάρτη ἀνάστασις, ἡ τοῦ παρόντος νεανίσκου, ἡ πρώτως γενομένη παρὰ τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' οὐχ ὡς Ἡλίας ἢ Ἐλισσαῖος διὰ προσευχῆς καὶ παρακλήσεως ἀνέστη, σὺν τεθνηκότα τυτὸν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' αὐθεντικῶς· πέμπτη δὲ ἀνάστασις ἡ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰακέρου· ἕκτη τοῦ Λαζάρου, τοῦ τετραήμερου· ἑβδόμη ἡ ἐν τῷ πάθει τοῦ Χριστοῦ, πολλὰ σώματα τότε τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν (22); οἷς ἐπικηλούθησιν ὁδὸν ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάστασις. Ἄλλ' αἱ μὲν ἐπὶ (23) θανάτῳ πάλιν διεδέχθησαν, ἡ δὲ ὁδὸν, ἀνωτέρα θανάτου, διέμεινεν. Ἡ γὰρ κατὰ τὴν ὁδοῦ (24) αἰῶνα μέλλουσα γενέσθαι τῶν νεκρῶν ἀνάστασις, οὐκ ἐπιθανάτω διακοπῆσεται, ἀλλὰ ἀκατάλυτος ἔσται καὶ αἰώνιος (25). Σπουδάζωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, ζωοποιῆσαι καὶ ἀναστῆσαι τὰς ἡμετέρας ψυχὰς νεκρωμένας ἤδη καὶ τεθανατωμένας ταῖς ἁμαρτίαις. Προσέλθωμεν, παρακαλῶ, τῷ τοῦ νεκροῦ (26) ζωογονοῦντι Δεσπότῃ, καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ καὶ προσκλαύσωμεν. Νῦν γὰρ χρειαῖ ἐξομολογήσεως ἐν τῷ παρόντι βίῳ· νῦν χρειαῖ εὐχῶν, νῦν δακρυῶν καιρὸς καὶ στεναγμοῦ καὶ πένθους, καὶ συντρίψωμεν τὰς καρδίας ἡμῶν τὴν Δεσπότην ἐπικαλούμενοι. Αὐτὸς γὰρ ἡ λύτρωσις τῆς λύπης, καὶ χαρὰ καὶ ἀλευθερία καὶ ζωὴ, καὶ ἀνάστασις. Δοξάζωμεν, ἀδελφοί μου, μὴ στόματι μόνον καὶ χεῖλεσιν, ἀλλὰ (27) καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ πάσης ἀπαθείας, καὶ διὰ βίου ἀρίστου καὶ πολιτείας ἀκαταγνώστου, ὅτι οὕτως ὁ Θεὸς δοξάζεται (28). Ὡς ἂν ἴδωσι, φησί, τὰ καλὰ ἔργα ἡμῶν, καὶ δοξάσωσι τὴν Πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ διαπρατωμένα, καὶ ἐν συντετριμμένῃ καὶ τεταπεινωμένῃ καρδίᾳ πρὸς αὐτὸν ἀναδοξάζωμεν λέγοντες ἕκαστος ἡμῶν· Ἐΰσαι, Κύριε, (29) ἀπὸ βομφαλίας τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὸν μονογενῆ μου. Καὶ εἰσακουσεται ὁ Θεός, καὶ οὐ (30) μακρῶν τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἀπ' ἡμῶν ὁ ἀνεξίκακος Κύριος, ἀλλ' ἐλευθερώσει ἡμᾶς πάσης ὀργῆς καὶ κινδύνου καὶ στενοχωρίας καὶ θλίψεως, καὶ λυτρώσεται τῆς τυραννίδος καὶ ἐπιθέσεως καὶ βλάβης τῶν ὁρατῶν καὶ ἀόρατων ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐξελεύεται ἡμᾶς τοῦ χαλεποῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας, καὶ κοινωνοῦς ποιήσει ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ, ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, καὶ αὐτῷ τὴν εὐχαριστίαν προσάγωμεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΚΥΡΙΑΚῃ ἸΒ' ΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ.

Ἦχος γ', ἑωθινὸν α'.

Οὐδὲν (31) οὕτως οἶδε θολοῦν, ἀγαπητοί, καὶ

(21) Ἡλιοῦ. Sic sæpe in cod. legitur pro Ἡλίου.

(22) Οἷς ἐπικηλούθησεν. Οἷς ferri potest: αἷ; iamheu rectius referri potest ad ἀναστάσει.

(23) Θανάτῳ πάλιν διεδέχθησαν. Θάνατος διεδέξατο.

(24) Ὁδοῦ αἰῶνα. Videtur ergo Xiphilinus in his ad 8000 annum referre finem hujus mundi.

(25) Σπουδάζωμεν. Hic in margine cod. legitur ἡθελόν. Nam in fine singularum fere orationum. ex imitatione, ut videtur, Chrysostomi, de moribus quidam præcipere solet.

A Sed non ut Elias et Elissæus per preces et invocationes mortuum illum suscitavit Christus, sed propria potestate et imperio. Quinta resurrectio est illæ Jairi; sexta Lazari quatruiduani; septima ea quæ in passione Christi facta est: multa corpora sanctorum qui dormiebant, resurrexerunt; quam secuta est octava, Domini ipsius resurrectio. Septem illæ quidem morte rursus absorptæ sunt; octava autem morti superior permansit. Quæ enim ad octavum sæculum fieri debet mortuorum resurrectio, non jam morte rescabitur, sed indissolubilis erit et æterna. Conemur ergo et nos, fratres, vivificare et suscitare nostras animas jam emortuas et in morte sepultas propter peccata. Accedamus, quæso, fratres, ad Dominum qui mortuos vivificat, et ante eum procidamus et lacrymas fundamus. Nunc enim opus est confessione; nunc opus est precibus, nunc lacrymarum tempus et singultuum et luctus; nunc conteramus corda nostra Dominum invocantes. Ipse enim est trisitiæ nostræ liberatio, et lætitia et libertas et resurrectio; glorificemus, fratres, non ore tantum et labiis, sed corde ab omni incredulitate mundo, et vita optima, et irreprehensibili vivendi ratione, quia sic Deus glorificatur. Ut videant, inquit, opera nostra pulchra, et glorificent Patrem nostrum qui in cælis est, omnia ad gloriam Dei perficiamus, et in contritio et humili corde clamemus dicentes unusquisque: « Libera, Domine, a frænea animam meam, et de manu canis unicam meam. Et exaudiet Deus, et non differet auxilium suum pro patientia sua Dominus, et liberabit nos ab omni ira et periculo et angustiis et afflictione, et redimet nos a tyrannide, et ab insidiis et ab injuriis nostrorum visibillum et invisibillum inimicorum, et auferet nos morti funestæ peccati, et participes faciet regni celestis, quia ipse est resurrectio et vita, Christus et Deus noster; ipsi reddamus gratias, cum ipsius principio carente Patre et sanctissimo et optimo et vivificante Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

D

DOMINICA XII MATTHÆI.

Vox tertia, matutinum primum.

Nihil ita corrumpit, fratres, et obscurat huma-

(26) Ζωογονοῦντι, pro ζωοποιῶντι.

(27) Καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ πάσης ἀπαθείας. Hæc haud dubie corrupta sunt. Forte ergo scribendum est: Καθαρᾷ καρδίᾳ ἀπὸ πάσης ἀπειθείας, aut καθαρᾷ καρδίᾳ πάσης ἀπειθείας, aut καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ διὰ πάσης ἀπαθείας. Scilicet, ut ἀπέθεια sit hoc loco ejus, qui liber est a pravæ animi commotionibus.

(28) Ὡς ἂν ἴδωσι. Matth. v, 16.

(29) Ἀπὸ βομφαλίας. Psal. xxi, 21.

(30) Μακρῶν. Forte μακρῶν.

(31) Οὐδὲν οὕτως. Hæc oratio in cod. 46, bis

nam mentem, ut omnino præsentibus rebus occupari et divitiarum cupiditate possideri possit. Inde enim innumera generantur mala : odium in proximum, mala erga amicos fides, erga inimicos fallacia, naturæ ipsius oblitio, scæcentiæ curæ, desperationes, denique animæ perditio et regni cælorum jactura. Nemo enim eorum qui hac vita delicias et voluptates plene amplectuntur et divitiis scrivunt, unquam poterit « legitime » cælestia bona suscipere eorumque splendorem assequi, sed necesse est ut qui præsentia prosecutus fuerit labentia et corruptibilia e stabilibus et æternis decidat : « Non potestis enim, inquit, Deo servire et mammonæ, » id est, non potestis Deo servire et injustitiæ ; qui enim alterum dominum dilexerit omnino alterum odio habebit ; et qui alteri adhæserit, alterum contemnet. Id et ipsa rerum experientia clamat. Qui enim divitiarum cupiditate non vincuntur imprimis Deum diligunt ; qui vero iis servi sunt negligentes se erga Deum habent. Anima enim divitiis semel devicta non negabit facere et dicere quod Deum offendant. Alterius enim domini fiet serva, mammonæ scilicet qui omnia omnino aliter quam Deus dirigit. Deus enim jubet omnes homines se invicem diligere et fovere ; mammona autem vult eos qui sibi adherent omnibus inimicos fieri. Mammonas eos qui ipsum diligunt luto et limo affigens (hoc enim aurum), ne noctes quidem sinit requiescere. Deus autem eos nimis se et inutili cogitatione expedire et liberare jubet, eos autem vult colligere thesauros in cælis, non ex injustitia erga alios, sed ex propria justitia.

τὰς νύκτας ἀφήσιν ἀναπαύεσθαι. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς καὶ ἐλευθεροῦσθαι κελεύει, συνάγειν δὲ βούλεται ἀδικίας, ἀλλ' ἐκ τῆς οικείας δικαιοσύνης.

Et quoniam hæc ita se habent, fratres, abrenuntiemus divitiarum cupiditati. Quicumque enim illa subacti sunt, eos ab omnibus aliis sejungit, et sibi ipsi servos facit. Ipsa enim Ciezi leprosum pro discipulo et propheta ostendit ; Ipsa Ananiam et Saphyram morti tradidit ; Judam proditorem effecit, et perditionis hæredem statuit, et Judæorum duces corrumpit et furum exhibuit socios. Ipsa innumera in mundum bella introduxit, vias cruore, urbes lamentis et gemitibus implens. Ipsa juvenem illum qui ad Christum accesserat, et omnia legis mandata exsequi volebat, prohibuit quominus evangelicæ vitæ perfectionem æmularetur et Christum sequeretur, ut hordierna Evangelii lectio ostendit, sic habens : « In illo tempore adolescens ad Christum accessit proci dens et dicens : Magister bone,

legitur, et tanta quidem cum varietate, ut videatur plane alia esse retensio.

(32) Καὶ τῇ τῶν χρημάτων. Ante τῇ addit. Cod. B. καθάπερ τοὶ σιδηραὶ ἀλυκοπέδαις.

(33) Συνέχεσθαι. Dispicet hoc loco lusus in verbis ἐξέχεσθαι et συνέχεσθαι, præsertim cum aures vehementer offendant in similitudine soni ; ἐξέχεσθαι.

σκοτίζειν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, ὡς τὸ τῶν παρόντων ὀλοφύχως ἐξέχεσθαι, καὶ τῇ τῶν (32) χρημάτων ἐπιθυμίᾳ συνέχεσθαι (33) ἄπο τούτου γὰρ τὰ μυρία τίκτονται δεινὰ ἢ πρὸς τὸν πλησίον ἀπέχθεια, τὸ πρὸς τοὺς φίλους ἀπιστον, τὸ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἀσπονδον, τὸ καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν ἀγνοεῖν, αἱ μυρία φροντίδες, αἱ ἀθυμίαι, τελευταῖον ἢ τῆς ψυχῆς ἀπώλεια, καὶ ἡ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἔκπτωσις. Οὐδεὶς γὰρ τῶν κατὰ τὸν παρόντα βίον τερπνῶν καὶ ἡδέων ὀλοσχερῶς ἀντεχόμενος, καὶ χρήματι δουλεύων, δυνήσεται ποτε γνησίως ἐπιλαβέσθαι τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀγαθῶν, καὶ τῆς ἐκεῖσε λαμπρότητος ἐπιτυχεῖν, ἀλλ' ἀνάγκη τὸν περὶ τὰ παρόντα ἐσπουδαχότα, τὰ βέοντα καὶ φθειρόμενα, ἐκείνων ἐκπασεῖν τῶν μενόντων καὶ ἀτίδιων. Ἐὐ δύνασθε γὰρ, φησὶ, Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ, ἢ ἀντὶ τοῦ, οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ ἀδικίᾳ. Ὁ γὰρ τὸν ἕνα ἀγαπήσας δεσπότην, μισήσει πάντως τὸν ἕτερον, καὶ ὁ τοῦ ἐνὸς ἀντεχόμενος, τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Τοῦτο καὶ αὐτὴ ἡ τῶν πραγμάτων πεῖρα βοᾷ. Οἱ γὰρ τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας καταγελάσαντες, οὐτοὶ εἰσιν οἱ μάλιστα τὸν Θεὸν ἀγαπήσαντες : οἱ δὲ δουλεύοντες αὐτοῖς, οὐτοὶ μάλιστα εἰσιν οἱ βραθυμότεραν τὴν πρὸς Θεὸν διάθεσιν ἔχοντες. Ψυχὴ γὰρ ὑπὸ φιλοχρηματίας κρατηθεῖσα καθάπαξ, οὐ παραιτήσεται καὶ πρᾶξαι τι καὶ εἰπεῖν τῶν παροξυνόντων Θεόν ἑτέρου γὰρ δεσπότητος γίνεται δούλη, τοῦ μαμμωνᾷ δηλονότι, τοῦ πάντα ἀπειναντίας ἐπιτάττοντος τῷ Θεῷ ὁ μὲν γὰρ πάντας ἀνθρώπους προστάσσει ἀλλήλους ἀσπάζεσθαι καὶ φιλεῖν ὁ δὲ μαμμωνᾷς ἐχθροὺς κελεύει τοὺς αὐτῷ προσκειμένους πᾶσι γίνεσθαι. Ὁ μαμμωνᾷς τοὺς αὐτὸν ἀγαπῶντας τῷ πληρῷ καὶ τῇ (34) κλιθεῖα προσηλώσας (τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὁ χρυσοῦς) οὐδὲ μὲν περιττῆς καὶ ἀνοήτου φροντίδος ἀπαλλάττεσθαι θησαυροῦς ἐν οὐρανοῖς, οὐκ ἐκ τῆς εἰς ἑτέρους

Καὶ ἐπεὶ ταῦτα οὕτως ἔχει, ἀποστήσωμεν ἐκ τούτους, ἀδελφοί μου, τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας. Αὕτη γὰρ τοὺς ὑπ' αὐτῆς κρατηθέντας πάντων τῶν ἄλλων ἀποστήσασα, δούλους ποιεῖ αὐτῆς ἑαυτῆς ἑαυτῆς τὸν (35) Γιεζῆ λεπρὸν ἀπέδειξεν ἀντὶ μαθητοῦ καὶ προφήτου αὐτῆ τὸν Ἀνανίαν (36), καὶ τὴν Σάφειραν θανάτῳ παρέδωκεν ἑαυτῆ τὸν Ἰουδαὶν προδότην εἰργάσατο, καὶ τῆς ἀπωλείας κληρονομὸν κατέστησεν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τοὺς ἀρχοντας διέφθειρε, καὶ κλεπτῶν ἀνέδειξε κοινωνοὺς ἑαυτῆς μύριους πολέμους εἰς τὸν κόσμον εἰσήνεγκεν, αἱμάτων μὲν τὰς ὁδοὺς, ὀρήνων δὲ καὶ οἰμωγῶν τὰς πόλεις ; πληρώσασα ἑαυτῆ καὶ τὸν προσελθόντα τῷ Χριστῷ νεανίσκον, καὶ πᾶσας τὰς τοῦ νόμου διαθεβασάμενον ἐντολὰς ; κατορθῶσαι, εἰς τὸ τέλειον τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας φθάσαι, καὶ τῷ Χριστῷ ἀκολου-

hoc sensu dixit Synes., t. I, p. 74, edit. Paris 1553.

(34) Πληθεῖα. Videtur respexisse ad Exod. 1, 14 ; conf. Gregor. Nazianz. p. 77, 180, 256, edit. Basil. 1550,

(35) Γιεζῆ. II Reg. v, 27.

(36) Ἀνανίαν. Act. v

θῆσαι ἐκάλυψεν, ὥς ἡ σήμερον ἀναγνωσθησομένη εὐ-
 αγγελικὴ περικοιτῆ θηλώσει, οὕτως ἔχουσα· « Τῷ (37)
 καιρῷ ἐκείνῳ νεανίσκος τις προσῆλθε τῷ Χριστῷ
 γουπατῶν καὶ λέγων· Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν
 ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; » Τὸν νεανίσκον τοῦ-
 τον, τὸν προσελθόντα τῷ Χριστῷ, τινὲς ὡς ὑπουργον
 καὶ πονηρὸν καὶ πειράζοντα τὸν Χριστὸν διαβά-
 λουσι. Τὸ δὲ ἀληθὲς οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ φιλάργυ-
 ρον μὲν καὶ χρημάτων δοῦλον καλῶς ἂν τις εἴποι,
 ὑπουργον δὲ καὶ πονηρὸν καὶ πειράζοντα οὐδαμῶς.
 Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς φιλάργυρον εἶναι τοῦτον ἠλεγ-
 ξεν. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἀρχοντα λέγει τοῦ-
 τον εἶναι τῶν Ἰουδαίων· καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος
 λέγει, ὅτι ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἠγάπησεν
 αὐτόν. Φαίνεται τοίνυν ἀπὸ τούτου, ζετῶντα μὲν
 καλῶς ἦν ὁ νεανίσκος, καὶ ζωῆς ἐπιθύμει αἰωνίου,
 ἡ δὲ (38) ἀκαθὰ τῆς φιλαργυρίας αὐτοῦ τὴν λιπα-
 ρὰν ἀρουραν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐλυμήνατο. « Ὁ δὲ
 εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθός,
 εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός. » Φύσει μὲν ἀγαθὸς μόνος ὁ Θεός·
 γνώμῃ δὲ ἀγαθὸς μόνος ὁ θεομίμητος γίνεταί· οὐ-
 δεὶς δὲ οὔτε ὕλικός, οὔτε ἀϋλός ἀγαθός· ἐστὶ κυρίως,
 εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός. Διότι τῷ μὲν κατὰ φύσιν ἡ
 ἀγαθότης, καὶ διὰ τοῦτο ἀτρεπτοτάτη· τοῖς δὲ ἄλλοις
 πᾶσιν ὁρατοῖς καὶ ἀοράτοις κατὰ προαίρεσιν, διὰ
 τοῦτο τρεπτή. Καὶ ἐπεὶ τοίνυν οὗτος ὁ νεανίσκος
 ἀνθρώπων ἀπλῶς τὸν Χριστὸν ὑπελάμβανεν εἶναι,
 καὶ ἀγαθὸν αὐτὸν ἐκάλειν, οὐχ ὡς Θεὸν, ἀλλ' ὡς
 ἀνθρώπον, καὶ ὡς ἕνα τῶν παρ' Ἑβραίοις διδασκά-
 λων, λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς πρὸς τὴν τοιαύτην αὐτοῦ
 ὑπόληψιν, ὡς ἀνθρώπος αὐτῷ διαλέγεται. Διὰ τί με
 λέγεις ἀγαθόν, ἀνθρώπων ὄντα κατὰ τὴν σὴν ὑπό-
 ληψιν; ὡς μὲν γὰρ ἀνθρώπος, οὐκ εἰμι ἀγαθός· ὡς
 δὲ Θεός, ἀπειρον ἔχω τὸ τῆς ἀγαθότητος πέλαγος·
 μόνος γὰρ κυρίως ἀγαθὸς ὁ Θεός. Τοῦτο δὲ εἰπὼν
 ὁ Χριστὸς, οὐ τοὺς ἀνθρώπους ἀπεστέρησε τῆς ἀγα-
 θότητος, ἀλλὰ περὶ τῆς κυρίως ἀγαθότητος ἐδίδαξεν.
 Ἄμα δὲ καὶ τὴν κολακίαν ἀπέωσατο καὶ ἐπαίδευσεν
 ἡμᾶς, μὴ συγκατατίθεσθαι τοῖς ἐπαίνοις. « Εἰ δὲ
 θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς· »
 λέγει αὐτῷ, « Ποίας; » Οὐχ ὡς πειράζων ὁ νεανίσκος
 εἶπε, ποίας, ἀλλ' ἐνόμισε παρὰ τὰς νομικὰς ἐντο-
 λὰς, ἑτέρας εἶναι ἐντολὰς τὰς εἰσαγούσας εἰς τὴν
 ζωὴν τὴν αἰώνιον. « Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τὸ, Οὐ φο-
 νεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυ-
 ρήσεις. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου·
 καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Λέγει
 αὐτῷ ὁ νεανίσκος· Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ
 νεότητός μου. » Τὰς κεφαλαιώδεις τῶν νομικῶν
 ἐντολῶν προτείνει τῷ νεανίσκῳ οἰκονομικῶς ὁ Χρι-
 στὸς, ἅμα μὲν τιμῶν αὐτάς, ἵνα μὴ ἐλθῆ ἐναντίος
 τῷ νόμῳ· ἅμα δὲ καὶ, ἵνα (39) δεῖξῃ, ὅτι ὁ ἐν τῷ
 νόμῳ νομιζὼν εἶναι τέλειος, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ εὐαγ-
 γελικοῦ νόμου ἀτελής ἐστίν. Ἐγίνωσκε γὰρ, ὡς
 προγνώστης Θεός, ὅτι οὕτως ἀποκριθήσεται, ὅτι

A quid boni faciam ut habeam vitam æternam? »
 Hunc adolescentem qui ad Christum accessit non-
 nulli ut pravum et improbum et Christum tentan-
 tem calumniantur. Re quidem vera, non hoc ita
 se habet, sed eum pecuniæ alicuius divitiarum ser-
 vum fuisse bene dixeris, pravum autem et perditum
 et tentatorem minime. Etenim Christus illum
 ut pecuniæ avidum vituperat. Lucas evangelista
 eum dicit esse Judæorum ducem; et Marcus evan-
 gelista dicit Jesum, postquam illum intuitus esset,
 illum dilexisse. Inde igitur manifestum est ado-
 lescentem aliunde bonum esse et vitam æternam
 cupiisse, avaritiæ autem spinas fertilem illius ani-
 mæ terram fœdasse: « Dixit autem illi. Quid me
 bonum dicis? nemo bonus, nisi Deus solus. »

B Natura quidem solus Deus bonus est; opinio-
 vero solus bonus sit qui Deum imitatur. Nemo
 enim neque corporeus neque integer re ipsa bonus
 est, nisi solus Deus. Ideo quæ secundum naturam
 est bonitas propter hoc ipsum est indefectibilis. Et
 aliis autem omnibus qui eam propter electionem
 sive visibilibus, sive invisibilibus sortiti sunt, ideo
 etiam potest decidere; et quoniam ille adolescens
 Christum merum hominem esse suspicatur et
 bonum illum vocat, non ut Deum, sed ut hominem
 et unum ex Hebræis doctoribus, inde sequitur
 Christum pro tali opinione ut hominem cum illo
 sermonem habere: Cur me dicis bonum, cum
 sim juxta tuam opinionem homo; ut homo enim,
 non sum bonus; ut Deus vero, immensum habeo
 bonitatis pelagus. Solus enim vere bonus est Deus.
 Id vero dicens Christus, non homines bonitatis
 destituit, sed eos docuit quæ vera sit bonitas. Et
 simul blanditias repulit, et nos laudes non quærere
 monet: « Si enim vis in vitam ingredi, serva man-
 data, » inquit. « Quæ? » Non ut tentans juvenis
 dixit: quæ; sed putavit esse præter legis man-
 data, alia mandata in vitam æternam introducentia:
 « Jesus autem dixit: Non occides; non adul-
 terabis; non furtum facies; non falsum testimonium
 dices; honora patrem tuum et matrem tuam; et
 diliges proximum tuum, sicut teipsum. Dicit illi
 adolescens: Hæc omnia servavi ex juventute mea. »
 Summatim legis mandata adolescenti proponit
 sapienter Christus, ea simul honore circumdans,
 ne contrarius legi videretur; simul autem ut
 ostenderet eum qui se in lege perfectum esse crede-
 ret, vilem esse vel quod ad evangelicæ legis initium.
 Sciebat enim, ut prævidens Deus, illum responsu-
 rum esse mandata se exsecutum esse et custodi-
 visse ex adolescentia sua. Ideo et unam ex evan-
 gelicis legibus protendens Dominus adolescenti
 pecuniæ avidum illum esse convicit opportune
 et evidenter ostendit avaritiam omnes virtutes pol-
 luere, et inde fugiendam et repellendam hanc

(37) Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ Matth. xix, 16 seqq. Sic
 incipiunt hanc pericopam Lectionaria. Nam in editis
 non legitur γουπατῶν.

(38) Ἡ δὲ ἀκαθὰ. Eleganter hæc dixit.

(39) Ἴνα δεῖξῃ, ὅτι ὁ ἐν. Sic dedi de meo. In
 cod. vitiose legebatur: Ἴνα ἐδείξῃ. ὅτι ἐν.

cupiditatem jussit. Ut enim dixit adolescens, si legis præcepta custodit, magna omnino implevit. Quomodo autem potuit ille proximum, ut seipsum diligere si ipse quidem dives esset, proximus autem pauper? Nemo enim proximum diligens ut seipsum, proximo vult esse dilior. Omnis autem homo proximus dicitur. Et si amavisset proximum juvenis, participes eorum quæ habebat, fecisset parum vel nihil habentes. Quid igitur et dicere juvenem implevisse et hoc præceptum et alia legis præcepta, ut juvenis se implevisse assererat? Amabat enim proximum sicut seipsum, sed ita ut nihil illi nocivi inferret, non ut illum propriarum divitiarum participem faceret. Id enim sublime et magnum et Judæica recordia altius.

ὁδῶς ἔχοντας. Τί οὖν ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι κατώρθωσε καὶ ταύτην τὴν ἐντολήν, καὶ τὰς ἄλλας ὁ νεανίσκος ὡς ἐνεχῶρει τότε κατορθῶν αὐτὰς· ἡγάπα μὲν γὰρ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, ἀλλ' ὥστε μὴδὲν αὐτῷ βλαβερὸν ἐνελεῖσθαι, οὐ μὲν, ὥστε συμμερῖσασθαι αὐτῷ τὸν ἴδιον πλοῦτον· τοῦτο γὰρ ὑψηλὸν καὶ μέγα καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς χαμαιζηλίας ἀνώτερον.

Videamus et nos, fratres Evangelii discipuli, an proximum sicut nos amemus, et an illum participem faciamus honorum quæ a Deo accepimus. Pauci autem sunt, ut opinor, ii qui hodie hoc mandatum adimplent. Quando autem hoc mandatum non modo non implemus, sed etiam proximi bona abripimus, et injuriam ei facimus et eum lædimus, et calumniatur et opprimimus, qua sententia et poena non sumus digni? « Quid jam me deficit? » Quid mihi deest, inquit ille? Hoc dicens significabat ostendebatque se majorem cupere et appetere virtutem : « Dixit illi Jesus : Si vis perfectus esse, vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælis, et veniens sequere me. » Cum bona, divitiis nempe, impedirent quominus ipsum sequeretur, jubet Christus juvenem ea vendere et dare pauperibus, et sic expeditum sequi ipsum. Habebis autem thesaurum, dicit adolescenti Dominus, ut ejus avaritiam consolaretur, illique polliceretur se rursum thesaurizaturum esse et quidem meliores thesauros. In cælis enim, inquit, habebis thesaurum. Ostendit autem per hæc verba paratum semper iis qui eam merentur bonarum actionum mercedem. « Veniens sequere me, » dicitur pro ambula in meæ vitæ vestigiis, et meis legibus obtempera. Id te deest, quilegis præcepta adimplesti. — « Postquam autem hæc verba audii adolescens abiit tristis. Habebat enim bona multa : » Quanto majora possidebat, tanto magis eorum servus erat. Etenim divitiarum augmentum, augmentum facit avaritiæ. Causa igitur hujus tristitiæ et difficultatiæ erat magna divitiarum possessio. Cum enim non posset sequi, abiit tristis. — « Jesus autem dixit discipulis suis : Amen dico

κατώρθωσε τὰς ἐντολάς καὶ ἐφύλαξεν ἐκ νεότητος. Διὲ τοῦτο καὶ μίαν τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν προτείνας τῷ νεανίσκῳ ὁ Κύριος, φιλάργυρον ἤλεγξε τοῦτον εἶναι· εὐαφῶρως δὲ καὶ καθαρῶς (40) ὑπέδειξε τὴν φιλαργυρίαν πάσας λυμαινομένην τὰς ἀρετὰς, καὶ ἀπὸ τοῦτου φευκτὸν τὸ τοιοῦτον πάθος καὶ ἀποτρόπαιον διωρίσαστο. Καθὼς (41) δὲ εἶπεν ὁ νεανίσκος, εἰ ἐφύλαξε τὰς τοῦ νόμου ἐντολάς, μεγάλη πάντως κατώρθωσε. Πῶς δὲ ἴσχυσε ἐκεῖνος κατορθῶσαι τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον, ὡς ἑαυτὸν, εἴπερ αὐτὸς μὲν πλούσιος ἦν, ὁ δὲ πλησίον πτωχός; Οὐδεὶς γὰρ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλουσιώτερος θέλει εἶναι τοῦ πλησίον· πᾶς (42) δὲ ἄνθρωπος πλησίον λέγεται· καὶ εἰ ἡγάπα τὸν πλησίον ὁ νεανίσκος, ἐμερῖσαστο ἂν, ὅσα ἐπέκτητο πρὸς τοὺς ἄλλοις ἢ οὐ-

ἴδωμεν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί μου, οἱ τοῦ Εὐαγγελίου (43) μάλιστα, εἰ ἀγαπῶμεν τοὺς πλησίον ὡς ἑαυτοὺς, καὶ συμμερῖζομεν αὐτοῖς, ἔπερ ἔχομεν ἀγαθὰ ἐκ Θεοῦ. Ὅλγοι δὲ εἰσιν, ὡς νομίζω οἱ πληροῦντες σήμερον ταύτην τὴν ἐντολήν. Ὅτι δὲ μὴδὲ ταύτην τὴν ἐντολήν ποιῶμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν πλησίον ἀρπάζομεν, καὶ ἀδικοῦμεν καὶ πλεονεκτοῦμεν, καὶ διαβάλλομεν καὶ στενοχωροῦμεν αὐτοὺς, ποίας καταδικῆς καὶ κολάσεως οὐκ ἐσμέν ἄξιοι; « Τί ἔτι ὑστερῶ, » Τί λείπομαι, λέγει ὁ νεανίσκος; Τοῦτο δὲ εἰπὼν ἐπέφηνε, καὶ ἐδήλωσε, ὅτι μείζωνος ἐπιθυμῆ καὶ ἐφίεται ἀρετῆς. « Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε, πώλησον σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὲς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῶς, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι. » Ἐπειδὴ τὰ ὑπάρχοντα, τουτέστιν, ὁ πλοῦτος ἐμπόδιον ἦσαν τοῦ ἀκολουθῆσαι, καλεῖται ὁ Χριστὸς τῷ νεανίσκῳ πωλῆσαι ταῦτα καὶ δοῦναι πτωχοῖς, καὶ οὕτως ἐλευθερωθῆναι καὶ ἀκολουθεῖν αὐτῷ. Ἐξείς δὲ θησαυρὸν, εἶπε τῷ νεανίσκῳ ὁ Κύριος, παραμυθούμενος τὴν φιλοχρηματίαν αὐτοῦ, καὶ ἐπαγγελλόμενος, ὅτι θησαυρῖσαι πάλιν, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ κρείττονα θησαυρὸν. Ἐν οὐρανῷ γὰρ, εἶπεν, ὅτι ἐξείς θησαυρὸν. Ἐδήλωσε δὲ διὰ τοῦτου καὶ τὴν ἀποκειμένην αἰετὸς τοῖς ἀξίοις ἀμοιβὴν τῶν κατορθωμάτων. Τὸ « δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι, » ἀντὶ τοῦ Βάδρις κατ' ἴσχυος τῆς ἐμῆς πολιτείας, καὶ ἀκολουθεῖ ταῖς ἐμαῖς ἐντολαῖς. Τοῦτο γὰρ σοι λείπει τὰς νομικὰς ἐντολάς κατορθῶσαντι. « Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. » Ὅσον εἶχε πολλά ὁ νεανίσκος, τοσοῦτον αὐτοῖς ἐδεδούλωτο· καὶ γὰρ ἡ προσθήκη τοῦ πλοῦτου προσθήκη ποιεῖ τῆς φιλαργυρίας· γέγονεν οὖν αἰτία τῆς λύπης καὶ τῆς ἀπειθείας ἢ πολυκτημοσύνης τοῦ νόμου ἐντολάς, μεγάλη πάντως κατώρθωσα.

(40) Καθαρῶς, i. e. σαφῶς. Sic hic sæpe uti solet hoc vocabulo.

(41) Καθὼς δὲ — κατώρθωσε. Hæc sine dubio corrupta sunt, nec adjuvat hic codex B. qui in alia omnia discedit. Forte hic locus sic constitui potest : Καλῶς δὲ εἶπεν ὁ νεανίσκος, εἰ ἐφύλαξα τὰς

(42) Πᾶς δὲ ἄνθρωπος πλησίον λέγεται. Hæc, ni fallor, abesse poterant. Certe, quam vim hic habere possint, non intelligo.

(43) Τοῦ Εὐαγγελίου μάλιστα. Forte pro μάλιστα legendum μοληταί.

Ἐπει γὰρ οὐκ ἠδυνήθη ἀκολουθεῖσαι, ἀπῆλθε λυπούμενος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἄμην λέγω ὑμῖν, ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » εἰ δὲ ὁ πλούσιος δυσκόλως, ὁ πλεονέκτης οὐδὲν ἧττον γὰρ ὁ μὴ δοῦς τὰ ἑαυτοῦ κατακρίνεται, πολλῷ μᾶλλον ὁ καὶ τὰ ἑτέρων ἀρπάξων. Ἐπάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, Ἐυκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος βαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. » εἰπὼν τὸ πρᾶγμα δύσκολον ὁ Χριστὸς, ἔπειτα λέγει τοῦτο καὶ ἀδύνατον, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀδυνατοῦ ἀδυνατώτερον. Ἀδύνατον μὲν γὰρ τὴν κάμηλον τὸ ζῶον διὰ τρυπήματος βελόνης διελθεῖν· ἀδυνατώτερον δὲ τούτου τὸ, εἰσελθεῖν πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· τινὲς δὲ κάμηλον (44) λέγουσι σχοινίον παχὺ τοῦ πλοίου, ᾧ δεσμοῦσι τὰς ἀγκύρας οἱ ναῦται. Ταῦτα λέγων ὁ Χριστὸς, οὐ διαβάλλει τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ τὸ δουλοῦσθαι τῷ πλοῦτι. Ἄριστον δὲ καὶ θαυμάσιον τὸ παράδειγμα. Καθάπερ γὰρ τὸ ἐρύπημα τῆς βελόνης οὐ χωρεῖ τὴν κάμηλον διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ στενότητα, καὶ διὰ τὸν πολλὸν ὄγκον τῆς καμήλου, οὕτω καὶ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, οὐ χωρεῖ τὸν πλούσιον, διὰ τὴν ἑαυτῆς στενότητα, καὶ διὰ τὸν πολλὸν ὄγκον τοῦ πλουσίου. Πρέπει οὖν, ἀδελφοί μου, πάντα ὄγκον (45) ἀποθέσθαι κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ λεπτυνῶναι· δι' ἔκτασιν πενίας, ὥστε δυνηθῆναι διὰ τῆς στενῆς ὁδοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Στενὴ γὰρ καὶ ἐπιβλημένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν. Ἐκδοσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἑξαπλήθυνον σφόδρα, λέγοντες, Τίς ἔρα δύναται σωθῆναι; Ἐξεπλήθυνον, ἀντὶ τοῦ ἐθαυροῦντο. Πλὴν οὐχ ἔπερ ἑαυτῶν (πίνητες γὰρ ἦσαν), ἀλλ' ὑπὲρ τῶν πλουσίων· ἤρξαντο γὰρ σκλάβων οἰκτιρῶν ἀναλαβεῖν οἱ ἀπόστολοι, καὶ ὑπερπαλεῖν τῆς ἀπωλείας τῶν ἀνθρώπων, λέγοντες· Τίς ἔρα δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Παρ' ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατον· Παρὰ δὲ Θεοῦ πάντα δυνατά. » Πρῶτον ἡμέτερον βλέμματι τὴν διάνοιαν τῶν μαθητῶν φρίττουσαν καὶ θορυβομένην παρεγγόρησεν ὁ Χριστὸς, εἶτα εἶπεν, ὅτι παρὰ ἀνθρώποις πλουσίου τοῦτο δηλαδὴ τὸ σωθῆναι ἀδύνατόν (46) ἐστὶ, δεδεμένοι ἰσχυρῶς ταῖς σειραῖς τῆς φιλαργυρίας ἀδυνατοῦσιν ἀφ' ἑαυτῶν μόνον (47) ἐλευθερωθῆναι τῆς τοιαύτης τυραννίδος. Ὁ δὲ Θεὸς οὐ μόνον σώσαι δύναται, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἕτερον δύναται. Σώσει δὲ τοὺς πλουσίους ὁ Θεός, ἐὰν τὴν παρ' ἑαυτῶν σπουδὴν εἰσφέροντες ἐπικαλέσωνται καὶ τοῦτον ἐπίκουρον καὶ συλλήπτορα τῆς ἐλευθερίας, κενοῦντες τὸν πλοῦτον εἰς τοὺς πένητας καὶ σθενῶντες τὸ πῦρ τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας. Ἰδοὺ ἐδιδάχθημεν καὶ ἐμάθομεν, ἀδελφοί μου, ὅτι ἀδύνατον σωθῆναι φιλάργυρον, ἐὰν μὴ τὴν παρ' ἑαυτοῦ σπουδὴν εἰσφέ-

A vobis, quia difficile dives intrabit in regnum caelorum. » Si vero difficile dives, nullo modo ambitiosus. Si enim qui non dat sus, condemnatur, multo magis qui bona aliorum abripit. — « Iterum autem dico vobis : Facilius est camelum per foramen acus transire quam divitem in regnum caelorum, introire. Postquam id difficile esse dixit Christus, deinde id dicit esse impossibile, et non modo impossibile, sed omnino impossibile. Impossibile est enim camelum animal per foramen acus transire, impossibilius autem est divitem intrare in regnum caelorum. Quidam autem dicunt camelum esse validum navigii funem, quo anchoras nauta alligant. Hoc dicens Christus divitias non accusat, sed divitiarum servilem amorem. Optimum et admirabile B exemplum. Quemadmodum enim acus foramen non accipit camelum, quia admodum arctum est illud, camelus autem corpulentum, ita et via quæ ducit ad vitam æternam non accipit divitem, quia illa vitam angusta est, dives autem valde tumet. Decet igitur, fratres, omnem superbiam abjicere juxta divinum Apostolum, et minui per voluntariam pauperiæ, ita ut possimus per angustam viam introire in regnum caelorum. Angusta enim est et arcta via quæ ducit ad vitam; et pauci sunt qui inveniunt eam. « Audientes autem discipuli timuerunt valde dicentes : Quis ergo potest C salvari? » Timuerunt, pro turbati sunt; non tamen de seipsis, pauperes enim erant, sed de divitibus. Incipiebant enim viscera misericordiae suscipere apostoli, et dolere de hominum perditione dicentes : « Quis ergo potest salvari? » Intuens autem Jesus, dicit illis : « Apud homines hoc impossibile est; apud Deum autem omnia possible sunt. » — Dulci primum intuitu mentem discipulorum trementem et turbatam consolatus est Christus, deinde dixit, apud divites manifesto salutem esse impossibilem : valde avaritiæ vinculis ligati per seipsos nequeunt ab ista tyrannide liberari. Deus autem non modo potest salvare, sed quodvis aliud potest. Salvabit porro divites Deus, si pro virili parte operantes, ipsum invocaverint adiutorem et libertatis datorem, divitias pauperibus distribuentes, et divitiarum cupiditatis ignem extinguentes. D Ecce edocti sumus et didicimus, fratres, impossibile esse salvari pecuniæ studiosum nisi propriam curam adhibens, Deum adiutorem habuerit, qui ipsum ab istiusmodi cupiditate liberet. Dicunt autem : Si omnia possible sunt Deo, illi possibile esse et malum. Ad illos autem respondens malum esse non potestatis, sed infirmitatis. Ideo David peccata nominavit infirmitates dicens : « Complete sunt infirmitates eorum. » Et divinus Paulus dicit : « Cum nos infirmi essemus, id est peccatores Christus pro impiis mortuus est. » Et allunde

(44) Κάμηλον λέγουσι. Catena inedita, enjus est apographum apud me, ad hunc locum sic habet : Κάμηλον δὲ ὡδε, οὐ τὸ ζῶον, ἀλλὰ τὸ παχὺ σχοινίον, ᾧ δεσμοῦσι τὰς ἀγκύρας οἱ ναῦται.

(45) Πάντα ὄγκον ἀποθέσθαι. Hebr. xii, 1.

(46) Ἀδύνατόν ἐστι, δεδεμένοι ἰσχυρῶς. Malim ἀδύνατόν ἐστι, δεδεμένοι γὰρ ἰσχυρῶς.

(47) Ἀφ' ἑαυτῶν μόνον. Malim μόνων.

juxta divum Gregorium, mali initium est boni neglectio. In bono enim immobilis statio initium fit malitiæ. Quomodo autem bonum negliget bonitas? Potest enim quidem omnia Deus, vult autem bona et optima.

ἀμαρτία; ὠνόμασεν ἀσθενείας, εἰπὼν· «Ὅτι ἐπιληθύνθησαν (49) αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν.» Καὶ ὁ θεὸς Παῦλος λέγει, «Ὅντων (50) ἡμῶν ἀσθενῶν, ἤγουν ἀλλοτρίως, κατὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον, Ἄρχῃ τοῦ καλῶ (51) στάσις, κακίας ἀρχὴ γίνεται. Πῶς δὲ πάντα ὁ θεός· βούλεται δὲ τὰ ἀριστα καὶ τὰ ἀγαθά.

Ideo, fratres, cum simus infirmi, ad Deum qui potest omnia accedamus, potentia acquirendæ causa, et ante eum qui indigentibus auxilium præstabit, corde contrito procedamus, et ut ab iis quæ ex peccatis oriuntur divitias liberemur eum precemur, culparum egentes facti virtutum divitiis repleamur atque ita ditati in manus Dei deponamus divitias, manibus pauperum eas distribuentes et thesauros in oculis nobismetipsis thesaurizantes. Tunc vere divites inveniemur, neminem reformidantes qui indefectibilibus et manentibus divitiis insiditur, et manentes et non diffluentes habebimus ex hoc bono thesauro delicias, in Christo Jesu Domino nostro; quem decet gloria et potestas cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

DOMINICA QUINTA, LUCÆ.

Post Ascensionem.

Bona quidem sunt et utilia omnia divina oracula C
lis qui mentem adhibent, sed illa aliis mirabilia et utiliora quæ animarum ordinant mores et ad virtutis desiderium et cupiditatem excitant et mali rejectionem et effugium proponunt. Ideo et Dominus non cessat nos ad bonum hortari et ostendere ea quæ ad salutem tendunt, et ea quæ ad perditionem ducunt. Et quidem nos ad virtutem promovet, a vitio autem dehortatur, et utroque modo nostram curat salutem. Ne enim possimus dicere illum bona quidem monstrasse, de malis autem siluisse, et ne propter hoc in malum incidamus tanquam malum iguorantes, ideo et quæ virtutis opera sint, et quæ vitii, nobis ostendit, alia aliis contraria opponens. Id ita se habere manifeste ostendet hodie proposita Evangelii lectio, quæ ad D
divites et pauperes attineat edocens, divites quidem monens ut delicias et alias vitæ fallacias et inhumanitatem oderint, modestiam autem et humanitatem amplectantur; egentes autem et pauperes edocens non animum abjicere propter insanabiles paupertatis casus, sed eos generose ferre et cum

(48) Θεῶ δυνατά. Δυνατά, quod haud dubie propter vicinum δυνατὸν exciderat in codice, sententia ita postulante, addidi. Paulo post etiam post ὠνόμασεν adjecti ἀσθενείας.

(49) Ἐπιληθύνθησαν. Psal. xv, 3.

(50) Ὅντων ἡμῶν. Rom. v, 16.

(51) Στάσις. Ἦγουν, τὸ μὴ προκόπτειν ἐν τῷ καλῶ.

(52) Τρυφήν καὶ ἀπέλαυσεν. Τρυφήν addidi ex

ρων, σχοίη καὶ τὴν θεὸν βοηθὸν ἐπὶ τῇ ἀπαλλαγῇ τοῦ τοιοῦτου πάθους. Λέγουσι δὲ ὅτι, ἐάν πάντα τῷ Θεῷ (48) δυνατὰ, δυνατὸν ἔσται τῷ Θεῷ καὶ τὸ κακόν. Λέγουσιν οὖν πρὸς αὐτούς, ὅτι τὸ κακόν οὐκ ἔστι δυνάμει, ἀλλ' ἄδυναμία. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἐπέλαυσεν αὐτοὺς, ὅτι ἐπιληθύνθησαν (49) αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν. Καὶ ὁ θεὸς Παῦλος λέγει, «Ὅντων (50) ἡμῶν ἀσθενῶν, ἤγουν ἀμαρτωλῶν, ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἀσθενῶν ἀπέθανε.» Καὶ κακοῦ τὸ ἀμελεῖσαι τοῦ ἀγαθοῦ· ἢ γὰρ ἐν τῷ ἀμελήσει τοῦ ἀγαθοῦ ἢ ἀγαθότης; Δύναται μὲν γὰρ

Διὰ τοῦτο, ἀδελφοί μου, τῷ πάντι δυναμένῳ Θεῷ ἀσθενῶς ἔχοντες προσέβημεν, δυνάμει; ἕνεκα, καὶ τῷ τοῖς ἀπὸροις πόνον παρέχοντι μετὰ συντετριμμένης καρδίας προσπέσωμεν, καὶ τὸν ἐξ ἀμαρτιῶν πλοῦτον ἀποκουφίσαι ἐκδυσωπήσωμεν, ὥπως πτωχοὶ πταισμάτων ἀναδειχθέντες τῷ πλοῦτῳ πλουτισθέντες εἰς χεῖρας Θεοῦ τὰ χρήματα παραθώμεθα, χερσὶ πνήθους ἑαυτοῖς; ἀποθησαυρίσαντες. Τότε ἐάληθῶς εὐρεθησόμεθα πλούσιοι, οὐδένα τὸν ἐπιβουλεύοντα τῷ ἀκένῳ καὶ μένοντι πλοῦτῳ ὑφορῶμενοι, καὶ μένυσαν καὶ ἀδιάρρηστον τὴν ἐπὶ τούτῳ τῷ ἀγαθῷ θησαυρῷ τρυφήν καὶ (52) ἀπόλαυσιν ἔσμεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ὃ πρέπει δόξα καὶ κράτος; σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΚΥΡΙΑΚῃ Ε', ΛΟΥΚΑ.

Μετὰ τὴν Ὑψώσιν.

Ἄγαθὰ (53) μὲν πάντα τὰ θεῖα λόγια καὶ ἐπωφελεῖ τοῖς προσέχουσιν, ἐκεῖνα δὲ πλέον τῶν ἄλλων θαυμασιώτερα καὶ ὠφελιμώτερα, ὅσα τῶν ψυχῶν βυθίζει τὰ ἥθη, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς διανίστησιν ἔφεσιν καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν τῆς κακίας ὑποτίθησιν ἀποβολὴν καὶ ἀποφυγὴν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος οὐ παύεται ἀεὶ τὰ δέοντα ἡμῖν παραινῶν καὶ ὑποδεικνύων τὰ τε πρὸς σωτηρίαν συντείνοντα, καὶ τὰ πρὸς ἀπίθειαν φέροντα, καὶ τὰ μὲν πρὸς ἀρετὴν προτρέποντες, τὰ δὲ εἰς κακίαν ἀποτρέποντες, καὶ ἐκατέρωθεν ἡμῖν τὴν σωτηρίαν πραγματευόμενος. Ἴνα γὰρ μὴ ἔχωμεν λέγειν, ὅτι τὰ μὲν ἀγαθὰ ἐδίδαξεν, τὰ δὲ φαῦλα ἀπεισιώπησεν, καὶ διὰ τοῦτο περιπίπτωμεν τοῖς κακοῖς, ὡς ἄγνοιοι ἔχοντες, τούτου χάριν καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ τῆς κακίας ἐδήλωσεν, ἀλλήλοις τιθεὶς τὰ ἐναντία παράλληλα. Ὅτι (54) ταῦτα οὕτως ἔχει, δείξει καθαρῶς (55) καὶ ἡ σήμερον προθησαυμένη εὐαγγελικὴ ὑπόθεσις, πλουσίους καὶ πένητας τὰ (56) προσήκοντα ἐκδιδάσκουσα, καὶ τοὺς μὲν πλουσίους; τὴν τρυφήν καὶ τὴν ἄλλην ἀπάτην τοῦ βίου, ἐπὶ δὲ καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν μισεῖν ἐκπαίδεύουσα, τὴν δὲ αὐτάρκειαν καὶ τὴν φιλανθρω-

cod. B. (53) Ἄγαθὰ μὲν. Etiam hæc oratio legitur in cod. B., estque hæc, ni fallor, omnium longe præstantissima ex iis, quæ in his duobus codicibus reperiantur.

(54) Ὅτι ταῦτα. Formæ, ὅτι δὲ ταῦτα.

(55) Καθαρῶς. V. ad Orat. II, not. 10.

(56) Τὰ προσήκοντα Ἦγουν καθήκοντα.

πλαν ἀσπάζεσθαι· τοὺς ἀπόρους δὲ καὶ πτωχοὺς, A gratiarum actione ut consolationem adhibentes
 μὴ καταπίπτειν (57) ταῖς τῆς πείνης ἀνηκέστοις futurorum bonorum optimam spem. Evangelii autem
 συμφοραῖς, ἐκδιδάσκουσα, ἀλλὰ φέρειν γενναίως μετ' proposita lectio divitis et pauperis vitam dissimi-
 εὐχαριστίας, ταῖς χρηστοτάταις ἐλπίσι τῶν μελλόν- lem narrat, unius quidem in deliciis immersi,
 τῶν ἀγαθῶν τὴν παράκλησιν ἔχοντας. Ἔστι δὲ alterius autem inopia et egestate notabilis, et
 ὑπόθεσις πλοῦσι καὶ πένητος πολιτείας διηγουμένη utriusque dignam vitæ suæ remunerationem acci-
 διδάφορον, τοῦ μὲν τῇ τρυφῇ βεβαπτισμένου, τοῦ ἐκ pientis, ut ostendunt evangelica verba sic digesta :
 τῇ (58) πείνᾳ κατεστιγμένου, καὶ ἑκατέρου τούτων « Dixit Dominus parabolam istam : Homo quidam
 ἀντάξιον τῆς πολιτείας ἀντιλαβόντος ἀντάμειψιν, erat dives et induebatur purpura et bysso, epulans
 ὡς αὐτὰ δηλώσει τὰ εὐαγγελικὰ ῥήματα οὕτως quotidie splendide. Et erat quidam mendicis no-
 ἔχοντα. « Εἶπεν ὁ Κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην· mine Lazarus qui jacebat ad januam ejus, ulceri-
 Ἄνθρωπός τις (59) ἦν πλούσιος καὶ ἐνεδιόυσκετο bus plenus, et cupiens saturari de micis quæ ca-
 πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραίνόμενος καθ' ἡμέραν debant de mensa divitis. » Volens Dominus nos
 λαμπρῶς. Πτωχὸς δὲ τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος, ὃς inter nos communicare et diligere et erogare, et
 ἐδέβλητο εἰς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἠλωκόμενος καὶ ἐπι- B et rursus miseris ostendere quid boni eos maneat
 θυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψυχῶν τῶν πιπτόντων pro malis quæ his in terris subeunt, divitem qui-
 ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου. » θέλων ὁ Κύριος dem valde immisericordem et inhumanum, pau-
 κοινωνικούς ἡμᾶς εἶναι καὶ φιλαλλήλους καὶ μετα- perem vero valde inopem et patientem parabolice
 δοτικούς, καὶ παιδεῦσαι τοὺς ἀνελετήμονας, οἷα αὐ- nobis in exemplum virtutis et malitiæ sapientis-
 τοῖς ἀποδῆσκονται, καὶ διδάξαι πάλιν, τοὺς κακοπα- sime depinxit. Et divitem quidem absque nomine
 θούοντας, οἷα ἐπαθήσουσιν, ὁπότε ὦν ἐνταῦθα ὑπο- assumpsit, et indignum qui a Deo nominetur,
 μένουσι, τὸν πλούσιον τῇ ἀσπλαγχνίᾳ καὶ πολλῇ τῇ juxta quod per prophetam dicit : « Haud memor
 ἀπανθρωπίᾳ, καὶ τὸν πτωχὸν τῇ ἀπορίᾳ καὶ πολλῇ ero nominum eorum per labia mea, et, periit memo-
 τῇ καρτερίᾳ παραβολικῶς ἡμῖν εἰς τύπον ἀρετῆς καὶ ria ejus cum sonitu. » Nomen autem pauperis
 κακίας πανσόφως ὑπεζωγράφησε· καὶ τὸν μὲν πλού- memorat, quoniam justorum nomina in libro vitæ
 σιον ἀνωμόως παρέλαβεν, ὡς μηδὲ ἄξιον παρὰ inscripta sunt. Hebraica autem traditio habet
 Θεοῦ ἐνομάζεσθαι, καθὰ καὶ διὰ τοῦ Προφήτου λέ- Lazarum quemdam esse Jerosolymis, incarnationis
 γει· « Οὐ μὴ (60) μνησθῶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν διὰ Domini nostri tempore, in extrema inopia degen-
 χειλέων μου, καὶ ἀπόλετο τὸ μνημόσυνον (61) αὐτοῦ tem, cujus et meminit Dominus ut gratiosi et pa-
 μετ' ἡχοῦ. » Τοῦ ἐκ ὀνόματος μνημονεύει τοῦ πίνη- C tientis et longamitter omnem justitiam et virtutem
 τος, ἐπειδὴ τῶν δικαίων τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς operantis : « Beati enim, inquit, qui timeant Dominum,
 ἀπογράφονται. Ἔχει δὲ καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ παράδοσις, et memoria eorum manet in æternum, et, memo-
 Λάζαρον εἶναι τινα ἐν Ἱερουσόλοις κατὰ τὸν και- ria justi cum laudibus, et, in memoria æterna erit
 ρὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου ἐν ἐσχάτῃ πε- justus. » Dives igitur purpura et bysso induebatur,
 νίᾳ διάγοντα, οὐ κατὰ μνημονεύει (62) ὁ Κύριος, ὡς cum multi alii nudi essent et rigerent, et frigore
 εὐχαρίστου καὶ καρτερικοῦ, καὶ μακροθύμως ἐργα- et gelu hærerent, et ipse mendicus Lazarus ad por-
 ζόμενου πᾶσαν δικαιοσύνην καὶ ἀρετὴν. « Μακάριοι tam hujus improbi et perditu et inhumani et im-
 γὰρ φησὶν, οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, καὶ τὸ μνημό- miser cordis jacens et angustiatu et nudus. Et
 συνον αὐτῶν μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ (63) μνήμη quidem dives iste quotidie splendidus erat, epulans
 δικαίου μετ' ἔγκωμιον, καὶ, εἰς (64) μνημόσυνον et luxuriose et sumptuose terræ et maris rediibus
 αἰώνιον ἔσται δίκαιος. » Ὁ μὲν οὖν πλούσιος πορφύ- fruens, dives et deliciis affluens. Tota igitur divitis
 ραν καὶ βύσσον ἐνεδιόυσκετο, πολλῶν ἑτέρων γυμνη- cura circa vestimenti magnificentiam et mensas
 ταυόντων καὶ θυγόντων καὶ ψύχει καὶ κρύει πη- et epulas versabatur. Lazarus vero inopia et morbo
 γνυμένων, καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου πρὸς D confectus ad istius jacebat januam, et omnia su-
 τὸν πυλῶνα τούτου τοῦ ἀδίκου καὶ κακοτρόπου καὶ bibat, non modo quæ paupertatis, sed et quæ in-
 ἀνελετήμονος καὶ ἀσπλαγχνου βεβλημένου καὶ στενο- firmitatis erant. Et cupiebat saturari de micis quæ
 χωρουμένου καὶ γυμνητεύοντος. Καὶ ὁ μὲν πλούσιος cadebant de mensa divitis. Nemo enim est qui
 οὕτως καθ' ἡμέραν λαμπρὸς ἦν, εὐφραίνόμενος, καὶ quidquam cibi illi præberet, sed jacebat multis ul-
 ἀσώτως καὶ πολυτελῶς τῶν τῆς γῆς καὶ θαλάσ- ceribus refertus, et consolationem multa ex parte
 σης προσόδων κατατρυφῶν, πλουτῶν καὶ καταπο- accipiens neque ullo a quolibet sermone dignus
 λαύων. Περὶ ταῦτα γὰρ ἡ πᾶσα τοῦ πλουσίου σπουδὴ, habitus, morbo detinebatur, et fame absumebatur,
 περὶ τὴν ἰματισμοῦ πολυτέλειαν καὶ τραπέζας καὶ D Dives autem delectabatur quotidie et in luxuria et
 κώμους. Ὁ δὲ Λάζαρος· πείνᾳ καὶ νόσφ τετραχωμί-

(57) Καταπίπτειν. Animum abijcere.

(58) Πείνᾳ κατεστιγμένου. Inopia et egestate notabilis.

(59) Ἄνθρωπός τις ἦν. Luc. xvi, 19.

(60) Οὐ μὴ μνησθῶ. Psal. lvi, 2.

(61) Ἀπόλετο τὸ μνημόσυνον. Psal. ix, 7.

(62) Μνημονεύει· ἐνταῦθα scilicet.

(63) Μνήμη δικαίου. Proverb. x, 7.

(64) Εἰς μνημόσυνον. Psal. cxi, 6.

delitas. Non enim prosperitate melior affectus est, sed remansit offerus, imo vero omni fera ferocior. « Sed et canes venientes lingebant ulcera ejus. » *Compatientes magis canes et humaniores se præbent quam dives. Canes quidem ulcera et vulnera pauperis lingebant non nocentes neque mordentes, sed quasi condolentes et lingua partem afflictam foventes, et vulnerum cruorem detergentes, et sensim dolorem alleviantes. Dives autem immanis-ericors erat et implacabilis ac ne vultum quidem hilarem pauperi monstrabat, neque voce cum illo communicabat, neque pannum illi delit aut obolum aut parvum panis frustulum dedit, sed omnia solus per gulam stomacho demisit.*

Συμπαθέστεροι οἱ κύνες τοῦ πλουσίου καὶ φιλανθρωπότεροι φαίνονται· οἱ μὲν γὰρ κύνες τὰ ἔλκη καὶ τὰ τραύματα τοῦ πένητος ἔλειχον, οὐκ ἀδικούντες, οὐδὲ ἀδικούντες, ἀλλ' ὅσον συναλοῦντες, καὶ θεραπεύοντες τῇ γλώττῃ τὸ λυπούν, καὶ τὸν ἰχῶρα τῶν τραυμάτων ἀποσμήχοντας, καὶ ἡρέμα τὰς δά- νυας ἐπικουφίζοντες. Ὁ δὲ πλούσιος (66) ἀσυμπαθὴς ἦν καὶ ἀμειλικτός, καὶ οὐδὲ ἕμμα ἰλαρὸν τῷ πένητι ἐχαρίσατο, οὐ λόγου μετέδωκεν, οὐ βράχος ἐπέβριψεν, οὐ δέδωκεν ὄσθον, οὐ τεμάχιον ἄρτου μικρὸν, ἀλλὰ πάντα τῇ ἰδίᾳ γαστρὶ, ὡς ἐν πανδοχείῳ διὰ τῆς τοῦ φάρυγγος χώνης ἐπίβριπτεν.

Pauper autem Lazarus, cum tanta pateretur et in tantis malis versaretur, non blasphemavit, non convitiatus, non indignatus est, non murmuravit, non divitias diviti objurgavit, neminem omnino condenuavit, aut Dei providentiam reprehendit; sed cum multa patientia sustinuit. Ideo et mortuum illum angeli susceperunt. Si enim murmurator et blasphemus fuisset, non tanto honore, neque angelorum comitatu dignus habitus esset. « Factum est autem, inquit, ut moreretur mendicas et portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. » Vix aliquando a magna paupertatis ac morbi procella liberatus pauper Lazarus in tranquillum portum pervenit. Qui enim in Deo spes suas ponunt, his pœnarum et ærummarum finis est ex his terris migratio, ut nos docet Salomon dicens: « Visi sunt oculis insipientium mori et existimata est afflictio transitus florum, et quod a nobis est iter exterminium. Illi autem sunt in pace. Etenim si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. » Datur enim illis æquivalens pœnis consolationis mensura, imo, major quam pro adversitatibus retributio. Dicit enim Christus: « Mensuram conferam et plenam dabunt in sinum vestrum. » Cæterum et Lazarus per sanctos angelos translatus est in sinum Abrahæ. Quiconque autem pauperes murmurant et blasphemant et indignantur et impatienter ferunt egestatem, si non modo e tali gloria decident et aberrabunt, sed æternis pœnis et tormentis tradentur. Audiamus qui miseri et infelices sumus, neque indignemur si pœnes et afflicti. Per multas enim tribulationes et

vos ἐδίδελετο πρὸς τὸν κυλῶνα αὐτοῦ, καὶ πάντα ὑπέμεινε, οὐ μόνον τὰ τῆς πενίας, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ἀβήρωστίας, καὶ ἐπεθύμει χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψι- χίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλου- σίου· οὐδαί; δὲ ἦν ὁ παρέχων αὐτῷ, ἀλλὰ ἔκαστο ἔλκεσι βρώων πολλοῖς, καὶ παρηγορίαν οὐδεμίαν δεχόμενος, οὐδὲ λόγου τινὸς παρ' οὐδεὶν; ἀξιούμενος, τῇ νόσῳ κατείχετο, καὶ τῷ λιμῷ κατετρώχετο. Ὁ δὲ πλούσιος ἐτρώφα καθ' ἡμέραν καὶ (65) ἐν ἀσω- τείαις καὶ μέθαις ἐσχόλαζε· τοσαύτη γὰρ ἡ τοῦ πλουσίου ὠμέτης· οὐδὲ γὰρ, ὑπὸ τῆς εὐημερίας βελτίων ἐγένετο, ἀλλ' ἔμεινεν ἐκθηριώμενος, μάλ- λον δὲ καὶ θηρίου παντὸς χαλεπώτερος. « Ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἔλκη αὐτοῦ. »

Ὁ δὲ πένης (67) Ἀδάμαρος τοσαῦτα πάσχων, καὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ὑπάρχων δεινοῖς, οὐκ ἐβλασφή- μησεν, οὐδὲ ἐλοιδόρησεν, οὐκ ἠγανάκτησεν, οὐδὲ ἐγόγγυσεν, οὐ τὴν τρυφήν τοῦ πλουσίου ἐμέμψατο, ἀλλ' οὐτε τινὰ τῶν ἀνθρώπων κατέκρινεν, ἢ τὴν πρόνοιαν ἐμέμψατο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς φιλοσοφίας ἐκαρτέρει· διὰ τοῦτο καὶ ἀποθα- νόντα αὐτὸν οἱ ἀγγελοὶ ἰδέγοντο. Εἰ γὰρ ἦν γογγυ- στής καὶ βλάσφημος, οὐκ ἂν τοσαύτης τιμῆς ἠξιώθη, καὶ τῆς παρὰ τῶν ἀγγέλων δορυφορίας. « Ἐγένετο γὰρ, φησὶν, ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπνευχθῆναι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ. » Μόλις ποτὲ ἀπὸ τῆς πολλῆς ζάλης τῆς πενίας; καὶ τῆς νόσου οὐ πένης Ἀδάμαρος βυσθεὶς εἰς τὸν εὐ- διον (68) λιμένα καθήνησεν. Τοῖς γὰρ τὰς ἐπιβί- ας ἔχουσι παρὰ τῷ Θεῷ (69) μετὰστασις γίνεται τῶν πόνων καὶ συμφορῶν ἢ ἐντεῦθεν ἀποδημία, καθὼς; καὶ ὁ Σολομῶν διδάσκει λέγων, ἔδοξαν (70) ἐν ὀφθαλ- μοῖς ἀφρόνων τεθάναι, καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἢ ἐξοδος αὐτῶν, καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα· οἱ δὲ εἰσιν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ γὰρ ἐν βίῃ ἀνθρώπων, ἐὰν κολασθῶσιν, ἢ ἐλπίς αὐτῶν ἀθανασίας πύλητις. Δίδεται γὰρ αὐτοῖς (71) ἐπίσης τοῖς πόνοις τὸ μέ-τρον τῆς παρακλήσεως; μᾶλλον δὲ, καὶ πλείους τῶν πόνων αἱ ἀμοιβαί. Ἄγεται γὰρ ὁ Χριστός, ὅτι μέ-τρον (72) πεπευσμένον καὶ ὑπερεκχυόμενον δώσου- σιν εἰς τὸν κόλπον ἡμῶν. Δοιοὶν καὶ ὁ Ἀδάμαρος διὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἀπηνήνεκται εἰς τοῖς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ. Ὅσοι δὲ γογγυσταὶ τῶν πένητων, καὶ βλάσφημοι, καὶ ἀγανακτοῦντες, καὶ δυσχεραίνοντες ἐπὶ τῇ πενίᾳ, οὐ μόνον τῆς τοιαύτης δόξης ἀπικα-σοῦνται καὶ (73) ἀποστοχῆσωσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖ;

(65) Καὶ ἐν. Usitatus sere ἐν omititur.

(66) Ἀσυμπαθὴς ἦν καὶ ἀμειλικτός. Ecce, ut mox per partes oratorie explicet.

(67) Ὁ δὲ πένης Ἀδάμαρος. Etiam hæc morum notatio bene se habet.

(68) Εὐδίου λιμένα. Bene. Nam antea περὶ ζά- λης dixerat.

(69) Μετάστασις. Ἦγον ἀπαλλαγῆ.

(70) Ἐδοξεν ἐν ὀφθαλμοῖς. Sap. iii, 2.

(71) Ἐπίσης. Sic dedi ex cod. B. In cod. A. vitiose erat ἐπίσης.

(72) Μέτρον πεπευσμένον. Luc. vi, 38.

(73) Ἀποστοχῆσωσιν. Forte ἀστοχῆσωσιν.

αιωνίας κολάσεσι καὶ τιμωρίαις παραπεμφθήσονται. Ἀκούωμεν οἱ δυστυχούμεντοι καὶ δυσπραγούντες, καὶ μὴ ἀγανακτῶμεν πένοντες καὶ θλιβόμενοι. Διὰ γὰρ πολλῶν θλίψεων καὶ πειρασμῶν δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· πλοῦσιοι δὲ καὶ τρυφῶν δυσκόλωσι ἐν αὐτῇ εἰσελεύσεται. Εἰ μὴ γὰρ τῶν κινδύνων τοῦ βίου τούτου καὶ τῶν θλίψεων ἀπογεύσονται καὶ οἱ πλοῦσιοι, τῆς θείας ζωῆς κοινωνῆσαι (74) οὐκ ἔχουσι. Μακάριοι δὲ καὶ οἱ πλοῦσιοι οἱ κινδύνοι καὶ πειρασμοὶ περιπίπτοντες, καὶ ἐν ταῖς ἐπισημαίνουσαις συμφοραῖς ὑπομένοντες, καὶ πεινῶντες, καὶ διψῶντες, καὶ θλιβόμενοι, καὶ στενοχωρούμενοι, καὶ εὐχαριστοῦντες ἐν ᾧ. Ἐτι (75) οὖν οὐκ ἔσμεν ἀκριβεῖς τῶν πραγμάτων ἐξετασταί, οὐδὲ γινώσκοντες τὰ κρίματα Θεοῦ, ἀλλὰ μόνον εἰδέναι ὀφείλομεν, ὅτι πάντα συμπερόντως βίβην ἔκειθεν (76) οἰκονομεῖται. Εἰ δὲ φέρειν οὐ δύναμεθα τὴν πείναν, καὶ διὰ τοῦτο ἀγανακτοῦμεν, ἀκούσωμεν τοῦ Κυρίου λέγοντος· « Ἐμβλέψατε εἰς τὸν οὐρανόν, οὐτε σπειροῦσιν, οὐτε οὐρῶντι ἡμῶν ὁ οὐρανός· τρέφει αὐτά· » οἶδα γὰρ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ εὐεργέτης, ὅτι χρεῖαν ἔχομεν πάντων, καὶ κατὰ τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς δίδωσι.

« Ἀπέθανε » δὲ, φησι, « καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη. » Οὐδεὶς ὁ προηγούμενος τοῦ πλουσίου, οὐδεὶς ὁ δορυφορῶν, καθάπερ τὸν Δαζαρον. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ πολλοὺς ἔσχε τοὺς δορυφοροῦντας ὁ πλούσιος καὶ τοὺς θεραπεύοντας, ἡνίκα (77) καὶ πρὸς τὸ τέλος ἐφθασε, γυμνὸς καὶ ἔρημος πάντων γέγονε, μᾶλλον δὲ καὶ μετὰ τὴν βραχείαν ἐκείνην ἄνεσιν (ἅπας γὰρ ὁ παρὼν βίος βραχὺς τῷ μέλλοντι συγκρινόμενος), εἰς τὴν αἰωνίαν κατήχησε κόλασιν. Σκοπεῖτε δὲ, πῶς ἐπὶ τοῦ πλουσίου ταφὴ τέτακται, καθὼς ὁ Δαβὶδ λέγει, « Καὶ (78) οἱ τάφοι αὐτῶν οἰκταί· ἐν αἰῶνα. » Θάνατος γὰρ τοῖς ἀκαθάρτοις καὶ ὀμωτάτοις πλουσίοις τὸ ἀπαλλαγῆναι τοῦ σώματος· ἀπέρχονται γὰρ ἐκ τρυφῆς εἰς κόλασιν, ἐκ δόξης εἰς ἀτιμίαν, ἐκ φωτός εἰς σκότος. Διὰ τοῦτο εἶπεν, ὅτι ἐτάφη· δηλῶν, ὡς ἡ ψυχὴ αὐτοῦ τὸν κατώτατον καὶ ζωφώδη τόπον ἔλαχεν. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἔξ ὁ πλούσιος, ὡς ἐν μνήματι κατορωρυγμένην εἶχε τὴν ἰδίαν ψυχὴν, ἀντι τάφοι τὸ σῶμα περιφέρων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγει· Μὴ φοβοῦ (79), ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, ἢ ὅταν πληθυνθεῖ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα, οὐδὲ συγκατατίσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ. Ἐνταῦθα γὰρ πάντα καταλιμπάνει, καὶ γυμνὸς ἐκείθεν ἀπέρχεται, καὶ τῇ κολάσει παραδίδεται. « Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη. » Ὁ μὲν πτωχὸς τελευτήσας λέγεται, τὸν χρόνον τῆς πλάνης πληρώσας, καὶ μεταλλάξας, ἀντι τῆς κατὰ σάρκα ζωῆς τὴν πνευματικὴν· ὁ δὲ πλούσιος τῇ ἀπιστίᾳ νεκέρωται καὶ θεανάτῳται. « Καὶ ἐν τῷ ᾄδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὄρξεν τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Ἀζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε· Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με,

tentationes oportet nos intrare in regnum caelorum. Dives autem et qui deliciis affuit difficile in illud intrabit. Nisi enim hujus vitae pericula et tentationes et tribulationes gustaverint et divites, divina illius vitae participes fieri non poterunt. Beati vero et divites qui in pericula et tentationes incidunt, vitae et miserias patienter ferunt, et esuriunt, et sitiunt, et affliguntur, et arctantur, et gratias agunt in omnibus. Non sumus adhuc accurati rerum inquisitores, neque judicia Dei penetramus, sed unum tantum scire debemus, nempe omnia ad nostram utilitatem a Deo distribui. Si autem ferre paupertatem nequeamus, et ideo indigne mur, audiamus Dominum dicentem : « Inspicite volatilia caeli ; neque serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater noster caelestis pascit ea. Scit enim Salvator noster benefactor nos omnibus indigere et pro animae nostrae necessitatibus donat. Scit enim peccata tua, et Pater noster peccata tua.

« Mortuus est, inquit, et dives, et sepultus est. » Nemo divitem praecedat, nemo eum comitatur, ut Lazarum. Postquam enim in hac vita multis satellites et domesticos habuit dives, quando ad finem pervenit, nudus et omnibus desertus factus est, ino etiam post breve hoc otium (tota enim praesens vita brevis est futura comparata), in aeternas poenas pervenit. Videte autem quomodo divitis sepultura disponatur, juxta Davidis vocem : « Sepulcra eorum, domus illorum in aeternum. » Mors est enim inhumanis et crudelissimis divitibus a corpore separari. Abeunt enim ex deliciis in punitionem, ex gloria in dedecus, ex luce in tenebras. Propter hoc dicit illum sepultum esse, ostendens ejus animam infimum et tenebrosam locum sortitam esse. Sed etiam quando vivebat dives, propriam animam tanquam in monumento defossam habebat ; pro sepulcro corpus circumferens. Ideo beatus David dicit : « Ne timearis, cum dives factus fuerit homo, et cum multiplicata fuerit gloria domus ejus ; quoniam cum interierit, non auferet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus. » Hic enim omnia relinquit, et inde nudus abit, et tormentis traditur. « Mortuus est autem et dives, et sepultus est. » Mendicus quidem dicitur decessisse, exsili tempore impleto, commutans pro vita secundum carnem spirituales vitam. Dives autem in incredulitate immoritur et interit. « Et in inferno cavans oculos suos, cum esset in tormentis vidit Abraham a longe, et Lazarum in sinu ejus ; et ipse clamans dixit : Pater Abraham, miserere mei et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. » Lazarus quidem in supre-

(74) Οὐκ ἔχουσι. Malim, οὐκ ἔξουσι.

(75) Ἐτι οὖν. Sic correxi pro ἐπὶ οὖν, quod in cod. legitur.

(76) Ἐκείθεν. Ἦθον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

(77) Ἠνίκα καὶ. Καὶ hoc loco omitti potest auctoritate cod. B.

(78) Καὶ οἱ τάφοι. Psal. xlviii, 12.

(79) Μὴ φοβοῦ. ibid., 17.

nam elevationem venit; dives autem in profundissimum barathrum. Non Lazarus vidit divitem. Qui enim in luce sunt, eos qui stant in tenebris non aspiciant, sed dives Lazarum videt, qui erat in sinu Abraham, ut eo magis crucietur. Cum angustaretur dives et terribiliter igne cruciaretur, supplicem vocem ad Abraham tollit dicens: « Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. » Aptasane verba ad Abraham in commiserationem et gemitus attrahendum, sed tamen ne sic quidem auxilium invenit. Inopportuna enim erat invitatio, primo quidem propter intermedium barathrum, deinde propter dolores. « Clamans autem dixit: Miserere mei, Pater et Abraham, et mitte Lazarum, » illum pauperem, quem et prius exsecrabar et ne micarum quidem de mensa mea participem faciebam; illo nunc egeo. Videte quomodo eum constraverit punitio, quomodo eum punitio ad mentem saniozem reducerit, quomodo proximum olim præterierit et nunc a longe advocet, et quem sæpius ingrediens et egrediens non aspiciēbat, nunc eundem eminens ardentem suspiciat. « Miserere mei, et mitte Lazarum. » Modo quæris misericordiam, quando iam non est misericordiæ tempus! Non audisti Dominum dicentem: Judicium sine misericordia est illi qui non fecit misericordiam? Nunc te pœnitet, cum jam non est pœnitentiæ tempus. Non est in inferno confessio, non est commiseratio. In inferno enim, inquit, quis confitebitur? In lingua puniuntur dives per quam delicias accepit. Gutturam aquæ petit, postquam ne frigidæ quidem aquæ calicem sitiēti dedit. Ea est congrua remuneratio, ille ignis et illa in inferno pœna, lingua sicca guttulum in consolationem appetens. Pro tibicine et musicis lamentatio; pro immodica ebrietate, guttur desiderium. Pro impuris spectaculis profundæ tenebræ; pro insomni voluptate, insomnis vermis. « Dixit autem Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolationem habet, tu vero cruciaris. Consideremus patriarchæ bonitatem, Non dixit illi: Inhumane et crudelis, non erubescis? non confunderis? Meministi nunc humanitatis et commiserationis et consolationis? Nihil tale locutus est iustus Abraham, sed filium illum nominat. Animam enim depressam non allides, inquit Sapiens. Sufficit illi sua pœna. Et ideo dicit: « Fili, recordare quia recepisti bona tua in vita tua, ille autem mala. » Non dixit: bona, sed *bona tua*, id est, quæ reputas

A και πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ μου τὴν γλῶσσαν, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. » Ὁ μὲν Λάζαρος εἰς ὕψος ἦλθεν ὑπέρευτον, ὁ δὲ πλούσιος εἰς χάος βαθύτατον. Οὐχ ὁ Λάζαρος εἶδε τὸν πλούσιον. Οἱ γὰρ ἐν τῷ φωτὶ τοὺς ἐν σκότει ἐστῶτας οὐ βλέπουσιν· ἀλλ' ὁ πλούσιος τὸν Λάζαρον βλέπει ἐν τοῖς κόλποις ὄντα τοῦ Ἀβραάμ, ἵνα μεζύονας καταπύχῃται. Ἐν ἀμυχανίᾳ τιμὴ ὡς ὁ πλούσιος, καὶ δεινῶς ἀποτηγανίζόμενος (80) ἱκετηρίαν κινεῖ πρὸς τὸν Ἀβραάμ λέγων· « Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ μου τὴν γλῶσσαν, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. » Ἰκανὰ τὰ δεήματα εἰς συμπάθειαν καὶ οἶκτον τὸν Ἀβραάμ ἐπέκυσσασθαι, ἀλλ' ὁμως οὐδὲ οὕτως ὠφέλειαν εὔρατο· ἀκαιρὸς γὰρ ἡ παράκλησις· τὸ μὲν, διὰ τὴ μεταξὺ χάος· τὸ δὲ, διὰ τὴν ὀδύνην. « Φωνήσας δὲ εἶπε· Ἐλέησόν με, πάτερ Ἀβραάμ, καὶ πέμψον Λάζαρον, » ἐκείνον τὸν πένητα, ὃν καὶ ἐδεδουλόμην τὸ πρῶτον, καὶ οὐδὲ τῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης μετεδίδουσι ψυχίων, ἐκείνου δέομαι. Βλέπετε, πῶς συνέστασαν αὐτὸν ἡ τιμωρία, πῶς ἡ θλίψις αὐτὸν ἐσωφρόνησε, πλησίον (81) ὄντα παρέτρεχε, καὶ μακρόθεν καλεῖ, νῦν, καὶ ἐν πολλῶν εἰσερχόμενος καὶ ἐξερχόμενος (82) οὐχ ἔώρα, τοῦτον μακρόθεν ὄντα μετ' ἀκριθείας βλέπει. « Ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον. » Ἀρτίως ζητεῖς τὸν εἶσον, ὅτε καιρὸς εἰσόδου οὐκ ἔστιν; οὐκ ἤκουσας τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ἡ κρίσις ἀνιλεῖς (83) ἐστὶ τῷ μὴ ποιήσαντι εἶσος; Νῦν μετανοεῖς, ὅτε οὐκ ἐστὶ μετάνοια. Οὐκ ἔστιν ἐν τῷ ἔθῃ ἐξομολόγησις, οὐκ ἔστι συμπάθεια· ἐν γὰρ τῷ ἔθῃ, φησὶ, τίς ἐξομολογήσεται (84); Τὴν γλῶσσαν κολάζεται ὁ πλούσιος, δι' ἧς τὴν τρυφήν ἐλάμβανεν. Ῥανίδα ζητεῖ ὕδατος, ἐπειδὴ οὐδὲ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος τῷ διψῶντι μετέδωκεν. Αὕτη ἡ κατάλληλος ἀντίδοσις· τὸ πῦρ ἐκείνο καὶ ἡ ἐν ἔθῳ κώσις, γλῶσσα κατάξηρος μικρᾶς ῥανίδος εἰς παραμυθίαν ἐπιθυμοῦσα, ἀντὶ τοῦ αὐλητοῦ (85) καὶ τῶν ὀργῶν ὁ στεναγμὸς· ἀντὶ τῆς ἀμέτρου μέθης, ἐπιθυμία σταγόνος· ἀντὶ τῶν ἀσελγῶν θαμάτων, τὸ σκότος τὸ βαθύ· ἀντὶ τῆς ἀκοιμήτου ἐπιθυμίας, ὁ ἀκοιμητὸς σκώληξ. « Εἶπε δὲ Ἀβραάμ· Τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως; τὰ κακά· νῦν δὲ ὄδὲ παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾷσαι. » Ἐνοήσωμεν τοῦ πατριάρχου τὴν ἀγαθότητα· οὐκ εἶπεν αὐτῷ, Ἀπάνθρωπε καὶ ὠμὲ, οὐκ ἐρυθρῖξ, οὐκ ἀλογῆν; φιλανθρωπίας νῦν μνησθαι καὶ συμπάθειας καὶ παρακλήσεως; Οὐδὲν τοιοῦτον ἐφθέγγετο ὁ δικαίος Ἀβραάμ, ἀλλὰ τέκνον ὀνομάζει· ψυχὴν (86) γὰρ τεταπεινωμένην μὴ προσ-

(80) Ἀποτηγανίζόμενος. Ἦγουν ἐν πυρὶ βασανιζόμενος. Vid. Jer. cxxix, 17, et Macab. vii, 5. Gloss. Labb. τηγανίζω· frigo.

(81) Πλησίον — βλέπει. Magna vis hoc loco in his ἀντιθέτοις.

(82) Εἰσερχόμενος — ἔώρα. Βεβλημένον πρὸς τὸν πυλῶνα.

(83) Ἡ κρίσις ἀνιλεῖται. J. cobi hæc verba sunt.

cap. 2, v. 13, quæ dives iste vix poterat audivisse. Videtur ergo potius ad sententiam respexisse, quam ad verba.

(84) Τίς ἐξομολογήσεται. Psal. vi, 5.

(85) Τοῦ αὐλητοῦ. Sic uterque codex. Malium tamen plurali numero τῶν αὐλητῶν.

(86) Ψυχὴν — προστραπέξῃ. Hæc videtur monitorie laudavisse. Forte respicit ad Syr. iv, 3.

καρόλης, φησιν ὁ Σωφός. Ἄρκει τὰ τῆς τιμωρίας αὐτῷ· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς, ὁ Τέκνον, λέγει, μνησθητι, ὅτι σὺ ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, ἐκείνος δὲ τὰ κακὰ. Ὁὐκ εἶπε τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὰ ἀγαθὰ σου· τούτεστι, τὰ σοὶ νομιζόμενα ἀγαθὰ. Ταῖς γὰρ βωτικαῖς ἡδοναῖς τὰ ἀγαθὰ περιώριζε, καθάπερ καὶ νῦν πολλοὶ λέγουσιν, ὅτι πολλὰ ἀγαθὰ ἐσχίκαμεν. Ἐ καὶ Ἀλέξανδρος δὲ, ὁμοίως τὰ κακὰ. Ὁὐκ εἶπε τὰ κακὰ αὐτοῦ, ὥσπερ ἐκεῖ εἶπε, τὰ ἀγαθὰ σου· ἀλλ' ἀπλῶς τὰ κακὰ. Οὐκ εἶπεν ἔλαβες, ἀλλ' ἀπέλαβες, τούτεστιν, εἰ καὶ ἀγαθὸν τι εἰργάσω καὶ ἐφέλωται σοὶ μισθός, πάντα αὐτὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ κότῳ ἀπέλαβες· καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, εἰ τι κακὸν εἰργάσατο, πάντα ἀπέλαβεν, ἐν πένιᾳ καὶ λιμῷ καὶ τοῖς ἐσχάτοις κακοῖς ταλαιπωρούμενος. Καὶ ἰδοὺ τιμῶν χωρὶς· σὺ δὲ δικαιούσης. Ἐ διὰ τοῦτο

Ἄδύνατον οὖν ἐστὶ, τὸν ἅπασι κατακριθέντα μι- κρῶς τινοσ ἀξιοθῆναι παρακλήσεως καὶ ἀνεσεως. Ἐ καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θλόωντες διαβῆναι ἐνταῦθεν πρὸς ὑμᾶς· μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις, οἳ εἶπον, φησὶν, ὅτι ἀκόλουθον ἕκαστον τέλος· ἰδέξατο, σὲ μὲν, ὦ πλούσιε, ἡ θλίψις καὶ ἡ στενοχωρία· τὸν δὲ Ἀλέξανδρον ἡ ἄνεσις καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀπόλαυσις· πολὺ τὸ κωλύον ἐστὶν· οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς εἶπε, χάσμα ἐστὶ μέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν, ἀλλὰ, μέγα. Ὅσπερ γὰρ πολὺ τὸ μέσον τῆς κακίας καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ αἱ προθέσεις (87) τῶν τῆν ἀρετὴν κατορθοῦντων, καὶ τῶν τὴν κακίαν ἀσπαζομένων παντάπασιν διεστήκασιν· οὕτω καὶ αἱ μοῖαι πολλὴν τὴν ἀπόστασιν ἔχουσιν, ἕκαστου τὰ κατάλληλα τῷ βίῳ καὶ τῇ προαιρέσει ἀπολαμβάνοντες. Καὶ ἡ ἀπ' ἀλλήλων διάστασις ἀμολαμβάνεται. Ἐ χάσμα γὰρ, φησὶ, μέγα ἐστήρικται μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν, ὁ τῶν ἐναρέτων δηλαδὴ καὶ τῶν φαύλων, τῶν μὲν, τῆν ἄνεσιν καὶ τὴν μακαρίαν λῆξιν λαχόντων· τῶν δὲ, τὴν κόλασιν κατακριθέντων· καὶ οὕτω μέγα τὸ χάσμα ἐστὶ, ὥστε μῆτε ἐνταῦθεν ἐστῶτά τινα πρὸς ὑμᾶς διαβῆναι δύνασθαι, μηδὲ ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς διαπεράσαι (88). Μονοειδῆς γὰρ ἦν κατ' ἀρχὰς ἡ τῶν ἀνθρώπων ζωὴ, ἦγουν ἐν μόνῳ τῷ ἀγαθῷ θεωρουμένη, καὶ πρὸς τὸ κακὸν ἀνεπίμικτος. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ πρώτη ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ μαρτυρεῖ, ἡ ἀπὸ παντὸς μὲν τοῦ ξύλου τοῦ ἐν τῷ

A bona esse. Hujus enim vitæ gaudiis bona desinivit, quemadmodum et nunc multi dicunt : Multa bona habuimus. Ἐ Et Lazarus vero similiter mala. Ἐ Non dixit : « mala sua, » ut illic dicebat bona sua ; sed simpliciter : mala. Non dixit : « accepisti, » sed recepisti, id est, si quid boni feceris et debeatur tibi merces, totam eam in illo mundo recepisti. Et Lazarus, si quid mali fecerit, omnia recepit, inopia, fame, extremis malis afflictus. Et ecce ambo huc venistis, Lazarus quidem absque peccatis, et tu absque justitia. Quapropter « hic quidem consolatur, tu vero cruciaris. »

B Impossibile igitur est eum qui semel condemnatus est, parva quadam consolatione et relaxatione dignum haberi. Ἐ Et in his omnibus, inter nos et vos chaos magnum firmatum est ; ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare. Ἐ Posthæc omnia quæ dixi, inquit, quia uterque suam mercedem recepit, te quidem, o dives, afflictio et angustia opprimunt ; Lazarum vero delectant quies et bonorum fruitio. Valde multum est quod obstat. Non enim dixit simpliciter, Chaos est inter nos et vos, sed, magnum. Quemadmodum enim multum interest inter malitiam et virtutem, et eorum qui virtutem colunt voluntates omnino a voluntatibus eorum qui malitiam amplectuntur differunt : ita et sedes multum inter se distant, unoquoque vitæ et voluntati congrua recipiente. Et ea ab invicem distantia impermeabilis. Chaos enim, inquit, magnum firmatum est inter nos et vos, bonos nempe et malos ; alios quidem quietem et beatam sedem sortitos, alios autem ad pœnam damnatos. Atque magnum chaos est, ita ut neque hinc quisquam ad vos transire possit, neque inde ad nos permeare. Uniformis enim erat in principio hominum vita unum intuens bonum et nulli malo immista. Quod testatur primum Dei mandatum quod Adæ suadebat ut de omni ligno in paradiso ederet, prohibens autem ne de illo manduca et cui immista erat

(87) Καὶ αἱ προθέσεις. Ἦγουν αἱ προαιρέσεις, ἀπὸ κοινού τὸ, ὥσπερ.

(88) Διαπεράσαι. Post ista codex B addit quædam contra Origenem, ejusque sectatores, quæ hic a scripsi : Ἴδοὺ εἰσὶν οἱ Ὀριγενιστῆς, οἳ τὰς ἐκείθεν κολάσεις μὴ ἰδίου (ἰμο αἰδίου) εἶναι δοξάζοντες, καὶ τέλος εἶναι τούτων τιθέμενοι, καὶ ἀποκατάστασιν ποτε γενέσθαι, σὺ μόνων τῶν ἀμαρτωλῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν δαιμόνων δογματίζοντες ; οἱ λέγοντες, ὅτι τέλος ἔχουσας τῆς κολάσεως, ἔσται καιρὸς, ὅτε οἱ ἀμαρτωλοὶ ἐνωθῆσονται τοῖς δικαίοις καὶ τῷ Θεῷ, καὶ οὕτω τὰ πάντα ἐν πᾶσι γένηται (forte γενήσεται) Θεός. Ἴδοὺ γὰρ ἀκούομεν τοῦ Ἀβραάμ λέγοντος· ὅπως οἱ βουλόμενοι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς διαβῆναι, μὴ δύνωνται. Ὅσπερ οὖν ἀδύνατον, ἐκ τῆς λήξεως τῶν δικαίων μεταβῆναι τινα εἰ, τὸν τόπον τῶν ἀμαρτωλῶν, οὕτως ἀδύνατον, ὡς ἡμᾶς διδάσκει Ἀβραάμ, τὸ μεταβῆναι ἐκ τοῦ

D τόπου τῆς κολάσεως εἰς τὸν τόπον τῶν δικαίων. Ἀβραάμ δὲ ἀξιοπιστότερος δῆπου Ὀριγένους, μάλλον δὲ ὁ Θεός. Ἐκεῖνος γὰρ ταῦτα διὰ τοῦ Ἀβραάμ ἀποκρίνεται, καὶ οὐκ οἰκοθεν Ἀβραάμ, (hic videtur desse verbum ἔγνωσκον, aut tale quiddam ἀπερ ἔλεγεν, ἀλλὰ θεοῦ ἀνεγνώσκον αὐτοῦ νόμους, οὐδὲ ἀντιλέγειν εἶχεν. Post hæc deinceps alia rursus in isto codice legitur digressio de Urco, quam hic prætermisi. Videtur enim aut ipse Xiphilinus in secunda et diligentiori recensione orationum suarum ista, quæ redundare videbantur, rescuisse, aut alius recentior ex aliorum scriptis, calenis Patrum præsertim, additamento istas orationes auxisse. Mihi certe consultius visum est, diligentius scriptum codicem sequi, et ista additamenta, aliena plerumque, sæpe etiam corrupta, omittere, quam lectoris attentionem ab orationibus ad varias lectiones et animadversiones avertere.

contrariorum natura, malo nempe cum bono immisto, mortem comminatum ei qui legem transgrediretur. Cum autem homo voluntarie vitam ex duobus compositam vitæ non malo immistæ prætulisset, non reliquit eum Deus inemendabilem; sed postquam mors homini peccatori supervenit, dupliciter divisit et vitam in carnalem hanc et in futuram, non pari durationis mensura; sed presentem quidem brevissimo tempore desinit; futuram vero in æternum produxit. Libertatem igitur fecit Deus per misericordiam alterutrum eligendi, bonum et malum per brevem hanc et caducam vitam, aut per infinitam illam et æternam. Eodem nomine dicitur bonum et malum et inter intelligibilia et sensibilia unumquodque eorum dividitur. Et alii sensibilia bona et gaudia præferunt, alii autem sola intelligibilia credunt esse bona et nominari. Quibus porro mens non intelligens neque melioris indagatrix est, ii voracitate sua in carnali vita debitam naturæ boni partem prius absument, nihil futuræ vitæ procurantes; qui vero discernenti ratione suam ordinant vitam, iis qui sensus lædunt afflictis, in futurum sæculum bonum sibi procurant. Ita ut in æterna vita melior quies iis protenditur et hoc est chaos quod non sit terra biscente, sed sententiis per vitam in diversas electiones divisis. Qui enim semel per hanc vitam gaudia præposuit suamque clementiam per pœnitentiam non sanavit, inaccessible sibi postea angelorum sedem efficit; impermeabilem hunc transitum, tanquam immensum et inavium barathrum subter se perfodiens. « Et dixit: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres; ut testetur illis ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Ait illi Abraham: Habent Moysen et prophetas: audiant illos. At ille dixit: Non, pater Abraham; sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen et prophetas non audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexerit, credeat. »

Videte, fratres, quomodo ex supplicio in respicientiam venerit dives, et qui prius Lazarum ante portam suam jacentem et fame pereuntem contemnebat, nunc de aliis absentibus sollicitus sit, et postulet ut Lazarus ex mortuis in patris sui domum mittatur. Et non simpliciter unum ex mortuis, sed Lazarum; ut videant eum coronatum, et in gloria et sanitate qui eum viderant in dedecore et infirmitate, et qui ejus inopie testes

(89) *Κωλύουσα ἐκείνον*. Malim hic omittere καὶ κωλύουσα, et pro ἐκείνον legere ἐκείνου. Magis certe perspicuum, quod legitur in cod. B. τοῦτο δὲ καὶ ὁ πρῶτος τοῦ Θεοῦ νόμος ἐμαρτύρεται (sic: lege aut ἐμαρτύρετο, aut μεμαρτύρηται) ὁ ἀπὸ παντός μὲν ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ φαγεῖν ἐπιτρέπων, ἀπειργῶν δὲ ἐκείνου. κ. τ. λ.

(90) *Τῷ χεῖρῳ*. Cod. B. τοῦ χεῖρῳς, quod per consuetudinem lingue ferri quidem potest, perspicuitatem tamen pandentem turbat. Ἀμύτης cum da-

A παραδείσῳ φαγεῖν ἐπιτρέπουσα τὸν Ἀδάμ, ἀπειργουσα δὲ καὶ κωλύουσα ἐκείνον (89), ἢ σύμμικτος ἦν ἐκ τῶν ἐναντίων ἢ φύσις, τοῦ κακοῦ πρὸς τὸ καλὸν συγκεκραμένου, θάνατον ἐπιθεῖσα τῷ παρανομήσαντι τὴν ζῆμιαν. Τοῦ ἀνθρώπου γούν ἐκουσίως τὴν ἐκτῶν ἐναντίων σύγκρατον ζῶην τοῦ ἀμιγούς τῷ χεῖρον: (90) προτιμήσαντος, οὐκ ἀφῆκε τοῦτον ὁ Θεὸς ἀδιόρθωτον, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ θάνατος παραβεθηκότι ἐπικολούθησε, διχῆ μερίζει καὶ τὴν ζῶην, εἰς τὴν σαρκικὴν ταύτην, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν, οὐ κατὰ τὸ ἴσον μέτρον τοῦ διαστήματος, ἀλλὰ τὴν μὲν παρούσαν, ἐν βραχυτάτῳ τινὶ χρόνῳ περιγράφας· τὴν δὲ μέλλουσαν παρατείνας εἰς τὴν αἰδίον (91).

Ἐξουσίαν τοίνυν δέδωκεν ὁ Θεὸς ὑπὸ φιλανθρωπίας, ἐν ᾧ (92) τις βούλεται τούτων ἔχειν ἑκάτερον, τό τε ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, ἢ κατὰ τὸν βραχὺν τοῦτον καὶ πρόσκαιρον βίον, ἢ κατὰ τὸν ἀτελεύτητον ἐκείνον καὶ αἰδίον· ὁμῶνύμως δὲ λεγομένου (93) τοῦ τε ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ πρὸς τὰ νοητὰ καὶ αἰσθητὰ ἑκατέρου τούτων μεριζομένου, καὶ τῶν μὲν, τὰ ἐν αἰσθήσει ἀγαθὰ καὶ ἡδέα προκρινόντων, τῶν δὲ μόνον τὰ κατὰ διάνοιαν πιστευόντων καὶ εἶναι ἀγαθὰ, καὶ ὀνομάζεσθαι, οἷς μὲν ὁ λογισμὸς ἀσύνετος καὶ τοῦ βελτίονος ἀνεπίσκοπος (94), οὔτοι ὑπὸ λαιμαργίας ἐν τῷ σαρκίνῳ βίῳ τὴν χρεωστούμενην τῇ φύσει τοῦ ἀγαθοῦ μοῖραν προαναλίσκουσιν, οὐδὲν τῷ μετὰ ταῦτα βίῳ ταμειούμενοι· οἱ δὲ λογισμῷ διακριτικῷ τὴν ἑαυτῶν οἰκονομοῦντες ζῶην, διὰ τῶν τὴν αἰσθησιν λυποῦντων ἀνιαθόντες, τῷ ἐφεξῆς αἰῶνι τὸ ἀγα-

C θὸν ταμειούονται, ὥστε αὐτοῖς τῇ αἰδίῳ ζωῇ τὴν κρεῖττονα λῆξιν συμπαρατείνεσθαι· τοῦτο γούν (95) ἐστι τὸ χάσμα, ὅπερ οὐχὶ γῆς διασχούσης; γίνεται, ἀλλ' ἢ παρὰ τὸν βίον κρῖσις πρὸς τὰς ἐναντίας προαιρέσεις σχισθεῖσα. Ὁ γὰρ ἅπαξ κατὰ τὸν βίον τοῦτον ἐλόμενος τὸ ἡδὺ, καὶ μὴ θεραπεύσας ἐκ μεταμείλειας τὴν ἀβουλίαν, ἄβαστον ἑαυτῷ μετὰ ταῦτα τὸν τῶν ἀγγέλων χώρον ἐργάζεται, τὴν ἀδ' ἄβαστον ταύτην διάβασιν, καθάπερ τι βάραθρον ἀχανές τε καὶ ἀπαρόδευτον καθ' ἑαυτοῦ διορύξας. « Εἶπε δέ· Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου, ἔχει γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἐλθῶσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀβραάμ· Ἐχουσι Μωσέα καὶ τοὺς προφῆτας, ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν πορευθῆ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. Εἶπε δὲ αὐτῷ· Εἰ Μωσείως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ, πεισθήσονται. » Βλέπετε, ἀδελφοί μου, πῶς ὑπὸ τῆς κολάσεως εἰς συναίσθησιν ἤλυν

tivo apud Alciphron. Lib. II, Ep. IV, p. 262.

(91) *Εἰς τὴν αἰδίον*. Ζῶην.

(92) *Ἐν ᾧ*. Χρόνῳ ἢ βίῳ.

(93) *Λεγομένου*. Sic dedi ex cod. B. Nam cod. A. vitiose habebat λέγομεν οὐ.

(94) *Ἀνεπίσκοπος*. Ἀνεπίσκοπετος B. Ἀνεπίσκοπος label Gregor. Naz. p. 179.

(95) *Τοῦτο γούν*. ἴουτο οὖν B. Max correxi ex eodem παρὰ τὸν βίον, pro παρὰ τοῦ βίου, quod in cod. A. legitur.

ὁ πλούσιος, καὶ ὁ τοῦ Λαζάρου πρὶν καταφρονῶν ἐν τῇ πυλῶνι αὐτοῦ κειμένου καὶ λιμώττοντος, νῦν ἐτέρων ἀπόντων φροντίζει καὶ παρακαλεῖ πεμφθῆναι τὸν Λάζαρον ἐκ τῶν νεκρῶν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Καὶ οὐχ ἀπλῶς ἕνα τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ τὸν Λάζαρον, ὅπως ἂν ἴδωσιν αὐτὸν στεφανωθέντα καὶ ἐν δόξῃ καὶ ὑλαίᾳ, οἱ ἰδόντες αὐτὸν ἐν ἀτιμίᾳ καὶ ἀβρωσίᾳ, καὶ οἱ τῆς πενίας γενόμενοι μάρτυρες, αὐτοὶ καὶ τῆς δόξης γένωνται θεαταί. Τί οὖν ὁ Ἀβραάμ; ἢ Ἐχουσι Μωσῆα καὶ τοὺς προφήτας. ἢ Μωσῆα (96) καὶ τοὺς προφήτας λέγων, τὰ μωσαϊκὰ καὶ προφητικὰ συγγράμματα καὶ διδάγματα. Οὐχ οὕτω, φησὶ (97), σὺ, πλούσιε, φροντίζεις τῶν ἀδελφῶν, ὡς ὁ ποιήσας αὐτοὺς Θεός· μύριους γὰρ ἐπέστησεν αὐτοῖς διδασκάλους. Ὁ δὲ πλούσιος, ἢ Οὐχὶ πᾶτερ Ἀβραάμ, λέγει. ἢ Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἀκούων τῶν Γραφῶν ἠπίσται, μύθους εἶναι ἐνόμιζε τὰ λεγόμενα, ὁμοίως ἔχειν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ὑπελάμβανεν, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ κρίνων, ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἀκούουσι τῶν Γραφῶν, ὡσπερ οὖν οὐδὲ αὐτός· ἢ Ἄλλ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ, πιστεύσουσιν. ἢ

Τοιοῦτοι καὶ νῦν εἰσιν, οἱ λέγουσι· Τίς εἶδε τὰ ἐν Ἰησοῦ, τίς ἐκεῖθεν ἐλθὼν ἀπήγγειλεν ἡμῖν; Ἀλλὰ ἀκουσάτωσαν τοῦ Ἀβραάμ· ὅτι εἰ τῶν Γραφῶν οὐκ ἀκούομεν, οὐδὲ τοῖς ἐξ Ἰησοῦ ἐρχομένοις πιστεύσομεν. Καὶ τοῦτο ἐδηλώσαν οἱ Ἰουδαῖοι, εἴτινες ἐπεὶ (98) τῶν Γραφῶν οὐκ ἤκουον, οὐδὲ νεκροὺς ἰδόντες ἀναστάντας ἐπίστευσαν, ἀλλὰ καὶ τὸν Λάζαρον ἀνελεῖν ἐπεχείρουν (99), καὶ ἐν τῇ σταυρῷ πολλῶν νεκρῶν ἀναστάντων, ὅμως τοῖς ἀποστόλοις ἐπετίθεντο (1) φονικώτερον. Εἰ δὲ ὠφέλει ἡμᾶς εἰς πίστιν, καὶ τοῦτο ἐπολεῖ ἂν συχνάκις ὁ Κύριος, νῦν δὲ οὐδὲν οὕτως ὠφελεῖ, ὡς ἡ τῶν Γραφῶν ἀκριβοῦς ἔρευνα καὶ ἐξέτασις. Νεκροὺς δὲ ἀνίστασθαι ἐσοφίστατο ἂν ὁ διάβολος, καὶ διὰ τούτων ἐπλάγησεν ἂν τοὺς ἀνοήτους, περὶ τῶν ἐν Ἰησοῦ δόγματα δεῖα τῆς οἰκείας κατασπέριων κακίας. Τῶν δὲ Γραφῶν ὑγιῶς ἐρευνημένων, οὐδὲν ἰσχύει τοιοῦτον σοφίσασθαι. Αὕται γὰρ εἰς λύχνος καὶ φῶς, καὶ τούτου φαίνοντες ὁ κλέπτῃς (2) φαίνεται καὶ εὐρίσκεται. Φύγωμεν οὖν, ἀδελφοί μου, τοῦ πλουσίου τὴν μίμησιν, καὶ τὴν ἐκεῖνου ἀπανθρωπίαν μισήσωμεν· ζηλώσωμεν δὲ τὴν τοῦ Λαζάρου φιλοσοφίαν καὶ καρτερίαν. Διὰ γὰρ τοῦτο ταῦτα προεῖρηται, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ τῷ πλουσίῳ πάθωμεν. Εἰ γὰρ ἐβούλετο κολάσαι, οὐκ ἂν ταῦτα προεῖπεν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐ βούλεται, τοῦτου χάριν προλέγει, ἵνα τῇ προβόρῃσει σωφρονισθέντες τὴν διὰ τοῦ πράγματος πείραν ἐκκλίνωμεν. Ἀνανήψωμεν τοίνυν, ἀγαπητοί, καὶ ἕως καιρὸς ἐστὶ μετανοίας, τὰς ἀμαρτίας ἀπονηψώμεθα, καὶ μὴ τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον τῆς κακίας ὁδὸν, τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης τῶν ἀρετῶν προτιμήσωμεν. Εἰ γὰρ καὶ πλατεῖα (3) ἀνεμμένη ἢ τῆς κακίας ὁδὸς, ἀλλ' εἰς στενὸν καταστρέφει τέλος, ἐπὶ τὴν τῆς

A fuerant, ii et gloriæ spectatores stant. Quid igitur Abraham? « Habent Moysen et prophetas; » Moysen et prophetas dicens Mosaica et prophetica scripta et dogmata. Non tantum, inquit, tu, dives, fratres tuos curas, quantum qui fecit eos Deus. Mille enim instituit illis magistros. Dives autem : « Non, pater Abraham, » dicit. Cum enim ipse audiens Scripturas diffusus esset et fabulas esse ea quae dicebant credidisset, similes sibi esse fratres suos putavit, et ex seipso iudicans, dicebat eos non audituros esse Scripturas, quemadmodum et ipse non audierat; « Sed si quis ex mortuis resurrexerit, credent. »

Revera et nunc sunt qui dicant : Quis vidit ea quae sunt in inferno? Quis inde rediens annuntiavit nobis? Sed audiant Abrahamum : si Scripturas non audiamus, neque ex inferno venientibus credemus. Hoc et ostenderunt Judaei quoque, qui cum Scripturas non audivissent, neque postquam mortuos resurgentes videre, crediderunt, sed et Lazarum interficere conati sunt, et quamvis in crucifixione multi mortui resurrexerint, tamen apostolos persecuti sunt caedis avidiores facti. Et si quid nos adjuvaret illud ad fidem, faceret saepe Dominus. Nunc autem nihil ita nos adjuvat, ut Scripturarum accurata investigatio et perscrutatio. Mortuos suscitare subdole conatus esset et diabolus, ac per eos insanos in errorem traxisset, de iis quae in inferno sunt malitia sua digna dogmata seminans. Si autem Scripturae recte examinentur, nihil huiusmodi subdole tentare valet. Illa enim sunt fax et lumen, quo apparente apparet fur et detegitur. Fugiamus igitur, fratres, divitis huius exemplum, et ejus inhumanitatem odio habeamus. Aemulemur autem Lazari philosophiam et patientiam. Ea enim praedicta sunt, ne eadem quam dives patiamur. Si enim vellet punire, non haec praediceret. Cum autem id non velit, idcirco praedicit, ut praedictione illa sapientes facti, ipsum experimentum declinemus. Resipiscamus igitur, charissimi, et dum tempus est poenitentiae, culpas abluamus, neque patulam et latam malitiae viam

B Revera et nunc sunt qui dicant : Quis vidit ea quae sunt in inferno? Quis inde rediens annuntiavit nobis? Sed audiant Abrahamum : si Scripturas non audiamus, neque ex inferno venientibus credemus. Hoc et ostenderunt Judaei quoque, qui cum Scripturas non audivissent, neque postquam mortuos resurgentes videre, crediderunt, sed et Lazarum interficere conati sunt, et quamvis in crucifixione multi mortui resurrexerint, tamen apostolos persecuti sunt caedis avidiores facti. Et si quid nos adjuvaret illud ad fidem, faceret saepe Dominus. Nunc autem nihil ita nos adjuvat, ut Scripturarum accurata investigatio et perscrutatio. Mortuos suscitare subdole conatus esset et diabolus, ac per eos insanos in errorem traxisset, de iis quae in inferno sunt malitia sua digna dogmata seminans. Si autem Scripturae recte examinentur, nihil huiusmodi subdole tentare valet. Illa enim sunt fax et lumen, quo apparente apparet fur et detegitur. Fugiamus igitur, fratres, divitis huius exemplum, et ejus inhumanitatem odio habeamus. Aemulemur autem Lazari philosophiam et patientiam. Ea enim praedicta sunt, ne eadem quam dives patiamur. Si enim vellet punire, non haec praediceret. Cum autem id non velit, idcirco praedicit, ut praedictione illa sapientes facti, ipsum experimentum declinemus. Resipiscamus igitur, charissimi, et dum tempus est poenitentiae, culpas abluamus, neque patulam et latam malitiae viam angustae et arctae virtutum viae praeferamus. Si enim et lata et facilis est malitiae via, nihilominus in arctum sinem vertitur, ad animae perditionem ducons et ad divinum tribunal accensens.

(96) Μωσῆα καὶ — διδάγματα. Hac interpretatione, ni fallor, supersedere poterat.

(97) Φησί. Φησὶν adjeci ex cod. B.

(98) Ἐπέειπεν. Sic dedi de meo, pro ἐπέειπεν, quod uterque codex habet.

(99) Λάζαρον ἀνελεῖν ἐπεχείρουν. V. Joan. xii, 10, ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ, x. τ. λ.

(1) Ἐπετίθεντο. Sic correxi pro ἐπιτίθεντο. Codex B. omisiss omnibus, quae leguntur inter hoc

λεῖν et ἐπετίθεντο, habet ἐπεπήδων, quod non minus huic loco convenit, quam ἐπετίθεντο, atque etiam majorem vim habet. ἢ

(2) Ὁ κλέπτῃς. Ἀπατῶν, σοφιστῆς.

(3) Εἰ γὰρ καὶ πλατεῖα. Καὶ addidi ex cod. P. Mox correxi quoque ex eodem ἐπὶ τὴν τῆς ψυχῆς καταπτώσα ἀπώλειαν, pro quibus vitiose legitur in cod. A. Ἐπὶ τῆς ψυχῆς καταπτώσα εἰς ἀπώλειαν.

Contra autem angustiae virtutis in vasta loca deducunt et finiunt, multam post haec praebentes requiem. Ne igitur viae initiis decipiamur. Quid enim interest, aedum, postquam paululum temporis via lata ambulaverimus, in perditionis praecipitium deferri? Quod enim somnium ad veritatem est, id praesens vita ad futurae mansionem. Sed ad utriusque finem respicientes, virtutem amplectamur. Et si oportuerit propter eam in infortunium incidere, ne despondeamus animum, sed omnia generose feramus, futurorum honorum spe roborati, et ratum habentes Deum nos in tentationes incidere ideo permittere, ut hic mundati et omnem malitiam abjicientes, puram et non mistam honorum retributionem accipiamus. Si volumus igitur illam obtinere, laboriosam et severam vitam suscepiamus, nec aegre et impatienter feramus calamitates et miserias, ut et auxilium ad eas ferendas consequamur, et in sinu Abrahae requiescamus, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in saecula. Amen.

ἐπισπασώμεθα, καὶ ἐν τοῖς τοῦ Ἀβραάμ κόλποις ἀναπαυσώμεθα, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

DOMINICA TERTIA. MATTHÆI.

Vox secunda. Matutinum tertium.

Avaritia nihil est funestius nihilque est amore divitiarum pejus. Domos enim totas evertit et bella magna excitavit, et urbes a fundamentis evertit, et fratres inter se in furorem egit, et patres in filios impulit, et lenissimam hominum naturam in saevam mutavit, et sexcenta alia mala operata est. Avaritiam magnus Paulus radicem omnium malorum, et secundam idololatriam appellavit, quippe quæ hominibus suadeat ut divitiis confidant, neque in Deum spem suam ponant. Ac quemadmodum idololatras creaturas venerantur et non Deum, ita avarus auro servit et non Christo. Sed studeamus, dilectissimi, talem morbum, ut omnium malorum radicem, omnino ex nostris animis extirpare, ut et in praesenti vita omnia quæ inde oriuntur mala fugiamus, et futuri saeculi poenas ac supplicia vitemus. Ab hac avaritia et omnibus inde orientibus malis liberare nos volens Christus, sequentia proponit verba. Dixit Dominus: «Lucerna corporis est oculus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit; si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te

ψυχῆς κατανώσα ἀπώλειαν, καὶ πρὸς τὰ ἐκεί δι-
καιωτήρια (4) φέρουσα· τούναντίον δὲ τὸ στενὸν τῆς
ἀρετῆς εἰς εὐρυχωρίαν ἀπάγει καὶ καταλήγει, πολ-
λὴν παρέχον μετὰ ταῦτα τὴν ἀνεσίαν. Μὴ οὖν τοῖς
προοιμοῖς (5) ἀπατηθῶμεν. Ποῖον γὰρ ὄφελος, εἰπέ
μοι, πρὸς ὀλίγον τὴν εὐρύχωρον βαδίσαντας, εἰς
κρῆμνὸν ἀπωλείας κατενεχθῆναι, καὶ θναρ, ὡς εἰ-
πεῖν, τρυφήσαντες, ἀπέραντα βίβανίζεσθαι (ἕπερ
γὰρ (6) θναρ πρὸς ἀλήθειαν, τοῦτο ὁ παρὼν βίος
πρὸς τὴν μέλλουσαν διαγωγὴν), ἀλλὰ πρὸς τὰ τέλη
ἐκπτέρων ἀφορῶντες, τὴν ἀρετὴν ἀσπασώμεθα, καὶ
δέη ἡμᾶς συμφοραῖς διὰ ταύτην περιπεσεῖν, μὴ ἐκ-
κακήσωμεν, ἀλλὰ γενναίως ἅπαντα φέρωμεν, ταῖς
τῶν μελλόντων ἐλπίσι νευρούμενοι (7), καὶ πληρο-
φορούμενοι· ὡς (8) τοῖς πειρασμοῖς ἡμᾶς ὑποπίπτειν
ὁ Θεὸς συγχαρεῖ, ἵνα ἐν ταῦθα καθαρθέντες, καὶ
πᾶσαν κακίαν ἀποβαλόντες, καθαρὰν καὶ ἀμικτόν
τὴν τῶν ἀγαθῶν λάβωμεν ἀντίδοσιν. Εἰ οὖν βουλό-
μεθα ταύτης ἐπιτυχεῖν, τὸν ἐπίπονον καὶ σκληρὸν
βίον ἐλώμεθα, καὶ μὴ ἀποδυσπετήσωμεν (9) ἐν τοῖς
πειρασμοῖς, ὡς ἂν καὶ τὴν βοήθειαν πρὸς αὐτοὺς

πειρασμοῖς, ὡς ἂν καὶ τὴν βοήθειαν πρὸς αὐτοὺς

ΚΥΡΙΑΚῆ Γ. ΤΟΥ ΜΑΘΘΑΙΟΥ.

Ἦχος β', εὐθιγόν γ'.

Τῆς φιλαργυρίας (10) οὐδὲν ἐστὶ χαλεπώτερον, καὶ τῆς φιλοχρηματίας οὐδὲν ὑπάρχει δεινότερον· οἴκους γὰρ ολοκλήρους κατέστρεψε, καὶ πόλεις μεγάλους ἐκίνησε (11), καὶ πόλεις ἐκ βάρων ἀνέστρεψε, καὶ ἀδελφούς κατ' ἀλλήλων ἐξέμηγε, καὶ πατέρας κατὰ τέκνων ἐξήγειρε, καὶ τὴν ἡμερωτάτην τῶν ἀνθρώπων φύσιν ἐξεθρίωσε, καὶ μυρία ἄλλα κακὰ κατειργάσατο. Τὴν φιλαργυρίαν ὁ μέγας Παῦλος βίβαν τῶν κακῶν πάντων ὠνόμασε, καὶ δευτέραν εἰδωλολατρίαν ἐκάλεσε, ὡς πείθουσαν τοὺς ἀνθρώπους χρήμασι πεποιθέναι, καὶ μὴ τῇ εἰς Θεὸν ἐλπίδι θάρρειν· καὶ ὅτι καθάπερ οἱ εἰδωλολάτραι τὰ κείσματα σέβονται, καὶ οὐ τὸν Θεὸν, οὕτω καὶ ὁ φιλάργυρος τῷ χρυσῷ πείθεται, καὶ οὐ τῷ Χριστῷ. Ἀλλὰ σπουδάσωμεν, ἀγαπητοί, τὴν τοιαύτην νόσον, ὡς βίβαν πάντων τῶν κακῶν πρόβριζον ἐκτεμεῖν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὡς ἂν καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ πάντα τὰ ἐκ ταύτης φύσιμα δεινὰ διαφύγωμεν, καὶ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διαδράσῳμεν τιμωρίαν καὶ κόλασιν. Ταύτης τῆς φιλαργυρίας, καὶ πάντως τῶν ἐκ ταύτης κακῶν ἀπαλλάξαι βουλόμενος (12) ὁ Χριστὸς, τὰ προκειμένα ταῦτα προσηύχῃσι βήματα. Εἶπεν ὁ Κύριος· Ὁ λύχνος (13) τοῦ σώματος ἐστὶν

(4) Δικαιωτήρια. Δικαστήρια, βασανιστήρια, κολαστήρια.

(5) Τοῖς προοιμοῖς. Initiis viae et itineris.

(6) Ὅπερ γὰρ. Γὰρ addidi ex B.

(7) Νευρούμενοι. Confirmati, corroborati. V. Philo. p. 416, 503, 673., 680, edit. Colon. Allobrg. 1613, et Alciph. lib. III, Ep. XLIX, p. 386, σώμα — νεύεται καὶ ἀκμῆ νευρούμενον.

(8) Πληροφορούμενοι ὡς. Παπεισμένοι, ὅτι.

(9) Ἀποδυσπετήσωμεν. Nec aegre et impatienter feramus calamitates et miserias. Utuntur hoc

vocabulo Gregor. Nazianz. p. 24, 57, et Diog. Laert. p. 61, in Vita Socratis. Hinc ἀποδυσπέτησις in Orusc. myth. Galel. p. 234.

(10) Τῆς φιλαργυρίας. Etiam haec oratio legitur in col. B.

(11) Πολέμους μεγάλους ἐκίνησε. Πολέμους χαλεποὺς ἀνεβρίπισεν. B.

(12) Ἀπαλλάξαι βουλόμενος. Videtur excidisse ἡμᾶς.

(13) Ὁ λύχνος. Matth. vi, 22 seqq.

ὁ ὀφθαλμὸς· ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς σου ἀπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς, τὸ ἐν σοί, σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον; Ὁ δὲ Κύριος ἐλευθερώσει ἡμᾶς τοῦ πάθους τῆς φιλαργυρίας, μᾶλλον δὲ τῆς ἀδικίας, καὶ τῶν ἐκ ταύτης παθῶν, τὸν περὶ τῆς ἀκτημοσύνης διδάσκει λόγον, καὶ διὰ πολλῶν παραδειγμάτων τοὺς πιστεύοντας φέρει εἰς τὴν τῶν λεγομένων ὑπακοήν καὶ εὐπειθειαν. Καὶ εἰπὼν πρῶτον (14), ὅτι· « Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, θησαυρίζετε δὲ ἑαυτοῖς θησαυροὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς; » καὶ δεξίας μὲν τῶν ἐν οὐρανοῖς θησαυρῶν ἀφθαρτον, καὶ ἀβαντήτων, καὶ πάντοτε διαμένοντα· τὸν δὲ ἐπὶ γῆς θησαυρὸν πρὸς ὀλίγον φαινόμενον καὶ ἀφανιζόμενον, μετὰ ταῦτα καὶ ἕτερον παράδειγμα φέρει λέγων· « Ὁ λύχνος τοῦ σώματος ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς. » Ὅπερ γὰρ ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς ἐν σώματι, τοῦτο νοῦς ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ· καὶ ὡς περὶ ὁ ὀφθαλμὸς ὕγιης ὄν φωτίζει τὸ σῶμα, νοσήσῃ δὲ σκοτίζει, οὕτω καὶ ὁ νοῦς, ἐὰν μὲν καθαρὸς ᾖ, καὶ πρὸς μόναν βλέπῃ τὰ θεῖα καὶ δίκαια, καὶ πρὸς ἐκείνα διὰ παντὸς γρηγορῶν μένη, καὶ ἡ ψυχὴ τὰ ἐξ αὐτοῦ δέχεται λαμπρῶν δόξας καὶ φωτίζεται καὶ καθαίρεται· ἐὰν δὲ εἰς πονηρίαν ἐκτραπῇ (ὁ (15) νοῦς), καὶ τῇ φροντίδι τῶν χρημάτων ἢ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν παθῶν κτάσῃ καὶ πρόσθηλθῃ, τυφλοῦται καὶ σκοτίζεται. Τοῦ δὲ νοῦ σκοτισθέντος, καὶ ἡ ψυχὴ σκότος γίνεται, καὶ πολλὸ πλεόν τὸ σῶμα. Ὅ γὰρ τὸν νοῦν ἀφανίσας τῆ τῶν ὀλικῶν προσπάθειά, καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν παθῶν σκοτίσας αὐτοῦ (16), πάσας αὐτοῦ τὰς ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ πράξεις ἐσθεσε καὶ ἐδόλωσε, καὶ λοιπὴν ἐματαιώσε τὰς τῆς [σωτηρίας αὐτοῦ] ἀφορμάς. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χριστός· « Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον; » τούτέστιν, ἐὰν ὁ νοῦς, φωτίζων σου τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, σκότος γένηται τῇ φροντίδι τῶν χρημάτων καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν ἀτόπων παθῶν τυφλωθεὶς, πόσω μᾶλλον σκοτισθήσεται ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα! Ὅταν γὰρ σθεσθῇ ὁ λύχνος τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἤγουν ὁ νοῦς, ποῖα λοιπὸν γένησεται σωτηρίας ἐπίς; Ὡς φῶς δὲ καὶ νοῦς καθαρὸς οἱ ἐν ἐξουσίαις καὶ ἀρχαῖς πνευματικαῖς τε καὶ κοσμικαῖς τεταγμένοι ἐν τῷ κόσμῳ ὀφείλουσιν εἶναι, ὥστε φωτίζειν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὰ καλὰ καὶ σωτήρια, καὶ φυλάττειν καὶ συντηρεῖν αὐτοὺς ἀπὸ πάσης βλάβης, καὶ ἐπιδολεῖας, καὶ κακώσεως· εἰ δὲ οὗτοι ταῖς ἀδικίαις χαίρουσι καὶ ταῖς ἀρπαγαῖς καὶ ταῖς πλεονεξίαις δουλεύουσι, καὶ ἀμελῶς καὶ ῥαθυμῶς πρὸς ἅπαν ὀφείλουσι, διακρίνεται, τί πείσεται ὁ τούτοις ὑποκείμενος λοιπὸς λαὸς, ὃς μόλις πρὸς τὴν καλὴν ἔρχεται τῇ τῶν κρείττωνων ὁδηγίᾳ, καὶ τῇ καλῇ καὶ ὀρθῇ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐξουσίας τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων (17). Οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἄγιοι καὶ θεοὶ ἀπόστολοι ὀφθαλμοί

(14) Πρῶτον. Ἀνωτέρω. B. Respicit. v. 19.

(15) Omittit eod. B. et abesse possunt.

(16) Σκοτίσας αὐτοῦ. Forte sic accipiendus hic locus: Ὁ γὰρ τὸν νοῦν ἀφανίσας, τῇ τῶν ὀλικῶν προσπάθειά καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν παθῶν σκοτίσας αὐτὸν, πάσας, κ. τ. λ. Codex B. hic nullum fert

A est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? — Volens Dominus nos ab avaritiæ cupiditate liberare, vel potius ab injustitia et omnibus inde nascentibus vitiis, sermonem habet de inopia, et multis exemplis fideles ad obediendum et persuasionem adducit. Et dixit primum: « Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra; thesaurizate autem vobis thesauros in caelo; » et ostendit quidem caelestes thesauros incorruptibiles, inconsumptos, et perpetuo durantes; thesauros autem terrestres paululum temporis corruptibiles et evanescentes. Deinde et alterum exemplum affert dicens: « Lucerna corporis est oculus. » Quod enim in corpore est oculus, id meus est in anima. Et quemadmodum oculus, si sanus sit, corpus illuminat; si æger, obnubilat: ita et mens, si sit munda atque ad sola divina et justa respiciat, iisque semper invigilet, anima ex eo lumen accipit et illuminata purificatur. Si autem se ad malum vertat et divitiarum desiderio vel cupiditatum ardore vincatur et dometur, cæca sit et tenebrosa. Mente autem obscurata, et anima sit tenebrosa, et multo magis corpus. Qui enim mentem inquinavit voluptatibus, eamque cupiditatum ardore obscuravit, omnes suas præsentī vita actiones exstinxit et corruptit, et inde irritum fecit salutis suæ impetum. Quapropter dicit Christus: « Si igitur lumen quod in te est tenebræ sunt, tenebræ quantæ erunt? » id est, si mens quæ animam et corpus tuum illuminat tenebræ fiat divitiarum sollicitudine et malarum cupiditatum ardore obcæcata, quanto magis obscurabuntur anima et corpus! Si enim extincta sit lucerna animæ et corporis, scilicet mens, quænam fiet de cætero salutis spes? Ut lux et meus pater, qui in dignitatibus et magistratibus spiritualibus et civilibus constituti sunt in mundo esse debent, ut ad bona et salutaria homines illuminent et eos ab omni labe et periculo et malitia servent. Si autem illi injustitiis delectantur ac rapinis et aviditati inserviunt, et negligenter indolenterque iis quæ ipsis curanda sunt vacant, quid patietur illis subjectus populus, qui vix ad bonum venit potentiorum directione et bona rectaque pastorum magistrorumque potentia et magistratus administratione? Sic enim et sancti et divini apostoli oculi et lumen totius orbis constituti sunt. Ideo et dicebat illos monens Dominus: Si stetis vos, nec vertamini, cum sitis corporis lumen, ecce universum mundi corpus illuminatum est; si autem vos, qui estis sal, stulti statis; si vos, qui lumen estis, obscuremini, tenebræ quantæ fient, quæ sunt mundus! Magnus autem theologus Gregorius, et divinus Pater noster hæc Deo consecratis dicit: Vobis imprimis dico qui cathedram ascenditis,

auxilium. Omnia enim, quæ leguntur inter ἀφανίσας et πάσας αὐτοῦ, omittit.

(17) Καὶ διδασκάλων. Hic rursus videtur excidisse vel διοικῆσαι, vel πολιτεία, vel προστασία, vel aliud quid tale.

estote oculi non tenebris pleni. neque præsides
uali videamini. Si enim tale est lumen, tenebræ
quantæ erunt? « Nemo potest duobus dominis
servire; aut enim unum odio habebit et alterum
diliget; aut unum sustinebit et alterum contemnet.
Non potestis Deo servire et mammonæ. »

μας. Ὁ δὲ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος· καὶ θεὸς
Ἵμῶν λέγω μάλιστα τοῖς τοῦ βήματος, ὀφθαλμῶν εἶναι μὴ σκότους πεπλησμένον, μηδὲ πρόεδροι, τοῦ
κακοῦ φαινοίμεθα (18). Εἰ γὰρ τὸ φῶς τοιοῦτον (19), τὸ σκότος πόσον; « Οὐδεὶς δύναται δυοῖς κυρλοῖς
δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται, καὶ ἑτέρου καταφρονή-
σει· οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. »

Duobus dominis contraria jubentibus nemo
potest servire, sed alterum sustinens ejusque
mandata exsequens, alterum omnino contemnet,
et alterum omnino diligit, alterum odio habebit.
Sed neque possibile est Deo servire et divitiis;
quia divitiarum amor non modo nos a Deo
abstrahit, sed et mammonæ subjicit: Mammonas
est injustitia. Ex injustitia enim plerumque divi-
tiæ oriuntur. Quapropter et impossibile est Deo
servire et injustitiæ. Injustitia enim abripere
vult alienæ, fornicationes sectatur, adulteria,
cibricitates, delicias; præsentia amplecti, et fugitiva
admirari appetit. Deus autem et ea quæ nostra
sunt et propria nobis sunt, nos jubet indigentibus
dare, nobisque præcipit ut sapiamus et ventrem
domemus, et præsentia omnia contemnamus et exse-
cremur. Ideo et impossibile est ut cupiditatibus
victi et improbi diaboli operibus subjecti a Deo
diligamur; sed quamdiu injustitiæ et avaritiæ et
infamiæ cupiditatibus servire voluerimus, Deo
colibiles et inimici erimus. Excusiamus igitur,
oro, aviditatis et injustitiæ et avaritiæ pondus
neque libidinibus indulgeamus. Largiamur divitias
quantum poterimus, et demus pauperibus, ut justitia
nostra maneat in æternum. Dominum autem
vocavi mammonam, non propter propriam natu-
ram, sed propter illorum, qui ei subjecti sunt et
serviunt, obedientiam. Et ventrem deum appellat,
non quia herilem dignitatem habet, sed quia gulosi
ei subjecti sunt et serviunt. Quo enim libido
hominem trahit, ea ipsa res cui hominis cor
colligatur, illi Deus est. « Ideo dico vobis, ne sol-
liciti sitis animæ vestre quid manducetis et quid
bibatis, neque corpori vestro quid induamini. »

Quia divitiis a Deo separamur, nos jubet Do-
minus non esse sollicitos, neque divitiarum amore
neque libidinibus inquinari. Anima autem non
manducat, sed secundum communem consuetudi-
nem loquitur. Per cibum enim roboratur corpus,

(1-) Φαινοίμεθα. Φαινώμεθα. B.
(19) Τὸ φῶς τοιοῦτον. Τοιοῦτον pelii ex cod.
B. In cod. A. male legitur τοιοῦτον.
(20) Προσέειν — τρυφᾶν. Hæc, ut puto, hic
omittere debet. Nec enim hic de vitis et impro-
bitate in universum iudicare voluit, sed de avaritia
et vitis, quæ ex ea quasi propagantur.
(21) Ὁ δὲ θεός. Δὲ omi. lit. codex; adjecti autem,
quia sententia ita postulate videbatur.
(22) ἰὸν πᾶσι μισησέ μιν. Sic cod. A. A

καὶ φῶς οὐλο τοῦ κόσμου ἐτέθησαν. Διὰ τοῦτο καὶ
ἔλεγεν αὐτοῖς παραγγέλλων ὁ Κύριος· « Ἐν ἡμῖς
στήτε καὶ μὴ τραπήτε, φῶς ὄντες τοῦ σώματος,
ἰδοὺ ὄλον τὸ σῶμα τοῦ κόσμου πεφώτισται· εἰ δὲ
ἡμεῖς ἄλας ὄντες μοιρανθῆτε, καὶ φῶς ὄντες σκο-
τισθῆτε, τὸ σκότος πόσον γενήσεται, ὃ ἐστὶ ὁ κό-
σμος. »

Πατὴρ ἡμῶν ταῦτᾶ φησι τοῖς ἱερομένοις Θεῷ·
« Ἵμῶν λέγω μάλιστα τοῖς τοῦ βήματος, ὀφθαλμῶν εἶναι μὴ σκότους πεπλησμένον, μηδὲ πρόεδροι, τοῦ
κακοῦ φαινοίμεθα (18). Εἰ γὰρ τὸ φῶς τοιοῦτον (19), τὸ σκότος πόσον; « Οὐδεὶς δύναται δυοῖς κυρλοῖς
δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται, καὶ ἑτέρου καταφρονή-
σει· οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. »

Κυρλοῖς δυοῖν ἐναντία ἐπιτάττουσιν οὐδεὶς δύναται
δουλεῦσαι, ἀλλὰ τοῦ ἐνὸς ἀντεχόμενος, καὶ τοῦτο
πληρῶν τὰ θελήματα, τοῦ ἑτέρου πάντως καταφρο-
νήσει, καὶ τὸν ἓνα ἀγαπήσει πάντως, τὸν δὲ ἕτερον
μισήσει· ἀλλ' οὐδὲ δυνατόν ἐστι Θεῷ δουλεύειν καὶ
χρήμασι, διότι ἡ φιλοχρηματία οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ
θεοῦ ἐκβάλλει ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τῷ μαμωνᾷ ὑποτάσ-
σει· μαμωνῶς δὲ ἐστὶν ἡ ἀδικία· ἐξ ἀδικίας γὰρ
ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ χρήματα. Διὰ τοῦτο καὶ
ἀδύνατόν ἐστι Θεῷ δουλεύειν καὶ ἀδικίᾳ· ἢ γὰρ
ἀδικία ἀρπάξεν βούλεται τὰ ἀλλότρια, πορνείαν
(20) ζητεῖ, μοιχεύειν, μεθύειν, τρυφᾶν, τῶν παρ-
όντων ἀντέχεσθαι καὶ θαυμάζειν τὰ πρόσκαιρα· ὃ δὲ
θεός· (21) καὶ τὰ ὄντα ἡμῶν, ἤγουν, τὰ ἴδια καὶ
οἰκεία δίδόναι προστάσσει τοῖς δεομένοις, σωφρονεῖν
ἡμᾶς παραγγέλλει, καὶ γαστρός ὑπεροφῆν, καὶ τὴν
παρόντων πάντων καταφρονεῖν καὶ βεβλύττασθαι·
ἀγαπᾶν δὲ, τιμᾶν, ἐργάζεσθαι τὴν ἀρετὴν. Διὰ
τοῦτο καὶ ἀδύνατόν ἐστι κρατουμένους; ἡμᾶς ὑπὸ
τῶν παθῶν, καὶ προσκειμένους τοῖς ἔργοις τοῦ
πονηροῦ διαβόλου, φιλιωθῆναι ποτε τῷ Θεῷ,
ἀλλὰ μέχρις ἂν πάθῃσιν ἀδικίας καὶ φιλοχρη-
ματίας καὶ ἀτιμίας δουλεύειν βουλόμεθα, ἐχθροὶ
τοῦ Θεοῦ καθεστήκαμεν καὶ πολέμοιοι. Ἀποσι-
σώμεθα τοίνυν, παρακαλῶ, τὸ βάρος τῆς πλεο-
νεξίας καὶ τῆς ἀδικίας, καὶ τῆς φιλαργυρίας καὶ
πάθῃσι μισήσωμεν (22)· σκορπισώμεν (23) τὴν
πλοῦτον κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ δώμεν τοῖς πένησι,
ἵνα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν μένῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Κύριον
δὲ ἐκάλει τὸν μαμωνᾶ, οὐ διὰ τὴν οἰκείαν φύσιν,
ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν προσκειμένων καὶ δουλευόντων αὐτῷ
ὑποταγὴν (24)· καὶ τὴν κοιλίαν Θεὸν καλεῖ, οὐχ
ὅτι δεσποτικὸν ἀξίωμα ἔχει, ἀλλ' ὅτι οἱ γαστρομαργοὶ
ταύτῃ ὑποτάσσονται καὶ δουλεύουσιν. Ὅπου γὰρ
ἡ ἐπιθυμία σύρει τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰ; ὃ πρᾶγμα
ἡ καρδία τινὸς δίδεται, ἐκεῖνὸ ἐστὶν αὐτῷ ὁ Θεός.
« Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ
ὑμῶν, τί φάγητε, καὶ τί πίνητε, μηδὲ τῷ σώματι
ὑμῶν, τί ἐνδύσθητε. » Διὰ τὸ ἐκβάλλεσθαι ἡμᾶς ἀπὸ

colice B. hic totus locus abest. Forte legendum
est, καὶ πάθῃσι μὴ συζώμεν. Ex μὴ συζώμεν certe
scriba properans, decipit soni similitudine, facile
potuit facere μισήσωμεν.
(23) Σκορπισώμεν. Expressit Ps. CXI, 9 et H.
Corinth. IX, 9.
(24) Αὐτῷ ὑποταγῆν. Ὑποταγῆν, quod deest in
cod. A addidi ex B Paulo ante etiam correxi προσ-
κειμένων pro προσκειμένων.

τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῶν χρημάτων, μὴ μεριμνᾶν προτάσσει ὁ Κύριος, μηδὲ ταῖς φροντίσι τῆς φιλοχρηματίας, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις κατατήκεσθαι. Ἡ ψυχὴ δὲ οὐκ ἐσθίει, κατὰ δὲ τὴν συνήθειαν τὴν κοινὴν τοῦτο λαβεῖ. Διὰ γὰρ τροφῆς συνίσταται τὸ σῶμα, ἐν ᾧ διακρατεῖται ἡ ψυχὴ. Δοκεῖ γὰρ μὴ ἀνέχεσθαι εἶναι ἐν τῷ σώματι ἡ ψυχὴ, εἰ μὴ τρέφοιτο ἡ σὰρξ. « Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, καὶ τί πίητε. » Πρόδηλον δὲ, ὅτι χωρὶς τῆς ψυχῆς τρέφεσθαι τὸν ἀνθρώπου οὐκ ἔσται. Τὸ γὰρ νεκρὸν σῶμα ἐνδύεται μόνον, οὐ τρέφεται δὲ· τοῦ ἐμφύτου ἐστὶ τὸ τρέφεσθαι· οὐ τῶν χρημάτων δὲ (25) μόνον καὶ τῶν ἡδέων πάντων τοῦ κόσμου καταφρονεῖν, ἀλλὰ μηδὲ ὑπὲρ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς μεριμνᾶν. Οὐκ ἐκβάλλει δὲ ἡμᾶς οὐδὲ ἐμποδίζει ἐργάζεσθαι· Ὁ γὰρ ἀργὸς μηδὲ ἐπιθέτω, φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος· ἀλλὰ τὸ δίδόναι ὅλους ταῖς φροντίσι καὶ ἀμειβεῖν Θεοῦ· τοῦτο κωλύει· ἐπεὶ (26) καὶ γεωργεῖν δεῖ ἡμᾶς καὶ ἐργάζεσθαι κατὰ δύναμιν, ἀλλὰ καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἡμετέρων ψυχῶν φροντίζειν μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ θερμότητος, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν βλέπειν μόνον, τὸν δίδοντα τροφὴν τοῖς πενῶσι, καὶ ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ζωὴν ἡμῶν. « Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείων ἐστὶ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; » Τούτῃσι Ὁ τὸ μείζον δοῦς, ἤγουν ὁ τὴν ψυχὴν δοῦς, καὶ τὸ σῶμα διαπλάσας, οὐ δώσει τροφὴν καὶ ἐνδύματα; « Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν αἰ; ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Οὐκ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; »

Τῶν πετεινῶν μέμνηται ὁ Κύριος, ἵνα ἀποδείξῃ, ὅτι καὶ τούτων ἀλογώτεροί ἐσμεν, καὶ καταισχύνη ἡμᾶς, καὶ ἵνα, ὅπερ ἔχουσι τὰ πετεινὰ ἐκ φύσεως, τὸ μὴ μεριμνᾶν, τοῦτο ἡμεῖς ἐκ προαιρέσεως κτησώμεθα· ὁ γὰρ εὐταλῶν στρουθίων φροντίζων, πολλῶν μᾶλλον τῶν τιμίων ἀνθρώπων φροντίζει. Διὰ τοῦτο ὑπομιμνήσκει ἡμᾶς ὁ Κύριος τῆς ἀρχαίας ἐκείνης διαγωγῆς, ἕτε ὁ Θεὸς ἔτραφε τὸν Ἀδὰμ ἐν παραδείσῳ μὴ σπεύροντα, τῆς γῆς παρασχοῦσας αὐτῷ τὰ πρὸς τροφὴν. Τρέφει δὲ τὰ πετεινὰ ὁ Θεός, φυσικὴν γνῶσιν ἐνθεὶς αὐτοῖς πρὸς τὸ συνάγειν τροφὰς διὰ τὴν τούτου κυβέρνησιν. « Τίς ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυον ἕνα; » δεικνύσει ὁ Χριστὸς, ὅτι τὸ σῶμα τὸ δοκοῦν αὖξει (27), οὐκ ἀπὸ τροφῆς αὖξει, ἀλλὰ τῇ αὐτοῦ προνοίᾳ καὶ χάριτι. Οὕτε γὰρ ἡλικίαν δύναται τις προσθεῖναι σώματι, οὕτε τροφῆς προνοῆσαι, εἰ μὴ ὁ Θεός, ἐν οἷς δοκοῦμεν ἐνεργεῖν, τὸ πᾶν ἀνύει, ὡς βούλεται. Τοὺς γὰρ δοθέντας δρους παρὰ Θεοῦ οὐδεὶς δύναται αὖξῃσαι ἢ μειῶσαι· οὐ γὰρ ἡ πολυφάγια αὖξει τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ ἀσθενέτερον μᾶλλον αὐτὸ ποιεῖ. Ἐἰ τὸ περὶ μίᾳς ἡμέρας φροντίζειν βαρὺ, καὶ κακωτικόν, πῶς τὸ περιττὸν οὐκ ἀφόρητον; ἄρα οὖν κακώσω· κα' ἰσθύνῃς, καὶ μόχθου, καὶ τλαιπωρίας; καὶ πόνου ἡ παροῦσα ἡμέρα· ὥστε κἂν μεριμνᾶς, ἀνθρώπε, κἂν φροντίζῃς, οὐδὲν ποιεῖς, μὴ θέλοντος τοῦ Θεοῦ. Τί τοίνυν ματαιοπο-

A in quo retinetur anima. Videtur enim anima nolle in corpore esse, nisi nutriatur caro. « Ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis et quid bibatis. » Patet autem hominem sine anima non posse nutriri. Mortuum vero corpus induitur tantum, non nutritur. Ad animatum pertinet nutriri. Oportet autem nos non divitias tantum et omnes mundi voluptates contemnere, sed ne de necessario quidem cibo sollicitos esse. Non autem nos dehortatur neque advocat a labore. Qui non laborat, nec manducet, inquit divinus Apostolus; sed prohibet ne nos sollicitudini totos demus ac de Deo diffidamus. Oportet enim nos pro viribus arare et operari, sed et animarum nostrarum salutem curare cum omni zelo et ardore, et ad Deum solum aspicere, qui dat cibum esurientibus, et replet in bonis animam nostram. « Nonne anima plus est quam esca, et corpus plusquam vestimentum? » Id est, Qui majus dedit, nempe qui animam dedit, et corpus formavit, nonne dabit escam et vestimenta? « Aspicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea; et Pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? »

καὶ τὸ σῶμα διαπλάσας, οὐ δώσει τροφὴν καὶ ἐνδύματα; « Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν αὐτά. Οὐκ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; »

Volatilia memorat Dominus, ut ostendat nos illis insanores esse et confundat nos, atque ut, quod natura volatilia habent, nempe non esse sollicita, nos ex voluntate acquiramus. Qui enim villium passerulorum curam habet, multo magis hominum, qui tanti pretii sunt, curam habebit. Ideo in memoriam nobis reducit Dominus illud antiquum vitæ institutum, quando Adamum Dominus alebat non seminantem, terra illi ea quæ ad escam necessaria erant, præstante. Nutrit autem Deus volatilia, naturalem illis inserens instinctum ut per ipsius gubernationem cibos congregent « Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? » Ostendit Christus corpus quod videtur crescere, non cibo crescere, sed per suam providentiam et gratiam. Nemo enim staturam corpori suo addere potest, neque sibi cibum procurare, nisi Deus, quando operari videmur, omnia perficiat, ut voluerit. Quos enim limites Dominus posuit, nemo augere aut minuere potest. Non enim voracitas augebit corpus, sed et illud infirmius multo faciet. Si enim vel de una die sollicitum esse grave est et nocivum, quomodo sollicitudinis excessus non esset intolerabilis? Igitur malo, et dolore, et labore, et paupertate, et poena plena est præsens dies. Ita ut, etiamsi sollicitus sis, o homo, etiamsi cogites, nihil facis Deo

(25) Ὁὐ τῶν χρημάτων — μεριμνᾶν. In his rursus deest vel κλεῦται, vel δέξ, vel aliud quid tale.

(26) Ἐπεὶ καὶ. Ἐπεὶ dedi pro ἐπὶ.

(27) Τὸ δοκοῦν αὖξει. Haud dubie scribendum

τὸ δοκοῦν αὖξειν. Bis deinceps autem hic αὖξειν est crescere augeri, ut mox in Matthæi verbis, πῶς αὖξάνει; οὐ κοπιᾷ, κ. τ. λ.

non valente. Quid igitur in vanum laboras et animam teipsum fatigas, et in impossibilibus et demanosis vitam tuam consumis? « Et de vestimento, quid solliciti estis? » Qui enim decorem et magnitudinem corpori dedit, ipse et de vestimento providit. « Considerate lilia agri, quomodo crescant; non laborant, neque nent; dico autem vobis, quod nec Salomon in omni gloria sua cooperatus est sicut unum ex istis. »

Non tantum ex velatilibus nos hortatur Dominus, sed et ex liliis quæ marcescunt. Si enim Deus illa adornavit, cum his nihil opus esset, quanto magis nostrorum vestimentorum utilitatem præstabit! Etiam si multa cogitemus, fratres, non poterimus ut lilia ornari. Sapientior Salomon et magnificentior, cum tota regia sua dignitate non valuit ut lilia cooperiri. « Si autem fenum agri quod hodie est et cras in cilibanum mittitur, Deus sic vestit, nonne multo magis vos, modicæ fidei? » Inde discimus non decere nos de ornamento sollicitos esse. Ea enim caducorum florum sunt: Ita ut quicumque adornatur, fœnum est. Ideo omnis homo quasi fenum, et omnis gloria hominis, ut fœno fœni. Exsiccatum est fenum et cecidit fœno. Jussit autem nos ratione præditos, quibus animam et corpus effluxit, non carnaliter adornari, sed spiritaliter decorari. Qui enim secundum carnem adornantur, ea quæ carnis sunt sapiunt, qui autem secundum spiritum, ea quæ sunt spiritus. Modicæ fidei sunt omnes qui sollicitudinem habent. Si enim perfectam in Deum haberent fidem, non tantopere solliciti essent. « Nolite igitur solliciti esse dicentes: Quid manducabimus aut quid bibemus, aut quo operiemur? hæc omnia gentes inquirunt. » Non prohibet quidem Dominus quin edamus et bibamus et vestiamur; de his autem loqui et sollicitari non vult ut solent divites illicere: Quid manducabimus cras? « Scit enim Pater vester celestis, quia his omnibus indigetis. Quantis ergo primum regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis. » Regnum Dei est bonorum fultio. Hæc autem per justitiam adventit. Quicumque igitur spiritualia inquirunt, adjiciuntur illi et corporalia per Dei largitionem. « Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus est sicut vobis ipsi. Sufficit vobis sollicitudo sua. » Multam

νεις και περιττω̃ς κατακω̃πτις σασ̃τον, και εν̃ τοις αδυνατοις και ανεπι̃τοις καταναλ̃πτεις σου την ζωην; « Καὶ περὶ ενδύματος, τί μεριμνῶτε; » Ὁ γὰρ θεὸς εὐεργετῆσαι και μέγεθος τῷ σώματι, αὐτὸς και περὶ τοῦ ενδύματος προνοεῖται. « Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει, οὐ κομῶν, οὐδὲ νήθει. Λέγω ὑμῖν ὅτι, οὐδὲ Σολομῶν περιεβάλετο ἐν πάση τῇ δόξῃ αὐτοῦ, ὡς ἐν τούτων. »

Οὐ μόνον ἀπὸ τῶν πετεινῶν ἐντρέπει ἡμεῖς; ὁ Κύριος, ἀλλὰ και ἀπὸ τῶν κρίνων τῶν μαραινομένων. Ἐὶ γὰρ ὁ θεὸς ἐπέειπε ἐπικλήπτεισθε, μηδὲ μιᾶς χρείας σῆσης (28), πῶσιν μὲλλον τὴν χρεῖαν τῶν ἡμετέρων ενδύματων οὐκ ἀποπληρώσει τῶν πολλὰ μεριμνῶμα, ἀδελφοὶ μου, οὐ δυνασόμεθα καλλωπισθῆναι ὡς τὰ κρίνα. Σολομῶν γὰρ ὁ φρονιμώτατος (29) και τρωφλιότερος διὰ πάσης τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἴσχυσε περιβαλεῖσθαι τι τοσούτων. « Εὶ ἔτι τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα, και αἶριον εἰς κλίβανον (30) βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιένωσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς, ἐλιγότεστοι; Ἀπὸ τούτου μιν θάνομεν, ὅτι οὐ κρίνει ἡμεῖς φροντίζειν καλλωπισμοῦ. τοῦτο γὰρ τῶν προσκαίρων ἀνθρώπων ἐστίν ὡσπερ τῶν καλλωπιζόμενος χόρτος ἐστίν. Διὰ τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος (31), ὡς χόρτος, και πᾶσα δόξα ἀνθρώπου, ὡς ἀνθος χόρτου, ἐξηράνηθ ὁ χόρτος, τὸ ἀνθος ἐξέπασεν. Ἡμεῖς δὲ εἴτε τοὺς λογικοὺς, οἷς ψυχὴν και σῶμα διεκλάσει, μὴ καλλωπιζέσθαι σαρκικῶς, ἀλλὰ ψυχικῶς ὠρατίζέσθαι. Οἱ γὰρ κατὰ (32) σάρκα καλλωπιζόμενοι, τὰ τῆς σαρκὸς φρονούσιν. οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος. Ὀλιγότεστοι πάντες οἱ μεριμνῶντες. Εὶ γὰρ τελείαν εἶχον εἰς θεὸν πιστῆν, οὐκ ἂν ἐμεριμνω οὕτως ἀνευδότως. « Μὴ οὖν μεριμνήσητε, λέγοντες. Τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα. Ταῦτα πάντα τὰ ἔσθη ἐπιζητοῦσι. » Τὸ μὲν φαγεῖν, και πινεῖν, και ενδύσασθαι ἡμεῖς, οὐ κομῶν ὁ Κύριος. τὸ δὲ λέγειν περὶ τοσούτων και μεριμνῶν, τοῦτο κομῶν ὁ Κύριος, ὁ πᾶσι λέγουσιν οἱ πλοῦστοι (33). Τί φάγωμεν αἶριον. ὡς τὴν τρωφὴν και τὴν ἕβριν κομῶν εἰς τὴν διὰ ταῦτὰ μεριμνῶν και φροντίζον. Οἱ δὲ γὰρ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, και ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Βασιλεία θεοῦ ἢ ἀπολαύσις ἐστὶ τῶν ἀγαθῶν. αὕτη δὲ διὰ δικαιοσύνης προσγιγνεται. Ὅστις οὖν ζητεῖ τὰ

(28) Μηδὲ μιᾶς χρείας σῆσης. Possit quis conjicere, μηδὲ μιᾶς χρείας ὄντα. Vix tamen opus esse videtur correctione; Paulo post, ante ἀποπληρώσει προνοεῖται videtur οὐκ. Ferri tamen et hoc potest.

(29) Φρονιμώτατος. Φρόνιμος hoc loco duplicem habet interpretationem. Vel enim accipi potest de eo, qui prudentior et magnificentior est studiosus, vel de prudente, qui facilius quam alii invenire et cogitare potest virtutem et rationem, quomodo id, quod cupit, consequatur. Pro hac interpretationis ἀνευδότως, vel referri potest ad τρωφλιός, vel ad μεριμνῶμα. Codex Typographiæ Synodalis num. 13 in quarto, qui Theophylacti interpretationem continet, sic habet: Ὅπου γε Σολομῶν ὁ φρονιμώτα-

ρος και τρωφλιότερος διὰ πάσης αὐτοῦ τῆς βασιλείας, οὐκ ἴσχυσε περιβαλεῖσθαι τι τοιοῦτον. Alius eisdem Bibliothecæ codex num. 5 in fol. qui captionem ineditam in quatuor evangelistas continet, quæ vulgo tribuitur Euthymio Zigabeno seu Zigabeno, sic habet: Τὸν Σολομῶντα δὲ τέθεικεν, ὡς φιλέκαλον, και σὸσφιν ἐπινοεῖσθαι καλλωπισμούς. Mix idem de vocabulo κλίβανος sic habet: Κλίβανος ἔστι, τὸ ὀτανεῖον τῶν ἔργων.

(30) Κλίβανον. Cod. B. interpretatur, ἀγγεῖον κλίβον, ἐν ᾧ πῦρ ἀνακαίειν εἰσβάσιν.

(31) Πᾶς ἀνθρωπος. Isa XL, 7. 8.

(32) Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα. Rom. VIII, 5.

(33) Οἱ πλοῦστοι. Ad marg. A. γρ. οἱ ἐπὶ ὄρωποι.

πνευματικά, προστίθεται τούτω και τὰ σωματικά κατὰ φθοιμίαν Θεοῦ. « Μὴ οὖν μεριμνήσῃς εἰς τὴν αὐρίον. Ἡ γὰρ αὐρίον μεριμνήσῃς τὰ ἐαυτῆς. Ἀρχετὸν γὰρ ἔστι τῆ ἡμέρα ἢ κακία αὐτῆς. » Κακίαν ἡμέρας τὴν συντριβὴν λέγει και τὴν κάκωσιν, ἣν ἔχομεν, και τὴν στενοχωρίαν οἱ ἄνθρωποι, ἀπὸ τῶν ἐπερχομένων ἡμῖν ἀναρῶν. Ἀρχετὸν γὰρ ἔστιν ἡμῖν, ὅτι συντριβόμεθα περὶ τὴν σημερινὴν καὶ περὶ τῆς αὐρίον μεριμνήσωμεν, πότε σχολάσομεν Θεῷ, πότε δουλεύσομεν αὐτῷ, δεῖ συντριβόντας ἑαυτοὺς περὶ τῶν σωματικῶν. Ἀλλὰ διεγερθῶμεν, ἀδελφοί μου, και ἀγωνισώμεθα και σπουδάσωμεν εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, και φροντισομεν τῆς σωτηρίας τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. Ἀποσχώμεθα τῶν ρεμισθημένων και πονηρῶν ἔργων, και πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀγαθῶν πράξεων δια-
 ναστώμεν, ἵνα τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ ἡ δόξα και τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΚΥΡΙΑΚῆ Γ'. ΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ.

Ἦχος α'. Ἐωθινὸν γ'.

Οἱ (1) τῶν μελισσῶν τὸ φιλόπονον και φιλεργὸν θεοφιλῶς ἐκμιμούμενοι, ὥσπερ ἐκεῖναι τοῖς λειμῶσι ἐπιπτάμεναι, ἀπὸ πασῶν βοτανῶν και παντοίων ἀνθέων συλλέγουσι τὰ χρησιμώτατα· οὕτω και οὗτοι τῷ γλυκασμῷ τῶν θείων λογίων ἐρηθόμενοι (2) τὰς ψυχὰς, ἐκ πάντων τὰ λυσταίῃ και ὀνησιμώτατα θραύονται· και παρὰ μὲν τινῶν τὸ τῆς σωφροσύνης ἀνθος συλλέγουσι, παρὰ δὲ τινῶν, τὸ τῆς δικαιοσύνης· παρ' ἐτέρων δὲ, τὸ τῆς φρονήσεως· παρ' ἄλλων, τὸ τῆς ἀνδρείας· ἄλλοθεν, τὸ τῆς συμπαιδείας και τῆς πρὸς τοὺς ὁμοδόλους φιλανθρωπίας· τὸ τῆς πρᾶότητος και τῆς ἐπιεικείας ἐτέρωθεν· ἀλλαχόθεν τὸ τῆς ὕπομονῆς και τῆς ἐν τοῖς δαινοῖς καρτερίας· και ἀπλοῶς εἰπέτω, ἐκ πάντων πάντα τὰ πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν συνεισφέροντα ἀνθιζόμενοι (3), και ἐν τῷ αἰμβλίῳ τῆς καρρίας ἐναποτιθέμεναι ταῦτα, τὸ ὑπὲρ μέλι και κηρίον γλυκάζον τῶν ἀρετῶν μέλι γεωργοῦσι (4) και καταργάζονται. Τούτους οὖν (5) και ἡμεῖς, ἀδελφοί μου, μιμώμεθα, και δεσὰν τῷ θεῷ και περικαλεῖται τῷδε λειμῶνι, τῇ ἐκκλησίᾳ, προσέλθωμεν, μὴ χερίν τῆς πρὸς ἀλλήλους ὀμιλίας τὴν (6) ἐνταῦθα ποιώμεθα προσέλευσιν, ἀλλὰ τὰς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ὑπαναγιγνωσκομένης θείας Γραφῆς περιεργαζώμεθα, και τὸ ἐν τούτων ψυχικῶν ὑπελοσ ζητώμεν ἐπιμελῶς μετὰ μεμεριμημένης διανοίας και ἔξεταστικῆς διαθέσεως. Οὕτω γὰρ, ποτὲ μὲν, περὶ τῆσδε τῆς ἀρετῆς νοθευτούμενοι, ποτὲ δὲ, περὶ ταύτης διδασκόμενοι·

A diei fatigationem vocat, et afflictionem quam habemus nos homines, et angustias ex iis, quæ nobis accidunt tristitia. Sufficit enim nobis circa presentem diem fatigari! Si vero et de crastino die solliciti simus, modo deerimus Deo, modo illi serviremus, semper de corporalibus solliciti. Sed evigilemus, fratres, et certemus, et curramus ad impletionem mandatorum Christi, et animarum nostrarum salutem curemus. Abstineamus nos ab odibilibus et malis operibus, et ad bonarum rerum operationem assurgamus, ut ea quæ promittantur bona consequamur in Christo Jesu, Domino nostro, cui gloria et potestas in sæcula sæculorum. Amen.

και πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀγαθῶν πράξεων δια-
 ναστώμεν, ἵνα τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ ἡ δόξα και τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

DOMINICA SEXTA MATTHÆI.

Vox prima. Matutinum sextum.

Qui apam studium et sedulitatem pio imitantur, quemadmodum illæ in pratis volitantes, ab omnibus plantis et floribus utilissima colligunt; ita et illi divinarum oraculorum suavitate animas suas perfundentes, et omnibus utilissima et fructuosissima demerunt. Et a quibusdam quidem sapientiæ florem colligunt, a quibusdam vero florem justitiæ; ab aliis, prudentiæ; ab aliis fortitudinis; aliunde commiserationis et humanitatis erga consorcios, aliunde mansuetudinis et indulgentiæ; ex alia parte florem tolerantiae et patientiæ in rebus adversis; et, ut uno verbo dicam, omnia ad animæ salutem tendentia colligunt, eaque in cordis altari deponentes dulcius melle et cera virtutum mel condunt et perducunt. Illos igitur et nos, fratres mei, imitemur et quando in divinum illud et pulcherrimum pratum, ecclesiam, adventimus, ne accedamus mutui colloqui causa, sed ut divitias quæ propter nostram salutem leguntur, Scripturas adsciscimus, ut ex iis spiritualem fructum percipere studiosi et solliciti et ardenti voluntate possimus. Ita enim modo de hac virtute monebimur, modo illam discemus; nunc ad aliam exortabimur, et continuo ad hæc imituti ut excerciti, poterimus et ipsi virtutes adimplere, et suavitate ac lucro inde in animabus nostris geritas, ut mel et favum Deo offerro. Semper divina Scriptura Deo grata et salutaria edocet et proponit, nihilque in ea est quod non ad spiritua-

(1) Οἱ τῶν μελισσῶν. Legitur hæc oratio etiam in cod. B.
 (2) Ἐρηθόμενοι. Sic uterque col. Displicet autem hoc loco quoddammodo, quia nimis discedit a ἐπιπτάμενοι τοῦ ἐπιπτάμεναι.
 (3) Ἀνθιζόμενοι. Codex B. habet ἀπανθίζόμενοι, quod præferendum videtur. Eodem modo dixit Plutarch. De aud. Poet. Cap. X, p. 66. Aïde Dionys. Halicarn. T. II, p. 68 et Eustath. ad Dionys. Alexand. p. 10, edit. Roberti Steph. ubi de apibus dicitur.
 (4) Γεωργοῦσι. Videtur per totum hoc exordium præ oculis habuisse locum Gregorii Nazianzeni ex

Orat. XLIII, p. 703, 704 quem hic ideo ascripsi: Ἄρι μὲν ἡ φιλεργὸς μέλισσα τὸ πτερὸν ἐλευσασα και τῶν αἰμβλίων ἀπάναστάσα τὴν ἐαυτῆς σοφίαν ἐπεδίκηνται, και λειπῶνας ἐπιπτάται, και συλῆ τὰ ἀνθῆ. Καὶ ἡ μὲν ποιεῖ τὰ κηρία τὰς ἑξαγώνους και ἀντιθέτους σύριγγας ἐξυφαίνουσα, και τὰς εὐθείας τὰς γωνίας ἐπαλλάττουσα ἔργον ὁμοῦ κάλλους και ἀσφαλείας· ἡ δὲ μέλι τὰς ἀποθήκας ἐναποτίθειται, και γεωργεῖ τῷ ξενίζοντι καρπὸν γλυκὺν και ἀνήροτον.
 (5) Τούτους οὖν. Τοὺς ἐκμιμουμένους τὰς μελισσὰς. Nisi forte mali quis legere ταύτας, et ferre ad apes: Collex uterque τούτους habet.
 (6) Ἐνταῦθα. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

tem profectum tendat. Quoniam igitur hæc ita se habent, ex evangelicis verbis hodie discimus quantum malum sit peccatum, illudque animam multum foedare et corporaliū morborum plerumque esse causam. Ita porro se habet hodierna lectio. « In illo tempore ascendens Jesus in naviculam transfretavit; et venit in civitatem suam. Et ecce offerbant ei paralyticum jacentem in lecto. » Egreditur quidem e Gerasenorum finibus Dominus ab illis invitatus. Timuerant enim Geraseni, quod porcos suos aniserant, ne similem facturam paterentur. Ideo et invitant Christum et postulant ab eo ut e finibus suis exeat. Non enim digni erant Domini doctrina. Non restitit Christus, sed multa cum indulgentia et mansuetudine illis indulisit. Ubi enim est porcina vita, et malus odor, et cœnum, et boni detestatio, ibi non manet Christus. Sivit autem eos qui a demonibus liberati erant et qui porcos pascebant, dicere et proclamare quæ facta erant miracula. « Et ecce adducebant ei paralyticum jacentem in lecto. » Postquam ad curandam paralytim invalidam esse medicorum artem manifestum fuerat, ad supernum et cœlestem medicum, Dominum nostrum Jesum Christum a suis paralyticis iste offerbatur. Unum et eundem paralyticum esse apud quatuor evangelistas memoratum multi credunt, qui divinas Scripturas simpliciter et accurate legunt, et nonnulli evangelistas litem faciunt, tanquam inter se pugnantibus et dissentientibus. Falso. Una enim est quæ in illis operata est gratia Spiritus sancti. Ubi autem est gratia Spiritus sancti, ibi charitas, lætitia et pax. Ubi autem est pax, inde abigitur omnis pugna et oppositio, sustolliturque omnis ambiguitas et dissonantia. Locus enim, et tempus et dies, et curationis modus, et quædam alia ostendunt iis, qui quomodocumque mentem adhibent, alterum esse hunc paralyticum, alterum autem qui apud Joannem memoratur. Ille enim paralyticus Iherosolymis sanatur, hic vero in Capharnaum; ille prope piscinam, hic in quadam domo, ut Lucas et Marcus dicunt. Et ille quidem paralyticus die festo sanationem expertus est, hic vero non die festo, sed alia die. Ille triginta octo annos habebat in hac infirmitate; de hoc autem nihil tale dicit evangelista. Porro ille Sabbato sanatus est; hic autem alia die! Si enim Sabbato ille curatus esset, id non tacuisset evangelista, neque Judæi quievisset. Ille quidem paralyticus ad Christum dicitur allatus; et illum Christus ipse vadit. Et illi quidem paralytico nemo erat qui opem ferret. Inquirebat enim: « Domine, hominem non habeo. » Ille autem multos habebat astantes qui eum portabant. Sed et curationis modus in utroque videtur discrepare. Illius quidem corpus ante animam sanavit. Postquam enim ejus paralytim coercuit, tunc dixit: « Ecce sanus

ἄλλοτε δὲ, περὶ ἄλλης παραινούμενοι, καὶ συνερχομενοι ταῦτα παιδευόμενοι καὶ γυμναζόμενοι, δυνασόμεθα καὶ αὐτοὶ τὰς ἀρετὰς κατορθώσαι, καὶ τὸν ἐκ τούτων ἐντικτόμενον καιρὸν ἡμετέρας ψυχῆς γλυκασμὸν τε καὶ φωτισμὸν, ὡς μέλι καὶ κηρίον προσαγαγεῖν τῷ Θεῷ. Ἀεὶ γὰρ ἡ θεία Γραφή πᾶ θεοφιλῇ καὶ σωτήρια διδάσκει καὶ ὑποτίθεισι, καὶ οὐδὲν ἐστὶ ταύτης· ὅπερ μὴ πρὸς ψυχικὴν συντελεῖν ὠφέλειαν. Ἐπεὶ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχει, μάθωμεν σήμερον ἀπὸ τῶν εὐαγγελικῶν βημάτων, ὅσον κακὸν ἡ ἀμαρτία ἐστὶ, καὶ ὅτι τῇ ψυχῇ λυμαίνεται σφόδρα, καὶ τῶν σωματικῶν δὲ νοσημάτων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὕτη αἰτία καθέστηκεν. Ἐχει δὲ τὰ τῆς ὑποθέσεως οὕτως· « Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐμβᾶς (7) ὁ Ἰησοῦς εἰς πλοῖον διεπέρασε, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. » Ἐξέρχεται μὲν τῆς τῶν Γεργεσηῶν χώρας ὁ Κύριος; ὑπ' ἐκείνων παρακληθεὶς. Ἐφοβήθησαν γὰρ οἱ Γεργεσηνοὶ, διότι ἀπώλεσαν τοὺς χοίρους αὐτῶν, μήποτε καὶ ἄλλο τι ἐπιζημίον πάθωσι. Διὰ τοῦτο καὶ παρακαλοῦσι τὸν Χριστὸν, καὶ ζητοῦσι (8) μεταθῆναι ἀπὸ τῶν ὄριων αὐτῶν· οὐδὲ γὰρ ἦσαν ἄξιοι τῆς τοῦ Δεσπότητος διδασκαλίας. Οὐκ ἀντέτεινε δὲ ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ἀνεχώρησε μετὰ πάσης ἐπιεικείας καὶ πραότητος. Ἐνθα χοιρώδης (9) βίος, καὶ δυσωδία, καὶ βόρβορος, καὶ παραίτησις τοῦ καλοῦ, ὁ Χριστὸς οὐ μένει ἐκεῖ· ἀφῆκε δ' ὁμοῦ τοὺς ἐκ τῶν (10) δαιμόνων ἀπαλλαγέντας, καὶ τοὺς βόσκοντες τοὺς χοίρους λέγειν· καὶ ἀνακηρύττειν τὰ γεγεννημένα θαυμάσια. « Καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. » Ἐπειδὴ πρὸς τὸ θεραπεῦσαι παράλυσιν ἡ τῶν ἱατρῶν τέχνη ἀσθενοῦσα ἠλέγγετο πρὸς τὸν ἀνωθεν, καὶ ἐξ οὐρανῶν ἱατρὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν παρὰ τῶν οἰκείων ὁ παράλυτος οὗτος ἀπεχομίζετο. Ἐνα δὲ καὶ τὸν αὐτὸν παράλυτον τὸν παρὰ τοῖς τέσσαρσιν εὐαγγελισταῖς λεγόμενον νομίζουσιν εἶναι πολλοὶ τῶν ὁπλῶς ἀναγινωσκόντων καὶ ἀνεξεταστῶς τὰς θείας Γραφάς, καὶ ἐγκαλοῦσι τινες τοῖς εὐαγγελισταῖς, ὡς μαχομένους ἀλλήλους καὶ διαφωνοῦσιν. Οὐκ ἐστὶ δὲ τοῦτο· μὴ γένοιτο. Μία γὰρ ἡ ἐν τούτοις ἐνεργήσασα χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπου ἐξ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκεῖ ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη· ἐνθα δὲ εἰρήνη, ἐκεῖθεν πᾶσα μάχη καὶ ἐναντίωσις ἀπελήλαται, καὶ πᾶσα ἀμφιβολία καὶ διαφωνία ἀνήρηται. Ὁ τόπος γὰρ, καὶ ὁ χρόνος, καὶ ὁ καιρὸς, καὶ ἡ ἡμέρα, καὶ ὁ τρόπος τῆς θεραπείας, καὶ ἕτερα ἅτινα δεικνύουσι τοῖς ὀπισθοῦν προσέχουσιν, ὅτι ἕτερος μὲν ἐστὶν οὗτος ὁ παράλυτος, ἕτερος δὲ ὁ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ τῷ θεολόγῳ καὶ εὐαγγελιστῇ λεγόμενος. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὁ παράλυτος ἐν Ἱεροσολύμοις θεραπεύεται· οὗτος; δὲ ἐν Καπερναοῦμ· ἐκεῖνος παρὰ τὴν κολυμβήθραν· οὗτος ἐν οἰκίσκῳ τινί, ὡς ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Μάρκος λέγουσιν· καὶ ἐκεῖνος μὲν ὁ παράλυτος; ἐν ἑορτῇ τῇ

(7) Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐμβᾶς. Matthi. IX, 1 seqq.

(8) Καὶ ζητοῦσι. Forte, καὶ αἰτοῦσι.

(9) Ἐνθα χοιρώδης. Forte, ἐνθα γὰρ χοι-

ρώδης.

(10) Τοὺς ἐκ τῶν. Malim omittere ἐκ.

Γασιον ἔλαβέν· οὕτως δὲ οὐκ ἐν ἑορτῇ, ἀλλ' ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ· ἐκεῖνος τριάκοντα καὶ δεκά ἔτη εἶχεν ἐν τῇ ἀσθενείᾳ· περὶ τούτου δὲ οὐδὲν τοιοῦτο λέγει ὁ εὐαγγελιστῆς· κάκεινον· μὲν ἐν Σαββάτῳ ἰθεραπεύθη· οὗτος δὲ ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ. Εἰ γὰρ ἐν Σαββάτῳ ἰθεραπεύθη καὶ οὗτος, οὐκ ἂν παρεσιώπησε τοῦτο ὁ εὐαγγελιστῆς, οὐδ' ἂν οἱ Ἰουδαῖοι ἠσύχασαν. Οὗτος μὲν ὁ παράλυτος· πρὸς τὸν Χριστὸν φέρεται βασταζόμενος· πρὸς ἐκεῖνον δὲ αὐτὸς ὁ Χριστὸς παραγίνεται· κάκεινον μὲν τῷ παραλύτῳ οὐδεὶς ἦν ὁ βοηθήσων (« Κύριε, γὰρ, ἔλεγεν, "Ἀνθρώπων οὐκ ἔχω" ») οὗτος δὲ πολλοὺς εἶχε τοὺς προσήκοντας, οἵτινες καὶ βασταζόντες αὐτὸν ἔφερον· Ἄλλὰ καὶ τὸ τῆς θεραπείας ἐν ἑκατέροις παρηλλαγμένον φαίνεται. Ἐκεῖνον μὲν τὸ σῶμα πρὸ τῆς ψυχῆς ἰθεράπευσεν ὁ Χριστός· τὴν γὰρ παράλυτον αὐτοῦ σφιγξας (11), τότε ἔλεγεν. « Ἴδε ὑγιᾶς γέγονας, μηκέτι ἀμάρτανε. » Ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλὰ πρότερον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἰατρικῶς εἰπόν, Ἀφίενται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, καὶ τότε τὴν παράλυτον τοῦ σώματος διορθώσατο. Καὶ ἐπὶ τούτου μὲν τοῦ παραλύτου οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι εἰσέγησαν· ἐπ' ἐκεῖνον δὲ ἐνέκειντο δεικνύσαντες καὶ γογγύζοντες καὶ κατηγοροῦντες. Ἄλλος οὖν ἐστὶν ὁ παράλυτος οὗτος, καὶ ἄλλος ἐκεῖνος, ὡς ἀπὸ τούτων πάντων σαφῶς καὶ καθαρῶς ἀποδέδεικται. « Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπε τῷ παραλύτῳ· »

Δεκτή βντως γέγονεν ἡ τῶν προσελθόντων μετὰ τοῦ παραλύτου πίστις· πρὸς τὸν ἀγαθὸν ἰατρὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν, τὸν βλέποντα τὰς καρδίας αὐτῶν. Τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι τὴν πίστιν ὁ Κύριος εἶδε τῶν κομιζάντων, οὐ τοῦ παραλελυμένου. Ἔστι γὰρ, ὅτε καὶ ἄλλοις δι' ἄλλων πίστιν θεραπεύεται, ὡς ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος· τοῦ δεδομένου τοῖς παιδίοις. Ἡ γὰρ τῶν προσαγόντων γονέων πίστις ἐνεργεῖ· ὡς καὶ ἐπὶ τῆς Χαναanaίας· πιστευσάσης γὰρ αὐτῆς, ἡ θυγάτηρ ἰθεραπεύετο. Καὶ τοῦ ἑκατοντάρχου δὲ πιστεῦσαντος, ὁ παῖς ἐκεῖνον ἀνίστατο. Οὕτως οὖν λέγουσι καὶ ἐνταῦθα διὰ τὴν τῶν προσενηκόντων πίστιν τὸν παράλυτον ἰαθῆναι· ἀλλ' οὐκ ἐστὶ τοῦτο. Ἰδὼν γὰρ, φησὶ, τὴν πίστιν αὐτῶν, οὐ τῶν προσαγόντων μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ παραλύτου. Οὐ γὰρ ἐτέρου πιστεῦσαντος, ἕτερος σώζεται (12), εἰ μὴ διὰ ἡλικίαν ἄωρον, ὡς ἐπὶ τῶν παιδῶν, καθὼς εἴπομεν, ἢ δι' ἀσθένειαν ὑπερβάλλουσαν, ὅταν ὡσιν ἐξεστηκότες οἱ κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ νοσήματος, καὶ διὰ τοῦτο ἀδυνατῶς ἔχωσι πιστεῦσαι, ὡς ἐπὶ τῆς θυγατρὸς τῆς Χαναanaίας. Ἡ θυγάτηρ μὲν, ἔλεγεν ἐκείνη, κακῶς δαιμονίζεται, καὶ ποτὲ μὲν πίπτει εἰς τὸ ὕδωρ, ποτὲ δὲ εἰς τὸ πῦρ. Ἡ δὲ δαιμονῶσα, καὶ μὴ ἐαυτῆς δυναμένη γενέσθαι ποτὲ, πῶς ἂν ἠδυνήθη πιστεῦσαι; ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ ἑκατοντάρχου. Ἐν τῇ οἰκίᾳ ὁ παῖς ἐκεῖνου ἐθέλητο, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἦδει τὸν Χριστὸν, ὅστις ἦν ποτε. Πῶς οὖν ἐμελλεν εἰς τὸν ἀγνοούμενον πιστεῦσαι; ἐπὶ μὲν οὖν τῶν τοιοῦτων, καὶ ἕτερο; εἰ ἑτέρου πίστιν σώζεται· ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἐστὶ τοῦτο εἰπεῖν· ἀλλὰ καὶ ὁ παράλυτος ἀδιστακτῶς· ἐπίσταυσε, (13) καὶ τοῦτο δῆλον ἀπὸ πολλῶν. Ἐνόησον, ὅσον ἐστίν, ἀρρωστοῦντά τινα, τοσαῦτα παθεῖν καὶ ἀνέχεσθαι. Γινώσκεται πάντως, ὅτι οὕτω μικρῶς καὶ δυσάρεστοι εἰσιν οἱ νοσοῦντες, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς κλίνης τὰς θεραπείας ἀποδιώκειν καὶ διακρύβεσθαι, καὶ πολλάκις ἠγεῖσθαι κάλλιον, τὰς ἀπὸ τῶν νοση-

factus es, jam noli peccare. » Hic autem non sic. Sed prius hujus animam curavit dicens : « Dimittuntur tibi peccata tua ; » et tunc corporis paralysis abiit. Et de hoc quidem paralytico siluerunt Scribæ et Pharisei ; illius vero causa, persecuti sunt Christum, et murmurare et accusare. Alter igitur est hic paralyticus, et alter ille, ut ex his omnibus evidenter et manifeste demonstratur. « Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico. »

Opportuna vere erit eorum, qui cum paralytico accesserant, fides in bonum medicum et Salvatorem nostrum, intuente corda nostra. Quidam autem dicunt Dominum videri fidem eorum qui paralyticum attulerant, non ipsius paralytici. Fieri enim potest ut alii per aliorum fidem sanentur, ut in baptisate parvulis dato apparet : fides enim parentum qui eos afferunt, operatur ; ut etiam in Chananaea apparet : quia enim credidit, ejus filia sanata est. Et cum centurio credidit, puer ejus resurrexit. Ita igitur dicunt et tunc propter eorum qui cum attulerant fidem, paralyticum sanatum esse. Sed non ita se habet « Videns, inquit, fidem eorum, » non tantum eorum qui cum adduxerant, sed et paralytici. Non enim propter alterius fidem, alter servatur, nisi ætate immatura, ut sunt pueri, quemadmodum diximus, aut in nimia infirmitate, quando minus deperit sunt qui morbo detinentur, atque idcirco nequeunt fidem habere, ut erat filia Chananaea : « Filia mea, inquit hæc, male a demonio torquetur, et in aquam, modo in ignem. » Quæ a demonio a demonio vexatur, neque ipsius compos esse potest unquam, quomodo posset fidem habere? Quod tales, alter per alterius fidem salvatur. Hæc autem nihil hujusmodi dici potest ; sed paralyticus haud dubie credidit, et id ex multis manifestum est. Cogita quantum sit infirmum quemdam, et ita pati et sufferre. Scimus apprimè ægrotantes adeo esse pusillanimes et inrosos ut etiam in sanantibus medicinis effugiant ac recitent et superius melius esse reputent in morborum dolores ferre, quam exilii cujusdam necessitatem ac molestiam subire. Hic autem paralyticus et e domo sua exiit, et medium lo-

(11) Σφιγξας. Eleganter pro θεραπεύσας.

(12) Σώζεται. Sic dedi ex cod. B. pro σώζεται, quod habet A.

(13) Ἀδιστακτῶς ἐπίσταυσε. Bene hoc in iis, quæ mox subjicit, docet.

rum se transire portatum toleravit, neque se omnibus ostendere dubitavit. Et hanc etiam consuetudinem habent infirmi, quod nolint quemquam sui morbi testem habere. Et multi maluerunt in suis infirmitatibus immori quam propria mala detegere. Illic autem paralyticus non sic. Sed neque iis qui ipsum portabant murmuraudo dixit: Quid est hoc? Quare tumultuamini? Quare agitamini? Expectemus ac cunctemur donec multitudo recesserit, et tunc eorsum ad medicum accedamus et eum de mea hac horrenda infirmitate quaeritemus. Quid enim proderit coram omnibus mea exponere mala? Nihil horum dixit, sed laudem esse et decus existimavit tot suae infirmitatis et sanationis testes facere. Non ex his tantum licet paralytici fidem videre, sed ex ipsis Christi verbis. Postquam enim ablatus est, atque dixit illi Christus: « Fill, remittuntur tibi peccata tua, » non indignatus est, neque vel paululum doluit; non dixit bono illi medico: Quid est hoc, Domine? Ego veneram, ut de uno morbo sanarer, et tu alterum curas. Aenigma et praetextus haec sunt, et impotentiae tuae velum. Peccata dimittis quae non cernuntur: nihil tale aut dixit aut cogitavit. Sed expectavit perseveranter boni medici curationem et sanitatem. Ostendens vero Dominus fidem auferre peccata, allocutus est paralyticum: « Confide, fili, dimittuntur tibi peccata tua. »

φασίς, καὶ ἀσθενείας προκάλυμμα. Ἀμαρτίας ἀφίης, τὰς οὐ βλεπομένας, οὐδὲν τοιοῦτον, οὔτε εἶπαν, οὔτε ἐνενόησεν, ἀλλ' ἀνέμνε τὴν μετὰ συμπάθειαν τοῦ ἀγαθοῦ ἰατροῦ θεραπείαν τε καὶ διόρθωσιν· δεικνύων δὲ ὁ Κύριος, ὅτι ἡ πίστις ἀμαρτίας ἐστὶν ἀναιρετικὴ, ἐκφώνει τῷ παραλύτῳ· « Θάρσει, τέκνον, ἀφίωνταί σοι αἱ ἀμαρτίας σου. »

Non statim enim ad paralysis curationem venit, sed prius quod lectum erat curavit, animam scilicet, peccata dimittens Dominus; quod quidem paralyticum salvavit, ipsi vero non multam gloriam attulit; neque enim voluit per ostentationem et vanitatem quidquam facere. Et primo quidem dimittit aegrotanti peccata sua, deinde vero corpus sanat, docens morborum plerumque ex peccatis gigni, et oportere primo eorum causam sanari, et ostendens se Deum esse et omnia cum potestate agere, ut vult. Morbos enim corporales sanare, solius Dei est. Quapropter ei paralytico qui in piscina erat sic dixit: « Ecce sanus factus es; iam noli peccare, ne pejus quid tibi fiat. » Fons, et radix, et mater omnium malorum est peccatum. Illud corpora nostra dissolvit, illud morbos creat; quod ostendens Dominus, huic quidem paralytico dicebat: Dimittuntur tibi peccata tua; illi autem qui iam anno octavo et trigesimo recumbebat, dicebat: « Ecce sanus factus es; iam amplius noli peccare. » Et paulo post curationem ex peccatis morbus in Caini corpus irruit.

(14) Καὶ τοῦτο συνήθειαν ἔχουσιν. Cod. B. καὶ τοῦτο δὲ ἔθος τοῖς ἀρρώστοις, μηδένα βουλίσθαι τοῦ νοσήματος ἔχειν μάρτυρα. Forte ergo hic scribendum, αὐτὸ καὶ ταύτην δὲ τὴν συνήθειαν, αὐτὸ καὶ τοῦτο δὲ συνήθως.

(15) Τῆν ψυχὴν — ὁ Δεσπότης. Illic quaedam redundavit. Certè ὁ Δεσπότης; abesse potest. Nisi

μάτων φέρειν ὄδυνας, ἢ τὴν ἀπὸ τῶν βοηθημάτων ὑπομένειν ἀνέγκλην καὶ ἀηδίαν. Οὗτος δὲ ὁ παράλυτος καὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἐξελθεῖν ἠνέσχετο, καὶ διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς θηλαθεῖν βασταζόμενος ἐκαρτέρει, καὶ πᾶσιν ἐπιδειξάμενος οὐ κερταίετο. Καὶ τοῦτο συνήθειαν ἔχουσιν (14) οἱ ἀρρώστοι, ὅτι οὐ βούλονταί τινα τοῦ νοσήματος ἔχειν μάρτυρα: καὶ πολλοὶ θέλησαν μᾶλλον τοῖς ἀρρώστοις ἐναποθενεῖν, ἢ τὰς οἰκίας ἐκκλύψαι συμφορὰς. Οὗτος δὲ ὁ παράλυτος οὐχ οὕτως, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τοῦς βασταζόντας εἶπε γογγυστικῶς: Τί τοῦτό ἐστι; τί θορυβεῖσθε; τί ἐκταίεσθε· ἀνασχώματα καὶ κερταίεωμαι τὸ κληθὸς ὑποχωρήσῃς, καὶ τότε κατ' ἴδιαν τῷ ἰατρῷ προσέλωμαι, καὶ κοινωνησώμεθα περὶ τῆς δεινῆς ταύτης ἀσθενείας μου. Τί γὰρ ὠφελῆσαι πάντων

δρώντων εἰς μέσον προτιθέναι τὰς ἐμὰς συμφορὰς; Τούτων οὐδὲν εἶπεν, ἀλλὰ κόσμον ἐνίμιζε καὶ κωλοκισμὸν, τὸ μάρτυρας τοσούτου; τῆς ἀσθενείας καὶ θεραπείας ποιήσασθαι. Οὐκ ἀπὸ τούτων δὲ μόνον ἔστιν ἰδεῖν τὴν πίστιν τοῦ παραλύτου, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ ῥημάτων. Ἐπειδὴ γὰρ προσηνέχθη, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Χριστός, « Τέκνον, ἀφίωνταί σοι αἱ ἀμαρτίας σου, » οὐκ ἔγανάκτησαν, οὐκ ἰδυσχέρανε ὄλωσ, οὐκ εἶπεν πρὸς τὸν ἀγαθὸν ἰατρόν, Τί τοῦτό ἐστι, Κύριε; ἐγὼ ἕτερον ἦλθον θεραπευθῆναι: πάθος, καὶ ἕτερον αὐτὸς θεραπεύεις.

Σκῆψις ταῦτα καὶ πρόφασις, καὶ ἀσθενεία; πρόφασις, καὶ ἀσθενείας προκάλυμμα. Ἀμαρτίας ἀφίης, τὰς οὐ βλεπομένας, οὐδὲν τοιοῦτον, οὔτε εἶπαν, οὔτε ἐνενόησεν, ἀλλ' ἀνέμνε τὴν μετὰ συμπάθειαν τοῦ ἀγαθοῦ ἰατροῦ θεραπείαν τε καὶ διόρθωσιν· δεικνύων δὲ ὁ Κύριος, ὅτι ἡ πίστις ἀμαρτίας ἐστὶν ἀναιρετικὴ, ἐκφώνει τῷ παραλύτῳ· « Θάρσει, τέκνον, ἀφίωνταί σοι αἱ ἀμαρτίας σου. »

Οὐκ εὐθὺς γὰρ ἐπὶ τὴν τῆς παραλύσεως ἰασιν ἔρχεται, ἀλλὰ πρότερον τὸ δόηλον ἐθεράπευσε, τὴν ψυχὴν (15) δηλονότι, τὰ ἀμαρτήματα ἀφίης ὁ Δεσπότης, ὅπερ τὸν παράλυτον μὲν ἔσωζεν, αὐτῷ δὲ οὐ πολλὴν τὴν δόξαν ἔφερον. Οὐδὲ γὰρ ἤθελε κατ' ἐπιδείξιν τὴν κοίτην καὶ ἀνθρωπαρέσκειαν· καὶ πρῶτον μὲν ἀφίης τῷ νοσούντι τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ, μετὰ δὲ θεραπεύσαι (16) τὸ σῶμα, διδάσκων ὅτι τὰ πολλὰ τῶν νοσημάτων ἐξ ἀμαρτιῶν φύονται, καὶ χρὴ πρῶτον ἰαθῆναι τὸ αἴτιον, καὶ δεικνύων, ὅτι Θεός ἐστι, καὶ πάντα πράττει μετ' ἐξουσίας, ὡς βούλεται. Τὸ μὲν γὰρ ἰδοῦναι σωματικὰς νόσους, μόνου Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὸν ἐν τῇ κολυμβητρᾷ παράλυτον οὕτως ἔλεγεν· « Ἴδε, ὕγιος γέγονας, μηκέτι ἀμαρτάνεις, ἵνα μὴ χειρόν τί σοι γίνηται (17). » Πηγὴ καὶ ῥίζα καὶ μήτηρ πάντων τῶν κακῶν ἡ ἀμαρτία καθέστηκεν. Αὕτη ἐκ σώματα ἡμῶν παραλύει, αὕτη τὰς νόσους ἐπάγει, καὶ τοῦτε δηλῶν ὁ Κύριος, τοῦτω μὲν τῷ παραλύτῳ ἔλεγεν· « Ἀφίωνταί σοι αἱ ἀμαρτίας σου. » ἐκαίτω δὲ ἐπὶ χρόνους ὀκτώ καὶ τριάκοντα κατακατεμένῳ ἔλεγεν·

quis malis legere ὡς δεσπότης.
(16) Θεραπεύσαι. Fortè θεραπεύει καὶ τὸ σῶμα. Ne μετὰ δὲ vero notum est, scripsisse absolute dici sine causa nominis.
(17) Πηγὴ καὶ. Malim πηγὴ γὰρ καὶ ut est in cod. B.

quis malis legere ὡς δεσπότης.

(16) Θεραπεύσαι. Fortè θεραπεύει καὶ τὸ σῶμα. Ne μετὰ δὲ vero notum est, scripsisse absolute dici sine causa nominis.

(17) Πηγὴ καὶ. Malim πηγὴ γὰρ καὶ ut est in cod. B.

« Ἴδε ὑγίης γέγονας, μηκέτι ἀμάρταναι. » Καὶ ἐν Ἀ ἀρχῇ τῆς κτίσεως ἐξ ἀμαρτιῶν ἢ νόσος εἰς τὸ τοῦ ΚΑΙΝ ὁμα ἐνέσκηψε. Μετὰ γὰρ τὴν ἀδελφοκρατίαν παρελύθη τὸ ὁμα ἐκείνου, καὶ τὴν στένων καὶ τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ δὲ τρίμειν, οὐδὲν ἑτερόν ἐστιν ἢ παράλυσις. Ἐπειδὴν (18) γὰρ ἡ τὸ ζῶον οἰκονομοῦσα δύναμις ἀσθενήση, καὶ οὐ δύναται ἐπὶ πάντα τὰ μέλη βαστάζειν, ἀφήσιν αὐτὰ τῆς οἰκείας προνοίας. Ἐρημα, καὶ οὕτως ἐκεῖνα χαλασθέντα, τρίμειν καὶ περιφέρεται. Τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Παῦλος ἐδήλωσεν, ἀμαρτίας τινὰς (19) ἰγκάλων τοῖς Κορινθίοις, καὶ λέγων· Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς (20) καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί· καὶ ὁ Χριστός· διὰ τοῦτο εἶπεν, « Ἀπέωνται σοὶ αἱ ἀμαρτίαι σου, » ἵνα μάθωμεν, ὅτι σσειγημένως καὶ ἀνεπαίσθητως, ὡς θεὸς κατασκέπτεται τὰ ἀνθρώπινα, καὶ ἐφορᾷ τῆς ἐκάστου ζωῆς τὴν ὁδόν. Γέγραπται γὰρ, ὅτι Ἐνώπιόν εἰσι (21) τῶν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν ὁδοὶ ἀνθρώπων, εἰς δὲ πίσας τῆς τροχιάς αὐτοῦ σκοπεῖται. Ἀγαθὸν δὲ ὄν καὶ πάντας σωθῆναι βουλόμενος ὁ θεὸς, συγχωρεῖ πολλάκις ἀρρώστῆμασι περιπίπτειν τοὺς ἀνθρώπους (22), ὥστε (23) διασμήχειν καὶ καθαιρεῖν ἐξ ἀμαρτιῶν τοὺς κατεχομένους ταῖς νόσοις. Οὕτω γὰρ καὶ διὰ φωνῆς Ἱερουσαλήμ, « Πόνῃ (24) καὶ μαστιγῇ παιδεύθησιν, Ἱερουσαλήμ, » καὶ ὁ Παρομιαστῆς λέγει, « Ἰὴ, μὴ ὀλιγώρει (25) παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύουσαι αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. » Ὅν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος· παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱόν, ὃν παραδέχεται. » Τοῦ πάθους τοίνυν τὴν ῥίζαν, ἤγουν τὴν ἀμαρτίαν ἐκκόπτει πρότερον ὁ Χριστός. Ἐξαιρέσεως γὰρ ταύτης, ἀνάγκη καὶ τὴν νόσον συναναιρεθῆναι. Καὶ, « Τέκνον, εἰπὼν, ἀφίωνται σοὶ αἱ ἀμαρτίαι σου, » ἀνίσταται τοῦ παραλύτου τὸ φρόνημα, καὶ διαγείρει καταβεβλημένην αὐτοῦ τὴν ψυχὴν. Ὅ γὰρ λόγος ἔργου ἐγένετο, καὶ εἰς τὸ συνειδὸς εἰσελθὼν, αὐτῆς ἤπτετο τῆς ψυχῆς, καὶ πᾶσαν ἀγωνίαν ἐξέβαλεν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐμποιεῖ δειλίαν καὶ φόβον, ὡς ἀμαρτημάτων συνέδρασις· οὐδὲν δὲ πάλιν οὕτως· ἡδονὴν παρέχει, καὶ θαρβύνει παρασκευάζει, ὡς τὸ μηδὲν ἑαυτοῦ καταγινώσκειν. Τέκνον δὲ ὀνομάζει τὸν παράλυτον ὁ Κύριος, ἢ κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας λόγον, ἢ καὶ ὡς πιστεύσαντα, ἢ διότι τῶν ἀμαρτημάτων αὐτῷ ἐμελλε δοῦναι τὴν ἀφεσιν· Ἐνθα γὰρ ἀμαρτημάτων ἀφεσις, ἐκεῖ καὶ υἰοθεσία. Οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί μου, οὐ πρότερον δυνάμεθα (26) προσκαλέσασθαι τὸν Θεόν, ἕως ἂν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ βαπτίσματος τὰ ἀμαρτήματα ἀπονηώμεθα. Ὅτε γὰρ ἐκεῖθεν ἀνέλθωμεν, τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο φορτίον ἀποθέμενοι, τότε λέγομεν τὸ, Πάτερ ἡμῶν, ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. « Καὶ ἰδοὺ τινὲς τῶν Γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος βλασφημεῖ. »

Ἐσκανδαλίζοντο οἱ Γραμματεῖς, καὶ ἐθροβουόντο ὑπὸ φόβου καὶ βασκανίας τηρόμενοι· καὶ γὰρ πολλάκις εἶδον τὸν Χριστὸν ἐξουσιαστικῶς νόσους

Postquam enim suum fratrem curavit, discipulum est corpus ejus, et erat. gressus, et. tremere super terram. Tremere autem nihil aliud est quam paralysis. Postquam enim ep. via que animalis sensus infirma est nec operis. nempe forte valet, sed propria providentia desitit. et sic debilitate. tremunt atque hinc et inde feruntur. Hic et dicitur Paulus ostendit de quibusdam peccatis. Castigatos reprehendens et dicens: Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles et dormiunt multi. Et Christus hierico dixit: « Dimittuntur tibi peccata tua, » ut discipulus ipsum, ut Peum, tacite et clam humum inspicere, et uniuscujusque vite viam considerare. Scripsum est enim, coram oculis Domipipi esse hominis viam, et illum omnia ejus vestigia examinare. Bonus autem cum sit et omnia salvari velit Deus, nihil plerumque homines in infirmitate incidere, ut purgentur et mundeantur a peccatis, qui morbis dolentur. Sic etenim per Jeremie vocem loquitur: « Poena et flagello cruciatur Jerusalem. » Et Proverbiorum scriptor dicit: « Fili, ne despicias disciplinam Domipi, nec deficias, cum ab eo corripieris. Quem enim diligit Dominus, corripit: castigat autem omnem filium quem recipit. » Morbi igitur radicem, scilicet peccatum, excidit prius Christus. Ea enim ablata, necesse est ut cum ea morbus auferatur. Et simul ac dixit: « Fili, dimittuntur tibi peccata tua, » erigit paralytici mentem et dejectam ejus animam excitat. Verbum enim opus factum est, et in conscientiam intrans ipsi animae adhesit, et omnem angorem eiecit. Nihil enim ita timiditatem ac tremorem inficit, ut peccatorum conscientia. Nihil vero rursus gaudium praestat et fiducia inducit, ut nulla culpa remorderi. Filium autem paralyticum vocat Dominus, aut secundum creationis rationem, aut tanquam credentem, aut quia huic peccatorum suorum veniam dare debebat. Ubi enim est peccatorum remissio, ibi est generatio quaedam. Ita igitur et nos, fratres, non prius possimus Deum invocare quam in baptismatis piscina peccata abstergamus. Quando inde redimus, funesto illo pondere deposito, illud dicimus, Pater noster, qui es in caelis. « Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphematur. »

ἀδελφοί μου, οὐ πρότερον δυνάμεθα (26) προσκαλέσασθαι τὸν Θεόν, ἕως ἂν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ βαπτίσματος τὰ ἀμαρτήματα ἀπονηώμεθα. Ὅτε γὰρ ἐκεῖθεν ἀνέλθωμεν, τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο φορτίον ἀποθέμενοι, τότε λέγομεν τὸ, Πάτερ ἡμῶν, ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. « Καὶ ἰδοὺ τινὲς τῶν Γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος βλασφημεῖ. » Scandalizabantur Scribae et agitabantur, invidia et odio corrupti. Etenim saepius viderant Christum morbos cum imperio fugantem et daemonia ejicientem

(18) Ἐπειδὴν — ἀσθενήσῃσι. Hae est lectio codicis B. In cod. A. vitiose legitur: Ἐπειδὴν γὰρ οἱ τοῦ ζῶου οἰκονομοῦσα δύναμις ἀσθενήσῃσι.
 (19) Ἀμαρτίας τινὰς. Ἀμαρτίαν τινά. B.
 (20) Ἀσθενεῖς. 1 Cor. XI, 30.
 (21) Ἐνώπιόν εἰσι. Prov. V, 21.
 (22) Περιπίπτειν τοὺς ἀνθρώπους. Τοὺς ἀνθρώπους; correxi, pro τοῖς ἀνθρώποις, quod repereram

in cod. A. Goula B. omniais τοὺς ἀνθρώπους, habet περιπέσειν.
 (23) Ὅτε — ταῖς νόσοις. Ὅτε διασμήχειν ἐξ ἀμαρτιῶν τοὺς ἐνεληγμένους ταῖς νόσοις. B.
 (24) Πόνῃ καὶ μαστιγῇ. Jerem. VI, 7.
 (25) Ἰὴ, μὴ ὀλιγώρει, Prov. III, 11.
 (26) Προσκαλέσασθαι. Πατέρα καλέσαι. B. quod placet.

tem et ventis marique minitantem et omnia hæc supra humanum modum operantem. Sed illi, cum propriis cupiditatibus torquerentur, infideles et ingrati existimabant eandem et Deum pati. Atque aliorum beneficiis insidiantes turbantur, et indignantur, et murmurant, et blasphemias Salvatorem et Dominum accusant. «Videns autem Jesus cogitationes eorum, dixit: Quare cogitatis mala in cordibus vestris?» Et alterum hic et non dubium et manifestum suæ divinitatis signum Christus ostendit, et suæ cum Patre æqualitatis. Novisse enim cordium sensus, solius est Dei. Similiter et peccata dimittere. Scriptum est enim: «Tu nosti corda solus.» Et rursus: «Serutans corda et renes Deus.» Et alibi: «Homo quidem videbit vultum, Deus autem intuebitur cor.» Cum igitur Scribæ peccatorum remissionem, quæ impossibilis ipsis videbatur, non acceptam habuissent, dicit quod sequitur Christus, ut non ambiguum: «Quare cogitatis mala in cordibus vestris?» Per hoc illud prius confirmans et quodam modo Scribis dicens neminem posse peccata dimittere, nisi ille solus qui cogitationes hominum videt. «Quid enim facilius est dicere: Remittuntur tibi peccata, an dicere: Surge et ambula?» Cum enim blasphemus vobis videor, inquit, o Scribæ, quippe qui peccata dimittam et meipsum Deo parem faciam, respondete mihi; quid facilius est dicere: Dimittuntur tibi peccata tua, an dicere: Surge et ambula? Erant autem hæc duo, quæ eos interrogabat, Deo quidem possible, homini autem impossible. Etenim peccata dimittere solius Dei est, similiter autem et propria potestate excitare et sanare paralyticum; Domini enim est servum peccantem castigare: castigantis autem ac præsertim Dei ad misericordiam rursus inclinare, et castigationem solvere. Ablata autem castigatione, dimittitur omnino peccatum, unde plaga orta erat. Si autem curat Dominus, indubitanter et ipse punivit; si autem punit, manifestum est illi potestatem esse punitionem solvendi; si autem poenam, et ipsam culpam, unde poena orta est. «Ut autem sciatis Filium hominis potestatem habere in terra dimittendi peccata.» Ut sciatis, inquit, eum qui vobis homo videtur, potestatem ut Deum habere, et noveritis incertum et invisibile ex visibili. Cum sim enim Deus Verbum, homo

φυγαδεύοντα, καὶ δαίμονα; ἀπαλαύνοντα καὶ ἀνέμοι καὶ θαλάσση ἐπιτιμῶντα, καὶ πάντα ταῦτα διαπραττόμενον ὑπὲρ ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἔκείνοι τὰ ἰσὶα πάθη ἐκδικοῦντες, οἱ ἀπειθεῖς καὶ ἀγνώμονες, ἐδίκουν τὸν Θεὸν ἐκδικεῖν· καὶ ταῖς ἐτέρων εὐεργεσίαις ἐπιβουλεύοντες ταράττονται καὶ ἀγανακτοῦντες (27) καὶ γογγύζουσι, καὶ βλασφημίαν κατηγοροῦσι τοῦ Σωτῆρος καὶ Δεσπότη. «Ἴδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν· Ἰνατί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;» Ἰδοὺ καὶ ἕτερον ἐνταῦθα, καὶ ἀναντίρρητον καὶ φανερὸν σημεῖον δείκνυσιν ὁ Χριστὸς τῆς αὐτοῦ θεότητος, καὶ τῆς πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητος. Τὸ γὰρ γινώσκων τοὺς διαλογισμοὺς τῶν καρδιῶν, μόνου ἐστὶ Θεοῦ ὁμοίως καὶ τὸ ἀφίεναί ἀμαρτίας. Γέγραπται γάρ, «Σὺ ἐπίστασαι (28) καθὼς μόνωτατος·» καὶ πάλιν· «Ἐτάζων (29) καρδίας καὶ νεφροῦς θεός·» καὶ ἀλλαχοῦ· «Ὁ μὲν ἀνθρώπος ὄψεται (29') εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεὸς ὄψεται εἰς καρδίαν.» Ἐπεὶ οὖν εἰ Γραμματεῖς τὸ ἀφίεναί ἀμαρτίας, ὡς ἀδύνατον αὐτοῖς φανερὸν οὐκ ἐδέξαντο, λέγει τοῦτο λοιπὸν ὁ Χριστὸς, ὡς ἀναμφίβολον, τὸ· «Ἰνατί ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;» Διὰ τοῦτο κἀκεῖνο βεβαιῶν, καὶ τρόπον τινὰ λέγων πρὸς τοὺς Γραμματεῖς, ὅτι ὄντως οὐδεὶς δύναται ἀφίεναί ἀμαρτίας, εἰ μὴ εἰς ὃ βλέπων τὰς ἐνθυμήσεις τῶν ἀνθρώπων. Ἴν' ἂν γὰρ εὐκοπότερον εἴπειν, Ἀφίενται σου αἱ ἀμαρτίαι, ἢ εἴπειν, Ἐγείραι καὶ περιπάτει; Ἐπειδὴ βλάσφημος ὑμῖν δοκῶ, φησὶν, ὦ Γραμματεῖς, ὡς ἀφίεναί ἀμαρτίας, καὶ ὡς ἴσον ἑμαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ, ἀποκρίθητέ μοι, ποῖον εὐκολότερον καὶ εὐχερέστερον εἰς πράξιν, τοῦτο τὸ εἰπεῖν, Ἀφίενται σοὶ αἱ ἀμαρτίαι σου, ἢ εἴπειν, Ἐγείραι καὶ περιπάτει. Ἦσαν δὲ καὶ ἀμφότερα ταῦτα, περὶ ὧν ἠρώτησεν αὐτοὺς, Θεῷ μὲν δυνατὰ, ἀνθρώπων δὲ ἀδύνατα· καὶ γὰρ καὶ τὸ ἀφίεναί ἀμαρτίας, Θεοῦ μόνου ἐστίν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κατ' ἐξουσίαν ἐγείραι καὶ ἀρτίωςαι τὴν περιλυτὸν δεσπότην γὰρ ἐστὶ τὸ κολάζειν οἰκίτην ἀμαρτάνοντα· κολάζοντο; δὲ, καὶ μάλιστα Θεοῦ, τὸ πρὸς φιλανθρωπίαν πάλιν ἀπονεύειν, καὶ ἀπολείν τῆς μάστιγος· τῆς δὲ μάστιγος ἀνεθέλτης, ἢ ἀμαρτία πάντως ἀφίεται, δι' ἣν ἢ πληγὴ συγκεχώρηται. Εἰ δὲ ἴσται ὁ Κύριος, πάντως καὶ αὐτὸς ἐπαίδευσεν· εἰ δὲ παιδεύει, δῆλον ὡς ἐξουσίαν ἔχει καὶ τὴν παιδείαν λύσαι· εἰ δὲ ταύτην, καὶ τὸ πλημμέλημα, πάντως, δι' ὅπερ ἢ παιδεύει, συνεχώρη (30). «Ἰνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς; ἀφίεναί ἀμαρτίας.» Ἰνα γνωρίσθαι (31), φησὶν, ὅτι εἰ φαινόμενος ὑμῖν ἀνθρώπος, ἐξουσίαν ἔχει, ὡς Θεός, βλέψατε καὶ κατανοήσατε τὸ δῶρον καὶ τὸ ἀφανὲς ἐκ τοῦ φανεροῦ. Θεὸς γὰρ Λόγος ὑπάρχων, ἀνθρώπος γέγονα δι' οἰκονομίαν, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς πολιτεύομαι καὶ ἀναστρέφομαι, καὶ ἀμαρτημάτων ἄφεσιν

(27) Ἀγανακτοῦντες. Corrige ἀγανακτοῦσι.

(28) Σὺ ἐπίστασαι, III Reg. VIII, 59.

(29) Ἐτάζων. Ps. VIII, 10. Cod. B. Ἐγὼ Κύριος ἐτάζων καρδίας καὶ δοκιμάζων νεφροῦς, quod est Jerem. XVIII, 10.

(29') Ἀρτίωςαι ὄψεται. I Reg. XVI, 7.

(30) Συνεχώρη. Hoc fortasse ortum ex συνεχωρήθη. Codex B. hanc συγχωρεῖται.

(31) Ἰνα γνωρίσθαι. Forte, Ἰνα γνωρίσθαι, ut sciatis. Sæpe enim syllabas ejusdem soni in libris scriptis confundi nemo ignorat.

ζωροῦμαι τοῖς πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. Διὰ τοῦτο γάρ A
εἶπεν, « ἐπὶ τῆς γῆς, » ἵνα δείξῃ ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς
γῆς ὄφθαι, Θεός ἐστι κατὰ φύσιν, καὶ ἵνα μάθω-
μεν ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιένται αἱ ἀμαρτίαι (52).
Ἔως γὰρ ἔσμεν ἐπὶ τῆς γῆς, δυνάμεθα ἐξελίξαι
τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, ἀδελφοί μου, μεθ' ὃ μέντοι
μεταστῶμεν ἐντεῦθεν, οὐκέτι δυνάμεθα ἡμεῖς αὐ-
τοὶ ἐξομολογήσεως (53)· ἀποκλείεται γὰρ ἡ θύρα.
« Τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ· Ἐγερθεὶς ἄρον τὴν
κλίνην σου, καὶ ἕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἐγερ-
θεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ. » ἐπειδὴ τὸ μὲν
ἀφιέναι ἀμαρτίας, ἀφανῆ καὶ ἀπόδειξιν εἶχε, τὸ δὲ
κατ' ἐξουσίαν εἰλεῖραι τὸν παράλυτον, φανερᾶς ἰδεῖτο
τῆς ἀποδείξεως, ποιεῖ αὐτὴν φανεράν (54)· ὁ Χριστὸς
τεκμήριον καὶ δαίγμα τῆς ἀφανούς, καὶ διὰ ταύτης
τῆς φανεραῖς ἀποδείξεως καὶ περὶ ἐκείνης· πληροφο-
ρεῖ, ὅτι ὁ τοῦτο δυναθεὶς, δύναται κακεῖνο· πρὸς
βιβλίωσιν δὲ καὶ πληροφορίαν τῆς συστρίψεως τοῦ
παιριμένου σώματος, ἐκέλευσε ἄραι τὸν κράδδα-
τον, ἵνα μὴ ἐδέξῃ φαντασία τις τὸ γεγεννημένον.
Ἀποστέλλει δὲ τὸν παράλυτον εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ ὁ
Κύριος, τοῦτο μὲν, ἵνα μὴ παρὼν καὶ δρώμενος,
ἐπινοῦν αὐτῷ προσεχῆσθαι· τοῦτο δὲ καὶ, ἵνα σὴν
μάρτυρας τῆς ὑγείας ἀναντιρρήτους αὐτοῦ τοὺς ἀγα-
θούτους (55) καὶ τῆς νόσου μάρτυρας, καὶ ἵνα
ὄχλοι ἰθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν, τὸν δόντα
ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις. »

ἘΟσάμασάν μὲν οἱ ὄχλοι, ὅτι ὡς Θεὸς ἰθαυματούρ-
γησεν· ὅμως ἀνθρώπων αὐτὸν εἶναι ὑπελάμβανον,
ἔχοντα ἐξουσίαν ὑπὲρ ἀνθρώπων. Καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί
μου, παράλυτοι ὄντες, καὶ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις
ἀνεργήτους ἔχοντες, δυνάμεθα λαθῆναι καὶ ἀνορθω-
θῆναι, εἰπερ μόνον προσιρούμεθα καὶ βουλόμεθα. Ἔστι
γὰρ καὶ νῦν ὁ Χριστὸς ἐν ἰδίᾳ αὐτοῦ πάλαι τῇ Κα-
πρινασοῦμ, τῷ οἴκῳ, λέγω, τῆς παρακλήσεως, του-
τέστι τῇ ἐκκλησίᾳ· οἶκος γὰρ τοῦ παρακλήτου, ἡ
ἐκκλησία ἐστίν. Ἔσμεν δὲ καὶ ἡμεῖς παράλυτοι,
τὰς ψυχὰς παριμένοι, ἀνεργήτως δηλαδὴ καὶ
ἀκινήτως πρὸς τὸ καλὸν ἔχοντες· ἀλλ' ἐὰν ὑπὸ τῆς
μετανοίας καὶ τῆς ἐξομολογήσεως ἀρθώμεν καὶ
ἀπαχθῶμεν εἰς τὸν Κύριον, τότε ἀκούσομεν τῆς
γλυκείας αὐτοῦ φωνῆς καὶ πάντα δυναμένης, λεγού-
σης· Τέκνα, ἀφείωνται ὑμῖν αἱ ἀμαρτίαι. Ὅτι γὰρ
θεοῦ τότε γινόμεθα, ὅταν πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέφω-
μεν εἰς μετανοίας καθαρὰς καὶ ἐξομολογήσεως.
Τηνικαῦτα καὶ λαθισόμεθα, καὶ ἀρούμεν τὸν
κράδδατον ἡμῶν, ἦτοι τὸ σῶμα, πρὸς τὴν τῶν ἐν-
τολῶν ἐργασίαν κινουντες. Οὐδὲ γὰρ μόνον δεῖ
ἐγερθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἢ καὶ νοῆσαι
ὅτι ἀμαρτάνομεν, ἀλλὰ καὶ τὸν κράδδατον, του-
τέστι, τὸ σῶμα ἄραι καὶ κινήσαι εἰς ἐργασίαν τοῦ
καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς. Τότε τοίνυν καὶ οἱ ἐν ἡμῖν
λογισμοὶ ἰδόντες καὶ κατανοήσαντες πνευματικῶς
τὰ δι' ἡμᾶς πολλὰ καὶ μεγάλα ἔργα τοῦ δημιουργοῦ
καὶ Δεσπότου, καὶ εἰς θεωρίαν ταύτην φθά-
σαντες δοξάσουσι τὸν Θεὸν τὸν ποιοῦντα θαυμάσια,
Ἄμην.

(52) Ἀφίενται αἱ ἀμαρτίαι. Αἱ addidi ex cod. B.
(53) Οὐκέτι δυνάμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ ἐξομολογή-
σεως. Οὐκέτι δυνάμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ δι' ἐξομολογή-
σεως. B. Ergo ulterius codex in his corruptus est.
Videtur autem huiusmodi sententia latere in his
verbis, οὐκέτι δυνάμεθα ἐντυγχάνειν Θεῷ δι' ἐξο-

vimus, non possumus peccatorum remissionem per
confessionem consequi : clausa est enim janua.
Tunc dicit paralytico : Surge, tolle lectum tuum, et
tade in domum tuam. Quoniam peccatorum remis-
sio obscure monstrabatur, paralytici autem erectio
non poterat nisi manifeste fieri, hanc manifestam
operatur Christus, invisibilis testimonium et si-
gnum ; et per hanc manifestam demonstrationem
de illa quoque persuadet, eum qui prius potuit,
posse et posterius. Ad confirmandum et convin-
cendum paralytici corpus coercitum esse, jubet
eum grabbatum tollere, ne illusio quaedam videretur
quod factum fuerat. Remittit autem paralyticum in
domum suam Dominus, primo quidem, ne præsens
et aspectus laudem ipsi faceret ; deinde ut haberet
sanationis indeclinabiles testes, eos ipsos nempe
qui eum dimiserant et morbi testes fuerant, utque
his fidei licitamentum fieret. *Videntes autem turbæ
mirate sunt, et glorificaverunt Deum qui dedit po-
testatem talem hominibus.*

Mirabantur autem turbæ quod ut Deus miracu-
lum operatus esset. Sed tamen eum hominem esse
opinabantur, potestatem plus quam humanam possi-
dentem. Et nos, fratres, cum simus paralytici,
atque animæ vires infirmatas habeamus, curari ei
erigi possumus, si modo cupiamus et velimus. Est
enim et nunc Christus in propria sua civitate Ca-
pharnaum, id est in consolationis domo, quæ est
ecclesia. Consolatoris enim domus, ecclesia est.
Sumus autem et nos paralytici, animas dejectas
habentes, absque ulla ad bonum virtute ac motu.
Si autem per pœnitentiam et confessionem ad
Dominum resurgamus et reducamur, tunc audi-
mus suavem ejus vocem quæ omnia potest, dicit
tem nobis : « Filii, dimituntur vobis peccata.
Fili enim Dei sumus, cum ad eum per pœniten-
tiam mundam et confessionem revertimur. Tunc
et sanamus, et grabbatum nostrum tollimus, cor-
pus scilicet, illud ad mandatorum adimpletionem
movenotes. Neque enim sufficit nos a peccatis
resurgere aut peccatorum meminisse, sed et oportet
nos grabbatum, id est corpus tollere et movere
ad boni et virtutis operationem. Tunc enim mentes
nostræ videntes et spiritualiter cogitantes quot et
quanta per nos effecerit Creator et Dominus, et a
hæc contemplanda festinantes glorificabunt Deum
hæc mirabilia operantem ; quia ipsi gloria in sæ-
cula sæculorum. Amen.

μολογήσεως, καὶ ἀμαρτημάτων ἀφέσεως τυχεῖν.

(54) Ποιῖ αὐτὴν φανεράν. Malim, ποιῖ αὐτὴν
φανερόν — τεκμήριον.

(55) Ἀπαγαράπτους. Forte ἀπαραγράφτους, αὐ-
ἀπγαγόντας.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΞΙΦΙΛΙΝΟΥ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩ

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΝ.

JOANNIS XIPHILINI

ORATIO

IN TERTIAM JEJUNIORUM HEBDOMADEM

ET IN CRUCIS ADORATIONEM.

(Opp. Gretseri tom. II.)

Olim virga Moysis, Israelitico populo præcuntis, bifariam mare divisit, et viam inviam equitabilem reddidit. Ac post eam in duas partes divisionem effecit, ut fluxa aquarum natura inmota maneret et muri instar utrinque staret, at post Hebræorum transitum denuo in unum, ut ante fuerat, colligeretur. Superelliosum Pharaonem una cum curribus ducibusque et toto exercitu in profundum demersit, vastam, incultam, efferatam, et solitudinem toti Israeli quasi mansuefecit, amaris Martiæ fluentis in dulcia conversis. Neque vero hæc tantum potabilem reddidit, sed et aliam aquam ex petra mirandum in modum large elicuit, et integri fluminis fontem effecit. Ante vero quam hæc gesta sunt, Ægyptum contumacem et inobsequentem castigavit, undas in sanguinem mutavit, vicissimque sanguinem in undas rededit, et sexcenta illa prodigia operata est. Quod si illa, quæ typus tantummodo et umbra fuit, tot tantorumque miraculorum extitit effectrix, quid ipsa illa Dominica crux non efficiet, quando non per symbola et ænigmata adumbratur, sed coram cernitur, atque a nobis adoratur! An non spiritualem Pharaonem decemplici illa involvet plaga, ac demum cum exercitu suo submerget et obruet? An non ferax perturbationum pravæque affectionum mare sicco pede transmeare dabit? An non solitudinem bonorum, præsentem scilicet vitam, excolet facillime? An non amaritudinem Martiæ, calamitatum, inquam, et tentationum, dulcem et potabilem faciet? An non aquam ex petra, quæ Christus est, nobis manabit,

Πάλαι μὲν οὖν ἡ τοῦ Μωϋσέως ράβδος τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ προπρορευσμένου λαοῦ, διχῆ τὴν θάλασσαν ἔτεμε καὶ τὴν ἄβατον ἰσπηλάτων ἔδειξε. Καὶ μετὰ τὴν εἰς δύο ταύτης διαίρεσιν τὴν τῶν ὕδατων κατάρβυτον φύσιν ἀτρεμὴν παρεσχέυασε καὶ ὡσεὶ τεῖχος Ἑβραίων περαιοσιν εἰς τὴν πρὶν ἀποκατέστησεν ἕνωσιν, καὶ τὸν ὑπέροφρον Φαραῶ ἄρμασι καὶ τριστάταις πανστρατὶ τῷ βυθῷ συνεκάλυψε, καὶ τὴν ἀπηγριωμένην ἔρημον παντὶ τῷ Ἰσραὴλ καθημέρωσε, τῆς Μαρτῆς τὰ πικρὰ καταγλυκαίνουσα νάματα, καὶ οὐ ταύτην μόνην εἰς τὸ πότιμον μεταβάλλουσα, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐκ πέτρας παράδειξως ὀμβρίζουσα, καὶ ποταμοῦ κυοφόρον τὴν ἐγκύμονα φέρουσα. Πρὸ δὲ τούτου τὴν Ἀἴγυπτον ἀπειθοῦσαν ἐκόλασε, τὸ ὕδωρ εἰς αἷμα μετέστρεψε. Καὶ τὸ αἷμα πάλιν εἰς ὕδωρ μετημίψε, καὶ τὰ μύρια ἐκεῖνα τεράστια κατεργάσατο. Εἰ δὲ ἐκεῖνη ἡ μόνη τύπον καὶ σκιάν διαγράφουσα τοσοῦτων καὶ τοιοῦτων θαυμάτων ἦν ἀτουργός, τί οὐκ ἂν αὐτὴς ἐκείνος ὁ δεσποτικὸς σταυρὸς ἀπεργάσατο, οὐ συμβολικῶς οὐδ' αἰνιγματικῶς προτυπούμενος, αὐτοψὲ δὲ καθορώμενος, καὶ παρ' ἡμῶν προσκυνούμενος; Οὐ τὸν νοητὸν Φαραῶ τῇ δεκαπλῇ πεδώσει πληγῇ, καὶ τελευταῖον μετὰ τῆς αὐτοῦ στρατείας καταποντῆσαι καὶ κατακαλύψαι; Οὐ τὴν πολυκύμονα τῶν παθῶν θάλασσαν ἀβρόχως ἡμῖν διαδῆναι παρασκευάσειεν; Οὐ τὴν ἔρημον τῶν ἀγαθῶν, παρόντα δηλαδὴ βίον, ἐξημερώσει βρότατον; Οὐ τὴν πικρὰν τῆς Μαρτῆς, τῶν συμφορῶν, φημί, καὶ τῶν πειρασμῶν εἰς τὸ γλυκύ τε καὶ πότιμον μεταστρέψειεν; Οὐχ ὕδωρ ἐκ πέτρας,

ἤτις ὁ Χριστὸς, πηγάσει ἡμῖν, οὐ μόνον τὴν δίψαν ἅμα καὶ τὴν ἐξ ἱμπαθοῦς, καὶ φιληδόνου φλογὸς ἀπωθούμενον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ μέλι καὶ ἔλαιον καταγλυκαίνον, καὶ ἰλαρῦνον, καὶ καθαγιαζόν τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ μηκέτι διψῆν συγχωροῦν; Ὁ γὰρ ἐξ αὐτοῦ πίτων οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ τί πάντα καταλέγειν, ὅσα περ ἡμῖν ἀγαθὰ διὰ τοῦ σταυροῦ περιγίνεται; Ἐπιλείπει γὰρ ὁ χρόνος τὸν κατὰ μέρος ταῦτα διεξηγούμενον. Τοῦτον καὶ οἱ θεϊστάτοι Πατέρες ἡμῶν φρουρὸν εἰδότες τῶν εὐσεβῶν ἀκαταίτητων, ἐν τῇ μέσῃ τῶν νηστείων ἡμερῶν ἐδομάδι προτίθεσθαι διαπίσαντο, καὶ παρὰ τῶν πιστῶν προσκυνεῖσθαι, καὶ καταπέμπεσθαι ὥστε τὰ μὲν ἤδη κατορθωθέντα παρὰ τῶν τῆ; ἀκρατείας ἀγωνιστῶν συνέχειν καὶ συντηρεῖν, πρὸς δὲ τὰ μέλλοντα συγκροτεῖν τε καὶ συνεργεῖν. Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, τὸν τοῦ Κυρίου σταυρὸν συνεργὸν ἐπικαλεσάμενοι, τὸν προκειμένον ἀγῶνα διαύσαι σπουδάσωμεν, τὰ σαρκικὰ σταυροῦντες καὶ νεκροῦντες κινήματα, καὶ τοῖς τούτου προστάγμασι ἐπακολουθεῖν ἐπιειχώμεθα ὡς καὶ ἡ σήμερον ἀναγνωσθησομένη εὐαγγελικὴ περὶ τὴν ἡμῶν ὑποτίθηται.

Ἐπεὶ ὁ Κύριος τοῖς ἐαυτοῦ μαθηταῖς· *Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι.*

Τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς οικείοις προλέγοντος μαθηταῖς, ὅτι χρὴ πάντως καὶ τὰς τῶν Ἰουδαίων ἐφίλους τε καὶ παροινίας ἐπενεγκεῖν, σταυρωθῆναί τε ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀποκτανθῆναι, ὁ τῶν ἀποστόλων κορυφαίωτος, τὸ τοῦ σταυροῦ μυστήριον ἀγνοῶν, καὶ διὰ τοῦτο, κρείττον οἰόμενος τὸ μὴ ἀποθανεῖν τὸν Χριστὸν, ἐπετίμησεν αὐτῷ, οὕτως εἰπὼν· *Ἰλλῶς σοι, Κύριε, οὐκ ἔσται σοι τοῦτο.* Ὁ οὖν Κύριος, διορθούμενος τοῦτον, καὶ δηλῶν ὅτι οὐ τὸ παθεῖν ἔσθαι ἀρκετὸς, ἀλλὰ τὸ μὴ παθεῖν, ἐπέπληξεν εἰπὼν· *Ἦγαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.* Καὶ καθικονόμενος τοῖσιν αὐτοῦ φησιν· *Εἰ τὸ ἐμὲ παθεῖν ἀρκετὸς;* Ἄλλὰ σὺ σαρκικὴ γνῶμη τοῦτο ψηφίζῃ, ὡς, εἶγε κατὰ Θεοῦ τῶν λεγομένων ἤκουες, τῆς σαρκικῆς διανοίας ἀπαλλαγείς, ἦδεις ἂν ὅτι μοι μάλιστα τούτῳ πρότερον ἐστὶ. Σὺ μὲν γὰρ νομίζεις, ὅτι ἀνάξιόν μοι τὸ πάθος ἐστίν· ἐγὼ δὲ σοι λέγω ὅτι τὸ μὴ παθεῖν με τῆς τοῦ διαβόλου γνῶμης ἐστίν· οὐ γὰρ ὀρθοτικῶς τὸν Πάτρυν ὁ Κύριος ἀπακάλεσεν, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ τοῦ Κυρίου στερήσεις ἡμῖν ἐξεχέοντο· οἷον ὁ αὐτοῦ θάνατος ἡμῖν ζωὴ γέγενεν· ἡ αὐτοῦ ἀτιμία ἡμῖν δόξα. Ταῦτο δὲ ἀγνοῶν ὁ Ἀπάστειλος ἀντιπίπτων ἦν ἐξ ἀγνοίας τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ ἀγνοία τοῦ ἀντικειμένου· διὰ τοῦτο φησιν· *Ἦγαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ*· ἀντὶ τοῦ ἔπει μου τῇ βουλῇ, καὶ μὴ ἔσο μοι ἀντικείμενος τῷ σκοπῷ.

Τὸ δὲ *Satan* ὄνομα τὸν ἀντικείμενον σημαίνει. Καιρὸν τοίνυν ἐναυῆθα λέγει· ὅτι ὁ Πέτρος εἶπεν· *Ἰλλῶς σοι, Κύριε*· οὐκ ἔσται σοι τοῦτο· καὶ ἤκουσεν, Ἦγαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ. Μετὰ γοῦν τὴν ἐπιτίμησιν οὐκ ἀρκεσθεὶς ταύτῃ ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐκ

quæ non modo sitim ex ingenua cupiditatum et illecebrarum flamma nascentem depellat, venum etiam super mel et oleum delectet, recreet et sanctificet corda nostra, neque amplius sitire patiatur. Qui enim ex ea bibit, non sinit in æternum.

Quid porro attinet omnia percensere, quæ nobis bona per crucem obtingunt? Deficiet enim tempus ea sigillatim enarrantem. Hanc etiam divinis illi Patres nostri, quod scirent piorum presidium esse minime dedecens, in media jejuniorum hebdomade proponendum, et a fidelibus adorandum atque salutandum decreverunt, ut quæ jam præclare gesta essent, ab intemperantiæ oppugnatoribus, ea custodirent et conservarent, et ad futura eos incitarent atque adjuverent. Quocirca nos quoque, cruce Domini adiutrice invocata, propositum certamen absolvere studeamus, crucifigendis motibus carnis et mortificandis, illiusque præcepta sequi enitamur: quemadmodum etiam evangelica exhortatio hodie legenda nos admonet.

Dixit Dominus discipulis suis: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me.*

Cum Dominus et Deus et Salvator noster Jesus Christus suis prædiceret discipulis, oportere omnino se et Judæorum insultationes furoribusque perferre, et crucifigi ab eis atque occidi, princeps apostolorum, quod crucis mysterium ignoraret, ac proinde satius esse duceret, ut Christus non moretur, reprehendit eum his verbis: *Propitius esto tibi, Domine, non erit tibi hoc.* Hunc ergo ut corrigeret Dominus, et indicaret, non si pateretur, sed si non pateretur, id vero indecens esse, castigavit dicens: *Vade post me, Satana, quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Illum ergo increpans, ait: *An me pati dedecet? Atqui tu carnali animo sic censes: nam si divinitus illustratus sermonem meum audivisses, carnali cogitatione deposita, cognovisses, id me vel maxime decere. Tu enim existimas passionem me indignam esse: ego vero tibi dico, ut non patiar, diabolici esse consilii. Non enim contumeliose Petrum Dominus appellavit, sed quoniam ejus incommoda nostra facta sunt commoda, ut mors ipsius nobis vita facta est, ipsius ignominia nobis gloria: idque ignorans apostolus, restitit ex ignorantia voluntati Dei; ignorantia vero erat adversarii: Idcirco ait: *Vade post me, Satana, pro illo, Sequere meum consilium, nec obsiste scopo meo.**

Nomen *Satanas* adversarium significat. Tempus ergo hic et occasionem explicat, qua Petrus dixit: *Propitius esto tibi, Domine, non erit tibi hoc:* et audivit: *Vade post me, Satana.* Postea vero reprehensione ea non contentus, sed uberius deman-

stratus eorum, quæ Petrus dixerat, absurditatem, et passionis lucrum, ait : Tu mihi dicis, Non erit tibi hoc, at ego tibi dico : Non modo me prohibere, ac meam passionem indigne ferre, tibi noxium erit et perniciosum, sed neque tu salutem adipisci poteris, nisi et ipse ad patiendum paratus semper fueris. Ne enim passionem ipso indignam arbitretur, non tantum antecedentibus, sed etiam consequentibus verbis eos lucrum rei edocet. Ac per Joannem quidem ait : *Nisi granum frumenti in terra moriatur, ipsum solum manet : si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* At vero hic plus dicit, et sermonem de mortis necessitate non solum ad se, sed etiam ad illos accommodat. Tantum enim, inquit, rei lucrum est, ut et vobis, nolle mori, malum; contra, paratos ad id esse, bonum sit.

Jam vero, quæ arcana etiam sensa contineat crux, per quam perlicetur Dominicæ passionis, nostra causa susceptæ, mysterium, quis facile oratione explicet? Quid enim? An non erant infiniti modi ad mortem ducentes, quibus mors pro nobis oppeti potuisset? Verum ex omnibus iste delectus est ab eo ipso, qui sibi passionem pro potestate delegit. Neque enim dixit : Hæc et hæc patietur Filius hominis (quo modo simpliciter et absolute mortem prædicere potuisset), sed, Oportet, inquit, Filium hominis crucifigi, docetque oportere passionem non aliter quam per crucem peragi. Quid ergo hac de re dicemus? Solius magni Pauli est id declarare, qui in Epistola ad Ephesios absconditum crucis mysterium ex parte innuit, dicens : *Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, et longitudo, et profunditas, et altitudo, scire etiam super eminentem charitatem cognitionis Christi* ¹. Non enim frustra divinus ille oculus figuram hanc quatuor prominentiis a media commissura distinctam designat, ut ejus quem illa significat providentiam atque potentiam per omnia permeantem insinuet. Hæc de causa suo quaque prominentiam vocabulo appellat. Profunditatem nominat, quæ a medio deorsum; altitudinem, quæ sursum; latitudinem et longitudinem, quæ ex transverso a commissura utrinque protenditur. Quo illud mihi perspicue videtur indicare, nihil esse, quod divina vi atque natura non contineatur omnino et conservetur, sive in cælo, sive sub cælo, sive sub terra sit, sive ad terminos mundi undique ex adverso protendatur.

Per altitudinem enim significat supera, per profunditatem infera, per longitudinem et latitudinem terminos seu regiones intermedias, quæ itidem ab omnium rerum conservatrice potestate continentur. Quin etiam ex nostris de Deo cogita-

¹ Ephes. iii, 18, 19.

perουσίας δεῖξαι βουλόµενος τῶν παρὰ τοῦ Πέτρου εἰρηµένων τὴν ἀτοπίαν, καὶ τὴ ἀπὸ τοῦ πάθους κέρδος, φησὶν· Σὺ μοι λέγεις· Οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο· ἐγὼ δὲ σοι· λέγω ὅτι οὐ μόνον τὸ ἐμὲ κωλύειν, καὶ τῷ ἐμῷ πάθει δυσχεραίνειν ἐπιπλαθῆς σοι καθέστηκε καὶ ἰαέθριον, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ σὺ σωθῆναι δυνήσῃ, ἐὰν μὴ καὶ αὐτὸς πρὸς τὸ παθεῖν εἰ παρεσκευασµένος διὰ παντός. Ἴνα γάρ, μὴ ἀνάξιον αὐτοῦ νοµίσωσι τὸ πάθος, οὐ διὰ τῶν προτέρων µόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐπαγεµένων αὐτοῦ παιδεύει τὸ κέρδος τοῦ πράγµατος. Καὶ διὰ μὲν τοῦ Ἰωάννου φησὶν· Ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς µόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολλὴν καρπὸν φέρει. Ἐνταῦθα δὲ ἐκ περιουσίας οὐκ ἐφ' ἑαυτοῦ µόνου τὸν λόγον, τὸν περὶ τοῦ δεῖν ἀποθνήσκειν γυµνάζει, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐκείνων. Τοσοῦτον γάρ, φησὶ, τὸ κέρδος τοῦ πράγµατος, ὅτι καὶ ἐφ' ἡµῶν τὸ μὲν μὴ θέλειν ἀποθανεῖν δεῖν· τὸ δὲ ἐτοιµοῦς εἶναι πρὸς τοῦτο ἀγαθόν.

Ἔσα δὲ καὶ ὁ σταυρὸς ἐµπεριέχει νοήµατα δι' οὗ τελειοῦται τὸ τοῦ ὑπὲρ ἡµῶν πάθους τοῦ Κυρίου µυστήριον, τίς ἂν βρῶι; τῷ λόγῳ προσαφησίσει; Μὴ γάρ οὐκ ἦσαν μυρίοι τρόποι πρὸς θάνατον φέροντες, δι' ὧν ἦν δυνατὸν πληρωθῆναι τὴν ὑπὲρ ἡµῶν τὸν θανάτου οἰκονομίαν; Ἄλλ' ἐκ πάντων οὗτος ὠρίσθη παρ' αὐτοῦ τοῦ ἑαυτῷ κατ' ἐξουσίαν τὸ πάθος ὀρίσαντος. Οὐδὲ γάρ εἶπε· Τάδε καὶ τάδε πείσεται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἂν τις ἀπλῶς εἴποι προαγορεύων τὰ μέλλοντα· ἀλλὰ, Δεῖ, φησὶ, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου σταυρωθῆναι δι' ἡµᾶς τὸ μὴ δεῖν ἄλλως ἢ διὰ σταυροῦ γενέσθαι τὸ πάθος. Τίς οὖν περὶ τούτου λόγος; Μόνου τοῦ µεγάλου Παύλου ἐστὶ διασαφῆσαι. Ὅς ἐν μέρει διὰ τῶν πρὸς Ἐφεσίους λόγων τὸν κρυπτὸν τοῦ περὶ τοῦ σταυροῦ µυστηρίου ὑκνήριξατο, λέγων· Ἴνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις τὸ τὸ πλάτος, καὶ µήκος, καὶ βάθος, καὶ ὕψος, γινώσκαι τε τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ. Οὐ γὰρ ἀργῶς ὁ θεὸς ἐκεῖνος ὀφθαλμῶ; τὸ σχῆμα τοῦτο τέσσαρσι προβολαῖς ἀπὸ τῆς ἐν μέσῳ συμβολῆς µεριζόµενον, τὴν διὰ πάντων ἦκουσαν τοῦ ἐν αὐτῷ φανέντος διασηµαίνει πρόνοιάν τε καὶ δύναµιν· καὶ τούτου χάριν ἐκάστην προβολὴν ἰδιαζούσαις κατονοµάζει φωναῖς, βάθος λέγων τὸ ἐκ τοῦ μέσου κάτω, καὶ ὕψος τὸ ὑπερκειµένον· πλάτος δὲ καὶ µήκος τὸ ἐκ πλαγίου παρατεινόμενον μετὰ τὴν συμβολὴν ἐκατέρωθεν, µήκος προσαγγρεῦσαι· δι' ὧν τοῦτο μοι δοκεῖ σαφῶς διασηµαίνειν τῷ λόγῳ, ὅτι οὐδὲν ἐστὶ τῶν ὄντων, ὃ μὴ τῇ θεῖᾳ φώσει πάντως διακρατεῖσθαι, τὸ ὑπερουράνιον, τὸ ὑπουράνιον, τὸ ὑποχθόνιον, τὸ ἐπὶ τὰ πέρατα τῶν ὄντων πάντοθεν ἐκ πλαγίου παρατεινόμενον.

Σηµαίνει γάρ, διὰ μὲν τοῦ ὕψους· τὸ ὑπερκειµένον, διὰ δὲ τοῦ βάθους τὸ ὑποχθόνιον, τῷ μήκει δὲ καὶ πλάτει τὰ διὰ μέσου πέρατα ὑπὸ τῆς τὸ πᾶν διακρατούσης δυνάµει; κατεχόμενα. Ἔστω δὲ καὶ διὰ τῶν ἐν ψυχῇ γινοµένων ἐν τῇ περὶ Θεοῦ ἐνολί;

ἡ τῶν λεγομένων ἀπόδειξις. Ἀναβλέψας γὰρ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ κάτω βάθρα τῆς λογισμῆς κατανόησον. Ἐκτείνον ἐπὶ τὰ πλάγια καὶ τὰ ἄκρα τῆς τοῦ παντός συστάσεως διάνοιαν, καὶ λόγισαι τίς ἡ ταῦτα συνέχουσα δύναμις, οἷον τίς σύνδεσμος τοῦ παντός γινεμένη; καὶ ὕψει ὡς αὐτομάτως ἐν τῇ διανοίᾳ σου τὸ σχῆμα τοῦ Χριστοῦ ἐγχαράττεται, ἐκ τῶν ὑψηλῶν ἐπὶ τὰ βαθύτατα, καὶ ἐπὶ τὰ πέρατα τῶν ἄκρων ἐγκαρσίως παρατεινόμενον. Τοῦτο τὸ σχῆμα καὶ ὁ θεὸς Δαυὶδ ἐξύμνησε λέγων· Πού κρησθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου κοῦ φύγω; Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν (τοῦτο τὸ ὕψος), ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην (τοῦτο τὸ βάθος), ἐὰν ἀναλάβωμι τὰς πτέρυγας μου κατ' ὄρθρον, ὃ ἐστὶν ἡ τοῦ ἡλίου ἀνατολή (τοῦτο τὸ πλάτος). Καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης τὰς δυσμὰς; οὕτως ὀνομάζων (τοῦτο μήκος). Ὅρα πῶς ζωγραφεῖ τὸ τοῦ σταυροῦ σχῆμα διὰ τῶν λεγομένων. Σὺ εἶ, φησὶν, ὃ διὰ παντός ἐν σεαυτῇ διαλαμβάνων τὰ πέρατα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος, ἔταν πληρωθῆ τὰ πάντα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως, προσκυνεῖσθαι λέγων τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα ὑπὸ τῶν ἰπουρανίων, καὶ ἐπιγεῖων, καὶ καταχθονίων, κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ, μερίζων διὰ τούτων τὴν προσκύνησιν τοῦ Χριστοῦ. Τὰ μὲν γὰρ ἰπουράνια τῶ ἄνω τοῦ σταυροῦ μένει ἀποπληροῦ τῆς Δεσπότῃ τὴν προσκύνησιν· τὰ δὲ ἐπίγεια ἐν τῶ μέσῳ, τὰ δ' ὑποχθόνια ἐν τῶ κάτω. Οὐκ εἰς γῆν οὗκ ἀπέθανεν, ἀλλ' εἰς τὸν ἀέρα ἀνέβη ἐξουσίας τοῦ ἀέρος ἀποδιώξῃ· καὶ γὰρ κριζόμενος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸν μὲν ἀέρα τῆ ἐκτάσει τῶν χειρῶν ἀπεκάθηρε, τὴν δὲ γῆν τῶ ἐκ πλευρᾶς αἱματί τε καὶ ὕδατι.

Ἄλλ' ἴδωμεν καὶ κατὰ λέξιν τὰ εὐαγγελικὰ ῥήματα· *Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν*. Ὅρα πῶς ἀκατανάγκαστον τὸν λόγον ποιεῖ. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, οὐκ εἰ βούλησθε, κἄν μὴ βούλησθε, δεῖ τοῦτο παθεῖν ὑμᾶς· ἀλλὰ πῶς; *Εἰ τις θέλει, ὡς ἂν εἶ ελεγεν*. Οὐ βιάζομαι, οὐκ ἀναγκάζω, ἀλλ' ἕκαστον κύριον ποιῶ τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως. Διὰ καὶ φησὶν· *Εἰ τις θέλει*. Ἐπὶ γὰρ ἀγαθὰ καλῶ, οὐκ ἐπὶ φαῦλα καὶ ἐπαχθῆ· οὐκ ἐπὶ κόλασιν καὶ τιμωρίαν, ἵνα καὶ ἀναγκάζω. Καὶ γὰρ αὐτῆ τοῦ πράγματος ἡ φύσις ἱκανῆ ἐφελκύσασθαι. Ταῦτα δὲ λέγων ἐπισπᾶται μειζύωνος. Ὅ μὲν γὰρ βιάζόμενος ἀποτρέπει πολλάκις, οὗς ἂν βιάζῃται· ὃ δὲ ἀφελὲς κύριον τὸν ἄκρατὴν μᾶλλον ἐφελκεται. Διὰ καὶ αὐτὸς εἶλεγεν· *Εἰ τις θέλει*. Μεγάλα γὰρ, φησὶν, εἰσὶν ἃ διδωμι ὑμῖν ἀγαθὰ καὶ τοιαῦτα, ὥστε ἐπιτρέπειν ἐκόντας ὑμᾶς· οὐδὲ γὰρ εἰ τις χρυσίον παρεῖχε καὶ θησαυρὸν προστίθει, πολυὺν μετὰ βίας ἐκάλεσεν ἂν. *Εἰ δὲ εἰς ἕκαστον οὐ μετὰ βίας, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀγαθὰ*. Εἰ γὰρ μὴ ἡ τοῦ πράγματος φύσις πείθει τε παραδραμεῖν, οὐδὲ λαθεῖν ἄξιός εἰ· οὐδὲ πάλιν ἐν λάθῃ, εἴση καλῶς τὸ ληφθῆναι. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναγκάζει ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ προτρέπεται ὡσαυτεῖ λέγων· *Εἰ μὴ νομίξεται μωρῶν ἀγαθῶν αἰτίου εἶναι τὸ εἰρημένον*; οὐ βιάζομαι, οὐδ' ἀναγκάζω· ἀλλ' εἰ τις βούλεται ἀκολουθεῖν, τοῦτον καλῶ.

tionibus idem planum fit. Suspire enim in cœlum, et subjectam ei profunditatem considera; intende animum ad obliqua et extrema hujus universi, et cogita, quæ vis hæc continent, quæ mundi sit conjunctio: ac videbis menti tuæ Christi figuram ultro imprimi; ab excelsis ad profundissima atque ad extremos fines oblique pertinentem. Hanc figuram divinus etiam David cecinit, dicens: *Quo ibo a spiritu tuo et a facie tua quo fugiam? Si ascendero in cœlum* (hæc est altitudo), *si descendero in infernum* (hæc est profunditas), *si sumpsero pennas meas diluculo*, quod est Orions (hæc est latitudo) *et habitavero in extremis maris**, Occidente videlicet (hæc est longitudo). Ecce quomodo verbis illis depingit figuram crucis. Tu es, inquit, qui extrema universi semper animo complecteris. Quapropter etiam Apostolus docet, cum repleta fuerint omnia fide et cognitione; nomen, quod est super omne nomen, adoratam iri a cœlestibus, terrestribus, et infernis, adoratione Christi ad crucis formam distincta. Cœlestia enim in superiore crucis parte Dominum adorant, terrestria in media, inferna in inferiore. Non ergo terram moriendo subiit, sed in aerem ascendit per crucem, ut inde quoque principem potestatis aeræ persequeretur, et profligaret. Etenim cum in cruce pendit, aerem extensione manuum purgavit, terram sanguine et aqua ex latere fusis.

διὰ τοῦ σταυροῦ, ἵνα κάκεθεν τὸν ἄκρατον τῆς δει τοῦ σταυροῦ τὸν μὲν ἀέρα τῆ ἐκτάσει τῶν χειρῶν ἀπεκάθηρε, τὴν δὲ γῆν τῶ ἐκ πλευρᾶς αἱματί τε καὶ ὕδατι.

Sed videamus etiam ad verbum evangelica dicta: *Si quis vult venire post me*†. Vide quemadmodum neminem cogat. Neque enim dixit: *Velitis, nolitis, oportet vos hoc pati*: sed quomodo? *Si quis vult*; quasi diceret: *Non vim affero, non cogo, sed suum cuique consilium voluntatemque liberam relinquo*. Quam etiam ob rem ait: *Si quis vult*. Ad bona enim voco, non ad mala et odiosa; non ad castigationem et pœnam, ut etiam cogere oporteat; siquidem ipsa rei natura potis est attrahere. Quibus verbis vehementius allicit. Nam qui cogit, avertit sæpe eos quos cogit: at qui auditorem sui juris esse sinit, magis attrahit. Ideo dixit: *Si quis vult*. Magna enim, inquit, sunt quæ vobis offero bona, ac talia, ut volentes libentesque a se convertant. Neque enim, si quis aurum præberet, aut opulentum thesaurum proponeret, per vim accerseret. Quod si ad illa non per vim, multo magis ad cœlestia bona. Etenim nisi natura rei excitus accurreris, neque qui accipias dignus es; neque, si acceperis, probe cognoscas acceptum. Hanc ob causam non cogit Christus, sed hortatur, quasi dicat: *Si non cœnetis orationem istam meam infinitorum bonorum vobis causam fore, non vim affero, non cogo: sed si quis vult venire, cum voco*.

* Psal. cxxxviii, 7 seqq. † Matth. xvi, 24.

Tantum autem abest, ut affectus concitet, ut non A modo discipulis aspera proponat, sed toti etiam orbi terrarum : Si quis vult, inquit, sive vir, sive femina, sive pauper, sive dives, sive princeps, sive subditus, hanc ingrediatur viam. Tibi igitur sunt, qui liberum arbitrium evertere nituntur, et fatum introducere? Ecce enim hinc aperte vanitatis arguuntur : Si quis vult. Nam diabolus, quia nihil veri habet, ostia eorum, a quibus non recipitur, securi et ferro perfringit : at Salvator adeo mitis est, ut doceat : Si quis vult venire post me ; et, Qui vult meus esse discipulus. Ad unumquodque venit, neque cogit, sed potius pulsat et dicit : Aperi mihi, soror mea, sponsa ^b. Ac si aperiant, ingreditur : sin cunctentur illi, et nolint, recedit. Et per Isaiam dicit : Si volueritis et audiveritis me ^c. Prius enim velle oportet, ac tum audire, ut pro nostra parte liberi simus. Tibi enim ex eo, quod nolimus, fit, ut non audiamus. Sic omnis beatitudo, et poenae dolorumque perpessio a nostra libera potestate proficiscitur. Sequi ergo, est in eum credere : quod autem ait, Post me, id mandatorum observationem significat. Hoc enim est revera sequi, non modo credere in ipsum, sed etiam patri pro ipso, cæterisque virtuti operam dare. Quod vero vitam suam Salvator, omnibus sibi obtemperaturis crediturisque, velut optimæ videodi noxiæ exemplar proposuerit, auli ipsum disertè et expressè id docentem : Si quis enim, inquit, mihi ministrat, me sequatur ^d, non utique corpore, quod nemo posset, cum Dominum jam in oculis esse noverinius, sed quam fieri potest, accuratissima vitæ

poro; τοῦ Κυρίου νῦν ἐν οὐρανοῖς εἶναι γνωσκομένου, ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ τῆς πολιτείας κατὰ τὸ ἐγχορῶν μίμησιν.

Abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Unum videtur dicere, cum tamen tria dicat, videlicet : Abneget semetipsum, Tollat crucem suam, et Sequatur me. Ac priora quidem duo conjuncta sunt, tertium vero seorsim est positum. Discamus igitur prius, quid sit, Scipsum abnegare : nempe, liberaliter periculis se exponere, et certaminibus objicere; nihil secum habere commune, sed perinde afflicti, ac si alius quispiam pateretur. Ut enim si neget alterum, sive eum flagris caedi videat, sive torqueri, sive ad mortem abduci, non auxiliatur, non opitulatur, non animum contrahit, non miseratione erga illum movetur, quippe omnino ab eo abalienatus : ita nos vult erga nos ipsos afflicti cum patimur, ut sive flagris caedamur, sive exagitemur, sive uramur, sive quidvis aliud patiamur, ne parcamus nobis ipsi. Tum enim magis ipsi nobis paremus, cum propter Christum minime parcimus. Nam et patres tum parant filii, cum eos magistris tradunt, jubentque ne ipsis parcat. Non autem dixit : Ille parcat sibi ; sed vehementius, Neget, hoc est, Nihil secum commune ha-

Ανεπαθῆ δὲ τῶν λόγων ποιῶν οὐκ αὐτοῖς μόνον τὰ δεῖνὰ περίσθησιν, ἀλλὰ καὶ κοινὸν πάσῃ τῇ οἰκουμένη προσιθῆσι, λέγων· Εἰ τις θέλει κτλ ἀνὴρ, κτλ γυνή, κτλ πένης, κτλ πλούσιος, κτλ ἀρχων, κτλ ἀρχόμενος, ταύτην ἐρχέσθω ὁδόν. Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ τοῦ αὐτεξουσίον ἀνατρέπειν ἐπιχειροῦντες, καὶ τὴν εἰμαρμένην εἰσάγοντες ; Ἰδοὺ γὰρ ἀνευῆθεν σαφῶς φληναφῶντες ἐλίγχονται. Εἰ τις θέλει. Ὁ μὲν γὰρ διάβολος, ἐπεὶ μηδὲν ἀληθὲς ἔχει ἐν πελάκει καὶ λαξευτηρίῳ ἐπιδαίνων, τὰς θύρας τῶν μὴ δεχομένων αὐτὸν καταγνοῦσιν· ὁ δὲ Σωτὴρ οὕτως ἐστὶ πρὸς ὡς διδάσκειν· Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν καὶ, Ὁ θέλων εἶναι μου μαθητὴς. Ἐρχόμενος δὲ πρὸς ἕκαστον, οὐ βιάζεται, ἀλλὰ μάλλον κρούει, καὶ λέγει· Ἄνοιξόν μοι, ἀδελφὲ μου, ῥύμμη. Καὶ ἀνοίγντων, εἰσέρχεται· ἀκροῦντων δὲ καὶ μὴ θελόντων ἐκείνων, ἀναχωρεῖ, καὶ δὶκ τοῦ Ἡσαίου· Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακουσθῆτέ μου. Πρῶτερον γὰρ θελήσαι δεῖ, καὶ τότε εἰσακοῦσαι, ἵνα τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀκατανάγκαστον ἦ. Ἐκ μόντοι τοῦ μὴ θελήσαι τὸ μὴ εἰσακοῦσαι συνίσταται. Οὕτω πᾶσα μακαριότης, καὶ ἡ ἐν κολάσει καὶ τοῖς ἐπιπόνοις διαγωγή ἐκ τοῦ ἐφ' ἡμῖν ἐνήργηται. Τὸ μὲν οὖν ἀκολουθεῖν τὸ πιστεύειν εἰς αὐτὸν περιίστησιν· τὸ δὲ ὀπίσω μου καὶ τὴν ἐντολῶν ἰργασίαν δηλοῖ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τῷ ὄντι ἀκολουθεῖν, τὸ μὴ μόνον πιστεύειν εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι. Ὅτι δὲ τὴν οἰκίον βίον ὁ Σωτὴρ πολιτείας ἀρίστης ὑπογραμμὸν τοῖς αὐτῷ πιστέυσθαι θέλουσιν ἐθηκεν, ἀκουσον αὐτοῦ διαβρήθησιν τοῦτο διδάσκοντος· Ἐὰν τις γὰρ, φησὶν, ἐμοὶ διακομῆ. ἐμοὶ ἀκολουθεῖται, οὐ τὴν κατὰ σάρκα δηλῶν ἀκλουθήσιν, ἤν γὰρ πᾶσιν

Ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. Δοκεῖ μὲν ἐν ε' εἰρηκεῖναι, τρία δὲ ἐστὶ τὰ λεγόμενα, τὸ Ἀπαρνησάσθω αὐτὸν, τὸ Ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ τὸ Ἀκολουθεῖτω μοι. Καὶ τὰ μὲν δύο συνέζυκτα, τὸ δὲ ἐν καθ' ἑαυτὸν τίθειται. Μάθωμεν οὖν πρότερον τί ἐστὶ τὸ Ἐαυτὸν ἀπαρνησάσθω· τὸ ἀπειθῶς δηλονότι τοῖς κινδύνοις ἑαυτὸν ἐκδιδόναι καὶ τοῖς ἀγῶσι, καὶ μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς ἑαυτὸν, ἀλλ' ὡσπερ ἄλλου πάσχοντος, οὕτω διακείσθαι. Ὅσπερ γὰρ εἴ τις ἀρνήσθαι ἕτερον, κτλ μαστιζόμενον ἴσῃ τοῦτον, κτλ σφραδουόμενον, κτλ πρὸς θάνατον ἀπαγόμενον, οὐ παρίσταται, οὐ βοηθεῖ, οὐκ ἐπιλαμβάνεται, οὐ πάσχει τι πρὸς αὐτὸν, ἀτε ἀπᾶξ αὐτοῦ ἀπαλλοτριωθείς· οὕτω καὶ ἡμᾶς βοῦλεται διακείσθαι πρὸς ἑαυτοῦς πάσχοντα, ἵνα κτλ μαστιζώμεθα, κτλ ἐλαυνώμεθα, κτλ καιώμεθα, κτλ οἰοῦν πάσχωμεν, μὴ φειδόμεθα ἑαυτῶν. Τότε γὰρ μάλλον ἑαυτῶν φειδόμεθα, ὅταν ἑαυτῶν διὰ Χριστὸν ἀφειδόμεν. Ἐπεὶ καὶ οἱ πατέρες τότε καὶ παιδῶν φείδονται, ὅταν, διδασκαλοὺς ἐκδιδόντες, αὐτοῖς κελεύωσι τοῦτων μὴ φείδεσθαι. Οὐκ εἴπε δὲ, Μὴ φεισάσθω ἑαυτοῦ, ἀλλ'

^b Cant. v, 2. ^c Isai. l. 19. ^d Ioan. xii, 26.

ἐπιτεταμένω· Ἀρνησάσθω, τουτίσται, μὴδὲν κοινὸν ἄ
 λέγτω πρὸς ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐκδιδέτω τοῖς ἀγῶσι καὶ τοῖς
 κινδύνοις, καὶ ὡς ἐτέρου πάσχοντος, οὕτω διακεί-
 σθω. Ἐπὶ δὲ πλείονα ποιῶν ἐπίττειν, οὐκ εἶπεν
 Ἀρνησάσθω, ἀλλ' Ἀπαρνησάσθω, τῇ μικρᾷ ταύτῃ
 προσθήκῃ μεγάλῃν ἐμφαίνων τὴν ὑπερβολήν· καί
 γὰρ πλὴν τοῦτο ἐκεῖνου ἐστίν. Ἀρνήσις μέντοι
 ἐστὶν ἑαυτοῦ ἢ πανταλῆς τῶν παρελθόντων λήθη,
 καὶ ἡ τοῦ οἰκείου θελήματος ἀναχώρησις, ἢ πρὸς τὸν
 ἐπὶ Χριστοῦ θάνατον ἐπιθυμία, καὶ νέκρωσις τῶν
 μελῶν τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ τὸ παρατεταμένως πρὸς
 πάντα τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ διακείσθαι κίνδυνον, καί,
 τὸ ἀπροσπαθῶς ἔχειν πρὸς τὴν παροῦσαν ζωὴν, τοῦ-
 τῆς ἐστὶν τὸ ἀραι τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ. Ἄλλ' ἢ μὲν τελειό-
 τῆς ἐστὶν ἐν τῷ τὸ ἀπροσπαθῶς κατορθῶσαι, καὶ
 πρὸς αὐτὸ τὸ ζῆν καὶ τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου
 διοίσις ἔχειν ὥστε μὴ ἐπ' ἑαυτοῦ παρποιθέσθαι. B

Ἄρχεται δὲ ἐκ τῆς ἐξωθεν ἀλλοτριώσεως, οἷον
 κηρῶν, δόξης ματαλας, ἢ ἀπλῶς προσπαθείας
 τῶν ἀψευδῶν, καθὰ καὶ οἱ ἄγιοι τοῦ Κυρίου μαθη-
 ταί, καὶ ὑπέδειξαν ἡμῖν, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης,
 καταλιπόντες τὸν πατέρα καὶ αὐτὸ τὸ πλοῖον τὴν
 πᾶσαν ἀφορμὴν τοῦ βίου. Ματθαῖος δὲ, ἀπ' αὐτοῦ
 τοῦ τελωνίου ἐξαναστὰς, καὶ ἀκολουθήσας τῷ Χρι-
 στῷ, οὐ τὰ κέρδη μόνον καταλιπών, ἀλλὰ καὶ τῶν
 κινδύνων ὑπεριδὼν, ἀ ἐπακολουθεῖν ἐμελλόν αὐτῷ
 παρὰ τῆς ἐξουσίας ἀτελεῖς τοὺς λόγους τοῦ τελω-
 νίου καταλιμπάνοντι. Παῦλος δὲ καὶ ὁ σύμπαξ κό-
 σμος ἐσταύρωτο καὶ αὐτὸς τῷ κόσμῳ. Ἐτέρως δὲ
 ἀρνεῖται τις ἑαυτὸν, τὸν βίον βίον πρότερον κατὰ C
 κακίαν γεγεννημένον τῇ ἀξιολόγῃ μεταβολῇ ἀπαλεί-
 φων. Οἷον ὁ πάλαι ἀκόλαστος ἀρνεῖται ἑαυτὸν ἀκί-
 λαστον, σωμαφρονῆσας καὶ ὁ πάλαι ἔδικος ἀρνεῖται
 ἑαυτὸν ἄδικον, δικαιοπραγῆσας. Καὶ ἀπλῶς πάσης
 τῆς ἀμαρτίας ἀποχὴ ἀρνήσις ἐστὶν ἑαυτοῦ ὀπίσω
 φέρουσα τοῦ Χριστοῦ. Ἴνα δὲ μὴ νομίζῃ τις ὅτι
 μέχρις ἵδρων καὶ πληγῶν καὶ ὀνειδισμῶν ἀπαρ-
 νεῖσθαι δεῖ, προσέθηκε, Καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν
 αὐτοῦ, δηλῶν μέχρι πόσου δεῖ ἀπαρνεῖσθαι, ὅτι
 μέχρι θανάτου, καὶ θανάτου ἐπονειδίστου. Διὰ τοῦτο
 προσέθηκεν Ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Ἐτερος
 γὰρ θάνατος οὐκ ἦν οὕτω παράδοξος καὶ ἐπονειδί-
 στος, ὡς ὁ διὰ σταυροῦ. Οὐδὲ γὰρ μόνον φησὶ τρυφῆς
 καὶ δόξης καταφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ μέχρις αἵματος
 ἀντικαθίστασθαι, καὶ ἕως τοῦ ἐπονειδίστου θανά-
 του πάντα φέρειν γενναίως, καὶ ταύτῃ μᾶλλον
 ἀγαλλεσθαι. D

Σκόπει δὲ πῶς οὐκ εἶπεν τὸν σταυρὸν ἀπολύτως,
 ἀλλὰ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, τοῦτ' ἐστὶ τὸν ὀφειλόμενον
 αὐτῷ θάνατον, ὃν ἔχει χρέος καθ' ἐκάστην ἀπο-
 πληροῦν κατὰ τὸν λέγοντα· Καθ' ἡμέραν ἀποθνή-
 σκω. Ἡ καὶ ἄλλως σταυρὸν βραβεύει φησὶν ἡμᾶς,
 τοῦτ' ἐστὶν διηνεκῶς ἐργηγορῆναι τὴν νοῦν, καὶ ἐν
 ταῖς ἀρεταῖς ἐφ' ὕψους ἵστασθαι, τοῦ μὴ καταθεῖν
 ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ἤγουν ἐγκρατεῦσθαι ἀπὸ τῶν
 παθῶν, ἕως ὅς ἐκκόψει αὐτὰ καὶ ἀναστῆ λοιπὸν
 ἀήττητος. Ὁ γὰρ σταυρὸς πάτης ἀμαρτίας κατάρ-

¹ 1. cor. xv, 51.

A beat, sed objiciat se certaminibus et periculis, nec
 secus afficiatur, quam si alius pateretur. Quo autem
 majorem vim verbo adderet, non dixit *Negat*, sed
Abneget; parvo hoc additamento magnum rei in-
 crementum insinuans: etenim hoc plus est, quam
 illud. Negatio quippe sui est perfecta præteritorum
 oblivio, et propriæ voluntatis remotio, desiderium
 moriendi in Christo, mortificatio membrorum quæ
 sunt super terram, alacriter vero quodvis discri-
 men Christi causa adire, penitus non afficit ad præ-
 sentem vitam, id jam est tollere crucem suam.
 Sed perfectio in eo est, ut affectum penitus exuam-
 peris, atque ad vitam mortisque condemnationem
 perinde animati sumus, et ut erga nos ipsos non
 afficiamur.

Principium porro ducitur ab externa alienatione,
 ut possessionum, vanæ gloriæ, aut omnino desiderii
 rerum inutilium: quemadmodum nos etiam sancti
 docuerunt Domini discipuli, Jacobus et Joannes,
 relicto patre, ipsoque navigio, omnibusque faculta-
 tibus. Matthæus autem ab ipso telonio surrexit, et
 Christum secutus est, non solum lucris relictis,
 sed etiam contemptis periculis quæ a magistratu
 imminabant, quod imperfectas telonii rationes re-
 liquisset. Jam Paulo totus etiam mundus crucifixus
 erat, et ipse mundo. Alia ratione negat quis sei-
 psium, quando vitam suam perperam et vitiose an-
 teactam condigna mutatione obliterat. Ut, qui
 intemperantiæ olim deditus erat, negat seipsum in-
 temperantem, si temperantiam amplectatur: et qui
 injustus erat olim, negat seipsum injustum, si
 studeat justitiæ. Et in summa cujuslibet peccati
 fuga, negatio sui est, ducens post Christum. Ne
 quis autem existimaret usque ad contumelias, et
 plagas, et probra abnegandum se sibi, addidit: *Et
 tollat crucem suam*; ut indicaret quatenus oportet
 abnegare seipsum, nimirum usque ad mortem,
 eamque probrosissimam. Idcirco adjecit, *Tollat
 crucem suam*. Alia enim mors non esset ita mira-
 bilis et probrosa, ut mors crucis. Neque enim tan-
 tum dicit, ut voluptatem et gloriam contemnamus,
 sed etiam ut usque ad sanguinem resistamus, et
 usque ad contumeliosissimam mortem omnia gene-
 rose feramus, eaque re potius exsultemus.

Considera deinde, quemadmodum non dixerit
 crucem absolute, sed crucem suam, id est, mor-
 tem quam debet, quamque oportet eum quotidie
 oppetere, more illius qui ait: *Quotidie morior*¹.
 Aut etiam aliter crucem portare nos jubet, hoc est,
 continenter vigilare animo, et virtutibus in alto
 stare, neque de cruce descendere: videlicet conti-
 nere pravæ affectiones, donec excindat eas et
 exterminet deinceps invictus. Crux enim est omnis
 peccati abolitio. Crucifige ergo teipsum sæcularibus

negotiis, ut ea non attingas. Nam, etsi non imminet A
cruX aut contumeliosa mors, affectionum tamen mortificatio imminet, et bellum adversus invisibilem inimicum et hostem, quem omnino vincere necesse est, ut et nostrum unusquisque possit dicere: *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* *. Spiritualem mundum hic vocat mundanas concupiscentias, quas ex divi Pauli præcepto crucifigit, id est, mortificat, et imbecillas reddit, ne eum vincere possint; et peccatum in actionibus suis evitat. Quin etiam ipse illis crucifixus est, id est, non commotus importunitate carum. Ac videtur hæc oratio, *Mihi mundus crucifixus est*, libertatem peccatorum actionis significare; illa vero, *Et ego mundo*, vacantiam affectionum animi.

Quia vero fieri potest, ut quis patiat, nec tamen sequatur eum, ut cum quis non propter ipsum patitur. Etenim sæpe etiam malefici multa aspera perpetiuntur, et sepulchrorum effossiores, et prestigiatōres; ne quis tormenta sufficere putet, adeit: *Sequatur me*; ut indicet, oportere sua causa sustinere acerba quævis, neque tantum in malis perferendis adhibere fortitudinem, sed etiam temperantiam, æquitatem, omnemque sapientiam consecrari. Significatur autem verbis illis, *Sequatur me*, in cæteram quoque virtutem incumbendum esse. Seipsum deinde abnegat, qui, facultatibus quibus pollet dispersis, nuntium remittit omnibus cogitationibus et sensibus, atque ita sublata cruce totum se ad caelestia bona transfert, prorsusque terrestribus abdicat. Tertio etiam sequitur Christum, qui amore boni honestique hæc facit, non gloriæ alteriusque talis commodi gratia. Is enim vere sequitur Christum, cum ejus vivendi rationem persequitur. Iste enim rectum, quo Christi vestigiis insistimus, et viam sequentibus munit, et coronam conciliat: at vero obliquum illud, et in dexteram aut sinistram partem declinans, etsi ducere per Christi vestigia videtur, re tamen vera fallit, omnemque operam perdit. Hæc locutus Salvator ad discipulos, quia vehemens eis acrisque ea videbatur oratio, sequentibus verbis illos consolatur, et addit præmia sudores longe superantia. Subiicit ergo: *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdidit animam suam propter me et Evangelium, servabit eam* *. Hæc bellum Ecclesiæ a persecutoribus imminens insinuant, et persecutiones, quas credentes in Christum per omnem civitatem et regionem impendentes subituri erant.

Si quis ergo, inquit, tum pepercerit animæ suæ (hoc enim significat illud, *Salvum facere*), perdet eam in futuro ævo, hoc est, in perpetuum se pernas præcipitabit. Perditio enim animæ est non disso-

* Gal. vi, 14. * Marc. xiii, 35.

γησίς ἐστιν. Σταύρωσον οὖν σεαυτὸν ἐκ τῶν κο-
σμικῶν πραγμάτων τοῦ μὴ ἀφασθαι αὐτῶν. Κἀν γὰρ
μὴ πρόσκειται σταυρὸς ἤτοι ἐπινειδίωτος θάνατος,
ἀλλὰ παθῶν νέκρωσις πρόσκειται. καὶ ὁ πρὸς τὴν
ἀόρατον ἐχθρὸν καὶ πολέμιον συγκροτούμενος πόλε-
μος. ὅν πάντως νικῆσαι δεῖ· ἵνα καὶ ἡμῶν ὁ εἰς
ἐκαστος δύνηται λέγειν· Ἔμοι ὁ κόσμος ἐσταύ-
ρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. Κόσμον δὲ νοητέον ἐν-
ταῦθα τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, αἷ κατα Παύλου·
τὸν μέγαν ζῶν σταυροί, τοῦτ' ἐστὶ νεκροί, καὶ ἀρ-
γὰς ἀποδείκνυσαι, μὴ δυναμένας ἡττῆσαι αὐτὸν, καὶ
τὴν πρᾶξιν ἀποβαλεῖν ἀμαρτίαν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
αὐταῖς νενέκρωται, τοῦτ' ἐστὶν οὐ κενίηται πρὸς
ἐπιθυμίαν αὐτῶν. Καὶ εἶποι τὴ μὲν, Ἔμοι κόσμος
ἐσταύρωται, τὴν τῆς κατὰ πρᾶξιν ἀμαρτίας ἐμ-
B φαίνειν ἐλευθερίαν· τὸ δὲ, Κἀγὼ τῷ κόσμῳ, τὴν
κατὰ διάνοιαν ἀπάθειαν παριστᾶν.

Ἐπειθὲ δὲ ἐστὶ καὶ πάσχοντα μὴ ἀκολουθεῖν αὐτῷ
ὡς ὅταν τις μὴ δι' αὐτὸν πάσχη· καὶ γὰρ καὶ οἱ
κακοῦργοι πολλάκις πολλὰ δεινὰ πάσχουσι, καὶ τυμ-
λωρόχοι, καὶ γόητες· ἵνα μὴ τις νομίσῃ ὅτι ἀρκεῖ-
ται τὰ δεινὰ, προστίθησι καὶ τὸ, Ἀκολουθεῖτω μοι,
δεικνύς ὅτι δι' αὐτὸν δεῖ ὑπομένειν τὰ πάνδεινα, καὶ
οὐ μόνον χρῆ τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς ἀνδρείαν ἐπι-
δείκνυσθαι, ἀλλὰ καὶ σοφροσύνην, καὶ ἐπιεικειαν,
καὶ πᾶσαν ἄλλην φιλοσοφίαν μετέρχεσθαι· τοῦτο δὲ
δηλοῖ τὸ Ἀκολουθεῖτω μοι τὸ καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς
ἐπιμᾶσθαι. Ἀπαρνεῖται δὲ ἑαυτὸν ὁ τὰ παρήνευ-
σχορηπίσας, ὧν ἐστὶ κύριος, καὶ τοὺς σαρκίους πάσι
C φρονήμασιν ἀποταξάμενος, εἶτα τὸν σταυρὸν ἔρας
καὶ ὄλωσ τῶν ἐκείθεν γενόμενος, καὶ πρὸς τὰ τῆδε
μὴ ἐπιπερβόμενος ὁπωποῦν. Τρίτον καὶ ἀκολουθεῖ τῷ
Χριστῷ ὁ δὲ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ φύσιν ταῦτα ποιῶν·
καὶ μὴ διὰ ὄφελος τυλὸν ἢ ἄλλην τινα ἀνθρωπίνην
πρόβρασιν. Οὗτος γὰρ ἀληθῶς ἀκολουθεῖ τῷ Χριστῷ
καὶ τὴν αὐτὴν αὐτῷ πολιτείαν καὶ αὐτὸς διαπορευόμε-
νος. Ἦ γὰρ κατ' ἔχον; πορεία ταύτην τηρούσα
τὴν αὐτὴν φρουρεῖ καὶ ὁδὸν καὶ ἀκολουθήσιν, καὶ
τὸν ἐπὶ τῇ ἀκολουθίᾳ· στέφανον προσελεῖ· παριλ-
λάττουσα δὲ καὶ εἰς τὰ δεξιὰ ἢ εἰς τὰ ἀριστερὰ παρ-
εκκλίνουσα, εἰ καὶ κατακολουθεῖν δοκεῖ, ἀλλ' οὐκ
ἀληθῶς ματαίωποιεῖ. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Σωτὴρ πρὸς
τοὺς μαθητὰς, ἐπειθεῖ σφοδρὰ τοῦτοις ἰδοῦαι τὰ ῥή-
ματα, διὰ τῶν ἐξῆς παραμυθεῖται αὐτούς, καὶ πρῶ-
D τίσθαι τὰ ἐπιθλα, τοὺς ἰδρωτὰς καθ' ὑπερβολὴν
ὀπερβαίνοντα. Ἐπάγει γὰρ· Ὅς γὰρ ἂν ὀλέη τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ σώσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὅς δ' ἂν
ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐρακεν ἐμοῦ καὶ τοῦ
Εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Ταῦτα τὴν κατὰ
τῆς Ἐκκλησίας ἀναρρίπιζεσθαι μέλλοντα παρὰ τῶν
διωκτῶν πόλεμον πολεμεῖ, καὶ τοὺς διωγμοὺς, οὓς
ἐμελλον οἱ εἰς Χριστὸν πιστευοτάτες κατὰ πᾶσαν
πόλιν καὶ χώραν ὑφίστασθαι.

Τότε γούν, φησὶν, εἰ τις τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς φείσεται,
τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ Σώσαι, ἀπολέσει αὐτήν
ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἀντὶ τοῦ, τιμωρήσεται αὐτὸν πα-
ραπέμψαι διγνηκεῖ. Ἀπίωλια γὰρ ψυχῆς οὐχ ἡ εἰς;

τὸ μὴ ἂν διάλυσις, ἀλλ' ἡ διγενεχῆς τιμωρία καὶ ἀκατάπαντος. Δείκνυσι δὲ διὰ τούτων ὅτι οὐκ ἀφείδων αὐτῶν, ἀλλὰ σφόδρα φειδόμενος ταῦτα ἐπιτάττει. Καὶ γὰρ ὁ φειδόμενος τοῦ παιδίου αὐτοῦ διαπίλλυσιν αὐτόν· ὁ δὲ μὴ φειδόμενος σώζει. Ὁ καὶ τις σοφῆς· ἔλεγεν· Ἐὰν δὲ παιδείῃ σου τὸν υἱόν σου ἐκθάσῃς, οὐ μὴ ἀποθάνῃ· τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ῥύσῃ· καὶ ἅλιν· Ὁ παραγύχων τὸν υἱόν αὐτοῦ, τοῦτ' ἐστὶν ἐλεῶν, καταδήσαι τραύματα αὐτοῦ. Τοῦτο καὶ ἐπὶ στρατοπέδου γίνεται. Ἐὰν γὰρ ὁ στρατηγὸς φειδόμενος τῶν στρατιωτῶν ἐνὸν κλειύη μένειν διὰ πάντες, καὶ τοὺς ἐκτός σὺν αὐτοῖς παραπύλλυσιν.. Ἔνα οὖν μὴ καὶ ἐφ' ἡμῶν τοῦτο συμβαίῃ, Δεῖ, φησί, πρὸς τὸν διγενεχῆ θάνατον παρατετάχθαι ὑμᾶς. Διότι ὁ τῆ σκέσει τῆς προσκαίρου ζωῆς τῶν ὑπὲρ ἐμοῦ κινδύνων καὶ τοῦ θανάτου τὴν ἰδίαν ἀπάγων ψυχὴν, καὶ σώζειν αὐτὴν διὰ φιλοφροσύνης βουλόμενος, ἀναμφιβόλως ταύτην ἀπύλλυσιν ἀπώλειαν ἐκείνην, ἥτις τὸ ἀσβέστον πῦρ καὶ τὸν ἀκόρητον σκόληκα, καὶ τὸ σκότος προξενεῖ τῇ ἐξώτερον. Ὡσπερ οὖν τοῦναντίον ὁ τοῖς κινδύνοις καὶ τῷ θανάτῳ ταύτην ἐκτός καὶ οὕτως ἀπολέσας αὐτὴν τὴν εὐκαταῖαν ὄντως ἀπώλειαν. Ἀπώλειαν γὰρ ψυχῆς τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ χωριστῶν ταύτης ἀπὸ τοῦ σώματος, φησὶν, ἐξ ἀνάγκης σώζει αὐτὴν χειραγωγῆσας ἐπὶ ζωῆν τὴν ἀμείνονα. Ὡσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν κλισθητῶν πολέμων ὁ παρατεταγμένος εἰς σφαγὴν, ὅστος τῶν ἄλλων εὐδοκιμώτερος, καὶ ἀνάλωτος μᾶλλον, καὶ τοῖς πολεμοῖς φοβερώτερος, καίτοι γε μετὰ θάνατον οὐκ ἰσχύοντος αὐτὸν ἀναστῆσαι τοῦ βασιλέως, ὑπὲρ οὗ τὴν ἰδίαν προῆκε ψυχὴν· οὕτως καὶ ὁ ὑπὲρ Χριστοῦ τὴν ψυχὴν εἰς θάνατον προβαλλόμενος, ἔνθα καὶ ἀναστάσεως ἐλπίδες τοσαῦται, φώσει αὐτὴν. Δεῖ οὖν ἡμᾶς κατευμεγεθεῖν παντός πειρασμοῦ τε καὶ διωγμοῦ, καὶ χωρεῖν ὁμῶς πρὸς τὸ μαρτύριον, οὐχ ὅτι τέλος τοῦ βίου ὁ ἄνθρωπος ἔλαβεν ὡς οἱ λοιποὶ, ἀλλ' ὅτι τέλος ἔργον ἀγάπης πρὸς Θεὸν ἐνεδειξάτο, εἰδὼς ὅτι οἱ τὰ αὐτὰ ζῆλοῦν ἐθέλοντες κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι καὶ τῆς δόξης ἐσονται. Ὁ γὰρ τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν καταφρονητῆς, οὗτος οὐκ ἀπύλλυσιν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἀλλὰ μᾶλλον σώζει αὐτὴν· ὁ δὲ γε σώζειν ταύτην ἐκτός αὐτῇ προξενεῖ τὴν ἀτίδιον.

Εἰπὼν δὲ, Ὁς ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἐπειδὴ διαφόρως καὶ πολυτρόπως πολλοὶ κολλάκις τὴν ψυχὴν ἀπολλύουσιν, ἢ ληστεύοντες, ἢ φονεύοντες, ἢ τυμωροῦντες, ἢ ἄλλοι τῶν ἀθεμιτῶν ἐργαζόμενοι· διὰ τοῦτο προσέθηκε τὸ, Ἐνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Ὅτι γὰρ μὴ διὰ τὸν Χριστὸν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπολλύς τὴν ἰδίαν ψυχὴν οὐ σώζει αὐτὴν. Εἰ οὖν τὸ σώζεσθαι τὴν ψυχὴν μακάριον ἀναφερόμενον ἐπὶ τὴν ἐν Θεῷ σωτηρίαν, ὀφείλει τις εἶναι καὶ ἀπώλεια ψυχῆς· ἀγαθὴ, καὶ ἐνεκεν Χριστοῦ. Δοκεῖ οὖν ἐμοὶ ἀνάλογον τὸ ἀρνεῖσθαι ἑαυτὸν κατὰ τὰ ἀποδομένα, καὶ ἀπολλύσαι δεινὸν ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. Ἀπολλύτω τις τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτάνουσαν ψυχὴν, ἵνα, ἀπολέσας τὴν ἁμαρτάνουσαν, ἀναλάβῃ τὴν ἐν τῷ κατορθοῦν σωζομένην. Καὶ ἄλλως δὲ εἴη ἂν ὄντως μακάριος ὁ τοῖς ὄσιν ἔπαυ-

lutio in nihilum, sed perpetuum et nunquam finendum supplicium. Quibus verbis ostendit, se non severitatem, sed magnam potius lenitatem ipsis exhibere, dum illa praecipit. Etenim qui parcat filio suo, perdit eum; qui non parcat, servat. Quod et sapiens quidam dixit: Si corripueris filium tuum in virga, non morietur, sed animam ejus a morte liberabis. Et rursus: Qui blanditur filio suo, hoc est, miseretur, obligabit vulnera ejus. Hoc et in exercitu contingit. Si namque dux parcat militibus, eosque continenter manere intra castra jubrat, eos quoque qui extra sunt una cum illis perdit. Ne ergo et nobis id eveniat, Oportet, inquit, a contumaciam mortem vos esse paratos. Qui enim amore temporalis vitae animam suam a periculis mea causa perferendis, et a morte subducit, ac servare contendit, eam haud dubie perdit illa perditione, quae est ignis inextinguibilis et vermis non dormiens, tenebrasque meretur exteriores. Quemadmodum contra qui eam periculis et morti exponit, atque ita perdit, optabili profecto perditione (perditionem enim animae vocat separationem ejus a corpore Christi gratia factam!) necessario servat eam, atque ad vitam perducit meliorem. Ut enim in sensilibus externis bellis ille, qui ad necem paratus est, et magis celebratur, et minus laedi potest, et majorem hostibus terrorem incutit, quamquam cum rex suus, pro quo mortem oppellit, postea nequeat resuscitare: ita et is, qui Christi causa animam morti objicit, ex alia vero parte etiam resurrectionis eam spes servabit. Oportet igitur nos superiores evadere omni tentatione, et prope ad martyrium accedere, non vitae finem sortiamur, quemadmodum caeteri, sed ut perfectum officium charitatis erga Deum praestemus, cum sciamus, eos qui martyrum gesta simulati fuerint, socios ac participes fore et gloriae. Etenim contemptor vinculorum mortis non perdit animam suam, sed potius servat eam: at qui eandem citra pericula mortemque vult servare, aeternam ei perditionem parit.

κινδύνων καὶ τοῦ θανάτου βουλόμενος ἀπώλειαν

Postquam vero dixisset, Qui perdidit animam suam; quia diversis multisque modis multi saepe animam perdunt, aut latrocinando, aut homicidiis perpetrando, aut mortuorum sepulchris effodiendis, aut alio quopiam nefario facinore designando, ideo adjecit: Propter me, et Evangelium. Nam qui non propter Christum et Evangelium perdit animam suam, non servat eam. Si ergo servari animam beatum est, modo ad salutem in Deo referatur: oportet aliquam animae perditionem esse bonam, et propter Christum. Videntur igitur inter se conferri posse haec duo: Negare seipsum ad praedictum modum, et, Oportere unumquemque perdere animam suam. Perdat aliquis animam suam peccantem, ut haec perdit, recipiat illam alteram recte factis servandam. Aliiter quoque revera bratus fuerit, qui

rebus omnibus laudabiliter moritur; sensibilibus, A deponendo sensuum usum et fructum; intelligibilibus, sensuum motione reprimenda. Laudabilis enim mors animi est interior ab omnibus rebus abalienatio, qua transacta divinam gratiæ vitam wena suscipere solet, et pro rebus auctorem rerum. Postquam vero dixisset Dominus, eum, qui vult animam salvam facere, perditurum esse illam; qui autem perdidit, servaturam, ibique salutem et perditionem, et hic salutem ac perditionem posuisset: ne quis existimaret, æqualem esse perditionem hanc et illam ac salutem; sed sapienter disceret, tantum inter hanc et illam salutem interesse, quantum inter perditionem et salutem, ideoque subjicit:

Quid enim proderit homini, si totum mundum lucretur, et animæ suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Vidisti quemadmodum temporalis animæ salus perditione deterior sit, quippe incurabilis, et quæ nihil quo redimatur reliquum faciat. Cum enim quispiam, ad præsentis vitæ delicias intentus, recusat pati, splendideque vivere studet, etsi divitias habeat, etsi eopiam pecuniarum, quid inde utilitatis ad eum redit, anima perditā? *Præterit enim figura mundi hujus* ¹¹, et umbrarum instar reclinatur, et divitum opes avolant. Non enim proderunt thesauri iniquis: justitia autem liberat a morte. Totus mundus vanis ejusmodi hominibus plenissimus est (ut talei eis mentem injicere necesse non sit), qui tentationibus quodammodo inebriantur, et inutilibus diffuunt voluptatibus. Unde iis, qui recte vivere instituunt, superflue sunt illecebræ carnis, et sapere ea quæ in mundo sunt efficit, ut a rerum utilium ac necessariorum ipsa velut janua aberret: si quidem verum est, sapientiam carnis inimicam esse Deo, et eum, qui sapit quæ mundi sunt, inimicum Dei constitui.

Superfluum ergo revera est sapere quæ in mundo sunt. Ea propter dicit: *Quid enim proderit homini, si mundum universum lucretur, et animæ suæ detrimentum patiatur?* Ne enim mihi, inquit, dixeris, eum salvam fecisse animam tot tantisque vitæ periculis. Si namque una cum anima sua orbem quoque terrarum quis lucretur universum, quid emolumenti inde capiet, anima perditā, cum qua ne universus quidem mundus comparandus est. Neque enim pecunia licet salutem commutare. Nam si id liceret, qui lucratus erat mundum, at animam perdidit, dedisset tum cum flammis cruciaretur et liberatus fuisset. Sed non licet hoc, non licet. Et enim servus in deliciis luxuque viventibus, si dominus in extremis interesse versetur malis, nihil lucri ex eo percipit, quod dominus sit: ita etiam si venter delicate vivat et opipare, sed anima futuram expectet perditionem, nihil ei prodest, ac maxime cum non possis ullam pro ea commutationem dare.

¹⁰ Eccl. ii, 22. ¹¹ I Cor. vii, 31.

ἐπαινετῶ; ἀποθανῶν τοῖς μὲν αἰσθητοῖς τῇ ἀπο-
θέσει τῆς κατ' αἰσθησιν ἐνεργείας, τοῖς δὲ νοητοῖς
τῇ τῆς κατ' αἰσθησιν ἀποσπάσει κινήσεως. Νοῦ γὰρ
θάντος ἐπαινούμενος ἢ πρὸς πάντα τὰ ὄντα γνωμι-
κῆ ἀπογένεσις· μεθ' ἣν τὴν θείαν ἐν χάριτι ζωὴν
ὕποδέχεσθαι πέφυκε, ἀντὶ τῶν ὄντων τὸ αἴτιον τῶν
ὄντων ἐνοήτω; ἀπολαβῶν. Ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ὁ Κύ-
ριος ὅτι ὁ θέλων σώσει τὴν ψυχὴν ἀπολέσει αὐτήν·
ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ, σώσει· κακεὶ σωτηρίαν καὶ ἀπό-
λειαν, καὶ ἐνταῦθα σωτηρίαν καὶ ἀπόλειαν τέθεικεν·
ὅνα μὴ νομίση τις ἴση εἶναι τὴν ἀπόλειαν ταύτην
κακεινήν, καὶ τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ μάθη σαφῶς ὅτι
τοσοῦτον ἐκείνης τῆς σωτηρίας; καὶ ταύτης τὸ
μέσον, ὅσον ἀπωλείας καὶ σωτηρίας· διὰ τοῦτο
ἐπάγει·

*Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, εἴαν τὸν κόσμον
ἅλον κερδήσῃ, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;* ἢ
εἰ δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;
Εἶδες ὡς ἡ περὶ τὸ ἔνδον τῆς ψυχῆς σωτηρία ἀπό-
λειαν χείρων ἐστὶν ἢ τὴν καὶ ἀνάτοός ἐστι τῷ μηδὲν
εἶναι λοιπὸν τὸ ταῦτην ἐξωνοῦμενον. Ὅταν γὰρ τις,
εἰς τὸ παρανοικτα ἢ τὸ βίου ἀποβλέπων, παραι-
τήσῃται τὸ μὲν τὶ καθεῖν, ἔχοιτο δὲ τὸ διαβιῶναι
λαμπρῶς· κἂν πλοῦτον ἔχη, κἂν περιουσίαν χρημά-
των, τί τὸ ὄφελος ἐντεῦθεν αὐτῷ τὴν ψυχὴν ἀπολέ-
σαντι; *Παράγεται γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου
τούτου*· καὶ ἐν ἴσῃ σκιά; τὰ τερπνὰ μετακλίνε-
ται, καὶ τῶν ἐχόντων ὁ πλοῦτος ἀφίπταται. Οὐ γὰρ
ὠφελήσοσι θησαυροὶ ἀνόμοιοι· δικαιοσύνη δὲ βύτα
ἐκ θανάτου. Περιττότατος ὄλος ὁ κόσμος. Διότι
δρῶν τού; ταῦτα φρονεῖν ἐλομένοιο τῶν ἀναγκαίων
οὐδὲν· εἰκαλοῖς ὡπερ κατὰ μῆθευ ἐπειραμοῖς; καὶ
διαβρίπτεισθαι τρόπον τινὰ πρὸς ἀχρείου; ἢ θανά-
θον τοῖς ἐθέλουσιν ὀρθῶς περιττὰ τὰ τῆς σαρκός,
καὶ τὸ φρονεῖν τὰ ἐν κόσμῳ, τὴν τοῦ χρησίμου, καὶ
ἀναγκαίου δεημά; ρηκε οὐραν· εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς
ὅτι φρόνημο τῆς σαρκός ἐχθροῖς εἰ; Θεῶν· καὶ ὁ φρο-
νῶν τὰ τοῦ κόσμου ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται.

Περιττότης οὖν ἀληθῶς τὸ φρονεῖν τὰ ἐν τῷ κό-
σμῳ. Διὰ τοῦτο λέγει· *Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον,*
εἴαν τὸν κόσμον ἅλον κερδήσῃ, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ζημιωθῇ; Μὴ γὰρ μοι, φησὶ, λέγε, ὅτι τὴν ψυχὴν
ἔσωσε τοσοῦτος κινδύνου; διαφυγῶν. Εἰ γὰρ μετὰ
τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τὴν οἰκουμένην κερδήσει τις
ἀπάσας, τί τὸ πλεόν αὐτῷ ἐντεῦθεν τῆς ψυχῆς
ἀπολλυμένης; ἢ; οὐδ' ὁ κόσμος ἅπας ἐστὶν ἰσοστά-
σιος; μὴ γὰρ χρημάτων ἐστὶ τὴν σωτηρίαν ἀλλά-
ξασθαι. Ὡς εἶτε τοῦτο ἦν ὁ κερδάνας τὸν κόσμον,
τὴν δὲ ψυχὴν ἀπολέσας, ἔδωκεν ἂν χρῆματα τίτε ἐν
τῇ φλογὶ τηγανίζομενο; καὶ ἠθωλώθη. Ἄλλ' οὐκ ἐστὶ
τοῦτο, οὐκ ἐστὶν. Ὅπερ γὰρ εἰ, τῶν οἰκετῶν ἐρυ-
φώντων, σπαταλόντων, ὁ δεσπότης ἐν κακοῖς τοῖς
ἐχθάτοις ἦ, οὐδὲν ὄλος κερδαίνει ἐκ τοῦ δεσπότη
εἶναι· οὕτως εἰ καὶ τῆς γαστροῦς τρυφώσης καὶ
πλουτούσης, ἡ ψυχὴ τὴν μέλλουσαν ἀπόλειαν ἀνα-
μένη, οὐδεμίαν ταύτην ὠφέλεια· καὶ μέγιστα ὅτι οὐκ
ἐστὶ τὶ δοῦναι ταύτης ἀντάλλαγμα. Μὴ γὰρ ἐτέρων

ἔχεις ψυχὴν δοῦναι. Χρήματα μὲν γὰρ ἢ οἰκίαν, ἢ ἄνδράποδα, ἢ ὅτιοῦν ἕτερον ἀπολέσας τις, δύναται ἀντ' ἐκείνων δοῦναι ἕτερα. Οὐδὲ γὰρ ἂν βασιλεὺς τῆς οἰκουμένης ἢ τις, καὶ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς χρημάτων κυριεύῃ. θυνήσεται μίαν ἀγοράσαι ψυχὴν, καὶ πάντα τὰ τῆς οἰκουμένης καταβαλεῖται· οὕτε μὴν ἢ ἐν τῷ κόσμῳ πᾶσα τροφή καὶ λαμπροφροσία, μικρὰν τινα παραψυχὴν ἢ ψυχὴν θυνήσεται ἀπεργάζεσθαι, ὅταν αἰωνίως κολάζεται.

Ὅρα δὲ πῶς οὐκ εἶπαν· Ἢ εἰ δίδωσιν ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ τί δώσει; Τότε μὲν γὰρ οὐκ ἔχει τι δώσειν, νῦν δὲ δίδωσι μετανοίαν, ἐξαγόρευσιν, στεναγμούς, δάκρυα, τῆξιν σώματος, ἐπιπικνωτέραν διαγωγὴν. Τοῦτο εἰδὼς καὶ ὁ δόλιος ἡμῶν ἔθρως, ἀέποιετα σάινει ταῖς τοῦ βίου ἡδύτησι, καὶ ἀποκλέπτει ταῖς κατὰ μικρὸν ὑπερθέσειν, Ἐμοὶ, λέγων, ὅς τὴν σήμερον, Θεῷ τὴν εὐρίον· ἐμοὶ τὸ παρὸν, Θεῷ τὸ μέλλον· Ἰν' οὕτως βραδύνοντες πρὸς μετάνοιαν καὶ διόρθωσιν ἐπανελθῶν ἀφαρπάσῃ ὁ θάνατος, μηδενὸς λυτρομένου μηδὲ σώζοντος. Ἄνθρωπος μὲν οὖν οὐκ ἔχει τι δοῦναι ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ὁ δὲ Θεὸς τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἕνεκεν δίδωκεν ἀντάλλαγμα τὸ τίμιον εἶμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. Διὸ παρακαλῶ, πάντα τὰλλα ἀφέντας, εἰς τὴν ψυχὴν ἤπασαν τὴν σπουδὴν ἀναλίσσωμεν. Τῶν γὰρ ἐν ἡμῖν κυριώτερον ἢ ψυχὴ. Καὶ ἐνετύθεν οὖν ἐπιστομίσωμεν τοὺς ἀπὸ Ὀριγένους λέγοντας· ὅτι ἀποκατάστασις ἐστὶ τῶν ψυχῶν μετὰ τὸ κολασθῆναι κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἀμαρτιῶν. Ἀκουσάτωσαν γὰρ οἱ οὐκ ἔστιν ἔχει δοῦναι ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς. Οὐκ οὐκ οὐδὲ κολασθῆναι ἐστὶ τοσοῦτον, ὅσον ἀντισωθῆναι τοῖς ἀμαρτανόουσιν.

Βουλόμενος δὲ ὁ Κύριος προθυμότερους ἡμᾶς εἰς τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ κινδύνους ἀπεργάσασθαι, ἐναργῶς ἐβήθει τὸν ἕνεκα τούτων μισθὸν δι' ὃν ἐπιφέρει· Ὅς γὰρ ἐπαισχυθῆ με καὶ τοὺς ἑμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἀμαρτωλῷ· καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων. Διαλαλήσας τὰ εἰρημένα περὶ τοῦ δεῖν πάντας μιμητάς αὐτοῦ γενέσθαι, καὶ μὴ φεύγειν τὸν θάνατον· ἀφειδεῖν δὲ καὶ τῆς ἐαυτῶν ψυχῆς τε καὶ ζωῆς ἕνεκεν τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος, ἐπισυνάπτει εὐκαιρίας τὰ περὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ θεοφανείας παραδειδοῦς μυστήρια. Τοῖς γὰρ ἐπαισχυνομένοις με, φησὶ, καὶ τοὺς ἑμοὺς λόγους ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς. Καὶ ἀνεπαισχύντως ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὁμολογοῦσά με ἔσται πάντως τὸ τῶν ἴσων, τυχεῖν παρ' ἐμοῦ, μᾶλλον δὲ καὶ κατὰ πολὺ μείζονα. Ἐπαισχυθήσομαι, χάγωγ' αὐτούς· τούτῃστιν ἐντραπήσομαι, ὅταν ἔλθω ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς μου. Τί δ' ἂν γένοιτο τούτου εἰς εὐθυμίαν ἰσοστάσειν; Εἰ γὰρ ἐπαισχύνεται τις ὁ κριτῆς ἢ ἐποφελῶν αὐτοῖς τὴν τῆς εὐπειθείας μισθὸν, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης τὰ γέρα, καὶ τὸν τῆς εὐνοίας στέφανον· πῶς οὐκ ἔστιν ἀναμφιδόλις εἰπεῖν ὅς·

¹⁰ Marc. viii, 38. ¹¹ Matth. xiv, 34.

Neque enim alteram habes, quam des, animam. Pecuniis enim, aut sedibus, aut mancipiis, aut alia quacunq; re perditā, potest quis alia illorum loco dare. Neque enim, etsi quis rex orbis terrarum sit, omniumque ejus pecuniarum dominus, poterit unam redimere animam, licet omnes orbis pecunias pretii loco offerat: neque omnium mundi luxus et splendor exiguum aliquid solatium animæ poterit adhibere, cum æternum torquetur.

Sed advertite, quemadmodum non dixerit: Aut quam dat homo commutationem pro anima suā? sed, *Quam dabit?* Tum enim non habebit, quod det: nunc vero dat poenitentiam, confessionem, gemitus, lacrymas, macerationem corporis, severiorem vivendi rationem. Cujus rei non nescius, dolens hostis noster semper mulcet nos vitæ suæ suavitatibus, tempusque paulatim procrastinando suffurat: *Mihi, inquit, diem da hodiernum, Deo crastinum;* mihi tempus præsens, Deo futurum; ut ita tardantes ad poenitentiam et emendationem, superveniens abripiat mors, quando non est qui redimat, neque qui salvum faciat. Homo igitur non potest aliquam dare commutationem pro anima sua: Deus vero pro nostra salute dedit commutationem, pretiosum sanguinem Filii sui. Quare hortor, ut, omnibus cæteris missis, in animam omnne studium conferamus. Nihil enim in nobis præstantius anima. Ergo etiam ex hoc loco obturemus os, et silentium imponamus Origenis assecclis asserentibus, animas in vitam ac pristinum statum restitutum iri post supplicia proportione peccatorum exsoluta. Audiunt enim, non posse ibi commutationem pro anima dari. Ergo ne cruciari quidem tantum possunt, quantum merentur peccantes.

Ut autem nos promptiores ad pericula sui causa adeunda reideret, perspicue apponit mercedem, qua compensabuntur: idcirco iufert: *Qui enim me eruberit, et sermones meos in generatione ista adultera et peccatrice; et Filius hominis erubescet eum, cum venerit in gloria Patris sui cum angelis sanctis*¹². Absoluto sermone, quo docuit oportere nos imitatores sui esse, nec mortem fugere, nec parcere vel animæ nostræ, vel vitæ, propter spem in eo sitam, opportune conjungit mysteria de secundo adventu suo. Qui enim me, inquit, eruberint, et sermones meos in præsentī vita, et qui sine rubore coram hominibus me confessi fuerint, iis omnino par pari referam, imo vero longe etiam plus. Erubescam et ego eos, hoc est, verecundabor, cum venero in gloria Patris mei. Quid autem huic esse possit solatii? Cum enim erubescit quosquam judex, tanquam quibus debeat obedientiæ mercedem, amorisq; erga se præmia, et benevolentiæ coronam: nonne haud dubie dici potest, omnino illos in perpetuo honore futuros et gloria? Laudabuntur enim talos quando Christus dicet: *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi*¹³.

πάντη τε καὶ πάντως ἐν ἀτελευτήτοις ἔσονται τιμῆς τε καὶ δόξαις; Ἐπαινεθήσονται γὰρ οἱ τοιούτοι, τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· Δεῦτε οἱ εὐλόγημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ἡμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

Adulteram vero illius temporis generationem ap-
 p̄llavit, tanquam quæ reliquerit verum sponsum
 Christum, et aliis se substraverit, et impietatis
 susceperit semina. Eadem de causa peccatricem
 quoque illam vocavit. Vel potius Hebræorum ge-
 nerationem adulteram vocat et peccatricem. Quare
 etiam addit demonstrativum, *Hanc*, utpote quæ
 impiam se præbuerit adversus Deum, honoremque
 ipsi debitum, tribuerit idolo Beelphegor, adorave-
 ritque Astartem et Chamos, quod est Sidoniorum
 abominatio. Nec vero contentus fide mentis, sed
 oris quoque confessionem exigens, omnesque ad
 loquendi libertatem, charitatem, et affectum majorē
 preparatus, postquam dixisset : *Qui erubue-
 rit me, et sermones meos*, adjecit, *In generatione
 hac adultera et peccatrice* ; ut videlicet sine vere-
 cundia ipsuū coram omnibus confiteremur. Quo-
 niam enim, inquit, duplex est homo, duplex sit
 et sanctificatio : anima sanctificetur per silentium,
 et per confessionem. Nam qui hoc didicit, non modo
 docebit libere, sed omnia etiam alacriter feret, corde
 et ore constellatur Christum. Qui iam ergo in
 bonam partem interpretati sunt illud *Erubescere*,
 quemadmodum ante dixi : alii in contrariam ;
 prout sic illa verba explicarunt : Qui erubescit
 Christum, dedecori sibi ducens fidem ejus, ac di-
 cens : Qui credam crucifixo ? quique erubescit
 sermones ejus, cavillans simplicem Evangelii sty-
 lum et humile dicendi genus : hunc erubescit etiam
 Dominus in secundo adventu suo servum suum
 nominare. Utenim si quis paterfamilias habeat
 servum malum, erubescit eum appellare servum
 suum : sic et ego, inquit, erubescam illum appel-
 lare servum meum, qui me negat. Qui igitur
 meum dominium negant, quosque meorum pudet
 sermonum, dignas impietatis penas pendent, cum
 auferent in secundo et terribili adventu : *Nescio
 vos* ¹⁶

Μοιχαλίδα δὲ τὴν τῶν τότε ἀνθρώπων ὀνόματα
 γενεάν, ὡς καταλείψασαν τὸν ἀληθινὸν νυμφίον
 Χριστὸν, καὶ ἑτέροις ταυτὶν ὑπόσχεσασαν, καὶ
 τὰ τῆς ἀσεβείας ὑποδεξαμένην σπέρματα. Διὰ δὲ
 τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ ἀμαρτωλὸν ταύτην ἐκάλεσεν.
 Ἡ μᾶλλον τὴν τῶν Ἑβραίων γενεάν μοιχαλίδα κα-
 λέει καὶ ἀμαρτωλὸν. Διὰ καὶ δεικτικῶς λέγει, Ταύ-
 την, ὡς ἀσεβήσασαν πρὸς Θεὸν, καὶ τὴν αὐτῷ προσ-
 ἤκουσιν τιμὴν τῷ Βεελφεγῶρ ἀπονεύσασαν, καὶ
 προσκυνήσασαν τῇ Ἀστάρτῃ καὶ τῷ Χαμῶς, ὁ ἴστι
 Σιδωνίων βδύλυγμα. Οὐκ ὀρχούμενος δὲ τῇ κατὰ
 δόξαν πίστει, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ στόματος ὁμολο-
 γίαν ἀπαιτῶν, καὶ εἰς παρῆρσιαν ἐπάλειψων ἀπαν-
 τας, καὶ ἀγάπην πλείονα καὶ διάθεσιν, συνῆψε τῷ
 Ὁς ἂν ἐπαισχυνθῆί με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους.
 τὴ, ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἀμαρτω-
 λῷ, ἀνεπισχύνουσιν ὁμολογεῖν αὐτὸν ἐνώπιον πάντων
 διὰ τούτων ἀναπέλλων. Ἐπειδὴ γὰρ, φησί, διπλοῦς
 ὁ ἄνθρωπος, διπλοῦς γενέσθω καὶ ὁ ἀγιασμός, ἀγια-
 ζομένης μὲν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς πίστεως, ἀγιαζο-
 μένου δὲ καὶ τοῦ στόματος διὰ τῆς ὁμολογίας. Ὁ
 γὰρ τούτο μαθὼν οὐ μόνον διδάξει μετὰ παρῆρσιαν,
 ἀλλὰ καὶ πάντα προθύμως πείσεται καρδίᾳ τε καὶ
 στόματι ὁμολογῶν τὸν Χριστὸν. Τινὲς μὲν οὖν ἐπὶ
 ἀγαθῷ ἐξελάβοντο τὸ ἐπαισχύνεσθαι, ὡς προείρηται·
 ἕτεροι δὲ ἐπὶ ἐναντίου· οἱ καὶ οὕτως ἐξηγήσαντο τὰ
 ρητά· ὅτι Ὅστις ἐπαισχύνεται τὸν Χριστὸν, αἰσχύν-
 ῃν ἠγούμενος τὸ πιστεύσειν αὐτῷ, καὶ λέγων, Πῶς
 ἐσταυρωμένην πιστεύσω ; ἐπαισχύνεται δὲ τοὺς
 αὐτοῦ λόγους διασύρων τὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἰδιω-
 τέταν· τοῦτον ἐπαισχύνεται καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ δευ-
 τέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ δοῦλον οἰκείου κατονομάσει.
 Ὅσπερ γὰρ εἰάν τις οἰκοδεσπότης ἔχη δοῦλον πονη-
 ρόν, αἰσχύνεται ὀνομάσει τοῦτον δοῦλον οἰκείου·
 οὕτως καὶ ἐγὼ, φησὶν, αἰσχυνθήσομαι ὀνομάσει
 τοῦτον δοῦλον ἐμὸν τὸν ἀρνούμενόν με. Οἱ οὖν τὴν
 ἐμὴν δεσποτείαν ἀρνούμενοι, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς
 λόγοις ἐγκαλυπτόμενοι ἀξίαν τῆς ἀσεβείας τὴν κό-
 λασιν ὑποστήσονται ἀκούοντας ἐν τῇ δευτέρᾳ παρου-
 σίᾳ καὶ φοβερά τὸ, Οὐκ οἶδα ὑμᾶς.

Ἐντίθησι δὲ καὶ φόβον αὐτοῖς λέγων ἐξεληλυθῆναι
 ἐξ οὐρανοῦ οὐκ ἐν μικροπροπέτῃ τῇ πρώτη ταπεινώ-
 σει τῆ καὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ἐν δόξῃ τῇ τοῦ Πατρὸς δορυφο-
 ρούντων ἀγγέλων. Καὶ ἐκόμει πῶς οὐκ εἶπεν· Ἐν
 δόξῃ οἶα καὶ ὁ Πατὴρ· ἵνα μὴ παραλλαγῆν τινα
 ὑποτοπίασι, ἀλλὰ τὸ ἀπικριτωμένον καὶ ἀπαράλ-
 λακτον δεικνύς, Ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ ἦξει, φησὶν· ὡς
 μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ναεῖν δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ·
 Ὡς γὰρ Θεοῦ Υἱὸς μέλλει κρίναι τὰ σύμπαντα. Διὰ
 γὰρ τοῦτο εἶπεν· Ὅταν εἴθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πα-
 τρὸς αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἀγίων. Ἦν
 δὲ ἀνθρώπου αὐτὸν νοοῦναι διὰ τὴν ἀκραν ἕωσιν
 τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅταν εἴθῃ ἐν
 τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν

¹⁵ Luc. xiii, 25. ¹⁶ Marc. viii, 58.

ἀγίων · μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐπαγγέλλεται. Ἐν δόξῃ θεότητος ὕψους ἀνθρώπου · ἐν ὑπερέταϊς ὑπεροχαῖς ὅ ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα. Ἰδίους ἔχει τοὺς ἀγγέλους ὁ ἐν ὁμοίωσει τῆ καθ' ἡμᾶς γεγονώς. Εἰπὼν δὲ Μετὰ τῶν ἀγγέλων, προσέθηκε, τῶν ἀγίων, πρὸς αὐτὸ ἀποτολὴν τῶν ἐναγῶν δαιμόνων. Λέγονται μὲν καὶ οὗτοι ἀγγελοί, ὡς· πολλάκις τινῶν μνηστὰι τοῖς ἀνθρώποις γενόμενοι · ἀλλ' οὐ πάντως ἅγιοι, ἐναγεῖς δὲ καὶ ἀκάθαρτοι, καὶ παμβέβηλοι καὶ οὗτοι ταῦτα ἀναμφισβότως ἔσται, καὶ ὁ ὕψους τοῦ ἀνθρώπου ἔξει ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἀγίων · καὶ οὗτοι μὲν αὐτὸν ὁμολογήσασκεν; καὶ αὐτὸς ὁμολογήσει φίλους καὶ ἀριστοί, καὶ γενναίους στρατιώτας ἀποκαλέσας · τοὺς δὲ εἰρημένους ἀρνήσεται · οὐ μόνον οὐ διὰ λόγων δεικνύσι μακρᾶς ἐλπείν ἀναπτέρων τοὺς μαθητάς, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἐτι τῆς παρουσίας ζωῆς ἐπιληγμένους πρὸς μέγιστον πληροφωρίαν αὐτοψαί· καθυποδείξαι ὑποσχεταί.

Ἐπιφέρει γὰρ · Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὗτοι εἰσι τινες τῶν ὄψε ἐστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. Εἰπόντος τοῦ Χριστοῦ τὸν θέλοντα αὐτῷ καλῶς ἀκολουθεῖν καὶ μὴ παρεκκλίνειν τῆς εὐθείας ὁδοῦ · καὶ τοῖς μὲν αὐτὸν ἀνεπαισχύντως θεῖν καθομολογοῦσι τὴν ἀκήρατον βασιλείαν ἐπαγγελλομένου, τοὺς δὲ γε ἀρνούμενους καὶ αὐτὸν ἀπαρνέσθαι · ἐπεὶ τὰ μὲν ἀναρὰ ἐν τῷ πικρόντι βίῳ καὶ ἐν χερσίν ἦν, τὰ δὲ ἀγαθὰ ἐν ἐλπίσι καὶ προσδοκίαις, οἷον τὸ σώζεσθαι τὴν ψυχήν τοῦ ἀπολλύοντος αὐτὴν· τὸ ἐρχεσθαι αὐτὸν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς, τὸ ἀποδίδοναι τὰ ἐπαθλα καὶ διὰ τοῦτο εὐχὴς ἦν τοὺς μαθητάς, οὐκὼν τὴν ἐξ ὕψους ἐσχηκότες δύναμιν, τάχα που καὶ ἀνθρωπίναις περιπεσεῖν ἀσθενείαις, καὶ τι τοιοῦτον καθ' ἑαυτοὺς ἐννενοηκότες εἶπεν. Πῶς ἀρνήσεται· τις ἑαυτόν; ἢ πῶς ἀπολέσας τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν σώσει αὐτήν; Τί δὲ τοῖς τοῦτο παθεῖσι τὸ ἰσοστάσιον ἔσται γέρας; Ἰνα τοῖσιν τῶν τοιοῦτων αὐτοὺς ἀποστήσῃ λογισμῶν, καὶ οἷον μεταχαλκεύσῃ πρὸς εὐανδρίαν, ὑποσχεταί καὶ τὴν ὅψιν αὐτῶν πληροφωρήσασκεν, καὶ δείξει τί ποτέ ἐστιν ἡ δόξα ἐκείνη, μεθ' ἧς ἄλλοι παραγίνεσθαι· ὡς εὐ χωροῦν ἦν αὐτοῖς καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον, ἵνα μήτε ἐπὶ τῷ ἴδιῳ θανάτῳ μήτε ἐπὶ τῷ τοῦ Δεσπότης λοιπὸν δυσχεραίνωσι · διὸ καὶ φησιν · Ἀμὴν λέγω ὑμῖν οὗτοι εἰσι τινες τῶν ὄψε ἐστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτον · Οὐκ εἰς μακρὰν ἀψευδῆ ὡμὴν καθυποδείξω τὴν δόξαν, ἐν ἧ μέλλουσιν οἱ δίκαιοι ἕσεσθαι. Βαθειώτερον δὲ ποιῶν τὸν λόγον, τὴν συνήθη βεβαίωσιν τίθειεν · Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅ ἐστιν, Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, οὗτοι εἰσι τινες· τίνες; οὗτοι; Πέτρος, καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης. Οὗτοι γὰρ συμπαρήφηθον καὶ συναγῆλον εἰς τὸ ὄρος ἐν τῇ τοῦ Κυρίου μεταμορφώσει, ἦν καὶ βασιλείαν Θεοῦ ὀνομάζει διὰ τὴν τρικλιῦτα τῆς

A rabile quidpiam profestetur. In gloria Deitatis, Filius hominis : in summa excellentia, natus ex muliere secundum carnem. Suos habet angelos, qui in similitudine nostra factus est. Ubi autem dixerat, Cum angelis, adjecit, sanctis, ad discrimen execratorum daemonum. Dicuntur quidem et hi angeli, ut qui saepe quæpiam hominibus nuntiant : ut prorsus non sancti, verum execrandi, et impuri, et omnino profani. Jam hæc sine dubitatione esse futura, et Filium hominis venturum in gloria Patris sui cum angelis sanctis, eosque, qui ipsum confessi sunt, iidem confessorum, amicisque et victores, et generosos milites appellaturum ; illos autem alteros, quos dixi, negaturum : non modo verbis demonstrat, longa spe discipulis suspensis, sed etiam jam inde in præsentibus adhuc vitam ad majorem certitudinem ipsis eorum oculis subjecturum promittit.

Infert enim : Amen quippe dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute ¹⁶. Postquam dixit Christus, quisnam ipsum bene sequi velit, neo declinare a recta via : atque iis, qui ipsum sine pudore Deum confitentur, immortale regnum pollicitus est : qui ipsum negant, eos se quoque negaturum asseveravit : quoniam adversa in præsentibus vita, et velut in manibus erant : nempe salvam fieri animam ejus, qui perdit illam ; venturum ipsum in gloria Patris, daturum præmia : idcirco verisimile erat, fore, ut discipuli nondum accepta virtute ex alto, fortassis in humanam incidirent infirmitatem, ac tale quidpiam cogitando apud se dicerent : Qui negabit quisquam seipsum ? aut qui perditam animam suam salvam faciet ? quod vero illorum, qui id fecerint, condignum erit præmium ? Ut igitur a talibus eos averteret cogitationibus, et velutINGERET, atque conformaret ad fortitudinem ; promittit se etiam oculis eorum satisfactorum, ac monstraturum, quid tandem sit gloria illa, cum qua venturus est, ut id vel in hac vita facile possent capere, neve suam, neve Dominum mortem deinceps ægre ferrent. Quocirca etiam ait : Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute.

Ἰδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

Quod vero dicit, ejusmodi est : Non longo abhinc tempore certam vobis demonstrabo gloriam, in qua justis erunt. Ac magis orationem confirmavi, solita confirmatione addita : Amen dico vobis : quod est, Vere dico vobis : Sunt quidam : quisnam isti ? Petrus et Jacobus et Joannes. Hi enim unquam assumpti fuerunt, unaque ascenderunt in montem in transfiguratione Domini, quam etiam regnum Dei nominat, quod Deitas tam clarissime elucere,

¹⁶ Matth. xvi, 28.

videreturque gloria, in qua et ipse videndus esset per illud tempus, quo illucescet mortalibus. Veniet enim in gloria Dei, et Patria, non in humilitate nostra. Neque vero ideo tantum regnum Dei nominat Transfigurationem, verum etiam quod figura sit futuræ gloriæ, quam consequentur qui vitam ea dignam duxerint. Ut enim in hac fulsit Jesus mirifice, sic pro portione tum justī fulgebunt. Nomina tamen ea de causa non expressit, sed indefinite dixit: Sunt quidam: ne quid humanum patenter cæteri discipuli. Est enim vehementer cupivissent etiam reliqui sequi, exemplar gloriæ illius visuri, et tanquam despecti doluissent. Etsi enim modo quodam corporali discipulis in monte ostenderetur, magnum tamen res ea desiderium habuisset. At cur tandem prædicit? Ut vehementiore interea desiderio inflammati, ita non dissipato animo interessent. *Sunt igitur*, inquit, *quidam*: Petrus et Jacobus et Joannes, qui non prius morientur, quam videant, in cujusmodi gloria futuri sint, qui me constituentur, idque tempore Transfigurationis. In virtute eam venturam ait, id est, non in ænigmate, neque in umbris et figuris per angelos aut archangelos significandam, sed in Verbo, cui par cum Patre potentia. Aut *in virtute*, hoc est, quantum virtus eorum capit. Aut quoniam maximæ profecto erat virtutis, hominibus corpore et carne vestitis, talem demonstrare gloriam et splendorem: ideo dicit: *In virtute*. Aut etiam, quia sua virtute eam demonstraturus erat, non aliena; cum potestate, non quasi per participationem quamdam; eam ob rem adjecit, *In virtute*.

οικεία δύναμις ἐβαλλεν ἐπιδειξάι ταύτην καὶ οὐκ ἐτύχον χάριν τὸ ἐν δυνάμει προσέθηκεν.

Ut igitur confirmaret, sermonem suum non inani strepitu verborum et grandiloquentia, sed veritate subnixum, eosque talis gloriæ socios fore, quemadmodum promississet, spectatores eos jam inde fecit. Jam vero: Videant, inquit, non, Participet: ut iudicet hic eam tantum videri, non participari. Nam ejus fruitio in altero Christi adventu dabitur. Recte etiam dixit: *De his stantibus*: ad Judam alludens. Judas quippe non stetit firmus: atque ad eundem retulit fortasse et illud: *Non gustabunt mortem*. Ille enim mortem gustavit unum. Considera præterea hoc quoque. Cum dixisset: *Qui vult animam suam salvam facere, perdat eam: qui autem perdidit, is salvam faciet eam*¹⁷; atque hac oratione regnum cælorum significasset, et gehennam: regnum quidem cælorum visione declaravit, gehennam vero non item. Quam ob causam? quoniam illi quidam erant rudiores, necessarium id erat. Quia vero probi bonique erant (ideo enim et tres tantum assumpsit, ut cætera perfectiores) benignitate et spe præmiorum eos inducis præiūs, quam severitate et timore

θεότητος ἑλλαμψῆν, καὶ τὴν θέαν τῆς δόξης, ἐν ἣ καὶ αὐτὸς ὀφθῆσται καθ' ἑαυτὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἐπιλάμψει τοῖς ἐπι γῆς. Ἦξει γὰρ ἐν δόξῃ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ οὐκ ἐν σμικροπρατεῖ τῇ καθ' ἡμᾶς. Οὐ μόνον δὲ διὰ τοῦτο βασιλείαν Θεοῦ ὑνομάζει τὴν μεταμόρφωσιν; ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τύπον εἶναι τῆς μελλούσης δόξης ἥς καταζωθήσονται οἱ ταύτης ἀξίως πολιτευσάμενοι. Ὡς περ γὰρ ἐν ταύτῃ εἰσραφῆν ὁ Ἰησοῦς παραδόξως, οὕτως ἀναλόγως τότε οἱ δίκαιοι λάμψουσι. Διὰ τοῦτο δὲ μὴ καὶ τὰ ὀνόματα εἶπεν, ἀλλ' ἀριστως τέθεικεν εἰπών· Εἰσὶ τινεῖ· ἵνα μὴδὲν πάθωσιν ἀνορθώπινον οἱ λοιποὶ μαθηταί. Καὶ γὰρ σφόδρα ἂν ἐπεθύμησαν καὶ οἱ λοιποὶ ἀκολουθῆσαι, ὑπόδειγμα μέλλοντες τῆς δόξης ἐκείνης ὄρῃν, καὶ ὡς παροφθέντες ἤλγησαν. Εἰ γὰρ καὶ σωματικώτερον τὰ ἐν τῷ θρεῖ τοῖς μαθηταῖς ἐπεδείκνυτο, ἀλλ' ὅμως πολλὴν ἐπιθυμίαν τὸ πρᾶγμα ἐπέκτετο. Ἀλλὰ τί δήποτε προλέγει; Ἵνα σφοδρότερας ἐν τῷ μεταξύ τῆς ἐπιθυμίας ἐμπλησθέντες οὕτω, μὴ μερμερισμένη τῇ διανοίᾳ παραγίνωνται. *Εἰσὶν οὖν*, φησὶ, *τινές*· Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἵτινες οὐ μὴ φθάσωσιν ἀποθανεῖν, ἕως ἂν ἴδωσιν ἐν ποίᾳ δόξῃ ἔσονται οἱ ἐμὲ ὁμολογούντες· ἴδωσι δὲ τοῦτο ἐν τῷ καιρῷ τῆς Μεταμορφώσεως. Ἐν δυνάμει ἐληλυθέναι ταύτην φησὶν, ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἐν αἰνίγματι, οὐδὲ ἐν σκιαῖς καὶ τύποις δι' ἀγγέλων ἢ ἀρχαγγέλων μνησυσμένην, ἀλλ' ἐν ἰσοδυνάμει τῷ Πατρὶ Λόγῳ· ἢ ἀντὶ τοῦ, καθόσον ἡ δύναμις αὐτῶν ἕγχετο· ἢ ἐπειδὴ μεγίστης οὕτως ἦν δυνάμει τὸ τοῖς ἐν σώμασι καὶ σάρκα περικειμένοις τὴν τοιαύτην ἐπιδειξάι δόξαν τε καὶ λαμπρότητα· διὰ τοῦτο ἔφη τὸ ἐν δυνάμει. Ἦ καὶ ἐκεῖ τῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ ἐξουσιαστικῶς, ἀλλ' οὐ μετοχικῶς

Ἵνα τοίνυν πιστώσῃται ὡς οὐ κόμπος εἰσὶ τὰ καθ' αὐτοῦ λεγόμενα, ἀλλ' ἀλήθεια, καὶ ὅτι καὶ τῆς ταύτης δόξης κοινωνοὶ ἔσονται, λαμβάνοντες ἐξ αὐτοῦ τὴν ὑπάσχεσιν, θεωροῦς ἐντεῦθεν αὐτοὺς κειπόηκεν. Ἰδωσι δὲ, εἶπε, καὶ οὐ μετέσχωσι, δηλῶν ὅτι ὕψις μόνη ἐνταῦθα δίδεται, καὶ οὐ μετοχή. Ἦ δὲ ταύτης ἀπόλαυσις ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ δοθήσεται. Καλῶς δὲ εἶπε τῶν ὄδε ἔσθηκότων· τὸν Ἰουδαίον αἰνιτιώμενος. Ὁ γὰρ Ἰουδαῖος οὐχ ἴστατο ἰδρατός, καὶ τό· Ὅδ μὴ γεύσονται θανάτου, τάχα πρὸς ἐκείνον ἀπέτεινον. Ἐκεῖνος γὰρ θανάτου ἕγεύσατο τοῦ τῆς ψυχῆς. Σὺ δὲ καὶ τοῦτο σκόπει· πῶς εἰπὼν ὅτι Ὁς ἂν θέλη ψυχήν αὐτοῦ σώσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ, ὁδὸς σώσει αὐτήν· καὶ τῷ ταῦτα εἰπεῖν, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν δηλώσας, καὶ τὴν γέννησαν, τὴν μὲν βασιλείαν τῇ ὕψει δείκνυσαι, τὴν δὲ γέννησαν οὐκ ἔτι. Τίνος χάριν; ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι τινὲς ἦσαν παχύτεροι, ἀναγκαῖον τοῦτο ἦν, ἐπειδὴ δὲ εὐδόκιμοι καὶ εὐγνώμονες· (διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοὺς τριῖς μόνους παρέλαθεν ὡς τῶν ἄλλων ταλειοτέρους), ἀπὸ τῶν χρηστοτέρων αὐτοὺς ἐνάγει. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ

¹⁷ Matth. xvi, 25.

μόνον τὴν βασιλείαν ἔδειξεν, ἀλλ' ἔτι καὶ αὐτῷ τοῦτο ἄλλο ἦν κρηπιδέστερον.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀπλούτερον ἀνάγεται ἐπὶ τὴν μετὰ ἑξ ἡμέρας ἀνοδὸν, τῶν τριῶν μαθητῶν εἰς τὸ ὄρος σὺν τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν. Ἰδόντες γὰρ μεταμορφωθέντα τὸν Ἰησοῦν καὶ Μωϋσῆν καὶ Ἠλίαν ὡς δορυφόρους, εἶδον τὸν Χριστὸν ἐν βασιλείᾳ καὶ δόξῃ. Ἐπιτῆγον δὲ τύπον, ὁ μὲν Μωϋσῆς τοῦ νόμου, ὁ δ' Ἠλίας τῶν προφητῶν, οἱ δὲ τρεῖς μαθηταὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· καὶ τῆς εἰς τὴν Τριάδα πίστεως. Εἰ δὲ γρηὶ καὶ τινα ἀναβεδηκότα λόγον εἰπεῖν κατὰ πάροδον τῆς μετ' ἑξ ἡμέρας τοῦ Κυρίου μεταμορφώσεως, οὐ μάτην μετ' ἑξ ἡμέρας· τελείῃ ἀριθμῷ ὁ σύμπας κόσμος γεγένηται. Ὁ πάντα τὰ τοῦ κόσμου ὑπερβαίνων πράγματα, βλέπων δὲ τὰ ἐστῶτα μόνᾳ καὶ αἰώνῃ, οὕτως μετ' ἑξ ἡμέρας παρελθῆναι δηλοῦται τῷ Ἰησοῦ. Ὁ γὰρ ὑπερβάς βλέπει τὸν Ἰησοῦν τὸν οὐδενὶ τῶν κάτω μεταμορφούμενον, μεταμορφωθέντα ἐμπροσθεν αὐτοῦ. Φαίνεται γὰρ ὁ λόγος διαφόρους ἔχων μορφὰς ἑκάστῳ ὡς χωρεῖ· καὶ τοῖς μὲν οὐκ ἔχει εἶδος, τοῖς δὲ ὠραίος ἐστὶ κάλλει. Τοῖς μὲν γὰρ μὴ ἀναβαίνουσι διὰ τῶν ἐπαναβεδηκότων ἔργων, καὶ δι' αὐτῶν ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν τῆς σοφίας ὄρος ἀπλούτερον νοεῖται, καὶ κατὰ σάρκα γινώσκονται· τοῖς δὲ τελείως θεολογεῖται, καὶ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ μορφῇ κατὰ τὴν γνῶσιν αὐτῶν θεωρεῖται. Λάμπει δὲ καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τοῖς τέκνοις φωτὸς καὶ ἡμέρας δικαιοσύνης ἥλιος εἶναι φανερούμενος. Ἄλλὰ καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ τοῖς ἀναχθεῖσιν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος ὑψηλὸν φαίνεται λευκὰ ὡς τὸ φῶς· ἅπτερ εἰσὶν αἱ λέξεις, καὶ ἡ ἐνεδύσατο τῶν Εὐαγγελίων γράμματα· εἴμαι ἢ ἔτι καὶ τὰ ἀπὸ τῆς Γραφῆς τῶν ἀποστόλων δηλούμενα.

Ἐπὶ οὖν ἰδῆς τινα τὴν περὶ τοῦ Ἰωάννου θεολογίαν ἀκριβοῦντα, καὶ τὴν λέξιν τῶν Εὐαγγελίων πᾶσιν σαφηνίζοντα, μὴ ἔκνει τῷ τοιοῦτῳ φάσκων γενόμεναι τὰ ἱμάτια τοῦ Κυρίου λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Τῷ δ' οὕτως ἰδόντι τὸν Ἰησοῦν ὄφθαλεν ἂν Μωϋσῆς ὁ νόμος, καὶ Ἠλίας ὁ προφητικὸς λόγος, κοινολογοῦμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἀναγωγικότερον. Καὶ περὶ τοῦ προκειμένου φημὲν ὡς Ἐστῆκασι παρὰ τῷ λόγῳ οἱ ἐρηρσισμένοι τὰς τῆς ψυχῆς βάσεις· ὡς Μωϋσῆς ἀκούων παρὰ Θεοῦ· Σὺ δὲ αὐτοῦ στῆθι μετ' ἐμοῦ· καὶ οἱ λέγοντες, Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἐπεὶ ἐστὶν ἐν τοῖς ἐστῶσι διαφορά, οἱ βέλτιον ἐστῶτες τὴν θέαν δόξαν τοῦ ἐν ἀνθρώποις ἐπιβεδημηκότος λόγου, καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ ἔβησαν. οἵτινες οὐ μόνον οὐ μὴ ἐμφορηθῶσι τοῦ θανάτου, ἀλλ' οὐδὲ ἀκροθιγῶς γεύονται τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς ἐσθίουτες, τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου φημί, καὶ τὸ αἶμα αὐτοῦ πίνοντες. Γεύονται δὲ θανάτου οἱ μετρίως ἀμαρτάνοντες· ἐμπιπλῶνται δὲ τούτου οἱ πᾶν εἶδος κακίας μετερχόμενοι, καὶ διὰ τοῦτο τέλειον τῆς θαλάσσης ζωῆς ἀποπίπτοντες, καὶ πρὸς τὰ τοῦ ἔδου

A pœnarum. Neque vero hæc una de causa regnum demonstravit, verum etiam quia hoc ipsum quoque magis decebat.

Atque hæc quidem simplicius referuntur ad ascensum trium discipulorum in montem cum Jesu solo, sex diebus post consecutum. Viso enim Jesu transfigurato, et Moyse atque Elia cum satellitibus quibusdam, viderunt Christum in regno et gloria. Gerebant autem typum, Moyse quidem legis, Elias vero prophetarum, tres demum discipuli evangelicæ prædicationis et fidei in Trinitatem. Quod si quid etiam alius dicendum est occasione Transfigurationis post sex dies futuræ, non frustra post sex dies perfecto numero universus mundus factus est. Qui omnes mundi res superat, solaque stabilia et æterna spectat; cum post sex dies a Jesu assumptum esse significatur. Qui enim illa transcendit, videt Jesum, qui nemini ex inferioribus transfiguratur, transfiguratum ante se. Videtur enim Verbum diversas habere figuras pro cuiusque captu. Atque aliis quidem informe apparet, aliis speciosum pulchritudine. Nam qui non ascendunt per sublimia opera, et per hæc altum sapientiæ montem superant, ii Verbum simplicius intelligunt, et secundum carnem cognoscunt. At vero perfecti id ipsum in forma Dei per cognitionem suam contemplantur. Splendet deinde etiam facies ejus sicut sol, illis lucis et diei, Sol videlicet justitiæ. Quin et vestimenta ejus, illis sicut in montem excelsum duxit, apparent alba sicut lux; quæ sunt verba, et quas induit Evangeliorum litteras et, ut opinor, apostolorum quoque scripta.

Cum ergo videris quemplam, qui divinam Joannis doctrinam accurate pertractat, et omnem Evangeliorum orationem interpretatur, ne vereris dicere, huic facta esse vestimenta Domini alba sicut lux. Qui Jesum ita viderit, videbit Moysem, legem scilicet; et Eliam, propheticum videlicet sermonem, anagogico quodam sensu colloquentes cum Jesu. Ac de hujusmodi homine dicimus illud: Steterunt apud Verbum, qui firmati sunt animæ pedibus: quemadmodum Moyse audiens a Deo: Tu autem hic sta mecum¹⁰: et qui dicunt: Stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem¹¹. Et quoniam inter stantes est discrimen, qui melius stant, divinam Verbi inter homines peregrinati gloriam et dignitatem ejus videbunt: qui non modo non replebuntur morte, sed ne primoribus quidem labris gustabunt, panem vitæ comedentes, carnem Domini, inquam, et sanguinem ejus bibentes. Gustant perno mortem, qui mediocriter peccant; implentur et quasi satiantur, qui omnia flagitiorum genera suscipiunt, atque hanc ob causam penitus divina excedunt vita, et ad infer-

¹⁰ Deut. v, 31. ¹¹ Psal. cxxi, 2.

rorum barathra devolvuntur. Ac majus malum est, gustare mortem, quam videre, et si mors te sequatur, quam si eam gustes · omnium vero pessimum, devorari a morte.

Sin mystice hac de re loqui velimus, vita Christus est; mors, diabolus. Et ut mortem gustare licet, ita et videre et audire, et odorari et tangere. Etenim si manus apostolorum atrectaverunt vitam, manus ergo pseudoapostolorum et operariorum dolosorum atrectaverunt mortem. Et si oves Christi audiunt vocem ejus, illæ ejus oves audiunt vocem mortis, ad quos dicit: *Vos non estis ex ovibus meis*¹⁹. De odoratu apostolicum illud observavimus: *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco, in iis qui salvantur, et iis qui vereunt: his quidem odor mortis in mortem, illis vero odor vite in vitam*²⁰. Bonus enim odor Christi sunt in omni loco, homines qui in Christo sunt. De visione mortis illud in testimonium proferimus, quod dixit Dominus: *Si quis sermonem meum servabit, mortem non videbit in æternum*²¹. Dicimus enim vitam esse Dominum nostrum Jesum Christum: inimicam vero horum, malam et sævam mortem; de qua scriptum est: *Novissima inimica destruetur mors*²².

Χριστός, ὁ δὲ ἐχθρὸς τούτων πονηρὸς καὶ παγχάλεπος θάνατος· κατὰργεῖται ὁ θάνατος.

Hæc ergo scientos, charissimi, abnegemus et nosmetipsos propter Dominum: nihil eo potius ducamus, non divitias, non luxum, non gloriam, non corporalem voluptatem, non ipsam vitam: sed ne ei quidem parcamus propter ipsum: sequamur Dominum nostrum, crucem ejus in humeris ferentes, corporales motus sensusque mortificantes, et morti ejus configuremur, ut possimus et nos cum divo Paulo dicere: Vivimus non jam nos: vivit vero in nobis Christus: et, Nobis autem absit gloriari in alio, nisi in cruce Domini. Ne erubescamus sermones ejus, et ipsum in præsentia vita: omnia ejus mandata prompte perficiamus. Habemus et nos persecutorem acerrimum, inaspectabilem inimicum et hostem, qui nos quotidie ad Christi negationem provocat, et ea, quæ ab ipso separant, ut faciamus urget. Ne ergo effeminemur, neque cedamus ejus colluctationibus, sed generose et virili cum animo ei resistamus, atque uecquamur: ut et æternam gloriam consequamur, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

καταρνηγμένοι βάραθρα. Μεῖζον δὲ κακὸν τοῦ ἰδεῖν θάνατον τὸ γεύεσθαι· τοῦ δὲ γεύεσθαι τὴ ἀκρίβουθαι τινὲ θάνατον, πάντων δὲ χειρῶν τὸ καταποθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου.

Μυστικῶς δὲ ζῶη ὁ Χριστός, θάνατος δὲ ὁ διαβόλος. Ὅσπερ δὲ ἐστὶ γεύεσθαι θανάτου, οὕτως ἐστὶ καὶ θεωρεῖν θάνατον, καὶ ἀκοῦειν θανάτου, καὶ ἀσφραῖνεσθαι θανάτου καὶ ἀπτεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ αἱ χεῖρες τῶν ἀποστόλων ἐψηλάφησαν τὴν ζῶην, αἱ χεῖρες ἄρα τῶν ψευδοαποστόλων καὶ ἐργατῶν δολίων, ἐψηλάφησαν εἰς τὸν θάνατον. Καὶ εἰ τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ ἀκοῦει τῆς φωνῆς αὐτοῦ, τὰ μὲν αὐτοῦ πρόβατα ἀκοῦει τῆς φωνῆς τοῦ θανάτου πρὸς οὓς λέγει ἂν Ὑμεῖς οὐκ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν. Περὶ δὲ τῆς ἀσφρήσεως τὸ ἀποστολικὸν ἐκάλειν παρεστηρόσαμεν οὕτως ἔχον· *Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν παντί τόπῳ, ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις· οἳς μὲν ὁσμή θανάτου εἰς θάνατον· οἳς δὲ ὁσμή ζωῆς εἰς ζῶην*. Εὐωδία γὰρ Χριστοῦ εἰσιν ἐν παντί τόπῳ οἱ ἐν Χριστῷ ἄνθρωποι. Περὶ δὲ τοῦ ἔργου θάνατον ἐκάλειν εἰς μαρτύριον προφέρομεν, ὅπερ εἶπεν ὁ Κύριος· *Ἐάν τις τὸν ἐμὸν λόγον τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα*. Φαμὲν γὰρ ὡς ζῶη μὲν ἐστὶν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς θάνατος· περὶ οὗ γέγραπται· *Ἐσχάτος ἐχθρὸς*

Ταῦτα τοίνυν εἰδότες, ἀγαπητοί, ἀπρηνήσωμεθα καὶ ἡμεῖς ἑαυτοὺς διὰ τὸν Κύριον· μηδὲν αὐτοῦ προτιμώμερον ἡγησώμεθα, μὴ πλοῦτον, μὴ τρυφήν, μὴ δόξαν, μὴ σωματικὴν ἡδονὴν, μὴ αὐτὴν τὴν ζῶην· ἀλλ' ἀπειθήσωμεν καὶ αὐτῆς δι' αὐτόν· ἀκολουθήσωμεν τῷ ἡμετέρῳ Δεσπότη, τὴν τούτου σταυρὸν ἐπ' ὤμων φέροντες, τὰ σαρκικὰ νεκροῦντες· κινήματα καὶ φρονήματα· καὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ συμμορφώμεθα· ὡς ἂν δυνησώμεθα καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον εἰπεῖν, Ζῶμεν οὐκέτι ἡμεῖς· ζῆ δὲ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός. Καὶ ἡμῖν δὲ μὴ γέ·οιτο ἐν ἄλλῳ καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου. Μὴ ἐπαισχυνθῶμεν τοὺς λόγους· αὐτοῦ καὶ αὐτὸν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζῶῃ· καὶ πάντα προθύμως τὰ τούτου προστάγματα ἐκτελέσωμεν. Ἐχομεν δὲ καὶ ἡμεῖς διώκτην πικρότατον, τὴν ἀόρατον ἐχθρὸν πολέμιον καθ' ἐκástην ἡμῶν εἰς ἀρνησιν τοῦ Χριστοῦ ἐκκαλούμενον καὶ τὰ αὐτοῦ χωρίζοντα, διαπράττεσθαι ἀναγκάζοντα. Μὴ οὖν μαλακισθῶμεν, μηδὲ ἐνδῶμεν ἐν τοῖς τούτου παλαίσμασι, ἀλλὰ γενναίως καὶ μετὰ ἀνδρικοῦ τοῦ φρονήματος ἀντιπαραταξώμεθα πρὸς αὐτόν, καὶ ἀποδυσώμεθα, ἵνα καὶ τῆς ἀτελευτήτου εὐκλείας ἐπιταυξώμεθα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

¹⁹ Joan. x, 26. ²⁰ II Cor. ii, 15. ²¹ Juan. viii, 51. ²² I Cor. 15, 26.

Joannes Aloysius Mingarellius, ad eod. Naniam. CXXII (a), qui continet homilias Xiphilini patriarchæ Constantinopolitani, specimen loco exhibet vicesimæ quintæ proœmium in quo scitu non indigna de hæreticis Massalianis leguntur.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΝΤΩΝ.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον, κεφ. Γ.

Οὐκ ἔκαιρον οἶμαι περὶ τῆς τῶν Μασσαλιανῶν μυστραῆς αἰρέσεως, βραχείατα (sic) πρὸς ὑμᾶς διαλέσθαι· ἐπειδὴ καὶ τὴν τούτων ἀποβολὴν τε καὶ ἀποκήρυξιν πανηγυρίζομεν σήμερον· ἦν ὁ φιλόχριστος καὶ εὐσεβέστατος ἡμῶν βασιλεὺς ἐπὶ πολὺ κρυπτομένην καὶ τοὺς ἀπλουστέρους λαυθάνουσαν ἤλεξε τε καὶ κατέδειξε· καὶ τὸν ἀρχηγὸν ἐκείνων καὶ τῆς κακίας διδάσκαλον, πυρὶ δικαίῳ κατέκρινε· τὴν δὲ πονηρὴν τούτων διδασκαλίαν, ἐπὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἀναθεματίζεσθαι παρεσκεύασεν. Ἰστε τοίνυν ὡς οἱ τοιοῦτοι, τὸ τῶν μοναχῶν προσωπεῖον περιβαλλόμενοι κατ' αὐτοὺς ἀμφιέννυνται, καὶ τὸ τοῦ σχήματος, προσβάλλονται· ὄλεαρ, τῷ καθ' ἑμὲ τὸν λύκον ἐπικρύπτοντες οἱ κατὰπτυστοι· ἐντεῦθεν ὑπὸ τῶν ἀπλουστέρων ὡς εὐλαβεῖς δῆθεν, παραδεχόμενοι τῇ χρηστολογία τὸν ἴδον τῆς κακίας συναποπτύουσι, καὶ τῷ μελικράτῳ παρακρινῶσι τὸ δηλητήριον· καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ἀπλῶς εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα πιστεύειν διδάσκουσι· καὶ γινώσκειν τὸν Χριστὸν σεσαρκῶσθαι· καὶ τὰς εὐαγγελικὰς ἐντολὰς τηρεῖν ὑποτίθενται· καὶ προσεύχονται καὶ νηστεύειν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας ἀγνεύειν παιδεύουσι· καιροῦ δὲ τινοσ προΐόντες, παρασπείρουσι τῷ σίτῳ καὶ τὰ ζιζάνια· καὶ ὅτε τοὺς ἀθλίους χειροφθεῖς ἐργάσωνται, καὶ λάθωσιν ἐξω τῶν ἀρκύων τὸ θῆραμα· τότε δὴ τὸν κυκεῶνα ἐκχέουσι, ἀπαρακαλύπτως βλασημούντες, καὶ τὰ τοῦ διαβόλου μυσταγωγούντες δόγματα καὶ διδάγματα· ἅτινα ποιά τε καὶ ὅσα εἰσὶν, οὐ τοῦ παρόντος λέγειν καιροῦ· μίγμα ἔντα σχεδὸν πάσης αἰσχρῆς αἰρέσεως. Τοῦτο μὲν τοι χρεῶν εἶδέναι ὑμᾶς· ὡς κἄν ἐν ὀρχῇ τοιαῦτα διδάσκωσιν ὡς προεῖρηται, ἀλλὰ τοῖς ὀνόμασι μόνους ἡμῖν συμφέρονται· τοῖς δὲ πράγμασι παντάπασιν ἀρροσθήκασι· καὶ σκότος ὄντες κατὰ τὸν πατέρα αὐτῶν, τὸ φῶς ὑποκρίνονται. Αὐτίκα Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα στόματι τιμῶν δογματίζοντες, ἑτέρων τῆς παρ' ἡμῶν σεβομένης ζωαρχικῆς· ἁγίας Τριάδος Τριάδα δοξάζουσι· καὶ ὑπερκειμένην τινὰ ἐξουσίαν ἐν τῷ μυθολογουμένῳ παρ' αὐτῶν ὑπερτάτῳ (codex 108, ἐν τοῖς μυθολογουμένοις παρ' αὐτῶν ὑπερτάτῳ) τῶν ἐπὶ τὰ οὐρανῶν ὑπερκαθημένην δυσσεβῶς ἀναπλάττουσι· καὶ ἀνθρωπόμορφον εἶναι ταύτην διδάσκουσι. Τὴν παρθελίαν ἐναντίαν ἡμῖν προσποιεῖσθαι σπουδάζουσιν· ἡμεῖς μὲν γὰρ διὰ τὸ τιμιωτέραν εἶναι τοῦ γάμου καὶ ὑψηλοτέραν καὶ τελείως κατορθουμένην, αὐτὴν ἀσπαζόμεθα· οἱ δὲ διὰ τὸ τὸν γάμον βδελύττεσθαι, ὃν ὁ Κύριος πάντως εὐλόγησε· τίμιος, εἰπὼν, ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. Ἐγκράτειαν καὶ οὕτοι παιδεύουσιν, ἀλλ' οὐχ ὡς τῶν παθῶν κατευναστικῆν· ἀλλὰ τὰ βρώματα μυσαστάμενοι, ὡς τοῦ πονηροῦ δημιουργοῦ δῆθεν ποιήματα. Τὴν ἡσυχίαν ἀγαπῶν ὑποκρίνονται· καὶ

A DOMINICA OMNIUM SANCTORUM.

Evang. sec. Matthæum, cap. X.

E re esse videtur de detestanda Massalianorum hæresi pauca quædam ad vos edisserere, idque eo magis quod ipsorum anathematizationem hodie promulgamus. Jam vero imperator noster Christianissimus ac maxime pius illam ipsam, quæ solem fugit, condemnavit et ejus antesignanum omnisque mali auctorem justo igni tradidit, ipsam vero perversam doctrinam ab Ecclesia anathemate signari jussit. Hinc videre est istiusmodi homines habitu sumpto monastico sub pelle candida lupum fœle abscondidisse. Sic infames apud plerosque, probitatis famam arrogantes, auditi sunt, quia doctrinæ suæ malitiæ venenum aspergere escaque mel miscere callebant. Primo enim in Patrem, Filium, ac Spiritum sanctum sese credere simulant et Christum incarnatum esse affirmant. Sic etiam evangelica observare præcepta simulant precesque, jejunia et cordis munditiem prædicant. Tempore autem procedente, frumento zizania jungunt et ubi, quos volunt, sibi familiares reddiderunt et prædam suam dolose obtinuerunt, tum virus effundunt suum; tum manifesto blasphemant, tum diaboli doctrinam et fallaciam divulgant, quæ omnia in medium proferre non est hujus loci. Quod autem pessimam præse ferunt hæresin, id sane vos sciatis necesse est. Nam etiamsi in principio res honestas sequi fingant, nobis tamen nomine tantum similes sunt, reapse toto cœlo a nobis distant. Cum enim tenebrosi sint ad instar patris ipsorum, lucem falso simulant, Patrem et Filium et Spiritum sanctum ore prolitentur, sed aliam, quam nos, Trinitatem docentes, et post septimum cælum aliud quoddam majus ac celsius non sine gravi errore astruentes, in quo humana omnia esse nugantur. Virginitatem porro ab ea quam nos profitentur differentem statuunt. Nos enim eam amplectimur quia conubio honorabiliorem ac sublimiorem existimamus, illi autem, quia matrimonium fastidiunt a Domino sancitum, et matrimonium et lectus purus, res sacra dicente. Continentiam deinde quoque prædicant, non vero ut cupiditatum domitricem, sed quia cibos tanquam diaboli dona exsecrantur. Solitudinis amorem simulant et in loca deserta secedunt, hominum cœtum fugientes et vituperia evitantes. A Flaviano autem Antiochiæ episcopo reprehendi cœperunt. Qui cum multos undique monachos convocavisset qui ad unum omnes hæresim abjiciebant, singulos coram se accessitos hoc modo est allocutus: Tu, qui jam senior es, humanam naturam mellis cognitam habes et iniuicos tuos utpote a malo dæmone excitatos nosti; gratiæ porro experimentum fecisti. Contra isti adolescen-

(a) Græci codices mss. apud Namios patricios Venetos asservati, Bononiæ 1784, 4°, p. 253.

tes nihil probe sciunt et sermones mysticos non comprehendunt. Nunc dic, quæso, quomodo spiritus adversarius recodatur et Spiritus sanctus precibus ac supplicatibus vestris motus, gratiam suam effundat. Tum qui ita interrogatus fuerat: Nulam, inquit, scimus, e baptismo utilitatem redundare, preces vero solas dæmonem inhabitantem expellere posse persuasum habemus. Unusquisque enim a majoribus suis pendet quoad originem et quoad seruitutem quam dæmonibus præstat; qui ubi semel precibus expulsi sunt, Spiritus sanctus visibiliter accedit; et statim corpus a tristi illa dominatione liberatur, anima autem malis cupiditatibus jam non se subjicit. Non enim jejuniis corpus macerante, nec præceptis malis libidines refrægantibus opus est. Hac mente imbutus homo quæ futura sunt prævidet, Trinitatem quoque clare contemplatur, et rerum divinarum et mysteriorum cognitione dignus censetur. Senex monachus sic meliora edoctus hæresim detestabilem in omne tempus abjurat. Sed hæc sufficiant. Nos autem illud Evangelii dictum examinemus ac semper ob oculos habeamus: Dixit Dominus discipulis suis: Quicumque constituitur in nomine meo, etc.

λαίαν, ὃν ὑπὸ τῆς εὐχῆς ἐλαυνομένων, ἐπιφοιτῶ λοιπὸν τὸ πανάγιον Πνεῦμα ὁρατῶς τε καὶ αἰσθητῶς· καὶ τὸ μὲν σῶμα εὐθὺς τῆς ἐμπαθοῦς κινήσεως ἡλευθέρωται· ἡ δὲ ψυχὴ, τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρω βοπῆς· ὡς μὴ κτεῖ δεισθῆαι μήτε νηστείας· πιεζούσης τὸ σῶμα, μήτε διδασκαλίας χαλινούσης (αἱ. codex χαρνουόσης) τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν, ἀπὸ πάσης κνηρῆς ἐνεργείας καὶ ἐνθυμήσεως· προβλέπει δὲ καὶ τὰ μέλλοντα σαφῶς ὁ τοιοῦτος, καὶ τὴν ἁγίαν Τριάδα ὀφθαλμοφανῶς θεωρεῖ, καὶ θεολογίας, καὶ θείων μυστηρίων καταξιούται· οὕτως ὁ γέρον. Ἐξαπατηθεὶς τὴν βδελυρὰν αἵρεσιν εἰς τὸ ἐμφανὲς ὑπεξήγαγεν. Ἄλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτων, ἐπὶ τοσοῦτον· ἡμεῖς δὲ λοιπὸν τὴν εὐαγγελικὴν ὑπόθεσιν εἰς μέσον προθήσωμεν καὶ ἐξετάσωμεν οὕτως ἔχουσαν· Εἶπεν ὁ Κύριος· τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς· Πᾶς ὅστις ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοί, etc.

ἐν ἰδιάζουσι τόποις προσκαθῆσθαι προσκλάττονται· τὰς ἐκκλησίας φεύγοντες καὶ ἀνεξέλεγκτοι μένειν σπουδάζοντες. Τὸ πρῶτον δ' ὑπὸ Φλαβιανοῦ τοῦ Ἀντιοχείας· ἠλέγχθησαν· οὗτος γὰρ πολλοὺς μοναχοὺς ἀπὸ τούτων (codex 108, ἀπὸ πάντων) συγκαλεσάμενος ἀρνούμενους τὴν αἵρεσιν, οὕτως διήλεγξε· παραλαβὼν γὰρ κατ' ἰδίαν γέροντά τινα παρ' αὐτοῖς ἐπίσημον, οὕτω φησὶν· Ὑμεῖς, ὦ πρεσβύτερα (codex 108 ἡμεῖς, ὦ πρεσβύτερα), ἀκριβέστατον (codex 108, ἀκριβέστερον) καὶ τὴν ἀνθρώπειαν φύσιν ἐμάθητε (cod. 108 ἐμάθομεν), καὶ τὰ τῶν ἀντιπάλων· δαιμόνων ἔγνωτε (αἱ. cod. ἔγνωμεν) μηχανήματα· πῶς δὲ καὶ τὴν χορηγίαν τῆς χάριτος ἐδιδάχθητε (αἱ. cod. ἐδιδάχθημεν)· οὗτοι δὲ νέοι ὄντες, καὶ ἀκριβῶς; (cod. 108, ἀκριβῆς) οὐδὲν ἐπιστάμενοι, μυστικωτέρων λόγων ἀκούειν οὐ φέρουσιν· οὐκοῦν εἰπέ μοι, πῶς φατε καὶ τὸ ἐναντίον πνεῦμα ὑποχωρεῖν, καὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος τὴν χάριν ἐπιφοιτῶν διὰ τῆς ὁμετέρας εὐχῆς; καὶ ἐπιτηδεύσεως. Ὁ δὲ ἀπαρηθείς φησὶν· Οὐδεμίαν ἐκ τοῦ βαπτίσματος ἴσμεν ὠφέλειαν γίνεσθαι· μόνην δὲ τὴν σπουδαίαν εὐχὴν τὸν ἔνοιον καὶ συνουσιωμένον δαίμονα ἐξελαύνειν· ἔλακει γὰρ ἕκαστος; ἐκ τοῦ προκάτορος· ὥσπερ τὴν φύσιν, οὕτως καὶ τὴν τῶν δαιμόνων δου-

JOANNIS XIPHILINI

DECRETA MATRIMONIALIA.

Vide Patrologiæ Græcæ tom. CXIX, col. 755 sqq. et 875.

ANNO DOMINI MLXXX

JOANNES CP. DIACONUS.

Joannis, Constantinopolitane Ecclesiæ diaconi, nomen et opus significaverat Allatius in Diatriba de Psellis p. 21 (apud Fabric. B. G. ed. vet. t. V.). Nos vero in Vaticanis codicibus opus illius, prout in codice 51 describitur, multijuga doctrina refertum reperimus; cujus ætas haud ultra Psellum, quem alicubi Joannes laudat, assurgit. Primum libri primi capitulum interim luce donabimus. — M¹ N. B. PP. VI, 542.

Ἰωάννου διακόνου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας Ἐπιτομὴ καὶ περί τῆς ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τέλους οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἱστορίῳ ἐπιφανείᾳ καὶ περί τῆς χριστιανικῆς πολιτείας, ὅπως συνέστη· καὶ κατὰ πάντων ἀρετικῶν.

Joannis diaconi Magnae ecclesiae, de Dei circa hominem oeconomia inde a principio ad finem, historia utilis. Origo Christianae constitutionis; postrema venit contra omnes haereticos dissertatio.

Κεφάλαιον πρῶτον.

Caput primum.

Α. Βιβλίον πρῶτον. Τίς ὁ σκοπὸς τῷ Θεῷ τῆς πρώτης τοῦ ἀνθρώπου κλάσεως καὶ τῆς δευτέρας ἀνακλάσεως διὰ τοῦ Υἱοῦ· ὅπως μὲν ὁ Θεὸς διὰ ἀγαθότητα αὐτοῦ τὸν νοητὸν, εἶτα καὶ αἰσθητὸν κόσμον παρήγαγε· καὶ ὅτι τὸ τελευταῖον δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον, ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῷ ἐν Ἑδέμ, ἦτοι τῇ τρυφῇ (Ἑδέμ γάρ ἡ τρυφή ἐρμηνεύεται)· καὶ ὅπως· αὐτεξούσιον ποιήσας αὐτὸν, καὶ μέσον ζωῆς καὶ θανάτου θέμενος, ἐντολὴν δέδωκεν αὐτῷ, καὶ ὅτιαν· καὶ τί τὸ τέλος τῆς ἐντολῆς· καὶ ὅπως, εἰ ἐφύλαξε τὴν ἐντολὴν ὁ Ἄδᾶμ, ἐπέκειτο ἐκείνῳ τὸ ἔπαθλον· καὶ ὅπως ἀπάντη τοῦ ὄψεως εἰς φθορὰν καὶ θάνατον ὁ ἄθλιος κατακλιθήσεται, ὡς ἐξ ἐκείνου εἰς πᾶσαν τὴν φύσιν διαδοθῆναι τὴν φιλόδηρον τῆς φθορᾶς τιμωρίαν, ὁ θεοπότης Μωσῆς ἀρχόμενος τῆς κοσμοποιίας ἡμῶν διηγήσατο, καὶ πολλοὶ καθεστῆς τῶν Πατέρων ἐκείνῳ ἐπόμενοι σαφέστερον ἐξηγήσαντο· ἀλλ' οὐκ ἦν εὐκὸς μέχρι παντὸς ἀνάσχεται τὸν ἀγαθὸν ποιητὴν ὁρῶντα τὸ οἰκεῖον πλάσμα τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τοῦ διαδόλου τυραννόμενον, τοῦ μὲν ποιητοῦ καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἀποστρεφόμενον, τὸν δὲ ἄθλιον νοσοῦντα· ταῦτ' ἐστὶ καὶ πολυθέλειαν εἰπαίν, καὶ τῇ ὁμοδοσίῳ κτίσει λατρεύοντα, καὶ πάσης κακίας καὶ πονηρίας ὑπάρχοντα οἰκειότατον ἐργαστήριον· τίνοι γάρ ἄλλοι ἢ τῷ Δεσπότῃ τῆς φύσεως διεφέρην ἢ ἀνάκλησις; τίνοι δ' ἕτεροι ἢ τοῦτ' ἄνευ τῶν ζώων διδωκότι δυνατόν ἦν καὶ ἀρμόδιον, ἀνασῶσαι πάλιν τῷ ταύτην ἐξ αὐτοῦ λαβόντι καὶ ἀπολέσαντι;

Β. Ἄλλ' ὅμως καὶ μετὰ πολλὰς τὰς λύσεις δεῖ τῇ πραγματικῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τοῦ δεῖου πολυμήτορος, ὁ τῆς φύσεως Δεσπότης προσήγαγεν ὡς ἄριστος ἰατρός κατὰ διαφόρους αἰτίας καὶ χρόνους, ἔμενε τὸ κακὸν ἀδιόρθωτον· ποτὲ μὲν γὰρ ὡς ἦμαρ φάρμακα προσῆγε τὰς ἐπιπτώσεις αὐτῶν· ποτὲ δὲ ὡς δραστήρια καὶ τὴν σῆψιν ἀποκαθαίροντα, ἢ καὶ πολλάκις καταναλίσκοντα ἐπέφερε τὰς πληγὰς· καὶ ποτὲ μὲν λόγῳ ἐπαίδευσεν, ὡς τὸν Ἄδᾶμ μετὰ τὴν παράβασιν, καὶ τὸν Κάϊν μετὰ τὴν ἀδελφοκτονίαν· ποτὲ δὲ ἐθηγγεῖται, ὡς τὸν Ἄδᾶμ, ἐπιχορηγῶν τὰ χρεῖωδῆ τῇ σαρκὶ μετὰ τὴν παράβασιν· καὶ τὸν μὲν Κάϊν στόμα καὶ τῶμα καταδίκασε τῶν οἰκτιρῶν μετῶν· τοὺς αὖ ἐπὶ Νῶε ὕδατι κατακλυσμῷ διὰ τὸ διεφθαρμένον τῆς αὐτῶν προαιρέσεως· καὶ τοὺς μὲν ἐν τῇ πυργοποιίᾳ τῶν γλωσσῶν συγχύσει διὰ τὴν ἀπόνοιαν· τοὺς δὲ ἐν Σοδόμοις διὰ τὴν ἀσελγίαν· ὁδηγήσει δὲ ποτε καὶ διὰ νόμου γραπτοῦ ὡς ἐπὶ Μωσέως διὰ τὸν συνηθεσμὸν τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀθεότητος· εἶτα καὶ διὰ προφητῶν πολλάκις παρήγγαλε· καὶ πολλά τινα καὶ ποικίλα ἐπέδεικνυτο τὰ ἱατρικῶς, δι' ὧν τὴν πασούσαν φύσιν εἰς τὸ τοῦτο τοίνυν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Γ. Ἄλλ' οὐ δίδεται ταῦτα τοῖς ἄλλοις· μόνοις δὲ τοῖς ἐξ Ἀβραάμ, ὡς ἐκείνῳ ὑπέσχετο· οὐδὲ γὰρ τούτῳ

1. Liber primus. Sermo agitur de fine quem Deus ob oculos habuerit in prima formatione hominis, et in secunda per Filium; quomodo Deus, pro bonitate sua, produxerit mundum intellectualem, deinde mundum sensibilem, et quod hominem creaturam Edem, id est paradiso, posuit (Edem enim voluptatum significatum habet); quod cum eum libero arbitrio dotasset, et inter vitam et mortem medium statuisset, praeceptum ei dederit, et quoddam sequitur de praecepti illius tenore. Adamum, si praeceptum observasset, praemium assecuturum fuisse ostenditur. Serpentis autem fraude deceptus miser homo in perniciam ac mortem damnatur. Moyses ultionem divitiarum se per totam naturam irruisse ostensurus, mundi creationem, in quo multi deinceps Patres eum imitati sunt, enarrat. Sed Creator plasma suum a diabolo vexatum diutius videre non sustulit, quippe qui illum a vero Deo avorteret et incredulitatis morbo traderet. Nihil enim inter polytheismum et terram interest, ubi natura et cum ea omne genus perversitatum exercetur et colitur. Ad quem alium regeneratio pertinet nisi ad eum qui vitam dedit, et penes quem solum est salvare et in pristinum statum restituere eum qui vitam perdidit?

2. Sed post multa sanationis experimenta quae a communi hominum hoste passi sumus, morbus tamen restitit, contra quem naturae Dominus, utpote optimus medicus, varia secundum temporum vicissitudines adhibuit medicamenta, modo lenia, modo efficacia, ut plagas et vulnera; modo benigne alloquendo, ut Adamum post transgressionem mandati; ut Cainum, quem ad vitae miserias condemnavit; sicut etiam Noachi coevis per diluivium ob crimina punivit. Huc accedit quod stultitiam eorum qui celsam turrim aedificabant, linguarum confusione uctus est, et pari modo Sodomitas propter mores corruptos manu valida visitavit. Alio porro tempore, Moyses inquam, per legem scriptam Aegyptiacae incredulitati moderi voluit, ut postea per prophetas voluntatem suam indicavit, id semper agens ut genus humanum in pristinum statum revocaret. Ob id enim ipsum Moyses et prophetae sunt instituti.

5. Hoc autem non omnibus, sed iis tantum datum fuit qui ex Abrahamo orti erant. Non enim

Moyſes ipſe nec prophetæ idem valebant facere: nec ſi feciſſent, a popularibus idololatriſ auditi fuiſſent. Ideo ſolis Hebræis aliquatenus Triadis myſterium revelatum eſt, ne in Ægyptiorum polytheiſmum reciderent. Sed nec præceptis, nec admonitionibus, nec miraculis eo adduci poterunt ut ſolum verum Deum colentes falſos tergiverſarentur et malis operibus valedicerent. Et cum legiſcriptæ obtemperando vitam ſpiritualem ſequi poſſent, pro ſua ſtultitia uni ſenſibilitati parebant; a prophetia autem objurgati non reſpiſcebant, imo plures ex iis interfeecerunt. Hinc morbius et vulnera quibus homines laborant omni remedio reſiſtere videntur. Ad doctiorem igitur medicum et ad efficaciora remedia, imo ad majorem medicinam refugiendum eſt.

ἀνίατον, καὶ ἡ πληγὴ ἀθεράπευτος· διὸ καὶ χρειαζομένη φαρμάκοις, καὶ ἰατρείας τῆς μελζονος.

4. Quis autem eſt hic, quem quaerimus, medicus artis ſuae peritiſſimus, et qui optime curat, niſi Filius Dei et Verbum ſubſtantiale, per quod Pater totum mundum hominemque ipſum creavit? qui omnia ex nihilo produxit, cooperante ſaucto ac vivifico Spiritu? Per ipſum enim quæ vivunt vivificantur et vi ineffabili gubernantur. Idem et hominem o beatitudinis ſtatu delapſum regeneravit; hancque regenerationem Verbum ac Deus ita effecit, ut naturam humanam in ſeipſo producendo in poſterum tempore opportuno ſeſe manifeſtaverit. Nunc enim quaeritur qualem primo Adamo diſpenſationem implicuerit; ubi paradifiſ cum deſiciis ſuis, et quibus plantis conſtituſ fuerit; quidnam a Deo vetitum ſit; qualis a principio Adamus creatus fuerit, et quid ipſi acciderit; quomodo tentationi ſuccubuerit et quid inde pervenerit. Sic enim procedentes et ordini methodico inſiſtentes novum Adamum inveniemus et naturæ humanæ deſapæ regenerationem verifiſcabitur. Hinc igitur exorſi loquimur.

ἀκολουθεῖς ἐπόμενοι, δι' αὐτάτου τῆς διηγῆſews ἐπιſτορήſομεν, καὶ τὴν δι' αὐτοῦ γενομένην τῆς περὶ αὐτοῦ ἡμῶν φύſews ἀνδρῶſιν καὶ ἀνάκλαſιν. Λέγομεν τοίνυν ἐντεῦθεν ἀρχόμενοι.

Primum autem hunc operis librum ita concludit auctor, proponens ſecundi argumentum.

Sermo de cæſero in ſecundo libro habendus erit de vita ſpirituſali, angelica, ſupernaturali, quam Chriſtos introduxit. Tum ſecundi libri novum initium ſub commentarii forma faciendum erit, ubi, quod ad ſecundum Adamum ſpectat, expoſemus.

Α αὐτὴ ἦν ἡ τοῦ Μωϋſέως ἰσχύς, καὶ τῶν προφητῶν· ἀλλ' οὐδ' ἂν οἱ πολλοὶ προσεδέξαντο τοῦτους, κατεδωλοὶ πάντῃ τυγχάνοντες. Διὰ τοῦτο τοῖς Ἑβραίοις καὶ μόνοις καὶ οὐδ' αὐτοῖς φανερώς ἀνεκαλύφθη τὸ τῆς Τριάδος μυſτήριον, ἵνα μὴ Τριάδα ἐνωτιαζόμενοι, εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν αὐτοῖς μεταſτραφῶſι ποιεῖσταν· εἰ τινες καὶ μετὰ τοσαύτης διδασκαλίας, καὶ παραινέſews, καὶ τὰ τηλικαῦτα τεράſτια, ſυχνάκις πρὸς εἰδωλολατρειάν ἐτρέποντο, καὶ τῆς προτέρας κακίας ἀντέλχοντο· ἀλλὰ καὶ νομικοῦ γράμματος ἐδηγούοντος αὐτοῦς πρὸς τὴν πνευματικώτεραν διάνοιαν, ἐκείνοι κτηνώδεις ὄντες τῷ φαινόμενῳ προσέκειντο, μόνῃ τῇ αἰσθηſει δουλεύοντες· εἰ γὰρ κατὰ τῶν προφητῶν ὠνεῖδιζοντο, διὰ τὸ ſκληροκαρδιον αὐτῶν καὶ ἀκαμπές οὐκ ἐπειθοντο, ποτὲ δὲ καὶ ἀπέκτεινον. Ἐδόκει τοίνυν τὸ ἀνθρώπινον τραῦμα ἐγένετο ἐμπειροτέρου θεραπευτοῦ ſὺν δραſτικώτε-

8. Τίς δ' ἕτερος; ὑπῆρχε τοιοῦτος ἰατρὸς δοκιμώτατος καὶ θεραπευτῆς ἄκριβίſτατος; ἀλλ' ἡ μόνος αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγος ὁ ἐνωπιόſτατος; καὶ τοίνυν οὗτος, δι' οὗ καὶ ὁ Πατὴρ ὡς Δημιουργὸς τὸν ὅλον κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον ſυνεſτήſατο, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε, ſὺν τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι· διὰ γὰρ τοῦτου ζωοποιούονται τὰ ζῶντα, καὶ ἀρρήτην δυνάμει ſυνέχονται. Ὁ αὐτὸς πάλιν ἐκπεσόντα τοῦ εἶναι τὸν ἄνθρωπον εἰς τοῦτο ἀνεκαλέſατο· ὅπως γὰρ τὴν ἀνάκλαſιν ἐποιήſατο ἀναπλάſα; ὁ Λόγος; καὶ Θεὸς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀνθρωπίνην φύſιν, καὶ οὕτω; ἀνορθώſαμενος, προτῶν ὁ Λόγος διδάξει κατὰ καιρὸν τὸν προſήκοντα. Νῦν γὰρ προηγούμενός ἐſτιν ὁ τρόπος τῆς ἐν τῷ πρώτῳ Ἀδὰμ οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ πάſης, καὶ τίς ὁ παράδειſος καὶ ἡ τρυφή, καὶ ὅπου πεφύτευται, καὶ τίνα τὰ ἐπιτεταμμένα φυτὰ, ποῖον δὲ τὸ κεκωλυμένον· καὶ ποῖος ἐπλάſθη τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Ἀδὰμ, καὶ τί ἄρα τοῦτῳ ἐπιſυμβέδθηκε· καὶ ὅπως ὑπέπεſε τῇ παρακοῇ, καὶ εἰ τι τοῦτοι; ἐμπειριέχεται ἕτερον. Οὕτω γὰρ ἰδῶν προβαίνοντες, καὶ τῇ δεούſῃ τὸν νέον Ἀδὰμ καταντήſομεν, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν περὶ αὐτοῦ ἡμῶν φύſews ἀνδρῶſιν καὶ ἀνάκλαſιν.

Ῥητέον λοιπὸν ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ περὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἀγγελικῆς τῆς ὑπὲρ φύſιν, ἦν ὁ Χριſτὸς εἰσῆγαγε· ἀρχὴν αὐτοῖς; ἕτεραν ποιηſαμένου; τοῦ δευτέρου βιβλίου τὴν πρέπουſαν καὶ ἀφηγητὴν, καὶ τὰ τοῦ δευτέρου Ἀδὰμ, καὶ τῶν καθεῖſης.

ADDENDA.

JOANNIS EUCHAITENSIS

EX VITA SANCTÆ EUSEBIÆ FRAGMENTUM.

(Apud Leonem Allatum De utriusque Ecclesiæ in dogmate de Purgatorio consensione, p. 734.)

Ἔτι δὲ πλήρες ἡμερῶν τῶν τοῦ πνεύματος, καὶ μέντοι καὶ τῶν τοῦ σώματος, μετὰ μεγάλων ἐπιπέδων, καὶ λαμπρῶν ἐκδημῆι, παρ' ἐκείνου τὰ γέρα, τῶν ὑπὲρ ἐκείνου κινδύνων τε καὶ πόνων κομιούμενη, καὶ τῆς κάτω πατρίδος καὶ βασιλείας, ὧν ἐστέρητο δι' αὐτὸν, τὴν οὐράνιον πόλιν ἀξιοπρεπῶς ἀντιληφθεμένη, καὶ τὴν ἐκεῖ δόξαν καὶ βασιλείαν τὴν ὄντως ἀσάλευτον καὶ ἀνεπηρέαστον ἀτίμως σὺν ἐκείνῳ κληρονομήσουσα. Ἐνθα καὶ νῦν τὴν πρὸς πάντας μάρτυρας ἔχει κοινωνίαν καὶ συναυλίαν, τῆς αὐτῆς αὐτοῖς ἀπολαύουσα τρυφῆς καὶ μακαριότητος, διὰ τε τὰ φίλτρα τὰ πρὸς αὐτοὺς, καὶ τοὺς καλοῦς ἀίθραθῶνας, οὐ; ἀντεῦθεν προκατεβάλετο. Καὶ ὅτι καὶ αὐτὴ μάρτυς ἀντιπρὸς, τῶν εἰς τὸ σῶμα δίχα ποιῶν, ἀ; οὐδὲ αὐτὰς ἡ ἀήττητος ἐπαγομένης ἀν' ἐπὶ τῆς αὐτῆς

Sed jam plena dierum spiritus, imo etiam et corporis, magna atque apertissima concepta spe, vita excedit, ab illo, discriminum ac laborum pro eo susceptorum præmia relatura, et loco terrenæ patriæ regniq̄ue, quibus causa illius spoliata fuerat, cœlestem civitatem, uti par erat, receptura, et gloriæ quæ ibi est et regni, quod dimoveri non potest, neque perturbari, sempiternæ una cum illo hæres futura. Ubi nunc quoque martyrum omnium communione, et cohabitatione fruatur, earumdem cum illis deliciarum et beatitudinis particeps facta, tum propter in eosdem amorem, et arrhabones bonos, quos hic sibi præparaverat, tum quod ipsa æque atque illi martyr fuit, pœnas tantummodo si excipias corporis, quas nihilominus illa insuperabilis, D si illatæ fuissent, non aufugisset.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

ANONYMUS.

VITA S. NILI JUNIORIS.

Commentarius prævius.

CAPUT PRIMUM. — Nascitur S. Nilus. Magnum in ipsa adolescentia in virtutibus et scientiis progressum facit. Variis tentationibus a dæmone appetitur; fit monachus.

Cap. II. — In cœnobium admissus, vixque habitum nactus, destinatur alteri monasterio prælatus, sed sollicitè illam cæterasque dignitates refugit, abstinentiæ et humilitati studens. Prophetiæ spiritu ciaret. Ad cellam solitariam se recipit.

Cap. III. — S. Nilus jejuniis vigiliisque carnem domat et spiritui subjicit: variè orationes occupationesque diurnas dividit ad vitandum lædium: antiquorum Patrum singulas vivendi normas experitur; jejunia et mortificationes usque ad stuporem colit, varièque a dæmone tentatus in morbum incidit.

Cap. IV. — Ad cœnobium æger reductus, convalescit, rursusque ad speluncam reversus a diabolo graviter fuste vulneratur, quo malo prodigiose sanatur. Stephanum vitam monasticæ, institutis instruit.

Cap. V. — Georgium virum nobilem Rossanensem

post varias probationes in disciplinam recipit S. Nilus; miranda illius humilitas propriæque voluntatis abdicatio, et sanctus obitus.

Cap. VI. — S. Nilus gloriæ sui que contemptor Casinensem, suum olim magistrum, ad despectum divitiarum hortatur; fratres oratione contra dæmonis insidias munit; avari præpositi bona sibi testamento legata pauperibus elargitur; parthenonem restaurat; populi turbam fugit.

Cap. VII. — Propositas sibi ex sacris Litteris quæstiones resolvit; cum Judæo agere de Deo recusat; habitum monasticum irridentibus ultionem divinam prædicat.

Cap. VIII. — S. Nilus fugitans adulationis Eupraxium Calabriæ præfectum increpat; testamento legata bona administrare recusat; plures dæmoniacos liberat.

Cap. IX. — Popularibus suis Rossanensibus rebellionis pœnas imminentes deprecatur; ex vulnere sanatur; oblatas pecunias recusat; ad divitiarum contemptum et solitudinem cubicularium imperatoris hortatur.

Cap. X. — Insidias a dæmone structas et episcopatum Rossanensem sibi destinatum fuga declinat S. Nilus; archiepiscopo suo arquiescere suo consilio nolenti mortem funestam prædicat, etc.

Cap. XI. — Ad monasterium Casinense profectus,

festive ab abbate Aligerno excipitur, et monachos varia infirmitatibus liberat. 135
 Cap. XII. — Abara viduus filii mortem et ducatus emissionem vaticinatur; malum bono remunerat; dissolutis monachis penas imminentes minatur. 134
 Cap. XIII. — Abbatiam Vallis-Lucii reliquit; feminas nonnisi coactus ad colloquium admittit; Romam profectus pro Joanne antipapa apud pontificem et imperatorem deprecatur. 145
 Cap. XIV. — Stephani pius obitus. S. Nilus, ne sibi honores deferantur, studiose cavet et monasterium ideo relinquens Romam tendit; sancta moritur et a suis cum magno luctu sepelitur. 154

THEODORUS ICONII EPISCOPUS.

VITA SS. CIRCYCI ET JULITTÆ. 166

LEO PRESBYTER.

PROLOGUS ad Passionem SS. Rufi et Respicii. 174

PROLOGUS ad Vitam S. Joannis Chrysostomi. 175

LEO GRAMMATICUS.

HISTORIA BYZANTINA. (*Exstat tomo CIX, inter Scriptores post Theophrastum.*)

JOANNES PRESBYTER.

EPISTOLA ad Leonem Grammaticum. 178

EPIPHANIUS MONACHUS.

Notitia. 179

Testimonia de Epiphanto. 182

SERMO de Vita B. Virginis Delparæ. 186

SERMO de Vita S. Andrea. 215

ENARRATIO SYRIÆ, ad modum descriptionis. 259

DE RELIGIONE CHRISTIANA libellus. 274

ALEXIUS PATRIARCHA CP.

CONSTITUTIONES SYNODALES (*Nemorantur tantum*). 286

DEMETRIUS SYNCELLUS.

RESPONSIONES de Nuptiis prohibitis (*Nemorantur tantum*). 287

SYMEON JUNIOR.

Notitia. 287

Præfatio Jacobi Pontani. 318

ORATIONES XXXIII. 321

Epilogus orationum ad Lectorem. 307

LIBER DIVINORUM AMORUM. 307

Capitulum primum.— Precatio mystica, qua Spiritus sanctus invocatur. 307

Cap. II. — De divina illustratione et illuminatione Spiritus sancti. 310

Cap. III. — Quomodo Pater hic immutatus purgatusque, arctissime cum Deo conjunctus sit, et qualis ex quali evaserit, Verba ejus in hoc capite ad Deum amoris plena demonstrant. Ad extremum theologicæ de angelis disserit. Principio orationis, more justorum, accusator sui est. 314

Cap. IV. — De vero monacho et ejus officio. 310

Cap. V. — Doctrina ad monachos. Qualem fidem quis erga Patrem suum spirituales gerere debeat. 316

Cap. VI. — Præceptiones quibus tiro monachus ad perfectionem status sui contendere docetur. 318

Cap. VII. — Amorem suum erga Deum declarat. 318

Cap. VIII. — Quibus manifestetur Deus, et in quibus per observationem mandatorum ejus, boni habitus inest. 319

Cap IX. — Spiritus sancti compotem, sibi ejusdem lumine rapti, et supra omnes perturbationes ferri, nec eorum contactu lædi. 320

Cap. X. — Tristitiam ex obitu charorum etiam robustiores attingere. 321

Cap. XI. — Deum sibi sicut Paulo et Stephano apostolis vivam cum stupore commemorat. 322

Cap. XII. — De unitate omnimoda τριουικότητος Deitatis. 325

Cap. XIII. — Ad penitentiam cohortatio, et quomodo voluntas carnis, voluntati spiritus copulata, hominem Deo simi em reddat. 325

Cap. XIV. — Gratiarum actio ad Deum, propter dona quibus ab eo dignatus est. 327

Cap. XV. — Videns gloriam Dei, quam in se operationem senserit. 329

Cap. XVI. — Secundum naturam Deum solum amabilem esse. 333

Cap. XVII. — Timorem generare charitatem, et illam eradicare timorem ex animis, manereque in ipsis, cum sit sanctus divinusque Spiritus. 334

Cap. XVIII. — Qualem oporteat esse monachum, quæ ejus actio, et qui ascensus. 342

Cap. XIX. — De intellectuali revelatione functionum divini luminis, deque divina et quæ animo cernitur actione illius vitæ, quæ cum virtute transigitur. 345

Cap. XX. — Solum his perspectas et manifestas esse res divinas, quibus per communionem sancti Spiritus totis totus unitus est Deus. 349

Cap. XXI. — Ad quemdam discipulum adhortatio. 353

Cap. XXII. — Omnes sanctos illustratos illustrari, videreque gloriam Dei, quatenus eam a natura humana videri fas est. 358

Cap. XXIII. — Gratiarum actio pro exsilio, et afflictionibus, quas in persecutione sua pertulit. 360

Cap. XXIV. — Supplex ad Deum precatio pro auxilio impetrando. 360

Cap. XXV. — Quædam theologorum. Mentem a cordibus motuum cum ratione pugnantium expurgatam, Deum invisibilem et a concrezione materiæ liberum aspicere. 361

Cap. XXVI. — Desiderium et amorem erga Deum quemvis amorem, et quodvis desiderium transcendere, mentemque purgatam in lumen Dei immersam, divinam naturam induere, indeque Christi mentem, seu sensum appellari. 365

Cap. XXVII. — Confessio gratiæ donorum Dei, et quomodo in Patre hæc scribente Spiritus sanctus operitus fuerit. Item a Deo pærenesis quid ad salutem obtinendam faciendum sit. 363

Cap. XXVIII. — Gratiarum actio ad Deum pro acceptis ab eo beneficiis, et in questione positum, quamvis obrem perfecti a demonibus tentari permittantur. Descriptio renuntiantium mundo, et institutio, in personis Dei. 366

Cap. XXIX. — Qui per communionem sancti Spiritus Deo jam conjuncti ex hæc luce discedunt, eos illic in omnem æternitatem cum eo victuros. Aliter se in hæc vita habiturus, tum secus eventurum. 371

Cap. XXX. — Melius esse bene regi, quam regere invito. Nullum enim capi emolumentum, si quis alios servare studeat, et se per illorum præfecturam perditum est. 376

Cap. XXXI. — Quid sit illud: *Secundum imaginem*, et merito intelligi hominem prototypi similitudinem, seu imaginem esse. 378

Cap. XXXII. — Subtilitates theologicæ. Qui non videt lumen gloriæ Dei, cæco infeliciorem esse. 382

Cap. XXXIII. — Confessio precationum conjuncta, et de copula sancti Spiritus cum perturbationum vacillitate. 384

Cap. XXXIV. — De intelligibili paradiso splendida commentatio, et de ligno vitæ in eodem. 388

Cap. XXXV. — Gullibat homini propter divinas leges injuriöse et contumeliosè tractato, eam ipsam ignominiam honori et ornamento esse. 396

Cap. XXXVI. — Spiritu sancto in nobis fulgente, omnes non rectas animi motiones fugari: eodemque radios contrahente, ab his, et a pravæ cogitationibus nos infestari. 399

Cap. XXXVII. — Quædam theologumena. 392

Cap. XXXVIII. — Precatio ad Deum supplex simul, et gratiarum actio de beneficiis in se colitis. 394

Cap. XXXIX. — Qui Deum desiderat, odit mundam. 398

Cap. XL. — Gratiarum actio ad Deum pro acceptis beneficiis. 398

CAPITA PRACTICA ET THEOLOGICA. 605

DE ALTERATIONIBUS ANIMÆ ET CORPORIS. 601

DE FIDE. 605

DE TRIBUS MODIS ORATIONIS. 702

Appendix ad Symeonem Juniores. 710

DIALOGUS DE DEO. 710

NICETAS CHARTOPHYLAX NICÆNUS.

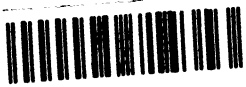
Notitia. 711

DE SCHISMATE GRÆCORUM. 714

MICHAEL CERULARIUS PATRIARCHA CP.		XV. — In sanctum Gregorium Theologum.	1133
<i>Notitia.</i>	719	XVI. — In magnum Basilium.	1133
HOMILIA in festo Restitutionis imaginum.	725	XVII. — In tres simul.	1136
EDICTUM SYNODALE.	735	XVIII. — In sanctum Nicolaum.	1136
Alia edicta synodalia.	747	XIX. — In sanctum Constantinum, ad diem Marti vice-	1137
DECRETUM de sacerdotis uxore adulterio polluta.	750	XX. — In sanctos Anargyros.	1138
EPISTOLÆ.	751	XXI. — In funera Chrysostomi et Adelpii histo-	1158
I. — Epistola Dominici patriarchæ Venetiarum ad		XXII. — In archangelum Michaellem.	1159
Antiochiæ patriarcham.	751	XXIII. — In complexum Petri et Pauli.	1159
II. — Petrus patriarchæ Antiochiæ archiepiscopo Gra-		XXIV. — In Salvatorem.	1140
densi.	755	XXV. — In sanctum Paulum dictantem et Lucam Ti-	1140
III. — Michael Cerularius patriarchæ Antiochiæ.	782	motheumque adstantes et scribentes.	1140
IV. — Petri Antiochiæ patriarchæ dissertatio eo tem-		XXVI. — Programma in Dormitionis sermonem.	1140
pore scripta quo advenit Italus Argyrus ut nostra repre-		XXVII. — Programma ad sermonem de angelis.	1142
henderet.	795	XXVIII. — In sermones Theologi non agnitos.	1143
V. — Michael Cerularius ad Petrum Antiochenum.	815	XXIX. — Programma in leges.	1144
SAMONAS GAZENSIS EPISCOPUS.		XXX. — In Lititum evangelicum carmen.	1145
<i>Notitia.</i>	819	XXXI. — In Crucifixum aureum.	1 48
DE SACRAMENTO ALTARIS.	822	XXXII. — Contra reprehensorem iambi.	1140
LEO ACHRIDANUS.		XXXIII. — Adversus intempestive versificantes.	1150
<i>Notitia.</i>	853	XXXIV. — Epitaphii versus in dilectum Michaellem	1151
EPISTOLA AD JOANNEM TRANENSEM.	853	diaconum.	1151
NICETAS PECTORATUS.		XXXV. — Epitaphium in Primicerium.	1151
<i>Notitia.</i>	845	XXXVI. — Epitaphium in Cartophylacem.	1153
<i>Notitia altera.</i>	846	XXXVII. — In vestarcham Andronicum versus epi-	1155
Monitum ad tres Centurias asceticas.	860	thifici.	1155
PRACTICORUM CAPITUM Centuria prima.	861	XXXVIII. — Alii in eundem versus.	1155
PHYSICORUM CAPITUM Centuria secunda.	899	XXXIX. — In sui ipsius tumulum.	1156
GNOSTICORUM CAPITUM Centuria tertia.	954	XL. — Aliud carmen.	1156
DE SALUTATIONE MANUALI.	1010	XLI. — In cœmeterium.	1156
LIBELLUS CONTRA LATINOS.	1012	XLII. — Epigramma in Platonem et Plutarchum.	1156
<i>Hujus libri refutatio, auctore card. Humberto.</i>	1021	XLIII. — In quotidianam sanctæ Sophiæ lito-	1157
CARMEN IAMBICUM in Symeonem Juniores.	1059	giam.	1157
JOANNES EUCHAITARUM METROPOLITA.		XLIV. — Aliud.	1157
<i>Notitia.</i>	1089	XLV. — In auream bullam Lauræ.	1157
<i>Notitia ex Fabricio.</i>	1046	XLVI. — In ipsius domum cum eum venditam dese-	1158
VITA S. DOROTHEI JUNIORIS.	1061	ruit.	1160
CAVUS PANUM. — Dorothei natales, fuga, monachatus,		XLVII. — Quando domum recuperavit.	1160
sacerdotium.	1051	XLVIII. — In sanctos Patres in historiis memoratos,	1161
Cap. II. — Exstases patitur, et divinitus jussus exstruit		inter quos ipse Theodoretus.	1161
monasterium ac templum.	1059	XLIX. — In Lauræ regulam.	1162
Cap. III. — Miracula et mors sancti.	1067	L. — In eum qui proprium chirographum dilacera-	1162
SERMO in SS. Beiparæ Dormitionem.	1075	verat.	1162
VERSUS IAMBICI in principalium festorum pictas in		LI. — In idem chirographum recollectum.	1165
tabulis historicis.	1114	LII. — In injuriosa scripta contra regem et patriar-	1163
Epistola nuncupatoria.	1114	cham.	1163
Monitum lectori.	1118	LIII. — Quando primum ad regum agnitionem ve-	1164
Versibus iambicis Commentarius in pictas festorum		nit.	1165
tabulas.	1119	LIV. — In reginas.	1165
Programma in totam librum.	1119	LV. — In memoriam sanctorum Sergii et Bacchi cum	1170
I. — In sanctam Christi Nativitatem.	1125	etiam dona misit.	1170
II. — In sacram Christi Baptisma.	1125	LVI. — In regis imaginem Euchaitis existentem.	1171
III. — In sanctam Christi Transfigurationem.	1127	LVII. — In thecam pretiosæ crucis Christi.	1172
IV. — In resurrectionem Lazari.	1127	LVIII. — In sanctum Theophylactum.	1172
V. — In Palmas.	1128	LIX. — Ænigma in navigium ex alio.	1172
VI. — In sanctam Christi crucifixionem.	1129	LX. — In eum qui idem aliis verbis, quasi aliud quid,	1173
VII. — In Delparam lacrymantem.	1150	proponit.	1173
VIII. — In sacram vividamque Christi Resurrectio-		LXI. — In Dominicum sanguinem.	1175
nem.	1151	LXII. — In Delparam, ut in somnis revelata est.	1174
IX. — In Contractationem.	1152	LXIII. — In eandem.	1174
X. — In sanctam salutaremque Ascensionem.	1155	LXIV. — In duos sanctos Theodoros.	1174
XI. — In sacram Pentecosten.	1155	LXV. — In quemdam ad honores subito elevatum.	1174
XII. — In Eliam a corvo nutritum.	1154	LXVI. — In tumulum.	1175
XIII. — In sancti Pauli et Chrysostomi historiam.	1154	LXVII. — In schedum.	1175
XIV. — In sanctum Joannem Chrysostomum.	1153	LXVIII. — In fluentem aquam.	1176
		LXIX. — In signum ex cinnabari schedorum.	1176
		LXX. — In tropæophorum.	1176
		LXXI. — In eundem.	1177
		LXXII. — Alternantes versus in incorporealem ange-	1177
		lum.	1177
		LXXIII. — Alii in eundem.	1177
		LXXIV. — In orationem jacentis sub pedibus Christi	1178
		regis.	1178
		LXXV. — Tanquam a Delpara.	1178
		LXXVI. — Tanquam a Præcurso.	1178
		LXXVII. — Tanquam a Christo.	1178
		LXXVIII. — Alii ad Salvatorem tanquam ex rege.	1178
		LXXIX. — In coronatos a Christo.	1179
		LXXX. — In regis tumulum epitaphium.	1179
		LXXXI. — Alii versus tanquam regis.	1180
		LXXXII. — Aliud.	1181
		LXXXIII. — Aliud.	1181
		LXXXIV. — Aliud.	1183
		LXXXV. — In trium sanctorum imaginem, quam sancto	1182
		Gregorio dederat.	1182
		LXXXVI. — In imaginem regis et patriarchæ.	1185

LXXXVII. — In Danielem prophetam.	1183	ORATIONES.	1203
LXXXVIII. — Pro semetipso ad Christum.	1185	I. — Dominica tertia Lucæ. — Post Ascensionem.	1202
LXXXIX. — De semetipso ad Christum.	1184	II. — Dominica XII Matthæi. — Vox tertia. Matutinum	
XC. — In semetipsum.	1186	primum.	1210
XCI. — In seipsum.	1188	III. — Dominica quinta Lucæ. — Post Ascensionem.	1219
XCII. — Palinodia super his post ordinationem.	1191	IV. — Dominica tertia Matthæi. — Vox secunda.	1215
XCIII. — In Nomophylacis novellam.	1194	Matutinum tertium.	1216
XCIV. — In secundum sermonem in Tropæophorum.	1194	V. — Dominica sexta Matthæi. — Vox prima. Matutinum	1216
XCIV. — Com a scriptura chronographi destitit.	1194	sextum.	1219
XCVI. — In Mensæ Euchaitis data.	1195	VI. — In tertiam jejuniorum hebdomadem et in crucis	
XCVII. — In eadem.	1195	adorationem.	1220
XCVIII. — In correctos libros.	1193	VII. — Dominica omnium sanctorum.	1220
XCIX. — In apostolos.	1196	DECRETA MATRIMONIALIA.	1291
C. — In angelum extra portam stantem.	1196		
CI. — In baptismum Christi versus heroici.	1196	JOANNES CP. DIACONUS.	
CII. — In quemdam monachum silentem.	1196	Monitum	1291
CIII. — In sanctissimam Deiparam versus	1197	DE DEI CIRCA HOMINEM OECONOMIA.	1294
bicli.	1197		
CIV. — In Dominicas festivitates.	1198	<i>Addenda ad Joannem Euchaitensem. Fragmentum ex</i>	<i>Vita sanctæ Eusebiæ.</i>
CV. — In sacrum Pascha.	1198		1297
EPIGRAMMATA QUINQUE.	1199		
JOANNES XIPHILINUS PATRIARCHA CP.			
Notitia.	1202		

FINIS TOMI CENTESIMI VICESIMI.

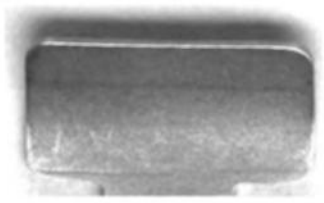


A000005714353

BR60.M5 1857 t.120
Migne, Jacques Paul, 1800-1875.
Patrologiæ cursus completus.
Series græca.

5714353

06.1958



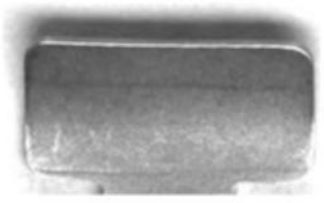


A000005714353

BR60.M5 1857 t.120
Migne, Jacques Paul, 1800-1875.
Patrologiæ cursus completus.
Series græca.

5714353

06/1958





A000005714353 *Koma*

ABK/FR

Digitized by Google



Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были поданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>